
5

GALENI

IN LIBROS HIPPOCRATIS, & alior. Commentarii.

Hoc volumine post classes omnes, voluimus omnes Galeni, qui extant, commentarios tum in libros Hippocratis, tum in aliorum scripta, contineri: quos multis partibus plures in linguam latinam nuper conuersos, & ad veterum librorum fidem summa diligentia, & singulari cura emendatos, auctosque studiosi ita comperient, vt nunc denique Galenus suam amplitudinem, dignitatemq; obtinere uideatur. Nam & TRES IN LIB. HIPPOC. DE HVMORIBVS COMMENTARIOS, ET DIMIDIVM SEXTI IN SEXTVM EPIDEMIARVM, ET SEPTIMVM, ET OCTAVVM adiunximus.

Indicem librorum versa pagina continet.

CVM PRIVILEGIIS.

Abbas D. Julius emit an. 1603.

VENETIIS,
Apud Vincentium Valgrisium.
M D LXII.

GALENI

GALENI IN LIBRVM *HIPPOCRATIS DE HVMORIBVS* COMMENTARII TRES,

Nuper in lucem editi, & latinitate donati.

A Io. Baptista Rasario.

Axima fuit inter ueteres Hippocratis interpretes de libro qui de humoribus inscribitur, dissensio: Zeusis enim, & Heraclides, qui in omnia Hippocratis opera commentarios conscripserunt, ipsum esse a ueris Hippocratis libris omnino reijciendum existimant. Glaucias autem, & alij hunc quidem librum ad Hippocratem auctorem referunt: non ad magnum tamen illum, cuius sunt aphorismi, & cetera, de quibus nos i libris de difficultate respirationis disserui mus: quam etiam sententiam Dioscorides, & Artemidorus, cognomento Capito qui dicebatur, a quibus multa in ueterũ scriptis innouata sunt, habuerunt. alios uero etiam comperias, quorum non facile sit pernosse sententiam. ij enim quędam esse Hippocratis, quædam non esse hoc in libro concedunt: propterea quod multa ad summam redacta breuitatem, quædam longiore explicata oratione, quàm esset in senis nostri more positum, inuenirent. quã ob rem quæ ordine, & ea dicendi ratione, qua uti ipse solet, proposita esse perspiciunt: ea illi ita explanant, ut uera, atque propria: quæ confusa, & sine ordine, aut alio modo quodam dicta intuentur: ea interiecta esse prorsus contendunt. Quidam etiam peruuteres inuenire libros, uel trecentos iam ab hinc annos descriptos magno studio sunt conati: ut quæ deprauata esse uidebantur, emendarent. quæ omnia apud eos, qui primi in hunc librum explanationes ediderunt, esse animaduertenda existimaui, ut plurimorum, & probatissimorum librorum ope adiuti, ueras lectiones inueniamus: ac res melius, quàm speraram, mihi successit. quocirca subit mihi audaciam eorum, qui commentarios conscribunt, admirari, qui cum debeant utilissima quæque docere eos, qui nuper ad medicinam perdiscendam animum adiũgunt: alia potius faciunt omnia: atque in nugis multum operæ, temporisque consumunt. Sed quoniam sunt, qui uelint hunc librum a Thessalo Hippocratis filio, aut a Polybo eius genero confectum esse, quo rum uterque suis in scriptis artem & sententiam Hippocratis secutus est: neque remota ab his censentur, quæ ab Euryphonte sunt litterarum consignata monimentis, si unquam maius otium nanciscar, cõmentarium profecto conficiam, in quo qui ueri, quique spurij libri Hippocratis sint, exponam: quemadmodum de libris, qui sunt de morbis uulgaribus in commentarijs de difficultate respirationis fecimus: cũ explicaremus, primum librum, secundum & tertium non solum ab Hippocrate cõfectos existimari ab ijs, qui sunt in hisce rebus præstantissimi, sed etiam rerum tractatione, & proprietate inter se connexos iudicari. eandem quoque rationem esse eorum, quæ in quarto, sextoque habentur, demonstratum est. quos sane libros a Thessalo, Hippocratis filio compositos esse, constat inter omnes: qui cum patris commentarios, quibusdam in membranis, aut tabulis exaratos comperisset, non pauca ipse de suis adiunxit. quinctum autem, & septimum nemo, opinor, est, qui dignos uera, ac propria Hippocratis mente, atque sententia iudicaturus uideatur: atque, ut ego quidem censeo, ne quartum quidem. Sed hæc missa faciamus, & iam ad libri nobis propositi explanationem aggrediamur.

B

C

a D

Color humorum, ubi non est humorum reciprocatio, uelutiefflorescit.

In plurimis ueteribus libris ita, ut nos attulimus, huius orationis initium scriptum inuenimus: in qui busdam uero loco eorum, quæ hic uides, hæc scripta sunt: Color humorũ, ubi nulla est ipsorum perturbatio, ut in floribus, in ætatum successione cõmutatur. Sed hoc mihi non uidetur esse Hippocraticæ dicendi rationis proprium: immo uero potius affixum ab alio, ut hic libellus, qui per se ipse paruus est, maior uideretur. quo enim tempore Pergameni, Alexandrinique reges inter se de libris sibi comparandis certatim contendebant, eo ipso tempore ab ijs, qui pecuniarum caussa ad reges clarorum hominũ scripta afferebant, & inscriptiones, & confectiones librorum deprauari cœperunt: quemadmodum in libro de natura humana, & de ratione uictus in morbis acutis, & alijs plerisque usu uenisse demonstrauimus. nam cum hunc librum ob paruitatem despici facile posse quispiam existimaret, multa plerisq; i locis, ut magnus redderetur, interiecit. Dioscorides aũt existimat hãc dictionẽ esse Hippocratis Thessali filij: siquidem magnus Hippocrates duos habuit filios, Thessalum, & Draconem: quorum uterque filium nomine Hippocratem suscepit. atque hæc quidem de ipsa dictione. nunc uero par est, ut singula uerba seorsum expendamus. Color inquit humorum. notas, ex quibus temperaturam noscimus, suppeditat color. idem noxæ magnitudinem indicat: ut si ulcus omnino siccum sit propter eius facultatis,

qua corpus alitur,imbecillitatẽ;nõ unus in eo color erit perpetuo:ſed pro humorũ qui in corpore ſint, E
uarietate, magnitudineque noxę, uariabitur.ut,excẽpli cauſſa,ſi amaræ bilis humor in corpore rẽdũda
rit:color pallidus apparebit:ſi humor ſit melancholicus,tum aut liuidus, aut in alterutra uiridis ſignifi-
catione,cum uiride modo idem,quod pallidum, modo idem, quod æruginoſum ſignificet: ut interim
maior noxa liuidum colorem,qui prope ad nigrum accedit:minor rubrum,& uiridem efficiat.hoc cum
in ſingulis corporis partibus clare, tum uero in facie euidentius perſpicitur: ſiquidem peſſima colo-
ris commutatio habetur,quæ ad nigrum tẽdit,utpote refrigerato iam ſanguine:ut facere ſolet,cum fo-
ras effuſus in grumos coit:moderatior uero,cum ad uiride uergit:id quod diuturnis in morbis ſæpe cer
nitur,ſed tamẽ in principijs perraro:quocirca eo tempore maximum periculum impendere ſignificat;
ut ſcriptum reliquit Hippocrates. etenim cum totius corporis color immutatus ſit, tum & malum, &
perniciofum putandum eſt: ad hoc tamen alia quoque ſigna accedunt: ut cum oculi lucem refugiunt,
in cuius rei cauſſa eſt imbecillitas eius facultatis,quæ ad aſpectum pertinet:ut cum ptopter infirmitatẽ
continentis facultatis lacrymas emittunt: ut cum diſtorquentur,quod laborãte neruorum origine,mu
ſculi oculos mouentes conuellantur. ut cum alter oculus minor, quàm ſuapte natura eſſet, reddatur,
quod facultatem ipſum gubernantem inde eſſe extinctam intelligamus. Iam uero in malis etiam ha-
bendum eſt,cum alba oculorum eſſe rubra uidentur:ſicut cum uenulæ in eis aut liuidæ, aut nigræ ſunt. F
nam ut rubræ propter plenitudinem, aut inflammationem quandam partium ad cerebrum pertinen-
tium, uidentur: ſic nigreſcunt, & liuent, dum refrigerantur. refrigerantur uero dum extinguũtur. quo
circa fit,ut huiuſmodi colores perpetuo perniciofi cenſeantur. uerum enimuero bonus faciei color, ſi
multum mœſtitiæ adiunctum habeat, in malis eſſe conſueuit. putant enim perſæpe medici, faciei bo-
num colorem ſignificare aut ſanguinis e naribus eruptionem criticam,aut abſceſſus ſecundum aures fu
turos: & tamen falluntur: præſertim uero ſi habeat multam mœſtitiam coniunctam. neque enim uſu
uenit, ut ægroti ita bono colore ſint, ſicut ij, qui optime ualent: ſed magna ui caloris ualde rubri effe-
cti, hoc conſequuntur, ut ſimiles ijs, in quibus bonus eſt color, eſſe uideantur. nam quod ualde ru-
brum eſt, idem eſt ad melancholiam pronum: cuius apertum ſignum eſt mœſtitia: quæ ſi multa ſit, id
ipſum multo magis confirmat:quã ob rem cum facies florida uideatur,ęgrotus uero mirum in modum
mœſtus ſit, tum calidam admodum affectionem, quæ ſanguinem exurat, ideoque atram bilim gi-
gnat, in cerebro eſſe plane conſtat. Interdum uero etiam calidiſſimus ſenſus nobis inſuetus in habi-
tu corporis exoritur, cum humores calidi ceteris excellunt: ut etiam frigidiſſimus, cum frigidi domi-
nantur. atque ubi pituita redundat in corpore, candidiores: ubi bilis, pallidiores homines uidentur.
ſique purior bilis ſit, flauiores. color enim ab humoribus, non a ſolidis animantis partibus, proue- G
nit, cum humores ſe in intimas corporis partes receperunt:id quod eis contingit, aut propter frigus,
aut rigorem, aut aliquam animi perturbationem, quo in numero ſunt timor, magna triſtitia, aut pu-
doris initium. ſi horum nihil adſit, humores in intimas corporis partes ſe nunquam recipient: ſicut
neque unquam facto in curiam impetu uiolentius, eam adurent, niſi animum occupet aliqua per-
turbatio; aut calor immodicus extrinſecus animal obſideat. proinde recte dictum ab Hippocrate eſt,
ubi non eſt humorum reciprocatio. etenim in ijs, qui uehementer commoti ſunt, aut ira perciti, aut
pudore affecti, ueluti reciprocantibus humoribus, ſeque intro retrahentibus, animum ad colorem ad
hibere non oportet. quod ſi nulla uis frigoris, aut caloris, aut nulla perturbatio earum, quas nunc di-
xi, ambientem nos aerem infeſtum habeat, certe humores ex colore cutis uere dignoſcentur. fit
enim interdum, ut medici, atque hi quidem non uulgares redundare ſanguinem in corpore arbitren-
tur, falſi nimirum coloris mutatione. & tamen non redundat: ſed illa coloris commutatio aut ab ae-
ris nos ambientis calore, aut ab iracundia, aut etiam a febri profecta eſt. quandoque etiam eſſe im-
minutum ſanguinem putant: nec tamen id uerum eſt. id quod uſu uenit, cum is a frigore compulſus
in partes intimas ſe recepit. potes autem id ipſum in mari perſæpe contemplari, quod cum agitatur,
maius: cum tranquillum eſt, minus multo uidetur. Cum igitur corpus ſe ipſo albidius fit factum, H
neque ulla adſit perturbatio, tunc pituitoſum humorem abundare plerunque indicat: cum uero fit
pallidius, aut magis flauum, bilioſum. ſic etiam ſi ad rubicundius uergat, quàm naturæ ſtatus
ferat, redundare ſanguinem: ſi ad nigrius, atram bilim fere ſignificat. ſunt etiam quorum color
plumbum imitetur. alij, quorum ceu mixtio ex albo, & liuido quædam. atque huiuſmodi quidem
colores crudum abundare humorem declarant: qui genere ille quidem pituitæ continetur, minus ta-
men,quàm,quæ conſueto uocabulo pituita appellatur, humidus eſt. huncq; humorem, Praxagoras ui
treum nominat. at ſanguis in medio horum & bilioſorum eſt. eorum autem aliqui,prius quàm alimen-
tum ſit accurate in ſanguinem conuerſum,uelut ſemicocti ſunt: aliqui omnino incocti: alij a forma ſan
guinis parum abſunt: aliqui rurſus uelut poſtremi ad gignendum ſanguinem, exceſſum caloris conſe-
quuntur: quorum alij parum abſunt a ſanguine: alij plus: alij plurimum. quo ſane tempore, ſi uacua-
tione opus ſit,tunc ſecare uenã poteris, hac adhibita diſtinctione: ubi parum in utraque partem re-
ceſſerint,audacter mitti ſanguis poterit: ubi plus, cautius agendum: ubi plurimum,plane abſtinendũ.
qua in re ſæpe coloris ſanguinis mutationem intueri oportet: ac modo ſanguinis profluentis, modo
uero etiam ægrotantis hominis. Sed & animi defectio ſolet eſſe in multis affectibus euacuationis ter-
minus. itemq; fluentis ſanguinis tenor labaſcens, & pulſus commutati: atque alia multa, quæ nos in
libro

A libro de uenæ sectione sumus diligentius' prosecuti. nunc autem non est ignorandum, si quæq; pars succo alitur, qui sui simillimam habeat essentiam, estq; sibi natura comparatum, eum ut sibi succum, alterando, & immutando paret, sanguinem ex carne iecinoris esse ortum habiturum. cor etiam hoc eodē est præditum colore, sed non adeo, ut iecur: quod humidius corde, ideoq; rubicundius, molliusq; extitit: cor uero est iecore siccius', atq; calidius. neq; proprius ipsius sanguis est sanguini iecoris similis, sed quo calidius uiscus uiscere, eo flauior sanguis uidetur. qui color ita est siccioris sanguinis proprius, sicut ruber humidioris. cuius quidem sanguinis temperatura humidi, & colore rubri prima generatio in iecore est: eiusq; ductus, a quibus deriuatur, & in totum corpus distribuitur, uenæ sunt. at flaui sanguinis, ac tenuis, & spirituosi prima generatio in sinistro cordis uentriculo consistit: huncq; sanguinem in totum corpus arteriæ comportant, atq; dispensant. quæ etiam res facit, ut iracundiæ sedem in corde sitam esse, nobis persuadere debeamus. itaq; in morbis facere coniecturam ex colore oportet, ut humorem in corpore redundantem cognoscamus: nisi humores in imas corporis partes se receperint. color enim inquit, similis humoribus efflorescit, cum nulla est reciprocatio. itaq; in iis, qui intro maxime recesserunt, nec sunt per totum corpus æquabiliter diffusi, spectanda sunt hæc, anni tempus, regio, ætas, & morbus: & humor noxius, neq; alius ante illum, euacuandus est: ut si, exempli caussa, pituita redun
B det, eam euacuabis: si bilis flaua, aut atra infestum hominem habeat, pituitam non attinges, sed bilim infestam educes. Simili quoq; modo cum sanguis redundarit, aut eius serum, eius erit facienda euacuatio. unus enim quisq; humor in corpore redundans propriis notis distinguitur: ut si in toto corpore flauus sit factus color, ut in morbo arquato accidit, neq; bilis per sedem excernatur: aut aliquæ pustulæ biliosæ per totum corpus eruperint; & particulatim, si uentriculi morsus, aut cibi fastidium, aut appetentiæ uacuitas adsit, sitisq; torqueat, osq; amarescat, aut ignis sacer aliquam corporis partē obsideat, aut homo tertianam febrim, aut ardentem ex bili habeat; in quibus sane omnibus flaua bilis abundat: erit bilis iis medicamentis, quæ ab actione, bilim educentia nominantur, euacuanda. quo in loco non modo uulgares, sed præstantissimi etiam medici animum aduertere diligenter debent: siquidem hæ notæ non accurate perpensæ, in errorem inducere homines solent. quam ob rem in aphorismis Hippocrates, nobis recte consulens, aliam notam tribuit, attendendum esse, cum ægri facile tolerant. ut hac freti, recte fieri euacuationem, intelligamus. atq; in atræ quidem bilis exuperantia, spectare colorem par est: quando in hac quoq; totius corporis color in nigriorem mutatur. immo uero affectus omnes, qui ab eius excessu oriuntur, humoris copiam perspicue indicant, ut elephas, ut cancer, ut quartana febris, ut lien magnus, & uarices nigrescentes: & quæ melancholia nominatur, & omnis insania imma-
C nis, temeraria, & fera. Iam uero etiam, qui humores in muliebri corpore abundent, menstruorum indicat color: atq; eorum notas Hippocrates litterarum monimentis consignauit. nunc uero, ut de flaua bili dictum est nobis, ita de pituita dici posse existimabis: ut œdematosi tumores, pustulæq;, & totius corporis color humoris formæ respondeant: quem etiam sequantur quotidianæ febres, mentis pigritia, & torpor, propensiones in somnum, capitis grauitates, & acidi quidam ructus: si quando talia in uentre redundarint. at de sanguine quorsum attinet dicere? is enim non est unum quid accurate, sed ex contrariis, differentibusq; constat partibus: estq; in eo uelut liquor sanguinis, ac uelut limus quidā, & fæx. immo uero etiam ueluti fila inesse sanguini, clare licet intueri: quibus sublatis, sanguis non concrescit. ac sanguis a filis secretus, & colore & essentia differt, ut quidam accurate ruber, quidā flauior, quidam nigrior uideatur. quandoq; etiam quidam candor in eo efflorescit: quandoque totus esse liuidus conspicitur: ac sæpe prope ad nigrorem accedit. quæ cum ita sint, planum est, in eo redundate sæpenumero crassum, nigrumq; humorem: propter quem totius corporis color nigrior appareat, cicatricesque nigrescant: & uenæ in cruribus contracto liuido colore in uarices conuertantur. quandoque uero superat flauus humor: quem & uomitus, & deiectiones, & alia significant. interdum uero ruber, aut albus: ut ex totius corporis colore, capillisque, & uomitibus, & alui excrementis
D deprehenditur. Sed quod omiserunt ij, qui uerbo tenus medici uocantur, est a nobis hoc loco distinguendum: quemadmodum inquam in corporis partibus, quæ sub aspectum cadunt, modo in omnibus eadem apparet temperatura, quod ad colorem pertinet, vt in morbo arquato, & elephantiasi, & aqua inter cutem, & malo habitu, & ijs colorum uitijs, quæ ab iecinore, lieneq; orta sunt: modo unius solum partis, in qua vel biliosus, vel pituitosus, vel melancholicus humor inhæserit, temperatura permutatur: ita etiam in cerebro accidat: vt interdum omnis, qui venis continetur, sanguis melancholicus fiat, & communi noxa, cerebrum quoq; offendatur: interdum uero, vt sanguis, qui in toto hominis corpore sit, illæsus maneat, & ille solus, qui in cerebro est, alteretur: idq; dupliciter: vt uel aliunde in ipsum confluat, vel in ipso melancholicus humor sit genitus: qui quidem gigni solet, cum magna interni caloris copia flauam bilim, aut crassiorem, nigrioremq; sanguinem assauit. id quod dignosces hoc modo. In primis corporis habitum, qualis sit, intuebere; ac memento, molles, candidos, pinguesq; melancholicum humorem minime continere: graciles, nigriores, hirsutos, quique latas uenas habent, eos esse ad huiusmodi humorem gignēdum aptissimos. vsu etiam interdum uenit, vt præ rubro colore homines in melancholicam temperaturam affatim cadant: itemq; flaui: præsertim uero, si in uigilijs, ac laboribus prius uitam duxerint. Illud etiam spectandum est, sintne ulla ora uenarum cohibita, aut ulla alia consueta sanguinis euacuatio, aut in mulieribus menstrua retenta purgatio: & quibus

homo alimentis usus sit. quæ res nobis est in primo de facultatibus alimentorum definita, atq; distin- B
cta. itaq; si in hoc uitæ genere uersatus homo est prius, quàm in morbum incideret, tibi erit integrum
etiam ex hoc maiorem quampiam sumere coniecturam. si uero boni succi alimentis usum illum com-
pereris, habeto rationem exercitationum, tristitiæ, uigiliarum, curarumq;. ad hæc accedat oportet an-
ni tempus, præteritaque & præsens constitutio, itemq; regio, & ægrotantis ætas; de quibus paulopost
uerba a nobis fient. nunc autem satis ad rem indicandam erit exemplum, quod subiungam. ponamus
igitur, vacare febri hominem, venasq; maiorem in tumorem elatas esse, corpusq; uniuersum esse rubi
cundius. spectandum erit, num ulla caussa ex ijs, quæ calfaciendi uim habent, ad corpus accesserit. si
ulla adfuisse uideatur, præstiterit reijcere in aliud tempus eam dignotionem, donec motus ex illa exci-
tus in toto corpore conquieuerit: vt sit in omnium externarum motionum cessatione constitutum. ac
si eo tempore homo talis videatur, scito sanguinem redundare. hinc autem alia perpendenda sunt: atq;
in primis, quæ maximam uim habent: tum deinceps reliqua: cuiusmodi sunt grauitas, tentio, & segni-
ties ad motus: deinde quæ ad pulsus, uigilias, somnos, appetentias, cibi fastidia, ac cetera huius gene-
ris pertinent. post hæc uero, utrum suppressa sit ulla cósueta excretio, num omissa exercitatio, num plu
ra, & ualentis materiæ alimenta continenter ingesta sint: num a cibo insuetis balneis usus sit: vt interim
non negligas, quæ ad anni tempus, regionem, & alia, uti diximus, referuntur. Quidam tamen sunt, qui F
putent, colorem non modo qualitatem, sed etiam essentiæ quantitatem indicare: sed falluntur: cum in
nulla re, quæ per essentiam augeatur, pristinus color mutetur. ita enim & nix candidior, & pix nigrior,
& aurum magis flauum redderetur. ex quo plane patet, incrementum essentiæ aliud esse, quàm altera-
tionem: incrementũ .n. ad quantitatem: alteratio ad qualitatem pertinet. color vero qualitatis essen-
tiæ, non quantitatis est indicium. tanta igitur, ac talis est colorum prærogatiua, de quibus est a nobis
conscripta tractatio, ac demonstratum, ipsorum notitiam magno nobis esse & ad curationem, & ad di
gnotionem morborum adiumento: præsertim vero ad hoc valere eos colores, qui in facie, in oculis, in
lingua, atq; urinis conspiciuntur. quanquam decipi quosdam uidemus, qui cum in oculos intuentur,
firmum se nactos esse totius corporis temperaturæ argumentum ex oculorum colore arbitrantur, cum
tamen inde solum oculorum cognoscere temperaturam eis concedatur. immo uero etiam in iecoris
uitijs, linguæ & totius corporis color uitiatur. ac si inflammatione tentetur membrana costas succin-
gens, sputum colore inficitur: atq; ita, ut si biliosior sanguis sit, flauum, aut pallidum sputum sit: si pitui
tosior, spumeum, & album: si magis melancholicus, nigrum, aut liuidum: si nihil horum subsit, rubrum
interdum vero etiam tenuia, salsaq;, & colore sincero infecta sputa fiunt, ut ipse quodam in loco memo
rauit: neq; tamen inde facere de temperatura totius corporis coniecturam debemus. Age uero quid G
de vrinarum colore dicemus? nisi enim vnum ego de urinis librum conscripsissem, certe multa de eis
mihi essent hoc loco afferenda necessario. verum nihil opus est eadem huc transferre, & longioré ora
tionem instituere. tantum addam, quod ad præsagiendi rationem ualeat. cum igitur quartus dies, ut ip
se nos docuit, index sit, & qualis septimus sit futurus, nunciet, omne, quodcunq; in eo primo notabile
concoctionis signum apparuerit, futuram septimo die crisim significat. ac tunc non modo rubra quæ-
dam nubes apparet, quæ uisa prius non esset, sed etiam multo magis sublimamentum album, æquale, &
consistens. si uero uelox admodum sit morbi motus, tunc coloris, cósistentiæq; mutatio satis potest fu
turam crisim indicare. itaq; si urina tenuis fiat modice crassa, sique alba fiat pallida, in huiusmodi morbo
crisin prænunciabit. sed alia quoq; sunt, quæ non secus, quàm vrinæ, futuras crises significant, ut alui ex
crementa, sputa, & quæ in criticis superuenire diebus solent: de quibus nos in commentarijs de crisi,
deq; criticis diebus disseruimus. Hippocrates uero in aphorismis quodam in loco rubræ nubis solum
mentionem fecit: vtpote quæ raro contingat: quod fere nubeculæ albæ appareant: estque id euiden-
tius concoctionis indicium. nos autem docuimus, ex Hippocratis sententia, rubrum colorem saluta-
rem esse illum quidem, sed tamen diuturniorem fore morbum indicare: vt est in libro præsagiorũ scri-
ptum his fere uerbis: Si urina subrubra sit, subsidétiaq; subrubra, leniaq;, erit hæc multo, quàm prior, H »
diuturnior: admodum tamen salubris. quo in loco addidit admodum, ut firmum salutis signum inde »
existere, declararet. Nunc autem his omissis, occasio nos monet, ut de humoribus disseramus. Hoc igi
tur prius intelligendum est, humorem, & succum non idem esse. humor enim est humiditas quædam,
quæ in corpore animantis continetur: succus humiditas est, quæ in iis fructibus, quibus uescimur,
aut quos exprimimus, inuenitur. quod cum ita sit, de humoribus dicendum est: constare nimi-
rum inter sapientes homines, omnia corpora ex quattuor quibusdam generibus, quæ proportione hu
moribus respondent, quæq; elementa omnes uocant, esse constituta: eaq; fuit Hippocratis, Platonisq;
sententia. constant enim è terra, igne, aqua, & aere. elementum porrò uocant minimam illius rei, cu-
ius elementum sit, partem. hisce autem elementis proportione respondent, uti dixi, quattuor humo-
res, qui sunt in nobis: hoc est sanguis, pituita, bilis utraq;, tum flaua, tum atra. cum autem hi humo-
res inter se apta mensura sunt, secundum naturam temperati: tunc recte ualemus: cum uero aut deest,
quidpiam, aut redundat, aut in alienum locum commigrat, ęgrotamus. nunc uero scire, quid caussæ sit
cur aqua humectet, ignis adurat, aut aqua fluat, & ignis in sublime feratur, firmissimaq;, & grauissima
omnium elementorum sit terra, nihil ad morbos curádos facit. satis enim est ei, qui tueri ualetudinem
uelit, ac morbos profligare, si sciat, ex apta caloris, frigoris, siccitatis, & humiditatis temperie bonam
uale-

A ualetudinem existere: ex horum intemperie, morbos oriri: atq; etiam si intelligat, ex quattuor elemẽ-
tis stirpes gigni, earumq; fructus, & semina procreari: hæcq; omnia esse pecudum, suum, caprarum,
boum, & ceterarum animantium aliméta, quæ aut herbas, aut arborum baccas, aut ramos, aut radices
depascuntur: hominibus uero & hæc ipsa animalia nutrimento esse: & ex eis gigni in humanis corpo
ribus sanguinem, pituitam, & geminas biles: ac sanguinem quidem plurimum, ideoq; ipsum solum in
uenis apparere: alia uero pauciora procreari. ceterum hic sanguis est ortus nostri ueluti materia: con
statq; e quattuor humoribus, sed hoc nomen a dominio duxit. nolim autem quenquam cogitare, cor-
pora ex quattuor elementis absolute esse cõflata: quandoquidem illa ut potestate sint in corporibus,
actu tamen nullo modo insunt: sed quæ ex ipsis, intercedentibus alimentis gignũtur: ut sanguis, pi-
tuita, & flaua, atraq; bilis: ut flaua bilis igni: atra, terræ; pituita aquæ proportione respondeat: ob
eamq; caussam calida, siccaq; potestate fit flaua bilis, sicut ignis: frigida & sicca, atra, sicut terra: pitui-
ta uero frigida, & humida, ut aqua: aereum uero elementum in solis corporibus animantium cerni-
tur, iuxta suam naturam: ut in respirationibus, & pulsibus licet intueri. atq; ex his ipsis prima constant
corpora, ut medulla, & caro, & nerui, & ossa, & alia quamplurima. Hippocrates autem in libro de na-
tura hominis, quattuor in nobis esse elemenra comprobauit: quorum excedens modum copia atque
B uis, & immutata qualitas morbis caussam affert. tum ostendit, pituitam hieme: sanguinem, uere: fla-
uam bilim æstate; atram autumno redundare. ad hæc uero addidit, quæ ad temporum anni differentiã
pertinent: & in horum tractatione de ætatibus quoq;, & regionibus potestate quadam egit. eandem
enim rationem in ætatibus puer, quam in anni temporibus uer habet: eandem iuuenis, quam æstas:
eandem senex, quam autumnus: eandem postremo decrepitus, quam hiems. similis est ratio regionũ:
temperata enim ueri; calida æstati: quæ in calore & frigore inęqualis est, in frigore tamen & siccitate
exuperat, autumno: humida & frigida hiemi respondet. Scire autem cõuenit, omnia quidem genera
morborum in omnibus temporibus nasci: idq; iam definiuit Hippocrates: potius tamen quosdam
morbos in quibusdam temporibus exoriri: de quibus paulo post, ut etiam de ætatibus differemus.
Nunc autem subit mihi illorum admirari stultitiam, qui de humano corpore loquentes, ut quomodo
conflatum sit, & ab initio conformatum, declarẽt: quædam in eo inesse aiunt forte quadam artis, ac ra
tionis experte, & non sapientis opificis prouidentia, conformata: cum tamen faber, si lecticam fece-
rit, dextrosq; pedes sinistris æquales fabricatus sit, artifex: si uero pedes uel longitudine, uel crassitu-
dine, uel figura diuersi sint, imperitus, & non artifex appelletur. illi tamen hoc in humano corpore nõ
animaduertunt: in cuius fabricatione omnes tum philosophi, tum medici sapientissimi naturæ artem
C sunt admirati: siquidem non est hoc, ut quispiam fortasse parum accurate intuẽs existimabit, ex decẽ,
aut duodecim, aut uiginti particulis constitutum: sed ex pluribus ossibus & musculis quàm ducentis:
deinde in ossa singula uasculum ipsa alens peruenit: in musculos uero non modo pertinet id uasculũ,
cui uenæ nomen est, sed etiam arteria, atq; neruus: omniaq; quæ in dextra parte sunt, in altera etiam
ut musculi, ut uenæ, ut arteriæ, ut nerui, ut ossa inter se prorsus æqualia perspiciuntur. quæ sane disposi-
tio non modo iustitiam in corporis nostri fabricatione, sed etiam summam potestatem & prouidentiã
conditoris nostri aperte demonstrat. ad hæc uero specta ossium, musculorum, & aliarum particularum
magnitudinem, situm, compositionem, numerum, figuram, totam deniq; conformationem: quæ cun-
cta ubiq; seruati constat. atq; hanc quidem distributionem in omnibus corporis partibus, quæ orga-
nicæ nominantur, comperies. nam dextræ, sinistræq; habent æqualem numerum, magnitudinem, cras-
situdinem, ac naturam, quæ nullo modo uarietur. ut igitur de humanis affectibus iudicia facimus, sic
facere de diuinis par est, & effectorem nostri corporis admirari. Sed aliud est, quod maiore admira-
tione me afficere consueuit: sunt nonnulli, qui in nobis quosdam esse humores illi quidem concedũt,
sed tamen non esse quattuor eis placet: & cibos in sanguinem uersos ad aspectus, gustatus, & tactus
iudicium permutari: id autem re uera esse, non concedunt: sed hæc omnia esse nostrorum sensuum
D fallacias arbitrãtur. alij uero in ipsa natura esse qualitates fatentur, sed eiusmodi, ut neq; mutari, neq;
alterari queant: alterationes autem, quæ in eis apparent, eas ex secretione, concretioneq; existere cõ-
tendunt. Hippocrates primus omnium & medicorum, & philosophorum, quorum nomen ad nos per-
uenit, aggressus est demonstrare, quattuor esse elemenra, & quattuor item humores; & quattuor esse
omnes qualitates, quæ inter se mutuo agerent: a quibus, quæ ortum, interitumq; nanciscuntur, omnia
fiunt, & corrumpuntur. ac de his nostrum habes commentarium, cuius index est, De elementis ex Hip
pocratis sententia: & item commentarios, quos in librum ipsius de natura hominis edidimus: in qui-
bus & Anaxagoræ, & aliorum multorum falsam fuisse sententiam demonstrauimus. iam uero idem
Hippocrates princeps omnium eorum, quorum nomen fama ad nos pertulerit, totas per totas mutuo
misceri qualitates, cognouit: & principia demonstrationum, quibus postea Aristoteles usus est, apud
ipsum prius monimentis mandara litterarum comperimus. Zeno autem Citieus, ut qualitates, ita
etiam substantias totas per totas misceri existimauit. Sed non est hoc loco de eiusmodi opinione di-
sputandum. quoniam autem animantium, quæ sanguine prædita sunt, particulæ ex sanguine matris fa-
ctæ sunt, isq; sanguis est pituitę, & bilis utriusq; particeps, inde factum est, ut quidam nostrum ortum ex
solo sanguine, alij uero ex quattuor elementis constare uoluerint: quãuis enim utriusq; sectæ sit proba-
bilis ratio, est tamen uerior sententia, quæ quattuor elementa esse naturæ humanæ materiã, affirmatur.

Hippocrates autem aduersus eos, qui hominem esse solum sanguinem, aut unum aliud quoduis dicerent, hoc satis esse existimauit, ut ab eis peteret, ostenderent hominem, qui formam non mutaret, nec uarius redderetur: tum vero aliquod anni tempus, aut ætatem hominis proferrent, in qua solum & vnum esse sanguinem appareat. vt uero probaret duas biles esse cum sanguine coniunctas perpetuo, itemq; pituitam: quæ secundum naturam in ætatibus, anniq; temporibus apparent, memorauit. proinde nostra corpora ex quattuor gigni humoribus, itemq; augeri, & ali scriptum reliquit: quippe qui intelligeret, magnam corporum nostrorum uarietatem, si esset unus humor, ceu vnum elementum, fieri nullo modo potuisse. itaq; ait, eos, qui unum esse elementum, aut humorem statuunt, euertere principia medicinæ. medicus enim naturæ minister est. naturæ autem contemplatio in ijs potissimum corporibus uersatur, quæ oriuntur, & occidunt, quæq;, ut uno verbo complectar, mutationi sunt obnoxia: sed si id quod est, unum sit, hæc sublata erunt omnia: & cum eis medicina tolletur. præterea uero multæ, ac multiplices sunt medendi rationes: quæ sane euertuntur ab ijs, qui omnia esse unum ponunt: propterea quod nostra corpora uel nihil omnino patientur: aut si patiantur, uno solum modo patientur: atque ita una erit modo curatio, ut etiam censuit Hippocrates. quod si ita est, omnis nimirum medicina sublata est. enimuero, si quid aliud, hoc etiam medicis concedendum est, multas esse morborum species, ac multas itidem remediorum. quod qui non concedit, is medicinæ principia tollit. Hippocrates autem in libro de natura hominis a qualitatibus nominare elementa consueuit: ac calidum uocat neq; solam qualitatem, neque quod ab eius exuperantia homonyme dicitur: sed corpus, quod summæ caliditatis particeps est: frigidum uero id, in quo summa frigiditas: siccum, in quo siccitas. quibus quidem fit rebus, vt nemo sanæ mentis dubitare possit, quin omnia animantia ex aere, igni, aqua, & terra ortum ducant: neq; in controuersiam reuocare, hæc esse omnium animantium cibos: sicut neque hoc, humores, qui nostris in corporibus secundum naturam apparent, ex eis esse genitos. immo uero etiam ex ijs humoribus singulæ partes, quæ ex similibus inter se particulis constant, sunt generatæ: hisq; primum inter se coniunctis, primum, simplicissimumque efficitur instrumentum: quod unius actionis caussa natura molita est. his rursus inter se compactis, alterum maius instrumentum efficitur. illis item inter se connexis uniuersi corporis existit fabricatio. sed nunc propria, & proxima nostri corporis elemẽta esse quattuor humores affirmamus: omnium uero communia, humidum, siccum, calidum, & frigidum: vt ducto a qualitatibus nomine elementa, ex Hippocratis sententia, nominemus. atq; hæ quidem solæ quattuor qualitates subiectam substantiam immutantes, in caussa sunt, cur inter se elementa commutentur: eædemque plantas, & animalia efficiunt. elementa porrò inter se mutari, vt humores procreentur, multi eorum, qui physici uocati sunt, euidentia nimirum ducti, ac persuasi, concesserunt. ac Thales, quamuis ex aqua uelit constare omnia, tamen hoc etiam ipsum concessit. præstiterit fortasse eius uerba subiungere, quæ in secundo de principijs ita fere scripta sunt: Hæc autem inquit, peruulgata quattuor, quorũ longe principem esse aquam statuimus, & fere solum esse elementum affirmamus, ad concretionem, compactionem, & constitutionem eorum, quæ hac mundi sede continentur, inter se commiscẽtur: quo modo autem id fiat, est a nobis superiore libro declaratum. hoc loco plane patet, Thaleti placere, elementa inter se commutari. Hippocrates uero ex eo, quod probatum esset prius, omnem substantiam alterari, vidit refutatam illam esse sententiam, qua statuebatur, corporum alterationem, quæ apparet, concretionem, discretionemq; esse: vt Epicuro, ac Democrito placuit: & hanc, non esse expertia mutationis quattuor elementa, ut Empedocles existimauit. itaq; recte censuit, naturam omnium ex calido, frigido, humido, siccoq; constare: & quattuor humores in nobis semper reperiri. cum enim hæc mutuo ac uicissim agant, certe actio non ex discretione & concretione existit, sed ex eo, quod substantia per se tota patiatur, atq; alteretur. ex his autem humores generantur. qua de re cum male sint locuti plerique veteres, tum uero peius etiam Erasistratus: qui cum in ceteris rebus fuerit præstantissimus: de hac re nihil habuit, quod uel mediocriter probabile esset, quod afferret. prorsus autem esse inutile putat, scire, quomodo cibi in uentriculo concoquantur, & quomodo ex concoctione humores gignantur: & quomodo bilis in uenis existat: ac solius euacuationis habendam esse rationem, humorum uero ortum esse negligendum existimat. id quod ipse in tertio de febribus perspicue scriptũ reliquit. sed fallitur, vt iam Plato, atq; Aristoteles demõstrarant. verũ nos, ut iam sæpe diximus, nõ hoc nobis proposuimus, ut quæ ueteres recte scripta reliquerunt, ea nunc pertractemus, vt qui illos nec sñia, nec dicẽdi rõne superare ualeamus. uiri. n. illi demonstrarunt, cũ alimentum in uenis a natiuo calore alteratur, sanguinis originem ex mediocri calore existere: aliorum humorum, ex eodem immodico. nam & edulia, quorum est natura calidior, biliosiora sunt: quorum uero frigidior est, pituitosiora. eadem ætatum est ratio. magis enim biliosæ, calidiores natura censentur: pituitosiores uero, frigidiores. idem in uitæ institutis, itemque regionibus, anni temporibus, ac multo magis in ipsis naturis cernitur. morbi quoque frigidi a pituita originem trahunt: calidi a flaua bili. ad summam nihil usquam inuenies, quod hanc non confirmet sententiam. Verum existimato hæc a me, res demonstrandi caussa potius dicta, esse, quàm ut inscitiam, & stupiditatem eorum indicem, qui aliter sentiunt: nec ea quidem norunt, de quibus inter omnes conuenit, quæque quotidie usu uenire perspicimus. demonstrationes enim harum rerum, a scientia profectæ, ex ijs sunt petendæ principijs, quæ alibi sunt a nobis pertractata: ut esse corporibus attributum, ut inter se agant, & patiantur, id ex calido, frigido, sicco, & humido existere: & ex

A horum mediocritate,& immoderatione sanitatem, morbumque constare: & morborum remedia a cō
trarijs duci. mihi tamen & sophistæ,& medici complures, atque hi quidem egregij, inter quos Erasi-
stratus censetur,id uidentur ignorare: morbum tum appellandum esse, cum in corpore quædam affe-
ctio est,quæ non ex accidenti,sed primo & per se actionem lædit.quis igitur aut cognoscere,aut sanare
morbos poterit,cum prorsus eos qui,quanti, qualesque sint,ignoret? hæc tamen neque Hippocrates,
neque Praxagoras,neque Philotimus,neque Aristoteles ignorarunt. an igitur Erasistratus cum nullos
alios libros Hippocratis euoluit,tum uero eum,qui de natura hominis inscriptus est,non uidit, ut tan-
ta negligentia humorum tractationem silentio præteriret?an hoc nouit ille quidem,sed data opera pul
cherrimam artis contemplationem prætermisit? & tamen hæc omnia,quæ ad morbos cognoscendos,
atque curandos maximum usum afferunt, uir egregius Erasistratus præterijt: ac ueteres non esse
flocci faciendos sibi persuasit.quanquam præstiterit & humorum omnium ortum nosse, & scire unum
instrumentum ad purgandos humores accommodatum, esse a natura constructum: ut sanguis tum a
liene,tum ab ea uesica,quæ iecori adhæret,expurgatur.cum uero,qui fit admodum crassus,terreusque,
& eam mutationem,quæ in iecore fit, prorsus fugerit,lien in se trahit. quo uero pituita expurgaretur,
nullum instrumentum est molita natura. ea enim frigida,humidaque est, ac ueluti semicoctum alimen
B tum: proinde non euacuandum: sed in corpore manens alterari debet. duplex autem est genus altera
tionis: ut quæ speciei procreatrix est,quæ primo,& proprie nominatur alteratio: & item quæ contun-
dere, & contrahere corporis nostri particulas dicitur. primo genere continetur alimentorum altera-
tio: propterea quod nihil de specie in aliam uerti speciem potest, nisi calfiat, refrigeretur, siccescat,&
humectetur.est autem demonstratum omnes affectus corporis non aliunde,quàm ex calido,& frigido,
& sicco, & humido alterationes & mutationes in aliud substantiæ genus accipere. atque hac ratione
ducti primas qualitates, speciei procreatrices, & quæ ueluti elementa sint, esse quattuor in libro de
elementis,deque facultatibus naturalibus,ut humiditatem,ut siccitatem, ut caliditatem, & frigiditatē
affirmauimus. ac mihi quidem plurimi eorum, qui in ijs perquirendis sunt uersati, uidentur errauisse:
quod eam, quæ excelleret, absolute considerarunt: cum tamen permagni referat, an ad naturam uni-
uersam animum adiungamus,an hominis solius habeamus rationem,ut quid de calido, frigido, humi-
do,siccoque distinguamus.nam si uniuersam naturam respicias,unumquodque horum dupliciter dice-
tur, absolute, & per exuperantiam: ut unumquodque elementum, absolute, homo uero, asinus, &
bos per exuperantiam intelligatur. nos uero non absolute peruestigamus, sit ne plus humidi, quàm
sicci in mari: quando id euidenter perspicimus, sed utrum ita sit ad hominis comparationem. contra
C tamen quamplurimi medici faciunt: atque adeo stulti sunt, ut ne id quidem concedant, de quo in-
ter omnes constat,hoc esse commune omnium animantis partium, quæ ad humores aliquos gignen-
dos aut ad usum aliarum partium,aut ad propagationem generis,aut ad foetum alendum utiles,uim ha
bent, ut ille humor sit quædam ueluti redundantia alimenti partis illius, a qua ipse generatur. neque
.n.particula ideo humorē gignit,quia norit quā ad rem is humor usui futurus sit animanti: alioqui tali
esset mente,atque intelligentia prædita,qualem in ijs arbitramur inesse oportere,qui remp.gerunt. sed
eam mentem,atq; intelligentiam habet animantium opifex: ipsa uero particula, ut demonstrauimus,
cum alijs naturalibus potentijs,tum uero alteratrice,qua sibi alimentum assimilat,regitur, & guberna-
tur. Quærat autem quispiam hoc loco, quid caussæ sit,cur sanguis,cum in uasis seminis diutius mora-
tur,exalbescat. Sed si quis eorum, quæ in libris de facultatibus naturalibus sunt a nobis demonstrata
meminerit,eum facile hoc esse inuenturum arbitror.illic enim ostendimus, omnem particulam alimen
tum sibi simile reddere.itaq; cum uasorum tunicæ candidę sint, sanguinem in formam sibi ipsis similem
commutant.quæret autem fortasse aliquis,cur in nullo alio uase id fieri perspiciatur.est in promptu re-
sponsio:non ita diu in uase sanguinem commorari.nam si tam diu moraretur,ac non difflueret,citoque
euacuaretur,profecto etiam in alijs animantis partibus eiusmodi reperire humorem liceret. quanquā
D in unoquoque uase natiua humiditas,a qua tunicæ uasorum nutriuntur,huiusmodi esse uideatur. quo-
circa in flexibus uasorum sanguis ipse ueluti stagnans,in caussa est, ut spermaticus humor cumuletur.
Nunc uero animi quoque actiones ab humoribus,& omnino a corporis temperatura immutari, inter
optimos medicos,præstantissimosque philosophos conuenit.ac nos uno cōmentario id probauimus:
in quo uires animi esse corporis temperaturæ consequentes demonstrauimus.atque inde fit, ut ex hu-
morum redundantia plurimæ in hominibus intemperies oriantur. quarum octo obsidere singulas par-
tes solent,eæq; aut ex nudis, solisque qualitatibus,aut etiam cum humore aliquo fieri solent. proinde
intemperiem,quam siccitas excitauit,humectare oportet: quam humiditas,exiccare:quam calor,refri
gerare: quam frigus denique,calefacere. eadem est ratio compositarum; vt uel calfacias, & exicces:
vel humectes,& calfacias: vel refrigeres & humectes:uel sicces,& refrigeres. Iam uero non est parua
cura nutritioni adhibenda,quando ex ea humores gignuntur,& eadem uirtutem ac uitium in nobis pa-
rere existimatur. id ipsum autem Plato quoq; uidetur in Timæo scriptum reliquisse ad hunc fere mo-
" dum: Danda inquit,opera est,ut pro uirili parte,nutritione,institutis,ac disciplinis uitium fugiamus,&
" uirtutem adipiscamur. vt enim instituta,disciplinæque uitia tollunt, uirtutemq; pariunt,ita etiam facit
nutritio. appellat autem instituta, quæ in gymnasticis, musicis, geometricis, arithmeticisque uersan-
tur. nutritionem uero nullam aliam licet intelligere,præter eam,quæ ex cibis,sorbitionibus, ac potio-

nibus constat: Inter quas etiam vinum est, de quo in secundo de legibus libro multa Plato memorauit: E
& nos disseruimus in eo commentario, quem in Timæum edidimus: & separarim quoque in commen
tarijs, qui sunt de facultatibus alimentorum: & in libello, quem de bonitate, uitioq; succorum inscripsi
mus. quoniam igitur bona, & mala nutritio magno est animi functionibus incõmodo, uel usui, & eas-
dem integras, incolumesq; conseruat, & bonos, ac præstantes humores gignit: par est, eam non esse ne
gligendam. præcipue autem conandum est, ne humores superuacanei sint in corpore, neq; acres, neq;
acidi, neq; calidi, neque mordaces, neque crassi: neque crassi simul, ac crudi, neque fluentes, neque gluti
nosi, neque plethorici; neque etiam crudi & impacti: siquidem hæc omnia morborum omnia genera
afferre solent. atq; in primis quidem redundantia podagram, & multa genera morborum, quæ ad arti-
culos pertinent, itemq; capitis, & cordis dolorem, & alia multa inuehere mala consueuit: immo uero
etiam uenas rumpit. ac totidem, & item plura his, afferunt alia. & in podagra id ipsum euidenter perspi
cimus, morbum oriri, cum superuacaneus aliquis humor ad pedes confluit. qui nisi illuc conflueret, ne
morbus quidem is unquam hominem corriperet. non confluet autem, si homo excrementis perpetuo
uacet: si modicis utatur exercitationibus, si alimentum probe concoquat: vnde desidia, & crapula eum
lædunt. lædit etiam potentis, ac copiosi uini potus: siquidem huiusmodi uina neruosum genus prom-
pte replent. capitis autem dolores non modo, ut dixi, excitantur, quia magna humorum uis caput oc- F
cuparit: sed etiam ex solo calore: interdum uero ex flaua bili, quæ uel in capite, uel in uentriculo conti
netur: & propter obstructionem loci alicuius, aut ob flatuosum spiritum, qui in ipsa particula gignatur:
aut alijs multis de caussis, quas memorare non est huius loci, ac temporis. ceterum, cum magna humo
rum copia in uenis coaceruata est, & cum ipsa tenue quoddam serum in uentriculum confluit, tunc cor
dis dolor excitari solet; isque os stomachi occupat, quod fere omnium partium maxime sentiendi fa-
cultate præditum est. vsu etiam interdum uenit, ut uenæ, quæ in renes inseruntur, quarum oscula ape-
riuntur, propter humorum, qui in ipsis continentur, crassitudinem, & copiam rumpantur: ac ruptionem
sinceri sanguinis euacuatio consequatur: cum uero oscula aperiuntur, sanguis non confertim effunda-
tur, præsertim si copiosus non sit: sed paulatim tenuior percoletur, & totam urinam sanguine tinctam
reddat. cumq; copia, & crassitudo humorum hæc faciat, sic etiam immutare pulsus potest. id quod tena
citas, & acrimonia non secus facit. atque acrimoniam quidem, vbi alere opus sit, cauebis: siquidem ea
ad excretionem stimulat. contra uero facit tenacitas: quod in caussa est, ut quædam celerius, quædam
serius ad deiectionem properent. quinetiam acer, & tenuis humor caussa interdum est, ut superficies in
læuitate intestinorum ulceretur: ac tum maxime, cum ea, quæ ingesseris, mox deijciuntur talia, qualia
deuoraris. quandoque etiam corneam ulcerat acrimonia, ut in oculorum doloribus accidit. iam uero G
radit etiam in difficultatibus intestinorum ipsa intestina: idq; primum facit. sed & immodicus calor, &
morsus uitandi sunt: quando ex eis delirium, uigiliæ, pulmonis inflammatio, & alia pleraque genera
morborum consequuntur. ita etiam conuulsiones, ac palpitationes, & urina, quæ iumentorum lotio si-
milis sit, crudi & crassi humoris sunt species: ac pessimi censentur morbi, in quibus ambo humores an-
tedicti redundant: ac semitertianam febrim solent afferre. Et uero etiam tubercula, & pustulæ excitan
tur, cum natura partes corporis intimas expurgat, vt nonnunquam per excretionem, sic etiam per de-
positionem ad cutim. subtiliores enim, dilutioresque humores extenuans per halitum digerit: ex cras-
sioribus autem cuti, ac magis etiam pelliculæ, quæ densior est, inhærentibus, pustulæ oriuntur. idq; illis
potius accidit, quorum densior sit cutis, & durior: siquidem per eam crassiores, tenacioresque humores
difficilius pertranseunt. sed & dorsi dolores locum mutantes ex humore defluente fiunt: qui interdum
solus sit, magna tamen ex parte flatuosum, crassumq; spiritum coniũctum habeat. estq; consentaneum
hunc crassum humorem, cum uias spiritus in cerebri uentriculis obstruit, comitialem morbum afferre,
neruorum principio se ipsum quatiente, vt, quæ noxia sunt, excutiat. meatuum enim obstructio a cras-
so, tenaciq; humore repente fit. sed cruditatem maxime omnium fugere nos oportet. crudus enim hu-
mor proprie nominatur is, qui talis est, quale uidetur esse id, quod in urinis, puri simile, interdum subsi- H
det. ab eo tamen differt, quia pus graueolens est, & glutinosum: crudus vero humor habet quidẽ cras-
situdinem, & colorem illi similem: sed neque graueolens est, neque glutinosus. ac tale quidem est id,
quod uentriculo ac venis nondum concoctum continetur. sunt porrò crudorum humorum duo gene
ra: eorum alter tenuis, & aqueus est: alter crassus, & glutinosus, estq; is in partibus corporis impactus.
tenuem uero, & aqueum euacuare expedit prius, quàm a calore febris excalfiat, pungatq;, ac mordeat:
at crassum, & glutinosum concoquere, & fluidum reddere prius, quàm medicamẽto purges. hoc enim
scitum est, corpora, cum purgare quis uelit, fluida esse facienda, vt censuit Hippocrates. cum igitur
homo se cibis largius expleuerit, necesse est crudi humoris plurimũ in corpus animantis rapi: idq; mul
tis de caussis, & quod deterius in uentriculo, uenisq; concoquatur id, quod plus est: & quod plus in cor
poris molẽ subit, quia plus sit: & quod citius, quàm par est: propterea quod uentriculus venis: venæ aũt
ceteris omnibus animalis partibus permittunt, ut quod nondum confectum est, rapiant. hunc autem
humorem, qui crudus proprie nominatur, pleriq; pueri propter crapulam, plurimum coaceruant: ex
quo facile calculus gignitur: cum is humor sit ceu materia, ex qua fiat lapis, efficiens uero caussa, ca-
lor censeatur. fit etiam ex naribus & ore in circuitibus ordinatis, & inordinatis humorum crudorum
excretio, qua cerebrum expurgatur; qui sane humores a pure, ut diximus, differunt. Cum igitur cu-
randi

A randi ratio potissimum in humoribus uersetur, certe eos neq; tenaces esse, neq; crassos, neq; multos, neq; nimis calidos, neq; frigidos, neq; mordaces, neq; corruptelæ obnoxios, neq; ueneni naturam imitantes expedier. etenim cum aucti sint, morbos gignunt, & dolores inuehunt. ac dolores ex humoribus excitari sex modis planum est, aut ex calore, aut ex frigore, aut ex crassitudine, aut ex tenacitate, aut ex mordacitate, aut ex copia deniq; : cum inquam supra modum aucti sunt, & uacuationem postulant. augentur autem interdum eadem de caussa, a qua geniti ab initio sunt. quo sane tempore duplex est nobis curationis proposita ratio, ut alterentur, & ut euacuentur. qua de re in libris methodi medendi est a nobis actum. neq; enim par esse censeo, ut omnia, quæ sunt a me aliis in libris perfecte scripta, in hoc libro iterentur. quinetiam in aphorismis ostendimus, cum corpus plethoricum est, uenæ sectione : cum malis redundat humoribus, medicamento purgante euacuandum esse. addidimus quoq; , haud difficulter malitiam humorum a plenitudine sanguinis posse distingui : si modo in libro de plenitudine a nobis confecto es studiose uersatus. ac ne illud quidem est omittendum, cum humores redundantes mouentur, & omnem in partem corporis feruntur, nec dum in aliqua parte corporis firmati sunt, tunc ad eos expellendos naturam incitari, & aliquo, qui uelut manum porrigat, & motum illum ad uentrem deducat, indigere. at qui una in parte firmati sunt, prius q̃ cõcoquantur, mouere nõ oportet. tunc enim

B natura quoque nobis ad euacuationem est adiumento. hæc enim post concoctionem humores excernere, & quod superfluit, reiicere uidetur : quo sane tempore iudicationes fiunt. cum igitur natura perfecte euacuat, nihil est prҽterea faciendum. cum uero modice, & imbecillius facit, tum, quod deest, addere debent ii, qui medicinam faciunt. qua in re illud intelligẽdum est, raro contingere, ut ab uno mẽbro ad aliud humores confluant. Sҽpius uero accidit, ut una in parte, in qua concoquantur, toto morbi tempore, usq; ad morbi solutionem, conquiescant. quomodo autem membra aliorum mẽbrorum morbos, qui ex humorum transmigratione fiunt, excipiant, in extremo libro accuratius exponetur. Nunc uero non possum non admirari eos, qui cum uelint Hippocratem de mutatione humorum, quæ ætate progrediente fieri solet, hoc loco disserere, hanc lectionem, ita, ut dixi, deprauarunt. cum enim illi propter breuitatem non possent magnitudinem sententiarum, paucis uerbis contentarum intelligere, in eam sunt opinionem distracti. etenim quamuis color in ætatibus sæpenumero mutetur, non tamen id nunc explicare Hippocrates uoluit. nam & pueri plurimum habent humoris sanguinei, &, quod ad temperaturam ætatis pertinet, cum solum haberent : sed cum multa comedant, eaq; nullo ordine seruato, ideo suboriuntur etiam in eis aliqua ex parte, ut ante diximus, humores, qui crudi nominãtur. proinde fit, ut natiuus eorum color nitidus, ruberq; sit, & ueluti floridus, aut etiam ex albo & rubro cõmixtus:

C interdum uero etiam splendidus, quod ipsum a sanguine, spirituq; , & bono colore consequitur. cũ uero ad adolescentiam peruenerunt, quidam eorum meliorem educationem nacti, recta uictus ratione utuntur : ob eamq; caussam sanguis solus in eis exuperat : unde plane constat, colorem exuperanti humori proportione respõdere. alij uero multo peius educãtur, quàm cũ in pueritia adhuc essent : ideoq; hi continenter ægrotant, & uehementius conflictantur : cuius rei caussa est cruditas humorum, quæ in ipsis coaceruatur. quæ hanc ætatem excipit, præsertim mala uictus ratione adhibita, amarҽ bilis humorem gignit : ut in ea redundet non sanguis solum, sed illa etiam, quæ pallida, flauaq; bilis nominatur. in aliis ad eandem rationem mutationes fiunt : quҽ non possunt firmiter definiri : ut in ætate declinãte melancholicum humorem subire, aut alio in tempore pituitam ita, ut color quoq; commutetur. Sed mihi non fit uerisimile, Hippocratem modo de successione ætatum, deq; earum mutatione, & colorũ uariatione uerba facere : sed de iis coloribus, quos quotidie in corporibus ægrotantium intuemur: quosq; spectare medicum oportet : ut ipse in libro præsagiorum ad hunc modum præcepit. In primis, inquit, ҽgri faciem spectari conuenit, sit ne ea beneualẽtium faciei similis. deinde, Totius quoq; inquit, faciei color attendẽdus, uiridis ne sit, & non niger, & liuidus. tum paulo post, An totius faciei sit immutatus color. ad hæc, sit ne reflexa, an liuida, an pallida palpebra, aut labrum, aut nasus. præterea ue-

D ro in sexto de uulgaribus morbis libro, Alij inquit, ad manum humecti, alij prærubri, alij præpallidi, alij liuidi, & cetera generis eiusdem. Sic de sputo, de urina, de alui deiectionibus, deq; aliis ipse cẽsuit. admonet igitur medicum, uideat, sit ne color sanguineus, an pallidus, an flauus, an albus, an niger : ut plane noscat, quisnam humor redundet in corpore : siquidem color eum humorem, qui insit in corpore, consequi consueuit. Recte autem fecit, cum addidit, ubi reciprocatio non sit : propterea quod cũ humores sunt aliquo affectu perturbati, non est nobis integrum, de coloribus, ab illis excitatis, recte & uere iudicare. ut enim mare cum crescit, cumq; decrescit, quod fieri omnimo solet in reciprocationibus, & purpurascit, uentisq; agitatum accurate naturam suam non uidetur seruare : sic humores, cum intra corpus se receperint, & non fusi sint, sensu oculorum percipi non possunt. cum uero nulla reciprocatio est, hoc est, cum in toto corpore sunt æquabiliter fusi, tunc color, qualis sit humor noxius, & redũdans, nobis indicat : ut si aliquam euacuationem medicus moliatur, noxium humorem educat, ut ipse sexcentis in locis noxium humorem & non alium prius, esse euacuandum præcepit. id autem qua ratione faciendum sit, in libro de natura hominis scriptum est. Quod uero ait, ἀνθῶν, tripliciter exponũt: uel ut color, qui in corpore efflorescit, colori humorum similis sit : uel ut color humorum similis sit colori florũ, sitq; aut rubei, aut albus, aut fuscus, aut liuidus, aut pallidus, aut flauus, aut niger, aut, ut summatim dicam, similis colori florum, propriamq; naturam seruet, & humores in imis corporis partibus

non lateant, & non retrocesserint. uel, ut color humorum sit floridus, hoc est pulcher, & bonus: ut in E
libris de morbis uulgaribus scriptum comperimus: cum, inquit, replentur, hoc rursus signum est, cor-
pus floridum redditur: quod omnis est refectionis indicium. floridum uero corpus efficiunt exercita-
tiones, ut est a nobis in commentariis de tuenda ualetudine demonstratum, & item cum probus san-
guis corpus reficit. sed prima explanatio præstat ceteris. Quod igitur hac sentētia continetur, ad mor-
borum curationem, futurorum præsagitionem, & præsentis sanitatis tutelam pertinet. Sed uideamus
iam, quæ subiunxerit, ad hunc fere modum.

Educenda, quo uergunt, ac per loca accommodata: nisi quorum maturationes e temporibus pendent.

Iubet hoc loco, ut pro humorum inclinationibus euacuationes faciamus: sic etiam in aphorismis
scriptum est, Quæ educere oportet, quo maxime natura uergit, per accommodata loca educito. his au
tem uerbis, significat, ut nos exposuimus, quæ nec iudicantur, neq; perfecte iudicata sunt. ea autem esse
educenda locis accommodatis nos docet: hoc est, ut euacuationem faciamus aut per intestina, aut per
uentrem, aut per uesicam, aut per uterum in mulieribus, aut per totam cutim sudoribus, aut per palatū,
aut per nares, aut per hæmorrhoidas, aut cū fluxu sanguinis fiat iudicatio. quæ res solet esse optima, cū
directo ad locum affectum fit. mala uero, cum in contrarium. debet igitur medicus animaduertere,
quo naturæ impetus feratur: siq; ipsa ad loca accommodata repat, ei erit auxiliandum: si uero ad con- F
traria, prohibere, ac reuocare, & retrahere inclinationem, ut paulopost iubebit Hippocrates, oporte-
bit. nam si morbus cerebrum occupet, quoniam duæ sunt commodæ inclinationes, altera ad palatum,
quæ quidem est præstantior: altera in asperam arteriam, quæ non proba est, rem considerare diligēter
debebis: & cum uniuersum corpus prius euacuaris, quo natura feratur, per eam partem educito. quæ
res facit, ut intelligamus, humorem, qui euacuandus sit, a natura nobis indicari, & locum, per quem
euacuare ipsum oporteat, commōstrari. Age uero cum inflammatio iecur obsideat, simulatq; concocta
inflāmatio sit, purgationem adhibemus: ac per inferiora quidem, cum ea in simis iecoris sit partibus:
præcipue autem si natura id ipsum alui deiectionibus prius indicet: per urinas uero, cum in gibbis.
In ceteris quoq; simili modo spectabimus & humorem redundantem, & affectum locum, ex quo, tan-
quam e caussa quadam morbus emanat. etenim hæc & quis euacuandus humor sit, & modum euacua
tionis, & locum, per quem fiat, & ad hæc omnia, tempus etiam oportunum indicabunt. nam inter ini-
tia tenues, serososq; humores licebit euacuare: at si crassi, glutinosiq; sint, cuiusmodi sunt pituita, & atra
bilis, concoctionem expectabis. atq; hoc est, quod ait, nisi quorum maturationes ex temporibus expe
ctantur. nam quorum est expectanda concoctio, eos medicamentis attenuare, ut corpora fluida sint,
oportet. ut & sine molestia, & omnis noxius, & infestus humor euacuetur. quod ut fiat, spectare in pri- G
mis decet, an ægrotus sit ad eiusmodi purgationem idoneus. qui enim cruditatibus ex multis aut gluti
nosis, aut crassis edulijs abundant, quibus item hypochondria sunt flatibus distenta, aut urina supra mo
dum calida, & ignea, aut aliqua est ibi uiscerum inflammatio, ij profecto omnes sunt ad purgatio-
nes inepti. Vel quod ait, Nisi quorum maturationes ex temporibus expectantur, significat, debe-
re medicum in diuturnis morbis humorum expectare concoctionem: cum id morbus concedat:
in acutis uero, non modo non esse expectandam concoctionem, sed etiam statim in principio, uel
etiam primo die purganti medicamento quod ipse appellare solet, medicari; cum materia tur-
get, utendum esse. hoc enim eius præceptum est, cum in aphorismis ait, Concocta medicari, & mo-
uere, non cruda, neque in principijs, nisi turgeant: de quo nos in hoc etiam sumus libro dicturi:
neque mehercule par est, ut quæ post dicenda sunt, hoc loco afferamus. nunc uero, quod facesse-
re interpretibus negotium solet, explicemus. aiunt illi, hunc librum non esse Hippocratis, quia so-
lœcismum hic facit. nam cum dixerit, Color humoribus similis: addit, Ducenda, quo uergunt. mea au
tem sententia est, libros, qui ad priscos, & præstantes uiros referantur, non esse probandos, aut repro-
bandos habita solum ratione uerborum, sed potius sententiarum & intelligentię. Nam præterquam
quod hæ sunt distractæ, diuisæque inter se sententiæ, ut hæc a superiore non ducatur: quis ignorat, quot H
errata librarij committant? & quot innouarint Dioscorides, & Artemidorus? postremo autem, ut hæc
omnia missa faciamus, in alijs ipsius senis libris alia pleraque dictionis uitia reperiri confirmo: ut ob
hanc unā caussam liber nō sit Hippocrati abiudicādus. nam neq; satis recte in aphorismis ardentē fe-
brem a delirio solui conscripsit. itemque in libro de fracturis cum ait, Medicum luxationum, ac fractu
rarum quàm directissimas extensiones efficere. & in prædictionibus, ubi scriptum est, Vrinæ in turbulē-
tis, ac uigilibus decolores, nigræ, sublime petētes, atque in sudoribus, phreniticæ. uerum eo in libro li-
cet multas eiusmodi orationes, in quibus solœcismus sit, reperire: ideoque uerisimile sit, nonnullos su-
spicari, eum non esse uerum Hippocratis. Sed etiam in libro præsagiorum, quem omnes esse Hippo
cratis confitentur, tanquam superuacaneum reprehendo, quod ait, bis, aut ter in die, & semel in nocte,
& cetera quæ postea adscripsit in illa oratione, cuius initium est, sed pro copia ingesti cibi deijciat.
Et eodem in libro paulo post ordo immutatus est. Sed eidem quoque uitio uerto negligentiam, in
secundo de ratione uictus in morbis acutis, cum de fomentis disserit. nec effugere ullo modo potest,
quin solœcismus sit, quod habetur in libro de officina medici, ad hunc modum, τὰ δὲ μέλλοντα [illegible],
[illegible]: ea ut neque comprimant, neque decidant. Iam uero in illa quoque sententia
uitium perspicue deprehenditur, cuius hoc est initium, Quibus in urinis &c. Sed quid opus est pro-
lixa

A lixa oratione hæc perſequi ; cum Attici quoque, quorum lingua Hippocrates aliqua ex parte utitur, nu
merum multitudinis pro numero ſingulari ponere conſueuerint . mihi ſatis eſt, hæc modo attuliſſe : ac
præterea addere, me eſſe, quæ huiuſmodi erunt, prætermiſſurum : & quod minime ſint ad hoc inſtitutũ
accommodata, & quod effectura ſint, ut hi commentarij, contra quàm tu uelle uidearis, ad immodera-
tam prolixitatem perducantur.

3 *Maturationes aut intro, aut foras, uergunt, aut aliam in partem, in quam oporteat .*

Cum dixerit, niſi quorum maturationes e temporibus exiſtunt, merito quorſum concoctiones uer-
gant, hic ſubiunxit . quoniam enim iuſſit, educenda eſſe uel quæ non iudicantur, uel quæ non perfecte
iudicata ſunt; ideo hoc loco, quid intelligat, ipſe perſpicue declarat. cum eſt humorum facta concoctio,
tunc humores intro, aut foras uergunt, aut per alia loca accommodata, aut incommoda (quod ipſe ,
quia planum eſt, omiſit) prodeunt. quocirca ſemper uidendum eſt, quæcunque iudicentur, cum natura
aut abſolute, & perfecte, aut imperfecte mouet : deinde uero imitanda eſt natura , cum ad iudicationẽ
non aggreditur : tum uero ipſe nos docuit, quomodo eſſe ipſi naturæ adiumento poſſimus, cum illa qui
dem conatur, ſed rem inchoatam relinquit . atque hæc quidem ſunt, quorum nos hic monet Hippocra
B tes, ſicut etiam alibi fecit, his uerbis : Quæ iudicantur, & integre iudicata ſunt , ne moueas . hoc præ-
ceptum ſeruandum nobis dedit, cum natura integre mouet : quod uero deinceps addidit, cum natura
ad iudicationem moliendam aggreditur, ſed eam non abſoluit , ualet , ut nos moneat , eidem ut auxi-
lium afferamus, ut cum ait, Quæ educere oportet, quo maxime uergere uidebuntur, per uias accommo
datas ducito. eo enim tempore natura id, quod noxium eſt, uult expellere. Sed quia præ imbecillita
te, rem perficere non poteſt, noſtro indiget auxilio . atque ipſe quidẽ in libro de ratione uictus in mor-
bis acutis, cum lateris dolorẹm curat, euacuationem pro humorum inclinatione molitur. Sciendum
autem eſt, morbi maturationem eſſe concoctionem quandam eorum, quæ præter naturam ſunt : ipſam
uero concoctionem eſſe deductionem quandam eius , quod concoquitur , in naturam concoquentis .
cum igitur corpus naturalem ſtatum conſeruat , & naturæ familiaritas inter id quod concoquit , & id
quod concoquitur, intercedit, tunc omnis, aut certe maximæ partis eius materiæ, quæ concoquitur, fit
mutatio , minimaque pars ſemicoctæ ſupereſt. cum uero præter naturam affectio corpus obſidet , tum
quod ſimile redditur, exiguum admodum eſt: excrementum uero ſemicoctum, permultum . ut enim in
corporibus bene ualentibus excrementa concoctionem indicant : ſic etiam in ægrotantibus facient.
ac primum quidem eorum , quæ uentre continentur cruditatem & concoctionem indicant ſua forma
C deiectiones, quæ per aluum excernuntur : eorum quæ in pectore , atque pulmone : quæ per tuſſim ex-
creantur : eorum, quæ in cerebro, quæ per nares emittuntur : eorum, quæ in uenis, quę cum urinis ſece-
dunt . vt autem cognoſci poſſit maturatio, nos plus millies iam diximus : & tamen nunc quoque tem
ſummatim complectemur . Totius igitur morbi ſunt quædam tempora, ut principium, ut incrementũ,
vt ſtatus, vt declinatio, cum ægroti ſuperſtites ſunt futuri . poſitum autem ſit in primis, ut principium a-
licuius morbi, ut puta inflammationis inquiramus. itaq; principium in toto eo tempore erit, in quo par
ticula morbi magnitudini ſubiecta, ſanguinea impletur materia. cum uero influxus ceſſarit , idq; quod
in particula inflammata inſit, putrefieri inceperit, hoc ſecundum tempus eſt , & inflammationis incre-
mentum. cum uero pus conficitur, & dolores maximi hominem corripiunt, id morbi tempus ſtatus ap
pellatur. ſi uero fluor ſuppuretur, aut digeratur, tumorq; minor fiat, tunc eſt declinarionis initium. id ip
ſum quoque in febribus uſu uenit : ac principium ſtatuendum eſt tempus illud , in quo noxij humores
crudi ſunt. cum uero concoqui incipiunt, ceſſat tum principium, & ſecundum tempus, quod incremen
tum appellatur, aduentat . cum efficitur concoctio, ſtatus eſt : quem excipit declinatio . hæc omnia nos
in libris de criſibus ſumus accurate perſecuti : vbi & obſcuræ concoctionis, & perfectæ , & euidentis ,
& item eius quæ omnino cruditas eſt, notas expoſuimus : earum autem quædam ex urinis, quædam ex
D alui deiectionibus, quædam e ſputis ſumuntur : ſuntq; propriæ concoctionum quæ uel in uẽtriculo, uel
in uenis, uel in organis reſpirationis fiunt. quam ob rem factum eſt, ut ipſe in primo de vulgaribus mor
« bis libro, hanc ſententiam attulerit , Maturationes iudicationis celeritatem, & ſalubrem tutelam indi-
« cant : cruda uero quæ ſunt, & incocta in abſceſſus malos , aut iudicationis uacuitates , aut dolores, aut
« temporum productiones, aut mortem, aut recidiuas ſe uertunt . Cum enim iubeat , debere medicum
imitari naturam recte agentem, eſt autem maturatio naturæ actio, certe planum eſt, cum celeritatẽ iu-
dicationis, & ſecuritatem, & bonam ualetudinem indicari, tum uero a nobis naturam ſimul adiuuan-
tibus maturationes procurari . & quemadmodum , ſi cauſſæ morborum effectrices a natura vincantur,
concoctiones fiunt, ita ſi ipſa eas non ſuperet, nulla iudicatio fit , ſed dolores , & cetera conſequuntur ,
quæ ipſe adnumerauit : cuiuſmodi ſunt, produci morbos, mortem ſequi, & morbos repetere . hoc autẽ
intelligendum nobis eſt, vniuerſam morbi concoctionem in humorum alteratione effici . eſt enim ex-
tenta per ſolida corpora natura , quæ facultas illorum eſt , & humorum concoctio a ſolidis partibus
bene ualentibus proficiſcitur . cumque illæ ægrotant, iam morbus is in habitu eſt, & periculoſus . cauſ-
ſa eſt, quia prius, quàm ſolidæ partes propriã uim recuperarint, nulla eis poteſt adhiberi curatio. illa por
rò uis in quattuor elementorũ, aut qualitatum, aut humorum apta menſura conſiſtit. ceterũ quõ ſolidæ
partes curandæ ſint, iã in libris methodi medẽdi expoſuimus. Illud.n. hærere nobis in memoria debet,

quod

quod ipse in sexto de morbis uulgaribus libro litteris prodidit, Omne, inquit, quod suppurat, non re- E
uertitur : ipsa enim concoctio, & iudicatio simul : quia in iis quos grauedo, & raucedo ex destillatione
a capite male habet, cum concoctio facta sit, & febris accesserit, tum & firmam morbi iudicationem
fuisse, & hominem non esse iterum ægrotaturum spera. proinde in libro præsagiorum legimus, urinas
puerorum, quæ aqueæ sint, hoc est incoctæ, perniciosas esse : quando pueri propter alterantis faculta-
tis robur omnia celerrime concoquunt. ceterum concoctiones non modo urinam, sed etiam alui deie-
ctiones crassas reddunt in iis, qui recte in uentriculo cōcoctionem obeunt : itemq; sputa in pulmonis,
costatumq; inflammationibus : atq; etiam pituitam in destillationibus, ac grauedinibus, & in lippitudi
nibus : & pus in ulceribus. ita fit, ut urina aquea in pueris, utpore quæ nullam sit nacta mutationem, ut
crassior fieret, mortiferum signum censeatur. quomodo autem idem in ceteris accidat, non est nunc
narrandi locus. Quod autem ipse ait, intro, aut foras, diligenter aduertendum est, ne fortasse contra fa
cias. nam si uerbi caussa in lassitudinibus crudi humores sint, uomitus non erit imperandus : quia non
tum uti uomitu debent homines, cum affectiones a lassitudine exortæ abundant, sed cum soli humores
sint noxij, tum uomitu euacuare eos conuenit. tunc enim nullum periculum impendet, ne intro uiolen
tius reuellatur aliquid eorum excrementorum, quæ in carne inhæserunt. cum uero cruda, & mordacia
redundant in corpore, utraq; reuulsio uitanda est, ne cruda foras, ne mordacia intro reuellantur. foras F
autem ferunt exercitationes, frictiones, balnea, fomenta calida, & item omnia, quæ humores, qui alte
in corpore animantis mersi sunt, ad motum in omnem partem irritant : intro uero ferunt, quæcunque
uetant, ne foras quid feratur. quæ omnia uitanda sunt, ut neq; accommodatum est, humores, qui extra
sunt, intro : neq; eos, qui intus sunt, foras reuocare : sed qui extra sint, per halitum digerere sensim ex-
pedierit : siquidem quæ uehementius id faciunt, etiam aliquid attrahunt ex iis, qui intus consistunt :
qui uero sunt intus, ij attenuandi, concoquendiq; sunt, & tunc, per quam uiam expediat, ut ipse iubet,
erunt educendi.

Hæc ego præscribo ei hominum multitudini, qui necessitate coacti uitam temere ducunt. & cetera, quæ sequuntur usq; 4
ad eum locum, Eiusmodi autem oritur satietas.

Quæ hoc loco habentur, quæ ad quadraginta fere uersus pertinent, esse adiecta ab aliquo, qui, ut iā
supra diximus, facere fucum, & maius uolumen hoc reddere uolebat, plane constat. primum enim præ
ceptum, quod de euacuatione, & humorum inclinatione Hippocrates nobis dedit, commune est, & ad
omnes homines accommodatur : hæc uero soli multitudini, quæ compulsa necessitate temere uitā de-
gat : deinde quæ dicuntur, falsa sunt multis partibus plura, & minime digna Hippocratis sententia.

Cautio. G 5

In hoc uno uerbo præceptum ad medicinam utilissimum continetur. indicat enim, nihil esse nobis
negligendum, nihilq; temere faciendum, nulli deniq; rei procliuius, aut inconsiderate assentiendum.
quocirca in medicina non par est priscis fidem simpliciter adhibere, ut si quid illi dixerint, statim creda-
mus ; sed prius experientia & ratione, uerum ne illud sit, an falsum, perpendendum est. quod qui non
faciunt, næ illi uehementer errant, & in errorem alios inducunt. id quod usu potissimum uenit iis medi
cis, qui quotidie in ciuitatibus hac, illac circuncursant, ac sola experientia experte rationis utuntur.
proinde tu nihil negligito, neq; temere, neq; inconsiderate fidem adhibeto ueteribus in iis, quæ de fa-
cultatibus eorum dixerunt, quæ ad curationem pertinent. quod cum est in omnibus obseruādum, tum
uel maxime in eo remedio, quod admodum præstans, insigneq; est, quod uenæ sectione perficitur, in-
tegre sententiam hanc seruabis, ut nihil temere, nihilq; inconsiderate facias : sed prius perspicias ea
proposita, de quibus nos sæpe disseruimus ; ac scias, cum ea augentur, nobis indicare, maiore opus esse
euacuatione : cum minuuntur, tantum esse de euacuatione detrahendum, quantum illa sint imminuta.
prius quàm enim uenam seces, præstiterit hæc omnia intueri ; magnitudinem morbi, simulq; robur ui-
rium ægrotantis, itemq; ætatem, & naturalem eius, quem curas, temperaturā : ad hæc uero etiam anni
tempus, uernum ne illud sit, nec ne : & utrum locus sit suapte natura temperatus : deinde uero utrum H
magnum periculum immineat, cuiusmodi est inflammationis pulmonis, aut anginę, aut doloris lateris,
aut alterius acuti, aut uehementis morbi suspitio : & utrum secanda uena sit, cum hæmorrhoides sup-
pressæ sint : & in mulieribus, cum ipsarum est cohibita purgatio. itaq; in medicina facienda, adhibēda
cautio est, ne quid temere fiat. nam præterquam quod nō mediocre periculum hæc res neglecta affert,
magnum etiam dedecus parit. hæcq; res medicis fere omnibus notā turpitudinis inurit, estq; in caussa,
ut homines putent, res ægrotantium a medicis non cognosci : atque ita se illorum fidei credere non
audeant. quam ob rem uir sapiens Hippocrates recte dixit, cum optimum esse censuit, medicum
uti prouidentia.

Ἀπειρίη. 6

Pleriq; ex interpretibus ita distingunt, ut hoc uerbum significet experientiæ uacuitatem, hoc est,
nullam experientiam : ut dicat, sæpenumero contingere, medicum non esse peritum aut medicamēti,
aut naturalis temperaturæ eius, qui morbo laborat, aut aliarum rerū, quarum in medicina usus est plu-
rimus. alij uero sic accipiunt, ac si uelit artis infinitatem significare, in quam sentētiam scripsit in apho-
rismis hæc, Vita breuis, ars longa. alij scribunt hanc uocem, ut sit cum superiore coniuncta ad hunc
modum, Cautio infinita : idque non est plane contemnendum : præsertim cum subiungat, difficultas
expe-

A experientiæ:ut experientiam difficillimam,& periculosam esse intelligamus.

7 *Experientiæ difficultas.*

Periculosam esse experientiam,nemo est,qui nesciat. id quod ei accidit propter materiam, in qua ars uersatur. neque enim,ut ceterarum artium,sic medicinæ materiæ sunt coria,ligna,& lateres,in quibus licet multa experiri sine periculo: sed in humano corpore sita est, in quo experiri ea,quæ lógo usu non probaris,non est tutum. præsertim cum experientia in totius perniciem animantis desinere posse uideatur. ideo in medicina facienda,ut medicamenta rite conficiamus,& de ijs,quæ a ueteribus sunt litterarum prodita monimentis,sententiam feramus, experientia opus erit. hæcque ipsa tractatio est perutilis:cum medicinæ data sint fere duo crura,quibus incedat,experiētia,& ratio. & quicunque prudentia,sapientiaque præstant,ac ueritatis studium uere colunt,ij iudicandi instrumenta nobis a natura ad cognitionem earum rerum,quæ in uita geruntur,attributa,rationem inquam,experientiamque custodiunt. quæ quibusdam in rebus parem utilitatem ad artem pertractandam afferunt: in quibusdam altera maiori usui est,quàm altera: semper tamen ad rei perfectionem altera alterius operam requirit. quam ob rem si quis de te quærat,cur huic,aut illi homini febricitanti aquam frigidam potui dederis,
B duæ tibi suppetent responsiones:altera,quæ doceat febris originem,atque naturam,quæque de morborum temporibus differat,eodemque modo frigidæ naturam,quæ sit,exponat:tum uero in tali morbo,& eiusmodi tempore,aquæ frigidæ potionem esse consentaneum,aptumque remedium confirmet: altera uero nihil horum attingens,ad usum,experientiamque confugit:aitq;,se persæpe uidisse,in eiusmodi & morbo & tempore aquæ frigidæ potum profuisse. Ceterum medici,qui ab experientia Empirici uocati sunt,tria esse experientiæ genera uoluerunt:quorum unum casu,alterum consulto, tertiũ imitatione fieri aiunt. de ijs tamen non iam ita inter omnes conuenit. immo uero sunt, qui ad artem satis esse experientiam contendant:alijs uero non parum ad eam ipsam rem conferre etiam rationem placeat. at Lycus ad experientiam & obseruationem refert omnia,neque unquam ullam probationẽ demonstratiuam adiungit: cum tamen Hippocrates contra facere uideatur: ut qui omnibus in locis afferre demonstrationes conetur. atque,ut ego quidem puto,si id fieri a nobis possit,experientia & ratione inuenienda sunt omnia; qui uero illa sola nititur,is obseruator,empiricusq; uocatur:qui ratione, aut methodo quadam,is & rationalis,& methodicus nominatur. incumbẽdum autem in hoc est,quia neque illa satis est ad omnia inuenienda,neque item ratio sola id præstare uidetur posse. id tamen non est confuse faciendum,sed separatim adhibenda est disciplina ab experientia profecta,separatim uero
C ea,quam suppeditat ratio:ut quam utraque uim habeat,aperte perspicias. uerum in omni experientia periculum est,ne propterea quod non sit adhibita distinctio,erremus. id autem fit duobus modis,tum quod id,quod commune est,in suas differentias non sit distributum:tum quod in caussis rem immutantibus non attendamus,quæ præcipue,aut primo,aut ut ut appellare libeat,quæque fortuito sint consecutæ. ideo periculum de rebus faciendum est adhibitis suis,proprijsque distinctionibus. quod est in alimentis iudicandis obseruandũ uel maxime. debes enim singulas particulas per se ipsas degustare,odorarique prius,quàm cuiquam des: deinde uero etiam esu probare. cum enim odoratus,gustatusq; eiusmodi succum,& odorem referat ea particula,qua de agitur,nobis indicat,tum uero etiam simul totam eius temperaturam statim declarat. atque hac ratione facultas ipsius,& consistentia,& item succus accurate inuenitur. quædam enim succum habent humidum,& aqueum:quædam crassum,& lentum:quos ẽt succos separatim gustare expedierit: quando ipsorũ alij acres,aut acidi,aut amari: alij salsi,aut salsuginosi:alij austeri,aut acerbi,aut dulces,aut alio modo quodã sint affecti. Qui aũt sine methodo,quam ratio cómonstret,alimenta,remediaq; cópererunt,merito cómemorant, & ad usum traducũt ea,quæ sæpe iuuerunt. obseruationem.n.& memoriam eorum,quæ eodem modo facere sæpe uiderũt, suam esse experientiam dicunt:sed cognitionem non exercent. cumque illam ignorent,fit,ut ne cura-
D tionem quidem inueniant. Et tamen Hippocrates,uir admirabilis,multa potius experientia,quàm ratione,uidetur cognouisse: cuiusmodi illud est,dolores oculorum meri potione,aut balneo,aut fomento,aut etiam alijs rebus,quarum ipse meminit,curari. itaque omnia,quorum in medicina usus magnus est,experiri oportet,ut quomodo ad naturam ægroti affecta sint,cognoscamus. ita enim sibi quisque modum in rebus omnibus aptum inueniet. nam quemadmodum sine ratione conficere recte medicamentum non possumus,ita eius scite firmiter & accurate uires sine experientia non licet. cum enim sæpe medicamentum id non fecerit, cuius caussa sumptum sit, tunc quomodo id confectum esset,non ratione,sed experientia deprehendi. mixtiones enim eiusmodi non eodem modo omnes conficiunt. interdum enim e paucis numero simplicibus aliquod conficere medicamentum properaui: interdum e pluribus:quandoque etiam e plurimis,uel omnibus,quæ essent generis eiusdem. ad hæc uero quia quædam nobis copiose suppetebant, quædam omnino desiderabantur,aut paucissima admodũ erant, eo tempore, cum necessitas urgeret, ex ijs, quæ aderant, medicamentum composui. quod cum usu & experientia probatum comperissem, eo semper ita usus sum. atque in medicamentis quidem simplicibus distincta potissimum experientia uires inueniendæ sunt, quod in ea falli nullo modo possis. ex quo patet plurimos medicos in errore uersari,qui neque de simplicium medicamentorum facultatibus periculum faciunt,neque ratione eas expendere conantur. debes autem ea experiri, cum non

mixta

mixta sunt,& nullam aduentitiam qualitatem habent adiunctam. idque primum faciendum est in opti E
mo corporis statu,tum in ijs corporibus quæ intemperata sunt:postremo in morbis simplicibus. cum uero id ratione expendimus,distinguendum est id, quod ex accidenti fit ab eo, quod primo, ac per se inest. Siquidem sola experientia docet ea, quæ prosunt,quæque nocent:sed eius difficultas multas sententiarum uarietates peperit. quæ res fecit,ut totam artem ignari magnopere calumniati sint:ac ne medicinam quidem ullo modo esse uoluerint:quod uiderent,tantam esse inter artifices dissensionem, ut quæ alius ut optima,proferret,ea esse praua alius existimaret. merito igitur dixit difficilem esse in rebus,& in arte, præsertim uero medicinali,experientiam. quare fit,ut nos accurate exercere,& in medicina facienda neque pigri,neque socordes esse,debeamus.

Nuditas. 8

Hoc est unum eorum,quæ ad summam sunt redacta breuitatem, & quæ fere intelligi non possunt, nisi fortasse hoc nobis indicet, quemadmodum ex colore,quem humores gignunt, & eorum inclinatione,& concoctione facere licet de morbis,deque natura ægrotantium coniecturam,ita etiam ex nuditate,quæ affectio est,quæ oculorum coronam,& item capitis partem,quę capillo tegitur,& mentum obsidet,ut etiam alopecia,ophiasis, & caluitium. tunc enim pili omnes fluunt, extenuantur, quassantur,scinduntur,squalent, in puluerem uertuntur,subflaui,canique fiunt. atque ita,ut hoc quoque signũ sit,cuius ope quidpiam,quod ad ægrotos pertineat,possis agnoscere. Sunt qui scribant non μαδαρότης, hoc est nuditas; sed μαδάρωσις, ut non solum oculorum affectum significet,cum pili palpebrarum fluunt,sed idem,quod caluitium, a uerbo μαδᾶν ductum quod expertem esse pilorum significat: ueluti sunt puelli admodum parui:quod in eorum cute nullus adhuc meatus sit,neque etiam fuliginosum excrementum. nam & ex pilis licet temperaturam corporis cognoscere: quod ut fiat, audi,quæ subiungam. pili hunc in modum gignuntur. humor plerunq; minoribus meatibus continetur, & aliquid intro ad imas corporis partes recurrere cogitur. Si uero uapor ueluti fuliginosus,crassusque,& terreus fuerit,periculum est,ne in angustiis uijs impactus nec facile intro rursus redire,nec etiam euacuari possit. quocirca natura alium statim parauit,qui hunc e profundo subiens,feriat,ac prorsum pellat:ut hunc rursus alius: atque ita corpus tale conficiunt,quale est ea fuligo,quæ foris cernitur. ac tale corpus totum prorsum propellitur, lori formam iam adeptum. eiusque color uarius est. proinde capillus niger est,cum ui caloris deustus uapor in fuliginem abit: flauus,cum minus exustus sit. albus ex pituita efficitur. crispi autem capilli aut propter temperaturæ siccitatem, aut propter meatum, in quo radices agunt,fieri solent. Quicunque autem humidam,frigidamque regionem incolunt,capillos,qui modice augeantur,graciles que,& rectos,& rufos habent. qui calidam & siccam, ij nigros; qui parum augeantur,siccos,crispos,& fragiles. qui medium inter hos tractum tenent,moderate, & ad proportionem regionis. commutantur autem in ætatibus, & pro natura corporum, & item regionum. de quibus omnibus actum accurate est a nobis in libris de temperamentis: eaque non sunt hunc in locum transferenda: cum minime par sit omnia omnibus in libris conscribere. siquidem quod ad eum locum qui sit in manibus,proprie pertineat,est perfecte pertractandum:quod uero obiter occurrit, eius capita solum annotanda sunt. etenim glabros,albidam cutim habentes,quique rectos capillos, & qui nigros,& qui nigris sunt oculis,& qui in otio uixerunt,minus per halitum digeri,quia frigidiore temperatura sunt,demonstrauimus. eandem ob caussam mulieres, quas pestilens constitutio, propter menstruam purgationem minus lædit, * In hanc sententiam ipse in tertio de uulgaribus morbis libro cum formas corporum eorum,qui tabidis morbis corripiuntur, explicaret, Genus inquit,tabidorum læue erat,pituitosum,subrubrum,cæsium. Leucophlegmatiæ, & quibus scapulæ in alarum modum prominebant,ac mulieres. quo in loco appellat læue,quod uacat pilis: quod est temperaturæ frigidioris indicium. atque ut glabrum & uacans pilis frigidiorem, & mansuetam naturam, sic hirsutum calidiorem,atque iracundam esse indicat. Qui enim mores ex forma corporis se nosse profitentur,eum,qui admodum hirsuto pectore sit:animosum iudicant sin:crutibus, falacem. aiunt enim illum habere pectus leoni simile, crura uero,hirco. neque tamen existimandum est, si alicui pectus pilosum sit,necesse esse,ut totum corpus eius siccius sit,& calidius:sed hoc,plurimum caloris in corde esse,proinde animosum hominem effici:sicut si totum corpus uacans pilis,delicatumque sit,& alba cutis,timidi,ignaui,& segnes homines redduntur. quanquam hæc pro natura regionum mutantur: ubi enim terra mollis,aquosaque est,& aquæ ibidem sublimes sunt,ut æstate calidæ, & hieme frigidæ sint, ibi homines carnis mole conuestiti,& pigri,& somniculosi sunt:ubi uero nuda est regio,aquis uacans, & aspera,ibi dura,firma,& hirsuta sunt corpora. ac de his omnibus hoc intelligendũ est,corpora, quæ magis rara,magisque hirsuta sunt,facilius ulum carnium,quibus uescantur,quàm,quæ alterius sunt generis,perferre:utpote quæ per halitum digerantur:itemque ærumnas,quia minus in lassitudines incidant:& bona habitudine diutius perfrui,quia non statim ad extremum perueniant. Iã uero ex eo,quod glabrum,hirsutumq; corpus sit,potes de humore,qui redundat, facere coniecturam. nam & delicati, & albi,& glabri,humorem melancholicũ minus coaceruant:graciles uero,nigriores,& hirsuti,& quorum ampliores uenæ sunt,ij ad illum humorem gignendum aptiores iudicantur. ceterorum humorum eadem ratio est.

Viscerum

9 A *Viſcerum inanitio: quibus infra, repletio: quibus ſupra, nutritio.*

Appellat uiſcera ea tria, quæ etiam principalia nominantur, ut cerebrum, cor, & iecur: & item inte-
ſtina omnia, quæ & in ſuperiore uentre, ut uocant, & in inferiore continentur. ceterum hoc præceptũ
utile eſt: ſiquidem in cerebro eam partem animi, quæ rationis eſt particeps; in corde eam, in qua ira-
rum exiſtit ardor: in iecinore eam, quæ uoluptate alitur, ſiue eam naturalem, ſiue, ut Ariſtoteli placet,
altricem, aut uegetabilem, aut generatricem, ut ab uno horum nomen trahat, appelles, contineri plane
ſcimus. itaque de inanitione uiſcerum diſſerit, ut ſciamus, quomodo nos gerere debeamus, cum inani-
tio affligit. ac viſceribus, quæ inferiore loco ſunt ſita, prodeſt repletio: ijs uero, quæ ſuperius, alimen-
tum. Fit enim interdum, ut & in natura, & habitudine corporis humani bilis in partibus ſupernis flu-
ctuet, & ad infernas deijciatur: ac uiſcera magis ſuſpendantur, aut ſtabiliantur. cum enim uenter ma-
gnus eſt ſuapte natura, tum uiſcera ſtabilit, licet uacans cibis ſit: at ſi paruus, tum cibis refertus, ſtabi-
lit: euacuatus uero, eadem relinquit ſubſidentia. ex quo fit, ut quidam ſuſpenſa ſibi eſſe uiſcera perſen-
tiant. quibuſdam uero flaua bilis ſurſum fluctuat: cum ipſam a iecore ad id inteſtinum, quod uentris
exortum uocant, meatus defert. interdum etiam in quibuſdam particula quædam ab ipſo ad uentrem
progreditur: in quibus nimirum bilioſum ſupernatat excrementum. in alijs uero deorſum omnino ſe-
B cedit. inde fit, ut qui parte ſuperiore amaræ bilis homines ſunt, hæc maiore cum moleſtia ferant. qui ue
ro ſuperiore parte pituitoſi ſunt, ij non aſſuetam cibi abſtinentiam facilius fere tolerant. verum non de
bent uehementes uaſorum inanitiones intempeſtiue fieri: & cauendum, ne uiſcera, & quæ in toto cor-
pore inſunt uaſa, neque immodice repleantur, neque diſtendantur: ſed potius in quadam definita rela
xatione conſiſtant, ut aditus naturali ſpiritui plane pateat: qui ſane ei, cum uiſcera repleta ſunt, in-
terclusus eſt.

10 *Inclinatio ſurſum, inclinatio deorſum.*

Quemadmodum cenſuit, humores, quo uergunt, eo adducendos eſſe, ita de repletione, deque ali-
mento nobis imperat, ut inclinationem obſeruemus. nam quibus prodeſt alimentum, quod superne da
tur, ijs etiam inclinatio, quæ ſurſum uergit, accommodata eſt: quibus uero inſerna repletio, ijſdẽ quo
que ad inferiora inclinatio uidetur conuenire. An uero id generatim de omnibus extulit? ut hoc loco
idem uelit, quod ſupra, cum dixit, educenda qua maxime uergunt: & in illo aphoriſmo, Quæ educen-
da ſunt, quo maxime natura uergere uidebitur, ducito: id quod eſſe melius uidetur. ſed hac de re ſatis
iam ante diſſeruimus.

11 C *Quæ ſua ſponte ſurſum, ac deorſum repunt; quæ proſunt, quæque nocent: congenita forma, regio, conſuetudo, ætas, tem
pus anni, morbi conſtitutio: exceſſus, defectio, quantum cuique ſit reliquum, aut ſecus.*

Dat nobis hoc conſilij, accurate intueamur, quæ ſua ſponte uacuantur ſurſum, aut deorſum, utrum
proſint, an obſint. quod quomodo cognoſci a nobis poſſit, ipſe poſtea declarabit, cum dicet, Quæ
deiiciuntur, non multitudine æſtimanda ſunt, ſed ſi qualia oportet, & æger facile ferat, & item in apho-
riſmis, cum ait, Si inquit, qualia purgari oportet, purgentur, & confert, & facile ferunt: contraria ue-
ro, difficulter. nobis igitur ſuppetit ratio iudicandi, cum moderata euacuatio fit, ſi facile æger ferat: con
tra uero, ut immoderatam & moleſtam eſſe euacuationem, cum æger difficulter toleret, cenſeamus. Ita
que ſiue nos, ſiue natura euacuationem moliatur, eſt in quantitate, & qualitate modus quidam ſtatuen-
dus: quo noxius humor uacuetur, & multitudini humoris noxij euacuatio conueniat. ſi enim educatur
id, quod redundat, certe ægrotus ſe factum eſſe leuiorem ſentiet, & facilius morbũ perferet. at ſi quid
eorum, quæ naturæ accommodata ſunt, ſimul excernatur, eius uires & diſſolui, & infirmas effici, ne-
ceſſe eſt. verum, ſi qualia oportet, uacuentur, idq; ita fiat, ut facile feratur; tunc ſiue per inferiora, ſiue
per ſuperiora hoc accidat, proderit. at ſi nec qualia oportet, euacuentur, nec facile ferat ægrotus, tunc
ea res lædere conſueuit. proinde cenſet perpetuo, ut quæcunque ab ipſa natura recte fiunt, quæ modo
D ſponte fieri dixit, ea medicus imitetur. etenim ſi per ſuperiora, qualia oportet, hoc eſt, quæ noxia ſunt,
ſua ſponte euacuentur, hocque proſit, & æger facile ferat: monet idem eſſe medico faciendum, ſi uelit
euacuare: ut, noxij humores euacuentur, & id ipſum ita fiat, ut omnis facilitas ferendi ægroto compa-
retur. Ceterum has notas expoſuimus nos, cum aphoriſmum illum explicaremus, cuius initium eſt,
In perturbationibus uentris, & uomitibus: & cum illum etiam declararemus, cuius hoc eſt initium,
Quæ deijciuntur, non multitudine æſtimanda ſunt. vterque eſt in primo aphoriſmorum libro. quare
hæc miſſa facientes, quæ ipſe adſcripſit, perpendamus: quæ quidem ſimul indicant aut faciendam eſſe
euacuationem, aut non eſſe euacuandum, aut purgandum. principem autem locum obtinet forma con
genita: hoc eſt communis omnium hominum natura, & cuiuſque propria. quocirca ſpectare medicus
debet, qualis ſit naturalis temperatura, utrum facile, an difficulter euacuationes, purgationesq; ferat:
& uidere, an in morbo commutetur. id autem tum ex actionibus, tum ex facie cognoſcitur, ſi ſimi-
lis ſit ſibi ipſi, cum bona ualetudine frueretur: vt ipſe in præſagijs faciendum eſſe monuit: In acutis
inquit, morbis ita ſpecta, in primis ægri faciem, ſi faciei bene ualentium ſimilis ſit, præſertim uero ſibi
ipſa: ſiquidem ita fuerit optima. Verum quia nos oĩum hominum naturam prius cognoſcere nõ potui-
mus, ſed ſæpe & repente ad ignotos hoĩes uiſendos uocamur, ideo a cõibus initium ducimus. nã in qui
bus neq; nares acutas, neq; oculos concauos, neq; cetera, q̃ ibi ſunt ab Hippoc. memorata, pſpicimus,

in iis neminem de ægrotante quicquam interrogamus. at si illa adsint, tum quærimus, quomodo affe- E
ctus esset, cum in naturali esset statu. Regionis uero formam esse magno usui ad morbi curationem, &
ad futura præsagienda, est a nobis sæpenumero demonstratum: atq; ipse in libro de aere, aquis, & lo-
cis, qui in quaq; regione morbi uigeant, declarat. atq; illi quidem cum indigenas corripiunt, tum uero
quia familiares sint, minus periculosi habentur. De consuetudine autem quid attinet dicere? præser-
tim cum ipse sæpenumero dicat, eam nobis multis in rebus esse fructuosam. Sed & in præsagijs etiam
ait: si quis pronus cubet, cum in bona ualetudine ita cubare non consuesset, aut delirium, aut dolor
uentris portenditur. & illud, Dentium stridor in febri, quibus a pueris non consueuit, insaniam, mor-
temq; significat. Non exiguam porrò utilitatem ex ætatis duci cognitione, cognosces ex aphorismis,
in quibus de ætatibus disseruit: & in quos sunt iam a nobis conscripti commentarij. est autem quadri-
partita ætatum diuisio, atq; humida quidem & calida puerorum est: sicca & calida florentium: sicca &
frigida declinantium: humida & frigida senum. sed pueruli non absolute calidi sunt, ut qui ætatem flo
rentem habent: sed natiuo calore, qui temperatus est, & in probo sanguine consistit. quãquam autem
plus humoris habeant, quàm ad salubrẽ habitum opus sit, tamen exsiccandi non sunt: propterea quod
in caussa hoc esset, ne augerentur, & crescerent. De senibus quæstio existit, quod alij humidos, alij sic-
cos eos esse dixerunt. Sed hoc in libris de temperamentis ostensum a nobis est, eos, quod ad membra F
eorum solida pertinet, siccos esse: quia uero ex frigida temperatura, magna copia excrementorum in
ipsis est, ideo humidos dici. itaq; si libris de temperamentis diligenter perlectis, uera scientia cogno-
ueris, frigidam & siccam esse propriam senum temperaturam, sed adiunctam habere humiditatem ex
pituitosis excrementis profectam, tunc plana & perspicua erit ea, quam omnes fere neglexerant, dubi
tatio. quam ob rem iubet, & nobis auctor est, ut in omni re tractanda & anni tempus, & regionem, &
ætatem intueri debeamus. atq; in aphorismis quidem, cum de morbis, qui in quoq; anni tẽpore, quaq;
ætate uigeant, dissereret, nobis elementa artis tradidit. ego uero nonnullas eius sententias hic afferam,
quas ipse ad hunc fere modum scriptas reliquit: Morbi inquit, omnes in omnibus fieri temporibus
uidentur: quidam tamen magis in quibusdam, & fiunt & irritantur: ut uere, atræ biles, & ceteri, quos
deinceps subiunxit: æstate, continuæ, tertianæq; febres, & alij: autumno, alij multi, quos ipse narrauit:
hieme, alij: ut etiam progrediens scribit, quales, quantiq; morbi in ætatibus oriantur. quos ego, bre-
uitatis studio ductus, minime esse memorandos puto. Monet autem nos, ut morbi constitutionem cõ-
sideremus, ut utrum morbus acutus, an diuturnus sit, utrum symptomata iuncta habeat, aut ijs uacet:
utrum in principio, an incremento, an statu, an declinatione sit cognoscamus: & utrum morbo morti-
fero æger teneatur, ut superstes esse non possit, an euasurus sit, iudicemus. uult enim ipse e morbis sumi G
rationem præsagiendi, quid futurum sit: quod nos prolixo sermone cum in libris de crisibus, tum uero
etiam in commentarijs in aphorismos editis explicauimus: ueluti cum ait, Tertiana exquisita cito iu-
dicatur: quartana longa est: utraq; uacat periculo. phrenitis uero & ueternus & periculum minantur,
& acuti sunt morbi. Scirrbus uero lienis & exitiosus est, & diuturnus. Hoc autem loco aeris nos am-
bientis constitutionem prætermisit: cuius tamen in libris de uulgaribus morbis fecit mentionem his
uerbis: Cum totus ille status austrinus, & squalidus esset: deinde uero, cum totus annus humidus, fri-
gidus, & aquilonalis fuisset: itemq;: Non una species morborum uagata est: neq; unus semper fuit in
toto anno status. Hoc nomen, constitutio, si per se solum, & sine additione proferatur, potest & re-
gionis, & cuiusq; rei alterius formam indicare. Iam uero excessum, defectionemq; annexuit: a quibus
morbi sæpenumero gignuntur: & item in caussa sunt, cur medicus properet, naturam adiuuare, cum ea
non satis euacuet: aut cur immodicam euacuationem cohibeat. quibus quidem fit rebus, ut uiden-
dum sit, plus ne, an minus, quàm par est, fluat, quod sua sponte prodit: & quibus alterutrum prosit,
quosq; offendat. siquidem utrunq; malum est. ut enim quod medium est, id in omnibus est rebus ex-
petendum, ita quod redundat, quodq; deest, fugiendum: nam & uirtutes omnes in medio consistunt,
& uitia extra medium excedunt. H

Purgatio, euacuatio, remedia. 12

Solet Hippocrates absolute appellare euacuationem, cum òmnes humores æqualiter euacuantur:
purgationem uero, cum ij, qui praua qualitate affecti sunt. fit autem accuratissima omnium humorum,
qui æqualiter educantur, euacuatio per uenæ sectionem. proxime ad hanc accedit, quam scarificatione
malleolorum obimus. itemq; ea, quæ in exercitationibus, aut frictionibus, aut balneis, aut etiam inedia
uersatur. quãquam inedia non per se, ut singula, quæ dicta sunt, euacuat: sed per quandam perspiratio-
nem, quia nullum alimentum, quo euacuata materia instauretur, introducitur. hæc autem uno nomine
remedia, hoc est sanationes uocat. Verum siue natura ipsa corpus euacuet, & noxiorum humorum fiat
euacuatio, siue id, nobis medicamentum dantibus, consequatur, Hippocrates appellare purgationes
consueuit. quocirca Thucydides in pestilentia explicanda, secundo historiarum libro, euacuationes in
morbis, quæ impetu naturæ per symptomata ratione morbi contingũt, purgationes, expurgationesq;
uocauit. Purgatio igitur est euacuatio humorum, qui sui qualitate molesti sint. atq; ipse in aphorismis
quancunq; euacuationem nominat uasorum inanitionem, idq; ab euentis, propterea quod eueniat, ut
in omnibus euacuationibus uasa inaniantur: & uerbo medicandi in ijs solum utitur, quæ purgant. Ac
purgationes quidem, & euacuationes fiunt medicamentis, quæ aut uomitum cient, aut aluum subdu-
cant,

A cant, aut deniq; per ſuperiores, aut per inferiores partes : hæq; aut medicamentis, aut uenæ ſectione,
aut uomitu,aut per urinas, aut per ſudores, aut per clyſteres, aut per reuulſionem, aut per deriuationẽ:
de quibus deinceps ipſe diſſerer : abſoluuntur. hoc tamen in primis ſciendum eſt, pleroſq; paratiores
ad uenæ ſectionem eſſe, quàm alios : quoſdam uero ad purgationem : ut alij quiduis potius, quàm ue-
næ ſectionem,patiantur : quidam alia omnia,quàm ut bibere medicamentum uelint. immo uero ſunt,
quibus purgantia medicamenta ſtomachum ſubuertunt : alij uero ſine moleſtia eadem ſumunt. itaque
uidendum eſt, quibus hominibus ſanguinem detrahere, quibus dare medicamentum purgans opor-
teat. atq; in iis, quorum uires firmæ, robuſtæq; ſunt, ſi euacuati ſint noxij humores, morbus ceſſat. in
quibus uero ſunt infirmæ atq; imbecillæ, una cum humoribus noxiis, qui euacuentur, ipſæ quoq; diſ-
ſoluuntur : id quod non eſt ullo modo faciendum : ſed ſtudendum perpetuo eſt, ut inde maior utilitas
exiſtat, omniſq; noxius, & moleſtus humor euacuetur. quod ut fiat, intueri prius diligenter oporter,
aptuſne æger ad purgationẽ ſit,nec ne. qui enim multis cruditatibus, aut glutinoſis, craſſiſq; abundant
eduliis, quibus item hypochondria ſunt diſtenta flatibus, aut urina ſupra modum calida, & ignea, aut
aliqua uiſcerum inflammatio, ij omnes ad purgationes inepti ſunt. quam ob rem glutinoſos, craſſoſq;
humores,qui in corpore ſint,attenuare oportet,& meatus eos,per quos illi a medicamento purgante
B traducuntur,& trahuntur,aperire. quod niſi feceris,ægre, & moleſte purgatio procedet,ut & tormina,
& uertigines,& anxietatem,& ſummam moleſtiam ſit allatura. idq; eſt,quod Hippocrates litteris con
ſignauit, Corpora cũ quis purgare uolet, ea fluida faciat oportet, ſiue uomitibus,ſiue alui ſubductione
purgatio facienda ſit. quod etiam in morbis diuturnis intelligendum eſt : ſiquidem id in acutis uſu nõ
uenit : ſed in ipſo ſtatim initio purgatio adhibenda eſt,ſi materia turgeat,ut poſtea dicetur. nunc autem
rei,ad multa,magnaq; utilis quæ & in purgatione adhibenda,& in medicamentis dandis, (quod quidẽ
idem eſt) contingit,te admonebo : quam ſemper tibi hærere in memoria peruelim. cum noſtrum cor-
pus ad morboſam affectionem paratum ſit, ut illa inibi ſit, ut prope confecta ſit, ſi quid extrinſecus ac-
cedat,affectionem illam arguit,& apertam facit : ac uel febrim accendit,uel dolorem capitis,aut deſtil
lationem,aut tuſſim,aut aliud quidpiam mouet. deinde uero homines ex illa morboſæ affectionis prę-
paratione cum periculo languent, cum neq; curſus,neq; alius ualidus motus,neq; intemperantia,neq;
refrigeratio,neq; calfactio,neq; res ueneteæ,neq; uinum,neq; aliud quid huius generis morbum exci
tarit : propterea quod nihil horum ſatis eſt, ut ſuapre natura uehementem imbecillitatem gignat : ſed
uel ephemeram febrim, uel quid tale, quod ad exigui ſpatium temporis perduret, afferre poſſit. pro-
inde non eſt ignorandum, has non eſſe cauſſas, ſed potius occaſiones morborum. ceterum eæ occa-
C ſiones ſunt multiplices,ut curſus,luctæ,pancratia,res ueneteæ,frictiones,æſtus,refrigeratio,uigilię,irę,
triſtitiæ,& timores, ex iis res ueneteæ,quæ ſpiritum perturbant, quia morbus a malitia humorum non
eſt exortus, purgationem non poſtulant. raucos uero, ac lienis uitio laborantes purgare conuenit. in
quibus autem exigua ineſt copia ſanguinis,& ſpirituoſos,& qui tuſſiunt, nec quicquam reiiciũt, quiq;
ſiticuloſi ſunt, non item. ſed de ſpirituoſis, aut inflatis quæſtio eſt : ſiquidem multæ cauſſæ ſunt, ut qui-
dam uenæ ſectionem,quidam purgationem,quidam aliud deniq; remedium exigere uideantur.nihil ta
men,niſi adhibita diſtinctione, faciendum : niſi uelis multos in facienda medicina, errores committe-
re. Equidem Hippocratis diligentiam cum in aliis rebus omnibus,tum uel maxime in eo commendo,
quod ſcopum eum,qui non in uno, alteroue morbo ſolum, ſed in omnibus ad purgationem indicandã
præſtet ceteris,non omiſerit. is autem ex ipſius ſententia,eſt qui ab affectus magnitudine ſumẽdus eſt,
quem omnes fere neglexerunt. atq; empirici quidem aiunt,ſe obſeruaſſe, euacuationem tum denique
faciendam eſſe,cum ſuus ille plethoricus concurſus,ut uocant,factus ſit.ac perſpicue fatentur,ſe in ni-
hil aliud,quod ægroto accidat,intueri : Sed ita ad euacuationem accedere. & tamẽ ſit interdum, cum
non adſit plethoricus concurſus,ut mittendus ſanguis ſit. Si enim morbus ualens ſit, uireſq; ægroti ro
buſtæ,nemo erit,qui in medicina facienda ſit exercitatus,qui non eſſe miſſurus ſanguinem uideatur. ac
D quemadmodum ſanguis propter magnam ipſius copiam, & morbi magnitudinem, mittitur : ſic purga
tio propter alterius cuiuſdam humoris redundantiam, & morbi robur adhibebitur. De uenæ autem
ſectione eſt a nobis in alio libro diſputatum, & item deinceps diſſeretur : nunc uero de purgatione lo-
quemur. hac autem opus habent ægroti,non modo quia humotum redundantia,quæ noxia eſt,expur-
getur : ſed etiam ut auertatur, & euacuetur. atq; in hydrope quidem ſtatim in principio adhibenda cu
ratio eſt. ubi uero conſtiterit, in primis addenda erunt, quæ pituitam per ſedem educant : deinde ute-
mur iis,quæ excito uomitu euacuant : tum uſus eorum erit accommodatus,quæ ad euocandam ex ore
pituitam ualent,ut a capite pituita detrahatur. at ubi humor pituitoſus in totum ſit corpus diſtributus,
tum corpus erit eo expurgandum medicamento, quod illi uniuerſo expurgando ſit.quãquam ad craſ-
ſos humores incidendos,& ut urina procedat,etiam medicamenta,quæ incidendi uim habent, erũt no
bis uſui,atq; adiumento. Eodem quoq; modo morbum,quem regium appellant,omnibus admotis re-
mediis curamus,ut purgatione,uomitibus,prouocata urina,per palatum,per nares,&,uno uerbo, per
ſuperiora,& per inferiora. id quod in omnibus fere uehementibus, ualentibuſq; morbis, quos malitia
humotum procreauit,eſſe faciendum uidetur. ceterum morbus omnis tribus modis ualens efficitur,
aut propter eius partis, quæ affecta eſt, nobilitatem, aut propter affectus magnitudinem : aut propter
ipſius malitiam. horum omnium Hippocrates in libro de ulceribus mentionem fecit : quo in loco

de purgatione scripsit hæc: Purgatio, inquit, per aluum plurimis ulceribus confert. itemq; uul- E
neribus capitis, uentris, articulorum, & iis omnibus, in quibus periculum est, ne os corrumpa-
tur. * hoc igitur nobis consilij dat Hippocrates, ut purgemus, ac redundantem humo-
rem euacuemus: idque modo sanguinis detractione, cum is ceteros humores superet: modo me-
dicamento purgante, cum aut flaua, aut atra bilis, aut pituita redundet: præsertim uero si malitia
humorum adiuncta sit, aut plenitudo, aut inflammatio, aut herpes, aut aliud quid huius generis.
quocirca statuendum est, purgationes esse perutiles & cum morbi magni sunt, & cum quibus per-
magna est humorum iuncta redundantia. Non defuerunt tamen, qui hanc habuerint sententiam,
prius quàm ita aut sanguinis missione, aut purgatione educas id, quod superuacaneum est, calfa-
cientibus utendum esse, atque ita discutiendum. Sed illi materiam ad locum affectum attrahunt po-
tius, quàm ut per cutim inaniant. perspicuum enim est, tum denique medicamentis uti, quæ ad locum
sint accommodata, nos debere, cum uniuersum corpus sit expurgatum. Iam uero uenæ sectionem ad
hibemus, purgationeque, & clysteribus utimur, & inediam imperamus, cum uniuersum corpus plenũ,
aut malis affectum humoribus uidetur. Si neutrum horum subsit, tum ad remedia loco imponenda
statim confugimus. & quoniam hoc artis medicæ officium est, omnes singularum corporis partium na
turales actiones recuperare, cum illę corruptæ sint, easque custodire, cum sint integræ, eæque naturalẽ F
corporis fabricationem consequantur: profecto & ipsam cum adest, tueri; & cum corrupta sit, recupe-
rare necesse est. principes autem functiones a particulis similibus inter se perficiuntur: secundariæ ue-
ro, ab organicis. proinde spectandum est, qui humores sint in corpore, quamque utilitatem, aut dam-
num particulis afferant. itaque interdum solum caput grauitate tentari sentimus, aut affectione quadã
ulceris sensum referente conflictari: aut musculos temporales intendi. idque uel absolute, uel cum ma-
iore calore quodam. ita etiam in iecinore, liene, uentriculo, costis, ac septo transuerso grauitatem per
sentiscimus. sæpe etiam in ore uentriculi sensus quidam grauitatis, aut morsus, aut nauseæ, aut auer-
sionis ciborum, aut cuiusdam absurdi appetitus oboritur. præterea uero fixi in particula quapiam dolo
res. cuius rei caussa est aut copia humorum, quæ confertim illuc comportata est, aut spiritus flatuosus:
idque euacuationem esse faciendam indicat. Sunt etiam interdum nudæ quædam intemperies, uacã
tes humoribus, interdum cum humoribus coniunctæ. hæcque euacuationem humorum corpus affligẽ-
tium, aut uaporum indicant omnia. ipsaque euacuatio hominem a morbis, affectibusque liberum red-
dit: ac satis est purgare, frictione, balneoque uti, & discutienti medicamento quodam inungere. cum
his autem spectanda est ætas, naturaque ægrotantis, itemque anni tempus, regio, & alia, quæ supra me-
morauimus. ceterum cognitio loci affecti difficilis esse solet. cognoscitur autem affectus locus, ut scis G
a nobis esse in eo opere, quod de locis affectis edidimus, demonstratum, ab excretis, ab ijs, quæ affectis
adnascuntur partibus, & ab actionum noxa: ad quæ aggregantur colores, qui præter naturam sunt, &
figuræ. quæ cum omnia compereris, scito euacuationem esse admoliendam. ac puta, cum ea plenitudo,
quæ ad uires pertinet, fuerit, sanari eam continuo non posse, quod cum ipsa euacuatione uires una in-
terdum exoluantur. quanquam inuenti quidam sunt, qui statim post euacuationem sint ab omnibus
molestijs liberati: uerum neque omnes medici illorum affectiones norunt: neque si norunt, a ceteris *
distinguere statim possunt. nam neque in sudores, neque in odores intueri illic oportet. in primis enim
nihil ibi indicant: ac sudor & odor non idem est: cum sudor sit tenuis humiditas quædam, & ex ipsis
humoribus proficiscatur: odor uero, ueluti fumus quidam ex humoris materia resolutus. proinde ad
hæc adhibere animum non oportet. Sed corrigenda medicamenta sunt: siquidem docuimus om-
nia medicamenta uentriculum, præsertim uero eius os, propterea quod maxime neruosum sit, & sensu
præditum, ledere. quam ob rem odorata admisceri solent, ut ne sola medicamenti facultas uentriculi
os attingat. admiscentur autem semina, quæ uim medicamentorum obtundant, ipsorumque actionem
non impediant: quæque attenuandi, atque incidendi uim habeant. præterea uero quæ admiscentur, sibi
inuicem consentiant. alioqui inæqualiter fit euacuatio. neque uero omnes, qui quoquo modo affecti H
sint, nec quocunque tempore, nec statim ubi contigerit, purgandi sunt. ac sanos quidem, & in quibus
nihil redundat, purgare non oportet. quorsum enim decet, accommodatam naturæ, & culpa uacantem
& nõ morbosam materiam auferre? immo uero, præter quàm quod id cum molestia & labore facis, nõ
mediocris noxa consequetur. quicquid enim per uim quidpiam facit, id dolores, labores, interdum ue
ro etiam animi defectiones, ac partium exolutiones, aliasque molestias inuehere consueuit. euacuaris
tu quidem, sed quidpiam naturæ accommodati, & quod rei essentiam attingat, detraxeris. Verum si
in homine aut pituita, aut flaua bilis, aut alius quispiam humor redundarit, tunc erit oportuna euacua-
tio. Sed tamen crassos humores attenuare, ac tenaces incidere plane decet: alij euacuandi sunt. utris
que enim auxiliantibus & natura, & medicamento recte succedit purgatio, eaq; facilius, ac melius per
agitur cum molesta materia secedit. Sed, ut monui, obseruare eos oportet, qui pingues sunt, & quo-
rum tabidus est habitus. temporum quoque anni repentinas mutationes, astrorumque ortus, & occa-
sus, a quibus tempora ualde immutantur, arcturum dico, uergilias, solstitia, æquinoctia, caniculamque
obseruare par est, qua de re ipse in libro de aere, aqua, habitationibus, locis, & regionibus mentionem
fecit. prius enim quàm probe constiterint, non est accommodata euacuatio. Age uero in ijs purga-
tionibus, quæ per inferiora fiunt, obseruandæ sunt hæmorrhoides, fluor muliebris cruentus, itemque

omnes,

A omnes, qui crebra desidendi cupiditate urgentur, quem morbum tinesmum uocant: quique alui fluore tentantur, & quorum intestinum ulceratur, quorum denique sicca mirum in modum aluus est. in purgationibus uero, quæ per superiora fiunt, obseruabis tusses, asthmata, interna ulcera, ac pulmonis quidem tabem, iecinoris colliquationem, sanguinis sputum: & si quem in gurgulione, aut faucibus, aut ceruice morbus exercere consueuit. huc accedunt oris stomachi dolores, & cum cibum homines non continent: nec tamen ipsum uomitu reijciunt. itaque pituitosi per supernas partes: biliosi per infernas purgandi sunt, præsertim quibus atra bilis euacuanda est. Verum ubi opus euacuatione est, non debemus ipsam ita absolute, simpliciterque admonere: sed diligenter expendere, quomodo ea facienda sit, & qualia futura sint ea, quæ sumus euacuaturi, & per quem locum, & quo tempore, & quatenus educenda. ac quod diximus, quomodo facienda sit, significat transitus aperiendos: idque non simpliciter, & ut sors fert; sed ut decet. quod nobis significat modum, quo ad inanitionem faciẽdam utamur, ut, exempli gratia in ijs quæ uentre continentur, per clysteris, glandisque usum, & item medicamentum, quod aluum subducat: & hæc singula per certa quædam: cum & clyster, & glans, & subducens medicamentum multis confici modis possint. quod uero diximus, qualia futura sint, quæ euacuanda sunt, intelligimus, attendendam esse qualitatem eorum, quæ euacuantur. ut noscamus, aqueum ne & tenuem,

B an pituitosum, an biliosum, melancholicumve humorem præstet educere. iam quod diximus, per quem locum huc pertinet, nobis spectandum esse, per quam partem euacuare oporteat. quamuis enim perspectum habeamus, per inferiores partes euacuationem esse faciendam, tamen per quam ex inferioribus tentanda sit, distinguendum est: ut per uesicam ne, an per aluum, an per uterum: rursus uero si per superiora, utrum per nares, an per os. est etiamnum euacuatio, quæ per totum corpus fit, eaque aut per sudorem efficitur, aut per eam perspirationem, quæ latere sensum nostrum dicitur: quæ quidẽ propter tenuitatem eorum, quæ educuntur, oculorum effugit obtutum. etenim cum eius facultatis, quæ animal continet, imbecillitas, & tenuitas humorum in idem conueniunt, estque eis calida febris adiuncta: aliquid semper propter imbecillitatem quidem extra cutim excernitur, uerum sub aspectum præ exiguitate non cadit: ut pote tenues humores defluant. quod si etiam locus sit calidus, & anni tempus æstiuum, & cæli status calidus, ac siccus, tunc homines in huiusmodi affectionem promptius cadent: ac magis etiam, si natura sint biliosiores, osque uentriculi habeant imbecillum. Præterea uero, quod addidimus, quo tempore, scito, uidendum esse, quo sit tempore uacuandum, utrum in principio, antequàm morbus concoctus sit; cum inquam, ut ipse post dicet, turget, & ad humorum excretionem nos impellit natura, quæ animantia gubernat: an postquam noxij humores sint concocti. quod denique diximus,

C quatenus, scire debes, copiam euacuationis nobis esse perpendẽdam, cuius habere rationem medicus debet: ut sudor interdum uidetur esse ægroto utilis, & tamen ipsum quoq; esse moderatũ oportet: propterea quod si immodicus sit, uires dissoluat. multo autem accuratius seruare modum decet in ijs, quæ uomitu reijciuntur, quęque per aluum educuntur, ac quæ per ora uenarum, perque uterum euacuantur. Est autem tentanda euacuatio autumno, & uere, per quam potissimum partem prodesse uidetur, ut nuper dicebam. si uero hieme & æstate euacuare aliquid cogaris, dato operam, ut hieme per inferiora; æstate per superiora id facias. idque ipse in libro de salubri diæta monuit. caussa est, quia hieme pituita in uentre gignitur. quocirca iubet, eam ut uomitibus euacuemus: at æstate uult ut bilim supernatantem deorsum retrahamus. uerum si totum euacuare corpus uelis, æstate per superiorem uentrem, hieme per inferiorem medicamento faciendum est, ut in aphorismis habes: at quæ prohibere uoles, ne augeantur, ea per loca contraria reuellere conueniet. & tamen in læuitatibus intestinorum, cum in extremitate sunt exulcerationes ab acri, tenuique humore exortæ, licet morbus medicamentum per superiora postulet, quod potius huiusmodi humores superfluitent, quàm infra secedant: tamen hoc hieme non est faciendum: ut modo dicebamus. cum uero humor pituitosus adhæsit intestinis, non est per superiora purgandus, hoc est per medicamentum uomitu purgans educendus. est enim natura comparatum,

D ut ea solum, quæ in uentriculo sunt, euomantur. eorum uero, quæ intestinis continentur, nihil est, quod euacuari uomitu possit. quam ob rem in facienda medicina mentem, animumque adhibere diligenter, ne erres, oportet. hanc autem ad rem non parum facit etiam consuetudo: siquidem ipsa quoque modũ euacuationis declarat. nam qui uomere soliti sunt, eas purgationes minore cum molestia ferunt, quæ per superiorem uentrem fiunt: insueti uero, non sine periculo id faciunt. ac magis etiam cum elleboro uomitus cietur: quo remedij genere cum ueteres plurimum usi sunt; tum uel maxime Archigenes: cuius liber, qui est de elleboro propinando inscriptus, adhuc extat. Est etiam morbi genus spectandum. qui enim aquam inter cutem ex pituita habet, is medicamentum pituitæ educendæ postulat: ac primũ quidem per inferiorem uentrem, deinde & per uomitus, & per ea, quæ pituitam per os euocant. cum enim in toto corpore sit dispersa redundantia, omnia euacuationum genera adhibebimus. at hydropi ascitæ medicamenta dabimus, quibus aqua educatur: sicut regio morbo correptis ea propinabimus, quæ bilim ducant. in quibus etiam bilis multis modis expurganda est, ut per inferna, per superna, per urinas, per palatum, & per nares. Eodemque modo si melancholici humores abundarint, ut in melancholia, cancro, & elephantiasi usu uenit, medicinis utemur, quibus atræ bilis humor euacuetur. in comitiali morbo pituitam expurgantia medicamenta danda erunt. Quædam etiam intemperies sine humoribus comperiuntur: in quibus refrigerare, calfacere, exsiccare, humectare, & aliquid horum coniũ

&c fac ete oportet. in ijs autem, quæ ex humoribus consistunt, si particula sibi soli inseruiat, tibi licebit E
audacter euacuare, prout affectio suadebit, uiribus tamen etiam perspectis. sin eius ministerium sit om-
nibus a nimantis partibus necessarium, cuiusmodi est iocinoris, aut uentriculi, non parua solicitudo de
uirium robore habenda est, ut ne una euacuatione magna affatim adhibita ipsum dissoluamus. Ita etiã
qui in corporis superficie laborant intemperie, ijs medicamenta, quæ postulet intemperies, adhibebi-
mus. quibus autem in imis corporis partibus intemperies est, in ijs ineunda est interualli ratio. ceterũ
quæ per singulos dies in nobis coaceruantur, ea erunt exercitationibus expurganda. ea autem quæ usu
balneorum fit euacuatio, non magna est: ac ferme quidpiam eorum, quæ cute continentur, euacuat.
quæ uero in profundo corpore insunt, & per carnem sunt dispersa, ac solidis partibus inhærent, nõ iam
satis a balneis euocantur. neque tamen euacuatio medicamentis facta purgantibus est idonea: quan-
quam ijs, qui ualde purgatione indigent, & ex longis etiam interuallis accommodata est. Si uero qui-
spiam euacuationem moliri uelit, uereaturque, ne plenitudo colligatur, atque ita in morbos cadat, is
sciat, præstantissimum esse ad euacuationem ineundam tempus, uer: ab hoc, autumnum. is enim sæpe-
numero circa uergilias constitutionem ueri parem sortitur: vt quidam non ægre purgentur, & id opor
tuno tempore faciant prius, quàm æstiua excrementa ab hieme excepta condensentut, & corporibus
infigantur. & ob eam caussam purgationes uerno tempore sunt optimæ, quod excrementa hieme colle F
cta educunt prius, quàm calor exuperãs ea moueat, ac perturbet. quo in loco par est attẽdere cõe medi
corum erratum, quod in plurimis affectibus plerunq; cõmittitur. nam quod superuacaneũ est euacuant
illi quidẽ, sed tñ ne ei quod euacuatum sit, quid persimile gignatur, nullo modo sibi curandũ proponũt.
Iam uero, cum ægrotus medicamentum bibit, ei danda sorbitio est: interim uero dum fit purgatio, sor
bitionem non dabis. & tamen plerique medici, cum euacuant, copiose hominem alunt. at Hippocra-
tes nobis auctor est, ut pauciora demus: propterea quod corporum, quæ expurgata sint, facultas pur-
gatione conflictata, neque ferre, neque probe conficere alimentum potest. nunc uero quoniam etiam
intestini natura facit, ut facile, aut difficulter aluus subducatur, bene actum iri nobiscum puto, si is, qui
recte per superiora, perque inferiora purgaturus est, huius rei non erit ignarus. Venter enim in homini
bus suapte natura osculum habet aduersum: & in dextra parte ad spinam, latius quàm in ceteris ani-
mantibus: inde uero fit angustius: deinde mesaræum subit: atque ita deinceps usque ad principium
coli intestini. ij, qui tales sunt, cibis facile euacuantur: at quibus osculum superius uergit, uel est angu
stius, quàm par sit, uel quod ita ab ortu sit factum, uel quod aliqua inflammatio obsideat, aut durus tu-
mor postea enatus comprimat, aut aliud quid impediat; ijs cibi difficulter descendunt: sed facile sub-
ducuntur. quos quidem omnes per inferiora purgare non debemus. at quibus os uentris propter mor G
bos angustum est factum, si progressu temporis morbi soluantur, symptomata quoque solui solẽt. quo-
circa non semper sunt eodem modo ad purgationes per aluum affecti. & quæ natura fiunt, semper ob-
seruanda sunt: quæ uero ui morborum, quatenus morbi uetant. Quoniam uero ex medicamentis alia
decocta damus, quibus ægri uescantur, alia sicca in puluerem redacta, aut contusa, aliorum uero liquo-
res, aliorum deniq; radices exhibemus, non sunt cocta crudis cõmiscenda: nec radices liquoribus ad-
modum temperandæ. adhibere igitur animum oportet, ut cui morbo unumquodque medicamentum
conneniat, intelligas. nam quæ maxime contrarijs morbis conueniunt, non sunt simul commiscenda.
ergo feruida refrigerantibus, fortia debilioribus temperantes offeremus. itemq; insuauia iucundis, ut
pulegij, nepitæ, & thymi coma, & semine petroselini, dauci, & anisi, & pipere, & † alijs condiendo: quo
rum quædam purgationem adiuuant, ut piper, atq; etiam sal: quædã uetant, ne quid plus, quàm opor-
tet, purgetut: vt prædicta semina faciunt. quædam medicamentum perducunt ad ea, quæ purgationis
indigent. nunc uero meo me functum officio satis putabo, si medicum cohortabor, ut nihil plane corũ,
quæ ad artem pertinent, negligat. si quidem sunt his de rebus integra a nobis conscripta uolumina: ut
etiam de uenæ sectione est sæpenumero uarijs in locis actum: & tamẽ in præsentia mihi proposui pau-
ca quædam summatim, & perspicue esse afferenda: præsertim cum tu mihi mandaris, ut hæc celeriter, H
breuiterq; conscribam. Primum igitur, quod esse in uenæ sectione propositum debet, est morbi magni
tudo, & robur uirium, exceptis ab hoc sermone pueris, & ijs, qui ad summam senectutem peruenerũt.
scire enim conuenit, non solum particulis animantium suppeditari a sanguine alimentum; sed etiam
natiuum calorem suam in sanguine sedem habere collocatam. is autem calor, qui in corde est, tum mi-
nor se ipso redditur propter sanguinis copiam, aut propter magnam eiusdem inopiam: aut propter fri-
gidam qualitatem: tum maior, uel propter calidam sanguinis qualitatem, uel propter inopiam exiguã.
quemadmodum autem in uentriculo prauæ concoctiones fiunt, cum ea, quæ sumpta sunt, aut magis pi
tuitosa, aut magis biliosa redduntur, aut corruptelam quandam patiuntur, aut cruda, & mutationis ex-
pertia plurimum manent, & in flatum uertuntur: ita etiam ubi sanguis non gignitur, humorum in arte-
rijs, venisq; affectiones proportione respondebunt ijs, quæ a frustrata in uentriculo concoctione pro-
ueniunt. alimentum autem, quod a uentriculo distribuitur, quando a natura non superatur, & in boni
sanguinis generationem non mutatur, multas experiri corruptelas solet. quæ autem ex materia calida
computrescunt, calidiora redduntur: proinde putrescens sanguis erit calidior. qui cum sit factus cali-
dior, etiam caussam afferet, ut particula, in qua putrescit, calidior sentiatur: & quæ uicina sunt, una cum
particulis ita affectis, calore inquam acri, & mordaci, incalescant. cum igitur in aliam particulam decũ
bit,

† In altero exẽplari pro ἄλλοις legitur ἁλσὶ, i. sale.

A bit,in ea tumorem præter naturam excitat. ex quo genere est inflammatio. cumq; is sanguis, qui decu
buit,crassior fit,& magis melancholiam imitetur, tum scirrhi naturam tumor nanciscitur: ut esse laxus
solet,cum sit fluxio pituitosior. at si biliosa sit,ignis sacer gignitur. quæ omnia nos in methodo meden
di,itemque in eo libro,quem ad Glauconem misimus,& alijs plerisq; in locis,accurate distinximus.ita
que cum plenitudo sit duplex, uti dixi,tum ea,quæ ad uires refertur, tum ea quæ ad affusionem perti-
nere dicitur,celeriter euacuanda est prius,quàm magnum quidpiam malum excitare in hominibus in-
cipiat. quocirca si inire de uena secanda consilium uelis,in hæc proposita potissimum intuebere,quan-
ta inquam sit plenitudo,& qualis,tum perspicies naturalem corporis facultatem, deinde ipsius corpo-
ris totius habitum,tum anni tempus,regionem,& antecedentem uitam: & utrum aliqua solita excre-
tio sit præter consuetudinem cohibita: denique utrum homo gracilior euaserit, aut crassior. cumque
perspicua plenitudinis adsint signa, ac ualentes uires sint, uenam secabis, si uidelicet tentionis sensum
afferat affectio, sine ullo discrimine: ac multo etiam magis si sensum inflammationis aduehat. si uero
plenitudo aggrauans molesta sit, sanguis non perpetuo mittendus erit. at uenam secabis ijs,quibus hæ
morrhoides suppressæ sunt: & ijs omnibus, quoscunque æstiuo tempore morbi a plenitudine profecti
corripiunt: & item qui in eiusdem generis morbos uerno tempore cadunt. ceterum intemperantes,
B uinosos, atque abdomini deditos siue purgatione, siue sanguinis detractione euacuaris, nihil iuuetis.
Iam uero non solum incidenda uena est, cum subest plenitudo, sed etiam siue plenitudine in principio
inflammationis,quæ fit uel ex ictu,uel ex dolore, uel ex partium exorta imbecillitate. tria igitur sunt,
quæ agnitionem continent,morbi magnitudo,eaque aut præsens,aut imminens: ætas, & robur uiriũ:
hæcque tria proposita ad sanguinis missionem suadendam esse satis possunt. ac si quando tanta crudo-
rum humorum coaceruata sit copia,ut uenæ sectionem prohibeat,non tamen coargui nostra debet ora
tio: propterea quod in huiusmodi robur uirium non adest.ergo in ijs,quibus euacuatione opus est,ma
turandum est euacuare, nisi sit quædam concocti alimenti in uentriculo facta corruptela. In febribus
autem,si continentes febres sint, & manifestam aliquam accessionem afferant, in qua accedentes in ea
dem permaneant magnitudine, & ordinatas,aut inordinatas inuasiones faciant, erit summa diligentia
animaduertendum,ne increscentibus inuasionibus detractiones moliamur: sed id temporibus placi-
dioribus faciamus. sanguinis autem detractio multis fit e partibus. ac si a fronte sanguis auferendus
sit,recta in fronte uena secanda erit. atque in plurimis,in frontis partibus superioribus,& caluaria,ubi
uena ad Y litteræ similitudinem scinditur. sectio autem in parte inferiore apud ipsam uenæ scissionem
facienda est. quæ uero in angulis oculorum sunt, eas prope supercilia, multo supra angulos incidere
C solemus. secundum autem uero secanda est ea,quæ duræ auris parti est opposita. sub lingua autem aut
utranque,aut certe maiorem, quæ dextra est,incidimus. in brachio uero eam, quæ ex humero descen-
dit. in manu eam,quæ inter medium & annularem digitum interiacet: in poplite eam, quæ media est
maxime: in malleolis,internam. paruitas autem persæpe facit, ut non sit nobis integrum, ut quam ue-
limus,incidamus. In uenis autem cubiti secandis, si secundum naturam sint, vt in plurimis usu uenit,
tres erunt ad incidendum accommodatæ, eæq; perspicuæ,ea nimirum,quæ supra est ad musculum, &
media,& quæ ad brachij exortum est. quænam autem sit in aliquibus secanda, discernimus. in animi
enim defectionibus,aut in aliquo stomachi uitio, aut in uiribus suspectis, incidenda est superior: qui-
bus autem confertim facta detractione, & concitata euacuatione opus est,media: at qui mutationem
in melius postulant, quo in numero sunt, qui comitialem morbum patiuntur, inferior. Iam uero in cu
biti articulatione multas uenas, quas incidere medici solent, comperies: de quibus in libris de disse-
ctione, deque usu partium, & in eo,qui est de dissectione uenarum,disseruimus. Terminum autem mit
tendi sanguinis Hippocrates coloris mutationem statuit. sed scire par est, quicquid sanguinis in inflam
matione est,id ipsum magna ui caloris mutare colorem: reliquum uero sanguinem persimilem in om-
nibus particulis permanere. tunc enim Hippocrates de inflammatione, quæ costas obsidet, loqueba-
D tur. quocirca si sanguis, qui toto corpore continetur,sit pituitosior,certe is,qui in costa inflammata ha
bebitur,erit rubicundior. si ille fuerit ruber,is qui in parte inflammatione obsessa est, adustus ad nigri-
tiem permutabitur. liuidus autem medius est in ea mutatione,quæ a rubore ad nigritiem efficitur.atq;
hoc quidem esto signum ex Hippocratis sententia. Illud uero non est nobis ignorandum, scopos cum
augentur,indicio esse,copiosiorem fieri euacuationem oportere: cum non augentur,tantum esse de co
pia euacuationis detrahendum, quantum illi sint imminuti. adhibere autem maxime animum debe-
mus pulsuum mutationi,utpote quæ minime fallax signum sit:ac si uel in magnitudine,uel ulla inæqua
litate commutentur, statim cessandum erit. ac de hoc præsidij genere hactenus. qui scire quidpiã ac-
curatius aueat, is totum librum nostrum, cuius inscriptio est, De curandi ratione per sanguinis mis-
sionem,legere poterit. De euacuatione autem, quæ uomitu fit, quid opus est dicere? perspicuum
enim est,eam interdum accommodate adhiberi ijs, qui uomere soliti sunt: interdum uero consuetudi-
nem esse interrumpendam. si igitur in uentriculum flaua bilis confluat, homoque sit ea natura, ut ama-
ra bilis in eo coaceruetur,regioq; calida sit,& uitam laboriosam,atq; ærumnosam homo degat,is assue
faciendus ita est, vt bilim prius,quàm cibum sumat,euomat. si uero malum inde ortum sit, quod mul-
tum uini a balneo ante cibũ, uelit bibere,tum & uomendi consuetudo omittenda est,& de potus deq;
pastus copia est detrahendum. ventriculus enim propterea factus imbecillis, totius corporis redun-

dantias, in ipſum confluentes,excipit . interdum uero accommodatus eſt uomitus,ut humorem gluti- E
noſum,eumq; plurimum a uentriculo abſtergamus. ac ſi quis ſit , qui huiuſmodi humorem cõtinenter
in uentriculo colligat,eum quoq; uomere continenter oportet. contra uero ſi uentriculus propter im-
becillitatem continere ea,quæ ſumpta ſint, non poterit,uomitu non erit utendum : & pauci cibi, ijque
ſtomacho idonei dandi erunt. ipſumq; medicamentis ijs, quæ foris ſuperdantur,confirmabimus.Quo
niam autem ijs,qui difficulter ad uomitum impelluntur,non mediocre periculum imminet, ne & uenu
la rumpatur,& aſpectus offendatur,& gurgulio, ac ſtomachus dolore conflictetur, & alia item incom-
moda patiantur ; ideo medici modos excogitarunt,quibus modis homines uomere facile poſſint. pro
inde in quibus excitare uomitum a cæna ſine ulla moleſtia uolumus , ijs narciſſi bulbos una cum eſcu-
lentis dabimus,quibus ueſcantur : hacque ratione fiet, ut illi facile uomant . Valet etiam ad prouocan
dum uomitum anagyri ſemen,& glandis unguentariæ carnis denarius ex aqua mulſa potui datus . hoc
etiam ſæpe aluum ſubducit,atq; adeo,ut iecur & lienẽ ex poſca repurget . Vomitus autem multa com-
moda affert . nam & pituitam euacuat, caput, alioqui graue,leuat, totum corporis habitum agiliorem
reddit : ac uetat,ne is,qui nimio ſe uino ingurgitauit,aut multa deuorauit, offendatur. Ceterum qui ſi-
bi eſſe uomendum propoſuerit,ſpectare debet , ne quibus ueſcitur , aut acerba , aut arida ſint : ſed tum
dulciora,tum liquidiora,tum deniq; acriora . quarum rerum magnam copiam in noſtris de ſimplicium F
medicamentorum facultatibus commentarijs habebis explicatam . huiuſmodi autem ſunt radicula ,
eruca,uetus ſalſamentum, origanum uiride,modicum cepæ, atq; porri : tum uero etiam priſſanæ ex le-
guminibus confectæ,& quæ mel mixtum habeant, ac lomenta fabarum, & carnes pinguiores . e uinis
deligenda ſunt dulciora. cauſſa eſt,quia ea magis ſuperfluitant,ac magis etiam ſi ſint, quàm conſueue-
rint,dilutiora.nõ debet autem is,qui ad uomitum incitatus eſt,cogi , ut omnia accurate uomat:ſed ubi
ſatis ſit euacuatus,tum ceſſandum eſt. cumq; tantum uomuerit,quantum eſſe conſentaneum uideatur,
tum uentriculum, ceu uas quoddam,lauet, aquæ mulſæ potu, aut magna ui aquæ, & iterum uomat .
Clyſteribus autem ſæpenumero in morbis utimur, cum uti alijs remedijs non licet . multis uero con-
fici modis ſolent . alij enim molles ſunt,acres alij.molles ex aqua calida,ex aqua & oleo commixtis,&
item ex lacte fiunt. huius quoque generis eſt aqua,in qua alicam,tragum, lini ſemen , maluamq; deco-
xeris. quibuſdam anſerinum,ſuillum,caprillum,hircinum,gallinaceumq; adipem adiungimus . ſicut e-
tiam butyrum,reſinam terebinthinam,rutam,cuminum,lauri bacas, anethum,& quæ ſunt generis eiuſ
dem . acres conſtant ex muria, aqua marina, garo ſiluri,decoctione iridis,thymi,ſatureiæ,ariſtolochię
rotundæ,cucumeris agreſtis,abſinthij,colocynthidis,cnici, ueratri nigri, polypodij , & mercurialis : &
ex uino mulſo cum ſale,& nitro,& centaurij ſucco. molles autem adhibentur ijs , in quorum inteſtinis G
ſtercus durum inſidet.& quibus maius aliquod admouere remedium uolumus,ut dropacem,ſanguinis
miſſionem,aut chirurgicam actionem quandam . acribus utimur ad lateris dolores, gingiuarum deflu-
xiones,capitis dolorem,propenſionem in ſomnum nimiam,peripneumoniam,anginam,rigorem,mor
bum comitialem,inſaniam,coxendicis morbum,inflammationem oculorum, & cum homo non niſi re
cta ceruice ducere ſpiritum poteſt, deniq; ad ueternum. ſed ſtercus aut ſupra , aut infra continetur . id
quod ex his notis dignoſces. ergo ſi ſtercus propter affectionem,quæ in ſuperioribus ſit partibus,con-
tineatur,ſtomachi diſtentio aderit,& dolores dorſi,ac ſpiritus anguſtiæ comitabũtur. ſi uero in ieiuno,
& gracilibus inteſtinis cohibeatur,nauſea, ſaliuæ copia, & frequens circa umbilicum æſtus ægrum af-
flictabit.at ſi colon inteſtinum male affectum ſit,flatus cohibentur,tormina uiolenta adſunt, lumbi gra
uitas ſentitur,quæ laſſitudinis ſenſum inuehit. quocirca fit,ut clyſteres ſint ad multas res utiles,ut in ex
tremo inteſtino ægrotante uſu uenit,itemq; in choleris ſiccis, in leuitatibus inteſtinorum , in alui fluo-
re,in crebra deſidendi cupiditate,& alijs permultis, quæ nunc non ſunt nobis recenſenda . uſus uero e-
tiam quandoq; poſtulat,ut ex aqua ſalſa clyſterem paremus , ut cum ulcera inteſtinorum in dyſenteria
computreſcunt . idq; facimus,ut quicquid computruerit,abſtergamus:ac ſimul multas ueluti ſquamas
ulcerum educamus. quod quidem uſq; faciendum eſt , donec inteſtinum expurgatum ſit . quod ubi fa- H
ctum erit,tum in clyſteres medicamenta conijciemus,quibus expurgare,quæ ſuperuacanea ſunt, poſſi
mus . Iam uero præter clyſteris uſum,alia multa nobis ſuppetũt,quæ & corpus, & ſingulas eius partes,
ut caput,& ceteras euacuent. huiuſmodi ſunt aut apophlegmatiſmi , quibus pituita educitur , aut per
nares expurgantia, aut quæ ſuffumigationes uocantur, aut quæ excitis lachrymis materiam inaniunt .
Suffumigatio tamen non multis illa quidem prodeſt,ſed ijs ſolum,quorum thorax male affectus eſt:ac
ne his quidem omnibus : ſiquidem non congruit ijs,qui ſputo ſanguinis laborant , neq; ijs, quos mor-
bus ſiccus in thorace uexat . apophlegmatiſmus uero eſt poſt totius corporis purgationem accommo
datus. ita etiam quæ per nares caput purgare dicuntur . eaq; aut ex centaurij ſucco fiunt, aut betæ, aut
triti elaterij,aut cedriæ,aut aliorum,quæ huiuſce ſunt materiæ.Eorum uero,quibus lachrymæ cientur,
vſus eſt perexiguus : ſiquidem ea ſolum adhibemus, cum oculi diuturno ſunt morbo exiccati : & cum
palpebras ſcabies obſidet. Reliqua aũt ſunt,quę per vrinas euacuant : quæ non omnibus conueniunt.
uitanda.n.ſunt in tabeſcentibus,propterea quod eos ualde perturbant.ceterũ ex ijs,quę urinam cient,
quædam per os ſumuntur,quo in genere ſunt,quæ potui dantur : quædã glandi colis imponuntur. atq;
his utimur,cum lotij plena ad ſummum ueſica,eijcere ipſum non poteſt. De ijs uero,quæ ſudorem eli-
ciunt,deq; balneis,ac ceteris,in quibus eſt uis euacuandi,quæ ipſe vno nomine remedia uocat ; non eſt

nunc

12 A nunc oportunus ad dicendum locus. quam ob rem ad ea, quæ deinceps sequuntur, accedemus.

Declinatio.

Hoc etiam unum est medicinæ faciendæ genus. cum enim euacuare, aut purgare semper non possimus, sitque infixum quid in particula, quod eam uexat, damus operam, id ut declinemus: ut neque particulæ molestiam afferat, neque eo in loco computrescat: quod quomodo sit faciendum, ipse deinceps docet, cum hæc subiungit.

13 *Deriuatio in caput, in latera, qua maxime uergit. aut reuulsio in supernis deorsum: in infernis, sursum. aut exsiccare, aut aliquibus inferna; aut aliquibus superna. aut eluitur; aut quibusdam mitigabitur.*

Deriuatio est eiusdem generis, cum euacuatione, quæ fit per eam partem, quæ fluxionem excipit. usu autem reuulsionis prohibemus, ne uehementissimi humorum effluxus confertim in partem decumbant. hæcque sunt ab Hippocrate reperta communia cuiuscunque immodicę euacuationis remedia. fit autem deriuatio ad uicina loca: reuulsio ad contraria. ut si quid per palatum uacuetur, ad nares deriuatur: reuellimus autem ad inferna: sicut etiam in muliere quod per sedem profluit, id per uterum deriuamus: sursum uero reuellimus. Medicus autem debet naturam imitari. id ipsum uero ipsa facit persæpe, ut est in aphorismis conscriptum. Si, inquit, mulier sanguinem uomat, menstruæque purgationes B superueniant, morbus soluitur. quocirca nos cum menstruæ purgationes uehementius, & confertim euacuantur, & cum sanguis ex utero fluit, sursum reuellere consueuimus. quod, cucurbitula maxima sub mammis affixa, facimus. Sanguinis uero ex naribus profluuium, inita ratione contraria, hoc est maximas cucurbitulas præcordijs adhibentes, cohibemus. Sic etiam cucurbitula defigenda occipiti est, ut materiam, quæ in posteriore est parte, & ad oculos comportatur, reuellamus. eademque ratione uenam in fronte secamus, ut materiam, quę in posterioribus cerebri partibus continetur, ad anteriores trahamus. Sic etiam si a nare dextra sanguis fluat, iocinori affigenda cucurbitula est, si a sinistra, lieni: si ab utraque, uisceribus utrisque admouendæ sunt. atque ad hunc modum in omnibus fluxionibus tum reuelles, tum deriuabis: ut quæ per aluum fluunt, ea uel per urinas, uel per uterum traducas: quæ per urinam, ea uel per uterum, uel per sedem: similique modo quæ per uterum, ea aut per urinam, uel per aluum transferas. in ijs autem quæ per oculos, & aures, & palatum fluunt, ea per nares deriuantur: reuelluntur autem quæ supra sunt omnia, deorsum: sicut in ijs omnibus quæ infra sunt, sursum fit reuulsio: præterea a dextris ad sinistra, & a sinistris ad dextra: & ab internis ad externa, & uicissim ab his ad illa. Ipse enim in sexto de uulgaribus morbis libro censuit reuellendum esse, si non qua oportet, materia uergat. at si qua oportet, his aperire, quemadmodum singula uergant. ac nos iam ante didicimus, * C ducenda esse qua uergunt, per loca opportuna: auertendaque, ac reuellenda, quæ non rite uergant. id ipsum autem facies, si humores ad cutim uergentes, per ipsammet euacuabis. eodemque modo si pars capitis posterior dolore affligatur, recta uena in fronte secta, ut diximus, prodest: propterea quod non euacuat modo, sed etiam reuellit: cum reuulsio, ut monui, ad loca contraria fiat. ut exempli caussa in longitudine supra, & infra, in latitudine uero, hinc & inde, hoc est a dextris, & a sinistris: in altitudine, retro, & ante. atque ita sæpe diuturnæ oculorum fluxiones sanatæ sunt, ex partibus occipitis misso sanguine & cucurbitulis admotis. ita etiam in libro de ulceribus scriptum comperies: in omni inquit, ulcere, cui ignis sacer superuenit, purgandum corpus est, qua ulceri maxime prodest, siue id per superna, siue per inferna fiat. ac nobis eandem obseruandam esse distinctionem tradit, ut sciamus, ad ea loca materiam esse reuellendam, ad quæ maxime uergit. quare si uehementer fluxio feratur, eam ad contraria reuellemus: ut si in superioribus ulcus sit, per inferna purgemus: si in inferioribus consistat, superiorem uentrem euacuemus. quod si fluxio ipsa cessarit, & in membro fixa sit, deriuare fuerit melius; & quod translatio sit in propinquiora, & quod tum accessio, tum attractio e uicina parte promptior medicamento purganti suppeditetur. in quam etiam sententiam affirmamus uenæ sectionem remedio esse uehementi sanguinis profusioni. ac nos sæpe id sumus experti, immodicam sanguinis fluxio D nem, ita euidenter cohiberi. perspicuum autem est, uenam humeralem eius brachij, quod recta uia ei nari, e qua sanguis large fluit, respondet, incidendam esse. sique ex utraque nare profluat, utranque uenam secandam. neque enim euacuationis, sed reuulsionis gratia uenam incidimus. sectio tamen antę profluuium adhibenda est. atque Hippocrates quidem iubet reuulsionem esse ad contraria faciendam: euacuationis uero gratia, directo. & quæcunque sanguinis profluuia directo fiunt, ea maximam afferre ægrotantibus utilitatem affirmat. quæ uero contrario modo fiunt, tantum abesse, ut prosint, ut etiam interdum lædant: quod uires dissoluant, nec ulla morbo afferatur leuatio. siquidem neque in liene turgente sanguis e dextra nare profluens, neque in iocinore, si a sinistra erumpat, ullum usum parit: sed reuulsio quibus directo adhibetur, euidentem utilitatem celeriter ostendit: contrario uero modo, non item. quam ob rem cum humores intro uergunt, sunt extra reuellendi: cum in posteriores partes se recipiunt, tu eos in anteriores attrahes. cum huc, tu contra, in contrariam partem adduces. cumque morbus thoracem, ac stomachum petit, tunc manus, ac pedes adhibita ui sunt uinculis excipiendi, ut quod molestum est, illuc reuellatur. eodem quoque modo si redundantia ad caput, aut uentrem feratur, medicamenta mordacia manibus, pedibusque admota reuellere contrariam in partem solent. quinetiã si materia in os, aut palatum, aut gurgulionẽ fluat, erit ad nares deriuanda usu medicamẽtorũ mordaciũ, quæ per nares caput purgantia nominantur. quæ uero ad oculos fertur, eam ad os per mordacia garga

riam. ita

risinata tetrahes . in ceteris uero & per quæ admouere oporteat remedium,& quonam modo,ipse loci E
positus commonstrat.atque id est,quod ipse ait,iu superioribus,deorsum : in inferioribus,sursum.fluē-
tium enim adhuc humorum reuulsio : eorum uero , qui iam particulam occuparunt , deriuatio medela
est.utrunque autem genus euacuationis iubet Hippocrates per communes uenas esse faciendum.uelu
ti in utero,ut dixi,reuulsio erit,si uenam cubiti secueris : aut cucurbitulas prope mammas affixeris : aut
manus calefeceris,& fricueris,& deligaueris. deriuatio aũt erit si,uenas poplitis,aut malleolorũ incide
ris, & cucurbitulas feminibus applicueris : ac si crura calefeceris,fricueris, & ligamēto exceperis . at si
cõtrarias partes fricueris, præsertim uero si id feceris,medicamentis adhibitis,quæ uim calfaciendi ha-
beant reuellens remedium admoueris : ut sunt etiam naturales meatus oppositi , si adaperti sint . Itaq;
si dextra uteri pars male affecta sit,e dextro brachio , dextroque crure mittendus sanguis erit : si in sini-
stra,tum e membris ijs detrahes,quæ illi recto tramite respondeant.si uero in supernis partibus quid in
flammatione tentetur,ut in angina,inflammatione oculorum,& ijs omnibus quæ in capite sunt, usu ue
nit : uenas exteriores,& quæ ad rectitudinem sitæ sint,incides.liene autem inflammatione m patiente,
uenam sinistræ manus internam secabis.si iecur,internam dexteræ.artubus uero patientibus,euacuatio
nem, siue reuellere , siue deriuare uelis , a coniugibus faciendam scito : nisi morbus sit diuturnus : pro-
pterea quod eo casu ab ipso affecto membro detrahere sanguinem oportet.ita etiam in angina, uenas, F
quæ sub lingua sunt,incidimus,ubi nimirum corpus totum iam sit uacuum,morbusque sit diuturnus.ea
demque ratione , & lieni , & iocinori cucurbitulæ affiguntur . sic aliud etiam quod uis membrum affe-
ctum scarificamus, si non amplius confluere humores uideantur . Quoniam autem corporis particulæ
quædam spatia intus habent,quædam extra,quædam utrinque,quædam neutra ex parte, scire conue-
nit,quænam exsiccandæ sint, quæ secus.atque ex simplicibus quidem arteriæ,uenæ,ac nerui,quæ in ar-
tubus sunt,intus habent : quæ intra peritonæum,utrinque.nerui autem,qui in artubus,neutra in parte.
qui intra peritonæum,ex alterutra parte.uisceribus uero fere omnibus ampla spatia & intus,& extra in
sunt.caro quoque,ut pulmonis,rara : contra uero,renum densissima. post hanc iocinoris,lienis uero ca
ro,quo est densior carne pulmonis,eo est,quàm iocinoris,rarior.in his omnibus,quę neutra in parte ha
bent spatia,quibus superuacaneam fluxionem excipiant,ea exsiccanda sunt, licet suapte natura non ad
modum sicca fuerint : cuiusmodi sunt nerui,præcipueque ij,qui sint in artubus.sed quæ intus , & extra
aliquid relaxare inflammationis possunt,ea non iam postulant, quæ exsiccare ualde possint : præsertim
si laxam carnem,ut pulmo,habeant. Quædam etiam sunt , quæ abluere oportet aut clysteribus , aut
medicamento,quod excire uomitum queat.qua uero ex parte superiore ne , an inferiore hoc faciendũ
sit,nemo,opinor,iguorat.quatenus uero progrediendum sit,ipse mitigationem pro termino statuit. G

Ne humores effusi intro retrahantur : sed transitus exsiccentur, 14

Aggressus est Hippocrates multos curationum modos nos docere , de quibus est in alijs eius libris
scriptum perfectius : ut de purgatione,deque euacuatione,& alijs est a nobis declaratum.docuit enim
deriuãdum esse, cum humor aliquis euacuationis indigens nó cœperit per oportuuum locum fieri, ne-
que tamen admodum procul ab oportuno,neque in eum, qui sit maxime contrarius : sed si per urinam
euacuari cœperit,uitiata ut sica,aut renibus,tunc præstat, per aluum deriuare . deinceps uero post deri-
uationem de reuulsione agendum putauit : ut humorem non progredientem, ducamus . si enim infe-
stus humor excernatur,ac moderata sit euacuatio,sinendum est,ut fiat,neque ulla cura adhibenda: at si
immoderata sit , aliquid a medico faciendum est , ut modo copiam eius nimiam cohibeat , modo eius
defectionem iritet.Itaque docet,eos humores,qui ad cutim uergunt, per cutim esse euacuandos : pro-
pterea quod procul sane perducentur,si eos in imas corporis partes reuulseris,ut per aluum, aut per uo
mitum euacuentur.ipsa enim uocare † effusa,& effusiones,& effusos humores solet eas excretiones,& †ἐκχυμώματα.
euacuationes,quæ ex uasculis fiunt : quæ quidem fieri solent,cum uenæ,quæ in cute sunt,contundũtur, ἐκχυμώσεις.
ac sanguis per ipsas contusas effunditur . is tamen non uno loco ita effusus statim in grumos coit : sed H ἐκχυμώματα.
postquã effusio per persultationem efficitur.si uero sanguis ita cõstiterit,locus pallescit,ac nigrescit:pro
ptetea quod sanguis in multas sit corporis particulas diffusus.quocirca adhibēda diligētia est, ut prius,
quàm nigrescat,curetur. quod faciemus, si sanguinem discutere conati erimus , cum ipsum ægre posse
discuti ubi in grumos coierit,intelligamus. Ceterum quomodo effusa curanda sint,recta uia ac sciē-
tia in methodo medendi perdiscere potuisti.& item in ijs libris,qui de medicamentis locorũ conficien-
dis conscripti a nobis sunt . & tamen nunc quoque nonnulla afferentur . partes igitur intimæ corporis
omnes,quæ male affectæ sint,ualentiora postulant medicamenta , quàm quarum in superficie morbus
est.omnibus autem effusionibus euacuatio pro medela proposita est. cumque foras uergant, nullo pa-
cto intro eas retrahere fuerit consilium.idque ipse paulo ante nos docuit,educēda esse omnia, qua uer
gant,per loca oportuna.proinde ijs,quæ calefacere eas ac modice siccare possint,utemur. nam quæ ua
lenter siccant,digerunt illa quidem inter initia euidentius,quàm imbecilliora : sed tamen quasdam af-
fectus reliquias præduras,quæque curari uix possunt,relinquunt.medicamenta uero, quæ humectant,
& calefaciunt,& ea,quæ omnes relaxantia solent appellare,& ex ijs,quæ ad siccius uergunt, neque ta-
men perspicue,neq; euidenter cõtrahunt,sunt oĩum effusionum remedia.Cum uero totum id,quodef-
fusũ est,discussum sit,tibi integrũ erit,rupta,si qua erũt,uehemētius exsiccare:ac deligatura coniũgere.

Turbatio,

16 A *Turbatio,infusio,ablutio,quibus ad sedem abscedit : unde exoluitur aut medicamentum,aut ulcus,aut humor quispiam, qui consliterit,aut germen,aut flatus,aut cibus,aut paruum animal,aut æstus,aut alius affectus quidam.*

Multos curationis modos nos docet,aut potius ad prædictos aggregat,quibus utamur, cum quid sedi,uel intestinis,præsertim recto,molestiam afferat. affectus porrò caussa esse potest aut abscessus, aut medicamentum; hoc est quippiam ueneni uim habens:aut ulcus,aut humor aliquis ibidem cópactus, & infixus,aut exortus alicuius rei,& germinatio,aut flatus illic cótentus,& cui transitus non pateat,ut prodire queat:aut cibus non confectus,aut exiguum quoddam animal ibi genitū, cuiusmodi sunt lumbrici:& cetera huiusmodi parua animalia:aut æstus uexans,aut aliud mali genus. hæc enim omnia irritatione,quam ipse turbationem uocat,& infusione per sedem,& ablutione uel curantur,uel certe mitigantur. ac nos iam de his locuti sumus in ijs libris,qui sunt de locis affectis:neque opus est, nunc longiorem orationem de eis instituere.

17 *Hæc autem spectanda sunt:quæ sponte sua desinunt:aut uelut pustulæ ab exustione excitatæ. in quibus qualia lædant, aut prosint.figuræ,motio,in sublime sublatio,& rursus subsidentia:somnus,uigilia,anxietas,oscitatio,horror; ut quæ facienda,aut prohibenda sunt,anteuertas.*

Cum aliquid sua sponte fit,id quomodo desinat,spectandum est: utrum inquam morbum soluat,an
B uero alium affectum quendam pariat:an pustulas quasdam excitet,ut in æstu,atque ambustis fieri consueuit. quo sane casu est præterea uidendum,illa ne prosint,aut noceant. Si enim utilitatem afferant, ea sic erunt sinenda,nec ulla eis adhibenda curatio:si uero noceant,tum & prohibenda,& curanda esse scito. Signa autem erunt hæc:figuræ corporis,faciei,oculorū,decubitus,&,uno uerbo,ipsiusmet ægroti. Hæc uerba aliter quoque scripta comperiuntur, ad hunc modum:figuræ ipsarum:ut hoc de pustulis dictum intelligamus:quo figuram ipsarum spectemus,latæ ne illæ sint,an rotundæ, an globosæ, an aliam figuram habeant. nam quæ a calido humore gignuntur,eæ tum cito iudicantur:tum minime latæ sunt:quæ uero a frigido,eæ & latæ sunt,& diutius perdurant. quocirca ab Hippocrate dictum est,latas pustulas non admodum pruritum excitare.solent autem exoriri, cum natura partes imas corporis expurgat,ut nonnunquam per excretionem,ita per decubitum ad cutim. mea uero sententia est,quæ hoc loco dicta sunt,in ægrotante esse accipienda. addit enim, motio, sublatio,& cetera: siquidem mentis torpor, corporisque pigritia,& propensio ad somnum,& capitis grauitas,ac ructus acidi,in uentre redundantes,a pituita originem ducunt:sicut eleuatio,& subsidentia a flaua,atraque bili oriuntur:uigiliæ autem a flaua,aut potius ab utraque bili excitantur. atque ea quidem, quæ ad somnum,quæque ad uigilias pertinent, accurate spectanda sunt; ut oportune adhibeantur:ut uideamus,an in principio acces-
C sionis,an in statu, an denique in declinatione somnum concedere par sit. etenim in principio accessionis febris,cum humores & crudi, & copiosi sint, somnus semper nocet: ut etiam noxius est, cum abscessus uentrem uexat. caussa est,quia calor intro se recipit,& cum eo sanguis quoque intro recurrit, cumque eo tempore natura nihil aduersus morbum agat,longior fit accessio.at si crudi quidem humores in aliquo sint,sed tamen pauci,sitque uirium adiuncta imbecillitas,tunc somnus potius commodū, quàm damnum afferre solet. interdum etiam in eiusmodi somno splendores quidam e redundantibus excitati humoribus,oculis obuersantur. * * * Anxietatem autem uocauit,quā plerique tedium sui nominant. aiunt enim eos ægrotos anxios esse,qui decubitum ferre non possunt,sed formas mutant,quia præsens eis semper molesta sit. quod ijs potissimum euenit,quibus in ore uentriculi propria quædam molesti humoris qualitas continetur:qui humor neque multus sit,neque in uentriculi spatio innatet,sed in eius sit tunicis immersus. Oscitatio uero est ueluti pandiculatio:quam uel humor flatuosus,uel flatus uaporosus in musculis contentus gignit. Horror autem est affectus prauorum humorum per cutim discurrentium. In extrema autem dictione,iubet maturandum esse, si quid faciendum,uetandumve sit. dixit enim in aphorismis,præcipitem esse occasionem. quocirca minime par est,res agendas in aliud tempus reijcere,ac socordes esse:sed anteuertere,atque accelerare.

Sic habetur in utroq; exemplari.

18 D *Correctio per uomitum:inferne,per exitum,aut sputum,mucum,tussim,ructum,singultum,flatum,urinam, sternutationem,lachrymas,pruritus,euulsiones,contactus,sitim,famem,repletionem,somnos, labores, laboris uacuitatem, corporis, mentis,per disciplinas,memoriam,uocem,silentium.*

Morbi complures inueniuntur,ad quos tollendos aut omnia hæc remedia, aut certe eorum multa sunt accommodata : de quibus nos iam supra disseruimus. In primis autem uomitu utimur, cum magna glutinosorum humorum copia uentriculo continetur, eamque abstergere conuenit. interdum etiam uomitus non confert:ut cum uentriculus infirmus est, & totius corporis excipit in se redundantias. sed tum præcipue uomitum imperamus, cum flaua bilis in uentriculum confluat, & homo sit suapte natura biliosus, regioque sit calida, & ipse sit ad uomendum assuetus. at quæ per exitum gradiuntur, ea per infernas partes ducenda sunt: ut præceptum,aphorismique sententia seruetur: Quæ ducenda sunt, &c. Sicut quæ sursum repunt, per uomitum euacuanda sunt. ac de hoc, ceu de signo,ipse in libro præsagiorum uerba fecit. Subiungit quoq; alios curandi modos, ut per sputum, mucum,tussim,& alios, quorum ipse mentionem fecit. atq; e sputo quidem duplex oritur indicatio. prima,colore,tenuitate,ac crassitudine,morbi genus significat: altera indicat, per sputum esse euacuationem faciendam: quod effici a medicis solet per apophlegmatismos, & ea, quæ per nares caput purgant,& catapotia quædam,quæ sub lingua continentur. de colore autem sputi,quod in morbis colorem

forem contraxerit,hoc est,cum rubrum,aut cruentum,aut uiride sit,aut alio quouis modo affectum, ip E
se tum in præsagijs,tum uero etiam in libris de ratione uictus in morbis acutis locutus est,his fere uer-
bis: Sputum inquit,in omnibus doloribus,qui pulmonem, costasq; obsideant,& cito, & facile excrea
ri debet; quodq; flauum est,admodum permixtum sputo apparere. nam flauum,quod sincerum sit,pe-
riculosum est. album uero,& glutinosum,& rotundum,inutile censetur. si uero admodum uiride est, &
spumeum,malum est: sed grauius est nigrum. In libro uero de uictus ratione, ad hunc modum scribit:
Si inquit,in dolore lateris continenti,quiq; fomentis adhibitis se non remittit,ac sputum nõ procedit;
sed summe glutinosum sit,nec concoctum: & quæ sequuntur. in lateris enim morbo dolor sentitur,qui
pungentis sensum inuehit,habetq; respirandi difficultatem adiũctam,& sputum colore infectum. ideo
si sanguis sit biliosior, sputum erit aut flauum,aut pallidum: si pituitosior,erit sputum spumeum,& can-
didum: si magis melancholicus,tunc erit aut nigrum, aut liuidum: si nihil horum sanguis habeat, ru-
brum sputum reijcietur. * sunt enim uentriculo duo meatus dati: quæque in ipso pra
ua continentur, magis fluitant,& euomuntur. quædam per intestina secedunt: vt quæ per renes, ac ue
sicam transeunt,per urinam excernuntur. quæ ex cerebro,ea potissimum per nares, interdum uero per
palatum,auresq; euacuantur. Mucum uero etiam interdum aqueum, crudumq; uidemus,quem prohi-
bere oportet usu rerum,quæ odoratui offeruntur, & medicamentorum, quæ per nares attrahuntur, & F
eorum,quæ imponi auribus solent. cuius sane generis sunt grauedines, quas uocant: quas inter initia
lædit sternutatio,cum nimirum crudi, incoctiq; humores sint. sed neq; etiam interdum rerum uenerea
rum usus prodest: propterea quod uehemens quædam fit motio, quæ replere caput consueuit. idque
est affectui contrarium,quippe qui trãquillitatem,& quietem postulet, & modicum calorem expetat;
ut crudi humores coquantur, ac non fluant. cum enim iam cocti fuerint humores,fluxus cohibetur,at-
que euacuatio per sternutationes fit. porrò grauedinis,ac destillationis caussa est cerebrum,cum uelu
ti e similibus inter se particulis constans, in frigore intemperiem contraxit. ac destillationem quidem
uocamus, cum excrementum in os defluit: grauedinem, cum in nares: raucitas uero destillationes se-
quitur,cum fauces humore imbutæ fuerint. Si uero in * * * Cum
uero aut nulla ex parte complectitur,aut diminute, aut uitiose, tunc flatus fluctuationesq; consequun-
tur. ac flatus quidem,cum & cibi flatui gignendo sunt,& uentriculus non ualde frigidus sit. fluctuatio-
nes uero,cum in eo nihil inest,quod uerti in flatum queat,aut cum sit uehementer perfrigeratus. De ui
tiosis autem eius motionibus, ut quædã tremorem, quædam palpitationem,aut ueluti fluctuationem,
conuulsionemq; afferant,est iam a nobis disputatum in eo libro,quem de symptomatum differentia cõ
scripsimus. nunc scire conuenit,motum uentriculi,qui fere conuulsionis speciem præ se fert,qui in sin G
gultu accidit,non esse conuulsionem eam,quæ solis accidere musculis consueuit: propterea quod neq;
uentriculus,neq; eius gula musculus est. motio enim uitiosa quædam est expellentis facultatis,quæ ali
quid molesti reijcere cupiat. proinde in uomitibus reijciuntur ea,quæ in eius sunt amplitudine: in sin
gultibus uero ea,quæ in uentriculi sunt corpore: sicut in tussi omnes uentriculi partes id, quod eis mo-
lestum est,expellunt. singultus autem ex nimia inanitione,aut repletione fieri aiunt. qui ex inanitione
oriuntur,insanabiles sunt: quos excitauit repletio, ij ab incidentibus,abstergentibusq; ea, quæ impa-
cta sunt,medicamentis curantur. * Conuul-
sionem igitur,tremorem, palpitationem, rigorem,horrorem, singultum, tusses,ructus,sternutationes,
& oscitationes esse motus uitiosos, iam est a nobis declaratum. simulq; ostensum, eadem esse naturæ
opera,quæ ab aliqua morbosa caussa ad motum uiolenter impellitur. ceterum uellicationes,singultus,
tusses,sternutationes, pruritus,quæq; sunt huiusmodi,si parua,debiliaq; sint,cessant siquis ea ferat,seq;
ab eis abstineat. molesta autem est sitis uel maxime: eaq; duabus de caussis oritur, tum penuria humi-
ditatis: tum caliditatis redundantia. sed primum genus ægre curatur: alterum tollit acetum ex aqua
epotum. ideo ijs,qui noctu siti torquentur,conuenit super dormire: propterea quod concoquitur, ac
descendit per somnum sitis caussa, quæcunq; ea fuerit. si enim ex potus penuria sitis orta sit, curabis, H
si potum dederis: si ex vini calore,aqua restinguetur. * planum est enim contraria curari con-
trarijs. ita famem curabis,si cibos offeras: vt expletio tollitur penuria, & euacuatione: vt somnus, in-
somnia: labor uacuitate laboris,quæ uel ad corpus,uel ad animum, uel mentem,vel rationem, uel ra-
tiocinationem pertineat. itemq; vox, hoc est sermo,silentio,& uicissim, contra. γνώμην uero nunc uo-
cat intelligentiam, quam mentem atq; animum communi nomine homines appellant. Eorum uero,
quæ voce proferuntur, est ratio, qua & consequentia, & repugnantia cognoscimus: quibus & diui-
sio, & coniunctio, & resolutio, & demonstratio, & cetera consimilia continentur. Quomodo autem
mens idem quod intelligentia, & intellectio apud ueteres significet,eiusq; rei multa afferri possint te-
stimonia, superuacaneum est memorare. Iã uero animi quoq; ægritudines sunt ira & tristitia. sed aius,
& ira differunt ab angore,& tristitia in actionibus.in ira.n.atq; animo calor naturalis intenditur,ac pro
pagatur,bilisq; tunc gignitur, atque augetur:in tristitia uero,atque angore contrahitur natiuus calor,
& frigidus,pituitosusq; humor generatur. itaque cum in corpore frigidi, pituitosiq; humores redun-
dant,tum non modo corporis motione,sed etiam agitatione mentis excitare,ac uelut accendere nati-
uum calorem oportet. qua in re iram,non tamen uehementem,corporis motionibus adijcies,ut calor
propagetur, & humores ad extimas partes expellantur. hoc enim iam est a nobis in libro *

de

A de morbis uulgaribus demonſtratum. * * * Sed etiam in dolore capitis, cum mali
cauſſa eſt ciuſmodi humor,qui mediocrem calorem poſtulet, ſcito in deligatione eſſe remedium. ſi ue
ro humor aqueus ſit,etiam ſternutamentis adiuuatur : at contra ſi ſit bilioſus,excitandæ ſternutationes
non ſunt : propterea quod humor perturbatur, & augetur. Quod uero ad loquelam & ſilentium per-
tinet,non eſt temere ab eo adiunctum . cum enim uox ſit motio inſtrumentorum reſpirationi deſeruiē
tium,in multis morbis loqui,in multis ſilere prodeſt:ut in ſputo ſanguinis utile eſt neque clamare, neq;
uehementer ſpiritum ducere,aut mittere:neque pulmonem,neque thoracem,neque aſperam arteriam
ualenter mouere. Vrinam autem eſſe optimam ipſe dixit,cum alba ſunt ſubſidentia, leniaq; , & æqua-
lia. idq; omni tempore uſque, dum morbus ſit iudicatus. ita enim tutelam indicat, & morbum fore
breuem ſignificat. De ſomno hoc eſt etiam ab Hippocrate conſcriptum : eſſe nobis natura compara-
tum,ut die uigilare aſſueti ſimus,noctu dormire, ſi hoc immutetur,malum eſſe : peiusq; cenſeri, ſi neq;
die,neque nocte quiſpiam dormiat. huius rei afferre cauſſam poteſt aut dolor aliquis,aut labor,aut ani
mi ægritudo, aut corporis affectus. quem,utrum curationem poſtulet,intueri maxime debemus.

29 *Hyſtericæ purgatio : quæ ſupernæ erumpunt,ac torquent:pinguia , ſincera,ſpumea,calida,mordacia,æruginoſa, uaria,*
B *ramentoſa,fæculenta,cruenta,flatus expertia,cruda,cocta,ſicca : quæcunque circumfluunt ; contemplanda ſunt : itemque*
ferendi difficultas prius,quàm periculum adueniat : quæque ſedare non oporteat.

Hyſteram plerique non medici ſolum,ſed etiam philoſophi uterum appellarunt, eam inquam par-
tem,quam natura mulieribus ad concipiendum dedit. equidem multas ego hyſtericas fœminas uidi,
quarum nonnullæ ita iacebant,ut ſenſus,motuſque expertes eſſent: pulſumq; & languidiſſimum,& mi-
nimum haberent,aut certe nullum penitus habere uiderentur:nonnullæ uero & ſentirent, & moueren
tur,ac ratione integra,ſine noxa,uterentur,uix tamen reſpirarent. nonnullæ denique, quæ artus con-
traxiſſent. uteri autem affectuum ſunt multæ differentiæ : quas omnes,ut ita dicam,in ſexto de locis af
fectis recenſui. extitit autem quæſtio a nonnullis allata, utrum omnes mulieres ita affectæ, ſint mor-
tuæ:quæ ſane abſurda quæſtio eſt. cum enim quædam incolumes euaſerint,perſpicuum eſt,eas nō eſſe
mortuas. ſed,inquiunt,non reſpirant. reſpiratio autem a uita, & uita a reſpiratione non ſeparatur. ita
quicunque uiuit, omnino reſpirat : quique reſpirat, is etiam omnino uiuit. inire igitur hanc rationem
poſſumus,exiguum eis relictum eſſe calorem ex arteriarum, & cordis actione : quam perſpirationem
quidam uocant:ſicut reſpirationem eam nominant, quæ a thorace,& pulmone efficitur. quoniam ue-
ro in ijs,quæ ex utero ſuffocantur,totum corpus eſt refrigeratum,ideo reſpiratio,per os nullo modo ef
C ficitur:per arterias uero fit. ſed hæc,cum ſit perexigua,ſenſum latet. porrò in hoſce uteri affectus inci-
dere mulieres propter menſtruas purgationes,retentas,aut propter ſemen,probabile fuerit. quanquā
ſeminis retentio maiorem habere uim ad lædendum corpus, quàm menſtruæ purgationes ſuppreſſæ,
uidetur: præſertim ijs in corporibus,in quibus ſemen ſuapte natura peioris ſucci ſit,& copioſius, ac ui-
ta in otio traducatur:& eæ mulieres frequentiore admodum concubitu prius uterentur : deinde ex to-
to,& confertim a priſtino uſu ſe abſtinuerint. hæc autem ſymptomata, quæ hyſterica nominantur,ad
uterum,tanquam ad radicem pertinent. ac quidam arbitrantur,uterum eſſe uelut animal,quod gignen
dæ prolis deſiderio trahatur : proinde ſi priuetur ijs,quæ concupiſcit, totum ab eo corpus lædi. atque
" hoc ipſum apud Platonem ſcriptum inueniri aiunt,his fere uerbis : Qui autem,inquit,uterus ac uulua
" in mulieribus appellatur,cum animal ſit creandæ prolis cupidum,ſi intempeſtiue,ac diutius uacans fru
" ctu fuerit,ſuccenſens ægre,moleſteq; fert : & in omnem corporis partem pererrans, ac ſpiritus uias
obſtruens,nec ſinens fœminas munere fungi reſpirationis,In extremam dubitationem conijcit : atque
alios omnigenos morbos affert. ſed hoc ſciendum eſt,ut alibi demonſtrauimus,uterum neque animal
eſſe,neque per corpus uagari:ſed modo ſurſum,modo in latus retrahi, propterea quod ſpiritu imple-
tur. itaque latitudo amplificatur,longitudo uero fit breuior : ob eamq; cauſam ſurſum trahitur. pleni-
D tudo autem ex menſtruis purgationibus, quæ retentæ ſint,oritur. atque ita uteri uincula humore per-
fuſa,extenduntur. his porrò extentis,uterus continui ratione ſimul contrahitur. itaque ſi æqualiter
ex omni parte trahantur,ipſorum commutatio in nullam partem propendebit. Si uero inæqualiter,ad
partem uehementius trahentem extendentur. Vexat uero etiam interdum fœminas fluor is, quem
muliebrem nominant : idque ſine ulla uteri affectione : cum uniuerſum corpus per uterum expurga-
tur,& euacuatur:ſicut etiam euacuari quandoque per renes ſolet. Vteri autem inflammatio ex multis
excitatur cauſſis : ut ex ictu, ut ex menſtruis ſuppreſſis : ut a refrigeratione,ut ab inflatione,ut ex abor-
tu,ut ex partu ægre edito. inflammationem ſequitur acuta febris,capitis,ac ſedis oculorum dolor,col-
li conuulſio, inclinatio in aduerſum, ſtomachi ex conſenſu dolor. tum uero os uuluæ conniuet : pul-
ſus parui,crebrique redduntur. Inflammatio uero in abſceſſum tranſit. quo tempore inordinatæ cū
horrore acceſſiones mulieres inuadunt. & exulceratur ſæpe uterus ex difficili partu, aut fœtu extra-
cto,aut corrupto,uel ab acribus medicamentis,aut a fluxu,aut a ruptis abſceſſibus : atque interdum in
cancrum deſinit. quinetiam ſcirrhum uulua contrahit,aut duritiam,aut inflationem,a quibus uexatur.
quorum morborum remedia ego breuiter ſubiungerem,niſi de eis ſæpe uerba feciſſem, ac nunc non
eſſet de ijs loquendi locus:ſicut neque de utero procidenti,neque de eodem, cum eius os occluditur,
neque de alijs eiuſdem morbis in præſentia dicendum eſt. * Eas uero, quæ ex utero
ſtran-

ſtrangulantur,quæ ſint frigidiores. admotis B
ſeminibus odoratis. pulegij coma. artemiſia,ruta.
acorum. ſuperdare autem conuenit.
tum ex myrrha,&
quæ craſſitudinem incidant.
ſi uero propter uteri humorem non poſſis
at eius,qui ſiccior ſit,eſt a contrarijs petenda curatio.

ſed flatus,qui uterum uexent,prohibet,
& auxilia,quæ admouentur, repellit. quocirca oportet.
aliam curationis inire rationem.

inutile eſſe plane perſpicitur. ſed & illud eſſe
incommodum uidetur,quod æruginoſum,uarium,aut cruentum,aur ramentoſum,

quæque boni,& quæ mali conſulenda ſint,ab ipſo perdiſce. Sic enim ſcriptum reliquit: Alui, inquit, excrementum optimum eſt, quod molle eſt, & conſiſtens,& eodem tempore,quo in bona ualetudine,excernitur,& ad proportionem eorum,quæ ingerũtur. Si.n.talis deiectio ſit,inferiorẽ uentrem recte ualere declarat.at ſi liquida fuerit,utile erit,ut ſine ſtridore,neq; frequẽter,neq; ex breuibus interuallis deijciatur.creber.n. deſidendi labor inſomniã parit. cũ uero æger affatim,ſæpeque deijcit,ne animus ipſum deficiat, periculum eſt. In his nos docuit,ut perſpecta conſiſtentia, quantitate,& tempore deiectionis,quæ optima ſint alui excrementa,cognoſcamus.ut autẽ excrementa liquida ſint, cauſſa eſt, quia ex uentriculo in iecur non ſit facta diſtributio: uel quia de iocinore,aut liene aliquod excrementum in ipſum defluxerit: idque & bonum,& malum eſſe poteſt. ac bonum quidem,ſi & iecur,& lien,& totum denique corpus per iecur expurgetur: non bonum uero, cum ſymptoma eſt, propterea quod non recte ſit facta diſtributio. ∴ ∴ ∴ F

∴ ∴ ∴ nunc uero indicat, peſſima excrementa non modo a conſiſtentia,quantitate, & tempore, quo deijciuntur,dignoſci: ſed ex colore odore,& ſonitu,qui cum eis ſit coniunctus.ait enim: Quod ualde liquidum eſt,albicans, aut pallidum, aut rubrum uehementer,aut ſpumeum,prauum eſt: ſicut etiam glutinoſum,album,ſubpallidum, lene: G cauſſa eſt,quia liquidum,eſt cruditatis ſignum: album uero indicat, pallidam bilim in uentrem ex iecore non deſcendere: pallidum,magnam pallidæ, æruginoſæque bilis copiam admixtam eſſe. ſpumeum uero modo indicabit flatuoſum ſpiritũ eſſe cũ humore, qui difficulter ſoluatur,permixtum: modo uero caloris copiam. exigua porrò,tenax,albaq; deiectio erit colliquationis nota: quod nimirum pinguedo ab igneo calore,qui tamen non admodum malignus ſit,liqueſiat.quæ uero ſubpallida,leniſq; eſt, eiuſdem eſt colliquationis indicium: ſed ſignificat pinguedinem a uehementiore calore conſumi: aut quia pinguedo uetus,aut ſemiputris exiſtat. ∴ ∴ ∴ Præterea ubi ait:

∴ ∴ itemque cum ſubiungit: nigra pinguia,liuida,æruginoſa,fœtida.planum eſt nigra eum colorem ab atra bili pura contraxiſſe. liuida ab eadem,ſed modica.pinguia autem deijciuntur,quod pinguedo ab igneo calore ſimul colliquetur.fœtida uero corruptelam ſubeſſe ſignificant. ∴ ∴ proinde ſit,ut uaria multorum

affectuum ſint indicia. ∴ ſinceras uero ipſe deiectiones appellare conſueuit,quæ nulla ſunt aquoſa humiditate permixtæ: ſolo humore,qui uacuatur,ſiue is biliosus ſit ſiue melancholicus,ſiue porri colorem imitetur, ſiue bilis ſit,quæ æruginoſa nominatur,inteſtina peruadente.huiuſmodi enim deiectiones exuſtam eſſe omnem natiuam humiditatẽ a calore febris indicant. uſu uero etiã quandoq; uenit,ut ſincera,quæ pallida,aut flaua,aut fulua,aut rufa,aut æruginoſa, aut nigra ſint,deijciantur: ſicut etiam prærubra illa eſt proluuies,quæ in iocinoris affectionibus excernitur. quam ob rem modo cruentæ,modo prærubræ deiectiones redduntur. H

ut in ſecundo de uulgaribus
morbis oſtenſum eſt.
∴ indicans quoq;, perinde ac ipſemet ægrotum quempiam
conſpexerit,in quo natura impellente proruperit ad inteſtina,& uentrem inferiorem.

plerunque

A ∴ ∴ plerunq; enim huiusmodi deiectiones cum torminibus excernuntur: cum nimirum affectio, in qua talia excernuntur, praua fuerit.

∴ ∴ ∴

quo in loco de aqua mulsa differit. ceterum spumea alui excrementa, ac potius quæ sunt magis, quàm par sit, biliosa, ac magis & calida, educit ea mulsa, quæ magis pura est, quàm quæ aquea. nam quo sincerior sit, eo maiorẽ uim ad excernendũ habet. hæcq; est biliosarũ, spumantiumq; deiectionũ caussa. Mordacia autem excrementa duobus modis ad motum incitantur: uno, cum ab ipso corpore sensibili impelluntur: vtpote quod eius, quod alienum sit, expellendi uim habeat: vt in commentarijs de naturalibus facultatibus probatum est: altero, cum uehementiore motu agitantur, quem uel exercitationibus, vel frictione adipiscitur. quæ igitur subcallida, putriaq; excrementa sunt, ea non modo horrorem, sed rigorem quoq;, & febrim afferre possunt. cruda uero, ac tenuia, vt horrorem quidem & rigorem afferant, certe febrim non accendunt: nisi notabilis quædam copia utrisq; accedat. ∴

∴ ∴ ∴ ∴

propterea quod usu non uenit, ut ægrotus, præsertim morbo acuto, habeat B uentrem robustiorem, quàm in naturali statu habuisset. quanquam quod cum morsu aliquo celeriter secedit, neq; robur uirium, neq; imbecillitatem plane indicat. sed quod sine morsu, aut aliquo alio symptomate, & oportuno tempore ad motum excitatur, id ipsum tres uentris facultates alterantem, retinentem, & expellentem ualentes esse declarat. crudum uero alui excrementum erit tenue, asperum, succi expers, & quod eorum, quæ ingesta sint, qualitatem seruet. quod uero ex ijs fit excrementis, quę ex toto corpore in uentrem confluunt, id rursum sine permixtione est: quod tum deniq; accidit, cum amaræ bilis humor purus, & copiosus in uentrem confluit. viride autem est æruginosæ indicium: vt nigrum est uel atræ, uel sanguinis in eo loco perusti. si uero uelut quid liuidum in excrementis appareat, nec quid tale æger sumpserit, refrigerationem quandam, & extinctionem partium internarum indicabit. sicut etiam si pingue sit, nec quid eiusmodi æger comederit, est, ut dixi, colliquationis nota. & quod ualde foetet, si hoc ẽt ex cibo non proficiscatur, non mediocrem subesse corruptelam declarat.

∴ ∴ ∴

∴ ∴ ∴

multæ enim affectiones longius tempus, in quo concoquantur, postulant. periculumq; multitudini, & copiæ par afferunt. facilius enim simplex concoquitur affectio, minusq; C est, quàm multiplex, periculosa. Ceterum Hippocrates terminum deiectionibus præscripsit facilitatem, aut difficultatem tolerandi: ut sciamus, quo in loco cessandum, in quo secus. sic etiam in aphorismis censuit, cum ait, Si qualia purgari oportet, purgentur, confert, & facile ferunt. contraria, difficulter. nam si quæ uexant, euacuentur; ægroti facile ferent: si quid uero aliud euacuetur, ac non id, quod molestum est, omnino necesse est eos id moleste esse laturos. Turpe enim medico est, si permittat, ægrotum adire periculum prius, quàm id, quod immodice circumfluit, cohibeat, & comprimat. quocirca iubet, ut excrementa alui perspiciamus, ac non solum qualitatem, sed etiam quantitatem contemplemur: tum tolerandi facilitatem, & difficultatem, & uires ægrotantis, ac ceteras distinctiones, de quibus nos iam persæpe locuti sumus, diligenter attendamus.

20 *Maturatio, descensus eorum, quæ infra sunt: fluctuatio eorum, quæ supra. quæ ex utero: sordes aurium: irritatio: adapertio: euacuatio, calfactio, refrigeratio, intrinsecus, extrinsecus: horum etiam, horum non.* *Alui autem egestiones ijs, qui sese laboribus exercent, quandiu parum ederint, parumque potauerint, modicas, ac duras esse oportet. quæ uero liquidiores sunt, ut in transitu conformentur, hæ sane sunt omnes deteriores. at ijs, qui multum edunt, multumq; laborant, oportet transitum excrementorum mollem, siccumque esse. si uero insuper homines febrim habeant, aut alui profluuia repetierint, eaque longa fuerint, penitus mala censentur, siue ea biliosa, siue pituitosa, siue cruda sint.* *Et cetera, usque* D *ad eum locum, Cum infra.*

Paulo post monebit, concocta medicari oportere. & supra etiam dixit, maturationes intro, aut foras, aut quo decet, uergere: idem momentum, & eandem inclinationem humorum nunc innuit esse attendendam. nam quæ infra descendunt, si matura, concoctaque sint, per infernas educi partes postulant: quæ uero superfluitant, hoc est, quæ supra uergunt, per superiores. ceterorum est eadem ratio. Sordes autem aurium spectare oportet. comperies enim, quorum aures destillatione laborent, modo liquore quodam tenui, ac liquido: modo ceu purulento, ac foetido: cum membra debilia & multum, & prauum colligere excrementum consueuerint. Nam & grauitates audiendi, & surditates aut propter aliquam aurium particulam, aut propter neruum, qui in eas a cerebro pertinet, aut propter cerebrum ipsum in ea parte læsum, unde neruus exoritur, constare uidentur. aut etiã a tumore aliquo præter naturam proficiscuntur, qui in meatu excitetur, quod ibi germen quod tosi, aut carnis speciem gerat, sit enatum: idq; ex illis fit, quæ præter naturam meatum obstruunt: e quorum numero sunt etiam sordes, quæ de more in auribus gignuntur. Irritationem quoq; ait esse attendendam. in plerisq; enim aphorismis uerbo ὀργᾶν hoc est turgere, & irritare, cum de ijs agit humoribus, qui sunt ad excretionem paratissimi, & ad euacuationem properant, uti uidetur: idq; per trãslationem ab animantibus ad uenerem

rem concitatis: ut in sequenti commentario ostendemus, cum ea uerba, quorum initium est hoc, E Concocta medicari, interpretabimur. Adapertio autem aut meatuum, aut effluxuum, qui in toto sunt corpore, interdum nocet, interdum prodest. ac uenæ etiam in sanguinis eruptionibus aperiuntur, & reserantur: & item quæ superuacanea sunt, adapertis uasis fluere solent. quo sane tempore inspiciēda euacuatio est, calorisq; , ac refrigerationis partium, præsertim extremarum, est habenda ratio: ac considerandum, extrinsecus ne, an intrinsecus, an contra, ducere conueniat: & ubi hoc sit agendum, ubi secus. multa enim sunt, quæ nec calorem, nec refrigerationem postulant. multa uero, contra. id autem non modo in corporis particulis tibi pernoscendum est, sed in morbis quoque, & symptomatis: quæ certe non te fugient, si nostros de caussis morborum, & symptomatum perlegere libros uolueris. Quæ autem de alui deiectionibus, deque alijs hic dicuntur, in ueteribus libris non reperiuntur.

Cum infra umbilicum est id, quod torquet, tum & tardum, & molle tormen est. si uice uersa sit, contra. 21

Vt est ab ipso in aphorismis conscriptum, si citra febrim tormina adsint, genuumque grauitas, & dolor lumborum, inferna opus esse purgatione significant: ita hoc etiam loco ait, tormina tarda, molliaq; esse, si partes infra umbilicum obsideant. contra uero fore, si a superioribus oriantur. ceterum curanda sunt tormina, cum ex morsibus quibusdam, aut torminibus dissolutiones proueniunt.

Quæ deijciuntur, qua uergunt: non spumea, concocta, cruda, frigida, fœtida, sicca, humida, male olentia. F 22

De ijs agit, quæ sua sponte deijciuntur. uidendum enim est, qua uergant. ac si per loca oportuna, & ut oportet, & qualia, & quanta deijci opus est, permittendum, ut egerantur: præsertim si non spumea, & concocta sint: siquidem natura tunc eadem per iudicationem excernit, ac fortasse etiam id in die critico facit. Verum si cruda sint, tunc habe in memoria eas distinctiones, quarum supra mentionem feci: hoc est facilitatem tolerandi, & difficultatem. Siue enim cruda, siue frigida, siue fœtida, siue liquida, siue sicca sint, ægrotus uero facile ferat, cohibenda non sunt: at si ille ægre, & difficulter toleret, supprimenda.

Sitis, quæ prius non adfuit: neque æstus, neque alia occasio, urina, nasi humectatio. 23

Hæc pro signis adhibuit: si enim sitis, quæ prius non adfuit, nunc infestum hominem habeat, adauctū esse calorem significat: præsertim uero, si neque æstus sit, neque ulla alia occasio subsit. Occasiones autem interdum Hippocrates uocat eas, quæ falso caussæ appellantur: sæpe etiam ita manifestas caussas uocat. Sic enim hoc nomen usurpauit in quarto de ratione uictus in morbis acutis libro: Quocirca, inquit, qui medicinam facit, debet animaduertere, ne ulla ipsum fugiat occasio. Adhibere quoque animū 20 urinæ oportet: ac magis, si prius neque talis, neque tanta erat: itemq; nasi humectationi, ut facias, quod ipse nos monet; ijs, quæ nuper accidunt, nouo occurras consilio. G

Deiectionem, siccitatem, si corpus non concidit, spiritum turbidum, hypochondrium, extrema, oculos male affectos, coloris mutationem, pulsus, frigus, palpitationes, cutis duriciem, neruorum, articulorum, uocis, mentis, figuram uoluntariam, pilos, ungues, tolerandi facilitatem, aut difficultatem, & num qualia oportet, spectabis. 24

Veteres, ac recentiores Hippocratis interpretes, cum, nomē deiectionis quid significet, ignorarint, multa, quæ minime decebat, attulerunt. Glaucias enim, & Heraclides Tarentinus, itemque Zeusis, qui primi in omnes fere libros Hippocratis commentarios conscripserunt; deiectionem esse perturbationem quandam putant, cum æger consistere uno in loco non potest. Sed modo huc, modo illuc se iactat. Rufus Ephesius, ac Sabinus, inter iuniores, non hoc, sed quid grauius, esse deiectionem dixerunt. esse inquam mortiferum quoddam symptoma, quod solet euenire, cum quispiam inibi est, ut se moriturū opinetur. incidit enim, inquiunt in eum timor quidam, ex ijs rebus profectus, quas ante gessit, ut metus ac solicitudinis plenus reddatur. quo sane tempore nec cibum sumit, nec potum, sed timet omnia, ac suspectum habet non medicum solum, sed eos etiam omnes, qui adstant, quique operam illi suam præstant. Artemidorus, cognomento Capito, & Numesianus is, qui explanationem in aphorismos edidit, aliud de hoc nomine excogitarunt: quod & absurdum est, & indignum, cuius nunc fiat mentio. Sed Capitonē ego ita sentire non miror, quippe cum alij permulti eius errores inueniantur: at de Nu- H mesiano magna me capit admiratio: quem & sapientem, & prudentem, ac non delirum, semper noui. sed pessime omnium hunc locum Lycus explanauit. is enim maleuolentia in Hippocratem suffusus, omnia illius cogitata, omnesque sententias peruerse interpretatus est. Iam uero neque Asclepiades, neque Diocles Caristius hanc uocem recte intellexerunt. neque enim esse corporis symptoma, quod ad uires pertineat, sed mentis, quod ad animum referatur, putauerunt. sed quis Lyci Macedonis insolentiam, & Artemidori inscitiam, itemque aliorum loquacitatem, & absurdos sermones ferat? ac ne nos quoque huius culpæ affines simus, iam quid deiectionis nomen apud Hippocratem significet, explicemus. In primis igitur, scire conuenit, ei nunc esse de ægrorum decubitu sermonem institutū: quos in præsagiorum libro dixit inueniri debere a medico in dextrum, aut sinistrum latus in lecto iacentes, atque ita, ut totum corpus non siccum, sed humidum sit, ut eo in loco scriptum legimus. supinos autē iacere, minus bonum censet. Si quis uero decliuis sit, & a lecto ad pedes delabatur, grauius id erit. mortale uero est, si hians quis dormit: imbecillitatem enim uirium significat. quocirca oportet, ut ipse cōsulit, brachia, & crura parum reducta esse, ut totum corpus iaceat, extra figuras extremas constitutum. extremas autem figuras intelligo, in quibus longa extentio, aut flexus siue artuum, siue spinæ sint: quæ neruis supra modum extentis fiunt. hæc autem egregij illi interpretes ignorant: qui uerbo teuus se

Hippocra-

A Hippocraticos nominant;sed si rem,atq; doctrinam attendas,nihil esse aliud, quàm Sophistæ, & solo nomine medici,uidebuntur.Scito igitur,nunc deiectionem appellari,cum quis modo hominis uiuẽtis decumbere non potest,sed tanquã mortuum,inanimumq; corpus deorsum fertur. cum.n. quis iacens ad pedes sublabitur,ut Hippocrates sensit,signum est,uirium ad extremam imbecillitatẽ perductarum. non posse aũt stare,uel sedere,uel exurgere est certe minus graue:sed deiectum esse modo inanimi cor poris,cum robur uniuersum est ex omni parte exolutum, & perditũ, id corpus dicitur ab Hippocrate ἐῤῥιμμένον,hoc est deiectũ esse,& profligatum: ipseq; affectus, ῥίψις: hoc est uirium deiectio nominatur. proinde alio in loco dixit,corporis cõtentiones,artuum duricias,& confractiones,cũ dissolutus homo sit,in malis esse habendas:ut sciamus,corpus neq; contentum,neq; relaxatum,sed moderate affectum esse debere. est.n. perspicuum,ipsum neq; siccum,neq; humidum immodice esse oportere. Si uero sit, non erit ignorandũ,siccos,aut humidos affectus in ipso cõsistere. ac morbi sicci,qui in arterijs,uenisq; uersantur,& ex linguæ siccitate,& ex totius corporis squalore cognoscuntur. sed in externis quoque ulceribus siccæ inflãmationes oriuntur,cum nullus ex eis tenuis humor fluit. itemq; oculorũ inflamma tiones sæpenumero aridæ sunt,ac nihil inde excernitur. affectus quoq; ,quibus cerebrũ obsidetur,cum nihil per nares,& palatum repurgatur,sicci dicuntur. de humidis cõtraria sentienda sunt, ut eos humi dos censeas,cum de locis affectis superuacanea excernuntur. Vide igitur, num corpus deiectum sit, &

B profligatũ:aut squalidum,aut humidũ,aut siccum. ac scito,remedia esse,ut ipse docuit,a contrarijs pe tenda. Deinde spectandũ est,utrũ tota moles corporis conciderit. mitior.n.is morbus est,in quo totus corporis habitus nõ collapsus sit:sed tamen in longius produci tempus consueuit. Quod ad spiritum turbidum attinet,nõ est recte dictũ,neq; ego id esse ab Hippocrate conscriptũ arbitror:siquidem in ea editione solũ,quam in uulgus protulit Dioscorides,hoc uerbũ esse scriptũ inuenitur: ac fortasse est ab ipsomet interiectum. In nullo.n.alio libro,qui uerus Hippocratis sit,turbidũ spiritũ esse dictum cõpe ries,nõ in præsagijs, non in libris de uulgaribus morbis,non in aphorismis, non alibi deniq;. dicimus quidẽ aquam turbidã,urinamq; turbidam,quæ urinæ iumentorum similis sit; sed quid turbidus spiritus sit,cũ ignotum est,tũ uero nemo ita loquitur. Quidã uero ignari,quid spiritus turbidus sit, aliud quid nec minus impropriũ,nec minus obscurum inuexerunt:scribunt.n.non † turbidum, † sed floridum,idq; a uerbo florendi ducunt. fuit hoc Sabini inuentũ.Sed quid est,quod ille non audeat? faciem quidẽ flori dam quasi bono habitu,coloreq; perfusam ut dicat fortasse aliquis,certe spiritum floridum nemo dixit. præter eum,opinor,qui librũ prædictionũ adornauit. Sed nos perspicue nouimus,eum librum non esse Hippocratis uerũ. itaq; uidetur,ab aliquo fuisse uox illa adscripta,tum a librario in cõtextum uerborũ translata. Verum hæc negligenda,paruiq; facienda sunt,sicut ea omnia,quæ ad uerborũ explicationes

† θολερὸν
† θαλερὸν παρὰ τὸ θάλλειν.

C pertinent. Hypochondria uero utrũ distenta,laxave sint,an dolore conflictentur,an aliũ morbi sensum afferant,ut ipse in libris de uulgaribus morbis sæpe memorauit,spectare conuenit. Sic utrum extrema calida,an frigida,an alio modo affecta sint. Oculorum male affectorũ est eadẽ ratio: uidẽdum enim est, utrum concaui sint,an prominentes,an aliã quampiam subesse affectionem indicent. quinetiã coloris mutationem de qua supra dixi,non contẽnes. color enim uel ob morbi malitiam,uel uigilias,aut aliud symptoma quoddã solet mutari. etenim propositum esse debet,dandam esse operã, ut, unde id profe ctum sit,dignoscas,ducto ex eo colore,qui præter naturã in toto corpore cuiusq; homini sit exortus,ar gumento;tum e morbis,symptomatis,anni tẽpore,regione,ætate,statu cæli,natura ægroti,morbis grasſantibus,& uictus ratione. Sed pulsus quoq; totius corporis spectandi sunt. Veteres aũt non iam omnẽ motũ arteriarũ,sed eũ solũ qui sensibilis esset,atq; ipsi homini protsus uehemẽs,pulsum uocabant: Hip pocrates primus motũ arteriarum omnium,qualiscunq; is esset,pulsum appellauit. Age uero & refrige rationes,& palpitationes,& rigores,& tremores cõsiderandi sunt; de quibus est in manibus nostrũ in tegrũ uolumen:in quo & de conuulsione,& de ijs,quæ generis eiusdem sunt,disseritur. Cutis aũt modo durior,modo siccior redditur: interdũ uero madores quidã,& calidi uapores ab intimis corporis par tibus efferuntur:in quibusdã siccitas,aut duricies,aut mollities,diu perseuerat:id quod ijs potissimũ usu

D uenit,qui se nimio labore fatigarunt,aut refrigerati sunt,aut qui,una cũ lassitudine,a sole exusti:sicut in terdum & corporis gracilitas,oculorũ cauitas,& insueta quædã coloris priuatio apparent: quæ solent esse cõmunia eorũ,qui quouis modo in solicitudine,curisq; uersantur. Articulis aũt multa accidũt:quæ oĩa sunt a medico cõsideranda. idẽ de uoce censendũ. uitiatur.n.quãuis actio naturæ nõ tota sit omni no perdita. Nõ est aũt idẽ uox,quod loquela,& sermo:sed uox est munus uocaliũ instrumentorũ: † Lo quela eorũ,quæ ad sermonẽ pertinent:quorũ omniũ princeps est lingua,tũ nares,& labra,& dẽtes. Vo calia uero instrumẽta sunt guttur,ac musculi ipsum mouẽtes,itẽq; nerui oẽs, qui ad eos uim a cerebro afferunt. † Sermonẽ uero nõ oẽ id,quod proprie in sensũ audirus cadit,neq; id solũ,quod ore emittitur, in quo genere ploratus,sibilus,fletus,tussis,& huiusmodi cõtinẽtur:sed solã hominũ uocẽ, qua inter se colloquuntur,ueteres appellabant. Multa quoq; mala angere mentẽ solent,quæ & accurate intueri,& in eis discernẽdis exercitatũ esse oportet. Ita & figuræ,in quã sua spõte,aut inuiti ægroti se uertunt, esse peritũ par est. Iã uero & pili,& ungues liuidi,& nigri quidpiã indicãt,quod nõ est cõtẽnendum:quẽad modũ scimus aduncos reddi ungues tabescentibus,quod carnes,quibus utrinq; infiguntur, colliqua tæ sint. quã ob rẽ ipse in præsagijs dixit,Si uero præter grauitatẽ,ungues,digitiq; liuidi sint, mors est cõ tinuo expectãda. perspectũ.n.habemus,liuorẽ nobis indicare,calorẽ natiuũ extinctũ esse. Quoniã uero facilitas,& difficultas tolerãdi magnã uim,& ad mortẽ,& ad sanitatẽ habet,ideo nobis eã in mea oriã

† διάλεκτος
† λόγον

eſſe reuocandum exiſtimauit. Addidit etiam,qualia oportet,ut intelligamus,utile eſſe, ut hæc, & quæ E his ſimilia ſunt,facile feramus:id quod ſupra ad euacuationem tráſtulit:ſiue,cum natura corpus expurgat;ſiue cum nos medicamentum purgans damus,humorum corpus uexantium fiat euacuatio.

GALENI IN LIB. HIPPOC. DE HVMORIB.

COMMENTARIVS SECVNDVS.

IGNA hæc ſunt: odores corporis,oris ſeceſſus,auris,flatus,urina, ulceris, ſudoris, ſputi, naris. cutis ſalſa, aut ſputum, aut naris, aut lacbryma, aut alij humores. penitus ſimilia quæ proſunt, quæque obſunt.

Eſt hoc ab Hippocrate recte proditum,non modo communem omnium hominum naturam,ſed etiam cuiuſq; propriam eſſe medico pernoſcendã. ita enim fiet,ut neq; qualitatem,neq; quantitatem remediorum, quibus opus ſit, neq; etiam,quomodo admoueri debeant,ignoremus. etenim ad ægrotos ſæpenumero accedimus,quibus cum prius,cum integra ualetudine fruerentur, nulla nobis neceſſitudo interceſſit.proinde neq; quo colore,neq; quo habitu,neq; quo natiuo calore eſſent, aut quis eorũ eſſet motus arteriarum,plane ſcimus:ut de morbi magnitudine recte iudicemus:ſi quidem ei ſolum,qui naturalem ſtatum accurate perſpectum habeat,integrum eſt noſſe, quantum quiſq; naturæ ſtatum exceſſerit; & ad quantum magnitudinis morbus peruenerit.Cũq; hoc ignoremus,ne omnino hæreamus,ad ſigna confugimus:quorũ perfecta notitia nobis,qui mites,quiq; maligni morbi ſint,declarat. huiuſmodi aũt ſigna aut aſpectabilia ſunt, hoc eſt uel in toto corpore,ac magis etiam in facie aſpiciuntur: aut primum non uidentur,poſtea uero ſub aſpectum cadunt.huius autem generis ſunt omnia,quæ ab urinis,alui excrementis,ſputo,ſudoribus,ſordibus aurium,muco, & ab alijs omnibus trahuntur, quæ a corpore, aut natura,aut ui medicamenti extruduntur.alia uero ſolum audimus,quo in numero ſunt dolores,ſolicitudines,& cuncti mentis & intelligentiæ,ac ſenſuum morbi,atq; noxæ.Volunt enim eam etiam tractationem,qua ſigna continentur,medicinæ partem eſſe: quandoquidem neceſſaria eſt ipſorum ad curationẽ adhibendam obſeruatio.quin etiam uel citra curationem,neceſſarium eſt ſigna cognoſcere,ut qui curari poſſint,quique non poſſint,intelligas:ne ſi manum admoueas ijs, qui ſanari non queunt, in errorẽ inducaris. Iam uero hæc ipſa pars,quæ ad ſigna pertinet,in tria diſtribuitur:in cognitionem præteritorũ, G in contemplationem præſentium:& præſagitionem futurorum. etenim præterita ſymptomata, itemq; præſentia diligenter ad morbi cauſſam inueniendam, intuemur.ſed neceſſe etiam eſt,noſſe,mors ne,an ſalus expectanda ſit.ceterum ſigna quædam eiuſdem ſunt ſpeciei, aut generis: quædam neque eodẽ genere,neque eadem ſpecie continentur.eiuſdem ſunt ſpeciei,quæ in uno morbo contingunt,cuiuſmodi ſunt, quæ ſputo reijciuntur:quæ quidem ſigna ſunt eius affectionis,quæ pulmonem,thoracem,aſperam arteriam,& inſtrumenta reſpirationis obſideat: ut morbi cerebri membranarum ſunt ea, quæ per nares,aut palatum excernuntur.quæ porrò neq; eiuſdem ſpeciei,neq; eiuſdem ſunt generis,nemo eſt, qui neſciat. non omnes tamen, qui explanationes conſcribunt, norunt ſigna alia eſſe morbi propria, quæ quia affectum indicant,ideo παθογνωμονικὰ nominantur: & ad præſagiendum accommodata;alia uero inſeparabilia.cumq; de his non dubitamus,propterea quod nullam nec propriam,nec inſeparabilem morbi notam perquiramus,uerum illud indagemus,ſalus ne,an mors ægroti expectanda ſit: tum omnia & ſigna,& ſymptomata,quæ in corpore apparent,neceſſe eſt diligenter perpendere. ſunt etiam quædam concoctionis & cruditatis ſigna,ſicut quædam ſalutis,aut mortis:quædam iudicationis. ac concoctionis quidem,cruditatiſque ſigna ſunt alui excrementa,ſputa,& urinæ: ſalutis, ac mortis ſunt, quæ cum illis excernuntur,& in toto apparent corpore.iudicationum uero non eſt unum proprium, præcipuumque genus ſignorum: ſed alio in tempore,& in alio morbo erunt critica ſigna, in alio uero affectu, aut H alio morbi tempore erunt uel ſymptomata,uel praua ſigna,ac nullo modo critica.quocirca Hippocrates in ſecundo de uulgaribus morbis libro recte cenſuit,critica non iudicãtia partim mortalia eſſe,partim difficulter iudicare.ac ſigna quidem concoctionis bona ſemper ſunt: cruditatis, non bona. nam ſi capitis dolorem,aut delirium,aut reſpirationis difficultatem,aut grauem ſoporem ſubeſſe uideas: in ijs nihil firmum,nec bonum,nec malum prænoſcere poteris:ſicut nec etiam,ſi intuearis ſudores,aut copioſam alui,aut lotij excretionem,aut ſanguinis e naribus,aut ex utero,aut hęmorrhoidibus effluxionem. immo uero ne ſi tumores quidem ſecũdum aures, aut alios abſceſſus perſpicias.cauſſa eſt, quia hæc omnia & critica,& non critica eſſe poſſunt.atque id quidẽ duobus modis,uel quod nullo modo, uel quod male iudicationem faciant. Alterum uero genus eſt non modo ſignorum,quæ critica ſint,ſed quæ etiã cauſſarum uim habeant.hoc genere cõtinentur uomitus,alui deiectiones,urinæ copia,ſudores,ſanguinis profluuia,tumores ſecundum aures,atq; abſceſſus.Iam uero aliud quoq; genus comperies,eorum, quæ uno eodemq; tẽpore & ſigna erunt,& ſymptomata.hocq; genus neq; iudicationẽ affert, neq; eq;, atq; illud,quod in coctionibus uerſatur,fidũ eſt,neq; omnino infidum: ſed in hoc genere quædam ſemper bona ſunt,quædam mala.quod ipſe declarauit,cum dixit,Mentem conſtare, recteque ſe ad ea,quæ offeruntur,habere,bonum. facilis quoque reſpiratio,& integritas pulſuum in bonis habetur.ita etiam

facilis

A facilis tolerantia, & facies beneualentium faciei ſimilis, & decens decubitus, & corporis æqualitas boni conſulitur. horum contraria, in malis ſtatuenda ſunt: quæ omnia ſunt in præſagijs ab Hippocrate ſcripta diuinitus. Age uero ſignum a colore profectum non eſt deſpiciendũ: ſiquidē color ſanguini proportione reſpondet. ſanguinem autem nunc intelligo humorem uniuerſum, qui in uaſculis ineſt, in quo & pituita, & biles, & tenues liquores cōtinentur. hic enim & melior, & deterior efficitur. at is, qui ſanguis per exuperantiam appellatur, alium, præter rubrum, colorem habere non poteſt. Ceterum Hippocrates hoc loco non diſtinguit, utrum ſigna bona ſint, an mala: aut utrum nec bona, nec mala, aut uti um ſalutaria, aut mortalia ſint: quemadmodum in libro præſagiorum, ac de morbis uulgaribus: neque etiã numerauit omnia. ait autem hæc ſigna eſſe, ut ea ne putes aut cauſſas eſſe, aut ſymptomata, atque ita falſus non recte medicinam facias. In primis autem ſtatuit odores corporis. qua in re ſcire cōuenit, in omnibus rebus fere mutuo conſentire odoratum ac guſtatum: non tamen in ijs, quæ ſuauiſſimum odorem ex ſe mittunt: propterea quod ea tantum abeſt, ut guſtantibus ſuauia ſint, ut etiam non modicam amaritudinem præſe ferant: ut in roſis cernitur. porrò odoris ſenſus in cerebri uentriculis fit: & rerum, quæ odore percipiuntur, eſſentia eſt huiuſmodi, ut uaporem exhalet. quæ enim defluunt e corporibus, aeri nos ambienti admiſcentur, deinde per inſpirationem in cerebrum comportantur, ſenſumque mouent.

B uaporum tamen differentijs non ſunt impoſita nomina. ut enim dicamus quidpiam odorem acidum, aut acrem habere, certe uel auſterum, uel acerbum, uel ſalſum uel amarum, ut in humoribus uſu uenit, non dicemus: ſed hiſce duabus appellationibus omnia comprehendemus, ut beneolentia, aut graueolentia nominemus. quocirca e beneolentibus edulijs quæcunque computruērunt, quæque nobis odore moleſtiam afferunt, ea quamprimum reijcimus, ac ne guſtare quidem tentamus. iam eorum, quæ excernuntur, & colores præter naturam, & odores ſequi morbos neceſſario, non opus eſt oſtendere: ſi modo nihil tale ſine intemperie proueniat. Nunc uero corporis totius, & oris odor quibuſdam ineſt prauus ſuapte natura: in quibuſdam culpa uacat: in quibuſdam uero ex negligentia uitiatur, quod ſe nihil errare arbitrentur. quam ob rem ſpectandum eſt, ſitne id natura, an præter naturam, & cauſſæ indagandæ. in ore exempli gratia, an cauſſam tetri odoris afferant gingiuæ putreſcentes, an uitiati dentes, an ulcus, quod os obſideat: an id ſit uitio ſtomachi, an aliunde oriatur. eadem eſt aliarum corporis partium ratio: quemadmodum ſi in auribus pus ſit, aut ulcus. itemque in ſputo, urina, & alui excrementis. nam & urina, quæ ualde fœteat, quæque pinguis ſit, quam oleoſam uocant, pernicioſa eſt. ſputum uero, quod in peripneumonia, & pleuritide ualde fœtidum eſt, uehementi dolore, aut difficultate reſpirationis conflictari hominem indicat: ſicut etiam excretiones in febribus non intermittenti-

C bus liuidæ, cruentæ, fœtidæque malæ ſunt. quæ quidem plerunque fiunt huiuſmodi eo modo, quo ex putridis ulceribus ſanies profluit: nonnunquam uero, ut pus ex rupto abſceſſu prorumpit. eodem modo eſt de uomitibus iudicandum. fœtor enim eorum, quæ uomitu reiecta ſint, præſertim uero quæ atra exiſtant, morbi magnitudinem indicat. ſiquidem fœtida ſemper pernicioſa ſunt: quemadmodum ipſe quoque in libro præſagiorum memorauit: Omnes inquit, ſubputridi, fœtidiq; odores in ijs omnibus, quæ uomitu reiecta ſunt, mali. quocirca omnes fœtidos odores, qui præter naturam excitantur, in ſymptomatum loco ſunt habendi. poſt hos uero ſtatuenda ſunt quæ in auribus, naribus, alis, & item quæcunque particulæ propter aliquem affectum computreſcunt. Idem quoque in ructibus licet inuenire, ſiue illi fumeã, ſiue acidam, ſiue uiroſam, ſiue piſcoſam, ſiue aliã quamuis qualitatē referant. Cutis quoque ſalſa perſentiſcitur. propterea quod ægroti ſudorem in os profluentem nonnunquam guſtãt: a quo etiam ſaliuæ qualitas immutatur. Simili quoque modo quæ ex pulmone reijciuntur, & quæ ex uentriculo euomuutur, alijs acida, alijs ſalſa, alijs amara, alijs dulcia, alijs auſtera ſentiuntur. Quidam etiam medici & ſudores, & item ſordes aurium deguſtant, quod ex illis coniecturam quandam facere ſe dicant: ſicut alui excrementorum fœtor aut malam concoctionem, aut humores uitiaros indicat. Ita etiã lachrymæ oriuntur, cum interdum natura ſuperuacaneum humorem expellit: aut ipſum in oculorum

D glandulis deficientem procreat: interdum uero morboſam affectionem conſequuntur. Narium autem humiditas oritur, quod excrementa, quæ in cerebro collecta ſint, excernantur. aurium quoque ſordes fiunt, natura cerebri excrementa repurgante. Saliuæ autem in ore generatio inter ea numeratur, quæ a natura prouide fieri dicuntur: ſicut ſputi e pectore, pulmoneque reiectio. Verum & ab alui excremẽtis, & a uomitibus ſumere utique ſigna poteris. ſi enim atra bilis in ſputo, alui excrementis, aut uomitibus, aut urina appareat, mortale admodum ſignum eſſe ſtatuunt. poſt eam uero ſequitur flaua bilis, ſi ſincera ſit. at ceteri humores, ſi cũm aliquo horum appareant, non ita noxij cenſentur. Nunc uero quē admodum cibi excrementa mirabilem ſunt diſtributionem, quod ad excretionem pertinet, conſecuta, ut in libris de uſu partium dictum eſt: ſic etiam quod ad flatum expellendum pertinet, ſiue is per rectũ inteſtinum emittatur, ſiue per gulam, quem ructum nominant, quædam naturæ perſpicitur prouidentia: cum utrunque inſtrumentum, in quo flatus colligitur, ad ipſum extrudendum inſurgat. excernuntur enim flatus etiam ſi ij, in quibus inſunt dormiant, aut propenſione in ſomnum, aut ſapore, aut ueterno, aut delirio ſint occupati. Ideo nunc iubet, ut in cũctis humoribus, & excretionibus, quæ proſint: quæque noceant, intueamur: ut quæ nocent uitantes, auertamus: quæ iuuant, acceſſamus, inducamus, & accipiamus, ut paulo poſt dicetur. nunc uero, quod rotius dictionis eſt reliquum, explicabo.

Insomnia, qualia quis uideat, spectandum : & in somnis qualia faciat. an acute audiat, an animo parato ita sit, ut obe- E 2
diat. an fortiora, pluraque sint commoda, quæ seruant, quam alia. an omnia omnibus sensibus sentiant, & ferant.

Inter ea, quæ aliquam indicare corporis affectionem solent, insomnia numerantur. quam ob rem si quis in somnis se uidere incendium putet, hunc flaua bilis uexat. si imber ei uideatur, scito frigidam humiditatem redundare : ut si niuem, aut glaciem aut grandinem uideat, pituita frigida ipsum infestum habet. qui uero se in fœtido esse loco putet, corruptelam subesse humorum indicabit : vt cristæ gallorum, aut res quædam fuluæ, sanguinem redundare significant. at si quis caliginosa uideat, aut tenebricosis in locis uersari uideatur, flatus in eo esse, argumento erit. Tempus autem, in quo insomnia fiunt, perquirendum est : utrum appareant in accessionis inuasione, an in statu, an alio tempore : &, utrum a cibo, an sine ullo sumpto cibo excitentur. nam qui in ingressu accessionis, quæ cum horrore, aut rigore, aut perfrictione fiat, se niue conspergi existimet, id potius tempori, quàm affectioni corporis erit acceptum referendum. at si quis in declinatione id intueatur, eo uiso potius ex superantium humorum frigiditate indicari suspicaberis. idque magis, si edulia pituitosa ille † non comederit. illi item, qui se uersari in stercore uidentur in somnis, fœtidos in se, putrescentesque humores habent : aut etiam magnam stercoris copiam in intestinis continent. qui se in suaueolentibus esse locis putant, in contraria illorum sunt affectione corporis constituti. quibus quidem fit rebus, ut somnia nobis indigentiam, & redundantiam, & qualitatem humorum sæpe indicent. F Iam uero in morbis, ut in ijs, qui phrenitici sunt, ita perspicue & aperte somnia uidentur, ut uel e somno propter uisorum euidentiam exturbati exiliant, aut loquantur. quæ res affectionem, qua uexantur, indicat. siccitas enim ipsa est uigiliarum caussa : facitque ut somnia conspiciantur. Melancholicis quoque propter siccitatem uisa in somnis prorsus euidentia apparent. sic etiam in bona ualetudine euidentia fiunt insomnia ijs, qui parcius comederunt. at qui se aut cibis expleuerunt, aut uino ingurgitarunt, ijs ne uestigia quidem somniorum propter ipsorum obscuritatem, relinquuntur. omnes item affectus, qui cerebri humiditatem coniunctam habent, comatosi, somniculosique, & uisis uacantes sunt. sed quoniam sunt pituitæ multa genera, scire conuenit, eam quæ dulcis est, somniculosos homines, eam uero, quæ acida sit, famelicos reddere : sicut siticulosos cum pituita salsa præstat ceteris, & appetitum tolli, cum cruda abundat. quod autem ad somnos attinet, ex alijs quidem pituitæ generibus paulo supra naturæ modum excitantur : at crudus humor non secus, quàm pituita dulcis somniculosos aperte reddit. cum enim principium sentiendi humectatur, ac refrigeratur, affectio comatosa gignitur : sicut uigilia, cum idem exiccatur, & calefit. proinde biliosi ex utraque bili insomnes sunt. Quidam tamen comperiuntur, qui & somnia, & auguria, & portenta contemnant. at nos præsagia sæpe nobis ab insomnijs fuisse G suppeditata, habemus exploratum : atq; etiam nos duobus insomnijs euidentibus admonitos, ad arteriam, quæ inter indicem magnumq; dextræ manus digitum] est, incidendam deuenisse : ac iussisse tam diu fluere sanguinem, quàm diu sua sponte profluxisset : quod ita nobis insomnium innuisset. quinetiam alios plerosq; sanaui, cum ex præscripto insomnij remedia adhibuissem : immo uero patris insomnijs admonitus in medicinæ studium incubui. quocirca diligenter intueri somnia oportet, ut & qualia in somnis uideantur, & quid in eis fiat, intelligas : quo tum præsagire in posterum, tum uero medicinam recte facere perdiscas. Deinde uidendum est, an æger acute audiat : siquidem surditas male esse affectũ caput ostendit. eademq; indicio est, cerebrum uexari. solet autem surditas gigni, quod aliquis humor sit in audiendi meatibus infixus atq; impactus : interdum uero etiam fit, quod audiendi facultas sit extincta : quam sane in acutis, turbulentisque morbis concidere conspicimus. sciendum autem est, signa, quibus futurum morbum præsagimus, duplici differentia contineri. nos uero recordationis caussa afferamus ea, quæ a naturæ statu uariata sunt quãtitatibus, aut qualitatibus, aut temporibus, aut suismet formis. cuiusmodi est intenta, aut exoluta ciborum appetentia, aut quæ non consueto tẽpore excitetur, aut quæ non consuetorum eduliorum sit : aut ad excretionem cibi superfluitatum pertineat, quæ uel plures, uel humidiores, uel duriores sint. sic etiam appetitus præter consuetudinem potus co- H piosioris, aut paucioris, aut calidi, aut frigidi. itemq; sudores plures, aut pauciores, quàm pat sit & torpor ad motiones, aut grauitas eorum, qui se mouere conantur : aut uehemens exolutio : aut suppressio purgationum menstruarum : aut maior, uel minor euacuatio. uoluptas quoq; in esculentis, aut poculentis maior, aut minor, quàm prius. intelligentiæ item hebetudo, quæ suapte natura non inesset. obliuio etiam insolita. Iam uero auditus, odoratus, aspectusque hebetiores, aut magis caliginosi, sunt futurorum morborum notæ. simili quoq; modo quæcunque per nares, aut palatum, aut aures, quibus uijs cerebrum expurgatur, aut in quantitate, aut in qualitate, aut in temporibus uariãtur. præterea uero morsus uentriculi, aut in eius ore, aut in intestinis, cum aluus subducitur, aut uomitus cietur, aut urina excernitur. huc pertinet etiam capitis grauitas, & dolor. similisq; ratio gustatus habenda est : cum quidpiam salsæ, aut amaræ, aut alterius qualitatis speciem facit : aut cum saliua talis esse uideatur. in odoratu aũt, cum aliquam persentiscimus qualitatem, & tñ nihil, quod sensum odoratus mouere queat, tunc adsit. in auditu, cum sonos, & strepitus uidemur audire, & nihil adest huiusmodi : sicut ẽt in aspectu usu uenit, cum multa, eaq; & nigra, & rufa, & flaua, & oĩs generis obuersari oculis existimenť. in tactu, cum quædam inæqualitas, aut spissitudo, aut distentio, aut grauitas totam corporis habitudinem occupare uideantur, enunciare morbum solent. quocirca intueri oportet, utrum quispiam acutius, an obtu-

† A uetustissimo lib. abest negatio : in altero est, & recte quidem.

A ſius uideat,uel odoretur,uel guſtet,uel magis,minuſue,quàm conſueuerit, ſenſu tactus præditus ſit. an prompta quædam uis adſit,ut homo audire, atque intelligere uelit omnia. & utrum omnibus ſenſibus ſentiat. In his enim omnibus illud ſcire nos decet,ſi plura,eaq; ualentiora,tempore oportuno accidant, ea ad ſalutem: Si uero maiora,& plura non ſint oportuna, ea ad noxam inuehendam referri. Poſtremā omnium ferendi facilitatem ſignificauit,cum dixit,& ferant. niſi enim ægroti ea ferant,ſigna illa ad ſalutem eſſe non poſſunt.

3 *Vt odores,ſermones,ueſtitus,figuras.*

Sicut in morbis,ita etiam in ſignis iubet odorum habēdam eſſe rationem, utrū eos ægroti perferāt. itemq; ſermonum. ac mentem adhibendam eſſe,ut quales ſermones illi habeant, intelligamus. oratio enim animi ſenſum aperit, & tantum non eſt animi interpres. quinetiam decubitum, figuras, ac totius corporis formam,ut iam ſupra diximus,ſpectare nos oportet.

4 *Atque hæc quidem facile. quæ etiam ſi ſua ſponte appareant,proſunt.*

Quæ ſua ſponte fiunt,ac proſunt,ea facile ferunt. quæ uero non proſunt,ea difficulter ferre ſolēt. quē B admodum autem quæ proſunt,ſæpenumero ſponte ſua eueniunt. ac tum ægroti facile ferunt: ita etiā ipſe hoc nobis conſilij dat,ut ea,quæ natura facit,imitemur.

5 *Et cum talia ſunt,ut indicationem afferant: itemq; tot,& talia,ut flatus & urina,qualis,quanta,& quando. quæ uero cōtraria ſunt,ea auertere,eiſq; aduerſari par eſt.*

Iudicationes ſex modis fiunt: nam uel repēte fit in ſanitatem mutatio: uel repente hominē perimūt: uel utrunq; horum paulatim,uel per mixtionem contingit: ac paulatim quidem, uel morbo ſeneſcente ac ſe remittente,aut ęgri uiribus debilitatis. per mixtionem uero,cum æger in deteriorem, aut meliorē ſit ſtatum commutatus,ac deinceps uſq; ad perfectam ſolutionem, aut mortem reliquum tempus totū abſumptū ſit. illud autem ſcito,primā iudicationem,quæ eſt repentina in ſanitatem mutatio,omniū aliarum,quæ dictæ ſunt,eſſe optimam. ex alijs uero,quæ in ſubitam mortem deſinit,mala eſt: quæ uero iudicationes aliquam mutationem,non tamen perfectā morbi ſolutionem afferunt, eæ imperfectæ nominantur: ſicut quæ paulatim fiūt,non iam iudicationes, ſed ſolutiones appellantur, ac criſis quidē fit omnino manifeſtis quibuſdam excretionibus,aut abſceſſibus notabilibus. has autē excretiones,& abſceſſus præcedit quædā non exigua in ægrotantis corpore perturbatio. etenim difficultas tolerandi, & uigi C liæ,& deliria,& capitis,aliarumq; multarum partium dolores accidunt. nonnullos uero ſonitus auriū exercent,& ipſi lachrymas inuiti mittunt: ipſiſq; urina retinetur: & labrum concutitur. & tremores oriūtur,& rerū obliuio,ac præſentium ignoratio eos capit. nec poſſunt in eodem ſitu decumbere: & omnis generis euacuationes repēte ſimul accidūt. eaq; res non paruū aſpicientibus metū incutit. Hippocrates aūt in libro præſagiorū multa nobis ſigna,quæ iudicationis modū indicent,ſcripta reliquit: quibus non pauca etiā in prædictionibus & in libris de morbis uulgaribus ſingillatim allata ſubiunxit: cuiuſmodi illud eſt,Si labrum inferius quatiatur,futurum uomitum indicari: & illud,grauis ſopor poſt capitis dolorem,& ſurditas repente oborta,abſceſſuum ſecūdum aures ſigna ſunt. Ceterū in iudicationis modo ſolū ſpectandū eſt,quo natura uergat,ut poſt oris uentriculi morſum & rigorē ſecuturū eſſe uomitū: poſt reſpirationis difficultatē,& ſplēdores,qui oculis obuerſantur,ſanguinis profluuium e naribus. ſi item alui excrementa,neq; biliosa,neq; ſincera ſint,neq; facile ſoluantur,neq; copioſa urina ſit,multaq; habeat ſubſidentia,planū erit morbum illuc uergere,& per ea expurgari. Erit quoq; medico integrū ab ætate,anni tempore,regione,& ægri natura iudicationis ſigna capere. quanquam ſi per aluum futura iudicatio ſit,non iam ullum ita clarū,aut proprium,ſicut in ſanguinis profluuio,& uomitu,ſignum habetur: ſed illā ita fore cognoſcimus,quod iudicationis ſigna adſint: quæ uero aut uomitus, aut ſanguinis pro-D fluuium,aut ſudores indicant,nō appareant. quinetiam ſi nihil horum ſubſit,etiam per hęmorrhoidas, aut menſtruas purgationes in mulieribus fieri poteſt iudicatio. quo caſu,ſi per mēſtruas purgationes futura ſit,ipſas præcedit non mediocris grauitas itemq; dolor,ac diſtentio lumborum. ac notæ quidē propriæ communeſq; modi iudicationū ſic diſtinguēdę ſunt, ut nos in tertio de criſibus libro diſſeruimus. Hippocrates autem in præſagijs notas eiuſmodi,quaſi exēpli cauſſa,tradidit ijs, qui eius intelligere uerba poſſint. eſt tamen,cum uiolentia acceſſionum anteuertere iudicationes ſæpe cogit: id quod faciunt etiam uaria ęgrorum in ſe peccata; & item errata medicorum: nec minus quę ægrotis uitio miniſtrorū, & quæ item extrinſecus accidunt. quam ob rem exiſtimare conuenit,morborum ſolutiones,quę cū magno certamine & ſubito fiunt,febrium quæ ex calidis conſtant humoribus,proprias iudicationes eſſe. poſt has uero,ſolutiones earū affectionum,quæ calidæ ac facile mobiles ſunt, easque partes obſident, quæ principatum tenent. Ephemeræ uero & hecticæ febres, & ſine magna perturbatione,& nō ſubitas mutationes faciunt. ubi autem aut facta iam eſt iudicatio, aut fit, ibi totum negotiū eſt naturæ permittendum,ac nihil noui faciendum: ubi uero imperfecta fuit iudicatio,ibi medicus addit,quod reſtat. Illud etiā de iudicatione ſcire nos decet, meliorem cenſeri eam, quæ per euacuationem,quàm eam quæ per abſceſſum fiat: & eam, quæ noxium, redundantemque humorem,quàm eam, quæ alium quemuis euacuet: eam denique, quæ recto itinere, quàm quæ ſecus. has porrò excipit illa, quæ iunctam

habet tolerandi facilitatem.tum ea,quæ concoctis humoribus,& die critico fit;de qua in hoc commentario E uerba fient. Modum uero,ac tempus ipse indicauit,cum dixit,tot,& talia,& quanta,& quando.nā quod ait,quanta,significat quantitatem;quod uero dixit,talia:qualitatem eorum quæ euacuantur,indicauit:cum uero,quando,innuit tempus,hoc est diem,in quo fiat. si enim iudicatio fiat, tantaq; ac talia, quanta & qualia oportet,euacuentur,& ægrotus facile toleret : profecto tantum non perfecta uocatur iudicatio.si contraria accidant,tunc danda opera est,ut ea prohibeamus,eaq; auertamus, & ipsis aduersemur.si uero natura non perfecte agat,uult hoc loco Hippocrates,nos naturam ipsam adiuuare. 8

9 *Quæ propinqua,communiaq; affectibus sunt,ea primum,maximeq; affliguntur.*

Est a nobis dictum persæpe,cognoscendam ex dissectione esse cuiusq; particulæ naturam, qualis nā ea sit:tum uero actionem,& qua sit cum propinqui societate coniūcta:id quod in situs,ac positus nomine continetur.nam si uesica distenta hominem non emittere urinam contingat, ac citra ullum tumorē, qui uesicā obsideat,urina retineatur,certe necesse erit, ut in tali urinę cohibitione obstructio aut ureteres,aut renes occupet.siquidem quæ propinqua sunt,& cum partibus ægris societate coniuncta,in affectus,dolorisq; consensum ueniunt.proinde in intēperie,spectare caussas oportet,sint ne illæ totius corporis communes,an partium non nullarum propriæ,quæ per consensum aliam partem uexent. etenim F a capite. * * *

* *

* a societate uero cum uicinis partibus,quod idem cum situ esse diximus,sumitur indicatio.gibba iecoris per renes expurgari:caua per uentrem inferiorem.in liene alteram solam esse super uacanei euacuationem. * *

quamuis particulam. * *

In uetustissimo libro hæc exciderunt ut iā legi non posint. in altero nihil pla ne est.

Rursus uero quæuis particula in proximas partes,ut crus in femur,tibiā,& pedem:itemq; manus in brachium,cubitum,& summam manum diuidatur:tum digiti in ossa,chartilagines,ligamenta,neruos,arterias,uenas,membranas,carnes,& alia permulta.quare spectare oportet,propinqua ne membra sint: ut scias,utrum ipsa per se,& primo,an per consensum,& communionem aliorum patiātur.proximæ enim partes magis,quàm ceteræ laborant ; ut si crus fractum sit, tibia magis , itemque pes, & genu uexatur, quàm uel manus,uel brachium, ac magis etiam , quàm partes capitis : nisi aliud quidpiam accedat ; ad G quod adhibere animum oportet.

Constitutionem autem contemplator,habita ratione eorum,quæ prima incipiunt : quicquid tandem excernatur . ex urinis,quales nam sint:& qualis sit collapsio corporis, mutatio coloris,imminutio spiritus:& cum his reliqua uictus rationes. 7

Hæc etiam ad iudicationem pertinent,ut ea itidem quæ sequuntur usq; ad eum locum, Cōcocta medicari,& mouere,&c. De urinis autem illud didicimus,eas,quæ tenues,decolores, paucæque sunt , aut crassæ & paucæ,prauas esse:sicut etiam crassas illas quidem, sed tamen quæ nulla aut plane exigua , habent subsidentia.idque eis accidit,propterea quod non bene subsideant . de prauis autem subsidētibus in libro præsagiorum dictum est.Scire autem conuenit,quodcunq; signum concoctionis apparuerit, id nobis indicare,morbum & breuem fore,& salubrem. cuiusmodi nobis indicio est sputum in lateris dolore.excrementum enim cuiusq; particulæ corporis , quænam affectio particulam ipsam uexet , declarat : ac si concoctum sit,salubrem : si incoctum,morbosam esse significat.in urinis uero , quæ sunt sanorum urinis quàm simillimæ,& satis bene ualere uenas ostendunt:quæ crudiores sunt , earundem imbecillitatem arguunt.quæ maxime contrarię urinis sanorum sunt,cum ipsæ ex omni parte crudæ sunt, tū H uero magnam uenarum omnium imbecillitatem,infirmitatemq; significant.quęcunq; autem malitiam caussæ dominantis indicant, ut nigræ, eæ ad summum perniciosæ censentur . hæcq; tria genera signorū propriam cuiusq; concoctionem indicant . ac uentris quidem inferioris concoctionem significant excrementa, secundum naturam prodeuntia:uenarum,urinæ:organorum uero respirationis solum,sputa. Ceterum habeas in memoria,Hippocratē in aphorismis accurate de urinis disseruisse:de ijs uero, quæ morbos acutos comitantur,in libro præsagiorum conscripsisse,nūquam autem usu uenit,ut signum cōcoctionis non boni quid significet.nam & sanguinis profluuia, & sudores , & parotides , & alij abscessus,si oportune fiant, prodesse solent:si importune,nihil iuuant.cum uero signum cōcoctionis adest,seruatum quidem iri hominem , sed non tamen prorsus iudicatum iri declarat . neque enim siue mutationem in morbo confertim factam , siue eam perturbationem , quæ illam antecessit , indicationem intelligamus , signa concoctionis erunt necessario : cum illud exploratum habeamus, fieri posse , ut morbus longiore temporis spatio paulatim concoquatur , & ad perfectam solutionem ueniat. In febribus autem, quoniam uenosi generis affectus sunt , urinis præcipue mentem adhibebis . in morbo lateris , primum sputis , deinde urinis : quod lateris dolor febrim omnino iunctam habeat . in uentris affectionibus , si febris absit , sola alui excrementa inspicies , si febris adsit , etiam urinarum

habenda

habenda ratio est. Censet igitur hoc loco morbi constitutionem faciendam esse ex ijs, quæ excerni primum incipiant, ut ex urinis, si ita sors ferat, aut sputis, aut alui excrementis, aut uomitibus, aut sanguinis profluuijs e naribus, aut etiam ex hæmorrhoidibus. addit etiam collapsionem: hoc est, cum totius corporis moles concidit. ut uideas, utrum corpus conciderit, quod ei accidit, cum aliqua lassitudine uictum est, & facultates quasi exsolutæ sunt. quæ res & uehementiã, & malitiam morbi indicat: præsertim uero, si id in primis diebus contingat. Spectandum etiam est, an coloris natiui flos contabescat: aut magna sit eius facta mutatio: & an spiritus diminuatur: hoc enim ægroti imbecillitatem, & fere casum uirium significat. Alias autem uictus rationes uocat, quæ hæc consequuntur: hoc est, utrum facile toleret, an difficulter: utrum medico dicto audiens sit: utrum ea sumat, quæ ei offeruntur, eaque contineat. Adde uero & decubitum, & figuras, & somnos, & uigilias, & insomnia turbulenta: quæq; eiusmodi non sint: & item alia permulta, quæ ipse in libro præsagiorum memorauit.

8 *Vtrum uero, quæ decedunt, similia sint, nec ne, sciendum est: exitus, urinæ, quæ per uterum, sputa, quæ per nares, oculi, sudor, quæ ex tuberculis, ex uulneribus, ex pustulis, quæ sua sponte, quæ arte, spectanda sunt. quæ indicant, similia esse inter se omnia.*

B In eo libro, qui est de officina medici, non secus, quàm hic, censuit uidendum esse, utrum similia, an dissimilia sint. Si enim sint similia, mouere ea non oportebit. si dissimilia, conandum est, ut ad similitudinem adducantur. spectandum est igitur, utrum quæ decedunt, sint similia: quia ita intelligitur, secundum naturam esse omnia. Vel quod ait, similia, significat, omnia, quæ exeunt, unius esse generis: ac tunc ad aliud non esse traducenda: aut similia esse bene ualentibus. ipse enim plerisq; rationibus nobis ostẽdit quomodo communia a proprijs, & similia a dissimilibus discernamus. hæc enim triplex contemplatio, unum idemque potestate est: quæ inquam propria & communia contemplatur, quæque res, quæ cõferuntur similes ne inter se, an dissimiles sint, distinguit: & tertia, quæ quid in eis idem, quid alterum sit, uidet. interdum enim appellamus similia ea, quæ aliquid, quod idem sit, in se habeant. de quibus omnibus accurate dictum est a nobis in ijs libris, qui sunt de Hippocratis, Platonisque decretis: & in libro præsagiorum. Quibusdam placet, simile duobus dici modis, uno, cum simile intelligitur, quod nullo modo uariat, ut gemini Iouis filij dicuntur: altero, cum quid magis, aut minus ad aliud accedit. ueteres tamen confuse, & sine ulla distinctione uocabulum similium usurparunt. similitudines autem perspicere oportet, propterea quod dubitationes, & erroris caussas etiam præclaris medicis afferre solent. atque adeo, ut non modo uulgares medici, sed etiam præstantissimi in similitudinibus decipiantur. Ita-C que si diligenter quispiam ægroti naturam, quam ab ortu nactus est, cognoscat: tum sciat, quam ob caussam nunc ægrotet, & ex multis sermonibus, quos ipse paulatim animaduerterit, euidentes similitudines, & quæ esse dissimilitudines uidentur, sit contemplatus; itemque alia, quæ necessaria esse, iam diximus, recte compererit, hic profecto curare optime poterit. quibus autem in rebus spectanda similitudo sit, ipse perspicue docuit. connumerauit enim exitus, id est, alui excrementa: itemque urinas, & quę in mulieribus per uterum excernuntur: tum sputa, eaque potius in lateris dolore, pulmonisque uitijs, &, uno uerbo, in ijs affectibus, qui in organis respirationis insederunt. tum quæ per nares euacuantur, quæ ex oculis exprimuntur, ut lachrymæ, & excrementum id, quod in angulis oculorum solet consistere: sudorem denique uel unius particulæ, uel corporis uniuersi. hæc enim omnia significare etiam concoctionem solent. nec minus id faciũt, quæ ex tuberculis, quæq; ex pustulis, & alijs tumoribus, qui præter naturam in corpore sunt, effluunt, & exeunt: ut etiam quæ ex uulneribus, ulceribusque emanant. In his autem omnibus uidenda sunt, quæ sua sponte fiant, quæq; artę parentur: eaque comparanda inter se, ac diligenter expendenda, ut an iudicationem faciant, uideamus deinde, utrum similia sint, an dissimilia: & utrum, omnia ne, an non, sed partim * * *

In altero lib. hæc insunt: similia, quibus æger leuetur, aut magis cõflictari uideat

D tunc enim ea pertinere ad iudicationem intelligemus. secus uero, non item. * * * hæcque in libris de crisibus sunt recte a nobis explicata: nec par est: ut nos breuitatis studiosi, eadem in hunc locum transferamus.

9 *Quæ prosunt, quæ nocent, quæ liberant: ut illa effugiens, auertat: hæc accersat, adducat, & asciscat.*

Hæc uerba coniuncte cum superioribus multi legunt, ut post illa, Quæ indicant similia esse inter se omnia: statim addantur hæc, Et quæ prosunt, & quæ nocent, & c. Verum siue coniuncte, siue separatim legantur, nihil intererit. dat enim nobis hoc consilij, ut uideamus, quæ ex ijs, quæ abeunt, prosint, quæ noceant, quæque a morbo ægrotum liberent: ut illa uitemus, quæ nocent: hæc accersamus, quæ prosint; ea denique admoueamus, & asciscamus, quæ liberent, in quam sententiam addit etiam hæc, quæ sequuntur.

10 *Et item alia eodem modo: ut in cute, extremis, hypochondrijs, articulis, oculis, ore, figuris, somnis, qualia indicent, & quando ea machinari oporteat, intelligamus.*

Vtrum cutis humida, an arida, an contenta, an laxa sit, considerandũ est: ut ipse in libro præsagiorũ in principio admonuit: ita etiã utrum extrema sint refrigerata, an calida, aut alio quouis modo affecta.

hypochondriorum est eadem ratio, ut uideas, vtrum grauitas, an distentio, aut aliquis dolor in eis sen- E tiatur. ipse enim dixit optimum hypochondrium esse, quod uacet dolore, molleque, & æquabile sit. ac partes quidem abdominis, quæ crassiores sunt, eæ etiam meliores censentur: quæ macilentæ, eæ etiam prauæ, & ut signa, & ut caussæ habentur. sunt enim signa imbecillitatis partium extenuatarum; caussæ uero, quod nec in uentre ciborum concoctio, nec in iocinore sanguis probe fiat. ad hoc accedit, ut harum partium extenuatio non sit ad infernas purgationes tuta. De flatu autem hypochondriorum multa sunt a nobis dicta: siquidem est tertia quædam melancholiæ differentia, ad morbi comitialis similitudinem, cum a uentriculo originem ducit. hancque affectionem medici quidam hypochondriacum, flatuosumque morbum nominant. ac si prima symptomata circa uentriculum incipiãt, & ipsis adauctis melancholici affectus sequantur, profecto alui deiectionibus, uomitibus, proba concoctione, ructibusque leuabitur. symptomata autem sunt mœstitia, & metus. Præterea ex hypochondrijs febres quoque excitantur. quique absolute scripsit, febres ex hypochondrio malignas esse, neq; eas addidit distinctiones, quas in præsagijs Hippocrates scriptas reliquit, aperte mentitur: quemadmodum est a nobis demonstratum in ijs commentarijs, quos in prædictiones confecimus. quædam enim ipsarum malignæ, quædam mites sunt, ut in libris de locis affectis docuimus. Idem est de articulis, oculis, & ore intelligendum: propterea quod multa contingunt, quæ iudicationem futuram F nunciant: ut in præsagijs, & libris de uulgaribus morbis didicimus. multa autem a natura non fiunt, quæ nos oportet machinari: ad quæ noscenda magnam adhibere diligentiam oportet: quando eadem etiam præclaros medicos, quique longissimo usu rerum periti, & in medicina ualde exercitati sint, fallere consueuerint. quando autem ea facienda sint, aut auertenda; docent ij libri, quos de crisibus nos conscripsimus.

Præterea uero quinam tales abscessus fiant: qualia prosint cibis, potionibus, odoribus, aspectu, auditu, cogitatione, egestionibus, humoribus, calefactione, perfrictione, siccitatibus, humectando, siccando, unctionibus, illitionibus, cataplasmatis, emplastris, inspersionibus, tum uero epithematis, quæ superdantur. Figura item spectanda, defrictio, curatio, labor, otium, somnus, uigilia. Spiritibus superne, inferne, communibus, proprijs, artificiosis: in accessionibus neque præsentibus, neque futuris, neque pedum frigore: sed in morbo, qui deorsum inclinet, adhibenda mens est. 11

Fiunt morborum uicissitudines ad perniciem, & ad iudicationem tum pro morborum, tum uero pro locorum affectorum differentia. nam quæ in morbos leuiores, partesque ignobiliores fit, ea est salutaris: quæ in grauiores morbos, ac loca præstantiora, perniciosa est. eadem est abscessuum ra- G tio: qui per effluxum fiunt, meliores sunt: qui per decubitum, minus commodi censentur. atque ex eis, qui longius ab affecto loco, & in partes ægroti ignobiliores fiunt, boni sunt: horum contrarij, mali. quam ob rem si magna sanguinis copia quouis modo excreta sit, in spe salutis esse nos decet: atque æger per abscessum, & per commutationem incolumis euadet. differunt enim hæc inter se, quod abscessus iudicationem afferat, ægrotumque omnibus liberet molestijs: commutatio uero aliarum accessionum, laborumque principium habeat: ut locus is corporis, in quem noxiorum humorum est facta commigratio, aliud etiam tempus ad concoctionem requirat. Cum autem magna sit crudorum humorum copia, tum fieri abscessus solent. qui si exigui sint, nihil plane iuuant: si magni, eos ferre natura non potest. Itaque eorum, quæ in uentre concoquuntur, excrementa per aluum deiecta cruditatem, concoctionemque sua forma indicant: eorum quæ in pectore, ac pulmone, quæ tussi excernuntur: eorum, quæ in cerebro, quæ per nares educuntur: eorum, quæ in uenis, quæ cum urinis effluunt. Ipse autem plerisque in locis censet maturationes esse spectandas. est autem perspicuum, omnia, quæ moderate calfaciunt, maturationes efficere, cuiusmodi sunt cibi, perfusiones, & cataplasmata. frictio quoque modica, & balneum huius sunt generis. ac nunc etiam mandat, ut abscessus contemplemur. quocirca si ad uentrem excrementa uergant, eis adiumento esse debebimus usu clyste- H rum, in quibus sit uis materiem illuc attrahendi: & item usu eorum, quæ in tota uictus ratione ad id ipsum accommodata censeantur. si ad renes ferantur, usu eorum, quibus urina cieatur. si ad colon, acribus illud medicamentis erit calfaciendum. qua in re illud non est ignorandum, cruda, & incocta ad malos conuerti abscessus. quod in caussa fuit, ut præcedenti oratione dixerit, Qualia iudicent: in hac uero scripserit, Qualia prosint: propterea quod quæ prosunt, eæ iudicationem afferre, & soluere morbum possunt: at quæ nocent, eæ neque criticæ sunt, neque morbum propellunt. Deinde uero modos adhibet, quibus abscessus fiant, & ad bonum, & ad malum terminentur. Præterea docet, neque in ipsis accessionibus, dum adsunt, neque si mox futuræ sint, prodesse abscessus, si tunc fiant: sed neque etiam in pedum frigore: uerum cum morbus deorsum inclinat. in illo enim *

Desunt

A *Desunt multa: desiderantur enim in libro antiquissimo duæ pagellæ: & in altero tres sunt albæ relictæ.*

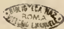
* Vt in libris, qui sunt de methodo medendi, exposuimus. nec minus etiam in libris de crisibus hæc sumus persequuti. Sed hæc ad aliquod memoriæ lumen afferendum dicta sint nobis. tantam enim, talemq; afferunt utilitatem, ut neque me bis eadem scribere, neque eum, qui cupiditate, studioque doctrinæ trahatur, legere iterum, pigere ullo modo debeat.

12 *In accessionibus per circuitum repetentibus cibi dandi non sunt. neque cogere oportet, sed ante indicationes, detrahere de ijs, quæ offeruntur.*

Agit hoc loco de ratione uictus ægrotorum: quam rem ipse in libris de ratione uictus in morbis acutis plane docuit: ac nos in commentarijs in illos libros editis quicquid ad eam rem pertineat, cumulate præstitimus. Loquitur autem de longis, acutisque morbis: atque in acutis quidem, quorum status & iudicatio intra primum quaternionem futura sit, modo uires robustæ sint, ægrum in perpetua inedia B continebimus: (exploratum enim habemus, in singulis morbis totam uictus rationis formam duobus e scopis duci, tum ex futuro totius morbi statu, tum ex uiribus ægroti) in quibus uero iudicatio primã hebdomadã non sit superatura, si uires sint ualidæ, sola aqua mulsa uti sufficiet. Si uero non iam satis uiribus ægroti confidamus, ptissanæ cremorem offeremus. atque ut quispiam accommodate possit singillatim cibos dare, in hac ẽt oratione declarat, cũ monet, cauendum esse, ne quid in exacerbationibus demus: ut cum neque iam adsunt exacerbationes, neque iamiam sunt futuræ, cibum præbeamus: sed cũ declinant, ac desinunt. Ceterum quonam potissimum modo futurum morbi statum prænoscas, in quo iudicatio fit, in primo de crisibus libro dictum est. nunc uero id solum dicere conuenit, a morbis ipsis declaratum iri, & quam inter se proportionem seruaturæ sint accessiones, & quæ sit ipsorum conditio, ut inter febres intermittentes, tertianam habere celerem iudicationem; quotidianam uero, longam: quartanam, longiorem. inter continuas, ardentem esse acutam: fumantes uero cum humoris succensi copia, diuturniores: medias inter has esse semitertianas. quomodo autem has febres omnes in prima cognoscere inuasione quispiam possit, nos in secundo de crisibus copiosissime docuimus. non est autẽ oportunum, ut quæ iam alijs in locis recte diximus, huc transferamus: & de eadem re loqui in plerisq; locis sæpe conemur. quocirca ad sententiam nobis propositam redeamus. Itaque uictus ratio ad tria C capita potissimum redigitur: ut quanta, ut qualia, ut quomodo des, intelligas. quantum uero sit dandũ, alibi est declaratum, ut in libris de ratione uictus in morbis acutis, & item in aphorismis; ut cum ait, Qui augentur, plurimum natiui caloris habent: itaque plurimi alimenti indigent. itemque in illo loco, Ventres hieme, & uere sunt natura calidissimi, & somni longissimi: quam ob rem his temporibus plura quoque alimenta danda sunt. de qualitate autem disseruit in eo aphorismo, cuius initium est, Humidæ diætæ omnes febricitantibus prosunt. denique uero de modo egit in illo, Quibus semel, aut iterum, aut plura, aut pauciora, & particulatim: dandum uero est etiam aliquid tempori, regioni, ætati, & cõsuetudini. tum in eo, qui hunc aphorismum deinceps excipit, & item in alio, quem esse eundem cum eo, qui nũc est in manibus, affirmamus: nisi quod in uno, aut duobus uerbis differt. Sic enim se habet: Qui per circuitus exacerbantur, nihil dare, nec cogere, sed detrahere de his, quæ offeruntur, ante iudicationes oportet. In morbis autem, qui ordine quodam inuadunt, ex ipsis exacerbationibus, quo præcipue tempore dare cibum conueniat, cognoscere poterimus. at si accessiones quidem fiant, non tamen statis circuitibus, neque ordine seruato, in ijs uix, aut ne uix quidem uerum & accommodatum cibi offerendi tempus inueniri potest. in ijs uero, quæ per circuitum redeunt, ordinemque seruant, uitare oportet, ut diximus, ne in principio demus. quo, ne, sicut in oratione superiore ipse censuit, iam præsente, D ne ue mox futura accessione ægrum alamus. Dixit autem ante iudicationes: si futuram esse iudicationem suspicemur. Vel potest etiam intelligi perinde, ac si dixisset, ante statum: siquidem iudicationes in statu morbi fieri solent: quod in libris de crisibus demonstratum est. erit igitur accommodatum & tutum, ægros in morbi declinatione alere.

13 *Quæ iudicantur, indicataque ἀρτίως sunt, nec mouere, nec quicquam nouare, siue medicamentis, siue alijs irritamentis: sed omittere oportet.*

Est ab Hippocrate hæc pronunciata sententia, Incipientibus morbis, siquid mouendum uidetur, moue: uigentibus uero, præstat quiescere: propterea quod omnia symptomata circa principia & fines imbecilliora sunt: circa statum, ualentiora: ac circa statum iudicatio fere fit. unde planum est, nihil mouendum, nihilque innouandum. si enim in iudicatione quædam fit turbatio, magnaque concertatio esse solet, certe sequitur, ut natura labore conflictata neque remedia, neque medicamenta, neque irritamenta ferre queat. Itaque cum fit iudicatio, totum negotium est naturæ committendum, ut ne tu, quidpiã molitus, magis prægraues, aut ad immoderatam euacuationem irrites, atque ita ægroto mortem afferas. Cum igitur tibi sit propositum, medicamentum dare, quod aluum subducat, caue, ne id facias in morbi exacerbationibus, atque inuasionibus, & diebus ijs, in quibus fieri iudicationes solent. uis enim medicamenti corrũpitur, quod forte humores sursum uergant, & contra, quàm ut fieri euacuationem opor-

oporteat. Si uero neceſſitas urgeat,ut uacuare cogaris in exacerbatione,tum ſcito,per ſuperiores par- E tes eſſe euacuandum,ut per ſanguinis profluuium,aut uomitum,aut quid huiuſmodi. cum uero exacerbatio deſierit,tum per inferiora euacuabis,ut per urinam,aut per ſedem,& eiuſmodi loca,quemadmodum eſſe accommodatius uidebitur. Idem eſſe poſt iudicationem faciendum monet:præſertim ſi morbus iudicatus ſit ἀπαρτὶ, hoc eſt perfecte:in quam ſignificationem uſus eodem aduerbio eſt Hippocrates in ſecundo de ratione uictus in morbis acutis. Sed quod hic ait ἀπαρτὶ, in aphoriſmis dixit ἀρτίως, hoc eſt nuper. Significat enim perfecte, ut dixi,& integre,& non diminute,& abſolute. Quare ſi perfecta iudicatio ſit facta,aut fiat,iubet,ut totum negotiũ naturę permittamus,ac nos nihil noui moliamur. Si uero non integre,ſed diminute fiat iudicatio,monet,ut quod reſtat,nos faciamus. Etenim ſi in aphoriſmis pro uerbo ἀρτίως hoc eſt nuper,ſcriptum eſſet ἀπαρτὶ aut integre,& perfecte,certe nullus ſcrupulus iniectus eſſet in animis interpretum de uerbi ἀρτίως ſignificatione cõtrouerſantibus. Quidam enim uolunt ἀρτίως ſignificare in diebus ἀρτίοις hoc eſt paribus:quod minime uerum eſt, quemadmodum eo ipſo in loco a nobis explicatur.

Iudicantia in melius, non ſtatim appareant. 14

Quod ait ſtatim,ſignificat hoc loco idem,quod in principio. morbi porrò principium intelligo totum illud tempus, in quo nondum ſunt ſigna concoctionis. hac autem de ſignificatione dictum eſt a F nobis alio in loco.cum enim morborum tempora diuideremus,morbos ipſos ex principio, incremento,ſtatu,declinationeque conſtare affirmauimus. ſed iudicari in principio nullus poteſt: hacque de re in libris de criſibus eſt a nobis abunde cõſcriptum. quare quicquid ad hanc rem pertinet,ex illis libris, qui uelit,perdiſcat. ego enim totam illam diſputationem,utpote quæ longior ſit,quàm ut eã nunc perſequar,huc transferre nequaquam uolo: ſed hoc ſolum memorabo:poſtquam natura ad excretionem impellitur,perturbationem quandam notabilem in corpore excitari,quæ cauſſam afferat,ut multa ſymptomata cum manifeſtiſſimis concoctionis ſignis appareant. ſed caue,ne ſigna concoctionis te fallant, quod ea eſſe iudicationis ſigna putes:propterea quod quæ iudicationis ſunt,non ſtatim,hoc eſt,non in morbi principio apparent. nec ſunt eædem iudicationis,& concoctionis notæ. neque enim uſu uenit, quin illæ omnino uel bonam,uel malam iudicationem faciant. at ſigna concoctionis ſalutem quidem hominis oſtendunt: non tamen per iudicationem omnino ſeruatum iri ægrotum declarant: propterea quod poſſit morbus longiore tractu temporis paulatim concoctus ad perfectam ſolutionem deuenire. ceterum quomodo ſymptomata iudicationis a ſignis concoctionis differant,in primo de criſibus aperuimus; quo in loco perfectæ & non perfectæ concoctionis ſigna declarauimus. etenim & perfectam eſſe concoctionem docui,cum in urinis ſubſidet quid album,lene,æquale,& continuum: nõ perfectam G uero, cum urina ex aquoſa modice ſubpallida ſit facta. ac ſigna quidem concoctionis nunquam male apparent: iudicationis uero,quandoque male apparent. eaque non in principijs,non in incrementis, ſed in ſtatibus debent apparere. quare neq; ſudores, (ſæpe.n. iteranda ſunt ea,ex quibus ſummus ferri fructus poteſt) neq; uomitus, neq; alui excrementa, neque parotides,neque ſanguinis profluuia, quæ in principio,ſtatimque apparuerint,morbum unquam iudicarunt. atque ab his quidem,uelut a cauſſis expelli morbos homines credunt. pro ſignis uero,quibus hæc indicentur,putant dementias,graues ſopores,dolores,lachrymas,reſpirandi difficultates,aliaque huius generis permulta:quæ ſi abſque ſignis coctionis appareant,notæ peſſimarum affectionum cenſentur. Verum hæc omnia,& quæ tanquã cauſſæ,& quæ tanquam ſigna iudicationis ſunt,ne ſtatim,hoc eſt in primo tempore morbi,appareant. ſi.n. tunc apparebunt, profecto non boni quid,ſed mali indicabunt. at quæ concoctionem ſignificant,etiã ſi in prima primæ acceſſionis hora appareant, certe ea erunt,æqui,& boni conſulenda.

Concocta medicari,& mouere non cruda oportet: neque in principijs,niſi turgeant: multa autem non turgent. 15

Expoſitis ijs ſignis, quæ concoctionem,iudicationemque futuram indicant,de medicamentis propinandis deinceps diſſerit. ac nos optimus medicus docet, uſum medicamentorum eſſe ad concoctos humores commodatum: ad crudos non item:niſi turgere eos ſentiamus. ac uerbum quidem turgendi H proprie dici de animantibus ſolet,quæ ad rerum uenerearum uſum impelluntur. nunc uero eſt ad eos tranſlatum morbos,qui properant,celeriterque mouentur:præcipue autem cum ſenſus ægroti hominis ab inordinata humorum ſpiritus, agitationeq; quodã modo irritatur. quo ſane caſu rantummodo quiſpiam in principio medicamentis conuenienter rationi,& accommodate utetur: quippe qui motũ humorum, ac ſuccorum in corpore redundantium ad facilius attrahendum adiuuantem habeat. quod ea,quæ ex toto incocta ſunt,ſtabilia,infixaque ſint,ideoque uix,& difficulter trahi a medicamentis purgantibus queant. cumque prædixiſſet,concocta medicari oportet,intulit,non cruda:neque in principijs:ut,cum principium eſt,crudum,& incoctum morbum plerunque eſſe,declararet. cum enim in corpore ſanguinis probi exigua ſit copia,& crudi humores ſint admodum multi, tum nec uenam ſecare, nec purgare,nec exercere hominem oportet. immo uero neque mouere penitus,neque lauare conuenit. Siquidem uenæ ſectiones probum ſanguinem euacuant: & prauum,qui in primis potiſſimum uenis,quæ in iecore,& lactibus ſunt,colligitur,in totum corpus attrahunt. purgatio uero in ijs, & tormina,& morſus creat,itemque animi defectiones. adde quod nec quicquam notabile educit; quod crudi omnes humores,pigri,& ad motum inepti propter craſſitudinem,frigiditatemq; ſint:omneſq; uias anguſtas obſtruant:per quas id,quod purgando euacuatur,comportari ad uentrem oporteat. ex quo fit,

A sit, ut neque ipsi educantur, & alios, ne euacuentur, impediant. quocirca ita affectis esculenta, pocula, ac medicamenta danda sunt, quę sine insigni caliditate, crassitudinem humorum extenuent, incidant, atque conficiant. quanquam si quis abscessu urgeatur, qui ab humore bilioso, aut melancholico, aut etiam pituitoso exortus sit, uitare debet, ne humorem medicamento purgante diminuat. itemque cum anni tempus admodum calidum sit, abscessusq; costas obsideat, qui ex sanguine constet, isque humor, qui exuperat in corpore, sit biliosus, tunc omnino cauendum est. humor enim sanguineus in bilim uertitur. id quod cognoscitur ex eo, quod ægrotus post sanguinis sputum reijcere biliosum sputũ soleat. hoc idem faciei rubor interdum indicat: sicut alia quoque multa significant. ceterum in crudis, omnino abstinendum a purgatione est. Recte igitur censet Hippocrates, medicari oportere concocta, & non cruda, neque in principijs, nisi turgeant: hoc est, nisi motus ad excretionem ipsa concitet: neque ad unam partem adhuc ullam firmam inclinationem ac stationem habeat: sed humores ita cõtineat, ut moueantur, ferantur, & fluant. Ceterum de hac sententia in primo aphorismorum libro, sicut etiam de ea, quę deinceps sequitur, agetur: quamuis in quibusdam exemplaribus aphorismorum non reperiatur. De ea uero, quæ sequitur, iam supra locuti sumus: ea autem est huiusmodi.

16 B *Quæ ducere oportet, quo maxime uergant, locis opportunis ducito.*

In primo commentario, cum de locis ad euacuationem peragendam accommodatis loqueremur, intestina, uesicam, uterum, cutim uniuersam, stomachum, palatum, naresque memorauimus. cum igitur humores deorsum uergunt, si ad intestina tendant, tunc euacuatio erit per sedem facienda. cum uero ad uesicam uergant, tum per ea, quibus urina prouocatur: ut in menstruis mulierum purgationibus, per uterum euacuandum est; per sudorem, si ad cutim repant: & per uomitũ, si sursum ferantur: ac tunc quidem per stomachum: ut cum cerebrum expurgamus, per palatum, ac per nares in sanguinis profluuio. Illud autem sciendum est, nunc nobis hoc consilij dari, ducenda ea, quæ neque iudicantur, neque nuper iudicata sunt: quæ quidem eo ducenda sunt, quo natura uergit: ac uidendum esse diligenter, ne inclinatio humorum noxiorum in loca minus oportuna fiat: quo sane tempore tantum abest, ut educere, & naturam adiuuare debeamus, ut etiam prohibere, ac reuellere humores oporteat.

17 *Quæ uacuantur, multitudine metienda non sunt. Sed quandiu prodeant, qualia oportet. & æger facile ferat. Vbi uero opus est, ibi & debilitare, & animi defectionem inducere, donec id effeceris, cuius caussa hoc fit; interim uero alio uertere, aut siccare, aut humectare, aut reuellere, si sufficere æger possit.*

C In omni genere euacuationum, ut iam ante monuimus, iudicandi ratio ducitur a tolerandi facilitate. Si enim magna uis atque copia euacuetur, & tamen ægrotus se leuari non persentiscit, neque facile fert; plane constat, neque quod noxium est, neque quod redundat, sed quod naturæ accommodatum est, euacuari, ac uires dissolui. quocirca consulit, ne copiæ eorum, quæ euacuantur, animũ adhibeamus, sed ijs ipsis, quæ excernuntur, utrum qualia oportet, excernantur: & tolerandi facilitatem attendamus: idque esse obseruandum, siue natura corpus expurget, siue nos medicamentum purgans demus, ac molesti humores euacuẽtur. Vbi uero debilitare, & ad animi defectionem usque euacuare opus est, id faciendum erit usque, dum id sis consecutus, quod uoles. quo sane tempore tibi licebit, aut alio uertere, aut siccare, aut humectare, aut reuellere, donec æger sufficiat. Quoniam autem multis modis animi defectio fieri solet, scito nunc intelligi defectionem eam oportere, quæ ex magna euacuatione fit. Cuius in febribus continentibus usus est maximus: ut in methodo medendi demonstrauimus: itemque in maximis inflammationibus, & doloribus uehementissimis. adhibenda tamen distinctio est, utrum hoc uenæ sectione, an purgatione faciẽdum esse uideatur. habes autem distinctiones in libro de uenæ sectione perspicue explicatas. Iam uero in ea lassitudine, quam inflammationis speciem præferre dicimus, nisi quis detractione sanguinis, malo prius occurrat, uehementissima febris statim, accendetur. nam &
D sanguis in huiusmodi lassitudinibus calidissimus est, & omnes fere, qui in eam inciderunt, copiosissimã eius euacuationem postulant. & quamuis etiam sanguis mittatur, tamen plerique eorum in febrim incidunt. quocirca non conuenit, parum eius detrahere, sed & celeriter mittendus est, & ad animi defectionem usque educendus: siquidem nihil aliud impediat. Si uero bis eodem die detrahere sanguinẽ uelis, primum ita euacuabis, ut ne animi defectionem inducas: secundo loco uero nihil est, quod animi defectionem afferre uerearis. at si prima euacuatione ægrotus exoluatur, secundam euacuationẽ ferre nullo modo poterit. De ardentissima autem febri nihil est, cur longiore oratione nunc disseram: quando in nono methodi medendi, nullum inueniri maius, aut præsentius remedium, quàm euacuationem usque ad animi defectionem posse, demonstrauimus. quod idem in uehementissimis doloribus est intelligendum. semper tamẽ habenda ratio est uirium ægrotantis, quod ipse significauit, cum dixit, si sufficere æger possit: ut iam duæ notæ sint, facilitas nimirum tolerandi, & uires ægrotantis. ac si alterutra ipsarum non adsit, id neutiquam erit faciendum.

18 *Ex his facito coniecturam: sicca quidem erunt calida; humida uero, frigida: quæ uero aluum mouent, plerunque contraria.*

Hæc inquit erunt propriæ notæ argumenta, ex quibus nosse poteris, utrum ægrotus sufficiat, nec ne: & utrum

& utrum euacuatio usque ad animi defectionem fiat. nam quæ prius fuisse ficciora sentiebas,nunc calida:quæ humida erant,nunc frigida esse uidebis,quæ uero aluum subducunt,erunt contraria. id tamen non semper,sed plerunque ita comperies. uocat autem * * quibus aluus subducitur. propterea quod nisi cōtraria sint,natura eadem superabit. soluitur enim uenter inferior:ac multa, eaque uaria expellit. * * * alui enim excrementorum mutationes,quæ multas humorum formas euacuant,corpus ipsum accuratius expurgant:nisi forte aut colliquationis, aut corruptelæ signa adiuncta habeant: de quibus ipse in præsagijs locutus est in illo loco, in quo fecit de pinguibus,deque fœtidis mentionem.

Hac diebus imparibus sursum fiunt:si & circuitus,& constitutio ex ipsis exacerbationibus talis fiat. plurima autem paribus diebus fiunt deorsum. Sic enim etiam quæ sua sponte eueniunt,prosunt:si circuitus in diebus paribus exacerbationes non faciant. in huiusmodi autem, in paribus sursum; in imparibus,deorsum. tales autem pauci sunt: & tales etiam constitutiones difficilius iudicantur. 19

Qui nostros de crisibus libros accurate perlegit, ei nihil opus est longiore oratione ad hæc, quibus de agitur,intelligenda. in illis enim quæ ad iudicationes,quæ ad earum uacuitates,quæ denique ad malas iudicationes pertinent,scripta sunt omnia. illud item docuimus,quæ paribus diebus exacerbantur, in paribus iudicari: quorum uero exacerbationes diebus imparibus fiunt,ea quoque in imparibus iudicari. adiunximus etiam,iudicationes in exacerbationibus fieri,propterea quod humores in illis uehementer moueantur,ac uelut feruentes aut per sanguinis profluuium,aut per sudores,aut per uomitus,aut per secessum,aut per hæmorrhoides, aut per menstruas purgationes in mulieribus prorumpāt: & quod natura eo tempore ad illorum excretionem impellatur: & quod pressa pondere,& male affecta ad humores excernendos irritetur: & quod illis magis fusis, noxia promptius expellantur, facilius que fiat iudicatio. proinde dictum est,mutationem quattuor modis effici, ad salutem, ad mortem, ad inclinationem in melius,ad eandem in peius ruentem. itemque,iudicationem,quæ per euacuationem fit,meliorem esse ea,quæ per abscessum contingat:tum quæ noxium potius,quàm quæ alium quemuis humorem euacuet: tertio eam,quæ directo,& ex eadem parte,quàm quæ secus. ipse autem, quod nos per rectitudinem dicimus, appellat directo: præterea uero,eam quæ cum tolerandi facilitate; & cum coctione,& die critico fiat. Siquidem hæc omnia habere perfectam iudicationem oportet. Ne sis tamen nescius,in febribus omnibus non simili modo dies numerari:nam quod in continuis unus dies potest,id ipsum facit in intermittentibus accessio:& iudicationes pro accessionum numeratione fiunt. ac nos etiam obseruauimus,in tertianis,& quartanis iudicationes fieri non ad dierum, sed ad circuituum numerum. id quod uerum esse,ipsemet attestatur,ubi,tertianam puram septem circuitibus iudicari, affirmauit. septima enim a principio accessio in decimumtertiū diem incidit: in quo sæpe iudicatur, nec in quartumdecimum,qui criticus est,extenditur. Quemadmodum autem acutorum morborum ipse dies quartusdecimus est terminus:& peracutorum septimus:sic in intermittentibus tertiana febris septimo circuitu terminatur.quocirca si iudicatio in diebus imparibus accidat,per superiores partes fiet: si modo & circuitus,& morbi constitutio in ordine accessionum talis fuerit. Si uero in paribus, per inferiores fiet. porrò censet,eorum,quæ sponte eueniunt,eandem esse rationem oportere. eaque prodesse,si accessiones paribus diebus ex circuitibus fiant:propterea quod in eiusmodi contrarium usu ueniet: siquidem in paribus,sursum: in imparibus uero deorsum. addit tamen paucas constitutiones inueniri tales:&,quæ huiusmodi sunt,eas esse ad iudicandum difficiliores. cuius rei caussam nos in libris de diebus criticis exposuimus.

Quin etiam quæ tempore sunt progressa longius,ita fiant necesse est,ut ad decimumtertium, decimumque quartum die pertineant. ac decimo quidem tertio,deorsum: decimoquarto uero,sursum. sic enim ad iudicationem confert: & quæ ad uigesimum:præter ea,quæ deorsum feruntur. 20

Quemadmodum iam diximus,tum in libris de crisibus,tum in ijs,qui sunt de criticis diebus,ea omnia,quæ ad hanc tractationem pertinent, explicauimus. proinde hoc loco solum memorabo capita eorum, quæ in illis sunt conscripta commentarijs. Iudicatio igitur est repentina in morbo commutatio. ea quattuor fit modis. nam uel est subita morborum liberatio,uel magnam mutationem in meliorem statum; uel mortem repente affert: uel facit,ut ægrotus sit multo peiore in statu. Iudicatio omnis cum aliqua manifesta euacuatione,uel abscessu fit,ut paulo post dicetur. Criticos porrò dies appellamus,in quibus huiusmodi mutationes & fideles,& plurimæ fieri solent:cum in alijs diebus neque fideles,neque frequentes contingant. Hippocrates autem omnium bonorum inuentor, hosce dies indicauit:& septimum dierum criticorum circuitum esse ualentiorem reliquis dixit:& ab eo secundum potestate esse quaternarium,quod septimum diuidat in partes duas: & quod iudicationes per circuitus septenarios futuræ a quaternarijs indicentur. quartus enim est septimi index: undecimus quartidecimi. hos uero dies ipse indices uocat. Hebdomadas uero sic numerari censet oportere:ut duæ priores inter se uicinæ per disiunctionem: tertia,quæ has sequitur, per connexionem numeretur: ut prior in unum diem desinat,& ab alio incipiat secunda: tum uero tertia ab eodem incipiat,in quem secunda desierat: quod iu caussa est,ut uigesimus dies sit tertiæ hebdomadis ultimus. quod etiam esse uerū comperiemus:

A periemus:quandoquidem uigesimus & plurima,& firmiter iudicare deprehēditur. quam ob rem Hippocrates diem quadragesimum,non quadragesimum secundum esse criticum statuit. ita etiam sexagesimum, & octogesimum:non sexagesimumtertium,neque quartum octogesimum. In morbis autem acutis intercidunt in criticos hi,tertius,quintus,& nonus;ac quandoque etiam sextus: malus nimirum index, quod aliquando cum symptomatibus periculose iudicet. horum autem omnium exempla tibi in libris de uulgaribus morbis poterunt supetere. sed eos ægrotos hoc loco describere, longum fuerit. ac tibi integrum est,eam sententiam,quæ in libro præsagiorum habetur, perlegere, cuius hoc est initium,Febres ijsdem numero diebus iudicantur, ex quibus homines tum seruantur,tum pereunt;& quæ sequuntur. Quinetiam in secundo aphorismorum multa sunt de criticis diebus monimentis consignata litterarum: ex quibus plane constat,tertiam hebdomadā per coniunctionem cum secunda,numerari:& quartum diem septimi indicem statui: & septimum decimum uigesimi. tum explanari, quinam dies indices in uniuersum sint,quique contemplatione digni ab Hippocrate censeantur. Multa quoque alia comperies,quæ ipse plerisque in libris conscripsit: quæ omnia in unum nos uolumen redegimus,quod de criticis diebus inscribitur. ac qui præsagire in posterum,quid futurum sit,accurate uelit,is & hoc opus,& quod de crisibus est,perlegat, oportet. res enim huiusmodi tantum afferunt utili- B tatis,ut cum ego hanc contemplationem apud Eudemum philosophum,qui tres quartanas habebat, prædicens,monuissem fore,ut una earum,quæ certis diebus inuadebat,post tot circuitus primum sedaretur:cumque hæc depulsa esset,altera certo die discederet:similique modo de tertia prædixissem; hæc ex arte diuinandi, non ex medica cognitione a me pronunciari contenderent. ac nos non modo in illo homine,sed etiam,quod Deo approbante dictum sit,in nulla unquam prędictione offendimus.Quę cum ita se habeant,propositum nobis est explicate,quæ nam in hoc libro Hippocrates conscripserit. Igitur quæ ante tempus iudicationis prodeunt, hoc modo fiant necesse est,ut in decimotertio die per inferiores partes ducantur:in quartodecimo uero,per superiores. id quod ad iudicationem pertinet, & ad ipsam est utile,& accommodatum. Simili quoque modo quæ die uigesimo fiunt,præter ea, quæ deorsum feruntur. dictum enim est,uigesimum criticum esse. quæ autem inferius uergunt, ea per inferiora adducenda sunt,ut ipse monuit. sed iam ad ea,quæ deinceps sequuntur,quæ ipsa quoque ad iudicationem faciunt,transeamus.

21 *Multa autem purganda sunt:eaque non prope indicationem,sed longius. raro autem in acutis multa ducenda sunt: in delassatis uero,totum.*

C Iudicatio,ut dictum est,cum certamine notabilique perturbatione plerunque fit. perturbationis autem uiolentia,naturam,ea quæ infesta sunt,etiam ante tempus cogit extrudere. est enim uirtus ipsa, qua aliena expelluntur. ac tempus id agendi est post finem eius,quæ res alterat,facultatis. tunc enim obit functionem suam,omniaque secundum naturam absoluta sunt,cum illa ab actione desistit. uerum cogitur interdum ea,quæ molesta sunt,ante perfectam coctiouem amoliri: sicut etiam interdum concoctione iam absoluta,moratur,& præ imbecillitate lente ad munus obeundum progreditur.Facultas igitur,quæ aliena expellit,ea est,quæ iudicationes in morbis facit. proinde, cum omnia ea,quæ in animante sunt,iam concocta sint,tunc optimæ iudicationes fiunt. prius autem expelli, ac iudicationem præuenire,malum est:propterea quod cum ijs,quæ noxia sunt,etiam utilia excernantur. id quod fieri solet,cum natura uel a medico,uel ab ijs,quæ corpore continentur,irritetur. quanquam non medicus solum afferre caussam erroris possit,si quid minus recte fecerit; sed etiam ægrotus, & ministri, & alia, quæ proprie externa nominantur:ut in ipso corpore offendunt morbi,causæ,& accessiones. ac si accessio sit,quæ naturam stimulet,nullam quietem,nullamque morā concedit; sed excitat, mouetq;,& tanquam ad pugnam prouocat. quemadmodum igitur natura pressa magna ui excrementorum, & humorum infestantium cogitur sæpenumero eos extrudere; idque malum est,si id antequam concocti humo- D res sint,& ante tempus indicationis faciat; ita nostrum erratum iudicandum est,si idem prope iudicationem fecerimus. quocirca expectandum est,ut longius a iudicatione id fiat:ut si natura nihil tunc fecerit,nos faciamus:quod non bonum sit,si prius expurges. Quod autem addit, Raro autem in acutis multa ducenda sunt,recte censuit. est enim explicata sententia,in morbis acutis solum in principijs interdum utiliter adhiberi purgationem posse:sicut in longis morbis semper est expectanda maturatio: in acutis uero etiam in principio medicamento purgante uti possumus, si turgeant. idque erit magna animaduersione faciendum:siquidem non mediocre periculum impendet, si quis in morbo acuto male medicetur. debet enim medicus hoc attendere, ut æger maiorem fructum ex noxiorum humorum euacuatione ferat, quàm noxam:qua corpora a medicamentis purgantibus necessario afficiuntur.erit autem maior utilitas, si omnis humor molestus cum tolerandi facilitate, ac sine molestia euacuetur. cum uero morbus non modo acutus sit, sed etiam uehementissimam febrim adiunctam habeat; tunc multo magis,ne purgans medicamentum demus,uitandum erit: ac potius per uenæ sectionem faciēda euacuatio:ex qua minor quidem existet,quàm ex purgatione,utilitas: multo tamen sit futura securior:cum maximum a purgatione periculum immineat,præsertim uero si quis naturam ægroti non cognitā habuerit. quidam enim ita natura comparati sunt,ut ægre purgentur:quidam uel exiguo epoto medicamento copiose purgantur. at si hominis naturam ignores,periculum est, ne aut maior, quàm

par

par ſit,fiat euacuatio: aut ne omnino purgatio moueatur:aut ſi moueatur,ut ne tamē quod ſatis ſit, eua E
cuetur. quæ omnia maximas in morbis acutis noxas afferunt. quæ res fecit,ut ipſe in aphoriſmis hanc
ſententiam ſcriptam reliquerit:In acutis morbis raro,& in principijs purgante medicamento uti opor
tere. atque id conſiderate admodum faciendum. In delaſſatis uero torum ducendum eſt. quando
uero id faciendum ſit,attende,ut intelligas. cum ſit duplex plenitudo,alteraque ad uires referatur, &
ad corruptelam facile perueniat,atque etiam interdum partes quaſdam petat, & in eis tumores præ-
ter naturam excitet; altera uero ad effuſionem pertineat,quæ ſæpe in partes irruit, & tumores præter
naturam creat, ac morbos comitiales, uenarumque ruptiones efficit,conandum eſt,eam celeriter eua
cuare prius,quàm magnum aliquod in homine gignere malum incipiat. Sed quomodo utrunque di-
gnoſcere,ac curare affectum oporteat,in libris de tuenda ſanitate copioſius explicauimus. quocirca
de eadem re nunc ſcribere,ſuperuacaneum exiſtimo. igitur ad cōſequentem tranſibo orationem,quæ
his fere uerbis continetur.

In p° aph: aph. 24.

In febribus abſceſſus maxime in articulos,maxillasque fiunt, prope cuiuſque dolores,magisque ad ſupernam partem, & in totum. Si uero morbus lentus fuerit,& deorſum repat,etiam abſceſſus inferne fient. maxime autem pedes calidi,inferne ſignificant: frigidi uero ſuperne. 22

F

Abſceſſus inquit in febribus ad articulos,maxillasque fiunt maxime. idque accidit,quia propter co-
lorem febris magna copia humorum ſurſum in caput tollitur,quam poſtea inde ruentem glandulæ ma
xillarum ſuſcipiunt:quemadmodum uſu uenit,cum e ſuperioribus partibus in inguina,& alas quidpiā
deſcendit. febres autem omnes,quæ ex laſſitudine ortæ ſunt,proprium quendam calorem habent in
articulis excitatum. unde nihil mirabile fit,abſceſſus in articulos decumbere, quippe qui plus, quàm
par ſit, laborauerint, atque incaluerint. id quod illis potiſſimum contingit, quibus plenitudo morbi
cauſſam attulit:ac magis,ut ipſe ait,ad ſupernam partem,hoc eſt ad caput,propter eam cauſſam,quam
attulimus. at ſi deorſum morbus uergat,tunc etiam abſceſſus in partes infernas deſcendunt. cuius rei
ſignum ipſe ſtatuit pedum calorem,& frigus. nam ſi pedes calidi ſint,abſceſſum in partibus infernis fo-
re indicant. cauſſa eſt, quia humorum copia deorſum comportatur,locumque illum calore perfundit:
ſi frigidi ſint, in ſupernis abſceſſum futurum ſignificant:quod eo tempore omnia ſurſum ad caput fe-
rantur,extremaque, præſertim pedes,refrigerentur. Quomodo autem ſupernas,infernasque partes
in corpore eſſe,debeamus intelligere,ipſe in ſexto de morbis uulgaribus declarauit, cum ait, An ea
quoque,quæ infra iecur ſunt,e ſupernis diſtributa ſint:ibi enim iecur eſſe terminum omnium ſuperna-
rum,infernarumque corporis partium ſtatuit. conuexa enim eius pars ſepto tranſuerſo annexa eſt.ita- G
que omnia,quæ ſupra iecur ſita ſunt,eadem etiam ſupra ſeptum tranſuerſum ſunt collocata,ut cor, pul
mo,pectus,collum,ac multo etiam magis,caput: cetera omnia infra in corpore eſſe uoluit. ceterum
abſceſſus in partibus ſuperioribus ut plurimum difficiliores ſunt. cauſſa eſt,quia è partibus ſuperiori-
bus,cum eodem affectu conflictanrur,maius periculum,quàm ab inferioribus,impendet. perſpicuum
enim eſt,ſi cor,aut pulmonem,aut cerebrum inflammatio obſideat,mortiferum morbum eſſe. at ſi par
tes infra iecur ſitæ inflammatione tententur,pauci admodum mori ſolent:niſi male eis adhibeatur cu-
ratio. idque ipſe atteſtatur,cum ait, Si autem ea,quæ è ſuperioribus partibus in articulos infra decu-
buerunt,infra umbilicum conſtiterint, bonum: ſi uero ſupra,non pariter morbum ſoluunt, niſi ſuppu-
rauerint. eo enim in loco habemus,abſceſſus,qui in partes infra umbilicum decumbunt, bonos eſſe:
qui ſupra,non bonos,aitque malitiam ipſorum aliqua ex parte diminui, ſi tumores forte ſuppuraue-
rint. qui porrò morbi iudicari per abſceſſum conſueuerint,Hippocrates ipſe in præſagijs conſcripſit.

In ijs,qui ex morbis exurgunt, ſi ſtatim manus ac pedes dolore conflictentur,in eis abſceſſus orientur. 23

Qui ex morbo conualeſcunt,non admodum robuſtas uires habent:quocirca ſi in laboribus uerſen
tur,ac multas,uehementesque motiones obeant, facile læduntur. ac maiorem etiam noxam ſentiunt, H
ſi humores,morbum efficientes,non bene ſint expurgati:& quædam fortaſſe reliquiæ adhuc adſint.
Scimus enim quæ poſt iudicationem in morbis relinquuntur,recidiuas excitare conſueſſe. Itaque cū
in eo ſtatu aut manus,aut pedes laborarint,aut dolore conflictentur,illuc irruere abſceſſus ſcribit. La-
bor enim cauſſæ rationem obtinet: dolor,ſigni. ac non mirabile eſt,ut iam dixi, ſi maior caliditas in
particula accenditur: eiuſque imbecillitas augetur: & tanquam uia fit ſuperuacaneis, ut abſceſſus gi-
gnatur. Hoc autem loco uidetur tria abſceſſuum tempora conſtituere: unum in morbis, de quo egit
oratione ſuperiore:alterum, dum ægroti conualeſcunt; de quo nunc diſſerit: tertium, quod morbos
antecedit,de quo deinceps ad hunc modum loquitur.

Sed ſi qua pars ante morbum laborarit,ibi morbi ſedes erit:ut accidit ijs,qui Perinthi tuſſi, anginaque laborarant. tuſſes enim,non ſecus quàm febres,abſceſſus excitant. 24

Si antequam quiſpiam in morbum incideret,aliqua corporis pars laborauerit,timendum erit,ne ali
quis in eam abſceſſus fiat. in omnibus enim morbis,qui prius per excretionem non iudicantur, in ijs
abſceſſus decumbere in eas partes ſolent, quæ prius laborarint. cum enim illæ ſint imbecilliores,
etiam magis,ac facilius humorum copiam excipiunt. Id quod in ijs potiſſimum morbis intelliges, in

quibus

A quibus futuros abscessus suspicabere. ipse uero rem exemplis declarauit eorum, qui in Perinthia urbe
tussem, aut anginam passi erant: in quibus uerisimile est abscessus aut in ceruice, aut in pulmone, aut et
in pectore exortos esse: quando tusses abscessus tales faciant, quales etiam excitari a febribus solent.

25 *Simili quoque modo euenit uel ab humoribus, uel a corporis colliquatione, & item animi.*

Hæc quoque de abscessibus dicta uideri possunt: ut censeat, ipsos a copia etiam humorum, aut colli-
quatione corporis, & item animi exoriri. cum enim sit humorum magna uis, ut non possit omnis excer
ni, tunc in particulam quandam imbecilliorem fixa innititur: cumque magna est humorum tenuitas,
& corporis raritas, tunc per eam perspirationem, quæ sensum nostrũ fugit, corpora celerrime euacuan-
tur: ut, nisi occurras, facile colliquentur. quod idem in colliquatione corporis usu uenit. atque in febri
bus quidem uehementissimis colliquari sæpe corpus, concidereque, & extenuari conspeximus. idque
interdum plus, quàm par sit, accidit, aut propter febris magnitudinem, aut propter morbi tempus, aut
propter ætatem, aut etiam regionem, aut anni tempus, aut aeris constitutionem, aut euacuationes, quæ
sub sensum cadunt, aut uigilias, aut curas, aut inediam, aut immoderatos motus. nam & magnitudo, &
malitia febrium interdum graciles homines, extenuatosque uel in primis diebus reddit, quemadmo-
B dum est ab ipso in libro præsagiorum de cadauerosa facie conscriptum. idem quoque morbi prolixitas
facit. ætas quoque tum puerorum, tum eorum, qui ultima sunt senectute. ac in pueris propter humidi
tatem & caliditatem plurimum fluit, & corpus euacuatum extenuatur: in ijs uero, qui summa sunt sene
ctute, propter uirium imbecillitatem corpus collabitur. Iam uero ex anni partibus, & regionibus, &
aeris constitutionibus planum est calidiores ac ficciores magis euacuare corpora: frigidiores ac humi
diores, ne cutis perspiratione digeratur, & inaniatur, prohibere. Sed etiam sequi macies corporis solet
ex sanguinis eruptione, sudoribus, urinis, uomitibus, & alui deiectione nimia: itemque ex inedia, uigi-
lijs, solicitudinibus. nec minus etiam ex delirio, cum ægroti assidue exurgunt. Quæ uero colliquatio
proprie nominatur, plerunque fit, quod pinguedo, aut etiam tenera caro propter malignam febrim col
liquetur. quam sane ex urinis potissimum cognosces. sunt enim illæ oleosæ: eæque principium colli-
quationis significant. cumque & in colore, & in consistentia quid ueluti oleum sit, tum affectionis indi
cat statum. Verum ne huiusmodi urinæ in fraudem te conijciant: propterea quod tales ferme excerni
solent, cũ renum pinguedo dissoluitur. Sed distinctiones allatæ sunt ab Hippocrate, cum diceret, Qui
bus subsidentia pinguia sunt, & confertim exeunt, in ijs renum affectiones indicant. caussa est, quia in
renibus celeriter fit excretio. at in pinguedine totius corporis, non celeriter, sed tarde. De his autem,
C & de alijs omnibus, quæ acutis, malignisque morbis accidunt, Hippocrates in libro præsagiorum ac
curate disseruit: quocirca minime necesse est, pluribus ea uerbis persequi.

26 *Intelligendum autem est, in quibus temporibus humores floreant: & quales in singulis morbos faciant: & quales in uno quoque morbo affectiones pariant.*

Erat hoc in libro de humoribus propositum, nosse humorum naturam, qui in humano insunt corpo
re: & quo nam tempore quisque dominetur, & quot, qualesque morbi ab humoribus gignantur: de-
nique non ignorare, quinam sint modi morborum: quam nos rem in tertio horum commentariorum
explanabimus. nunc uero de humoribus, cum in principio omnia fere, quæ ad hanc rem pertinent, cõ
scripserimus, pauca quædam afferemus. Anni tempora differunt inter se humiditate, caliditate, frigi-
ditate, ac siccitate: ut hiems humiditate, frigiditateque præstet ceteris: æstas caliditate, ac siccitate: uer
sit accurate in medio utriusque constitutum. autumni uero non est eadem ratio: sed frigus mane uiget,
23 meridie magnus calor, ad uesperam calor rursus in frigus commutatur: in eo tamen siccum humido,
frigus calori dominatur: hæcque in anni temporibus fere comperies. In singulis uero temporibus pro
prius quidam humor exuperat, ut hieme, pituita; uere, sanguis: æstate, bilis: autumno, acida bilis. Mor-
D bi autem frequentes in omnibus anni temporibus infesti sunt, ut uerno tempore qui a melancholia
oriuntur, itemque insaniæ, morbi comitiales, sanguinis profluuia, & alij permulti, quorũ ipse & in apho
rismis, & in libro de aere, aquis, & locis mentionem fecit: cuiusmodi sunt anginæ, grauedines, raucita-
tes, tusses, lepræ, impetigines, uitiligines, & ulceratæ pustulæ quamplurimæ, & pani, & quæcunque ar-
ticulos attingunt. per æstatem uero cum ex his quidem, tum uero alij morbi uigent, ut continuæ fe-
bres, & ardentes, & tertianæ, eæque plurimæ: quartanæ item, & uomitus, & alui profluuia, & lippitudi
nes, & aurium dolores, & oris ulcerationes, & pudendorum corruptelæ, & sudores: autumno autẽ &
multi æstiui, & quartanæ febres, & erraticæ, & lienis morbi, & aqua inter cutem, & tabes, & leuitas in
testinorum, & eorundem difficultas, & coxendicis mala: itemque suspiria, & uoluulus, & alia permulta.
24 hieme lateris dolor, pulmonis inflammatio, grauedo, raucitas, tussis, dolor pectoris, costarum, lumbo
rum, & capitis: uertigines, & morbus attonitus. Ipse uero addit etiam morbos, qui in cuiusque ætate
exoriuntur: itemque eos, qui ex uictus ratione originem ducunt: & qui a regione, & uitæ institutis ex-
citantur. Censet autem, ut quibus temporibus humores floreant, intelligamus: qua de re ipse ita scri-
" ptum reliquit: Augetur inquit, in homine pituita hieme. tum caussam addit. eius enim inquit, natura
maxime omnium eorum, quæ insunt in corpore, hiemi respondet. est enim frigidissima. De uere au-
" tem scribit hæc: Vere autem pituita adhuc ualens manet in corpore, & sanguis augetur. hæc enim anni

pars

pars ei per naturam maxime respondet:siquidem humidus,calidusque est. Aestate ualidus adhuc sanguis est,& bilis in corpore sese extollit, & in autumnum pertinet. autumno exiguus sanguis gignitur, propterea quod autumnus est ei natura contrarius. proinde fit,ut autumno paucissimum sanguinis in homine gignatur. at bilis atra & copiosissima,& ualentissima autumno est. ac merito quidem humor huiusmodi est exortus:siquidem humores æstate prius assati erant. assatorum autem reliquiæ,cum primum extinctus calor est,frigidæ,siccæque redduntur: ac frigidæ,quia extinctus calor est:siccæ,quia dū assarentur,humor uniuersus sit ab sumptus. Quod igitur ait,humores efflorescere,nihil aliud uidetur significare,quàm hunc,uel illum humorē superare ceteros,uti diximus,ut pituitam hieme; sanguinem uere: flauam,aut pallidam bilim æstate:melancholicum humorem autumno. De morbis autem qui per anni tempora,ac partes oriuntur,in tertio commentatio differemus. Iam uero,illud etiam nō esse nobis ignotum uult,ut quot in singulis morbis † affectus sint, plane sciamus. quod ut fit perspicuum, scire conuenit,omnem corporis affectionem, quæ de statu naturæ deflexit, aut morbum esse,aut morbi caussam censeri,aut symptoma,quod etiam † affectus nomine appellatur. morbus autem est sanitati contrarius:& ab utrisque affectus differt. quod enim cunque patitur quispiam, id affectus nomine appellandum est:quam ob rem,ut ego quidem puto,factum est,ut sensuum alterationes appellentur affectus: ut in aspectu,quæ a nigro,albo,flauo,ceterisque coloribus proficiscuntur: in tactu, quæ a calore,frigore,humiditate,duritie,mollitie,& alijs omnibus,quæ sunt huius generis,accidunt:idem in ceteris sensibus intelligendum est. Voluptatem quoque affectum appellamus:& omnino omnem motū, qui ab alio in alio excitetur. motus enim eius,qui facit,actio est:at eius,qui ab illo quodammodo afficitur,affectus. unde apparet,affectum tum,cum fit mutatio,alteratio,& motio,gigni. id uero iam nos in libro de uocabulis medicis demonstrauimus. ac proprie quidem affectus nomine ueteres omnē motum externum significant. qui uero iam ipso nomine abutuntur,eas etiam affectiones, quæ ex affectu sunt genitæ,nec amplius sunt in motu,affectus nominant. affectio tamen neque diuturnior, neque solutu difficilior est,quàm habitus: & tamen affectum esse idem fere est,quod pati:& affectio ab affectu differt motione. nam cum cessauit,quod alterabat,ea,quæ in affecto permanet alteratio, est patientis affectio. nomen uero affectionis inde est declinatum, quod modo quodam quis afficiatur: siquidem omnia, quæ in rerum natura sunt,siue sana sint, siue ægra,siue neutra, afficiantur.

E τπάθημα πάθος F

Tum uero corpus reliquum spectandum est,ad quem morbum maxime natura uergit:& quidnam lien intumescens facit. horum etiam quidpiam natura facit:ac colores ferme deteriores sunt,& corpora tument. & si quid aliud fit, te in huiusmodi exerceas. 27

G

Quemadmodum initio dixi,color morbum plerunque indicat. ideo ne in morbis,& habitu naturali fallamur,nobis consulit, ut quomodo totius corporis habitus natura se habeat, cognoscamus; interdum enim colores deteriores sunt,quàm tu fortasse eos secundum naturam esse existimares:ac tunc etiam non bene ualere hominem suspicabere. quocirca corporis habitum nosse oportet, ut quam in partem morbi effectrix natura repat,non ignores. plerique enim in morbum regium cadunt,quod male affectum iecur sit:interdum uero etiam secundum naturam tales sunt:propterea quod in prima conformatione male affecti sint. quod esse tibi planum debet,ne decipiatis,& eos ægrotare tum,cum non ægrotant,existimes. atque eo quidem tempore ægrotis auxiliari conuenit ijs coloribus,qui sint ipsorum colori persimiles. contra uero faciendum est in ijs,qui sanguinem conspuunt. ruber enim color prouocare sanguinem uidetur:siquidem humor omnis similibus admotis expurgatur:ut adhibitis contrarijs,intra corpus pelli consueuit. Ceterum quomodo scire,ac dignoscere naturalem habitum oporteat,ipse unius appositione exempli declarauit:ut quidnam inquit,Lien intumescens facit. quemadmodum enim multiplices tumores ex liene male affecto oriuntur,ita etiam facere ipse habitus potest: cuiusmodi sunt uitia coloris,corporis euacuationes,ac reliqua genera affectionum,in quibus esse exercitatum medicum oportet. Multi autem præter naturam tumores obsidere lienem solent, ut duritia in partibus inferioribus,ut quidam sit rotundus,quidam latus,quidam in longitudinem auctus. porrò autem qui parte inferna durus est,qui deorsum uergit,ideo ipsum κατάρροπον Hippocrates uocat. Vel ideo fit uocat, quia prauos humores,quos in se continet,in partes corporis inferiores propellit. Neq; enim de liene dubitandum est,an quod sibi proprium est,trahat,& alienum secernat,alteretque,& contineat quicquid attrahere suapte natura potest:Si quidem in ijs commentarijs,qui sunt a nobis de naturalibus facultatibus conscripti,quattuor facultates unicuique particulæ,quæ nutrienda sit, esse necessarias demonstrauimus. Veruntamen in excrementis secernendis errores committuntur: cuius rei triplex est caussa:prima est partium ipsa expurgantium imbecillitas:altera est angustia uiarum,tertia est excrementi ipsius uitium; præterea uero imbecillitatis caussa est intēperies:angustiæ uero obstructio, aut aliquis instrumentorum tumor. tumorum uero caussa est humorum defluxio, quæ in ipsum instrumentorum corpus irruit:obstructionis,aut crassitudo,aut tenacitas humorum,aut quid, uelut germen, adnatum: uitia autem excrementorum sunt multitudo,crassitudo,& tenacitas. excrementa autem cōcoctionis,quæ in uenis fit,tria sunt,ut biliosum,ut melancholicum, ut serosum. biliosum uero uesica iecinori adiuncta expurgat:melāncholicum,Lien:serosum, renes. inde fit,ut in lienis uitijs color totius corporis ad nigrius uergat,prout ipsius imbecillitatis affectus postulat, quando hæc est ei a natura

H

tributa

A tributa actio, ut melancholicum ſanguinem ex iecinore in ſe trahat, eoq; nutriatur. itaq; ubi attrahendi uis, quæ in ipſo eſt, infirma ſit facta, tum ſanguis ex iecore prodiens impurus in totum corpus comportatur; ideoque color fit nigrior. interdum etiam illud excrementum animi deiectiones, & mœſtitias melancholicas gignit: interdum uero uehementiſſimas ciborum appetentias excitat, ſæpe etiam auerſionem. immo uero etiam cum ſcirrhum contraxit, aquam inter cutem affert, iecore nimirum in affectus conſenſum perducto. nec minus etiam idem male affectus diutius aut propter inflammationem, aut propter ſcirrhum, ad nigriorem colorem conuerſus toti corpori uitia coloris impertitur. qua in re ſcire debes, album, uiridemque colorem nobis indicare, abſceſſum in iecinore eſſe: uiridem & nigrum, in liene: album, & ⁜ in pulmone. horum autem colorum forma ſeruatur, cum abſceſſus minime ſuccenſi ſunt. ſed ipſe lien uniuerſi corporis colores uitiat, ac deteriores facit. quin etiam ipſe eſt ſemper iecinore nigrior: præſertim uero in ijs animantibus, quorum calidior eſt temperatura, atque ſiccior. Tu uero unum habes a nobis compoſitum de atra bili librum: io quo & hæc, & cetera, quę ſunt huius generis, omnia continentur.

28 *Animi impotentia in cibis, potibus, ſomno, uigilia: aut propter amores quoſdam, ut teſſerarum; aut propter artes: aut propter neceſſitatem. laborum tolerantia: & quorum ordinata eſt, aut inordinata.*

B Tres ſunt animi partes, quibus ad uoluntarium motum iocitamur, atq; has quidem omnes, ſeu partes, ſeu facultates animi appelles, a quibus uita noſtra gubernatur, eſt iam a nobis demonſtratum: ut una ſit, qua ratiocinamur: altera, qua iraſcimur: tertia, qua cupimus. itemque eas ſubſtantia inter ſeſe differre, ac multo etiam magis in differētibus eſſe locis ſitas, perſpicuum eſſe arbitramur. omnes enim poſſunt cognoſcere, partem animi, qua cupimus, eſſe ab ea, qua ratiocinamur, diuerſam. nam & cum fame urgemur, impleri cibis expetimus: cum ſitis urget, potus cupiditate ducimur. at in pueritia, more brutorum, ſaturitati operam damus, neque utrum profuturum illud ſit, aut nociturum, conſideramus. cum autem in uiros non ſolum ætate, ſed etiam ratione euaſerimus, ſæpe nihil plane bibimus, quod potum eſſe nociturum, perſuaſum habeamus. ſæpe etiam minus, quàm cupiamus, ſumimus: ſi maiore ſumptum copia noxam allaturum ſit. ſæpe etiam pugnam eius partis animi, in qua mens & ratio elucet, cum ea, quæ cupiditate alitur, cum io morbis, tum alijs pleriſque conditionibus ſpectamus: in quibus nondum eſſe oportunum oidetur, ut eſurienti cibus, ſitienti potus offeratur: nec eum, qui riget, calfaciamus: nec refrigeremus eum, qui calore ſit perfuſus: nec rebus uenereis utatur is, qui ad eas incitetur. facultas enim, quæ in nobis eſt rationis expers, ad ſingula nos trahit, quæ cupimus: ra-
C tio retrahit impetum intempeſtiuum, ac cohibet. Et tamen quidam ſunt, qui unam eſſe animi ſubſtantiam uolunt. eam porrò ſubſtantiam aiunt eſſe cuiuſque naturæ perfectionem. ſi uero tale quidpiam eſt, uirtus una erit: ſiquidem una eſt perfectio. atque ita in animi parte, in qua ineſt ratio, ſcientiam eſſe uirtutem erit neceſſarium. ſique una ſola pars animi, quæ rationis eſt compos, inſit in nobis, nihil eſt, cur multas uirtutes requiramus. ſi uero etiam iracundiam ſtatuamus, eius quoque uirtutem eſſe neceſſe erit. ſic ſi ad has duas tertia quoque pars, in qua cupiditates uerſantur, accedat; tres ſubinde uirtutes erunt. & quarta item ex mutua harum relatione exorietur. atque ita diuerſa erit pars rationis, diuerſa pars cupiditatum, diuerſa denique ea, quæ irarum æſtu fluctuat: eritq; una cuiuſque partis uirtus propria: ut eam, quæ in parte, quæ rationis particeps eſt, ſapientiam, aut prudentiam, aut ſcientiam uocent: eam, quæ in parte iracundiæ uerſatur, fortitudinem: quæ in cupiditatum ineſt parte, temperantiam. Cum autem ſola ratio in cauſſa eſt, ut animus appetitione ducatur, penes ipſam etiam eſt ſedandæ appetitionis facultas: ſi uero aut iracundia, aut cupiditas ad ipſam acceſſerint, quæ nimirum facultates ſunt expertes rationis, & corporis grauitati perſimiles, illico non poteſt, ubi uult, conſiſtere: progreſſu tamen temporis, ut in currentibus uſu uenit, hoc fortaſſe conſequetur. interdum uero etiam ratio cum affectu concurrit: ac tunc quæ affectus facit, ea comprobat ratio. quod in intēperantibus per-
D ſpicitur: qui iucundiſſimis rebus frui ſummum bonum eſſe exiſtimant, quod ratio in animo ipſorum cupiditatem ſponte ſequatur. reſiſtit uero etiam affectui ratio, cum homo uoluptatis eius, quæ propoſita eſt, non opinatur quidem honeſtam eſſe, aut bonam delectationem: ſed tamen a ualenti quodam facultatis, quæ concupiſcit, motu ad ipſam attrahitur. quo loco ſi ratio ſuperabit, is homo & ſui, & ſuorum affectuum continens erit, & nominabitur. ſi cupiditas uincet, contrario nomine appellabitur, & impotens dicetur. cum uero a ſola ratione ad uſum rerum iucūdarum ducetur, ipſarum perceptionem non fruitione, ſed uſu metitus, is temperans uocabitur: ſicut intemperans, qui ſolum a cupiditate trahitur, quam etiam ratio conſequatur. quocirca cum dormientibus ea pars animi, quæ mentis & rationis particeps ſit, cupiditatibusque imperet, ſopita langueat: illa autem, in qua feritas quædam ſit, atque agreſtis immanitas, ut appellare Plato ſolet, cum ſit immoderato obſtupefacta potu, atque paſtu, exultat in ſomno, & iactatur, quæritque quomodo id ipſum, quod uult, conſequatur. quo tempore nihil eſt, quod non audeat: quaſi omnem uerecundiam, prudentiamq; exuerit. multa enim impure conatur, ac trucidare aliquē uidetur, atq; a nullo potus, paſtusq; genere abſtinere: & oīa facere tetre cū temeritate, atq; impudētia. at qui ſalubri & moderato uictu quieti ſe tradiderit, ea parte animi, quæ mentis, & conſilij eſt, agitata, & bonarum cogitationum epulis ſaturata, & ea parte ani-

mi, in qua uoluptates uersantur, nec inopia enecta, nec satietate affluenti, ut conquiescat, neque tu- E
multum ullum præstantissimæ parti afferat; aut lætitia ipsam perfundens, aut mœrore conficiens: sed
sinat, ut ipsa per se sola, atque pura considetet, earumque rerum studio ducatur, quas non nouit, siue
eæ præsentes sint, siue præteritæ, siue futuræ: illa etiam tertia pars, in qua irarum existit ardor, seda-
ta, ac restincta sit, nec ulli infensa, quiescat: atque ita duabus animi partibus compressis, illa tertia
pars rationis & mentis eluceat, seque acrem ad somniandum præbeat; tum ueritatem maxime attin-
git, neque ei uisa absurda occurrunt. atque hæc quidem ex impotentia, intemperantiaque oriuntur.
sed quid attinet dicere cetera mala, & item morbos, quæ ex ipsa originem ducunt? innumerabiles sa-
ne sunt ferme, & tot, ut paucis explicari non possint. nos enim perspectum habemus, morbos eos,
qui ex nimia omnium humorum copia existunt, hinc potissimum exoriri. & cum me ad eiusmodi ho-
mines quidam accersetent, eo tempore feci omnia, quæcunque ad bonam ualetudinem esse necessa-
ria existimabam: deinde autem ineunte uere eos euacuare conatus sum. nonnulli etiam sunt, qui mul
tas corporis partes imbecillas habent, ut caput, ut oculos: aut qui affectibus ijs, qui a uertigine o-
riuntur, facile corripi solent. hi sunt a nobis euacuatione curati: cum tamen prius, quid coaceruari in
eis soleret, considerauissemus. nonnulli enim amaræ bilis humorem copiosiorem, quàm aliorum col-
ligunt: alijs melancholicus, alijs pituitosus: in alijs ex æquo omnes coaceruantur: in quibus redun- F
dare sanguis dicitur. Equidem permultos curaui, qui multorum annorum spatio pedum doloribus
per interualla fuerant conflictari: cum in eis redundantem humorem in principio ueris euacuassem,
aut sanguinem detraxissem. Illud tamen sciendum est, eos in tota uictus ratione esse moderatos opor
tere: cum intemperantes, uinosos, & abdomini datos siue purges, siue sanguinem eis mittas, magno-
pere iuuare non possis. intemperanter enim uiuentes, magnam crudorum humorum copiam celeri-
ter coaceruant: quorum ne aggredi quidem curationem oportet. contra uero, si medico sint dicto au
dientes, maxime adiuuantur, si initio ueris euacuentur, & ad salubrem uictus rationem adducantur.
Idem in morbo comitiali, attonitoque, & uertigine, & sputo sanguinis, & melancholia esse faciendum
uidetur. Verum autem hæc omnia ex intemperantia, an uero ex alia caussa profecta sint, spectare o-
portet. alias porrò caussas ipse commemorat: somnum inquam, uigilias, aut si propter rei alicuius a-
morem, ut tesserarum; aut artem, aut necessitatem, sit laborum tolerantia. quæ sane caussæ alterare
corpus possunt: quemadmodum sæpe usu uenit, ut propter uehementem uigiliam, aut alimenti ino-
piam, aut amorem talis fiat facies, qualem esse cadauerosam descripsit Hippocrates. quod idem eue-
nit propter lassitudines quasdam, quæ præcesserint, itemque solicitudines: præsertim uero si regio ca-
lida sit, tempus anni æstiuum, cæli status calidus, & siccus: ac multo magis si homo sit natura bilio- G
siore. præterea uero si quis uentriculi os habeat imbecillum, huius habitus facile digeritur, & perspi-
ratur. hoc ipsum fit non solum propter famem, & cibi inopiam, ac uigilias: sed etiam propter alui pro
fluuium, aut immodicam sanguinis euacuationem, quæ uel ex naribus, uel ex utero, uel ex hæmor-
rhoide, uel ex uulnere profluat: itemque propter uehementem tristitiam, aut amorem: id quod pul-
sus, cum primum uisa est quædam ex ijs mulieribus, quæ in domo sunt, indicat: siquidem statim inæ-
qualis, & inordinatus redditur: ac paulo post, ubi illa, quæ uisa est, discessit, in suum naturalem statum
redit. is enim pulsus turbulentam quandam in animo hominis factam esse perturbationem indicat.
Fit etiam idem inæqualis, cum quædam nunciantur: quod ægroti ijs ipsis, quæ audierunt, perturben-
tur. sed hanc a pulsibus profectam notitiam uel non habuit Hippocrates, uel certe non exercuit.
quanquam ipse non amorem, quem in mulierem quis habeat, sed aliarum rerum significare uidetur,
ut tesserarum, & talorum. sunt enim quidam, qui tantum temporis in conuiuijs, talis, tesserisque con
sumant, quantum uir probus, ac uirtutis studio ductus in bonis, ingenuisque artibus ponere consue-
uit. atque in ijs ipsis studijs non ita præclaris tantum perseuerant, ut & frigus uehemens, & immodi-
cum æstum perferant, & eo tempore uix quidpiam sentiant: immo uero & fame, & siti enecantur:
& in graues, & insanabiles affectiones cadunt. Vt autem hi amore talorum, atque aleæ uigilant no- H
ctesque, diesque, & a ceteris rebus omnibus cauent: sic qui in artibus, scientijsque uersantur, studio
doctrinæ, cupiditateque scientiarum ducti multa sua sponte faciunt, quæ & morbos, & affectus in ip-
sis pariunt. Quid iam ego de bellicis rebus, de agricultura, de uenatione, ut de terrestribus, aut aqua-
tilibus animalibus capiendis, &, uno uerbo, de omni genere uenationis dicam? hæc enim ut magnum
usum ad bonam ualetudinem, magnosque fructus afferant, tamen tot, ac tantos labores, ac timores,
& pericula habent adiuncta, ut multa, eaque terribilia, & grauia perferre necesse sit. nam & uulnera,
& plagas pati, & uigilare, & itinera conficere, cum nollent, & frigoris, æstusque iniurias perferre, &
pluuias sustinere sæpissime homines coguntur. Alij etiam sunt, quos necesse est, paupertate compul-
sos, & quia non ita, ut reliqui, rebus abundant, quod ipse significauit, cum dixit, aut propter necessi-
tatem: quos inquam necesse est laborare, atque in artibus uersari, ut telam texere, aut ferrariam exer-
cere, aut in corio incidendo uersari, aut alias artes, quæ sordidæ nominantur, pertractare. alij uero non
perpetuo hæc faciunt: sed coguntur interdum labores perferre, aut famem, aut frigus, aut quidpiam
aliud, quod foris adueniat, tolerare. quocirca scire oportet, illud ne ordinatum sit, an uero inordina-
tum; hoc est, utrum semper, an ad alicuius spatium temporis patiantur. siquidem hæc cognitio erit
ad

A ad curandum morbum, & ad præsagiendum accommodata.

29 *Mutationes ex quibus in quæ fiant, attendendum.*

Aeris nos ambientis mutationes, quæque a nobis paulatim fiunt, periculosæ non sunt. solas uero magnas, ac repentinas esse periculosas, quod ad sanitatem pertinet, habemus exploratum. quam ob rem cauendæ sunt. quæ caussa fecit, ut ita in aphorismis scriptum reliquerit: Temporum inquit, mutationes maxime morbos pariunt: &, In anni temporibus magnæ mutationes fiunt: ut has esse, quas alibi cauendas monet, intelligamus. ergo debemus admouere contraria, ut aëris inæqualitatibus occurramus: hoc est, ut in humidis mutationibus corpus exiccemus: idemque humectemus in siccitatibus: itemq; calfaciamus, ac refrigeremus, cum hæc ambo postulare usus uidebitur. eadem quoque erit uictus habenda ratio, ut ab exercitationibus ad otium paulatim, & ab otio similiter ad exercitationes progrediamur: simili quoq; modo in alijs omnibus. idque ipse iubet in eo aphorismo, cuius hoc est initium, Multum, ac repente uacuare, uel replere, uel calfacere, uel refrigerare, aut omnino corpus mouere, periculosum. & quicquid nimium est, id naturæ est inimicum: paulatim uero quod fit, tutum. est igitur perspicuum, mutationes magnas repente præter consuetudinem factas non modo ægrotis, B sed sanis etiam non mediocres noxas afferre. si quis, exempli caussa, qui prandere non consueuerit, prandium sumat, is totum corpus infirmum, & graue persentiet, ipseq; debilis, & piger reddetur: quod uires a cibo, ueluti a pondere quodam prægrauentur, in ijs uero, qui prandere soliti sunt, si non prandeant, uirium inesse imbecillitas perspicitur: propterea quod in eiusmodi mutationibus uires suapte ratione infirmæ redduntur. uiscera quoq; , ut Hippocrates scriptum reliquit, eis pendere uidentur, urina calida, pallidaq; redditur, stercus exuritur, oculi concaui redduntur, tempora palpitant, & extrema perfrigerantur. Deinde uero, ut magnas mutationes esse cauendas maxime intelligamus, addit: cum igitur ijs, qui sani adhuc sunt, hæc accidant, si per dimidium diei consuetam uictus rationem mutent, certe planum est, nihil aut addi, aut detrahi utiliter posse. tum subiungit: Hoc autem satis magno argumento est, quod maximæ mutationes tum naturæ, tum uero habitus nostri, potissimum morbos pariunt. itaque nihil est repente commutandum: ac si qua fiat mutatio, tum ex qualibus in qualia fiat, uidendum erit, utrum paulatim, an confertim: utrum in qualitate, an in quantitate: utrum in corporibus, an in caussis, an uero in signis: atque in corporibus, an in sanis, an uero etiam in ægrotis: siquidem sana corpora ita conseruanda sunt: ægrotis adhibenda medicina est. In signis uero, quæ ipsis accidunt corporibus, ex quibus & corpora, & ipsorum naturæ dignoscuntur. in caussis denique, ex quibus sani- C tatis custodia perficitur. Cum autem hoc planum sit, scito horum omnium esse differentias quattuor, quæ admouentur: quæ educuntur: quæ fiunt, quæque extrinsecus incidunt. quæ admouentur, sunt cibi, potus, & medicamenta quædam, quæ intra corpus sumuntur; itemque aer, quem spiritu ducimus. Quæ fiunt, sunt frictiones, deambulationes, gestationes, equitationes, & omnes motiones. Caussæ uero & multæ sunt, & multorum generum: quorum genere continentur etiam uigiliæ, somni, & res ueneræ. Quæ foris incidunt, sunt hæc, aer in primis: deinde balnea, inunctionesque. hæc enim omnia immutare statum nostri corporis & in qualitate, & in quantitate possunt: atque in qualitate quidem, si calfaciant, si refrigerent, si exiccent, si humectent: in quantitate uero, si alant, sique euacuent. Est autem duplex euacuatio, altera est excrementorum: altera, cum propria hominis substantia defluit. quocirca attendenda est omnis mutatio, ut ex quibus in quæ fiat, nos non lateat.

30 *Ex moribus animi industria, aut quærens, aut meditans, aut uidens, aut loquens, aut aliud quid faciens: uelut tristitiæ, iracundia, cupiditates.*

Quattuor humores sunt ad aptos mores gignendos accommodati. etenim mores animi sequi temperaturam corporis, est iam a nobis demonstratum; unusque extat noster hac de re libellus. quod cũ ita statutum sit, acies animi, atque intelligentia a bilioso humore: constantia & firmitas a melancholi- D co: simplicitas, & stoliditas a sanguine gignetur. pituitæ autem natura, quam in prima ciborum mutatione gigni necessario apparet, est ad mores conformandos utilis. conuenire uero etiam mores regionibus, attestatus est in libro de aere, aquis, & locis Hippocrates: ubi mores hominum temperatos in regione temperata esse dixit: plurimum inquit, Asia ab Europa differt, & quod ad rerum omnium, quę ex terra prodeunt, & quod ad hominum naturas pertinet: nam & regio est regione mitior, & mores item hominum mitiores sunt. horum caussa est anni temporum tẽperatura. deinde uero subiungit hæc: Feritas autem, & societatis uacuitas, & iracundia in huiusmodi natura generantur. tum addit, Qui uero montanam regionem, asperam, altam, & aquosam habitant, & apud quos mutationes anni temporum fiunt, magna differentia est, & feræ, atq; agresti immanitate imbutæ naturæ non minus sunt. Et paulo post, comperies, inquit, & formas hominum, & mores plerunq; regionis naturã consequentes. ad summam eo in libro planissime docuit, non mores solum, sed hebetudinem quoq; animi, sicut aciem ingenij temporum temperaturas sequi. Iam uero ubi ait, At ubi nuda regio est, ac niue per hiemem opprimitur, aut etiam a sole exuritur, ibi & duros, & fortes, & articulatos, & robustos, & hirsutos cõspicies. acumen quoq; ad agendum accommodatũ in huiusmodi natura, & uigilantiam cognosces. erũt quoq; in ira, & moribus obstinati, ac suæ potius sniç, & agrestiores potius, quam mitiores. Plato quoq; idẽ, qđ

ſenex noſter, ſenſit: ſiquidẽ multũ locis ipſe itidem & terræ habitationibus ad animi mores conforman- E
dos, & ad intelligentiam, prudentiamque comparandam tribuit: ut uidere eſt in quinto de legibus, in
quo ſic fere ſcriptum reliquit: Nec quenquam ſugiat, quod ad loca pertinet, ut meliores, aut deterio-
res homines gigni poſſint. quæ cum dixiſſet, hæc etiam ad illa ſubiecit, Quippe cum inquit, alij uarieta-
te uentorum, & turbine difficiles ac proterui ſint, alij propter aquas, alij propter cibos, quos tellus ſub
miniſtrat, qui & corpus melius aut deterius, & animum quoque non minus ita afficere plane queant.
Quæ cum ita ſint, hominum mores cognoſcendi ſunt; atque ijs loco ſignorum uti debemus. ut enim
ſigna, quæ in facie conſiſtunt, facillime, ſic mores ægre, cognoſcentur. præterea uero mores omnium
dignoſcere, nihil eſt, quod fieri poſſe uideatur. quocirca uix in paucis aliquibus hæc non inquirenda
ſunt. quippe cum interdum non magnum quid ipſa ſignificare inueniamus, ut in decubitu: quandoq;
uero maximum, ut in modeſtis, ſi aſpectum trucem, uocemque habeant. crepitus quoq; uentris uel do-
lorem, uel delirium indicat in ijs, quos id facere audientibus aliquibus puderet. at ſi præſentes nihil ue-
reantur, nullius erit rei nota. quocirca hoc etiam loco mores ægrotantis attendendi ſunt: ſicut etiam
conſuetudo illorum ſcienda eſt, qui proni in uentrem cubant; & natura eorum, quibus dormientibus
ſtridunt dentes, aut oculis accurate non clauſis dormiunt. hæc enim omnia, ubi naturam, moreſq; ægro
tantis prænoris, aut ab aliquo, qui norit, audieris, hunc uſum afferent, ut firmam dignotionem inde ſu- F
mas: ac ſigna modo bona, modo mala ſint: quæ ſane præcognoſci accurate non poſſunt, niſi ægrotantis
hominis mores cognitos habeamus. Sic etiam eſt de pulſu iudicandum. uſu enim uenit interdum, ut
febricitantibus pulſus ad magnitudinem attollatur, neque tamen id propter febrim fiat: ſed cauſſa ex-
terior quædam id efficiat. huius generis ſunt balnea, aut curſus, aut frictiones, aut aliæ motiones, quæ
ad breue ſpatium temporis perdurant: aut etiam uinum, & alimentum: id quod in corpore diutiſſime
permanet. quinetiam ab iracundia magnus ſimul, & uehemens pulſus fieri ſolet. quæ res non latebit pe
ritum medicum in oculos, & totam faciem intuentem. quoſdam etiam comperias, qui cohibere iram
uelint: in quibus præter magnitudinem, uidere etiam eſt inæqualitatem: quam quidem maiorem in
ijs, qui anguntur, quique erubeſcunt, intuebere. Simili quoque modo ſi quis in ſole, aut ad ignem ſit
calfactus; atque aliquo medicamento calfacienti ſit inunctus. Itaque, cum is, qui curationem adhi-
bet, non adeſt perpetuo, ſi ægroti uerum dicere noluerint, certe cauſſam explicate afferre difficile eſt.
immo uero præter ea, quæ diximus, quidam ſunt tam medicamentorum amantes, ac ſtudioſi, ut uel in-
terim, dum nos abſumus, medicamenta calfacientia, & naturam mirifice alterantia ſumant: quod tu
duobus diſtinguere modis poteris, habita inquam temporis ratione, & perſpecta ægroti conſuetudi-
ne, ac moribus. nam ſi aliud ſit tempus præter illud, in quo fieri ſolet exacerbatio: tum a medicamen- G
to calfacienti potius, quàm ratione exacerbationis factam eſſe alterationem ueriſimile fuerit. Si uero
in tempore exacerbationis id fiat, tum inuaſionis impetu id accidere eſt uero ſimilius. a conſuetudine
uero, & moribus ægrotantis ſic deprehendes: quidam inſoliti ſunt medicamenta ſumere, ſuntque ad
eam rem timidi: quidam ſoliti, atque adeo, ut niſi medicamenta ſumant, plane neſcire uitam ducere ui-
deantur. ergo in ijs, qui timidi ſunt, exigua ſuſpitio eſt: in conſuetis, bene magna. mores uero non parũ
ad cognitionem adiuuant. quibuſdam enim eſt natura comparatum, ut inſidias faciant, & familiares in
fraudem impellant, conenturque omnes homines coarguere, quaſi nihil certi, ac firmi ſcire queãt: qui-
dam bonis ſunt moribus, & aperte faciũt omnia: in his nulla cauſſa eſt, cur quicquam eſſe clam factum
ſuſpiceris: in illis uero, qui inſidiari ſolent, ſuſpecta tibi eſſe debebunt omnia: & diligenter circumſpiciẽ
da, & diſtinguenda: ſicut etiam aduerſus homines ineptos ingenio opus eſt, atque prudentia. Quibus
quidem fit rebus, ut negligenda non ſit puerorum educatio: ſed optimis illi ſint imbuendi moribus:
propterea quod ſi eorum natura cum fructum percipiat, quem noſtra pariet diligentia, ijdem in præſtã
tes uiros, ac bonos euadent: ſi nobis non erunt dicto audientes, nos certe culpa uacabimus. alij enim
ipſorum uerecundi ſunt, inuerecundi alij: alij ſtudioſi honoris, & honeſtatis, alij contra, & honorem,
& decus deſpiciunt: ut alij timidi, alij audaces ſunt, alijque ueraces, alij mendaces. etenim puerorum H
educatio eſt ei ſtudio, quod plantis adhibemus, perſimilis. agricola enim nunquam faciet, ut rubus ra-
cemos ferat. cauſſa eſt, quia ipſius natura fuit ab initio talis, ne huiuſmodi in ipſam perfectio caderet.
Vites quoque, quæ ſuapte natura promptæ, & aptæ ſunt, quatenus in ſe eſt, ut fructum ferant, ſi colo-
nus negligat, ſolique naturæ curãdas relinquat, aut prauum, aut certe nullum fructum ferent. idem in
animantibus accidere animaduertimus. nam ſi equum erudieris, ipſum ad multas res utilem habebis:
urſum uero quamuis olim manſueſeceris, eius tamen firmus habitus non erit. mihi uero felici quo-
dam fato contigit, ut optimum, humaniſſimumque patrem habuerim. qua uero ipſe natura præditus
ſim, dignoſcere non poſſum: illud quidem ſcio, patrem meum in hoc ſtudium incubuiſſe, ut ego quàm
optimus, & diſciplinis omnibus quàm ornatiſſimus euaderem. atque hæc quidem, quæ dicta ſunt om-
nia, nobis indicant, mores eſſe ſtudioſe, accurateque conſiderandos: & habita eorum ratione, de mor
bo faciendam eſſe coniecturam. Verũ alij interpretes, in quibus Glaucias eſt, hæc uerba aliter, quàm
nos, exponunt. nam ex moribus cognoſci ſtudium ac ſedulitatem agendi, & item odium rerum geren-
darum affirmant: ut uel hoc modo ingenioſos, pigros, ſegnes, tardos, & celeres poſſimus dignoſcere:
aiuntq; hoc præceptum ad medicinam non pertinere: quæ ſententia uera non eſt. quid enim ſignificat,

A cum addit hæc, aut quærens, aut meditans, aut uidens, aut loquens, aut aliud quid faciens? ſi id nobis ad morbum indicandum, † non eſt adiumento? An perſpicuum eſt, ex reſponſionibus poſſe cognoſci, quomodo ægrotantis mens ſe habeat? itemque ex ijs ſermonibus, quos habet ægrotus, extare poteſt aliqua utilitas, ut præſentia dignoſcamus, & futura præſagiamus? quin etiam e meditationibus, & cogitationibus fructus percipitur. nam qui cogitabat, quid futurum eſſet, ſi Atlas nollet cælum ſuſtinere, certe inſtantis deſipientiæ ſignum nobis dedit: cuius etiam inditio eſt trux aſpectus, & alia pleraque præter mores, & conſuetudinem facta. Ad hæc uero, triſtitiæ. veteres enim hæc quinque uocant animi perturbationes, ut triſtitiam, ut iram, ut excandeſcentiam, ut cupiditatem, ac metum. ac multis de cauſſis homines triſtantur: alij mortuis filijs, aut familiaribus, aut cognatis, aut amicis: alij quod expectent, uel ſeipſos ſolum malis affici, aut patriam uniuerſam euerſum iri. ſed mœrent etiam ij, qui ſtudio pecuniæ ducuntur, cum eadem priuantur: & cupidi honoris, cum gloria ſpoliantur: & ut quiſque cupidus eſt, ita illis rebus priuatus triſtatur. ſunt etiam, qui propter amorem in mœrorem cadant, & graciles reddantur: ut nos de eo, qui diuitis cuiuſdam rem familiarem tuebatur, oſtendimus: quem etiam ad priſtinam ualetudinem, cognita morbi cauſſa, quamprimum reuocauimus. ſic etiam multos inuenies, qui morum bonitate atque præſtantia mites, quietique ſint, ſed tamen pro-
B pter morbi uehementiam, atque malitiam uehementer iraſcantur, ac celeriter excandeſcant. atque hæc quidem commutatio & mali magnitudinem nobis indicat, & acutum eſſe morbum declarat: vnde nobis & præſagiendi ratio, & curationis modus ſuppeditatur. Ceterum de cupiditatibus, quin ſæpenumero affectiones ſignificent, nullo modo ambigendum eſt: ſiquidem & morſum ſtomachi, & interdum abſurdos humores quoſdam uentriculo contentos commonſtrent. interdum uero uitiata ratio eſt, ut neque quid bonum, neque quid malum ſit, queat agnoſcere: quo quidem caſu efficitur, ut ægroti petant omnia: & quicquid dederis, reijciant. quoniam igitur affectibus quibuſdam homines corripiuntur, qui cogitationis, ac memoriæ uim quaſi obſtupefaciunt, aut ſomnos graues, ac profundos inuehunt: iure, ac merito uult, ut nos eos cognitos, & perſpectos habeamus. ad hos depellendos interdum utiles ſunt cogitationes, ut ipſe quoque alibi docuit, excandeſcentiam eſſe ad bonos humores creandos, & ad naturalem habitum recuperandum accommodatam. Ego uero interpretes, qui multis modis, & aliter atque aliter hanc ſententiam commutant, ſatis admirari non poſſum. ſi quis enim a uetere lectione uult diſcedere, is facere hoc ipſum debet aliqua probabili ratione impulſus; ſicut ego ſæpe demonſtraui. nam ueterem lectionem hanc fuiſſe, quam attuli, tum omnes ueteres interpretes agnoſcunt, tum uero Zeuſis eſſe optimus teſtis uidetur: is enim cum Glauciam ma-
C le hæc uerba interpretantem reprehendit, nihil ei obijcit, quod ad lectionem pertineat: at quia uerbis negationem adiunxit, in hoc ipſo plane coarguit: ait enim eum fuiſſe animo dubio: nec potuiſſe hanc explicare ſententiam, niſi negationem addidiſſet: ac ſi Hippocrates ad hunc modum ſcriptum reliquiſſet: Ex moribus animi induſtria: non quærens, aut cogitans, & reliqua. Verum ſi aientibus licet negationes adiungere, profecto ita omnis corrumpi ſententia poterit: neque ulla ueterum opinio integra, firmaque ſeruabitur.

† In Græ. lib. legit ſine negatione: quæ tamē uidetur deſiderari. & in ſecūdo exēplari habetur.

31 *Quæ a caſu proueniunt, animi moleſtiæ, aut aſpectu, aut auditu contractæ.*

Nunc agit de moleſtijs, quæ caſu proueniunt: ſupra autem de ijs diſſeruit, quæ in nobis inſunt: itemque de cupiditatibus, de iracundia, deque animi induſtria. Moleſtiæ autem, quæ ab externis cauſſis proficiſcuntur, plerunque aſpectu, aut auditu percipiuntur: uelut cum quid terribile intuemur, aut uiro innocenti fieri iniuriam: ſiquidem eo tempore indignamur, & ægre ferimus: uel cum parentes defunctos, aut etiam amicos uidemus: aut cum hoc ipſum ad nos alij perferunt: propterea quod muncij triſtes & mali non minus, quàm uiſa, afferre nobis moleſtias conſueuerint. hoc enim fere fit, ſi quis cogitet ac uideat iucunda, & triſtia, eius animum uarijs affici modis. nam & cogitare & uide-
D re, quæ iucunda ſunt, animum lætitia perfundit, natiuumque calorem dilatat. at triſtia animo uoluere, eaque uidere, lædit animum, noſtrumque calorem conſtringit: eaque res terribilia, formidinisque plena uiſa in ſomnis excitat.

32 *Vt etiam corpora afficiuntur. nam mola cum altera attrita, dentes ſtupeſcunt: circa eundem locum ambulanti, crura tremunt. cum quis ea, quibus opus habet, manibus extollit, ea tremunt: ſerpens derepente conſpectus, pallorem induxit.*

Videndum eſt, quomodo corpora affecta ſint, ut intelligamus, audaces ne, an timidi homines ſint: an facile in morbos cadant, an ne quiduis facile patiantur. ſunt enim, quibus dentes ſtupeſcant, ſi molas inter ſe atteri audiant: alij uero propter rem quampiam uiſu terribilem, palleſcant. Stupor enim hic ſignificat affectum ſolius oris quendam, qui non totum os, ſed dentes, gingiuaſque occupat: quem ſane ne oratione quidem poſſis explicare. ſed cum quidam & auſteros, & acidos cibos ingeſſerit, affectus uero aliquis ſequatur, qui dentes, gingiuaſque obſideat, eundem exoriri in omnibus exiſtimamus. Cumque hic affectus ab acidis, aut acerbis excitetur, obſeruatum eſt, portulacam eſſe medicamentum accommodatum. quanquam portulaca dentium ſtuporem a flu-

xione, aut propter uomitum, aut a ferræ ſtridore, aut ab attritu molæ excitatum nihil plane iuuerit. E quocirca prius inueſtiganda eſt ſtuporis dentium cauſſa: tum adhibenda curatio. De tremore autem ſatis conſtat, ei qui prope locum præcipitem iter faciat, crura tremere. timor enim uires deijcit. ita etiam ſi quis ſerpentem, quem conſpexerit, fugiat, tremulus redditur. quinetiam qui circa dominum, aut formidabilem iudicem eſt, toto corpore tremit. & quidam, ſi eos coram rege loqui uelis, ne uocem quidem non tremulam mittent. Quemadmodum igitur animi affectus, qui motricem facultatem debilitauit, tremulas actiones reddit: ita corporis morbi, qui uiribus noxam afferunt, in cauſſa ſunt, ut tremoris ſymptomata excitentur. Illud porrò ſciendum eſt, ex ijs motionibus, quæ citra uoluntatem fiunt in inſtrumentis uoluntarijs, quæ ſunt ad motum comparata, aliam appellari conuulſionem, aliam palpitationem, aliam denique rigorem: quæ inter ſe differant. ac de ijs eſt a nobis in uniuerſum uno integro libro diſputatum. eius uero motus, qui fit uoluntarius ille quidem, ſed non ſecundum naturam, una eſt ſpecies, quæ nomine tremoris appellatur: de quo nunc eſt nobis propoſitum diſſerere. Tremor igitur fit, non ſolum muſculis, ac neruis affectis, ſed etiam naturalem ſtatum retinentibus: id quod ipſe quoque declarauit, cum ait, Cum quis ea, quibus opus habet, manibus extollit, eæ tremulæ redduntur. ſignificat enim manus naturalem ſtatum retinentes. idque ferè fit, cum quis onus grauius, quàm uires ferre poſſint, aut manibus ſublatum, aut humeris impoſitum portare F conetur. quoſdam enim robuſtiſſimos iuuenes uidemus, qui cum pergraue onus ferunt, tremuli redduntur; ac tum præcipue, cum aſcendere ſcalas conantur. Iam uero etiam animi perturbationes, ut dixi, trementes homines faciunt. cauſſa eſt, quia uires exoluunt: quod illi aperte atteſtantur, qui aut feram, aut latrones, aut aduerſarios conſpiciunt. ac nos iam in eo libro, quem de tremore, conuulſione, & rigore inſcripſimus, tremorem perpetuo ex uirium imbecillitate gigni demonſtrauimus. quoniam autem hæ interdum per ſe ipſæ infirmæ ſunt, interdum uero propter animi affectū, ideo tres ipſarum cauſſarum differentias, ut inſtrumentorum, quæ uoluntaria ſunt, intemperiem: ut animi affectum, ut prægrauans onus, eſſe confirmauimus. itaq; ubi oritur tremor, nec metus eum excitauit, nec eius cauſſa fuit oneris geſtatio, duorum alterutrum ſit oportet: ut uel intemperies inſtrumentorum ſit, uel aliquod in corpore pondus, quod muſculos, aut neruos obſideat. ſcito etiam eandem eſſe timoris cauſſam, cum quis derepente ſerpentem uidet, ac pallescit. porrò de ſignificatione huius nominis χλωρῶ, quod pallidum, ac uiride ſignificat, iam ſæpe ſumus loquuti. ſed hoc interdum per conſenſum fit: uelut nonnullos conſpicimus, qui ſi alij mingant, aut aluum deijciant, idem in ſe a natura excitari ſentiant. ita ſiquis in oculos, quos lippitudo male afficiat, intueatur, primum eius oculi humore implentur: deinde uero, ſi acrius, ac diutius inſpiciat, ipſe quoque eodem affectu corripitur. oculi G enim affectum illum formidantes, ideoque imbecilliores facti, eo morbo facilius corripiuntur.

Timores, ſicut pudor, mœror, lætitia, ira, aliaque huiuſmodi, ut obediant. unicuique autem pars corporis ad actionem accommodata in his obedit: ſudores, cordis palpitatio, & eiuſmodi facultates. 33

Timores, inquit, naturalem habitum immutant, & affectionem quandam afferunt; ſicut etiam facit pudor, mœror, lætitia, ira, & alia, quæ communi nomine perturbationes appellantur. tale enim corpus reddunt, qualis una earum quæque ſit. quoniam autem quæque ipſarum in corpus incidit, uiribus debilitatis, ob eam cauſſam inuehere eundem affectum uidetur. ac de ijs copioſius eſt nobis in libris de Hippocratis, Platoniſque decretis diſputatum: & item ſeorſum uno in libello, cuius index eſt, De animi peccatis, ac perturbationibus. Iam uero ſudores, & cordis palpitatio actioni corporis obediunt, ut etiam alia, quæ ſunt huiuſmodi. eſt enim palpitatio dilatatio quædam præter naturam, quæ omnibus particulis, quæ diſtendi poſſunt, accidere conſueuit. hoc autem ideo adiunxi, propterea quod nec oſſa, nec cartilagines unquam palpitant. cauſſa eſt, quia diſtendi non poſſunt. cadit autem palpitatio non modo in cor, ſed etiam in uentriculum, ueſicam, uterum, inteſtina, iecur, lienem, ac ſeptum tranſuerſum. cum uero arterijs, cordiq; accidit, tum alius quidam, præter pulſum, motus in eis oritur. ex H quo apparet, hunc affectum neque uoluntariæ facultatis, neque organorum, quæ uoluntati obediunt, eſſe proprium, cuiuſmodi eſt tremor, atq; conuulſio: ſed ijs corporibus omnibus, quæ dilatari queunt, accidit. illa porrò non ſua ui diſtenduntur, ſed a ſubſtantia quadam, quæ intrinſecus in ipſa influit. hæc autem ſubſtantia aut humor eſt, aut aerea natura quædam. humorem eſſe, repugnat palpitationis motus, & eiuſdem ſolutionis celeritas. ergo neceſſario concludenda ratio eſt, quandam aeream naturam ſubeſſe: quæ ſi exigua, & ſubtilium eſſet partium, per corpus facile transflueret. qui uero totam de hoc affectu tractationem ſcire aueat, is noſtrum de ea re librum percurrat.

Quæ extrinſecus proſunt, aut nocent: unctio, perfuſio, illitio, cataplaſmatum uſus, lanarum deligatio, & rerum earum, quæ ſunt huiuſmodi. interna item partes talibus obediunt: ac non ſolum externa ijs, quæ intro aſſumuntur: ſed etiam quæ in lanis ab ouibus ſuccidis adhibentur: & quod a rege nomen duxit cuminum uidentibus, & olfacientibus quæ de capite ducunt. 34

His de rebus egit in ijs, quæ ſupra dicta ſunt, Hippocrates: noſque eaſdem expoſuimus: quocirca non iam eadem de eiſdem afferenda ſunt. ceterum interna perſæpe externis obediunt, & modo prodeſſe, modo obeſſe ſolent, & cutis etiam colorem immutare non ſecus, quàm quæ intro aſſumuntur,

ſiquis

A ſi quis enim cuminum potui datum ſumat, is pallidus reddetur. atque etiam hoc ſcitum eſt, multa non ſolum hoc ipſum facere, ſi quis ea odoretur, ſed caput quoque expurgare: cuiuſmodi ſunt, quæ per nares caput purgantia, quæque pituitam euocantia, & lachrymas irritantia nominantur. & alia item huius generis. Quod uero ait, Et quod a rege nomen habet * * *

* * * *

35 *Perturbant ſermones, uox, & huiuſmodi.*

Sic ſcribunt ueteres interpretes. mea uero ſententia eſt, uerbum, perturbant, eſſe orationis ſuperioris finem, ut ſic legatur; Quæ de capite ducunt, turbationem afferunt: tum ſubiungatur, ſermones, uox, & conſimilia: ut intelligamus, ſermonem quoque perturbare, & item uocem magnam, quæ ſubito miſſa ſit: & clamorem, & alia ſimilia, quæ hominibus, nihil tale ſuſpicantibus, accidunt.

36 *Mammæ, genitura, uterus, ſigna in ætatibus, in ſuffocationibus, in tuſſi, & quæ ad teſticulum pertinent.*

Aetatis ſigna eſſe uult mammas, genituram, & uterum: quorum duo communia ſunt uiris ac mulie-
B ribus, ut genitura, & mammæ quodam modo: tertium eſt fœminarum proprium, hoc eſt uterus. etenim in mutatione ætatis, cum pueri in adoleſcentiam tranſeunt, ut ſemen genitale in eis gignitur, & pili circum pudenda oriuntur, ita teſticuli affatim augentur, ſicut mammæ in uirginibus creſcunt, ac ſimul menſtruæ purgationes erumpunt: & uox, præſertim in maribus, immutatur. Inter mammas autem & uterum communio quædam per uenas, ut etiam cum teſticulis, intercedit: & ob hanc naturæ communionem, quæ in particulis cernitur, humorum migrationes fiunt: ita fit, ut teſticulus in tumorem elatus in tuſſi uexatis argumentum ſit communionis, quæ inter pectus, mammas, genituram, & uterum intercedit. interdum uero fit, ut qui diutius ſine dolore coſtarum tuſſi uexantur, ijs abſceſſus in teſticulum fiat. quemadmodum igitur in ætatibus, inque tuſſibus, ita etiam in ſuffocationibus uſu uenit. etenim in ſuffocatione, quæ ex utero fit, tum ſenſus, tum motus uacuitas eſt: & pulſus languidus & paruus redditur: & interdum pulſus ex toto eſſe deperditus uidetur: interdum uoce priuantur: alijs artus contrahuntur: quæ propter frigiditatem fieri plane conſtat: ut nos in libris de locis affectis demonſtrauimus.

37 *Quemadmodum terra arboribus, ita animantibus eſt uenter. alit, calfacit, ac refrigerat. refrigerat autem dum euacuatur: calfacit, dum impletur: ſicut uero terra ſtercorata, hieme calida eſt: ita etiam uenter.*

C

Apud Hippocratem eſt ſuperior uenter, & inferior. ac quandoque ueteres medici thoracem, ſuperiorem uentrem nominantes, uniuerſum uas alimenti, quod poſt ſeptum tranſuerſum collocatum eſt, uentrem inferiorem appellant: quandoque etiam uentrem ſuperiorem uocant eum, in quem cibos deglutimus: interdum uero ea, quæ poſt illum ſunt omnia. ac uentrem quidem inferiorem nũcupant interdum ſola inteſtina craſſa; ſed ſunt etiam, qui ſolum colon inferiorem uentrem dici uelint. hoc uero loco non dubium eſt, quin uentrem inferiorem uocet id uaſculum ſolum, quod aliměta excipit: in quo etiam concoctiones fiunt: cuius facultates, facta comparatione cum terra, Hippocrates declarat. ut.n. arbores alimentum e terra per radices trahunt, ita omnes particulæ a uentre per uenas aluntur. ipſeq; uenter ad naturales actiones obeundas opus habuit neruis maximis a cerebro profectis, ut præſtantiorem, quàm alia omnia, ſenſum nanciſceretur. omne autem animal in ambientem nos aerem per cutim digeritur. ac membra, quæ ſub ipſa ſunt, prius uacuantur: quorum uis, quæ cum eis genita eſt, alimentum trahit ab ijs, quæ proxime accedunt, ut id ipſum, quod euacuatur, reficiat. deinde rurſus illa ex ijs, quæ ſibi proxima ſunt: tum quæ tertio in loco ſita ſunt, ab ijs, quæ propinqua ſunt: atque ita ſemper facta per continuum tranſlatione ad uenas in uentriculum pertinentes euacuatio peruenit. hæ uero ali-
D mentum ex uentriculo trahunt, ſicut ſtirpium radices, quæ in terram demiſſæ ſunt, e terra. porrò terra ipſa, uſquedum anni tempora ſuum ſtatum ſeruent, ſtirpibus paratum, copioſumque alimentum ſubminiſtrat. ac ſi quando propter nimium ſqualorem eius humor exicceſcat, tunc ſtirpes alimento deſtitutæ marceſcunt. in animantibus autem natura uentriculum, ceu alimenti penum eſt machinata, cuiuſmodi terra ipſa eſſe ſtirpibus ſolet. ei quoque appetitum impertita eſt, qui excitatur, cum penuriæ ſenſus exoritur: cum ſcilicet uenæ aliquid ab ipſo uentriculo trahunt. Quemadmodum autě ſtirpes e terra humorem ueluti exſugunt, & emulgent; ita etiam particulæ omnes a uentriculo faciunt: niſi quod hoc opus uniuerſum non animale, ſed naturale cenſetur. In libris enim de facultatibus naturalibus docuimus, uim quandam eſſe in uentriculo, quæ contineat ea, quæ ſumpta ſint: & item aliam, quæ excrementa reijciat: & ante has omnes eſſe eam, quæ alteret: cui natura ſenſum eorum, quæ deſunt, adiunxit: ut uel hac ratione differret a ſtirpibus. ac ſtirpibus quidem ut aliæ quattuor facultates, quas modo memorauimus, maxime inſint æque, ac in animantibus, certe ſenſus eorum, quæ deſunt, ab ipſis abeſt. neque enim futurum erat, ut per os alimentũ ſumerent, cum terram ueluti copioſi alimenti promptuarium habeant, cui inhærent, ipſaq; illis alimoniam perpetuo ſuppeditet. animalibus uero, præterquàm quod a terra procul diſtant innatis particularum qualitatibus, hoc etiam attributum eſt, ut motu uoluntario cieantur, ac locum ex loco commutent. itaq; exſugere ex terra humorem non poſſint. Hoc

autem est inter stirpes,& animantes simile,quod medullæ,ac quasi canali in stirpibus proportione re- E
spondet uena caua,quæ in animantibus inest. ut enim ex sinistro cordis uentriculo arteria oritur, quæ est omnium arteriarum,quæ in corpore animalis sunt,ueluti truncus:ita a uena caua exoriuntur uenæ, ueluti rami quidam a trunco, in totum corpus pertinentes. Ita etiam uentriculus duas habet tunicas, sicut stirpibus natura corticem,membranamq; tribuit. Quando uero calfaciat,& quando refrigeret, non secus,quàm terra; ipse aperte exposuit. * * *

Arbores corticem tenuem,siccumq; habent: intrinsecus uero carne sicca,sana,imputres,diuturna: & ex animantibus, testudines,& quæcquid est huiusmodi. ætatibus,temporibus, annis similia animalia non atteruntur,si melioribus moderate utantur. quemadmodum hydria quod recens est,transmittit; quod inueteratum est,retinet: sic uentriculus alimentũ transmittit,& fæcem,ueluti uasculum,retinet. 38

Quod in stirpibus uidetur,idem in uentriculi tunicis apparet. exterior enim tunica magis carnosa est:interior uero magis membranosa. hæc porrò fibras habet rectas, quæ superne deorsum feruntur: externa uero,obliquas. huius autem rei caussam exposuimus in ijs commentarijs,qui sunt de usu partium. * * * In ætatibus autem,quemadmodum supra dixi,eandem habet rationem puer, quam uer in anni temporibus: eandem iuuenis,quam æstas: eandem,cuius ætas declinat,quam autumnus:eandem denique senex,quam hiems: Sic etiam prima diei F
pars est ueri similis:proxima æstati:tempus uespertinum autumno:hora ultima hiemi. quod in caussa est,ut morbi autumnales acuti sint,ac mortiferi:& hora uespertina uehementiores reddantur:& in suis accessionibus exacuantur. Hippocrates uero eleganti comparatione quadam, sententiam suam aperuit. * * *

Deest finis.

GALENI IN HIPPOC. LIB. DE HVMORIBVS COMMENTARIVS III.

Huius commentarij initium in uno libro manuscripto, quem prius nacti sumus,desiderabatur: in altero uero, qui postea ad nos allatus est, pauca deesse uidebantur.

ODI morborum sunt hi: partim cognati morbi sunt, quos interrogando licet cognoscere: G 1
*partim a regione proficiscũtur. multis enim sunt regionibus familiares:ac multi ipsos norunt: partim ex corpore, & uictus ratione,& * morbi constitutione:uel a temporibus.*

Vt morbos tum dignoscas,tum uero etiam recte cures,genera ipsorum perspecta esse,maxime conducit. quo in genere illud est, ut scias, morbos esse quasdam actionum noxas: atque ita unum esse genus corporum, alterũ actionum:ac corporum quidem genus præcedere actiones, easque producere: illas uero sequi,ac, si statum naturalem corpora conseruent,culpa uacantes,naturalesque existere:si præter naturam corpora affecta sint,illas aut nullas prorsus, aut certe omnino impeditas. ad hæc tertium genus accedit caussarum,quæ affectiones gignunt. post hoc est item aliud quartum genus eorum,quæ insunt corporibus,siue ea naturaliter,siue præter naturam affecta sint:quæ neque commodo,neque incommodo esse actionibus solent:uelut,exempli gratia, si color corporis ex diuturna mora in sole ex albo niger: aut contra ex nigro albus fiat,quod quis in umbra uitam duxerit:aut ruber in lotis, aut pallidus in expauefactis uideatur. hæc enim neque actio est,neque affectio corporis; quæ caussa actionis sit:ac multo minus caussa est,quæ affectus præter naturam afferat. est uero symptoma,quod uarias cor- H
porũm alterationes,siue illa secundum naturam,siue præter naturã affecta sint,necessaria consequitur. ad hæc omnia accedunt modi morborum,quos non minus,quàm quæ dicta sunt, esse nobis cognitos oportet. Veteres hoc nomine τρόπον utuntur in duabus significationibus: interdum ad animi mores explicandos adhibent: interdum,ut differentias,& formas rei,qua de agitur,significent:ut si quis dicat modos uictus rationis,is differentias,aut formas ipsius indicabit,sicut febrium esse multos modos dicimus,ut earũ differentias,aut species significemus. hoc uero loco nomen τρόπον non significat mores animi,sed formas morborum. utrum uero differentias,aut formas,aut species modo dicas,nihil interest. Sic quoque est ab ipso in libro de officina medici conscriptum,lucis duas esse species,perinde ac si differentias,& modos dixisset:cum fuerit hoc in more positum,institutoque maiorum, ut quæ ex diuisione rerum generalium exoriuntur, differentias,species,& modos appellarent. In eandem significationem illud quoque dictum est in primo de morbis uulgaribus,ubi scriptum est,Sunt,inquit,modi,status,& accessiones singularum harum febrium. planum enim est,ibi species, differentiasque significari: propterea quod statim subiungit,continuam incipere aliquibus uehementissimam, & paulatim usque ad iudicationem fieri leuiorem:quibusdam uero contra: interdum quendam esse ex utraque conflatũ modum. quæ quidem accidunt omnibus febribus,quæ continuæ sunt,& diuturnæ, & item alijs morbis

A bis omnibus, qui & acuti sunt, & longi. Cognoscimus autem modos morborum tum ex communi omnium natura, tum ex cuiusque hominis propria: itemque ex ijs, quæ offeruntur, & ex universa aeris nos ambientis constitutione, & cuiusque regionis, & ex consuetudine, & uictus ratione, & institutis, & ætate, & accessionibus, & alui excrementis, & urinis, & uomitibus, & sudoribus, & sputis: præterea uero ex rigore, frigore, tussi, sternutatione, singultu, æstu, flatu, sanguinis e naribus, & hæmorrhoidibus profluuio, & abscessibus: de quibus omnibus deinceps differetur: præterquam de communi omnium, & de cuiusque propria natura, & de sermonibus, & de abscessibus, & insomnijs, & anni temporibus, & statu, & alui excrementis, & urinis, & uomitibus, & sputis, & sudoribus, & singultibus, & alijs plerisque, de quibus supra copiose locuti sumus. Itaque ex ijs, quæ offeruntur, suppetit nobis præcognitio, si cum illa praua sint, ægrotus nihil se habeat deterius, mediocris morbus censebitur. at si omnia, ut par est, fiant, ægrotus uero præterquam quod nullum fructum ferat, uehementius conflictetur, prauus morbus iudicabitur. mihi enim sæpenumero uel ex oblatis modos morborum dignoscere contigit. Regionem uero magnopere nobis esse ad prænotionem adiumento, ipsemet in libro de aere aquis, & locis, apertissime declarat in eo loco, in quo docet, quinam morbi in singulis regionibus plurimum uersentur. * * *

B

Desiderantur permulta.

possumus enim ex arte coniectura consequi, quales, quantique humores redundent in corpore. * * * ceterum uocant instituta, ea omnia, quæ homines aut usu, aut necessitate coacti faciunt: ut quæ ad terram colendam, aut ad studium litterarum, aut artem medicinalem, aut philosophiæ scientiam, aut ad alias artes, & actiones pertinent. nam qui in agro uitam degit æstiuo tempore, & in sole sub dio, & tenui diæta utitur, ac laboribus se tradit, is quantum ad hanc uitam attinet, amaram bilim potius, quàm pituitam coaceruabit: ut qui in umbra, in otioque uiuit, & se se explet, pituitosum humorem potius colliget. * * * Nam & in libris de temperamentis, & item in aphorismis dictum est copiosius. nunc uero sufficiet dicere, non mediocrem utilitatem nos etiam ex ætatis cognitione percipere. * * * aliud enim significat in principio accessionis refrigeratio: aliud, si in declinatione oriatur: sicut etiam, si per totam exacerbationem perdurarit, non bonum signum fuerit. Flatus autem in genere spirituum continentur: de quibus in præsagijs uerba fecimus. † * * * Differunt enim. ac sic nominant eos morbos, qui in corpore diu permanent: ut ipse in aphorismis declarauit, cum ait, Maximam partem senes minus, quàm iuuenes, ægrotant: si uero diuturnis morbis corripiantur, cum ijs fere moriuntur. id autem perinde accipiendum est, ac si dixisset morbos simul nutritos. illi enim huiusmodi non sunt: sed potius ori ri in regione solent: quos etiam patrios in libro de aere, aquis, locis, & regionibus uocat: interdum etiã populares, ut hi ex altera parte communibus omnium, & uulgaribus respondeant: cuiusque autem, inquit, futuri temporis, annique statum, & qui morbi omnium communes aut æstate, aut hieme sint ciuitatem inuasuri, prædicet. & item, cum ait: Atque hi quidem morbi sunt eis patrij, præter quàm quod si quis morbus omnium communis ex mutatione temporum existat. & item inferius, cum subiungit: Hic autem morbus eis æstate, & hieme connutritus est. ex quibus apparet, morbum congenitum, & cõnutritum, non eundem esse, ut diximus: sed * * *

C

† ... uidentur ..., quæ ad morbos cognatos ptinẽt

Quædam desiderantur.

D *Regiones autem, quæ ad tempora male affectæ sunt, tales morbos pariunt, quale fuerit tempus, cuius similitudinem gerunt. uerbi caussa, si eadem die frigus & calor fuerint, autumnales morbos in regione creabunt: hæcque proportio in alijs item temporibus seruabitur.*

Cum, inquit, regiones male affectæ sunt ad anni tempora, tales morbos pariunt, qualia tempora fuerint. atque id quidem merito fit. neque enim temporum appellationes sed temperaturæ sunt morborum caussæ. cum igitur hæ a sua natura desciscunt, morbos quoque diuersos gigni necesse est. quoniam autem tempora propriæ temperaturæ, non appellationis ratione, humores adaugent, ideo si aeris nos ambientis temperies immutetur, etiam humores necessario immutabuntur. ut igitur tempora, propriam sui temperaturam retinentia morbos eos pariunt, qui naturis temporum proportione respondeant, sic etiam morbi tempora præter naturam immutata consequuntur. Itaque cum in aphorismis legeris, morbos, quorum æstiuo tempore magnus prouentus est, febres continuas, ardentes, ac maximã partem tertianas esse, in primis adhibe animum, ne male intelligas, quod æstatis, quæ præter naturam affecta sit, mentionem Hippocrates fecerit: sed potius, quæ suum ordinem, modumque seruauerit. ut enim hiems est totius anni partibus humidior, ac frigidior, ita eius contraria esse æstas debet, ut siccissima, calidissimaque sit. at contra si hiems sicca sit, æstasque humida succedat, certe tempora suam naturam non seruabunt, proinde eo tempore morbi æstiui per æstatem non abundabunt: neque hiberni per hiemem;

hiemem, neq; uerni per uer, si ipsum fuerit inequale, & non ordinem seruarit. eadem erit autumni ratio. E
neque enim, ut dixi, propter temporum nomina singuli morbi accidunt, ut tales, aut tales sint, sed pro-
pter aeris, qui nobis circunfluus est, temperaturam oriuntur. nam ut est huius ipsius natura, ita etiã nos
afficit. atque in hanc sententiam dictum ab Hippocrate est, Cum uer simile autumno fuerit, tum autum- »
nales expectare morbos oportet. hiems autem humidam, frigidamq; habere constitutionem quandã
debet: æstas calidam, & siccam: uer in medio utriusq; est accurate constitutum: sed in autumno frigus
mane, meridie uero magnus calor, & rursus ad uesperam in frigus fit commutatio. Itaque si in alio anni
tempore, quàm autumno, inæquale fuerit & frigus, & calor, idq; eadem die accidat, tunc autumnales
morbi sunt expectandi. manifesta caussa est. illa enim constitutio autumnali statui proportione respon-
det. quare haud mirabile est, si tales morbi eo tempore oriantur. at si anni tempora suam naturam serua
rint, nihil tale, quatenus ad anni tempora pertinet, unquam eueniet. quare tempus æstiuum, quod cali-
dum, sicumq; est, magnam afferet febrium tertianarum copiam: ac regio item calida & sicca maiorem
uim illarum febrium, quàm humida, frigidaque producet. sed ægrotantis quoque temperatura ad hãc
ipsam rem magnopere faciet. quod si uictus ratione calidiore, siccioreq; utatur, quæ quidem posita est
in pluribus laboribus, uigilijs, curis, solicitudinibus, & cibis copiosioribus, & bili gignẽdæ aptioribus;
is etiam se ipso biliosior fiet: atq; ita nimirum siccior, atque calidior. eadem est aliorum temporum ra- F
tio. nam si uere nõ solum frigus, sed etiam humiditas dominetur, profecto morbi hiberni abundabunt.
idem est de æstate, deque alijs temporibus existimandum. neque enim tẽpora, sed qualitates sunt, quæ
humores gignunt: & humores ipsas qualitates pariunt. perspicimus enim iracundiam excitari maxime,
in quo bilis exuperat: & uicissim, in quo iracundia exuperat, in eo biliosos humores gigni. Sic etiam
timor, & animi demissio melancholicum humorem efficiunt: & humor ipse melancholicus timorẽ, ani-
miq; demissionem parit. de ceteris idem est censendum.

Alij ab odoribus cœnosis, & palustribus.

Duplex est genus caussarum, morbos efficientium, aliæ enim foris adueniunt, aliæ a nobis ipsis profi 3
ciscuntur. atq; ad noxas externas quædam interdum nostræ particulæ infirmæ sunt: quædam uero ad
internas. nam morbi nostra ui fiunt aut a plenitudine, aut a malitia humorum: caussæ uero externæ
ideo corpora animantium lædunt, partim quod intemperiem quandam gignant: partim quod fran-
gant, aut incidant. nulla tamen res est, quam uitare non possimus, præter aerem nos ambientem.
is enim immoderatius calfactus, aut refrigeratus, aut humidior, aut siccior redditus nostram immu-
tat naturam: & symmetriam corporum, quæ sanitas est, corrumpit. ac ceteris quidem caussis neq; per-
petuo occurrimus, neque ipsæ totum diem circa nos sunt: at in aere morari semper, ipsumq; spiritu du- G
cere oportet: nec possunt corpora ad illius immutationem non simul & affici, & immutari. itaque medi
cus, qui recte curaturus sit, optimum, uitiosumque aerem debet cognoscere: ut qui ex illo morbi fiant,
qui secus: & qui uitandus aer sit, aut non, intelligat. ac de ijs omnibus iam est a nobis in commentarijs
in librum de aere, aquis, & locis, regionibus, & habitationibus dictum. nunc tamen quædam etiam sum
matim, recordationis caussa afferemus. Aer igitur accurate purus, esse optimus uidetur. est autem huius
modi, qui neque e stagnorum, aut paludum halitu sit perturbatus, neque ex profundo specu emissus, cu
iusmodi sunt, quæ Charonia appellantur. hæc enim ideo, quod aerem corrumpunt, morbos creant. idẽ
facit is aer, qui uitium ex cloacis magnam aliquam urbem expurgantibus, contraxit: itemque is prauus
est, qui ab aliqua corruptela, aut fimo inquinatur: ut ille etiam, qui propter uicinum stagnum, aut flumẽ
nebulosus est. qui uero cauo in loco altis montibus est ex omni parte conclusus, nec ullum perflatum
recipit, suffocans, putrisque censetur. quemadmodum autem omnibus æque conducit, ut optimum ae-
ra spiritu ducant, utileq; est, ut eo puer iuuenis, & senex utantur: sic prauum uitare omnes decet: propte
rea quod ætates omnes lædit. ceterum aer a sole illustratus ab eo, quem sol nõ attingit, & ab umbroso,
itemq; diuturnus a nocturno differt. nam quem sol tangit, calidior, tenuiorque est: umbrosus uero cras-
sior est. calidior porrò, ac tenuior corpora, quæ melius perflentur, efficit: frigidius, & crassus, contraria. H
Præterea prior est is, qui in urbe est, quàm qui ruri habetur: caussa est, quia urbanus aer non secus, quàm
qui conuallibus cohibetur, calidior, crassiorque est. Sol enim aerem, perflatu uacantem calfacit, motio
nis uero uacuitas crassum reddit. id quod pati aer uidetur, quia multæ, & omnis generis exhalationes
ex urbe in ipsum fluunt. qui uero ruri aer est, cum tenuis, purusque sit, homines cibi appetentiores facit;
& ut meatus magis fluxiles sint, & sensus uegetiores fiant, & melius alantur homines, meliusque con-
coquant. cum tamen aerem, qui in hortis habetur, uitare conuenit: idque propter cloacas, quæ latrinas
plerunque in hortos repurgant, & magnum quoque fœtorem & halitum ex oleribus, arboribus, frutici
busque prodeuntem, qualis est, quem brassica, & carea, & buxus mittunt: quorum uicinitas aerem cir-
cunfluum uitiat. Quibus quidem sit rebus, ut Hippocrates hoc loco censeat, cognoscendum esse, qui
nam morbi ex odoribus cœnosis aut, palustribus oriantur: siquidẽ hi & uulgares, & omnis generis mor-
bos excitare consueuerunt. auctor enim secundi de natura humana libri aerem communissimam mor-
borum caussam appellat, nec minus fere, quàm aer, aqua efficit. quocirca eius quoque naturam, & quali
tates præstat habere cognitas, atque perspectas: quando sunt quædam puræ, quædam lutulentæ, quædã
palustres: ut quædam salsæ, quædam aluminis naturam referunt, quædam æris, aut alterius rei qualita-
tes imitantur. copiosius autem est actũ de his in libro de aere, aquis, & locis: ac plerunq; morbi ex pra-
uis

A uis aquis,& quæ aliquam habeant qualitatem proficiscuntur. quare præstantissima aqua debet omni prorsus uacare qualitate & quod ad gustatum,& quod ad odoratũ pertineat:& suauissima item bibenti,& pura uideri,& cito hypochondria permeare. Hippocrates ipse leuissimam præfert ceteris. eam cognosces,quod cito calefiat,citoq; frigefiat. huiusmodi autem sunt,quæ hieme calidæ,æstate frigidæ: ut pessimæ sunt,quæ æque atque anni tempora uel frigidæ sunt,uel calidæ. æstate enim calor extimam terræ partem adit,hieme uero ima petit. quod in caussa ego esse existimo,ut, quia fontes è profundissimis locis manant: omnes sint hiberno tempore calidissimi; æstiuo,frigidissimi. De aquis autem sponte nascentibus nihil opus est modo differere. palustres uero,foetidas,aut in quibus absurdæ qualitates insunt, priusquam decoquendo immutaris,ne offerto. aquam enim,quæ decoquitur,calor totã æque fundit,& ad secretionem aptam facit. nam dum refrigeratur,terreæ partes innata grauitate descendentes in fundo uasis residebunt:ac nos aqua in aliud uas sensim transfusa,uti sine noxa poterimus. Aquæ autem omnes,quæ è stagnis hauriuntur,pessimæ sunt. habent enim absurdum odorem quendam, perinde ac putrescentes. eædem æstate calidæ sunt,hieme frigidæ: quod est prauarum aquarum argumentum uel maximum. Solæ autem paludes Aegyptiæ inter omnes,quas ego quidem norim,salubres sunt: propterea quod aqua hieme non putrescit: siquidem non supercalefit. Nilus uero paludes per autum-
B num explens,ueterem aquam eijcit:& nouam inuehit. Sunt etiam quædam aquarum differentiæ ex herbis,quæ in illis nascuntur, profectæ,& a metallis contractæ. ac metalla quidem in caussa sunt, ut aquæ sint ad potum noxiæ: herbæ uero partim aquam uitiant,partim corrigunt. nam & sium,& nepita, & adiantum,aquam bonam uitiant:ei,quæ alioqui praua sit, commodi quidpiam impertiunt. atque huiusmodi aquæ sunt ad meiendum aptiores: sicut etiam ab alijs herbis alias ducere qualitates possunt: a quibus ueluti medicamentum quoddam commixtum aquis comparetur.

4 *Alij ab aquis calculosi,lienosique:alij a uentis bonis,& malis incipiunt.*

Prauæ aquæ potus non modo calculum gignere,sed morbum etiam omnibus communem excitare potest. idque in exercitu quodam usu uenisse,memoriæ proditum est. Ipse uero in libro de aere,aquis, & locis ita de aquis scribit: Quæcunque inquit,stagnantes,stabilesque,& palustres sunt,eas æstate calidas,& crassas,& foetentes esse necesse est: itemque decolores,prauas,biliosas: quippe quæ non defluant,sed aqua pluuia semper noua accedat, solque adurat:hieme uero concretas, frigidas, ac præ niue, glacieque perturbatas. qui uero eas bibunt,eorum lienes semper magni,uentresque duri, tenues, ac calidi erunt. Præterea addit,Ad hæc inquit,aqua inter cutem plurima,maximeque perniciosa exo-
C ritur. tum subdit. Quæ autem ex niuibus, glacieque fiunt,prauæ sunt omnes. cum enim semel concretæ sunt,in pristinam naturam non amplius redeunt: immo uero earum leuitas, dulcedoque excernitur,& euanescit; quod uero turbidissimum,ponderosissimumque in eis est,ibi relinquitur. quæ res facit,ut eas esse pessimas dicat. hæc autem subiungit: Homines uero inquit,potissimum calculis,renumque doloribus,& urinæ stillicidio,coxendicumque morbo corripiuntur,herniasq; patiuntur,cũ aquas cuiusque generis bibunt. De uentis autem aquas immutantibus,hæc sunt ab ipso conscripta. Huic autem uim adhibet boreas,huic auster. de ceteris est eadem ratio. Calculi igitur non modo ex aquis gignuntur, sed multis alijs de caussis. atque in pueris quidam uolunt calculos fieri,quia, propter uasorum exiguitatem,meatus adhuc angustos habeant. quod tamen uerum non est. ita enim potius oporteret calculos in renibus eorum gigni; propterea quod transitus & uiæ renum sint angustæ:& non fieri in uesica,cuius lata ceruix est. in ijs autem,qui progressa ætate iam sunt, caussam calculis gignendis affert actionum imbecillitas,crassorumque humorum cruditas:in pueris uero,in quibus est magna natiui caloris copia,& ualidæ sunt actiones,materia crassa funditur,& in renes comportatur, & in uesicã facile percolatur. quia uero uesica frigida est, utpote neruea,& pauco prædita sanguine,& quia est amplissima in ea cauitas,ideo crassitudo in ipsam transmissa,ibi iterum cogitur, & concrescit: & concre-
D tionis huiusce principium accipit,cum in uesica diu commoratur. quin etiam crassa in pueris urina, & edacitas,& motiones a cibo,cum ludunt, ac prosiliunt,caussæ calculorũ esse possunt. Iam uero usus casei,& lactis:quod suapte natura crassum est, ad gignendum lapidem esse aptissimus uidetur. aliam quoque subiungere caussam possumus,quæ est huiusmodi: ex magna caloris copia,quæ in pueris est, materia in uaporem abiens lapidem generat. Interdum etiam grauem dolorem homines sentiunt,atque ubi angor sit,ignorant,quamuis ille renes obsidere uideatur. incertum enim est,utrum in colo,an in renibus constiterit. interdum uero calculum,qui dolorem afferebat,solum esse excretum uidimus. interdum etiam cum cruore: abrasis nimirum ijs corporibus,per quæ transiuit:pręsertim si lapis asper, aut acutus fuerit. post hæc autem in urinis erunt sabulosa subsidentia. at si colon patiatur,tunc neque sabulum,neque lapis,neque sanguis subsidere inuenietur: sed humor quidam,quem uitreum Praxagoras uocabat:qui & colore,& consistentia est uitro liquefacto persimilis. Et quoniã lien erat crassum,& limosum humorem ad se attracturus,ideo melancholicum excrementum,quod suo pondere deorsum fertur,in ipsum uergit: & quandam ueluti gulam ex simis ipsius lienis partibus productam, uenosum uas,ad portas extendit,ut nihilo minus iecur purgetur, quàm si prope ipsum lien esset collocatus. est enim ueluti sanguinis limus quidam,qualis in uinis crassis subsidere solet,quam fæcem nominant. quę si diutius retineatur in corpore,nec per aliquem sensibilem,aut occultum meatum excernatur,sed mu-

tetur,

tetur,ac computtescat,atra bilis accurate gignitur . uerum antequam hæc generetur,lien illam ueluti E
fæcem sanguinis ad se trahit,& iecur expurgat:hocque melancholico humore lien ad sui nutritionem
abutitur . Si quando igitur lien non ita recte iecur expurgauerit,& sanguis multum huius limi habeat,
tunc illa,quæ nigra appellantur,excrementa deijciuntur:ac multi alij affectus : atque etiam progressu
temporis ij,qui lienosi appellantur,consequuntur . Lienosi enim sunt,quorum lienes obsidet inflamma
tio,nec ad naturalem statum redeunt , nec abit inflammatio , sed duritia in eis manet,& natiuus corpo
ris color immutatur . atque hi lienem habent natura imbecillum . Lien uero etiam uel in molem assur-
git,uel intumescit , uel inflammatione tentatur . Verum quia dixit absolute, Lienosi,merito existit quę
stio,quos nam hic affectus uelit intelligi. Scito autem hoc loco intelligendos esse omnes eos,quos pra
uæ aquæ gignunt : & qui ex illarum tum potione,tum uero omni usu proueniunt:& qui ex hisce caussis,
atque occasionibus oriuntur : & omnes,qui ab affectibus lienis originem ducunt,cuiusmodi sunt aquę
inter cutem,herniæ,calculi,morbus regius,& qui sunt huius generis:itemque scirrhi,inflammationes,
& omnino obstructiones,ac colliquationes . Quod uero subiungit, Alij a bonis uentis, & malis inci-
piunt,habet hanc sententiam . quosdam morbos esse,qui originem a certis uentis ducunt . Qui uero
boni,aut mali uenti sint,ipse deinceps docebit . præterquam quod in aphorismis multa de eis dixit , &
in libris de uulgaribus morbis non pauca memorauit . Alij uolunt illo nomine πνευμάτων , non uentos F
hic significari,sed aerem,quem spiritu ducimus,& mittimus:in qua significatione dictum ab Hippocra
te est,morbos tum a uictus ratione,tum a spiritu,quem introducentes uiuimus, exoriri.id quod illis pla
cet,quia sæpe homines propter aeris inspirationem lædi solent,ut in locis,quæ Charonia appellantur,
accidere perspeximus . hoc tamen mihi non probatur : siquidem de aere dictum est superius . nunc.n.
aperte in ipso statim initio præposuit hoc,alij ab aquis,& tamen ea quoque est uera sententia .

Qualia fuerint tempora,tales etiam morbi erunt:& ex his constitutiones ducentur: si tempora tempestiue , & ordinate 5
progrediantur,morbos indicatu faciles parient:morbi autem temporibus familiares,indicant mutationes.

Propria constitutionum elementa sunt iam a nobis demonstrata:& eadem in libro de aere,aquis,&
locis Hippocrates docuit . anni enim tempora qualitatibus,ut humiditate,caliditate,frigiditate,ac sic
citate differunt:atque hiemem alia tempora superare humiditate,ac frigiditate ostensum est: æstatem
caliditate,ac siccitate : uere , neutrum in neutra repugnantiæ parte excellere , neque siccum humido ,
neque calidum frigido:sed esse omnium totius diei, ac noctis horarum similitudinem , ac nullam ma-
gnam in illis fieri mutationem:autumno mane frigus,meridie æstum,uesperi frigus iterum uigere : &
tamen in ipso siccum humido,& frigidum calido præstare . hæcque est temporum ordinem suum ser- G
uantium constitutio,quæ in annis plerunque cernitur:atque homines eam mutationem,quæ paulatim
fit,uix toto tempore persentiscunt . quod si ea fiat maior,tum neque tempestiue,neque ordinate anni
tempora procedunt . Quænam autem sint prædictarum qualitatum uires,ut humiditatis,siccitatis,ca-
liditatis,& frigiditatis,docet ipse in aphorismis,cum ait:Ex anni constitutionibus in uniuersum sicci-
tates sunt imbribus salubriores,& minus mortales. Imbribus enim morbi fere nascuntur hi,febres lō-
gæ,alui fluores,putredines,morbi comitiales,attonitique,& anginæ:siccitatibus uero hi, tabidæ lippi-
tudines,articulorum dolores,urinæ stillicidia ; quæ ab Hippocrate de ea differentia, quæ in humidita
te,siccitateque est,dicta sunt . de ea uero , quæ in caliditate,frigiditateque uersatur,locutus est,cum de
aquilonalibus,austrinisque constitutionibus agit:de quibus paulo post differetur. Nunc uero,cum pri
mas constitutionum uires didicerimus,facta de omnibus ijs,quæ accidunt,constitutionibus coniectu-
ra,debemus uia & ratione progredi sic,ut qui morbi futuri sint,& quo modo prohiberi possint , aut si
iam constiterint , quomodo curandi sint,inueniamus . neque in his rebus disquirendis non est adhi-
benda diligentia, ut quod ad regionis naturam pertinet,intelligamus : propterea quod regio quoque
aliquid indicat,quod ad prænotionem morborum facit : sicut etiam cuiusque natura, ætas , uitæ insti-
tutum,& uictus ratio . humidæ enim, frigidæque naturæ etiam propter externas caussas facilius in eos H
morbos cadent,quos humida, frigidaque pariet constitutio:contrariæ uero,difficilius. Itaque si omnia
anni tempora suam naturam seruarint,morbos iudicatu facillimos parient:sin secus,difficiles : hoc est,
qui male iudicabuntur . alterutrum enim horum duorum continget,uel ut iudicationes cum periculo-
sis symptomatis coniunctæ,uel perniciosæ sint:uel,hoc tertium accidat, ut recidiuæ fiant. De morbis
autem patrijs , ac familiaribus habes quæ ipse scripta reliquerit

* Cetera non extant . *

Vt autem tempus uariabit,ita similes,aut dissimiles morbi erunt,qui eo tempore orientur . Si uero similiter procedat, 6
morbi quoque huiusmodi erunt,& ad talem modum tracti,qualis est morbus regius autumnalis : frigora enim ex calori-
bus:& calor ex frigore .

Quomodo anni tempora uarientur,ipse in libro de aere,aquis,& locis aperte demonstrauit : item-
que in libris de morbis uulgaribus,nec minus etiam in aphorismis:ueluti cum ait , Cum hiems squali-
da,aquilonalisque fiat,uer pluuium,& austrinum,tum æstate acutæ febres, lippitudines , & difficulta-
tes intestinorum erunt . Et cum ait,Si hiems pluuia,& austrina fit,uer squalidum,& hibernum , mulie-
res,quibus sub uer partus instat,ex quauis occasione abortum faciunt . Et in libris de uulgaribus mor

bis

A bis hoc modo, cum totus ille ductus ad austrinum statum uergeret, & cum squaloribus iunctus esset: & cum subdit: Cum autem totus annus frigidus, humidus, æquilonalisq; fuisset. Post has omnes constitutiones aliam ualde inæqualem subiunxit, quæ in principio frigida, humidaque fuit: deinde austrina, cum humiditatibus immoderatis iuncta ab autumnali æquinoctio usque ad uergiliarum occasum: deinceps uero frigida, & sicca, in qua uenti aquilones maximi per totam fere hiemem spirarunt: tum frigida, & sicca usque ad caniculæ exortum. inde magni æstus usque ad arcturum uiguerunt: circa quē pluuiæ austrinæ usque ad æquinoctium fuerunt. atque in ea frigidum, & siccum superasse ceteras qualitates conscripsit. Licet etiam alias plerasque constitutiones in libris de uulgaribus morbis, quæ inæquales fuerint, conscriptas intueri: de quibus loqui non est huius loci, ac temporis. immo uero etiam in aphorismis scriptum reliquit, Temporum mutationes maxime morbos gignere. addiditq; magnas mutationes aut frigoris, aut caloris, & alias ad harum proportionem idem efficere. Præterea uero subdit hæc, de quibus est item supradictum: In anni temporibus, cum eadem die modo frigus, modo calor uiget, autumnales expectare morbos oportet. in præsenti uero ait, morbos similes, aut dissimiles ex temporum mutationibus oriri. deberent enim similes gigni, quatenus temporum postulat ratio: dissimiles uero, qualis est mutatio, atque uarietas. Ipse uero exempli caussa, ut uarietatem cognoscere-

B mus, autumnalem morbum regium proposuit. planum enim est, morbum regium de numero eorum esse, qui æstate solent hominem inuadere. itaque si, autumnus talis sit, ut æstati proportione respondeat, in eo morbi æstiui uigebunt. gignet enim pallidam bilim, quam æstate uigere perspectum habemus. ea enim bilis quandoque in totum corpus diffunditur, idque ratione iudicationis, ptout ipse in aphorismis memorauit: Regius morbus ante diem septimum, in malis habendus est: caussa mali est, quia hic abscessus nobis indicat, prohiberi, ne iecur bili expurgetur: eamque per uentrem excerni, iecore nimirum obstructione, aut inflammatione obsesso. hoc etiam symptoma fit uiscere ipso male affecto, aut quia scirrhum, aut quia inflammationem, aut quia obstructionem patiatur. quorum duo postrema fieri derepente possunt. Quandoque uero alia, quàm iecoris, affectio eundem affectum pariet: propterea quod etiam citra iudicationem, atque ullam prorsus iecoris affectionem, sanguinem bili infectum ex quadam absurda corruptela perspicimus: qualem morsus † ferarum afferre solent: quam nos curare cōsueuimus antidoto, quam theriacam uocamus; sicut alias medicamento, quod bilim ducat, purgare cōsueuimus.

† Serpentum.

7 *Etsi æstas biliosa fuerit, bilisque aucta intus relicta sit, etiam modice lienosi fiunt.*

Bilis æstate adaugetur, propterea quod corpus præter naturam æstiuo tēpore excalfit. id quod ipse

C in libro de natura humana conscripsit his fere uerbis: Æstate inquit, sanguis adhuc robur obtinet, & bilis sese extollit in corpore, & usque ad autumnum manet: sanguis uero exiguus redditur: quod ei sit autumnus natura contrarius. bilis autem & æstiuo tempore occupat corpus, & autumno. Si igitur bilis per æstatem aucta intus in autumno sit relicta, tunc morbi a bili exorti homines corripient: & eorū ortum anni tempus nihil prohibebit. cum enim sit mutata constitutio, haud mirum est, si aliorum temporum morbi in illa exoriantur.

8 *Cum autem uer quoque ita progressum sit, tum uere etiam morbus regius nascetur. hic enim motus est secundum hanc formam tempori anni proximus.*

Quemadmodum autumno æstiui morbi oriuntur, cum autumnale tempus sit æstiuo persimile; ita si ueris progressus sit statui æstiuo similis, idem usu ueniet. ergo morbus regius ex bili aut flaua, aut pallida, quæ æstate redundat, exortus, etiam uere proueniet: si modo illud tempus naturam æstatis seruarit. etenim uere sanguis augetur: ac si corpus prçter naturam excalfiat, bilim coaceruabit: ex qua morbi æstiui proficiscuntur. hunc enim motum esse tempori anni, hoc est æstiuo, proximum dicit. nam æstas est inter uer & autumnum media interiecta: & cum uer definit, æstas incipit.

D

9 *At cum æstas sit ueri similis, sudores in febribus, & febres faciles, & non peracutæ, neque peraridæ, quod ad linguas attinet, fient.*

Est iam supra dictum, non appellationem, sed temperaturam anni temporum in caussa esse, cur morbi oriantur. cum igitur tempora propriam naturam seruabunt, tum morbi conuenientes temporibus ipsis stati ac certi, & ut conuenit, fient. cum uero tempora de suo statu deflectunt, etiam morbi necessario de suo cursu declinant: propterea quod statum temporis consequuntur. Itaque sicut dixit, cum uer sit æstati simile, tunc morbos æstiuos expectandos esse, sic modo, si æstas fiat ueri similis, multos sudores in febribus fore. uer enim calidum, humidumque est: neque quicquam in eo per ullam partem repugnantiæ dominatur: ut neque sicco humidum præstet, neque calido frigidum. horum autem alterum, hoc est calidum, in æstate est: alterum hoc est humidum, hiemi etiam tribuitur. Copiosi uero esse sudores non possunt, nisi aer, nos ambiens, calidus sit: id quod & ueri, & æstati esse commune apparet: sed tamen uaria ratione: ac nisi humiditas quædam in corpore redundet: quod est ab æstatis natura alienum: estque & ueri, & hiemi commune. ex quo sit, ut in statu æstiuo, qui sit uerno similis, copiosi sudores merito dimanent. æstas enim, quæ secundum suam naturam procedat, quæ quidem satis squalida esse cōsueuit: superuacaneas humiditates per halitum digerit, quæ nimirum hieme, uereq; sint coaceruatæ.

tatæ.quæ uero fit ueri similis,ea propter calorem ad extimas partes trahit. uerum propter magnã uim E humiditatis,quæ intus in corpore est copiosius relicta,id quod traxit,discutere, atque dissoluere in uaporis speciem non potest. ex quo sequi uidetur, ut humiditas, dum tota per æstatem in iudicationibus excernitur,multos sudores efficiat. eadem caussa facit,ut morbi neque peracuti sint, quos alioqui esse acutos necesse esset:neq; aridam linguam reddant:siquidem non est uehemens quidam calor,qualis in æstate esse solet:quando hæc ipsa non suam,sed ueris naturam seruat. proinde fit, ut neq; adurat materiam,neq; exsiccet,prout æstiuus calor facit:qui etiam citra febrim,linguam exsiccat.

Cum uero hibernum uer fiat,& postremum hiemis tempus, hiberni etiam morbi, & tusses, & peripneumoniæ, & anginæ existunt. 14

Merito dixit hibernos morbos fore uerno tempore,si uer hibernum fuerit. eadem enim tibi suppetet aliorum temporum ratio:ut qualis sit mutatio, tales etiam morbi excitentur. atque hieme quidẽ hi solent oriri,pleuritides,peripneumoniæ,grauedines, raucitates, tusses, & alia item permulta genera. quocirca si uer fuerit hibernum,conuenienter quoque ei tempestati morbi hiberni existent.etenim hieme fiunt peripneumoniæ,& pleuritides,quod instrumenta respirationis propter uim frigoris lęduntur. ob eandem caussam febres,dolores costarum,grauedines, raucitatesq; fiunt. nam ut illic instrumenta F respirationis, ita hic caput frigus lædit. Ait uero illo item tempore anginas fieri, licet angina morbus autumnalis sit. quanquam esse etiam uernus uidetur, ut ipse in aphorismis adnumerauit: Vere inquit, insaniæ,melancholiæ,morbi comitiales,sanguinis profluuia,anginæ,grauedines,& cetera.angina uero fit autumno ex humoribus biliosis in fauces decumbentibus: uere autẽ ex humoribus pituitosioribus constat.quod excrementorum magna uis sit ad fauces comportata: uel quod destillationes a capite in faucibus impactæ,firmatæque sint.

Autumnus quoque si non in tempore,ac derepente hibernarit,non assidue tales morbos facit,propterea quod non in tẽpore incepit,sed inæqualiter fiat. ideo etiam tempora indicatione uacantia,& inconstantia sunt: quemadmodum morbi quoque,si prærumpant, aut prius excernantur, aut intus relinquantur. recidiuas quoque tempora faciunt, sicut & morbos ita pariunt. 15

Autumnus ab arcturi exortu sumit initium.oritur autem arcturus ante autumnale æquinoctiũ:sicut etiam ueris principium censetur æquinoctium, quod eo tempore accidit: finis est ortus uergiliarum. hunc uero ortum esse æstatis initium,sicut esse finem æstatis,& principium autumni ortum arcturi, qui autumnale æquinoctium diebus fere duodecim anticipat,perspectum habemus. quinetiã occasus uer G giliarum est hiemis initium,& autumni finis.Si igitur autumnus non in tempore, sed derepente hibernabit,hoc est ad hiemis naturam uerget,hiemisque constitutionem nanciscetur,tũc morbi autumnales non assidue excitabuntur.caussa est,quia,in suo tempore non incepit,neque item oportune. Ipse enim in primo de uulgaribus morbis,ita scriptum reliquit.In Thaso ante autumnum frigora non in tempore sed repente,aquilone,austroque multum spirantibus,humida, & quæ prius proruperunt. nam propter humorum malitiam,quæ eo tempore est,& propter inæqualem aeris temperaturam, quartanæ, erraticæque febres,lienes,aquæ inter cutem,tabes,urinæ stillicidia,leuitates intestinorum, & eorundem difficultates,& coxendicum morbi,& anginæ,& suspiria,& tenuioris intestini morbus, & comitialis,& insania:itemque dolor cordis,horror,& uno uerbo,melancholici morbi oriuntur: qui sane omnes ex prædicta caussa proueniunt:atque ortum fere ex atra bili ducunt:quæ nimirum aut ex flaua nimium assata, aut ex sanguine crasso facta sit: quando ipse quoque sit uelut fæx sanguinis quædam. erraticæ uero febres propter inæqualem temperaturam oriuntur: ut lienes magni ex melancholici humoris redundantia redduntur. Vrinæ stillicidium gignit siccitas, & refrigeratio: siquidem uesica in mutationibus ijs, quæ sine ordine,& repente fiunt,refrigeratur. Coxendicum porrò dolores tum a malitia humorum, tũ a refrigeratione potissimum excitari,perspicuum est. quia autem tempora uacant iudicatione, suumq; H statum non seruant,ideo †anhelationes tum propter motum ad interiora,tum propter refrigerationem fiunt:sicut etiam probabile est in refrigeratione,inæqualitate,malitiaque tẽporis uitiari uentrem, atq; intestina,ut leuitates intestinorum,difficultatesque,& tenuioris intestini morbi oriantur. Quoniam autem calorẽ meridie,& frigus mane,& uesperi persentiscimus,haud mirabile est,si comitiales morbi interdum in hominem irruant:præsertim uero si cui ita sit natura comparatum,ut in huiusmodi morbum cadat.Insanię autem morbi ab ea malitia,quæ in tenuibus humoribus biliosis inest,nasci solent: melancholici uero ab atra bili:cuius prouentus autumno colligitur.Iam uero nihil est,cur mireris, si propter temporis malitiam,& temperaturæ aeris nos ambientis inæqualitatẽ cordis dolores,horrores, & huiusmodi alia per autumnum dominentur. Copiosius autẽ de morbis omnibus,& symptomatis,quę accidere autumno solent,disseretur in ea explicatione,quæ in secundum de uulgaribus morbis edetur:ipse uero nonnulla etiam in aphorismis memorauit:quo in loco hoc quoque ostensum est,autumnum esse omnibus ætatibus,naturis,regionibusque malum.inter ipsas tamen minus quàm alias, eo tempore humidas,& calidas lædi: quam ob rem morbi,inquit,iudicatione uacantes, inconstantesque fiunt. nã quia oportuno tempore non fiunt,sed in repentinis mutationibus,ideo fit, ut neque in tempore accõmodato solui,explicarique possint.sed neque statis temporibus,neque tempestiue,ut ipse loqui solitus est.

†Asthmata.

A est. Stata autem tempora ab ipso uocari scimus ea, quæ propriam temperaturam ordine sortiuntur. atque ita etiam ipse annos status ac certos uocat in libro de aere, aquis, & locis eos, qui conuenienter rationi procedant. ac si autumno fiant pluuię, hiemsq; moderata, nec ualde serena, nec frigore excedens, & uere, atque æstate imbres tempestiui fiant, sic, inquam hunc annum fore saluberrimum uerisimile ait esse. cum uero tempora stati anni progressionem non seruarint, tunc Hippocrates inconstantia uocat: & morbos in ipsis exortos pari modo inconstantes nominat: ac supra eosdem difficiles iudicatu, nunc uacantes iudicatione in eandem fere sententiam appellat: ut eos non recte, sed male iudicari intelligamus: quod nihil aliud est, quàm ut uel cum malis symptomatis iudicentur, uel postea repetant. huius porrò malæ iudicationis, aut recidiuæ caussa est, quia prius prorumpunt, aut prius excernuntur, aut intus relinquuntur. & quia prærumpunt, & prius excernuntur, ideo non iudicantur: & quia intus relinquuntur, ideo repetunt. id autem ipse in libris de morbis uulgaribus docuit, cum ait, Quæ post iudicationem relinquuntur, recidiuas faciunt. praui enim humores in corpore relicti, morbos pariunt, & temporis progressu computrescentes solent febres excitare. quinetiam in præsagijs ita scriptum comperimus, Febres, quæ neque salutaribus notis apparentibus, neque in criticis finitæ sunt diebus, fere repetunt. nam quæ sine ratione leuata sunt, ea solent repetere: licet hoc in die critico eueniat. Iudicationes B uero ipsæ in omnibus quidem diebus fiunt, sed neque pari numero dierum, neque ita fidæ, ac certæ. differunt autem, quod quædam bonæ, quædam malæ sunt: & quædam cum multis, grauibusq; coniunctæ symptomatibus, & maiore angore: quædam statim in ipso initio, & tuto. Ceterum quod ait prærumpere, quod non oportune quid fieri, & iudicationis tempus præuenire significat, malum est: siquidem cum noxijs humoribus boni etiam excernuntur. hoc autem usu uenit, quia natura irritata fit uel ab externa caussa quadam, ut a medico, ut ægrotante, aut a ministris nõ recte aliquid molientibus: uel ab ijs, quæ in ipso corpore continentur, cuiusmodi sunt morbi, aut caussæ, aut exacerbationes. exacerbatio enim naturam irritat, & tanquam lacessit: nec requietem ei, nec moram concedit: sed excitat, & ueluti ad pugnam prouocat. Quoniam igitur natura non semper accommodatis, aptisque temporibus impulsa morbos iudicat, sed sæpe aliter ab alijs atque alijs caussis stimulatur; ideo merito fit, ut prærumpat humores, nec perfecta fiat iudicatio. atque ubi hoc factum sit, ibi expectare recidiuas oportet. tempora enim, a quibus fieri morbos ait, recidiuas afferre plerunque solent: & morbi quoque in ijs exorti temporibus proportione respondent. Itaque adhibere animum temporibus anni, & ijs mutationibus, quę in ipsis fiunt, accurate debes: ut morbos cito dignoscere, & eosdem curare recte possis.

12 C *Illud insuper considerandum est, quomodo corpora se habeant, cum ab anni temporibus suscipiuntur.*

Hoc præceptum est ad eam medicinæ partem, quæ sanitatem tuetur, & ad eam, quæ morbos curat, accommodatissimum. ad conseruandam enim sanitatem facit, quia temperatis corporibus aer temperatus est optimus. in quibus uero aliqua exuperans qualitas dominatur, ijs utilissimus est aer, qui exuperanti qualitati sit contrarius uel maxime: ut frigidus calidæ, calidus frigidæ: humidiori siccus: sicciori uero, quàm par est, tanto humidior, quanto illa sit, quàm moderata portio, siccior. quo sane tempore uictus ratio est temperaturæ temporis contraria instituenda: in quo non ignorandum est, ea, quæ similia sint, magis nocere, & temporis actionem adiuuare. Ad curationem uero morborum adiumento est, quia contraria sunt contrariorum medicamina. Itaque si tempus uernum corpus alicuius excipiat bonis præditum humoribus, id etiam in optima sanitate conseruabit; nihil ex sua natura noui afferens: id tamen neque æstas, neque autumnus, neque hiems faciet: hæc enim tempora licet corpus purum, & omni ex parte uacans culpa exceperint, tamen æstas pallidam, aut flauam bilim copiosiorem, quàm par sit, autumnus atram bilim, hiems pituitam, gignere consueuit. unde efficitur, ut frigidæ & humidæ naturæ sint optime ad æstatem comparatæ: calidæ & siccæ ad hiemem: contra uero, calidæ & siccæ male ad æstatem; humidæ uero, & frigidæ male ad hiemem affectæ sint. Tres autem sunt omnes corporis con- D stitutiones in rerum natura, optima, praua, & ægrotans. sed optima una est. aliarum duarum sunt differentiæ innumerabiles: propterea quod malæ quædam corporis constitutiones sunt, quæ in toto animæte habent intemperiem: quædam uero in constructione partium inæquali. quocirca spectandũ est, quo modo corpora affecta sint, quando anni tempora ipsa excipiunt: hoc est, utrũ bene, an male affecta sint, & utrũ perfecta sanitate perfruantur: an uero nondũ ægrotent, sed inibi sint, ut prope in morbũ cadant. cum.n. squalida, siccaq; tempora sunt, tunc tantum abest, ut naturæ humidæ quicquam a tali constitutione lædantur, ut etiam magnopere adiuuentur. constitutiones autem omnes, quas Hippocrates litterarum monimentis consignauit, intelligere debemus in temperatis orbis terræ partibus extitisse: exceptis ijs Thraciæ locis, quæ a mari sunt remota. quæ & humidiora, & frigidiora, quàm oporteat, in cõmentarijs in librum de aere, aquis & locis docuimus: & itẽ Aegypti & Libyæ regionibus calidis, & siccis, demptis ijs tractibus, qui ad mare siti sunt. humiliores.n. Thraciæ, ac Ponti regiones, quæ maritimæ sunt, calidiore ẽt sunt temperatura. in Aegypto uero & Libya, quæ calidæ sunt, ideo loca esse minus calida, quàm quæ a mari ad continentem recesserunt, experti sumus, quia per æstatem uentis ab ursa perflata refrigerantur. Qui uero accurate temperatam, & mediam mundi Zonam cognoscere aueat, is ad partem eam, quæ ad Cnidum, & Co pertinet, mentem adhibeat, eique adiungat loca, quæ ab ijs insulis non longe recesserunt. Est etiam uerisimile anni tempora in ea Zona stata esse, & non morbosa.

contraria

contraria uero sunt de ijs, quæ non sunt huiusmodi, iudicanda. proinde spectandum est, quo modo affe E cta corpora sint, quando ab anni temporibus excipiuntur.

Austri auditui grauitatem, oculis caliginem, capiti pondus, membris tarditatem, languoremque afferunt. cum hic uentus dominatur, talia ægroti patiuntur: ulcera madida, præsertim uero os, pudenda, aliaq; partes. Si uero aquilo, tusses, fauces, alui duriores, urinæ difficultates, horrores, costarum, pectorisque dolores. hoc autem dominante, tales morbos magis expectare oportet. 13

Ventorum, aut spirituum, aut flatuum (licet enim, ut uelis, eos appellare) disciplina, atque dignotio magnum ad res omnes præstare medico usum uidetur: siquidem & ad præsagia facienda cōducit, & ad curationem adhibendam utilis est uel maxime. quocirca non fuerit fortasse absurdum, si hoc loco mihi proposuero de uentis agere copiosius, & accuratius, licet hoc ipsum in libro de aere, aquis, & locis iam sit pertractatum: atque in commentarijs in libros de uulgaribus morbis, multis in locis sit nobis de hac re necessario disserendum. tantam enim talemque res ipsa utilitatem præbet, ut neque nobis graue uideri debeat bis, terue de eadem scribere: neque pigere studiosos, medicinæque cupidos homines iterum legere. In primis aūt est de essentia uentorū inter philosophos cōtrouersia. Anaximander enim putat, uentum esse fluxum aeris, cuius subtilissimæ humidissimæq; partes a sole motæ, cōsumptæq; sint. F Anaximenis opinio est, uentos ex aere, & aqua gigni, & impetu quodam ignoto uiolenter ferri, & celerrime, sicut uolatilia, uolare. Stoici de solis nominibus disputant. eum enim qui a tenebris, & occasu flat, fauonium: qui ab ortu solis, subsolanum: qui a septentrione, aquilonem: qui a meridie, africum uocant. nunc uero narrare ut alijs quod ad hanc rem pertinet, alia placeant, mihi superuacaneū uidetur: cum possim de uentorum natura uere disserere. Itaque scire conuenit, halituum esse duo genera, quorum unus humidus est, aridus alter. atque ille quidem uapor appellatur: qui uero est aridus, is ueluti fumus est. atque ut humor sine siccitate, ita nec siccitas sine humore constabit. hæc tamē omnia ex materia in ipsis redundante dicuntur. quocirca halitus, qui plus habet humoris, is pluuiarum est principium: aridus uero est flatuum origo, & natura omnium. ex quo fit, ut flatus sit aridus uapor. hoc autem loco minime mirari debemus, si quidam existimarunt, eandem esse naturam uentorum, & imbrium, ducti nimirum maxima, quæ intercedit, similitudine. eadem tamen non est, ut quidam arbitrantur. eundem enim aerem, si moueatur, esse uentum: si concrescat, esse aquam affirmant. etenim absurdum fuerit, si aer is, qui nos ambit, dum motu cietur, flatus fiat, & unde uis motu pulsus, uentus fit. nam quia continenter, sed plus, uel minus, & maior uel minor fieri halitus solet, semper nubes, ac flatus in singulis anni temporibus fiunt. quia uero interdum multis partibus magis uaporosus, interdum uero G aridus, ac fumeus, ideo fit, ut anni modo pluuij, & humidi: modo uētosi, & squalidi sint. terra enim post pluuiam & suo, & a superno calore resiccata halitum, qui uentorum materia est, profundit: cumque huiusmodi secretio existit, tunc uenti uigent. quibus ponentibus, quia calor semper secernitur, & in sublime fertur, uapor refrigeratus consistit, & aqua efficitur. ceterum uenti plurimi a septentrione, & meridie spirant: siquidem aquilones, & austri flare plurimum solent. caussa est, quia sol ea loca non adit: cū ad occasum, ortumque semper feratur. Cum igitur uentus sit aeris fluens unda, cum incerta motus redundantia, ac nascatur, cum feruor humorem inuenit, & impetus feruoris uim spiritus flantis exprimit; certe nubes ad latera cursus solis consistunt. & cum sol accedit, humor exhalat: cum recedit aduersam in partem, imbres, hiemesq; excitantur. atq; ubi terra plurimas aquas recipit, ibi maximā uim halituū gigni necesse est: ipse autem halitus est uentus. ideo merito fit, ut a septētrione, ac meridie plurimi uenti oriantur. qui a septentrione flant, aquilones: qui a meridie, austri nominantur. hæc autem nō modo pulchrum atque honoratum, sed etiam utile est scire. Venti enim si sint ab ipsis habitationibus exclusi, non solum efficient corporibus integra sanitate utentibus salubrem locum, sed etiam si qui morbi ex alijs occasionibus forte excitarentur, qui alijs in locis difficulter curarentur, in his, propterea quod exclusi uenti sint, expeditius curari possent. morbi autem, qui difficulter curantur in regionibus, quæ uen H tis subiectæ sunt, hi fuerint, grauedo, morbus articulorū, tussis, pleuritis, tabes, fluxus sanguinis: & qui non detractione, sed potius adiectione curantur. Hippocrates uero alias affectiones numerauit, de quibus deinceps disseretur. Nunc uero illud obscurū non est, flatus a sole cōprimi, & excitari. halitus enim imbecillos & exiguos tabefacit, & suo calore, qui est amplior, calorem halitus, qui minor est, discernit, ac dissipat: præterea uero terrā prius exsiccat, quàm affatim fiat secretio: sicut magnus ignis [exiguā materiā deurit prius, quàm fumum excitet] quā ob rem circa exortum orionis maxime uēti ponunt usq; ad Etesias, & prodromos. quod duabus de caussis usu uenit. uel quia halitus ui frigoris extinctus sit: aut quia ab æstu elanguescat. Ceterum quattuor uenti sunt aliorū principes, eurus, qui ab ortu solis: auster, qui a meridie: fauonius, qui ab occasu solis; aquilo, qui a septentrione spirat. hæc autem loca inter se opposita sunt, magnamque habent latitudinem. quanquam octo uentorum differentiæ comperiuntur: siquidem inter austrum & ortum solis hibernum flat is, qui euronotus nominatur: inter hunc uero, & uerticem, & hibernum occasum libonotus: qui quidem omnes & humidi, & calidi censentur: ideoque caput replent.

Sic legitur in exēplari secūdo, deerat enim in primo κατακαίει τὸ ὀλίγον, πρὶν καπνὸν ποιῆσαι.

* *Hoc loco in utroque exemplari deest quidpiam.* *

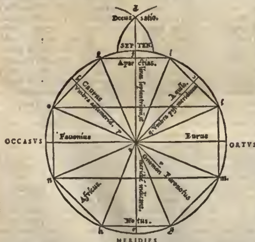
Sunt etiam aliæ duæ differentiæ: quidam enim uenti uniuersales sunt,

alij

A alij proprij locorum, qui etiam regionibus attributi uocantur: cuiuſmodi eſt is, qui in Apulia flat, atabulus nomine: uniuerſales autem ſunt, qui ubique locorum eodem nomine uocantur. qui ad loca pertinent, naturam ſequuntur locorum, a quibus ſpirant: ut qui a ſalubribus ſalubres, qui a morboſis morboſi ſint: & qui a terra ſpirant, ſicciores: qui ab aquis, humidiores cenſeantur. & qui a mari, ſalubres ſint, maxime hieme & uere: æſtate uero calidiores, quàm par ſit. qui a fluminibus mittuntur, ſunt his humidiores, ſed hiberno tempore deteriores habentur: æſtiuo meliores. qui a ſtagnis, utriſq; abſurdiores: peſſimi autem ſunt, qui e paludibus prodeunt. qui a campis, & terra, quæ recte perflетur, meliores exiſtimantur. ad ſummam omnes, qui ſunt locis attributi, ſunt uniuerſalibus morboſiores. aquilones uero ſaluberrimi: fauonius ab occaſu ſolis ſpirans humidus eſt, ac lenis, minus tamẽ ſalubris, quàm aquilo. noti quoq; ab oriente flantes ſunt ad bonam ualetudinem praui. itaq; melior uentus eſt is, qui e magno mari flat. hunc uero in bonitate ſequitur qui a montibus deſcendit: peior, qui a cloacis urbem & ſordes expurgantibus, quiq; e ſtagnis, & locis paluſtribus emittitur. inter hos medium locum tenet is, qui ab alijs locis effunditur. planum enim eſt, loca ſublimia, quia undique adaperta ſunt, nec quicquam eſt, quod flatus arceat, facilius perflari: proinde fit, ut qui in illis uitam degunt, fere ſani uiuant: humilia uero minus ſalubria ſunt propter calorem: præſertim uero æſtate: & quia minus perſpi-
B rent, quod regio ſit humilior. Loca uero, in quibus ſtagna, ac paludes ſunt, morboſa putantur. cauſſa eſt, quia omnis adiacens regio humida redditur, & aer, qui ijs locis continetur, humidus, craſſusq; eſt, & multos halitus excitat: ac ſi quis aliunde in ea loca ſe recipiat, is grauibus morbis corripietur: ut etiã ſolet in occaſu, ortuq; orionis propter mutationem contingere. etenim mutationes locorum non ſecus, quàm temporum turbationem propter ipſarum uarietatem afferunt. Nunc autem, ut quomodo uenti ſiti ſint, & unde proficiſcantur, intelligamus, non erit fortaſſe ab inſtituto noſtro alienum, eos omnes forma quadam, ut geometræ faciunt, deſcribere. nam de eorum numero non iam inter omnes conuenit: alij enim eſſe quattuor præcipuos uolunt, tum alios innumeros ſtatuunt: alijs octo eſſe placet: alijs duodecim: alij item quattuor & uiginti commemorant. re uera autem ſi quis eos numeret, qui a locis, fluminibus, paludibus, ſtagniſq; mittuntur, quamplurimos certe comperiet. nos uero in hac forma orbem terrarum, ut cenſuit Eratoſthenes Cyrenaicus, in quattuor partes, in ortum, occaſum, meridiem, & ſeptentrionem diuidemus: ac principes uentos in ijs collocabimus, tum alios ſtatuemus, qui inter illos quattuor erunt interiecti. quemadmodum inter eum, qui ſubſolanus uocatur, & auſtrum ad ortum ſolis hibernum ponemus eurum: inter auſtrum & fauonium ad hibernum occaſum, africum. inter africum & aparctiam, eum qui caurus nominatur: inter aparctiam & ſubſolanum, aquilonem.

In Græco lib. oẽs fere litteræ, ex quibus hæc forma cõficitur, erant deprauatæ. itaque eas ita, ut uides, reſtituimus.

C

D

Eſto autem in æqua planitie cẽtrum, ubi eſt littera a. gnomonis autem, qui eſt littera r, antemeridiana umbra quæ eſt p, ubi eſt b. & a centro ubi eſt a, diducto circino ad ſignũ umbræ, ubi eſt b. circulus ducatur. tum expectanda eſt, dum minor fiat, & iterum creſcat, & poſt meridianam umbram quæ eſt q, antemeridianæ parem faciat: & lineam rotundationis, ubi eſt littera c, contingat. tum a ſigno ubi eſt b, & ab eo, ubi eſt c, circino decuſſatim deſcribatur, ubi erit d. deinde per decuſſationem ubi eſt d, & centrum, linea ad extremũ, in qua e & f litteræ erunt, perducatur. hæc linea meridianam, ſeptentrionalemq; regionem indicabit. tunc circino totius rotundationis pars ſextadecima ſumenda eſt, & cẽtrum circini ponendum in linea meridiana, quę tangit rotundationem, ubi eſt littera e, & dextra, ſiniſtraq; ſignandum, ubi g. h. litteræ erunt. ſimili quoque modo in plaga ſeptentrionali centrum circini ponendum eſt in linea ſeptentrionali rotũdationis, ubi eſt littera f. & ſignandum dextra, ac ſiniſtra, ubi ſunt litteræ i. & k. & a g ad k, & ab h ad i, per centrũ lineæ perducendæ ſunt. quare quod ſpatium erit a g, ad h, id erit uenti noti, & meridianæ partis ſpatiũ. quod uero erit ab i, ad k, erit ſeptentrionis: reliquæ partes, ut tres a dextris, & tres a ſiniſtris æqualiter diuidantur: quæ ſunt ad orientem, in quibus litteræ l, & m. ab occidente, in quibus ſunt litteræ n, & o, ab m, ad o, & ab l ad n. perducendæ ſunt lineæ decuſſatim: atque ita octo uentorum ſpatia in circuitio-

nem erunt æqualia. Tres igitur orientales uenti sunt, eurus, quia ab aurora ruat: alter ab æstiua,& solstitiali meta uenit, aquilo, quem Homerus αἰθρηγενέτην, quod cælum sudum reddat, uocare consueuit: tertius est, qui ab oriente hiberno spirat: qui cum inter eurum & notum sit medius, † euronotus appellatur. his oppositi sunt alij tres occidui, unus est argestes, quem etiam caurum aliqui nominant: qui aduersus aquilonem: alter est fauonius, qui aduersus eurum flat. tertius africus, qui flare aduersus euronotum uidetur. meridies unum meridionalem habere uentum dicitur, quia a sua natura nomen duxit. νότος enim, hoc est auster, appellatur, quia nebulosus est, atque humectus. septentrio quoque unum habet aparctiam. huius rei caussa est, quia ortus & occasus commutantur: meridies uero & septentrio stabiles, fixiq; sunt. Sol enim nõ semper eodem modo exoritur, sed modo ortus æquinoctialis, cum Sol eum circulum, qui æquinoctialis dicitur, conficit: modo solstitialis, & brumalis uocatur. similiter occasus eius modo æquinoctialis, modo solstitialis, modo hibernus nominatur. Qui uero esse modo quattuor uentos uolunt, ij Homerum auctorem habent, qui quattuor solum numerauit in his uersibus:

† Vulturnus.

Vna eurus, grauiter spirans, Zephyrusque, notusque,
Et boreas uastos uoluunt ad littora fluctus.

qui multos statuunt, hanc coniecturam ex illorum situ, ac positu sumunt. perspectum enim habemus, fauonium ab occasu æquinoctiali flare: subsolanum uero huius contrarium, ab ortu æquinoctiali: austrum porrò a meridie, aquilonem, & aparctiam a septentrione. aiunt enim per tantum spatium atque interuallum non posse hos solos aduersus sese flare: neq; alios omnino uentos inueniri, qui inter hos sint medij: id quod esse uerum uidetur: atq; id ita confirmant. ab ortu æstiuo flat cæcias, cui contrarius est africus, qui quidem ab æstiuo occasu flat: sicut ab ortu hiberno flare eurus uidetur, qui est noto propinquus. ex quo fit, ut sæpe flare euronotus dicatur. ei uero contrarius est argestes, qui ab æstiuo occasu flat. hos autem esse contrarios, & per diametrum oppositos aiunt. Inter argestem & aparctiam est is, quem thrasciam uocant: medius uero inter cæciam, & aparctiam est is, quem mesen nominant. est præterea alius, qui phœnicias appellatur. Quæ cum ita sint, illud quoque præterire quemquam nõ debet, eos uentos, qui ab occasu flant, esse frigidiores: qui ab ortu, calidiores: propterea quod orientales diutius sub sole morantur: at eos, qui ab occasu, cum Sol citius deserit, tum uero serius etiam ad ea loca accedit. quam rem Hippocrates quoque in libro de aere, aquis, & locis scriptam reliquit. Si qua inquit ciuitas ad uentos sita sit calidos: cuiusmodi sunt, quæ inter hibernum ortum solis, & hibernum occasum, &c. contrarij autem flare simul non possunt: sed necesse est, ut eorum alteruter ui alterius cõpressus, conquiescat. eos uero, qui non sunt per diametron oppositi, nihil uetat simul spirare. Iam uero etiam in contrarijs anni partibus uenti contrarij flant maxime: ut circa autumnale æquinoctium flat africus: circa solstitium fauonius, circa brumam eurus. in alios uero incidunt, eosq; sedant aparctiæ, thrasciæ, & argestæ. hi enim sæpe nubes dispellunt, ac cælum sudum reddunt, nisi forte usu ueniat, ut frigidi simul sint: siquidem tu ic sereni esse non solent. humidi porrò sunt africus, & cæcias. atque hic quidem serenus non est, quia in se ipsum reflectitur. argestes & eurus sicci sunt. meses & aparctias niuosi. aparctias, thrascias, & argestes grandinem gignunt. æstuosi auster, fauonius, & eurus. Sunt qui austrum esse perpetuo humidum putent: quod tamen non est: siquidem interdum siccus uidetur: eumque plerique leuconotum uocant. Hippocrates quoque in primo de uulgaribus morbis cum primum statum recenseret, ita scripsit: Cum inquit, totus hic ductus esset austrinus, & squalidus. ac talis auster subinde est uehemens, † eiusque motus semper est perspicuus. alter est auster, qui lenis est, atque in aere, & nubibus motum habet, qui sensum fugiat. atque hic quidem est perpetuo calidus. at qui leuconotus uocatur, interdum frigidus uidetur. sunt præterea etesiæ, qui transeunt ad occidentalis plagæ incolas ex aparctia, in thrascias, argestas, & fauonios: incipiuntque a septentrione, & in eos, qui procul absunt, desinunt. apud orientales uero, usque ad subsolanum transeunt. atque hi flant cum canis oritur: & æstatis lenire æstum solent. ac quædam quasi suffocatio æstate esse solet, cum æstas suapte natura calida sit, nisi uenti, qui præcurrant, quos prodromos uocant, & qui consequuntur, quos etesias nominant, perflarent: quos canis ortus distinguit. Ventus autem magnam sæpe utilitatem, aut damnum inuehit: quia non semper conducit hominem aeri exponere, ut hieme propter frigus, æstate propter calorem: itemque, quia uitare uentos oportet. horum enim caussa sæpenumero fit, ut non modo in liberum aerem, uerum etiam ad ianuas, & ad fenestras, qua uentus uehementer perflat, deducere ægrotum caueamus. in illis autem potissimum uentos cauemus, in quibus neruos pati aliquid ueremur: sicut etiam solem in putrescentibus uitamus, cum ea ad sanguinis eruptionem esse apta uideantur. atque hæc quidem de uentis generatim, & speciatim dicta sint. nunc uero particulatim de austro, deque aquilone, & ijs malis, quæ afferunt, dicendum est. Hi igitur uenti contrariam habent temperaturam: nam aquilo siccus, frigidusque est: auster calidus & humidus natura. quocirca ille absumit omnia, quæ in corpore sunt superuacanea, instrumenta stabilit, constringit, ac cogit: animales, naturalesq; actiones meliores facit, ut corpora ad audiendũ, ad mouendũq; aptiora, & coloratiora reddantur: sed aluum sistit, oculos mordet, & antecedentes pectoris dolores irritat. auster uero maiora aduehit mala: nam corpora dissoluit, capiti grauitatem affert, difficultatem auditus parit, excitat uertigines, quæ morbum comitialem, atque attonitum præcedunt: aliaque praua symptomata efficit: cuiusmodi

† In Gal. lib. est negatio, quam expũximus, ut ab altero austro differat.

A cuiusmodi est difficultas motionis in oculis,ac toto corpore:aluũ autem humectat.quam ob rem meri-
to dixit,austrum afferre grauem auditum,oculis caliginem offundere,caput prægrauare, torpentes , ac
languidos efficere.Solidæ enim animantis particulæ actiones obeunt. itaq; illæ plenæ humorum peius
suis actionibus funguntur.neq; admirabile cuiquã uideri debet, hæc esse ab Hippocrate de austro me-
morata.si uelit expendere,quænam sit eius uenti,ut dixi,natura.perspicuum enim est,ipsum humida, ca
lidaq; natura esse.quæ uero sunt huiusmodi,ea uim replendi capitis habent omnia. unde capitis graui-
tates gignuntur,oculique caligine obducuntur.cum enim cerebrum humidiorem constitutionem per-
sentiscit,tunc uoluntariæ actiones deteriores necessario reddũtur. atq; hinc torpor,ac ueluti dissolutio
& languor,corporis exoritur.Cum igitur auster uiget,hæc fieri confirmat. contraria fere in aquilonali-
bus constitutionibus contingunt . ut enim auster torpentia facit corpora , ita aquilo ad motum reddit
promptiora:ut ille dissoluit:sic hic contenta efficit:ut ille hebetem auditum parit, sic aquilo auditũ exa-
cuit:ut ille aluum humectat,sic iste exsiccat.ut etiam auster caput grauat;ita aquilo, excrementa consu-
mens,totum corpus leuius reddit.Addit autem,cum auster regnat,homines pati ulcera madentia,præ-
sertim uero in ore,ac pudendis,& alijs partibus:idque uerum est.cuius rei caussa facile potest excogita
ri.quæ enim putrescunt,ea ui caloris maxime putrescunt,cui rei adiumento est etiam humiditas: auster
B autem utranque qualitatem,hoc est calorem,humiditatemq; habet.merito igitur fit,ut homines in au-
strina constitutione hosce morbos patiantur.quinetiam locorum natura non parum facit, ut corrupte-
læ in eis oriantur.nam & ori, & pudendis magnam uim humiditatis natura tribuit : & habent præterea
glandulas propinquas,quibus est natura comparatum,ut quæcunque superuacanea sunt,in se excipiãt.
immo uero pudenda computrescunt, semper cum æstas multo humidior, aut uentis magis uacans , aut
magis austrina fuerit.nam ubi plurimum a statu naturali ad humiditatem,ac uentorum uacuitatẽ reces-
sit,non modo genitalium,sed cuiusuis etiam alterius partis corruptelas facit.talis sane fuit ea tẽpestas ,
quam ipse in tertio de morbis uulgaribus descripsit his uerbis: Annus inquit,erat austrinus,pluuius, om
" nino uentis uacans:& item in secundi libri initio:Carbones Cranoni erant æstiui,pluit per æstum largo
" imbri.hoc per totum contigit,præsertim sub austro.Iam uero mutationes,quæ paulatim fiunt. ac nõ so
lum quæ affatim eueniunt,pudenda attingunt:siquidem ipsa de quauis leui caussa solent putrescere. ta
lia igitur in austrina tempestate homines patiuntur.alijs uero malis urgentur in aquilonali: nam & tus-
† Alter liber habet φρίκας. tamẽ.3. apho. 5. legitur φρικώδεις. ses,& fauces asperæ,& alui duriores, & urinæ difficultates,† horrorem inducentes, & dolores costarũ,
& pectoris homines exercent.ac tusses quidem ex organorum respirationis intemperie,& fauciũ aspe-
ritate oriuntur.male enim afficiuntur fauces,cum aquilo spirat:propterea quod siccãtur,ac refrigeran-
C tur,ideoq; asperę redduntur.quinetiam inferior,uenter arida excernit,sic a sicca constitutione coactus.
Quoniam autem aquilo non modo siccat,sed etiam refrigerat,idcirco uesica etiam læditur.quam ob rẽ
urinæ difficultas excitatur.nam partes exangues facile a caussis frigus inuehentibus aliquid mali patiũ
tur.ac non modo idem frigus aquilonis urinæ difficultatem parit,sed etiam horrores,& costarũ, pecto-
risq; aut mãmarum dolorem.cum igitur is dominabitur,tunc magis, quàm alias , expectare huiusmodi
morbos oportebit.Id autem ipse uidetur de uehementibus austrinis,& aquilonijs constitutionibus uel
le intelligi : quæ longo tempore perdurarint:quod ipse uerbo illo , δυναστεύων , quod dominari significat,
indicauit : ut neque de uentis breui tempore flantibus , neque de ijs , qui pluribus illi quidem diebus ,
sed tamen infirmiter spirent, sed de ijs,qui uehementer perflent,uerbum illud esse dictũ intelligamus .

24 *Si is magis dominetur,e squaloribus febres consequuntur,itemq; ex imbribus,ex quibus utique redundantia inciderint: & quomodocunque affecta sint corpora ut ex alio anni tempore quid suscipiant: & quicunque tandem humor sit,qui in corpore dominetur.*

Hoc idem est accuratius in aphorismis conscriptũ,hoc fere modo:In squaloribus febres acutæ fiũt .
D ait enim,in squaloribus non multas,sed acutas febres fieri : siquidem humores magis biliosi reddũtur ,
& pauci morbi oriuntur;quod ipse confirmauit,cum dixit, Ex anni temporibus in uniuersum squalores
" sunt imbribus salubriores,& minus mortiferi. in squaloribus enim superuacanei humores per halitum
digeruntur:imbribus uero quæ intus collecta sunt in corpore,putrescunt:nisi quis ea, quæ quotidie cõ
gesta sint, expurget exercitationibus,& balneis : siquidem siccis potius, quàm humidis tempestatibus
uacuantur.quocirca squalores,tanquam salubriores,sunt imbribus anteferendi,licet febres acutas af-
feraut.Quod uero addit,itemque ex imbribus:indicat febres quoque sequi , cum humidæ constitutio-
nes sint,præsertim uero si redundantiæ excrementaque adsint: & corpora malitiam ex alio anni tempo
re,& ex illo ipso statu contraxerint . tunc enim longæ febres fere fiunt . atque id merito . magna enim
uis humiditatis,quæ concoctionem postulat,longiore temporis spatio cõcoquitur.proinde longi mor
bi fiunt.ad hoc accedit etiam is,quem ipse dicit,humor redundans,qui frigidior, pituitosiorq; est . quæ
uel una caussa cogit,ut longiores etiam febres sint.Cuius autem modi futuri sint morbi,ipse aperte nõ
exposuit:innuit tamen,cum ait,Et quomodocunq; affecta sint corpora:hoc est,ut facile a morbis corri
piantur,aut secus:& quoscunq; tandem habeant collectos humores in corpore. nam quales fuerint hu
mores,tales erunt morbi.hac autem de re dictum est superius,neque eadem nunc iterare opus est.

Sed ſiccitates auſtrinæ,aquilonaleſque ſunt:differunt enim & alia hoc modo.nam & hoc magnum eſt:alius enim alio tē- E 15
pore,atque in alia regione magnus eſt:ut æſtas bilim,uer ſanguinem parit:& alia tempora,ut ſingulorum fert natura.

Vtrum ſiccum,an ſqualidum,an aquis uacans dicas,nihil intereſſe,norunt omnes,qui uel mediocri-
ter ſint in linguæ cognitione exercitati.ſunt autem ſiccitates nō modo aquilonales, ſed etiam auſtrinę,
quamuis auſter ſuapte natura humidus ſit. In primo autem de morbis uulgaribus libro auſtrinum cæli
ſtatum,& eundem aquis uacantem deſcripſit.de quo ipſe in eodem libro extremo ita uerba fecit:Cum
autem,inquit,tota illa progreſſio eſſet auſtrina,& ſqualida.ceterum huiuſmodi tempeſtates multū a na-
turalibus differunt:ac morbos,qui uarietati ipſorum proportione reſpondeant,afferunt. immo uero ēt
ſi humores uariantur:ut qui æſtate redundare conſueſſet,is autumno, aut uere exuperet,tum morbi na-
turam humorum conſequuntur.hocque ipſe magnum quid eſſe affirmat:ac nullo pacto negligendum.
exemplo autem rem totam declarat.æſtas,inquit,bilim;uer ſanguinem parit. In libro de natura homi-
nis aperte de humoribus diſſeruit,deq; ijs temporibus,in quibus uigent. Augetur inquit,in homine pi
tuita hieme.Ipſa enim inter ea omnia,quæ inſunt in corpore, ſuapte natura hiemi reſpondet. frigidiſſi-
ma enim eſt.itemque cum ait,Vere ſanguis augetur.tū cauſſam addit:etenim frigus remittitur, & aquæ
ſuccedunt.ſanguis enim ſub his augetur.de æſtate autē habet hæc.Aeſtate bilis ſe in corpore extollit,
& in autumnum uſq; pertinet.atra autem bilis cum plurima,tum uero etiam uehementiſſima autumno F
eſt. Itaque ſi uere pituita ſit,æſtate uero atra bilis,aut alius quidam humor, qui illius naturæ non cōue-
niat,tunc tales morbi orientur,qualis ille humor exiſtat.quod uero ait,& alia tempora:autumnum, hie
memq; ſignificat.nam in hac pituita, ut dictum eſt:in illo atra bilis redundat.

Mutationes potiſſimum morbos pariunt:præcipue autem maximæ.& in temporibus magnæ mutationes:& in alijs.quæ 16
dam ſenſim progreſſu fiunt.atque huiuſmodi tempora ſunt ſecuriſſima:ſicut etiam diętæ,& frigus,& calor maxime progreſ
ſu ſenſim facto.itemque ætates ita commutantur.

Hanc orationem habes in aphoriſmis a nobis explicatam: quo in loco & quas mutationes hic intel
ligere oporteat,& quot modis hæc uariata ſcriptura ſit,oſtēdimus.ut igitur mutationes potiſſimū mor-
bos pariunt,ſic magnæ mutationes in temporibus & item in alijs,rebus quæ in uita contingunt, ſi affa-
tim,ac ſimul fiant, afferre morbos ſolent. quæ uero progreſſu quodam,& ſenſim,& paulatim fiunt, nō
item.quinetiam anni tempora,diætæ, calor, frigus maxime progreſſu quodā ſenſim facto, & paulatim
commutata,ſecuriſſima ſunt:quod ipſe quoq; in libro de ratione uictus in morbis acutis ubi de conſue
tudinis mutatione diſſeruit,plane declarauit.

G

Natura,quod ad anni tempora attinet,alia ad æſtatem,alia ad hiemem,alia ad regiones,ætates,diætas, & alias conſti 17
tutiones,bene aut male affecta ſunt.

Quæ in commentarijs de temperamētis dicta ſunt,nihil opus eſt huc trāsferre.ſatis enim fuerit,noſ
ſe,poſitum eſſe,unam ſolā temperaturā temperatā,optimamq; eſſe:intemperatas uero, ac prauas octo:
haſq; aut ſimplices,aut cōpoſitas.ſimplices quattuor ſunt,calida,frigida,humida,& ſicca:cōpoſitę ſunt
hæ,calida,& ſicca:humida & calida:frigida & humida;frigida & ſicca.priuſquam de ijs dico,quid natu-
ræ nomen ſignificet,explicare decreui.Natura igitur ſignificat primam ſubſtantiam,quæ omnibus cor-
poribus,quæ generantur,& corrumpuntur,ſubiecta eſt:unde quibuſdam philoſophis nomen eſt ductū,
ut naturales uocati ſint.Itaque illi,qui de ſtirpibus, herbiſq; conſcribunt, eorumq; ſubſtantiam expli-
cant,ſenſilem ipſorum docere naturam dicuntur.nunc uero ipſe naturam appellar,quam nos tempera-
turam uocamus:quæ ex quattuor elementis humido,ſicco,calido, & frigido:aut ex quattuor humori-
bus, ſanguine, pituita,& utraq; bili conflata eſt. hanc autem naturam bene, uel male affectam eſſe uel
ad æſtatem,uel ad hiemem,uel ad regiones,ætates,uictus rationem,& alia ſtudia confirmat:ut humidæ
& frigidę naturæ ſunt optime ad æſtatem comparatæ:calidę,& ſiccę ad hiemem:male uero ad æſtatem, H
ſicut frigidæ,& humidæ male ad hiemem.aliæ naturæ modice ſe habent,ſicut calidæ,& humidæ ad æſta
tem & hiemem:atq; æſtate quidem melius affectæ ſunt,quatenus humidæ:& item melius hieme,quate-
nus calidæ.ita etiam in regionibus ſe res habet:humidæ naturæ ad ſiccas:ſiccæ ad humidas bene ſunt
affectæ:calidæ quoq;, & frigidæ ſimili modo ſunt bene ad contrarias affectæ. eadem eſt ætatum ratio.
Vt enim dies toti anno proportione reſpondet,ut uer matutino tempori:æſtas meridiei, autumnus ue-
ſperæ,hiems nocti ſimilis ſit;ita etiam ætas:nam puerorum ætas ueri ſimilis eſt;florentium æſtati: decli
nantium,autumno:ſenum deniq; hiemi.ita fit,ut tempus conſimile proſit,diſſimile noceat. Quod uero
ait,alias conſtitutiones:ſignificat aerem,qui nos ambit.etenim morborum differentiæ ex temperatura
aeris nos ambientis fiunt pro cuiuſq; natura, & diæta,quam quiſq; dum bene ualeret ſeruarit. Diætam
autem hoc loco non intelligo eam ſolam,quę in eſculentis,poculentiſq; conſiſtit,ſed in alijs etiam om
nibus uerſatur,ut in otio,negotio,balneis,rebus uenereis,ſomno,uigilia,& ceteris omnibus,quæ in ho
minum corporibus quouis modo poſſunt accidere:quę ipſe uno nomine appellare inſtituta conſueuit.

Morborum alij ad alias bene,aut male affecti ſunt.& ætates ad tempora, & regiones, & diætam, † *& morborum con-* 18
ſtitutione.

† In primo exemplari ſic

legitur. in altero uero, hæc particula est cum sequenti contextu uerborum coniuncta: & ita uelle Galenus uidetur.

A Calidæ naturæ, ætati, anni tempori, constitutioni, ac regioni familiares esse calidos morbos nouimus: frigidis frigidos: ut siccioribus sicciores: humidioribus humidiores. quocirca si febris ardens æstate oriatur, non admodum admirabile fuerit: quando est ad illius temporis naturam comparata. at si hieme consistat, scire conuenit, sine maxima affectione constare eam eo tempore non posse. tunc enim nunquam aliter exorta esset, nisi causæ uehementia ac ui contrarium statum temporis superauisset. quam obrem in duabus febribus ardentibus, quarum par sit magnitudo, ea perniciosior est, quæ hieme existit. unde illud non esse uerum apparet, quod quidam dictitant, familiarem esse ægrotantis naturæ morbum, qui sit temperaturæ contrarius, perinde quasi aptus morbus dicatur. Adhibere igitur Hippocratis uerbis mentem oportet, ut cum ait, morbos esse bene affectos ad anni tempora, intelligamus, similia tempora ualere ad morbos gignendos: contraria uero ad expellendos. sic etiam ætates, naturæque affectæ sunt, ut frigidæ naturæ ad calida tempora, calidæ ad frigida bene sint comparatæ: & ætates quoque, ut senum ad æstatem, florentium, ad hiemem. morbi item atq; ætates ad regiones sunt comparatæ. nam in calidis regionibus morbi calidi proueniunt: & minus periculum afferunt: & calidiores ætates in locis frigidioribus salubrius degunt: in calidioribus frigidiores. eademque in alijs qualitatibus est ratio. Iam uero & morbi, & ætates ad uictus rationem bene & male sunt affectæ. ac
B de morbis quidem ipse multis in locis uerba facit: ut cum ait, Humida diæta febricitantibus conuenit. & item, Victus tenuis, & exquisitus in morbis quidem longis semper, in acutis uero, ubi non conuenit, non est tutus. & deinceps: In tenui uictu ægroti peccant: proinde magis læduntur. Et cum optimum, utileque præceptum nobis hoc aphorismo tribuit, Cum morbus inquit, in statu sit, tum uel tenuissimo uictu utendum. tum uero multa addit, quæ ad uictus rationem in morbis seruandam pertinent: ut ne ea commemorem, quæ ipse in libro de ratione uictus in morbis acutis, & alibi sexcentis in locis conscripsit. Aetates porrò non secus, quàm morbi, sicciores ad humidiorem uictus rationem: humidiores contra ad sicciorem sunt bene comparatæ. quoniam autem morborum, constitutionum, & aliarum rerum male affectarum medicamina contraria sunt, ideo contrariæ ætates & morbi ad contrarias uictus rationes bene: similes contra, male affectæ sunt: præter quàm si temperata ætas cum temperata uictus ratione, itemque anni tempore, & regione comparetur: quia eo casu similes a similibus bene afficiuntur. aliter uero, secus fit. eandem autem sententiam, & ijsdem fere uerbis expressam in aphorismis, & a nobis explicatã poteris perlegere. quare iam ad ea, quæ sequuntur, transitũ faciamus.

19 *Atque in temporibus diæta, cibi, ac potus, quales sint. nam hiems uacationem habet ab actionibus: & quæ in corpus*
C *ingeruntur, ea matura, simpliciaque requirit. hoc enim etiam permagni refert. æstiua laboribus est dicata. sub insolationibus autem crebri sunt potus, cibi inconstantes, uina, arborum baca.*

Diætam, cibosque ac potus offerre debemus, cum morbi constitutio, ac tempus postulat: nec dare, cum hæc contra indicare uideantur. nam si quis in statu morbi dare quidpiam uelit, is non animaduertit, se naturam, quæ prius magna ui in concoctionem humorum morbum facientium illo tempore incumbebat, auertere, atque ad aliam concoctionem adtrahere. atque hoc est perpetuo uerum in ijs morbis, in quibus diæta omnino & curatione nitimur, atque confidimus. Tempora autem ipse distinguit, sed non omnia: siquidem hiemem modo, partemque æstatis commemorat. In aphorismis autem de hieme, deque uere locutus est, cum ait, Ventres hieme & uere natura calidissimi, & somni longissimi. his igitur temporibus plus cibi dandum est: siquidem plus natiui caloris habent. quare maiorem alimenti copiam requirunt. ergo non solum ait, hieme plus cibi dandum esse, quia etiam homines plus expetunt, sed caussam quoque adiungit: quia inquam, plus natiui caloris inest in corpore, somnique longissimi sunt: quæ res facit, ut homines facilius, quod sumpserunt, concoquant. illa porrò sunt huiusmodi, propterea quod hieme, & uere calidissimi uentres sunt. quoniam enim per hiemem natiuus calor propter circunstans frigus refugit, & in partes intimas corporis se recipit; per æstatem uero ad co-
D gnatum calorem extẽditur: ideo accidit, ut illo tempore propter frigus augeatur: in hoc uero propter æstum digeratur. Est.n. Hippocratis sententia, corpora animantium cum aeris nos ambientis constitutionibus affici: ut dum illius temperatura sicca est, ipsa quoq; siccata sint: dũ illa est humida, ipsa sint humecta: ita ẽt calefacta in calidis aeris constitutionibus, & refrigerata in frigidis habeantur. Vt uero aer nos ambiens calidus sit, quem calorem æstiuo tempore habet, in caussa est sol, qui prope ad uerticẽ nostrum peruenit, & longiorem diem facit, frigoris quoq;, quod hieme uiget, idem sol auctor est. neq; hoc mirabile est. obliquus.n. humilisq;, & exiguo spatio temporis supra terram latus, cursum suum conficit: ac longiores noctes efficit: quod non parum ad cõcoctionem conferre, nemo est, qui ignoret. ceterum ipse alias ẽt caussas attulit: quia inquã, hiems uacationem habet ab actionibus, & quæ in corpus ingerũtur, matura, simpliciaq; sunt. quæ oĩa faciunt, ne natura alio diuertatur, & ad aliud quidpiã conficiendũ distrahatur: sed maxime, & sine ullo impedimento in concoctionẽ eorũ, quæ sumpta sint, incũbat. æstate aũt contra fit, itemq; autumno, ut ipse in aphorismis docuit: Aestate inquit, & autumno cibos ferunt difficillime: hieme facillime, uere minus. id quod propter antedictã caussam usu uenit: quia inquã, hieme natiuus calor est copiosior, & alimento indiget: ideo plura ẽt danda sunt. & oẽs alimenti copiã hieme facile ferunt: difficulter æstate; propterea quod natiuus calor, qui alimẽta concoquit, & cõficit, est exiguus. quam ob rem si hieme raro quidem, sed tamen multa alimenta offerre uelis, non errabis. æ-

state uero ne uniuersum, multumque des, modis omnibus cauendum est. ex alijs duobus anni tempo- E
ribus autumnus æstatem consequitur: uer hiemem. nec difficile est, caussam inuenire: nam autumno,
corpora refrigerari, cogi, ac densari: uere, laxari, & rara fieri incipiunt. simili quoque modo ab ætate,
consuetudine, & a regionibus quispiam dandi cibi, ac potus indicationes sumpserit. hæc enim singula
uires aut imbecillas, aut robustas, & corpus aut plethoricum, aut indigens aut malis humoribus reter-
tum reddunt. Quod uero ipse ait, in autumno, cōtrario nomine opponitur ijs, quæ in hieme dicta sunt.
hoc enim tempore cibi simplices sunt, hoc uero inconstantes, & item fructus arborum, & uina. nisi for
te ὀπώραν, appellat medium æstatis, quod tempus Græci ὥραν nominant: quanquam hoc nomine appel-
lant etiam autumnum, hiemem, & uer; per excellentiam tamen ὥραν nuncupant eam anni partem, in
qua fructus, quos horæos uocant, ad maturitatem perueniunt. porrò ordo temporum, ut ipse persæ-
pe in libris de uulgaribus morbis, & qui in his rebus principem locum tenent, conscripserunt, est hu-
iusmodi. ortus uergiliarum est æstatis initium: post quas caniculæ ortus oporam, quam uocant, in-
choat: quam secundam æstatis partem quidam statuunt. post eam arcturus suo exortu autumni facit 19
initium: deinde occasus uergiliarum dat hiemi principium: quam excipiens æquinoctium ueri ini-
tium tribuit. ex quo fit, ut in oporis sint insolationes, & uina. nam mora in sole cogit, ut sæpe homi-
nes bibant: quod etiam ad agendum impellunt opera, & actiones. ceterum uinorum sunt multa ge- F
nera: inter quæ ea, quæ aquea nominantur, perexiguum corpori alimentum præbent: crassa, & ful-
ua multum alunt: ac multo etiam magis nigra. aquea autem per urinas facillime secedunt: propterea
quod tota fere quàm celerrime prius ad iecur subuehantur, quàm quicquam per aluum descendat.
alia uero omnia, ex quibus manifestum quid subit per uentrem, secedunt ad proportionem tempo-
ris, quo nutriunt. Iam uero multæ uigiliæ ex biliosis excrementis proueniunt. quam ob rem & pin-
guedo, & tenera caro colliquatur, & sanguis ipse corrumpitur. etenim ex continua * * *

Videntur hic multa desiderari.

immo uero ad hæc omnia ualde erunt accommodata balnea, & frictiones: quæ quidem maxime ad
uigilias ualebunt: siquidem hæ non modo in morbis antedictis, sed etiam in febribus molestæ esse so-
lent. quocirca præter auxilia, quæ iam adscripsi, hoc perquam admirabile compertum est, cuius ego
persæpe periculum feci, & nunquam * Eo igitur tempore, quo se quieti ac
somno tradere homines solebant, crura & manus excipere uinculis oportet, tum iubemus, ut exciten
tur: eosque palpebras aperire, & conniuere cogimus, donec sint abunde fatigati. tum repente uincu G
la soluimus, lucernam auferimus, ac multam quietem imperamus. per diem uero alia multa esse ad
hanc rem accommodata in libris methodi medendi demonstrauimus. de quibus. * * *.

* In secundo exēplari sic, ea spe a me frustrata est.

Quemadmodum ex anni temporibus licet facere de morbis coniecturam: ita quandoque etiam ex morbis † aquas, uen- 20
tos, & siccitates, & aquilonales, & austrinas constitutiones licet præsagire in posterum. hoc enim ei integrum erit face-
re, qui probe, ac recte didicerit, unde hæc consideranda sint: ueluti lepra quadam, & circa articulos dolores, ubi futuræ
sint † aquæ, pruritum excitant, & alia huiusmodi.

† pluuias.

† pluuiæ.

† Aquæ uel morbosæ sunt, uel salubres. ideo ex eis bona, & mala esse prouentura, uerisimile est.
palustres igitur, stabiles, & lacustres æstate calidas esse, crassasque, & foetentes necesse est: ut ipse in
libro de aere, aquis, & locis docuit: quo in loco etiam caussam attulit, his uerbis: quia inquit, non de
fluunt, sed aqua pluuia semper noua accedit, solque adurit, ideo decolores, prauæ, ac biliosæ sunt
necessario. hieme uero concretæ, frigidæ, ac præ niue, glacieque perturbatæ: ac proinde maxime pi-
tuitosæ. quæ cum dixisset, morbos etiam ex ijs profectos subiunxit: Quique inquit, eas bibunt, eorum
lienes semper magni, ac pleni, uentresque duri, & tenues, & calidi sunt: humeri, claiculæ, & facies ex-
tenuata. tum addit, uentresque & supernos, & infernos habent aridissimos; hoc est thoracem, & uni- H
uersum alimenti uas, quod infra septum transuersum est, & intestina. deinceps uero hæc quoque adie
cit: præterea uero & aqua inter cutem plurima, maximeque perniciosa oritur. atque æstate difficulta-
tes intestinorum plures, aluique profluuia, & quartanæ febres diuturnæ excitantur. Quæ cum de æsta
te dixisset, deinceps de hieme scripsit ad hunc fere modum: Hieme inquit, peripneumoniæ, & insaniæ
morbi, iuniores inuadunt: seniores uero, febres ardentes, idque propter uentris duritiam, exercent.
mulieribus oedemata molesta sunt, albaque pituita: uix in utero concipiunt, ac difficulter pariunt. Ad
hæc uero subiunxit etiam alia: pueris inquit, herniæ, uiris uarices, ulceraque tibiarum præcipue oriun-
tur. ex quo fit, ut huiusmodi naturæ esse longæuę nō possint. De altero uero aquæ genere scripsit hæc:
Secundo loco censentur, quarum fontes e petris scatent: easq; duras esse necesse est: aut ubi aquæ ca-
lidæ sunt, aut in quibus ferrum, aut æs, aut argentum, aut sulfur, aut alumen, aut bitumen, aut nitrum gi-
gnitur: quæ omnia uis caloris efficit. quocirca & ad usum, & ad bonam ualetudinem huiusmodi aquas
uituperat. præstantissimas autem putat eas, quæcunque e sublimibus locis, & collibus terreis ma-
nant. caussa est, quia & dulces, & albæ sunt, & hieme calidæ, æstate frigidæ. eas uero laudibus
ornat maxime, quarum defluxiones ad ortum solis, præsertim æstiuum erumpunt: quod necesse
sit, eas splendidas esse, suaui odore præditas, & leues. damnat salsas, indomitas, durasque: ut-
pote

† Hippoc. uidetur de pluuia agere, & tamen hic de bonitate, & uitio aquarū differitur. fortasse igitur aliquid desideratur.

A pote ad potum inutiles, ac noxias. aqua pluuia leuissima, dulcissimaque est, itemque tenuissima, & limpidissima. Quam ob rem merito ait, ut ex anni temporibus facimus de morbis coniecturam, ita etiam ex morbis nos prænoscere aquas futuras. & alia posse. nam, ut est apud Hippocratem conscriptum, calculi maxime gignuntur: & renum uitia homines corripiunt, & lotium ægre it,& coxendicum dolor suboritur,& herniæ fiunt,cum aquas cuiusq; generis bibunt: & ex magnis fluminibus hauriunt,in quæ alij fluuij ingrediuntur,& e lacu,in quẽ multæ defluxiones deriuant. Iam uenti quoq; aquas uariant maxime. nam alijs aquilo, alijs auster uires adiungit. idcirco in huiusmodi necesse est,limum,& arenam in uasculis subsidere: atq; ex harum potu morbos antedictos exoriri. ne uero hoc de omnibus esse aquis dictum existimemus,addit hæc: Quorum igitur uenter facile fluit,sanusque est,& uesica non feruida,ac uesicæ ceruix non admodum simul ardescit,ij facile mingẽt, ac nihil in uesica coaceruabitur: at quorum uenter feruidus est,uesicam quoque idem pati necesse est: propterea quod cum supra suam naturam sit excalfacta,eius ceruix inflammatione excipitur. his autem conflictata malis,urinam non emittit,sed in se ipsa concoquit,& adurit: quodq; eius tenuissimum est, excernitur: quod uero purissimum est,permeat,ac mingitur. at quod crassissimum, turbidissimumque est, id coaceruatur,ac concrescit: ac primum quidem,parum: deinde uero, magis. Atq; hæc quidem ipse de B morbis,qui ex aquis oriuntur,memorauit: ut ex illarum usu genera morborum cognoscamus. Quomodo autem ex anni temporibus idem nobis notum sit,non omisit ipse,quin paucis exponeret: Si inquit, in astris orientibus,occidentibusq; signa ex ratione fient,sique in autumno pluat,atq; hiems moderata sit,ut neque ualde clemens,neq; suo frigore modum illius temporis excedat, ac uere & æstate pluuiæ tempestiuæ decidant; tunc uerisimile est,annum fore salubertimum. at si hiems sicca, aquilonalisque sit,uer pluuium, & austrinum,æstas illa febres,lippitudinesque afferat,necesse est. cum enim æstus derepente accedat,terraq; adhuc humida & propter uernos imbres, & propter austrum sit, tunc necessitas cogit,æstum a terra humecta & calida,& a sole urente esse conduplicatum. paulo uero post hæc etiam habet: ut acutissimæ febres omnes homines,præsertim pituitosos inuadant: uerisimile etiam est, difficultates intestinorum affligere & mulieres, & eos, quorum natura est humidior. si uero circa ortũ canis & pluuia, & tempestas accedant, etesiæq; spirent, spes est, morbos sedatum iri, autumnumque salubrem fore: sin secus,& pueri, & mulieres periclitantur, ne de uita excedant: senibus hoc periculum minime imminet. tum uero addit: At si hiems austrina, pluuia,clemensque fuerit, uer aquilonale, & squalidum,& hibernum, in primis ait,mulieres partum abijcere. & quæ fœtum in lucem edũt, eas puerulos imbecillos,morbososq; parere: homines uero lippitudinibus siccis, ac difficultatibus intestino- C rum corripi: ac nonnullos destillationibus a capite in pulmones. quam ob rem fieri posse uidetur, ut quis habita ratione temporum,& eorum cognita mutatione, possit futuros morbos prædicere: quemadmodum Hippocratem fecisse & nouimus,& monuimus. pluuiæ autem futuræ multis modis cognoscuntur: ut a luna,uelut Aratus cecinisse uidetur his uersibus:

Cum uero incedit sublimi Cynthia cornu,
Tum segnes borea campi spirante rigebunt:
Sin prono, terris pluuium denunciat austrum.

† In primo de uulg. morbis. sic habet alter lib.

Hippocrates uero ait, † arcturo exoriente pluuiam cum uentis frigidis plerunque decidisse. scribit uero etiam hæc,Pluuiæ inquit,multæ,continuæ,lenes,ut cum auster flat. Itaque si uerum est, corpora animantium cum aere nos ambienre immutari, certe per imbres humidiora, per squalores sicciora reddentur. ad quod accedit,ut per imbres humores frigidiores, pituitosioresque fiant: sicut uicissim per squalores,magis biliosi efficiantur. quæ res facit, ut admirari non debeamus, si dolores circa articulos oriantur,cum pluuiæ futuræ sunt. itemq; lepræ, quas cutem obsidere, atq; affligere perspectum habemus: sicut etiam scabiem,uitiligines albas,& nigras,& impetiginem,& myrmecia & uerrucas,& cetera,quæ sunt huius generis. ceterum lepra ex humore gignitur melancholico non secus,quàm sca- D bies, & morbus,qui elephas nominatur.atq; his coniunctus pruritus est.nam illoti, & sordidi, & quos cruditas exercet,& qui cibis mali succi uescuntur, pruritu conflictantur. multoq; magis scabiosi, ac leprosi: propterea quod in his affectibus humor est & copiosior,& crassior: & †plurimũ in cute manet. quocirca cum pluuiæ futuræ sunt,lepræ pruritum excitant,& dolores articulorum hominem uexant: & alia huius generis usu uenire consueuerunt.

†In altero legitur, πλεῖστος, i. copiosissimus. vt ad humoris copiã referatur.

Et quæ pluuiæ alternis, aut singulis diebus, aut per alios circuitus, aut continentes fient.

21 Negat hoc loco Hippocrates,pluuias eodem modo in terram decidere: quod etiam uerum est: sed monet,ut uideamus,ac cognoscamus,quæ tertio quoq; die,aut singulis diebus,aut quarto,aut quinto, aut alio quodam die,aut quæ continuæ futuræ sint. * * *

Hic multa desiderantur non modo, quæ ad uerba, quæ proposita sunt, explananda, pertinent; sed etiam in quibus aliæ erant Hippocratis sententiæ.

22 * * * *Venti aliqui per multos dies flant, & contrarij inter se spirant: alij per pauciores, & ijdem per circuitum. Hæc autem habent cum temporum constitutionibus similitudinem: sed talia, breuius.*

Ventos ita eſſe poſitos diximus,ut alij ab ortu ſolis,alij ab occaſu,alij a ſeptentrione, alij denique a E
meridie perflent.ſupra enim docuimus,eurum contra fauonium flare:aquilonem contra auſtrum,& ui-
ciſſim hos contra illos:ſic etiam facere alios,qui medij ſunt inter illos interiecti. aliqui item potius per
diem,aliqui per noctem ſpirant,ut alij per circuitum quendam,alij ſecus : atq; alij diutius, alij breuius.
itaque ubi plus aliqui ſpirarint,tunc aeris nos ambientis conſtitutionem immutabũt;ac ſibi ſimilẽ red-
dent:cum uero minus,tum non admodum immutabunt,ſed uſque dum perflauerint.nam ſi auſter domi
netur, ut ipſe ante dixit,auſtrina erit cõſtitutio :ſi aquilo,aquilonalis.aliorũ eſt eadẽ ratio.Si uero uẽtus
per circuitum ſpiret,conſtitutio erit magis inæqualis: & in tali cæli ſtatu plures multo morbi orientur.
præterquam enim quod uenti multas,atque omnis generis mutationes in aere faciunt,hoc accedit ẽt;
quod uentorum uarietas corpora animantium immutat.atq; id eſt,quod ipſe ſcriptum reliquit, Muta-
tiones temporum maxime morbos pariunt:hoc eſt, immutationes temperaturæ temporũ morbos ex-
citant:cuiuſmodi ſunt magnæ mutationes frigoris,caloris,humiditatis, ſiccitatis,uentorum, aut cũ ua
cuitas uentorum eſt,aut etiam aliarum rerum multarum,quæ eſſe huiuſmodi uidentur.

Si uero annus talis diutius fuerit,qualem conſtitutionem fecerit,certe tales quoque morbi diutius erunt. ac ſi magis for- 23
tes fuerint,maximi quoque morbi ſic erunt,& communiſſimi,& ad longiſſimum ſpatium temporis. F

Merito hæc adiunxit.ut enim breuiores mutationes faciunt, ut breuiores, ac minores ſimilitudines
conſequantur, ſic ex longioribus mutationibus diuturniores ſimilitudines cum illis conſtitutionibus,
& ex maioribus maiores conſequuntur,& ad longiſſimum temporis ſpatium perdurant. cetera perſpi-
cua ſunt,præſertim ei,qui aphoriſmum eum perlegerit,cuius hoc initiũ eſt, Squaloribus acutæ febres
fiunt.ac ſi annus talis diutius fuerit : & reliqua.

Ex primis pluuijs,ubi poſt multam ſiccitatem,futura pluuia eſt, licet aquam inter cutem prædicere : & ubi talia parua 24
ſigna in uacuitate uentorum in mutatione apparuerint.

Aquam inter cutem eſſe frigidum,humidumque morbum,& ex frigidorum,humidorumq; ſuccorũ
naſci redundantia.perſpectum habemus.ſed oritur etiam ex nimia prauorum humorum copia. hæc.n.
omnia genera morborum in alio, atque alio corpore, ac non ſolum aquam inter cutem afferre poteſt.
non igitur abſurdum eſt,ex primis pluuijs,cum diuturna ſiccitas iã anteceſſerit, hoc ſumere,ut de aqua
inter cutem futura prædicas. Quidam autem ſunt,atque in ijs Eraſiſtratus in primis,qui exiſtiment,nul
la alia ratione oriri aquam inter cutem poſſe,niſi quod uiarum anguſtia ſanguis ultra per iecur procede
re prohibeatur.nec poſſe ipſam excitari uitio lienis,aut alterius membri:ſed ſemper ex ſcirrho, qui ie- G
cur obſideat. Et tamẽ quotidie uidemus, ex diuturnis hæmorrhoidibus ſuppreſſis, uel immodica eua-
cuatione,ad extremam refrigerationẽ hominem ducente hũc ipſum morbũ oriri.mulieres quoq; per-
fecta menſtruæ purgationis ceſſatio,& item immodica eiuſdem profuſio,cum interdum ipſarum uteri
ſanguinem uehementer profundunt,in hunc morbum perduxit.immo uero etiam fluor, qui muliebris
appellatur,in hunc affectum quandoque terminauit. Contra uero hanc ſententiam nos alibi copioſius
diſſeruimus,nunc uero minime oportunum eſt,quenquam reprehendere:ſed potius oſtendendum eſt,
unum hydropum copiam humoris tenuis in tota thoracis inferna regione aceruare; quam interdum
pungentes,humorem ipſum euacuamus.alter uero hunc ipſum locum non aqua,ſed flatu plenũ habet,
& fere omnes ſuperiores partes in eo intumeſcunt: hunceque tympaniã,a tympani ſimilitudine,uocãt:
alius autem totum habitum pituitæ plenum habet:quem nonnulli hypoſarcidion nominant. ceterum
quo in loco ſit collecta aqua in hoc morbi genere, & ſi dictum eſt nobis in quinto de locis affectis, nõ
tamen fuerit alienum hoc quoque loco exponere.

* *Quædam non extant.* *

Alijs autem ſignis,& uentorum uacuitatibus,& aeris nos ambiẽtis mutationi adhibere mentẽ opor H
tet : ſiquidem hæc ad futura prædicenda conferunt uel maxime.

Colores non ſunt ſimiles in anni temporibus,neque in aquilonalibus,neque in auſtrinis,conſtitutionibus : neque in ætati-
bus;neque etiam quiſpiam ſecum,neq; alius cum alio collatus.conſiderandi autem colores ſunt,ex ijs,quæ præſentia, quieſcẽ 25
tiaque eſſe nouimus:& ætates ſimiles temporibus eſſe & colore,& modo.

In aphoriſmis quoq; ſcriptũ eſt,aquilonijs conſtitutionibus corpora cogi, firmariq;.& expeditiora,
coloratioraq; reddi.planum enim eſt,colores multis de cauſſis immutari,ut in primo commentario do-
cuimus.nam mutantur uel propter humores,qui a forma naturali receſſerunt,uel qui in imas corporis
partes reuerſi ſunt:uel qui ueluti ad cutim ſunt attracti. ſunt uero etiam cauſſæ quædam, quæ humores
ad tales motus, taleſq; affectus impellunt. in his autem ſtatuendæ ſunt animi perturbationes, & aeris
nos ambientis in calorem,& frigus mutationes,de quibus Hippocrates hoc loco uerba facit:itemque
affectiones corporis,in quo ſanguis uel calidior inſit,uel frigidior,uel parcior,uel copioſior, uel foras
protruſus,uel intro retractus. omnis præterea malitia ſuccorum totius corporis colorem immutat : ut
in morbo regio,aqua inter cutem,elephantiaſi,& lienis,ac iecoris uitijs uſu uenit. idem in quauis par-

ticula

A ticula licet intueri,præsertim in ijs uitijs colorum,quæ oculorum iudicio dignoscuntur:siue hæc totum
corpus,siue particulam quandam obsideant.atque in toto quidem corpore,ut in arquatis,ut diximus,
res se habet,& iecoris,lienisq; morbis,& hydropibus:in particula quapiam, quemadmodum in lingua
sola color alienus sæpe conspicitur:tum uero in particulis,quæ propter abscessum uel nigricant, uel li-
uent.Simili quoque modo in multis tumoribus præter naturam,ut in carbunculis,igni sacro, herpete,
gangræna naturales colores immutantur.Iam uero natiuum quoque colorem uariant uitiligines, quæ
albæ,quæque nigræ appellantur,& quæ sunt huius generis. licet etiam sæpenumero colorum mutatio-
nes in cruribus,aut in facie,aut in toto superno corpore,aut toto imo intueri.equidem hominem uidi,
quem uipera momorderat,in quo totus color immutatus, ut porri colorem referret, conspiciebatur.
quinetiam uel citra hanc caussam,& sine ulla obstructione aut inflammatione,aut scirrho iecoris humo
res huiusmodi uitio afficiuntur, ut corpus totum simile herbis candenti pallore infectis fiat, interdum
colore sit plumbeo,aut etiam magis fusco;interdum alias colorum proprietates habeat,quas nosse me
dicum oportet.quemadmodum ego,cũ Stefianum,multis præsentibus,uidissem,ut primum in cubicu-
lum,in quo decumbebat,ingressus sum,dixi,ipsum habere abscessum non in iecore,ut plerique ex alijs
medicis arbitrabantur:sed in imis musculis,qui pus iam contraxerat, in medio spatio eorum musculo-
B rum,qui per transuersum incedunt,& eorum,qui obliqui ab infernis sursum feruntur. Tu autem nosti,
me alios plerosque notasse,ac morbos, quibus conflictabantur, ex solo colore cognouisse: de quibus
iam in libris meis, suo loco,mentionem feci.quocirca nihil opus est,de eis nunc agere copiosius. Ipse
autem admonet,spectemus ea,quæ iam nobis sint perspicua,& ea,ex quibus iam peritiam nacti sumus
in ijs hominibus,qui noti nobis sunt;utrum præsentia sint præteritis similia,an uero aucta,imminutaue
sint:atque utrum idem sit color,an immutatus,& utrum ætas similis,parq; sit anni tempori,& colore,&
morbi modo.Sic etiã iubet in præsagijs,ut in faciem, & naturalẽ colorem intueamur: ac tunc periculũ
imminere existimemus,cum a naturali statu multum recessit:minus uero, cum hoc parum esse factũ in-
uenimus.si enim ipse sibi nulla in re similis comperiatur, scito, eum ad extremum periculum esse perdu
ctum.ac bene cum illo agetur,si euadere mortem poterit.si uero superstes fuerit,ea profecto erit diutur
nior affectio.idque ipse confirmauit, cum dixit, Cũ toto corpore mutationes accidunt,&,si corpus re-
frigeretur,ac uicissim calefiat,uel color alius ex alio oriatur, morbi longitudinem significant. Sed de
his hactenus.ad sequentes autem dictiones transeamus,ut huic commentario finem cõmode,& opor-
tune imponamus.

26 C *Qui hæmorrhoidas habent,ij neque dolore lateris,neq; pulmonis inflammatione,neque phagedæna,neq; furunculis, ne-
que terminthis,forte uero etiam neq; lepra,ac forte neq; alijs corripiuntur.*

Hæmorrhoides,quamuis omnes homines, omnemq; ætatem, & omni in tempore anni uexare que-
ant,tamen re uera sunt affectus ætatis declinantis proprij non secus, quàm melancholiæ. fiũt enim ab
atra bili,quæ ad uenas sedis uberius,cumulatiusq; decumbit. quocirca cũ melancholicis, & uitio renũ
laborãtibus superueniunt,curare eos solẽt.quod non solũ ratione euacuationis, sed etiã humoris, qui
euacuatur,qualitate faciunt.effundere enim crassum sanguinem,humoris melancholici plenũ, solent:
qualem nos fæcem in uino appellamus.Itaq;,cum hæmorrhoides ueluti fæcem sanguinis euacuẽt,me
rito fit,ut melancholiam curent.hæc autem euacuatio tantam uim habet, ut qui soliti sunt per eã partẽ
euacuari,si totam excretionem cohibere uelint,atq; ita, ut ne una quidẽ hæmorrhois aperta seruetur,
periculum subeant,ne postea multos,insanabilesque morbos,præsertim uero aquã inter cutem, & ta-
bem patiantur.huius rei caussa est,quia uenæ illæ propter plenitudinem in sede aperiuntur, & ad ipsas
sanguis fæculentus & melancholicus a iecore reijcitur.siquis igitur hanc uiã illi præcluserit, tum scir-
D rhum iecur contrahet,tum multitudine, ac crassitudine grauatum reddetur: unde eius calor paulatim
minuetur,& quasi extinguetur.atq; ita bonum generare sanguinẽ non poterit. Perspicuum autem est,
aquam inter cutem frustrata sanguinis procreatione effici.propter eandem uero cohibitiunẽ tabes fit.
cum iecur plenitudinem in uenas pulmonis protrudit,& uasculum inibi ruptum est: his porrò morbis
homines liberantur,si hæmorrhoides superueniant, aut etiam si una adaperta sit conseruata. qua sane
ratione scimus etiam melancholiam interdum uaricum beneficio sedatam esse: idq; ob eandẽ caussam
euenisse.sunt enim uarices,uenarum quæ in cruribus,& femoribus sunt,dilatationes a crasso,& melan
cholico sanguine factæ:quo in partes ignobiliores detruso,fit melancholiæ solutio. Maximus enim ex
hac euacuatione fructus existit:ac nisi hos commentarios,te rogante,ac discedere properante, celeri-
ter,& breuibus conscribendos suscepissem,multa sane,eaq; admirabilia mihi suppeterent, quæ de hę-
morrhoidibus afferrem,atq; exponerem.nunc uero cum sim coactus,hanc explicationem paucorũ die
rum curriculo conficere,unum solum exemplũ subiungam.Eram Romæ primum,cum,ut tu scis,ceteri
omnes mihi insidiabantur:erat etiam uir quidam præclarus, ac fortunatus L. Martius, qui quotannis
incidere in melancholiam consueuerat. erat porrò admirabile uidere dementiam simul, & inscitiam,
& temeritatem illorum medicorum: quibus eo tempore cuncti principem locum tribuebant.alij enim
pituitosos, alij biliosos humores euacuabant. at Lucius, cum nihil proficeret, nec meliusculus
esse

esse inciperet, ac de me esset ad ipsum perlatum, statim me aduocandum censuit: ut ego quoque & de E origine, & de curatione morbi dissererem. ego uero accessi, & ex solo colore feci de noxio humore coniecturam, ipsumque esse melancholicum cognoui. itaque eum ipsum euacuaui, & statim Lucius est melancholia liberatus. hoc præterea illi consilij dedi, ut singulis annis uerno tempore, ac si opus etiam fuisset, autumno idem faceret: eiq; recepi fore, ut postea eodem morbo non corriperetur. quod cum fecisset, meam uocem ex aureo Apollinis tripode missam etiam hodie prædicat. Ea autem euacuatio fit, aut uenæ sectione, aut medicamento, aut hæmorrhoidibus reseratis: id quod etiam tutius est. ex quo fit, ut cum hæc euacuatio fit alicui consueta, tum uero suppressa, existere melancholia soleat. ac si quis id parui faciat, nec prius corpus expurget, eum symptomata huiusce affectus persentiscere necesse sit. Sed consequuntur etiam ea omnia, quæ ipse memorauit, ut abscessus, morbus attonitus, conuulsio, insania, aut alij affectus, quorum nulla possit inueniri leuatio: cum humor melãcholicus plus uel adustus uel putris redditus malignam acrimoniam contraxerit. ceterum conferre hæmorrhoidas ei, quẽ atra bilis occupet, non iam omnes norunt, quamuis hoc Hippocrates aperte doceat: sed illi soli ab ipso didicerunt, qui in eius libris sunt uere, legitimeque uersati, quomodo hæmorrhoides, uaricesque gignantur: ac non semper opus esse, has ipsas prohibere, cum iam constiterint: sed quandoque simul adiuuandum esse: aut, cum natura quietem agit, ei totum esse negotium committendum, quando sic fore utile F uideatur. qui enim hæc didicerunt, tantum abest, ut hęmorrhoidas ante tempus curare festinent, ut uel ipsi eas, quæ penitus non sunt, efficere studeant. ac quis tandem ignorat, plerosque in melancholiam, insaniamq; hisce excretionibus inscitia medicorum suppressis, incidisse? alij dolore lateris, alij renum uitijs correpti sunt: alijs accidit, ut sanguinem e uentriculo uomerẽt: aut ex pectore tussi reijcerent: aut †pareplegia, aut aqua inter cutem oppressi interirent. quocirca seruandæ hæmorrhoides sunt, utpote quæ melancholicos affectus curent. enimuero eius melancholiæ, quæ iam constiterit, maximum est in hæmorrhoidibus remedium: futuram uero eædem prohibent. ideo fuit ipsius sententia hæc, Melancholicis hæmorrhoides superuenientes, bono sunt. itemque hæc, Insanis si uarices, aut hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio. melancholias igitur, atque insanias ex hæmorrhoidibus leuari, euidenter constat. atque adiumento esse hæmorrhoidas apertas, nocere uero, quæ suppressæ sint: & aperiendas esse, si claudantur. atque id est, quod ipse libro sexto de uulgaribus morbis scriptum reliquit: Atræ bilis, ut simile per hæmorrhoidas profluat. Scire tamen conuenit, non semper boni consulendum esse, ut sanguis per infernas partes ex hæmorrhoidibus effluat: sed tum denique cum nigra excernuntur: & cum hominis natura multum humoris huiusmodi accumulat: alioqui natura non est tali euacuationi assuefacienda: quippe quæ utrunque excessum periculosum habeat, & cum sanguis ultra modum ex- G cernitur, & cum ex toto cohibetur. nam in immodica euacuatione ueremur, ne homo derepente moriatur: aut hydrops fiat, aut malum habitum contrahat: contra uero, ijs, qui ex cohibitis hæmorrhoidibus sanguinem coaceruant, secare uenam oportet: ne in magnum aliquem morbum cadant. fieri enim potest, ut apti sint ad magnum quempiam affectum cõtrahendum, nondum tamen adhuc, propter euacuationem ex hæmorrhoidibus, quicquam patiantur. uerum non semper nobis scopi suppeditant, ut sanguinem detrahere tuto possimus. quam ob rem in quarto de ratione uictus in morbis acutis scriptum est, unam hæmorrhoida semper esse relinquendam. Recte igitur ab Hippocrate dictum est, eos, qui hæmorrhoidas habent, neque dolore lateris, neque peripneumonia, neque phagedæna, neque furunculis, neque terminthis corripi. caussa est, quia uitiositas humorũ, ex qua huiusmodi morbi oriuntur, per hæmorrhoidas excernitur. Phagedęnas autem nunc uocat ulcera exedentia, quæ omnia sem per maiora, deterioraque redduntur. atque ea ita ueteres appellabant. quidam uero postea ipsa distinguere conati sunt: & quædam Chironia, quædam Telephia, quædam etiam phagedænas nominarunt. nos uero phagedænas uocamus, omnia ulcera, quæ subiectam carnem corrumpunt: cum uero in superficie, aut in ipsa cute consistunt, herpetes nuncupamus: ut carbunculus dicitur, ulcus crustam excitans cum magna partium uicinarum inflammatione. Furunculos porrò uocat eos, qui ex similibus humori H bus, ueluti uari, generantur. sunt autẽ per uniuersum corpus duplices: alij duri, & qui ægre concoquuntur: alij pituitosi. hi autem interdum febrim accendunt, ipsique in magnitudinem attolluntur, & in pus commutantur. Terminthi uero sunt eminentiæ in cute consistentes, rotundæ, colore ex nigro & uiridi, similes ciceris fructui. De uerbis autem, quæ in extrema oratione scripta sunt, incertum est, scribendũ ne sit, neq; alijs, an uero, neque alphis: cum utrunque sit huic loco accommodatum: quando alphi quoque, hoc est uitiligines, ex humorum uitiositate, quæ in cute fit, quemadmodum etiam de lepra planum est, oriuntur.

†Alter lib. hēc παραπληξίας .i. morbo attonito.

Multi igitur importune sanati, non ita multo post ijs ipsis correpti sunt. eaque ita perniciosa fuerunt. 27

Est iam a nobis antedictum, eos, qui singulis annis, & quodam temporum circuitu, aut per multos dies euacuatione hæmorrhoidum uexantur, neque eam euacuationem quamprimũ compescere, neq; omnes auferre hæmorrhoidas oportere: sed si quis curare eas uelit, id ipsum efficere aut uenæ sectione, aut medicamento corpus euacuare: ac nunquam omnes adimere: immo potius, ut consueta fiat excretio, unam relinquere. Ipse autem ait, eos medicos & importune, & male curare, qui neque uenæ sectione, neque medicamento aluum subducente, neque exercitationibus euacuationem moliuntur: sed

A sed omnes simul ablatas uolunt: nec ullam relinquunt.

28 *Et quecunque alij abscessus, ut fistula; aliorum remedia sunt.*

De abscessibus actum est copiosius in secundo in præsagia commẽtario: nec decet, ut quæ illic, mea
quidem sententia, recte dicta sunt, huc transferamus. quin etiam de eisdem supra prolixa habita est
oratio, & deinceps habebitur. exemplum autem supponit, quod esse remedium aliorum scribit. Vt si
fistulæ. est autem fistula, sinus qui fere ex abscessibus constat. ita enim appellatur per translationem a fi-
stulis arundinum ductam. ac si in os fistula desinat, sine opera chirurgi, curari nullo modo potest: secus
uero, potest. si uero ad os usque perueniat, & progressu temporis squama sua sponte, aut etiam os ab-
scedat, tum medicamenta proderunt. Si uero in os non desinat, tum medicamentis ijs, quæ callos adi
munt, & in quibus agglutinandi uis inest, curabitur: quemadmodum nos in libro de ratione curandi
ad Glauconem documus. In hanc porrò significationem hoc nomen accepit Hippocrates alio in lo
« co, cum ait: Quibus ex pulmonis inflammatione abscessus circa aures fiunt, & in partibus infernis sup
« purantur, ac fistulam efficiunt, ij sanescunt. quo in loco uerbo συριγγοῦνται, hoc est, fistulam efficiunt,
usus est, ut oblongas cauitates significaret, in corporibus animantium exortas, quæ musicis instrumen-
B tis, quæ fistulæ ab omnibus appellantur, similes sunt. ab his enim, sicut etiam ab hæmorrhoidibus re-
dundantia humorum in corpore animantis collectorum expurgatur: ac plerique non secus, quàm ex
hæmorrhoidum excretione, huius euacuationis beneficio integra ualetudine perfruuntur. Vt igitur
neque oscitanter, neque sine magna diligentia curare hæmorrhoidas oportet, ita ne fistulas quidem.
necesse enim est, ut humores suppressi & dolores, & morbos pariant: eosque eiusmodi, cuiusmodi sint
humores, qui redundent. non igitur alienum a ratione est, quod dixit, fistulas esse aliorum morborum
remedio: sicut de hæmorrhoidibus loquens affirmauit eos, in quibus illæ essent, neque lateris dolore,
neque pulmonis inflammatione, neque ceteris corripi morbis posse.

29 *Quæ apta sunt sedare cum post apparent, ea cum prius fiunt impedimenta, liberant: alijs autem societates.*

Quemadmodum quæ ab Hippocrate sunt litterarum monimentis rite, ac sæpe cum demonstratio-
ne, perspicuitate, & oportunis distinctionibus consignata, utilem nobis doctrinam afferunt: ita nihil do
cere nos possunt illa, quæ ita disiuncta, dissolutaque sunt, ut multa eorum, quæ in hoc libro comperiun-
tur. & tamen plerisque hominibus suaderi non potest, ut ea sola scripta, quæ clara sunt, perlegant: quæ
uero non sunt huiusmodi, ea relinquant ijs, qui ea conscripserunt. si enim nullam illi curam impende-
C runt, ut nos ea, quæ ipsi scripserunt, intelligeremus: par etiam esse censeo, ut neque nos in studio tum
perquirendi, tum diuinandi, quæ ab ipsis dicuntur, diligenter uersemur. quanquam illa contemnenda,
& parui plane momenti sunt, quæ de uerbis, seruata rerum ueritate, disputantur. Si uero res euertan-
tur, huiusmodi quoque scripturæ nobis fugiendæ sunt. Sed tamen non debemus existimare huius cul-
pæ affinem esse Hippocratem, neque huius difficultatis auctorem: sicut neque etiam aliarum multarũ,
quas in eius libris inuenimus: sed potius librarios: qui cum uerborum sententiam non intelligunt, ne-
que artis medicæ sunt periti, alia pro alijs sæpe describunt, quæ neque coniuncta inter se sint, neque ul
lam habere sententiam uideantur. Etenim in his uerbis, quæ modo sunt in manibus, admirabile est
omnium interpretum, uarietatem: quæ non solum in scriptura uerborum, sed etiam in sensu uersatur, in
tueri. Dioscorides enim putat hoc loco uerba fieri de hæmorrhoidibus: ut Hippocrates dicat, ucrisi
mile, & uerum etiam esse, si excretio per hæmorrhoidas superueniens, soluit morbos, de quibus actum
est: hoc quoq; uerum esse, eandem, si prius fiat, impedire, ne illi morbi oriantur. & uerbum, ἐπιγινόμενα
pro ἐπιγινομένη intelligit: ut sit superueniens hæmorrhois. sic etiam illud προγινόμενα, id est, prius fit.
ipseque uerbum, liberant, non scribit, sed mutat in uerbum, prohibet; ac cetera quæ sequuntur, habere
non uidetur. Artemidorus autem quid sibi uelit, ne uiuam, si scio. multa enim ita confusa, itaque ab-
D surda, & aliena affert, ut ne ipse quidem, ut mea fert opinio, quicquam illorum intelligat. Ait autem, iu
bere Hippocratem, dandam nobis esse operam, ut quæ post apparent, hoc est, quę post morbum aliquẽ
apparent, postquam constiterint, sedemus. deinde uero, expellamus ea, quæ prius facta fuerint. & sen
tentiam omnino distorquet, multaque adijcit; quæ, ut dicebam, ignota sunt omnibus. Sabinus uer-
ba ita scripta habuit: considerandum, in quibus facta liberat. alij uero in libris antiquissimis ita fuisse
scriptum attestantur: σκῆψι in quibus facta soluit, in eis eadem ante facta prohibet: & σκῆψιν pro ab-
scessu intelligunt: ut sit hæc Hippocratis sententia: In quibus morbis abscessus, qui fiunt, possunt mor
bos soluere, si prius fiant, prohibent, ne morbi postea sint. Si uero scribas nõ σκῆψις, sed σκέψαι, ita hãc
sententiam poteris accipere, ut dicat, consideranda esse omnia, in quibus quæ fiunt, liberent: ac scien-
dum, si hæc prius fiant, prohibere, ne illa oriantur. ut hoc præceptum sit ad consilium dandum accom-
modatum, & insuper ad curationem ualeat: ut cum talia quædam, quæ prohibere futuros morbos pos
sunt, ante morbos facta sint, ea non cures prius, quàm usum præstiterint, utilitatemque attulerint. ac
fortasse uetus hæc scriptura fuit. deinde uero cum primus librarius errauisset, inde & interpretum di-
scordia, & sententiæ obscuritas est consecuta.

30 *Loca suspecta alterius loci excipientia aut præ dolore, aut præ grauitate, aut ob aliud quidpiam liberant: aut alijs societates.*

Quattuor

Quattuor ſunt in noſtro corpore naturales facultates,ut in commentarijs de facultatibus naturali- E
bus demonſtratum eſt:prima eſt attrahens,ſecunda continens,tertia expellens, quarta alterans . ut.n.
quælibet particula uim habet,quæ ſunt ei propria,attrahendi:ſic etiam aliena excernendi:duplex autē
eſt id,quod alienum eſt,tum quantitate,tum qualitate . non omnis tamen particula eodem modo affe
cta eſt ad ea,quæ irruunt,excipienda ; & ad ea,quæ infeſtant,reijcienda : ſed carnes ac glandulæ cum
alias tres facultates habent imbecillas,tum uero ſolam alterantem haud ita multo ceteris partibus mi
norem poſſident . poſt glandulas ſequitur pulmo,qui quoniam corpus laxum habet , & tres facultates
infirmas,ideo eſt fluxioni excipiendæ promptiſſimus:deinde lien:tum cerebrum uel æque ut illi,uel &
magis aptum ad excipiendam fluxionem . Sed ad ea,quæ excepit,eijcienda,hoc illis præſtat,quod ma
gnos uentriculos habet,qui decliuibus meatibus euacuantur . quocirca uidemus perſæpe in glandu-
las,& carnes comportari fluxiones in ijs,in quibus hæc inſtrumenta,hoc eſt pulmo,lien, & cerebrum,
ſunt carnoſo genere robuſtiora . hæc cauſſa facit,ut licet aliqua pars non grauetur ab ijs humoribus,
qui in ipſa continentur,ab ijs tamen , qui ex alijs partibus in ipſam irruūt,grauari plane queat:ac ſi ex-
crementa quædam habeat in qualitate præter naturam,ad eorum excretionem per uenas , quæ in ipſa
ſunt,ceu per canales,inſurgat . Si uero id,quod influit,prauus ſanguis ſit,ſiue alius humor, tunc neceſſe
eſt,ut in aliquam propinquam partem perueniat . qui cum ibi conſtiterit,aut concoquetur, aut corrum F
petur:aut neutrum horum fiet,ſed in aliam partem quampiam dilabetur:tum ex illa in aliam transfluet,
idque ſemper fiet uſque dum in aliquam huiuſmodi decumbat,quæ amplius in aliam propellere, quod
in ipſa redundat,non poſſit . quæ res illis potiſſimum accidere partibus ſolet,quarum uis expellens im
becilla eſt:atq; etiam magis,ſi uicinæ partes robuſtiores ſint. tunc enim pars infirma repellere id,quod
moleſtum eſt,in propinquas,quæ propter uirium robur illud non excipiunt,non poteſt:immo uero il-
læ partes, utpote robuſtiores,id ipſum remittunt,& contra repellunt . Itaque humores ex alijs locis
in alia commigrant:qui tranſlati gignere morbos ſolent . multis autem de cauſſis morbos pariunt. ipſe
uero dolorē,ac grauitatem memorauit . ac propter dolorem morbi fiunt,cū membrū dolore conflicta
tur,in quod commigrantes humores decumbunt . propter grauitatem uero,cum humores grauantes
ferri ab ipſa particula non poſſunt . atque ita quidem morbus generatur. interdum uero idem facit me
dicamentum acre,aut frictio,aut calor quis foris adueniens : ſicut etiam uehementes quædam animi
motiones,ut iracundia,& metus eandem afferre cauſſam uidentur . Fiunt etiam hæ migrationes pro-
pter naturæ membrorum communionem:ut ſcimus inter mammas & uterum communionem interce-
dere . quocirca in ſexto de uulgaribus morbis ita ſcriptum comperies , Si papillæ mammarum , & ru-
brum carum pallidum ſit,uaſculum ægrotat . ac merito quidem affecto utero ſimul etiā mammæ quid G
patiuntur:ſiquidem natura ambas has partes ad unius operis miniſterium eſt machinata:ideo ipſas per
uaſa coniunxit,& uenas,atque arterias in hypochondria,totumque hypogaſtrium deduxit. deinde ijs,
quæ a partibus infernis ſurſum feruntur,coniunxit:a quibus uenæ ad uterum,ſcrotumque perueniunt.
Hæc autem communio per hæc uaſa facta eſt,ut cum fœtus in utero augeretur,ac conformaretur,com
munes uenæ illi ſoli ab utriſque alimentum affundant:cum uero in lucem editus ſit,rurſus totum alimē
tum mammis affluat . Nunc uero,ut inter uterum ac mammas ſocietas eſt,ſic in ſiniſtrum teſticulum,
& ſiniſtram uteri partem uaſa quædam perueniunt , quæ in renem e directo ſitum inſeruntur . Et teſti-
culus tumeſactus in tuſſientibus indicat ei cum mammis,pectore,genitura,& utero ſocietatem inter-
cedere . Eſt etiam ori uentriculi cum corde ſocietas . quam ob rem ueteres os ipſius,ducto ab ijs ſym
ptomatibus,quæ inducere uidetur,nomine,cor appellarunt. non enim ſolum ut ſyncopis cardiacis,ita
& ſtomachicis quidam corripiuntur:ſed etiam conuulſionibus,ſoporibus,morbis comitialibus,& me
lancholijs .atque oēs hi affectus,conſentientibus ei ceteris partibus,in eo fiunt . quocirca in libris de
locis affectis docuimus,nos adhibere animum accurate debere ijs morbis , qui per conſenſum in ea
parte exoriuntur,de qua parte habeatur oratio:eoſque diſtinguere ab illis , qui prima ratione partium
naſcuntur . quod non difficulter diſcernet is,qui ſit in notionibus,quas nos tradidimus,diligenter uer- H
ſatus . Scire autem conuenit , hanc ipſam dictionem eſſe in tertia libri ſexti de uulgaribus morbis par
te conſcriptam , ut ſunt etiam ceteræ omnes,quæ deinceps ad finem uſque conſequuntur : non tamen
eiſdem expreſſæ uerbis . nam Rufus Epheſius aliter , aliter Sabinus,aliter denique Artemidorus , qui
Capito cognomento dicebatur , conſcripſit . Rufus enim ſic in ueteribus libris ſcriptam eſſe hanc
ſententiam memorat , Alterius loci loca excipientia aut dolore,aut grauitate , aut alia re quadam libe
rantur . & ſequentis orationis hoc eſſe initium uult, Diuerſæ ſocietates : ut,Hippocratem ad aliud ſo-
cietatis genus pertranſiſſe intelligamus . Sabinus autem hæc coniunxit omnia : & ſequentis dictionis
hoc principium fecit,Propter propenſionem.Artemidorus rurſum ſic ſcribendum cenſuit, Aut alijs,ſe
cundum ſocietates . nos uero cum iam ſententiam expoſuerimus,de uetere ſcriptura nihil amplius ha
bemus,quod afferamus . ideo ad ea,quæ ſequuntur,tranſibimus,ut nihil non explicatum habeas . no-
ſti enim tu quoque,in omnibus fere Hippocratis libris nihil eſſe,quod perdiſcere queant illi, qui artis
percipiendæ ſtudio ducuntur,præter ea,quæ ego fuſa,& perpetua oratione in medicis lucubrationibus
expoſui:ut etiam qui hebeti,tardoque ingenio ſunt, aſſequi ea , quæ dicuntur,poſſint . puderet autem
me hæc dicere, niſi prius quæ ad medicinalem artem accommodata ſunt , omnia fere pertractaſſem,
ac tu , me uerum dicere , plane ſcires .

31 A *Propter propensionem non iam sanguis prodit:sed pro succi affinitate talia expuunt.*

Sanguis multis de caussis fluit,& per multa loca excernitur. nam & secta uena hoc primum euenit, & item arteria resecata. tunc enim tenuem,flauumque sanguinem, tenui multoque spiritui commixtũ arteria eiaculatur,si contracto iam aneurysmate sit conuulnerata. isque sanguis est eo, qui uenis continetur,calidior. Iam uero e naribus quoque sanguis prorumpit. qua in re scis, me quandoque prædixisse,sanguinem eo die e dextra nare proruptutum: quod cum esset factum, ceteri medici, qui aderant,hoc magnopere admirabantur. nec tamen erat difficile id præsagire.& tamen plerisque medicis non modo difficile, sed ne fieri quidem posse uidebatur,quippe qui hæc duo considerare non possent,& unde naturæ motus agatur,& quam in partem; ut quæ deficiunt,adiuuemus,& quæ immoderate feruntur, coerceamus. quæ res fecit, ut nos modo e dextra,modo e sinistra nare fluxurum esse sanguinem certa,ueraque scientia prædixerimus. Ceterum ex gula,ac stomacho sanguinem uomitu reiectari,fere inter medicos constat:sicut cum tussi ex organis respirationis reijci solet. atque ut ex ore simplici expuitione,sic ex faucibus,& † screatu expellitur. erosa etiam uena persæpe sanguis affatim tussiendo eijcitur,ut cum aliquod graue pondus in thoracem ceciderit, copiosa fiat cum tussi sanguinis profusio. Si uero spumosum quidpiam simul educatur,signo erit,excretionem e pulmo

† γαργαρεῶνι habet alter liber .i. gurgulione.

B ne fieri. quam medici optimi aut insanabilem,aut certe uix sanabilem esse censuerunt. at in thorace non admodum difficile est, disrupta uasa,a quibus sanguis expuitur, conglutinare. Quemadmodum autem sanguis ex thorace, pulmoneque expuitur; ita ex gula,uentriculoque euomitur:ex renibus mingitur; ex intestinis deijcitur. Sæpe etiam a capite quasi emungitur,licet neque dolor adsit,neque grauitas caput uexet,neque plaga ibi sit accepta. considerandũ igitur est,utrum hirudo aliqua illic adhæreat,ac sanguinis fluxum efficiat: sicut etiam cruor,epota hirudine,ex uentriculo interdum euomitur. Ego enim multos medicos noui,qui affectiones eas,in quibus sanguis excernitur,dignoscere,ac distinguere non ualerent. at quæ ex hæmorrhoidibus fit,ne ægrotos quidem latet. cruenta uero,quæ de super ad sedem deferuntur,alia statim a principio ueniunt; alia, ubi tale aliquid præcesserit. Si repente multum sanguinis deijcitur, adapertũ esse uasis osculum cognosces. ex iecoris autem infirmitate,ut plurimum uelut carnium dilutum excernitur: ac quandoque purus sanguis, non multus: quandoque cum flaua bili commixtus:quandoque uelut fæx sanguinis. nunc uero minime opus est exponere,sanguinem quoque ex utero,& alijs quibusdam partibus fluere:& quomodo mali consulendus sit; si in fe-
« bribus non intermittentibus prodeat:id enim ipse docuit,cum ita scriptum reliquit: Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ,cruentæ,fœtidæ,biliosæ,omnes malæ. Cum igitur sanguis ex
C multis locis excernatur,si per nares,aut ex uentriculo,aut a capite,aut ab utero,aut a sede,aut a iecore, aut a renibus, aut a uesica uulnerata,aut ab alia parte quadam incisa,aut uase rupto,aut alio modo maleaffecto excretus ad alias partes repat,planum est,ipsum non iam per priorem locum euacuari. ut si ex iecore in renes euacuetur,tum in thoracem,aut in pulmonem uertatur: tunc enim neque cum urina exit,neque per aluum secedit,sed expui solet. ac si humor pituitosus sit,spumeus erit sanguis: si biliosus,tunc sanguis flauus exibit: & in alijs pro humoris affinitate continget. Alij uero nomen ῥοπὴν,hoc est propensionem, in τροπὴν, hoc est uersionem uertunt. quorum sententia est,sanguinem uerti multis modis,ut in melancholicum,ut in biliosum,ut in pituirosum:sicut in rubrum colorem, cum maior est puri sanguinis,quàm aliorum humorum copia. Si ita scriptum sit,uerum etiam erit,quod aiunt,& Hippocratis accommodatum sententiæ: siquidem ægroti expuunt talia persæpe, & interdum non ita facile est,humores,qui in sputis confusi sunt, discernere: nisi quis sit in arte exercenda, diu, multumque uersatus.

32 *Est interdum sanguinem detrahi ijs,qui huiusmodi sunt:in alijs uero,ut in ijs,non par est.*

In primo horum commentariorum,mulros esse mittendi sanguinis scopos diximus:ac primos esse
D eos,qui morbi magnitudinem, ac robur uirium attingunt: ijs omnibus obseruatis, quæ ibi iam dicta sunt. cum igitur sanguis copiosior sit in quibusdam eorum, de quibus ante facta est mentio,hoc consilij dat Hippocrates hoc loco,detractionem utilem fore: præsertim uero si non in alium quempiam humorem insigniter conuertatur. Si uero uersus sit,non erit facienda detractio. quocirca non fuerit fortasse absurdum in superiore sententia,si uersionem,non autem propensionem,scribamus.

33 *Impedimentum ijs,qui cruenta expuunt,tempus anni,pleuritis,bilis.*

Hæc sententia magnam interpretibus molestiam attulit:siquidem alij atque alij ipsam & scribunt aliter,& exponunt. ego uero nolo hoc loco in nugis aliorum recensendis,ac redarguendis immorari. immo potius ad finem mihi esse properandum proposui. Sententia autem horum uerborum esse hæc uidetur. adhibendam esse mentem ijs,qui sanguinem exspuunt,utrum sanguis mittendus sit secta uena an secus. nam habita cruenti sputi ratione,uena esset omnino incidenda:sed sectionem prohibet anni tẽpus,aut pleuritis,aut bilis,hoc est humor biliosus,qui redundet in corpore. perspicuum enim est, sub canem uenam non secari. neque etiam si homo sit admodum biliosus. Quod uero ad pleuritidem pertinet, esse controuersum uidetur: propterea quod si morbum attendas,uenæ sectionem postulat: ipsa tamen non semper id exigit,nisi alia quoque adsint,quæcunque sanguinis detractionem indicant:

de

de quibus iam ſæpe in noſtris libris diſſeruimus. Interdum enim pleuritis placida eſt,ac mitis,neque E
neceſſe eſt ſanguinem mittere,etiam ſi homo ſanguinem exſpuat:ſed alijs remedijs ad pleuritidem ac
commodatis curare morbum prodeſt. quocirca probabile eſt,uenæ ſectionem prohiberi in ijs,qui ſan
guinem exſpuunt,ſi anni tempus ualde calidum ſit,ſi homo ſit natura biliosa: & ſi morbus lateris adſit:
cum is,qui cruenta exſpuit,propter pleuritida id facit; quod nimirum parua, mitiſque pleuritis exi-
ſtat. Scito autem,non modo detrahendum eſſe ſanguinem ijs,qui ſanguinem ſputo reijciunt,ſed etiam
ijs,qui reiecerunt,& modo curati ſunt: præſertim ſi eam in partibus thoracis, ac pulmonis †
habeant, ut ſi uel pluſculum ſanguinis colligatur,rurſus aut oſculum uaſis aperiatur, aut rumpatur.
his,etiam ſi nullum ſymptoma ſit in corpore,uena ſecanda eſt ineunte uere:ſicut etiam ijs,qui facile in
morbum comitialem,atque attonitum cadunt:& item ijs,quos facile ab alijs corripi morbis ſciamus:
ut nos ſæpe admonuimus:ubi etiam cauſſam ſubiunximus.

† κατασκευὴν .i. ſtructuram ſic in altero lib. ſcriptū eſt.

Quæ in aliquibus ſub indicationem iuxta aures exorta,non ſuppurarint,eo ſubducto fit recidiua pro recidiuarum ratio 34
ne. facta autem recidiua, iterum tument,ac permanent:ut febrium in ſimili circuitu recidiuæ: atque in eis ſpes eſt abſceſ-
ſum in articulos futurum.

Nihil eſt,cur explicari a moleſtijs poſſimus,ſi ueteres ſcripturas huius loci,& uarias interpretum ſu F
periorum ſententias,explanationesq; afferre uoluerimus. hi enim omnes fere,Glaucias, Heraclides,
& Sabinus tum in lectione,tum in expoſitione inter ſe differunt. Lycus uero quomodo ipſe quoque
de hac ſententia diſſerat,non ſat ſcio. Satyrus porrò,ac Ficianus,quibus ego doctoribus uſus ſum,
probabiliorem explanationem attulerunt:quorum ſententiam nos ſequuti, mentem ueteris magiſtri,
quoad eius fieri a nobis poterit,breuiter,dilucideque exponemus. Tumores inquit,qui οἰδήματα, uel
ἐπάρματα dicuntur,qui propter aures iudicationis tempore nati,nec ſuppurati euaneſcunt, facere reci-
diuam ſolent. facta autem recidiua,tumores iterum augentur,& pro ratione recidiuarum iudicantur.
& ijs ita affectis abſceſſus quoſdam in articulos futuros expectandum eſt. quod præcipue in diutur-
nis morbis uſu uenit. atque hæc quidem eſt Hippocratis de tumoribus, aut de parotidibus explicata
ſententia. De ueterum autem interpretum diſſenſione,hoc tantum habeo dicere: in primis, de ſcri-
ptura,cum aliqui ſic legant,hoc ſubducto,aliqui uero ſic, his ſublatis,aliqui denique ad hunc modum:
ex his fit recidiua; in ueteribus libris,quos quidem nos uidimus,ſic ſcriptum eſſe: *
* *

Hoc loco multa interciderunt. G

Veteres autem ſcripturas non decet pro cuiuſque
arbitrio,& ut ſors ferat,immutare:niſi uelit quis omnia ueterum decreta ad hunc modum peruertere,
atque infirmare: quod Dioſcorides,& Capito,& qui illorum ſunt ſtudium æmulati,maxime uidentur
feciſſe. * * ipſe enim hoc uſurpat uel ſimpliciter & abſolute, uel
proprio adiuncto nomine:ut in libris de uulgaribus morbis *

Cetera non extant.

Vrina craſſa,alba,qualis Archigenis erat,in laborioſis quartanis quandoque it,abſceſſuque liberat:ſi præterea ſanguis H 35
etiam de naribus abunde,copioſeque fluat.

Vnici exempli appoſitione in Archigene docet,eos,qui ex laſſitudinibus in febrim inciderunt,cum
febris ex magna craſſorum, prauorumque humorum copia conſtat, curari, ac ſaneſcere,ſi euacuatio
per urinas fiat. quocirca dixit,urina craſſa. Si uero etiam excretio in critico die inceperit, fideliorem,
ac firmiorem fore morbi ſolutionem,ſperandum erit. quinetiam morbus ſedabitur, ſi ſanguis e nari-
bus profluat. ſed attendenda eſt ea, quam adiunxit,diſtinctio. ſic enim loquitur:ſi abunde,copioſeque
fluat. perinde ac,ſi neque copioſe,neque abunde,& non tantum,quantum opus ſit,fluxerit, non ſit fu
tura morbi ſolutio. Indicat ēt in quem caſuri morbum ſint,qui neq; excretione urinæ, neque ſangui-
nis profuſione iudicantur,cum nomen abſceſſus adiungat: propterea quod in huiuſmodi hominibus
abſceſſum afferre morbus conſueuerit. quem tamen excitare in ijs non poteſt,qui iam urinæ,aut ſan
guinis e naribus euacuatione ſint iudicati. Ceterum hoc loco omiſſa interpretum diſſenſione, quæ in
horum uerborum lectione uerſatur,ad ſequentem ſententiam,quæ eſt earum,quæ hoc libro de humo
ribus continentur,ultima,pertranſibo.

Cui inteſtinum in dextra parte,arthritico affectu laborauit:quietior erat.illo autem ſanato,magis doluit. 36

A Diſſenſio, quæ in uerbis cernitur, cum eadem ſententia ſeruatur, omittenda eſt: cum ſenſum immutat, non eſt plane contemnenda: ut hoc loco fieri uidemus. antiquior enim lectio eſt hæc, Cui inteſtinum in dextra parte, &, arthriticus factus eſt: altera uero huiuſmodi: Alterum in dextra parte arthritico affectu factum eſt: ut ex priore lectione intelligamus, hic uerba fieri de ijs, quibus inteſtinum dolet, aut diſtenditur: ex poſteriore uero, agi de altero eorum œdematum, quæ ſecundum aures oriuntur, de quibus ſupra dixit. Sed qui fieri poterit, ut qui dolore articulorum uexatur, a tumore, qui ſecundum aures conſiſtat, leuetur? Fuerit igitur fortaſſis probabile, ut dolores articulorum, coli inteſtini dolore, qui uehementior eſt, leuentur. ita enim eſt apud eum in aphoriſmis conſcriptum: In doloribus ſimul excitatis, non eundem tamen locum obſidentibus, uehementior alterum obſcurat. Non deſunt, qui hæc de inteſtino, quod cæcum uocant, dicta eſſe arbitrentur. mea uero ſententia eſt, minime par eſſe, ut cum multa, quæ ad rerum contemplationem, & ad artem exercendam accommodata ſunt, copioſe nobis ſuppetant, in quibus utiliter, ac laudabiliter uerſari poſſimus: in obſcuris, & ænigmatum ſimilibus orationibus diutius uerſemur.

FINIS.

REGISTRVM.

a b c d e.

Omnes ſunt quaterniones.

VENETIIS,

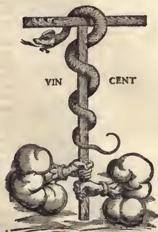
Apud Vincentium Valgriſium

M D LXII.

VIN
CENT

GALENI
IN LIBROS HIPPOCRATIS,
ET ALIORVM
Commentarij.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS,
Apud Vincentium Valgrisium.
M D LXII.

GALENI IN LIB. HIPPOCRATIS DE NATVRA HVMANA.

COMMENTARIVS PRIMVS.

Io. Baptista Rasario, medico Nouarienſi, interprete.

ARGVMENTVM.

Probatur quatuor eſſe naturæ elementa, & quatuor item humores in corpore ineſſe, qui ſanitatem, morboſque gignunt, ac pro temporum ratione commutantur.

SCRIPSERAM olim de elemẽtis ex Hippocratis ſententia commentarium, eumque amico iter facturo dederam: in cuius initio, cum amici illius mei eruditionem intueter, quæ eum accurate noſſe perſpexeram, neque demonſtraui, neque commemoraui: quod tamen facere conſueui, ſi quando ſit mihi omnibus, qui legere uelint, ſermo communis inſtituendus. cumque liber neſcio quo modo in multorum iam manus inciderit, ſtatui nullum eſſe mihi præ
C terea conficiẽdum: eamque ob cauſam explicationem libri de natura hominis diſtuli: quod quæ in eo continentur, omnia ſint iam in eo commentario, qui in apertum prolatus eſt, cuius index eſt, de elementis ex Hippocratis ſententia, plane demonſtrata. nunc uero quoniam amici quidam mei huius etiam Hippocratici operis expoſitionem efflagitarũt, ut non modo ſententiarum, quæ huic decreto ſunt neceſſariæ, quod in illo prius eſt a me factum, ſed ſubinde omnium interpretationem haberent: idcirco in explicationis exordio ea prius dicam, quæ in principio commentarij de elementis ex Hippocratis ſententia, omiſeram, cum ea amico meo nota eſſe intelligerem: quorum unum, primumque id erit, quid naturæ uocabulum ſignificet: a quo ueteres quidam philoſophi ducto nomine, ſunt naturales appellati. cur autem id a nobis dicatur, planum erit, ſi libros, quos illi de natura conſcripſerunt, perlegemus: uidentur enim expoſuiſſe, qualis nam ſit prima illa eſſentia, quam nullo generatam ortu, æternamque eſſe confirmant. quamque omnibus ijs corporibus, quæ oriuntur & occidunt, eſſe ſubiectam uolunt: & item quæ propria ratione unicuiq; eorum conueniant, quæ in ortu, interituque uerſantur: quibus cognitis, ſequitur aliorum cognitio, quæ non ſua ratione cuique priuatæ eſſentiæ accidunt. atque ita quidem perfecta habetur naturæ cuiuſque rei doctrina: proinde conſueuere etiam mortales, cum quis unum, aut duo ex ijs, quæ rei in-
D ſunt, explicarit, affirmare aliquid de rei illius natura eſſe enunciatum: quod etiam poeta uidetur obſeruaſſe: qui cum dixiſſet:

" Sic fatus mihi Mercurius. medicamina præbet
" Terra euulſa recens, naturam & perdocet horum. mox ſubiunxit,
" Pulla illis radix, flos lacti concolor albo.

Sic etiam, qui de herbis, & omnino de plantis conſcripſerunt, earum naturam ſenſilem nos docent, cum exponunt qualis una earum quæque tangenti, qualis guſtanti, qualis odoranti, ac uidenti ſit: quam præterea uim habeat, cum intra corpus ſumitur, & cum foris admouetur: in his enim ſenſilis cuiuſque rei natura poſita eſt. altera autem & præſtantior, & prior eſt, de qua ego quoque
" prius uerba feci. & Plato illi eſſe cognoſcendam conſulit, qui rem quampiam uia & ratione uelit per-
" tractare: cuius etiam tibi uerba ſubiungam: putasne inquit, animæ naturam, ut par eſt, ſine uniuerſi
" natura poſſe cognoſci? ſi Hippocrati uni de genere Aſclepiadarum ulla fides adhibenda eſt, ne corpo-
" ris quidem: ſine hac uia & ratione. recte enim ò amice loquitur. ſed præter Hippocratis ſententiam,
" perpendenda ratio eſt: & utrum conſonet, conſiderandum. fateor. ecquid Hippocrates, ueraque ra-
" tio dictat? nonne ad hunc modum? de cuiuſque rei natura cuius nos uel artem aſſequi, uel docere

alios uolumus, primum id inquirendum est, simplex ne sit, an multiplex. si simplex sit, uidendum est, E quam naturalem uim habeat, ut in alterum agat, aut quam, ut ab alio patiatur. si uero plures species habuerit, illis enumeratis, quod in una dixerimus, id erit in oĩbus singillatim inuestigandum, quam inquam naturam habeant, ut & ipsæ agant, & ut ab alio patiantur. hæc est Platonis in Phædro explicata sententia, quæ nominis naturæ significationem declarat, & quomodo uia ac ratione ipsius peruestigare essentiam debeamus, commonstrat. huius autem generis omnes ueterum philosophorum libros, qui de natura sunt, ut Empedoclis, Parmenidis, Melissi, Alcmæonis. & Heracliti, esse comperies. aliqui autem non unum modo, sed plures de hac contemplatione libros conscripserunt: quidam uero etiam admodum multos, ut Epicurus: ipse enim ut etiam omnes, ab ea quæstione initium ducit, utrum unum, simplexque illud sit, cuius naturam inuenire conamur: an coniunctũ e quibusdam simplicibus, quæ illo priora sint: quæ ij, qui priscis successere, elementa nominare consueuerunt: quo etiam modo grammatici quatuor & uiginti esse uocis elementa traduut, hoc est simplices, primasque particulas, quæ in alias, perinde ut syllabæ, diuidi amplius non possint. in hac autem syllaba stra, si primum elementum adimas, reliquum erit tra, quod etiam syllaba erit: ita quoque si a tra, primum auferas. poteris etiam ra, quod superest, diuidere: at a, literam, sicut & alias permultas, nunquam ita diuidi posse ostendes, ut ex duplici, triplicive sono constare uideatur: sed unicus eius sonus est, isque indiuiduus, non absolute quantitatis ratione, ut & nos alibi, & alij plerique philosophi docuerunt: sed solum speciei, ita qui aerem, ignem, terram, & aquam esse quatuor eorum corporum, quæ in ortu interituque uersantur, elementa statuerunt: ideo naturalis scientiæ principia esse uoluerunt, quod non iam singula in multas diuidi species queant. prima enim minimorum corporum notio in quantitate est: altera uero deinceps, ut in elementis uocis ostendimus, in qualitate consistit. discrepant autem inter se naturales philosophi. quod quibusdam eorum corporum, quæ generantur, & intereunt, minimas quantitate particulas, quibusdam uero, qualitate, elementa esse placet. uerum de elementi significatione copiosissime est a me dictum in libro de medicinalibus nominibus primo: ut de naturæ significatione, in quinto, in præsentia uero non de appellationibus, aut significationibus, sed de rebus ipsis instituta nobis est oratio: ex quibus minimis siue magnitudine, siue forma efficitur prima corporum, quæ gignuntur, compositio: quæ Aristoteles, ac nos similaria nuncupamus: mox uero ex his altera fit compositio corporum, quæ organica nominamus, ut sunt manus, tibiæ, oculi, lingua, pulmo, cor, iecur, lien, renes, uenter, uterus, & cetera generis eiusdem: prima enim huiusmodi instrumentorum natura ex primis, ac similaribus, quæ Plato primogenita uocare consueuit, composita est. de quorum sane differentia licet iam uno in uolumine fit ha- G bitus a me sermo, nunc tamen, ut clarior doctrina sit, summatim dicetur. similare autem est os, chartilago, & ligamentum: e similibus quoque particulis constat membrana, pinguedo, & caro, tum ea, quæ fibris hæret musculorum, quæ ipsæ quoque e similibus inter se particulis constant; tum quæ in uisceribus est, quam affusionem uocare Erasistratus consueuit. nos autem in ipso statim initio eius operis, in quo docuimus, qualis sit uera medendi ratio, demonstrauimus, fieri non posse, ut per indicationes similaribus corporibus adhibeatur curatio, nisi prius scias, an unum eorum quodque simplex sit, an ex multis conflatum: & an illa per se tota commista sint inter se an uero solum se contingant. illud etiam ostendimus, quosdam medicos, inter quos etiam Erasistratus censetur, ex dimidia tantum parte dogmaticos esse: qui quidem partium organicarum morbos tatione curant: similarium uero, uel nequaquã, uel more empiricorum. quinetiam plerique eorum, quæ sit inter morbos organicarum partium, & eos, qui in similaribus oriuntur, differentia, plane nesciunt: ut etiam neque utriusque generis numerum tenent. sed uos o amici, in nostris commentarijs unam habetis de morborum differentia; & aliam, nec exiguam de medicamentis scriptionem: cuius index est, medendi methodus. uerum & hæc, & alia permulta, sermonem, qui de natura hominis est, requirunt qui hoc opere nobis proposito continetur. quocirca admirari eos li- H cet, qui librum de natura hominis non esse Hippocratis uerum putant: & inter spurios, ut ipsi aiũt, reponendum censent: decepti scilicet ijs, quæ in eo conficta, coniectaque sunt: de quibus in hisce commentarijs abunde differemus. nunc uero satis erit explicare, & quæ uera Hippocratis, & quæ non, hoc libro contineantur: quæ ad uerbum sunt huiusmodi. Huius libri prima pars, quæ uno libro continetur, ad ducentos & quadraginta uersus accedit: in qua ostenditur, corpora animantium ex calido & frigido, & humido & sicco esse conflata, & simul humorum natura declaratur; quæ uero hanc excipit uaria est: siquidem prima eius pars morbos, qui dispersi nominantur, a uulgaribus, pestilentibusque distinguit: & communi quadam ratione curationem utriusque generis propriam docet. quæ hanc sequitur, uenarum dissectionem pertractat: mox uaria est de morbis doctrina. his propositis, uictus salubris explicatur, qui ad priuatos dirigitur. postea ratio declaratur, qua possit quispiam crassissimos homines extenuare, aut extenuatos carne conuestire: cui parti annexa sunt, quæ ad uomitus pertinent. postea quædam breuis descriptio uictus infantiũ habet: deinde mulierũ, tum eorũ, qui exercentur. sub finem uero quiddam est, quod decẽ fere uersibus continetur, de cerebri morbis casu ac temere adiunctum. itaq; planum est, uniuersum hoc uolumen ex multis coagmentatum

A coagmentatum & conflatum ad ſexcentos ferme uerſus, aut paulo pauciores eſſe productum, ac prima quidem tractatio, ubi de elementis, deque humoribus agitur, eſt arti Hippocraticæ omnino congruens: ſicut etiam ſecunda, quæ uulgares morbos a diſperſis diſtinguit; at in qua uenarum habetur diſſectio, plane interiecta ab alijs eſt, & tota ſcatet erroribus: nam & ab ijs diſſentit, quæ ſub aſpectum cadunt, & pugnat cum ijs, quæ ſecundo morborum uulgarium continetur. quæ deinceps conſequuntur, partim interiecta ſunt, de quibus, cum eam libri partem exponemus, accurate loquemur: partim digna ſunt, quorum ratio habeatur: quippe quæ paucis uerbis recte dicta ſint, & arti Hippocraticæ congruant: cuiuſmodi ſunt, quæ de uictu ſalubri dicta ſunt, omnia. ex his igitur totus hic liber conſtat. eius autem prima pars totius Hippocraticæ artis quaſi fundamenta continet: quam ob rem dixi, par eſſe, admirari eos, qui hunc ab Hippocratis ſententia eſſe alienum exiſtimarunt: complures enim eorum, qui artem Hippocratis intelligunt, hunc etiam ad ueros ipſius libros aggregant: ac magni Hippocratis eſſe librum cenſent: quidam ad Polybum auctorem referunt, tum illius diſcipulum, tum uero in auditoribus docendis ſucceſſorem: qui nũquam ulla ex parte decreta Hippocratis in aliquo ſuorum librorum immutaſſe uiſus eſt: quemadmodum etiam Theſſalus eius filius, qui fuit ipſe quoque uir admirabilis: in patria tamen, ut Polybus, diu non manſit: ſed cum Archelao Macedoniæ re-

B ge uixit. quare perſuaſum eſt pleriſque omnibus medicis, præter admodum paucos, librum de natura hominis eſſe Hippocratis: ac ne ipſe quidem Plato non agnoſcit: ſiquidem in Phædro eam ſententiam ſcriptam reliquit, quam paulo ante recitaui, cuius hoc initium eſt: Putas ne inquit, animæ naturam, ut par eſt, ſine uniuerſi natura poſſe cognoſci? ſi Hippocrati uni de genere Aſclepiadarum ulla fides adhibenda eſt, ne corporis quidem ſine hac uia & ratione. hanc orationem perlegere debuiſſent ij, qui temere nugantur: ac perpendere in quonam Hippocratis libro deſcripta ſit ea uia ac ratio, quam Plato laudibus extollit: ſiquidem in nullo alio, quàm in eo, qui eſt de natura hominis, quo de nunc agitur, eam inuenient: deinde etiam alia intueri, quæ Plato perſecutus eſt, quæ ego in libro de elementis ad Hippocratis ſententiam expoſui, ac nunc nihilo minus explicaturus ſum, cum ita placere uobis ſentiam. itaque ubi hoc ſermoni addidero, ad earum dictionum, quæ hoc in libro ſunt, aggrediar. cum liber, quem olim de elementis ex Hippocratis ſententia confeceram, ad multorum manus perueniſſet, & eruditis omnibus probaretur: certi indocti homines qui nullam eorum demonſtrationum, quæ eo in libro conſcriptæ ſunt, reprehendere poterant, quamuis id illi conarentur, inuidia rumpebantur. & ad calumniam hoc eſſe ſatis putauerunt, ſi librum non eſſe Hippocratis affirmaſſent. non ſit igitur neque Hippocratis, neque Polybi, nec, ſi uelint, ſcriptus quidem unquam liber

C de natura hominis, in quo noſtra corpora ex calido, frigido, humido, ſiccoque conſtare oſtendantur: quod ſi eis condonemus, tamen noſtra corpora ex his componi, erit Hippocratis ſententia: quippe qui in libris, qui ipſius ueriſſimi ſunt, non ſolum morborum differentias conuenienter his principijs ſtatuere uidetur, ſed inde etiam curandi rationem inuenire: morbi enim calido, frigido, ſicco, & humido inter ſe differunt: curantur autem, ſi calida refrigerentur, ſique humida exſiccentur: ut etiam ſi frigida caleſiant, & ſicca humectentur. præterea uero ante hæc naturas hominum tum calidas, tũ frigidas, tum humidas, tum ſiccas putat. ætates quoque & regiones eodem modo inter ſe differre cenſet. cum tamen Eraſiſtratus, aut ullus alius, qui calorem non eſſe natura inſitum, ſed aduentitium uelit, ne uerbum quidem de his fecerit. ſic etiam cetera omnia ſingillatim Hippocrates in hæc principia refert: quæ Eraſiſtratus non obſeruat: quam ob rem quædam opera naturalia ſine ulla prorſus expoſitione reliquit, ut in commentarijs de naturalibus facultatibus eſt a nobis demonſtratum. ſed quoniam ij, qui recta quæque reprehendunt, uitio nobis dant, quod tam prolixi ſimus, ut omnia potius, quàm commentarios ſcribere uideamur, hanc quoque eorum calumniam uitare decreui: conſcribam enim alium librum ſeparatim, in quo probabo, me eandem tenere ſententiam, quam Hippocrates & in libro de natura humana, & alijs ſuis commentarijs ſcriptam reli-

D quit. noui præterea inuidos, qui omnia, quæ a me demonſtrata ſunt, quæ quidem a cunctis laudantur, criminari uerentur: nonnulla tamen præcepta, quæ cum illis coniunctionem habent, uituperant, ita nunc quoque eſſe facturos. dicent quidem in libris, qui ſcribentur, Hippocratem pro elementis re uera ſibi propoſuiſſe calida, frigida, humida, & ſicca: ipſum tamen non uere ſententiam ſuam enunciare: ubi uero oſtenderit, noſtra corpora ex ijs componi, clamabunt id Hippocrati non probari. quod liber de natura humana Hippocratis non ſit. itaque quando illi a maleficio nunquam ceſſant, ita & nos meminerimus, eis ſemper commemorare, quæ in unoquoque libro ſunt a nobis propoſita: ne cum oſtenſum ſit Hippocratem in omnibus ſuis libris ea ieciſſe artis ſuæ fundamenta, quæ hac ſcientia de inuentis elementis continentur. hoc illi relicto, horum ueritatem in quæſtionẽ adducant: neque ſi de eorum ueritate ſit inſtituta diſputatio, noſque id demonſtrauerimus, confugiãt eo, ut nũ ca fuerit illius ſentẽtia perſcrutenẽ: ſed diſquirant ſeparatim, an ſermo, qui de elementis habetur, uetus ſit: ſeparatim uero, an Hippo. hæc elementa conſtituerit: cum igitur hæ duæ quæſtiones ſint, prima tum in libro de elementis ex Hippo. ſententia, tum in hoc ipſo, quem explicamus, diſcutienda eſt: de altera uero, ſatis conſtat inter homines intelligentes, eum ſemper continuata ſerie quadam elementa eadem ſtatuiſſe: atque hunc nobis propoſitum librum conſcripſiſſe.

Qui audire eos consueuit, qui de humana natura ulterius, quàm ad medicinam pertineat, disserunt, is non est ad hunc E
sermonem audiendum idoneus: neque enim prorsus hominem esse aera, aut ignem, aut aquam, aut terram, aut aliud quic- I
quam dico, quod in homine unum inesse non appareat: sed quibus id probatur, dicere permitto.

Si orationem hanc spectes, non satis facile scriptoris intelligere sententiam uideberis: eos enim accusat, qui sermonem de natura longius trahunt, quàm ad medicinæ usum pertineat. suspicabitur autem quispiam, eos longius producere orationem, qui ignem, & aquam, & aerem, & terram esse humanæ naturæ elementa statuunt: [si ea non mista sint] itemque eos, qui unum ex his elementum ponunt. ac nos quidem primo intuitu in superiorem, diligentius uero contemplati, in alteram sententiam imus. non fungetur autem officio is, qui petat ab illis, qui nostra corpora ex aqua, & aere, & igni, & terra inter se commistis constare arbitrantur, ut seiunctam uel aquam, uel terram, uel ignem, uel aerem, in nobis ostendant: quod si non fecerint, eos conuictos esse pronunciet: simile enim id esset, ac si postules, in medicamento tetrapharmaco puram tibi ceram, aut picem, aut adipem, aut resinam ostendi. quod nisi fiat, illud quoque ex illis confectum neges. nam cum dicitur, ea quatuor esse inter se temperata, tum nihil eorum esse syncerum declaratur. nunc uero, quanquam utraque sententia ex his uerbis elicitur, tamen ex ijs, quæ deinceps dicenda sunt, secunda uidetur ab auctore confirmari. ac si F quis diligenter animum adhibeat, cum ait, neque enim prorsus hominem esse aera, uidebit, non id ipsum dicere, non esse penitus in nobis aerem, sicut neque ignem, neque aquam, neque terram: sed non esse prorsus. quæ uox non significat nihil omnino, sed non ex toto: quia ab hac uoce prorsus non omnino tollitur res, qua de agitur, sed de perfecto, ac syncero aliquid illi adimitur. quinetiam poeta ipse uidetur in hanc significationem uerbo hoc πάμπαν hoc est prorsus usus esse, cum ait:

Quod neque prorsus.
Perdere tum uellet Danaos ad mœnia Troiæ.

Itemque ipse Hippocrates, cum ait, Acutorum morborum non prorsus securæ sunt prædictiones, » salutis, aut mortis. poeta enim inquit Iouem, ut Thetidi gratum faceret, multam quidem uelle Græcis perniciem inferre, non tamen omnino eos delere: Hippocrates uero, multas prædictiones certas esse: ut in commentarijs præsagiorum ostendimus: non omnes tamen. atque ita melius est hunc locum intelligi: quod etiam ijs, quæ sequuntur, ostenditur: Hippocratem nimirum non assentiri ijs, qui humani corporis unicum aerem esse elementum uolunt: sicut neque ijs, qui solam terram, aut solam aquam, aut solum ignem statuunt: quod non solum unum, sed hæc omnia sint elementa. quocirca uocem, quæ in fine orationis ambigua est, eoque genere ambiguitatis continetur, quod in coniunctione G & disiunctione uersatur, melius per disiunctionem legemus, cum ait, neque aliud quicquam, quod in homine ἓν ἐὸν esse non appareat. quo in loco ἓν ἐὸν non est una orationis pars, ut uolunt, qui primam expositionem sectantur: quæ pars ab alijs Græcis duabus syllabis ἐὼν pronunciatur, & tribus ab Ionibus ἐόντ; sed duæ sunt orationis partes, quarum prima constat una syllaba, & significat unum, ut cum numerando dicimus, ἕν, i. unum, duo, tria. altera uero est, quam nos ὄν, hoc est, ens dicimus, Iones uero ἐὸν binis syllabis proferunt. atque in sequentibus apertum erit, Hippocratem non impugnare eorum sententiam, qui quodcunque horum quatuor elementorum nostro corpore contineri, sed ijs, qui hominis naturam ex uno ipsorum constare existimant. dicat autem hoc loco quispiam, quomodo longius, quàm ad medicinam pertineat, hæc oratio progreditur: quatenus nonnulli statuunt, unum quoduis elementum esse hominis naturam? quoniam, ut ipse paulo post dicet, ex hac opinione consequitur, hominem nunquam affici posse dolore: quod si quis concedat, etiam unicum fore remedium apparebit: sed uidemus, hominem dolere, & uario item modo curari: quare falsa plane ea est opinio. sed uideamus, quæ uerbis deinceps consequentibus continentur, quomodo ipse singula comprobarit. Neque enim, inquit, prorsus hominem esse aera, aut ignem, aut aquam, aut terram, aut aliud quicquam dico: quod in homine unum inesse non appareat: sed quibus id pro- H batur, dicere permitto. Artemidorus, cognomento Capito, Hippocratis libros edidit: eaque editio non modo Adriano Cæsari probata est, sed nunc quoque studiose a multis perquiritur: sicut ea quoque quam eius propinquus Dioscorides in apertum protulit. multa autem uterque inuertit ueteribus scripturis immutatis, quas norunt solũ ij, qui libros Hippocratis sunt interpretati. ac præter alias plerasque, hanc quoque nobis propositam orationem Capito immutauit: itaque conscripsit: neque enim dico hominem ex toto aerem esse, neque ignem, neque aquam. cum enim nullum ueteris auctoris librum inuenerit, in quo scriptum sit, solam terrã elemẽtum esse, neq; etiam apud Peripateticos, qui alioqui in hanc disciplinã studiose incubuerũt, aliquid de hac opinione scriptum cõpererit: audacter hanc dictionem commutauit. sed melius quidẽ fuisset, illis succensere, qui nimis curiose perquirunt, cuiusnam hominis ea esset opinio, qua terram solam esse elementũ statuebat. id enim perinde est, ac si quis inuestiget, quis esset is, qui manũ luxatã ligari supinã uolebat: & quis ille, qui talũ aliter, q̃ Hippo. placeat, uinciri iubebat: & quis ille, qui clauiculã, aut quis fracturas cũ ulcere coniunctas in ipso ulcere nõ ligabat, sed utrinq;: aut quis ille, qui humeri articulũ adurẽs, crustas: non qua parte oportebat, excitabat: aut qui nã essent deniq;, quos ubi de spina agit, reprehẽdit. etenim in libro de fracturis, & arti

culis

A culis multa huius generis ab Hippocrate sunt mandata literis modo contra unum, modo contra multos medicos delinquẽtes:ut etiã in libro de ratione uictus in morbis acutis multos simul medicos his fere uerbis coarguit:Verũ & medicos cõtra omnino,quã oportet,facere nõ ignoro:quippe ab initio duos,aut tres, aut etiam plures dies fame ægros cruciant:deinde sorbitiones,ac potus exhibẽt. itaq; ostẽdant nobis interpretes,quinam ita uictus rationem instituerint: qui hominem esse solam pituitam, qui flauam bilim,quique atram existimarint:siquidẽ in hoc ipso de natura hominis libro quosdam fuisse,qui ita senserint,subinde memorabit.quare melius expositores fecissent,si dixissent,non omnes hos fortasse suas opiniones scriptas reliquisse.fieri etiam potuit,ut scripserint illi quidem,eorum tamen monimenta non extent:quod multis de causis potuit contingere:nam uel nullos habuerunt suæ doctrinæ successores: uel dum uiuerent,libros non ediderunt:quibus postea uita functis, cum unum modo, aut duo exemplaria superessent,facile desiderata sunt:uel quod nullo in pretio libri huiusmodi haberentur,ideo contempti progressu temporis plane interciderint. sed & inuidi persæpe ueterum auctorum opera aut occultant,aut prorsus delent.id quod nonnulli faciunt,ut quæ in illis scripta sunt,pro suis legantur.iam quid mirum est,scripta eorum, qui hasce ineptas opiniones literis mandare uoluerunt, interijsse,cum Athenis inuenti sint comici,tragicique poetæ,qui cum laude in eo studio certarint,eorum

B tamen fabulæ ad nos peruenire non potuerint.sed,ut ceteras causas sileam, duas tantum, quæ nuper Romæ contigerunt,memorabo:sæpe templa succensa,sæpe terræmotu,aut alia de causa solo æquata in causa fuisse,cur libri complures perierint.male igitur Capito ausus est ueterem scripturam inuertere: neque hoc præterea addidit,potuisse primum librarium errare,atque aliud pro alio scripsisse.immerito quoque nonnulli interpretes,falsoque Xenophanem accusarunt,inter quos Sabinus est,qui hisce ipsis uerbis id scripsit:neque enim prorsus hominem esse aerem dico,ut Anaximenes:neque aquam,ut Thales: neque terrã, ut alicubi Xenophanes censuit. & tamen nullo in loco inuenies, hoc Xenophani placuisse.sed Sabinus ex suis ipse uerbis mentiri deprehenditur: non autem ignorãtia falli.alioqui librum in quo hæc ille dixerit, omnino nominasset. nunc uero ita ait, Neque terram, ut alicubi Xenophanes censuit.præterea si hæc esset Xenophanis sententia,Theophrastus in epitoma naturalium opinionum conscripsisset.potes autem, si harum rerum historia delectaris, libros Theophrasti, in quibus epitomen naturalium opinionum confecit perlegere: quemadmodum etiam, si aueas priscorum medicorum sententias cognoscere, habes quos possis legere libros collectorum medicinalium, adscriptos quidem Aristoteli,sed tamen quos constat a Menone eius discipulo scriptos esse,ideoque ea collecta Menonia quidam uocant: perspicuum enim est, conquisitis diligenter a Menone omnibus ueterum

C medicorum libris, qui eo tempore adhuc extabant: inde eorum opiniones collegisse: eorum uero qui iã desiderabantur, uel, si extabant,nondum tamen in lucem editi erant, ut uideri possent: opiniones describere non potuisse. in his igitur libris nunquam inuenies ne ab uno quidem pronunciatum,uel flauam,uel atram bilim,uel etiam pituitam esse naturæ hominis elementum. plerique autem post Hippocratem fuere, qui sanguinem solum in nobis esse putauerunt:ut nostra quoque prima origo ex ipso extet:deinde incrementum in utero: tum editorum in lucem perfectio: Hippocrates tamen ita paulo post scripsit,perinde ac fuerint etiam, qui pituitam, & bilem esse hominem existimauerint. qui sane id nunquam scripsisset, nisi inuenti essent, aut illis suis temporibus, aut superioribus, qui ita putauissent.

2 *Mihi autem,qui hæc dicunt,non uidentur recte sentire:cum enim idem omnes sentiant, non eadem tamen loquuntur: sed idem concludunt:aiunt enim unum esse id,quod est:atque id unum,omneque esse: uerbis autem dissentiunt:quia id unum, & omne alius eorum ait esse aerem, alius ignem, alius aquam, terram denique alius: ac sua quisque rationi testimonia & coniecturas inducit, quæ tamen nullius sunt ponderis.quod autem in eadem sententia omnes uersentur, nec tamen eadem pronuncient, ea re planum est,eos illa ignorare.quod facile perspiciet,qui illorum contentiones audiat: nam cum ijdem uiri in*

D *eodem consessu auditorum inter se contendunt,nunquam in disputatione ter deinceps unus atque idem alios conuincit: sed modo hic, modo ille superior est, cuicunque fuerit maior linguæ uolubilitas, & magis ad turbam accommodata. atqui par est, ut qui recte sentire se putet, deque rebus aliquid polliceatur,eas rationes afferat,quæ conuinci non possint: siquidem uere intelligit,& recte pronunciat.at uero isti uidentur & in uerbis,dum disputãt,sua inscitia errare,& Melissi approbare sententiam:sed de his hactenus.*

Hunc sermonem ita instituit, quasi ad eos dirigatur, qui norunt, quid dicant ij, qui unum esse elementum uoluerunt.etenim qui ignem dicunt elementum esse,ijdem ex hoc condensato,coacto,& concreto gigni cetera confirmant.ut si ipse parum condensetur,aerem efficiat: si magis, aquam: si plurimum & absolute, in terram transeat: pari quoque ratione qui aquam, quique aerem ponunt, ex eorũ concretione & fusione oriri cetera aiunt: ut si aqua densetur, in terram uertatur: si fundatur, in aerem abeat: quemadmodum si aer densetur, in aquam; si fundatur, in ignem abibit. quocirca ex mutua horum quatuor uicissitudine deprompta eorum ratio est, quibus unum quoduis esse elementum placet. quam ob rem ait, eos quidem idem sentire, non eadem tamen loqui, & in hoc toto sermone ijs aperte repugnat, qui hominem esse unum quippiam tantummodo ex his quatuor elementis arbitrantur: atque eos in errore uersari: eum enim nihil demonstrent,absurdissima eorum ratio est. neque enim probant, hominem unum ex quatuor elementis esse: sed Melissi sententiam

probant:qui existimauit ipse quoque id unum esse,non unum horum quatuor, ignis,aeris,aquæ,& ter- E
ræ,hic autem uir uidetur communem essentiam quandam, omnibus his quatuor subiectam, quæ neq;
generaretur,neque corrumperetur,animo concepisse.quam posteriores materiem appellauerunt:id ta
men postea distincte declarare non potuisse.porrò hanc essentiam,unum atque omne uocat.sed ea ora
tio non uera est:siquidem non unum solum est principium, eorum corporum, quæ ortui, interituique
obnoxia sunt,ut Melissus putabat,sed sunt quatuor præterea qualitates.summa frigiditas,& siccitas,&
caliditas,& humiditas:at hæ neque aliarum rerum,neque naturæ hominis sunt elemēta, sed principia.
hæc autem apud ueteres,qui ne principium quidem ab elemento differre suspicati unquam sunt, con-
fundebantur:cum ipsa quoque principia possint elementi nomine appellari: & tamen hæ duæ res sunt,
inter se plane differentes:quippe cū altera sit minima totius particula: altera uero in quam cogitatio-
ne quispiam minimam illā particulam diuidet: etenim ignem ipsum in duo corpora diuidere nunquā
poteris,ex quibus eum concretum esse ostendas,ut neque terram,neque aquam, neq; aerem: cogita-
tione tamen complecti poteris,alteram esse eius, quod transmutatur, substantiam: alteram uero esse
eius transmutationem:non enim idem est corpus,quod mutatur,& mutatio,quæ in eo fit:nā quod mu-
tatur,subiectum est:eius uero mutatio ex qualitatum fit nicissitudine.cum enim in eo summus calor ob
oritur,ignis gignitur:quemadmodum aer, cum summum frigus sit assecutum. eadem quoque ratione F
fit terra,cum id subiectum,quod suapte natura est omni uacans qualitate, omnem in se siccitatem sine
ullo calore receperit:aqua uero,cum humiditatem.de primo autem frigido non parua quæstio existit,
quæ tamen ad hoc institutum nihil pertinet, cum ad medicæ artis opera non conducat. utile autem
est,ut perquiramus,utrum hominis corpus sit unum quid simplex,an ex quatuor simplicibus composi-
tum:quod tum nos monuit Platonis sententia, tum nos in medēdi methodo in primis statim libris do
cuimus.sed hac de re iterum sunt nobis posterius uerba facienda. nunc ad memoriam reuocabimus,
non eos oppugnari hoc sermone,qui hæc quatuor esse hominem cēsent,sed eos, qui illū esse unum ex
his quatuor simplicibus contendunt.quare merito potiorē esse lectionn illius loci iudicauimus,ut ἕν τι
cum prima uoce aspirata scriptum sit:siquidem Hippocrates nō esse unum,sed plura probat, ex quibus
hominis natura componatur:nec ostendit,nullum ex his quatuor syncerum in corpore inueniri: cum
ne id quidem huius opinionis auctores:sed potius unum quiddam præter ea quatuor esse,quod tamen
ex illis sit concretum; statuisse uideantur: quemadmodum etiam medicamentum tetrapharmacum
neque cera est,neque pix,neque adeps,neque resina: sed unum quid præter hæc ipsa, quod ex his om
nibus simul temperatis conflatum est.cum autem hæc ipsa opinio duplex sit,quidā solas quatuor qua-
litates per se totas inter se misceri: alij uero etiam substantias,pronunciarunt.prioris sententiæ aucto- G
res sunt Peripatetici,posterioris Stoici.immo uero Empedocles ante hos ex quatuor elemētis,atq; ijs
immutabilibus compositorum corporum naturam constitui existimauit:illis nimirum ita inter se com-
mistis,ut si quis diligenter terat,atque in tenuissimum pollinem redigat æruginem,chalcitin,cadmiam,
& mysy,sic commisceat,ut nullum eorum possit seiunctum ab alijs pertractari.

Porrò ex medicis quidam aiunt hominem ex sanguine tantum, quidam ex bile, quidam ex pituita, constare. 3

Superiore oratione refutauit eorū philosophorū sententiā,qui corporis nostri naturā aut ignē solū,
aut aquam,aut terrā, aut aerem esse dixerunt.nunc ad medicos pertransit:quos non secus, quā illos,er
rare docet,quicunque hominem aut ex solo sanguine,aut sola pituita,aut sola bili constare arbitrantur
iam igitur perspicue definitum est.quod in prima huius libri parte ambiguum esse uidebatur: non op-
pugnari hoc loco eos,qui quatuor elementa posuerunt:sed semper eos, qui unum aliquod ex illis tan
tum esse uoluerunt. sed hic omittitur quædam medicorum opinio, quæ non est opinioni Melissi
dissimilis, qui hominem esse unum asserunt, quod, dum mutatur, fit unumquodque eorum, quæ
prædiximus.

*Atque hi quoque idem omnes concludunt,aiunt enim unum quid esse,prout eorum quisque appellare uoluerit: idque ip-
sum unum formam, uimque commutare a calore,uel frigore coactum,ac fieri dulce, & amarum, & album,& nigrum,* H 4
*& cuiusque alterius generis: sed hæc mihi quidem non probantur. itaque plurimi talia, atque etiam alia,quæ proxime ad
hæc accedunt,pronunciant.*

Ait etiam medicos,quicunq; unum tantum humorem secundum naturam esse dixerunt, idem inter
se,& cum philosophis concludere: cum hunc ipsum humorē,quem quisque eorū statuit,in alios com-
mutari demōstrant.quæ uero quisq; ad suā confirmandā sententiam assumpsit, ea nō probant ullum ex
quatuor humoribus secundum naturā esse:sed pro eis alium quendam ipsis antiquiorē, ex cuius muta-
tione hi ipsi gignantur:cum tamen nullum tale decretum in medicinali contemplatione constare pos-
sit, quod Melissi rationi in naturali scīa proportione respondeat.cū igitur aiunt,hoc unū mutari,& coa
ctum a calore & frigore, fieri dulce & amarum. album & nigrum, nullum ex his quatuor dice-
re uidentur. quorum refellens sententiam ait, illud non esse secundum naturam, sed aliud quid-
piam, quod in ea conuertatur. consentaneum autem est, hic dulcem, appellasse sanguinem: ama-
ram uero, flauam bilim: albam, pituitam: nigram uero, atram bilem: in quas ait illud unum a ca-
lore, frigoreque coactum commutari. quod uero in extrema oratione additum est, & cuiusque alte-
rius generis,† sanies indicat, quæ grauibus in morbis suboriuntur. conspicitur præterea & æruginosa, † ichores.
&

A & fusca bilis: quam ab isatide herba isatodem uocant: & rubra quędam, & succi porri colorē referens:
& item aliæ, quæ nomen non habent: præcipue autem in morbis, qui ex putredine orti sunt.

5 *Ego uero sic statuo, si homo unum esset, eum nunquam posse dolere: neque enim esset, unde doleret, cum unum foret: ac si doleret, unum utique remedium fore necessario.*

Supra refutauit illorum rationes, quas qui unum esse hominem rati sunt, attulerāt: quas non modo
nihil concludere, sed ne ualere quidem ad persuadendum demonstrauit: nunc uero eorum quoque re-
fellit sententiam, qui unum esse hominem existimant. non enim idem est, rationem, quam quis attule-
rit, refutare, & opinionem ipsam, tanquam non ueram, reprehendere. potest enim uera esse opinio, nō
tamen a quibusdam recte defendi: ideoque non sententia ipsa, sed ij, qui eam defendunt, coargui. nūc
uero missis illorum rationibus, opinionem ipsam per se solam insectatur; quod ad agendum non so-
lum firmissima, sed etiam breuissima utitur ratione: si unum inquit, esset homo, non doleret: qua ratio-
ne docuimus, eorum quoque infirmari sententiam, qui indiuidua, & in compacta, & minima elementa
statuerunt: quippe cum ipsi etiam sentiant, unum esse specie id, quod uere est. appellant autem sic pri-
mum illud corpus, quod nullo est generatum ortu, neque corrumpitur: quando cetera omnia ex il-
lius compositione ortum ducunt: inde enim ducitur ea sententia, quæ ortum nostrum in quadam illo-
B rum æternorum corporum compositione ponit: quemadmodum hæc Hippocratica, in quatuor elemē
torum temperatione, cui Aristoteles, Stoiciq; subscripserunt. si uero unum, simplexque elemētū esset,
nunquam esse doliturum corpus, quod ex eo constaret, argumento esse ait, quod nullum aliud esset re-
liquum, quod agere in ipsum posset: unum enim id corpus a se ipsum pati non potest. ad hoc accedit,
ut si quis ipsum a se pati concederet, etiam unicum sit futurum remedium: cum multiplex esse curatio
in eo, in quo multa non sint, nullo modo queat.

6 *Nunc uero multa sunt, quia in corpore multa sunt: quæ cum præter naturam mutuo calefiunt, refrigerantur, exsiccantur, & humectantur morbos pariunt: ex quo multa genera morborum, & multa quoque eorum curationes existunt.*

Superiore oratione eos, qui hominem esse unum quid aiunt, quod perinde est, ac si dicant, unum es-
se elementum, ex quo homo constet, reprehendit ijs absurdis, quæ ex ea opinione consequuntur: ne-
que enim doleremus, cum nihil esset aliud, a quo illud unum affici posset: deinde uero si id conceda-
tur, simplex, non multiplex erit curatio. in hac autem nobis proposita oratione persequitur ea, ex qui-
bus cetera omnia primum gigni, ipse probaturus est: sunt autem hæc, calidum, frigidum, humidum, &
siccum: quæ cum sint moderate inter se temperata, animal bene ualet: cum se mutuo calfaciant, refri-
gerent, siccent, atque humectent, ad dolores creandos natura apta sunt, quæ non unica deinde ratione
C curantur: alia enim ipsorum calefactis particulis dolentibus, alia refrigeratis, aut exsiccatis, aut hume-
ctatis sedantur: de quibus in commentarijs de simplicium medicamentorum facultatibus, & item in
libris methodi medendi copiosius egimus. non erit tamen alienum ab hoc instituto, si hic quoque ali-
qua paucis exponam. plane quidem patet, nos ex calido, & frigido, & sicco & humido dolere, atque cu
rari. quis enim non nouit, suboriri dolorem, cum quis hyeme aspera domo exire conetur? quis item nō
in uehementi æstu? quis siti enectus non cruciatur? aut etiam nimio potu expletus? cum sitis nobis ex-
siccatis fiat, nimia uero repletio contrariam affectionem pariat. inflammationes quoque, & omnes do
lorem afferentes, & præter naturam tumores interim ex superuacaneo humore in particulam influen-
te, interim uero, quod humores aut calidi, aut frigidi præter naturam sint, oriri solent. atqui curatio
eorum corporum, quæ nimio humore sunt expleta, euacuatione perficitur: eorum uero, quæ præter na
turam exsiccata sunt, rebus humectantibus absoluitur. ut quæ algore dolent, si calfiant: quæ calore ni-
mio, si refrigerentur. ostensum etiam est, medicamenta omnia calfaciendo, uel refrigerando, uel hume
ctando, uel siccando agere: hæ namque primæ qualitates sunt, quæ ut in libro de elementis ex Hippo-
cratis sententia docuimus, corporum effectrices, alteratricesq; sunt. has autem sequuntur eæ qualita-
tes, quæ ad gustatum pertinent, quarum nomina sunt, adstrictio, austeritas, acerbitas, amarities, salse-
D do, acrimonia, acor, dulcedo, ac pinguitudo: tum quæ in colore uersantur, ut candor, nigror, rubor,
quæque sunt generis eiusdem: deinde quæ in tactu, ut durities, mollities, friabilitas, lentor. ijs uero quę
gustatus sunt, pari fere numero respondent, quæ olfactum attingunt: sed nomina speciatim non ha-
bent: nam ea differentia, quæ in suaue olentibus, & graueolentibus odoribus est, recte quidem diffe-
rentia nominabitur, sed tamen multas species sequi dicetur. atque hæc quidem orationis sunt capita:
quorum quædam in libro de elementis ex Hippocratis sententia, quædam in libris de simpli-
cium medicamentorum facultatibus demonstrata sunt. multi tamen in demonstrationibus perdiscen
dis segnes sunt: & ad contradicendum ijs, quæ ignorant, ualde prompti: disciplinæ uero, ac ue-
ritatis studiosi contra faciunt: quippe qui summo studio demonstrationes perdiscant, & alijs segni-
ter aduersentur.

7 *Ego uero existimo, eum, qui hominem esse solum sanguinem, nec quicquam aliud, dicit, ostendere debere, eum non mutare formam: nec cuiusque generis fieri: sed aliquod anni tempus, aut hominis ætatem afferre, in qua solum sanguinem in homine esse appareat: est enim uerisimile, aliquod esse tempus, in quo ipse solus in homine esse conspiciatur. hæc a me dicta in eos etiam conueniunt, qui hominem esse pituitam, quique bilem uolunt.*

Nunc quoque illis contradicit, qui hominem esse unum asserunt: quod ei initio propositum esse di-
ximus: eosque in primis coarguit, qui ipsum esse sanguinem confirmant: si enim inquit, solus sanguis

hominis

hominis naturam constitueret,oporteret sanos homines solum sanguinem sine utraque bili,& pituita E
in corpore continere.deinde uero, si concedamus,bilem,aut pituitam quandoque accedere, deberet
ætas aliqua,uel anni tempus inueniri,per quod solus sanguis sine alijs humoribus in corpore inesset.
eodem quoque modo reprehendit eos,qui uel bilem,uel pituitam esse hominem affirmarunt: quod
idem est,ac si dixissent,hominem id solum suapte natura esse:cum primum ortum in homine ex hoc
humore profectum esse existiment.

Ex quibus autem ego constare hominem affirmabo,ea & secundum legem, & secundum naturam tam iuuenili ætati, 8
quàm senili,tam calido temporis,quàm frigido semper conuenire demonstrabo:ac signa etiam,& argumenta afferam,qui-
bus unumquodque in corpore augeatur,& corrumpatur necessario.

Pollicetur se ostensurum, ea,quæ ipse statuit,elementa semper in omnibus ætatibus,atque anni tem
poribus,& incremento & corruptela,hoc est imminutione,in corpore contineri.Conuenienter autem
legi dicitur esse id,quod in hominum opinione,existimationeque est; cum ita ueteres dicere consueue
rint:secundum naturam uero,quod ipsi rerum ueritati conuenit.

Primum autem necesse est,eius originem ex uno non constare: nam quomodo quod unum est, poterit aliud gignere, nisi 9
alicui misceatur?

Hippocrates autem semper ea,quæ euidétia sunt,sectatur:proinde nũc dixit,nihil ex uno fieri posse F
sine ope alicuius externi,quod ipsum quoque cum eo moderatione temperamenti conueniat. ego ue-
ro nescio,quo modo quidam ex ijs philosophis,qui physici nominantur, ausi sint, tam absurdam opi-
nionem enunciare,ut totam naturalem contemplationem euertat:propterea quod,qui unum esse om-
nia dicit,is ea ratione generationem omnem tollit.nam si unum est,quod generatur,id non erat prius,
neque etiam paulo post erit.nam neque Thales,neque Melissus,neque Heraclitus prius erant, neque
nunc sunt. an igitur quispiam uere dicet,hos homines non esse ortos? an orti quidem sunt, ac multos
annos uixerunt,sed quo tempore uiuebant,non erant? an concedemus,eos illo tempore fuisse, ut cũ
essent,non fuisse affirmemus?at si quis eos esse fateatur, eos etiam esse ortos fatebitur. quo modo au-
tem platanus,lapis,& leo quondam non erant,cum ortum , interitumque habeant? nam si ortus est
eius,quod prius non erat,certe eum ex aliqua subiecta substantia fieri necesse est. hanc autem uide-
mus ipsam per se solam nihil quicquam posse gignere.proinde plantarum semina aliquo externo hu-
more,& calore,eoque moderato egent,ut ex eis quidpiam generetur:si enim semen hanc naturam ha
beret,ut per se solum generaret,nec alterius externi opera indigeret, ne punctum quidem temporis
permaneret,quin generaret:sed statim germinaret:& tamen pleraque semina non menses modo, sed
annos etiam persæpe ita manent: quippe cum a se ipsa non habeant,ut gignant, sed externum auxiliũ G
requirant.idq; non ex simplici contactu,sed potius ui quadam eius, quod tangit, quæ introrsum per
totum id,quod tangitur,distribuatur. quod si in generatione semen in arboribus,herbis,ac plãtis uni-
uersis alterari ex toto uidetur, certe multo magis in animantibus perspicue id apparebit:cum neq; ex
solo mare,neque ex sola fœmina,nisi misceantur,gigni quicquam possit.

Præterea nec quæ miscentur,generarent,nisi eiusdem generis sint,eandemque habeant facultatem: neque eadem nobis 10
efficerentur.

Non modo ait,nihil quicquam ex uno gigni posse, sed nec etiam ex duobus,nisi eiusdem sint gene-
tis quæ misceantur:id est,nisi substantiæ affinitate sint coniuncta:quæ sane,in ortu animalium, quæ di-
uersi sunt generis,plane conspicitur:ut in equis & asinis,uulpibusque,& canibus usu uenit. si quidem
ex horum concubitu animal gignitur,quod fere ex utrisque mistum est. quæ uero naturam multum in
ter se differentem nacta sunt, ea,ne si misceantur quidem,unquam aliquid generabunt. quod uero in
extremo huius dictionis additum est, Neque eadem nobis efficerentur,huius libri interpretes tanquã
clarum prætererunt:sed certe obscurum est,siue non recte sit ab auctore explicatum, siue mendum a
librario sit in describendo commissum.quod autem puto,ipsum uoluisse indicare, tale est, nisi animal
quod alteri miscetur,similis speciei sit,quam naturæ communionem quandam esse ait,nunquam gignẽ H
tur,quæ cum nobis eadem sint:hoc est,nunquam fiet generatio animantis ex eo coitu,quod suis geni-
toribus simile sit. sed fortasse non erat hæc lectio,Neque eadem nobis efficerentur.

Itemque nisi calidum & frigidum, siccum & humidum inter se temperate,& æqualiter affecta sint, sed alterum alteri 11
multum præstet, ut ualentius imbecilliori; nulla utique esse poterit generatio.

Superiore oratione dixit,nihil a genitabili generatione absolui, nisi quæ eiusdẽ generis sunt,coeãt.
& tamen nec eorum,quæ sunt eiusdem generis congressus necessario generat:quam rationem ipse in
aphorismis est plane persecutus,ubi ait, Quæcunque uteros frigidos,densosque habent,eæ nõ conci- "
piunt:& quæcunque perhumidos uteros habent,non concipiunt:siquidem in eis genitura extinguitur: "
atque etiam quæ nimis aridos,atque adurentes habent:etenim semen corrumpitur,quod ei alimentũ "
desit:quæ uero mediocrem ex utrisque temperaturam obtinent, hæ fœcundæ sunt. hoc sermone do- "
cet,quibus de causis mulieres infœcundæ fiant: indicat etiam id,quod ex hoc ipso cõsequitur, de quo
& nos alibi,& alij plerique ante nos scripserunt. Plato quoque indicauit, cum ait, non esse artis exi-
guæ,si quis norit uiros,ac mulieres apto inter se ad liberos procreandos temperamento coniungere.
nam quæ de uteri temperamento dixit,ea etiam de seminis temperamento intelligenda sunt. quando
id quoque tum humidius est,tum frigidius,quàm par sit: quandoque uero siccius, uel calidius. ad sic-
ciorem

A ciorem uero uterum accommodatius est semen humidius: ad humidiorem, siccius, ut etiam ad calidiorem frigidius, & ad frigidiorẽ calidius. de quibus in libro de liberis procreandis copiose disseruimus. nunc uero satis est nosse, ex uno fieri nihil quicquam posse: neque ex duobus, aut pluribus, si coniungantur, nisi mutua quædam naturæ affinitas, & quædam commoderatio temperamenti, ex illis coeuntibus conflati, intercedat.

12 *Quare qui verisimile est, aliquid ex vno gigni, cum id ne a pluribus quidem fieri possit, nisi mutuo temperamento recte commistis*

Cetera, quæ hac oratione continentur, clara sunt ex superioribus: sed nomen temperamenti, quod in ea dictum est, memoriæ est mandandum quia primus omnium, quos quidem sciam, Hippocrates elementa contemperari dixit: ut etiam paulo ante ostendimus. & hac in re ei cum Empedocle non conuenit. nam & ille ex iisdem elementis, ex quibus uult etiam Hippocrates, & nos, & reliqua animantia, quæ hac mundi sede continentur, oriri dixit: non tamen ex ipsis contẽperatis, inter se, sed per exiguas particulas prope collocatis, & se tangentibus. in commentario autem de elementis ex Hippocratis sententia, ubi omnes fere naturalium philosophorum opiniones, quæ de primis principiis, aut elemẽtis extiterunt, memoraui; hanc opinionem easdem subire reprehensiones docuimus, quibus obnoxię B sunt illæ, quæ corpus sensile ex primis corporibus impatibilibus, & sensus expertibus gigni censent.

13 *Cum igitur natura huiusmodi sit, cum omnium aliarum rerum, tum etiam hominis, necesse est, hominem non ex una re constare: sed vnumquodque eorum, quia ad generationem conferunt, talem quandam vim in corpore obtinere, qualem contulerit.*

Cum ante dixerit Hippocrates, nisi calidum cum frigido, & siccum cum humido modice sint temperata, non posse corporum, quæ generantur, ortum ullum extare: nunc non modo hominis, sed etiam omnium corporum quæ ortui & interitui obnoxia sunt, originem ex eisdem proficisci, apertę pronunciat: cum ex calido, frigido, humido, & sicco facta sint omnia: ideoque hæc sint communia omnium elementa: hominis uero propria, sanguis, pituita, flaua bilis, & atra. at ne hæc quidem uere propria appellabuntur: propterea quod omnibus animantibus sanguineis sint communia. est autem plane perspicuum, unumquodque horum ex primis illis quatuor constare: quæ, a qualitatibus ducto nomine, humidum & siccum, frigidum & calidum uocamus, propria uero ipsorum substãtiæ nomina sunt hæc, ignis, aqua, aer, & terra. manifestum autem est, a simplicibus, immistisque qualitatibus elementi nomẽ trahere: cum summus calor in igne sit, sicut humiditas in aere, frigiditas in aqua, siccitas uero summa unà cum densitate & frigiditate in terra. quomodo igitur existimant quidam, humidum & siccum, fri C gidum & calidum ab Hippocrate elementa constitui: quod hæc in homine appareant: ignem uero aquam, aerem, & terram ab eo non esse admissa, quod nullum horum in humano corpore conspiciatur: cum intelligentia consequi non potuerint, quæ in corpore apparent, apparere quidem, ut corpus, calida & frigida, & sicca, & humida. quis igitur audeat, hæc communia omnium corporum elementa * nuncupare? nemo sane, uel mediocriter eruditus, cũ dicat Hippocrates: Cum igitur natura sit huiusmodi cum aliarum rerum omnium, tum hominis necesse est: itaque non est existimandum, dici hoc loco calida, frigida, sicca & humida ea, quæ in hominis corpore conspiciuntur, sed quatuor elementa: quandoquidem hæc habent summas, & ab omni mistione secretas qualitates: ex quibus inter se temperatis inter media corpora omnia constituuntur: quæ non proprie calida, frigida, humida, siccaque, sed ex præstantia cuiusque nominantur. ac si hæc ipsa iam temperata elementa esse ponamus, quæ summas qualitates habeant, ignoro quid dicere debeamus. ipse uero in sequenti oratione euidentius sententiam suam depromit, ad quam iam transeundum nobis est.

14 *Rursus hominis corpore intereunte, necesse est singula in suam naturam, humidum inquam, in humidum: siccum in siccum: calidum in calidum, frigidum in frigidum discedere.*

Ait, cum homo perit, unumquodque prædictorum elementorum, secretum a ceteris, in naturam D suam redire: quæ elementa ipse calidum, frigidum, siccum, & humidum noĩauit. nec uspiam dicit, sanguinẽ ad mundi sanguinẽ, pituitã ad pituitã, bilem ad bilem, arteriã ad arteriam, carnem ad carnem, uenam ad uenam, neruum denique ad neruum reuerti: sed, quod his singulis inest, calidum, frigidum, siccum, & humidum, in communia omnium abire elementa: siquidem neruus ex calido, frigido, humido, siccoque: ex ipsis nimirum elementis, non autem ex alio neruo conficitur: ut ne uena quidem ex alia uena exoritur: quando ne cogitatione quidem complecti possimus, hæc inter se per tota, carnem inquam, & uenam, & os, & arteriam, & alias præterea particulas contemperari. ipse autem calidum, & frigidum, humidum, & siccum uult per tota inter se contemperari: si modo eorum, quæ paulo ante dicta sunt, meminimus. quam ob rem non quæ manifeste in hominis corpore conspiciuntur, calidæ, frigidæ, humidæ, & siccæ particulæ, sunt naturæ hominis elementa: sed ea, quæ has constituunt, ac gignunt. sunt autem hæc, aqua, ignis, aer, & terra: de quibus in libro de elementis ex Hippocratis sententia satis disseruimus.

15 *Talis autem est tum animantium, tum aliarum rerum omnium natura.*

Non solum hominis inquit, natura talis est, sed etiam omnium reliquorum, hoc est ex calido, frigido, humido & sicco summis, ac simplicibus contemperata: omnia enim quæ inter media sunt, suum ex his sunt temperamentum consecuta. absurdum ergo est, dicere, quæ in medio sunt, suam temperiẽ

ex ijs

ex ijs nacta esse, quæ in medio consistunt: quod se dicere non animaduertunt ij, qui nostram naturam E ex his humidis, siccis, calidis, frigidisque quæ nostro in corpore conspiciuntur, esse constitutam uolūt. sed erit etiam a ratione alienius, si ceterorum animantium, ac plantarum naturam ex eis constare asseramus. Hippocrates autem in hac oratione aperte pronunciauit, huiusmodi esse aliorum etiam omnium naturā. quid uero hi dicturi sint, nō sat scio. cum igitur fici semen in terrā forte proijcitur, ac maxima inde arbor enascitur, absurdum est, si dicas, aliunde, quàm ex terra & aqua, tantam ei substantiam accessisse. & tamen terra suapte ratione summe frigida est: ficus uero plurimum habet calorem, ex quo uitam ducit: quam ob rem etiam si aspera hyeme ualde refrigeretur, tamen non emoritur. quare perspicuum est, fici corpus non solum ex aqua, terraque cōstare, sed igneæ quoque naturæ esse particeps. sed planum etiam est, aeream naturam in ipso esse, siquidem eius lignum non solum terra, sed aqua est plane leuius. itaque ficus ex quatuor constat. & ut ipsa arbor est, ita & fructus omnes: ac triticum, hordeum, faba, ac reliqua semina cerealia fructuū partes sunt: quæ ipsæ quoque ex quatuor, igne, aere, terra, & aqua sunt constitutæ. quia uero humores, qui in nobis sunt, ex fructuum, plantarumque esu gignuntur, ideo hi quoque primum sui ortus initium ab aqua, igni, aere, ac terra trahent. sed hæc, ut dixi, in libro de elementis ex Hippocratis sententia demonstrata sunt. quare oportunum est, ut ad aliam orationem transeamus. F

Omniaque similiter oriuntur, & occidunt. 16

Ne si diuinasset quidem aliquis, fore quosdam homines, qui ipsum adeo non essent intellecturi, toties hanc sententiam inculcasset, quoties Hippocrates fecit: cum ait, non modo homines, sed etiā omnia similiter oriri, atque interire: è quatuor nimirum elementis, non ex particulis calidis, frigidis, humidis, & siccis, quæ in corpore sunt. sunt tamen quidam ita Græcæ dictionis ignari, ut calidum, frigidum, humidum & siccum, quæ in humano sunt corpore, ac sensibus percipiuntur, esse communia generationis omnium elementa arbitrentur.

Ex his enim omnibus, quæ prædiximus, ipsorum natura constat: desinitque eodem modo, cum id in illud ipsum, unde concretum est, abierit. 17

Permanet in eadem sententia, omnium naturam ex prædictis quatuor constare, in eademq; desinere: unde enim unaquæq; res concreta est, eo etiam recurrit: ad communia inquam mundi elementa, terram, aquam, aerem, & ignem redit. quam ob rem illi penitus ignorant Hippocratis sententiam, & id, quod initio dictum est, his uerbis, Neq; enim aerē prorsus esse hominem, neq; aquā, neq; ignem, neq; terram, affirmo, cum exponunt prorsus, pro eo quod est, nulla ex parte: apparet enim Hippoc. non uoluisse hoc, communia omnium elementa nulla ex parte in corpore humano reperiri, sed eos, qui unum G solum ex ijs posuerunt, reprehendisse.

Corpus autem humanum habet in se sanguinem, ac pituitam, & utranque bilem flauam, atq; atram: atque ex his eius natura consistit, & dolet, & ualet. 18

Absoluto sermone, qui erat de cōmunibus elementis institutus, in hac nobis proposita oratione ad elementa sanguineorum aīalium, in quibus homo etiam est, transit: utq; primum nobis ortum duci a sanguine, pituita, ac duplici bile, flaua, atq; nigra: ac nobis inde suppeditari, ut in uita uniuersa permaneamus, atq; ex ijs totam hominis constare naturam: cum humores solidis mēbris cōtineantur; solida uero, in prima fœtus formatione ex ijs constituantur: etenim particulæ omnes suum ortum ex sanguine menstruo nanciscuntur: eoq; non syncero sanguine, sed qui & utrāq; bilem, & pituitam in se habeat: id quod ipse paulo post docebit. hinc quoq; fieri dicit, ut ægrotemus, ac ualeamus: quæ sane fiunt eo modo quem ipse oratione sequenti declarat.

Valet quidē præcipue, cum ea facultatē, copiamq; mediocriter inter se temperatas habeāt, præsertim uero si mista sint. 19

Ex omnium medicorum, ac philosophorū, qui plane dogmatici sint sententia, elemētorū moderatio sanitatem efficit. cum uero duplex genere sit apud omnes, qui rationalem sectam tenuerunt, elementorum ratio, cum alij ex primorum corporum appositione, & connexione composita fieri: alij ex con- H temperatione, uelint: primi moderationem in meatuum constitutione posuerunt: alij ex commoda elementorum temperatura nos bene ualere aiunt: cuius opinionis Hippocrates princeps est. cumque moderatio duplex sit, altera in facultate eorum, quæ temperantur, altera in quantitate substantiæ, Hippocrates utriusque mentionem fecit, cum ait, facultatem, copiamque. quod autem in extrema oratione dictum est, præsertim uero, si mista sint: significat exquisitam eorum per se tota temperaturam: in eo enim corporis statu, qui omni prorsus culpa uacat, non modo apta elementorum moderatio est, sed etiam eorundem per tota temperies accurata: in deterioribus uero corporis temperaturis, usu quandoque uenit: ut uno aliquo in membro, neque æqualiter, neque similiter, nec per totum inter se humores temperentur: uerum ubi nondum actio perspicue læditur, culpata quidem sanitas est, nondum tamen morbus est.

† Lib. impressi habēt etiam κρᾶσιν. i. temperaturam.

Dolet autem, cum aliquid eorum aut minus, aut amplius fuerit, uel in corpore separatum constiterit, uel non sit cum omnibus contemperatum. 20

Quemadmodum in sanitate accuratam moderationem in quantitate ac facultate, & temperatura per tota posuit, ita etiam in morbo, eorum contraria constituit. ac plus, aut minus ad substantiæ quātitatem, et uim retulit: id uero, ut cum ceteris temperata non sint, in intemperiem, aut temperaturæ inæqualitatem, aut quoquo modo appellare quisque uelit.

21 A *Necesse autem est, cum horum aliquid separatum sit, aut per se constiterit, ut non modo locum, ex quo abscesserit, afficiatur, sed etiam is, ad quem abscesserit, & impactum fuerit, propter nimiam copiam dolore, laboreq; tentetur.*

Cum aliquis ex quatuor humoribus ipse per se aliqua in parte constiterit, ab alijs seiunctus, nec totus ipsis totis sit attemperatus, animal dolore afficitur: cum intemperies utranque particulam iam occupet, & ex qua ille discessit, & in quã commigrauit. id quod in ijs potissimum humoribus contingit, qui ualidas uires habent: siquidem ij non solum multitudine particulam, in quam declinarunt, aggrauant: sed qualitate etiam dolorem afferunt: quippe qui insigniter excalfaciant, atq; refrigerent.

22 *Nam & cum horum quippiam maiore copia, quàm quod supernatat, e corpore effluxerit, inanitio dolorem creat.*

Hoc loco quod supernatat, intelligendum est pro eo, quod est, superfluit. quod si quis ita nolit hoc intelligi, putandum erit, supernatans pro eo positum esse, quod, alijs temperatum non sit. utrunque autem probabile est.

23 *Rursus uero si intus fiat euacuatio, & migratio, & ab alijs secretio, duplicem molestiam praebeat, necesse est, ut dictum iam est, & unde abscesserit, & ubi exuperet.*

Hoc ipsum dictum esse superius, ipse quoque declarauit, cũ ait, ut dictũ iam est: sententia enim, quæ paulo ante scripta est, ab hac uerbis solum differt: ubi sic ait, Necesse autem est, cum horum aliquid se-
B paratum sit, aut per se constiterit, ut non modo locus, ex quo discesserit, afficiatur, sed etiam is, ad quẽ migrarit, impactumq; sit, propter nimiam copiam labore, doloreq; tentetur.

24 *Cum uero dixerim, me ex quibuscunque hominem constare statuerim, ea semper esse demonstraturum ex lege, naturaque esse.*

Dixit ex lege, hoc est, ex hominum opinione, quam de his habent: ex natura uero, hoc est ex ipsa rerum ueritate. quocirca sequentia attendamus, ut uideamus, utrum id, quod huius operis initio promisit, nunc præstet.

25 *Idcirco aio sanguinem esse, & bilem tum flauam, tum atram: atque horum nomina primum quidem lege distincta esse dico: ac nulli eorum idem nomen esse impositum: deinde secundum naturam species diuersas esse: ut neque pituita sanguini, neq; sanguis bili, neque bilis pituitæ, ullo modo similis sit: quo nam enim pacto inter se similia esse possunt, cum neque, si colores inspiciantur, neque si manibus tractentur, similia esse uideantur? neque enim pariter calida, siue frigida, siue humida, siue sicca sunt.*

Cum plana est tota hæc oratio, tum id, quod institutum erat, demonstrat. hac enim oratione quatuor esse humores in corpore inter se differentes, ostendit: in sequentibus uero, non unum solum eorum, sed omnes esse secundum naturam. atque in hac modo nobis proposita affirmat, humores inter se co-
C lore, consistentia, calore, frigoreq; differre: id quod est plane perspicuum. sed hoc fortasse quosdam turbabit, quod humor ab humore siccitate differat: quippe cum omnes succi humidi sint: at nõ minus tollant isti, eos humiditate differre: quia si concesserint alium alio humidiorem esse, necessario quoque fatebuntur, eum, qui minus humidus sit, ex mistione sicci elementi talem esse. quod in omnibus elemẽtis perspicue conspicitur: sæpe enim flaua bilis plurimum humida redditur: quo tempore non flauum, sed pallidum colorem refert: sæpe etiam ita crassa fit, ut oui uitellum imitetur: unde ei uitellinæ nomẽ apud quosdam est, ductum. iam uero atra bilis semper est crassior, quàm sit flaua atque pallida: quæ ipsa quoque huius uarietatis, quæ in maiore & minore copia est, particeps non parum est: sicut etiam sanguis, quippe qui adeo humidus interdum redditur, ut fluat: interdum uero affatim crassus est: qua etiã in re pituitam eandem cum his ipsis humoribus habere rationem uidemus: ea enim mutato crassitudinis, ac tenuitatis modo, quandoque aquosa est, quandoque ita crassa, ut puri similis esse uideatur. id autem in humores cadit, quia elementa re uera non sunt, sicut ignis, aer, aqua, & terra: sed quisque eorũ ex illis quatuor, alio in alio superante, suum, ut sæpe diximus, ortum ducit:

26 *Ergo quando tantum inter se forma, & ui differunt, necesse est, ea unum non esse: si quidem neque ignis, & aqua unum sunt.*

D Absurda sane est opinio eorum, qui hominem esse unum arbitrantur, & tamen Hippocrates in ea oppugnanda studium adhibet: quod fortasse per id temporis aliqui clari uiri essent, qui eam defenderent. nunc uero cum plurima antiquorum hominum scripta interciderint, multo est uerisimilius, eorũ non seruatas esse opiniones, quæ non essent literarum monimentis consignatæ: præsertim uero cum nonnulli eorum nihil unquam conscripserint: ut Socrates, ut Pythagoras, atque ut nostris etiam temporibus, Quinctus, Medicus clarus. præterea uero hoc quoque credibile est, multos fuisse præstãtes, dum uiuerent, homines, iisque mortuis, unà cum eis suorum decretorum auctoritatem perijsse: quando Platonis, qui tot uolumina conscripsit, auditores alia quædam, præter ea, quæ sunt mandata literis, fuisse decreta commemorent: quæ ab eo scripta non sint. quemadmodum autem auditoribus Platonis, qui fuisse quædam illius decreta non scripta referunt, fidem adhibemus, ita Hippocrati credendũ est, cum ait, quosdam fuisse, qui dicerent, solam terram esse commune omnium elementum: hominis uero, bilem, aut pituitam. equidem hoc etiam tempore quosdam noui, quorum scripta uel iam unà cũ eis periere, uel paulo post interitura sunt, quod illi quoque euenit, qui terram fuisse omnium matrem, & alumnam, & originem & elementum dixit: ut pote quæ cælum etiam, ut auctor est Hesiodus, genuerit: & item omnia, quæ in ea uitam ducunt, animantia. Et quidam ex Archigenis sectatoribus, uir sane non contemnendus sibi persuaserat, neque in inspirationibus aerem intra corpus duci: neque in ex-
pirationibus

pirationibus, è corpore egredi alius etiam uolebat, pituitam primum esse humorem: quique elementi uim obtineret. ne inuestigemus igitur nomina eorum, qui primum has absurdas opiniones pronunciarunt. Thaletem uero dixisse aquam solam elementum esse, licet ex eius scriptis ostendere minime possimus: tamen est omnibus persuasum. E

Ea autem omnia unum non esse, sed ex ipsis quodque propriam uim, naturamque habere, hinc perdisces: quia si homini medicamentum dederis, quod pituitam ducat, ille pituitam uomet: si quod bili ducendæ sit, bilem. simili quoque modo atrā bilem purgabis, si medicamentum, quod bilem atram euacuet, obtuleris. itemque aliqua pars corporis uulnere affecta, tibi sanguinem emittet. atque hæc omnia tibi usu uenient omnes diesque, noctesque: & tam hyeme, quàm æstate: donec homo spiritum ducendi, uicissimque reddendi facultatem habuerit: habebit autem donec aliquo istorum congenitorum priuetur: nam quæ diximus, congenita sunt, quæ quis negaret esse congenita? cum perspicuum sit, hominem, dum uiuit, ea omnia in se semper habere: tum uero ipsum natum, altumque ab homine eadem illa omnia habente, quæ ego dico, atque demonstro.

Superiore oratione, perspicue simul, ac uere demonstratum ab Hippocrate est, hominem in se habere omnia, & bilim utranque, & pituitam, & sanguinem. in hac uero non solum id ostendit, sed etiā ea secundum naturam esse: ac non unum ex eis, ut quibusdam placet. ac ceteræ quidem opiniones, quæ unicum tantum humorem in corpore secundum naturam haberi uolunt, facile redargui possunt: at eorum sententia, qui sanguinem statuunt, non ita facile contemnenda est, immo uero magno quodam certamine ad eam refellendam est opus. ac iam tempus est, ut ad ipsam aggrediamur, initium tamen ab ijs sumemus, quæ ab ipso paulo superius dicta sunt, his fere uerbis: Ego uero existimo, eum, qui hominem esse solum sanguinem, nec aliud quicquam dicit, ostendere debere, eum non mutare formam, neque cuiusque generis fieri: sed aliquod anni tempus, aut hominis ætatem afferre, in qua solum sanguinem unum in homine esse appareat: est enim uerisimile, aliquod esse tempus, in quo ipse solus in homine esse conspiciatur. cui orationi si id addideris, quod in proposita nunc oratione demonstratur, Hippocratis decretum omnibus numeris absolues: hic enim ostenditur, nullum anni, aut ætatis tempus esse, eiusmodi, in quo hominem non esse aliorum humorum participem possis ostendere. idem purgationibus confirmatur: nam si medicamentum alicui obtuleris, quod bilem, aut pituitam ducat, cernes id ab eo euacuari, cuius euacuandi facultas ei a natura tributa est: ut omni tempore omnes humores corpore contineri plane sentias, occurritur tamen huic rationi a nonnullis, qui negant, a purgante medicamento peculiarem sibi humorem e corpore trahi: sed eum in illam formam commutari, quæ illi natura insita est. at falsam esse eorum sententiam, demonstrauimus nos uno in commentario, qui est de facultate medicamentorum purgantium inscriptus. tamen hic unum eorum, quæ ibi explicata sunt, exempli gratia afferamus: sæpe enim in artis operibus eos conuictos uidistis, qui id, quod euacuabatur, a purgantibus medicamentis trahi negabant: cum in aqua inter cutem, quæ ascites uocatur, hausto medicamento, quod aquæ educendæ sit, multam illi aquosam humiditatem excernerent, uentrisq; tumor diminueretur: quibus si medicamentum, quod bilem flauā, atramve cieat, dederis, quàm minimum humorem euacuaris, ac tantum aberit, ut uentris tumor minuatur, ut etiam fiat maior. contra autem euenisse conspexistis in ijs, qui regio morbo ex iecoris obstructione laborabant: apertis enim prius uisceris ipsius obstructionibus per ea medicamenta, in quibus talis uis est, cum medicamentum bilem expurgans datum esset, tum plurimum redundantis humoris excretum esse, tum uero morbum statim esse sublatum. scitis etiam non secus factum esse in ijs, quibus aut pituita, aut atra bilis erat molesta. propterea quod molestus humor copiose euocatur, idque non mediocri est ægrotis adiumento. quibus quidem fit rebus, si talia a purgantibus medicamentis trahuntur, ac medicamenta omni tempore, atque in omni ætate purgant; ut quatuor humores in humano corpore semper insint. nam, ut paulo ante dictum est, oporteret, aliquod tempus anni, uel ætatis dari, in quo sanguis solus in homine conspiceretur, si uera existimanda sit eorum sententia, qui hominis naturam solo sanguine contineri pronunciant. quod perinde est, ac si dicant, omnes hominis particulas ex sanguine esse conformatas ac solo sanguine semper educari. cum uero sanguis duobus modis dicatur, & qui in uenæ sectione, ac uulneribus euacuari uidetur, qui, ut ostendimus, utriusque bilis, ac pituitæ particeps est: & qui purus, syncerusque est, neque alijs permistus humoribus: forte in prima significatione uerum erit, fœtum ex eo conformari: in secunda uero, non item: propterea quod in grauidis is solus nunquam gignitur. cur autem orationi addiderim forte, scire uos puto: nam in libris de semine plurimas corporis particulas ex semine gigni docuimus, cum solæ cæ, quæ carne constant, ex sanguine efformentur. quoniam uero exigua est seminis in uteros iniecti portio, alimentumque illi, atque incrementum ex sanguine suppeditatur, ideo parum abest, quin particulæ ex sanguine efformari uideantur: quatenus uero semen suum ortum ducit a sanguine, catenus qui affirmarit, ex sanguine fœtum gigni, is uera loqui uidebitur: non tamen ex syncero sanguine, & aliorum humorum experte, sed eo, qui propter præstantiam, qua ceteris excellit, sanguis nominatur. huiusmodi autem est totius huiusce orationis sententia. quod uero ad singulas eius partes pertinet, adnotate primum conuenit, communem esse omnium, non medicorum modo, sed etiam Græcorum consuetudinem, ut bilim absolute nominent, cum flauam, aut pallidam intelligi uolunt. ac nos paulo ante diximus, ambo hæc nomina eandem humoris speciem significare, qui tamē humiditate, siccitateq; differat. G H

Auicenna. 1. fen. 1. doct. 5. cap. 1. 18. d.

A differat.alias uero omnes nominibus distinguũt:ut uel æruginosam,uel atram,uel rubram , uel porraceã appellent.Est etiam post hæc secundo loco in hac ipsa oratione animaduertendum,quod ait, Vsq; dum spiritum in se ducere,ac rursus mittere possit.Perspicuum enim est,inspirationem,ex ipsius sententia,fieri,cum organa respirationis externum aerem attrahunt:exspirationem uero,eum eundem emittũt. Tũ uero tertium adnotandum est,cum ait:si uero aliqua re congenita priuetur:propterea quod non solum uult,mori animal,cum sanguine,sed etiam cum pituita,aut flaua,aut atra bili priuetur.

28 *Qui uero hominem esse unum dicunt,in eam mihi uenire opinionem uidentur,quod eos,qui medicamenta bibunt,in nimijs mori purgationibus conspiciunt,quod alij bilim,alij pituitam,uomant.hoc enim quisq; eorum esse hominẽ existimauit, quod ab ipso,dum moreretur,expurgatum uidit.ac qui hominem esse sanguinem asserunt,hac sunt ducti sententia , quod cum ingulari hominem intuerentur, sanguis e corpore dimanaret;ipsumq; esse animum in homine putarent.atq; his testimonijs omnes ad suam sententiam confirmandam utuntur.*

Qui,inquit,aiunt,hominem unum esse:quasi multi sint huius sententiæ,& non unus.quibus autẽ argumentis persuasi sint,ut unum ex quattuor humoribus satis esse ad hominem constituendum existimarint,ipse nobis declarauit.quæ sane res nobis non probatur:cũ tamẽ illis probabilis uideretur . etenim B in nimijs purgationibus cum alius alium uno, aut altero humore ex toto euacuato mortuum perspiceret,illum solum humorem continere hominis naturam existimauit .

29 *Et tamen qui in nimijs purgationibus solam bilim per purgationem eiecerit,adhuc mortuus est nemo : sed sumpto medicamento,quod ad bilim educendam ualeat,primum bilem,mox pituitam,tum alteram bilem atram,& quidem per uim; deinum moribundus purum sanguinem euomit .*

Hoc etiam loco morem Græcorum expressit,qui sæpe sine ulla adiectione bilim nominant, cum flauam significant:atram uero semper cum adiunctione uocant.ceterum quod tota hac oratione declarat manifestum est.ait enim,mori neminem,quod unus modo humor sit euacuatus: propterea quod ceteri semper cum illo euacuentur .

30 *Idem contingit ijs,qui medicamẽtum pituitam mouens,sumunt:primum enim pituitam,deinde flauam bilem,tum atram, postremo purum sanguinem uomunt,atq; ita moriuntur .*

Cum is humor,qui est ad purgans medicamentum accõmodatus,sit uacuatus, statim post eum euacuatur is,qui facillime omnium educi potest.illum sequitur is,qui secundum locum tenet,ut facile ducatur:tũ sanguis postremus omnium,utpote qui sit humor naturæ accommodatissimus. usq; adeo enim C de ipso dici tuto potest,licet non solus sit hominis natura,ipsum tamen aliorum humorum omnium esse ad naturam accommodatissimum.

31 *Nam cum medicamentum corpus intrarit,primo id agit, quod ei secundum naturam maxime omnium sit , quæ insunt in corpore:tum reliqua trahit,& purgat:quemadmodum stirpes,& semina terram ingressu sibi trahunt ex terra id , quod est eorum naturæ accommodatum,ut uel acre,uel dulce,uel amarum,uel salsum,uel omnigenum. in primis uero ex eo plurimũ, quod sibi maxime secundum naturam conueniat,tum cetera deinceps trahunt.tale quid medicamenta in corporibus faciunt. nam quæ bili educenda sunt,bilim purissimam primum ducunt: deinde mixtam . itemque pituitæ medicamenta primum meracissimam pituitam euocant,tum commixtam:sic etiam ingulatis sanguis primum calidissimus,& maxime ruber:tum pituitosior,biliosiorque fluit.*

Perspicua hæc oratio est.affert.n.rei propositæ testimonia:quod dixit,medicamentũ,cũ in corpus ingressum sit primũ eũ attrahere humorẽ,qui sibi familiaris sit,tũ uero etiã alios. hoc quoque hærere nobis in memoria debet,quod de stirpibus ait,eas trahere in se,quicquid singulis familiare sit:quod in terra & acidum,& dulce,& amarum,& salsum, & omnis generis cetera continentur : sicut etiã in homine acida est atra bilis,amara uero flaua,dulcis sanguis,salsa pituita:siquidem talis quædã pituita est, ut alia dulcis,alia acida,& alia itẽ quæ nulla ẽ insigni prædita qualitate. quam ob rẽ existimo ad finẽ orationis D additũ esse uerbũ omnigenũ:ut nõ modo pituitæ, sed aliorũ quoq; humorũ multas esse differẽtias indicaret. Vt.n.quid est acidum,aut dulce,aut amarum,aut salsum,ita & acerbum quidpiam,& austerum,& acre,& pingue sunt genera succorum,eaq; & in animalibus,& in plantis,& nimirum in terra etiam cõperiuntur,quæ illis proportione respondeant .

32 *Hieme autem pituita in homine augetur,quod ea maxime omnium eorum,quæ insunt in corpore, sit ad hiemis naturã accommodata:frigidissima enim est.cuius rei argumento est,quia si pituitam, bilim, & sanguinem uelis tangere , pituitam esse frigidissimam comperies.& tamen lentissima est,& maxima ui post atram bilim ducitur.quæcunq; autem per uim educuntur,ea a ui coacta fiunt calidiora.sed tamen præ his omnibus pituita esse frigidissima suapte natura uidetur.corpus porrò pituita ab hieme impleri,hinc cognosces.homines hieme & sputum, & mucum pituitosissimum reijciunt. tumores in eis albi , præcipue hiberno tempore,& alij item morbi a pituita profecti exoriuntur .*

Plana hæc est oratio,eũq; requirit,qui animũ adhibeat,nõ qui eandẽ exponat.Quod autem in extremo scriptum est,Et alij item morbi a pituita profecti,hunc sensum habet,ut ipse quidem scribit : tumores albi oriuntur,potissimũ hieme:& eodem tempore alij morbi pituitosi accidunt . nimirum etiam febres ut per æstatem biliosiores plerunq; sunt,ita hiberno tempore pituitosiores excitantur.

33 *Vere autem pituita adhuc ualens manet in corpore,et sanguis augetur.nam & frigora remittuntur,& pluuia succedũt: interimq; tum ab imbribus,tum a diurnis caloribus sanguis augetur . hæc enim anni pars est ad eius naturam accommodatissima*

tißima:ſiquidem humida,calidaq; eſt.id ita cognoris:etenim homines maxime uere,& æſtate dyſenterijs corripiuntur:ſan- E
guisque eis de naribus fluit,ſuntq; calidiſſimi,& maxime rubicundi.

Huius quoq; ſententiæ uerba perſpicua ſunt. in primo enim de temperamentis ſcriptum eſt,uer po
tius temperatum,quàm calidum & humidum dici.quo etiam in loco allata ratio eſt,cur medici,ac phi
loſophi quidam ipſum calidum & humidum appellare ſibi in animum induxerint. nam habita ratione
temporum,hoc humidum & calidum eſſe uolunt,ut in genere corporũ animalia,ſi cum ſtirpibus ea cõ-
paremus. uer autem autumno comparatum,optimum inter anni tempora:&,ut ita dicam, ſolum erit
accurate ſecundũ naturam,collatũ cum eo,quod præter naturã ſe habeat. Vt aũt ſciamus, ſanguinẽ ue-
re redundare,ad alias notas,addidit ẽt dyſenterias,tunc futuras:dyſenterias inquam,eas, quæ cruentæ
uocantur,non quæ propter bilim inteſtina exulcerant. De hoc aũt cruentæ dyſenteriæ genere eſt a no
bis dictũ in quarto in librum de articulis cõmentario:ubi docuimus,hunc affectum perſæpe accidere,
quod magna ſanguinis uis in uenis ſit:quam deinde natura per inteſtina affatim excernat: ſicut in mu-
lieribus per uterũ,in quibuſdã per nares,aut hæmorrhoidas,aut uomitum.ceterũ quod ad dyſenteriã,
& coloris ruborem pertinet,uer cum æſtate cõiunxit. ſanguis enim,qui uere genitus eſt, ſuo calore to-
tius corporis colorem rubrum facit,ut nonnullis per ſedem excernitur, atq; homines eo tẽpore cali-
di tangentibus cum propter ſanguinem, tum uero etiam propter aerem ambientem ſentiuntur. F

Aeſtate ſanguis adhuc ualens eſt,& bilis ſeſe extollit in corpore,& in autumnum pertinet. in autumno autem ſanguis 34
exiguus eſt:quod autumnus ſit ei natura contrarius. bilis æſtiuo tempore corpus occupat,& item autumno.hæc ex hiſce di
gnoſces. homines hoc tempore bilim ſua ſponte uomunt:& ſumptis medicamentis bilioſiora expurgantur. idipſum apertũ
eſt ex febribus,& ex coloribus hominum. pituita per æſtatem eſt ſe ipſa infirmior. illud enim anni tempus, utpote quod
ſiccum,calidumque ſit,ipſi eſt natura contrarium.

In æſtate,præſertim uero in principio,ſanguis,qui uere auctus fuerat,quamplurimis redundat:utpo
te qui nondum ſit à calore ambientis nos aeris diſcuſſus. bilis uero etiam augetur,propterea quod cor
pus eo tempore præter naturam excalfiat. hoc autem loco bilim quoque ſine additione coloris nomi
nauit,cum flauam intelligat: atram enim nunquam ſimpliciter,ſed ſemper addito nomine coloris ap-
pellauit. cetera,quæ ſingillatim ſunt in hac oratione cõſcripta,ijs,qui mentẽ adhibent,perſpicua ſunt.

Autumno ſanguis eſt in homine pauciſſimus. ſiccus enim autumnus eſt,hominemq; refrigerare incipit. atra autem bilis 35
autumno plurima eſt,& ualentiſſima.

Superiore oratione dictum eſt,ſanguinẽ autumno eſſe exiguũ.eſt.n.ei autumnus natura cõtrarius:ac
quomodo cõtrarius ſit,nos docuimus. etenim ſi ſanguis calidus,humidusq; eſt æque,ac uer,autumnus G
uero,ut ipſe ait,frigidus,ac iã refrigerare corpus incipit,merito fit,ut autũnus ſit ueri contrarius,& hu
morem redundantem ſanguini contrarium,ſiccum inquam,& frigidũ habeat. talis autem iure factus
eſt,propterea quod humores ante aſſati per æſtatem fuerunt. reliquiæ autem eorundem aſſatorum,cũ
nimirum calor ſit extinctus,frigidæ,ſiccæq; ſtatim redduntur:ac frigidæ quidem,quod extinctus calor
ſit,ſiccæ uero,quod dum aſſarentur,omnis ipſarum humor ſit abſumptus.

Cum autem hiems aduenerit,& bilis refrigerata ſit exigua,& pituita tum a copia pluuiarum,tum uero a noctis longi- 36
tudine rurſus augetur.

Humorem eũ,qui in ſingulis anni tẽporibus alios ſuperat,eſſe ipſi tempori ſimilem,quod ad tempe-
ramentũ pertinet,ei placet. quocirca pituita frigida & humida eſſe dicitur ad hiemis ſimilitudinẽ: ſan
guis calidus & humidus:ſicut uer:flaua bilis calida,& ſicca,non ſecus quàm æſtas:atra uero, ut autum-
nus,frigida,& ſicca. Supra aũt docuit,unumquenq; humorẽ in ijs anni tẽporibus, quorum fecit men-
tionem,adaugeri. nunc uero cauſſam affert,cur pituita hieme alios humores ſuperet.id enim ait pro-
ficiſci a magna ui pluuiarum,& noctis longitudine. quod perinde eſt,ac ſi diceret,quia illud anni tem-
pus ſit humidum,ac frigidum.indicat igitur ipſam eſſe humidam propter copiam pluuiarum: frigidam H
propter noctis longitudinem. eius enim caloris,qui in aere nos ambienti per æſtatem ineſt, cauſſa eſt
ſol,qui prope nos iuxta uerticem noſtrum accedit,ac diem longiorem facit. idem quoque hiberni fri
goris eſt auctor,ſiquidem obliquus, & humilis ſupra terram exiguo tempore fertur. Hippocratis aũt
ſententia eſt,corpora animantium ſimul cum aeris nos ambientis ſtatu affici:ut dum ipſe eſt ſicco tem-
peramento,exſiccentur:dum humido,humectentur:dum calido,calefiant:dum frigido, refrigerentur.
Itaque cum hiems frigida,humidaque ſit,merito fit,ut pituita, quæ frigida, humidaque eſt, in ipſa ſu-
peret. idque ipſe ſupra oſtendit. eadem quoque eſſe aliorum temporum ratio uidetur: cum æſtate fla
ua bilis exuperet,quæ ſiccitate,caliditateq; præſtat:uere ſanguis,qui calidus,humidusq; eſt: ipſe enim
uer calidum,humidumque eſſe uoluit:autumno,atra bilis,quæ æque,ut tempus illud,ſicca cenſetur.
Exiſtit autem quædam nõ mediocris quæſtio de ueris temperamento,quomodo calidũ,humidumq; di
catur:quam ego percurrens,docui melius eſſe,ut uer tẽperatũ appellemus. hinc perſpicuum eſt,ſangui
nem eadẽ ratione nec calidum,nec humidũ,ſed temperatum eſſe. Sed maior adhuc eſſet de pituita quę
ſtio:quã tamen ij,qui in hunc librum explanationes cõſcripſerunt,ſilentio tranſeundã putarunt. illa.n.
eſt conſiſtentia humida,& frigida,& in hieme generatur. quid uero cauſſæ ſit, cur non mediocrẽ fore
quæſtionẽ dixerimus,tibi aperiã. Hippocrates in aphoriſmis habet hæc, Ventres hieme & uere natura

calidiſſimi

A calidissimi, & somni longissimi: proinde his temporibus plura alimenta danda sunt: tunc enim calor innatus multus est: itaq; copiosius alimentum postulat: signo autem sunt ætates, & athletę. & itē, Aestate & autumno cibos difficillime ferunt: hieme facillime: tum uere. quæ si uera sunt, scimus autem nos pituitam humorem esse frigidum, & humidum, nec qualis sanguis est, temperatum: quo modo in hieme copiosior gigni poterit? par enim est, ut alimento probe concocto, sanguis potius, quàm pituita gignatur. ecquenam igitur est dubitationis explicatio? mihi quidem uidetur, uentres hieme calidissimos esse natiuo calore: hoc est temperatissimos: at reliquæ corporis particulæ hieme magis refrigerantur: immo nonnullis etiam uentriculus ipse, uel ex itinere, uel ex penuria uestimentorum, uel ex uitæ institutis, uel simili alia de causa. itaq; totum aeris nos ambientis frigus ad intimas usque partes penetrat, ita ut in aliquibus, ut iam dixi, ad uentriculum usq; pertingat. quare etsi assumpti cibi in uentriculo probe concoquuntur, in mutatione tamē, quæ in iecore fit, dum sanguis efficitur, non exquisitum cultum assequuntur: sed in ea nonnihil aberratur. præterea uero multo magis uenæ per totum dispertitæ corpus, refrigeratæ non æque ipsum trāsmutant. ad hoc accedit copia ciborum, qui hieme offeruntur, qui etiam suis qualitatibus magis pituitosi sunt: nam & leguminibus multis hieme homines uescūtur, ac pane multo magis, quàm alijs temporibus, & similagine, & libis, quæ rhyemata & lagana uocant, B & rapis, & multis carnibus, quarum aliquæ plane pituitosæ sunt, ut ouillæ: aliquæ uero tales sunt, nisi rite conficiantur, ut suillæ. præcipue autem, quæ porcellorum sunt. præterea uero bulbos, cochleas, & caseum, atque alia complura huius generis tota hieme comedunt, quæ parata sunt, ut in pituitam uertantur. quinetiam pleriq; nouum uinum bibunt, quod ipsum quoq; ad pituitam gignendam est accommodatum: quibus quidem fit rebus, ut hieme pituita redundet.

37 *Itaque corpus humanum hæc omnia semper habet: quæ certe pro temporis circunstantis ratione particulatim, & ex natura singula modo maiora, modo minora efficiuntur.*

Corpus humanum inquit, per omne uitæ tēpus hæc omnia, hoc est quatuor humores habet. id enim significat, quod Hippocrates dixit, semper. hæc uero maiora, minoraq; fiunt pro mutationibus temporum: nam quod ait, pro temporis circunstaotis ratione, idem ualet, ac si dicas, pro temporis mutatione, cum in aliud mutatur, ac migrat in aliud, quod ei adhæreat. ait autem hæc singula fieri maiora & minora, particulatim & ex natura: in quo fuerunt, qui particulatim intelligi uellent, tāquam ad partes corporis referatur: quidam uero tanquam sit contrarium ei, quod ex natura est: ut talis sit oratio: corpus humanum prædictos quatuor humores continet, ac pauciores quidem & copiosiores pro anni partibus, & pro natura. quod si quis immutata oratione dicat, is & utilem & ueram sententiam eliciet: humo- C rum enim copia per anni temporibus immutatur, cum annus statum suum naturalem seruet: & in partibus anni totius, quamuis ille statum suum naturalem non seruarit, humores quantitate differunt. præterea partes etiam hoc loco de anni temporibus possunt intelligi.

38 *Vt annus omnis omnium horum particeps est, calidorum, frigidorum, siccorum, atque humidorum. nam nihil ullo unquam tempore sine his omnibus, quæ hoc in mundo sunt, posset consistere. immo si unum quid deficeret, omnia abolerentur: quippe cum ab eadem necessitate constituta sint omnia, & a se mutuo alantur.*

Calidum, frigidum, siccum, & humidum hic dici, non quod per aliorum præstantiam nominetur, atque intelligatur, sed quod elementa significet, hac quoque oratione indicauit, cum ait, annum uniuersum horum omnium esse participem: quando annus uniuersus non est eorum, quæ per excellentiam dicuntur, sed elementarium particeps: tota enim hiems humidi frigidique: æstas contrariorum, sicci & calidi: autumnus frigidi, & sicci est particeps. idem apertius docuit, cum subiunxit, si unum eorum deficere properaret, cetera corruptum iri: quia uno elemento sublato, uerum erit dicere, simul tolli, quæ ex elementis componuntur: at de ijs, quæ per excellentiam dicuntur, falsum id esset. immo potius uerum erit contrarium, ut cum pereat quidpiam eorum, quæ per excellentiam dicuntur, quod eius contrarium est, conseruetur: etenim si æstas non sit, hiems est. hiems si D non sit, erit æstas. si uer non sit, autumnus erit: si abest autumnus, uer adest. at si calidum elementum ex toto pereat, humidum concrescet, quia calor iam absit. atque ita sol de mundo tolletur, nec quicquam plantis, atque animantibus loci relinquetur. simili quoque modo si frigidum elementum intereat, omnia ignis complebit. itemque siccum si adimatur, aqua cuncta occupabit. atque hac ratione corpora omnia genita, quæ hac uniuersitate continentur, ad nihilum recident. quam ob rem corpora elementalia quæ in ipsa sunt, mutuo ali memorauit. purum uero elementum potius intelligentia percipitur, quàm ut sit. quod uero idem fere cum illo est, id unum est eorum, quæ in rerum natura sunt. quare si mente concipias, aquam exquisite humidam, frigidamque esse factam, ea non iam etiam aqua permanebit: statim enim congelabitur, sistetur, nec fluet. si terram pariter plane siccam, frigidamque fingas esse, certe huiusmodi corpus erit adamante durius. quod si talis reddatur, tolletur plantarum ortus: his sublatis, alimenta animantibus adimentur: his ademptis, ipsa quoque interibunt. cum igitur elementum frigidum & siccum ex præstanti qualitate nominetur: etiam terra in hoc mundo frigidum, siccumque corpus appellatur: aqua uero, humidum. ignis quoque aereæ cuiuspiam substantiæ particeps est, nec minus etiam fumosæ: ac plane, ut alatur, humore indiget: quod flammæ in lychnis declarant. hinc efficitur, ut mundi elementa sibi alimentum mutuo suppeditent: quam ob rem ita

ſcriptum reliquit Plato, ut idem inquit, ſibi ipſe & alimentum & interitum miniſtret, utq; omnia in E ſe ipſo, & a ſe ipſo agat & patiatur, eſt ex arte comparatum.

Simili modo, homo ſiquid eorum deficeret, quæ congenita ſunt, non iam degere uitam poſſet.

39 Sanguinem, pituitam, & utranque bilim congenita uocauit, cum fœtus primũ ſit e materno concretus ſanguine, qui omnium eſt particeps, atque incrementum, alimentumq; inde ducat. quare ſi noſtris in corporibus omnino deficiat aut humidũ, aut ſiccum, aut calidum, aut frigidum, ſtatim humores, qui non pure, & exquiſite, ſed per excellẽtiam humidi, ſicci, calidi, frigidiq; ſunt, corrũpentur. dicimus quidem pituitam frigidam, humidamque eſſe, non tamen ita, ut non ſit etiam contrariorum particeps, ſed quod hæc in ea dominentẽ. quæ ſi frigida ſolum plane eſſet, non ſecus, quàm glacies concreſceret: ut ẽt ſi plane eſſet humida, nec craſſitudinem, nec lentorem ullum haberet, utriuſque bilis eſt eadem ratio. nam & flaua ſicca eſt, & atra ſicca, terreaque dicitur, cum tamen humiditatis quoque particeps ſit: alioqui humor non eſſet, ſed corpus ſolidum, cuiuſmodi adamas eſt. atque ita etiã frigida nominatur, quia frigoris, quàm caloris maior pars in ea inſit. Si uero ad ſummam ſiccitatem perueniſſet, utique, ut glacies, concreuiſſet. ſed cur de his dicam: cum ſanguis ipſe, qui temperatiſſimus eſſe uidetur, talis dicatur, quia in eo nullum ex contrarijs magnopere alterum alteri præſtet: ut neque calidum frigido, neq; frigidum calido, neque humidum ſicco, neque ſiccum humido excellat? itaque ſi ipſe etiã ſanguis qua- F tuor qualitatum eſt indigens, humiditatis, ſiccitatis, caliditatis, ac frigiditatis, certe patet, ipſi quoque opus eſſe, ut cum alijs humoribus miſceatur. atque hac ratione ſanguis temperatiſſimus erit pituitæ, flauæ bilis, & atræ particeps. eſt etiam alia naturalis ratio, quæ non mediocrem eſt probabilitatem aſſecuta; qua demonſtratur, quatuor humores ad probos mores gignendos pertinere. ſed prius hac in re demonſtrandum eſt, animi mores corporis temperaturæ comitari: quod nos alibi pertractauimus. hoc igitur poſito, animi acies & intelligentia a bilioſo humore, conſtantia & firmitas, a melancholico; ſimplicitas, ac ſtoliditas a ſanguine proueniet: pituitæ autem natura ad mores conformandos inutilis eſt, eam tamen in prima ciborum mutatione neceſſario gigni apparet.

40 *In anno modo hiems maxime, modo uer, modo æſtas, modo autumnus uiget: ita etiam in homine interdum pituita, interdum ſanguis, interdum bilis: primum flaua, deinde atra dominatur.*

Clara oratio eſt: uult enim oſtendere, ut in anno modo humidum, modo frigidum dominatur, atq; huiuſmodi anni tempus hiems dicitur: modo uero humidum & calidum, ac tum uer eſt: modo ſiccũ & calidum, & æſtas nominatur: & poſtremum tempus ſiccum, frigidumq; quod autumno uiget: ita in homine pituita hieme præſtat ceteris, quæ frigida, humidaq; eſt: uere ſanguis, qui calidus eſt humiduſq; G ſuccus: flaua bilis æſtate, cuius facultas calida, ſiccaque eſt: atra denique autumno, quæ frigida, ſiccaq;, non ſecus, quàm ipſe autumnus, cenſetur.

41 *Cuius rei euidentiſsimum teſtimonium erit, quia ſi eidem homini quater in anno idem medicamentum dederis, hieme tibi euomentur pituitoſiſsima, uere humidiſsima, æſtate bilioſiſsima, autumno nigerrima.*

Superioris orationis, qua dictum eſt, ſingulis anni temporibus ſingulos humores uigere, ait argumentum eſſe euidentiſſimũ, quia ſi eidem homini quater in anno medicamentum dederis, quod uomitum cieat, uomitus hieme pituitoſior, uere humidior, æſtate bilioſior, autumno nigrior erit.

42 *Cum igitur hæc ita ſe habeant, conuenit, ut morbi, qui hieme incrementum capiunt, æſtate deſinant: qui æſtate creuerint, hieme terminentur: niſi intra dierum circuitum, de quo poſtea loquemur, abſoluantur: morborum uero, qui uere oriuntur, eſt in autumnum expectanda liberatio qui autumno, ab ijs uerno tempore liberari neceſſe eſt. quiſquis autem hæc tempora exceſſerit, hunc fore annuum ſcire oportet.*

Initiũ huius orationis ſcribitur duobus modis: quidã ſcribũt ὀφείλει, i. debent: quidam uero χρὴ hoc eſt conuenit: nam hoc uerbo quandoque pro cõuenit, utuntur. cetera aperta ſunt. uult enim, ut qui morbi producuntur, nec per dierum circuitum, ſed menſium finiuntur, in tempore contrario eius, in quo H conſtiterunt, hoc eſt ſeptimo menſe terminentur. ac niſi eo ſpatio ſoluantur, annuos fore exiſtimat. hoc autem nomen, annuus, poteſt eum morbum ſignificare, qui poſt annum a prima ſua origine ſit ſoluendus: poteſt etiam eum indicare, qui per ſeptem annorum circuitus: ut alij itidem per ſeptem menſium circuitus finiuntur. itaque ita in aphoriſmis ſcriptum reliquit, Plurimi puerorum morbi iudicantur, alij quadraginta dierum ſpatio: alij ſeptem menſium: alij ſeptem annorum: alij in pubertatem uſque pertinent.

43 *Sic Medicum occurrere morbis oportet, prout ſingula horum in corpore pro anni tempore, quod maxime naturã ſuam ſeruet, plurimum poſsint.*

Quantum tota hæc de anni temporibus inſtituta tractatio utilitatis afferat, hac oratione declarauit: ac ſimul indicauit, eundem quoque uſum præſtare eum ſermonem, qui de ætatibus, regionibus, uitæ inſtitutis, ac quotidiano uictu habeatur. in hæc. n. oĩa intueri Medicus debet, ac cõiectura conſequi, quiſnam humor ſiue quantitate, ſiue facultate, dominetur: & qua etiam in particula corporis maxime redundet: ſic. n. ut in medendi methodo docuimus optime curationẽ inſtituet. Cum autem Hippocrati propoſitum in hoc libro eſſet, corporis noſtri naturã inuenire, ad inuentionẽ hac uia & ratione uſus eſt. in primis ſimplex ne ſit, an multiplex inueſtigauit. cumque id multiplex eſſe compeuiſſet,

qualis

A qualis nã esset substantia simpliciũ,quæ in eo inerant,indagauit:hoc est,quã uim habeat, ut ab aliquo patiatur,aut faciat.quã ẽt ob rem anni tẽporum ætatumq; mentionẽ fecit,ut,quam habeant cum inuentis elementis rationem,spectaret. sed & morborum soluendorum præsagia,& eorundem curationes ad eadem proposita esse referendas comperit. in elementis porrò nostri corporis peruestigandis, in mentionem etiam incidit eorum,quæ uniuersitatis sunt,quæ re uera elementa censentur: interdum uero nos quoque nominibus abutentes,simplices ac primas compositionis cuiusque particulas, illius elementa uocamus: quo sane modo harmonica,rhythmica,geometrica, arithmetica, & item orationis,uocis,ac demonstrationis elementa dixerunt. Sic etiam Plato auctor est ab Hesiodo dicta esse centum plaustri elementa,ut cum ait.

« Sunt centum robora plaustri.

sed quæ ita singularum rerum elementa dicũtur,ea non sunt exquisite simplicia, atque prima. at quæ sunt omnium rerũ communia ,ea ut re uera simplicia,primaque sunt, ita etiam proprie elementa nominantur.quæ Hippocrates ducto a qualitatibus nomine,calida,frigida,humida,& sicca uocat:ac non ea quidem quæ extremorum intermedia sunt,sed ipsa extrema,ut ignem,terram,aquam,& aerẽ. Hanc autem methodum eum quoq; sequi debere,qui animi naturam indagare uoluerit,censuit Plato:quip-

« B pe cum sine accurata uniuersi cognitione, nihil quod ad partem pertineat, possit intelligi.porrò Plato
« nis tibi uerba subscribam,quæ fere sunt huiusmodi:Putas ne,inquit,animæ naturam,ut par est,sine uni
« uersi natura posse cognosci? si Hippocrati uni de genere Asclepiadarum ulla fides adhibẽda est,ne cor
« poris quidem,sine hac uia,& ratione. recte enim ô amice loquitur. Sed,præter Hippocratis sententiã,
« perpendenda ratio est; & utrum congruat,considerandum. fateor. ecquid Hippocrates,ueraque ratio
« dictat?nonne ad hunc modum?de cuiusque rei natura,cuius nos uel artem assequi,uel docere alios uo
« lumus,primum id inquirendum est,simplex ne sit,an multiplex:si simplex sit, uidendum est, quam na-
« turalem uim habeat,ut in alterum agat: aut quam,ut ab alio patiatur:si uero plures species habuerit,
« illis enumeratis,quod in una dixerimus,id erit in omnibus singillatim inuestigandum , quam inquam
« naturam habeant,ut & ipsæ agant,& ut ab alio patiantur.itaque cum hæc Plato ad hunc modũ scripserit,ostendat nobis quispiã,alium Hippocratis librum, præter hunc ipsum de natura hominis, in quo eiusmodi methodus inueniatur. quod si nequeat ostendere, desinat etiam ullum testem Platone digniorem,cui fides adhibeatur,perquirere,qui hunc librum esse Hippocratis uerum affirmet. nam, ut omittam cetera. Plato fuit temporibus illis proximus,quibus Hippocratis discipuli floruerunt. quam ob rem si alicuius eorum hic liber fuisset, certe etiam illius nomen habuisset inscriptum : etenim ante

C regum Alexandriæ & Pergami tempora,qui in ueterum libris comparandis inter se magno studio contendebant,nullus adhuc liber falso inscriptus circunferebatur.cum primum uero premijs affici cœperunt ij,qui aliquod antiqui auctoris uolumen eis obtulissent,tum demum multi sub falsa inscriptione ad eos sunt perlati.sed hi reges Alexandro iam uita functo extiterunt:at Plato ante Alexandri regnũ hæc scripsit: cum.C.librorum inscriptiones nondum essent deprauatæ,sed cuiusque libri auctor ex indice cognosceretur.Plato igitur fatetur,se ad Hippocratis methodum animæ naturã,ut ille de corpore fecit,inuestigare:idq; fieri aliter non posse ait prius,quàm uniuersitatis natura cognoscatur. nonnulli tamen in tanto errore sunt uersati,ut tam admirabilem methodum alterius cuiuspiam esse existimauerint:quod qui tam magnam, tamque grauem rem primus inuenisset, eius quoque demonstrationem subiungere non neglexisset. quo modo autem non magna, grauisq; res est,omnium eorum corporum, quæ in ortu,interituque uersantur, elementa inuenire? quomodo non est etiam multo maius , eadem demonstrationibus comprobasse?idque non totis trecentis uersibus, sed multo paucioribus potuisse complecti?neque enim uerisimile est,Hippocratem in suis inuentis & quæ ad curandum , & quæ ad præsagiendum pertinent,uti elementis,tanquam ea demonstrarit,& nullam eorum demonstrationem ullo in loco conscripsisse. Nos autem hæc,cum essent minime necessaria,attulimus,ut librum esse Hip

D pocratis uerum ostenderemus:cum tamen in hoc præcipuum studium ponendum non sit, sed potius ueritas eorum,quæ in eo scripta sunt, diligenter disquirenda:id quod nos in libro de elemẽtis ex Hippocratis sententia fecimus: quem cum inuidi ab omnibus eruditis uiris laudari perspicerent,frigidam illius calumniam commenti sunt,ut eum non esse Hippocratis affirmarent.sed hæc ab illo esse statuta, & in alijs omnibus,quæ singillatim scripsit,in hęc semper intuitum esse, est plane perspicuum. uerum, quia inuidi præ impudentia,aduersantur etiam ijs,de quibus inter omnes cõstat, & quibus omnes assentiunt,idcirco alium librum confeci,cuius hic est index, Videri Hippocratem,in alijs libris eandem habere sententiam,quam in libro de natura hominis habuit.

GALENI IN LIBRVM DE NATVRA HVMANA

COMMENTARIVS SECVNDVS.

Io. Baptista Rasario, medico Nouarienſi, interprete.

Quid de hoc libro cenſendum ſit, Galenus in principio commentarij docet.

LIBRVM, qui de hominis natura eſt, nos ſuperiore commentario expoſuimus:
nunc ea tractanda nobis ſunt, quæ ei male quidem, ſed non inconcinne ſunt
adiuncta. eſt enim liber unus exiguus, in quo de uictus ſanorum ratione agi-
tur, qui a Polybo Hippocratis auditore conſcriptus uidetur. quod autem in-
ter eum, & librum de natura hominis interiectum eſt, id in medium coniecit F
is, qui primum hos duos libellos Hippocratis de humana natura, & Polybi
de ſanorum uictus ratione coniunxit. quo enim tempore Attalus, Ptole-
mæusq; reges inter ſe de libris ſibi parandis certatim contendebant, ab ijs,
qui pecuniarum cauſa ad reges clarorum hominum ſcripta afferebant, & inſcriptiones, & confectio-
nes librorum deprauari cœperũt. quam ob rem cum uterque liber & qui de humana natura, & qui de
ratione uictus ſanorum eſt, exiguus eſſet, ueritus quiſpiam ob paruitatẽ, facile deſpici eos poſſe, utrũq;
coniunxit. ac forte alius quiſpiam, uel etiam ille ipſe, qui primus eos in unum redegit, quædam inter-
iecit, quæ nunc tractanda ſuſcepimus.

Præter ea, quæ dicta ſunt, hæc quoque noſſe oportet: morbos, quos repletio gignit, euacuatione: quos euacuatio, reple- 1
tione: quos labor, quiete: quos nimium otium, labore curari. in ſumma debet Medicus ſcire, inſtantibus & morbis, & for-
mis, & temporibus, & ætatibus obſiſtere, & contendentia laxare, & laxata contendere: hac enim potiſsimum ratione quod
moleſtum eſt, ſedaretur: atque hoc ipſum mihi uidetur eſſe curatio.

Singulos totius huiuſce dictionis uerſus Dioſcorides obeliſco notauit: quod etiam ſignum, Ariſtar
chus ijs uerſibus, quos non eſſe poetæ ueros ſuſpicabatur, præfixit. id autem Dioſcorides fecit, pro- G
pterea quod hanc partem eſſe Hippocratis Theſſali filij exiſtimabat: magno enim Hippocrati duo filij
Theſſalus, & Draco fuerunt, quorum etiam uterque filium, Hippocratem nomine, ſuſcepit. hæc autem
de dictione ipſa dicta ſint. nunc uero par eſt, ut ſingulas dictiones ſeorſum perpendamus. Morbos in-
quit, quos repletio gignit, euacuatione curari. Non idem eſt, ſi dicas, repletionem, & euacuationem,
& cetera, quæ deinceps dicuntur, continentem morborum cauſam eſſe, &, ex repletione, aut aliquo
aliorum quippiam proficiſci. naſci quidẽ morbos quoſdam ex repletione, uel propter repletionem,
(nihil enim intereſt hoc ne, an illo modo loquaris) uerum eſt: ſed repletionem eſſe continentem mor-
bi cauſam, minime uerũ eſt: ſiquidem morbus eſt affectio quædã in corpore animãtis, quæ ut in libro A.l.1.f.2.d.1. cap.1.p.52.E.
de morborũ differẽtijs docuimus, primũ actionẽ lædit: repletio autem non primo, ut in libro de pleni
tudine oſtẽdimus, actionẽ lædit, ſed alia affectione intermedia: quã quidẽ affectionem alio modo Eraſi
ſtratus, alio Aſclepiades, alio Medici ij, qui pneumatici dicti ſunt, gigni aſſeruerunt. eſt aũt a nobis co-
pioſius expoſitum, quomodo ab utroq; genere plenitudinis morbi naſcãtur: docuimus. n. duplicẽ ple-
nitudinẽ eſſe, alterã ad uires, alterã ad uaſorũ concauitatem pertinentem. quæ in uiribus ſpectatur, hu- A.l.1.f.2. d.3 c.6.p.85.C.
mores ad corruptelã perducit, & fluxiones ad imbecilliores corporis particulas tranſmittit: quæ uero
in infuſione, ea aperit † ora uaſorũ, eademq; rũpit, ac quãdoq; repentinã mortem affert, ſi perſpiratio- H † Auic. ibid.
nes corporis obſtruxerit. Curatio quoq; non modo eorũ morborũ eſt, qui facti iã ſunt, ſed ẽt eorũ, quæ
morbos efficiũt. quæ ſi quis proprio nomine uelit appellare, is huiuſmodi omnia cauſas morbũ antece
dẽtes, ut Athenæus fecit, nominabit. a qua uero antecedẽtes ipſæ cauſæ efficiuntur, primitiuã, & præin
cipientẽ appellabis. itaq; ciborũ copia, cruditates, balnea, & exercitationes intẽpeſtiuæ, & cetera oĩa,
quæcunque in libro de cauſis procatarcticis recenſui, ſolẽt antecedẽtes cuiuſq; morbi cauſas efficere.
Quos euacuatio, repletione. Non proprie nomine repletionis uti uidetur is, qui hæc conſcripſit, cum
oẽs nõ Medici ſolũ, ſed ceteri quoq; græci ſcriptores repletionis nomẽ potius de redundantia mode-
ratæ quãtitatis efferre ſoleãt, quam, ut euacuationem exceſſu contrario corrigendam putent. ſubinde
tamen audi rationem exceſſibus fauentem. cibi quidam ſunt, qui ad ſani alicuius habitum relati, mo-
derati ſunt. ex horum collatione defectus, exceſſuſq; intelligetur. qui autem euacuatus eſt, ſi impleri
debeat, quantitatem eius moderantiæ, quæ erat ei prius accommodata, adaugebit. propterea quod
ſi quantum cibi ante euacuationem ingerere ſolebat, nunc etiam tantundem ſumat, nunquam id, quod
euacuatum eſt, replebitur. periti autem hominis eſt, incrementum moderate afferre, ut neque minus
in tempore, neque repente, neque confertim quod inanitum eſt, expleat. quibuſdam tamen Medicis
euacuationes nũquã eſſe morborũ cauſas uidet. aiunt. n. eas ſolũ in cauſa eſſe, ut uires imbecillæ, atque
habitus

A habitus corporis graciles reddantur: & ab indigentia nullum morbum oriri uolunt. ijdem tamen non
animaduertunt, quibus morbis ij, qui sunt immoderate uacuati, corripiantur: nam & nullo ferme ne-
gotio ex quacunque occasione refrigerantur: & celeriter uicissim exuruntur, & in lassitudines facile ca
dunt: & omnibus externis caussis sunt obnoxij. ijsdem quoque potius, quàm, qui bono sunt habitu, ui-
gilia, mœror, cruditas, & ira morbos afferre consueuit. Quos labor, quiete: Labores hoc loco uocauit
eos, quos motiones immoderatę pariunt. ita uero affectis quiete opus esse, nemo est qui nesciat. quiq;
id non faciat. neque consulendi in hac re sunt Medici. ac bruta quidem nedum homines, ut ostensum
nobis est, noxas ijs rebus, quæ sunt noxijs contrariæ, corrigunt. Quos nimium otium, labore curari.
Otium quoque non primo, & per se, sed plenitudine intercedente, morbos gignit. ociosis enim cor-
poris particulæ minus perspirant, & imbecilliores efficiuntur: ut inde utrunque plenitudinis genus
oriatur. itaque motus immoderatior etsi uires ualidiores non reddit, tamen humorum coaceruatorũ
redundantiam exhaurit. perspicuum autem est, si in eo motus magis, quàm conueniat, modum exce-
dat, inde hominem a lassitudine sensim correptum iri, non tamen iam in febrim casurum. In summa
debet Medicus scire, instantibus & morbis, & formis, & temporibus, & ætatibus obsistere. Formas ui
detur corporum naturas appellare, quarum essentiam in quatuor elementorum temperamento posi-
B tam esse demonstrauimus. morbos igitur omnes curari ijs, quæ facultatibus contraria sunt, & non ijs,
quæ quamuis speciem efficiunt, probatum est. natura autem corporis, quæ temperatura est, non om-
nis corrigitur contrarijs, ut neque anni tempora, neque ætates: sunt enim temperatæ quædam, ut etiam
aliæ quædam intemperatæ. ac temperatarum quidem temperies similibus conseruatur: intemperata-
rum uero intemperies contrarijs corrigitur. sed hæc in libris de tuenda sanitate definita sunt nobis.
Et contendentia laxare, & laxata contendere. Non fecit, ut par erat, morborum oppositionem. nam
contendenti laxantia, & laxato contenta proprie opponuntur. contendentia autem & laxantia pro-
prie de causis, & non de læsis corporibus: contra uero contenta & laxata in corporibus iam læsis dicũ-
tur. præterea contenta & laxata non morborum, sed corporum contentorum, laxatorumq;, sunt no-
mina: sicut etiam durum & molle, rarum ac densum: de quibus dictum est a nobis diligentius in sex-
to de morbis uulgaribus in illo loco, Cutis duræ mollitio, contentæ remissio. quo etiam in libro subin-
de de uerbo condensandi, quod uerbo rarefaciendi contrarium est, diximus. ac condensare idem est,
quod inspissare, sicut etiam inspissatum & condensatum idem ualent.

2 *Morbi autem, tum a uictu, tum a spiritu, quem trahentes uiuimus, oriuntur.*

Victum appellant quandoque sola esculenta, & poculenta, quandoque uero omnia uitæ instituta
C hoc nomine significantur: in quam significationem modo sumptũ esse existimandũ est: propterea quod
non solum ab ijs, quibus uescimur, quæq; bibimus, sed ẽt a lauacris, exercitationibus, otio, uigilia, mœ-
rore, ira, frigore, & æstu morbi gignũtur. sæpe ẽt solus spiritus, quem ducimus, noxa nos afficit: quòd in
locis, quæ charonia nominantur, usu uenit.

3 *Vtrunque autem sic dignosces. cum eodem morbo complures homines eodem tempore corripiuntur, causa conijcienda
in illud est, quod & communissimum est, & quo maxime cuncti utimur. id autem est, quod respiramus: est enim perspicuum,
non esse causam in cuiusque nostrum uictum conferendam, cum morbus omnes pariter attingit, & iuniores, & seniores: &
mares, & fœminas: & qui temetum bibunt, & abstemios: & qui maza, & qui pane uescuntur: & qui parum, & qui mul-
tum laborant. cum igitur, homines, quacunque uictus ratione utentes, in eundem morbum incidunt, causa non est ui-
ctus rationi accepta referenda: at cum eodem tempore uarij morbi exoriuntur, tum sine dubio uictus cuiusque in
causa est.*

Recte dictum est, quod multis morbis commune est, communem habere causam, sicut etiam ce-
tera, quæ hac dictione continentur. non tamen recte originem communium morborum in solum ae-
rem retulit: quandoquidem in Aeno cum fame homines urgerentur, qui legumina comedebant, cru-
D ra ijs imbecillia reddebantur: qui autem eruo uescebantur, eos genuum dolor conflictabat. nouimus
etiam eos, qui fame compulsi triticum semiputre comedissent, communi morbo ex communi causa
correptos esse: & cum exercitus uitiatis aquis uteretur, milites omnes simili esse noxa uexatos. cete-
ra uero clara sunt.

4 *Curatio autem adhibenda est, occasioni morbi, ut alibi a me dictum est, repugnando, & uictus rationem mutando: pla-
num enim est, ea, quibus in uictu uti homo consueuerat, non apta esse uel omnia, uel pleraque, uel unum eorum quodpiam:
quæ tu noscens commutabis, & habita ratione ætatis hominis, & formæ, & anni temporis, ac morbi generis, curationem
instítues tum addendo, tum uero detrahendo, ut omnis curatio, & uictus ratio, ut iandudum monui, ad cuiusque ætates,
tempora, formas, morbosque dirigatur. Cum uero unus morbus uulgo omnes inuadit, planum est eius causam non in uictum,
sed in id, quod respiramus, conijciendam esse: quippe quod morbosa quadam excretione sit imbutum. itaque homines eo tem
pore monendi sunt, ne uictum, qui non est morbi causa, commutent: sed uideant, ut corpus quam minime tumidum sit, &
imbecillum: & paulatim aliquid de cibis, ac potionibus, quibus uti consueuerant, demant. nam si uictus repente mutare-
tur, periculum esset, ne quid noui ab ea commutatione in corpore excitaretur. quare uictu consueto utendum est, cum nihil
lædere hominem uideatur. uerum danda opera est, ut quàm paucissimus spiritus corpus ingrediatur, isque sit maxime pere-
grinus: tum loca, in quibus morbus uagatur, quo ad fieri potest, commutanda: tum uero corpora attenuanda sunt: hac enim
ratione fiet, ut homines minime multo, frequentique spiritu indigeant.*

Communium morborum, cum uitio ambientis nos aeris oriuntur, curationem inchoatam proposuit. sæpenumero enim exhalationes quædam e paludibus, stagnis, locis lutulentis, aut huiusmodi terra excitantur, ex quibus tales morbi originem ducunt. quandoque autem a sola temporis tempestate producuntur. cum igitur corpora in exhalationibus potius a totius substantiæ proprietate, quam proprietate simplici, læduntur, certe curandi rationem, ad duo proposita rem dirigens, ad locorum mutationem, & ad modicæ respirationis usum, recte exposuit. in illis uero, quæ qualitas lædit, nó modo eorum morborum, qui iam constiterunt, curatio, sed etiam cautio, ne illi suboriantur, per contrarias qualitates adhibebitur. ut si ab immodico calore corpus lædatur, refrigerantibus: si a frigore, calfacientibus curetur. eadem est aliarum simplicium, coniunctarumque qualitatum habenda ratio. De ea uero indicatione, quæ ab ætatibus, anni temporibus, ac temperatura corporis ducitur, supra dictũ est nobis. Quod autẽ ait, ut omnis curatio ad morbos dirigaĩ, uerbũ [illegible] pro uerbo [illegible] dictum puto: hoc est, ut morbis per cõtraria occurras: ita.n. etiam hodie in Asia loquuntur, [illegible] hoc est, agere cum aliquo bene, aut amice, aut perfide, aut crudeliter. E

Quicunque morbi a fortissimo corporis membro oriuntur, grauissimi fiunt: ac si ibi permaneant, ubi inceperunt, certe membro fortissimo laborante, totum quoque corpus male affici necesse est. si uero a ualentissima parte ad imbecilliorem quidpiam comportetur, difficilis solutio est. at si ab infirmiore ad robustiorem quid perueniat, facile dissoluetur: siquidem influxus a robore facile repelletur. 5 F

Siue mẽbrum, siue corpus fortissimum dicere quispiam uelit, is proprie illud dicet, quod ad strenuas actiones obeundas sit optime cõparatum: quo pacto Herculẽ fuisse fortissimũ perhibemus. alio quoque modo hoc corpus, aut hoc mẽbrũ esse ualidum dicimus, ad aliquã actionẽ obeundã, ut aliud ẽt ad aliã. ac robur quidẽ in omnibus in unaquaq; actione inest, ita tñ ut aliud in alia ipsarũ ualidũ sit. una igiĩ actio est earũ motionũ, quæ ab animãtis uolũtate fiunt, ut cũ currit, aut cũ animantibus quibusdã cõgreditur: aut corpus aliquod animatũ, inanime ue diuellat, aut quidpiã similiter euellat. alia ẽt facultas est, quæ in uitali actione uersatur, per quã arteriæ, & cor pulsum habẽt. in ijs uero, quæ genere inter se differũt, aliæ quædã generis eiusdẽ sunt, eæq; nõ solũ in animalibus, sed ẽt in plãtis, quas naturales nominamus, ut est attractrix, alteratrix, cõtentrix, & expultrix. itaq; põt aliàs in alio, atq; alio corpore uenter, exẽpli gratia, uim habere ualentissimã ad aliquã actionẽ obeundã, ut ad continendũ, uel ad alterãdũ: alias uero iecur, aut lien, aut alia itidẽ particula: cõtra ẽt in eodẽ animãte uẽter ipse infirmissimam uim attrahentẽ, aut repellentẽ habebit: iecur uero ualentissimã: sed qui orationẽ hãc scripsit, hæc nũc prætermisit. mihi aũt uidetur ualidũ nũc intelligere id, quod præterquã quod a causis morbũ efficientibus nõ facile patitur, habet hoc amplius, ut, cũ in eo aliqua humoris collecta sit redũdantia, sua ui expultrice in aliã partẽ amandare eã possit. ac nimirũ quod expellit, ualẽtius eo, quod recipit, esse oportet. erit quippe in quouis corpore hæc particula infirmissima, aliæ uero robustissimæ: quẽadmodũ inter oẽs & Medicos, & uulgares constat: proinde podagricis inualidissimos esse pedes dicũt, ut omnibus articulis eos, qui arthritide cõflictãtur. caput esse infirmissimũ ijs, quos capitis dolor exercet: & lienem ijs, qui natura lienis uitio laborãt: & oculos ijs, qui sunt ad lippitudinẽ proni. eodẽq; modo ĩ ceteris partibus. cũ aũt sint duo genera causarum morbos gignẽtiũ, ut aliæ externæ sint, aliæ a nobis ipsis prodeãt, & ad externas noxas aliæ interdũ sint in nobis infirmæ particulæ, ad internas uero, aliæ: fit, ut etiam ipsarum causarũ facultates sint diuersi generis. in nobis.n. morbi uel ex humorũ multitudine, uel ex eorũ malitia suboriũtur: externæ uero causæ animãtiũ corpora lædũt, uel quod intemperiẽ quandã afferãt, uel q contũdant, uel quod incidãt. Luxatio aũt ab utrisq; uidetur occasionẽ habere. nã uel quispiã solus sine alterius cõgressu ambulãs interdũ genu, interdũ oscitans mentũ luxauit: aut ẽt aliũ quẽpiã articulum aliud quid agẽs, aut se ẽt contorquẽs, quin ẽt sine ulla externa causa aliquibus fractũ est membrum aliquod dum subito uerterẽtur, uel dũ ui maiore saltarẽt. quocirca quot causarũ sunt genera, totidẽ etiã sunt infirmitatis ac roboris particularũ quæ facile, uel difficulter patiãtur. itaq; morbi, qui ab humoribus oriũtur, ij in omnibus ex firmitate, infirmitateq; facultatẽ expellẽtiũ ortũ ducunt. cum.n. oẽs animalis particulæ sint naturali quædã inter se nexu deuinctæ, fit, ut a ualẽtioribus depulsi humores, qui morbos pariũt, ad alias cõfluant, ac deinde ab illis ad alias delabãtur, donec in imbecilliore figantur, qua nulla sit infirmior, in quã noxius humor comportetur. hæc aũt si perinde, ut intestina, uẽter, uesica, uterusq; effluxus habeat, causa noxia excretione euacuabiĩ: si tñ sit eius cõsistẽtia tenuior, sæpe canalibus, quæ in particula sunt, ruptis, aut ostijs uasorũ apertis, copiosior est subsecuta uacuatio: ut in sanguinis profluuio, sine uulneribus, usu uenit. si uero neq; rũpãtur, neq; aperiãtur, sed humor partẽ obsidẽs, aut crassus, aut glutinosus sit, tumorẽ aliquẽ præter naturã in ea particula parit. ac talis quidẽ est partiũ corporis nostri firmitas, & infirmitas in ijs morbis, qui a nobis originẽ trahũt. qui uero ab externa causa patiuntur, ij dum calfiunt, refrigerantur, exiccãtur, & humectantur, plerunque patiuntur. nam quæ uel frangendo, uel secando, uel quid tale faciendo morbis animantes afficiunt, raro eueniunt. quam ob rem in huiusmodi morbis aliud mẽbrũ cũ alio collatũ, uel imbecille, uel robustum erit. nã particulæ quæ suapte natura frigidiores sunt, eæ facile a causis refrigerantibus patientur: quæ calidiores, eæ a calfacientibus. eadem ratio est earum, quæ in siccitate & humiditate intemperatæ sunt. contingit autem, ut quædam ex his a calfacientibus, aut refrigerantibus, aut siccantibus, aut humectãtibus causis

Auic. l. 3. f. 1. t. 2. c. 1. p. 348 E.

G

H

prompte

A prompte afficiantur: quia tamen uim expellendi robustiorem habent, in aliam partem suum malum statim propellant. cum igitur membrum ualentius, & infirmius non uno modo, sed multis, atque ijs quidem diuersi generis & fiat, & intelligatur, non possumus de proposita dictione ferre iudicium, neque uerane, an falsa sit, enunciare. hoc tamen & de hac, & de ceteris omnibus, quæ de ijs, quæ multis modis & dicuntur, & intelliguntur, ita sine distinctione proferuntur, dici potest, eas ita confusas, indistinctasque esse, ut nullum inde fructum auditores ferre queant. quinetiam magna est in hac oratione repugnantia: ubi scriptum est, si ab imbecilliore ad robustiorem quid perueniat, facile dissoluetur: siquidem influxus a robore facile ἀπολλείζεται. quocirca interpretes in uerbo ἀπολλείζεται exponendo uarij fuerunt. quidam enim ἀπολλείζεται scripserunt, quidam ἀποκλείεται, quidam ἀποσταγονίζεται, tertia uerbi syllaba per ω scripta: quidam denique, in quibus est Dioscorides, per η & ο ἀποσταγονίζεται dicunt, ut pro repelli positum sit, at uero, si noxius humor ab infirmioribus particulis ad ualentiores propulsus, ab illis iterum repellatur, nihil inde utilitatis ægrotus feret. præstat igitur hoc ita scribere, influxus enim a robore consumentur: id est, quæ influunt, concocta & digesta, absumentur, sunt, qui falsa quidẽ ducti ratione, putent, ualentissimas partes hic appellari, quæ principem in corpore locum tenent. melius enim est, ut a partibus nobilioribus ad ignobiliores, quàm ab ignobilioribus ad nobiliores, noxij
B humores impellantur. uidimus enim persæpe in ijs, quos articulorum, aut pedum dolor exercet, humores eo comportatos, cum ab artubus depulsi principem aliquam partem obsedissent, interitus causam attulisse: eamq; solam salutis spẽ reliquã fuisse, ut illi, si fieri posset, ad artus reuellerentur.

6 Hinc possumus suspicari, hunc librũ esse Polybi: quũ totum hũc de uenis locum Aristo. tertio de historia ani. 3. recẽset, cum Polybi sententiam refellit. id tamẽ negat Gal. vi. de decretis Hippoc. & Pla. cap. 3.

Venæ crassissimæ hoc modo oriuntur. quatuor sunt earum paria in corpore: primum, quod ab occipite per ceruicem exteriore parte ad utrunque spinæ latus tendit: & inde ad coxas & crura, deinde per tibias usque ad malleolos exteriores ad pedes pertinet. quocirca in dorsi, coxarumque doloribus sanguinem de poplitibus, aut malleolis exterioribus mitti oportet. aliæ autem uenæ, quæ a capite circa aures oriuntur, & iugulares appellantur, per ceruicem intus a uentre iuxta spinam, utrinque & lumbos ad testes, & femora perferuntur, tum per poplites ex parte exteriore, & per tibias ad interiores malleolos, & ad pedes. quam ob rem in doloribus lumborum & testium sanguis e poplitibus, aut internis malleolis mitti solet. tertium par uenarum a temporibus per ceruicem sub scapulis in pulmones pertinet, & altera a dextra parte in sinistrã, altera a sinistra in dextram procedit, ac dextra quidem a pulmone sub mamma transiens ad lienem, renemque peruenit. altera uero de sinistra in dextram procedens, e pulmone mammam subit, mox iecur, & renem petit: & utraque postremo ad podicem desinit. quartum uero par a sincipite, oculisque sub ceruicem & clauiculas tendit: unde per lacertos superne ad inflexus, mox per cubitos ad uolam, & digitos. tum rursus a digitis: per pectinem ex superiore parte manuum ad inflexus, & per brachiorum inferiores partes ad alas, & superioribus costis altera ad lienem, altera ad iecur descendit:
C *postea uero ambæ super uentrem incedentes, ad genitale desinunt. ac crassissimæ quidem uenæ sic se habent. a uentre tamen multæ aliæ, uariaque uenæ per corpus distribuuntur, quæ alimentum corpori ministrant.*

Ea de quibus in artibus homines controuersantur, partim sensus, partim iudicat demonstratio. quæ sensu iudicantur, ea sensum acrem, a quo iudicium feratur, requirunt: quæ demonstratione, ea rationẽ exercitatione elaboratam poscunt. si igitur de ciborum concoctione, quæ in uentriculo fit, deq; humorum post coctionem ortu, tum de distributione, ac nutricatione, & ceteris huius generis uerba fiant, ratione, qua ueterum sententiæ iudicentur, opus erit: at uero, utrum quæ ruminant, quatuor uentres habeant, quæ utrinque dentata sunt, unum, id non demonstrationẽ, sed sensus iudicium postulat. ex quo fit, ut, diuerso modo, quæ sensu, quæq; ratione iudicantur, mentientes coarguant. in promptu enim iudicium est in ijs, quæ sensui subijciuntur, si illi, qui controuersantur, ad id, quod in dissectionibus apparet, perueniant. quæ demonstrationem requirunt, possunt etiam sine dissectione, sed conscripta demonstratione iudicari. quam ob rem si quis cogatur scriptis refellere sententiam eorum, qui de re aliqua ad dissectionem pertinente, quæ sensu iudicetur, impudentissime, imperitissimeq; pronuntiare ausi sunt, certe qui ea, quę in corporibus dissecandis cernuntur, ignorant, ij ueraces a mẽdacibus discernere nullo pacto poterunt. ut enim, si quis Cretam esse insulam negaret, statim ab omnibus audientibus, quia
D norunt eam insulã esse, damnaretur: ita qui canes habere quatuor uentriculos, & ruminantia animalia unum, ab ijs, qui in ruminantibus quatuor, in cane unum conspexerunt, irrideretur. eadem est uenarum dissectionis ratio: cuius iudicium non a demonstratione, sed a sensu petendum est. donec autem qui dissentiunt, in suis pagellis, quicquid eis placitum sit, conscripserint, ueritas latebit dissectionis ignaros. sic nos, cum in hac oratione in huiusmodi discordiam uenerimus cum ijs, qui quatuor paria uenarum a capite in corpus pertinere, affirmare ausi sunt, nullam firmam dissectionis imperitis afferre demonstrationem scribendo poterimus: cum non omnino rationis demonstrationem, sed solum sensus, qui scientia nitatur, iudicium res postulet. nisi forte quispiam sibi proponens, quæ de historia iudicanda cum plerique alij & Medici, & philosophi, tum uel maxime empirici conscripserunt, uelit ex eo præscripto iudicare. equidem ueterum iudicandi rationem, auctorumque consensum non fugio, præsertim si rei, de qua scripsere, periti fuerint, quales Eudemus, & Herophilus in corporibus dissecandis, & Crateuas, ac Dioscorides in metallicis medicamentis extiterunt. hoc iudicium si quis subterfugiat, tantum abest, ut octo uenas a capite descendentes, ut ne tres quidem, aut duas possit ostendere: siquidem una sola uena est maxima, quam cauam nominant, a gibbo iecoris per animantis ducta longitudinem. cum enim septum transuersum animantis partem inferiorem a superiore discernat, hæc ipsa caua uena septum pertransiens

A. I. c. F. 1. d. 5. p. 45. cap. 3. B.

sursum quidem ad cor, deorsum uero ad spinam per conuexa iecoris tendit. inde autem a trunco eius, E quæ sursum contendit, omnes uenæ septo transuerso superiores: ab eo uero qui in spinam inflectitur, omnes inferiores exoriri conspiciuntur. atque hæc quidem scripsit etiam in secundo de morbis uulgaribus Hippocrates, cum uenam cauam, iecorariam uocat: scripsere eadē ceteri omnes, qui in dissectionibus sunt uersati. nec quisquam alius Medicus inuentus unquam est, siue is diligenter, siue negligēter dissectiones pertractarit, qui octo uenas a capite profectas in totū corpus pertinere affirmauerit, non Diocles, nō Praxagoras, nō Erasistratus, nō Plistonicus, nō Philotimus, nō Mnesitheus, nō Dieuches, non Chrysippus, non Antigenes, non Medius, non Euryphon, non quispiam denique alius ueterum medicorum, quid autem attinet recentiores commemorare, qui dissecandi disciplinam mirum in modum adauxerunt? in quibus Erophilus, Eudemusque fuere: quorum methodo nemo ad Marini usque Numesianique tempora ullum inuentum adiecit, neque adeo Heraclianus, qui cum ego Alexādriæ summo studio uersatus sum. horum autem uirorum cum alij discipuli fuerunt, tum præstantissimi omnium, Numesiani quidem præceptor noster Pelops, Marini uero, Quinctus. sed Quinctus, ut de alia re nulla, sic neque de dissectionibus scripsit: aliorum uero non paucos libros anatomicos habemus. quin etiam a Quincti auditoribus anatomici libri confecti sunt, quales Satyri doctoris nostri, & Lyci extant. ergo & horum omnium, & eorum qui hos sunt subsecuti, qui anatomicos libros conscripserint, nemo est, qui paria quatuor uenarum a capite exoriri prodiderit. neque hoc absimile est ei, qui F octo arces Athenis esse dicat, cum tamen una sola sit: &, si in urbe Romana octo colles esse affirmet, in quibus sit habitatio, aut si quis sex statuat: si quidem uterque in uno mentietur. at si quis pro septem collibus unum solum habitari dixerit, aut Athenis pro una arce, octo esse; is multo magis mendax erit, quàm qui in uno non uerus erat. sic igitur, cum una uena sit, quæ a conuexa iecoris parte in supernas corporis partes fertur, quæ etiam, si quis superne dissectionē inceperit, descendere potius, quàm ascendere, dicetur, & tamen nihilo minus una esse uidetur: profecto maxime irridendus erit, qui octo uenas a capite ad inferiores partes ferri dixerit: propterea quod siue a superioribus ad inferiores partes, siue ab inferioribus ad superiores iecorariam, quam cauam nominant, ferri uolueris, ea semper una erit per conuexa iecoris porrecta. quam ob rem si alterius cuiuspiam liber sit inuentus, quo talis dissectio contineatur, nemo est, qui eum flocci faciundum putarit, aut singula capita percurrere potuerit: sed cum solum audiuisset, esse in corpore paria uenarum quatuor, id damnans statim ueluti ab insulso instituto aufugit. sed quoniam hæc libris Hippocratis quispiam interiecit, coacti sumus id temporis, quod in illius refellenda sententia, & quod in legendis, quæ male scripta sunt, ponimus; consumere. ait autem par unum uenarum ab occipite oriri, ac per ceruicem descendere, & ab exteriori- G bus spinæ partibus ad coxas deferri, atque inde per tibiam ad malleolos exteriores peruenire. alterū uero par inquit, initium ducit a partibus, quæ iuxta aures sunt, ac per collum fertur, ut iugulares uenæ fiant. tum ut primum ab externis circa spinam partibus, ita hoc ab internis ad testes, femoraque peruenit: deinde per poplites ad internos malleolos tendit. quis autem, qui uel unum diem dissecari animalia uiderit, hæc queat audire? multa quidem in ratione dissecandi theoremata sunt, quæ demonstrari uix possunt, in quibus uerisimile est falli posse eos, qui in eo negotio nō sint diu, multumque uersati: & inde etiam orta est de illis controuersia: at maximæ illius uenæ tractatio tam facilis est, ut neminem, qui modo ex dissectione perdiscere quid possit, latere queat. de ea enim constat inter omnes usq; adeo, ut poetæ etiam non ignorarint. nam & Homerus dixit,

Dissecat & totam uenam, quæ tendit in altam »
Ceruicem, saliens per dorsum sanguine iugi. »

cum nimirum nosset unam esse, prout est, non quatuor: duas extra spinam, duas alias eodem, quo illæ, modo, utrinque iuxta spinam porrectas: cum tamen nullum animal sit, quod ita, ut commētus est, qui hanc anatomen descripsit, quatuor habeat. ab hac autem uena maxima propagines per uniuersos medullæ spinalis fines propagantur, ut in secundo de uulgaribus morbis scriptum reliquit Hippocrates, H cuius terminus superior ad clauiculas, inferior ad os sacrum est, alter porrò eorum in uenas iugulares scinditur, alter in eas, quæ in crura pertinent. quo ergo modo is, qui hoc secundum par scripsit, uenas iugulares duas permanentes putauit iuxta spinam ex partibus internis ad crura perduci? quo item modo interius ad malleolos peruenire? cum una, eaque sola uena in utrunque crus, nec altera in malleolum internum, altera in externum feratur: sed unius, & eiusdem sint rami. est uero etiam magis tertiū uenarum coniugium risu dignum: quas uenas a temporibus per ceruicem ductas sub scapulis transire in pulmones scripsit: inde uero, recto motu in obliquum mutato, dextram ad sinistrum latus peruenire: atque ita sub mamma ad lienem, sinistrumque renem ferri: sinistram uero sub mammam in iecur, & dextrum renem, utranque uero in podicem terminari. sed iure dicat quispiam cōtra eum, qui hæc scripsit, heus uir optime, podex habet suas uenarum propagines a caua iuxta lumbos exorientes ea sane parte, qua duæ illæ in utranque partem deductæ, quasi maiores rami in crura feruntur. quis præterea est non Medicus modo, sed ne coquus quidem, qui ignoret, sanguinem pulmoni a corde per unam uenam suppeditari, cuius cordis, qui hoc tertium par confinxit, nusquam in sua oratione mentionem fecit? sed quod nonnulli dissecandi artis periti principium esse uenarum in totum corpus pertinentium esse dixerunt; id, qui orationem hanc scripsit, ne si ullam quidem uenam habeat, cognouit. iam uero quartum

A quartum uenarum coniugium a ſincipite, oculiſque originem trahere aſſeruit:unde ſub ceruicem,cla-
uiculasque ductum, brachium ingredi & unam ad utranque manum pertinere : tum ex ſuperioribus
partibus in digitos ferri,mox uero ſurſum ferri per totam manū ad alam : atq; inde per coſtas progre-
di:alteram uero in iecur, alteram in lienem : deinde ambas a uentre in genitalia terminari.atque ita ne
hæ quoque ullam ſui partem cordi tribuunt. at quomodo potuit is , qui tanquam nouus Prometheus,
hæc confinxit, tanti uiſceris, cordis inquam , omnino obliuiſci ? immo uero ne cerebri quidem me-
minit : quia uidelicet erat malleolis ignobilius . quod uero ad renes pertinet,cęcitatem omnem ſupe-
rat : cum ad eos a uena caua maximæ uenæ ferantur,quibus omiſſis,quaſdam a pulmone in ipſos perti
nentes,confingit. itaque ex his omnibus perſpicuum eſt , non ut alios quoſdam corpora diſſecantes
nonnulla latuerunt , ita hunc hominem quædam prætérijſſe,ſed plane cæcum fuiſſe . nam qui maxima
non uidet,is non cæcutire,ſed penitus nihil uidere uere diceretur.hanc ergo orationem de uenis a ca-
pite in totum corpus pertinentibus eſſe ebriorum ſomnijs ſimilem, nemo , qui parumper ſpectare diſ-
ſectiones aggreſſus ſit,ignorare uidetur poſſe. ac nonnullas quidem perexiguas uenas homines, qui
diſſectionibus operā dabant, feſelliſſe,haud mirabile eſt:nemo tamen aliam aliter deſcripſit, neq; eas
omiſit,quas uel cæci,digitos manus admouentes cognoſcere potuiſſent;una igitur uena eſt , per quam
B ſanguis a iecore in corpus uniuerſum comportatur:a qua uenæ paruæ, tanquā a trunco rami , prodeūt,
quæ ſanguinem omnibus animalis particulis diſtribuunt. quod ſi ſanguinem,qui in caua uena eſt flumi
ni,eum uero,qui inde in corporis particulas defluit,riuulis comparabis, a uera ſimilitudine non diſce-
des. ſed ſiue flumini,ſiue trunco magnā uenam ſimilē quiſpiā dicat, certe oēs Medici ipſam unā eſſe cō
ſentiūt:præter eū qui audaciſſime quatuor paria uenarū in hūc librū cōiecit.ac pręter alia,ut nullā fecit
cordis mentionē,ſic etiā cauā uenā omiſit:& tn̄ meminit iugulariū,in quas illa in parte ſuperiore thora
cis diuidit̄.q.cquid.n.inter hūc locū,& ſpinę finē īteriacet,id magna uena,a qua uenę utrinq; ꝓpagant̄,
occupauit.findit aūt ſe duas in partes & in utroq; fine,& in utraq; particula ſui.nā ad ſuperiora duę ue
næ maximæ quæ iugulares uocant̄,per collū prodeūt:ad inferiora uero,in utrūq; crus una,ut diximus,
atque ea quidem maxima deſcendit.ceterum hic nouus Prometheus,cum earum, quæ per collum du-
ctæ,iugulares nominantur,in ſecundo pari meminiſſet,maximam ſui inſcitiam ſimul, & audaciam indi
cauit:cum nullo in loco cauam uenam , a qua ipſæ prodeunt,ſcindi memorarit : debuiſſet enim , ſi uel
parumper corporum diſſectionibus interfuiſſet, dicere , haſce uenas iugulares, in unum inter ſe coire,
& unam uenam iecorariam , aut cauam aut quouis modo eam quis appellare nunc uelit , efficere.ſi ue
ro de his,tanquam ſemper duæ permaneant,eſt locutus, ut qui dicat illas per internas ſecundum ſpinā
C partes ad interiores malleolos perduci, quid poſtea de alijs uenis , poſt illa quatuor coniugia deſcri-
ptis , erit dicendum ? quas ipſe a uentre in corpus uniuerſum comportare alimentum exiſtimauit:per-
inde ac ſi illa dicta quatuor paria alterius cuiuſpiam rei gratia ſint a natura producta, neque unus , om-
niumque uenarum communis uſus ſit , ut ſanguinem ex iecore omnibus animantis particulis diſper-
tiant.at uero nulla earum,quæ a uentriculo,& inteſtinis ſuccum eduliorum in iecur comportant , ultra
iecur progreditur : immo neque in multis prope iecur locis conſpiciuntur : & tamen multæ admodum
ea parte ſunt,qua uentrem , & cetera inteſtina contingunt : ſed unum in locum,quē portas iecoris ap-
pellant,omnes perueniunt.quem locum qui primus portas appellauit,is iecur urbi,aut magnæ domui
comparauit . inteſtina,uentremque agris , ex quibus,ceu uijs quibuſdam , per multas uenas in urbis,
aut domus portas cibi conuehantur . delirat igitur nouus Prometheus in hoc animali,quod ſua ſibi ra
tione confingit . nemo enim re ipſa animal conformauit, in quo uenæ a uentre , atque inteſtinis in to-
tum corpus alimenta comportarent : ſiquidem omnes ad unum locum , ad iecoris portas conueniunt:
unde uenæ quæ in ipſo uiſcere ſunt, alimentum ingeſtum excipiunt, & ad cauam uenam aduehunt : a
qua , ut paulo ante dixi , ſanguis in corpus uniuerſum diſtribuitur.

7 *Ferunt quoque a craſſis uenis in uentrem , & in reliquum corpus , & ab exterioribus ad interiora , & ſibi mutuo*
D *tribuunt interna externis , & internis externa.*

Satis quidem eſſe huic nouo Prometheo poterat , quatuor uenarum paria numeraſſe : uerum ta-
men ita contentus non fuit : ſed præ inſigni impudentia cum eas perperam addidiſſet , quæ a uentre in
corpus alimentum comportant , rurſus ut modo rei ſummam manum imponeret, hoc tandem de ue-
narum communione uerum enunciauit . nulla enim earum uenarum,quæ a uentre oriuntur,quas craſ-
ſas appellauit,in alia paria diſtributa uentriculo,aut inteſtinis inſeri uidetur . quemadmodum igitur
in hac uenarum diſſectione , nihil penitus,atque adeo ne uerbum quidem uere dictum eſt ab eo , qui
hæc confinxit , ſic Hippocrates in ſecundo de uulgaribus morbis,nihil omnino falſi attulit . itaque ij,
qui ne per ſomnium quidem diſſectiones attigerunt , inſaniunt , cum Hippocratis exponere libros
conantur : præcipue autem illi,qui cum ſe Hippocraticos nominant , eiuſdem tamen hominis & uni
uerſas has de uenarum diſſectione nugas , & exquiſitam illarum in ſecundo de uulgaribus morbis tra
ctationem eſſe arbitrantur . ſi enim in alterutro ipſorum aliquid eſſet præterea inuentum , fieri poſſet,
ut idem uir temporis progreſſu peritior factus ijs , quæ recte prius dixiſſet , alia adiunxiſſet : ſed cum
Hippocrates ipſe non modo quæ omnes aperte intuentur , ſed etiam quæ cerni uix poſſunt , ac-
curate ſcripſiſſe uideatur : qui uero hanc diſſectionem compoſuit , ne illa quidem uiderit , quæ
quis etiam palpando inueniat , quomodo , hæc utraque ab eodem ſcripta eſſe , quiſpiam affir-
mabit ?

mabit? quomodo autem sit consentaneum, ut absoluto uniuerso sermone, qui de hominis elementis ei institutus erat, deinceps ei uenarum tractationem adiecerit? nam uel uniuersa dissectio erit explicanda, aut ne ea quidem, quæ ad uenas pertinet, attingenda. hoc enim est potius accommodatum commentarijs, quos nobis recordationis causa conficimus: in quos huiusmodi uaria præcepta conijcere solemus: libro autem non conuenit, ut cum doctrina prius instituta, ad finem perducta est, particulam alterius adnectas: tum uero illa relicta, paulo post aliam addas, ac deinceps aliam, quemadmodum ijs, quæ in libro de natura hominis tractantur, usu uenit. E

Conuenienter igitur his rationibus, uenæ sectiones faciendæ sunt. 8

Rationes intelligit, quas ipse ante dixit, in primo uenarum coniugio, cum in extrema oratione hæc ad uerbum dixit, Quocirca in dorsi coxarumque doloribus sanguinem de poplitibus, aut malleolis exterioribus mitti oportet. in secundo uero pari hæc etiam adscripsit: Quam ob rem in doloribus lumborum & testium, sanguis e poplitibus, aut internis malleolis mitti solet. tertio uero, quartoque pari nihil de uena secanda addidit. ex quo fit, ut hac etiam in re sit, imperfecta tractatio, cum multas corporis partes prætererit, in quibus, quæ uenæ incidendæ sint, explicare debuisset. sed ut ab uniuersa dissecandi ratione particulam quandam reuulsam conscripsit, ita etiam uenarum sectionem pertractauit. F

Danda autem opera est, ut sectiones quam longissime ab illis locis fiant, ubi dolor excitari, sanguisque colligi consueuit. sic enim nulla magna permutatio repente fiet, & consuetudo remouebitur, ne amplius in eundem locum confluat. 9

Sectiones autem hoc loco dici uenarum, quas iuncto nomine phlebotomias appellamus, recte quidem expositores, qui omnes in hoc consentiunt, intellexerunt. quod uero non definierit, utrum dolentibus iam partibus procul reuellendos esse humores censeat, an cum integra ualetudine perfruuntur, ideo posset reprehendi. ac mihi sane uidetur, id de bene ualentibus enunciasse: cum huius sententiæ auctor assuefacere humores redundantes uelit, ut in alias partes comportentur.

Qui sine febre multum puris expuunt, aut sine dolore in urinis subsidentia admodum purulenta sunt, aut cruentæ deiectiones sunt, ut in dysenteria, & diuturna, quæ iuuenes quinque & triginta annos natos, & etiam seniores exercent, his omnibus sua sponte morbis corripiuntur. quocirca eos ærumnis, corporisque laboribus deditos esse, & actiones obire in adolescentia oportet: deinde uero laboribus remissis, refici molli carne, quæque a priore multum differat: corpusque refectum multum ab antecedente diffideat: ut inter ipsa nihil conueniat. itaque cum morbus aliquis homines ita affectos corripiat, euadunt quidem eo tempore, sed postea morbo transacto, corpus progressu temporis colliquescit: & per uenas, quæ maxime patent, saniei speciem referentia effluunt. quod si in aluum inferiorem impetum faciant, tales ferme deiectiones erunt, quale erat id, quod inerat in corpore: quippe quod, utpote uia decliui, diutius in intestino non permaneat. quibus uero in pectus influat, purulenti fiunt. est enim acclinis expurgatio, & diutius contenta in pectore putrescit, & in pus abit. quibus autem in uesicam reijcitur, ob huius loci calorem albescit, & excernitur: & quicquid rarissimum, est, desuper fluitat: quod uero crassissimum, subsidet: quod sane pus nominatur. 10 G

Omnia, quæ hac oratione traduntur, perspicua sunt, & potius hominem, qui mentem adhibeat, quam expositorem, qui declaret, requirunt. utrum autem uera sint omnia, partim experientia, partim ratione perpendenda sunt: atque experientia quidem, num sine febre quosdam uiderimus, qui aut pus expuerint, aut urinis aliquid excreuerint: præterea, an superiorem uitam cum labore duxerint, nunc uero multo tempore conquieuerint: & an cum ægrotassent, euaserint, & subinde purulentæ excretiones eis superuenerint. hæc inquam, experientia iudicanda sunt. ratione uero, ut uideamus, utrum causa, quam hic attulit, uera ne sit, an secus. atque ea quidem, quę hic dixit, non habere in se necessitatem, ijs, qui in methodis sunt demonstratiuis exercitati, perspicuum est: utrum uero sint probabilia, secum quisque consideret. uidetur enim probabile in ijs esse, quæ cum aliquo conferuntur. De ijs uero, quæ longo usu obseruaui, hoc tantum habeo tibi dicere, me non paucas cruentas per aluũ excretiones conspexisse factas ijs, qui consuetas, & uehementes exercitationes dimiserant: purulentam uero me uidisse nullam. uidi præterea persæpe ex circuitibus quibusdam tum ordinatis, tum inordinatis & per urinam & per secessum mucosa excerni, sicut etiam sputa, quæ matura illa quidem, sed non tamen purulenta essent. H

Calculi etiam in pueris ob calorem tum loci illius, tum uniuersi corporis gignuntur. [in uiris uero, ob corporis frigiditatem lapilli non nascuntur.] 11

Loci hoc est uesicæ, de qua in fine superioris orationis sic scripsit, quibus autem in uesicam reijcitur, ob huius loci calorem albescit: ait igitur, in pueris lapides gigni ob calorem tum uesicæ, tum uniuersi corporis. tum de calore puerorum hæc subiungit.

Nam hoc scire expedit, hominem prima die calidissimum sui ipsius esse, extrema uero frigidissimum. 12

Qui hominem primo die calidissimum esse absolute dicunt, eorum non uera est oratio. distinctione uero addita, uera erit: si calidissimus innato calore dicatur: cuius est in pueris copia maxima. & tamen, qui orationem hanc scripsit, id ipsum, quod erat in hoc sermone præcipuum, non aduertit: ut sequens oratio declarauit. neque enim deprehendes, eum ita censuisse, ut fecit Hippocrates, eos qui augentur, plurimum natiui caloris habere, sed sine natiuo calore absolute calidos esse, qui augentur, putauisse.

13 A *Neceſſe enim eſt, ut augeſcens ad uimque progrediens corpus, calidum ſit.*

Cum dixerit Hippocrates, eos, qui augentur, plurimum habere natiui caloris, hic tamẽ uidetur abſolute intellexiſſe, corpus augeſcentium eſſe calidum, cum in oratione non fecerit natiui mentionem: ait enim ipſum ad uim progrediens, calidum fieri. progredi autem ad uim, uult tale quid ſignificare: uidetur ei, incrementum eſſe opus quoddam uiolentum, & ualidum & quemadmodum cetera opera ualida eos calfaciunt, a quibus exercentur, ſic etiam incrementum facit. at debuerat contra dicere, pueros ob natiuum calorem augeri, non autem propter incrementum, calidos effici. calor enim natiuus nõ modo temperatus calor eſt, ſed etiam humidus. quam ob rem huiuſmodi corpora merito augentur. quippe quæ in tria interualla diducta, ac pene inflata, in omnibus incrementum ſumunt. natura autem quoquo uerſus ea protendit, & hoc ad agendum, calore innato, pro inſtrumento, utitur. prompte enim extenduntur, propter humiditatem. ceterum cum pueri plerique ſint maxime uoraces, fit, ut cum humorem, quem crudum proprie uocant, accumulent: ex quo lapides facile gignuntur. qui ſane humor materiæ, ex qua lapis efficitur, rationem ſubit, calor uero, ut cauſa efficiens, accedit.

14 *Cum autem marceſcere corpus cœperit, & ad deſidiam prolabi, frigidius redditur.*

Hoc quoque loco, cum corpus non augetur in ijs, quorum ætas declinat, ait ipſum ab otio fieri frigidius. ſed præſtitiſſet, contrario modo cauſam afferre: nam quia natiuus calor eſt diminutus, ideo incrementum ceſſauit. ſed ſcriptor hic planius ſententiam ſuam conſequenti oratione declarauit.

B

15 *Atque hac ratione homo, prima die, quo maius ſuſcipiat incrementum, eo fit calidior. quo etiam poſtrema die plus marceſcit, eo frigidior fit neceſſe eſt.*

Nos igitur ſuperiorem orationem, in qua dictum eſt, Neceſſe eſt enim, ut augeſcens, & ad uim progrediens corpus, calidum ſit, recte ſumus interpretati: erat enim contra potius dicendum, quæ augentur, ea propter calorem innatum augeri. & non propter incrementum effici calida. eadem ratio eſt eorum, quæ declinant. exiſtimat enim, cum non amplius creſcunt, frigida propter otium fieri quod incrementum prius ageret, nunc uero quieſcat.

16 *Qui ita affecti ſunt, plerique ſponte ſua, quo tempore cœperint liquari, quinto & quadrageſimo die ſaneſcunt. ſi id tempus exceſſerint, anno ſua ſponte ſani fiunt: niſi homo alia re lædatur.*

Quoſnam uocat ita affectos? nimirum quos prius dixerat dimiſſis exercitationibus, præ otio pus expuere, idque per urinas excernere, & dyſenterijs corripi. dixi equidem, me complures uidiſſe, qui propterea quod uitam laborioſam, negotijsque occupatam reliquiſſent, & otio ſe dediſſent, dyſenterijs cruentis correpti eſſent; qui tamen pus aut expuiſſet, aut minxiſſet, me uidiſſe neminem.

C at hic, opinor, humorem, quem crudum uocant, ubi concoctus ſit, pus eſſe exiſtimat. at quid mirum eſt, cum etiam Eraſiſtratus ſubſidentia in urinis febricitantium, non eſſe hunc humorem, ſed pus arbitretur: nec noſcat etiam in ſanis, qui uoraces ſint, multum huiuſmodi humoris ſubſidere. nos uero quamplurimos uidimus, qui cum aliquandiu uitam in otio duxiſſent, per urinas magnã copiam rei, quæ muco, ut uocant, perſimilis eſſet, excreuerunt. & in quibuſdam eorum, cum hæc tarde exirent, quæ excernebantur, puri ſimilia uidebantur: quemadmodum quæ in reſpirationis inſtrumentis diu † contenta concoquuntur. cuius etiã rei cauſam ipſe ante in dyſenteria reddidit: cũ uiam decliuem in cauſã celeris tranſitus excrementorum, accliuem uero tardi in ijs, quæ ſputo reijciuntur, loci uero calorem in urinis eſſe dixit. ſi quis uero ſit, qui crudum humorem a pure in urinis, aut ſputis, aut alui excremẽtis differre, non concedat, nę is in alterutro horum offendit, ut uel ſciens doloſe agat, quo decretum ſuum tueatur, ut Eraſiſtratus fecit, qui febres omnes ab inflammatione oriri uoluit; uel Sophiſta ſit, qui in arte exercenda nunquam ſit uerſatus. hos recte ueteres λογιατρούς, hoc eſt uerbo ſolum Medicos, appellabant. nam pus a crudo humore differt colore, conſiſtentia odoreque. ſed & per nares, & per os certis quibuſdam, aut incertis circuitibus fit crudorum humorum excretio, quæ cerebrũ expurgat. cuius tamen hic auctor hoc loco non meminit. merito autẽ dixit huiuſmodi homines ſponte ſua ſaneſcere, hoc eſt nobis nihil agentibus: ſi quidem natura eos ſatis expurgat. purgationis autẽ terminos eis duos præſcripſit: alterum eo ipſo anni tempore, in quo prædicta excretio initium ſumpſit, alterum uero, qui in annum protenditur: ut tamen qui breuior eſt, ad diem quintum, & quadrageſimum protrahatur. ſunt tamen, qui non quadraginta quinque ſcribant, ſed ſolum quadraginta. equidem cum multos hoc modo a natura expurgatos obſeruarim, non ſolum eos duos euacuationis terminos, quos hic auctor ſtatuit, animaduerti, ſed alios etiam complures: alius enim alio præfinito tempore perfecte purgatus eſt, alij quidem quadraginta dierum ſpatio, alij ad menſes uſque & eos nõ numero pares, proceſſerũt. alij quoq; fuere, qui ne per annũ quidẽ ab eo caſu liberari potuerunt.

D

† Græci lib. habent κατεχομένα. i. coercata. ſed puto legen. eſſe κατεχόμενα. i. contenta.

17 *Morbos, qui breui ſpatio oriuntur, & quorũ occaſiones cognitu faciles ſunt, licet tutiſſimos prõũciare. adhibẽda aũt eis curatio eſt, ut quæ occaſioni morbi contraria ſunt, inſtituas: ita enim, quod in corpore morbum parit, depelletur.*

" Huic ſententiæ repugnare uidetur id, quod in aphoriſmis ſcriptũ eſt ad hũc modũ, Acutorũ morborũ
" nõ prorſus ſecuræ prõũtiationes ſunt neq; ſalutis, neq; mortis. Sabinus autẽ id conatus explicare, nugatus eſt ꝑmultũ ille quidẽ, ſed tñ nihil dixit cõſentaneũ. ut etiã fecerũt alij pleriq; interpretes, qui librum explicarũt, mihi aũt uidetur, nõ intelligere, quid ſignificet, breui ſpatio: ſiquidẽ exiſtimãt, de breuibus, acutiſq; morbis hic uerba fieri, & tñ nõ de eiuſmodi loqui uidet, ſed de illis, qui recentẽ originẽ a manifeſtis cauſis habuere, quæ origo breui tpe, nõ aũt multo ante erat parata. in talibus aũt facile eſt prædicere,

prædicere, quid ſit euenturũ: quippe cũ & qualis, & quãta cauſa ſit, iam cognoſcat. at in ijs, qui ex longo E ſpatio tẽporis paulatim fiũt, neq; ullã manifeſtã originis cauſam habuere, nõ ita tuto præſagiri poteſt. recentes autẽ morborũ cauſæ ſunt, æſtus, refrigerationes, uigiliæ, mœrores, curæ, cruditates, dura cubilia, laſſitudines, ebrietates, ac cetera generis eiuſdẽ. quã ob rẽ dixit etiã horũ curationẽ adhibendã eſſe admouendis ijs, quæ cauſæ morbi aduerſantur. ut ſi ex æſtu morbus ortus ſit, refrigerantibus utamur: ſi ex frigore, calfaciẽtia adhibeas: ſi ex labore, quietem imperes. ſi in otio præter conſuetudinem quis fuerit, plus etiam exerceatur: ſi expletus ſit, inaniatur: ſi inanitus, expleatur: ut etiam ante docuit, cũ diceret, Morbos, quos repletio gignit, euacuatione: quos euacuatio, repletione curari.

Quibus in urina ſubſident arenoſa, uel toſi, ijs in principio tubercula in craſſa uena orti ſunt: & ad ſuppurationem peruenerunt. poſtea uero, tuberculis non celeriter ruptis, pus in toſos conuerſum eſt, qui cum urina per uenam in ueſicam extruduntur. 18

Huiuſmodi urinæ fieri etiam poſſunt ab ea cauſa, quam ipſe attulit. conſtare etiam poſſent affecto ſimiliter citra magnam uenam, rene: ut plurimum autem prædictæ excretiones per urinas ſine puſtulis fieri ſolent, cum craſſus, & admodum glutinoſus humor tarde egrediens a loci calore exiccatus concreuerit.

Quibuſcunque autem οὐρήματα, id eſt lotia ſolum cruenta ſunt, ijs uenæ laborarunt. F 19

Qua de re dixerit, laborarunt, obſcurum eſt. poteſt enim ſignificare, eas eſſe fatigatas, ut exolutæ factæ ſint, & ſanguinem ſemicoctum gignant, iſque facile propter imbecillitatem effluat: uel tanquam alienus, excernatur. poteſt præterea uerbum laborarunt, communiter ſignificare, uenas affectas eſſe, cum renes ipſi nihil ſint paſſi, ſed in ſolis uenis ſit affectio. qualis tamen ea ſit, hæc non declarat oratio. ceterum perſpicuum eſt, neque Hippocratem, neque Polybum uerbum οὐρήματα dixiſſe: præſertim cum dicere poſſent, Quibus cruenta οὖρα, hoc eſt urinæ ſunt: cumque ſæpenumero Hippocrates οὖρα, hoc eſt urinas, nunquam autem οὐρήματα ſcripſerit. quin etiam alia pleraque eorum quæ adſcripta ſunt ea neque Hippocratis, neque Polybi eſſe, plane indicant.

Quibus autem cum lotio craſſo caruncula capillorum ſpeciem referentes egrediuntur, a renibus eas prodire, ſciendum eſt: [atque ab arthriticis.] 20

Hoc loco illum eſt aphoriſmum interpretatus, quo dicitur, Quibus cum urina craſſa, paruæ carunculæ, aut capillis ſimiles egrediuntur, his a renibus efficitur excretio.

Quibus autem pura urina eſt, & ueluti furfures huc, & illuc in ea innatant, ſcire conuenit, ueſica ſcabiem ſubeſſe. 21

Aphoriſmum hoc quoque loco expoſuit eum, cuius ſententia eſt, Quibus in urina craſſa aliquid furfuris ſpeciem refereus excernitur, eorum ueſicam ſcabies obſidet. G

22

Febres plurimæ ex bile oriuntur. earum autem, præter illas, quæ a doloribus occultis excitantur, ſunt quatuor genera. earum nomina ſunt hæc, continens, quotidiana, tertiana, & quartana. quæ autem continens appellatur, a plurima, ſinceriſſimaque bili fit, ac indicationes breuiſſimo tẽpore facit. cum enim corpus nunquam refrigeretur, cito liqueſit: utpote quod multo calore ferueat. quotidiana poſt continentem, a plurima bile oritur, & celerrime omnium amouetur. eſt tamen longior continenti, tum quia a pauciore bile fit, tum quia corpus interim quieſcit, quod nullo tempore incontinenti facit, tertiana eſt, quam quotidiana, longior: & a minore bilis copia gignitur. quo enim diutius corpus in tertiana, quam in quotidiana quieſcit, eo febris hæc eſt, quam quotidiana, diuturnior. quartanarum uero in ceteris eſt eadem ratio, ſed ſunt tertianis prolixiores: nam quo minus bilis, quæ calorem impertitur, habent, eo magis faciunt, ut corpus refrigetur. hic autem exceſſus, & eius depellendæ difficultas ab atra bile prouenit. eſt enim atra bilis omnium, quæ in corpore inſunt, lentiſſima: ac diutiſſime immoratur. melancholici autem humoris participes eſſe quartanas, uel ex hoc cognoſces, quod homines autumno in quartanam potiſſimum cadunt: & a quinto & uigeſimo ætatis anno ad quintum & quadrageſimum: quæ ætas maxime omnium aliarum ab atra bili detinetur. & item autumnus præ ceteris omnibus anni temporibus. Quos autem extra id anni tempus, eamque ætatem quartana febris inuaſerit, ſcire conuenit, niſi quid aliud homini obſtet, eam diuturnam non fore.

H

Interpretes plerique, inter quos Sabinus etiam eſt, non ſecus mihi eſſe affecti uidentur, quàm qui aquam inter cutem patiebatur, ac præſtantem medicum accerſens, eius reduuiam ab illo curari poſtulabat. hic enim uel non uidebat, quomodo totus male affectus eſſet, uel ſibi non eſſe curatione opus exiſtimabat: ſic eſt de explanatoribus iudicandum: ut eos uel animi oculis nihil intueri dicamus, uel putare, paruos quidem errores eſſe curandos, magnos uero nullum auxilium poſtulare: ſiquidem tanquam ex alto excitati ſomno, ſenſerunt tandem, pugnare cum Hippocratis ſententia, quæ hoc loco de quotidiana febre dicuntur, cum uelit hic auctor, eam eſſe tertiana breuiorem: præſertim cum Hippocrates & in primo de morbis uulgaribus, & in aphoriſmis celerrime iudicari tertianam, clare enunciarit. quam ob rem hunc librum eſſe Hippocratis negant: & quod perſpicue falſum ſit, quod hic dicitur: & quod pugnet cum ijs, quæ Hippocrates alibi conſcripſit. ſed ſi in hoc ſolo eſſe mentitum, & Hippocratis aduerſari ſententiæ eum, qui hæc interiecit, cognouerunt, certe ſimiles ſunt ei, qui reduuiam uidit ille quidem, ſed tamen, ut totum corpus eſſet peſſime affectum, minime animaduertit: etenim qui quotidianam non eſſe tertiana prolixiorem nouit, is ſe in medicinæ operibus nõ eſſe exercitatum, plane indicat. nec tamen is ex impudenti ſtupiditate quadam hoc mendacium confinxit, ſed ratione ueriſimili ductus: præcipue cum ex ueteribus in quibus etiam Plato eſt, quidam febres continuas

A t inuas ex ignis redundantia, quotidianas autem ex aeris, tertianas ex aquæ, quartanas ex terræ excessu oriri censuerint. hæc autem ferme Platonis sunt uerba, Corpus autem inquit, quod ex ignis redundantia maxime laborauit, continuos feruores, & febres producit: quod ex aeris excessu, quotidianas: at ex aquæ, tertianas: quod ea sit aere, igneque tardior: quartum autem, cum ex terra constet, ignauissimum est omnium, & quadruplicibus temporis circuitibus purgatum, quartanam efficiens, ægre remouetur. Cum igitur Plato elementum ignauissimum, quod & firmissimum est, & difficillime mouetur, quadruplicibus temporis circuitibus purgari dicat, uerisimile quoque esse existimarunt, alia inter se ad eandem proportionem, qua procreata sunt, differre: ut quod deinceps terreum elementũ consequitur, hoc est aqua, circuitum quaterno proximum gignat: quod uero aquam consequitur, hoc est aer, quotidianum faciat: quod denique citissime omnium mouetur, quod ignẽ esse nemo ignorat, febrem continuam pariat. est tamen quam hæc, probabilior ea ratio, quæ causam ortus ipsarum elemento suapte natura calido, hoc est igni, tribuit: quando consentaneum non est, ut calidissima affectio a frigido elemento, quod in corpore redundet, exoriatur. par uero est, ut ex elementi calidi redundantia calida excitetur affectio. Febres autem inter se discrepant, suis differentijs, quas in quantitatem causæ referre conuenit. quod si concesserimus, certe febris, quæ & continentissima, &

B calidissima est, a plurimo igni fiet: quæ deinceps sequitur, secundum locum, tertiana tertium, & quartana quartum in quantitate obtinebit. earumque solutiones erunt ex causis consequentes: ac calidissimæ quidem febris, citissimæ: post eas uero, quod ad tempus attinet, quotidianæ secundum, tertianæ tertium, quartanæ quartum ordinem habebunt. quamobrem, si probabilitates spectes, hæc recte dicta uidebuntur: sed hanc rationem ipse rerum euentus redarguit. at in superiore uenarum dissectione cum eius auctor nihil haberet quod uerisimile afferret, non in uno, aut duobus, aut tribus mendax esse deprehensus est, sed in quamplurimis, atque adeo, ut ne casu quidem uel unum quidpiam uere illic dictum comperiatur, quocirca mirari licet, cum auctori, qui hæc omnia post librum de natura humana ad hunc usque locum conscripsit, nihil uitio uerterint, nunc & accusent, & ob hanc ipsam causam, hunc librum non esse Hippocratis existiment. Sabinum uero, & alios permultos interpretes quispiam admirabitur, qui cum omnia, quæ hactenus dicta sunt, laudibus semper extulerint, ac plerunque dixerint, hoc admirabiliter ab ipso uiro, hoc feliciter, hoc diuinitus dictum est: nunc repente illorum omnium obliti, unaque sola repugnantia moti, non amplius esse Hippocratis librum censeant: sed ad Polybum auctorem referant: perinde ac si ipsi aphorismos, primumque de uulgaribus morbis librum perlegerint, Polybus uero non uiderit: qui tamen, cum esset Hippocratis auditor, non potuit non persæpe

C Hippocratem de febrium differentia disserentem audire: eiusque libros non raro lectitasse, & in ægrotantibus quoque tertianam celeriter, quotidianam tarde iudicari, obseruauisse. neque enim Polybus, unus ex ijs est, qui Alexandriæ diuinabant: qui cum ne unum quidem unquam ægrotum uidissent, in scholis uersabantur: nec quicquam boni, ac ne id quidem, quod uel non exercitati in arte homines in ægrotantibus aperte conspiciunt, asserebant. quibus quidem fit rebus, ut qui hæc scripsit uel sophista fuerit, uel ueterator, quemadmodum profecto uidetur: quippe qui, ut notam seni inureret, hæc libro adscripserit. cum porrò, qui hæc adiecit, recentiorem esse, argumento est nomen σύνοχος, hoc est continens. nullibi enim apud Hippocratem, aut aliquem ex ueteribus continuam febrim dici continentẽ inuenies: ut neque urinas οὐρήματα nominari: sed hæc uerba recentiorum medicorum sunt, antiqua nomina ignorantium. quare hæc, quæ supposita sunt, missa faciamus, & ad librum de salubri diæta, quem esse Polybi dicunt, transeamus.

GALENI IN LIB. HIPPOCRATIS DE SALVBRI DIAETA, COMMENTARIVS,

Io. Bap. Rasario interprete.

CENSVRA.

Cuius hic liber existimetur, Gal. in fine commentarij in secundum de natura humana, & hoc ipso in loco, & primo de rat. uict. in acutis com. xviij. declarat.

ARGVMENTVM.

Rationem victus priuatorum instituit, habita instituti, temporis, habitus, aetatis, affectionum, sexus, consuetudinisque ratione. F

Hic vnus est liber, qui, ut etiam prima huius propositi operis pars, in qua de natura hominis disseritur, peculiare quidpiam pollicetur: quod enim in illo pollicitus erat, praestitit, & nulla ex parte inchoatum reliquit: quae autem hic sibi proposuit, ea toto libro persequitur. quam ob rem totus liber, exceptis ijs, quae inter hos ipsos duos libros sunt interiecta, propriam inscriptionem, sibique accommodatam habuit: quam nonnulli, de natura humana, & diaeta ei imposuerunt. atque ut liber, qui de humana natura est, uitio prorsus caret, quae autem inter haec duo uolumina coniecta sunt, omni ex parte reprehendenda, ita liber de salubri diaeta, qui semper Hippocratis institutis inhaeret, est uitij fere expers: in eo tamen loca, sed admodum pauca, sunt, quae reprehensione non uacant. sed, quod etiam multis probatur, eum esse Polybi statuamus.

Idiotis hac victus ratio instituenda est. 1

Quosnam idiotas appellet, interpretes, in quorum explicationes incidi, praetermiserunt: neque ego a meis praeceptoribus librum praelegentibus, unquam poposci. nunc uero cum in eum conscribere commentarium instituerim, id cum a meis praeceptoribus, tum ab interpretibus male esse omissum sensi: perspicuum enim est, quam uiuendi rationem docet, Polybum non omnibus hominibus, sed solis idiotis tradidisse. si uero hoc libro solos idiotas instituit, certe qui librum interpretati sunt, parum recte fecerunt, cum hoc indistincte acceperint, quasi ad omnes homines generatim haec praecepta pertineant: nos enim inuenimus idiotas non simpliciter, sed si cum altero conferantur, a graecis dici, quemadmodum hunc esse illius artis, & illum illius artifici ij idiotam hoc est ignarũ, dicunt. quandoque uero eos opponunt ijs, qui populum, aut remp. gubernãt, aut omnino aliquod publicum munus gerunt: atq; ita, qui priuatam uitam ducunt, eos idiotas nominant. equidem cum mecum animo uoluo, utros horum idiotas hoc loco Polybus appellet, athletas a ceteris hominibus distingui plane puto: si quidem unam illi diaetam in pane, carnisque usu positam habent: post hos uero, qui militant, aut peregrinantur, aut etiam pugnant: ijs enim haberi delectus non potest, quibus cibis uescantur, quibus non item: cum ijs uti quisque cogatur, quorum ei suppetit copia. ac forte fit, ut qui magnis itineribus aliquo contendunt, uictus rationem, quàm Polybus tradit, seruare non possint: & omnino, qui sunt publicis negotijs occupati, aut uitam ducunt, quam afflictam uocant. quocirca uictus ratio, quam tradit, ad eos solum, qui sua negotia curant, quos ἰδιοπραγοῦντας appellant, pertinebit. H

Hieme quàmplurimum comedendum, quàm parcissime bibendum. potus esse debet uinum quàm meracissimum. cibus, panis: obsonia, assa omnia. oleribus quàm paucissimis hoc tempore utendum: hac enim potissimum ratione & calidum, & siccum corpus fuerit. 2

Cum totius diaetae caput exposuerit, recte in extrema oratione adscripsit, quare singula, quae commemorauit, dixerit: nam cum intemperata sit temporis temperatura, calfieri, siccarique corpus censet: quae quidem si esset moderata, ut uerno tempore est, moderatam quoque diaetam imperasset: quae enim moderata sunt, seruari: quae immoderata, commutari conuenit. mutatio autem non aliter, quàm ex contrarijs immoderatis fiat. etenim corpus quod immoderatius aut calfactum iam est, aut calfit, refrigerari postulat: quod refrigeratum est, aut refrigeratur, calefieri. eadem est in humidis, siccisque immoderatis habenda ratio: ut contraria immoderatione adhibita redundantiam, morbi effectricem, corrigamus: que sane immoderatio tantum a medio, moderatoque absit, quantum ab illo morbi effectrix recessit. quam ob rem hieme, cuius frigida est, humidaque temperies, & quàmplurimum edere, & quàm parcissime bibere conducit. ac plurimum quidem intelligendum est, non ut ad uires sed ad alia anni tempora referatur. simili quoque modo, quàm parcissime bibere iubet, facta cum ceteris temporibus comparatione. ad eundem modum

A modum dictum est, uinum quàm meracissimum esse debere, ut ad eius in alijs temporibus temperaturam referas. & tamen ad uirium modum, & ad præsentem utilitatem aduertens animum, semper & uini, & cibi moderatam copiam offeres, ut etiam somni, exercitationum, &, uno uerbo, omnium eorum, quæ medici uitæ studia nominant. uinum autem meracius, & assas carnes, facta cum maza & oleribus comparatione, calfacere, & exiccare, nemo ignorat. panis quoque mazæ comparatus calfacere, siccareque dicetur. sed hæc exempli gratia ab hoc uiro dicta esse, existimandum est. tu tamen legumina etiã calfacientia, siccantiaque, ut lenticulum, deliges: immo uero etiam ex oleribus, quæcunque eam facultatem habent, ut brassicam accipies. simili quoq; modo carnes, quæ agrestium animantium, quæq; sale conditæ sunt, adhibebis. sed & mihi hæc exempli causa dicta sunt omnia. nã tota singulorum alimentorum sylua exposita est nobis tribus commentarijs, qui de alimentorum facultatibus inscripti sunt. ut aũt hæc de alimentorum deligendorum, uitandorumq; qualitate recte dicta sunt, ita etiam de eorundem quantitate recte locutus est, ut hyeme plurimum edere concedamus, cum ceteris temporibus illud comparantes: præsertim cum id didicerimus, quod in aphorismis recte scriptum est. Aestate & autumno cibos difficillime ferunt, hieme facillime, uer secundum ordinem obtinet. quarum rerum causas, si quis scire auet, eas in aphorismis ipse docuit, uentres inquit, hieme & uere sunt natura cali-
B dissimi: propterea quod aer eo tempore frigidus est, & constringens intus coercet: & natiuum calorem in imo corpore concludit: in æstate uero perspiratione digeritur, & respiratione calidus aer attrahitur. uoco autem respirationem, cum spiritus extra, forasque per os fertur: perspirationem uero cum per totum corpus pariter efficitur.

3 *Ineunte autem uere potandum est largius, & dilutius, ac paulatim: cibisque utendum mollioribus, ac paucioribus: ac pãnis subtrahendus, mazaque offerenda. obsonia quoque eadem ratione auferenda, & ex assis in elixa facienda est mutatio. ac uere quidem oleribus erit utendum paucis, donec ad æstatem homo peruenerit: tum uero cibis omnibus uescendum mollibus, obsonijs elixis, oleribus crudis, elixisque, poculis quàm dilutissimis, plurimisque utendum, &, ut ne magna sit mutatio, paulatim, & non repente hæc facienda sunt.*

Potum uerno tempore largiorem, dilutioremque, non largissimum, dilutissimumque esse offerendũ dixit: sed plurimũ, dilutissimũq; æstate sumendum censet, utpote quæ temperaturam hiemi contrariã habeat. at uer, ut mediam inter extrema temperaturam nactum est, ita & mediam uictus rationem exposcit: frigidiorem illam quidem, & humidiorem, ut ad hiemem: calidiorem uero & sicciorem, ut ad æstatem pertinet. itaque ex his iam planum est, quomodo intelligenda sit diæta, quam æstate, & autum-
C no hominibus iniungit: quam nunc præterire conuenit: cum sæpe lectitantibus, seduloque mentem adhibentibus omnia clara sint ita ut quæ hactenus dicta sunt, nullã desiderare explicationem uideanť.

4 *Aestate maza molli nutriendum, potuque diluto, ac multo, obsonijsque omnibus elixis utendum est. quibus ita uti oportet, cum æstas sit, ut corpus, frigidum, molleque sit: siquidem illud tempus & calidum, & siccum est, corporaque æstuantia, squalidaque reddit. quocirca hisce est rationibus obuiandum. quemadmodum autem ex hieme in uer, ita ex uere in æstatem deuenientibus subtrahendi cibi sunt, & potus augendi. atque ita annum cõplendo, ex æstate in hiemem procedendum, in autumno autem contra, ut cibi augendi, sicciores que offerendi, & obsonia simili modo præbenda, ita pocula pauciora, ac meraciora esse debent: ut, cum hiems commoda sit, homo potu meraciore, & pauciore, & cibo quàmplurimo, siccissimoq; perpetuo utetur. ita enim maxime bene ualebit, & minimum rigebit: siquidem hoc tempus ualde est & frigidum, & humidum.*

Quæ modo tractantur, ita distincta sunt, ut ne interpretem quidem desiderent: quippe cum ea Polybus clara omnibus fecerit, nec ullam obscuram methodum adhibere studuerit, sed, ut scripta hæc sunt, ipsa per se perspicua sint.

5 *Habitibus carnosis, perque mollibus, ac rubicundis, toto fere anni tempore uti uictu sicciore cõuenit: illorum enim humida natura est.*

D Quemadmodum temporum differentiæ uariam adhibendam esse uictus rationem indicant, ita etiã corporis habitus, ad quos nunc, perfecto de anni temporibus sermone, pertransit. &, ut diætam temporibus aptam exposuit, sic in formis corporum facit. nam qui sunt multa carne conuestiti, mollesque, ac rubicundi, tales ex temperaturæ humiditate sunt facti: qui contra affecti sunt, de quibus deinceps loquetur, ob siccitatem fiunt, atque humidis quidem siccior, siccis uero humidior uictus conuenit. quæ si recte dicta sunt, planum est, temperatis diætam temperatam esse accommodatam. temperatos autem uoco, quos nec carnosos, neque carnis expertes, sed quadratos nominant.

6 *Duri, graciles, rufi, & nigri cum eorum corpora sint, uictu humidiore uti plerunque debent.*

Notas temperamentorum in libris de temperamentis perfecte scripsimus, in quibus & duros, quos σκληρούς, & graciles quos προσεσταλμένους uocat, sicut etiam nigros sicciore temperamento esse docuimus; rufos uero non esse temperamenti sicci diximus: sed eos, qui proxime ad horum colorem accedunt, quos flauos appellant: siquidem flaua quoque bilis siccæ temperaturæ est: quidam tamen scriptores cũ non exquisitam in usu nominum diligentiam adhibeant, rerum doctrinam confundunt. prouide nonnulli Germanos flauos uocant, qui tamen si accurate loqui uelis, non flaui, sed rufi sunt. cetera quæ hac ratione continentur, & uere, & aperte sunt dicta.

7 *Iunioribus autem corporibus mollior, humidiorque uictus conuenit: siquidem hæc ætas sicca est, & corpora adhuc con-*

creta

creta sunt: senes uero maiore temporis parte uictu sicciore uti oportet: propterea quod corpora in ea ætate & humida, & mollia, & frigida sunt. E

Cum ad ætates transierit, distinctionem imperfectam fecit; cum eas non in quatuor, sed in duas tantum differentias diuiserat: nã si ex ætatum tẽperaturis indicari uolebat, quæ uictus ratione esset utendum, par erat, ut, quemadmodum quatuor sunt temperaturæ, ita etiam ætates in quatuor partes distribueret: atque humidam & calidam, pueris tribueret: siccam, & calidã adultorum esse constitueret; siccam & frigidam declinantium, humidam uero ac frigidam senum. sed puerorum ætas esse humida debet, quod in nulla alia temperatura fieri incrementum queat. adultis uero, quod eorũ ætas plus, quàm par sit, calidior, siccior que est, contrariæ diætæ usus conuenit. declinantium est eadem ratio. de senili uero ætate non mediocris quæstio est, quam tamen omnes ferme neglexerunt: de qua paulo post, cum satis de hisce ætatibus ero locutus disseram. nam si constat inter omnes, puerulos plus habere humiditatis, quàm conueniat iis, qui sine noxa bene ualent, itemque caloris (neque enim absolute calidi sunt, ut adulti, sed calore natiuo, qui & temperatus est, & in probo sanguine consistit) ætas, quæ inter pueros, adultosque interiecta est, quæ epheborum, adolescentulorumque est, in optimo erit temperamento constituta. cumque optima sit media, etiam uictus medio esse temperamento debet, ut neque humidius eorum corpus, neque siccius, neque calidius, neque frigidius reddatur. puerorũ uero corpus quam F quam plus humiditatis habet, quàm habitus salubris postulat, non tamen exiccandum est: alioqui nõ crescerent. de senibus uero, quoniam quidam eos esse humidos, quidam siccos, sed utrique sine ulla distinctione dixerunt, distinguendum nobis est, ut qua ex parte siccos, qua uero humidos esse affirmemus, quod in libro de temperamentis declarauimus, cum eos solidis corporis particulis siccos esse ostendimus: sed cum propter temperamenti frigiditatem multis redundent excrementis, ideo humidi dicunt. hac igit ratione, ab hac ætate contraria, eaque duplex indicatio medicis suppetit, & quod propter siccam solidarum partium temperiem humectandi sint: & quod propter humorum redundantiam exiccandi: quarum utranque quomodo consequi possis, in libris de sanitate tuenda abunde nobis est dictum. hoc autem loco satis erit, summam eorum, quæ in illis dicta sunt libris, afferre. itaque & esculenta & poculenta, & cetera omnia eo tendant, ut humida, calidaque sint, quasi solidæ corporis senum partes, quæ solæ partes propriæ nominantur, humectari, calfierique postulent. pituitosorum quoque excrementorum est procuranda euacuatio. quocirca ex libro de temperamentis colligas, ac perdiscas propriam senum temperaturam frigidam, siccamque esse, eosque adscititia esse præditos humiditate, quod pituitosa in eis excrementa gignantur: tum illinc digressus, ad libros de sanitate tuenda diuertas, & qua uictus ratione senes alendi sint, addiscas, perspicuum tibi erit id, quod non est in hac oratione distinctum. nam neque humana uita duas erat in partes distribuenda, neque senum corpora humida, molliaque dicenda: neque uictus temperatura siccus eis imperandus. cumque iuuenum corpora esse concreta, & eorum temperaturam siccam dixerit, certe paret, solum de adultis uerba fecisse, eosque iuuenes appellasse. ex quo fit, ut puerorum, declinantiumque ætatem prætererierit: atque, ut ego quidem sentio, temperatissimam, quæ inter pueros & adultos interiecta est. sed uidemus ipsi quoq; suspectam suam orationem fuisse: cum non absolute dixerit, senes uictu sicciore alẽdos esse, sed maiore temporis parte, addiderit: id quod perinde accipiendum est, ac si dixerit, non semper: quod neque habitui corporis, neque alij præterea ætati adiecit: cum proprius cuiusque corporis uictus deligendus semper sit. G

Quam ob rem pro ætate, anni tempore, & habitu uictus instituendus est, ut constitutionibus, æstui, hiemique repugnet: ita enim optima demum ualetudine perfruentur. 8

Hæc uniuersè ab auctore & clare, & uere dicta sunt, & iam sæpe, & multis in locis a nobis declarata.

Præterea uero iter facere, hieme, celeriter debemus: æstate, lente: nisi sub sole iter sit faciendum. 9

Docet, quomodo quocũque anni tẽpore iter facere oporteat: hieme deligendam esse siccantem, & H calfacientem deambulationem: æstate contrariam spectandam monet, nisi inquit, sub Sole iter facias: tunc enim festinandum est, ut siccitatem, & caliditatem, quæ ex huiusmodi itinere corpori infliguntur, quàmprimum fugiamus.

Carnosis conuenit celerius iter facere: gracilibus lentius. [multis lauacris æstate utendum est: hieme, paucioribus. ceterum gracilibus magis, quàm carne redundantibus lauari conuenit.] 10

Celer motus, cum calorem plus augeat, corpus colliquat. in remissioribus uero motionibus calor moderatus & sanguinem, & nutritionem meliorem efficit: ideoque animantibus, ut bene nutriantur, adiumento est.

Mundæ autem uestes hieme induendæ sunt, æstate uero, oleo imbutæ. 11

Quid scriptor sapientius, quàm quod omnes interpretes scriptum reliquerunt, intellexerit, ipse uiderit: nam si ideo mundas uestes, quia magis calfaciant, aut quod perspirationes non prohibeāt, hieme induendas censet: oleo uero imbutas æstate, uel quod refrigerent, uel quod halitus obstruant, orationẽ ego non probo. mundæ enim uestes, quæ denso sunt contextu, præsertim autem si lacernæ sint, refrigerant: atque ita eis uti est melius: at oleo madentia cum sordida sunt omnino, tum uero nullius hominũ elegantiorum

A elegantiorū est,qui sordidarū uestiū usum ferat,præsertim aūt æstate. præterea,quæ oleo infectæ sunt,
quamuis primo occursu frigidissimæ sint,temporis tamē progressu magis,quàm mundæ, calefaciunt.

12 *Crassi,qui fieri tenues optant,omnes exercitationes ieiuni obeant : & cibum adhuc anhelantes , & non iam refrigerati, sumant,& prius dilutum uinum , ac non admodum frigidum bibant.præterea obsonia sesamis,condimentisque,& alijs huius generis parent.obsonia autem,quæ offeruntur, sunto pinguiora:sic enim paucissimis explebuntur.*

Quod in extrema oratione dictum est,sic enim paucissimis explebuntur,quidā de ijs omnibus, quæ
prædicta sunt,dici uolunt:quidā de solis obsonijs,quæ sesamis similibus,& alijs multis parari iubet.prę
dicta aūt sunt hæc,ieiunos exerceri,id enim aperte uacuat,sicut post cibum, implēt.itemq; anhelantes
adhuc propter exercitationem,cibum sumere,cum nondum calor ab eis per halitum digestus sit, nec
corpus refrigeratum:quam sane rem in causa esse,ut celeriter expleantur. plane apparet.si uero alia ra-
tione quadā huius libri auctor attenuare uult, id certe me latet: illud quidē diligēter noui, id causam
multis attulisse,cur eorū uiscera obstructa sint,præsertim uero iecur,ut etiā uehementes a cibo exerci-
tationes facere solent.præterea uero lauacra etiā ijs, quibus in iecore meatus alimenti sunt angusti, ob
structiones gignunt.quibus de rebus,unà cū proprijs earū distinctionibus dictum a nobis est in libris,
qui sunt de ualetudine tuēda.restat aūt,ut orationē ipsam examinemus,ut cū ait, & prius uinū , non ad-
B modū frigidū bibant:sic.n.est locutus,perinde ac uelit eos frigidum quidē, sed nō tamen ualde frigidū
bibere.ceterum subito post exercitationes bibendum uinum,nō admodum cōmendat, sed prius aquā,
uelut athletæ longo usu docti faciūt.quippe uinū caput tentat, sique statim a balneo,ante oīa alia escu-
lenta,poculentaq; potet.quinetiam ne frigidæ quidē potio post exercitationes,nisi calidā præbibas,no
xa uacat:siquidē ipsa quoq; & uentrē & iecur,ac nōnullis etiā neruos perspicue lædit. & tamen frigidū
uinum habitus corporis corroborat:sed hic auctor eos exoluere nunc studet . nisi forte aliter scriptum
esset,& qui descripsit,errarit:quādo alia quoq; hmōdi permulta hodie cōspiciunt̄,& pro, non oīno cali
dum,scripserit,non ualde frigidum:qui enim adhuc anhelantibus dari alimentum iubeat , cum multis
uaporibus oppletum corpus est,uelit aūt etiam uini calidi potione eos magis implere,idq; quod ualde
calidum est,sit aptum æque , ac frigidum,uentrem cogere ac roborare,certe id facere cauebit .

13 *Cibum quoq; semel tantum sumant,non lauentur,duris in stratis cubent,nudi, quo ad eius fieri maxime pōt inambulent.*

Præstabat eū dicere,parū cibi sumant,quàm semel tantū:sunt enim, qui semel modo cibū sumentes
plus ingerant,quàm qui bis edūt.ac quēadmodum balneū corpus calfaciendo, præsertim externā par-
tem,& ad alimenti digestionē,& digestorū appositionē cōfert , sic,si non laues cōtraria consequeris.du
rum quoq; cubile,corpus angit,cōprimit,& cōstringit:itaq; eius in oēm partē incrementū prohibet.ea
C dem etiā ratione nudū ambulare oēs partes,quæ ad cutim sunt,refrigerat:calorē uero in imas partes,ui
sceraq; cōpellit,ut probe quidem cibi concoquant̄,sed obstat,quo minus oēm in partē comportent̄.

14 *Qui ex tenuibus reddi crassiores uolunt, ij eū omnia contra,atque illi, facere debent,tum ieiuni nullum laborē subeāt.*

Contraria ijs quæ de crassis dixit,hæc sunt,ut ne anhelantes cibum sumant,sed cum iam naturaliter
respirent:neque semel modo,sed iterum,aut etiam ter edant.ita etiam, qui contra facit, quàm is qui la
uacro non utitur,bis lauabit.ita tamen,ut semper secundo balneo a cibo utatur , ac quandoq; etiā pri-
mo.ita exercitationes quoq; & breues,& lentas,& post cibū obeāt.eadem ratione molliter cubare, &
in aere nō uersari nudos ijs conuenit.quam ob rem exercitores solent exercitationes quasdam, in qui
bus & complexibus,& toto corpore pugnatur(ipsi προσάπτεσθαι καὶ σωματομαχεῖν nominant) instituere ijs,
in quibus parare carnem student,cauentes,ne nudo eos corpore,nec complexu exerceant : contra ue-
ro,quos extenuari uolunt,eos celeri exercitatione,& sine primo complexu exercent.

15 *Vomitibus,uentrisq; ablutionibus uti hoc modo oportet.sex hibernis mensibus uomendum est: siquidem hoc tempore ma gis,quàm æstiuo,pituita redundat,& morbi caput tentant,& item regionem,quæ supra transuersum septum est . cum uero æstus sint,tum ablutionibus utendum:torridum enim tempus est,& corpus biliosius , & grauitates in lumbis , & genibus sunt,calorque urget,& in uentre tormina excitantur.itaque corpus refrigerare,&, quæ in sublime tolluntur , ab his locis*
D *deorsum subducere oportet.*

Quas ablutiones uocet,ipse deinceps ostēdit:quæ inquā ex lacte cōstant:& aquā ex ciceribus elixā
& itē muriā,& marinā aquā:siquidē horū quædā sunt purgātia medicamēta, quæ totū corpus euacuāt.
quare,ut balneatores purgare balnea se dicūt,cū cœnū & sordes ab illorum lapidibus abluūt , ita uen-
tris,intestinorūq; ablutiones pituitā,& bilē ipsorū abluūt.qm̄ igit̄ hieme pituita in uētre gignit̄ , nobis
cōsulit,ut eā uomitibus euacuemus:& bilē æstate supra innatantē deorsum reuellamus . & tū,si uniuer
sum purgare corpus uelis,æstate per uentrē superiorē,hieme per inferiorē purgabis , ut in aphorismis
scriptum est:etenim quæ iam redundant,ea curat purgatio,quę per ea loca,quo uergunt , adhibeantur
ducenda enim illa sunt,quo tendunt,per loca accōmodata:quæ aūt prohibere uelis , ne augeantur , ea
per loca contraria retrahere conuenit.

16 *Crassioribus autem,humidioribusque,salsiores,tenuioresque ablutiones adhibeantur: siccioribus uero gracilioribusque, & imbecillioribus,pinguiores,ac crassiores. pingues autem crassaq; sunt, quæ ex lacte constant , & aqua ex ciceribus elixa,& ex ceteris huius generis:tenues uero,& salsæ,muria, & maris aqua,& similia.*

Monet,ut quæ maiorem incidendi uim habent,crassioribus,quia pituitosiores sint ; leniora uero gra
cilibus , quia sint biliosiores, adhibeātur. quæ autem sint utrorumq; materiæ,ipse ita declarauit, ut ex-
plicationem non desiderent.quare his omissis,ad proxima me conuertam.

Vomitus hoc modo irritandi sunt:obesi homines ieiuni uomunt, currendo,aut iter celeriter facientes meridie. E 17

Crassis,qui uomituri sunt,uult corpus excalfieri,ut pituitosi humores,quibus obesi abundant,liquescant.quinetiam hac potissimum ratione & omnium uasorum ora aperiuntur, & angusti meatus rarefiunt: quæ quidem omnia faciunt,ut facile,& sine molestia uomitus cietur.

Esto autẽ semihemina hyssopi in aquæ congio cõtriti: atq; ebibat aceto affuso, saleq; asperso, ut sit iucundissimum. 18

Hãc potionem incidentem esse, ipsum uelle,& qua de causa,planum est.quoniam enim crassi homines humores crassos,frigidosque prorsus habent,ac † nonnulli etiam eorum glutinosos, ideo potionẽ esse incidentem iubet.quantum autem potionis eius,quam docet,dandum sit,non habeo exquisite dicere, quod mensura,quam congij nomine appellant,eandem magnitudinem apud omnes non contineat.si atticũ congiũ potui dat,cum ego morem nõ magnopere cõmendo.& tñ erat in more positũ maiorũ,ut cũ lactis serũ,aut aliã eiusmodi adhibere ablutionẽ instituissent,magnã admodũ copiã offerrẽt.

† Quod in lib. græco legitur τινας, uidetur legen. τινες, ut nos sumus interpretati: ut ad hoies, non ad humores referatur.

Bibat autem primum lentius,deinde uero celerius. 19

Si principio uoraciter bibat,statim uomet prius,quàm totum ebiberit, ac succos uentre contentos absterget,quibus cum illi quoque,qui in primis sunt uenis,effunderentur.at si in principio lentius, postea uero largius omnino bibat,ea ratione poterit mediocri tempore cõtinere, &, quia posterius bibit celerius, in tempore ad uomitum impelletur. F

Tenuiores,atque imbecilliores uomitum a cibo prouocent ad hunc modum. calida loti, præbibant meri heminam: mox omnis generis cibos ingerant:nec inter comedendum,nec a cibo bibant, sed contineant se usque dum † quatuor stadia quis peregerit:deinde illis uinum triplex,austerum,dulce,acidumque in potum miscebis,ac primum quidem meracius,& paulatim,& longo tempore:deinde uero dilutius,& citius,& affatim. 20

† Libri Germani habent stadia xiiij. ceteri non ité.

Censet,ut qui calida lotus est,poculum meracius præbibat,hac ratione, ut coniectura consequi posset quispiam,adductus:quod calido balneo totum corpus calfiat,fundãturq; humores, & uasa laxẽtur. hæc autẽ eadem meracius uinum facit,simulq; uires, quarum maximã habere rõnem in gracilibus uidetur,corroborat.tum addit,mox cibos oĩs generis ingerãt:cuius non eandem oẽs,qui hunc sunt librũ interpretati,rõnem reddiderunt:quidã.n.uarios offerri cibos putant,quod illi diffidentes inter se, facilius ad uomitũ impellanẽ.alijs id fieri placet,quo maior eorũ sumaẽ copia:cũ simplices, uniusq; speciei cito hoĩem expleant. præterea eis nou permittit,ut statim bibãt:ne cibi subito supernatẽt,quod ipse nõ uult effici.quod ne accidat,tẽpus quoddã intermediũ constituit, quod satis ad nutritionẽ sit, in quo se contineant:idq; tẽpus ipse dixit,dum quatuor stadia quis conficeret. his autẽ ita peractis,potui dat tria uina qualitatibus inter se differentibus prædita:atq; unum quidẽ austerum,alterum dulce,tertium acidum:nec tamẽ,quam ob rem id uelit,causam hic attulit:qui uero uolunt eius diuinare sententiam,aiũt G ideo austerum dari,ut instrumenta,per quę uomitus fiet,corroborentur:dulce,ut uomitũ ciet, & quod uino dulci humores fundantur:acidum uero ut quæ uentri impacta sunt,abstergat fortassis autẽ cibos uarijs præditos qualitatibus sumi iussit,ut quidam uentrem roborent,quidam uomitum irritent,quidã uero infixos humores abstergeant.ac quod in sodalium,aliorumq; amicorum meorum cõgressionibus crebris usurpo sermonibus, id nunc quoq; memorabo:non paruũ erratum mihi uideri eorum,qui dogmaticam sectam profitentur:cum ea,quæ dicunt,sine ulla eorum adiuncta rõne, tanquã edicta regia, pronuntient.melius enim fuisset,si ipse,qui librum cõfecit,cuiusq; eorũ quæ fieri uult,uim explicasset, ut fecit Hippocrates,cum in libro de ratione uictus in acutis deptissana locutus est,hoc modo, Nam ui »
scositas eius lenis,cõtinua,iucũda,lubrica,& modice laxa est,sitim nõ infert:&,ubi ablutione opus est, »
pbe abluit:nõ abstringit, nõ uelicat grauiter,neq; in uentre tumescit. simili quoq; modo de aqua mulsa,de uino,de aceto mulso,deq; balneis conscripsit,unde uia nobis cõmõstratur,quã insistentes nonnulla a scriptore omissa,quæ eius sententiæ conueniant,adijciamus.ac nunc quidẽ cum hic auctor alia dixit non addita causæ ratione,tum illud,bibendum esse uinum,primum quidẽ meracius,& paulatim,& longo tẽpore,deinde uero dilutius,& citius,& affatim.itaq; eius mentem,qua hæc scripserit, coniectura nos persequi opus est.cum uero est omnis alioqui ambigua coniectura,tum uel maxime ubi homi- H nis etiam ignoratur sententia.ergo quod ait, uinum bibendum esse dilutius,citius, atq; affatim, uidetur uere dictum de ijs,qui uolunt euomere:quandoquidem ijs,qui continere uolũt, alimentũq; concoquere,contraria conferunt,ut bibere meracius,paulatim,& tractu temporis.quare autem quæ ad retinendum apta sunt,offerat ijs, qui paulo post uomituri sunt,nihil habeo, quod probabile possim afferre.fortasse autem huic auctori idem probabatur,quod interpretibus quibusdam placet:cum nolit,gracilium hominum,quorum causa hæc instituta oratio est,uires dissolui,eas primum confirmare, tum ad ea quæ uomitum cient,progredi: sed ad uires confirmandas id tempus, quod a cibo dabatur, erat satis. alijs autem aliud, ut dixi, probabile uidetur: non tamen ita distinctum, ut necessarium, quod demonstrationibus a scientia sumptis stabilitur.

Qui singulis mensibus bis uomere consueuit, rectius duobus deinceps diebus uomet, quàm quintodecimo quoque die. alij uero contra plane faciunt. 21

Huius quoq; rõnem afferri potissimum a scriptore oportebat:siquidẽ de ijs,qui bis in mense uomũt. sine ulla distinctione locutus est.equidem quosdam uideo,qui euacuationis gratia uomũt,ut alios, qui unum in mẽse diem ieiunant: alios,qui humorẽ hunc uentri infixũ aut glutinosum,aut crassum expurgaut.nihil tamen causæ est, quin utrunque per interualla,nou continuis duobus diebus faciamus.

Qui-

22 A *Quicunque inepti sunt ad cibos reuomendos, aut quibus uentres non faciles habent transitus, ijs omnibus confert sæpe in die comedere, & esculentis omnis generis uesci, & item obsonijs modis omnibus præparatis, uinaq; duplicia, aut triplicia bibere: quicunque aũt cibos non uomunt, aut uentres humidos habent, iis omnibus utile est, ut contraria superiorũ faciant.*

Ciborum uomitus conuenit ijs, qui aut uentrem abstergere, aut uniuersum corpus modice purgare uolunt: quibus imperat, ut & sæpe, & uaria comedant, uinaque diuersa bibant, contra uero præscribit faciendũ ijs, qui uomere nolunt, uentresque humidiores q̃ par sit, habẽt, ita, ut cohiberi postulent: nam nec sæpe comedere, nec uariis cibis & uinis uti debent. nam semel cibum capere, eumq; unius formæ, unumque uinum bibere, eo conducit, ut uenter ea contineat, & concoquat: contraria uero tum difficilius concoquuntur, tum in uentre commotantur. pro qualitate autem ciborum, & ordine, quo sunt ingesti, eis usu uenit, ut uel innatent, uel per aluum excernantur.

23 *Puertuli infantes aqua calida sunt diu rigandi: iisque uinum dilutum potui dandum, non tamen prorsus frigidum: idq; offerendum, quod uentrem minime attollit, & flatũ parit. quæ facienda sunt, quo minus cõuulsionibus tententur, crescantq; & coloratiores efficiantur.*

Quorsum hæc uictus ratio pertineat, ipsemet exposuit, cum ait, ut conuulsionibus minus corripiantur, ut crescant, ut coloratiores efficiantur: pueri enim, qui multo tempore calida perfunduntur, molles

B permanẽt, quæ res facit, ne conuellanẽ: nã Hippocrates ipse cóuulsionibus corripi frequẽtius cõtenta, quàm remissa, laxaq; corpora scriptũ reliquit. mollia itẽ corpora, quod facilius in oẽm partẽ distẽdanẽ, facilius augenẽ. ceterũ constat inter oẽs, qui a cóuulsionibus liberi sunt, probeq; crescũt, ijs totũ habitum salubrẽ esse: id quod ipse una nota nõ exigua boni coloris declarauit. iubet uero, ut dilutius uinũ bibãt, ne nimiũ incalescant: idq; præcipue, qui frequẽter in conuulsiones cadãt, quæ res eis & propter neruorũ imbecillitatẽ, & propter uoracitatẽ accidit: ideoq; iubet, ne frigidũ uinũ bibant. ac uinũ quidẽ debere esse eiusmodi, ut minime flatus gignat, non solũ infantibus, sed oĩbus etiam æque prodest.

24 *Mulieribus siccior uictus ratio conuenit: siquidem cibi sicci sunt ad carnis mollitiem accommodatiores: pocula item meraciora ad fecundas, & ad fœtus nutriendos meliora sunt.*

Cum mulieribus sicciorem uictus rationem præscribat, qualis nam ea sit, ipse subiungit. ceterum de huius uiri opinione controuersantur. etenim si præter naturam esset, ut mulieres essent humidæ, ut in naturis intemperatis, & humido morbo affectis usu uenit, recte eas exiccaret: sed cum hoc sit eis natu-

A.1.f.2.d.1. c.4.p.59.C ra comparatum, conseruandum est: nisi fortasse mediocritatem salubrem excedat: uerum hoc etiam in uiris spectamus: eis enim est a natura tributum, ut sicciores mulieribus sint: sed cum siccitatem conuenientem superant, tum eorum intemperiem contrarijs corrigimus.

25 C *Qui exercentur, iis conuenit hieme currere, & luctari: æstate, luctari parum, sed non currere: deambulare autem multum in frigore.*

Varias exercitationes anni temporibus accommodatas nos docet: atque hieme quidem, quæ calfacere, siccareque possint, æstate autem, contra.

26 *Qui cursu defatigantur, eos luctari oportet: qui uero lucta defatigantur, currere expedit: laborans enim ita partem corporis defatigatam, calidam conseruabit, roborabit, maximeque recreabit.*

Si medici dogmatici ita omnia conscripsissent, non esset longæ interpretum orationi relictus locus: id dico, si causa addita sit, cur ita nos facere iubeant, quod hoc loco Polybus fecit.

27 *Si eos, qui exercentur, alui profluuia maxime corripiant, excrementaque cibum referant, incoctaque sint, de exercitationibus non minus, quàm tertiam partem, & de cibis dimidiam, detrahere conuenit. perspicuum enim est, uentriculum non posse copiam ingestorum ciborum calefacere. sit autem his cibus, panis quàm maxime fieri potest coctus, in uino intritus: pocula quàm parcissima, ac temperatissima. deambulationibus a cibo non utantur. hoc tempore semel tantũ debent cibum sumere: ita enim uentriculus maxime calfiat, cibosq; uincat. hoc autem alui profluuii genus. eos potissimum exercet, qui carne sunt densiore: ubi homo, quando ita est natura comparatum, uesci carnibus compellitur: nam uenæ constipatæ cibos ingestos non suscipiunt.*

D Non uidetur hoc loco loqui de ijs, qui ualetudinis causa se exercent, sed de ijs, qui aliquod munus gymnasticũ gerunt, in quo nec oĩno cessare, nec admodũ multũ remittere possunt. quocirca tertiã exercitationũ partẽ, & cibi dimidiũ detrahit: tantũ enim cibi cõfici ab illis posse sperat, ut nec iã cruditate, nec alui profluuio laborẽt. recte aũt etiã hoc loco fecit, cũ rationẽ subiecit, qua ductus & hæc, & quæ hic dicta sunt, faciẽda cõsuluit. hoc aũt inquit, eos potissimũ exercet, qui carne sunt dẽsiore, ubi homo uesci carnibus cõpellitẽ. quo in loco declarat, se de gymnasticis loqui, quos comedere carnes cogũt. tũ subiũgit, nã uenæ cõstipatæ cibos ingestos nõ suscipiunt: quod obscure protulit: quam ob rẽ interpretes coacti sunt existimare, constipatas ab ipso dici pro eo, quod est, duras factas, & quæ difficulter distendanẽ, ut alimentũ nõ recipiãt. quod aiũt significari his uerbis, cibos nõ suscipiũt. sed hoc consueuit potius distributionẽ, q̃ concoctionẽ lædere: ut illi humida, nõ tñ incocta excernant. dixit aũt ipse ante, hos incocta, cibũq; referẽtia deijcere. sed si in his, quorũ rationẽ, qua fretus id cõsuluit, qđ pscripsit, ipse subiecit, est etiã dubitationi relictus locus, quid tandẽ in ijs orationibus, in qbus ipse causam nõ adscripsit, quare ita faciundũ iusserit, fieri existimabimus? equidẽ nisi de ijs, qui cõpacta carne sunt, ipse adscripsisset, nõ secus, q̃ in alijs multis me hærere plane faterer, in qbus cũ auctor nihil tale addiderit, audacissimi isti interpretes, quicquid in buccam uenit, effutiũt. nũc uero cũ ipse mentionẽ eorum fecerit, qui dẽsiore carne sunt, occasionẽ eis præbuit, ut ipsi quoq; aliquid de hmõdi naturis, quod utile esset,

 conscriberent:

conſcriberent.tales enim homines plenitudinem celerrime coaceruant, cum ſit eorum diminuta per- E
ſpiratio.quam ob rem diſtributione in eis cohibita, excrementa omnino humida redduntur:atque in-
terdum non humida ſolum,ſed & tenuia:præſertim uero in uoracibus.cum enim aliquid ex ijs, quæ in-
geſta ſunt,digeſtũ ſit,tum uentriculus reliqua promptius concoquit:at cum ciborum aceruus in eo per
manet,ſiquando eum prægrauent,omnes,prius quàm concocti ſint, deijcit. fortaſſe etiam propter ue-
narum duritiam,quod illæ diſtendi multum non poſſint,alimenti diſtributio impedita eſt: ſed quomo-
do huiuſmodi naturæ, contraria uictus ratione inſtituta, curandæ ſint, ſcribere ipſum oportebat: ſi-
quidem uniuerſi habitus ſcopi ſunt raritas & mollitia,quæ molli frictione, multaq; pinguedine, & lon
giore in ſolijs mora comparantur.hic uero in ſymptomate ſolum immoratur,cuius interim ueluti radi
cem non reſecat.Iam uero in hac oratione illud etiam ab eo dictum eſt, perſpicuum eſſe uentriculum
non poſſe copiam ingeſtorũ ciborum calefacere:& tamen ſi habitus denſitatem uere accuſauit,& item
uenas cibũ non ſuſcipientes,profecto non recte uentriculũ accuſat.quod ſi quis hac in re uerũ ab eo di
ci cõcedat,is etiã uictus rationẽ cõſequentẽ recte eſſe inſtitutã fatebitur, dandum eſſe percoctũ panẽ,
potum temperatum,& parciorem:ſemel in die ſumendum cibum,& a cibo non eſſe deambulandum.

Hæc autem natura præceps eſt,& ad utranq; partem uertitur,& bonus habitus in huiuſmodi corporibus parum uiget. 28

Bonum habitum appellauit naturam eorum,qui denſa carne ſunt:perinde ac ſi dixiſſet, eam celeres F
facere mutationes.itaq; ſubiungit:& ad utranq; partem uertitur:hoc eſt, & ad bonum habitum, & ad
contrarium.tum addit,& bonus habitus in huiuſmodi corporibus parum uiget.oſtendimus enim in ijs
explicationibus,quas in aphoriſmos conſcripſimus,bonũ exercitatorũ habitũ cum ſanguinis, carniſq;
repletione naturalium facultatũ robur conſeruare:ſed, ut illic ſummam habitus bonitatem,quam rara
corpora non cito conſequuntur,periculo eſſe expoſitam docuimus,ita uſu uenit ijs,quorum compacta
corpora ſunt,cum in eis propterea quod ægre per halitum digeruntur,celerrime gignitur, ac retroce-
dere nimirum cogitur,celeriter & oriatur,& diſſoluatur.

Habitus uero rariores,& hirſutiores carnium eſum admittunt,& facilius labores ferunt:bonique habitus in eis diutur niores ſunt. 29

Corporibus hirſutioribus cutim rariorẽ eſſe,& item carnem, in libris de temperamentis docuimus.
quocirca merito ait,hæc eſum carniũ ferre cõmodius,utpote quæ tranſpirentur, & itẽ labores; quod
minus laſſitudinibus corripiantur.id quod etiam in libris de tuenda ualetudine proditum eſt. iam uero
boni habitus in ijs diuturniores ſunt, ut quæ continuo ad ſummum bonitatis non perueniant.

Qui etiam cibum poſtridie eructant,eiſque præcordia eleuantur,his tanquam non concocti cibi ſint, ſomnus longior pro 30
deſt.nihilo minus eorum corpora ad alium ſunt laborem compellenda. uinum meracius, largiuſque bibant: cibi uero minus G
ſumant hoc tempore:perſpicuum enim eſt,uentrem propter imbecillitatem, ac frigiditatem non poſſe ciborum multitudi-nem concoquere.

Recte fecit hoc loco,quod in extremo addidit,perſpicuum eſſe, propterea quod imbecillus, frigi-
duſq; uẽtriculus ſit,ciborũ copiã concoqui ab eo nõ poſſe.ideo id ipſum ferme intuens, dat operã, ut
eũ calefaciat.itaq; longiorẽ ijs ſomnũ,& exercitationẽ imperat,uinũq; meracius, & largius potui dat,
iubetq;, ut quo tempore cruditas eos male habet, minus cibi ſumant: ſiquidem reliquo tempore ſe ſe
excercẽtibus,ac dimouentibus,uinũq; uti diximus, bibentibus,nihil opus erit, ut de moderata cibi co-
pia quicquam ſubtrahant.

Quos ſitis exercet,hi cibos,laboreſque minuant:& uinum dilutum,& quàm frigidiſſimum bibant.

Hic expoſuit hoc modo calidarum naturarũ notã:quã ſic in libro de morbis uulgaribus expreſſit:ei, 31
qui natura calidus ſit,aquæ frigidæ potio,& quies cõuenit. hic uero corporis tẽperamento cõmemora
to,diætã ſubiunxit,quæ ita affectis inſtituẽda eſt:cuius caput eſt refrigeratio. in hac aũt diætæ ſumma,
efficaciora ſunt aquæ potio,& uacatio ab exercitatione.hoc loco quietem aliter indicauit, dixit enim,
laboreſque minuant.& pro frigidæ potione,ſcripſit,& uinum dilutum, & quàm frigidiſſimum bibant.
ac mihi quidem uidetur hoc loco rectius admonere: nam diluta,frigidaq; potio refrigerat,& præterea H
uini commoditates obtinet.

Quibus uiſcera ab exercitatione,aut alio itinere dolent.his requieſcere ieiunis utile eſt. potus autem ſit parciſſimus, qui 32
corpus ingreſſus multam urinam cieat,ne uenæ,quæ innatæ uiſceribus ſunt,plenæ tendantur: ſiquidem huic & † tubercula, † Al. inflationes.
& febres generantur.

Hæc præcepta in libris de tuenda ſanitate perfecte tradita ſunt omnia:quæ nunc memoriæ cauſa,ut
in ſuperioribus,ita hoc loco exponentur:multis enim,etiã qui febrim nõ habent, dolores in uiſceribus,
præſertim in iecinore,cum a cibo ſe exercuerint,aut lauerint,oboriuntur.id quod propter anguſtos tran
ſitus,qui in uiſcere ſunt,& propter humorum aſcendentium craſſitudinem efficitur: occluſi enim illi &
cohibiti in ſtrictis finibus uenarum,qua ſanguis ex ſimis iecoris partibus in curuas transfunditur, tum
tranſitum impediunt,tum uero etiam uenas intendunt eas, quæ in ſima iecoris parte ſunt: quibus ita
affectis dolores,citra febrim,oriuntur.his,quo tempore conflictantur,requieſcere conuenit, & in potu
ſumere aliquid,quod urinam cieat,iecurque obſtructione liberet.ac niſi minxerint,ex hiſce occaſioni-
bus & †tubercula & febres conſequuntur. †Al.flatus.

Qui morbis cerebri corripiuntur,horũ caput torpedo primum occupat,frequenterq; mingunt,atq; alia patiuntur, quæ 33
in urinæ ſtillicidio ſolent contingere.iſ ptr nouem dies id patiuntur.ac ſi quid e naribus fluat,aut ab auribus aqua, uel mu-

cus

A *cus, a morbo liberi euadent,& urinæ stillicidium sedabitur:& sine dolore multum, albumq; mingent, donec uigesimus sit peractus dies:& capitis dolor hominem deserit:illumque intuentem splendor fugit.ceterum,quoniam bona ualetudo ab homine plurimi fit, est hominis,qui ratiocinandi facultate est præditus,de sui ipsius nosse sententia,ut sibi in morbis consulatur.*

Hanc orationem merito quidam suspectam habuerunt,nonnulli etiam omnino damnarunt,ut non modo Hippocratis,sed ne Polybi quidem esse uideatur.eius enim initium est prorsus indistinctum, cũ uelit a morbis cerebri torpedinem,urinæque stillicidium proficisci. sed nec etiam uera erit hæc oratio, si quis putet,ab ipso pronunciari,non omnes morbos,qui a cerebro oriuntur, esse huiusmodi, sed eos solos,quos ab auribus & naribus aqua & mucus, fluens sedat:siquidem neque semper, neque plerunque id usu uenire consueuit.

GALENI IN PRÆSAGIA HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS PRIMVS.

Io. Bap. Rasario interprete.

B

LIBRI ARGVMENTVM.

Explicat uim signorum omnium,quæ in acutis morbis, ac ceteris, quæ illis succedunt,ad præsagiendum sumuntur.

Quantum utilitatis afferant medicorum prædictiones.

Optimum ego esse existimo,ut prouidentia medicus utatur.

Esse plane perspicuum,prouidentiam pro præsensione dictam esse: ideo subiungit,si enim apud ægros præsentiat,ac prædicat. opus autẽ ei fuit, hoc in libro uti procemio,licet non sæpe admodum id faciat, propter medicos quosdam, ut probabile est,qui eo tempore extiterunt,quales etiam hodie sunt,qui se methodicos nominant:qui medici officium in eo esse positum statuunt,ut uel pręsentem sanitatem tueatur,ut in ijs,qui bene ualent: uel amissam recuperet, ut
C in ægrotis:prædictiones uero futurorum ad uates pertinere. quã ob rem Hippocrates hoc exordio declarat,quam medico utilitatẽ afferat præsensio: quã tribus ait capitibus contineri:quorum primum est,ægrotos propensius imperata facturos; secundum, cum præsentiat,quæ ægrotis euentura sint, multo ante illis esse eum occursurum:tertio, si æger moriatur,ut ipse nullo modo culpæ affinis habeatur:siquidem non minus uult hoc medico tribui, † quàm ut sanitatis auctot existimetur.sed iam dictiones intueamur,quibus hæc capita singillatim confirmat.

†Lib. impres. sic quam reliqua ut &c.

Si enim apud ægrum quæ sunt, quæ fuerunt, quæq; futura sunt, præsentiat,ac prædicat; & quæ infirmi omittunt, ipse
2 *narret,ægri statum melius cognoscere putabitur:atque ita medico se committere homines audebunt.*

Hac oratione primum caput confirmat: cum ait medicos uere prædicẽdo consequi, ut homines se illis cõcredant: quoniam inde efficitur,ut medicus existimetur, omnem ægrotantium statum hoc est, quænam sit morbi natura,diligenter cognoscere:ut hoc modo fere continuata demonstratio concludatur,medicus ex ijs,quæ prædicit,morbi naturam cognoscere existimatur:eius,qui morbi naturã nosse existimatur,imperata facilius ægroti faciunt:cuius imperata ægroti facilius faciunt, is etiã morbos facilius persanat.Et,quæ infirmi prætermittunt,ipse narret.omittunt infirmi, non quę nullo ipsi pacto sciunt,ut interpretes quidam scribunt:ut intimas corporis sedes male affectas,aut causas, earumq; affe
D ctiones:sed ex causis,eas solas,quæ antegressæ nominantur: & ex symptomatis corporis, ea quæ sub aspectum cadunt.[ut si in peripneumonia,maxilla rubicunda sit:quia quædam huiusmodi ægroti non dicunt]quæ igitur huius generis ægroti narrando omittunt,ea si a medicis audiant, eos merito admirantur.qua autem ratione id fieri possit,in sequentibus declarabo.

Hæc absunt a Græcis libris & ueteri tralatione.

Optime autem curationem instituet,si ex præsentibus affectionibus futuras prænoscat:fieri enim non potest:ut ægros om
3 *nes sanitati restituat: quanquam hoc præstaret,quàm præsentire,quæ sint in posterum euentura.*

Secundam præsensionis utilitatem exequitur hoc loco: cum enim medicus laborantis affectionem accurate cognoscet,quædã mala,quæ eã sequi solẽt,prohibebit:quædam ne magna fiãt,impediet:oĩbus uero in cõe recte obsistet,nõ secus,quàm bonus gubernator,qui se ante ad futurã tẽpestatẽ cõparauit.

A.l.1.f.a.d.3. c.1.p.80.D

Cum autem homines intereant,alij quidem ob morbi uehementiam,antequam medicus auersatur: alii nocato etiam me-
4 *dico repente;alii uno die, alii paulo longiore tempore moriantur prius,quàm medicus singulis morbis sua arte resistat; ideo harum affectionum naturas nosse oportet,quantum corporis uiribus superiores sint: simulq;, si quid diuinum in morbis insit,eius quoque prouidentiam perdiscere:sic enim merito admirabilem se,bonumque medicum præstabit: nam quos superstites fore cognouerit, eos etiam conseruare rectius poterit: cum multo ante tempore singulis consulat: cumq; morituros uicturosque prænoscat,ac prædicat,culpa uacabit.*

Cõfirmat etiã hac oratione duo prædicta capita utilitatis,quæ ex pẽsensione existit:eisq; addit tertiũ

medicũ fore calumniæ expertẽ, si morituros, uicturosq; prædixerit. proinde Medicus quidã adolescen- E
tulum, qui ex syncopa humectari primum incipiebat, inscius in balneum demisit: cumque sudores copiose prorumperent, gauisus est, quasi occasionem esset diligenter assecutus. sed cum ille non ita mul to post, mortuus esset, Medicus, ut necis auctor, a familiaribus, accusabatur. Hactenus paucissimis exordium exposuimus, præter quàm quod de uerbo, diuinum, nihil diximus: quod sane genus expli cationis conuenit ijs, qui principia sciunt, & ad libri utilitatem contendunt: at græcæ dictioni insuetis, aut connexionis orationum ignaris, aut utilissima contemnentibus, & nunc etiam sua sponte in Sophi sticis argumentationibus occupatis, alia est magis propria explicandi ratio: quæ pluribus uerbis concluditur: quam sane totam prætcrire poterunt ij, qui ad utilitatem studio properant: hanc libri partẽ in medio relinquentes, usque dum ad eum contextum uerborum, cuius initium est, in acutis autem morbis sic considerandum est, peruenerint.

Altera longior exordij explicatio.

Optimum esse ego existimo, ut prouidentia Medicus utatur. Non uidetur nomine prouidentiæ hoc loco usus esse Hippocrates, ut communis est Græcorum consuetudo: curam enim & diligentiam illi sic uocant: ut etiam indicauit Euripides, his uerbis.

Hæc animam etsi dulcem efflabat, miram tamen F

Honeste ut caderet, ostendit prouidentiam.

iam uero prouidere uerbum in omnibus modis infinitas significationes habet apud Græcos, cum dicatur, pro eo, quod est, curam alicuius rei gerere: aut semper quod utile est, pręparare. præterea trita illa quæstio, mundum prouidentia gubernari, eandẽ habet significationem. at Hippo. non ita, sed pro præ sensione prouidentiã statuit, non absolute quidem, ut mihi uidetur, sed a cõmuni quadam significatio ne, quam utrũq; nomen significat: ex eo enim, quod res quædã intelligentia uideãtur, antequã fiant, & uerbum προνοεῖν. i. prouidere apud Homerum, & inde prouidẽtiæ nomẽ est ductũ: & ab hac eadẽ cau sa uerbũ præsagire, & præsensio dicunt. si igitur quæcũq; suapte natura sub sensum cadunt, prius quàm intueamur, intelligentia inuestigemus, merito nos prouidere ea dicemus, quo uerbo indicamus, nos ea prius, quàm fiant, aio cernere. quocirca res, quæ repente fiũt, eas inuiti & improuidi: quæ uero adhibito consilio, eas cũ prouidentia gessisse dicimur. tale est etiã quod censuit Solon, existimare debere Areopagitas, an cædes, uulnus, incendiũq; prouidẽtia cõmissum sit: & num quis ita medicamento dato interemerit. quinetiam apud antiquos oratores plurimus est huiusmodi nominũ atq; uerborũ usus: in quibus quæ ex prouidentia facta sunt, illis opponuntur, quæ incõsulto gerũtur: ut si quis inuitus alium læsit, aut si ira percitus percussit, hæc ex prouidẽtia facta negant. at si quis diu cõsultauit, ac diu medita- G tus est, ut res geri posset, tum eam confecit, illam ex prouidentia factam esse affirmant. est igitur nomen prouidentiæ apud Græcos commune, ut ad bonas, & ad malas res pertineat, ac non ad bonas tantum, ut quibusdam placet: nam hæc ipsa quæstio, utrum fortuna, an prouidẽtia mundus gubernetur, in communi dicta est significatione: quod ex oppositione fortunæ, clarum est: quidam uero, non fortunam, sed casum prouidentiæ opponunt: cum tamen idem utroque nomine significent. ac sæpe etiam a philosophis dici solet, mundum prouidentia optimi gubernari. in quo adduut optimi, quia nomen prouidentiæ commune esse, & boni & mali intelligunt. itaque si prouidentia in hac cõmuni significatione dicta est, perspicuum est, eam ita appellari, quod, prius quàm fiat quidpiam, animo uideatur. ex eodem quoque fonte manauit præsensionis nomen: si enim quæ sensibus suapte natura percipiuntur, quibusdam signis inuestigemus, ea merito prouidere dicimus, perinde ac si prius, quàm fiant, ea intueamur. mihi autem uidetur, non ex communi significatione dici prouidentia, cum fortunæ contrario nomine opponitur: quia prouidentia ita accepta in bonis solum dicitur: uniuersitatis enim prouidentia non est opus malum: quam ob rem pręsensio in tribus temporibus, non autem in futuro tantum dicitur: nec minus admirabilis est uates, qui ita præterita, quæ ipse non uidit, sicut præsentia dicat, quàm qui futura prænunciet: ita etiam qui ea, quæ nunc geruntur, antequam uideat, prædicit, uates est illis nihilo H deterior: id quod Hippocrates ipse declarauit, cum ait, si enim apud ægrum quæ sunt, quæ fuerunt, quæ futura sunt, præsentiat, ac prædicat. eiusdem igitur artis est, præterita, quæ non uideris, exponere, ut gesta sint, & præsentia, & futura: usu tamen hæc inter se multum differunt: nam præsensio futurorum utilissima est, præteritorum uero alijs quidem inutilis, sed uni Medico, qui ostentare artem uelit, utilis. quanquam autem hæc non sunt artis medicinalis propria, tamen ad eam interpretationem. qua nominum significationes apud auctores aperiuntur, accõmodata est. Illud autem ad explicationem nihil pertinet, ad aliquid uero aliud est utile, quod nonnulli interpretes de moribus auctoris afferunt, quo in loco modestiam eius commendant, cum ait, optimum esse ego existimo: poterat enim inquiunt, dicere, optimum est, ut Medicus prouidentia utatur. at ipse adiecit, uerbum existimo, quamuis huius enunciationis demonstrationem scripturus sit. quæ autem Herophilus attulit, cum præsensionem a prædictione distinxit, non solum inutilia, impropriaq; sunt, sed etiam Sophistica, & falsa. atqui ipse differentias rerum docere, & non de significationibus statuere se putat: in quo primum peccat, quod non animaduertit, se de significationibus, & non de natura rerum medicinæ utilium differere: sensio enim, quæ nominæ præsensionis continetur, magna ex parte de rẽ firma dicitur: interdum uero, si quid desit, ne firmissima sit, simili tamen modo nominatur: quam ob rem qui eam exponunt.

A exponunt,interdum cum additione eam pronunciant:atque interdum exquisitam,interdum ratam,in-
terdum firmam,aut etiam perpetuam nominant,eaque additione indicant,a nomine sensionis nõ sem
per firmam rem significari.ita etiam duplex est præsensio:altera firma,ut post hiemẽ fore uer, deinceps
æstatem,tum autumnum:altera non firma,in qua significatione Aratus de Luna scripsit,

Cum uero incedit sublimi Cynthia cornu,
Tum segnes Borea campi spirante rigebunt.
Sin prono,terris pluuium denunciat Austrum.

plerunque enim ita euenire,obseruatum est:& tamen quandoque non ita accidit. at Herophilus pu-
tat præsensionem firmam esse,prædictionẽ uero non itẽ.multa enim eorum,quæ prædicta sunt,fieri ne-
gat.perinde ac possit quispiã prædicere,quæ nõ præsenserit,aut aliud quicquã uoce eloqui quàm quod
est animo cognitũ.quod si nolit cognitum appellare,prorsus noĩet opinatũ,ita tñ ut in animo prædicen
tis prius extiterit:ac si nolit præsensionẽ,dicat præopinationem.& tñ Græci non uocant præopinationẽ
ut neq; etiã ipse Herophilus,quãuis parte plurima barbare loquat.aut igitur legẽ ferat,qua caueat,præ-
opinationẽ a præsensione differre,suadeatq; hoĩbus,ut legis sanctionem accipiant:aut si id non põt,no
minum significationes ut consuetudo tenuit,intelligat. consuetudo autem est, ut spes quæ plerunq; de
B futuris & ea quidem firma habetur,præsensio dicatur.est autem medici præstantis officium,non huius-
modi quærere,sed quomodo uentura ægrotis prædicens, sæpissime uerum, rarissime falsum dicat.uox
enim una plerunq; est:sed multiplex differentia rebus inest, maioris,minorisque ratione. si quis igitur
in uiginti prædictionibus semel errat,is quidem non perpetuo uerum dixit, illi tamen præstat qui bis
aberrauit:& item is præstat illi,qui ter: & is ei qui quater hallucinatus est. cum tamen omnes inter se
conueniant,sic rem,ut prædixerant,plerunque accidisse.hasce igitur doctrinas, quibus imbutus quis-
piam sæpius,quàm alius,finem attingat,amplecti debemus:nimiam uero in significationibus sedulita-
tem,reijcere,atque fugere:quam tamen Prodicus,tantus sophista,plus æquo amplexatus,peritis homi-
nibus molestus erat,& subinde apud Platonem a Socrate mordebatur:in ceteris alioqui laudatus. sed
male fortasse feci,qui principio Herophilum nominatim,quare melius est,ut uera declarem ijs, qui cit
tato cursu ad artis opera contendunt:& ne eis moram duobus modis inijciã:& cũ deliria sophistarum
doceo,& cũ eadem refello:itaq; me facturũ cõmodius puto,ut his commentarijs ea solum persequar,
quæ utilia sunt:& alia quadam scriptione; cum maius otium nactus ero,pertractẽ ea, quæ Herophilus
in præsagijs Hippocrati cõtradixit.Et quæ infirmi omittũt,ipse narret,ægri statũ melius cognoscere pu
tabit.oportebat eos,qui tale aliquid enarrare conant,prius re ipsa ostendere,quare ita scribere audeãt:
C in promptu enim cuiq; est,ut quod uult,cõscribat:sed difficile est,eam cognitionẽ tribuere,qua prædi-
tus quispiam magna ex parte finẽ consequatur,cum ægris dicit non futura solum,sed præterita quoq;,
quibus ipse nõ interfuit:& quæ in præsentia in ægrotis sunt,quæ ipse nõdum ab illis audiuit, nec cogno
uit:ut nos in ijs,quæ dicemus,erimus merito digni,quibus fides adhibeat: cum ipsis operibus compro
bauerimus,quàm hæc uera sit contemplatio.ac ne bis de eadem re scribere cogamur, & nunc in exor-
dio explicãdo,& postea in singulis dictionibus;satius esse duxi supersedere de his oĩbus dicere, donec
medicinalia uocabula,quæ in hoc libro sunt,explicẽ:præsertim cũ nullus adhuc eorũ, qui librũ expla-
nauerũt,id ipsum,licet maxime necessariũ sit,effecerit.nã quod Hippo.a medico exerceri censet,hoc lo
co prætermisit:cũ non docuerit,quomodo eorũ quæ facta sunt,aut quæ adsunt, a nobis tamen sensibus
adhuc non cognoscuntur,sit facienda præsensio.simulque si quid diuinum in morbis insit, eius quoq;
prouidentiã perdiscere.quid sit diuinum,cuius fieri præsensionẽ iubet, est inter libri explanatores dis-
sensio.putant nonnulli,propter aliquã deorũ irã morbos hoĩbus immitti:quàm opinionẽ cõfirmant te
stimonio eorũ,qui historias,ut uocãt,sine ratione adiũcta cõscripserunt:neq; ostẽdunt,utrũ huius quo
que sentẽtiæ Hippo.fuerit,quod tamẽ erat bonorũ interpretũ officiũ:siquidẽ nõ est nobis in explicatio
nibus absolute propositũ,ut quæ uera nobis esse uideant,ea afferamus,sed id, quod ad scriptoris sit sen
D tentiam,etiã si falsum sit.apparet aũt Hippocratẽ in nullo suo libro morborum causas in deos referre:
qui etiã eos,qui siderati uocant,unde moti ueteres sic appellarint, in libro de ratione uictus in mor-
bis acutis declarauit:quẽ librũ esse Hippocratis uerum,constat inter oẽs. in libro autem de sacro mor
bo multa ad coarguẽdos eos scripta sunt,qui morbos a dijs mitti arbitrant.nos igitur neque comitialẽ
morbum,neq; amorem esse diuinum existimamus:quod tati quidã,ueram illi quidem historiã conscri-
pserunt,Erasistratũ animaduertisse,regis filium ex amore in morbum incidisse: sed tamen diuinum ap-
pellatum esse amorem aut ab Erasistrato,aut ab Hippocrate,aut ab ullo alio medico, non docuerunt:
eos autẽ,qui graciles,aut decolores,aut insomnes,aut etiã febricitantes ex amatorijs causis sunt, illo
capite ueteres comprehendi uoluerũt,quod de causis antegressis est:quarum cũ multa sint genera, unũ
ex eis est mœror:mœsti enim sunt alij quibus filij,aut familiares,aut propinqui, aut amici mortui sunt:
alij uero,quod expectent uel se solos male affectum iri,aut patriam omnem euerti debere.mœsti etiam
sunt pecuniæ cupidi,cum pecunijs priuantur: & ambitiosi,priuati gloria, & item alius quisque ita affi-
citur. in hoc quoque sunt genere,qui propter amorem mœrent:nec diuinam, sed humanam affectio-
nem patiuntur: nisi quispiam fidem adhibendam putet ijs, qui fabulas conscripserunt, ut quosdam ho
mines in hanc agi affectionem a pusillo dæmone quodam, ac nuper nato, ac faces accensas geren-
te, arbitretur.at uero, qui genus dierum criticorum diuinum appellauit, is potius affectionem suam

indicauit, quam Hippocratis ſententiam aperuit: ſiquidem non omnia abſolute, quorum, uel ignotæ E uel abſurdæ cauſæ ſunt, diuina uocamus: ſed ſolum mirabilia. quanquam Hippocrates cauſas criticorum dierum non ignorat, ut nos in commentarijs de diebus criticis oſtendimus. itaque ut docui, non ſunt in his commentarijs memoranda omnia, quæ male dicta ſunt: ſed quæ ueriſimilitudine quadam nitantur, quocirca quæ Herophilus contra Hippocratis præſagia perperã ſcripſit, reieci in aliud tempus conſideranda. idem autem nunc, & toto deinceps uolumine ſeruabo, atque eos etiam, qui in huiuſmodi explicationes incident, rogabo, ut faciant: ne mihi uitio dent, quod multa interpretum errata ſilentio tranſierim. ſed ſi diligenter perlegant, quæ a nobis dicuntur, illa æſtimare per ſe poterunt. miſſas igitur faciamus nugas, quæ de diuino circũferuntur, & nos Hippocratis de hac re ſententiam inueſtigemus. hoc igitur diuinum oportere unum eſſe eorum, quæ in arte medica ſpectantur, nec ſolum eius cognitionem ab Hippocrate cõmendari, ſed etiam declarari, eſt omnibus perſpicuum. ridiculus enim eſſet ſcriptor, qui rem aliquam laudaret, quam nulla ex parte docuiſſet. quare diuini præſenſio unum quidpiam de ijs ſit oportet, de quibus Hippocrates ſcripſit. iam igitur cum fiducia id explicemus, nihil aliud eſſe, quàm aeris nos ambientis cõſtitutionem, de qua ita in aphoriſmis ſcripſit: Si hiems ſqualida, & aquilonia fuerit, uer autem pluuium & auſterinum, neceſſe eſt æſtate febres acutas, lippitudines, & tormina inteſtinorum oriri, præcipue autem mulieribus, & ijs, quorum naturæ ſunt humidiores: hæc au F tem, quæque deinceps ſcripta ſunt, præſenſiones ſunt eorum, quæ in nobis ex aeris nos ambientis cauſa proueniunt, de quibus in aphoriſmis per capita diſſeruit: in libris uero de morbis uulgaribus copioſius tractauit: ſed in hoc præſagiorum libro omiſit, quãuis ad hoc inſtitutum pertineant. quam ob rem præſtitiſſet, quærere cauſam, cur de diuino dicere prætermiſit, quàm male interpretari. mihi uero uidetur, ob libri magnitudinem ei non adieciſſe doctrinã eorum, quę libris de Morbis uulgaribus cõtinentur. quocirca cum opus exegiſſet, ſub finem hæc ſcripſit: Iam uero morborum uulgarium impetum celeriter cõſiderare, & temporis conſtitutionẽ noſſe oportet. neceſſe igitur eſſe, ut medicus ſi quid aliud, quod ad præſagiendum pertineat, ita etiam morborum uulgarium originẽ noſcat, ipſe declarauit: quibus etiã propriũ uolumen dicauit: cũ tamen in aphoriſmis, uti diximus, eos per capita nobis expoſuiſſet: ſed in libris epidemiarum copioſius pertractauit: quã ob rem nonnulli interpretes poſt hunc librũ, eos qui de morbis uulgaribus ſunt, merito ſunt interpretati: id quod nos quoque faciemus.

NOTAE EX FACIE.

5

A.l.4.f.1.c.2. c.5.p.775.C. & l.4.f.2.c.1. c.28.p.822.D

In acutis autem morbis ſic conſiderandum eſt: in primis ægri faciem ſpecta, an ſanorum faciei, præcipue autem ſua ipſius ſimilis ſit: ita enim optima erit: quæ uero ſimili maxime aduerſatur ea grauiſſimum periculum portendit.

Ipſe plane declarauit, ſe hoc in libro de acutis morbis agere. initium autem docendi a ſignis duxit, G quæ in uultu ſunt, quippe quæ primum ſub aſpectum cadant, & uim magnam habeant. hæc autem primum apparere, eſt omnibus perſpicuum: magnam uero habere uim ad præſagiẽdum, poſtea perdiſces. in primis uero ad memoriam reuocetur commune totius artis exordium, quod in libro de officio chirurgico ſcriptum eſt, his uerbis: Similia, an diſſimilia ſint, a principio conſiderandum, ex maximis, ex facillimis, ex ijs, quæ omnino quocunque modo cognoſcuntur: quæ & uidere, & tangere, & audire licet: quia ex his non modo præſenſiones, ſed etiam rerum agendarum indicationes inchoãtur. ac de rebus agendis dictum eſt in libris methodi medẽdi: de præſenſionibus uero nunc loquemur. in quo illud quoque memorandum eſt, ad partem artis præſagiendi pertinere, ut non modo futura, ſed etiam præſentia, ac præterita ex quibuſdam notis in corpore inueniantur. ac præſentium quidem cognitionem proprio nomine appellare dignotionem ſolemus. iubet ergo in primis ægri faciem cõſiderari, ſimilis ne ſit an diſſimilis faciei ſanorum: præcipue autem ſi ſibi ipſa: hoc enim unum de Hippocratis decretis eſt, ut non ſolum de communi omnium natura, ſed etiam cuiuſque propria, quæ ad artẽ pertinent omnia, conſiderentur: nam cum partes affectas ſanis comparari debere docuit, tum non alienas, ſed eius, qui ægrotat, ſpectandas conſuluit. optima igitur ægri facies eſt, quoties ſui ſimillima permaneat: deterrima uero ſi maxime contraria fiat. quæ uero inter optimam, deterrimamque interiecta ſit, tua intereſt definitis ex H tremis conſiderare: quæ enim ad optimam propius accedit, melior: quæ deterrimæ propinquior, ea peior cenſenda eſt: media inter has eſt, quæ ab utraque diſtat, æquali ſpatio. optimam ergo faciem uno capite complexus declarauit: quandoquidem optima eſt, quæ eſt naturali ſimillima: peſſima uero, quæ maxime contraria eſt, utpote quæ nobis familiaris non eſt. quæ uero ex his præſagia habeantur, ipſe notis ſingulis indicauit: quas nos ſeparatim deinceps explicabimus.

6

A.l.4.f.1.c.2. c.5.p.775.B. & l.4.f.2.c.1 c.28.p.822.

Erit autem huiuſmodi, naſus acutus.

Hoc primum malorum ſignorum ſcripſit, naſum acutum: ſed, uti diximus, naſum cum naturali cuiuſque naſo conferre oportet: nam ſi natura ſimus ſit, naſus omnino ſeipſo acutior apparebit: quemadmodum ſi aduncus quoque ſit, aut rectus. in quo meminiſſe illud debes, ut quantum a forma naturali receſſit, tantum etiam prauus ſit. acutus autem naſus plane apparet etiam in ijs: qui diuturno morbo ſunt extenuati, aut labore conflictati, aut quouis modo exoluti, & qui animo linquuntur: & itẽ omnibus mortuis. quam ob rem quis merito colliget, cõi omnium hoĩum ratione utens, malum eſſe indicium, quoties id in mala affectione oriatur. ceterum quęnam talis affectio ſit, in qua naſus reddit acutior, dogmaticæ iam contemplationis munus eſt exponere: quæ ſolo analogiſmo, hoc eſt ratione, quæ euidenti re obſcurã declarat, deprehẽdi poteſt. ſed prius de ſingulis ſignis epilogiſmo, conſideremus. præſtat enim

communi

A communi ratione, quæq; omnium sit firmata consensu, primam tribuere doctrinam, quàm statim inter initia ad analogismum peruenire.

7 *Oculi concaui, collapsa tempora, frigida, contractaque aures, & imis partibus leniter uersæ: cutis circa frontem dura, intenta, & arida: totiusque faciei color aut pallidus, aut niger, aut liuidus, aut plumbeus.*

Auic. l. 4. f. 1. t. 2. c. 5. p. 775. C. & l. 4. f. 2. t. 1. c. 28. p. 882. D.

Omnia quoque hæc signa in diuturnis morbis, & laboribus, & animæ defectionibus, & multo etiam magis in morte, in facie apparent. facile autem colligi potest, ut quæ sunt naturalibus dissimilia, mali aliquid significent: cum statim in principio constare inter omnes dixerim, ut quæ naturæ maxime contraria sunt, perniciosa: quæ uero similia, salutaria signa sint. atque hæc quidem sint de eis communi ratione a nobis dicta: considerabimus autem uniuersam eorum naturam diligēter. huiusmodi igitur affectiones oriuntur aut ab aliqua causa consumente, corrumpenteque carnosas animantium partes, aut ob natiui caloris infirmitatem: qui nō iam in extremas corporis partes extendi queat, sed exiguus in solis uisceribus conseruetur. ex hoc etiam nimirum sequitur, ut nec tantum sanguinis, aut spiritus ad extremas partes confluat, quantum antea, cum in naturali essent statu, confluebat. proinde in facie apparet maxima a naturali mutatio: cum enim osseæ, carnosæque & humidiores partes inter se adiunctæ sint, osseæ autem propter terream essentiam similes sibi permaneant, humidiores uero, ac carneæ B consumi facile queant, atque in se collabi ob sanguinis, spiritusque indigentiam: affectio cognosci facillime potest: nasi enim substantia carnosa est in solis pinnis, quas uocant: reliquum uero totum, osseū est. merito igitur, cum carnosa pars consumpta sit, aut uacuata considat, eius extremum tenue apparet: simili quoque modo, cum uehementer refrigeretur, quod iam defunctis contingit: stipata enim per refrigerationem carnosarum partium substantia, eius extremitas merito gracilis redditur. neque alium quempiam acutum nasum uocamus, quàm cuius gracilis extrema pars sit. atque hoc quidē modo nasus acutus apparet. Caui præterea oculi iisdem de causis fiunt: sed quāto sunt summis naribus humidiores, ac molliores, tanto citius cauantur. quinetiam sunt multi spiritus animalis participes, & caloris non parum habent: quibus eos deficientibus, merito contrahuntur: id quod, est cauitas oculorum. Sic etiam tempora concidunt, quod sola in capite musculos habeant, qui musculi temporum nominantur: reliquum uero totum caput, omnino carnis expers est. aures frigidæ, & contractæ, quia chartilagineæ sunt, carne uacant, & paucum sanguinem continent. itaque celerrime refrigerantur: utpote quæ suapte natura sint ad affectionem paratiores. sed cur earum fibræ uersæ sunt? an quia earum mollior substantia est, non ut reliquum totum, quod tenuis chartilago est, & tenui cute contecta? quam ob rem fibræ prædictis de causis extenuantur, inuertuntur, siccantur, & constipantur: ita uero affectæ, re- C trorsum tenduntur, magis ad originem eorum neruorum, qui eis sensum præbent. commune autē est eorum omnium, quę corrigiæ speciem referunt, ut exiccata conuellantur: porrò autem est cuiusque membri corporis proprium, ut ad eam uertatur, conuellaturque partem potius, ubi origo est neruorū, in ipsum pertinentium: id quod spectari in digitis perspicue potest: si enim intimus tendo ab aliqua causa extensus sit, digiti perspicue inflectuntur: si extimus extenduntur. Ob eandem quoque siccitatem, ac stipationem cutis omnis circa totam faciem dura, intentaque uidetur: sed eius affectio clarius in fronte conspicitur: quia carnosa substantia tenuior hac in parte sub cute sita est: & a prædictis causis carnosa natura magis, quàm quæ ex cute est, afficitur. Coloris autem mutatio pessima est, quæ in nigrum uergit, utpote sanguine refrigerato: ut cum foras effusus sanguis in grumos coit: moderatior uerò, cum ad χλωρὸν uertatur: ueteres enim solent ita quandoque pallidum colorem appellare, quandoq; uero ita, ut uulgus brassicas, & lactucas, uirides uocant: qui color est rubro nigrior: estque tanquam initium quoddam nigri, ac liuidi, quem frigus, non secus, quàm nigrum, effecit. quocirca facies, in qua hæc insunt omnia, merito cadauerosa nominatur: quæ in morbis longioribus sæpe fieri spectatur; sed in principijs, perraro. itaque periculosissima est, ut quæ nullam a tempore causam habeat: nam longo temporis spatio corpus consumi, & aliquam extremarum partium refrigerari non mirabile est: at in D principio, præcipue autē in acuto morbo, prorsus perniciosum est: nisi id alia de causa factum sit: quales autem sint causæ, quæ efficere id possint, ipse oratione consequenti declarabit. nunc uero rem, quæ a me addenda est, quam prætermisisse Hippocrates uidetur, prius audi: ut enim in morbis diuturnis non admodum perniciosum est, si huiusmodi facies fiat, ita nec in frigida regione hieme, frigida constitutione, & senecta, ut in aphorismis didicimus: In morbis inquit, minus periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori morbus conuenit, quàm quibus nulla ex his ratione congruit.

Auic. l. 4. f. 2. t. 1. c. 28. p. 822. D.

Auic. l. 1 f. 2. d. 1. c. 8. p. 56.

8 *Si autem in principio morbi huiusmodi facies appareat, neque ex alijs signis coniectura fumi possit, inquirendum est, an uigilia, aut uehemens uentris resolutio, aut inedia præcesserit: quorum si quidpiam deprehenderis, minus periculi timendum est. at si ob huiusmodi causas hæc faciei species orta est, una die, nocteque finitur. si uero eas præcessisse æger negauerit, hæcq; forma prædicto tempore non destiterit, scire conuenit, hoc mortale signum esse.*

Auic. l. 4 f. 2. t. 1. c. 28. p. 822. D. et 824 F

In quo morbo inter ipsa statim initia facies cadaueris sine externa cā facta est, is morbus est summe pestifer & insanabilis: hoc aūt minus periculosus est, si aliqua causa manifesta præcesserit: qualis est uehemens uigilia, aut inedia, aut uentris resolutio. sed præstat, ne ab eiusmodi quidē causis uires in principio morbi summe dissolui. Minus uero periculi subest, si ob aliquam harum causarum ac non ob morbi malignitatem id factum sit. quæ autem affectio corporis sit, in qua talis facies primis statim diebus efficitur.

efficitur. nunc tibi perſpicue paucis exponam. cum eodem tempore facultas retentrix in animali debilis ſit, & humores ſint tenues, febriſque calida ſit coniuncta, tum præ imbecillitate aliquid continenter extra cutim excernitur, quod propter paruitatem, oculorum effugit obtutum, ut pote humoribus tenuioribus effluentibus: febris autem magis etiam tenuiſſimos humores conſumit, & qui minus tenues ſunt, eos attenuat, ut nunquam deſinat euacuatio: ſed continuis uomitibus, aut alui fluoribus, aut immodicæ urinatũ euacuationi ſimilis eſſe uideatur: ſed hoc intereſt, quod illæ inanitiones ſenſu percipiuntur; ea uero, quam modo expoſui, propter eorum, quæ excernuntur, tenuitatem, ſub aſpectũ nõ cadit. quam ob rem talis facies in morbo pituitoſo nunquam apparet: neque in plethorico, propter ſanguinis exuperantiam. immo uero corpus inopia laborare potius debet, ac laſſitudines quædam, curæque præceſſiſſe: quæ amaræ bilis humorem coaceruare ſolent. iam ſi regio quoque calida ſit, anniq; tempus æſtiuum, ac calida, ſiccaque conſtitutio, tum multo procliuius eſt, ut corpus huiuſmodi affectione corripiatur: ac multo etiam facilius, ſi homo ſit natura bilioſior. quibuſdam etiam facile habitus diſcutitur, atque difflatur, qui uentriculi os habent imbecillum. quæ ſi prædictis accedant, efficiũt, ut tale corpus facillime in eam affectionem cadat, ut facies cadaueroſa uideatur. quod qui cognorit, non ſolum habebit, ut in futurum præſagiet, ſed ei quoque curationis ratio ſuppeditabitur: ut hoc ſibi proponat, uires alimentis uentriculo idoneis eſſe confirmandas. Sed hæc non parum præter propoſitam nobis uiam dicta ſint. nunc de externis cauſis diligentius differendum eſt. ſunt autem hæ, quas ipſe nomine percurrit, fames, uigilia, alui fluor: quibus tu addere conſimiles potes, ut nimiam ſanguinis e naribus aut ex utero, aut hæmorrhoidibus, aut uulnere, aut alio quouis modo euacuationem: itemque mœrorem uehementem; quem quæuis cauſæ excitarint. fortaſſe autem conſentaneum eſt exiſtimare, hanc cauſam ab Hippocrate illatam eſſe poteſtate, cum uigiliam dixit: nam cum alias ob cauſas tum etiam propter mœrorem uigilia efficitur: ut uigilia ad plura, quàm mœror pertineat, itaq; mœrorem uigilia contineri merito dicamus. aluus quoque ualde reſoluta exemplum tibi cuiuſq; immodicæ euacuationis erit. ſed ſi diligenter in artis operibus uerſeris, & cuiuſque formæ rerum ſis peritus, cauſam, quæ huiuſmodi faciem conſtituerit, ſæpenumero comperies. ſigna autem earum ſunt explicata difficilia, quocirca licet ea plerique Medici norint, dicere tamen refugiunt. a nobis uero explanata ſunt omnia in proprijs ac ſuis libris. itaque ubi tu quoque ea didiceris, poteris interdum ad ægrum ingreſſus, cauſam enunciare, quæ talem faciem reddiderit: quod etiam facilius expedies, ſi uniuerſam uictus antecedentis rationem, qua ille uſus ſit, cognoueris: ſique eius temperaturam conſideraris, ac multo magis, ſi motus illius arteriarum peritiam habueris: & qualis febris ſit, perceperis: proponamus enim aliquem exempli cauſa, qui æſtiuo tempore, calida, ſiccaque conſtitutione, bilioſa natura, adoleſcens ex conflictatione, inopia, & mœrore ægrotare cœperit: ſitque eius calor, qui noſtrum tactum uehementer mordeat: urina bilioſa: & pulſus imbecillitatem uirium indicet. ſuſpicare hunc in eo ſtatu eſſe, de quo inſtituta oratio eſt, ut celeriter eius facies cadaueri ſimilis ſit futura: niſi prius, ut par eſt, nutriatur. Si igitur in ægroto neque ſint hæc, neque præceſſerint, neque primo & ſecundo die apparuerint, tertio uero die tibi accedenti talis facies, qualem modo deſcripſit Hippocrates, appareat: hunc ab aliqua externa cauſa ita eſſe affectum ſcito. quam ob rem tecum ipſe perpende, quidnã potius in eo extiterit: excretio ne aliqua copioſa, an uigilia: ex inopia enim non erit talis affatim, niſi in morbo talia præceſſerint, qualia dicta ſunt: atque ſi natura talis fuerit, qualẽ diximus. itaque ſi ægrũ pridie uideris, non te latebit excretio copioſa, quæ ſua ſponte futura erit. ſi quidẽ firmiſſima ſunt eius indicia: eaque in commentarijs de criſibus, & in libro de præſagijs ex pulſibus declarata ſunt nobis. quare licebit tibi hominem ſtatim intuenti, pronunciare, magnam uigiliam præceſſiſſe: uidebis enim eius oculos mirum in modum ſiccos, cum in euacuationibus immodicis tales, ut in uigilijs, non reddãtur. porrò uidebis palpebras difficulter ſurſum tolli: eandemque formam habere, dum conniuent: & item inſtabiles eſſe: quales in ſopore oppreſſis eſſe ſolent. cum autem tum primum ægrum intuebere, quem ante non uideris, & hæ notæ, & quæ ex pulſibus ſumuntur, tibi quiddam ad dijudicandum indicabunt: ut in excretionibus immodicis, aliquod adhuc, licet exiguum formæ indicium ſeruabitur, quod eas indicabit: in uigilia uero, chordæ extentæ ſpeciem referet. ſi uero propter ſolam cibi inopiã in eiuſmodi faciei affectionem quiſpiam inciderit, ei neutrum ex his indicijs neque excretionis, neque uigiliæ inerit. quocirca in eo potius ex euentis, quàm ex proprijs ſignis præſagiendum eſt, eum ad talem affectionem ob alimenti inopiam perductum eſſe: atque etiam magis quoties febris proprietatẽ caloris habitum diſcutientis tibi diligenter conſideranti non præ ſe ferat: ſi enim talis appareat, faciẽ ob illam potius, quàm ob externam cauſam, ita gracilem eſſe redditam, ſuſpicaberis. conuenit autem diutius immorari manum uniuerſam attrectando, ut non ſolum carpum ſed etiam partes ſuperiores ægri tangas, atque animum diligenter aduertas, ſi non ſolum calor acer ſit, ſed ſimul etiam multã corpoream ſubſtantiam referat, quæ tanquam flamma cutim manus tuæ peruadat, qua cutim ægri contingis, ſeque perſpicue in profundum inſinuet: tales enim ſunt febres, quæ ante dictam faciem reddunt. hæc autem, ut monui, difficilia dictu ſunt: non tamen huiuſmodi, ut dici nullo modo poſſint: nec ſunt cognitu difficilia ijs, qui ſunt in eis exercitati: atque a me ſæpe hæc oĩa prædici audierũt: ac multo magis, ſi in operibus cognoſcere ſtuduerint ea, quæ in cõmẽtarijs de præſagijs didicerunt: ut ex eo, quod uidẽt eueniſſe, quæ prædicta ſunt, ea te ipſa fieri poſſe intelligant, nec prius ea reprobẽt, quæ ab initio

Auic. l. 4. f. 1. t. 1. c. 28. p. 812. D.

E F G H

cognitu

A cognitu difficiliora uidebátur:geminos.n.fratres inter se simillimos si quis semel,aut iterũ uideat,nõ internoscet:at familiariũ nemo eos ignorat.hæc igitur a me dicta sint,ad iuuenes cohortãdos, præsertim uero eos, qui hæc omnia a nobis prædici non uiderunt: neque enim causam in uigiliam solum poterunt conijcere, sed etiam id ex mœrore prouenisse affirmabunt: Erasistratus enim adolescentis amorem non deprehendit, quod cornices, aut coruos uolantes conspexisset, nec, ut quidam aiunt, quod adolescentis arterias amatorium quiddam pulsantes sensisset, cum nullus sit proprius, ac præcipuus amoris pulsus:sed:ut mihi quoq; interdũ usu uenit, inijciẽti manũ carpo ægri,muliere uero quadam uisa earũ,quæ in domo essent,pulsus statim inæqualis,inordinatusq; factus est:paulo uero post,cũ primũ uisa mulier recessisset,ad statum naturalẽ redijt:pulsus enim ita mutatus,cõmunem quandã perturbationis affectionem in animo ægroti fuisse significat.hanc autem perturbationem distingui conueniet ijs, quæ ab eo simul dicuntur,& conspiciũtur:etenim rursus quibusdam dictis pulsus ad inæqualitatem uertuntur, cum æger ab ijs,quæ audiuit,perturbetur.sed his de rebus est separatim a me scriptũ eo in libro, qui de præcognitione inscribitur.nunc uero ad institutum reuertamur. erat nobis propositum, posse Medicum multa de præteritis, deque præsentibus apud ægros dicere,ut eum homines admirentur,cuiusmodi sunt,quæ hac oratione continentur,ut uigilia,alui fluor, fames. at uero unum ex

B his definite dicere, interdum difficile est:sed de duobus alterum, aut e tribus unum præsagiri firmiter potest: id quod solet Medico laudem afferre, si facta præsensione, ad hunc modum interrogabit: an ob uigilias uehementes, an ob inediam ita est extenuatus? sæpe enim utrunque fatẽtur, & Medicum dupliciter admirantur: interdum uero alterutrum respondent, & ita quoque admiratione Medici cõmouentur.hoc autem est, quod Hippocrates admonuit, inquirendum esse, an uigilia, aut uehemens uentris resolutio, aut inedia præcesserit. quid autem subiunxit? quorum, inquit si quid deprehẽderis, minus periculi est merito:præstabat enim ita ualidas uires esse, ut a nulla externa causa uincerentur: minus tamẽ graue est,si ab aliqua huiusmodi causa,& non a morbi malignitate talis est exorta consumptio.sed quia utrunque potest simul euenire,ut aliqua externa causa,ut dixi,corpus uexet,& febris colliquet, distinctionem tibi dies,noxque sequens indicabit. si ralis qualem diximus, faciei forma ab externa solum causa constiterit, unius diei ac noctis spatio ad suum statum redibit: si uero ab affectione corporis, tum uel talis manebit, uel deterior euadet. quæ sane omnia recte ab Hippocrate dicta uidentur.sed quare dixerit, si autem inter morbi initia huiusmodi facies appareat, neque ex alijs signis coniectura sumi possit, deinceps consideremus: duorum enim alterum est: aut quia illa in principijs non eueniunt: aut quia nihil firmi denunciant, ideo huiusmodi signis ad res dubias definiendas uti non

C possumus. atque ego quidem sentio, nec semper talia signa contingere, neque, si contingant, quicquam firmi indicare. id autem ita esse, in illis insequenti oratione explicandis docebo.

9 *Si uero in morbo antiquiore, quàm sit triduum talis facies sit, inquirenda sunt ea quæ supra monui: & reliqua item signa non solum, quæ in tota facie, sed quæ in corpore, præsertim in oculis apparent, consideranda.*

Auic. l. 4 .f. 2. t. 1 . c. 48 . p. 324 .F.

Nomen principij significat primam morbi inuasionem, quæ nullam adhuc latitudinem habeat: significat etiam eam,quæ ad aliquod tempus, non multum tamen, extendatur: præterea uero primum morbi tempus:a quo secundum numerant, incrementum: & tertium, statum: & quartum, declinationem.itaque cum paulo ante dixerit, si autem in principio morbi huiusmodi facies appareat, eo in loco non indicauit, quodnam ex tribus principijs intelligat: nunc uero, cum scripserit, si in morbo antiquiore, quàm sit trium dierum spatium, talis facies sit aperte docuit, se de principio agere quod latitudinem obtinet: siquidem id ad tertium usque diem porrigitur. tum ergo censet ijs signis, quæ ante docuit,addendã esse ab alijs notis ductam distinctionem: de quibus ipse dixerat his uerbis: Neque ex alijs signis coniectura sumi possit: atque ea deinceps enumerat.

NOTAE EX OCVLIS.

D

10 *Nam si lumen refugiunt, & præter uoluntatem illachrymant, aut peruertuntur, alterque ex his minor est: & quæ in ipsis alba esse debent, rubescunt: atque in ijsdem uenulæ pallent, aut nigricant: aut sordes in his innatans angulis inhæreseit, hique aut sublimes sunt facti, aut uehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt: aspectusque horridus, aut obscurus sit: aut uniuersæ faciei color mutatus: hęc signa omnia mala, pernitiosaque putanda sunt.*

Auic. l. 7 .f. 1. t. 2. c. 13 . p. 340 F.

Symptomata prædicta commune habent,ut præter naturam sint,differũt autem inter se, quod quædam absolute contraria sunt ijs,quæ secundum naruram existunt:quædam uero,ut ipse ante dixit, sunt eisdem maxime cõtraria.quocirca communi quidem ratione omnia letalia censebuntur:quatenus uero contraria erunt eatenus magis, minusque talia existimabuntur.quare præstat affectiones ex quibus hæc eueniant,ab Hippocratis decretis non recedentes, expendere. ut igitur lucem refugiant, quod est auersari,ex imbecillitate facultatis uidendi,fit:quę interim ex organorũ affectione laborat,ut in lippitudinibus usu uenit:interim uero ipsa per se: ac tum letale signum est. simili quoq; modo lachrymæ siue propter lippitudinem,siue ob defluxũ aliquẽ e capite oriunt,sunt illæ quidẽ præter naturam,sed tñ non omnino mortem significant.at si ob contentricis facultatis imbecillitatem prodeant, tum & perniciosum & mortale signum est.peruertuntur autem oculi, conuulsis ijs musculis,a quibus mouentur. quæ

quæ affectio si solum illorum est, nihil absurdi indicat: si uero principij neruorum, hoc est cerebri, extremã perniciẽ denũciat: siquidẽ musculi proximi prius, q̃ ceteri, sentiũt mala, quibus principiũ affiicit ac modo quidẽ illi, qui in oculis siti sunt, de quibus nũc loquitur: modo illi, qui sunt in temporibus, de quibus libro de articulis egit. quinetiam fieri alterum oculum minorem, quàm suapte natura esset, mortiferum symptoma est: intermori enim eam uim indicat, a qua ipse regebatur. at uero alba oculorum rubescere, quemadmodum in quibusdam lippitudinibus, & item quibusdam temulentis accidit, magnam cerebri, & eius membranarum plenitudinem, ac quandoque etiam inflammationem in illis excitatam significat. siquidem utroque modo sanguis ad uenas, quæ in oculis sunt, truditur. proinde pars eorum alba, rubescere uidetur: est autem ea pars quæ coronam, quam uocant, ambit: cui, ut ex dissectione cognouimus, omnes oculi membranæ sunt, tunicæq; coniunctæ: & in eam extremum mẽbranæ, quæ caluariam ambit, unà cum uenis, quas continet, pertinet. ceterum dixisse Hippocratem propterea alba oculorum rubescere, aperte indicauit ijs, quæ subiunxit, hoc modo: atque in ijsdem uenulæ pallent, aut nigricant: id quod est omnium perniciosissimum: rubræ enim uenulæ apparent uel ob plenitudinem, ut dixi, uel ob cerebri inflammationem: at nigricant, & pallent, quia refrigerantur: refrigerantur autem, quia extinguuntur. quam ob rem huiusmodi colores perpetuo perniciosi sunt. sordes autem in oculis uel ob instrumentorum affectionem, ut in lippitudinibus, aut alio morbi genere excitari scimus, ac tunc quidem nihil periculi portendere: aut propter imbecillitatem naturalis facultatis, quæ oculi partes regebat, quæ oculorum concoquere alimentum non possit: ostensum enim est, sordes semicocti alimenti excrementum esse. itaque in lippitudinibus tam propter humoris, qui præter naturam est, copiam, quàm propter instrumentorum affectionem, eorum alimentum non probe cõcoqui, uerisimile est. atque ubi penuria, quã cauitas indicat, manifesta est, ibi causa nullo modo in plenitudinem referri potest: sola autem superest facultatis imbecillitas, atque ea quidem non leuis, sed prorsus maxima, quippe quæ uel modicum oculorum alimentum concoquere satis queat. Oculi autẽ sublimes facti, hoc est instabiles, & perpetuo motu agitati, uel delirium, uel tremorem musculorum oculi subesse declarant: quorum utrunque in affectione, qua de agitur, perniciosum est: nam & deliriũ ex defectione ortum, grauissimum est, & tremores e siccitate organorũ excitati, insanabiles sunt omnino. præterea uero eos oculos damnat, qui aut prominentes, aut ualde caui facti sunt. ac prominentium symptoma in ipso etiam morbi principio fit, præcipue autem in ijs, qui ex nimio potu, atque pastu uomuerunt: at ualde concaui oculi non item fiunt: quocirca inter initia neutrum horum memorauit, cum dixit, nares acutæ, oculi concaui. atque illud quidem, quia nunquam in letali facie apparet, (nam quomodo simul concaui, & prominentes oculi sint?) hoc uero, quia tum nullo modo contingit. G
Sed forte quod de prominentibus oculis dixit, uidetur cum superioribus pugnare: cum enim in letali facie dixerit, nares acutæ, oculi concaui: tum uero dijudicet ijs, quæ post tertium diem apparent, nõ recte adiecit oculos prominentes sed quid mihi sensisse his uerbis Hippocrates uideatur, tota eius oratione in hanc commutata, iam dicit si uero in morbo uetustiore quàm per triduum, talis facies sit, inquirenda sunt ea, quæ supra monui, & reliqua itẽ signa, & quæ in toto corpore, & quæ in oculis ẽsũt: sunt autem letalia in oculis signa post tertium diem hæc, ut lucem refugiant, illachryment, peruertantur, alter eorum minor reddatur: ut alba rubescere in eis uideantur: ut uenæ pallescant, aut nigricent: ut sordes insint: ut continuo iactentur, ut promineant, aut ualde caui fiant: ut totius faciei color immutetur. hæc enim omnia perniciosa sunt, & si quid horum in iam descripta facie existat, erit non mediocre futuræ mortis argumentum. atque hoc quidem sensu uidetur prominentes quoque oculos cũ alijs signis quæ in letali facie inesse simul possunt, annumerauisse: etiam si unà cum alijs esse non possint, propterea quod ei propositum erat, non solum explicare, quæ simul in cadauerosa facie sint: sed alia etiam omnia mortifera signa, quæ in facie cernuntur, recensere. quocirca si non modo unum, sed etiam plura eorum, quæ dixit, non possunt simul in cadauerosa facie conuenire, nulla repugnantia: est: quippe cum ipse orationem ad omnia praua signa conuerterit. esse uero ab eo recte dictum: Nec H
dum ab alijs signis coniectura sumi possit: hac una breui, communique ratione considerandum est. quæcunque dicta sunt, aut non fiunt in principio morbi, aut non sunt ex toto letalia: id quod tibi singula priuatim expendenti uerissimum uidebitur. plerunque igitur, ex largiore potu, aut uehementibus uomitionibus fit, ut in principijs morborum lucem refugiant: itemque illachryment, aut peruertantur, aut continuo motu cieantur, aut promineãt, aut rubras uenas habeant: at uenæ in principio liuidæ, aut nigræ nunquam fiunt: ut nec immensa cauitas, nec sordes proueniunt: ut quæ ad minimum, triduum, aut quatriduum ad sui generationem requirant.

Oculorum autem suspectiones per somnos considerare oportet, nam si palpebræ non committantur, sed inter eas aliquid ex albo oculorum appareat, neque id ex aluo fluente, aut medicamenti potione existat, aut non ita quis dormire consueuerit, hoc & malum, & admodum mortale signum est. II

A uerbo ὑποφαίνεσθαι quod est suspici, nomẽ ὑπόφασιν deduxit, cuius numerus multitudinis est ὑποφάσεις, & Ionica diuisione, ὑποφάσιες. nescio autem, quid Artemidorum, Dioscoridemq; impulerit, ut ὑποφύσιας per υ, scripserint: cum id, quod ab Hippocrate dicitur, planum sit: siquidem, quid illo nomine intelligat, declarauit, cum ait, perq; somnum palpebræ non committuntur: sed inter has ex albo oculorum, aliquid

Auic.l.4.f.2.t.1.c.33.p.822.F.

Auic.l.4.f.2.t.1.c.34.p.823.A.

A aliquid apparet. quod ut accuratius intelligeremus, ad distinctionem adiecit hoc, neque id ex aluo fluente, aut medicamento existat. conuenit autem nos illa quoque intelligere, quæ eandem, quã hæc, uim habeant. dicere uero possit quispiam hæc omnia uno uerbo complexus, hoc symptoma ab imbecillitate palpebras mouentis facultatis excitari: quod, cum nulla ipsum externa causa inuexerit, perniciosum est. hæc autem debent esse eiusmodi natura, ut uires exoluant: ut alui fluor, aut purgatio medicamento purgante facta: aut uehemens tristitia: aut uigilia, aut inedia: aut copiosa sanguinis eruptio, aut uno uerbo, alia immodica purgatio quædam. quod autem paulo ante dixi, ab eo signa perniciosa omnia annumerari, & non solum ea, quæ in letali facie appareãt: ipse hoc loco manifeste docuit: cum addidit, neque id ex aluo fluente, aut medicamenti potione existat. siquidem in facie mortali hãc distinctionem adhibuit: an uentris inquit, resolutio præcesserit: resolutio enim alui tam a profluuio, quàm a medicamento fit. quia uero alio sumpto initio perniciosa signa omnia recenset, recte fecit, qui suas cuique distinctiones adiunxit.

Aui.l.4.f.2.t. 2.c.36.p.823. A. 12 *Si uero palpebra, aut labrum, aut nares cum aliquo ex ceteris signis peruertatur, aut liuescat, aut palleat, scire conuenit, mortem instare. portendunt etiam mortem labra resoluta, suspensa, frigida, ac candicantia.*

B Maxima librorum pars ita scriptum habet huius sententiæ initium: in quibusdã uero pro καμπύλον, hoc est peruersum, scribitur ῥιγοῦν, hoc est rigidum: ut hoc nomine significetur palpebræ contractio: uelut ea, quæ ex algore refrigerata sunt: quod extinctionis perinde signum est, ac liuor. at peruersum, indicium est aut tensionis cuiusdam, speciem conuulsionis referentis: aut resolutionis in alterutro musculorum oculum claudentium, ceterum utrunque perniciosum est, si aliorum quoque signorum testimonio comprobetur. quod ipse significauit, cum ait, cum aliquo ex ceteris signis. quasi unum solũ ex his non sit ad mortem indicandam satis.

NOTAE EX DECVBITV.

13 *Medicus autem deprehendere ægrum debet, in dextrum, sinistrumue latus cubantem, brachijs, ceruice, ac cruribus parum reductis: & toto corpore humentem: sic enim plurimi sani cubant. ac cubare quo modo sani solent, optimum est.*

Et hoc etiam attestatur, in tota hac libri parte signa letalia recenseri: constat enim ipsum de signis, quæ in toto corpore sint, non alio sumpto initio, differere: sed ea prædictis coniungere: etenim cum ante de facie letali dixisset, spectanda esse cetera signa & quæ in toto corpore, & quæ in oculis appareant, omnia deinceps persequitur, eaque inter se coniungit. quod uero ait, ægrum deprehendi a Medicis debere non supino corpore ceu resolutis membris iacentem, sed in alterutrum latus, cum ei Medicus adsit: ideo signum bonum est, quod robur facultatis corpus per musculos firmantis indicat: sicut contra, imbecillitatis argumentum est, si in latus iacere non possit. porrò autem Hippocrates communem epilogismum adiecit his uerbis: sic enim plurimi sani cubant: quod quidem de tempore, quo Medicus ipsos inuisit, intelligi debere, planum est. immò uero id hac oratione subaudire est melius, ut quod potestate ab eo dictum sit his uerbis, cum ait, Medicus autem deprehendere ægrum debet: neque enim absolute dixit, hominem in latus cubare oportere, sed ita cubantem a Medico deprehendi. adiecit autem brachia, ceruicem, & crura modicum reducta, quia sic plurimi sani cubare consueuerũt. ceterum cum plurimos addidit, alteram tibi distinctionem commemorauit, cuius magnus sæpe est ad præsagiendum usus; cuius quidem licet prætermissa quandoque fuerit, te tamen esse memorem oportet. quænam autem ea sit, iam dicam. quæ cuiuis ægro præter ceteros propria, ac peculiaria insunt, ea non sunt oscitanter expendenda: si enim eum ita, ut plerique sani solent, cubare conspicias, decubitũ illum probato: si contra, non protinus ut malum signum damnabis, sed interrogabis, num ita cubare æger consueuerit. Quod uero ait corpore humentem iacere, ad differentiam eius dictum est, qui quatuor artus distentos habebit quasi ita dicat, crura & manus modicum reducta sint: atque ita etiam totum corpus iaceat extra figuras extremas constitutum: extremas autem figuras uoco, quæ summam extensionem, aut flexum habent, siue artuum sint, siue spinæ, cuius etiam partes sunt colli uertebræ. itaque extremæ figuræ extentis supra modum neruis fiunt: ut in libro de motu musculorum docuimus: quæ uero inter extremas media est, tensionem non habet: quam ob rem humidam appellauit; cum humida corpora tendi natura non soleant.

D

Supinum uero iacere, manibus, collo, cruribusque extentis, minus bonum est.

Auic.l.4.f.2. t.1. cap.42. p.844.D. 14 Hic decubitus nullo modo bonus est, proinde nec minus bonus dici debet. nam qui bonus nullo modo est, quo modo recte minus bonus dicitur? non esse autem ullo pacto bonum, ipse progrediens declarauit his uerbis: Id uero peius est, si decliuis sit, & deorsum ad pedes subinde delabatur: sic enim hunc peiorem esse dixit, quasi prædictus esset malus. hunc autem decubitum, mea quidem sententia, in neutris signis ponit, quæ neque ad sanitatem, neque ad mortem, insignem uim habent: sed uel media plane sunt, uel parum in alterutram partem uergunt, ut qui de eis negligentius dicat, ea possit cum utrisque comparare: ut nunc Hippocrates fecit: qui huiusmodi decubitum minus bonum superiore dixit esse, & hoc etiam peiorem eum, quem dicturus est: nos etiam hoc loco monens, in omnibus eiusmodi distinguendum esse, num æger supinus cubare solitus sit. nam si ita sit, nec magnam ingredientis Medici curam gerat, tum ne medius quidem inter bonum, & malum hic decubitus recte habendus

bendus erit, sed potius inter bonos numerandus. si uero æger neque hoc modo iacere & medicum reuereri consueuit, id non bonum signum est. præcipue autem, si ipse sit natura pudentior. quibus quidẽ omnibus rebus fit, ut hic decubitus, quantum in se est, inter bonum, malumq; sit collocandus: sed in utranque partem, ut natura ægri ferat, trahi possit. E

Id uero peius est, si declinis sit, & a lecto ad pedes delabatur. 15 Auic. ibid.

Vt iacere in latus, aliquid roboris adhuc adesse significat, sic supinus in accliui decubitus: quo modo omnes cubamus. quocirca si cadauer in alterum latus collocaueris, pronum tamen, aut supinum omnino recidit: quemadmodum si in accliui quoque ipsum statueris, ita quoque ad pedes delabetur. merito igit̃ hoc signũ prauũ esse dixit, quod facultatis corpus gubernãtis extinctionẽ quandã indicet.

Vbi pedes nudat, neque ijs calor admodum subest, ubi brachia, ceruicem, & crura inæquabiliter dispergit, ac nudat, malum est: significat enim angorem. 16 Auic. ibid.

Rectissime adiecit exceptionem, cum dixit, neque ijs calor admodum subest: propterea quòd in febribus calidissimis, cum pedes quoque unà cum alijs partibus peruruntur, eos nudare ægri coguntur. at si febris talis non sit, qui pedes nudat, se uel mollem, uel inquietum esse indicat. porrò si manus quoque, & ceruicem, & crura non ex more componit, ut ante dixit, sed eas partes inæquabiliter dispergit, malum signum est: ait enim ἀλύειν, i. angorem indicari. quod nomen significat, omnem sitũ ei molestum esse: ac subinde mutari. ac si te præsente, æger eo modo, quo dictum est, cubans, protinus se in aliam figuram uertat, & præterea artus, collumque inæqualiter iactet, scito ipsum, aut uitio oris uentriculi, aut uirium infirmitate sic conflictari: modo prius diligẽter perpenderis eius institutũ, utrũ sit natura mollior, & rebus omnibus, quamuis etiã minimæ sint, facile cedat, atque uincatur. F

Mortale etiam est, cum hians quis dormit. 17 Auic. l. 1. f. 3. d. 2. c. 9. p. 121 C.

Ideo mortale est, quia signum est imbecillitatis musculorum os claudentium, ut paulo ante dictum est de ijs, qui palpebras committunt. ceterum scriptura talis est, qualis a me describitur: nec alia habetur in uetustis libris. aliqui tamen, ut quibus usus est Dioscorides, aliter habent, hoc modo, Graue aũt etiam est, cum hians quis semper dormit:† in qua, duo signa simul iunguntur, alterum, ut semper hiet: alterum, ut semper dormiat. ac secundum quidem prauum signum esse, etiã si nullus hiatus adsit, ipse illo aphorismo declarauit, quo somnũ & uigiliam, si modũ excesserint, in malis statuit: sed probabilius est, ut hiatũ oris inter dormiendũ intelligamus: siquidem ita fieri frequenter uidetur. quod si cui non dormienti id nihilo minus accidat, malum certe multo maius indicabit. † Sic intellexisse uidetur Cor. Celsus. li. 10. ca. 6. ubi totum hũc de signis locũ pertractat: ait. n. ubi hiat: ubi assidue dormit.

Et si supinus iaceat, cruribus reductis, atque distractis. 18

Verbum διαπεπλεχμένα scribitur & per γ, & per χ: & significat crura plurimũ inter se distantia. hicque decubitus absurdus est, utpote qui delirium indicet: cum nemo ita dormire consueuerit: ut etiam non aliter iudicandũ est, si συμπεπλεγμένα legas, id est complicata: quando hic quoque decubitus absurdus est, ut quis supinus iaceat, cruraq; contractu, & inter se circumplexa habeat. G

Si pronus in uentrem cubet, qui per sanitatem non assueuerit, aut delirium, aut partium ad uentrem pertinentium dolorem significat. 19 Auic. l. 4. f. 2. t. 1. c. 42. p. 824. E.

Admonet nos perpetuo illius exceptionis, quæ rebus omnibus adiũcta est: ut spectemus, utrũ ægro quid accidat, quod ei consuetum sit: nam hoc etiam loco in uentrem cubare præter consuetudinẽ, aut delirium significat, ut in decubitu ante dicto; aut dolorẽ qui partes quasdam illic conflictet: planum. n. est, plerosque, quibus uenter dolet, eiusmodi situm deligere.

Vbi in ipso morbi uigore residere æger uult, cum in omnibus acutis morbis malum est: tum uero in peripneumonia est pessimum. 20 Auic. ibid.

Qui per ipneumonia laborant, magna se premi angustia in thorace, pulmoneque sentiunt, si quãdo supini iaceant: si uero resideant, facilius spiritũ ducere: supinis enim partes thoracis, quæ pectore cõtinentur, quodammodo in spinam procumbunt, quã ob causam pulmo angustatur, nec potest tantum aeris, quantum satis est, inspirando admittere. in alijs autem morbis, cũ uigent (hoc. n. maxime expendendum est, ut quod non temere adiectum sit) grauissimum est, uelle ut ægri resideant. tunc enim maxime fatigati cupiunt immoti iacere: ac si quis eos excitet, indignantur. itaque si uigente morbo æger sedere conabitur, id uel a magna spirandi difficultate, aut angore, aut delirio progredi conijcias. H

NOTAE A DENTIVM STRIDORE.

Dentibus autem stridere in febribus, nisi quis a puero consueuerit, insaniam, mortemque portendit: futurum autem ab utrisque periculum prædicendum est. si uero deliranti hoc etiam accedat, id iam ualde perniciosum est. 21 Auic. l. 4. f. 2. t. 1. c. 38. p. 823. C.

Cum musculi temporum, & maxillarum modo conuulsionis commouentur, tum dentibus ægri strident: nonnulli uero solum musculis a primo ortu, uel postea aliquã ob causam affectis: nonnulli, quod principium neruorum in eiusmodi affectionem perductum sit, unde nerui, qui ab ipso nascuntur, conuelli maxime possint. ceterum cuiusque particulæ constructio consideranda est, quam ab initio propriam obtinuit: de qua quoniam alibi copiosius actum a nobis est, nunc satis fuerit, uno uerbo dicere, ac monere, ut reliqua ad memoriam reuocemus, ne mirari subeat, quomodo communi neruorum omnium principio affecto, musculus aliàs alius aut tremore, aut conuulsione corripiatur. quemadmodum

A dum enim in quibusdam corporibus plane uidemus, optimam esse crurum fabricationem, in alijs in ipso statim ortus initio pessimam, usque adeo ut illi uelocissime currant, isti uero uix pedibus consistat: & alias etiam corporis partes simili modo factas intuemur: ad eundem modum ut leui de causa facile lædantur alijs crura, alijs summi pedes, aut oculi, aut caput, aut alia pars, id ab ipso statim ortus principio fabricationem corporum est consecutum. nihil igitur mirum uideri debet, si alijs imbecilli sunt oculos mouentes musculi: alijs, qui maxillas mouent: ut horum uitio uel semper, uel leui de causa dentium stridor existat: illorum uero, perpetuus sit oculorum motus: dentibus enim a natura stridere, simile est ei oculorum affectioni, quæ quibusdam insita est, quam equum uocant: cum ne momento quidē temporis firmi manent, sed perpetuo quasi trementes dimouentur. per febriles porrò morbos ex affectione originis ipsorum, eos conuulsione excipi, simile rursus est illi constructioni musculorum, qui in oculis sunt: de quibus dixit, Aut sublimes appareant: sunt enim corpora quædam, in quibus musculi oculorum citius, affecta origine, noxæ participes fiunt: alia uero, in quibus temporum, aut maxillarum. itaque iure dixit, hoc symptoma insaniam, mortemq; pertendere: atque insaniam quidem, quasi uehementem mentis commotionem dixerit: mortem uero, quia origo læsa est. sed existit hoc loco quæstio, quo modo, hoc significare insaniam scripserit, tum addat, si uero deliranti hoc etiam accedat, id iam

B ualde perniciosum est: nam si dentium stridor delirium denuntiat, cum iam delirare quis cœperit, non modo non cessabit, sed etiam fiet uehementior affectio, cum alij insuper musculi quidam in eiusdem mali consensum perducantur. quare hæc esse uidetur uerborum sententia. dentium stridor, quibus ab initio consuetus non est, futuri delirij symptoma est. si uero unquam ad ægrū accedas, & utroque modo conflictari eum & delirio, & dentium stridore comperias, mortem in proximo esse conijcito. quocirca prima ratione, cum æger nondum delirus dentibus strideret, id solum absolute significabatur, ut in eo insaniæ mortisque indicium esset: ubi uero deliraret, simulque dentibus strideret, in propinquo mortem esse. id autem ipse aperte declarauit uerbo, iam, adiecto: nā mortale hoc symptoma esse, dictū etiam superioribus uerbis est: sequentibus uero addidit, iam, & ualde, dixitque id iam ualde mortale est: hoc est, admodum mortale est: quod est, non longo post tempore, sed perbreui ægrum esse moriturum.

AB VLCERE.

22 *Vlcus siue ante, siue in ipso morbo natum est, obseruari debet: si enim moriturus homo est, aridum & liuidum, aut pallidum, & siccum ante mortem erit.*

C Siccum omnino ulcus erit, quoties facultas corpus nutriens imbecilla sit. color aūt nunquā semper unus erit: sed pro humorum, qui in corporibus sunt, uarietate: & pro modo læsionis uariabitur. biliosis enim humoribus exuperantibus, color pallidus erit: melancholicis uero, aut liuidus, aut in altera χλωρὸν significatione. supra enim docuimus, χλωρὸν interdum significare pallidum, interdum uero colorem ferme ærugini similem: qua significatione solent mortales brassicas χλωρὰς appellare. simili quoque modo noxa, si magna sit, liuidum, qui proxime ad nigrum accedit, minor uero rubrum, & uiridem gignit. quā ob rem plerique extremum sententiæ scribunt hoc modo aut pallidum & siccum: alij uero sic, aut uiridem & siccum.

A GESTICVLATIONE MANVVM.

23 Aui.l.4. f. 2.tr. 2 c.54. p.825. A. *De manuum autem gesticulatione sic statuendum est: si in acutis febribus, in peripneumonia, phrenitide, & capitis dolore, quis eas faciei, admoueat & aliquid inani labore uenetur & festucas carpat, & in uestibus floccos legat, uel in pariete, si qua minuta eminent, caput carpat: ea omnia mala esse, & mortalia.*

A.l.3 f. 3.tr. 4. c.18. p.439. E Manuū gesticulationes, hoc est actiones, & motiones, quas modo recensuit, ab imaginatione proueniunt eo modo, quo fit in ijs, qui suffusione correpti sunt: quæ enim illi inter crystallo similem humorem, & corneam tunicam, qua pupillam ambit, uident, foris posita esse arbitrantur: quia cum integra ualetudine fruerentur, soliti perpetuo erant res in aduerso aere perspicere. simili quoque modo ij, de quibus Hippocrates loquitur, in acutis febribus, in insania, pulmonis dolore, & capitis, ea quæ intra oculos sunt, quasi extra sint, uidere sibi uidentur: ostensum est enim, spiritum, quo uidemus, splendentem esse, sibique similem reddere eum humorem, tenuem quidem & purum, qui inter crystallinum & pupillam intercedit: qui illi simillimus est, qui ouis inest, quo etiam in lippitudinibus utimur. illud etiam docuimus, spiritum per hunc humorem, cum ipsomet humore compactum, ex pupillæ forami ne ad aerem externum deferri. iam uero hunc ipsum acre pariter illustrato uti, tanquam congenito instrumēto, cuius talis facultas est, qualē in corpore neruus habet, demonstratū est in ijs disputationibus, in quibus separatim de aspectu actum est, ut in decimo tertio de demonstratione, & in septimo de Hippocratis Platonisque decretis libro, & item in decimo de usu partium non pauca conscripsimus. ut igitur cerebrū affectionē digiti pedis, exēpli gratia, per neruū sentit, sic per circunfusum aerem res aspectabiles, foris positas, quæ ab ipso modice distāt, intuetur. suffusiones igitur in hoc humore, qui ut dixi, oui candidæ ac tenui parti similis est, quique inter pupillam & crystallinum est medius, excitantur. in hoc eodem nonnullis, qui non concoxerunt, uisa suffusis similia contingunt: cum enim humor

humor niger, aut crassus se opponat, uetetque ne splendor ipsius aspectus foras egrediatur, tum uisa E apparent pro natura eius humoris, qui constiterit: si quidem interdum uelut pilos quosdam, aut subtegmen, aut stamen, interdum nigros culices, aut muscas uolitantes, interdum uero etiam quæ lenti, aut nigro milio similia sint, uidere se putant. idem in acutis febribus, & pulmonis inflammationibus contingit, ut sublatis in caput humoribus, humor etiam ille purus, qui pupilla continetur, inficiatur: ut ut autem ipse turbidus sit effectus, ita prædictæ imagines oborientur. in uehementi autem capitis dolore, & insania, tum quod caput sit repletum, tum quod humores in oculos conscenderint, illa eadẽ symptomata fiunt. atque inde originem duxerũt ea uerba, κροκυδίζειν hoc est floccos legere, & καρφολογεῖν hoc est, festucas carpere, quæ Medici omnes in phreniticis usurpant. ac plerique nobis eiusmodi festucarum, ac floccorum uisa, tantisper dum contingerent, atque etiam postquam euenissent, eorundẽ memores exposuerunt. duplex autem eorum differentia est: alij enim sensuum facultate læsa delirarũt, integro tamen iudicio: alij uero propter eximiam prudentiam, quamuis parua ex parte iudicium affectum esset, tamen uisis restiterunt, repressernntque adeo, ut ea uincerent, & expugnarent, quæque fierent, intelligerent. atque hi quidem nobis indicarunt, quibus uisis manus dimouissent, ut scripsit Hippocrates: uestium enim uilli multis locis eminere illis uidebantur, aut stipulæ parietibus hærere: sæpe etiam multas festucas stragulis sparsas cernere, atque ante oculos parua animalia uolitare existima- F bant: quæ cum ipsi uenari conarentur, manus tanquam aliquid comprehensuri, circũferebant: alia uero, quæ eminere uidebantur, partim a uestimentis auellere, partim a pariete carpere nitebantur. graues autem sunt affectiones, quæ huiusmodi symptomata pariunt: quippe quæ ab acuta febre, pulmonisque dolore, & capitis propter humoris abundantiam excitẽtur: in insania uero, propter affectæ partis dignitatem: quæ sane ex toto genere perniciosa est: febres uero acutæ, & pulmonis, capitisque dolores, propter magnitudinem, ut ante diximus.

A SPIRATIONE.

Spiritus frequens, aut doloris, aut inflammationis in partibus septo transuerso superioribus, indicium est: magnus uero & ex longis interuallis, delirium denunciat: si uero frigidus naribus & ore expiretur, iam ualde perniciosus est. 24 Auic.l.3.f.10. t.1.c.17.B.

Totam hanc orationem in tertio de difficultate respirationis accuratissime explicauimus: itaque nunc capita solum persequar. Hippocrates spiritum uocat hoc loco totam respirationem: quæ si crebra sit, inquit, dolorem quandoque significat: quandoque inflammationem partium, quæ in thorace sunt: quæ sunt cor & pulmo, quorum positus supra septum trãsuersum est, siquidem φρένας, & διάφραγμα idem ueteres appellarunt. atque in doloribus ostensum est, paruum, frequentemque spiritum duci: in G phlogosi autem (sic enim uocare inflammationem solent) frequentem & magnum. Spiritus uero rarus, hoc est longis interuallis ductus, cum magnitudine, delirium: cum paruitate, extinctum natiuum calorem significat: quam affectionem ipse ex accidenti indicauit his uerbis: si uero frigidus naribus & ore expiretur, iam ualde perniciosus est. harum autem tantum modo spirandi difficultatum factam esse in libro præsagiorum mentionem, cum de morbis acutis differat: in libris uero de morbis uulgaribus plures alias esse expositas, in tertio de respirationis difficultate nobis ostensum est.

Existimandum autem est, facilem spirationem, in omnibus acutis morbis, quibus iuncta febris est, quique intra quadraginta dies iudicantur, ualde magnam uim ad salutem obtinere. 25 Auic.l.4.f.1.1.c.31.p.821. E.

Naturalem respirationem appellauit facilem spirationem: quæ nec thoracem, nec cor, nec pulmonẽ, nec septum transuersum, nec ullam aliam particulam, quæ annexa illis sit, dolore uexari significat: dolent enim, cum per respirationem mouentur, siue inflammatione obsideantur, siue aliqua affectione dolorem inuehente teneantur: sunt enim hæ, uentriculus, lien, & iecur. quando igitur nulla earum laborat, nec caloris tanta est copia, ut exuri, & ardere uideantur: nec contra, tanta penuria, ut natiuus calor iam extinguatur, quis non fateatur, in magna spe debere ægrum esse, recuperandæ etiam in acutis H morbis sanitatis, a quibus uel ob febris magnitudinem, uel ob eam, quæ proprie nominatur inflammatio, pericula immineant? morbi autem diuturni quamuis horum sunt expertes, tamen quia uires dissoluunt, periculo non uacant. quod in causa est, ut eos Hippocrates exceperit, ac de solis acutis id pronunciarit. cumque hi duplices sint, quorum alij absolute, & primo acuti sunt, alij ex istis consequuntur, utrunque genus ipse complexus est, cum dixit, quibus adiuncta febris est, & qui intra quadragesimũ diem iudicantur. dixit autem, quibus coniuncta febris est, ut hos a conuulsione, & distentione, cholera, atque alijs acutis morbis, qui febris expertes sunt, distingueret: addidit uero, quique intra quadraginta dies iudicantur, ut eos, qui proprie & absolute acuti sunt, eos aggregaret, qui ex alijs sunt decidui. sunt autem hi initio quidem acuti, sed decimoquarto die, uel etiam maturius imperfecte iudicantur, & reliquiæ quædam morbi ad diem quadragesimum extenduntur. atque acuti quidem morbi imperfecte iudicati non solum in hos degenerant, sed etiam in diuturnos, præsertim uero in marcorem, in quartanam, in suppurationem, in tabem, & aquam inter cutim: hos tamen Hippocrates ab hac tractatione exclusit: in ijs solis, qui simpliciter acuti sunt, quibus iuncta febris est, & in alijs deciduis, qui intra quadraginta dies finiuntur, optimum signum esse spirandi facilitatem confirmans, non tamen in omnibus acutis febre uacantibus: nec item in diuturnis. ita fit, ut morborum omnium genera ex temporis

A poris differentia tria sint: quorum unum est acutorum morborum, qui quatuordecim diebus iudicantur, cui contrario nomine diuturni opponuntur: aliud uero tertium ambiguum, & ueluti in medio utriusque constitutum: cuius extremus dies criticus est quadragesimus. hæc ego pronuncio, quæ ijs, quæ in ægris aperte uidentur, consentiunt: quæ si quis in illis diligenter expendat, is rerum naturam eiusmodi esse intelliget. qui porrò dicunt, a sene nostro cũ scribit, acutos morbos quatuordecim diebus iudicari, numerum criticorum dierum doceri, ij tantum abest, ut norint, quæ maxime eos scire cõueniat, ut ne uerba quidem intelligant: nam si hoc ipsum, acutos morbos quatuordecim diebus finiri, multitudinem dierum criticorum designat: certe & quod modo ait, intra dies quadraginta iudicari, dierum criticorum numerum significabit. quærant igitur, an quod in quatuordecim diebus faciunt usque ad quadragesimum: idem in quadraginta diebus, quos nunc memorauit, possint efficere.

A SVDORE.

26 *Sudores in omnibus acutis morbis optimi sunt, si in criticis diebus oriantur, & febrim prorsus finiant. boni autem*
Auic.l.4.f.2.t. *sunt, qui toto corpore manant: faciuntque ut æger facilius morbum ferat. qui nihil horum efficiunt, non sunt utiles: pessi-*
1.c.71.p.827. *mi autem sunt frigidi, & qui circa caput solum, & faciem, & ceruicem oriuntur: siquidem in acuta febre mortem: cum*
B. B *mitiore uero, morbi longitudinem denunciant. [& qui per totum corpus eodem modo, quo in capite, proueniunt. qui uero milij instar, & circa ceruicem solum prodeunt, mali: qui cum guttis, & uapore excitantur, boni. ceterum sudores considerare in uniuersum conuenit: alij enim exolutis corporibus, alij uero propter inflammationis uehementiam excitantur.]*

Duas optimi sudoris notas scripsit, omissa tertia, quasi prædictas necessario consequatur: qui enim sudores diebus criticis, fiunt, & ægrum febre prorsus liberant, ij toto corpore manant. inter notas autem boni sudoris, sed non optimi, cum eum toto corpore prodire, ac partem aliquam morbi adimere, scripserit; nihil tamen de criticis diebus addidit, quasi id sudoribus bonis necessario comitetur. est alius quoque tertius sudorum modice malorum ordo, de quibus ait, qui nihil horum efficiunt, non sunt utiles: hoc est, qui neque toto corpore profunduntur, neque faciunt, ut æger facilius morbum ferat. inter quos planum est, deteriores esse eos, qui neutrum faciunt: moderatiores, qui alterutrum. inter hos præterea, moderatiores sunt, qui efficiunt, ut æger morbum facilius ferat, quamuis toto corpore non effluant: peiores, qui morbum grauiorem reddunt, licet in totum corpus pertineant. est hoc omnibus his sudoribus tributum, calidi ut sint: itaque in tribus eorum ordinibus statuendis, id non expressit, quippe qui ea, quæ necessario quædam consequuntur, & quæ ex eorum, quæ subijciuntur, oppositione intelligi possunt, solitus sit prætermittere. omnibus autem sudoribus, quos hoc sermone C expressit, frigidos opponit, his uerbis: Pessimi autem sunt frigidi: atque cum eis malos quoque esse ait, qui circa ceruicem, caputq; excitantur, etiam si frigidi non sint: siquidem animi defectionem minantur. qui si & in illis partibus fiant, & frigidi simul sint, pessimi omnium censebuntur: propterea quod non esse futuram, sed incepisse iam animi defectionem indicant, ceterum ex febris uehementia distinguuntur: etenim si acuta febris est, tam frigidi illi sudores, etiam si ex toto corpore manent, quàm alij qui solum caput atque ceruicem, quamuis forte calidi, occupent; mortem prorsus afferēt. at si mitis febris est, poterunt tandem uires uitiosos humores spatio temporis concoquere, nisi prius a febris uehementia consumantur. nullam uero criticorum dierum in alijs sudoribus mentionem fecit: de quibus tamen in principio, cum de optimis sudoribus diceret, locutus est: tum quod uim criticorum dierum proprio libro esset explicaturus, tum quod hoc ipso sermone simul eos indicauit: una enim eorum uis est, iudicationem fidam reddere, siue bonus, siue malus exitus eam consequatur. Scire conuenit, finem huius orationis a Dioscoride sic esse conscriptam: Pessimi autem sunt frigidi, & qui circa caput tantum, ceruicemque excitantur: mortem enim, aut longitudinem morbi significant. quam scripturam esse breuiorem superiore, & eandem sententiam habere planum est: sed interpres addere debet, quod in superiore scriptum iam est: ut in febre acuta mortem, in mitiore, morbi prolixi D tatem indicet. quędã postea de sudoribus adscribuntur, quæ non sunt in omnibus scripta libris: & quæ recte cũ alij, tũ uero Artemidorus, & Dioscorides, tãquã ea Hippocratis nõ essent, expũgẽda cẽsuerũt.

AB HYPOCHONDRIIS.

27 *Optimum autem est, si hypochondria sine ullo sensu doloris in utraque parte æquabiliter mollia sunt. inflammata uero, dolentia, aut tententa, aut dextrum a sinistro uarium, & inæquale: hæc omnia uereri oportet.*

Breuissima oratione totam rem quispiam complectens dixerit, hypochondrium optime affectum esse, quod sit naturali quàm simillimum. Hippocrates uero notas omnes singillatim persequitur, quarum primã sumit ab ijs, quę in re non insunt: quæ recentiores Medici ἀσυμβεβηκότα, hoc est nõ accidentia nominare solent: alias duas notas consequentes, ab ijs ducit, quæ hypochondrijs accidunt. ac doloris quidẽ expers esse, sumptum est ab eo, quod non accidit: at molle esse, & æquale, ab illis, quæ insunt: sed molle ex moderato renixu cognoscitur: cuius contrarium, quod uehemẽter renititur, durũ est. æquale uero non hac solũ nota deprehenditur: possunt enim æque mollia esse, ita tamen, ut aliqua ex parte dolore uacẽt, aliqua uero dolorẽ sentiãt: uel ut alio loco calidiora, alio frigidiora sint: aut partim sublimiora, partim magis depressa: quare optimo, & æquali hypochondrio pessimi, inæqualisq; notas

opponens ait, inflammata uero, dolentia, intenta, inæqualia, dextrum a sinistro uarium. quo loco quod E dixit inflammata, de totis hypochondrijs intelligendum est: hoc enim uerbum inflammatum esse, idē significat, quod exuri, incendi, & ignoscere. simili quoque modo, dolentia, de totis dictum est, ut eriā intenta: itemque quod dixit inæqualia: ut cum hypochondria tota eandem affectionem, aut in calore, aut frigore, aut dolore, aut doloris uacuitate, aut gracilitate, aut laxitate, aut tensione non obtinēt. tenditur autem quandoque hypochondrium sine ea, quæ proprie nominatur inflammatio: idque uel ob uehementem siccitatem non modo ipsius hypochondrij, sed etiam membranæ costas succingentis, & septi transuersi: uel ob musculorum hypochondrij inflammationem, quæ tumorem excitet, quę tamen non proprie inflammatio, sed tumor sit, a quo dolor inuehatur.

Quod si in hypochondrijs pulsus quoque insit, perturbationis, uel delirij indicium est. uerum oculos eorum intueri oportet; si enim crebro moueantur, expectanda insania est. 28

In quibusdam libris non pulsus, sed palpitatio scriptum est: quod symptoma a flatuoso spiritu excitari compertum habemus: in plurimis tamen legitur pulsus: siue is sit, qui magnas inflammationes comitatur, siue sit motus arteriæ maioris in spina, quem æger sentiat: ut ipse in secundo de uulgaribus morbis libro dixit: cum uena in cubito pulsat, insania, furorque adest: constat enim, ut pulsare dixerit de magna adeo, ac uehementi arteriarum motione, quam uel æger solus, uel qui illi assistunt, non F admota etiam manu, manifesto percipiunt. Sed quicquid horum acciderit, non bonum signum est: siquidem & magna arteria, & uentriculus, & iecur, & ipsum septum transuersum inter principes partes habentur: quorum unum omnino affectum est, siue pulsum, siue palpitationem legas. Sed transuersum septum promptissime delirium infert: quam ob rem φρένας quasi mentem dicas, a ueteribus uocatum esse commemorant. nec minus id facit uentriculi os, cum magna inflammatione exceptum sit. reliquæ uero partes, quæ illic sunt, si aliqua ex his affectionibus corripiantur, plurimum periculi habent. quocirca iure dixit Hippocrates, ab hoc symptomate aut turbationem, aut delirium portendi: turbationem quidem, quod hæc omnibus periculis ex æquo comitetur, quibus non ægri solum, sed Medici quoque perturbari solent. delirium uero, propter septum transuersum, & os uentriculi. de musculis uero hypochondriorum considerandum est: siquidem neque delirium necessario indicant, neque periculum inferunt siue pulsent, siue palpitent. quare uerbum, inquit, non est uulgari sensu intelligendum, quo uerbo usus est hoc loco Hippocrates, cum dixit, quod si in hypochondrijs pulsus quoque insit: quippe qui uoluit eo uerbo significare palpitationem, aut pulsum, qui in ima præcordiorum sede fiat. Sed eorum quoque oculos intueri oportet: nam si crebro moueantur, expectanda insania est: cum.n. eo symptomate turbationem, aut delirium portendi monuisset, modo distinguit, ut quando perturbatio, quando delirium expectandum sit, intelligamus. ducitur autem ab oculorū motu distinctio: quos G non modo nunc, sed in alijs quoque symptomatis, in quibus delirium fore suspicaris, diligenter intueberis: nam si instabiles sint, illud indicant. Sed hoc loco non solum simpliciter delirium, sed furorem expectandum esse dixit: indicans ab his signis uehemens delirium esse futurum, ceterum, crebro oculorum motu delirij suspicionem confirmari, potes, ut ego quidem puto, facile colligere ex ijs, quæ modo retulimus, cum musculos oculorum primos esse, qui cerebri affectiones sentiant, ostēderemus. ipsum uero cerebrum cum ab alijs nerueis partibus, tum a septo transuerso, & ore uentriculi afficitur: cum enim ab eo nerui omnes originem ducant, merito fit, ut quæ partes neruos plurimos, aut maxime recipiunt, suum quoque principium in affectionis consensum trahant.

A TVMORIBVS.

Oedema in hypochondrio durum, & dolorem afferens, si totum hypochondrium obsideat, pessimum est: si autem alterum tantum partem, minus periculi habet, quod sinistram. 29

Solet Hippocrates omnem præter naturam tumorem, œdematis nomine significare: Medici tamē H recentiores unum solum sic uocant, qui si comprimatur, nullum dolorem infert, & mollis est: rursus uero quam isti proprie inflammationem nominant, Hippocrates composita dictione durum, doloréq; afferens œdema appellat: siquidem inflammationis uocabulum de phlogosi, quasi dicas, ignitione efferebat. planum autem est, si hæc affectio hypochondrium occupet, eam in dextera parte propter iecur, esse deteriorem: mitiorem in sinistra, propter lienem: pessimam, si utrunque latus obsideat.

Huiusmodi autem œdemata in principio exorta mortem cito futuram denunciant. 30

Tumores inquit duri, & doloris sensum afferentes, qui hypochondrium teneant, quosque recentiores proprie inflammationes nominant: periculum cito futurę mortis significant. hoc autem, nisi internarum quoque partium aliqua simul affecta sit, falsum est. internas uero esse scimus has, iecur, uentriculum, lienem, & peritonæum: propterea quod musculi hypochondriorum inflammatione tentati mortem afferre non possunt: nisi, quod raro accidit, uel inflammationis magnitudo insignis sit, uel uires admodum imbecillæ, uel a Medicis male curetur: uel ipse æger delinquat. quare confuse, & indistincte hæc est conscripta sententia.

Si uero diem uigesimum excesserint, febrisque occupet, neque tumor considat, in suppurationem uertuntur. 31

Oēs, qui præter naturā sunt, tumores disiectis humoribus à qbus fiūt, curātur, atque cōsidūt. quare si non

A non considerint, planum est, humores ipsos remanere: eorumque in qualitate fore omnino quandam mutationem: ut uel putrescant, si natura, ut in cadauere, nullam eorum concoctionem præ imbecillitate moliatur: uel si illa ualida sit, in pus conuertantur. recte igitur dixit Hippocrates, si partes inflammatæ non subsederint, simulque febris detineat, in pus mutari: sedata enim febre uidendum est, num quæ inflammatio scirrhi speciem referens suboriatur: quia sic plerunque euenire consueuit: cum tenuior humorum pars, eorum qui inflammationem excitarunt, diffletur: crassa uero, ac glutinosa in ipsis affecti corporis maioribus spatijs minutatim impacta contineatur. cur uero diem uigesimum terminum talium abscessuum suppurationis statuerit, in libro de criticis diebus secundo explicabimus.

32 *Accidit autem his, in primo circuitu, etiam sanguinis e naribus profluuium: ac ualde confert. interrogare uero oportet, num caput eis doleat, aut oculi caligent: siquid enim horum adsit, illuc repit.*

Auic. l. 1 f. 2. d. 3. p. 87. c. 10. B. Indistincte locutum ipsum esse de hypochondriorum inflammationibus, ex hac etiam oratione apparet, qua ipsas distinguit: nam & in eis sanguinis e naribus euenire profluuia atque ex usu ualde esse dicit: quod sane illis accidit potissimum, quæ iecur, lienemque obsident: in quibus etiam alibi sanguinis e directo fluxionem commendat: eam autem, quæ e contrario fit, damnauit: ipseque quid intelligat, B cum e contrario dixit, declarauit: sicut cum in magno liene sanguis e dextra nare fluat. ait autem in primo circuitu, dierum uidelicet criticorum, sanguinis eruptionem euenire, idque scriptum duobus modis inuenitur, in singulari, & numero multitudinis: in singulari quidem, in primo circuitu: in plurali uero, in primis circuitibus. quod si in singulari numero scriptum sit, septenarium circuitum significabit: si in numero multitudinis, poterit ipse quoque septenarius indicari (quibusdam enim etiam in secunda septimana sanguis erumpit) sed si ita scriptum sit, potius quaternarij circuitus erunt intelligendi: siquidem plurimis sanguis profluit primis septem diebus: paucis nono & undecimo: paucissimis uero, decimo quarto. porro quod humores sursum ferantur, unde fieri sanguinis eruptiones solent, notas addidit has, capitis dolorem, & caliginem oculorum. sed de his perfectius postea disserat, quo loco nos quoque totam de sanguinis eruptione tractationem absoluemus.

33 *Verum potius in iunioribus, qui trigesimum quintum ætatis annum agunt, sanguinis profluuium expectandum est.*

Docet distinctionem ab ætate ductam, qua ad præsagiendam sanguinis fluxionem utamur, sperandas uidelicet magis fore sanguinis fluxiones in iunioribus, qui annos quinque & triginta nati sint: siquidem in ea ætate plurimum sanguinis est, uiresq; sunt ualentissimæ: & calor copiosus.

34 C *Mollia autem œdemata, dolorem non inferentia, ac digitis cedentia, multo tardius indicantur: suntque minus, quàm illa, periculosa.*

Hæc sunt, quæ recentiores Medici proprie uocant œdemata: quæ cum ueteres nominant, modo œdemata mollia solum dicunt, modo uero addunt, doloris expertia. quod si quando omiserint, id tanquam a molli fere indicetur, omittunt: propterea quod mollia nullum doloris sensum afferant. Hippocrates autem hoc loco non solum id, sed etiam cedentia adiecit: cum tamen id quoq; in uerbo, mollia, comprehendi uideatur. nisi uelit ea, quæ compressu cauantur, nunc intelligere: quod non omnibus absolute accidit, quæ cedunt: sed in quibus cutis ipsa intumuit. quia uero hæc omnia pituitosa Auic. l. 1 f. 2. d. 2. c. 10. p. 78 F. sunt, ideo diutius perseuerant, ac minus periculosa sunt. diuturniora autem sunt, quia frigidiora sunt: minus uero periculosa, quia dolore uacant: uires enim dolor exoluit.

35 *Quod si intra sexaginta dies neque febris desinit, neque tumor cessat, in suppurationem & hoc, & quod in reliquo uentre est, uersum iri significat.*

Supra dixerat in œdematis inflammatis, utpote calidioribus, si febris post uigesimum diem sedata D non esset, suppurationem futuram: nunc uero in frigidioribus sexagesimum statuit suppurationis terminum. sunt autem & alia quædam, inter hæc media, quorum terminus est dies quadragesimus. totam autem de hisce omnibus disputationem in librum de criticis diebus reieci. ceterum non solum tumores, qui diutius in hypochondrijs morantur, in suppurationem mutatum iri ait, sed etiam eos, qui in reliquo uentre constiterint: quasi in aliqua significatione hypochondria in uentris partibus numeranda sint.

36 *Itaque tumores qui dolorem cient, durique, ac magni sunt, mortis periculum in propinquo esse denunciant: molles uero dolore uacantes, & qui digito compressi cedunt, illis diuturniores sunt.*

His uerbis nihil plus docet, quàm quod superioribus docuit: nisi quod tumoribus duris, & dolorem afferentibus magnitudinem adiunxit, quod nos ante quoque indicauimus, cum diceremus, masculorum hypochondrij inflammationes nihil prorsus afferre periculi, nisi admodum magnæ sint.

37 *Ventris tumores minus abscessus faciunt, quàm qui hypochondria occupant: minime uero omnium, qui sub umbilico sunt, in suppurationem uertuntur.*

Tumorum, qui per halitum digesti non sunt, suppurationes non modo citius, sed etiam magis in hypochondrio fieri solent: propterea quod calidior locus ille sit. quicunque autem ab hoc

loco ad infernas partes recedunt, ij ſerius, minuſque ſuppurant: quocirca qui ſub umbilico eſt, raro E in pus uertitur.

Sed ſanguinis profluuium e ſupremis maxime partibus expectare oportet. 38

In quibuſdam exemplaribus adiuncta eſt coniunctio,&: qua ſignificatur, ſanguinis e naribus profluuium non modo affectis hypochondrijs, uerum etiam alijs partibus inferioribus, futurum. in quibuſdam coniunctio &,non eſt. indicat uero fieri, ſi in his quoque affectio ſit, ſed minus. ſunt quædam, quæ non habent aduerbium, maxime: ſed ita in eis legitur: ſed ſanguinis profluuium e ſupremis partibus expectare oportet. non uult autem tumores, qui infernas partes obſident, ſanguinis fluxiones excitare. ueritas autem ſic habet: a tumoribus, qui umbilicum circunſtant, ſanguinis fluxiones excitari: atque ex his, qui in ſuperioribus partibus ſint, magis: qui in ſupremis, maxime id faciunt. ac de ſanguinis profluuio poſtea quoque loquetur, noſque eo in loco diſputationem omnem texemus, atque abſoluemus.

Omnium autem tumorum,qui his in partibus diu manſerint,eſt conſideranda ſuppuratio. 39

Vno capite complexus eſt omnia, quæ ſingillatim ante declarauit: proinde hic locus nouam explicationem non poſtulat.

F

Suppurationes,quæ inde proueniunt,ſic conſiderandæ ſunt.quæ foras erumpunt,tum quæ paruæ ſunt, & quàm maxime extrorſum ſpectant,atque in acutum attolluntur,optimæ ſunt: magnæ uero,ac latæ, nec in acutum faſtigiatæ peſſimæ. 40

[Orationem de œdematis inſtitutam in capita redegit: ἐκπυήσιας uero,& διαπυήματα, hoc eſt, ſuppurationes, appellat mutationem, quæ ad purulentum efficitur. Sed duæ prius diſtinctiones adhibendæ ſunt: ut febris continua ſit, & ut uires non ſint imbecillæ: niſi enim utrunque adſit, ſuppuratio nõ fiet. ceterum æſtimat tumorem a loco, a magnitudine, a figura: a loco, ſi intus, uel extra ſit: a figura, ſi acutus, aut planus: a magnitudine, ſi magnus, uel paruus ſit.] Cum pus uniuerſum conſtiterit, concocto tumore aliquo, qui præter naturam ortus eſt, hoc ſymptoma ſuppurationem, purulentiamque appellari plane intelliges, ſi totam eam orationem perlegas, qua de œdematibus hypochondriorum diſſeruit. colligitur autem in eis pus, quandoque ſub cute, ſæpe in imis partibus: idque duabus de cauſis: uel quod pars, quæ ſuppurat, intra petitonæum ſita ſit; uel quod licet muſculus ſit, qui afficiatur, pus ſub aliquo eius inuolucro detineatur, nec poſſit foras propter lentorem, aut craſſitudinem, aut ipſum comprehendentis tunicæ denſitatem erumpere: dat enim operam natura, ut pus excernat, atque ab affictis partibus expellat: ac ſæpe id facit, cum idoneos ad excernendum meatus, ceu canales quoſdam nanciſcitur. Sed cum non ſemper tales inueniat, in propinqua ſparia pus propellit: quæ ſi ſint exigua, eorum integumentum erodit, ac ſedem, quæ illi ſubeſt, amplificat. ex his igitur ſuppurationibus illas leuiores eſſe planum eſt, quæ foras, & non intro uergunt: atque ex his, quæ non magnum occupant locum, nec late extenduntur, ſed ita contractæ ſunt, ut in faſtigium tendant, & coni figuram referant. hæ autem & robuſtas eſſe uires oſtendunt, quæ pus foras propellunt: & non magnam corporũ, quæ exedunt, partem corrumpunt. nunc uero ſiue in acutum faſtigiata, ſiue in gibbum ſubducta quis legat, nihil intereſt: ſiquidem eadem eſt utriuſque ſententia. G

Hec aiunt in v.l.inueniri.

Quæ uero interius rumpuntur,optimæ quidem illæ ſunt,quibus cum externa ſede nulla communicatio eſt: ſed contrahuntur,nulloque dolore affligunt: omniſque exterior locus concolor apparet. 41

Huiuſmodi ſuppurationes non abſolute ſunt optimæ: ſed optimæ ſunt earum, quæ interius exteriuſque rumpuntur: propterea quod illæ deteriores ſunt ijs, quæ foras prodeunt: nam illa eruptio in partes, quæ multo ſunt, quàm hypochondriorum cutis, nobiliores, efficitur. præterea intus ruptis non æque poſſumus medicamentum ad curandum idoneum admouere: & pus, dum per inteſtina euacuatur, ea mordet, abraditq;, ac dyſenteriam excitat. quod ſi forte per ieiunum, aut tenuia inteſtina comportetur, cibi in corpus digeſtionem uitiat: ſi uero per uentriculum, etiam concoctioni H incommodat. ex quo planum eſt, eas eſſe omnium peſſimas, quæ in utranque partem, tum internam, tũ externam rumpuntur: ita enim malum geminatur: nam nec ſedem, nec ullum uelut renutritionis initium natura habet, quo rupta poſſit reparare: & uelut in ſolo quodam firma iacere regenerandæ carnis fundamenta.

PVRIS OPTIMI NOTAE.

Pus optimũ eſt, quod album, æquale, leueque eſt, & quàm minime fœtidum: quod autem eſt huius maxime contrarium, id peſſimum eſt. 42

Eſt plane perſpicuum, pus debere eſſe minime fœtidum. fœtor enim exuperãs nõ cõcoctionis, ſed corruptelæ indicium eſt. debere præterea ipſum album eſſe, ſi eius ortum noris ex ijs, quæ alibi demonſtrata ſunt, intelliges. omnia autem omnibus in locis demonſtrare, nugantium potius, quàm docentium eſt. quæ autem ſunt in alijs demonſtrata libris, hæc ſunt: libro de facultatibus naturalibus, unam ipſarum alteratricem eſſe, quæ alimentum in uentriculo, atque iecinore concoquit: ut in iecore conuertat in ſanguinem: in uentriculo uero ſuccum ex alimẽto ſanguini faciendo accõmodatũ gignat:

Auic.l.4.f.3.t.1.c.23.p.846.D.

A gignat præterea singulas animalis partes in suam naturam succum ipsis proximum conuertere: ultima
enim concoctio appositione, assimilationeq; nutrientis cum eo, quod alitur, perficitur. quam ob rem
perspicuum est, multo ante tempore præparari illud oportere, quo hæc fiat similitudo. dictum autem
etiam in libris de semine est, in uasorum tunicis, a quibus testes nutriuntur, sæpenumero sanguinem iã
ante in semen commutatum aperte uideri. neque enim uerisimile est ipsas tunicas uasorum ulla alia re
nutriri. quem sane humorem Medici quidam [illegible] uocant: & ideo semen ipsum [illegible] nominant: illi
præsertim, seminis nomine non corpoream substantiam, sed eius uim appellãt. iam uero inflammatio-
nes quoque excitari, sanguine in partes inflammatas decumbente ostendimus: qui quidem primũ ip-
sa solum uasa repleat, ac distendat: mox uero adiacentes sedes inanes, quæ singulis in partibus mul-
tæ, exiguæque sint, occupet: ut in libro de tumoribus præter naturam ostensum est: & de eadem re in
libro de inæquali intemperie disseruimus. atque is quidem sanguis qui particulis inflammatis per exi-
guas particulas dispersus est, redire amplius in pristinam naturam non potest: utpote qui extra sua ua
sa sit: immutatur uero, ac putrescit non secus, quàm reliqua omnia, quæ alieno in loco uehementius
incalescunt. quare si natiuus calor a propria temperie plurimum recesserit, sanguis, ut in corpore inani
mo, computrescit. sin autem uim adhuc aliquam seruet, mista quædam sanguinis mutatio efficitur, par
B tim a causa quæ secundum naturam est, partim ab ea, quæ præter naturam aduenit: quæ ut putrefacit,
sic quæ secundum naturam est, concoquit. utrauis autem earum fuerit superior, ex illa necessario indi-
cia & in colore, & in odore, & in consistentia consequentur. ex his igitur, quæ, ut dixi, in alijs sunt de-
monstrata commentarijs, consequens est, ut sanguinem in pus recte mutatum, ratione inuestiges: ac
primum quidem ipsum non computruisse: sed potius concoctum esse: deinde uero, licet notæ quædã
putredinis præter naturam in eo appareant, leues tamen eas esse: & ut Hippocrates ait, quàm mini-
me foetidum sit: nam quod ipse ait, quàm minime, significat, quàm paucissimum. ad hæc uero color de-
bet esse seminis similis, albus nimirum, non tamen exquisite, qualis niuis color est: siquidem natura
colorem solidorum corporum eis inducit: sed semini exquisitum, puri uero, modicũ: propterea quòd
in semine nulla præter naturam causa mista est: in pure autem, ut non semper æquale est, sicut diximus,
ita certe aliquid prorsus mistum est, cum sanguis extra sua uasa prodierit. hæcque causa est, cur & se-
men, & pus alba fiant: nam & ipsum pus solidis corporibus quodammodo simile redditur: quæ sunt,
22 tunicæ uasorum, nerui, ligamenta, membranæ, chartilagines, atque ossa. eandem quoque ob causam
A.l.1.f.2.d.3. candidum est, quod in urinis subsidet: habet enim similem puri originem: nempe illius, & humorũ,
c.6.p.101.A. qui secundum naturam sunt, mediam: quicquid enim alimẽti, dum sanguis efficeretur, naturæ actio-
C nem effugit, id in urinis subsidet: non immutatum quidem a natura, ut sanguis, neque tamen, ut pus,
causæ, quæ præter naturam sit, in suo ortu particeps effectum.

GALENI IN PRÆSAGIA HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SECVNDVS.

De aqua inter cutem.

I
A.l.3.f.14.2.
3.c.5.p.590.F

D OMNIS *aqua inter cutem, quæ ab acuto morbo cœpit, mala est: nam neque febrem discu-
tit, & uehementem quoque dolorem affert, & mortem. incipit autem magna ex parte ab
inanibus, & lumbis; interdum uero a iecinore.*

Huius libri initio dixerat, in acutis morbis sic considerandum esse, in pri-
mis an ægri facies sit sanorum faciei similis: ex quo nonnulli existimarunt
non solum de mortifera facie quæ in acuto morbo sit, sed etiam de ijs omni-
bus, quæ deinceps sequuntur, ei esse orationem institutam: qui quidem non
legerũt id, quod ipse sub finẽ libri scripsit his uerbis: Hæc a me de acutis mor
bis, deque alijs omnibus qui ab illis oriuntur, dicta sunt. constat tamẽ, ipsum de suppurationibus locu-
tum esse, non ijs solũ, quæ uigesimo die rumpi solent, sed quæ ad trigesimum usque, & quadragesimũ, &
sexagesimũ perueniunt. itemque ante de ijs morbis disseruit, qui ad quadragesimũ usque diem produ-
cuntur, ubi ait, existimandũ autem est, facilem spirationẽ in omnibus acutis morbis, quibus iuncta fe-
bris est, quique intra quadraginta dies iudicantur, ualde magnam uim ad salutem obtinere: ac nunc
quidem plane indicat, se non de omni aqua inter cutem, sed de ea, quæ ab acutis morbis originem
ducit, uerba facere. quinetiam deinceps de purulentis, ac tabidis, atque etiam de quartanis
disseret, quos morbos nemo est, qui non diuturnos esse fateatur. itaque omnem, quæ ex acuto
morbo existit, aquam inter cutem esse malam dixit, quod neque febrem discutiat, & dolorem afferat.

eius uero ortum etiam ostendit, dum iecur nominatim memorauit, & partes quæ inanibus alui spatijs E continentur, ut lactes, ieiunum, & tenuia intestina, uno communi uocabulo complectitur: uerisimile enim est, omnes eas partes κενεῶνας appellari, quæ inter extremam thoracis costam, & coxendicis ossa continentur: siquidem tota illa regio inanis uidetur, si eam tum inferioribus, tum superioribus, utrisq; osseis, comparaaris. est uero etiam tota illa pars flaccida: nisi quis paulo ante cibo, potioneq; se expleuerit: ac poeta, ut ego quidem puto, has partes flaccidas appellat. communis autem omnis aquæ inter cutem ortus inde extat, quod officium in sanguine efficiendo positum uitietur. ut enim cibi in uentre concoquuntur, sic alimentum, quod in uentriculo iam concoctum est, in iecore, uenisque concoquitur. immo uero, ut in uentriculo plus, minusve concoctio uitiatur: ita etiam in iecore: nam ut uenter, sic etiam iecur modo per se primum, modo ex consensu cum alijs partibus afficitur. perspicuũ aũt est, quæcunque se mutuo afficiunt, ea uel propter uicinitatem, uel quod magna inter ea per uasa, neruosq; necessitudo intercedat, affici. sic autem iecur cum liene uẽtriculo, & intestinis per uenas magnas connecti uidetur: atque etiam illis esse tam uicinum, ut quædam tangat, quædam uero propemodum ipsum attingant. Sed Hippocrates non fecit lienis mentionem, propterea quod oratio est ei de acutis morbis instituta. apparet tamen si hoc uiscus in longis morbis scirrosa aliqua affectione exceptum sit, ipsum quoque iecur similiter afficere: atque eius occasione aquam inter cutem in corpore uniuerso concitare. iecoris uero & ilium meminit, & aquarum inter cutem, quæ ab illis exoriuntur, differentias docet: quod ex sequenti oratione planum erit. F

Quibus autem ab ilibus, lumbisque aqua inter cutem initium sumit, ijs pedes tument: fluorq; diuturnus inducitur, qui neque ilium, neque lumborum dolorem soluit: neque uentrem subducit. 2 Auic. ibid.

Communis est omnium hydropum, tumor pedum: quod nimirum euenire etiam illis ait, qui uitio iecoris in morbũ inciderunt. & item si a liene malum oriatur, & uno uerbo in omnibus alijs idem scimus contingere. alui autem profluuium peculiare est ei aquæ inter cutem, quam ilia ieiuno intestino & lactibus inflammatione laborantibus excitarunt: his enim maxime imbecillæ sunt uenæ, quibus iecur alimentum ad se trahit: ut nec uisceri ad digestionem subseruiant, nec alimentum in ieiuno, tenuibusque intestinis immoretur: quæ sane imbecilla si alimento grauata sint, id totum deorsum statim propellunt, hæcque profluuij uentris est causa. quinetiam corrumpi alimentum, & plurimũ excrementi biliosi coaceruari propter partium inflammatarum caliditatem, uerisimile est. quam etiam ob rem intestina uehementer mordentur, & ad eorum, quæ ipsis continẽtur, excretionem irritantur. atq; hæc rursus altera est alui profluuij causa. Sed merito dixit, ipsum nec dolores sedare, neque uentrem G subducere: hoc est neque euacuare, neque contrahere uentris tumores. quibus etiam uerbis ostendit eos, qui ita affecti sunt, cum dolore alui excrementa reddere, & imum uentrem totum intumuisse: dolores enim & propter inflammationes, & propter morsus excitari necesse est. uentrem autem totum intumescere, quod intestina sint flatuosi spiritus plena: quem uerisimile est a cruditatibus oriri. quod autem intus non maneat, infirmitas contentricis intestinorum facultatis causa est.

Si uero a iecore oriatur, tussis, eiusque cupiditas infestat: sed nihil notabile excreant: pedes tument; uenter non deijcit, nisi dura quædam, & coactus: & circa uentrem tumores oriuntur, qui tum dextra, tum sinistra parte consistunt, & desinunt. 3 Auic. ibid.

Appellauit cupiditatem propensionem, quam illi ad tussim habent; & ad quã, ut aduersus symptoma, irritantur: sed confestim, uix tussire aggressi, cessant: iecoris enim moles septo transuerso incumbens, pulmoni angustiam parit. cum autem affectio uera illi angustiæ similis sit, qua pulmo inflammatione exceptus, & destillatione ex capite pressus afficitur, ideo fit, ut ad tussiendum illi quidem excitentur, ea spe ducti, ut eo quod molestum est, uacuato, angustiæ medeantur: sed protinus ut cœpere, desistunt: suamque affectionem experientia docti accuratius cognoscunt, seque frustra in eam H spem uenisse, intelligunt. quinetiam natura ipsa per se tussim, inducit, ut pulmonis obstructiones expurget, licet nos tussire non cupiamus; idque adeo, ut sæpe difficile sit resistere, &, ne id fiat, prohibere. nunc igitur cum ob angustiam ad tussim ægri frustra compellantur, tanquam malum aliqua ex parte leuaturi: tamen facultatis naturalis auxilio destituti, statim cessant. hinc ita affectis tussiendi cupiditas accidit, sed eos res confestim destituit: quippe qui nihil notabile expuant: sed quantum modo serosi, tenuisque humoris ex uasis serosum sanguinem continentibus, in asperam arteriam, instar sudoris cuiusdam, exprimitur. his igitur notis, qui uitio iecoris aqua inter cutem laborant, a prædictis distinguuntur: itemque paucitate, & ariditate eorum, quæ infra deijciuntur: irritantur enim illi, cum uel intestina, uel lactes male afficiantur: at in ijs, in quibus iecur aquam inter cutem excitauit, cum hæ partes male affectæ non sint, nec corruptum sit alimentum, nec membra, ut pote quæ ualeant, ab eo grauentur, uenter non fluit: sed illic diutius alimenti reliquiæ immorantur: eæque partim ad intimas peritonæi partes transmittuntur, partim uero ab inflammatione iecoris aduruntur. porrò uniuersa cutis, quod pituitoso sanguine alatur, tumet, ac si digito eam comprimas, statim cauatur: & non ita multo post ad pristinam æqualitatem redit: quod tamen non statim, ut ex acuto morbo

in hydropem

A in hydropem mutatur, accidit; sed pedes primum, utpote qui a partibus calidissimis longissime absunt, intumescunt: tum uero subrepens malum, totum etiam uentrem simili affectione occupat: ut si digito tumorem comprimas, locus ipse cauus, ac pene defossus uideatur: deinde paulo post in pristinã sedem reuertatur. quod in causa fuit, cur Hippocrates dixerit, circa uentrem tumores oriri, qui consistant, & desinant. quanquam hoc potest etiam de primo ipsorum ortu dictum esse: nam cum incipiũt, plerunque considunt, ut plane desijsse uideãtur: deinde uero iterum exurgunt, rursusque considunt: atque iterum postea renouantur: progressu tamen temporis permanent, nec amplius desistunt. quam ob rem differunt ab illis, qui ab ilibus excitantur, quod ab humore pituitoso, non autem a flatuoso spiritu, sicut illi, procreati, compressu excauentur.

4 *Si caput, manus, ac pedes frigeant; uentre, lateribusque calentibus, malum est.*

Auic. l. 4. f. 2. t. 1. c. 48. p. 824. F. In longis morbis, præcipue hiberno tempore, & senibus, non solum in principijs accessionum, quas *ἐπισημασίας* nominant; uerum etiam cum morbus intermisit, si extremæ corporis partes, quæ suapte natura carnis expertes sunt, & longissime a uisceribus absunt, refrigerentur, mirum uideri non debet: sed cum hoc in libro de morbis diuturnis non agatur, necesse est, in acutis morbis hasce partes refrigerari propter affectionem, prope dixerim, illi contrariam, quæ in morbis diuturnis tale symptoma inducit: nam in illis natiuus calor propter imbecillitatem ad ultimas usque animantis partes peruenire non potest: in acutis uero, ob magnitudinem inflammationis, quæ uiscera obsidet, parum sanguinis in totum corpus permeat. plurimum uero in partibus inflammatione affectis intercluditur. itaque mediæ corporis partes, ut thorax, & uenter, admodum calent. interdum tamen in ipsis etiam acutis morbis accessio cum rigore & refrigeratione tanta inuadit, ut non solum extremæ corporis partes, sed ipsa quoque thoracis, uentrisque cutis frigida reddatur. uerum hæc nihil in uisceribus uitij significat. si uero partes, quæ circa latera, uentremque sunt, calidæ permaneant: uel etiam si, quam earum natura solebant, calidiores fiant, extremæ autem corporis partes algeant, magna inflammatione obsideri uiscera, indicium est. sed melius fortasse est, ut quod Hippocrates dixit, uentre lateribusq; calentibus, sic accipiamus, ut hæc multo calidiora esse intelligantur, quàm cum statum naturalem seruarent: cuiusmodi febrem illam esse nouimus, quæ lipyria nominatur.

5 *Optimum uero est, ut totum corpus calidum, & molle æqualiter sit.*

Cum pessimum esse morbi statum dixerit, in quo mediæ corporis partes calidæ sunt, & extremæ frigent: nunc ei optimum qui nobis contingit, ex altera parte opponit: in quo totum corpus æqualiter calidum, & æqualiter molle, sit: nam quod dixit æqualiter, est utriusque commune. est autem æqualiter calidum corpus etiam in ardentissimis febribus: sed in illis affectionibus non molle, sed mordicans, & aridum apparet. at si simul & calidum, & molle æqualiter sit, corpus optime constitutum esse indicat.

6 *Oportet autem eum, qui laborat, facile conuerti, & in assurgendo alacrem esse.*

Totius præsagitionis eorum, qui ex morbo uel mori, uel euadere debent, caput est, magnitudinis morbi cum ægroti uiribus comparatio: nam si maior morbus sit, æger omnino morietur: si sit uiribus ægri inferior, non interibit, modo nulla in re peccet. quod caput ipse illo etiam aphorismo persecutus est, cuius hoc est initium, coniectandum uero est, an æger ea uictus ratione ad morbi uigorem usq; sufficiat. hæc igitur prognosticæ contemplationis summa est. cum autem uirium sint tria genera ex tribus orta principijs cerebro, corde, & iecore, eatũ tum firmitatẽ, tum infirmitatẽ ex cuiusq; actionibus cognosces. actiones aũt, quæ ab eo principio, quod in cerebro est, proficiscũtur, partim principes sunt, quæ in memoria, & rõcinatione uersantur: partim ministræ, quæ in sensibus, & ijs motionibus quæ appetitu cientur, consistunt: ab eo autem, quod in corde est, emanant motus arteriarum: ab eo, cuius iecur sedes est, illæ, quæ ad sanguinem, humoresque pertinent. cum igitur in hæc capita distributa sit prognostica contemplatio, ad quod genus singula signa, quę Hippoc. tradit, referantur, uidendum est: uelu

Auic. l. 1. f. 1. d. 6. p. 47. c. 1. C.

D ti hoc, quo de nunc agitur, eum, qui laborat, facile conuerti: & dum assurgit, sibi alacrẽ uideri. sunt enim hæ notæ facultatis, quæ appetitu corpus mouet. nec uero hic quicq̃ interest, siue ex appetitu, siue ex instituto, siue ex uoluntate dicere. erant autem eiusdem generis illa quoq;, quæ de decubitu supra dixit, quorum initium fuit, ceterum Medicus debet ægrum in dextrum, sinistrumve latus iacentem deprehendere. ostendit enim, hũc decubitum, sicut etiam rectum, fieri musculis officio fungẽtibus: eumque *τόνον* id est firmum nominare solent: deque eo plura diximus in libro de motu musculorum. Diocles quoque scriptum reliquit, corpora animantium ex ferente, & eo, quod fertur, constare: ac ferens quidem uis est; corpus uero, quod fertur. quemadmodum igitur illi, qui onus gerunt, uel oppressi pondere, uix mouentur, uel leue esse ducentes, sine molestia ferunt, sic etiam affectæ uires sint, si robustæ sint, corporis pondus facile sustinent, ut corporis motiones nihil offendantur: si infirmæ sint, oppressæ pondere, partes corporis uix subleuent.

7 *Sin autem tum reliquum corpus, tum manus & pedes graues esse uideantur, maius periculum est.*

Cum uoluntarias obire actiones æger uult, tum partium grauitas se illi indicat: ac crurum quidem, cum surgere cupit, aut ambulare, aut ipsa etiam, dum iacet, transferre: itemque manuum, cum accipere aliquid, & dimittere, & mouere loco tentat: eodemque modo & colli, & spinæ, dum corpus in alium habitum per has partes uertere conatur. præcipuum autem, maximumque imbecillium ui-

rium argumentum est, partium grauitas: non omnium tamen, ut ante dictum est, sed earum solũ, quæ in neruis, musculisque continetur. E

Si uero præter grauitatem, ungues, digitique liuidi sint, mors est continuo expectanda.

Est a nobis alibi demonstratum, quemadmodum facultates, quæ animal gubernant, simul intereãt: &, quemadmodum usque dum earum aliqua seruetur, eatenus homo quoque prorsus uitam ducat. itaque cum Hippocrates exolutæ uirtutis inditia exposuerit, qua musculi mouentur, nunc peculiares alterius facultatis extinctæ notas illis adiungit: liuor enim calorem innatum, qui a corde manat, extingui significat: quam ob rem ex liuore, qui ad corporis grauitatem accedat, non simpliciter mortem portendi dixit, sed confestim: idque sine mora futurum: quod signa utriusque facultatis intermorientis appareant. Auic.l.4.f.2.t.1.c.24.p.821.B.

9 *Pedes autem ac digiti penitus nigri minus perniciosi sunt, quàm liuidi: sed alia quoque signa considerare conuenit. nã: si æger facile malum ferre uideatur, & signum aliquod salubre etiam appareat, morbum in abscessum uersum iri spes est ex quo incolumis quidem homo euadet, sed denigratæ corporis partes decident.* Auic.l.4.f.2.t.1.c.48.p.824.F.

Non erat dicendum, minus perniciosos esse, quàm liuidi sint, sed interdum, nullo modo; interdum uero maxime perniciosos. quod forte ignorasse Hippocratem quispiam suspicabitur, quia non proprie usus dictione est: sed addita mox distinctione, cum utrunque eorum, quæ dixi, docuerit; planum F est, cognitam ei ueritatem fuisse, ipsum tamen non accurate esse locutum: nigrescit enim pars aliqua interdum, quia in eam materia decumbit; interdum uero quia in ea calor extinguitur. quod ut cognoscatur, aperte indicauit: nam si æger facile malum ferre uideatur, hoc est, si æger facile toleret; ac simul aliud quoddam salutare signum adsit; defluxio est: sin contra, intermortuam partem esse, indicio est.

10 *Testiculi, pudendaque retracta, uehementes dolores, ac mortale periculum significant.* Auic.l.4.f.2.t.1.c.46.p.824.F.

Hæ partes in ijs, qui dolore uexantur, non secus, quàm in morientibus conuelli uidentur: neque id sine ratione fieri: cum enim iam uitalis facultas deperit, nec potest se ob eam causam ad extremas corporis partes extendere, sed perturbata se ad suum principium recipit, necesse est partes quoque unà cum ipsa facultate intro se referre, & ad medias corporis partes adiungi. ac dolores quoque efficere, ut facultas in se ipsa contrahat, iam sæpe didicimus: ut merito etiam ob dolorem partes ad suum principium retrahantur.

DE SOMNO.

11 *Quod autem ad somnum pertinet, inire eum oportet eodem modo, quo per naturam consueuimus: ut interdiu quidem uigilemus, noctu dormiamus. id si contra fiat, malum erit: sed minimum in commodi attulerit somnus, qui matutino tempore ad tertiam diei partem, deterior uero erit, qui ab eo tempore inuadit.* Auic.l.4.f.2.t.1.c.46.p.825.A. G

Non solum recte de signis, quæ ex somno sumi possunt, pronunciauit, sed etiam ipsorum causam adiecit: ut causam omnium eorum, quæ prosunt, ad naturalem habitum referat: contraria uero ideo damnet, quod præter naturam sint. eadem quoque consuetudinis est ratio: quod enim consuetum est, id bonum: quod præter consuetudinem est, id malum censetur. sed temporibus Hippocratis nõ erat aliud secundum naturam, & aliud ex consuetudine. nunc uero cum in alijs quibusdam, tum in somno præpostere diuites agunt: siquidem interdiu dormiunt, & noctes uigilant. ergo in eis, ut qui præter naturam uiuere consueuerint, non uera est hæc Hippocratis sententia. consuetudo autem, his quidem temporibus, non modo in fœminis diuitibus, sed uiris etiam plerisque maioris est, quàm natura, momenti. Auic.l.1.f.3.d.2.c.9.p.138 C.

12 *Pessimum autem est, si somnus neque noctu, neque interdiu accedit: id enim ob dolorem, laboremque accidit: aut delirium futurum significat.*

Neque dies, neque noctes dormiunt, qui dolore, laboreq; aliquo confligtantur, quique delirare incipiunt: nam & delirium, ob siccum cerebri temperamentum, excitare uigilias solet.

DE ALVI EXCREMENTIS.

H

13 *Optimum excrementum est, quod molle, concretumque est, eodemque fere tempore redditur, quo quis in secunda ualetudine assu euit; & modo conueniens ijs, quæ assumuntur: talis enim deiectio uentrem inferiorem ualere declarat.* Auic.l.2.f.2.d.3.c.13.p.104.F.

Optimã deiectionẽ a cõsistentia, quãtitate, ac tempore, quo reddi solet, dijudicat: pessimam uero nõ ab his solum, sed notas etiam a colore, & odore, & sono, quẽ inter excernendũ emittit, adiecit. naturalẽ igitur cõsistentiam habẽt ea excrementa, quæ nec prorsus dura sunt, ut lapidea: neque ex toto liquida, ut diffluere possint: sed eatenus mollia, quatenus adhuc concreta permaneanr. copia uero ingesto cibo proportione respondeat: tempus, quo fit euacuatio, ægro consuetum sit. adsint præterea & color, & odor, quales secundum naturam esse solent. quod ipse non adscripsit, quod ex ijs, quæ præter naturam dixit, hoc quoque possis intelligere: est enim eius consuetudo, ut sæpe ostendimus, contrarijs indicare cõtraria, quorum nomina prætermiserit. ceterum dixit, uentrẽ inferiorem ualere, facta cũ thorace cõparatione, ut nomine inferioris uẽtris & uẽtriculũ, & ieiunum, & reliqua intestina omnia accipiamus. non tamen contraria deiectio statim indicabit ipsum præter naturam se habere: idq; nec ipse dixit, nec alioqui uerum est: siquidem ualere uenter inferior potest, & tamen a iecore, aut splene aliquid in ipsum confluere, a quo non modo naturalis color, sed etiam consistentia, odorq; deiectionum immutetur: quin & copia eorum quandoque uariabĩ admistis alijs, qui fluãt, humoribus:

ac ne

A ac ne tempus quidem deijciendi consuetum seruabitur. deiectio igitur, quæ sit naturali quamsimillima, non modo uentrem inferiorem ualere indicat, quod ipse dixit: sed etiam nihil a prædictis uisceribus in ipsum confluere: quæ uero contra naturam est, significat quidem interdum uentrem solum pati: sed sæpe etiam humorum aliunde illuc confluentium notas habet: atque eas quidem multiplices, propterea quod iecur non sua modo excrementa, & ichores, & humores, quos præter naturam continet, in uentrem demittit, sed uniuersi etiam corporis: nam per ipsum uenter est omnibus corporis partibus annexus: ac per ipsum omnia illarum excrementa recipit: quæ in ipsum decumbunt quandoque totum corpus: quandoque uero unam, aut duas, aut plures simul partes expurgantia: sæpe uero tanquam symptomata quæ uel totius corporis, uel partis alicuius, aut etiam plurium affectiones indicent. animum igitur ijs, quæ deinceps de illis differit, adhibeamus.

14 *Si liquida deiectio sit, eam sine stridore, nec cumulate, & paulatim descendere expedit. frequens enim desidendi labor uigilias inducit. cum uero affatim sæpeque æger deiicit, ne animus eum deficiat, periculum est.*

Auic. l. 1 f. 2. d. 3. c. 13. p. 104. F.

Constat inter omnes, liquidam deiectionem fore, uel quod ex uentriculo in iecur non sit facta digestio: uel quod aliquod excrementum a iecore, aut liene in ipsum confluxerit. sed id commodum esse B potest, si iecur, aut lien, & uniuersum corpus per iecur expurgetur: non commodum uero, cum symptomatis rationem subit, quod digestio probe facta non sit: uel quod humores, qui a iecore in uentrem dilabuntur, aliquo uitio teneantur. hæc dignosces, si non stridear, quod ipse dixit τρίζειν, quod cum σ, & sine eo scribitur: estque uerbum, utrouis modo scribatur, a sono, qui editur, effictū. itemq; si nec cumulate, & paulatim descendat: nam quæ sic exeunt, symptomatis habent rationem. quæ uero longiore spatio temporis interiecto affatim excernuntur, sæpenumero sunt bonæ deiectionis notæ: cum natura ea, quæ copia & qualitate superflua sunt, eijcit: aut totum animal, aut unam eius partem euacuat, atque expurgat. uoco autem euacuationem eorum, quæ familiaria sunt, ubi copia exuperent: purgationē uero eorum, quæ sunt aliena qualitate. his autem deiectionibus alia quædam comitantur. quorum ipse fecit mentionem, cum ait, Frequens enim desidendi labor uigilias inducit. ac ne multum quidem sæpe excernere cōmendat, quod ea ratione uires dissoluātur: raro enim huiusmodi excretiones bonæ sunt: quippe cum eis non secus, quàm immodicis, licet criticæ sint, sanguinis eruptionibus, uirium exolutio, quæ bona non est, adiuncta sit.

Auic. l. 1 f. 2. d. 3. c. 13. p. 103. C.

15 *Sed bis, aut ter interdiu, & semel noctu pro copia eorum, quæ assumuntur, deijcere oportet: sed mane quidem subeat plurimum, ut homo consueuit.*

C Hoc etiam ante docuit: sed melius fuisset, ipsum de ijs, quæ critice illa quidem, sed affatim excernūtur, hoc loco dixisse idem, quod ego modo commemoraui. nec probo, quod scripsit, bis, aut ter interdiu, & semel noctu, & quæ deinceps subiunxit, quia superuacaneum id fuit: satis enim fuerat dicere, ut homo consueuit: quod in fine orationis posuit: quod quidem in quibusdam libris cum uerbo ὑπιέτω, in alijs uero, sine eo scriptum inuenitur hoc modo: Sed mane plurimum, ut homo consueuit. sed siue hoc, siue illo modo scribas, nihil interest: seruatur enim utrouis modo, optimum id esse, quod fuerit consuetum maxime.

16 *Cum morbus ad crisin uenit, quod descendit esse crassius oportet.*

Crassius nimirum redditur id, quod aquosum, dilutumque est, non quod crassum, durumque erat. itaque de ijs loquitur, qui in morbi principio liquida deijciunt. est autem hoc priscæ breuitatis, præcipue uero Hippocratis proprium, ut quæ nominatim non expresserit, ex oppositis quādoq; significent.

Sitque id subrufum, nec fœdi multum odoris.

17 Hæc in principio dicta esse oportebat, cum de alui excrementis differuit his uerbis, optimum excrementum est, quod molle, concretumque est, eodemque fere tempore redditur, quo quis in secunda ualetudine consueuit: & modo conuenit ijs, quæ assumuntur: sitque subrufum, nec fœdi multum odo D ris: quo & consistentiam, & copiam, & tempus excretionis, & item utranque qualitatem, tam quæ aspectu, quàm quæ odoratu discernitur, simul definiret: planum enim est, & inter omnes medicos cōstat, excrementum, quod secundum naturam est, subrufum esse, cum bilem, quæ a iecore in uentrem confluit, qualitate moderatā, & quantitate exiguam excipiat: nam si bilis mera, copiosaque effluat, flauum, aut rufum efficit. quod si nullo modo ad intestina comportetur, id quod descendit, album erit, ut in ijs, qui regio morbo laborant, conspicitur.

A. l. 1 f. 2. d. 3. c. 13. p. 104. D

Lumbricos etiam teretes cum excrementis sub indicationem descendere, idoneum est.

18 Cum natura hos quoque cum alijs excrementis deorsum pellit, melius est, quàm si per superiora reijciat: & simul cum alijs appareant, ut symptomata. sed differentiam omnium eorum, quæ critice apparent, in libris de crisibus copiosius exposuimus.

19 *In omni autem morbo uentrem mollem, & modice altum esse expedit.*

Molle opponitur intento, aut pleno: modice altum absumpto: ut primum eorum, quæ uentre continentur: alterum autem uentris ipsius habitum indicet, perinde ac si ita dixisset: in quouis morbo uenter moderate uacuus: & sua substantia modice altus, nec nimis extenuatus esse debet.

Si quod descendit ualde aqueum sit, aut albidum, aut admodum pallidum aut spumeum, id omne prauum est.

20 Aquea deiectio cruditatis est signum: alba uero significat, ut ante dixi, pallidam bilim ex iecore

in partes

in partes ad uentrem pertinentes, non deſcendiſſe: quæ uero admodum habet eum colorem, quem χλωρὸν uocat, quoniam id nomen duorum colorum eſt, ut ante dixi, altera ſignificatione pallidam bilim copioſam eſſe admiſtam, altera uero, æruginoſam ſignificat: ſpumans uero modo ſpiritum flatuoſum humori ægre diſſolubili miſtum eſſe, modo caloris copiam indicat: ita enim etiam in rebus externis, ut in mari ob impetus uentorum: in lebetibus aliquid coquentibus ob caloris copiam, fieri animaduertimus. E A.l.1.f.2.d.3. c.13.p.104.D

21 *Prauum etiam eſt, ſi exiguum, glutinoſum, album, ſubpallidum, & leue ſit.*

Duplicem deiectionum ſpeciem hoc ſermone nos docet: quarum utraque ex colliquatione prouenit, ſed differunt inter ſe, quod exigua, glutinoſa, albaque deiectio fit, pinguedine a calore quidē igneo, ſed non admodum maligno colliquata: ſubpallida uero, & leuis fit ipſa quoque liquata pinguedine, ſed uel propter calorem multo uehementiorem, uel quod pinguedo ipſa uetus ſit, & ferme ſemiputris. nam non ipſa modo pinguedo exterior, ſed ſeuum etiam temporis ſpatio priſtinum colorem mutant, ſubpallidaque efficiuntur. quod ſi, quod deſcendit, propter æruginoſam bilim ſubpallidum ſit, (hæc enim altera eſt huius nominis χλωροῦ ſignificatio) erit uehementis colliquationis ſignum. ceterum leue eſt, quicquid extra corpus emittitur, uel quod æqualem concoctionem habeat, ut nulla eius pars naturæ alterationem effugerit: uel propter uehementem colliquationē, ut nulla materiæ, quæ illic ſit, pars F remanſerit, quæ affecta nō ſit. ut igitur omnia, quæ bona ſunt, meliora cenſentur, ſi æqualiter bona ſint: ita etiam quæ mala ſunt, deteriora ſunt omnia. ſi æqualiter huiuſmodi ſint: eorum enim utraque per ſe tota cernuntur, ut illa naturæ ornatum, hæc uero malitiæ turpitudinem oſtendant. ut uero glutinoſum aliquid ſæpe fiat, quod immodice ſit excalfactum, perſpicuum eſt. nōnunquam uero qualitas alimentorum tales ſuccos gignit: ſed hi, quoties ad excretionem mouentur, non ſunt exigui, quod autem glutinoſum exiguum excernitur, non eſt huius generis: ſed moderatis colliquationibus tribuitur. quanquam interdum uehemens etiam colliquatio deiectiones glutinoſas affatim reddit: ſed tales ſunt odoris prorſus fœdi: eoque a crudis humoribus, qui graueolentes non ſunt, diſcernuntur.

22 *Magis autem mortale eſt, quod nigrum, aut pingue, aut liuidum, aut æruginoſum, & mali odoris eſt.*

Quæ nigra deijciuntur, ab atra bili ſyncera inficiuntur: liuida autem, ubi modica, modiceque eis ad miſceatur: pinguia autem excernuntur, pinguedine ab igneo calore colliquata: fœtida ſunt putredinis indicia. A.l.4.f.2.t.1. c.95.p.830.D

23 *Varia excrementa longioris quidem morbi notæ ſunt, non tamen minus ſunt letalia: ſunt autem ea ramentoſa, bilioſa, ſanguinea, porracea, & nigra: quæ modo ſimul, modo particulatim egrediuntur.*

Varia deiectio multas eſſe affectiones indicat: quocirca tractu temporis ad concoctionem indiget. G A.l.4.f.2.t.1. c.77.p.820.D cum enim multæ affectiones ſint, ueriſimile eſt aliquas ipſarum eſſe diuturnas. ſin ſecus, at prorſus naturæ occurrunt: quæ ut contra multos pugnatura aduerſarios, plus temporis conſumat, neceſſe eſt.

24 *Optimum autem eſt, flatum ſine crepitu, & ſono emitti. quanquam præſtat ipſum cum ſono prodire, quàm ibi reuolui. tamen hoc pacto prodiens aut dolere, aut delirare ægrum indicat, niſi ipſe de induſtria flatum emittat.* A.l.3.f.13.t.1 c.17.p.519. B.

Sunt, qui nullo cum pudore flatus cum crepitu emittant: nonnulli uel mortem perpeti malint, quàm id facere: iſtos igitur, ſi quando multis audientibus crepitum emiſerint, ſcire conuenit, duorum alterum, aut non intelligere, quæ faciant: uel doloris magnitudine coactos, quæ nolint, efficere. quod uero ad eos pertinet, qui eos, qui adſunt, nihil omnino curant, exiſtimandum eſt, nihil incommodi ex flatu cum crepitu indicari: ſed tamen in eis quoque utilius eſſe, ut ſine ſono flatus exeat: ille enim flatuoſi ſpiritus copiam, aut inſtrumentorum anguſtiam omnino ſignificat. at cum ſpiritus copia non admodum magna eſt: inſtrumenta uero, per quæ excernitur, laxa plane ſunt, tum flatus ſine ſono emittitur.

25 *Hypochondriorum dolores, ac κυρτώματα, ſi recentia, ac ſine inflammatione ſint, murmur in ipſis excitatum diſſoluit: præſertim uero ſi cum ſtercore, urina, & flatu exierit. ſi uero ipſum cum non tranſierit, iuuat ſi ad infernas ſedes deuoluatur.* H

Appellauit hypochondriorum κυρτώματα, quæ ante œdemata uocauit: huiuſmodi enim ſunt omnes præter naturam tumores: qui ubi ſine inflammatione ſunt, flatuoſi ſunt: præſertim ubi recentes ſint. ait autem dolorem ſolui, ſi murmur in hypochondrijs excitetur: id enim nō modo flatus indicium eſt, ſed eum quoque humori, corporique ſolido miſtum eſſe indicat. itaque flatuoſus ille ſpiritus in flatum conuerſus ſiue deorſum excedat, ſiue non excedens ad aliquas partes inferiores deſcendat, hypochondrium utroque ſymptomate & dolore, & tumore liberat: ac multo etiam magis, ſi cum urina, ſtercoreque excernatur: ſiquidem huiuſmodi euacuatio nihil ſuperuacanei in hypochondrijs relinquit.

DE VRINA.

26 *Vrina optima eſt: in qua per totum morbi decurſum, donec indicatus ſit, ſubſidet album, leue, & æquale: ſecuritatem enim, & breuitatem morbi ſignificat, ſi uero intermittat, & modo puram urinam æger emittat, modo in ea quædam ſubſidentia ſunt alba, leuiaque, morbus erit longior, & minus ſecurus.* A.l.1.f.2.d.3. c.6.p.101.A.

Quemadmodum paulo ante dixi, unius facultatis, quam ipſe ſupremi principij dixit eſſe; egoque alibi in cerebro conſtitutam eſſe docui, robur atque imbecillitatem ex uoluntarijs actionibus cognoſci. ita nunc Hippocrates alterius naturalis facultatis ſigna partim iam expoſuit, partim uero hac oratione

A tione perſequitur.ea autem facultas,de qua nunc agi dico,alteratrix, concoctrixque uocatur. faculta-
tis igitur,quæ in uentre eſt,ſigna ex ijs,quæ aluus deijcit, quotidie cognoſcuntur: quæ in iecore, & ue-
A.l.1.f.2.d.3. s.2.p.96.c.1. D. nis eſt,ex urinis;quippe cum habeant ipſæ quoque euidentiſſimas notas concoctionis uel exquiſitæ,
uel imperfectę,uel penitus nullius , ut etiam in ijs , quæ ex uentre prodeunt , uſu uenit, prætcrea ut il-
linc externæ affectionis alterius ſigna quædam, ſic inde ſimul excernuntur. Hippocrates igitur docen-
di initium ſumpſit a ſignis concoctionis,quibus alia quoque deinceps ſubnectit:ſed nos de illis primũ
dicamus,quæ ipſe in propoſita ſententia prima ſtatuit:cum iubet,ea quæ ſubſident in urinis conſidera-
ri,an alba,leuia,æqualiaque ſint omnia:& an modo talia,modo diuerſa: id quod frequentiſſime contin
git.& quidam ſecundo die urinam,quæ reprehendi non poteſt,emiſit: qui ſequenti nocte aliam repre-
hendendã reddiderit:tum rurſus tertio die mane bonam,tum ueſperi, malam. quæ ſane urinæ aliquam
humorum,qui uaſis continentur,partem concoctam eſſe,& a natura ſuperatam: aliquam uero incoctã
atteſtantur.ſi uero inter coctas urinas nulla cruda inciderit,ea demum optima urina eſt . quare ſi ſubſi-
dentia habeat,ea perpetuo alba,leuia,& æqualia eſſe oportet:quæ,donec morbus diſcutiatur,ſimiliter
fiant:ſi non habeat,prorſus aliquam nubem candidam obtinebit.colore autem erit modice pallida ne-
ceſſario ; conſiſtentia uero,media inter tenuem,aqueam,& craſſam,qualis eſt ea iumentorum. ſed uri-
B næ,quæ nulla prorſus habent ſubſidentia,ab ijs emittuntur, qui ualde tenui uictu utuntur : quæ multa
A.l.1.f.2.d.3. c.6.p.101.A. habent,ab ijs,qui liberalius uiuunt:quæ exigua,ab ijs,qui moderate. præterea in biliosis morbis quod
ſubſidet magis flauum eſt:in ijs uero,qui ex crudis humoribus oriuntur,magis ad album uergit. porrò,
urinæ,quæ ex crudis humoribus gignuntur,copioſa habent ſubſidentia:quæ ex biliosis,aut nulla pror-
ſus,aut certe perexigua:ſed ſatis eſt,ſi ſuſpenſa quædam eis inſint.appello autem ἐναιώρημα , hoc eſt ſu-
ſpenſum,quod in urina craſſius,albidiuſque non in ſuperficie quidem,aut in fundo uaſis , ſed in medio
ſpatio,uel plane medium,uel magis ſupra,quàm infra pendet.hæc ego ἐναιωρήματα,hoc eſt ſuſpenſiones
A.l.1.f.2.d.3. c.7.p.102.E appellare conſueui:ab Hippocrate uero nubes quoque nominantur, quæ eandem proportionem ad
urinas habent,qua nubes ad aerem affectæ ſunt: ſiquidem illæ circunfuſo humore; hæ uero aere ſunt
craſſiores . ſæpe autem aliquid in urinis ſurſum aſcendit , quod ego nebulam appellare proptie ſo-
leo . hæc ergo primum intelligas , & memineris: deinde animaduerte quæ deinceps Hippocrates ſnb-
iunxerit:urina enim,quæ perpetuo habet ſubſidentia,qualia deſcripſit,ſecuritatẽ indicat, hoc eſt, mor-
bum periculo uacare,& ex toto diſcuſſum iri,& non amplius eſſe repetiturum declarat:ad hæc uero,ce
lerem fore ſolutionem,ut ſi primo die,& proxime eum ſequenti nocte, ac ſecundo etiam die , nocteq;
primi dierum indicantium circuitus,ſimilis perſeueret , morbus non ſit longius progreſſurus . hæc au-
C tem de ijs morbis enunciat,quibus iuncta febris eſt:non de ijs,qui ſine febte ſunt: uel in cerebro, & e-
ius membranis,aut in thorace pulmoneque conſiſtant,quod eos alijs indicijs,an ſalutares, breueſque:
an periculoſi,& diuturni ſint,cognoſcamus.cur autem quod in urinis ſubſidet, album eſſe oporteat, in
fine horum commentariorum,cum de pure agerem oſtendi.

27 *Si uero & ipſa ſubrubra,& quod in ea reſidet,ſubrubrum,leueque ſit,ea priore quidem diuturniorem, admodum tamen ſalutarem fere indicat.*

Cum ſerum ſanguinis cum urina excernitur,ea colore ſubrubra apparet: ac ſanguinis nõ probe con
fecti redundantiam ſignificat.itaque cum humot ille , qui omnium optimus eſt, redundet,ideo pericu
lum nullum ſubeſt : quia uero & humidior & ſeroſior eſt,idcirco concoqui debet: quare ſi maturatio-
nes ſpatio temporum ſiunt,non immerito huiuſmodi urina ſerius diſcuſſum iri morbum , quàm prior ,
indicat.

28 *Praua autem ſunt urinæ ſubſidentia,quæ parti farinæ craſſiori ſunt ſimilia:peiora, ſi ſquamulis:tenuia uero atque alba ſunt ualde uitioſa.his deteriora ſunt,in quibus quædam tanquam furfures reſident.*

Κρίμνα appellantur partes hordei reſiccati grandiuſculæ,reliquæ farinæ permiſtæ, quæ a mola confi-
ci diligenrer non potuerunt.quare ſi huiuſmodi ſubſidere in urinis uidebuntur , non bonum ſignũ erit:
D nam in farina craſſius id eſt,quod in ſubtiles admodum partes confractum non eſt: in urinis uero non
iam,ſiquid cibi unà cum teliquo digeſtum non eſt,durum adhuc remanet : ſed craſſo ſanguine nimium
aſſato, aut carnibus inæqualiter contabeſcentibus,eiuſmodi fiunt.inæqualiter autem id fit , cum quic-
quid carnis molle ac recens eſt , a febrili calore in ichorem reſoluitur:durum uero perinde ac quæ in
ſartagine torrentur,arefactum conſiſtit . primum enim noua,ac mollis pinguedo his in febribus colli-
quatur : tum durior,atque uetuſtior : poſt hanc noua,teneraque caro : deinde dura & uetus : ac poſtea
ſolidæ iam corporis partes:quibus rurſum inæqualirer contabeſcentibus , unà cũ urinis particulæ ſqua
mis ſimiles excernuntur.quam ob rem huiuſmodi urinæ deteriores ſunt ijs,in quibus quod reſidet, fa-
rinæ craſſiori ſimile tantum eſt.ſnnt autem alia quædam in urinis ſubſidenria tenuia, hoc eſt craſſitudi-
ne uacantia : & , ut ita dicã, ſpumæ ſimilia . ea protinus alba ſunt,propterea quòd multo magis , quàm
craſſa,circunfuſi aeris ſplendorem in ſe tota admittunt.hæc e ſpiritu flatuoſo ortum habent : qui cum
ſemicocto humorum excremento eſt indiſſolubili ratione permiſtus:quod enim appellare æquale con
ſueui,id proprium eſt eorum,quæ perfectam concoctionem adepta ſunt.id autem efficitur,cum uniuer
ſa ex ſimilibus inter ſe particulis conſtant:ſiquidem quod cum diuerſo corpore eſt miſtum, id partes
tum ſubſtantia,tum colore differentes habet.ex ijs autem,quæ inæqualia ſunt,peiora cenſentur ea,quę
exiguis particulis,quàm quæ magnis inæqualitatem habẽt.nam quæ magnis,magnum eſſe naturæ ro-
bur

bur oſtendunt:ac tantum,quanta eſt perfecte conſectæ ſubſtantiæ magnitudo: quæ paruis, uires a materia uinci declarant,& ueluti æquali pugna cum ipſa contendere:id quod omnium eorum,quæ inæqualia ſunt,commune eſt.differentiæ uero quæ ſingillatim in eis ſunt,ex bonitate concocti humoris,& uitio non concocti ſumuntur.poſt has tres ſubſidentium differentias,quartam commemorat,cum quædam quaſi furfures in urina reſident, quæ eſt, quàm tertia, deterior: quando quidem hæc, non ſecus quàm prima, & ſecunda calorem febrilem ardentem, & colliquantem eſſe indicat. eratque non quarta, ſed tertia ſtatuenda. E

29 *Nebulæ autem, quæ in urinis efferuntur, albæ quidem, bonæ ſunt; nigræ uero, malæ.*

Cum de differentijs eorum, quæ in urinis reſident, dixerit,ad nubeculas tranſit:quo nomine ſuſpēſiones in urinis intelligere ſe declarat uerbo, efferuntur, quod uſurpauit: quarū nigras damnari, planum eſt: ſiquidem nigror uel a uehementi perfrictione fit,quo modo ſanguis in grumos concretus, & quæcunque ex toto refrigerata pereunt,nigreſcunt uel ab immodico calore: ipſe enim etiam ſanguis exuſtus nigreſcit non ſecus, quàm alia omnia corpore: quique in æſtiuo ſole diutius uerſantur, nigri redduntur.

Quandiu autem rufa,tenuiſque urina ſit,morbum eſſe incoctum indicat.

Vrina naturalis modice pallida eſt, ut quæ ex humore concocto, qui modicum flauæ bilis accepit, F 30 A.l.4.f.2.t.1. c.79.p.818. E.
exiſtat.cum autem ea plus affluat,quàm par ſit,aut ſyncera admodum urinæ miſceatur, rufa urina efficietur.ſi ergo ad huiuſmodi colorem accedat etiam conſiſtentiæ tenuitas,incoctum eſſe morbum ſignificat: ut enim colore modice pallidam eſſe debere eam,quæ naturalis eſt, diximus, ita etiam mediocri conſiſtentia eſſe eam oportet:ut nec tenuis ſit,qualis aqua eſt,nec craſſa, ut urinæ iumentorum ſimilis uideatur.omnium autem urinarum naturam, differentiaſque in libris de criſibus expoſuimus.inde autem ea perdiſcat, qui præſagiendi cognitionis cupiditate ducitur. in interpretationibus autem hoc eſt nobis propoſitum, ut quæ obſcure dicta uideantur, declarentur:iudicare autem quæ uere,quæque falſo dicta ſint,& ſingulis demonſtrationes adhibere,non eſt neceſſarium.

Si uero & morbus longus ſit,& urina talis,periculum eſt, ne ſufficere æger poſſit,uſque dum concoctus morbus ſit. 31

Si longiore tempore morbus crudus permaneat, periculum eſt,ne æger moriatur: niſi natura ſit robuſtiſſima, qua morbo repugnet.quare perſpicuum eſt,id eſſe ad memoriam reuocandū,quod in aphoriſmis eſt conſcriptum,conſiderandum quantum ſit uirium robur:& quantam morbus concoctionem poſtulet: & an æger ad morbi uigorē hiſque poſſit ſufficere. † In lib. de atra bili cap. 8. ſic.ſi uero longo tēpore talis ſit, ut ad urina tota ſententia referatur.

Perniciosior autem urina eſt,quæ mali odoris,& aquoſa, & nigra, & craſſa eſt.

Aquoſæ urinæ tenuem habent conſiſtentiam,albumque colorem: ſummamque humorum cruditatem,& concoctricis facultatis imbecillitatem indicant.de fœtidis autem omnibus, nigriſque iam diximus. atque hæ tam per ſe,quàm cum alijs mortiferæ ſunt. de craſſis uero iure quæri poteſt, an eas quoque per ſe mortiferas eſſe exiſtimandum ſit,an cum præcedentibus & nigris coniungere eas oporteat. qua in re,quod nos diligenter obſeruauimus,afferemus:ut eis inductus quiſpiam, uerum cognoſcat, & meliorem explicationem ſequatur. urinas nigras, quo craſſiores ſint,eo deteriores eſſe obſeruauimus: craſſas uero,quæ naturalem colorem ſeruent, duplicem euentum habere: ut interdum ad perniciem, interdum ad ſalutem propinquam pertineant,ut etiam alia multa, quæ præter naturā ſunt: quod corpus illis expurgetur. craſſas autem ab ipſo dictas eſſe conſtat, quæ mirum in modum ſunt huiuſmodi:nam quæ ſunt naturalibus ſimpliciter craſſiores, eæ non prorſus mortiferæ cenſentur. G 32 A.l.4.f.2.t.1. c.91.p.831.A

In uiris autem & mulieribus nigra peſſima eſt: in pueris uero, aquoſa. 33

In omni ætate nigræ, aquoſæque urinæ pernitioſæ ſunt:ſed in ætate florenti inter pernicioſas primū locum tenent nigræ,in puerili uero,aquoſæ.eſt ante a nobis dictum, quæ ſunt naturalibus maxime cōtraria,ea eſſe pernicioſiſſima.in pueris autem non ita ſunt naturalibus urinis contrariæ nigræ, ſicut tenues: quod ipſi per naturam craſſas,& in quibus multa reſideant, meiere ſoleant: in ætatis uero flore tenuiſſimæ,& exigua habentes ſubſidentia emittuntur.quam ob rem in ea ætate pernicioſiſſimæ nigræ H ſunt.ſed in pueris alia etiam de cauſa pernitioſæ aquoſę cenſentur:cum enim in eis propter uim alteratricis facultatis omnia celerrime concoquantur, concoctiones autem craſſam reddant nō urinam modo,ſed etiam alui excrementa in ijs,quorum uentriculus recte concoquit,& ſputa ſimiliter in peripneumonicis,& pleuriticis,& pituitam in grauedine,ac deſtillatione,& ſordes in oculis,& pus in ulceribus ſit,ut ſi in pueris urina aquoſa appareat,ac talis diutius perſeueret,neque ullo modo in craſſiorem mutetur,mortiferum ſignum habeatur. A.l.1.f.2.d.3. c.2.p.97. B. A.l.1.f.2.d.3. c.3.p.98. C.

Qui urinam tenuem,& crudam diu reddunt,& reliqua ſalutaria ſigna ſunt, ijs abſceſſus in locis ſepto tranſuerſo ſubiectis expectandus eſt. 34

Hoc uerißime quoque ab Hippocrate dictum eſt: morbi enim, qui difficillime concoquuntur, utpote qui a craſſioribus, frigidioribuſque humoribus ortum ducentes, per abſceſſum plerūque iudicantur:quos uero calidus,tenuiſque humor excitauit, per euacuationem. itaque cum urina diu inconcocta manet,diſtinguendum eſt,an æger ferendo longo morbo poterit ſufficere,an per abſceſſum iudicabitur. diſtinctio autem alijs ſignis efficietur:pernicioſa enim mortem: mitiora, ſalutem indicant, abſceſſus uero in admodum diuturnis morbis ob refrigerationē, craſſitudinemq; materiæ, & imbecillitatem uirium, quæ longitudine morbi fatigatæ ſunt,in partibus inferioribus oriuntur: in acutioribus A.l.4.f.2.t.1. c.8.p.828.E. & 829.A. A.l.1.f.2.d.3. c.3.p.99.A.

uero,

A uero, secundum aures: quod in eis humores non ita crassi sint, copiosus uero sit calor, & uires sint firmiores, morbi, qui inter hos sunt medij, abscessus indifferentes excitant: nec in eis ex tempore conie ctura sumi potest, sursumne, an deorsum sint potius erupturi: sed id erit alijs signis discernendum.

35 *Si pinguedo telis aranearum similis supernatet, damnanda est: colliquationis enim est signum.*

Veluti in summo pinguis iusculi refrigerati supernatat quod a multis uetula nominatur, sic etiam in urinis, quæ ex colliquatione redduntur, de quibus ipse nunc locutus est, causamque subiunxit.

36 *Obseruandum quoque est, urinarum nubeculæ sursumne, an deorsum ferantur: earumque color æstimandus est. nam quæ deorsum tendunt, coloribus, ut dictum est, prodita; bonæ sunt atque laudantur: quæ uero sursum attolluntur cum antedictis coloribus, malæ uituperandæque sunt.*

Vt, quæ a me sæpenumero in libris de crisibus ἐναιωρήματα appellatæ sunt, ipse uocare nebulas consue uerit, hac etiam oratione non obscure declarauit. ipse tamen alio in loco dixit, ἐναιωρήματα γονοειδῆ, hoc est pendentia genituræ similia, ut duorum alterum dicendum sit, aut ἐναιώρημα esse cuiusdam generalioris rei nomen, quæ res in nubeculas, & alia genituræ similia diuidatur: aut ne nubeculas quidem ab ipso ἐναιωρήματα appellari. ceterum omnia, quæ in urinis deorsum feruntur, tanto esse meliora, quanto ma gis deorsum subsederint, supra uidemur innuisse, cum diceremus, cum eis spiritum flatuosum quan-

A.l.1.f.2.d.3. c.74.p.102.E B doque esse permistum. itaque quod perfecte concoctum, secretum, æqualeque est, & similibus inter se particulis constat, id quia flatus expers est, ideo in fundum urinarij uasis descendit: quod uero natu ram aeriam, uaporosamque admistam habet, id ab illa leue redditum, pro modo eius rei, a qua subleua tur, sursum magis, minusque fertur.

37 *Ne uero te fallat, si uesica morbo aliquo affecta, urinas eiusmodi reddiderit: cum hoc non totius corporis, sed ipsius mo do uesicæ indicium sit.*

Hoc etiam optime adscripsit, admonens nos eius, quod interdum in ægris non aduertimus: id quod etiam in alui excrementis obseruandum est: utrique enim excretioni commune est, ut hæc a toto corpore excrementa recipiant, & ab ijs partibus, per quas illa uacuantur. accidit autem, ut dum nos omnes ualemus, excrementa totius corporis per urinas expurgentur: partium uero earum quæ ad uentrē attinent, cum stercore descendant: cum uero male habemus, cum urinis prodire quædam, quæ uesicæ, renumque morborum indicia sint; cum stercore uero, quæ sint totius corporis. itaque non raro quæsitum est in ijs, qui purulenta minxerunt, unde pus ipsum ueniat. quod idem de urinis in quibus quasi squamulæ sunt, quæsitum est: & item de acribus, graueolentibus, ac biliosis: id enim plerunque uesicæ, renumque uitio contigit; plerunque autem totius corporis: hoc est facultatis in toto animali suc C cos concoquentis: cuius, ut ostendimus, ut focus ardens & fons est iecur. interdum tamen illa ipsa nul lo modo affecta, totum corpus per renes, uesicamque expurgatur. aut partium eius aliquarum excrementa quædam in uenas delapsa, purgato a renibus sanguine, simul excernuntur: sicut etiam abscessus multis in locis exorti per urinas excerni solent.

DE VOMITV.

38 A.l.4.f.2.t.1. c.78.p.828.E *Vomitus utilissimus est, qui maxime bilem, & pituitam mistam habet: nec admodum crassus est, nec copiosus: purior enim est deterior.*

Hoc etiam loco indicauit, quid purum uocet, cum ei mistum opposuerit: quanquam satis per se nota est huius nominis significatio: uinū enim purum esse dicimus, cui aut nulla, aut certe exigua aqua mista sit. & alia etiam omnia & sunt & a nobis pura dicuntur, cum ipsa per se alijs non sunt mista naturis. flauam ergo bilem interdum uidemus & uomitu, & aluo deijci crassam, & summopere flauā, quam nonnulli quoque uitellinam nominant: sæpe uero liquidiorem, ac minus flauam: quæ magis proprie pallida uocatur: quæ pituitosum succum tenuem, aut aquosum aliquod excrementum per se rotam mi D stum habeat. Hippocrates igitur neutrum succum purum uideri uult: sed eos inter se quodammodo mistos esse: nam qui purus est biliosus, insignem calorē: pituitosus uero frigus indicat. sed & qui puri sunt, ijdem quoque sunt puri: ut pituitosus ferme propter frigus, sit concretus: biliosus uero propter caloris excessum, aridus, & fere torridus efficiatur: sunt enim hæ duæ causæ contrariæ eorum, quæ crassa fiunt, uehemens calor & frigus siquidem calor exiccat: frigus uero compingit.

39 A.l.1.f.2.d.3. c.23.p.104.E *Si uero porraceus, aut liuidus, aut niger sit, quicunque ex his coloribus fuerit, prauus existimandus est.*

De liuido, nigroque colore supra dictum est. at porracei nunc primum facta est mentio: qui propriū nomen nullum habet, ipsum autem a porris ducit. nisi forte quispiam dicat, contra fieri, ut non a porro porraceum, sed porrum a porraceo nomen trahat: nā in quibusdam deriuatio ita aperta est, ut quod sit primitiuū, ut grammatici uocant, quodque ab eo deriuatum, facile intelligas: ut in lacteo colore: in quibusdam uero non ita est perspicua: licet enim dicere, non a phœnice uocatum esse phœniceum, sed phœnicem a phœniceo: & cyanum non magis a cyaneo, quàm cyaneum ab illo nominatū eiusdem generis est ochra, & color ὠχρὸς .i. pallidus: dico autem ὠχρὸν non accentu acuto in ultima, ut cum dicunt adolescentem ὠχρὸν, & mulierem ὠχράν: sed in penultima: est enim ὤχρα terræ quoddam genus, in quo Attica præstat ceteris, sed hæc a me semel dicta sint. semper autem memineris, tantam esse in uocibus diligentiam adhibendam, quantum satis sit, ut eā, quæ dicuntur, facilius intelligas: siquid operæ prætere-

rea

rea in hac re ponas superfluam puta: & in meliorum rerum studio temporis colloca sane ut in corpore, B quod secundum naturam affectam est, pallida bilis nascitur, sic in eo, quod præter naturã se habet, alia porracea generatur: eaq; sæpe in ipso gigni uentriculo uidetur ob nonnullorũ ciborum, aut olerũ cruditatem, ut sunt betæ, cepæ, ac brassicæ: interdum uero etiam sine horum usu, per morbos in uenis oritur, & modo in summum, modo in imum uentrem defluit: & calorem quendam præter naturam in corpore & excrementi proprietatem ita temperati, ut succus est olerum, quæ prædiximus, esse significat. A.l.1.fen.1. doct.4.c.1.p. 13.C

Si idem homo omnes colores euomat, erit id admodum perniciosum. 40

Siue de prædictis coloribus porraceo, liuido, nigroque uerbum, omnes, dictum sit, siue etiã de alijs, qui præter naturam sint, certe utroque modo perniciosissimum id est: quod plures in corpore graues esse affectiones attestetur.

Maturam mortem denunciat uomitus liuidus, si malus in eo odor est. 41

Huiusmodi namque putredinem cum extinctione indicat, si ea, quæ supra dicta sunt, in memoria habemus.

Omnes eum subputridi, fœdique odores in quouis uomitu sunt mali. 42 A.l.4. f.2. t.3. c.78. p.828.E

Si affectioni putredo accedat, ea deterior, quàm sit, euadet. F

DE SPUTO.

In omnibus pulmonis, costarumque doloribus celeriter, leuiterque excreari sputum debet. 43

Celeriter, significat in morbi principio, leuiter uero, hoc est facile, & prompte. id autem contingit ijs, qui cito, & sine difficultate excreant: fieri enim cito aliquid duobus modis intelligimus, ut uel primum totius morbi tempus indicetur, uel tempus illud, in quo actionem obimus: sputum enim leuiter, hoc est prompte, facileque educitur, cum neque dolor uehemens thoracem obsidet, siquidem is interpellat, nec sinit thoracem inceptum opus absoluere, neque imbecilla facultas est: quando ea quoque medio in opere cessat, opusque imperfectum relinquit. quod autem educitur, si admodum glutinosum sit, particulis ita adhærescit, ut aegre auelli uix queat: ac sæpe sublatum, pulmonis fistulis agglutinatum detinetur, ut etiam quod ualde crassum est, ac difficulter attollitur, longiorem affectionem necessario faciat, & in angustis quibusdam uijs sic intercludatur, ut quidam sint ita suffocati. ceterum quod ualde tenue, & ut aqueum est, ægre expuitur, circum spiritum diffluens: hæc enim prima est educendi spiritus causa: quam etiam continentem nominant: prima enim causa duplex est, ut in libro de causis distinximus, materiæ uitium, & quod principium motus habet. motus autem principium in tussientibus ab ea G est facultate, quæ thoracem mouet: ut in libro de causis symptomatum est a nobis demonstratum. huius enim uiolenta compressio spiritũ foras uehementer egredi cogit. hæc uero uehementia secum educit quæ in pulmonis fistulis, quæ asperæ arteriæ sunt, continentur. itaque si thorax fortiter suo munere fungatur, & humor, qui in pulmonis fistulis est, modice crassus sit, facile expuetur: sin adsit neutrum, ægre & uix reijcietur. quod si altera causa adsit, absit altera, sputi euacuatio inter optimam & pessimam media continget. uno uerbo, ut causa aliqua magis, minusue uehemens, aut remissa sit, quidam facilius quidam difficilius excreabunt. quid igitur sit leuiter excreare, mihi & perspicue, & uere declarasse uideor. id si uerum est, ut etiam est: uerum quoque erit cito: non enim temporis spatium tussi cõiunctum, sed primum morbi tempus significat; de quo in aphorismis dixit, si sputum in pleuriticis cito, incipiente morbo appareat, eum fore breuem ostendit. quod si quis de tempore, quo actio obitur, cito dictum esse uelit (quod in uerbo leuiter contineri docui) dupliciter errabit: & quod tempus bis dixerit, quod eum minime decet: & quod alterum, cuius etiam in aphorismis mentionem fecit, prætermissum sit: quod magnam alioqui uim habet. ac non modo ob hæc, sed etiam ea, quæ deinceps scripta sunt, sic intelligendum sit, planum tibi erit, cum locum ipsum exponam. A.l.3.f.10.t.4.p.494.F.

Et permistum sputo flauum uehementer uideatur. H 44

Vehementer ad permistum, non ad flauum referri debet, ac si sic dixisset: & flauum sputo uehementer permistum uideatur. porrò uehementer idem significat, quod ualde, & maxime. ipse autem paulo ante dixerat, uomitum esse utilissimum, qui maxime bilem & pituitam mistam habet: nunc uero in sputis addidit, uehementer, nos uero esse recte interpretatos, ex sequenti intelliges sententia.

Nam si multo post, quàm dolor cœperit, flauum, aut rufum excreet, aut quod multam tussim excitet, nec uehementer permistum sit, peius censetur. 45

Pollicitus sum, me hoc loco ostensurum, utranque interpretationem, quàm supra adhibui, uerborũ cito, & uehementer, ueram esse: nam ad contraria transiens, ut solet, uerbo cito opposuit hoc, nam si multo post, quàm dolor cœperit, excreet: ei uero, quod uehementer permistum est, quod nõ uehementer permistum sit: & ei, quod facile expuatur, id quod multam tussim excitet. siquidem quod sine dolore, citoque attollitur, exiguam tussim requirit. ante autem dictum est, melius esse, ut quæ euacuantur, inter se mista quodam modo sint, ac nihil syncerum, purumque excernatur. dictum etiam a me est, in libris de crisibus, & in commentarijs aphorismorum, expedire, ut sputa cito in pleuriticis appareant.

46 A *Quippe flauum,ſi purum quoque fuerit, periculum ſubeſſe teſtatur:album uero glutinoſum, & rotundum,inutile eſt.*

Nihil aliud hoc loco dicit,quàm quod ante propoſuit: quod enim commiſtum non eſt,id purum eſt: fitque flauum,nimirum ob flauam bilim: album uero, & glutinoſum, & rotundum ab aduſta pituita: oſtenſum autem ſæpe a nobis eſt. fluxiones,quæ in partes aliquas irrumpunt, & inflammationes, & (A.l.3.f.10.t.4.c.8.p.498.) ignes ſacros,& tumores molles,ac duros, & cancros excitant,pro humorum uarietate, qui in ipſis redundant,mites,malignoſque effici:nam affectiones ſanguineæ, pituitoſæque, moderatæ ſunt: quæ a flaua, atraque bili exiſtunt,moleſtæ: earum enim utraque pari modo exeſt corpora. eſtque id earum commune: ſed flauæ bilis proprium eſt,febres acutas ut afferat: atræ uero,ut affectionem ægre diſſolubilem pariat: cum enim craſſus,terreuſque humor ſit, partibus,a quibus excipitur, ita impingitur ut inde detergeri uix poſſit.

47 *Malum uero etiam eſt,quod ualde χλωρὸν, ſpumoſumque eſt.*

(Aui.l.3.f.10.t.4.c.8.p.498.) Dictum ſæpiſſime eſt,χλωρὸν dici conſueſſe de pallido,quod ab aliquibus æruginoſum nominat̃. quorum utrumuis ſi in ſummo tale ſit,non iam opus eſt,ut malum eſſe dicam: cum id iam de omnibus puris humoribus pronunciauerim:omnis enim purus humor, præter ſanguinem, prauam affectionem indicat:utpote qui ab inflammato calore originem ducat:ac flauus quidem ipſo humore ſeroſo torrefa-B cto:pallidus uero,immiſto: æruginoſus ualde torrefacto gignitur: niger uero, aut eodem ſupra modũ torrefacto,qui tunc atra bilis peſſima, & maxime exedens efficitur:aut craſſo ſanguine pari modo ſiccato:aut ab extinctione,ac frigiditate prouenit. quorum debes memor eſſe, nec uelle, eadem tibi de (A.l.3.f.10.t.4.c.4.p.498.D) ijſdem ſæpe iterari.ceterum ſpumoſum ſputum, (id enim in fine orationis eſt etiam memoratum) ex pituitoſa,aereaque ſubſtantia ſimul miſtis conſtat:unde omnis quoq; ſpuma generatur: ac in mari quidem,cum aqua minutas in partes diſciſſa ui & impetu uentorum diſcinditur:in ijs uero,quæ elixantur, ob uim caloris.eſt autem utriuſque commune,ut multas,minutaſque bullas excitent, quæ ægre diſſolui (A.l.1.f.2.d.3.c.5.p.100.F) poſſint,præſertim ſi aer turbidus,& caliginoſa humiditas quæ quidpiam glutinoſi, craſſique habeat, ſimul iungantur:humor enim tenuis,qualis exquiſita aqua eſt,cum aerem purum conceperit,continere eum diu nó poteſt, ſed ſtatim bullis ruptis,illum in ſuum recurrere locum ſinit: ex quo fit,ut in mari ſpuma ſtatim diſſoluatur,craſſus uero,glutinoſuſque humor,ſi turbidam, ut dictum eſt, & nebuloſam ſubſtantiam quampiam in ſe incluſerit,longo ſpatio continet:cum nec ipſa,ſicut aer purus,ſurſum ferri conetur:& ille diſtumpi ægre poſſit.ut enim bullæ ex humida ſubſtantia aerem intra ſe concludente gignuntur:ſic eadem ſubſtantia diſrupta diſſoluuntur.rumpitur autem ſpiritu tenui in ſublime elato.nó rumpitur autem,ſi ille nec tenuis ſit,nec in ſublime feratur.talis autem eſt nebuloſus, quippe qui nec C ſurſum feratur,nec tenuis ſit,ſed ualde humidus,ut humorem ipſum circũfuſum ſuſtinere queat. quam ob rem bullæ,quæ in aqua,dum coquitur,exoriuntur,non difficulter diſſoluuntur:ſed tum denique, cũ craſſus,aut pinguis humor eas excitauerit:ex quo ſpiritus prodiens flatuoſus,uaporoſuſque eſt,& humor,qui in lebete in ſuperficie eſt,oleoſus,pinguis,& glutinoſus eſt.itaque in corporibus quoque animantium ita gigni ſpumam oportet: neque enim uehementes uentorum procellas, tanquam in mari,ſic in corporibus animantium eſſe,exiſtimare conuenit:at calorem igneum quidem eſſe poſſe, qui tũ conſumat,tum ſpiritum flatuoſum pariat: quem uel ipſis etiam oculis in pleriſque ægrotis intueri licet.ſed hæc ſatis dicta ſint nobis,tu uero manda memoriæ, quomodo uel ſputa, uel alui excrementa, uel urinæ ſpumam contrahant.(nam & in his quoque bullæ,quas diximus, quandoque fluitant)ne eadem rurſus audire deſideres

48 *Si uero ita purum ſit,ut nigrum appareat,erit aliis deterius.malum quoque eſt, ſi nihil expurgetur,nec pulmo reiiciat,* (A.l.3.f.10.t.4.c.8.p.498.) *ſed ob plenitudinem in gutture ferueat.*

Diximus ante de omnibus puris in uniuerſum:& quædam etiam priuatim de nigris:quorum ſi oblitus es,ea denuo relege:id enim melius erit,quàm me eadem eiſdem de rebus inculcare.

D

DE GRAVEDINE ET STERNVTAMENTO.

49 *In omnibus pulmonis morbis grauedines,ac ſternutamenta præceſſiſſe, & ſuperueniſſe, malum eſt: ſed in aliis maxime* (A l.3.f.5.c.13 p.450.D.) *mortiferis morbis ſternutamenta utilia ſunt.*

Tenuem,crudumque humorem,qui per nares excernitur,ueteres medici omnes grauedinem appellate (A.l.3.f.5.t.1.c.11.p.444.E) conſueuerunt:ut etiam conſimilem,ubi per palatum deſcendit,diſtillationem uocãt: ac miror, cur Hippocrates non diſtillationem,ſed ſternutamenta cum grauedine cõiunxerit, grauedines autem uno modo prauæ ſunt,ſi his morbis ſuperuenerint,diſtillationes uero duobus.eſt autem a nobis ante perſæpe dictum,nonnulla noxia eſſe,quæ inter mala ſigna per accidens numerentur:alia uero eſſe ſolum mala ſigna:ut quæ nihil mali inferant:ſed difficilem quandam eſſe affectionem a qua exorta ſint, indicent: alia eſſe ab his tertia,quæ utroque modo mala ſint,& ſicut ſigna,& ſicut cauſæ: ac ſigna quidem,cum a difficili affectione quapiam excitantur:cauſæ uero,cum ab eis alia quoque maligna oritur affectio.quare diſtillationes,grauedineſque morbis pulmonis ſuperueniunt,ubi caput calidos ad ſe uapores traxerit.nec tamen ambæ pulmonem lædunt,ſed ſola diſtillatio: quippe cum quod ex grauedine deſcendit, per nares foras pellitur.ita fit,ut diſtillationes ſint grauedinibus deteriores. quam ob rem non uideo, cur eas Hippocrates in propoſita oratione prætermiſerit, niſi quis uelit ſub grauedine comprehendi. ac forte etiam librarius,qui primo librum deſcripſit,eas omiſit,ſiquidem hoc modo ſexcenta depra-

uata

uata eſſe conſpicio. quare grauedines ac deſtillationes nunquam eſſe bona ſigna putandū eſt: utpote E
quæ ſi præceſſerint, pulmonem uitioſo humore expleant: ſi uero morbo ſuperuenerint, & uehementem pulmonis affectionem indicent, & ab eo læſum eſſe caput atteſtentur. grauedinem uero ſternutamenta plerunque conſequuntur. ſed hæc pulmonem etiam aliquo modo lædunt, propterea quod totū thoracem uehementer concutiant. in alijs autem morbis nūquam ſimul incidunt, ut nec aliud ſymptoma: ſi uero procedente morbo ſuperuenerint: ſalutem oſtendunt, etiam ſi mortiferum eſſe alia ſigna declarent: ſunt enim concoctionis indicia, & cerebri facultatem expultricem robuſtam eſſe oſtendunt: quæ deiectis in nares flatuoſis ſpiritibus, quadam cum humiditate, quæ interdum ſenſu percipitur, manifeſtaque eſt: interdum uero ſenſum effugit, & obſcura eſt, ſternutamentū excitat.

Sputum uero flauum, cui modicum ſanguinis admiſtum ſit, in peripneumonicis, ſi in principio excreatur, ſalutare eſt, ac ualde iuuet: ſi uero ſeptimo die, aut etiam tardius, minus ſecurum eſt. 50

Hæc oratio eſt omnibus inflammationibus communis: eſtque id a nobis iam ſæpe alibi memoratū, humoris, qui aliquam in partem decumbens inflammationem gignit, partem tenuiorem exudare, modo ne id, quod partem inflammatam contegit, tam denſa ſuapte natura ſit, quàm exterior hæc cutis eſt. quocirca ſiue narium meatus, ſiue oculos, ſiue os inflammatio obſederit, tenuis humiditas ab ea delabitur ſimilis ei ſaniei, quæ ab ulceribus manat. ſic etiam pulmo inflammatione exceptus humiditatem F
quandam in interna ſua ſpatia, quæ aſperæ arteriæ ſunt, effundit, & eam per tuſſim ſublatam reijcit: eſtque id indiciū eius fluxionis, quæ peripneumoniam genuit: eſt enim illius ueluti ſerum. quare ſi humor admodum bilioſus eſt, ea ſolum erit flaua: ſi uero ſanguineus, rubra: ſin ex utroque concretus, rubra ſimul, flauaque. atque hæc quidem humiditas bona eſt: & ab ea non multum diſtat ſyncerus ſanguis, qui ſpuendo emittitur: ſed hoc indicium forte quempiam terrebit, ut cum ulcus, rupto uaſe, in pulmone eſt: nam tum quoque ſanguis expuitur. quin etiam quibuſdam peripneumonicis ſanguis perexiguus excerni uidetur eo prorſus modo, ac ſi per exilitionem, quam medici uocant, eijceretur. id autem ſymptoma contingit, cum ſanguis qui tenui ſubſtātia ſit, per os effluxerit, ita uero rarefactæ gingiuæ ſint, ut continere eum non poſſint. interdum quoque eadem cauſa ſeroſus ſanguis a gutture non ſecus: profluit. ergo non debet abſurdum uideri, ſi idem pulmoni contingat. idque facile diſcernes, tum ex ſanguinis conſiſtentia, tum ex eius copia: hic enim neque craſſus, neque multus eſt, qui ita excreatur. ceterum hoc ſymptoma ad ſeptimum uſque diem perſeuerare non debet: ſed potiſſimum intra quatuor primos dies mutari, & concoqui: ſin minus, ſaltem ante ſeptimum: ſi enim quale ab initio fuit, tale etiā perſeueret, non dubium eſt, quin morbum fore diuturniorem oſtendat: nam ubi ad ſeptimum diem uſque nullum concoctionis principium accepit, longo poſt tempore perfectam concoctionem fore in- G
dicat. ſed cum in tanto ſpatio multa accidere abſurda ſoleant, uel ægri errore, uel eorum, qui ei miniſtrant, uel ab externis etiam rebus, quæ præter opinionem eueniunt, uel aliquando medici culpa, certe periculum eſt, quamuis nihil horum interim acciderit, ne prius, quàm concoctus morbus ſit, ægri uires diſſoluantur. quibus quidem rebus ſcribit, minus ſecura eſſe eiuſmodi ſputa, ſi pluribus diebus perdurent.

Sputa, quibus dolor non leuatur, mala ſunt omnia: peſſima autem nigra, ut dictum eſt: quæ uero dolorem ſedant, ea ſunt omnium optima. 51

Hæc quoque ſententia ad omnia, quæ ex corpore excernuntur, æque pertinet: de qua cum alijs in libris, tum in aphoriſmis ipſe memorauit, cum ait, ſpectandum eſſe, quàm facile æger ferat: natura enim perſæpe praua ſuperata affectione potuit corpus expurgare: idque multis terrorem inijcit, qui ex crementorum malitiam intuentes neſciunt, ſymptomatis ne ratione illa euacuatio fiat, an quod natura uitioſos humores expellat. atque in aphoriſmis ſolum dixit, facile ferre: hic uero doloris uacuitatē adiunxit: ac ſputa commendat, quibus dolor leuatur. paulo autem poſt omnes notas morborum, quæ ad meliorem ſtatum perducuntur, recenſebit, quas ſub ferendi facilitate complexus eſt: deinde uero cenſet omnium eorum, quæ ipſe dixit, ſignorum uires diligenter expendi, ut qui ea inter ſe compara- H
rit, facere coniecturam poſſit, quantum in toto corpore ſit uel ad peius, uel ad melius momēti. id quod in hac ſententia, quam interpretamur, ipſe fecit: nam ſi dolores ſputis non diſcutiuntur, non bonum ſignum eſt: id tamen non ſatis eſt, ut accurate, quid futurum ſit, præſagias: ſed alia quoque ſymptomata ſpectanda ſunt: quod ipſe nigris ſputis commemoratis indicauit. quare cum ſignum commune ſit, dolorem non ſedari, ſi quod excernitur, pallidum, rubrumue ſit, minus erit periculoſum: ſi nigrum, perniciosiſſimum. omnibus igitur conſideratis, & non ijs ſolum, quæ dicta ſunt, ex eis facultatem accurate præſagiendi conſequeris. & ipſe quoque Hippocrates omnia bona, malaque ſigna, ijs repetitis, de quibus ante dixerat, ordine deſcripſit.

DE SVPPVRATIONE.

Dolores autem harum partium, quos neque ſputi expurgatio, neque alui deiectio, neque ſanguinis miſsio, neque uictus ratio, neque medicamentum ſedare potuit, ſcire conuenit, ſuppurationem eſſe excitaturos. 52

In doloribus, qui pectus, pulmonemque exercent, & remedijs non cedunt: in quibus id ſolum malū apparet, neque aliud mortiferum ſignum accedit, expectare ſuppurationes cōuenit: medij enim ferme hi ſunt inter eos, qui cito deſinunt, & qui diſcuti non poſſunt.

Inter

53 A *Inter suppurationes uero illæ ualde perniciosæ sunt, quæ sputo adhuc bilioso fiunt: siue separatim biliosum sputum & pus, siue simul excernantur.*

Quæ in manifestis corporis partibus suppurant, si eiusmodi sint, ut una in parte pus, in alia reliquã materiam contineant, nullo pacto curari facile possunt. si uero nihil puris confectum sit, & malignum aliquod signum eis accedat, multo erunt deteriora, quibus deinde multo peiora censenda erant, quæ principes partes occuparint: indicat enim id, humorem molestum esse ferocissimum, si, cum natura se ad concoctionem esse paratam ostendat, ipse tamen ei nullo modo cessit.

54 *Præsertim uero si a die morbi septimo pus ab huiusmodi sputo procedere inceperit.*

Hoc quoque commune est eorum omnium, quæ criticis diebus fiunt: dies enim criticus ad certiorem præsagitionem facit. quod uero euenit, bonum ne sit, an malum, alijs argumentis deprehendes: nam si die septimo sudor prouenerit, siue aluus descenderit, siue sanguis profluxerit, si ex eis æger releuetur, bona signa sunt: si peius habeat, mala: & horum utrunque certum est: incertum alioqui, si alio die contigisset. his de rebus copiosius in libro de criticis diebus, & eo, qui est de crisibus, est a me disputatum: quibus in libris debet prius esse uersatus is, qui Hippocratis sententiam consequi diligenter uelit.

55 B *Eum uero, qui talia expuat, decimo quarto die moriturum esse, spes est: nisi ipsi boni aliquid interea contingat.*

Vos, me prædicentem experti, horum ueritatem re ipsa comperistis. quare adhibere animũ diligẽter debetis ijs, quæ ab Hippocrate dicuntur: neque existimare, hæc paria esse illis, quæ plerique Medici scripserunt, quæ scripto quidem & uerbis ueri similitudinem habent: sed in morbis ipsis falsa deprehenduntur: nam si in eum scopum intuearis, quem ipse inter omnia alia bona, malaq; medium proposuit, diem, in quo aliquis moriturus sit, poteris prædicere: esto enim æger, qui die septimo purulentum expuerit, idque neque syncerum, neque toto deinceps die sed uel cum illo biliosum, uel hoc solũ, sine purulento: sint uero alia omnia in ipso media, ætas, natura, anni tempus, regio, propriæ uires, nec robustissimæ, nec debilissimæ: simili quoque modo ægri temperatura nec temperatissima, nec intemperatissima: ac tempus anni æque, & regionem, & aeris constitutionem, & ægri ætatem inter optima, pessimaque statuamus: sic uero & signa cuiusque generis in ægro media ponamus: eum die decimo quarto moriturum puta: quod hic terminus mortis sit utrinque medius. alijs uero signis accedentibus, si bona sint, terminum mortis protrahunt: si mala, mortem ante quartumdecimum accelerant. quæ uero bona, quæque mala sint, ipse tum nominatim, tum summatim postea recensuit. sed caue putes, eis omnibus pares uires esse: uerum memor eorum, quæ ipse scripsit, quæque nos subiunximus, eorum C numerum, uimque perpende. ac primas quidem illis tribue, quæ ipse ualde salutaria, ac ualde perniciosa esse dixit: quorum illa inter bona, hæc inter mala referuntur: similiter ubi proximam esse mortẽ scripsit, aut perniciosissimũ addidit, nec simpliciter perniciosum dixit, iam in signis quoque salutaribus aduertas, cum ait, ea magnam uim habere ad salutem: & item, cum scribit, securitatem, breuitatemque morbi indicant: aut cum aliquid tale adiecit. quæ uero absolute mortifera, & absolute salutaria dicuntur, hęc pro sua natura in medio ordine censenda sunt. quæ uero his utrinque adiacent, ipseq; per comparationem extulit, ea uel perniciosiora, uel salubriora uel magis, uel minus talia esse dixit: nã si cum mortiferis illis sputis, quæ quinto, septimove die prodierint, malum aliquod primi ordinis signum appareat, nemo utique æger est, qui ad undecimum peruenire diem possit: ac magis etiam, si plura uno illa sint. eodem modo si quædam multum bona signa appareant, morbus in tertiam usque hebdomadã protogabitur. quod si mortifera, & salutaria inter se mista sint, aut ea, quæ in utroque genere plus possunt, cum ijs, quæ imbecilliora sunt, aut alio quouis modo, fiet, ut si plura, ualentioraque signa bona sint, spes sit, ægrum esse diutius uitam ducturum: sin contra acciderit, citius moriturum. pari modo si senex: aut imbecillus æger sit, aut tempus anni, & regio, & aeris constitutio praua, intemperataque: mortem celerius expectabis: in quo plurimum quoque ualere indicationem, quæ a uiribus D sumitur, existimabis.

56 A. l. 1. F. 2. d. 3. p. 87. c. 10. B. & 496. E. *Bona autem sunt hæc, si æger morbum facile ferat, si facile spiret, si sedatus dolor est, si facile sputum excreet, si corpus æqualiter molle, calidumque appareat, si nulla sitis sit: præterea urina, deiectiones, somni, sudores sint, quales a nobis supra sunt dicti. hæc omnia si superuenerint, homo utique non morietur. sin autm alia ex his appareant, alia non, is decimumquartum diem non excedet, quin moriatur. mala uero sunt his contraria, ut morbum non facile sustinere, spiritum magnum esse, & frequentem: dolorem non sedari, sputum ægre reiectari, siti cruciari, corpus a calore inæqualiter affectum esse: uentrem & latera uehementer calere, frontem, manus, & pedes refrixisse, urinas, aluum, somnos, sudoresque prouenire, uti diximus: nam si aliquod ex his sputo superuenerit, certe æger nono, aut undecimo die, morietur, nec quartum decimum attinget. ita igitur coniectura facienda est, quod hoc sputum admodum mortiferum sit, nec ad decimum quartum diem uiuere ægrum sinit: tum bona, malaque signa, quæ superueniunt, expendenda sunt atque ex eis ducenda est præsagiendi ratio: sic enim uerum quis dicat uel maxime.*

Incipit hoc loco & bona, & mala indicia recensere, de quibus ante dictum est: quare his omissis, quæ sequuntur, aggrediar. si seruari æger debet, omnia bona signa adsint, necesse est: ad mortem uero afferendam satis est, si unum ex malis adsit: quæ citius, an serius futura sit, multitudo, uel paucitas bonorum, aut malorum signorum indicabit.

Aliæ uero suppurationes rumpuntur, plurimæ quidem uigesimo die, aliæ trigesimo, aliæ quadragesimo: aliæ ad sexagesimum usque perueniunt. E 57

Incertum est, quasnam alias dicat: potest enim hoc de illis intelligi, quæ alias partes, præter thoracem, & pulmonem, occupant, de quibus hactenus disseruit: uel potest etiã de illis dicere, quæ easdẽ partes obsident, sed dissimiles a prædictis sunt: aut forte etiam de utrisque uerba facit. quod autem dixi dissimiles a prædictis, explicandum est. quæ igitur ante dixit Hippocrates, ea ad omnes suppurationes non pertinent: sed ad eas, quæ biliosum quid permistum habẽt: neque ad has quidem omnes, sed quæ septimo ruptæ sunt die: id autem perraro fit: siquidem plurimæ uigesimo, & quædam etiam tardius rumpuntur, de quibus modo loquitur. omnino autem differentiæ duæ communes sunt: quibus inter se tempore quoque differunt: ab affecto scilicet loco, & redundante humore ductæ: etenim calidiores, molliores que partes maturius suppurantur: frigidiores uero, & sicciores, tardius: eodemque modo calidi humores citius, frigidi tardius: atque hæ quidem differentiæ a rei natura ducuntur: aliæ uero externæ accedunt, ab ætate, natura, anni tempore, regione, aeris constitutione, præterea uero ab ægri uiribus profectæ. in quibus omnibus humores calidiores promptius, frigidiores tardius in suppurationẽ conuertuntur. hæc autem de omnibus suppurationibus in uniuersum scire, operæpretium est: mihi uero de ijs adhuc loqui uidetur, quæ thoracem, pulmonemque obsederunt. F

Spectare autem principium suppurationis oportet, ac reputare eius initium eo die fuisse, quo primum æger febricitauit, aut inhorruit, aut pro dolore, grauitatem eius partis, quæ dolore afficiebatur, sensit: hæc enim inter initia suppurationum solent contingere. ab hoc igitur tempore usque ad tempora ante dicta ruptum iri suppurationes, expectandum est. 58 A.l.1.f.2.d.3. c.10.p.87.B.

Hoc unum est, de quo inter Medicos omnes constat, propterea quod manifeste cõspicitur, omnes inflammationes, quæ principes partes tenent, nisi remedijs digerantur, sed suppurentur, rigorem, & deinde febrem inuehere. In libro autem, qui de rigore est, ostendimus, acrimoniam puris, quod efficitur, mordentem atque exedentem uicina corpora, rigorem eo modo excitare, quo acria medicamenta solent: quæ si malignis ulceribus, aut putridæ affectioni imponantur, rigorem, febrimque afferunt, febrisque illi horrori succedit. Hippocrates autem fecit utriusque mentionem: febrimque prius nominauit, hoc modo: eo die, quo primum æger febricitauit. in quo non eum diẽ significat, qui totius morbi primus fuit, sed quo rigor, & febris multo uehementior, quàm quæ præcessit, occuparit. quinetiam eo tempore grauitatem manifeste ægri sentiunt, quod humor, qui per corpora inflammatione excepta multis, exiguisque particulis sparsus erat, postea quàm in pus est conuersus, in aliquod inane corporis spatium parti omni, quæ inflammatione obsidetur, continuum delabatur. itaque ab hoc tempore, inquo hæc primum acciderunt, expectandum est, suppurationes ruptum iri, alias die uigesimo, alias G trigesimo, alias quadragesimo, alias autem sexagesimo. signa autem, quibus cognoscantur, tria sunt, grauitas, rigor, & febris, quæ sit, ut dixi, præcedente multo uehementior.

Si uero alteram solum partem suppuratio occupet, uerti æger debet, & ab eo intelligi, an dolorem in alio latere sentiat & an alterum sit altero calidius: & ubi in partem sanam, decumbit, interrogare, num illi a superna parte pondus aliquod impendere uideatur. id si erit, in eo latere, in quo pondus est, suppurationem esse scito. 59 A.l.3.f.10.t. 4.c.18.p.560. D.

Ex dissectionibus cognouimus, membranas, quæ a pectore ad spinam protenduntur, thoracem ita distinguere, ut duos sinus faciant. ex quo fit, ut uomicæ, quæ alteram partem occupant, alteram permeare non queant: ut in illis fieri solet, quæ in peritonaeo sunt: siquidem in eo pus circum omnia intestina diffunditur: hic uero nec a dextra thoracis parte ad sinistram, nec contra, a sinistra ad dextrã permeare potest. quocirca iubet, ut sciamus, an pus utraque parte, an altera tantum contineatur: cum enim peripneumonia in suppurationem uertitur, tum pus uel in utraque parte, uel in alterutra coaceruatur: in pleuritide uero in altera potius, quàm in utraque colligitur. locus autem affectus dignoscitur tum ex caloris differentia, quia ubi malum est, ibi maior est calor: tum quod homo in latus oppositũ decumbens, pondus in superiore parte sentit: perspicuum enim est, pus illa in parte coaceruatum, ponderis sensum afferre. H

Quibus signis purulenti cognoscantur.

His autem notis suppuratos omnes deprehendes: primum si febris eos non dimittit: sed interdiu leuior est, noctu maior: multique sudores oriuntur: ac tussiendi cupiditas est: & nihil pene in tussi excreatur: oculique concaui redduntur: malæ rubent: ungues manuum adunci fiunt: ac digiti, potissimum summi, calent: in pedibus tumores sunt: cibi fastidium adest: ac pustulæ in corpore exoriuntur. 60 A.l.1.f.2.d.3. c.10.p.87.B.

Qui pus intra corpus accumulatum habent, siue adhuc in parte inflammata detinetur prius, quàm ea rumpatur, siue etiam rupta iam suppuratione effusum est, dici suppurati recte possunt: sed apud Medicos uel soli, uel potissimum suppurati uocantur, quibus in thorace, ac pulmone hoc uitium consistit. postquàm uero rupta uomica est, pus illud in medio thoracis, pulmonisque spatio continetur, ac nisi protinus excreetur, ægros tabe consumit: hi enim leuiter quidem febricitant, semper tamen calor uidetur noctu augeri. quod accidere solet omnibus, qui febrim hecticam habent: non quod nox febrem ipsis propter affectionem augeat, sed aliquo accidenti id fit, quod huiusmodi est: in his febribus, quæ hecticæ nominantur, ipsæ animalis solidæ partes ignem concipiunt. itaque febris sibi similis perpetuo manet, eiusque calor, ut calcis quoque, ad tactum est obtusus: at potu, ciboque assumpto, fit multo uehementior, non secus, quàm calx, cui affusa aqua fit. id quod illi aperte sentiunt,

qui

A qui manum admouent. atque hoc ego in ægris ſæpe uobis oſtendi, qui febre illa tenerentur: cum diuerſis temporibus eos ali imperarem, ut id a cibo, non a morbo proficiſci crederetis: cernimus enim perſpicue febris calorem in cibi tempore prorumpere: quippe qui, dum cibus ſumitur, in creſcere: dum in corpus digeritur, ſe ipſo uehementior fieri uideatur. ſudores autem propter uirium imbecillitatem frequenter oriuntur: cum alimentum, quod digeſtum eſt, per halitum diſcutitur. tuſſiendi quoque cupiditas urget, & nihil fere expuitur: nam ſi ſpuerent, purulenti non manerent. quod autem nihil notabile expuant, triplex cauſa eſt, lentor & craſſitudo puris, denſitas membranæ, quæ pulmonem continet, & uirium ægrotantis imbecillitas. ſed ait quoque concauos oculos fieri: quod diuturnis febribus omnibus commune eſt: atque ijs potiſſimum, quæ uehementer exiccant. malæ autem rubent propter pulmonis calorem, & tuſſim: quæ ſane ambo & faciem, & caput totum calfaciunt. præterea uapores ex fluxione, quæ in pulmonem decubuit, eo comportantur. Vngues autem adunci fiunt, abſumpta utrinque carne, qua firmantur. digiti uero quamuis fere ſemper in diuturnis morbis refrigerentur, tamen in hecticis febribus ideo calidi permanent, quod illæ ſolidas corporis partes maxime prehenderunt. atque hi quidem extrema ſui parte, non extra, ſed intra, ubi ipſorum caro eſt, aperte calidiores ſentiuntur: cuius rei
B in promptu cauſa eſt, ſi eorum, quæ de offerendo cibo diximus, recordamur: nam ubi plus humiditatis eſt, ibi etiam calor copioſius redundat. præterea uero temporis progreſſu, pedes intumeſcunt: quod totius corporis extinctio ab illis potiſſimum incipiat, utpote a partibus a principio remotiſſimis. iiſdem quoque cibi cupiditas concidit, extincta nimirum unà cum alijs appetendi facultate. puſtulæ etiam quædam exoriuntur, quod erodens ſanies collecta ſit in corpore: ſic enim eas in ſecundo de uulgaribus morbis libro gigni docuit Hippocrates, cum hoc modo ſcribit, Sanies inquit, in cute ſuperuenit: illicque detenta incaleſcit: hæc enim cum rariſſimam cutis partem pertranſierit, in extima ipſius ſuperficie, quæ denſior eſt, ſubſiſtit. hanc autem illa ab interna cute dirimit, & diſiungit, atque in ea collecta puſtulas gignit.

61 *Ac diuturnarum ſuppurationum hæ ſunt notę, quibus multum fidei adhibendum eſt: at breues, deprehenduntur, ſi aliqua ex his apparent, quæ inter initia contingunt: ac ſimul etiam ſi æger difficilius ſpiritum ducat.*

Recte dixit, adhibendam eſſe fidem diuturnarum ſuppurationum notis: tanta enim earum uis eſt, ut nullus dubitationi de ſe locus relinquatur: quæ uero breues ſunt, prædictis ſignis cognoſci: ſunt autem hæc, rigor, febris, & grauitas: ac ſi quod eorum, quæ in diuturnis explicata ſunt, appareat, &, ſi æger difficilius, quam prius, ſpiritum trahit: id enim neceſſe eſt, ut a pulmonis angu-
C ſtia, quam pus uacua eius ſpatia occupans parit, efficiatur.

62 *Quæ uero citius, tardiuſque erumpent, his indicijs diſtingues: ſi ſtatim in principio dolor fuit, & ſpiritus difficultas, & tuſſis, & ſcreatus ad uigeſimum diem perſeuerat, tum, uel etiam prius erumpent. ſin mitior dolor eſt, cæteraque illi proportione reſpondeant, ſerius rumpentur. ſed prius quàm pus erumpat, dolor, & ſpiritus difficultas & ſcreatus accedant, neceſſe eſt.*

Auic.l.3.f.10.t.4.c.7.p.497. B.

Ex quibus notis deprehendis, periculoſam eſſe ſuppurationis ruptionem, ex iiſdem an rumpi ſerius debeat, cognoſces. ſunt autem hæ, dolor, ſpirandi difficultas, tuſſis, ac ſcreatus: quæ quidem ſi continenter, ualdeque infeſtent, eruptionem cito futuram ſignificabunt: ſi neque continuæ, neque uehementes ſint, ſerius. ceterum dum corpus puri uicinum ab acrimonia eroditur, dolorem inde excitari neceſſe eſt: tuſſim uero, atque ſcreatum, cum ſanies aliqua iam tenuis per corpus, in quo pus concluſum eſt, pertranſit. difficulter autem illi ſpiritum ducunt propter totius morbi conſtitutionem, præcipue autem propter eum, qui acceſſit, dolorem.

63 *Ex ijs autem potiſſimum ſeruantur, quos effuſo pure, febris eodem die dimittit: ac cibum citius appetunt: & ſiti liberantur: & aluus pauca, & conſiſtentia deiecit: & pus album, leue, eiuſdemque coloris eſt, & pituitæ expers, itemque ſine dolore, ac tuſſi ualida reijcitur. atque ita quidem optime celerrimeque liberantur. ſin mi-*
Auic.l.1.f.2.d.3.c.10.p.87 B.& 500. E.
D *nus, qui proxima his ſint conſecuti. pereunt autem, quos febris non deſeruit, aut quamuis deſeruiſſe uideatur, tamen repetit, & ſitis cibique faſtidium eos tenet, aluus liquida eſt, pus per pallidum, liuidumque excernitur, aut etiam pituitoſum, ſpumeumque: ſi hæc inquam adſint omnia, moriuntur. ſi uero horum quædam adſint, quædam non, alij pereunt, alij longo temporis ſpatio ſaneſcunt. ſed ex omnibus eiuſmodi ſignis tum in his, tum in alijs cunctis facienda coniectura eſt.*

Tota ſententia, quæ ab hac oratione ducit initium, plane perſpicua eſt ijs, qui memores eorum ſunt, quæ ante dicta ſunt nobis. quare ea prætermiſſa, ad conſequentem progrediar.

DE ABSCESSIBVS.

64 *Quibus ex pulmonis inflammatione abſceſſus circa aures fiunt, & in partibus inferuis ſuppurantur, ac fiſtulam efficiunt, ij ſaneſcent.*

A.l.3.f.10.t.4.c.10.p.498. F.

Quod ait, fiſtulam effici, ſolum obſcurum in hac ſententia eſt: tranſlatum enim eſt: nam quæ fiſtulæ proprie uocantur, quibus nimirum muſici utuntur, oblongos ſinus habent. itaque ſi eis ſimiles ulli in corporibus animantium præter naturam oriantur, eodem nomine declarantur. mihi autem uidetur Hippocrates propter uiæ, per quam pus fertur, longitudinem, fiſtulæ nomen uſurpaſſe. eſt autem totius ſententiæ caput de abſceſſibus, qui inflammato pulmoni ſuperueniunt: & modo glandulas quæ ſub auribus ſunt, modo partes thoraci ſubiectas aggrediuntur.

A.l.1.f.2.d.3.c.10.p.87.B.

His quoq; aduertere animum oportet: si febris detinet, si dolor sedatus nō est, si screatio non satis pro ratione eijcitur: E 65
si aluus nec biliosa, nec solutu facilis, nec syncera descendit: si urina nec admodum multa, nec crassa est, nec multa habet subsidentia: ac reliqua omnia signa salutaria incolumitatem pollicentur, his tales absceßus expectandi sunt.

Quomodo prædictos abscessus præsentire possimus, declarat, ratione duas in partes distributa: quarum priore futurum abscessum ostendit: posteriore uero distinguit, utrum supra thoracem in glandulis, quæ sub auribus sunt, an sub septo transuerso sit ortum habiturus. itaque nos quoque de prima dicamus, cuius hoc est caput, morbum difficulter quidem concoqui posse, mortiferum tamē non esse: si enim facile concoquatur, non per abscessum, sed per excretionem, aut paulatim cōcoctus cessabit: si uero letalis sit, nullus bonus abscessus potest oriri. quare inter faciles & perniciosos medium esse illū oportet. quam ob rem Hippocrates notas quasdam bonas, quasdam malas attulit, quas ego tibi modo singillatim explicabo, a prima sumpto initio, de qua ipse scribit, his uerbis: Si febris detinet: hoc ē, si hominem ita occupat, ut corpus nunquam integrum sit. &, si dolor sedatus non est: nam si is cessauit, nihil opus abscessu est, quo morbus, qui placidus est discutiatur. si screatio inquit, non satis pro ratione eijcitur: non oportebit enim abscessum in eo morbo fieri, quem sputa perpetuo purgant. tum addit. si aluus biliosa non descendit. ostendimus iam in biliosis morbis abscessum non excitari: siquidem & crassi & crudi esse humores debent, ut & morbus longum in tempus producatur, neq; excretione, sed F
uel abscessu, uel sola concoctione sanetur. quod autem sequitur, quidam hoc modo scribunt: nec solutu facilis, nec syncera descendit: ut, sicut dixit, nec biliosa, sic nec solutu facilis, nec syncera descendat: ut syncera intelligatur, quæ nullum alium humorem admistum habeat: quod biliosi excrementi qualitate uacet. facilem uero solutu ad excretionis copiam referunt. idque adeo, ut si aluus biliosa sit, ac facilis solutu, crisis per excretionem potius, quàm per abscessum expectanda sit. alij cōtra scribūt, hoc modo: si aluus non biliosa sit, sed solutu facilis, & syncera descendat: ut solutu facilis dicatur, quæ moderate deijcit: syncera uero, aquosa, & non permista: diximus enim ante, synceri nomen de qualitate non permista dici. quare cum Hippocrates, inquiunt, aluum biliosam a syncera, hoc est non permista, & una summa qualitate prædita separarit, nō dubiū est, quin aquosam intelligat, quæ incocta est, & ideo temporis spatiū in quo creari abscessus solent, ad concoctionem postulat; acuti enim morbi per excretionem potius, longi uero per abscessum iudicari solent. sed de utriusque scripturæ differentia, alias plus otij nactus considerabis: nunc uero totius sententiæ summam, ut usum, quem ad medicinam faciendam præstat, consequaris, tibi breui proponam. est igitur ei propositum, morbos, qui in abscessum uertuntur, coniecturis informare. hos autem ex crudis, crassisq; humoribus, non tamen mortiferis constare omnino oportet: hi enim si diutius producantur, abscessus excitant: nisi prius per con- G
coctionem, quàm σύμψιν Hippocrates uocare solet, discutiantur. concoctionis autem inditium erit urina copiosa, & quæ multa habeat subsidentia. in qua autem multa subsidunt, ea est naturali prorsus crassior. quare merito factum est, ut duplex scriptura huius loci extiterit: ut alij sic scribant, si urina nec admodum multa, nec crassa est, nec multa habet subsidentia: alij uero ita, nec urina admodum multa est, ac multa in ea subsidentia sunt.

Excitantur autē in partibus inferioribus, si circa hypochondria φλέγμα aliquod sentiatur. in supernis uero, si mollia, dolorisq; expertia hypochondria sint: & quæ per aliquod tempus tenuit spirandi difficultas, sine alia occasione cessauit. 66

Causas euidentes consueuit Hippocrates occasiones appellare. itaque si quando repente oborta in his affectionibus spirandi difficultas, rursus statim cessat, & sicut cœpit, ita etiā sine causa euidenti desinit, humores in caput ascendere significat: sicut rursus in partes infernas descendere eos declarat calor aliquis in hypochondrijs manifestus. nō enim existimare conuenit, humorē pituitosum ab eo nunc intelligi, cum ait, si circa hypochondria φλέγμα aliquod sentiatur: siquidem magis accōmodatum est, ut phlegma hoc loco significet calorem igneum præter naturam conceptum: qui & ab igne sacro, & ab ea, quæ proprie nominatur inflammatio, concitatur. si uero contra eueniat, & hypochondria mollia sint, uacentque dolore, humores autem sursum efferantur, quod prædicta spirandi difficultas indicat, H
in superioribus partibus fore abscessum expectabis.

Abscessus autem, qui in uehementibus pulmonis inflammationibus, & periculosis in crura erumpunt, utiles quidem omnes sunt: sed si pure iam mutationem consecuto exoriātur, optimæ censentur. nam si tumor, dolorq; proueniat, postea quàm sputum pro flauo factum est purulentum, & excerni cœpit, ita sine dubio homo conualescet: & abscessus celerrime sine dolore cessabit. si uero sputum non probe excernatur, nec bona sint, quæ in urina resident, periculum est, ne aut articulus claudicet, aut multum negotij facessat. 67

Cum in uehementibus pulmonis inflammationibus aliquid in crura abscedit, bonum illud est, si modo prorsus uerum est, quod secundo de uulgaribus morbis libro de bonis est abscessibus conscriptum: eos omnium optimos existimari, qui deorsum, & longissime a morbo discedunt: præsertim si concoctio eis comitetur. id quod ipse primo epidemion libro commendarat, his uerbis, maturationes celeritatem iudicationis, & securitatem salubrem pollicentur. concoctionis autem indicium est sputi mutatio, & facilis, largaque euacuatio. idque ipse indicauit, cum ait, Et excerni cœpit. quod si non cōcocto morbo abscessus in cruribus excitetur, ille quidem hominē periculo liberabit, quod ei a pulmonis inflāmatione impendet, sed articulus, in quē humor decubuit, abscessum curatu perdifficilem excipiet: & ex eo forte homo ipse interdū claudicabit. Hippoc. aūt hoc loco nō unā cruditatis, ut
concoctionis

A concoctionis notam expoſuit:ſed præter ſputa, ex urinis quoque ſigna peti cenſuit: maligna enim ſpu
ta deſcribens non dixit,non cocta eſſe,quamuis hæc concoctis opponantur:ſed tantum dixit, non ex-
cernatur,ratus id ſatis magnum eſſe maligni morbi argumentum: etenim non ſatis eſt,expui, aut con-
coqui,quoniam & multum,& ſæpe expuitur,cum adhuc morbus incoctus eſt:& interdũ morbus con-
coquitur,nec tamen ſatis ſputi excernitur:idque ſiue propter imbecillitatem facultatis thoracem mo-
uentis,ſiue propter ſputi lentorem,ac craſſitudinem:quæ duæ etiam cauſæ cõuenire ſimul poſſunt.qua-
re in ijs affectionibus,in quibus ſalus ſperatur, & cõcoctum eſſe morbum, & ſputa optime reijci decet.
in contrarijs autem,ſatis erit ad cognitionem,ſputum non excerni: ſed ex abundanti illæ eædem affe-
ctiones indicari poterunt,ſi præterquàm quod ſputum non probe reijcitur,nec quæ thoracem,pulmo-
nemque occupant,euacuantur,accedant etiam aliqua crudi humoris indicia: tunc enim perſpicuum
eſt,illam grauiorem affectionem eſſe,in qua nec æger expuit,& cruditas perſeuerat:mitiorẽ uero, ubi
concoctio eſt,ſed non quantum opus eſt,expuitur,nec integra fit purgatio.Atque huiuſmodi quidem
abſceſſus in articulos decumbere,quod & in libro de uulgaribus morbis ſcriptum reliquit, hoc loco
obiter indicauit,cum dixit,periculum eſſe,ne articulus claudicet.horum autem abſceſſuum cauſa eſt,
amplitudo articulorum,fluxiones irruentes excipiens: quam etiam ad rem facere poteſt eorum mo-
B tus:ſiquidem ad motas,calenteſque partes humores omnes promptius confluunt.

68 *Si uero abſceſſus euanuerint,& reuertuntur,ſputo non exeunte, & manente adhuc febre,graue eſt:periculum enim eſt, ne æger deliret,ac moriatur.*

Non idem eſt,ſi dicas,tumores præter naturam euanuiſſe,& ſedatos eſſe; nam ſedatos eſſe,genera-
lius quid indicat:euanuiſſe uero,ſignificat celeriter, ac quaſi repente ſedatos eſſe: id quod fieri ſolet
propter humoris tenuitatem,partis raritatem, aeris nos ambientis calorem, admoti medicamenti po-
tentiam,& robur uirium ægrotantis.quæ omnia ſi conuenerint, tumor, qui præter naturam ortus eſt,
protinus diſcutitur. at euaneſcunt illi plerunque, humoribus,qui eos excitant,in eadem loca,unde ue
nerant,refluentibus,quod Hippocrates reuerti proprie dixit:uel etiam in alia quędam,quæ in imo ſunt
corpore.ut igitur a cauſis maxime contrarijs tumores præter naturã euaneſcunt,ſic etiam maxime con
trarios exitus conſequuntur:ex eo enim indicatur,uel omnia quæ moleſta erant, celerrime diſcuti,aut
deterioris affectionis metum imminere,cum uitioſi humores in principes partes remeent. atque hæc
quidem ſunt abſceſſuum omnium communia.ſed & ipſa communis eſt euaneſcentium tumorum diſtin
ctio.uerum præter hæc,alia quoque ſigna conſideranda ſunt:atque ea præſertim,quæ ſunt partium affe
ctarum propria:quod modo Hippocrates in inſtrumentis reſpirationis docuit diſtinguere: ea formula
C uidelicet,quæ ad omnes æque pertinet: ſcribit enim his fere uerbis,Si uero abſceſſus euanuerunt,& re
uertuntur,ſputo non exeunte,& permanente adhuc febre,graue eſt:perſpicuum eſt enim,ſeſe in imum
corpus ad partes principes recipere:quia ſi per halitum digeſti eſſent, febris quoque eſſet ſublata, ac
facile expuerent.quare conſentaneum eſt,fluxionem totam in pulmonem reuertiſſe:unde furorũ quo-
que delirium fit ueriſimile:cum id unum de numero illorum ſit,quæ pulmoni ſic affecto ſolẽt continge
re.eos uero difficulter ſpirantes eſſe morituros,dicere prætermiſit,quod intelligat, nos ex prædictis id
eſſe facile cognituros.

69 *Ex ſuppuratis uero, qui ex morbis pulmonis facti ſunt, fere ſeniores moriuntur: ex ceteris uero ſuppurationibus, iuniores.*

A.l.3.f.4.c.24 p.440.E. & 500.D.

Seniores hoc loco,non ſimpliciter ſenes,intelligendi ſunt:ſed per comparationem,uel collationem
aut ſi aliter appellare placeat,cum ijs,qui iuuenes ſunt. nam qui ætate multum progreſſi iam ſunt,ij ex
nullo morbo facilius,quàm iuniores incolumes euadunt.at qui inter hos,& florentem ætatem interie-
cti ſunt,qui ſemicani ſunt,& crudæ ſenectutis homines appellantur, a morbis interdum facilius,quàm
florentis ætatis homines liberari conſpicimus:ut ipſe etiam Hippocrates docuit,cum in aurium inflam
mationibus,tum uero nunc in purulẽtis ex morbis pulmonis declarat. nam quia curatio in his,quæ ex
D puendo perficitur, ui magna indiget,ideo iuniores potius, quàm ſeniores ſeruantur. ex ceteris uero
contingit,ut iuniores propter dolores & febres ut ipſe de auribus dixit,potius moriantur: febres e-
nim & deliria minus illis ſolent accidere, ac proinde aures antea ſuppurantur. iuniores uero inquit,
prius quàm auris ad ſuppurationem uertatur,plerique moriuntur:nam ſi pus ex aure profluat, ſalutis
ſpes eſt.in alijs autem ſuppurationibus,ſub ipſum ſuppurationis tempus,propter febrium, doloriſque
magnitudinem mors prius iuniores occupat.

GALENI IN HIPPOCRATIS PRÆSAGIA COMMENTARIVS

TERTIVS.

DE DOLORIBVS LVMBORVM.

DOLORES, qui cum febre lumbos, inferioresque partes fatigant, si relictis inferioribus, præ- 1
cordia attingant, ualde perniciosi sunt. itaque alia signa animaduertenda sunt: quorum si quod
aliud malum appareat, desperatus homo est [qui uero suppurati uruntur, si pus fluxerit pu-
rum, album, & fœdi odoris, seruantur: si uero subcruentum, cœnosumque, pereunt] si ue-
ro morbus ad septum transuersum ascenderit, & alia signa non mala accedant, magnam
spem futuræ suppurationis affert.

†Hæc sunt & in græcis lib. & Hippo. Aldino.

Quod ait, si præcordia attingant, sunt qui de delirio intelligant, perinde ac
ita dixisset: dolores, qui cum febre lumbos, & inferiores partes fatigāt, si sur- F
sum ascendant, deliriumque excitent, graues sunt: alij melius, qui particulam corporis præcordia dici
ab Hippocrate uolunt, quæ etiam septum transuersum appellatur: quam sententiam ueram esse, confir
mat id, quod sub finem dicitur, magnam spem futuræ suppurationis afferre: uult enim, si morbus in tho
racem conscendat, horum alterutrum euenire, aut hominem repente esse moriturum; aut si optime se-
cum agetur, omnino suppuratum iri: idque ex alijs signis esse distinguendum: quæ si non mala erūt, pu
rulentus fiet: si aliquod malum apparebit, omnino morietur.

NOTAE EX VESICA.

Vesica dura, dolensque graue periculum prorsus, letaleque portendit: cui si præterea continua febris accedat, pernicio- 2
sissimum est: quandoquidem uel ipsi uesicæ dolores ad hominem necandum satis sunt: & uenter eo tempore nihil reddit,
nisi dura quadam, & necessitate coactus.

Est a me dictum sæpissime, Hippocratem nomine inflammationis pro phlogosi, quasi ignitione uti:
quo uocabulo significat eam, quam Erasistratus, quique eum secuti sunt, uno nomine inflammationem
uocant. ut nunc ipse quoque accepit, cum ait, Vesica dura, dolensque. ceterum, cur hāc affectionem es-
se grauem dixerit, præsertim uero, cum acuta febris adsit, ipse plane declarauit: siquidem causam in do
lores, aluique excrementorum & urinæ suppressionem coniecit: cohibentur enim ob recti intestini an G
gustiam, & dolorem, quo uesica uexatur: nam ubi aluum reddere ægri aggrediuntur, si repente dolor
excitetur, ab opere desistunt: quod est commune dolorum omnium. dolor autem excitatur tum inflam
matis instrumentis, quæ actionem edunt: tum partibus, quæ illis annexæ sunt: sic enim quibus inflam-
matio lienem, aut uentriculum, aut iecur, aut musculos hypochondriorum occupauit, respirando dolo
rem sentiunt: proinde illa spirandi difficultate necessario laborant, qua spiritus paruus & frequens effi-
citur: cuius causam, ut aliarum omnium, in primo de difficultate respirationis libro reddidimus.

Vrina autem purulenta, in qua album, leueque subsidet, id discutit. 3

Cum uesicæ inflammatio concocta est, tum concocti humores in internum ipsius spatium confluūt:
& cum urinis nimirum excernuntur: & in ijs quæ subsederunt, bonæ concoctionis notas habent.

At si nec urina quicquam remittat: nec uesica fiat mollior; & febris continua detineat; ne primis morbi circuitibus 4
æger pereat, metus est.

Quod ait, uesicam non esse factam molliorem, & febrim perseuerare, perspicuum est. at quod ait, si
nec urina quicquam remittat: obscure dictum est: hoc enim uerbum in affectionibus, symptomatisque
usurpare consueuit, ut ceteri quoque post eum omnes fecerunt, qui inflammationem, tumorem, duri-
tiam, tentionem, ac dolorem remitti dicunt: sed nemo unquam remitti urinam dixit. Hippocrates ergo H
fortassis hoc uerbum ab his ad urinam trāstulit: ut sic eam meliorem esse redditā intelligeremus. quod
si concedatur, poterimus etiam intelligere, urinæ ante suppressæ uacuationem ab eo significari: ut simul
cum uesicæ inflammatione urinam quoque suppressam fuisse accipiamus: id quod euenire etiam quan
doque consueuit. sed morbus tum perniciosissimus est, & ægri raro ex eo seruantur. atque hoc quidem
modo scriptum habent tum alia exemplaria, tum ea, quibus Artemidorus, & Dioscorides sunt usi: in
alijs autem ad hunc modum, At si urina nulla fit, nec dolor remissus est: quo modo nulla quæstio exi-
stet, nec uerba trahi in controuersiam poterunt.

Id autem pueros a septimo anno ad decimum quartum usque potissimum attingit. 5

Quia pueri & intempestiue, & multum edunt, ideo plurimum crudi humoris in eorum corporibus
accumulatur: qui cum per renes quotidie expurgetur, & per ureteres in uesicam comportatus coacer-
uetur, modo calculos in ea parit, sæpe inflammationes: quoties uesica continuo eiusmodi humorū tran
situ fuerit uexata uehementius.

DE FEBRIBVS.

Febres iisdem numero diebus indicantur, ex quibus homines tum seruantur, tum moriuntur. 6

Duos habetis libros, (uos enim alloquor sodales, qui me nihil hmōi meditantē cōmētarios in libros
Hippocratis

A Hippocratis ſcribere coegiſtis) in quibus omnia, quæ ad criticos dies, & criſes pertinẽt, explicata ſunt: atque eos quidem ſcitis a me, non ut ederentur, ſed ut uobis tantum gratum facerem, eſſe cõſcriptos. exciderunt tamen, & in multorum manus peruenerunt: ut alia quoque permulta a nobis cõfecta. quo circa non cogitaram in ullos Hippocratis libros commentarios componere: ſiquidem quæ ab eo percipienda erant, ad artem accommodata, ea ſæpe multis in ſcriptionibus attuleram, & declarauerã. ſed cũ ſententias quaſdam obſcuriores plerique male eſſent interpretati, & uos neminem eorum probaretis, cuius cõmentarij editi eſſent, ego autem uobis uiderer, melius Hippocratis aſſequi ſententiã; ideo petijſtis, ut illa ipſa mandarẽ litteris, quæ uos aliquando in noſtris colloquijs, congreſſionibuſque audieratis. hæc autem uobis ſum præfatus, propterea quod inæquales, nec omnes ſibi ſimiles ſententiarum explicationes eſſe neceſſe eſt: nã de quibus nihil prorſus alijs in libris diximus, ea erũt accuratius enarranda: quæ aũt ſunt iam in alijs tradita, de ijs breuius uerba faciemus, ne de ijſdem rebus ſæpe ſcribere cogamur. cum igitur oẽm de criticis diebus, deque criſibus tractationem tribus libris abſolutã habeatis, hoc loco ſumma tantum capita eorum, quæ illic ſcripſimus, afferemus. hinc autem exordiar κρίσις, hoc eſt iudicium, quod in morbis uerſatur, a cauſis, quæ in foro aguntur, nomen tranſtulit, & ſubitã mutationem illam, quæ morbo accidit, ſignificat. ea autem quadruplex eſt; nam uel ſtatim morbo liberat, B uel eum multo mitiorem reddit: uel ſtatim interficit, uel facit morbũ multo deteriorem. ſed duas priores criſes, appellant ſimpliciter criſes: ceteris uero, ſemper aliquid addunt, ut malam, aut prauam criſim, aut alio eiuſmodi nomine appellent: interdum uero etiam ſimpliciter criſim uocant, neque aliud adijciunt. noſtis etiam omnes criſes cum aliqua inſigni euacuatione, aut abſceſſu fieri ſolere: ſoli enim pueruli raro admodum ex profundo ſomno, atque longo ſubitam mutationem ad meliorem ſtatũ ſunt adepti: ſed eam plerique criſim appellari cenſent, alijs uero eam dici criſim non placet. dies autem criticos uocant, in quibus hæ mutationes firmæ ſimul, & plurimæ fiunt. in alijs uero diebus certas & frequentes criſes euenire non uidemus. atque admirandus ille Hippocrates non ſolum primus, ſed etiam ſumma cum præſtantia criticorum dierum naturam deprehẽdit, eorumq; cauſam demonſtrauit, quam nos quoque in libris de diebus criticis explicauimus. illic enim oſtendimus, ſeptimum dierum criticorum circuitum reliquis eſſe ualentiorem: & ab eo ſecundum poteſtate eſſe quaternarium, quod ſeptimus in duo diuidatur: ac criſes per ſeptenarios futuras circuitus a quaternarijs indicari: quartum enim diem ſeptimi indicem eſſe, undecimum quartidecimi. hos autem Hippocrates indices, & contemplatione dignos uocat: hebdomadas autem ſic numerari cenſet oportere: ut duæ priores inter ſe uicinæ per diſiunctionem, tertia, quæ has conſequitur, per connexionem numeretur. diſiunctio autẽ eſt, cum C prior hebdomas in unum diem deſinit, & quæ illam proxime ſequitur, ab altero incipit: connexio eſt, cum dies unus utrique hebdomadi communis eſt, ut in eundem prior deſinat, & ab eodẽ incipiat poſterior. quæ cauſa facit, ut uigeſimum diem tertiæ hebdomadis poſtremum conſtituat: ſi enim hæc quoque per diſiunctionem numeraretur, certe uigeſimum primum diem facultate præſtare uigeſimo oporteret. at non ita ſe habere intelligimus: ſiquidem uigeſimus & plurimum, & certo iudicare deprehenditur. itaque cum tres hebdomades uiginti dies contineant, quarta autem hebdomas a uigeſimo primo die incipiat, & tres conſequentes uiginti dies itidem contineant, merito Hippocrates dixit, diem quadrageſimum indicare: & non quadrageſimum ſecundum: ſimili quoque ſexageſimum, & octogeſimum, non ſexageſimum tertium, nec octogeſimum quartum. atque hoc quidem modo ſeptenarij circuitus numerantur: quibus quidem diuiſio, quæ per quaternarios efficitur, reſpondet: etenim ſi ſingulas hebdomadas in duos, quos complectitur, quaternarios diuiſeris, quartus dies a primo, quo morbus inuaſit, erit primi quaternarij finis, & ab eodem ſecundus incipiet: deinde tertius quaternarius, qui hunc ſequitur, ab octauo die initium ducet: quia ſecunda hebdomas ab eo incipit. ita fiet, ut dies undecimus, ſit tertij quaternarij finis, & quarti principium. quintus porrò quaternarius a decimo quarto die orditur, quod tertia quoque hebdo-D mas ab eodem auſpicetur. is igitur decimo ſeptimo die finit, qui dies eſt etiam duobus quaternarijs communis quinto inquam, & ſexto: in quos tertia eſt hebdomas diſtributa. atque ita uigeſimus morbi dies finis trium hebdomadum & ſenum quaternionum eſt. qui ſane dies per circuitus diſtincti iudicant. ſed alij quoque in ipſos in morbis acutis incidunt: cuius rei cauſam in libris de criſibus expoſui: ſunt autem hi tertius, quintus, nonus. incidit autem inter eos interdum ſextus, malus is profecto index, & quod aliquando cum periculoſis ſymptomatibus iudicet: & quod acerbiorem criſin, quam ὑπερκρίσιν uocant; & quod non ex toto, ſed imperfecte morbos diſcutiat: aut ſi quando perfecte diſſoluerit, recidiuas omnino afferat. ſed cum de his, tum de alijs permultis dictum nobis eſt in libris de criticis diebus: quæ quidem fere omnia modo in his, modo in aliis libris Hippocrates ſcripta reliquerat: nos autem unum in uolumen, quo dies critici explanarentur, redegimus: ſimulque quæ obſcura erant, illuſtrauimus, & ea ſumus perfecte perſecuti, quæ ab Hippocrate minus abſolute ſcripta eſſe uidebantur. quam ob rem qui certo præſagire uolet, ei legẽdi ſunt libri, quos de criticis diebus, & quos de criſibus conſcripſimus: quippe qui hic inſtituerimus, eorum ſolum, quæ hoc libro nobis Hippocrates tradidit, ſenſum aperire. quod ergo ait, ex quibus homines tum ſeruantur, tum moriuntur, uel de criſibus, uel de diebus criticis intelligitur. ſed præſtat,

ut non de diebus, sed de crisibus dictũ intelligamus: quamuis enim id uel maxime ad dies referri pos- E
sit, primum tamen crisibus ipsis conuenit, deinde per crises, diebus. quod autem scriptum est, ex eis homines seruari, aut mori, indicat plane crisim ab eo appellari omnem repentinam mutationem, ac non eam solum, quæ est ad salutem afferendam accommodata.

Febres enim simplicissimæ, & tutissimis comitatæ signis, quarto die, aut etiam ante, desinunt: malignissimæ uero, & quæ grauissima signa habent, quarto die, uel etiam prius, occidunt. 7

A.l.4.f.1.c.1. c.3.p.836.B

Dicuntur autem εὐήθεις hoc est simplices homines etiam malefici, simulatione quadam; ut etiam simia formosa dicuntur etiam ij, qui bonis præditi sunt moribus. sed prima significatio frequens apud Græcos est, secundæ rarior est usus. neque solum ita nuncupant simplicem hominem, sed simplicitatem pro illa animi affectione usurpant, quæ bonis sit morbis conformata: quo sensu est apud Dinarchum in oratione, quam in Daonem habuit: cum Cephalion inquit, fortunas suas iuueniliter gubernaret, natura probus erat, & simplex. Demosthenes in oratione contra Aeschinem his uerbis iudices alloquitur: Nũc uestra simplicitate, ac facilitate fretus quæstiones, quoties hæc eum cupiditas incessit, exercet. Plato quoque in tertio de rep. sic scriptum reliquit: Honestus igitur sermo, & congruentia, & condecentia, & concinnitas, & simplicitas comitatur. quo loco nomen simplicitatis non pro amentia dictum est, sed eam mentem significat, quæ re uera bene, recteque instituta est. ita etiam in Euthydemo F
simplicem uocat eum, qui moribus simplicibus & honestis sit ornatus: &, inquit, ut admiratus est, hic adolescens est, & simplex. atque hæc quidem exempla satis sunt, ut intelligatis, Græcos nomine simplicis, ac simplicitatis in duabus significationibus uti consuesse. ac nũc Hippocrates in altera earum significatione dixit εὐηθεστάτους febres pro eo, quod est, mitissimas, ac simplicissimas, ac nihil maligni habentes: in quibus si signa, ex quibus sperari securitas solet, adsint, ultra primos quatuor dies non extenduntur: sed uel quarto die, uel ante, desinunt. simili quoque modo malignæ febres, quibus perniciosa signa adiuncta sunt, quarto die, aut prius, occidunt. hinc perspicuum est, tertium diem inter criticos censeri: cum ait, quarto die, aut ante desinunt. quod in primo etiam de uulgaribus morbis uoluit, ubi tertio diei inter criticos dies primas dedit. signa autem tutissima intelligit, quæ particulatim maxime laudauit: quorum paulo post nominatim exempli causa mentionem faciet.

Primus autem earum incursus ita desinit: secundus uero in septimum diem perducitur, tertius in undecimum, quartus in quartum decimum, quintus in decimum septimum, sextus in uigesimum. & hi quidem per quaterniones ex morbis acutissimis ad uigesimum diem ex additione perueniunt.

Sæpe scriptum apud auctores inuenies ἔφοδον pro hostium, & prædonum incursione: unde nunc Hippocrates ad criticorum dierum circuitus nomen transtulit. cetera autem omnia cum per se clara sunt, G
tum uero multo magis ijs, qui eorum, quæ nuper diximus, meminerunt.

Nec uero quicquã ex his põt integris diebus recte numerari: quod nec annus, nec mẽses integris numerari diebus possint. 9

Quoniam tres hebdomadas uiginti diebus conclusit, ideo dixit, hæc integris diebus numerari non posse: cum neque annus, neque menses integris diebus numerentur. id quod uero ab eo dictum est: nã annus non est solum tricenum sexagenum & quinque dierum: sed ei quoque quarta diei pars accedit, & præterea fere centesima. mensis autem quinque minor est triginta diebus, & uigesimum nonum excedit. ueteres autem Græci μῆνα hoc est mensem uocauerunt, ut nunc quoque in plerisque ciuitatibus Græciæ faciunt, illud spatium, quod inter duas Solis ac Lunæ coitiones erat medium. quod tempus si quis accurate uelit proprijs demonstrationibus expendere, quantum sit, huic liber integer ab Hipparcho conscriptus, ut alius quoque a me de anno editus suppetet. & hoc quidem modo Hippocrates hebdomadem accepit: ac planum est, nec quaternionem ex integris diebus constare: sed particulã tantam deesse, ut tres hebdomadas uiginti dies cõficiant: quorũ causam in tertio de criticis diebus libro conati sumus afferre: cum tamen nemo antea de ea quicquam dicere, ne aggressus quidem sit.

Deinde uero ad eundem modum, & simili adiectione primus circuitus est dierum triginta quatuor: secundus quadraginta dies continet. tertius sexaginta. 10

H

A.l.4.f.2.c.2. c.5.p.834.F

Non hoc dicit nunc Hippocrates, quod nullus criticus dies inter uigesimum, & trigesimum, quartũ intercidat: quia ita sibi aduersaretur, qui medios quosdam dies criticos in morbis uulgaribus recensuit & quæ in ægris apparent, eius orationem plane conuincerent: sed quia tres hebdomades quæ mutuo sese consequentes uiginti diebus continentur, non eodem modo componuntur (nam secunda disiuncta est a prima, itaque die decimoquarto finita est: tertia uero illi connexa est, ideoque uigesimo die finem capit) idcirco eas hebdomadas, quæ uigesimum diem sequuntur progredi eodem modo uult: ut ex duabus disiunctis, & coniuncta tertia uiginti dies conficiantur: & diem quadragesimũ trium posteriorum hebdomadum ultimum terminum esse statuit: duabus autem terminum circunscripsit, quartum & trigesimum diem: quod fuit in causa, ut ipsum ante quadragesimum nominarit. eadem quoque ratione tres hebdomades consequentes ad sexagesimum diem perueniunt: & octogesimum quoque, non octogesimum quartum in libris uulgarium morborum iudicantem esse perhibuit. sic tres hebdomades numerum uiginti dierum continent, quod fit, duabus primis per disiunctionem numeratis, ut die decimo quarto finem habeant: tertia autem connexa secundæ, ut & ipsa die uigesimo concludatur.

Huiusmodi

11 A *Huiusmodi autem morbos, qui longissimo spatio iudicari debent, perdifficile est discernere, quod simillima sint corũ principia: sed a primo statim die diligenter animum aduertere conuenit, & singulos quaterniones, qui accesserint, obseruare. sic quo se conuersurus morbus sit, non te latebit.*

Hoc etiam loco uerbum iudicari, ad utranque pertinere partem uoluit, ut mutationem quæ tam ad bonum, quàm quæ ad malum statum perducit, intelligamus. ait autem in principio morborum facile perspici, quem non illi, qui intra paucos dies iudicari debent, sint exitum habituri: id enim ipse paulo ante ostendit: cum de illis dissereret, qui primo quaternione iudicandi sunt: febris enim, quæ curanda est, mitior est: quæ uero est interitum allatura, est malignissima. ac signa quoque utranque comitantur, omnia quæ priorem optima; quæ posteriorem, pessima: itaque neutra diem quartum excedet: scimus enim fieri iudicationes semper, uel natura morbum uincente, uel a morbo uicta. morbos uero mitissimos natura facile superat: eadem a sæuissimis protinus superatur, atque hac potissimum ratione differunt inter se morbi, qui breui iudicantur. quibus illi quoque respondent, qui longum tempus ad solutionem postulant: etenim ut in breuibus morbis interdum natura, interdum morbus ualde præstat, ita cum neque illa, neque hic ualde excellit, sed ueluti aduersarij quidam, quorum uires pares sint, dimicant, etiam tempore opus est longiore, ut alteruter uictoriam consequatur. Sic etiam eos qui luctan-
B tur, dignoscunt palæstricæ artis periti: cumque statim uictoria potiturum sperant, quem multo ualidiorem esse conspiciant: aut si neuter uiribus longe præcellat, certi sunt, longam inter eos luctã fore: nec tamen eis adhuc compertum est, uter illorum uincet: sed progressu temporis id quoque prius, q̃ plebei cognoscent: quippe qui uel minimum excessum accuratius animaduertant. atque hoc quidem peritus artis imperito interest, quod uel minima rerum discrimina persentiat. Sed quia nonnulla eorũ propter sui exiguitatem percipi sensibus non possunt, etiam eius, qui peritus artis est, cognitionẽ effugiunt: mox autem ubi cadere sub sensum possunt, tum demum cognoscuntur. quam ob rem Hippocrates iussit, eas mutationes, quæ singulis quaternionibus fiunt, animaduerti: neque enim inquit, te latebit, quo se uertet, hoc est, ad salutem ne, & sanitatem ægri, natura scilicet uincente: an ad mortẽ, eadem superata. atque hæc summa est: quam quomodo consequi quispiam possit, is ex nostris commẽtarijs, quos de crisibus conscripsimus, poterit perdiscere.

12 *Ac quartanæ quoque constitutio hanc concinnitatem habet.*

Hoc quoque permulti ignorant, eamque ob rem admirantur, et nos sæpe diuinatione quadam putant prædixisse, eum qui quartanam febrim habeat, post dies quindecim, exempli gratia, a febri liberum non fore: sed in tertianis id prædici non admirantur. cum tamen communis sit utriusque febris
C ratio: ut enim in continuis omnes deinceps dies numeramus, ut futuram crisin præsagiamus, ita in intermittentibus accessiones, ut quod in continuis septimus dies, sic in intermittentibus septimus circuitus ualeat. quocirca tertiana exquisita non septem diebus, sed circuitibus iudicatur, præterea quã rationem quartus habet ad septimum, eandem prorsus quartus circuitus ad septimum habet: nã quartus dies index septimi est, & quartus periodus septimũ indicat. de his autem omnibus dictum est in libris de crisibus. itaque id sufficiet nunc intelligere, febrium quartanarum iudicia non dierum, sed circuituum numero fieri. quod autem ait κόσμον concinnitatem habent, dierum criticorum ordinem significat. ut enim inconcinnitatis est propria inordinatio, sic concinnitatis proprius ordo est. unde etiam hoc uniuersum appellant κόσμον. i. mundum, quod omnia, quæ eo continentur, ornatam sint concinnitatem consecuta: nam terra sita in medio est, ipsi exterius circumfuso mari, atque aere ipsum undique ambiente, & hunc rursus æthere, deinde uero cælo hæc omnia in orbem comprehendente: sed & fixarum stellarum motiones quid attinet dicere, quantũ habeant ornamenti? quippe quæ perpetuo eædẽ sint: errantium uero siderum motus etsi quotidie non sunt æquales, at certi tamen sunt, & paribus temporum interuallis definiti, cum semper easdem signiferi partes percurrant.

13 D *Quæ autem breuissimo tempore iudicari debent, propensius prænoscuntur: siquidem ab illis statim in principio maxime differunt. nam qui incolumes euasuri sunt, facile spirant, dolore uacant, noctu dormiunt, ceteraque signa securissima habent: perituri uero difficulter spirant, delirant, uigilant, aliaque signa eis sunt pessima.*

Dictum iã est εὐπετέως hoc est propense, significare prõpte, & facile. quod uero hoc loco ait, propensius, significat faciliora, & ad cognoscendum promptiora. dixerat igitur paulo ante, febres simplicissimas, & signis securissimis coniunctas quarto die, uel etiam ante desinere. quod nunc repetit, ut exẽplis plane doceat, quænam optima signa sint: ait enim, nam qui incolumes euasuri sunt, facile spirant, dolore uacant, noctu dormiunt: morituri uero, difficulter spirant, delirant, uigilant. tum utrique parti adiecit hæc: priori, ceteraque signa securissima habent: posteriori uero, aliaque signa eis sunt pessima. quibus quidem perspicue ostendit, se exempli causa, signorum utriusque generis fecisse mentionem. hoc autem uidetur etiam recte addidisse: quoniam ab illis statim in initio differunt plurimum: qua de re ego quoque ante dixi: morbos inquam illos multum inter se differre, qui intra paucos dies mortis, aut salutis iudicium sunt subituri: ut eorum, qui in longum tempus producuntur, signa similia esse memoraui. ceterum quod dixit, ἀλλοφασσέοντες, non admodum usitatum uerbum est: significat autem aut eos, qui delirant, aut qui huc, & illuc sese iactant: qui etiam ἀσώμενοι quasi fastidio affecti dicuntur. sed prior, ut ex ipsa uoce licet facere coniecturam, magis probanda interpretatio est: ut uerbum

bum ἀλλοφάσσειν ἐκ τοῦ ἄλλοτε φάσκειν ἄλλα, hoc eſt ex eo, quod alia, atque alia quis loquatur, deriuetur: alij E
uero ἀπὸ τοῦ μεταβάλλειν ἄλλοτε εἰς ἄλλο σχῆμα τὰ φάη, hoc eſt, quod ſubinde oculos huc illuc circumferant, ductum eſſe uerbum exiſtimant.

His ſic ſe habentibus, tempora & ſingulas additiones in iis morbis, qui ad criſim tendunt, conſiderare conuenit. 41

Vt quæ de primo quaternione dixerat in principio, repetijt, atque exempla ſubiunxit: ſic denuo tractat hoc loco eadem, quæ illic ſcripta ſunt, ubi ait, ſed a primo ſtatim die animum aduertere conuenit, & ſingulos quaterniones, qui acceſſerint, obſeruare: ſic quo ſe conuerſurus morbus ſit, non te latebit.

Quomodo iudicationes a die partus in mulieribus exiſtant.

Eodem autem modo iudicationes mulieribus a partu contingunt. 15

Ab eo die, quo mulier peperit, non a quo febricitare cœpit, numerare incipias. aliquæ enim ſunt, quæ ſecundo, aut tertio, poſtquam partum ediderint, die in febrim cadunt: atque ab eo plerique futuram iudicationem enumerant: ſed res ſecus habet: ſiquidem ab eo die, quo fœtus in lucem editus eſt enumeratio debet incipere. cum autem hæc omnia de criticis diebus Hippocrates breuiter dixerit, libet mihi, te eius rei, de qua me ſæpe loquentem audiuiſti, admonere ea autem huiuſmodi eſt: quædã eorum, de quibus quæritur, nihil ad artis opera prorſus conferre: ſed eſſe logicæ cõſiderationis: uſus F enim præſenſionis eſt, ut diem certo noſcas. quo morbus iudicabitur: qui quidem acutus ne ſit uocandus, an peracutus, an longus, an acutus productus, an acutus ex commutatione de nominibus potius, quàm de rebus controuerſia eſt. quas tamen quæſtiones ſi de rebus eſſe quiſpiam contenderit, certe nunquam de illis erunt, quæ ad præſagiendum, aut recte curandum pertinent. ponatur autem, nos certo præſagiſſe, ægrum uigeſimo die a morbo ſolutum iri: deinde cum res, ut ſperabamus, euenerit, aliquem dicere, ægrum acuto morbo laboraſſe: alium uero dicere, hunc morbum acutum non uocari: quod acuti morbi decimoquarto die finiantur: tum eos inter ſe controuerſari, & ab altero morbum plane longum uocari, quod fines acutorum pertranſierit: nec exiſtimandum ullam eſſe aliã tertiam in morbis differentiam, quæ a temporis quantitate ducatur: ab altero uero hunc appellari acutum morbum ex commutatione: ab alio uero productum nuncupari: ab alio denique non ſic, ſed acutum parum productum nominari. ſi quis igitur iam horum omnium rationes audire auet, quibus ipſi inter ſe diſſidentes opinionem ſuam tuentur, ac poſtea iudicare, quæ melior, quæue deterior ſit, is non parum temporis fruſtra conſumet, nec interim ulla re ipſam artem adiuuabit. ſimili quoque modo, qui præſentire poteſt morbum uigeſimo ſeptimo die finitum iri, nec tamen ſtatuere, acutus ne ſit, an lõgus, an acutus productus, an acutus ex commutatione, is certo nihilo minus eſt ad artem idoneus: conue- G nit enim maxime, ut tot ſint morborum differentiæ a tempore ductæ, quot ſunt critici circuitus: ut ille breuiſſimus ſit morbus, qui primo quaternione circũſcribitur: poſt eum, qui ſecundo: deinde, qui tertio; mox qui quarto: tum qui quinto; demum qui ſexto: id quod accidit die uigeſimo: poſtea uero quaterniones aboleantur, & iudicationes hebdomaticæ fiant: & eæ quoque temporis progreſſu tandem ſupprimantur: ut per uicenos dies morbi ſoluantur, ac tandem in menſium numerum tranſeant: ſunt enim duo præfinita in morbis tempora, ut uel acuti, uel diuturni uocentur: quos, ut facilius intelligamur, ita ſæpe nominamus: deinde uero res ipſa nos cogit, inter eos, ſtatuere alios medios, qui ex commutatione acuti ſint: & omnes differentias tres efficere; deinde earum ſingulas diuidere: ut inter acutos primo ſtatim alius ſimpliciter acutus, alius peracutus etiam ab ipſo Hippocrate nominetur, quorum peracutus dicitur, qui ſeptimum diem non excedit: ſed uel illo ipſo die, uel etiam citius iudicatur: acutus uero, qui in diem quartumdecimum trahitur. cui cum parum quid accedit, ut iudicatio in diem ſeptimum decimum proferatur, ambigimus, quo nomine morbum huiuſmodi nominemus, cum proprium non habeat. quod etiam accidit in eo, qui die uigeſimo iudicatur: ut hac in re dubitatio illa, quæ ſoritica dicitur oriatur. inde fit, ut probabile quandoque uideatur, uigeſimum potius diẽ, quàm decimum quartum morborum acutorum finem conſtitui oportere. Sed eſt alia quoque non par H ua de hac re dubitatio: morbus enim acutus non ſine febris magnitudine, & continuitate intelligitur: atque eum, qui non eſt eiuſmodi, non ita cenſemus appellandum, etiam ſi decimoquarto die, aut etiã citius diſcutiatur. atque hæ quidem, & tot ſunt præfiniti finis acutorum morborum differentiæ. ſunt uero aliæ quoque eorum dierum, qui poſt uigeſimum, critici ſunt, qui & ipſi magnam latitudinem habent. ego uero conſentaneum eſſe arbitror, ut qui ad diem quadrageſimum uſque perueniunt, propriã differentiam quandam conſtituant: & poſt hos aliam, qui in ſeptimum menſem porriguntur: ſimili quoque modo annuos in alia differẽtia uerſari: & illos item, quos non menſium, ſed annorum ſpatijs dimetimur. Sed hæc, ut ego ſemper monui, prætermittenda ſunt, ac danda eſt opera diligenter, ut tempus, quo ſolui morbus debet, ſciamus præſagire: eſt enim perſpicuum, Hippocratem in uno morbo quem ſuppurationem uocat, ruptionis diem ſtatuere interdum uigeſimum; interdum trigeſimum, aut quadrageſimum, aut ſexageſimum. quam ob rem ſinito alios qui id optime ſciunt, nomina, quæ uolẽt, ijs imponere, tu uero diſce præſagire, quonam die uomica rumpi debeat. id quod duo tibi, tanquam inſtrumento, commoſtrabunt, experientia, atque ratio: quarum illa quidem docet, unam, atque alteram ſuppurationem certo tempore eſſe diſruptam: hæc uero materiæ quoque, ex qua ſuppuratio orta eſt, ſubſtantiam indicat: tum cauſam aperit, quæ ipſam effecit, & eas, quæ unà cum illa agunt: nam

qui

A qui primam suppurationem spectauit, quæ, exempli causa, quadragesimo die rupta est, ab humore parum frigido, & item tempore, ætate, regione, natura totius corporis, & partis affectæ moderate frigidis ortum duxisse, & rursus alteram uidit, die sexagesimo ruptam, cum essent omnia, quæ dicta sunt, frigidiora: & aliam fortasse die uigesimo apertam esse, quod essent calidiora omnia; si is hæc sequatur, potest omnium aliarum suppurationum facere coniecturam, scopis illis utens, quos per experientiam obseruauit: & conferens cum ipsis eum calorem, qui nunc est, & frigus non modo humorum, qui alterantur, sed etiam agentis causæ (quæ quidē est ipse natiuus calor) a qua illi alterantur, tum ea æstimans, quæ causam ipsam adiuuant, ut regionem, anni tempus, cæliq; constitutionem: & ipsius agentis causæ magnitudinem perpendens ex ætate, ex propria ipsius natura, & partis, quæ suppuratione excepta est: tum signis alijs, quæ uires & imbecillitatem facultatis, quæ in arterijs, uenisq; sita est, indicāt: nam qui nihil eorum nouit, sed expectat, usque dum omnium suppurationum cognitionem per obseruationem sit consecutus, ei ne mille quidem anni hoc ad agendum sufficient. contra uero, qui natiuū calorem, quantus est, perpendit, & cum eo confert humorum, qui concoqui debent, naturam, quanta sit, is uiam tenet, qua rem, quam inuestigat, inueniet: atque is est, qui ex his, quæ nouit, potest eorū etiā, quæ non nouit, artificiose facere coniecturam. is solus dicet, hanc die uigesimo, illam trigesimo suppu B raturam esse: & de alijs eodem modo: nec aliud quicquam addet, acutum ne hunc morbum, an longū, an ex commutatione acutum uocare oporteat. siquidem non Medici, qui artis opera persequuntur, hęc dijudicant, sed sophistæ potius, qui tempus & operam in uerbis inanibus ponunt. proinde fit, ut multi de superiore loco de huiusmodi quæstionibus grauiter admodum differentes, auditores fabulis perfundant: qui autem casus ægrum maneat, magis, quàm maris congios ignorant. alij rursus possunt morbos discernere, & futura præsagire, & de logicis quæstionibus nihil habent, quod in medium proferant: ex quo fit, ut alij ab hominibus Medici existimentur, alij sophistę, & λογιατροί hoc est Medici uerbotenus (sic enim appellant.) ac si quem uiderint, librum quendam legentem, & rationem in medicamentis utilibus explicandis adhibentem, eum statim aliquem ex ijs, qui uerbo tenus Medici sunt, esse suspicantur.

De affectionibus, quibus caput, os, & fauces affliguntur.

16 *Capitis dolores uehementes, ac continui cum febre, si aliquod mortiferum signum præterea accedat, ualde perniciosi sunt. sin autem nullum tale signum adest, & dolor diem uigesimum excessit, neque febris conquieuit, sanguinis e naribus eruptionem, aut aliquem in partibus inferioribus abscessum expectabis. Sed & cum dolor etiam recens est, sanguinis per na* C *res profusio non secus expectanda est, aut suppuratio, præsertim uero, si dolor temporu, frontemque obsideat.*

Inordinate id exponit, quod ad præsagiendum maxime utile est: ita.n. ordine diceretur, capitis dolores uehementes, atq; continui cum febre, si aliquod mortiferum signum præterea accedat, ex toto perniciosi sunt. at si ex his, quæ didicisti, speras ægrum conualiturum, principio ad diem septimum, sanguinem e naribus erupturum, expecta: progressu autem temporis id etiam expectabis: quanquam & pus per nares, aut aures ad ægri salutem excerni potest. si autem capitis dolor ad uigesimum usque diē perseueret, tunc quoque, etsi rarius, sanguinis profluuium fore sperabis: at sæpius suppuratio, aut abscessus in partibus inferioribus excitantur. nam quo tempore sanguinis eruptionem fore sperabis, eam spem augebit uehemens dolor, qui tempora, frontemque obsideat.

17 *Sanguinis autem eruptio magis expectanda est, qui minus quinque & triginta annis nati sunt: suppuratio uero, in maioribus natu.*

Indicium ab ætate sumendum est, an sanguinis per nares eruptio expectari magis debeat. causa autem perspicua est, & ante sæpe dicta: ætatem uidelicet, quæ usque ad trigesimum quintum annum pertinet, sanguinem plurimum gignere. ad hoc accedit, ut eo ætatis tempore calidior, biliosiorque sanguis fit: quem, supra etiam diximus, ad eas sanguinis eruptiones, quas natura molitur, esse accō D modatum. in senioribus uero qui trigesimum quintum annum excesserunt, potius est expectanda suppuratio.

18 *Auris autem acutus dolor cum febri continua, uehementique coniunctus, grauis est: nam delirij & mortis periculum minatur. quare, cum periculosa hæc nota sit, protinus ad omnes alias, quæ a primo die apparuerunt, animum aduerte.*

A. l. 3. f. 4. t. 1. c. 6. p. 435. A. & 440. E.

Vehemens dolor nunquam has aures, quæ conspicuæ sunt, inuadit: nec si inuaserit, periculum inde ullum imminebit. quod particula hęc neque princeps ipsa est, neque principi ulli parti continua. sed aurium dolorem uocare consueuerunt, cum in imo meatu audiendi sensus doloris excitatur: tunc.n. neruus, qui auditorius appellatur, quique cum cerebro non longo interuallo copulatus est, afficitur. itaque merito factum est, ut plurimi præ uehementia doloris aurium interierint, cerebro in doloris producto consensum. quare multi ægri delirant, & quidam etiam repente moriūtur, perinde atq; attoniti, ubi fluxio, quæ dolorem aurium concitauit, in cerebrum confertim peruenerit.

19 *Ex eo autem casu iuniores septimo die, aut etiā celerius moriuntur: seniores multo serius: quippe qui non æque magnas febres experiantur, neque adeo delirent. ita sustinent, donec fiat suppuratio. quod si morbus in hac ætate reuertatur. plurimos interficit. iuniores uero prius quàm auris suppuretur, intereunt: nisi pus album ab ea defluens spem salutis inueni afferat: si & aliud quoddam salubre signum appareat.*

Iuuenes

Iuuenes uehementius febricitant,& facilius delirant, quod biliosa calidaque natura sint:quare nõ E immerito citius,quàm aures suppurentur,intereunt. senibus uero hæc minus periculi apportant , sed morbus reuerti solet,quia humor,qui dolorem creat,propter temperamenti frigiditatem non absolute concoquitur.cetera,quæ in hac insunt oratione, satis aperta sunt.

20 *Graue quoque est,fauces cum febre exulcerari: ac si aliquod præterea signum ex ijs,quæ nos antea mala esse indicauimus,accedat:in periculo hominem uersari,denunciandum est.*

Fauces ulceratæ malitiam succi erodentem indicant: quæ res non paruum negotium exhibet, propterea quod transglutire nisi cum labore, non possunt. itaque ut quid euenturum sit , accuratius intelligas, alias quoque notas debes contemplari. hoc autem præceptum in omnibus notis tibi commune sit, præcipue autem in ijs, quæ neque optimæ,neque pessimæ exquisite sunt; in quibus ipse quoque Hippocrates alia signa simul spectanda esse,solet admonere.

DE ANGINA.

21 *Anginæ terribiles maxime sunt,ac celerrime hominem iugulant,cum nec in faucibus,nec in ceruice quicquam apparet: & tamen maximus dolor est,& spiritus,nisi recta ceruice,trahi non potest:hæ etenim & eodem die,& altero,& tertio,& F quarto strangulant.* A.l.3.f.9.c.9. p.468.

Fauces appellari spatium illud,quod inter gulam,& guttur situm est,cõstat etiam ex his, quæ nunc ipse scribit,cum ait,anginas maxime terribiles esse,quæ in faucibus,nec in ceruice affectionem ullam præter naturam in colore,& calore,& tumore ostendunt:nam per ceruicem,collum intelligit:per fauces uero,eam capacitatem, quæ adaperto ore,& depressa lingua, cernitur: in qua duo ostiola,unum gulæ,alterum gutturis,apparent.si igitur in neutro horum aliquid præter naturam uideatur,existimãdum est,aliquod eorum corporum, quæ intra guttur habentur, inflammatione tentari , qua æger suffocatur. cum autem uia spiritus angusta suapte natura sit, si eam inflammatio adiacentium partium ex toto occludat,strangulari ægros necesse est. quam ob rem coguntur,recta ceruice spiritum ducere. ut meatum parumper adaperiant.supinus enim decubitus eum penitus obturat,quod priora corpora in colli uertebras plus, quàm par sit,procumbant.hac igitur de causa,& quod musculi gutturis inflãmati sint, non præter rationem dolore conficiuntur.

22 *Quæ uero dolorem æque afferunt, sed in faucibus tumorem, ruboremque excitant,perniciosæ ualde sunt : longiores uero prædictis erunt,si magnus rubor fuerit.*

Alteram anginæ differentiam exponit,in qua ceruix intumescit,& fauces rubent. dolore etiam hi G non secus,quàm superiores cruciantur: sed recta ceruice spirare non coguntur: hoc est,non magna spirandi difficultate premuntur,quod musculi gutturis non uehementi inflammatione laborent. recte igitur has perniciosas esse dixit, non tamen,ut prædictas, celerrime homines tollere.

23 *Vbi uero & ceruix,& fauces simul rubent,tum longiores hæ sunt: atque ex eis ægri potissimum euadunt,si rubor ceruicem,pectusque obsideat:nec sacer ignis intro se recipiat.*

Tertiam hanc anginæ differentiam explicat, quam plerique συνάγχην,non κυνάγχην uocari uolunt:ubi enim insigniter suffocantur,ac dolore urgentur, nec inflammatio,aut sacer ignis in ceruice, aut faucibus apparet,eam affectionem κυνάγχην nominant. Sed quod ego perpetuo admoneo , id Hippocrates perspicue facere uidetur,ut non sit de nominibus admodum solicitus. Sed,ut quicque occurrit,sic appellet.ac sane in uetustis quibusdam libris initium sermonis, quem de angina instituit,per σ , literã scriptum est,hoc modo: αἱ δὲ συνάγχαι:ex quo planum est, nihil utile esse, controuersari siue per κ, siue per σ scribendum hoc nomen sit,ut recentiores Medici faciunt: cum enim de re constat,absurdum est de nominibus contendere. conuenit autem de re inter eos,qui artis opera norunt:siquidem ex ijs,qui adeo suffocantur,ut residere cogantur,pessime affecti sunt illi, qui uehementi quidem dolore torquentur , H nullum tamen in ceruice, ac faucibus symptoma habent. ab illis secundi sunt,qui non spirant quidem difficulter,sed grauiter dolent: simulque ceruix eis intumuit,& fauces maiore sunt rubore perfusæ.tertio loco statuuntur ij , de quibus Hippocrates hic disserit,qui nec magnopere dolent, nec difficulter respirant: cum guttur nulla in re affectum sit,sed fluxio uel in fauces,uel in ceruicem , uel in utrunque decumbit.hæc porrò fluxio magna ex parte biliosior est:ut repente aut ignem sacrum aut inflammationem illi similem excitare queat. quam ob rem ipse ait,nec sacer ignis intro se recipiat:si quando uero œdema †inflammationis speciem referens obortum sit,celerrime curatur:atque hic morbus ab ipsis etiam primordijs acutus non est.cetera quæ hic dicuntur,manifesta sunt.

†Videtur legẽdũ φλεγμονώδης: nã φλεγματώδης idẽ significet, quod supra lib. 2. cõ.66.

24 *Si uero nec in criticis diebus erysipelas aboletur,nec,tuberculo foras se non conuertente,pus expuit, sed leue, ac dolore uacans uidetur,id uel mortem,uel ruboris repetitionem significat.*

Quàm noxium sit erysipelas,aut ruborem,(utroque enim modo scriptũ est)sine tuberculo, aut sputis,quæ facile educantur,aboleri,perspicuum est. quod uero ait,nec in criticis diebus , est perpendendum,an hoc modo intelligi debeat,ut diebus criticis aboleatur,siue nullum signum malum adsit , siue aliquod adsit(sic enim aliqui sunt interpretati)an id sit sequentibus adiungendum: ut uelit Hippocrates,ea diebus criticis fieri,quo certiora habeantur:quod mihi uerius uidetur:nam si criticis diebus ma

teria

A teria in pulmonem transferatur, erysipelate intro recurrente, nec per halitum in exteriore superficie discusso, tantum abest, ut bonum sit, ut etiam maximum malum censeatur: quod ex certo die maiorē esse prauitatem confirmetur. Si uero & tuberculum foras prodeat, & facile extussiat, ipsumq; erysipelas, aut rubor euanescat, tunc minime expectandum est, ægrum esse interiturum.

25 *Est uero tutissimum, ut tumor, ac rubor quàm maxime in exteriorem partem prorumpant: sin autem in pulmonem uertantur, insaniam, suppurationemque plerunque pariunt.*

Auic.l.4.f.1.t.2.c.16.p.819.

C. Et hæc, & quæ sequuntur, nota sunt ijs, qui prædicta meminerunt.

DE GVRGVLIONE.

26 *Gurgulionem, quandiu rubet, & magnus est, incidere, aut scarificare periculosum est. nam & inflammationes, & sanguinis profusiones inde proueniunt: sed eo tempore alijs artibus extenuare conandum est. cum uero iam totum id, quod uuā uocant, separatum est, imaque gurgulionis pars crassior, rotundaque est, superior autem gracilis facta sit, tunc manu moliri aliquid tutum est: sed præstat aluum prius subducere, quàm manus admoueas, si & tempus permittit, & æger non suffocatur.*

Prognostico theoremati admistum est quoddam curationis præceptum: sine quo præsagium expli-
B cari tuto non poterat: gurgulionem inflammatione exceptum si dissecueris, aut scarificaris, sanguinis profusiones & inflammationes esse secuturas. cum uero id, quod uuam appellant, separatum est, imaq; pars gurgulionis crassior, rotundaque, & superior tenuis euasit, eo tempore manu moliri aliquid tutum est: præsertim si uel sponte, uel Medici prouidentia aluus abunde sit subducta.

Signa, cum locus affectus incertus est.

27 *Febres, quæ neque salutaribus notis apparentibus, neque in criticis diebus finitæ sunt, fere repetunt.*

Cum neutrum eorum, quæ dixit, euenerit, tum expectare recidiuam oportet: non cum unum adest, abest alterum: nam quæ sine ratione conquieuerunt, repetere solent: etiam si id criticis factum sit diebus. ea autem sine ratione fieri perspicuum est dici, quæ sine signis salutaribus, & non criticis diebus cessasse uideantur.

28 *Si febres longæ, sed tamen salubres, sine dolore perseuerant, quem uel inflammatio, uel alia manifesta causa excitarit, abscessum cum tumore, ac dolore in aliquo articulo, præsertim in imis partibus expectare oportet.*

Quæ antea particulatim dixit, primum de abscessibus, qui in hypochōdrijs, deinde de ijs, qui in thorace, pulmoneque oriuntur, ea nunc repetens, in uniuerso pronunciat: cum.n. tribus de causis febres omnes longæ sint, aut propter aliquam particulam male affectam, cui ægre adhiberi curatio possit: aut
C humores crudos, crassos, & incoctos, aut errorem aliquem commissum, si nec pars ulla affecta est, nec alia subest causa, quam uel ægri, uel ministrorū error attulerit, uel aliquid eorum, quæ extrinsecus adueniunt, ut tempus anni, regio, constitutio, habitatio mala, molestiæ, curæ, tristitia, restat, ut febris non aliam ob causam, nisi ob crudos humores, & concoctu difficiles protrahatur. hos ergo natura solet in aliquam ignobilium partium regionem deponere: quando excretione extra corpus expellere eos nō potest: dictum enim sæpe est, calidiores, tenuioresque corporis humores esse ad excretionem accommodatissimos: crudos uero, & crassos a natura uel per abscessum, uel per iunctam concoctionem curari consuesse. est autem ea concoctio, uacuatio quædam, quæ plerunque per urinas, rarius autem per aluum efficitur.

29 *Huiusmodi autem abscessus magis, ac minore tempore in ijs, qui trigesimum ætatis annum non attigerūt, oriuntur.*

A.l.4.f.2.t.1.c.6.p.819.C.

Est a nobis dictum persæpe, morbos, qui a calidioribus humoribus oriuntur, si ægri uires ualentiores sint, excretione iudicari. horum contrarij sunt, cum & uires imbecillæ sunt, & humores frigidi, nec per excretionem, nec per abscessum iudicantur: sed uel ægros interimunt, uel longo admodum temporis spatio uix tandem cōcoquūtur. medij sunt, qui abscessu finiunt. in quibus ex duabus oppositionibus prædictis, alterū ab una, alterū a reliqua est: duas.n. esse oppositiones diximus: unāq; ex humorum
D natura, alterā ex uiribus sumi: in quarū utraq; duo inter se opponuntur: ut in humoribus calidi frigidis: in uiribus imbecillæ ualētibus. itaq; si humores calidi sint, nō oportet robustas uires esse, si effici abscessus debet: si frigidi, robustas uires ad abscessus gignēdos postulāt. uiriū aūt dignotio maxime propria est, quæ a singularū actionibus, ut ante dictū est, sumitur. quæ uero ab ætate ducitur, in iuuentute, ac senectute uersatur. de qua nūc Hippocrates agit: atq; magis, ac citius huiusmodi abscessus oriri in ijs, qui nondum triginta annos sunt nati: qui uero his natu maiores sunt, nec dum tamen senes sunt, eos & minus, & serius corripi: senibus uero minime eos accidere. qua in re meminisse debemus, quæ Hippocrates in huius sermonis initio dixit, Si febres longæ, sed tamen salubres, sine dolore perseuerant, quē inflammatio, aut alia manifesta causa excitarit: quæ ipse in memoriā nobis reuocans, huiusmodi abscessus in iunioribus magis oriri consuesse dixit.

30 *Statim autem considerandum est, orto abscessu, an febris, hominem occupans, uigesimum diem excedat.*

Ante quoq; de morbis diuturnis disserēs, fecit diei uigesimi mētionē: quasi ante hūc diem diuturni nōdū sint. causam aūt prius attulimus, cur certus atq; unus acutorū morborū terminus nō possit cōstitui. itaq; nō mirū est, si dicat, morbos acutos die quartodecimo iudicari: ac rursus mentionē uigesimi faciat: nam & in aphorismis, ubi scriptū reliquit, summum terminum, quo acuti morbi iudicantur, esse diem quartum decimum, fecit etiam decimi septimi mentionem. illius aphorismi hoc est initium,

Acuti

Acuti morbi quartodecimo die iudicantur: finis autem,eſt uero & decimus ſeptimus cõtemplandus: E[2]
quippe qui quartus eſt a quartodecimo,& ſeptimus ab undecimo.

Senioribus uero,cum febris longa ſit,minus accidunt. 31

Merito:nã ſi morbus per abſceſſum debet iudicari,neceſſe eſt,uires aliquod robur habere:nec ad extremũ concidiſſe.quocirca quo ægri prouectiores ætate erũt,eo minus abſceſſus gignẽt:ſenes uero nõ minus,ſed minime.ceterum hoc loco nõ dixit ſimpliciter ſenes,ſed eos cũ ijs comparans, qui triginta annos nati ſunt,ſeniores uocauit.ac nomen ſenioris ita ab eo uſurpari,ſupra quoque demonſtraui: & in ſequentibus æque perſpicuum erit.

Abſceſſus autem huiuſmodi in continua febre expectandus eſt. ſi uero febris intermittat,erraticaq; ſit, in quartanam mutabitur,præcipue ſi proximus autumnus ſit. 32

In libris,qui de febriũ differẽtijs ſunt,dictũ eſt,quartanas ab humore melãcholico oriri.dictũ etiam eſt,duplicẽ huius humoris ortũ eſſe: partim ex ſanguine craſſo,qui in uenis ꝓportione reſpõdet ei uini fæci, quæ in dolijs deſidet: partim ex flaua bili nimiũ exuſta. atq; hæc quidẽ atra bilis, cũ alioqui maligna eſt,tũ partes ẽt in quibus redũdat,erodit:illa uero mitior eſt,præſertim ſi in corpore animantiũ nõ diu permanſerit:nec eam copioſior præter naturã calor accenderit.cum igitur hæc ita ſint, ſi cõtinua F febris eſt,hoc eſt,ſi nunquã integrũ corpus dimittit,inueteraſcens in ſupradictos abſceſſus uertitur:ſin aũt intermittit,idq; ſub finẽ æſtatis,ueriſimile eſt morbũ in quartanã conuerſum iri:qui etenim humores, poſtq̃ æſtate feruentes fuerunt,continuis febribus in atram ſunt bilẽ conuerſi, extincti ſunt quodammodo,eamq; ob cauſam æger febrilẽ calorẽ eſſe leuatũ perſentiſcit:præcipue aũt poſtquàm ſudores prodierint.uerum ſi natura illũ, ueluti cinerem humorũ ſupra modũ exuſtorum uacuare non anteuerterit,ille rurſus in corpore manens,& concalefactus magnã quandam ad putredinẽ propenſionem contrahit,quã ſimul atq; nactus eſt,feruidus factus febrẽ excitat:tum ſudore iterum erumpente, quicquid atræ bilis feruens fuerat,in aerem euanuit. ac rurſus aliæ reliquiæ concepto feruore aliam febrẽ denuo ſuſcitant.quare cum non una ſit uniuerſi corporis affectio, ſed quibuſdã in partibus atra bilis adhuc moueatur,in quibuſdam uero motu nullo cieatur,in quibuſdã putreſcat,aut efferuere incipiat, ideo inconſtantes oriri febres neceſſe eſt.cum uero atra bilis redundans uenas oẽs æque afficit, quartana febris gignitur,eo præſertim tempore,quo æſtas in autumnum commigrãs prohibet,ne humores extra ferantur,ac tranſpirent: eoſque potius intro repellit. atque hanc quidem affectionẽ,hyems excipiens,utpote quæ humorum recurſum ad interna ſuo frigore adiuuet, in quo morbo corpus inuenit, in eodem ipſum uſque ad aliam rurſus aeris calidiorem mutationem,conſeruat. G

Quemadmodum minoribus triginta annis abſceſſus fiũt,ſic annos natis triginta,& ſenioribus quartana potius oritur.

De ætatis mutatione dictũ eſt alibi copioſius: nunc ſatis erit capita rerum commemorare. pueruli 33
igitur plurimum ſanguinis habent: ac ſi ætatis temperamentum ſpectemus,cum ſolũ humorem habe- A.l.4.f.2.t.1.
re deberẽt. uerum cum & multos,& ſine ordine cibos ingerãt,aliquos ẽt crudos humores accumulãt, c5.p.828.D.E.
cum uero ad adoleſcentiã peruenerint,aliqui ex eis melius uitã inſtituentes,uictu bono utũtur: eamq; ob cauſam in eis ſolus ſanguis redundat:alij uero multo deteriorẽ,quàm parui pueri,uiuẽdi rationẽ ſequuntur.quo fit,ut coaceruata crudorũ humorũ copia,aſſiduis,uehementibuſq; morbis excipiantur. ætate uero ſequenti bilioſus humor gignitur,præcipue aũt ijs,qui prauis uſi ſunt cibis.atque ita nõ modo ſanguis redundat,ſed humor ẽt ille,qui pallida,flauaq; bilis nominatur.id autem fit uſque ad annũ trigeſimum: uel uſque ad quintum et trigeſimum:eſt enim primum frigoris aduenientis initium,annus trigeſimus:extremum uero,trigeſimus quintus. pleriſque autem ætas florens in medio circumſcripta eſt,tum propter naturam ab ipſo ortu contractam: tum propter alia omnia,quæ circumſtantijs,aut cõſuetudinum,aut ſtudiorũ uarietate permutantur.quã ſane ob cauſam Hippocrates plerunq; trigeſimũ memorat,ut hoc loco,ſæpe uero quintũ & trigeſimum: neque.n.unus omnium communis modus ſtatui poteſt,quod aliæ alijs mutationes eueniant.Sed tu eius perpetuo recordare,quod etiã libro tertio H de criticis diebus prius dictũ eſt.quod ſi feceris,ac præcedentibus coniunxeris,cauſam eorũ, quæ hic ſcripſit Hippocrates,facile reperies.nam ut in ipſis anni temporibus,neceſſe eſt humores plus, quàm par eſt,per æſtatẽ excalfactos,atque, ut ita dicam,feruefactos in atram bilem conuerti,quam in corpore congeſtam autumnus excipiens non ſinit æque diſflari,nec facile excerni,quia frigidus eſt:ita etiam in ætatibus declinatio:quæ totum illum humorem,qui florenti ætate feruens in atrã bilim abijt, ægre per halitum digerens, multo eſt ad quartanas febres propenſior.& qui hanc ætatem agunt,maius ſpatium ad huiuſmodi humorem excernendum deſiderant. quam ob rem uſque ad ſenectutem quidã magis,quidam minus morbis omnibus melancholicis,quales ſunt elephas, cancer, lepra, melancholia, & quartana febris, corripiuntur.

Scire autem conuenit,abſceſſus hyeme potius excitari:tardius deſidere,minuſque reuerti conſueſſe.

Tres de abſceſſibus enunciationes hac oratione Hippocrares complexus eſt. earum prima eſt, eos 34
potius hyeme oriri: ſecunda, tardius ſedari: tertia, minus repetere.eos aũt hyeme magis gigni humor A.l.4.f.1.t.2.
in ipſa exuperans indicat: eſt enim etiam prius dictum, calidos excerni, frigidos abſcedere. tar- c.18.p.820.E
dius uero ipſos deſinere, ad naturam humoris, & aeris frigidum ſtatum cauſa referenda eſt: nam neceſſe eſt, ut humor, qui abſceſſit, digeratur: quo abſceſſus ipſe curetur. at frigidi, craſſique

humores

A humores difficillime digeruntur, præsertim si frigidus aer sit. quam ob rem, cum frigidi difficulter mo-
ueantur, qui uero repetunt, motum quendam necessario requirant, efficitur, ut illi minus reuer-
tantur.

DE VOMITV, QVI SPONTE FIT.

35 *Si quis in febre non mortifera sibi caput dolere dicat, eique ante oculos tenebricosa quædam obuersentur, insuper uero cordis dolor accedat, in bilem euomet: ac multo citius, si & rigor cœpit, & ima hypochondria refrixerint. quod si hoc tempore aliquid ederit, aut biberit, uomitus perquàm cito subsequetur.*

Agit hoc loco Hippocrates de uomitu, qui spōte fit, ratione iudicationis: cuius prima distinctio est,
ut ne letalis morbus sit: quem Hippocrates ante sæpe salubrem nominauit: secunda uero, ut æger capi-
tis dolore conflictatus nigra quædam, quæ tenebricosa ipse uocat, obuersari ante oculos putet: quod
usu uenit, quod flaua bilis syncera uaporem emittit: hæc enim ubi supra modum incaluerit, &, ut ita di-
cam, superadusta fuerit, atrum quendam uaporem fuligini similem in caput transmittit, a quo dolores
capitis excitantur. quod autem ex eo in oculos peruenit, id eum humorem, qui in illis splendens, pu-
rusq; natura inest, offuscat adeo, ut purissimo, splendidissimoq; aeri, quem repente fumus, aut fuligo ob
B scurauit, similis esse uideatur. quem sane uaporem ille uidēdi spiritus, qui a cerebro in oculos permeat,
nigra illa, quæ memorat Hippocrates, sicut per suffusiones, concipit. sed cum idem uapor possit etiam a
pulmone efferri, eum ab illo quē uentriculus mittit, cordis dolore discernimus: hi enim humores pul-
monem latent, quod ipse non facile sentiat: uel quod nullam prorsus sentiendi uim habeat. at os uen-
triculi, quod etiam cor appellari omnes sciunt, propter neruorum sentientium, quos habet, magnitudi
nem, percipit omnia, quæ in ipso sint. itaque demorsum ab humore bilioso cordis dolores, qui sic nomi
nantur, īnuehit: unde & bilīs uomitus oriūtur. id quod etiam Thucydydes indicauit, qui hoc modo scri
bit, Vbi autem cordi adhæsit, ipsum subuertit, ac bilis euacuationes, quas medici dixerunt, sunt subse-
cutæ. nam quod ait, cor esse subuersum, de impetu illo uomendi intellexit: atque etiam, cor uentriculi
os nominauit. quocirca eius etiam morsus, cordis tum morsus, tū dolores uocant. Iam uero scripsit ali-
bi Hippocrates, in his, qui ita affecti sunt, id ipsum a labro inferiore non quieto, sed motu uehementer
agitato indicari: nam interna stomachi tunica a bili demorsa talem in labro motum ciet: nos uero ex
corporum dissectione didicimus, totam hanc tunicam omni ex parte cōtinuam esse, tum uniuerso uen
triculo, tum gulæ, tum linguæ, tum palato, tum toti ori. labra igitur motu ab hac concitantur, siquando
ab acri bile, in ore uentriculi coaceruata, mordeatur. huic enim humori natura comparatum est, ut præ
leuitate supernatet. quam ob rem relicto uentriculi fundo ad eius os conscendit, ac uomitu facile reie
C ctatur. quod si tum rigor quoque hominem inuadat, ille bilem non solum multo citius, sed etiam copio
sius reijciet: rigor enim sæpe uomitum biliosum prouocat: quemadmodum in libro qui de ipso scriptus
est, docuimus. si uero hoc tempore aliquid æger ederit, aut biberit, multo etiam celerius euomet: pro-
pterea quod bilis in uentriculo contenta, quæ sumpta sint, corrumpat.

36 *Quibus autem primo statim die dolor superuenit, ij quarto, aut quinto die magis conflictantur: septimo uero liberantur: plerique tamen tertio die dolere incipiunt, quinto maxime uexantur: tum nono uel undecimo tuti euadunt. sed quos dolor quinto die uexare cœpit, & reliqua præcedentibus respondent, decimo quarto die indicantur.*

Tres doloris capitis differētias, a tempore sumptas, expressit, totidemque dies pręscripsit, in quibus
singulæ iudicantur: quarum prima est doloris capitis, qui primo die, quo morbus cœpit, inuadat: secun
da, tertio: tertia autem quinto horum dolorum omnium commune est, fere die septimo, postquàm in-
uaserint, desinere. ergo qui primo die exortus est, septimum habet criticum: qui tertio, decimum, si nu-
merum septenarium spectemus: at quia decimus non solet esse criticus, ideo nono, uel undecimo fiet
iudicatio, uno scilicet die celerius, aut tardius, quàm sit definitum illud per hebdomadas tempus. cete
rum memoriæ mandato, hoc loco diem nonum esse memoratum, ut criticum, sicut etiā prius, ut osten-
D di tertium quoque esse allatum: non quod hi dies ex quaternarijs, septenarijsque circuitibus uim iudi
candi habeant. sed quod ratio ad hunc ordinem eos aggreget: ut in libros de criticis diebus ostēdimus.
tertia uero doloris capitis differentia die quinto prodiens in quartumdecimum pertinet: quod nec ca
lor magnus nec multa uehementia sit. planum est autem, cum dolor quinto die hominem occuparit, &
prioribus illis quinque septem alij dies accedant, omnes effici duodecim: ac diem duodecimum non
esse criticum, nec posse uno die maturius fieri crisin. hoc autem esse acutissimorum morborum propriū
ostensum est. quare in quartum decimum diem iure cadit.

37 *Hæc tum uiris, tum mulieribus, præcipue autem in tertianis solent contingere: iunioribus uero cum in his ipsis, tum præcipue in continuis febribus, tertianisque synceris usu ueniunt.*

Qui ætate integra sunt, quos uiros & mulieres appellare Hippocrates solet, eis hæc in omnibus ter-
tianis febribus eueniunt propter bilem, quæ in ea ætate copiosissima est. natu uero minoribus, non in
omnibus, sed solum in exquisitis, quæ biliosissimæ sunt. excitantur uero etiam in acutissimis morbis, si-
quidem illi quoque biliosi sunt maxime: atque id multo magis in ipso ætatis flore. quod ipse non adscri
psit, quia ex præcedentibus consequitur, & intelligi a nobis facile potest.

Quibus

Quibus autem in eiuſmodi febre caput dolet,& pro oculorum caliginibus cæcutiunt, aut ſplendentia quadam oculis ob- E 38
uerſantur,ac pro uentriculi dolore,in alterutra parte hypochondria tendantur, ac neque dolor infeſtat , nec inflammatio ,
ijs pro uomitu , ſanguinis e naribus profuſio expectanda eſt , præſertim ſi iuuenes ſint : minus uero , ſi triginta annos
iam nati ſunt , aut proaecta magis eorum ætas eſt : in his enim expectari potius uomitus debet.

Febrem eiuſmodi intelligit eàm,quam initio huius ſermonis declarauit his uerbis , ſi quis in febre
non mortifera ſibi caput dolere dicat,id igitur in utraque ſebre cõe ſeruans , hoc præterea eſſe illarum
commune addit,ut per excretionem iudicentur:uerum utrique propriam quandam uacuationis for-
mam tribuit:ac priori quidem uomitum bilioſum,alteri uero ſanguinis profluuium.ac priori notas,uo
mitum indicantes eſſe dicit ſpectra quædam nigra,quæ animo concipiantur, & cordis dolorem:poſte-
riori uero oculorum hebetudinem,ſplendores,tenſionem hypochondriorum ſine dolore,atque inflam
matione:quæ ſane maxima ſunt doloris ſurſum aſcendentis documenta. dictum etiam ante eſt , ex in-
flammationibus hypochondriorum ſanguinem critice ſolere effundi ; præſertim iunioribus,in quibus
ſanguinis magna copia ineſt.quod ipſe nunc quoque adiecit. & item uomitus bilioſos in ipſo ætatis ui
gore exiſtere.primo autem de uulgaribus morbis libro ait eos etiam inuitos illachrymare, quibus ſan
guis per nares eſt exiturus.quæ omnia ſi in unum componas, eiſque præterea addas quæ ſunt ab eo in
alijs conſcripta libris,futuram ſanguinis profuſionem perpetuo præſagies . præcipue autem ſi uacua- F
tionis ſignum,quod pulſus indicant,quodque ſemper criticas ſanguinis profuſiones procedit, eo tem-
pore adeſſe cognoueris.

DE CONVVLSIONE.

A l.3.f.2.c.5. p.396.

Pueri conuulſionibus corripiuntur,ſi febris acuta eſt,ſi aluus nihil reddit, ſi uigilant, ſi expaueſcunt,ſi flent,ſi color mu 39
tatur , ac modo pallidus,modo liuidus,modo ruber euadit.his autem obnoxi ſunt puerili nuperrime in lucem editi ad ſeptẽ
annos.grandiuſculos uero pueros,& uiros non item conuulſiones in febribus corripiunt:niſi ſignum aliquod ualentiſsimum
peßimumque acceſſerit:qualia in phrenitide pleraque apparent.

Agit nunc de conuulſionibus,non ijs quidem,quæ unam ſolam partem occupant , ſed quæ totum
corpus exercent.hæ uero promptiſſime in pueris excitantur,præſertim uero lactentibus ; cum alias ob
cauſas,tum maxime ob lac ipſum,eoque magis,quo id craſſius fuerit:deinde uero quod multo, eoque
intempeſtiuo alimento utantur:quippe qui ex his,quæ in uita geruntur,nihil illi aliud, quàm manduca
te,intelligant.omne autem neruoſum illorum genus imbecillum eſt:nam cum tres facultates ſint, qui-
bus corpus tegitur,pueri duas habent,quàm ceteri,ualidiores:unam autem,quæ in neruis eſt, imbecil G
liorem:quam ob rem facillime conuelluntur,ac ruſus in naturalem ſtatum facile redeunt.at qui ætate
integra iam ſunt,ijs neque facile accidit,conuulſio,neque recedit,propter robur eius facultatis , quæ
in neruis poſita eſt.excitatur igitur conuulſio etiam ſine febre,a uehementi refrigeratione,& crudorũ,
craſſorumque humorum copia:præterea uero a neruorum,tendinumque inflammationibus,ſi quando
ipſum principium in mali conſenſum ſit perductum.at hoc loco ipſe mentionem illarum conuulſionũ
facit,quæ in febribus oriuntur:ſicut initio ſibi propoſuerat præſagiendi rationem tam in acutis morbis
quàm in alijs, quæ ex ipſis degenerant , exponere. quæ igitur in eiuſmodi morbis conuulſiones exci-
tantur,eas in adultis quidem indicant notæ illæ potiſſimum,quæ in graui inſania apparent:præcipue au
tem in partibus faciei, ut cum ipſæ diſtorquentur,aut dentes ſtrident , aut oculi dimouentur,aut inuer-
tuntur:in pueris uero ſatis eſt ſolum uigilare:interdum uero ſupra modum timuiſſe,quod Hippocrates
expaueſcere dixit:itẽ fleuiſſe magna cum uehementia,& aluum non deieciſſe.quæ ſane rationem obti-
nent cauſarum . ac præter has cauſas futuræ conuulſionis ſigna ſunt colores præter naturam oborti,ex
quibus prauitas humorum, qui afferre conuulſionem ſolent , indicatur : nam pallidus , aut liuidus hu-
morem malignum ſignificat: ruber uero ſanguinis ſubeſſe copiam teſtatur.

H
Qui autem morituri,aut ſuperſtites futuri ſint tum pueri,tum alij,ex omnibus iis ſignis , quæ ſingillatim in unoquoque 40
deſcripta ſunt,facienda coniectura eſt.

Hoc & ſupra dixit,& nunc repetit, & paulo poſt iterabit , propterea quod utiliſſimum eſt : id tamen
plerique medici paruifaciunt : qui ſi aliquod ſignum malum quandoque conſpexerint : & ægrum po-
ſtea incolumen euaſiſſe,Hippocratem falſi accuſant:ruſuſque eundem, ſi bonis aliquot indicijs appa-
rentibus æger moriatur,non uera locutum exclamant : cum non animaduertant,unum malum ſignum
etiam ualentiſſimum , a multis ſalutaribus ſuperari : contra uero , multa mortalia uni bono , eique
uel maximo præſtare.

Atque hæc de acutis morbis,deque iis,qui ab illis naſcuntur,enuncio.

Hanc quoque,ſicut ſuperiorem ſententiam Hippocrates adſcripſit:diuinans fore quoſdam, qui ne- 41
gligenter, & inconſiderate eius eſſent libros lecturi : & quæſituri, cur hoc in opere quadrageſimi diei
& ſexageſimi,ac ſuppurationis,& eorum,quos aqua inter cutem exercet, & quartanarũ febrium men-
tionem feciſſet:nam cum ipſe aperte ſcripſerit,ſe non modo de acutis, uerum etiam de alijs,qui ex ho
rum mutatione diuturni ſunt,uerba feciſſe,& tamen ſunt , qui huiuſmodi quæſtiones in medium affe-
runt,quid porrò facerent,ſi ipſe hoc non expreſſiſſet ?

Oportet

42 A *Oportet autem, eum, qui certam morborum salubrium, & mortiferorum, ac diuturnorum & breuium præsensionem habiturus sit, notas omnes habere perspectas, easque, uiribus illarum interse comparatis, diiudicare: ut proditum est, cum de alijs, tum de urinis, & sputis, quando æger pus, bilemque simul extußit.*

Omnia signa perpetuo consideranda esse, nec uni adhibendā fidem, supra etiam admonuit: uerum hoc loco adiecit, quod maxime est ad hanc rem accomodatum: hoc autem est, ut ait, signorum uires expendere, neque id solum, sed eas etiam inter se conferre: quædam enim signa apparent, quæ ex se magis, minusve mala sunt, quorum uires sunt uocabulis metiendæ, ut ipse ante declarauit: uocat enim uel perniciosum, uel magis mortale, uel ualde mortale: & alicubi, iam, adiecit. simili quoque modo, cum bona signa recenset, aut salutiferum appellat, aut simpliciter salutare, aut magnam uim ad salutem habere, aut ualde magnam dicit: plus enim est, si dicas, ualde magnam uim habere ad salutem, quàm si absolute, habere magnam uim, dixeris. nunc uero monet, comparandas esse inter se uires signorum, non eorum solum, quæ sunt eiusdem generis, ut bona cum bonis, & mala cum malis, sed etiam bona cum malis conferantur. atque hac comparatione ea etiam complectitur, quæ præter rationem eueniunt: si quidem in primis intelligendum est, id præter rationem euenisse, tum non terreri homo debet, tum perpendere, unde acciderit, aut quid indica-
B re aptum sit, quæ omnia quanquam in nostris libris sumus persecuti, præsertim in ijs, qui de crisibus sunt, tamen non erit inutile, si quædam exempli gratia repetamus, a communi totius prognosticæ artis principio exordientes. igitur ante oīa considerandū est an una pars sit præcipue male affecta: an morbus sit humorū, qui intra uasa continētur: tum a qua potissimū facultate ægro periculū immineat. has autē tres esse diximus: mox quæ bonas, quæ malas ea facultas notas afferat. statue aūt eā facultatē quæ a cerebro est, noxa uacare: partes itē corporis, esse uitij expertes, ac totū, huiusmodi morbum ex putrescentibus solū humoribus exortum, hoc est febrim, pati: tum rebus ita cōstitutis, omnia bona signa in urinis principio apparere: certe ut hic pereat, fieri nullo modo poterit. itaque si quod formidolosum symptoma interueniat, nō modo non debebis terreri, ut uulgus medicorum solet, sed etiam ab eo iudicationem nunciari existimabis: nam per iudicationem capitis dolore conflictantur, delirant, nigra, flauaq; intuentur, oculi hebescunt: cordis dolor uexat, ægre spiritus ducitur, hypochondriaq; tenduntur. deinde uero deiectiones malignæ, sputaque, & uomitus, qui inde consequentur: partes præterea nigrescentes, putrescentes, atque emorientes hominem ad meliorem statum perducunt: nam & spirandi facilitatem, & cibi cupiditatem ægri recuperant, tum melius dormiunt, minus dolent, alacrius exurgunt, atque, ut uno uerbo complectar, sæpe post huiusmodi euacuationes leuius omnino habent.
C quo fit, ut quæ euacuantur, manifeste ostendant, corpus ipsum expurgari, cum natura præter opinionē ea profliget, a quibus ante prope uicta uidebatur. hæc autem omnia sunt hoc in libro potestare explicata iam, ac definita: nunc uero indicia, quæ a pulsibus sumuntur, solum adijci par est: quæ cuncta in libris de pulsibus exposuimus, nullis ullo in loco propositis sphingis ænigmatis, ut plus millies Archigenes fecit. hæc igitur omnia, prompta memoria complectens, considera, atque inter se cōpara: siquidem ex eis poteris illa etiam, quæ ægri omittunt, prædicere: quæ ne ipsi quidem domestici accurate cognouerunt: ut sæpenumero me dicentem uidistis de ijs, qui dentibus stridebant, eos sic stridere suapte natura solitos, ut qui me ex domesticis audirent, me non iam arte medica, sed uaticinio prædixisse existimarent: interdum uero de ijs, qui oculis apertis dormiebant, hoc quoque eis secundum naturā euenisse: ac de quodam qui pronus iacebat, talem illi decubitum per naturam necessario fuisse. sed & mulieris cuiusdam, ad quam adibam, dexter oculus uisus est altero multo prominentior, dixi, priusquàm ille morbus eam corriperet, eo casu laborasse: in alio magnam temporum intuens cauitatem, eam quoque illi esse a natura tributam iudicaui: aliorum uero suffusos sanguine oculos secundum naturam se habere prædixi: ut etiam conuulsam in alio supercilij partem, aut oculorum, aut labrorum: & item quædam ante morbum ex quadam externa causa extitisse. quinetiam pulsum intermittentem, ac
D uarium, aliaque huius generis dixi nonnullis secundum naturam esse, quæ interdum ne ipsi quidē ægri sciebant, sed postea, cum bene ualuissent, perseuerare intuebantur. uocem quoque asperam, raucam, & clangosam in hoc secundum naturam esse, in illo uero † ex morbo esse factam. de quibus cum ego in eo libro, qui de præcognitione est, abunde disseruerim, non est necesse, iterum hoc loco disserere: sed summo explicato capite, quo inueniri ista possint, finem dicendi faciam: quoties enim alijs. ex notis morbum periculo uacare deprehenderis, existima symptoma illud formidolosum secundum naturam esse, aut certe euidentem aliquam ob causam, ante morbum, extitisse. quare & mihi, & Hippocrati fidem adhibete, ac considerate, ut supra dictum est, & signorum uires, ut ipse ante monuit, expendite. quod autem ait, cum pus, bilemque simul extussit, pro exemplo protulit. scriptum autem hoc ab eo est, quo loco sic ait: In suppurationibus uero eæ ualde perniciosæ sunt, quæ sputo adhuc bilioso suppurant, siue biliosum sputum, & pus inter se separata, siue etiam mista excreentur. quibus sane uerbis censuit, diligentissime expendenda esse ea, quæ in ægro simul cōcurrunt: quorum aliqua bona commemorauit, ubi scribit: Bona autem sunt hæc, morbum ipsum ferre facile, & facile spiritum ducere, doloréq; sedatum esse, ac sine labore excreare: quibus omnibus enumeratis, de malis sic incipit: mala autē sunt his contraria, si morbum non facile ferat: si spiritus magnus, & frequens est, si dolor non desinit, si sputum ægre excernitur, si sitis magna est, si corpus inæqualiter calidum est. hoc autem est initium orationis

† vetus tralatio habet ante morbum, ut uideatur legendum esse πρὸ τῆς νόσου, & non πρός ut est in impressis.

tionis ab eo de malis signis prius institutæ, in qua sputa pro exemplo, ut dictum est adiunxit. quare, in- E
quit, quod in his factum est, idem in alijs, nullo signo prætermisso: sed singillatim considerata cuiusque
facultate, tum facta eorum inter se comparatione, erit faciendum.

Morborum quoque, qui semper uulgantur, impetus, & temporis anni constitutiones obseruare accurate oportet. 43

Ad symptomata in ægris futura prænoscenda, maxime facit popularium morborum cognitio; ac
non eorum solum, qui uagantur, sed etiam qui futuri sunt. ipse autem in aphorismis per capita perse-
cutus est morbos, qui singulis anni temporibus frequentius oriuntur, & quos uel præsens, uel præte-
rita gignit constitutio: dixit enim uere frequentes esse atræ bilis morbos, itemque insanias, & alia, quæ
deinceps numerauit, quæ & uerno sunt tempori propria, & alijs temporibus exoriuntur: si modo illa
naturam suam seruarint. at si non seruarint, dicit alios morbos præcedenti constitutioni congruentes
uulgari. atque ex eis, qui nam postea futuri sint, quique simul cum ipsa prima constitutione proueniāt,
declarauit. ac de ijs, qui postea nascuntur, sic scriptum reliquit, Si hiems squalida & aquilonia fuerit,
uer autem pluuium & austrinum, & reliqua, quæ deinceps consequuntur. de illis uero, qui ipsa adhuc
uigente tempestate excitantur, sic ait, Ex anni constitutionibus salubriores omnino sunt siccæ, quàm
pluuiæ: & cetera, quæ ab ipso adiecta sunt. quare in aphorismis summatim morbos uulgares attigit: in F
libris autem epidemion de ipsis singillatim disseruit: quorum sane quanta sit utilitas, etsi quodammo
do ex ijs, quæ uniuerse scripta sunt, intelligi uideatur, tamē in ipsis epidemiarum commentarijs, quos
statim post hos scribere instituam, perspicietur. nunc uero totius præsensionis summam exponam: de
qua Hippocrates hoc loco uerba facere sibi proposuit: nam præter notas ipsorū morborum proprias,
quas in hoc de præsagijs libro conscripsit, habendam etiam monet aeris nos ambientis rationem. po-
natur autem, notas quasdam apparuisse, si ita morbus ferat, sanguinis eruptionis: si uero præsens etiā
constitutio calida, humidaque est, ac duorum, triumve anni temporum constitutiones ad gignendum
sanguinem accommodatæ præcesserint, certe sanguinis erupturi spem habemus adhuc multo firmio-
rem. & quod de sanguinis profusione dicimus, in cetera conuenit omnia: ac satis erit, si unum exem-
plum de futuris sudoribus subiunxero. per æstus igitur siccos, febres ut plurimum sine sudore sunt: at
si cum æstu minuta pluuia decidat, sudores copiosiores erumpent. quam ob rem perspicuum est, si præ
ter alias notas, quæ sunt morbi propriæ, quæ uenturum sudorem indicent, aliæ etiam ab aeris constitu
tione accesserint, spem futuri sudoris multo firmiorem fore.

Nec latere quenquam debet, sed recte intelligendum est, & propria notæ argumenta, & alia signa, mala quidem, ma G 44
lum: bona uero, bonum & in omni anno, & in omnibus anni temporibus denunciare.

Quæsitum est non modo a Medicis, sed etiam a rhetoribus, quid inter propriæ notæ argumentum,
quod τεκμήριον dicitur, & signum intersit: quæ sane quæstio non solum uocabula, ut alia quæpiam, sed
res etiam attingit: inuenienda enim duplex rerum natura est, ex quibus Medici præsagiunt, oratores
uero demonstrant, aut persuadent. eorum autem, quæ ad demonstrationem assumuntur, siue illa certā
afferat scientiam, siue probabilis sit, una quidem differentia est, ut alia necessaria sint, & alterum ex al-
tero semper consequatur: ex quibus propositio conficitur: alia uero, ut neq; necessario, neque semper
sed ut plurimum concludant: altera uero, ut quædam per empiricam obseruationem, quædam per lo-
gicam consecutionem hoc est per indicationem ostendant. hęc quidem est in rebus ipsis differentia. at
his non omnes nomina pariter imposuerunt: sed qui elegantius loquuntur, (alios enim uolens præte-
reo) in prima differentia id, quod perpetuo aliquid ostendit, propriæ notæ argumentum; alterum ue
ro signum appellant: in secunda uero, quod ab obseruatione proficiscitur, signum: quod ex indicatio-
ne concludit, propriæ notæ argumentum. ac Græcos quidem hoc modo his nominibus uti, non mo-
do utile est Medicis scire, sed etiam omnibus, quos recte Græce loqui decet. ceterum huiusmodi rerū
cognitionem maxime ad demonstrandum, & ad præsagiendum pertinere, perspicuum esse omnibus H
existimo: utrum uero utraq; eandē uim semper habeant, siue bonum, siue malum significent, iure inue-
stigandum est: ipse enim in aphorismis scripsit, morbos minus periculosos esse, qui cum natura, ætate,
habitu corporis, annique tempore magis conueniunt: quàm qui cum aliquo horum nō consentiunt:
quod ab hoc, quod modo ait, non discrepat: dicit enim mala perpetuo malum indicare, nec tamen in
aphorismo additum est, aut æque, aut non æque. neutrum autem in contrariam naturam transit: sed
magis, & minus utrique eorum inesse dicit, prout ratio naturæ, ætatis, atque aliorum omnium, quæ
attulit, postulat. itaque non uidetur hac in re Hippocrates secum pugnare. eo autem loco magis uide-
tur his dicere pugnantia, in quo ait, non esse magnopere adhibendam fidem ijs, quæ morbum sine
ratione leuiorem reddunt. nec admodum metuenda mala, quæ præter rationem incidunt: horum e-
nim pleraque incerta sunt, nec permanere, ac diu perseuerare solent. quam sane ob causam uidetur
eam sententiam, quam modo explicamus, in hoc libro conscripsisse: nam symptomata ex malis bo-
na quodammodo & ex bonis mala efficiuntur: at signa nunquam in contrariam naturam uertuntur: sed
maioris, ac minoris mali, aut boni sunt indicia. nec tamen quod nunc bonum est, postea erit malum,
aut quod nunc malum, postea bonum. ita fit, ut quæ in urinis mala esse signa docuit, nunquam bona
sint futura: ut neque etiam bona unquam mala censebuntur. sic etiam quæ sputa, aut alui excrementa

bona

A bona, uel mala esse dixit, nunquam in contrariam naturam commutantur. simili quoque modo quas notas in facie descripsit ex colore, aut tumore, aut figura sumi, nec quæ dixit de decubitu, nec quæ de liuore, aut nigrore partium, aut de ulla eiusmodi affectione, uariantur: cuncta enim uim propriam tenent: non parem eam quidem magnitudine, quippe cum dixerimus ea augeri, atque minui, sed eandem genere: etenim nihil, quod bonum sit, in malorum genus migrat: nec quicquam malum in bonorum genus desciscit: si modo propriæ distinctiones in eis dijudicandis adhibeantur. at in symptomatibus non ita se res habet: nam multi cum magna difficultate spiritum trahunt, & insaniunt, & eis hypochondria intenduntur, & splendores oculis obuersantur, & nigra quædam ante oculos habere se putant per crisim: præterea uero cordis dolore corripiuntur, labrum inferius crebro motu cietur, parotides, aut alij quidam abscessus oriuntur. quæ quidem omnia partim, ut dictum est, per crisim fiũt, partim uero increscentibus morbis succedere uidentur. quocirca illud merito ab ipso dictum est, quæ iudicandi uim habent, nec iudicant, alia mortem, alia difficilem crisim portendere. sed hæc omnia cum alijs quibusdam in libris, tum in ijs, qui de crisibus sunt, aperte declarauimus, ut iam nihil ad præsagiendi rationem deesse uideatur. quam ob rem, quod ego dare semper consilium consueui, nunc etiam explicare non grauabor. in primis igitur, potissimumque in ediscendorum Medicæ artis

B operum studium incumbendum esse censeo, alias uero eiusmodi de uocabulis, & significationibus quæstiones, quæque logicam considerationem continent, postremo, & cum permultum otij suppetit, esse pertractandas: quemadmodum hoc etiam loco de propriæ notæ argumenti, & signi, significatione facimus: cum enim quicquid pertinere ad artem uidetur, exposuerim, aliam nunc ipsorum interpretationem a superiore diuersam adijciam: est autem huiusmodi. de symptomatis criticis licet aliquando nomen signi dici, sed propriæ notæ argumentum non licet: illa enim tantum signa simul & propriæ notæ argumenta uocant Græci, ex quibus salus, aut pernicies ægri certo conijcitur. quæ si quis uno nomine complecti uelit, dicet esse facultatum, quibus corpus gubernatur, notas, quæ quàm imbecillæ, aut robustæ uires sint, indicent: inter quas etiam cruditatis, ac concoctionis signa continentur. at nulla critica symptomata sunt huius naturæ, sed futuram crisim per excretionem, aut per abscessum indicant: præterea uero excretionis, aut abscessus speciem, ueluti sanguinis profusionem, aut uomitum, aut parotidas significant. utrum uero bona, an mala crisis futura sit, per hæc intelligere signa nullo modo potes: nam eiusmodi crises bonum æque ac malum exitum sortiuntur. sed ipse certissimam dijudicandi rationem nos docuit, non quibusdam symptomatis, sed ex signis, ac propriæ notæ argumentis quibusdam: concoctiones enim inquit, crisim cito futuram, &

C securitatem pollicentur: cruda uero & incocta, quæque in malos abscessus uersa sunt, aut nullam, aut seram crisim, aut dolores, aut mortem, aut eorum recidiuas minantur. itaque futuram quidem esse crisim ex symptomatis criticis, quæ etiam signa critica licet appellare, præsciri potest: an uero bona an mala sit futura, ex ijs, quæ concocta sunt, erit sumenda cognitio. sed hæc non iam fore crisim, sed salutem, aut perniciem futuram indicant. atque hæc quidem est, præter eam, quæ ante dicta est nominum interpretatio unà cum ijs, quæ ad artem pertinent, nobis exposita. illud quoque scire conuenit, signa critica, genere symptomata esse, quæ uenturas excretiones, aut abscessus denunciant. hæc autem in primis causæ sunt, cur morbus discutiatur, aut etiam, cur uires dissoluantur: inter signa uero etiam per accidens censentur.

45 *Nam & in Africa, & Delo, & Scythia signa ante descripta, uera esse apparet.*

In hac de regionibus oratione, non usus est ea, qua solet breuitate: nam si superiori sententiæ duas modo syllabas adiecisset, non fuisset necesse, hanc adscribere. ego uero illis additis, declarabo qualisnam fuisset oratio: Nec latere quenquam debet, sed recte intelligendum est, & propriæ notæ argumenta, & alia signa, mala quidem, malum: bona uero, bonum, & in omni anno, & in omnibus anni temporibus, & terra denunciare. cui sententiæ adiecto terræ nomine superuacaneam esse propositam

D dictionem ostendi. in hac enim nihil aliud docet, quàm utrunque genus signorũ, quæ bona, quæque mala sunt, sibi ipsis idem significare in omni † regione, siue ea calida, siue frigida, siue temperata sit: nam Africam pro calida, Scythiam pro frigida, Delum pro temperata, & inter utranq; media regione, exempli causa commemorauit.

† In impressis libris est ὥρῃ: sed legendum, χώρῃ: ut Gal. ipse aperte indicat.

46 *Itaque recte intelligendum est, in ijsdem regionibus nihil difficile esse, quamplurima eorum consequi posse eum, qui ipsa didicerit, & recte iudicare, & expendere nouerit.*

Quod nos quodam in loco prius diximus, ut usus orationis postulat, hoc nunc ipse scripsit: qui signorum uires recte didicerit, si non perpetuo poterit futura accurate præsagire, multo tamen sæpius uera dicturum esse, quàm ut secus eueniat, ac prædixerit: qua in re alter alteri in præsagiendo præstat: nam nunquam errare, hominis conditionem excedit: quàm minime uero, solius est artificis. cumque in hoc quoque sit magna uarietas, certe qui in uiginti prædictionibus semel tantum fallitur, non parum illi excellit, qui in decem, semel errat: & huic rursus ille, qui in centum semel modo decipitur: sicut huic quoque, qui in ducentis. itaque non recte a nobis empirici quærunt, quid causæ sit, cur theorema magna ex parte uerum, ratione addita firmum, perpetuumque efficiamus. quod cum ostendere non possimus, uidétur se conuicisse, rationem a nobis esse frustra subiunctam: nos enim, quamuis non perpetuo, sæpius tñ, quàm illi, ut in futuris præsagiendis, sic in ægris curandis, finem artis adipiscimur.

Nullius uero morbi nomen desiderari oportet, de quo non sit hoc loco dictum: omnes enim, qui prædictis temporibus E *indicantur, ijsdem indicijs cognoscentur.*

Videtur extremo libro hoc adiecisse, quod in eo de acutis morbis, deq; illis, qui ab ipsis oriuntur, se locutum esse dixit: quam ob rem, cum in memoria habeat, signa quàmplurima tam bona quàm mala a se simpliciter esse prolata, ut morborũ omnium communia, pauca aũt certis quibusdã morbis attributa, hoc nobis in memoriam reuocauit: simulq; addidit, nullũ prorsus esse prætermissum: quod nobis fortasse falsum esse uideretur: propterea quod nonnullos ipse nominatim expresserit, alios uero nó itẽ. id enim nec temere, nec sine causa ab eo factum esse declarat: sed quia morbi quidam præcipuam doctrinam a ceterorum tractatione seiunctam postulabant, ideo illorum mentionem separatim fecit: alij uero omnes, quorum omissa sunt nomina, sub signa communia cadunt. ac, ne uager latius, quæ primũ ab eo descripta est, cadauerosa, ut uocant, facies, in omni morbo acuto perniciosa esse, uere dicitur: simili quoque modo quæ de decubitu, aut respiratione, aut somno, aut uigilia, aut alijs scripsit, quæ omnino in morbis omnibus contingunt, qui iam dictis temporibus iudicantur, neque enim de morbis longis scriptus est ab eo liber: sed ut ipse ait, de acutis, deq; ijs, qui ab acutis oriuntur: quorum tempora ipse quoque declarauit: quorum nonnullis extremum diem uigesimum, nonnullis uero quadragesimum, aut sexagesimum constituit. F

GAL. IN PRIMUM PRÆDICTIONUM
LIBRUM HIPPOCRATI ATTRIBUTUM, COMMENTARII TRES.

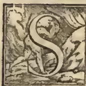
Ioanne Vassæo Meldensi interprete:

Plerisque in locis ad ueterum Codicum græcorum fidem a Io. Bap. Rasario emendati: atque illustrati.

ARGUMENTUM.

Ex multis, quæ habet liber falsa, diminuta, empirica, & quæ ad uniuersales prædicendi regulas reduci nequeant, non esse Hippocratis existimatur. Est tamen auctoris eiusdem cum Hippocrate artis, & ex Galeni commentarijs multis summæ utilitatis documentis refertus. G

Commentarius primus: cuius initium desideratur.

ENTENTIAM Herophili, qui præsensionem a prædictione certo & incerto distinguere conatur, probare nó oportet: præsentimus siquidẽ modo utroq;, & prædicimus, ueluti & in cunctis artibus & cetera omnia. Imbres siquidem siccitatesq;, & frigora & æstus, & uentos & uentorum trãquillitates quibusdam ex signis præsentiunt tum gubernatores nauium, tum rustici: atque interdum tum exacte, tum certo, interdum & ad probabilem usque expectationem. De signis autem huiusmodi cum alij pleriq;, tum Aratus in libri, eorum, quæ in aere conspiciuntur, calce scripsit. At quonam quis pacto futura H prædicere ualebit, nisi ea præcognouerit? Quod sane demonstrauit Hippocrates in exordio præsagiorum ita scribens: Præsentiens enim & prædicens coram ægris. Præsensio autem in anima est nostra: Prædictio uero eorum, quæ sunt præcognita, per uocem efficitur: constat que non alia in anima nos opinari, alia prædicere. Ceterum, quonam pacto liber inscribatur, ceteris, qui opera artis non ualde curauerunt, peruestigandum relinquentes, quæ in libris singulis sunt conscripta, ipsi contemplemur: quomodo in alijs quoque fecimus, quæ antea exposuimus: alijs quidem distinctiones aliquas tum necessarias, tum a scriptore prætermissas adijcientes: alia uero non esse uniuersalia demonstrantes, quamuis dictionis forma, tanquam de eiusmodi, auctor differere uideatur.

Qui comatosi inter initia fiunt, cum capitis, lumborum, hypochondrij, colliq; dolore uigilantes, phrenitici ne existant, 1 *stillatio e naribus his perniciosa, tum aliàs, tum si quarto cœperit die.*

Complura ueterum exemplaria uerbo, phrenitici, uerbum, existant, non habent adiectum: hinc exorta est quæstio, utrumne eos, qui ita habent, quis iam phreniticos appellabit, an eos fore expectabit. Adiecto uero uerbo, existant, atque in hunc modum simul scripta oratione, phrenitici ne existant? quæstio est, an, qui ita affecti sunt, iam phrenitici sint, uel non sint. Quæstioni autem eiusmo-

53 A di iam & alia quædam non parua annectitur, quam & de febrilium accessionum principio mouerunt. Nempe in illis rationi consentaneum esse uidetur, non postea uenturam præcognoscere nos accessionem, sed incipientem iam dignoscere ex permutatione pulsuum. Quoniam uero nondum insignem acceperit magnitudinem, ut ægro quoque conspicue uideatur, ut prædici queat: a nobis uero, ut tanquam iam facta, cognoscatur, res hæc non aliter, quàm plantæ recens e terra ortæ, dignoscitur: quas rusticus quidam, uel qui in herbis omnibus dignoscendis est peritus, confestim internoscit: ceteris uero incognitæ manent. Agros siquidem herbas germinatione simillimas sæpius ferre conspicimus: quas nos quidem non internoscimus, rustici uero internouerunt, quidnam scilicet ex his herba sit, quid triticum nuper enatum, quid hordeum, quid zea, & quidnam aliorum unumquodque. Ad hunc quoque modum res habet in arboribus: Nempe & eas, cum omnibus suis partibus absolutæ sunt, uniuersi cognoscimus: cum uero enasci incipiunt, omnino a paucis cognoscuntur. Sermonem igitur hunc, ueluti admodum probabilem, commendare oportet. Sed deinceps est inquirendum, quidnam per phrenitim oporteat intelligere. Nempe Hippocrates in libris Epidemiorum morborum, ut in eorum docuimus commentarijs, continuam eam, quæ cum acuta febre est, dementiam, phrenitim appellare uidetur: continuam autem dixi, quia non nunquam in uehementium febrium uigoribus desipientiæ superueniunt, sed in declinationibus confestim desistunt. μαίνεσθαι siquidem, id est insanire, omnes homines dicunt eos, qui desipiunt citra febrem: φρενιτίζειν uero, qui cum febre id patiuntur. Quod uero in febris uehementis uigore accidit, appellant & παρακόψαι, & παραχθῆναι & παραληρῆσαι & παραφρονῆσαι hoc est, insanire, de statu mentis deturbari, delirare, desipere, phrenitim uero non appellant, nisi febriat æger, & continue deliret. Continuitate igitur dementiæ, quodque simul cum febre fiat, phrenitim agnoscemus. †Videmus & phreniticos esse, qui comatosi existentes sapiunt, sed & delira loquũtur, atque a præsentibus expergefacti stupefactis similes uidentur. In hunc itaque modum, & in epidemiorum tertio ita ait. Nullus aũt phreniticorũ uehemẽter insaniuit, ut in alijs, sed alia quadã ueternosa in somnũ delatione capite grauati moriebantur. Sermonem itaque hunc tanquã maxime uerisimilem recipio, uocarique oẽs ab Hipp. phreniticos existimo, qui mente læsi continue fuerint: quo modo & qui μαινόμενοι appellantur, sola febre ab his discrepant. Sed, quoniã his magna ex parte insit, ut palpebris apertis uigilent, ob id quàm plurimi medicorum uigiliam ẽt huiusmodi inter ea, quæ phrenitidem indicant, scripserunt. Dixi huiusmodi, quoniã & cum comate uigiliæ fiant, ut Hippocrates ipse in epidemiorum tertio ostendit inquiens: Prehendebat aũt eos uel coma continuum non somniculosum, uel laboriosa uigilia. Vt coma sit in somnũ delatio, nequeuntibus, qui ab hoc occupantur symptomate, uigilantiũ munia obire, sed tum palpebras claudere cupientibus, tum dormire sperantibus. Contingit autem interdum horum quibusdam, ut clausis palpebris dormire nequeant, sed plurimum uigilent: quod Hippocrates coma non somniculosum appellauit. De eo autem, quod per uocabulum Coma significatur, librum habes integrum nostrum: in quo pluribus testimonijs Hippocratem propensionem in somnum, coma appellare demonstrauimus. Quo fit, ut in præsentiarum eosdem comatosos & uigilantes diei mirum non sit. †Si itaque comatosi absque uigilijs fuerint, non quæsierim, phreniticos ne eos uocare oporteat, an iam existentes uel futuros, ita enim semper me loquentem intellige, ob ea, quæ primam rerum omniũ non solarum affectionum generationem prægrediuntur. Neque uero, si neruosæ partes male cũ uigilia† inter morbi initia afficiantur, ne ita quidem quæsierim, an phreniticos eos appellare opus sit. Nempe, qui sine uigilia comatosi existunt, nullo pacto sunt phrenitici. At, qui sine comate peruigilant, si id per initia cum prædictarum partium dolore perpessi fuerint, de necessitate phrenitici existunt. Si uero uigilia comati annexa fuerit, ambiguitatem res habet: atque ob id in oratione, ἆρα, coniunctionẽ, idest, ne, adiecit: qua cum tono circumflexo utimur, cum de quibusdam rebus addubitamus. Quod aũt & in sequentibus memoria tenere commodum existit, id semel intellectum perpetuo habere in promptu debemus, & quæ propter causarum externarum aliquam facta sint, & quæ morbi ratione superueniant, distinguentes. Nam, si quis contente ambulauerit, uel alia ex actione lassitudinem senserit, uel & unà cum his exustus simul febrire cœperit, capite item dolere, & lumbis, hypochondrio, & ceruice: nullam magnam profecto ex his accepturum te uel ad futurarum, uel iam nascentium affectionum discretionem speraueris notam. Verum, si absq; externa causa prædictas partes infestauerint dolores, si uigiliæ quidem ægro contigerint absque ea, quæ in somnum fit, delatione, deliraturum eum sperabis. Quòd si unà cum comate hæc coniungantur, tunc diem unum expectes, in quo, motionem ægritudinis dignosces Phrenitis siquidem, quæ exquisita est, & nulli alteri morbo permiscetur, fit, cum bilis flaua locum, in quo princeps animæ pars residet, prehenderit, lethargus uero, cum locum eundem humectarit dilueritq; pituita. Nam, quæ partibus in alijs ex bile & pituita noxæ cerebrum ipsum ad affectionis consensum trahere possunt, continue hæ non sunt. Quoties igitur uterq; humor cerebro molestus fuerit, prehendunt contraria hominem symptomata, ita ut tum uigilet, tum paulatim in somnum deferatur. Cum uero & ad somnum defertur simul & desipit, mistam ipsi permanere affectionem est putandum. Non nunquã & in horum alterum res ita deflexit, ut uel bilis, uel pituita superior sit, ægerque reddatur aut phreniticus exquisite, aut lethargicus. Ego uero, quoties ad finem usq; tũ desipientia, tum coma persistũt, affectionẽ hãc ex phrenitide & lethargo mistã appello: quidã typhomanian uocauerũt ut & in libro de morbis ab Hippoc. scriptum est. In tertio uero epidemiorum, ut paulo ante dixi,

†Alias ex antiquis. Nihilo uero minus phreniticos esse dicimus, quicũq; comatosi cũ sint, nõ sapiũt, sed delira loquuntur.

†Alias ex antiquis. Si.n. comatosi quidẽ, sed absq; uigiliis fuissent, nõ quæsisset, phreniticosne eos uocare oporteat, uel iã existentes uel futuros.

†V.l. addit, sine comate.

A.l.3.f.t.t.3. c.1.p.56. C.

phreniticos omnes appellat, qui continue desipiunt cum febre. Iam reliquum est, ut quæramus, quam E ob causam dictionis principio dixerit, Qui comatosi inter initia fiunt. in calce autem, tum alias, tum si quarto cœperit die. Nempe principij nomen indicat quidem & primum morbi insultum; indicatque & eum, qui secundum latitudinem ad tertium usque uel quartum extenditur diem; indicat præterea & primum morbi tempus, cum morbum in quatuor diuidentes tempora, constare ex principio, incremento, statu, & declinatione pronunciamus. Sed de his ex principij nomine significatis in primo de iudicationibus est demonstratum. Nunc autem, in quo significatu dictum hoc nomen sit, consideremus. (A. l. 1 f. 2. d. 1. c. 6. q. 15. F.) Arbitror equidem Hippocratem In prima dictionis parte principium dixisse, morbi totius ingressum, qui secundum latitudinem intelligitur: In calce autem cum ait, tum alias, tum si quarto cœperit die, dicere tunc solum incipere prædicta symptomata ægro iam quatuor ante diebus febre correpto, ut in eo, quod secundum latitudinem sumitur, principio generētur tum coma, tum uigilia, tum partium neruosarum dolores. Nempe primo uel secundo die præ copia sanguinis propter bilis permistionem tū acris, tum mordētis potest reddi idem æger tum comatosus, tum uigilans, grauata quidem ob sanguinis copiam cerebri facultate, sed a bile usque adeo irritata, ut somnus inhibeatur. Quarto uero die copia iam imminuta, & præsertim si Medicus eam uacuare præuerterit, atque acrimonia cocta, desinere utrunque symptoma, tum coma, tum uigilias par est. Si ergo, quo tempore cessasse debue- F runt, ea fieri uideantur, bilem uel pituitam cerebrum inuasisse, non sanguinis copiam, id commōstrat. De potentia autem quarti diei in libris de diebus indicatorijs est dictum, cum ubi mentem Hippocratis explicaremus, ut etiam In explicatione præsagiorum. Nempe hunc ait indicem septimi esse: quod est, eam habere naturam, ut, qualisnam septimus futurus sit, indicet. Cum ergo signum malū quarto apparuerit die, malus de necessitate septimus est futurus: si uero salubre & bonum, septimus bonus erit. Nam proportione uirtutis signi tum magis, tum minus uel bonum uel malum fore septimum sequens est. Quæ autem signa magis minusque tum perniciosa, tum salutaria existunt, in præsagijs ostendimus. Septimum igitur proportione quarti magis minusque tum bonum, tum malum fieri continget. Cum itaque stillatio e naribus semper malum signum sit, absoluta morbi malitia significatur, si quarto fiat die. Videtur siquidem natura collectam in cerebro abundantiam conata esse, ut expelleret, sed nequiuisse. Talium autem signorum genus deterrimum esse constat: Nempe quæ uel tubercula uel pustulæ ex imo ad cutem enata recurrerunt, grauissima omnium existunt. Sudores quoque, qui cœperunt quidem, sed protinus cessauerunt, praui sunt: deiectiones item, & quæ per sanguinis eruptiones, uel in mulieribus per uterum uacuantur. Omnia siquidem hæc deteriora his sunt, quæ nullo apparent pacto, si, ubi cœperint, cessent. Contingit enim interdum coquentem adhuc contristā- G tia naturam nondum ad horum expulsionem excitari. In illis uero, quæ cœperunt quidem, sed protinus desierunt: apparet ueluti excitatio quædam, natura excernere, quæ molesta sunt, conante, atque ita ob imbecillitatem, quod proposuerat, perficere nequeunte.

Ventris ualde rubens proluuies mala quidem in omnibus morbis, non minime uero in prædictis.

Signorum singulorum uires docet in præsagijs Hippocrates: uultque in calce libri uiribus dictorū signorum æstimatis, id est inter se collatis, fieri ita prænotionem. Nempe signorum quædam ὁμοειδῆ, id est speciei eiusdem existunt, (cum autem ὁμοειδῆ dico, quasi & ὁμογενῆ id est eiusdem generis iam dixerim, ita me audias:) alia uero neque genus habent idem neque speciem. Speciei ergo eiusdem sunt, quæ in una aliqua fiunt affectione: quæ quidem per sputa excernuntur, affectionis tum pulmonum, tum thoracis, tum asperæ arteriæ, tum gutturis, atque (ut in summa dicam) respirationi subseruientiū instrumentorum signa sunt: horum autem ipsorum, quæ & in respiratione uitium per se & primum cōtraxerunt. Nam ab his separantur, quæ per consensum afficiuntur. Cerebri quoque & membranarum, quonam afficiantur modo, signa sunt: per ea, quæ excernuntur, ut quæ per nares, & palatum uacuātur: per functionum uero læsionem ut quæ in propensionibus in somnum, uel uigilijs, uel desipientijs, uel H conuulsionibus, uel totius corporis tremoribus uisuntur. Si quis igitur simul tum desipiat, tum cōuellatur, quòd affectio ea grauior sit, quàm si alterum illorum dūtaxat fuerit, liquido constat omnibus: pari modo si difficulter spirās, protinus & nigra expuat. Sed forsan hæc nō recte inter se quis permiscuerit iuxta eam, quæ in libris esse debet, doctrinam. Sufficit. n. cuiuslibet uirtutem recensere permissa discentis arbitrio omnium in ægrotantibus contemplatione. Signorum autem diuersi generis connexio prorsus inutilis est, & cum in libris scribitur, & cum exercitationis causa in congressionibus instituitur. Nempe definita cuiusque simplicium uirtute satis est postea semel duntaxat dicere, quod dixit Hippocrates, perpendendas scilicet signorum uires, conferendasque inter se, ut de ægrotantibus quippiam enuncietur. Si quis autem signum malum esse urinas nigras dixerit, adieceritque & peius esse; si nigra quoq; expuerit: & deinceps hoc rursum peius, si & nigra deiecerit, atq; si inter initia id cōtigerit: præterea & peius adhuc esse, si quarto id fuerit die, adieceritq; & his, tū quod in exordio præsagiorū est scriptū, tū faciē illā, quam proprie cadauerosam Medici appellāt: uanā sane signorū permistionē scripserit. Nullus siquidē ita amēs, ut nō intelligat minus male eū habere cuius pulmonē uel thoracem morbosa urget affectio, deterius uero eū, cuius partē utranque fatigat: sicuti & adhuc deterius, quem unà cū his uentris exercet affectio: atq; adhuc deterius, quem uel iecoris uel cerebri affectus premit.

Quæ

A Quæ igitur uniuersi uel non scripta norunt, ea frustra temereq; scribuntur: nisi quis uel chartas uel tẽpus perdere uoluerit: quod perpetua seruari memoria uelim. Sed ad institutum redeamus. Capite dolentibus non absque ratione lumborum dolores, ceruicisque, & hypochondrij adiecit: nempe pluribus generis eiusdem simul factis signis non solum species uel genus [actionis] compertius erit, uerũ quoque & magnitudo ipsius dignoscetur. Cum autem desipientiæ coma adiunctum fuerit, eaq; cerebrum male habere demonstrent, securior nostra erit cognitio, uidebiturq; affectio maior. Cũ uero & e naribus stillatio accesserit, iam non securiorem cognitionem esse dixerim, sed scientificam & certam, cum signa uictam a morbo cerebri facultatem commonstrent. Quòd si & quarto die factum esse id, adiectũ fuerit, certissime ita cerebrum in magna quidẽ esse affectione cõstabit, sed perniciose hominẽ habere: quibus si adiecerit quis frigidum tum e naribus, cũ ex ore expiratũ, perniciosum quidẽ in omnibus esse, nõ minime aũt in prædictis: uerũ quidẽ aliquid enunciabit, sed doctrinæ, qua liber pollere debet, superuacaneũ: quo modo & si his adiecerit nigra sputa, nẽpe & hæc quidẽ mala sunt, sed alterã a prædictis commonstrant affectionẽ: ueluti & urinæ. Nam & hæ, si nigræ fuerint, uitiosam præstant non tam, uitiũ tamẽ aliud ostendunt. In præsagijs igitur seorsum signorum singulorum uirtus declaratur: atque eorum, quæ affectionem unam indicant, concursus aliquando est scriptus, ut in exordio quidem

B in ea facie, quæ mortem portendit, infra uero in suppurationibus, aqua inter cutem, & alijs quibusdã: in hoc autem libro sæpius in una diuersi generis signorũ concursione cõplura superflue implicantur: quo fit, ut ualde rubens proluuies, quæ in iecoris fit affectionibus, perperam hoc in loco cerebri uitijs adiuncta sit. Est sane & ea per se non bonum signum, iecinoris scilicet imbecillitatem ostendens: sed adiecta cerebri affectioni, propter duas ualidas affectiones periclitari hominem prænunciabit. Sed quidnã hoc? nam si pleuritis & peripneumonia uno fiant tempore, periculosius id existit, quàm si horũ alterum duntaxat factũ sit. Nec minus, si præter hæc dysenteria quoque æger uexetur, aut quæuis alia cũ his oboriatur affectio. Sed nemo permistiones huiusmodi scripto docet. Ventris autem proluuies, appellat tenuium substantia humiditatum deiectiones, ut si quis abluto aqua, sanguine consperso uentre, aquam excreuerit: sic & biliosa dicitur proluuies, cum, quod excernitur, tale apparet: quasi ex aqua & pauca bile mistis fiat. Imbecillitas autem retentricis facultatis est hepatis, atque ut plurimum sanguificæ symptoma comitatur: hoc autem superfluis, quæ reuomuntur, proportione respondet. Nam, cum uentris concoctio inculpata fuerit, nullum symptoma huiusmodi subsequitur: cum uero ob copiam uel corruptionem, uel & superfluas humiditates non ualde utiles in ore uentris relictas grauata fuerit, uenter ad horum excretionem insurgit, & uomitum facit. Tale quippiam, & cum sanguis in ie-

C cinore generatur, contingit: atque ob id cruentæ interdum fiunt deiectiones: interdum autem & impense rubentes proluuies, aquosa scilicet simul & cruenta tenui humiditate ex hepate in uentrem cõfluente: uel modico sanguine tũ acri tum mordente & uelut semicocto tenuibus & aquosis humiditatibus permisto, atque colorem illis præstante.

3 *Densæ lingua, atque aridæ, phrenitica.*

Melius erat, asperas, quàm densas scripsisse: nam cum lingua connatam tum ex uasis, tum glandulis, quas a fundenda saliua σιαλοχόους uocant, humiditatem habeat: primus quidem ipsius defectus densam eam facit: maior uero asperam: immoderatior autem siccitas perrumpit eam, †[sed madentem] nõ secus, quàm pinguem terram diutini squallores: quapropter, ut lingua sicca simul & densa sit, fieri non potest. Melius est igitur, ut retuli, asperam scribere. Necesse est ergo, sit alterum e duobus: nempe aut scriptor negligenter enunciauit, aut, qui primus descripsit dictionem, uitiauit. Talis uero lingua siccitatis immoderatæ nota est: quo fit, ut & ardentibus superueniat febribus: idque ostendisse ei, qui secundum præsagij legem ad doctrinam accedit, fuerit satis: nempe qui discit, siccam linguam ratione eadem fieri intelligit tum in huiusmodi febribus, tum in phrenitico: siquidem & phrenitica affectio,

† Non est in antiquis græcis cod.

D quam flaua bilis parit, calida & sicca est. Præstat igitur mea sententia dictionem uitiatam esse affirmare, quomodo & alias multas ita uitiatas esse demonstrauimus apud plerosque me superiores ueteres, non Medicos modo, uerum quoque & philosophos & grammaticos & rhetoricos. Sunt ex libri expositoribus, qui hoc ipsum defendere sunt conati, linguas densas dici, quæ densam efficerent uocem, affirmantes: nempe uoces quasdam ita appellari aiunt, a quibus, qui eas proferunt, δασυφώνους, idest densiores appellitari dicunt. Voces ergo huiusmodi cum sicca lingua phreniticas esse aiunt, perinde quasi scriptor dicere non potuerit, densæ uoces cum sicca lingua phreniticæ. Sed pro uocibus linguã dicere absurdum uidetur: nempe & hoc pacto quis dixerit tum graues, tum acutas, tum paruas, tum magnas linguas, ubi uel grauem, uel acutam, uel magnam, uel paruam indicare uocem uoluerit. Adde, quòd neque uoces illas densas appellari audierim, quemadmodum nigras & albas per metaphoram quosdam appellare intelligam: proinde nec noui quidem, quasnam uocent densas. Raucas quidem, & *nigras in libro de uoce, propter uoci deputatorum organorum humiditatem fieri ostendi. Densas uero si alias quasdam præter has dicant, explicare debuerunt: & si ex his aliquas uoces sane eiusmodi, ob humiditatem potius, non ob siccitatem fiunt, sicuti tum acutæ, tum clangentes ob uocalium instrumentorum, quæ circa guttur sita sunt, ariditatem. Ceterum linguam non uocale instrumentum, sed ad uocem explicãdam comparatum, esse cõstat: atque ob id, cũ ea patitur, balbutiẽ blæsitatẽq; in locutio-

nibus fieri contingit,& non raucam habere uocem,uel nigram: cuius generis esse quosdam suspicor E eas existimare,quas ipsi appellant densas.Ego enim,ut retuli,neminem,qui ita uocaret,audiui: tametsi plerosque medicos audiuerim dicentes,palpebras densas,quæ asperitatem quandam exiguam haberent,sicuti est densa lingua:nempe absolutas densitates[in palpebtis]non amplius densitates appellāt, sed asperitates:quæ quidem linguæ asperitati proportione respondent.

Vrina in turbulentis uigilibusq; decolores,nigræ,sublime petentes,atque in sudoribus,phrenitica. 4

Solœcismum continent non paucæ libri huius orationes:ut ob eam rem iure suspicati quidam sint, librum Hippocratis non esse:†[nempe & ob sermonis breuitatem reiectus erat eo libro,qui est de impellendis ossibus,qui Mochlicus inscribitur,inter libros Hippocratis recepto,neq; eo solū,uerū quoq; & aphorismis ipsis:qui quanquā maxima cū breuitate enunciētur,non tñ,quod solœci particeps sit, in ipsis reperias.]Adde,ꝙ enūciationes adeo excellūt,ut plane dicāt grauē eius libri auctorē esse. Præsens uero liber absurdā in multis orationibus habet enūciationem.Vt cū in præsenti dictione de urinis ait. Nempe hoc pacto improprie dictū est sublime petentes,cum,quæ in urinis sublime petant, dici ita debeant,nō urinæ ipsæ.Ob eam causam nō nulli permutata dictione ita scripserunt: Vrinæ in turbulentis uigilibusq; decolores,nigris sublime petētes. Sed proculdubio reperitur & in ea scriptura solœcophanes, F & si quā maxime uitare ipsum uideantur,qui dictionē permutāt:nempe hæc oratio,sublime petentes,manifestā ad urinas relationē habet.Hæ igitur ipsæ & phrenititicæ dicuntur,id est phrenitim uel significātes,uel facientes:ꝙ faciant,nō consentaneū uidetur:ꝙ significent, nō uacat ratione. Quòd si indicent,phrenitidem cum effectrice causa quadantenus cōmunicare indicant. Demonstratū autē est nigras urinas ob serū bilis atræ unà cum excrementis aquosis emissum,procreari.Gemina uero bilis atræ existit generatio:nēpe & ex flaua bile supra modū exusta,assataq; , uel ex crasso sanguine. Supra modū aūt assatur propter uehementem caliditatem. Iure ergo in febribus,quæ ardentes appellantur, & phrenitidibus talia meiuntur,cum tum calidæ,tū siccæ affectiones eiusmodi existant. Inter urinas aūt , quæ per se totas nigræ sunt,deteriores his habentur , quæ suspensionē duntaxat nigrā habent . In præsenti uero dictione,neque an urinas totas nigras dicat,uel solas suspensiones,conspicue est explanatū. Vult aūt dictionis huius auctor, quicūq; fuerit, urinas huiusmodi,cū in turbulētis uigilibusq; apparuerint, phrenitidē indicare. Vt turbulentos eos intelligamus,qui†[nō insigniter]turbantur:quod offensa paulatim mente fieri consueuit. Adaucta uero huiusmodi,quæ exigua fuerat, offensa,non turbulenti simpliciter,sed iam desipientes, tum dicuntur,tum sunt. De uigilia autē quid attinet dicere,ꝙ ex phreniticis symptomatis unū sit?Superuacaneū præterea in dictione est uerbū hoc,decolores, in urinis, cū per G nigras cōsignificatū sit.Oratio autē hæc,in sudoribus,sudores quidē circa caput fieri ostēdit,præ copia ipsum conflictari indicātes:quod & si inter cetera phreniticū sit,improprie tamē enūciatur,cū, quidnā intelligere,oporteat. excogitare nequeamus,ubi dicitur, in sudoribus:an urinas, quanquā ipsa totius enunciationis sequela hoc uideatur maxime uerisimile intellectu:an affecta corpora:an præter hæc & affectiones.Sed,quouis modo quis intellexerit,quòd enūciatio impropria nō sit,effugi nō pōt.Omissa igitur ea,quouis modo habuerit, scripta cōsideremus. Vigiliæ igitur,& turbationes ægrotantiū re uera sunt phreniticæ:urinæ uero,& sudores,nullo pacto.Nēpe,qūo succi tū arteriarū,tum uenarū habeāt, urinæ indicant.Signa uero phrenitica cerebri ostendunt affectionē.Pari modo sudores, quanquā aliarum quarundam affectionum notæ existant, de quibus mentionem sæpius fecimus , non tamen cerebri affectionē sufficienter demonstrare possunt. Sunt sane nōnulli ex his,qui librū hunc exposuerunt, qui ex scriptis in libris epidemiorū ægris desipientes colligāt,quibus pati quippiā cōtigit eorum,quæ hic referuntur,tum symptomatum,tum signorū,uel in deiectionibus,uel urinis,uel uomitibus, uel sudoribus,uel pustulis,uel sputis,uel partem aliquā infestantiū,cum sane talia signa phrenitica non sint, quanquā ægris de necessitate insint.Fieri siquidē non poterat,ut talis,uel non talis urina in his non inueniretur. Pari modo,& de sputis deiectionibusq; & ceteris omnibus est dicēdū.Si igitur in ægro quo- H piam deiectio eiusmodi, uel tale aliud quippiā unà cum signis phreniticis uisum fuerit , atque deinde æger phreniticus reddatur,perperam quis ea omnia phrenitidis indicatoria esse pronunciauerit. Necesse est enim ut proprijs morborum signis alterum e duobus insit,nempe ut uel perpetuo,uel solis cōtingant.Cum autem neque solis insint,neque perpetuo,propria illorum nō sunt.Ob eam causam phreniticorum signorum ea sunt certissima,quæ perpetuo,& solis insunt phreniticis. Deinde ab his, quæ perpetuo quidem,sed non solis: quæ in suis tractationibus distincte sunt tradita a nobis : demonstratumque neque in urinis,neque in deiectionibus,neque in sudoribus,neq; in sputis,neque in uomitibus phrenitica esse signa.Consueuerunt autem libri interpretes propemodum omnes,ut dici,adnotare ex epidemijs ægros,neque solum in præsenti dictione,uerum quoque & similibus huic omnibus, Eam ob causam,qui sese eorum æmulos præstant, ij apud ægros quotidie multa quidem effutiunt, sed,quantum ad prænotionem attinet,idiotis conspiciuntur similes. Nēpe, quod in omnibus prognosticis speciei morborum signis in affectorum locorum methodo exercitati esse debeant, est perpetuum. De ea autem methodo a me seorsum scriptum est, ueluti & de his, quæ iudicationes significant . In quibus parum exercitati quidam ueterum libros exponere audent, plane ignorantes, quòd bonum enarratorem oporteat esse idoneum prius iudicare, quæ bene , & quæ perperam ab auctore dicta

†Alias ex antiquis. Nam ob sermonis breuitatē mochlicū autē a propria enunciatione recessisse librorū,qui Hippo. esse cōcessi sunt, & nō solū aliorū sed & aphorismorū quoq; licet & ipsi et (aphorismi) maxima cum breuitate enūcientur: nō tamen solœcai ipso (mochlico) enūciatio est.

† In impressis cod. ἀλόγως,i. præter rationem legitur, interpres uidetur legisse, οὐκ ἀξιολόγως

A dicta sunt, ne his, quæ perperam dicta sunt patrocinatus, opinionem uel ignorantiæ, uel contentionis reportet. Verum, quoniam non in hac dictione solum, sed etiam per librum totum inserunt, quos ex epidemijs collegerunt ægros, præsentem sermonem totum ad finem usque perducere satius esse arbitror. Quòd si quis prolixitatem moleste tulerit, proprium dictionis huius sermonem, non libri totius communem esse existimans, ubi a nobis audierit, quonam pacto expositoribus quidem in omnibus fere dictionum expositionibus, quas perperam in medium afferunt, non prolixus modo, sed ediscentibus etiã ipsis nocuus sermo sit: quæ uero a me nunc semel dicta & commodissima sint, & dicendorum omnium breuem compendiosamque faciant explanationem: desinet certe prolixitatem incusare, habebitque mihi gratiam tum ob eorum, quæ ostensa sunt, utilitatem: tum ob eorum, quæ dicentur, breuitatẽ. Erit autem sermo, tanquam in exemplo phreniridis, sed morborum omnium communis. Quoniam igitur phrenitica signa omnia methodo inuenire proposuimus, ab affectionis notione exordiemur. Nempe quòd optimum omnium dicendorum principium sit, rei, quæ inquiritur, notio: in libris de demonstratione est ostensum. Cum ergo phrenitim mortales omnes eam appellitent affectionem, in qua φρένας id est menrem læsam esse uideant, quam tum νοῦν tum διάνοιαν idest intellectum, & intelligentiam etiam uocant: prius, qua corporis in parte animæ intelligentia sit, inuenire oportet: id quod primum in li-
B bris de Hippocratis & Platonis placitis demonstrauimus: quare ab ipsis nunc exorsi, summatim quandam uelut epitomen eorum, quæ in libro de affectis locis descripta sunt, recenseamus. Necesse etenim dico esse, ut affectio, siue cum incipit, siue cum absoluta iam est, ex functionum partis affectæ noxa, & ex his, quæ in ea apparent, reperiatur. Dixi autem & ante, exordientis affectionis notas, prognostica signa esse eius, quæ iam completa est. Qui igitur cerebri naturaliter habentis munia nouerit, is ex offensa horum, primum, quòd perpessum sit, deinde, qualisnam is morbus sit, inuenire ualebit: inuenta autem a nobis sunt hæc, arbitraria functio, intelligentia, sensus, & memoria. Offensæ igitur horum cerebrum ipsum tali uexari malo, qualis fuerit offensæ species, demonstrabunt. Verbi gratia, Functionum arbitrariarum instrumenta musculi existunt. Fiunt autem hæ tum his, qui per manus cruraque agunt munera, tum his, qui caput spinamque mouent, atque his, qui loquuntur, uociferantur, & respirant. Demonstrata est enim & hæc functio primum motionis initium habere per neruos a cerebro ad thoracis musculos peruenientes. Cum igitur functio quædam ex dictis læsa esse uidebitur, inquirendum est tibi, an affectio ea propria sit eorum, qui functionem hanc obeunt, musculorum, an ob eam, quæ a principio in ipsos procedit, uirtutem offensa hæc oriatur: deinde, si offensam ob eam, quæ a principio est, facultatẽ esse inueneris morbum quempiam, qui principium infester, reperiẽdum esse puta, si, quæ apparet, offen-
C sa non leuis fuerit, incrementumque effatu dignum habuerit: Verbi gratia, ut sermo cõspicuus fiat, ubi thoracis musculi, a quibus respiratio cõficitur, affectione uacauerint, peruestiga, num quædam ceterarum partium, per quas spiritus in respirationibus tum intro, tum foras feratur, perpessa sit. Nam, si nullam ex his læsam inueneris, cerebrum læsum esse existimabis. Vt autem & res exquisite definiatur, considera quoque, & quæ unà cum thorace moueantur partes: nempe & eas respirationem lædere in libro de difficultate spirandi est demonstratum. Si ergo hæ omnes plane morbi expertes inuentæ fuerint, tunc difficultatis spirandi speciem inspice, quamnam scilicet cerebri affectionem indicare possit: quo-
« modo, ut exemplum integrum sit, ait in prognostico Hippocrates: Spiritus frequens quidem significat
« dolorem, aut inflammationem, quæ locos septo transuerso superiores fatiget: Magnus uero & ex longis interuallis, delirium. Vocat autem spiritum ex longis interuallis, etiam rarum, ut in commentarijs
†magnus & — de difficultate spirandi ostendimus. Nam † rarus proprium simul & inseparabile desipientiæ est signũ. Demonstrauimus quoque & in libris epidemiorum omnes, quibus magna & rara respiratio fuerit, desipuisse. Si quis igitur in urinis, uel deiectionibus, uel sputis, uel uomitibus, uel sudoribus, uel aliorum quopiam signum aliquod demonstrare possit, quod seorsum desipientiæ soli proprium insit, uel, si non soli quidem, ab ea tamen inseparabile: iure id phrenitica inter signa collocauerit. Si uero neque ex rei
D natura demonstrationem aliquam expromere possit, neque in libris epidemiorum, desipientijs omnibus inesse, uel perpetuo: uel si non perpetuo, saltem his solis ostendere queat: non rationabiliter signũ huiusmodi inter phrenitica constituit: hoc siquidem unum duntaxat asserere potest, quòd phreniticis quibusdam adfuisse uisum sit. Eadem uero ratione contraria phreniticis signa esse intelligimus. Iam age ponamus uisos a nobis phreniticos, quorum alijs supprimi aluum: alijs plura, quàm naturæ iustum sit, excerni contigerit: nempe & cum signis phreniticis scribat aliquis alui suppressionem: † deinde existimemus, quænam eorum, quæ ad phrenitidem perduxerunt eos, quibus aluus suppressa sit, rei huius testimonium esse possint. Nam, si proteruus quidam in suis enunciationibus suppressam aluum phreniticum esse signum scripserit, potest sane & alter, qui etiam proteruus sit, sermoni non subscribere, eosque asserere phreniticos esse, quibus perturbatam aluum conspexerit. Sane, cum Hippocrates in epidemijs scribat omnia, quæ ægris cõtingunt: necesse est, quo modo in phreniticis, ita & peripneumonicis, & cynanchicis, alijsque omnibus, ut, his quidem si aluus suppressa sit uel fluat, unà cum proprijs morbi indicijs & hæc scribat: expositores uero ea morbi esse signa existiment, non cognoscentes alia quidem esse pathognomonica, idest affectionem indicantia, prognosticaque morbi propria: alia uero & inseparabilia: ueluti paulo ante dixi in ea, quæ magna & rara est, respiratione. At, cum de his non dubitamus, quòd nullum inquiramus proprium uel inseparabile morbi indicium, sed an perniciose salubriterve

†deinde existimet aliquis huius rei testimonium esse, eos phreniticos, quibus aluus suppressa sit: nam si. &c.

briterve

briterve æger habeat:tunc necessaria consideratio ipsi erit omniũ, quæ in corpore apparẽt, signorũ & E
symptomatum.Continentur autem in his,& quæ iudicationes præmonstrant. Sed rursus orationẽ ad
principium reuocantes,dicamus.quomodo auctor in proposita dictione, Vrinæ in turbulentis uigili-
busque decolores,nigræ,sublime petẽtes,atque in sudoribus,phreniticæ,propria,& inseparabilia phre
nitidis signa scripsit,cum inquit,In turbulentis uigilibusque: non inseparabilia uero neque ei soli pro-
pria,cum ait,Atque in sudoribus.quanquam sudor,cum affectum occupauerit locum, unà cum prædi-
ctis demonstrare possit.Quæ de urinis dicta sunt,a phreniticis quidem separata sunt: sed ad inspicien-
dum,utrum perniciose an salubriter æger habuerit,conducunt. Immo uero, cum ad ægros introduci-
mur,primum inueniri conuenit,an laborante uno ex principijs,tribus, uel duobus,uel etiam omnibus
æger perniciose ægrotet:uel principiorum quidem nullum affectum sit, sed quidpiam eorum, quæ ab
horum aliquo enata sunt,uel quouis modo societate coniuncta obstrictaque.Si ergo,cum in turbulen-
tis uigilibusque urinas inspicis,nullum in ipsis prauum signum uideatur,neque etiam in pulsibus,(nem
pe & id dignotionis exactissimæ gratia adiecisse est necesse,) nihilo quidem minus ita affectum homi-
nem,phreniticum fieri posse contingit,ubi phrenitidis signa huic affuerint:uerum inter hos periclitan-
tur minus,qui principes facultates reliquorum duorum principiorum illæsas habent. Hæc ut dixi,se-
mel a me sint dicta,totoque libro memoria non excidant,uelim,ne sæpius ea cogar repetere. F

*Insomnias *quoque in phreniticis conspicua.* •Al.quæ.
5

Satyrus Quinti discipulus,quem ante Pelopem habui præceptorem, dictionem hanc ita exposuit:
Eorum, quæ in phreniticis conspicue uidenĩ,atq; ab ipsis fiunt,quæcunq; & cerni & fieri nobis uidenĩ,
re uera non existunt: sed insomnia oĩa cõspicua.Quòd ergo & alij quidẽ e somno surgẽtes obambulẽt,
dormiẽtes quidẽ,sed apertos,uigilantiũ instar,oculos habentes,in multis est narratũ scriptumq;.Si ue
ro talia sint,quæ a phreniticis fiunt,inter ea,quæ nobis conspicua non sunt,reponũt. Sed,quouis modo
uerum hoc sit,ita tamen exposuisse nihil ad prænotionem contulerit. Si uero prægredientia phrenitico
rum insomnia conspici dico euidenter,ita ut exturbentur e somno exilientes,uel loquentes propter ui
sorum conspicuitatem, præsensioni morbi huius adiumentum id confert. Nempe siccitas ipsa uigiliæ
causa est,& repræsentationis * somniorum.Sic sane & melãcholicis ob siccitatem prorsus conspicua ui •Al.conspicui tatis.
dentur in somnis phantasmata:atque ex sanorum genere,his quidem,qui ieiune parciusque sunt ciba-
ti,somnia conspicua fiunt:repletis uero temulentisq; ita,ut uisis uidui destituriq; uideã tur,phantasma-
tibus propter obscuritatem paruitatemque ita effluentibus,ut ne reliquias quidem, & uestigia in me- G
moria relinquant:sic & affectiones,quæ cum cerebri humiditate fiunt,comatosæ sunt,somniculosæ &
uisis destitutæ.Prauus itaque est eorum sermo,qui neque somnium phreniticis uideri conspicuum pu-
tant, quod utique,ut dicũt,ij ueluti somno destituti somnia prorsus non uideant. Primũ quidem prom
pte illud adsumunt,solos uidelicet eos morbos,qui cum proprijs magnitudinibus absoluti sint, pro-
prijs nominibus appellari,confirmantes non paruum eum sermonem,qui inter initia a nobis dictus est
nempe,nullum futurum affectum a medicis præsentiri.Verum eorum,quæ iam principium quidem ge
nerationis habent,sed nondum multis propter paruitatem cognita sint, facta ab artificibus cognitio,
idiotisque pronunciata, præsensio apud illos existit ita,ut & phrenitici iam ab artificibus cognoscãtur,
affectione in cerebro nuper consistente. Postea uero, si quis non permiserit iam phreniticos appel-
lari eos,qui nondum conspicue delitant,tamen,quòd phrenitici fient,prænoscere ex insomnijs est pos
sibile:ut dici in præsenti dictione potuerit: In futuris phreniticis somnia prægredientia omnibus his
conspicua uideri.

Screatus frequens,& si aliud quodpiam signum affuerit,sunt phrenitica.
6

Commodius forsan erat, si sermoni adiectum fuisset,nullo per eum exeunte sputo. Nam,si quid ex- H
pueretur, quomodo in destillationibus interdum usu euenit, ob ea, quæ in os ipsum per narium fora-
mina confluunt,fieri id consueuit.Contingit autem & aliquando frequens huiusmodi screatus, ubi re-
spirationis robur externum,quippiam attraxerit, meatibusque in ipsis tum adhæserit, tum impactum
fuerit.Sed,quod antea dixi,propter eos, qui uel negligentius uel simplicius citra distinctionem enar-
rant,quæcunque in hmõdi doctrinis dicunĩ,ꝙ ea omnia seclusis externis meminisse dicantur,oportet.
Ob eam igitur causam screatus,qui ex arbitrarijs functionibus una existit, frequens oblæsa redditur
cogitatione,quomodo & arbitraria alia quæuis functio. Non nulli quidem cum strepitu flatum excer-
cenunt.qui,cum extra morbum sunt,summopere sibi cauẽt, ne id agant,idque præsertim si quis audiat:
alij manum absque ratione mouent, uel crus, aut quiduis aliud simile uel faciunt uel dicunt. Com-
muni igitur ratione functionum arbitrij omnium præter rationem uel exuperantium uel deficientiũ,
phrenitica inter signa screatio annumeratur: quanquam non usqueadeo ualens sit, ut uigilia,& potis-
simum,quæ turbulenta existit:nempe propria hæc phreniticorum est. Turbulenta autem existit, ut di-
xi,cum per uisiones uel exclamant,uel exiliunt,& uix familiares agnoscunt. Bene itaque in screatione
adiecit,& si aliud quodpiam signum adfuerit.Nempe signum hoc, quod parum momenti habeat, alia,
quæ subscribant patrocinenturque, expostulat.Quando igitur frequens screatio contigerit & ob glu-
tinosum

A tinosum sputum, quod in canalibus a naribus ad os pertingẽtibus infarctum fit, ut ea deliraturis quibusdam propter calidam & siccam cerebri affectionem pariter obtingat, impossibile non est. Quod autem in orationis calce dictum est non singulariter phreniticum, sed pluraliter phrenitica, uel ad signa uel ad morbos prorsus referetur. Modo uero utroque absurdam facit enunciationem.

7 *Qui in hypochondrio refrigerata febre ardores relinquuntur, tum alias, tum in sudoribus mali sunt.*

Secure protulit, refrigerata febre: non enim uere dixisset, sedata: nempe in præcipuis manet partibus, quanquam in superficie placata fuerit. Febrire siquidem existimamus non eum modo, qui in cute & superficie exteriori igneam habet caliditatem, uerum etiam & hoc magis, qui eam in corporis imo & uisceribus continent. Letalis igitur ardens febris interna quidem extorret, externa uero ne mediocriter quidem calefacit. Febrem similem recensuit Hippocrates in aphorismis cum inquit, Si in febre non intermittente frigida exteriora fuerint, & interna exurantur, sitimque æger habuerit, letale. Cæterũ, cum orationem hanc, in sudoribus, dicere consueuerit interdum de his, qui ex capitis thoracisque sedibus oriuntur, sudoribus: interdum quoque & de his, qui per totum corpus, sed exigui effluunt, utrũ impræsentiarum dixerit, signum bonum non est. Nempe, qui per totũ corpus ita fiunt sudores, sed exi-
B gui, quòd non flammeam illam, quæ hypochondrium fatigat, soluant caliditatem, ob id boni non sunt: neque etiam boni sunt, qui in superioribus oriuntur partibus, cum geminam ob causam fiant, nempe uel ob languentem, uel præ copia grauatam facultatem.

8 *Prælanguentium desipientiæ pessimæ: ut & Thrasynonti contigit.*

Pessimæ prædebilitatorum desipientiæ ita sunt, ut nullum ex ipsis sanari speraueris: sed de his intelligendum desipientijs, quæ ex sapientis in nobis partis laborantis affectione fiunt. Temporariæ siquidẽ aliæ ab externis eueniunt causis, ut ex carbonum caliditate, uel uini potione, uel domo calcis seruante qualitatem: noxiæ enim tales sunt, si prælanguẽtibus accidant: sed letales plane sunt eorũ, qui ex phrenitica cerebri affectione desipiunt. Nempe magnitudinem quandam in uirtutis debilitate ostendit nomen προεξαδυνατησάντων, id est prædebilitatorum, propter adiectam ἐξ præpositionem nomini huic προεξαδυνατησάντων, quod ei per se sufficientem uirtutis læsionem ostendit: atque in exemplaribus quibusdam ita scriptum reperitur: Neque desipientiæ solum uirtutem expostulant robustam, ut æger sufficere morbi coctioni possit: uerum quoque & peripneumonia, & pleuritis, & angina, & graues aliæ affectiones id desiderant. Præcedit autem & ex abundanti desipientiam tum uigilia, quæ uirtutem non minus exoluit, quàm sensibiles euacuationes: tum qui in motionibus multis inordinatisque committitur error. Quod
C autem dicitur, ut & Thrasynonti contigit, commentarium magis, quàm opus, id decet. Neque enim in prognostico, aphorismisque, & libris de fracturis articulisque, neque in libro de uictus ratione in morbis acutis, neque in libro de capitis uulneribus ullo pacto nominis meminisse uidetur, sicuti neque in alijs præter quàm in libris epidemiorum. In quibus dũtaxat propositum est, ut quæ in uniuerso docuit, perquirat per ea, quæ particulariter in unoquoque ægroto uidentur.

9 *Phrenitica uehementer trementia finiuntur.*

Aduerbium νεανικῶς pro γενναίως uel σφοδρῶς uel ἰσχυρῶς, idest generose uel uehementer uel ualide dixit Hippo. In medio autem horum nominum, phrenitica trementia, ordinatum, potest (quantum ex ordine est) cum utroque enunciari: sed, si secundum rei ueritatem sermo perpendatur, non potest cum hoc nomine, trementia, ordinari, fieret siquidem talis intellectus: Phreniticæ affectiones in tremorem uehemẽtem finiri consueuerunt: quod manifeste falsum existit, cum solas uehementissimas phrenitidas consequantur hoc symptoma. Nempe neruorum infirmitates propter affectionis siccitatem phreniticis diutissime insunt. Exoluta autem uirtute tum uigilijs tum motionibus multis, simul uero & neruis supra modum arefactis, tremores fiunt.

10 D *Qui in capitis doloribus æruginosos uomitus habent, uigilantque cum surditate, cito hi uehementer insaniunt.*

γενέσεως. i. generationẽ, est in antiquis cod.

Si* migrationem humorum cum aliorum tum atræ bilis in memoria tenueris, quod æruginosi uomitus progressu ad nigrum humorem fiant, mente concipere difficile non est. Nempe atram bilem ex flaua supra modum assata & crasso sanguine fieri nouisti. Flaua autem bilis, cum supra modum assatur, primum quidem in æruginosum migrat succum, deinde in nigrum: supra modum autem assatur propter febris magnitudinem. Cum igitur flaua bilis in phreniticis affectionibus cerebrum prehenderit, febrisque uehementia assatum hunc succum melancholicum reddiderit, propter atræ bilis malignitatem uehementes fiunt insaniæ, quas μανιώδεις idest furiosas in libris epidemiorum appellauit Hippocrates. Aeruginosus igitur humor, siue per uomitum, siue per uentrem inferiorem, siue per sputa, siue per urinas apparuerit, & succum, ex quo ortum habet, & morbum uehementer tum calidum tum siccum esse demonstrabit. At, cum perspicuum non sit, quantum ex humore est, qui uacuatur, an is progenitus sit non affecto præcipuo aliquo loco, an principe aliqua parte erysipelatosam habente affectionem, coniunctis id dignoscitur distinguiturque symptomatis. Nam & obiecur ita phlegmone affectum æruginosus

generatur

generatī succus, cuius nūc meminit. †[Quæ igitur dictarū tū partiū tum affectionū ꝓpria sunt, ea digno- E rionē per symptomatū aliorū societatē efficiunt.] Nā & uigilia, & capitis dolor, & surditas morbū in capite esse demonstrant. Grauiter autē affecto cerebro, uentris os excitari ad uomitū nouimus: nempe de his dictum sæpius. Ratione igitur optima homo hic ex sicca & calida capitis intemperie, propter flauæ bilis supra modum assatæ redundantiam, uehementer insaniet. Cito autem id fiet tum propter affectionis magnitudinem, tum propter speciem redundantis humoris. Nam, quæ ex frigidis uel crassis uel lentis uel omnino difficulter mobilibus affectiones oriuntur, tardius hæ ad uigorem ascendunt. Verum, quæ ex tenuibus substantia, & temperatura calidis, & qualitate mordentibus procreantur, non multum hæ cunctantur: sicuti neque quæ Philisto, scripto in tertio epidemiorum facta sunt, quem uomuisse quidem biliosa pauca, flaua primum, mox æruginosa plura, deinde simul accidisse homini surditatem, atque demum uehementer insaniuisse eum pronunciauit. Recte igitur nunc non solum, quod insanient ita affecti, uerum quoque & quòd uehementer insanient, ostendit, cum uerbum hoc, [illegible] adiecit, quod magnam desipientiam indicat.

† Al. ex antiquis. Per communionē igitur aliorū symptomatum, quę prædictarum cum particularū tum affectionum propria sunt, dignotio ipsorum facienda est, legitur. n. ποιητέον non ποιεῖται.

In acutis morbis faucium sine tumore dolores & pusilli & strangulantes, atque, cum æger hiauerit, non facile os tum cogere, tum aperire, mentis aberrationem portendunt: ex his phrenitici fiunt, & pernitiose habentes. 11

F Quòd ex symptomatis huiusmodi phrenitis interdum oriatur, quodque, si fit, prorsus perniciosa sit, recte est pronunciatum. Neque tamen, quòd ex dictis symptomatis necessario futura sit phrenitis, intellexeris. Nihil enim eorum, quæ affectum cerebrum commonstrant, concursioni adiacet. Ex quo autem æger is male in faucibus absque tumore præter naturam affectus, cum hiauerit, prompte tum maxillam reducere, tum os aperire nequeat, conijcere quis possit principium neruorum aliquando affectum esse. Nempe, ut in conspicuis nobis partibus affectiones exordium aliquod sumunt, & non confertim totæ uel inflammantur, uel œdema uel erysipelata contrahunt, sed in uno aliquo harū loco: ita & his, quæ in imo corporis positæ sunt, fieri est uerisimile. Cum igitur cerebrum ipsum magnitudinem insignem habeat, multasque neruorum propagines, phlegmonem ipsius alias ab alijs earum primum exordiri par est. Qua uero parte membrum affectum fuerit, ea & neruorum propagines affectæ musculos, quibus inseruntur, mouere non possunt. Cum igitur maxillam inferiorem musculi quidem alij aperiant, alij uero claudant, cum in aperientium musculorum neruis affectio fuerit, difficulter aperiunt: ubi uero in claudentium, non facile claudunt. At, cum fieri possit, ut soli ipsi musculi interdum absque neruorum principio sint affecti, quòd phrenitis prædicta symptomata subsequatur, necesse non est. Neque enim, quod ipsum maxime adduxit, ut affectum esse musculorum principium suspi- G caretur, (id est autem fauces non tumere,) inter necessaria censetur. Fieri siquidem potest, ut faucium musculi inflammatione laborantes strangulationis efficiant symptoma, nequeant tamen uideri, etiam si plurimum quis os aperuerit. Si igitur absque horum inflammatione prædicta fiant symptomata, inspiciendum est, an solorum musculorum maxillam inferiorem mouentium propria quædam sit affectio: nam, si neque hi, neque qui in gutture existunt, aliquatenus affecti fuerint, ratione optima offensum esse neruorum principium quis pronunciauerit. Quòd si ob principium neruorum oborta sint huiusmodi symptomata, grauissimam esse talem affectionem rationabile est, ut & conuulsio subsecuta sit. Nempe eas musculorum, quæ ob principium fiunt tensiones, conuulsionem sequi dicidimus. Non feci autem in eo, quem percurri, sermone mentionem eorum, qui anginam ex colli uertebris in anteriorem partem luxatis perferunt, tum quòd raro contingat affectio, tum quòd gutturis musculi tunc quoque simul inflammari mihi uideantur.

In phreniticis, principio clementer habere, sed crebro permutari, malum id est: malus quoq; & frequens screatus. 12

Nihil, quod phreniditi peculiare sit, sermo hic habet: nempe & in ceteris affectionibus, si permutetur huiusmodi clementia, uires uinci a morbo significatur: quod circa morbi initia existit. nec forsan H alias fore potest. Nempe in principio permutationes assiduas uidemus, non autem cum morbi protracti fuerint. Contingunt que hæc ex ratione in his affectionibus, quæ ex copia uel qualitate fiunt malignorum humorum in aliam alias partem, interdum quidem in principem, interdum uero in non principem transmigrantium. Quæ igitur in principes partes transfluxiones fiunt, morbi clementiam corrumpunt: quæ uero in non principes, quo maxime tempore Medicis ad infestantium uel copia uel qualitate humorum uacuationes procedendum sit ostendunt: quod sane morborum omnium, ut dixi, commune existit. Ceterum frequens screatus & propter os uentris ex humiditate imbecillum, & propter cerebrum humiditatibus refertum oritur: ex quibus non nihil & in os confluit, lachrimæ tenui, quæ ex inflammatis oculis manat, simile. Nunc ergo, quòd phreniticis crebrum sputum fieri ait, cerebri male affecti id est repleti signum existit.

Phreniticis alba deiectio mala est, ut Archecrati: an & in his torpor fiat? pessimus autem & in his rigor. 13

Quòd albæ deiectiones & ob ciborum colorem fiant, liquido constat. Videmus siquidem eos, qui lac solum ingesserunt, uel panem purum, uel alicam uel lupinos, uel tale quippiam, deiectionem habere albam, si his comparentur, qui lenticulam ederunt, uel brassicas, uel decoctum leporinum sanguinem,

A nem,uel ius nigrum eorum,quæ cum multa conficiuntur ſapa.At certe his, qui alba ingeſſerunt edulia flauæ bilis quiddam adueniens deiectionem colorat,ita ut ingeſtis pallidior efficiatur. Cum igitur medicum quempiam audieris dicentem albas eſſe morbo regio deiectiones, quòd ad naturales eas comparet,quodque ad collationē harum ſermo ipſi ſit,oportet,& quo modo plerique alij medici deiectiones in morbo regio albas fieri dixerūt,ita & nunc in phreniticis dixit: quaſi eas prorſus flaua carere bile dixerit. Fit autem id,cum ea non amplius in uentrem confluat,ſed unà cū ſanguine, qui in uniuerſum corpus diſtribuitur,*ſurſum fertur,idque uel propter adſtrictionem quandam eius,qui bilem ad uentrem defert,canalis,ueluti in morbo regio laborantibus uſu euenit,uel propter uehementem ardorē, qui in ſuperioribus iecinoris partibus exiſtens ſanguinem unà cum bile ſurſum rapit.Priore igitur modo*emergente in totum corpus bile,cerebrum læditur,iam & antea bile ipſa affectum.Poſteriore modo bilis diſtributio non ſolum cauſa noxia,uerum quoque & caliditatis multæ,quæ in ipſo eſſe demonſtratur,ſignum erit.Oratio autem hæc,ut Archecrati,operi quidem non admodum conuenit, ut retuli, ſed commentarium magis decet,& potiſſimum quando ſcriptor ſeipſum admonere uoluerit. Inter ea, quæ conſequenter dicta ſunt,oratio hæc.An & in his torpor fiat? uidetur mihi adſcripta eſſe, perinde atque Archecrates ita affectus fuerit:ſed non congrue quidem,quoniam non perpetuo dici debere in

B his torporem demonſtrant tum experientia tum ratio.Nempe torpor ex frigidis craſſiſque & glutinoſis & omnino moueri contumacibus humoribus,& non ex calidis tenuibuſque & acribus, cuiuſmodi eſt flaua bilis,fieri conſueuit,niſi æger morti ita propinquus fuerit, ut ob extinctionē uirtutis iam conquieſcat.Nempe torpor huiuſmodi non propter humorem, ſed propter uirtutis extinctionem factus eſt:fieri autem nequit,ut,qui ita deſides facti ſint,ſeruentur. Eſtque id ſymptoma commune omnium ob immoderatā intemperiem morientiū:& non propriū phreniticorum. Si igitur torpor Archecrati factus ſit,hac occaſione factus eſt.Atq; prorſus obijt, non, ꝙ alba deiecerit,torpore uel morte accita,ſed propter morbi magnitudinem,cuius ſignum alba deiectio fuit.Rigorem uero ipſis contingere peſſimū non ſimpliciter eſt intelligendum.Nempe & interdum criticus rigor phreniticorum morbum ſudoribus ſoluere uidetur.Sed ſane rigorem pernicioſum dici eo tempore eſt exiſtimandum, quo alba excernunt. Nempe in libro de iudicationibus, crudo in morbo iudicationem bonam fieri non poſſe eſt demonſtratum. Crudus autem eſt, in quo unà cum ſanguine bilis ſurſum fertur, quocunque tempore id fiat: magiſque tale quiddam contingit, cum igneæ caliditatis in cerebro collectæ immoderatio fuerit.

14C *Mente ob melancholiam aberrantibus, tremores ſuperuenientes, maligni.*

Melancholicam mentis aberrationem intelligere oportet uehementem & ferinam, quæ irrigante cerebrum aſſata flaua bile oritur.Nempe & ex hoc commentario permutari eā in nigram didicimus. Cum igitur talem ob affectionem tremor fiat,uehementer exiccatos oſtēdit neruos:atque ob id hominem letaliter habere: quod ſane perperā enunciauit cum dixit, malignum. Nam, quod ſumme pernicioſum exiſtit ſymptoma,aliam exigebat appellationem. Qui ergo ex atra bile mentem aberrantem ſuperueniente tremore certo moriturum affirmat,non fallitur. κακοήθεις autem morbos, id eſt malignos appellamus,quicunque periculum minantes, ſpem ſalutis non adimunt. Melius igitur erat ſcriptam concurſionem dici,uel pernicioſam,uel mortiferam,uel quiddam huiuſmodi.

Mente aberrantes acute ſuperfebrientes cum ſudore phrenitici fiunt.

15 In concinnam talem dicimus enunciationem:ſed obſcura huius intelligentia ideo fit,quòd nomina inter ſe omnia tum coniungi tum ſeparari poſſunt.Componuntur ſiquidem uno tali hæc modo:Mente aberrantes acute:deinde altero principio,ſuperfebrientes acute. Rurſus quoque & alia eſt orationis huius cū ſudore,cōpoſitio:quæ tum præcedenti,tum ſequenti coniungitur. Pōt præterea, *& ita dictio

D legi,ſuperfebrientes cum ſudore:deinde altero principio,phrenitici fiunt,Poteſt autem,& qui hæc ſcripſit,quòd cum ſudore phrenitici hi fiunt,enunciare.Conſtat itaque,quod ſemper dico, nihil obſcuras enunciationes docere:ſiquidem nos,qui intelligimus,dictioni,quæ rationem admittere poteſt, ueritatem accommodare oportet,aut temporis plurimum conterere,nihilque addiſcere. Quatenus enim ſingulis dictionibus ab auctore acceptis ueritas accommodanda nobis eſt,eatenus iuuamen quoddam a nobis dictioni periclitanti,ne uideatur uitioſa,ceterum nihil ab ea docemur. Quanquam uero hæc ita habeant,uideaturque conſpicua eſſe obſcurorum inutilitas, non pauci tamen libentius in obſcuris, quàm manifeſtis,uerſantur operibus.Nemo igitur expoſitionis prolixitatem mihi obijciat,ſed irrationabile accuſet eorum deſiderium,qui libros huiuſmodi ſtudioſe legunt. Nempe quòd inuitus ad horū explanationes ueniam,familiares mei omnes nouerunt:& potiſſimum qui me ad ea,quæ nunc ſcribuntur,incitauerunt.Cum igitur librum hunc perperam omnes expoſuerint, aggreſſus ſum & ipſe expoſitionem,ab ijs perſuaſus,qui me impulerunt,a qua rurſus incipientes dicimus:Siquidem ſimul coniunxerimus,& mente aberrantes,& aduerbium,acute:deinde ſilentio facto dicamus, ſuperfebrientes cū ſudore:& deinceps,phrenitici fiunt: talem faciemus expoſitionem. Sed primum quidem lectionum omnium commune dubium conſideremus.Nam mente aberrātes acute dixit per exordia, quos in calce dictionis phreniticos fieri dixit:tanquam mente aberrantes non iam phrenitici exiſtāt. Diſtrahi ergo

•enim.

go

go dictionem dicimus per uerbum, superfebrientes: quæ ostendit prius eos, qui mente aberrarunt, E acute febrientes: postea desinere: deinde rursum, ex reuersione febrire cum sudore: quos phreniticos fieri ait: quòd phrenitici quidem fient ex uehementi ea, quæ ipsis ante facta est desipientia, quam per orationem, mente aberrantes, indicauit, arbitratus. Ex eo uero, quòd cum sudore reuersio fit, confirmans suspicionem: quoniam tales febrium ingressus, siue ab initio, siue cum reuersione fiant, plenitudinem significare nobis constat. Quoniam igitur, quæ ex succis uel quantitate uel qualitate superflua in corpore colliguntur, fluere in affectos locos consueuerunt, affectum autem fuit cerebrũ (non enim mente moti fuissent acute, etiam si superfebrierint, & præsertim cum sudore.) ratione igitur optima phreniticos ita fore est sperandum. Nota siquidem tota horum affectio ita euadet, [quæ talis est:] Copia biliosorum acrium protinus ab initio ad cerebrum fluente, mente moueri cuipiam contingit: quæ si rursus aliam in partem transfluat, definit mentis motio: si uero cum sudore hi superfebrierint, in affectum locum recurret biliosorum copia, ita ut phrenitici fiant. Si uero aduerbium acute, nomini superfebrientes, composuerimus, talis erit sermo: Mente aberrantes, deinde desinentes, & rursum superfebrientes acute cum sudore, phrenitici fiunt. Sed prædictio tum hæc, tum antedicta, quod perpetuo fit, non habet: sed quod magna ex parte fit, ueluti & aliæ multæ. Verum si orationi huic, cum sudore, orationem hanc, phrenitici fiunt, coniunxerimus, sermo secundum alteram F earum, quæ in capite enarrationis dictæ sunt, lectionum talis erit: secundum priorem quidem: Mente aberrantes acute, deinde superfebrientes, phrenitici cum sudore fiunt: secundum uero alterã: Mente aberrantes, deinde acute superfebrientes, phrenitici cum sudore fiunt. Potest quidem, & qui hæc scripsit talem ægrum uidisse, sed, quod sæpius prædictum sit, non habebit. Multa uero & alia ex his, quæ in hoc libro scripta sunt, non magna ex parte fiunt, auctore quidem libri huius non nullo tales ægros contemplato & nondum, siue, quod continuum est, habuerint, siue quod magna ex parte, cognoscente. Nempe ex obseruatione magis, non ex peculiari affectionum conditione auctor has enunciationes uelle facere est uisus. Qui autem medicinalem speculationem ita congerit, aceruatque, is non centum, sed mille annis opus habet: atque ob id paruam eam plurimum adauxit Hippocrates, ijs, quæ & ex historia didicit, & ipse inspexit, logicam adijciens censuram. multis igitur argumẽtis librum hunc Hippocratis non esse, quis existimauerit: Multa siquidem loquitur empirice ipsum commentus, cum præcepta ad uniuersale ratione perducere non possit. 16

Phrenitici modo utentes potu, strepitum tentantes, tremorem incurrunt.

Non hi ψόφου καθαπτόμενοι, id est strepitum tentantes, sed οὓς ὁ ψόφος καθάπτεται, id est quos strepitus tentat, dicere erat melius. Quod uero dicitur, uerum existit. Nempe ob strepitus tumultuantur, non secus quàm timidi, cum magnum aliquod tonitruum de repente audierint, uel feram aliquam propius conspexerint. Prorsus item βραχυπόται sunt phrenitici, [id est bibendi desiderium his exiguum est,] G quanquam affectionem habeant calidam & siccam, ita ut & linguam præ multa siccitate asperam habeant: sed docuit nos Hippocrates mentem his ægrotare in eo aphorismo, qui ita habet: Quicunq; parte aliqua corporis dolent, atque ut plurimum dolores non sentiunt, his mens ægrotat. Præterea in tertio epidemiorum, ubi de pestifero agit statu, de phreniticis idem inquit: Non ualde autem hi sitibundi erant. Nõ aũt phrenitici omnes tremorem incurrunt, sed qui deterrime habent, ut diximus. Sunt qui non βραχυπόται, sed βραχυπόται, id est parum suspicantes scribant, intelligi uolentes ὑποτοπευομένου, id est suspicantes breuissime: aiuntque rei huic fidem facere, quod dicitur ψόφου καθαπτόμενοι quod ταραττόμενοι, id est turbati pro breuissime ὑποτοπεύσθαι, hoc est suspicentur.

Ex uomitu graui fastidiosoque uox clangosa, oculique concretum puluisculosum habentes, uesaniam ostendunt: ut Hermozygi uxori, quæ uehementer furens & muta obijt. 17

Si æstiuo tempore & uehementissimo æstu, & uia puluerulenta proficiscentes quosdam uideris resiccatis ita oculis, ut puluere pleni uideantur, eosque animo fueris complexus, quid præsens dictio indicare uelit, intelliges: nempe id eorum, quæ in ea dicuntur, maxime proprium existit, commune H nimirum & tabescentium, & uehementer insanientium: neque ei cognitu difficile, qui ex tabescentibus unum aliquando etiam conspexerit. Nempe tabescentibus colliquatum est id omne, quod tum in facie tum in temporibus carnosum existit, factis unà & cauis admodũ oculis. Phrenitici uero absq; his oculum habent αὐχμηρόν, (quasi dicas puluerulentum.) Præterea phreniticis, aspectus audax feroxque: marcescentibus, timidus existit. Vomitus autem fastidiosus, commune quidem symptoma talibus est phreniticis cum malignis quibusdam febribus: ueluti & uox clangosa. Fit autem huiusmodi uomitus ex humore tum bilioso, tum mordenti. Vox uero clangosa propter siccitatem uoci asseruientium instrumentorum, ut in commentarijs de uoce ostendimus. Cum igitur phreniticis hæc obtigerint, μανικῶς desipiunt: quod idem cum σφοδρῶς, id est uehementer, uult significare: fitque tum propter humoris malignitatem, tum propter immoderatam siccitatem: quo fit, ut & muti euadant.

Auic. l. 3. f. 1. t. 3. c. 2. p. 362. E.

Si in ardente febre aurium sonitus cum caligine fuerit, proueneritque in naribus grauitas, mente ex melancholia aberrant. 18

Febris ardens tum ob alias causas, tum propter cerebri inflammationem æque fit. Nempe & huic succedit ex proprijs phrenitidos signis continua desipientia. Ex ea uero, quæ in capite redundat, humiditate spiritus flatuosus procreat: quapropter & auriũ tinnitus fiũt: Pari modo caligo cũ crassus quidã humor

A humor uel ſpiritus oculos inuadit. Naribus præterea ingruens humoris copia ſenſum grauitatis in ipſis facit. Probabile eſt autem & non nunquam dictorum ſymptomatum concurſionem propter aſſiduã fieri febrem ex biliosa materia, quæ per uenas fertur, inibique eſt condita: a qua flatuoſi ſpiritus ad caput mittũtur, ad aures, ad oculos, atque ad nares humoris copia. Quòd ſi flaua bilis quodammodo aduſta ſiue in capite, ſiue in toto corpore fuerit, ad id, quod melãcholicum magis eſt, uergit, atque hinc in cerebrum ipſum emittitur: ob idque mente ex melancholia alienantur.

19 *Vacillationes mentis cum uoce clangoſa, linguæque conuulſiones cum tremore, & uoces ipſæ obtremiſcentes, mentis indicant alienationem, duritieſque his pernicioſa.*

Quamq̃ ex phrenitide, quæ calida & ſicca eſt affectio, deſipiẽtia proficiſcatur, atque ex ipſius ſiccitate, quæ aſperæ arteriæ communicata eſt, uox clangoſa fiat, ueluti & ex humiditatibus imbibitis rauca: non tamen propria phrenitidis exiſtunt. Nempe & alijs in morbis reperiuntur, & non perpetuo ſimul phrenitidi inſunt. Tremor linguæ accidit debilitata propter ſiccam prædictæ affectionis intemperiem animali facultate. Conuulſiones uero ſiccitatem muſculorum ipſius unà cum capite affectorum conſequuntur: ſicuti & uox obtremiſcit propter infirmitatem, quæ ab horum contracta eſt intemperie. Prædicta autem hæc omnia ſymptomata, quæ ob ſiccitatis capitis intenſionem fiunt, mentis motionem ſubeſſe indicant. Vniuerſis autem his induratis pernicioſum eſt, propter immoderatam eam, quæ in cerebro facta eſt, ſiccitatem.

B

20 *Linguæ obtremiſcentes ſignum non conſtantis mentis.*

Dixi ſæpius linguas ob facultatis animalis imbecillitatem contremiſcere, eſtque ſignum non conſtantis mentis, quòd ex phrenitide fiat. Patiente ſiquidem cerebro, calidaque exiſtẽte affectione, quieſcere non poteſt. Nempe, ut frigidi eſt tum ſtabilia, tum retarda, tum immobilia ea efficere, in quibus moram facit: ſic calidum ſemper mouet, & non ſinit quieſcere. Oſtenſurus igitur Hippocrates, qualiſnã capitis affectio ſit, non conſtantem mentem nominauit. Non eſt autẽ hic tremor linguæ peculiare phrenitidis ſignum, ſed per conſenſum compatientium alteri cuidam primum patienti, uel propter uicinitatem, uel propter ſocietatem, quæ in ea ſunt, partium.

21 *In biliosis ſincerisque deiectionibus ſpumoſus ueluti ſurſum erumpens flos, malus, tum alias, tum ei, qui lumbis ante doluerit, atque eiuſmodi deiectiones inteſtina permearint.*

C Quod ſpuma tum propter frigiditatem tum propter caliditatem fiat, indicium faciunt tum uenti, in aquis ipſis ſpumam concitantes, tum efferueſcens ea, quæ in lebete eſt, caliditas. In biliosis igitur deiectionibus ſpumoſum ἐπάνθισμα, ideſt ueluti flos ſuperne incumbens, bilis huiuſmodi feruorem non modicum oſtendit. Sed lumbis ante dolent, propterea quòd bilis per inteſtina penetrans, acris ſit & mordax: talibus ſiquidem excrementis per inteſtina deductis tranſlatiſque, non lumbos modo, uerũ quoque & reliquas partes dolores ſubſequuntur.

22 *Rari in his laterum dolores delirium oſtendunt.*

Comminute hoc pacto indiſtincteque prolata de laterum doloribus oratio obſcuritatẽ non uulgarem efficit. Nos uero, qui obſcure ab eo dicta, perſpicue docere omni ope affectamus, explanationem attingemus. Dolor rarus in lateribus progignitur, cum ſpiritus quidam flatuoſus in ipſis procreatur. Nempe is tum extenuatus tum diſcuſſus dolorem ſedat: deinceps rurſus procreatus alter dolorẽ ipſum inaugebit: quo modo, ſi rarus fiat dolor, deſipientiã non indicat. Cum uero latus inflammatũ fuerit, & interdum quidem continue dolorem ſentit æger, interdum uero & per interuallum: mentem ægrotare indicat. Hoc itaque non plane eſt ſignum deſipientiæ.

23 D *Vocis priuationes cum ſingultu peſsimæ.*

Vocis priuationes fiũt & propter uoci aſſeruientium inſtrumentorum læſionem, & ꝑꝑ principij neruorum affectum. Singultus autem eſt ueluti conuulſiua quædam oris uentriculi affectio, quòd ex humorum copia grauatur, uel mordetur, uel propter frigiditatem contriſtatur. Quam ergo uocalium inſtrumentorũ læſionem ſubſecutus eſt ſingultus? Relinquitur itaque aut copiã humiditatis, quæ uocis priuationem procreauit, in os uentris defluxiſſe, aut quòd acris ſit, aut frigida.

24 *Quæ cum exolutione fiunt uocis priuationes peſſimæ: ſpirituſque in uocis priuatione ueluti his, qui ſtrangulantur, promptus, malus, an & tale delirium portendat?*

Strangulantur iure optimo, quoniam aeris copia non ſit: eſtque ipſi conſuetudo, ut talem ſpiritum φαινόμενον, ideſt apparentem dicat. Videntur autem omnes, qui talem inſpirant inſpirationem, ſcapulas mouere totas, ita ut per ueſtimenta motio conſpicue appareat: tanquam ualide ipſi ſuperioribus thoracis partibus operẽtur. Non igitur abſque ratione hoc in loco talem ſpiritum promptum appellauit, quem in ſecundo epidemiorum dixit ſublimem ac promptum quidem, quoniam própte faciliterque his, qui ægrũ cernunt, uidetur: quoniam & nos ipſi conſueuimus abſconditis latentibuſque, non ap-

parentibus

parentibus quod in promptu est, opponere. uocauit autem sublimem, quoniam, qui ita respirãt, subli E mes thoracis partes mouere uidetur. Potest sane respiratio huiusmodi & propter respirationi delegato rum instrumentorũ fieri angustiã, & ob affectũ neruorũ principium: quod si læsum fuerit, magnã efficere respirationem recte Hippocratem existimare ostendimus. Cum ergo possit quispiam uoce destitui, ipsis uocalibus instrumentis læsis, etiam ob affectum neruorum principium, pariterque spiritus esse promptus: incertum erat, quantum ad hæc, an futurum esset, ut desiperent: atque ob eam rem ambigue protulit, An & tale delirium portendat? Quòd uero malum signum sit, non dubitanter, sed certo pronunciauit. Si enim non perpesso neruorum principio, sed oblæsis tum respirationi tum uoci deputatis organis talis respiratio cum uocis priuatione facta sit: periculum non qualecunque adfert, cum, qui ita affecti sint, celeriter strangulentur.

† [*Tantulum feroces desipientiæ ferinæ sunt, & solum, si tantulo fiant tempore.*

† [Forsan quis orationem uitio uerterit, desipiẽtias, quę ualde feroces sunt, ferinas magis esse, quàm 25 quæ tantulum feroces sunt inquiens:] sed neque ut has cognoscamus, opus habemus. Eas uero quę † [non ualde] feroces, deinde desinunt, suspectas haberi admonet, ipsisque, tanquam non redituris, haud fidendum esse. Nam, quæ in calidis febribus fiunt desipientiæ, ferocitatem non habent. Phreniticis uero appellatis id inest. Talis igitur potentia sermo erit: Cum uideris quempiam cum feroci F tate desipientem, etsi paulo post sedetur, cognosce mentẽ eius non febris ratione læsam esse, sed phreniticam subali affectionem, quæ post adaucta, ferina tibi uidebitur. Ferinas autem desipientias appellat, in quibus ægri calcitrant, pedibus feriunt, mordicus impetunt, & excandescunt, eos qui ingrediuntur, tanquam hostes, existimantes.

† Al. ex antiquis ita uertẽdum Hippoc. uerba. Desipientiæ, quæ pauco tẽpore feroces sunt, ferinæ. sunt. † Gal. explanatio. Non solũ, si pauco tẽpore sunt feroces desipientię, ferinę sunt, forsan dixerit q̃spiam, orationem uitio uertẽs, existimãs eas desipientias, quæ multo tẽpore feroces sunt, magis esse ferinas, quàm illas, quæ pauco sunt. † pauco tempore sunt. Nõ est in Græcis cod. nec esse debet.

Quæ cum refrigeratione, non sine febre, superioribus sudanti partibus fiunt [*morbi,*] *implaciditates inquietationesque, phreniticæ existunt, ut Aristagoræ: præterea & perniciosæ.* 26

Non nulla quidem, ut & antea dixi, incipientium morborum indicia certa sunt: alia autẽ magna quidem ex parte sunt, sed certis prope accedentia: alia uero, etsi non prope quidem accedant, non tamen iam longe recedunt: alia præterea ambigua: & alia his iam inferiora. De quibus cum scribit, interdum sese addubitantem confitetur: interdum quoque & nominatim mentionem ægrorum facit, in quibus tale fieri conspexit: sicut & nunc omnia, quæ percurrit symptomata, aliarum quoque sunt febrium. Phrenitim quoque & ex ipsis fieri est possibile, & potissimum propter partium superiorum sudores. Quòd autem tales affectiones, siue phrenitim inferant siue non, perniciosæ sint, his constat, qui non incuriose hucusque dicta intellexerunt, atque eorum meminere, quæ in præsagijs recensẽt.

Frequentes in phreniticis permutationes conuulsionem indicant. 27 G

Supra quidem clementiam in his, qui circa morbi initia permutantur, non bonũ signum esse dixit: nunc uero, de quorum agat permutationibus, explanare proposuit. Possunt siquidẽ & symptomata uiribus contraria inuicẽ transmigrare, ut in sequentibus ipse dixit, Summæ corporis partes si celeriter in utrãq; conditionem transeant, malum. sitisq; huiusmodi, mala: Nempe in utrãq; conditionẽ intelligere oportet, in summis quidẽ corporis partibus, ut uehementer calefiant, deinde rursum refrigescant ualide: In siti uero, ut uehemẽs sit, & post paulo prorsus restinguatur: quod cũ clementer & citro transmutari, idem non est. Nempe in illo ex bono ad prauũ est transitus: & rursus ex illo ad naturalẽ habitum fit regressus: In nunc uero proposita dictione ex prauis symptomatis ad praua ostenditur permutatio. Migrationes autẽ huiusmodi ex migrantibus fiũt humoribus. Nẽpe firmatos stabilitosq; una in parte species una symptomatis tum naturæ partis, tũ humoris uirtuti peculiaris cõsequitur. Atqui, q̃ phrenitis in ipsis perduret, ex eo firmatũ in capite eum, qui affectionẽ parit, humorẽ quis fuerit suspicatus. Vere igitur in cerebro ipso transfluxio est, aliàs in alia quapiã ipsius parte orta, speciem quidẽ affectionis seruans, sed pro parte affecta symptomata ipsa permutãs. Et sane libri huius auctor nunc de huiusmodi permutationibus agit, ut. s. uel floccos euellentes, uel festucas colligentes in quiete multa, post paulo exiliant, uel etiã quippiam uiolentius agant, deinde rursus conquiescãt, aut externũ quippiã, quod præ H sens non sit, incusent: quò & expelli iubent tubicinas, tybicinasq;, q̃q̃ ex his adsit nemo. Vt. n. floccos euellere, & festucas colligere sensus uidẽdi est offendiculũ, ita hoc audiẽdi. Fit quoq; & in olfactu symptoma non dissimile, cum. s. graueolentes quosdã odores, qui non adsunt, inculpãt. Sunt, qui incũbens quippiã sustolli iubẽt: tanq̃ graue admodum, uel calfaciẽs, uel mordens, uel refrigerãs portent, sensu tactus in huiusmodi symptomatis oblæso. Quòd igitur libri huius auctor migrationes symptomatũ per manente phrenitide culpet, consentaneũ est. Vidimus siquidẽ sæpenumero tales dementias perpetuo quidẽ delirante adhuc ægro, sed modis secundum oĩa functionũ aĩalium genera uariante. Quo aũt modo in sensitiuis percurrit, ita in rõne, mente, memoria, & cogitatione permutationes phreniticis fieri uidemus, ita ut nũc excandescant, nũc lætentur desipientes ipsi, uel studiosa quadã detineantur cogitatione. Nempe & rethorẽ, cum desiperet, meditantẽ audiui, grãmaticumq; librum legere putantẽ Bacchylidis uel Sapphus: Alium arithmeticũ uel geometrã theoremata artis narrantẽ. Si igit hæc honeste casteq; proferentes, post paulo turpia obscœnaq; cõmemorent, quod in epidemijs turpia loqui uocauit, permutatio hæc non est ex uitiosis ad clemẽtia, sed ex prauis ad praua est. Quo pacto audacissimi interdũ tẽpore aliquo uisi desipiẽtes, post paulo timidi & perterriti uidenẽ. Talia siquidẽ circa ipsos uidenẽ symptomata, ita ut interdũ ne horrendissima quidẽ timeãt, interdũ uero & minimis perterrefiãt. Taliũ permutationum

A mutationum exemplũ ſcripſiſſe mihi uidetur & in ſequenti dictione, cum inquit, Mictus in non admo-
nitis pernicioſi. Imaginare itaq; mihi ægrum aliquẽ dictas permutationes oẽs habuiſſe & circa urinas,
& circa alia, quibus memoria in nõ nullis offenditur. Imaginator item & in ſenſilibus repræſentationi
bus uiciſſim offenſas fieri, pari modo & in ĩtellectualibus. In tali cauſa quidẽ in cerebro exiſtit: ſed aliàs
alium ipſius locum infeſtat, quod trãsfluit. Demonſtrauimus aũt transfluxiones huiuſmodi fieri, una-
quaq; partiũ ſuſcipientiũ in alterã a ſeſe, quod ſuperuacuũ eſt, expellente. Si igiẽ aliàs ex alia cerebri par
te in aliã deflués, qui cõtriſtat humor, ab oĩbus reijciaẽ, ut enatis ab ipſo neruis aliqñ obrepẽs cõuulſio
nem inferat, eſt uerisſimile. Nempe affectionem hanc a repletione & inanitione fieri dixit Hippoc.

Vrina excretio in non admonitis pernicioſa. Excernatur ne & his, tanquam ſubſidentiam returbaueris?

28

De phreniticis, quod dicitur, intellige. Comparat ſiquidẽ auctor meientes ex præſentium admoni
tione, cum his, qui abſq; illa meiunt. Quidã .n. neq; matellam petunt, ſed citra ordinem rõnemq; urinã
in lectum effundunt. Quòd igitur longe hi deterius habeant, q̃ qui nullo pacto niſi admoniti, urinã ex-
cernunt, liquere arbitror: in his .n. ſeruatur naturaliũ intellectus functionum unà cum urinã in lectũ ex-
cernere auerſentur: in illis autẽ perijt & ea. Quod autẽ in calce orationis adiacet, ubi inquit, Excerna-
B turne & his tanquã ſubſidentiam returbaueris? ob id adieciſſe arbitror, q talẽ urinæ ſpeciẽ in uno uel
duobus ita meientiũ conſpexerit. Cum igitur ex rei natura fieri non poſſit, ut indicatiue uniuerſaliter
hoc pronuncietur, neq; præter hoc probabile quippiã experimẽto ipſo habuerit, ꝓpterea q res ipſa ra
ro uiſa ſit, iure coniunctionẽ dubitandi ἆρα .i. ne adiecit. Audebimus itaq; nos uniuerſaliter pronũciare,
ut antea in alijs fecimus, q copiæ crudorũ humorum, uel eorũ, qui coquunẽ, uel in flatum uerſorum ta-
lis urinæ ſpecies ſymptoma ſit, & non phrenitidis: immo & hoc phreniticis aliquando fieri poteſt & nõ
fieri, ueluti & ſymptoma aliud quoddam eorũ, quæ phrenitidi neq; propria neq; contraria exiſtũt.

Palpitantes per totum an uoce deſtituti moriantur?

29

Conſtat q & hic palpitantem aliquẽ uiderit, uel toto corpore uel quauis parte: nõ etenim liquet, u-
trum dicat oratio hæc, per totum: deinde ægrũ proxime mortẽ uoce priuatũ uidens, neq; empirice ne-
que logice, q uocis priuatio palpitationẽ de neceſſitate ſequatur, reperire ualẽs, ob id quærens & ad-
dubitans ſermoni coniuctionẽ, an, adiecit. Nos ſane rurſum & impræſentia pronũciabimus palpitatio
nem, quatenus demonſtratum eſt, flatuoſum ob ſpiritũ fieri, cõgeſto .ſ. ob frigiditatẽ flatuoſo ſpiritu. Cũ
igitur corpus totũ palpitauerit, fieri poteſt, ut, qui ita affectus ſit, propter frigiditatẽ uoce deſtitutus pe
C reat, non amplius muſculis, qui guttur mouẽt, aut ijs, qui in eos prorũũt, neruis ſuo fungi munere que-
untibus. Quare, ut hi per totũ corpus palpitationis motũ habeãt, intelligere eſt melius: neq; .n. ut cuiuis
parti, uoci aſſeruientes partes cõpatiantur, experientia demõſtrauit, neq; eſt conſentaneum.

Si in phreniticis frequens cum refrigeratione ſit ſcreatus, nigra reuomuntur.

30

Quoniam nihil aliud ſuſpicari liceat per uocem πτυαλίζειν ſignificari, quàm ſæpius πτύειν, id eſt ſpu-
re, uel os ipſum aſſidue ſputo plenum eſſe, ob id tum ego, tum ceteri omnes, qui librum expoſuerunt
ita intelleximus. Adde, quòd & os ipſum uomituris ſputo tenui plenum eſſe uideatur, propter tunicæ
continuitatem, quæ ori toti interno continua eſt, faucibusque & ſtomacho & uentriculo: hinc fit, ut
labrum inferius interdum cõcutiatur, uentris ore ad uomitum excitato. Nempe labij concuſſio tu-
nicam eam, quæ ab ore in uentrem extenditur, tum morderi, tum uellicari, tum concuti oſtendit: In his
igitur, qui ſuam affectionem recenſere poſſunt, ſtomachi morſus, futuri uomitus ſignum exiguum non
“ eſt. Dolent præterea & hi capite, & atra quædam ante oculos obuerſantur: quo fit, ut in præſagijs di-
“ ctum ſit, Si quis per febrem letalem ait ſe capite dolere, & atrum quippiam ante oculos cernere, ſtoma
“ chi quoque morſus huic aduenerit, bilioſus aderit uomitus. In phreniticis uero, qui affectionem ſer
D mone aperire nequeunt, ſolis his, quæ cernimus, prænotionem adſtruimus. Cernimus autem in phre-
niticis tenue ſubſtantia ſputum: quod, ut uomitum indicet, eſt maxime idoneum. Non enim alias phre
nitidi, quæ ſiccus morbus eſt, in qua & ſæpius lingua ſicciſſima eſt, ſuperfluere in ore ipſo uideretur te
nuis humiditas. Perfrictio autem huic adueniens uomendi humoris qualitatem oſtendit. Quòd ergo
ob frequens ſputum uomitus fiet, quodque ob frigiditatem nigra reuomentur, licet prænoſcere.

31 *Surditas, urinæque abſque reſidentia prærubræ, & ſublime petentes, mentis aberrationem portendunt: quibus mor-
bus regius malo eſt, mala quoque & ex morbo regio fatuitas, hos uoce quidem priuari, ſed ſentientes contingit: utu-
terque, arbitror, his copioſe fluit: ut Hermippo factum eſt, unde obijt.*

Dixi antea, quòd, in quibus morbis neque multos obſeruauit ægros, neq; certam naturæ rei demon
ſtrationem habet, in his conſueuit homines nominatim perſtringere, in quibus ſymptomata conſpexit
aut, de his ubilibet enarrationem fecit, perueſtigare adhuc, & addubitare ſeſe fatetur, quatenus ueri-
tatem habeat. Videtur igitur, & nunc quæ in præſenti recenſentur dictione, ſymptomata in quodam
conſpexiſſe Hermippo, qui & mente aberrarat, & morbo regio fuerat correptus cum ſurditate, & uri-
nis prærubris non ſubſidentibus. Surditas autem unum eſt ex ſignis, quæ cerebrum affectum indicant.
Prǫrubrǫ uero urinæ a ſubrubẽtibus, quas in præſagijs diuturnitatis nõ periculi ſigna eſſe pronũciauit,

discrepant. Quas uero alias intelligat quis prærubras, quàm quæ a cũctis uocantur cruentæ, quales E in nephriticis multis excernũtur? quas si indicare uoluerit, proportionabile quippiã significar ei, quod anrea est dictum, Ventris ualde rubens proluuies. Quo igitur modo uentris ualde rubram proluuiẽ affecto iecinore fieri diximus, ita prærubram urinam ex renibus suo perperam fungentibus munere effici affirmamus. In urina uero subsidentiæ priuatio, simulque crassiora quædam tota urinarum substantia sublime petere uisa, perturbationem in uenis unà cum caliditate præter naturam esse demonstrant, non pauco acerbato flatuoso spiritu. Vt igitur in dictis symptomatum concursibus delirare ægrum contingens est: sic & non necessarium. Nempe signorum permistio non omnium eiusdem generis existit. Surditas etenim, capur affectum indicat: prærubræ urinæ, renes: priuatio subsidentiæ, & quæ sublime petent, primum quidem & per se, crudorum humorum in uenis perturbationem significant: per accidens uero, & ad desipientiæ generationem conferunr. Quod autem postea scriptum est, morbum regium his malo esse, uerum quidem est: sed, quòd signorum diuersi generis concursiones facere in talibus disciplinis non oporteat, supra est demonstratum. Præterea, ꝙ ex morbo regio mala sit fatuitas, dictum est aurea, cum, ubi in phreniticis dixisset, Deiectio alba malum. subintulit, An & ex his torpor fiat? Nempe sermonem in alias transfert uoces, pro alba quidem deiectione, quæ ictericorum peculiare symptoma est, affectionem ipsam commemorans: pro torpore, fatuitatem. Hos F igirur, inquit, uoce quidem priuari, sed sentientes conringit. Qui autem in acutis morbis sine uoce, fiunt, quidam horum non sentiunt, propter principij affectionem utrisque ipsos sequentibus symptomatis: alij duntaxat uoce priuantur: atque horum quidam læsis quoque & alijs omnibus, quæ ex arbitrio sunr, functionibus: alij sola uoce oblæsa. Si igitur tum uocis tũ functionũ aliarum oblæsio fiat, principij neruorum affectio est: si uero solius uocis, solorũ uoci asseruientium organorum. Sed in prædicta concursione, cum iam prope mortem uentum sit, uocis priuationis consequitur symptoma. Quod item in orationis calce dicitur, Venterque his copiose fluit, ut Hermippo factum est, unde obijt: ita auctorem dixisse probabile est, quoniam neque sæpius symptoma hoc præsentem concursionem sequi uiderit, neque ratione inueniri potuerit.

Surditas in acutis, & turbulentis succedens mala. 32

Fit surditas & ob humorem quendam in auditorijs meatibus impactum infarctumque, nihil, quod malignum sit, habens. Fit quoque & interdum extincta audiendi facultate: quam in acutis turbulentisque morbis contingere cernimus: quam nunc pronunciauit malum esse symptoma, neque adiecit coniunctionem, an, neque nomen ipsum ægroti, quoniam certo de talibus symptomatis G pronunciare licet.

Tremulæ, obscuræ, & contrectabiles desipientiæ, ualde phreniticæ: ut Hidymarcho in Co obuenit. 33

Fit & talis quædam desipientiæ species non raro, ut æger quietus iaceat, neque solum non tumultuose exclamet, exiliatque, ut antea, sed neque prorsus loquatur, neque figuram decubitus permutet: sæpiusque, qui ita affecti sunt, familiaribus præbent opinionem, ꝙ mox sint, si quod fiat silentiũ, dormituri. Clausis itaque fenestris conquiescunt custodes, tempusque in his interdum longum conterunt: dormire ægrum, ꝙ neque loquatur, neque moueatur, arbitrati, ægro ipso non dormiente, & manus quiete mouente, non secus, quàm qui per leuem contrectationẽ aliquid uel tangere uel inuenire uolunt. Deinde his ita se habentibus quidam clausis palpebris hæc agunt: &, si quis accedens cum eis colloquatur, quidam neque prorsus oculos aperiunt: alij, postea quam aperuerunt, aut paulo post clauserunt, aut immotos obseruant. Alij neq;, si quis eos inclamauerit, uel stimulauerit, palpebras aperiũt. De phreniticis huiusmodi Hippoc. in tertio epidemiorum, ita scripsit: Nullus uero phreniticorũ uehementer insaniuit, ueluti alijs usu uenit: sed alia quadam torpente ad somnum inclinatione capite graua- »
ti peribant. Ceterũ hos ipsos in præsenti dictione phreniticos, obscuros nominauit: perinde arq; mul- »
tis cognitu difficiles dixisset, neq; idiotis solum, uerum quoque & Medicis. Nempe solos illos opinan- » H tur esse phreniticos, qui exclament, uel exiliant, Hippoc. mente oblæsos ita appellante, tametsi in quadam in somnum propensione perpetuo fuerint. Desipientia igitur unà cum comate statim ab initio † simul inuadit. Nempe in libro de comate apud Hippocratem, ad idem utrasque appellationes tum cataphoræ, tum comatis referre ipsum demonstrauimus. Atqui tales phrenitides quietem obscuram non habent, sed obscura, ut dictum nunc est, phreniridis species ex procedente rempore efficitur: omnesque, quos ita affectos uiderim, languidum, durumque & angustum, & exiguũ habuerunr pulsum: ita ut quies fieri ipsis, fatigata uirtute conijciatur, qui scilicet ualidissime moueri nequeant. Quidam horum, ut manus quiete pacateque mouent, sic & breuissime loquuntur: id quod multos latet, solisq; illis patescit, qui propiores facti sese in eos inclinauerunt: sunr autem, qui aurem prope faciẽ ipsorum deponere tentanr, ut manifeste audiant. Præterea manuum motio his exigua & tremula existens multos etiam latet, solis his, qui diligenter inspiciunt, conspicua: hoc igitur arguit uirtutem horum languere, atque hecticam quandam esse affectionem phrenitidis, ueluri febrium earum, quas ob id hecticas appellamus. Sed de his dictum est in commentarijs de differentijs febrium, arq; in libris de morbis curandis, præterea & in libro de marasmo, solidas animalis partes prehendisse tales febres, nõ ex putri humore fieri indicantes. Phrenitide igitur ipsa ex bilioso succo generationem habente, cum is in

† Additur in antiquis codicibus aliquãdo.

A in cerebrum decubuerit, principio quidem qualitate ipsius nondum toti cerebri corpori permista tumultuosæ fiunt desipientiæ: procedente uero tempore simile quippiam cōtrahitur lanis, quæ ab ijs, qui infectores uocantur, tincturam accipiunt. Nempe & hæ uix eluibiles redduntur, non secus, quā quæ proprium ab initio colorem habent. Talis igitur cerebri ueluti tinctura desipientiam hecticam habet: atque ob id affectio horum, ut febrium hecticarum, praua est: quas quidem, cum incipiunt cōstitui, uix solui: exquisite uero constitutas absolutasque solui non amplius posse demōstrauimus. Rectè igitur pronunciatum est tales desipientias ualde phreniticas esse. Dictionem hanc, ueluti & alias quasdam medicorum, prætercurrentes expositores, in sophisticis quæstionibus cunctantur. Voco autem, ut scitis, sophistica, quæ nihil ad melius sanandum conferunt. Talia autē non pauca & in expositionibus reperiuntur: quorum non nulla ab eo, quod sanationi commodat, recesserunt magis, alia uero minus: quomodo profecto & causam peruestigare, ob quam in calce præsentis dictionis adiecit, ut Didymarcho in Coobuenit. Nempe in eo, qui præcedit, sermone, quòd auctor nominatim ægros in illis adscribat dictionibus, in quibus non audet rei, de qua agit, unum quippiam, quod commune sit, uniuersaliter pronunciare, est demonstratum. Nunc autem uerum dicere uidetur de omnibus ita habentibus uniuersaliter pronuncians, nō tanquam dubius, sed tanquam ualde persuasus. Adiecit autem sermoni, ualde phreniticæ,
B quanquam simpliciter phreniticæ dicere potuisset. Videtur autem mihi & sermoni adscripsisse ægroti nomen, quòd multos non idiotarū modo uerum etiam & medicorum, in talibus falli cōtingat. Immo & de quodam aliquando quis quæstionem mouit ita desipiente, neque hunc perniciose habere, neque prorsus phreniticum esse existimās. Et forsan huic, qui prædictionem hanc scripsit, talis quæpiam dubitatio cum aliquo facta est: ideoque nominatim ægrum memorauit.

34 *Ex rigore torpores non ualde apud sese existunt.*

Haud scio, cur libri huius auctor orationibus in multis aliena utatur dictione: qui interdum ab affectibus ad affectos homines pertranseat, interdū uero & ab affectis ipsis ad affectus. Præfatus igitur & nunc, Ex rigore torpores subintulit, Non ualde apud se existūt. cum dicere potuisset, Ex rigore torpentes non sibi admodum constant. Quod ergo inquit, tale est: Cum rigorem consequetur torpor, hi non admodū incolumi mente existunt. Nempe corpus uehementer refrigeratū ex eo, quod contingit, ostenditur. Constat autem, quod totius corporis intemperaturas† consequitur mentis læsio, affecto non secus, quàm totum corpus, cerebro.

†Additur in antiquis μεγά-λας i. magnas.

Circa umbilicum dolores palpitantes, quod mentis permutationem ostendat, quippiam habent: circa indicationem uero
35 C *bis spiritus satis cum uehementi cupiditate penetrat. Suræ quoque dolores in his, mentis aberrationem indicant.*

Quidam non solum satis quod simul totum, significat, scribunt: uerum quoque & multum, uerbo satis adijciunt: alij γόνῳ per γ scribunt, & non per τ, τόνῳ adijciuntque γόνῳ ἴκελον, id est simile, totam dictionem talem facientes, genituræ similis penetrat: alij pro πνεῦμα, idest spiritus, φλέγμα, id est pituita scribūt. Palpitationem ergo flatuoso a spiritu proficisci demonstrauimus. Ideo circa septum transuersum collectus lædit non nihil & mentem, propterea quòd neruosis partibus principium compati assueuit. Cum uero aliam quandam earum, quæ inibi sunt, partium occupauerit, mens quidem incolumis manet, sed iudicatoriæ his pituita multa μετὰ τόνου, id est cum uehementi cupiditate, qualis in tenesmis fieri solet, deorsum agitur. Tales tensiones euenire consueuerunt ex crassis lentisque humoribus uix ad internas intestinorum sedes commeantibus. In exemplaribus quibusdam non est scriptum, per τ, τόνῳ διέρχεται τὸ κατώτερον, sed per γ, γόνῳ ἴκελον, id est genituræ simile. Si uero uel substantia, uel colore, uel utroque uelit genituræ simile esse, quod uacuatur, non constat nobis. Qui autem a Praxagora uitreus appellatur humor, quòd uitro fuso similis sit, eiusmodi est, ut maximos uehementesque inferat dolores, cum per intestinorum meat tunicas. Est autem temperatura omnium, qui in corpore generantur, humorum frigidissimus. Quòd autem & ex crassioribus humoribus spiritus flatuosus oriatur, id antea audiuisti, cum
D de palpitatione ageremus. Non tamen qui suram infestant dolores, desipientiam in ipsis indicant. Vnde fit, ut qui dictioni opem præstant, subaudiri uelint, κατὰ ταὐτόματον, idest absque ratione de repente occultati: citantque scriptum in tertio Epidemiorum ægrum, qui in Dealcis horto iacebat, in quo præfatus Hippocrates, quòd genibus & tibijs doluerit, sedatis ipsis consecutam ait insaniam. Sed dixi antea expositiones faciendas non esse per talium ægrorum citationem. Omnia siquidem omnium signa hac ratione erunt. Præterea, suræ dolores mentis perturbationem indicaturos, quòd sese occultauerint, cum in oratione nō sit appositum eiusmodi cessasse dolores, absurdissimā habet enarrationē. Nā hoc pacto liceret, quicquid uellemus, in contrarium trahere, ut, si & capitis dolorem scriptū alicubi inuenerimus, non qui existit, sed qui placatus sit, audire oporteat. Tussim item, & spirandi difficultatem, aurium etiā strepitum, atque quodcunque aliud.

HIPPOCRATIS.

COMMENTARIVS SECVNDVS.

I quippiam in urina sublime petierit occultato coxæ dolore, delirium portendit: & quę circa aurium sonitus talia existunt. 1

Multa quidem in libro toto carent perspicuitate:sed,quem sensum habeant,
deinceps uideamus.Si occultato,ut interpreres dicunt,coxarum dolore quip-
piam in urina sublime petierit,nos securius certiusque de futura desipientia
pronunciabimus.Non tamen uerum est, quod dicunt, si tanquam uniuersale
proferatur. Nempe quod sublime petit, optimum est tum album, tum læue,
tum æquale. Non est igitur simpliciter dicendum futuram esse desipientiam,si
quippiam in urina sublime petierit,occultato coxarum dolore,sed si quod sublime petit, prauum fue-
rit.Neque hoc satisfacit,sed si unum delirij signum simul cum dictis apparuerit. Nam fieri potest, ut, si F
delapsus in coxam humor recurrerit,pars quædam alia capite inferior,eo recepto ipsa quidem afficia-
tur,caput uero lædi inhibeat,si coxæ dolor apparere desierit,atque id quod sublime petit,comparuerit,
capite nihil patiente:†[quoniam est urina inculpata,quæ enæorema non habet.] Sola quidem una est
inculpata,quæ colore quidem subluteo mediocriter fuerit, & substantia moderata, quæ scilicet tum
crassæ,tum tenuis urinæ medium obtinet.Ego sane,quæ in libro iudistincte prolata sunt,atque ob id le
gentes offensura, perpetuo attempero definioque. Nam, quæ indistincta est expositoribus doctri-
na,nouitios ea lædit magis,quàm iuuat.Virtutem siquidem expositionis existimant esse,si scripta omni
ope,omnique pacto,etiam si conspicue falsa fuerint,defendant.Quodubi in manifestis conspicuisque
studiose faciant,multo utique magis in obscuris absconditisque nihil ipsis curæ est ueritatis. Quod in
calce dictionis dictum est:Et quæ circa aurium sonitus talia existunt. bene per se scriptum fuisset sine
urinarum consideratione,ut sermo particularis esset,quem paulo ante uniuersalem dixi: nempe dolo-
res coxæ:si,qui eos fecit,humor recurrerit,possunt aliquando desipientiam inferre, si ad caput humor
peruenerit.Ascensus igitur humoris ad caput,signum erunt,quæ in eo apparent symptomata:quo e nu
mero habentur & sonitus. Scribunt autem non nulli: Et quæ in uesica talia. Aiunt siquidem oratio-
nem hanc ostendere non solum consideranda esse quæ in urinis sublime petunt,tanquam delirij signũ, G
uerum quoque & si aliud quippiam tale uideatur ex his,quæ ex uesica excernuntur,tanquam citra hoc
affirmare,quòd scriptor enunciare hoc pacto uoluerit,nequeuntes.

†Verba hæc nõ sunt in co. anti.quãquam in nonnullis in margine, ut glossema posita sunt.

Multoque magis,si urina in sublime elata sit,& quacunque alia in ea fiunt desipientia signa. 2

Rursus & impræsentia memoria tenere tyrones ipsos oportet,nullum in urinis esse signum,quod de
lirium portendat.Nempe hæc partium hepatis renumque & uesicæ affectionem indicant,uasorumque
sanguinem continentium,& uirtutis succos generantis tum robur tum imbecillitatem. Affectionem
uero cerebri alia sunt tum symptomata,tum signa,de quibus antea audiuisti.

Quibus aluus liquida, lassitudo, capitis dolor, sitis, uigiliæ, obscuritas, & impotentia fuerit, ut hi mente moueantur, spes est. 3

Liquida aluus(ita autem appelletur,in qua liquida deijciantur) & lassitudinis sensus, qui scilicet æ-
gro fit,morbosa quidem sunt symptomata: sed delirium non portendunt,si,quæ ante dicta sunt, memo
ria non exciderint:ubi,quonam pacto singulorum morborũ signa,atq; alia omnia,quæ in ægri corpore
appareant,cognoscere oporteat,percurrimus. Quędam.n. sunt,ut morborum singulorum differentiæ
inter se disiungantur separenturq;: alia uero,ut singularum affectionũ mores cognoscantur,uel futura H
cognoscatur iudicatio,qualisnam futura sit,& quando. De singulis autem tum symptomatis,tũ signis
ita docendum esse ostendimus,quo Hippocrates in præsagijs fecit,singulorum uires aut per se aut cũ
pluribus eiusdem generis demõstrans:quo modo libri huius auctor capite dolentes commemorauit,ui
gilesq; & obscuros. Nam,si obscuros dici intellexerimus eos,qui obscure loquuntur,uel propter uocẽ
explanantiũ organorũ offensam,quam ex neruorum uitio contraxerunt,uel propter mentis læsionem,
tria eiusdem generis erunt signa. Dolor siquidem capitis ferè locum affectum demonstrabit. Vigilia
uero,quę in diuersis cerebri affectionibus fiunt,uigiliam somnumq;, & uigilias comaq;, cognoscenti
ostendet.De obscuritate quo sensu intelligentibus delirium portendat,nuper egi.Hæc igitur uel gene
re,uel specie,uel quouis modo quis appellare uoluerit,inter phrenitica connumerantur signa.At,quo
niam maxime siccam phreniticam affectionem cernimus, quæcunq; siccitatis symptomata in uicinis
capiti instrumentis,aut quancunq; cum eo habeant societatem,existũt,ea quoq; & futuram desipien
tiam commõstrant.Quo signorum in genere in præsentis dictionis morbo dictum est,sitis. Lassitudo
quòd multis modis fiat, ut in commentarijs de tuenda ualetudine demonstratum est, nihil aliud no
bis manifesti indicat.Quum enim lassitudo,quæ ulcerosum sensum habet, ob mordaces acresque hu-
mores fiat: quæ tensiuũ,ob copiã,quæ phlegmonosum,ob utrunq;: Si sane ea uel ulcerosa uel phleg-
monosa

A monosa fuerit, ad spem desipientiæ generandæ quippiam conferet: si tensiua, nihil. Sic & aluus liquida, bile quidem flaua syncera exeunte, uel & ex colliquamentis, de generatione phreniticæ affectionis quippiam demonstrabit: magisque si spumosæ fuerint deiectiones. Cum uero non adiecta sit in dictione, exeuntium qualitas, sed dicta simpliciter aluus liquida, nihil ad morbi huius prænotionem ex ea ad sumere ualebimus. Nempe, ut antea dictum est, ex proprijs affectionis signis, quæcunque generis, in quo affectio est, indicatoria existunt, ea quippiam demonstrant. Primum siquidem non affectionis ipsius indicatoria talia existunt, sed generis, in quo affectio continetur, quæ calida & sicca est. Quoniã uero unumquodque genus speciebus familiare sit, ad præcognitionem specierum conferet, si signorũ generis propriorum quædam apparuerint. Verbum autem, impotentia, in dictorum signorum concursione adiectum nihil prorsus ad affectionis delirij præcognitionem affert auxilij, sicuti neque ad magnitudinis ipsius cognitionem. Nempe inquiens, ut hi mente moueantur, spes est, delirij quidem affectionem fore ostendit, non tamen hanc uel paruam uel magnam: unde igitur magnitudinem ipsius accepit? Neque enim æruginosus neque niger uomitus factus uidetur, non urina, non deiectio talis, sicuti neque alia, quæ excessus mentis signa recensuit. Non igitur dictam nuper syndromen in phrenitim finituram speramus & periculosam, propterea quòd uerbum, impotentia, adiecit: talem autem
B sequi phrenitim ut mente moueatur, neque ipse sperabis, neque alteri prædicere audebis. Talis siquidem fieri potest: sed prænotio non ex his, quæ rarenter contingunt, signis fit, sed ex his, quæ continua sunt, uel magna ex parte ueritatem habent. Volumus siquidem in prædictionibus ipsis perpetuo, si fieri possit, uoti compotes esse. Quo fit, ut, si quis octies animi sententia frustretur, bis uero ei succedat ex uoto, is idiota abiectior, & contemptibilior sit. Potest siquidem idiota coram ægris pronuncians semper, quod euenit, si sæpius assequatur, quod uelit, uera loqui uel falsa.

4 *Siqui sudantes & præsertim capite in acutis paulum implacidi fuerint, malum: tum alias, tum ex urinis nigris. Turbidus quoque & in his spiritus, malus.*

Perniciosa quidem & absque alijs est nigra urina, uerum, si & illa adiecta fuerint, præcognitionem ualde augebunt. Sed, quidnam indicet turbidus spiritus, inter obscura collocare oportet: & potissimũ, quòd neque in præsagijs, neque in aphorismis, neque in legitimo alio libro spiritum turbidum dixerat, quo pacto urinam. Sed, quænam urina sit turbida, non nos modo ex his, qui turbidas aquas perpetuo dicunt, intelligimus, uerum quoque & Hippocrates ipse docuit, cum inquit, Tanquam subsiden-
C tiam returbaueris. assimilat quoque & eam iumentorum urinis: non tamen, quid per spiritum turbidum intelligere oporteat, liquet, quoniam nullus dicat, ut aquam turbidam, ita & aerem turbidum: nisi quis uapore plenum intellexerit, quomodo expositores quidam huius orationis intellexerũt. Quo etenim pacto sudorem in animi deliquijs foras effundi conspicimus, ita effluuium humiditarum in his, qui intus diuaporantur, ægris internum fieri dicunt: atque ob id per expirationem uaporẽ effundi perquàm multum, idque turbidum spiritum esse. Si uero, ut nonnulli primam syllabam nõ per ο θολερὸν, sed per α θολερὸν scripseris, non amplius, qualisnam sit spiritus θολερὸς, coniectura est colligendum. Faciem enim θολερὰν forsan quis intellexit, ueluti bene habitam & bene coloratam: sed, quidnam significet spiritus θολερὸς, nosse non est, nisi uehementer magnum indicare uoluerit. Nominum siquidem alienus usus, causam præbet his, qui uolunt, quoquo pacto euenerit, intelligendi. Proinde quidam per ο scriptum θολερὸν grauεolentem intellexerunt, ut alij raucum. Alij rursus turbatum, ut difficultatem spirandi ab eo significari uelint, ac si ita dixisset. Spirandi quoque difficultas in his mala. Neque tamen libri huius auctor posse simpliciter spirandi difficultatem indicare uidetur, sed unam quandam eius differentiam: siue enim per α θολερὸν siue per ο θολερὸν scriptum sit, uidetur ea appellatione speciem unam difficultatis spirandi, non simpliciter difficultatem spirandi omnem indicare uoluisse.

D

5 *Quæ præter uacuationis uasorum rationum contingunt impotentia, infirmitatesque, non existente uasorum uacuatione, malæ.*

Quod dicitur, neque obscurum est, neque ipsius causa inuentu est difficilis: nempe, quod dicitur, tale est: Inualidos languentesque in operationibus, sicuti plurimum uacuatos, in periculo esse existima, si nulla in ipsis facta fuerit insignis uacuatio. Nam, si uirtus sine ulla manifesta uacuatione imbecilla fuerit, grauantem ostendit copiam, uel unius principiorum intemperiem. Cum uero tria sint, ut didicisti, principia, cerebrum quidem functionum earum, quæ ex uoluntate oriũtur, cor uitalium appellatarum iecur uero earum, quæ alimoniæ inseruiunt, quas & naturales uocant: naturalis uirtutis uitalisque imbecillitas deterrima est, & cito hominem tollit: nempe & unà cum ea, quæ a cerebro est, cõfestim exoluitur: quæ si afficiatur, non protinus cor ipsum læditur. Sed de huiusmodi cunctis in multis nostris lucubrationibus didicisti.

6 *Si intercepta aluus, parua, nigra, & in spyras circunducta ad necessitatem demiserit, & per nares eruptio fiat, malum.*

Σπυράθους uocant caprarum deiectiones: sunt aũt hæ siccæ, atque id, quod excernitur, propria cir-

cunſcriptione rotundum exiſtit.Cum igitur quis hoc pacto ſicca,& circũducta deiecerit, [illegible], id E
eſt in ſpyras uoluta appellantur:fiuntque talia & quòd pluſculo tempore retineantur, & propter co-
piam igneæ caliditatis.Si igitur præterquàm, quòd talia exiſtant, nigra quoque fuerint, ardentem cir-
ca medium corporis affectionem eſſe declarant: atque ob id mala exiſtunt. Sermoni adiectum eſt;
& per nares eruptio fiat,malum.ueluti in alijs multis dictionibus fecit, ut quod multorum communè
eſt,tanquam proprium ſcribat:quòd ſermone uno uniuerſali doctrinam comprehendere non poſſit.Eſt
autem commune in ipſis tale.Bilis uacuationem multam tanquam turbationem uehementem, atque
multis in morbis commode factam non ſuſtinent reſiccati,neq; rigorem, neq; alui excretionem, neq;
ſudores,neque parotidas inſignes,uel alium quempiam abſceſſum.Ita enim eos, qui in epidemijs facti
ſunt,abſceſſus incuſamus,uel minores,ut dixi,tanquam nihil iuuantes:uel maiores, tanquam ſuſtineri
nequeant.Sanguinis itaque eruptiones hoc modo non ferunt,qui ante ſunt areſacti. Talis autem eſt
prædicta affectio,cum ne uni quidem per morbi initia,rotunda exeant excrementa: neque ea ſimpli-
citer,ſed cum medici diligentia & operatione uel per clyſterem uel glandulam.Nempe quod ait,ad ne
ceſſitatem,tale quippiam oſtendit.

Quibus lumborum dolor diu perſeuerans cum æſtu faſtidioſo fit,ſi ſudent,malum:an & his tremor fit,& uox ut in rigo 7
re uidetur? F

Rurſus concurſio dictorũ ſymptomatũ ab ipſo uiſa eſt,non a ratione ducta: atq; ob id ipſe quoq; de
hoc addubitans inquit,An & his tremor fit? Malam uero ait concurſionem,de ea te non dubitans, q
lumborum dolor unà cum æſtu faſtidioſo diutius maneat: ſudor autem his adueniẽs certiorem efficit
præcognitionem.Siue nanque ſudorem exiguum toto fieri corpore ab [illegible] nomine ſignificari in-
tellexerimus,ſignum bonum non eſt:cum ab eo,& ſi non lumborum dolorem, certe faſtidioſum æſtũ
ſolui oporteret:Siue ſudores eos,qui circa thoracem caputque fiunt,intellexerimus,certe hos ſemper
malos eſſe conſtat,quia uirtutis imbecillitatem,uel in his partibus copiam indicant. Ob hæc quidem
omnia,prædicta ſignorum concurſio mala eſt.Cum uero multæ in lumbis ſint partes, non liquet ex au
ctoris uerbis,quæ nam patiatur,in qua dolor diu perſeueret,& æſtus faſtidioſus non deſinat, ſed ſignis
alijs dijudicare conuenit.Si igitur renes fuerint perpeſſi, ſcis horum affectiones per urinas cognoſcen
das eſſe:ſi uero aliquis uel eorum,qui inibi ſunt,uel dorſalis medullæ, muſculorum paſſus fuerit, iam ti
bi & cum alio adiecto ſigno conſtat. Nempe affecta dorſali medulla, ſenſus ſtuporis erit in his parti-
bus,quæ ex affecto enaſcuntur loco.Didiciſti autem ex diſſectione neruorum dorſalis medullæ,& qui
ab unaquaque uertebra enaſcantur nerui,& partes corporis,ad quas diſpertiantur. Si igitur ſignum ali
quod patientis dorſalis medullæ tibi adfuerit,tum tremorem,tum aliam omnem neruorum affectionẽ G
fere expecta:quas inter una exiſtit,tremulæ uocis oblæſio.Nempe oratio hæc, ut in rigore uocem tre-
mulam indicat.

Summæ corporis partes ſi celeriter in utranque conditionem permutentur,malum: ſitis quoque huiuſmodi mala eſt. 8

Quidam cum præſcripta dictione præſentem annectunt copulantque:atque ob id eam cum coniun
ctione,autem,hoc ſcribunt pacto.Summæ autem corporis partes, ſi celeriter in utranque cõditionem
permutentur,malum.Sed,quæ in ea dicuntur,ab ante dicta concurſione diſtinguuntur: quapropter &
ſcriptor,qui cum illis ea ſcripſit,ueluti & multa alia,inter ſe coniunxit,quanquam nullã habeant com-
munitatem.Nos igitur horum expoſitionem ſeparatim conſcribere oportet. Nam,ſi ſummæ corporis
partes facile in utranque permutentur conditionem,malum ſignum eſt. Summæ corporis partes pe-
des ſunt,manus,aures,& naſus,quæ & in his,qui cum frigore ſunt, acceſſionũ ingreſſibus primæ om-
nium frigeſcunt.Quòd autem oratio hæc,In utranque conditionem caliditatem dicat & frigiditatẽ,
liquido conſtat omnibus.Cum igitur ſecundum naturam habemus,temperate habent ſummæ corpo-
ris partes,nulla repentina facta in his mutatione.Nam,tametſi quàm maxime hyeme frigidæ,& æſtate
calidæ fuerint,paulatim tamen ſenſimque talem aſſequuntur permutationem: non celerem quidẽ nec
uſque adeo ualidam,ut uel hyeme ſimiliter glaciei refrigerentur,uel æſtate his,quæ ab igne multo ca- H
lefacta ſint,aſſimilentur.In morbis autem ſumme malignis permutatio itatum hora una ad contraria
efficitur:interdũ quidẽ ut,tanquã hyeme,perfrigeſcãt,interdũ uero,tanquã æſtate,caleſcãt, Id aũt con
tingit,cũ propriã caliditatẽ nõ habuerint,atq; a febrili calfiant:quæ a corporis medio incipiẽs,flãmæq;
ſimilis corpus totũ depaſcens,extrema concalfacit:quæ & cum tranſpirauerit, ſtatim ea refrigeſcunt,
extincta.ſ.naturali caliditate.Sitis quoq; huiuſmodi(inquit)mala eſt:ubi uerbum huiuſmodi, quòd eã
dicat,quæ celeriter in contraria permutatur, ueluti de ſummis dictum eſt partibus,nemo ignorat.Per
mutatio aũt ſitis ad contraria fit,cũ paulo ante ſitiens,cõfeſtim ſine ſiti reddatur: & rurſum poſt paulo ſi-
tiens erit,non deſinente ſiticuloſa affectione: fieri ſiquidem non poteſt, ut æger paulo ante ualenter
exiccatus ita perfecte humectetur,ut ſine ſiti fiat.Quidnã ergo eſt,quod in ita affectis contingit?Sane,
quod his,qui toto die totaque nocte interdum nullo pacto ſecernunt urinam.Prius ſiquidem neq; cor
poris affectiones mens ægri conſecuta eſt,collectaque urina nondum ualenter ueſicam diſtendit. At
poſteaquam mens conſecuta eſt,& ueſica impleta,ob hæc ambo ſenſit affectionem æger. Quo igitur
modo id deſipiẽtiæ eſt ſignũ,ſic & quod in ſiti dictũ eſt:cũ ægri quidem ſitiendi affectionem ſemper ha-
beant,ſed non ſentiant,donec eorum anima ſenſu prædita magis reddatur, & ſitiendi affectio ad ſum-
mum augeatur. Summarum igitur corporis partium ad contraria permutationem malum eſſe putan-
dum,

A dum,utpote quæ caloris natiui imbecillitatem ostendat,& eius,qui præter naturam est, robur. Sitis ue ro permutationem,languorem quidem sensificæ facultatis,robur uero siticulosæ affectionis.

9 *Ex composito modestoque homine ferox responsio,mala.*

Sermone hoc generalior uniuersaliorque existit alius,qui non solum hunc continet,uerum & alios quosdam non paucos. Omne siquidem,quod præter naturam propriam, malum,genus horum est atq; multorum aliorum sermonum. Cui enim propria natura composita est, is non solum, cum incópositus desipit,perniciose affectionem habere demonstrat:uerum quoque & cum ferocitate respondens prope ad phrenitidem accessit. Cui uero uice uersa responsio in feroci natura cóposita est, ut is uel in propensionem ad somnum uel lethargum uenturus sit,expectabis.

10 *Quibus uox acuta est,his hypochondria intro tracta sunt.*

Secundum naturam sane dicendum erat, Quibus in morbis uox acuitur, trahuntur his hypochondria ad internam sedem. Cur nam uero libri huius auctor ita alienis dicēdi rationibus oblectetur,haud scio. Relicto igitur de hac re studio,ad eorum,quæ dicuntur intelligentiam ueniamus : quæ neque ipsa uniuersalis est,ut aliæ multæ eorum,quæ in hoc libro dicuntur, uera tamen ita enuncietur , quòd plerisque, qui in morbis uocem mittunt acutam,ad internam sedem trahantur hypochondria. Nempe B id,uerbum εἰρύεται significat : neque quòd hypochondrium ipsum propria quadam affectione intro ac currat,sed,quòd interna magis ipsum trahant. Nēpe septum transuersum symptomatis eiusmodi causa est,cum uel inflammatur,uel arescit,propter igneam caliditatem,uel a membraua costas succingente retrahitur:cum rursus & ob phlegmonen,& ob siccitatem tendatur. Suntque ex medicis plerique, qui retractum hypochondrium inter ea,quæ simul cum phrenitide adsunt, scripserunt. Nam plerique phrenitici ita affici uidentur. Sed præsens oratio retrahi hypochondria non dicit , sed ad interna trahi. Tu autem,si uerum protsus loqui lubet,ex dimidio utrunque compones,dicesque intro sursumque trahi hypochondrium,neque immerito id fieri propter obliquam septi transuersi posituram. Incipit enim ab ossis pectoris,termino:atque hinc sensim oblique descendens, tum intro tum infra ad lumbos peruenit:ita ut plurimum quidem totius ipsius substantiæ profundis hypochondrijs subiaceat, supernum uero principium altius sit. Ob hæc igitur ad internam supernamque sedem trahi uidetur. Quòd si hæc inter se comparaueris,plus intro,quàm sursum,transpositum esse tibi uidebitur. Relicta itaque, quæ præter naturam ob instrumentorum siccitatem phlegmonenque musculorum acuitur , uoce, quoniam angina hæc affectio uocetur,de ea,quæ alijs in morbis acuitur, uoce pronunciauit,inquiens, His hypochondria intro trahuntur. Vocem præterea acui ex uocalium instrumentorum angustia in com- C mentarijs de uoce demonstrauimus. Atque ob id tum spadones, tum pueri, tum mulieres uocem reddunt acutam. In febribus uero siccitas hotum angustiam efficit.

11 *Hebetatus oculus,uitiatusque & concretus,immobilisque & tenebrosus si fuerit,malum.*

Oculus hebes tenebrosusq tum ipsi ægro,tum uidētibus fit manifestus:ægro quidē,cum nō amplius conspicue uidet,qūo antea in hebetibus cōspectibus:ueluti in turbulentis,præter id,q obtuse respicit, adhuc per quandam turbulentiam uidere putat . (Vocat autē ἀχλὺν aeris turbationem,quæ medium tū nubis tum nebulæ habet crassamentum,ita ut,quàm nebula quidem,magis concreuerit , quàm nubes uero,minus.) Fit autem talis in oculis affectus & non paucis,qui febre carent, ueluti & ἀμαύρωσις, quæ obscura imbecillaque instrumentorum sensio existit sine turbulentiæ apparitione:iam uero laborantibus multis. Est autem ἀμαύρωσις,turbulento aspectu generalior. Nempe, cum in utroque obscure cernatur:Aegris tamen ipsis sensio ueluti turbationis cuiusdam in turbulentis conspectibus euenit : Extrinsecus uero uidentibus oculus acie hebes,nullam humidi præter naturam habere uidetur substantiam: perijt autem ex eo tum splendidum tum lucidum , quod in acute uidentibus oculis inest. Hebetes item imbecillique mortuorum oculis similes existunt:multisque morientium, atque adhuc tamen ui- D uentium tales oculi uidentur,ueluti & his,quos extrema habet senectus. Turbulenti uero non omnibus,sed solis his,quibus turbatum in pupilla uidetur humidum , quod sanitatis tempore tum lucidum tum candicans erat. Ex dictis itaque affectiones oculorum utrasque prauas esse manifesto liquet. Concretus oculus propter mouentium oculos musculorum immobilitatem fit. Immobilitas autem ea propter omnium ipsius musculorum uel resolutionem,uel æquam,& quæ in neutram partem uergat, tensionem,proficiscitur,uel propter exactam mouentis musculos potentiæ imbecillitatem. Talis constitutio ei,qua oculi intus agitantur,ex aduersum pugnat. Nempe instabiles sunt,non secus,quàm qui equū appellatum habent,ita ut nunquam conquiescant. Contra autem,concreti nunquam mouentur. Si igitur causas talis constitutionis oculorum intellexeris,constat & eas prauas esse. Scribunt aliqui in dictione,& concretum turbulentum malum,turbulentiam quandam concreuisse in oculis uolentes ex affectionis tum siccitate tum caliditate.

12 *Vox clangosa,mala est.*

Non nulli quidem κλαγγώδης,id est clangosa: alij κλαυθμώδης, idest querula plorabundaque scribunt. Quòd autem clangosa uox fiat,cum siccitas uocificorum organorum intenditur, est demonstratum. Plorabunda uero secundum eandem noscitur intensionem:sed difficilior,quàm clangosa,existit, quan to maiotem indicat affectionem.

Dentium strider perniciosus,quibus non est sanitatis tempore assuetus:suffocatio quoque in his ualde mala est. E 13

Cum libri huius auctor memorare nō consueuerit, quæ in præsagijs scripta sunt, nūc tñ de stridore dentium mentionem fecit:adiecitque in calce,quòd suffocatio in his ualde mala sit. At,cum didiceris, quonam pacto stridor dentium procreetur, quonam item modo suffocatio:nihil in hac etiam dictione fusius recensere est necesse.Nempe ex illis uniuersa ipse cognosces.

Faciei color bonus,& mœstitia multa,malum. 14

Quòd sępius fallat coloratior facies,putentque hanc uel sanguinis per nares eruptionis iudicatorix,uel abscessuum post aures significatoriam esse,ob id iure etiam,si cum multa tristitia fiat, malum esse signum scripsit. Fieri siquidem nequit, ut ægrī ita bene colorentur,ut qui optime ualēt, pro ea quidē, quæ in illis est,affectione:sed ob caliditatem multam impense rubros ipsos factos, & bene coloratis similes uideri relinquitur. Quod autem ualde rubrum est,id ad melancholiam idoneum esse ait in epidemiorum secundo:cuius signum mœstitia existit:atque, si multa ipsi adfuerit,multo magis. Cum itaque florida quidem apparuerit facies:æger autem ualde tristis fuerit,quædam in cerebro ualde calida affectio esse uidetur,quæ sanguinem exurit,eamque ob causam bilem atram,ut demōstratum est,procreat gignitque. Sed forsan alienum non erit,ut quædam per totum librum sensu carentia simpliciter com- F memoraui,ita & nunc faciam,scribamque ex enarrationibus sensu & intelligentia carentibus aliquam gratia exempli. Neque sane eum,qui primus de his dixit,sum admiratus. Commune siquidem id omnium est uitium,ut,quomodo filios,ita & quæ ab illis excogitantur, diligant: nisi quis ualde securus Aesopi fabulam perpetua in memoria habuerit,quæ duas nos gestare māticas ait:anteriorem quidem uitiorum alienorum plenam,posteriorem nostrorum:atque ob id delicta aliorum uidere nos,nostra uero non cernere:is etenim solus ad uerorum cognitionem sese exercebit. Non igitur, ut dixi, eum, qui primus expositionem scripsit,demiror,sed eos qui dicta prius inepte laudant: quomodo & nunc quidā laudibus extollit eorum explicationem,qui intelligendum esse aiunt faciei quidem bonum colorem, in ægrotantis ipsius colore: mœstitiā uero multam, in medico colorem bonum præter naturam, ut signum malum,cernente. Nam,si id docere uoluisset,prædictionum auctor, ita dixisset: Faciei color bonus† ualde mœstum reddit medicum:neque ad hoc in calce postea adscripsisset, malum. Absurdum siquidem admodum atque ab omni intelligentia alienum,dicere,Faciei colorem bonū ualde mœstum signum medico,malum:uel rursum hoc pacto: Faciei color bonus ualde mœstum reddit medicum,& est signum malum. Nempe uel id,mœstum reddit medicum,& signum est malum: uel malum esse colorem bonum,duntaxat dictum,sat fuerit:sed,ut utrunque simul dicatur,fieri nequit. Adde, quòd etiam G coniunctio Et,apposita,clare indicat in ægroto hæc ambo contigisse, tum coloratam faciem, tum uehementem tristitiam. Vt ergo quis prætermissa huius lectionis indicatione ad id quod recēsetur ueniat, falsus est eorum,qui ita exposuerunt,sermo. Non enim de necessitate color faciei bonus ualde mœstū reddit medicum,sed interdum bonum magis,quàm antea reddit:cum scilicet faciei colorem bonum uel sanguinis eruptionis,uel abscessuum post aures iudicatoriorum signum esse sperauerit. Si itaque dictione ipsa summe tum ambigua tum obscura existente talia quædam excogitarent,ueniam hi a nobis mererentur: Sed,quoniā rem commodissimam clare distinguens docet, quando sane quidem bonum existat signum bene colorata facies,quando uero non bonum, quisnam ipsis ignosceret? sicuti & his, qui præsentem sermonem de mutua inter se transmutatione boni faciei coloris,& mœstitiæ esse dicūt, Existimant siquidem,cum hæc sibijnuicem succedunt,quando scilicet colore bono desinente æger ualde mœstus reddatur,rursusque & mœstitiam illam subsequatur color bonus, difficile signum esse, ac si ambo simul esse nequeant,uel ipse de contrarijs antea non dixerit mutuā in sese transmutationem non bonum signum esse:inibi siquidem generatio alterius,tollit alterius essentiam, quo fit,ut simul esse nequeant. Sed, quòd mœstitia simul cum colore bono consistat,non est impossibile. Si igitur,quæ in unaquaque oratione ab aliquibus perperam dicta sunt,redarguamus, commentariorum prolixitatem nō H pauci incusabunt:si uero nō reprehensa prætermittamus, iam postea erunt, qui auditam peregrinam expositionem,tanq̄ a me prætermissam uitio uertant,& maxime cum expositionis tum uitium tum uirtutem nondum discernere queant. Cum ergo fieri non possit, ut incusationem deuitemus, qua uel superuacue sermonem,protrahamus,uel utile quippiam prętermittamus:ad alterum diuertā, quod lecturis scriptas à me explanationes commodius fore credidi.

†Ex antiquis hæc adduntur ualde mœstū signum (medico.) aut,si non ita, faciei color bonus.

Deiectiones in spumosas syncerasque desinentes exacerbant. 15

Causam,cur,qui librum exposuerunt,ut multas dictiones alias, ita & hanc perperam obaudierunt, non noui. Nempe,cum dixerit,desinentes,expositionem hi faciunt deiectionum spumosarum syncerarumque. At idem non est,aut,cui talia deijciuntur,exacerbandum morbum:aut, cui desinent deiectiones ī talia. Prauæ igiť affectionis signa sunt spumosę & syncerę,si memoria tenuerimus deiectiones synceras appellari,quæ duntaxat unum,qui excernitur,humorem ceteris impermistum habent:non est tamen,ut talia excernentibus morbus exacerbetur,necesse: cū fieri possit, ut cocta paulatim affectione, in qua talia excernebantur,conquiescat æger. Quando igitur necesse est,ut morbus exacerbetur? cum scilicet deiectiones præter id,quòd non desinant, in spumosas quoque synceras que permutabuntur. Nempe hæ alijs,quæ ante excernebantur,deteriores exacerbandum morbum indicant.

Vrinarum

16 A *Vrinarum in morbis acutis ex refrigeratione interceptiones peſsimæ.*

Morbi acuti ex calidiore materia ortum habent. Si ergo urinarum retentio ex ueſicæ refrigeratione fiat, malum. Nempe ex tali intemperie, ſecretoriæ, quæ in ueſica eſt, facultatis factam imbecillitatẽ, uel ſenſus ob refrigeratum ipſius neruum priuationem, neruumq; ipſum, quod contriſtat, haudquaquam ſentire oſtendit. Refrigeratio autem ueſicæ fit diſcuſſo ab eo, qui præter naturam eſt, naturali ueſicæ calore. Sed forſan quis obiecerit, quam ob cauſam, ſi febris totum occupauerit corpus, ueſica refrigerata eſt? Quæſtionem ſane diluit partis aptitudo: non.n. omnia naturam eandem pariter ſortita ſunt.

17 *Perniciosa ſine ſignis leuantia mortem indicant.*

Sine ſignis, inquit, uel excretionis, uel concoctionis: non autem aliud docet, quàm uniuerſale illud in aphoriſmis ita ſcriptum: « Quæ non ex ratione leuant, his fidendum non eſt: neque ualde formidanda « mala, quæ præter rationem eueniunt. Præſens ſiquidem dictio ab uniuerſali recedens, eorum, quæ uniuerſali ſubiecta ſunt, quippiam edocet. De pernicioſis ſiquidem duntaxat pronunciat, non de prauis omnibus. Neque enim prorſus, quicquid prauum fuerit, mox idem & pernicioſum exiſtit. Demonſtrauimus ſiquidem in præſagijs malorum ſignorum differentias non paucas dictas eſſe, in quibus Hippo B cratem ipſum ex nominum propriorum adiectione magnitudinem horum indicare oſtendimus. De prauis igitur ſimpliciter & non pernicioſis noſſe id duntaxat ſatis eſt, non eſſe his fidendum, ſi abſque ſignis deſierint: redibunt ſiquidem, ſed non tollẽt hominem. Quæ uero eo prauitatis deuenerunt, ut & inter pernicioſa cenſeantur, quàm hæc quidem mediocriter prauis infida magis ſint, nequeantque ſecure, & cũ fiducia ſine manifeſtis ſignis ſedari, in libris de iudicationibus eſt latiſſime a me demonſtratum. Nempe, ubi talia tractu temporis læſionem habitualem indiſſolubilemq; confecerint, reuertentur pro malitiæ ſuæ magnitudine, periculi magnitudinem afferentes. Nam cauſæ aliquæ eorum, quæ in corpore procreantur, potentia uirtuteq; tum uirus rabidorum canum, tum letalia ea medicamenta repræſentant, quæ & ſi in affecto loco nullum protinus, quod notabile ſit, pariant ſymptoma, poſt quatuor tamen uel ſex menſes uel longinquiorem temporis uſuram hominem perimunt. Scimus autem non nullos & a cane rabido morſos, qui poſtea tum aquas formidauerunt, tum a morſus initio poſt duos uel tres uel quatuor, uel multo plures menſes interierunt. Noui ſane & quendam, qui exacto anno eam incurrit affectionem, quam aquæ timorem uocant. De quo Medicis omnibus ſumma in ſolidis animalis partibus ſiccitas eſſe uidebatur, atque unà adaucta naturalis caliditas, in igneam conuerſa. Affectionem hanc caninum uirus parit longo tempore paulatimq; , atque ob id immedicabilior exiſtit, quàm partium ſolidarum ſubſtantia in aliam tranſeat conditionem: ueluti in uitiliginibus, leucis appellatis C fieri conſueuit: nempe & altius deſcendit hæc præter naturam affectio. Cum autem hæc alterent quidẽ ſolida corpora, ſed nondum alterauerunt, ſimul ut uacuata ſunt, ſolidorum quoque alteratio ceſſat: interdumque die uno, interdum uero citius etiam ad naturalem redeunt habitum. Nempe, cum affectio fit, & nondum facta eſt, breuiter, ſeparata efficiente ipſam cauſa, ſedatur: ſi uero completa ea fuerit, etiã ſi uacuata fuerint, quæ affectionem procreauerint humida, nihil in ſanationis ratione amplius exiſtit. Simile quippiam in lignis ipſis contingit, quæ proxime mediocrem ignem ſunt appoſita: calefiunt ſiquidem ualde, ſed nondum inuruntur: quæ ſi prius ab igne ſeparaueris, quàm accendi incipiant, celeriter contractam caliditatem, deponunt: ſi uero tantum in ſe exceperint, ut inuri incipiant, etiam ſi ab igne tollantur, nihilominus inuruntur. Quòd ſi lignum humidum in ignem eundem conijciatur, non protinus accenditur, ut ſi uel ſtuppam, uel calamum ſiccum, uel ellychnium conieceris: & , ſi poſt paulo lignum huiuſmodi ſuſtuleris, breui poſt interuallo deponet eam, quam ab igne contraxerat, alterationem. Non eſt igitur abſurdum, ut talis in corpore paulatim progenitus ſit humor, qualis eſt & rabientium canum, & tractu temporis longiore corrumpentium medicamentorum: ita ut pleroſque Medicos lateant: quomodo in eo, qui ob laſſitudinem, ut uidebatur, †[maxime modicam] febrijt, qui poſt quartum diem urinam ſecreuit ſubſtantia quidem tenuem, ſed colore nigram, ut in utroque eam, quæ D ex pauco atramento ſcriptorio aquæ multæ diluto conſurgit, miſturam repræſentaret: atque modo alio, ſi non atramentum ipſum dilutum intellexerimus, certe eam, quæ a multis ἀσβόλη appellatur, fuliginem. Viſus eſt æger hic quarto die bene habere, ita ut ſequentibus diebus lauaret: deinde die ſeptimo ueſperi, cum febrire cœpiſſet, tabefactus obijt. Docetur autem in præſenti dictione id, quod optimis Medicis opem affert, non uulgaribus. Neque enim pernicioſorum morborum ſigna hi nouerunt. Adoleſcens præterea quidam excernebat cum febre imbecilla rubidam proluuiem nõ paucam: ſepiuſq; die uno nocteque cum tepida febre: qui hinc mediocrius habere eſt uiſus, ita ut tertio die a febre immunis eſſe uideretur. Ego itaque urinas ipſius, quæ tum tenues, tum albæ, aquæ inſtar, eſſent, conſpiciens, iecinoris infirmitatem permanere conieci, præcepiq; ut occurrerent huic idoneis tum epithematis, tum eſculentis, & ratione uiuendi uniuerſa. Deridens uero me Medicus quidam a Theſſalo edoctus, qui non ſolum ipſe nunquam urinas contemplatus erat, ſed & contemplantes, fullones appellabat, prohibuit, ne homini præſidium ferretur, ſola poſt inanitionem refectione utendum eſſe inquiens. Sed morbus ſeptimo a principio die ſuperueniens patuit omnibus eſſe hepaticus. Talia igitur omnia, quæ ualde utilia ſunt, prætermittunt expoſitores, tempusque interdum circa dictiunculas nullo pacto utiles conterunt.

A.l.4.f.6.c.4. c.7.p.922.D. E.

†Alias moderatiſsime. ut intellegẽdum ſit de febre.

In

In acutis biliosis albicantes, spumosa & perichola hoc est circum biliosa, deiectiones, malæ: malæ quoque & urinæ huiusmodi: an & his iecur laboret? E 18

Quod sæpius iam & antea dictum est, dicam & nunc. Qui librum hunc composuit, uidetur quidem
eiusdem cum magno Hippocrate esse artis: sed ipso longe est inferior: atque ob id quidam librũ hũc,
Draconis Hippocratis filij, alij Thessali esse putauerunt: Duo siquidem magni Hippocratis filij fuisse
perhibentur, Draco & Thessalus: quorum utriusque rursus filius Hippocrates. Siue igitur ab horum al
terutro, siue ab alio quodam scriptus sit liber, siue, qui scripsit, prius quàm Græcis publicaret, obierit:
peruestigare superuacuum uidetur. Nam, quæ de ipso dicta sunt, sufficiunt. At legentes conquirere in-
telligentiam eorum, quæ dicuntur, studeãt, sitq; gemina inquisitio, quod ab ipso dicatur, tum ad libro-
rum Hippocratis confessorum, tum ad rerum ueritatem referentibus nobis. Et nunc sane, quod pro-
ponitur, ita inuestigabimus: quòd auctor plerunque symptomata implicet, quorum uniuscuiusque
uires per se in præsagijs didicimus. Nempe, quòd deiectiones tum albicantes, tum spumosæ, malæ sint,
dictum est in libro illo. Quòd præterea minus periclitentur, quorum naturæ cõuẽnit morbus, ex apho
rismis constat: quare, quibus non conuenit, hi magis periclitantur. Biliosæ igitur deiectiones & bilio-
sa uesicæ excrementa cum biliosis hominibus, biliosis & morbis habent cognationem: non biliosa au-
tem & albicantia his præter naturam sunt, atque ob id praua censentur. Spumosa uero deiectio naturis F
omnibus mala est. Quæ si tantummodo in oratione dicantur, nulla oborietur quæstio. Verum, si adiece
ris perichola, maximam mouebis quæstionem. Quo etenim pacto fieri potest, ut albicantia simul & bi
liosa deijciantur? Vitiatam equidem & hanc dictionem, ueluti & alias multas, existimo. Nempe com-
modius fuit, ut in ea scriberetur non perichola, uel omnino omissa fuisset hæc dictio perichola. Si uero
dictionem, tanquam uitio carentem existimare cogimur, e duobus alterum ut sit, oportet. Nã uel uno
tempore albicantia, in altero perichola deijci est putandum: uel, si tempore uno secerni utraque quis
asserere uoluerit, albicantia quidem tum constantium, tum durorum excrementorum colorem indica
bunt: perichola uero excrementa, ea bilem substantia tenuem circiter habere, atque ea circũuolui ostẽ
dent. Consueuerunt autem tales excretiones περίχρους, id est circiter coloratas appellare. Vrinæ autem
permisceri quidem hoc pacto non possunt, sed in his alterum eorum, quæ dicta sunt, uel alterum intel-
ligere est necesse: atque utraque esse mala, & albicans, & pericholum. In urinis autem pericholum,
quod † superflue biliosum est, de necessitate est intelligendum. Neque enim fieri potest, ut, quomodo
in deiectionibus perichola cum albicantibus fieri posse retuli, ita & in urinis intelligaẽ. Quod autem † nimis.
in calce dictionis scriptum est, An & his iecur laboret? recte est dictum. Nempe alijs dolet, & alijs non,
propterea quòd hæc ob tum phlegmonem, tum obstructionem, tum flammantem quandam affectio- G
nem & per uentrem, & per uesicam excernantur: sed de talibus omnibus unà cum peculiaribus de-
monstrationibus in nostris tractationibus diximus. Vt neque nunc singulis in dictionibus physi-
cas audire demonstrationes conueniat, sed solis his, quæ ex ipsis demonstrata sunt, unumquenque cõ
tentum esse oporteat.

Si in febribus uocis priuationes conuulsiuo modo in motionem mentis transeant cum silentio, perniciosum. 19

Quanquam uetera omnia exemplaria ita scripta sint, librique interpretes omnes hoc pacto reci-
piant, quidam tamen ex his, qui tum heri, tum nudius tertius nati sunt, in eam, quæ expositu ipsis faci-
lis sit, transcribunt dictionem. Ego uero eum, qui de expositione dubitans, uitiatam esse dictionem su-
spicetur, & ad id, quod uerum appareat, transcribat, non increpo: sed, quòd expositionem faciat, ut ipse
transcribere est ausus, perinde atque ab initio ita scriptum sit, increpatione dignum esse arbitror. Cum
uero plurimis in dictionibus fecerint id non nulli, malam ipsorum in omnibus adulterationem memo-
rare longum esse puto. Quo autem modo & alia multa hoc toto libro scripta semel aut bis adnotaui,
ita & hoc. Dicta igitur a me sunt hæc propter eos, qui prorsus a præsenti oratione auferunt uerba hæc
duo, cum silentio perniciosum. Ego autem sensum talem esse autumo: Si in febre uocis priuationes, H
quæ conuulsiuo modo fiunt, desinant in eam, quæ cum silentio sit, mentis alienationem perniciosum:
perniciosum autem uel pathema uel symptoma subaudire oportet, libri auctore ita ex consuetudine
enunciante. Nomen igitur σιγῇ idest cum silẽtio, in casu dandi est intelligendum, & cum uerbo ἐξίστανται
id est mente mouentur, construendum. In casu autem dandi intellectum non amplius hoc solum signi
ficat, si in mentis scilicet motionem transeant cum silentio, ualde malum. Nam rursus eum nomini, si-
lentio, uerbum, perniciosum, subiecisse constat: quod sane intelligendum pro latenter & obscure uul-
go. Cum ergo uocis priuationes multis fiant modis, ut dictum est, nunc eam, quæ cõuulsiuo modo fit,
in eam, quæ cum silentio efficitur, mentis alienationem desinere ait. Sed quorumnam conuulsiuum
modum intelligemus? dixerit quis, uoci asseruientium organorum, quæ, tum quòd resoluta sint, tũ nul
lo pacto a uoluntate moueantur, uocis priuationis causa existunt: † quorum affectionem, quæ cum cõ- † Ex antiquis. ab his ergo affectionib' cõuulsiuã distinguens inquit.
uulsione est, definiens, ob id inquit, Si in febribus uocis priuationes conuulsiuo modo. Non hæ igitur
cum tumultu & clamore, (non enim uociferari possunt, qui uoce sunt destituti) sed cum silentio in mẽ-
tis alienationem perueniunt. Nulla sane quæstio est, quonam modo cum silentio mente moueantur,
qui nullo pacto uocem emittere possint. Vnde igitur, inquiunt, mente aberrantes eos cognoscimus?
ridiculam admodum interrogantes interrogationem, solisque his interrogari dignam, qui numquam
ægros

A ægros mente læsos conspexerint. Nempe,& si non loquantur quòd familiares conuenienter ipsi non uideant:neque,cum interrogantur,affectionem dicant uel scripto uel nutibus:*q* item motus ostendāt a ratione alienos,exilientes,uel inordinate conuulsi:hæc desipientiam ipsorum indicant:&,si ualenter horum affectio excedat,iam non desipientiam simpliciter,sed mentis alienationem iure appellamus.

20 *Quibus ex dolore uocis priuationes hi cum dolore moriuntur.*

Verbum δυσθανατεῖ,modo,qui tardius moriuntur,modo,qui cum dolore,significat: quod optima ratione in præsenti oratione dicitur:& maxime,quia uocis priuationem huiusmodi in antecedente dictione memorauit. Nempe conuulsio doloris plena est affectio.

21 *Febres ex hypochondriorum doloribus,malignæ.*

Orationem hanc siue libri huius auctor, siue alius scripserit,non laudo. Nisi etenim limitetur, bifariam falsa est,quòd & gemina indigeat limitatione.Cum ergo non paucæ in hypochondrijs sitæ sint partes,febres non sunt omnibus in his malignæ:sed in septo transuerso,uetriculo & iecinore. Scimus quoque & musculos quosdam,qui inibi iacent,si inflammentur,febrem accendere. Quinimmo neq;, ubi in iecinore,uel uentre,uel septo transuerso phlegmone oriatur,febris hæc continuo maligna est: B sed acuta forsan fuerit,quanquam ne hoc quidem perpetuo,nondum uero maligna. Quòd autem neque acutam perpetuo fieri dicam,testatur experientia,& ratio demonstrat, ab externis inflammationibus conspicuam reportans fidem.Nam, cum inflammationum magnitudinem perpetuo febris ex proportione sequatur,ut in hypochondrijs non perpetuo partem aliquam ex præcipuis ualenter inflammari est necesse: sic neque febrem inferri acutam. Orationem igitur his dimitto, qui & falsè dictorum causas falsas,tanquam ueras pronunciant.Ego uero, ut retuli,neque ueterum cuiquam patrocinari,neque illis pertinaciter contradicere proposui: sed,quæ uere tum fieri, tum apparere in ægris uidi,ea his,qui medicam exercent artem, narrare.

22 *Sitis,quæ præter rationem in acutis morbis soluitur,mala est.*

Est & hic sermo pars illius uniuersalis,qui omnia non ex ratione leuantia, primum quidem suspecta esse ait: Deinde & periculosa sæpius,cum & ea ipsa,quæ præter rationem leuant symptomata, periculosa existant. Dictus autem & alius quidā in aphorismis uniuersalis sermo, in quo & id, quod nūc dicitur,est pronunciatum: Qui etenim parte aliqua corporis dolent,& magna ex parte dolorem non sentiūt,his mens ægrotat. Quòd igitur in acutis morbis sitim præter rationem solui signum malum C sit,declarat abunde,quæ præter rationem fit,solutio. Quòd uero mentis læsio significetur,ex eo patet, quòd æger manentem adhuc affectionem non sentit quanquā affectio doloris expers non sit. Quod nam autem præter rationem,indicet,tametsi sæpius plerisque in locis dixerim,non perperam tamē & impræsentiarum dicetur. Cum igitur neque per uomitum,neque per sudorem,neque per deiectionē, neque etiam per abscessum iudicatorium solui sitim contingat, non quòd affectio sedata fuerit, sed *q* sensus elangueritid si fiat,signum bonum non est. Quòd si & lingua sicca manente urinisque crudis existentibus sitis tollatur,certius adhuc malitiam affectionis dignoueris:atque adhuc, si Medicus nihil tum refrigerantium,tum humectantium exterius adhibuerit: quandoquidem talia in acutis morbis magis sitim non tollere,sed mitigare nata sunt. Prorsus autem in acutis morbis malum, si sitis perfecte tollatur. Atque hæc,quæ nuper dicta sunt,in exemplo eius,quæ præter rationem est, solutionis, memoria teneri uelim,ne sæpius eadem audire tibi opus sit.

23 *Sudor multus,si cum febribus acutis fiat,inutilis.*

Ad nomen,multus,mentem potissimum conuerte:quoniam sæpius,qui in acutis assidue sudant mediocriter,quanquam cunctentur,non tamen moriuntur. Si uero multus fuerit sudor, qui febrem non soluat,quòd ægri uirtus cito exoluetur,liquido ostendit.

24 D *Et urinæ coctæ,malæ.*

In non paucis exemplaribus οὖρα πέπονα.i.urinæ coctæ scriptum est: libriq; interpretes ita scriptum norunt:nisi quòd Rufus ephesius ueteres scripturas obseruare conatus,hoc in loco Zeuxidem increpet,tum uetustissimum empiricum,tum qui in omnes Hippocratis libros commentaria scripsit, his usus uerbis: Zeuxis autem,si utique & ipsius meminisse oportet,cum diu effugisset inscitiæ opinionē, hic aperuit:obuiam enim uitio factus,in ipso immoratus est. Vult enim urinas coctas scriptas esse, ut purulentas & prauum continentes crassamentum,nequaquam,quòd hæ inter præsentissima numerarentur auxilia,conspicatus. Hæc Rufus non ingenerose aduersus Zeuxim scripsit,uitiatam quidem scripturam,qua οὖρα πέπονα.i.urinæ coctæ, scribatur,asserens,atque huic οὖρα ἐπίπονα.i.urinæ,quæ cum labore excernuntur, præferens. Qui scripturam πέπονα recipiunt,hi non nulla quidem tum improbabilia,tum memoratu indigna effutiunt: sed probabile quiddam,quod uulgus in errorem pellere possit, hoc est: uidetur siquidem dicere Hippocrates,Iudicatoriorum non iudicantium alia letalia,alia difficilem faciunt iudicationem. Ob eam causam,& coctas urinas,ubi morbum non soluunt,non bonum esse signū ait. Ignorant hi iudicatoria ab Hippocrate appellari tum symptomata,tum signa,quæ iudicationē indicant,uel ex sese etiam faciunt:ut est sanguinis eruptio,per uētrem uacuatio,urinarum copia, uomitus, menstrua,hæmorrhois, parotides abscessus & quodcunque aliud: quorum alia coctionis signa existunt,

A.l.1 f.2.d.3. c.7.p.107.A.

ſtunt,de quibus in primo epidemiorum ait, Coctiones celeritatem portendunt iudicationis,ſecuráq; E A.l.1.f.1.d.3. c.6.p.101.A.
ſanitatem.De urinis autem in præſagijs ſcripſit: Vrina optima eſt,ſi,quod ſubſidet,album fuerit, læue
& æquale per totum tempus,donec morbus iudicetur : ſecuritatem enim morbumque breuem fore
oſtendit.Tibi autem,qui in libris epidemiorum morborum enarrationem legeris, conſtat nullum ex
his,qui mortem obierunt,coctas urinas excreuiſſe.Ceterum te latere non debet exemplaribus in multis ſimpliciter ſcriptum eſſe,Vrinæ etiamnum coctæ,non adiecto nomine,malæ.Nempe paulo poſt tũ
his tum deinceps dictis urinis adiectum eſt nomen,malæ.

Rubra quoque ex his efflorescentia ſi retinentur, ac æruginoſa, mala : atque exigua paruaque, uelut ſtillæ, ſuper- 25
apparentia.

De urinis iam dictis eſt ſermo:ſed claritatis gratia copulanda ſunt hæc,ut tota dictio talis fiat : Vrinæ etiamnum * coctæ,& rubra ex his efflorescentia ſi retinentur,& æruginoſa,mala. quod autem ait,
ex his,uult indicare,ex urinis,quæ cum labore excernuntur,& non ex coctis. Nunquam enim ex coctis urinis efflorescentia colore rubida neque æruginoſa ſuperueniunt. Verbum,ſi retinentur, adiectũ
eſt talibus urinis, uel quòd ægre excernantur, uel quòd prorſus detineantur, indicans. Sed forſan
quis dixerit fieri non poſſe,ut,cuiuſnam coloris ſint,cognoſcatur,ſi retinentur: uerum,cum talia prius F
minxerint,& poſt retentioné excreta fuerint,ubi uel ægri ui expreſſerint,uel arte ſua Medici prouocauerint,atq; unà cognitis tum colore,tum retentione quiſquis ita excerni dixerit,nequaquã métietur.
Ex eo autem,quòd ſermoni adiectum ſit,atque exigua paruaque, uelut ſtillæ,ſuperapparentia,adhuc
quoque coloris ipſorum notitia euidentior erit, & retentionis ueritas. Volo autem, ut memoriæ
mandes, quæ de ſubrubentibus urinis in præſagijs dicta ſint, his uerbis: Vrina ſubrubens ſi fuerit, ſedimentumque tum ſubrubrum, tum læue, hæc priore quidem diuturnior, ſed ualde ſalubris.
Subrubens igitur urina, cuius meminit in præſagijs, ab impenſe rubra, de qua nunc agit, ualde diſtat. Nempe,quòd impenſe rubra cruda & incocta ſit, ſupra explicauit. Subrubentem uero commendat quidem tanquam ſalubrem,ſed diuturnioris temporis ſignum eſſe ait.Quòd uero rubens urina in medio tum impenſe rubræ tum ſubrubentis conſtituta,medium tum laudis tum uituperij obtineat,palam eſt omnibus.

Vomitus quoque cum uarietate,mali: tum aliàs,tum ſi mutuo ſeſe prope conſequantur. 26

Permutauerit quis interpretationis abſurditatem, qua libri auctor delectari uidetur:erit autem ſermo talis : Vomitus quoque cum uarietate eorum,quæ uomuntur,malum ſignum exiſtit, tum alias, tũ G
ubi,quæ uomuntur,propius.i.non multo poſt tempore ſeſe conſequantur: atque per adiectum illud,
cum uarietate,eorum,quæ uomuntur,mentionem facit. Neque enim omnium,quæ in præſagijs dicuntur,uidetur meminiſſe, niſi quis adijcere maluerit. Nempe in præſagijs de uomitibus ita ſcriptũ reperitur:Si uero,quod uomitur,porri colorem repræſentet,uel liuens,uel nigrum fuerit:quicunque horũ
fuerit color,malum eſſe,eſt exiſtimandum: quòd ſi colores omnes idem homo uomuerit,ualde pernicioſum exiſtit. Clare quidem in præſagijs explanata ſunt hæc, uarietatem eorum,quæ uomuntur,accuſante Hippocrate,quòd affectiones multas in ægri corpore,quæ prauæ ſint,demonſtret.At in præſenti dictione,ut modo dixi,adiectum eſt,ꝙ redundantes præter naturã in corpore humores continenter
uiciſſim uomuntur.Quòd aũt,qui cótinue uacuãtur,deteriores his ſunt,qui intermittunt, cuiuis patet.
Plerique uero eorũ, qui librum hunc expoſuerunt,dictionem unam ex omnibus conficiunt, quæ ante
dicta ſunt, ab hoc principio: Sudor multus,ſi cum febribus acutis fiat,malus.copulata eſſe omnia uolentes ad uſque orationem hanc,Tum alias,tum ſi propius ſeſe conſequuntur.ut in ægro uno concurſionem ſcriptorum in medio nuper dicti principij,& finis huiuſce præſentis dictionis comprehenſorum exiſtiment:fieriq; poteſt, ut hoc ſenſu ab auctore libri coniuncta fuerint prædicta hæc ſymptomata. Nempe & ex diſſimilibus genere concurſiones interdum facere uidetur. H

Quæ in indicatorijs diebus cum inquietatione & abſque ſudore perfrictiones fiunt,malæ exiſtunt: atque ex his ſuper- 27
uenientes rigores mali.

Quòd cócurſionem orationis huius ex his aceruauerit,quæ ſeorſum ab Hippocrate dicta ſunt, nemo ignorat. Nempe inquietatio ſemper mala eſt,pari modo & perfrictiones tanquam conſequentes,
malæ ſunt.Quòd uero omnia,quæ iudicatorijs diebus apparent,ceteris fideliora ſint, ab ipſo Hippocrate didicimus:hoc autem in loco inquietationi perperam adiacet abſque ſudore. Nempe inquietatio cum ſudore non mala eſſe uidebitur: aut ſi eſt,nihilominus,immo mala magis : Non ſolum igitur
ſuperuacue oratio hæc,abſque ſudore,adiecta uidebitur, uerum quoque & in detrimétum librũ legẽtium:qui eam,quæ ſine ſudore eſt,inquietationem,ea,quæ cum ſudore eſt,deteriorẽ eſſe exiſtimabũt.
Præterea,quod in calce orationis dicitur,atque ex his ſuperuenientes rigores mali.falſum eſt ſimpliciter ita dictum,ut nunc dictum eſt:niſi ut,inquietationi,ita &, rigori,adiectum ſit,abſque ſudore: magiſque rigori,tum familiaris tum commoda adiectio exiſtit.Nam,quæ ſine ſudore inquietatio eſt, minus mala eſt:rigor uero ſine ſudore maius malum.Nam,ſi iudicatorius rigor ex inquietatione fiat,morbum ſoluit,ſuperuenientibus ſudoribus,uel uomitionibus commodis,uel aluo ſubducta.

28 A *Vomitiones ſynceræ & faſtidioſæ malæ.*

Compoſita ſunt rurſus hoc in loco ſigna duo ex his, quæ ab Hippocrate mala eſſe dicta ſunt. Nempe & cum uniuerſaliter ſynceras humorum uacuationes & faſtidium omne in morbis mala eſſe doceret, didicimus. Non ſolum igitur uomitiones ſynceræ & faſtidioſæ, malæ ſunt: uerum quoque & deiectiones, & ſputa, & urinæ, & quiduis aliud.

29 *Sopor an ubique malus?*

Ambiguitatem nobis mouet dictio, quia ſignificarum ex uoce καρου, id eſt ſoporis, nō clare dictum ſit. Neq;.n.cū ex liberaliore uini potu ſoporatū quempiam dicamus, ut Plato in conuiuio de Poro dixit, morboſam ullam affectionē oſtendimus. Caros aūt, quem quis interpretando dixerit ratione longiorē, profundū, ægreq; excitabilē ſomnum, hic uidetur ſignificare non bonum. Præterea quæſtio non parua de morboſo caro oborta eſt, an eandem genere cauſam habens cum eo, qui ob uini potionem obortus eſt, difficilem ſolutionem adſumpſerit, an alterum genus cauſæ exiſtat. Iure igitur ambigit de ſopore, quærens, an omnino eſſe malū exiſtimandum ſit, an interdū ēt bonum & medium inter ea, quæ bona & quæ mala dicuntur. Si.n. & profundus & excitatu difficilis ſomnus, carus intelligitur, nullāq; genere diſſidentem affectionem carus morboſus habeat, erit ſane aliquando carus bona tum cauſa,
B tum nota. Vidimus enim in ægris quibuſdam, qui tribus, uel quatuor deinceps diebus uigiles permāſerant, difficilem excitatu ſomnum ſuperuenientem, qui prorſus nocte dieq; perſeuerans magnum attulit auxilium. Sæpius quoque & in infantibus ſomnum eiuſmodi ſuperuenientem non uno die ſolū, uerum quoque & duobus ex ordine diebus magno ipſis fuiſſe cōmodo conſpexi. Si uero morboſi cari
A.l.3.f.1.t.4. c.1.p.368.E. alia genere fuerit affectio, ſomnum profundum a caro diſcrepare aſſeremus, atq;, quod καρώδης, id eſt ſopoſum ſit, ubique malum eſſe. Demonſtrauimus autem uigilantiam quidem fieri propter tum ſiccitatem, tum caliditatem primæ ſentientis partis.i.cerebri: ſomnum uero ex contrarijs, cum ſcilicet ex humidi utilis copia grauetur corpus, quo modo ex crapula profundus ſomnus oritur: quem carum, ſi lubet, appellare potes. Non diſcrepante autem affectione, in nomine ſolum controuerſia eſt. Cum uero cerebrum ob pituitam tum humectetur, tum refrigeretur, in lethargicis affectionibus coma erit: quod & ipſum, ſi lubet, carum appellare poteris. Sunt, qui, ubi æger tum motu tum ſenſu tempore aliquo priuatur, etiam ſi uel ſtimules, uel ferias, uel inclamites, carum appellant: qualis in quibuſdam uiſitur, ubi temporalibus in muſculis uehementer percuſſi fuerint. Videtur quoque ſæpius & in febrilium morborum acceſſionibus, in quibus neque ſtimulantes, neque ferientes, nedum inclamitantes ſentiūt ægri. Si ergo affectus eiuſmodi quis carum appellauerit, difficilem uero excitatu conſtitutionem, & co
C ma & cataphoram, tertium autem ab ipſis ſomnum profundum, cuius primum meminimus: nunquā, quòd coma bonum ſit, nedum quòd carus, dicere oportet. Si uero quis de recenſitis affectionibus dubitauerit, alias eas eſſe affirmans, uel non, ut ego nunc dico, in re controuerſus erit: ſi uero, ut dictū eſt, fieri conceſſerit, nominibus aliter uſus, in his ſolum a nobis diſſidebit.

30 *Ignorantia cum rigore, mala: mala quoque & obliuio.*

Siue cum rigore ſiue poſt rigorem ſcriptum ſit, non admodum diſſident inter ſe ſermonis utriuſq; intelligentiæ. Nam cum rigore ignorantia & obliuio uictum calorem natiuum ab ea, quæ ſymptomatica eſt, refrigeratione indicant. Quòd enim non cognoſcant familiares, neque factorum recordentur, ex cerebri refrigeratione enaſci id conſtat. Patetque utrūque per ſe malum ſymptoma eſſe, &, ſi ambo ſimul fiant, geminari perniciem.

31 *Ex rigore refrigerationes, quæ non recaleſcunt, mala.*

Languorem caloris natiui extinctionemque talis refrigeratio indicat.

34 D *Si ex perfrictione ſudantes recaleſcant, malum: ex his quoque laterum æſtus cum dolore, & rigor ſuperueniens, malus.*

Recaleſcentes, nunc intelligere oportet eos, qui rurſus febricitant. Sermo autem talis eſt: Si in morbo quis, poſteaquam ſudauerit, frigidior quidem protinus, quàm naturæ conueniat, fiat, rurſuſq; febricitet, non ſine periculo afficitur. Quòd autem & idipſum malum ſit, cuiuis patet. Connectit autē huic, ueluti & in alijs, ſymptomata quædam, quæ diuerſas concomitantur affectiones: lateris ſiquidem æſtus cum dolore, ſignum eſt phlegmones, quæ partem eam infeſtet, ob quam febricitauit: ſi uero & rigor ipſis ſuperuenerit, ſuppuraturam expecta phlegmonen. Quo autem modo fieri poteſt, ut ex latere phlegmone obſeſſo æger rurſum febriat, ſic & ex pulmone, ex hepate, uel uentre, uel quauis alia parte. Particularis igitur ſermo & is eſt, & non uniuerſalis, præterea & ſecundum compoſitionem diſſimilis generis ſignorum.

33 *Aeſtuoſi rigores quadantenus pernicioſi, flammans quoque cum ſudore facies in his, mala: poſteriorumque refrigeratio in his, conuulſionem accerſit.*

Siue καυματώδεις, id eſt æſtuoſi, prima ſyllaba per α & υ, ſcriptum fuerit, ſiue κωματώδεις, id eſt comatoſi per ω: difficilem grauemque uerbum utrunque indicat affectionem. Nam, qui uniuerſaliter de rigore intellexerunt, perpetuo eos meminiſſe oportet, q; ſi uel in tertiana, uel quartana excitet, talium febrium

febrium peculiare est symptoma. In morbis uero postea apparens, si iudicationem nō intulerit, deterrimum existit. Scis etenim, quòd iudicatoriorum non iudicantium quædam letalia sint, & quędam difficilis iudicij. Rursum huic symptomata coniunxit affectionum, quæ non necessario cum rigore fiūt. Dictum quoq; antea, quòd, quanto plura periculosa homini fiant symptomata, tanto fideliorem in eo efficiant prædictionem: quomodo, si & signorum salubrium multa appareant, eo certior sit salutis expectatio. Neque ignoramus flammantem sine rigore & cum sudore faciem malum esse signum, quoniā & unum ex iudicatorijs sudor sit. Cum igitur non iudicauerit, malignitatem morbi ostendit. Ex his autem, refrigeratis posterioribus partibus conuulsionem non absque ratione sperauerit, quoniam & partes neruosæ sint, & frigus conuulsionem pariat. E

Si in sudoribus uigiles recalescant, malum. 34

Si, quod de ita complicatis dictum est, memoria non excidit, non est, quòd amplius nostra indigeatis explicatione. Nempe talia omnia subiacent tantulo huic uniuersali: Iudicatoriorum non iudicantium quædam letalia, & quædam difficilis sunt iudicij.

Ex lumborum recursione oculi peruersio mala. 35

Fieri non potest, ut aliud quippiam intelligatur, quàm lumborum dolores ad superiorem transire sedem: principiumque neruorum affici possibile est, cuius symptoma est oculorum peruersio. Nam, quæ à cerebro neruorum propaginē assumunt partes, non affecta, quopiam tali, spinali medulla, suas affectiones demonstrant. Hic sermo his similis est, quæ in præsagijs ita dicta sunt: Qui cum febre circa lumbos & infernas sedes fiunt dolores, si septum transuersum, relictis infernis sedibus, attigerint, letales admodum existunt. F

Dolor pectoris firmatus cum torpore, malus: superfebrientes hi, si acute ardent, moriuntur. 36

Miscuit rursus dictione in hac duarum affectionum symptomata. Dolor etenim pectori firmatus ut ægre auferatur, thoracis indicat phlegmonem: torpor uero, cerebri humiditatē uel frigus, uel utrunque. Quòd in talibus sermonibus omnibus meminisse te oportet coniunctionis disiunctiue significātis, cuiuis patere potest. Non est tamen necesse ita affectos, si caustici acute fiant, mori: si utique nomē καυστικοὶ idem, quod uelut καυσώδεις id est ardentes, significat. Quidam uero torporem, mouendi difficultatem corporis intellexerunt. Nempe quod sæpius dixi in obscuris & luce carentibus dictionibus, cuipiam, ut lubet, intelligere conceditur.

Nigra reuomentes, cibos fastidientes, deliros, in pube parum dolentes, quibus oculus ferox claususque, purgare non oportet, perniciosum enim. G 37

Quòd hi omnes perniciose habeant, ut in calce dictionis retulit, ueritati est consentaneum, sicuti & quòd eis medicamentum dare, quod est, purgare, dici sæpius est demonstratum. Hic autem sermo illi dissimilis non est: Corde uulneratis promittenda curatio non est: morientur enim. Siue igitur singula ea, quæ in dictione continentur, seorsum quis intelligat, prauæ affectionis signa ea sunt: siue multa quoque simul, æque perniciosa fuerint. Quod ergo primo dictum est, reuomere nigra, inter perniciosissima censetur signa, etiam si absque alijs solum fuerit. Deinde scriptum est cibum fastidientes, quod est cibos auersantes: quod quāquam minus, quàm illud, malum existat, uerūtamen & ipsum malum. Pari modo deliri, hoc est desipientes, & delirantes. Verum oratio hæc, parum in pube dolentes, neque clara existit: neque, qui librum exposuerunt, idem censuerunt. Quidam enim utrāque seorsum explicantes, nomine, pubis, pubertatis ætatem intellexerunt: parum uero dolentes, unum & ipsum ex symptomatis, quorum catalogum fecerunt: alij autem in pube parum dolentes, de parte dictum esse aiunt, in qua uesica suam posituram habet. Vult siquidem partem eam grauiter esse affectam ostendere, sed eos desipere, quòd ægri exiguam habeant a principio ipso sensionem. Deinceps autem duo alia scripsit symptomata, quæ manifeste phreniticа ostendunt, ferocem oculum, & clausum. Duo siquidem sunt hæc, quanquam de parte una dicantur. Potest siquidem alterum ipsorum per se solum constare, ut oculus ferox quidem interdum existit, non tamen clausus: interdum uero clausus quidem, non tamen & ferox. Claudi siquidem oculorum palpebras contingit uel propter conuulsiuam claudentium oculos musculorum tensionem: uel propter aperientium imbecillitatem. Qui igitur ita affectos purgare ingreditur, is indoctus est, & artis medicinalis plane inscius. Neque sane, qui non purgare consulit, sapiens est: nec uero, quòd hi perniciose habeant, nosse magnum quippiam existit. Nullam itaque artificiosam speculationem, quæ libro digna sit, nos docet dictio: quomodo nos uniuersaliter docuit in aphorismis una, in qua inquit. In acutis morbis raro, & in principijs medicamentis purgantibus uti: atque alia, in qua dicitur: In acutis purgare, si turgeant, eodem die. Hæc siquidem Medico insigni digna sunt, ut in horum explicatione demonstrauimus: quæ uero nunc dicuntur, super uacua. Nullus etenim ita affectos purgare ingreditur, ut dictio ostendit, cum hoc, quòd procedente morbo fieri hæc commonstret, & non circa principia: quando in acutis solum purgandi est occasio. H

A.l.1.f.2.d.1. c.4.p.54.A.

Neque intumescentes, uertiginosos que, neque in errando deficientes, neque cibos auersantes, neque decolores. 38

Ac si libri scriptor perspicuum quippiam promere sit ueritus, ita tum propria, tum perspicua ubiq; nomina

16 A nomina pertranſiens,alijs uti ſtudio ſibi habet.Nempe,ſi per orationem hanc, in errando deficientes,
hos ſignificare uoluerit,qui,quanquam quiete leuiterque moueantur,tamen forti animi deliquio cor-
ripiantur,is per nomina,quæ nunc dico,clare explicare poterat. Præter hæc quoque ſatius erat ita uni-
uerſum,quod Medicis omnibus eſt confeſſum,& non minime idiotis notum dixiſſe,Imbecillas haben
tes uires purgandos non eſſe.Nempe ex eo,quòd intumeſcant,ſintque uertiginoſi,quod eſt,in motio-
nibus obtenebrari, purgatione indigere uidebuntur,qui per præſentem ſignificantur dictionem: ex eo
uero,ꝙ uires collapſæ ſint,uacuationem non ferent.

39 *Neque in febre comatoſos,inclinatoſque: perniciofe etenim habent.*

Inclinatos,in hac dictione rurſus propter obſcuritatem dicere maluit: quoniam clare dicere po-
tuiſſet, exolutos. Subiacent etenim hi uniuerſali ſermoni omnibus plane cognito. Quis enim non
nouit, aut quis non dixit exolutos purgandos non eſſe? Superuacue igitur eſt adiectum uerbum
κωματώδεις.i.comatoſos,bifariam ſcripta prima ſyllaba & per κ & ω,& per κ & ο & υ. Cum enim in con-
feſſo ſit nullum exolutorum eſſe purgandum, licebit nobis hinc unumquemque affectum aſſignando,
mille particulares ſermones conficere.

40 B *Cordis dolor cum hypochondrio contento,dolorq; capitis, malignum,& ſuſpirioſum quippiam. An repente hi morian-
tur? ut in Dyſode,cui & urinæ fermentatæ erant uiolente & faciei rubor.*

Quòd quærat,an,ſicut uidit hæc in Dyſode accidere,ita de ipſis uniuerſaliter pronunciare conue-
niat necne,clare oſtendit.De talibus autem antea dixi,cum oſtenderem,quæ in uno affectu fiunt ſym-
ptomata,commode continuo inter ſe ordine doceri:quæ uero in diuerſis,non recte copulari, cum nul
la,quæ artificioſa ſit doctrina,ex eorum miſcella fieri ſoleat.In ægris itaque utiliſſimum eſt omnia con
templari,nihilque prætermittere: quod utrunque fecit Hippo.tum in præſagijs,tum in aphoriſmis præ
notiones per uniuerſalia efficiens:in epidemijs uero,quæ ægris contigerunt,omnia ſcribens. Docen-
tur quoque & in ijs ipſis libris quædam citra ægrotantium mentionem uniuerſalia.In hoc uero prædi-
ctionum libro ſæpius confuſa eſt doctrina,his omnibus, quæ in ægris uidentur,unam incongeriem re-
ductis,quanquã in diuerſi generis affectibus fiant:quomodo & nunc in Dyſode inquiẽs, cordis.i. oris
uentris dolor cum hypochondrio contento,& capitis dolor,adiecit,& ſuſpirioſum : deinde poſt hæc
in dictionis calce,& urinæ fermentatæ erant uiolentæ. Nam & ſermoni adiectum, ut hic inueſtige-
mus,an fermentatas uehementer urinas factas dicat uiolente pro uehementer accipiendo: an cũ ad-
uerbio uiolente ſubintelligere oporteat excretæ oſtendente auctore urinas tum ægre,tum cum uiolen
C tia excerni. Quin etiam in oratione dictum eſt,fermentatæ,quod neque in præſagijs dictum eſt,neque
in libris epidemiorum.Præterea,iam cum omnia percurrerimus,nihil amplius nobis accedit:ſed, quia
explicate inſtituimus,de fermentatis quoque dicamus. Cum igitur in terram acetum acre effuſum fue
rit,protinus intumeſcens,ſurſum quaſdam terræ partes ſimul tollit: fitque compoſitum quoddam ex
terreſtri ſubſtantia,& aceti humiditate,& ex facto uaporoſo ſpiritu.Simile rei huic contingit ,cũ atra
bilis in terram effuſa fuerit,nempe & in utroque ſpirituoſa quædam motio euidenter fieri uidetur , ei
ſimilis,quæ in feruente multo apparet. Simile quoque & in panibus quotidie fieri uidetur, cum remi
ſta aquæ tritici farina miſto illis & fermento,mediocriter macerari permiſerint,fermentatio fieri uide
tur,fuſa ſimul & intumeſcente,quæ fermentatur,ſubſtantia. Quapropter & urinæ,quæ fermentantur,
ut prorſus craſſitiem notabilem habeant, oportet: deinde & in ea leuem quandam efferueſcentiam,
quodque pars ſpirituoſa motionem nacta, tumorem habeat maiorem,quàm, cum excerneretur, ha-
bebat. Quòd autem urinæ eiuſmodi fiant perturbatis agitatiſque crudis humoribus, in commentarijs
de iudicationibus didicimus. Præterea ante dictus æger, forſan non multo poſt repente defunctus,
quæſtionem ſcriptori mouit,An omnes ita affectos repente morituros dicere oporteat necne. Con-
ſtat uero,& quonam pacto nos reſpondere oporteat ita interrogantibus,ut pronunciauit ſcriptor,An
D hi repente moriantur?reſpondebimus enim uериſimile eſſe hominem repente ſtrangulari. Nẽpe id ex
aſthmate ſignificatur.Sed,quænam fuerit affectio,in qua efficitur hoc ſymptoma,eſt diuinandum,ꝙ ni
hil fuerit locutus auctor.Nẽpe & ob flatus,pituitæq; multæ ex capite in pulmonis brõchia per aſperã
arteriam delapſum,atque ex pleuritide in ea tranſlata,& pure multo propter affectionem aliã mediũ.
inſtrumentorũ duorũ occupante locum,aſthmatica acuta oritur ſpirandi difficultas, crebreſcente ad-
modum reſpiratione,& ualde ſeſe dilatante thorace.Cum igitur fuerit talis difficultatis ſpirandi ſpe-
cies,rubens iure optimo reddetur facies.Si uero & capitis dolor ſimul fuerit,nil miri , ſi ualde rubens
fuerit,Oẽs ſiquidem in morbis eiuſmodi capitis dolores cum caliditate multa fieri conſueuerunt.

41 *Ceruicis dolor malus quidem in febre omni,ſed peſſimus,quibus inſania ſperatur.*

Particulare & hoc quoque,tanquam uniuerſale,ſcripſit. Nam,ſi dolor uel propter adfectum cere-
brum,uel ſpinalem medullam,uel ipſas cerebri membranas oriatur,malum eſt ſignum:ſi uero affectis
quæ extrinſecus uertebram circũiacent,partibus enaſcatur,malum non eſt. In quibus autem inſaniæ
ſpes eſt,quænam affectio deterior eſſe poteſt,quàm ea,quæ cum inſania exiſtit?

42 *Febres cum comate,labore,lucis turbulentia,uigilijs,& ſudoribus,maligna.*

Ex ſupra dictis manifeſta ſunt,quæ hic dicuntur. Nempe catalogum malorum ſymptomatum effi-
ciunt,nullamque,ut ſimul fiant,habent neceſſitatem.

Ex dorso frequentes horrores celeriter in aliam transeuntes conditionem, implacidique, urinæ interceptionem cum dolore indicant. E 43

Præfinita in uerbo, implacidi, priore dictionis parte, secundam efficere licet, urinæ interceptionem cum dolore indicant, quasi ita dixerit: Ex dorso frequentes horrores celeriter in aliam transeuntes cõditionem, implacidi sunt atque adhuc urinæ interceptionem, id est retentionem cum dolore indicant. Sed melius est, quòd urinarum retentio ex dictis omnibus significetur, protulisse. Cõstat siquidem uidisse ægrum quendam affecto in lumbis dorso, uel his, quæ circa ipsos sunt, membranis, uel utroque: deinde affectus participatione urinarum interceptionem cum dolore habuisse. Nempe, q, qui celeriter transmutantur horrores implacidi, ex dictarum partium phlegmone fiant, uerisimile est.

Qui cum fastidio & sine uomitu exacerbantur, male habent. 44

Debuit auctor adiecisse, an nausearent, necne: quidam enim nauseant, & non uomunt: alij ciborũ, ueluti ex repletione, fastidio correpti nunquam nauseauerunt: quos per præsentem dictionem significare mihi uidetur. Bifariam enim fastidiosi, fiunt, uno modo, cum uirtus a corpore grauatur, nullamque figuram facile sustinet: altero modo, cum os uentris a prauis mordetur humoribus. Priores perniciose afficiuntur: nauseabundi sunt posteriores. F

Refrigeratio cum duritie signum perniciosum. 45

Duobus modis corpora indurantur, interdum quidem cum in imo tota uehementer refrigerantur, interdum uero cum ualenter exiccantur. Refrigeratio autem, si ita uiolenta fuerit, ut tota omnino refrigerentur corpora, indurescantque, extinctionis signum existit: si uero & siccitatem acceperint, nomine utroque signum bonum non est. Quòd si in solis accessionibus id fiat, moderatius indicat malum: si diutius permaneat, maius: si uero perpetuo, in foribus mors est.

Si ex uentre tenuia non sentienti ægro exierint, si apud se sit, malum, ut hepatico. 46

Bene fecit auctor, cum adiecit, ut hepatico. Nempe & nos tenuia excrementa morsu carentia hepaticis nonnullis fieri narrauimus: quanquam talia excrementa, magna ex parte mordeant. Videtur igitur in his uel non generari biliosos humores ob caliditatis hepatis imbecillitatem, uel non defluere ad intestina. Si uero proprie orationem, non sentienti ægro, intellexerimus, dixerimusque nunc ab auctore factum esse sermonem de his, quæ inuoluntarie excernuntur, & non de morsu carentibus, absurdum quippiam continget. Nempe, cum duobus modis inuolũtarie excernat æger, aut q mens ægrotet, aut quòd partes, per quas excretio fit, minime sentiant: q mens quidem non ægrotet, explicuit, inquiens & apud se fuerit, hoc est, intellexerit, & sana mente sit: reliquum uero non uerisimile existimandum. Frustra quidem in sermone dixerit de excrementis, tenuia, cum partes insensibiles nihil, quod per ipsas transeat, sentiant: nullumque aliud in dictione scriptum sit symptoma, quod neruorum affectum indicare possit. Nempe hæc oratio, ut hepatico, alijs quidem tenuibus excrementis iuncta esse potest, per sympathiam uero neruorum inferre noxam non potest, quòd solum tum cerebro, tum spinali medullæ neruorum propagines condolere uideantur. Neque enim condolentiam huiusmodi hepar sequi uidimus: neque id natura commonstrat uisceris, quod minimis neruis participat. G

Si uomitus exigui biliosique fuerint, malum: tum aliàs, tum si ægri super uigilauerint: narisque in his stillans, malo est. 47

Excerni pauca in ægris unum quoddam ex signis est, quæ ex toto prauitatem habent, siue sanguis per nares excernatur, siue deorsum per uentrem, siue per uomitus tale quippiam, quod superfluum sit, excernatur. Idem & in sudoribus est, & his, quæ per uterum excernuntur. Nihil etenim eorum, quæ decretoria existunt, exigue secerni conuenit. Sed, quæ ita uacuantur, omnia duorum alterum subeũt. Nam uel, quòd non queant tolerari ob copiam, ab affectis effunduntur partibus: uel imbecillitatem ostendunt naturæ, quæ proponit quidem superflua excernere, sed nequit. Hoc igitur uniuersali intellecto particularia inuenire oportet: idque est, quod nunc de biliosis pronunciatur: cui adiecta est ex signis proprijs uigilia, quæ biliosos consequitur humores, & non pituitosos. Nempe propensiones in somnum in talibus fiunt, & non uigiliæ. Cum igitur pituitosi exiguum uomatur, longiusque & tardius solito dormire uideantur, ex somniferis morbis quempiam expecta, seruans in memoria aphorismum illum: Somnus & uigilia, utraque, si modum excedant, malum. H »

Si mulieri a partu alba cum febre retineantur, surditasque fiat, atque lateris acutus dolor, perniciose uehementer insaniunt. 48

Quod item nunc dicitur, ueluti & quod antea est dictum, atque alia multa, quæ in hoc libro scripta sunt, uniuersalibus subiecta sunt theorematis. Non enim in albis solum, si eorum, quæ a partu euacuantur, retentio fiat, praua est tum causa tum nota, uerum quoque in biliosis, & sanguine ipso. Nempe λοχία purgatio est, atque etiam ex nominis ratione purgatio uitiosorum, quæ gestationis uteri tempore in uenis aceruata sunt: absumpto quidem in fœtus alimentum utili, qui in ipsis erat, sanguine: sed permanente uitiosiore, qui singulis mensibus antea per uterum excernebatur. Cum igitur is uacuatus nõ fuerit

Auic. l. 1. f. 1. d. 3. c. 1. p. 18. E.

A fuerit a mulieris puerperio, aut uterum ipsum in phlegmonem agit magnam, aut ad superiorem aliquã sedem uectus, parti excipienti proprium affectum periculumque infert: ad quam autem peruenerit, mox apparentia symptomata indicabunt, quomodo & nunc tum thorax, tum caput, uitiosum sanguinem ab utero sursum latum exceperunt.

49 *In ardentibus febribus cum aliquantula perfrictione, deiectionibusque aquosæ bilis, multis oculorũ peruersio, signum malum tum alias, tum si catochi fiant.*

Rursus hoc in loco malorum tum signorum tum symptomatum catalogum fecit: quorum singula seorsum, & per se ab Hippocrate praua esse didicimus, in morbis quidem febrem, ardentem, in deiectionibus uero aquosæ bilis excrementa. Signorum autem malorum, quæ oculis obuenire solent, unum existit & peruersio. De catoche id est detentione occupationeque quid dicere attinet? Si igitur signorum prauorum nomina omnia recensere uoluit, longe plura prætermisit, quàm recensuit: Si uero tanquam congeriem unam, non sunt generis eiusdem, quæ dicta sunt. Nam febris ardens cum refrigeratione, grauissimum est symptoma. Quæ uero deijciuntur, & plane omnia, quæ in oculis contingunt, diuersi hæc sunt generis. Catoche uero generis alterius symptomatum existit. Palpebrarũ B peruersiones rursum alterius sunt differentiæ.

50 *Subitaneis apoplexijs si febris soluta & diutina superuenerit, perniciosum: ut Numenij filio.*

Declarauit qnidem & hic sese ex ægro uno ad uniuersalem peruenire enunciationem, unaq; ex consuetis quippiam circa dictionem facit. Nam ἐπιπυρεξάσαντι λελυμένως id est solute superfebrienti dixit, a proprijs nominibus discedere constituens: ut curiosarum expositionum materiam sophistæ haberẽt: ut, uerbi gratia, sunt in hoc loco, qui aduerbium λελυμένως pro μετρίως, id est mediocriter in apoplecticis intelligunt: alij transferunt in proprie dictas paraplegias, in quibus ad partium aliquarum immobilitatem sensusque priuationem decumbit morbus. Nempe & has apoplexias dixisse uolunt per abusum. Præterea, cum hæ bifariam fiant, ut Erasistratus in commentarijs de resolutione ait, (nam hæ dearticulationes contrahunt contenduntque: aliæ uero exoluunt laxantque) speciem paraplegiæ in neruosorum corporum exolutione & relaxatione consistentem ab eo nunc dici aiunt. Sed in talibus omnibus neruosi generis affectibus, cum ob pituitosos & frigidos fiant humores, ut sunt tum apoplexiæ tum paraplegiæ, febris calida superueniens non modico adest iuuamento. Quæ igitur in aphorismis dicta sunt, hic nos docet: Febrem scilicet a conuulsione fieri melius, quàm a febre conuulsionẽ. C Item: Si ebrius quisquam repente obmutuerit, conuulsus moritur, nisi febris prehenderit, uel, ubi in horam, qua crapulæ soluuntur, uenerit, loquatur. Accidit itaque, ut dictio ostendit, Numenij filio, ꝙ oborta apoplexia, non acuta & calida, sed debilis & diuturna subsecuta febris nihil profuerit.

51 *Et lumborum dolore ad os uentriculi recursiones febriles cum horrore, aquosa tenuia & multa reuomentes, mente aberrantes, uoce priuatæ, nigra uomentes moriuntur.*

Congesta sunt & hoc loco praua & multa symptomata, atque unà inepte pronunciata. Nam recursiones dixit, & uomentes, & mente aberrantes, ubi ægros & uomentes & mente aberrantes dicere debuisset. Tu uero, qui symptomatum singulorum uires nouisti, non magno negocio inuenies, adquantum periculum æger ueniat. Hoc uero in calce præsagiorum sufficienter admonuit Hippocrates.

52 *Oculi clausio in acutis, mala.*

Iam supra inter plurium signorum aceruationes, quas syndromas empirici uocant, oculi clausionẽ scripsit. Sunt, qui κατάκλασιν per α, & non κατάκλεισιν per ει scribunt, non magno sane circa amborum significata existente discrimine. Vult enim ostendere palpebram uel contractam, uel clausam. In quo D duorum alterum: nam uel robur contentionemque claudentium ipsam partium, uel imbecillitatem aperientium sequitur affectio.

53 *An in fastidiosis, non uomentibus, & lumbos dolentibus, si ferociter delirauerint, ut nigra exeant, spes sit.*

Ad hoc quoque prompte tibi respondemus, quòd non omnibus, sed quibusdam id erit, ut supra est demonstratum.

54 *Fauces dolentes absque tumore cum implaciditate, strangulantesque acute, perniciosæ.*

Memineris uelim eius orationis, quæ in prognostico est, hoc principio: Anginæ grauissimæ sunt, & celerrime enecant, quæ neque in faucibus, neque in ceruice conspicuum quippiam habent, plurimum uero doloris inferunt, ac spirandi, quæ non nisi recta ceruice fit, difficultatem. Nempe hinc uiri docti interpretationem rerum earum, quas promit, comparare poteris cum interpretatione errantis in concursionibus, propterea quòd eas ad uniuersale reducere nequeat. Nam Hippocrates & nomen affectionis prædixit, & differentias omnes continuata serie recensuit, a grauissima earum exorsus, cuius nunc dictionem adnotaui. Qui uero librum hunc scripsit, primum quidem peccauit, fauces strangulantes inquiens, cum angina strangulans dicere debuisset: neque enim est dicendum, ꝙ parte affecta pro affectu sit abusus. Primo neque ita affectis affectæ quippiã sunt fauces, ut Hippocrates ostendit, grauissimas inquiens esse anginas, quæ neq; in faucibus, neque in col-

lo conspicuum quippiam efficiunt. Qui autem prædictiones has scripsit, ait, Fauces dolentes absque tumore. Nempe uox sine tumore, idem potest, quod nihil conspicuum habere. Adiecit hoc modo frustra, cum implaciditate, quod alterius symptomatum generis existit: deinde & uerbum strangulantes. Qui quidem librum hunc scripsit, indistincte & communiter est locutus: Hippocrates uero proprio differentiæ nomine appellauit, inquiens orthopnœam id est rectam spirādi difficultatem inferre ipsas. Vocant autem cum ipse, tum ceteri omnes orthopnœam, illam difficultatis spirandi speciem, in qua iacentes suffocantur, & uix recto thorace sufficiunt nihil dilatato dorso. Nam, cum aspera arteria principium a gutture habens in pulmonem diuidatur, quoties quidem thoracem cum collo recte extendimus, arteriam ipsam dilatari contingit, atque etiā, quæ ex ea in pulmones distribuuntur, propagines omnes: atque interim regionem augeri eis internam. Ob id sane & in peripneumonijs orthopnoea fit & in appellatis asthmaticis affectibus: Ob id ipsum & in grauissima angina, in qua phlegmone obsessi gutturis interni musculi uiam respirationis intercludunt. Intenditur autem & huiusmodi affectio cubantibus, suscipiente augmentum angustia. Præterea & anginarum differentias alias in præsagijs scripsit Hippocrates tum euidentissime, tum accuratissime in ea libri parte, in qua dicta a me nunc recensetur dictio. In hoc autem prædictionum libro & si faucium sæpius meminit libri auctor, nihil tamen nos, quod manifestum articulatumque sit, de his, qui inibi sunt, morbis docuit. E F

Quibus spiritus retrahitur, uoxque strangulabunda est, & uertebra intro fugit, his in fine uelut contrahentis cuiuspiam spiritus redditur. 55

De spirandi difficultate commentarios scripsi, quot in singulis ipsarum differentiæ omnes sint demonstrans: quænam item causæ cuiusque effectrices, & quid significare natæ sint. Demonstraui quoq; & in eisdem commentarijs eas, quæ ab Hippoc. in legitimis ipsius libris dictæ sunt, spirandi difficultates: neque sane differentiam ullam reperi, qua spiritus retrahitur, neque ab Hippoc. didici: atque ob eam causam, quodnam tale difficilis respirationis genus dicat libri auctor, peruestigaui. Sunt sane & aliæ duæ orationis huius scripturæ, quarum hæc quidem significat, ab altera parum quidē uoce euarians, sed intellectu eodem. Nempe in ea, uocē ἀνέλκεται, id est retrahitur, litera θ, interiacet post duas primas literas α & ν, ut dictio talis sit, quibus spiritus ἀνθέλκεται, id est sursum trahitur. Recentiores autem quidam ualde discedentes ἀνέρχεται scribunt, nullo ex antiquioribus agnoscente scripturam de qua quidem circa finem agemus: de prioribus uero, quæ tum certorum, tum confessorum sunt, considerabimus: de quibus qui, quod probabile esset, diceret, ne unum quidem reperi: alios uero palā conuitiantes: quemadmodum eos, qui in uocem ἀνέρχεται transcripserunt: siquidem quasi priores scripturæ sine præsidio essent, ad transcribendas eas accesserunt. Videtur autem mihi auctor, spiritum retrahi, uel G sursum trahi dicere, quem superius tum promptum tum sublimem dici asserui: cum uidelicet thorax inter inspirandum partibus superioribus magnam efficit respirationem, ita ut scapulæ moueri uideantur: & quam ob causam, qui suffocantur, omnes hoc respirent pacto, demonstraui. De his item, qui strangulatione afficiuntur non propter pulmonis angustiam, neq; propter musculorum gutturis inflammationem,† sed propter eorum, qui tum gutturi tum stomacho incumbunt, dixi. De musculis autem spinalibus, qui partibus anterioribus adiecti sunt, tum alibi tum in hoc prorrhetico libro recensui: atq; in his, quibus secundum epidemiorum librum exposui, ubi inquit, Erant autem angina laborantium affectiones eiusmodi: Ceruicis uertebræ ad interna uertebantur, alijs quidem magis, alijs uero minus: Exteriusq; ceruix euidentem ostendebat cauitatem: doloremq;, qui hac parte tangebatur, sentiebat. Erat ēt cuidam sub ea uertebra, quam dentem nominant, sed non adeo est acuta. Quòd autē uertebram secundam a parte totā dentem appellauit, uel solam ipsius propaginem illam, quam non nulli dentiformem alij plane dentem, φ canino denti appellato similis quodammodo uideatur, constat omnibus. Quia aūt ubi dixerat, Erat autem cuidam sub ea uertebra, quam dentem nominant, adiecit, φ non similiter acuta est, ostendit, qui hæc scripsit, uertebram hanc periculum non similiter inferre acutum: ueluti & cum in aphorismis puerorū affectiones recensens dixit, Vertebræ, quę in occipitio, ad interna luxationes, non H aliam intelligere oportet uertebram, quàm eam, quæ dicta est. Cum enim adiacentes partibus anterioribus musculi uel inflammati, uel quouis modo intēli uertebram totam ad se traxerint, posterior sedes cauatior uidetur, in angustum guttur redigitur, & ob id strangulantur ægri. Talis autem angina rarissime cernitur. Nunc igitur uertebra ipsa intro fugere dicta est. Periculum autem affectus per propositā dictionem est demonstratum, cum inquit, His in fine uelut contrahentis cuiuspiam spiritus efficitur. In fine autem, cum moriuntur, significat: uelut uero contrahentis, quòd morientibus his cōuulsiua efficiatur respiratio, uehementer quidem trahente thorace, spiritu uero uiam sufficientem non habente, sed per angustum foramen uiolenter inspirato. Id igitur & ex uoce ἀνέχεται quidam significari putantes scripserunt: Quibus spiritus ἀνέχεται id est cohibetur.

† Forte. sed propter insimationem eorum musculorum, qui gutturi quidē & stō subiacent, anterioribus autem partib' spinalium musculorum superiacent: tū supra in hoc ipso prorrhetico libro recensui, tum in ijs, quibus secundum epidemiorū &c.

Capite dolentes, cum catoche delirantes, intercepta aluo, oculoque feroci, & florescentes, in scapulas rigent. 56

Supra demonstrauimus uirum hunc signorum diuersi generis concursiones, quas in ægro uno, uel duobus conspexerit, scribere: atque ob eam rem sæpenumero coniunctiouem an, adijcit: quam si & in hac dictione adiecisset, satius fecisset dicendo, an in scapulas rigent? Nempe capitis dolor caput ipsum affectum ostendit: quod uero ait, cum catoche, cerebrum ipsum: quomodo & uerbum, delirantes: demonstratū est quoq; antea symptomata huiusmodi nequaquā cōtrouersa esse, quo pacto existimant

A existimant quidam, fieri non posse asserentes, ut æger catocho laboret simul, & mente uacillet. Sed dē
his antea egi, cum primam omnium enarraui dictionem, atque eam, ubi dicitur, Tremulæ, obscuræ, blā
dæque & contrectabiles desipientiæ, ualde phreniticæ. Quocirca nihil amplius de his dicendum ui-
detur, satiusque est exponere reliqua duo hæc, quæ præsenti in dictione sunt adscripta: unum quidē,
quo ait, intercepta aluo: alterum uero, quo dicitur, oculo feroci. Nempe intercepta aluus id est re
tenta, affectionis cerebri signum proprium non est: auget tamen, & deteriorem ipsam reddit. Oratio
uero, oculo feroci, de necessitate concursioni adiecta est. Nam quòd κάτοχοι proprie appellati tensos
apertosque habeant oculos, norunt tum Archigenes, tum Philippus: non, ut comatosi & cataphoricis
clausos. In his siquidem humiditas affectionis causa est, neruorum dissoluens firmitatem, roburq;:
in illis uero propter siccitatem tensio oritur. Quidam etiam ex nostris condiscipulis, cum assiduo di-
sciplinarum studio se fatigaret, malo hoc correptus est. Iacebat enim ueluti lignum prorsus inflexus,
atque extensus, uidebaturque oculis apertis nos ita intueri, ut ne conniueret quidem: nihil tamen
loquebatur. Is quoque tempore eodem, quæ loqueremur, audire se dixit, quanquam non euidenter
clareque: non nulla item & memoria tenens referebat, præsentesque omnes sese conspicere dixit, ita
ut quorundam actiones recordatus exponeret: sed neque loqui posse, neque membrum, ullum moue
B re. Quare & in dicta concursione exoritur ambiguitas, quonam modo adiectum sit, delirantes. Nam
in ea dictione, ubi dicitur, Tremulæ, obscuræ, blandæque & contrectabiles desipientiæ, nō prorsus im-
motos esse ita affectos ostendit. Quo igitur modo neque in comate desipientes, neque in catochis
prorsus immotis dementiam cognoscere ualemus: sic forsan uidit catochi speciem, ut immotum qui
dem & concretum corpus totum esset, exiguum tamen homo quippiam loqueretur, unde dignosci
poterat desipientia: uel desipientiam, ueluti ducem, subsecuta est catoche, scribendumque secundū
eam expositionem, Capite dolentes, cum catoche delirantes. Fieri autem potest, ut secundum primā
ipsius constitutionem declaretur loquentibus ipsis desipientia: completa uero catoche, non amplius
loquantur ægri florescentes uocauit eos, ut par est; sicut paulo ante impense rubētes nominauit: quod
copiæ in capite unà cum caliditate collectæ signum fuerit: huic & antecedens capitis dolor, atque ab
hoc sequens in scapulas rigor: sed & hæc quidem in ipsorum generationem quispiam prius signum ac
ceperit, posterius uero interceptam aluum semper capitis symptomata exacerbantem.

57 *In oculorum peruersione cum febre & lassitudine rigor pernitiosus: comatosiq; in his male habent.*

Demonstrauimus etiam supra libri huius auctorem permiscere inuicem implicareque grauia & dif
C ficilia symptomata: de quorum singulis, per se dicendum simul erat: cum, quoties plura inter se permi
sceantur, grauius ægris quidem ex ipsis periculum reddi, nobis uero certiorem effici præsensionem
intelligere ualeamus. Nihil igitur noui dictum est. Nempe, quonam in affectu peruersio oculo-
rum fiat, quænam item lassitudinum differentiæ, & quando rigorem commode apparere oporteat, pręterea qualenam coma sit, & quænam cerebri affectio ipsum pariat, didicimus.

58 *In febribus ad hypochondrium dolores sine uoce, sudore si soluuntur, maligni: his ad coxas dolores, cum ardente febre, & si aluus profluxerit, perniciosum.*

Dubitationem legentibus pariunt non obscuræ dictiones modo, uerum quoque & ex perspicuis
quæ contra euidenter apparentia pronunciantur. Quædam modo utroque ambiguitatem inferunt,
in quo genere præsens dictio collocatur. Exuperat tamen in ea, quòd, quæ in ipsa dicta sint, mini-
me his consentiant, quæ in ægris cernuntur. Prompte igitur talem quendam sermonem ostendere
præsens dictio uidetur: In febribus ad hypochondria dolores cum uocis priuatione, sudore si soluun
tur, maligni. At, cum falsum esse uideatur, ut solutiones cum sudore malignæ dicantur, in hoc
ipso primum ambiguitas quædam nos occupat. Nam quæ absque ullo auxilio uel artis, uel naturæ
D cessauerunt affectiones, quòd infidam habeant solutionem, in confesso est: Quæ uero cum tali quo-
dam, qualis nunc sudor dictus est, non firmiter solutæ esse uidentur. Contrario siquidem prorsus
modo, quoties sudore, uel aliquo alio naturæ auxilio non soluantur, morbus malignus existima-
tur. Atque ob eam rem probabiliter quis deficere in ea dictione negationem, non, aiebat, atque
ab eo, qui primus librum transcripserat, prætermissam: quomodo & alia multa sæpius in libris multis,
nemo negat alia quidem prætermissa, alia uero permutata esse, nullo postea delictum emendare au-
so. Verus siquidem erit sermo, si ita scripserimus: In febribus ad hypochondria dolores sine uoce, sudo
re si non soluuntur, maligni. Sed pleriq; hominum relictis tum claris tum notis, ænigmatice dictis pro-
nunciatisq; oblectantur. Sunt etiam, qui patrocinari manifestis erratis documentum sapientię arbitrē-
tur, eorum instar, qui apud tribunalia oratoris obeūtes munus, manifeste uel cædis uel talis cuiuspiam
flagitij conuictos a iusta liberant pœna, iudices ipsos, cum sermonum rudes fuerint, & subdolas eorum
uafricias ignorauerint, decipientes: sic sane non nulli in præsenti oratione sine uoce, pro sine sermone
dici putauerunt: quia sermo, in uocis genere sit. Dicitur autem apud ueteres φωνή, non ita solum
uerum quoque αὐδή: atque hoc translatu ἄλογον ex ἀναύδου significari *dicimus. Quæ autem abs- * Al. dicunt.
que ratione desierunt, infida omnia existunt. At, cum sermoni huic aduersentur, & quòd tales
excretiones malignæ dicantur, non suspectæ, & quòd non absque ratione cum sudoribus soluan-

tur, ut ipse dixit: quidam alij sapientia præstantiores sine ratione solui dicunt, non solum quæ E nullo auxilio uel artis uel naturæ leuata sunt, uerum quoque & hæc facta quidem, sed non pro magnitudine morbi: tanquam scriptor exiguum factum sudorem dixerit, etsi absque ulla adiectione scripserit, sudore si soluuntur: subintelligendum autem, modico, aiunt. Forsitan uero & alius quispiam audacius ceteris pronuncians, multo & immoderato subintelligendum uolet. Deinde pueris tum rudibus indoctisque, tum disciplinæ omnis inexercitatis, de symmetria, multa nugatus, aliquis sapiens uidebitur. Quòd si prorsus, ut licet, orationi, sudore si soluũtur, uerbum, multo, adiectum fuerit, melius erat adiecta syllaba, non, & scripta oratione, si non soluuntur, a negocijs nos extricare. Nam hypochondriorum cum febre dolores, quos sudor non soluit, maligni existunt. Re ipsa igitur ostendi & nũc, quo iam sæpius in obscuris multis dictionibus nihil quidem eorum, quæ non nouimus, ab ipsis doceri, sed infimi tempus ueluti in ænigmatis, si, quæ nouimus, dictioni accommodauerimus. Itaque, & quod in fine dictionis recenset, nõ paruã habuit quæstionẽ: quare, si uenter profluxerit. i. confertim multa excreuerit, letalem morbum indicabit? Nam, ut inquit Hippocrates, Deiectiones multitudine æstimandæ non sunt, sed si talia deijciantur, qualia conueniunt, & æger facile tolerat. Hic quidem sermo, quòd & manifestus sit, & uniuersaliter quippiam doceat, contemnitur: quæ uero ænigmatice dicuntur, sophistis quidem iure affectantur, ut discipulos mirum quippiam docere uideantur: discipulis uero, propter F primarum disciplinarum, in quibus antiqui pueros alebant, inscitiam. Inexercitata autem horum cogitatio neque, quæ dicuntur, assequitur, neque ueritatem in ipsis discernere potest. Nam quis sine limitatione profluentis alui pronunciationem aliquam audiens, non continuo sermonem incusat, tanquã nihil docentem? Nempe aluus in quouis morbo profluens sine coctionis signis, quæ sæpius audiuisti, nihil iuuat: si uero implacidius operata fuerit, præter id, q nihil iuuat, noxam etiam attulit: cum his uero iuuat, magisque si contristans humor uacuetur: atque adhuc magis, si æger post uacuationem placidior fit: certiusque, cum in die iudicatorio apparuerit quippiam, quod per indicem significatum fuerit. Qui ergo hæc nouit, dictam dictionem neglectui habet, atque alias omnes, quæ particularium symptomatum, uel morborum mentionem faciunt. Nempe, in quibus aluus confertim fluit uel morbis, uel symptomatis, si cum ea, quam nuper dixi, fiat limitatione, securam efficit cognitionem. Absque ea autem limitatione nunquam uerus erit sermo, qui profluentem aluum uel iuuare uel nocere asseris, In omnibus siquidem utrunque fit. At in definitis limitationibus nihil est dicere, in hepatis quidẽ inflammatione uitiosum esse symptoma profluentem aluum, in alio uero quodam bonum. Verum in omnibus, ut dictum est, & bonum & malum fit cum proprijs limitationibus.

Quibus uoces cum febre deficiunt post iudicationem, hi cum tremore & comate pereunt. G 59

Hæc item dictio his, quæ in obscuritatem de industria nituntur, similis existit. Quidam enim uerbũ, deficiunt, de solis uocibus intellexerũt: alij uero & febres uocibus adiecerunt, dictum esse, quòd utraque deficiant, asserentes, & uoces, & febres: ut sermo talis sit: Quibus cum soluta febris uidetur, uocis priuatio fit, & post iudicationem: hi cum tremore & comate pereunt: febribus scilicet non sine signis, sed cum mala iudicatione uisis desijsse. Constat autem malas dici iudicationes, quæ cum naturalibus uacuationibus, uel abscessibus factæ, nõn solum ægros nihil iuuerunt, uerum quoque & deterius habere, quàm antea, fecerunt. Alij autem non uocem cum febre, sed solam uocem deficere existimantes, totum sermonem ita efficiunt: Quibus uoces, manente febre, deficiunt, si id fit post iudicationem, hi cum tremore & comate moriuntur. Atqui rursus impræsentiarum discordia alia inter expositores orta est. Quidam enim aiunt, quando ex prædictis trementes fiunt, perire hos tum comatosos tum trementes. Alij autem comatosos factos ita interire. Nemo autem inter eos ex rerum natura logicã scripsit demonstrationẽ, neque attestantem experientiam ostendere potest. Neque enim ex prædictis & trementes & comatosi magna ex parte interire uidentur. Quòd si quidam rarenter tales fiant, ab artis parte præsagiendi & prædicendi desciuerunt, Non enim ad prædictiones talibus utimur, sed his, quæ uel assidue, uel ut plurimum fiunt. Immo uero & his, quæ ambigue contingunt, non tamen raris, Nul- H lus enim uult sæpius animi uoto frustratus semel assequi, quod petijt.

Quibus deurentia, fatuitatem inferentia, inducentia catochen, uariantia hypochondria, uentrisque tumor cibis interclusis, cum sudoribus, in his turbidus spiritus, & genituræ quippiam simile superueniens, singultum inducet: uentrique tum spumosa, tum biliosa procurrant? emictum in his splendidum iuuat, & uenter his perturbatur. 60

Aceruauerit iterũ hoc in loco affectionum diuersi generis symptomata, in quibus nullã artificiosam doctrinam esse supra demonstrauimus. Omnia siquidẽ, quæ in ægro sunt, contemplari, nihilque neque negligere, neq; ociose inspicere oportet: singulorum uero horum uires seorsum discere cõuenit: ut uerbi gratia, uerbi deurentia, quod primum omnium dictum est. Nempe intelligi possunt affectiones deurentes, quasi calidas & æstuosas dixerit: possuntque eiuscemodi intelligi excrementa, quorum uirtus est morbũ & acutum & uelocis iudicationis reddere, præterea & periculosum, si uehementer talia fuerint fatuitatem inducentia uocat, quæ fatuitatem menti inducunt. Ea autem est symptoma citra delirium ægros naturalibus fatuis similes reddens, quales etiam ex ijs, qui dicuntur consenescere, non nullos fieri nouimus. Cui pathemati simile quidem est, quanquam non idem, quod uocant ignorantiam: de qua & Thucidides scripsit in his, qui ex peste seruati sunt, hoc pacto: Ignorauerunt que tum

A tum seipsos, tum familiares. Quo autem modo differat ab obliuione, non est, ut in præsentia cõsidere mus, necesse. Cum autem κάτοχα, id est, quæ catochen uocatam inferant, intelligamus, alij morbos stabiles, & ueluti hærentes appellata esse catocha dicunt. Variantia item, assiduas contraria in symptomata permutationes facientia, quidam intellexerunt: separantesq; a uoce hac, hypochondria, uno cõtextu legunt, uentrisque tumor. Alij autem uno etiam contextu legentes, uariantia hypochondria, per se rursus legunt, uentrisque tumor: aiuntque, uariantia, de hypochondrijs dici. Nam, ut antea in his, quæ in toto corpore ad contraria fiunt, transmutationibus dixerunt, sic in hypochondrijs fecerũt. Qui uero totam hanc copulant dictionem, hypochondria uentrisque tumor, significari aiunt eos, qui præter naturam his partibus intumuerunt. Quomodo & per orationem, cibis interclusis, cuius deinceps meminit, non nulli quidem cibos auersantes dictos esse aiunt: ac si dixisset, a ciborum exhibitione exclusos. Alij eos, qui uentrẽ habent retentũ: nempe & in libro de uictus tatione in morbis acutis uocẽ hanc de deiectionibus dictã esse aiunt. Præfatus igitur hæc omnia, qui librum hunc scripsit, adiectoque in calce, cum sudoribus, (quod & ipsum totius corporis sudorem exiguum ueluti humiditatem significare potest, uel eum, qui thoracem & caput solum occupat) his superintulit ænigmaticam magis, quàm ea ipsa, dictionem, inquiens, An his turbidus spiritus, & geniturae quippiam simile superueniens singultum indicet? Nempe & hic turbidum spiritum, ueluti iam antea, ambiguum habere intellectum reperimus. At in ea quidem dictione turbidum spiritum, ab eo de expiratione dictum esse, ut enarratũ est, uerisimile uidebatur. Nunc autem & ipsum de ructibus dictum esse quidam nos existimare iubent, quomodo alij de flatibus. Diximusque antea uerbum θολερὸν a quibusdam graueolens, & ab alijs uaporosum intelligi: quomodo & θαλερὸν quidam per α, scribentes, id est ueluti θάλλον, id est germinans & uigens & magnum dictum esse aiunt. Prædixi quoque & Hippocratem sæpius in libris, qui omniũ doctorum consensu ipsius legitimi censentur, alias alibi difficultatis spirandi differentias cum enarrarit, in secundo & sexto epidemiorum omnes deinceps, nusquam tamen turbidum nominasse spiritum, sicuti neque turbidum singultum, neque turbidum flatum, neq; aliud quippiã tale. Magis ẽt ænigmatice & hoc, geniturę quippiã simile superueniẽs, dictũ est: siue urina fuerit, siue deiectio. Post hæc, & quã ob causam adiecerit singultũ significare & turbidũ spiritũ, & geniturae quippiã simile superueniens, difficile est reperire. Nẽpe in symptomatũ causis singultũ fieri demõstrauimus, cũ uẽter ad excemẽda ea humida, quæ tunicis obstinatius adhærẽt, mordentesq; habẽt uires, excitatur. Non contentus aũt auctor symptomatũ multitudine, deinceps adiecit: Ventriq; tum spumosa, tum biliosa προτρέχοντα, id est procurrant? quod & ipsum rursus bifariã scribunt, alij quidẽ in prima syllaba ρ adijcientes, alij auferentes.

C quod si adijciendum sit, tẽpus prædicto succedẽs significabit: si uero auferendũ, quod præcedit. Nõ est tamen par neq; simile alterũ alteri succedere, aut præcedere. Nempe, quod præcedit, signũ erit futuræ excretionis: quod uero excernitur, a præcurrente nũciabitur. Cũ igitur tãta in his omnibus existat obscuritas, neq; ex his, quæ post ipsa inferuntur, licet quippiã ad præsentiũ explanationem accipere, sicut neque ad illa: inquit enim, Emictum in his splẽdidum iuuat. Duplex autem & in hoc sermone est obscuritas: una quidẽ est, quidnã λαμπρὸν, id est splendidum, significet: scriptum quidem ab aliquibus per duplex ττ: ab alijs uero per μ & π: Altera uero ĩ hac oratione, in his. Nẽpe in quibus dicit? an prædictis omnibus accõmodabit, an ultimis? & quibusnã ultimis? possunt siquidẽ ẽt ultima dici omnia, quæcũque post principium dixit: An his turbidus spiritus, & geniturae quippiam simile procurrens singultũ significat? an sola hæc ultima dixit: Ventriq; tum spumosa tum biliosa procurrant? Præterea his omnibus in fine adijciens: uenter his perturbatur: atq; hic sermonẽ absoluẽs, nullius gratia uidetur eorũ, quę in principio sunt, meminisse. Nẽpe fatuitatẽ inferẽria, & inducentia catochen, magnam membri principẽ animæ partem habentis, noxam indicantia, frustra dici uidentur: & sine deurentibus quidem interficere ualentia, cum illis uero, magis. At certe nihil de morte dictum est, sicut in alijs antea non paucis: sed adiectis uariante hypochondrio, uentris tumore, & cibis interclusis: copulato insuper cum his

D sudore: An his (inquit) turbidus spiritus & geniturae quippiam simile superueniens singultum indicet? quibus nam his? quibus prædicta omnia symptomata insunt. Atqui cum his omnibus turbidus spiritus factus unà cũ excretionibus geniturae similibus singultũ indicat. Quodcunq; ergo uel unum ex dictis deficit, singultus non erit. Et forsan quis semel in annis pluribus talem cernet ægrũ. Quod autem dictorum omnium est absurdissimum, iam tibi referam. Cum multos ægros sim contemplatus, & mille futura præfatus, neque tamen experimento signis ex talibus singultum adfuturum noui, neque ex rerum natura indicatiue uel ipse inueni, uel in scriptore aliquo legi. Sed præsens dictio ei, quod per ludũ prouerbio dicitur, similis est: parturiebat montem, & murẽ peperit. Multa siquidẽ ubi recẽsuit pathemata, alia quidem summe perniciosa, alia his minus, alia uero mediocria, singultus prædictionẽ prius scripsit. Deinceps splendidũ, inquit, in his emictum iuuat. Sed quibusnam his inquit? deurẽtibus scilicet, fatuitatem inferentibus, uel inducentibus catochen, uel quibus uariantia hypochondria, & uenter intumuit, uel cibos auersantibus, uel quibus aluus retenta est, uel quibus sudor, uel quibus turbidus spiritus, uel quibus excretio geniturã repræsentans, uel singultientibus, uel quibus uenter spumosus & biliosus procurrit: quoniam & hoc ipsum bifariam scriptum est, cum ρ, & sine ρ. Nam, siue quibus unumquodque dictorum, siue quibus omnia dicta esse asseritur, admittere est consentaneum. Nempe uox, his, singulis apte cohæret: quapropter omnino simul intelliguntur, etsi dictum non fuerit. Nem-

pe & unumquodque horum iuuat splendidum emictum: atque etiam, si duo, & tria, & plura concurrerint, auxilium his præbet. Mirum autem fuerit tot pathemata diuersas differentesque aliarum atque aliarum partium sequentia affectiones cum splendido iuuari, prorsus quidē spumoso existente: si utiq; album, quod in urinis detinetur, splendere nouimus. Omnes autem spumosum inquiunt appellari, facta utique spuma; cum flatuosa substantia uel crudis pituitôsisque humoribus, uel pinguitudinis liquationi remista fuerit: ut & præterea eandem hæc enunciatio limitationem requirat, quam & in ea, quæ hanc præcedit, dictione in his, quæ iudicatorie excernuntur, dixi. Omnia siquidem tum bonarum tum malarum iudicationum communia distinguuntur, præsertim quidem & primis coctionis signis, quæ perpetuo bonum quippiam indicant: sed cum ipsis, ut dixi, facili scilicet tolerantia, contristantis humoris uacuatione, & diei, quo hæc fiunt, fiducia & securitate: prætermissa a nobis inuestigatione, si nō [illegible], scriptum per duplex [illegible], significat [illegible], quod per [illegible] & [illegible] quidam scribunt. Vt.n. per eos scriptum [illegible], ita [illegible] appelletur. Hæc igitur omnia congesta sunt, ueluti ænigmata, etiam si quis omnia percurrerit. Scripti etiam in calce ueluti epodi, & uenter his perturbatur, ratio afferenda non est. Neque enim ratio neque experientia eorum, quæ ut plurimum dicta consequuntur, uentrem perturbari ostendunt. E

GAL. IN PRIMVM PRÆDICTIONVM HIPPOCRATIS, LIBRVM COMMENTARIVS TERTIVS. F

QVIBVS coma spumosis prodeuntibus oritur, febris exacerbatur acuta. 1

Primam omnium præsentis libri dictionem dum exponerem, libellum, cui titulus est, De comate secundum Hippocratem, scripsi. In quo significatum uocis huius, delationem in somnum esse ostēdi, uigilare quidem apertis oculis nequeuntibus comatosis, at non prorsus dormientibus, ubi eos clauserint, atque interdum uigilantibus. Docui autem id significari per ea, quæ Hippocrates in confessis germanis libris, tum primo tum tertio legitimorum epidemiorum recensuit, ex ijs, quæ simul cum comatis nomine explicantur, uel apparent, uel quouis modo quis nominare uoluerit. Solum enim hoc pacto significatum ab unaquaque uoce reperitur. Nec tamē hoc in libro fieri potuit hucusque, ut, quod a comate significatur, per coenunciantia inuenirem, dictionibus nempe omnibus ænigmatice pronunciatis: immo neq; in sequentibus fieri pōt, ut, quod significatur, per coordinata ipsi nomina inueniatur. Quo fit, ut in obscuris dictionibus securius existimauerim uocem eam ita intelligendam, ut usus est Hippocrates. Esse autem cataphoram, id est in soporem delationem, ut in quibusdam docui commentarijs, atque ijs, quos de affectis locis confeci, interdum quidem grauato ob utilis succi copiam cerebro, ut in ebriosis, interdum uero & propter pituitosum humorem uel & propter ægre separabilem absque humore frigiditatem. Cum autē uigilantiæ coma iunctum fuerit, succi mordentis permistione fieri affectionem hanc ostendi. In libris igitur epidemiorum, siue ex coordinatis, siue ex his, quæ simul enunciantur, quis nominare uoluerit, demōstratæ sunt comatis differentiæ. atque unà demonstratum est Hippocratem distincte interdum quidem profundum coma, interdum uero somniculosum, & interdum uigilans, uel quippiam tale dixisse. In præsenti uero libro neque ex eiusmodi distinctionibus, neque ex coenūciātibus differentiā comatis intelligere, neq; ex his certā constituere prænotionē ualemus. Vbi igitur uel desipientiā, uel phrenitim, uel fatuitatem, uel catochen in ea, quā scripsit, concursione prædicit, differentiā comatis scire cōmodum existit. In præsenti uero concursione prorsus inutilis existit talis notitia. Vt.n. libri huius auctor in ceteris concursionibus non pauca symptomata in eā quā pronūciat prædictionē, nihil conferētia adiecit, pari modo & nūc inutilis est ad præsentē iudicationē mentio comatis. Nēpe febrē ex spumosis deiectionibus protitari ego quidē continue uidi: singuli uero alij eorū, qui ipsimet uiderūt, reminiscātur: nō tñ in comatibus febres omnino exacerbantur. Sed fortasse quendā uidit comatosum simul & spumosa deijcientē, deinde febrem exacerbatā, atque ob id coma inuadēti febris accessioni conducere putauit. Vocaui autem plane spumosam deiectionem, qūo fecit Hippocrates in præsagijs inquiens, Deiectio aūt si ualde aquosa fuerit, uel alba, uel pallida, uel admodū rubēs, uel spumosa, mala hæc sunt omnia: atq; in epidemijs sæpiusculé. Quidā interpres libri huius dicebat Hippocratē uocare [illegible], quæ spumā sursum uectā habēt, tanquā fluxilibus quibusdā existentibus uel deiectionibus, uel urinis, uel succis: in quibus spuma poni alio ordine apparet. Quare aūt in solis febribus ad instar ignis urentibus spumosum deijciatur, dixi sæpius: sicuti & q̄ usitata nomina permutare studiose cōtēdat, qui librū hūc scripsit, quanquā id facere nequiuerit. Significata itaq; permutando, simul & horū constructionē, suo arbitrio statuēdo, figuras committit solœcismum referentes. Quòd si non constructionem appellare lubet, potes eam compositionem, uocare. G H

Si ex

A 2 *Si ex capitis dolore uocis priuationes fiant, atque cum ſudoribus febrientes ſoluantur, & mala repetant, diutius perdurant: & ſuperrigere his malum non eſt.*

Diſcordia quædam non parua inter dictionis huius expoſitores orta eſt alijs aliter eam exponentibus. Ego uero, quæ ex dictis in ea ueris adiungere potero, facere id conabor. Quod autem reliquũ eſt, non mea, ſed obſcuritatis ſcriptoris culpa exiſtit. Nempe, quòd uiri eiuſmodi, qui adhibita mulra diligentia, quæ dicuntur, & declarare & defendere uolunt, omnes male creduli uideantur, ſcriptoris eſt culpa. Videntur autem mihi ex dolore capitis uocis priuationes ob id dici, ꝙ capitis dolorem uelit ſignum eſſe affecti neruorum principij, non autem localem ipſius uocis priuationis affectionẽ, quales fieri ſæpius conſueuerunt uel propter tenſionem uehementem, uel propter uocificorum tum muſculorum, tum neruorum exolutionem & laxamentum. Oratio autem hæc, cum ſudoribus, tenuis humiditatis copiam, uel retentricis facultatis exolutionem indicat: hoc autem ſoluantur (ſi quidem, ut quàm plurimi expoſitorum intellexerunt, de ijs ſcilicet, quæ præter uoluntatem excernũtur, ita & nos intellexerimus) uel mentis oſtendet læſionem, uel ſedem claudentium tum muſculorum, tum neruorũ. Si uero uerbum ſoluantur, ut non nulli exiſtimant, de affectione exponatur, quod eſt moderatiorem ipſam efficere, & remittere, ob ſudores uiridẽ, inquiunt illi, morbum diuturniorem fieri continget. Ob

B eam cauſam prætermittunt hi uerbi & mala repetant, expoſitionem, quoniam idem dicere cogerẽtur, quod in uerbo ſoluantur antea dixerunt. Ob id igitur permutantes ε literam, ſcribenteſque ν, in ea, quę finem præcedit ſyllaba, ἐπανιόντα dici aiunt, declarantes eo uerbo, morbos repetentes: Vocant autẽ ita morbos, qui paulum quidem remittuntur, moderatioreſque fiunt, ſed rurſus acceſſione repetunt. Si uero oratio χωρέοντα ἐφ' ἑαυτοῖς de inuoluntarijs deiectionibus dicatur, totus ſermo talis erit: Si ex capitis dolore uocis priuatio fiat, febriẽte ægro cũ ſudore, & abſq; arbitrio ſuperflua excernunt: &, ſi repetitio quędã ſymptomatũ pari modo fiat, in longius mutatur morbi eiuſmodi tẽpus. Quod aũt in dictis grauibus ſymptomatis non dicendum erat ſolum, quòd morbi protraherentur, ſed ante hoc an ſperandũ eſſet ſeruandos, qui ita ægrotant, an morituros, conſtat omnibus, Prætermittens autem hæc ſcriptor, de diuturnitate tantum explicauit. Sed rurſus rei huic aduerſatur, quod in calce dictionis narratur, Superrigere his malum non eſt. in quo quidam erratum eſſe dicunt. Nam, malum, ſine negatione, non cum ea, non malum, ſcribendum fuit. Conceſſa uero ea, quæ in exemplaribus omnibus cum negatione reperitur ſcriptura, iure inquiunt rigorem dici non malum eſſe, propterea, quòd exolutam excitet naturam. Quòd autem exoluta ſit, tum uocis priuationem, tum inuoluntariam ſuperfluorum excretionem, tum ſudores id oſtendere.

C 3 *Quibus manus tremulæ, capitis ceruicíſque dolores, ſubſurdique fiunt, & nigra denſataque meiunt, his uentura expectare nigra, perniciosum.*

Capitis dolor caput his affici, ueluti & ſenſus auditorij læſio cerebrum ipſum, oſtendit: quo fit, ut & colli dolor, & manus tremulæ neruorum principium offenſum eſſe portendant. Quòd uero nigræ urinæ principij alterius affectionem indicent, ſæpe eſt dictum, fitque hoc propter uehementiſſimam caliditatem. Vrinæ uero denſatæ ex eorum ſunt numero, quæ ad obſcuritatem tendunt, ueluti & alia libri huius multa, adeo ut impræſentiarum quoque nugari poſſint, quibus id placet. Nempe Hippocrates in præſagijs differentias urinarum omnes, quæ in acutis morbis fiunt, enarrans, nullam de denſis mentionem fecit: ſicuti neque in epidemijs, neque in aphoriſmis. At, qui talia quidem pronunciare audent, (de quibus notitiam exquiſitam habere nõ poſſumus, neque, ſi habuerimus, plus aliquid ijs, quæ ſcimus, habemus) uere autem commoda non agnoſcunt, inæqualem habere ſuperficiem aiunt urinas denſas, eminentijs ſcilicet tum paruis tum albis, ueluti capillis, exaſperatas: ſuntque inter hos nõ nulli, qui ſpumoſas tales urinas eſſe dicant, ſpumam ſcilicet tenuem in ſuperficie inæqualiter diſperſam habentes: alij uero craſſas eas, duritiem in ſuperficie, ſabuli inſtar, ualde tenuem obtinentes. Sed ſane

D percurrentibus omnia hæc nobis nihil commodi accedit. Nempe auctor ipſe ad dictionis calcem, uentura expectare nigra, ſcripſit: & huic rurſum ipſi adiecit, pernicioſum. Dixit uero antea nigra meiere ægrum: quare reſtat, ut ſpes uenturorum nigrorum de his, quæ uel deijciuntur, uel uomuntur, intelligatur. ſuperfluum autem exiſtit illa expectare in gratiam prædictionis eum, qui pernicioſiora uidit ſigna, urinas ſcilicet nigras. Adde, quòd neque perpetuo, neque ut plurimum nigrarum urinarum excretionem conſequuntur per uentrem uel uomitum nigra. Eamque ob cauſam uidetur Dioſcorides ſubnigras tales ſcripſiſſe urinas, ſub, præpoſitionem adijciens, ut prædictionis quippiam, tametſi exiguum, ſermo haberet. Superuacanea aũt prorſus erit ceterorum ſymptomatum adiectio. Nam ſubnigræ urinæ, ut nigræ fiant, inclinationem habentes, febris ſpeciem expoſtulant, quæ certiorem definiat prædictionem: aliud uero nihil. Si.n. abunde tum acris tum ignea febris fuerit, ſubnigræ urinæ in nigras prõpte tranſibunt: ſi uero non talis neque magnopere ignea fuerit, huic tremulæ manus erunt, ueluti & dolor capitis, ſubſurditas, & ceruicis dolor. Hæc etenim omnia phrenitica ſunt ſigna.

4 *Quæ cum exolutione fiunt & catochæ & uocis priuationes, pernicioſæ ſunt.*

Rurſus hoc in loco particularem ſcripſit ſermonẽ, ueluti & antea, cum dixit, Deſipientiæ peſſimæ: cõmuniter autem talibus omnibus ineſt, quod & idiotis ipſis patet, ut magni affectus languentibus

potestate perniciosi fiant: sed,quod ibi,prælanguentium,dixit,id impræsentiarum,cum exolutione,di- E xit.Potest autem quispiam & cum exolutione uel infirmitate uel imbecillitate inquiens, multitudini indoctisque,quasi aliud quippiam dicat,præbere opinionem:potest quoque & de particularibus affectibus ita agere,ut interim alias alia dicere uideatur.Nam & peripneumoniæ & pleuritides, quæ cum uirtutis fiunt imbecillitate,omnis item huiusmodi fortis affectio perniciosa est. Si enim neque ex ipsis,qui uiribus ualent,omnes seruantur: ꝙ nemo ex ijs,qui imbecillam habent uirtutem,seruari possit, liquido constat omnibus: hoc igitur in loco duo symptomata,quæ cerebri læsionem concomitantur, memorauit:quorum,qui uel alterutrum tantum dicit,uera loquitur. Nam catochæ cum exolutione prauæ sunt.uocis item priuationes cum exolutione similiter his habent.

Lateris dolor ex sputis biliosis si absque ratione euanuerit,in furorem aguntur. 5

Sermonis quoque huius uniuersale sæpius est dictum, Quòd scilicet omnia sine ratione euanescentia malum quippiam portendant. Adest quoque & impræsentiarum particulæ aliquod malum, quod ex biliosis sputis in pleuriticis affectionibus repente euanescentibus fit,neque tamen perpetuo, neq; sæpius: sed,cum biliosi humoris ad caput ipsum transitus fuerit,tunc solum ægri ἐξίστανται,id est in furorem aguntur. Atqui sueta iam enunciatione usus,qui librum scripsit absurdam fecit dictionē,cũ nõ ha- F beamus,cui nam orationem,in furorem aguntur,adiungamus. Nempe,quantum quidem ex dictione est,lateris dolori ordinamus:dicente utique ipso, lateris dolor absque ratione si euanuerit, in furorem aguntur. Valde uero improprie dictum fuerit,lateris dolor absque ratione si euanuerit,in furorem agitur. Nam,& si pro in furorem aguntur, scribamus in furorem agitur,sine ν syllaba,quæ finem præcedit, per sola τ & α scripta,non minus & sic absurda fuerit interpretatio,atque priore deterior longe. Nempe in illa ab affectionibus ad ægrum per solœcismum trãsitur. Hoc autem ἐξίστανται, tametsi absque ν enũcietur,ne sic tamen prorsus,quid prius illud significet,inuenire queas. Ceterum secundum naturam dixisse licebat,lateris dolore ex biliosis sputis absq; ratione occultato ægri ἐξίστανται. uerbo illo uidelicet significante dementiam uehementem & maniæ participem.

Ex ceruicis dolore comatoso,& sudante uenter inflatus,si ad necessitatem liquida dimiserit sublutus,ex his bile carentia in ecstasin aguntur. Talia autem si seruentur,diutius æger laborabit. An & his bile carentes proluuies mitiores meliorisque moris existant,& flatuosum adiuuerint tumorem? 6

Aceruantur quoque in hac dictione dissimilis generis symptomata. Ceruicis etenim dolor cum comate morbosam in cerebro affectionem esse ostendit. Sudor uero, tanquam symptoma,& non iudi- G catorius,aut redundantiam,aut retentricis facultatis imbecillitatem indicat. Venter autem inflatus eã ipsam partem affectam esse indicat,uentrem scilicet. Ad necessitatem autem liquida demittere, sublutumq; id facere,iecur ostendit affectum: ἐξίστασθαι autem,quod est ualde desipere eos ait,etsi nullum fortis desipientiæ,quam ἔκστασιν uocant,signum effectum fuerit. Dictum est enim comatosum tantum,quæ est affectio cerebri,contraria ecstasi: Nisi quis ceruicis dolorem signum ecstasis esse dicat.quod neque simplicem desipientiam absque signorum aliorum coniunctione significare potest: ut sunt uigiliæ, capitis dolores,ferox oculus,responsio audax,somni turbulenti,aut aliqua in sensibus uel motionibus arbitrarijs offensa. Iure igitur quidam pro ἐξίστανται i. in furorem aguntur, ἐφίστανται,id est cohibētur,de alui excrementis dici aiunt,atque melius copulari illis:ut ita cõtinuetur dictio: Venter inflatus si ad necessitatem liquida demiserit sublutus,ex his bile carentia excrementa cohibentur. Post hæc uero inquiēs, Talia autem si seruētur,diutius æger ægrotabit,tandem scripsit, An & his bile carentes proluuies mitiores meliorisque moris existunt? & quod flatuosum est tumores adiuuerint? quasi ita dixerit, & flatuosum tumorem adiuuerint? quod rursus idem in significatu potest,quod & flatuosis tumoribus opē ferre. Quòd si aliena tibi uideatur constructio,ignoscendum est ijs,qui ita enarrant. Permulta siquidē talia libro iu hoc uidentur pronunciari nominibus inusitatis. Iure aũt optimo inuestigare uidetur, an H bile carentes proluuies tales iuuent tumores, flatuosos non a bile sed a frigidis humoribus consistentia aquosis & flatuoso spiritu fieri conijciens. Secundũ hanc igitur expositionem cõsentire hæc inter se uidētur: & nõ perperã a quibusdã scriptũ est, συνίστανται, uel ἐφίστανται i. cõsistũt uel cohibentur, de deiectionibus,& magis ipsum cohibentur: nam quia bile carent,ob id cohibētur,atq; ad necessitatē uix demittũtur,hoc est cũ Medici auxilio. Superflue aũt inter initia cõiunctũ esse uidetur, ex ceruicis dolore comatoso & sudãte: nullo pacto uētris symptomatis cohærēs. Quo igiť modo cõcursiones alias multas in uno uel duobus cõtēplatus,ad eas scribēdas peruenisse est uisus,ita & nũc fecisse est uerisimile, non præscripto ægrotãtis nomine,ut in alijs fecit. Et si res ita habet,fieri põt, ut in principio quidē morbi copia quædã humorũ & tēperatura frigidorũ,& substãtia tenuiũ particulas circa caput ceruicéq; infestauerit: defluensq; in uentrē & flatuosam in eo molē pepererit,& deiectiones tũ tenues,tũ aquosas fecerit,atq; ob id manētes in uentre & nõ penetrãtes,quo penetrãt modo,quæ tum biliosæ,tũ mordētes existũt. Ceterũ nõ parũ interest,an auctore libri,quæ cuipiã euenerũt,narrãte,cãs nos reddere eorũ ꝓbabiles tētemus,quēadmodũ in opere de epidemijs fecimus: an ueluti uniuersales sermones indagare. A capite.n.ad uentrē defluere põt humor,ueluti & in fauces,gutturque,& pulmonem,& thoracem,& septũ transuersum,& lienem,& hepar,& quiduis aliud,ueluti & ex unoquoque horum rursus ad caput aduehi.

A aduehi. Sed, quòd uel perpetuo uel magna ex parte in unum dictorum permeatio fiat, falsum existit: id quod plurimæ libri huius dictiones ostendunt, in quibus simpliciter enunciatur absq; adiectione coniunctionis dubitatiuæ, uel nominis ægrotantis: uerum in hac dictione inquiens, an & his acbolæ proluuies εὐηθέστεραι, id est melioris moris, existant? sese haudquaquam sermoni uniuersali confidere declarauit. εὐηθέστεραι autem significat quidē & κακοηθέστεραι, id est maligniores, & sæpius in hoc significato pleriq; ueterum usi uidentur: uerum & εὐπορώτεραι significat, id est mitiores, &, ut uertantur promptiores: usi siquidem sunt & hoc significato quidam ex antiquis, iuxta quod & nunc dictum esse uidetur. Nēpe id commonstrat, quod in calce dictionis dictum est, adiuuerint.

7 *Ventris circumtentio ad necessitatem liquida demittens, cito intumescens, conuulsiuum quippiā habet, ut Aspasii filio: superrigere his letale: conuulsusque ex his, & inflatus diutius ægrotabit, superueniet que in ore putredo uiridis.*

Quòd medicinalis speculationis doctrina ab Hippocrate in legitimis omnibus libris per uniuersalia facta sit, atque aliquando particularia quædam, gratia exempli, ad eorum, qui discunt, perspicuitatē ab eodem exprompta sint, antea exposuimus. Sed, quoniam non satis est præcepta uniuersalia condiscere, ut ea prompte in operibus dignoscantur absque exercitatione, ob id gratia exercitationis ægros in epidemijs scripsit: in quibus nihil eorū, quæ his cōtigerunt, est omissum. Quòd uero, quæ a prædictionū B auctore emanauit doctrina, non habeat uniuersale, nisi utiq; rarēter, iā sæpius est ośsum. Deficit quoq; & ea ab exquisita illa particulari explanatione, quæ in epidemiorum ægris descripta est: ubi primum quidem, si quoquo pacto causæ præincipiētes indicare ualeant, indicat, recensens, si quis, uerbi gratia, uel ex laboribus, uel exercitationibus intempestiuis, uel ebrietate ægrotare cœperit. Deinde, quòd primo quidem die hæc circa ægrum contigerunt: & secundo alia, & ita tertio, & quarto, & alijs deinceps diebus, omnia, quæ fuerunt, explicat, his, qui ab ipso didicerunt præceptionem uniuersalem consentaneā ijs esse, quæ in ægris apparuerunt, ostendens, ducitque simul interdum is ad exercitationem, ut in eorum explicationibus ostendimus. Qui uero ægros in hoc scribit libro, ab huiusmodi explanatione ex quibusdam semel uisis iam uniuersalia præcepta constituere intendit, nō parum in multis errans, ut in hoc, quod alteri factum sit, alteri attribuere, quomodo & nunc. Nempe, ubi Aspasij filij, uentris symptomata solum scripsit, ea conuulsionis quippiam habere ait. Tria autem sunt ab eo scripta symptomata, unum quidem est uentris distentio: alterum ad necessitatem liquida demittere, quod pro deijcere, dicere consueuit: tertium ab ipsis est cito intumescere: significat autem cum hoc & quòd uenter minuatur forsan ex liquidis deiectionibus. Nempe mox post ipsas dictum est, cito intumescens. Solis autem his symptomatis iunctam conuulsionem quandam si quis in ita ægrotanre homine prædixerir, fal-C letur sæpissime, uerum aliquando uel etiam in paucis semel uoti fiet compos. Is quoque qui hæc scripsit, ubi dictis nunc uentris symptomatis similia iu antecedenre dictione commemorauit, de conuulsione nullum fecit sermonem, etsi ceruicis dolorem factum cum comate dixerit. Ita autem habet oratio: Ex ceruicis dolore comatoso & sudante uenter inflatus, si ad necessitatem humida demiserit sublutus. Quòd igitur symptomata uentris hæc similia ijs sint, quæ nunc sunt dicta, liquido cōstat omnibus. Sed præter hæc ceruicis adiectus est dolot, neruosæ partis & prope cerebrum sitæ, & dorsalem medullam continentis, cum hoc quòd cerebrum iam erat affectum, cum enim comatosum esse sit illius symptoma, uerisimile erat, in eiusmodi ægrotante scriptum esse, habere aliquid, quod conuulsionis speciem afferret, non autem in præsenti: in quo fieri potest, ut symptoma aliquod aliud conuulsionis indicatorium factum sit, quod in expositione omisit, nisi ipsum superrigere, in ea dictum, quis conuulsionis signum esse existimauerit: quod sane & ipsum a quibusdam expositoribus est dictum, qui quotidie tertianos quartanosque circuitus quibusdam cum uehementissimo rigore fieri nihil conuulsionis habentes non uident. Verum, quia talia scribunt, adeo in re medicinali sapientissimi sunt, ut rigorem, neruorū affectionem esse, ut conuulsionem tremoremque existiment. Neque sane, cur Aspasij filius conuulsionem passus sit, poterit quis dicere, non scriptis omnibus, quæ ipsi contigerunt: neque cur uiridis putre-D do in oris locis facta sit: succi etenim uitiosi soboles sunt eiusmodi pathemata: quam unde aliquando aceruauerit, est incertum, cum, quanam uictus ratione sit usus, ignoremus. Neque uero, quæ in ipsius uentre facta sunt, putredinosi & succi uitiosi signum præferunt: adde, quòd neque quamnam dicat putredinem uiridem, manifeste cognoscitur, quoniam χλωρά, & quæ æruginеum, & quæ pallidum habent colorem, uocitant.

8 *Quibus lumborum tenues & diuturni dolores ad hypochondrium euntes, & ciborum auersio cum febre: dolor his contentus ad caput perueniens, cito cum quadam conuulsione perimit.*

Siue ὑπὸ λεπτὸν, siue κατὰ λεπτὸν. i. tenues scribatur, (utroque enim modo scribunt) multam habet obscuritatem. Eam ob causam quidam ὑπὸ πλευρὸν, idest sub costam scripserunt. Qui ergo uel ὑπὸ λεπτὸν uel κατὰ λεπτὸν scripserunt, sententijs sunt diuisi. Nempe alij tenue intestinum dici asserunt: alij latum os & sacrum appellatum: sunt qui horum tertium quippiam fecerunt, ita ut simul utrunque dicant, rationēq; simul ijs, quæ inferuntur, adiungant. Nempe a uena, quæ ad iecoris portas, propagines scissurasque plurimas in mesaræo fieri aiunt, atque illis affectis lumborum dolores non continuos, sed tenuibus quibusdam interuallis infestantes succedere: quas ad dextrum hypochondrium in iecinoris portas tum reduci tum contrahi & ueluti conuelli aiunt, ubi uelut radicem esse affectionis supponunt, cum hæc

uena

uena unà cum propaginibus phlegmone laboret. Quare autem ita intelligendum fit uerbum γριφώμενα E idest griphi modo euntia,prætermittunt quidem hi,sed quidã alij παρὰ τὸν γρῖφον nomen accepisse aiunt: uocatur autem ita rete quoddam piscatorium,non,ut hi existimant,per φ scriptum (nempe aliud uocis huius significatum exstitit)sed per π.Quare quidam in præsenti dictione scribunt γριπώμενα : alij inuolutas membranas γριφωμένας dici ex consuetudine inquiunt, cum quis digito describit discreueritque: atque ob id per metaphoram dolores, qui morsis descriptisque fiunt, γριφώμενος uocatos: alij & a principio dictionis dictum esse aiunt,lumborum tenues diuturnosque dolores, quasi hoc pacto dixisset:dolores κατὰ σμικρὸν,id est exigui minutique, quod est imbecilli. Condonantes igitur tum ijs, qui ita exponunt,tum his,qui portas iecoris pati asserunt,recte dicta esse omnia, (nam ciborum auersione argumentum quoddam affecti iecoris esse inquiunt)ab eo,quodnam ex sic dictis futurũ sit nobis emolumentum,audiamus.Inquit enim orationis scriptor: Dolor his contentus ad caput perueniens, cito cum quadam conuulsione perimit.Num igitur hæc nos admonent,ut hæc omnino prædicamus? Nempe,quòd infestantium commutatio non solum in caput, uerum quoque & in quamlibet aliam partem, siue mesenterium siue & hepar pati uelint,fieri queat,condonet quis.At certe, quonã pacto commutatio fiet,prænosse possibile non est,priusquam peculiaria parti symptomata adsint, quanquam cum facta est cognosci queat:& præsertim cum,quæ prius infestabant,sedata sint.Quinetiam commutationes F eiusmodi in ægrotis,in epidemiorum libris scriptæ sunt,ac si nunc quoque scriptum ita esset, quibusdam talibus symptomatis in uentre exortis,postea repente occultatis, doluerit uehementer in capite æger,diceremus in ipsum commutationem factã:neq; tamen,quid faceret, certo licebat dicere, priusquam aliquod aliud signum compareret uel catapboræ,uel delirij,uel conuulsionis: nempe & id fieri poteſt:poteſt quoque & natura morbo robustior prorirata sanguinis per nares eruptionem moliri, uel parotidas suscitare:didicisti siquidem horum omnium incipientium esse signum: sed, priusquam incipiant capitis dolorem solum existentem suspicionem quidem omnium præbere, certam uero nullius ex ipsis prænotionem.

Superuenientes rigores & nocte magis quodam modo exacerbantes, cum uigilijs & uenarum agitationibus in somnis, atque urinas præter arbitrium excernentes,in comatosas quandoque finiuntur conuulsiones. 9

Libri huius auctor,ut in singulis dictionibus uel nomen aliquod inusitatum,uel compositionem inueniret,magnopere laborauit:quomodo & nunc utrunque fecit.At,quæ in singulis dictionibus inusitata sit compositio, transeunte eo uel ab affectionibus ad affectos,uel ab affectis ad affectiones, præter eunda nobis est,propterea quòd,quantum in ipsis est,nullam sermo sit habiturus *perspicuitatem. In G *Obscuritatē. præsenti uero dictione φλεβοτονίζεα nouum peregrinumque nomen fecit,uenas agitari,quantum ex uoce est,ostendens:uel etiam,ut quidam nomen scripserunt,per φλεβοτονίζεα,uenas extendi. Siue igitur proprie appellatas uenas,siue arterias ipsas,quòd has interdum uenas antiqui appellent, agitari uel extendi audire oporteat,mirari licet,quomodo nunc primum eas memorauit.Nam, si arterias indicare uoluerit uel tendi,uel agitari,quod de uibratitia motione est intelligendum, de ipsis aliquid in multis ægrotantibus dixisse oportebat.Nam, si auctor circa arteriarum motiones usque adeo diligens erat,ut & uibrari eas & tendi obseruaret,nequaquam alias pulsuum differentias ignorauit. Quomodo igitur de ipsis nihil scripsit? Si uero proprie appellatas uenas tendi memorauit,quomodo & non huius symptomatis iam antea mẽtionem fecit, quod scilicet in uehementibus capitis doloribus fieri consueuit? Videntur siquidem in his,& præsertim ubi cum multa caliditate fiunt,pulsantes, & quasi uibrari temporum uenæ.Sæpius autem & colli iugularias,quæ uidelicet in superficie collocantur, motione pulsui cuidam non dissimili agitari uidimus.Videtur quoque & in temporibus ex subiacentibus arterijs motio accidere,quo tempore illæ maxime pulsant.Ambiguitates ergo huiusmodi quidam effugere uolentes pro φλεβοτονίζεα,φλεβοτονίζεα inquiunt: nomen ἀπὸ τῶν φλεδόνων facientes: quòd autem φλεδόνας & nugas & deliramenta quidam ueteres nominauerint,non te præterit. Affectiones igitur(inquit)cum uigi H lijs existentes & in somnis delirantes urinam inconsulto χαλῶντες, quod est ἀποκρίνοντες id est excernentes.Nempe ab affectionibus ad ægrotantes transijt,& rursum ad affectionem reuertens inquit, In comatosas aliquando finiuntur conuulsiones:inquiens autem,aliquando,nos a molestijs liberauit.Principio siquidem neruorum affecto,ut uigiliæ,nugæ,& urinarum inuoluntaria excretio ostendunt,nil mirum inde phrenitim fieri,& coma,& conuulsionem,& uocis priuationem,& quod uis aliud tale pathema.Superfluum itaque fuerit ad hanc prædictionem tum superrigere,tũ nocte magis exacerbari. Sed, quod iam sæpius est demonstratũ,scribit etiam,quæ prædictionibus ab ipso dictis minime conueniunt, communia a proprijs separare nescius.

Qui principio sudant urinis coctis,deuruntur que, & absque iudicatione refrigerantur, & celeriter perurūtur, torpidi item comatosique & conuulsiui perniciose habent. 10

Rursus hoc in loco,qui principio sudant urinis coctis,superuacaneum est. Nempe & deuri,& absq; iudicatione refrigerari: perimere hominem sufficiunt. Deinde & celeriter deuri,ueluti & quæ principium alterum faciunt, per seipsa ægrum corrumpere queunt: de quibus ita scripsit, torpidi item comatosiq; & conuulsiui perniciose habent.Ab his utrisque,principio sudantes cum urinis coctis, scripsit:

A psit: quod perinde est, atque quispiam dicat in periculo mortis uideri hominem, quoniam & cerebri membrana perforata sit, & thorax simul perforatus, atq; in coxa ulcusculum æger habuerit, aut si quis periclitari hominem dicat propter aquam inter cutem & unguium abscessum. Quidnam proinde adhuc desideremus, quasnā dicat urinas coctas? de quibus antea dixi a Rufo Ephesio Zeuxidē empiricū increpatū fuisse, nempe falsum esse id, neque malū esse aliquod, ubi tales vrinæ factæ fuerint: Verū aūt esse, quòd laboriosæ urinæ malum aliquod significent: nempe eas indicari, quæ cum labore excernuntur. Secundo uero loco scriptum hoc de urinis coctis in utraque dictione, æque sermonem uitiasse nō amplius credibile est, ut Rufus censuit Zeuxin redarguens. Sed forsan auctor coctas urinas crassas & albas uocauit, quoniam subsidentiam huiusmodi & in uere coctis urinis uidit: Quæ uero returbatæ iumentorum modo, non coctæ sunt.

11 *Vterum gerentibus si capitis dolores, soporesque cum grauitate fiant, uitiosi sunt: forsitan uero & his conuulsionis aliquid prodest.*

Quidam rursus præsentem nominum compositionem solœcisimum habere uidentes, uerbum his, permutauerunt, talem efficientes dictionem: Forsitan uero & hæc conuulsionis aliquid pati iuuat. Ve-
B rum, ut antea retuli, dum intelligentia ipsa maneat, scribere unicuique suo arbitratu concedentes, de eorum, quæ referuntur, ueritate disseramus. At de ea certe iam disserere non sinit dictioni adiacens nomen, ἐπιφόροισι idest uterum gerentibus, quod explicatione eget. Non solum etenim nominum inusitatam compositionem dictionibus in singulis excogitare contendit auctor, uerū quoque & ex nominibus ipsis unum duntaxat, atque interdū & duo & tria inserit uel plane peregrina, uel nō in eo significatu, qui apud græcos usui fuit. Quidam igitur ἐπιφόρους, grauidas eas, quæ non longe a cōceptione absunt intellexerunt: alij, prompte concipientes, atque assidue uterum gerentes: inquit igitur, Si capitis dolores, soporesque cum grauitate fiant, uitiosi existunt. Sed commune omnium ita habentium nomen ἐπιφόροις adiecit: quomodo & orationem, cum grauitate, ut peruestigemus, utrum ne præter id, quòd laborantis totum corpus graue uideatur, id adiecerit, uel capitis dolores cum capitis grauitate, uel soporem cum grauitate. Sed, ubi quis uniuersa hæc transcurrerit, ad prædictionem nihilo plùs assequetur, neque secundum hunc scriptorem: inquit ergo, Forsitan uero & his conuulsionis quiddam prodest. Cum autem uirum audieris dicentem, forsitan, atque ex particularibus tāquam uniuersalem inconsulto fecisse orationem, raro rem usu euenire liquido cognoscas. Quæ uero rarenter contingunt a prædicendi speculatione desciuisse sæpius tibi diximus. Nam, si tanquam contingentia fieri quis dixerit, sæ-
C pius iam audiuisti affectum cerebrum posse quoduis symptoma, uel in sensibus, uel arbitrarijs motionibus comitari: Si uero tanquam sæpius fieri non solum non fit sæpius, sed neque ambigue, quod nūc dixit.

12 *Dolores in faucibus gracilibus strangulantes, conuulsionis quiddam habent, tum alias, tum a capite orti: ut Thrasynontis fratris filia obuenit.*

Ex hac quoque dictione librum hunc non esse legitimum Hippocratis quis dixerit, ubi inquit φάρυγγι ἰσχνῷ, idest faucibus gracilibus. Nempe scripturam hanc habent tum antiqua exemplaria omnia, tū interpretum cōmentarij, nisi scribentis uitio id uertatur, quomodo & alia multa in exemplaribus multis uitiata reperiuntur. Artemidorus tamen & Dioscorides manifeste φάρυγγι ἰσχνῇ scripserunt. Nempe, quòd φάρυγξ fœmineo scribatur genere, superioribus omnibus est confessum. Repetitur quoque & in hac dictione, φάρυγξ ἐπώδυνος ἰσχνὴ μετὰ δυσφορίης πνιγώδης .i. fauces graciles dolentes cum implaciditate, strangulantes. Quod autem ægros cernens, concursiones horum scripserit, neque ex ijs, quæ uiderit, seipsum instruxerit, neque ad uniuersale particularia reduxerit, uel ex hoc palam fecit. Non enim fauces semel memorauit, ueluti in præsagijs Hipp. fecit, omnia, quæ de eis sunt continuata serie, & non sæpius alias in alia libri parte percurrens. Quod ergo in præsenti dictione ait auctor, si sæpius seorsum
D dictorum memor fueris, etiam in hac cognosces, quonam pacto ex inuento particulari in enunciationem ire uniuersalem ausus sit, nominatim Thrasynontis fratris filiam perstringens: In qua scriptam con cursionem conspexit.

13 *Quibus tremores, conuulsiones, facti cum sudore, redire consueuerunt, iudicatio his euenit, ubi superriguerint, superrigent hi occluso in uentre ardore.*

Dictionem hanc quidam in duas dispertiunt orationes, unam quidam, quæ ita habeat: tremores conuulsiones facti. Fatentur uero hi orationem hanc mancam esse, subaudiendumque aliquid, de quo paulo post dicam, uolunt: alteram orationem principio altero efficiunt, cum sudoribus, redire consueta, iudicatio his euenit, si superriguerint. Qui uero orationem utranque connectunt, sine articulo, τὰ, scribunt: Tremores conuulsiones facti, cum sudoribus redire consueuerunt: id quod quia falsum sit, ab expositoribus est damnatum: alterum uero, quòd mancum. At, quod dictioni deest, scribentis delicto id accidisse potest: falsitas autem ipsa nullam admittit excusationem. Nempe, q tremores conuulsiones facti cum sudoribus redire consueuerint, falsum est, cum redire non consueuerint, sed letales existant, siue cum sudore fiant siue non. Considerabimus igitur ea, quæ hi dicunt: Tremores conuulsiones, facti, mortem inferunt. Aut tremores, uel conuulsiones, per se legi

legi præcipientes. Nempe & hoc intelligi pacto posse inquiunt: Tremores conuulsiones facti mortem E inferunt: Posse autem & in hunc modum: Tremores uel conuulsiones si fuerint, praua existunt: ut prius quidem plane perfectam absolutamque ex tremoribus in conuulsiones degenerationem doceat: posterius uero, tremoris affectionibus ubi superuenerit conuulsio, sequi mortem: utrunque siquidem est letale: sed prius quidem tanquam tremoribus ad conuulsiones ante hominis mortem transmigrantibus, posterius uero tanquam plane cum hoc factis, atque ubi firma fuerint, mortem inferẽtibus. Cui uero hæc placent, ipsis licet uti. Ego autem ad eos pergam, qui principio altero dictionem cum articulo τὰ legunt, τὰ ἱδρῶσι φιλυποστρέφοντα id est cum sudore redire consueta: deinde subticentibus nobis & postea legentibus, iudicatio his euenit, si superriguerint. ut sermo huiusmodi sit: Cum sudore desistere uisæ affectiones, rursumque reuertentes, & rursum ignescentes, atque iterum sudoribus solui uisæ, ueram certamque habent solutionem iudiciumque, ubi superriguerint. Quod autem deinde dicitur, superrigent hi præcluso in uentre ardore, eiusmodi habebit sententiam: uentris æstus antecedit superuenturo rigori.

14 *Lumborum dolor cum & capitis & stomachi dolore, atque ex screatu uiolento, conuulsiuum quippiam habet, submutumque cum iudicatione rigorem.*

F Quidam dictionem coniunctione, &, semel scripta exponunt, conuulsiuum quippiam habere nõ ex prædictis quatuor fieri, sed ad ueritatem de omnibus prædici uolentes: quatuor dico lumborum dolorem, capitis, stomachique, & uiolentum excreatum. Ita fit, ut hoc scribant modo: Lumborum dolor capite & stomacho dolenti: alij coniunctionem, &, bis scribunt: quo ego modo protinus ab initio scripsi, propterea quòd exemplaria complura ita habeant. Descriptio autem tale quippiam indicabit. Lumborum dolor, si & capite doluerit quis, & stomacho, uel cum screatu uiolento, cõuulsiuum quippiam habet: quanquam & dictio ita scripta utru nque simul ægrotanti factum significare possit, & lumborum dolorem, & cephalalgiam. Ego autem neque experientia neque rei natura, conuulsionẽ prædictis consequentem esse pronunciare possum. Quinetiam auctor adiecit, conuulsiuum quippiam habet, quod idem est, ac si dicas symptomata huiusmodi conuulsiua esse. Docui porrò antea, quòd nõ similiter audire conueniat cautum hominem tales exprомentem uoces: & eum, qui facile de particularibus, tanquam uniuersalibus, pronunciat. Nam, cum temerarius ille hæsitans dicat, conuulsiuum quippiam habet, uel exiguum esse, uel raro contingere, quod dicitur, ostendit. De singulorum autem quæ in omnibus tertij huius commentarij dictionibus referuntur, symptomatum uirtute, paucis quidem docui in horum commentationum prima & secunda: Longe autem lateque in præsagiorum com G mentarijs, uberius uero ac fusius in libris de iudicationibus & symptomatum causis: Non pauca quoque de his in libris epidemiorum sunt enarrata. Satis ergo hoc loco fuerit solam dictionem explicare, atque insuper, uerumne an falsum sit, quod enunciatur, aut frequens, aut ambiguum, aut rarum, sententiam adiungere. Post orationem, conuulsiuum quippiam habet, scriptum est nomen submutum: quod quidam cum prædictis connectunt, ita ut fiat talis dictio: Conuulsiuum quippiam habet submutum. Alij, principium dictionis, quæ infertur, esse existimant, commutantque iterum ij ipsi dictionẽ. Nempe alij sine articulo scribunt, alij neutrum articulum adiungunt, talem fabricantes dictionem: τὸ ὑπόκωφον id est submutus cum iudicatione rigor, uentris deiectiones subliuidæ turbationis plenæ & urinæ tenues. Quidam legunt per se, cum iudicatione rigor, neque cum prædictis neque cum sequentibus ordinantes. Alij totam dictionem commutant, atq; ita scribunt, ὑπόφοβον ἅμα κρίσει ῥῖγος. id est subterrefaciens cum iudicatione rigor. Consequenter autem tibi utrorumque expositionem per se exacte scribam: Quidam igitur cum iudicatione rigor per se scriptam esse uolunt, multasq; fieri cum rigore iudicationes significare. Orationem uero ὑπόφοβον ἅμα κρίσει ῥῖγος dixi iam antea quosdam permutare, & pro ὑπόκωφον ὑπόφοβον scribere: geminamque faciunt expositionem, alij quidem pro φοβερὸν ἅμα κρίσει ῥῖγος dici putantes: alij pro μετρίως φοβερόν, quasi mediocriter terrificum dixeris: ut τὸ ὑπόκωφον simi H le sit τῷ ὑπόφοβον. Fuerit autem & tertia quædam scripturæ huius expositio talis. Componere quouis modo rigorem bonum non est: ueluti si uel per sanguinis eruptionem quis, uel uomitum, uel uentris uacuationem, uel sudores, uel hæmorrhoidem iudicetur, uel mulier per menstruam purgationem rigeat. Sæpius autem fieri uidetur, ut bonam aliquam uacuationem antecedat rigor: cum uero iam excernunt, rigorem incipere malum. Quòd autem id uerum sit, qui multos ægros diligenter contemplati sunt, norunt. Si uero prædictionum auctor ita censuerit, est diuinandum. Principio siquidẽ neque, an ab illo scriptum τὸ ὑπόφοβον sit, nouimus. In antiquis enim exemplaribus plurimis non ita scriptum est.

15 *Ventris deiectiones subliuentes cum perturbationibus, & urinæ tenues aquosæque, suspicionem habent.*

De his utrisque seorsum in præsagijs disseruit Hippocrates tum liuentes uentris deiectiones prauas esse inquiens, tum urinas tenues aquosasque. Nunc suo more diuersi generis notas complectens nihilo plus docet. Potuit sane & his auctor praua sputa coniungere, uel spirandi difficultatem, uel aliam quampiam uitiosam notam. Quidam uero expositores dictionem hanc huic, submutus cum iudicatione rigor, coniungunt, unamq; totam efficientes, super dictis omnibus illatum esse ab auctore dicunt,

A dicunt, id quod in calce dicitur, ὕποπτα idest suspicionem habent. Nempe & his subliuentibus, scilicet uentris deiectionibus urinisque tenuibus & aquosis, non absque ratione infertur, suspicionem habẽt. Si uero quispiam his addiderit & submutum, non suspectam solum ait esse concursionem, uerum quoque & euidenter malam.

16 *Fauces si parum exasperentur, uenterque inanibus surrectionibus murmuret, & frons doleat, contrectatique fatigentur, atque in stragulis uestimentisque doleant, quæ ex his augentur, difficilia existunt: somnus multus in his conuulsiuus, & dolores in frontem graues, & mictio proteruiens.*

Ventrem murmurantem cum inanibus surrectionibus quidam phreniticum esse symptoma contendunt: Nempe duobus modis errare eos, uel quòd quæ sub sensum cadunt, non sentiant, quanquã cũ dolore persæpe fiant: uel quòd, quæ sub sensum non cadunt, sentire uidentur: altero autem modo resurgere quidem eos tanquam morsos aiunt, sed nihil operari, quoniam neque, quod morderet, erat: morderi siquidem sese putant, sed nõ mordentur. Oratio autem, In stragulis uestimentisque dolentes, ex assueto sibi enunciandi modo absurde dicta est, quæ talem habet sensum: tactum eorum, quæ ipsis substernuntur, non ferentes sed dolentes. An ne quidem & ob id, ꝙ ab incumbentibus grauẽtur: (dura siquidem esse arbitrantur uel mordentia, quæ substrata sunt, atque inuisam habent, quæ circunfunditur, uestem stragulam) aut, si ob aliud quippiam ipsis cõtingit, prorsus est incertum. Deinde & alia deinceps recensens, cum inquit, somnus multus in his conuulsiuus, sophistis præbet peruestigandi occasionem, an possit aliquando somnus lædere. Nam aut iuuare ipsum inquiunt: aut, si non iuuet, nequaquam tamen unquam lædere. De ea re autem in aphorismorum cõmentarijs antea disserui. Neque uero, si somnus multus lædit conuulsionem efficere uidetur, at solum periculosum esse morbũ ostendit. Mictio aũt proteruiẽs miro modo ab auctore in obscuritatẽ est excogitata: ita ut inter expositores alius dicat [illegible], eam, quæ fit cum dolore, esse dictam: alius eam, quæ retinetur: alius eam quæ ægre fit, & eam quæ cõtinue, & eã, quæ in stillicidio urinæ fieri solet: eam uero, quæ præpotẽter mordet, alius. Vbi uero omnia percurrerimus, nihil, quod effatu dignum sit, ad prædictionem consequemur propter eam, quã sæpe retuli causam, quòd scilicet permulta diuersi generis confundit permiscetque symptomata. Argumentum rei huius maximum est, uel hoc, quòd interpretum non nulli eo quidem ierint, ut dictionẽ pertingere ad hanc usque orationem, somnus multus in his conuulsiuus, existimarent, principio alio; quæ consequuntur, legi præcipientes: alij uero coniungant, at ex coniungentibus alij alia in parte C consequenter dictorum circunscribi dictionẽ uelint. Si igitur omnia ad finem usque quis persequatur, quæ in singulis suspicionibus separatim expositores dixerunt, longum sane efficiet sermonem, nihilq; eos, qui in hunc incident librum, iuuabit.

17 *Vrinæ detentio & quibus rigores ex his conuulsiones: ut & ipsa, ubi inhorruit, sudauit.*

Si coniunctionem, &, permutauerimus, sermo erit dilucidior, talis redditus: Vrinæ retentio quibus rigores & ex his conuulsiones: hæc particula, quibus rigores, dicta est & in libris epidemiorum in hac dictione: Ante rigorem urinarum retentiones. Quòd aũt & in conuulsiuis affectionibus urinæ retineantur, præposuit auctor in præsenti dictione. Quæ autem temere a quibusdam dictionis huius explanatoribus dicta sunt, subticere est melius. Ego aũt explanationem ad eam, quæ idonea sit, prænotionem dico. Sequitur, & ita, ubi inhorruit sudauit. Quintus quidẽ solam hanc cum sciret scriptionem, quã in antiquis, ut ait, exemplaribus reperit, fatetur se nõ intelligere. Verum in compluribus exemplaribus scriptum est, & ipsa, ubi inhorruit, sudauit. Vt mulieris nomẽ ea uoce intelligamus, quam, ubi inhorruit, sudare contigit.

18 D *Syncera desistentes purgationes alibi quidem exacerbantes. his uero & ualde si fuerint, ex talibus parotides exurgunt.*

Præstabat pro purgationibus uacuationes dicere. Nempe, cum excerni contigerit, quæ corrupta sunt, purgatio est corporis: Cum [uero] excernantur, quæ ui morbi fiunt, [uacuatio.] Cui uis autem, ꝙ de his dicatur, patet ex uerbo desistentes, quòd expurgantes corpus uacuationes principium quidem à synceris interdum habent, sed desinunt in benignas mitesque deiectiones, his uero & ualde tales exacerbãtes esse uacuationes, ad antedicta relationẽ habet. Antea aũt dictũ est: urinæ retentio, quibus rigores, & ex his conuulsiones. Prænotio autem in ea re est, ꝙ parotis suscitari possit: atque ob id scribitur, ꝙ ægro cuidam ex ijs, quæ in dicta concursione relata sunt, parotida habere contigerit: non tamen perpetuo, sed magna ex parte parotidas prædictam sequi concursionem est rationis consentaneum: didicimus siquidem talium abscessuum notas

19 *Turbulentæ ferocesque e somno excitationes, conuulsiuæ, tum alias, tum cum sudore.*

Iam antea concursiones huiusmodi explanauimus, nihil sane, neque quod necesse sit, neque magna ex parte, habentes: atque ob id præsentem dictionem quidam ijs, quæ inferuntur, nectunt: ceteri autem distrahunt.

Ceruicis dorsique perfrictiones apparentes per totum corpus,in his & spumosæ urinarum excretiones cum animæ deliquio,atque in oculis totius lucis impedimentum,conuulsionem prope esse indicant. E 20

In multis quidem exemplaribus dictio ita scripta est,perfrictiones apparentes. in alijs uero melius hoc pacto,apparentes per totum corpus.tanquam fieri non possit,ut totum simul refrigeratum sit corpus,atque ob id bene adiectum sit,apparentes. Quod deinceps dicitur, non paruam haber in scriptura controuersiam: quidam enim scribunt ἀφρώδεις idest spumosæ mictiones, alij autem πυώδεις, idest purulentæ:sed ad totum rei sensum uerbum,spumosæ, est rationabilius. Nam purulentæ mictiones, si proprie utique intellexerimus,& non,ut libri huius auctor improprijs nominum metaphoris uti consueuit,pus urinis permistum esse indicant. Puris autem generatio,tantum abest,ut conuulsionem significare possit,ut etiam in aliquo,qui conuulsionis incurrit suspicionẽ,signum bonum sit, morbum concoqui ostendens. Spumosæ uero siue ob colliquationẽ,siue ob perturbationẽ quandam,flatuosumq; spiritum exoriantur,suspectæ utroque modo ad conuulsionem existunt:non tamen purulentæ his similiter.Si uero impropriе purulentas dixit urinarum tum crudarum,tum crassarum excretiones, neque ita suspectæ sunt,neque ad conuulsionis generationem proficiunt. Animæ autem defectio, & totius in oculo lucis impedimentum,quod ἀμαύρωσις dicitur, imbecillæ animalis facultatis signa existunt. Conuulsionem igitur non ea symptomata dictis adiecta,sed sola illa possunt indicare:illa dico, ceruicis dorsique perfrictiones unà cum toto corpore:urinam item spumosam,aut crudam, aut incoctam. Totius autem in oculo lucis impedimentum per accidens conuulsionis expectationi fidem faciet,quòd principium neruorum affectum significet.Nosse autem oportet & concursionem hanc*uirtutum inferre conuulsionẽ, non tamen perpetuo,uel ut plurimum,sed ambigue magis,si spumosas scripserimus:neque si scribatur, purulentis expers, ut dictum est,expectationis erit medium utriusque obtinente,si ὑπνώδεα.i.somniculosæ, scriptum sit,sed illis adhuc magis,si crudæ & incoctæ uideantur. Quæ autem ex ipsis cessauerint,his prope esse tum conuulsionem, tum mortem indicant, & in oculis totius lucis impedimentum & apsychia.Dicit autem animi deliquium.Dioscorides pro ἀψυχίη scribit ἀπεψίη. F

* facultatū.

Cubiti & ceruicis dolores conuulsiui:a facie autem hi,atque in faucibus sonitus multi cum saliuatione, sudores in his per somnos boni: an & sudore quam plurimos leuari non malum? 21

Orationem,a facie autem hi,intellexerũt omnes, ut æquam habeat conditionem cum hac, a capite. Nempe & supra in alia dictione dixit,tum alias,tum a capite orti. Quare autem conuulsiua hæc dicat symptomata,non est incertum ijs,qui antedictorum meminerunt. Quidam uero primam dictionis partem per se tum scribunt,tum legunt, ut sermo talis sit: Cubiti ceruicisque dolores conuulsiui: a facie autem hi:non amplius indigentibus nobis ad conuulsionis prænotionem consequente oratione.Hi autem coniunctionem,atque,tollentes,principium consequenter scriptorum hoc fecerunt, in faucibus sonitus frequentes. Quidam pro ἦχοι idest sonitus, scribunt ὄχλοι,idest tumultus,ita: in faucibus tumultus multi.ut Dioscorides. Capito autem ita scripsit: Atque in faucibus ὦχροι idest pallores frequentes.Prompte siquidem,ut persæpe est dictum,recentiores in obscuris libris ueteres scripturas pro arbitratu mutabant.At hæc quidem,quoquo modo habeant symptomata,mala sunt: uidenturque ad præsentis dictionis ueritatem quippiam conferre.Sed iusta est quæstio, quam ob causam adiecit, sudores per somnos in his boni.Nihil enim est peculiare hoc pacto laboratibus,ut a sudoribus per somnos dun taxat iuuentur.Nempe commune est commodis sudoribus tum in dictis affectionibus, tum in cunctis alijs limitationes habere alias, ut si ex morbi coctione fuerint,si per uniuersum corpus, si diebus iudicatorijs,si febres & symptomata sedauerint.Sudores autem, qui in somnis fiunt, uigilantibus fieri fit peruacaneum.Quidam uero sermoni opem ferre cupientes, sudores in ijs, qui conuelluntur,ob morbi robur fieri aiunt.Si igitur corpore tum exoluto tum relaxato, quod in somnis fit, id oriatur, sudare hos secundum naturam est existimandum.Quod deinceps dicitur,maiorem habet dubitationem scribente ipso, An & sudore quamplurimos leuari non malum? nullam siquidem ambiguitatem habet, H quod manifeste est bonum:si minus,at prorsus certe non malum.

G

Dolores,si ad infernas dilabuntur partes facile ab his perferuntur. 22

Quòd, quasnam infernas dicat,non adiecit, propterea geminam expositores fecerunt scripturam: alij siquidem εὐφόρως idest facile perferuntur, scripserunt: alij autem δυσφόρως idest difficulter perferũtur. Nam, si ad thoracem, & os uentriculi peruenerint dolores, maiorem inducent tolerandi difficultatem,quàm cum in ceruice cubitoque essent: si ad crura, morbosam totam affectionem insigniter iuuabunt.

Qui in febribus sudant cum capitis dolore suppressa aluo,conuellentur. 23

Ex breuissima interdum expectatione conuellendos scribit. Nempe forsan semel quendam ita habentem conuulsum uidit, non sæpius. Liber autem fere totus ad delirij conuulsionisque prædictionem expenditur. Si quis igitur auctori crediderit, & in febre capite dolentes cum sudore & alui retentione conuellendos enunciare ausus fuerit, sæpius admodum aberrans, semel petitum assequetur.

34 A *Subarenosa & liquidæ deiectiones, perfrictionesque non sine febre uitium habent: rigores ex eis tum uesicam, tum uentrem prehendentes dolorem pariunt: an & his comatosum conuulsionem quandam habere fuerim admiratus?*

ψαδυρὰ per δ attici scribunt: per θ, uero ψαθυρὰ ceteri omnes, uocantque ψαθυρὰς hoc est friabiles carnes, quæ duris fibrosisque & ægre diuellibilibus atque mandi contumacibus cõtrario habent modo: tales autem maxime sunt, quæ a multis σαχνοὶ appellantur, diem unum uel duos a iugulato animali repositæ. δευαίας autem eas Græci uocare consueuerunt, quasi biduanas uel triduanas dixeris: & θυάζειν ita ante putrefacere: hinc edulium summe recens ἐπὶ βραχὺ προσαπεσηπυῖαν, idest parum adputrefactum, mortificatumque dicitur. Constat autem ex eo, quod postea ita dictum est: Senibus ad finem accessit. Ego igitur ostendi, quænam dicant homines ψαθυρὰ, in edulijs, & non excremẽtis orationem habentes. Sed libri huius auctorem æquum erat nobis dicere, quænam excrementa subarenosa uocet: nempe q̃ mediocriter arenosa, constat. Prorsus siquidem ad eum spectabat nobis ostẽdere, quænam dicat subarenosa. Cum autem prophetæ uatesque ipsi inter se controuersi existant, maior adhuc nobis, qui prophetæ non sumus, existit dubitatio. Nempe est, qui liquida nunc simpliciter dici ait: alius cum aquositate liquida, crassitiemque & substantiam nullam habentia: alij ea tanquam pinguitudine uacua: alij ueluti non glutinosa, alij, nescio (quod ipsis uisum sit,) aiunt ea quæ humidis alijs, olei instar, non miscentur: alij in
B liquida deiectione biliosos & incoctos globos: alij autem, quæ facile dissoluuntur, ut si arenam aqua consperseris, deinde digitis componens constrinxeris, & mox, ubi solueris, diuulsam dissolutamque dixeris. Videnturque hi ceteris probabiliores esse. Eadem uero potestate dicunt, qui non glutinosa esse aiũt: quæ quis composita & una uoce dixerit ἄγλισχρα, idest non glutinosa: si enim ab arenulentis edulijs ad deiectiones transferre similitudinem liceat, probabilius fuerit dicere ψαθυρὰ alui excrementa esse, quæ de facili dissoluuntur, nullamque habent ægre dissolubilem unionem. Talia uero excrementa fiunt & a cibis, qui arenulentam, & solutu facilem habent substantiam. Vidi ego, cũ in agro essem, hortulani pueros frumenti quidem indigos, pyris uero abundantes, talia deijcere. Qui milium panicumq; edunt, uel hordeaceos panes, similia his excernunt. Si uero triticeos panes quis edens talia deiecerit, quòd tenuis & dissoluens humiditas excrementis permista sit, quæ mutuam prohibeat unitionem, est suspicandum. Dioscorides, ut multa alia in obscuris libris prompte commutauit, ita & uerbum ὑποψάθυρα permutauit, fecitque ὑποψέφαρα, appellarique is ita ait subnigrantia: Nempe & tenebras ψέφας dictas esse apud Pindarum. Post uero ψαθυρὸν ut uaticinium, uel coniectationem, uel temeritatem, (nempe, quòd quis in talibus, tanquam certe nouerit, enunciet, temerarium existet,) ad consequentes pergamus dictiones: ex quibus prima est, perfrictionesque non sine ardore. quod rursus ipsum certo nosse,
C quid sibi uelit, temerarij est hominis. Cõijcientes uero & in hac re, ut in alijs libri huius multis fecimus perfrictiones non sine ardore dici assereremus, cum quis superficie quidem perfrixerit, in imo autem corpore sentiat igneam caliditatem. Has igitur uitiosas esse ait. Quis enim cute quidem perfrigescentem, intus uero ardorem sentientem uitiose habere non nouit, etiam non quærẽtibus nobis, an subarenosa deiecerit? Nempe scriptis in præsagijs contenti ad dignotionem tum bonarum, tum malarum deiectionum, non fallemur. Deinceps autem in præsenti dictione scriptum est ita: Rigores ex his tum uesicam tum uentrem prehendentes opprimentesque, dolorem pariunt. Quærere igitur rursus nos hoc loco uult scriptor, quidnam significet uerbum ἐπιλαμβάνοντα, idest prehendentia. Nempe antea ipsas ἐποχάς, i. retentiones, uocauit, ἀπολήψεις, idest interceptiones. Nũc aũt, qui ἐπιλαμβάνοντα scripsit, alijs quidẽ in re eiusmodi nomen ferre uidetur de interceptionibus retentionibusq;, quas ἀπολήψεις uocant: alijs uero, quòd ueluti admodum extendantur, indicare. Quod uero dicitur, dolorem pariunt, sufficit ostendere ægrotationẽ quandam significari per uocẽ ἐπιλαμβάνοντα. In ceteris quidem operibus plurima eorum quæ dubitationem afferunt, ex illatis dignoscuntur: in hoc uero libro maior perpetuo priore infertur quæstio: quomodo & nunc, cum inquit, An & his comatosum quandam habere conuulsionem fuerim admiratus? Nempe uel tale est, quod ait, in ijs, quæ dicta sunt, uel tum omnibus, tum consequentibus.
D Nam & id patet comatosam affectionem habere quippiam simul existens, quod conuulsionem repræsentet, ueluti in quo quidem & ipsa etiam simul existit, quòd prædicta comatosum sequatur. Sed neutrũ horum neque est necessarium, neque ut plurimum euenit: & quidem auctor ipse cõsentit: adiecit enim coniunctionem dubitandi, an. Deinde ipsi acclamauit, cum dixit, non admiratus fuerim? Nempe ita in compluribus & fide dignis exemplaribus est scriptum, ueluti & in alijs quibusdam nullo pacto scriptum reperitur.

25 *Quæ in acutis morbis uomendo trahuntur, uitiosa: atque alba deiectiones difficiles. Lentore carentia ex his percurrentia multo cum æstu, in mentis eunt aberrationem: an ex his comatosi, torpidique postea fiunt: morbus ex talibus diutius manet: an & circa indicationem * arescentes difficulter spirent?*

*al. tussiculosi

Quæ in acutis, inquit, morbis in uomendo trahuntur, uitiosa sunt: tale aũt quippiam & antea est scriptum: nosque in similibus similia dicere cogimur. Adijciam uero & nũc & illud, quod ante dictum non fuit, cum nauseam fieri dicebam, quando ad expurganda, quæ contristant, uenter cietur. Quidam & ob phlegmonen ipsius nauseabundam fieri affectionem dixerunt: quod in uniuersali sermone continetur. Nam, si phlegmone sua propria ratione nauseam pariat, nunquam uenter phlegmone obsideri citra nauseam reperietur. Incidit autem huic symptoma eiusmodi, cum phlegmone obsidetũ, duobus modis, altero

altero quidem, cum tenues quædam humiditates ex inflammatis particulis ad interiorem ipsius capaci E
tatem decumbentes, collectæque in eo loco os ipsius contristauerint. Altero autem, cum permistio af-
fectionum fuerit. Duabus siquidem inter se complicatis affectionibus, per se in utraque fieri solet. Per-
mista igitur ea, quæ nauseam parit, affectione, cum phlegmone, propter alteram earum nauseãtes ægri
fiunt, non propter phlegmonem. Contingit autem non nunquam ut ex moderatis nauseis uomitus sta
tim incidat, non nunquam sane & conturbatio quidem plurima & frequens fiat, uomatur uero uel
nihil, uel prorsus paucum: quod conijcere licet his uerbis, uomendo trahuntur, ipsum uelle signifi-
care, quæ in præsentis dictionis capite sunt posita. Prauum autem est, non ut signum tãtum, uerum etiã
ut causa, symptoma huiusmodi. Nempe, quatenus succi malitiam, excerni contumacem contineri in
uentris ore ostendit, eatenus signum prauũ est. Quòd uero continuis lacerationibus uellicationibusq;
uentrem afficiat grauetque, ob id rursum tanquam causa ipsius erit, phlegmones quidem nondum exi
stentis, tanquam modo futuræ: eius uero, quæ iam adest, tanquam incrementum suscepturæ. Præterea
albicantes, ut inquit, deiectiones difficiles: quod quidam ab antedicto separant, ceteri, coniungunt. Ce
terum, quod de prædictis antea diximus, idem & de his nunc dicimus: albæ etenim deiectiones fiunt
non defluente ex hepate in uentrem bile: quod sane & per se & cum dicta ante oratione constare po-
test. Quia uero auctor dissimilia multa inter se commisceat, legentes ob id ea & copulare, & separare F
ab inuicem possunt. Sed, quod mox post albicantes deiectiones scriptum est, Lentore carentia ex his
percurrentia multo cum æstu, in mentis eunt aberrationem: inter ea, quæ semel forsan uel bis uisa sunt
auctori, est, nullam, quæ necessaria sit, habentia consequentiæ causam, sed, ut sæpius iam dictũ est, quæ
fieri possint, interdum quidem quòd infesti transmittantur humores, interdum uero quòd diuidantur,
atque aliquando quòd increscente affectione plures occupent locos. Adde, quòd neque comatosos
eos fieri inter necessaria annumeretur, sed contingentia: quod & ipse confessus est, cum inquit, An ex
talibus comatosi? uisus est siquidem & id supra perpetuo adscribere, ubi enũciare quippiam nõ audet.
Cetera, quæ deinceps ad finem usque dictionis dicuntur, similem habent absurditatem, ut forsan iam
ab earum, quæ huic libro supersunt, dictionum explanatione temperandum sit. Nempe, qui exacte di-
dicerunt, tum quæ in libris Hippocratis scripta sunt, tum quæ in ipsorum explicationibus sunt dicta, hi
cognoscere possunt, quænam sane ex signis scripsit, quæ uim præsagiendi æqualiter perpetuo haben-
tem obtineant, quænam magna ex parte, & quæ ambigue uel raro: atque amplius quas in ipsis pro ma-
ioris minorisue ratione continuerint differentias: ut nihil ope mea ad præsentia indigeant. Ceteris ue
ro, qui priusquam illa didicerint, sese ad hæc conferunt, prolixissimæ in horum singulis orationis est
necessitas, ut non tribus, sed triginta opus sit libris. Ego uero consentientes uerisimilesque fide di- G
gnorum exemplarium scripturas in præsenti percurri dictione. Sunt uero & aliæ multæ scriptu-
ræ, aliæ aliter pro cuiusque arbitratu, sed ad infinitam, ut dixi, prolixitatem incidere cogar, si omnes
memorauero.

Quæ ex lumbis ad collum caputq; redundant, resoluuntque paraplectico modo conuulsiua, & mentis uacillationem pa 26
rientia: an & talia conuulsione soluantur? ex his uariæ ægrotant per ea profecti.

In hac quoque dictione est incertum, quonam pacto legere nos uoluerit, qui librum hunc scripsit:
an ex ordine uniuersa connectentes symptomata, deinde ab his dicentes, an & talia conuulsione sol-
uantur? an ad hanc usque orationem, resoluuntque paraplectico modo, serie continuata legere, mox
silentes rursum postea dicere, conuulsiua & uacillationem mentis parientia. Nempe quidam hoc mo-
do, alij illo legerunt. Deinceps etenim inquit, an & talia conuulsione soluantur? Conuulsiua, conuul-
sione solui, inter absurda est. Prædicta uero solui conuulsione probabilius quis intellexerit, (prædicta
autem sunt, quæ ex lumbis ad collum caputque redundant, resoluuntq; paraplectico modo) postea si
fieri conuulsiua, & talia reddita paraplegiam soluisse. Hæc siquidem sensum quendam habere uidetur,
propterea quòd paraplegia affectio unius partis corporis talis sit, qualis est * paraplexia totius, huicq; H
aduersissimum sit secundum motionem pathema conuulsio. Nempe, cum partes affectas motu priuet
paraplegia, conuulsio ad motionem agit naturali uehementiorem, ita ut uiolenter hæ concutiantur: quod
si obstructio uel humidorũ aut crassorum aut glutinosorum impactio in neruis fuerit, ob id paraplegiã
iuuare uidebitur. Quod uero in calce orationis dictum est, ex talibus uarie ægrotant per ea profecti: in
quopiam id factum conspexisse mihi uidetur. Nẽpe & semel ego ita affectum quendam, permutatio-
nẽq; uarie sese mutuo excipientiũ symptomatum habentẽ uidi. Fiebãt aũt & illi hæc prægressis lũborũ
colliq; & capitis doloribus: manus tota ab his ægre tũ sentiebatur, tũ mouebatur: sicuti & in dictione di-
ctũ est, paraplectico modo cũ non esset exacta paraplegia: mox superueniens conuulsio sensiliorem eã
atque ad motiones expeditiorem fecit. Placata autem conuulsione, sensim rursum deterior reddebã-
tur: Deinde rursus tum lumborum, tum colli, tum capitis dolore correptus uniuersam subitamque ha-
bebat paraplegiæ in manu adauctionem: atque rursus postea non parum conuellebatur.

* Forte, apoplexia. uide lib. 4. de uict. rõne in morb. acutis. cõ. 27. & ifra cõ. 68.

Conuulsiones in hystericis sine febre faciles sunt: ut Dorcadi contigit. 27

Et in hoc loco, quod a nobis cognoscitur, dictioni adaptabimus: nihil ab ea discedentes. Nomẽ siqui-
dem facile ambiguum, quantum in se est, existit. Potest enim quis intelligere ex eo rationabilẽ earũ,
quæ

A quæ in histericis affectionibus fiunt, conuulsionum generationem. Potest quoque & dici securitas ipsarum. Nihil itaque dictio nos docet: sicuti neque alius, qui ambiguus sit sermo. Qui in rebus, quæ dicũtur, ueritatem scire præuertunt, uni ambiguitatis parti conueniunt, interdum autem & duabus: quo pacto & nunc hi legunt. Nempe mulieribus hystericis appellatis, quæ strangulationibus uteri capiuntur, fiunt & continue totius corporis contractiones conuulsiuæ, nec simile ceteris conuulsionibus periculum habent. Sed, quoniam & in magnis uteri inflammationibus conuulsiones interdum assident, ab his nunc dictas separauit, adijciens dictioni ἄπυρος, quod sine febre est. Nempe, quòd magnas uteri inflammationes febres consequantur, neminem latet. At non sæpius fiunt ex uteri inflammatione conuulsiones: si fiunt, periculosæ sunt.

28 *Vesicæ intercepta tum aliàs, tum cum capitis dolore, conuulsiuum quippiam habet. Quę ex his cum stupore exoluũtur, difficilia existunt, non tamen perniciosa, an & in mentis pellat uacillationem, quod huiusmodi est?*

Interceptionem tum urinarum, tum deiectionum pro retentione appellare consueuit: conuulsiuum autem quippiam habere ait: quod idem cum hoc est, posse aliquando conuulsionem prouocare: & præsertim cum dolor capiti aduenerit. Fuisse siquidem neruorum principium in societate affectus uesicæ B ostendit. Quod uero postea scriptum est. Quæ ex his cum stupore exoluuntur, bifariam est expositum. Nempe quidam de urinis dictum inquiunt, tanquam ex retentione cum stupore excretæ sint: uolunt siquidem quæ exoluuntur, dictum esse pro quæ excernuntur: alij uerbum exoluuntur de corporis partibus dictum esse intellexerunt: alij de uniuerso corpore: quasi sensione quidem torpens ipsum, uoluntaria uero motione exolutum fuisse dixerimus. Volunt igitur difficilia pro periculo uacantia dici, non tamen perniciosa. An uero in dictionis calce dubitanter enunciet in dementiam pellere, quod tale est, nec ne, sæpius mentem ipsius didicimus, in quibus addubitat.

29 *An & ossium, quæ in temporibus sita sunt, pertusiones conuulsionem accersant? uel temulentum sauciari, uel sanguinem ualenter erumpere, in principijs si id faciunt, conuulsiua?*

Quod in calce orationis dictum est, conuulsiua, in exemplaribus quibusdam adiectum non est: neq; si non adiectum sit, quantum ad intelligentiam rei spectat, quippiam refert: quia sub eo intelligatur, quod principio dictum est, Conuulsionem accersant? Dilucide igitur hoc in loco idipsum, quod in unoquoque ægrotante apparuit, demonstrauit: cum iustum esse sibi scripturam interpretari uisum fuerit, interdum quidem tanquam uniuersale enuncians, interdum uero addubitans: sicuti & nunc in ali- C quo, cui os capitis positum in temporibus, traiectum fuit, qui temulentus sauciatus est, confestimque erupit uehementer sanguis, & tandem est conuulsus. Cum ergo tria ipsi euenerint, unum quidem ossis temporalis traiectio, alterum quòd temulento id factum sit, tertium uero sanguinis eruptio: inquirit a quonam horum sit orta conuulsio: cui respondebo facile. Nam de ossis temporalis discissione ait Hippocrates. Quòd plagæ temporibus inflictæ letales sunt & perturbantes: quòd item in conuulsionibus distentionibusque temporum musculi primi patiuntur. De ebrietate uero aphorismum illum dixit: Si ebrius quispiam repente obmutuerit, conuulsus moritur. De sanguinis autem eruptione, quòd conuulsio a repletione fiat, uel uacuatione, non autem totius corporis, sed neruorum ipsorum: quo fit, ut ex sanguinis eruptione haudquaquam contrahantur, nisi refrigeretur uel propter præsentium incuriam, uel quòd sedare nelint fluxionem sanguinis per refrigerantia remedia.

30 *In sudore sputa præterfluentia febrienti ægro, leuia. An ad dies aliquot uentres humectentur? arbitror: an his abscessus in articulum futurus?*

Quidam dictionis antecedentis finem principium huius efficiunt, bifariam: alij quidem cum articulo τὰ σπασμώδεα id est conuulsiua, in sudore sputa præterfluentia: uerum, quod ad intelligentiam ipsam attinet, nihil interest, siue adiectus, siue ademptus fuerit articulus. Qui uero deinceps dictis, con- D uulsiua, præordinant, magnam faciunt sensus permutationem. Atque adhuc magis scriptura alia, quã recentiores quidam moliti sunt, pro ἐν ἱδρῶτι id est in sudore, nomen compositum ἀνιδρωτὶ id est non in sudore & absque sudore facientes. Si igitur non sæpius in dictionibus multis, quæ nihil conferant ad prædictionem, pro conferentibus adscripsisset, confestim culpassem eos, qui dictioni, conuulsiua, præscribunt, præordinantque. Cum uero & ipse adiecerit, quod nihil conferret, ignosco ijs, qui conscripserunt, conuulsiua, quanquam ad præsentia nihil, quod effatu dignum sit, conferat: siquidem in febribus cum sudoribus non iudicatorijs præterfluentia sputa, ob copiam immoderatam uel uirtutis imbecillitatem oriuntur: atque ob id sunt leuia, quasi non contumacia & uersu facilia dixerit. Absurdior autem fuerit intelligentia, si ἀνιδρωτὶ id est non cum sudore scripserimus: quanquam, qui scripturam antiquam permutauerunt, tanquam sapientius quippiam inuenissent, ita scripserunt, pro ἐν ἱδρῶτι ἀνιδρωτὶ facientes. Orationem autem hanc, an ad dies aliquot uentres humectentur? in ægro factum id uidelicet conspicatus ita scripsit, an multis euenire id possit, inquirens. Nihil autem certi, quantum ex dictis est, quod ipsi respondeamus, habemus. Nempe, quo pacto tali in ægroto cetera habeant, limitare oportet: de quibus dixit nihil. Modus idem est de futuris in articulos abscessibus. Constat enim quibusnam ex signis talia definire oporteat: de quibus impræsentia nihil dictum est.

Quæ cum tantula ferocitate in desipientiam pellunt, melancholica: si uero a muliebribus fuerint, ferina: maiore ex par E 31
te autem incidunt hæc: an & hæ conuellantur? an cum earo quoque uocis priuationes conuulsiuæ? quo modo coriarij filiæ
obuenit: cœpit autem malum præsentibus menstruis.

Quamnam appellet melancolicham desipientiam, dixi antea. Nam is dictionis eiusdem, quam nūc
retulit, scripsit principium. Præsens uero sermo, ut auctor fatetur, est, quòd coriarij filiam ex menstruo-
rum retentione ferinum in modum delirasse conspexerit: demonstrauit autem per uocem hanc melan
cholici intēsionem. Prompti siquidem sunt ad inferenda propinquis mala, qui ex melancholia delirāt:
ubi autem ingentia mala designant, ferinas desipientias appellat. Sed, quòd ex purgationis menstruo-
rum retentione talis oriatur desipientia, neque prorsus uerum, neque magna ex parte. Nam, si melan-
cholicus fuerit sanguis, atque in cerebrum ierit, desipientiam huiusmodi parit: si uero biliosus, non ta-
lem sed consuetam familiaremq;: si copia pituitæ fuerit, cataphoram lethargumq; magis efficiet: si ue-
ro mistum ex his, mistam etiam affectionem ex cataphora & uigilia, uel desipientia cōficiet. Vt autem
horum nihil uniuersale ipsis inest: sic neq; consequētium aliquid, quæ coriarij filiæ euenisse scripsit.

Quibus conuulsis oculi fixe relucent, non apud se hi sunt, diutiusque ægrotant. 32

Quidam pro παρ' ἑαυτοῖσι scribunt παρὰ σφίσιν αὐτοῖς: sed, quòd utraque oratio, & παρὰ σφίσιν αὐτοῖς εἶναι, F
& παρ' ἑαυτοῖσιν εἶναι de his dicatur, qui tum intelligunt tum sentiunt, cuius patet. οὐκ εἶναι παρ' ἑαυτοῖσιν autē
est non intelligere, sed mente circumagi, distrahique iudicium: sed, quòd nota habeatur ex oculis fi-
xe relucentibus, ut ex alijs quibusdam, ignorant: satis uero fuerit in eam rem, quod ab eo dictū est: Ocu "
li ferocitas desipientiā indicat: quo modo & idiotis ipsis dilucet, qui non prorsus stupidi existunt. Nem
pe, quòd id semper subaudire oporteat, constat omnibus. Vocamus siquidē in eiusmodi omnia testes
idiotas, qui rudes tum existunt, tum uocantur: sed maxime quidem si fieri possit, natura prudētes: si nō,
at non mente torpentes. In præsenti uero sermone supra modum relucere oculi ponuntur, quod per se
ipsum signum irascentium erat: sed forsan id oculo fixo, quod est feroci concurrens, uehementiorem
indicabit fore desipientiam. Superuacue autem ad prædicendum, quòd delirattiri tales sint, conuulso
rum meminit: Nam & sine his procreari potest desipientia, & præsentibus his, non procreari. Aegrota-
turos autem diutius, temere magis dictum est. Nempe, in quibus conuulsis fixe ferociterque relucēt
oculi, hos acute ægrotaturos, non diuturnius, rationi est consentaneum.

Sanguinis ad latus diuersum eruptiones, mala, ut si cum lienis magnus fuerit, dextra ex nare fluat: atque res in hypo 33
chondrijs ita habet: cum sudore deterius id existit. G

Si quippiam aliud sæpius contingere ipse uidi, ita & hoc. Videtur autem Hippocrates ex multis ex-
perientia, quam ex particularibus sibi fecit uniuersalia collegisse. Nempe & in epidemiorum libris
ægrotos scripsit multos, alios quidem, quibus sanguis salubriter erupit: alios uero, quibus insalubriter.
Causam horum alibi enunciantes considerauimus. Nunc id nosse satis fuerit, quòd, qui asserunt, quo-
modo ex hepate caua uena sursum per thoracem fertur, ita & ex liene aliam ortam partibus distribui
sinistris, non uera dicant: cum una sola uena sit, quæ ex partibus septo transuerso inferioribus ascendit.
Quæritur autem non sine ratione ab expositoribus, quam ob causam uerbo, lienis, adiecerit, magnus:
aiuntque, qui maxime probabilia dicere uisi sunt, in paruo liene non admodum manifestam esse in u-
traq; uel præsidij uel offensæ inclinationem. Ego uero sermoni adiectum esse existimauerim uerbum,
magnus, quasi uel tumefactus, uel in molem assurgens, uel phlegmone obsessus adscripserit. Nam, si
lienis, simpliciter scripsisset, rursus alia orirerur quæstio, quonam uitio lienem affici dicat. Si igitur hoc
non inquiramus, sed nobis constet in omni tumore præter naturam lienem fatigante, in latus diuer-
sum sanguinis eruptionem nocuam esse, limitationis gratia uerbum, magnus, adscripsit. Exemplum
autem hoc ipsum, uidelicet de liene, omnium commune est, quibus ad latus diuersum sanguis erum-
pit: atque ob id sermoni additur aduerbium, ut, perinde atque si ita dixisset: ut si, cum iecur magnum H
fuerit, ex sinistra nare erumpat sanguis. Ceterum ita a liene, tanquam exēplo, ad iecur transire in prom
ptu esse arbitratus, iecoris non meminit. Quòd autem a uiscere ad uiscus migratio fieri possit, adiecit
hypochondrium, inquiens, Atque res in hypochondrijs ita habet, ne tātum ex uisceribus directas san-
guinis eruptiones bonas esse existimemus, uel malas, quæ in latus diuersum fiant, sed etiā ex hypochō
drijs ipsis. Cum autem uitiosa sit, quæ in latus diuersum fiat sanguinis eruptio, deterius adhuc fuerit
signum, si cum desudatione contingat. ἐφίδρωσιν autem id est desudationem iam sæpius quidem in hoc
scripsit libro, sed nusquam ita lucide, ut cognoscamus, nunquid sudores circa thoracem caputque ap-
parentes ita appellet, an eos, qui toto emanant corpore, ubi tum pauci, tum nihil conferentes sint. Pra
uum autem utrunque horum est: deterius autem, quod in superis fit partibus. Nempe, cum omnis de
sudatio demonstret uel copiam in sudantibus partibus, uel facultatis retentricis imbecillitatem: utrū-
cunque eorum in locis tum thoracis, tum capitis fuerit, deterius est signum, quàm si in alia quapiam
parte fuerit.

Ex naribus exiguo cum sudore perfrigescentia, maligna prauaque. 34

Rursus hoc loco interpretatione est usus, non adiecto orationi ex naribus perpetuo erumpenti san-
guine, quod nos de necessitate subaudire oporteet, propterea quòd nihil aliud intelligere ualeamus.
Fiet

A Fiet autem ſermo integer,ſi ita interpretari liceat:Si ex naribus ſanguis erumpat, cum ſudores uel fuerint uel ſuperuenerint,perfrictionem quidem ferunt,quæ malum indicant morbum.At,cum perfrictio tum in extremis fiat,tum per totum corpus,grauior certe,quæ per totum corpus eſt.

35 *Poſt ſanguinis eruptionem deiectiones nigræ,malæ:prauæ autem & impenſe rubræ:an & quarto die talis eruptio fiat? comatoſi ex his conuulſione finiuntur:an nigris procurrentibus & tumefacto uentre?*

Rurſum & hoc loco,ut in alijs multis,ſermonem manifeſtum utilemque ab Hipp.dictum confudit. " Eſt autem ipſius primum quidem uniuerſale huiuſmodi:Iudicatoriorũ non iudicãtium alia quidem le- " talia,alia uero difficilem faciunt iudicationem. Cum autẽ iudicatoria multa ſint, in horũ ſingulis ſuus eſt ſermo,particularis quidem ad eum,qui dictus eſt,relatus:uniuerſalis uero ad ſubiectos qualis & talis:Sanguinis eruptio non iudicans uel mortalis,uel iudicium reddit difficile. Ita ſudor, uel copia tum urinarum,tum deiectionum,tum uomituum,uel quæ per hæmorrhoidas,uel uterum excernuntur, & parotides,& ceteri abſceſſus. Omnia ſiquidem hæc,ſi non iudicant,interdum quidem letalia,interdum uero & difficilis ſunt iudicij,hoc eſt morbos iudicationis expertes faciunt. Cõmuniſſima autem ex his efficitur oratio,uniuerſaliſſima, generaliſſimaque,(uocet enim unuſquiſque pro ſuo arbitratu,) Iudi- B catoriorũ non iudicantium alia quidem letalia, alia nõ iudicabiles faciunt morbos.Præſtat autem hoc loco,quando ſint letalia,& quando non iudicabiles faciant morbos,definiuiſſe: id quod ab Hippocrate ipſo eſt demonſtratum.Quæ nanque ex iudicatorijs nihil iuuant,ſunt iudicatu difficilia: quæ uero etiam in contrarium repunt,ſunt letalia. Iam, quæ ad contrarium inclinant, alijs ex ſignis certitudinem capiunt:quomodo & malignas ſcripſit hoc in loco deiectiones. Acciderit quoque aliter cuipiam altera talis affectio maligna,ut uomitus,uel prauæ urinæ,ueluti & perfrictio,quæ cum difficultate excalfieri poſſit,aut totius corporis,aut extremarum tantum partium:ſic etiam profunda ſitis,æſtuſque, & caligo,& implaciditas & uigiliæ,atque prauorum aliorum quippiam. Didiciſti uero hæc eadem omnia ex commentarijs de iudicationibus,atque ex præſagijs:quædam item ex epidemijs. Scripſit certe & hoc loco ſermonem uniuerſalem,particularium ſpeciem unam commemorans. Nempe, qui modo artem diſcit,putat ſola hæc maligna eſſe,de quibus audiuit.Si uero acri eſt ingenio, poteſt & alia quædam talia eſſe ſuſpicari,tempuſque expectare aliud,in quo & ipſa perdiſcat.Quod ſi non ita didicerit,ſed quæ particularia exiſtunt,rurſus expectabit,inſcius,quantum doctrinæ adhuc ipſi deſit.Qui uero uniuerſale didicerit,particularia omnia cognoſcit.At,qui hunc prædictionum librum ſcripſit, in particulari uerſatur:atque ob id interdum ex diuerſi generis ſymptomatis cõcurſionem aceruat:interdum uero ex uno C ægro,aut duobus uniuerſaliter pronunciat: atque aliquando addubitat ambigitque, quomodo & nũc inquiens, An & quarto die talis eruptio fiat?Nempe, quòd quempiam uiderit, cui quarto die ſanguis erupit,omiſſo nomine ſermonem fecit,quãquam dies ipſi uniuerſalem in præſagijs habeant doctrinã. Rurſus autem particularia enuncians harum prædictionum auctor,non tanquam particularem, ſed tanquam uniuerſalem fecit ſermonem,ſcribens ita: Comatoſi ex his conuulſione finiuntur. non neceſſario fieri inquiens,ſed interdum cõtingere,ueluti & aliud quippiam inutile, quod habet generationem, ſed id quidem ſimpliciter enunciauit. De nigris autem procurrentibus & uentre tumefacto, reſpondemus ipſi & hic poſſe quidem & ea fieri,ſed neque perpetuo,neque ut plurimum.

36 *Sanguinem profundentia cum deſudatione uulnera,mala,loquentes ita affecti occulte pereunt.*

Quidam τρώματα, ideſt uulnera per τ & ρ & ω primam ſyllabam ſcripſerunt: alij autem τρομώδεα per τ ρ & ο: & uſitatiſſimæ quidem ſcripturæ hæ ſunt tum expoſitoribus, tum ſcriptoribus: ſed concurſionibus raræ exiſtunt:ueluti & quæ primam ſcriptam habet per τ ρ α & υ. Exordiendum igitur eſt & nobis a conſueta uſitataque, quam per τ ρ & ω ſcriptam reperimus, & quæ idem ſignificat cum ea, quæ per τ ρ α & υ ſcribitur.Nempe τρώματα læſiones eas appellat etiam Hippo.quæ ab externis infe- D runtur cauſis.Feciſſe igitur in præſentia ſermonem non ſolum in uulneribus uel exanthematis, uel abſceſſibus,uel diuiſionibus,uerum quoque & in ſanguinis eruptionibus par eſt: quin in uulneribus conſonant magis,cum ſola hæc ſanguinem profundant.Quidam ſcriptorem hunc etiamnum de ſanguinis e naribus profuſione nunc agere dicunt,non in febribus ſolum, uerum quoque & in nuper dictis affectionibus† [interficere.]Siue igitur de omnibus his ſermo ſit,ſiue & uulneribus duntaxat, ſanguinis cũ deſudatione profuſiones malignæ ſunt:nec diſſimili modo, ſi & τρομώδεα, ideſt tremores ſcriptum fuerit.Illud autem,loquentes autem eos occulte perire,tale quippiam indicare aiunt, quòd tales nihil mali habere uideantur,ſed tanquam extra periculum conſtituti, & præſentibus loquentes, repẽte pereãt. Quòd ſi aduerbium λαθραίως.i.occulte hoc uelit ipſis ſignificare,naturalem interpretationem alienis metaphoris permutare ſummopere ſtudere uidentur. Putant nanq; uirtutem eſſe orationis ſemper a communi loquendi conſuetudine recedere:perinde ac ſi nihil referret,ſi quis uel ad deterius recedat.

†Non eſt in antiquis.

37 *Poſt modicam ſanguinis eruptionem nigramque deiectionem, in acutis morbis ſurditas malo eſt, ſanguinis deiectio in his pernicioſa:ſurditatem uero ſoluit.*

Continetur in hac concurſione uerum quippiam & uniuerſale. Nempe in acutis morbis, nigris ex deiectionibus ſi ſanguinem deiecerint,pernicioſum uere exiſtit:id quod & nos ſcimus & ceteri, qui in

artis operibus consenuerunt. Atqui symptoma esse uidetur secundum eam rationem, quā in suppurgationibus ultimum excernitur,quod sanguineum est: sed particularium est, in quibus scriptor nominauit. E

38 *Lumbis dolentibus stomachi dolores accedentes,signa eruptionis sanguinis puto notamque progressam.*

Non recte explanauerunt dictionem hanc plerique,qui in hunc librum commentarios scripserunt: simulque & pugnantia dixerunt. Videtur autem mihi quidam eam in discentium utilitatem exposuisse, sed hoc modo nō meminit febrium uel acuti morbi,ut consueuit. Vt ergo sermo eius in non febrientibus sit,uerisimile est,ex nulla manifesta causa plures consequentes dies lumbis dolentibus atq; ore uentris. In his igitur uacuationem per hæmorrhoidas expectare oportet. Posses autem non solum id fore prædicere,sed & propter hæmorrhoidum retentionem ea fuisse conijcere:magisque si eius, qui hæc patitur,temperaturam uideas* melancholicā, ut tibi ex dictis prædictio nō solum futuri,uerum & præteriti,& tertio præsentis sit. Nempe,cum ab alijs distinctus fuerit lumborum & oris uentriculi dolor,præteriti quidem erit prænotio, quòd & antea fuisse illi per hæmorrhoidas uacuationem noueris: futuri, quòd & nunc erit:præsentis aūt affectionis perspicua sunt symptomata. Nempe copia in uenis aceruata tenue quoddam serum in uentrem confluens cardialgias parit in os ipsius ascendens,quod omnium F fere partium maxime sentiendi facultate præstat. Plurima autem abūdantiæ portio ad inferum repens locum,in quem & primum deferri consueuerat,lumborum dolores efficiet.

Qui statis temporibus sanguinem profundunt, siticulosi hi, difficiles & exoluti si non profuderint, epileptici moriuntur. 39

Hoc rursum loco satis erit uniuersaliter dicere,primum quidem,quibus uacuatio sanguinis consueta retenta fuit,his morbos fore plethoricos,manante ipso ad eas corporis partes, quæ retētis excretionibus propinquæ sunt,uel ad eas,quę imbecilliores existūt:particulatim uero de ijs, qui ex hæmorrhoide,utpote excrementis existentibus melancholicis,alunt uel melancholiam,uel phthisin, uel hyderū, uel*scirrhos,uel cancrum,uel elephantem: præter hos autem unicuique in ea parte fore affectionem, *al. uarices. quæ ceteris manifeste imbecillior existit. Non recte autem duorum symptomatum concursionem adiecit,sitis & exolutionis,in sanguinis retentione. Nam sitis nullo pacto retentionis sanguinis proprium existit:exolutio autem immoderatas excretiones non retentiones consequitur: & recte dictum est in " secundo epidemiorum,Sanguine multo fluente lassescere.ubi, & quod ex uoce exolutionis significa- " tur, exposui.

Qui compositi per turbantur,peruigilant,naribus stillant,sexto die leuantur,nocte laborant,postridie sudant, in somnum feruntur,delirantque, abunde sanguinem profundent:an & aquosa urina tale quippiam indicat? G 40

Dilucide rursus hoc loco ostendit,quod in particularibus apparet cōcursionibus. Nempe profluuij sanguinis peculiaria sunt signa clare in commentarijs de iudicationibus deinceps scripta. Nunc autem in homine,qui abunde sanguinem profudit, omnia, quæ sanguinis profusionem antegrediuntur, scripsit.

Quibus sanguinis eruptio multa fuerit, procedente tempore aluus male afficitur,si non urina concocta fuerit. 41

Dixit in aphotismis Hippo. Quibus in febribus sanguinis quacunque ex parte copia eruperit, cum " reficiuntur, alui his humectantur: hic autem simpliciter inquit male afficiuntur: forsan in uerbo, male " afficiuntur,complecti uolens,& humectantur,& quæcunque in uentre perperam fiunt,alijs quidē morsis, alijs inflatis,uel ructu acido correptis,uel prorsus non coquentibus. Omnia autem caloris natiui inopiam consequuntur,ob quam & urina aquosa uidetur.

In indicatorijs perfrictionibus sanguinis eruptiones uehementes,pessima. 42

Conspicuus est sermo nullamque quæstionem habet,si uehementes & pessimæ scriptum fuerit: si uero,ut nonnulla exemplaria habent,pro κάκισται .i. pessimæ,scriptum fuerit ἄρισται,idest optimæ, maxima oritur quæstio:quod defendentes non nulli tale quippiam significari aiunt: Quæcunque sanguinis eruptiones uehementes refrigerantur in iudicatorijs diebus optimæ sunt:tanquam refrigeratio sanguinis eruptiones retineat. Hi autem non scriptam enarrant dictionem,sed alteram, qua ita dici oportebat. Quæ in iudicatorijs diebus fiunt eruptionum sanguinis uehementium refrigerationes, optimæ sunt. Adde,quòd frustra additum sit,iudicatorijs diebus. Nempe,quocunq; die sanguinis eruptionibus uehementibus perfrictiones aduenerint,sanguinis eruptiones sistunt. H

Capitis affecti grauitate,& sincipite dolentes,peruigilesque,sanguinem profundunt,tum alias,tum si quippiam in ceruice tendatur. 43

Sanguinem profundunt quidem & in huiusmodi concursionibus,sed non * multi. *al. multoties

Qui peruigilauerint,repente cum inquietatione quadam sanguinem profundunt,tum alias, tum si quippiam non ante fluxerit:an & ubi perfrixerint? 44

Concursioni quoque huic sermonem adijciam eundem, quòd quidam horum sanguinem profundunt in capitis doloribus.

Ceruicis

45 A. *Ceruicis dolores, impense rubri oculi, sanguinis eruptionem ostendunt.*

Verę hæc, quòd sępius ad sanguinis eruptiones cócurrant, intulit: cetera uero, quæ ante dicta sunt, raro concurrunt. In re eiusmodi magna præstant uirtute impense rubri oculi.

46 *Quibus uenter tenditur, sanguinem hi profundunt, superrigentque: an uenter intestinorum incurrat læuitatem, fiatque durus, uel ascarides fatigent, uel utrunque?*

Verbum αἱμοῤῥαγέει, i. sanguinem profundunt, auctorem uelle intelligere sanguinem e naribus fluere sæpius, non semel, ostendi: arbitrorque eum adnotasse aliquem, qui suppressa aluo sanguinem profuderit, deinde superriguerit, & postea intestinorum læuitate correptus sit. Sed, quòd aluus cum intestinorum læuitate induruerit, controuersiam habet manifestam. Nempe quidam duritiem in ipso uẽtris corpore intellexerunt, nó in excrementis: alij nihil id prohibere inquiunt, alijs quidem ita sanguinem profundentium adhuc magis, quàm antea, superinduratum esse uentrem: alijs uero contractam intestinorum læuitatem, ueluti & habere ascaridas. Alij fieri posse inquiunt lienteriam duram, si, quæ permeauerint, non solum qualitate uel inuertibilia, uel immutabilia manserint, uerum quoque & dura, qualia deuorata sunt, citra ullam madefactionem. Dioscorides præsentem dictionem in duo secans seorB sum quidem scripsit, Quibus uenter tenditur sanguinem hi profundunt, & superrigent: an ad sanguinis profusionem tale consequatur? deinde principio altero, inquit, Venter intestinorum læuitate correptus, uel durus, uel ascarides, uel utrunque. Scribit autem non ἐπίσκληρος, sed ἔπισκληρος per ε, & iuxta illud superne imponens λ, utrinque punctis includit: uult autem per uocem hanc ἔπισκληρον, corpus induratum significari.

47 *Quibus ad caput manusque ex lumbis fit recursio, stupefacti hi, uentriculi ore dolentes, & saniosi sanguinem abunde profundunt, uenterque turbatis his copiose fluit.*

Diligenter rursum hoc consideres loco auctorem, qui concursiones ita scribit, ut in quibusdam sanguinem profundentibus uidit. Et, si, quæ a me sunt demonstrata, memoria tenueris, iudicare ipse, quænam superflue scripta sint sanguinem profundentibus facta indicia, poteris. Cetera quidem dictionis similiter quàm plurimi scribũt: quidam uero non ἰχωρώδεες, id est saniosi, sed χολώδεες. i. biliosi scripserunt. Si uero eorũ, quæ supra dicta sunt, memor fueris, quonam modo utrunque defendi possit, non ignoras.

48 *Quibus ex copiosa sanguinis eruptione & frequenti nigrorum multorum est deiectio, & tensio, sanguinem hi profunC dunt uentre dolentes: cum quadam uero fluxione facile ferunt. An hi sudores frigidos habeant multos? returbata his urina mala non est, neque, quod residet, genitura e simile: frequentius uero meiunt aquosa.*

Conspicatus quoque hæc omnia, uniuersale inde cóprehendisse ostendit, quòd singulorum, quæ dicta sunt, uires non cognouerit: quæ tibi cóstant, si es memor eorum, quæ dicta sunt tum in his commentarijs, tum in ijs, quos in præsagia fecimus, tum in libris de iudicationibus. Meditationem quoque eorum exercitationemque in epidemijs perdidicisti. Lectis autem aut semel aut bis talibus, ut memoriæ tuæ confisus a reliquo temperes, non oportet. Vix enim eam tum facilem, tum promptam habebit, qui etiam assidue in omnibus uersetur commentarijs.

49 *Quæ ex naribus cum surditate & torpore parua est stillatio sanguinis, difficile quippiam habet: uomitus his confert, uentrisque perturbatio.*

Nescio, quomodo paruum malum esse intelligat sanguinẽ e naribus, stillicidij instar, fluentẽ. Nempe orationem difficile quippiam habet, in paruis dicere homines consueuerunt, sed non paruum id malum existit, & si absque surditate torporeque fuerit: cum ijs, quæ cerebrum affectum esse indicant, letale signum erit sanguinis e naribus, stillicidij instar, fluor. An uero uomitibus, uel uẽtris perturbatio his D conferat, non potest simpliciter absque distinctione pronunciari. Distinctio autem est quibusdam mor* bi in principio si uires ualentes, uel sanguinis redundantiam habeant, uel pituitæ, uel alterutrius bilis. Nam, si ualenter excernant, sanguinisque redundantiam habeant, quòd sectione uenæ, non uomitu, uel uentris perturbatione indigeant, neminẽ latet. Quod uero in uomitibus uentrisque perturbationibus antea est dictum, patescit: cum medicus uomitum ciere & uentrem perturbare uolens non de ijs, quæ a natura fiunt, enunciet.

50 *Quibus ex rigore febres cum lassitudine febres fuerint, muliebria his decurrunt: ceruix autem in his dolens, sanguinis indicat eruptionem.*

Mulieribus quoque recte ualentibus, etiam citra rigorem cum febre, menstrua fit purgatio, siue cum sensione quadam lassitudinaria. Cum igitur & rigores fuerint maiorem totius corporis motionem parientes & sanguine in eo redundante naturam ad superflui uacuationem excitent, magis utique muliebrium, idest menstruarum purgationum uacuationem fore spes est: si & purgationis, quæ per circuitum repetit, tempus adfuerit. Si uero ceruix ex prædictis doluerit, uergentis ad superas partes humoris signum constituitur.

Quibus per nares quoque spes est, ut per caput concutientia sonitusque sanguinem profundant, profundunt hi, uel mulie E 51
bria deducuntur, tum alias, tum si spinæ æstus consequatur: forsan & id dysenteriam facit.

Rursus hoc loco nomen unum adscripsit ambiguum, totam dictionis seriem quæstionis cuiusdam
opus habere efficiens. Nempe, quænam sint caput concutientia, obscurum admodum uidetur. Qui-
dam enim capitis symptomata omnia ita dicta esse inquiunt, inuenta generali quadam hac uoce ab eo
ut antea, cum de uentre ageret, uocem hanc male affici inuenerat. Alij in palpitationibus pulsationi-
busque temporalium uenarum, uel tremulis, uel quodammodo uibrantibus, motionem quandam to
tius corporis. Hæc igitur caput concutientia mouent interdum & sanguinis e naribus eruptiones, ue-
luti & menstrua. Sperat autem id fore magis, si mulier sensionem æstus ardorisque circa spinam ha-
buerit. Potes autem contristantium humorum ad caput impetum asserere, nisi per uterum uacuentur,
uel dysenteriam procreent.

Ventris quoque palpitationes cum hypochondrij tensione sublonga, & tumente, sanguinis indicant eruptionem 52
inhorrescunt autem hi.

Incertum est, de quonam symptomate dictum sit palpitationum, nomen. Nempe præter id, quòd
neque appellationes antiquorum aperte discretæ sunt, ut & ostendit liber de palpitatione, in quo de F
arteriarum pulsibus disseritur, sic & libri huius auctor ad nomina constituenda uel ex abusu uel meta-
phora promptus existit. Non ignoramus autem, quòd, cum Hippocrates in præsagijs diceret, Si uero
pulsus in hypochondrio insit. subintulit, perturbationem aut dementiam indicat. Ceterum & ibi quidã
intellexerunt pro pulsu palpitationem dictam esse: non nulli uero proprie de uehementi spinam per-
reptantis arteriæ motione. Quanquam autem & hi palpitationem scripserunt, non tamen sanguinis
profundẽdi signum iudicatorium pulsum hunc esse enunciauit in præsagijs Hippocrates sed postea de
hypochondrij inflammationibus scribẽs sermoni adiecit: Fit autem his & sanguinis per nares eruptio
& ualde iuuat. atque ut magis fore quis ex naribus sanguinis eruptionem speret, interrogandos esse
ait, an capite doleant, aut oculi caligent. Nam, si horum quippiam fuerit, in eam partem sanguis repet.
Vt autem bene Hippocrates in hypochondrij inflammationibus dixit, Fit autem his & sanguinis per
nares eruptio. sic hoc loco sermonem ex uniuersali in particularẽ transtulit, inquiẽs, Cum hypochon-
drij intentione sublonga. fuerit autem ob sanguinem tensio ea mediorum musculorum, qui a thorace
ad pubis ossa pertinẽt: fit autem & lienis sublonga phlegmone. Sed nemo phlegmonas huiusmodi, quę
cum palpitatione fiant, hæmorrhagicas esse dixerit. Phlegmonas uero [hepatis] ceterorum [quæ]
hypochondrij musculorum, (sex enim reliqui a duobus prædictis existunt) bene quis hæmorrhagicas G
affirmauerit. Quòd ergo in dictionibus multis libri auctorem redarguerim, rèdarguere quoq; & nũc
non pertimescam, qui scilicet particularium enuntiationem multam fecerit, breuem autem & ueram
doctrinam uniuersalium reliquerit. Præterea in calce dictionis adiecit, Inhorrescunt autẽ hi. tãquam
uniuersaliter his contingens, quanquam uniuersale non sit: fit enim ex talibus concursionibus interdũ
& hoc symptoma: perpetuo autem, uel magna ex parte non fit. Scribenda uero sunt in prædictionũ do
ctrina, quæcunq; uel perpetuo, uel magna ex parte fiunt: ut si in proposito ueluti exemplo sermo mani-
festus fiat: Si quis dixerit inter musculos abdominis octo numero existentes, medios rectos hæmor-
rhagiæ indicantiores ceteris esse, plus edocebit, quàm qui hæmorrhagias superuenire dicunt. Si uero
simpliciter solos hos dixerit inflammari, si & aliud quoddam hæmorrhagicorum signorum his super
uenerit, hæmorrhagiam infert.

Quibus e naribus copiosa, uiolenta, & multa fluunt, ad conuulsiones hi interdum deducuntur, uenæ autem se- 53
ctio soluit.

Si in huiusmodi sanguinis eruptionibus conuulsionem asci sci simpliciter dixisset, hominem repre-
hendissemus, quòd, ut in ceteris multis, ita & nunc particulare, tãquam uniuersale, pronunciasset: quia H
uero, interdum, apposuit, laudamus, & uera loquitur. Nempe & nos sæpius uidimus in hæmorrhagijs
huiusmodi conuulsos aliquos non solum ob exuberantem purgationem, sed etiam propter refrigera-
tionem: si Medici caput refrigerauerint, sanguinis profusionem retinere uolentes. Quod autem in di-
ctionis calce dictum est, uenæ sectio soluit, tale quippiam indicare uidetur: tales affectiones, in quibus
uehementer sanguinem profundunt, uenæ sectio soluit, ante sanguinis profusionem exhibita. Constat
autem, quòd grauata sanguinis multitudine natura excitata quidem sit ad ipsius euacuationẽ, sed mo-
dum obtinere non ualens, uocatam a recentioribus Medicis superuacuationem fecerit. Potest autem
& uehementis ipsius hæmorrhagiæ auxilium sectionem uenæ dixisse. Nempe & nos sæpius auxilium
experti sumus, perspicue immoderatam sanguinis lationem sistentes. Quòd autem manum recto tra-
mite nari, unde sanguis abunde fluit, respondentem secare, manusque eiusdem humeralem uenam feri
re oporteat, liquido constat omnibus: si uero ex nare utraq; fluxerit sanguis, secare utrasque nihil pro-
hibebit: non enim per eas uacuationis, sed reuulsionis gratia sectionem facimus.

Frequentes & paruæ surrectiones, suffiaua, lenta, stercoreum exiguum habentes, cum hypochondrij dolore & late- 54
ris, morbi regij participes existunt. An hi, cum flant, exoluantur? simulque sanguinem profundant? lumborum ten-
sio his, & dolores sanguinis indicant eruptionem.

A Congessit rursus hoc loco symptomatum diuersi generis multitudinem, quam uidit, nec ipse affirmat, singulorum autem uires didicisti in his, quos paulo ante dixi, Hippocratis libris, & nostris commentarijs.

55 *Hypochondrij tensio cum capitis grauitate & surditate, & quæ consequenter fatigant, sanguinis denunciant profusionem.*

† Al. τὰ τὰς αὐγὰς ὀχλοῦντα idest quæ splendores perturbant.

Vult sane, quæ circa aspectum Hippocrates tenebrosa dixit, in dicta symptomatum concursione hæmorrhagica ostendere, sicuti per commentarios nostros didicisti. Nempe rursus admonere, quæ nuper sæpius memorauimus, commentarios in sermonis prolixitatem est extendere.

56 *Vndecimo die sanguinis stillicidij instar fluores difficiles, tum aliàs, tum si superstillauerint.*

Verbum quidem superstillauerint, superuacuum existit. Nam, si & quarto & quinto, similiter absurdum. Cum autem omnes e naribus stillationes difficiles sint, quoties crassæ & nigræ destillationes fuerint, maxime perniciosas has reperies. Si uero tale quippiã diebus quibusdam uel indicatorijs uel iudicatorijs cõtingat, certius præostẽdisse licet. Vndecimus autem decimiquarti est index. Vbi ergo theore B mata uniuersalia diximus, nunc libri huius auctor particulare aliquod unũ dixit, undecimi diei in ipsis mentionem faciens. In uniuersali autem de indicibus & iudicatorijs id dixisse par est.

57 *Qui in horrore simul indicatorie sudant, postridie uero, ubi inhorruerint, præter rationem uigilant, hos sanguinis eruptionem incursuros puto.*

Bene dixit, puto, prædictionis eorum, quæ neque assidue, neque magna ex parte fiunt, affirmationẽ adimens.

58 *Quibus principio largum sanguinis profluuium, rigor fluxionem sistit.*

Est, quando rigorem moderatum uidemus prægressum sanguinis profusionem in corporis plenitudine: turbationem etenim in ipsis faciens naturam ad excernendum, quod infestat, irritat. Magna igitur ex parte sudores, uomitusque biliosorum, & deiectiones ex rigore fiunt: contingitque & interdum ut dixi, propter sanguinis profusionem, copiam uacuari.

59 *Sin copiosa superuenerit sanguinis profusio, in contrarium reuellitur: ex hæmorrhagia rigores, longi.*

C Vbi morbum non sedauerit sanguinis eruptio, exceperitque eam rigor, utrunque longum redditur ex eo quòd corpus difficulter calfiat: quod pluribus superuenit diebus, ex circuitu quidem plurimum: contingit autem interdum & uagabunde.

60 *Quibus capitis dolores, ceruicis labor, atque totius corporis cum tremore infirmitas, hæmorrhagica soluunt: ceterum & tempore ita soluuntur.*

Multas in hoc toto sermone concursiones ex ordine scripsit, methodum uniuersalem in ijs, qui sanguinem profundunt, paucis describere non ualens. Cõsiderare autem oportet duo hæc prima, febrem ualde æstiuam, cuiusmodi ardentes sunt: symptomata item tum capitis tum ceruicis, & præsertim plethorica. Connumerat quoque haud dubie & cum symptomatis capitis, quæ circa faciem fiunt. Deinde & quæ toto in corpore abundantiæ sanguinis signa existunt: hisque nihilominus ex anni tempore æstino uel regione uerna, uel commoderatis uel calidioribus, si in hypochondrijs phlegmone quædam fuerit: postea quæ circa caput faciemq; sunt hæmorrhagica signa, & si aliquod in thorace hypochõdrijsq; inclinationis ad superas partes signum fuerit. Hæc siquidem omnia in commẽtarijs de iudicationibus exposui, præterea in præsagiorum, primique epidemiorum: in quibus distincta sunt, & quæ iam iam D uenturæ sanguinis profusionis sunt signa, & quæ talia non sunt.

61 *Vrinæ, quibus abscessus post aures fiunt, si celeriter & exigue concoquuntur, uitiosa: & ita refrigescere, malum.*

Quod in hac quoque oratione recensetur particulare, est sermoni uniuersali subiectum. Nempe urina in morbo omni celeriter & exigue cõcocta, deinde uero cessans, uitiosum quippiam indicat. Liquet autem, quod & refrigerari malum fit non in his solum, uerum & omnibus. Neque enim in communibus adest quippiam peculiare, ueluti in ardentibus febribus. Nempe, quòd urentes hæ, summas partes non calfaciant, malignæ existunt, benignis totum corpus æqualiter urentibus.

62 *Qui subsoporantur arquatiq; existunt, neque ualde sentiunt, uenter his copiose fluit: forsan quoque & si detinetur, exoluuntur: an & his parotides fiant?*

Si ex nobis propria parotidum signa didicisti, perniciose item habentium signa: facile, quæ nunc dicuntur, propria non esse tibi constabit.

63 *Suppressa cum rigore urinæ, mala: tum alias, tum si ante soporatos parotides prehenderint: an spes ex his?*

In his quidem, quæ antecedunt hanc, dictionibus, futurarum sanguinis eruptionum concursiones

scribere uoluit, sed complecti, quæ propria essent, paucis, ut dixi, nequiuit. Rursus quoque & alteram E hanc dictionem ad prædictionem futurarum parotidum scripsit: sed, quod peculiare sit, nihil habet & ipsa, præter id, quòd & permista sint, quædam perniciosa symptomata, ex quibus raro parotides fiant. Quòd autem neque ipse de parotidum generatione enunciare ausus sit, id sane ex adiectione coniunctionis, an plane constat.

Ex torminoso sedimentum limosum subliuidumque malum: an ex hypochōdrijs dextrum dolere uideatur, exoluaturque? atque his parotides parum dolorificæ, uenter his omnibus copiose fluens perniciem affert. 64

In ceteris omnibus exemplaribus scriptum in principio dictionis reperi, torminoso, præterquam in exemplaribus Dioscoridæ & Capitonis. Nempe hi scripserunt, ἐκ σπασμωδέων: dictaque apud eos est de urinis oratio; atque ob id residentias harum tum ab Hipp. tum ab ipsis considerari, & non deiectionū, inquiunt. Dioscorides igitur σπασμώδεα οὖρα recenseri ait, quæ concreta quædam per ipsas inuecta habent, facto nomine a uerbo διατρέφεσθαι, quod est concrescere. Neque enim ignoramus poetam ita dixisse, καὶ περιτρέφεται κυκλόσε, quod est circulariter cōcrescit. Ceteri fere omnes expositores limosas subliuidasq; in deiectionibus residentias dici nunc aiunt, quoties humectetur aluus, putantque torminosa conuenire. Nempe eiusmodi deiectiones cum torminibus prorsus fiunt. Subsidere autem inquiūt ita deiectis li E quidis residentias tum limosas tum subliuidas, ubi praua affectio fuerit, in qua talia excernuntur: prorsusque ijs, qui talia deijciunt, affectum esse hepar aiunt, atque ob id auctorem adiecisse dictioni: An ex hypochondrijs dextrum dolere uideatur? Nempe, quanquam deiectiones eiusmodi perpetuo hepaticæ existant, non tamen semper sunt cum uisceris inflammatione: quomodo fit, ut orationi adiecerit coniunctionem, an quòd scilicet ita affectis dextrum hypochondrium perpetuo dolere asserere non potuerit. Præterea, quod deinceps dictum est, exoluatur, hepaticum proculdubio symptoma est: ut in secundo epidemiorum est demonstratum. Post hæc de parotidibus scripsit. Videtur autem in his omnibus dictionibus ex concursionibus quibusdam prænotiones harum scribere, atque id esse maxime & in eo, quod ipsi proponitur, & in præsenti dictione: sed de his enunciare ausus non est, quanquam in particularibus per se universales enunciationes scribere cōsueuerit. Præterea, inquit, Atque his parotides parum dolorificæ? rursus quendā talem ægrum uidisse se se ostendens, in quo a natura, impetus quidam factus sit ad parotidum generationem, a qua tamen reijci non potuerunt, quæ contristarent, contigitque ægrum copiose fluente aluo perniciose habere: non iudicationis scilicet ratione, natura contristantes humores deorsum excernente, sed propter facultatis, quæ in hepate est, imbecillitatem. G

In fastidiosis quibusdam uigilantiis parotides maxime. 65

Adiecit in præsentia hæc, quòd sæpius uiderit & non semel: quocirca per eam, quæ subsequenti succedet, dictionem uerum est fastidiosos esse, quibus excitanẽ parotides, sed id sufficiens non est. Nempe: quòd dementiam denuncient talia symptomata, supra declarauit. Si igitur, quæ Hippoc. nos docuit ante, contēplatus parotidas fore speraueris, deinde ægrū ueluti ex ciborū repletione fastiditū uideris, parotidas excitādas expecta: signa aūt, per quæ parotidas fore sperabis, sunt hæc: Primū sane abscessuū oīum cōe est, quod diutius trahēti euenit ægro, deinde si morbus deses fuerit & deorsum uergat, uel calidus & sursum repat, uel ceruicis capitisq; grauitates fuerint, & dolores, & faciei rubor. Nā per hoc, si parotidas fore ante speraueris, certior p̄notio erit, cū, quæ in dictione relata sunt, apparuerint. Sermonē quidē illū ante oīa memoria teneri uelim. Post hæc uero signa oīa singulatim dixi ab Hip. duobus iā libris scripta ipsa, quibus apponenda sunt, quæcunque per pulsus in singulorum prænotionē conferunt quæ & si prætermissa quidem ab Hippocrate existant, habes tamen scripta ea a nobis in pulsuum libris.

Ex uolualis male olentibus cum febre acuta hypochondrioque sublimi diutius perseuerante, parotides exurgentes pereunt. H66

In dictione hac facta quidem est obscuritas quædam & ob scriptorem, facta quoque & ob interpretes quosdam, incertum esse existimantes, utrumnè ex unoquoque dictorum symptomatum uir nos sperare uelit, ut parotides fiant, an omnia unà concurrere. In principio quidem libri huius, cum mens auctoris adhuc ignoraretur, congruenter incerta talia esse quis existimare potuerit. Vbi uero in toto libro propositi ipsius experientiam habuimus idoneam, cognoscamusque prænotiones ex eorum, quæ ipse uidit, concursione scribere, constat, & nunc ex omnibus, quæ scripsit, simul factis nos sperare, ut parotides fiant, uelle. Quòd uero letales sint, si fiant, est manifestum, quòd & nūc uiderit in ita laborantibus factas parotidas secutam mortem, quæ ob parotidas facta non est: quodque talia uideantur, constat ex ijs, quæ scripsit: nempe, quòd febris acuta erat non sine periculo, quodque ueluti perniciosa affectio. Quoniam uero amplius nihil scripsit, sed graueolentem hunc esse uult: multo sane magis: quonā siquidem pacto graueolentem intelliges uoluulum perniciosiorem esse non graueolente? Fieri autem potest, ut graueolens intelligatur primum quidem, in quo stercus euomatur, signum maxime letale, deinde, si graueolens fuerit respiratio, tertio, si ructus graueolens, quarto, si flatus talis, & quinto, si graueolens corpus. Nempe talis uoluulus aliquando a nobis uisus est.

67 A *Surdis mansuete parotides fiunt, tum alias, tum si fastidiosi quippiam superuenerit, & comatosis magis.*

Quũ aduerbiũ ἠπίως.i.mansuete in medio dictũ est eorũ, quæ multã & eorũ quæ paucã habẽt spẽ in omnibus symptomatis: sic & hominẽ uocamus ἤπιον moderatum, & a quo nihil per uitam fit nimis. * Totus itaque sermo talis quidem est: Si surditas accidat, parotidas fore mediocriter spera. Adiectione autem orationis, fastidiosi quippiam, sperat fastidioso facto ægro fore: idque magis, si comatosus fuerit. Verum tum hæc tum antedicta non minus desipientiæ & phrenitidis signa sunt, quàm parotidũ, cum non præfinite dicat, in biliosis quidem humoribus ab initio morbi desipientiæ ipsius potius esse signum, procedente uero morbo in crudis crassioribusque, & magis ubi iam occupasse parotidum generatio apparuerit: hoc siquidem uniuersale caput est in parotidibus, si non amplius lateat, quod inuasit, * ita ut æger impetum infestantium humorum caput petere sentiat. Potest itaque quis hic denuo hallucinatus in unoquoque eorum, quæ ad supernas partes motum indicant, scribere, tanquam ex præ* dictione, parotidas secuturas. Sunt uero & modo dicta impetus ad caput signa. Dico sane surditatem & comatosum, non magis horum, quàm eorum, qui uentre & thorace laborant, esse symptoma: cum utriscunque autem fuerit, horum simul præcognitionem augebit.

68 B *Paraplegicis parotides uitiosæ.*

Paraplegias quibusdam corporis partibus accidere ab affectu didicisti, qualis est totius corporis affectus apoplexia. Videtur autem mihi uisis forsan uel duobus uel tribus paraplegicis nihil a parotidibus adiutis, signum uitiosum eas esse pronunciasse. Ego autem non simpliciter dixerim malum signum esse superuenientes paraplegicis parotidas, sed, quòd is abscessus morbo minor sit, referre fuerit satis. Constat siquidem ex Hippocrate abscessus bonos esse * cum morbi circuitus ad inferas corporis partes insigniter deuoluitur, quorum neutrum parotides habent. Nempe & † [affectus minoris] sunt, & ad inferas partes non deuoluuntur: quare, si id duntaxat, perniciosum pronunciare satis erit.

69 *Quæ conuulsiuo modo cum catoche exacerbantur, parotidas mouent.*

† Alias affectu minores.

Quòd ex concursione nihil obseruatio reperiat, rerum fide didicisse in promptu est: nisi enim naturã rei, in qua prænotionem dicendo curationem faciemus, fuerimus contemplati, de singulorum signorũ ui iudicare nequaquam licebit. Et, nisi rerum singularum uires noueris, conflari ex ijs quippiã nequit: id quod uos edocui in omni arte fieri, nedum in medicinali. Atque hinc, quantum Hippocrates supe-C riores suos in uirium cuiuslibet simplicis medicamenti inuentione euicerit, in omnibus suis est demõstratum libris: id quod memoria tenere oportet. Ad præsentem autem sermonem, qui particularis est, tantum rursus ex uniuersali accepisse conuenit, quantum ad quod nunc dicitur, congruit. Catochæ etenim cerebri affectus sunt, ut didicisti, ueluti & per totum corpus conuulsiones: de quibus nunc ipsum dixisse par est. Non enim simpliciter de manu uel crure uel alia quapiam parte pronunciauit, inquiens, Quæ conuulsiuo modo exacerbantur, quanquam licebat. Conuulsionem autem ex repletione malam esse inquit Hippo. Constat autem conuulsiuos affectus appellari, in quibus principio, aut non multo, post quàm fieri cœperint, conuulsiones perseuerant ex repletione ortum habentes. Veluti uice uersa, quæ ex uacuatione, post sudores multos, uel uomitus, uel deiectiones, uel sanguinis eruptiones, uel inediam, uel uigilias, uel motiones tum multas, tum uehementes fiunt. Nempe ex conuulsionibus aliæ uacuationes consequuntur magis, aliæ statim a principio repletiones. Propterea, ut parotides ex conuulsiuis comatosisque, ubi protrahunt, fiant, est rationi consentaneum cunctante ægro.

70 *Ex conuulsione, tremore, fastidioque, & celeriter exigui post aures abscessus proritantur.*

Non in exemplaribus omnibus, quibus scripta est hæc oratio, eadem habet uerba. At in quibusdã D prædicto uerborum scripta est tenore. In alijs autem tali: Quæ conuulsiuo tremuloq; modo accedunt, cum catoche abscessus post aures suscitant. * Laudo eos, qui in suis exemplaribus dictionem non scripserunt: abunde siquidem nobis erat permiscẽte eo symptomata multa multis dissimilis generis huc usq; peruenisse, & non ab ægris recessisse. Nempe symptomatum græcis ignotorum permistionem facere summe absurdum per se existit. Non autem ferme apparent in conuulsione tremoris symptomata: fieri siquidem non potest, ut ægris ipsis in conuulsionibus tremores deprehendantur: nisi utique talem sit auctor contemplatus symptomatum uicissitudinem, ut, cum conuulsiones quidem relinquerẽt, tremulus fieret homo. Vbi uero conuulsio superuenerit, non posse dignosci modum arbitrantur. Symptomatum implicatio eiusdem generis quædam existit, uerum superuacua. Nempe ex catoche parotidas fieri abunde a nobis dictum, augente simul & generationis expectationem fastidioso ipso. Immo uero & urinarum affectiones expectationem simul adaugebunt: nomẽ præterea, σπασμοτρομώδεις, id est conuulsiuum tremulumque, prauum existit.

71 *An primum capite doleant, uel & superiore sudent parte, & superrigeant? deinde & uenter deijciat, & comatosum quippiam fuerit? an & aquosa urinæ pendentia alba habentes? & uarie alba grauεolentes quodammodo, deinde post aures abscessus? an, & quibus eadem urinæ, stillationes e naribus frequentes? an & lingua his læuis?*

Si, ut dixi, prænotionem ab his exordiretur, quæ scripsit Hipp. tum in præsagijs, tum in epidemijs, de abscessibus

de abſceſſibus omnibus uniuerſale quoddam fieret,& ex ijs,quæ ab ipſo dicta ſunt,ad ſecurius pronũciandum adiumentum. E Nam,ſi abſceſſum fore ſperaueris,humorum conſidera inclinationem, ad quã uidelicet fiat partem:atque ita,ubi ſingulorum capitis ſymptomatum uires adnotaueris, parotidas fore tum magis,tum minus ſperabis.Exempli igitur gratia de ijs, quæ nunc ante oculos poſuit, ſermonẽ facere non malum fuerit. Capitis dolor ex eorum eſt numero,quæ humorum ad caput inclinationem ſignificant:ſed quòd ſuperiori ſudauerit parte,puſillam ad eiuſmodi præſenſionem facultatem habet: ſed maiorem habet,quòd ſuperriguerit. Deiectionem uero alui quonam quis pacto generationis parotidum ſignificatorium eſſe dixerit,haud ſcio: cum potius modo contrario contriſtantium humorũ ad infernas partes inclinationem operetur.Comatoſum ad parotidum generationem ſignum effatu dignum exiſtit. Aquoſæ præterea urinæ,in quibus alba ſublime petunt, ad prænotionem per accidens conferunt:quoniam aquoſæ quidem abſque albis pendentibus incoctum eſſe morbum ſignificãt: quæ uero conſiſtentiam ſecundum naturam habent,atque præter id pendens album continent,coctũ morbum eſſe indicant abſque * ſedimento. Oportet igitur eas neque prorſus incoctas,neque abſolute cõcoctas eſſe,ubi natura abſceſſum molita fuerit. Quæ uero uarie albæ & graueolentes fuerint,raro quidem abſceſſum,qui fiat,habent:quòd ſi aliquando habuerint, malum habebunt. Bene igitur adiecit addubitans, an,& quibus eiuſmodi urinæ ſtillationes e naribus frequentes? Malignitates ſiquidem in F ſuccis incoctis,& ſi ad caput ferantur,ſtillationes magis e naribus malignas faciunt,nõ parotidas.Oratio præterea,an & lingua his læuis?dubitatiua eſt. Nempe in prædictis & febres malignas fieri, & linguam exaſperari eſt rationi conſentaneum.

* forte [illegible] i. abſceſſu

Quibus crebro ſpirantibus morbus regius & febres acutæ cum duris hypochondrijs refrigeratæ fuerint, his abſceſſus magni ſecundum aures ſuſcitantur. 72

Πνευματουμένους eos,quibus magna eſt & frequens reſpiratio,dixiſſe uidetur: quoniam & in libro de uictus ratione in morbis acutis hoc pacto eos nominauit Hipp. Iure optimo ſuſcitandos poſt aures abſceſſus ſperat:nempe & ratione non caret,atque hoc ſæpius fieri uidimus. Si uero πνευματουμένους eos dixerit,qui uentre inflantur,ut non nulli intellexerunt,qui & πνευματώδεα ſcribunt & πνεύματα, nihil hoc ad parotidum generationem contulerit,ſicuti neque morbus regius.De febribus acutis & præſertim ardentibus dictum eſt antea ſanguinis eruptiones mouere,ſanguinem tum fundentes, tum ad caput ſurſum ferentes. Quænam præterea dura hypochondria dicat,non clare cognoſcere poſſumus, propterea quòd dolentia non adiecerit. Nempe hoc adiecto iam phlegmonen horum indicabit:non adiecto uero,frigidiuſculum tumorem ſcirrhoſum magis,quàm flagrantem. Soluuntur uero talia abſceſſibus magis,non ſanguinis eruptionibus. G Nempe in ijs, quæ inflammantur, ſanguinis eruptiones maxime fieri conſpicimus. Propter alienam uero auctoris enunciationem cognoſcere exquiſite non poſſumus,an prætermiſſum ſit nomen doloris,obſcurius tum pronunciante tum ſcribente ipſo:an hypochõdriorum duritiem uere ſcirrhoſam intellexerit. Verbum uero,refrigeratæ fuerint,(nempe & id dictum eſt)poteſt ſignificare non ſolutam eſſe febrem,ſed partes corporis inſeriores, cum alijs collatas minus calidas eſſe:ut caliditatis reuerſionem ex ea te conijciamus.Cum magnos abſceſſus in eiſdem fieri dixit,uidetur mihi in aliquo uidiſſe:& ita de particularibus pronunciaſſe,tanquam uniuerſaliter pronuncians:ſatis ſiquidem fuerit pronunciationem ſine nomine,magnæ,ſcriptam fuiſſe.

Quibus comatoſa,faſtidioſa,hypochondria dolentia, & cruenta exigua, in his parotides exciuntur: antea autem faciei ſigna. 73

Quòd futurus quidam abſceſſus ex ijs,quæ Hippocrates ſcripſit, ſperabis, deinde in qua corporis fiet parte,utilem habebis dictam concurſionem.Nam comatoſum,ſi & aliud ſymptoma,parotidas antegreditur.Dolentia uero hypochondria phlegmonem habent,ſi quis animaduerterit. Cum autẽ hæc ita habeant,ad generationem conferent,& faſtidioſa,& ſanguinem habentia ſymptomata. Quod uero in calce orationis dictum eſt,antea autem faciei ſigna,ualde utile exiſtit,ſi quis conueniẽter orationem intellexerit:conuenit autem hoc pacto intelligere,ut uerus fiat ſermo:uerus autem erit,ubi intelligi hoc ſenſu intellexerimus: H Ante parotidum generationem faciei ſigna conſiderare oportet,ſunt autem hæc: rubor,tumor præter naturam, oculorum humiditas, caliginoſa uiſio, & quæcunque talia. Si quis uero non omnia, quæ circa faciem apparent, intelligere uoluerit, ſaltem tumorem præter naturam prorſus intelligere oportet. Poſtquam enim dixiſſet,in his parotides exciuntur: deinde ſerie continuata dicens, antea autem faciei ſigna, uidebitur enunciare à communi intelligendum uerbum exciuntur.

Ventre nigra ſtercoroſaque deijciente,coma ſuperueniens parotidas excitat. 74

Haud recte ſcripſere quidam uentre nigra ſtercoroſaq; bilioſa deijciente,neq; in antiquis reperi exẽplaribus,neq; quiſquam eorum,qui librum enarrauerunt,hanc nouit ſcripturam. Quin & bilioſa,quæ de pallida bile ab antiquis dici conſueuerunt, non ſanè dicta eſſent eodem ſenſu,quo nigra *ſeparant. Hac de cauſa uocabulum bilioſa expunxi ſcriptum,nigra quidem a capitone in ipſo contextu, in margine uero à Dioſcoride. Videtur autem mihi libri huius author concurſionem hanc in ægro contem-

* διαχωρεῖ .i. deijciuntur.

A templatus, totam uoluisse explicare, ea, quæ ex consequentia rei, parotidas significantis antegressæ, efficiuntur, nequaquam distinguens. Sufficiens nanque ipsi erat signum coma.

Tussicula cum frequenti sputo abscessum post aures tollunt.

75 Potest & thoracem scribere: fieri siquidem potest, ut facta intro inclinatione, per canalem naturalē effluat, quod tenuius est ex conficientibus parotidas succis, ad oris capacitatem, & ita frequens fieri sputum: consistentibus autem ita rationabile quidem alias apparere parotidas. Nempe uerbum ἀπαλλάσσειν proprie uacuare significat, ipsum autem uacuari consequuntur & dissolui & mollius esse.

76 *In capitis dolore coma & surditas abscessum aliquem post aures eructant.*

Vere semper hæc signa sunt parotidum, quoniam ita fore abscessum quendam ante sperauimus: succi enim ad caput recurrentes calidi quidem & tenues desipientias & sanguinis * eruptiones procreāt: crassi autem & frigidi comata & parotidas. Capitis dolor utrisque communis existit, ueluti & surditas: sed calidis magis capitis dolor: frigidis uero, surditas. Comatis uero nomen scriptori satis fuit, qui scilicet lethargi appellationem toto subticuit libro.

B *Hypochondrij contentio, cum comate fastidioso, & capitis dolore, parotidas effluere faciunt.*

77 Rursus & hoc loco coma unà cum capitis dolore signum demonstrandæ parotidum generationis effatu dignum existit, simulque hoc monstrat & hypochondrij contentio: per hanc itaque appellationem phlegmone indicatur: neque enim magna est ipsius indicatio. Si uero absque phlegmone contētio fiat, in humorum ad superas partes inclinatione signum ad parotidum generationem notabile existit, sanguinisque ostendit eruptionem. Fastidiosum uero per se quidem parotidas nullo pacto indicat, sed simul apparens dictæ concursioni fidem addit.

Dolores absque indicatione soluti inutiles.

78 Iam sæpius sermo hic tum particulariter, tum uniuersaliter dictus est: meliusque ostenditur, si adijciatur repente occultati. Nam καταμαλυνθέντα, solutionem quæ sensim fit, significat. Repente uero occultari dolorificas affectiones absque hoc, quòd in alia quadam, quæ manifesta sit, parte abscessus fiat, transmigrationem contristantium succorum ad uiscera ipsa factam ostendit.

GAL. IN PRIMVM HIPPOCRATIS

DE MORBIS VVLGARIBVS

COMMENTARIVS PRIMVS.

Io. Bap. Rasario interprete.

In prima huius libri parte austrina, squalida, ac ueluti nebulosa tempestas describitur: estque uerus Hippoc. lib.

D

HIPPOCRATI Coo non est hoc in libro propositum, de ijs morbis agere, quæ sunt cuiusque regionis proprij, sicut alibi quandoque fecit, sed omnis ipsius oratio est de morbis, qui uulgares nominantur, instituta: qui quidem ab ijs, qui sunt proprij regionum ita differunt, ut illi aliquam regionem per aliquod tempus peragrent: hi uero incolas non secus, quàm si cognati essent, omni tempore comitentur. quam ob rem in libro, qui est de aere, aquis, & locis eos regionum morbos docuit, qui in singulis habitationibus oriuntur: hoc autem loco eos persequitur, qui per aliquod tempus uel ciuitates, uel nationes passim grassantur. consueuit autem utrunque morbi huiusce genus & commune, & passim grassans nominare. ceteras uero ægritudines σποραδικὰς hoc est dispersas, quæ inquam non multos omnino, sed unūquenque separatim adoriantur: hoc enim uerbo σπείρειν Græci persæpe pro dispergere, atq; inter se disiungere, uti solent: qua etiam in sententia Thucydides de iuuenibus dixit, Vere autem alij in alia ciuitatis parte dispersi mortui sunt. atque horum quidem morborum ut origo, sic etiam causa communis est. itaque cum tres causæ sint, ex quibus morbi oriuntur, quarum una posita est in ijs, quæ offeruntur, altera in actionibus, tertia in ijs, quæ nobis extrinsecus occurrūt, hæ singulæ, præsertim uero per aeris

A.l.1.f.2.d.1. c.8.p.56.E.

nos

nos ambientis affectionem, communes creare morbos consueuerunt. neque enim sæpe accidit, ut pro E pter cibos, quibus uescuntur homines, uel ciuitatem, uel nationem, uel exercitum communis morbus inuadat: ut neque etiam propter communes occupationes, atque labores contingit. at aer nos ambiês si immoderatius calefiat, aut refrigeretur, aut humescat, aut exiccetur, corporis contemperatione, quæ sanitas est, confundit, perturbat, atque corrumpit. ceteræ causæ neque omnes simul se nobis offerunt, neque in eis integros dies uersamur: sed solus aer omnes foris ambit, & intro per spiritum attrahitur: quocirca fieri non potest, quin corporum animantium temperaturæ cum eius permutatione afficiantur, ac commutentur. ideoque, ut ipse Hippocrates docet, uerno tempore humor temperatissimus in constitutione temperata abundat: hyeme pituita, frigidissimus nimirũ humor in frigidissima anni parte: ut flaua bilis, calidissimus humor in calidissima constitutione, & atra bilis autumno, duobus humoribus sanguine & pallida bili, quæ etiam flaua nominatur, perustis. simili quoque modo morbi pro cuiusque tempestatis ratione oriuntur, habentque cum natura humoris redundantis similitudinem. at uero si ex dictarum tempestatum appellationibus humores huiusmodi generarentur, qui fieri posset, ut interdum a sua natura degenerantes, alios procrearent? uerum quia unaquæque non propter nomen, sed propter suam temperaturam prædictos humores auget, efficitur, ut cum ambientis nos aeris temperatura mutatur, humores quoque ita necessitate compulsi permutentur: sicut ipse in aphorismis scri F ptum reliquit: In tempestatibus inquit, quando eodem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet: sicut cum singula tempora suam temperaturam seruabant, ad temperaturæ proportionem morbi creabantur: ita si præter naturam mutentur, etiam pro constitutione morbi exorientur. quid igitur causæ est, cur in unaquaque tempestate non omnes uno, eodemque morbo corripiuntur? quia nimirum non parum differunt inter se, rum ea temperatura, quam ab origine sunt nacti, tum ætate, tum etiam genere uiuendi. quibus quidem fit rebus, ut alius facile cedat huius tempestatis malitiæ, alius admodum resistat, alius uero ab ea nihil omnino lædatur: alius uero propter malam uictus rationem prius in morbum incidat, quàm noxam tempestatis sentiat: nam ut, cum ab aere læderetur, tali morbo laborabat, qui illius temperaturæ respondere, ita etiam pro ratione erroris, qui in uiuendi forma committitur, ægrotabit. quicunque igitur hæc nouit, is cum morbos, qui in singulis tempestatibus oriuntur, prænoscet, tum uero etiam uictus ratione, immoderatis nos ambientis aeris constitutionibus contraria, instituta, prohibebit, ne exoriantur. planum enim est, si bona primorum temperies est sanitas, eandem ab aeris intemperie corruptum iri, a contraria autem uiuendi ratione conseruari. quam ob rem Quinctus & hos, & aphorismorum libros male interpretatus est: in „ quibus est hoc modo fere scriptum: De temporibus autem, si hiems squalida, aquiloniaque sit, uer plu G „ uiosum, & austrinum, æstate febres acutas, lippitudines, ac tormina intestinorum fore, necesse est. idq; sola experientia, & non item causæ ratione cognosci Quinctus asserebat. qua in re primum lapsus est, quod ignorauit, causas eorum, quæ in aphorismis dicuntur, ab Hippocrate in libro de aere, aquis, & locis esse expositas: deinde uero, quod utilem doctrinæ partem præterijt: sunt enim duplices hæ uirtutes interpretum, ut libri sensum seruent, & suorum commentariorum lectores utilia doceant. has ambas Quinctus corrupit, cum morbos uigenres cum aeris constitutione non coniunxit. & tamen Hippocrates ipse hæc iungi uult, præsertim cum futuros morbos prænosse, orietibus occurrere, &, qui iam sunt, curare non ualeamus, nisi affectionem in nostro corpore ex aeris intemperie exortam cognoscamus: hac enim ratione aliarum quoque constitutionum, quæ prætermissæ sunt, uim ipsi inueniemus. quicũq; igitur ex horum de uulgaribus morbis librorum lectione magnum ad artem fructum ferre uolet, permagni intererit, ut librum de natura hominis, eumque, qui de aquis, aere & locis est, & item eos aphorismos, in quibus de anni temporibus agit, ac uires frigidarum, calidarum, siccarum, humidarumq; cõstitutionum docet, prius euoluat. his uiis necessaria quoque erit præsagiorum lectio: propterea quod, quæ docuit ijs in libris, quos memoraui, libri de morbis uulgaribus consequuntur: ac primum quidé, calidi, frigidi, humidi ac sicci contemperationem quandam primorum corporum sanitatem esse: dein- H de uer, cum propriam temperiem seruat, esse temperatissimum: ac proinde sanguinem in eo redundare: ut etiam æstas, quàm par est, calidior & siccior, hiems uero humidior, ac frigidior: inæquali denique temperamento autumnus, in quo siccum, frigidumque dominetur. itemque unum aliquem humorem, ut paulo ante dixi, in singulis temporibus redundare. præterea uero tertio, quartoque loco illis in libris ostensum est, atque in libro quidem de natura hominis, uulgarium morborum causam esse aerem nos ambientem: in præsagijs uero, signorum, quorum ope futura præsagimus, quæ uis tum in qualitate, tum in magnitudine sit, explicatum est. te autem, qui hanc tractationem es sumpturus in manus, rogo, ut omnes eos libros, quos memoraui, in promptu habeas, ut ea, quæ dicemus, facilius consequaris: præcipue autem uelim, librum de aere, aquis, & locis tibi esse perlectum, ut, ubi hæc scripserit ipse Hippocrates, perspicias. & ego probabo genera morborum, quorum memini, ita esse ab Hippocrate distincta: qui uulgarium morborum causam aeri acceptam refert: siquidem in libro de natura humana hæc ipsa conscripsit: Morbi autem tum a uictu, tum a spiritu, quem trahentes uiuimus, oriuntur: utrunque „ autem sic dignosces: cum eodem morbo complures homines eodem tempore corripiuntur, causa „ conijcienda in illud est, quod & communissimum est, & quo maxime cuncti utimur: id autem est, quod „ respiramus: est enim perspicuum, non esse causam in cuiusque nostrum uictum conferendam, cum mor „ bus

A bus omnes pariter attingit & iuniores, & seniores, & mares, & fœminas, & temulentos, & abstemios, & qui maza, & qui pane uescuntur, & qui parum, & qui multum laborant. cum igitur homines quacunque uictus ratione utentes, in eundem morbũ incidunt, causa nõ est uictus rationi accepta referenda: at cum eodem tempore uarij morbi exoriuntur, tum sine dubio uictus cuiusque in causa est. his uerbis, non uictus rationem, sed aeris constitutionem esse omnium uulgarium morborum causam ait. potest tamen interdum etiam aquæ infectæ haustus uniuersalem morbum efficere: id quod etiam in exercitu accidisse, memoriæ proditum est: sicut ex loci quoque natura, ubi omnes uno in loco castrametati morabantur, idem usu uenit. interdum uero, cum ex barathris, quæ Charonia uocant, frequentes uenti spirant: qui quidem, quoniam aerem inficiunt, morbos pariunt, & ante conscripta oratione continentur. qui uero ab esculentis, poculentisque originem ducunt, ij & raro fiunt, & facillime cognoscuntur. quare in libro de natura hominis causam eius, quod multis morbis commune est, communissimam uocauit: in libro uero de aere, aquis, & locis, morbos, qui hoc modo fiunt, παγκοίνους hoc est omnibus cõmunes, his fere uerbis nominauit, Poterit autem prædicere, qui quoque futuro tempore, atque anno omnibus communes morbi, aut æstate, aut hieme sint ciuitatem inuasuri, & non ita multo post, atque hi quidem morbi sunt ipsis peculiares: prærerquam quod si quis morbus omnibus communis ex tem
B porum mutatione oboriatur, eius quoque illi participes fiunt. itemque paulo post, ac uiris quidem hi morbi peculiares sunt, nisi quis cõis ex mutatione temporum ingruat. deinde inferius, atq; hic morbus ipsis æstate, & hieme familiaris est: sed ne id quoq; in his orationibus expositũ te lateat, quod est & ab Hippocrate alibi traditum, morbos qui in aliqua regione perpetuo uigent, quos ἐνδήμους, hoc est publicos uocat, esse ex eorum numero, qui multis communes sunt, ut pestis quoque est. nam & hæc inter communes est, ut ipse in libro de ratione uictus in acutis aperte docuit, his uerbis: cum enim nullus pestiferi morbi modus passim grassetur, sed morbi uage homines corripiant, & dissimiles, ab ijs plures, quàm ab alijs omnibus intereunt. hinc perspicuum est, inter uulgares morbos, referri eos qui malignissimi sunt, ac pestilentes nominantur: uulgares uero esse de genere popularium, & eorum, qui communes sunt omnibus, quod genus morbis uage dispersis diuidendo opponitur. hæc autem nomina ipse illis imposuit. pestes autem & uocant omnes, & esse perniciosos morbos, norunt: ac sæpe etiam ad deos mittunt, qui eos de curatione consulant. Nunc uero non solum hoc loco uerbum ἐπιδημεῖν, hoc est, uulgari, usurpauit, sed in præsagijs quoque, cum dixit, Morborum quoq;, qui semper uulgantur, impetus ac temporum anni constitutionem obseruare accurate oportet. in his autem uulgarium morborum libris, quandoque accipies ipsum dicentem, Vulgabantur autem tormina intestinorum æstate plurima:
C quandoque autem, alia quoque febrium genera uulgabantur. itemque, alijs etiam morbus uulgaris erat. atque hoc quidem nomen ἐπιδήμιον, hoc est uulgare, in quibusdam libris scriptum est quatuor syllabis, quarum ultima ex ν, ο, ι, constat. in quibusdam uero, quinque & ex η, & ι. & ultima syllaba ex ο, & ν. horum autem meminisse oportet ad ea, quæ post dicentur: ac sciendum, quosdam morbos esse, qui multos communiter corripiunt, eosque communes nominari: quosdam, qui priuatim singulos, eosque appellari dispersos: ex cõmunibus autem alios esse publicos, alios uulgares, quos ἐπιδήμους, & ἐπιδημίους tam quatuor, quàm quinque syllabis & scribunt, & nominant. horum autem perniciosissimi, pestilẽtes uocantur, qui non secus, quàm ceteri omnes uulgares morbi, ex aeris constitutione causam ducunt. Conscripsit autem quasdam etiam pestilentes constitutiones, quales sunt, quæ in tertio describuntur, propterea quòd pestis quoque genere uulgarium continetur. atque hæc quidem prius explicanda esse operæ pretium duxi, quàm reliqua singillatim exponerem, ad quæ tractanda modo aggrediar, si hoc solum ero præfatus, quod iam sæpe est in alijs a me scriptis libris, ante memoratum, ubi illos, qui artem medicinalem uolunt perdiscere, cohortor, ut se se in singularibus, quæ sub sensum cadunt, exerceant: quo ea cognoscant, quæ prius in uniuerso didicerunt, hæc autem singularia empirici esse uniuersalis cõstitutionis principium putant, aiuntque ea denique præcepta uera esse, quæ ab experientia constituun
D tur. nobis non ita placet, sed multa quoque præcepta ratione esse inuenta uidentur: de eorum tamen ueritate statui, prout eam experientia confirmat, atque testatur. Sic enim quamuis credamus ea, quæ per rationem inuenta, demonstrataque sunt de magnitudinis Solis ac Lunæ distantia, tamen cum eadem a multis alijs, quæ sensibus percipiuntur, quæ geometricæ rationes docent, & singularibus defectionibus confirmentur, eis maiorem fidem adhibemus. cum igitur, quæ per geometriam demonstrantur, ab experimentis comprobata singularibus maiorem fidem adipiscuntur, & ab ea fide firmius stabiliũtur, certe multo magis, quæ in medicina in uniuerso inuenta sunt, probationibus rerum singularum confirmari debent: quæ nos in libris uulgarium morborum fieri ostendemus.

PRIMA CONSTITVTIO.

Thasi, autumno, circa æquinoctium, & sub uergilias, pluuiæ multæ, continentes, lenes, ut cum Auster spirat.

Ad uulgarium morborum disciplinam esse quoque loci cognitionem accommodatam, infra declarabo: nunc aũt auctoris uerba prius explicãda sunt, ut cum dicit, circa æquinoctiũ, & sub Vergilias. nã cum duplex æquinoctium sit, duplicesque Vergiliarum significationes, utrum ipse intelligat, nomine autumni adiecto indicauit. uere enim alterum fit, cuius in nostro tractu hoc est initium: ut eius etiam

finis

finis eſt ſub ortum Vergiliarum: alterum uero æquinoctium autumno fit,& item Vergiliarũ occaſus: E
quas ſiue in numero multitudinis,ſiue in ſingulari dicas, nihil intereſt. Occidunt autem Vergiliæ poſt
æquinoctium autumnale, diebus circiter quinquaginta: præcipue cũ ſciamus & æquinoctia,& ſolſtitia
in omnibus mundi plagis eodem tempore fieri: cum tamen ortus, obituſque ſiderum ita uarient, ut
quæq; plaga ſuum habeat: illis enim tantum, qui ſub eodem uertice habitãt, cões ſunt ortus, occaſuſq;
ſiderum. ceterum quod ex multis ſtellis conſtat, ſidus uocant; ut Taurum totum, aut aliquam eius par-
tem, ut Hyadas, aut Vergilias: quandoque tamen ſingulas ſtellas, ſidera uocant: non tamen quod ex
multis conſtat, id ſtellam appellant, ſed ſemper hoc modo ſidus ſolum: unam uero quanque ſolam non
modo ſtellam, ut dixi, ſed etiam ſidus, ut Arcturum, ut Caniculam, ut Luciferum, ut Heſperum. Nunc
uero, cum ſidera nobis anni tempora deſignent, eſt ad totam propoſitam tractationem in primis ne-
ceſſarium, in quacunque regione facere medicinam uelis, ortus, obituſq; cuiuſq; aſtri cognoſcere. exẽ-
pli gratia in Helleſponti parallelo ueris initium facit æquinoctium, quod eo tempore fit: finem uero
ortus Vergiliarum: qui itidem æſtatis eſt principium: ſicut etiam æſtatis finis,& autumni principiũ Ar-
cturi exortus facit: qui quidem autumnale æquinoctium duodecim ferme diebus antecedit: occaſus
autem Vergiliarum hiemi principium,& autumno finem affert. arbitror autem & admiratione,& quę-
ſtione dignum eſſe, cur in oratione, ſtellæ maxime inſignis quam caniculam uocant, ortum, qui æſtate F
fit, prætermiſerit. ſunt etiã, qui totius ſideris nomine abutentes, Canẽ appellent: Canis.n. totum ſidus
eſt: quæ uero ſtella in mandibula ipſius eſt, caniculam nominant, quam quiſpiam recte non canem, ſed
antecanem nuncupabit. cuius quidem ſtellæ ortus principium eſt eius temporis partis, quam oporam
uocant. Qui autem in ſeptem tempora annum diuidunt, ij ad huius uſque ſtellæ exortum æſtatem pro
tendunt. atque ex eo tempore uſque ad Arcturũ, oporam uolunt pertinere. ijdem quoque hiemem di-
uidunt in partes tres, cuius medium tempus conſtituunt id, quod ſub brumam eſt, quæ uero utrinque
adiuncta ſunt, primum ſementem, poſtremum uero inſerendi tempus uocant: ſiquidem his ipſi nomi-
nibus utuntur. & uero in eo etiam libro, qui de ſeptimanis eſt, quem Hippocrati tribuunt, annus eſt ſe-
ptẽ in partes diſtributus: cũ autumnus & uer nõ diuidantur, hiems uero tripliciter, æſtas bipartito. atq;
illa quoq; partitio utilis eſt, ut progrediẽs declarabit oratio. Sed & utilis eſt in quatuor partes facta di-
uiſio: id quod & Hippocrates ipſe prius declarauit, ubi de humorũ exuperantia, deq; morborũ generi-
bus agit: &, quæ hæc ambo præcedũt, de aeris tẽperamẽtis, quorũ ſunt quatuor differentiæ: etenim ut
maxime duas in partes tẽpus, quod inter Vergiliarũ ortũ & Arcturum intercedit, diuidas, id tamẽ erit
omni cõe, ut moderatã ſiccitatem excedat: ut etiam hiemi, ut frigidior, humidiorq; ſit, licet tres in par-
tes diuidatur. atq; ita magnæ temperamenti differentiæ, quas genericas merito quis appellarit, annum G
in quatuor tẽpora diducunt, genere, aut ſpecie inter ſe diuerſa, utrũ dicere quiſpiã uelit: ſi uero ſingu-
las horum differẽtias in maiores, minoreſq; diſtribuas, æſtatẽ duas in partes, hiemẽ in tres diſtribues.
hæcq; huiuſmodi tẽporum diuiſio ex ipſorum ſpatio ducitur. ſiquidẽ tẽpus quod inter Vergilias, Arctu
rumque intercedit, quatuor eſt menſium: quod uero inter Vergiliarum occaſum, & uernum æquino-
ctium intereſt, pluriũ eſt, quàm quatuor: ueris autẽ tempus, ne duos quidem integros menſes cõtinet.
quam ob rem merito non eſt diuiſum: hinc etiam eſt effectum, ut autumni tempus ſit uerno maius: ſi-
quidem in duos menſes protenditur: hoc tamen ab æſtiuo, atque hyberno longe ſuperatur. atq; hæc
quidem nunc ſemel dicta ſint nobis: quæ ad omnia, quæ deinceps dicenda ſunt, haberi in memoria ue-
lim, ut ad omnium nationum menſes, qui alijs alij ſunt, facilius tranſeas. qui ſi ijdem apud omnes eſ-
ſent, profecto neque Arcturi, neque Vergiliarum, neque Canis, neque æquinoctiorum, neque ſolſti-
tij mentionem Hippocrates feciſſet: ſed ſatis ei fuiſſet dicere, apud Macedonas, uerbi gratia, in prin-
cipio menſis, quem Dium uocant, talem fuiſſe in aeris temperatura conſtitutionem. nunc uero cum
Dium Macedones ſolum intelligant, Athenienſes ceterique homines ignorent. uolebat autẽ omni-
bus gentibus Hippocrates æque prodeſſe, melius eſſe exiſtimauit, ſi neglectis menſibus, æquinoctium
adſcripſiſſet. nam æquinoctium uniuerſale eſt, menſes aũt ſunt ſingulis gentibus ſui. qui igitur aſtrono- H
miæ imperitus eſt, is potiſſimum ſciat, ſe non eſſe Hippocratis, ad illam nos ob prædictorum uſum co-
hortantis, dicto audientem: at quia humana res uidetur, eiuſmodi quoque homines adiuuare, dabo
operam, ut quantum res ferat, ipſe auxilium præſcribam: cui ſi adhibere mentẽ uelint, ex omnibus, quę
Hippocrates dicit, fructum ferent. Diuidatur igitur totus annus in quatuor tẽpora ad æquinoctij, &
ſolſtitij rationem: tum roget quis uirum aſtronomiæ peritum, in quot menſes hæ quatuor partes inci-
dant, certe his perceptis, quæ de alijs ſingulorum ſiderum ſignificationibus dicentur, poterit aſſequi: ut
ſi, uerbi gratia, norit in principio menſis Dij autumnale æquinoctium fieri, ſciet etiam brumam poſt
tres fere menſes fore, in principio menſis, quem per ſe finem uocant: ſiquidem hoc nomine menſis
ille apud Macedonas denotatur: uernum uero æquinoctium in principio Artemiſij: ſicut æſtiuum ſol
ſtitium initio Loi: ſiquidem in horum menſium initijs & æquinoctia, & ſolſtitia apud Macedonas
fiunt, qui menſes ita numerant, ac nominant. hæc ſi perceperis, atque inſuper duodecim fere
ante autumnale æquinoctium diebus Arcturum oriri didiceris, Vergilias uero occidere poſt dies
circiter quinquaginta, quoto menſis cuiuſque anni die utrunque ſidus oriatur, plane cognoſces:
ac, ſi ſequi Hippocratem uelis, quæ temperamenti mutatio aeri acciderit, obſeruabis. ceterum men-
ſes nõ ſunt ad Lunæ rationem ſubducendi, ut in plurimis Græciæ ciuitatibus fieri ſolet, ſed ad rationẽ

Solis

A solis tum in omnibus antiquis urbibus,tum multis etiam gentibus numerantur. atque apud Romanos annus totus in duodecim est menses distributus : quorum unus est octo & uiginti dierum, quem a solstitio hyberno secundum numerant:primus autem post solstitium,qnem etiam totius anni primum faciunt,unum supra triginta diem assumit,ut etiam facit post solstitium tertius: qui ipse quoque dierum est nnius & triginta. quartus triginta continet dies, quintus unum præterea capit : sextus ex triginta constat:duo consequentes unius & triginta dierum sunt:qui hos excipit,triginta dies habet : huic proximus,unum plus habet,qui totius anni est decimus : triginta uero est dierum undecimus,& duodecimo unus præterea accedit.si uero omnium mensium dies connumeres, erunt omnes trecenti sexaginta quinque.numeratis autem hoc modo quatuor annis,anno quarto tertium mensem duum & triginta dierum faciunt,ut singuli anni sint tricenum , sexagenū,quinque dierum,ac quartæ diei partis.ut autem Palæstini numerant,duodecim menses conficiunt dies trecentos quinquaginta quatuor. cū enim tempus a Lunæ cum Sole coniunctione usque ad aliam quamuis cōiunctionem, supra dies uiginti nouem , alterius etiam diei dimidium assumit , ideo duos menses , qui ex uno de sexaginta diebus constant,in partes inæquales diuidunt,atque alterum triginta dierum , alterum uigintinouem faciunt . qui igitur menses ita habent,intercalarem facere aliqnem coguntur,ut primæ annorum præteritorum reli

B quiæ in unum conducantur,& unius†mensis tempus fiat.ceterum quando intercalandi menses intercalares sint,cum ab alijs quibusdam astonomis,tum uero ab Hipparco scriptū est.quocirca apud eos, qui menses hoc pacto numerant,non licet,ut dixi,dies constituere,in quibus æquinoctia solstitiaque fiant,& Stellæ insignes oriantur:apud eos uero,qui ad Solem numerum dirigunt,licet definire, quemadmodum a Romanis,Macedonibusqne , & Asiaticis nostris , ac plerisque alijs populis obseruari dicebā.itaque cum hæc toti sequenti tractationi communia,sint a me dicta,ad institutam orationem redibo,in qua cōstitutionem,quæ in Thaso erat,ita exorsus memorauit,Autumno,circa æquinoctium , sub Vergilias, pluuias multas extitisse.cum autem autumnus circa æquinoctium sit, & duotum mensium spatium contineat,non statim sub initium ille status cœpit,sed circa æquinoctium exortus ad Vergiliarum usque occasum,dies circiter quinquaginta,pertinuit.In Thaso,autumno.Ex Quincti sententia,regio nihil quicquam adiuuat ad morbos præsagiendos : neq; futuri morbi ullo pacto præsagiri queunt: sed solum prænosci,morbos quosdam accidisse corrupta naturali temporum temperatura : interdum uero eorum formam non rationali methodo , sed sola experientia esse cognitam dicit.Iam uero intemperierum complicationes,quas medici empirici,qui aphorismos declarant,cōcursus nocant,fieri quorundam morborum causas,aiunt esse experientia compertum:ut cum hiems squalida , aquiloniaque

†quāuis græci libri habent μηνὸς tñ puto legēdum , ἡμέρας.i.diei:quia ex quatuor quadrātibus , non mensis, sed dies constituitur.

C fuerit,uer autem pluuium & austrinum.æstate febres acutæ,lippitudines,& tormina intestinorū erunt: & item,si hiems pluuia,austrinaq; fuerit , uer autem squalidum & btumale,mulieres, quibus nere partus instat ,ex quauis occasione abortum faciunt:& cetera,quæ deinceps addidit,ubi quatuor solas constitutionum differentias descripsit,cum tamen multę sint:quod animaduertere Quinctus debebat , ac considerare , & perquirere in primis,quod ad anni tempora pertinet, quænam a natura deflectant:deinde cum ea esse multa comperisset,omnium numerum peruestigare : tum causam indagare,cur illorū quatuor modo Hippocrates meminisset,quibus omnibus inuentis,aliquam uiam ac rationem inuenire,cuius usu aliarum omnium constitutionum uim cognoscamus:siquidem is pręnosse potest,quæ fiūt, quique morbi uulgares futuri sint,immo uero solus præcauere,ne , quoad eius fieri potest , quispiam prorsus in eos incidat,qui prædictam uiam teneat:aut , si propter causæ magnitudinem,id fieri non possit,ut saltem his moderatissimis corripiatur.melius autem morborum curationem inuenturum esse eū, qui in his omnibus,quæ dicta sunt nobis,mentem exercuerit,quàm eos,qui nihil ante meditati sint,neminem plebeium,nedum recte institutum,ignorare arbitrot. ipsi autem Hippocrati plures constitutiones,quàm eæ quatuor,quas in aphorismis descripsit,notas fuisse, ex his libris, quos modo suscepimus explicandos,plane constabit.atque in primo quidem primum statum memorauit, de quo in extremo

D dixit,cum autem totus hic status austrinus,squalidusque esset : alterum uero,cum ait,cum totus annus esset frigidus,humidus,& aquilonalis : tertium inæqualem,& uarium, qui paulo ante Arcturum incepit,frigidusque,& humidus fuit : tum ab autumnali æquinoctio ad occasum Vergiliarum omnino austrinus,cum immoderatis humiditatibus : postea frigidus, siccusque cū uentis aquilonijs maximis per totam ferme hiemem:deinde frigidus & siccus ad canis ortum usque : dehinc magni affatim usque ad Arcturum æstus,sub quem imbres austrini usque ad æquinoctium fuerunt . & quanquam hæc inæqualis erat constitutio,tamen frigus siccitasque in ea ceteris præstabant. In tertio autem horum librorum statum scripsit,quem postea in unum caput redegit hoc modo,Annus austrinus,pluuius, uentis omnino nacans.alium quoque statum in principio secundi attulit , his uerbis, In Cranone carbunculi æstiui erant : pluerat per æstum largo imbri , assidue : magis autem acciderant Austro spirante . ut enim hic status est calidissimus,& modice humidus in uno anni tempore,in quo accidit,in æstate inquam, ita ille,de quo libro tertio loquitur,per annum uniuersum.sed alij quoque status in his libris descripti comperiuntur,quos in aphorismis non attigit : quatuor autem illos,qui frequentius,quàm alij , solent existere,cum causæ ratione coniunctos,quam in libro de aere,aquis & locis exposuit,ut exemplum essent in aphorismis describendos iudicauit.quin etiam si prorsus causæ rationem omisisset , nos tamen eam ex ijs , quæ in aphorismis scripsit,inueniremus.illa enim homini,rationem meditato,inuētionem prædictorum

dictorum suppeditare satis possunt. Illud autem scire te uelim, quod licet sæpe sit a me plerisque locis declaratum, nunc tamen, quatenus necesse est, ut memoretur, iterabitur: singulas in omnibus artibus simplicium † medicamentotum coniunctiones, propter multitudinem, cognosci experientia non posse: sed in ipsis omnibus unam esse inuentionis uiam, quæ ex proprijs cuiusque elementis existit, ut etiam in arte grammatica usu uenit. quænam igitur sint propria constitutionum elementa, ab ipsa rei essentia exorsi, uideamus, quemadmodum in libris de demonstratione didicimus. quocirca rem a capite arcessam, tibique, nihil omittens, omnia ordine declarabo. anni tempora differunt humiditate, caliditate, frigiditateque ac siccitate: atque ut hiems humiditate, frigiditateq; superat cetera, sic æstas caliditate, & siccitate: uer est plane in medio utriusque constitutum: siquidem in utraque appositione neutrum alteri præstat, neque humidum sicco, neque calidum frigido: sed est quædam quasi oppositionum ambarum æquabilitas, & omnium totius diei, noctisque horarum similitudo: ut nulla magna in eis aut immutatio, aut exuperantia fiat, prout in autumno conspicitur, in quo mane frigus uiget, meridie magnus æstus, cum uero ad uesperam uergit dies, ad frigus redit: in ipso tamen siccum humido, & frigidum calido dominatur. atque huiusmodi quidem est anni temporum temperatura: quorum fere mutatio in paucis fit, ut ne toto quidem tempore sentiatur: si uero in magnis fiat, sentietur, non tamen repente, neque immoderate in † humidorum, naturaliumque temporũ mutationibus. Arcturo igitur oriente, pluit fere, uentique frigidi simul spirant: hincque autumnus incipit, & æstas desinit. deinde uero tẽpore consequenti mutatio paulatim, atque ita, ut sensum effugiat, in frigidius fit: tum Vergiliarum occasus ipsam uicissitudinem sensibilem facit. dehinc ex omni parte similiter ad uernum æquinoctium peruenit: ac quandoque similis accessio fit usque ad ortum Vergiliarum. sæpe uero etiam sensibilis quædam usque ad tempus æquinoctij, sed tamen moderata. atqui ab ortu Vergiliarum & calor augetur, & siccitas ad canis usque ortum, moderate, & paulatim: ubi autem ipse adsit, Austri aliquantulum regnabunt. his succedent pluuiæ tantæ, quantæ solent Etesijs flantibus, ad Arcturi ortum usque. quam ob rem & usu, & ratione didicimus, cum anni tempora hoc modo procedunt, atque in se uicissim commutantur, neque pestem, neque ullum præterea uulgarem morbum omnino uagari, sed eos morbos solum, quos dispersos ipse uocat, qui ex ratione uictus consequuntur. quoniam autem singulis anni temporibus proprij uigent humores, ut ipse docuit, ut hieme pituita, uere sanguis, æstate bilis, autumno acida bilis, efficitur, ut qui mala uictus ratione utuntur, nõ ab eisdem morbis omni tẽpore corripiãtur: sed ut ipse scriptum reliquit, uere melancholiæ, insaniæ, morbi comitiales, sanguinis profluuia, alijque morbi, quos deinceps recenset, oriantur: æstate uero alij, & alij item autumno: & alij hieme: qui ex errore quidẽ in uictus ratione proficiscuntur, eorũ tamen formæ pro anni tempore, ætateque, & natura G commutãtur. cum enim pro naturis & ætatibus tũ corporum temperamenta immutentur, tum exuperantiæ humorum differant, ideo ad earum etiam rationem morborũ formæ commutantur. de differentijs autem, quæ in ætatibus sunt, hoc modo scripsit: in ætatibus autem exercent paruos pueros, & infantes oris ulcera, & uomitiones, & reliqua, quæ per omnem ætatem adiunxit: de naturis uero sic, Naturæ quædam ad hiemem, quædam ad æstatem bene, aut male comparatæ sunt. ex quo conficitur, ut corpus laborantis parem uim cum aere obtineat ad causam efficiendam. quibus utrisque coeuntibus aduentitium temperamentum efficitur, ex quo uulgarium morborum est origo. itaque si uiderimus, quantum aeris calor in corpus humanum efficere possit, quantum frigus, siccitasque & humiditas: ipsamq; patientem materiam qualis sit, intueamur, certe nihil iam difficile erit & inuenire & item præsagire morbos futuros: immo uero ante hæc illud quoq; recte dictũ intelligemus, in constantibus tẽporibus si tẽpestiua tempestiue proueniãt, morbi constantes, bonique iudicij oriuntur: in inconstantibus uero & inconstantes, & difficilis iudicationis. ceterum quænam sint prædictarum qualitatum, humiditatis, siccitatis, caliditatis, ac frigiditatis facultates, ab ipso Hippocrate in aphorismis percipiamus: ex anni constitutionibus, in uniuersum siccitates sunt imbribus salubriores, & minus letales: morbi autem in imbribus plerunque sunt febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, attoniti, & H anginæ. in siccitatibus uero, tabidæ lippitudines, articulorum dolores, & urinæ stillicidia. hæc ipse de constitutionibus in longum tempus productis memorauit. & quemadmodum in his de humiditate, siccitateque locutus est, ita de caliditatis, frigiditatisque, differentia ubi de aquilonijs, austrinisq; statibus scripsit. in nostro autem tractu, Aquilo frigidus est, calidus Auster, nisi forte, quod tamen raro fit, ineunte uere sit frigidus: aut aliquo alio anni tempore talis parumper spiret: sed ne tum quidem est Aquilone frigidior. quare attende sequentia, ut de his in aphorismis scripsit hoc sumpto initio: Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes. cum hi uigent, in morbis talia patiuntur: at si aquilonius status fuerit, tusses, fauces, alui duræ, difficultates urinæ, horrores, costarum, pectorisque dolores: cum hæc constitutio dominetur, talia in morbis expectanda sunt. hæc de uehemẽtibus austrinis, aquilonijsque constitutionibus, quæ diu durant, ab eo dicta sunt: illo enim uerbo, dominari, indicat, hæc nomina non dici de eo, qui aut in uere, aut modico tempore spirat: nec de eo, qui licet multis diebus spiret, imbecillus tamen est. de quotidianis autem uentis aquilonijs, & austrinis accipe, quæ dicat: Quotidianę autem constitutiones, aquiloniæ quidem corpora densant, contendũt, roborant, coloratoria, & melius audientia reddunt, aluos exiccant, oculos mordent, si pectus aliquo dolore obsideatur, dolorem augent: austrinæ uero dissoluunt corpora, & humectant: auditum capuique

† Aliqui putãt legẽdum esse στοιχείων. i. elementorum.

A. l. 1. f. 2. d. 2. c. 3. p. 59. B.

† Sunt, qui ὑγρῶν in ὡρῶν mutẽt, ut sic legas, in tẽporũ mutationibus quæ secundũ naturã sunt.

A putque grauant, uertigines creant, oculis & corporibus difficilem motum afferunt, & aluos humectant. alia autem ab eo in aphorismis dicta sunt, de temporum natura, deque subita inter se conuersione: quæ singula suo loco afferemus. hic autem sat erit, didicisse, primas constitutionum uirtutes, quæ tanquam elementa sunt, ab ipso Hippocrate dictas esse: quarum uestigijs in quibusuis statibus, qui inciderint, oportet nos uia & ordine progredientes inuenire, quales morbi impendeant, & quemadmodum prohibendi sint, aut, si iam constent, qua sint ratione curandi: siquidem hic est huiusce tractationis fructus maximus. in horum autem elementis est etiam locus, qui ipse quoque ad prouidendos morbos nonnihil indicationis affert: prout facit etiam cuiusque natura, ætasque, & institutum, & uictus ratio. ipse enim perspicuè in libro de aere, aqua, & locis, qui in quaque regione morbi exuberent, declarauit. unde igitur sumis, aeris constitutionem immoderate frigidam, & humidam, ut natura eius postulat, facturam esse morbos, quos ipse declarauit: illinc etiam indicium simile a loco, ab ætate, a natura, a uitæ institutis, ac tota uictus ratione ducere poteris: etenim qui humidi, frigidique natura sunt, hi etiam ob externas circunstantias facilius morbis, quos humidus & frigidus status gignit, corripientur: contrarij uero, difficilius. si igitur plaga humida & frigida situ ratione sit, talemq; statum habeat, facile gignentur morbi ei statui familiares, cum ad eorum etiam ortum plaga confe-
B rat: ut etiam facit omnis constitutio nimium calida, atque humida, qualem in secundo horum librorum descripsit in principio, ad hunc modum, Pluebat inquit, per æstum, largo imbri, assidue. adiumento certe est etiam locus ipse ad huiusmodi putridorum morborum originem, præsertim si ab utraque parte intemperatus sit, calidior nimirum, & humidior. Sed adiuuabit etiam, si alterutra parte sit intemperatus, ueluti Cranon in loco concauo, & ad meridiem sita: quam ob rem morbis putridis, ut carbunculis uexata est, ac præter cetera incommoda, est etiam ab aquilonijs auersa uentis: & uentorum subiecta tranquillitatibus, quas νηνεμίας uocant. Cranon autem talis est, Thasus contra: exposita enim est aquilonijs, frigidisque uentis, ex aduerso Thraciæ constituta. itaque cum totus status ad austrina spectaret, idque cum squaloribus, locus, quantum in se erat, non facile a constitutione corripiebatur. quod si ad meridiem & in conualli situs fuisset, certe hic status ei pestilentissimus extitisset. pluuiæ multæ, continentes, lenes. tribus modis pluuiæ multæ fiunt, tum ob pluuiam confertim decidentem, tum diuturnitate temporis, licet guttatim modo singulis diebus cadat: tum ambobus coniunctis. quorũ omnium descripta exempla tibi in libris uulgarium morborum suppetunt: ac primi quidem modi statum habes, cuius hoc est initium, in Thaso ante Arcturum pluuiæ multæ: quas sane magnas fuisse, multitudo pluuiæ confertim decidentis indicat. secundi autem modi exemplum est id, de quo modo mẽ
C tio facta est: pluuiæ multæ, inquit, continentes, lenes. earum enim multitudo collecta est, quia longo tempore perpetua pluuia fuit, & non prorsus uno tempore larga. tertij porrò modi exemplum in principio secundi de uulgaribus morbis describitur hoc modo, Pluebat per æstum, largo imbri, assidue. largum enim cum superiore modo conuenit: assidue uero, cum secundo. Sed illas constitutiones suo quanque loco alias exponemus. hæc uero, de qua est instituta oratio, quæ intra æquinoctium autumnale, & hiemis principium incidit, pluuiam, quandiu uiguit, lenem habuit, ut ipse dixit: quod his confertim, large & uehementer, contrario nomine opponitur.

2 *Hiems austrina.*

Perspicue declarauit, se quoque nosse, finem autumni esse occasum Vergiliarũ, quã ipse Vergilias breui appellat. cum enim ante dixisset, circa æquinoctiũ, addidit, & sub Vergilias: ac deinde scripsit hiems austrina: quasi nullum tempus intercesserit, quod propriam explicationẽ postularet, sed hiems sit cum Vergiliarum occasu coniuncta.

3 *Parui uenti aquilonij.*

D Paruos uentos fuisse hieme ait: quæ si in suo naturali statu constitisset, magni omnino fuissent. id autem eis duplici ratione accidit, ut nunc parui fuisse uideantur, & sua ipsorum magnitudine, & temporis diuturnitate. nam & paucis diebus spirarunt, & non uehementes fuerunt: cum tamen hiems & magnum habere Aquilonem, & longo tempore soleat.

4 *Squalores.*

Constitutionem, quæ siccior est, quàm par sit, non parum usitato nomine squalorem uocauit: siquidem nõ simpliciter sicciorem, sed extreme siccam ita appellare solemus. nam nec fieri potest, nec credibile est, hiemem adeo siccam reddi, ut terra æque, ac in æstate squalida fiat: neque enim huiusmodi status in uere fit, cui nunc hiemem fuisse omni ex parte similem dicit.

5 *Hiems autem omnino similis ueri fuit.*

Ait, hiemem quidem sicciorem fuisse, quàm eius natura ferat, non tamen æque siccam, atque æstatem: itaque squalorem, quem paulo ante non satis proprie usurpatum diximus, accipere debemus, nõ absolute hoc loco dictum ab ipso esse, sed cum aliquo comparatum: quemadmodum formicam magnam, & montem paruum dicimus. nam in eo, quod hiems erat, nõ absolute squalida erat: sicut neq;

etiam magna formica, est absolute magna, sed ut magna formica, quæ etiam paruo monte minor est: E
itemque hiems squalida est æstate humidior: sicut hiemem præsentem comparando ait, hiems autem
omnino similis ueris fuit.

Ver austrinum, frigidum, parua pluuia. 6

Videtur autem uer austrinum dixisse, nõ quod omnino uentis aquilonijs caruerit, sed quod paucissi-
mi illi initio fuerint, atq; adeo pauci, ut totum illius temporis statum austrinum appellarit.

Aestas fere tota nubilosa: nihil pluit: Etesiæ pauci, parui, sparsim spirarunt. 7

Si quis omnia, quæ de æstate dicta sunt, colligat, hanc austrinã, simulq; squalidam fuisse affirmabit.

Cum esset autem totus hic ductus austrinus, & squalidus. 8

Non ideo squalidũ dixit, quod toto anno non pluerit, sed, quod quàm paucissimũ: nã præter primũ
tempus, ab æquinoctio autumnali, usque ad Vergilias, totũ reliquũ pluuia abunde caruit. Ductũ aũt
appellauit aeris constitutionẽ. quocirca si uerum est, animantiũ corpora simul cũ aere immutari, certe
per imbres humidiora, per squalores uero ficciora fient. cumque calores dominantur, caput erit * fir-
mum, cum frigora, ipsum quidem erit leuissimũ, sed pulmonis, thoracisq; partes laborabunt. quã ob rẽ
quæ corpora ei statui, qui nobis propositus est, quique mediam naturam inter serenũ, & exquisite pu- F
rum & pluuium obtinet, similia sunt, ea mediam temperamenti constitutionem habebunt, quã conce
dito, ut nebulosam uocem. cum enim talis aer sit, positumq; sit, corpora cũ eo simul immutari, eiq; red-
di similia, certe, quo nostra clarior sit oratio, nihil causæ erit, cur statum in ijs factũ, ueluti nebulosum
quendam non appellem. ut igitur, cum hiems suum tẽperamentum seruat, pituitã, humidum, frigidũq;
humorem gigni necesse est: æstate uero contra, calidum & siccũ, ut pallidam bilim, ita cũ nubilus aer
sit, aliquis humor dominatur: ut in pituitosis naturis, nebulosa, ac caliginosa, ut ita dicã, pituita: in bi
liosis uero nebulosa, ac caliginosa bilis. etenim semper aliquid e nostro corpore uaporosum emanat:
sed in siccis constitutionibus plurimũ, in humidis uero paucissimũ: quod in corpore sit aceruatũ, spiri
tum nobis innatum similẽ nebulæ, caliginiq; reddit: uapor. n. in aere animantes ambiente, est spiritui
similis. unde est effectum, ut non sit ueritus quispiã affirmare, in tali statu, huiusmodi in nobis spiritũ
gigni. atqui ubi eodem tempore nebula aut caligo has duas affectiones patitur, ut in sublime feratur,
& stipetur, nubes alba efficitur. cum enim aer sit plane aquilonius, sine humiditate nunquam nubes
existet. siue autem splendida, siue atra fiat, raritas, aut spissitudo in causa est. ac rarescens quidem nu-
bes, lucem Solis in se recipit, ac proinde splendore perfusa uidetur, quod eam Solis splendor illustret:
ut in pellucidis corporibus usu uenit: at stipata, condensataq; nube, quia Solis lumẽ in eam nõ ingredi G
tur, merito atra uidetur: qualis est ẽt nocturnus aer, Solis lumine destitutus. ea aũt nebula sæpe in ter-
ram decidere perspicue uidetur, eiq; roris est nomen: interim uero supera petere, fierique nubes siue
alba, siue atra: atque alba, cum, ut dixi, tota Solis radios in se admittit: atra, cum eos plane excludit:
ceteros uero colores intermedios nubes accipiunt pro quantitate splendoris, qui eis mistus sit. Sed ui
debitur fortasse, hæc secũ pugnare oratio, cũ in sublime efferri humorẽ, & cõstipari eundem dicamus:
in sublime autem ferri, est caloris opus, constipari uero, frigoris. idem autem calidum, frigidumq; esse
simul non potest. Sed si animaduertas, uaporem calidũ esse, qui sursum fertur, & eius rei causa in subli
me uehi, aerẽ uero, qui uaporẽ excipit, frigidum esse, non iã, quomodo attollatur, ac stipetur, dubita-
bis. ut enim attollatur, a se habebit: ut cogatur, constringaturq;, ab excipiente aere proficiscitur: qui
quo frigidior erit, eo magis ascendentem nebulam constipabit, & coget. cum igitur aer nec euidenter
calfacit, nec perinde refrigerat, nebula sublata in eo necessario morabitur talis, qualis initio erat, ac
per se plane candida fiet, cum a Solis splẽdore cieatur: media uero inter albã, & nigrã, cum eã Sol non
omni ex parte collustret. itaq; desine mirari, cur animantiũ corpora quandoq; similẽ huic cõstitutioni
affectionẽ in se habeãt: quin potius crede Hippocrati dicenti, Austri auditum hebetant, caliginosi, ca-
put grauantes, pigri, dissoluentes: siquidẽ his uerbis uitia corporis persequitur: quæ in austrinis consti H
tutionibus pati solet. quam ob rem, ut hæc, caput grauantes, dissoluentes, & pigri, ad ea plane perti-
nent, quæ ab Austro in nostris corporibus concitantur, ita existimandum est, caliginosum esse dictum,
ut indicet, non aeris caliginem, sed eam, quæ in nobis ab illo sit coaceruata.

Ante uer ex priore constitutione, quæ huic fere contraria, quæque aquilonia fuerat, paucis ardentes febres exortæ 9
sunt: eisque admodum stabiles: paucisque sanguis profluxit: neque ex his moriebantur.

Breuẽ fuisse constitutionẽ aquiloniã ante uer, planũ est ex eo, qđ nuper totũ tẽperamentũ austrinũ
uocauit: quod sane minime fecisset, nisi Aquilo permultos dies spirasset. & tamen cum aer paucis die-
bus aquilonius fuisset, ardentes quidam morbi paucos inuaserunt, atque hi quidem ualde mites,
quique consisterent; ait enim, eisque admodum stabiles. Scribunt autem quidam οὐ πάνυ ἔμπεδοι
id est, non admodum firmæ. alij uero ἐμπεδίᾳ, more Ionico, hoc est, in æquali tenore, & nihil per-
niciosum habentes. addit etiam, paucis sanguinem profluxisse: quod proprium est ardentium fe-
brium, quæ uehementes sunt, ut etiam delirare, & mori: quæ non etiam comitabantur eis fe-
bribus, quæ tum uigebant: sed erant illæ & moderatissimæ, & paucissimos inuadebant: quod uehe-
mens, &, ut ita dicam, legitima febris ardens a flaua bili, quam etiam pallidam uocant, oriatur.

hanc

A hanc autem, ut in proposita constitutione ostendimus, æstate superiore tantum habebant, qui natura
erant biliosa, eamque non multam: postea uero, non item: propterea quod cum humidus esset prædi-
ctus status, magis, magisque caliginosus, nebulosusque fieret. quocirca febris ardens merito paucos
corripuit, qui mirum in modum biliosi essent: neque tamen ea exquisita, neque uehemens, sed lenis,
& quæ facile discuteretur. itaque quos corripuit, hac de causa inuasit. æstas porrò autumnum præces-
serat, quæ naturalem suum statum obtinuerat: Hippocrates enim inde orditur constitutionum narra-
tionem, unde aer primum de sua natura deflexit. necesse autem erat in æstate naturali, in ijs, qui per-
quam biliosi sunt, maiorem huius humoris copiam aceruari. constitutio autem, quæ successit, per to-
tam hiemem usque ad uer, cum calida uehementer, & sicca non esset, sicut æstas est, hunc humorē nō
auxit: nec etiam quicquam imminuit, cum non satis frigida esset, qualis est hiems, quæ suam naturā
seruet: nec per halitum digessit, cum non esset sicca exquisite. restat igitur, illum integrum esse serua-
tum, sibiq; formam quasi caliginosam, & nebulosam, propter modicam aeris humiditatem, ac calidi-
tatem, quæ cum uapore nutrita erat, assumpsisse. Cum autem ante uer subito, præter morem, Aquilo
spirasset, humoresque in intimas corporis partes compulisset, tenuissimus primus fluebat, & ita febrē
ardentem excitauit. hic tamen humor in quibusuis corporis partibus coaceruatus non potest arden-
B tem febrim excitare, sed cum in uentriculo, præcipueq; in eius ore, & in simis iecoris partibus colligi-
A.l.4.f.1.t.2: tur. simili quoque modo sanguis non profluebat. est autem proprium, si quid aliud, exquisitarū febriū
c.40.p.788.D ardentium, ut per sanguinis eruptionem iudicentur. Appellat autem Hippocrates sanguinis profluuiū
non addito membro, & quo sanguis fluat, id quod e naribus fit. non est autem mirabile recludi, tum-
piq; uenas, quæ in ea parte sunt, a sanguine, qui præ calore, in sublime effertur: a quo necesse est ipsum
inflari, ac tum aperiri uenas, rumpique ob spiritus copiam, qui utres quoque, ac dolia disrumpit, cum
in feruescente musto accumulatur. sed hoc symptoma febribus, quæ tunc ortæ sunt, quia lenes essent,
ut dictum est, non comitabatur.

10 *Tumores autem multis secundum alterutram aurem, plurimis uero secundum utranque extiterunt, febre carebant, re-*
A.l.2.f.2.d.3. *cti erant. nonnullis parum accendebantur: sed omnibus sine incommodo extincta sunt, nemini etiam suppurarunt, ut quæ*
c.10.p.87.B. *ex alijs occasionibus eueniunt. erat eorum hæc natura, laxa, magna, fusa, sine inflammatione, & dolore, & obscure omni-*
bus euanescebant.

Prædicta omnia propter caliginosæ substantiæ redundantiam facta sunt, a qua alia apta sunt, ut cum
pituita existant, alia cum flaua bili, ut quæ igni sacro obnoxia sunt: alia cum sanguine, ut quæ inflam-
mantur: omnia tamen facile consistebant, cū huiusmodi materia prompte digeratur. contra autē, quæ
C crasso, glutinosoque humore constant, ægre discutiuntur. quæ autem in hac constitutione acciderunt,
laxa erant, hoc est mollia, & digitis cedentia, quæque ad illorum impressionem cauabantur: sine inflā-
matione, hoc est sine adustione, ac sine dolore, quod corporū cōtentione, & magna intemperie, a qui-
bus duobus, creatur dolor, uacarent. contentio autem fit ob crassos, glutinososq; humores affectis par-
tibus ita impactos, ut sine difficultate resolui non possint: ualida uero intemperies, quod illi nimiū uel
calidi, uel frigidi sint. quam ob rem laxi, & exulcerationis expertes tumores merito dolore uacabant:
qui quoniam erant huiusmodi, ac facile dissoluebantur, ideo non suppurarunt, ut qui ex alijs occasio-
nibus oriuntur. Hippocrates autem προφάσιας hoc est occasiones quandoque, ut uulgus solet, appellat
causas, quæ falso afferuntur: sæpe uero causas manifestas sic uocat, nonnunquam uero omnes absolu-
te: sed nunc suppurationes ex alijs occasionibus ortas appellauit, quas ipse in febribus docuit contin-
gere, in quibus multi, crassi, & crudi humores collecti sunt: sed propter uehementiam & acumen &
copiam caloris, quem febris excitat, ad caput efferuntur: eos deinde natura in aurium glandulas de-
ponit, unde parotides, quas uocant, oriuntur. non erat autem hoc in statu tanta humorum redundan-
tia, & qui ad aures constiterant tumores, quod spirituosæ erant substantiæ, statim sunt digesti: itaque
perspicuum est, morbos ardentes ineunte uere extitisse, cum Aquilones spirassent: prædictas uero pa-
D rotidas, toto reliquo tēpore uiguisse. merito aūt erāt moderatissimæ propter eas causas, quas memora-
ui: ut homines ab eis recte affligerentur, hoc est, eas sine dolore ferrent, ambularentq;, ac solita mune-
ra obirent, neque, ut in grauioribus fieri morbis solet, decumbere cogerentur. præter cetera autem, ne
febri quidem notabili erant affecti: sed si quis eorum incalesceret, id non diu patiebatur. quod fiebat
ob naturā humoris exuberantis, ut dictū est, qui aerius, ac frigidus maiore ex parte erat.

11 *Hæc autem adolescentibus, iuuenibus, adultis, ac præter ceteros luctatoribus, & qui in gymnasiis uersabantur, acci-*
debant: mulieribus uero paucis.

Scire cōuenit, hanc cōem cuiusq; decubitus humorū causam ab ipso alias esse explicatā: humores
inquam calidiores in sublimiores corporis partes decumbere, frigidiores uero in infernas. cum igitur
redundans in hac constitutione humor subfrigidus, aeriusq; esset, mediamq; naturam obtineret inter
eos, qui facile sursum feruntur, & deorsum uergunt, ideo solis ijs, qui propter tēperamentū, uel ætatē,
uel uitæ instituta calidiores erant, impetum in caput faciebat. scimus aūt adolescētes ob ætatē, non ob
uitæ institutū, calidos esse, ut sunt ēt qui sunt in florēti ætate cōstituti, qui uero in palæstris, gymnasijsq;
uersantur, ex institutis uitæ calidi sunt. iure autem paucis mulieribus hæc acciderunt, iunioribus uide-
licet, quæque natura essent calidiores, & quæ uitam non admodum in otio transegerant.

12 *Multos præterea aridæ tusses obsidebant: qui nihil excreabant: & uoces raucæ, non ita multo post, reddebantur.*

Quæ aridæ tusses sint, ipse declarauit, cum dixit, nihil excreabant. fiunt autem hæ, interdum exaspe- E
ratis solum faucibus, & gutture, nullaque humorum exuberantia pulmonem occupante. qui ita affecti
sunt, nihil expuunt, quod nihil omnino superuacaneum habeant, quod expelli, reijcique oporteat.
aliæ quoque tusses aridæ fiunt ob intemperiem instrumentorum respirationis, in quibus nihil itidē est,
quod expui oporteat. aliæ præterea excitantur, ubi illis humores inhærescunt, qui euacuationem illi
quidem postulant, sed tamen duabus de causis non excernuntur: uel quod glutinosi, crassique sint, &
ita sint pulmonis fibris infixi, ut ægre auellantur, quod in lateris doloribus, qui quoniam in eis nihil
expuitur, ἄπτυστοι nominantur, usu uenit: uel quod humor, qui a capite defluit, non secus, quàm aqua, te-
nuis sit: hic enim prius per guttur, asperamque arteriam delabendo in pulmone funditur, quàm a spi-
ritu per tussim concitato subduci possit. quod tum accidisse Thasijs uidetur, cum eorum caput ab au-
strina constitutione repletum esset, hocque ad omnes thoracis regiones destillationem transmitteret:
talem enim tum fuisse tussim, symptoma, quod ei comitatur, declarat. rauci enim facti sunt inquit, qui
hac tussi conflictabantur: quod uidelicet instrumenta uocis, a destillante humore irrigarentur: ut in
libris de uoce declarauimus.

Alijs longo post tempore id accidit quibusdam uero alter testiculus, quibusdam uterque cum dolore inflammabatur. 13

Pars illius, quod a capite in pulmones comportabatur, per consensum instrumentorum, ad testicu- F
los peruenit. de consensu autem genitalium membrorum cum thorace est ab ipso alijs in libris dictū.
ceterum quod in testiculos decubuit, iam erat malignius, nec amplius simile primo: ut quod diuturni-
tate temporis in thorace computruisset. itaque merito factum est, ut testiculorum inflammationes es-
sent cum dolore coniunctæ, & non perinde, ut parotides, dolore uacarent. iam uero humorum copia
in causa erat, cur aut alteruter testiculus, aut ambo humorum redundantiam exciperent: siquidem qui-
bus paucus eo comportabatur, ijs in unum, quibus copiosior, ijs in utrunque impactus est.

Quidam febricitabant, quidam non item. 14

Diximus, redundantes humores neque ualde calidos, neque nimiū frigidos esse: sed inter utrosque
& natura, & temperamento medios. quocirca pro ætatibus, temperamentisque naturalibus, & institu
tis ægrotantium, in alijs ad maiorem calorem uergebant, itaque febris oriebatur: in alijs pristinum tē-
peramentum, quod excitare febrim non poterat, conseruabant.

Hac plurimis laboriosa fuerunt. 15

Hoc de omnibus ijs, quæ dixit, enunciauit. prædixit enim tusses, raucitatem, & abscessus in testicu
lum, & nonnullos etiam febrem habuisse. hæc ergo inquit, symptomata plurimis eorum, qui ægrota-
bant, laboriosa acciderunt, hoc est, non facilia fuerunt: neque ut facile ea sustinerent, recti incedētes: G
sed eorum plurimi decumberen t. quod semper, ac magis progressu tēporis collecta excremēta acrio-
ra, maligrioraque redderentur: etenim austrinæ constitutiones, si diuturnæ sint, corruptelas afferunt,
præsertim uero cum humidæ sint. cum autem hęc humida non esset, corpora nihil molesti plurimo tem
poris spatio passa sunt: sed temporis progressu, patiebantur: eaque quibusdam illorum posterius acci-
derunt, quæ, si austrinus status humidus fuisset, omnibus in principio statim euenissent.

In ceteris quantum ad ἰατρεῖον pertinet, sine morbo degebant. 16

In exemplaribus uox ἰατρεῖον duobus scripta modis inuenitur: in quibusdam, ut nunc scripsimus, ex-
trema syllaba per ο, in quibusdam per ω notata. significat autem prior lectio ea, quæ in medica officina
fiunt: altera uero, quæ conuenienter materiæ medicinali geruntur: ut aut ab operibus, quæ in medica
officina in ægrotis administrantur, Thasij abstinerent, aut qui prædictis malis afficerentur, quæ in ma-
teria medicinali tractantur, non attingerent. ex utraque autem lectione, atque sententia elicitur, leui-
ter afflictos fuisse homines, dum uer durauit: quod causa, quæ morbum procreabat, nondum maligni
quicquam haberet, quod postea progressu temporis nacta est.

Ante ineuntem æstatem, perque æstatem, & hiemem multi, qui longo iam tempore subtabescebant, ex tabe decubue- 17
runt: quando etiam multis in quibus adhuc erat dubium, tum sit tabes confirmata. H

Quos supra dixit tussi conflictatos in uere nihil excreauisse, eos æstate, & post æstatem tabidos ait
euasisse. id quod cum ijs, quæ perpetuo uidemus, plane consentit: etenim quæ capitis destillationes
tussim primo, & raucitatem hominibus afferunt, neque longo post tempore consistunt, hæ alteram
tabis differentiam gignunt: sunt enim duæ eius maximæ differentiæ: altera constat ex ijs defluxibus,
qui a capite manant: altera ex pulmonis affectionibus oritur: ac prorsus quidem, cum sanguis expui-
tur, potissimum uero uase rupto, sæpe etiam cum in uiscus comportata fluxio est alia de causa, ex alijs
partibus, non ex capite promanans. itaque si ab austrino uere in aquilonium statum æstas commutata
esset, non deprehensi essent, qui a tabe clam exedebantur, neque perfecte contabuissent: quia uero au-
strinus status non modo in aquilonium non transiuit, sed etiam nubilosa fere æstas erat, ideo perpetuæ
erant capitis destillationes, & humores omnes destillantes, præcipue autem in pulmone, computrue-
runt: quocirca nihil eis ad exquisitam tabem gignendam deerat.

Quibusdam autem cœpit primum: atque his natura ad tabidum uergebat. 18

Tabidos ueteres Medici uocant eos, qui ad tabificū morbū, quem et φθόην nominant, sunt apti. tales
autem manifestissime sunt, qui thorace tam angusto, restrictoque sunt, ut a tergo in morem alarum
scapulæ promineant: unde etiā hos πτερυγώδεις, quasi alatos appellant. præterea, quibus caput facile

implctur

A impletur, & quod instrumentis respirationis multas destillationes demittit, hi quoque facillime tabescunt. si uero hæc ambo, hoc est thoracis conformatio, & capitis imbecillitas simul coeant, huiusmodi naturæ, propter utranque naturæ causam, sunt tabi exquisite obnoxiæ. nam quorum caput ad pulmonē fluxiones demittit, ij diuturnitate temporis tabidi fiunt, ac sæpe etiam uas eis in pulmone propter uisceris angustiam, atque infirmitatem rumpitur. atque hæc quidem de tabidis. Cum autem dixerit Hippocrates, quando multis, in quibus adhuc erat dubitatio, tum sit tabes confirmata, intelligendum est, æstate: tum subiunxit, quibusdam autem cœpit primum, atque his natura ad tabem uergebat: mihi nō uidetur hoc esse consentaneum: erat enim multo probabilius hos incipere uere potius, quàm æstate: quod qui accommodati sunt, ut certis incommodis facile corripiantur, ij citius, quàm, qui ad ea non sunt apti, incidant. uidetur igitur, ut alijs etiam in locis horum librorum de uulgaribus morbis, inuersus ordo uerborum: cum is, qui primū descripsit, lapsus esset, nec postea sit error sublatus, quod quidē in hac oratione cōtigit, ut sit hæc eius cōtinuata series: quādo in multis ēt, in quibus dubitabatur, tum confirmata sit, quibus natura ad tabem uergebat. tum addas, quibusdam autem primum cœpit. postea subiungas.

19 B *Multi autem mortui sunt, & plurimi de his, & de illis, qui decubuerunt. ac nescio, an quis uel medioeri tempore uitam produxerit.*

De tabidis inquam: id enim subaudiendum est: siquidem tota hæc oratio sic scripta est. nam & quæ post hæc deinceps præterea dicuntur, omnia sunt tabidorum communia. quod intelliges, si dictiones ipsius attendas: a quarum prima exordiar, quæ deinceps scripta est.

20 *Celerius mortui sunt, quàm talibus esset consuetum.*

Ait tabidos celerius, quàm consueissent, mortuos esse. cuius causam ipse mox subiungit, ubi ait, Plerosque eorum hæc incommoda urgebant, febres horrificæ, continuæ, acutæ. id enim non consueuerat tabem comitari, quod rum factum uidetur. cur autem in unum coiuerint hæc duo tabes & huiusmodi febris, in causa fuit status antecedens, qui erat ad affecta corpora comparatus. dixi enim paulo ante, eos, qui temperamento calidiore erant, in primis ex capitis destillationibus laborauisse: siquidē horum caput erat præcipue in austrina constitutione repletum. cumque nebulosus status longius protractus esset, eisdem contigit, ut humores, qui in corpore erant, computrescerent: atque inde malignitas febrium extitit. qui uero minus calido temperamento erant, in ijs neque humorum corruptela facta est, neque caput est repletum, nisi eorum perpaucis, idque temporis progressu. quod. n. breui tēpore patiuntur naturæ, quæ iniurijs opportunæ sunt, id longiore spatio ceteris accidit. neq; sane mirabile erat, C cum priori austrinæ constitutioni æstas non austrina modo, sed etiam nebulosa succederet, inde quandam humorū corruptelam non modo in calidioribus, sed etiā in frigidioribus corporibus prouenisse.

21 *Alios autem, & diuturniores, & cum febribus coniunctos facile ferebant, nec moriebantur: de quibus scribemus.*

Alios morbos dicit, præter tabificos, de quibus erat ei instituta oratio: qui licet longiores essent, febremque adiunctam haberent, tamen facile ferebantur. causa autem est a nobis paulo ante declarata quod humor in eis non ita malignus ex corruptela esset factus.

22 *Sola enim, & maxima eorum morborum, qui tum uiguerunt, tabes multos peremit.*

Huius rei causam paulo ante attulimus, cum temperamentum corporis in causa esse diceremus, cur & tabificis morbis, & malignis febribus, de quibus deinceps aget, corriperentur.

23 *Plerosque eorum hi affectus urgebant, febres horrificæ, continuæ, acutæ, omnino non intermittentes: modus erat semitertianus, uno die leuiores, altero grauius iterum inuadebant. ad summam acutiores indies fiebant.*

Quāplurimos tabidos, de quibus loquebatur, ait ijs affectibus cōflictatos esse, quos ipse deinceps D numerauit. ac παθήματα quidem, hoc est affectus, Græci omnes uocant quæcunque præter naturam in corporibus nostris oriuntur. commemorat aūt primū febres, quæ horrificę fuerūt: quod significat, per ascensum, & incrementū, quod uocāt, accessionis ægros diutissime esse horrore uexatos. neq;. n. ita appellauit eas, quæ in principio accessionis horrorē afferebāt, sed in quibus per totā fere accessionē hoc symptoma horroris producebaī. fit aūt duobus modis, interdū cū intētio reduplicationes facit, interdū uero cū hoc ipsum solū, hoc est ascēsum inæqualē. uarietas in tēporis spario uersatur. nā si breuibus interuallis motus horrifici sint inter se distincti, tum inæqualis, horrificusque motus nominatur: si uero maiora interualla sint, id symptoma reduplicatio efficitur, & appellatur: fitque ea potissimum in febribus, quæ semitertianæ nominantur, quocirca ternæ plerunque, & quaternæ sunt: a nobis autem in libris de febribus est declaratum, semitertianam ex humore inæquali constare: qui partim amaram bilem, quæ acris est, partim pituitā putrescentē habet. huiusmodi igitur horrificas febres tū uiguisse ait propter superiorē cōstitutionē, ut supra docuimus. Vocauit autē eas cōtinuas, indicans, eas ad integritatem non redijsse: quod ipse declarauit his uerbis, omnino non intermittentes. proprie enim illas intermittentes febres uocāt, quæ post statū integritatem quandam præstāt: quæ uero declinationē sensui manifestā habēt, nullā tamen integritatem habent, eas acutas, cōtinuasque nominat: quæ totū circuitū habent, ut plurimum, duarū de quinquaginta horarū: quantū ēt † semitertiana: sed ad integritatē nō ueniunt:

A. l. 4. f. 1. 2. 4. c. 18. p. 313. A

† Veteres libri habēt τριταῖος .i. tertiana.

ueniunt:& in altero die mitiore alteram iterum accessionem afferunt:quæ tamen est minor, quàm illa, B
quæ alterius circuitus est:neque habet reduplicationes:sed & quæ ægre incalescat,& quæ ad uigorem uix perueniat.eius quoque proprium est,ut circuitus,qui primum consequuntur,non ita inter se se acuti sint,ut primus: sed ut usque ad totum morbi statum semper augeantur,atque intendantur.

Sudabant semper,at non toto corpore: magna extremitatum perfrictio urgebat: ut uix incalescerent. 24

Hæc esse febrium malignarum symptomata in præsagijs didicimus.

Alui turbata erant,biliosaque,& pauca,mera,tenuia,mordicantiaque deijciebant: & assidue desidebant. 25

Excrementa mera solet uocare ea,quæ exquisite biliosa sunt.cum uero hic humor cum aquea humiditate mistus excernitur,cum non merum nominat . quinetiam hoc ipsum de meris excrementis, quorum malitiam in præsagijs declarauit,& de tenuibus humoribus didicimus,eos omnes crudos esse, & ad sui concoctionem natura robusta opus esse.merito etiam erant mordacia,quippe quæ biliosa, meraque erant.præterea ex ea mordacitate consequebatur,ut assidue desiderent. ex quo fiebat, ut ex hoc quoque symptomate uires ægrotantium laborarent.

Vrinæ tenues,incocta,decolores,& paucæ: aut crassitiem habentes,& parua subsidentia, nec probe subsidentes, sed cũ crudo,& intempestiuo sedimento quodam. 26

Id quoque de urinis didicimus,tenues,paucas,decoloresque, uel crassas, & paucas esse prauas: ut sunt etiam crassæ,sed subsidentia uel nulla omnino,uel pauca admodum habentes.id quod eis accidit, quod non bene subsideant.id autem in illis febribus usu uenit,in quibus multus,flãmeusque calor quẽdam crudorum,crassorumque humorum feruorem accendit.itaque in ijs merito aut prorsus nõ est,aut id, ut ipse dixit,crudũ,& incoctum est.Sed de prauis sedimentis ipse in præsagijs egit.

Tussiebant pauca,densa, concocta,paulatim, uix reiectabant. quibus hæc uiolentissima accidebant, in his ne parũ quidem erat concoctio: sed perpetuo cruda spuebant. 27

In pessima tabe,& cui proxima mors est,sputa ne paululum quidem concoquuntur: in alijs uero, quæ moderatæ sunt,quæque in longius tempus producuntur, ob hanc ipsam causam humorum redundantia,quæ pulmone continetur,recte concoquitur,ac facile expuitur. Sed ijs,qui tũ tabidi facti sunt, nihil tale contigit: nam uel omnino incoctum expuebant,uel coctum quidem,sed parum,& quod paulatim uix excreabatur. quo de sputi genere in præsagijs dictum est. G

Plurimis autem fauces assidue ab initio dolebant:& cum inflammatione rubebant. destillationes paruæ,tenues,acres, statimque liquescebant,atque affligebantur. 28

Cum symptomata prædixerit,quæ in faucibus tabidorum conspiciebantur, causam eorum attulit, cum dixit,destillationes paruæ,& acres.nam propter malitiam humorum,a capite nimirum descendẽtium,fauces dolore conflictabantur.quod uero ab eisdem mordicarentur,ruborem, & inflammationẽ contrahebant.quia autem ipsa etiam destillatio calida erat,nihil mirum erat in Thaso,si præ ceteris tabescentibus,qui ita affecti erant,ad extremam gracilitatem perducerentur.

Cibos omnes perpetuo fastidiebant. 29

Qui non appetunt, eos Græci uocant ἀσίτους,qui cibos non sumunt:qui uero oblatos fastidiunt, ἀποσίτους.ceterum hoc fastidij symptoma tabidis accidisse planum est,quod aliqua pars destillationis, quæ fauces,pulmonemque uexabat,in uentriculum deflueret.

Non sitiebant.

Hoc symptoma * nõ ex malignitate destillationum,quas ipse acres appellauit,tabidis accidit. quocirca cum Hippocrates,mea quidem sententia,eas absurdas fuisse uellet indicare,adscripsit, non sitiebant.maxime enim malignitatis signum est, cum aut calida & æstuosa febris est, aut fluxio acris in uẽtriculum delabitur,& non sitiunt. hoc autem symptoma indicat facultatem sentientem particulæ ipsius esse deperditam,& extinctam:siquidem partis affectus non sentit. 30 H

Plerique prope mortem delirabant: sed de tabidis hactenus.

Ne hoc quidem alijs accidere tabescentibus consueuit: sed propter febrium, quæ tum uigebant, malignitatem huius constitutionis morbos comitabatur. 31

Aestate uero iam , & autumno febres multa, continua,non uehementes: diu quidem ægros tenebant,sed in ceteris minus incommode uitam transigebant. 32

Ante quoque dixit,solam tabem fuisse perniciosam: nosque causam subiunximus.ergo cum illis cõueniunt,& quæ hac oratione continentur,& quæ deinceps adijciuntur,cum ait.

Plurimus aluus turbata, sine ulla molestia,erat,& prope nihil offendebat: urina item plurimis boni quidem coloris, & pura,sed tenuis,& post tempus,circa indicationem concocta. 33

Et cetera,quæ de urinis dixit: ut enim quæcunque de tabidis ante memorauit, maligna erant omnia,sic quæ nunc exponuntur,admodum moderata sunt.

Non

34 A *Non admodum tuſſiebant, neque tuſſi reiecta difficulter excreabantur: nec ſolum cibos non faſtidiebant, ſed etiam maxime offerre licebat.*

Complures eorum, qui hunc librum interpretati ſunt, eum ad tabidos hoc loco pertranſiſſe exiſtimant. ego uero puto, id de ceteris febribus, de quibus diſſerit, etiam dici. qua enim ratione, cum ſupra de tabidis loqueretur, dixiſſet, eos quoſuis cibos perpetuo faſtidiuiſſe, nunc uero ſcribat, non ſolum cibos non faſtidiebant, ſed etiam maxime licebat offerre? quid igitur eſt, quod hoc loco ſcrip ſit, Non admodum tuſſiebant? hoc enim illos in opinionem adduxit, ut de tabidis uerba hic fieri cre dãt. mea ſententia eſt, cum adhuc de alijs febribus ageret, hæc eum adſcripſiſſe: tuſſi enim corripiuntur, quę loco ſymptomatis eos aggreditur hi tamen non plane tabidi ſunt. itaque non mirum eſt nõnullos Thaſios in præcedenti conſtitutione febricitare incepiſſe, &, quia eo tempore caput repletum erat, accedente ad conſtitutionem febre, tuſſi fuiſſe correptos: ſed neque hoc ſymptoma eos ualde conflictabat, neque quæ tuſſi reiectabantur, difficultatem afferebant: ſiquidem hi tabidi non erant.

35 *Ad ſummam tabeſcentes, leuiuſcule ægrotabant, non modo tabidorum, febribus horrificis, parum ſudantes, aliàs a lij, ut quos febris non ſtato circuitu inuaderet: &, uno uerbo, nũquã intermitteret: ſed more febris, quæ tertianæ naturã refe rret.*

Tota hæc dictio ſuperiori ſubiuncta multo magis pleroſq; interpretes in eam ſentẽtiam adduxit, ut B etiam ſuperior ſit de tabidis pronunciata. ſed illam de tabidis intelligi non poſſe, probatum eſt a me, cũ docui, tabidos ab ipſo dictos eſſe, cibum faſtidiuiſſe; quos uero ſuperiore oratione cõmemorat, non item. quæ autem modo propoſita oratio eſt, duobus exponi modis poteſt: primo ut dicamus, (ſed repetam ſuperiorem orationem, eamq; cum hac coniungam, unãq; ſyllabam perſpicuitatis cauſa interponam.) Non admodum tuſſiebant, neq; tuſſi reiecta, difficulter excreabantur: nec ſolum cibos non faſtidiebant, ſed etiam maxime offerre licebat: ad ſummã enim tabeſcentes, leuiter ægrotabant, non modo tabidorum. ueriſimile autem eſt, eum ita dixiſſe de illis, qui alio modo febricitarent, ut ſcriberet. commune ſymptoma eorum morborum, quibus tuſſis comitaretur, & non ipſorum tabeſcentium. iterũ uero repetere tabidorum tractationẽ uidetur, ut ad memoriam redigeret, hos ægrotos, de quibus nunc agit, a tabidis, de quibus ſupra dixit, differre. etenim quæ ſupra attulit, eadem hic quoque ſymptomata cõmemorat. atq; hæc quidem una cauſa efferri poteſt, cur ſermonem de tabidis repetiuerit. altera eſt, quam ſæpenumero multis in libris accidiſſe cognouimus. cum. n. interdum de eadẽ re duobus modis ſcribamus, alteraq; ſcriptura in contextu ipſo ſit, altera uero in alterutro margine, ut per otium expendamus, & de altera iudicium faciamus, qui primus librum deſcripſit, utrãq; exarauit: quod erratũ, quia non animaduerſum eſt, neque correctum, poſtquam liber ad multorum manus peruenit, ita in C emendatum permanſit.

36 *Qui breuiſſime iudicabantur, ij ad uigeſimum diẽ iudicabantur: plurimi uero ad quadrageſimum: multi ad octogeſimum nonnullos ne ſic quidem, ſed non ſtato tempore, & citra indicationem deſerebant: quorum plurimos, cum non multo tempore febris intermiſiſſet, iterum inuadebat. atq; hi ex recidiua yſdem circuitibus iudicabantur, multis ſic producebantur, ut ſub hyemem ægrotarent.*

Quorum morbum ait die uigeſimo iudicatum? nempe aliorum ægrotantium, de quibus erat ei ſermo inſtitutus, non autem tabeſcentium, ut ego quidem ſentio: cui ſententiæ aſſentiuntur omnia, quæ deinceps conſequuntur: quibuſdam enim eorum ait morbum ad octogeſimum uſque diem eſſe productum: alijs uero non ſtato tempore, & citra iudicationem deſijſſe: & pleroſque horum in morbum iterũ incidiſſe: ac febres ex recidiua ijſdem eſſe circuitibus iudicatas: multis deniq; eorum in hyemem morbum eſſe protractum. hæc autem omnia, cum ijs, quæ ſupra dicta ſunt, conueniunt: ubi ait, Aeſtate uero iam, & autumno febres multæ, continuæ, non uehementes: diu quidem ægros tenebant: ſed in ceteris minus incommode uitam tranſigebant. hæc quidem cum his ſymptomatis conueniunt, quæ hoc loco expoſuit: at quæ de tabidis dixit, non conueniunt: quod cognoſces, ſi tecum particulam quandam eorum, quæ de illis conſcripſit, ad memoriam reuocaris: ut cum ſcripſit, Celerius mortui ſunt, quàm tali- D bus eſſet conſuetum. quod ſane de tabidis eſt ab eo enunciatum, quos celerius mortuos eſſe dixit. at de ijs, qui alio modo ægrotabant, deinceps ſcripſit his ferę uerbis, Alios autem & diuturniores, & cum febribus coniunctos facile ferebant, nec moriebantur: de quibus ſcribemus. hæc igitur conueniunt cũ ijs, quæ hac oratione de febricitantibus per autumnum, & hiemem, continentur. quinetiam ex eo, quod prædixit, de quibus ſcribemus, cum nos nullam aliam de his ab eo ſcriptam orationem, præter hanc, afferre queamus, certe neceſſe eſt totum hunc ſermonem de ijs, qui non tabifico, ſed alio modo ægrotabant, ab eo nunc habitum eſſe.

37 *Ex omnibus autem, quorum in hac conſtitutione facta eſt mentio, ſoli tabidi in letalia inciderunt: qui uero aliam febrem habebant, non item.*

Hæc extrema uerba ſunt eorum, quæ de prima conſtitutione facta ſunt: quæ nihil nos præterea docent: ſed ſolum unam in ſummam, quæ ante dicta ſunt, colligunt: quod hic uir plerũq; facere cõſueuit.

GAL. IN PRIMVM HIPPOCRATIS
DE MORBIS VVLGARIBVS
COMMENTARIVS SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

Io. Bap. Rasario interprete.

Duæ constitutiones describuntur, altera humida, frigida, aquilonia, & procellosa: altera frigida, sicca, & partim inæqualis.

DE MVTVA temporum anni mutatione dictũ est superiore libro: cuiusq; præterea naturalis tẽperatura exposita est, itemq; eorum principij ac finis status F
dies. illis igitur tãquã in memoria nobis insidentibus, nũc ubi hæc oratio explicationis indigebit, eã subiungam. nec solũ eorũ ingeniũ intuebor, qui sunt prorsus Imperiti, nec eorũ, qui eius acumine multum ualent: sed erit mea hæc oratio ad omnes mediocriter accommodata: ex ceteris uero, quæ omnino rudibus apta erit, molestiã sua prolixitate doctis afferet: quæ uero his conueniet, ab indoctis non intelligetur. Sed non debent in horum commentariorum lectione conquiescere. uerum aliud ab alio atque alio, sæpe eadem diffusius, & sæpe hæc ipsa audientes, si diligenter animaduertant, aliquid boni poterunt perdiscere.

CONSTITVTIO SECVNDA.

In thaso ante autumnum frigora non in tempore, sed repente, Aquilone, Austroque multum spirantibus, humida, & quæ prius proruperunt. 1

Diximus autumnum ab occasu Arcturi incipere, qui autumnale æquinoctiũ antecedit. ait igitur, eo tempore, prius quàm oportuisset, magna frigora fuisse. hoc enim apud ipsum significat, quod dixit, non G
in tempore, &, quæ prius proruperunt. ac quod ait, non in tempore, solum indicat, ea anticipasse: quod uero addit, prius proruperunt, etiam cum largis pluuijs ea fuisse coniuncta.

Hæc autem usque ad Vergiliarum occasum, & sub Vergilijs perdurarunt. 2

Occasu Vergiliarũ finiri autumnum, ante diximus: itemque duos menses esse ab Arcturo ad Vergilias: atque unam esse ab Arcturo in aere significationẽ, duas a Vergilijs, alterã, quãdo hiems autumno coniungitur, cũ in fine fit: alterã, quando uer æstatẽ attingit. de Arcturo aũt, non solet Hippocrates, nisi solum de eius ortu, facere mentionem: quia sub eo incipit autumnus, æstasque terminatur. diximus præterea paulo ante, de totius anni in quatuor partes, & itẽ in septem diuisione: & æstatem ortu Vergiliarũ & Arcturi circũscribi: atq; hanc diuisionis totius anni in partes septem, quandam esse particulam, cum in duas partes æstas, in tres hiems diuidatur. dictum etiam est, siue Pleiada, siue Pleiadas, hoc est Vergilias dicas, nihil interesse.

Hiems aquilonia. 3

Post Vergilias meminit hiemis declarans manifeste, Vergilias esse autumni terminum. itaq; ipsum H
de illa hieme differentem attente audiamus.

Pluuia multa, larga, magna: niues, mista sudis plurima. hæc autem inerant omnia. frigora autem non admodum erant intempestiua. iam uero post hybernum solstitium, & cum Fauonius spirare cœpit, aspera erat extrema hiems: aquilones multum spirabant: niues, pluuiaq; multa, & continua: cælum procellosum, ac nubilum, hæc autem durauerunt, nec ad æquinoctium usque remissa sunt: uer autem frigidum, aquilonium, pluuium, nubilum: æstas non admodum feruens fuit: Etesiæ perpetuo spirarunt: mox circa Arcturum, Aquilone perflante pluuia admodum multa fuerunt. 4

Multas effici aliquo tempore pluuias dicimus, propter diuturnitatem temporis, licet ipsæ nõ large tũ decidãt. multas quoq; dicimus, si uel breui tẽpore largæ cadãt: quæ &t appellari magnæ possunt. Sed cũ quis deinceps largas, magnasq; fuisse pluuias air, ut Hippocrates fecit, tũ largas intelligemus repẽtinas, uehemẽtes, ac breues: magnas uero neq; repẽtinas, neq; breues prorsus, neq; diuturnas. sed perspicuitatis gratia, nihil est, cur nõ paulo prolixiore narratione utamur. cadat igitur subito permulta pluuia horas tres, aut quatuor: tum statim cesset, eã largam appellabimus: alia uero paulatim incipiat, & paulatim augeatur, atq; ita totũ diem, noctẽq; fiat, eũq; in statu cõsistat, detrahaĩ paulatim de eius copia sequẽti toto die: postea cesset, eiusmodi nos pluuiã nõ largã, sed magnã uocabimus. ergo hiems, quã,

explicat

A explicat, modo largas, modo magnas pluuias per interualla habuit: cum interim aer esset plerunq; purus. id quod significat etiam quod ipse scripsit, mista suda plurima. ait quoque hac hieme niues extitisse. nec addidit, nec multas, nec paucas, perinde ac neutrum magnopere esset: sed quæ potius urbis consuetudini responderent. quocirca adiecit, Frigora autem non admodum erant intempestiua. & cetera, quæ sequuntur omnia, hiemem frigidam, humidamque fuisse declarant: atque in eo solum naturalem fuisse: ceterum humidiorem, quàm par esset, maiorem tunc extitisse. Iam uero etiam uer pluuiosum, frigidum, & aquilonium fuisse scribit: itemque nubilum: æstatem uero quodam modo moderatam. post hæc omnia, circa Arcturum, nonnihil Aquilone spirante, multas pluuias fuisse commemorat: ad hæc, totius constitutionis summam oratione persequitur: cum totus annus humidus, frigidus, aquiloniusq; fuisset: cælum procellosum, nubilum. cælum autem more uulgi cum aera, qui supra nos est, usque ad nubium regionem, appellauit: quod uero ab astronomis, philosophisque cælum uocatur, a Lunæ regionibus incipit. λαίλαπας uero, hoc est procellas, repentinos, uehementesque uentos Græci uocāt: præsertim autem, si cum larga pluuia sint coniuncti.

5 *Cum totus annus humidus, frigidus, aquiloniusque fuisset, per hiemem commode fere habebant: sub uer autem multi*
B *atque adeo plurimi laborabant.*

Est a nobis ante ostensum, consuesse Hippocratem, exordiri narrationem constitutionum, quæ in aere fuerunt, ab eo tempore, quo primum aer de naturali temperamento deflexit. neque id sine ratione facit: quippe qui uulgarium morborum species uelit cum aeris intemperie coniungere, cum igitur ab autumno initium sumpserit, planum est ei æstatem, & huic uer antecedere. autumnus igitur frigidus & humidus corpora, quæ quantum ad anni tempora pertinebat, in naturali statu erant, excipiens, nihil mali attulit, immo uero etiam fortasse quibusdam corporibus magno adiumento fuit, quæ calidioribus sicctoribusque prædita temperamentis, a iusta temperatura deflectere per æstatem solent: quibus quidem autumnus frigida, humidaque constitutione quædam quasi medicina fuit. ac ne hieme quidem uulgatus est morbus narratione dignus: quod ipse indicauit his uerbis, Per hiemē commode fere habebant: erat enim hiems humidior quidem, at frigidior nihilo, quàm natura eius ferret. quocirca cum eius constitutionem exponeret, dixit, frigora autem non admodum erant intempestiua. erat porrò consentaneum ibi morbos incipere, ubi plurima esset aeris facta mutatio, ut cū dicit, Ver autem frigidum, aquilonium, pluuium, nubilum: debet enim uer esse temperatum, non frigidum, nec nubilum, nec pluuium. ueris autem initium esse æquinoctium, quod hiemem sequitur, superiore commentario diximus:
C idque ipse Hippocrates hoc sermone aperte indicauit, qui cum dixisset, asperam fuisse extremam hiemem, addidissetque, hæc autem durauerunt, nec ad æquinoctium usque remissa sunt, subiunxit, uer autem frigidum, aquilonium, pluuium, nubilum. sed iam, qui morbi sint illam aeris constitutionem consecuti uideamus.

Primum igitur cœperunt lippitudines manantes, dolorem afferētes, humidæ, incoctæ, lemiæ paruæ, ægre multis erumpen-
6 *tes, plurimis redibant, sero sub autumnum recesserunt.*

Cur morborū uulgariū origo uerno tēpe inceperit, iā diximus: quā uero ob causam lippitudines magis, q̄ ceteri morbi, mortales uexarēt, si illius cōstitutionis memor sis, intelliges: dixit. n. frigidius, aquiloniūq;, & pluuiū, & nubilum uer fuisse. Si igit̄ a uentis solū oculi percussi essent, lippitudo citra fluxionē eos inuasisset: sed cū aquilonij flatus cū multa fuerint humiditate cōiuncti, ideo iure dixit, lippitudines manantes, hoc est humidas, ut ab humida constitutione profectas, extitisse. dolorem uero utroq; modo afferebant & cum fluxione, & sine fluxione, propter frigoris diuturnitatem: siquidem id quoq; satis est ad oculis dolorem inducendum. nunc autem uerisimile est, dolores auctos esse, cum oculorum frigus cum eorum fluxione iungeretur. erant autem incoctæ, & longo tempore durabant, propter hu-
D miditatem & frigus: siquidem fluxiones tum concoquuntur, cum a natiuo calore superantur. facile autem superantur, cum humor exiguus est, nec admodum frigidus: cum uero † multum frigidus est, difficulter concoquuntur. ac calor quidem natiuus, qui in animantibus inest, si ualidus sit, humiditates in eis contentas celerius concoquit: sin imbecillus, uix longiore etiam interuallo superior euadit, uincereque humores potest. quocirca si qui curati sunt, iterum in morbum inciderunt: debilitatos enim lippitudine oculos aer frigidus, aquilonus, pluuius, nubilusque iure lædebat. huiusmodi autem lippitudines lemiæ paruæ comitari consueuerunt, ægre ob tunicarum densitatem, quàm ex frigore aeris contraxerunt, excidentes. quam ob rem toto uere oculos peius se habere necesse erat: æstate uero affectio illa scirrhi speciem referēs, quam contraxerunt paulatim ad concoctionem deducebatur: qui enim longo tempore collecti morbi erant, præcipue autem, qui a frigoribus, humiditatibusque orti erant, dissolui cito non potuerunt. itaque merito dixit, morbos oculorum esse penitus autumno sublatos.

† v.l. ὅταν δὲ καὶ πολὺ καὶ ψυχρὸν. i. cum & multus, & frigidus est.

7 *Iam uero æstate & autūno lienteriæ, dysenteriæ, tenesmi, alui fluxiones biliosæ, tenues, multæ, crudæ, & mordaces, qui-*
busdam etiam aqueæ: multis præterea profusiones cum dolore, biliosæ, ramentosæ, purulentæ.

Non solum hi morbi, hæcque symptomata Thasios infestos habuerunt, sed etiam alia, de quibus post

post loquetur:cum enim in diuersi generis morbos incidissent,maxime uarijs modis ægrotabant. nunc B
autem communem rationem, quæ fecit, quo minus omnes, qui in ea constitutione uersati sunt,ægro
tarint, prius exponam, deinde ad singulos morbos deueniam. in omnibus autem constitutionibus
cuiusque hominis ætatem, naturamque spectabis, ut affectæ ad constitutionem sint: inuenies enim
eas, uel facile, uel difficulter, uel mediocriter illi cedentes: tum uitæ instituta, & uniuersam uictus ra-
tionem salubrem constitutioni contrariam institues. causam uero, cur facile,aut difficulter corpus ex-
ternis causis cedat, ex similitudine, ac dissimilitudine temperaturæ oriri sæpe diximus. Cum enim sa-
nitas ex quatuor elementorum,(siue eas qualitates,siue facultates,ut humiditatem, siccitatem,calidi-
tatem, & frigiditatem uelis appellare) moderata mensura constet, quædam corpora, itemque natu-
ræ, & ætates intemperatæ sunt. his autem constitutiones, quæ similes sunt, insalubres sunt: contra-
riæ uero,salubres.corporibus uero temperatis, constitutiones temperatæ sunt salubres: intemperatæ
sunt noxiæ:& quemadmodum nulla intemperata constitutio est temperatis accommodata, ita ne ma-
gnopere quidem noxia,sicut intemperatis esse solet:etenim humidæ, frigidæque uehementer constitu
tiones corpora,quæ in humiditate,algoreque intemperata sunt,maxime lædunt non secus, quàm hu-
midæ,& calidæ humidis,calidisque, itemque calidæ, & siccæ similibus nocent.quæ enim corpora ini
bi sunt,ut tali morbo corripiantur,eorum indicat intemperies:quæ uero contra temperata sunt, quàm F
aer,ea præterquàm quod nullam iniuriam patiuntur,etiam ab intemperie correcta fiunt meliora. con-
traria enim sunt contrariorum medicamina.quocirca calidis siccisque temperatutis humidæ, & frigi-
dæ constitutiones prosunt potius,quàm obsint,quatenus ad contrarium statum perducendo tempera
menti mediocritatem efficiunt,quod in causa est, ne omnes in constitutionibus intemperatis ægrotẽt.
quæ siquis norit,is uictum contrarium instituens,bonam ualetudinem in corporibus conseruabit: si e-
nim aer humidus,frigidusque sit, corpora,præsertim humidiora, frigidioraque, sunt calfacienda. hu-
iusmodi igitur plures exercitationes prosunt,& modicũ uinũ, quod calidiore natura sit, & aquã† acci-
piat,tum edulia calfacientia.cuiusq; aũt ipsorũ quantitatẽ & ex corporis & ex aeris nos ambiẽtis tem
peramento intelligemus.si quantum utrunque de optimo statu deflexerit, considerabimus. nã pro eo
ac deflexerit,etiam uictus est mutanda quantitas:ut quod corpus longissime a temperatura ad humidi
tatem,ac frigiditatem recesserit,hoc nos in hac constitutione plurimum exiccabimus, & calfaciemus.
si in idem mediocriter declinarit,absurdum sit huic idem omnino facere,sed proportione.multo igitur
minus in siccis,calidisque corporibus uictus uehementer calidus & siccus adhiberi debet: cum id sua-
pte natura habeant.hoc autem solum considerandum est,quantum aer a conuenienti temperaturæ me
diocritate declinarit:qui si parum,non est omnino media uictus ratio in calidis, siccisque corporibus G
immutanda: sin amplius,satis erit mediocris commutatio.hæc qui norit, is causas, e quibus quisque
morbus in quaq; constitutione gignatur, obseruabit.Quinctus autem,dum unà cum empiricis negat,
eorum affectuum,qui ita oriuntur,sciri causas posse,easque ad unam solam experientiam refert, conue
nientium auxiliorum inuentione destituitur: & tamen uel ob id ipsum utile est uulgarium morborum
originem cognoscere.consideremus igitur hanc constitutionem, atque ab initio repetamus. fuit hæc,
ut Hippocrates indicauit,humida,& frigida,& initium ab autumno sumpsit: quam ob rem in ipso au-
tumno,& hieme consequente Thasij mediocriter uitam transegerunt.at uero, cum hoc quoque frigi-
dum & humidum fuerit,oculi primi omnium laborarunt: propterea quod aer non modo humidus,fri
gidusque esset,sed quod antea fuisset etiam procellosus.cum autem oculi essent a frigidis uentis per-
cussi,erat etiam probabile,ut primi reliquarum corporis partium morbo corriperentur, ut natura effi-
cientis causæ postulabat: quam ob rem non sine causa humidæ,frigidæque fluxiones in eos inciderũt.
quia uero constitutio non est ad extremam perducta humiditatem,ideo nullus ex alijs affectibus, qui-
cunque in tali aeris constitutione dominante solent contingere,est subsecutus, attonitos morbos di-
co,conuulsiones,palpitationes,distentiones neruorum,pulmonis inflammationes, ac lateris dolores:
sed postea,cum iam humores ob nimiam in corpore moram computrescerent, morbi plethorici cum H
corruptione eruperunt:etenim causæ frigidæ cutim constipantes uetant,ne humores per halitum dige
rantur:tum uero aeris humiditas tantum abest,ut aliquid a corpore abducat,ut etiam adijciat.quæ am-
bo cũm in constitutione simul iuncta essent,plenitudo in corporibus ægrotantium, non eadem tamen
in omnibus,collecta est:in quibus erat biliosum excrementum,id non digestum per halitum, affectum
biliosum excitauit:in quibus pituitosum,aut melancholicum,aut sanguineum, statim morbus non eua
cuato humori similis exortus est.quia uero huic excremento est natura comparatum, ut in corpore
corrumpatur,& putrescat,erat etiam consentaneum,ut alij alijs morbis corriperentur. ad hoc accede-
bat,quod non omnes similiter affectus corporis partes habebant, sed huic iecur erat imbecillius, illi
lien,illi uenter,illi intestinum,illi denique quicquam aliud. cumque partes infirmiores excrementum
a robustioribus semper exciperent,consequens etiam erat,ut pro membrorum natura, Thasij alij alijs
morbis conflictarentur. ergo tormina intestinorum, crebra desidendi cupiditas, alui fluxus,& leuitas
intestinorum fluentibus in intestinum excrementis oriebantur:urinæ uero difficultates, ijsdem in uesi
cam deflectentibus: uomitiones uero,ad os uentriculi peruenientibus.sed hæc in corpus per aeris per-
frictionem sese insinuarunt. in æstate uero corporum temperamentis calidioribus, & internas partes
robustiores habentibus,cieri sudores erat uerisimile,eosque aliquibus citra febrim,cum nondum sa-
tis

†Græce ἑλκετικὸν i. aquam ferat: legitur et προσλαβὸν i. aqua adiũcta.

A tis excrementa computruissent, accidere: aliquibus uero etiam cum febri coniunctos. temporis uero progressu, cum putrescentes humores uarij essent, uariæ quoq; formæ febriũ extiterunt: nec. n. illi erãt ab aere geniti, sed coaceruati, quippe cum frigida, non calida esset constitutio: quemadmodum cum sua ipsius ratione Canis ortus corpus calfacit, febres æstuosæ oriri semper solent. at nunc id non ab ipsa constitutione præcipue, sed cutis constipatione intercedente, factum est. atque ita quidem summam eorum affectuum, qui tum in uulgus grassabantur, exposuimus: nunc ad singulos accedam, simulque Hippocratis uerba, sicubi obscura erunt, interpretabor.

8 *Stranguriosæ, non nephriticæ: sed his alia pro alijs.*

Prauæ quoque per sedem excretiones sæpe fiunt, cum uenter quidem ab affectione purus maneat, & per eum tamen totum corpus expurgetur, aut abscessus ab aliqua effluxione ipsum obsideat: siquidem ex Hippocratis sententia, non solum quòd in aliquam partem aliquid decumbat, sed etiam quòd effluat, abscessus oritur. ita etiam per renes, atque uesicam, cum interim hęc ipsa membra nullam propriam affectionem habeant, totum corpus expurgatur, ut in hac constitutione usu uenit. itaq; ipse progrediens. hæc ad uerbum dicet, unum autem bonum, maximum eorum signorum, quę extabant, quodque plurimos e maximis periculis eripuit, fuit in ijs, quibus ad urinæ stillicidium diuerteret, & in hoc B abscessus fierent: atque id est, quod hic ait, non ad renes, sed his alia pro alijs. cum enim totius corporis excrementa in renes, uesicamque defluerent, excretiones nephriticis consimiles subsecutæ sunt.

9 *Vomitus pituitosi, biliosi, & incoctorum ciborum reiectiones.*

Cum humorum redundantia intro uergeret, quod ad sedem defluxit, alui fluores, tinesmos, tormina, & leuitatem intestinorum excitauit. aliud per renes & uesicam excretum est. atque ita etiam quod superuacaneum erat, in uentrem superiorem fluxit: cumq; supernataret, uomitu extrusum est, ita tamen ut qui natura essent pituitosa, ijs pituosi uomitus: qui biliosa, ijs biliosi fierent: dictum enim est, propter aeris constitutionem congesta esse superuacanea, quæ pro corporum naturis inter se qualitatibus differebant. nec mirum est, si cibos incoctos reiectabant, cum pituitosi, biliosique humores in uentrem cõfluerent.

10 *Sudores.*

Quibus, inquam, complures per cutim effluxiones fiebant, natura poterat eo tempore quod superuacaneum erat huc reijcere, atque ita hi sudarunt.

11 *Omnibus omni ex parte multus* ---.

Superuacaneam humiditatem appellare --- consueuit. itaque cum alijs aliter, ac nõnullis, uarijs C modis coaceruati spatio temporis humores euacuarentur, ideo iure dixit; omnibus omni ex parte nimia humiditas.

12 *Hæc multis rectis, febrisque expertibus acciderunt: multis uero febricitantibus, de quibus scribemus.*

Quibus plenitudo coaceruata, aut quid biliosum, facile putrescens iam in febrilem putredinem conuersum erat, hi statim febricitarunt: quidam uero aut recti permanserunt, aut non prius in febres inciderunt.

13 *Quibus autem, quæ subscribuntur, omnia cum dolore acciderunt, hi autumno iam, & sub hyemem tabescebant.*

De secundo nimirum autumno, deque secunda hieme loquitur: siquidem de priore ad hunc modũ scripsit, per hiemem fere commode habebant: ante uer autem multi, atque adeo plurimi laborabãt: deinde uero ijs, quæ uere acciderant, commemoratis, sequentis æstatis meminit, post quàm alterius autumni mentionem fecit: de quo sub finem totius constitutionis dictum est, statim uero circa Arcturum permultæ pluuiæ cum Aquilone. ceterum quosnam tabidos appellarit, non sat patet. solet enim eos, quorum corpora quoquo modo extenuantur, & contabescunt, ita nominare, & non solum eos, quibus ob pulmonis exulcerationem totum corpus colliquatur. ac uerisimile est, tabidos nunc ab eo dici eos, quorum corpus quocunque modo attenuatur: cum nulla sit pulmonis morborum facta men D tio. nam cum neque sanguinem ex eo reiectum, neque fuisse peripneumoniam, neque destillationem in hoc uiscus erupisse prædixerit, quæ causa afferri probabilis possit, cur existimes, ipsum dicere, illius temporis ægrotos, uitio pulmonis tabidos fuisse? potuit tamen, ut ad uentrem & renes ex toto corpore quid superuacanei peruenit, ita etiam in membra spiritus comportari.

14 *Febres continuæ.*

Quod inter superiorem orationem, & hanc dictum est, sub hyemem, quidam illi, quidam huic coniungunt: mihi uero tota hæc, talis uidetur oratio: Atque autumno iam quidam tabidi facti erant, similiquoque modo sub hyemem. iam uero etiam febres continuæ & autumno & hyeme fuerunt. perspicuum est autem, non descriptam esse secundæ hiemis constitutionem, ut pote quæ proprium temperamentum seruarit. itaque didicimus, quibusdam anni temporibus morbos secunda ratione prouenire: quæ tempora nihil affecta essent ipsa quidem, sed uitia superiorum excepissent.

15 *Et paucis eorum ardentes.*

Non propria constitutionis ratione febres ardentes ortæ sunt: sed ex accidẽti, ut supra diximus, quæ acciderunt. cum enim cohibita esset totius corporis perspiratio, quæ in quaque natura redondare solent, euacuari prohibebantur: itaque peculiares sibi ipsis morbos pepererunt: nam qui magnopere biliosi erant, ijs pro naturæ instituto ardens febris orta est. quam ob rem de eis deinceps dicet: Atque ardentes

dentes quidem febres quàm paucissimos inuaserunt, & huiusmodi minime aliorum ægrorum labora- E
runt: siquidem neq; calidus, neq; torridus neq; squalidus status eas excitauerat: ita enim multæ uiguissent, multosque corripuissent, & magnos etiam dolores adiunctos habuissent.

Diurna, nocturnæ, semitertiana, syncera, quartana, errantes: singula autem ex descriptis febribus multos corri- 16
puerunt. ardentes uero quampaucissimos inuaserunt: & huiusmodi minime aliorum ægrorum laborarunt.

Cur autem omne genus febrium in ante scripta constitutione contigerit, supra est dictum. uerbum autem, synceræ, quod inter tertianas, quartanasque est positum, coniungi utrisque potest.

Neque sanguis erupit, nisi paucis, & admodum parum profluxit: nec delirabant, cetera uero leuia erant omnia. 17

Est hoc in more positum Hippocratis, ut obiter utilia præcepta doceat: propria enim morborũ symptomata, quæ tunc non contigerunt, solet ipse ita explicare, ut ea tum non accidisse dicat, quo doceat ea sæpe contingere. nam in febribus ardentibus, quæ, ut ita dicam, legitimæ, sunt, propter magnã uim caloris humores ad caput extolluntur, & sanguinis profluuia, & delitia fieri solent. nunc uero, cum uera ardens febris non esset, merito factum est, ut ne eam quidem symptomata, quæ ardentis propria sunt, comitarentur.

Eiusmodi autem plerisq; morbi flato admodum tempore iudicabantur: ac dies decem & septem intermittebant. 18

Hoc quoq; est proprium illarum febrium ardentium, quę tum uiguerunt, nec cõmune est alijs, quas F
legitimas uocant. illæ enim ut uehementes sunt, ita siti, uigilia, molestia, & interdum cõturbatione mentis hominem uexant. & quia tam acutæ sunt, ideo celeriter in eis fit iudicatio. in ardẽti autem febre, quæ modo uulgabatur, quemadmodum modice erat acuta, nullumq; symptoma dolorem inuehens habebar, ita ne certa quidem fiebat iudicatio: sed quasi mediæ cuiusdam sortis, ut ex recidiua rursus secundo loco iudicaretur: cum enim ait, intermittebant, indicauit, illam quidem imperfecte præiudicatam esse, sed ex recidiua fuisse iterum iudicatam.

Neminem uidi eo tempore, ardenti febre mortuum, neque in phrenitim incidisse. 19

Nemo ea ardenti febre correptus interijt, quia erat moderata: cuius rei causa supra declarata est. non A.l.3.f.1.c.3.
inciderunt autem illi in insaniam, quia cum frigida esset tota constitutio, caput eis non est repletum. o- c.1.p.361.B.
stensum autem est, insaniam effici, cum cerebri regiones calfiunt.

Tertianæ uero febres plures erant ardentibus, & item grauiores: certo tamen ordine a prima accessione in ijs omni- 20
bus quaternos circuitus habebant. in septem absolute iudicabantur: neque ulla recidiuam fecit.

In commentarijs de febrium differentijs, ac de crisibus cum alia, tum hoc quoque docuimus, ardentes, ac tertianas febres propter flauæ bilis redundantiam nasci: hocque inter illas conuenire, locis uero, in quibus humor redundans aceruatur, differre: siquidem in ardentibus humor in uenis, præcipue G
autem in iecur ac uentrem pertinentibus abundat. tertianæ uero fiunt, cum in totius corporis carnibus flaua bilis dominatur. perspiratione igitur in biliosis impedita, quantum bilis in tota carne collectæ prius euacuabatur, cum in hac constitutione non expurgaretur, plures tertianas, quàm ardẽtes excitauit: ardentes enim non perinde a biliosis excrementis retentis originem ducunt, sed a calore in uasis, ac uisceribus aucto ab inflammata constitutione quæ mirum in modum calida erat: ut fieri solet in ijs, qui se nimium exercuerunt, aut magnis sunt curis cõflictati, aut diutius fuerunt in sole, aut cibis adurentibus liberalius se expleuerunt: uel qui plurima huiusmodi, aut etiam omnia fecerunt, passique sunt. sed præsens status non nimium erat calidus: ideoq; non multos ardentes febres corripuerunt: sed potius admodum biliosos, atq; hos etiam moderatissime atq; hos ipsos potius tertianæ febres occuparunt, quod consueti biliosorum excremẽtorum effluxus essent impediti: quocirca grauiores eis, quàm ardentes ideo iure acciderunt, quo magis legitimæ erant, & proprias iudicationes habuerunt.

Quartanæ uero multis ab initio ordine quartanæ inceperunt: quibusdam, nec ijs paucis ex alijs febribus, ac morbis ab- 21
scessus in quartanas facti sunt: ac diu hos ut solent, atque etiam diutius tenuerunt.

Ne hæ quidem præcipue propter constitutionem ortæ sunt: sed cum atræ bilis redundantia in melã
cholicis naturis non expurgaretur, ideo factum est, ut in hosce morbos inciderent. longius autem pro H
trahebantur, ob humidam, frigidamq; constitutionem, in qua causæ omnes quamdiutissime in corpore manent, nec concoquuntur, nec per halitum digeruntur. memineris autem hoc etiam loco, quomodo hoc nomine Hippocrates utatur, cum ait, Abscessus in quartanas facti sunt, siquidem nõ solum uidetur abscessus quosdam appellare, qui per effluxionem fiunt; sed etiã, cum alius morbus in alium transit.

Quotidianę uero, & nocturnæ, & erraticæ multa multos multoq; tempore, tam rectos, quàm decumbentes tenuerunt. 22

Cum hæ non solum ob plenitudinem, sed etiam constitutionis temperaturam orirentur, haud mirabile est, si & multæ, & multos exercuerũt. nã humida, frigidaq; constitutio, qualis hiems est, pituitosum gignit succũ, e quo quotidianas cõstare febres docuimus, erraticas uero a diuersis humoribus ꝓduci ostẽdimus. nec mirũ est, si hm̃oi febres diuturnæ fuerũt, cũ humida, & frigida eẽt cõstitutio: uetaretq; ne humores cõcoquerẽtur: cũ ipsæ alioq ꝓpter frigiditatẽ diuturnæ, & cõcoctu difficiles esse cõsueuerint.

Horum plurimos febres sub Vergilias, & usque ad hiemem comitabantur. 23

Perspicuũ est, nõ factã esse mutationẽ Vergiliarũ, q̃ in hac cõstitutione erãt, sed earũ, quæ post alterã constitutionẽ in secũdo anno erant, ut supra dictũ est: siquidẽ in fine illius status scripsit his fere uerbis, Mox circa Arcturũ Aquilone perflante, pluuiæ admodum multæ fuerũt. deinde uero locutus est, quasi iam

A iam temporum anni ordo ad naturalē ſtatum ſit reuerſus, tam reliqui totius, quod poſt Arcturum fuit, quàm quod poſt hiemem. quæcunque igitur prioris conſtitutionis erant reliquiæ, merito cócoctæ ſunt autumno & hieme, ut nullo iam præterea morbo Thaſij conflictarentur.

24 *Multos conuulſiones, præſertim uero pueros ab initio tentabant: febricitabantque, & febribus conuulſiones ſuccedebãt. hæc autem plerīſque diuturna, innoxiaq; fuerunt, præterquam ijs, quibus etiam alia omnia letalia aderant.*

Cum frigida, & humida eſſet conſtitutio, conuulſiones excitabantur. ceterum pueri propter neruoſi generis imbecillitatem ſunt conuulſionibus opportuniſſimi. quæ cauſa facit, ut facile, & paruis occaſionibus hoc illi, & minore etiam cum periculo patiantur. ait autem conuulſiones quoſdam ab initio ſtatim tentauiſſe, alios cum febris præceſſiſſet: quatenus uidelicet ad utrunque erant comparati, ut conuulſionibus, & ut febri corriperentur: nam ad utrum quiſque paratior eſſet, id prius oriebatur, eiq; alterum ſuccedebat. fuerunt autem conuulſiones merito diuturnæ, cum iterum ſecundus autumnus, de quo in fine totius conſtitutionis ſcripſit, humidus, frigidus, aquiloniuſque eſſet.

25 *Quæ autem omnino continua erant, ea nihil quicquam intermittebant: quæ uero inuadebant omnes more febris tertianæ naturam referentis, uno die erant paulo leuiores, altero grauius inuadebant: erantque omnium, quæ eo tempore uigerent*
B *uiolentiſſima, longiſſima, ac maximus cum laboribus coniuncta: leues a principio, ſed omnino ſemper increſcebant, & criticis diebus accedebant, ac peiores inuadebant: tum aliquantulum remittebãtur, ac ſtatim rurſus ex intermiſſione uehementius inceſſabant, diebuſque criticis multo deteriores reddebantur. rigores omnibus inordinati, erranteſque erant: atq; his quidem pauciſſimi & minimi, in alijs uero febribus maiores.*

Si ipſe non adſcripſiſſet, quomodo tertianæ, quæ tum uigebant, ordinatas acceſſiones facerent, magnam nobis, quas nam tertianæ naturam referentes uocaſſet inquirentibus, dubitationem reliquiſſet: ſed cum dixerit, more febris tertianæ naturam referentis, nulla reſtat de re quæſtio, ſed de huius nominis τριταιοφυοῦς i. naturam tertianæ referentis ſignificatione. huic adiungiť, quid tertiana, ſemitertianaq; ſignificet, quæq; ſit utriuſque differentia exquiſitæ tertianæ, & non exquiſitæ, ſed parumper auctæ, aut magis, aut plurimum. & quouſque hæ ſingulæ producantur: quæq; ſit magna ſemitertiana, quæ media, quæ parua denique. Agathinus quidem totum primum librum de ſemitertianis ſcripſit, dum quid hoc uocabulum ſignificet, exponit. ſi uero quæ a methodicis hac de re ſunt conſcripta, nunc commemoraro, aut quæ poſtea ab Archigene non ſemel, ſed ſæpiſſime, in pleriſque commentarijs dicta ſunt, ac ſimul quæ bene, quæq; male ſint tradita, iudicaro, tria opinor, uolumina a me hiſce rebus implebuntur.
C quatenus autem intereſt ad artis opera, in commentarijs de febrium differentijs iam diximus. hoc autem loco præſtabit, id febrium genus, quod in hac fuiſſe conſtitutione memoratur, deſcribere. ipſe igitur ait, uno die erant paulo leuiores, altero grauius inuadebant. cum autem dicat ὑποκουφίζεσθαι, hoc eſt, paulo erant leuiores, cum præpoſitione ὑπὸ, par eſt, ut nos a iuncto uerbo aliud, quàm a ſimplici ſignificari intelligamus. nam κουφίζεσθαι poſſet quis accipere, ut inſignem febris remiſſionem ſignificet: ὑποκουφίζεσθαι uero, moderatiorem: non tamen diſtincte, aperteque declarauit, utrum qui eo modo febricitabant, hos poſtridie altera acceſſio inuaderet leuior ea, quæ pridie, an illa permanens, poſtridie remitteretur. mihi autem uerba ipſa uidentur innuere, unam fieri tertio quoque die acceſſionem, quæ poſtridie remittatur. addit autem, rigores erraticos in illis fuiſſe: quod ſignificat, eos non in ſingulis acceſſionibus, ſed interdum, paruoſque fuiſſe: atque ita etiam ſudores paucos, & uero etiam frigus extremitatum tale, ut difficulter calfierent. ex quibus rebus omnibus eſt perſpicuum, eam febrim crudis, pituitoſiſque humoribus putreſcentibus, quibus flaua bilis admiſta eſſet extitiſſe. quæ igitur ex ſola huiuſmodi bile conſtat, tertiana nominatur: quæ uero parem crudi humoris copiam aſſumpſit, exquiſita ſemitertiana efficitur, Romæ frequentiſſima, utpote illius urbis incolis familiariſſima. ea autem cum horrore uenit, & cum reduplicationibus, quas uocant, efficitur: acceditque non modo priore die, ſed etiam conſe-
D quenti: ea tamen acceſſio minor eſt præcedenti, & minus horroris affert: & repetitionem uel minorem habet, uel certe nullam. nunc autem de ea, quæ tertio die fit, in hiſq; alterum diem mitigat, uerba fiunt: quæ quidem uidetur eſſe naturæ tertianæ, acceſſionem iterantis propinquior, & a ſemitertiana longius abeſſe. multum enim intereſt, num inuadat poſtero die: an ſine reduplicatione fiat. paruus quoq; rigor prope ad horrorem accedit: quanquam ne hunc quidem ſemper acceſſionibus adiunctum eſſe dixit, ſed errantem: niſi forte errantem in alijs dixit febribus, in ea uero, quæ tertianę naturam referebat, non item: cum enim minimos, pauciſſimoſque his rigores comitari ait, horrorem quidem indicauit, non tamen rigores ab acceſſionibus penitus abſtulit. & ut id noſcas, ſic ſe res habet. hęc febris iure dicitur tertianæ referre naturam, ſiquidem non eſt ſemitertiana, ut quæ ſecundo die non inuadat, nec reduplicationes faciat: neque eſt producta, quia nunquam ad integritatem omnino redit. par igitur erat, ei nomen aliquod illis finitimum imponere. ratio autem poſtulabat, ut nullum aliud ei tribueret, quàm hoc, tertianæ naturam referens. Fieri autem deteriorem in criticis diebus, tertianæ naturam referentium eſt proprium, non commune omnium: didicimus enim in libris de criticis diebus, hoc in malignis morbis euenire conſueſſe, parum inquit remittebãtur, citoque rurſus ex intermiſſione uehementius exacerbabantur. ſi uero in memoria habeas, quæ in libris de criſibus, deq; diebus criticis, & de febrium differentijs dicta ſunt, nihil opus erit, eadem iterare: illic enim omnia ſunt declarata, cuiuſmodi etiam eſt

id,

id,quod hoc loco dicitur,remittebatur.ceterum huiuſmodi febres non ab uno humore gignuntur, ſed E
a multis,inter quos calidior acutam febrim accendit,citoque ſedatur : quæ dum corpus tenet, contin-
git,ut frigidiores corrumpantur,atque putreſcant:& ex illa remiſſione iterum accendantur,quæ eſt ue-
lut requies febris,atque imminutio:hæcque febris deterior priore euadit : quod uidelicet uires a prio-
ribus moleſtijs fatigatas inueniat:planum eſt enim, ſi pari ſit magnitudine,maiorem moleſtiam ijs, qui
infirmioribus,quàm qui robuſtioribus uiribus ſunt , eſſe allaturam.

Sudores multi. 26

Hoc eſt,alijs in febribus multi ſudores apparuerunt.potuerũt etiam alijs citra febrim malis , ut con
uulſionibus multi ſudores accidere,multa humiditate frigida in corpore propter conſtitutionem acer
uata : tum uiolentia conuulſionis expulſa . ceterum quibus id dixit eueniſſe , eos ueriſimile eſt mul-
tum ſudauiſſe .

Qui tantum abeſt,ut has leuarent,ut etiam contra,læderent. 27

Has inquit,febres tertianæ naturam referentes,de quibus loquimur, ſudores nihil utilitatis afferen
tes comitabantur,cauſa in promptu eſt,attribuimus enim incoctis morbis , ut ſudores neque eis pro- F
ſint , neque bonum ſignum ſint . ſiquidem uel humorum redundantiam , uel imbecillitatem uirium
indicant .

Extrema his multum frigebant:calorque uix reuocari eis poterat. 28

Et propter notabilem uiſcerum inflammationem in acceſſionibus , & propter frigidorum humorũ
multitudinem,ut de utriſque in commentarijs, quorum ante mentio facta eſt , demonſtrauimus,extre
ma difficulter calfiunt.

Non dormiebant prorſus hi : & rurſus ſoporabantur . 29

Ait rurſus eos inſomnes fuiſſe:in parte potius,& non omnino: nec uehemens repugnantia eſt. dicit
enim ſoporis ſymptoma eis in parte accidiſſe.hoc autem eſt,cum in ſomnum delabuntur , nec poſſunt
uigilantium munia,ut oſtendimus, exercere.

Ventres omnibus turbati erant,& praui,& his longe peſſimi. 30

Cum humorum redundantia in uentrem conflueret,ut ante dixi,par erat eum turbari. his igitur ter G
tianæ naturam referentibus,de quibus agit, utpote quæ ceteris morbis maligniores eſſent , uentres
quoque neceſſario deprauabantur .

Vrinæ autem plurimis horum erant aut tenues,crudæ,pallidæ, ac pro tempore nonnihil concoctæ: [criticæ]aut craſsitu 31
*dinem quidem habebant,ſed tamen erant turbatæ, nec conſiſtentes , nec ſubſidentes : aut paucæ , crudæ , & malæ : & quæ
ſubſidebant,peſsima.*

Hæc omnia in uniuerſum in libro præſagiorum declarauit : quæ nunc etiam tanquam exemplis re-
rum ſingularum confirmat.itaque cum nos hæc in præſagijs expoſuerimus,non eſt, cur de horum cum
illis conſenſione,quando euidens eſt,quicquam prætcrea dicamus:illic enim ea eſſe crudorum, inco-
ctorumque humorum ſigna oſtendimus.

Tuſſes comitabantur,ſed quem uſum,quamue noxam tuſsis tum afferret,quid ſcribam,plane non habeo . 32

Excitari tuſſes ſolent,cum humorum redundantia expurgatur.

Itaque hæc erant diuturna,moleſtaque:ac plane ſine ordine,ſed erratica, & ſine indicatione plurima horum permane- H 33
*bant.cum quidem admodum pernicioſe,quidam non item,affecti eſſent:ſi quos enim paululum deſeruiſſent,ſtatim redibant.
quibuſdam autem,ijſque paucis,cum breuiſsime,octogeſimo indicabantur.ac nonnullos horum repetierunt : ut etiam in hie
mem plurimis eorum morbus protenderetur.plurimos uero ſine indicatione reliquerunt.*

Non dubium eſt,quin ſecundum hiemem Hippocrates , non primam,quàm in principio totius con
ſtitutionis retulit,hic commemoret : omnes enim morbi,quorum hic meminit,ſecundo autumno ma-
xime uiguerunt: tum quidam ineunte hieme ſedati ſunt,quidam uero producti ſunt longius.quod uero
eſſent inordinati,atque repeterent , id & frigiditati , & copiæ humorum morbos efficientium merito
referendum eſt acceptum. ex quo factum eſt,ut ea etiam ſuperſtitibus pariter euenirent.

Hæc autem pariter ijs,qui ſuperſtites,& qui non, acciderunt . multaque fuit, eaque uaria in morbis indicationis uacui- 34
*tas.ac maximum,peſsimumque ſignum uſque ad finem ſubſecutum eſt,ut quamplurimi omnem cibum faſtidirent, præter ce
teros uero, quibus alia quoque erant exitialia:atque in his febribus non admodum intempeſtiue ſitiebant.*

Mente cõſtare,& oblatos cibos libentem admittere,maximum bonum eſſe, ipſe alibi in uniuerſum
dixit:ac nunc peculiari quodam exemplo confirmat,quod uero non admodum ſiti cruciarentur, meri-
to ex humorum abundantium qualitate conſecutum eſt.

35 A *Cum autem hæc diu perdurarent, multique dolores eſſent, ac mala colliquatio, in eis abſceſſus fiebant, aut maiores, quàm ut ferri poſſent; aut maiores, quàm ut ulli adiumento eſſent; ſed ſtatim redierunt, ac deteriores euaſerunt.*

Abſceſſus fiunt, cum multa adſit incoctorum humorum copia. hi ſi parui ſint, nihil proſunt: ſi magni, ferre eos uires non poſſunt. hoc autem loco euacuationem per effluxum, ab eo abſceſſum uocari, proxima oratione perſpicue indicauit.

36 *Quæ hos tenebant, erant hæc, dyſenteria, teneſmi, lienteriæ, & alui fluxus: nonnullos etiam aqua inter cutem, † quæ uel hæc habebat adiuncta, uel non habebat.*

† Quidã libri habent, μετὰ τούτων, καὶ ἄνευ τούτων ἔσαι. i. cum his & ſine his faſtidia. ſed Gal. ita non legit.

Quos abſceſſus ſupra in uniuerſo extitiſſe dixit, eos nunc ſingillatim exequitur. nos autem ſupra diximus, tales morbos merito ortos eſſe, excrementis in uentrem confluentibus: ac dyſenterias quidem cum cruentis excretionibus, quoquo modo ortas: teneſmos uero, qui uehementes tenſiones ſunt, ex ulceratione in recto inteſtino: lienterias uero, quæ ſunt celeres ciborum nõ mutatorum trãſitus. fluxus autem uentris uocat, cum, ſine his affectibus, humidæ excretiones & ſemper, & continenter deijciuntur. ait etiam aliquos in aquam inter cutim deinceps propter frigidorũ, humidorumque humorum copiam incidiſſe: ac quoſdam prædicta ſymptomata, quoſdam uero etiam non, adiuncta habuiſſe.

37 B *Quæ autem erant etiam uiolenta, ſtatim opprimebant, uel nihil proderant.*

Morbi, qui a concoctionis difficultate & copia crudorum humorum oriuntur, ab excretionibus nihil iuuantur: dixit enim multas, uiolentaſque confeſtim uires opprimere: quæ uero tales non ſunt, nihil prodeſſe: quæ cum etiam duplices ſint, nihil proficient, quæ concoctionem adiunctam non habebunt: quia cum humores adhuc multi ſuperſint, ſi abſit concoctio, nulla utilitas ſubſequetur.

38 *Puſtulæ paruæ, quæ non eſſent excernendis morbis, ſtatimque euaneſcebant: aut ſecundum aures tumores nigricantes, qui nihil denunciarent.*

Omnium incommodorum, quæ eo tempore acciderunt, caput erat cruditas humorum. ac ſi quãdoque natura ad aliquos excernendos per uim aggreſſa eſt, nihil profuit: immo uero ab eis ſuperata, aut ſtatim permiſit, ut in imas partes iterum recurrerent: aut propter paucitatem excretionum, abſceſſum moliebatur.

39 *Quibuſdam in articulos, præſertim in coxendicem decumbebant: paucis critice ceſſabant: ſtatimque ſuperati ad priſtinum ſtatum redibant.*

G Abſceſſum, qui decumbendo fit, in diuturnis morbis potiſſimum accidere, in primis ab ipſo in uniuerſum didicimus: & hic peculiari exemplo nobis eſt teſtatum. quia uero erat multa crudorum, frigidorumque, & incoctorum humorum copia, ideo in maximum articulum multis decubuit. ſed quia difficiles erant concoctionis, non excernebantur. ac ſi cui diſcuſſi uidebantur, confeſtim iterum redibãt. hoc nimirum eſt, quod ſignificat, tumores, cum ad cutim pellerentur, & redirent, ad ſtatum priſtinum eſſe iterum delapſos: id enim indicat, cum ait, ſtatimque ſuperati ad priſtinum ſtatum redierunt.

40 *Moriebantur autem ex omnibus, ſed omnium plurimi, pueri, qui a lacte nuper diſtracti eſſent, & item natu maiores, & octo, & decem annos nati, & qui pubertatem iam attingebant. hæc autem illis accidebant non ſine ijs, quæ ante dicta ſunt: ſuperiora uero multis ſine his eueniebant.*

Cum in hac conſtitutione humiditas potiſſimum dominaretur, utpote quæ naturalem modum plurimum exceſſerat, certe huic malo, quod ab humiditate, frigiditateque oriebatur, frigidi & ſicci minus erant obnoxij: oſtendimus enim corpora illis eſſe cauſis magis obnoxia, quæ ſunt earum intemperiei cognata.

41 D *Vnum autem bonum, maximum eorum ſignorum, quæ extabant, quodque plurimos e maximis periculis eripuit, fuit in ijs, quibus ad urinæ ſtillicidium diuerteret, & in hoc abſceſſus fierent. accidit autem pleriſque urinæ ſtillicidium potiſſimum in his ætatibus: & item alijs multis, qui non decumbebant, & in morbis: & ſubdita his magnaque omnium mutatio fiebat: uentres enim, etſi forte molles erant, ſtatim maligno modo cohibebantur: ciboſque omnes libenter ſumebant: poſtea uero placidæ febres oriebantur. ex ſtillicidio autem urinæ diu, multumq; hi laborabant.*

Eſt etiam ſupra dictum ſtrangurioſa, & non nephritica ſymptomata his accidiſſe; & ſi communitatem quandam habeant, ſed alia pro alijs: noſque diximus, cum totius corporis excrementa per renes expurgantur, urinæ ſtillicidium eos corripere cum ob alia, tum uel maxime per urinarum confluentium acrimoniam, quæ nunc quoque in cauſa fuit: illud enim memoria tenendum eſt, abſceſſus hic dici in urinæ ſtillicidium eſſe factos, quamuis infeſti humores non per decubitum, ſed per effluxionem de toto corpore manarent: ut enim totum corpus ſæpe per uentrem, ita etiam per renes, ueſicamque purgatur. urinæ autem ſtillicidium diuturnum fuit, & cum dolore totum corpus urinæ ſtillicidio repurgabatur. neceſſe autem erat, eas partes affici, per quas urinæ acres excernebantur: propterea quod & uellicabantur, & continua excretione uexabantur: ex quo fiebat etiam, ut in ipſo urinarum tranſitu dolorem ſentirent. eiuſmodi porrò ſymptomata propter multitudinem excrementorum, quæ excernebantur, diutius in eis perdurarunt.

Vrinæ horum erant copioſæ,craſſæ,uariæ,rubentes,ſemipurulentę cum dolore E 42

Hæc omnia euenerunt,quod uniuerſum corpus uitioſorum humorum redundantiam deponeret:idcirco omnes incolumes euaſerunt.cum autem ea uaria eſſet, ut ſupra diximus, (aliud enim in alio redundabat)probabile eſt, uarietatem quoque in urinis extitiſſe: ut non ſimiles in omnibus, ſed aliæ in alijs eſſent.

Omnes autem hi ſuperſtites fuerunt:nec eorum quenquam periiſſe cognoui.quæcunque autem ſine periculo erant. 43

Cur omnes incolumes euaſerint,cauſa dicta eſt:purgati enim per urinas ſunt.hoc autem, Quæcunque autem ſine periculo erant,quidam ſequenti orationi præponunt: ubi etiam, poſt ſecundam conſtitutionem,ipſum exponemus.

Omnes autem excrementorum maturationes undique tempeſtiuæ,aut bonæ,& critici abſceſſus conſiderandi ſunt. 44

Nonnulli finem prioris ſtatus eſſe uolunt huius narrationis initium,ut hoc pacto dicamus: Quæcunque autem ſine periculo erant,omnes excrementorum maturationes undique tempeſtiuæ, aut bonæ, & critici abſceſſus conſiderandi ſunt:ut ſit hæc fere orationis ſententia, quicunque affectus ſine periculo exoriuntur,in eis conſiderandæ ſunt concoctiones.poteſt tamen hæc oratio per ſe legi: ut ſermonem de omnibus abſolute morbis,qui*ſine maturatione ſunt, in uniuerſum habeat.morbi autem maturatio eſt quædam eorum,quæ præter naturam ſunt,concoctio:ipſa uero concoctio eſt quædam eius, quod concoquitur,in concoquentis naturam deductio. ergo ubi corpus in ſuo ſtatu naturali eſt, cũq; id quod concoquitur,habet naturam concoquenti idoneam,tum mutatio,alteratioque fit totius materiæ,quæ concoquitur,aut certe maximæ eius partis,minimumque ſemicocti relinquitur.at quãdo præter naturam affecta ſunt, quod uſu uenit,cum a natura immutantis,& alterantis ſunt aliena,tũ id, quod aſſimilatur,exiguum eſt: excrementum uero ſemicoctum,eſt multum. quemadmodum autem in corporibus,quæ in ſua ſunt natura conſtituta,excrementa concoctionem indicãt,ita etiam in ægrotis corporibus indicabunt:itaque eorum quæ in uentre concoquuntur,excrementa per aluum deiecta cruditatem, concoctionemque ſua forma indicant:eorum,quæ in pectore,atque pulmone, quæ tuſſi excernuntur:eorum,quæ in cerebro,quæ per nares educuntur: eorum quæ in uenis,quæ cum urinis effluũt. hæc autem in libris de naturalibus facultatibus declarata ſunt,itemque in libris de criſibus, præcipue autem in libris de temporibus morborum,in quibus concoctionis morborum indicia ſcripta ſunt. id ipſum Hippocrates quoque hoc loco fieri iubet, ut ab ijs, quæ excernuntur, morborum cõcoctiones ſpectemus.ſunt,qui in fine orationis pro conſiderandi ſunt, ſcribant, faciendi ſunt: ut hæc oratio ad G actionem,curationem,& conſilium, non ad dignotionem pertineat. nam ſi concoctiones conſiderari iubet,ad dignoſcendum,ac præſagiendum referenda oratio eſt:ſi fieri,ad curandum. eſt autem perſpicuum,omnia,quæ moderata calfaciunt, maturationes efficere:ut cibos,ut perfuſiones, ut cataplaſmata.frictio quoque modica,& balneum ſunt huius generis:quorum ſingulorum uſus in libris de ratione medendi eſt expoſitus.atqui non ſolum par erat maturationes morborum aut conſiderare, aut facere, (utrunque enim uere dicitur.)ſed abſceſſus etiam ex effluxione; in quo ſummũ in primis ſtudium adhibendum eſt,aut abſceſſus ex decubitu in particulas ignobiliores factos: hoc enim eſt nobis ſecundo loco propoſitum,cum abſceſſum per effluxionem aſſequi nequimus.quocirca ſi ad uentrem excrementa uergant, eis præſto eſſe debemus uſu clyſterum, in quibus ſit uis illuc attrahendi: & item uſu eorum, quæ in tota uictus ratione ſint ad id ipſum accommodata: ſi ad renes,uſu eorum, quæ urinam cieant: ſi ad †colon,acribus illud medicamentis calfaciemus.

†Fortaſſe κῶλον non inteſtinum,ſed quod uis membrum hoc loco ſignificat.

Maturationes celeritatem indicationis,ſecuritatemque ſalubrem ſignificant. 45

Superiore oratione,dixi quoſdam uelle,maturationes cõſiderari; quoſdam uero, fieri: & ab utriſq; finem orationis dupliciter ſcribi: atque explicari,ut hi uelint, medicos conſiderare:illi uero eos face- H re.dixi autem utile eſſe,ut medicus utrunque exerceat.itaque ſi ſcriptum ſit, conſiderandi ſunt, etiam omnino comitatur hoc,faciendi ſunt.ſiquidem Hippocrates cenſet,medicum eſſe naturę imitatorem, atque miniſtrum.& tamen melius eſſe,ut in ſuperiore oratione ſcribatur,conſiderandi ſunt. ipſe declarauit,cum ait,maturationes celeritatem iudicationis,ſecuritatemque ſalubrem ſignificare:neque enim dixiſſet,ſignificare,ſed facere,ſi hoc conſilij medicis dediſſet, ut maturationes efficerent. ſed hoc conſulit eſſe faciendum,cum morbos curat.nunc in tractatione uulgarium morborum dignotiones, præſagiaque illis proponit: cum interim medendi rationem ſimul generatim innuat, eam tamen non exprimat.ipſum autem id ſimul innuere,planum eſt.nam ſi cenſet,medicum præclara naturæ opera imitari, maturationes autem naturæ opera ſunt,perſpicuum eſt,eas celeritatem iudicationis, ſecuritatemque, ac ſanitatem ſignificaturas:tum uero nos una auxiliantes,maturationes eſſe effecturos.

Cruda autem,& incocta,& ad malos conuerſa abſceſſus,aut indicationis uacuitates, aut dolores, aut diuturnitatem, aut mortem,aut recidiuas. 46

Quemadmodum maturationes fiunt,cum natura ſuperat cauſas morborum effectrices,ita cum non ſuperat,fiunt contraria.quod igitur in maturationibus dictum eſt,celeritatem iudicationis,ei aduerſatur

A tur diuturnitas morborum: quodque in illis diximus ſecuritatem, ei opponitur iudicationis priuatio itemque mors, & recidiua: quod in illis, ſalubrem, ei in uniuerſo quidem omnia, quæ nũc dicta ſunt: ſeparatim uero, dolores. ſana enim corpora habent ſeu laboris, ſeu doloris, ſeu moleſtiæ, uacuitatem appelles, ita propriam, ut auelli ab eis non queat. uocabulum autem ἀκρισίας, hoc eſt priuationis iudicationis, duobus modis ab ipſo uſurpari memini, uel cum nulla omnino, uel cum mala futura eſt iudicatio: in utraque autem ſignificatione, iudicationis priuationes, morborum cruditatibus comitantur. meminiſtis autem, totam morbi concoctionem in humorum alteratione fieri: eſt enim per ſolida corpora protenſa natura, quæ uirtus illorum eſt: atque humores a ſolidis corporibus ſanis con coctionem conſequuntur. atque adeo ſi hæc ipſa ægrotent, iam hic morbus in habitu ſit, & nonnullos in maximum diſcrimen adducat. curari autem non poteſt prius, quàm ſolida corpora ſuam uirtutem nacta ſint: quæ eſt in calidis, frigidi, ſicci, & humidi commoderatione conſtituta: quocirca ipſa quoque ſi dolorum corporum ſanitas in horum eſt poſita commoderatione: ut ſiue bonam partium inter ſe ſimilium temperaturam dicas ſanitatem eſſe, ſiue elemenrorum, ex quibus conſtamus, commoderationem: nihil intereſſe uideatur. quomodo autem ſit morbis ſolidorum corporum adhibenda curatio, in libris methodi medendi ſumus perſecuti. neque enim omnia ſunt ubique exponenda.
B ſatis autem erit hoc loco, eorum quæ ſe ſe obiter de curationibus conſideranda nobis offerent, capita ſolum adnotare, ut in curationibus, dignotionum ſummam perſequi. quod enim eſt cuiuſque tractationis proprium, id omnibus numeris abſoluendum eſt. quod uero obiter incidit, hoc ſummatim Indicandum.

47 *Quid autem horum potiſſimum erit, ex alijs conſiderandum eſt.*

Horum inqnit, quæ ſunt artis præſagiendi, quorum facit mentionem: & quæ in præſagijs ipſe docuit. ſingula enim, quæ prædicta ſunt, ex eo libro ſunt deprompta, quem nos tribus commentarijs illuſtrauimus. & ſub finem oſtendimus, libros uulgarium morborum ſequi librum præſagiorum. præterea ſcriptos a nobis in illum librum commentarios propter libros de criſibus, quarum ſunt explicata præſagia & in letalibus, & in lenibus morbis: & quæ ſtarutæ ſint iudicationum in unoquoque morbo dies: quæ item bonæ, quæ fallaces, quæ firmæ, quæ denique non firmæ iudicationes ſint: ac demum de omnibus alijs, quæ ad hanc contemplationem pertinent, actum eſt.

48 *Dicito præterita, cognoſcito præſentia, futura prædicito.*

In ipſo quoque libri præſagiorum ſtatim initio dixit, præſentiens enim, & prædicens præſentia, præterita, & futura: quod uidelicet in tribus temporibus præſenſio uerſetur: quod quomodo præſtã
C dum ſit, ijs commentarijs, quos in illum librum ſcripſimus, eſt a nobis declaratum.

49 *Hæc meditare.*

Hoc loco dixit meditari pto exercere. atque alibi ſæpe curam, & ſtudium appellat meditationem.

50 *Te ita exerceto, morbis ut proſis, aut nequid noceas.*

Hoc ego aliqnando leue duxi, nec Hippocrate dignum: quod id omnibus eſſe hominibus perſpicuum exiſtimabam: debere Medicum ſpectare, in primis ut ægrotis adiumento ſit: ſin minus, ne eos lædat: ſed poſteaquam uidi, pleroſque claros Medicos, iure reprehendi, quod uel ſanguinem miſiſſent, uel lauiſſent, aut medicamentum dediſſent, aut uinum, aut aquam gelidam propinaſſent, in animum induxi, tale quidpiam fortaſſe ipſi etiamnum Hippocrati atque ita neceſſario multis quoque alijs eius temporis Medicis contigiſſe. itaque exinde ſemper plurimi feci, ut ſi quando magnum auxilium ægrotanri afferam, ante mecum perſpiciam, non modo quantum ſim profuturus, ſi res ſuccedat ex ſententia, ſed etiam ne quid lædam. quam ob rem nihil unquam inſtitui, cuius periculum prius non feciſſem, ut, ſi non compos uoti fierem, nequid ægroto nocerem. quidam uero Medici, periude atq; illi, qui aleam iaciunt, remedia afferre ægrotis ſolent: quorum offenſio magnum ægris incommodum parit. proinde ijs, qui artem perdiſcunt, plane ſcio, indignum, ut mihi olim, uideri, ut ab Hip-
D pocrate primum ſcribatur, ſtudendum eſſe, ut proſis, ac ne quid noceas. at uero iam medicantibus, non dubito, quin huius rei uis appareat. ſi uero quandoque eueniat, ut ex temerario uehementis medicamenti uſu æger interimatur, tum certe uim eius, cuius nos modo monuit Hippocrates, potiſſimum ſentient.

51 *Ars conſtat his tribus, morbo, ægro, ac Medico, artis adminiſtro: æger autem unà cũ Medico reluctari morbo debet.*

Tria eſſe ait omnia, in quibus, & per quę curatio perficitur: in primis ſunt morbus & Medicus: decertant autẽ inter ſe, &, ut ita dicam, pugnant ac præliãtur morbus ac Medicus: ſiquidem Medicus ſtudet morbum tollere, morbo uero propoſitũ eſt, ne moueatur. tertius, præter hos, eſt ægrorus: qui ſi Medico pareat, imperataq; faciat, ſocius ei, morbiq; hoſtis efficit̃: ſi ab eo deſciſcat, eaq; faciat, quæ morbus iuber, duplici nomine Medico facit iniuriã: primum, quod ſolum deſtituerit; deinde quod duos fecit, qui ante unus erat: neceſſe. n. eſt, ut duo ſint uno fortiores. æger autẽ, deſerto Medico, imperata morbi exequitur, cũ Medicus ei frigida potione interdicit, ille uero a febris ardore id ad agẽdũ impellirur. itemq; ſi lauet, aut uinum bibat, aut aliquid ſumat eorum, a quibus abſtinere illum Medicus uolebat, nempe is morbum augebit, cum ea faciat, quæ morbo grata ſunt: prodet uero Medicum, cum, quæ ille nõ uult efficit. ceterum in multis exemplaribus ſcriptum eſt, Ac Medico artis adminiſtro: in quibuſdam uero, non artis, ſed naturæ legitur. ad totam tamen orationis ſententiam nihil intereſt.

Capitis,colliq́ue dolores,& grauitates cum febribus,ac ſine febribus. E 52

Hoc uim obtinet tituli: ut enunciet Hippocrates,quo terminari ſoleant capitis, colliq́ue dolores, ac grauitates: polliceaturque ſe deinceps dicturum,quas differentias habeant. proinde mentem ei,id in ſequentibus facienti,adhibeamus.

Phreniticis conuulſiones. 53

Conuulſiones inquit phreniticis accidunt,cum capitis,& colli dolores, ac grauitates permanent.

Sed & uirulenta uomunt,& quidam ex eis ſubito moriuntur. 54

Oſtenſum eſt nobis omnes huiuſmodi excretiones,& uomitiones fieri,ubi flaua bilis aduritur.quocirca ſubiungit,quidam ex eis ſubito moriuntur,hoc eſt ſubito poſt uomitiones pereunt:ut quorum cerebrum,eiuſque membranæ a phrenitide,quam flaua bilis excitauit,obſideantur.quo minus mirabile eſt,ſi hiſce particulis exiccatis conuulſiones oriuntur.ac nonnulli quidem ut primum conuelluntur, uirulentaque euomunt, confeſtim moriuntur:quidam propter uirium firmitatem unum diem, uel duos, uel tres,uel etiam quinque interdum ſuperuixerunt.

In ardentibus autem,aliiſque febribus,quos colli dolor, temporum grauitas, caligo oculorum, uel etiam hypochondrij contentio,ac ſine dolore tentat,iis e naribus ſanguis profluit. F 55

Cum librum præſagiorum exponerem,de eo ſanguinis profluuio locutus ſum in ea oratione explicanda,cuius hoc initium eſt, Quibus in huiuſcemodi febre caput dolet, & pro oculorum caliginibus cæcutiunt,aut ſplendentia quædam oculis obuerſantur,ac pro uentriculi dolore in alterutra parte præcordia tenduntur,ac neque dolor infeſtat,nec inflammatio, iis pro uomitu ſanguis e naribus profluet. quæ quidem ſi cum his conferas,illum accuratius de his eo in loco ſcripſiſſe,plane intelliges. hic autẽ, ſolum id adijciam:quia in propoſita oratione Capito ita legit,uel etiam hypochondrij contentio cum dolore:cum minus recte,negationem ademiſſe,tum ob ueritatem ipſam,tum quia ipſe in præſagijs dixit,cum in alterutra parte hypochódria tenduntur,ac neque dolor infeſtat,neque inflammatio,iis pro uomitu ſanguis e naribus profluet.impetus autem humorum in caput, ſignum eſt hypochondrij ſine dolore contentio:cui ſi ſit dolor adiunctus,uiſcerum inflammationem ſequitur: cum uero capitis calor ſanguinem ſurſum trahit,eumque iecur impellit,tum ſanguinis eruptio expectanda eſt.

Quibus uero totus capitis grauitates,cordis dolores,& faſtidia ſunt,hi bilioſa poſt,ac pituitoſa uomunt. G 56

Hanc etiam orationem in præſagijs docuit his uerbis,Si cuipiam inquit,in non letali febre caput dolet,aut ante oculos obſcura quædam obuerſatur,aut uentriculi dolor huic accedit: bilioſa imminet uomitio.ſi rigor eum præterea corripuerit, & inferiores hypochondriorum partes algeant, citius euomet:quod ſi eo tempore quicquam aut biberit,aut ederit,id quoque quàm celerrime euomet. itaque quibus primo protinus die dolor ſuperuenit, ij quarto,aut quinto die magis conflictantur, ſeptimo uero,liberantur.plerique tamen tertio die dolere incipiunt,quinto maxime uexantur,tum nono,uel undecimo tuti euadunt:ſed quos dolor quinto die uexare cœpit,& alia præcedentibus proportione reſpondeant, decimoquarto die liberantur. hæc tum uiris, tum mulieribus, præcipue autem in tertianis ſolent contingere: iunioribus uero cum in his ipſis, tum præcipue in continuis febribus, tertianiſque ſynceris uſu ueniunt.hæc oratio de iiſdem,quæ hic tradit,eſt in præſagijs conſcripta,eamque nos in tertio,quem in eum librum ſcripſimus,commentario,declarauimus. quocirca cum totum hunc ſermonem diligentius in præſagijs ſcriptum eſſe uideamus, nihil eſt,cur nunc eadem iteremus. ſi uero quid noui in hoc libro inerit,id in ſequentibus interpretabimur: qua in re illud memoria tenẽdum eſt, quæ proprie interpretatio dicitur,eam in obſcuris uerſari orationibus. nunc uero propter interpretum conſuetudinem,etiam explicationis cauſarum eorum,quæ obſcure dicta ſunt,interpretationis per abuſum appellamus: H id quod nos quoque, cóſuetudinem,quæ iam inualuit,ſecuti,hoc loco facimus: orationem enim,quæ per ſe ipſa clara eſt,nullamque interpretationem deſiderat, cum eo, quod ab ipſa ſignificatur,conferentes,damus operam,ut aperte cauſas exponamus.

Pueros fere in eiuſmodi incommodis conuulſiones potiſſimum corripiunt. 57

Pueri & propter imbecillitatem, & propter mollitiem neruoſi generis ſunt conuulſionibus opportuniſſimi.

Eadem etiam mulieribus,& item ab utero dolores accidunt.

58 Omnia, quæ prædicta ſunt,tam mulieribus,quàm uiris accidunt,quatenus & homines ſunt, & oẽs partes eaſdem,ac uiri,habent:quatenus autem uterus præcipua in eis pars eſt, in eo uteri morbis corripiuntur,præcipue autem in quibus ei cum ſtomacho conſenſus intercedit.

Senioribus autem,& quos iam calor deficit,paraplegiæ,aut inſaniæ,aut cæcitates. 59

Erat ei de illis inſtituta oratio,quibus ſimul caput grauatur,cor dolet,& qui faſtidio laborant: quos euomere bilioſa,pituitoſaq; dixit:præſertim ſi pueri ſint:quos ẽt magis tẽtari cóuulſionibus,q̃ iuuenes

ſcripſit

A ſcripſit.addidit etiam,hæc mulieribus euenire,ac præterea dolores ex utero. deinceps uero ait, ſenio-
ribus accidere paraplegias,inſaniaſque, & cæcitates. addidit uero,quos iam calor deficit, cauſam af-
ferens,cur hæc eis eueniant.uocat autem paraplegias, eas reſolutiones,quæ ex morbo attonito in par
tem aliquam decubuerunt:inſanias uero deliria, quæ ſine febre fiunt. hæc autem accidere ſenioribus
ſolent propter naturæ imbecillitatem,quæ uomitu, aut ſanguinis profluuio reijcere, quæ in capite co
aceruata ſunt, excrementa non poteſt. quocirca fit, ut cum illa in oculos irrumpunt, cæcitates quan-
doque efficiantur.

TERTIA CONSTITVTIO.

60 *In thaſo paulo ante Arcturum,& ſub Arcturo multi ac magni, Aquilone ſpirante,imbres:circa æquinoctium, & uſq;
ad Vergilias auſtrini imbres parui,modici:hiems aquilonia,ſqualores,frigidi uenti, magnæ niues:ſub æquinoctium uero fri-
gora maxima:uer aquilonium,ſqualores,pluuiæ paucæ,frigida:circa ſolſtitium æſtiuum,imbres pauci, magna frigora uſq;
ad canem: a Cane ad Arcturum uſque æſtas calida,æſtus magni:non per additionem illi quidem increſcentes, ſed continui,
& uehementes:non pluit. Eteſiæ ſpirauerunt: circa Arcturum uero pluuiæ uſque ad uernum æquinoctium auſtrinæ.in hac
autem conſtitutione per hiemem paraplegiæ cœperunt, multoſque corripuerunt: quorum nonnulli celeriter moriebãtur:
B qui quidem morbus copioſe uulgabatur:in ceteris incolumes conſtabant.*

Conſtitutio,quam modo exponit,frigida,ſiccaque eſt,& item ex parte quadam inæqualis.cumq; in
his omnibus autumno ſimilis eſſet,ideo morbos etiam habuit,qui potiſſimum autumno uigere ſolent.
eam porrò inæqualem fuiſſe,uel ex his conſtat: nam circa Arcturi ingreſſum ait magnas pluuias cum
aquilonijs flatibus extitiſſe: deinde uero autumnum totum huic conſtitutioni contrarium eſſe ſubſecu
tum,pro aquilonio auſtrinum fuiſſe: pro pluuio paucas habuiſſe pluuias: mox hiemem aquiloniam,
ſiccamque fuiſſe: tum uer totum uſque ad canis ortum:ex quibus rebus perſpicuum eſt, in hac conſti-
tutione frigidum, ſiccumque abunde eſſe dominata. oſtenſum etiam eſt,eius principium uſq; ad hie-
mem,inæquale fuiſſe. deinde uero rurſus poſt canem ex aquilonijs & frigidis ait ſtatim magnos,uehe-
menteſque æſtus extitiſſe:ſub hæc,imbres iterum auſtrinos.ex quo eſt apertum,totius ſtatus finem,qui
poſt canem fuit,ualde fuiſſe inæqualem. itaque morbos omnes, qui tum uiguerunt, deinceps clare
narrat, nec ulla eſt obſcura dictio, niſi perraro, hic interiecta: uerum quando etiam morborum, qui
fuerunt,cauſas exponere inſtituimus,danda opera eſt,ut eas uerbis ipſius accommodemus: uerba au
tem ipſa in breuia capita fecemus: quæ intelligent ij,qui ea,quæ ſuperiore commentario,quæque hoc
ipſo ante expoſita ſunt, in memoria habebunt. ait ergo paraplegias per hiemem fuiſſe, cum caput a
C frigidis uentis,qui tum perflabant, læſum eſſet; præſertim uero,quia totus autumnus auſtrinus ipſum
calfecerat,rarefecerat,atque etiam repleuerat: quod enim ita ante affectum eſt,caput a frigidis uen-
tis aquilonijs plurimum læditur.ſed quia hiems ſicca erat,nullus alius morbus eam uexauit: eſt enim
in aphoriſmis dictum,ſqualores eſſe imbribus ſalubriores. & tamen ex paraplegijs interibant: ſiquidẽ
ipſe Hippocrates ait,Qui quidem morbus late uulgabatur,perinde ac faciunt qui non ſoliti ſunt:nimi
rum propter paraplegiam, quæ præter conſuetudinem euenit:ſiquidem illa,quæ euenire conſueuit, in
membri reſolutionem decumbit:ſed hominem non occidit. at quæ in hac conſtitutione uiguit, cum
caput eſſet ualde refrigeratum, letalis fuit.

61 *Ante uer febres ardentes cœperunt,& ab æquinoctio uſque ad æſtatem perdurarunt.quam ob rem qui uere,& ineunte
æſtate ſtatim ægrotare inceperunt,plurimi ſuperſtites fuerunt,pauci uero quidam mortui ſunt.*

Perſpicuum eſt,non dici ab eo,unamquanque ex ardentibus febribus,quæ ante uer incepiſſent,uſq;
in æſtatem eſſe productam:ſed contigiſſe,ut earum origo toto illo tempore uulgaretur, ut modo hoc,
modo illo tempore Thaſij in eam febrim inciderent.hæc autem oratio non eſt eodem modo in omni-
bus exemplaribus exarata.equidem optimam eſſe ſcripturam exiſtimaui eam,quæ hac dictione conti-
netur:ut ſit eius hæc ſententia,tota æſtate ortum febrium ardẽtium perduraſſe,atq; in toto hoc tempo-
D re moderatas,non mortiferas fuiſſe:at initio autumni, qui eis corriperentur, multos perijſſe. igitur fe-
bres ardentes lenes fuiſſe,uidetur eſſe conſentaneum:erant enim moderatæ,ut quæ hunc ſtatum ante-
ceſſiſſent:& non ſynceræ,ut quæ non ab exquiſite calido,ſiccoque genitæ ſtatu: nec omnes temperatu-
ras inuaſerant,ſed quæ prius bilis copiã coaceruant.omnino autem,cur ardẽtes febres tum acciderẽt,
eſt inuentu perdifficile, cum Hippoc. nullam penitus antecedentis æſtatis fecerit mentionem: ſed ab
autumno narrationis initium ſumpſerit: ſed eſt etiam multo difficilius,quia probabile eſt, æſtatem illã
ſuum naturale temperamentũ tenuiſſe:propterea quod ſi ulla ex parte de ſuo ſtatu deflexiſſet, eius con
ſtitutionẽ Hippocrates expoſuiſſet.fuit igitur fortaſſe calidior,ac non ita multum naturalem ſtatum ex
ceſſit,quocirca ne deſcribendam quidem illam exiſtimauit,perinde ac preter naturam affecta eſſet. ue-
runtamen quando in æſtate,quæ etiam in ſua natura conſtet,amaræ bilis ſuccum fieri copioſiorem ne-
ceſſe eſt,ideo cum is eſſet, in ea æſtate non ſolum ſolito,ſed etiam multo copioſior,ab inſequenti frigo
re in corpore conſeruatus,nec difflatus,nec per halitum digeſtus eſt: qui cum diu delituiſſet,ac tempo
ris ſpatio computruiſſet,ardentes febres excitauit.

62 *In autumno iam,& cum pluere cœpiſſet,letales erant,ac plurimi moriebantur.*

Ad memoriam reuocemus,quod in extrema oratione,quam de hoc ſtatu habuit, ſcripſit:pluuiæ in-
quit,auſtrinæ uſque ad æquinoctium uernum. dixit præterea de tempore poſt ortum canis uſque ad

Arcturum, ad uerbum sic, æstas calida, æstus magni non per additionem illi quidem increscentes, sed B
continui, & uehementes: non pluit. constat igitur, eam constitutionem bilem genuisse. inde factum est,
ut cum illam austrinæ exciperent pluuiæ, merito complures febres ardentes, eæque letales uiguerint:
quando Auster corpora dissoluere, humoresque fundere, atque adeo etiã putrefacere, ubi cum largio-
ribus imbribus coniunctus est, consueuit.

Ardentibus autem febribus hæc accidebant: quibus rite, & copiose sanguis e naribus defluxit, ea de causa maxime ser- 63
uabantur: nec ullum, si recte ei sanguis recte effluxisset, in hoc statu mortuum uidi. nam Philiscus, Epameno, & Silenus
quibus parum quarto, & quinto die e naribus stillauit, mortui sunt.

Cum alioqui proprium est ardentium febrium fere per sanguinem e naribus profluentem iudicari,
tum uero eo tempore ait. inutiles sanguinem de naribus erupisse. quæ uero postea de singulis ægris tra-
dit, oĩa ad hoc caput rediguntur: quibuscunque sanguis abunde profluxit, eos superstites euasisse: qui-
bus parce, aut nihil prorsus nares stillarunt, eos solos perijsse: alios uero nonnullos, quibus aliæ natu-
rales excretiones uel per uentrem, uel per urinas fierent, esse seruatos.

Plurimi igitur eorum, qui ægrotabant, sub iudicationem riguerunt: præsertim uero quibus sanguis non profluxisset: qui F 64
ijdem postea iterum riguerunt, & exudarunt.

In libro, qui de rigore est, ostendimus, ex amara bili, quæ cum impetu fertur, ut per sensibilia, car-
neaq; corpora excernitur, rigorem sequi. declarauimus etiam, consentaneum esse, ut hunc motum su-
dor, interdum uero etiam uomitus biliosi, & alui deiectiones comitentur.

Erant qui sexto die morbo regio corriperentur: sed his profuit purgatio per uesicam, uel turbata aluus, uel largum san- 65
guinis profluuium, ut Heraclidæ, qui apud Aristoclidem decumbebat: cui per nares sanguis effluxit, aluusque turbata est,
& per uesicam est expurgatus, uigesimo autem die iudicatus est, ac longe aliter, quàm Phanagoreon seruus, qui, cum ei ni
hil horum euenisset, mortuus est.

In quibus natura excernere bilem non potuit, in ijs in cute collecta morbum regium fecit. prauum
autem erat, eum ante diem septimum effici, ut etiam in aphorismis dictum est. inter hos autem illi solũ
seruati sunt, in quibus natura potuit alia ratione redundantiam excernere: quas excretiones ipse tripli
ces commemorauit, ut urinarum, uentris turbationis, & sanguinis profluuij. quibusdam etiam has tres
omnes contigisse, ut Heraclidæ, huncque die uigesimo esse iudicatum scripsit.

Sanguis autem plurimis profluxit, præcipue autem adolescentulis, & adultis: quorum plurimi periere, quibus sanguis G 66
non profluxit: seniores uero aut morbus regius, aut turbata aluus, aut tormina intestinorum exercuerunt: ut Bionem, qui
apud Silenum decumbebat. uulgabantur autem etiam dysenteriæ per æstatem: ac nonnulli, qui diu ægrotarant, quibus etiã
sanguis profluxerat, in dysenterias tandem inciderunt: ut Eratonis puer, & Milus, qui post multum sanguinis profluuium
in dysenteriæ statum inciderunt.

Adolescentulis sanguinem e naribus profluxisse, consentaneum fuisse, planũ est: post eos uero, etiã
adultis: qui autem natu grandiores essent, quia uires eorum imbecilliores, calorque natiuus diminu-
tus erat, ijs bilis redundans in morbum regium potius erupit. quibusdam uero contigit etiam turbata
uentris excretio, aut dysenterica: quibus per eas partes excrementum uentris eiectum est. itaque ex
ijs, quæ dicta sunt, quæque deinceps dicentur, non iam te latebit, sanguinis eruptiones, quæ in febri-
bus ardentibus fiunt, ex flaua bili redundanti oriri: quæ sanguini admista, ubi eum deussit, multum ca-
loris cum eo ad caput sursum fert: ac uenas narium disrumpit, ac sanguinis profluuium facit.

Hic igitur humor & copiosus fuit, & maxime abundabat: siquidem nonnullis etiam circa iudicationem sanguis non eru 67
pit, sed tubercula circa aures exorta euanuerunt: quæ cum euanuissent, ad sinistra ilia, & in summam coxam grauitas decu H
buit: cumq; post iudicationem dolores urgerent, urinæq; tenues redderentur, sanguis erumpere parũ cœpit: circa uero quar
tum ac uigesimum diem Antiphonti Critobuli filio abscessus in sanguinis profluuium facti sunt: idq; cessauit, & die quadra-
gesimo est perfecte iudicatus.

Enimuero id propter periculum euenit: ac nihil propius factum est, quàm ut incolumes non euade-
rent: cum uix uigesimo quarto, & quadragesimo die sint auxilium a profluuio sanguinis consecuti.

Mulieres præterea multæ ægrotauerunt: pauciores tamen, quàm uiri: minusq; multæ perierunt, plurimæ autem difficilẽ 68
partum habuerunt, & partu edito in morbum inciderunt: quæ quidem mortem potissimum obibant: ut Telebuli filia sexto
a partu die mortua est. plurimis autem in febribus menstrua eruperunt: quibusdam uero ex naribus sanguis profluxit: ac
multis uirginibus id tum primum contigit: nonnullis & sanguis e naribus, & menstrua simul proruperunt, quod in De-
tharsis filia uirgine tum primum apparuit: largeque ex naribus sanguis effluxit. ac nullam earum, quibus aliquid horum rĩ
te euenit: mortuam uidi: quibus uero contigit, ut prægnantes ægrotarent, omnes, quas equidem noram, abortum fecerunt.

Merito fieri uidebatur, ut mulieres minus, quàm uiri ægrotatent, minusque periclitatentur: utpote
in quibus, per sanguinis eruptionẽ iudicationes fierẽt: quippe ingenitũ auxiliũ habebant, menstruam

purgationem

A purgationem. laborabant autem pariendi difficultate, propterea quod frigidus ſtatus erat: quæ etiam ratio faciebat, ut quas morbus aliquis corripuiſſet, eæ omnes partum abijcerent.

69 *Vrinæ autem pleriſque boni quidem coloris erant, ceterum tenues, & ſubſidentia pauca habentes, cum excrementis tenuibus, ac biliosis. multi autem alij, qui iudicati erant, ad dyſenterias deueniebant: ut Xenophanes, ac Critias.*

Has quoque urinas tenues, hoc eſt aqueas dixit: & tamen paulo poſt iterum ſcripſit:

70 *Vrinæ aqueæ, multæ, puræ, tenues poſt iudicationem: in quibus multa erant ſubſidentia: aliaque ſunt recte iudicata. quibus autem hæc acciderint, commemorabo: Bioni, qui apud Silenum ægrotabat: Critiæ qui apud Xenophanem: Aretonis filio, & uxori Mneſiſtrati.*

Expoſitis nominibus eorum, in quibus tales urinæ eſſent, deinceps ſubiungit,

71 *Poſtea uero hi omnes dyſenterici facti ſunt. quod uero urinas aqueas redderent, attendendum eſt.*

Erat enim uerisimile, quia cum urinis humor bilioſus non expurgatus eſt, cum in uentrem fluxiſſet, dyſenterias generaſſe. erat quoque uerisimile, eo quod magna eſſet huius humoris redundantia, &
† Hæc negatio abeſt a quibuſdã libris, ſed non côueniret cũ principio huius expoſitionis.
B quia bilioſa excrementa per urinas † non eſſent expurgata, ex eo, quod adhuc in corpore ſuperfluebat, dyſenteriam in eis eſſe excitatam.

Circa Arcturum multi undecimo die iudicati ſunt: hiſque recidiua non rite fiebant: ſub hoc etiam tempus comatoſi fiebant: atque hi maxime pueri: qui quidem omnium minime moriebantur.

72 Perſpicuum eſt, eum commemorare exortum Arcturi, qui ſecundo anno fuit, quem in fine narrationis deſcripſit. fuit autem is auſtrinus cũ imbribus uſque ad autumnale æquinoctium. ait autem hoc tempore multos undecimo die tuto iudicatos eſſe, ac ſimul comatoſos propter auſtrinam uidelicet cõſtitutionem effectos: quæ etiam fuit in cauſa, ut iudicationes quoque fierent, quàm alio tempore, certiores: ubi aeris frigidum dominabatur temperamentũ, in quo iudicationes diuturnas fuiſſe ait. nullam autem mentionem fecit temporis, quod inter Canem, & Arcturum interceſſit, quod calidam, ſiccamque conſtitutionem habebat: in quo uerisimile erat, multos fuiſſe celerius iudicatos: ut ne ſeptimum quidem diem excederent. id igitur, tanquam illi tempori familiare, ſilentio tranſiuit, ſolos uero morbos, qui uulgabantur, percurrit.

73 C *Circa æquinoctium uero uſque ad Vergilias, & ſub hiemem febres ardentes ſequebantur. plurimi uero etiam phrenitide tentabantur: quorum plurimi interibant.*

Idem humor, qui tamen eundem locum non occupet, febres ardentes, & phrenitidas facit: nam
A.l.3. f.1.t.3. c.1.p.361. C.
cum flaua bilis una cum ſanguine in capacitatibus uaſorum continetur, quomodocunque ea accendatur, inde febres ardentes oriri ſolent: præſertim uero cum in uentris, aut iecoris, aut pulmonis uenis bilis efferueſcit. eadem uero cum ſolidas corporis partes petit, ac per eas comportatur, rigorem efficit: in cerebrum uero, eiusque membranas impacta, phrenitides gignit: prius uero quàm inhæreſcat, per uenas in eis ſitas transfluens non phrenitidas ſed, quæ in uigoribus febrium ſunt, deliria parit. quocirca bilis, quæ primo in imis uenis ardentem febrem conſtituerat, in hoc auſtrino ab Arcturo ad æquinoctium ſtatu, ad caput ſublata, & in cerebro, eiuſque membranis defixa, phrenitidas effecit.

74 *Aeſtate etiam pauci in eam inciderunt.*

Paucos ait factos eſſe phreniticos: ſiquidem eius pars ad Canem uſque frigida fuit, pars uſque ad Arcturum calida, & ſicca: quam ob rem non poterat hæc interim caput implere: ut nec etiam Auſter ille qui ſub Arcturo uſque ad æquinoctium ſpirauit: temporis enim ſpatium, quod inter Canem &
D Arcturum interceſſit, neque humidum, neque longum fuit. dictum autem eſt, cum multa bilis in cerebri regiones influxerit, etiam phrenitidas extitiſſe.

75 *Cum uero febres ardentes inciperent, quibus exitium impenderet, denunciabant: nam ſtatim ab initio febris acuta eos corripiebat, parum rigebant, uigilabant, grauiter angebantur, ſiti cruciabantur, faſtidioſi erant, paululum in fronte, & claniculis exudabant, ſed nemo per totum corpus. multa obloquebantur, timores, mæſtitiæ aderant, extremitates ſubfrigidæ, ut ſummi pedes, magiſque manus: acceſſiones diebus paribus: plurimi quarto die maxime laborabant; ſudores diutiſſime ſubfrigidi: extremitates non iam ad calorem redibant, ſed liuidæ erant, ac ſubfrigidæ: non ſitiebant. adhæc eorum urinæ erant nigræ, tenues, paucæ: & alui ſiſtebantur: nec ſanguis e naribus profluxit, ne his quidem, quibus hæc accidunt, ſed parum ſtillarunt: neque recidiuam ullus horum paſſus eſt: ſed die ſexto cum ſudore moriebantur.*

Quemadmodum omnia, quæ hoc libro continentur, ſunt eorum, quæ ipſe generatim alijs in libris dixit, exempla, quæ in ſingulis rebus ſunt ab ipſis oculis examinata; ita etiam quæ hoc loco traduntur. nam ardentibus febribus, quæ exitiales erant, hæc ſymptomata ait accidiſſe, ut ſtatim in principio rigerent, uigilarent, faſtidioſique eſſent, atque in fronte & ad iugulum parum ſudarent. eos autem acutam febrim habere, ſitique cruciari, erant hæc propria naturæ ipſius affectus: ſtatim uero ab initio rigere, malignitatis erat proprium. ſolet enim rigor ardentes febres indicare, ſed tamen non debet

statim apparere,quæ indicet. symptoma uero uigiliarũ,atq; angoris,non modo in principio,sed etiã eo E
eo tempore prauum est:ut etiam exudare.Iam uero obloqui, quod est absurda loqui, hoc est desipere,
læsum cerebrum indicat.timores uero magnopere acrem deustamque flauam bilim consequuntur. ti-
moribus uero iam cognatæ sunt mœstitiæ.at partium extremarum perfrictio symptoma est, & signum
febribus ardentibus perniciosissimum:quemadmodum etiam desipere,cũ ex febris æstu caput inflam-
metur,proprium autem,familiareque est febribus ardentibus, ut extremæ corporis partes exurantur:
quæ si quando refrigerentur,partes uero ad uiscera pertinentes ardeant, tum sanguinem in intimis cor
poris partibus coaceruatum esse indicatur,& extremas partes sanguinem desiderare,refrigerari,& per
fecte emori,eas iam natura destituente.iam accessiones cum statim a principio diebus paribus fiunt,
modo sexto die pessimam iudicationem fore, modo morbum in longum tempus productum iri præ-
nunciant.cum uero uehementer mouentur, si quartus dies prauam accessionem habeat, sexto die mo
riuntur; ut hi, de quibus agitur: ait enim eos quarto die maximos labores habuisse,hoc est omnia sym
ptomata dolorem inuehentia, & sudores subfrigidos longissimo temporis spatio: quare perspicuum
est,sextum diem ijs mortem cum sudoribus allaturum.liuescere autem extremitates, nec calorem am-
plius reuocari,inditio est,eas demori,estque constans nota,uires nõ posse ultra diem sextum sufficere.
addidit etiam aliud signum exitiosum,cum tamen esset minime necessariũ, ut quãuis prius æstuassent, F
non tamen amplius siti afflictarentur.quam ob rem his, qui prius æstuassent postea siti non cruciaren-
tur,necesse est horum alterutrum euenisse: ut uel morbi solutio,uel uirtutis extinctio in eis esset, ut iã
præsentia mala non sentirent:at solutio morbi non est in eis facta; cum perniciosa symptomata ades-
sent,restat igitur,ut deperditi sensus signum sit,non sitire.hæc igitur omnia symptomata,quæ diximus,
grauiter maligna erant, & perniciosa: nec minus etiam, quàm hæc,urinæ quæ nigræ,tenues, & paucæ
erant; ac nigræ quidem,utpote bilioso humore iam adusto:paucæ autem,tũ quia mador omnis ex san-
guine iam esset ab ardenti febre exhaustus, tum quod urinæ instrumenta emortua iam essent. eadem
quoque causa alui supprimebãtur. ait etiam nares stillasse,quod cum in alijs,tum uel maxime in arden
tibus febribus perniciosum signum est.esse autem hoc perniciosissimum in ardentibus febribus indi-
tium,uel ex eo patet,quod eis profluuium sanguinis est familiarissimum.

Phreniticis autẽ non omnia acciderunt,quæ supra scripta sunt:iudicabantur fere die undecimo,nonnulli uero uigesimo. 76

Qui phrenitici sine febre ardenti erant,ijs quæ prædicta sunt,non acciderunt: siquidem eos,qui unà
cum ardenti febre sexto die moriebantur,duplicato malo phrenitis corripuerat: aitque iudicationem
die undecimo,ac nonnullis etiam uigesimo fuisse. G

Quos non statim ab initio phrenitis ad tertium,quartumue diem corripuit,sed primo tempore mediocriter habuerunt, 77
ad septimum diem morbus eis acutus factus est.

Quibus tertio,aut quarto die incepit,interimque interpellata est,facta dimidia iudicatione, ij ægri
acutam phrenitidis uehementiam passi non sunt. ac nos quoque tales quandoque phrenitidas con-
speximus.

Extitit igitur morborum magna copia.inter ægrotantes autem potissimum moriebantur adolescentuli, iuuenes, adulti, 78
glabri,quibus subalbida cutis esset, recti capilli,uel nigri,nigri oculi:qui in otio & socordia uitam duxerant, qui alta uoce
essent,qui item gracili,quique aspera: blesi, iracundi,mulieres quoque plurimæ ex hoc genere moriebantur.

Vt ante dixi,ab ipso exponi,quæ obscuriora essent, a nobis uero causas addi,ita etiam nũc affirmo,
huius orationis non claram esse sententiam: propterea quod incertum est,utrum de solis phreniticis,
hæc quæ dixit,an de morbis omnibus antedictis intelligenda sint. quinetiam ipsum propositæ oratio-
nis initium uarie scribunt: ac quidam hoc modo,Morborum autem extitit magna copia: uoluntque
hæc uerba de ipsis phreniticis solis fieri,quibus hæc subiecit: quidam hoc pacto,Extitit igitur morbo- H
rum magna copia: qui uolunt,orationem de omnibus prædictis haberi: si autem de omnibus intelli-
gamus,neque distinguamus,cur adolescentuli,iuuenes,& adulti moriantur: cur item glabri,& qui sub
albidam cutim habebant; cur qui rectis crinibus,nigrisque, & oculis nigris essent; cur qui in otio &
socordia uitam duxerant; cur qui gracili uoce,quique blæsi essent: cur denique iracundi, ac mulieres
perirent: hæc inquam nisi distincta sint omnia,profecto ex ijs, quæ dicta sunt, nihil quicquam nobis
neque ad præsagiendi,neque ad curandi rationem accommodatum suppetet. sin autem non de omni-
bus morbis,sed solum de phreniticis,de quibus uerba faciebat,hæc dicta accipiamus,erit etiã hoc mo-
do difficillimum causas inuenire, cur plurimi eorum, quos memorauit, interierint. ad hoc acce-
dit, ut hoc ipsum, plurimos esse mortuos, duplex sit: alterum, posteaquam multi ex ijs phreniti-
co morbo, qui eo statu mortales passim perimebat, correpti sunt, ideo dictum esse,multos esse sub-
latos: alterum, ut maximam partem eorũ,quos phrenitis inuasit, perijsse capiamus.atq; causæ quoq;
explicatio duplex erit;ut omnes,quos dixit,erũt in hac cõstitutione essent phrenitidi opportuni;nosq;
declarare debeamus,inter eos,qui phrenitide uexati essent,tales potissimũ perijsse. tanta igit̃,talisq; est
huius orationis obscuritas.sed eam præcedit,ut cuiusque prædictorum temperaturã inueniamus: sine
quo accõmodari constitutioni nõ potest oratio.Videt aũt Hippocrates in sua oratione ætates quidem
calidissimas

A calidissimas memorasse, siquidem adolescentulos, iuuenes, adultosque nominauit: naturas uero, quæ difficulter perspirantur: nam glabros, & qui subalbida cute sunt, itemque rectis capillis, & nigris, & quorum nigri sunt oculi, & qui domi in ocio & socordia ætatem ægerunt, ostendimus nos. cum in alijs commentarijs, tum in ijs, qui sunt a nobis de temperamentis conscripti, minus perspirari, quod tem peraturis etiam sint frigidioribus: eandem quoque ob causam mulieres, quas propter menstruas pur gationes constitutio minus offendit. ut supra diximus, quæ uero mortuæ sunt, ex hoc genere fuerunt. re liquum igitur est, ut de ijs, qui gracili, quique aspera uoce sunt, itemque de blæsis, deque iracundis ui deamus: ac primum de ijs, † qui gracili uoce sunt, quos primo loco commemorauit: nam si ita scriptum sit, significat eos, qui uocem gracilem habent. nam nunc quoque gracili uoce esse quidam dicuntur, si cut etiam tenui: itaque cum utrunque nomen eadem significet, hi tamen ab ijs, qui gracili uoce sunt, differunt, ut in libris de uoce docuimus: in quibus ostendimus, eos ita effici, ob angustiam asperæ ar teriæ gutturis: gracilem uero uocem, fieri ab innato uitio musculorũ guttur mouentiũ: utriq; autem in prima conformatione ob natiui caloris infirmitatem tales redduntur. & quemadmodum qui graci li uoce sunt, uitiatam a principio conformationem musculorum guttur mouentium sunt consecuti: ita linguæ musculorum, blæsi. aspera autem uox propter asperitatem organorum uocis efficitur. uoco au- B tem organa uocis, per quæ spiritus emissus, uox fit. hæc autem sunt aspera arteria, guttur, & fauces: quæ sunt ueluti plectrum spiritus, per ipsas transeuntis: has enim esse uocis instrumēta sic docuimus, sicut lingua est loquelæ. parum autem fauces ad uocis ortum conferunt, quæ eam densam efficiunt. itaque hæc instrumenta cum lenia sunt, uocem quoque lenem efficere demonstrauimus: aspera uero, asperam. ipsam porrò asperitatem ex siccitate oriri docuimus. quæcunque igitur post ætatem adhuc di cta sunt omnia, frigidi sunt temperamenti signa: sola uero siccitas cum utroque temperamento & ca lido, & frigido coniũgitur. qui igitur simul cum frigido temperamēto frigidi sunt, his corporis habitus difficulter digeretur, ut in antedictis usu uenit. qui uero sunt his calidiores, eis non statim hoc inest. quocirca hos ab oratione excepimus, alios, quibus consentanea oratio est, reliquimus. erat autem propositum, multos mori ex ijs ætatibus, atque naturis, quas recensuit. dicebam autem ætates calidas esse, in quibus amaræ bilis succus redundat: naturas uero, quæ difficilem habitus digestionem habēt. itaque ex ijs, quorum ab initio hactenus meminimus reliquum est, ut de iracundis, quos † ἐξυθύμους uo- cant, agamus: † quos ait iratis, qui θυμώδεις dicuntur, esse maxime contrarias. nam irati, fortes sunt, & humilium rerum contemptores: iracundi uero sunt pusillo animo, quod generoso, uirilique animo nō sint. quare iracundi erunt temperamento frigidiore, & eorum habitus ægrius digeretur. quod autem in C extrema oratione dictum est, Mulieres quoque plurimæ ex hoc genere moriebantur, non planum est, utrum solum ad finem sit referendum, an ad ea, quæ prædicta sunt. ultimi autem sunt iracũdi, ac subiun xit, mulieres huic generi affines plurimas perijsse: sed potest de utrisque uera esse oratio, siue Hippo- crates ad ea omnia, quæ dicta sunt, id referat, siue ad id solum, quod postremo loco dictum est. si uero ad omnia id referri uerum sit, melius erit, ut hoc pacto intelligas, nam & pueris, quod ultimo loco di- ctum est, accommodatur. sed ad hunc modum non sunt dicta omnia: & tamen mulieres huius generis cum uiris comparans, mortuas esse dicit. superius enim dictum est, Multæ præterea mulieres ægrota- runt illæ quidem, sed tamen pauciores, quàm uiri: minusque multæ mortuæ sunt. uerum, quam nunc habet, huiusmodi quædam oratio est, Ex mulieribus quæ in hos morbos incidebant, quæ huius gene- ris essent, eæ potius interibant.

† Hoc loco mendũ est sine dubio: quia cũ Hipp. primo commemoret τοὺς ὀξυφώνους idest qui alta uoce sunt, hic agitur de gracili uoce, tanquam prius sit relata. & etiã uerba sunt perturbata in græco contextu. duo tamen libri ueteres nihil melius habent, aut plus quàm impressi. sic igitur legi forte posset, Ac primũ de iis, qui alta uoce sũt, quos primo loco memorauit: nam si ita scriptum est, significat eos, qui magnam uocem habent. iam uero gracili quoque uoce quidam esse nunc dicuntur, &c.

† Hip. 6. epid. & Gal. 4. io 6. & 25. legunt. ὀξυθυμοτέρους .i. iracũdiores Hipp. tamen in contexto nihil horum dicit.

79 *In hac autem constitutione quatuor potissimum signis seruabantur: quibus enim aut per nares probe sanguis effluxisset, aut qui per uesicam urinas multas, multaque & bona subsidentia habentes, reddidissent: aut per uentrem turbida, biliosa, tempestiua: aut in tormina intestinorum incidissent, multis autem contigit, ut non ab uno prædictorum signorum indicarentur, sed ut plurimi per omnia excernerent: grauiusque habere uiderentur, quibus hæc eueneru̅t, seruati ad unum* D *sunt. fœminis quoque uirginibus, hæc quæ diximus, signa omnia eueneru̅t: quibus autem aliquid horum rite fieret, aut menstrua largius prouenirent, his seruabantur, iudicabanturque. nec ullam ego earum, quibus horum quidpiam recte euenisset, mortuam uidi: nam Philonis filia, cum ei sanguis e naribus copiose fluxisset, septimo die intempestiuius cœnauit, ac mortua est.*

Et hæc, & quæ sequitur oratio, in qua de mulieribus disserit, aperta est. caput autem est, alios sanguinis profluuio, alios urinis, alios alui excretionibus, alios etiam erumpentibus in dysenteriam causis seruari potuisse.

80 *Quibus in acutis febribus, magis uero in ardentibus lachryma præter uoluntatem fluunt, his est (nisi reliqua sint letalia) narium profluuium expectandum: qui uero incommode habent, his non sanguinis eruptionem, sed mortem portendunt.*

Hoc quoque unum signum est eorum, quæ sanguinis eruptionem futuram portendunt, quod supra omissum, hic affertur ceterum oratio satis perspicua est ijs, qui in memoria habent & quæ supra hoc in libro, & quæ in libro præsagiorum dicta sunt. atque hæc quidem omnia nos in commentarijs in librum præsagiorum, & in libris de crisibus, unà cum suis distinctionibus adiunctis exposuimus.

*Tubercula secundum aures, quæ in febribus cum dolore prorumpunt, quibusdam cum febris critice desinit, neque re- E 81
sident, neque suppurant: hæc autem, fluxio alui biliosa, uel dysenteria, uel in crassis urinis subsidentia dissoluunt: ut Hermippo Clazomenio contigit.*

Vtilissimum est, hoc unà cum ijs, quæ nuper dicta sunt, in memoria habere: ut ne semper signum esse malum arbitremur, cum parotides non suppurant. nam in hoc statu ait, febres quidem critice, hoc est die critico in quibusdam sedatas esse, & cum sudore, & cum aliquo alio sic iudicantium, sed tamen parotidas remansisse: deinde progressu temporis per eas urinas, quas dixit, aut alui excretiones, & dysenterias, causis morbum efficientibus expurgatis, resedisse.

Indicationes uero, ex quibus dignoscimus, aut similes sint, aut dissimiles. 82

Quæcunque de crisibus, deque criticis diebus ab Hippocrate dicta sunt, ea duobus uoluminibus, quorum alterum de criticis diebus, alterum de crisibus conscripsimus, collecta habes omnia. sed nūc quoque huius sermonis summam paucis persequar. iudicationes inquit, partim similes, partim dissimiles extiterunt: deinde adijcit multos, qui in recidiuam inciderunt: quique eodem præscripto, decimo- F
septimo die plane iudicati sunt. tum addit, alios, a recidiuis die uigesimo, sed nō similiter iudicatos: atque exempli gratia, duorum fratrum in hac oratione in primis mentionem facit.

*Vt duo fratres, qui prope theatrum habitabant, simul eadem hora ægrotare cœperunt: erant autem hi fratres Epigenis: 83
horum natu maiori iudicatus est morbus sexto die, minori septimo: repetijt simul ambos eadem hora: tum quinque dies intermisit: post recidiuam ambobus simul est decimo septimo die penitus iudicatus. plurimis autem iudicatus est quinto die: intermisit die septimo, ac recidiua indicatus est quinto die. quibusdam septimo indicatus est, septimo intermisit, tertioque a recidiua est indicatus. quibusdam uero indicatus septimo, intermisit tertio, tum septimo indicatus. nonnullos reliquit sexto, intermisit sexto, inuasit tertio. alios reliquit primo, inuasit, iudicatusque est uno die: quod Euagunti Daipharsis filio contigit. quibusdam uero die sexto indicatus est, ac die septimo reliquit: post recidiuam indicatus est quarto die, ut Aglaidæ filia. itaque plurimi eorum, qui in hac constitutione ægrotabant: hoc modo ægrotabant: nec quenquam noui fuisse superstitem, quem recidiuæ rite conuenienter rationi factæ non repetiuerint: omnesque, quos quidem ego nouerim, quibus recidiuæ huius generis euenissent, seruabantur. neque quenquam eorum, qui hoc modo ægrotarent, uidi, quem recidiua iterum corripuerit. qui autem in his morbis perierunt, plurimi sexto die de uita decedebant: ut Epaminundas, Silenus, & Philiscus Antagorei filius.* G

Quæ huius sermonis utilitas est, ea ex superioribus est perspicua: quod uero inutile est, id latet. proinde ne perquiri quidem oportebat: sed qui utilia student inuestigare, sibi ipsi negotium facessunt, dum quærunt, quo modo Hippocrates dixerit, natu maiori fratri iudicatum esse morbum sexto die; minori, septimo: tum cum pergeret hoc modo, repetijt simul ambos eadem hora, subiunxerit, quinque dies intermisit: neque enim potuit utrique quinque dies intermittere, sed alteri tantum. enimuero quod aiunt, de uno solo intelligi potest, qui in expositione est secundo loco memoratus, qui prima iudicatione die septimo iudicatus est. quod si huic dies quinque intermisit, planum est, ei, qui sexto die iudicatus est, dies sex intermisisse. potest etiam ab ipso statim initio scriptura a librario corrupta esse, atque ita permansisse. quod cum alijs plerisque apud Hippocratem locis, tum apud alios nō paucis accidit. Librarij autem erratum, quod dico, huiusmodi est: potuit hæc dictio scripta esse ad hunc modum: alteri sex, alteri quinque dies intermisit: ille uero lapsus in scribendo, ita exarasse, intermisit dies quinque: nam cum ambobus recidiua in duodecimum diem inciderit, uerisimilius est, maiori sex, minori quinque dies intermisisse. post hæc autem ait, plurimis iudicatus est die septimo, intermisit quinto. ex quo potes conijcere, ipsos etiamnum fratres positos esse exempli loco earum iudicationum, quæ in plurimis factæ sunt. absoluta autem horum narratione, alias iudicationes uarias adscri- H
psit, quæ omnes die decimoseptimo circunscriptæ sunt: sed de huiusmodi nullam, qualis fuit in duobus fratribus, esse intelligendam dico, ut ambos repetiuerit duodecimo die, cum iuniori quinque dies intermisisset. ac probabile est, de eis ita dictum esse, ut quod eis erat simile cum alijs, seruaretur, hoc est, ut decimo septimo die post recidiuam iudicarentur: & quod erat illorum proprium notaretur, eos nimirum die duodecimo recidisse. &, quod iam dixi, pulchrum est, cum utilia teneas, nihil præterea quærere. itaque omnia, quæ deinceps de iudicationibus dixit, omittamus, cū hæc summa sit, eas partim similes, partim dissimiles extitisse. cum enim primæ iudicationes aut ægros tollerent, aut incertæ essent, ut morbi ad ultimam perfectamque iudicationem iterum redirent, ac septimodecimo die inuaderent, in hoc similes, dissimilesque fiebant. his expositis, alias iudicationes commemorat, quæ in diem uigesimum incidebant, ut in eo perfecte iudicarentur. Qui inquit, prope theatrum habitabant. sunt qui scribant, non θέατρον, sed δέατρον, ut habeant locum quem παρὰ τὸ δαίεσθαι, hoc est ab ardendo declinatum interpretentur. sed ad hoc institutum, hoc ne, an illo modo huiusmodi uoces scribas, nihil interest: nec uero utrum Perigenis, an Dionis, an Theonis fratres essent, quicquam facit. sed qui nequeunt ea, quæ ad medicam artem pertinent, rite declarare, ad huiusmodi curiositates deflectunt.

Quibus

84 A *Quibus autem tubercula ſecundum aures eſſent, die uigeſimo indicabantur: omnibus autem, quibus non ſuppurarunt, ſed ad ueſicam deflexerunt, reſtincta ſunt. Cratiſtonacta autem, qui apud Heraclium decumbebat, & pictoris ancillæ ſuppurarunt. obijt Scymni pictoris ancilla, ſuppurauit. quibuſdam die ſeptimo facta eſt indicatio, nono intermiſſio, tum recidiua. a recidiua, facta indicatio eſt. Phanocritus, qui apud Gnathonem pictorem decumbebat, eſt die ſeptimo iudicatus.*

Dixi paulo ante quiddam, quod memoria dignum eſt: nunc uero aliud commemorabo; quod & admirabilius eſt, & rarius. parotidas enim citra ſuppurationẽ, ſolis partium inferiorum excretionibus curatas eſſe, non admodum frequens exemplum eſt: nouitatem tamen eius rei excedit, quod hoc ſermone ait, Cratiſtonactem, & pictoris ancillam, cum tubercula ſecundum aures ſuppuraſſent, interijſſe. uidetur enim id pugnare cum eo, quod dictum eſt, Maturationes celeritatem iudicationis, ſecuritatemque ſalubrem ſignificare. ſed ne nunc quidem cauſæ febrium, quæ in uenis erant, in Cratiſtonacte, & ancilla pictoris erant concoctæ: alioqui non perijſſent: parotides tamen maturæ erant: quod & rarum eſſe, & memoria teneri debere admonui, poſſe concoctionem aliqua in parte priuatim fieri, cum interim totus morbus non ſit concoctus. cetera uero, quæ de iudicationibus hunc in modum dicta ſunt, nos in libris quos de criſibus, deque criticis diebus conſcripſimus, plene pertractauimus.

85 B *Hieme uero ſub brumam, & uſque ad æquinoctium febres ardentes, phrenitideſque perdurarunt: multiq; mortui ſunt: indicationes tamen uariabant. plurimis autem morbus die ab initio quinto iudicabatur; quarto intermittebat: repetebat. a recidiua quinto indicabatur. omnino uero diebus quatuordecim. pueris autem pleriſque, ut etiam ætate maioribus ita indicabatur. quibuſdam etiam die undecimo iudicabatur. decimo quarto repetebat: perfecte iudicabatur † decimo octauo. ſi uero † decimo octano die aliqui riguiſſent, iis quadrageſimo indicabatur. plurimi autem ſub primam indicationem riguerunt. aliqui uero a principio ſub indicationem, & item in recidiuis unà cum indicatione riguerunt.*

† In Hipp. Aldino legitur εἰκοστῇ i. uigeſimo, & ita uidetur Galen. interpretari.

Commemorat hoc loco hiemem anni ſecundi, non primi, quam in conſtitutione expoſuit. egoque iam cauſam attuli, cur phrenitides, quæ prius mortales non conflictabant, poſtea uiguerint. addit autẽ ſtata iudicationum tempora eſſe commutata: eorumque uarietatem recenſet: inter quæ & ſuperiora hoc commune intercedit, ut cum recidiuis fierent, ac pueris quidem, & ijs etiam, qui natu grandiores eſſent, ait decimo quarto die morbum eſſe omnino iudicatum: in eis enim cauſa morborum celertime per halitum digeritur, & concoquitur. ceteris uero non modo in uigeſimum, ſed etiam in quadrageſimum diem protractam eſſe ex recidiua iudicationem ultimam refert. nec mirabile eſt, in uarietate morborum inſignes iudicationum differentias extitiſſe.

86 C *Vere autem paucisſimi rigebant: æſtate plures: autumno etiam multo plures: ſub hieme longe plurimi: ſanguinis uero eruptiones ceſſabant.*

Hic mentionem eius ueris facit, non quod in ſecundo anno, ſed quod in prima conſtitutione commemoratum eſt: ſiquidem morborum, qui uigebant, narrationem non adeo produxit, ſed ad ſecũdam uſque hiemem peruenit. cur autem temporis progreſſu numerus rigentium quotidie magis, magiſq; augeretur, iam ego ſupra cauſam innui eo in loco, in quo admonui, oſtenſum a me eſſe, rigorem fieri, cum flaua bilis ſolidas partes permeat, non cum uaſorum cauitatibus continetur. itaque cum primum moueretur, ardentes febres excitauit: deinde uero in carnem ſparſa, & per eam foras impulſa, rigorẽ effecit. cumque bilis non iam in uenis, ſed in totum eſſet corpus diffuſa, ſanguinis eruptiones paulatim ſiſtebantur.

GAL. IN PRIMVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS

COMMENTARIVS TERTIVS.

ARGVMENTVM.

Tradit præcepta quædam ad morbos dignoſcendos, & ad præſagiendum accommodata: & ad finem, quid quatuordecim ægrotis euenerit, plane docet.

ORBOS tum communi omnium natura, tum cuiuſque propria docti, ex morbo, ægrotante, 1
oblatis, offerenteque dignoſcimus: ex his enim facilius aut difficilius: tum ex uniuerſo cœli A.l.1 f.2.d.3.
ſtatu, tum ex ſingulis eius conſtitutionibus: itemque ex ſingulis locis, ex conſuetudine, ex c.7.p.86.D.
uictus ratione, ex uita inſtitutis, ex cuiuſque ætate, orationibus, modis, ſilentio, cogita- F
tis, ſomnis, non ſomnis, inſomnijs, quibus, & quando, uel uellicationibus, pruritu, lachrymis:
præterea ex acceſſionibus, deiectionibus, urinis, ſputis, uomitibusque: tum quæ ex quibus in
quæ uiciſſitudines morborum fiant, & abſceſſus ad perniciem, & indicationem pertineant:
iam ſudor, rigor, algor, tuſsis, ſternutamenta, ſingultus, ſpiritus, ructus, flatus ſilentes,
*ſtrepentes, * ſonori, ſanguinis eruptiones, hæmorrhoides ſpectentur. ex his autem quæ per hæc fiant, conſideranda ſunt.*

Sunt, qui hæc ſuppoſititia eſſe putent, quod eadem elocutione explicentur, eandemque ſenten-
tiam, habeant, quam illa, quæ ſunt in libro de humoribus conſcripta, & alijs commentarijs a me prius
explicata. ſunt hæc nimirum præcepta ad præſagiendum accommodata, quibus uniuerſales ſcopos nos
docet, in quos intuentes præſagire debeamus. itaque communem naturam uocat, omnium homi-
num: propriam uero, cuiuſque noſtrum. ex utraq; autem ſumendas eſſe dignotiones, atq; præſagia,
quæq; a propria ducuntur, eſſe certiora, in libro præſagiorũ, itemq; in libro de fracturis, deq; articulis,
& eo de uulneribus capitis, quos etiam libros ſumus interpretati, didiciſti. cum igitur iubet, affectam
partem ſemper cum ea, quæ ſuum ſtatum naturalem ſeruat, conferendam eſſe, adiecit, aliena non eſſe
negligenda. tum cum ait: in acutis morbis ita conſiderandum eſt, in primis, an ægri facies ſimilis ſit G
ualentium faciei, præcipue aũt, an ſibi ipſa: ſiquidem ita optima cenſeatur. quinetiam ſi proprium cu
iuſque ægri colorem, magnitudinemque teneamus, nihil eſt, quod communem perquiramus. quia au-
tem omnium hominum naturam ante non nouimus, ſed ſæpenumero ad ignotos repente accerſimur,
tum principium dignoſcendorum, ac præſagiendorum morborum a communibus inſtituimus: quibus
enim neque nares acutæ, neque oculi caui, neque collapſa tempora ſunt, nihil de ægro quenquam in-
terrogamus: at ſi acutæ nares, cauique oculi, & collapſa tempora uideantur, tum qua facie eſſet, cum
bene ualeret, percunctamur. ita etiam ex morbo præſagimus quæ futura ſint. id quod pluribus & in li
bro de criſibus, & in commentarijs, quos in aphoriſmos edidimus, tibi planum factum eſt: ut tertianã
exquiſitam celeriter iudicari: quartanam eſſe diuturnam: utranque periculo uacare: phrenitin & le-
thargum periculoſos morbos, acutoſque eſſe: ſcirrhum lienis letalem, ac diuturnum. ex ipſo autem
ægrotante duobus modis futura prænoſcimus: quorum alter eſt huiuſmodi: modeſtus inquit, ſi auda-
cter reſpondeat, malum: contra uero, turbulentus homo in morbo non ſolum, ſi audacter loquatur,
ſed ne ſi in æſtuoſa quidem febre deſipiat, in diſcrimen uenerit. alter modus eſt, ſi æger omnia, quæ
par eſt, faciat, ſitque Medici dicto audiens, ac nihil proficiat, grauiter ægrotat: omnino uero contra-
rium eſt, ſi nihil faciat eorum, quæ decet, quæque oportet, & tamen mediocriter ſit affectus. ita quoq; H
ex oblatis prænotiones ſumuntur: ſiquidem prauis oblatis, ſi nihilo deterius ſe habeat, morbus me-
diocris eſt: uerum ubi recte omnia adminiſtrantur, &, præterquam quod nihil ei inde commodetur
etiam exacerbetur, hoc malum eſt. ac me quidem non ſolummodos, ſed etiam formas morborum ex
oblatis cognouiſſe, ſæpenumero conſpexiſtis: ſed, ut dixi, de his omnibus aliàs egi copioſius. cum ue
ro etiam ex eo, qui offert, ait facilius, difficiliusve prænoſci, id in morbis intelligendum eſt: ut cum
ſæpe tale quidpiam intueamur, ſiue diuturna affectio ſit, ſiue morbi, quibus adiuncta febris eſt, longi
ſint, ad dignoſcendum nobis etiam adiumentum afferat, ut ſciamus, quiſnam Medicus curarit. ſi enim
uir clarus ſit, exiguá ſalutis ſpem habebimus: enimuero planum eſt, morbum malignum eſſe, cum, om-
nibus diligenter adminiſtratis, nihilo mitior fit: ſin imperitus fuerit, probabile erit, ſi omnia rite inſti
tuantur, hominem curatum iri. addit autem ex conſtitutione, hoc eſt, ex propria aeris temperatura
prænotiones elici: id enim eſt quod ait, tum ex uniuerſo cæli ſtatu, tum ex ſingulis eius conſtitutio
nibus: ſi in memoria habeamus, quæ de tribus ſupra deſcriptis conſtitutionibus dixit; in quibus ex-
tremis ipſe Hippocrates, commemoratis ijs, quæ ex calore & frigore in aere eueniſſent, tempera-
turam, quæ in eis dominabatur, recenſuit: ut cum dixit: cum eſſet totus hic ſtatus auſtrinus, &
ſqualidus: & tamen neque per totum annum auſter ſpirauerat, neque ſqualor fuerat: & cum dixit,

cum

A cum totus annus humidus, frigidus, aquiloniusque fuisset: id enunciauit, ut præcellens temperamentu
indicaret: nam fieri nullo modo potest, ut in toto anno nullus dies calidus, nullusque siccus, ac nullus
austrinus fuisset: ita etiam morborum formas uerisimilius quidem est, tales extitisse, non tamen, quin
" aliæ quoque interuenerint. itaque cum primę constitutionis narrationem ad finem perduxisset, in eius
" extremo sic ad uerbum scripsit, Ex ijs omnibus autem, quorum est in hac constitutione facta mentio,
soli tabidi in letalia inciderunt: cetera commode habebant: neque ex alijs febribus interibant: neq;
una forma morborum uulgabatur: neque una fuit perpetua in toto anno constitutio. ex ea autem par
te, quæ in temperamento præstat ceteris, nos uel frigidum, uel humidum, uel alterius generis tempe
ramentum appellamus. Hippocrates autem scriptum reliquit, alios morbos uere, alios æstate, alios
autumno, alios hieme, in singulis constitutionibus, quas descripsit, contigisse: sed tamen per totũ an-
num hoc statu hunc morbum, alio alium magis uiguisse. hæc igitur sententia est eius, quod dixit, tum
ex uniuerso cæli statu, tum ex singulis eius constitutionibus. addidit autem, cæli, quia si nomen consti-
tutionis per se, sine additione dicatur, possit etiam regionis, & cuiusuis alterius rei formam indicare.
nimirum coniunctè id extulit, ex uniuerso, & singulari cæli statu, & singulis regionibus, & consuetu-
dine: siquidem ad præsagiendum loci quoque formam magnopere conducere, sæpenumero ostensum
B est. hic autem satis erit reijcere lectorem ad librum, qui est de aere, aqua, & locis, in quo qui in quaq;
regione morbi uigeant, plane docet. eorum enim est indigenis origo congenita: & tanquam familia-
res sint, minus discriminis habent. iam uero consuetudinem quoque facere ad præsagiendum docet.
" itaque in libro præsagiorum, cum notas a consuetudine ductas adscribit, alias dicit hoc modo, Si pro-
nus iaceat is, qui cum bene ualeret, ita cubare non consuesset, id uel delirium, uel uentris dolorem por
tendit. alias uero sic, stridor dentium in febribus, cum id a pueris facere non consueuerint, insaniam,
mortemque significat. Sed ex uictus quoque ratione, quam æger seruauit poteris scite conijcere, &
quales & quanti humores sint, qui exuperent: quibus perspectis tum facilius præsens status corporis
cognoscitur, tum futura melius prænoscuntur. iam ex uitæ quoque institutis censet præsagia sumi. ui-
tæ autem instituta appellant ea omnia, quæ homines ducti uel utilitate, uel necessitate faciunt, siue il-
li, nauigent, siue agros colant, siue ædificent ac fabricentur, siue uenentur, & exercitationum sint stu-
diosi, ut in calida, frigidaue aqua sæpe lauent. ex ijs igitur, in quibus studium suum ponunt, licet qua-
lis sit morbi conditio, facere coniecturam: nam qui ruri æstiuo tempore, apricatus est, ac laboribus &
tenui uictu uitam duxit, is amaram potius bilem, quantum in se est, quàm pituitam coaceruauit: qui ue
ro contra, in urbe, in umbra, bis quotidie lauans, in perpetuo ocio cibis se explens uiuit, is potius pi-
C tuitam. aliorum est eadem ratio. ætatem præterea & ad præsentia cognoscenda, & ad præsagienda fu-
tura non mediocri nobis adiumento esse, ex aphorismis intelliges; in quibus de ætatibus agit: quem
quidem librum nos iampridem explanauimus. ex ægri etiam sermone possumus præsentia dignosce-
re, ac futura præsagire. Sed hoc signum coniunctum est, ac commune cum eo, quod a cõsuetudine du-
citur: si enim eo more loqui uideatur, quo prius, cũ bona ualetudine fruebatur, solebat, nihil mali ex-
pectabimus: si æger contra, quàm consuesset, loquatur, id malum signum erit: siquidem inde quædam in
nos incidit suspitio, eius mentem lęsam esse. Quod uero deinceps Hippocrates dixit τρόποισιν. i. modis,
quid significat, uideamus. ueteres hoc nomine in duabus significationibus utuntur. interdum autẽ pro
animi moribus, interdum pro differentijs, aut formis eius rei, qua de agitur: ut si de uictus ratione
uerba fiant, cum auctor dixerit, modos uictus rationis, differentias, aut formas eius exponet: ut si fe
brium dicat multos esse modos, earum differentias, speciesve significabit. itaque uel animi mores si-
gnificat, cum dicit, modis: uel sermonis differentias, quando de sermone prius locutus erat: perinde
ac si dixisset, ex sermone, & eius formis, aut differentijs. nam hoc loco siue differentias, siue formas, si-
ue species dicas, nihil interest: siquidem hæc omnia fiunt in dissectione eorum, quæ generatim mente
concipiuntur. quemadmodum autem sermones aliquid de ægri statu nos docẽt, sic & taciturnitas quæ
D uel secundum naturam, uel præter naturam in ægro conspicitur. ut enim ei, qui suapte natura tacitur-
nus est, secundum naturam inest, sic loquaci, præter naturam. quam ob rem hic aut soporifero torpo-
re, qui ei silentium præter naturam inducit, tenetur; aut hoc melancholiæ initium est: si uero tacitur-
nus non taceat, sed plura, quàm sueuit, loquatur, delirium denunciatur. quod uero addidit, cogitatis,
id nullam rem sensibilem, aut apparentem significat: sed quam ex coniecturis inuenimus. est autẽ con
iectura id, quod ægri eloquuntur, ac faciunt: cum enim quidam ex nobis, ita ut fit, mane ægrotum in-
uiseret, dixit, se totam noctem insomnem duxisse, dum animo uolueret, si defessus Atlas existimasset,
cælum non esse ei amplius sustinendum, quidnam esset euenturum. quod cum ille pronunciasset, nos
melancholiæ initium subesse cognouimus. Simili quoque modo quales animi ægrotãtium mores sint,
eorum opera nobis indicat. deinceps uero auctor addit, somnis, & uigilijs, de quibus hoc loco nihil
mihi dicendum est, cum in aphorismis, & in libro præsagiorum, somni uigiliarumque uim exposue-
rimus. sed & insomnia cum alia, tum quæ aliquam corporis affectionem indicant, explicabo, ut in li-
A.l.1.f.2.d.7. c.7.p.86.D. bro de uictu ualentium scriptum est. nam si quis per insomnium uideat incendium, hunc flaua bilis ue
xat: si imbres, abundare frigidum humorem argumento est, ut si niuem, si glaciem, si grandinem, frigi-
dam pituitam. si quis uero in fœtido esse loco uideatur, putredinem indicat humorum: cristæ uero gal
lorum, aut rufa quædam, sanguinem redundare: caliginosa quædã intueri, aut caliginosis in locis esse,

flatu s

flatus significat. quocirca huic uerbo insomnijs, addidit quibus, & quando: ut quibus, illorum indica- E
ret differentias, quod etiam si non addidisset, perspicuum esset. quando autem, ut tempus notet, in quo insomnia fiunt: hoc est, utrum in principio accessionis, an in uigore, an aliquo alio tempore se se offerant: & an post cibum, & post talem aliquem cibum statim, aut sine cibo excitentur: siquidē inde quædam oritur indicatio. is igitur, qui se niue conspergi putet, si in principio accessionis cũ rigore, aut horrore, aut algore id fieri cogitet, id potius tempori, quàm affectioni corporis attribuendum est. at si in declinatione huiusmodi insomnium uidere uideatur, certius inditium præbebit: frigidorum humorũ redundantiæ: ac multo etiam magis, si nullum edulium, quod pituitæ gignundæ sit, ante comederit: ut dum illud uentre continetur, talis quædam suspitio excitari queat: cum tamen totius corporis affectio similis non sit. quod autem deinceps ait, uellicationibus, iam in libro de humoribus explicaui, ut etiam permulta alia, quæ hic memorantur: quæ de ijs, qui floccos carpunt, festucasque colligunt, dici possunt, aut de ijs, qui partem aliquam, in cuius intima parte affectio quædam dolorem afferens sit, uellicant. sæpe uero etiam cum pus, aut alius acer humor partem obsideat, eam uellicant, quod est etiam nonnunquam delirij inditium. iam quod subiungit, pruritu, mordaces humores ad cutim esse indicat, propter quos scabunt. de lachrymis uero iam quid notent, & quæ sponte, & quæ nobis inuitis emittũtur, didicimus: ut de formis accessionum, itemque de alui excretionibus, de urinis, de sputis, deque F
ijs, quæ uomitu reiectantur, præter quàm quod in aphorismis, & in libro prædictionum sæpe est facta mentio, satis, superq; est in præsagijs a nobis dictum. ceterum cum addat, tum quæ ex quibus in quæ uicissitudines morborum fiant, & abscessus ad perniciem & iudicationem pertineant: ad memoriã hoc loco reuocanda sunt, quæ ante tradidimus, quæque exposuimus. fiunt igitur morborum uicissitudines ad indicationem, aut perniciem tum ex morborum, tum ex locorum affectorum differentia. nam quæ uicissitudo in morbos leniores, partesque ignobiliores fit, ea est salutaris: at quæ in morbos grauiores, locaque præstãriora, perniciosa est. eadem est abscessuum ratio: qui per effluxum fiunt, meliores sunt. qui per decubitum, minus commodi censentur: ex his quoque, qui longius ab affecto loco, & in partes ægroti ignobiliores fiunt, boni sunt: horum contrarij, mali. quæ uero deinceps toto hoc opere continentur, plurimum elaborauimus ijs in libris, quos iampridem interpretati sumus: atque in aphorismis quidem, & præsagijs de rigore, de sudoribus, de tussi, de sternutamentis, deque singultu dictũ est: in alijs uero libris, quos confecimus, tum de his ipsis, tum de alijs omnibus, quæcunque ad dignoscẽdum, ac præsagiendum ualent: cumque deinceps algoris mentionem faciat, spectandum est, utrum totius corporis frigus exponendum sit, ut intimæ partes ardeant: an de extremitatibus intelligendum sit, an melius sit suspicari ipsum de his omnibus dicere. aliud enim in principio accessionis, aliud in re G
missione algor significat: sicut si per totam accessionem perseueret, signum non bonum est: ut etiam, si tali frigore intimæ partes semper ardeant; de quibus omnibus in libris, quos exposuimus, & in libris de crisibus uerba fecimus. cum uero spiritus dicit differentiæ respirationis intelligendæ sunt. quod uero postea† flatuum meminit, ipsi quoque genere spirituum continentur: de his autem etiam in commẽtarijs in præsagia actum est, & in libro de difficultate respirationis, & de spirituum in respiratione differentia: ut etiam de flatibus in libro præsagiorum. iam ructus quoque in genere sunt spirituum: & de hoc inter eos quodam modo, spiritusque respirationis conuenit: ut uero in flatuosorum spirituũ sunt genere, id rursus cum flatibus commune habent: quocirca hi quoque flatuosum spiritum in uentre superiore generari significant. iam quod in extrema oratione dixit, perspicuum est: sanguinis enim eruptiones, & hæmorrhoides quemadmodum hæ noxam, illæ usum afferant, didicimus.

†In lib. imp. legitur σφυγμῶν .i. pulsuũ, cũ in contextu uerborum Hipp. hoc uerbũ nõ est. auget dubitationẽ, qđ subiungit, se de his dixisse in progn. i lib. de diff. resp. & alibi, de flatibus uero ẽt in prognosticis: ut de alia re plane loqui uideatur. A.l.4.f.1.t.1. c.1.p.753.

Febres quædam continuæ sunt, quædam interdiu tenent, noctu intermittunt: aut nocte occupant, die intermittunt. sunt autem semitertianæ, tertianæ, quartanæ, ac septimo, & nono quoque die excitantur. 2

Veteres nomine continui, & intermittentis duobus uti modis uidẽtur: interdum enim febres omnes continuas uocant, quæ ad integritatem non perueniunt: interdum uero non omnes, quæ ad inte- H
gritatem non perueniunt, sed eas solas præcipue, quæ nullam mutationem usque ad iudicationem habent: ita quoque intermittentes illas solas quandoque nominant, quæ ad integritatem desinũt: quandoque uero eas, quæ ad integritatem non desinunt illæ quidem, sed insignes mutationes singularum accessionum in principium, incrementum, uigorem, & remissionem faciunt. recentiores uero Medici quidam, febres, quæ nullam insignem mutationem habent, non continuas, sed continentes uocant: ac continuas eas solas, quæ ad integritatem non ueniunt, & singulis accessionibus intermittunt: quas prisci modo continuas, modo intermittentes appellant. enimuero inter continuas & eas, quæ ad integritatem ueniunt, mediæ sunt: quocirca ubi continentibus comparantur, intermittentes: ubi ijs, quæ ad integritatem ueniunt, continuę merito nominantur. Hoc autem loco, cum febrium differentiam Hippocrates scribat, quasdam earum esse continuas ait: siquidem multæ re uera sunt cõtinuæ in utraque continui significatione: quasdam uero ait aut nocte, aut die intermittere: quarum quæ ad integritatem non ueniunt, quidam iuniores Medici μεθημερινοὺς uel καθημερινοὺς .i. diurnas uocãt, quæ uero ueniunt, ἀμφημερινὰς .i. quotidianas; quæ exquisita nominum obseruatio apud priscos non erat: cum enim duobus modis intermittere febris dicatur, atque intelligatur ut supra docuimus: quæ singulis diebus & noctibus inuadunt, intermittentes uocabimus, siue ad integritatem, siue ad intermissionem, quam

uocant,

A.l.4.f.1.t.1. c.67.p.800.F A uocant, deueniant. deinde ordinatim febrium differentias a prædictis diuersas recenset, semitertianas, tertianas, quartanas, quintanas, septimanas, ac nono quoque die inuadentes nominans. ac tertianæ quidem, & quartanæ perspicue ad integritatem ueniunt: ex semitertianis uero quædam utrunque statum tenent, quædam alterum tantum, earum, quæ ad integritatem non ueniunt. Si enim consideres, ut inter eas, quæ quotidie inuadunt, alias ad integritatem, alias ad remissionem uenire dixerit, ita earum, quæ tertio, aut quarto quoque die exacerbantur, quænam sit differentia, plane cognosces, nō de re, sed de significatione huius nominis semitertianæ, quæstionem existere. Scimus autem eas, quæ quarto quoque die inuadunt, ad integritatem plerunque peruenire: ac rarissime uisam esse quæ quarto quoque die incesseret, & corpus integrum nō fiat. at quę tertio quoque die homines occupant, earum non est eadem ratio: siquidem earum sunt multæ differentiæ. itaque in eis non de re, sed de significatione nominis, ut dixi, quæstio est, quasnam ex his febribus tertianas, semitertianas, & tertianæ naturam referentes nominare conueniat. ita cum dicit quasdam febres, quinto quoque die, aut septimo, aut nono accedere, non de significatione nominis, sed de re quæritur. quidam Medici sunt, qui circuitum excedentem quartum diem se uidisse negent: quidam Hippocrati assentiunt. ego uero iam inde usque ab adolescentia ad hunc diem obseruaui, sed septem, nouemque dierum circuitum omnino B non uidi neque clare, neque ambigue: quintanos quidem circuitus ambiguos conspeximus, sed neq; exquisite, neque aperte, ut quotidianos, tertianos, & quartanos. quæ res, mea quidem sententia, quando experientia probata est, non est ratione demonstranda: nam si quispiam exquisire uidit persæpe accessiones septimo aut nono quoque die inuasisse, (neque enim aut bis, aut ter uidisse sit satis) is animū inducat, eiusmodi quasdam accessiones extare: at si ab adolescentia ad senectutem usque ægrotos inuisens non ita multos ita febricitantes conspexit, sit rursus id ei perspicuum, tales circuitus non dari. quam ob rem contra Hippocratem fortasse cum ratione disputaret quispiam, ut Diocles fecit. nā quibus cum signis, aut quibus ex humoribus quinto quoque die, aut septimo, aut nono oriri circuitum dicas, non habebis. quinetiam nullum ægrum, qui ita laborarit, nobis descripsit: & tamen quemadmodum alia multa communia præcepta peculiaribus exemplis declarauit, ita quoque in his erat faciēdum. illud tamen sciendum est, in multis exemplaribus initium huius orationis eo genere locutionis, quod ἀσύνδετον .i. solutum uocant, esse conscriptum hoc modo, Febres continuæ interdiu occupant, noctu intermittunt: nocte occupant, die intermittunt: quod cum ἀσύνδετον genus uocari dixi, eius quoq; explicationem declaraui. in prædictis enim recensendis coniunctiones, quæ in dictione omissæ sunt, tanquam adiunctæ sint intelligi a nobis debent.

C

3 *Sunt autem acutissimi, & maximi, & grauissimi morbi, & maxime omnium mortiferi, in febre continua.*

Horum omnium perfectissima doctrina in commentarijs de febrium differentia est explicata. nunc autem ut sæpe iam dixi, non est mihi propositum, uerum demonstrare, neque omnia singillatim perdocere, ut nihil pertranseam; sed senis explicare sententiam: summam tamen cuiusque contemplationis, quæ se se offeret, non præteribo. ait igitur in febre continua morbos acutissimos, maximos, grauissimosque esse: atque acutissimos quidem uocat eos, qui breui tempore iudicantur: maximos uero, qui uehementissimi sunt: grauissimos uero, qui periculum inuehunt. quod ipse interpretans, maxime omnium mortiferos appellauit. & uera eius oratio est, quoquo modo continuam febrim accipias. acutissimi enim morbi, maximi, ac grauissimi in ijs sunt febribus, quæ proprie continentes uocantur: nec minus in alijs, quæ singulis accessionibus progrediuntur, & principia, incrementa, status, declinationesque clare faciunt, nec ad integritatem desinunt: quas præstat hoc loco intelligere: propterea quod in his continentes quoque continentur, & non contra, hæ sunt in continentibus. ac si quis uelit de continentibus solis uerba fieri, is alias continuas, perinde ac neque periculosæ, neque uehementes, neq; acutæ sint, excipere uidebitur.

A. l.4. f.1. t.4. c.17. p.813. A

D

4 *Tutissima uero, facillimaque, & longissima omnium quartana est: siquidem non est ipsa modo per se talis, sed etiam ab alijs magnis morbis liberat.*

A.l.4. f.1. t.2. c.61. A.

Dixit quartanam facillimam, quod idem est, ac si leuem dixisset: nam continuæ quia nullam cessationem molestiarum usque ad iudicationem habent, sed perpetuo prægrauant. graues merito dicuntur, & sunt: at in quartana, præsertim moderata, licet prodire ijs diebus, qui inter accessiones intercedunt, & nonnunquam solita munia exercere. ceterum hunc morem ueterum, de febribus differentiū nosse debes. itaque si iecoris, aut lateris, aut alterius partis inflammationem febris sequatur, eum morbum non febrem illi quidem, sed pleuritin, uel peripneumoniam, uel hepatitin nominant: eum uero, qui sine inflammatione febrim habet, febri laborare dicunt. ac nunc quoque in hanc sententiam, de quibus agit febribus, eius orationem accipias: quandoquidem uidimus sæpenumero homines febre quartana ex liene laborasse, ac deinde progressu temporis aqua inter cutem collecta, mortuos esse: sed quartana ipsa per se periculo uacat: atque ab alijs etiam morbis hominem uindicat: nouimus enim comitiales morbos a quartana diu infestante esse sedatos. atque eius quidem originem in commentarijs de febrium differentia, & de crisibus didicisti.

A.l.4.f.1.t.2. c.62. B.

A.l.1.f.2.d.1. c.8.p.68. E.

In febre

In febre autem, quam semitertianam nominant, cum morbi acuti accidunt, tum ipsa est ceterarum letalis maxime: ac E
tabidi, & qui alijs diuturnis morbis detinentur, hac potissimum ægrotant.

Adducere Medicorum uulgus in eam sententiam non possum, ut rerum tractationem a uocum, si-
gnificationũq; consideratione disiungant: & tamen par est eis ignoscere: cũ enim Agathinus, ut omit-
tam ceteros, totum primum librum de semitertiana conscripserit, in quo nominis significationem in-
uestigat, cur non etiam his ignoscamus? quanquam facilius fuisset, continuata serie tradere separa-
tim, quæ cernimus: separatim uero eorum nomina exponere, ut ego nunc facturus sum: nam febriũ,
quæ tertio quoque die accedunt, quædam ad integritatem ueniunt, quædam non item. utriusque por-
rò harum est talis differentia: ex ueniẽtibus ad integritatem, quædam accessionem habent duodecim
horis inclusam: quædam longius productam: quæ uero ad integritatem non ueniunt, quædam cum
horrore inuadentes, cum a primo impetu ad incrementum, quod uocant, progrediuntur, quamuis iã
mediocriter antegressæ uideantur, tamen alterum horrorem cum constrictione inuehunt: & post hũc,
alterum quoque incrementum: a quo aliam constrictionem, horroremque incutiunt: siquidem hæ
bis, terque redeunt. postridie uero aliam habent accessionem superiore minorem, sine priorum repe-
titione: isque illis est perpetuus deinceps circulus, ut binæ, quas dixi, binis diebus accessiones fiant.
aliæ sunt, quæ tertio quoque die inuadunt, carentque horrificis illis, quas præposui, inuasionibus, & re F
petitionibus, unamque habent tertio quoque die accessionem, & secundus dies accessione uacat: hæ
autem habent unum, & continuum & æquabile ab inuasione ad statum incrementum. hæc est febrium
tertio quoque die acedentium differentia, quæ in ægrotantibus perpetuò apparet. nos autem febrem
quæ cum horrore inuadit, a bilioso, ac pituitoso humore proficisci docuimus: eam quæ horrore uacat,
a bilioso quidem, sed qui difficilius & moueatur, & concoquatur: quam esse principum partium in-
flammationem ferunt. earum uero, quæ cum rigore quidem inuadunt, sed ad integritatem cum bilio-
sis uomitibus, aut deiectionibus, aut sudoribus, ueniunt, causa est flaua bilis, quæ in toto corpore ciea-
tur. Cum igitur hæc ita se habeant, ut dixi, cuiusque causam, curationemue inuestigare, cum Medici
officium, tum uero etiam operæpretium fuerit. quærere autem quo quicque prædictorum nomine re-
ctè appelletur, non iam ad medicinam pertinet, est tamen necessarium cognitu, cum quis alios doce-
re uelit, [in scholis] ut legant. nam ut morbos in ægris internoscamus, & futura præsentiamus, & cura-
tiones adhibeamus, exquisitam nominum diligentiam nulli nobis adiumento esse conspicimus; quan-
do uulgus non ex his de Medicis iudicat: sed cum a sanguinis missione leuatum ægrum intuetur, aut
cum in tempore cibum sumere uidet: de quo uel plebeius, cum uidit, ferre iudicium potest: deinde,
cum non statim post cibum, principium accessionis, sed longiore post tempore aduenire conspicit, tũ G
Medicum collaudat. itemque si fi igidam eum dedisse, ac lauisse, itaque febre hominem iam liberasse
cernat, continuo eum admiratur: sic etiam, si quid de futuris prædicat. hæc sunt quæ Medicum prorsus
& uere commendant: at sophista, dum de uocibus, & significationibus cõtendit, & suum, & auditorũ
tempus terit. cum autem sit hoc loco nobis propositum, non ipsa artis opera docere, siquidem id alibi
abunde fecimus, sed Hippocratis sententiam breuibus perscrutari, ut hoc fiat, nobis hoc modo facul-
tas conceditur: ipse enim etiam Hippocrates supra scripsit, Plerosque eorum hi affectus urgebant; fe
bres horrificæ, continuæ, acutæ, omnino non intermittentes: modus erat semitertianus, uno die leuio-
res, altero grauius iterum inuadebant. itemque hoc loco ait, in semitertiana autem febre cum morbi
acuti accidunt, tum ipsa est ceterarum letalis maxime. itaque letalem esse semitertianam ipse Hippo-
crates aperte enunciauit: earum uero, quæ ad integritatem ueniunt, nullam esse letalẽ, palam in apho
rismis declarauit his uerbis, Febres, quæ non intermittẽtes, tertio die grauiores fiunt, periculosæ sunt:
quocunque autem modo intermittant, periculum abesse significant. quis igitur semitertianam inter
eas, quæ ad integritatem ueniunt, reponat, si Hippocratis sententiam sequatur? atqui illi, qui aiunt, si
quis quatuor & uiginti horis sine febre maneat, eum habere mediam semitertianam, in numero in-
termittentium hanc ipsam febrem ponunt. sic etiam, qui mediam & paruam a magna differre horarũ H
numero dicunt, uoluntque utranque ad integritatem perducere, hi dum semitertianam ad intermittẽ
tes aggregant, ab Hippocratis sententia discedunt: quia hæc, licet ab ipso letalis dicatur, tamen peri-
culo uacabit. præstat igitur, uti diximus, uocabulis contemptis, curationes, dignotiones, & præsagia
cuiusque febris meditari. sed quia clarior, breuiorque ex uocabulis doctrina exoritur, prius oratione
febrium, quæ tertio quoque die inuadunt, differentias exponemus, ut ipse modo faciebat, suũ cuiq;
earum nomen attribuens, id quod est semper in eius instituto positum, ut differentias febrium, quæ
tertio quoque die inuadunt, constituat. deinceps uero quæ intra duodecim horas cessat, breuioris in-
stitutionis gratia, tertianam exquisitam nominabimus: quæ hac longiorem accessionem habeat, ac re-
missionem quoque ea prolixiorem, eam absolute tertianam dicemus: quæ accessionẽ plurimum pro-
ductam habeat, paruamque intermissionem, eam productam tertianam uocabimus, quæ deniq; ad in-
tegritatẽ non ueniat, sed horrificas primo die repetitiones faciat, altero unam simplicem accessionẽ
afferat, hanc semitertianam appellabimus: sin autem tertio quoque die simpliciter inuadat, tertianæ
naturam referentem nuncupabimus. habes hoc sermone tam utilia, quàm inutilia determinata om-
nia: quæ tibi semper memoria tenenda sunt, & eorũ habenda in promptu cognitio est. ita. n. recentium

A Medicorum nugas, quas de prædictis nominibus fecerunt, cum interim se de rebus disserere existimarent, condemnabis. at nullam earum, quæ ad integritatem ueniunt, semitertianā ab Hippocrate uocari ostensum est: utrum uero eam solam, quam ego horrificas repetitiones facientem proprie appellare consueui, an uero eam etiam, quæ sine his fit cōsiderandū est: si enim tabidis, & aliter diu ægrotantibus hæc febris accidere consueuit, fortasse horrore si careat, eam semitertianam uocabimus, si secundo die iterum inuadat: sed, ut ante dixi, cum de nomine sit quæstio, nihil absurdi erit, si cui febri Hippocrates nomen semitertianæ potissimum imponat, non plane cognoscemus: præsertim cum ipsius artem de febribus perdocti, quæ ad artis opera requiruntur, sine ipsarum nominibus habeamus. fortasse autem erit accommodatum deinceps inuestigare, cur addiderit, quam semitertianam uocāt, & non absolute scripserit, in febre semitertiana cum morbi acuti accidunt. equidem existimo id nomen, ut improprium ab ipso improbari: quæ enim non sunt plene absoluta, ijs uerbum semis adiungimus, ut dicimus semimortuum, semideum, semiuocale, semiasinum, semiassum, & cetera huius generis. at semitertiana tantum abest, ut dimidia sit, aut multitudine symptomatum, aut uiribus, aut tota horum affectione, ut sit etiam multo, quàm tertiana, deterior: ut potius illa huius, quàm hæc illius esse dimidia uideatur. quare nescio, cur illi, qui primum hoc nomen febri imposuerunt, hoc potius, quàm
B aliud ei tribuerint, forte uero quia tertiana febris habet, ut tertio quoque die inuadat, & ad integritatem ueniat, in semitertiana uero horum alterum inest, alterum abest, hoc ei nomen imponere potuerunt. nam ei comparatum est, ut tertio quoque die accedat; ut autem ad integritatem perueniat, id non habet. potuerunt etiam, quod careat accessione, quæ cum rigore inuadat: itemque, quod cū excretione finiatur: iam uero etiam, quod secundum diem non habeat syncerum. Licet uero aliud quidpiam huiusmodi afferre ijs, qui inutilem sapientiam exercent: & quæ uere ad artem accommodata sunt, prætermittunt.

6 *Nocturna non admodum letalis est: longa tamen est. diurna uero longior. sunt autem quibus ad tabem uergat.*

A.l.4.f.1.2. 1° c.1.p.753.C In principio numerum febrium absolute descripsit: tum earum conditiones ordinarim declarat. itaque in eis recensendis cum dixisset, febres quædam continuæ sunt, quædam interdiu tenent, noctu intermittunt: aut nocte occupant, die intermittunt: deinde cum quales continuæ sint exposuisset, ac mox eis quartanæ, semitertianæque tractationem subiecisset; nunc ad eas, quæ die inuadunt, nocte intermittunt, aut nocte inuadunt, & die intermittunt, accessit: quarum alteram nocturnam, diurnam alteram uocat: ac nocturnam quidem, quæ nocte; diurnam, quæ die inuadit: sed qua re laudare no-
C cturnam uisus est, eadem non minus eam uituperauit: quia non dixit absolute, nocturna nō letalis est, sed addidit, non admodum: si enim non admodum est letalis, planum est, eam esse mediocriter letalem. at diurnam non modo dixit esse nocturna longiorem, sed etiam ait, eam quandoque ad tabem uergere: ut uel hac in re sit deterior: partim, quod si quo tempore digeri, rarescereq; corpus magis consueuit, tum constringatur, & densetur, eo tempore inuadat, merito malignior uideatur: partim uero, quod tempus ei remedium adhibendi, incommodum habeat: nam quo tempore dormite ægrū oportebat, eo tempore ei opus est Medici prouidentia. quæ causa est cur temporis progressu contabescāt. tabescunt autem propter horum alterutrum, si interdiu dormiant, non satis dormientes: si non dormiant, non hominis, sed uespertilionis uitam degant.

7 *Quæ septimo quoque die inuadit, longa est, non letalis: quæ nono, etiam longior, nec letalis.*

Neque par est Hippocrati fidem non adhibere, (præsefert enim hæc oculis conspecta conscribere) neque conuenit ut mentiamur, nosque uidisse affirmemus. itaque sedulo obseruandum est, & experiētia de ueritate existimandum: ita tamen, ut ne idem nobis, quod uulgo hominum, accidat; qui cū forte quempiam septimo die iterum, ac tertio febrim habuisse conspexissent, ab initio quendam esse se-
D ptimo die circuitum existimarunt, siquidem potest id ipsum casu interdum euenire: atque etiam ex cō simili uictus ratione: qui enim ægroti non prorsus affectione morbosa liberati sunt, sed aliquod in eis semen remansit, his, si negligentius uiuant, sæpe contigit, ut sexto post primum, die: sæpe septimo, sæpe octauo: sæpe alio quodam febricitent. & cum febris cessarit, putentq; illi se prorsus esse liberatos, eodem omnino uictu utuntur: & ex morbi reliquijs totidem diebus eadem affectione correpti in febrim similiter cadunt: id quod persæpe usu euenire potest; cum æquale sit, quod ex affectione relictum est, & cum ægroti eandem uictus rationem teneant. is denique circuitus morbi re uera est, quando obseruata diligenter uictus ratione, febris eodem certo die redit, quēadmodū in quartana fieri inuenimus.

8 *Tertiana exquisita cito iudicatur, nec letalis est.*

Dictum paulo ante est, ut summatim rem complectar, febrem, quæ breuem accessionem habet, exquisitam esse tertianam. quæ uero eam fere comitantur, tum in libris de febrium differentia, tum uero in libro de crisibus dicta sunt omnia.

9 *Quintana est omnium pessima: nam & ante tabem, & iam tabidis superueniens interimit.*

Tabidi febrem hecticam nunquam cessantem habent: cuius uniuersam naturam, ut etiam aliarū in

in commentarijs de febrium differentia didicisti. in quibusdam uero uidi ei admistam esse aliquam ex E ijs, quæ circuitu redeunt, ut quæ tertio quoque die, aut quæ quotidie, &, ut ait Hippocrates, quæ quinto inuadit: de qua tibi eadem a nobis dicta puta, quæ de ijs, quæ septimo, aut nono quoque die inuadunt, paulo ante audiuisti. A.l.4.f.t.t.c.67.p.801.A

Modi autem, & status, & accessiones singularum harum febrium tam continuarum, quàm intermittentium sunt hi: ac ne uager latius, continua est, quæ ab initio floret, & uiget maxime, & grauius uexat: sub iudicium uero, & in iudicio imminuitur. nonnullis molliter, leuiterque incipit, sed increscit, & exacerbatur indies: sub iudiciũ uero, & in iudicio abunde elucet: quibusdam etiam leuiter incipit, augetur, exacerbatur, & simulatque aliquandiu uiguerit, rursus se usque ad iudicium, & sub iudicium remittit. hæcque omni in febre, & in omni morbo & fiunt & accidunt. 10

Febrium modos interdum mores, interdum differentias, atque naturas uocant: hic uero constat, eum formas singularum febrium, quæ prædictæ sunt, describere: itaque ait, continuam nonnullis uehementissime incipere: sed paulatim ad iudicationem usque diminui: interdum uero moderate incipere, & usque ad iudicationem paulatim augeri: in qua ait eam elucere: hæ febres contrariam inter se iudicationem obtinent. alium præterea tertium modum ex his utrisque conflatum esse dicit, cum leuiter incipit, & postquam paulatim increuit, & perfectam sit magnitudinem adepta, remittat se se, donec prorsus discutiatur. quidam autem existimant, hos tres modos febribus continuis ab ipso tribui, nihil attendentes, quæ in fine orationis adscripsit, Hæcque in omni febre, & in omni morbo & fiunt & accidunt. quam ob rem non iam continuarum solum, sed aliarum quoque omnium febrium quæ cõtinuæ, diuturnæque sunt, immo uero etiam cuiusque alterius morbi tam acuti, quàm diuturni eosdem tres esse modos affirmat: symptomata quoque eadem ratione iudicantur omnia: id quod uel in dolore spectari potest. hic enim sæpe maxima ui incessit: ac paulatim marcescit, usque dum penitus sit leuatus: interdum uero placide incipit, & paulatim uehementissimus effectus, cito dissoluitur: interdum post perfectum uigorem, quanto tempore increuerit, tanto etiam remittitur. F

His autem consideratis, uictus offerendus est. 11

Vult te motus morborum præsagum esse, ut accommodatum eis uictum instituas: siquidem morbi uigorem intuentibus nobis, uictus ratio ineunda est. atque in libro quidem de uictus ratione in morbis acutis, & in aphorismis, quo pacto prædictos morborum modos prænoscas, & item in commentarijs in præsagia, & in libris de crisibus perdisces, quæ summatim hoc in libro, in prima huius commentarij dictione conscripsimus. G

Multa quoque alia opportuna signa his germana sunt, de quibus partim scriptum est, partim scribetur: ad quæ intuens expende, & considera, cui horum præceps malum, & letale sit: aut incolumitatem pollicetur: & cui offerendum, uel non. & quando, & quantum, & quid sit, quod offertur. 12

Quanquam multa dixit, ex quibus præsagia sumenda sint, tamen alia quoque esse ait, partim iam descripta, ut in libro præsagiorum, partim uero, quæ scribentur.

Quæ paribus diebus accedunt, paribus iudicantur: quorum sunt in imparibus accessiones, in imparibus iudicantur. 13

Est a nobis sæpe dictum, in accessionibus iudicationes fieri, tum quod in eis humores commoueantur, & quasi feruentes erumpant aut per sanguinis eruptiones, aut per sudores, aut per uomitus, aut per alui secessiones, aut per ora uenarum adaperta, aut per menstrua in mulieribus: tum quod eo tempore natura ad illa excernẽda impellatur, & quod grauata & afflicta ad illa expellẽda irritetur: & quod illis magis fusis, noxij humores promptius secernantur, & iudicatio facilius fiat.

Circuituum autẽ, qui diebus paribus iudicant, primus criticus est quartus, sextus, octauus, decimus, quartus, decimus, uigesimus octauus, trigesimus, quadragesimus octauus, sexagesimus, octogesimus, & centesimus: circuituum uero, qui diebus imparibus iudicant, primus est tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, decimus septimus, uigesimus primus, uigesimus septimus, & trigesimus primus. 14 H

Hoc loco uidetur, nomine circuitus non proprie uti: ipsos enim dies, in quibus iudicia fiunt, omnes ordine descripsit: & in libro præsagiorum circuitus, qui in quaternario numero fiunt, diligenter exposuit: quocirca hæc uidentur criticorum dierum contemplationem requirere. itaque primum criticum diem parium dierum ait esse quartum, deinde sextum, post hunc in plerisque exemplaribus adscriptus est octauus, & decimus: in alijs uero, quartus decimus, post sextum, tum uigesimus: post hunc in aliquibus, uigesimus quartus: in aliquibus, trigesimus quartus: & post hunc, quadragesimus: quem sequitur sexagesimus, & octogesimus, & centesimus. morborum uero, qui diebus imparibus iudicantur, ait primum circuitum (sed melius erat, ut diximus, non de principio loqui) esse tertium, deinde quintum, tum septimum; postea undecimum, mox decimumseptimum, ab hoc uigesimum primum; sub hoc uigesimum septimum, postremo trigesimum primum. nos autem in libris de diebus criticis ostendimus, esse omnium criticorum ualidissimos, qui quaterno, septenoque circuitu fiunt: moderatiores uero his esse, qui intercedunt: de quibus, quia consentaneus eorum ortus est, dicamus. omnes autem impares recte expositi sunt. ex paribus, parum recte propositus est uigesimus octauus, & decimus, qui nullo modo ad iudicandum ualent. A.l.4.f.2.t.2.c.2.p.836.D.

scire

13 A *Scire autem conuenit, si extra hos præscriptos aliter iudicentur, recidiuas eos portendere, letalesque effici.*

Dies, qui cõmemorati sunt, bene, ac firmiter iudicare, morbosque iudicatos omnino firmos esse, & interdum fieri letales, in illis est commentarijs declaratum.

16 *Est etiam animaduertendum, atque intelligendum, quæ sint his temporibus futuræ iudicationes ad salutem, uel ad perniciem: uel ad meliorem, aut deteriorem statum inclinationes.*

Hac dictione docuit, quid iudicationis nomen significet: quàm breuiter dicas, morbi repentinam esse mutationem. ipsam porrò mutationem quatuor modis effici, ipse perspicue dixit. nã uel ad salutẽ, uel ad perniciem, uel ad momentum in melius, uel in peius: & id quidem notabile. ipse uero nõ dixit, notabile, ut quod in communi nominis iudicationis significatione contineatur.

17 *Errantes autem febres, & quartanæ, & quintanæ, & septimanæ, & nonanæ quibus circuitibus iudicentur, considerandum est.*

De his ne in præsagijs quidẽ disputat. nã errantes habent singulas accessiones inordinatas: tamẽ ijs signis, quæ in diebus criticis obseruantur, earũ iudicatio prænoscitur. at de circuitibus, qui ad integri- B tatem ueniunt, quales sunt tertianarum, & quartanarum, præceptũ, uulgo medicorũ incognitum, ostensum, est, quod in ægrotis nos semper experti sumus: non. n. primi dies attendendi sunt, neque simpliciter sunt deinceps numerandi, sed accessiones; ut ipse de tertiana exquisita in aphorismis dixit, tertiana exquisita septem circuitibus, uel longissimũ, iudicatur: ut. n. hæc septenis circuitibus iudicatur, eadem ratione alia nouenis, alia undenis, atq; ita deinceps pro criticorũ dierum numero quartanarũ est eadem ratio. itaque in præsagijs dixit, fit aũt etiam quartanarum hoc ordine constitutio. cũ autẽ ego hãc contemplationem apud Eudemum Philosophum, qui tres quartanas habebat, prædicens, monuissem fore, ut una earum, quæ certis diebus inuaderet, post tot circuitus primum sedaretur: cumque hæc depulsa esset, altera certo die discederet: similique modo de tertia prædixissem, dicebant, hæc ex arte diuinandi, non ex medica cognitione a me pronunciari: cum tamen uates nunquam uera de ægrotis prædicentes Romæ conspexissent. illorũ enim, qui alijs in ciuitatibus sunt, nullum ego periculum feci. nos uero, quod Deo approbante dictũ sit, in nulla unquam prædictione offendimus. ac tu quoque si te in ijs, quæ de iudicio dicta sunt, exercebis, eris & Hippocrate, & arte dignus. Sed hæc obiter dicta sint. nunc ad propositam interpretationem reuertamur: nam ut in libro præsagiorum omnem de criticis diebus disputationem, ita etiam de circuitibus absoluit. nusquam uero nec in præsagijs, nec in apho- C rismis de quintanis, aut septimanis, aut nonanis mentionem fecit. cum tamen in præsagijs, ubi dixit, quartanarũ cõstitutionis hic est ordo, & in aphorismis, quo loco scriptũ est, tertianã exquisitã septenis iudicari circuitibus, potuisset de quintana, & de septimana, & de nonana eadẽ enũciare: si ita scripsisset: fit autem ẽt quartanarum hoc ordine cõstitutio, itẽq; quintanarum, septimanarum, ac nonanarum.

De xiiij. AEGROTIS, *quorum morbi hoc primo libro ab Hipp. explicantur.*

Antequã de singulis ægrotis dicere incipiam, existimo esse tum ad perspicuitatem, tum ad breuitatẽ accommodatius, ut de eis omnibus generatim aliquid dicã. ostẽdi aũt cũ alijs in libris, tũ in methodo medendi, duplicem quæstionis inuentionẽ esse: quarũ altera est, quæ ratione acquirit cognitionẽ formę uniuersalis, & communis singulorum; altera uero, quæ a singulis ad cõe, & uniuersum progreditur: & quæ rem compleant, esse uniuersalia: artificũ uero actiones in formis indiuiduis uersari: & eum qui uniuersale prius inuenerit, exerceri in illis debere: sed ipsas quoq; res singulas esse ad res uniuersas, quæ inuentæ sint, confirmandas, accommodatas, præterea uero hæc ad discipulorum intelligentiam sunt ueluti generaliũ præceptorum quæ in eis proposita sint, exempla. quæ causa fecit, ut ego quoque omnibus meis in lucubrationibus non uniuersalia modo, sed singularia quoque ex Hippocratis libris D collegerim: præcipue autem dictiones ipsas ex libris de morbis uulgaribus adscripserim, in quibus a principio ad finem usque est omnia, quæ ægrotis acciderunt, persecutus: ut in libris de difficultate respirationis: omnes eos attuli, qui in libris de morbis uulgaribus difficulter spirauisse memorantur: in libris de crisibus, omnes qui iudicati sint: atq; in alijs eodẽ modo. quocirca prolixiore narratione opus non erit ijs, qui ad artis opera studio contendunt. sed quia nõnullæ obscuræ dictiones interiectæ sunt, ideo melius fore existimaui, si eas ego lucubrationes exponerẽ. uerũ si omniũ symptomatũ, quæ singulis morbis accidisse narrat, totã naturã declarandã, aut ortus causas afferẽdas statuã, quicquid unquam scripsi, cogar hũc in librũ transferre: & eo adducar, ut de singulis ægris singula mihi sint cõscribẽda uolumina: si uero quæ in libro præsagiorum generatim scripta sunt, eorũ hic exẽpla solum indicaro, summamq; doctrinæ ad libros, quos confeci, reiecero, meam orationem breuem fore confido.

AEGROTVS. I.

18 *Philiscus prope mœnia habitabat, & decubuit: primo die febris acuta fuit sudauit laboriosam noctem habuit postridie omnia exacerbata sunt: uesperi a clystere bene aluus deiecit: nocte quieuit: tertio die mane, & ad meridiem usque uisus est febre liber esse: sub crepusculum uero febris acuta, cum sudore: sitibundus erat: lin-*

gua exaru : nigram urinam reddidit: noctem grauem habuit: non dormiuit : omnino delirauit: quarto die omnia exa E *cerbata ... ia nigra, nox† leuior, urina melioris coloris : quinto ad meridiem parum de naribus, atque id merum stilla-uit: urina uaria, in quibus erant suspensiones quædam rotundæ, genituræ similes, dispersæ, non residebant : subdita uero glande, pauca retrimenta flatuosa exierunt, nox ei grauis fuit, somni pauci, uerba, deliramenta, extrema undequaque frigida, nec ad calorem amplius reuocari poterant: minxit nigra, parum dormiuit : sub diem obmutuit : frigida sudauit : extremæ partes liuidæ erant : die sexto ad meridiem mortuus est. Spiritus huic erat perpetuo, quasi reuocato, rarus, & magnus: lien in tumorem rotundum erat elatus : sudores perpetuo frigidi : accessiones paribus diebus.*

†Molestior legunt alii.

Qui generalium præceptorum meminerit, is in hoc ægroto, tertio die clare uidebit, ei mortem impendere: cum enim primo die febris acuta eum inuasisset, sudorque esset subsecutus, febris ab eo discussa non est, sed noctem quoque grauem inuexit. secundus dies omnia exacerbauit: inde uero tertius dies nigrarum urinarum excretionem habuit. & quod primo die accidit, statim perniciosum fuit: nam decretoria non iudicantia, aut letalia sunt, aut difficilis iudicij : ac letalia quidem, si qua eis symptomata, uel signa letalia accidant: difficilis uero iudicij, si sine his, crudorum humorum signa permaneant. Sed in Philisco mortale signum fuit, quod ad sudorem, qui febrem tertio die non discussit, urinæ nigræ, & sitis accesserunt : & item lingua inaruit : grauis ei tota nox fuit, uigilauit, delirauit. his F ita transactis, ait quarto die exacerbata fuisse omnia, urinasque iterum nigras extitisse. itaque fac memineris, in morbo acuto ubi quartus perinde, ac tertius, grauia symptomata signaque habeat, breui iudicationem expectandam: ac, si paribus diebus inuadebat, potius in paribus, si in imparibus, etiã in illis: atque ubi iudicatio, ibidem nimirum & mors, in morbis inquam letalibus. itaque Philiscus, cum accessiones diebus paribus haberet, sexto die perijt. id quod ipse Hippocrates in extremo totius narrationis declarauit his uerbis, Spiritus huic erat perpetuo, quasi reuocato, rarus, & magnus: lien in tumorem rotundum erat elatus: sudores perpetuo frigidi: accessiones patibus diebus. Alius forsitan ægrotus, in quo eadem sympromata, atque signa inessent, non sexto, sed octauo die interiret, si uiribus esset, quàm Philiscus, firmioribus, symptomataque & signa minus letalia essent. in hoc enim urinæ tertio, quartoque die nigræ redditæ quàm malignus morbus esset, plane indicarunt. Sudores præterea frigidi, & sanguinis stilla quinto die citam mortem impendere comprobarunt. ac multo etiã magis, quod stillæ adiecit, merum, hoc modo, quinto ad meridiem, parum de naribus, atque id merum stillauit: cum autem uel alui excretionem, uel uomitionem meram dicit, significat quod excernitur aut uomitu reijcitur, non mistum esse: ut cum excernitur flaua bilis impermista, aut atra, aut æruginosa: in stilla uero si pro puro sanguine, rubrum intelligamus, quod is sit color eius proprius, falsi G quidpiam cogitabimus: propterea quod in morbo mortifero nunquam rubri sanguinis stilla de naribus, sed atri semper uisa est. quam ob rem probabile est, hunc ipsum atrum ab Hippocrate dici, merũ, ut eum uehementer talem esse indicaret. aperte igitur die tertio morbi exitium apparuit. non tamen planum erat, quo die esset moriturus : sed cum quarto die urinæ nigræ perseuerarent, fierentque diebus paribus accessiones, si ætate, & robore uirium restitisset, probabile erat, ægrotum ad octauum usque diem suffecturum : sin minus, die sexto moriturum. cum uero præter ea, quæ dicta sunt, quinto die sanguis purus stillarit, sudoresque frigidi fuerint, quos per totum morbum durasse ait, expectabit optima ratione quispiam, ægrum non fore accessioni, quæ sexto die instabat, perferendæ. atquæ hæc quidem assentiri illis uidentur, quæ generatim de criticis diebus, de urinis, deque sudoribus tum in libris de criticis diebus, & de crisibus, tum in ijs, qui sunt de difficultate respirationis, deque * delirio, dicta sunt. cumque in libro præsagiorum dixerit, spiritus frequens aut doloris, aut inflammationis in partibus septo transuerso superioribus, indicium est: magnus uero, & ex longis interuallis, deliriũ denunciat: & nunc delirasse Philiscum ostendens, in tota narratione nullam fecerit de respirationis difficultate mentionem, recte in extrema oratione subiunxit, Spiritus huic erat perpetuo, quasi reuocato, rarus, & magnus. in quo patet, idem esse si dicas rarum, ac si ex longis interuallis. quod uero ait, quasi H reuocato, significat, tanquam admonito: nam in libris de difficultate respirationis rarum & magnum fieri spiritum ob mentis læsionem ostendimus, quasi æger actionum obliuiscatur, ut, nec quando incipere, nec quando finire eas debeat, plane nesciat.

AEGROTVS. II.

Silenum in Platamonis ædibus prope Eualcidis filios habitantem, ex lassitudinibus, potationibus, & intempestiuis 19 *exercitationibus, ignis corripuit: cœpit simul ex lumbis laborare : & capitis grauitate tenebatur, collumque contendebatur. primo die aluus biliosa, mera, spumea ualde colorata, multa reddidit : urina nigra, & nigra subsidentia : sitibundus erat: lingua perarida : nocte nihil dormiuit : altero die febris acuta : secessiones copiosiores, tenuiores, spumosæ, urina nigra : nox grauis : parum delirauit : tertio exacerbata sunt omnia : hypochondrij contentio submollis utrinque ad umbilicum promissa : deiectiones tenues, subnigræ : urina turbida, nigra : nocte nihil dormiuit : multa uerba, risus, cantus, moderari sibi non potuit : quarto die eadem extiterunt. quinto deiectiones meræ, biliosæ, leues, ualde pingues : urina tenuis, perlucida, pauca, mente constitit : Sexto die caput modicum sudauit, extrema frigida, liuida, multum se iactauit : aluus nihil excreuit : urinæ restiterunt, febris acuta : septimo obmutuit: extrema*

A *extrema non amplius incaluerunt, nihil minxit: octauo frigidus toto corpore sudor: papulæ cum sudore rubræ, rotundæ, paruæ, uaris similes, permanebant: nec abscessum faciebant: ab aluo autem paruo irritamento stercora tenuia, uelut incocta, multa, cum labore reddebantur: urina cum dolore mordax exibat: extrema parum recalescebant: somni tenues, comatosi: obmutuit: urina tenuis, perlucida: nono die eadem fuerunt. decimo potum non sumebat, comatosus, somniq; tenues: similia alui excrementa: minxit multum, quod subcrassum euadebat: quod subsidebat, erat simile farinæ crassioris, album: extrema iterum frigebant: undecimo obiit. hic a principio usque ad finem spiritum magnum habuit, rarumq;: hypochondrii perpetuam palpitationem. annum ætatis plus minus uigesimum agebat.*

Cũ in superiore ægroto ætatẽ nõ adhibuerit, hic tamẽ eã adscripsit: ille. n. merito sexto die mortuus est, quod in morbo acuro signa & symptomata perniciosa ab initio cõtinenter haberet: hic aũt ab initio perinde, atque ille, affectus, tñ propter uiriũ robur ad undecimũ perductus est diẽ: quas uires ei suppetere cũ alioqui uerisimile est: tũ uel ex eo declarauit, quod ætatẽ adiecit, quã in Philisco nõ addidit: ut ex eo, quod illã omisit, indicarit, eũ esse natu maiorẽ ita, ut nõ ualidæ uires essent. alius aũt ægrotus, cui eadẽ ab initio signa, symptomataq; cõtigissent, nisi uiribus ualidis fuisset, septimo die perijsset. & is ipse parũ abfuit, quin eo die moreretur: nã de ipso ita scripsit, septimo die obmutuit: extrema non am-

B plius incaluerunt: nihil minxit: ex quibus planũ est, eum proxime ad mortẽ accessisse: sed quia robustę uires erãt, potuit in consequentẽ diẽ criticã, quæ erat undecima, perdurare: siquidẽ tertio, & quarto die in pessimis uersatũ signis, atq; symptomaris, in septima mori oportebat: præsertim cũ accessiones diebus potius imparibus fierent, quod ipse docet his uerbis: tertio die exacerbata sunt omnia: & itẽ deinceps, quarto die eadẽ extiterunt. cũ igitur propter robur uiriũ septimũ superare diẽ potuerit, octauo papulas cũ sudore rubras, rotundas, paruas habuit: natura nimirũ cũ morbo pugnãte, & humorũ malorũ redundantiã ad cutim propellẽte: quod in causa fuit, cur nõ die nono, sed undecimo mortuus sit: propterea quod si die octauo nihil tale cõtigisset, consequẽs erat, ut nono perijsset: cũ septimus talis, qualẽ dixit, extitisset. quia nero ẽt hic ægrotus ĩ morbo delirauit, idcirco in fine narrationis adiecit, eũ toto morbi decursu spiritum magnum, rarumq; habuisse: aitq; hypochondriũ. ei perpetuo palpitasse, quod turbationis, ant delirij signum esse, in libro præsagiorũ dictum est. uidetur aũt huic homini inflãmatio quædã in septo trãsuerso fuisse, propter quã tertiũ diẽ exponẽs dixit, hypochõdrij contẽrio submollis utrinq; ad umbilicũ promissa. submollis. n. est subuacua: hoc est sine tumore, qui fit, cum hypochõdria inflãmantur: sed cũ per inflãmationẽ septi trãsuersi hypochondrium propter cõtinuitatẽ sursum trahitur, tum sine tumore cõtenditur. & iã in totius narrationis initio dixit, illum ex lũbis laborare, capitisq;

C grauitate teneri, & collũ contendi: quæ sane, morbo ad exitiũ spectãte, delirij sunt notæ. quæ si cũ uigilijs, ac sine grauitate cõtigissent, homo phreniticus esset factus. nũc uero capitis grauitas multitudinẽ humorũ non ualde calidorũ, aut biliosorũ (ita. n. prorsus insomnis fuisset) eo cõtineri significãs, indicio fuit, ægrotũ comatosum fore: uerũ de his affectionibus, in quibus simul comatosi, deliriq; sunt, latius agemus, cũ primã libri prædictionũ orationẽ exponemus. hoc aũt loco illud addã, quod ẽt melius est, quodq; sæpe alias dixi, cũ quis manifestis de causis febricitare incipit, si corpus nullo modo sit ad morbũ paratũ, febre eum corripi diaria. ac Sileno quidẽ id omnino euenisset, qui ex laboribus, potationibus, exercitarionibusq; intempestiuis in febrem incidit: nisi quędam morbosa pręparatio in eius corpore prius extitisset: quam ex signis, atq; symptomatis, quæ primo statim, secundoq; die apparuerunt, ipse dignosces. in primis igitur ait, ignis eũ corripuit: ita suo more febrim uehemẽtissimam nominans: deinde, primo die aluus biliosa, mera, spumosa, ualde colorata, multa deiecit: postea, urina, in qua nigra subsiderent: tum deinceps, sitibundus erat, lingua perarida, nocte nihil dormiuit; ut primo statim die Sileno permulta symptomata, signaque letalia acciderint, ut nosse aperte queas, lassitudines, potationes, & exercitationes morbi occasiones fuisse. & occasiones quidẽ appellabit quis maxime proprie, causas manifestas. cum uero alia præterea accesserint, quæ homini impendere morbum arguant. Sed

D tamen mulro tempore præcesserint, tum sit uerisimile, hunc etiam Silenũ, quod longo tempore illam uiuendi rationem tenuisset, sibi potuisse ea de causa morbum comparare. nam si quis laboret, multũq; in actionibus usq; ad lassitudinẽ se affligat, potet autem large tum intempestiue se exercitationibus credat, hoc est, si a cibo, aut cum tardius cibi sunt concocti, prius quàm alimentum in sanguinem sit probe conuersum, hic partim bilem propter labores, partim crudos & incoctos humores, ex potu & intempestiuis exercitationibus, coaceruabit. sunt autem morbi aliorum longe grauissimi, in quibus utriusque horum notabilis copia colligitur.

AEGROTVS. III.

20 *Herofontem febris acuta corripuit: aluus ab initio pauca, & cuiusmodi in tenesmo solent, deiecit. deinde tenuia, biliosa, subcrebra: somni non erant: urina nigra, tenuis: quinto die, mane, obsurdescebat: omnia exacerbata sunt: lien intumuit: hypochondrium tensum est: aluus pauca, & nigra excreuit: desipuit: sexto delirauit: sub noctem sudauit, friguit, in delirio permansit: Septimo extremis membris friguit: siti cruciatus est, desipuit: sub noctem ad mentem redyt, obdormiuit: octauo febricitauit: lien resedit: omnia intelligebat: doluit ei inguen primum, secundum lienem: tum in utranque tibiam dolores migrarunt; noctem facilem habuit: urinæ melioris coloris erãt, inq; eis pauca residebãt:*

nono sudauit, iudicatus est. intermisit: die quinto redijt: statimque lien intumuit febris acuta, iterumque surditas est subse- E *cuta tertio post recidiuam die lien residebat, surditas imminuebatur: crura dolebant: nocte sudauit. die decimoseptimo iudicatus est: neque in recidiua delirauit.*

Hic præter expectationē seruatus est: quem primis quidem diebus moriturū merito quispiam esset suspicatus: nā & nigra minxit, & excrementis alui biliosis repressis, subsecuta surditas est: ut quæ in caput ascendissent: unde iure quoque desipuit. quod aūt urinas nigras, quæ prauæ erant, compensaret, nihil boni erat, nisi quod lien die quinto intumuit: partem scilicet malorum humorum excipiens: deinde uero octauo die cum a liene ad crura pertransirent, lien quidem minuebatur, sed dum humores ad crura comportarentur, primum ei inguen doluit sinistrum (hoc enim positum est secundum lienē) postea uero dolores ad utranque tibiam transierunt. quæ symptomata in causa fuerunt, ut noctem commode traduceret. minxit etiam melioris coloris urinam, quæ alba, & pauca habebat subsidentia. die autem sequenti, qui nonus erat, cum sudore iudicatus est. tantum scilicet potuit decessio eorum, quæ infestabant, ad internas partes, & urinæ concoctio. uerum enimuero ne sic quidem potuerunt hæc a morbo ægrum, qui nono die sudauerat, prorsus uindicare: sed quædam erant prauorum humorū reliquiæ, quæ recidiuam quartodecimo die attulerunt: a qua omnino decimoseptimo die iudicatus est. F seruabaturque in hoc ægroto in criticis diebus iudicatio.

AEGROTANS. IIII.

In thaso Philini uxorem, quæ filiam pepererat, & secundum naturam purgata erat, & in ceteris recte habebat, deci- 21 *moquarto a partu die ignis cum rigore inuasit. huic cor in primis dolebat, & dextrum hypochondrium: muliebrium dolores urgebant: purgatio cessauit: subdito autem, hæc leniora sunt facta: sed capitis, ceruicis, & lumborum dolores perseuerabant: somni nulli erant: extrema frigebant: sitibunda erat: uenter exustus est, pauca excreuit: urina tenuis, decolor primo: sexto die noctu multum delirauit; & iterum resipuit: septimo erat sitibunda, secessus biliosi syncere: octauo riguit, febris acuta: conuulsiones cum dolore, multum delirauit, surrexit: balano supposito, multa offusa bile deiecit; somni nulli: nono die conuulsiones: decimo aliquantulum resipuit: undecimo dormiuit, omnia meminit, sed statim in delirium recidit: urinam uero cum conuulsionibus multam affatim reddebat, raro admonentibus, crassam, albam, qualis est, quæ diu in matellis stetit, cum agitatur; non subsidebat: color autem & crassitudo urinis iumentorum persimilis. talis erat eius urina, quam ego uidi: decimoquarto die †palpitationes, totum corpus dolebat: multum loquebatur: aliquantisper mente constitit: breui rursus desipuit: decimoseptimo die obmutuit: uigesimo diem finem obijt.* G

† Hoc uerbū abest ab impresis libris quibusdā, tamen & Hipp. Aldinus habet, & Gal. exponit.

Duo habentur in hac narratione, quorum alterū cōmune est cū ægrotis supra descriptis, & cum ijs, qui post describētur, quod scilicet ad criticos dies pertinet: alterū uero est huius propriū: huic. n. mulieri ex retenta post partum purgatione & morbus & mors comitata est: perijt aūt uigesimo die, cum decimum quartū, & decimumseptimum ceteris deteriores esset experta. quod aūt ait, subdito autē, si nomē balani additum sit, perspicua eius est significatio. eo uero nō adiuncto, intelliges balanū, ut quidam uolunt, aut pessum, qui mitiget, inflāmationemq; discutiat. illud aūt in omnibus mulieribus, quarū cohibita post partū purgatio est, scire, memoriaq; tenere oportet, quasdā esse, quæ in extremū mortis periculū perducātur: perpaucas uero, quæ modicæ sint infestatæ: propterea quod plurimis uterus inflammetur: nonnullis uero etiam in ipso partu sanguis diuersa qualitate fluxerit, his biliosus, illis melācholicus, alijs æruginosus, aut pituitosus, aut mediocriter bonus: omnino uero inculpatus, nunquā: siquidē eius optima pars in foetus alimentū consumpta est, eius autem naturā indicant symptomata, quæ cohibitā a partu purgationē consequuntur: qualia huic, de qua hoc loco uerba fiunt, acciderunt. nam rigor, febris acuta, sitis, biliosus affluxus, deliriū, uigiliæq;, indicia sunt humoris biliosi redūdātis: conuulsiones uero, & palpitationes, & urina similis ei iumentorum, crudi ea sunt, crassiq; species. itaq; H morbi in quibus hi succi utriq; redūdant, pessimi sunt: quibus febrē semitertianam succedere demonstrauimus. hæc igitur res causa fuit, cur huic mulieri periculosa esset ægritudo. utrum autem superstes futura, an moritura sit, symptomata & signa in ipso statim initio indicare nobis possunt. quare, exercitationis causa, mentem eis adhibeamus. primo die, qui a partu erat quartus decimus, ignis inquit, cum rigore mulierem corripuit: scimus autem ignem ab ipso febrem ardentissimam nominari: ceterum ille nondum omnino letalis erat: sicut neque cordis dolor, h. c est cum os uentriculi ei doleret: simili quoque modo neque muliebrium partium nec dextri hypochondrij dolores: sed addit etiam, somni nulli aderant: ex quibus omnibus cognitio malitiæ morbi augetur: non tamen est nobis perspicuum, utrum omnino ex his peritura sit: sicut nec ex eo, quod siti torqueretur, nec quod urina tenuis, & decolor esset: siquidem talis urina tempus ad concoctionem desiderat quidem, sed tamen perniciosa omnino non est: sed extrema, inquit, frigebant: id quod est perniciosissimum in principio morbi cum uehementissima febre coniunctum. equidem si scirem, quo robore mulier fuisset etiam de morbi longitudine ex prædictis symptomatis dicere possem: & utrum quandam haberet præter opinionem spem salutis, indicarem: quod quia nos latet, ideo meminisse debetis, quando ægrotos inuisitis, notam, quæ a uiribus ducitur, cum perniciosis symptomatibus

esse

A esse uobis coniungendam: siquidem ita demum pronunciare firmiter poteritis. in hac igitur muliere, dolores qui decimoquarto die totum corpus tenuerunt, & delirium, futuram mortem uel decimoseptimo, uel uigesimo die, pro criticorum dierum natura, denunciarunt: & sane utrunque usu uenit: nam decimoseptimo obmutuit: uigesimo perijt.

AEGROTANS. V.

22 *Epicratis vxor, quæ apud Arcbegetem decumbebat, instante iam partu, rigore valido correpta est, neque incaluit, ut ferebant: postridie eadem erant: tertio die puellam peperit: ceteraque rite consecuta sunt: secundo partus die febris acuta eam inuasit, cordis, muliebriumque dolores. nulli somni erant: supposito autem, hæc releuata sunt: ceterum caput, collum, lumbique dolebant: aluus, pauca, biliosa, tenuia, mera deiecit: urina tenues, subnigra. sexto die, ex quo in febrim inciderat, sub noctem delirauit: septimo omnia exacerbata sunt: uigil fuit, delirauit, sitibunda erat, omnes deiectiones syncere biliosæ: octauo riguit: plus dormiuit: nono eadem habuit: decimo magno dolore torquebatur, iterumque cordis dolor, capitisque grauitas eam tenuit: non delirauit: plus dormiuit, aluus restitit: vndecimo sudauit: minxit melioris coloris vrinas, quæ multum sedimenti habebant: commodius habuit: decimoquarto riguit: febris B acuta fuit: quinto decimo vomuit biliosa flaua, subcrebra: sudauit, febre vacans: sub noctem vero febris acuta, vrina crassa cum albo sedimento: decimosexto exacerbatur, nocte magna cum molestia somnum oculis non vidit: delirauit: decimo octauo sitibunda, lingua torrida, non dormiuit: multum delirauit: crura ei dolebant: ad vigesimum diem mane aliquantulum riguit, comatosa erat, quiete dormiuit, euomuit biliosa, pauca, nigra: sub noctem surda est facta: ad primum & vigesimum diem sinistri lateris grauitas vndique cum dolore coniuncta: parum tussiebat: vrina crassa; turbida, subrubra, deposita non subsedit: cetera leuiora: igne non libera: mox ab initio fauces ei dolebant, rubescebantque: columella reuulsa: defluxio acris, mordax, salsa, perpetua fuit: ad septimum vigesimum diem febre vacabat. vrina habebat subsidentia: latus indoluit. ad diem quartum & trigesimum igni correpta est: venter biliosa fluxione turbatus est: quadragesimo die pauca vomuit, eaque biliosa: indicata est, & ab igni prorsus octogesimo die liberata.*

Hanc mulierem cum iam status dies partus instaret, ait citra febrem riguisse. additum autem orationi est, ut ferebant, propter rei nouitatem: prisci enim ferme omnes existimabant, ijs rigoribus, qui spōte euenirent, febrem necessario succedere. dicuntur autem sua sponte euenire, qui nullam externam causam habent, itaque in præfatione libri, qui recte inscriptus est, prima de morbis, scriptum est, febrem ex rigore sequi necessario: nosque hunc rigorem, quem febris non sequitur, a frigidis, cru-C disq; humoribus exoriri docuimus: & idcirco nūc magis, q̃ olim existere, quod tota uictus ratio* dura unà cum balneis post cibū, huiusmodi coaceruare copiam consueuit: quæ etiam uidetur in Epicratis uxore fuisse. itaque ait, eam primo die riguisse, nec incaluisse, hoc est, non febricitasse, itemque secundo die: tum tertio die enixam esse: ac fortasse etiam ante diem uere statum, partus ui rigoris editus est. proinde secūdo partus die, cordis hoc est oris uentriculi & muliebriū (subaudiendū enim est, locorum, ut etiam supra) dolorem eam scribit conflictasse. tum addit eam per suppositum esse leuatam. dictum autem est, uel balanum, uel pessum subaudiri posse. inde ordine recenset morborum acurorū symptomata, capitis, colli, lumborumque dolorem: uigilias, ac deiectiones mere biliosas. ex quo planum est, non crudum modo, sed biliosum quoque humorem redundasse. cumque urinæ tenues essent, morbum produci necesse erat: & quia subnigras fuisse ait, id significar perturbationē, & rem a periculo non abfuisse. & ad undecimum usque diem nihil certi de mulieris salute habebatur, cum interim nullum signum perspicuum apparuisset, ex quo quis aut mortem, aut salutem speraret: die uero undecimo quoddam salutis signum illuxit, cum ait, undecimo die minxir melioris coloris urinas quæ multum sedimenti habebant: commodius habuit: eo die, cum tandem concoqui humores inciperent, morbus erat diuturnus necessario futurus: quam ob rem die *quarto decimo primum iudica-D ta est: ut iam esset periculo uacās. interea uero usq; ad quadragesimū diē ægrotabat: prorsus uero liberata est octogesimo. quocirca fac memineris, quod etiam experimenta attestantur, diem quadragesimum, & octogesimum esse criticos: illudque falsum esse, neque experientia comprobari, integris hebdomadibus criticorum dierum iniri rationem: alioqui enim quadragesimus secundus, sexagesimus tertius, & octuagesimus quartus, non quadragesimus, sexagesimus, & octogesimus iudicationes afferrent.

* potius legē dum est, labore uacās, ut. 2. de cau. symp. 5. & lib. de rigore. cap. 7.

* quadragesimo.

AEGROTVS. VI.

23 *Cleonactidem, qui supra Heracleium decumbebat, ignis errans corripuit: principio caput ei, latusque sinistrum dolebant, ceteraque, perinde ac lassa laborabant: febres alias aliter inordinate accedebant: modo sudabat, modo non: fere accessiones inuadebant criticis diebus maxime circa vigesimum quartum diem extremas manus dolor affecit: vomuit flaua, biliosa, subcrebra: paulo post vero æruginosa: cuncta remissa sunt: trigesimo die ab vtraque nare prorumpere sanguis cœpit, idque ordine inconstanti paulatim vsque ad indicationem: non abhorrebat a cibo, nec sitibundus toto tempore erat, neque insomnis: vrina tenues, non decolores. quadragesimo die subrubra minxit, cum rubro sedimento multo: leuius habuit: post vero vrina variarunt, interim sedimentum habebant, in-*

terim non : sexagesimo uero die urinæ multum habebant sedimentum, albumque, & læue : remissa sunt omnia : E *febres intermiserunt : urinæ iterum tenues quidem, sed boni coloris : septuagesimo die febris decem dies intermisit: octogesimo riguit, febrem acutam habuit, multum sudauit : urinæ sedimentum rubrum, læneque habuerunt, ex toto iudicatus est.*

Cleonactidem inquit ignis, hoc est uehemens febris corripuit. tum subiungit, errans, quod est, nullo ordine circuitus seruato, ut modo, uerbi gratia, uel tertio, uel quarto die febri corriperetur, modo quinto, uel sexto : ait que bona signa esse perpetuo consecuta, ut cupiditatē ciborum, & somni, non sitibundū fuisse, urinasq; non decolores fuisse: quæ ipse ad uerbum ita scripsit, non abhorrebat a cibo, nec sitibundus toto tempore erat, neque insomnis : atque ijsdē innuit, humorē redundantē non esse biliosum & calidū: siquidē ab eo homines sitibundi, insomnesq;, ac potius a cibo abhorrētes, hoc est nō appetētes reddūtur. si igitur quemadmodū urinæ boni coloris perpetuo fuerunt, ita ēt mediocre sedimentum habuissent, morbus non esset in tēporis diuturnitatē protractus : sed fortasse die quadragesimo iudicatus esset. si item nubeculā bonā habuissent, citius depulsus morbus fuisset. nunc uero quia urinæ tenues semper erant longū tēporis spatiū ad concoctionē postulabāt. itaq; ait, eū die quadragesimo urinā subrubrā minxisse, in qua erant subsidētia rubra : quod sane urinæ genus in libro præsagiorū dixit esse multo, quàm quæ sedimentum album habet, diuturniorē. ualde tamen salutarē a die qua- F dragesimo uarie affectam fuisse eius urinam scripsit : ut modo sedimentum haberet, modo non. quod cum erraticis accessionibus conuenit : quandoquidem illæ pro uarietate humorum morbos efficientium excitantur. & urinæ concoctio, & cruditas quæ alternantes uidebantur, eorum nonnullos concoqui, nonnullos uero permanere incōcoctos indicabant. die autē sexagesimo ait, multum, læue, & albū sedimentum extitisse : proinde subdit, omnia remissa sunt, ac febres intermiserunt. Sed quia postea scripsit, urinæ iterum tenues quidem, sed boni coloris: innuit quosdā humores adhuc incoctos superfuisse : quibus paulatim concoctis, dies octogesimus perfectam iudicationem attulit : de qua ita ad uerbum, Octogesimo riguit, febrem acutam habuit, multum sudauit, urinæ sedimentum rubrum, læueque habuerunt; ex toto iudicatus est. Hoc ēt loco memor esto, sedimenti formam plurimum posse : nam urinæ sedimentum album quidem, sed crassum fuisse in ijs docuit, qui mortui sunt. itaque de Sileno, qui secundo loco in hoc libro descriptus est, ita dixit, Minxit multum, quod subcrassum euadebat: quod subsidebat, simile erat farinæ crassioris, album : cum tamen hic Silenus, qui decimo die huiusmodi urinam reddiderat, die sequenti, hoc est undecimo sit defunctus. Sed memineris quoque circuitus criticorum dierum : quia sexagesimus præiudicauit, non sexagesimus tertius : deinde octogesimus, non quartus & octogesimus. itaque tres hebdomades non ad primum & uigesimum diem pro G grediuntur, sed uiginti diebus terminantur.

AEGROTVS. VII.

Metonem ignis corripuit : lumborum grauitas dolorem inuehens : postridie cum multum aqua biberet, bene aluus deiecit: tertio die capitis grauitas erat, retrimenta tenuia, biliosa, subrubra : quarto exacerbata sunt omnia : bis de nare dextra sanguis paulatim fluxit : nox grauis fuit : deiectiones, quales die tertio : urinæ subnigra, in quibus subnigra pendebant, sparsa, non residebant : die quinto e dextra nare merus large fluxit ; sudauit, indicatus est. a iudicio, insomnis erat, delirauit, urinæ tenues, subnigræ: capitis lotionibus usus dormiuit : mente constitit. in hoc non erat recidiua, sed sæpe etiam sanguis post iudicium erupit. 24

Hic ægrotus uniuersalē hunc sermonē cōfirmat, largū e naribus sanguinis profluuiū plerūq; liberat: siquidē a solo sanguinis profluuio & iudicatus, & seruatus uidetur, quāuis nō omnino tuta signa haberet. ait. n. quarto die urinas subnigras fuisse : tū subiungit, in quibus subnigra pēdebant, dispersa, nō residebāt : ac die quinto, licet sanguis profluxisset, atq; sudasset, & ab ijs esset iudicatus, tamē postea urinas ait tenues, subnigrasq; fuisse, ipsumq; peruigilasse, ac delirasse, hoc est, nugatū esse. cuius ipse reme- H diū præsentissimū te docuit, ut caput laues: præsertim cum in libro de ratione uictus in morbis acutis dixerit, caput nō lauandū esse ijs, quibus de naribus sanguis erūpit, nisi minus, quàm par est, fluat. nunc aūt minus iusto erat, siquidē & in uigilijs, & in delirio perseuerabat. illud ēt, quæ ducere oportet, eo ducenda esse, quo potissimum uergant, per loca accommodata ; quod recte in uniuerso dicitur, ex eo, quod modo factū est, fidem sumit. Illud quoq; memento, cum tertiū exponeret diē, dictū esse, capitis grauitatē adfuisse : quod capitis repletionē significat. animaduertas etiā, die quarto, qui criticus est, sanguinis profluuiū incepisse : quinto, ubi sanguis prorsus profluxisset, ipseq; sudasset, esse iudicatū: quę tamen omnia in libris de criticis diebus copiosius pertractata habebis. quod uero in extremo totius narrationis adscripsit, in hoc recidiua non erat, sed sæpe ēt sanguis post iudiciū erupit, ideo dictum est, quod sine urinarum concoctione iudicatus est. didicimus aūt in hoc ipso libro, matutationes celeritatē iudicij, salubrēq; securitatē promittere: cruda uero, & inconcocta in malos abscessus deflectere, aut iudicationis uacuitatē, aut labores, aut interitus, aut diuturnitatē, aut eorūdē recidiuas. atqui cruda adhuc, ineōcoctaq; erāt, nec tamen sunt in abscessus malos conuersa, itaque eos abscessus optimos esse, ipse docuit, qui effluxione fiunt : secundum hos uero, qui sunt a locis affectis remotissimi, & in inferiores corporis partes pertinent.

A

AEGROTVS. VIII.

25 *Erasinum, qui ad Boota torrentem habitabat, ignis a cœna corripuit: noctem turbatam habuit, diem primum quiete, noctem laboriose traduxit. postridie exacerbata omnia: nocte delirauit: tertius dies laboriosus fuit, multum delirauit: quartus fuit molestissimus: nocte nihil dormiuit, insomnia, imaginationes, deinde peiora, & magna, & periculosa, timor, implaciditas: quinto die mane recreatus est, omninoque resipuit: ad meridiem uero multo furore correptus est: contineri non poterat: extrema frigida, & sublinida, urinæ inconcocta: perijt sub solis occasum. hic febrem perpetuo habebat cum sudore, hypochondria eleuata, contenta cum dolore: urinæ autem nigræ suspensiones rotundas continebant, non subsidebant: uenter stercus excreuit: sitiebat continenter, non ualde: multæ conuulsiones cum sudore, & sub mortem perpetuæ erant.*

Hic Erasinus perpetuo sudauit, hoc est, per totum morbum sudor citra iudicationem prodibat. hypochondria male affecta erant, & urinæ nigræ, ecquænam igitur erat in eo salutis spes? itaque merito quis putabit, frustra de eo scriptum esse, cum uel omnibus planum sit, quid esset de hoc homine futurum: sed fortasse huius fecit mentionē, ut celeris interitus exemplum afferret: in libro .n. præsagiorū
B prædixit, Febres, siue sanus ab ipsis quis euadat, siue pereat, æquali dierum numero iudicantur: deinde addit, omnes, quæ benignissimæ sunt, & firmissimis fulciuntur notis, die quarto uel ante quiescere solent: tum subiungit, malignissimæ, & quibus periculosissima signa adsunt, die quarto, uel citius interficiunt. Erasinus uero, quanquam omnia grauia habebat, tamen ad idem quintum progressus est, propterea quod primo die mediocriter habuerat. itaque de eo ad uerbum scripsit, diem primum quiete traduxit. atque ita dies quintus ab initio, in quo mortuus est, si primum non adnumeres, quartus efficitur.

AEGROTVS. IX.

26 *Critoni in Thaso, recte ambulanti, pes dolere ex pollice uehementer cœpit. decubuit eodem die, horrescens, fastidiosus, parum calens, nocte desipuit. altero die tumor toto pede, & ad talum, subrubens, cum contentione. pustulæ nigræ, febris acuta, insaniit. deiectiones puræ, biliosæ, subcrebræ fuerunt. perijt postridie, quàm ægrotare cœperat.*

Aegrotus hic, propter interitus celeritatem, memoratu dignus est. quod si ratio mortis esset ad
C scripta, tum sermo nobis ex toto esset accommodatus. nunc uero ex ijs, quæ scripsit, apparet, multam fuisse humorum copiam, quam natura a principibus partibus ad crura demittere, conata est: sed cum id membrum totam capere non posset, omne superfluum, quod reliquum erat, retro cedens, ad caput ascendit: quod, quia malignum erat, ideo furiosum delirium excitauit. statim uero maligni excrementi certa signa extiterunt pustulæ nigræ, quæ ad talum exortæ sunt. quare admiratione dignum est, cur huic in morbi initio uenam non secuerit: sed scimus eum, ad plurimos eorum, quos descripsit, morbo iam progresso, esse euocatum.

AEGROTVS. X.

27 *Clazomenium, qui prope Phrinichidai puteum decumbebat, ignis inuasit. in principio illi caput, collum, & lumbi dolebant. statim surdus est factus. somni nulli. febris acuta eum corripuit. hypochondrium cum tumore attollebatur. contentio parua, lingua arida. die quarto noctu desipuit. †quinto, cum labore exacerbata sunt omnia. ad diem undecimum, aliquantum remissa sunt. deiectiones ab initio ad quartum decimum diem, multa, tenues, aquei coloris fuerūt. quod ad alui excrementa pertinet, commode habebat. inde aluus constitit. urinæ perpetuo tenues quidem, ceterum bo-*
D *ni coloris, multumque suspensionum dispersarum habebant. non subsidebant. die sextodecimo minxit paulo crassius; habuitque modicum sedimenti, parumper leuatus est. magisque mente constitit. septimo decimo iterum urinæ tenues. secundum utranque aurem tumor cum dolore exortus est. somnis carebat. delirabat: crura dolebant. uigesimo die, febre liber, iudicatus est, non sudabat, prorsus mente constabat. ad uigesimumseptimum diem coxa dextra uehemens cum dolor incessit. qui subito sedatus est: at aurium tubercula neque residebant neq; suppurabant. die trigesimo primo dolebat: uenter fluebat multis aquosis excrementis, & qualia esse in dysenteria solent: urinas crassas reddidit: turbercula aurium residerunt. quadragesimo die oculus dexter dolore conflictabatur. obtusior aspectus erat, ad statum suum redijt.*

† Aliter ex v. lib. quintus dies laboriosus fuit: sexto oia sunt exacerbata.

Hic uir cum testimonium, tum etiam exemplum non mediocre est uniuersalium præceptorum: nos uero initium ab urinis ducamus, de quibus ita scripsit: undecimo die urinæ perpetuo tenues quidem, ceterum boni coloris, multumque suspensionum dispersarum habebant: non subsidebant: perinde enim, ac tales ab initio fuissent, eodemque in statu permansissent usque ad decimum sextum diem, ita de eis memorasse uidetur, die autem sexto decimo earum mutationem indicauit, quasi tum primum facta sit, itaque dixit, die sexto decimo minxit paulo crassius; habuitq; modicum sedimenti. perspicuū igitur est, urinas quæ tenues sunt, sed boni coloris, illa coloris bonitate salutē futurā significare: quatenus uero tenues sunt, eatenus tempus ad sui concoctionem postulare. eorum autem, quæ molestiam

afferebant, non unum genus erat: nam cum dixisset, sexto decimo die urinas esse commutatas, deinceps subiunxit, septimo decimo iterum urinæ tenues: eodemque die ait, tumores ei prope aures exortos esse: sique urinas crassas habuisset, uigesimo die ex toto conualuisset, cum decimus septimus sit uigesimi index. itaque eo die est prorsus iudicatus, iudicium tamen firmum non fuit: siquidem tubercula secundum aures neque resederunt, neque suppurarunt. quinetiam dolore conflictabatur, & alui fluxio incepit cum excrementis, qualia in dysenteria solent: hoc est ramentosis: quæ erant acrimoniæ humorum, qui excernebantur, notæ: quibus cum urinæ crassæ accederent, tumores secundũ aures resederunt. quæ cum ita progrederentur, perfecta morbi depulsio die quadragesimo facta est. quocirca in eiusmodi iudicijs meminisse debes non modo ultimi, quod in circuitu criticorum dierum efficitur, sed eius etiam, quod in medio contingit: in omnibus enim ægris, non in his solis, iudicia fieri criticis diebus intuebere. tumores autem secundum aures criticis diebus exorti sunt: septimodecimo uero parotides extiterunt: die uigesimo septimo dextram coxam dolor inuasit, cum natura redundantiam deorsum amandaret, nec dum excretionem per aluum efficere ualeret: quam quarto post die excitauit. die autem uigesimo iudicium non absolutum factũ esse, iam cognouimus: quamobrem circuitus criticorum dierum testimonio eorũ sint, quæ in ægrotis dilucide conspiciũtur. E F

AEGROTANS. XI.

28 *Dromeada uxorem, quæ filiam enixa erat, cum cetera omnia rite essent consecuta, postridie rigor corripuit, febrisque acuta: primo die circa hypochondrium laborare cœpit, fastidiosa, cum horrore, & implacida: sequentibus diebus somnũ non uidit: spiritus rarus, magnus, † hypochondriũ statim reuulsum. postridie eius diei, quo riguerat aluus commode stercus deiecit: urinæ crassæ, albæ, turbidæ, cuiusmodi sunt, quæ in matellis diu steterunt, cum agitantur: non subsidebant: nocte non dormiuit: tertio die ad meridiem riguit, febris acuta: urinæ eædem hypochondrij dolor, fastidiosa: nox grauis ei fuit, non dormiuit: sudor undique frigidus: statim ei calor redijt: quartò die dolor hypochondrij remissus est. capitis grauitas cum dolore: paulisper soporata est: parum e naribus stillauit: lingua perarida: sitibunda: urinæ pauca, tenues, oleosæ: parum dormiuit: quinto sitibunda, fastidiosa, urinæ eædem: aluus nihil excreuit: sub meridiem multum delirauit: ac rursus confestim parum resipuit: surgebat, ac deinde soporata est: parum frigebat: nocte dormiuit, delirauit: sextò mane riguit, incaluit, ex toto sudauit: extremæ partes, frigidæ factæ sunt: delirauit, spiritus rarus, magnus: paulo post conuulsiones a capite cœperunt: cito est mortua.* A

† In quibusdã lib. legit̃ *ἀντίκα ἀνέσπασμένον* .i. statim reuulsus, & nomen hypochõdrij non est: sed Gal. cũ facit mentionẽ spiritus, non addit, eũ fuisse reuulsum: ideo uulgatã lectionem seruauimus.

Hanc primo statim die morbo acuto laborasse, planum est: secundo uero die ex his symptomatis, G quæ dicta sunt, cum iam signa ex urinis præcessissent, eam celeriter morituram esse, quispiam esset iure suspicatus. erant enim urinæ satis malæ, & conturbatæ: nec ullo modo residebant. quinetiam tertio die & urinæ, & symptomata cuncta permanserunt: quæ mortis expectationẽ confirmabant. quarto autem cum nares præterea stillarent, urinæque oleosæ apparerent, factũ iure est, ut sexto die sit mortua: iam in hac quoque spiritum rarum, magnumq; fuisse ait, qui eam esse deliraturam nunciabat.

AEGROTUS. XII.

29 *Quidam calescens cœnauit, potauit largius, uomuit cuncta: nocte febris acuta, hypochondrij dextri dolor, inflammatio submollis in externis partibus: nox ei molesta fuit: urinæ primo rubræ, crassæ, reposita non consistebant, lingua perarida, non ualde erat sitibundus: quarto febris acuta, cum undique dolor affligebat: quinto minxit leue; oleosum, multum, febris acuta: Sexto die uesperi, multum delirauit, nec nocte dormiuit: septimo exacerbata sunt omnia; urinæ eædem, multa uerba, imperare sibi non potuit: aluus irritatione liquidã, turbida, cum lumbricis excreuit: laboriosa nox fuit: mane riguit: febris acuta, sudauit multum: febris expers uisus est: non multum dormiuit: a somno refrixit, spuit: uesperi ualde delirauit, non multo post uomuit nigra, pauca, biliosa: nono die frigebat, multum delirabat, somnum non cœpit: decimo crura doluerunt: omnia sunt exacerbata, delirauit; undecimo mortuus est.* H

Hæc narratio in primis nos docet, operæ pretium esse attendere, ut morbi primum inuadunt, ut ne his neglectis, temere cibum offeramus, licet morbi exigui esse uideantur: nam hic ait, quia intempestiue cœnam sumpsit in principio febris, quæ esse parua uidebatur (hoc enim indicauit, cum dixit, calescens) læsus etiam ex eo est, quod cibum minus opportuno tempore sumpsisset. at largius etiam, inquit, potauit, ignarus nimirum, hoc esse magni morbi principium. itaque iure factum est, ut hæc euomuerit, febrisque unà cum symptomatis non contemnendis illis quidem, sed quæ tolerari nõ possent, acuta inuaserit tum urinæ crassæ non subsidentes extiterint. quinto autem die perspicuum erat, ei mortem plane instare, cum urinæ oleosæ, præter symptomata prædicta, redditæ essent, quas etiam septimo die excretas esse scripsit. ceterum hic quoque die critico, undecimo perijt.

AEGROTANS. XIII.

30 *Mulierem in littore decumbentem, ac trimestri fœtu grauidam ignis inuasit, lumbi statim ei dolere cœperunt, tertio die dolor colli, & capitis secundum iugulum, & manum dextram, lingua subito obmutuit, dextera manus cum conuulsione elanguit*

A *clanguit, ut attonitis solet, prorsus delirabat. nox ei molesta fuit, nec dormiuit, aluus ei turbata est, ac biliosa, pauca, meraque excreuit, quarto uox linguam defecit; eadem conuellebantur, dolores omnium partium perseuerarunt, hypochondrium cum dolore conuulsum est, somnum non cœpit, prorsus delirauit, aluus turbata, urinæ tenues, nec boni coloris: quinto febris acuta, hypochondrij dolor, prorsus delirauit, excretiones alui biliosæ; nocte sudauit, febre liberata est, sexto resipuit, in omnibus est releuata, sed claniculæ sinistræ dolor permansit, sitibunda, urinę tenues, non dormiuit, septimo tremuit, aliquantulum soporata est, parum delirauit, dolores claniculę, & brachij sinistri permanserunt, reliqua sunt remissa, mente omnino constitit, triduum sine febre fuit, undecimo eam repetiuit, riguit, ignis eam corripuit. ad quartumdecimum diem uomuit biliosa, flaua, subcrebra, sudauit, febre liberata est. non citra dolorem ab ijs ipsis est affectibus indicata.*

Quamuis graues omnes morbos, uel etiã periculosiores in hac fuisse muliere memorarit, ea tamen seruata est. nec possum ego non mirari, cur de ætate nihil scripserit: sed conuenit, prædictorum meminisse, ut exemplum rarum habeas, quasdam granidas mulieres in huiusmodi morbis non solum reseruari posse, sed etiam partum reseruare. illud etiam par est habere in memoria, fœtum trimestrem, & quadrimestrem difficillime omnium reuelli posse: cuius ipse non nescius, in aphorismis dixit, grauidis medicamentum dandum est, si materia turgeat quarto mense usque ad septimum, sed his minus: minoribus uero, ac prouectioribus uerendum est. nam uincula per quæ infantes utero adhærent, imbecillia
B sunt, & eorum totum corpus tenerum est: qui uero prope partum sunt, cum magni iam sint, multo alimento egent: quo destituti sæpe in acutis morbis pereunt. ex quo fit, ut difficillimum sit, recte uictus rationem instituere ei, quæ conceperit, si in morbum acutum cadat: si enim, ut non grauidas, parce nutrias, partum perdes: si habita fœtus ratione, liberalius alas, ipsam prægnantem in periculum adduces. quam ob rem trium, & quatuor mensium fœtus magis, quàm alij, conseruantur. huic igitur mulieri, licet essent urinæ albæ, & non boni coloris, tamen propter naturæ robur contigit, ut, quia noctu per sudores febrim discussisset, seruaretur: nec morbus diebus consequentibus usque ad undecimum poterat ualidus esse: quo die cum repetijsset cum rigore uomitu est & sudore ex toto iudicatus. nam quæ a die quinto ad undecimum usque symptomata intercesserunt, ea ad neruorum, non autem ad uenarum aut arteriarum genus pertinebant. itaque, inquit, die septimo tremuit, aliquantulum est soporata, parum delirauit: quæ enim erant in uenis, ea post quinti diei iudicationem melius concoquebantur: quare die sexto scripsit, urinæ tenues, nec addidit, non boni coloris. hæc autem utile est, memoriæ commendare: & quod de quinto die ait, ut iudicationes certaminis plenas adducit. nã & paulo ante alius ægrotus per sanguinis eruptionem iudicatus est: & modo mulier, de qua est instituta oratio, per sudorem: cũ
C tamen in utrisque morbus eo die inconcoctus esset: quæ res fecit, ut minus absoluta sit facta iudicatio.

AEGROTANS XIIII.

31 *Melidia, quæ prope Iunonis templum decubuit, caput, collum, & pectus uehementer dolere cœpit, statimque febris acuta eam corripuit, menstrua pauca fluxerunt: dolores horum omnium erant perpetui: sexto die sopore tenebatur, itemque fastidio, horrore, ac malarum rubore: parum delirauit, septimo sudauit, febres intermisit, dolores permanserunt, repetijt, somni pauci, urinæ perpetuo quidem boni coloris, sed tenues, deiectiones biliosæ, mordaces, admodum paucæ, nigræ, fœtidę fuerunt, in urina subsedit album, & leue: sudauit, die autem undecimo est absolute indicata.*

In hac quoque muliere urinarum formám principio descripsit: siquidem in fine narrationis dixit, urinæ perpetuo quidem boni coloris, sed tenues fuerunt: quæ enim plane tenues sunt, eæ natiuam coloris bonitatem habere non possunt, nam quæ boni coloris sunt, modice pallidæ sunt: quæ uero ex toto tenues sunt, eæ sunt albæ. ut uero bonus urinarum color cum tenuitate coniungi potest, ita accipere oportet, ab eo dici, urinas boni quidem coloris, sed tamen tenues, perpetuo fuisse. atque hæc quoque mulier ob naturæ robur fuisse superstes uidetur.

GALENI IN LIB. TERTIVM

DE VVLGARIBVS MORBIS.

COMMENTARII TRES.

ARGVMENTVM PRIMI.

Tertius hic liber, quæ in tribus ægrotis Hippocrates obseruarit, priore parte
continet: & Hippocratis uerus est.

PYTHION, qui prope ædem telluris habitabat. 1
Puta hoc per se scriptum esse pro titulo, Pythion qui prope ædẽ telluris ha-
bitabat: & alio sumpto initio, narrationem eorum lege, quæ illi cõtigerunt:
præstat enim existimare ita Hippocratem scripsisse, quàm ut in ipso statim ini- F
tio solœcismum data opera commiserit: cum nulla huiusmodi figura toto in
libro, nec cum ægros, nec cum pestilentiam exponit, usus sit. quidam in dandi
casu scripserunt, Pythioni, qui propter ædem telluris habitabat; ut solœcismi
scrupulum effugerent.

Incœpit primo die tremor a manibus, febris acuta, nugabatur. 2
Ait primo statim die, duo symptomata, manuum tremorem, & quandam paruam insipientiam Py-
thoni unà cum febre acuta accidisse: solet enim ipse alijs atque alijs uerbis, quanta desipientia sit, de-
clarare, cum modo nugatum esse, delirasse, desipuisse, dementem fuisse, modo uesanum fuisse, uel amen
tem, insanisse, & furore exagitatum esse scribat. quocirca si Pythion nugatus est, eum modice desipuis-
se planum est. ceterum didicimus, musculorum infirmitatem tremoris causam esse: desipientiam uero
oriri, cum cerebrum uel propter inflammationem, uel propter biliosi succi redundantiã offensum est:
febrem uero acutam ex humorũ corruptela existere. quod si, quæ morbum præcesserunt, ut in alijs fe-
cit, sic in Pythione adscripsisset, fortasse ex ijs quiddã nobis suppeditaretur, quod unde morbus ortus
esset, indicaret. quia uero ipse hæc non adiecit, nos ex ijs solum, quæ adscripsit, id ipsum peruestigare co-
nabimur: cum etiam ex eo, quod nihil de ijs, quæ morbum antegressa sunt, prodiderit, quædam nobis G
suppetat affectionis corporis indicatio: etenim si ex intẽpestiuis exercitationibus, aut potationibus,
aut usu rerum uenerearum, ut scribere consueuit, aut ex aliqua alia re, quæ multum a consueta uictus A. l.3.f.2.t.c.
ratione deflecteret, febricitare Pythion cœpisset, id iam silentio nõ transiuisset. ex quo perspicuum est, 11.p.401.C
morbum fuisse longo temporis spatio sensim præparatum. itaq; cum tremores causam, ut ita dicam,
coniunctam habeant, uirium imbecillitatem; illæ autem imbecillæ fiant aut per se, aut propter plenitu
dinem ipsas prægrauantem: tremor, qui uirium offensioni comitetur, in morbi principio nũquam exi-
stit, nisi uehemens subsit ægritudo, aut fames, aut lassitudines, aut uigiliæ, ac solicitudines, aut deniq;
nimius rerum uenerearum usus: quorum siquid factum esset, omnino id Hippocrates, ut solet, memo- A.l.3.f.20.t.
rasset. cum igitur nihil tale scripserit, uires plenitudine oppressas esse, existimãdum est. cumque tremor 2.c.11.p.490
manus occuparit, quarum nerui ex medulla ceruicis oriuntur, cum item homo nugaretur; cerebrum D
quoque ipsum aliquem uitiatum humorem excipere, indicatur. itaque Hippocrates, cum hominem in
periculo uersari cognosceret, sanguinem ei detrahere debebat: idque uel primo die, si nullus incon-
coctus cibus uentre continebatur, uel omnino secundo: hocque magis, quod post primi diei expli-
cationem, ipse subiunxit.

Secundo die exacerbata sunt omnia. H

3 Videtur enim augeri morbus, non quasi paruus esset, a qualibet corporis affectione profectus; sed
cum ipse magnus, tum causam habens non contemnendam. quia uero non in Pythione solum, sed in
alijs quoque ægrotis permultis, qui missione sanguinis, quantum nos ex eius scriptis conijcimus, indi
gere uidebantur, eam non esse adscriptam comperimus: ideo alterutrum suspicemur necesse est, aut
non detractum illis hominibus sanguinem, aut huius auxilij narrationem silẽtio ab eodem inuolutam.
ac nemini quidem eorum, qui id requirebant, missum esse sanguinem, minime mihi persuaderi potest:
præsertim cum ipse hoc remedij genus amet, ut in uerissimis eius libris declarauit, nẽpe in aphorismis,
in libro de ratione uictus in morbis acutis, in eo, qui de articulis est, atque adeo in hoc ipso tertio de
morbis uulgaribus, cum de ægroto quodam scripserit, octauo cubitum secui, multum, ut debebat, ef-
fluebat: nam si die octauo uenam secuit, multo est probabilius, prioribus diebus hoc esse usum reme-
dio. non est etiam probabile, ut non singulis ægris, quibus id remedij adhibuit, non adscripserit, cum
uel eo minorum, atque adeo glandis suppositæ meminerit. quam ob rem si quãdo ab utraque parte ab-
surda oratio est, tum quod minus absurdum est, eligendum puto. equidem adhibitum hoc remedium
multis existimo, sed tanquam manifestum, in narratione esse prætermissum. in quam sententiam illud
me

A me potissimum adducit, quod de ijs, quibus octauo die missus sanguis est, prædiximus: siquidem uidetur id scripsisse, tanquam rarum: & quibus ante diem octauum detraheretur, tãquam consuetum omisisse: etenim si in ueris eius libris, cum magni morbi sunt, sanguinis missione semper utitur, ad quam faciendam hæc duo sola intuetur, ætatem & uires ægrotantis, & his ipsis in libris de uulgaribus morbis ait, cuidam octauo die missum sanguinem esse, profecto nihil aliud possumus suspicari, quàm hoc remedium in ægris non esse præteritum ipsum quidem, sed tamen in narratione, ut manifestum, non esse memoratum. quare de sanguinis missione, quia oratio ad ægrotos omnes pertinet, semel dixisse, ut de ceteris, quæ sunt communia, sufficiat: ea uero, quæ sunt cuiusque propria, exponemus; & initiũ a Pythione, ut instituimus, ducemus.

4 *Tertio eadem erant: quarto, aluus pauca, mera, biliosa deiecit: quinto exacerbata omnia; tremores perseuerabant; somni tenues erant; aluus constitit: sexto sputa uaria, subrubra: septimo os est distortum: octauo omnia exacerbata sunt, ac tremores quoque permanebant. urina a primo ad octauum usque diem tenuis, decolor, suspensionesque nubilosas habebat: decimo sudauit, sputa subcocta: subiudicatus est: urina circa iudicium subtenuis: quadragesimo autem a iudicatione die suppuratio circa sedem, & stranguriosus abscessus factus est.* |||. | |. OΥ. M. Υ. P. M.

B *V. XL. S. hoc est. probabile multitudine urinarum quadragesima seruatum.*

Cetera quidem, quæ in hac oratione sunt, symptomatum narrationem & uerbis, & sententia perspicuam continent: siquidem ea frequenter euenire acuto morbo laborantibus consueuere: eorumque uires & in libro præsagiorum, & in primo horum librorum de uulgaribus morbis percepimus: & uero etiam in secundo non pauca dicta sunt, quæ ad ægrotantium narrationem pertineant: sed quod in sexti diei explicatione dixit, sputa uaria, subrubraque, nec addidit, aut pleuriticum, aut peripneumonicũ Pythionem fuisse, quæstionem nobis reliquit, utrum huiusmodi sputa, alia quoque ratione possint in acutis morbis, an uero solum peripneumonicis, atque pleuriticis contingere. uidetur sane ipse arbitrari, effici ea aliter posse, cum scilicet uitiati humores confluant illi quidem in pulmonem, sed ita tamen pauci omnino, ut uiscus inflammatione non corripiatur. eum autem nec pleuriticum, nec peripneumonicum fuisse, uel ex eo patet, quod Hippocrates, ne nominatim quidẽ, immo uero nec ab aliquo symptomate, quod separari non queat, horum uitiorum meminerit: nam uel lateris dolorem, uel respirandi difficultatem memorasset. neque etiam læso capite huiusmodi reiectari sputa animaduertimus: sed talia cum tussi difficultate respirationis, & lateris dolore quandoque cernũtur. equidem duos uidi, atque eos quidem febris expertes, qui talia sputa colore pallida extussirent: sed alterum paulatim febriculæ

C paruæ exceperunt. ea autem affectio in longum producta tempus, febribus perseuerantibus, hominẽ tabidum indicauit: alterum uero sine febre talia continuis paucis diebus expuentem nihil est mali consecutum. itaque uerisimile est, in primis thoracis regionibus, ubi multas ceruicis uertebras attingit, aliquam humorum redundantiam, non multam tamen, constitisse, a qua non posset respirationis difficultas excitari: propterea quod primum intercostale ad respirationis actionem non magnopere cõducat: sed cum uitium esset in radicibus neruorum, in manus pertinentium, neruique grauarentur, manus tremulas esse factas: nam ex primo intercostali & uertebris ei superpositis nerui, qui manuũ musculos mouent, oriuntur. quæ sane inde confirmantur, quod tumores una cum sputis, quæ successere, permanserunt: & quod, cum aliquod concoctionis signum in eis uisum est, tremores cessarunt, morbusque discussus est, cum iudicatio esset per sudores consecuta. quanquam autem incoctæ urinæ erant, sputorum tamen concoctio iudicauit, iudicationemque attulit: ut neutrum signum, quod significare solet, falleret: cum enim duplici affectione æger teneretur, altera febris in succis, qui uenis continebantur; altera, quam modo diximus, in thorace: prior non est ex toto depulsa sudoribus, cum incocta adhuc esset: altera discussa est, quod nihil prorsus in thorace reliquiarum superesset. itaque hunc ipse in modum scribit: decimo sudauit, sputa subcocta, iudicatus est: urina circa iudicium subtenuis: indicans nimirum

D quę in libro præsagiorum de urinis tenuibus tradidit, quæ duplices sunt: primæ sunt hæ, ceterũ quoad " urina rufa, tenuisque sit, incoctum morbum significat: alteræ hæ: si urina tenuis, & cruda diu reddatur, " & reliqua salutaria signa sint, his abscessus in locis septo transuerso subiectis portenditur: quod in causa fuit, ut sub finem eorum, quæ Pythioni acciderunt, hæc ad uerbũ scripserit, quadragesimo a iudicio die suppuratio circa sedem, & stranguriosus abscessus factus est. quia uero & tremoris manuum, & nugarum primo statim die fecit mentionem, & in sequentibus etiam scripsit, omnia esse exacerbata & in septimo subiunxit: os distortum esse, discutiendum nobis est, utrum augescente cerebri uitio, an deorsum diuertente oris sit facta distortio. ex ijs autem, quæ deinceps dicta sunt, apparet, migrationem potius in partes inferiores factam esse, non autem cum cerebro eas consensisse: fortasse etiam quod homini detractus sanguis esset, mirificam est inde utilitatem cõsecutus. sed nec dum primis diebus quicquam uel exiguum apparebat sputorum eius affectionis, quæ latus obsidebat: nec tamen propter ipsius malignitatem: scimus enim grauissimas peripneumonias, pleuritidasque esse eas, in quibus nihil expuitur: ut etiam ipse nos docuit: sed hoc loco non est existimandum, ob morbi grauitatem nihil sputi primis diebus redditũ esse, sed quia ad primum intercostale solum erat affectio. quod si grauis quoque erat, certo in eo solum loco erat constituta; itaque nihil expuebatur. potuit igitur reuulsis missione sanguinis ijs humoribus, qui eo in loco exuberabant, initium concoctionis affectio nancisci sexto die.

in

in quo primum fecit ſputorum mentionem. quod uero de decimo die memorandum diſtuli,id eiuſmo E
di eſt:ut nemo in his uulgarium morborum libris ſit decimo die iudicatus,neque ipſe uſpiam decimũ
eſſe criticum enunciarit, ut non paucis in locis dixit undecimum. habes autem omnes eius de hac re
ſententias in libris de criticis diebus collectas: in quibus etiam probatur,quadrageſimum morbos iu-
dicare,non quadrageſimum ſecundum,ut quidam putabant, qui criticorum dierum circuitus integris
hebdomadibus fieri arbitrabantur.ſi uero quiſpiam exiſtimet ob id ſolum morbum non eſſe ex toto iu
dicatum,quod Pythion decimo die & non undecimo ſudarit, is non recte exiſtimat: ſi quidem iudica-
tio neceſſario imperfecta facta eſt,quia morbus nondum concoctus erat:multos enim cum ipſe Hippo
crates ſcripſit,tum nos uidimus diebus criticis nõ eſſe perfecte iudicatos propter ſolam urinæ incõco
ctionem.cum uero hæc duo coniuncta eſſent,ut & imbecillis decimo die eſſet,& urinæ inconcoctæ,for
taſſe ne iudicari quidem debuerat: aut non ſalubriter,& critice.forte autem ſcriptum erat,nõ decimo,
ſed undecimo,& ſtatim ab initio mendum a librarijs commiſſum eſt,ut in alijs pleriſque apparet, quæ
ab ijs qui primi deſcripſerunt,neglecta ſic perpetuo permanſerunt. ſed hæc de die decimo ſufficiant.
præſtat autem diligenter,& non obiter intueri,quas nubiloſas ſuſpenſiones eſſe exiſtimandum ſit.nam
in præſagijs ſcriptum eſt, Nubes in urinis peruectæ albæ quidem bonæ,nigræ uero malæ. quare in præ
ſagijs neque urinas,neque ſuſpenſiones nubiloſas dixit,cum tamen eo in libro omnia præſagia,quæ in F
morbis acutis ab urinis ſumẽda ſunt accurate docuerit.ac ne interpretum quidem huius libri quiſquã,
quam eſſe nubiloſam urinam Hippocrati placeat,declarauit.quam ob rem quæ mihi hoc perueſtigan
ti probentur,afferre non grauabor.ſolent medici nomen nubis ab aere ad urinam transferre, ſiue Hip
pocrates hoc nomen pro aliqua ſpecie ſuſpenſionum,aut urinarum primus uſurparit: ſiue alius hoc ei
nomen impoſuerit.ut igitur in aere quandoque fit caliginoſa conſtitutio, ubi ipſe ſit nubibus atris con
denſatus: quandoque autem purus & nubibus uacans, uidenturque nubes per eum quædam diſiectæ,
ac tum aer nubiloſus dicitur:quo ſane tempore uidemus nubium colorem neque nigrum exquiſite,ne
que ſplendidum,ſed inter hos medium: ſic urinas & ſuſpenſiones nubiloſas appellare mihi Hippocra
tes uidetur,quæ colore ſunt nec albo, nec nigro plane,ſed horum intermedio. quemadmodum igitur
alba ſuſpenſio eſt bona,nigra uero mala:ſic quæ inter has intercedit,neque ex toto bona eſt, neque ma
la,ſed media: & Pythiona tales habuiſſe ſuſpenſiones,exiſtimandum eſt: albæ enim ſi fuiſſent, non eſ-
ſet facta imperfecta iudicatio: ut ſi nigræ,non bona: cumque mediæ inter albas,nigraſque eſſent,bo-
na quidem,ſed diminuta iudicatio extitit.quod autem reliquum erat, quadrageſimo die in duplicem
abſceſſum erupit: quem non probe factum putant: immo quem non probe interpretantur,cũ per con
ſenſum abſceſſus in ſedem Pythioni ſtranguriam hoc eſt urinæ ſtillicidium accidiſſe arbitrentur: cum G
ipſe Hippocrates interim ſimpliciter ſcribat,factam eſſe ſtranguriam:interim non ſimpliciter, ſed ab-
ſceſſus nomen adiungat: ut in primo uulgarium morborum libro, in ſecunda conſtitutione,ubi ſic ſcri
bit, Vnum autem bonum,maximum eorum ſignorum,quæ extabant,quodque plurimos e maximis pe »
riculis eripuit,fuit in ijs, quibus ad urinæ ſtillicidium diuerterat, & in hoc abſceſſus fierent: appellat »
enim abſceſſus etiam,qui per excretionem noxiorum humorum facti ſunt, nec dum qui per decubitũ:
atque id merito. & quo modo in dyſenteriam alibi,ſic nunc in ſtranguriam factos eſſe abſceſſus ait:ex
purgata nimirum per utranque excretionem ea humorum malitia, quæ uenis continetur: id quod ip-
ſe in ſecunda conſtitutione de urinis,paulo ante eum locum,cuius feci nuper mentionem, ſcripſit hoc »
modo,Strangurioſæ, nõ nephriticæ,ſed his alia pro alijs.cum enim ſtranguria per morbum ob renum
affectionem gignatur,hanc ipſe ab ea,quæ in ſecunda conſtitutione facta eſt, per abſceſſum ſeparans,
dixit,Strangurioſæ,non nephriticæ,ſed his alia pro alijs: hoc eſt pro humorum malitia, quæ in uenis
erat,ac febribus ex hac conſequentibus purgationes factæ ſunt,excretis per ueſicam uitiatis humori-
bus, ut quandoque per inteſtina excernũtur.mordicatio igitur ab excrementis acribus profecta ſtran
guriam efficiebat: etenim ueſica,ut oſtenſum eſt, in ſtranguria ad urinam reddendam prius properat,
quàm iuſto modo ſit eius plena: idque duabus de cauſis: uel quod eius iam mordacis qualitatem non H
ferat: uel quod propter imbecillitatem,prius,quàm urina coaceruata ſit, licet ſit omnino perpauca,
prægrauetur.ait igitur,Pythionem eiuſmodi abſceſſum habuiſſe:nec ſcripſit ſimpliciter, ipſum factum
eſſe ſtrangurioſum,ſed,eum,habere abſceſſum, adiunxit. ſed in huiuſmodi horum alterutrum commit
titur, ut quidam interpretes uel ea prætereant, uel male exponãt: immorãtur autem minime neceſſa
rio in ijs, de quibus ſtatui ſemel hic loqui: ego autem melius eſſe exiſtimabam, quæ longo tempore
indagauiſſem, & certo iudicio inueniſſem,ea ſola mandare literis, nec quenquam ex malis interpreti-
bus reprehendere: ſed quoniam nonnulli. qui puerilibus diſciplinis non ſunt imbuti, quique tardiore
ingenio ſunt,cum in nouas quorũdam ſcriptorum explicationes incidunt, hac ſola capti nouitate, eas
concelebrant: ideo melius eſſe cenſui,ut ſemel aliquando horum interpretum mentionem facerem,
cum etiã ipſe Hippocrates dixerit,Externũ ſane,quod necdum intelligunt,magis laudant,quàm quod
eis conſuetum eſt,quod iam eſſe bonum ſciunt:& itẽ abſurdũ perſpicuo anteponunt.quare ut noſtrorũ
cõmentariorum lectores præmoniti qui mores ſint malorum interpretũ cognoſcere eos poſſint, decre
ui hoc loco de eis agere copioſius: nec quiſquam mihi ſermonis prolixitatem uitio uertat, quippe qui
ſit eum pro adminiculo ad malas interpretationes cognoſcendas habiturus. unum igitur earum genus
eſt, quod in propoſito ægroto quidam confecerunt, quorum unius, ne quis me de illo mentiri putet,
uerba

« A uerba ipsa adscribam: Atqui inquit, ædem telluris, intelligit Cereris. addidit forte ædes, ut causam « ostẽderet, unde tremor manuũ, & morbus ei ortus esset: ut illi, quę propter mẽstrua suppressa in morbũ incidit, quod, ut est uerisimile, ea pars in otio fuisset. præterea uero in sexto scribit, uiro absente, feriatã illo mẽbro mulierẽ, sublatis ad os mẽstruis, barbam esse exortam: quod quidem quid aliud est, quàm fœminam in uirum esse commutatam? sic igitur Pythion, dum rebus uenereis non utitur, quod templo soli studium impenderet, in morbum incidit. hæc unius est ex interpretibus oratio, qui se ipse hac in re conuincit, quod Hippocrates crebro quidem domicilia nominatim commemoret, hic uero nõ oĩum illorũ, sed plane paucissimorũ explicationẽ afferat. nã si domicilia ægrotantiũ non sint temere memorata, sed aliquid etiam indicent eorum, quæ sint ad artem accommodata, certe qui in paucis ægrotis eorum uim exposuit, in alijs autem, ijsque permultis præterijt, is non recte fecit: ut de primo statim quem in primo uulgarium morborum descripsit: Philiscus inquit, prope mœnia habitabat: tum deinceps, Epicratis uxor, quæ apud Archegetem decumbebat: tum, Erasinum, qui ad Bootæ torrentem habitabat: tum, Clazomenium, qui prope Phrinichidai puteum decumbebat: deinde in muliere quadam ait, Dromeadæ uxorem, quæ filiam enixa erat; deinde in alia, Mulierem in littore decumbentem. in hoc item tertio multos ægros descriptos inuenias, ædibus, in quibus morarentur, adiectis, quas illi

B nullo modo declarant: ut cum ait, Chærio, qui apud Demonetum decumbebat: subinde post hunc, Euryanactis filiam uirginem ignis corripuit: sub hanc, quædam angina correpta apud Bitonem, deinde, Adolescentulus, qui in foro mendacium decumbebat: sed quid opus est multa recensere, cum totus ferme liber ita sit conscriptus? quare ad institutum reuertamur, cum plerique ægroti ita essent descripti, aut in omnibus, aut ne in uno quidem exponere domicilia oportebat. nonnulli interpreres librorum sunt, qui usque adeo auditores contemnunt, ut ego quondam Alexandriæ quendam audiui, qui ægrotum in primo uulgarium morborum descriptum, cuius hòc initium est, Silenum in Platamonis ædibus habitantem: declarabat: Hippocrates enim in exponendis ijs, quæ illi acciderant, ait, Noctę nihil dormiuit; multa uerba, risus, cantus. his acclamabat, qui librum explicabat, [illegible] enim, hoc est, lunaticus erat: discipuli admiratione commoti in clamorem eruperunt. quidam uero interpretes tam arguta sedulitate sunt, ut quærant, utrum in ædibus Platamonis, necne, Silenus habitaret: quidam uero perquirant, an Platamonis per m, an per n, Plaranonis sit dicendum. simili quoque modo, ubi Hippocrates ait, Decumbebat in theatro, melius ne sit scribere [illegible], an [illegible]. sed eos, qui in his tempus consumunt, improbant: illos uero, qui per ea, quæ in libro prædictionum, & in Coacis præsagitionibus traduntur, exponunt ea, quæ de ægrotis in his libris dicta sunt, plerique suspiciũt:

C sed quàm falsa in plerisque sint, quæ in prædictionibus scripta sunt, declarauimus in ijs commentarijs quos eum in librum conscripsimus: nam qui librum illum confecit, uidetur sæpe ex uno, alterove exẽplo priuato, quod ipse conspexit, decreta uniuersalia constituere: ostendimus etiam, multos ab eo cõcursus fieri, qui ex signis genere dissimilibus colliguntur: docuimus quoque tam numerosa, quæ concurrant, illa doctrina contineri, ut recenseri nullo modo possint. illud præterea in declarandis ijs, quæ auctor libri prædictionum scripta reliquit, exposuimus, nullã posse doctrina Hippocraris in præsagijs, cuiusque signi uim singillarim tradentis, meliorem inueniri: quippe cum, multis unà concurrentibus, nihil quicquam præsciri alia ratione possit: proinde qui utrunque librum legerunt, & prædictionum, & præsagiorum, ijs scio, hæc omnia, quæ nunc diximus, esse perspicua. iam si quis nostros, in eos libros commentarios perlegerit, ille etiam sine his, quæ modo narrauimus, eiusmodi interpretationis uitium poterit agnoscere. qui uero illos non legerunt, eos rogo, illos prius ut uideant, tum huc se conferant quæque a me dicuntur, audiant, atque iudicium de eis ferant. cum enim nuper in manus sumpsissem nescio quid de commentarijs, quos in hunc librum Lycus Macedo composuit, tres orationes ex libro prædictionum descriptas in Pythionis explicatione comperi, qui in prima sic ad uerbum dicebat, Tremula, obscura, palpantia, deliria magnam phrenitim denunciant: ut Didymarcho in Co euenit. in altera

D ra sic, Tremores, si sudoribus succedant, repetere solent: tertia autem his erat descripta uerbis, Vrinæ a turbulentis uigilijs decolores, cum nigris suspensionibus, delirium portendunt. hæ orationes ex prædictionibus a Lyco descriptæ sunt, quasi ita Quinctus in huius Pythionis explicatione dixisset. mihi uero, quando errata aliorum reprehendere cogor, licet hoc prioribus commentarijs uitauerim, satius uidetur, uitia huiuscemodi interpretationum aperire. in primis igitur, quod de prædictionum libro sumptum est, ijs quæ de Pythione dicuntur, minime conuenit: quippe neque cum silentio, neque magnopere phreniticus fuit: nam quæ deliria cum silentio sint, & quare ea magnopere phrenitica appellarit, in commentarijs in librum prædictionum declarauimus: quorum neutrum in pythione contigit: etenim neque cum silentio delirabat, & modice insaniebat. secunda erat oratio, qua dicebatur, Tremores, si sudoribus succedant, repetere consueuerunt: cuius contrarium casus Pythionis ostendit; nam non succedebant, sed a principio unà inuadebant: ipseque postea die decimo sudauit: itaque non tremores sudoribus, sed sudores tremoribus uidentur successisse. reliqua autem, tertiaque oratio, cum ait, urinæ a turbulentis uigilijs decolores, cum nigris suspensionibus, delirium portendunt, esset quidem a Lyco accommodate prolata, si Pythion primum non sine turbatione uigilasset, urinamque cum nigris suspensionibus reddidisset, atque ita postea desipuisset: uerum quia neque urinas tales minxit, cum nubilosæ suspensiones permultum a nigris differant; neque a uigilijs turbulentis phreniticus factus est,

ſed primo ſtatim die delirauit:non eſt recte adducta.nam quid cauſæ erat,cur non diceret,ſuſpenſiones E
nigras,deinde uigilias primo,aur ſecundo die,poſt has rurſus primo die: ac deinceps delirium? adde,
quod Lycus in expoſitione uerbi,nubiloſæ, non auſus eſt dicere, id nigrum ſignificare.hæc igitur ſu-
peruacanea addidit: ſi modo ſuperuacanea dicenda ſunt,non ſolum ad rem propoſitam inutilia,ſed e-
riam omnino falſa: & omiſit inueſtigationem eorum,quæ apud Hippocratē ſunt præcipua: ut quæ tre-
moris ſit affectio:quis in manibus tremulis affectus locus ſit: aut unde uaria ſputa,& multa his ſucce-
dentia oriantur,de quibus ego diſſerui.atque is quidem, cum nihil horum conſideraret, in quæſtionē
ſibi adduxit id,quod nulla erar ex parte controuerſum,hoc modo,Septimo inquit die os diſtortum eſt.
uidetur hæc narratio pugnare cum ſententia,quæ in aphoriſmis eſt huiuſmodi, In febre non intermit-
tente ſi labrum,uel oculus,uel naſus,uel ſupercilium peruertatur,uel non uideat,uel non audiat, debili
iam corpore, quicquid horum eueniat, in propinquo mors eſt. hæc eſt Lyci oratio, ſibi quæſtio-
nem obijcientis in eo,quod erat omni uacās ambiguitate:dixit enim in aphoriſmis, Corpore iam debi
li: Pythioni uero nō debili os eſt diſtortum. quinetiam Lycus ipſe, cum id quod in controuerſiam ad-
duxerat,explicaret,nihil aliud ad tollendam difficultatem, quam quod nunc diximus, attulit. itaque
quod erar apertum,controuerſum fecit,cetera ad artem utilia non perueſtigauit,nec quæ Pythionem
obſideret affectio.cui prædicta ſymptomata comitabantur: quique locus, aut qui loci eſſent affecti:im F
mo ne uerbum quidem de omiſſa miſſione ſanguinis fecit. humorum uero ac temperamentorum non
modo nunc,uerum nec uſquam alibi in ægris, aut cæli ſtatibus explicandis mentionem fecir: quæ in
primis conſideranda erant ei,qui librum Hippocratis interpretabatur: ut ſi Aſclepiadis librum quis
exponeret,ei dicendum eſſet de meatibus,tumoribus,incompactiſque elementis, ac latione ad tenui-
tatem,ad quæ principia ipſe omnia perducit.Hippocrates uero calidum,frigidum, humidum, & ſiccū
eſſe cauſas, ut etiam in corporibus animantium aerem,ſtatuit: ac quatuor quoque humores inter ſe
temperamento differentes ſanitaris æque, ac morborū in cauſa eſſe: ac ſanitatis quidem, cū ex æquo
inter ſe moderati ſint:morborum uero,cum uel redundent, uel deſint,aut de ſua ſede depulſi in alienā
commigrarint.itaque ad hæc principia etiam,qui ante Lycum, & Quinctum aliquem Hippocratis li-
brum enarrarunt Empirici omnia redigere conati ſunt.ueluti in fabula quidam obſeruant, ut ſolum ſi-
bi impoſitam perſonam agant: nam ut Eraſiſtrati interpres recte nihil de humoribus, temperamen-
tiſque dicat, ita ſi aliquid in ſcripta Hippocratis dicere inſtituas, merito ad eius uerba interpretationē
accommodabis.erit igitur fortaſſe melius,Lyco, ubi offendere uideatur, ueniam dare, ut adulterino
Hippocratis æmulo: niſi quis ei hoc uitio det,quod cum interpretationes ſcribere non poſſit,fabulam
agat:quod perinde eſt,ac ſi agere comœdiam quis aggrediatur,cum tamen actor eſſe non queat.at ſi ad G
eos,qui ſe Hippocraticos uocant,te conuertas,eis non merito ignoſces,cum non ſecus,quàm alieni &
Spurij delinquant.cumque eorum errores non ſolum ab Hippocratis ſententia, ſed ab ipſa quoque re
rum uerirate abſint,dupliciter eos accuſabis:eſt enim hoc in interprete præſtantiſſimum,hæc duo habe
re propoſita,ut & conſentanea cum ſcriptore,& uera dicat.qui alterutrū modo ſeruat, in eo reprehen-
dendus eſt,quod dimidium totius corrupit.at qui nec cum ſcriptore libri conſentanea, nec uera dicat,
hunc in ſummo errore uerſari cenſendum eſt.Sabinus quidem,eiuſque auditor Metrodorus, qui dili-
gentiſſimi omnium, qui prius Hippocratis libros expoſuerunt,habiti ſunt,eſt tamen perſæpe,ubi ſen-
tentiam Hippocratis male exponere uideantur. ac ne longe abeam, in propoſito ægroto ſic ad uerbū
dicunt:ut enim ab inanitione,atque expletione conuulſio fit, ita & tremor, qui parua conuulſio eſt, a
contrarijs efficitur:ſed cauſam,a qua huiuſmodi uitia oriantur,dogmaticorum hominum eſt,non empi
ricorum perſcrutari:ipſa tamen cognoſcere,& alterum ab altero diſcernere,eſt etiam empiricis neceſ-
ſarium.qua in re uidetur primum Sabinus hallucinari,cum tremorem eſſe paruam conuulſionem dicit:
ſiquidem hi affectus toro genere differunt inter ſe.nec quicquam nunc intereſt,utrum noxas functionū
affectus,an ſymptomata nomines:neque enim ſunt certæ quædam in ſolidis animantium partibus af-
fectiones,ut œdema,ut inflammatio,ut ſcirrhus:ſed ſicut actiones eſſentiam nanciſcuntur,dum fiunt, H
& non quod firmiter per habitum iam exiſtant; ita etiam fit in earum affectibus:cum enim omnis mo
tus in actione eſſentiam habeat,ſitque in animalibus quidem motus uoluntarius, ur quidam alius in-
uoluntarius & naturalis: certe læſiones uoluntarij motus in muſculorum fiunt motibus,a quibus etiā
cum ſecundum naturam fiunt,effici cognoſcimus:ſed quod in eis eſt ſecundū naturam,unū, ſimplexq;
eſt: quod præter naturam, in duabus primis fit differentijs; uel præter uoluntatem,aut de uoluntate,
non tamen ſecundum naturam eſt; ſed hoc loco ſecundum appetitum dicas, an ſecundum uoluntatē
nihil intereſt.Motuum autem,qui citra uoluntatem fiunt in uoluntarijs inſtrumentis,quæ ſunt ad mo-
tum comparata, hæc conuulſio, illa palpitatio, ille rigor uocatur,atque inter ſe differunt:de quibus
plene in integro uolumine diſſeruimus.uoluntarij autem,qui non ſecundum naturam efficitur, una eſt
ſpecies,quæ tremor appellatur:de quo neceſſe eſt,quia alios huius cauſa attigimus, hic loqui. itaque
tremor fit,non tantum muſculis,neruiſque affectis, ſed etiam bene ualentibus , cum quis ſupra uires
onus attollere,aut manibus geſtando,aut humeris imponendo,moliatur:conſpiciuntur enim quidam
iuuenes robuſtiſſimi,cum pergraue onus portant,cruribus tremere,præſertim ubi conſcendere ſcalas
tentant.quod autem illis,ſub maximis oneribus,hoc ſenibus,alia ratione debilibus,in minoribus:quæ
ſane ſunt etiam debilibus grauia,contingit,ſunt etiam quædam animi perturbationes, quæ tremorem
inducunt

A inducunt,nam & in libro de humoribus dictum est,crura tremere ei,qui per locum præcipitem transeat
metu scilicet,uires deijciente:ut etiam si quis bestiam in se irruentem, aut latrones, aut hostes metuat
quam ob rem in commentario de tremore,conuulsione,& rigore recte est a nobis probatum, tremorẽ
semper ex uirium infirmitate excitari.quoniam uero interim ipsæ per se infirmæ sunt, interim uero pro
pter animi perturbationem,aut etiam suapte ratione nihil omnino patientes, sed graui onere pressæ,
tres in ipsis causarum differentias: ut instrumenrorũ uoluntati attributorũ intemperiẽ,animi perturba
tionem,& oneris grauitatem esse diximus.cum igitur neque metuenti, neque onus sustinenti tremor
oritur,duorum alterum est,aut instrumentorum intemperies,aut in ipso corpore circa musculos, ner-
uosue grauitas. est tamen nonnulla sermoni adiuncta fallacia,de qua in cõmentario de tremore, con-
uulsione, palpitatione,& rigore disserui: nam quibusdam & caput & manus tremulæ uidentur, cũ ta-
men nulla sit illa membra mouendi uoluntas: atque ideo uidetur,falso dictum esse, id euenire,cũ quis
aliquid agere instituerit: sed si cogitabis,reclinata in ceruicale ceruice,capitis tremorem sisti,ac mani-
bus repositis,eas quoque sic non tremere, credes recte dictum esse,in quibus quoduis membrum quie
scit,hoc tremore non tentari, sin attollant,aut elatũ seruent,tum symptoma excitari:qui enim ita agũt,
tantum abest,ut musculis conquiescant,ut oppositos etiam inter se musculos simul moueant:ut in ma-
B nu qui eam attollunt,quique detrahunt,eam extendunt, & inflectunt:& ualidioribus uiribus opus est
ijs,qui manum in angulum ductam,sublimen seruant,quàm qui eam extendunt, aut flectunt:quoniam
qui extendunt,uno genere musculorum;quod ad hoc comparatum est,agunt; ijs interim, qui eam fle
ctunt,feriantibus:& cum flectunt,agunt ijs,qui sunt ad eam flectendam accommodati: & interim, qui
extendere eam possunt,in otio sunt:at si in angulum ductam,& sublimem manum retineas,nec flectas,
nec extendas,utroque genere musculorũ æque uteris,ut in distentionibus neruorum,quas uocant, usu
uenit.non minore autem robore opus est ijs,qui in eadem figura uel crus, uel collũ,uel manum seruãt,
nec solido ullo corpore suffulti sunt,quod membrum uehat,atq; sustentet.sed cum facultates motrices
earum partium,quæ uehuntur, ponderi multum præstent, tum citra negotium attollunt, ac facile su-
blimes eas seruant:at si multo inferiores sint,ut in resolutis,eas ne eleuare quidẽ possunt:si pares sint,
uicissim succumbunt:nam uincentes,seruant manum sublimem immotam; uictæ uero,delabi sinunt.id
autem animo complectere,continenter fieri in hunc modum,ut simul ac superiores sint,membrum ex
tollant,mox a mole eorum,quæ eleuantur, superatæ, pessum ire permittant: simulque illis rursum ui-
ctis,uires ea excipientes,iterum erigere conentur:deinde cum breuissimo temporis momento hæc ui
cissitudo fiat,ut quod infra est,statim extollatur: & quod membrum extollit,confestim infra trahatur
C membrum non prorsus inconcussum, & stabile seruetur,immo ne motus quidem in utranque partem
insignes habeat,qui breuibus temporum,locorumque spatijs perdurẽt.ac talis quidem motus tremor
est,ut quæ prolixius sum in libro ante dicto persecutus,paucis hic complectar.partium autem concus-
sio,quæ in morboso rigore fit,sine uoluntate efficitur, & per magna interualla motibus contrarijs sese
unà cum frigoris sensu excipientibus.huic autem affectui alius est quodam modo similis musculorum,
neruorumque affectus,quæ conuulsio nominatur: & in eis motus similis ex toto, atque in ijsdem in-
strumentis efficitur: qui tum fit, cum de uoluntate cientur: in eo solum differt, quod ubi conuellun-
tur, præter uoluntatem mouentur. De palpitatione autem superuacaneum est hoc loco differere,
ne de pulsu, qui aliquid habere cum palpitatione commune uidetur, dicere cogar: satis enim iam
etiam de tremore longa mihi inuito fuit oratio in libro, in quo explanationes conscribuntur. qui
autem uelit omnium prædictorum symptomatum cognitionem, originemque accurate percipere,is li
brum poterit perlegere,in quo de his omnibus plene disseruimus: quando de singultu, tussi, sternu-
tamento,& nonnullis motibus huius generis egi in causis symptomatum pertractandis, ubi motuum
dignotiones, ac differentias,tum uero etiam causas a quibus oriantur, recensui. Sabinus autem in
his omnibus modo magis,modo minus hallucinatus est:cõtra uero Quinctus & Lycus, ut illo pruden
D tiores probandi sunt, qui ne aggressi quidem sunt de his quicquam dicere,sed uelut empirici interpre
tationes conscripserunt. tametsi empirici quidam, sicut dixi, tanquam in fabula impositam sibi per-
sonam agant, Hippocratis librum explicantes,ut Hippocratici, & aliquem Erasistrati, aut Herophi
li,& Asclepiadis, atque aliorum, perinde ac si de cuiusque eorum secta sint. itaque quod semper di-
cere consueui, ubi hic quoque admonuero, aliò me conuertam: singulorum, quæ scire medicus de
bet,disciplina priuatim tradenda est: tum ad libros Hippocratis explicandos accedendum:& conclu-
siones singulis locis demonstrandæ memoriæ causa,demonstrationes tamen ipsæ non cõmemorandæ:
quod quidẽ nos præstitimus,ceterorum uero, qui in libros Hippocratis explanationes conscripserũt,
adhuc nemo:sed in his omnes lapsi sunt:alia enim est,quæ res ipsas tradit doctrina,quæ fusa latius ora-
tione accurate fit; alia,quæ in explanatione consistit:neq; est idem utrique propositum: nam quæ fusa
latius oratione constat,ueritatis inuentionem spectat; quæ in explanationibus est posita, ei propositũ
est senis cognoscere sententiam.qui igitur prius singula diligenter didicerit,hunc denique ad ueterum
librorũ explanationes aggredi oportet; ac primum,ut possit sententiam senis inuenire:secũdo loco, re
cte ne,an secus sit enunciata:idq; faciat,ea cõmemorando,quæ de singulis medicinæ præceptis in ope
ribus sint demõstrata. quicunq; autẽ interpretes suis dictis afferre demonstrationes non possunt,au
ditores nugis obtundunt, & a scriptoris sententia abducunt, putantque ita sua uerba confirmari

quę causa facit,ut ab oratione ad orationẽ transeát,quæ ipsę quoq; nihil ad rem propositã pertineant. E
non posse autẽ in explanationibus disputationũ demonstrationes, quibus scientia gignatur,scribi,iam
est ex ante dictis perspicuum : cum enim non solum in Pythione,sed in alijs quoq; multis ægrotis eorundem symptomatum Hippocrates meminerit, si quis opinionem suam sine demonstratione in omnibus pronunciabit,is nulla doctrina quæ scientiam pariat,animos auditorum imbuet.at si in quibusdã
ægris afferat demonstrationes,in quibusdam uero prætereat, atque in primo uulgarium morborum
exempli causa,eas omnes persequare,in alijs ad illas lectorem reijcias,id quidem,quod diximus, fiet:
ut uno in libro absolutissima cum demonstrationibus doctrina tradatur,in ceteris cõclusiones eius cõscribantur.hoc ipsum tamen utroque modo erit absurdum : nam in primum uulgarium morborum, si
hunc quis explanet,in primis necesse erit, quinquaginta commentarios conscribere,in quosque uero
alios, aut binos,aut singulos. itaque si præsagia,aut aphorismos legere quispiam uelit, cogetur quinquaginta libros explicationum in primũ uulgarium morborũ prius percurrere. simili quoque modo,si
ab alio cœperis commentarios scribere,in illum quinquaginta conficies : qui autem uidere alium uelit,eundem quinquaginta illos legisse,necesse erit. atqui mulro illud præstabat, singulas quæstiones,
aut præcepta,aut quouis nomine libeat appellare,singulis esse descripta libris : eosque tantum consulere,cum firmam eorum,quæ illis libris continentur,doctrinam perdiscere in animo habeas. quam ob F
rem nos,ut de tremore,conuulsione,palpitatione,ac rigore,ita de ceteris omnibus priuatim libros edidimus,& eorum,quæ in eis demonstrauimus, conclusiones in explicationibus adhibemus. at Sabinus, cum neque docuerit,quomodo hi quatuor affectus tremor, palpitatio, conuulsio, & rigor differant,neque hoc loco ullam si non plane ueram,neque demonstratiuam, saltem probabilem rationem
attulerit,principio tremorem esse paruam conuulsionem asseruit,paulo post uero tremorem esse conuulsionis speciem confirmauit : sed quo citius hisce reprehensionibus,quas inuitus in malos interpretes institui, me explicem,esto tremor conuulsio,aut species conuulsionis. quomodo autẽm Pythioni
acciderit,ab eo perdiscamus : erat,inquit,homini stomachus male affectus : manus autem, quod cum
illo consensum haberent,tremebant. at neque affectum ullum eius stomachum obsedisse, quispiam
ostendat,cum ex symptomatis,quæ Pythioni acciderunt,nullum narretur,quod indicare stomachi affectum queat : neque ipse manibus cum stomacho esse commune quicquam ostendit. communitates
autem ipse tribus fieri modis ait, aut uicinitate,aut generis, aut operis familiaritate : ac generis quidẽ
cum neruosum neruoso,uenosum uenoso arteriosumq; arterioso cõsentiat : operis uero,cũ mammæ,&
thorax partibus genitalibus.sed manus in nulla harũ cõmunitatũ uenire in consensum cum stomacho
possint : nullum enim est eorum opus commune: neq; in neruis communio est, per quam neruosum in G
manibus genus in consensum affecti stomachi perducatur : siquidem stomacho nerui a sexta propagine de cerebro ducta tribuuntur : manibus uero a spinalis medullæ regioné ad sextam, septimam,octauamque uertebram. quam ob rem quæ partes a sexta coniugatione sunt neruos consecutæ,has in consensum cum stomacho,non manus uenire oportebat. ac de tremore ita nugantur, qui propter rerum
uenerearum abstinentiam existimant,Pythionem nimiam humorum copiam coaceruasse. quanquam
Venus,ut euacuatione plenum fieri corpus non sinat (hoc modo illis tribuamus) stomachũ certe ualde soluit: cum eum Veneris abstinentia,etsi corpus implet,quàm firmissimum reddat.est etiam satis absurdum existimare,siquis moderate uitam ducat,eum multitudine humorum expleri : quando non his
sed otiosis corpus impleatur. quod si quis rebus ueneréis non utatur,se se tamen more athletarum,fossorum, ac messorum, aut eorum qui artem aliquam tractant,quæ in manuũ opere uersetur, exerceat,
is humorum copiam non aceruabit. sed ijs,qui sero didicerunt,cum nihil eorum, quæ sciunt, reticere
possint,usu uenit,ut pugnantia dicant, cum importune uerba effutiant. nam quid randem oportebat
Democritum dicere, concubitum esse paruum comitialem morbum : Epicurum uero, rerum uenerearum usum nunquam prodesse, ac præclare nobiscum agi, si non noceat? hæc enim dicenda erant ijs,
qui ex nimio rerum uenerearum usu in morbum inciderunt : non ijs, qui uitam illorum uitæ contrariã H
instituerunt. hæc tamen scripsit Sabinus,qui minime repugnantiam in eis esse perspiciebat, illud quoque absurdissimum est,Pythionem ob Veneris abstinentiam desipuisse : aiunt enim coaceruatam in cerebro genituram,atq; id multitudine prægrauantem,delirij symptoma inuexisse : ut solet etiam os premens in capitis fracturis,& nostra item manus deliria concitare. quare iam indicat, se cuiquam, cui
terebra adigeretur, nunquam affuisse : cum enim aut digitis cerebrum unà cum membranis premas,
aut per eas,quæ membranarum custodes uocantur,aut etiam ante perforationem os compressum has
partes premat,non fiunt tum deliria,sed alti sopores corripiunt, sensusque perit : soporatis interdum
magnopere ita affectis,ut in morbo attonito uehementi fieri solet. at uero cum etiam dicat, uaria sputa ex semine retento accidisse,præstat,ne eius quidem confutare sententiam. qui enim studiose refellit,quæ nullo sunt digna studio,is sibi ipse facit iniuriam. uerum non modo hæc,sed multo plura illis
haud dissimilia protulit, de quibus est hoc unum, abscessum ad sedem esse ortum Pythioni, propter
uicinitatem loci, in quo semen excernitur : & ex abscessu in sede stillicidium urinæ consecutum : alia
denique nonnulla afferunt,quibus adductus quispiam, continentiam in rebus uenereis non iam paucorum nec paruorũ morborũ causam esse suspicetur.hæcq; illi scribunt,& in horũ ægrorũ explicatione
Democriti, & Epicuri mentionem faciunt, qui Venerem nihil unquam proficere dixerunt. &, quod
omnium

A omnium est sapientissimum,ut,inquiunt,conuulsio repletionem,inanitionemque comitatur,ita libidinem,& continentiam symptomata rationis, neruorumq; affectorum cõia consequuntur.proinde nos eorum sapientia inducti,ac rati eorum ueram esse orationem, ne athletas quidem a concubitu abstinebimus,ne forte inde conuellantur,aut desipiant,atque hæc quidem omnia,& item alia, quæ Hippocrates Pythioni accidisse narrauit,aiũt inde prouenisse, quippe qui plane sibi persuaserint, rerum uenerearum abstinentiam in eo hòmine morbum præcessisse : tametsi initio dixerint, uerisimile esse,a coitus retentione,quàm ἀποχὴν uocant, hæc Pythioni contigisse:deinde immemores eius, quod initio modeste dixerant,uerisimile esse : ac si plane ita se res habeat,loquuntur. quanquam ad ædem telluris commoranti quid opus erat a concubitu abstinere,cum neque sacerdos,neque æditiuus deæ esset ? plura enim de eo Hippocrates dixisset ,quàm quod ad ædem telluris habitasset . ac licet etiã æditiuus . sacerdosue fuisset,non tamen erat ei perpetuo a Venere abstinẽdũ, ut Dianę,Palladisque,sacerdotibus.sed, ut nuper dicebam,studiose reprehendere,quæ non sunt digna studio,absurdum est. quare finem dicendi faciam de ijs erroribus,quos interpretes in Pythionis explicatione commiserunt : ac me ad Hermocratem ægrotum,qui deinceps sequitur,pertransibo:& meo more interpretabor, non magna habita ratione eorum,quæ perperam nonnulli conscripserint, nisi magna quædam necessitas urgeat . sed prius de

B notis aliquid dicam.

De notis,quæ singulis ægrotis adiectæ sunt.

Non possum satis mirari cum huius,tum aliorum etiam multorum Hippocratis librorum infelicitatem:quorum alij dissipati sunt,alij quidpiam Hippocratis scriptis adiectum habent. præstabit fortasse dicere,non infelicem fuisse librum,sed nos eius lectores,qui in re inani tempus consumimus. ad finem igitur narrationis euentorum Pythionis adscripta est in primis |Π|,literæ nota, quæ rectam in medio lineã habet,ut quidã noningẽtorũ notã scribũt. deinde scripta est Π, literæ nota, nihil habens in medio. mox OY,sub quam M postremo Y.coacti igitur sumus inuestigare, quid hæ notæ significent:ignari adhuc Hippocratis ne sint,an alius quispiam hæc singulis ægrotis adscripserit. sed hoc ipsum nobis ad inuestigandum compulsis in mentem uenit,sit ut hoc in libro adscriptas notas intuemur,ita etiam in alijs omnibus uulgarium morborum narrationis eorum,quæ ægrotis acciderunt , adiũctas comperissemus, non esse forsan a ratione alienum,si eas ab Hippocrate additas esse diceremus : uerum cum neq; alijs in libris,neque in hoc tertio in omnibus æque exemplaribus inueniantur,merito in suspitionem uenimus non modo nos,sed maiores etiam nostri ab aliquo adscriptas esse, qui fortasse discipulos morare

C tur,quo explicare posset,quasi magnum quiddam,quid unaquæq; significaret.potuit forte quispiam sibi id soli compendium fecisse utilitatis,quam ex singulis ægrotis perciperet : ut in hoc ipso,quem memorauimus,Pythione,ipsum |Π| quod ductam per medium lineam habet , uidetur πιθανὸν .i.uerisimile significare:sequens Π πλῆθος hoc est plenitudinem : a quo statim ου,scriptum οὖρον .idest urinam : ut ex ambobus extet hic sensus,multitudinæ urinæ ; tum M quadragesimũ nobis diem commemoret:Y,uero ὑγιείαν idest sanitatem:ut hæc duo indicent,quadragesimo nobis die hominem ad sanitatem perductum fuisse : & sententia ex omnibus notis simul iunctis eliciatur huiusmodi, uerisimile esse ex abundantia excretæ urinæ morbum esse solutum, & hominem die quadragesimo persanatum . hæc autem non ita in omnibus exemplaribus scripta reperiri , ante iam dixi .sed nunc aio,neque in quibus inueniuntur , in his omnibus primum ægrum habere ullam huiusmodi notam.exemplar igitur,quod in fine narrationis de Pythione notas habet adscriptas,hũc habet in modum, |Π|. Π OY. M. Y.cõsentaneum autem esse, ut , quod dixi , singulæ notæ indicent,confirmant illæ , quæ ceteris sunt ægrotis adiunctæ : ubique enim est |Π| mediam interiectam lineam habẽs:in fine uero superstitibus est Y,quod ὑγιείαν hoc est sanitatem ; mortuis uero Θ , quod θάνατον.i.mortem significat.itaque cum in principio id significare uideantur,media quoque sunt probabilia,utpote quæ ijs, quæ Hippocrates de ægrotis dixit , accommodari

D queant.nobis autem inanis in Pythione labor confectus est,& in alijs conficietur nimirum frustra tempus conterentibus:at sophistas hæc exponentes,ut uates quosdam discipuli admirantur .

AEGROTVS. II.

5 *Hermocrates , qui ad nouum murum habitabat , igni correptus est,cœpit ei caput dolere, itemque lumbus , hypochondrium molliter intendebatur : lingua initio adusta fuit : statim surdus factus est : somnum non cœpit : sitibundus non admodum:urinæ crassæ,rubræ,depositæ non subsidebant.aluus combusta , & non pauca deiecit:quinto die urinam emisit tenuem,habebat suspensionem,non subsidebat : sub noctem delirauit:sexto arquatus ei morbus est exortus : exacerbata sunt omnia,mente non constabat.*

Hoc loco nihil nõ nugant̃ quidã interpretes,aiuntq; ideo ad nouũ murũ scriptũ esse, quod recẽs calce illitus,homini nocuerit.alij horum sententiã refellunt,ac sedulo conant̃ ostendere , eũ nõ appellasse nouũ murũ propter calcem,sed quod præter consuetudinem exclusis uentis,cum ædes, in quibus Hermocrates degebat,non iam bene perflarentur,ipsum in morbum incidisse.sed de loco, hoc satis,ac potius,ut uere dicam,nimium.deinceps autem cõsiderandæ sunt,quæ illi acciderint : & quæ alibi demonstrauimus,ad memoriam reuocanda sunt:quorum hoc est unum,tria esse prima febrium genera, unum earum , quæ diariæ appellantur , alterum hecticarũ, tertium earum , quas acutas uocant , quæ ex

putrefactis humoribus oriuntur. ex tertio autem genere febrim Hermocratis fuisse, planum ex eo est, B
quod ipsemet in principio narrationis scribit, igni correptus est. ut enim in alia historia scriptum reliquit, quidam incalescens cænauit, ut hoc uocabulo incalescens, febris mediocritatem ostenderet, quæ cænatum occupabat: ita hic ignem ualidam febrem nominauit. at caput etiam dolere ei cum surditate cœpit. ex quo perspicuum est, humorum copiam in caput esse comportatã. declaratũ autem est frigidioribus, ac pituitosioribus somnos ueternosos, & lethargica mala comitari: calidioribus uero, aut prorsus mordacibus uigilias, atque deliria. itaque cum uigil factus esset cum surditate, capitis, lumbiq; dolore, consentaneum est suspicari, humores, quibus caput erat expletum, mordaciores extitisse. in his autem usu uenit, ut cum unà cum calida, æstuosaque febre cerebrum lædunt, sequantur, ut didicisti, deliria. cumque hæc symptomata biduum, aut triduum, aut quatriduum perdurant, tum firmius etiam præsagies delirium: quod sane modo in Hermocrate contigit: quem ipse quinto die desipuisse scripsit. talẽ porrò febrim qualem dixi, fuisse, linguæ symptoma attestatur. ecquodnam inquam? lingua inquit, in principio adusta fuit: quod significat, ipsam siccam omnino fuisse: potest etiam nigrum indicare. ceterum in tali lingua, talique febre, si uehemens sitis non adsit, duorum alterutrum indicatur, aut ægri mentem læsam esse, aut naturalem uentris facultatem, qua subinde cibos appetimus, intermori. cum
autem narrationi hæc sint adiecta, hypochondrium molliter intendebatur, in iecinore febrilis affe- F
ctionis originem extitisse, conijciendum est. cumque in numero singulari dixerit hypochondrium, certe constat, non utrunque, sed alterum solum intentum fuisse. quia uero necesse est, ut uel dextrũ, uel sinistrum hypochondrium intelligamus, magis consentaneum est, ut dextrum, propter excellentiam, qua præstat alteri, intentum esse accipiamus. siquidem, quæ sunt huiusmodi, sine appositis, ac sine distinctionibus proferuntur. atqui modus quoque febris ipsius, & ipsius adustio linguæ satis indicare iecoris affectionem possunt. contentionem porrò hypochondrij, quam mollem fuisse ait, planum est significare eam ueluti uacuam extitisse: nam uacuum molli significatur: cui oppositum est, cum tumore, non secus, quàm laxo contentum: perinde ac si ita dixisset, dextrum hypochõdrium intendebatur, sed citra tumorem: uel quia non magna fuerit iecoris inflammatio, uel in simis solum partibus, quibus uentriculum amplectitur, cum gibba unà cum simis nondum essent in tumorem elata. iam uero combusta uentris excrementa huius uisceris ignitionem indicant. quare si ad hæc urina quoque letalis accessisset, homo celeriter perijsset: sed quia, ut in eiusmodi, mediocris erat, sperare quispiam posset, morbum fore diuturnum: in tali enim affectione urinæ bonæ non redderentur: rubræ uero diu laboraturum hominem plane indicant, non tamen plane moriturũ significant, ut in commentarijs in librum
præsagiorum & in librũ prædictionum declarauimus: ubi etiam eius libri auctorem reprehẽdimus: quę G
enim alia de causa ægrotantibus acciderunt, qui ad aliud refert, is errat. prolixius autem in illis commentarijs & propria phrenitidis signa sumus persecuti, & docuimus, in libris, qui ueri sunt Hippocratis, in quibus etiam liber præsagiorum est, uim cuiusque signi accurate, & singillatim esse propositam. de rebus uero, aut prærubris urinis uerbum nullũm fecit: sed cum subrubrarum mentionem facit, simul prærubrarum uim indicauit. ac de subrubris quidem scribit his uerbis, Si urina subrubra fuerit, ac subrubrum quod subsidet, diuturniorem quidem hæc morbum, quàm prima significat, ualde tamen salutaris est. itaq; cum subrubra sit præ ceteris quidem salutaris, sed tamen diutius morbũ trahat, quàm prædictæ, quas dixit celerius morbum soluere, fit, ut quæ ualde rubra sit, longius quidem spatium indicet, ceterum neque mortem, quantum in se est, neque delirium: siquidem ex flaua bili in cerebro redundanti deliria oriuntur: quemadmodum si ea adusta sit, ut iam in atram transeat, furiosa redduntur. rubra autem urina indicat sanguinem crudiorem, ac serosiorem abundare, qui scilicet in uenis iecoris, & profundi corporis continetur: ut flauam bilem rufa, atraque arguit. quid igitur cum alijs quibusdam, tum Lyco uenit in mentem, ut eius probarent sententiam, qui in prædictionibus scripsit hoc modo, Surditas, & urina prærubra, in qua suspensiones non subsident, delirium nunciant: ijsque
morbo regio corripi malum: libri enim illius scriptor, ex his, quæ hic de Hermocrate traduntur, uni- H
uersale præceptum collegisse, plane uidetur: sed longe aberrat & a rei ipsius natura, & ab Hippocratis sententia, & ab ijs, quæ in ægrotis obseruantur: nam rei natura indicat, siccos temperamento humores & qualitate mordaces ad cerebrum elatos in causa esse, ut uigiliæ, phrenitidesque concitentur: ut in libris de locis affectis ostendi. Hippocrates autem tales humores nouit, flauam, atramque bilem esse: humidam uero & frigidã, pituitam: minime uero mordacem, & nobis maxime familiarem, sanguinem. præterea uero urinam esse serum humorum uenis contentorum idem nos docuit. quare consentaneum est, ubi copiosior semicoctus sanguis sit, ac per urinam excernatur, eam rubram effici, atque ita morbum diuturnum fore indicari, quod sanguis longius spatiũ ad sui concoctionem requirat: siquidem spatio temporis concoctiones fiunt: cũ interim is morbus, quantũ in urinis est, neque perniciosus, neque phreniticus futurus esse uideatur. Sed non erimus hoc loco prolixiores, cũ in cõmentarijs in prędictiones quàm absurdæ hic orationes sint, scriprũ reliquerimus. ceterũ cũ crassas quoq; fuisse, nec subsedisse urinas indicet, omnino eiusmodi conturbatæ, turbidæq; sunt, ut eas hic solet nominare: quæ sane turbationem crudã multo spiritu flatuoso præditã semper nunciant: ut in musto conspicimus. unde fit, ut qui has urinas excernunt, capite doleant: quod spiritus cũ succis calidioribus caput petat: a quib[9] uerisimile est augeri uigilias, & periculũ delirij inferri, si acrimoniã quampiam humores habeant. cum autem

in ipso

A in ipso statim initio hæc omnia symptomata,& signa Hermocrati accidisse Hippocrates indicarit, deinde nihil de consequentibus diebus scripserit, certe ea omnia ad diem quintum usque durauisse significat: ac tum se ad aliam narrationem transtulisse, cum in eis est aliqua facta mutatio. quinto igitur die ait eum urinam tenuem reddidisse: quare ad eius diei expositionem transeamus. quinto inquit, die urinam emisit tenuem, suspensionem habebat, non subsidebat, sub noctem delirauit: cum primum urina, quæ initio reddebatur, mutata est,& homo desipuit, scripsit Hippocrates, die quinto fuisse silentio transiens, ut diximus, secundi, tertij, quartiq; diei narrationem: quod in eis eadem symptomata permansissent. nunc uero de tenuibus urinis reuocemus ad memoriam, quæ dixerit in præsagijs. hoc modo: qui tenuem, crudamq; urinā longo tēpore reddunt, si cetera salubria signa sint, his abscessus in partibus infra septum trāsuersum expectādus est. itaq; altero modo crudus esse morbus indicatur a tenuibus urinis, sicut etiam a crassis, cum non subsideant: siquidem turbatæ, sed, cum depositæ sunt, subsidentes alicuius initium concoctionis indicant, præcipue autem, ubi illico subsideant. at quæ non subsidunt, præter flatuosam turbationem, etiam * incoctorum humorum crassitiem subesse significant: atque ex eis intelligitur, morbum diuturnum fore: atq; etiam cum periculo coniunctum tum ob febris prauitatē, tum quod homo sub noctem delirauit. uideamus iam reliqua, utrum his consentanea uideātur. arquatus inquit, ei morbus exortus est, exacerbata omnia, non resipuit. hinc tu intellige, hypochondrij contentionem ex iecore profectam esse. diffunditur enim nonnunquam pallida bilis per totum corpus, idque iudicatio est, ut in commentarijs in aphorismos diximus, ubi scriptum est, Regius morbus ante diē septimum, malus. redige etiam ad memoriam, crebro te audiuisse, ante concoctum morbum, nullum alium abscessum profuisse, ne dum arquatum. is enim significat, bilim impediri, quo minus e uiscere excernatur,& per uentrem euacuetur, propter eius uel obstrictionem, uel inflammationem. morbo autē concocto, natura interim per iudicationem excrementum cum aliorum humorum, tum flauæ bilis ad cutim transmittit. hoc autem loco flauam, an pallidam bilem uoces, nihil interest. cum uero iecoris affectio cresceret, morbum regium accidisse, uel ex eo perspicuum est, quod sexto die omnia sint exacerbata, illeque mente non constiterit, hoc est desipuerit.

B

6 *Septimum diem grauiter traduxit: urinæ tenues, similes, proximis diebus eodem modo. sub diem undecimum, omnia ei remissa esse, uisa sunt.*

Vrinæ, quæ die quinto deteriores fieri cœperant, in eadem prauitate multos dies permanserunt: siquidem non ad septimum usque, sed ad undecimum diem in ijsdem signis & symptomatis uersatū Hermocratem scribit. die autem undecimo omnia illi remissa uisa sunt. ac recte quidem dixit, uisa esse: neque enim ex signis periculosissimis cum eadem humorum cruditas permaneret, potuit subito ad meliorem statum peruenire: idque adeo, cum die undecimo nihil, quod ad iudicationem pertineret, apparuisset: quod tum natura solet aut sanguinis excretione, aut per aluum, aut per uomitus, aut per sudores, aut parotidas, aut decubitum quendam periculo hominem liberare. quare attendamus iam, quæ undecimo contigerint.

C

7 *Coma cœpit, urina crassior, subrubra, infra tenuis, non subsidebat: aliquantulum mente constabat.*

Vnum integrum librum scripsi, in quo declaraui, quid uox κῶμα significet: in quo ostenditur, propensionem in somnum sic ab Hippocrate nominari, uoco autem propensionem in somnum, cum ægri uigilare non possunt, nec apertos oculos habent, sed conniuentes: siue altis somnis, siue leuibus, siue uigilijs detineantur. quocirca & distinctione,& multa prudentia,& longo usu opus est, ad cognoscendum, quæ causa ægrotum in soporem impulerit. sæpe enim, cum multum humectata est pars, quæ sensus fons est, in qua somnum quoq; fieri recte censuit Aristoteles, sopor efficitur, ut quibusdā ebrijs usu uenit: sæpe etiam ob solum frigus: est, cum his ambobus simul iunctis altus,& soporosus somnus succedit. fit etiam hæc affectio ob uirium infirmitatem, cum adeo sunt emortuæ, ut palpebræ adapertæ teneri non possint. qui autem ita affecti sunt, hoc habent, ut postquam oculis conniuerint, aut nihil protsus, aut parum admodum dormiant, sed uigilent: ac ne tum quidem attollere palpebras queant. quam affectionem ab ea, quæ ex humiditate, frigiditate que oritur, pulsus potissimum distinguunt languidissimi, tardi, rari,& parui. quod si Hippocrates hanc contemplationem æque, atque alias esset persecutus, uel pulsuum formas in ægris tradidisset, fieret, ut nos quoq; accuratius ea, quæ ægrotis euenerunt, cognosceremus: quam quia præterijt, ut alij urinarum tractationem, ideo ex ijs, quæ scripsit, facieda de ægris coniectura est, ac pituitosum succum in cerebrum undecimo die se contulisse, non est consentaneum in morbo, qui primo statim īpetu siccus, calidusq; fuisset: nā & lingua adusta,& uigilia,& ualida febris, & sexto die morbus regius,& excremēta alui cōbusta, totā esse igneā corporis affectionē attestanť. ad hoc accedit, quod si qua crassities succorū collecta esset, ea solū in iecore,& eius uenis, nō aūt toto corpore cōtinebať quā iā inde initio crassities urinarū ostēdit. restat igiť, ut insignis cerebri pfrigeratio, aut uiriū ībecillitas Hermocrati soporē undecimo die induxerit. horū aūt utrū sit, summe perniciosum est: siquidē huiusmodi perfrigerationes, cum morbis calidis, siccisq; succedūt, curari nō posse demōstrauimus. quare merito scripsit Hippoc. oīa ei remitti uisum esse: nā cū sopor, perniciosissimū signū, die undecimo incepisset, fieri nō potuit, ut corpus salubrē eo tēpore statū nancisceretur: immo uero ne media quidem ulla est in talibus affectio: sed si ea forma febris a salubri statu deflectat, ad contrariam perniciem peruenit, in qua natiuus calor extinguitur. ergo, quia sopor, tam perniciosum symptoma, undecimo die

D

fuit, attendamus iam urinas, quæ si perniciosæ etiam appareant, hominem cito moriturum indicabũt: E
si mediocres in lõgius protractũ iri. in eiusmodi aũt affectione optimæ esse urinæ nullo modo possunt,
quæ autem de eis dicat, animum attendamus: urina inquit, crassior. hoc quidam ita connectunt. ut post
dictionem coma, addãt urinæ uerbũ incepit. quod uerbũ quia inter coma & urinam interiectum est, po
test utrique coniungi, ut sit duplex lectio; altera hæc, coma cœpit: altera hæc, cœpit meiere crassiora. et-
enim uerbo οὔρει idest meiebat, quod in modo, quem indicatiuũ uocãt, pronunciatũ est, addunt ν, ut fiat
οὐρεῖν in infinito. ut cum uerbo cœpit scriptura cõueniat. sed probabilius est, ut uerbum, cœpit, ad coma
adiungatũ: quod nũc primũ incepit: præsertim cũ urinę iam inde usq; ab initio crassæ essent: cũ in primi
diei explicatione his fere uerbis scripserit, Vrinæ crassæ, rubræ, depositæ nõ subsidebant: quare nõ cõue
nit, ut dicat incepisse urinas crassas nunc esse, cum tales ab initio ad quintũ usq; diẽ fuissent. die autem
quinto mutatas esse, & tenues factas ait: deinde septimo die easdem esse dixit. itaq; recte dixit, die un-
decimo urinam crassiorẽ fuisse: eas cũ illis cõferẽs, quæ a quinto usq; ad eum diẽ tenues fuerant, sed ait
eas quoque subrubras fuisse, & infra parua quædam habuisse subsidentia. quare huiusmodi urinæ inter
bonas, & perniciosas mediæ fuisse uidentur. ceterum quod in fine ait, duobus modis legunt: quidã ita,
Non subsidebant aliquantulum: adduntque illud, aliquantulum, urinis non subsidentibus: alij uero sic,
subsidebant. tum alio sumpto initio pergunt, Aliquantulum mente constabat: quod propius ad sensum F
uidetur accedere: nam si sit prædictum, subsidere urinas, tum addas aliquantulum, Græcorum dicendi
morem tenebis; at non subsidentibus, raro huiusmodi uerba illi adhibent. hæc igitur sunt & signa, &
symptomata, quæ undecimo die acciderunt: deinceps quæ decimo quarto euenerint, subiungit.

Quartodecimo die a febre liber erat: non sudauit, dormiuit, omnino mente constabat, urinæ persimiles.

Videtur frustra additum esse, non sudauit, cui simile est, sanguis non erupit, nõ uomuit, parotidas nõ 8
habuit: sed ut paulo ante dixit, Vndecimo die omnia remissa esse uisa sunt, cum dicere absolute posset,
remissa sunt oĩa, adiecit uisa sunt, ut nos illorũ admoneret, quæ alibi scripsit, ijs, quæ nõ ratione leuant,
nullam esse adhibendam fidem: ita hoc etiam loco non dubitauit addere, non sudauit, quod superua-
caneum est, ut hanc leuationem infidã fuisse declararet: si enim die quarto decimo ea euenissent, quæ
res postulabat, hominem certe seruassent: quia igitur facta non sunt, morbum malignum esse, nobis ad
memoriam redegit. huiusmodi autem affectiones a plerisque medicis ignorantur: qui, cum uidentur
quædam sequi leuatio, gaudent: quamuis hoc a perniciosis signis, symptomatisque superioribus conse
quatur. nescij tales euenire affectiones consuesse, cum quasi demoritur natura, & natiuus calor extin-
guitur: non secus, quàm in particulis, quæ ex magna defluxione in tumorem extollũtur, usu uenit, cum
natura debilis, nullo modo conatur humorem, qui tumorem excitauit, concoquere: nam dum pus gi- G
gnitur, inquit, dolores, febresque fiunt, quod humores tumoris auctores a natiuo calore immutentur:
at cum natura propter imbecillitatem aggredi concoctionem non potest, tum neque dolent, neque fe-
bricitant, nisi parum admodum. quare in ijs, qui suppurarunt, excreto pure, pars, in quam defluxio dela
psa erat, incolumis est: at in quibus neque suppuratio, neque ullus insignis dolor, neque febris excita-
tur in eis particula putrescit, ut eam totam aliquando præcidere necesse sit. non absimile autem huic ac
cidit, quod illis euenit, qui sine signis, ac sine ratione post signa letalia febris expertes extiterunt. talem
autem fuisse Hermocratis affectionem, uel sopor, qui undecimo die eum inuasit, arguebat: nam cum fe
bre æstuosa, quæq; succum mordacem, acremq; haberet adiunctum, repente corripi symptomate, quod
humidis, frigidis, ac morsu uacantibus humoribus concitetur, priorem affectionem non esse sedatam
illam quidem, cum nihil quod ad iudicationem pertineat, acciderit, sed natiuum calorem restingui, ac
suffocari declarat. sed de his dictum est alibi copiosius. quinetiam hic quoq; satis sit de ijs summatim di
xisse, qui in morbis grauibus sine ratione febre liberantur: quo enim habere commodius uidentur, cũ
signa perniciosa præcesserint, eo magis pernicioso morbo tenentur. At uero Sabinus dixit, morbum
insidiantem more feræ, aut hominis scelesti (est enim animãtis ratione præditi insidias struere) nec opi-
nantes aggredi, quos petiuit. sed hæc uerba iure nugas esse dices. cum enim nihil dicant, quod scientiã H
afferat, sed nugas solum effutiant, putant se rem propositam exemplo, quod nullã habet cum ijs, qui-
bus comparatur, similitudinem, demonstrasse. quare eo relicto, ipsi iam institutum absoluamus. ac mi
hi diligenter animum hoc loco adhibe, ac noli mirari, quomodo ego persæpe, qui aliquem pernicio-
se se habere dixissem, cum interim repente bene se haberet, ut etiam lauaret, irridererque non a
plebeis modo, sed etiam a medicis, in prædictione tamen præstarem: postea cum morbus eum re-
peteret, qui recte habere uisus erat, illeque moreretur, non iam ex medica scientia, sed ex diuina-
tione prædixisse iudicarer: cum hæc pæclari isti medici nusquam esse scripta asseruerint. unde au-
tem mortem quibusdam in undecimum diem, aut salutem præsagiuerim, abunde a me de hisce præ-
dictionibus omnibus in commentarijs de crisibus, & dę criticis diebus scriptum est: quorum omnium
princeps est diuinus Hippocrates. sed cetera in illis, quorum feci mentionem, libris, & uero etiam
nonnullis alijs sum persecutus. nunc uero, qui eos perlegerint, ijs propositam disputationem per-
spicuã reddã. undecimo die Hermocrates melior esse uisus est, decimo quarto perfecte liberatus. cõsti-
tuto autem iam hoc, & præcognito, recidiuam oĩno fore, & eum moriturũ; consentaneum erat, diem
septimum decimum iis, quæ die undecimo, ac quartodecimo euenerant, recidiuam inuehere: siqui-
dem morbi mutatio in criticos dies incidit: nam & in præsagiis, & in aphorismis didicimus, quaterna-
rios

A rios dierum circuitus in uigesimum, non uigesimumprimũ incidere: ideoque undecimum quartideci-
mi: decimumque septimum uigesimi indicem esse. est ergo maxime consentaneum, Hermocrati die se-
ptimodecimo morbum redijsse: aliamque consecutam esse die uigesimo mutationem. quænam tamen
die uigesimo sit consecuta mutatio, non iam perspicuum est nobis, ea, quæ scripsit Hippocrates, per le-
gentibus, causa est, quia nos præterit, quomodo uires ægrotantis affectæ essent, & ipse certissimum ea-
rum signum, [pulsus nimirum ipsos,] non adiunxit, his enim simul cognitis, facillimum erat dicere,
an uigesimo die æger esset moriturus, an morbus diuturnior esset futurus, sed his ignoratis, erat obscu-
rum. audiamus igitur, quæ de decimoseptimo, deque uigesimo die ipse dicat.

Ad diem decimumseptimum redijt: sequentibus diebus incaluit: febris acuta, urinæ tenues: delirauit.

9 A.l.4.f.a.t. 1 c.31.p.829.A Cetera sunt recidiuæ symptomata, at urinæ tenues morbum esse incoctum indicant, itaque ut non
sint magnopere letalia signa, quæ apparebant, non tamẽ dicet quispiam, qui die decimoseptimo eam
urinarum cruditatem conspiciat, hominem seruatum iri: ipse enim in eiusmodi dixit, periculum esse, ne
æger morbi diuturnitatem ferre posit.

10 *Iterum uigesimo die iudicatus est, & a febre liberatus, non sudauit.*

Quo die consentaneum erat febrem exacerbari, siquidem natura omnino aggressa esset concoctio-
B nem humorum, qui crudi erant, ut declarabant urinæ, quæ tenues permanebant; eodem die febris per-
fecte cessauit: neque enim die decimoseptimo accessit a natiuo calore, sed solum a putredine excita-
ta, succensis febrilem in modum humoribus. itaque eorum feruor per halitum digestus hominem a fe
bre uindicauit, sed quia perniciosa symptomata perseuerabant, ut deinceps ait, clarum erat, Hermo-
cratem esse periturum, & quemadmodum scripsit, cum die quartodecimo non sudasse, ita in uigesimo
idem addidit, nos admonens, remissionem sine signis factam esse, extingui autem ægri naturam, pro-
pterea quod ea symptomata permanerent, perspicuum est ex ijs, quæ ad uigesimi diei narrationem ad-
dit, quibus iam animum adhibeto.

11 *A cibo perpetuo abhorrebat, omnino mente constabat: loqui non poterat, lingua inaruit, non sitiebat, obdormisce-
bat parum, soporatus.*

Hæc, quæ dixit, omnia sunt uitalis facultatis emorientis signa: ut, uerbi gratia, fastidium ciborum,
quod inappetentiam significat, interim oritur ab ore uentriculi, quod aliqua aliena humorum qualitas
uitiauit, interim ob facultatis ipsius extinctionem: cuius, cum ualeret, munera erant, indigentiam sen-
tire, & ea, a quibus curaretur, expetere eiusdem quoque munus est, humidæ materiæ indigentiam, ex-
pletionemq; sentire. quomodo igitur in his se haberet, aperte Hippocrates declarauit his uerbis, Non
C sitiebat: & cum dixisset, a cibo perpetuo abhorrebat, subiunxit, Mente constabat: illi uero, lingua ina-
ruit, hoc, non sitiebat. &, mente constabat, ad communem utriusque declarationem assumpsit, non si-
tiebat uero, ad alterutram. communis autem declaratio est hæc, non sentiebat indigẽtiam siccæ, uel hu-
midæ materiæ, non quia nõ animaduerteret, sed quia eius facultas extinguebatur. huic autem, lingua
inaruit, adiecit, non sitiebat, ut declararet, hominem non causa humiditatis illum quidem non sitiuisse,
ut quidam, qui humidum, frigidumque succum aceruarunt: sed cum ea affectio maxime siticulosa esset,
eã tamen ab emoriente facultate non sentiri: nedum ex huius noxa sermonis sit secuta defectio. quam
ob rem si hæc symptomata & uigesimo die, & per totum fere morbi decursum ei aderant, planum est
calore natiuo emoriente, febrẽ esse uigesimo die sedatam, id confirmat, quod ait, obdormiscebat pa-
rumper soporatus: neque enim dormiebat, ut qui bene ualent, sed propter uirium imbecillitatem inui
tus conniuebat, ut ne apertos quidem tenere oculos posset: eosque inclinabat, & parumper dormie-
bat. addidit autem parumper, ut uel inde facultatis infirmæ, non somnorum naturaliũ nota nobis sup-
peteret: ut probabilius sit, alto sopore tentatum hoc tempore ægrum fuisse propter facultatis infirmita
tem, quàm propter originis sensuum humiditatem. quocirca mirari conuenit, non cur mortuus sit Her-
mocrates, sed cur uigesimũ septimum attingere diem potuerit: siquidem uerisimile erat, nõ multo post
D uigesimum diem, mortem fuisse secuturam. ex quo patet, eum iuuenem, robustaque natura fuisse: ideo
factum est, ut morbo resisteret, paulatim contabescens. Licet enim ex omnibus ijs, quæ ei acciderunt,
facere coniecturam, quem medici recentiores marcorem nominant, torridum in eo fuisse: atque ipsum
die uigesimo septimo a febre peremptum esse, quàm uigesimo quarto die humorũ putredo concitaue
rat: quam ipse oratione sequenti exponit. nunc uero par est explanare, cur hoc loco dixerit, omnino
mẽte cõstabat: siquidẽ uidetur nõ omnino mẽtis compos fuisse: cũ ipsemet scripserit, eũ quinto die de-
lirasse; tũ uero in sexto addiderit, mẽte nõ constabat, mox in decimoseptimo, delirauit, itaq; duorũ alte
rutrũ: uel quod his solũ diebus delirauit, & reliquo tẽpore mẽte cõstitit: quod ut indicaret, scripsit, oĩno
mẽte constabat; aut quod uigesimo die, cuius explicationẽ hoc loco persequitur, omnino mente consti
tit, hoc est, ne paululum quidem desipuit, cur autem hoc addiderit, paulo ante exposui. ceterũ cum qui
dam in morbis neque appetant, neq; sitiant, uel quod propter delirium non sentiant, quibus malis ur-
geantur, uel propter naturalis in uentriculo facultatis extinctionem, si ita illi affecti citra delirium sint,
reliquum est, ut naturalis eorum facultas extinguatur.

12 *Die uigesimoquarto incaluit: aluus liquida, cum tenui fluxione: ac multa: sequentibus diebus acuta febris, lingua com-
busta est: uigesimoseptimo die de uita discessit.*

In hoc ægro uigesimus quartus, ut diximus, ex circuitibus criticis, & eo etiã multo magis uigesimus

ſeptimus proportione quaſdam innouationes attulerunt: ut enim decimo ſeptimo die repetitus eſt, E ac uiſus eſt habere commodius, cum tamen re uera non haberet, ſed falſa ſpecie illuſo uulgo, quod natiuus calor extingueretur, ideo eum febris deſeruit: ita uigeſimo quarto, cum ex putredine reliquorum humorum febricitare cœpiſſet, aluusque deieciſſet multa, tenuia, ac maligna, uigeſimo ſeptimo interijt: quod acuta, ſiccaq; febris eſſet: unde etiam ei lingua exuſta eſt.

Hic perpetuo ſurdus fuit: vrinæ aut craſſæ, & rubentes, non ſubſidentes: aut tenues, decoloreſque ſuſpenſiones 13 *habentes: guſtare non poterat. |┆|. E. ∆. K. Z. ϴ. P. D. S. V. S. M. i. probabile deiectionibus ſuppreſſis, uigeſimo ſeptimo mortuum.*

Poſt uigeſimi diei explicationem, ſubinde ſcripſit, quod modo dicitur, guſtare non poterat. quod ſignificat idem, quod a cibo abhorrebat. urinas a ſeptimo & decimo die tenues uſque ad uigeſimum fuiſſe dixit. prædixit autem, ſi quid meminimus, de ijs, quæ rubram, nec ſubſidentem ſuſpenſionem habent. nunc uero omnia, quæ enunciauit, in unum colligens a capite acceſſens, id uidetur dicere, urinas ab eo uarias eſſe redditas, at nullam plane bonam, iam uero fuiſſe hunc perpetuo ſurdũ, quod ſupra non dixerat, recte hic ſubiunxit. neſcio autem cur, nihil amplius de arquata effuſione memorarit: cuius ſane par erat meminiſſe. fortaſſe igitur ſilentio eam tranſiuit, quod planum eſſet, eam perpetuo perduraſſe: nam cum nec ſudor, nec bilis euacuatio aut per uentrem, aut per urinas, aut per uomitũ F eſſet Hermocrati ſubſecuta, ſubmoueri arquatus morbus non poterat. ex his igitur omnibus, quæ dicta ſunt, perſpicuum eſt, iecur ualde affectum fuiſſe: quod eſt uegetatricis, ut uocant, naturaliſque animæ principium: cuius animæ quatuor eſſe uirtutes oſtenſum eſt, attrahentem, retinentem, alterantem, & expellenrem: a quibus & alimenta, & incrementa corporibus ſuppeditantur: & hac affecta, tã uehementer cibi cupiditas aboletur, ut ægroti mori, quàm guſtare quicquam, malint.

De notis, quæ adiecta ſunt.

In uetuſtioribus libris initium notarum ægris adſcriptarũ, a muliere, quæ angina correpta apud Bitonem erat, quæq; ſeptima deſcripta eſt, ſumebatur. & qui notas, quæ hoc in libro ſcriptæ ſunt, explanarunt, omnes illinc initium duxerunt; ac primis ægris eas eſſe adiunctas negarunt: & tamen in quibuſdam libris, qui noſtris in manibus nunc uerſantur, primis etiam ægrotis eas adiectas comperimus: ut etiam eaſdem habet Dioſcoridis editio. huic autem Hermocrati primum adſcriptum eſt |┆|, in medio lineam habens, prima omniũ notarum, quas in omnibus ægris reperiri adſcriptas diximus: deinde E, mox ∆, cum linea recta deorſum notata, ueluti ſubſcripta, tum k, & Z, poſtremo ϴ, hoc modo |┆|. E. ∆. k. Z. ϴ. itaq; prima nota, ut etiam ſupra, ſignificat πιθανὸν .i. probabile: ſicut extrema litera tum Y, tum Θ, ſcripta eſt: illa ſanitatem, hæc θάνατον .i. mortem indicat. quæ hanc antecedit, dierum nume G rum, quibus aut perijt, aut omnino conualuit æger, denotat: quæ interiacent, aut mortis, aut ſanitatis rationem continent. ac nunc quidem E, cum ∆ infra ſignato notat, ἐπισχεθέντων τῶν διαχωρημάτων, hoc eſt, aluo ſuppreſſa, probabile eſſe Hermocratem uigeſimo ſeptimo die perijſſe. Quidam interpretes uolunt, eum mortuum eſſe, quod aluus uigeſimo quarto proflueret: quod ad confirmandum, locum ex prædictionibus proferunt, his uerbis, Surditas, & urinæ prærubræ non ſubſidentes, & quibus ſuſpenſiones inſunt, delirium portendunt: his ſi regius morbus ſuccedat, malum eſt: malum item, ſi morbo regio fatuitas ſuperueniat: hos mutos quidẽ fieri, ſed ſentire cõtingit: & aluus opinor, fluit, ut Hermippo qui perijt. hæc eſt ex libro prædictionum allata ſententia, de qua, cum librum illum explicarem, diſputaui. nunc ſatis ſit hoc dixiſſe, ut ea quæ illic & hic quoq; adhunc uſque locum dicta ſunt nobis, ad memoriam reuocemus, Hermocrates enim neq; propter aluum adſtrictam, neq; propter eandem ſolutã mortuus eſt: ſed ea ſymptomata affectui ſuperuenerunt: ſicut etiam, cum antea combuſta excerneret quorum utrunq; ex iecoris affectionibus conſequebatur, quod cum alibi, tum in commentarijs de locis affectis docuimus. uidetur autem potiſſimum iecoris uitio perijſſe: cum iam etiam caput ſtatum naturalem non obrineret. ſed hunc quoq; ægrotum abſurdius illi exponunt, qui eum ob id ſolum deſcriptum eſſe aiunt, ut criticorum dierum uim perpendamus: quaſi uero id non ſit in omnibus ægrotis com H muniter obſeruatum. quæ autem ſingulis priuatim acciderunt, ea pro affectionibus, quæ eos inuaderent, exoriebantur.

AEGROTVS. III.

Qui in Dealcis horto decumbebat. 14

Hoc etiã loco additũ eſſe hortũ Sabinus dixit, qui etiã in cauſa eſſet, ut homo morbo corriperetũ: & ſic ad uerbum ſcribit: Enimuero hortũ fortaſſe adiũxit, ut innueret, hinc quoq; febris excitãdæ occaſionem extitiſſe: homo.n. nõ eſt aĩal ad herbas edẽdas natũ: itaq; abſurdo uictu ueluti innouationẽ quandam ſubijt. hæc ſunt, quæ ille hic cõſcripſit. ego uero, qñ præter inſtitutũ meũ ab amicis cõpulſus ſum ut in his cõmentarijs aliq̃d quod ad interpretationes abſurdas reprehẽdendas pertineat, cõſcribã, hoc etiã loco pauca huius generis adiungã. ac primũ quidẽ nõ dixit, hoĩem ſemꝑ in Dealcis horto habitaſſe: ſed decũbere ſolũ ſcripſit: quia, cũ integra ualetudine perfrueretũ, alibi poterat habitare: morbo autẽ affectus, cũ accõmodatiore tabernaculo ei opus eſſet, id in horto Dealcis cõperiſſe: deinde nõ neceſſe eſt, eũ, qui in horto diuerſatũ, herbis perpetuo, ut herbas ſolũ paſcẽtia aĩantia, ueſci: ut nec ſi prope eos habitet, qui ouillas, caprillasve carnes uendũt, his ueſci quotidie, ut ille ait: neq; enim ſi laniorũ ſis uicinus, ſtatim neceſſe ſit, multas carnes deuorare, ut athleta facit. tertio loco, cum multa ei ſuppeterent

ad

A ad hortorum aerem reprehendendum, totam hanc partem declinauit,& ad olera deflexit: cum tamen & tubos memorare potuisset, ut qui in hortos excrementa alui fere comportent: tum omnem eius generis fœtorem,tum halitum ab oleribus,arboribusque,& fruticibus excitatum,ut brassicæ,careæ,& buxi: cum uicinus aer ab horum consuetudine inficietur: sed satis iam huiusmodi interpretationes confutasse uideor: quare ad utilia transibo,& ad Hippocratis me uerba recipiam.

15 *Diu capitis grauitate conflictabatur, ac dextrum tempus dolebat: cum occasione igni correptus est,ac decubuit.*

Hippocrates,ut iam ante persæpe ostendi,ignem appellat febrem.illud quoque declaraui,quemadmodum plerique omnes solent,paruas causas προφάσεις.i.occasiones uocare, ita quoque magis proprie ipsum facere: quædam enim sunt quæ ipsa per se excitare morbum non possunt: sed si corpori ad morbum parato accesserint,tota morbi causa uidetur ei esse accepta referenda, quod in ægroto nobis proposito usu uenit: nam & diuturna capitis grauitas,& dextri temporis dolor,hominem iam ad morbum comparatum esse demonstrabat. recte sane fecisset,si prius quàm externa aliqua de causa leui in morbum incidisset,quæ causa arguebat,eum esse ad morbum paratum,medico,qui impendenti morbo occurreret,se commisisset.

16 B *secundo die modicum meri sanguinis de sinistra manabat.*

Cui dextrum tempus dolere dixit, huic ait modicum meri sanguinis de sinistro fluxisse.merũ autem cum de flaua,atraque,aut æruginosa bile dicitur,planum est quid significet, ut sæpe dictum est: nam cũ quisque humor proprium colorem,consistentiãq; synceram conseruat,tum eum merum excerni dicere solemus,at in sanguine fortasse ex contrario accipiendum est ab eo merum dici,ut idem sit,quod male mistum:constat enim sanguinis naturalis colorem rubrum esse: at decolor non eiusmodi est, sed uel nigrior,uel insigniter rufior.& quidem merum sanguinem solemus plerunque nigrum appellare:qui simul est crassiore consistentia.perspicuum est igitur,huic ægroto,si uires ualidæ erant, mitti sanguinem debuisse,sed hoc remedium nõ esse ab Hippocrate commemoratum, eadem erit, quæ de primo ægroto est conscripta,quæstio.

17 *Aluus stercora recte deiecit.*

Hoc unum uidetur in morbi principio mediocre fuisse:cetera praua omnia: quæ sequenti oratione explicantur.

18 *Vrinæ tenues cum uarijs suspensionibus minutim dispersis: qualis est farina crassior, seminis speciem referens. tertio die*
C *febris acuta,deiectiones nigræ,tenues,spumosæ,subsidentia in ramentis liuida: aliquantulum ueterno tentabatur:ægre exsurgebat:quod in urinis residebat,liuidum erat,& subglutinosum.*

Hæc omnia symptomata,atque signa ei praua fuisse,qui in memoria habent, quæ in præsagijs dicta sunt, plane sciunt,non pauca itidem in commentarijs in primum uulgarium morborum diximus.

19 *Quarto uomuit biliosa,flaua,pauca,paulo post uirulenta: ex sinistra parum puri profluxit: aluus eadem: urinæque eadem fuerunt:circa caput,& claniculas sudauit: lien intumuit: femur e directo doluit: hypochondrium dextrum submolliter contendebatur: nocte non dormiuit: aliquantulum delirauit.*

Hæc quoque omnia,quæ dixit, praua symptomata sunt,præter abscessum qui in lienem, & in sinistrum femur fieri uidebatur.

20 *Quinto deiectiones plures,nigræ,spumosæ, in quibus nigra subsidebant:nocte nihil dormiuit,delirauit.*

Iam hæc quoque omnia praua sunt: sed attendamus sequentia.

21 *Sexto die deiectiones nigræ,pingues,spumosæ,glutinosæ,graueolentes,dormiuit,mente melius constabat.*

Dormiuisse,& mente melius constitisse,mitia sunt: cetera praua.

22 D *Septimo lingua arida,sitibundus erat,non dormiuit,delirauit: urinæ tenues,non boni coloris. octauo retrimenta nigra, pauca,compacta,dormiuit,mentis compos fuit:nec admodum sitibundus.*

Hactenus omnia symptomata ei fuisse fallacia uidentur.

23 *Nono riguit,febris acuta,sudauit,refrixit,delirauit,dexter oculus distortus est,lingua inaruit,sitibundus erat,et insomnis:decimo die,eadem:undecimo omnino mentis compos erat,& febre uacans:sudauit,urinæ circa iudicium tenues erant.*

Hunc hominem ualidis fuisse uiribus apparet,quippe quæ maximo cum morbo luctãtes resisterẽt. itaque cum nihil ei boni adhuc accidisset,rigorq; nono die criticus esset cõsecutus,deinde uero, quod solet,febris acuta,& post eam,sudor: apparet eum propter morbi magnitudinem,non statim fuisse febre liberatum: & tamen,cum eadem perseuerarent,(nam decimo die inquit,eadem)undecimo statim fuisse febre liberatum.quod autem in nono delirarit,oculusque dexter sit distortus,ex ijs sunt,quæ euenire in iudicationibus solent.neque uero de eo uidetur tota simul nono die facta iudicatio,sed in undecimum protracta diem:in quo dixit,omnino mentis compos erat.addidit autem, urinæ circa iudicium tenues erant,ne illi iudicationi fidem adhibeamus,neq; firmam esse iudicemus, sed morbi recidiuam breui expectemus.nam cum alioqui, tum quod tanta esset morbi magnitudo, in huiusmodi nos esse expectatione par erat.

Biduum intermisit a febre integere, repetijt quartodecimo, statim nocte non dormiuit: omnino delirabat: E 24

Confecta dimidiata, infidelique, die undecimo iudicatione, ait febrim duos dies intermisisse, hoc est, duodecimum, ad tertiumdecimum deinde quarto decimo repetijsse, ijsdemque iterum in symptomatibus ægrotum esse uersatum.

Quintodecimo urina turbata, qualis fit ex ijs, quæ subsederunt, ubi agitantur: febris acuta: prorsus delirauit, non dormiuit: genua, tibiæque dolebant: aluus subiectis balanis nigra stercora deiecit. 25

Recidiua iterum fuit antea & propter morbi magnitudinem, quæ ei principio inerat, & quod undecimo die, quo prima iudicatio facta est, signa concoctionis in urinis non erant. dolores tamen genuũ, ac tibiarum, qui humores, a quibus morbus efficitur ad imas partes uergere significant, erant in bonis exitus tamen nigrorum stercorum glande supposita, est propter, colorem malus.

Decimo sexto urinæ tenues, in quibus nubilosa suspensiones inerant: delirauit. 26

Hæc quoque symptomata & signa sunt acutæ febris secundo loco inuadentis: si quid meminimus eorum, quæ in præsagijs, & in primo uulgarium morborum ostensa sunt: mihi uero nõ sunt eadẽ millies repetenda. F

Decimo septimo mane extremæ partes frigidæ, cooperiebatur, acuta febris, toto corpore sudauit, leuatus est, melius mente constabat, non tamen sine febre: sitibundus: uomuit biliosa, flaua, pauca: aluus stercora deiecit, paulo post nigra, pauca, tenuia: urina tenues non boni coloris. 27

Videtur septimus decimus dies sudorem quendam iterum attulisse, qui, propter cruditatem humorum, ex quibus ægrotasse ille uidetur, discutere morbum non poterat.

Decimo octauo non erat mentis compos: sopore tenebatur: undeuigesimo in eodem statu erat. 28

Nullum omnino insigne adiumẽtum dies decimus septimus uidetur huic homini attulisse: & tamen eius naturalis facultas uidetur cum morbo pugnare: ac fortasse etiam uictoria potietur.

Vigesimo dormiuit, mentis omnino compos erat, sudauit, febris expers fuit, non sitiebat: uigesimo primo parum delirauit; nonnihil sitiebat, hypochondrium dolebat: & ad umbilicum erat perpetua palpitatio: uigesimo quarto urinæ habebant subsidentia: prorsus mente constabat. uigesimoseptimo dextra coxa dolebat: urinæ tenues: in quibus erant subsidentia: cetera mitissima habebat: undetrigesimo dexter oculus dolebat: urina tenues: quadragesimo aluus pituitosa, alba, sub crebra: multum toto corpore sudauit, absolute iudicatus est. 29 G

Hæc tertia est iudicatio, in qua natura etiam conata est sudoribus excernendis in die critico morbũ dissoluere, ut in superioribus, qui non secus critici erant. id quod nullam aliam ob causam addidi, nisi ut ostenderem, auctores eorum præceptorum, quæ in prædictionibus falsa sunt, errare: & lõge ab Hippocratis sententia, & a præsensione in ægrotis abesse: ideoque logiatros esse, [Sic enim pleríque docti homines appellant eos, qui ad opera obeunda inepti sunt] non medicos: cum fidem adhibeant ijs ægrotis, qui in prædictionibus, Coacisque prænotionibus sunt descripti, & pro eorũ arbitrio cetera confirmant, ea afferentes, quæ in prædictionibus, & Coacis male sunt conscripta prænotionibus: & uniuersalia præcepta in præsagijs & aphorismis, itemque in libris uulgarium morborum tradita contemnunt. nam quicquid in prædictionibus, Coacisque prænotionibus ueri dictum est, id totum (ut ego in commentarijs in prædictiones ostendi,) auctores eorum librorum ex aphorismis, præsagijs, ac libris uulgarium morborum in libros illos transtulerunt. Lycum uero miror, qui & ipse huiusce nequitia plenus in Quinctum eam conijcit: & tamen ei ne annua quidem cum Quincto consuetudo intercessit: cum Satyrus, & Fecianus qui cum eo diu uixerunt, nullam eiusmodi interpretationem Quincto attribuerint: id quod ego, qui utroque præceptore usus sum, plane compertum habeo. * H

GALENI IN III. DE MORBIS VVLGARIBVS HIPPOCRATIS, COMMENTARIVS SECVNDVS.

Hoc commentario explicatur obseruatio symptomatum, quæ nonem ægrotis acciderunt.

LIBRVM ego nullum scripsi, nisi me amici quidam rogauissent: præcipue autē
ij, qui longam profectionem suscipientes, commentarium eorum, quæ a me
audierant, aut quæ in animantium dissectionibus, aut in ægris ostenderam ha
bere cupiebant. cumque nonnulli in manus hominum incidissent, probatiq;
ab alijs essent, qui ipsi quoque a me contenderunt, ut omnes medicæ artis
partes absoluerem, eodem, quo iam quibusdam dedi, modo id ipsum perfeci.
B cum uero perspicerem me in omnibus, quæ conscripseram, Hippocratis in-
terpretatum esse sententiam, simulque eius accommodatissimas orationes
attulisse, superuacaneum fore existimaui, si omnium eius librorum singulas orationes a principio ad
finem usque interpretandas suscepissem: uerum quando huiusmodi quoque commentarios quidā ex
amicis a me efflagitassent, a uerissimis, utilissimisque Hippocratis libris initium sumpsi, idem intuens,
quod etiam in prioribus feceram: id autem est, ut quæ perpetuo, aut sæpe in ægrotis spectantur, ea
sola literis mandarem, nec quenquam reprehenderem eorum, qui uel ea quæ raro, uel quæ nunquam
uidentur, atque omnino falsa sunt, conscribunt: sic enim commentarios in librum de fracturis, & ar-
ticulis; sic etiam in librum de ulceribus, & de uulneribus capitis, & in aphorismos atque præsagia con
feci. deinde uere amicorum inductus precibus, commentarijs exposui partem libri de ratione uictus
in morbis acutis primam usque ad usum balneorum, quæ sane uerissima Hippocratis habita est: post
hanc uero, secundam interpretatus sum, cum ipsa quoque multa ad Hippocratis sententiam præce-
pta continere uideatur. his confectis librum de humoribus celeriter, paucisque diebus explicationi-
bus illustraui, quod is, qui me ad commentarium conscribendum impulerat, discedere properaret. qui
cum probarentur, siquidem inuulgati erant, inde factum est, ut non iam amici mei solum, sed alij quo-
C que Medici, qui mihi essent familiaritate coniuncti, ut omnia Hippocratis scripta interpretarer, frequē
tes adhortarentur. & sane in librum iam de officio chirurgico, & in primum, ac secundum morborum
uulgarium conscripseram. a quibus cum in tertium explanationes incepturus essem, forte euenit, ut
me obnixe quidam, ut in prædictiones conscriberem, rogarint. ad hoc autem petēdum impulsi sunt,
quod in sermonem de ijs, quæ in præsagijs, aphorismisque tradita sunt, deambulando incideramus:
quæ omnia multum in ægrotis ualere demonstraui: addidique si quis ea omnia quæ sunt in libro præ-
dictionum conscripta, pro generalibus præceptis accipiat, hunc esse magnopere erraturum. probaui
quoque eiusdem generis plurima esse ex ijs, quæ in Coacis sunt scripta prænotionibus, eaque intermi-
sta esse quibusdam, quæ aphorismis, aut præsagijs, & nonnullis etiam, quæ libris uulgarium morborū
continentur: quæ sane sola ex ijs, quæ in illis sunt libris, uera sunt: cetera autem, quæ in Coacis præ-
notionibus, & in prædictionibus habentur, erroribus scatent. iam uero in secundo & sexto uulgarium
morborum quædam interiecta sunt, ut etiam in libro aphorismorum extremo: cetera omnia secundi,
sextique uulgarium morborum libri sunt Hippocratis, magna ex parte in commētarijs inuenta: quæ-
dam uero ab eo, qui libros disposuit, adiecta: is autem fuit Thessalus filiorum Hippocratis præstantis-
simus, qui accurate patris sententiam æmulatus est. in primo autem, & tertio uulgarium morborū aut
D nihil, aut certe pauca interiecta esse suspicabere. uniuersalia autem in his libris præcepta sunt admodū
pauca conscripta, cum in eis sit pura narratio eorum, quæ aut omnibus generatim in uulgaribus con-
stitutionibus, aut cuique priuatim euenerunt. exactis iam in secundum librum commentarijs, tres in-
terea forte scripsi in librum prædictionum, ab amicis, ut dixi rogantibus inductus: quibus osteudi ma-
ximam eius libri partem falsam esse: multa pro uniuersalibus dicta esse, quæ raro eueniant: multa indi
stincta, quæ distinctiones requirant. & quo clarior sit oratio mea, unum afferam eorum, quæ male qui-
" dam in commentarijs & in prædictiones, & in ægrotos uulgarium morborum scripserunt. est igitur in
prædictionibus hæc sententia, Febres ex hypochondrijs malignæ sunt: quidam libri interpretes no-
bis commemorant eos ægrotos solum ex libris uulgarium morborum, qui mortui sunt, eisque uel di-
stentum fuisse hypochondrium, morbi tempore, aut dolore, aut palpitatione, aut aliqua alia re consi-
" mili tentatum Hippocrates scripsit: qui uero ex eis incolumes euaserunt, silentio pertranseunt. at Hip-
" pocrates in præsagijs cum alia quæ sunt ad morbos acutus utilia tradidit, tum de hypochondrijs eo in
loco est locutus, cuius hoc est initium, Hypochondrium optimum est, si dolore uacet, molleque &
æquabile dextra ac sinistra parte sit. hoc autem est totius orationis, quæ satis prolixa est, initium: ubi
de hypochondrijs est Hippocrati sermo institutus. qui autem absolute pronunciat, febres ex hypo-
chondrijs malignas esse, nec distinctiones adiungit, quas in præsagijs ipse scripsit, is aperte mentitur:
multo

multo.n.uerius dictum esset,febres ex cerebro affecto,malignas esse: febres ex mēbranis affectis mali E
gnas: febres ex pulmone affecto malignas: ac multo etiam magis, febres ex corde affecto ortas, mali
gnas esse: aut febres,quæ ab hypochondrijs proficiscuntur,(si proprie nomen hypochondriorum ac-
cipiamus)omniū acutarum febrium sunt mitissimæ: sin autem non proprie,sed hac uoce uētrem quo-
que,iecur,lienem,ac septum transuersum complectamur,quædam erunt malignæ, quædam mites , ut
in cōmentarijs de locis affectis distinximus. atque hoc tibi sit unum eorū,quæ in prædictionibus male
scripta sunt,exemplū: & itē interpretum,qui,uti modo dixi,libros alterū altero uicissim exponūt. atq;
in prædictionibus quidē ita scribūt,Recte dixit,inquiūt,febres ex hypochondrijs malignas esse: siqui-
dē in libris uulgariū morborū,hunc,& illū,& aliū,quorū hypochondria affecta erant, perijsse apparet:
deinde uicissim in libris uulgariū morborū,cū ad eos ægrotos perueniūt,merito,inquiunt , dixit hunc
ægrotū mortuū esse: dictū.n.generatim in prædictionibus est,febres ex hypochondrijs malignæ sunt.
Sed si ita scribendæ explicationes sunt, primū afferri potest negatio ei sententiæ, quæ in prædictioni-
bus est,contraria ad hunc modū,febres ex hypochondrijs mediocres sunt: secūdo loco,potes eos ad-
ducere,qui hypochondrijs male affectis in libris uulgarium morborū superstites fuisse memorantur.
hoc igitur unū habes,ut dixi,prauarū interpretationū exemplū. alterū in affectionibus inter se compli
catis uersatur: quo quidē auctor prædictionum frequenter uti uidetur: ut in cōmentarijs eū in librum F
editis declaraui. implicatas aūt affectiones uoco,in quibus multæ affectæ sunt partes: siquidem unus,
idemque homo potest non solum thoracē,sed etiam pulmonem,sed caput, adde uero etiam uentrem,
& iecur affectū habere. proinde si quando scribat symptoma quod phrenitin denunciet,mox illi subiū
gat aliud,quod sit peripneumoniæ proprium,& iecoris inflammationis, aut uentris,aut alterius partis,
tum addat,difficiliore affectione detineri eos, in quibus duæ,aut plures partes affectæ sint , is peruer-
sam doctrinam tradet. erit autem huiusmodi orationis genus: Qui in principio comatosi fiunt cum ca- »
pitis,lumbi,hypochondrij colliq; dolore uigilantes,sunt ne phrenitici? his si nares stillent , pernicio- »
sum est: præcipue aūt,si quarto ab initio die uētris sit prærubra proluuies.hoc iecinoris symptoma est,
& pōt cū ceteris existere: ut si lateris dolor,aut peripneumonia hosce comatosos arripuisset, nec tamē
eiusdem affectionis est signum. Sed siquis uelit, quæ in prædictionibus falso dicta sunt,& eos,qui libri
illius præcepta,& ægrotos in libris uulgarium morborū alternis interpretantur,& alterum altero de-
clarāt,refellere ; is cōmentarios nostros in prædictiones perlegat.equidē ægrotos in primo, secūdoq;
libro descriptos,citra ullā malorū interpretū reprehensionē,ante exposui. sed quia multi a me amici
mirū in modū petierunt,ut in paucis ægris ostenderē,quæ male essent explicata, coactus sum superio-
rem commentarium in tribus solum ægris integrum conscribere . nunc uero esse accommodatius ad G
institutum arbitror, eodem modo reliquos exponere , quem in primo uulgarium morborum tenui.
uereor enim ne in alterum uitium incidam, ut apud eos,qui magnis, longisque commentarijs offen-
duntur, male audiam.

AEGROTVS. IIII.

In Thaso Philistæ caput diu doluit : & tandem ueterno aliquantulum correptus decubuit : † cumque ex potationi- I
bus continuæ febres factæ essent, dolor nocte exacerbatus est : primum incaluit ; ac primo die uomuit biliosa , pauca , fla-
ua primum, post uero æruginosa, pluraque: aluus stercora excreuit: nox ei grauis fuit: secundo die surdus erat , acuta fe-
bris,dextrum hypochondrium contentum est : ad interiora uergebat: urinæ tenues, pellucidæ,suspensiones habebant par-
uas,genituræ similes : circa meridiem insaniuit . tertius ei dies grauis fuit . quarto die conuulsiones ei acciderunt : omnia
exacerbata sunt: quinto die mane mortuus est.

† Alias ex potationibus aūt continuis dolor exacerbatus est: Nocte incaluit primum:

Ne mea longior sit oratio, non secus loquar, q̃ ad eos,qui eorū,quæ in præsagijs,quæq; in aphoris-
mis,& prædictionibus,nec nō in primo & secundo uulgarium morborum exposui , meminerunt. hic H
uir capitis dolore conflictatus,ut qui ante descriptus est,ægrotabat, nec in lecto decumbebat. uerum
non contemnendum symptoma in hoc adiunxit, ueterno aliquantulum esse tandem correptum: in il-
lo morbi initium adiunxit,in hoc ait ex magno errore id ei contigisse: cum enim caput grauiter affe-
ctum est, maximum malum est larga uini potio: illum uero ex occasione ait in morbum incidisse: quā
ob rem cerebrum illi non læsum fuisse censet, sed ea symptomata solum ex humoribus in capite re-
dundantibus esse consecuta:at huic Philistæ ipsum quoque cerebrum progressu temporis ad prauum
statum deuenisse: propterea quod ubi noxa ex potione contracta accessit, tam magna,grauisq; reddi
ta affectio est,ut quinto die sit sublatus.quæcunque aūt Hippocrates his diebus ait accidisse sympto-
mata,partim ad morbi acumē pertinēt,ac si nihil læsum cerebrū esset:partim ipsius sunt cerebri.itaque
uomitus symptomata sunt acuti morbi,itēq; urinæ qualitas : ipsius uero cerebri, surditas,cōuulsio , &
insania.quod autem auctor ait,dextrum hypochondrium contentum est , ad interiora uergebat;tum
fit cum a septo transuerso partes uicinæ trahuntur : septum uero ipsum transuersum tenditur interim in
pleuritide propter magnitudinē inflammationis,quæ membranam costas succingentē obsidit:interim
uero ob originē neruorū, quæ ad se neruos , qui ad septum transuersum pertinent attrahit : interim
uero ob suā ipsius inflāmationē. Sed his tribus expositis, uerisimilius est,a septo trāsuerso ob neruorū
tensionem

A tenſionem attracto hypochondrium quoque fuiſſe retractum. atque in his quidem affectibus utrunq; hypochondrium plerunque intro uergit: nonnunquam alterum ſolum, cum ſcilicet principij neruorum pars altera grauiter; altera uel nihil, uel certe modice, ſit affecta.

AEGROTVS. V.

2 *Chariona, qui apud Demænetum ægrotabat, ex potu ignis corripuit: ſtatim eſt capitis grauitas dolorem afferens conſecuta: non dormiuit. aluus turbata eſt excrementis bilioſioribus. tertio die febris acuta. capitis tremor, præſertim uero labri inferioris. paulo poſt rigor, conuulſionesq;. prorſus deliraiut: noctem moleſtam tranſegit. quartus dies ei quietus fuit: parum dormiuit: oblocutus eſt: quinto cum dolore cuncta exacerbata, nugabatur, nox ei moleſta fuit, non dormiuit. ſexto eadem fuerunt: ſeptimo riguit, febris acuta, toto corpore ſudauit, iudicatus eſt. huic perpetuo erant deiectiones bilioſæ, paucæ, meræ: urinæ tenues, boni coloris, ſuſpenſiones nubiloſas habentes. octauo die melioris coloris urinas reddidit; in quibus erant ſubſidentia alba, paucaq;: mentis erat compos: febris intermiſit: nono repetijt: quartodecimo febris acuta: ſextodecimo bilioſa, flaua, ſubcrebraque uomuit: decimoſeptimo riguit, febris acuta, ſudauit, liber febre iudicatus eſt. urinæ poſt recidiuam, & iudicium, boni coloris erant, & habebant ſubſidentia: nec per recidiuam delirauit. decimooctauo* B *non parum incaleſcebat: aliquantulum ſitiebat: urinæ tenues, ſuſpenſiones nubiloſæ: paululum delirauit; decimonono febre carebat, collum dolebat, urinis inerant ſubſidentia; uigeſimo eſt plane iudicatus. P. M. B. V. X X. S. i. probabile multitudine bilioſarum urinarum uigeſimo ſanatum.*

Hic uir uidetur ex multitudine, præſertim uero bilioſorum humorum ægrotauiſſe. ac ſi in eo perpendas, quæ de criticis diebus, deque urinis ſunt monſtrata, certe inuenies eſſe conſona, ut conuenienter rationi die uigeſimo perfecte morbo liberaretur. quidam tamen libri ſunt, in quibus in fine narrationis non ſit adſcriptum, uigeſimo: cum tamen omnium optimi ſic ſcriptam hanc orationem habeãt.

AEGROTANS. VI.

3 *Euryanactis filiam Virginem ignis inuaſit: hæc perpetuo nihil ſitiebat: nec guſtare quicquã poterat. aluus pauca deijciebat. urina pauca, tenuis, non boni coloris: in febris initio, ſedem dolebat. ſexto die febre erat libera, non ſudauit, iudicata eſt. quod ad ſedem erat, aliquantulum ſuppurauit; & cũ indicatione erupit. poſt indicationẽ die ſeptimo riguit nõnihil incaluit ſudauit. octauo poſt indicationem die riguit non multum poſtea extrema ſemper algebant. ad decimum diem, poſt ſudo*C *rem, delirauit: confeſtimq; reſipuit. aiebant autem hæc paſſam eſſe quod racemum guſtauiſſet. cum autem diem intermiſiſſet, duodecimo iterum multum delirauit. aluus turbata eſt bilioſis excrementis, paucis, meris, tenuibus, mordacibus: crebro deſidebat. ſeptimo autem, ex quo poſtremum delirarat, mortua eſt. huic ab initio morbi fauces dolebant, ſemperq; rubebant: gurgulio retractus, deſtillationes multæ, paruæ, tenues, acres: tuſſijt, nihil concocti excreuit: omnes cibos hoc toto tempore faſtidiuit, neq; quicquam appetiuit: non ſitijt, nec quid notabile bibebat: tacita erat, nihil loquebatur, mœſta animum deſponderat: inerat uero etiam ei natiuum quiddam, quod ad tabem uergebat.*

Poſtquam recenſuit, quæ huic ægræ ad mortem uſque contigerunt totius morbi cauſam ſubiunxit, ex qua iure perijt: ait enim ei in pulmonem prauas deſtillationes fuiſſe, quæ faucibus, gurgulioniq; nocerent. tum addidit, quiddam ei natiuum fuiſſe, quod ad tabem uergebat: quod in memoria habẽdum eſt, nec Sophiſtis adhibenda eſt fides, qui nullum innatum affectum eſſe contendunt. id tamẽ per ſe non ſatis fuiſſet, ad mulierem tam cito tollendam. ſed cum huic affectioni coniuncta quoque eſſet facultatis naturalis extinctio, ideo factum eſt, ut celerius de uita decederet. ipſam autem his uerbis ſignificauit: hæc perpetuo nihil ſitiebat, nec guſtare quicquam poterat: de quorum ego ſymptomatũ malignitate ante in ſuperiore libro uerba feci. atque ipſe quidem in fine narrationis ſuo more, quæ D mortis & ſalutis cauſa ægrotis fuerit, adiunxit, omnes inquit, cibos hoc toto tempore faſtidiuit; neq; quicquam appetiuit, nec ſitiuit: ut oſtenderet, ei ſummo odio cibos fuiſſe, ut ne cupiditate quidem cuiuſquam caperetur: cuius deſiderio nonnulli, quibus deiectus appetitus eſt, cum recordentur eorũ, quibus aliquando oblectati ſunt, teneri ſolent: quotidie enim in morbis nonnullos nihil appetentes intuemur, qui ſimul atque aliquid guſtarint, illud auerſentur: quoſdam uero, qui ne guſtare quidem poſſint, & tamen quærentibus ex ſe nunquid appetant quidpiam, reſpondent edulia quædam, quibus ſe quondam oblectatos eſſe recordantur. maximum porrò tibi ſignum ſit, facultatum cibotum appetentem eſſe plane extinctam, ſi parata hæc, quæ appetere dicebant, ut primum guſtarunt, reprehendant, nec amplius eis ueſcantur. cumque hi peſſime affecti ſint, tamen multo deteriore in ſtatu ſunt, qui nihil appetũt: ſiquidem indicant extremam eſſe extinctionem naturalis facultatis, qua eſculenta, poculentaque expetuntur. itaque cum his de rebus mulier mortua ſit, nihil eſt, cur exemplariorum uarietatem attendamus, & de diebus quicquam perueſtigemus: cum nullum ordinem illi habeant, quando deſtillatio a capite profecta, & innata tabes ei mortem attulerunt: quod in cauſa eſt, ut ſcripturæ uarietatem, quam iudicatu difficilem, & ſuperuacaneam eſſe arbitratus ſum, prætermiſerim.

AEGROTANS. VII.

Quæ apud Bitonem erat mulier angina laborans, ei primum a lingua cœpit uox obscura esse, lingua rubens, desiccataq; erat: primo die horruit, incaluit; tertio die rigor. febris acuta; tumor colli, & pectoris ex utraque parte subruber, & durus: extremæ partes frigidæ, & liuidæ: spiritus sublimis, potus per nares effluebat: deglutire non poterat. deiectiones & urina substiterunt: quarto omnia exacerbata sunt: quinto anginosa perijt. P.D.S.V.M. id est, probabile deiectionibus suppressis quinto mortuam. 4

E

Neque in omnibus libris ita scriptus finis huius orationis reperitur. neque ita ab omnibus ijs, qui hunc librum interpretati sunt, legi uidetur: sed etiam quidam ex eis pro quinto, scribunt septimo: quidam octauo: Capito autem nescio qua re adductus, & diem ademit, & ex angina: & paulo ante ex hoc, quarto die cuncta exacerbata sunt, sustulit quarto die: ut hæc tota ei sit oratio, deiectiones & urinæ substiterunt, omnia sunt exacerbata, mortua est. Sed de meliore scriptura posterius disputabimus: nunc quæ in hac dicta sunt obscurius, id quod mihi est in libris, quibus explanationes cōtinentur, præcipue propositum: explicemus. quod igitur ait, spiritus sublimis, non uidetur clarum esse. Sabinus aūt de eo scripsit his uerbis, Sublimis inquit erat respiratio, hoc est, summis naribus respirabat: quod propter arteriæ inflammationem uiæ spatium præclusum esset: nec iam attractio spiritus fieri in pulmonē posset. Sed hæc quoque Sabini obscura est oratio, & alium præterea explanatorem desiderat. existimo autem, eum uelle significare, summis naribus respirare eos, qui respirando primas narium mouēt: nos enim plerosque ægrotos ita uidimus respirare, ut eas † in inspirando diducerent. id quod accidit ijs, qui ab angina, uel a peripneumonia, uel a suppuratione suffocantur. itemque ijs, qui infirmis sunt uiribus: uerum quomodo in infirmis id fiat, nunc non necesse est exponere: sed solum dicamus, quomodo fiat in ijs, quorum organa respirationis angusta sunt: ac mox declarabo, cur Hippocrates eiusmodi spiritum sublimem appellarit: in ijs enim, qui ita affecti sunt, sublimes thoracis partes usque ad scapulas moueri uidentur: ac consentaneum est, nunc sublimem spiritum hunc appellari: eumque nō modo in angina, sed etiam in peripneumonia, & suppuratione effici. idem etiam citra febres accidit ijs, qui proprie dicuntur orthopnoici. i. non nisi recta ceruice spirare, & asthmatici, hoc est suspiriosi. utrunque autem nomen ab eiusmodi euentis est huic affectioni tributum: ut asthma, propter coactam respirationem, quam qui uelociter currunt, habent, appelletur, orthopnœa uero, quia strati suffocātur, se se rectos erigant. nonnulli etiam coguntur in totum exurgere. in præsagijs quoque est his fere uerbis scriptum: Anginæ grauissimæ sunt, celeriterque enecant, si neque in faucibus, neque in ceruice quicquam appareat, multum uero laboris, orthopnœamque afferunt. ergo eadem causa in affectibus strangulantibus orthopnæam, & quem modo sublimem spiritum uocabat, efficit: cum enim integra ualetudo est, in nobisque omnes uoluntariæ actiones conquiescunt, tum solis inferioribus thoracis partibus, quæ ad septum transuersum sunt, respiramus, ut in commentarijs de causis respirationis ostēdimus: sin autē maiore inspiratione opus sit, etiam partes infernis propinquas unà mouemus: ubi plurimam requiramus, tum etiam partes ad operta scoptula mouemus, ac totius thoracis opera uehemēti utimur: sed hoc nobis sanis fit, cum uelociter currimus, aut quoquo modo uehementer commouemur: quod tum multo spiritu attracto opus sit: in peripneumonijs uero, & suppuratorum uitijs, aut malis, & in orthopnœa, cui iuncta febris sit, ob angustiam organorum spiritus, quæ tantum aeris capere non possunt, quantum animans postulat, id efficitur. imperfectus igitur usus respirationis in periculum suffocationis eos adducit: quam ob rem & perpetuo, & toto thorace obire respirationem coguntur. at in angina cōceptacula spiritus in pulmone, per quæ respiramus, reclusa, puraque sunt: sed quia musculi gutturis inflammatione obsidentur, constringitur externi aeris, quem inspiratione attrahimus, primus ingressus: quocirca hic quoque, sed aliam ob causam, æque tamen, imperfectus respirationis usus redditur, ut in suspiriosis suppuratis, & peripneumonia affectis contingebat. itaque qui suffocantur, dant operam, ut exurgant, & toto thorace externum aerem magna ui attrahant. qua sane ratione censeas, in ijs, qui angina laborant, sublimem spiritum esse appellatum: potest etiam ita nominari, quod illi uolunt se ipsi in sublime erigere, ut idem sublimis spiritus significet, quod in præsagijs orthopnœa. ceterum in huius mulieris, quæ angina afficiebatur, narratione scriptum est, potum etiam per nares effluxisse: quod ijs usu uenit, qui deglutire ipsum non possunt uel ob angustiorem gulæ transitum, uel ob eius extinctionem, ac resolutionem: quorum utrunque est exitiosum uel maxime: ut etiam quod est in tertio die antea ab eo conscriptum, extremæ inquam, partes frigidæ, & liuidæ: cum enim prædixisset, tertio die rigor, febris acuta, subiunxit, extremæ partes frigidæ, & liuidæ: extremarum enim partium refrigeratio & liuor in acutis morbis signum est internicionis, extinctionisque natiui caloris: atque inde etiam factum est, ut huic ægræ deiectiones, & urinæ suppressæ sint, quod iam omnes actiones emorerentur. quam ob rem probabile est, neque septimo, neq; octauo die hominem esse mortuam: quod uires tantum temporis sufficere non possent: cum tertio iam die symptomata, signaque naturæ frigescentis haberet. & Hippocrates, qui in morbis tam acutis solet quæ singulis diebus euenerint, perscribere, non commisisset, ut quintum, & sextum diem tacitus præterijsset. cum igitur, absoluta diei tertij narratione, solius quarti mentionem fecit, in quo dixit, exacer-

F

G

H

†Vetus interpres habuit, in expirando cō traherent, &c. sed hęc absunt a Græcis lib.

A bata eſſe omnia, ſit etiam uerisimilius, ipſam mulierem non potuiſſe ad ſeptimum, aut octauum uſque diem uitam producere: etenim admirabiles mutationes, quæ propter robur naturæ raro fiunt, & nos ſæpe uidimus, & Hippocrates ipſe in ægrorum narrationibus ſcripſit: eaſque ſimul indicat, ac ſignificat, ægrũ cõmodius habuiſſe: nũc uero, qñ tertio die febris acuta eſſet, extremaq; frigeſcerent, ac liueſcerẽt atque urina ſupprimeretur, licet non addidiſſet, quarto die eſſe omnia exacerbata, tamẽ quinto die erat omnino moritura: quod cum adſcripſerit, etiam firmius enunciabis, mulierem ita affectam ſextum diem uiuam non attigiſſe, multo uero minus ſeptimum, uel octauum. quare admirari licet, cur is, qui notas primus adſcripſit, ita eas adhibuerit, ut eam octauo die mortuam ſignificent. ac multo etiam magis, quomodo Zeno, & Herophilus uir non uulgaris, cum notas in tertio uulgarium morborum adſcriptas interpretatur, dicat ipſe quoque, hanc octauo die ex angina perijſſe: idque his notis ſignificari, |̅T̅| . ⩟ . E. H. Θ. harum notarũ prima ſignificat πιθανὸν .i. probabile, quod per π ſcribitur, quæ mediam rectam habet ab utraque parte æquo interuallo diſtantem, ut nonnulli nongenteſimum numerum ſcribunt. id quod in omnibus ægris hæc nota ceteris conſequentibus præpoſita ſemper ſignificat. quæ ultima eſt, hic mortem ſignificat, Θ litera expreſſam: in alijs uero ægris ſanitatem, quæ litera Y notatur. penultima uero nota ſemper dierum numerum, quibus æger ubique in ſermone propo-

B ſitus laborauit, declarat: quæ interiectæ ſunt, cur ſeruatus ſit, aut perierit homo, cauſam aperiunt: ut in hac, quæ angina laborabat. duæ notæ ſunt, quarum altera ſequitur primam omnium, cuius medium recta linea ſecat, |̅T̅|. ab hac uero, alia, atque alia deinceps ſequitur; ergo quæ poſt primam, cuius medium ſecatur, locata eſt, elementum ⩟ eſt, in cuius media inferiore linea, alia recta linea deorſum ducta oritur, ſicut I. ſcribimus. conſequens eſt E. ex quibus deinceps poſitis hunc ſenſum elici Zeno cenſet, τῶν διαχωρημάτων ἐπίσχεσιν .i. deiectionum ſuppreſſionem: cum ⩟ deorſum notatum quouis modo excretiones ſignificet: ſiquidem ipſum non modo urinarum, aut deiectionum, ſed etiam ſudoris eſſe ſignum affirmat: & E, ἐποχὴν ſiue ἐπίσχεσιν, utro modo eam appelles, eorum retentionem: ut ſit hæc notarum tota ſententia, probabile eſt, excretionibus retentis octauo die angina affectam perijſſe. quare, ut dixi, miror, cur meliores libri habeant quintum diem, huic lectioni etiam ipſa litera E, conſentiente, ut paulo ante oſtendi, ipſum tamen Zenonem affirmare, ſcire ſe, octauum eſſe ſcriptum: & qui in illum diſputant, hac de re nihil dixiſſe: ei tamen uitio uertere, quod ſecundam literam non ſcripſerit, & ⩟ ſignatum fecerit, cum tamen in tertio uulgarium morborum non ita ſcriptum eſſe uideatur: ſed poſt primam literam, P, ut illi aiunt, ſcriptum ſit. hic reliquus mihi ſermo prolixus ſe offert: putabit enim re uera quiſpiam, Hippocratem has notas ægris adiunxiſſe: quod Zenonis aduerſarij non P, ſed

C ⩟ deorſum ſignatum eſſe ſcriptum uolunt. uerum ſi Zenonis aduerſariorum libros legeris, qui aiunt, has notas Hippocratis non eſſe, & librum quendam extare Ptolemæi, cognomento Euergetes qui dicebatur, in quo notę illæ ſuppoſitæ ſunt a Medico quodam Pamphilio, ex Sida ciuitate, qui ſectã Cleophantiam adamauit; audieris præterea cauſam, quam ob rem Mnemon adductus has notas libro inſeruerit; certe Zenonis aduerſarij non iam ſibi conſtare uidebuntur. nec eſſe illas Hippocratis, nec ita, ut ille expoſuit, eſſe ſcriptas cognoueris. Ac mihi quidem, quæ hactenus dicta ſunt, ſuperuacanea iudicantur: nihilq; utilitatis afferre lectoribus ad artis opera, quo properare, qui hanc meditatur, debet. Sed cum adſcriptæ eſſent, uiſum eſt amicis, in quorum gratiam quibuſdam primi libri locis eos reprehendi, qui male explicabant, quæ ad ægrotos pertinent, ut uno in loco huius libri aliquid de hiſce notis diſſererem, itaque id facere animum induxi: tametſi non ignorem id, quod crebris uſurpare ſermonibus ſoleo, commentarios a iunioribus Medicis ſcriptos in cauſa eſſe, ut nos tempus conſumamus, & nihil ab eis, quod ad medicinam pertineat, doceamur: quorum cauſa ego ſingulas ſeparatim medicaş lucubrationes conſcripſi. quæ uero contra ſophiſtas ſunt, quando has etiam iuuenibus utiles eſſe perſpicio, qui ab illis peruertuntur, eas ſingulas ſeparatim confeci: ut ſi cui, tempus abunde ſuppeditet, ut eas etiam euoluat, is contra ſophiſtas non ſecus, quàm aduerſus hoſtes ſit paratus. Sic igitur nũc

D quoque, etſi ad medicinam, probe exercendam, inutile ſit, quod ad has notas pertinet, tamen non pigebit totum percurrere, quando ita uiſum amicis eſt: puderet enim me, ſi ad has nugas deflexiſſem, niſi prius quæ ad medicinalem artem pertinent, multis uoluminibus omnia pertractaſſem, ac tandem ad Hippocratis libros enarrandos deſcendiſſem: in quibus diſcipuli ij, qui artem hanc addiſcunt, nihil poſſunt percipere, præter ea, quæ ego fuſa oratione in medicis lucubrationibus expoſui: ut etiam, qui hebeti ingenio ſunt, aſſequi ſermonem queant: ſed tamen hiſtoriæ cognitionem obtinebunt, cuius cauſa multi interdum quoſdam admirantur, qui artes aliquas tractant: putantque eos, qui multa legerunt, & meminerunt, ſtatim etiam artis præcepta tenere. quam ob rem nunc omnem de notis hiſtoriã exponam. quando hoc amici, ac familiares ſemel hic fieri ſtatuerunt oportere. hæc autem, quæ dicturus ſum, tradita ſunt a Zeuſide in primo in hunc librum commentario. &, quod ego in talibus facere conſueui, fortaſſe præſtiterit, eos, qui huius ſunt hiſtoriæ cupidi, ad illum librum reijcere. Sed quia Zeuſidis commentarij non iam perinde grati, ſunt minus frequentes, ideo uoluerunt ea a me recenſeri, initio ab ipſo Mnemone ſumpto: quidam enim aiunt, cum legendi gratia tertium uulgarium morborum librum ex magna illa Alexandriæ bibliotheca accepiſſet, reſtituiſſe adſcriptis adulterinis ſimili atramento & literis hiſce notis. Sunt qui e Pamphilia eum deportaſſe librum affirment, ac tanto fuiſſe Aegyptium regem Ptolemæum erga libros ſtudio, ut omnium eorum, qui illuc profecti eſſent, libros

ad ſe

ad se perferri iuberet, quos relatos in nouis chartis descriptos dominis redderet, à quibus illuc profe- E
ctis ad se perlati libri essent: allatos uero in bibliothecas reponeret, itaque inscriberet, Ex nauibus ac-
cepti. inter eos aiunt repertum esse tertium uulgarium morborum librum, hac inscriptione notatum,
Ex nauibus, sub correctore Mnemone Sidita. quidam non esse scriptum sub correctore dicunt, sed so-
lum nomen Mnemonis adiunctum: quod & aliorum etiam omnium, qui cum libris appellebant, libris
in apothecas reponendis nomen adscribebant: neque enim statim eos in bibliothecas comportasse,
sed prius quibusdam in ædibus in aceruum deposuisse commemorant. tantum porrò studium ad uete-
rum libros comparandos in Ptolemæo illo fuisse magnum argumentum est id, quod cum Atheniensi-
bus fecit: qui quindecim argenti talentis pignori datis, Sophoclis, Euripidis, Aeschyliq; libros ab eis
accepit, ut eos describeret, mox sartos tectos restitueret. cumque eos pulcherrimis in membranis de-
scribendos curauisset, quos ab Atheniensibus acceperat, retinuit: quos ipse confecerat, ad eos misit,
rogauitque, ut quindecim talenta retinerent, nouosque pro ueteribus, quos ipsi dederant, libros acci-
perent. uerum si Atheniensibus nouos non remisisset, ac ueteres retinuisset, non erat, quod illi ægre tu-
lissent, quippe qui argentum hac conditione acceperant, ut eo ipsi potirentur, si libros ille tenuisset. in-
de factum est, ut illi & argento & libris sint potiti. quare Mnemon siue ipse librum attulerit, siue ex bi-
bliotheca desumpto notas adscripserit, id cum quæstus causa fecisse apparet: dicebat enim, se solum te F
nere, quid notæ illæ significarent: itaque eas mercede exponebat. quod si ita est, probabilius est, librum
in bibliotheca repositum fuisse ab eo adornatum: siquidem eius explicatio multo maiorem erat fidem
habitura, si regia bibliotheca notas teneret: etenim si librum domo deportasset, suspectus fuisset. nec
dubitarem hoc loco afferre conscriptas ab Heraclide tum Tarentino, tum Erythræo demonstrationes,
quibus adulterinas esse notas probant: nisi id iam compertum habere homines intelligentes existima-
rem, & ab hac loquacitate discedere properarem. quare ad ea, quæ utilia sunt, redeo: quorum causa ho-
rum ægrorum historiam perlegimus: ridiculum enim in primis est, existimare ideo mortuam esse mulie »
rem, quod suppressæ deiectiones essent: siquidem ea non ob suppresionem periit, sed ei ideo suppressæ »
deiectiones sunt, quod naturales functiones extinguerentur. sed neque interiit, quod tertio die frigi-
dæ, liuidæque extremæ partes essent: uerum quia illa emoriebatur, inde factum est, ut illæ quoq; emo-
rerentur. ceterum ipse Hippocrates, quasi uaticinatus, adscripsit in fine orationis, periit anginosa: ta-
metsi in ipso statim initio dixerat, Mulier angina laborans apud Bitonem. sed quod in fine est subiun-
ctum, significat, illam ex angina esse mortuam. atq; ita in præsagiis de perniciosis anginis ipse scripsit:
nam hæ primo die statim suffocant, & altero, & tertio. debebat idcirco hæc mulier tertio die de uita de-
cedere, cum extrema frigida, liuidaque essent, & deiectiones retinerentur: quam ob rem possis conie- G
ctura consequi, eam ualidis fuisse uiribus; atque ita quintum diem attigisse: ad octauum uero ut perue-
niret, fieri non potuit. Sed de his hactenus. si uero cogites, siue ipse Hippocrates hanc mulierem curan
dam susceperit, siue unà cum eius medico inuiserit; si nihil aliud, paruũ certe cataplasma illi adhibuit,
aut diaclysma præbuit. ac probabile est, eum cum alia remedia ægrotis admota, tũ uero sanguinis mis-
sionem silentio transisse: solum uero clysterem, ac glandem impositam non primo, & præcipue, sed obi-
ter memorasse. nam cum urinas, uomitiones, & deiectiones recenseret, earumque retentionem adiun
geret, cum æger nihil per se excerneret; in eis simul cum excrementorum qualitate, glandis, clysteris-
que usum adscripsit.

QVID quæque nota significet.

Decreueram omnino ab hac importuna de notis loquacitate discedere: sed quia familiares quidam
mei hanc disputationem integram esse ualde cupiunt, egoque iam bonam nugarum partem exegi, ui-
sum est faciundum, ut quod superest, adiungerem. constitueram autem, quemadmodum quæ nihil ad
artem faciunt, separatim scribere solebam, sic his librum unum dicare, ac per se ipsa exponere. ut is es-
set a ceteris disiunctus, ut si qui uelint in his etiam esse curiosi, habeant quibus inanibus nugis incum-
bant. uerum quia hunc secundum commentarium uideo iam longius esse progressum, satisque proli- H
xum esse, ut non iam reliquos ægrotos hic exponere, & pestilentem constitutionem hos ordine conse
quentem coniungere possim; nec diuidere constitutionis explanationem proposuerim, ut pars hoc cõ
mentario, reliqua uero altero contineatur: ideo disputationem de notis institutam hoc in libro perfi-
ciam, ut hæc nugarum occasio tollatur. nam si, quæ attulerunt ii, qui de notis conscripserunt, uelim per-
quirere, & quæ recte, quæque secus dicta sunt, iudicare, profecto non uno mihi ad hãc rem libro opus
esse perspicio. præcedit igitur omnes, quæ mediam habet lineam ∏|, quæ πιθανὸν .i. probabile significat.
ultimo loco posita est litera Y, aut Θ hæc θάνατον .i. mortem; illa ὑγίειαν .i. sanitatem indicat: ante has est nu
me rus dierum quibus ægrotauit, ui s, aut periit. notæ, quæ inter has interiectæ sunt, omnes sunt per
ordinem descriptæ literarũ: quas uocabuli elementa significant, præter Δ in parte inferiore signatum.
singularum igitur significationem aperiam. memoria autem tenendum est, notas quæ præcedunt ulti-
mam, a qua mortem aut salutem indicari diximus, numerum dierum denotare: de ceteris, quæ inter
hanc & primam intercedunt, oratio nunc instituitur. A ἀπώλειαν siue ἀναίρεσιν .i. interitum, siue internicio
nem significat: Γ, γόνον .i. semen, uel γονοειδὲς οὖρον .i. semini persimilem urinam: Δ uero signatum (uocant qu
tem signata, quando rectam lineam, qualis est, quæ inferiore parte ponitur habent, hoc modo Δ) διαχω
ρήματα .i. excreta per sudorem, & alui fluxum, & digestionem per halitum, & uno uerbo, quãcunque eua-
cuationem

A cuationem: E, ἐποχὴν, hoc est suppressionem, ἕδραν id est sedem: Z, ζήτημα, id est quæstionem; Θ, θάνατον, id est mortem, ut est ante dictum; I, ἱδρῶτα, id est sudorem: K, κρίσιν, id est iudicium uel κοιλιακὴν διάθεσιν, id est cœliacam affectionem: M, μανίαν, id est furorem: uel μήτραν, id est uterum: N, νεότητα, id est iuuentutem, & νέκρωσιν, id est internicionem: Ξ, ξανθὴν χολὴν, id est flauam bilem, & ξένον τι, id est quid noui, & rari: & ξυσμὸν, id est strigmentum: & ξηρότητα, id est siccitatem: O, ὀδύνην, id est dolorem: aut οὖρον, id est urinam. sunt, qui uelint, cum υ ei impositum est, ita nimirum scriptum, ut quidam ὗρον scribere solent, tum urinam significare: ΠΛ, πλῆθος, id est abundantiam, uel πτύελον, id est sputū: uel πῦρ, id est ignem, uel πυρετὸν, id est febrem: uel πνεύμονος πάθος, id est pulmonis affectum: Π uero in medio habens I, hoc modo ΠΙ, πιθανὸν, id est uerisimile, ut supra diximus: P, ῥύσιν, id est fluxionem, uel ῥῖγος, id est rigorem: Σ, σπασμὸν, id est conuulsionem, uel στομάχου πάθος, id est stomachi affectum, uel στόματος ἕλκωσιν, id est oris uitium: T, τόκον, idest partum: Y, ὑγείαν, id est sanitatem, aut hypochondrium: Φ, φρενῖτιν, id est phrenitidem: uel φθίσιν, id est tabem: X, χολὴν, id est bilem: uel χολῶδες, id est biliosum: Ψ, ψῦξιν, id est frigus: Ω, ὠμότητα, id est cruditatem indicat.

AEGROTVS. VIII.

5 B *Adolescentem, qui in foro mendacium decumbebat, corripuit ignis ex lassitudinibus, laboribus, ac cursibus insuetis. primo die aluus erat turbata biliosis, multis, ac tenuibus: urinæ erant tenues, & subnigræ: non dormiuit: sitibundus fuit. altero die omnia exacerbata sunt, deiectiones plures, ac magis intempestiuæ: non dormiuit, mente turbatus, aliquantulum sudauit. tertius ei dies grauis fuit, ipseq; sitibundus, fastidiosus, multum se iactauit: perplexus erat, delirauit. extremæ partes liuidæ, & frigidæ. hypochondrij utrinque submollis contentio. quarto non dormiuit, malū in peius ruebat. septimo mortuus est: annum ætatis agebat circiter uigesimum. Acutum. ΠΙ. Ξ. Z. Θ.*

Ait huic morbum incepisse ex lassitudinibus, quæ insolitas exercitationes comitabantur: scimus enim consuesse eum labores nominare exercitationes; sicut lassitudines, corporis affectionem, in qua si parum modo moueatur, uel tentionis, uel ulceris sensus in eo efficitur. quia uero laboribus cursus adiunxit, uidetur superuacaneum esse, quod labores adscripsit: quod ut genus in specie, in cursibus continentur: quod in causa fuit, ut quidam pro πόνων, id est laboribus, ποτῶν, id est potibus scripserint: primo ν, secundæ syllabæ in τ, conuerso. reliqua autem tota narratio eorum, quæ adolescenti acciderunt, exemplum est acuti morbi in ætatem, præcipue adolescentium incidentis: cetera uero symptomata acuti morbi sunt: ex quibus salutem, aut mortem præsagias. ac primo quidem C die urinæ subnigræ esse dicuntur: secundo die parum sudauit: tertio multum se iactauit: in omnibus autem diebus nihil prorsus dormiuit: quæ omnia periculum minantur: at extrema frigida, liuidaque fuisse, tertio die cum acuta febri, mortale erat: ac multo etiam magis in eiusmodi ætate: fiunt enim uel ex nimia inflammationis uiscerum magnitudine: uel natiuo calore moriente. de contentione uero submolli hypocondriorum iam diximus, ab Hippocrate tensionem sine tumore ita nominati. hæc autem contentio indicat nullum de externis corporibus, qui musculi abdominis sunt, sed uel septum transuersum, uel iecur, uel lienem inflammatione obsideri: hæcque inter cetera, periculosa sunt. mortis uero signū est satis apertum, liuor ac perfrictio extremarum partium, cum febre acuta, tertio die, & uigesimo ætatis anno apparentes: quod quidem fecit, ut adolescens ad septimum usque diem uixerit: ac fortasse etiam non solum per ætatem id potuit, sed quod uiribus ualidis esset. itaq; ex huius ægri historia, qui capi fructus potest, hic est nobis expositus. inuestigare autem in qua ciuitate aliquod forū mendacium uocetur, ut Athenis forum est, quod asturorum nominatur, & quæ sunt huius generis, quæ in singulis ægrotis quidam conscripserunt; si quid in eis esset, quod ad artis opera pertineret, non prætermitterem. uox autem Acutum, scripta est inter hunc & consequentem ægrotum: eaq; utriq; accommodari potest: quod uterq; acuto morbo ægrotasse uideatur. uerum quia in superiore ægra, quæ angina la D borabat, est additum, anginosa; ceterisq; ægris quiddam in fine narrationis adscriptum est, quo narrationis utilitas perspicua sit, probabilius est, Acutum priori ægroto esse subiunctum. potuit etiā, qui notas adiecit, hoc adiūgere. nos uero in decimi ægroti explicatione de hmōdi additis ad plenū dicemus.

DE notis, quæ prædicto ægroto adiunctæ sunt.

Quia accommodatius ad rem fore existimaui, constitutionem pestilentem in tertium cōmentarium reijcere. ideo nonnulla subijciā, de quibus Medici propter notas huic adolescenti, qui septimo die mortuus est, adscriptas, controuersanē. ac Zeno quidem has notas cōnscripsit, primā omnium ΠΙ, in cuius medio linea recta est: quā πιθανὸν .i. uerisimile semper significare docuimus secūdam ΠΙ: tertiā Z; quartam Θ, hoc modo ΠΙ. Ξ. Z. Θ. ait igitur Z, septimum diem indicare: Θ, uero mortē. sed hæc in omnibus cōmunia sunt: Ξ, uero ξένον .i. nouum significare uult: nouumq; fuisse adolescenti scribit, in narrationis initio ex lassitudinibus, & cursibus insolitis eum in morbum incidisse. quæ autem aduersus Zenonē de prima nota, quæ πιθανὸν .i. uerisimile significat, dicta sunt, qm̄ in omnibus ægris id cōmune est: si mihi uidebitur, postea subiungā. prius aūt q̄stiones de hoc ægroto priuatim iactatas uideamus, cū ille de re medica cōtrouersiā proposuisse uideatē: cū.n. Zeno, ut ante monui, nō paruū de notis uolumē cōscripsisset: & alterū illo maius aduersus eū Apollonius empiricus, ac rursus Zeno eidē respōdisset: Apollonius cognomento

mento Cyclas,poſtea defuncto iã Zenone,librũ ipſe quoq; de notis cõpoſuit: ut nõ ſolũ ſuppoſitas eē E
doceret, ſed corollariũ quoque addidit,quo Zenonem inſectaretur: ita enim reprehẽſionem inſtituit,
ut contra eum, qui non poſſet,quæ eſſent a Mnemone concinnata,recte interpretari: ſed ubi probabi
lis eum ratio deficeret,eas,ut commodius exponeret,commutauit. nec librum in regia bibliotheca
repertum,neque illum,qui ex nauibus inſcriptus erat,nec quem Bacchius edidit, ad eum, quem Zeno
ſcripſit,modum habere notas adſcriptas affirmauit. enimuero ualde miror,potuiſſe Tarentinum He-
raclidem ad hanc loquacitatem impelli. quippe qui ſemper ſtuduerit, interpretationes ſuas ad uti-
litatem dirigere:& hic potius cum Zenone contendere, quàm ſpectare utilitatem uidetur: ita enim ip-
ſe notas exponit, ac ſi duo Z ante Θ ſcripta ſint: & alterũ,quod prope Θ eſt,ſeptimum diem indicare
ait; alterum uero quod prius eſt,uult ſignificare ζητητέον εἶναι .i.quærendam eſſe, cur ſeptimo die interie
rit,cum acceſſiones diebus paribus haberet. erat enim probabile,ut ipſe Hippocrates ait, morbi iudi-
cationem diebus acceſſionum fuiſſe: nam quorum inquit, paribus diebus acceſſiones fiunt, horũ quo-
que iudicia diebus paribus fiunt: quorum autem in imparibus, horum etiam imparibus diebus iudi-
cium efficitur. mors autem eſt generali iudicationis ſignificationi ſubiecta. ac de notis quidem ſic Ta-
rentinus ſtatuit.attendamus autem,quidnam boni afferat. mortem igitur in dies acceſſionum fere in-
cidere,ac raro contra euenire,fatendum eſt,ac concedendum. Tarentinum uera dicere: ſed hic diebus F
paribus acceſſiones habuiſſe non uidetur: etenim primo die, quæ in principio morbi acciderunt, Hip-
pocrates ſcripſit: poſt hunc ait, Omnia exacerbata ſunt, propter morbi,qui acutum in modum moue-
batur, incrementum; itaque tertio die morbum ipſum magis eſſe intentum indicat: quia,cum in ſecũ
do dixiſſet,non dormiuit,mente turbatus erat, tertium diem exponens, primũ ſcripſit, tertius ei dies
grauis fuit,quod primo die non adſcripſerat: tum ſitibundus, deinde faſtidioſus, mox, multum ſe ia-
ctauit: poſtea perplexus erat; quorum uel unum ſi dies tertius haberet,ipſum eſſe ſecundo deteriorẽ
poſſet oſtendere: nam una nocte non dormire,& item mentis turbatio aſſidue in morbos acutos ſine
inſigni periculo incidere conſpiciuntur: at quæ die tertio ſcripta ſunt, periculoſa omnia fuerunt. præ-
terea uero ideo tertium ſecundo peiorem ſignificat,quod ſecundo die ſcripſerat,mente turbatus erat:
tertio uero, cum alia ſymptomata,quæ paulo ante expoſuimus, fuiſſe memorat; tum uero nõ iam mẽ
tem fuiſſe abſolute turbatam,ſiquidem id parum eſſet: ſed deliraſſe ait. quam ob rem hoc ipſo ſympto
mate tertius uidetur ſecundo fuiſſe deterior,tum etiam quod ibi addidit hypochondrij ſubmollem cõ
tentionem,quæ prius non ſuberat: ut ex hoc quoque conijcias,ſecundum ei fuiſſe moderatiorem: nã
eum uiſcus malo uacat, quo die in aliquo male affici inceperit, eum diem prioribus eſſe peiorem ſi-
gnificat. præter cetera uero omnia, quæ memorata ſunt,pernicioſiſſima eo die ſymptomata, frigus par G
tium extremarum,& liuor appariuſſe uidentur. quo maior ſubit admiratio,ut paulo ante dixi, cur non
quinto die adoleſcens perierit. Sed dicet quiſpiam,qui Tarentinum defendat, poſt prædicta ſcriptum
eſſe: quarto non dormiuit: malum in peius ruebat.at huic nos in memoriam adducemus medicũ præ-
ceptum illud,quartum ſeptimi indicem eſſe,ab Hippocrate dictum: propterea quod bonorum,aut ma
lorum,quæ dies ille attulerit,euentus non minus, ſed magis ſeptimo,quàm ſexto efficiatur. qua igitur
ratione motus Tarentinus,probabilius fuiſſe dicit, ſexto die mortuum eſſe adoleſcentem,cum diebus
paribus acceſſiones haberet? nam tertio die plurima ſymptomata eum uidentur tentaſſe: ac die quar-
to creuiſſe: ſed ſuffeciſſe ipſum,atque ad ſeptimum uſque morbo teſtitiſſe,quia forte firmis natura ui-
ribus erat,& uero etiam propter ætatem: quæ ſi illum defeciſſent,die quinto de uita deceſſiſſet. quam
ob rem exiſtimo, Tarentinum potius inſectandi Zenonis ſtudio,quàm rei diligenter excutiẽdæ in hoc
certamen deſcendiſſe. idem quoque Apollonius fecit: qui literam Ζ, ſecundo loco inter notas poſi-
tam accurate declarat: quem alij plerique conſecuti ſunt: præſertim quod citra notas dicit ſe aliquod
ad medicinam utile præceptum exponere,& quod eius uerbis illi fidem adhibebant: is enim ait ado-
leſcentem ideo mortuum eſſe,quod laſſitudines, labores, & curſus præter conſuetudinem obijſſet.
ego uero affirmarim labores,& curſus, ſiquidem hoc nomine plures exercitationes ſignificantur,non H
præcedente corporis ſtatu ad morbum procliui, ei mortem afferre non potuiſſe. De potibus autem,
ut quidam uolunt,(nam dixi etiam eſſe, qui ſic corrigant) in hoc ego adoleſcentulo quid certi dicam,
nihil habeo: quod iſtarum potionum nec qualitatem,nec quantitatem teneam, cum tamen multæ in
eis differentiæ comperiantur.quinetiam tempore potiones differunt: ſiquidem ſunt,quæ duobus aut
tribus,ſunt aliæ,quæ pluribus diebus fiant. præterea uero quotidiani hauſtus menſura non exiguam
uarietatem habet. iam qualitas potionis diuerſa eſt: hi namque meraciorem,illi dilutiorem,alij tempe-
ratam ſumunt: ſunt etiam, qui frigidam,ſunt qui calidam, atque harum utranque uel conſueti, uel in-
ſueti aliquando biberunt. huic accedit non mediocris uinorum in genere,ac tempore uarietas: neque
enim eundem affectum parit uinum nouum,ac uetus: neque craſſum,ac tenue: neque album,ac nigrũ:
neque odoratum, ac fœtidum: neque item auſterum,& dulce: quare, ut dixi,de læſo ex uino adoleſcẽ
te nihil habeo firmi ſtatuere: niſi id ſit omnium uinorum immodico uſui commune, ut neruos, men-
temque pertentet: ſed tamen notabilis horum noxa in huius adoleſcentis morbo non dominabatur:
ſiquidem neque conuellebatur, neque tremebat, neque phrenitide uexabatur. quocirca exiſtimo nõ
recte uarietatem ſcripturæ in nomine potus eſſe factam. eſt ſane magis conſentaneum,adoleſcẽti cru-
ditates etiam fortaſſe in uentre: ſin ſecus, certe in uenis omnino præceſſiſſe: a quibus multi crudi hu-
mores

A mores sunt collecti, ut urinæ attestantur, & aluus, tenuis illa quidem, sed non tamen biliosa. & tamen uidetur biliosi quoque humoris quidpiam in toto habitu corporis contineri, quod laboribus, quos tulerat, comitabatur: quibus & delirium, & acutam febrem successisse, uerisimile est.

† Fragmentū in antiquis libris inuentū.

† [*De nota, quæ alias omnes antecedit, quæ πιθανὸν id est probabile significari dicunt.*

Cum in hoc libro tanta sit interpretum loquacitas, ideo non erit fortasse ab instituto alienum, quādo huc nostra deflexit oratio, quædam de nota illa scribere, quæ πιθανὸν. i. probabile significat. quis quæso non mirabitur librorum magnitudinem, quos de his rebus Zeno, Apolloniusq; scripserunt? quod si scias, in una tantum nota quomodo paulatim in prolixam controuersiam deuenerint, causam quoque tam diffusi sermonis facile percipies: cauebisq; si sanus sis, ne tu quoq; in has nugas cadas. aiunt igitū in prima nota, quæ πιθανὸν significat, in nullo alio Hippoc. libro huius nominis usum inueniri, nec nūc par esse, eum unico in libro signum eius uocis sæpenumero usurpare, qui nunquam alibi ea sit usus. hāc rationem refellit Zeno, qui in libro de fracturis, qui uerissimus Hippoc. est, ubi de Solene instrumento uerba fiunt, πιθανώτερον legi contendit: cum enim prius Hippoc. dixisset, Solenis. i. canalis instrumenti nullam esse utilitatem, subiūxit, at πιθανώτερον id est probabilius est. uulgo minus reprehendendum Medi-

vide. 2. de fract. 47.

B cum esse, si canalis subijciatur. cum igitur Zeno uerisimilem responsionem inuenisse uideatur, tribus modis ei occurrunt aduersarij: quorum duæ rationes potius ad contentionem, quàm ad ueritatem diriguntur, tertia admodum accommodata est, & omnibus illis placet, qui Græcis literis bene instituti sunt. prima ex contentiosis rationibus est hæc, Hippoc. inquiunt, eo in loco dixit πιθανώτερον id est probabilius, non πιθανὸν at isti hac nota uolunt πιθανὸν significari. quibus sic respondet Zeno: siquis inquir, ut est apud Apollonium, primitiuum nomen inuenerit, non iam statim ei cōcedimus, ut deriuato utatur: nisi aliquē eius usum prius nobis ostēderit: at qui deriuatū inuenerit, is audacter primitiuo uti poterit. nā quod est ab aliquo genitū, id essentiā subesse eius, quod genuit, plane indicat: quod uero a nullo, id generet ne aliud, an secus, incertum est. atq; hic quidem prima fabulæ pars finem habeat: cum iam ex prædictis planum sit, quo modo in magnas produci nugas possit. ad secundam uero, quando semel fabulam ingressi sumus, accedamus. aiunt igitur Zenonis aduersarij, posse eum, qui unum aliquando nomen scripsit, latere, se ita scripsisse, quippe qui oblitus sit moris eorum, qui Græca lingua exquisite loquuntur: atq; ad uulgi consuetudinem orationem instituerit. uno uero in libro deinceps aliquod uocabulum usurpare eos solos posse, qui eodem aliàs uti consueuerunt. quæ ad hæc afferat Zeno, superuacaneum est recensere. siquidem & frigida, & prolixa ualde sint. quare mihi, ad tertiam fabulæ partē

C accedenti satis erit, principia duntaxat responsionum attingere. est autem hæc tertia: placere quidem posse, & uulgo, & antiquioribus, si & δυνατὸν, & ἐνδεχόμενον, & εὔλογον, & εἰκός, hoc est possibile, contingens, consentaneum, & uerisimile dicas, & ipsum quoque πιθανὸν id est probabile, cum tum forte in usu esset: sed raro tamen, & potius apud plebeios: contra uero uerbum in collatione, quod Grammatici comparatiuum uocant, ab εἰκός conformatum, antiquis esse inauditum: diceremus enim εἰκότερον: sed rarissime id inuenies, sicut etiam πιθανόν. perspicuum autem est multa antiquorum uolumina euoluenda illi esse, qui has dijudicare controuersias uelit: siquidem alia ratione, utrum non πιθανὸν, sed πιθανώτερον, ab eis usurpatum sit, non intelliget: ut etiam insolens esse εἰκότερον, tritum εἰκός. si quis autem ex ijs, qui medicinalem artem perdiscere in animo habent, ad omnium antiquorum librorum, quos oratores aut historici, aut Medici, aut philosophi denique conscripserunt, lectionem se conuertat, is tempus in ea conteret, seque artem consequi posse diffidet: cum hoc nec ad dignotionem, nec ad præsagia morborum quicquam afferat adiumenti. quam ob rem melius fortasse fuerit, fabulæ tres in partes diductæ finem hic constituere: ne longius tempus in duorum deinceps dierum appositione consumamus, præsertim cum comœdiam, uel tragœdiam agamus. ad reliquos igitur ægrotos ueniemus (supersunt enim adhuc quatuor ante pestilentem constitutionem descripti) & secundus commentarius finem habeat,

D siquidem tertium aggredi, erit utilissimum.]

AEGROTANS. IX.

6 *Apud Tisamenum mulier decumbebat, quam uolulus grauiter inuasit: multæ uomitiones ciebantur: potum continere non poterat: hypochondria dolebant: & infra secundum uentriculum dolores: tormina perpetua: non sitiebat: incalescebat: extremæ partes perpetuo frigidæ: fastidiosa, insomnis: urina pauca, tenues: † deiectiones crudæ, tenues, pauca; non erat remedio locus: mortua est.*

† quod ait de deiectionib° fortasse nullas fuisse legendū est.

Quidam in hac muliere male scribunt ἰλεώδεα per ι: cum εἰλεώδεα per ει scribendum sit: εἰλεὸς enim uoluulus appellatur affectus, cuius symptomata habuisse hanc mulierem scribit: ut multos uomitus, potum continere non potuisse: dolores ad hypochondria, & cum doloribus tormina in uentre: quæ omnia solēt ileo, hoc est morbo tenuioris intestini comitari: quod uero postea addidit, nō est ex ijs, quę ipsum comitātur, sed quæ morbo ad malignum progredienti, superueniunt: præsertim uero, partes extremas perpetuo frigidas esse. prauum quoque est, fastidiosam esse. quinetiam urinas adscripsit, quāuis hic affectus neq; in uenis, neq; in humoribus, sed intestinis contineatur: cum enim in his magna inflammatio inceperit, prædicta symptomata solent contingere: & affectus ipse tenuioris intestini morbus,

A. l. 3. f. 16. t. 4 c. 30. p. 647.

C

COMMENTARII. O nominatur.

nominatur.atque ex urinis,si bonæ sint,spes salutis sumitur in ijs,qui ita affecti sunt: sed non paruum E
ad exitium momentum,si prauæ sint: cum enim,qui hoc morbo tenentur,propter intestinorum inflam
mationem in periculo sint,siqua præterea in corpore praua affectio esse uideatur, ægroto malum auge
tur.ac sic cõsueuit Hippocrates, ubi aliquod instrumentũ spiritus læsum sit,urinas intueri.quæ si secũ-
dum naturam sint,in solis respirationis instrumentis periculum uersatur: sin hæ quoque prauę esse ui-
deantur,tunc instrumentum quoque nutritionis male affectum ostendunt: ut nunc usu uenit,cum uen
ter sit affectus,eius affectio ex deiectionibus perspiciatur, tamen urinarum mentionem fecit, quæ te-
nues cum sint,humorum uenis contentorum cruditatem significant.atqui memineris, urinas semper
simul inspicere in uentris,thoracis,pulmonis,neruorumq; affectionibus: propterea quod in quibus bo
næ apparebunt,non magnũ ad salutem momentum afferent: si malæ, simul ægri periculum augebunt.
ceterum cum uoluulus omnis periculosus sit, is tamen qui in superioribus intestinis consistit,deterior
est eo,qui in crassis est: cum ille iecur & lienem in morbi consensum trahat.illum ex uomitibus conti
nuis,uehementibusq; dignosces: & quod continere potum æger non possit: ac multo magis, quod ni-
hil per aluum deijciatur.iam tormina,doloresq; notitiam adiuuant, cũ partes sublimes obsident.quod
si stercus quoque euomant(id enim fieri etiam conspicitur)tum certissimum tibi sit signum,tenuia inte
stina affecta esse.est autem acutissimus hic affectus: ideo ipsum hic Hippocrates memorauit : simulq; F
adscripsit, Nõ erat remedio locus.hoc autem uelim in memoria habeas ad disputationem de sangui-
nis missione: ut enim nullum aliud in horum librorum ægrotis remedium,ita nec illam adscripsit: non
quin ægrotantibus præsto fuerint,sed quia scribere cuiusque ægri auxilia non oportebat:nisi quid no
ui forte contigisset: ut in eo, cui sanguis octauo die missus est. diem porrò,quo hæc mulier mortua est,
omisit, ut quæ secundo statim die, aut summum,tertio perierit:idque ob morbum ita acutum, ut ipse
in narratione declarauit.

AEGROTANS. X.

Mulierem quæ apud Pantimidem degebat,ex infantis abortu,primo die ignis corripuit: lingua inaruit: sitiebat,fasti- 7
diosa erat,insomnis,aluus turbata multis,tenuibus,& crudis:secundo die riguit: febris acuta: aluus multa deiecit:nõ dor-
miuit: tertio dolores intendebantur: quarto delirauit: septimo perijt.aluus perpetuo ei lubrica erat,eiusque multa,tenues,
ac cruda deiectiones: urinæ pauca,tenuesque: febris ardens.

Si ob aliquam externã causam huic mulieri cõtigisset abortũ facere,eã Hippocrates memorasset.cõ G
stat igitur,abortũ esse ui morbi factũ,uitiosis collectis humoribus.adiũxit aũt abortui nomẽ infantis,
indicãs,opinor,hac additione,paruũ excusum partũ esse : appellant.n. homines νήπια .i.infantes , puel-
los non ita pridẽ conceptos.probabile aũt est, Hippocratẽ per translationẽ ualde pusillos fœtus ita uo
casse,siquidẽ hi potissimũ eijciuntur.acutam aũt magnamq; febrẽ fuisse indicat, cũ ait , ignis corripuit:
& cũ addit,lingua inaruit,sitiebat. quod uero subiũgit,fastidiosa erat,febris malignitatẽ ostẽdit.animũ
diligẽter ad excretionũ formã attendito: nã cũ ipse scripserit,aluus turbata,multis,tenuibus,& crudis:
quamuis in fine narrationis dixerit,febrẽ ardentẽ illã habuisse:memineritq; febris,quæ primo die cœ-
pit,atq; exacerbata secũdo est:tũ addiderit,lingua inaruit,nõ dormiuit, sitiebat:& tamẽ cruda fuisse de
iecta ait: & nos scimus,ardentẽ febrem ex biliosis humoribus exoriri: certe uerisimile est,huic mulieri
in tota corporis mole biliosum humorẽ fuisse coaceruatũ,in primis aũt mesaræi uenis, & simis iecoris
cruda esse contenta.urinas quoque ipsius crudas fuisse ait,similes crudis deiectionibus: nõ solũ in pri-
mis uenis,sed & in gibbo iecoris crudis humoribus redũdantibus.porrò febris ardẽs in fine narratio-
nis huius mulierculæ in multis est exẽplaribus adscripta:quædã nõ hoc tantũ scriptũ habẽt, sed additũ
quoq; A: ut hanc primã ægrã fuisse,quæ ardẽti febre correpta sit,aut hoc esse primũ ardẽtis febris ge-
nus intelligamus: alterũ uero sit,quod deinceps exponit in muliere,de qua sic orditur, Alterã ex abor- H
tu.equidẽ in octauo ægro,cuius initiũ est,Adolescentẽ,qui in foro mẽdaciũ decũbebat:pollicitus sum,
me plenius de his,quæ adscripta sunt,cũ ad decimũ ægrotũ peruenissem,esse dicturũ:quod nũc præsta
bo,cũ duplici de causa hæc uerba,febris ardẽs,ab alio, non ab auctore adscripta suspicer: primũ, quod
nõ uni,aut alteri ægroto morbi formã in extrema narratione subtexuisset: sed,si & has docere nos uo
lebat,ut quidã post ipsum fecerunt,aut omnibus,aut certe plurimis adiunxisset: at ipse ut ijs qui digno
scere morbos scirent,quæ ægrotis euenerint,recenset.uidere etiam est, alios ueteres in suis lucubra-
tionibus nihil attendere eos, qui nuper ad libros animum appulerunt, sed eos,qui in illis multum ope
ræ posuerunt & temporis. meam sententiam,præter id quod dixi,hoc cõfirmat secũdo loco, quod hęc
in tertio solũ uulgarium morborũ adscripta sunt.omnibus igitur,qui hunc sunt librũ interpretati, pro-
batur,ab alio,qui notas illas sententiam continentes adscripsit , hæc quoque fuisse subiuncta: nam ut
in muliere,quæ angina laborabat,concedas ab Hippocrate additum esse , eam anginosam perijsse,
quippe qui ex angina mortuã esse illam uellet:certe in hac,quæ nunc obijsse dicitur, nõ possis ita acci
pere: nã ubi dixisset,septimo die perijt: subiecit,aluus erat perpetuo lubrica, eiusque multæ,tenues,ac
crudę deiectiones:urinæ paucæ,tenuesque: tum adiectum est,febris ardens: in quibusdam autem ad-
ditum est A:in quibusdã pro eo,scriptum est,primus: in alijs, prima.omnibus enim modis recentiores
plerique

A pleríque Medici hiſce adſcriptis hunc librum contaminarunt.eſt igitur perſpicuum,non ut in illa, quæ angina laborabat,ad finem adiecit,perijt anginoſa,eodem modo poſſe hic intelligi,adſcriptũ eſſe, febris ardens: neq;.n.dixit, perijt καυσώδει.i.ardenti ſebre affecta: ut in ea , quæ angina uexabatur , eam anginoſam interijſſe ſcripſit: ſed febris ardens recto caſu ſcriptum inuenitur: inter quæ uerba , & uerbum perijt,interiecta ſunt hæc,aluus erat perpetuo lubrica,& quæ ſequuntur.itaq; quoniam ex ardente febre non eſt mortua, nec prorſus inter ſe hæc cohærent, plane patet, hoc non ab ipſo Hippocrate ſcriptum eſſe,ſed ab alio quodam eſſe ſubiunctum. potuit etiam quiſpiam id ſibi adnotaſſe, ſicut ſolemus eiuſmodi in marginibus librorum memoriæ gratia adſcribere: tum qui librum deſcripſit, in contextum,quaſi auctoris eſſet,tranſtuliſſe.

AEGROTANS. XI.

8 *Alteram ex abortu ad quintum menſem Oeceta uxorem ignis corripuit.primo comatoſa erat: rurſuſque inſomnis erat lumbi dolor, capitis grauitas: ſecundo die uenter turbatus eſt; & excreuit pauca,tenuia,ac mera primum: tertio die plura,ac peiora: nocte nihil dormiuit: quarto delirauit, metus, mæſtitia,dexter oculus diſtortus eſt : ſudor circa caput paucus, frigiduſque: extremitates frigidæ.quinto cuncta exacerbata ſunt: multum oblocuta eſt: ſtatimque reſipuit: ſitis, uigi-* B *liæ. deiectiones in totum multæ,& intempeſtiuæ meræ: urinæ paucę,tenues,ſubnigræ: extremæ partes frigidæ ,ſubliuidæ : ſexto eadem erant: ſeptimo diem ſuum obijt. phrenitis.*

Quæ ante hanc deſcripta eſt,foetũ adhuc infantẽ perdidit.atque infantẽ intellige aut menſtruũ, aut bimeſtrem,aut ad ſummum, trimeſtrem: hæc uero,qua de agitur,quinto mẽſe abortum fecit : ne ipſa quidẽ externa de cauſa, ſed ex corporis affectione: mulieres.n.interdum uehementius ſaltantes , aut aliquid horrendũ ſubito conſpicatę,partum amittunt:interdũ uero dolore cõfectæ,aut uehementi cruditate,aut eſu alicuius rei,in qua medicamẽti uis inſit,uel puri omnino potione medicamẽti uel quod inſit aliquid abortui excitãdo idoneum,compulſæ foetum excutiunt.ex ſanguinis quoq; miſſione, aut eruptione ex uulnere,aut ex nimia hæmorrhoide quædã idem fecerũt.noui etiam quaſdam , quæ iandiu prægnantes ex uteri ceruice profuſo ſanguine, tandem partum eiecerint : quarum rerum nullam ijs mulieribus,quæ propoſitæ ſunt,accidiſſe,clarum eſt,ex eo,quod in earum narratione nõ addiderit, cũ omittere hæc non ſoleat.non ergo ex abortu in febrim inciderunt,ſed cõtra,quia febrim habebãt, ideo partũ exegerunt. Videtur aũt libri prædictionũ auctor ex hac muliere inductus,ſic dixiſſe: qui in principio comatoſi ſunt cũ capitis,lumbi,hypochondrij,collique dolore,uigilantes,ſunt ne phreniti- C ci? potuit enim ipſe aliam,uel alium ita affectũ cõſpexiſſe. hanc mulierẽ dicit quidẽ comatoſam, & itẽ uigilantẽ fuiſſe,capitiſq; grauitate, & lumbi dolore conflictatã,ſed de collo nihil addidit.ait præterea aluum fuiſſe turbatam tenuibus ac meris: nec tamen de colore quicquam adiecit: poſſunt.n. mera pallida,flaua,rufa,rubra,uirulẽta,& nigra deijci: cum ſciamus mera ab ipſo uocari,quæ ſuum colorẽ nulli alteri humori miſtum retinent.ſed,ut conijciat quiſpiam,bilioſa mera excreuit,hoc eſt uel flaua,uel rufa: nã uirulẽta & nigra addito colore proferre & ipſi,& ceteris Medicis mos eſt: nos uero ſolemus dicere,bilioſa quendã excreuiſſe,cũ flauã bilem intelligimus.at de uirulenta , aut nigra, aut alia quauis bile nõ dicimus abſolute bilioſa,ſed coloris ipſius diſcrimẽ adiungimus:quæ cõſuetudo in omnibus iã inualuit,quod pallida,flauaq; bilis ſemper euomatur,& aluo deijciaĩ nõ modo ægrotis, ſed ẽt bene ualẽtibus: aliæ uero raro; atq; ijs ſolũ,qui aliqua morboſa affectione teneãtur. ceterũ quod in tertij diei narratione dixit, Nocte nihil dormiuit,nulla ꝑterea facta† comatis mẽtione,nobis innuit,eã eſſe mox deliraturã.idcirco merito ſubiunxit,quarto delirauit,timor,moeſtitia:itẽq; dexter oculus diſtortus eſt. præterea uero ſudor circa caput,paucus,frigiduſq; & phreniticã mulierẽ eſſe,& peſſime affectã declarauit:cũq; ad ſigna,ſymptomataq; prædicta frigus extremarũ partiũ accederet,multo magis eã morituram expectabis:ut certe mortua eſt,cũ haberet prædictis ſymptomatibus conſequentia , quæ quinto, D ſextoque die euenerunt.quæ aũt in prædictionibus ſunt ſcripta,ueluti horũ teſtimonia, etſi ante in cõmẽtarijs, quos in illũ ſcripſi librũ , quàm abſurda ſint, docui:ea tñ memoriæ cauſa afferamus ; quãuis hæc ſcribere rogati ſimus.cũ igiĩ in prędictionibus dictũ ſit,ex lũbi recurſione oculi diſtortio ſequiĩ:illi faciũt huius mulieris mẽtionẽ,cũ uerba illa prædictionũ exponũt.quæ ſane,ut oſtẽdi,abſurda ſunt oĩa: ſcimus.n.in uniuerſum,diſtortionẽ oculorũ nõ bonũ ſignũ eſſe,ſiue ea ex lumbi recurſu, ſiue ex quauis alia cauſa proficiſcatur. eſt ẽt inepta dicendi ratio,& ab Hippocratis elocutione aliena: ſiquidem ipſe nõ diceret,ex lumbi recurſione: ſed ut in præſagijs dixit his uerbis, Lumborum,partiumque inferiorũ dolores, quibus iuncta febris eſt,ſi ſeptum tranſuerſum attigerint,relictis inferioribus,admodum pernicioſi ſunt. ac nemo eſt, qui in hac ægra probare poſſit , abundantes in lumbo humores ad caput eſſe ſublatos. atque, ut interpretes quidam hæc temere dixerunt, ita hanc ex prædictionibus ſententiam his,quæ de hac ægra dicta ſunt,male accommodant:ea eſt huiuſmodi: Vẽtris prærubra proluuies cũ in omnibus mala eſt,tũ uero in propoſitis uel maxime: cũ Hippocrates in hac muliere prærubram fuiſſe uentris proluuiem non dixerit. multo etiam abſurdius eam orationem huc adducunt, in febribus ardentibus cum aliquãtula perfrictione,& deiectionibus aquoſæ bilis, crebris, oculorũ peruerſio malum ſignum aliàs eſt , tum ſi catochi fiant. aiunt autem nihil differre ſiue catochum , ſiue coma dicas : ignari ſcilicet , Hippocratem diſtinguere profundum coma ab eo , cui uigilia adiuncta eſt,

† In impreſsis legitur καύματος. i. æſtus, ſed nulla eius erat facta mentio.

itaque profundum coma habere quid commune cum ea, quæ catoche nominatur, Archigenes, & Philippus uoluerunt, coma uero quod cum uigilijs est, non item: quo aiunt ipsi hanc mulierem in morbi principio, non autem quo tempore oculus distortus est, correptam esse. admirari porrò licet eos, qui utranque orationem, & eam qua dicitur, uentris prærubra proluuies, & qua dicitur, & deiectionibus aquæ biliosæ, ad huius ægre explicationem attulerunt: cum neutrum horum Hippocrates de hac muliere scripserit: neque uero ipsi sic exponunt, quasi utrunque ipse conscripserit. præterea eadem deiectio prærubra, & cum aqua biliosa esse non potest. addunt alias quoque sententias, quibus uicissim prædictiones, & ægros in his libris descriptos declarant; sed omnia, in quibus illi lapsi sunt, reprehendere, non est huius instituti ac temporis: præsertim cum in commentarijs in prædictiones eiusmodi interpretationum uitium & aperte & plene aperuerimus. Phrenitis. hoc quoque de ijs est, quæ adscripta sunt, ut supra, febris ardens: quippe cum in omnibus exemplaribus non habeatur: neque enim in alio ægro quid tale adscripsit, neque ei propositum est hoc loco morborum dignotiones conscribere: ut in libris, qui de morbis inscripti sunt, reperias. E

AEGROTVS. XII.

Mulierem, quæ in mendacium foro decumbebat, primum enixam marem cum dolore, ignis corripuit: initio statim sitibunda, fastidiosa, cor illi dolebat, lingua arida: aluus turbata est tenuibus, paucisq;: non dormiuit. altero die aliquantulum riguit: febris acuta, circa caput modicus, frigidusque sudor: tertio cum dolore aluus cruda, multa, tenuiaq; deiecit: quarto riguit, omnia exacerbata, insomnis fuit: quantum laboriose traduxit: sexto eadem erant: aluus humida, copiosaq;: septimo riguit, febris acuta, sitis magna: iactatio: sub uesperam per totum corpus sudore frigido correpta: perfrictio extremitatum: nec redibat illis calor: iterum nocte riguit: extremitates non incaluerunt: non dormiuit: parum delirauit: & statim iterum resipuit: octauo ad meridiem calor rediјt: sitibunda, sopore oppressa, fastidiosa: uomuit biliosa, pauca flaua. nocte grauiter habuit: nihil dormiuit: minxit nescia multum, affatim: nono omnia remissa fuere: sub uesperum soporosa: aliquantulum riguit; uomuit amara, biliosaque: decimo rigor, febris accessit, nihil dormiuit: mane multum minxit: in quo nihil subsidebat: extremitates calorem receperunt: undecimo uomuit æruginosa, & biliosa: non multo post riguit: & rursus extremæ partes refrigeratæ sunt: sub uesperam rigor, & sudor: uomuit multa: nox grauis fuit: duodecimo uomuit multa, nigra, fœtida: singultus multus, sitis molesta: tertiodecimo nigra, æruginosaque ac multa, uomuit: rigor. circa meridiem muta facta est: quarto decimo sanguis de naribus fluxit: mortua est. huic aluus perpetuo lubrica fuit, horrebatque: annum autem ætatis decimum septimum agebat fere. Febris ardens. F 9

Siue Athenis in foro astutorum, siue in alia ciuitate hæc mulier decumberet, alijs peruestigandum relinquimus: nos quæ toto morbi decursu acciderunt, consideremus: quæ quidem erant huiusmodi, ut superstes illa esse non posset: siquidem omnia ab ipso initio letalia erant: proinde magis mirabere, quomodo ad quartum decimum diem uitam producere potuerit. atque ideo, mea quidem sententia, ad finem eorum, quæ illi acciderunt, adiunxit ætatis annum decimum septimum fere. planum aũt est, præter ætatem robustam, ipsam quoque per se naturæ fuisse non infirmæ, alioqui non perdurasset: nam cũ neque aliud quicquam ei salubre accidisset, & secundo statim die aliquantulum riguisset, & acutam febrem habuisset, tum circa caput modicus, frigidusque sudor extitisset; deinde quarto die essent irritata omnia, ac die septimo iterum riguisset, linguaque inaruisset, & acuta febris fuisset, & præterquam quod extremitates frigidæ erant, eis calor non rediret, qui fieri potuit, quo minus aut nono, aut undecimo die omnino sit mortua? uitam igitur ad diem usque decimum quartum, & propter ætatem, & propter naturæ robur produxit. quæ sane eius etiam robur ostẽdit, cum decimo quarto die sanguinis eruptionem concitauit: sed sanguinis profusio non erat morbum maximum sanatura. ac morbi quidem magnitudinem cum alia symptomata, tum uero nigrarum uomitionum fœtor indicauit: semper enim letalia sunt, quæ fœtent. quam ob rem ipse quoque in præsagijs scriptum reliquit, putres omnes, & fœtidi odores in quauis uomitione mali sunt. Quod autem in fine additum est, Febris ardens, non secus absonum est, quàm nomen Phrenitis, quod in superiore ægra ad finem erat adscriptum. G H

GALENI IN LIB. III. HIPPOCRATIS
DE VVLGARIBVS MORBIS.
COMMENTARIVS TERTIVS.

Describitur austrina, humida atque omnino pestilens constitutio: & ad finem sexdecim agrotorum historia attexitur.

CVm pestilentem constitutionem hoc loco Hippocrates describat, quæ ad explicanda ea, quæ dicturus est, accommodata sunt, superius a nobis pertractata, hic summatim commemorabimus, atque ita ad eius uerba accedemus. primũ igitur recordemur, constitutionem ab eo non solum temperamentum aeris præter naturam: sed etiam omnem cuius uis rei formam appellari consuesse: B deinde, cuiusque anni temporis naturale quoddam esse temperamentum: tũ mutationem eius a naturali statu in causa esse, cur nostra corpora morbis corripiantur. ad hæc ad memoriam redigamus, quæ ipse in aphorismis conscripsit, his uerbis: Ex anni constitutionibus in uniuersum siccitates sunt imbribus salubriores, & minus letales: morbi autem in imbribus plerũq; sunt febres longæ, alui profluuia, ac putredines ea quoq; ad memoriã reuocemus, quæ scripsi, cum principium secundi uulgariũ morborũ interpretarer: præterea uero memores ẽt eorũ simus, quæ in principio uulgarium morborũ de cõstitutionibus disputauimus. hæc si quis memoria tenuerit, eaque studiose perlegerit, ad eorũ, quæ modo proposita nobis sunt, explicationem deueniat.

CONSTITVTIO.

1 *Annus austrinus, pluuius, uentis perpetuo uacans.*

In primo uulgarium morborum libro tres cõstitutiones descripsit: hic uero unam solam, quàm nos C interpretari instituimus. Sed aliæ quoque in secundo uulgarium morborum descriptæ sunt: quem tamen cõscripsisse, ut ederet, sicut primum, & tertiũ, non uidetur. nec uero in illis libris in ipso principio nomen constitutionis præscripsit narrationi eorum, quæ acciderunt: sed statim narrare incipit, quæ in morbis, qui uiguerant, & in aeris tẽperamento animaduertisset. itaque in Thaso inquit, circa æquinoctium, & sub Vergilias pluuiæ multæ, cõtinentes, lenes, ut cum Auster spirat. eadẽ quoq; ratione duas consequentes constitutiones auspicatus est: in hac uero, constitutionis nomen in omnibus fere exemplaribus reperitur: ubi tamen hæc acciderint, non declaratur: siquidem pestilentiam, quę multarũ fuit gentium communis, hoc libro persequitur. in exemplaribus uero, in quibus, ut legebat Dioscorides, scriptum est; non solum est hoc nomen absolute, constitutio, sed additum etiam est, calida, & humida: & in medio spatij, quod lineas intersecat, id totum est scriptum, sicut in alijs exemplaribus est solum hoc nomen, constitutio. inuenies etiam, in quibus hic titulus in medio non sit: ut etiam, in quibus nihil sit omnino. ex quo suspicari quispiam possit, non ab Hippocrate adhibitum esse nomen constitutionis, sed ab illis fortasse, qui notas narrationibus ægrorum adiunxerunt. Sed hæc quomodocunque se habeant, neque damnum, neque utilitatem ullam ad præsagiendum, aut curandos morbos afferunt. quare ad explicationem eorum accedamus, ex quibus aliquem ferre fructum possimus. Annus inquit, D austrinus fuit, pluuius, & uentis perpetuo uacans. huic constitutioni simile est principium secundi uulgarium morborum, quod his uerbis expressum est, In Cranone carbunculi æstiui pluerat per æstum largo imbri, & assidue: acciderant autem magis Austro: sed hæ constitutiones inter se differunt, quia hic ait per totum annum huiusmodi fuisse aeris nos ambientis temperamentum: in secundo uero, per æstatem solum: & quod hic addidit, uentis perpetuo uacans, quod illic non adscripsit. Sed putabit fortasse quis id quod eo in libro dixit, acciderant autem magis Austro, tale quidpiam significare: uam hic etiam austrinum simul, & uentis uacantem totum annũ fuisse dixit: ut nos perinde accipiamus, ut possit totus annus simul & uentis uacans, & aquilonius esse, ac dici: id quod paulo post declarabitur. ad memoriam autem reuocemus, nos multa in aere temperamenta uidisse, tranquilla, & uentis uacantia: sed non tamen similia inter se, uerum hoc lene, & humidum: illud siccũ, & gelidũ: idq; est omnino serenum. at lene, nebulosam, turbidãq; cõstitutionẽ habet, & austrinã, & quãdoq; nubiũ pleuã: cuius cõtrariã habet aquilonale: ubi nullus prorsus in aere motus apparet: sed est plane, quam trãquillitatẽ uocãt. similis autẽ esse aeris & maris status uidet: propterea quod ut in mari semper fluctus in alto est aut maior, aut minor, qui interim ob paruitatẽ non perspicue animaduertitur, nisi angustus locus eũ excipiat, ut in Chalcide Eubœæ, & Messana Siciliæ conspicitur; sic aer quoque plane immotus & quietus nunquam uidetur esse, tamẽ motus, quia paruus est, interdum nos latet: uidemusq; nubes in hisce

tranquillitatibus,quæ frequenter consistere nobis uidentur,cum tamen re uera moueantur: siquidem E
in alia statim aeris regione conspiciuntur quod illis, nisi mouerentur, non eueniret. talis etiam nũc cẽ
senda est toto anno fuisse constitutio. tantum autem ab ea,quæ in Cranone fuit, quam in secundo li-
bro memorauit, hæc differt,quanto est diuturnior: affectus tamen utriusque constitutionis communis
est putredo: quæ causam communem obtinuit, humiditatem uentis uacantem. putredo autem om-
nis ex humida fieri materia uidetur, ex causa uero efficiente,extraneo præter naturam calore oriri:tum
augeri immobilitate. nihil autem, quod omni ex parte siccum sit, putrescere, omnes perspicue intue-
mur: nam nec lapis,nec fictile,nec aurum, nec argentum,neque æs,neque aliud quicquam huius gene
ris putrescere uidetur.iam quæ putredini sunt obnoxia,& diutissime seruari in frigidis temperamentis,
nemo est,qui nesciat, ac tum magis cum ab eiusmodi uentis uentilentur. atque homines quoque ue-
stes continenter concutiunt, præcipue cum humidus, calidusque aer sit, quod immobilitate compu-
trescant. ita motus arteriarum in animantibus cum alias commoditates, tum uero eum usum præstat.
& uero ipse quoque Hippocrates in aphorismis,ut ante monui,in pluuijs constitutionibus putredines
gigni affirmauit.hinc igitur perspicuum est,humiditates,quæ in corporibus erant, necessario compu-
truisse.nunc uero eius uerba secuti,deinceps separatim singula uideamus.

Cum autem paulo superioribus anni temporibus squalores præcessissent,flante Austro, sub Arcturum,multũ pluit. F 2

Audisti iam in constitutionibus, quæ in primo expositæ sunt, aeris temperamentum de suo salubri,
naturalique ordine deflexisse. nosti etiam quænam hæc sit constitutio, atque eius quatuor esse præter
naturam simplices, ac totidem compositas mutationes; ac simplices in sola caliditate,& frigiditate,&
humiditate,& siccitate uersari: compositas autem in caliditate & humiditate: in frigiditate ac siccita-
te: frigiditate & humiditate,in caliditate & siccitate esse positas.memor igitur eorum,quæ didicisti,hu
ius constitutionis narrationem persequere, ut cum Hippocrates ait, Cum paulo superioribus anni tẽ
poribus squalores præcessissent: subiungit, flante Austro sub Arcturũ multũ pluit. uidetur quidem an-
no iam superiore non undequaque in suo naturali temperamento aerem nos ambientem constitisse:
non uiguisse tamen ea tempestate ullum morbum ex ijs,quos uulgares nominant: scis enim in apho-
rismis scriptum ita esse,Ex anni constitutionibus in uniuersum squalores imbribus sunt salubriores,ac
minus mortales. hac etiam de causa non incidit ullus eiusmodi morbus, quod temperaturæ mutatio 1
solum in siccitate præstaret: neque ullam alterius oppositionis mutationem adiunctam haberet,a qua
aer aut calidus, aut frigidus magnopere redderetur: sed subita conuersio sub Arcturi exortum uidetur
extitisse: qui autumnale æquinoctium parum antecedit.qui autem illi autumnus,quæ deinde hyems, G
successerit,& quæ postea hanc exceperint anni tempora,intelligemus,si eius uerba persequamur.

Autumnus umbrosus,ac nubilosus, fuit: multum pluit. hiems erat austrina, humida,& lenis. 3

Dixit umbrosum pro caliginoso: quod significat non lucidum nec purum,nec omnino serenum.so
lent autem nunc quoque Græci Asiam incolentes umbrosa & umbrifera uocare,quæ ad nigrum colo
rem declinant: eademque appellant caliginosa, & fusca, quod is color prope ad nigrum accedat. ac
planum etiam est, huiusmodi aerem, nisi multis nubibus, ijsque non lucidis obducatur, fieri nullo mo
do posse. itaque in nomine umbrosi etiam nubilosum ui quadam continetur. Sed nosti, hoc dicendi
genus non Hippocrati modo, sed multis etiam alijs esse ueteribus familiare. addit autem, hiems erat
austrina, humida, ac lenis. sunt, qui Austrum semper esse humidum censeant: quod tamen non ita est:
siquidem siccus quoque esse interdum uidetur. eumque uulgus Leuconotum appellant. qualem no-
bis Austrum poeta indicat, cum ait,

At Zephyrum, atgestamq; Austrum nunc ipsa ciebo.

nam purum Austrum,quem sine imbribus fieri scimus, ita nominauit.iam in primo quoque uulgariũ
morborum in prima constitutione Hippocrates ita ait,Cum esset inquit, totus hic status austrinus, H
& squalidus. atque is Auster subinde uehemens est. eius igitur motus semper apertus est: alius uero
Auster lenis est,ut eius motus in aere,ac nubibus sensum effugiat: qui est perpetuo calidus: Leucono-
tus autem interdum frigidus uidetur.

Multo post solstitium,circiter æquinoctium,aspera erat hiems extrema: & iam sub æquinoctium aquilonia, & ninxit non ita diu. 4

Pars hæc contrariæ tempestatis, non ita diu,ut ipse ait,intercessit.

Ver rursus austrinum, sine uentis,pluit multum,& continenter usque ad Canem. 5

Simplicem fuisse hiemem indicauit, cum ita scripsit, Ver rursus austrinum, ac sine uentis: nam
uerbum rursus, declarat,cum contraria constitutio intercessisset, aeris constitutionem iterum ad suũ
redijsse temperamentum.

Æstas serena, calida,magni æstus erant: Etesiæ parui, ac disperse spirarunt.

Lenitas hiemis, & ueris tranquillitas cũ æstate æstuosa cõueniũt:cũ.n.æstiuũ tẽpus suapte natura ca 6
lidũ sit,si uentorũ quoq; uacuitas accesserit,suffocatio necessario cõsequitur. hoc autem fit, cum neq;

prodromi

A prodromi,quos uocant,flant: neque qui eos sequuntur,qui Etesiæ nominantur. hos Canis ortus dirimit.& ipse etiam Hippocrates adiecit,Etesiæ parui,ac disperse spirauerunt.

7 *Sub Arcturum rursus, spirante Borea,multum pluit.*

Verbum rursus,non ad Boream,sed ad uim aquarum refertur. magna enim uis aquarum fuit superiore Arcturi ortu: ac sæpe etiam postea pluit: Boreas uero raro spirauit.

8 *Cum esset autem annus austrinus, humidus & lenis,per hiemem quidem salubriter degerunt: præter tabidos, de quibus modo scribemus.*

Quia omnino Boreas parum spirauerat,ideo totam constitutionem ab ijs, quæ in ea dominabãtur, humidam,austrinamque nominauit. ac uocari ab eo lenem,quæ uentis uacat, & calida est, ante didicisti.sed hæc constitutio,licet repentina esset, mortales tamen nondum magnopere, propter superioris anni squalidum temperamentum offendit: nonnullis tamen tabificæ affectiones inceperunt, ijs dico, qui ad hoc uitium erant comparati: atque ipse,quæ illis acciderint, se deinceps scripturũ pollicetur.

9 *Ante uer unà cum ijs frigoribus, quæ erant consecuta, sacri ignes multi partim cum occasione: partim sine, hos affecerunt: qui cum maligni essent,multos occiderunt.*

B A biliosa defluxione oriri sacrum ignem non illa tamen praua semper, ac putri,didicisti:plane contra ubi mitis defluxio sit,quæ pallidam bilim,quæ naturaliter in nobis gignitur, contineat, solet quidẽ sacrum ignem excitare,nullum tamen damnũ afferre, si recte tractetur: at humor qui modo sacrũ ignẽ attulit, non talis,sed malignus erat: quippe qui eroderet, ac putrefaceret:ab exuperante humida uentorum tranquillitate genitus in ijs potissimum,quibus,cum ipsi suapte natura essent ceteris biliosiores etiam uictus ratio biliosa succum ipsum cumulasset: differentiæ enim morborum ab aeris nos ambientis temperamento proficiscuntur, propter cuiusque naturam, & uictus rationem, qua sanus quisque utitur: ac uictum quidem appello,non cum modo,qui cibo & potione continetur, sed etiã qui in omnibus alijs rebus,ut otio,exercitatione,balneo,rebus uenereis,somno,uigilia, & ceteris omnibus quæ quouis modo in corporibus humanis fiunt.

10 *Multi e faucibus laborabant: uoces erant uitiatæ.*

Quibus caput suapte natura facile replebatur,ijs hoc tempore humorum copia redundãs in pulmonem,uentremque cœpit fluxiones per fauces demittere.merito etiam dixit, uoces eis esse uitiatas: id quod assidue fieri a destillationibus uidetur,cum fauces,gutturque abunde irrigauerint.

11 *Febres Ardentes,phrenitici.*

C Ardentes febres ex biliosa redundantia in iecur, & uentrem irrumpente oriuntur: phrenitici uero cum caput ea petit.

12 *Ora aphthis,pudenda tuberculis uitiabantur:lippitudines,carbunculique extabant.*

Singuli affectus,quos memorat,fere non maligni sunt: ut de igne sacro pauloante dixi: interdum etiam maligni sunt,ut in præsentia,quod humor,qui abundabat,putris esset: quare in omnibus morbis quos recenset,illud semper memento,neque puta ægros aut aphthis, aut alio quouis malo, ut consuetudo fert,occupatos esse,sed cum membrorum putredine coniuncta. hanc etiam communem rationẽ in memoria habeto,putrem humorem ab eadem constitutione in omnibus genitum non easdem partes obsidere: quod nec per naturam eo in statu eadem esset omnium corporum conditio: sed esset alia alijs pars infirmior. atque aphthæ quidem ora puerorum frequenter solicitant, quæ exulcerationes quędã sunt in oris superficie.tũ quod oĩa sunt eorũ mollissima mẽbra,& quasi muscosa,tum quod os est adhuc esculentis,poculentisque penitus insuetum.cum igitur lac in mãma aliquid acrimoniæ habeat, solet aphthas gignere: quæ facile sedant,si os infantis modice adstringas.si uero humor prauus affluat, aphthæ semper malignæ exorientur.carbunculorum uero affectio est semper periculosa: quippe quæ

A.1.4.f.6.c. ex prauis succis constet. quocirca probabile est,eum nunc fuisse perniciosissimum, qui præter natiuã

23.p.455.A. D malignitatem eam etiam assumpserat,quam aeris constitutio afferebat. sed de huius affectus origine satis dictum est,cum principium secundi uulgarium morborum interpretarer.cetera autem, quæ hic dicuntur, clara sunt.

13 *Alui turbatæ: a cibo abhorrebant.*

Ex prauo humore qui in fauces a capite defluxerat,quod in pulmonẽ comportatum erat, tabificos affectus gignebat:quod in uentrem erat deriuatum,quia mordendo subibat, ideo uentris profluuium excitabat,quod significauit his uerbis,Alui turbatæ. in transitu quoque facultatem uentris, qua cibos appetimus,Afflixit: ex quo fiebat, ut cibos fastidirent.

14 *Quidam sitibundi erant, quidam non.*

Multis de causis uerisimile est neq; omnes sitibundos fuisse,neque siti caruisse: siquidem uidetur humiditas putris in omnibus collecta esse,non tamen erat par eius copia,aut æque etiam praua:quocirca poterant aliqui non sitire,uel quod læsa esset potus appetendi facultas, non secus quàm in illis, qui a cibis abhorrebant,cibos appetens facultas læsa erat: quorum pessimam fuisse affectionem perspicuũ est uel quod maligna ea humiditas ad uentrem non conflueret; ut mediocri siti corriperentur: aliqui uero sitibundi esse poterant, tum quia uitiosus humor in uentrem conflueret, tum quia os uentriculi nondum ab ipso humore adeo læsum erat,ut uis potionis appetens iam corrupta esset.

Vrina turbata, multa, mala. E 15

Vrinas turbatas fuisse, ita accipe, ut ante, cum dixit, alui turbatæ: nam quibus uitiatus humor ad renes defluxit, his urinæ necessario turbabantur: hoc est cũ mordicatione, doloreq; excernebãtur. quod autem deinceps additum est, multa, mala, potest de urina intelligi: potest etiam ipsum per se dictũ esse, ut hac oratione multis prauis symptomatibus affectos fuisse illius temporis ægrotos indicet.

Soporosi diu, ac rursus insomnes erant. 16

Coma.i. soporem qui uigilijs uacans est, ab humiditate, refrigeratioeque cerebri fieri didicisti: uigilias uero sopori non admistas a calore, & siccitate proficisci. nunc autem cũ humores, qui aucti erãt, humiditatem redundantem haberent, non eam tamen totam acrem, humiditas soporosum affectum, acrimonia uero ex putredine uigilias induxit: ut contrariæ causæ contraria symptomata merito pepererint. A.l.3.f.1.c.4. c.4.p.370.F.

Plerique prorsus non indicabantur, quidam difficulter. 17

Propter humoris malitiam quidam morbi omnino non iudicabantur, quidam uero male.

Aquæ inter cutem. 18

Hoc etiam malum ait quosdam ex prauorum humorum copia affixisse. hæc enim omnes concitare
morbos potest: atque alium in alio, atque alio corpore, pro naturalibus eorum differentijs, & dissimi- F
li uictus ratione, ut paulo ante dictum est.

Tabidi multi. 19

Supra etiam dixi, quod ex capite in fauces defluxerat, ubi per guttur in asperam arteriam & pulmonem comportatum esset, huiusmodi affectiones procreasse.

Atque hi quidem morbi uulgabantur. 20

Pestilens morbus ipse quoque unus est de uulgatibus, ut etiam in libro de ratione uictus in morbis acutis dixit his uerbis: Cum.n. nullum commune pestilentis morbi genus grassatur, sed dispersi morbi fuerint: non est.n. certi morbi nomen uulgare, aut pestilens, sed quicunque uno in loco multos simul inuaserit, hic uulgaris nominatur. cui si accedat, ut multos tollat, pestilentia efficitur.

Ex qualibet autem morborum prædictorum specie, complures ægrotabant, & moriebantur: cuique autem eorum in hunc modum acciderunt. 21

Cum dixit, & complures moriebantur, morbos, qui uulgabantur, pestilentes fuisse indicauit. cumq; diuersi illi fuerint, de singulis separatim se deinceps dicturum promittit.

Multis sacer ignis cum occasione ex quibusuis, & admodum paruis uulnusculis in toto corpore oriebatur; præcipue uero sexagenarijs in capite: si uel paulo minorem quis curam adhibuisset. plerosque in ipsis etiamnum curationibus magnæ inflammationes corripiebant: ignisque sacer ualde celeriter omni ex parte depascebatur. G 22

Affectionis, quam primo loco memorauit, iure etiam primæ singulas differentias nũc describit: quã accidisse quibusdam dicit paruis de causis, quas occasiones ipse uocauit: ac multos, dum curarentur, magnas esse inflammationes consecutas: quod sacer ignis multum depasceretur. plurimis autẽ hunc caput tentasse, quod ipsum maxime in austrinis esset, & calidis uentorum tranquillitatibus repletum. cur autem hic sexagenarios præter ceteros afficeret, hoc erat in causa. aer externus nos ambiens præter naturam calidus in causa fuit, cur humores in corpore putrescerent: quemadmodum natiuus calor cum suum natiuum temperamentũ accurate seruat, plus sanguinis, quàm aliorũ humorũ efficit: quãdo uero ad magis igneũ deflectit, pallidam, flauamq; bilẽ gignit. at externus calor, putredinis humorum
est auctor. ac materia quidem est humiditas: causa uero efficiens, calor præter naturam. quam ob rem senes, qui superuacaneas humiditates ob naturæ imbecillitatem semper coaceruant, ubi calorem aeris assumpserunt, propter illius temporis constitutionem putri humorum corruptelæ proniores, quàm
iuuenes fuerunt. H

Itaque plerisque eorum abscessus in suppurationem contigerunt: ac multum carnis, & ossium, & neruorum decidit. 23

Humoris redundantis malignitatem ex magnitudine putredinis constituit; & dictis subtexens ait.

Fluxio autem, quæ collecta erat, non puri similis erat: sed alia putredo quædam: ipsaque fluxio multa, ac uaria. 24

Ipse tibi plane indicat, quod iam sæpe ante monuimus, corporis humores propter humiditatem & aeris tranquillitatem computruisse: quam ob rem pus non genitum est. ceterum solidæ partes ob prauos humidos humores putrescebant. erat autem consentaneum uariam esse fluxionem, propter humorum putrescentium uarietatem: nam a communi putredinis causa singula putrescentia propriam corruptelæ speciem obtinent.

Quorum igitur aliquid horum caput tentaret, his totum caput glabrum reddebatur, itemque mentum, & ossa denudabantur, decidebantque: multaque fluxiones extiterunt. hæc modo cum febri, modo sine hac erãt: hæcque erant formidabiliora, quàm deteriora. quibus ad suppurationes hæc forma deuenit, plurimi seruati sunt: at quos inflãmatio, aut sacer ignis reliquit, nec talẽ ullũ abscessum fecit, hi frequentes perierũt: & si usq; loci alterius in corpore oberraret, hæc euenerũt. 25

A *multis enim brachium, uel totus cubitus decidit: quibusdam hac anteriora, uel posteriora latera afficiebantur: nonnullis totum femur, uel tibia, totusque pes denudabantur.*

Humorum putredo, cuius commune est, ut eas partes, quas obsidet, corrumpat, formidabiliorem in capitis partibus speciem præbet: quod si uel paululum hic de natura deflectant, maior sit turpitudo, quàm ceteris in partibus multum a natura deflectentibus: nam si cutis a femore, uel brachio, uel tibia uel cubito recesserit, minorem mali speciem facit. at si a capite unà cum cute crines deciderint, & item menti pili defluxerint, magna sane uitij species erit, at periculum minus, quàm si is affectus partes genitales, aut guttur, aut thoracem, aut aliquam principem partem obsideat. neque solum, quæ caput ita tentant, magis formidabilia sunt, quàm praua, sed etiam quæ cuilibet alteri parti: sic decidunt: peiora enim erant, in quibus in profundum secessit is humor, qui ignem sacrum effecerat: cum in uiscera se, principesque partes insinuans, præter alia symptomata febres etiam acutas excitabat, quibusdam tamē quibus in superficie eiusmodi putredo erat, partes etiam citra febres corrumpebantur: quorum nonnulli hac de re incolumes euaserunt, uitiosis humoribus, simul cum partibus, quas ipsi putrefecerant, excretis: oberrabat enim, ut ipse uocauit, fluxio per totum corpus: hoc est, sine ratione, sine ordine, & casu uagabatur: ut arte præsagire medicus, quo esset influxura, non posset.

26 B *Erat id omnium grauissimum, cum pubem, pudendaque obsideret.*

Etiam sine pestilenti constitutione, ubi illas partes inflammatio, aut sacer ignis occupat, facillime putrescūt, & simul partes superiores afficiunt. quocirca cogimur sæpe cum putrida præciderimus, locū ipsum inurere. itaque nil mirabile est, cum hæc esset constitutio, ut brachium, cubitus, femur, tibia, latus, caput computresceret: si pudenda plurimum offendebantur.

27 *Atque ulcerum, & eorum, quæ occasionem habuerunt, hic fuit status.*

Hactenus locutus est de sacro igne, qui ex ulcere, aut alia ita parua causa externa cōstitit. deinceps uero aget de ijs, qui sine tali causa inciderunt.

28 *Multos autem cum febribus, ante febrem, & post febrem corripuerunt.*

His non ex ulcere, aut alia externa causa, quæ manifesta sit, sed, ut dicere solemus, sua sponte sacer ignis prouenit: ac partim cum febre inuadebat, partim febres eum sunt consecutæ, aut præcesserunt.

29 C *Erat autem huiusmodi: ut qui per suppurationem abscessum fecerat, aut aluus commode turbata esset, aut bonæ urinæ essent excretæ, inde propulsaretur, cui horum nihil acciderat, & obscure euanuerat, ut letalis esset.*

Causa est etiam paulo ante reddita, cur magis superstites essent, quibus per putridam partem uitiosus humor unà cum illa de corpore deciderat: & planum est, si per uentrem & urinas purgatus esset, molestum illum quidem fuisse, dum excerneretur, uniuerso tamen corpori profuisse.

30 *Vere autem plurimos sacri ignes exercebant: tenebantque æstate, & sub autumnum.*

Vitiosos humores genuit, ut ante dixi, perflatu uacans constitutio, quæ humida, calidaque erat, & uentis carebat: quos postea in corporibus frigora concluserunt: ut etiam in prima primi uulgarium morborum constitutione dixi. itaque merito uarij morbi, paulo ante memorati, inceperunt: nunc uero de sacro igni loquitur, quo de primum agit, qn̄ is quoq; primus exortus est. quare de ijs inquit, sacris ignibus, qui initio ueris incesserunt, quidam per totam æstatem. & autumnum perseuerarunt. cum autem hæc uerba utroque modo possent intelligi. Tenebantque æstate, & sub autumnum: ut quamuis uere generarentur, producerentur tamen usque ad autumnum, & cum generarentur, eorum generatio D usque ad autumnum duraret, ita ut alij uere generarentur, ac desinerent: alij in æstate, alij item autumno gignerentur, ac sedarentur: melius est, ut in secunda hac significatione accipias: propterea quod non est consentaneum, ut sacer ignis ineunte uere exortus ad autumnum usque productus sit: hominem enim interea prorsus occidisset, si admodum malignus fuisset: uel per partes putrescentes excreta putredine discussus esset.

31 *Quibusdam multa erat turbatio, tuberculaque ad fauces, linguæ inflammationes: & secundum dentes abscessus.*

Hoc loco partium affectus recenset, quorum ante mentionem non fecit.

32 *Ac uoces multis indicabantur uitiatæ, & κατιλλῶσθαι esse: in primis uero ijs, qui tabescere incepissent: immo uero etiā ijs, qui ardentem febrem haberent, ac phreniticis.*

Ego uero in eo etiam ægroto, qui supra undecimo loco descriptus est, in cuius narratione scriptum est, ἐνίλλαινεν idest dexter oculus distortus est, illud esse ab alio interiectum suspicabar: siquidem Hippocrates Heraclidis filius, cuius etiam aphorismos, & præsagia esse existimant, usitatissimis, ac proinde claris uocabulis, quæ rhetores ciuilia uocant, esse usus uidetur. at ἰλλαίνω huius generis non est, ac multo minus κατιλλαίνω: uel κατιλλαίνουσαι: præcipue cum de uoce, non de palpebris dicitur. itemque quia

forma

forma dictionis actiua est, non passiua: rectius enim, siquidem hoc nomen uoci accõmodare uolebat, erat, si κατιλλόμεναι, non autem κατιλλοῦσαι scripsisset: ac multo etiam melius, si κατιλλαινόμεναι: nã a uerbo ἰλλαίνω ita participium, ut grammatici uocant, deducas. atqui nullus sensus est, si de uocibus dicatur κατιλοῦσαι, ut quidam interpretes nos intelligere uoluerunt, tanquam uerbum ἰλλαίνω significet distorquere. nam κατειλοῦσαι significat distorquentes: κατειλούμεναι uero distortæ. multi igitur uno in uerbo errores commissi uidentur, si κατειλοῦσαι accipiamus, ut plerisque interpretibus placuit, quasi a uerbo ἰλλαίνω deriuetur: actiuum enim est, ut uocant, ἰλλαίνουσαι, ἰλλαινόμεναι passiuum, & addita præpositione, κατιλλαίνουσαι. at εἰλοῦσαι, & κατειλοῦσαι ab ἰλλαίνω deduci non uidentur: nec uero etiam εἰλούμεναι, & κατειλούμεναι. raro enim apud ueteres hæc uerba comperies, ἰλλαίνω dico, & ἰλλός, a quo sophorn uidetur comparatiuum, ut grammatici appellant. † ἰλλότερον τοῦ κίονα deduxisse, quam ob rem, si de his nugari uelis, rectius dixeris, non ab ἰλλόντος deductum εἰλοῦσαι, sed ab alio quodam, quod & Plato, & Antipho uidentur usurpasse. ac Plato quidem in Timæo his uerbis, Hanc igitur totam cutim undique igni pupugit Deus, qua uulnerata, cum humor per eam efflueret, humidum ac calidum, quod erat syncerum, abijt: mistum uero ex ijs ex quibus cutis erat, foras lationis impetu productum, lõgum fiebat: ac tenuitatem punctioni similem habebat. sed propter tarditatem, † ab aeris frigore intro iterum sub cutem εἰλόμενον, radices egit, quo in loco uidetur εἰλόμενον, pro eo quod est, conclusum, uel repulsum in altum, dixisse. in qua significatione uidetur etiam scripsisse, Terrã uero nutricem nostram εἰλλομένην idest quæ restringitur ad rationem in perpetuum constitutam. est quoque apud Antiphonem in libro de ueritate secundo hoc scriptum uocabulum, ubi ait, Vbi ergo imbres in aere, uentique sibi mutuo aduersantur, ibi aqua cogitur, multumque spissatur: quod autem ex ijs quæ committuntur, fit superius. hoc densatur, & cogitur & a uento, & a ui εἰλόμενον, hoc est contortum. sane hic quoque uerbo εἰλόμενον conclusum uel contractum in se, uidetur denotare, an igitur in hoc libro cũ auctor de uocibus κατειλοῦσαι scripsit, tale quid uoluit innuere, uoces quasi occlusas, & coactas significans? ut hoc de uocibus quæ exire nequeunt, dictum intelligamus, quod usu uenit ijs, qui gracili uoce sunt. an hoc minime conuenit? potuit enim uel cohibitas, uel impeditas, uel tardas, uel tale aliquid scribere, qui significare uolebat, hominem uoce adeo impedita esse, uix ut loqui posset. Iam uero a uinculo quoque potes accipere uocem, quasi uinctã dictam esse: siquidem de uinculis quoque poeta plane dixit

Luctantemque trahunt uinclis.

sed planũ est, rectius fuisse, si κατειλούμεναι potius, quàm κατειλοῦσαι scriptũ esset. in quo cõis totius explicationis error uersatur: nam quicquid statuas a uerbo κατειλοῦσαι significari, id actioné, non passionem indicabit. quare maxime suspicari licet, hoc non esse de Hippocratis uerbis: quando is non adeo græci sermonis imperitus erat, ut in eo offenderet, non secus quàm pueri faciunt, qui modo discere literas inceperunt: etenim passio quædam uocis uidetur indicari. & tamen non passio: sed actio significatur: passio quidem significaretur, si κατειλούμεναι scriptum esset. præterea quãuis κατειλούμεναι scribamus, tamen Hippocrates non solet uerbis insolentibus, & quæ raro inueniuntur, uti. qui autem putant, distortum hoc uerbo significari, non uident, cum hoc pugnare, quod in præsagijs distortum ipse dixit his uerbis: Si palpebra, aut labrum, aut nasus reflectitur: sed neque reflexum, neq; aliud ex ijs, quæ dicta sunt, proprie de uoce dicitur. quibus quidem factum est, rebus, ut quidã huius libri interpretes omnibus, quæ dicta sunt, reiectis pro uoces, linguæ scripserunt, & linguas κατειλοῦσας deuinctas, & difficulter motas exposuerunt. qui quidem debebant, ut uoces in linguas commutarunt, sic uel potius quàm uoces, uerbũ κατειλοῦσαι in κατειλούμεναι uertere. uerũ iã satis de hoc uerbo κατειλοῦσαι. quod licet inuẽtũ sit, nõ magno nobis est usui futurum. satis. n. est nosse, hic diei generatim atque intelligi, propter destillationem, quæ illis ex capite descendebat, læsis instrumentis uocis, simul quoque uocem esse uitiatam: scire enim oportet in humidis, calidisque constitutionibus cum caput repletum est destillationem uentri, thoracique transmittere: quod in primis utile est nosse, ut discernas utrum hoc malum alia de causa ægris inuectũ sit, an ex uulgaribus morbis existat: deinde ut occurras, ne quid tale accidat: nam offensiones ex aere, si ubi & quomodo fiant prouideas, & totam uictus rationem dominanti constitutioni contrariam instituas declinabis. præterea si futura uelis prædicere, quod certe utile nobis est, ut in præfatione præsagiorum ostendimus, in hoc te exercebis, ut in quacunque aeris constitutione omnes corporis affectiones cognoscas. quare contenti, ut diximus, hoc, uoces læsas fuisse, & præterito hoc uerbo κατειλοῦσαι, quod deinceps sequitur, consideremus. ait igitur eos qui tabescere incepissent, in hoc symptoma primum incidisse, deinde uero, eos qui ardenti febre tenebantur: & phreniticos. existimato auté tabidis id ratione affectus accidisse: nam cum multis alijs causis, & affectionibus tabes comitatur, tum præcipue ex capitis destillatione, quam potissimum uocis uitium cõsequitur, exoriri solet. at febribus ardentibus, & phrenitidi tale uocis uitium per se non succedit, ut incipiẽtibus tabidis facit. quia uero in hac constitutione, quæ calida, humida, & uentis uacans fuerat, caput forte affectum est, ideo hoc symptoma non propter priuatum morbi apparatum, sed ex communi causa phreniticos, & eos qui ardentem febrem habebant, est consecutum: in illis enim partes uoci attributæ desiccantur potius, quàm irrigentur: ut in hac constitutione usu uenit. quam ob rem clangosa, acutaque uox a uocalium instrumentorum siccitate: rauca uero ab humiditate efficitur.

† i. columnã magis distortam.

† Apud Platonem legitur a spiritu circumstante.

33 A *Febres etiam ardentes, & phrenitides ante uer cœperunt post frigora, quæ præcesserant: ac plurimi tum diu ægrotabant. acuta autem his, & letalia contigerunt.*

Verisimile erat, humorum putredinem, quam aeris temperamẽtum ante pepererat, a frigore extrema hieme succedente in altas corporis partes compulsam, morbos esse genituram sacro igni consimiles. itaque alios quosdam, qui huius generis fuerunt, ipse exponet: & hos ordine a sacro igne primos iam scribit: sunt autem febres ardentes, & phrenitis a communi quidam profectæ causa, sed locorum affectorum ratione differentes. nam quibus in partes iecoris, & uentriculi, potissimumque in eius os prauus humor inuasit, hos febres ardentes uexauerunt: quibus in cerebrum peruenit, eos phrenitis solicitauit.

34 *Febrium autem ardentium, quæ uigebant, hæc erat natura: initio soporosi ægri erant, fastidiosi, & inhorrescebant: febris non acuta: neque magnopere erant sitibundi neque deliri.*

Quæ symptomata ex ea constitutione, non propria morbi ratione febribus ardentibus acciderent, ea nunc indicat. quocirca nonnulli pro κωματώδεις. i. soporosi male scripserunt καυματώδεις. i. æstuosi quandoquidẽ hoc est febribus ardentibus peculiare, ut etiam sitis, quæ sedari non queat. nec ferme dixeris
B ullam aliam esse insignem febrium ardentium notam: sed eas ex his duabus abunde compleri affirmaris ægrotis sitim, quæ sedari non possit, & exurentem calorem sentientibus. sed cum ea constitutio multa humiditate caput impleuisset, soporosum symptoma aut omnibus, aut plerisque utcunque laborantibus attulit sub morbi inuasionem, ubi praui humores nondum ita acres facti erant, ut uehementes uigilias, deliria, ac phrenitidas possent concitare. sopor autem perraro febribus ardentibus adiunctus est: fastidium uero persæpe: non est tamen perpetuum, ut duo antedicta, sitis, quæ non sedatur, & deurens calor. non sæpe etiam horrent, qui ardentem febrem habent: quam ob rem hoc etiam adnotauit. quod uero subiunctum est, Febris non acuta, sunt qui absolute, sine negatione scribãt, febris acuta; sunt etiam, qui cum negatione, hoc modo, febris non acuta: cuius uarietatis utrique probabilem habent rationem. qui sine negatione scribunt, quod ab ardente morbo auelli febris acuta non possit; uti nec etiam sitis; qui negationem adhibent, quod raro, & præter opinionem omnium hæc febris eis accidit, sicut etiam sopor; siquidem aiunt ipsum quoque his subiunxisse, neque magnopere erant sitibundi: & tamen hoc symptoma est ardentium febrium proprium uel maxime: uerisimile autem esse, ut quemadmodum non magnopere siti afficiebantur, ita etiam non ualde acuta febri fuisse iactatos. fortasse etiã in eo, quod Hippocrates scripserat Febris non acuta ab eo, qui primum descripsit, error com
C mitti potuit, atque ita postea mendum permansisse. ceterum non parua existit hoc loco de omnibus signis pathognomicis quæstio: nam si ipsis remotis, species affectus potest conseruari, alia nobis suppetent signa his pathognomicis ad affectus dignoscendos certiora. quod si statuamus, certe quispiam illa esse appellanda pathognomica merito iudicabit: quæ uero ante pathognomica uocabãtur, ea assidentia appellabuntur: ex quibus illa separari non possunt, & affectus, ut ita dicam, essentiam constituunt: assidentia uero ex his sunt, quæ illis plerunque accidunt. itaque si æger neque sitibundus sit, neque ualde acuta febre teneatur, ex qua tandem nota illam esse ardentem febrem dicemus? quamuis enim multis ardente febre affectis contingat, ut fastidiosi sint, hoc tamen non est affectus ipsius proprium: propterea quod plerique etiam alij, qui quoquo modo ægrotant, fastidiosi fiunt. quare nec, quod quibusdam placuit, qui se ab his dubitationibus explicare existimabant, etiam nobis pronunciandum est, ardentem febrem ab excrementis in primis cognosci: neque enim mera biliosa in solis ardentibus febribus aluus deijcit, neque his solis accidit colliquatio: sed hæc sunt quidem maligna symptomata, & febrium exurentium: qui tamen huiusmodi excernunt, multi modice sitiunt, & febris calores ferunt. at in hac constitutione ne tales quidem erant deiectiones: nam aluus, inquit, his plerisque turbata erat, ac deiectiones crudas, ac multas: & tenues excernebant: uidetur ergo Hippocra
D tes ardentem febrem ex sitis calorisque exurentis assiduitate: sicut phrenitim ex perpetuo delirio cognouisse. atque ita licet ægri non admodum sitibundi sint, neque ualde exurantur, sed tamen per totum morbum hæc duo symptomata sint, morbus esse febris ardens dicetur: eritque alia febris hac calidior, ut & corpus colliquet, & deiectiones biliosas, & colliquãtes reddat: sed ardens febris non uocabitur, nisi per totũ morbum adiuncta perpetuo habeat ea duo, quæ ante memorata sunt: sitim inquã, quæ sedari non possit, quantumlibet bibant: insuauemque & ardentem, & fastidiosum calorem. proinde adest illis fere uehementissima sitis, & febris feruidissima. raro autem, ut hoc tempore, cum febris non plane acuta esset, etiam ægri non perinde siti torquebantur: quæ ob id ipsum significauit, sicut etiam hoc, eos nullo pacto fuisse deliros: quoniam id quoque in febribus ardentibus contingit. delirium autem esse paruæ dementiæ nomen, ante docuimus.

35 *Nares pauca stillarunt.*

Hoc est ex ijs, quæ ardentes malignas febres comitantur, ut sanguinis eruptiones lenibus accidũt. sed, ut uno uerbo complectar, omnis de naribus stilla, ut nouimus, prauum signum est.

36 *Accessiones plerisque diebus paribus fiebant.*

Hoc quoque raro cõtingit: nam febres ardentes, atque adeo omnes ita, ut illæ, multum acuti morbi diebus imparibus accedere solent.

Sub

Sub accessiones obliuio, languor, & uocis defectio. E 37

Obliuio manifesta est, & sæpe de perniciosis esse probatum est: languorem uero ueluti dissolutionẽ ac remissionem omnium corporis partium uerisimile est ab eo dici, cũ haud aliter, quàm resolutis proiectæ appareant: id quod esse perniciosum didicisti: ut de ceteris omnibus symptomatis, quæ hoc libro memorauit. quocirca ea sola interpretari oportet, quæ minus perspicue dicta esse uidebuntur: & quæ alibi demonstrata sunt, ad memoriam solum reuocanda: non fusa late oratione pertractanda.

Extrema pedum, ac manuum his frigidiora erant, ac longe maxime circa accessiones: hisque calor pedetentim, & non probe redibat: ipsique iterum ad mentem redibant, & loquebantur. 38

Varietatem symptomatum, quæ illis ægrotis accidebant, quæque praua erant omnia, cõmemorat.

Detinebantur aut perpetuo sopore, non somnolento: aut cum laboribus uigilabant. 39

Id quoque clarum est ijs, qui in memoria habent, quæ in libro de comate dicta sunt, & quæ superioribus cõmentarijs continentur: cum.n. ægri apertis oculis uigilare non possunt, sed conniuent, spe cõciliandi somni, uigiles tamen manent, illum non somnolentum soporem appellamus. si quis uero dolor adsit, qui ita affecti erunt, aperte magis uigilabunt, ut ne in tenuis quidem somni cogitationẽ de- F ueniant: ijs enim, qui eo sopore tenentur, tale quidpiam contingit, ut medij inter plane uigilantes & dormientes intercedant.

Aluus plerisque turbata erat, ac deiectiones crudas, multas, tenuesque excernebant. 40

Vel ex hoc patet, Hippocratem in morbis ardentibus dignoscendis formam deiectionum non attẽdere. itaque dicit, qui febre ardẽti tenebantur, cruda & tenuia deiecisse: neque de meris biliosis, uel colliquationibus, quæ quidam esse inditia maxima febrium ardentium existimant, uerbum ullum fecit.

Vrina multa, tenues, nihil critici, aut boni. 41

Cum de urinis narrat, solet euenta conscribere, non autem addere, utrum quid boni, aut mali significent: existimans nos in memoria habere, quæ de bonitate, malitiaque urinarum in præsagijs generatim didicimus. hic uero mihi uidetur addidisse, quia licet dixisset eas tenues esse, eis tamen multas adiunxisset: quippe qui memor se docuisse, urinarũ multitudine quandoque fieri iudicationem, indicauit hoc loco, quamuis multæ urinæ essent, nihil tamen criticis, aut boni in eis extitisse: neq; enim naturam nunc uidetur copiam urinæ molitam esse, ut corpus expurgaret, & noxia amoueret: sed ut nosti, sudores, & deiectiones interdum, ut symptomata redundantiæ prauorum humorũ, qui in corpore sint, excerni: interdum uero expurgante natura: ita hoc loco urina symptoma est serosi humoris in corpo- G re exuberantis. quæ res fecit, ut ei addiderit, nihil critici, aut boni: siquidem excernebatur, quia ob nimiam copiam uasa eam continere non poterant: uel quod mordacitate uehementi offenderentur, atque ita ad excretionem impellerentur. huiusmodi autem in hac tempestate erant etiam, quæ per aluum excernebantur, ut supra dictum est: & uero etiam sudores eis proportione respondebant.

Nec uero ijs, qui ita affecti erant, aliud quicquam critici apparebat: neque sanguis rite profluebat, neque alius consuetus abscessus criticus fiebat. moriebatur quisque incerto ordine: plerique tamen circa indicationes: quidam, qui largius sudassent, longius producebantur. 42

Qui perniciosa affectione tenebantur, eis hæc acciderunt, quæ hic collegit, symptomata inquam eorum, qui perniciose affecti ardentem febrem habebant. cur autem hæc singula perniciosa sint, sæpe iam audiuisti.

Similia quoque phreniticis eueniebant. 43

Cum orationem de febribus ardentibus ad finem perduxisset, transit ad ea, quæ phreniticis accidunt. eius igitur uerba hic quoque attendamus.

Sane hi nihil sitiebant. H 44

Agit de phreniticis, quos ait non fuisse sitibundos, non tam quod illis multa humiditas in ore uentriculi abundaret, quàm quod non sentirent, quæ paterentur: & quod appetens stomachi functio extingueretur.

Nec quisquam phreniticorum insaniuit, ut in alijs usu uenit: sed alia quadam cataphora segni grauiter peribant. 45

Nisi dixisset, nec quisquam phreniticorum insaniuit, sed absolute pronunciasset, hos phreniticos segni cataphora perijsse, non erat absurdum intelligere, eos facta in lethargũ conuersione. ita esse mortuos. nunc cum prædixerit, nec quisquam insaniuit, probabilius est eos cum cataphora permanentes phreniticos, hoc est dementes perijsse. hoc enim solo febris discrimine phrenitim ab insania dignoscimus, quod phrenitidi semper adiuncta febris est, utraque autem mentis noxa est: sed sine febre esse, proprium est insanientium, sicut febrem habere coniunctam, phreniticorum. non est igitur mirabile, crudis humoribus in corpore collectis, ut quæ excreta sunt, indicarunt, eos soporosos, simulq; dementes euasisse: ac sopore quidem grauatos ex multitudine, frigoreque crudorum humorum: dementes uero: quod illi putrescentes acrimoniam, caloremque gignebant.

Erant præterea aliæ febres, de quibus dicturus sum. 46

Habeamus in memoria, postquam supra dixit, febrium ardentium, quæ uigebant, hæc erat natura:

A ubi eam exposuit, & quæ eis acciderunt omnia ordine percurrit: ac postea rursus ait, similia quoque phreniticis: tum iam de illis peracto sermone, subiecit, erant præterea aliæ febres, de quibus dicturus sum; his uerbis eum ostendisse, febrem ardentem, & phrenitim esse febrium species: atque ardentem quidem, quod perpetuam sitim cum perpetuo, multoque ardore coniunctam habeat: phrenitida uero, ut quæ sit continua, & una perpetuam habeat dementiam.

47 *Os multis aphthis uitiatum, ulceribusque: fluxiones ad pudenda multæ, exulcerationes, tubercula foris & intus in inguinibus.*

De his quoque ante dixit: sed quia de unoquoque agit separatim, cum dixerit sacri ignis generationem ad autumnum usque productam, plane patet, eum de omnibus illis, quæ post sacros ignes descripta sunt, idem indicare. quod in causa fuit, ut eorundem mentionem iterum fecerit.

48 *Lippitudines humidæ, longæ, diuturnæ, laboriosæ, palpebrarum intus & foris germina, quæ multorum aciem perderent, quæ sicos uocant.*

Humoris abundantis redundantia in crassitudinis, tenuitatisque differentia duplicem habere uidetur speciem: ut fere semper in humidis, tranquillisque fieri constitutionibus solet: nam si usu accom-
B modatarum exercitationum corpus uentiles, totumque lustres: ac concites, copiã crassorum, tenuiũq; humorum coaceruabis: crassorum, propter socordiam: tenuium & aquosorum, quod non fiat euacuatio. eorum porrò tenuitatis inditia sunt ea, quæ per aluum tenuia excernũtur, & eiusdem generis urinæ: crassitudinis uero, quod omnia producuntur, & sopor plerisque adiunctus est. is igitur merito, quibus ad oculos copia uergebat, humidas lippitudines, ob tenuitatem: & palpebrarum germina, ob crassitiẽ excitauit: quod enim ex humore in oculos manante humidi exibat, lippitudines, cum fluxione nimirũ humida & aquosa: faciebat quod crassius, id partibus affectis adherescens eruptiones extuberantes excitauit: quod uero crassi humoris in profundis oculorum partibus insidebat, dolores procreauit.

49 *Expullulabant cum alijs in ulceribus multa, tum in pudendis.*

Quæ ob materiæ crassitudinem in palpebris excrescebant, non eo in loco solum, sed in pudendis quoque fuisse ait, & si qua alia pars fortasse esset exulcerata: cum, ut dictum est, humorum crassitudo huiusmodi germina, quæ fungi nomine uulgo uocantur, procrearet.

50 *Carbunculi, æstate multi & alia, quæ putredinis uocabulo gaudent.*

Putredo quoque augebatur, quod prauus humor in corpore commoraretur. æstate uero eum excipiente, cum ipsa quoque Etesias non haberet, multo magis inualuit: quam ob rem calidi morbi & plu-
C res, & maligniores prioribus extiterunt. ostendimus enim carbunculum ex calido quidem feruore, sed crassa tamen materia concitari.

51 *Papulæ item magnæ.*

Perspicuum est, ex uerbo, ἐκθύειν, quod est erumpere, ἐκθύματα i. papulas nominari, quod nomẽ in ijs, quæ sua sponte in cute erumpunt, dicitur. oriuntur autem ex humoribus superuacaneis: & qualitatẽ quoque non iniuria subsequuntur, cum tenues humores exulceratione potius, quàm tumores creẽt: crassi uero cutim in tumorem attollant. est autẽ perspicuum, que nunc in cute genita sponte sunt, eiusdem esse generis cum illis, quæ in palpebris, ulceribusque adnasci dixit.

52 *Serpentia ulcera, multis magna.*

Magna uocat, aut quod multum loci occuparent, aut quod malignam ulcerationem adiunctam haberent. utrunque autem prædictæ humorum affectioni succedit.

53 *Quæ ad uentrem attinebant, multis multa incommoda euenerunt: primum tenesmi multis cum dolore: plurimis uero pueris, omnibusque impuberibus: quorum plurimi peribant: multi Lienterici erant.*

D Et ætatis humiditate, & quod plus cibi ingerentes pueri, alimenta sæpe corrumpunt, merito tenesmis corripiebantur: qui affectus cum alioqui dolorem, molestiamque affert, ac dolorem propter tensionem: molestiã, quod crebro desidendum sit: tum in hac constitutione, quàm plethoricam & prauis refertam humoribus esse diximus, multi potius leuitate intestinorum tenebantur: quàm ex debilitata retentrice facultate excitari didicisti: est autem consentaneum, ut facultas uentris altrix fere extincta erat, unde cibos prorsus eos fastidiuisse, paulo post ait: sic retentricem quoque læsam fuisse.

54 *Dysenterici, neque hi cum magno admodum dolore.*

Erat consentaneum hoc nonnullis prædictorũ subiungi, qui non cum dolore ægrotauissent: sed nullus huiusmodi prædictus est, immo uero potius contra, & superiores omnes, & qui ante lientericos tenesmo laborasse dicti sunt, cum dolore ægrotauerunt. an fortassemendum in scriptura est: quod a primo librario admissum sic permansit, ut in alijs plerisque libris usu uenit? rectius enim scriptum esset, Atque hi magno cum dolore, quidam aiunt, dictum esse, neque hi admodum magno cum dolore, pro eo, quod est, multi dysenterici non fuerunt: cum uellet hic uir his uerbis, magno cum dolore, morbi generationem, non modum indicare. quidam uero, quod dysentericis nullo dolore affectis hoc sit subiectum, ideo aiunt dictum esse, neque hi magno cum dolore, ut lientericos necessario uacare dolore intelligamus.

Aluus

Aluus biliosa, pinguis, tenuis, aquosa: multis autem ipse morbus citra febrem, & in febre eo prorupit: tormina E 55
cum doloribus, malignæ quoque reuolutiones: multorum, quæ in corpore inerant, suppressaque erant, exitus: quæ autem exibant, dolores non sedabant: multæque erant corporis partes affectæ.

Hac oratione morborum omne genus continetur, quatenus homines inter se natura, ætatibus, uictusque ratione differunt. itaque cum in alio alius succus abundaret, ab aeris constitutione, ut docuimus, auctus est: tum putredine excipiente, putrefactio pro humorum collectorum differentia uariabat: quia uero hæc in locũ qui in quocũq; ægroto natura imbecillus esset, cõportabatur, ideo cum multi essent homines, contigit, ut multæ quoque partes læderentur. proinde probabile erat, hominibus natura biliosis, & qui ætatis florem agerent, quiq; soliciti essent, ac laboribus se rerumque administrationibus conficerent, hæc abundasse. pinguia autem esse colliquationis signa, ipse docuit: aquea uero tenuis, serosęque humiditatis. ait autem, multos hoc morbo laborasse, hoc est, talia deiecisse: idque nonnullis etiam citra febrem ait accidisse. addit autem exitus, hoc est euacuationes multorũ eis contigisse, quæ in corpore inerant, ac suppressa erant: quod fortasse significat, cum multa adhuc in corpore retinerentur, nihilo tamen minus multa exijsse: & tamen ob eam causam dolores non esse sublatos. nam quomodo discutere illa dolorem poterant, cum etiam multa essent, quæ supprimebantur?

Aegre etiam admittebant: etenim purgationes multos offendebant: quorum qui sic habebant, multi cito peribant: F 56
multis autem malum producebatur.

Quod ait oblata, intelligi possunt generatim omnia remedia; & proprie, cibi ac potiones. purgationes, quas memorat, accõmodari utrisque possunt. remedia autem nihil profuisse ita affectis, licet ipse non dixisset, apertum est: cum enim multi morerentur, auxilia nullum usum cunctis præstabant.

Unoque uerbo, & qui longis, & qui acutis morbis tenebantur, uitio uentris omnes præcipue mortui sunt: siqui- 57
dem omnes uenter sustulit.

Ea quoque longissima pestilentia, quæ nostra ætate uulgata est, ex ijs, quæ per aluum excernebantur, omnes fere peremit. quæ autem euacuabantur, erat colliquatio: quod quidem uidetur esse perpetuum symptoma eius febris, quam pestilentem proprie nominant: quæ mortales quoque citra pestem corripit. A. l.4.f.1.t.4. c.3.p.806. F.

Atque omnes, in quos quidem ego incidi, quocunque prædictorum morborum detinerentur, cibum fastidiebant. multi 58
autem, præsertim ij, & qui ex ijs erant, & qui ex alijs perniciose affecti erant.

G

Hoc etiam symptoma omnes corripuit, qui in longa pestilentia, quæ hoc tempore uiguit, laborabant. quare factum est, ut multi de uita decederent. itaque fortiores, qui se ipsos cogebant, ad cibos oblatos accipiendos, omnes ferme seruati sunt: plurimi uero mori potius, quàm quicquam ingerere sibi proposuerunt. atque hæc quidem illis, qui tum ægrotauerunt, uitio uentris, cuius etiam functio est in ciborum appetitu posita, uidentur accidisse. A. l.4.f.1.t.4. c.4.p.807. B.

Erant hi sitibundi, illi non. 59

Hoc loco de ijs agit, qui ob alui turbationem, ut ipse dixit, citra febrem afficiebantur: quod ex ijs uerbis, quæ subiungit, clarum est, ex ijs inquit, quos febres tenebant, aliaque, nemo circa potum erat importunus: nam ex ijs, quæ supra diximus, apertum est, cur non omnes sitibundi essent, nec siti uacarent: etenim & crassitudo, & aquosa humorum tenuitas erat aceruata, quarum utraque suapte natura frigida est, sed a putredine acquisitum calorem nanciscitur. itaque in quibus calor ille a putredine excitatus dominabatur, hi erant sitibundi: in quibus ille nondum præstabat, hi contra merito nulla siti afficiebantur.

Ex ijs, quos febres tenebant, aliaque, nemo in ijs quæ ad potum attinebant, erat importunus. sed eis ex tua sen- H 60
tentia uictum instituisses.

Cum supra de ijs dixerit, qui ex uentre laborabant, eos partim sitibundos fuisse, partim non fuisse, hic nunc de illis uerba facit, qui cum febre quoque ægrotarent: quorum neminem ait fuisse magnopere sitibundum: nec ita, ut non dicto medicorum audiens esset: id quod inde affectum est, quia his non tantum putridæ saniei in uentrem, quantum ante dictis confluebat.

Urina multa quidem erant: sed non ex potu ingesto, uerum longe illum excedebant. ac magna quoque erat urinæ red- 61
ditæ uitiositas: neque enim inerat crassitudo, neque concoctio, neque proba purgatio: plerisque enim purgationes per uesicam commoda bonum multis portendebant: plurimis uero colliquationem, turbationem, dolores, diuturnitatem, ac nullas indicationes.

Quæ dicuntur, clara sunt omnia, & memoriam, non explicationem postulant: ipse enim superiore oratione, quàm ego exposui, plane docuit, urinam quandoque symptomatis loco euacuari non secus, quam sudores, uomitus, & quæ per aluum excernuntur.

62 A *Soporosi erant in primis phrenitici, & qui febre ardenti tenebantur: tum etiam in alijs morbis omnibus, maximis, propterea quod febrem adiunctam haberent.*

Materiæ crassitudo soporem genuit: præsertim uero in ijs, quorum affectum caput erat. est autem phreniticis affectum per se: in ardentibus uero febribus, ex accidenti: siquidem calor febris prauos humores ad caput euehit: atque eo quidem tempore crudi, frigidique abundabant.

63 *Plerisque uel grauis sopor perpetuo comitabatur, uel tenues, paruique somni.*

Grauis sopor hoc loco intelligendus est, a quo quispiam difficulter excitetur: cuius contrarius est, qui tenues, paruosque somnos habeat. quorum prior accidit ijs, in quibus crassitudo, copiaque frigidæ materiæ: alter in ijs, in quibus putrefacta tenuitas exuperat.

64 *Alia præterea multa febrium genera uulgabantur, tertianarum, quartanarum, nocturnarum, continuarum, longarum errantium, fastidiosarum, atque inconstantium.*

Ex humorum noxiorum uarietate cum alij morbi, tum plura iam febrium genera extiterunt. meminit autem intermittentium, quæ tres numero sunt, quotidiana, tertiana, quartana. ac tertianas, & quartanas primum nominatim memorat, quotidianas uero, cum ait, nocturnarum: cum enim duplex sit earum differentia, quatenus hæ interdiu, illæ nocte inuadunt, inde etiam diuersa nomina inuenerunt. Hippocrates autem earum, quæ tum uigebant, meminit, quæ nocturnæ erant. quam ob rem ad memoriam reuocemus etiam, cum primo libro, & secundo morborum uulgarium multos separatim ægros memorarit, & integras sit constitutiones persecutus, nusquam nec quintanam, nec septimanam, nec aliam multorum dierum febrim esse descriptam: nec uero etiam tertio hoc libro, neque ante hac, neque postea ad finem usque. quæ res scrupulum mihi iniecit, ut suspicer, quæ in primo uulgarium morborum libro traduntur, interiecta ab alio esse: quo loco esse alias plurium dierum, quàm quartana sit, statuit. in hac uero oratione intermittentium genus propria appellatione non nominauit, quemadmodum de continuis fecit: sed est solum omnes eius species persecutus: deinde communi nomine continuas indicauit: ex quibus ardentes febres, phrenitidasque prædixit. addidit postea longarum, erraticarumque nomen. ubi meminisse debes eius, quod initio propositæ orationis dictum est; omnia, quæ collegit, ab ipso febrium species appellari.

65 *Omnes autem hæ erant multa cum turbatione coniunctæ. uentres enim plerisque erant turbati, horrores, sudores non* C *critici: urinæ uero quas supra descripsimus. hæc erant plerisque eorum longa: nam abscessus, qui eis fiebant, non indicabant, ut in alijs. omnia autem omnibus difficulter indicabantur: uel omnino non indicabantur, uel producebãtur, atque his longe maxime. tamen horum pauci ad diem octogesimum indicabantur: maximam uero partem, ut fors tulit, reliquerunt. horum pauci ex aqua inter cutem moriebantur, quæ non decumbebant. multos etiam alijs in morbis tumores: præ ceteris uero tabidos exercebant.*

Ait omnes febres antedictas multam turbationem habuisse coniunctam: ipseque mox quænam ea esset turbatio, declarat: atque earum symptomata describit. cetera uero, si superiorum memor sis, clara sunt.

66 *Maxima autem, grauissimaque tabes erat, eaque plurimos interemit: cum enim multi hieme cœpissent, magna ex parte decubuerunt: partim uero recti esse sustinuerũt. uerum ante uer qui decubuerant, fere perierunt: reliquorum tusses neminem reliquerunt: remissiores tantum æstate fuerunt, sub autumnum uero omnes decubuerunt: ac multi decesserunt: quorum plurimi diu ægrotabant. horum igitur plurimis cœperunt subito ex his esse deteriores, tum horrores crebri, sæpe febres continuæ, acutæque: sudores item intempestiui, frigidi, multi perpetuo. multum uero frigus erat, uixque eis reuocari calor poterat. uentres uarijs modis substiterunt: rursusque statim lubrici fiebant. quæ pulmonem constictabant, omnia per aluum reddebantur. aderat copia urinarum non bonarum, malæque colliquationes. multæ tusses perpetuo tenuerunt. mul-* D *taque concocta & liquida, minus tamen cum labore excreabant, quæ etiam si quando essent difficiliores, rursus lenius omnes purgabantur, nec pulmoni incommodabant, fauces non admodum mordaces, nec salsugines quicquam molestiæ afferebant. lenta uero, & alba, & liquida, & spumosa, eaque multa caput demittebat. at hos atque alios multo maximum malum comitabatur, fastidium ciborum, ut supra diximus: nam ne potum quidem libenter cum cibo sumebant: sed mirum etiam in modum citra sitim degebant.*

Supra quoque dictum est, cum caput in calida, humidaque constitutione, & uentis uacante repletũ esset, ex destillatione in pulmonem descendente, tabidam affectionem constitisse: cuius etiam pars per stomachum in uentrem comportata, eum perturbauit. ceterũ quæ tabidis dixit, quamuis clara sint ijs, qui prædictorum meminerunt: tamen quæ indicanda esse uidebuntur, ea memorabo, inter quæ hoc est primum, ineunte uere plerosque tabidos esse mortuos ex aeris immutatione: siquidem dixit, extremam hiemem asperam fuisse, & circa æquinoctium Aquilone iam spirante minxisse: quæ conuersiones sunt tabidis infestissimæ: atque ob eam causam autumnus quoq; perniciosus est: quocirca in aphorismis eum esse tabidis aduersarium pronunciauit. Aquilo autem alioqui omnibus thoracis partibus nocet. quare in aphorismis ait, tusses, fauces, laterum dolores & pectoris flante Aquilone existere: ac multo magis, quibus hæc uitiata sunt, & caput repletum destillationem demittit. proinde ait, tusses æstate fuisse remissiores, hoc est imminutas, ac moderatiores. fuit enim, ut ipse scripsit, serena, cali-

daque

A citra controuersiam. mihi igitur consentaneum uisum est, ut de cæsio oculorum colore quæstio haberetur. Huius autem libri interpretes empirici quidem, & cum eis Lycus, ut alia multa, sic hoc omissa causæ peruestigatione prætereunt: Hippocratici uero quidam esse calidi temperamenti signum colorem cæsium, quidam sicci dicunt. sunt qui neutrum addant. Sabinus uero existimauit se satis dixisse, cum scripsit, cæsium uero, quia ualde siccum est, tabi est opportunum; neque causam cur id scripserit, affert: neque alia, quibus hoc adiunctum est, omnia esse frigidioris, sicciorisque temperamenti signa docet. an Hippocrates pro glauco cæsium scripsit uocabulo deceptus? nam quid aliud dixeris? sed hoc in commune ut consideretur, propositum sit: nos uero ad reliquam orationis partẽ modo accedamus. in morbis igitur tabificis unà cum prædictis eos etiam memorauit, quibus scapulæ in modum alarum prominent: qui non propter temperamentum, sed ob uitiosam thoracis figuram, tabi sunt obnoxij. probabile tamen est, eius figuram natiuum colorem sequi. ceterum in fine, ubi agit de tabidis, cum addidit, ac mulieres, considerandum est, utrum hoc modo dixerit, quasi intelligas, mulieres perinde ac uiros tabe correptas esse, quæ eiusdem erant generis: an licet his notis carerent, dicat tamen, mulieres in hunc affectum frequentes incidisse: cum humidiores, frigidioresque sint: ut qui affectus quosdam uiros pro suo cuiusque temperamento tentauit, ille idem multas
B mulieres ex communi earum temperatura obsederit. ego uero utrunque consentaneum esse censeo: nam uerisimile est, frequentiores uiris mulieres propter commune suum temperamentum tabe correptas esse, & illas præ ceteris, quæ eius erant generis, cuius uiros fuisse recensuit. quia uero genus melancholicum, sanguineumque febribus ardentibus, ac phrenitidibus præcipue affectum fuisse subiunxit, ideo ad memoriam reuocanda sunt, quæ didicimus; eos, in quibus multus calidusque sanguis gignitur, prompte in uitium melancolichorum humorum deuenire. quocirca intellige, nõ eos qui multum iam atræ bilis aceruarunt, sed qui ad eam generandam iam essent idonei. qui sane, cum natura calidiore essent, ut calidis morbis arriperentur, merito factum uidetur. cum uero supra dixerit, pituitosos tabificis morbis captos esse, nunc addita eis ætate, subdit, tinesmi iuuenes pituitosos exercebant: quippe cum non modo natiuum eorum temperamentum procliue esset, ad tenesmum excitandum, sed ætas quoque calida accederet: ut ex acri & putri pituita tenesmum ortum intelligamus: siquidem ea pituita meatum ad ieiunum intestinum exulcerans, ad assiduam excretionem ægros irritauit. tensiones uero, & crebram desidendi cupiditatem qui tenesmo laborant, uehementiorem habent, quàm dysenterici, quod pituita ægre possit excerni. illa enim præ crassitie, ac tenacitate corporibus inhærescit, nec, ut flaua bilis, statim permeat. de naturis autem biliosis antea dixi, merito illis acres deiectiones fuisse
C propter pallidam, flauã, & amaram, quam uocant, bilẽ: pingues uero propter colliquationẽ: hisq; deiectionibus ob copiã humorũ uitiosorũ, qui iam erãt coaceruati, longa uentris profluuia superuenisse.

71 *Omnibus, quos iam descripsimus, ver infestissimum fuit, plurimosque sustulit: æstas commodissima; paucissimique periere: autumno rursus, & sub Vergilias multi decesserunt τεταρταῖοι.*

Cum uitiosus humor, qui collectus erat, in imas corporis partes a frigore aeris retrusus esset, quod hieme extrema, & ineunte uere infestum erat, non iniuria maxime quidem tabidis, ut ante dixi, & uere etiam alijs contigit, ut uere morerentur: æstate uero, quæ serena, siccaque erat, omnes releuarentur: iterumque aere sub Arcturum in humidum se uertente, merito multi toto autumno usque ad Vergiliarum occasum in fine huius constitutionis τεταρταῖοι. i. quartani perirent. in quibusdam exemplaribus scriptum est τετάρτῳ. i. quarto, in alijs τεταρταῖοι. i. quartani. quæ uero his sunt antiquiora, habent literam Δ, ceteris literis maiorem. sunt quibus nihil est adscriptum omnino. qui autem cum ι, scribunt hoc modo, τετάρτῃ, in datiuo casu id dictum uolunt, & ita exponunt, multi quarto die perierunt. qui sine ι, scribunt, uolunt hoc simile esse ijs, quæ in primo uulgarium morborum ante sunt exposita, & quartã constitutionem esse interpretantur, commemoratis nimirum cum hac tribus illius libri constitutioni
D bus. quibus uero in libris Δ, scriptum est, idem significat, quod quarto: quod sane non aliter, quàm notæ a Mnemone Pamphilio scriptæ, uidetur symbolice esse adiunctum: hancq; unam lectionem ueteres agnoscunt. quidam qui declinare hæc uolebant, mutata scriptura, fecerunt τεταρταῖοι, hoc est quartani: hancq; esse totam orationem uoluerunt, autumno rursus & sub Vergilias multi quartani periẽrũt. atq; ita solum legit suis in libris Capito: cui tamen subesse mendacium uidetur, siue de ægrotantibus, siue de febribus intelligas: nam de ægrotantibus prorsus absurdum est: cum probabile non sit, ut ex proposita humorum condictione morbi tam acuti sint consecuti, ut homines quarto die interimerent: de febribus uero probabile erat, tum quod uerisimile erat deustam diuturnitate crassam materiam in melancholicum excrementum transiuisse: tum quod anni tempus erat autumnus: & tamen febribus quartanis uigentibus non iam multi perijssent: scimus enim hanc febrem per se tutam esse, ut de ea quoque dixit Hippocrates. A.l.4. f.1.t.2. c.61.p.297.A

De iis, quæ sub finem libri adscripta sunt.

Post pestilentem statum sexdecim ægros ad finem usq; libri narrat: inde quædã adscripta sunt, de quibus Dioscorides recte statuere uidetur, qui uult ea statim post statum collocari: huncque illis locum in sua libri editione attribuit. itaq; nos hic ea exponemus, si prius hoc dixerimus, hæc non ab ipso Hippo. scripta, sed ab alio adscripta uideri: Verum inquit, illa mihi æstas uidetur merito profuisse; nam æstiuos

morbos hiems succedens soluit: hibernos æstas insequens transmutat: quanquam hæc æstas per se E stabilis non fuit: sed subito calida austrina,& uentis uacans euasit: profuit tamen in aliam commutata constitutionem. reuocemus autem ad memoriam, quæ de æstate in constitutionis narratione scripsit, his uerbis: æstas serena erat,& calida, magni erant æstus: Etesiæ parui dispersim spirarũt. quocirca par erat, æstate morbos moderatiores esse, qui ex humorum exuperantia, ut dictum est, exorti erant: quique ineunte uere potissimum prodierant: propterea quod cum frigus illud humores in altas corporis partes compulisset, iam æstas, quæ squalida & calida illud excepit, simul malum humorem ad cutim traxit,& eius quoque non exiguam partem discussit. quo quidem tempore si Etesiæ spirassent, omnem corporis humani statum morbosum abstersissent. nunc uero cum eius pars superesset, moxque sub Arcturum flante Borea multum plueret, humores, qui per cutim nimis manabant, rursus impediti sunt, & in imum corpus compulsi. quam ob rem ægrotare multi deintegro, morique cœperunt. hac ergo de causa ægrotantibus hoc tempore, nihil æstas profuit: non quia probabile sit morbos, qui hieme inceperant, æstate cessare. quanquam ita se res habet, ut qui hieme emerserunt, æstate profligentur: & quos æstas produxit, hieme discutiantur: æstiui tamen & hiberni morbi intelligendi sunt, qui æstate, atque hieme naturam suam seruantibus præ ceteris existant: ita enim ipse in aphorismis scriptum reliquit, Morbi omnes omnibus anni temporibus existunt, & exacerbantur. ad F hæc uero, quæ uere, quæ æstate, quæ autumno, quæque hieme uigeant ægritudines, recitauit, nimirum ubi nihil sit in aeris temperamento nouatum: nam si uere eodem die modo calor, modo frigus intenditur, morbos autumnales impendere ait: siquidem non anni temporum nomina, sed temperamenta certas morborum formas creent: quæ ubi uarient, non possunt non unà secum morbos commutare. at proposita oratio uult, morbos, qui hieme extiterunt, æstate discuti, etiam si æstas uitioso temperamento sit: cuiusmodi aliquando in Cranone cum fuisset, carbunculos statim excitauit: qualis in præsenti constitutione si fuisset, quamplurimos aucta prauorum succorũ abundantia, & iam putrefacta peremisset. quã ob rẽ hoc falsum esse apparet, & Hippocratis repugnare sentẽtiæ, hibernos morbos æstate prorsus discuti: cum is, qui hoc statuit, nesciat, quos Hippocrates morbos uelit esse singulorum anni temporum proprios. non est autem necesse, quæ post hæc deinceps ab ipso scripta sunt, hoc loco memorare: cum ab ipso alibi sint in uniuerso pronunciata, quam ob rem ea omnino prætereo: siquidem aperta sunt omnia,& in libris, quos prius exposui, de eis abunde disserui.

De iis qui post constitutionem ægrotarunt.

Post constitutionem sexdecim ægrotos Hippocrates descripsit, qui, ut quibusdam placet, in ea labo G rauerunt: quando ipse ubi finem dicendi de ijs facit, quæ tum acciderant, sic dixit, Omnibus ὑπογεγραμμένοις uer erat infestissimũ. quod sane potest de ijs, qui supra descripti sunt intelligi, qui usus apud multos reperitur: nam sexdecim hos ægrotos aliud morborum genus, quàm quod ab eo in constitutione pestilenti memoratum est, tenebat. uerum quæ de ijs ægrotis scripsit, non prolixam ac fusam iam interpretationem requirunt, si memoria teneantur, quæ ante exposuimus: nam omniũ prope symptomarum ac signorum, quorum Hippocrates in ægris meminit ijs, de quibus uerba fient, nullum est reliquum, quod ante non sit expositum. itaque breuiter percurremus ea, quæ in his dicũtur, sicubi quid se offerat, quod antea non exposuerimus, illud solum tractaturi.

AEGROTVS. I.

In Thaso Parium, qui supra Dianæ templum decumbebat, acuta febris, primo continua, ardensque corripuit: in principio sitibundus erat, & soporosus, ac rursus insomnis. inter initia uenter turbatus, urina alba. die sexto urina oleosa erat, deiectiones biliosæ, pinguesque: delirauit. septimo omnia exacerbata sunt. nihil dormiuit: urina uero similes & mens perturbata: aluusque biliosa, & pinguis. inde octauo die parum de naribus stillauit, uomuit ærulenta, & pauca, parum dormiuit. nono eadem fuerunt. decimo cuncta remissa sunt. undecimo sudauit, at nõ toto corpore: extremitates refrigeratæ sunt statimque ipse recaluit. duodecimo febris acuta, deiectiones biliosæ, tenues, multæ: urina suspensiones habebat, delirauit. H decimo septimo grauiter laborauit: neque enim uel somni, uel febris producebatur. uigesimo ex toto sudauit: insomnis, deiectiones biliosæ, cibum refugiebat, soporosus erat. quarto & uigesimo recidiua. trigesimo quarto febre liber fuit, aluus non substitit, ac calor rediit. quadragesimo febre liber, aluus exiguo spatio non substitit: a cibo abhorrebat, rursusq; aliquantulum febricitauit: idque semper inconstanter, modo a febre liber, modo non. nam si quando intermitteret, essetque leuior, repetit. ferculis item multis, ac uitiosis vtebatur. in recidiuis somni mali: delirauit: urinamq; tum crassam quidem reddidit, ceterum turbatam, ac malam: aluus adstricta, rursusque laxata. febricula continua: deiectiones multæ, tenues. centesimo vigesimo die obiit. erat huic aluus ab initio ad finem usq; lubrica, excreuitq; biliosa, humida, multa: cum subsisteret, feruida, crudaque: urina perpetuo male, soporosus plurimum erat: cum doloribus insomnis erat: a cibo abhorrebat: ardente febre continenter laborabat. 72

Hoc quoque loco interpretes quidam argute nimium uolunt patriam non frustra esse adiectam: esse enim Asclepiadæ sententiam, Parios maximum fructum a sanguinis missione ferre. sed absurdum est, cum nihil de sanguinis missione Hippocrates dixerit, ideo patriæ ægroti nomen esse adscriptum existimare. ac multo etiam faciunt absurdius hi interpretes, qui nunquam inuestigarunt, cur in tanto ægrorum numero Hippocrates de sanguinis missione semel mentionem fecerit, quod nos fumus executi. quare istis omissis, quæ auditorum utilitatem attingunt, ea memorabimus: quale illud est,

A eſt,quod de urina oleoſa in hoc ægroto,ſexto die ſcripſit: quidam enim pinguem urinam ab eo ita ap-
pellatam exiſtimauit, quæ liqueſcente per feruidum, adurentemque morbum pinguedine reddatur:
nonnulli colore & conſiſtẽtia oleo ſimilem.equidem talem ſæpe urinam ſine ullo ægri detrimento ex
cretam uidi: quinetiam interim contra plane, in morbi concoctione: non tamen uiſa omnino urina
eſt pinguis,quale eſt oleum.nam,quam modo narraui, urina oleum colore, conſiſtentiaque referens,
minime pinguis uidetur. atque ipſe Hippocrates in præſagijs monet, pinguedines telis arancarum ſi-
miles innatantes eſſe conſiderandas,cũ colliquationis ſigna ſint.ac nos quidem pinguedines fluitãtes
ſæpe uidimus,uerum nunquam talem urinam prorſus excretam,neque in medio urinam pendere, tan-
tum abeſt, ut ſubſideret. eſt enim omni pingui ſic natura comparatum,ut reliquis humoribus inueha-
tur.ſed nec Hippocrates in præſagijs uerbum de his urinis fecit, quamuis omnia ſit, quæ in acutos
morbos cadunt, accurate & aperte perſecutus. ait quoque eodem ſexto die ægrum, quo de agimus,
bilioſa, ac pinguia deieciſſe: quæ plane uidentur a febri pinguedinem fundente profecta eſſe:id quod
uidebitur ijs,qui pinguem eſſe oleoſam urinam putant,ſuffragari.ſed poteſt etiam ad contrarium refer
ri: Hippocrates enim omnino pingues urinas diceret, ſiquidem hæ quoque oleo ſimiles ſunt: uerum
cum diuerſa nomina in urinis & excrementis uſurparit, indicari nobis uidetur, ſuam utriſque ſignifi-
B cationem ab eo eſſe attributam, quam ob rem mihi uidetur probabilius, urinam, quæ olei colorem,
craſſitiemque referat,hic oleoſam appellari. explanationem autem utroque modo ſubiũgam: etenim
ſi urinæ pinguitudinem quandam habuiſſent, ut etiam deiectiones, cenſendæ illæ quidem prauæ,non
tamen omnino exitiales fuiſſent; quod non idem ſit carnem,& adipem colliqueſcere: calor enim,qui
carnem fundit, feruentiſſimus eſt: qui pinguedinem, moderatior: nempe colliquationes, quæ per
uentrem excernuntur, putant medici omnes a pinguibus deiectionibus differre. in peſtilentia qui-
dem longiſſima,quæ noſtra ætate fuit, cuncti prope colliquationes excreuerunt: quidam mere fuluas,
quidam moderatius, omnes certe fœtidas. ſed huiuſmodi excretiones letales ſunt, nec ferri diutius
poſſunt: Parius autem hic uiginti dies ſupra centum ægrotauit, idque cum mala uictus ratione uſus
eſſet:ſic enim ipſe de eo ſcripſit, Ac ferculis etiam multis, uitiatiſque utebatur: ex quo factum eſt, ut
urinam pinguem ſexto die,& inſequentibus redderet. non erat ergo neceſſe, eum cito mori. quod ſi
non pinguis,ſed olei colore & craſſitie ſimilis erat urina, certe quantũ ex urina conijciebatur, erat om
nino probabilius,hominem non eſſe moriturum. nunc uero quod in eiuſmodi urinis multo omnium
utiliſſimum obſeruaui, depromam: ut oleum non eſt unius eiuſdemque accurate, neque coloris, ne-
que craſſitudinis,ſic nec oleoſa urina: quæ pallida omnino eſt illa quidem, ſed tamen aut plus, aut mi
C nus.quicquid igitur ex ipſa ad candidiorem colorem uergit,exoluto colore pallido, id humorum cru-
ditatem indicat.pallidum uero quod ita intentum eſt, ut ad flauum accedat, bilioſum calorem notat.
itaque his urinis non ob malignitatem,ſed ob febris uehementiam ſubeſt: quorum nonnulli, ſi cetera
omnia ſalubria adſint,breui iudicantur.nihil igitur mirabile eſt,ſi in talibus urinis quiſpiam longo tem
pore morbum traxerit,utro modo oleoſas urinas accipias,quæ quamuis ſalubres non ſint, non ſunt ta-
men magnopere pernicioſæ. ceterum ex ijs, quæ in fine narrationis ſcripta ſunt, apparet quandam
humorum.Prauitatem bilioſam Parium tenuiſſe, ac uentris, iecoriſque facultatem extingui. nam
ubi narrandis ijs, quæ acciderunt, finem impoſuit, addidit, ab initio perpetuo turbatam illi aluum
fuiſſe deiectionibus bilioſis, atque humidis: interim uero ſuppreſſam eſſe, feruentibus, crudiſque
deiectis: ex quo apparet uitium humorum, qui morbum excitarunt: quod inde quoque cognoſci-
tur, quod toto fere morbi tempore ſoporoſus, inſomniſque fuit. extingui uero naturalem faculta-
tem, proprium ſignum erat ea, quæ in morbo contigit, nulla cibi cupiditas: neque enim nos præte
rit,Hippocratem more ueterum Græcorum ἀσίτους nominare eos, quos cibi cupiditas deficit. Vi-
detur autem is fuiſſe natura imbecilla, cum ea iudicium ſæpe moliretur, nihil tamen proficeret, ſed
morbo inferior eſſet. huc etiam acceſſit mala uiuendi ratio, quæ non leue momentum ad perniciem
D affert. dierum autem criticorum rationem hoc loco diligenter uidetur ſeruaniſſe: omnes enim criti
ci motus, & recidiuæ ægri in eos dies inciderunt: nam meminit undecimi, quartidecimi, decimiſe-
ptimi, uigeſimi, uigeſimiquarti, trigeſimiquarti, quadrageſimi; & poſtremi omnium, centeſimi ui
geſimi, quo mortuum eſſe hominem ſcribit. Iam quod ante quoque dixi, hoc loco iterabo; ſiquis
errores interpretum huius libri reprehendere ſibi proponat, eum in loquacitatis crimen eſſe caſu-
rum: ſed ut illic quædam afferre exempli cauſa compulſus ſum, ita hic faciam. quid igitur Sabinus
de patria ægroti dixerit,ſupra indicaui: quæ uero de oleoſa urina, modo commemorabo: non enim
parum huius rei contemplatio refert.ſcribit autem de ea his pene uerbis:Sunt,qui oleoſum eſſe bilem
dicant:uerum bilis non eſt:quandoquidẽ non ita eſſet pernicioſum: bilis enim ſæpe exit, nec quicquã
lædit.alij neruorum,oſſium, & chartilaginum liquationem eſſe dicunt, quod huius coloris ſint hæc
omnia:ſed falluntur, qui oleoſum colorem eſſe oſſibus, chartilaginibus,neruiſq; ſimilem putant:pro-
pterea quod non tam diu uitam produxiſſet, ſolidis partibus tabeſcentibus: uigeſimo enim ſupra
centeſimum die deceſſit, [neque perijt quiſquam] tali urina reddita. an uero potius hic æger
deſcriptus eſt, ut ideo oſtendat, oleoſa reddita urina nullam eſſe mortis expectationem, ſed
aliquandiu acumen illud ſuſtinere potuiſſe,ac deinde mortuum eſſe: & ita cum morbi acumen eſſet ſu

peratum. nullam salutis spem fuisse? his prædictis, mox subiungit. quid igitur oleosum est? ut oleum E
ignem alit externum, ita naturæ nostræ, quæ igni similis est, alimentum est concoctorum ciborum adeps. proinde oleosa urina est naturæ alimentum: declaratque naturam cibum non sentire, ideoque mori quod ea non alatur. ac merito hic morbus tam longus fuit, quod pars tantum, non uniuersum naturæ alimentum admetiretur. hæc Sabini sunt uerba: qui censet, quemadmodum hic ignis externus oleo nutritur, ita innatum nob is calorem. quocirca oleum interdum ex usu est ijs, qui reficere corpus uolunt. præterea, ut calore & crassitudine oleosa urina sit oleo similis; tamen pinguedine uel gustu uel odoratu non erit. quare mirari licet huiusmodi homines, qui cum aliena male reprehendant, suas sententias nullo iudicio literarum monimentis consignent.

AEGROTVS. II.

Mulier, quæ apud frigidam aquam in Thaso ægrotabat, postquam filiam peperisset, nec purgata esset, tertio 73
a partu die febre correpta est acuta, horrida: multo tamen ante partum ex febre decubuerat, cibumque fastidierat. ut riguit, febres fuerunt continuæ, acutæ, horridæ. die octauo, proximisque diebus multum delirauit, redijtque statim ad mentem: aluus turbata multis tenuibus, & aquosa bile mistis: non sitiebat. undecimo men- F
tis compos erat, sed soporosa: urinæ multæ, tenues, & nigræ: insomnis erat. uigesimo aliquantulum circumfrixit, statimque recaluit, nonnihil delirabat, insomnis erat, aluus eadem: urinæ aquosæ, multæ, malaque. uigesimoseptimo febre uacabat, aluus substitit, non multo post dextra coxa grauiter diu doluit: febres repetierunt, & urinæ aquosæ. quadragesimo coxæ dolor emissus est: tusses uero assiduæ, humidæ, multæ, aluus est compressa: cibum fastidiobat: urinæ eadem: febres uero omnino non intermittebant, nulloq; ordine modo accedebant, modo non. sexagesimo tusses sine signis euanuerunt: neq; enim ulla erat sputorum concoctio, nec alius abscessus consuetus. dextera maxilla detracta est: soporosa, iterum delirauit, statimq; resipuit: sed ad cibos auerso animo se habuit. maxilla ad locum suum rediJt aluus biliosa, paucaq;: acutius febricitauit: inhorruit. sequentibus diebus obmutuit, ad mentem rediit, ac locuta est. octogesimo obiit. urinæ huius perpetuo nigræ, tenues, & aquosæ erant: sopor item consequebatur: cibum non sumebat: animo deiecto erat, insomnis, iracunda, implacida, atque animo melancholico.

Mirabile est, ut Sabinus de hoc, apud aquam frigidam, nihil dixerit: præsertim cum affirmare posset, ideo refrigeratam mulierculam in aduersam ualetudinem incidisse: nam hoc multo erat probabilius ijs, quæ de Pario dicta sunt: quæque de eo, qui in horto decumbebat, & item eo, qui prope ædem Dianæ, & eo, qui prope nouum murum habitabat. hæc autem mulier uidetur suppressa a partu purgatione morbo correpta esse: cum enim menstruorum suppressio nocet, tum uero non perinde, ut si G A.l.3.f.10.t.1. c.2.p.706. C.
illa a partu supprimantur, lædere solet: quod non solum abundantiam, sed insignem quoque humorum malitiam pariat: etenim meliorem sanguinem fœtus alendi sui causa ad se trahit, deterioremque relinquit. inde fit, ut prægnãtes prauis humoribus repleãtur, quos postea natura a partu euacuat. quod cum maiores nostri animaduertissent, euacuationem puerperarum a partu, excretionem sanguinis uocauerunt. sed menstrua quoque euacuatio, non modo euacuatio est, sed etiam purgatio: non est tamẽ æquabilis uitiosorum humorum multitudo, neque pari spatio menstruis circuitibus colligitur, quãta dum partum mulier utero gerit. prorsus uero melancholicus uidetur sanguis is, qui post partum uacuatur: proinde conspiciuntur urinæ omnibus puerperis infectæ esse, ut si fuligo quæpiam in eas incidisset: id quod Hippocrates quoque de hac muliere scripsit, cum ait, undecimo die urinæ multæ, tenues, nigræ: ego enim quandam noui, quæ magna huiusmodi urinarum copia emissa, utilitatem cœpit: sed huic mulieri non sunt tales euacuatæ: siquidem in aquosas cõuersæ sunt, quæ multæ, tenues, & nigræ erant: quare in uigesimi diei narratione scriptum est, urinæ aquosæ, multæ, malæ. deinde quadragesimo die: urinæ eædem. quin nec alia euacuatio consecuta est, nec item abscessus. ex quo factum est, ut cũ diu laborasset, octogesimo die decesserit: sic enim ipse scripsit, neque ulla erat sputorum concoctio, nec alius abscessus consuetus: quamuis natura redundantiam ad coxam propellere ce H
leriter studeret, tñ ea retro cessisse uidetur: addit enim: quadragesimo coxæ dolor remissus est: tusses uero assiduæ, humidæ: audiuimus enim persæpe thoraci cum genitalibus consortium intercedere. hæc capita sunt eorum, quæ huic mulieri acciderunt. quæ uero in proposita oratione separatim scripta sunt alui excrementa ὑδατόχλοα, quidam per χ & λ scribunt, quidam per χ. ο. & λ. uoluntque illa esse tenuia, ut aqua est (nam tenue utrunque nomen significat) sed colore diuerso: ut ὑδατόχλοα τῆς χλόης id est graminis colorem reddant: ὑδατόχολα uero τῆς χολῆς id est bilis. iam tertia quoque est scriptura per χ. & ρ. ut sit ὕδατος χροιά id est aquæ color: quæ nec in antiquis, nec in fidelibus exemplaribus inuenitur, estque plane mendosa: nam aquosæ urinæ, ut nomen indicat. & materiam tenuem, & colorem album repræsentant. ceterum in huius ægræ narratione Hippocrates affectata quadam dictione abusus est, cum alioqui in hoc libro recte sit locutus: scripsit ergo ad hunc modum, πρὸς δὲ τὰ χρήματα ἀπονενομαίνως εἶχεν id est sed ad cibos auerso animo se habuit: ut ea uoce maximam appetitus defectionem, & ciborum odium indicaret, quod prauum esse signum, sæpe ostendimus. subit autem hoc loco admirari: cur Sabinus de notis cuique ægroto adscriptis nihil sit locutus: de quibus quia in secundo commentario satis disserui, nihil est, cur nunc earum faciam mentionem: ille tamen in singulis ægris id facere instituit, & interpretum ineptias detegere conatur.

AEGRO-

A ÆGROTVS. III.

74 *In Thaso Pythionem, qui supra Herculis fanū decumbebat, ex laboribus, lassitudinibus, neglecta uictus ratione magnus cœpit rigor, & febris acuta; lingua inaruit: sitibundus erat, biliosus, non dormiuit: urina subnigra, suspensiones sublimes, non subsidebant. secundo die sub meridiem extremæ partes frigebant: præter ceteras, manus, ac caput. obmutuit, uoce defectus est: diu breui spiritu fuit, calor rediit, sitiuit: nocte quieuit, secundum caput modice sudauit: tertio, interdiu quieuit: uesperi sub solis occasum aliquantum refrixit, turbatio: nox laboriosa fuit, nihil dormiuit: ab aluo pauca, compactaque stercora descenderunt. quarto mane quieuit: ad meridiem irritata omnia: frigus, mutus, sine uoce, in deterius lapsus est, calor rediit: paulo post urinam nigram cum suspensionibus reddidit: nocte placide dormiuit: quinto uisus est releuatus esse: uentrem tamen cum dolore grauitas tenuit, sitibundus fuit. noctem laboriosam transegit. sexto mane quidem quieuit: ad uesperum dolores increuerunt: exacerbatus est: uesperi iniecto clysteri aluus commode deiecit: nocte dormiuit. septimo die fastidiosus, implacidiorque erat, & oleosum minxit: nocte est multum turbatus, delirabat, nihil dormiebat. octauo mane parūper dormiuit: mox frigus eum cœpit: uoxque eum defecit: spiritus exilis, & imminutus: uesperi calor rursus rediit: delirauit, ante lucem uero aliquanto leuius habuit: deiectiones meræ, pauca, biliosa. nono soporosus erat, cum excitaretur, non ualde sitibundus: sub Solis occasum grauiter tulit, delirauit, noctem incōmodam traduxit. decimo mane sine uoce, multum frigus, febris acuta, multus sudor: mortuus est. huic autem diebus paribus labores acciderunt.*

B In hoc ægroto comperies omnia ab initio symptomata, & signa letalia, & accessiones diebus paribus fuisse: ut ipse etiam Hippocrates indicauit, cum in decimi diei narratione, quo illum e uita excessisse scripsit, addiderit. huic autem labores diebus paribus acciderunt: nā generalis iudicij significatio mortē quoq; cōtinet, ut ostēsum est. in quo quidē ægro illud etiā seruatū est, ut iudicia his prorsus diebus essent, quibus grauiores labores: cūq; hi in dies pares inciderent, mors quoq; in die pari secuta est. porrò in narrādis huius ęgroti symptomatis duo sunt, quæ interpretē requirunt: quorū alterū in respiratione est: dixit.n. breui spiritu eum in secundi diei expositione fuisse: & spiritū exilem, imminutūq; in narratione octaui. didicisti autem tum in primo commentario de respirationis difficultate, tum uero primo in præsagia, ubi hęc uerba interpretati sumus, Spiritus si frequēs fit dolorē significat, uel inflammationem supra septum transuersum: paruum esse quendam, rarumque spiritum, qui fit, cum refrigeratur, & emoritur iam uitalis facultas; quod symptoma ipse quadam te inseparabili indicauit his uerbis: Si frigidum e naribus & ore expiretur, exitiale iam admodum est. puta eundem ab ipso dictum hic esse secundo die breuem, & octauo exilem, & imminutum: est enim aluus quidam breuis, & frequens spiritus, qui dolorem uti docuimus, aut in partibus respirationis, aut quæ sunt illis uicinæ, significat. sed si utrunque inter se compares, in altero multo pauciorem aerem foris trahi intro inuenies: quem parC uum simul, & rarum fieri dixit: si enim ad breuitatem accedat frequentia, cuiusque inspirationis defectionem assiduitate resarciet: ut qui modicum assidue bibunt: siquidem βραχυπότους. i. modicum bibētes appellabis, qui & parum, & magno interiecto spatio bibunt: si uero quis parum, & assidue bibat, eum nō absolute parum bibentem, sed paulatim bibentem nominabis. non aliter, qui breuem habere spiritum dicitur, quoties spiritum ducit, non paruum modo, uerum etiam longo interuallo interiecto externū aerem per guttur attrahit. quæres ergo fortasse, quid causa sit, cum Hippocrates dixerit primo die febrem acutam fuisse, secundo die hominem breui fuisse spiritu subiunxerit: præsertim cum nos demonstrauerimus, in uehementibus febribus spiritum magnum esse, & frequentem. respondemus, primo quidem die calorem qui a febri inuectus a putrescentibus humoribus succensus erat, digestum esse, relictum uero solum natiuum iam usque adeo infirmum, ut prius extingueretur, quàm calor febris deintegro accēderetur, ueluti humoribus, qui computrescerent, feruefactis: alterum uero diem frigoris dominantis signum attulisse: cuius uel maxima demonstratio est, quod tum fuisse breui spiritu hominem, ac refrixisse dixit: de secundo enim die sic scribit: Secundo die sub meridiem extremæ partes frigebant: præter ceteras uero, caput, & manus: obmutuit, uoce defectus est: diu breui spiritu fuit. de octauo uero die hæc subdit, Octauo mane aliquantū dormiuit: moxq; frigus cœpit, & uox eum defe-
D cit: spiritus exilis & imminutus. quo in loco id etiam animaduerte: cum refrigeratus est, unà cum uitiata respiratione, ait uocem eum defecisse: quod solet etiam interdum naturæ extinctionem comitari. in quarto autem die, cum scribit, mutus sine uoce in deterius lapsus est: adiecto, in deterius, eum quoque breui spiritu fuisse, ostendit. restat nunc, ut declaremus, cur postquam dixit ἄναυδος. i. mutus, addiderit, uoce defectus est. cuius hæc afferri potest ratio. αὐδὴν. i. sermonē ueteres Græci non quicquid auditu sentitur uocauere: nec sola eius species est, quod ore animantis de industria mittitur: in quo fletus, sibilus, eiulatus, tussis, & cetera huius generis continentur: sed unam hominis uocem, quæ inter nos colloquimur, αὐδὴν nominant. itaque etiam poeta, ubi facit Achillem suos equos alloquentem, ibi alterum eorum humano sermone respondisse dicit: ait enim,

Fundere cui diuum dederat regina loquelas:

non quod antea uoce careret: nec quod in eo uox equorum communis non esset: sed quod non illa loquela, quæ αὐδὴ dicitur, sic deam dicit loqui, quæ humana lingua uteretur: quod eam quoque humana esse forma ferant, cum dij eius figuræ non sint omnes: Sol enim plane, ac Luna, & reliqua sidera longius ab humana forma recesserunt. quocirca Hippocrates ait eum obmutuisse, quod loqui non posset; uoce uero defectum, quod nec lugere, nec clamare: quod certe constat fuis-

se, deterius, quam obmutuisse: nam quibus sola lingua resoluta est, ij clamare interdũ altissime pos- E sunt; loqui tamen nullo modo possunt, qui si ne uocem quidem mittere queāt, erit extremæ extinctio nis facultatis signum: cum ij, qui hoc in statu sunt, neque lugeant, neque gemant, neque sonum ullum edere omnino queant. Sabinus autem ita, ut alij hunc mutum esse dictum putant, qui nullam omnino uocem habeat: uoce uero defectum ab Hippocrate pro attonito esse positum: quasi uero ita affectum uocare attonitum non potuisset. immo uero nec cetera, quæ in hoc morbo dicta sunt, hunc ægrotum fuisse attonitum assentiuntur.

AEGROTVS IIII.

Phreniticus primo, quo decubuit, die uirulenta uomuit, multaque, ac tenuia: febris horrifica, sudor copiosus, assiduus, 75 *toto corpore: capitis & colli grauitas dolorem afferēs: urinæ tenues, suspensiones paruæ, dispersæ, non residebant: aluus stercus affatim reddidit: multũ delirauit, nihil dormiuit, postridie mane uocem amisit: febris acuta, sudauit: non intermi sit: palpitationes per totum corpus: nocte conuulsiones, tertio die cuncta irritata sunt: ipseque decessit.*

Hic ægrotus est acutissimæ phrenitidis exemplum: quæ primo statim die unà cum febre hominem F inuasit. ac nos quidem uidimus, qui ita phrenitide perciti essent, intra septimum diem perijsse: perpaucos, & hos raros eum diem excessisse. mirabile autem est, ut hi morbi generentur, & homines commoda ualetudine fruentes subito inuadant. neque enim ut subita ipsorum generatio est, ita & generationis causa: ut si homo mortiferum medicamentum sumpsisset: uel bestia eum uirulenta momordisset: sed causæ, quæ huiusmodi mala possunt excitare, pedetentim crescunt in corpore, ut morsis a cane rabioso usu uenit: perspicuum enim est caninum uenenum, quamuis in morsis non ocietur, nec quiescat, nullam sui ipsius notam multis interim proximis mensibus prodere, sed illi illico, ut aquam uiderint, formidine corripiuntur: ac postea breui pereunt: longo enim tempore causa, quæ rabiem efficit, augetur: quæ ubi eo tandem peruenerit, repentinam mortem affert. in hac etiam phrenitide uitiosus humor in corpore coaceruatus fuit letali ueneno consimilis, aliquid in uicinis corporibus paulatim efficiens: quæ cum essent iam quodam modo oportuna uitio, humorque ipse malignissimus euasisset, letale symptoma repente apparuit: etenim phreniticus ita statim in initio uirulenta uomuit: quod febribus adurentibus comitari fere solet. itaque ut ueneno letali epoto quidam postridie, uel tertio die moriuntur, qualitate eius, non copia mortem afferente: ita hic quoque ægrotus tertio perijsse existimandus est, a qualitate succorum uirulentorum, non a phrenitide interemptus: ut phreniris illũ sym- G ptomatis loco sit subsecuta. equidem quarto die, & quinto perijsse eos uidi, qui statim ab initio phrenitide acuta correpti essent, tertio uero non uidi: ut nec etiam uigesimum attigisse. quam ob rem Hippocrates uidetur hunc nobis, ut uelocissime peremptum, ante oculos ponere: ut etiam alterum paulo post, qui præter omnium expectationem diu uitam produxit: de quo suo loco disseremus.

AEGROTVS V.

Larissæ dextrum femur caluo repente doluit: nihilque ex ijs, quæ offerebantur, iuuabat: primo die febris acuta, ar- 76 *dens paulatim, [neque] comitabantur dolores: altero die femoris dolores remissi sunt: febris increuit, implacidior erat, non dormiebat, extremæ partes frigidæ, urina multa, eaque non bona reddebatur: tertio femur dolere desiit: mentis alienatio, & turbatio: multumque sese iactauit: quarto ad meridiem perijt. acutum.*

Cum huius ægroti explicationem perlegeris, nisi his, quæ dicuntur, animum diligenter adhibueris, in quouis dolore timidus eris: si uero diligenter attenderis, neque petulanter timidus, neque temere H securus: sed siqua forte pars doleat, primum animaduertes, num ex aliqua externa causa dolor euenerit: nam in motibus quibusdam nonnulli clam læsi sunt, & dormiendo. qui minus commode partem aliquam composuissent: & in subitis conuersionibus, ac reuolutionibus rigentes, refrigeratæque partes conuulsionibus, elisionibusque correptæ maximos dolores creant: ut etiam fracturæ quibusdam dolorem afferunt: præcipue autem ijs, qui sicco temperamento sunt: atque adeo magis, si inclinata ætate, uel senes sint. si uero nulla huiusmodi causa doloris appareat, proximum est, cõsiderare, quæ uictus ratio præcesserit, utrum in maiore otio, quàm quis consueset; aut cibo pleniore ualentis materiæ sit usus: aut solitæ illi excretiones retineantur. nam si quid tale sit, aut si omnino plenitudo causa doloris antegressa uideatur, hominē quamprimum uacuato: tum enim tutissime partibus dolentibus fluxiones reprimentia superdabis: nam si ante euacuationes id feceris, humorum abũdantiam ad partes maxime principes retorquebis: immo ne fouere quidem, aut lenire partes dolentes licet prius, quàm corpus euacuaris: propterea quod sæpe humorum copia ab huiusmodi remedijs ad affectam partem attrahitur: atque ita alterum homini discrimen accedit, ubi pars nimium inflammata sit: nam & ipse de huiusmodi locutus est abscessibus, ut iam nosti, quos aut capere pars non possit, aut

A aut si capiat,nõ ferat.si uero ex antecedenti uictus ratione nulla plenitudo in corpore appareat, remedijs ad dolorem facientibus uti tuto licebit,ut fomentis,humidisque medicamentis , & facultate calidis:quorum materiem in commentarijs de medicamentis didicisti.si per hæc non sedetur , totum corpus euacuandum est : sæpenumero enim quædam in eo plenitudo collecta est, quæ paulatim coaceruata est,cum homo neque quantitatem,neque qualitatẽ ciborum,quos ingessit,animaduerterit. aliquando etiam cutis se ipsa densior reddita ab aliquibus causis, hominem plebeium latentibus , perspirationem cohibuit,& eius affectionis,quæ propter humorum redundantiam,plethorica dicitur,causam attulit: proinde si remedijs dolor non tollitur,æger nulla interiecta mora uacuandus est . in caluo autem utrum ei detractus sanguis sit,nec ne, conijcere non possum. nam cum Hippocrates dicat,nihilque ex ijs,quæ offerebantur,iuuabat,dicat forte aliquis,inter ea,quæ offeruntur,sanguinis missionem ab ipso commemorari : alius dicet, id auxilium de ijs non esse,quæ offeruntur : sed quia mente excidit , & ille quatriduo obijt,ideo auxilia esse prætermissa.porrò in exemplaribus concinnatis ad finem huius ægri, & item proximi superioris adscriptum est prius quidem,acutum ; deinde uero notæ sunt,de quibus,ut dixi,prudenter Sabinus,nihil dixit . Zeusis uero in unoquoque ægroto malos interpretes reprehẽdit: nobis uero hoc sermone uisum est ea omittere , quæ adscripta essent.scribemus autem,si ita uidebitur, B ijs,qui in eiusmodi libenter curiosi sunt,separatim integrum librum, ubi de notis cuique ægro subiunctis disseremus.nunc uero inutilia commiscere utilibus non decet.

AEGROTVS. VI.

77 *Periclem Abdera febris acuta corripuit, continua cum dolore, multum sitiebat , fastidiosus erat , potum non poterat continere : erat sublienosus , capiteque grauato . primo die ex sinistra nare sanguis multus profluxit , febris tamen increscebat : minxit multum, turbatum , album : urina reposita non subsidebat . secundo die irritata sunt omnia: at urinæ crassæ quidem erant, uerum magis subsidebant : fastidium leuatum est : dormiuit . tertio febris lenta est : urinæ multa , & concocta , in quibus multum subsidebat : nocte quieuit . quarto circa meridiem sudor prorupit toto corpore multus , & calidus , sine febre indicatus est , neque redijt . Acutum.*

Hic æger est acutissimi morbi exẽplum, horrendi illius quidem rudibus, sed breui iudicandi, intelligentibus : cum enim sublienoso copiosus sanguis primo statim die de sinistra nare profluxisset : urinæ item crassæ essent,& non consisterent:& albo item esseut colore:tum uero altero die consisterent, meC lior sane de ægro spes erat . cumque secundo die fastidium esset sublatum,homoque dormiuisset, certior iam spes erat , hominem breui incolumem fore . at cum tertio die essent optimæ,copiosissimæque urinæ,clarum iam erat,quarto die hominem morbo liberatum iri.

AEGROTVS. VII.

78 *Virginem,quæ Abdera in uestibulo templi ægrotabat , febris cœpit acuta , & ardens : siti conflictabatur , & somnum non capiebat: menstrua autem ei primum profluxerunt. eam sexto die multum fastidium cœpit : rubuit, † puniceo colore: languebat. septimo die erant eadem : vrinæ tenues , sed boni coloris : venter commode habebat . octauo surditas : febris acuta , insomnis, fastidiosa, horrebat : mentis erat compos , vrinæ similes . nono nihil est mutatum , nec proximis diebus : mansit item surditas . quartodecimo mens fuit perturbata : febris autem remissior . decimoseptimo multum sanguinis ex naribus prorupit , surditas nonnihil imminuta est : diebus sequentibus eam fastidium , & surditas tenebant: eratque delira . vigesimo ei pedes dolebant : surditas , ac delirium eam deseruerunt : ex naribus aliquantum profluxit: sudauit , febre liberata est . quarto & vigesimo repetijt : surditas redijt : pedes assidue dolebant : mente excidit . vigesimo septimo multum sudauit ; febre caruit : surditas eam reliquit : restabat pedum dolor : in ceteris perfecte indi-* D *cata est.*

† Al. horruit.

Hæc uidetur ex humorum plenitudine ægrotauisse : & quantum prima symptomata portendebant, eam morituram esse timere quispiam potuisset: sed bonus urinarum color in ijs , qui ex humorum copia in morbum cadunt,maximum signum est: quæ quia crassæ non erant , ideo diuturniorem fore morbum indicabant . ceterum ut in ægris cunctis,ita in hac quoque criticorum dierum circuitus seruari uidentur.iam natura quoque in hac & signa,& symptomata critica uidetur ante indicasse.

AEGROTVS. VIII.

79 *Anaxionem, qui ad Thraciam portam Abdera decumbebat , febris acuta corripuit : dextri lateris assiduus eum dolor conflictabat : tussis arida cruciabat : neque primis diebus quicquam expuit : sitibundus erat; & insomnis. vrinæ boni coloris , & multæ , & tenues : sexto die delirabat : fotibus nihil remittebatur : septimo magis laborabat: siquidem febris intendebatur , nec dolores imminuti sunt : simulque tusses vrgebant : ac difficulter etiam spirabat . octauo cubitum secui . multum , vt debebat , effluxit . leuiores dolores euaserunt , sed aridæ tusses perseuerabant . vndecimo febres mitiores fuerunt , aliquantulum circa caput sudauit : tusses tamen durabant , & quæ a pulmone exibant , erant liquidiora : decimo & septimo cœpit pauca concoctaque expuere , leuatusque est:*

vigesimo sudauit : febre liberatus est : a indicio , melius habuit : erat vero sitibundus , & a pulmone non bona E
expurgationes : uigesimo septimo rediit febris , tussiit : multa concocta excreuit : in urina multa subsidebant alba : si
tis cessauit : dormiuit : trigesimo quarto sudauit toto corpore , febris cessauit : in totum indicatus est.

Ex ijs ægrotis,qui primo tertioque uulgarium morborum libro descripti sunt , in hoc solo uenæ se-
ctionis mentionem Hippocrates fecit : non quod ei soli sanguinem misisset ,sed quod ei soli octauo
die id remedium adhibuisset:cum medici tum quasi lege quadam ultra quartum diem uenam non inci
derent . cum igitur huic octauo die missus sanguis est , existimare debes , multo plures sanguinis mis-
sione indigentes, secundo,tertio,ac quarto die,eo remedio usos esse. Hippocrates autem id reticuit, si
cut cetera remedia omnia:tamen necesse interdum fuit,adscribere , eos ab ijs quæ offerebantur , nihil
esse adiutos ; ut morbi malignitatem indicaret . non est aūt ei hoc loco propositum , librum de curatio
ne,sed de præsagitione conscribere. uidetur quoque nonnullis ægrotis ipse in principio præsto non
fuisse : quare interdum addit, huic perpetuo , postquam ego ipsum uidi,hoc,atque hoc accidit,ego ue
ro etiam ignaris hominibus horum ægrorum usum libro primo de crisibus præscripsi : ubi quomodo
incoctum morbum plane cognoscant : quomodo eum,qui modo cócoqui incipit:quomodo,qui pro-
greditur in concoctione : quomodo , qui iam proxime ad perfectam concoctionem accedit , conatus F
sum perspicue declarare.itaque Anaxion hic,dum semper tussiret , nihilque plane expueret,crudissima
pleuritide conflictabantur . cumque undecimo die cœpisset expuere, morbum inire concoctionem
significauit : atque ita pedetentim progressu tēporis, Hippocrates in uigesimo septimo die,multa con
cocta excreauit : in urina multa alba subsidebant.itaque uigesimo quarto prorsus iudicatus est.

AEGROTVS IX.

Abderæ Heropyti caput dolebat,nec decumbebat : quod tamen fecit paulo post : habitabat is ad uiam superiorem: ca 80
ptus autem est ardente febre,& acuta . primo uomuit multa,& biliosa : sitibundus , multumque implacidus erat:urinæ te
nues,nigræ,suspensiones sublimes interdum,interdum non : noctem laboriosam habuit. febris aliàs aliter accedebat, sed fe-
re inordinate.ad diem quartum decimū surditas ; febres creuerunt,urinæ eædem fuerunt. uigesimo multū delirauit , itemq;
sequentibus diebus . quadragesimo multum sanguinis ex naribus profluxit : menteque magis constitit:surdus quidē, sed nō
perinde fuit : febres tamen remissæ fuerunt , proximis diebus sanguis crebro ex naribus , & paulatim erupit . ad diem se-
xagesimum,narium quidem profluuium suppressum est,sed dextera coxa admodum dolebat : febresque increuerunt.non ita
multo post,omnes inferiores partes dolebant.atque inde fiebat,ut uel febres maiores essent, maiorque surditas , uel hæ qui G
dem remitterentur , & alleuarentur,sed tamen partes inferiores ad coxas sitæ dolerent uehementius.iam uero circa diem
octogesimum cuncta remissa sunt : nihil tamen destitit.etenim urinæ boni coloris , & plura subsidentia habentes exierunt ;
ac deliria imminuta sunt . ad diem centesimum aluus fuit turbata multis , biliosis : diuque talia perdurabant : deinde dy-
senterica cum dolore erant:reliqua autem leuia fuerunt:in summa febres eum deseruerunt ; surditasque discessit . centesimo
est absolute iudicatus. febris ardens.

Hic uir dignus est , qui commemoretur , quippe qui robore uirium grauem morbum sustinuerit :
alioqui autem uehementi morbo resistere nullo modo potuisset. omnino autē eius pulsibus inerat ro-
bur,ac simul reliqua omnia secundum naturam in eo constabant.sed alibi etiam admonui,hanc præsa-
giendi partem in febricitantibus ab Hippocrate esse prætermissam . respiratio, quoque & ciborum cu
piditas in hoc ægro integræ fuisse uidentur,quæ magni sunt , ut ipse nos docuit, ad salutem ponderis.
at febris primo quidem acuta inuasit,uerum eius acumen postea retusum est : siquidem ita de ea scri-
psit,Febris aliàs aliter accedebat,sed fere inordinate . sed unum in hoc ægro periculosum signum ine-
rat,tenuitas,nigrorque urinarum : quocirca natura uix longo tempore morbum profligauit, mota ni-
mirum die quadragesimo sanguinis eruptione : qui dies criticus est : & coxæ dolore , & omnium po- H
stea partium inferiorum concitato : nam magni morbi egregia quoque exigunt , a quibus iudicentur.
hoc tamen morbus non est plane discussus : sed circa octogesimum diem signa eius concoctionis ex
urinis illuxerunt : postea uero usque ad centesimum diem paulatim cōcoctus , omnino profligatus est.

AEGROTVS X.

Nicodemum Abderitam ex Venere & Baccho febris corripuit . initio fastidiosus erat: cor ei dolebat:sitibundus erat: 81
lingua exusta:urinæ tenues,nigræque . postridie febris accessit,horrebat , fastidio tenebatur , non dormiuit : uomuit bilio
sa , flauaque : urinæ similes . noctem quietam duxit,dormiuit.tertio die sunt relaxata omnia : & remissio fuit : sub solis
occasum rursus grauius habuit : nox laboriosa fuit, quarto rigor,febris multa,dolebant omnia, urinæ tenues cum suspen-
sionibus.sexto multum delirauit.septimus dies ei leuis fuit. octauo alia omnia remissa fuerunt . decimo & proximis diebus
dolores quidem,sed tamen omnes leuiores eum tenuerunt.huic accesiones & dolores præcipue diebus paribus semper acci
derunt.uigesimo urinam albam reddidit , quæ crassa erat:sed reposita non residebat : multum sudauit : uisus est febre liber
esse:uesperi calor rediit,ijdemque dolores, horror,sitis,aliquantulum delirauit . uigesimo quarto multam urinam , & al-
bam reddidit,in qua multa subsidebant : sudor ei toto corpore copiosus,calidusque manauit : sine febre est indicatus.

Et ipse

* A Et ipse Hippocrates id significauit his uerbis: Accessiones & dolores præcipue diebus paribus acciderunt. quam ob rem post uigesimum quoque diem sudore iudicatus est. quæ uero singillatim eue nerunt, qui memoria teneat, quæ ante exposuimus hoc in libro, & duobus superioribus, atque ante hos, in præsagijs, ac prædictionibus, inuenire ipse omnia per se poterit.

AEGROTVS. XI.

82 *In Thaso quædam mulier morosa ex mærore cum occasione, cum adhuc non decumberet, insomnis est facta, & cibo absti nuit: eratq; sitibunda, & fastidiosa. habitabat autem prope filios Pyladæ in Leio. primo die sub noctis initium timores, uerba multa, mæstitia, leuis febricula: mane multæ conuulsiones: ac sicubi illæ multæ conuulsiones desinerēt, delirabat, ac con tumaciter loquebatur: multis, magnis assiduisque doloribus afficiebatur. altero die eadem permanserunt: somnū non cæpit,* *

A.l.4.f.2.t.1. c.85.p.829.B *febris magis acuta fuit. tertio conuulsiones conquieuerunt: sopor, & in somnum propensio, rursusq; uigiliæ eam exercue runt. continere se non poterat, multum delirauit, febris acuta. sub hanc noctem multus, calidusq; sudor toto corpore pro rupit: febre liberata dormiuit, mente plane constitit, ac indicata circa diem tertium est: urinæ nigræ, ac tenues: in quibus suspensiones ualde rotundæ inerant: nec subsidebant circa iudicium menstrua copiosa proruperunt.*

B

Quid δυσάνιος, hoc est morosus, significet, declarauit Critias, his uerbis: Morosus est is, qui paruis de rebus & de magnis plus, diutiusq; ceteris mortalibus tristatur. erat ergo tristis, uel tetrica, quam hic Hippocrates morosam uocat: cum in tristitia diu persisteret. quod item paulo post dicet de ea, quæ Cy zici gemellas filias pepererat: tacita inquit, & tetrica, nec ad animi æquitatem perduci potuit. uerum satis mirari non possum, cur in hac muliere non addiderit uel cohibitos omnino menses fuisse: uel non perfecte profluxisse: uidetur enim simul acuto morbo, & ex humorum abundantia laborasse: ac tertio die sub noctem per sudores, ac mensium excretionem esse iudicata. menstrua item quæ post iudicium copiose profluxerunt, morbi decessionem confirmarunt. urinæ uero color, licet niger esset, nihil tamē periculosi attulit: quod menstrua suppressa magis essent melancholica. unde merito factum est, ut mu lier morosa euaserit, timidaque: & interim delirarit: soporeque detenta sit.

AEGROTVS. XII.

83 *Virginem quandam Larissæ febris ardens, acutaq; corripuit. insomnis erat, sitibunda, lingua fuliginosa, & arida: urina*
C *boni coloris, sed tenues. secundus dies laboriosus fuit: non dormiuit. tertio die aluus multa aquei coloris reddidit: proximisq; diebus talia commode deiecit. quarto urina pauca & tenuis suspensiones elatas habebat, non subsidebat: sub noctem delira uit. sexto ex naribus copiose multum fluxit, inhorruit, ac mox toto corpore multum calidumque sudauit: sine febre indica ta est. dum febricitaret, essetq; iam indicata, menses tum illi primum prouenerunt: quippe uirgo erat. perpetuo autē erat fastidiosa, & horrebat: facies erat rubicunda, oculi dolebant; caput grauitate afficiebatur. huic non repetijt, sed indica ta est. dolores diebus paribus erant.*

Hanc puellam attigisse menstruorum ætatem, ex ipsis Hippocratis uerbis planum est, cum ait, men ses tum illi primum prouenerunt. constat etiam, morbum ipsum ex humorum copia fuisse, ac sexto die iudicatum esse, propterea quod dolores, ut ipse ait, in dies pares incidissent. mirum tamen est, mor bum non repetijsse, cum sextus dies nunquam fideliter iudicet. quare hoc illi nouum, & ualde rarum accidisse indicauit, cum scripsit. huic non repetijt, sed indicata est: tanquam repetere morbus debuis set. at uero, cur non redierit, causam addidit his uerbis: dum febricitaret, essetque iam indicata, menses tum illi primum prouenerunt: euacuationis enim illa perseueratio diebus post iudicium, satis erat, ut iudicium, quod sexto die per sanguinis eruptionem, ac sudores præcesserat, firmum esset. præsertim
D cum nulla princeps pars esset inflammata, neque maligna subesset humorum abundantia. atque ipse quidem ex humorum copia uitium esse declarauit, cum scripsit, ruborem in facie perpetuo fuisse, ocu losque doluisse, ac caput grauitate conflictatum. ex quo planū erat, solam euacuationē requiri, quam natura die tertio inceptam, sexto perfecit. nam uentris euacuationem ei per naturam, & non ut mor bi symptoma accidisse, ipse uerbis hisce perspicue indicauit: tertio die aluus multa reddidit aquei co loris: proximisque diebus talia commode deiecit. hoc autem, quod adiecit, declarat ea excreta esse, quæ lædebant. ceterum ex his, quæ in hac historia sunt, duo præter iam prædicta, nobis declaranda sunt: primum quod initio scriptum est, lingua fuliginosa, & arida: alterum hoc, quarto urina tenuis & pauca suspensiones elatas habebat: nec subsidebat: delirauit. quod enim ex his dictum est prius, erit tibi ad hanc rem utile, ne omnino putes linguam fuliginosam esse letalem: sic autem uocat tinctam quasi fuligine quadā, quæ sicca ex uaporibus erat: alterū uero, quia etiā in alijs ægris, cū dixisset, suspen siones elatas esse, statim addidit, delirauit; innuit deliriū huiusmodi suspensionibus comitari. quanquā in præsagijs, ubi omnia, quæ in urinis accidunt, est persecutus, nullum ex eis delirij præsagium fecit. quocirca hoc signū uidetur nunquam per se ipsum, sed cū quandoque simul cū ceteris delirium in dicare: propterea quod flatuosiorem esse sanguinem significat: si enim nullus plane flatus sit: suspen siones ad ima uasa comportantur.

E

AEGROTVS. XIII.

Apollonius Abderæ morbum rectus diu sustinuit: magna illi erant uiscera, ac secundum iecur consuetus dolor mult° 84
tempore consequebatur: ac sane eo etiam, tempore morbus regius eum cœpit, euasitq; flatuosus, ac subalbidus. cumque aquam bibisset, & bubulam intempestiuius comedisset, eum paruus calor primum inuasit, & decubuit. deinde cum lacte cocto, crudoque copioso, caprillo, ouilloque, & uictu malo usus esset, omnia multum offensa sunt: nam & febres exacerbatæ sunt, & uenter nihil eorum, quæ ingesta essent, notabile reddidit: urinæ tenues redditæ, paucæque: somnum non capiebat: inflatio mala, & magna sitis urgebat: soporosus erat: hypochondrij dextri eleuatio cum dolore aderat: extremæ partes undique subfrigidæ: aliquantum delirabat: omnium, quæ locutus esset, obliuiscebatur, mente mouebatur. ad diem quartumdecimum cum a rigore incaluisset, decubuit, & insaniit: clamor, perturbatio, multa uerba, rursus quies: ac tum deniq; sopor incessit. postea aluus turbata est multis biliosis, meris, crudis: urina nigra, pauca, tenues: multum implacidus erat. deiectiones autem uariæ erant: nam uel nigra erant, paucaque, ac uirulenta. uel pingues, crudæ, ac mordaces: tandem uero lacti quoque similes reddere uisus est. ad diem uigesimum quartum melius habuit: in ceteris nihil immutatum: fuit aliquantulum mentis compos (ex quo autem decubuit, meminit nullius) subitoque rursus desipuit: omnia in peius uergebãt. die trigesimo quarto obijt. huic semper, postquam eum ego uidi, aluus fuit turbata: urinæ tenues, ac nigræ: ipse uero soporosus, & insomnis: extremæ partes frigidæ: ac perpetuo delirus fuit. phreniticus. F

Vt in alijs, ita etiã in hoc ægroto Hippocrates in fine narrationis summatim symptomata, & signa, quæ acciderunt, nos docuit: ex quibus instare mortem prænosse queas: ait enim: huic semper, postquam eum ego uidi, aluus fuit turbata; urinæ tenues, ac nigræ: ipse uero soporosus, & insomnis: extremæ partes frigidæ: ac perpetuo delirus fuit. Singula autem clara sunt, si quæ ante exposuimus, in memoria habes.

AEGROTVS. XIIII.

Mulier Cyzici, quæ geminas filias difficulter pepererat, & minus erat purgata, primo die in febrem incidit horridam, 85
& acutam: capitis autem colli que grauitas dolorem afferens suberat. insomnis initio fuit, tacita, tetricaque, nec ad animi æquitatem perduci potuit: urinæ tenues, subculosæ, fastidiosæ plerunque: aluus inconstanter turbata: ac rursus constitit. Sexto die sub noctem multum delirauit: non dormiuit. sub undecimum insaniit: rursus ad mentem rediit: urinæ nigræ, & tenues: deinde aliquanto post oleosæ: aluus multa, tenuia, turbataque excreuit. quarto decimo multæ conuulsiones: extremæ partes frigidæ: ad mentem amplius non rediit: urinæ suppressæ sunt: periit. phrenitis. G

Non solum, quia a partu probe purgata non fuerit, huic mulieri sanguis magis melãcholicus superfuit: quæ causa erat, cur initio tacita, tetricaque esset, nec ad animi perduci æquitatem posset, & postea tam grauiter delitaret, ut insaniret: uerum etiam inflammato propter difficilem partum utero, aucta febris est. porrò perspicuũ est, uitiatis humoribus ad caput sublatis delirium furiosum extitisse: simulq; conuulsiones esse consecutas. dierum autem criticorum circuitus ut in omnibus ægrotis, ita hic quoque obseruantur. nos uero si quid ullo in loco raro labefactatum uidetur, id solum adnotamus.

AEGROTVS. XV.

Dealcis uxorem Thasi, quæ in Lio decumbebat, ex mœrore febris horrida, acuta, corripuit: ab initio contegebatur, 86
& perpetuo: semper tacita uillos straguli captabat, uellebat, scalpebat, & plorabat, mox ridebat: non dormiebat: aluus irritabatur, sed nihil deijciebat: admonita parum bibebat: urinæ tenues, & pauca, nec in eis erant subsidentia. febres ad manum tenues: partium extremarum frigus. nono die multum delirabat: rursusque ad mentem rediit: tacita erat. quartodecimo spiritus rarus, magnus, per interuallum: rursusque breui spiritu fuit. decimo septimo aluus irritata, turbata H
deiecit. postea uero potus ei non pertransibant: mente prorsus falsa est: sensus omnino expers fuit. cutis distenta, atque arida. uigesimo multum locuta est: rediitque ad mentem: muta, breui spiritu fuit. primo & uigesimo defuncta est. huic fuit spiritus perpetuo rarus, & magnus: nihil sentiebat: semper contegebatur: aut multum loquebatur, aut perpetuo tacebat. phrenitis.

Hanc mulierem ab initio phreniticam fuisse apparet. tales autem, ut ante dixi, grauissimæ phrenitides sunt, & celerrime, quos inuadunt, perimunt. uerum hæc, cum acutam febrim haberet, ad diem uigesimum primum sufficere potuit, fortasse quia mediocri febre uexaretur: quod etiam, ut indicaret, in hac scripsit ad hunc modum, febres ad manum tenues. uidetur autem hæc speciẽ delirij, quæ ex melancholia, & phrenitide mista erat, detenta fuisse: quam sane mistionem declarat, quod ait, aut multum loquebatur, aut perpetuo tacebat. nescio autem, cur Hippocratis interpretes in hæc uerba nihil scripserint, Spiritus rarus, quod est perinde, ac per interuallum. & id ipse uidetur deinceps addidisse. fortasse igitur subiunxit, per interuallum, ut raritatis argumentum indicaret: ac si dixisset, per magnum admodum interuallum: consuetudo enim est, ut magnum omittatur, & hoc solum, per interuallum, dicatur. non tamen perpetuo, ut in alijs, immo nec diu mulierem hanc in toto morbo spi-

A raſſe ſignificat. itaque addit, rurſuſque breui ſpiritu fuit: indicans etiam hic, ut antea, ex frigore, non modo paruo, ſed magno etiam interuallo mulierem reſpiraſſe: qui re uera breuis ſpiritus eſt: nam rarus ac magnus, quatenus rarus eſt, minor eſt frequenti & magno: quatenus uero magnus, eatenus præſtat paruo, raroque. ergo utriuſque ratione paruus eſt breuis ſpiritus & rarus. uidetur autem nũc hæc mulier, ea quaſi fuiſſe refrigeratione, qua tenentur eæ, quæ ſuffocatione, quæ ex uacuitate ſpirationis oritur, corripiuntur: itaque de ea ſic ſcribit: uigeſimo die multum locuta eſt: redijtque ad mentem: breui ſpiritu fuit. uocis uero defectio eſt fere cum raro, breuique ſpiritu coniuncta. ceterum quod dixit per interuallum, cum raro, accipiendum eſt, pro admodum longo interuallo. nõ poteſt autem ſignificare paruo morbi tempore, quando in fine narrationis hæc adſcripſit, huic perpetuo ſpiritus rarus erat, & magnus: ſolet enim διὰ παντὸς hoc eſt perpetuo dicere, cum totum morbi ſpatium ad finem uſque ſignificat. & quemadmodum perpetuo ſic utitur, ita illud etiam dicit, ſemper contegebatur, aut multum loquebatur, aut perpetuo tacebat: nam multum loqui, phreniticorum eſt: tacere uero, melancholicorum: & contegi, utriſque commune: niſi quando frigus quoque ad contegendum corpus compellit.

B

AEGROTVS. XVI.

87 *Adoleſcens Melibœa ex nimio potu, & rerum uenerearum uſu diu calfactus decubuit: horrebat: faſtidioſus erat, inſomniſque: non ſitiebat. aluus primo die multa ſtercora cum copioſa offuſione reddidit: ſequentibus diebus multa diluta, quæ bilem referrent: urinæ autem tenues, paucæ, decoloreſque erant: ſpiritus rarus, & magnus per interuallum: ſubmollis hypochondrij contentio, & ex utriſque oblonga: perpetua cordis palpitatio: oleoſam urinam excreuit. decimo delirauit modice: modeſtus ac tacitus erat: cutis arida, & diſtenta: deiectiones uel multæ, & tenues: uel biliosæ, & pingues. quarto decimo deſipuit: cuncta irritata ſunt, multum delirauit. uigeſimo inſaniuit: ſeſe iactauit: urinam nullam reddidit: modicum potionis continebat. uigeſimo quarto deceſſit. phrenitis.*

A.l.3.f.2.c.1. p.392.F.

Multa pocula nocent & neruis, & cerebro, unde illi originem ducunt; Venus uero cum hæc mirum in modum lædit, tum uero uires diſſoluit, ac debilitat. quam ob rem hic adoleſcens uitioſa humorum abundantia collecta, merito a mediocribus febribus incepit: qui, cum indies latius ſerperet malum, tandem in phrenitim exquiſitam incidit: eam enim gigni, magnus, ac rarus ſpiritus indicabat: itemq; modeſtia, ac perpetua taciturnitas, cum modice deſipere declarabat: leues enim, ac turbulenti ho-
C mines leuibus de cauſis deliri fiunt: qui contrarijs moribus ſunt, magnis. nunc uero cur raro ſpiritui adiunxerit, per interuallum: in ægro ſuperiore docuimus. de hypochondriorum quoque palpitationibus cum alibi, tum in præſagijs egimus: atque etiam de ſubmolli hypochondriorum contentione diximus, ab Hippocrate talem uocari, quæ tumore uacet: quæ ſane fit, ubi nullum uitium muſculos obſidet: ſed offenſæ ſunt partes, quæ intra peritonæum ſitæ ſunt.

88 *Verum ea mihi æſtas uidetur conuenienter rationi profuiſſe: quandoquidem æſtiuos morbos hiems ſuccedens diſcutit, hibernos æſtas inſequens transmutat. quanquam hæc æſtas per ſe ipſa ſtabilis non fuit: ſed ſubito calida, auſtrina, ac uacans uentis facta eſt: profuit tamen in aliam mutata conſtitutionem. Equidem in magna artis parte eſſe ſtatuo, poſſe recte de ijs, quæ dicta ſunt nobis, iudicare: nam qui hæc nouit, eaque ad actionem traducit, non magnopere mihi uidetur falli in arte poſſe. ceterum operæpretium eſt, ſingulos anni temporum ſtatus accurate perdiſcere, & item morbos: ut quid boni habeat ſtatus morbuſque commune: & quid mali morbo ſtatuique commune ſit intelligas: tum qui longus, letaliſque morbus ſit, qui longus & ſalubris: qui acutus, & pernicioſus: qui acutus denique, ſanabiliſque iudicetur. tum ordo criticorum dierum obſeruandus eſt: unde facultas prædicendi intelligentibus ſuppetit: atque hinc etiam ſcire licet, quibus, quando, & quæ uictus ratio ſit inſtituenda.*

Hæc expoſita ſunt a Gal. ſupra. poſt com. 71.

GAL.

GALENI IN SEXTVM LIBRVM HIPPOCRATIS DE VVLGARIBVS MORBIS.

COMMENTARIVS PRIMVS.

ARGVMENTVM.

Hic liber nihil ferme continet, quod ad vulgares morbos pertineat: ſed ex multis ſententijs ad memoriam collectis conſtat, vt a Theſſalo, vel ab alio quodam conflatus videatur.

DEPRAVARVNT plerique interpretes ſextum Hippocratis de morbis uulgaribus librum: dum alij aliter, ut quiſque ſe ad ueriſimilitudinem explanaturũ ſperarat, illius uerba permutant: quam ob rem ueteres ego libros, & cõmentarios eorum, qui primi hunc in librum conſcripſerũt, indagare ſum coactus: F
in quibus & Zeuſis Tarẽtinus & Heraclides Erythræus: & ante hos Bacchius, & Glaucius numerantur. atque hi quidem, ſi poſt ſcripturæ ueteris explicationem, mendum eſſe in uerbis dixiſſent, probabile fuiſſet, ueram Hippocratis ſcripturam hãc uel illam eſſe, excogitari ab ipſis hac ratione potuiſſe: eorumque ego induſtriam comprobaſſem; ſi ſublatis mendis, eos aliquid utile ſimul, & quod ſenis noſtri ſententiam attingeret, docere perſpexiſſem: ſed cum illi in utroque nonnunquam errent, id multo melius fore exiſtimaui, ſi uetere ſeruata ſcriptura, eam ſemper conabor exponere. quod ſi alicubi præſtare non potero, caſtigationem aliquam ueriſimilem afferam, ut Heraclides in ſecundo uulgarium morborum libro fecit, ubi ſcriptum eſt his fere uerbis: Ad uenerea autem οὐραὶ ſpectabant. quia uero illud οὐραὶ minus probabiliter explicabatur, fortaſſe inquit, ſcriptum erat θύραι per θ, ac media linea expuncta, librarius οὐραὶ ſcriptum eſſe exiſtimauit: fieri enim potuit, ut illa tenui membrana pereunte, ſimul quoq; hæc linea perierit: & ut hæc ipſa ſola defecerit: & ut initio ſcripta eſſet, ut ægre uideretur, tum progreſſu temporis euanuerit. omnium autem audaciſſimos in ueterum ſcripturis commutandis, Capitonem, Dioſcoridemq; fuiſſe comperio. mihi igitur cogitanti, utrum melius eſſet, omnium, an eorum ſolum qui recte eas commutarunt, aut nullius prorſus meminiſſe, illud probatũ eſt, ſi nemini eorum, qui hos commentarios lecturi ſunt, eorum eſſet futura moleſta longitudo, præſtare, ut omniũ fieret mentio: uerum cum plerique non modo huius generis cõmentarios, ſed etiã moderatos damnent, ſoloq; utilitatis ſtudio ducãtur, mediã quandã inter hæc ambo explanationẽ inſtitui conſcribere: idque in ipſo ſtatim initio præfatus ſum, ut ij, quibus huiuſmodi commentarij non probantur, eos non attingant: equidem cum alia omnia, tum uero etiam has explicationes confeci, ut rogantibus amicis gratificarer. ſed cum uideam ſcripta mea in manus incidere multorũ, huiuſmodi procemijs opus eſſe exiſtimaui. atque ut hoc ſum præfatus, ita illud etiam ante eſt indicandũ, elocutionis genus, quod in hoc libro eſt, plurimum differre ab eo, quo ipſe in primo ac tertio uſus eſt: quos ſolos libros cuncti putant ab Hippocrate conſcriptos eſſe, ut ederentur: ex alijs uero quinque, quintum & ſeptimum eſſe plane ſpurios: hunc uero ſextum, & qui eum antecedit, ſecundum, ex ijs, quæ ſibi ipſe Hippocrates parauerat, ab eius filio Theſſalo confectos uolunt. non deſunt, qui ipſum quoque Theſſalum aliquid de ſuo interieciſſe, alij uero alios poſt ipſum, id feciſſe, opinentur. in primo autem & tertio de uulgaribus morbis libro quaſdam aeris conſtitutiones deſcribit: poſt quas morbos, qui uulgati ſunt, explicat: ipſe enim hoc uerbo uſus eſt, cum de eis ageret: eamque ob cauſam hos libros ita inſcripſit, quod morborum populariter uagantium doctrinam contineant: non autem ἐπιδημίας hoc eſt peregrinationes Hippocratis, cum ille multas ciuitates adijt, enarrẽt. quod uero ad uulgares morbos attinet, H
exigua eſt in his portio: ac maxima doctrinæ pars aphoriſmis quibuſdam continetur, qui ſinguli ſua circumſcriptione diſtincti ſunt. quam ob rem, hos libros, cum propria inſcriptione carerent, ad ceteros de uulgaribus morbis, aggregatos eſſe aiunt: quamuis pauciſſima contineant, quæ cum indice cõueniant. quartus autem liber eſt his quidem genere dicendi ſimilis, ſed contemplationis utilitate multo inferior. quicunque autem hunc librum, Theſſali conſtitutiones, inſcribendum cenſuerunt, plane errarunt. hæc autem prædixiſſe ſufficiat, cum a quibuſdam explanatoribus alia nõ pauca ſcripta ſint, quæ ne ſim longior, omittere conſtitui.

Quibus ex corruptione circa vterum, & œdematis, capitis grauitas ſubſequitur, in ſincipite dolores, & quicunq; alij ex vteris exiſtunt, ijs octo, vel decem menſibus in coxendicem terminantur. 1

Conſtitui de re communi orationem qudam communem mihi ſemel eſſe habendam: integrũ autem cuique lecturo ſit, pro ſuæ linguæ proprietate, ut ei libuerit, ſcribere. ſunt qui ſcribant ὅσοισι tribus ſyllabis, ſunt etiam, qui quatuor, ὁκόσοισι: ſunt denique, qui non per κ ſed π, ſecundam ſyllabam, ὁπόσοισι: ut Capito non in hoc ſolum, ſed etiam in alijs omnibus, quæ huiuſmodi ſunt, fecit: ad artẽ

uero

A uero exercendam hoc ne, an illo modo scribatur, nihil interest. quam ob rem id fore melius existima-
ui, ut eas scripturas solum afferam, quæ sententiam commutant: quæ uero solum uerbis different, resq;
easdem significabũt permittam, ut quisque, prout uelit, scribat, ac pronunciet. altero igitur sumpto ini
tio ante scriptam orationem repetam, atq; exponam. Quibus, inquit, ex corruptione circa uterũ &c.
quam Attici uocant ἄμβλωσιν, hoc est abortum, Hippocrates solet appellare ἀποφθοράν, hoc est corruptio
nem: ac uerba, quæ huic appellationi conueniunt, &, quæ a grammaticis participia nominantur, huic
proportione respondentia scribit. ἀμβλώσεων autem (id enim ipsum fortasse quispiam ignorat) de imper
fecta fœtuum profusione, quocunque ea modo facta sit, efferunt: ac medicamenta id efficientia,
ἀμβλωτικὰ dicunt. uocabuli autem significationem semel dixisse, nunc satis sit. ad utilia uero explican-
da iam aggredior, illud modo prius significabimus, ueteres interpretes hanc orationem ita scripsisse:
ὑστέρων ἀπὸ φθορῆς, nolunt autem φθορὰν significare ἀποφθοράν, hoc est abortum. at qui propositionem ex,
præposuerunt, ij uoluerunt abortum nomine ἀποφθορᾶς ab ipso indicari: atque ita sæpe ipsum appellasse
apparet. utrum uero nunc quoque ita fecerit, ignoratur. ut autem in hoc nomine, etsi uarijs modis ip-
sum scribunt, eadem tamen sententia manet, ita siue uteros, siue uterum, & capitis grauitatem, aut gra
uitates in numero singulari, aut multitudinis quispiam dicet, is orationis non uariabit sententiam. quã
B ob rem ego quoque has dictionis uarietates, quæ rerum significationes non immutant, expendendas
non censui. quod autem ab Hippocrate dicitur, est huiusmodi. Quibus mulieribus ex fœtuum abor-
tu, œdemata in utero habẽtibus, per consensum grauitas capitis subsequitur, ijs in sincipite dolor exci
tabitur: simili quoque modo alias capitis grauitates, quæ ex uteri affectibus existunt, eadem ratione
dolores in sincipite urgentes afferent. in primis autem cõsiderandum est, quid œdematis nomen signi
ficet: Hippocrates enim, ut sæpe est a nobis ostensum, omnes tumores, qui præter naturam sunt, eo no
mine uidetur appellare: siue illi doloris expertes, durique sint, quos proprie scirrhos uocant: siue do-
lorem iunctum habeant, quas proprie inflammationes nuncupant: siue etiam dolore uacent, laxique
sint: quos solos œdematis nominant. hoc uero loco œdematum illorum facere mentionem uidetur,
quæ in longum produci tempus, & capitis excitare grauitatem possunt. id autem in abortibus usu ue-
nire, testantur ea, quæ sensibus percipiuntur. quid uero causæ sit, cur sinciput potius, quàm ceteræ ca-
pitis partes, dolore conflictetur, quidam huius libri interpretes cum indagare conati essent, inter se
dissenserunt: alij quidem in causa esse dixerunt rectum partium situm, quem κατ' ἴξιν uocant: cum enim
lumborum & omnino spinæ partes affectæ aliquo modo sunt, aiunt affectum recto itinere ad posterio-
rem cerebri partem ascendere. quidam uero, cum posteriores uteri partes affectæ sunt, occiput: ante-
C rioribus uero affectis, sinciput in consensum trahi. alij relicta situs rectitudine, quam κατ' ἴξιν Hippocra
tes uocat, cerebrum in affectus uteri consensum duci uolunt, quod uterus neruosa particula sit, cere-
brum uero sit origo neruorum, atque inde capitis grauitates oriantur: cumque plurima cerebri pars in
sincipite sita sit, ideo in ea parte dolorem maxime sentiri censent. alij uero infirmissimam esse hanc ca-
pitis partem dicunt, itaque merito magis affici malis, quàm ceteras: quicunque enim ex medijs cere-
bri partibus, quæ in sincipite sunt, neruos, qui utero inseruntur, oriri aiunt, eorum ne meminisse quidẽ
decet: sicut neque fortasse eorum, qui quia neruosus uterus sit, ideo principium neruorum in affectio-
nis consensum trahi dicunt: nam cur non peritonæum, quod ei propinquius est, & intestina, & uenter,
& septum transuersum, quæ ipsa quoque neruea sunt, in eius affectionis partem trahuntur? peius etiã,
quàm hi, sentiunt illi, qui testibus cum cerebro consensum esse existimant, quod eandem cum cerebro
substantiam habeant: & proinde etiam cum utero, siquidem ipse quoque testes habeat. quod si adhuc
imperitiores commemorato, id mihi forte quispiam uitio dederit: meq; immemorem eorum, quæ pau
lo ante scripsi, dixerit. quam ob rem melius erit, ipsorum nugis semel posthabitis, ne eorum quidem,
quæ dixerunt, facere ullo modo mentionem. ceterum eorum, qui neruosum esse uterum asserunt, una
significatione, uera; alia, falsa est existimanda oratio: in animantibus enim tria genera sunt corporum
D quæ ex similibus inter se particulis constant, quæ & exanguia sunt, & sinum nullum habent eorũ alia
ex ossibus, alia ex cerebro & dorsi medulla, alia ex musculis oriuntur. primum eorum genus ab Hippo
crate prorsus appellatur copula: secundum, neruus, & tonus. tertium, tendo. quidam ob similitudinẽ,
quam dixi, hæc omnia neruos appellantes, primum genus deuinctorium, secundum sensibile, & ele-
ctione mouens, tertium, nerueam propaginem uocant. Sed ex nullo horum trium multos neruos ute-
rus capit: uerum quoniam ipsius corpus distendi, ac contrahi plurimum uidetur, quod nulli carnoso,
nec pingui membro inest, ideo similitudine quadam uterum neruosum appellamus, ducto a neruis no
mine, qua sane ratione uesicam quoque, & alias itidem partes omnes, quæ albæ, & exangues sua substã
tia sunt, quæque plurimum extendi, atque in se residere uidentur, uocare consueuerunt. atque hac etiã
ratione in marium genitalibus, quem colem uocant, & item uteri ceruicem neruosa natura constare
dicunt. sunt etiam, qui colem, penis fistulosum neruum appellent: & ab ipso penem quoque totũ, ner-
uosum nominent. tum hac similitudine ducti, quæ non ex facultate eorum, qui uere nerui sunt, sed ex
corporea potius substantia, existit, inquirunt, quod causæ sit, cur coles suos affectus non magnopere
principijs neruorum impertiatur. principia autem neruorum uoco cerebrum, spinalemque medullam.
porrò in uterum nerui quidam inseruntur: alioqui enim non sentiret: sed hi, si cum eius partis magni-
tudine comparentur, sunt admodum exigui: ut non leuis inde quæstio suboriatur, si quis naturali ra-
tione

tione perquirat,cur nonnullæ ex ijs mulieribus,quas hystericas uocant,distentionibus , contractioni- E
busque conuulsioni similibus arripiantur,cum tamen in uteri inflammationibus id non ualde admodũ
fieri uideatur; sicut febres ualde uehementes & calidæ excitantur,quarum ui lingua,ut ipse hoc in li-
bro deinceps dicet,ueluti fuligine quadam infecta reddatur. hæc autem prius erant inquirenda illis,
qui de capitis uterique consensu dicere aliquid instituerant. ac calidas quidem,& uehementes febres
excitari norunt ij,qui in artis operibus uersantur. nam qui Alexandriæ sophisticã artem docent, quiq;
libros longis, falsisque sermonibus potissimum impleuerunt, & inter eos prorsus adolescentulos uer-
santur,qui a grege ueniunt, neque ægrotos uiderunt: neque ipsi hac in re sunt exercitati : ab omnibus
enim hominibus,qui illic sunt, uictus ratio mirum in modum negligitur . quicunque igitur mulieres
uteri inflammatione laborantes conspexerunt,ijdem etiam, ut calidæ, uehementesque febres totum
corpus occupantes perinde caput exurant,atque illæ,quæ sine uteri affectu exoriuntur, plane norunt.
& quamuis illæ, quibus suppressa menstrua sunt,manifeste non febricitent, periclitantur tamen,ne in
febrim cito cadant. his præterea caput grauatur, plerumque uaporum,ac calidorum humorum reddi-
tur: atque ideo quædam ipsarum,siue febrim habeant, siue non habeant, sopore tentantur. atque hæc
quidem ita fieri conspiciuntur: quæ uero causa sit,cur in huiusmodi uteri affectionibus caput implea-
tur,quærendum erat, ac uotis expetendum,ut inueniretur. quod si id non posset,seruandum erat,& in F
memoria habendum id,quod experientia nobis ostendisset. itaque nos nonnullas causas eorum, quæ
ita apparent,afferre conabimur,hinc exorsi: ex omnibus corporis partibus uteri plurimas, maximasq;
uenas habent: cumque male habiti sunt aut ex mẽsibus suppressis,aut purgationibus,quę a partu sunt,
retentis,aut inflammatione quadam,uteunque excitata,eos sanguine impleri necesse est. sique eo pu
trescente febris accendatur, ea in synochis necessario numerabitur : siquidem huiusmodi febres ex
sanguine putrescente excitari,copiamque calidorum uaporum non mediocrem in caput mittere,ostẽ
sum est. cum uero caput ex quauis causa horum uaporum plenum est, grauitates in sincipite maxime
apparere,quæ hominem uexent,illi qui in artis opera studio incubuerunt , prius quàm a me audient,
aperte cognouerunt: quæ tamen huius euenti causa sit,aues fortasse cognoscere.eam igitur ego tibi
exponam,quam uerisimillimam puto:atque eam quidem non unicam,sed multiplicem afferam.in pri-
mis autem consentaneum est,prædictos calidos uapores per arterias in caput cõportari:quæ per col-
lum ab utraque parte infundibuli,ut uocant,sursum recta ad sinciput ascendere conspiciuntur:deinde
uero,omni sanitatis tempore tenuia & uaporosa cerebri excrementa per sinciput potissimum difflari
consueuerunt: siquidem suturæ in ipso rarissimæ sunt,ipsaque caluaria tenuissima, ac plurimis peruia
foraminibus est.præterea uero plura sensibilia corpora per suturas transeunt : etenim mẽbranæ quæ- G
dam crassam cerebri membranam illi annectunt , quam pericranion uocãt.uasa etiam multa exilia per
suturas transeunt : ut enim quæ suapte natura maiorem sitiendi uim habent,magis etiam affectus , qui
pari magnitudine sunt,sentiunt , ita quæ magis sentiunt,magis etiam a causis dolorem inferẽtibus cru
ciantur.quibus quidẽ fit rebus,ut sinciput dolore uexetur.reliquũ est, ut causam inueniamus , cur mulieri-
bus ita affectis,in octo aut decẽ mensibus morbus in coxendicem desinat,hoc est irruat:sed quia non-
nulli censent,non in octo , & decem mensibus,sed octauo aut decimo desinere , aiuntque in plerisque
exemplaribus . præcipueque uetustissimis , literam ᵱ , & item ʳ , reperiri , atque ᵱ , pro octo ; ʳ uero
pro decem scriptam esse : ideo quænam in his etiam uersetur differentia , perpendemus : nã si in octo,
aut decem mensibus in coxendicem terminari dicemus , tum non a cõceptu, sed ab ipso abortu nume
rabimus : si octauo, aut decimo mense,tempus a conceptu sic dicemus significari . mihi autẽ fieri posse
uidetur , ut utraque scriptura seruata utroque modo intelligamus : estque id,quod dicitur,experientia
iudicandum : id quod ego in omnibus,quæ sunt huius generis, tum uero in eo,quod modo agitur,sem
per feci.ac mihi id obseruanti,morbus quandoque in quadraginta dierum , quandoque duorum men-
sium,aut quatuor spatio finiri uisus est.in quibusdam uero est etiam longius productus : ac nonnullæ
ad octauum usque mensem re uera peruenerunt: nonnullæ etiam decimum attigerunt . uidi quoque H
ex utero abscessum in coxendicem irruere : id tamen non in multis : quamuis multas ex utero diu ma-
le affectas conspexerim.quam ob rem non ita celeriter huius rei causam esse inuestigandam constitue
ram , quod an ita re uera esset,nondum inueneram : quando Aristoteles quoque tum denique perqui-
rendam esse causam uelit,cur aliquid sit,cũ id esse firmiter cognouerimus:siquis enim prius, quàm cer-
to sciat,aliquid esse,causam inuestiget,quam ob rem sit,certe planum est,eum maluisse nugari, ac deli-
rare,quàm ueritatis studio ductum esse.atque eiusmodi quidem afferunt ij,qui huiusce rei causam expo
nere sunt conati : quicunque enim a tempore abortus usque ad nouem , aut decem menses numerari
putant oportere,aiunt consuesse uterum his duobus temporibus octauo,& decimo mense male affici:
quod octauo mense fœtus conuertatur,decimo uero in lucem proferatur : ac nunc ijsdem statis tempo
ribus fieri noxiorum humorum excretiones , in locum uicinum , quique capere eos possit , qui illuc
comportentur,decumbentium.qui uero a conceptus tempore numerari uolunt,magis consentaneum
esse sentiunt.ut,si nullum fœtui incommodum interea contigisset,nouum tamen aliquem motum ute
rus in ipso his temporibus,dum aut conuertitur , aut partu editur,molitus esset,ita nunc quoque se res
habeat.uerum utrique errant , qui fœtus motiones in uteros referunt : cum enim octauo mense con-
uertitur , eum motum omnino ex se facit : atque ita in lucem editur, cum uehemẽtius motus aliquam

" A ex membranis eum continentibus effregerit. quod etiam in libro de natura puerili dictum est his fe-
" re uerbis: Cum mulieri tempus pariendi appetit, tum accidit, ut puero moto, ac manibus, pedibusque
" calcitranti aliqua ex intimis membranis disrumpatur. una autem disrupta, reliquæ imbecilliorem uim habent: ac prima quidem rumpitur ea, quæ foetum ambit, deinde uero ultima. cum igitur infans abortu eiectus non amplius utero continetur, nec etiam eius seruare motus potest. Simili quoque modo absurdi sunt, qui aiunt septimum, nonumque mensem partus afferre: octauum uero, & decimum abscessus præter naturam, quod uno mense partus naturales excedant. quod in secundo de uulgaribus morbis libro dictum uolunt in illo loco, ubi ait, Postero: quasi dixerit, posteriore tempore, aut mense. Sed hoc iam in eo libro declarauimus. ego uero si hoc dictum ita se habere prius conspexissem, eius utique causam maiore studio peruestigassem: uerum cum uteri affectus multis certis temporibus iudicari, ac dierum criticorũ circuitibus, quos ipse in præsagijs docuit, congruere compererim, huius causæ inuestigationem omittam, quod neque semper, neque plerunque id, quod dicitur, ita se habere conspiciam: potuit enim, opinor, ille, siue Hippocrates sit, siue Thessalus, siue alius quispiam, ita forsitam in duabus, aut tribus mulieribus factum obseruasse, tum uniuersi generis enunciationem de re, quæ neque semper, ut dixi, neque plerunque fit, inconsideratius protulisse. Sed his tandem finem im-
B ponamus, & eorum meminerimus, qui coniunctionem, &, inter hæc uerba, capitis grauitas, & hæc, in sincipite dolores, interijciunt, totamque orationem hoc modo statuamus: Quibus ex corruptione circa uterum, & ædematis, capitis grauitas subsequitur, & in sincipite dolores, & quicunque alij ex uteris existunt, ijs octo, uel decem mensibus in coxendicem terminantur: medicam enim distinctionem quandam, utilem illam quidem ad præsagiendum, sed non ad causam inuestigandam, priori sermoni addunt: cuius hanc esse sententiam uolunt: quibuscunque mulieribus tumores ex abortu in utero excitati in capitis grauitatem commutantur, & eisdem dolores in sincipite exoriuntur, his octo, aut decem mensium spatio ea, quæ uterum infestant, in coxendicem transferuntur: ut neque ab omnibus tumoribus, qui uterum obsident, sinciput dolore conflictetur: neque omnes in coxendicem decumbãt: sed illi solum, qui dolore sinciput uexant. uerum cum hoc quoque obseruarim, ita fieri non comperi: neque ipsi ullam huius rei rationem afferunt: siquidem assignari causa nulla potest, cur illi soli tumores uteri, qui dolore sinciput afficiunt, in coxendicem irruere censeant. itaque nos etiam eis nõ credemus, quippe qui neque ab experientia, neque ab indicatione, quæ a rei natura ducatur, huiusce sermonis fidem simus consecuti. iam uero illud etiam planum est, eam partem in qua ait, Et quicunque alij ex uteris existunt: dupliciter explicari: alij enim ad uteri affectiones orationem referunt: tanquam ab illis
C omnibus, nõ secus, quam a prædicta, & capitis grauitates, & dolores, qui potissimum sinciput infestẽt, consequantur: alij uero uolunt hæc ad capitis affectiones pertinere, perinde ac si ita scripsisset, quibus ex abortu, & tumoribus in capitis grauitatem uertitur, ijs sinciput dolore conflictatur: & aliæ capitis affectiones ex utero concitatæ in sincipite sese potissimum ostendunt. alias porrò affectiones intelligemus eas, quæ capitis grauitati proportione respondent: quarum aliquas cephalæas, aliquas hemicranias, aliquas absolute cephalalgias nominant.

2 *Qui acuto sunt capite, siquidem robusta sunt ceruice, ualidi sunt tum alijs, tum etiam ossibus: qui uero caput dolent, & aures fluentes habent, ijs palatum concauum est, & dentes inter se permutati.*

Hic etiam nihil refert, utrum κρατεραύχενες quinque syllabis, an κραταιαύχενες quatuor scribatur: siquidẽ utraque uox eos significat, quorum robusta, hoc est firma ceruix est: at μακραύχενες, id est longi colli, ut a quibusdam qui ueterem lectionem immutant scribitur, non idem significat: robusta enim ceruix nominatur, quæ ualida est, ob duritiem, magnitudinemque ossium talis prorsus reddita. atque ita etiam se habent musculi ossibus circumpositi, tendinesque, ac ligamenta: longæ autem ceruices tantũ abest, ut bonæ sint, ut sint prorsus uitiosæ, non secus, quàm angustum longumque pectus: quod non solum
D latum, aut longum, sed amplum quoque esse debet. ac pectus quidem & ceruix, & unumquodq; aliud membrum amplum est his interuallis, quæ ad latitudinem, altitudinemq; pertinent, cum hæc pari proportione aucta sint. & in eis longitudo omnino inest aut maior, aut certe æqualis ijs, quæ mediocritatem attingunt. pectus autem eorum hominum, qui se se nobis offerunt, non apparet prius, quam nudatum corpus sit; at caput primo occursu uidemus, & quodnam in formatione, magnitudineq; uitium habeat, cognoscimus. in magnitudine, utrum maius, aut minus sit, quàm deceat: in formatione, utrum plane rotundum sit, & frontis atque occipitis eminentia ex toto absit: aut sit acutum, easque eminentias habeat productiores, quàm par sit; aut utranque, aut alterutram: aut alteram solam nactum sit, alteraque careat. itaque in maiore, acutoque capite expendendum est, quantum excedat, & quantus sit ceruicis excessus, ut melius ne, an deterius conformatum caput sit, dignoscas: est enim in commentarijs de ualetudine tuenda declaratum, huius rei cognitionem, si quis ea prius sit præditus, magnũ usum Medicis ad sanitatem membri tuendam, & ad futuram uitij emendationem afferre. in eo autem, quod perspicue paruum est, paruitatem ipsam nosse oportet. & ea præterea, quæ ad ceruicem pertinent, abũde consideranda sunt: siquidem dorsi spina æque ac truncus ex capite, tanquam ex radice exoritur: nam & ortus initium, medullæ spinalis ex cerebro existere, & ab eodem uires ei suppeditari didicisti. hanc porrò medullam uertebræ continent, dum adhuc tenuis est, paruæ; cũ uero est crassior, amplio-

res

res.quemadmodum igitur magnum pectus magnam habet intra se cauitatem,in qua duo magna uisce E
ra pulmo & cor nulla ex parte compressa continentur; paruum uero hæc habet ad proportionem exi-
gua & constricta; ita etiam caput & spina ad sui proportionem cerebrum: medullamque includunt:
itaque cum hæc excreuerint,tum & illa magna sunt,& amplas in ipsis spiritus uias efficiunt: cum uero
parua sint,contra euenit. sic etiam cogitatricem facultatem in ijs læsam perspicue uidemus, qui caput
aut magnum,aut paruum admodum habent. sed praua capita semper uitiosa sunt: magna uero quan-
doque,raro tamen,bona sunt,cum propter robur eius facultatis,quæ in ipsis est, tum ob copiam ma-
teriæ,ex qua sunt facta: id quod Pericli Atheniensi, uiro prudentissimo ferunt contigisse: in quem
etiam comici dicta ob capitis magnitudinem dicunt: multo etiam magis si caput naturalem formam
retineat, firmamque ceruicem habeat, tum oculi insint, quorum acer aspectus sit, scire conuenit, ta-
le caput esse optime constitutum. acuta uero (nam & in his quædam non reprehendenda reperiri di
ctum est) optima conformatione parum immutata efficiuntur: hæc enim globo oblongo, utrinq; cō-
presso,similis est.illa autem eminentiam non habent aut in occipite,aut in fronte: uel habent quidem
sed æquo productiorem. plerunque igitur, ut dicebam, sicut magna, ita etiam, quæ huiusmodi sunt,
capita uitiosa comperies: & tamen quædā,licet raro, bona erunt, nimirum cum facultas quæ materiē,
unde homo in utero genitus est, ualida fuerit adeo,ut a copia sanguinis eo defluentis nō uincatur: sed F
potius sustinere,eique resistere ac recte conformare potuerit.cum igitur acuta capita fiant, uel quod al-
terutra eminentia desit,aut redundet,in primis adhibere mentem debes, ita ne sint reddita, quod au-
cta, an quod diminuta eminentia sit: propterea quod, si ob diminutam, semper reprehendenda e-
runt: si propter auctam,non semper. sed tum simul quoque expendendum est, primum quidem, an
formosum incrementum sit: siquidem deformia incrementa,uitiosa sunt: deinde,an eminentia,quæ in
occipite est,maior sit,quàm pars,quæ in facie adaucta est:cum occipitis eminentiā auctam esse, melius
habeatur: illic enim & omnium aliorum longe princeps cerebri uentriculus est, & medullæ spinalis
origo:deinceps uero ceruix expendēda est,imbecilla ne,an ualida sit: nam si eminentia neq; deformis
sit neq; ita magna,ut modum excedat,eamq; ualida ceruix excipiat, caput eo modo acutum ne asper-
neris: siquidem eiusmodi homines tum aliarum rerum,tum ossium robore ualere cōperies. Illud quo-
que considerandum hoc loco est, quid uelit Hippocrates,cum ait,tum alijs: utrum significet pectus &
iecur,ut hi habeant hæc tria principia robusta,nec solum cerebrum: an alia dicat ea sola,quæ primum
initium,atque ortum a capite ducunt: sunt autem hæc, spinalis medulla, nerui,& cum eis ossium,mu-
sculorumq; substantia, quæ unà cum capite & augeri, & roborari necesse est: quæ sane membra simul
aucta conspicies: cum enim sanguis, ex quo partes capitis sunt formatæ copiosus,bonusque sit,certe G
etiam uitalem facultatem,quam ex corde prodire demonstrauimus; & quam naturalem, & altricem
nominamus,quam ex iecore in uenas influere didicisti,statim ab ipso initio ualidas esse, consentaneū
est: & quæ in huiusmodi animante sunt ueluti corporis totius fundamenta, generosa sint, necesse est.
ceterum in capite, quod contra affectum sit, quod in forma, & paruitate uitium habeat, simul etiam
partes oris circa palatum intueri debes.appellant autem ita partem illam in eo loco sublimiorem,quę
supra foramina e naribus in ipsam pertinentia attollitur: hanc enim partem in illis cauam inuenies,
quorum ualde acutum, deformeque caput sit. atque hos præcipue acuti capitis mortales uocant. in
plerisque etiam immutatus dentium positus uidetur.hoc est,ut inferiores non e regione superiorum
sint,ut neque secantes secantibus, neque canini caninis, neque maxillares maxillaribus respondeant:
sed ueluti reuulsum simul,ac distortum os uideatur. hos capitis doloribus assiduis conflictari uidebis,
eorumque aures destillatione tentari,ut modo tenuis, liquidaque sanies, modo ueluti purulenta, fœ-
tidaque promanet,quod partes imbecillę & multum,& uitiosum gignere excrementum consueuerint.
nunc autem cum Hippocratis explanata sit oratio, si pauca quædam subiunxero, ad aliam transibo:
hæc autem pauca sunt, ut unius, quod a me in huius libri principio dictum est,recordemur: aperte
iam constare, hunc librum potius commentario,quàm iusto alicui operi similem uideri, quod Hippo- H
crates quædam sibi ad recordationem scriberet, prout singula uel euenisse conspexisset, uel ratione,
meditationeque inuenisset: nam neque inter primam & secundam, neque inter secundam ac tertiam
orationem intercedit cognatio.

Quibuscunque os de palato recessit,his medius subsidet nasus: quibus uero ex eo loco, unde dentes existunt, his extre- 3
mus nasus simus efficitur.

Os,quod duo nasi foramina quasi septum distinguit, alio quodam tenui osse nititur,quod a superio
re parte ab osse frontis initium ducit,& ad finem nasi,ubi pinnæ sitæ sunt, desinit. hac igitur in parte na
si interseptū illis insidet locis,in quæ extremitates dentiū,qui secant,pertinent: pars autē his superior,
palatum nominatur: & ad ipsum adnititur mediū nasi interseptū.quare cum aliquod ex ossibus,quę id
fulciūt,exciderit,tum id interseptū ea parte cauū nasum reddit,eiusq; rei symptoma, simitas appellaē.

Infantiū ἐκλάμψιες unà cū pubertate mutationes quādoq; habent,& alias: & in renē dolor grauis,cum cibo replētur. 4

Cum omnes interpretes hanc scripturam agnoscant:itaq; in omnibus uetustis libris habeatur, qui-
dam tn̄ recētiores aliter,atq; aliter immutare sunt conati: nā alij ἐπιλήψιες. alij καταλήψιες. alij ἐκλάμψιες A l.3.c.12.5.
scripserunt:quorū explicatio est,significari hoc loco,morbū comitialē in ijs, qui a puerulis ipsum cōtra c.8.p.385.A
xerunt,cū puerilis ætas ad pubertatē transit,plerūq; desinere:id enim ita fieri apparet,nisi quispiā per id
tempus

A tempus praua uictus ratione usus in causa ipse sit, cur morbus perseueret. gignitur autem plerunq; ex
frigida cerebri temperatura, cum humiditate coniuncta: idq; sæpius: propterea quod raro ex alterius
membri oritur uitio. discutitur autem, cum pubescunt: modo cetera quoq; ita, ut par est, gerantur: quod
totius corporis temperamentum in siccius calidiusq; mutatur: nam quomodo iuuenis sit puero cali-
dior, in libris de temperamentis didicisti: ubi etiam, quo puer sit iuuene calidior, docuimus: iuuenis.n.
calidior absolute est: puer nõ absolute, sed quod maior in eo sit natiui caloris copia. ceterũ qui se Hipp.
nominant, uolunt ab Hippocrate dici calidi ἐκλάμψιες hoc est fulgores, ducta translatione a flamma ex-
teriore: quæ ubi uicit materiem, sibiq; totam similem reddidit, effulget, & perspicua cũctis efficitur: quę
tamen prius, cum materiem humidam exiccaret, occultabatur. at Zeusis, cuius etiam sententiam Empi
rici quidam sequuntur, non hoc, sed alio modo ἐκλάμψιν intelligit: quod ex ipsa Zeusidis oratione perci
pies, quæ huiusmodi est: Infantes uocat Hippocrates ad pubertatem usq;: hi dum pubescunt, effulgẽt:
hacq; translatione, quæ magnam uim habet, usus est: siquidem eo tempore habitiores, adultioresque
fiunt, tum color, formaq; gratior est, ipsiq; uiribus & ingenio præstant. hæc autẽ omnia simul eueniunt:
ac tum pulchritudo in ijs, qui natura formosi sunt, magis elucet. Idem Zeusis ait omnes pueros esse in-
fantes appellatos, ut etiam eos Herophilus appellauit: etenim de hac re scribit hisce uerbis, Vide-
B tur infantes dicere Hippocrates eos, qui ad pubescentium ætatem usque pertinent, non eos, qui nuper
in lucem editi sunt, aut quintum, sextumve annum attigerunt, ut pleriq; nunc uocant. sed ipse Herophi
lus grandes natu uocat infantes, cum ait, Infantibus non multum seminis, non menstruæ purgationes
erumpunt, ijdem non concipiunt, non calui fiunt: neq; enim hæc negat illis, qui ad eam usque ætatem
peruenerunt, accidere: hoc est, ut primum orti sunt, ut quidam, inter quos etiam Callimachus est, intel
ligunt, ipsumq; quasi ea, quæ omnes norunt, docentem, irrident: sed illis, qui pubertatem attigerunt:
quando in eis quoque hæc accidere quidam existimarunt. atque hæc quidem Zeusis. ego uero, quomo
do infantes appellatos esse hoc loco putem, iam ante dixi, ac nunc quoque clarius explicabo. comitia
lis morbi affectus aut a naturali intemperie excitatur, cum cerebrum ualde humidum sit, ac tunc mor
bus ipse puerorum nominatur, ut ipse in libro de aquis, aere, & locis indicauit his uerbis: Pueris acci-
dunt conuulsiones, & anhelationes, quæ puerorum facere, sacrumque morbum esse existimant: in qua
oratione planum est, subaudiri oportere, affectum, ut sic legatur, quæ puerorum affectum efficere, & sa
crum morbum esse existimant: aut etiam oritur is affectus in pueris ob errores, qui Medici operam ex
poscit. cum autem ex humiditate prouenit, tum statim in lucem editis accidit: & in ætatis mutatione,
nobis nullam curationem adhibentibus cessat. quapropter quos pueros, non prima statim ætate cor-
C ripit, cum adhuc infantuli sunt, sed cum ætate processerunt, perspicuum est, cum aut ex praua ratione
uictus, aut aliqua alia externa causa originẽ duxisse: in quibus nõ est ætatis expectãda mutatio: sed affe-
ctio morbosa, quæ contracta sit, discutienda erit. atqui non mediocris hic existit quæstio, si, ut uetus
scriptura habet, ἐκλάμψιες. hoc est fulgores intelligamus, ut Hippocrates, Zeusisque fecerunt: est e-
nim talis oratio: Infantium, cum pubescunt, fulgores caloris cum alias quasdam in se mutationes
habent. tum uero etiam eum renum affectum, quem ipse deinceps explanat: ita enim in hac oratione
nomen ἐπιληψίας, id est morbi comitialis omittetur. proinde non immerito quidam scribere uidentur
ἐπιλήψιες ut alij quidam καταλήψιες. sed hi debebant ad prædictam explanationem deuenire, non quasi
ita scriptum inuenissent, uerum quod, ita scribi, melius esse arbitrarentur. ceterum cum, &, sit adiun-
ctum, ipsum nonnulli auferunt, quippe qui duas esse orationes uelint, inter quas cõmune nihil sit: qua-
rum altera satis ex his uerbis constet, Infantium ἐκλάμψιες unà cum pubertate mutationes habẽt in nõ-
nullis & alias: altera uero his contineatur, In renem dolor grauis, cum cibo replentur: ut reliqua de re-
num uitijs tradat alio sumpto initio, non quod in pueris, cum excedunt ex ephebis in hunc morbũ co-
mitialis se cõmutet: cum in ea ætate renum morbus oriri non uideatur, sicut lapis in uesica gignitur: qui
quidem potius in pueris, renum uero morbus in declinante ætate magis contingit. itaque deinceps ea
D quæ de uitio renum ab eo dicuntur, adscribamus.

5 *In renem dolor grauis, cum cibo replentur, pituitamque vomunt: cum vero dolores redundent, æruginosa: & leuantur. soluuntur autem, cum euacuati cibis sunt: & rufa arenulæ subsident: ac cruentum mingunt: stupet femur, quod e regione est. quiescere non confert, sed exerceri: non impleri: iuuenes ueratro purgare, poplitem secare: urinã cientibus purgare: attenuare, atque mollire.*

Grauem dolorem possumus intelligere, uel eum, qui quasi ponderis alicuius loco insidentis sen-
sum inuehat: uel eum, qui difficilis sit: cum uerum sit, utrunque, diuersis tamen temporibus, in re-
nibus excitari: nam & cum gignuntur, & cum exeunt lapilli, uehementissimi dolores hominem cru-
ciant: & reliquo tempore perinde dolent, ac si pondus quoddam eo in loco situm habeant. qui au-
tem in cauis renum concrescere lapillos putant, aiunt eos, qui ita affecti sunt, in solo transitu per
urinæ uias dolorem percipere: qui uero in ipsa renum carne, non solum in transitu, sed etiam illic
quo tempore gignuntur, & quo in caua renum pertranseunt, inferre dolorem uolunt. ceterum con-
crescere in carne renum lapides, qui tophis in morbis articulorum exorientibus proportione re-
spondeant: testimonio orationis, quæ in libro de natura hominis, & de uictus ratione est, confir-
mant: ea est huiusmodi: Quibus in urina subsident arenosa, uel tophi, ijs in principio tubercula

in crassa uena orta sunt: & ad suppurationem peruenerunt: postea uero tuberculis non celeriter E
ruptis, pus in tophos conuersum est, qui cum urina per uenam in uesicam extruduntur. hæc Hippo-
cratica sententia est: & utroque modo lapides in renibus gigni possunt, & eo, quem nuper dixi,
& eo, quem paulo ante exposui, cum docui, crassum, glutinosumque humorem in renum cauis spa-
tio temporis exustum, & exiccatum in tophi consistentiam redigi. eodemque tempore siqua obstru-
ctio eos obsideat, aut mediocris inflammatio, tum potius ponderis, quàm doloris sensus efficitur,
perinde atque in iecore, propterea quod ut renes, ita etiam iecur perexiguorum neruorum est par-
ticeps. ait autem dolores eo potissimum excitari tempore, quo cibo implentur. cum autem cibus
duo apud Hippocratem significet, oratio in utraque significatione uera est, siue de cibis ingestis, ex
quibus sanguinis gignitur copia: siue de excrementis alimenti, quæ intestinis continentur, intelliga-
tur: quæ sane etiam ex cibi nomine quandoque appellat, ut in libro de ratione uictus in morbis acu-
tis, cum ait, quibus cibus in intestinis inclusus est, si non subducta aluo sorbitionem dederis, magnā
noxam afferes. quare fit, ut dolor a cibo, qui hoc significet, in renibus excitatus, quod a copia, pon-
dereque excrementorum premantur, ac prægrauentur, cum primum ea descenderint, se remittit, ex
totoque sedatur. at is, quem sanguinis in uenis collecti copia attulit, cum in renes incubuerit, licet
uenam secueris, non tamen ilico tolletur, & quod renum substantia densa sit, & quod cum multa F
sint eis adiecta corpora uis eorum auxiliorum, quæ eis foris imponuntur, ad renes iam dissoluta per-
uenit. eorum autem dolorem non id solum sedat, sed etiam facta per superiorem uentrem excretio;
quæ tam coli intestini, quàm renum dolore laborantibus commune quoddam symptoma est: etenim
renes colo intestino, & colon renibus per peritonæum continenter committuntur. itaque in princi-
pio uomitus pituitosi cientur: siquidem is humor plerunque in uentriculo gignitur ex cibi copia: præ-
sertim uero, si illi crassi, & suapte natura pituitosiores fuerint. si uero affectus augeantur, ac perseuerēt,
accedit ita affectis, ut sanguine ui doloris, ac uigiliarum corrupto, æruginosus uomitus: præcipue si
præterea & febricitauerint, & inediam pertulerint. ac leuantur inquit, a uomitibus; & ab accessioni-
bus liberantur, non ab affectione, cum cibis uacui fuerint. quo in loco possimus ciborum nomen in
utraque significatione intelligere: sed accommodatius est, ut de ijs, quæ uentre, intestinisque conti-
nentur, accipiatur. tum ait, & rufæ arenulæ subsident: hoc est in urinis: nam & hoc usu uenire apparet,
si rufum colorem esse talem accipias, qualis est ea, quæ sandaracha nominatur. quocirca quidam in
artis exercitatione diligenter uersati aiunt, subsidentia erui similia, quidam sandarachæ speciem refe-
rentia, quidam etiam re uera rufas in eis existere: & duo priora etiam iecoris affectibus comitantur,
tertia uero renum morbis: sicut etiam cum subsidentia colorem arenæ præferunt: nam eorum, quæ G
in urinis subsident, colores ratione maioris & minoris inter se differunt: uerum ex materia crassa, glu
tinosaque plane fiunt, in qua uel maior copia crassi est, uel maior glutinosi, uel utriusque plane par:
unde si ex pituita glutinosa solum, crassaque constiterint, cinereus color erit, aliorum tophorum co-
lori persimilis: qui in aquis natura calidis multis in locis concreti lapidibus, conspiciuntur: & item in
uasis, in quibus aqua calefit. porrò in animantium corporibus ex purulento humore, aut ex purulen-
to, pituitosoque commistis huiusmodi quandoque tophus gignitur, cuiusmodi in articulorum mor-
bo nascitur: eodem enim prorsus modo in his, & in renibus lapilli gignuntur. si uero quibusdam mo-
dicum sanguinis cum crassa, glutinosaque pituita mistum sit, ad rationem exuperantis succi color eo-
rū, quæ in urinis subsident, reddetur, ut modo sit ex pallido alboque mistus, modo ex rubro atque al-
bo: modo ex flauo, alboque: nonnunquam uero rufus erit, cum sanguinis color ad colorum differen-
tias faciat: quod non semper in hominibus accurate ruber sit, sed interdum ad magis atrum, interdū
ad magis flauum, rufumque uergat. Vel igitur existimandum est, omnes, quas modo attuli, colorū dif-
ferentias ab hac uoce, rufum, præter cinereum, significari, cum ait, rufas arenulas subsidere: aut quod
adiecit, cruentum, ex communi sensu dictū esse, accipiendū est. dico aūt, quādoq;: ut enim quandoque
urina cruēta excerni ab eis uidetur, nō semper tamē, neq; in omnibus renū affectibus huiusmodi est: H
ita etiam arenulæ rufæ in urinis quādoq; subsidētes apparent: nam in commentarijs de facultatibus
naturalibus quicquid in uenis serosum, tenueque cum sanguine mistum est, id a rene in se ipsum tra-
hi docuimus. cumque meatus, per quos id in uentriculos renum illabitur, latius aperiuntur, etiam ali
quid ex crassioribus simul influit. cum igitur id in uentriculo renis calfactum ad tophi consistentiam
deuenerit, si renum facultas expultrix totum simul cum urinis propellat, arenosa in eis sunt subsi-
dentia: sin autem uentriculo renum impactum sit, & inde ægre dissolui possit, & aliquid aliud sibi si-
mile ex uena caua accipiēs plus augeatur, (quod.n. recens defluit, semper priori circū inhærescit) ita to
phus insigni magnitudine cōcrescit. at dicūt nonnulli, cur sanguinē mingunt sæpe, quia lapillus exiēs,
cū angulosus sit, particulas adiacētes ferit, & in causa est, ut sanguis excernatur. Si uero meatus, qui a
caua uena in renem peruenit, fiat patentior, sanguisque sit liquidus, nec multus, nec glutinosus,
tum urina cruenta redditur. dolorem uero stupidum in crus descendentem ob uasorum spinæ dor-
so incumbentium, cauæ inquam uenæ, magnæque arteriæ, cum renibus, cruribusque coniunctio-
nem excitari existimandum est: maximæ enim sunt, quæ in ipsos renes pertinent: post quas non-
nullæ non magnæ lumbis inseruntur: postea utrunque uas bifariam partitum in utrunque crus de-
scendit, perq; ipsum totū distribuitur. quicunque autem per ureteres, aut quasdam membranas, aut

neruos

A neruos,aut etiam peritonæum inter renes cruraque intercedere communionem nolunt,ij sunt corpo-
rum dissectionis plane imperiti.Hippocrates igitur hactenus exposuit,quæ renum uitio laborantibus
eueniant: deinceps de eorum curatione agit his uerbis: Quiescere non confert, sed exerceri: non im-
pleri: iuuenes ueratro purgare: poplitem incidere : urinam cientibus purgare: attenuare , atque mol-
lire. formulam quandam renum curationis sibi ipse summatim hac oratione effinxit : in qua nonnul-
la omnis ætatis,corporisque habitus communia,nónulla uero iuuenum, robustorumqne proptia de-
scripsit ac communia quidem sunt,quæ prima statuit,ut quiescere,quod in otio uitã degere significat :
quod eis inutile esse ait: tum exercitationes, quas cõferre putat : utpote quæ multitudinem euacuẽt,
& quod pituitosum, crassum, incoctumque est, ad maturitatem perducant,& attenuent : tum uniuer-
sas corporis particulas corroborent. quo in loco scire debes,non magnas plane exercitationes intel-
ligi oportere, cuiusmodi sunt equitationes, umbratiles pugnæ, palæstræ, pancratij certamẽ,terræ fos-
sio,aut aliquid huius generis: sed omnem motionem absolure, quæ corpus pro ætate,habitu,& robo-
re eius, cuius renes patiuntur, exercere possit. iam uero quod ait, non impleri, est ætatis cuiusque , &
habitus corporis commune præceptum. quæ sequuntur ut ipse monuit , iuuenibus conueniunt, quia
ait,Iuuenes ueratro purgare,poplitem incidere,ac ueratro purgare,cum affectus ualde inueterarit, &
B quasi uecte quodam, ut ita dicam,ad eum extrudendum opus sit: ad eiusmodi enim ueratro utimur.
Venam autem incidimus,cũ sanguis copiosus,aut crassus in uenis sit coaceruatus. si uero homo utrũq;
remedium exigat, perspicuum est,initium a uenæ sectione sumendum esse.nosti autem eas partes, quæ
supra iecur sunt,sectionem uenæ cubiti postulare: quæ infra sunt, crurum: ut uenas in poplitibus , aut
omnino circa malleolos secemus, Quod deinceps subiungit, Vrinam cientibus purgare, est ad omnes
accommodatum.nec simpliciter dixit, urinam cientibus uti oportere, sed hoc uerbum purgare , adij-
ciens, modum utilitatis inde prouenientis indicauit: quippe cum non modo crassa, & glutinosa, quæ
renibus impacta sunt,expurgent, sed etiam unà cum eis quæcunque per uenas cum sanguine præter
naturam feruntur. quod uero in extrema oratione dixit, attenuare, omnibus renum uitio affectis utile
est, quos ad ueratrum sumendum præparamus, & item quos, sine ueratro , per uenæ sectionem cura-
mus: aut etiam ab illo sumpto. attenuare autem de humoribus dictum est, siquidem eos attenuare con
uenit: mollire uero de solidis particulis: utrunque enim usui est ijs, qui ueratrum sumpturi sunt, ut tu-
to fiat purgatio: etenim si humores prius non attenuentur,aut corpora, per quæ fit uomitus, mollian-
tur,& ad distentiones,distractionesque apta reddantur,& ueratrum demus,propter humorum crassitu
dinem in suffocationis periculum hominem adducemus: uel certe is,qui purgatur, ob duritiam partiũ
C in uellicationibus neruorum distentione corripietur, aut aliquod uasculum disrumpetur . quinetiam,
licet ueratrum non detur, optimum est,ut humores tenues sint, & renum corpora mollia sint , ut per
ipsa humores facile transeant: quæ siquis ambo diligenter obseruarit, prohibebit ne in ipsis ab initio
lapis unqnam concrescat.

6 *Muliebria aqua laborantibus diu perdurant. cum uero celeriter non fluxerint,intumescunt.*

Sunt qui aqua laborantes intelligant eas,quæ aptæ sunt,ut aqua inter cutem corripiantur: sunt,qui
eas,quarum sanguis tenuis, aquosusque natura est. potest autem de utrisque intelligi : sed potius con-
uenit ijs,quæ suapte natura sanguinem tenuem habent, nec ulla alia morbosa affectio corpus infestet:
in ijs enim menstrua purgatio,quam ipse muliebria uocauit,diu perdurat:nam & quod ait,diu,duobus
accipi modis potest: aut de diebus,quibus huiusmodi mulieres purgantur,aut de ipsarum ætate . ac si
de diebus intelligas,pluribus deinceps diebus has, quàm alias, purgari declarabit: si de ætate, per plu
res annos: nam in his re uera multus,tenuisque sanguis,ut illis,quæ contrario modo affectæ sunt,pau-
cus,crassusque colligitur.albæ autem sunt priores,ac molles:nigræ autem,ac duræ, & graciles prorsus
sunt,quæ melancholicum sanguinem procreant: planumque est,eas temperamento inter se contrario
D ab initio constare.quæ autem nunc ab ipso aqua laborantes dicuntur, humidiore,frigidioreque: con-
trariæ uero,sicciore,calidioreque temperamento sunt. Si uero ex affectu aqua laborauerint, non ipsis
omnibus menstruæ purgationes pluribus diebus apparent: quandoque enim ipsa suppressio affectum
in eis parit: eademque suppressio propter osculorum,quæ in utero sunt,obstructionem,& item sangui-
nis crassitudinem efficitur.quam ob rem nonnulli eorum,qui hanc orationem ad eas pertinere uolũt,
quæ ex affectu aqua laborant,pro perdurant, scribi censent, perdurare: ut dicas,muliebria aqua labo-
rantibus diu perdurare: iubentque,ut subaudias, uerbum conuenit,perinde ac , ita dixerit , muliebria
aqua laborantibus diu perdurare conuenit: ut oratio & ad consulendum, & ad curandum pertineat,
eius solum, quod fit,in se narrationem continens. huic consentire aiunt , quod in extremo scriptum
est,Cum uero celeriter non fluxerint, intumescunt. ut uelit,quemadmodum pluribus diebus,ita etiam
breui tempore huiusmodi mulieres purgari, quoniam menstruis tarde exeuntibus tumores subotiun-
tur.atqui hoc etiam in ijs contingere ait,quæ sanguinem aquosum habent: siquidem in eis quoque,cũ
purgationes statis temporibus non accedunt, carnes aquosiores redduntur.

7 *In Cranone ueteres dolores , frigidi: recentes uero, calidi : sanguine autem plurimi, & qua ex coxendi-
ce ,frigida.*

COMMENTARII.

Hæc quoque sibi ipse Hippocrates recordationis causa breuiter, summatimque scripsisse uidetur: E
quam ob rem obscurior oratio est: ignoratur enim, utrū in Cranone solū dolores extitisse dicat, eosque
in uentre ne, an in aliqua alia parte, an uero affectus cum dolore coniunctos. quod autem ait, ueteres
dolores esse frigidos, recentes uero calidos, etsi perspicue dictū esse uidetur, tamen ipsum quoq; obscu
ritatem quandam habet: utrum inquam, ueteres dolores dicat eos, qui iandiu oborti sunt, an eos, qui
diu perseuerant; ut etiam recentes, an eos, qui nunc sunt excitati, an eos, qui cito sedantur: & frigidos,
an eos, qui frigoris sensum inferunt; an eos, qui a calfacientibus mitigantur: simili quoque modo ca-
lidos, an eos, qui cum sensu caloris sunt, an qui a refrigerantibus sedantur. quidam autem frigidos esse
dictos putant eos, qui leues sunt: calidos, qui magni: capiuntq; has significationes contra Græcorum
loquendi consuetudinem. cum autem ignoremus, quo anni tempore hos extitisse scripserit, etiam
quando excitati sint, aut quomodo, aut quandiu perdurarint, inuenire plane non possumus. recentes
autem dolores sanguine prorsus factos esse, idem est, ac si dixisset, eos ex sanguine procreatos esse, ca
lido uidelicet, & multo. in ueteribus uero quia succum non adiecit, indicauit, ab alio quodam succo
frigido eos oriri. aitque ex coxendice frigida ipsis accidisse, significans frigidos aut affectus, aut dolo-
res, quos scilicet frigidus succus excitauit. subit autem mihi admirari plerosque interpretes, qui cum
eiusmodi orationes, de quibus affirmari nihil potest, explanant, multa sine demonstratione conscribūt: F
in quibus uero & demonstrari aliquid, & inueniri utiliter potest, aut nihil penitus, aut pauca, & sine de-
monstratione, tanquam mandata literis tradunt.

In rigores ualidos procedentes, non ualde mitigantur, sed prope statum. 8

Hanc orationem ita scriptam uetustiores interpretes agnoscunt: recentiores uero in clariorem cō-
mutantes, scribunt hoc modo: rigores qui ualidi sunt, non admodum mitigantur, sed prope statum:
uoluntque nos hac oratione doceri, omnes rigores ualidos, qui ægrotis accidunt, non admodum alio
morbi tempore, sed solum, cum prope statum morbus est, mitigari. si priorem lectionem sequaris, in ri
gores ualidos procedentes, hoc est affectus peruenientes (subaudiendum enim est, affectus) conuenit,
ut intelligas, eos ante statum non mitigari. quidam autem aiunt hòc loco factam esse status mentionē,
qui unum est ex uniuersi morbi temporibus. quidam uero illius, qui ad singulas accessiones pertinet:
ut rigor, quoties ualidus sit, non mitescat, donec prope tempus status accesserit: id quod in aliquibus
contingere apparet, eumque rigorem non ualidum, sed qui calfieri non possit, appellamus: quanquam
licet ipsum quoque potestate ualidum uocare: est enim multo malignior, quàm qui immodice uehe-
mens est, & cito sedatur. quod si totius morbi statū intelligas, hæc oratio ad quartanas febres erit po-
tissimum accommodata: nam si cum ualidis rigoribus accessiones inuadant, illique nihil se remittant, G
certe fieri non potest, ut ad statum morbus perducatur. ac multo minus eiusmodi quartanæ declina-
tionem futuram sperabis prius, quàm sedatus rigor fuerit. quare hæc oratio pertinet ad præsagiendū
in febribus ad rigores uehementes tendentibus: quæ, nisi sedato rigore, solui nō possunt: id quod pro-
pe statum usu uenit. ceterum huiusmodi rigores ex frigidissima pituita, quæ uitrea nominatur, aut ex
atræ bilis succo exoriuntur: uerum ex frigida pituita, non uehemens rigor, sed is, qui calfieri non po-
test, procreatur: ex melancholico uero humore tum uterque, tum alteruter. hic autem succus quarto
quoque die accessionem facit: uitreus uero, quotidie. horum tamen nihil interpretes explicant: sed
quæ auditoribus nullam utilitatem afferunt, ea copiosissime prosequuntur: nam & in sequēti oratione,
quæ ad medicinam maxime pertinet, nullum ex præstantissimis præceptis percepisse deprehenduntur.

Vrinæ retentiones ante rigorem, si ex bonis processerint: & aluus deiecerit, & somni adfuerint: forsan uero & febris 9
modus: forsan uero & quæ ex lassitudinibus.

Cum utilissimum præceptum, quod millies in ægrotis conspicitur, ignorent ij, qui hunc sunt li-
brum interpretati, quid dicam plane per Deos nescio. atque ut alios minus quispiam miretur, cer-
te Sabinum, & Rufum Ephesium, qui non oscitanter in Hippocratis libris sunt uersati, admirari ual-
de licet, si non urinæ suppressionem critico rigori antecessisse sæpenumero perspexerunt: de qua nunc H
Hippocrates scribit, nosque docet, ut futurum in morbo rigorem criticum præsagiamus. si igitur in
acuta febre alia signa salubria tibi appareant, & crisin instare speres, te scire oportet, urina suppressa,
criticum rigorem necessario fore. quod si nox quoque difficilis præcesserit, & dies criticus sit, tum ri-
gorem futurum certius prædices. Si uero etiam pulsus tibi idem signum indicabit, non modo rigo-
rem, sed eum etiam uehementem fore expectabis. quare quod ait, ex bonis, uel ex urinis solis, uel
ex alijs signis bonis unà cum urinis, intelligendum est. tanta autem in acutis febribus uis est signo-
rum, quæ ex urina sumuntur, ut ei soli fides sit adhibenda. si uero cetera accedant, tum præsagium
erit firmissimum, certissimum, atque perpetuum. uerum urinæ retētio fit etiam, cum aluus copiosa est:
signo enim est, serosam humiditatem illuc repere, cuius redundantis triplicem esse euacuationem di-
dicisti, per aluum, per urinas, per sudores. itaque si aluus plura deiecerit, tum non est urinæ suppressio-
ni habenda fides, ut rigorem futurum præsagias. at si aluus nihil deiecerit, proximamque esse mor-
bi crisin prænoris, certe & rigere, & sudare ægrum necesse est. quid autem significant ea uerba, &
somni adsuerint? nam si ut unum ex bonis signis dictum sit, maxime conueniet ijs, quæ modo
sunt dicta. illud uero, si ex bonis procedant. ueluti exemplum quoddam allatum est. at si pro
futuri rigoris signo dictum sit, non debebis de hoc absolute proferre sententiam: siquidem
sæpenumero

A penumero fit, ut nox quæ crisin, quæ inquam rigorem, crisinque præcedit, molesta sit: quo casu firmissimum cum antedictis futuri rigoris præsagium habebis. quandoque autem, sed raro, nox cum bonis somnis tranquilla traducitur, & in his non rigoris, sed excretionis pulsus apparet. quibus de rebus in uoluminibus, quæ de pulsibus sunt, abunde egimus. iubet præterea, ut modum febris contempleris, hoc est, utrum calida, & biliosa, & ardens, an quæpiam sit ex alijs: nosti enim, omnes rigores criticos, qui in acutis febribus, præsertim uero ardentibus excitantur, ex flaua bili, quæ per sensibilia membra ad partes externas comportatur, effici. quo fit, ut febres ex lassitudinibus ortæ, quarum est biliosissima temperatura, tibi quoque sint ad præsagiendum adiumento. hæc igitur est ab externis causis præsagiendum ducta utilitas, in uno tibi uelut exemplo proposita: & in alijs externis causis, quæcunq; corpus biliosius efficiunt, ex usu futura: sunt autem hæ, æstus, uigiliæ, curæ, angores, iræ, alimenti inopia, & biliosorum eduliorum usus nimius. primam autem, firmissimamque naturæ febrium notitiam acquires ex ijs, quæ circa corpus apparent: ut in libro de febrium differentia didicisti: secunda uero ab externis causis ducta cognitio non parum ad certiorem fidem eorum, quæ inueneris, conducet. mirabile ergo est, quomodo hoc præceptum, quod utilissimum est, interpretes ignorarint.

10 B *Quibus autem rigores sunt, ijs non admodum abscessus fiunt.*

Raro abscessus oriuntur in ijs, qui cum rigore febricitant: ut in quartanis, tertianisque febribus apparet. in declinationibus enim earum accessionum excretiones multitudinem euacuant. quam ob rem multa noxiorum humorum redundantia fit, oportet, si natura facere abscessum debeat.

11 *Crurum effœminationes uel ante morbum, uel a morbo statim iter facienti accidunt, quia forte aliquid ex lassitudinibus in articulos decubuit: ex quo crurum effœminationes existunt.*

Non potest aperte cognosci, utrum solas imbecillitates appellarit effœminationes, an eas, quæ quia uniuersa crura non alantur, contingunt: quantum enim ad exemplum, quod prius expositum est, pertinet, eas etiam licet intelligere, quæ ex inopia alimenti fiunt: quantum uero ad secundum, cum ait, quia forte aliquid ex lassitudinibus in articulos decubuit: non gracilitates quis recte intelliget, sed absolute imbecillitates, quæ etiam citra gracilitatem crurum actiones debilitare, aut abscessus quoque possint excipere. quod autem in extremo additum est, Ex quo crurum effœminationes existunt: in principio quoque dictum est: quocirca nonnulli uolunt, ut hoc sit antecedens eorum, quæ deinceps sequuntur: adimunt autem in primis illud, ex quo: & quædam ex subsequentibus permutant. ego uero, quod C etiam initio dixi, nunc commemorabo: hoc autem est, huius libri sententias uarie scriptas esse, quemadmodum hæc quoque est: quarum etiam nonnullæ non recte disiunctæ sunt, nonnullæ rursus minus accommodate coniunctæ. quæ omnia si in medium attulero, simulque aliorum errata refutaro, oratio ita producetur, ut exitum nullum repertura uideatur.

12 *Tubercula foras extumescentia, & acuminata, & turbinata, & æquabiliter maturescentia, non circum dura, decliuia, & non bifida, meliora: contraria uero, mala: quamplurimum uero contraria, pessima.*

Ab ijs, quæ ex terra exoriuntur, ducta similitudine, tubercula uocāt homines eos tumores, qui præter naturam sine externa causa prorsus excitantur. præcipue autē hoc nomine appellant ea, quæ ad extimum locum prorumpunt. quia uero & lata, & quæ paulo elatiora sunt, quàm naturales partes, nomē aliud non habent, ideo ipsa quoque eodem nomine interdum uocant, ut Hippocrates fecit: qui bona esse censuit ea, quæ extumescūt, hoc est, in quibus insignis tumefactio est, uel ea etiam, quæ ad exteriora, non quæ ad interiora augētur, ut in præsagijs scriptū reliquit his uerbis: Quæ foras erumpunt, ac quā maxime extra spectāt, & in acutū attolluntur, optima sunt. quæcunq; aūt inquit, interius rumpuntur, optima quidem illa sunt, quibus cum externa sede nulla communicatio est: præstat enim, ut extra D uergant: sed si intro uergant, melius rursus in ijs omnibus est, ut ipsorum propensio ad internam partem fit, tuberculorum autem ortus in abdomine est, aut etiam pectore: his enim inania spatia subsunt quæ tuberculorum introrsum spectantium tumorem præter naturā, excipiunt. ex ijs autem, quæ exterius intumescunt, acuta & fastigiata sunt latis meliora: quippe quæ a calidioribus, tenuiorisq; consistentiæ succis gignantur, ideoque celeriter ad suppurationem ueniant: nam quæ a crassis, glutinosisque humoribus, ut pote frigidis procreantur, lata sunt, ægre maturantur, & potius putrescunt, quam maturentur longo temporis progressu. cum his laudat etiam quæ æquabiliter suppurant; etenim quæ ex aliqua ipsorum parte suppurant, & reliquas partes omnes suppurationis expertes habent, ea primum quidem quod alijs, quæ statim suppurant, diuturniora sunt: secundo uero, quod difficilius curantur, peiora sunt: nā alijs auxilijs suppurantia, alijs non suppurantia indigent. quæ item non circum dura sunt, meliora sunt ijs, quæ circum dura sunt. circum uero dura uocat ea, quorum medium molle est, ac suppurans: quod uero in orbem id continet, durum est, & suppuratu difficile, aut quod omnino suppurationem non admittit. commendat præterea tubercula deorsum uergentia. ea sunt, quæ fastigium suæ suppurationis deorsum uersus habent: ibi enim adapertis, materia facile defluit. nisi te fugiat, ea ex inæqualibus constare: siquidem ijs quid boni, & quid praui inest. quæ autem æqualem suppurationem habent, & fastigium in partibus inferioribus faciunt, ea sunt optima. non bifida,

quoq; bifidis præstare ait: in bifidis enim medium non est sine uitio, sed durum, & suppurationem non B admittit. plane autem constat, eorum tuberculorum, quæ inter se contrario modo affecta sunt, quæcunq; inter se plurimum specie differunt, ea uiribus, ac moribus permultum differre. cumque prædictæ differentiæ late pateant, aliquod inter contraria medium sit, necesse est: a quo medio hoc magis, illud minus distet: ut in duris ac mollibus res se habet: satis enim erit in una oppositione, exempli causa id exponere. durum est molli deterius. inter dura uero, quod durius est: durissimum uero est pessimum: ita etiã quod modice molle est, modice bonum censetur: quod ex toto molle, id quoque ex toto est bonum. itaque ut in hac oppositione res se habet, ita ad prædictas omnes traduces.

Ferinum autumno, & cordis dolores, & horrores, & melancholicum. 13

Vtrum uermes, qui ascarides dicuntur, an lumbricos, an elephantem, & cancrum, an tabem, ut quibusdam placet, an quicquid malignum est, ferinum appellarit, hæc omnia autumno iure gignuntur & propter praui succi redundantiam, quæ eo tempore uiget, & propter inæqualem cæli temperaturam. quare haud mirabile est, si & cordis dolores, & horrores, & melancholiæ autumnali tempore procreãtur. propterea quod ex antedictis causis hæc omnia consequuntur. ceterum de illis omnibus, quæ autumno accidunt, dictum a nobis copiosius est in explicatione, quam in secundum de uulgaribus morbis conscripsimus. F

Ad initia cõsiderãdę accessiones sunt: idq; in omni morbo: uelut in occasu exacerbari: & annus ad occasum, et ascarides. 14

In secundo quoque de uulgaribus morbis ita scriptum est: Ad initia morborum considerandum, an statim floreant: Hippocrates enim interdum utitur hac uoce, ad principia, ut in hac sententia fecit, ad principia morborum refert considerare, num statim floreant: & cum ait, ad calfaciendum, ac refrigerandum, & siccandum, & humectandum multa quispiam huiusmodi comperiat, quo dicendi genere utitur, non quod repugnet, aut alicui contradicat, sed ut intelligat, quæ ad calfaciendum, refrigerandum, siccandum, & humectandum conducant, posse ab aliquo multa huiusmodi reperiri. in secundo autem de uulgaribus morbis libro explicando ostendimus, nisi quis ita uerba illa accipiat, necesse esse, ut quod ait, ad principia, pro eo quod est, secundum principia, uel circa principia, intelligat. nec tamen in solis principijs id considerandum esse censet, sed in morbis uniuersis. deinde exemplum adhibuit, quod duobus legi modis potest: uno sic, in occasu exacerbari, & annus: tum ab alio initio, ad occasum & ascarides: altero uero sic, uelut ad occasum exacerbari, & annus ad occasum: deinde alio initio sumpto, & ascarides. putat enim diem toti anno proportione respõdere: ut matutino tempori uer, meridiei, æstas, uesperi autumnus, nocti hiems similis sit. dictum autem fusius de his est, ubi sententiam in secundo de uulgaribus morbis declarauimus, cuius initium est, G Ascarides ad occasum.

Infantium tußicula cum alui perturbatione, continuaque febri significat post iudicationem bimestri, omnino uigesimo die, tumores in articulos uenturos. 15

Interpretes omnes scriptis æque fidem adhibent: simulque nonnulla eorum, quæ laudant, non intelligunt: & tamen quædam, ut maiore cum affectatione dicam, artis ipsius nerui sunt: quædam uero per exiguam utilitatem præbent, quædam ne exiguam quidem: cuiusmodi sunt, quæ proposita sententia continentur. equidem quæ semper in ægrotis fieri eodem modo conspiciuntur, ea ego digna memoratu iudico: & ex his ea potissimum, quæ magnum usum afferunt: ut paulo ante docui, cum de præsensione per rigorem disserui: nam quandoque in uehementissima febre, quæ uigiliam, fastidium, sitim, impatientiam, & interdum quoque delirium iunctum habeat, cum omnes ægrotantis familiares perturbati lugent, potest quispiam ex arte prædicens rigorem, sudorem, ac morbi solutionem, Aesculapius uideri. at in ea oratione, quæ nunc proposita est, in primis, quid dicat, non est apertum: deinde uero etsi statuat quis se omnes probabiles auctoris sensus habere, tamen ex ipsis nihil poterit prædicere: nam sit ita, ut infans tussiat, aluusque turbata sit, ac febris continua ipsum obsideat, deinde iudicetur utcunque, & in quo quis uelit die, siue octogesimo a partu, siue sexagesimo (nam duobus modis id ex H ponunt, Bimestri, omnino uigesimo die: quidam enim uolunt bimestrem esse, ex quo in lucem sit editus quo die iudicatus infans est: & uigesimum diem esse, ex quo in morbum incidit: quidam uero infanti bimestri morbum accidisse, & post dies uiginti iudicatum esse.) hæc inquam ita se habeant, poterimus nos prædicere, huic puello abscessum aliquem post iudicationem in articulos esse irrupturum: & tamẽ neque semper, neque plerunque id continget. prædictiones autem aut semper certas, aut raro fallaces esse oportet: si uero perraro ueræ sint, ac sæpenumero falsæ, arte carebunt.

Si autem ea, quæ e superioribus partibus in articulos infra decubuerant, infra umbilicum constiterint, bonum: si uero supra, non pariter morbum soluunt, nisi œdemata suppurauerint. 16

Hæc de infantibus dici, planum erit ex ijs, quæ deinceps dicentur. hæc tamen oratio non ad res singulas, sed ad uniuersas pertinet, in secundo de morbis uulgaribus, & in aphorismis, & in præsagijs repetita, quos libros iam exposuimus. uult autem abscessus, qui a superioribus partibus in eas, quæ infra umbilicum sunt, decumbunt, bonos esse: qui uero non sunt huiusmodi, non bonos. de ipsorum autem malitia aliquid detrahitur, si œdemata suppurauerint. usus autem est hoc quoque loco œdematis uocabulo pro communi omnium præter naturam tumorum significatione: ut etiam ante diximus.

17 A *Quæ uero in humeris suppurant tantulis, eos breuiore esse humero faciunt.*
De infantibus adhuc uerba fieri, ipse plane docuit, cum dixit, tantulis: ut censeat, ea, quæ hic dicun
tur, ad initium sermonis referri oportere. quomodo autem humerus in eis breuior reddatur, in libro
ipsius de articulis, & in nostris in illum commentarijs didicisti.

18 *Dissoluet autem & ulcusculorum ad inferiora eruptio, modo ne rotunda, profundaque fuerint: perniciosa enim hæc, præser tim uero pueris sunt.*

A uerbo ἐκθύειν, quod est erumpere, uocem ἔκθυσιν hoc est eruptionem media producta syllaba de-
clinauit: ac si exitum cũ impetu dixisset. ait autem ab ijs affectus illos discuti, qui abscessu egent: nisi ro
tunda, profundaque sint: hoc est, nisi maxime maligna sint: siquidem ea in infantibus, qui neque dolo-
res, neq; curationẽ ferre possunt, incurabilia sunt: cum alioqui etiam quæ talia sunt, ægre sanentur.

19 *Sed & sanguis effluens dissoluet: id quod adultioribus magis accidit.*
Omnibus eiusmodi malis sanguinem effluentem prodesse, sæpenumero iam cognouimus. in infan-
tibus uero, quibus de agitur, sanguis ab initio, nisi raro, non apparet: quocirca adiecit, Id quod adultio-
ribus magis accidit: hoc est ijs, qui ætate plus processerunt. quinam autem sint affectus, qui per ab-
B scessus, quos dixit, & sanguinis profluuia, & ulcuscula in infantibus iudicentur, non admodum aper-
te declarauit: initium enim sermonis erat hoc, Infantium tussicula, cum alui turbatione, continuaque
febre: potest autem ex ijs symptomatis, quæ attulit, de lateris, pulmonis, iecinoris, ac uentriculi af-
fectibus intelligi.

20 *Lachrymæ in acutis morbis male habentibus ultro manantes, bonæ: non ultro uero, malæ.*
De hisce lachrymis dictum etiã est in præsagijs, atque aphorismis: sed accuratius in primo de uul-
« garibus morbis, ubi ait, Quibus in acutis febribus, magis uero in ardentibus lachrymæ præter uolun-
« tatem fluunt, his, nisi reliqua sint letalia, narium profluuium expectandum est: qui uero incommode ha
bent, his non sanguinis eruptionem, sed mortem portendunt: quæ uerba nos in nostris in eum librum
commentarijs explanauimus.

21 *Quibus palpebra circumtenditur, malum.*
Eadem affectio talem palpebram reddit, qualis est in præsagijs descripta, cũ ait, cutis circa frontem
dura, ac prætenta. hoc autem & item alia, quæ deinceps in præsagijs relata sunt, de acutis morbis dicta
esse, cum ipse declarauit, tum hic quoque aperit, cum ait, Lachrymæ in ijs, qui in morbis acutis male
habent, sponte fluentes, in bonis, non sponte autem, in malis numerantur.

22 C *Malum etiam est, si, uelut spuma, inarescat.*
Hoc quoque in acutis morbis fieri cernitur, cum illi quã maxime aridi fuerint, & uires imbecillæ: si-
quidem perexiguæ lippitudines ex oculis excidunt, ac mox inarescunt.

23 *Obscuritas etiam, malum est.*
In acutis morbis obscurari oculos, imbecillitatem, & interitum facultatis uidendi significat.

24 *Et squalor, malus est.*
Erat etiam squalidũ, quod ueluti spumã habebat: sed nunc, licet spuma uacet, prauũ esse, declarauit.

25 *Quique intus corrugantur.*
Cum membrana musculis oculum mouentibus adhęrens, quæ ad coronam usque porrigitur, disso-
luta, relaxataque fuerit, tum oculi interius corrugantur: nam si exterius corrugarentur, esset cutis affe-
ctus. hoc autem imbecillitatis, refrigerationisque signum esse, argumento est, quod in ualde senibus id
contingit: in quibus rugosi oculi conspiciuntur.

26 *Concreti, quique uix uertuntur, & contorquentur.*
Hæc quoque de oculis disseruit: nam concreti, hoc est immobiles, indicant absolutam illius facul-
taris extinctionem, qua musculi erant præditi, a qua prius, cum in suo statu erant, mouebãtur. qui uero
D ægre mouentur, ij prope ad illam affectionem accedunt. qui contorquentur, aut delirium, aut muscu-
lorum oculos mouentium tremorem declarant. quæ sane omnia in acutis, periculosisque morbis ob
noxam principis partis oriuntur.

27 *Et alia, quæcunque omissa sunt.*
Quænam sunt ea, quæ oculis euenientia omissa dicit? an quæ in præsagijs scripta sunt his uerbis, Nã
« si lumẽ refugiant, aut illachryment; aut peruertantur, alterq; ex eis minor altero fiat; aut quæ in ipsis
« alba esse debent, rubescant; aut in ipsis uenulæ palleant, aut nigricent; aut sordes in his innatans angu-
« lis inhærescat; hique aut sublimes sint facti, aut tumidiores, aut uehementer subsederint: quæ quidem
omnia nos unà cum ceteris eo in libro declarauimus.

38 *Febres aliæ mordaces manui sunt, aliæ mites: aliæ non mordaces illæ quidem, sed increscentes: aliæ acutæ sed quæ a ma nu superentur: aliæ confestim æstuosæ; aliæ perpetuo debiles, aridæque: aliæ salsuginosæ, aliæ pemphingodes, uisu terribiles: aliæ manui humidæ: aliæ perrubræ: aliæ perpallidæ: aliæ liuidæ: & cetera consimilia.*

Hoc quoq; loco in fine huius orationis adiecit, & cetera huius generis, propterea quod solas febriũ
differẽtias insignes adumbrauit. primas igitur adscripsit, ab ipsa propria febriũ essentia sumptas. ipsarũ
aũt essentia nõ ex Hippocratis solũ, clarissimorũq; medicorũ sententia, sed cõmuni etiã omniũ hominũ

consensu, est calor pręter naturam, qui potissimum in uniuersum animal diffusus est: sin minus, uel om- E
nino in plures, aut certe in principes partes. ac sæpe uniuersa cutis nullum perspicuum calorem præ-
ter naturam, neque nobis extrinsecus tangẽtibus, neque ipsis ægrotis præseferre uidetur: & tamẽ ęgro
ti ipsum in intimis partibus sentiunt, & exuri sibi uiscera aiunt: præterea uero quidam fastidio, siti, ui-
gilijsque cruciantur. nunc uero Hippocrates eas febrium differentias, quas Medici nõ ex ijs, quæ ægro
tis apparent, sed ex ijs, quæ ipsi aspectu, tactuque perspicue sentiunt, describit. itaque primæ ac præci-
puæ, & quæ ex propria, ut dixi, essentia ducuntur, febrium differentiæ sunt, quæ ex calore sumuntur:
siquidem febrium essentia in motu arteriarum non est: qua in re Erasistrati, Chrysippique errorem
iam ostendi. porrò febrilis calor aut acer, mordaxque, aut modice molestus, febricitantium corpo-
ra tangentibus apparet. nam suaue illud, ac familiare, quod natiuo calori inest, nullo pacto in eo est:
ut igitur multa alia, quæ pro minoris, maiorisque ratione inter se differunt, illorum uocabulis, quæ eis
proxima sunt, benignius, quàm uerius loquentes, exponimus; ita de calore parum molesto, facta cum
eo, qui plurimum molestiæ affert, comparatione, nihil prorsus molesti continere dicimus. quandoque
autem calor plurimus, acerrimusque uidetur: sæpe uero non exiguus quidem, sed tamen acerrimus: si-
cut etiam acerrimus, nec tamen multus. & hæc singula, quæ retuli, quandoque non primo manus
appulsu, sed aliquanto post, sentiuntur: ut etiam quæ primo tactu magna, acriaque uisa sunt, tibi quan- F
doque si ægris manum diutius appositam detinueris, imminui uidebuntur. quin & squalidus & perquã
siccus calor, perinde ac si calidum lapidem tangeremus, interdum sentitur: sæpe uero roridum, humi-
dum, ualdeque halituosum se offert, ut e corpore ægroti uaporem quendam copiosum manare perspi
cue sentias. atque horum quoque, ut illorum, quæ prædicta sunt, quædam, quæ in ipso statim initio ap-
parent, perseuerant: quædam uel augent, uel diminuunt eam differentiam, quæ in initio in eis uisa est:
quædam aliam efficiunt, quæ principio neutiquam eis inerat: eamque quæ inter initia uisa in eis est, pe
nitus abolent. atque hæ quidem sunt differentiæ, quæ ex ipsa febrium essentia oriuntur. de ceteris, po
stea uidebimus. prius autem operæ pretium est, prædictas uerbis Hippocraticis accommodare. itaque
cum ait, Febrium aliæ sunt manui mordaces, aliæ mites, declarat, se de ijs loqui, quæ semper aut mor-
daces, aut mites apparent. quare addit, aliæ non mordaces, sed increscentes: significans his uerbis eas
febres, quæ, cum manus injcitur, mordaces principio non apparent, sed longo tempore detenta ma
nu sensum mordacium afferunt. contra uero affectæ sunt illæ, de quibus ait, aliæ acutæ, sed quæ a ma-
nu superentur: quæ acutæ in principio uidentur, sed paulatim dissoluuntur. acutas autem intelligere de
bes de calore, qui manui tangentis statim se offert, ac uelocẽ sui motum ostendit: ut acutos quosdam
cursores appellamus, non secus, quàm si celeres diceremus. & acutos morbos uocamus eos, qui cele G
riter cursum temporum suorum ad finem usque conficiunt. siue autem manibus, siue manu dicas illas
differentias dignosci, nihil interest: perspicuum enim est ei, qui sana mente sit, huiusmodi differẽtias,
non oculis, sed manibus percipi: omnes tamen homines, interdum natura duce, has appẽdices addũt,
ut eorum, quæ exponunt, euidentiam augeant: præcipue autem ijs in rebus, in quibus coniecturis, si-
gnisque quibusdam, nõ cognitione, quæ a sensibus proficiscitur, id quod quæritur, inuenire licet. itaq;
Hippocrates non solum in principio sermonis manuum meminit, sed etiam cum dixit, aliæ acutæ, sed
quæ a manu superentur. Subinde autem differentiam, quæ ex earum magnitudine existit, declarans
ait, aliæ confestim æstuosæ, aliæ perpetuo debiles. qua autem in re huiusmodi opinio tangẽtibus fiat,
ut multus, aut paucus calor esse uideatur, postea uidebimus: nunc satis est dicere, ita uideri: ut enim in
externis rebus si quis clausis oculis flammam tangat, is uel multam, uel paucam eius essentiam sentiet,
cum tamen nulla in qualitate caloris differentia sentiatur, ita etiam in febribus contingit: nam quan-
doque caloris dignotio, quæ ex qualitate est, eadem uidetur esse cũ ea quæ in alio fit corpore: sed quã-
titaté differre. ex his uero, quæ mox sequuntur, quod ait, aridæque, satis apertum est: quod addit, salsu-
ginosæ, obscurum: quia quod salsum est, nõ tactu, sed solo gustatu discernitur. Sed magis etiam obscu
rum est, quod post hæc subiungit, aliæ pemphingodes, uisu terribiles. quo loco uaria lectio est: nam in H
plurimis exemplaribus illi uerbo pemphingodes, additum est uerbum, uisu: in paucis uero post uerbũ
uisu, adscriptum est terribiles. ex interpretibus uero Sabinus solus hanc lectionem agnouit, quẽ Me-
trodorus secutus est; & ceteri, qui post ipsos ad hæc usque tempora peruenerunt. in paucissimis tamen
libris simpliciter scriptum inueni, aliæ pemphingodes, nec aspectu addito, nec terribiles. ceterum sal-
sas, siquis ad tactum referat, dicet esse febres, quæ quasi morsum tangentibus afferant: qualis a muria,
& ceteris omnibus salsis corporibus incutiť: pemphingodes uero eas, quæ flatuosæ sunt: etenim sæpe
per febricitantis cutim aerium quendam halitum efferri sentimus. quod si non has, sed eas, quæ cum
pustulis sunt, pemphingodes quis uocet, certe omissa erit aliqua ex differentijs necessarijs, ex earum
uidelicet genere, quas potissimum ex ipsa febrium essentia duci monuimus: ut enim ualde mordax,
aut uehemens, aut arida, aut squalida, in multis febribus esse caloris species uidetur, ita etiam flatuosa;
cum manus sibi afferri flatum quendam, qui modo halituosus, modo siccus est, sentiat. cumque nomen
pemphingos multa significet, aliud quisque interpres accipiens, tãquam unum illud solum, quod ipse
statuit, significet, probare sententiam suam auditoribus se putat. Satis ergo forte fuisset dicere, pem-
phingodes febres esse flatuosas: tum quod hæ genere earum differentiarum continentur, quæ hacte-
nus scriptæ sunt, tum uero, quia nisi quis ita intelligat, ipse hanc omisisse differentiam uideretur. uerũ

cum

A cum in plerisq; libris uerbo pemphingodes adiectum sit,uisu,necesse est,ut nos quoque garrulã grammaticorum rationem, quæ ad hæc est etiam quandoque utilis, attingamus: accuratius enim de dictionibus,quæ apud Hippocratem in quæstionem ueniunt, alibi egimus: nunc uero satis erit, me grammaticos secutum, ad illorum præscriptum de pemphingos significationibus aliquid in medium afferre. Sophocles autem in Colchis pro flatu accepisse hoc nomen uidetur, cum ait,

« Pemphinge procul a secundo flamine
« Abduxit. Idem quoque in Salamine Satyris hoc modo,
« Et fulmina uns comprehendant celeriter.
« Pemphinge tonitrus,& odoris mali. Aeschylus Prometheo.
« O uincte recta, ac serpendo, cum flamine.
« Primum petes horrisoni Aquilonis domum:
« Sed irruentem fremitum,rapiat te,caue.
« Pemphingeque uertat procellosa illico.
« Sophocles quoque in Colchis pro ipsis radijs hac uoce pemphingos uti uidetur, in his uersibus.
« Me magnus intuentem ibi cœpit stupor:
« B Pemphinga nam uidi auream. Ita etiam Aeschylus,
« E regione neque pemphinx Solis cernitur,
« Nec roseum ostendit os Latonæ filia. Idem autem pro gutta accepit in Prometheo, ut
« At tu caue,ne feriat os pemphinx tibi:
« Acerbi enim sunt, & letales halitus.
« Et in Pentheo, his uerbis:
« Humi ne profundas pemphinga sanguinis.
« Pro nebula etiam poni uidetur a Sophocle in salamine satyris,in hoc uersu,
« Ignis pemphinge omnem ridens sero. Et apud Hibicum,ubi scriptum est,
« Densas bibentes pemphigas. quod sane per comparationem quandam dictum est;
« sumptam ab ijs, qui procella iactantur: quocirca quamplurimi eorum qui diuinant, de stillis, quæ
« per imbres cadunt,pemphingas esse dictas uolunt. Callimachus autem hoc modo dixit,
Ne per pemphingas inducentibus sinas.
Flores cadentes circum,pemphinges sonant.
Euphorion uero sic, pemphingis igitur significationes attulimus.

C de quarum duabus ante quoque mentionem fecimus,propterea quod omniũ præstantissimi interpretes Hippocratem in illis significationibus uerbum hoc statuisse uoluerunt.possumus autem illis significationibus declaratis nũc addere tertiã,ut pemphingodes febres intelligamus eas, quæ nobis quasi scintillarum exilientium,ac manui occurrentium imaginem referant: fuerint autem huiusmodi febres compositæ ex duabus simplicibus iam prædictis,ex flatuosa inquã,& ignea.sed huic explicationi unũ solum aduersabitur, si nomini pemphingodes additum sit,uisu: quam ob rem uocem illam nonnulli merito expunxerunt,qui uero eam non sustulerunt uel febres eas,quæ cum pustulis sunt uel eas quæ animum pertingunt,intellexerunt.quoniam autem febres,quæ pustulas adiunctas habent, a symptomate nomen ducunt,probabile est,ut ipsum pestilentes febres ab hoc symptomate sic nominare uoluisse accipiamus: quando hæc quoque una febrium species est. in ipsa autem pustulas excitari, attestatur Thucydides,qui ad hunc modum scribit: Corpus autem inquit, extrinsecus tangenti, neque nimium calidum, neque uiride erat,sed subrubrum,liuidum,pustulis, ulcusculisque scatens. quicunque autem febres,quæ animum tentant,pemphingodes dictas esse sentiunt, longe a proposita febrium differentia errant: nonnulli enim antiqui medici febrim quandam phreniticam, ut etiam lethargicam, pleuriticam,& peripneumonicam appellarunt: ceterum febrium enumeratio, quæ præsenti oratione

A.l.4. f.1.c.4. c.1.p.806.D. & E.

D continetur, a differentia caloris existit: ad quam etiam pestilens, quæ putrem calorem habet, referri potest: at phrenitica non potest,quod non,ut alij, ita & Hippocrates consueuit febris speciem phrenitin appellare.neque ea,quæ a symptomate nomen trahit,qualis est,quæ pustulas excitat,in prædictis differentijs est ab ipso comprehensa: ut etiam aliæ, quarum proxime facta est mentio: phreniticorũ enim febris reperitur mordacem habere calorem, qui æquabiliter in totum corpus, & quocũque tempore manum inijcias,profusum,quare prima omnium ipsarum est commemorata. itaque neque illi audiendi sunt,qui falsas febres ab eo sensu qui in ore ægrotantium est,nominari censent: propterea quod constat Hippocratem omnes dignotiones ad manum pertinentes ex caloris differentia, in quo febriũ genus totum,& essentia est,deinceps enumerasse. nam si pestilentem esse appellatam pemphingodem admittamus, ab accidente quidem nomen duxerit, ipsam uero speciem ex propria febrium essentia nacta fuerit.eadem quoque ratione neque illi, qui salsas febres dictas esse uolunt, quæ efficiunt, ut quicquid æger gustet,salsum uideatur, parum febris differentiarum, quæ hac doctrina continentur, meminerunt.si uero inter febrium differentias Hippocrates illas quoque statuisset, certe cum eis illas omnino retulisset, in quibus & saliua,& cetera,quæ gustantur, omnia amara uidentur: quas sane differentias non in febrium, sed potius saporum dignotionibus:febres uero in caloris differentia locare præstiterit: ut enim sapores gustatu,ita febres tactu sentiuntur. Non recte autem uerbum,uisu,additũ esse

esse a Sabino, qui ita contextum uerborum scripsit, aliæ pemphingodes uisu terribiles, & ante docui, E & nunc repetam: nempe terribiles dictas esse, a nobis quidem, si cum pustulis, ulceribusque sint: ex illius uero sententia, cum delirant, & horrifico aspectu intuentur. quid autem de his utrisque sentiendum sit, iam diximus. simili quoque modo lapsi sunt ij, qui flatuosas uocatas esse affirmant, nec ad tactũ hanc notitiam referunt, sed ad genus difficultatis respirationis, in qua magnus & frequens spiritus ducitur. est ergo ueri simillimum pemphingodem febrem dictam esse aut flatuosam, quæ ad tactum pertineat, aut pestilentem. cum uero in oratione uerbo pemphingodes adiectum sit, terribiles, sola pestilẽs indicatur, quæ ab alijs in eo differt, ut eius calor putris sit, qualis in longissima pestilentia, quæ modo uiget, sentitur: quam ob rem neque calidi, neque æstuosi uisi sunt tangentibus, qui peste erant infecti: quanquam intus uehementer exurerentur, ut etiam apud Thucydidem legitur, cum ait, Corpus autem » extrinsecus tangenti neque nimium calidum, neque uiride erat, sed subrubrum, pallidum, & pustulis, » atque ulcusculis scatens: intrinsecus uero ita ardebant, ut ne tenuissimis quidem uestibus, aut linteolis tegi paterentur, neque quicquam aliud, nisi ut nudi permanerent, ferre possent. Pemphigos quoque mentio est in Cnidijs sententijs, quas ad Euryphonta medicum auctorem referunt, his uerbis: Min- » git parum semper, & urit, pemphixque supernatat, ut olei uiridis, ad modũ telæ aranearum. uidetur autem pemphiga non totam bullam uocare, sed id solum, quod ipsam exterius instar araneæ circumscri- F bit. Cum igitur Hippocrates maxime proprias, & primas febrium differentias absoluisset, deinceps ad eas, quæ ex colore sumuntur, accedens ait, aliæ perrubræ, aliæ perpallidæ, aliæ liuidæ. dixit autem perrubras, & non simpliciter rubras, ut etiam perpallidas, & non simpliciter pallidas: sed liuidas absolute uocauit, nihilque addidit, quod incrementum indicaret: ac si eas liuidissimas appellasset: is enim color semper prauus est: ruber uero, ac pallidus usitati colores sunt. ceterum perrubræ febres, hoc est uehementer rubræ uehementissimum calorem subesse indicant: materiam uero esse sanguinem: ita quæ perpallidæ sunt, pallidam bilim testantur. tu uero in eis alui excrementa considerato: quæ si †cum bile iuncta inuenies, ex eius effusione colorem naturalem mutatum esse scito: si uero †sine * in febris differentia colorem statuito. huiusmodi autem febres, nisi prius cum rigore, sudoreque sint interdum iudicatæ, tabem afferunt. perrubræ uero inter synochas numerantur, quibus remedio est sanguis ad animi defectionem usque missus: ut in methodo curandi docuimus: ubi etiam magnus usus ex harum differentiarum cognitione ducitur, cum singulæ propriam curationem exigant. Liuidæ autem febres, quæ ipsæ quoque a colore nomen duxerunt, sanguineum deficere succum indicant: & unà cum eo natiuũ calorem: proinde mortiferæ sunt: & nonnullæ ex eis animi defectiones eas inducunt, quæ ex euacuationibus sequuntur: de quibus in libris methodi medendi actum est. huiusmodi autem febres Euryphron G » liuidas uocat, dum scribit, Febris liuida occupat, & aliàs sinciput, aliàs caput dolet: & uiscera dolore » conflictantur, & bilis uomitu reijcitur: cumque dolor urget, aspicere homo non potest, quia grauatur: » aluusque sicca redditur, & cutis tota liuida, & labia, qualia sunt eorum, qui moris uescuntur. alba ocu- » lorum liuida sunt: aspicit perinde, ac si suffocaretur: quandoque autem id minus patitur: ac sæpe commutatur. sed & in libro de morbis, quem Hippocrati tribuunt, Dioscorides uero ab Hippocrate Thessali filio conscriptum putat, morbus quidam liuidus memoratur. eius uero libri initium est hoc, Magna lotij copia it, ubi excalfactum caput sit. de liuido autem morbo hæc ad uerbum ita scribuntur: Liuido morbo febris arida comitabatur, & aliàs horror, aliàs capitis dolor: & uiscera dolore afficiuntur, bilis euomitur, & cum dolor adest, intueri nihil potest, sed grauatur, & uenter exiccatur, color liuescit, labia- » que, & alba oculorum liuida redduntur, ipseque non secus, quàm si strangularetur, interdum aspicit; » coloremque commutat, & ex liuido subuiridis efficitur. Non defuerunt etiam hoc loco, qui febrem » liuidam male exponerent eam, in qua alui excretiones liuidæ apparent. his enim pari modo conueniret, ut nigram eam appellarent, in qua nigra deijcerent. restat extrema orationis pars explicanda, ubi ait, & cetera cousimilia: hoc est, prædictis, similia: postremas autem differentias attulit, quæ ex colore, non quæ ex febrium essentia ducuntur, quæ tamen propius ad essentiam accederent, quàm quæ ex ali- H quo accidente proueniunt: quemadmodum cum intermittentes, aut continuas febres esse dicimus: & intermittentium aliam tertianam, aliam quotidianam, aliam quartanam appellamus: continuarum uero aliam semitertianam, aliam ardentem, aliam gelidam, aliam succensam, aliam pestilentem, aliam †oleosam, aliam hepialam. Praxagoras autem inter acutarum differentias, quasdam phreniticas, & lethargicas, & præterea ictericas febres nominat. recentiores uero non modo continuam, sed synochum febrem quandam uocauerunt: eiusque differentias esse statuunt, quam homotonum, seu acmasticam appellant, itemque epacmasticam, & paracmasticam. alias uero diuisione, quæ ad ceteros morbos etiam pertinet, quasdam acutas, quasdam diuturnas febres dicimus: alias uero, benignas & malignas. quinetiam alias ordinatas, inordinatas alias: & alias quoque circuitum seruantes, & erraticas. nonnulli autem ex ueteribus eas, quæ in diuersis partibus corporis accenduntur, ducto ab illis partibus nomine uocarunt, & quandam pleuriticam, & hepaticam, & spleniticam febrem nuncuparunt: alijs a symptomate nomen imposuerunt, ut comotosam, cataphoricam, lethargicam, phreniticam, & ictericam febrim appellari eis placuerit: quarum omnium in ijs uoluminibus, quæ earum sunt dicata tractationi, tibi suppetere potest cognitio. hoc autem loco, quatenus explanãda fuit oratio, abunde est a nobis factum: nam præter quàm quod meam sententiam enunciaui, clarorum quoque explanatorum mentionem

†Al. sine bile inuenies.
†cum bili.

† plaustrũ alij uertunt.

A mentionem feci, ceteris omnibus silentio præteritis, qui de febrium differentia alibi, quam in commentarijs ad explanationem confectis, aliquid prodiderunt, in quibus etiam Archigenes est: de quibus in alio uolumine edisseram.

29 *Corporis contentiones, & articulorum duritia, & ipse æger dissolutus, & articulorum confractiones, malum.*

Contentum & relaxatum, durumque & molle contrario nomine opponuntur. itaque ipse postea dicet, cutis duræ mollitio, contentæ relaxatio: siue cutis contenta, siue articulus, siue corpus dicatur, ita dici intelligemus ad comparationem eius, quod secundum naturam est: quod nec contentum est, nec relaxatum, sed in mediocritate constitutum. contenta autem quandoque propria affectione cõtenduntur: quandoque autem ab alijs attrahuntur: propria autem affectione, ut cum uehementi frigore concreuerint, aut propter aliquam exiccantium causarum, quæ plures sunt, ut nosti, exaruerint. quædam uero a continentibus particulis tenduntur, aut arefactis, aut inflammatis, aut concretis. contra uero quædam laxiora, quàm natura ferat, redduntur, cum multo humore, citra frigus, madent. quæ uero dura sunt, frigore, aut scirrho, aut siccitate arefacta obdurescunt: nam inflammatio non durum, sed renitentem tumorem excitat, ut utres humoris, atque aeris pleni. quemadmodum autem renitens duro
B persimile propter commune accidens (nam & durum renitens est) uidetur, longe tamen ex propria natura differt; ita & cum molli corpore; ut sensus iudicio uidetur, quandam similitudinem habet dissolutum, eadem tamen affectione non est præditum: cum enim facultas, quæ musculos mouet, infirma est, tum corpora ęgrorum exoluta, ac languida iacere uidentur. quam affectionem indicauit, cum dixit, & ipse æger dissolutus. itemque aperte postea docuit, cum ait, & articulorum confractiones. quidam tamen in hoc nomine κατακλάσεις tertiam syllabam non per α, sed per ι, scribunt, ut decubitus significet. quæ uero sentẽtia sit potior, intelligemus, si quæ de decubitu in præsagijs dicta sunt, attulerimus: Medicus autem inquit, deprehendere ægrum debet in dextrum, sinistrumue latus cubantem, brachijs, ac cruribus parum reductis. aduerte hoc loco brachia & crura parum reducta: nam uel nihil omnino, uel plus, quàm par sit, inflexa esse, utrunque malum est: quia secundum naturam non est. itaque ipse subiunxit, Sic enim plurimi sani cubãt. iccirco postea addit, supinum uero iacere, manibus, cruribusq; extentis, minus bonum. declaratum autem est, huiusmodi decubitum facultatis imbecillitatem significare: idque magis etiam indicatur ab eo, quem deinceps describit his uerbis: Id uero peius est, si decliuis sit, & a lecto ad pedes delabatur: quos sane decubitus in hac oratione ipse insinuauit, cum dixit, & ipse dissolutus: siquidem brachia, & crura parum reducta habere, laudabile est, quod hos fines transit,
C maiorem articulorum fractionem denotat: ita enim eam nominauit, in libro uero præsagiorum his uerbis, Mortale etiam est, cum hians quis dormit, &, si supinus iaceat, cruribus reductis, atque distractis, hoc est plurimum distantibus. siue autem reducta, siue distracta scribatur, utroque modo confractos esse articulos indicatur: quam ob rem melius est, ut hic κατακλάσεις per α, hoc est confractiones articulorum, quam per ι, id est decubitus scribamus: præsertim cum non satis accommodate de articulis decubitus dicatur, quod Hippocrates de toto corpore, non de articulis hoc nomen usurpare consueuerit.

30 *Oculi audacia delirium significat: & abiectiones, ac peruersiones, malum.*

Audacia delirii indicium est, præcipue uero si cum impudentia iuncta sit, ut sæpenumero dictum est, abiectiones vero oculorum audaci aspectui contrarium symptoma est. indicat autem oculos adapertos diutius teneri non posse, quod facultas, quæ palpebras regit, imbecilla sit. peruersiones uero oculorum uocat, cum palpebræ inuertuntur, ut in præsagiis scriptum reliquit ad hunc modum, Si uero palpebra, aut labrum, aut nares incuruæ fiant, aut liuidæ, in malis est habendum.

GAL.

MORBIS LIBRVM.

COMMENTARIVS SECVNDVS.

Dilatare,constringere,alia quidem,alia uero non. 1

Hi sunt modi curationũ,qui contrarijs affectibus conueniũt: densata enim dilatanda sunt: densanda uero,quæ plus,quàm par est,sunt dilatata.quocirca secunda huius uerbi στεγνῶσαι, idest constringere, tenui, non denso spiritu legenda est: siquidem non iunctum est ex nomine ὑγειν, ut quis forte existimarit,nescius, quod στενὸν, idest angustum dicitur, ab Ionibus στεινὸν nominari: cuius rei locuples testis esse Simonides potest in his carminibus.

Non sic aperto in monte quisquam cæsium
Exhorruit Leonem,aut tigrin,obuius F
Si solus illi fiat arcto in tramite.

quo in loco στεινωπῷ idem significat, quod στενῷ hoc est arcto in tramite. constringuntur uero, ac dilatantur præter naturalem modum interdum uasorum quorundam,aut particularum ora, quæ sub sensum cadunt : plerunque uero, quæ ratione solum intuemur,tam in cute,quam imo in corpore. quæ autem adstricta sunt, aperire, ac rarefacere, mediocriter calfaciendo oportet: quæ uero aperta sunt, cogere adstringendo,ac refrigerando. sed perfectam harum rerum, sicut etiam aliorum ad curationem pertinentium institutorum rationem, in libris methodi curandi explicatam habebitis.

Humores hos expellere,illos siccare,alios inducere:& huic quidem etiam,illi uero non. 2

In libro etiam de humoribus hæc omnia sunt plenius pertractata, ut in nostris quoque libris de ratione curandi: nimirum interdum opus esse,ut redundantes humores sensibili euacuatione educãtur, aut uomitibus,aut clysteribus,aut purgantibus medicamentis,aut per urinas,aut per sudores, aut per uenæ sectionem, aut per hæmorrhoidas,aut per uterum, aut per scarificationem: interdum uero per halitum digerere medicamentis extrinsecus adhibitis. quorum modorum hunc siccare, primum expellere nominauit.cumque utriusque commune sit euacuare, quod contrarium tertio erat, scripsit,ipsumque appellauit inducere, hoc est, deficientes humores procreare. est autem perspicuum, nos cibis ac potibus istos inducere,delectis nimirũ qualitatibus,& quantitatibus ad id accommodatis, & data opera,ut concoquantur,digerantur,& corporibus agglutinentur.quod autem addidit,huic quidem etiam,illi uero non,etiam si dictum non esset, perspicuum tamen fuisset:nonnunquam enim uno in homine particulæ quædam in tumorem elatæ indigent euacuationis,quædam uero alimento carentes,ad iectionem postulant. G

Extenuare,crassum reddere vas,cutem,carnes,& alia:& hæc quidem,ea vero non item. 3

Cum uas dicit,totum corpus intelligendum est:ipsum immoderate crassum extenuare,& extenuatũ plenius reddere nobis sæpe propositum est:sæpe uero non ipsum totum sed uel carnes aliquas, uel solã cutim:quandoque uero humores,quos indicauit,cum dixit,& alia.quod uero ait,hæc quidem,ea uero non item,in eodem sensu dictum est,quem in superiore sententia exposuimus.

Leuigare,exasperare, indurare,mollire,alia etiam,alia non. 4

Cum ab ipso cõmunem remediorũ scopũ didiceris,facile,quæ particulatim in oĩbus curationis præceptis dicuntur,consequi poteris: etenim si contraria sunt contrariorũ remedia,certe,quæ præter naturam exasperata sunt, leuiganda erunt : quæque leuigata erunt, exasperãda. sæpe autem & fauces adeo exasperantur, ut sensu ipso percipiantur : itemque aspera arteria,& os,& tota cutis in ijs affectionibus quas scabies,lepraque procreat , & pustulis quibusdam milio interdum similibus,interdum uero minoribus,aut maioribus,partes quoque uentris sæpe exasperantur,cum per eas copiosus,syncerusque humor biliosus excernitur . idem fit, quandoque ex usu acrium , mordaciumque eduliorum:ac plane patet,his adhibendam esse curationem per ea,quæ asperitati tollendæ sunt : quod ipse leuigare appellauit.contrario aũt modo affecta sunt,quibus exasperatione opus est:id quod in cute, & capitis barbæq; pilis accidit : in capite autem ut in alopecijs,ophiasi,& mydriasi : in barba uero,cum pili tarde, & ægre exoriuntur,in quibus omnia medicamenta experti sumus,quæ ad alopecias faciunt.in alijs autem corporis partibus,& in ulcerum labijs agglutinandis,aut sinibus uniuersis medicamenta abstergentia infundentes ipsas particulas exasperamus:uentrem quoque tenacis pituitæ plenũ medicamentis exasperantibus q̃nque detergimus.eodem genere cõtinent̃ pessi,qui ad sanguinẽ ex hæmorrhoidibus euocandum subijciunt̃.ulcera quoq; palpebrarũ,quę τυλώσεις noĩantur,aliquo prius exasperamus,tũ erodẽtibus medicamẽtis oblinimus: idq; agimus,ut ulcerata tubercula uires illorũ in profundum accipiant . scitis autem,

A autem, me in his peragendis uti consuesse asperis marinarum bestiarum corijs, sepiarumq; testis, & pumice: quæ si præsto non sint, ipso auerso specillo, quod nó latum, sed angustum extremum habeat. iam manantia capitis ulcera, quæ a chores dicuntur, & fauos, & uerucas, & cetera huius generis, quæ medicamentis uolumus discutere, prius exasperamus aut nostris unguibus, idque modice, aut duriore linteolo, aut alicuius eorum, quæ diximus, usu: tum medicamenta imponimus. Indurare, mollire. hæc quoque nobis usui sunt, sæpe in toto corpore, interdum una in parte: quibus enim est subtumidus, & in aquam inter cutem uergit totus corporis habitus, eos linteis prius fricantes, & aspera frictione utentes, & in puluere exercentes, obduramus. qui uero hæc non ferunt, eos Medici emplasticis medicamentis, abstinentia lotionis, & prædictis frictionibus, habita uiriũ ratione, easque paulatim augentes arefaciunt. quandoque uero unam particulam eodem modo affectam non secus, quàm quæ dixi, curamus. præcipue autem in artubus id continenter fieri uidetur. immo uero ulceribus omnibus, ubi carne repleta sint, ita cicatricem inducimus: siquidem caro, quæ obduruit, cutis naturam contrahit, fitque cicatrix. contra uero, quæ callum contraxerunt, & obduratæ inflammationes usu contrariorum molliuntur: qua etiam ratione adhibetur indurato lieni curatio. cutem quoque crassiorem ab affectu, quem elephanta uocamus, redditam, cicatricesque duriores, quàm par sit, factas remollimus, B sicut molliores obduramus.

5 *Excitare, stuporem inducere.*

Non mediocrem usum afferri Medicis, ab excitatione sensus, motusque eorum, in quibus illi sint resoluti, inter omnes constat. at stuporem inducere in solis uehementibus doloribus quandoque utile » est: eum medicamenta ex opio, & mandragora, & alterco præbemus: nam & ipse dixit, stupor moderatus dolorem soluit. itaque si quis uehementioribus, aut copiosioribus medicamentis stupefacientibus utatur, is corpora refrigerabit, atq; extinguet.

6 *Et alia, quæcunq; sunt huius generis.*

Ea significat, quæ per repugnantiam antedictis similem efficiuntur, dum calfacimus, aut refrigeramus, aut humectamus, aut siccamus; aut quod excidit, imponimus; aut ea resecamus, quæ in corpora ex toto genere præter naturam sunt; aut quod naturalem modum magnitudine excedit, abscindimus: aut distorta dirigimus: aut obstructa aperimus: aut cetera omnia, quæ in arte curandi exposita sunt: in quibus omnibus hoc commune propositum est, contraria esse affectibus adhibenda.

7 *Deriuare.*

Hoc loco docere incepit modos curationum ad humores pertinentes, quos in libro de humoribus C accuratius descriptos habemus: nunc tamen eos iterabo, ut ad memoriam reuocentur. deriuationem autem appellare Hippocrates consueuit, cum humor aliquis, quem euacuari expediat, non per commodam ferri regionem cœperit, & tamen non admodum procul a cóuenienti, neq; in maxime contrarium locum fertur: quemadmodum si uitiata uesica, aut renibus, euacuari per urinas incipiat: tunc enim melius est, per aluum deriuare: ut etiam si uitiatis intestinis, per uentrem ferri tentet, certe contra in his humorem, qui euacuari debet, ad urinæ uias dirigemus. in mulieribus uero quandoque, ut per uterum fluat, operam damus, uel etiam contra uteri fluorem ad urinæ uias, uel ad uentrem deriuamus. si autem in aliqua huius generis euacuatione uomitum ciemus, id ipse reuulsionem uocat: sicut etiam si uomitus ipsos reuellamus ad uterum, aut uesicam, aut sedem proritantes.

8 *Cedentia reuellere statim, renitentibus cedere.*

Consequens erat, ut deriuationi reuulsionem subiungeret, itaque deinde doceret, quomodo quis optime reuulsionem moliretur: Hippocrates uero reuulsionem prætergressus, ad id statim aggressus est, quod eos nosse maxime expediebat, qui erant recte eos humores, qui in aliquod membrum male procubuerant, reuulsuri: non enim semper manendum est in remedijs reuellentibus, sed aliquod tempus uacuum a reuellentibus præsidijs interponendum est, ut humorem, qui in particula affecta iam in D sederit, excerni permittamus: quando illic permanens, dupliciter partem angeret, & multitudine eam distendens, & sua qualitate molestiam ei afferens. at si humores, qui iam inhæserunt, excerni permiseris, cum ipsam dolore liberabis, tum uero facilius reuellentibus remedijs aliquid proficies: cum pars non amplius præ dolore in se ipsam humores, ea inclinatione, quam a principio non recte acceperant, irritet.

9 *Alium humorem, non prodeuntem, educere: prodeuntem vero, vnà exprimere. efficere simile, vt dolor dolore sedatur. dissimilia si sursum repant elata, deorsum soluere: & item contraria, vt capitis purgatio, venæ sectio, quando non temere detrahitur.*

Quod ait, alium humorem, non eum qui effertur, educendum esse, planum est ex ijs, quæ in aphorismis, quæque in libro de humoribus declarata sunt: si enim molestus humor excernatur, sitque moderata euacuatio, is permittendus est, nulla alia cura suscepta: quemadmodum si moderata non sit, facere aliquid Medicus debet, ut tum copiam cohibere, tum mancam euacuationem proritare: quod ipse dixit, prodeuntem unà exprimere. solet enim expressiones nocare effusiones, & inanitiones uasorũ. quod uero ait, efficere, significat permutare, aut miscere, ut nosti. ignoratur autem, utrum antecedentibus, an consequentibus sit adiungendum: siquidem utroque modo non proprie dictum uidetur. quocirca nonnulli tanquá ex superioribus cósequens, illis adijciunt, tum alio sumpto initio, legunt, simile,

ut dolorem

ut dolorem dolor ſedat : alij ab ipſo uerbo incipiunt,& ita progrediuntur , efficere ſimile,quia uero , ut E
dixi,neutro modo ueriſimile eſt,plerique adducti ſunt,ut ſcripturam commutent, ut in alijs multis , in
quibus ex uno nomine obſcuritas inerat , fecerunt. itaque nonnulli legunt ὀργίσαι .i.iraſci , nonnulli
ὀργάσασθαι.i.efficere ſimile : aiuntque id , quod ſequitur , exempli loco dictum eſſe,ut dolor dolorem ſe-
dat : quo ſane modo in multis libris ſcriptum reperitur : ſed nec etiam recte ſcriptum in exemplaribus
Dioſcoridis eſt: utpote quod uideatur ab aliquo adſcriptum,tum inter uerba auctoris a librario rela-
tum : quod uero ὀργιάσασθαι legunt nimis affectatum eſt,& ab Hippocratis loquendi conſuetudine remo
tum : idque ſiue ad nos , ſiue ad particulas,quibus adhibetur curatio, ſiue ad humores referatur : cum
illi hoc uerbo putent ſignificari,eos ueluti ad iracundiam impelli, & ad excretionem excitari : ſed hæc
& contemnenda,& parui plane momenti ſunt , ut etiam cetera omnia,quæ de uocabulis,ſeruata, rerũ
ueritate , diſputantur. ſi uero res euertantur,huiuſmodi quoque ſcripturæ fugiendæ ſunt nobis : ut hoc
etiam loco uſu uenit,ubi omnes ferme interpretes quaſdam fieri quãdoque per ſimilia curationes con
cedunt,non autem ſemper ex contrarijs.quod Hippocrates ſuſpicatus quoſdam eſſe exiſtimaturos, il-
lotum errorem uno exemplo in aphoriſmis indicauit,Eſt autem,inquit,ubi in diſtẽtione neruorum ſi- »
ne ulcere,iuueni quadrato,media æſtate,multæ aquę frigidæ affuſio calorem reuocat ; calor enim hæc
ſoluit.quiſpiam autem putabit ſimili auxilio ſe neruorum diſtentionem curaturum , qui affectus frigi- F
dus eſt,ei frigidam affundens : & tamen non ita ſe res habet : prodeſt enim tale remedium , quia calo-
rem reuocat:quod niſi faciat,ſummopere nocebit.ut autem hoc, quod frigidum eſſe remedium uide-
tur,adiumento eſt frigido affectui,calfaciendo hoc eſt neruorum diſtentioni, ita alia ſunt calfacientia,
quæ ex accidenti refrigerant,quod igneum calorem diſcutiant. de his autem in omnibus methodi cu-
randi libris actum eſt a nobis,ubi curationem per ea,quæ affectui contraria ſunt,fieri perpetuo, docui-
mus.qui uero maiore dolore minorem curari putant,maximo in errore uerſantur : propterea quod nõ
dolor dolorem curat, ſed remedium cum dolore adhibitum,quod affectum , a quo dolor excitatur,
tollit : noſti enim nulli ſymptomati primum,ſed affectioni,a qua ſymptoma exiſtit , ſemper curationẽ
adhiberi.ſi quis uero nunquam primo,ſed quandoque ex accidenti , ſimilia ſimilibus curari dixerit,
medijs quippe ijs,quæ ſunt primo contraria,is uera dixerit,atque ita rem ſe habere, non rationibus ad
ſcientiam accommodatis cum in uolumine methodi curandi,tum in commentarijs in aphoriſmos pro
bauimus,quod autem aiunt quidam,in coxendicis dolore aduſta coxa, dolorem dolore ſanari , patet ,
quàm ſit abſurdum : neque enim affectus a dolore,ſed ab exuſtione, cui forte contigit,ut dolorem iun
ctum haberet , ſublatus eſt : nam ſi quis eam partem contudiſſet,aut ſecuiſſet,aut quouis alio modo do
lorem inuexiſſet,is non utique ſanauiſſet : & tamen ſi dolor auctor ſanitatis extitiſſet, quoquo modo G
illatus coxendicis morbum ſuſtuliſſet:ita ſi quis dolentem dentem eximat,hominemque dolore libe-
ret,is non dolore,qui excitatus in euellendo dente eſt,ſed euulſione,cui dolor comitatur, id eſt conſe-
cutus.ac ſi dens eximi ſine dolore potuiſſet,nihilo ſecius homo eſſet dolore liberatus : ut etiam ſi quis
dente non exempto,cum comprimat,aut quatiat,doloremque creet , is dolorem quidem augebit, ſed
nihil tamen proderit.utroque igitur modo apparet,dolorem quatenus in ſe eſt , eſſe dolentibus inuti-
lem : multæ enim particulæ dolore uexatæ ijs remedijs,quæ dolorem ſedãtia nominantur,curari ſolẽt :
in alijs uero perſæpe magni dolores excitati ab ijs,quæ extrinſecus ſuperdabantur,nullam leuationem
partibus ex affectu aliquo dolentibus attulerunt : unum enim ſolum eſt remedium, quod ſcilicet affe-
ctum ipſum ſiue cum dolore,ſiue citra dolorem tollit:uerum dolor ſuapte ratione dolorem non diſcu-
tit,ſed contra,omnino irritat.hoc igitur exemplum perſpicue falſum eſt : quare ad aliud tranſeamus eo
rũ, quæ in mediũ afferunt,& eius uitium conſideremus.aiunt igitur uomitu uomitũ , itẽque acri clyſte
ri mordaces deiectiones ſæpe curari . ſed hic quoque unica medela eſt,ut præcidamus inquã affectio-
nem,quæ cauſa ſit,cur uel nauſeabundi ſint,uel crebro morſu excitati ad excernendum exurgant,id au
tem dupliciter,ut nouiſtis,efficitur : altero modo, ſi humores , qui nauſeam,inteſtinique morſum pro-
creant , euacuauerimus ; altero , ſi eos concoxerimus,in optimamque mutauerimus qualitatem , aut H
contemperauerimus : ſed in his quoque curationem ex contrarijs effici,probatum eſt:nam prorſus eua
cuare eum humorem,qui alienus,ac præter naturam ſit , eius eſt retentioni contrarium : qualitatiſque
mutatio ex contraria qualitate efficitur.ſed non eſt nunc huic quæſtioni locus , cum in toto uolumine
methodi medendi ſemper curationem ex contrarijs fieri demonſtrauerimus.uerum cum empiricorum
methodicorumque rationibus adducti quidam id refellere conantur,eiuſmodique rationes,cuiuſmo-
di nos modo memorauimus , afferunt , erit fortaſſe melius,ut,abſoluta huius libri explanatione, librũ
aliquem conficiam , in quo probem , contraria primo , & per ſe contrariorum eſſe remedia : ex acci-
denti enim caluus medicus caluum ægrotum , ſimilis ſimilem , qui acuto capite eſt , eum , qui itidem
acuto capite ſit , claudus claudum curare poterit.erit autem huius libri,quem compoſiturus ſum, inſcri
ptio , hæc , Recte ab Hippocrate dictum eſſe , contraria & contrariorum remedia eſſe . nunc uero ad
propoſitæ dictionis expanationem reuertamur : cuius primam ſyllabam per ε & ρ in uetuſtis libris
ſcriptam eſſe , & ita exaratam uetuſtiſſimos interpretes agnouiſſe dicebam . iam Dioſcorides, qui mul
tas alioqui ueterum ſcripturas permutauit , hanc ita ſeruauit . itaque Hippocrates, ut alia quam plura,
ita & hoc efficere ſimile,ſibi tanquam per commentarium , per notas obſcure ac breuiter ſcripſiſſe po-
teſt.cum autem prædixiſſet : quandoque melius eſſe,ut quæ euacuantur,adiuuemus , ſubiunxit,effice-

A re simile, hoc est, cum humore, qui probe uacuatur, alium commiscere. possumus quoque id, quod subdit, dissimilia, in eandem sententiam exponere: siquidem dissimiles humores unà cum illis, qui probe uacuantur, exprimere expedit. si uero quis uerbum efficere, pro eo quod est, mutare, & alterare, & concoquere uelit accipere, ita quoque inde sensus ad medicinam accommodatus elicietur: nam siquis humor recte excernatur, cum eo quoque simul exprimere, hoc est assimilare, & simul excernere conuenit eos, qui euacuationis indigeant: siue illi cum eo similitudinem siue dissimilitudinem habuerint. possumus quoque dictionem distinguere, & statuere prioris partis finem hoc, efficere simile: posterioris uero postea initium statuere id, quod ait, dissimilia, si sursum repant, deorsum detracta soluere: ut sit hæc sententia, humores, qui membris sunt in totum dissimiles, si sursum repant, infra detracti soluendi sint: si deorsum uergant, sursum reuellendi: ut dissimilia hoc loco dicta intelligamus ea, quæ a natura locorum aliena sint. eadem quoque erit huius loci expositio, si scriptum sit ἐρεθίζειν hoc est irritare: dicemus enim, irritare simile, habere hunc sensum, ut quisque nostrum humores fluidos illis similes reddat, qui euacuantur. simili quoque modo qui dissimiles sunt, similes reddi debent. potest etiam irritari, ut quibusdam placet, per translationem sumptam ab animantibus, in uenerem concitatis, dictum esse: quo sensu ipse hoc eodem uerbo usus uidetur, cum ait, Medicari in ualde acutis, si irritentur, eodē
B die. nam de humoribus ad excretionem paratissimis, & ad euacuationem properātibus, & in hoc aphorismo, & in alijs uerbum irritandi usurpauit: ita, inquiunt, uerisimile est, ut nunc quoque irritare de humoribus dixerit, hoc est eos ad excretionem promptos efficere. rursum igitur alio sumpto initio hanc orationem ad aliquod utile, quoad eius fieri potest, perducamus. cum enim dixerit, si sursum repāt elata, infra soluere, & item contraria, quod ait, elata significare incitata putandum est: ut de prima affectus origine loquatur, iubeatque ad loca contraria statim esse reuellendum: ac deorsum quidem in ijs, quæ superne ortum ducunt: sursum uero, in ijs, quæ inferius oriuntur: ut eadem ratione auxilium afferamus, & ad contraria loca perducamus. itaque si in pedes, & crura decumbere destillationem sentiamus, sanguinem ex uena cubiti detrahemus, aut uomitibus purgabimus. non autem faciendum est, ut quidam putant, hoc est, nunquam sursum reuellendum, etiam si humores in inferiores partes impetum facturi sint, magnumque aliquem in eis affectum excitaturi. possumus etiam intelligere, dictum esse, sursum elata, de humoribus superiora petentibus, ut uox, elata, magis proprie dicta sit. & tamen eadem est sententia: elatos enim humores hoc est eos, qui in sublime feruntur, cum non recte sint concitati, deorsum reuellere oportet. qui uero contrario motu cientur, contra: ut in capitis morbo purgatione per aluum, & sectione uenæ cubiti utendum est: siquidem utraque uacuat, infraque reuellit. est
C autem uerisimile etiam contraria ab ipso in hunc esse dicta sensum: sursum elatos, genitosque affectus statim in principio reuellere conuenit, ac deinceps contraria horum efficere, hoc est e locis euacuare, ut in capite, cum igitur, cuius posterior capitis pars dolet, recta in fronte uena incisa iuuat: quod remedium loco adhibitum est.

10 *Abscessus, quales bubones, signum sunt germina habentium, cum aliorum, tum uel maxime uiscerum: maligni autem sunt.*

Galeni explanatio non est.

10 *Spiritus parui, crebri: magni, rari: parui, rari: crebri, magni: extra magni, intus parui: intus magni, extra parui: hic qui extendat, ille, qui urgeat: duplex uero reuocatio, ut ijs, qui superinspirant: calidus, frigidus.*

† Hoc plane declaratur li. 3. de diff. resp. cap. 3.

* spiritus creber inflammationem in partibus supra septum transuersum significat: magnus uero, & longo tempore attractus, delirium indicat: frigidus uero, si ex naribus, oreque prodierit, mirum in modum iam perniciosus est.

10 D *Oscitationum continuarum remedium, longus anhelitus est.*

Hanc etiam orationem in secundo de uulgaribus morbis libro exposuimus.

11 *In his, qui a potu abstinent, & uix breuis anhelitus.*

Vt in secundo de uulgaribus morbis quamplurimi libri hanc orationem ita scriptam habent, In ijs qui a potu abstinent, & uix longus anhelitus: ita hoc loco, breuis anhelitus. sed de utraque lectione in commentarijs in secundum de uulgaribus morbis satis est a nobis disputatum.

12 *Per rectum & costarum dolor, & contentiones hypochondriorum, & lienis elationes, & ex naribus eruptiones: & item aures per rectum. horum plurima huiusmodi, & in oculos.*

In plerisque exemplaribus hæc oratio ita scripta est, ut modo a nobis allata est: raro autem hanc quoque inuenies: per rectum & costarum doloris, & contentionis hypochondriorum, & lienis elationis, & ex naribus eruptionis: quam sane lectionem ego & accommodatam ad medicinam, & perspicuam esse probo. & tamen quod altera lectio declarat, idem est: nosque hanc in secundo de uulgaribus morbis iam explanauimus. nunc uero superuacaneum est, quod de auribus, oculisque subiun-

xit, quippe cum hæ partes ab eo comprehendantur, quod per rectum dicitur: ſicut aliæ quoque, duo- E
bus modis: & cum ex ſe ipſæ in alias quaſdam partes materiam recta uia propellunt, & cum alia mem
bra patientia in oculos, aut aures humorem amandant.

Vtrum igitur omnium, an quæ ab inferis ſurſum, qualia quæ circa maxillas, aut etiam oculum, aut aurem. quæ uero a ſupernis, deorſum, non per rectum. atqui & rubores in angina, & coſtarum dolores, per rectum. 13

In ſecundo uulgarium morborum uolumine hæc oratio dubitationem iunctam non habet, utrum facto ab inferioribus in ſuperiores partes abſceſſu, ſemper recta uia utiliter ſeruetur: ex ſuperioribus autem in inferiores corrumpantur, fiantque per rectum abſceſſus quidam. ſed incertum eſt, utrum ſecundus liber de uulgaribus morbis, an hic, prius ſcriptus ſit. nec ideo ſecundum eſſe ante hunc confectum, quod ille ſecundus, hic ſextus nominetur, putandum eſt: cum in ijs, quæ, ut ederentur, conſcripta ab eo ſunt, huiuſmodi ordinem apparere, conſentaneum ſit, in commentarijs uero non item: etenim quæ uarijs in chartis, aut tabulis ab Hippocrate conſcripta eſſent, ea aiunt a Theſſalo eius filio collecta, & hoſce duos libros, ſecundum, & ſextum ex illis eſſe conflatos. ſunt qui ex eis quartum quoque conſtare uelint: primum uero, atque tertium conſcriptos eſſe, ut in apertum proferrentur. quam ob rem quidam arbitrati ſunt ea, quæ in ſecundo habentur, prius ſcripta eſſe: poſterius uero, quæ in hoc F
ſexto inſunt: ideo par eſſe, ut cum poſtea Hippocrates, abſceſſum in inferiora non per rectum, utiliter factum eſſe conſpexiſſet, animum ad hæc conſcribenda appulerit. ſi uero dubitabat, cum hæc ſcriberet, poſtea uero adhibito illis, de quibus ambigebat, iudicio, firmam in ſecundo de uulgaribus morbis libro ſententiam tulit, maior eſt illis quæ in eo libro ſunt, fides adhibenda. hæc igitur, quæ nunc ſcribit, Atqui & rubores in angina, & coſtarum dolores per rectum, de commutatione non ex coſtarum morbo in anginam, ſed ex angina in morbum coſtarum, intelligenda ſunt: quia illa ſuperne deorſum uergit: de qua dubitans dixit, quæ uero a ſupernis inquit, deorſum, non per rectum. hæc igitur ſibi ipſe ſubiunxit: poſt quæ attulit, quæ ſequenti oratione continentur ad hunc modum.

An ea quoque, quæ infra iecur ſunt, e ſupernis diſtributa ſint: ut quando in teſtes, ac uarices decumbunt. 14

Cum prædixerit, ex angina dolores coſtarum per rectum fieri, deinceps quærit, an in ijs quoque abſceſſibus, qui in partibus corporis inferioribus fiunt, ſemper id ſeruetur, ut per rectum efficiatur, nec ne: quemadmodum in ſuperiore oratione dubitauit: ſed illic dixit abſceſſus, qui ad inferiora, hic uero infra iecur: ut ſuperiorum, inferiorumque omnium corporis partium terminum ſtatuere iecur uideatur: conuexa enim eius pars ſepto tranſuerſo annexa eſt: itaque cuncta, quæ ſupra iecur ſunt, eadem G
etiam ſupra ſeptum tranſuerſum ſunt, ut cor, ut pulmo, & quod hæc continet, pectus: ac multo magis ceruix, & caput: cetera uero omnia in partibus inferioribus corporis eſſe dicuntur: ſuperiora tamē inter ſe collata, partim magis ſupra, partim minus ſunt: ſolemus autem nos in ijs omnibus, quæ ita dicūtur, quādoq; quod minus ſupra eſt, infra eſſe dicere: facta nimirum cum eo, quod ſuperius eſt comparatione: quod uero minus infra eſt, id ſupra eſſe, comparatum ſ. ijs, quæ ipſo inferiora ſunt. quocirca ob huiuſmodi locutionis negligentiā, quæ longa iam cōſuetudine introducta eſt, ambiguitas, cōfuſioq; in orationibus ſuboritur: cuius nos memores, cum ipſum dicentem audimus, abſceſſus, qui inferius procumbunt, meliores eſſe, conſiderare debemus, in qua ſignificatione, inferius, dictum ſit: ac ſimul membrorum dignitates diſtinguere: etenim ob hanc ipſam rem abſceſſus, qui in ſuperioribus partibus excitantur, ſunt plerunque grauiores, quod ea membra maius, quàm inferiora, eodem affectu laborantia, periculū afferant: nā ſi cerebrū, ſi guttur, ſi gula, ſi pulmo, aut pectus, aut cor inflāmatione obſideantur, mortifera ægritudo erit: at ſi quæ infra iecur ſunt, inflammata ſint, pauci admodum pereunt, præcipue ſi curatio recte adhibeatur. iam in ipſo iecore conuexa pars eſt, quàm concaua, periculoſior. quidam uero & ipſum, & os uentriculi in ſupernis totius corporis partibus ſtatuunt. ſed hæc a nobis præter inſtitutum dicta ſint, quamuis præter inſtitutum non ſint. quod uero eſt reliquum explanationis, ad H
propoſitam orationem pertinentis, abſoluamus. Videtur inueſtigare Hippocrates, an quæ ex ſuperioribus partibus infra iecur, ut in teſtes, & uarices demittuntur, melius ſit per rectum fieri, an uero licet per rectum non fiant, illis tamen æque auxiliari queant. in quibuſdam autem ne dignoſci quidē poteſt, utrum per rectum facta ſint: ut uarices facto per rectum abſceſſu, in cauſa fuiſſe, ut furor ſit curatus: ſiquidem diſcerni non poteſt, in dextris ne an in ſiniſtris cerebri partibus orta affectione ſit furor excitatus: ut etiam ſi in diuturna tuſſi ſine lateris dolore abſceſſus in teſticulum procumbat. fortaſſe uero etiam in his, licet utra cerebri, aut pulmonis pars affecta ſit, certo ſcire nequeamus. tamen recta partium uia ſeruatur. ſed & inſaniam mariſcæ ſæpe ſanarunt: cum tamen hic quoque, utrum per rectum fiant, neſciamus. quin etiam planum eſt, copioſa ſanguinis per uterum euacuatione multos morbos eſſe diſcuſſos, & tamen in hoc etiam caſu utrum ex dextris, an ex ſiniſtris, an ex utriuſque partis uteri uenis ſanguis fluat, non poſſumus diſcernere. in his igitur difficile cognitu eſt, aut ne cognoſci quidem poteſt, utrum quid per rectum fiat. ceterum ubi dignoſci poteſt, per rectum fieri, ibi uidetur Hippocrates admonere, ut in ijs abſceſſibus, qui inſernas partes petunt, an perpetuo meliores ſint, qui per rectum procumbunt, conſideremus.

A.l.3.f.22.t.1 c.15.p.743.A

Spectanda

15 A *Spectanda autem hæc sunt, quo, unde, & quam ob rem.*

Incertum est, utrum his ultimis solum, an ijs omnibus, quæ dicta sunt de abscessibus, qui per rectum fiunt, aut non fiunt, hoc subiunxerit. quod autem ait, habet hunc sensum, Spectãdus inquit, est locus, in quem abscessus decumbit, quod significat eo uerbo, quo: & particula ex qua fiat, quod indicat uerbũ, unde: præterea uero causa, propter quam fiat abscessus: id quod innuit ipse, cum ait, & quam ob rem: nosse enim oportet, utrum a natura, concocto morbo, an ab incocto humore noxio ex uno membro in aliud influente abscessus factus sit. posset etiam quispiam hæc a prædictis seiungere, & principium statuere eorum, quæ sequuntur, hoc modo: hæc autem consideranda sunt, quo, unde, & quam ob rem uenæ temporum non firmæ sint, nec uiriditas splendida. dixi posse totam hanc orationem ita distingui: ut etiam alio modo potest, sic, uenæ temporum non firmæ, neque uiriditas splendida: si spiritus intus relinquatur, & quæ sequuntur: nisi enim uiriditas splendida in oratione interiecta esset profecto diuidi multis modis posset, quippe cum non liber, sed commentarius sit: qua de re iam supra dixi. sed cum hoc quoque sit interiectum, uiriditas splendida, multo obscurior oratio est. diximus autem alibi, cum hoc nomen χλωρὸν id est uiride in oratione reperitur, quisnam color ab eo significetur, perspicue cognosci non posse: ut etiam si χλώασμα scriptum sit, sicut quidam scribunt: nam & hodie uidemus, ut

B in Co Hippocratis patria, ita in tota nostra Asia χλωρὰ nominari olera, arbores, plantasq;, quasi χλωραὶ hoc est herbidas, iumenta χλωράζειν dicimus, quæ uerno tempore herbam pascunt. quinetiam homines quosdam χλωροὺς dicunt, non quod colorem habeant herbis similem, sed pallidum potius. quare incertum est, utrum Hippocrates subpallidum colorem appellet uiridem & herbaceum, quod admodum multis accidere uidetur: an herbæ similem, quod perraro accidisse conspeximus. cum autem hoc nomen obscurum sit, maior etiam adiungitur obscuritas, quod adiectum est, splẽdida. nihil enim excogitari potest, quod his uerbis, uiriditas splendens, significare uoluerit. quam ob rem interpretes, qui totam hanc obscuritatem uitare uoluerunt, ita scripsere, Nec color splendidus: aiũtq; splendidum de natiuo ægri colore intelligi oportere: quam sententiam Sabinus quoque secutus est.

16 *Cum uenæ temporum non firmæ sunt, nec uiriditas splendida, ac spiritus intus relinquatur, aut tussis arida, non ferina, tunc expectare oportet, ut morbus in articulos firmetur per directum distentionum, quæ in uentre sunt.*

Dixi, hanc orationem sine prima eius parte legi per se posse, hoc modo: si spiritus intus relinquatur, & cetera. spiritum aũt nunc intelligimus eum, qui naturalem modũ excedat: ut sit oratio huiusmodi: si aliqui ex morbo subleuati sint, uenasq; tẽporum non firmas habeant, hoc est, quæ latius dilatentur; nec color natiuus adsit, maiorq; sit respiratio, & reliqua, quæ deinceps adduntur, his abscessus in articulos

C expectandus est. quæ aũt deinceps consequuntur, sunt hæc, in primis tussis arida: deinde non ferina. ac tussim aridam appellare eam solemus, in qua nihil expuitur. hoc autẽ ita dictum si in libro aliquo literis mandatum esse auctorem obscura dicendi rõne delectari plane declararet: at ei, qui sibi quædã pro cõmentario adumbret, id nemo uitio uerterit: siquidem solemus ipsi nobis multa notis quibusdam ita adnotare: quod etiam Hippoc. hoc loco fortasse fecit, cũ de pluribus affectibus loqueretur: ut de tussi arida in pulmonis, laterisq; inflãmationibus: quibus etiam illa uox, spiritus, adstipulatur: & quæ supra de ijs, quæ ad faciem pertinent, dicta sunt, ad febres calidas, & perurentes referãtur. possunt illa quoq; de pectoris, pulmonisq; affectibus itelligi, erit aũt tota oratio huiusmodi: si unà cũ prædictis aridæ tusses diutius hominẽ occuparint, abscessus in articulos expectãdus est. sed cum obscurã quandã tussibus conditionẽ adiunxerit, aliam quæstionẽ attulit, quænã ferinæ tusses sint. quidã lumbricos ad os uenticuli perlatos, osq; mordẽtes in causa tussium aridarũ esse uolũt: quod si re uera ita euenire uideret, nulla existeret quæstio: at millies os uentriculi a lumbricis sine tussi infestari cõspicimus. quã ob rẽ plerīq; interpretes ad alias explanationes aĩum direxerũt: itaq; nõnulli pro ferino tabidos intellexerũt, quod eis ungues, nõ secus quàm feris incuruescant: nõnulli uero ad malignũ morbũ traducunt: etenim in abscessibus, qui per iudicationẽ fiunt, ut incoctum, ita etiã salubrẽ esse morbum oportet: qui enim concoctus

D ctus est, is solutionem sine ullo abscessu pollicetur: perniciosus uero, ne abscessum quidẽ ullum criticũ fore nũciat. at si diutius incoctus morbus maneat, salubrisq; sit, certe aliquis expectãdus abscessus est. ac morbum quidẽ incoctum, & salubrem diutius perdurare oportere, ut spes sit, abscessum fore, ipse in

« præsagijs perspicue declarauit his uerbis: Qui urinam tenuẽ, & crudam diu reddunt, & reliqua saluta

« ria signa sunt, ijs abscessus in locis septo transuerso subiectis expectandus est. erit igitur tota oratio huiusmodi: si aliquis pectoris, pulmonisq; morbus incoctus permaneat, nihilq; maligni iunctum habeat, abscessus expectãdus est. incocti uero signũ est arida tussis. si quid spuatur, coctionis erit indicium: idque quod expuitur, si liquidũ tenueq; sit, mediocris; si crassum, perfectæ coctionis est, nota: sed de his plenius actũ est a nobis in cõmentarijs, quos in librum de rõne uictus in morbis acutis cõscripsimus, itẽq; in libris de crisibus, & eo, qui est, de tẽporibus morborũ. quod aũt in fine orationis scriptũ est, cũ ait, distentionũ, quæ in uentre sunt, plurimi addũt superioribus: nõnulli uero uolũt ipsum per se propriã habere sententiã. quare si prædictis adiungamus, talis erit oratio, eũ in prædictis abscessum fore sperabis, distentiones, quæ in uentre sunt, considerabis: quia ex eis facere coniecturam poteris, utrum in dextram corporis partem, an in sinistram abscessus morbi sit irrupturus: propterea quod huiusmodi distentiones e directo sui abscessus fore significant, si quis id per se legat, sic, per directum distentionum, quæ in uentre sunt, hæc erit sententia ut in instrumentis spiritus affectis, cum incoctus morbus

bus eſt,futuruſque ſuperſtes eſt æger,abſceſſus fieri cernimus: ita etiam in uentris affectibus fieri com E
peries:ſiquidem in ipſis quoque per directum partium affectarum erumpent.

Habent uero ita plurimi,& perrubra s,& qui natura ſunt albidiores:neque his ſanguis e naribus profluit, aut parum profluit. 17

Subaudiendum eſt,illos in morbis facies perrubras habere, eoſque natura eſſe coloris albidioris; etenim in multis in diuturnis,ſalubribuſque morbis,eum futurus abſceſſus eſt, facies rubra permanet: idque præcipue,cum abſceſſus ad aures excitari debeat.quibus autem ita affectis perrubra facies ſit, indicauit,cum eos albidioris coloris eſſe dixit:nam qui ſuapte natura nigriores ſunt, etſi ſanguis in facie quandoque redundat,non tamen perſpicuum indicium apparet:at in albis corporibus, & etiam in externis,cum uel parum alterius coloris acciderit,ſtatim perſpicuum fit.atque hoc ipſe interpoſuit.ceterum continuatio orationis eſt huiuſmodi: ijs, qui perrubram faciem habent, cum ſalubris morbus longior fuerit,iudicationem per abſceſſum fore,ſperandum eſt: niſi prius ſanguis, qui in aliquem articulum erat impetum facturus,facta e naribus eruptione ſit euacuatus: qui uero ita,ut dixi,affecti ſunt, & nihil penitus,aut modicum ſanguinis, nec pro morbi magnitudine effluxerit, in eis abſceſſus ita fiunt.

Ac ſi ex effluentibus quidem aliquid relinquitur,præſto eſt. F 18

Si illud,quidem,non eſſet adiunctum,perſpicua eſſet oratio:nã cum dixerit,qui perrubra facie ſunt, in eis abſceſſus excitari,niſi ſanguis e naribus fluat, aut ſi parum fluat,merito adiecit, ſiquid eius quod effluit,relinquatur,promptum eſſe morbum ad abſceſſum.uerum quia coniunctio adiecta eſt,ſubaudire conuenit,ſi non relinquatur,abſceſſum nullum fore.nec uero ſolum in commentarijs, quos ſibi homines conficiunt,ſed in libris quoque,quorum editionem parant,eſt huiuſmodi locutiones reperire: ut præpoſita quadam coniunctione,nihil poſtea,quod illi reſpondeat, inferatur: quam rem maxime nouiſſe Dioſcoridem animaduerti,quippe qui maiorem,quàm ceteros, rerum grammaticarum habere notitiam profiteatur,ueteremque lectionem ſeruet,quàm interpretes omnes agnoſcunt: omnes denique libri habent, quod ſi coniunctio,quidem,ei ſuperuacanea uiſa eſſet,eã expungere potius,quàm in non,mutare auſus eſſet:nam ſi ita legas,Ac ſi quid ex non effluentibus intus relinquitur, præſto eſt, ſecum pugnabit: cum uerbum intus relinquitur,ſignificet,quæ non perfecte,ſed quæ in parte euacuata ſunt:quod uero dicit̃,ex non fluentibus,contrariũ indicat, ſicut hoc quoq;, copioſe effluere.ut igit̃ non conuenit in hoc dicere intus relinquit̃:ita neque ubi nihil penitus effluxit: etenim ſi non de noxio humore uerbum intus relinquit̃,eſſe dictum accipiamus, ut quibuſdã placet, orationẽ ad morbũ traducentibus:certe indicaret id,quod in parcis ſanguinis effuſionibus ſolet accidere:propterea quod cũ G ſanguis fluit ille quidem,ſed non quantum ſatis eſt,tum imperfectæ iudicationes morborũ fiunt:de quibus uerbum intus relinquitur,dicere conuenit.

Sitis intus relicta,& oris exiccatio,& inſuauitas,ac cibi faſtidium eodem modo. 19

Cum ſedata febre,aliqua ſymptomata manent,tum quædã morbi reliquiæ ſupereſſe dicuntur.itaq; Hippocrates exempli cauſa mentionem eorum fecit,quæ inter ea, quæ reliqua ſunt, principem locũ tenent,ut ſitis,ſiccitatis oris,inſuauitatis,ac cibi faſtidij,hoc eſt inappetentiæ: ut hæc oratio ſit explicatio ſuperioris,cum dixit,Ac ſi ex effluentibus quid intus relinquatur: nam intus relinqui duobus modis intelligitur,altero de humore,qui morbum efficit:altero de morboſa affectione. nunc uero notas morboſæ affectionis intus relictæ declarat.

Febres quoque non acutæ tales ſunt:recidiuas autem faciunt. 20

Hoc quoque eſt unum ex ijs,quæ ad futurorum abſceſſuum præſenſionem faciũt: nam acutæ febres cito iudicantur,& perfectam ſolutionem per excretionem conſequuntur: quæ uero non acutæ ac repetentes nominantur,diuturnæque ſunt,imperfectaſque ſolutiones habent, poſtea iterum reuertuntur: H & altera excretione per abſceſſum facta,perfectam ſolutionem nanciſcuntur.

Quæ poſt iudicationem relinquuntur,recidiuam faciunt. 21

Hæc oratio in ſecundo de uulgaribus morbis,& item poſt hanc aliæ,uſq; ad eam, cuius initium eſt, Quæcunque naturam tertianæ referunt,ſcriptæ ſunt: quas quia ibi omnes expoſui,ideo hoc loco pertranſibo.

Quæcunque tertianæ naturam referunt,his nox acceſſionem præcedens eſt moleſta. 22

Expoſitum iam eſt,quas tertianæ habere naturam dicat,nẽpe ſemitertianas,& tertianas extẽſas: de uno.n.ſolũ inter recẽtiores medicos in his noĩbus explicandis cõuenit, quod ad tertianas exquiſitas pertinet: ut duodecim horarũ curriculo circũſcribant,reliquæ horæ febre uacent. de abſurdo aũt noĩs ſemitertianarũ abuſu methodicorũ,ne meminiſſe quidẽ par eſt.ſi uero exquiſita tertiana breuiorẽ duodecim horarũ acceſſionẽ habet,ea,cuius acceſſio quindecim horarũ ſpatiũ æquat,& reliquũ tẽpus totũ febre uacãs eſt,tertiana abſolute,ſine ulla additione noĩabitur:ſi uero accuratius loqui uelit quiſpiã, is tertianã non exquiſitã uocabit,quod ſi Hippocrates ipſe ſcriptũ reliquit. Febres,quæ nõ intermittẽtes »
tertio quoq; die ualidiores fiũt,malas eſſe oẽs:quocũq; aũt mõ intermiſerint,abeſſe,periculum ſignãt »
certe omnes, quæ tertio quoque die exacerbantur, & ad integritatem perueniunt, periculo uacabũt

A at ſi Hippocratis ſecuti ſententiam,has periculo uacantes eſſe diximus,ſemitertianam autem ipſe non
ſine periculo eſſe cognouit,hæc febris de numero intermittentium non erit:ſed quarum interuallum
non breuius fuerit horis uigintiquatuor,omnes abſolute tertianæ appellabuntur. quarũ uero breuius
hoc ſpatio interuallum erit,acceſſiones uero longiores,hæ tertianæ extenſæ uocabuntur. perueniunt
autem prorſus ad tria interualla,cum quatuor ſint omnia,per eum circuitum,qui tertio quoque die fit:
etenim in his omnibus,quæ tertio quoque die exacerbãtur,duo dies,duæq; noctes mediæ intercedũt.
raro autem comperies febrem,quæ ſupra tria interualla exacerbetur, ad integritatemque perueniat:
quam Agathinus magnam ſemitertianam appellare conſueuit:quemadmodum illam mediam, in qua
tempus acceſſionis,& interualli æquale eſt: cuius uero tempus acceſſionis eſt minus,& tempus acceſ-
ſionis uigintiquatuor horis continetur,eam paruam ſemitertianam nominat. quare neque tertianam,
neque extenſam tertianam unquam uocat: ſi enim exquiſita tertiana duodecim horarum ſpatium non
excedit,quæ uero hoc tempus ſuperat,ſtatim parua ſemitertiana eſt,profecto nulla erit abſolute tertia
na:ac multo minus extenſa tertiana.cumque hæ non ſint, nec etiam exquiſitam tertianam nominare
erit neceſſe: nam ſi nulla exquiſita ſit,uana ſane huiuſmodi adiectio eſt. quæ igitur ratio eſt, ut Hippo-
crates exquiſitam appellare tertianam ſoleat,cum liceat tertianam ſimpliciter nominare, ſiquidem ea
B ſola tertiana eſt,quæ breuiorem duodecim horis acceſſionẽ habeat? & tamen perſpicuum eſt,hanc ab
Hippocrate exquiſitam dici, atque etiam magis eam,quæ alias notas,in libris de criſibus a nobis de-
ſcriptas,habeat: ſimpliciter uero tertianam,cuius acceſſio ultra duodecim horas extendatur.ſi uerò ui
gintiquatuor horas excedat,eam longam,aut extenſam tertianam nuncupabimus.raro autem febrem
inuenies,quæ ultra tria interualla acceſſionem extendat,ad integritatemque perueniat, eam tamen nõ
iam ſemitertianam uocabimus,ſi neque repetitiones horrificas faciat, neque altero die alteram acceſ-
ſionẽ ſine repetitione habeat: quia eam ſemitertianam dicemus. at ſi aliqua febris tertio quoque die
exacerbetur,neque exiguum interuallum in ea ſit,in qua æger prope ad ſynceram integritatem ueniſſe
uideatur,eam acutam nominabimus,id quod re uera eſt,de ea dicentes,eam tertio quoque die exacer
bari. ex quo fit,ut ex ijs,quæ tertio quoque die exacerbantur, τριταιοφυεῖς hoc eſt tertianæ naturam refe-
rens,ea ſola appelletur,quæ prope ad integritatem peruenit. quod ſi quis alias omnes acutas febres,
quæ tertio quoque die exacerbantur,τριταιοφυεῖς uelit nominare,is ſane uidebitur fortaſſe non temere in
hanc ueniſſe ſententiam: non tamen concedemus,ullam earum,quæ ad integritatem perueniunt, ſemi
tertianam ab Hippocrate nuncupari:quia illę periculo uacant, ſemitertiana uero periculoſa eſt: inter
quas mediæ ſunt,quæ τριταιοφυεῖς dicuntur,in quibus ait noctem,quæ acceſſionem antecedit,eſſe mole
C ſtam:ſiquidem hoc illis omnino ineſt,tertianis uero extenſis, non omnibus.ceterum, ut leuem me hac
moleſtia,ne ſæpius de ſemitertianæ ſignificationibus ſcribendum ſit, & percunctantibus reſpõdendũ,
unum hac de re libellum ſeorſum cõſcripſi. porrò Hippocrates in aphoriſmis nulla facta febrium, quæ
τριταιοφυεῖς uocantur,mentione, ita abſolute eſt locutus, Quibus iudicatio fit, ijs nox acceſſionem præ-
cedens, eſt moleſta: quæ uero ſubſequitur,eſt plerunque leuior.iudicationem autem intellexerunt, in
qua repentina quædam,& notabilis fit,mutatio:aliqui uero ſimpliciter acceſſionẽ ſignificari uoluerũt.
in oĩbus autem ferme,febribus,quæ tertio quoque die exacerbantur,præter quã in tertianis exquiſitis,
nox,quæ exacerbationẽ præcedit,moleſta eſſe ſolet.quod ſi in exquiſitis id etiã nonnunquã cõtingat,iu
dicationem ſequẽti die fore indicat:præſertim uero ſi alia quoq; futuræ iudicationis ſigna conſentiãt.

23 *Tuſſes ſiccæ leuiter irritantes in febribus ardentibus non ex proportione ſiticuloſæ ſunt: nec lingua ualde torrefacta, idque non ferino,ſed uento.hinc autem manifeſtum eſt,quod cum loquuntur,aut hiant,tunc tuſſiunt: cum uero non, tum nõ item.hoc autem potiſſimum in febribus laborioſis fieri ſolet.*

De eiſdem ſcripſit etiam in aphoriſmis,hoc modo, Qui diu ſicca tuſſi leuiter in febribus ardentibus
irritantur,non admodum ſiticuloſi ſunt.quod ait,non admodum ſiticuloſi ſunt,idem ualet, quod id ip-
ſum,quod hic dixit,non ex proportione ſiticuloſæ ſunt:nam in febribus ardentibus, a quibus arida tuſ
D ſis abeſt,ægri ualde ſitiunt: ſi uero arida tuſſis accedat,non ſunt illi quidem ſiti uacantes,ſed tamen ſitis
retunditur uehementia,ut ſitiant quidem,non tamen ad febris proportionem.ceterum quod ait, tuſſes
leuiter irritantes excitari,non fruſtra adiecit; propterea quod quæ uehementes ſunt, partes thoracis,
atq; pulmonis excalfaciunt,quã ob rem & febris,& tuſſis augetˉ:at ſi paruæ ſint, ac per longiora tẽporis
interualla excitenˉ,uſq; dum partes mouẽt,ut ad ipſas humor quidã deferatur. qua ſane ratione contin
get,ut neq; a tuſſi uehementer agitenˉ,neq; febris accendatˉ: humor aũt particulis ad quas modica tuſſi
commoras defluit,affundatur:qui in cauſa eſt,ut ægri minus ſiticuloſi reddantur. cum uero aridæ tuſſes
ex quadam etiam morbi malignitate,quam deinceps qualis ſit,exponam; excitentur,ut eas, quæ hac
oratione continentur,ab illis diſtingueret,ait has non ferino,ſed uento excitari.ſunt, qui non abſolute
quicquid malignum eſt,ferinũ ab ipſo dici putent,ſed alij quidẽ tabẽ,quia unguibus incurueſcentibus
in ea re feris ſimiles apparẽt:alij uero ferinũ proprie uocari ulcus in pulmone arbitranˉ: alij deniq;, cũ
ad os uẽtriculi lũbrici aſcẽderint,cieri ab eis tuſſes uolũt: id quod neq; rõne,neq; experiẽtia queũt de-
monſtrare.quare melius eſt,ut ferinũ pro maligno accipiamus,ſiue ꝑꝑ humorẽ a capite deſtillãtẽ, ſiue
ꝑpter ulcus,quod aliquã reſpirationis partẽ obſideat,ſiue propter abſceſſum in ijſdẽ partibus obortũ,
ſiue propter eas,quas ſuppurationes uocant, tuſſis excitetur. aliæ uero tuſſes ab ijs diuerſæ ſunt quæ
malignæ non ſunt:hæq; aut ex intemperie inſtrumẽtorum reſpirationis, aut faucium, aſperæve

arteriæ asperitate,& quandoque ab esculentis,potulentisque exasperantibus,quandoque uero ex aere E
nos ambiente gignuntur.itaque ipse in aphorismis ita scripsit,Si aquilonia constitutio fuerit,tusses,fau
ces,uentres duri,difficultates urinæ,horrores,dolores costarum,& pectoris : si enim aer,qui inspiratur,
ualde frigidus sit,quandoque fauces & asperam arteriam solum exasperat , ac refrigerat : quandoque
uero toti pulmoni,& pectori intemperiem parit : ac quandoque utrunque usu uenit : quique ita affecti
sunt,arida tussi modice uexantur.ipsos autem ita affectos esse,signo est,quod cum spiritum ducunt,tus-
sis irritatur : si inquam,ipsis loquentibus,& dehiscentibus,& ore spiritum attrahentibus multus aer cō
fertim intrarit.cum uero per nares spiritum ducunt , externumq; aerem, qui in domo est, calidum qui-
spiam reddat,tum uel parum admodum,uel nihil omnino tussiunt: quam ob rem nonnulli linteolo na-
ribus admoto sic spiritum trahunt:experti nimirum tum tusses irritari,cum aer externus frigidus mem
bris prius refrigeratis,& exasperatis multus confertim occurrit : idque in febribus laboriosis ait potis-
simum contingere.ceterum quas laboriosas febres appellet , incertum est, easne , quæ ex uehementi-
bus oriuntur motionibus , an eas,quæ sponte ortæ sensum lassitudinis afferunt. huiusmodi autem nul-
lus eorum medicorum qui hodie uiuunt,nec eorum,qui superioribus annis uixerunt,obseruat:& tamē
admoneri poterant Hippocratica diligentia,quam imitari par erat eos,qui studio ueritatis per se , non
gloriæ,aut quæstus gratia ducuntur . ego uero antiquius existimaui, id quod dicitur , experientia per- F
pendere.laboriosis sane febribus,quæ ab externis laboribus oriūtur,huiusmodi tussiculas comitari cō
spexi:ceteris uero nō omnino: quin etiam in ipsis febribus,quarum origo ab externis laboribus ducta
est, non absolute,sed ubi per frigus,& uehementem æstum,præsertim uero in uia puluerulenta labora-
uerint, id fieri conspexi ; ut ex accidente quodam potius , quàm ex laboriosa affectione tussire uidean
tur: quippe cum partes,quæ ad fauces sitæ sunt,ex frigore,ut dixi,aut puluere,aut immodica ariditate,
quam aer circunfusus inuexit,exasperatæ sint. præterea uero propter ipsorum instrumentorum intem-
periem tussi uexantur,quando propter intemperiem tusseis quoque excitari didicistis.

Nihil despiciendum,nihilque temere. 24

Hoc quoque per se si dictum,scriptumque sit nullius eorum, quæ prædicta sunt,aut quæ subsequun
tur,indiget , quo credatur,aut intelligatur.atque hoc quidem loco ualde accommodate post ea , quæ
supra sunt dicta,collocatum est:siquidem huiusmodi præcepta exigua plerisque,leuia,nulloque pretio
digna uidentur,ac proinde ab eis contemnuntur,quippe qui neque ratione, neque experientia naturā
harum rerum inuestigent.ut autem prædicta oratio nobis exemplo est,ut nihil negligatur, ita nihil te-
mere,nihilque inconsiderate asserendum esse,ut ego in superiore oratione , atque alijs omnibus feci
neque id in Hippocratis solum scriptis , sed in alijs etiam ueterum auctorum libris obseruo,ut non ab- G
solute fidem adhibeam ijs, quæ quisque illorum dixerit,sed experiētia,rationeq; disquiram,uerum ne,
an falsum sit,quod illi monimentis consignarint literarum.qui uero unius sententiæ se aut seruos , aut
libertinos addixerunt,illico ut ab eo scriptum aliquid inueniunt,ei inconsiderate,temereq; fidem præ-
stant.quod in hoc etiam potissimum contigit,quod dictum est,in laboriosis febribus tusses aridas exci
tari:neque quas laboriosas appellarit,inuestigarunt:an eas uidelicet,quæ a laboribus gignuntur,& ex-
ternis fatigationibus,an quæ sine his,eandem affectionem inuehunt : & utrum ea † lassitudo absolute,
an ex accidenti ægros occuparit.quod autem in his,ita in alijs sexcētis euenire sciatis & ijs, qui libros
conscripserunt,& ijs,qui eos sunt interpretati:ac multo etiam magis ijs Medicis , qui sola exercitatio- † al. tussis.
ne rationis experte ducti totos dies in ciuitatibus hac illac circūcursant . etenim hi multa tāquam par-
ua negligunt,ignari profecto ex hisce paruis ac multis coeuntibus unam quandoq; non contemnendā
summam conflari.temere autem assentiuntur scripta eorū,cuius seruituti se quisq; addixit. quod si quis
non hoc modo,sed alio progrediatur,ut quod probabile primo cogitationis appulsu uidetur, assentia-
tur,nec diu secum,& cum alijs id ipse perpēdat, certe is sententiā de eo, quod raro apparet, tāquam si
sæpe,& assidue cōspiceret,temere enūciabit.atq; hinc potissimū uerisimile est, sectarū esse facta diuor-
tia,quod hoīes ambitiosi, sibiq; nimiū tribuētes uera esse iudicassent ea,quæ probabilia uidebātur, ne H
que ea sæpe cū alijs pertractassent.porrò ut modo de hoc præcepto,quod ad signa pertinet,sermonem
exempli causa instituimus,ita quoque in ijs,quæ in curatione uersantur,faciendum est,ut nihil eorum,
quæ pusilla uidebuntur,spernendum sit, neque temere, neque sine probatione ijs, quæ de ipsorum fa-
cultatibus afferuntur,præstanda sit fides:ut in libris de ratione curandi docuimus.

Contraria sensim adhibenda: & interquiescendum. 25

Licet tibi dicere,hoc pręceptū ad curationē & itē ad tuēdā sanitatē pertinere:siquidē Hippoc.quod
prius dixit,nihil negligendū,nihilq; temere,hoc sermone,uelut exēplo quodā declaret.Medici nōnulli
cōsuetudines,quasi res parua sit,negligūt,nullāq; ab eis indicationē,quæ ad differentē curādi rōnē fa-
ciat,duci putāt:nōnulli uero eas quidē nō despiciūt,sed dū conātur quosdā a prauis cōsuetudinibus ad
cōtrarias repēte traducere,nō parū errāt:nā neq; negligēdæ sunt,neq; repēte ad alias traducēdæ,sed &
sensim & ita,ut ægri interquiescāt.ceterū quod ait,interquiescēdū,duobus intelligi modis pōt:uno mo
do,ut non solū paulatim in contrariā cōsuetudinē aliquos adducamus , sed etiā antequā uniuersa facta
sit mutatio,interim quiescamus:ut cū ex otio ad exercitationes traducimus,primū a breuissimis exor-
diamur,easq; paulatim augeamus:tū unū,alterūve diē ociosum interponamus : altero uero modo capi
potest,ut tanquā ex altera parte respōdeat illi uerbo,adhibēda:ut si in aliquē nouā quāpiam consuetu-
dinem

† In Græcis libris est asteriscus, sed si pro his uerbis, αὐ ὄν,legas, αἰμά, fortasse locus erit integer.

A dinem,quæ in eo prius non fuerit,uelimus introducere,eam paulatim inducamus:ſin uero tollere eam,
quæ prius contracta eſſet,in eo quoque demus operam,ut ab ea paulatim decedat, atque quieſcat.

26 *Dolenti poſteriorem capitis partem,in fronte uena recta inciſa profuit.*

Antiquiores interpretes uerbum,profuit,in præterito legunt : aiuntque in aphoriſmis ſcriptum eſſe
prodeſt,quod ſenex eo in loco ſententiam uniuerſalem enunciet : hic autem ſcribat profuit, ad ſuæ me
moriæ ſubſidium:ut cum hoc remedium in multis eſſet expertus,de eo auderet in uniuerſo pronuncia-
re.eſt autem perſpicuum,hoc auxilium eſſe,quod loco adhibetur,ualereq; ad reuellendum contrarias
in partes.ceterum recta in fronte uena poteſt etiam ante diſſectionem plane conſpici : ipſa uero diſſe-
ctio eam unà cum illis,quæ utrinque adiacent,confluere declarat.quare non recte arbitrati ſunt quidã
illud,recta,de ſectione dici : propterea quod dolentes non ex forma ſectionis,ſed ex ſanguinis euacua
tione utilitatem percipiunt.

27 *Hypochondriorum exceptiones conſideranda ſunt,ex qualibus in qualia fiant,itemque alia : & inflammationum uiſce
rum,qualia poſſint : ſiue ex iecore in lienem,an contra fiant:& quacunque huiuſmodi ſunt.*

Non ſolum ſcriptum inuenimus,ex qualibus in qualia fiãt,itemq; aliæ : ſed etiam,ex qualibus qua-
lia alterãt : & ex qualibus qualia faciunt. primam lectionem ueteres interpretes & Rufus agnoſcunt:
B alteram uero,in qua dicitur,ex qualibus qualia alterant , Sabinus, ac Dioſcorides ſequunẽ : quæ uero
eſt,ex qualibus qualia faciũt,Lycus.ueteris autem lectionis ſententia uniuerſale quiddam docet : aliæ
quidpiam in parte cõtinent:quia ſolum de exceptionibus hypochondriorũ,non de omnibus enunciãt.
ſed melius eſt,præſertim ubi fieri id poſſit,uerumq; ſit,exiſtimare, quid uniuerſale potius , quàm quod
ad partẽ pertineat,ab eo tradi:uniuerſalis igitur oratio erit huiuſmodi:Cõſiderandæ exceptiones ſunt,
& quæ in hypochondrijs fiunt,& aliæ item omnes,ex quibus affectibus,aut partibus orianẽ, & in quas
partes affectuſq; procedãt,ut ex iecore,atq; liene:etenim harũ ipſe partiũ mentionẽ exẽpli cauſa fecit:
A.l.3.f.15.2.1. cũ nos ſciamus,periculoſas eſſe eas,quæ ex liene in iecur fiũt,periculo uacare, ac boni potius conſulen
c.4.p.107.B. das eas,quæ ex iecore in lienẽ tranſeunt.quæ aũt ad abſceſſus pertinẽt omnia,& quos natura ſola exci
tare per ſe,& quos nos aut ſoli,aut unà cum illa moliri cõſueuimus,ea in libro de humoribus, & in ſe-
cundo de uulgaribus morbis explanauimus.multæ quoq; aliæ uariæ lectiones, præter eas , quas attuli,
& hic & alijs in locis reperiuntur:ſed ego in ipſo ſtatim initio pollicitus ſum,me paucas explanationes
lectioneſque eſſe allaturum : ne multi in hunc librum commentarij conſcriberentur.

Reuellendum eſt,ſi non repunt,quo expediat:ſi uero quo expedit,eis aperienda uia eſt,prout ſinguli repunt.

28 Hæc quoque ante didiciſti,ducendos eſſe humores,quo uergãt per loca opportuna: auertendos,re-
C uellendoſq; eſſe eos,qui nõ recte repãt.aperire aũt hoc loco dixit,nõ ut abſceſſibus uſurpare cõſueui-
mus,pro eo,quod eſt,ſcalpello diuidere,ſed cõiore ſignificatione, quæ etiã reſerare uenas , dum mari-
ſcas aperimus, cõplectitur , & præterea euacuationes,quæ per nares,aut uterũ fiũt,fiſtulas etiam, quæ
longo tẽpore fluere cõſueuerunt,ſed aliqua de cauſa obſtructas aperimus.iã aliquis , qui cerebri excre
A.l.1.f.4.c.3. menta p aures expurgare cõſueſſent,cũ ea tẽpẽte ſuppreſſa eſſet euacuatio,uertigo, atq; oculorũ tene-
p.137.C bræ exortæ,ſint,uidimus,ſi p aperiẽtia medicamẽta materiã ad aures ,pritaremus,ſtatĩ eſſe ſubleuatos.

29 *Lata puſtula non admodum pruriunt,quales hieme Simon habebat:qui cum ad ignem ungeretur, aut calida lauaretur,
iuuabatur.uomitus non proficiebant.ſi uero calida fomenta quis adhibuiſſet,utilitatem ille opinor,cæpiſſet.*

Vt dictum de tuberculis eſt,quæ a calido humore gignũtur,ea celeriter iudicari,minimeq; lata eſſe ;
quæ a frigido ea & lata eſſe,& diuturna,idem etiam de puſtulis eſt intelligendum : hæ nanq; non toto
genere a tuberculis differunt,ſed qualitate humoris,a quo procreantur.oriũtur autem, cũ natura imas
partes corporis expurgat,ut nonnunquam per excretiones,ita et[illegible] ad cutim propellendo :ſiquidem
tenuiores,dilutioreſque humores attenuans,per halitum digerit.at craſſiores cuti impacti,ac potius cu
ticulæ,quæ denſior eſt,puſtulas pariunt.id quod illis potiſſimum uſu uenit,quorum denſior eſt cutis,ac
durior.propterea quod craſſiores,tenacioreſq; humores per eam ægræ tranſeant.atq; ita quidẽ Simo-
D ni hyberno tẽpore,quo ſcilicet corpus balneorũ uſu,aut unctionibus ad ignẽ adhibitis erat inſigniter
calfactum,latæ puſtulæ eruperunt:nã alio tempore humores,qui harũ puſtularũ auctores ſunt , in pro-
fundo corpore permanebãt.addit autem ipſum nihil eſſe a uomitibus adiutũ. utrũ uero ipſe uſum uo-
mitus nobis conſulat,an alius quis,non declarauit:nec tamen id ſcire,neceſſe eſt:quia ſatis eſt noſſe,hu
mores cutim petentes,uomitu eſſe euacuandos:† cum nimis longa iterum ſit ad interna corporis reuul
ſio,ut per uentrem,aut uomitus euacuentur.quare putabit fortaſſe quiſpiam,me dicere in his purgatio
ne per aluum nunquam eſſe utendum.ego uero id non dico:nam in libris de ratione curandi didiciſti,
utiles eſſe purgationes,cum permagna humorum redundat copia: etenim niſi prius , quod redundat
aut ſanguinis detractione,aut purgatione detraxeris,uelis autem ſolum fouere,hoc eſt uſu calidorum.
fomentorũ dare operam,ut per halitum digeras,certe plus illuc attrahes,quàm per cutim ſis euacuatu
rus.ſed eorum, qui cuti impacti ſunt,curatio prorſus ex fotu calidorum medicamentorũ conſtat:præ-
ſertim uero,ubi latæ puſtulæ fuerint:ſiquidẽ indicio eſt,humorem,a quo gignuntur,nõ calidũ eſſe , nec
tenuẽ,ſed abunde craſſum,ac frigidũ.iã enim de tuberculis audiuiſti,quæ in acutũ attolluntur, & quaſi
turgent,a calidis humoribus exoriri: contraria uero ex frigidioribus.ea autẽ turgere,pruritus,doloreq;
declarant:nam quæ mediocriter calida ſunt,pruritum modo excitant:quę uero maiorem ſunt calorem
aſſecuta,ea ſtatim mordent,atque affligunt .

†Vel ſic eſiq; rurſum nimis lõginqua ſit ad interna corporis reuulſio , ut per aluum , & uomitus euacuẽtur : fortaſſe putabit quiſpiam,&c.

humores cutim petentes uomitu sunt euacuandi:

Quæcunque concoqui oportet, occludenda sunt: contraria uero exiccanda, atque aperienda. E 30

Sæpenumero his de rebus me dissetentem audiuistis, præcipue autem, cum de medicamentis pus gignentibus loquerer, diceremque, eorum uim non esse debere discutientem, sed quam emplasticam nominant: siquidem ea natiuum calorem impediunt, continent, & occludunt, nec difflari permittunt, ab hoc autem excrementa concoquuntur. ceterum hoc loco recte intelligite, nec putate me dicere, omnia, quæ difficulter concoquuntur, quæque nullum pus habent, ita debere curari: quia quædam sunt huius generis, quæ ab emplasticis medicamentis putrefiunt: idque uel ob malitiam humorum, a quibus existunt, uel propter affectæ partis imbecillitatem, quæ natiuum calorem tam exiguum, tamque infirmum habet, ut ne coctionem quidam humorum in se delapsorum aggrediatur. quare in horum curatione altissimis scarificationibus cutim aperimus, atque etiam sæpe multas affecti membri partes in profundum usque incidimus, medicamentaque, in quibus maxima siccandi uis insit, adhibemus: imminet enim huiusmodi inflammationibus ea, quam gangrænam uocant, natiuo calore ita iam superato, ut proxime ad extinctionem accedat. in quibus igitur inflammationibus, aut omnino in quibus tumoribus natiuus calor in periculo non est, ut extinguatur, planeque pereat, atque ideo remedio admoto superare humorem potest, in eiusmodi emplastica medicamenta adhibemus: quod ipse aperte declarauit his uerbis, Quæcunque concoqui oportet. quæ uero prope sunt, ut in gangrænam transeat, F quæque iam computrescunt, ea ne coctionem quidem initio postulant. quam ob rem quædam, ut dixi, euacuationibus per scarificationes, sectiones, ualidissimaque medicamenta curamus: quæ uero iam putrescunt, præcidimus, atque urimus. itaque recte adiecit hæc, contraria uero exiccanda, atque aperienda: hoc est, quæ suppurationis non egent: in ijs enim quæ non suppurantur, omnes exitus aperire, & affectas particulas exiccare expedit. ex quo patet, non recte scriptum esse a quibusdam hoc modo, Quæcunque exiccari oportet, iacere conuenit: hoc est, iacentia quiescere: nam præter quàm quod id parui ponderis est, ac perspicuum, ut ne curare quidam Hippocrates debuisset, ut de eo scriberet; etiam oppositio ipsa idem declarauit: quæ non ad uerbum iacere, sed ad uerbum occludi est facta: occlusis enim & detentis contraria sunt, quæ digeruntur, quæque exiccantur. sunt qui ad hanc orationem addant etiam consequentem, maxime autem qui uolunt post hanc scribi, quemadmodum, ut tota oratio sit huiusmodi: Quæcunque concoqui oportet, occludenda sunt: contraria uero siccanda, atque aperienda: quemadmodum in oculorum fluxu, si aliter modo conferre uidetur, in fauces reuellere oportet. sed quod hoc loco docemur, non est simile superiori: nam exiccare & aperire a reuulsione differunt. quonam igitur modo cum ante dixisset, contraria esse exiccanda, atque aperienda, potuit pro exemplo subiungere, oculorum fluxum in fauces esse reuellendum? G

Quemadmodum in oculorum fluxu, si modo conferre uideatur, in fauces reuellere oportet: & ubi eructatio confert, & cetera, quæ sunt generis eiusdem. 31

Hoc unum est remediorum reuellentium genus: cum nobis consulat, ut diuturnas oculorum fluxiones ad fauces reuellamus, acribus uidelicet medicamentis, quibus & palatum inungere, & gargarizare oportebit, si modo ex hoc nihil sit peius euenturum. nam ubi ueremur, ne fluxus in asperam arteriam pulmonemque uertatur, eiusmodi reuulsionem uitamus. atque ut hac in re consuluit, ita etiam in alijs censet esse prospiciendum, ne qua particula earum, in quas materiam reuellis, periclitetur, ne magnopere lædatur. nonnulli putant, hic uerba de illis fieri, quorum oculi rhœade affecti sunt, ut Lycus quoque scriptum reliquit, qui longam orationem contexens ab oculis usque in palatum uult meatũ quendam pertinere, qui ea uia oculorum euacuet excrementa: ipsum autem meatum prope magnum oculi angulum situm esse, tribusque modis rhœada effici, uel cũ meatus ille clausus quodam modo; uel obstructus est; uel cum magna excrementi copia in oculo collecta effunditur, quod meatus propter naturalem angustiam totum illud continere non possit. alio quoque modo oritur, cum cicatrix in angulo inducta meatum obcæcarit: quam cicatricem post enchantidas excisas, & item ulcerato loco obduci scribit. hanc autem insanabilem, aliàs sanabiles esse ait, si ad fauces materiã reuellamus. quod uero ait, H Et ubi eructatio confert, adiectum est, quasi Hippocrates per notas quasdam id sibi ipse scripserit: etenim ubi eructuatio cõfert, ibi ructus esse ciendos, plane perspicuũ est. at ubi utile sit, non adiunxit. sed nec in oculis fluentibus quicquam est huic simile: quam ob rem sine ullo ordine interiectũ, obscuritatẽ attulit: nã oculis fluentibus remedium reuellens adscripsit: quod uero addidit, ubi eructatio confert, horũ alterutrum indicat, uel ut de oculis fluentibus dictũ sit, & tamẽ ad ipsorũ curationẽ nihil cõducit eructatio, uel ut sit alterius orationis initiũ. quocirca quidã coacti sunt, hæc uerba a superioribus separantes, aliã statuere sententiã ad hunc modũ, Et ubi eructatio cõfert, & cetera gñis eiusdẽ, uias aperire oportet. sed tũ nõ uidemur, posse cõmode subiũgere, ut nares, & alia, quibus opus est, & quę deinceps cõsequunt. qui igiť aiũt, Hippocratẽ id solũ per se sibi adũbrasse, putãt his uerbis, ubi eructatio cõfert, iubere, ut qñq; ructus cieri cõsulamus: aiũtq; eos cõuenire ijs, quorũ uẽter inflatus est: præsertim in quibus spiritus ille flatuosus per infernas partes nõ exit. iã uero uẽtriculi etiã os infirmũ ructibus, ut propria exercitatione roborari dicũt; mouẽtq; ructus nõ solũ medicamẽtis citari debere, sed etiã ut homo ipse assidue ructare studeat, si pexiguũ spiritũ quẽuis in stomacho sentiat. Sabinus aũt iubet, ut ex uasculo, cuius angustũ os sit, bibamus, atq; ita ructus excitemus. alij uero flatuosi spũs euacuationes, vñcũq; & quoquo modo fiãt, eructationis noĩe significari dixerũt: ex quorũ sentẽtia & tussis, & sternutamẽtũ, & singultus, & uẽtris crepitus, & quæ per totũ corpus fiũt spũs difflationes, eructationes uocabuntur.

nonnullis

A nonnullis placet omnem excretionem, eructationem appellari:nec solum si spiritus,sed etiam si quorundam humorum sit: idque poetæ uerbis probant,cum ait,

Eructans pelagus tum circum littora plangunt.

hancque uitiosam interpretandi rationem introducunt:nam si quæ raro. & poetica licentia quadam sunt a poetis scripta, ut proprie dicta quis exponat, certe is omnia etiam,quæ perspicuæ dicta sint, poterit peruertere.

32 *Vias aperire oportet,ut nares,& alias,quibus opus est,& ut opus est: & qualia,& qua,& quando, & quatenus oportet:ut sudores,& alia utique omnia.*

Hoc ipsum per se memoratu est dignum: ex usu enim est omnes uias per quas excrementa excernuntur,aperiri:potestque id superioribus annecti,duplicemque utilitatem afferre: propriam in oculis fluentibus communem omnium,in quibus reuellere, aut deriuare conuenit: nam si reuulsione opus esset, eamque moliri timeremus,tum deriuare sanguinem, totumque corpus inanire conueniret.quæ autem deinceps subiungit,nos iam sæpe, in omni euacuatione utilia esse,ab ipso didicimus:cum enim euacuatione opus est,non debemus eam absolute aggredi, sed distinguere prius, qua ratione sit ineunda:& qualia euacuari debeant,& qua parte,& quo tempore,& quatenus: de quibus singulis, ut ad memoriam redigantur,breuiter dicam quare quod ait,ut opus est,talem fere sententiam habet, uiæ aperiendæ sunt,non simpliciter quidem,& ut sors fert,sed ut oportet. idque significat modum, quo euacuationes moliamur:ut in ijs, quæ in uentre sunt,clysteri, glandula, & medicamento,quod aluum ducat: & in his singulis,per certa quædam faciamus:siquidem & clysteres & glandulæ, & medicamenta, quæ aluum subducentia nominantur,multis modis componūtur.hoc ergo significat, quod ait, ut opus est.quod uero subiungit, & qualia,id qualitatem eorum,quæ euacuantur,indicat: utrum inquā aquea & tenuia præstet euacuare,an pituitosum,biliosumque, & melancholicum humorem, aut horum aliquem,an omnes.quod ait, & ubi partem corporis,per quam facienda euacuatio est, declarat: quamuis enim per infernas partes euacuari oportere cognoscamus, tamen per quam ex illis id faciendum sit,definire oportet.quocirca nonnulli pro ubi, scripserunt,& qua oportet:ut declaretur,per quam partem, utrum per uesicam, an per aluum,an per uterum:& item in superioribus,utrum per nares, an per os sit facienda euacuatio.est quædam etiam euacuatio,quæ per totum corpus efficitur aut sudoribus, aut ea transpiratione,quam latentem uocant.quod uero addit,quando, perspicue tempus,in quo euacuandum sit,indicat,utrum in principio,antequam morbus sit concoctus,cum, ut ipse ait,turget,& natura,quæ animantes regit,ad humorum excretionem festinat: an post noxiorum humorum cōcoctionem:nam hoc ipse non secus,quàm quod prius dictum est,in aphorismis docuit. quod denique in fine sententiæ dixit,& quatenus oportet, quantitatem significat eorum, quæ euacuanda sunt,quam debet medicus coniectura consequi.deinde exempli loco additum est,ut sudores: quamuis enim conducere ægris sudor uideatur, ipse tamen modum exigit: propterea quod si modum excedat, uires dissoluet, quod si redundantia multitudinis in sudoribus noxa est: profecto multo maiorem noxam afferet in ijs quæ uomitu reijciantur,aut per aluum excernuntur,aut per mariscas,aut per uterum euacuantur.

33 *In magnis malis facies bona,signum bonum est,in paruis autem,quæ bonæ significationi contraria indicat,malum.*

Huius quoque orationis secundam partem alius ex libri explanatoribus aliter scribit: quod si quis ei articulum τὸ addat,nulla præterea existet quæstio: ut dicamus, in paruis autem quæ τῷ εὐσημείῳ contraria indicat,malum: quo tota oratio sit huiusmodi: in magnis malis,hoc est affectibus, aut symptomatibus si facies bona fuerit, hoc est naturali similis,bonum signum erit: in paruis autem hoc quoq; loco affectibus,aut symptomatibus, si facies contraria significet prædictæ bonæ significationi, mali quidpiam indicabit.nonnulli tamen perinde ac iam usq; ab initio articulus ille in oratione positus esset ita explanarūt: nec indicarunt,a ueteribus libris ipsum abesse,cum fortasse ille,qui primo librum descripsit,errauisset.alij non modo aliter scripserunt,sed explicationem quoque minus idoneam attulerunt.at ego deuitata,ut initio dixi, commentariorum prolixitate,multa,quæ nō recte dicta sunt, omittere decreui.nam satis commodum explicationis propositum esse statuo, si quis & uerum, & ad senis sententiam doceat:sicut etiam nunc facienti a loquacitate licet discedere: nam in magnis affectibus si facies non sit pro morbi magnitudine collapsa, bonū signū erit:in paruis uero e contrario, malum aliquod significat.licet igitur his uti, si cui placeant.ego uero ad lectionem, de qua inter alios omnes explanatores conuenit,me transferam.

34 *Apud magnum, ubi mulier post heroa,arquato superueniente.*

Siue hæc particula,apud magnū,sit finis superioris orationis,siue locū aliquē indicet, quærēdū relinquo ijs,qui res medicas trāsgressi potius ut grāmatici,quàm ut medici explanationes cōscribēdas sibi proponūt:mihi.n.satis est hac de re eatenus dicere,quatenus ueteres interpretes prodiderunt, eo nomine magnum,indicari aut theatrum,aut locum ubi poemata recitabant,aut gymnasiū heroū, aut habitationē quandam,aut aliud deniq; generis eiusdem.trāsibo aūt deinceps ad artis opera, ut si quid utile sit,id pertractē.ægrotū uero post heroa,aut post Menelaum(nam ita quidem scribūt)decubuisse,nullam affert utilitatē, sicut neq; id quod post sequitur,arquato superueniente: etsi hoc potuerit maxime esse Hippocrati acommodatum ad recordationem fortasse prædictorum, aut forsitan ipsum per se: redigit enim ad memoriam affectum, aut colorem arquatum, qui mulieri superuenit. huc quoque

apud ueteres interpretes, & in exemplaribus antiquis hæc particula est in margine adscripta: ex alio- E
rum uero interpretum sententia illis uerbis, arquato superueniente, adiectum est, permansit: ut uero
alij tradiderunt, negatio adiuncta est, sic, non permansit: alij addunt, ipsi: hoc autem etsi uerba mu-
tat, sententiam tamen non uariat: at priora, sententiam contrariam efficiunt: siquidem illa lectio ar-
quarum affectum, aut colorem permansisse, hæc non permansisse significat. sed hæc oratio per se scri-
pta siue legas permansit, siue non permãsit, nullam utilitatẽ affert, cum ignoremus, & quomodo ægrota
rit, & qua affectione teneretur. quod si supradictis adiungatur, erit omnino superuacaneum: satis enim
erat solum dicere, arquato superueniente, ut hoc esset exemplum eius, quod in facie apparet: quod alia
sola parua esse uideantur: sed ipse contrarium ostendit: cum ea sit a naturali statu ualde mutata: nam
quod subiungit, id ipsum attestatur, ad quod iam opportunum est pertransire, ceteris huius senten-
tiæ explicationibus omissis: forte enim quæ modo dicta sunt, præter institutum nostrum fuerunt lon-
giora: quippe quibus esset propositum, ea silentio inuoluere, quæ nullam lecturis iuuenibus ad artem
essent utilitatem allatura: neque enim sophisticam facultatem, quam semper odio sum prosecutus, eis
tradere institui: sed eos ad artis opera ad præsagiendum, & curandum, in quibus perpetuo me exer-
cui, perducere.

Qui apud Timenei neptem, is nigro uiridique colore factus est. F 35

Siquis ad ea, quæ de facie dicta sunt, hoc etiam referat, aliquid utilitatis, ut hoc exempli gratia dictũ
sit percipiet. uerisimile enim est, hunc quoque, cũ alia in eo essent exigua, corpus uero plurimum a na-
turali statu deflexisset, propter id solum aut mortuum esse, aut mortis periculum adijsse. Si uero scriptũ
sit μελάγχλωρος pro eo, quod est, μελάγχρως hoc est nigræ cutis, ut in quibusdã uetustis libris inuenimus, mul
to etiã magis hic solus color magnam quandam noxam indicare uidebitur, quamuis cetera in ægro
essent exigua.

Perinthi quæ seminis speciem referebat, ad iudicationem pertinebat. & quæ circa abdomen talia: siquidem talia uri- 36
*na sanabant: quia neque flatu, neque copioso stercore glutinosoque deiecto euacuabantur. non enim erat magnum hypochon
drium. brassicam autem septimo die comedit, cum adhuc ægre spiraret, & quæ circa abdomen erant, euacuata sunt: recte
spirans effectus est, aluusque ei deiecit.*

Sabinus putat, hoc, Perinthi, non huius sententiæ initium esse, sed finem superioris: quia inquit, hic
sermo uniuersalis est: ille uero in parte dicitur: consuesse autem Hippocratem, orationibus, quæ ad par
tem pertinent, aut locorum, aut ægrorum adscribere nomina. at qui orationem nunc propositam esse
in parte accipiendam, constat ex ijs, quæ Hippocrates subiungit, cum ait, quia neq; flatu, neque copio-
so, glutinosoque stercore deiecto euacuabatur. multa autem in libris epidemiarum scripta in quibusdã G
particulatim uisa sunt, quæ præceptis uniuersalibus, quæ aut perpetuo, aut plerunque uera sunt, subij-
ciuntur, ita nunc Perinthi, quæ seminis speciem referebat, siue urina, siue alui deiectio: critica apparuit:
utrum autem paucis, an multis, an uni soli id acciderit, ex ipsis Hippocratis uerbis non constat. sed pro
babilius est, ea tempestate, qua Hippocrates hæc scripsit, id multos esse grassatum: nã cum in uno quo-
dam euenisse aliquid scribit, tum aut locum ciuitatis, ubi ille decumbebat, aut ætatem, aut nomẽ adiun
git. nomina uero ciuitatum adscribere in illis narrationibus consueuit, in quibus multos tali malo affe-
ctos conspexit. sed hoc ad artis exercitationem parum refert, & quod dixit, Perinthi, addat quispiam
cui uelit. ceterum urina, aut stercus genituræ speciem referens ad iudicationem pertinet, cũ is succus,
quem Praxagoras, uitreum nocabat, euacuatur. quod uero ait, & quæ circa abdomen talia: ad prædictũ
referri debet: siquidem talia ad alterum referuntur: nam de abdomine supra nulla mentio facta est. for
tasse autem librarius, qui primum ex Hippocratis libro id descripsit, aliquid omisit, quod ad hanc rem
pertinebat, uel ipse sibi recordationis causa id scripsit, quod ad primum ægrum referatur, de quo solũ
dixit. Qui apud Timenei neptem is nigræ cutis erat. quidam autem propter hanc difficultatem, dupli-
cem explicationem afferebant: ut quod ait, ad iudicationem pertinere, & circa abdomen, ita accipia-
tur, ac si diceret, urina, quæ genituræ speciem refert, pertinet ad iudicationem, & ex affectibus, qui in H
abdomine sunt, extrahi debet. tũ alio sumpto initio dicamus, talia enim mictu sanantur. ut talia intelli-
gamus ea, quæ in abdomine fiunt. cuius rei deinceps testimonium subiunxit: quia neque flatu, neque
copioso, glutinosoque stercore deiecto euacuabantur: hoc est, cum nihil aliud factum esset, quod ab
dominis dissoluere tumorem posset, morbus per solas urinas, quæ genituræ speciem referebant, iudi
catus est. fortasse uero tale abdomen erat, quale ipse in præsagijs his uerbis est persecutus: Hipochon- »
driorum dolores, ac tumores si recentes, ac sine inflammatione sint, murmur in eis excitatum dissoluit: »
præsertim uero si cum stercore, urina, & flatu exierit: si uero ipsum non transierit, iuuat, si ad infernas se
des deuoluatur. neque enim inflammationem, aut quidpiam aliud solutu difficilius, quod in iecore, aut
intestinis, aut uentre constiterit, sola urina seminis speciem referens dissoluere potuisset. quam ob rem
adiunxit: non enim erat magnum hypochondrium: propterea quod si magnum fuisset, nõ iam per uri-
næ, quæ seminis speciem retulisset, excretionem esset dissolutum. nunc uero, quia, quod sequitur, non
multum uidetur prædictis conuenire, ideo nonnulli alio sumpto initiuo ipsum legebant: & οὗ cum
spiritu crasso scribebant, & articulum masculinum patrij casus faciebant: ac si ita dixisset, homo, cu
ius magnum erat hypochondrium, septimo die, cum adhuc ægre spiraret, brassicam comedit: post-
quam uero abdomen euacuatum est, recte spirabat; hoc est facile, & secundum naturam. non ta-
men

A men scripsit, utrum brassica protuerit, quod aluum subduxerit, an quod digesserit. quidam uero uerbū hoc, rectè spirans, ita explanant, ut significare putent eam spirandi difficultatem, qua qui affecti sunt, nō nisi recta ceruice spirare possunt: enimuero in dictionibus ænigmaticis potest quisquis dicere, quæ uelit: cum illæ nullum nobis insignem usum ferant: nec in eis Hippocratis, sed interpretum perdiscere sententiam nobis liceat.

37 *De sanguine ichoroide considerandum est: quia is in pauidis, aut uigilantibus est, siue bonus, siue malus sit.*

Non est suspicādum, sanguinem absolute tenuem, & aqueum ab eo ichoroidea nominari: sed in quo
« uenenosa quædam, malignaque facultas insit: nam & in secūdo de uulgaribus morbis ita scripsit, Sub
« cute ichores gignebantur, hique inclusi incalescebant, pruritumque excitabant: tum pustulæ, ut ambustis, exurgebant, ac sub cute exuri, sibi uidebantur. ex quo planū est, ut non parua symptomata ex ichoribus oriri asserat. Plato quoque in Timæo quiddam tale per uocem ichoris significat, cum ait, Ichor autem, qui sanguinis serum est, mitis est: qui uero atræ, atque acidæ bilis, ferus. itaque sanguis ichoroides appellatur is, qui prauam, tenuemque humiditatem in se continet, non aqueam illam quidem, & morsus expertem, sed mordacem, & erodentem. cumque dicat Plato ichorem, qui sanguinis serum
B est, mitem esse, qui uero atræ, acidæque bilis, ferum: nobis patefactum est, quemadmodum in lacte serosa quædam humiditas, ueluti percolatio, & quæ crassiorem partem circunfluit, eodem modo in succis, humoribusque omnibus serosam quandam, tenuemque humiditatem reperiri. hæ porrò humiditates different pro natura eorum humorum, quorum esse serum dicentur: eritque infestissimum atræ bilis serum, minus infestum flauæ: hocque minus, pituitæ: omnium denique mitissimum erit: sanguinis serum, & ichor: nihil enim in præsentia refert, hoc, an illo nomine utaris. Cum autem sanguinem dupliciter dicamus, interdum, ut eum a prædictis humoribus distinguamus: interdum uero uniuersum humorem, qui conceptaculis continetur, a maiore eius parte sic nominamus, nunc sanguinem ichoroidea in secunda significatione intelligere debemus: quemadmodum est in more positum omnium medicorum, ut ipsum in uenæ sectionibus aut serosum, aut melancholicum, aut pituitosum, aut biliosum uocent: ac nonnunquam naturalem effluxisse sanguinem dicant. omnino autem pauidos, hoc est cum metu perturbatos, itemque uigiles ichoroides sanguis reddet. quod si non modo sanguinis, sed uitiosi etiam alicuius succi serum in uasculis sanguinis contineatur, & deliria, & insanias, & furores cōcitabit. Sed modo uidetur sanguinei seri fecisse mentionem, ut aliquod sibi memoriæ lumen afferret. fuerit quidem consentaneum pituitæ serum timiditatem afferre, uigiliam uero, aut perturbationē, aut
C animi motum cum pauore, non item: cum in eo torpor, frigusque solum, non mordacitas, malitiaq; insit. nisi forte corruptum sit, & acidum, salsumque redditum. ceterum quæstione dignum est, quod ait Siue bonus, siue malus sit: nam si quis absolute pronunciet, sanguinem ichoroidem esse malum, rectè sentire uidebitur: propterea quod quicunque ita nominatur, cum naturali comparatur. at si quis aliorū humorum ichoribus sanguineum ichorem comparans, non prauum, aut bonum esse eum asserat, is ēt uera dicere existimabitur. plerunque autem & huius temporis homines, & item ueteres, quod minus malū est, appellare bonū, aut probū, aut laudabile, aut quid huiusmodi solét: præsertim uero, cum id quod ualde prauum est, magnopere præstet ei, quod modice a suo statu naturali deflexit. quam ob rem, cum Hippocrates quærat, bonus ne sit, an prauus ichoroides sanguis, possumus nos ita ferre sententiam, cum optimo sanguini comparatum, esse malum: alijs uero omnibus, quibus alterius cuiusdam succi uitiosi ichor sit admistus, multo meliorem, & optabiliorem: & ideo bonum censeri.

38 *Quibus lien decliuis est, ijs pedes, manus, & genua calent: nares uero & aures semper frigent. an quia sanguis in eis tenuis est, an quia suapte natura hi talem habent?*

Vel ex ipsa uoce licet intelligere, decliuem lienem dici eum, qui deorsum uergit: utrum autē pro-
D pter eius tumores, qui in partibus inferioribus constiterint, an cum in partes inferiores corporis uitiosos humores, quos in se habet, depellit, decliuem lienem appellarit, nec ne, ex ipsa uoce intelligi non potest. pro rerum quidem natura accipere possumus decliuem lienem ab ipso utroque modo dictum esse. pedes enim inquit, & manus, & genua calent: nares uero, & aures frigent. ac genua quidē & pedes in decliui liene calida uideri, est rationi cōsonum, ut etiam nares & aures esse frigidas. at manus calidas esse in decliui morbo, non est consentaneum. potius enim inter superiores partes quispiā eas locabit; sin minus, certe non inter inferiores. cur autem aures, ac nares frigidæ sint, inferiora uero sint calida, causam considerans Hippocrates, ait, an quia sanguis in eis tenuis est, an cum lienes decliues sint procreati efficiuntur. nonnulli autem negant, ex altera parte lienibus respondere hoc, an suapte natura hi talem habent: sed ei, quod postea sequitur, totamque sententiam sic legunt, an suapte natura hi talem habent, an suppurationibus: qua de re diligentius erit deinceps considerandum. an
* prædictis suppurationibus annectunt, qui ita scribunt. Sed qui uolunt, hoc esse consequentium initiū, illud an, auferunt, & talem orationem esse uolunt, suppurationibus terminus, suppuraturis uētres perturbantur: statuuntque uentris turbationem signum esse suppuraturorum. hoc tamen non omnium suppurantium indicium fuerit, sed eorum modo, in quibus per intestinorum excretionem fit eruptio. nec mirum uideri debet, si non distinxit, de quibus agat, si eius, quod initio diximus, memores simus,

ipsum

ipſum ſibi hæc apparauiſſe,unde ad libros conficiendos ſumeret: id enim,quod ait, uentres perturban E tur,ſolum ad recordationem pertinet eorum, quæ ipſe ſibi uult indicare: cum dicat, uentres perturbari in huiuſmodi ſuppurationibus, e quibus, cum eruptuæ ſunt,ichor quidam tenuis ex pure prius reſudat,a quo morſa inteſtina quandam uentris turbationem efficiunt: hoc eſt morſus,& aſſiduas deſidē di cupiditates excitant: ſunt etiam,qui hanc lectionem agnoſcunt:

Suppurationibus umbilicus terminus: quibus ſuppuraturis uentres conturbantur. 39

Voluit paucis indicare id, quod in præſagijs clare dixit, Minime uero omnium, qui ſub umbilico ſunt, in ſuppurationem uertuntur. quibus tamen eruptura ſuppuratio, his uentres prius turbantur. ſcribunt id uarijs etiam modis,atque aliter, nec ſolam hanc orationem in partes diuidunt ij, qui hunc librum interpretantur, ſed alias etiam quamplurimas: ut hominibus ad artis exercitationem ſtudio cō tendentibus mora inijciatur.uidentur autem quidam id efficere.quod Timon per ſimilitudinem uſurpabat quid uis,parum carnis,multum oſſium.alij ſequentem orationem,cuius initium eſt, Lien durus non ſuperius,huic annectunt,ut de lienis differentijs uerba fecerit.quare ad eam tranſeamus, & lienis differentias,in quibus aliquid utilitatis ineſt intueamur.

F

Lien durus non ſupra,infra teres,latus, craſſus,longus,tenuis. 40

Deſcripſit his uerbis differentias tumorum, qui præter naturam lienem occupant, eas fortaſſe ſibi ipſe adumbrans, quia lienis decliuis fecerat mentionem. itaque prima huius ſplenis differentia eſt, cū durus ille quidem ſit,ſed non ſuperiore parte, certe planum eſt,parte inferiore durum eſſe.altera uero differentia earum,quas hoc loco perſequitur, eſt etiam decliuis lienis propria: cum enim lienes decliues hoc commune habeant, ut ſuperiores partes duras non habeant, inferiores uero habeant, unus eorum teres eſt, latus alius, alius denique auctus in longitudinem,idque ſiue cum tumore, qui præter naturam ortus ſit,ſiue etiam ſine tumore, ſed ſolum in longitudinem excreuerit. primam differentiam indicauit,cum dixit, craſſus,longus: alteram cum ait, longus,tenuis: ſiquidem Hippocrates, ut ſuſpicor,bis ſcripſit longus: ſed librarius alterum abſtulit,& huiuſmodi orationem reddidit,cuiuſmodi paulo ante adſcripſi. conſentaneum autem eſt, primæ differentiæ factam eſſe mentionem, cum ait, Lien durus,non ſupra: hoc eſt durus inferiore parte,ut etiam decliuis eſt. tum quatuor eius differentias eſſe allatas: unam, qua teres dicitur; alteram,qua latus: cuius utriuſque commune eſt, ne ſplen in longitudinem augeatur: duas uero reliquas additas eſſe, quarum altera ſit,qua longus & craſſus efficitur; altera, qua longus & tenuis: cum enim,ut dixi,hoc nomen longus,eſſet iteratum, ueriſimile eſt, G librarium ex uetuſtis codicibus alterum eorum,ut ſuperuacaneum, expunxiſſe. ac uetus ſcriptura eſt huiuſmodi,in qua nomen longus,ut ego quidem affirmo, bis ab Hippocrate dicitur,a librario uero ſemel modo deſcriptum eſt. potuit fortaſſe etiam ſemel tantum Hippocrates hoc nomen inter illas uoces craſſus,& tenuis ſcripſiſſe, ut æque poſſit utrique nimitum præcedenti, & ſubſequenti accommodari: ſiquidem pleraque huiuſmodi apud ueteres auctores inueniuntur. ceterum interpretes ego demiror,qui hanc lectionem uarijs modis immutant: nam ſi quis audeat a uetere lectione recedere, id aliqua uerimili cauſa ductus debet efficere,quemadmodum ego nunc eſſe conſentaneum affirmaui, illud nomen longus,cum bis ſcriptum eſſet,ſemel eſſe prætermiſſum. atque hanc quidem lectionem ueteribus explanatoribus cunctis probatam eſſe, Zeuſis optimus eſſe teſtis poteſt: is enim, cum Glauciæ uitio uerteret,quod hunc locum male eſſet interpretatus, nihil ei obijcit,quod ad hanc dictionem pertineat,quamuis ei difficilis eſſe uideatur.eum uero coarguit,quod prædictis negationem adiunxit: nam inquit,cum hæc uerba exponere neſciret,negationes omnibus addidit perinde, ac ſic Hippocrates ſcripſiſſet,infra teres, non latus,non longus,non tenuis.exiſtimabat ſane Glaucias, lienem his omnibus affectibus occupari non poſſe, cum ineſſe in eo ſimul non queant: quaſi neceſſe ſit intelligere, eos omnes in uno homine fuiſſe: ac non potius Hippocratem, recordationis cauſa, quemadmodum H prius difficilis ſpirationis,& febrium, ita nunc quoque differentias tumorum præter naturam, quibus lien decliuis afficitur, deinceps conſcripſiſſe. quod ſi liceat ijs, quæ affirmando ſunt dicta, negationes præponere, certe nullum iam decretum integrum conſeruabitur, neque ulla ueterum ſententia firma remanebit.

Minus uero,quibus grauedo ex capite moleſta eſt. 41

Non poſſumus quicquam aliud intelligere,quàm, ut quæ lieni accidere dicta ſunt, minus eueniāt ijs,quibus grauedo manat ex capite: cuius rei cauſam & Rufus,& Sabinus aiunt eſſe,quod ſanguis grauedine repurgatur. quam ſane ob cauſam nihil in lienem peruenire arbitrantur. Sed præſtat hoc ad cō mune genus,quàm ad partem redigere: rariſſime enim duæ partes in uniuerſo corpore æque debiles comperiuntur: nam in plurimis una eſſe huiuſmodi deprehenditur, in quam,ſiue plenitudo,ſiue uitiati humores in corpore ſint, confluunt omnia.cumque ea membrum aliquod præoccuparit,reliqua naturalem ſtatum ſeruant.non ſolum igitur in quibus grauedo ex capite manat,ſed in illis quoque,qui mē brum aliquod ad reſpirationem pertinens, aut renes, aut iecur, aut uentriculum imbecillum habeāt, id magis, quàm lienem, affectibus expoſitum inuenies. cum uero hoc commune, uniuerſaleque ſit, addat

A addat quiſpiam id,quod peculiariter conuenit ijs,de quibus nunc agitur, in quibus humor pituitoſus, aut tenuis & aqueus colligitur,cuiuſmodi ſunt qui capitis grauedine affecti ſunt; his inquam tumores præter naturam, qui ex craſſis, melancholiciſque humoribus conſequuntur, non ita ſæpe in liene conſiſtere.

42 *Circa ægrum diſpenſatio,& de morbo interrogatio : qualia ſint,quæ æger narret: ut accipiendi ſermones : quæ ad ægro tantem, quæ ad aſſidentes, quæ ad externos.*

Inuenit accommodatum nomen ad ea, quæ dicenda ſunt, cum diſpenſationem dixit: neque enim ut in ceteris fere omnibus libris affectuum aut notitias,aut curationes, aut futurorũ præſenſiones ſcripſit,ita etiam hic fecit; ſed in hac particula docet, quomodo medicinalibus præceptis, quæ didicerit, commode quiſpiam utatur: nec ipſa ſingula, ſed uniuerſa tantum capita deſcribit. ac primum quidem facit mentionem interrogationum,quibus ſcilicet Medicus ægrum interrogat: ſecundo loco, eorum, quæ ab ægro narrantur: multa enim narrare ægri ſolent,quæ quale ingenium habeant,indicio eſſe poſſunt: ut licet eum prius non nouerimus,tamen ex ijs, quæ dicat,qualis nam ſit, intelligamus: noſque illi accommodemus.etenim ſi quempiam prudentem agnoris,nec tamen timidum,uerum ei dicere conaberis. neque quicquam eorum, quæ in morbo futura ſunt,diſſimulabis. ſi uero imprudentem,ac ti- B midum,omnia dicito, quo animo meliore ſit,ita tamen,ut ne magnopere mentiaris. quod ſi quandoque propter ſummam ægrotantis timiditatem ei certam polliceri ſalutem cogatis, egreſſus uera dicito ijs, qui curam illius gerunt. dabis autem operam, ut ne ipſis quoque ægris, licet ſumme timidis, ſanitatem ita,ut qui aperte mentiri ſolent,promittas: niſi illud in primis addas,eam quidem affuturam, ſi modo illi cuncta recte fecerint,medicorumque præceptis obtemperarint: ita enim neque illi deſpondebunt animum,& tu uera perſæpe dices: nam plurimi periculoſi morbi ægros Medicis non obedientes interficiunt: cum alioqui admodum pauci prorſus homines tollant,ſi neque Medicus, neque æger,neque miniſtri errent,neque quicquam extrinſecus noxium forte occurrat. quicũque enim in morbis periculoſis meliore,quàm par eſt,animo eſſe ægros iubent,hi faciunt,ut ſequentibus diebus in multo maiore mœrore uerſentur,cum aut morbus deterior efficitur, aut ultra medicorum promiſſa producitur.ſed & confidenter,ac ſi in nullo ſint periculo conſtituti plerique,medicorum dicto non admodum audientes ſunt.quare præſtiterit,ægrotantis ingenium prius noſſe,habita peritia cum bene ualeret. ſi uero in eum nunc primum incidimus,ex eius oratione,qualis nam ſit, cognoſcimus. auxilio autem eorum, quæ prænouimus,aliquid morbo accommodatum inuenire nobis licet: nam ſi natura modeſtus audacter reſpondeat,ſique prudens,in loquendo imprudens uideatur,inde ſciri poterit, eius læ C ſam mentem eſſe. quemadmodum ſi ſobrius,& cogitabundus,& uigil,& natura loquax, in narrationibus,reſponſionibusque ſegnis appareat.iam uero ex ipſa uoce licet aliquid de morbo ſuſpicari: quidã enim morbi tempore uix uocem mittunt,quidam raucam, quidam acutam edunt,quidam balbi, blæſique ſunt: quorum ſingula quid ſignificent,alibi didiciſti. atque ex his cognoſcet Medicus aliquid eorum, quæ ad ægrum pertinent,ut quale ingenium habeat,quibus moribus ſit præditus,& quænã morbi forma ſit. iam uero ipſe interrogando,qualis in eius arte ſit & ægro,& aſtantibus declarabit: etenim ſi nares acutas, oculos concauos,collapſaque tempora in acuto morbo intueatur,quæret,num quæ euacuatio illi euenerit,aut uigilia, aut mœror, aut inedia, aut labor aliquis magnus præceſſerit. ſi uero non concidiſſe faciem uideat, interrogabit,an aliqua conſueta excretio retenta ſit,aut præter conſuetudinem in otio uitam traduxerit,aut corpus expleuerit.poterit idem de frigore, de æſtu, de largo uini potu,ac de ceteris huius generis accommodate ſciſcitari: ut hac ipſa in re apud eos, qui aderunt, laudem inueniat: nam ſi præterita, & quæ iam ægro,aſtantibuſque nota ſunt, Medicus interrogabit, eum ſtatim admirabuntur,quemadmodum ſi qua contraria ijs,quæ facta fuerint,quæret,eundem ſolent reprehendere.quinetiam ſi quædam eorum,quæ ægrotis acciderũt,antequam ea ab illis audiat,in medio ſermone dum interrogat,atq; reſpondet,forte protulerit,eorum in ſe admirationem cõuertet. ſed hæc D omnia ſunt alibi a nobis expoſita.cum uero,ut dicebam,Hippoc. hæc ſola,& prima capita commemoret,nos quoq; prima quadam diuiſione eadem explicauimus. ſi uero particulatim dicere cuncta aggrediar,certe commentarios in librum præſagiorum,& quæ de criſibus ſunt literis mandata,huc transferre cogar.præter hæc autem ad diſpenſationem atq; uſum faciunt quædam ab Herodoto edita in eo libro,qui Medicus inſcribitur:de quibus nos quoq; in libro,de rõne præſagiẽdi uerba fecimus.itaq; huius orationis capita rurſus ab initio repetentes, ad aliquid eorum, quæ principio ſcripta ſunt, transfeamus.quemadmodum in uita omnia,quibus opus eſt,parata habere,ut ueſtes, ſupellectilem, ſeruos,iumenta,aliaſq; pecudes,itemq; ædes,frumentum,legumina,bellaria,uinum,oleũ,ceteraq; generis eiuſdem,a conuenienti eorum uſu,quem œconomiam uocant,ualde differt:ita in arte medica non idẽ eſt, artem perdiſcere,& ijs,quæ didiceris,uti ita,ut conuenit: ut ſciat in tẽpore interrogare,& loqui,in tempore audire ægrũ,aut eius familiares loquẽtes: ut eos edoceat, quõ accõmodatiſſimi miniſtri ſint:prouideat,quæ cura adhibẽda ſit ijs,quæ extrinſecus occurrũt,quæ tũ a Medicis,tũ ab aſtãtibus negligunt, inter q̃ maxime utilia ſunt, q̃ ad decubitus pertinẽt,uel ad ædes oĩno uitioſas,aut cubiculũ,in quo ęgri decũbunt,ob tetrũ odorẽ quẽpiã,aut aerẽ calidũ,aut ualde frigidũ,aut ſitus plenũ.moleſtiarũ quoq; q̃ a uicinis,aut ijs,q̃ publicis in uijs uerſanť,ægro afferunť,habere Medicus rõnẽ debet:deq; his oĩbus cũ amicis familiaribuſq; ęgrotãtis diſſerere.atq; hæc q dẽ,taliſq; eſt,quę in ægrotãtibus diſpẽſatio nominať.

Quia

Quia in calidiore firmiorum,in dextris,& nigri; propterea & uena magna,& biliosiores sunt. E 43

Mirum non est,hic quoque omissum esse,quod totam orationem continuatam reddebat, siquidem hic liber non est conscriptus,ut ederetur,sed apparatus quidam,& adnotationes,quales nobis ipsi parare solemus: nam si integer liber esset,certe sumpto ita,ut in aphorismis fecit,initio,scripsisset,ac quæ deinceps consequuntur,addidisset,ut tota oratio esset huiusmodi: fœtus,mares quidē in dextris uteri partibus potius consistere,fœminæ uero in altero sinu sinistro comperiūtur: uerisimile enim est, quod calidius est,in calidiore uteri parte consistere.calidior autem est mas,quam fœmina, ut & uenarum in eo magnitudo,& color declarat: uiri enim sunt mulieribus plerunque nigriores.ac si Hippocrates hoc opus conscripsisset,ut in apertum proferret,non secus in hoc,quàm in libris de fracturis, de articulis, & in præsagijs,ac ceteris huius generis,esset locutus: sed quia,ut dixi,hæc ipse sibi adnotauit, ideo caput orationis omisit,nec de masculis,qui utero continentur,hæc ab eo dici declarauit. ac marem quidem in dextra uteri parte concipi, alij quoque uetustissimi homines prodiderunt: ac Parmenides quidem sic;

Dextra fouet pueros, teneras pars læua puellas. Empedocles quoque his uerbis: »
Quæ calet, est maribus tellus magis apta creandis. »

quam ob rem & nigri, & magis uiriles, magisque hirsuti uiri sunt. hanc autem de mare, ut calidiore F opinionem ueram esse, accurate in commentarijs de temperamentis docuimus. nunc uero , ut persæpe dixi, non est mihi propositum Hippocratis decreta,nisi obiter,ratione confirmare: sed eius tantum uerba declarare: quæ sane uerba quidam recentiores interpretes immutare ausi sunt, & pro firmiorū, legunt firmius: putant enim alienum a ratione, dextram uteri partem ut calidiorem, ita etiam robustiorem appellari: cum,quantum ad firmitudinem pertinet, simili modo se habere uideatur. itaq; oportere scribi existimant, Quia in calidioribus firmius in dextris,& ideo nigri:ut hæc oratio significet, in calidiore parte uteri concipi firmius, quod idem est,ac ualentius,& robustius, cum sit etiam natura calidius.sed de huius sententiæ ueritate non est nunc,ut monui, opportunum differere. quoniam autem nonnulli aduersantur ijs, qui omnes dextras partes sinistris esse calidiores,& robustiores propter iecoris situm dicunt,& tamen cor a sinistris positum habere,& dexter oculus nihilo acrius, quam sinister intueri,& dextra auris nihil melius,quam sinistra audire,nec dextrum crus,melius incedere, quam sinistrum uideatur: idque in manu sola uerisimile appareat, ideo pauca quædam aduersus hos a me dicentur. enimuero maxima demonstratio, quamplurimos mares in dextra uteri parte concipi, ex animantium dissectione oritur: ut cum uterus duos sinus, per ceruicem ambobus communem coniunctos habeat, mares plerunque in dextro, fœminæ in sinistro concipi uideantur. quare præstitisset, G huius rei,quæ sensu percipitur, causam inquirere, quam causæ ignoratione conari, ueritatem euertere. Sed uos causam didicistis in libris de anatomicis administrationibus, cum ad dextram uteri partē per renes sanguinem repurgatum, ad sinistram uero impurum adhuc,serosumque descendere conspexeritis.cor etiam in medio pectore,non in sinistra parte situm uidistis. Verisimile autem est, quosdam arbitratos esse,eo in loco positum esse potius, quod pulsus in ea parte percipitur. quod sinister eius uentriculus sit, qui pulsum edit.

Concretum est, constitit citius,motum inquinatum est,& tardius augetur,& longiore tempore. 44

Diximus iam sæpe,hoc in libro propter obscuritatem, sexcentas esse scripturæ uarietates , cū alius aliter eas componit, prout cuique probabilis explicatio futura uidetur . ego uero scripturas ueteres ceteris antepono,quamuis non esse uerisimiles appareant, maioremque dubitationem afferant : nam uel hac de causa eas ita fuisse quis existimabit,quia licet in explicatione quædam existat dubitatio,uetustissimi tamen interpretes in eis consentiunt. quod si eas immutare ausi essent, certe in apertiorem dictionem, ut,probabilior fuisset explicatio, commutassent. itaque cum hæc oratio nunc in antiquis ita sit libris exarata,eamque ita conscriptam esse ueteres interpretes attestentur plurimi recentiores H uerbum inquinatum est, expungendum putauerunt: nonnulli uero ei uerbo motum , addiderunt tardius,ut talis esset oratio: Concretum est, constitit citius,motum tardius augetur:quidam uero toti orationi præposuerunt,& hanc ob causam,ut sic legamus: Et hanc ob causam concretum est,constitit.tamen ex his omnibus scripturæ generibus non admodum uaria oritur sententia, cum uelint interpretes,ideo marem citius concrescete, atque constitui,quam fœminam,quod calidior sit: quam etiam ob rem citius moueri ipsum affirmant.quin etiam inter omnes fere Medicos constat, marem non modo citius formari,sed etiam moueri, quam fœminam: qua de re in libro de natura pueri est aperte dictū, ut Diocles quoque in libro de affectibus mulierum disseruit. Rufus autem scribit, solum Diogenem Apolloniatem in secundo de natura libro contra sentire. ego uero eum librum non uidi.iam uero ipsæ grauidæ fœminæ & citius mares incipere moueri,& plures & uehementiores motus ab eis edi attestā tur.proposita uero sententia affirmat,citius,concretum esse, ac constitisse,hoc est compactum,firmūq; redditum marem esse. deinde uero mas tardius, quàm fœmina augetur.utrum autem incrementū intelligat id solum,quod in utero fit, an quod a partu edito, incertum est: illud quidem est uerum,fœminam, cum in lucem edita est,augeri celerius,& eius incrementum citius desinere. porrò uelocioris incrementi causa est corporis mollitudo: siquidem huiusmodi corpora facilius in tria interualla longū,

latum,

A latum, ac profundum diducta incrementum sumunt: celerius autem desinunt augeri fœminæ, quàm
mares, non iam propter mollitiam, sed propter imbecillitatem: est enim naturalis in animantibus fa-
cultas, quæ est ipsorum incrementi effectrix: ob quam quidem imbecilliorem plus augentur, sed præ
imbecillitate crescere citius desinunt. ac si ipse Hippocrates scripsit, ἐμολύνθη .i. inquinatum est, profe-
cto tale nescio quid significare uidebitur, quale est in secundo uulgarium morborum, cum ait, Secun-
dum aurem sinistram tumor exortus est: sequenti uero die etiam dextram, sed is minor: uerum hi cō
minuebantur, ἐμολύνθη, & non suppurauerunt: ἐμολύνθη enim dixit id, cuius acutus motus, ac transmuta
tio cessat, quodque refrigeratum est.

45 *Ideo ualidior, biliosior, magisque sanguineus est, quia is locus, est in animali calidior.*

Hac de re ait solidiorem, biliosiorem, ac magis sanguineum esse marem, quia locus, in quo concipi
tur, talis est. intelligit nimirum dextrum uteri sinum. hanc autem sententiam alij aliter scribi uolunt:
omnes tamen eandem seruant sententiam: siquidem uelle accurate perquirere, quænam uera sit Hip-
pocratis dictio, superuacaneum est: præstat enim non hoc quidem, sed utrum uerum sit, quod dicitur,
considerare. ueritas autem, ut ante dixi, ex corporum dissectionibus elicitur, cum mares in dextro ute-
B ri sinu plerunque concipiantur. cur uero hæc pars calidior sit, causam quoque, ex dissectione nobis
cognitam exposuimus.

GALENI IN SEXTVM DE VVLGARIB. MORBIS.

COMMENTARIVS TERTIVS.

1 *[C]Vtis raritas, uentris densitas: cutis adstrictio, carnium incrementum: uentris torpor, uniuer-
sorum confusio: uasorum immundicia, cerebri consumptio: propterea & caluitium, & attri-
tio instrumentorum.*

Sunt, qui putent, hanc esse rerum, quæ a Medicis cognoscendæ sunt, enu-
merationem. potius uero res quædam inter se iunctæ, dici per coniugationē
C uidentur. ac prima quidem coniugatio est, cum ait, cutis raritas, uentris den-
sitas: siquidem nonnulli ideo uentrem densum, hoc est suppressum, & adstri-
ctum habent, quod multa per cutim euacuentur: quemadmodum contra nō-
nulli, cum ægre per cutim diffluentur, multa meiunt, multaque per aluum excernunt. altera subiuncta
deinceps est coniugatio, cutis adstrictio, carnium incrementum: ex qua intelligitur, coitionem, adstri-
ctionemque cutis plerunque esse in causa, cur carnes supra modum augeantur. est tertia, quæ has exci-
pit, coniugatio, quæ his uerbis continetur, uentris torpor, uniuersorum confusio. torporem autem, in-
telligimus uentris imbecillitatē in cibis concoquendis, esse omniū affectuū, quibus corpus corripitur,
causam. quod uero mox sequitur, uasorum immundicia, huic coniugationi potest annecti: nam quod
in uentre non est recte concoctum, plerunque in causa est, ut uasa immunda sint. potest etiam non con
iungi cum uentris torpore, & de uitiata coctione, quæ in uenis fit, intelligi: ut quemadmodum conco-
ctio, quæ non probe in uentriculo fit, multa in toto animante confundit, ita etiam, quæ in uenis fit, cum
suum finem non est sortita, primum immundiciam in uenis, hoc est uitiosorum humorum redundan-
tiam parit, deinde noxam magnam affert, ut quod medium est inter uentris torporem, & uasorū im-
mundiciam, sit utriusque commune, quod ipse uniuersorum confusionem nominauit. iam quod addit,
D cerebri consumptio, propterea & caluitium, habere ego hunc sensum puto, cum cerebrum multo mi-
nus se ipso factum sit, id quod accidit ijs, quibus est natura siccius, tum ab ossibus superiacentibus rece
dit, quæ anatomici sinciput nominant. hæc autem duo sunt, quorum utrunque quatuor rectis lineis cir
cumscribitur: una quidem per suturam in longum exporrectam, utrique ossi cōmunem, sed posterius,
lateribus suturæ labdoidos; anterius uero, coronali: utrinque squamosis suturis. ab alijs caluariæ parti-
bus potissimum quidem cerebrum non plus recedit. quod si quandoque recesserit, tamen propter car
nes ossibus subiectas, cutis humiditas non prorsus exarescit, proinde nec crines deffluunt. etenim in cō
mentarijs, qui sunt de temperamentis, didicistis, pilos neque ex perhumida cuti, neque ex uehemen-
ter exiccata nasci. porrò cutis capitis puerorum, mulierum, & eunuchorum humida est: caluorum au-
tem, præter modum arida. cerebrum uero in iuuenibus quod molle, humidumque est, caluariam con-
tingere, omnemque interiorem capacitatem ab eo occupari; in senibus uero arescens, & subsidens ab
ea recedere, sæpenumero in animantium dissectione conspexistis. nunc uero nō est nobis propositum,
decretorum Hippocratis afferre demonstrationes, nisi forte obiter id accidat, sed obscuram illustrare
dictionem, simulque summatim causas interdum addere, prout demonstrata decreta postulabunt. Ce-
rebri autem consumptionem & perfectum interitum, ut ipsum sit omnino absumptum, ne cogitatio-
ne quidem in uiuo animante fieri posse, omnes norunt. quare si hoc non sit, reliquum erit, ut per cere-
bri

bri consumptionem intelligamus eam diminutionem, quam ex siccitate in caluis fieri dixi, ut sincipi- E
tis ossa, quæ laxiora, molliora que ac ceteris superposita sunt, ob cerebri defectionem, cum usque ad
ipsa non pertineat, nec tangere ea possit, exsiccescant: subsidet enim, & depressum in suam basim con-
cidit. consequens autem est, his ossibus arefactis, cutim etiam eis prætẽsam exarescere: eaque in cal-
uis ualde sicca esse, sensu perspicitur, ut demonstratione, a ratione ducta, nihil opus sit. cum uero etiam
cerebrum sit plus exiccatum, ut in quibus extrema senecture contingit, tum neruorum quoque exor-
tus siccescere necesse est: quam ob rem neque ita, ut prius, uident, neque audiunt, neque aliud quicquã
aut sensuum munere, aut motionibus, quæ a uoluntate proficiscuntur, ualenter administrant: sed omnia
earum actionum instrumenta, per quæ illæ prius gerebantur, exoluta, infirma, languidaque redduntur:
quod quidem uerisimile est, ipsum appellasse iustrumentorum attritionem, ducto nomine per transla-
tionem ab attritis uestibus, atque uasis: quæ sane post diuturnos usus, cum ea attrita esse dicimus, se
ipsis facta esse sicciora uidentur. quidam uero putant, hæc non esse per coniugationem accipienda, sed
singula separatim, aiunt Hippocratem consulere, ut ipsorum uires expendamus: ac, ne uagemur latius,
cutis raritas (hęc enim primo loco descripta est) quid ualeat, cognoscendum nobis est, ut eam, cũ opus
erit, inducere ualeamus: eandemque detrahere, cum non erit ex usu. Scriptum autẽ etiam est, inquiũt,
in libro de alimento, Corporis raritas ad difflationẽ facit, ac quibus plus detrahitur, magis sani: qui- F
bus minus, magis morbosi uiuunt. Sed huic sententiæ repugnat quod in medio scriptum est, uentris
densatio, cutis adstrictio, si quidem hæc est enumeratio rerum, quas nosse Medicum, expediat. præterea
quod subinde scriptum est, uentris torpor, omnium confusio: indicio est, uoluisse eum scribere cũcta,
quæ suapte natura in unum coire apta sunt: & non simpliciter, quæ affectiones in corpore consistant,
quas cognoscere conueniat: nam quod ait, uniuersorum confusio, non affectionem, sed mala, quæ ex
praua affectione oriuntur, indicat.

Detractio cursibus, luctis, quiete, multis [celeribusque] deambulationibus, bisque elixa maza plurima, panis Medicus 2
dandus est.

Nomen euacuationis de solis liquidis, detractionis uero potius de solidis, quandoque uero etiam
de liquidis dicitur. & sane quæ in præsentia dicta sunt, communia sunt extenuationis liquidorum, & so
lidorum, cum sine purgatione, aut sanguinis euacuatione eam, in sanis scilicet, facere uoluerimus: ægro
tantes enim nemo est, qui cursibus, luctisque curet: nam his, atque alijs consimilibus cõmune est exer-
citationum genus, quod etiam iactus discorum, iaculorumque comprehẽdit, itemque saltus, halteres,
armatorum certamina, & omnes actiones, quas in uita homines obeunt, præsertim in agro colendo,
dum arant, metunt, ac fodiunt: siquidem omnes exercitationes tum carnis, & adipis, tum uero humo- G
rum abundantiam imminuunt. eas autem uno in corpore adhibere non possumus: sed dãda opera est,
ut quæ cuique sit accommodata exercitatio, ex habitu, ex ætate, ex uiribus, & consuetudine inuenia-
mus, ut in libris de ualetudine tuenda conscripsimus. nunc autem ex Hippocratis librorum explana-
tione medicinæ præcepta nõ discitis, cum ea prius, ordine in proprijs libris tradita sint a nobis, in qui-
bus omnibus eius decreta cum demonstratione, & ea omnia quæ ex illis decretis particulatim conse-
quuntur, cognouistis. cum uero seriem eorum, quæ ipse dixisset, cõsequi cuperetis, petijstis a me, qui id
minime institueram, ut commentarium conscriberem: obscuræ enim dictiones nõ admittunt eam ex-
planationem, quæ scientiam gignit. quare cum statim deinceps subiunxerit, quiete, aperte intelligi nõ
potest, quid hac uoce significare Hippocrates uoluerit. Sed, ut in ceteris obscuris dictionibus, ita in
hac suspicari oportet, quid sibi uelit, ut hoc uni, illud alij probabilius uideatur, prout etiam uisum est,
& alius aliter nomen quietis exposuit. potest ergo de cessationibus, quæ exercitationibus interponun
tur, dicta quies esse, ut in aphorismis dixit, Vbi laborare cœperit, quies statim lassitudinem adimit. po
test etiam intelligi de cessationibus per integros interiectos dies futuris. potest etiam perfectam quie-
tem aliquibus corporibus consulere: etenim si ipse ita ait, Motus roborat, otium consumit, poterit
sane uita in otio traducta corpus extenuare: ita enim quibusdam, qui se ab exercitationibus ad otium H
traduxerant, euenisse conspeximus, sed diligenter distinguendum est, ut qui nam sint, qui his extenuã
di causa indigeant, intelligamus: neque enim redundantium humorum euacuatione opus est, cũ otiũ
suapte natura id efficere nullo modo queat. quam ob rem nonnulli merito dicunt, hic uerba fieri de car
nis detractione, non de humorum euacuatione, ut in plenitudine, & aquosis habitibus fieri solet. fieri
etiam potest, ut, cum de utrisque dixerit, hæc sit enumeratio omnium auxiliorum, quæ sunt utriq; de-
tractioni communia, quæque alterius ipsarum sunt propria. possumus etiam accipere, ut post exercita-
tiones quietem scripserit, ut de singulorum dierum exercitationibus, deque eis succedẽte quiete uer-
ba faciat, ne statim ab exercitatione cibos ingerant, ut mos est, dum calor ab ipsa exercitatione in cor-
pore adhuc seruatur, sed postquam perfecte refrigerati sint: nam & id ipsum in libris de tuenda sani-
tate cum ab Erasistrato, tum ab alijs recte esse dictum cognouistis: ut uel ex hoc planum sit, in expla-
nationibus eorum, quæ propter breuitatem obscura sunt, multum loci esse coniecturis. cum uero uer-
ba, ut cuique placet, scribere permissum sit, tum ueteris auctoris sententia multo redditur obscurior.
in hac autem oratione, nobis proposita, quidam scribunt, multa quiete: quæ scriptura neque in anti-
quis libris extat, neque eam primi libri interpretes habuerũt. siquis uero nos eam interpretari cogat,
dicemus multam quietem post exercitationes ab eo imperari. Sed hæc missa facienda est, & de qua

inter

A inter omnes conuenit,explicanda.itaque dicimus, id consilij dari, ut multis, celeribusq; ambulationibus quis utatur: propterea quod tardæ, sicut etiã lentæ exercitationes corpora pinguiora reddunt. miror equidem,cur in eis omiserit uerbum,celeribus:cum & celeres cursus, & huiusmodi exercitationes carnis molem adimant,& humorum exuberantiam inaniant: qua de re inter omnes fere exercitatores,ac Medicos constat. quare Hippocrates deinceps de alimento apto ijs,qui detractionis indigent, scripsit uno sumpto exemplo, ut consueuit,sibi ipsi commentarium parans eius rei, quæ omnibus uniuerse congruit.eis autem omnibus commune est,ut ualentis materiæ cibos non sumant,qualis est suilla caro: sed imbecillæ,qualis ouilla est,quæ quidem pecudis est.maza quoque parum nutrit: itaq; huius plurimum, panis uero modicum sumi iubet.

3 *Detractionis signum,eandem diei horam seruare: subito enim trahitur.*

Non dubium est,quin hæc oratio annexa sit superiori,in qua docuit, ut facienda detractio sit, quare ut cognoscamus,num eius modum accurate simus coniectura consecuti,in præsenti eius rei signum ad scribit.est autem hæc oratio nobis obscura propter eam causam, quam sæpe dixi, quod hic liber ab eo confectus non est, ut ederetur, sed ut formulam quandam, & apparatum sibi ipse haberet: nam si ad B editionem eum scripsisset,profecto quam diei horam dicat, in qua signum detractionis obseruandum sit omnino explanasset.cum autẽ ipse non scripserit,quidnam aliud probabilius quispiam intellexerit, quàm quod eadem diei hora eum,qui detractionis indiget, ad exercitationes perducamus, &, ut ipse iussit,obseruemus,an subito trahatur,hoc est,moles corporis concidat, uiresque cadant, ac debilitentur? nam uerbum εἰρύεσθαι sine dubio significat trahi. potest etiam ab illo ad hæc transferri propter naturam rerum, de quibus uerba fiunt: quibus, ut sæpe in obscuris locutionibus dixi, quæ nobis prius in mentem ueniunt, accommodamus. quidam tamen pro εἰρύεται hoc est trahitur, scribũt ἐρείπεται hoc est cadit, rei explicationem ex hac uoce sperantes clariorem fore. uerumtamen uetus lectio uerbum εἰρύεται habet.

4 *Remittere labores,aut defluet.*

Hoc etiam loco scribunt quidam,subtrahere de laboribus,aut defluet. hæc autem est orationis uis euacuatio omnis,nisi paulatim fiat,uires dissoluit,& corporis habitum repente digerit. quam ob rem quidam scripserunt,subtrahere de laboribus, aut defluet: cum uelint,euacuationem quæ cõfertim fit, hoc uerbo defluet, significari. alij scribunt, * τῇ εἰρύεται, addentes ι, ac circunflectentes, & † ῖ subscri- C bentes: ut significet, ex laboribus eatenus subtrahere, quatenus homo consumitur. aiunt autem hoc uerbum εἰρύεσθαι de corporis consumptione, deque uirium casu dici, ut eiusmodi oratio sit, labores minuendi sunt,cum uires concidunt,corpusque digeritur. iam illi quoque, qui ῥυήσεται scribunt, hoc est labetur, orationem ipsi quoque ad uirium casum traducunt.

* fortasse legẽdũ est & ῇ cũ ι scribentes.

5 *Totum enim similiter concidit.*

Hanc quoque particulam in ueteribus exemplaribus post superiorem scriptam comperi: eamque ita habere, ueteres interpretes aiunt, & ex recentioribus Sabinus idem confirmat. nullam tamen eius explicationem attulit: cum enim totam superiorem sentẽtiam adscripsisset, deinde singula eius uerba explanauisset,huius particulæ explanationem omisit: ut fecit etiam Zeusis ipse, qui unus e ueteribus interpretibus est. sunt, qui dicant, totum enim similiter concidit,ab Hippocrate dici, ut tale quid significet: quemadmodum repletio nocet,ideoque detrahenda est: ita euacuatio, quæ modum excedit, æque ac repletio,noxia est: propter eam enim corpus cum detrimento collabitur, sicut propter repletionem in molem extollitur.quidam autem hanc explicationem, ut absurdam, reprehendentes,uel totam hanc particulam omittendam, uel in hanc mutandam putant, confertim enim defluet: uoluntq; D Hippocratem nobis præcipere,ut corporis detractionem diligenter obseruemus: propterea quod illis usu uenit, ut in exercitationibus confertim digerantur, ac defluant, cum quis per multos deinceps dies ualde eos exercere perseuerauerit, ac tenui uictu aluerit.

6 *Cum uero conciderint, suillæ carnes assæ præbendæ sunt.*

Monuit uerbis superioribus,immoderatam detractionem caueri oportere. quia uero interdum inuiti in eam incidimus,uult ad hoc quoque Medicum paratum esse: ut si confertim detractio forte sit facta carnes suillas assas præbeat: ac suillas quidem,quia multum nutriunt:assas uero, quia solidã, & in exiguam molem coactam carnem,non humidam & flaccidam gignunt.quidam pro uerbo præbere, legunt offerre suillam assam: ex quo eadem elicitur sententia: sed uerbo magis proprio utuntur.

7 *Vbi autem replentur, indicat corpus floridum.*

Hoc commune omnis refectionis signum paucis uerbis descripsit: floridum enim corpus redditur tum in exercitationibus,tum uero,ijs, qui probo sanguine reficiuntur.

8 *In exercitationibus signũ est sudor,guttatim manans,qui tanquã ex aqua ductibus egreditur: aut ex elatione depressio.*

Hoc loco deest, casus, aut detractionis, aut quid tale. quod nonnulli addentes, non dubitarunt interpretari

interpretari perinde,ac initio ita esset scriptum,ut hæc oratio sit,In exercitationibus signũ extenuatio- E
nis est sudor,qui uelut ex aquæ ductibus manat.deinceps uero aliud signum sit,ex elatione depressio re
pentina:nã hic quoq; subaudiendum est morbum,repentina.quia licet modo id non adscripserit, tamẽ
supra dixit,subito.n.trahitur.hæc aũt contingere,cum corpus immodice digeritur, perspicuum est.

Mulieri,quam primum in Cranone curaui,lien natura magnus erat: febris ardens,rubicunda,spiritus decimo die,sudor multus superius: sed & decimaquarta die inferius. 9

Nihil notabile ex hac oratione percipi põt.equidẽ mirarer,si Hippoc. ipse ita scripsisset, nulla facta
urinæ mentione:quã si addidisset,aliquid plus ad recordationẽ sibi,ac nobis eadẽ rõne parauisset, qđ
aũt initio scriptũ est,quã primũ curaui,est perobscurũ.quæstio.n.est,utrũ sui ipsius gratia,ut nominũ &
locorũ,ubi ægri iacebãt,facere mentionẽ cõsueuit,ita nũc quoq; scripserit,quã primũ curaui:ut nomi-
nis mulieris recordaret̃,an potius indicet̃,nũc eã mulierẽ ex recidiua ægrorauisse,ita & spiritus, qui de
cimo die accidisse scribit̃,obscurũ est,nũ quamlibet anhelitus difficultatẽ absolute, an solũ cõcitatã, &
ualde crebrã spirandi difficultatis speciẽ significet,quidã uero his uerbis multũ ẽt spiritũ in uentre col-
lectũ indicari putant.atq; hæc in uerbis obscuritas est,in sentẽtia uero alia sunt nõ minus obscura: utrũ
enim ex solo liene affecto acciderit,ut mulier in febrẽ ardentẽ incideret,& spirãdi difficultatẽ, aut uen
tris inflationẽ,& prærubrũ colorẽ,an alia quæpiã febrilis affectio in ea fuerit,propter quã his malis ue F
xata sit,quæstio est.quod aũt,ut dixi,plurimi refert,in eo positũ est,quod ignoramus,quales ad iudica-
tionẽ usq; urinæ fuerint:& cur decimo die sudores apparuerint:ipse.n.dies,in quibus uehemẽtiores ac
cessiones fiũt annotare cõsueuit:ut uideamus,ipsum ex lõgo usu rerũ singularũ peritiã esse cõsecutum,
cuius ope hãc de omnibus morbis sententiã in uniuersum pronũciauit: Quorũ accessiones fiũt diebus
imparibus,ita iudicationes quoq; imparibus diebus absoluũtur:iã uero quod in hac oratione omnium
absurdissimũ est,nũc exponã:mortua ne sit,an uixerit hæc mulier,prætermissum est.quã ob rẽ quidã uer
bũ,minus,qđ inter hãc,& sequentẽ orationẽ scriptũ est,huic annectũt:quidã sequẽti præponũt: nam si
scriptũ esset,ei mulieri die quartodecimo bonã iudicationẽ esse factã,cõsentaneũ utiq; esset, huic ora-
tioni uocẽ,minus,nõ esse adiungendã:quia cũ dixerit,decimo die sudores mulieri emanasse maiore ex
parte superius,tũ addiderit,sed & inferius quartodecimo,qũo,si illa omnino incolumis euasit, ipse ẽt
uerbũ,minus,adscripsit?est igit̃ uerisimilius,bona facta iudicatione,sudores per totũ corpus effluxisse.
qđ si quis cõtra statuat,mortua muliere,perniciosos sudores extitisse,is iure optimo ad finẽ huius ora-
tionis uerbũ,minus,adiũget,ut dicamus,sudauit aũt decimo die,magis superius,sed & inferius.sudauit
quoq; decimoquarto,inferius uero,minus.Sed iã ad sequentem orationẽ transeamus : in ea.n.fortasse
erit apertius q̃ ad partẽ uox,minus,utrũ inquã ad finẽ superioris,an principiũ sequẽtis aggregãda sit. G

Minus ijs,qui ex capitis grauedine,raucitateque laborant,cum febricitant,ut ego quidem puto, recidiua fiunt. 10

Subaudiẽdum est,cum febris cessarit: quomodo enim alia ratione recidiuas eis minus accidere exi
stimabimus,nisi prius febris desierit?quod si ab hac sententia uocem, minus , adimamus, ut putarunt
quidam,qui in hanc uocem terminari superiorem orationem statuunt: huic contraria sententia ex hoc
sermone elicietur: ut in ijs,qui ex capite grauedine raucitateque laborant,cum febrem habent,recidi-
uas fieri intelligamus. quod igitur in omnibus facere soliti sumus, ut non orationis probabilitate, sed
ope eorum,quæ in ægris perspicue cernuntur, quæstiones definiamus si idem nunc quoque faciemus,
profecto uocem,minus,huic sermoni recte præpositam esse comperiemus: febris enim grauedini,rau-
citatique superueniens, firmius eas concoquit,ut licet aliquod erratum committatur, non tamen faci-
le fiat recidiua:cum alioqui illis, qui sine febre ob huiusmodi causam laborant, si quid deliquerint,ma
lum reuertatur. Sed cur in oratione positum est, ijs qui ex capitis grauedine laborant, cum grauedines
ex alio membro non oriantur? an hæc oratio dicta est, ut in illa quoque est scriptum,Vertebræ,quæ in
spina?an addidit,ex capite,quia raucitatis est facta mentio: cum ea possit etiam alia de causa excitari?
an adiecit, ex capite,recordationis causa, ut paucis uerbis has ab illis grauedinibus quæ a parua ali-
qua externa causa oriũtur,distingueret: ut indicaret se de his loqui,qui propter naturalem capitis im- H
becillitatem in hunc morbum facile cadunt: hos enim merito quispiam ex capite grauedine tentari,
non eos,qui ex frigore,aut æstu,aut omnino ab aliqua externa causa corripiuntur,dixerit. Verba autẽ
illa,ut ego quidem puto,in quibusdam scripta sunt exemplaribus : quibus intelligitur , ipsum de ijs,
quæ enunciauit, ambigere, consentaneum autem etiam est,ut sine illis uerbis scribatur , cum id , quod
ait,uerum sit. in sequenti autem oratione eorum,quæ recte pronunciauit,demonstrationem adiunxit:
quare iam ad eam transeamus.

Quicquid suppurat,recidiuæ non est obnoxium. nam ipsa maturatio est simul & iudicatio,& abscessus. 11

Non est hæc obscura oratio ijs, qui habent in memoria, quæ iam sæpe de concoctione dicta sunt.
nunc uero eorum quoque mẽtionem facit,illorum causa,ut dicebam,quæ præposita sunt, ut tota ora-
tio sit huiusmodi: in grauedine,& raucitate,quæ ex capitis destillatione oriuntur,cum febris superue-
niens frigidam,humidamque fluxionem concoxerit,quodque concoctum est,fuerit excretum , tũ fir-
mam morbi iudicationem esse factam,neque iterum in morbum casurum esse hominem sperabis.

Quibusdam, cum rebus uenereis utuntur,uenter inflatur,ut Damagoræ: quibusdam strepitus fit, ut Arcesilao. 12

Hanc etiam orationem alius aliter scribit. quidam uocem, quibusdam,adimentes addunt hæc uer-
ba,Cum incipiunt; ut ita legatur, Cum incipiunt rebus uenereis uti,uenter inflatur: uolũtq; ijs, qui ue
nereis

A.l.3.f.1.t.4. c.19.p.376.F. & 377.A.

A nereis uti rebns incipiũt,hoc est ijs,qui illud opus primũ aggrediũtur,ea accidere,quæ ſubinde in hoc
ſermone declarãtur.& tñ hãc lectionẽ neq; uetus ullus codex habet,neq; ullus interpres agnouit:nihi
lominus Sabinus uult de illis uerba fieri,qui res tractare uenereas incipiũt:licet nnius hominis Dama
goræ Hippocrates nominatim meminerit.id aũt facere ipſe cõſueuit,cũ res,quã explicat, pancis acci-
derit.quanquã aũt de his nihil Hippocrates literis mãdaret,tñ ab ipſo uſu,quid appareat, perdiſcendũ
eſſet:propterea quod non inflatur uenter nec ſtrepitus in eo cõtinetur in illis,qui coire incipiũt: ſed po
tins quibuſdam,idq; raro,cum ætas declinat,& affectu,qui flatuoſus,hypochondriacus,& melancho-
licus uocaẽ,detinentur,cum coitn utuntur,inflari magis uentrẽ contingit:quibus ẽt accidit,ut continẽ
ter corporis miſcẽdi libidine teneãtur.quod igitur iã perſæpe memoraui,ſiue lectiones uarias, quas in
hac oratione ſtatuerũt,prætermittã,ſiue oẽs afferã,id mihi uitio dabũt pleriq;, qui nõ ex rerũ natura,
ſed ſua cupiditate modũ in orationibus metiũtur.iã uero ſi eorũ,quæ dicta, quæq; ſcripta ſunt , quædã
dixero,quædã ſilẽtio tranſiero ita ẽt reprehenſores inueniẽtur;quod quædã quæ omittẽda eſſent,pro-
pterea quod nugatoria ſint,cõmemorarim:quædã uero præterierim,quæ quia nõ ſint deteriora ijs,quę
allata ſunt,dicta oportuiſſet.in quotidianis uero cõgreſſionibus quãcunq; explanãdi rationẽ audire ue
lint ij,qui præſentes ſunt,ab ipſis interrogati,ad eorũ nos uoluntates accõmodare conamur.in libro ue
B ro id agere nõ licet:ſiquidem cõſtitui,in pleriſque ſentẽtijs nullam penitus facere mentionem eorum,
* qui ueterẽ ſcripturã immutarũt,aut eorũ,qui oĩno abſurde ſunt. interpretati.aliquando tñ ea recitare,
quæ nõ plane improbabiliter dicta erũt.ceterũ meminerint,qui cõmẽtarios legũt,in ſingulis partibus
eadẽ repeti,permoleſtũ eſſe.qđ igiẽ Sabinus dicebat,ijs qui primũ rebus uenereis ntunẽ, ea accidere ,
quæ ꝓpoſita oratione cõtinẽtur,pro uero ſtatuẽtes,eius cauſam conãtur afferre.alij uero cõtra,quã hi,
uerba ſic legũt,Sunt,quibus uenter inflatur,cũ coeũt.ac Sabinus quidẽ nõ ſine rõne dixit, hoc illis eue
nire,qui coire incipiũt:primũ,qđ magna fit in corpore innouatio(ita.n.ille ſcribit)propter quã innoua
tionẽ & flatus,& comitialis morbns,& renũ affectus,& alia diuturna uitia oriunẽ:deinde uero,quia De
mocritus hominẽ ex hoĩe in cõplexu uenereo gigni dixit.iã uero inquit magnũ pruritũ ex ſeminis ſal-
ſugine,acrimoniaq; patiũtur:cumq; mariũ & fœminarũ cõis ſit ratio,in fœminis perſpicuã eſſe cauſam
ait:utero.n.inteſtinũ ſubijcitur,ueſica ſuperiacet:uериſimile eſt aũt ipſum diſtentũ,atq; in uenerẽ conci-
tatũ,utriuſq; excretionẽ cohibere:atq; ita flatu retento,cõtinenter inflari,& intercepta urina, abdomẽ
intumeſcere.hæc eſt Sabini ſententia,improbabiles cauſas eorũ, quæ nõ fiũt, afferẽtis : ꝓpterea quod
hæc nõ accidunt adoleſcentibus,qui experiri uenerẽ incipiũt,ſed melãcholicis,& ijs,qui flatuoſi nomi
nantur:qui ſane poſt ætatẽ declinantẽ hæc patiunẽ.omnino aũt,ut flatu repleanẽ,ab innati caloris im-
C becillitate ꝓuenit : quo ualẽte,nihil tale uſu uenit . Ariſtoteles aũt in problematis cauſam quærit , cur
melancholici ſint in uenerẽ proni: aitq; in hypochondrijs ſpiritum flatuoſum,eũq; non mediocrẽ coa-
ceruari: itaq; hmõi affectus ſpirituoſos,hypochondriacoſq; uocari.Diocles quoq; , & Pliſtonicus , &
« alij cõplures Medici eos ita appellari affirmãt.non erit fortaſſe alienũ quædã uerba ab Ariſtotele con-
« ſcripta in mediũ afferre: Cur inquit,melancholici ſunt libidinoſi?an qđ flatus in eis redundat: ſemẽ.n.
eſt flatus excretio: quare cum is copioſus ſit,cupido illius excernẽdi ſæpe exciteẽ neceſſe eſt;etenim le
uantur.quã ob rẽ Rufus quoq;† ait: pro ſtrepitu maluit timorẽ ſcribere,ut Hippocrates de melancho-
licis,quorum proprius uel maxime timor eſt,loquatur: aliud.n.alij formidoloſum eſt,unum quid ſaltẽ
ipſis ſingulis omnino:cum modice triſtes ſunt:ſin ſecus,& duo,& plura,& admodum multa, & quibuſ-
dã eorum omnia.ex Rufi igitur ſnĩa ſic legemns,Sunt quibus,cum coeunt,uẽter inflatur, ut Damago-
ræ,unde metu afficiunẽ.ueteres tñ interpretes ita,ut initio ſcripſimus,legunt.illorum.n.ego lectionem
ſemper præpono,quamuis a primis librarijs,deprauata eſſe uideatur:præſtat.n.ut iam ſæpe memoraui,
ita,ut ſcriptum inuenitur,afferre,tum quidpiam cogitatione noſtra addere,& ſignificare id a nobis effi
ci.Sabini autẽ hæc eſt explicata ſentẽtia. Capito autẽ ſcripſit hoc modo: Aliquibus cum rebus uene-
reis utũtur,uẽter inflaẽ,ut Damagoræ:alijs uero in his ſtrepitus:Dioſcorides ſic,Aliquibus cum rebus
D uenereis utuntur,uenter inflatur,ut Damagoræ:alijs in his ſtrepitus.is expunxit particulam,uero.præ-
terea in nomine ſtrepitus explicãdo inter interpretes non cõuenit : quidã.n.aiunt murmur ſignificari,
quidã ructum,quidã flatus per ſedẽ exeuntes:quidã uero quoduis horũ abſolute,qualiſcunq; in inteſti
nis motio ſit,quæ in aurium ſenſum cadat:ſiquidẽ aliæ ſunt,præter murmura,in inteſtinis motiones, &
ſtrepitus,quædã ſonis,quædã ſibilis,aut alicui alteri huius generis ſtrepitui perſimiles. Arceſilao uero
inquit,nõ modo ĩflatus uẽter eſt,ſed ẽt intumuit:hoc eſt œdema habuit.ego uero ſæpe monui,œdema
ab ipſo tumorẽ quemuis præter naturã uocari,ſiue is inflãmationis,ſiue eryſipelatis, ſiue ſcirrhi ſpeciẽ
teferat:cum tñ recẽtiores Medici eo nomine ſolum laxum tumorẽ appellent.Sed qualis tumor Arceſi-
lao acciderit,nõ mediocris quæſtio eſt.equidẽ puto,eum nunc intelligi,quẽ recentiores proprie nomi
nant.non tamen abſurdum eſt,aut eryſipelas,aut inflammationem,aut ſcirrhum,aut aliquid tale tem-
pore coitus,aut paulo poſt,accidiſſe:tum uero non ita multo poſt reſediſſe:quæ ſane contemplatio eſt
ab interpretibus omnino prætermiſſa.huius autem Arceſilai alibi in hoc ipſo libro meminit, cum ait,
Sunt qui in complexu uenereo ſtrepitum emittũt,ut Arceſilaus.quare planum eſt,uentrem horum eſ-
ſe flatus plenum:eumque ob contentionem,quæ in coeundo fit,excerni contingit. Dioſcorides uero
ita hanc ſententiam ſcripſit,Arceſilao autem male olebat flatuoſum: hoc eſt , tetrum odorem flatuo-
ſum exhalabat: uoluitque ille ita ſcriptum eſſe.ceteri tamen omnes hoc uerbum,flatuoſum,initium ſe-
quentis dictionis,ut deinceps eſt ſcriptum eſſe cenſuerunt.

†Verbum ait, expungendũ uidetur,& ita erit integra ſententia.

Flatuosum simul causa est πιτυρώδεσι : sunt enim flatuosi. E 13
Quos πιτυρώδεις, hoc est furfurosos uocet, inuentu difficile est: nisi quis medicorum ueterū libros,
ut Herodoti,& Ctesij,perinde legat,ac si historiæ solum essent.nō autem ut in arte exercenda maiores
progressus faciat.id tñ pleriq; explanatores negligunt,præsertim autem ij, qui Sophistarum institutum
æmulati eam solum explicationem afferunt,quæ in promptu est,quæq; ex primo uerborum aspectu se
se offert : nec præterea utrum in ægris uera sint,quæ dicuntur,exquirunt. quod hoc etiam loco usu ue-
nit, cum πιτυρώδεις dici uelint eos,qui furfures in capite continenter gignunt : huiusq; rei causam co-
nantur reddere,quod excrementa in caput ascendētia furfures creent , eaq; in sublime a spiritu calido
ferantur,& hac de causa huiusmodi homines esse flatuosos.uitiosa autem hæc est illorum ratio : primū
quia rerum euidentium caret testimonio : innumeros.n.uidimus,in quibus perēnis furfurū copia in ca
pite gignitur,qui tñ flatuosi nō sunt:deinde licet euidentia idem attestarē, hæc sane ratio omnibus ijs
esset cōmunis,qui excrementa calida producūt. præterea uero hoc symptoma plerunq; ipsius capitis
est,ut propter peculiarē eius temperaturā furfures gignātur,& humores suū naturalē statū seruēt. quā
ob rem merito factum est,ut quidā ueterē scripturā cōmutarint,& ita scripserint,Flatuosum simul cau-
sa est alatis.nostis aūt hoc esse in medicorum more positū, ut alatos eos uocent, qui instar alarum auiū
scapulas prominentes,retrorsumq; reflexas habēt.his autē ait flatuosum esse causam adiuuantē,cur eo F
affectu,in quē cadunt,hoc est sanguinis reiectatione corripiātur:siquidē flatuosi ipsi sint.nō est autē ob
scurum , flatum esse causam adiuuantem, cur aliquid in pulmone disrumpatur : utrum autē qui pecto-
re angusto sunt,flatuosi sint,id nobis est longo usu accurate peruestigandū.mihi aūt ferme oēs uisi sunt
huiusmodi,ac fortasse propter uitalis caloris,quē a corde manare cognouistis, penuriā . quare cū alati
cor paruum habeant,ad eius quoq; rationem calor,qui inde ductus in totum corpus diffunditur, imbe
cillus est : ob cuius ab ipsa origine infirmitatem, cor, ut nostis, paruum est factum.alij non πτερυγώδεσιν,
hoc est alatis, sed πυρετώδεσιν , hoc est febriculosis,scribūt , itaque aiunt,Flatuosum causa simul est febri
culosis : siquidem flatuosi sunt . sed non est uera eorum oratio, cum omnes febriculosos esse flatuosos
putent.Dioscorides autem,ut paulo ante dixi,ad finem superioris sententiæ uerbum,flatuosum, adde-
bat,hancque scribebat hoc modo ; causa adiuuans est alati ; ut continuato ductu sic totum legas : Ar-
cesilao autem male olebat flatuosum : tum alio sumpto initio , causa adiuuans est , alati : sunt enim fla-
tuosi . sed satis modo sit de flatuosis dictum , ne & nunc , & aliàs semper oratione uitare uelle prolixi-
tatem uidear,re autem ipsa,præter necessitatem nimis protrahere sermonem deprehendar.

Quod ualde frigidum est, ut nix, ut glacies, uenas rumpit , tussim ciet, & constringit, ut pherea , & gongronæ . duri- 14
tia uero causa adiuuans est. G

Quęnam sit facultas frigidi & in libro de usu liquidorū,& in aphorismis dictū est a nobis copiosius.
uerum hic quoq; nōnulla eius opera designantur,quæ ad eius cōmunem facultatē inueniendā adiumē
to sint:ut.n.eius natura fert,ea oīa,quibus occurrit,cogit,densat,stipat,stringit. quam ob rem & occul-
tos corporū meatus,& sensibus effluxus impedit,unde in aphorismis ita scripsit , In his frigido utendū »
est,unde proruptus sanguis sit:non in ipsis,sed circa ipsa,unde effluit:& cetera,quæ deinceps ibidem
scripta sunt,propriæ frigidi facultatis opera, cum nullo interiecto medio agit.itemq; cum ait, frigida,
qualis nix,& glacies,pectori inimica,tusses citāt,sanguinē,destillationēq; proritāt.nā ut pectori infen »
sa sint,ex ꝓpria frigoris ipsius ui pronūciauit:ut aūt tussim,destillationēq; inducāt,id alijs interuenienti
bus efficiāt : qm̄.n. uasculorū sanguinē cōtinentiū corpora in se ipsa cōtrahunē, & cōstringuntur, ideo
qn̄q; accidit,ut eorū tunicæ rūpanē : ut qđ in laxis uasculis,cū magna inest copia,efficiē,idē distētis eue-
niat,cū nō multū inest. qđ in causa fuit,ut in hoc sermone nō dixerit absolute,qđ frigidū est,uenas rum
pere,sed qđ ualde est frigidū.eandē fere uim habet,qđ in aphorismis scripsit,hoc modo: Frigida, qua-
lis nix,& glacies:ubi exēplis,quænā ualde frigida sint,declarauit.cūq; in aphorismis dixerit, Vlceribus
frigidū mordax est:cutimq; obdurat:nūc ait,frigidū cōstringere,qđ idē est,ac copulare. ita igiē & in mē »
bris neruosis tumores gignit,atq; in neruis quidē,ea quæ gāglia noīatur,aliasq; nōnullas distentiones, H
tū lōgiores,tū uero rotūdiores:egoq; puto lōgiores uocari ab ipso pherea; rotūdiores uero, gōgronas.
ut pherea uocarit eas,q̄ aliquā σατύρων similitudinē habeāt:ita.n.quidā Iones uocāt Satyros,quos oblō-
gis ad aures eminētijs pingūt,& fingūt.gōgronas aūt rotūdiores eminētias cū duritia cōiunctas appel
lant; quales sunt in arboribus appendices,quas γόγγρους nūcupāt : ut Theophrastus in primo de historia
plantarū sic ad uerbū scripsit: quædā aūt habēt eos,quos gōgros uocāt,aut qđ illis ꝓportione respon-
deat,ut oleæ .nōnulli etiā aiūt,audire se hodie in Thessalia,hasce durities appellari gōgronas,cū in cer »
uice cōstiterint.at pherea neq; ego apud ullas gentes dici audiui,neq; aliquē,q audiuerit unquā,noui.
& tñ q dā interpretes pherea ab Hippoc.uocari uolūt,q̄ in Pelopōnesi ciuitate pheris abundāt.q dā ue-
ro p ι & ε primā syllabā scribētes,aiūt pherea dici,q̄ in urbe Thessaliæ Pheris sæpenumero oriunē,ce-
terū pherea uocari oblōgas eminētias,attestari uideē id, qđ in septimo uulgariū morborū scriptum est »
his uerbis,Vulgabanē inqt tusses ꝓcipue aūt pueris plerisq; circa aures talia,qualia in Satyris,fiebāt.qđ
aūt ad finē huius orōnis scribiē,duritia uero causa adiuuās est : habet hāc uim : causa adiuuās ortū horū
affectuū,q a frigore nascunē,est durities corporis,in quo affectus ipsi cōsistunt,hoc est,cū homo suapte
natura cutim durā habeat:eadē.n.rōne & frigus,& dura cutis in causa sunt,ut memorati tumores oriā-
tur:etenim q a,ut ipse ait,frigus cutim obdurat, ideo huiusmodi affectus creat, cum humores sub cute
coaceruati ꝑtrāsire ꝑ ipsam nō possint.quorum ergo cutis suapte natura est dura,in ijs ipsa quoq; causa
adiutrix

A adiutrix est, ne crassi, glutinosiq; humores discutiāt: & ut sub ipsa collecti dictos duros, scirrhososq; tumores gignāt. iā uero in ijs, q duriore natura sunt, uenas ob uim frigoris disruptū iri, nō est obscurū: nā si uascula a sanguine in uenis contēto rūpunt, pfecto id multo magis usu ueniet ijs, q prae duritia aegre, uixq; dilatant: quibus est. n. natura comparatum ut latius extendantur, etsi multū est, quod in eis continetur, tamen id ipsum cōprehendunt, neque rumpuntur, tusses quoque in corporibus natura durioribus merito excitantur. dictum enim est, haec facilius, quàm mollia, exasperari. cum autem quidam pro βηχώδες hoc est tussim excitat, scripserint φυσῶδες, hoc est, flatuosum, hac etiam de re dicere aliquid par est: uidemus enim quotidie uentrem spiritu flatuoso impleri ijs, qui refrigerati sunt. & tamen uetus scriptura non flatuosum, si fuisset, sed tussim excitans habet: & in aphorismis, ut nuper dixi, cum exemplū frigidissimarum rerum attulisset, eis flatuosum non adiūxit: frigida inquit, qualis nix, & glacies, pectori inimica, tusses citant, sanguinem, destillationemq; proritant. docet autem tum hac nobis proposita oratione, tum praedicto aphorismo non absolute quae a frigore, sed quae ab ingenti frigore fiant: cum hic dixerit, quod ualde frigidum est, in aphorismis uero, ut nix, & glacies. quod uero inflatur, debere esse caloris alicuius particeps, sicut etiam ea, quae

Deest quidpiam.

15 B *Concretio magis puerulis post mictum fit: an quia calidiores?*

De calculosis pueris uerba fieri hoc loco, dixere oēs, qui hūc librū explanarūt: cur uero addiderit, post mictū, cū absolute pronunciare id posset, cōcretio puerulis fit, nō sunt perscrutati: sicut neque cur dubitandi coniunctionem adiecerit, nec simpliciter dixerit, concretio puerulis accidit, quia calidiores sunt. hoc enim, an quia calidiores, est hominis pro certo affirmare non audentis. & tamen in aphorismis absolute dixit, Qui crescunt, plurimum innati caloris habent. ceterum hoc nomen σύστημα, hoc est concretio, in solo septimo uulgarium morborum comperi: ubi auctor ille ait, cōcretio uidebatur in aqua in qua lotae sunt manus. cur aūt addiderit post mictum, & cur dubitationem, deinceps inuestigabimus, ac primum quod ad dubitationem attinet, licet secundo loco sit scriptū. itaq; uel adhuc dubitabat, cum haec scripsit, & temporis progressu demonstrationem quampiam inuenit, ut de crescentiū temperamento pronunciarit: uel, quod et est melius, & a nobis in commentario de temperamētis, & item in aphorismis definitum, quia puer non est adulto absolute calidior, sed natiuo calore calidior. non natiuum autem, cuius maiorem copiam habēt adulti, esse absolute calidiorem natiuo probatum est. quocirca par erat ab hoc calore potius calculum in uesica concrescere. quam ob rem merito dubitat. ueritas autem est, calculos in uesica puerorum ob urinae crassitudinem gigni. ac pueros quidem crassissimas

C urinas meiere, et inter omnes eos, qui ante nos fuerunt, Medicos constat. cur uero huiusmodi meiant, est quidem per se contemplatione dignum, sed nihil ad hunc locū: cū urinas ab eis crassas reddi, perspicue appareat, & res ipsa idē attestētur: haec. n. collecta, atq; in unū coacta crassitudo quotiescunque tēpore opportuno excreta non sit, sed diutius intra corpus permanserit, cōsistēdi cōcrescēdiq; initiū sumit: hoc aūt facto initio, facile postea quicquid crassi in uesicā cōportatur, ad illud aggregatur, maiorq; tosi speciē referens calculus efficitur: ut foris in aquis calidis spōte nascentibus, & in uasis, in quibus quotidie aqua calefit, uidetur consistere. princeps igitur, ac maxima gignendi calculi causa est crassitudini urinarū accepta referenda: calor autem uel mediocris ad hanc cogendam materiā satis est: siquidē in calidis aquis sponte scaturientibus, etsi tepidiores sunt moderatis, concrescere tosi conspiciuntur. quibus quidem rebus Hippocrates dubitationem adiecisse mihi uidetur, propterea quod tantus calor, quem innatum pueri habent, aliquid ad concrescendum adiuuat: non tamen ipse praecipue id praestat, sed materiae, ex qua calculus gignitur, qualitas, cur ille cōsistat, in causa est. quid igit causae est, cur addiderit, post mictū, & nō absolute dixerit, cōcretio in pueris fit? nimirū quia hoc loco de calculis uesicae, nō renū, loquitur: nā in uesica, post mictū: in renibus uero, ante, consistūt. nec nos latet, pueris calculos in uesica gigni, in aetate declināte, in renibus. quare, quod paulo ante dixi, ita se habere, quae sensibus apparent, nobis declarant. quaenam uero causa sit, inuestigare per otium licet. atq; ita iam finē habet explicatio. Sed ego causam, ut in superioribus feci, nūc quoq;, licet minime necessariū sit, exponā:

D prius tamen eos esse accusandos puto, qui ideo calculos in pueris creari, quod uiae ob uasculorum paruitatē angustae sint, asseruerunt: etenim hac ratione in renibus potius eorū crearentur, quod illorum transitus angusti sint: uesicae aūt ceruix in pueris ita lata est, ut cuiusque materiae crassitudo pertransire per ipsam facile possit. an uero, ne in illis quidē, qui aetate processerunt, meatuū per renes angustia gignendorum calculorum causa est, sed actionum imbecillitas, & crassorū humorū cruditas? cū enim in pueris naturales oēs actiones ualidae sint, humorum crassitudo funditur, atque dissoluitur: at in ijs, qui prouectiore aetate sunt, cogitur. quinetiā in rebus externis, quascūq; suapte natura crassas per aliquas angustias uolumus pcolare, quae a calore liquatae sunt, facile pertrāsire, quae nec fusae, nec liquatae sunt, permeare nō posse cōspicimus. huius materiae exēpla sunt pix, resina, seuū, cera, mel. quare cum pueri multum innati caloris, actionesque ualentes habeant, materiae crassitudo attenuata in renes peruenit, ideoq; facile in uesicam percolatur: nec parum ad exitus celeritatem robur actionum conducit. ibi autem, cum uesica frigida sit, quia & neruosa est, & pauci sanguinis, & maximam intra se concauitatē habet, ea crassitudo, quae in ipsam delapsa est, iterum cōsistit, atq; densatur, fitq;, ut ante dixi, hoc initiū cōsistēdi, cū in uesica sit cōmorata diutius. iā uero crassam hanc materiē in pueris tenaciorē esse, qđ magis

A.l.3 f.18.t.2 c.16.p.667 B

magis ab innato calore elaborata sit,uerisimile est:nã quæcũq; a calore immutantur, dũ cõcoquuntur, E licet prius tenacitatẽ nullã haberẽt,tamen progressu tẽporis quandã assumunt,eamq; ob causam magis in unũ conducuntur,consistunt,ac condensantur: in ijs.n.quæ æq; crassa sunt,aptius est ut in unum coeat,& spissetur,quod tenacius est. Sed cũ rerũ quarundã causas ad sentẽtiã nobis propositã minime necessarias perscrutati simus,addam etiã causam, cur urina puerorum crassa sit.ea aũt est, tum edacitas,tum uero motiones,quas sumpto cibo ludentes,ac prosilientes moliuntur: in lactentibus uero materia ipsa id adiuuat: siquidem lac est natura crassum,& ad calculos gignendos aptissimum. & sane in adultis,qui caseo frequentius uescuntur,calculos in renibus sæpe genitos conspeximus. A.l.3.f.18.c.2 c.16.p.667.

Figuræ subleuant: ut quidam sarmenta manu plectens,ac torquens dolore confectus procubuit: somnum autem paxilli suffixi apprehendit,eique inhæsit,& subleuatus est. 16

Hæc sane pspicua est oratio: causam uero rei afferre,est perarduũ,cũ Hippocrates ipse nõ adscripserit,licet posset,nũ dolor illi repẽte obortus sit,explicare:an paulatim increuerit; an uero ipsum inuaserit,in sarmẽtis plectẽdis occupatũ; an statim eo negotio cõfecto,an alio quodã diei,noctisq; tpe. Sed nec quænã particula doleret,exposuit.sunt qui manũ putẽt,quod ille palo apprehenso sit leuatus.quare si sarmẽta intorquẽs fatigatus esset,nõ esset absurdũ,ut ex huiusmodi figura dolor esset sedatus:nam quæ manus figura dolorẽ sedet,in libro de fracturis,& in eo,qui est de officio chirurgico, dictum est.si F qua uero in manu uersanda facta sit in homine musculi distortio,aut flatuosus spiritus inter duos musculos inclusus exitum non habuerit,par erat,ut homo dolore uexatus,in figura apta positus, ut spiritui exitus pateret,subleuaretur.

Quem ex ὀρεινοῖς.i. montano labore iuxta pontem conspexi ego crura iactantem, ei altera tibia minime attenuabatur femora autem ualde: urina uero,& genitura non supprimebantur. 17

Vocant ὀρεινοὺς Græci eos,qui ex mõtibus quiduis in ciuitatẽ,ut ligna,ut lapides, ut alia huius generis deportant.cũ aũt Hippocrates nõ ita absolute scripserit,εἶδόν τινα quendã uidi crura iactantẽ, sed ex,propositionẽ adiecerit,scripseritq;, ex mõtano labore, insinuat quodãmodo a principio actionis in mõtanis negotijs,læsam esse hominis spinalẽ circa lũbos medullã,unde nerui crura mouẽtes, oriũtur. illud uero,iuxta pontẽ,additũ est, qđ satis esse poterat,ut illius ægroti recordaretur, nec præterea ulla alia arte indigeat.fuerit aũt fortasse superuacaneũ quærere,cur homo ille ex cruribus laboraret:sicut illud quoq;,quid ea uerba significẽt,crura iactantẽ,utrũ ille nihil patiẽs cruribus immobilibus doluerit; id quod a quibusdã minus probabiliter est pronunciatũ.fuerit aũt hoc probabilius,cũ crura essent impotẽtia,factã esse eorũ in ambulãdo motionẽ talẽ,qualẽ faciũt ij,qui ea extrorsum,nõ tñ fortiter, proijciunt,quin ẽt nec quod illi utraq; tibia,aut altera tm minime extenuaretur,femora aũt ualde, ullã no- G bis audientibus utilitatem affert,ut etiam neq; Hippocrati est ad recordationẽ adiumẽto:hæc.n. nõ raro,sed sæpe fieri,& ab oĩbus Medicis plane cognosci uidenẽ.cur igitur ita scripserit,conabor ego declarare,tota sentẽtia clarioribus,paucioribusq; uerbis,ac detractis ijs,quæ abũdant,prius enũciata: cuidã cui resoluta crura erãt,femora magis,quàm tibiæ extenuabãtur:ei tamẽ urina,geniturąq; suppressæ nõ sunt. hoc sane est,qđ ad cognoscẽdũ nobis utile est: sed quærat fortasse quispiã,quid sit, quod in libro de articulis cõscripsit: qm inquit,multo pluribus crura,manusq; debilitãtur,& corpora torpescunt, & urinæ cohibent,quibus licet uertebræ neq; introrsum,neq; extrorsum inuersæ sint,tñ per directũ spinæ sint ualde conquassati.his uerbis persuasi quidã,ob neruorũ resolutionẽ ex medullæ spinalis affectu huiusmodi symptomata oriri dixerunt: non animaduertẽtes,uertebris de suo naturali statu deturbatis, & affectus cõicatione,inflãmationibus primũ,deinde uero præduris tumoribus in uesica,& intestino, qđ rectũ uocãt,excitatis,naturales horũ instrumentorũ actiones labefactari qđ in causa est, ut quæ prius ab eis excernenda sunt,supprimantur:uerũ solis neruis læsis,citra ullũ horũ instrumentorũ consensum, non naturales actiones,sed quæ a uolũtate procedũt,deprauari.quocirca ipsis ẽt nolentibus urina excernitur,& itẽ stercus,cũ nerui,qui ad musculos in uesicæ,ac recti intestini finibus positi, protendũtur, & a quibus utriusq; instrumẽti osculũ claudit,atq; constringitur,sint prorsus resoluti.hæc igitur uerba H monticolæ illi nõ suppressam esse urinã declarant:sed utrũ eo inuito,an uolẽte excerneret,ipse nõ addidit.uerũ si hũc librũ confecisset,ut in apertũ proferret,ex eo,quod nõ esset adiectũ,clarũ esset,id quoq; non esse factũ:id.n.omnino declarasset:at non ea ratione cõscriptus liber est,sed,ut sæpe dixi, ita adumbratus recordationis causa:nã de ipsis quoq; deiectionibus,ne uerbũ quidem:cũ tamẽ necesse sit, uel nullo pacto eas esse retentas,sed perinde atq; urinas,præter uolũtatẽ effluxisse,aut ex uolũtate esse deiectas.sed uerisimile est,illi,ad eorũ quæ uiderat,recordationẽ,id quod de urinis dixit,satis esse potuisse:nã cum stercoris euacuatio parẽ cum urinis rationem haberet,si quid in alterutro cõtrariũ accidisset id etiam prorsus adnotasset. cum autem eundem tenorem seruarent,utriusq; facere mẽtionem necesse non fuit.Sed nec genitura,inquit,continebatur.naturalis.n.est huius quoque, sicut urinæ,ac stercoris euacuatio.cur autem qui rebus uenereis uti uolunt, id efficiant; qui uero nolunt,non item: est a nobis in libro de dubijs motionibus longiore oratione disputatum.

Laterum natura alata propter occasionis imbecillitatem fiunt:& in malignis destillationibus siue excretio fiat,siue non fiat, malum. 18

Iã diximus,quinã alati a Medicis nominenẽ.eos uero esse ẽt ad tabẽ aptos ex tertio de uulgaribus morbis libro didicistis. Hippocrates aũt ac prisci Medici ferme oẽs occasionẽ soliti sunt uocare oẽm materiam

A materiã unde initiũ motus ad actiones subsequẽtes existit, siue argẽtũ, siue quæpiã alia suppellex, siue
potẽtia quędã,siue locus,siue fides,siue factio,siue causa,siue aliud q̃duis absolute sit.sunt tñ,qui putẽt,
locos,qui primũ afficiuntur,aliorũ occasiones ab ipso uocari: idq; aiũt illa oratione cóprobari, in qua
ait,Occasiones,unde laborare cœpit,perpendẽdæ sunt. Si uero hæc quoq; sit eius uerbi,ut diximus,si
gnificatio,erit uniuersale,qđ multa huiusmodi singularia sub se cótinebit:hoĩum.n.actiones & orato-
res,& historici,& philosophi occasiones uocãt:quippe qui de illis disputent.est aũt nomẽ hoc, ut alia
multa naturaliũ actionũ,atq; affectuũ,translatũ:in quibus oĩbus hoc cõe est, unde fieri incipiũt. nunc
uero Hippocrates in allata sentẽtia dixit,unde laborare cœpit:ad cuius similitudinẽ dici posset, unde
cœpit nauigare, bellũ gerere,pacẽ agere,pugnare,mutuo diligere,odisse,tyrannidẽ exercere, & cetera
huius generis oĩa.ac nũc primũ principiũ,cur alatus quispiã euadat, ab Hippocrate dictũ est: qđ quis
nõ absurde occasionẽ uocarit:ecquæ igit̃ est?innati caloris,cuius initiũ ex corde existit, imbecillitas:
nosti.n.ut si cerebrũ magnũ sit,ita quoq; caput simul augeri:si paruũ,simul caput minui,eadẽ ratione pe
ctus ad cordis rationẽ simul augeri,atq; diminui. cor uero ipsum exiguũ reddi ab infirmitate uitalis po
tẽriæ,cuius essentia natiuus est calor.itaq; cũ hic imbecillus in aliquo suapte natura sit,hoc est, ab ini-
tio,ex prima sui cóformatione,tũ & cor,& pectus parua sint,necesse est.ceterũ tria esse principia ani-
B mal gubernãtia,in libris de Hippocratis Platonisq; decretis demóstratũ uidisti.qui aũt occasiones pro
locis primario affectu laborãtibus dici arbitrãtur,eos in propositæ sententiæ explicatione uehemẽter
errare cóperies:præterquã quod non unũ aliquod uerbũ,sed integrã orationẽ subaudiri a nobis uolũt:
perinde ac dictũ sit hoc modo:Oẽs laterũ naturę alatæ ob occasionis mbecillitatẽ in malignis destilla
tionibus,potissimũ tabe corripiunt̃: & siue excretio fiat,siue non fiat,malũ. sed cum interpretes multa
in his uerbis explanãdis dixerint,satis sit,me nunc,quæ mihi uerissima,& ijs,qui artẽ medẽdi addiscũt,
utilissima uidentur,quã fieri potuit breuissime,solum adumbrasse.destillationes igitur a capite in pul-
monẽ defluẽtes,tũ demũ esse malignas existimandũ est,cũ ea,quæ defluũt,tenuia sint, facultatibusque
corrodẽtibus prædita.hæc aũt neq; cótineri in pulmone tãdiu debent,quoad cócocta crassa reddãtur,
ut ceterę defluxiones tenues illæ quidẽ,sed nó corrodẽtes,& difficiles ad cócoquendũ,neq; statim ex-
pelli:propterea qđ intus morantes,nó facile cócoquuntur, ulcerareq; uiscus deprehẽduntur: si excer-
nant̃,tusses uehemẽtes citant: a quibus & caput impletur,& ab ipso rursus defluxio in pulmonẽ demit
titur,& ob tussis uehementiã periculũ est,ne aliquod eius uasculũ disrũpatur: qualis quidẽ tussis eos ue
xat,qui humores tenues,& aqueæ consistentiæ ex pulmone nó facile reijciunt: etenim hi a spiritu per
tussim emisso sublati ascendunt.at cũ tenues,aqueique sint,dissipãtur,& contra illius impetũ,priusquã
C totam asperam arteriam pertransierint,delabuntur. quare uerum est, siue in pulmone permaneant hi
humores,siue euacuentur, noxam sequi.

19 *Rigores mulieribus a lumbis magis incipiunt,& per dorsum,tum in caput: sed & uiris posteriore parte potius, quàm
anteriore. horrent autem exterioribus corporis partibus magis, quàm interioribus,ut cubitis,ac femoribus uerum & cu-
tis rara,indicio autem pilus est. ab alijs autem si rigent,fortasse ulceribus,rigor a uasis incipit.*

Quæ hoc sermone continent̃,reliqua tũ in aphorismis,tum in secundo uulgariũ morborũ exposui-
mus:quod uero ad finẽ adiunctum est,nó parum negotij attulit ijs,qui librũ sunt interpretati:siquidem
alius eã partẽ aliter scribit,innuitq; probabilẽ inde elici sensum nó posse,si uetus lectio seruetur.ea aũt
est huiusmodi,ut quidã pro fortasse ulceribus,cómutãdo legãt,sicut ulceribus: ut hoc ipsum aliorũ sit
exẽplum:quia non solũ ab ulceribus,sed ẽt abscessibus,cũ suppurantur,rigent.quinetiã cum urũtur, &
secantur quidã,in ustione,sectioneq; rigent.uidi ego,qui ex acri medicamento ulceri imposito rigue-
rint.Sed in his omnibus rigoribus prægressa causa apparet.alij uero sunt in tertianis,quartanisq; febri
bus,qui sæpe sine manifesta causa simul cũ iudicatione suboriũtur:deq; eis aiunt dictũ esse,Rigores mu
lieribus magis a lumbis incipiunt,& quæ sequũtur.atqui mirabitur,hoc quispiã in primis,qũo in apho
rismis,ubi uel maxime suã de hac re sententiã explicat,deq; rigore cóscribit,in uniuersum de eo locu-
D tus sit,nec eã distinctionẽ,quæ hoc loco adiuncta est,adiecerit:nã si quis hæc intueatur,uidebitur Hip-
pocratis opinio esse,nó oẽs rigores uno modo fieri,cũ ait,Ab alijs aũt si rigent, fortasse ulceribus,ri-
gor a uasis incipit: præter quàm quod hoc ipsum,quod ait,ex uasculis rigorẽ incipere,nó ex altera par-
te diuidendo antedictis respondet. itaque licet dicere, omnes rigores a uasculis incipere, hoc est ex
malitia humorum,qui illis continentur: sed primũ lumbi,tum dorsum,deinde reliqua horrẽt.quocirca
nónulli uetere scriptura cómutata ita eã scribi uolũt:ab alijs aũt si rigẽt,ut ulceribus,a uasculis rigor in
cipit:ut oratio sit hmõi:rigores q̃ nullo loco affecto excitant̃,e lũbis,dorsoq; originẽ ducũt:alij uero ab
affectis particulis,quæ ẽt ipsius rigoris causę utiq; sunt,oriunt̃.quidã uero pro uasculis,scribũt cõtrarijs
ut in quibus affectus locus est rigoris causa,in se ipsum,ut aiũt,eo tpe,quo rigẽt,sanguinẽ ex toto cor-
pore attrahẽs,tũ rigor ex locis,quæ sunt affectis particulis cótraria,oriri uidebit̃:cũ ipse cótraria uocet
superiora inferioribus,dextraq; sinistris.itaq; ꝑspicuũ est ijs,q̃ mẽtẽ adhibẽt,ex his scripturæ mutatio-
nibus orationẽ in maxime cõtrarias trahi s̃nias:cũ quidã uelint,ex affectis partibus rigores oriri:quidã
uero ex cõtrarijs illarũ,q̃,ut ipsis placet,sunt quæ inter se plurimũ distãt.de causa aũt,licet cuiq; ut uelit
dicere:at quæ euidẽter apparẽt, non licet:ita.n.artes oẽs euerterent̃,uitaq; hominũ tolleretur.ut aũt in
aphorismis scriptũ reliquit,rigores oẽs ex lumbis,dorsoq; prodire cóspiciunt̃.& qđ ad finẽ huius ora-
tionis adiectũ est,si Thessalus Hippocratis filius,qui librũ,ut aiũt cóposuit,in patris cómẽtarijs inuẽtũ,

descripsit, male fecit, cũ id in librũ transtulit: nã q̃ pater longo tẽpore perpendit, & uniuersali enuncia E
tione in aphorismos redegit, firmiora debebant ab eo existimari, quàm ea, quæ scripta erant, dum res
quærerentur, necdum antea notæ essent. quod si ipse per se id adscripsit, est etiã maioris culpæ affinis:
quod uniuersalem patris sententiã inuerterit, ac deprauarit. sin alius post Thessalũ, librum hũc cõfecit,
ipse quoq; errauit, quia, ut iam sæpe diximus, quæ euidenter apparent, experientia, nõ rõne, quam sibi
quisq; probabilẽ fingat, iudicanda sunt: nã cum hoĩes consentiunt fieri quidpiã, id ratio inuestigat; atq;
esse cõtendit: sed eius, quod fieri oĩno conspicitur, afferre causam, quæ fieri ipsum doceat, nugatorium
est. alia etiam hoc loco ab interpretibus adducuntur: uerum ego, ut iam sæpe sum testatus, nolo omnia
cõmemorare: præsertim cum quæ uerisimillima uidentur, diligẽtius perpensa, falsa esse deprehendunt.

Caput autem est, ex ortu, occasione, plurimis sermonibus, & paulatim cognitis colligere, ac perdiscere, similia ne inter 20
se sint, sique non similia sint inter se, ex dissimilitudinibus una fiat similitudo: ita enim sit uia: atque ita eorum, quæ recte
se habent, extimatio, & non recte habentium reprehensio.

Quæ nunc ait, nõ est difficile præcipere, sed in ægris exequi: siquidẽ caput artis in ipsis omnino con-
sistit: nam siquis ægri naturã ab ipso statim ortu diligenter cognouerit, & quam ob rẽ in morbũ modo
ceciderit, & ex multis sermonibus paulatim cognitis similitudines & dissimilitudines quæ appareãt, cõ
siderarit, ceteraq; quæ hac oratione continẽtur, probe repererit, is curare optime poterit. quare omnia F
singillatim contẽplemur, in memoriamq; reuocemus quæ alibi uberius pertractauimus, eisq;, si quid
desit adijciamus. cognoscendam igitur naturã, quæ cuiq; eorũ, qui curantur, a primo ortu sit tributa, &
dictum est a nobis, & ut optime quispiã id faciat, demõstratum. nec minus ostensum est, quæ de affectis
locis, quæq; de ijs, quæ per cõsensum afficiuntur in ægris scire, dignoscereq; diligenter oporteat: ut actũ
etiam est de causis, quas anteincipientes, quas antegressas, & quas cõtinentes uocant: est item hoc in
libro declaratum, cum exposita est, quæ in ægrotantes sit œconomia, quæ quisq; ex ægri sermonibus ad
artis exercitationẽ utiliter possit traducere: &, ex multis, quæ in ipsa singillatim conspiciuntur, conside
rantem dissimilitudines ad unam uniuersalẽ, cõmunemq; redigere similitudinem oportere. plurima au
tem eorum, quæ in his scripta sunt libris, utilia sunt. quod uero deinceps scriptũ est, rursus dissimilitudi-
nes his, partitionem uniuersalium, cõmunium, ac similium, in differẽtias indicat, id quod a nobis in om
nibus artis partibus est ostensum: ut in libro de symptomatum differentia, in cõmunis symptomatis di
uisione: & in libris de differẽtijs pulsuũ, in pulsuum diuisione. sed in his quoq; differẽtijs similitudo est,
& unaquęq; itẽ differẽtia in alias magis particulares differẽtias, ut docuimus, distinguit. atq; hæ quasdã
etiam habent similitudines. quare cũ dixerit, dissimilitudines his subiũxit, similiane inter se sint: ut intel
ligamus desiderari hæc uerba, qua ex parte: uult.n. dissimilitudines, quæ quidẽ differentiæ sunt, a nobis G
cognosci: qua ex parte iterũ sint inter se similes: ut ex dissimilitudinibus una similitudo efficiatur: una.n.
quæq; differẽtia ipsa per se cõmunem habet similitudinẽ, quas oẽs generalis illa cõplectitur. quare re-
cte dixit, hanc uiam rectã esse ad quãuis artẽ, ut didicisti, constituendã. ceterũ, qui posteriores Hippoc.
fuerunt, non uiã hãc, sed methodũ appellauerũt: qua probantur ea, quæ recte inuenta, recteq; facta in
artibus approbantur: quæ uero non recte se habent, reprehenduntur.

Sanguinis ex naribus eruptio uel ijs, qui subuirides nigrique sunt; aut ijs, qui rubri & uirides sunt: aut subuiridibus fit. 21

Non est in hac oratione adiunctum, utrum potius prædictis fiãt in morbis sanguinis eruptiones, an *
uero his, magis, quàm alijs illæ prosint. sed nec quos subuirides nigrosq; uocet, planum est: nam, ut iam
sæpe dixi, consueuere Græci colorem in stirpibus herbaceum ab herba, eiusq; colore nomẽ ducentes.
sic plerũque nominare. quandoq; autem hoc nomine abutuntur, & quicquid uiget, ac suum bonum ha-
bitum habet, ita appellant. interdum uero pallidos hoc nomine uocant: in quam sentẽtiam placet qui-
busdam explanatoribus ab Hippocrate modo dictum esse, subuirides nigriq;, ac si dixisset, pallidi ni-
grique. hos ad sanguinis profusionem aptiores esse aiunt: idque propter pallidum bilim admistam, quæ
sua acrimonia recludere uasculum possit. quidam autem hos magis iuuari, quod prauis humoribus e-
uacuationis indigentibus referti sint. est etiã inter eos de ijs, qui rubri uirides appellantur, dissensio: cũ H
alijs placeat, ita uocati eos, qui ad sanguinis eruptionem procliuiores sint: alijs uero, eiusmodi magis iu
uari. sed cõmune utrisq; est, ut in eis pallida bilis redundet; non tamen commune est, ut in ijs, qui palli-
di nigriq; sunt succus magis melancholicus: in ijs uero, qui rubri uiridesq; sunt magis sanguineus admi
stus sit. alij autem ἐρυθροχρόους per ρ literam scribunt: uoluntq; eos, qui rubro colore sunt, significari. qui
uero tertio loco subuirides dicti sunt, hic pro subpallidis accipiunt: cum autem hęc uox eos, qui parum
habent palloris indicet, cui nam esse illum admistum uelint, non exponunt: nam si nigrori, eos primum
ab ipso commemoratos aiunt: si rubori, eos secundo loco. an uero eos subuirides uocat, cum cando
ri pallor est mistus? at albi coloris homo neque admodum est ad sanguinis eruptionem propensus, ne-
que hæc illi magis, quàm prædictis, prodest.

Parum remittentem, crassum uero efficere aride. 22

Hæc quidem antiqua scriptura est. sed Sabinus non legit βραχὺ id est parum, sed βραχίονα, id est bra-
chium, aitq; sanguini e naribus profluẽti uenã in brachio sectã, reuulsionis causa, adiumẽto esse: nec so-
lum suã ipse scripturã interpretaẽ, uerũ ꝓbabile esse cẽset, ut hoc, brachiũ remittẽdũ, de uena in cubito
secãda dictũ esse intelligamus. ego uero eiusmodi uenæ sectionẽ aĩaduerti ĩmoderatæ sanguinis e nari
bus eruptioni abũde ꝓfuisse: siquidẽ eã reuellit, ac cohibet: uerba tamen Hippocratis. id significare nõ
uideo.

A uideo.Sed hæc uerba,parũ remittendũ,in eã sententiã,ut pleriq; interpretes acceperunt,dicta uidẽtur,
ut sanguinẽ fluere parũ sinamus,tum curandũ esse,ut crassiorem ipsum efficiamus.quia aũt nõ dixit ab-
solute,crassum sanguinẽ efficiendũ esse non cũ humiditate,sed siccitate,ideo quidã putant scribi opor-
tere,crassum efficere arido,ut subaudias,medicamento: idq; ex consequentibus declarari.qui uero da-
ri consilium uolunt ijs,quibus cõtinẽter sanguis fluit,nõ in morbis,sed cũ non decũbunt,hæc uerba ad
uictus rationẽ esse referenda arbitrantur: ut ipse iubeat,ex incrassantibus cũ siccitate boni succi uictũ
esse eis parandũ: ex quo genere esse alicam,& amylum,& lac,& recentẽ caseum, itemq; suillas carnes,
agninasq; , præsertim uero agnorũ lactentium: atque etiam hœdorũ,confirmant.quibus uero placet,
hæc de sanguinis eruptione,quæ in morbis fit,dicta esse,ij censere Hippocratẽ dicunt,sanguinẽ sine ci
bo fieri crassum debere.id.n.significat uerbũ, aride: quod uelit succorũ prauorum copiã concoqui: &
ad concoctionem facit inedia.& cõcoquentiũ medicamẽtorũ usus,cũ adstringẽdi ui prædita sint:siqui-
dẽ ipsa quoq; nõ secus,quàm cõcoctio,sanguinẽ crassum reddũt:quorũ medicaminũ exẽplũ est ab ipso
deinceps allatum.quidã uero scribunt nõ aridæ,sed arido,aiuntq; Hippocratẽ imperare, sanguinẽ, qui
profusione ex naribus euacuatur arido medicamento reddi crassum oportere.

23 B *In alijs uero minus crassitudine utendum.*

Aiũt alios ab ipso dici eos,quibus sine paucitate succorũ cõtinuo sanguis effluit:in qbus neq; palli
da neq; atra bilis cũ sanguine mista est.ceterũ hoc loco quidã nõ crassitudine, sed crassum facere scri-
bũt: itaq; locutionẽ clariorẽ reddunt,sed tamen eadẽ manet sententia:cum ipsi quoque uelint, ab ipso
censeri,alios quibus ob uitiosi sanguinis copiam sanguis effunditur,minus crassos effici oportere : ut
crassum reddere etiam duobus modis intelligatur: nonnullis uictus ratione sanguinis faciendam esse
crassitudinem,nonnullis uero,medicamentis,quæ naribus admoueantur, nonnullis denique utroque
modo iudicantibus.sed nullam firmam ex eiusmodi lectionibus haberi posse cognitionem, iam sæ-
pe diximus.

24 *Arido autem opus est albo: ut galla,& alumen.*

Hæc uetus scriptura est: quam,quia difficulter põt explicari,quidã cõmutarunt: alij minus, alij ma-
gis.ac magis quidẽ mutarunt,qui ita scripserunt,Sicco aũt albo ex naribus,ut galla, alumẽ: uoluntque
hũc sensum esse: qui sanguinem immoderate ex naribus profundũt,præter iam dicta, sunt ẽt localibus
remedijs curandi:eiusmodi aũt remediorũ exemplũ aiunt dictum esse,aridum medicamentum album,
quod intra nares ponatur. Sed cum galla alba nõ sit,quidã alumen addiderunt:atq; hoc modo scripse
C runt,ut galla,& alumen. quod uero scriptum erat hac,aut illa,merito deleuerunt : utpote quod parui
esset ponderis,& Hippocratis sententia non dignum.uolunt aũt indicari,ex utra nare sanguis fluat , ei
medicamentum aridum esse inijciendum. Si autem uetus lectio seruetur,erit perobscura sane locutio:
propterea quod quænã censeat alba ex naribus euacuari,aut purgari,aut concoqui, aut sponte fluẽtia
contemplari,inuentu difficile prorsus est,cum ipse Hippocrates † albo nihil adiungat.quocirca hac de
re primum fuit merito inter interpretes dissensio: quod alius aliud,atq; aliud subaudiendum esse existi
maret: quibus omnibus id repugnat,quod legitur,ut galla:quia legendum erat,ut galla in sexto casu,
non in recto. hoc igitur omnibus communiter aduersatur,nec fieri potest,ut absurdũ dicendi genus ui
tent,idque emendent,licet uerba commutent. Sunt qui dicant,totam hãc orationem esse ei nũc quo-
que de sanguinis ex naribus eruptione:cumque hoc dare consilij,ut in his adstringenti medicamento
utamur,quod in narẽ, unde sanguis manat,indatur,donec,sedata sanguinis eruptione,albæ prodeant.
iam uero multa præterea in hãc dictionem corruptam,ut ego quidem puto,& ab aliquo forte interpo-
sitam,perperam dicunt.licet autem cum alijs multis,tum uero hoc ẽt loco admirari eos,qui ad Hippo
cratis uerba in ea quæ cuique placeant commutanda,facile impelluntur:cum enim omnes interpretes
sciãt in hac sententia scriptum esse,Ex naribus alba, ipsi tamen uariant,scribuntque,ex naribus albo.
D ego uero sępe dixi in locutionibus perobscuris mutari ad uerisimilitudinem uerba licere:sed hoc prius
indicandum est,tum uero lectio commutanda.

† Si Gal. legisset λείῳ. i. arido i tenuẽ pollinẽ redacto, forte sublata esset obscuritas.

25 *Cum rebus uti uenereis aut hircire inceperint, tum sanguinis eruptione tentantur.*

Qui eam ætatem agunt,in qua eis euenit id,quod hircire uocant,ij nõ solum ægri,sed ẽt sani sangui
nem de naribus facile profundũt.possunt autem hi rebus uenereis iam uti.prius autem,cũ pueri essent,
multo sanguine affluebant: pro incremento uero,non iam æque copiosus in eis inest : sed calidior fit.
quæ res facit,ut sanguinis eruptione tententur.meminisse autem uos puto sanguinis profluuia, que ce
teris e partibus fiunt,semper cum loci appellatione dici; quæ uero ex naribus,quandoque etiam nul-
la facta particulæ mentione nominari.

26 *Sunt qui in accessionibus perstrepunt,ut Arcesilaus: quidam etiam accessuri, horrescunt , ac rugosi fiunt : nonnulli ubi congressi sint,uenter eis inflatur, quo in numero Damagoras fuit.*

Sæpenumero testatus sum,si oĩa,quæ pleriq; interpretes perperã dixerũt,refellẽda suscipiã, fore, ut
oẽs mihi cõmẽtariorũ lõgitudinẽ uitio uertãt:si uero mediocria tm̃ persequar,alijs nõ reprehẽsis , q in-
genio ualẽt,possint p se ipsi de ijs,quæ ego præteriero,iudicare:id quod nunc faciã.quod aũt ait, in ac-
cessionibus,omnes ferme de complexu uenereo intellexerunt : sicut illud, perstrepunt , de flatu per
anum emisso : de quo etiam paulo ante diximus . quod uero deinceps scriptum est , quidam etiam

acceſſuri horreſcunt,& corrugãtur,hunc habet ſenſum: quidã cum rebus uenereis utuntur, dũ calfiũt, E 43
horreſcunt:qua ſane ratione iã ſæpe noſtis omnibus ijs in quibus praui ſucci ſunt,cũ repente magis cõ calefcunt,id euenire.Quidam uero pro horreſcũt,ſcribi putãt oportere,rigẽt : quod mihi perraro uidetur accidere: eſtq; id maximæ ſuccorum prauitatis indicium. quare nec quenquã noui,qui initio coitus tiguerit. Sed & quod ait,rugoſi fiunt,quidã pro [illegible] ſcribunt [illegible],uoluntq; alij pro eo dictum eſſe,ut uitiari corpus ſignificet: alij, quod corpori odor teter comparetur. Ventrem autem quibuſdam inflari conſueſſe,ante diximus. Dioſcorides autem hanc orationem,ut alias ſexcentas in eam, quã uoluit,commutauit, ut tota talis ſit: in congreſſibus aliqui ueluti perſtrepentes ſunt, ut Arceſilaus: ut fœtidos ipſius crepitus fuiſſe intelligamus. Capito quoque ipſe,qui hanc orationem multis modis commutauit,eiuſmodi eam eſſe uoluit, in congreſſibus aliqui perſtrepunt, ut Arceſilaus : alij congreſſuri rigent,rugoſi.

Mutationes cauendæ. 27

Idem cautius tum alibi,tum in aphoriſmis dixit,additis uidelicet his uerbis,multum,& repente: ſiquidẽ neque eæ mutationes,quæ ex aere nos ambiente,nec quæ a nobis ipſis paulatim fiunt,periculoſæ ſunt; ſed ſolæ,quæ confertim fiunt,periculum uitiandæ ſanitatis inuehunt.quare uitare eas oportet. aeris autem nos ambientis mutationes cauebimus,ſi nos domi plurimum contineamus,ſique uſu contrariorũ illis occurramus: ut in humidis mutationibus corpus exiccemus: in ſiccis uero , humectemus: pari ẽt ratione calfaciamus,ac refrigeremus,cum horũ utrunq; fuerit opportunũ.cauere aũt eas mutationes,quæ in uictus ratione conſiſtunt,eſt in noſtra ſitũ poteſtate:ut neq; ab exercitationibus repente ad otiũ,neq; ab otio ad exercitationes tranſeamus . ſic neq; deſuetudine balneorũ ad balnea,nec cõtra a balneis ad eorũ abſtinentiã: neq; ab aquæ potu ad uini potũ,neq; a uini potu ad aquã bibendam traducamur.quod eſt in ceteris omnibus pariter obſeruandũ. atq; hæc quidẽ & uera oratio eſt,& ab Hippocrate ſæpe pronunciata.nec ſcio,qua ratione moti quidã dixerint,in his uerbis,mutationes cauẽdæ, ſubaudiendũ eſſe ætatũ: ipſe.n.cũ in aphoriſmis dixiſſet,multũ ac repẽte euacuare,aut replere,aut calefacere,aut refrigerare,aut quouis alio modo corpus mouere,periculoſum eſt: quoniam quicquid multum eſt,naturæ inimicum eſt: nullam fecit ætatum mentionem: nam in eis,cum paulatim progrediantur,reperitur quod naturæ multum ſit:neq; ullam diligentiorem cuſtodiam requirunt , quantũ ad cõia ualetudinis tuendæ præcepta pertinet: quemadmodum neque anni tempora,cum paulatim ſuas mutationes habent: ſed hæc interdum uidemus magnas repente mutationes in contrarium efficere.ætatem uero nullam repente lapſam uidimus: ut puer poſtridie,neque paulatim,neque per adoleſcentiam,neque per iuuentutem tranſiens in uirum euaſerit. G

Cibi paucitas,laſſitudinis,ſitiſque uacuitas. 28

Cũ in uniuerſum dixerit,caueri mutationes oportere,unũ quiddã,quod ſibi ad memoriã adiumento eſſet,quodq; ad eiuſmodi cautionem facit,ſubiunxit: in utriſq;.n.mutationibus tam ijs, quæ ad ambientem nos aerem,quàm quæ ad inſtituta uitæ noſtræ,& uniuerſam uictus rationem pertinẽt , iubet propoſitam nobis cibi paucitatẽ,& ſitis, ac laſſitudinis uacuitatẽ in omnibus rebus,quas gerimus, eſſe debere.interpretes aũt cibi paucitate ſitim,laſſitudinẽq; leuari dixerunt: quod uniuerſe pronunciatum falſum eſt: propterea quod ijs,qui pituitoſos ſuccos,aut boni ſanguinis copiã continent, cibi parcitas laſſitudinem ſitimque ſedat illa quidẽ,at bilioſis,& in quibus ſanguinis ſit inopia, neque laſſitudinem, neq; ſitim tollit,quemadmodum ipſe in libro de uictus ratione in morbis acutis docuit.Sed peius ẽt illi ſenſerunt,qui ita ſcripſere: inedia laſſitudinem,ſitimque adimit. ſunt ij plane rudes, quippe qui ignorent,quæ ne uulgus quidẽ neſcit.alij ad finem orationis addunt,eſutiẽti:aiuntq; cibi paucitatẽ eſuriẽti ſitim,laſſitudinẽq; adimere.eſurientẽ uero eũ eſſe dictũ cenſent,qui ſe cibi indigentẽ eſſe ſentiat. & tamen præſtaret,ut dicerent,ei qui ſe indigere cibo ſentiat,cibi paucitatẽ non eſſe opportunam: ei , qui non ſentit,eſſe utilem:quod eius corpus ſuccorum multitudine redundare nobis indicet.

Extenuatio omnis cutim laxat, deinde contendit: refectio contraria,cutis corrugatio concidentis extenſio refectæ: horrens,leue: utriuſque ſignum eſt,ſubbilioſum, ſubrubrum. ſic etiam mammas detrahi; graciles uero aut ſurſum,aut circum trahi,nemo propter hanc cauſam,ſed quia caro creata ſit,fieri exiſtimaret. H 29

Non poſſum nõ mirari interpretes,qui locutiones obſcuras,quas nemo eſt,qui intelligat , ſe ſolos percipere profiteanẽ quæ uero nobis oĩbus ſunt perſpicuæ,eas illi ſolas ignorẽt.hanc aũt, quæ obſcura non eſt,diſtrahũt multis modis,cũ aliter,atq; aliter eius enũciationes inuertãt:& contra,quã atteſtẽtur ea,quæ plane ſunt oĩbus euidentia,interpretentur,quod cauere maxime debuiſſent:de ijs.n.agit Hippocrates,quæ in noſtris corporibus dum extenuántur,& reficiuntur conſpici ſolent. at illi tantũ abeſt, ut quæ in his apparent omnia , aut eorum cauſas cognoſcant, ut ne quidem quid extenuatio ſit, ſcite uideantur: fieri tamen extenuationem per euacuationem enunciant. aliqui autem ſiue extenuationẽ, ſiue euacuationem dicas, intereſſe nihil putant.Sed hoc,ut dixi,noſſẽ,non eſt magnæ alicuius ſciẽtiæ. multi aũt nõ paruã habẽt ſanguinis copiã,cũ tñ ſint maxime graciles:ut alij craſſi ſunt illi quidẽ, ſed parũ habent ſanguinis,atque ego mulierem gracillimã,cui iã octo mẽſes purgationes mẽſtruæ ſuppreſſæ erãt,nõ exiguo detracto ſanguine,in priſtinum ſtatum ſuũ breuiſſimo tẽpore,ut etiam pleraſque alias, redegi.Sed quod in ea muliere accidit , (neque enim erat ignobilis) præclarum fuit : cum enim ei uena ſecta eſſet , Medici utilitatem ullam fore , firmiter polliceri uerebantur : immo uero quidam

etiam

A et iam nobis aduersari audebant non solum propter mulieris maciem, sed etiam quod dicerent, eam
hoc incommodi esse accepturam, ut secta uena cibi appetitio aboleretur. hoc autem facere longius,
est melius, quàm dare operam, ut diligenter de utro Prodico loquatur Hippocrates, inuestigemus. sed,
ut iam sæpe dixi, recentiores medici ad sophisticum disciplinæ genus deflexerunt: quippe qui ea, quæ
ægris eueniunt, diligenter obseruare, & ipsorum affectiones, causasque, ex quibus curationis ratio in-
uenitur, quæ ipsa quoque per experientiam dijudicatur, inuestigare negligant. ei autem mulieri, cuius
modo memini, primo die sanguinis sesquilibram detraxi: postridie uero eius diei, iterum libram: tertio
die, non ita multum plus semilibra: erant enim octo unciæ. sophista, qui hæc leget, incipiet indagare,
quis apud Græcos libras, unciasque nominarit: medicus uero alia itidem signa præter mensium sup-
pressionem uenæ sectionem faciendam indicantia scire auebit: quæ ego nūc memorabo, luctu prius so-
phisticis indicto: eius uenæ eminebant, sanguinisque plenæ, & liuidi coloris uidebantur. cumq; uasculū
esset sectum, sanguis liquidæ pici, & colore & crassitudine similis effluebat: quam ob rem multo copio
sius euacuandus esse uidebatur, atque hæc quidem a nobis obiter dicta sint ijs, qui medicinam recte ex
ercere uolunt. sed ut eo, unde digressa est, referat se oratio, dicam, non recte interpretes censuisse, cor-
poris extenuationem simpliciter ex inanitione effici: erant enim addendæ distinctiones, extenuationē
B uidelicet esse totius molis detractionem quandam, aut collapsum, aut subsidentiam, aut utcunque ap-
pellare eam libeat: crassitudinem uero contra, molis accessionem. interdum igitur infirma carnosi gene
ris facultate, & uitioso sanguine uenis, arterijsque contento, fit extenuatio: sæpe autem ex contrarijs
crassitudo fit: ut scilicet exiguus sanguis in uasculis sit, quippe qui in carnium alimentū sit absumptus:
illę autem probe sint nutritæ, & per eas etiam tota corporis moles aucta sit. hoc autem uel ipsi mango-
nes omnes norunt, cutim carnosis partibus prætendi, & corporum naturas quasdam, quæ in molem ex-
crescere prætenta cute non possunt, agnoscunt: ipsam enim summis digitis sursum trahunt, & quatenus
a subiecta carne abscedat, intuentur: & eo usque gracilia corpora refici posse sperant, quo usque tracta
cutis sit, nam & laxa in extenuatis, & extenta in ijs, qui crassi facti sunt, cutis apparet. extenuationes au
tem multis de causis contingunt: nam & alimenti penuria, & nimia exercitatio, & uigiliæ, & curæ, &
dolores, & morbi, in quibus colliquandi, & discutiendi uis inest, & copiosa per aluum, aut uomitus, aut
sudores, aut sanguinis eruptionem euacuatio extenuationum causæ fiunt. refectionis autem unus est
modus, apta mensura eorum omnium, quibus sani egemus: hæcque sunt, ut ipse postea dicet, labores,
cibi, potus, somnus, res ueneræ. cum autem multis modis corpora extenuentur, omnium commune
est, primum ut cutis laxetur: deinde ut extenuatione perseuerante extendatur. at si refectio illam exci-
C piens subsequatur, contrarium fiet. distendetur enim cutis, [tum laxabitur.] quarum rerum causas iam
persæpe audiuistis: ac nūc quoque summatim exponentur. in memoriam autem uobis redigenda sunt,
quæ sæpe in utribus, ac uesicis conspexistis: ut enim in illis repleto interiore spatio corium circunten-
ditur, euacuato autem, laxatur: ita in animantibus usu uenit: nam in bene habitis distenta cutis uide-
tur, in extenuatis, laxa: etenim ut liquor in utres infusus, earum pelles extendit, ita & copia genitæ car-
nis cutim nostram circa se ipsam obtendit. ac licet plane in omnibus pinguibus cutim ita distentam in-
tueri, ut nemo eam apprehēdens ne minimum quidem a subiectis carnibus possit diducere: in gracili-
bus uero ita laxam, ut quis eam longissime trahens, acu traijcere, neque ullam subiectam partem con-
uulnerare queat. ad hunc autem usque locum omnes fere orationem recte intellexerunt: sed eos turba
uit, quod hanc partem sequitur, extenuatio omnis cutim laxat: negāt enim ab ea fieri contrarium. quam
ob rem quidam hæc uerba, deinde contendit, de refectione dicta putant: nec uidens sibi ipsis aduersari,
quod sequitur, cum ait, refectio contraria: siquis autem sententiam explanationis illorum sequatur, hic
erit sensus, omnis extenuatio cutim laxat: contra uero in refectis extēditur: refectio autem apta est ad
contraria efficienda. sed primum probabile erat, ipsum dicere refectionem efficere non contraria, sed
contrarium: cum enim unum de extenuatione dictum esset, refectionem quoque uni contrariam dici
D erat consentaneum. quare si extenuatio cutim laxat, a refectione circuntendi eam oportebit. præterea
uerò id uidetur deinceps dixisse, cum magis in promptu, & apertior, & breuior talis oratio fuisset, om-
nis extenuatio cutim laxat, refectio circuntendit, quid igitur significat his uerbis, deinde contendit? ni-
hil sane aliud, nisi quod ab omnibus aperte intelligitur, cutim inquam primum in extenuationibus la-
xari, tum manente extenuatione, nec in refectionem mutata, distendi: in refectione uero contra: in prin
cipio quidem cutim circūtendi, tum progressu temporis fieri laxiorem. atque hæc quidem, si tam dili-
genter, quàm Hippocrates fecit, obseruassent ea, quæ sensibus apparent, fieri cōspexissent. in primis igi
tur uobis commemorabo quæ aperte uidistis, deinde causas eorum, quæ sensibus apparēt, exponā. eo-
rum igitur mementote, qui in morbis cōtabuerunt, atque ea præcipue tabe, quæ torrida nominatur:
in quibus recordemini, cutim ita, ut aridum corium, fuisse distentum. sed quid mirabile est, in illis lon-
giore tempore exiccatis cutim distentam uideri, cum id etiam primis quandoque diebus accidat? nā
Hippocrates ipse in præsagijs ea persequens, quæ in principio morbi eueniunt, præter cetera signa quę
« in facie conspiciuntur, hoc etiam adiunxit, Cutis inquit, circa frontem dura, & distenta. id autem ob
euacuationem effici, ipse deinceps declarat, cum ait, Inquirendum est, an uigilia, aut uehemens uentris
resolutio, aut inedia præcessent. sed inter omnes medicos, qui post Hippocratem fuerunt, tanquā uno
ore loquentes, conuenit ob euacuationem copiosam, quæ uel sensibus percipiatur, uel sensus fugiat, ta

lem

lem effici faciem posse,qualem his uerbis descripsit Hippocrates; Nares acutæ,oculi cõcaui, collapsa E
tempora,frigidæ,languidæque aures,& imis partibus leniter uersæ,cutis circa frontem dura, & inten- »
ta, quare cum id quod sensibus apparet, aperte nos doceat, a ualida euacuatione contrariam affe- »
ctionem gigni,quàm a moderata fiat,ipsorum quidem uerisimilis, non uera tamen uidetur oratio, qua
dicunt,manentibus ijs causis,quæ affectionem pariunt,non contingere,ut ipsa ad contrarium transmu
tetur:propterea quod in euacuationibus immoderatis transmutari euidenter conspicitur, siue ea lon-
giore tempore perdurare aperte uideantur,siue etiam clam,ut cum ægri aut colliquantur, aut digerun-
tur.prius quàm igitur ad ipsam cutis propriam substantiam euacuatio perueniat,cutis non secus,quàm
inaniti utres,& sacci,& uesicæ,relaxat̃:si uero diuturna euacuatio sit,talis redditur,qualia coria,pellesq;
siccæ,quæ extendi præ duritia non possunt.talis quoque in utribus,uesicisq; effecta cutis uidetur, cum
exiccata ualde fuerit.quousque autem humida,mollisque sit,& in spatio interiore aliquid suscipit, tur-
sumque emittit,certe accipiens,cum expleta ualde est,distenditur: cum euacuata est, relaxatur. quam
ob rem Hippocrates recte dixit,cum ait,extenuatio omnis cutim laxat, deinde intendit: siquidem ita
fieri apparet,& allata causa est.ac recte quoque adiecit,contraria fieri a refectione: siquidem cutis prin
cipio contenditur,deinde progressu temporis fit laxior: cum enim cutis suapte natura sit subiectis ei
carnibus durior,atque aridior,serius etiam,quàm illæ,in extenuationibus obdurescit, & in refectioni- F
bus mollescit.cum igitur ipsam duram,& iam exsiccatam refectio excipit,primum carnes adaugẽs,me
rito distendit:tempore uero procedente,cum alimentum accepit,fit humidior,ac mollior; quã ob rem
iterum laxatur,quemadmodum siccæ pelles,coriaque cum aqua madefiunt, oleoque ac seuo illinunt.
hæc autem,quæ uere,& aperte ab Hippocrate sunt proposita,illi propter ignorationem rerum, de qui-
bus ei instituta oratio est,perperam sunt interpretati: consequentia uero,quæ nõ æque perspicua sunt,
& fortasse ab aliquo interiecta,plana esse arbitrantur.& tamen in eis explanandis non secus, quàm in
superioribus dissentiunt,ueteresque scripturas commutant. sed ut planior sit oratio,singulas huius sen
tentiæ partes seorsum persequar, cutis corrugatio concidentis: extensio refectæ: cutim relaxari in ex
tenuationibus prius,quàm ipsa in propria sui substantia aliquid passa sit, in refectionibus autem exten-
di, & spatio temporis exsiccatam in contraria commutari, est ante declaratum: his autem uerbis ait,
ipsius concidentis fieri corrugationem, refectæ uero extensionem ῥικνὸν autem Græci nominant cor-
pus & cutim,quibus rugæ cum contractione insunt, ut uidere est in senibus: eorumque affectionem,
corrugationem uocant.sed in iuuenilibus quoque corporibus corrugatio quædam uidetur, cũ depres-
sæ uenæ sunt:præsertim uero,cum redundans in eis sanguis dissipatus sit, & medicamentum, quod au-
steræ,adstringentisque facultatis particeps sit,quispiam imponat.ait autem huiusmodi constitutionem G
in cute concidenti oboriri,hoc est,cum imminutis ijs,quæ intra ipsam continentur,decidit,& in se ipsa
residet. contrariam uero constitutionem,cum in longitudinem,latitudinemque se propagarit,extẽsio-
nem mortales appellant.quandoque autem usu uenit,ut in longitudinem solum,aut latitudinem exten
datur,atque resideat.nunc uero de extensione,& contractione,quæ in utraque dimensione fiunt,intelli
gere hoc uerbum conuenit.at si quis præcedentem particulam recte intellexit, ei non admodum hac
opus erit.horrens, leue,utriusque signum est subbiliosum,subrubrum.quidam scribunt sic, rugosum,le
ue,utriusque signum.sed quia in membro superiore de corrugatione est dictum, magis consentaneum
uidebitur,ut nunc horrens dicatur:ut Hippocrates formam,quæ in corrugatis fieri solet, similem hor-
rentibus, insinuet.similitudo autem hæc est in cutis inęqualitate,ac uelut asperitate quædam, dum aliæ
eius particulæ depressæ,alię eminentes apparent: cum enim hoc symptoma in tota cuti per breuia ad-
modum interualla oritur,tum horror appellatur. ac tu tecum cogita,corporis leuis statum esse exqui-
sitæ maris tranquillitati persimilem: horrorem uero, eius inæqualitati, quæ nuper incipiat. in quam
sententiam dixit etiam Poeta:

Qualis strata leui perlabitur æquora flatu »
Principio Zephyri clemens horror. H »

quare fit,ut leuitas refectis corporibus insit,contrarijs uero,quod uelut horror est:& alterutrum alteru
trius signum est,non autem alterutrum amborum,nec simul ambo alterutrius. eodem quoque modo
subbiliosum,& subrubrum,alterutrum est alterutrius signum, & subbiliosum extenuati, subrubrum re-
fecti corporis: siquidem extenuatorum corpus,propter causas extenuationem efficientes, de quibus
supra diximus,biliosius redditur:eorum uero,qui reficiuntur,sanguine abundantius: cum recte ali sine
probo sanguine non queat.cum autem in fine locutionis additum sit, sic; ideo quidam uolunt hoc esse
sequentis orationis initium: quidam uero huius finem.sed exponi utroque modo potest. quare nõ est,
quod hac de re diligentius disceptemus.transeamus autem ad ea,quæ proxime consequuntur, princi-
pio orationis ab hac uoce,sic,ducto:quando pletisque explanatoribus idem esse faciẽdum placuit: Sic
etiam inquit,mammas detrahi;graciles uero aut sursum,aut circum trahi,nemo propter hanc causam,
sed quia caro creata sit,fieri existimaret,hæc uetus scriptura est: quam alij parum, alij permultum im
mutarunt:in quibus etiam est Sabinus,qui scripsit hoc fere modo, Sic longas & graciles detrahi, aliàs
sursum tolli:ut significet,graciles,laxari,longasque uideri: bene habitas uero,sursum trahi. Rufus au-
tem uetere seruata lectione,antiquiorum interpretum explanationem attulit, quæ quidpiam Sabini
sententiæ contrariũ docere uidetur: uult enim bene habitas detrahi, graciles uero sursum trahi:quam
rem

A rem atteſtari ſenſus uidetur,cum ipſe Hippocrates dicat, quamuis id fieri nemo exiſtimaret : nam cum
dixerit,in extenuatione cutem laxari,in bona nutritione uero eam circũtendi , inuenies ex priore ſe-
qui,ut mammæ detrahantur,ex ſecundo uero,ut ſurſum tollãtur.quæ res facit,ut dicat, quamuis nemo
exiſtimaret.hoc autem ueteres interpretes,qui empirici fuerunt, ut Glaucias , & Heraclides Tarenti-
nus,pro firmiſſimo rationis momento tenuerunt:atque ex hoc putant ſe probare , ſecũ Hippocratem
ſentire,probabilibus dogmaticorum argumentationibus non eſſe adhibendam fidem,ſed ei ſoli, quod
ſit experientia comprobatum.& tamen id ipſum,quod apparet,ſi ſine diſtinctione proferatur,utroque
modo falſum erit,ſiue in extenuationibus infra trahi,laxariq; huiuſmodi dixeris, ſiue ſurſum tolli . hoc
ergo erat eis in primis accurate exquirendum,atque empiricis quidem,quia res ſenſui apparentes ob-
ſeruant,ac memoriæ mandant : dogmaticis uero,quia cauſas eorum,quæ ſunt,non autem eorum, quæ
non ſunt,reddere eos oportet.quid autem ſit,quod ſenſui apparet,ego exponã, cum in quamplurimis,
& non in paucis mulieribus id obſeruarim,audiuerimque non ab obſtetricibus modo,ſed etiam ab ijs,
quæ nihil huiuſmodi ſcirent : ipſæ enim quæ apparent,uerius narrant, quam qui ob decreti ſui amorẽ
in illis cæcutiunt.quod autem accidit , eſt tale : cum mammæ lactis plenæ ſunt, in omnem dimenſionẽ
augentur : ſiquidem & in altitudinem,& latitudinem attolluntur,& longiores uidentur . lacte euacua-
B to,rurſus ſe ipſis minores fiunt,cum in triplici dimenſione minuantur.quod ſi ſine lacte in tenuitate ſo-
lum,& craſſitudine,ut alia membra uiciſſim mutentur,æque , atque illa , afficiuntur : nam & primo cũ
extenuantur,laxæ ; cum incraſſantur,diſtentæ redduntur : progreſſu uero temporis contrarium ſtatum
adipiſcuntur:utpote quæ exiccata cute breuiores : humectata uero lõgiores in refectione ut ante com
prehenſum eſt,efficiantur . quo ſane modo ſeneſcentibus primum laxantur , poſtea uero contrahunẽ.
expoſui quæ in mammis appareant,eorumque cauſas adiunxi.aliorum interpretum nemo id fecit:ſed,
ut quiſque uoluit,hæc uerba ſcribens, ſuam poſtea ſcripturam expoſuit.merito autem & explanatio-
nes contrarias , & ſcripturas mancas,indiſtinctaſque attulerunt:ut quicquid dicat quiſpiam,partim ue
rum,partim falſum ſit futurum:cum mammæ,dum lacte implentur,maiores:dum inaniuntur , minores
reddantur:ſine lacte uero,in extenuationibus primum laxentur,mox retrahanẽ: dum uero craſſæ fiunt,
in principio retrahantur,poſtea paulatim relaxentur.eſt tamen huic quoque reficiendi rationi adiuncta
diſtinctio : quod quidam reficiantur prius , quàm adeo extenuentur , ut cutis arefacta tendatur : quidã
uero,cum ea iam inaruerit,refectioni ſe tradant .

30 *Iugula perſpicua , venæ conſpicuæ.*

C Quæ huiuſmodi ſunt orationes non claram ſcriptoris ſententiam oſtendunt, quod non ſit in eis ad-
iunctum , in quibus apparere hæc uelit : multi enim,qui ſuapte natura graciles ſunt , iugula manifeſta
habent,& uenas expoſitas,ac plenas ſanguinis : ut alij contra,neque iugula, neque uenas expoſitas , ut
autem huiuſmodi corporum differentia per naturam uidetur,ita etiam in his,qui præter naturã , quàm
ſunt initio conſecuti,aut extenuantur,aut incraſſantur,& humoribus uel abundant,uel egent : planum
enim eſt,uenas repletas in corpore gracili nobis indicare,ſanguinis plerunque corrupti copiam in eis
ineſſe:quemadmodũ de ea muliere cui menſtruæ purgationes ſuppreſſæ erant,paulo ante dixi:ſubit au
tem mihi uel ſolum Capitonem admirari.qui his fere uerbis hanc orationem conſcripſit : magna reple
tio perſpicua eſt,uenæ conſpicuæ:ſi enim ita ſcriptum eſſet,quid neceſſe omnes interpretes habuiſſent,
eam in apertiorem commutare ? cum in illis demum,de quibus ambigunt,ut facilius intelligãtur,com
mutare conſueuerint.quinetiam ego,qui multos libros in manibus habui, ut agnoſcerem quæ ueteres
ſcripturæ eſſent,& de quibus inter omnes conſtaret,aut eſſet diſſenſio, nullum exemplar ita ſcriptum
inueni.quare cum omnes interpretes ita legant,& ita in omnibus ſit ſcriptum exemplaribus , Capito,
qui commutauit,non recte fecit,atque ego fortaſſe meo officio functus ab initio non ſum , qui eius
mentionem feci:cum pollicitus ſim me huiuſmodi ſcripturæ ineptias in explanationibus præteriturũ.
D quare uitandæ prolixitatis cauſa in ſequentibus id præſtabo .

31 *Prodicus febricitantes interfecit curſibus,luctis,fomentis,malum,quod febriculoſum eſt,inimicum eſt fami,multis circui
tionibus,curſibus,frictioni,laborem labore,ipſis.*

Hoc quoq; uerba alius atque alius aliter ſcribunt.quidã mutãt hæc uerba , circuitionibus,luctis.alij
in principio ponũt, luctis.alij id ipſum adimunt.alij in principio ſtatuunt,fami. circuitiones autem ap-
pellat lentas deambulationes,quæ in longius tempus protrahuntur : ut in libro de ratione uictus in
acutis ipſe dixit,lentam multamque circuitionem inambulaſſe.Prodici uero, ut multis de ambulatio-
nibus utentis mentionem fecit Plato.de quo autem nunc agat,an de Leontino,an de Selymbriano,ni
hil opus eſt quærere:ſiquidem huiuſmodi oĩa ſum alio uolumine perſecutus. in præſenti uero quæſtio-
nes hiſtoricas pertractandi,non eſt tempus:quando nobis ſatis ſit,ſi non paucis quorundã interpretũ
explanationibus ſilentio præteritis,noſtram nos octo libris cõcludamus. cur aũt Prodicũ reprehẽdat,
ipſemet declarat his uerbis,quod febriculoſum eſt,id circuitionibus,aut fami inimicũ eſt , planũ uero
eſt,aliis,quoq; , quæ annumerauit,idẽ eſſe infeſtũ:qñ febrilis calor & luctis,& fomentis, & frictioni ſit
cõtrariũ:ita.n.intelligẽdũ eſt,quod ait,inimicũ:qm̃ ſolent etiã amicũ per trãſlationẽ pro familiari uſur
pare.uerbũ autem hoc,malum,quod inter utrãq; dictionẽ eſt poſitũ,alij ad finẽ ſuperioris adiũxerũt ,
alij

alij principiũ sequentis esse uolũt:ut una talis sit oratio: quod febriculo sum est, circuitionibus est inimi E
cum. lædi autem febricitantes a deambulationibus, cursu, fomentis, luctaq;, quod calorem in corpore undiq; adaugeant, nemo, qui in arte medendi sit exercitatus, ignorat. at Prodicus non solum rõnalem auxiliorum inuentionem nescire, sed empiricam etiam obseruationem uidetur, negat enim ratio labori laborem mederi, hoc est, noxa noxam, & malo malum tolli: contraria namq;, non similia affectioni, quæ affligit, auxilia sunt adhibenda. at ille uidetur admouere similia, siquidem deambulationibus, palæstra, frictione, fomentis, fameq; utitur. fomentum autem hoc loco intelligimus omnem calorem, qui nobis extrinsecus accedat, siue is ab igni, siue a balneis procedat. iam uero fames ipsa prædictis contraria est. nam ubi fames, laborandum non est. sed non modo initium huius orationis mutant, uerum ab initio ad finem usque, ut ut uolũt, ita scribunt. at ego ueterem scripturam, quamuis difficiliores explicatus habeat, ceteris antepono. quod uero in extrema oratione scriptum est, ipsis: quidam faciunt sequẽtis initium: quidam omnino expungunt: quod nullam maiorem, quàm quæ dicta sunt, nobis inserere notitiam uideatur.

Venarum rubor, liuor, pallor, costarum dolores molles. 32

Dictum est, pronomen ipsis, quod in fine superioris orationis erat positum, posse in huius principio F
poni, ut oratio talis sit: ipsis, de quibus dixi: erãt autem ij febricitantes, sed non recte a Prodico ad motiones beneualentibus accommodatas perducti. hæc autem quæ modo ait, in homines cadunt, sed nõ oĩa in unum & eundẽ: propterea quod nõ potest in eundem cadere rubor, & liuor, & pallor: siquidẽ unũ horũ quodq; alia duo adimit: nec similes affectiones comitãt: nã quorũ uires mediocres sunt, probusq; sanguis, ijs, cum exerceantur, aut fotibus calefiunt, corpus rubicundum fit: qui uero imbecilliores, aut uitiosis repleti humoribus sunt, ijs liuidum, pallidumque redditur. sunt qui orationi præponãt hoc uerbum, tumores, atque ita scribant; tumores uenarum, rubor, liuor, pallor. quod autem in fine ait, costarũ dolores molles, quidam in hoc probabiliter commutarunt, κοιλίας, hoc est, uentris dolores. quos excitari uolunt in ijs, qui importune exercentur. & tamen interpretes omnes ita legendum censent, ut dixi, costarum dolores molles: ac molles eos intelligunt, qui sine inflãmatione, distentioneq; affligãt.

Sine siti, os claudere, silere auram cum potu frigidam introducere. 33

Scripsit hoc unum Hippocrates, quod ei totam febricitantium uictus rationem in memoriã posset redigere, simulque ostendere, quàm perperam Prodicus febricitantibus consuleret: non enim ea faciẽda sunt, ex quibus in sitim cadant, utpote calfacti iam sint: sed potius ea, ex quibus sine siti maneãt. sunt G
autem hæc, in primis ægri corporis quies, quæ motionibus est contraria: secundo loco cetera, ex quibus mitescant potius, quàm accendantur, quæ febrilem affectionem cõsequuntur: in quibus unum est, sine siti ægrum seruare. quomodo autem sine siti seruetur, adiunxit, clausum os habere, & tacere, aurãque frigidam cum potu introducere: quod est dicere, uentum frigidum cum potu attrahere. quod si cũ potu, planum etiam est sine potu esse faciendum, per solam inspirationem. quare prouidendum est, ne aer, qui inspirandus est, calidior sit, quàm conueniat, præsertim æstiuo tempore. Capito autem & Dioscorides hoc loco ueterem lectionem audacius permutantes, hoc modo scribi contendunt, uentum in potu frigidum non introducere. sed Dioscorides, ut solet, alteram scripturam adiecit, ex quibus uentũ frigidum introducere. at Capito alteram, quæ passim in omnibus exemplaribus reperitur, & de qua est inter explanatores omnes consensio, ne secundo quidem loco dignam censuit: sed addita particula, non, pro eo quod est, frigidum introducere, scripsit, frigidum non introducere, quasi nunquam frigidũ inspirare aerem debeat is, qui febri iactatur.

Spectandæ occasiones sunt, unde morbus originem duxerit, an capitis dolor, an auris, an ue lateris fuerit. signo autem erunt dentes, & inguinum bubones. 34

Hanc sententiam in secundo uulgarium morborum, in primo commentario explanauimus. H

Vlcera nascentia, & tubercula febres indicant: quibus hæc non eueniunt, indicatione carent. quibus aliquid intus relinquitur, eos certissimæ, citissimæque recidiuę consequuntur. 35

Hæc quoque oratio unà cum superiore in secundo uulgarium morborum exarata, apte explanata est in secundo eorum commentariorum uolumine, quæ in eum librum conscripsimus.

Sputa rotunda delirium portendunt: ut in Pleno. 36

Sputorum causa, quæ uelut materiam continet, est crassitudo & tenacitas humorum, qui in pulmonum fibris sunt coaceruati: quæ uero, ut efficiens est, calori loci ipsius est accepta referenda. id ego in plerisque febri uacantibus conspexi, qui longo temporis spatio nihil mali pati uidebantur. & tamen ij omnes postea tabe consumpti sunt. si uero huiusmodi sputa unà cum alijs signis delirium indicantibus in febribus interdum appareant, ipsa quoque aliquid facient. ut futurum delirium præsagiamus. alioqui uero, non item. quare ad insaniam prædicendam, ne huic soli signo confidito. propriam uero insaniæ notam persæpe audiuistis. in commentarijs quoque prædictionum diximus, calorem eis adiunctum,

A adiunctum,quod uaporibus caput impleat,aliquid ad delirium conferre; ipſum uero per ſe non eſſe idoneum inſaniæ,præſertim phreniticæ,ſignum.nam & in febrium uigore ideo, quod repletum caput ſit,multi delirant.ceterum in hac oratione in quibuſdam libris additum in fine eſt, ut in Pleno: in alio uero ſic,ut Plen Soli.atque omnes interpretes hanc lectionem, ut Sabinus quoque, probauerunt: ac plenum eſſe loci nomen uoluerunt:cuius tamen ciuitatis locus is ſit, non expoſuerunt.

37 *Qui hæmorrhoidas habent,ij neque dolore lateris,neque pulmonis inflammatione, neque phagedæna,neque furunculis, neque terminthis,forte uero etiam,neque lepra,ac forte neque alijs.*

Deeſt uerbum,corripiuntur,quod ſubaudiendum eſt.cur autem non corripiantur, perſpicuum eſt: excretis enim per hæmorrhoidas uitioſis ſuccis,mali quidam habitus quandoque in toto corpore ſuboriuntur,itemque decolores,& hydropes homines fiunt,at nullus certe talis morbus eos uexat. Phagedænas uero ab eo dici ulcera depaſcentia,quæ ueteres medici phagedænica itidem uocant, dictum etiam nobis eſt in tertio commentariorum,quos in librum de humoribus edidimus: ſiquidem eo in libro hæc ſententia eſt totidem fere conſcripta uerbis.quidam tamen pro phagedænis multorum ciborum eſus intellexerunt: quos a uitioſis humoribus, qui immoderatas ciborum appetitiones excitant,
B prouenire nos etiam fatemur.ſed huius ſuccorum malitiæ non eſſe remedium hæmorrhoidas, ſed melancholicæ potius affirmamus.frigidus autem ſuccorum acor,qui hunc ciborum appetitum excitat,interdum in quibuſdam hæmorrhoidas habentibus repertus eſt.nomen uero terminthorũ nigras quaſdam puſtulas in cruribus potiſſimum erumpentes ſignificat: ductum a ſimilitudine figuræ,coloris,magnitudiniſque,quam cum τερμίνθω, hoc eſt ciceris fructu gerit, quod autem in extrema ſententia ſcriptum eſt,forte uero neque in alijs,quidam ſcribunt,neque ἀλφοῖσιν, propterea quod ἀλφοὶ, hoc eſt uitiligines ex prauo quodam humore,qui in cute conſiſtit,originem ducunt.

38 *Multi igitur importune ſanati,mox bis ipſis correpti ſunt: eaque ita pernicioſa fuerunt.*

Intempeſtiue curant hæmorrhoidas illi,qui neque uenam per circuitus ſecant, neque aluum ſubducentibus medicamentis,aut exercitationibus euacuant:ac ne unam quidem ſaltem illarum relinquũt, ſed omnes ſimul adimunt.

39 *Et quicunque alij abſceſſus,ut fiſtula: [aliorum remedia ſunt.]*

Non ſolum quæ in partem aliquam corporis amandantur,ſed etiam,quæ excernuntur, abſceſſus ab
C eo ſæpe nominari comperimus.in quibus igitur huiuſmodi affectibus fiſtulæ ſunt, per eas ſuperuacanei humores expurgantur.quare ut in hæmorrhoidibus, ita & in his neque ſimpliciter, neque ut ſors fert,eſt adhibenda curatio.

40 *Decubitus in quibus facta ſoluit,in eis eadem ante facta prohibet.*

Vetus hæc lectio eſt:multi autem interpretes eam in apertiorem mutarunt:& pro facta,& ante facta legunt factus,& ante factus,ut hæc ad decubitum referantur: omneſque quod ipſe ait, σκέψιν, pro abſceſſu intellexerunt.qua in re fortaſſe lapſus eſt primus,qui librum deſcripſit, librarius: cum idem ſit in omnibus ſcripturis ſenſus morborũ: uult.n.Hippocrates indicare, in quibus morbis facti abſceſſus diſſoluere eos poſſunt,ſi ante fiant,prohibere,ne morbi exoriantur.poteſt hæc oratio ita quoque mea ſententia,intelligi,ſi ſic ſcribatur. σκέψασθαι δὲ, hoc eſt,conſiderandum autem eſt, omnia,quæ poſt aliqua facta ſunt,liberant:ea ſi ante fiant,uetare,ne illa prodeant: cum enim ueteres η, & ε, eodem charactere ſcriberent, qui nunc alterum tantum elementum η, ſignificat: multi ſunt commiſſi errores a librarijs,qui non ad ſcriptorum ſententiam literas commutarunt. quam ob rem eiuſmodi ſcripturæ ſunt diligenter animaduertendæ,in quibus literam η, in ε, mutantes, aut contra, emendare locũ
D ualeamus.idem in literis ο, & ω, faciendum eſt: quoniam ambæ uno charactere prius notabantur.

41 *Loca alterius loci excipientia aut præ dolore,aut præ grauitate,aut ob aliud quidpiam liberant: aut alijs ſocietates.*

Hæc ipſa oratio eſt ad finem libri de humoribus conſcripta: ut ſunt etiam eæ, quæ ſupra ſunt allatæ,quarum prima fuit illa, Qui hæmorroidas habent. interpretati autem eas ſumus illic diligentius, nunc uero caput explicationis memorabitur: eſt enim huiuſce orationis talis ſententia: Loca morbos aliorum locorum excipiunt,prout ſucci,qui eorum effectores ſunt,ſedes commutant, aut ob dolorem aliquem eius partis,in quam illi migrantes decumbunt: aut ſuam ipſorum grauitatem: aut aliam cauſam quampiam,ut acre medicamentum irritans,aut frictionem,aut calorem aliquem extrinſecus aduenientem.fiunt etiam hæ migrationes propter naturæ membrorum communionem:qua ratione teſticulus in tuſſientibus tumefactus indicat ei cum pectore,mammis,genitura, uoceque ſocietatem intercedere.alij uero pro eo,quod eſt,aut alijs ſocietates,ſcribunt, diuerſæ ſocietates,uoluntque hoc eſſe dictionis conſequentis initium:aiuntque Hippocratem ad aliud genus ſocietatis pertranſire, quod in humorum affinitate uerſatur.ipſe autem inquiunt,ait,propter propenſionem non iam ſanguis prodit, ſed pro ſucci affinitate talia expuunt.Rufus quoque ſic ſcripſit,uerbaque diſtinxit,atque hæc uerba, diuerſæ ſocietates,ueluti propoſitum quoddam: quæ uero conſequuntur,ueluti propoſiti ipſius explicationem

nem esse existimauit: ait enim inter sanguinem & pus societatem intercedere, qui autem non amplius E
sanguinem sputo reijciunt, cum scilicet ipse ad contraria repit, ijs sputa purulenta, quæ sanguinis sunt
affinia, reiectari, itaque uerba ipsa sic scribit, Sed propter succi affinitatem pus expuunt. Sabinus uero
antiqua seruata lectione, hæc uerba, propter propensionem, fecit proprium dictorum initium, ad quæ
nunc transeo.

Propter propensionem non iam sanguis prodit, sed pro succi affinitate talia expuunt. 42

In tertio eorum commentariorum, quos in librum de humoribus conscripsi, iam hanc orationem di
ligenter exposui: nunc uero eandem breuius interpretabor. cum sanguis per aliquam particulam, ut
per sedem, aut nares, aut uterum, aut per circuitus ex uentre, aut fistula, aut ex qualibet alia parte eua-
cuatus in alias particulas uergat, is non iam per priorem locum euacuatur. est aũt hoc priuatum exem
plum eius sanguinis, qui in pectus & pulmonem impetũ facit: nam ex hoc loco pro humorum cogna-
tione alius ab alijs, expuitur: ut spumeus, cum pituitosus sit: pallidus, cum biliosus: ater, cum me-
lancholicus: ut tuber, cum sanguis purus defluxerit. merito igitur fecerũt quidam, qui τ, præponen
tes non ῥοπὴν. i. propensionem, sed τροπὴν, hoc est uersionem scripserunt: quod propter sanguinis mu-
tationem existimarent id expui, quod uersioni affine esset: quandoque enim ad biliosum, quandoque
ad melancholicum uertitur. F

Est interdum sanguinem in tempore detrahi his, qui huiusmodi sunt: in alijs vero, vt in his, non par est. 43

Vtile inquit, est horum aliquibus mitti sanguinem: in quibus uidelicet is redundat, nec dum in alte-
rius humoris naturam est insigniter conuersus: non mitti autem expedit ijs, in quibus iam mutatus est.
uirium tamen habita ratione, quod consilium debet præcedere: licet id interdum in ijs sermonibus si-
lentio transeamus, in quibus eas indicationes, quæ a solis affectionibus ducuntur, persequimur.

Impedimentum ijs, qui cruenta expuunt tempus anni, dolor lateris, bilis. 44

Hanc quoque orationem deinceps post ante scriptas, in extremo libro de humoribus alij aliter, at-
que aliter scribunt, & declarant. sed cum omnes & scripturæ, & explanationes absurdæ sint, mihi ea uisa
tolerabilior lectio est, quæ uerbis ijs, quæ præposui, continetur: explanatio uero hæc: ijs, qui cruenta
expuunt, impedimento est, ne uena secetur, anni tempus, quod aduersatur: aut affectus, qui latus obsi
det; aut humor redundans, qui biliosus sit. atque anni quidem tempus prohibere, perspicuũ est: siqui-
dem in calidis temporibus, qualia sunt sub cane, a secanda nos uena continemus. simili quoque modo,
si homo sit mirum in modum biliosus. solum uero uidetur repugnare quod de lateris dolore subiungit:
propterea quod affectus sanguinis missioni non aduersatur: sed eam postulat, nisi uires, aut anni tem-
pus, aut ætas uetent. quocirca uidetur id quod ait, habere hanc sententiam: ijs qui cruenta expuunt, se G
canda omnino uena est, quantum ad hoc pertinet: nisi propter lateris dolorem huiusmodi expuant:
his enim non iam omnino uenam secabis, quasi sanguinem excreantibus: sed proprijs distinctionibus
morbo lateris aptis curabis: quæ hominibus ita affectis aut mittendum, aut non mittendum sanguinẽ
docent. id autem mihi tum in mentem uenit, cum librum de humoribus explanarẽ: interim enim quen
dam ægrotum uidi, qui cum sanguinem ex dolore lateris screaret, me quasi sputo sanguinis laboraret,
accersiuit. ego uero cum sputum conspexissem, ab eo quæsiui, sensum ne ullum doloris in costa sentiret,
nec ne. ille paruum quendam subesse fassus est. erat autem eo habitu, ijsque uiribus, ut si sanguinis sputo
laborasset, quando res urgeret, ad uenæ sectionem aggredi ausus essem. sed cum dolor lateris mitis es-
set, necesse non habui. itaque hoc remedio usus non sum. plane autem apparuit, ipsum hominem mor-
bo lateris obsideri: & alijs auxilijs hunc ad morbum accommodatis, omissa uenæ sectione, conualuit:
nam cum cruenta excreantur, mitissimi esse hi morbi solent. quidam tamen explanatores, uerbum im-
pedimentum, ad finem superioris orationis aggregant, & hanc ita legunt, In ijs qui cruenta expuunt,
tempore dolore lateris, bili: uoluntque tempore dictum esse de ijs, quæ & opportune, & ut par est,
fiunt: ipsumque uoluisse declarare, quando in dolore lateris in principio cruenta expuuntur (sic enim
plerunque contingit) progressu temporis in biliosa postea commutari. esse enim ordinem, ut cum do- H
lor lateris, ad iudicationem recte progrediatur, post cruenta, subinde biliosa expuantur. quædam præ-
terea memoratu non digna in medium attulerunt, qui hanc sunt orationem interpretati. nũc uero mea,
ut nostis, sententia est, cum multis alia in arte sint, in quibus utiliter ponere studiũ nostrum ualeamus,
in obscuris orationibus tempus non esse conterendum.

GALENI IN SEXTVM DE VVLGARIB. MORBIS.

COMMENTARIVS QVARTVS.

1

VAE in aliquibus sub indicationem iuxta aures exorta non suppurarint, eo subducto fit recidiua pro recidiuarum ratione. facta autem recidiua, iterum tument, ac permanent: vt febrium in simili circuitu recidiua: atque in eis spes est, abscessum in articulos futurum.

Tumores, qui præter naturam iuxta aures in ægris exoriuntur, appellare ἐπάρματα consueuit, idque tum integra, tum mutila oratione, ut in præsenti facit: integra enim fuisset, si ita esset locutus: Tumores qui secũdum aures in ægris nascuntur: ut scilicet in primo de uulgaribus morbis in ipso statim primæ constitutionis initio scripsit his uerbis: Tumores autem plurimis secundum alterutram autem, plurimis B uero secundum utranque extiterunt: febre carebant: non decumbebant. scimus autem, ut hoc loco dixit ἐπάρματα, sic sæpe oedemata ab eo nominari: omnesque tumores, qui præter naturam nascuntur, ita ab eo uocari docuimus: non, ut a posterioribus, solum laxos, & dolore uacantes: quibus hoc fere inest, ut sine ulla inflammatione consistant. illud quoque meminerimus, omnes inflammationes, etsi tumorem præter naturam nullum habeant, φλεγμονὰς ab ipso nuncupari. at qui post eum extiterũt, nomen φλεγμονῆς tumoribus præter naturam tribuunt, quibus inflammatio resistentia, dolorque cum pulsu iunguntur. cum igitur inquit, aliquo in morbo, iudicationis tẽpore, quæ propter aures sunt exorta, prius quàm suppurauerint, subducantur, hoc est retrahantur, & euanescant: ijs ita affectis expectanda recidiua est. iam autem sæpe accepistis, consuesse Hippocratem, uerbum κατάγεσθαι, hoc est subduci, usurpare in ijs omnibus, quæ quoquo modo retrahuntur: quod ea fiant inaniora. quare accidit, inquit, recidiua ijs, in quibus parotides non suppurarint: atque ipsas interdum (neque enim id semper fit) iterum repetere, augeri, iudicatique pro recidiuarum ratione: quod est dicere, simili modo ipsarum, & per eosdem dierum circuitus. spes autem in ipsis est, fore etiam quosdam in articulis abscessus. id quod in diuturnis morbis contingere, persæpe diximus. ceterum hanc sententiam ad finem libri de humoribus conscriptam in tertio commentariorum, quos in eum librum edidimus, sumus interC pretati. nunc uero cum dixerit, quæ in aliquibus iuxta aures exorta sunt, adieceritque, eo subducto, ideo Dioscorides addita ex, præpositione legit hoc modo, Ex eo subducto: atque subaudiendum esse tempore. uel ex eo dictum esse, pro eo quod est, post hæc. at si penitus licet, ueteres scripturas immutare, poterat ille eo, in ijs mutato, molestia se exoluere.

2 *Vrina crassa, alba, qualis Archigenis erat, in laboriosis quartanis quandoque it, abscessusq; liberat: si præterea sanguis etiam de naribus abunde, copioseque fluat.*

Si cum articulo scriptum esset hoc modo, τῷ τῶ Ἀρχιγένους, intelligeremus aut seruum, aut amicũ aut familiarem Archigenis. si uero τῇ τῶ. aut famulam, aut uxorem, aut quouis modo domesticam. sed uarias lectiones in medium afferre nolumus, cum eadem manet sententia. quod etiam de ijs, quæ post dicentur, in memoria habendum est. illud etiam laboriosas hic dici febres, non eas omnino, quas multæ motiones præcesserunt, sed omnes, in quibus lassitudinis sensus inest. atque ipse quidem in aphorismis scriptum reliquit, Lassitudines quæ sponte sua nobis irrepunt, morborum esse nuncias. ac nunc potius putare conuenit, ei de morbis hoc modo laboriosis institutam esse orationem, qui ex copia crassorum prauorumque succorum plerunque nascuntur. quam ob rem ubi per urinas fiet exD cretio, morbus ipse depellitur. firmior autem morbi solutio est, si euacuatio die critico cœperit. quicunque autem neque urinam, neque per sanguinis eruptionem sunt iudicati, eorum morbus desinere in abscessum solet.

3 *Cui intestinum in dextra parte, postquam dolore articulorum correptus est, quietior erat: illo autem sanato magis doluit.*

Est hoc etiam loco duplex lectio, quæ sententiam uariat. uetus habet literam ε in prima syllaba huius nominis ἔτερον ut intestinum significet: alia uero recentior, sine ε scriptum illud nomen habet, ut sit ἕτερον. i. alterũ. uoluntq; qui ita scribũt, alterũ de tumoribus iuxta aurẽ excitatis intelligi: quẽadmodum qui scribũt intestinũ, uel de ijs, quibus intestinũ dolet, uel de ijs, quibus distentũ intestinũ est, dictũ putant. ceterũ cũ intestinũ in singulari dicit, sunt qui colon dici arbitrentur: sunt etiam qui cæcũ, quod facile in scrotum descendit, utpote sit uinculis solutum, at quod aiunt hoc solum intestinum esse solutum, cum cetera omnia lactibus alligata sint, illisque inhæreant, uera loquuntur: ut uero scias, an propter ipsum in scrotum delapsum, is qui morbo articulorum laborabat, subleuatus sit, tum ipso curato, in idem ille reciderit, diuinatione opus est, probabilius autem est, ut hæc de eo dicta sint, qui ex intestini dolore laborabat: par enim erat, ut dolores articulorum leuarentur, una sane ratione, quam

quam ipse attulit,doloribus simul excitatis,non tñ eundem locum obsidentibus , uehementior alterū E
obscurat.altera ratione,quod humores in articulos defluentes,ad colon intestinum conuersi sunt.qui-
dam interpretes hunc,qui articulorum morbo conflictabatur,ex coxendice laborasse aiunt:itaq; cæco
intestino delapso esse subleuatum,cum coxendix preterea nec comprimeretur,nec grauaretur:uolẽtes
nimirum præter consuetudinem Græcorum eum,qui coxendicis dolore tentatur,arthriticum nomina
re.hactenus autem omnes hæ orationes in libro de humoribus sub finem habētur.iam ergo ad eas trā
sibo , quæ hoc solo uolumine,uobis proposito continentur.

Agesios puella cum esset , crebro spiritu erat : mulier autem facta , non diu a partu leui dolore correpta est . cumque 4
magnum pondus sustulisset , protinus quid in pectore ei crepuisse uisum est . postridie asthmate laborauit, & dextra coxen-
dix dolore tentata est.hac cum dolore uexaretur, asthmate quoque grauabatur.illo sedato, hoc quoque sedabatur.spumosa
expuebat , inter initia , florida . ubi uero constitissent, uomitiones biliosa tenuique similia uidebantur . dolores autem præ-
cipue eam affligebant , cum manu laboraret.

Spiritum pro respiratione ab ipso dici,sæpe legimus:quare quàm crebro spiritu fuisse dicit, eam cre
bro respirantem fuisse existimandum est. quibus autem hoc difficultatis spirandi genus abunde sit au-
ctum,in ijs affectus ipse uocatur † ὀρθόπνοια , & id est ut ne nisi recta ceruice spiritus trahatur . δύσπνοια : cū F
inquam sine febre constiterit : siue ubi crassi , glutinosiq; humores uias spiritus intercipiunt,siue ubi in
coctum aliquod tuberculum pulmonem obsidet.cum autem hæc difficulter prius spiraret,post partum
dolore correpta est. quod si nulla facta spirandi difficultatis mentione ipsam dolore correptam esse di
xisset,probabile fuisset,intelligere hanc mulierem toto corpore lassitudinis sensum percepisse. uerum,
quia crebro illam spiritu fuisse scripsit,iure quispiam eum dolorem in pectore constitisse percipiet. cū
uero is moderatus esset,tale quoddam aliud symptoma accidit:ut onere quodam manibus sublato,sta
tim quendam strepitum in pectore senserit,disrupto,ut par erat,tuberculo. postero uero die cū humor
qui tuberculo continebatur,ad asperam usq; arteriam distributus esset, contigit, ut frequentia spiritus
incresceret:ac nec iam esset simpliciter crebra spiratio,sed iam quod asthma nominatur. eo autem pau
latim per sputum reiecto,quæ in Muliere spirandi difficultas erat,ex toto cessauit.adhuc nulla quæstio
est:sed omnia conuenienter rationi facta sunt.sed cum nulla pectori cum coxendice ut ei cum parti-
bus genitalibus communio intercedat,posset merito in controuersiam uocari,cur coxendix & pectus
simul,paterentur,simulque leuarentur.fortasse igitur erat imbecilliore coxendice,ideoque dolore con
flictata est, cum eodem tempore superuacanei quidam humores eo delapsi essent : neque enim in mē-
bris,in quibus naturalis societas est,hunc affectus cōsensum qui natura indicet,fieri apparet,cum im- G
becilliora membra noxiorum humorum redundantiam suscipere prius festinent. nam spumosa pitui-
tosum esse humorem docent:florida uero,sanguinem re dundare:ut pallida bilim quæ pallida , flauaq;
nominatur.simili quoque modo atra,bilim atram significant. est autem persæpe dictum , cum biliosa
absolute dicit,eam bilim,quæ pallida,flauaque est, intelligi:quod suo colore plus , quàm ceteræ biles,
inficiat: nam & æruginosa bilis,& subrubra,& atra,& obscura euomitur . quod autem in extrema ora-
tione dictum est , eam in manuum actionibus magis doluisse, ad consensum affectus indicandum per-
tinet . iam enim alio loco audistis, cum superiores pectoris partes circa primum & secundum costarū
interuallum patiuntur,manus quoque in affectus consensum merito trahi , quod nerui in eas pertinē-
tes inde progrediantur.est etiam uerisimile,ut cum graue illud onus est sublatum . aliquid in dextra pe-
ctoris parte ruptum esse : ideoq; dextram coxendicem,e regione positam,in affectum incidisse.si uero,
cum Mulier onus tolleret,nerui affecti sunt,& pectus factum est noxæ manus particeps, probabile est,
ipsum ea parte potissimum affectum esse unde nerui in manus pertinentes exoriuntur,

Hanc abstineri ab allio , suilla , ouilla , bubulaque carne . in ijs uero , quæ ad respirationem pertinent , a clamo- 5
re , & excandescentia.

H

Variæ huius loci lectiones extiterunt,quod nonnulli in tertio casu scripserunt huic, itaque legerūt,
huic abstineri a suilla,allio,ouilla,bubulaque carne: nonnulli uero sine eo casu, a uerbo abstineri exorsi
sunt.arbitrantur autem omnes subaudienda esse hæc,nobis ipsam curantibus uisum est : aut , consului-
mus,ei hæc singula esse conductura . sed non est de uaria lectione laborandum , ac permittendum , ut
quodcuique cordi sit, dummodo eadem sententia maneat,perscribatur . quare omissa hac uerborum
diligentia,ad ea quæ traduntur hoc loco,transeamus.itaque cum mulieri nobis propositę,tum alijs ita
affectis expedit,a suillæ, bubulæ,& ouillæ carnis esu abstineri:quod hę sint ualentis materiæ,& difficul
ter concoquantur.ab allio uero,quod acre,& corrodens sit: a clamore,quod non solum uasa rupta pos
sit amplius dilacerare,sed etiam quæ nihil prius in respirationis instrumentis passa erant,lædere:disten
tionem quandam,calorem,atque inflationem in eis concitans.constat autē, hæc ab Hippocrate exem
pli gratia dicta esse, dat uero hoc consilij , ut omnia concoctu difficilia , omniaque acria , & om-
nia , quæ mali succi sunt , & item quæ uiolentam quandam in respirationis instrumentis distentio-
nem efficiunt ; uitentur.

Cui in capite depascendo tumor serpebat,is primum alumen combustum apposuit . habuit alium abscessum prius : forte 9
quia os erat abscessurum,abscessit sexagesimo die. supra aurem superne ad uerticem uulnus erat.

† .i. cū æger si ne sono,& an helatione spirare non pōt.

Quæ

A Quæ ita ſcripta ſunt,quædam forte ad recordationem ipſi ſcriptori conducebant: at nobis legenti-
bus quænam inde utilitas emanet,non ſatis conſtat: explicat enim,ut cuidam, qui ulcus depaſcens ha
bebat in capite,primum combuſtum alumen profuerit. aitque eidem alia in parte abſceſſum fuiſſe,ubi
poſtea os ſeparatum eſt: adſcripſit etiam affectam capitis partem: ſed & rem,quæ perraro euenit, me-
morauit,& nullum ipſe conſilium adiunxit,uerum ea ſolum,quæ euenerunt,expoſuit.

7 *Cola habet, ut canis:maiora tamen pendent ex meſocolis:hæc uero ex neruis a ſpina in uentrem.*

Planum eſt,hæc ipſum ſibi recordationis cauſa ſcripſiſſe,quæ ad præcepta corporum diſſecãdorum
pertinent: homo enim habet inteſtinorum naturam cani ſimilem:ſed ea & maiora eſſe dicit, & depen-
dere ex meſocolis: quod perinde eſt,ac ſi dixiſſet,ex meſenterijs:nam meſenteriorum nomen commu
nius eſt,meſocolorum uero preſſius.de ieiuno autem inteſtino,aut alijs gracilibus nullum aliud huiuſ-
modi nomen eſt: nam meſoieiunum,aut quid tale nemo dixit. ceterum meſenteria ſunt continua te-
nuium,craſſorumque inteſtinorum, & tamen quædam propriæ diſtinctiones apparent, ac præcipue
per uenas,quæ in eis ſunt,ſeparantur: ſiquidem una uena priuatim in tenuium inteſtinorum & priua-
B tim in craſſorum inteſtinorum,quæ cola nominantur, meſenterium diducitur. & cum utraque uena,
arteria quoque diſcurrit. uinculum autem,unde tam meſenterium,quàm meſocolon dependet, (con-
A.l.3.f.16.2. tinuũ enim eſt totum,ut dixi)ad unam quandam lumbi uertebram poſt ſeptum tranſuerſum ſitam per
2.c.2 p.613. uenit.hæc autem eſt ſubiecta uentriculo.hoc autem uinculum eſt totum neruo ſimillimum, quãuis ean
C. dem habeat cum ligamento materiam.quæcunque enim exanguia corpora ex oſſibus orta neruis ſunt
ſimilia,ea plerique medici neruos copulantes uocant, ut a neruis uoluntario motui ſeruientibus ea ſic
diſtinguant.atque hoc etiam loco neruorum appellatione propter ſimilitudinem uſus eſt.

8 *Aegris gratia:ut poculenta,aut eſculenta pure conficiantur:puraque ſint,quæ uideant:& mollia,quæ tangant:reliqua
non ualde lædant,aut noxa,quæ facile corrigatur:ueluti frigida,ubi ea opus eſt.*

Quibus in rebus gratificari ægris medicus debeat,in quibus non 'debeat, ſi in hoc libro accurate
diſquiramus,nobis id,ſicut de alijs omnibus facere ſoliti ſumus, abunde ſuppetet: nempe cum ſemel
aliquid perfecte tradidimus,nunquam id alibi totum repetimus,ſed ſummatim ſolum percurrimus.di-
α ctum uero ab ipſo in aphoriſmis eſt in hanc ſententiam,cum ſcripſit,Paulo deterior potus & cibus,ſed
C ſuauior:melioribus illis quidem,ſed inſuauioribus anteferendus eſt. qua in re primo aſpectu uidetur
aliquid ægrotantibus uoluptatis cauſa gratificari:quod tamen re uera non facit: nam quæ iucundiora
ſunt,quamuis paulo deteriore natura ſint,ea aſſumpta melius concoquimus.eſt autem ægrotis utiliſſi-
mum,ut quod ſumpſerunt,recte concoquatur.in hoc autem ſermone fecit alterius generis, atque rei
mentionem,in qua medicus nihil morbum exacuens gratum ægris faciat, eiſque uoluptatem afferat:
ut cum ei concedit,ut ante opportunum tempus lauet,bibat,fructus edat,aut frigidam potet.quãdoq;
enim opportunum,accommodatumq; ſingulis ijs rebus tempus eſt futurum poſtridie: ſed ægri medi-
cos compellunt,ut uno ante die id eis permittant.quidam uero ſæpenumero id ægris ſtatim concedũt,
illorumque cupiditatibus inſeruiunt,ut plus lucri faciant.ſed hæc ex artis præſcripto non fiunt. quod
autem in aphoriſmis dictum eſt, quæque nunc memorantur,medici præſtantiſſimi ægris utiliter conce
dunt.uſus autem eorum,quæ nunc ab ipſo deinceps ſcribuntur,eſt,ut medicus ægros ſibi magis obe-
dientes faciat.nam quos libenter uident, eis magis parent.quæ res fecit,ut mater, & pater auerſum
a cibis filium ad eos ſumendos impulerint,cum tamen id nemo alius ei perſuadere potuiſſet. eademq;
ratione filius patri,ac matri,frater fratri,amicus amico, denique perſuaſit. quos autem homines non
æquo animo intuentur,quamuis utilia eis proponant,tamen non audiunt. itaque ad hanc comparan-
D dam obedientiam,dixit Hippocrates,prædictiones nobis adiumento eſſe,& omnino, ut æger medicũ
admiretur.ita etiam Pergami apud nos uidemus eos,qui a Deo ſanati ſunt, illius dicto audientes eſſe,
ut a potu uel quindecim dies illo imperante penitus abſtinuerint, qui nulli medico id iubenti unquã
paruiſſent.ad impellendum autem ægrum,ut imperata faciat,magnum momentum affert, ſi firme con
ceptum animo habeat,magnam utilitatem ſe inde eſſe percepturum. præter hæc autem attendenda
ſunt ea,quæ propoſita oratione continentur: de quibus, ſingula ſeparatim expendentes, prout deſcri
pta ſunt,iam dicemus. ut inquit,poculenta,aut eſculenta pure conficiantur: medicus multa poculen-
ta,aut eſculenta ægro ſæpe offert,quæ contra,quàm ipſe uellet,parata ſunt.iubet ea pure debere parari
quædam exemplaria pro καθαρῶς .i.pure,habent καθαρίως.i.nitide: quod eſt in primis in eo poſitum,ut ua
ſa,quibus cibi, & potus ad ægrum feruntur, nulla ſorde inquinata ſint. ſecundo autem loco, ut nihil
aliud eorum, quibus ei miniſtratur immundum ſit:plerunque enim uſu uenit, ut id, in quo ei cibus,
& potus affertur,mũdum ſit,id uero in quo aquã gelidã,aut calidã miniſter gerit,ſit ſordidũ:ut etiã e ce
teris uaſculis,quæ ad aliquod ſunt parata miniſterium, quædam ſordida interdum conſpiciuntur. iam
uero & medicus ipſe,in primis ac maxime habere manus quàm mundiſſimas debet:itemq; faciẽ,& pi-
los,tum barbæ,tum capitis,atque alias deinceps corporis particulas,ut ueſtẽ quoq; nitidã: quæ qui-
dem, inquit, æger intuetur. hæc inquam, & qui ægroti curam gerunt, & quæ in ædibus, ubi ille

ægrotat, sint, ita se habeāt, ut ipse nihil eorū iniquo animo uideat, ministri quoq; illi adsint semp, quorum consuetudine potissimum delectatur: ex ijs autem, qui illius curā habent, ij diutius ibi morentur, qui ei amici summi sint: de ceteris uero, alterutrū faciendū est, aut nec oīno ad ægrum accedant, aut ne diutius ante illius oculos uersentur. atque hæc quidem adhibito studio, & diligentia medicus tum faciet, tum imperabit. quædam uero etiam sine accurato studio, sponte cognoscet. sæpe autem accidit, ut dum medicus ægrum aspicit, & curat, seruus aliquis ingressus nunciet, adesse hominem, qui salutare ægrum cupiat: & interdum hoc audito, æger statim lætatus sit, interdum uero uehementer sit tristatus, quod ille, qui eum non uere amet, sed fingat, molestiam ei allaturus uideatur. ac tum quidem, cum ingressus sit quispiam, quem æger non libenter intuetur, debet paulò post medicus aliqua uerisimili ratio ne affirmare, ægro conductūrū, si conquiescat: & sub hoc prętextu imperare, ut inde omnes recedant. planum enim est, amicos qui statim cum non amicis exierunt, ingredi non ita multo post posse. hæc sane spectacula ægri animum tum molestia, tum uoluptate perfundunt: non tamen proprie in sensu oculorum, sed acie mentis. quædam autem eorum, quæ aspectabilia sunt, quæ sensum oculorum oblectant, quemadmodum quæ in olfactum, gustatum, auditum, & tactum cadunt. nō tamen ex omnibus par manat delectatio: siquidem alij alios & colores, & figuras, & flores, & stirpes, & germina, & pictas animantium imagines tum ad delectationem, tum ad tristitiam intuentur. iccirco debet medicus a domesticis **F** quærere, quibus nam rebus ægri delectentur, easque in ædes, in quibus decumbunt, inferri iubere. Et mollia inquit, quæ tangant. hæc ad solū, nudumq; sensum tactus iucunda sunt: ut etiam flores, stirpes, quæq; uaria sunt, ac cetera, quæ prædiximus, solū aspectū iucunditate titillāt. quare quæ sunt huius gñis, prædictis adijciemus. omissa aūt sunt, tanquā perspicua. cumq; ipse duorū sensuū fecerit mētionē, aspectus & tactus, tu reliquos olfactū, gustatū, auditumq; adiungito. atque in auditu non secus, quàm in aspectu utere distinctione, ut quædā soli sensui iucunda sint, ut suaues uoces: quædā auditum lædant, ut nuncij, qui tristes afferuntur: contra uero quædam uoluptatem, iucunditatemque pariunt. at id ne uulgus quidem ignorat, nihil eorum, quæ ægri perturbare animum possunt, ei esse dicendum: ut quę sunt illi magnam uoluptatem allatura, nuncianda sunt omnia, atque adeo quædam etiam falsa adiungi licet, uerbis autem consequentibus quædam, quæ hic omissa uidebuntur, a capite arcessens adijcit, cū ait, reliquæ. est autem hæc præscriptio aliarum gratiarum, quæ dicendæ sunt. nam cum ante dixisset, ægris gratiæ: tum addidisset, ut esculenta, & poculenta munde parentur, tum quæ ad aspectum, tum quæ ad tactum iucunda sunt, percurrerit, pollicetur se de alijs gratijs, præter superiores esse dicturum, de quibus deinceps audies. in quibusdam tamen exemplaribus hæc præscriptio, aliæ, ex toto expuncta est. quidam uero non reliquæ sed reliqua in neutro genere, quod uocant, legerunt, reliqua non ualde lædant, aut noxa, quæ facile corrigatur, ueluti frigida, cum ea opus est: & quæ non ualde lædunt, interdum danda sunt ijs, qui ea uehementer expetunt: ac nisi ea consequantur, odio sunt medicum prosecuturi, eumque auersaturi, ac nihil denique facturi eorum, quæ imperarit. quare ijs dare quædam eorum, quæ cupiunt, necesse est, si non magnopere læsura sint. prædicat medicus, ea noxam esse allatura, concedere tamen, ut ægro aliqua ex parte morem gerat: in posterum uero se uicissim ab ægro petere, ille ipsi, ut obediat: noui enim quosdam, quod uoti compotes facti essent, obedientes fuisse. hac ratione ego aquam frigidam in iis morbis sæpe dedi, in quibus illius usus futurus erat postridie: hocque solum ægro gratificatus sum, ut ne optimum dandi tempus expectauerim. simili quoque modo de balneo, uino, alijsque huiusmodi me fecisse perspicio. at si morbus neq; postridie, neque penitus quicquam tale postulet, tum non est ægro mos gerendus: propterea quod paruam quidem noxam futura postea ægri obedientia potest corrigere: sed adeo magnam, ut uel extremum afferre periculum, uel in longum tempus morbum producere possit, non iam in meliorem redigere statum ualemus. hæc autem pars alio etiā modo alibi legitur, ut hoc modo, sed & ualde nocere, ut frigidam, cum opus est: ut uerbū βλάπτει in fine literam ι, habeat. hancque lectionem ueteres interpretes sunt secuti. aliam lectionē in alijs exemplaribus inuenies, ubi sine ι, uerbum scriptum est sic, quæ non magnopere lædant: aut non facile corrigantur, ut frigida, cum oportet: quo loco hæc uerba, aut non facile corrigantur, significant, quæ non cito cedere remedijs possunt, ut facta iam noxa corrigatur. sed hac de re, siquis ea quæ ante dixi, in memoria habeat, nullam præterea nouam explicationem requiret.

G

H

Ingressus, sermones, figura, uestis ægrotanti, tonsura, ungues, odores. 9

Cum hæc omnia ad medicū referunt, tum uero interiecta uox, ægrotanti, controuersiā quandā excitat. quare nōnulli eā penitus expungentes, se eam nullo modo inuenisse scriptam dissimulant. & tamē antiqui interpretes hāc etiam scripturā agnoscūt. fortasse autem, si singula seorsum expēdamus, aliquid nobis probabile suppetet, quod ad eā intelligendā ualeat: ac primū medicorū ad ægros ingressus, quicunq; sint eis grati. sunt.n. qui molestiā sibi putāt afferri ab ijs, qui crebro eos inuisunt: sunt qui hac re mirū in modū delectent. quidā uero medici usq; adeo insaniūt, ut ad dormiētes ægros cū pedū strepitu, ac uoce elatiore ingrediant: quā ob rem ægri interdū experrecti illis irascunt, seq; ab illis maximopere læsos conqueruntur, prouideat igitur medicus hæc omnia, ut neq; eo tempore accedat, quo non debet neque temere magno cum strepitu, aut alta uoce, aut incessu, aut aspectu, aut aliquo alio huiusmodi

in quo

A in quo decorum non seruetur. Sermones. maximam hi uim habent, cum a Medicis cum ægro aut conuenienter, aut secus sint habiti: quidam enim eorum summam stoliditatem præseferunt; quales Zeusis a Bacchio scriptos esse commemorat: nempe Callianacta Herophileum studiosum Herophili commentariorum, & eorum, qui illam familiam adamarunt, extitisse: is enim cum ei æger quidam dixisset, moriar, hoc illi carmen fertur cecinisse:

« Pulchra prole parens ni te Latona creasset.

cumque alter idem ei dixisset, tradunt eum ita respondisse:

« Te perijt multo præstantior ipse Patroclus.

ceterum quidam huius temporis Medici, & si moderatiores Callianacte sunt, ita tamē duri erga ægros sunt, eos ut illi oderint: quemadmodum alij e contrario seruilem in modum ita illis adulantur, ut uel ob hanc causam contemnantur. ut autem non decet, Medicum odio dignum ægro uideri, ita nec contemptu: sed in eo debet cum humanitate, moderatisque ac suauibus moribus seueritas esse cōiuncta. nam nisi eum, tanquam Deum æger admiretur, scito ipsum eius dicto nunquam audientem fore. itaque præstiterit, eum neque adeo adulari, ut contemptui habeatur: neque ita rusticum ac durum esse, ut Callianacta fuisse diximus. id fiet, si in aspectu, sermone, & omni corporis habitu Medici grauitatem

B seruabit, ægrumque præceptis suis parere docebit. ceterum sermonum sunt multa genera: nec grauabor, unum tibi, exempli causa, subiungere. poterit Medicus probabili exordio usus, ea postea ægro commemorare, quæ in hanc sententiam ab Hippocrate sunt literis consignata: ac primum, quod in

« aphorismis ait, Debet autem non solum Medicus ea facere, quæ oportet, sed & æger, & qui assident,

« & quæ extrinsecus adueniunt: tum quod est in primo de uulgaribus morbis: Ars inquit, ex tribus constat, morbo, ægro, & Medico: debetque æger unà cum Medico morbo aduersari: propterea quod cum tres sint, Medicus, morbus, æger: si æger solum Medicum cum morbo pugnare permittat, uel etiam ad morbum transfugiens Medico repugnet, certe fiet, ut Medicus a morbo uincatur: at si deserto morbo, socius Medico aduersus morbum sit, tum duobus uiris contra unum morbum pugnantibus magna futuræ uictoriæ spes ostentatur: ut contra, in nulla spe ponendum est, si æger pro morbo contra Medicum stet: siquidem ipse solus duobus succumbet. hoc tibi exemplum satis erit, qui a simili alia pleraque huius generis poteris excogitare, de quibus Medici cum ægrotis loquantur. nec solum sermonum, qui a Medico cum ægris habendi sunt, talis sit sententia, sed & uocis magnitudo, & sonus, & omnis denique actio sermonum sententiæ pro portione respondeant. quod si cum homine erudito uerba faciat, det operam, ne, quando id quoque Medicis contemptum parit, barba-

C rismos, solœcismosque cōmittat. Figura. totius corporis figura & dum ingreditur, & dum sedet Medicus, eiusmodi sit, ut neque propter humilitatem despiciendus, neque propter fastum atque arrogantiam inflatus uideatur: quidam enim & extenti, & ampli ingrediuntur, & sedent: quidam fracti; quidam incurui, & abiecti. itaque exuperantia omnis fugienda est: conandumque est, ut mediocritas retineatur. at si interdum, quod tamen raro accidit, humilitatis studiosus tibi æger uideatur, tum a mediocritate parumper ad humilitatem deflectere præstabit: si uero ille contra affectus sit, tu quoque paululum a mediocritate, & naturali statu tuo in alterutram partem declina. Vestis hæc quoque sit eadem ratione mediocris: neque sumptuosa, ut arrogantiam præseferat: neque sordida, & plane abiecta: nisi æger fortasse immoderatius aut pretiosa, aut sordida ueste delectetur: eo enim casu a mediocritate in eam partem, quæ ægro cordi est, deflectes, quatenus fore ægrotanti accommodatum suspicabere. hoc autem uerbum ægrotanti, quod interiectum est, dubitationem afferre dixi. quod si in principio totius orationis, aut in fine esset, constaret indicari, hæc omnia esse in Medico oportere, ut ægrotanti grata sint, ingressum, sermones, figuram totius corporis, uestem, pilorum tonsuram, unguium modum, odores: alius enim, ut ante diximus, est ad alium ægrotantem introeundi modus, eadem etiam sermonum est ratio: quidam enim Medicos fabellas narran-

D tes iucunde audiunt: quidam fastidio afficiuntur: quidam grauibus sermonibus, quidam facetis delectantur. ac de forma corporis, deque ueste ut ad ægri uoluptatem comparanda sit, nuper dicebamus. Tonsura pilorum. erit autem suapte natura optima tonsura, si sanitatis capitis habeas rationem: non enim idem omnibus conuenit. & ægris non omnibus eadem tondendi forma iucunda est. quocirca debes id quoque considerare, habita eius, quem curas, ratione: quemadmodum Antonino Commodi patre imperante omnes familiares erant capite ad cutem detonso: Lucius uero eos mimos appellabat. quam ob rem ceteri postea comam aluerunt. Vngues. quantos autem Medicis esse ungues deceat, ipse in libro de officio chirurgico docuit: addiditque ipsorum modum aspicientibus iucunditatem afferre. de unguium autem scabie, aut de alio eorum huiusmodi affectu. ut etiam de areis, quæ uitia pilorum capitis sunt, ne uerba quidem sunt facienda. siquidem hæc, ut iam præter naturam, Medicum pati, ut etiam uehementem articulorum dolorem, aut quid tale, turpissimum est. Odor. oris autem, ac totius corporis, odor in quibusdam est natura teter: ut quibusdam est uitio uacans: in alijs uero propter negligentiam: quod Medici nihil se peccare putent, si aut allium, aut cæpas redolentes ad ægros uisendos accedant. hoc autem Quincto, patriæ meæ ciui, cum medicinam Romæ faceret, contigit. hominem fortunatum, ac potentem a prandio, uinum uehementer redolens inuisit. cumque ille magna febri cum capitis dolore iactaretur, ideo-

que odorem a uino manantem ferre non poſſet, a Quincto petijt, ut paulo longius abſcederet, quod E.
uehementi illo uini odore offenderetur: quæ ſane æger modeſte dixiſſe uiſus eſt: at, ſtolidus Quin-
ctus ſubiunxit, fer inquit uini nidorem, quando ego quoque tuæ febris fœtorem perfero. ſed non
eſt par ratio, febrim, aut uinum redolere. alterum in noſtra Aſia medicum noui, cuins axillæ tam
tetrum odorem exhalabant, ut nullus paulo politior ægrotus eius acceſſum perferret. hunc ergo in
ſe affectum curare prius debuerat, tum ad alios curandos accedere. quamuis enim id illi eſſet, perin
de atque hireis, natura tributũ, tamen fieri poterat moderatius: tum uero etiam quotidianis aſperſio
nibus uim mali odoris obtundentibus miteſcere. alius autem, cum os ei male oleret, purgatione, ac
medicamentorum ad hoc facientium potu huic rei ſuccurrebat: & quotidie parũ quid aut amomi,
aut folij malabathri, aut aliorum huius generis odoratorum, ore aſſumebat, atque ita domo egre-
diebatur.

Aqua decocta, tum ut aerem ſuſcipiat: tum ne uas plenum ſit, habeatque operculum. 10

In quibus affectibus, aut cuius utilitatis cauſa decoquere aquam, aut omnem, aut eam ſolum, quæ
praua ſit, expediat, non eſt hac oratione comprehenſum. quam ob rem nulla inde ad nos utilitas ma-
nat: etenim Hippocrates, ut alia pleraque in his libris quærendi potius, quàm in apertum proferendi
cauſa adnotauit, ita hanc quoque orationem uidetur conſcripſiſſe, nobis imperfectam illam quidem, F
ſed ſibi tamen ad memoriæ uſum nõ imperfectam. quod ſi propoſita quæſtione inueſtigemus, quænam
aquæ prius decoquendæ ſint, tum refrigeratæ potui dandæ, ſiquidem eas bibere frigidas, uelimus: &
contra, quas calidas in potu ſumere in animo habeamus, non eodẽ modo decoquamus, ſed huic oper-
culum adhibeamus, quod uaſi, in quo calfacta aqua eſt, conueniat: illi uero nullum operculum impona
mus, ſed aquam calentem in nudo, detectoque uaſe ſub dio teneamus: deinceps uero quæramus, qui
affectus calidas, frigidaſve aquas poſtulent; nos quidem aliquid utile inueniemus, ad eius tamen in-
uentionem hæc oratio propoſita nulli nobis erit adiumento: cum ne initium quidem clarum habeat.
quocirca non defuerunt, in quibus eſt Artemidorus, cognomento Capito, qui eam cum ſuperiore
coniungãt: plerique tamen ab ea ſeparent, eamque ſeorſum conſiderent. ſi igitur cum ſuperiore con-
nectatur, erit hæc fere ipſius ſententia: ægris gratificandum eſt, ut eſculenta, & poculenta nitida pa-
rentur: & cetera, quæ deinceps Hippocrates recenſuit: ad finem uero addendum, & aqua frigida in-
terdum eis danda eſt, cum uel nullam penitus noxam, aut plane perexiguam ex eius potione futuram
ſperamus. deinde uero ad memoriam, ut aiunt, quomodo præparanda aqua ſit, conſcripſerit: cum for
te nollet, fontanam aquam, prius quàm excalfacta eſſet, potui dari: forte uero aliqua inuenta diſtinctio
ne, quibus calefacta, refrigerataque aqua, & quibus omiſſa calefactione ſit danda: ac forte, ut aqua ui G
tio uacans, non decocta, praua autem, non niſi decocta propinetur. fortaſſe autem duplicem aquæ ui-
tio carentis refrigerationem deſcribit: quarum altera ex ambiente aere exiſtit. equidem Alexandriæ,
in cunctaque Aegypto uidi, qui aquam in teſtaceis quibuſdam uaſculis hoc modo refrigerarent: occi-
dente ſole aquam prius calefactam in uaſa fundebant. tum id uas totum ſublime in ſpeculis uento ex-
poſitis ſuſpendebant, ut per totam noctem refrigeraretur. deinde ante Solis ortum uas humi depo-
nebant, & aquam frigidam perſpergebant, ac circum totum uas folia frigida apponebant tum uitis,
tum lactucæ, tum aliorum generis eiuſdem: ut frigus, quod ab aere nocturno aqua nacta erat, quamplu
rimum perduraret. multo etiam maiore ſtudio ad hunc apparatũ homines deuenere, quod aquam ab
omni labe puram non haberent. dico autem ab omni labe puram eam, quæ neque limi, neque mali
odoris particeps eſt, & guſtantibus nullam penitus qualitatem præ ſe fert: quædam enim ſunt, quæ ab
ſurdas qualitates aut ſalis, aut nitri, aut ſulfuris, aut bituminis, & aluminis, aut aliarum huiuſmodi re
rum permiſtas habent: quas omnes non ſecus, quàm multa legumina, itemque olera, fructus, &
partes animantium prius elixamus, atque ita efficimus, ut ueſci eis poſſimus, melius eſt ut prius de-
coquamus & ad meliorem naturam perducemus, tum propinemus. ad alium quoque uſum aquã prius
calfactam refrigeramus, etiam ſi neque guſtum, neque odorem prauum habeat, ſitque plane pura: cum H
ſcilicet, periculum fecerimus, eam in uentriculo diutius commorari, aut eum ferire, aut inflare, aut præ
grauare: ſunt enim huiuſmodi permultæ, quas maxime ab optimis aquis diſcreuiſſe Hippocrates ui-
detur, cum ait: aqua, quæ cito calefit, ac cito frigeſit, leuiſſima eſt: nam neq; in cœnoſis, neque in graueo
lentibus, neque in ijs, quæ guſtatui aliquam medicamenti facultatem afferunt, utilis hæc dignotio
eſt: cum hæ uel omnibus plane notæ ſint: ſed in quibus nihil quidem tale eſt, uerum alia quædam
prauitas ob corrupti aeris admiſtionem, aut aliud quoddam uitium ipſi aquæ innatum, ab ignota
cauſa proueniens, aquis ineſt: ſiquidem in eiuſmodi prædictum ſignum ad optime dijudicandum
ualet: nam quæ tales ſunt, neque cito frigeſiunt, neque cito caleſiunt. alia quoque huic ſimilis
dignotio ex oleribus, aut leguminibus, aut carnibus, aut fructibus, aut denique radicibus, quæ
aquis incoquuntur, ſumi poteſt: nam in optimis, celerrime: in prauis tardiſſime res elixantur. ac
nonnulli ex ueteribus aquas ita prauas, indomitas, ac crudas æque, ac legumina, quæ difficulter eli-
xantur, appellauerunt. ob has igitur utilitates interdum aquam prius calefactã refrigeramus. quin
etiam cum aquam calidam ſumus potui daturi, cum cœnoſa, limoſave, aut fœtens ſit, ita paramus: cũ.n.
prius excalfacta, refrigerata ſit, tũ euidenter fœdũ odorẽ, quẽ ex putredine fere cõtraxerat, deponit: &
quicquid terreũ erat, facile ſubſidet: qđ cũ tota aqua prius, quàm calfacta eſſet, per minutas particulas
miſtum

A miſtum,& unà cum illa epotum non mediocrem noxam attuliſſet: præcipue autem ijs, quorum renes,
aut ueſica gignundis calculis eſt obnoxia.ac mihi quidem non ſolum aquam calentem, ſed alia etiam
quædam ſub dio tenere,ut huiuſmodi ſecretio fiat, excogitaſſe medici uidentur: quæcunque enim ex
diuerſæ naturæ ſubſtantijs ſunt concreta, mixtaque per exiguas particulas ſunt,hæc poſtquam incalue
rint,refrigetata,facile ſecernuntur: ſtatim uero poſt elixationem,antequam refrigerentur, adhuc agi-
tantur,atque ideo omnes particulæ permiſtæ ſunt. at ubi ſint refrigerata, quod graue terreumque eſt,
ſubſidet,quod leue eſt,ſupernatat.ſi igitur hæc de aqua decoquenda oratio cum ſuperiotibus, in qui-
bus egit de ijs,in quibus eſt ægrotis gratificandum,coniungatur: & ipſius utilitas erit perſpicua,& nos
fortaſſe quod dicitur, quale ſit accurate inuenerimus. ſi uero hanc ab illis ſeiungamus, ipſamque
per ſe expendamns, erit tota dubitationum plena. quare ipſam prius ut ſuperioribus annexam expo
nemus, dicemuſque ab eo nobis tradi, quomodo aqua innoxia paretur, quam frigidam potui datu
ri ſimus:id quod nos quoque ſæpe facimus, cum alicui ægroto frigidam aquam daturi ſumus, nec
fontana ſine uitio nobis ſuppetit. Romæ autem cum alia plurima ſunt eximia, tum fontium pulchri-
tudo & frequentia eſt, quorum nullum neque fœtidam, neque medicaram, neque turbidam, ne-
que coctu difficilem aquam effundit: ſicut neque apud nos Pergami, in alijs uero multis urbibus non
B paucæ aquæ prauæ comperiuntur. atque ex Tiburtinis montibus per lapideos aquæ ductus in urbem
comportantur, alijs quidem uitijs carent, crudiuſculæ tamen ſunt: ut nec tam celeriter calfiant, ut
urbani fontes, nec tam cito refrigerentur: nec tam cito, ut in fontanis, quæcunque inijcias, ſiue
legumina,ſiue olera,ſiue carnes,decoquantur. his præterea aliæ alijs in locis multo magis crudæ ſunt:
atque ab indigenis duræ, graueſque nominantur: propterea quod uentriculum feriant, multique
poſt earum potum grauari ſe ſentiant. nam & alias fere multas cauſas aliquid efficientes ab effe-
ctu nominare homines ſolent: ſic contra, optimam aquam cum laudant, leuem illam, & mollem
appellant. ceterum hæc, quæ dicta ſunt omnia, cognitu utilia ſunt illa quidem, ſed tamen hæc no-
bis propoſita oratio eorum nihil declarat, neque ſine demonſtratione, neque cum demonſtratio-
11 ne, neque paucis, & obſcurius, neque pluribus, & diſtinctius explicata. quare præſtat huiuſmodi
orationes, mea quidem ſententia, uel integras præterire. ſin uero ſit Hippocrati propoſitum docere
quomodo aqua ad potandum frigida paretur,horum uerborum erit huiuſmodi ſententia: ſi ad hunc
uſum aquam decoquamus, aut uaſculis, in quibus decoquitur, nihil ſuper imponemus, ſed aquam
quæ decoquitur, in aere circunfluo libere uerſati ſinemus: aut contra, aerem excludemus opercu-
lo uaſi impoſito. hæc etiam eadem uel dum decoquitur, uel poſtquam decocta eſt, dum refrigera-
C tur, facienda eſſe poſſumus intelligere: ſed probabilius eſt, ut de refrigeratione,minus probabile, ut
de decoctione dicta ſint: propterea quod docere non poſſumus,quem uſum afferat inter decoquen-
dum aer, ſi aquas attingat, aut ſi operculo ſit excluſus. at ubi decoctæ refrigerandæ ſunt, cum pu
teus adeſt, in quem uaſculum demittamus, tum operculum uaſi imponendum eſt: atque omni ex
parte diligenter occludendum. cum uero hæc facultas nobis nō ſuppetit, tum uas apertum ſinendum
eſt, ut frigidum aerem excipiat. quotquot autem explanatores hæc uerba ſuperiotibus non atte-
xunt, de prauis aquis loqui Hippocratem uolunt: præcipue autem de ijs, quæ propter aliquam
terream ſubſtantiam eis commiſtam ſint deprauatæ. modum autem decoquendi ab eo eſſe præſcri-
ptum uſque, dum puræ ac perſpicuæ externo aere aſſumpto reddantur: quod optimæ aquæ non per
ſe, ſed propter admiſtum aera ſplendidæ uideantur: ſeque in ſermonem de rerum natura conijciūt
cuius nullam afferre rationem poſſunt: etenim pura aqua ſplendida uidetur, non quod ulla ſplendi-
da lux extrinſecus in ipſam cadat, ſed quod a lumine occurrente alteretur: ut aer quoque non eſt
ſuapte natura ſplendidus, alioqui nocturno etiam tempore omnino talis eſſet: ſed quod ſupernis
eius finibus Solis lux occurrat, ideo cum ſit ipſe ſibi continuus, totus alteratur, atque immutatur. in
aqua autē,aut aere inania quædā eſſe ſpatia Epicuro,Aſclepiadeque,cum de elementis loquuntur,pla
D cet: Ariſtotelis uero, Stoicorumque ſententiæ aduerſatur.quod nullo in loco in hac mundi ſede inane
reperiri,ſed omnia corporum plena eſſe,ſibi perſuaſerint: neque enim in pumice ſpatia illa, quæ in-
ter corpora terrea ſunt, omnino eis uacua uidentur: ſiquidem eis contineri aerem aſſeuerant:in aqua
autē nullam eſſe eiuſmodi meatuum ſtructuram,qualis in pumice cōſpicitur, ſed ipſam eſſe ſibi undiq;
continuam.melius igitur eſt,ut quod ait,ut aerem ſuſcipiat,de non occluſo uaſe dictum putemus: nam
antedictam explanationē non admittit quod ſequitur hoc modo,tum ne plenum ſit, habeatq; opercu-
lum.ſiquidē opponitur ei, quod dictum eſt,aqua decocta,tum ut aerem ſuſcipiat: ſecundæ.n.parti ora-
tionis in qua cenſet,uas habere operculum oportere,opponitur ea,qua dicitur,nullū penitus operculū
imponi:id quod innuit Hippo.cum ſcripſit,tū ut aerē ſuſcipiat:propterea quod uas,quod operculū ha-
beat,aerē nō accipiet:quod uero non habeat,facile nimirū capiet:id quod in aquis,quæ ad aerē frigi-
dum refrigerantur,ut Alexandriæ fieri ſolet,uſu uenire affirmamus.ubi aſit decoctam aquam fontibus
ſcaturientibus ſubijciunt tum uas aliqua ex parte inane eſſe præſtat:ut aer,qui inter operculū & aquā
uaſe contentam intercedit,prius refrigeratus,ſuo contactu uicinam aquam refrigeret: ut enim aqua
citius, quàm terrena corpora omnia calefit, ac frigeſit, quod e tenuiotibus conſtet partibus,eadem
ratione aer celerius,quàm aqua. ac miraretur,cum hoc quotidie cōtingat,ſi quis uſu doctus non ſit:nam

inter uinaria uasa, si quod reclusum fuerit, facit, ut uinum facile acescat: ut uicissim, quod occlusum E est, id minus patitur: ac multo etiam minus, quæ plena sunt: quæ enim quadam ex parte sunt inania, quia aerem in se continent, ideo per illum ab externo aere citius alterantur. at plena ita, ut uinum opercul&um contingat, per illud debilem, obscuramque alterationem eousque accipiunt, quousque dėlitas operculi pertingit. proinde comperies, quæ pice, aut gypso sunt oblita, diutius uina conseruare: minus uero, quæ solo corio obstructa sunt: sicut quæ cuneis obstruuntur. quocirca obstructa prius aut cuneis, aut corio dolia gypso postea, piceque oblinunt. hac igitur ratione cum reddere frigidiorem aquam uelimus, si niuis nobis suppetat copia, aquam prius excalfacimus, tum niuem extrinsecus aquæ circumponimus: at si nix non adsit, in puteum, aut fontem scaturientem demittimus, itaq; refrigeramus: prius tamen calfacimus, ut facilius immutetur, quod unaquæque res prius calefacta ab ijs, quæ ei occurrunt, tota præ calore promptius alteretur. ob causam uero iam dictam, operam damus, ut aer frigidus eam attingat. quare si hæc dicta ab Hippocrate sunt, ut aqua decocta fiat frigida, nos probabilem explanationem excogitauimus: sin autem, ut praua corrigatur, sumpto iterum initio a decoctione quæ totam aquam æquabiliter fundens, eam aptam ad partium secretionem facit, perpendenda res est: cũ enim motus ex calfactione in ipsa adhuc permanet, necesse est, ut quædam crassarum partium corpora in ea fluitantia in sublime ferantur: illo uero penitus sedato, quæ terrea sunt, innato pondere deorsum F ad fundum uasis feruntur: aqua supernatat: qua sensim in aliud uas transfusa: citra ullum damnum uti poterimus. Ceterum nescio, cur Zeusis initium secundæ particulæ ita explicarit: uult inquit, Hippocrates, aquam non innatare uentriculo: acuit enim secundam syllabam huius nominis ἔμπλεον non primam, ut alij, uultque non uas plenum intelligi, ut illi putant: sed uentriculo innatans, quod est dicere superfluitans. sed quia amans in re amata cæcutit, ideo nostri amor nos, qui aliena perspicacissime intuemur, in nostris solis rebus cæcos plerunque facit.

Quia ex sanguinis proruptionibus in aquam inter cutem prolabuntur.

11 Hæc oratio eandem uim habet, quam hæc, qui sanguine fluente dissoluuntur: quorum utrunque refrigerato corpore contingit.

Si qualia purgari oportet, purgentur, ac leuiter ferunt.

12 Quidam hanc particulam sine coniunctione scribunt, ut in aphorismis habetur; plerique uero, &, addunt: uoluntque uerbum confert, subaudiri, quod in aphorismis expressum est, cum ait, Si qualia pur- G gari oportet, purgentur, confert, & leuiter ferunt. quo in loco additam coniunctionem indicare aiũt, præterquam quod eis confert, etiam euacuationem ex purgatione factam eos leuiter ferre: siue nobis medicamentum dantibus, siue natura corpus expurgante noxij humores euacuentur: solet enim purgationes uocare non modo eas, quæ medicamentis fiunt, sed eas etiam, quas natura molitur. Thucydides autem eas euacuationes, quæ in morbis impetu naturæ per symptoma ratione morbi eueniunt, purgationes, expurgationesque appellauit his uerbis: Et bilis expurgationes omnes, quæcunq; sunt a medicis nominatæ, euenerunt: quæ ab eo in secundo historiarum in pestilentiæ narratione dicta sunt.

In æno legumina continuo comedentibus maribus, ac fœminis crurium imbecillitates fiebant, ac permanebant: eruo autem uescentibus genua doloribus conflictabantur.

13

Deest explanatio.

Plane uigilans calidior exterius, frigidior interius est: dormiens, contra.

Quod in principio orationis positum est plane, idem ualet, quod euidenter, & perspicue. sequentia H 14 uerba, quæ uigilanti iuncta sunt, plana sunt: in quo putat Hippocrates extimas partes calidiores, intimas frigidiores esse, contraque in dormiente contingere: id enim uel ex eo apparet, quod pluribus stragulis indigent, quodque capite operto esse uolunt, si uero circunfluus, ut hyberno tempore accidit, frigidus sit: cum tamen interdiu nihil tale requirant. quinetiam maior inspiratio maiorem calorem in intimis corporis partibus collectam esse declarat. iam uero cum concoctiones dormientibus potius, quàm uigilantibus fiant, nec solum in uentriculo eorum ciborum, qui ingesti sint, sed humorum quoque, qui iecore, uenisque continentur, signo sunt corporis penetralia fieri dormientibus calidiora: siquidem constat, estque antea demonstratum, calorem natiuum esse omnium, quæ in corpore fiant, concoctionum auctorem. atque ita etiam in aphorismis ipse de ætatibus, anni temporibus, uitæque institutis conscripsit: Ventres inquit, hieme & uere calidissimi suapte natura sunt: somnique longissimi: quare hisce temporibus plura alimenta offerenda sunt: propterea quod calor natiuus copiosus est: itaque copiosiore alimento ei opus est: indicio sunt ætates, & athletæ. quibus sane uerbis de ætatibus breuiter scripsit: in alio uero aphorismo prolixies, ideoque clarius id ipsum pertractauit, cum ait, Quæ crescunt plurimum innati caloris habent: plurimum igitur

alimentum

A alimentum postulant: sin minus, corpus consumitur. senibus uero exiguus inest calor: quã ob rem pauci fomentis egent. in ætatibus autem cum nec intro, nec foras ingenitus calor migret, sed progressu temporis contabescat, senilis ætas fit omnium frigidissima. at eum calor per hiemem internas partes petat, tum uentriculus, uisceraque calidiora: quæ uero ad cutem sunt, frigidiora redduntur: quo sane modo profundas terræ partes hieme calidas esse apparet: quam etiam ob rem fontes calidiores sunt. & quidam in profundum usque fodientes, cum procul a terræ superficie recesserunt, calorem perspicue sentiunt.

15 *Calidæ naturæ refrigeratio, aquæ potio, quies.*

Quid hoc loco præcipiat, clarum est: quicunque enim sunt, quàm par est, calidiores, in ijs summa uictus est ad refrigerationem dirigenda. quare cibaria frigidioris temperaturæ eis præbenda sunt, potui autem dandum aut dilutum, aut ipsa denique aqua: non multæ exercitationes eis imperãdæ: quando motiones ad res necessarias obeundas eis satis esse poterunt. iam eiusmodi homines ab ira, mœroribusq; sibi esse temperandum intelligant: balneisque potabilium aquarum quotidie, nec solũ semel, sed sæpe etiam si uelint, utantur. facultas quoque alimentorum, quibus uescuntur, cum esse frigidior, B tum maxime æstate debet. ceterum ante omnia in his orationibus inuenisse oportet, consuesse Hippocratem, calidas naturas appellare eas, in quibus calor non natiuus ille quidem, sed acer, & mordax, quem aduentitium, & non naturalem esse existimat, redundarit.

16 *Somnus in frigore uestibus opertæ.*

Quamplurimi eorum, qui hunc sunt librum interpretati, hæc uerba separatim explanarunt: mihi uero magis probatur, ut superioribus copulẽtur, ut ex omnibus una fiat oratio, ad hunc modum, Calidæ naturæ refrigeratio, aquæ potio, quies, somnus in frigore uestibus opertæ: ut scribatur ἐν ψύχει per ν nõ ἐμψύχει, quod perinde est, ac si dicas ἐν τῷ ψύχει cum articulo, hoc est in frigore. qui.n. calida præter modum tẽperatura sunt, præstat eos in loco frigido dormire, & aerẽ frigidũ inspirando attrahere, præsertim cũ in somnis calor in corporis penetralia recedat. sed si ut in somno cũ calor exteriorem corporis superficiẽ deserit, intimæ partes calidiores fiunt, ita etiã extimæ partes propter aerẽ ambientẽ refrigerant, intimæ uero calefiũt: certe homo nõ poterit per inspirationẽ perfecte refrigerari. quare melius est, ut stragulis calfacientibus calor ad cutẽ reuellatur: frigidus uero aer inspiretur, ut utraque ratione cali dum corpus ad temperaturæ mediocritatem perducatur. quam ob rem satius, ut dixi, fuerit, hanc parti C culam cum superiore coniungere. at plerique interpretes eam ab illa seiungentes, putant non modo calidis naturis, sed etiam cunctis hominibus generatim utile esse, in aere frigidiore dormire, quo is, qui intimis in partibus collectus calor est, refrigeretur: uestibus autem operiri, ne uniuersus calor immoderate interius recedat, eo, qui refrigeratis ab externo aere extimis partibus repellitur, ad illum addito, qui per somnum erat intro reuocatus. quæ res in multis naturis uera est, in omnibus uero, non item: nam ut qui calidiore, quàm par sit, temperatura sunt, refrigerari: ita qui frigidiore, calfieri debent. Fuere autem qui non modo propositam particulam a superiore disiungerent, sed hanc ipsam separatim legentes diuiderent, sic, somnus refrigerat: scribunt autem primam uerbi ἐμψύχει syllabam per μ: ut ἐμψύχει unicum uerbum sit perinde ac καταψύχει, & non duæ orationis partes præpositio, & nomen. sed hi sequentem orationem cum fine huius necessario iungunt, itaque legunt: Strato somnus firmus, stanti dormitatio: uoluntque illud ἐπιβεβλημένῳ, quod diximus, uestibus operto, positũ esse pro strato, & iacenti. uerum præterquam quod uiolenta tralatio est, ut pro iacenti ἐπιβεβλημένον dicatur, hoc etiam uile atque inutile est; cum uelint a nobis intelligi, in somniculosa corporis affectione iacentibus somnum profundum, firmumque; stantibus uero dormitationem conciliari.

17 D *Somnus firmus, stanti dormitatio.*

Quæ plerique interpretes ad hæc uerba explicanda attulerunt, præstat silentio pertransire. quæ uero propius ad uerisimilitudinem dixerunt, sunt huiusmodi: a uigilia refrigerari corpus aiunt, eiusque rei indicium esse pallorem, qui eos comitatur, qui uigilias egerunt. cum igitur inquiunt, calidam naturam refrigerare in animo habemus, ad alia, quæ supra Hippocrates proposuit, hoc etiam addendum est, ut prius in cogitationibus, negotijsque uersati uigilent: uel si id minus facere queant, prohibendi sunt, ne iacentes somnum capiant: coguntur.n. duorum alterutrum facere, aut sedere, aut stare: ac somnum eorum qui sedent, aiunt ἑδραῖον quasi sedentarium dicas, a sede appellatum: parem autem esse horum somnum dormitationi stantium. quocirca dictum esse ab Hippocrate, somnus ἑδραῖος stanti dormitatio: ac si tota oratio esset hoc modo pronunciata: Calidæ naturæ a plurimo somno arcendæ sunt: melius enim est, ut uigilent, & aliquid faciant: præcipue autem prohibendæ sunt, ne sedeant: sin minus, id concedendum erit, quod est stantium dormitationi persimile, sed ne decumbant, cauere conuenit. quidam somnum ἑδραῖον pro arcto & profundo dictum putant: ut quicunque ita affecti sunt, stãtes iam dormituriant. sed cum non addiderint, quem usum hæc afferant, quæ scripserunt imperfecta eorum oratio est. ipse autem hoc nobis consilij dat, ut quos firmiter, hoc est arcte dormire uolumus, eos eatenus uigiles seruemus, quatenus stare iam, nisi conniuentes, non possint: nam

si.eo perducti erunt, arctus postea somnus eos complectetur: ego enim multis, qui se celerius E
quieti dederant, cum uigilare diutius coegissem, suauem somnum conciliaui: ut quosdam etiam, qui
se ciborum appetitionem amisisse querebantur, cum ad multum diei in media continuissem, esurientes
effici: enimuero cum somno, cibisque se dedant, prius, quàm natura eorum indigens sit, in eiusmodi ca
dunt incommoda. non est intempestiue cogenda natura: sed ei est in tempore ministrandum. atque
hæc quidem sunt, quæ in huius orationis explanationem dicta esse probabiliter puto. qui uero somnũ
refrigerare semper existimant, eos ego quiddam, quod in arte præcipuum est, ignorare arbitror: som
nus enim semper humectat, ut uigilia exiccat: idque ipse nos docuit: at ut semper calfaciat, aut refri-
geret, non est ei natura comparatum: sed cum in ijs, qui febrim non habent, aut pituitosos, aut cru-
dos, aut quouis modo frigidos in corpore humores inueniet, eosque confectos, & concoctos reddet,
atque ex eis probum sanguinem creabit, tum aucto natiuo calore hominem calefaciet. cum uero in il-
lis febris iam ex huiusmodi humorum putredine accensa sit, tum extincto quidem calore, quem febris
concitauit, sed aucto natiuo, refrigerabit. at ubi uel cum febri, uel sine febri biliosi humores redundẽt,
siquidem eos potest secernere, ac subinde excernere, corpus ad salubris temperamenti mediocritatem
perducit. quod si hæc efficere non possit, idem temperamentum seruat. siquis uero ex uisceris inflam
matione febricitans in principio accessionis dormiat, hic somnus importunus aucta inflammatione fe F
brim simul adaugebit; & inde corpus calidius calore præter naturam reddetur. uno tamẽ modo inter-
dum contingit, ut corpus calidius, frigidiusque simul a somno efficiatur: quia cum in corpore duplex
caloris genus sit, quorum alterum proprium est, & innatum: alterum alienum & præter naturam, si alte
rum ipsorum somnus auxerit & corroborarit, alterum detraxerit, & debilitarit, quomodo quispiam nõ
merito dicet, uno, eodemque tempore corpus ex somno calidius iuxta, atque frigidius simul reddi? sed
hæc ab initio plerique eorum, qui libros Hippocratis sunt interpretati, non intellexerunt. id autem,
quod dico, ita esse, ex Lyci uerbis percipies, quibus Hippocratem coarguit, quod in aphorismis scripse
rit, qui crescunt, plurimũ habent innati caloris. at Lycum ausum esse uitio id dare Hippocrati propter
ignorationem eorum, quæ ab illo recte sunt de caloris differentia literis mandata, uno integro libro
est a nobis demonstratum, cuius hæc est inscriptio: Nihil in eo aphorismo erratum esse, cuius initium
est, Qui crescunt, plurimum habent innati caloris: plurimum igitur alimenti postulant.

Victus imbecilli, frigidi: ualentes uero, calidi. 18

Appellauit imbecillos uictus aut eos qui in infirmis uitæ institutis, cibisque, ac potionibus uersant:
aut eos, qui animantes imbecillos reddunt. frigidi autem siue propter ipsorũ temperamentum, siue pro G
pter affectionem, quam in nobis pariunt, appellentur, nihil interest: ceterum infirma uitæ instituta di
centur, quæ exiguis corporis motionibus transiguntur, ut ualida, quæ uehementibus. edulia uero im
becilla sunt, quæ neque ualido ullo odore sunt prædita, neque in gustatu uehementem ullam qualitatẽ
acoris, dulcedinis, salsedinis, amaritiei, acerbitatis, aut acrimoniæ referunt: sed mediocri dulcedi-
ne, aut mediocri adstrictione gustatum afficiunt, atque etiam parum calfaciunt: ualentia uero sunt ho
rum contraria. quare si corpori imbecilla omnia & instituta, & edulia adhibeantur, uehementer refri-
gerabitur, ut si ualentia, insigniter calefiet. sin uero quædam infirmæ, quædam ualentis materiæ admi-
nistres, tum ad mistionis proportionem aut propius ad alterum extremorum accedet, aut longius
abibit.

Aquarum artis expertium, quæ ab æthere excreta est, aut cum tonitru, tempestiua: nimbosa uero, mala. 19

Quibus in arte medica, non in ægris modo corporibus, sed etiã sanis utimur, ea merito materiæ no-
minantur: atque a medicis nonnullis confecti libri sunt, quorum index est, de materia. fit igitur inter-
dum, ut corporibus ipsis sponte natis ad curationem, ac salubrem uictus rationem utamur: interdum
uero, ut in materia præparanda nos aliquid faciamus: ut quædam decoquamus, quædam aduramus, H
quædam lauemus, aut prius condiamus, aut prius humectemus, aut refrigeremus, aut aliquid aliud hu
iusmodi efficiamus. ita in aquis apparandis usu uenit, ut interdum aliquid ex arte depromamus, ut ipse
paulo ante dixit, aqua decocta, tum ut aerem suscipiat: etenim ipsa decoctio, tum refrigeratio, siue ea
sit ab aere nos ambiente comparata, siue a uento quodam, aut in domo, quæ frigidum in se aera conti-
neat (sunt enim domus quædam quæ frigidis, & quandoque etiam humidis speluncis sunt similes) siue
a niue circumposita, siue quod sub fonte scaturiente sit posita, siue in puteo: quod fieri duobus modis A.l.1.f.3.d.5.
potest: siquidem modo uas ipsum, quo calefacta aqua continetur, in aquam demittimus: modo uero c7.p.131.C
super aquam appendimus: quemadmodum etiam Alexandriæ, & in Aegypto aquam turbidam per te-
stas quasdam raras, quæ non absolute fictiles sunt, sed arte confectæ ut raræ sint, percolant, ut si eiusmo
di uasculum non adsit, usu linteoli idem præstant. hæc inquam omnia artificiosum apparatum habent:
sicut etiam cetera omnia, quæ in fontanarum aquarum ductibus efficimus: quos non ex quouis lapide,
ædificamus, & quandoque interius oblinimus. nec paruũ discrimen est, qua re illinas, pice ne, an gyp-
so: an uero sine his, laterem solum coctum adhibeas, aut lapidem, in quo mala quædam, aut bona qua-
litas, aut nulla omnino manifesta inesse uideatur. puteos quoque persæpe in diuersa terra perfodi-
mus, & aquam ab aliquo fonte per tubos, aut fistulas, quæ reddere eam meliorem, deterioremve pos-
sint

A sint, aut nullo modo immutent, deducimus: quæ omnia in aqua paranda arte fiunt. at cum ex eo loco, in quo uitam ducimus, aquam haurimus, aut e lacu, aut præter labente flumine, aut pluuiam, quam uocant, colligimus, tum nihil plane artis adhibemus: quocirca Hippocrates dixit, aquarum artis expertium, ut eas opponi ostenderet ijs, in quibus est artificiosa præparatio: quas facta cum artis expertibus comparatione, artificiosas appellamus. ut autem paulo ante non de omnibus aquis, quæ arte parantur, locutus est, sicut, si librum in uulgus edendum conscripsisset, sed unius tantum præparandi generis fecit mentionem, utpote sibi ipse commentarium memoriæ causa componens; ita nunc quoque non de omnibus aquis artis expertibus, hoc est quæ suapte natura tales manant, sed de una sola specie, quam, ut dixi, pluuiam uocamus, disseruit. eius duas differentias statuit: quarum alteram perspicue uituperat, eaque nimbosa est, quam malam esse ait: de altera uero, quam deinceps annumerat, non satis constat, utrum solum uacantem reprehensione an alterius cuiusdam esse participem uelit: illam sane incommodam censuit: eam enim, quæ ab aere expressa est, aut cum tonitru demissa, ὡραῖον, hoc est tempestiuã esse dicit. fieri aũt potest, ut ὡραῖον appellet eam, quæ opportuno tempore prouenit, ut hac ratione eam laudet: potest etiam sic solum uocare eam, quæ media æstate per imbres descendit: propterea quod Græci potissimum hoc anni tempus ὥραν nominant: quod quidem nomen etiam autumno, hiemi, &

B ueri attribuunt: per excellentiam uero anni partem illam, in qua fructus, qui ὡραῖοι dicuntur, ad maturitatem perueniunt, interdum ὥραν uocant. res igitur ex uerbis Hippocratis plane intelligi non potest, nisi nos ipsi aliquid ex ijs, quæ oculis perlustrauimus, aut ex rerum naturali cognitione adiungamus: tũ uero causam afferamus, cur procellosam reprehendat, ætheriam uero, aut cum tonitru emissam non damnet. ignoratur item, utrum iubeat, ita eam parari, ut potui detur, an uero, ut sit ad medicinæ usus accommodata: quando ad oculorum medicamenta huiusmodi aqua opus sit, & ex eadem medicamẽtum, quod aqueum uocatur, conficiamus. ceterum ὡραῖον hoc est tempestiuam, satius erit intelligere nõ uernam magno impetu effusam, ut quidam fecerunt: quando nemo per excellentiam uer anni ὥραν, sed absolute ὥραν hoc est tempus, ut etiam alias partes nũcupauit. præterea pluuia, quæ uerno tempore effusa est, nullam habere eximiam uirtutem uidetur: sed ait multo præstantiorem existimandam esse eam, quam ὡραῖαν uocant, quod eo tempore, quod anni ὥραν uocant, plucrit: idem.n. attestari etiam uidetur, quod ait, quæ ab æthere excreta est: nam ueteres cælum nos ambiens, quando ex omni parte purum est, ætherem: cum uero caliginosum, aut nubilosum est, aerem uocare soliti sunt. qua etiam ratione locum, qui supra nubes est, æthera nominant; quod aperte poeta declarauit his uerbis:

" Tum scandit abietem, summis quæ in rupibus Idæ

"C Hærebat feriens proceris æthera ramis.

contra uero uidetur significare, cum ait,

" Candida dispersit præ se densum aera Iuno.

itemque, cum scribit:

" Aeratas puppes obscurus cinxerat aer,

" Et Phœbe tetra nimborum in nocte latebat.

itaque cum æstate aqua a calore illius temporis attenuata in halitus oculorum obtutũ effugiẽtes dissoluta sit, atq; ita clam nobis in aerem supra terram sit elata, tum propter aliquam mutationem in frigidũ aut uentis contra se uicissim reflantibus, condensatoque aere halitus ante attenuati rursus cogantur, & in sensilem aquam uertantur, tum illum imbrem esse tempestiuum dicemus, attenuata nimirũ aqua, & ab aeris calore prius elaborata: atque ideo meliorem esse hanc, quam nimbosæ, quæ neque confectæ, neque ulla mutatione elaboratæ sunt: quales aquæ in nonnullis fontibus comperiuntur, quas ueteres indomitas nominarunt. nunc autem, cur eas, quæ cum tonitru effusæ sunt potius, quàm nimbosas approbet, deinceps consideremus. mea autem sententia est id ab eo fieri, quia scit tonitrua excitari aut ob ignem interceptum, qui dum erumpit, circunfusam nubem quasi disrumpit, quo etiam tem-

D pore fulmina decidunt: aut allisis inter se nubibus. quæ ambò in nimbosa desiderantur: quod in eiusmodi constitutione aer condensatus est, totusque ab una continua, atraque nube comprehenditur. unde nec immerito in hoc aeris terram ambientis statu nulla tonitrua edũtur: in diuulsis enim nubibus, propriaque circumscriptione delatis, cum inter se concurrunt, fieri attritionem consentaneum est. at cum tota continua, perpetuaque nubes est, fieri attritio non potest: quapropter hoc statu nulla fulmina emittuntur: quod neque aer calidus intra nubes intercipiatur, neque ulla ualida fiat attritio: cum enim nubes inter se concurrentes, igneum id quod in eis inclusum est, intra se ipsas cõpellentes, & cõpingentes ex toto densauerint, tum fulmen quandoq; in sublime, quandoq; in obliquum, quandoque in terram extruditur. quam solam fulminis delationem intuemur, ceterę nos latent. breuiter igitur, ad proposita uerba explicanda, est a me dictum, quomodo tonitrua generentur, & cur aquam cum tonitru expressam meliorem, quàm nimbosam esse dixerit. summe autem pura & attenuata est tempestiua, quæ elaborata est: inter quam & nimbosam media est quæ cum tonitru sit effusa: ut quo inferior est, quàm tempestiua: eo sit, quàm nimbosa præstantior. iam igitur ijs, qui omnia criminantur, erit in promptu dicere, Medico non conuenire, hasce de rerum naturalium causis disputationes attingere. Sed si ego nulla ratione allata, absolute pronunciassem tempestiuam aquam esse nimbosa meliorem; & mediam inter utrauque censeri eam, quæ cum tonitru emissa sit, statim me aliqua probatione confirmare quæ

re quæ dixiſſem,imperauiſſent: quod neque par ſit meis uerbis,tanquam legibus, fidem adhibere : ne- E
que neceſſe ſit,ut tyrannicis præceptis,eis parere: quare ſi uitare non poſſumus, quin in ſermones im-
petitorum,improborumque hominum incidamus,& melius eſt,ut ab illis de rebus melioribus damne
mur,profecto recte factum eſt a nobis,qui naturalem tonitrui cauſam explicauimus : quod enim ex-
pers probationis eſt,id nemo credit. quod uero aiunt rerum naturalium cauſas non eſſe Medico attin-
gendas,non recte dictum uidetur: nam qui ita ſentiunt,uelle uidentur,ſuis mandatis æque, ac ſi ipſi ty
ranni eſſent,obtemperari. præſtaret autem non ita more tyrannico nobis aliquid iubere,ſed nos doce
re,eam orationem,quæ probatione uacat,magis fide dignam eſſe, quàm quæ cum probatione coniun
cta pronuncietur: aut in cauſa reddenda aliquid falſi eſſe a nobis allatum.at iſti neutrum horũ faciunt,
ſed utroque modo nos uituperant: propterea quod ſi nullam probationem afferamus tum,quia noſtra
dicta nulla ſint ratione munita,uos nugari aiunt: ſi rationem ſubiungamus,negant Medici partes eſſe,
ut naturalis philoſophi,ea quæ ueritatis ſunt,pertractare.

Aqua uorax,uigilia uorax. 20

Ab ijs, quæ tum aqua, tum uigilia efficere apta eſt,eis nomen impoſuit,uoracem utranque uocans,
quod uoraces nos efficiant. hodie quoque Græci omnes in noſtra Aſia conſueto uocabulo cunctos ho F
mines,qui comedere plurimum poſſunt, uoraces uocant. Scitis autem ex aquæ potu cibi appetentias
augeri,qua ratione & gelidam aquam bibentibus, uel edulio frigido,uel aſtringenti ueſcentibus:oſtẽ- *
ſum enim eſt,quæcunque ſanguinem in uentriculi tunicis contentum in arctum cogunt,appetẽtias au-
gere,& facere: quæ uero calfaciunt,ac ſanguinem fundunt,ea imminuere appetentias , atque ſedare.
hac igitur ratione aqua fit uorax : uigilia uero, quod corpus digerat: huius enim uim alibi , ut ſomni
quoque didiciſtis: ſiquidem ſomnus concoquit,quod in ipſo calor interna petat: uigilia uero digerit,
quia natiuus calor, dum ad externa mouetur, non modicas corporeæ ſubſtantiæ particulas ſecum ra-
pit.quæ cauſa fecit,ut aqua & uigilia uoraces dictæ ſint. tu uero caue decipiaris,ne ue putes idem eſſe,
multa ingerere,& multa concoquere, atque conficere : uinum enim non modo ad concoctionem in
uentriculo obeundam, eſt aqua præſtantius, ſed etiam ad ea,quæ concocta ſunt, diſtribuenda , in ſan-
guinemque conuertenda: itemque ad nutriendum,urinam irritandam, & ad corpora difflanda ; idque
in ſanis hominibus.eſt autem perſpicuum de eis hoc loco Hippocratem uerba feciſſe : cum nemo ne-
ſciat,plurimis ægris uinum nocere. uerum & uigilia cum duplici modo adhiberi queat,duplicem quo-
que ex cibis conſequi finem poteſt: nam ſi quid noctu agatur,ut in celebritatibus, quæ pernoctationes
appellantur,totam noctem inſomnem traducunt, corpus quidem inanitur,nullam tamen inſignem no G
xam uires contrahunt: at ſi ſtrati aliquam noctis partem dormiamus, reliquum ipſius uigiles tranſea-
mus , tum uires diſſoluentur : ut neque melius appetamus , neque concoquamus, neque naturales
actiones concoctionem conſequentes ſine culpa obeamus: cum plane languidiores , quàm qui bene
dormierint, euaſerimus.

Percalidam naturam,calido tempore,in frigore cubile craſſam facit: in calido extenuat. 21

Hoc nomen, percalidam , quod in principio orationis eſt, a recto caſu percalida deriuatum eſſe,
planum eſt.quod uero ait, calido tempore, perinde accipi poteſt,ac ſi ex præpoſitione & caſu iunctum
eſſet, ut in calido tempore diceretur; ut ſane omnes ferme interpretes intellexerunt: quorum nonnulli
hanc dictionem duas in partes diuiſerunt,quaſi utraque explanationem ſuam requirat: nonnulli uero
totam,ut unam explanarunt. Dioſcorides autem,ut in obſcuris facere dictionibus conſueuit , hanc in
clariorem mutauit: ſeparatim uero ſcripſit , per calidam naturam calido tempore: eique addidit,exte-
nuat: uoluitque a nobis intelligi,percalidam naturam,hoc eſt multum calidam in calido tempore,hoc
eſt æſtiuo extenuari: ut pote quæ digeratur ab ea,quæ iam ab omnibus recentioribus Medicis conſue
to uocabulo appellatur difflatio,quæ ratione percipitur; quam alij quidam alio nomine perſpirationẽ H
quæ ſenſum latet,nominant: quæ ſane in nobis omnibus per omne uitæ tempus efficitur: ſed pro æta-
tibus,anni temporibus,inſtitutis,&,ut uno uerbo dicam,pro omni uitę,quam ducimus,ratione differt.
uerum in his omnibus differentijs illud commune eſt,ut temporibus,regionibus,ætatibuſque ac natu-
ris,necnon uiuendi rationibus calidioribus non exigua de corpore noſtræ ſubſtantiæ portio foras ef-
fluat: frigidioribus uero,cute condenſata, plurimum detineatur,& exiguum inaniatur.hac igitur ratio
ne uerum eſt, percalidam naturam calido tempore extenuari: geminata nimirum effluxione,ut ad pro
prium calorem, quem inſitum habent, alius quoque ex calido tempore foris aduenıẽs accedat.at ego
neque in ullo alio exemplari hanc lectionem reperi , neque quiſquam interpres ita legit : ſolus uero
Dioſcorides in fronte libri ſe in duobus ſolis exemplaribus hæc uerba ita reperiſſe conſcripſit: per ca-
lidam naturam,calido tempore in frigore cubile craſſam facit: in calido extenuat : & tamen nos non
in duobus, ſed in omnibus,quotquot uidimus,exemplaribus ita uerba hæc ſcripta inuenimus, cum de
induſtria omnia,quæ publicis in bibliothecis aſſeruantur,& quæ apud amicos noſtros ſunt inuenta,di
ligenter inſpexerimus. Sed iam omnibus ijs,quæ male ſunt ab interpretibus mandata literis , ſilentio
præteritis, ad uerborum explanationem accedamus. ac mihi quidem uidetur , priorem huius ſenten-
tiæ partem perfici hoc modo oportere: percalidam naturam tempore calido cubile in frigore craſſam
reddit:

A reddit: ut calido tempore perinde intelligatur, ac ſi dixiſſet, in calido tempore: in frigore uero idem
ſit, ac ſi dixiſſet, in aere frigido: ut hoc ſit ex duabus orationis partibus iunctum, ex in, præpoſitione,
& frigore, quod nomen eſt: ac talis erit tota ſententia: utile eſt naturæ, quæ multum calida eſt, per tem
pus calidum in frigido cubili dormire: ita enim craſſa reddetur. Hippocrati autem cauſa fuit, cur id a
nobis in naturis multum calidis fieri oportere præceperit: cum enim calida natura propter copiam ef-
fluxionis ſit extenuationi expoſita, ſi tempore calido ei addito euacuatio conduplicetur, tertia deinde
alia inanitio in calida regione accedat, homoque ſtratis calidis incubet, certe continget, ut corpus tri-
plici euacuatione exhauſtum digeratur, atque extenuetur. uerum ſi binis inanitionibus a natura tempo
reque prouenientibus, quas uitare non liceat, tertia ſaltem aduerſetur, quæ non digerere, ſed cohibe-
re effluxiones poſſit, non iam ad extremam euacuationem homo redigetur. immo uero potius craſſe-
ſcet, quàm extenuabitur: cum enim frigidum cubile non ſolum ſignificet lectos frigidos, ſed etiam
ſtragula, quæ ex denſioribus linteis, attritiſque ueſtibus, & quæ ſunt huiuſmodi, conſtant; aliud
quoque accedit, quod eam intemperiem quæ a tempore, quæque a naturali temperatura proue-
nit, maxime corrigat. ut corpus ex frigida inſpiratione refrigeretur. id quod ante eſt etiam a nobis
dictum. nunc uero de ſtratis adiecta mentio eſt, ut corpus undique perfrigeretur, & difflationis exupe-
B rantia ad ſalubrem mediocritatem redigatur. atque ita quidem priorem propoſitæ nobis orationis par
tem ſic explicare poſſe quiſpiam potiſſimum uidetur. reliqua uero, cum ait, in calido extenuat: clara eſ-
ſet, ſi poſt nomen calido, ſcriptum eſſet, aere, ut tota oratio ita eſſet propoſita, naturam percalidam in
tempore calido cubile in aere frigido accedens craſſam facit: in calido uero aere cubile poſitum exte-
nuat: atque ita quidem per rectos caſus maxime eſſet aperte explicata ſententia. nunc uero ſi alio caſu
uti uolumus, dictio erit huiuſmodi: naturæ ualde calidæ in calido tempore, & cubili in aere frigido
accidit, ut craſſa reddatur; locato uero eodem cubili in aere calido, extenuari eidem continget.

22 *Studium bonæ ualetudinis eſt, non ſatietas cibi, & impigritas ad labores.*

Caput ſalubris uictus eſſe cenſet, ne quis ad ſaturitatem uſque ſe impleat, ne ve piger ad exercita-
tiones obeundas ſit.

23 *Siti, quæ ſuperficie tenus ex uigilia oritur, ſomnus remedio eſt: ei uero, quæ ex ſomno, uigilia nonnullis.*

Sitim ſuperficie tenus eſſe intelligendum eſt eam, quæ ualde exigua ſit: quæ neque a toto corpore,
neque a magna quadam partium uentriculi affectione ortum duxit: ſed, ut ait Eraſiſtratus, areſcenti-
C bus, incaleſcentibusve locis iſs, per quæ humor ab ore in uentriculum comportatur. huius ſitis reme-
dium eſt ſomnus, humectatis internis partibus, quippe cum ſanguis per ſomnum intimas partes petat.
contra uero in iſs, qui experrecti ſunt, ſitique ea leui tenentur, ſi uigilent, facile ſedatur: oritur enim hu-
iuſmodi ſitis, incalaſcentibus interdum, iſs partibus, quarum feciſſe mentionem Eraſiſtratum dixi, in-
caleſcunt autem interim, dum alimenta in uentriculo concoquuntur: cum enim concoctio a natiuo ca
lore perinde, atque elixatio, fiat, ut in illa calidus uapor quidam excitatur, ita etiam in uentriculo quã-
doque contingit, præcipue autem in iſs, qui uinum meracius ebiberunt. ſed ſi ipſis uigilantibus uentri
culus uacuus nullos præterea uapores ſubminiſtret, & calor in partibus incaleſcentibus euanuerit, ſiti
liberantur. quidam tamen a ſomno propter eſculentorum, poculentorumque calorem excalfacto uen
triculo ſitim contrahunt: quæ ſine externo auxilio non ſedatur. quocirca nonnullos, qui frigidam bibe
re conſueuerant, hoc tempore ante lotionem, ac cibi ſumptionem gelidæ aquæ potus adiuuit. quam
ob rem in ſecunda ſitis differentia addidit, nonnullis: propterea quod non omnibus, ut oſtenſum eſt,
a ſomno cum ſiti excitatis, eadem accidit affectio. ceterum hanc lectionem ueteres explanatores agnó
ſcunt, & ita in exemplaribus accurate ſcriptis inuenitur.

24 D *Quibus calor plurimus ineſt, hi maxima uoce ſunt præditi: etenim aer frigidus plurimus eſt. cum autem duo magna
ſunt, ea quoque, quæ inde gignuntur, magna ſunt.*

Paulo ante dixi, ueterem huius orationis lectionem non ita, ſed hoc modo reperiri, in quibus pluri
mus calor: ſicque legunt illi interpretes, qui a fine ſuperioris uerbum, nonnullis, adimũt. nos uero iam
de propoſitæ ſententiæ ueritate loquamur: quibus plurimus calor ineſt, in corde uidelicet, (hoc enim
quaſi ſedem ac focum innati caloris eſſe docuimus) iſs aerem, qui inſpiratur. plurimum eſſe neceſſe
eſt: nam & hoc in libro de uſu reſpirationis eſt demonſtratum. ſi uero plus caloris huiuſmodi naturis
ineſt, aerque inſpiratur, ac rurſum expiratur, ac proinde magnam fieri uocem ſine ulla conditione pro
nunciemus, decipiemur: in commentariſs enim, qui de uoce ſunt, nullo modo fieri uocem magnam
poſſe probauimus, niſi multus aer celeriter expiretur: quod fit, ubi aſpera arteria, gutturque ſunt am-
pliora. quod ſi totum quoque pectus magnum ſit, non modo magnam mittere uocem homines pote-
runt, ſed etiam diutiſſime uociferari, ut præcones faciunt, cum pedem, quem uocant, canunt. ſed quo-
niam in quibus plurimum innati caloris eſt, cor ſtatim inter initia, dum in utero conformatur, ampli
ficatur, & augetur: & ad eius proportionem pectus quoque amplum plerunque fit. cuius amplitudinẽ
pulmonis magnitudo neceſſario conſequitur, cui etiam aſperæ arteriæ magnitudo fere reſpondet; &
huic, gutturis: idcirco merito accidit, ut percalida natura homines ut plurimum magna uoce præditi
ſint.

sint: etenim si semper, & omnino ad magnitudinis cordis proportionem pectus auctum esset, E neque ulla unquam praua ei obtingeret conformatio, certe homines percalidæ naturæ non plerumque, sed semper magna uoce præditos esse dixissem. Sed non, ut pulmonum magnitudo pectori semper respondere inuenitur, ita ipsorum amplitudini tria uasorum genera, quæ in eis sunt, respondent: hanc.n. proportionem non exquisite seruari, in animantium dissectionibus apparet: quippe cum in huiusmodi particulis aliam parum quid excedere, aliam uero deficere comperies: id quod in eorde ad pectoris comparationem eximium est: atque hoc maxime in causa est, ut in hominibus æque calidis insignis quandoque in uocis magnitudine differentia conspiciatur. Hippocrates autem uocis magnitudinem in solam aeris copiam refert: sed hæc neque sola causa est, neque iis, quæ magnam uocem efficiunt, est dignitate præstantior: est enim hæc magnæ uocis materia, ut in commentarijs, quos hac de re conscripsimus, probatum est nobis.

Qui calido uentriculo sunt, ij frigidam carnem habent, graciles que sunt. ijdem uenosi, iracundiores que sunt. 25

Duplicem in corporibus animantiũ calorem esse ab Hippocrate cognitum, alterum, quem ipse insitum nominat, cuius essentia in sanguine, sanguineisque uisceribus sita est: alterum uero acrem, mordacem, & igneum, quo genere febris continetur, est iam in multis ipsius libris declaratũ. atque ego quoque in meo commentariolo quodam hac de re diligenter egi, cuius inscriptio est, Nihil in eo aphorismo erratum esse, cuius initium est, qui crescunt, plurimum habent innati caloris. in eo autem Hippocratem defendo, & Lyci aduersus aphorismum obiectiones diluo, ostendoque illum ex optimorum decretorum ignoratione Hippocrati insultauisse. huius autem caloris differentiam neque Lycus, neque alius quisquam aut Erasistrateus, aut Herophilius, aut empiricus cognouit. quæ res fecit, ut multa Hippocratis dicta, perperam exposuerint. at Hippocraticos uiros non decebat quidem Hippocratis decreta amplexari, deinde uero eadem perinde explicare, ac si unus genere calor in animãtibus esset: F sed cum Hippocratem, aut alium quempiam, qui nonnullos calido uentriculo homines diceret, audirent; qua in significatione nomen illud prolatum esset, considerare eos, præstitisset: utrum inquam, is qui nomen illud pronunciauit, aut scripsit, naturalem calorem in uentriculo copiosum esse diceret, an alium intelligeret: quem sæpe aduentitium, interdum non naturalem, interdum uero præter naturam uocamus: quo sane calore qui calidiores sunt, ij mordacem halitum, & calidum habent, ideoque cum primum densata cutis sit in febrim cadunt: ut, qui altero calore magis abundant, etsi suppressa difflatio est, in plenitudinem illi quidem, sed non iam in febrim incurrunt: propterea * est hoc quoque perspicuum, ciborum concoctiones in uentriculo a calore innato redundante optimas effici, ut ipse in aphorismis declarauit his uerbis: Ventres inquit, hieme & uere calidissimi suapte natura sunt, somnique longissimi: quare hisce temporibus plura alimenta offerenda sunt: propterea quod calor natiuus copiosus est: itaque copiosiore alimento ei opus est. indicio sunt ætates, & athletæ. ut igitur huiusmodi uentriculorum indicium est ciborum citra omnem culpam concoctio; ita frigidiorum in acidum conuersio; calidiorum uero in qualitatem nidorosam commutatio. itaque qui cibos recte concoquunt, in ijs optimus sanguis inest, & moderata caro gignitur: uel etiam, quàm deceat, interdum copiosior, si in magno otio degant, frequentique lauatione utantur: sed minus bona caro est, & ad habitum corporis non accommodata: immo uero ubi magna eius congesta sit copia, totũ corpus in morbos impellit. at qui ob uentriculi intemperiem male concoquunt, ciboſque in fumidam, nidorosamq; qualitatem corrumpunt, prauus ijs in uenis sanguis colligitur, prauaque in toto corpore nutricatio efficitur. de his autem proposita oratio intelligenda est: nam in iecore & corde multum est ab initio natiui caloris: in carnes uero e sanguine influit. itaque in huiusmodi corporum naturis, quales modo nobis Hippocrates descripsit, carnes frigidas esse necesse est, ut pote quibus sanguis non copiosus, sed paucus; & is quidem prauus subministretur: utrunque enim ijs accidit, quibus uentriculus igneo calore intemperatus est, ut cibi corrupti descendant, & ob eam causam exiguum inde alimentum corpus attrahat: idque ipsum, quia non est probe concoctum, ut prauum sit: quippe cum non coctis, corruptisque in uentriculo cibis optimus in iecinore, uenisque creari sanguis nullo modo possit. Si uero paucus ille quidem, sed non prauus sanguis in uenis esset, carnes ipsum attraherent: qui cum minus eas aleret, tum uenas ita inaniret, ut & contraherentur, & uix apparerent. at præterquam quod paucus est, etiam est prauus, tum quamuis indigentes sint, illum tamen non trahunt, non secus quàm nos ipsi, qui cibos nidore, aut alia improba qualitate quadam infectos quamuis magna nos alimenti cupiditas teneat, non ingerimus: etenim ipsa appetentia, degustato huiusmodi cibo, restinguitur. ex quo fit, ut carnes parum sanguinis ex uenis attrahant, quod uidelicet ad sui alimoniam sit maxime necessarium: & propterea breui tempore plus deprauati sanguinis in uenis coaceruatur. quapropter in uenæ sectionibus nunquam uidebis in huiusmodi hominibus rubrum sanguinem profluere: sed alio colore, prout eum appellare quis uelit, infectum. Sed ilico etiam male olet: & si homo iamptidem euacuatus non sit, ater etiam sanguis secta uena profundetur, habebitque aliam alias in crassitudine, ac tenuitate consistentiam: ut modo serosus, & tenuior, modo crassior, ut etiam interdum adeo crassus ac niger, ut liquidam imitari picem uideatur. hæc autem, quæ nunc per capita recensuimus, cum in quibusdã alijs commentarijs nostris, tum uel maxime in medẽdi methodo perfecte tractauimus: in præsenti uero ab interpretibus omissa, breuiter sunt a nobis repetita: solent enim illi in rebus inutilibus esse copiosi: in ijs uero,

A ijs uero, quæ utilissimæ sunt, deficere. quare cum hæc oratio sit perutilis, ipsam repetens, per capita itē rum exponam, eamque explicationi propositorum nobis uerborum accommodabo. Est igitur existimandum, calidos uentriculo ab ipso dici, non ut pueros,& athletas natiuo calore abundare affirmauit; neque ut hieme uentres calore naturali maxime calidos esse asseruit: sed ut qui mordacem prauūq; calorem, eumque non exiguum in uentriculo intemperato habeant. eos autem carnem frigidam habere merito dixit, cum propter copiosæ, probæque alimoniæ inopiam, ali non possint: quæ in corporibus temperatis e sanguine, qui suum naturalem statum seruet, eis subministratur; penuriam enim sanguinis sequitur, ut carnes frigidæ reddantur: quippe quæ calōrem aduentitium ex sanguine, non autē ut iecur,& cor peculiarem, innatumque possideant. carnibus autem deficientibus, graciles necessario fiunt: ex quarum incremento & detractione tenue,& crassum totum corpus efficitur. hos præterea uenosos esse ait, quod est dicere, eis conspicuas uenas esse, hoc est eminentes: quippe quæ sanguinis plenæ sint,& nudæ ob carnium, quibus contegantur, inopiam sub aspectum ueniant. quin etiam iracundiores ipsos dixit, non absolute iracundos, neque tertio gradu, iracundissimos, quod sane eis contingeret, si calor in corde permultus esset: uerum quem in uentriculo habent, eius ori molestiam afferēs, iracundiores eos facit: nam & hoc est a nobis alibi ostensum, hanc particulam in sui affectus consensum

B animum quoque pertrahere: quo enim tempore frigidior sit facta, tardiores ad intelligendū, atq; agendum homines reddit: promptiores uero, atque iracundos cum sit calidior, non naturali quidem calore, sed qui aduentitius,& præter naturam sit, de quo tota hæc habita est a nobis oratio. quam ob rem, qui se Hippocraticos nominãt,& præcipua artis Hippocraticæ decreta, quibus ea etiam quæ per experientiam euidentia sunt, astipulantur, plane ignorant, iure accusandi sunt, propterea quod aliter, ac nos fecimus, hæc exposuerunt: arbitrantur enim in uentriculis calidioribus natiuum calorem in profundum refugere,& extimas partes deserere: ac proinde hominum carnes frigidas reddi. at huiusmodi caloris motiones pro ratione temporum, regionumque fiunt: itemque pro aeris statu, præterea uero pro uigilijs, ac somnis, atque etiam animi perturbationibus, ut mœroribus, timoribus,& corporis, atque animi uoluptatibus uariantur: quando neque naturalis corporis fabricatio, neque ætas talem natiui caloris mutationem efficiat: sed ut in libris de tuenda sanitate docuimus, sunt prauæ corporis constitutiones, quarum nonnullæ cum totius animantis intemperie, nonnullæ cum partium quarundam inæquali statu coniunctæ sunt: qualis est ea, quæ propositis uerbis continetur, quæ ad eos pertinet, qui uitiosam,& non optimam uentriculi constitutionem habent: cuiusmodi est in ijs, in quibus calor natiuus est plurimus: & idcirco maximam uim habent ad bonam

C carnem gignendam, habitumque corporis crassiorem reddendum: siquidem neque detrahunt, neq; perinde atque intemperatæ, extenuant.

26 *In terræ squaloribus auium genus bene ualet.*

Aues, utpote quæ sicciore, quàm nos, temperamento sunt, in squaloribus melius ualent. Scimus & eas aridioribus alimentis,& pauco potu uti: non autem perinde ut sues, qui aqua continenter proluí,& non exiguo potu continenter impleri cupiunt.

27 *Vbi asperior mitti uox incipit, uter testis extra appareat, uidendum: nam si dexter, marem: si sinister, fœminam gignet.*

Cum ætas puerilis in adolescentiam transit, ut eis semen,& pili in genitalibus exoriri locis incipiunt, sic & testes repente augentur: non secus quàm etiam puellis uirginibus mammæ simul cum menstruis purgationibus excrescunt: tunc uocis fit mutatio potissimum in maribus: cum enim prius acuta eorum uox esset, cum puberes perfecte euaserint, grauis efficitur: interiecto autem tempore uocem ueluti raucam mittunt. quid uero causæ sit, cur hæc omnia in ea ætate appareant, non est huius institu-

D ti perquirere. Sed hæc omnia euenire ipsa quoque experientia demonstrat: sicut etiam illud, si dexter testiculus prius intumuerit, hos adolescentes cum ad perfectam, uirilemque ætatem peruenerint, filios mares potius, quàm fœminas esse procreaturos: contra uero, si sinister. idem etiam de utero censet: quare in aphorismis ita scriptum reliquit, “Fœtus mares in dextris, fœminæ in sinistris sunt potius. quapropter quæ a nobis in aphorismorum explanatione dicta sunt, ea in hunc sunt transferenda locum, cum una communis & in maribus,& in fœminis causa sit, cur sinistræ partes ad fœminas; dextræ uero ad mares concipiendos sint accommodatæ. qua etiam de re in libris de usu partiū disseruimus.

28 *Vt oculi ualebunt, sic & corpus: & color in peius, aut melius uertitur.*

Planum est, intelligi oportere, ut oculi ualidi sint: quod etiam quidam adscripserunt. Sententia igitur horum uerborum, si quis, omittens ea, quæ plurimi perperam dixerunt, optime uelit exponere, ut ego quidem puto, hæc potissimum fuerit. arbitror equidem Hippocratem docere, quomodo quispiam ex oculis totius corporis affectionem cognoscere possit: cum illi nobis certissimam notitiam præcipue afferant. quare in ijs, quos anima deficit, aut in quibus uires alioqui collabuntur, nemo manus aut crus, aut reliquas faciei partes, præter oculos, inspiciens, quicquam certi habere poterit, quod uires imbecillas esse, aut ualidas ei declaret, sicut si oculos intueatur; propterea quod in illis tam robur

bur,quàm imbecillitas aperte conſpicitur cum nonnulli acute cernant palpebris patentibus,nonnulli uero ne eas quidem ex toto queant aperire.quinetiam ipſorum color, & moles aliquid de uiribus indicant:nam ſi imbecillæ ſint, oculi concaui, ſqualidi, decoloreſque apparent: ſi firmæ, bono ſunt colore,& in molem attolluntur,& humore ſplendente ſunt referti. hæc autem fieri euidenter perſpicimus,etiam ſi cauſa,cur fiant, nobis ſit ignota: ſed ijs,qui norunt, qualis nam ſit natura oculorum,perſpicua cauſa eſt: quod nos cum alibi,tum in libris de aſpectu docuimus: animalem ſcilicet ſpiritum luminoſum e cerebro ad oculos plurimum comportari: qui cum aut imbecillus, aut paucus fuerit, tum ea ſymptomata,quæ diximus,in oculis cõtingunt: & color inquit in peius, aut melius uertitur.hoc clarum eſt,ſiue de oculis etiamnum, ſiue de totius corporis colore loquatur: quia utrunque uerum eſt: cum oculi & in firmitate,& imbecillitate, itemque in bono, maloque colore uarient, eoſque totius corporis affectio comitetur: nam ſi oculi bene colorati ſint, etiam γῦον hoc eſt corpus totum in ſalubri ſtatu, eſſe ſignificant. cum uero malo aliquo colore ſunt infecti, ſtatim totum quoque eſſe offenſum declarant, atque in oculis propter eorum munditiam,atque nitorem, celerius, quàm alijs in partibus colorum mutatio perſpicitur.at hæc uerba non ſolum hoc poſſunt ſignificare, ſed etiam in toto corpore coloris mutationem ex ijs ſignis,quæ in oculis appareant,conſequi.quare ab oculis ad totius corporis cognitionem hoc modo poteſt deueniri.ceterum hæc uerba,omiſſa parte de oculis, explanari per ſe poſſunt:ſiquis ea ſequentibus connectat.deinceps igitur eadem,alio ſumpto principio,ad hũc modum explanabo. E F

Et color in peius, aut melius uertitur. par autem eſt, ut, quemadmodum alimentum ſe habeat, ita & exteriora conſequantur. 29

Ait colorem ad proportionem alimenti,hoc eſt ſanguinis, in peius,aut melius progredi: ac ſanguinem appellat hoc loco uniuerſum humorem,qui uaſculis continetur: qui pituitam,utranque bilim,& ichores comprehendit: nam id ipſum eſt, quod melius, peiuſque efficitur.humor uero,qui in hoc continetur,qui proprie ſanguis nominatur,& a cuius præſtantia totum id ſic uocatur,prauus dici: ut neque etiam alium,quàm rubrum,habere colorem,non poteſt.

Letalia ſigna per cutim,[nares]calidus uapor,prius autem nares frigidum ſpiritum emittunt. 30

Siue in quarto caſu legas,calidum uaporem; ſiue in recto,calidus uapor,aliquid utroq; modo ſubaudiendum eſt: uerba enim habere hunc ſenſum debent:inter letalia ſigna,ſunt hæc: calidum uaporẽ; A.l.4.f.2.t.1. c.44.p.8 24.E
per cutem exhalare,cum per expirationem ſpiritus frigidus præceſſerit. Si uero caſibus rectis eandem G efferas ſententiam,ita dices:ſigna mortalia maxime ſunt,calidus uapor per cutem exhalans,cum ſpiritus frigidus prius expiratione egreſſus ſit.ac frigidam quidem expirationem inter pernicioſiſſima numerari,in præſagijs quoque dictum eſt,in illo loco,Si uero frigidus naribus & ore expiretur,iam ualde pernicioſus eſt.nunc uero quoddam ſymptoma addidit ijs,qui ita affecti ſunt,quod non perpetuũ eſt: effluit enim confertim calidus e cute uapor,ſed,ut dixi,neque in omnibus,neque omni tempore. atq; hæc docere debent interpretes ij, qui de ijs, de quibus nihil opus eſt, nugantur: quandoquidem id in illis ſolum euenire comperies,in quibus febris feruentiſſima, quæ corpus ipſum cordis torreſecit, ac proinde ipſum ad extremum refrigerauit, mortem præceſſit. quare cum uitale robur, moriente iam corde,ſit diſſolutum, in alijs ſudores, qui animi defectionem afferunt, proueniunt, cum humores redundent in corpore: alijs uero, qui ex febri æſtuoſa ante exaruerunt, pro ſudoribus uapor calidus tibi tangenti perſpirare uidebitur.Sed ne hic quidem in quocunque morbi tempore prodit,uerum cum morbo in longius producto cutis refrigeratur,quod halituoſa ſubſtantia exhauſta ſit: que attenuatis a febre æſtuoſa humoribus, morbo uigente fuerat coaceruata. tantum enim abeſt, ut quo tempore cor moritur,calidus excitari uapor poſſit,ut ne frigidus quidem, aut tepidus queat. quare fit, ut cor omne prope mortem frigida intemperie ſit affectum. non tamen in quolibet morbo mortifero ſemper eſt huiuſmodi,ſed in ardentiſſimis febribus ſæpe eſt, ut dixi, calidiſſimum. cum igitur cor frigida intemperie laboret,tunc calidum emitti uaporem,non comperies: cum iam morti propinquus æger frigidum exhalare ſpiritum inceperit.neque etiam humores in illis,qui ita affecti ſint, prius extenuati ſunt: neque æſtuoſa febre laborant:neque bilioſos humores habent, qui temperie calidi, conſiſtentia uero tenues ſint: ſiquidem in frigidis intemperiebus pituitoſi,crudi, craſſi, & frigidi omnino, non bilioſi,calidi,ac tenues humores redundant. H

Vitalia uero,contraria. 31

Hoc aperte ijs aduerſatur,qui calidiſſimam in naribus febrem,mortiferum eſſe ſignum,dictum putant: etenim qui uerbis illis,Letalia ſigna,quæ in ſuperiore oratione ſunt,reſpondeat,nunc ſubiungit, uitalia uero,contraria.tamen ut illorum explanatio uult, his uerbis,letalia ſigna, non iunguntur hæc, quæ hic ita ſcribuntur,per nares calidiſſimum:immo hæc per nares calidiſſimum,non habent ſibi adiectum,letale ne ſignum ſit,an ſecus: neque enim hoc letale eſt,niſi præceſſerit id, quod Hippocrates memorauit:ut nares frigidum ſpiritum prius emittant:nã ſi ſine hoc,calidiſſimus uapor per cutim effluat, poterit ſymptoma eſſe humorum,quos calida febris attenuarit:& non omnino mortis argumentum.

A immo interdum etiam id utiliter fit, ut pote cum humores attenuati diſſlentur: quos, ubi craſſiores ſint, natura per ſenſiles excretiones e corpore expellit, ſudores, copiamque lotij, aut deiectionū ciens, aut uomitus proritans. quare omnia, letalibus ſignis, quæ diximus, contraria erunt uitalia: ut frigidum non expirare, neque calidum uaporem per cutem exhalare. ſed & Zeuſis qui ſigna mortalia ſeparatim interpretatus eſt, omnia hæc uerba, quibus ait, uitalia uero, contraria ad ſanitatem, expungenda merito iudicauit.

GALENI IN SEXTVM DE VVLGARIB.

MORBIS HIPPOC. COMMENTARIVS V.

1 *ATVRAE ſunt morborum medicæ.*

Naturas esse morbor. medicatricem:

Dictum perſæpe eſt, cum longitudinem commentariorum uitare inſtituerim, non eſſe mihi propoſitum, de ijs ſcripturis ferre iudicium, in quibus licet B uerba mutentur, eadem tamen omnino ſententia permaneat: id ipſum autem hoc etiam loco memoriæ cauſa dicendum eſſe exiſtimaui, quod in ijs dictionibus, quas deinceps explicaturus ſum, nullum de eiuſmodi ſcripturis uerbū faciam. atque horum quidem uerborum ſenſus, ſi quis ſimpliciter accipiat, perſpicuus eſt, cum ſuam ipſe Hippocrates ſententiam aperiat: ſe in eorum non eſſe numero, qui naturam artis expertem putant, ſed ipſam & artificem eſſe, & animantibus prouidere. nunc uero per naturæ nomen uis quædam intelligenda eſt, ijs corporibus, quæ ab ea reguntur, inſita: cuius quænam ſit eſſentia, inueſtigare, ut etiam de anima noſtra, aut de principe eius parte ad hoc inſtitutum non pertinet. nihil enim horum poſtulat hæc oratio: ſed id ſolum, recte ſenſiſſe Hippocratem, naturam eſſe medicam morborum: exiſtimabit enim fortaſſe quiſpiā, artem medicam hac oratione tolli: quam ob rem hæc uerba, naturæ ſunt morborum medicæ, non ſimpliciter accipi debēt: eſt enim in eis ſenſus reconditus, qui magnam in explicando requirit diligentiam: præſertim cum hoc nuſquam alibi declarauerim. ceterum amicis inſtitutum meum cognoſcentibus, in quorum gratiam conſcribere has explanationes inſtitui, nunc quoque commemorabo, quodcunque decretum probationis indigens, ſit a me ſemel uſpiam accurate pertractatū, me de eo alio in libro nolle diſſerere: quod C norim ſuperuacaneam loquacitatem eſſe, eadem ijſdem de rebus inculcare, in quod uitium recentiores Medici quidam, non modo bis, ter ve, ſed quater, uel etiam ſæpius in multis commentarijs, & libris eadem de eiſdem iterantes, incurrerunt. ego uero, cum quid ſemel rōnibus firmaui, eo poſtea in alijs libris utor, eiuſque ſummatim facio mentionem, & me id alibi oſtendiſſe commoneo, ita nunc quoq; ſemel de natura loquar, itemque docebo, & cur eam morborum curatricem Hippocrates uocet, & artem medicam ab hoc decreto non tolli. tu uero, in quorum manus hi noſtri commentarij inciderunt, iam mihi orationem exordienti, animum adhibeto. ſiquis igitur ſit, qui morbos ab alimento, quod apta qualitate, atque copia in tempore ſit datum, ab humidis præterea fomentis, a cataplaſmatis, a clyſteribus, a uenæ ſectione, & ab alijs omnibus huius generis curari dicat, is non utique mentietur: ut nec ille, qui morbos a Medicis curari affirmet; nec, qui artem medicam eſſe ægrotantium curatricem pronunciet. ut autem qui hæc dixerit, coargui mendacij non poterit, ita neque ille, qui naturam ſeruādi animalis cauſa omnia efficere exiſtimarit. ex hoc autem conſequitur, ut ipſa prima morbis medeatur, præſertim cum hominem ualentem reddat, dum ſudorem copioſum effundat, aut per urinam, aut per aluum, aut per uomitum humores noxios excernat. quare par eſt, ut in ijs, quæ bonam efficere ualetudinem diximus, cui primæ. cui ſecundæ, cui tertiæ denique tribuendæ ſint, inueſtigemus; idq; D eo ſtudioſius faciendum eſt, quo alia etiam quædam ijs accedunt, per quæ morbi propelluntur: quorū omnium ordinem pro eorum dignitate melius erit agnoſcere. porrò nobis quidem ſatius uidetur dici, naturam morbis mederi, recte uero & medicinalem artem, & Medicum: uere quoque & eius miniſtrum, & uenæ ſectionem, & ſanguinis effluxionem, quæ inde facta ſit. putabit autem fortaſſe quiſpiam, coquum etiam adiumento eſſe, & textorem, & ædificatorem, & fabrum ferrarium, & quoſdā item artifices, quorum opera ad eorum uſum adhibemus, quæ ad bonam ualetudinem hominibus cōparandam inſtituuntur. ſed quædam horum materiæ auxiliorum, non auxilia ſunt; quædam uero inſtrumenta apta ijs, qui auxiliantur. fiunt autem auxilia, cum in tēpore, &, ut oportet, eis Medici utuntur: ſi enim uinum ægris datum prodeſt, eius propinatio auxilium eſt. at ſi importune datum, aut delirium, aut inſaniam afferat, iam morboſa, non ſalubris cauſa, nec auxilium erit. quis igitur in cauſa eſt, ut auxilium fiat? is profecto, qui opportunum tempus eſt nactus. quo autem nomine hunc Græci uocant? an non eſt omnibus perſpicuum, hunc Medicum appellari? quare Medicus ad ſanitatem naturalem, & † quæ arte comparatur, eſt uino potior: uinum enim ſanis in tempore, & moderate potui datum prodeſt: morbos uero pellit; propinatum, cum opus eſt. uerum Medicus, non quia animal ſit, aut terreſtre, aut bipes, aut rationis particeps, aut politicum, eò idoneum cuiuſque materiæ tempus, & modum nouit: ſed in eo, quod artem, qua ſalubria, morboſaque diſtinguuntur, perdidicit.

† uidetur in Græco libro pro [illegible], legendū. etiā [illegible].

etenim,

etenim, si illis adiuuantibus, hæc sciret, omnes homines eadem essent præditi scientia. itaque ars, E
per quam Medici homines fiunt, est Medicis dignitate certe prior: eius enim facultate usi morbos di-
scutiunt. sed ut materia & instrumenta ad Medicum eiusque artem effecta sunt, ita ipse uicissim, eiusq;
ars ad naturam eius, qui curatur: siquidem natura est, quæ omnia in corporibus animantium opportu
na efficit: ut pote quæ alat, cum alimonia opus est: & sanguinem sibi ipsa paret, quo particulas alimen
ti indigentes mox alat: tum uero ut sanguis creari iterum possit, cibum in uentriculo confectum elabo
ret. si uero ingesti cibi neque probe concocti sint, neque distributi, neque in sanguinem conuersi. neq;
facultatem alendarum partium nacti, statim ne alimenta quidem fuisse nostri corporis dicentur. ut au-
tem ad nutriendas particulas nutricationis indigẽtes longe omnium princeps causa est facultas ipsas
nutriens, ita & uentriculi facultas ad concoquendos cibos: et iecoris, ac uenarum ad id, quod conco-
ctum sit, in sanguinem conuertendum. uerum omnia naturæ opera singillatim recensere, non est ne-
cesse: satis enim est, commemorare, in commentarijs de facultatibus naturalibus quatuor esse uniuer
sales eius facultates, quibus omnia, quæ in animali sunt, efficiuntur, demonstratum esse: quarum pri-
ma est attractrix propriorum: secunda eorundem alteratrix, & concoctrix: tertia utilium retentrix,
quarta denique expultrix alienorum. harum sane facultatum ope non modo sanum animal conseruat,
sed iam morbo oppressum ad bonam ualetudinem reuocat. ex quibus quidem constat, quantum ipsa F
ceteris causis sanitatis effectricibus dignitate præstet: nam reliqua omnia materiam propriã ei parãt,
non secus, quàm in artibus externis artem aliam alij ministrantem intueri licet, nam textrici radios,
textoria, pectinesque faber lignarius facit: huic ligna parat is, qui materiam cædit: itemq; securim ac
dolabram faber ferrarius: ipsi ferrario ferrum suppeditat is, qui metalla effodit. ac raro inuenies artẽ
de numero earum, quæ in faciendo uersantur, nullius alterius indigentem, quæ aut instrumenta ei,
non fabricetur, aut materiam idoneam non paret. ita etiam Medico multæ artes materias aptas præ-
parant, ut ipse quoque cum quibusdam ministris, naturæ: quæ enim inter architectum & ædificatores, li
gnarios fabros, & alios artifices, quibus præest, eadem inter Medicum, eiusque ministros est ratio: sunt
autem hi, herbarij, unguentarij, coqui, cataplasmata super dantes, fomenta adhibentes, & qui clysteres
infundunt, scarificant, uenam secãt, cucurbitulasque affigunt, quod si nos & hæc didicerimus, & etiam
faciamus, similes erimus gubernatori, qui & remigandi peritus sit, & summum malum scandere ualeat,
& reliqua omnia nautarum obire munera & sciat, & faciat: etenim plerique imperatores arcu uti, iacu
la uibrare, gladio & hasta pugnare sciunt, & id ipsum faciunt, itemque reges: sed non in eo quod rex,
aut imperator erat Alexander Macedo, aut eius pater Philippus hæc militaria munera obibant, sed
alijs quibusdam artibus, quæ imperatoriæ, regiæque ministrant. itaque nos etiam, quia Medici si- G
mus, cuiusque auxilij qualitatem, quantitatem, occasionem, atque utendi modum nouimus: ut mi-
nistri uero, uenam incidimus, cucurbitulas affigimus, & reliqua manibus facimus. quare ars medicina-
lis dignitate Medicis antecellit: Medicus, artibus ministrantibus: illæ, ministris: ministri, alijs artibus
instrumenta, materiasque præparantibus: illæ artificibus, per ipsas agentibus: artifices denique mate
rijs præparatis, atque instrumentis. conuerso igitur ordine firmioris cognitionis, memoriæque causa
ex enumeratione artium consequitur, ut ad tuendam, efficiendamque sanitatem postremum dignita-
tis locum obtineant, qui clysteres nouaculas, specilla, forfices, ceteraque Medicæ artis instrumenta
conficiunt. in eodem quoque sint cum his loco, qui materias parant, quales sunt, qui radicum exci
sores, herbarijque uocantur, quique res metallicas effodiunt, atque alia id genus subministrant: his ue
ro superiores sint artes ipsorum; atque his, ministri medicorum: his, ars ipsorum: hac uero Medici:
his medica ars, quæ rursum est ministra naturæ. inter facultates autem naturæ ipsius quædam prima-
riæ sunt, quibus uidelicet animantes in uita seruãtur. hæ summum ordinem dignitatis ad optimam cor
poris uitam sibi uendicant. optimam autem uitam appello, quam scilicet in sanitate traducimus: pra-
uam, quam in morbis. quædam uero facultates harum ministræ sunt, & illarum item aliæ. cum ergo
omnes ad sanitatem, uitamque necessarias artes, facultatesque recensere instituerim, quas tamen H
nusquam aliàs persecutus sum, profecto facultatum nos regentium dignitatem addere non grauabor.
primæ igitur sunt, quæ salubrem animantibus moderationem in quantitate, qualitateque conseruant:
nam cum substantia corporis nostri nec quantitatem, nec qualitatem eandẽ retineat, sed quantitas per
eam difflationem, quæ sensum fugit, diminuatur: qualitas uero, temperatura semper uariante, mutetur
non modo ab aere nos ambiente, sed, ut in libris etiam de tuenda sanitate docuimus, ex nobis ipsis, cer
te ad quantitatem emendandam data nobis altrix facultas est: ad qualitatem uero corrigendam respi
ratio, & per totum corpus difflatio. cum autem alendæ partes propria materia egeant, alia quædam in
nobis facultas inest, quam non ab re fuerit breuioris, clariorisq; doctrinæ causa sanguinis effectricem
appellare: cui rursum alia facultas in uentriculo, concoctrix inquam, deseruit. his autem omnibus com
munes illæ quatuor sunt, quarum paulo ante mentionem fecimus, & eas, ut apertior esset oratio nostra
proprijs nominibus attractricem, contentricem, alteratricem, atque expultricem appellauimus. qua-
re moneo uos, ut hæc in memoria habeatis; sciatisque, me hoc solum loco hæc disseruisse, cum naturã
longe omnium artium principem ac præcipuum in medendo locum obtinere declararem.

Natura sibi ipsi aditus, non cogitatione, adinuenit, ut est conniuere, & ea, quæ lingua subministrat, & quæcunque sunt his 2
consimilia. cum uero indocta natura sit, nec didicerit, quæ oportet, efficit.

A Aditus naturæ, quasi uias, impetusq; ad agendum appellauit: quos ipsa, non ut nos qui prius animo
rem uoluimus, & adhibito consilio agimus, aggreditur. itaq; conniuent (ita autẽ dicitur, cum quis clau-
sas ante palpebras rursus celeriter aperit) a nemine docta animantia, cum primum sunt in lucem edita.
planum autem est, maximam oculis hac ipsa actione utilitatem comparari: nam si toto, quo uigilamus
tempore palpebræ apertæ permanerent, defatigarentur, & multa in oculos ipsorum tunicas lædentia
extrinsecus inciderent. sed aliud est naturæ opus multis partibus admirabilius, quod non uulgus mo
do, uerum etiam maior Medicorum pars, licet quotidie usu ueniat, tamen oscitanter prætereunt:
nam si puero bimo panem ostendas, ipsumque simul ei panem ostendendo, hoc nomine appelles, id-
que iterum, ac ter facias: puer & uocem panis esse ostensi corporis signum, intellexit: & ipsam imita
tus, cum a nullo, ut mouere linguam debeat, edoctus sit pronunciat. idem quoque in alijs motionibus
quas uoluntarias uocant, ab omnibus animantibus efficitur: si enim aliquem artum uelint inflectere,
id statim facient: quamuis eum musculum, a quo fiat inflexio, non cognoscant. eademque ratione si ue
lint extendere, alterius musculi ope id facient: animantia tamen, quæ mouentur, nec quis ille muscu
lus sit, nec quomodo obire eam actionem possit, perspectum habent: qui enim fieri potest, ut hæc sint
eis cognita, cum multos etiam Medicos lateant? quid? multos dico: immo uero quidam musculi
B sunt, quos ne artis quidem corpora dissecandi peritissimi, ante nos cognouerunt: cuiusmodi est is,
qui intra articulationem abditus, poplitem inflectit: & tamen omnes homines genu articulum simul-
atque uoluerint, incuruant. sed non solum hominibus, uerum alijs etiam omnibus animantibus hoc
genus actionis inest, ex quo fit, ut naturæ uis ad ea, quæ animantibus prosunt, melius efficienda, sit
quauis arte potentior. quam ob rem Hippocrates tum eius palpebrarum motionis meminit, qua il-
las uel alteri muneri uacantes mouemus, cum ait, ut est conniuere: tum uero illius, qua linguam in
loquendo ciemus, cum ait, & ea quæ lingua subministrat: cum enim quanque proferre uocem ueli-
mus, lingua ad ipsam articulandam prompte obsequium suum præstat. quo in genere uidemus pueru
los, qui uoces ad pronunciandum difficiles, ut strax, & sphinx nunc primum audiunt; statim, nos imi-
tantes, exprimere, neque tamen scire, quos linguæ musculos mouere, neque quomodo ipsam ex-
tendere, aut inflectere, aut circumnoluere, aut superius palato, an dentibus prioribus, aut alij oris
parti admouere oporteat. cum autem ait, & quæcunque sunt his consimilia: uoluntarios motus tibi
commemorat: quibus, ut dicebam, cuncta animalia non solum motus musculorum, sed musculos
etiam ipsos ignorantia, simul ac membrum inflectere, aut extendere uoluerint, id statim faciunt: si-
cut etiam, si in obliquum abducere, & conuertere, & circumuoluere, aut alio quouis modo moue-
C re. quocirca his explicatis, acclamauit: cum uero indocta natura sit, nec didicerit, quæ oportet, ef-
ficit: qui autem quācunque disciplinam didicerunt, ij esse illa eruditi dicuntur. naturæ uero id tri-
butum est, ut maximis sit rebus erudita, nec docta a quoquam sit: ut de Themistocle Thucydides li-
terarum monimentis prodidit: sua enim, inquit, intelligentia, nihil eorum, quæ ad ipsam perti-
» nerent, neque prius, neque posterius edoctus, eorum quæ statim incidebant, celerrimo consilio
» cognitor præstantissimus: & eorum, quæ erant longissimo post tempore futura, coniector optimus.
»

8 *Lachrymæ, narium humiditas, sternutamenta, aurium sordes, saliua oris, excretio: spiritus ingressus, exitus, oscita
tio, tussis, singultus, non eodem modo omnibus accidunt.*

Cum ea prius recensuero, quæ ad horum uerborum explanationem quispiam afferre optime pos-
se mihi uidetur, tum ad huius libri interpretes me conuertam, qui hæc uerba a superioribus disiungi
debere putauerunt, & omnia singillatim: tanquam ad præsagiendum ualeant, interpretati sunt. Ego
uero existimo, Hippocratem, quod principio proposuerat, nunc quoque toto hoc sermone con-
firmare. erat autem ei propositum, ostendere naturam ad hominis salutem moliri omnia. quare ab
illius operibus sumpto initio, quæ in corporibus animantium, dum bene ualent, efficit: ijsque su-
D periore oratione expositis, deinceps quæ in morbosis affectionibus, aut ijs, quæ ualentium, ægro-
tantiumque corporum sunt communes, ad salutem animantis agit, nunc persequitur. quæ singula
ego seorsum exponens, quædam esse morbosarum affectionum propria, quædam ægrotantium, ac
bene ualentium communia declarabo. atque in ægrotantibus lachrymæ nonnunquam prodeunt mo-
dum morbosæ oculorum affectionis sequentes, sicut quando inflammatione tentantur: nonnūquam
uero, cum natura redundantem humorem excernit, aut in glandulis ipsorum deficientẽ creat. sic etiam
narium humiditas fieri solet, ijs excremẽtis, quæ erant in cerebro coaceruata, per ipsas expurgatis. ster
nutamenta uero semper naturæ sunt opera illa quidem, sed tñ ab affectionibus morbosis ortum ducũt.
morbosas autẽ affectiones uoco, non modo cum iam quidam in morbos inciderunt, sed etiam qñ non
nulla ipsarum incipit exoriri: qualis.n. est ea, quæ proprie perturbatio in oculis dicitur, quæ est quoddã
inflãmationis initium: tales multæ morbosæ affectiones quæ incipiũt consistere, cũ natura uapores, hu-
moresq; ipsarũ auctores expellit, dissoluuntur: de qbus oĩbus in libris de causis symptomatũ dictũ est:
etenim quædã eorũ a natura semper fiũt, quę morbosas affectiones uel exoriẽtes, uel futuras prohibẽt:
ut quædam etiam sunt, quæ iam factas, atque absolutas curant: idque est, quod interpretes in erro-
rem induxit: quippe qui non iam hoc loco Hippocratem de naturæ operibus loqui putent. ego uero
in tribus commentarijs, quibus symptomatum causas prosecutus sum, totam hanc disputationem

abſolui: ubi docui,huiuſmodi ſymptomata,de quibus modo ſermo eſt,natura agēte fieri omnia: nã & E
aurium ſordes ab ea fit,cerebrum excrementis expurgante: & tuſſis,ut uiæ reſpirationis mundæ red-
dantur: ſicut ſingultus, oſcitatio, & pandiculatio, ut recrementa expellantur. quædam uero eorum,
quæ propoſita continet oratio, ne ſymptomata quidem ſunt omnino: in quibus & reſpiratio eſt, &
per totum corpus difflatio. ac de reſpiratione ipſe dixit, cum ait, ſpiritus ingreſſus, exitus: de diffla-
tione autem poſterius, ubi iterum ſcripſit, alimenti, ſpirationis. Saliuæ autem in ore exortus ex ijs
eſt,quæ a natura prouide fiunt,ut etiam eſt ex pectore,pulmoneq; ſputi reiectatio: de quibus in hac ora-
tione dictum eſt, his uerbis, ſaliuæ oris, excretio: qua in re quod ait, ſaliuæ oris, per ſe proferendum
eſt: tum addendum, excretio: ut ſputi nomen ſubaudiatur: in quo deſcribendo forte primus libra-
rius lapſus eſt: forte uero Hippocrates ipſe prætermiſit, ut qui exemplar quoddam ſibi inſtitueret,nō
librum in uulgus edendum componeret. quod autem in extremo ait, non eodem modo omnibus
accidunt, habet hunc ſenſum: ea omnia,quæ dicta ſunt, non ſunt eiuſdem modi in ijs omnibus, de
quibus dictum eſt: nam, uti docuimus, quædam in ijs modo fiunt, qui naturalem ſtatum ſeruant,
quædam in ſolis morboſis affectionibus, quædam præterea in utroque genere conſpiciuntur; quæ-
dam præterea ipſorum ſolius naturæ ſunt opera. ceterum cum interpretes hanc ſententiam uarijs mo-
dis legant,uarietas lectionis paulo poſt a nobis afferetur: nunc uero,quod reliquum eſt eius ſermonis, F
quo naturæ opera recenſuit,prius exponam.

Vrinæ deiectio,& flatus,& huius utriuſque,alimenti,& ſpirationis,quæ in fœminis fiunt: & in reliquo corpore ſudores, 4
pruritus,pandiculationes,& cetera huius generis.

Alij hanc quoque orationem aliter ſcribunt: ſed ego nunc etiam eam lectionem, de qua eſt inter
plurimos conſenſio, quæque toti huius orationis ſententiæ magis conſona eſt, atque in uetuſtis, pro-
batiſque exemplaribus inuenitur,ceteris antepoſui. eius autem is eſt ſenſus: ut in prædictis ſympto-
matis opera naturæ, quam nemo docuit, ad animantium ſalutem fieri oſtendit, ita nunc quoque uri-
næ, deiectionis, flatus duplicis mentionem fecit: itemque alimenti, ac difflationis,& quæ in ſolis fœ-
minei generis animātibus inſunt: deinceps uero ſudorum, prurituum, ac pandiculationum: nam ſi me-
moria repetas, urinæ ſecretio uti fiat, profecta ea res admirabilem tibi in regendis animalibus natu-
ræ prouidentiam indicabit: idque cum ob renum fabricationem, & urinariorum uaſorum originem,
quam ex renum uentriculo ducunt: tum uero ob opercula, quæ illorum oſculis in ueſicam ſe inſe-
rentibus inſident: atque etiam muſculum, qui proportione muſculi adſtrictori, qui ad ſedem eſt, re- G
ſpondet,collum ueſicæ circumplectitur. inſuper uero & ob alia, quæ minora ſunt his illa quidem, mi-
nuſque admirabilia, tantum tamen uſum ad rem conficiendam præbent, ut niſi ad hunc modum fa-
cta eſſent omnia, profecto perperam, aut ne omnino quidem urina ſecerneretur, atque euacuaretur.
non ſecus etiam quæ ad deiectionem, hoc eſt ad reliquias cibi depellendas attinent, a natura fabri-
candis nutritionis inſtrumentis comparata, eius de animantibus prouidentiam, ſapientiamque de-
monſtrant: quæ omnia habes a nobis in libris de uſu partium explicata. nunc uero capita ſolum per-
ſequi ſatis fuerit. quidam autem ſunt, qui utrunque uerbum in principio huius orationis poſitum ſe-
paratim legant, urinæ, deiectio: uoluntque, factam his eſſe ab ipſo ſtercoris mentionem. quidam
utrunque coniungunt, ut ſit urinæ deiectio, hoc eſt euacuatio, ac ſi dixiſſet, urinæ euacuatio. atque
hi in principio ſcripſerunt hoc modo, ſtercoris & urinæ deiectio: perinde ac dixerit, ſtercoris & uri-
næ euacuatio. ut autem reliquiæ cibi mirabile artificium in ſecernendo indicant, ita etiam in expel-
lendo flatu utroque & qui per rectum inteſtinum, & qui per gulam emittitur, quem ructum uocant,
naturæ prouidentia quædam perſpicitur: cum ad flatum utrunque expellendum inſtrumenta, in qui-
bus aceruatur, inſurgant: idque, quamuis illi, in quibus ſunt, dormiant, & in ſomnum prolabantur,
ſomnoque ſint oppreſſi, & ueterno, ſopore, delirio, & alto ſopore detineantur. Simili quoque mo- H
do naturæ artem inuenies, ſi omnia perdiſcas, quæ ad alimenti, ſpirituſque diſtributionem machina-
tur. ac multo maior te capiet admiratio, ſi omnia noueris, quæ in fœminis ad fœtum concipien-
dum eſt fabricata. ſunt etiam his conſimilia, quæ in toto corpore ad ſudores excernendos, ad ſcalptus
& ad pandiculationes pertinent. uocant autem ſcalptus, unguium conſrictionem & motum, quem
in prurientibus particulis animantia ſuapte natura faciunt: qui in eis omnibus ineſt. ac uos etiam
dudum perſpexiſtis, cum grauidam capram uiuentem diſſecarem, ut fœtus ex ipſa ligata extractus,
atque humi depoſitus quatuor ambulare pedibus aggreſſus ſit, cum tamen eum nemo docuiſſet,
eas partes eſſe corpori ambulandi cauſa ſubiectas: tum uero paulo poſt ſuperuacaneum hu-
morem, quo extima cutis contegebatur, excuſſerit: ac non ita multo poſt, coſtas uno pede ſi-
bi ſcalpſerit: quam ob rem uos omnes, qui aderatis, clamorem ſuſtuliſtis; primum, quod eius ſym-
ptomatis ſine doctore medelam inueniſſet, deinde quod eo ſolo membro id fieri poſſet; po-
ſtremo, quod eo modo. pandiculatio uero tale, opinor, in omnibus muſculis ſymptoma eſt,
quale in ſolis maxillæ inferioris muſculis in oſcitatione contingit: quod in libris de ſympto-
matum cauſis, ſi modo in memoria habetis, a natura fieri, ut halituoſa excrementa euacuen-
tur, demonſtrauimus: idque ab infantibus, ceteriſque animantibus ſine doctore fieri, conſpicitur.

A hæc igitur omnia,& quæcunque simul dicebamus,quale est,quod de hædo, qui e capra in dissectione eductus humorem excussit, recensuimus, admirabilem quandam erga animantia naturæ prouidentiam, qua bene ualentia conseruantur, ægrotantiaque curantur, nobis ostendunt.

Hominis anima semper ad mortem usque producitur: sin autem ignescat, simul cum morbo & anima corpus depascitur.

Est opus diuinatione potius,quàm ulla uia ac ratione,cuius ope quispiam inueniat,quid significare Hippocrates uoluerit,cum uerbum φύεται, hoc est,producitur,scripsit: potest enim accipi pro eo,quod est, generatur,ut postea Asclepiades existimauit: & pro eo, quod est augetur:&, ut quidam intellexerunt, potest significare idem,quod conseruatur,nobis uidelicet, cibo, respiratione que utentibus:nam quicũque animam esse spiritum arbitrantur, ijdem ex halitu sanguinis,& ex aere,qui intra corpus per asperam arteriam inspirando attrahitur,conseruari eam dicunt. nec quenquam fugit,nihil eorum,quę dixi,nos posse,tanquam uerum sit,contendendo enunciare: nisi prius animæ uim atque naturam accurate inuenerimus.itaque si,ut in libro de septimanis auctor ille de animæ natura aperte pronunciauit, B ita in alio quopiam uolumine,quod Hippocratis uerum esse constaret,dictum inueniretur, ego quoque aliquid haberem; quod de uerbo producitur, efferri posset: sed cum Hippocrates in nullo proprio libro clare exposuerit,quid uerbum producitur, significet, ideo præterquam quod hoc nescio, neque etiam animæ naturam me firmiter tenere, mihi persuadeo. cerebrum sane sensus, motusque uoluntarij principem, auctoremque esse omnibus animantis particulis, in libris de Hippocratis, Platonisque decretis demonstraui. illud præterea persuasum habeo, spiritum, qui eius uentriculis cõtinetur, primarium esse animæ instrumentum: quem quidem temere pronuncians eo ferebar, ut animæ uim, atque naturam esse dicerem. Siue autem tota cerebri natura ex quatuor elementotum temperatione ad talem sit redacta substantiam: aut proprietatem, per quam sensus, uoluntarijque motus primus auctor in animantibus sit, itemque memoriæ, & intelligentiæ: siue alia uis quædam uacans corpore sit cerebro indita a conditore nostro, & recedat, nobis morientibus: nullam habeo firmam de hac re demonstrationem; immo eos, qui hac de re definire aliquid uolunt, existimo nobis temeritate potius, quàm sapientia præstare. ego uero existimo superuacaneam Medicis esse de animæ substantia notitiam: propterea quod satis sit artem medicam cum ratione tractantibus nosse, usque dum cerebri, ac spiritus, qui eo continetur, naturalis temperies incolumis seruatur, uiuere animal posse. C at si contentus spiritus aut omnino corruptus sit, aut a naturali temperatura cum ea, quæ in cerebro est, plurimum deflexerit, mortem sequi. cum autem hæc Medicus intelligat, semper dabit operam, ut bona temperie perfruantur, atque permaneant. qua in re methodos eas sequetur, quæ a nobis in commentarijs de ualetudine tuenda, & de curatione morborum scriptæ sunt: quas omnes Hippocratem primum tradidisse probauimus. quocirca neque hanc particulam esse Hippocratis uetam censeo, sed ab aliquo, ut alias permultas, interpositam. fortasse autem eius filius, Thessalus, ut memoriæ proditum est, cum patris scripta colligeret, in chartis, ac corijs eas reperit, & quasdam huiusmodi particulas interiecit. quidam autem eorum, qui commentarios in hunc librum conscripserunt, hoc uerbum producitur, pro his, melior fit, scriptum esse contendunt: quod animam progressu temporis in ijs, qui in scientiam, sapientiamque incumbunt, euadere meliorem existiment. Sed hæc oratio nec Medico conuenit, neque consentanea est ijs, quæ sequuntur: planum enim est ex eo, quod ipse subijcit, uerbum, producitur, de ipsius substantia dictum esse, ut cum ait, sin autem ignescat, simul cum morbo & anima corpus depascitur. in quo uerbum ignescat, uidetur de Hippocratis sententia significare, animæ substantiam esse natiuum calorem: quem ipse naturalium actionum multis in locis esse auctorem affirmat. maximum autem hoc loco decretum agitatur, de quo est etiam D inter philosophos dissensio: nam quidam unam esse animæ, naturæque substantiam arbitrantur, quorum alij in spiritu, alij in corporis proprietate consistere eam uolunt: quidam uero non esse unam aiunt, sed propriam esse utrique attributam, eamque non parum, sed toto genere differentem: ac naturæ quidem substantiam caducam esse, animæ uero, æternam statuunt. Aristoteles autem, atque Plato utranque potestatem uno nomine comprehendunt: quippe qui non solum qua ràtiocinamur, atque meminimus, animam uocent, sed eam etiam, quæ plantis inest, qua aluntur, & augentur, & conseruantur, quoad progressu temporis exaruerint. Stoici autem appellare naturam solent, qua stirpes, animam uero, qua animantes gubernantur: utriusque uero substantiam innatum esse spiritum, atque inter se qualitate differre arbitrantur: ficciorem enim esse animæ spiritum, humidiorem naturæ: atque utrunque non solum alimento, sed aere quoque indigere, ut permaneat. quicunque autem huius decreti principem Hippocratem fuisse putant, ut in libro de septimanis est dictum, ij uerbum producitur, de instauratione esse dictum aiunt, quæ in ipsis ex utraque substantia & alimenti, & aeris efficitur: ut euidenter apparet, & usum utriusque nouimus. probatum enim est, moderationem innati caloris a respiratione conseruari: a ciborum uero oblatione id, quod de corporea substantia defluit, resarciri. ac si anima est quædam forma corporis, merito produci ad mortem usque dicetur. at si eius substantia alia est a substantia naturæ, quam

Aristo. altricem, Plato uero appetitricem uocat, uerum quidem erit id, quod dictum est, sed de ani E
ma, quæ rationis particeps est, non iam idem uere dici poterit. at innatum calorẽ, cui corporea opera
Hippoc. præcipue accepta refert, ignitum non modo non posse priora munera obire, neque nos alere,
quod eius erat præcipuum munus uel maxime, sed etiam nõ secus, quàm ignis, corrumpere, & lique
facere; nobis rem ratione perpendentibus, & corporis colliquationes ab æstuosis febribus factas eui-
denter intuentibus, est plane perspicuum. cum autem in toto hoc sermone, qui habitus est, tertia illa a-
nima, aut facultas, aut quoquo nomine appellare eam uelis, prætermissa sit, quam Plato irarum æstu-
fluctuantẽ uocat, satius est de ipsa quoq; aliquid dicere, ne quid in hoc sermone de anima desideretur.
est quidam in iecore natiuus calor, per quem sanguis gignitur: alius item est in corde maior, ad iracun
diam excitandam nobis datus: siquidem est eius etiam usus quidam, ut in libris de Hippoc. Platonisq;
decretis docuimus. atq; ille quidem calor alimento, hic uero perspiratione indiget: sic enim appellare
Medici solent duplicem arteriarum in toto corpore actionem, cum fuliginosum excrementum com-
pressione expellunt, & circunfluum aerem distentione attrahunt.

Morbi connutriti, in senectute maturatione, solutione, ac raritate deficiunt. 6

Non est ei de omnibus morbis connutritis instituta oratio: ita autem eos uocant, qui longo tempo F
re humana corpora obsederunt: nam neq; hoc fieri cernitur, neq; ipse ignorat, qui in aphorismis aperte
pronunciat, senes plerunq; minus, quàm iuuenes ægrotant, quicunq; autem diuturni morbi in eis oriũ »
tur, plerunq; cõmoriuntur. cum uero in oratione addiderit plerunq;, & non uniuerse sententiam extu-
lerit hoc modo, qnicunq; autem diuturni morbi in eis excitantur, cõmoriuntur, manifeste ostendit, se
nosse aliquos morbos esse, qui ante mortem dissoluantur. qui nam autem sint huiusmodi, ut qui ante
mortem non finiantur, ipse in aphorismis declarauit his uerbis: Raucitates, ac grauedines in ualde se
nibus non concoquuntur. quo in loco cum frigidorum meminerit, plane indicat, quosdam calidos in
seniore ætate posse dissolui: si modo contraria sunt contrariorum medicamina: sunt autem hi rari, ut
capitis dolores calidi, & cum alterutra parte caput dolet: & calidi renum affectus, & articulorum do-
lores, qui ex causa admodum calida originem traxerunt. atque hoc genus solutionis, quod a tempe-
rie senectutis proficiscitur, in maturationibus numeraĩ: cum maturatio omnem perductionem ad mo-
deratum temperamentum significet, ut in fructibus maturescentibus apparet. alia autem duo solutio-
nis genera adijcit, quæ etiam sunt minus frequentia, quàm maturatio, alterum quod rarefactione fit;
alterum, quod ambigue dicitur, siue per dissolutionem, siue per solutionem intelligatur. hoc autem
fit cum corporea substantia, quæ omnibus tam animatis, quàm inanimatis communis est, dilabitur: a- G
liquid enim ex ipsis omnino defluit, sed plurimum e mollioribus, minus uero ex ijs, quæ non ita sunt
mollia. ita sane quidam prætet naturam tumores, dilabente paulatim materia, tractu temporis soluun
tur. quod solet ijs euenire, qui recta uiuendi ratione utuntur: quemadmodum qni pleniore cibo uescun
tur, in causa sunt, ut humor ad affectas particulas confluat, quæ res parem digestioni per halitum uim
habet, atque ita affectus ipsos seruant. tertium porrò solutionis modum. corporis esse raritatem propo
suit, quæ a Medicis consulto fit, at ab ætate senili, perraro, cum uiribus imbecillioribus, habitu corporis
extenuato, cuteque male nutrita meatus rariores facti sint. ac nos quidem ita hæc uerba interpreta-
mur: semperq; damus operam, ut Hippocratis sententias ijs, quæ in ægris conspiciuntur, consonas, esse
comprobemus. at pleriq; interpretes alia omnia potius, quàm hoc faciunt: qui hic etiam, quasi de om-
nibus morbis institutus is sermo sit, causas eorum afferre conantur. sed absurdiores his sunt illi, qui hu
iusmodi affectus, ut animi iracundiam, auaritiam, ac superstitionem: corporis uero amatorias per-
turbationes, in senecta solui aiunt.

Remedium est, contraria cogitare, affectuique non consentire. 7

Hæc oratio eandem uim habet, atque illa, contraria sunt contrariorum medicamina, de qua H
sæpe iam uerba fecimus.

Frigidum & auxiliatur, & interimit quæcunq; ex calido existunt. 8

Hoc quoque memoriæ causa scripsit, quod prioris sententiæ uniuersalis pars est; nam frigi-
dum frigidis affectibus prodest, calidos tollit: sermo enim ab uno, tanquam exemplo, ad om-
nia contraria traducendus est.

Iracundia cor & pulmonem in se ipsa attrahit: calida uero & humida in caput: lætitia cor relaxat. 9

Aenigmatis speciem præfert hæc oratio: quam ob rem plures eius scripturas, eisque consen-
taneas explanationes attulerunt. uerius autem dicet quispiam, non explanationes scripturis, sed A.l.1.f.4. c.1.
prius excogitatis explanationibus eos deinde scripturas effinxisse. ac primum quidem, quid in p.134.F
hac oratione significat, uerbum attrahit? nempe exponemus, cor atque pulmonem ob iracun-
diam attrahi, nunc ab ipso dici. sed cum addita sint hæc uerba, in se ipsa, & in caput, alium in-
sinuare sensum uidetur: qui talis est, cor & pulmo attrahunt in se ipsa & in caput calida, & hu-
midum. quo in loco, quod ait calida, uix potest intelligi. dicendum enim potius erat calidum,

A quam calida. quare præstiterit fortasse, relicta singulorum uerborum, quæ in hac particula sunt, explanatione, utpote quæ confusa sit, eam longiore uerborum ambitu, per ἑρμηνείαν, aut παράφρασιν. aut ut quisque appellaret, eam proponere. at ne id quidem fieri põt, nisi unum saltem uerbum interpretemur: quod est attrahere. duorum autem alterum dicendum est, in iracundia uel pulmonẽ & cor in caput attrahi: uel cor, pulmonẽ & caput in se ipsa calidũ, humidumque attrahere: est enim probabile, ex iecoris regionibus, unde sanguinis distributio est, calorem atq; humorem attrahi. porrò in iracundia cor unà cum arterijs in totum corpus pertinentibus pulsum maiorem, ac uehementiorem efficere conspicitur: consentaneum enim est, ut, quæ ipsius dilatationẽ implent, tunc plura inducantur. referri uero in caput plus humoris, atque caloris, indicat is, qui oculos, totamq; faciem occupat, rubor. quinetiam si tetigeris, hæ partes calidiores esse factæ, tibi uidebuntur. oculi præterea euidenter micant, eosquesimul factos prominentiores, totumque caput calidius euasisse apparet. lætitia uero inquit, cor laxat: hoc est, quæ dicta sunt, ipsum relinquunt. ex horum cognitione hæc utilitas manat, ut iracundia interdum uitetur, interdum uero de industria concitetur. ac cauenda quidem est, cum cor, & caput sua naturali intemperie sunt, quàm conueniat, calidiora: aut aliquo aduentitio affectui sunt obnoxia. excitanda autem in frigidis affectibus, & cum caput est natura frigidius. eodemque modo in totiùs corpo
B ris temperatura faciendum est: nam si morbo, aut suapte natura, calidior sit, quàm par est, eam iracundia magnopere lædet. quæ huius contraria erit, eam ualde iuuabit: id quod in secundo de uulgaribus
« morbis ab ipso traditum esse docuimus, ubi habet hæc uerba, Data autem opera excitanda iracundia est, ut color, succusque recuperetur.

10 *Labor articulis, & carnibus: cibus & somnus uisceribus.*

Quia Hippocrates nomen laboris solet plerunque pro exercitatione usurpare, interdum pro dolore, aut absolute pro quauis noxa, ut iam in plerisq; commentarijs didicistis; iccirco ex ijs, qui librũ hũc sunt interpretati, alius aliam harum trium significationum secutus est. itaque alius putat ab ipso dici, exercitationem articulis & carnibus esse ueluti cibum, hoc est alimentum, & robur, & adiumentum: quod statim ab exercitationibus nihil minus, quàm ab alimentis, augeantur, & corroborentur. alius uero, cibum copiosum esse articulis & carnibus cruciatum, atque dolorem, significari existimauit: quod plenitudo non modo articulos tardos ad motum efficiat, & carnes, quod est dicere musculos, siquidem in eis carnium genus continetur; sed etiam fluxiones moueat, ex quibus dolores excitentur. in eandem sententiam ire uidentur illi, qui tertiam significationem secuti, arbitrantur multum ci-
C bi, hoc est plenitudinem articulis, & carnibus detrimentum importare. at plenitudo non solum articulis, & carnibus, sed alijs etiam omnibus corporis partibus & damnum, & dolorem afferre consueuit. iam uero secunda huius dictionis pars, in qua ait, somnus uisceribus, hunc sensum habebit: ut labor articulis, & cibus carnibus, ita somnus uisceribus, aut exercitatio bonum habitum inducet, aut dolorem, uel noxam afferet. posset autem quispiam intelligere, uiscera in somnis exerceri, quatenus tunc maxime agunt, cibumque conficiunt: at noxam aliquam, aut dolorem afferre, non utique uerum est: siquidem est somno comparatum natura, ut indolentiam potius pariat, adiumentoq; sit, quàm ut contraria efficiat: nisi quis in principijs accessionum hæc ab eo fieri dixerit. uerũ cũ hic nulla sit adiecta distinctio, uera oratio non erit. an uero melius erit ita legere? Labor articulis, & carnibus: tum ab alio initio pergere, cibus somnus uisceribus: ut huiusmodi sit oratio, exercitatio articulis & carnibus utilitatem affert, cibus uero, & somnus uisceribus: cum enim natiuus calor intimas partes petat, ut ipse docuit, tum cibi melius concoquuntur, uisceraque eo tempore aluntur. in uigilijs autem naturali calore ad cutim redeunte, uiscera se ipsis frigidiora redduntur. quæ uero illis in somno, hæc & artubus, & omnibus externis membris in uigilia contingunt.

11 D *Animæ deambulatio, cogitatio hominibus est.*

Omnes, qui hunc librum interpretati sunt, deambulationem pro exercitatione acceperunt: ut talis sit oratio: cogitationes sunt hominibus exercitatio: ut nomen deambulationis exercitationem significet: ea enim uox speciem quandam exercitationis indicat. Sed cum hæc nimis affectata locutio sit, recte fecit Dioscorides, qui ea repudiata non scripsit περίπατος, hoc est deambulatio, sed interiecta ν litera, fecit περὶ παντὸς: ut oratio sit huiusmodi: animæ de omni re cogitatio hominibus est. ut sit hæc eius sententia, uis rationis est omni in re ab hominibus exercenda. siquidem animi meditationes appellantur cogitationes, proinde Socratem quoque cogitatorem, & prudentiæ ipsius consilia cogitationes uocauerunt: ut in Nebulis Aristophanis inuenitur, ubi Socratem mordet, & tanquam garrulum maledictis incessit. Si cui autem hæc oratio philosophicam potius, quàm medicinalem attingere contemplationem uideatur, is primum animaduertat, hoc commune esse omnium artium rationalium, in quibus uis rationis exercenda est; ut a plerisque alijs Medicis, & ab Erasistrato sæpe dictum est: deinde uero affectus quidam oriuntur, qui partim animi partem in qua ratio est, & in qua memoria uiget, obstupefaciunt: partim uero graues, profundosq; somnos inducũt. atque his quidem utiles esse cogitationes putandum est: ut iracundias ad bonos succos creandos, & ad naturalem habitum recuperandum utiles esse, alibi docuit.

In uulneribus sanguis concurrit: subueniendum,ut quod uacuum est,impleatur. E

Hæc quoq; oratio ænigmatis speciē refert,quod nō sit perspicuū,quid significet uerbū cōcurrit : &
quid,uacuū implere.quā ob rē quidā explanatores hunc sermonē de sanguinis eruptione, quæ in uul-
neribus fit:quidā de inflāmatione,quæ superueniat,habitū uolunt:utrique.n.censent,sanguinē in partē
uulneratā cōfluere: eo uero effuso,uenas in toto corpore euacuari,quibus prouidendum esse aiunt, ut
iterū impleantur: duplicem aūt esse implendi rationē,cōpresso nimirū refrigerātibus,adstringētibusq;
medicamētis sanguine,& cōmoda mēbri,qua sanguis a uulnere refluit,figura.quidā uero nō modo de
uulneribus,sed ēt de ossibus ualde cōtritis,prę sertim cū aliqua ipsorū pars extra cutim eruperit,itemq;
de omnibus huiusmodi luxationibus,ac plagis magnā corpori cōtusionē infligētibus hęc uerba esse di
ćta intelligūt:nā τρώματα uocat Hippocrates magnas noxas ab aliqua externa re,ēt sine uulnere illatas.
ad hæc aūt concurrere sanguinē,& quod euacuatū est,impleri, eodē modo exponitur ab ijs, qui hæc
asserunt. consuesse autem Hippocratem τρώματα huiusmodi noxas appellare, in multis eius libris iam
uidimus.utrum uero nunc quoque intelligat,temerarium est affirmare.nonnulli uero dixerunt, cum e
uulneribus sanguis profluit,ea aptis medicamentis,linamentisque impositis esse implenda.

Si auris doleat,lana circa digitum conuoluta calidum unguem instilla: tum lanam uola manus imponens, auri subijce F 13
donec tibi aliquid exire uideatur: postea in ignem proijce dolo.

Suspitionem attulit hæc oratio,ne interiecta sit,præcipue autem propter uerbum dolo,quod in eius
extremo est:nam uerba præcedentia sunt huiusmodi,Si auris alicui doleat,lanam digito indici,interdū
etiam pollici circundatam unguine madefaciens,hoc est oleo,aut eliquata pinguedine in aurem instil-
lato: id quod hoc etiam tempore per specillum lana inuolutum facere solemus,cum non solū unguen,
ut ipse ait,sed quodcunque aliud liquidum medicamentum infundimus. medicamentum uero, quo la
nam imbuimus,fit ad lucernæ,cereæve candelæ flammam calefactum.estque non semel,aut bis,sed sę-
pius instillandum, ut aliquid ad exteriorem partem foraminis, quod auditui deseruit effluat . id uero
quod effluit,nos apposita simpliciter lana excipimus.iussit autem Hippocrates, ut lanam uola manus,
sinistræ uidelicet,teneamus: qua id,quod ex aure emanat,excipiamus.ex quo planum est,eum iubere,
non semel,aut iterum,sed sæpe infundendum esse. Si autem id,quod sequitur,esset absolute scriptum
hoc modo.postea in ignem proijce,diceremus,recte interpretatos esse eos,qui aiunt, uoluisse Hippo-
cratem,in ignē lanā proijci,ut qualis inde odor manaret,perciperemus: quando ipse quoque id quod
per tussim ex pulmone reiectabatur,ita examinauit.quia uero additum in oratione est, donec tibi ali-
quid exire uideatur; & hoc uerbum uideatur,conuenire cum dolo, quod est extremum huius oratio- G
nis uerbum apparet;idcirco magis probati interpretes in eam sententiam iuerunt, ut Hippocratē hoc
ad agendum,ut ægrum falleret,deuenisse existimarint : quod interdum ex huiusmodi rebus solatium
ægri capiant,putentque se maiore diligentia curati. aiunt etiam utile esse,ut affectus ægris maiores es-
se,quàm re uera sint,uideantur,ut ne Medicis,tanquam non cito eos depellentibus succenseant : & ut
in accurata uictus ratione dicto audientes sint.addunt alij,maiorem mercedem, ac munera ab ægris
esse accepturos Medicos,si illi magnis se morbis eorum opera liberatos credant: quod rursus Hippo-
cratis sententiæ non conuenire, alij putant: eamque ob causam,totam hanc orationem esse ab aliquo
interpositam suspicantur:neque.n.de proposita oratione dici pōt,quod se quidā probabiliter inuenisse
existimarūt,ut dolus pro doloris mitigatione dictus sit,quasi non sit idē,morbosum affectū curare,exci
sa eius ueluti radice,& dolorē mitigando sedare.interdū tamē hoc ipsum totā affectionem reddit dete-
riorē:qualia sunt,quæ in colicis ex opio,alterco,mandragora,styraceq; componūtur:nā cū adiacentes
partes refrigerēt,paratiores eas reddūt,ut eisdē de causis secūdo loco offendantur.Sed uerbū dolo,nul
lo modo intelligi pōt,ut pro lenićdo dolore,ut dixi,adiunctū sit.Siquidē repugnat ei,qđ dictū est, do-
nec tibi aliquid effluere uideat:quādo is,qui hæc scripsit, indicet medicū ad hāc manuū operā deueni-
re,ut ægrotos fallat.quare,hāc orationē ne omnino quidē esse Hippocratis,existimare præstiterit. H

Lingua lotium indicat. linguæ uirides, biliosæ: biliosum autem a pingui; rubræ a sanguine; atra ab atra bile:aridæ uero 14
ab ustione fuliginosæ,atque ab uteri particula: albæ uero a pituita.

Ait linguā nobis indicare,quale lotiū sit:qđ nomē significat,uel qđ ita proprie appellat,& quotidie A.l.3.f.13.r.1 c.17.p.517.C
excernit,uel qđ ueluti humorū serū est:utrūq;.n.genus hūc sensum habet: nā lingua,nō secus quàm uri
na,indicat,quænā in humoribus sit affectio.ac nos utilitate ex hac oratione percepta, quid lotiū signifi
cet,cū sit minime necessariū,perquiremus? utilitas aūt,quā tota hac oratione nos docet,est hæc, quas-
dā linguas nobis indicare bilis redundantiā,quasdā sanguinis,aut alterius cuiusdam non absimilis; de
quibus oībus deinceps agendū est: in rebus.n.quæ ad artis opera sunt accommodatæ, immorandum
censeo,illas uero prætereundas,quas in quæstionem sophistę adducunt.Virides igit linguas appellauit
quo modo in cōi uitæ usu hoīes loquūtur,cū se quosdā uirides conspexisse aiūt: in quibus color in bi-
liosiorē ob pallidā.s.bilem erat mutatus:hanc.n.simpliciter nominant, non ut alias cū additione, ut cū
atrā,aut ęruginosam,aut rubrā,aut flauā,aut uitellinā uocāt.ac flaua quidē bilis proxime ad pallidā ac-
cedit,estque ex eodem fere genere.ac fere ita non addentes pallidam, absolute dicunt, hominem bi-
lim euomuisse. in flaua autem raro inuenias, qui absolute hoc enunciet : siquidem nomen coloris
statim

A statim adijciunt,dicuntq; aliquē flauam,aut puram bilim enomuisse; æruginosam uero,aut atram bilim tantum abest ut Medicus quispiā sine adiectione,ut ne uulgus quidem,sicut nec eam quæ isatidis herbæ,aut porri,aut uitelli ouorū colorē præfert,nominarit: sunt.n.hæc bilis nomina,a quibusdam Medicis inuenta,& a coloribus,quibus ea imbuta est,deriuata.atque ita ēt rubram bilim uocant, quæ serum sanguinis est.uitellina aūt fit flaua bile crassescente,sicut & pallida,cum aqueam substantiam quandam assumit.itaque uirides linguæ nunc pro pallidis euidenter dictæ sunt,quod uidelicet a pallida bile sint infectæ: cum enim lingua magnas uenas habeat,substantiaq; rara,& spongiam referente constet, ideo promptius,quàm ceteræ duræ, densæque particulæ,serosos humores intra se recipit & ab illis,ueluti lana,coloratur.est autem orationi interiectum,biliosum autem a pingui; in quo indicat, biliosum succū plurimum ex pingui alimenti parte gigni. pingue autem intelligendum est non solum, quod unctum est,sed etiam quod dulce,& prorsus quod iucundum est ijs,qui statum suum naturalem seruant: propterea quod illi solum,qui de naturali statu deflexerunt,amaris,acerbis,acidisque edulijs delectantur. at qui in statu naturali constituti sunt,& excrementis uacant,ij & pinguibus,& dulcibus,& ijs,quæ nullam insignem qualitatem habent,cum uoluptate uescuntur. hæc igitur omnia pingue in alimento sunt: & proinde pinguem agrum,& opimam regionem multi ex ueteribus dixerunt,ut his nominibus indi-
B carent,eam feracem esse eorum fructuum,quibus nos,cum bene ualemus, sine ulla noxa uescamur. porrò aūt ex melle,& omnino ex dulcibus, si plus incaluerint,amaræ bilis succum procreari, in quarto commentario eorū,qui de simplicium medicamentorum facultatibus sunt, a nobis est demonstratū. illud etiam euidenter constat,si huiusmodi in uentriculo diutius moram traxerint,neque distribui, neque concoqui properarint,pallidam ex eis bilem effici: & quicunque tunc uomuerunt,eiusmodi bilem euomuisse.Sed hæc de pallida lingua sint satis. rubras autem ait a sanguine fieri: quando ne cogitatione quidem comprehendi potest, ab ullo alio humore redundante rubrum colorem ulli particulæ induci: color enim,qui in humoribus est,ab illis ducitur,quæ in eis exuperant,& redundant, nó quæ deficiunt. eodem quoque modo nigras linguas a nigra fieri bile confirmat: est enim hic etiam eadem ratio: aridas uero,quod idem est, quod admodum siccas, a febre æstuosa,quæ uelut ignis sanguinem accēdens,fuligini potius,quàm uapori similem exhalationem facit, quocirca huiusmodi linguæ atræ sæpenumero apparent.tales itidem linguæ ab uteri parte,id est ab ipso utero redduntur: quandoquidem uterum inflammatum calidissimæ etiam febres comitantur. quemadmodum autem pallidæ a pallida bili,atræ ab atra,rubræ a sanguine fiunt,sic albæ linguæ a pituita redduntur. atque ea quidem, quæ significantur,prædictis signis perpetuo comitantur: rebus autem ipsis non necessario signa comitan-
C tur. nam si uterus inflammatione obsideatur, febres æstuosæ non perpetuo adsunt: sicut neque cum sanguis redundat,rubra lingua fit. iam uero si atra bilis in liene,aut aliquibus uenis inferioribus contineatur, lingua colorem non mutat: ut neque ob pallidam bilem, neque ob pituitam: sed tum denique uariat, cum uel quid tale in uentriculo continetur, uel cum multus calor humores fundit, atque in spiritum uertit, halitus in sublime feruntur. quare in uniuersum dicendum erit,unumquodque ex prædictis de lingua signis indicare aut febrem æstuosam adesse,& simul humores singulos ex Hippocratis sententia,redundare,aut eiusmodi in uentriculo contineri.

15 *Vrina cibo,potioniq; concolor,& qualis esse consueuit,ubi humidi colliquatio.*

Vrina quandoque concolor est ei,quod epotum sit,cum cibi nec mutati,nec in sanguinem uersi pro-
A.l.1.f.2.d.3. c.2.p.97.B. be sint.cū quibus ipse itidem potus unà mutatur: interdum uero,quia aliqua particula in corpore colliquescit,ut Sabinus scriptum reliquit. utrunque autem fit,cū corpus præter naturam suā gubernatur. cum uero secundum naturam affectū est,tum unà cum ortu humorum potus cōmutatus, ac coloratus, urinarum differentias facit,quæ neque epoti humoris,neque particularū in corpore liquescentiū qua-
A.l.1.f.2.d.3. litatibus,sed humorum genitorum formis respondeant: ut iā est ante demonstratū. cū igitur urina rei
c.1.2.2.p.95. C. D epotæ colorem seruarit,si aqua epota sit,aut albū,tenueq; uinū,tum ea aquea,albaq; apparet. at si uinū crassum,nigrumque fuerit,ea nigrior erit,& crassior; sicut ēt flauior,si uetus,fuluūq; illud extiterit. col-
A.l.1.f.2.d.3. c.6.p.101.B. liquatarum aūt partiū colorem indicat,cū partes aliquæ erui,aut farinæ crassioris speciē referētes unà excernuntur:hæ namq; a iecore prodeunt,sicut cū magis similes carunculis sunt,a renibus:sic ēt cū fo-
†Sūt,qui hordei legāt.Græci tamen libri habent κριμνώδη. Sicut ēt superius. lia imitantur,a uesica:cū pingues,ab adipe.at quæ magnitudine & duritia† farinæ crassioris similitudinē habent,nec tamē albæ sunt,carnis colliquescentis sunt indicia;quemadmodū nigræ,lienis sunt potius. urinæ uero,quæ iumentorum lotio sunt similes,nequaquam sunt,ut Sabino placuit, colliquationis signum:nam in commentarijs aphorismorum eiusmodi urinas in ijs fieri docuimus,qui plurimū eius humoris,qui crudus appellatur,coaceruarunt,cum ille a calore fusus est:tunc enim contingit, ut uersus in
A.l.1.f.2.d.3. c.3.p.100.D. spiritum,flatuosos halitus ad caput transmittat,unde etiam capitis dolores suboriantur.

16 *Lingua προσάνεσι concolor,ideo ex his humores cognoscimus.*

Hoc uerbum προσάνεσι est hoc loco perobscurū:qđ quidā putent,extēsiones succorū,qui a uētriculo ascendūt,hic dici:quidā eos,q in lingua sunt impacti:quidā uero eos,qui linguā madefaciūt.Satius aūt fuerit,hos oēs intelligere,ut sermo de humoribus quouis modo linguā attingētibus habeat: ea.n.illis cōcolor apparet,siue a uētriculo in sublime ferātur, siue per uenas, quæ ipsum alunt,fluxerint,siue per quosdam uapores sublatos exterius ipsi adhærentes,ipsiq; concretos,qui tamē intimas eius partes nó

madefaciant. quocirca humores quoque cognoscimus: ut si pallida sit, amaræ bilis humores; si atra, melancholicos esse intelligamus. simili quoque ratione de ceteris iudicandum, de quibus paulo ante dixi, cum interpretarer orationem, in qua hæc insunt uerba, linguæ uirides, biliosæ. E

Si carnes gustanti salsæ uideantur, superuacaneæ materiæ signum erit. 17

Non solum linguæ color redundantes humores indicat, sed etiam gustandi facultas, qua prædita est: quare nonnulli, qui amarum in lingua succum habent, omnia, quamuis dulcissima sint, amara tamẽ esse suspicantur: quod ijs, qui arquato morbo laborant, usu uenit. nonnulli uero salsa, propter eum saporem, qui salsus appellatur. atque huius quidam rei euidens in bene ualentibus argumentum est: propterea quod si quis absinthium gustarit, statimque aliquid aliud postea gustet, illud ei amarum uidebitur. Si item sal mandatur, tum aliquid confestim ingeretur, illud quoque gustatui salsum apparebit. simili quoque modo in morbosis affectionibus, cum lingua impura, & excrementis imbuta sit, cibi redũdantium in ea humorum saporem pro natura excrementi referent: si modo cibus, qui gustatur, omnis uehementis qualitatis sit expers. sin secus, mistus quidam duorum saporũ sensus in lingua erit, & eius, qui in ipsa redundat, & eius qui in cibo ingesto dominatur: quædam enim admodum salsa sunt, quædã amara, quædam acria, ut acida alia, & dulcia. mista igitur, ut dixi, si quis ea gustarit, ex his erit saporũ dignotio, eius qui iam linguam occuparit, & eius, qui extrinsecus ipsam attingit. quapropter Hippocrates unũ quoddã ex his sibi ipse memoriæ causa descripsit, ut in his facere commentarijs consueuit. F

Si papillæ mammarum, & rubrum earum pallidum fit, uasculum ægrotat. 18

Vterum appellare uasculum, non sapit dicendi rationem Hippocratis: perspicuum tamen est, quod hic dicitur; quia si quod ex prædictis signis circa mammas appareat, morbosam in utero affectionẽ esse indicabit. uos autem, quæ nam sit inter mammas uterũq; societas, iam sæpe audiuistis.

Sordes aurium in hominibus dulcis, letalis est: amara autem, non item. 19

Posset fortasse aliquis æger sordes aurium gustare: at id Medico præcipere, esset plane sordidum. ceterum constat, nullo alio tempore gustari sordes dulces posse, nisi quo cerebrum ægrotat: siquidem est sordibus natura comparatum, amaræ ut sint: quare ipsas liquescente cerebro fieri dulces aiunt.

In diuturnis morbis, solum mutare, utile est. 20

Siue nauigatione, siue terrestri itinere in alienam terram quis proficiscatur, motus qui in itinere, aut nauigatione fit, aut aeris mutatio proderit: præsertim uero cum in aerem, qui cõtrario temperamento sit, fiat migratio. dico autem contrarium temperamentum non solum temperamento aeris illius regionis, in qua æger degebat, sed ipsi itidem morbo: ut si humidus morbus sit, aerem, in quem perueneris, sicciorem postulabit: si siccus, humidiorem simili quoque modo si calidus, frigidiorem, si frigidus, calidiorem. Si item calidus & siccus, humidiorem, frigidioremque: & sic in alijs cõiugationibus est faciẽdum. iam uero, qui solum uerterit, maiorem fructum feret, si pro modo, quo morbus a naturali statu declinauit, in aerem contrarium fiat mutatio: nam morbus, qui a naturali temperie ad paulo frigidiorẽ recessit, aerem mediocri temperie paulo calidiorem requirit: qui uero longius, is etiam magnum excessum ad contrarium postulat. de regionibus quoque idem tibi dictum puta: ea enim inter se contraria accurate sunt, quæ a medio, & a commoderato ad utrunque latus æqualiter recedunt. G A.1.f.4.c.1. p.134.F

Cibi imbecilliores breuem uitam habent. 21

Nihil aliud per cibum imbecillum potest intelligi, quàm is, qui parum alimenti corpori dat. in hoc genere sunt olera, & plurimi arborum fructus. hos ait breuem uitã habere, hoc est, aptos esse, ut eos, qui illis uescuntur, breuis uitæ efficiant, cum e corpore celeriter euacuentur. Sed affectatũ dicendi genus est, ut moram ciborum in corporibus, pro uita ipsorum accipiamus. H

In cedmatis uenas in auribus, posteriores secare conuenit. 22

Cedmata uocat defluxus in crura decumbentes: maxime uero eos, qui in primum articulum, ubi coxendix est, impetum faciunt. Sed præceptum hoc de uena secanda non uerum esse mihi persuadeo: ut nec etiam cuiquam eorum, qui id recipiunt, sit accurate persuasum. id re ipsa declarant, quia in ægrotis hoc remedio nunquam utuntur. ceterum nõ est satis propria locutio: scribit enim uenas in auribus, cum non in auribus, sed circa aures dicendum sit: siquidem uenæ quædam post aures insignes sunt: in auribus uero, quædam perexiguæ, & uix aspectabiles, & quæ pleruntque nihil apparent.

Venus morbis, qui ex pituita procreantur, utilis est. 23

Vsus rerum uenerearum non omnibus ijs, qui ex pituita laborant, sed quorum uires robustæ sunt, utilis est: imbecilli enim eum ab earum usu ad extremam debilitatem redigantur, magnopere lædentur. qui uero uires habent robustas, non soluentur, sed inde utilitatem capient, quod res uenereæ redundantiam pituitæ exiccent: nostis enim concubitum, non secus quàm uigiliam, exiccare, quod humores

A humores ualde per halitum digerat. at concubitus robustorum corpus calfacit: imbecillorum uero confestim quidem calfacit, sed postea mirum in modum refrigerat.

24 *Validi potus, ac cibi calido præditos uentriculo perturbant.*

Non, ut paulo ante ualidum uictum esse diximus, qui ex cibis multum nutrientibus constat, ita hoc loco ualidos potus, ac cibos intelligere debemus, qui multum alimenti corpori afferant: sed qui uim talem habeant, ut cepa, allium, laser, eiusque liquor, uinum uetustissimum, atque alia, quæ naturalem intemperiem augent: quæ autem illi contraria sunt, ea sunt utilissima. naturas autem culpa uacantes a similibus, intemperatas uero, sicut etiam morbos ab ijs, quæ earum sunt temperamento contraria iuuari, iam sæpe perspeximus, quidam uero huius libri interpretes sequentis particulę initium uoluerunt esse huius, quæ proposita nobis est, finem; ut tota sit huiusmodi: Validi potus, ac cibi calido prędit is uentriculo perturbant atram bilem. est autem plane perspicuum, eiusmodi cibos ac potus uim habere conturbandi ea, quæ in uentriculo sunt, in ijs, qui eundem calidum habent: in omnibus tamen non perturbant ea, quæ sunt in toto corpore; sed quorum temperamentum aut calidum, aut siccum est, aut utraque qualitate immodica præditum. unde hæc cibaria non solum atram bilem, sed flauam etiam per B turbant. fortasse autem atra bilis perturbata maius afferre detrimentum solet. proinde uolunt hic de ipsa per excellentiam intelligi. plurimi tamen his uerbis per se circunscriptis, initium sequentis orationis hoc modo fecerunt.

25 *Atra bilis, ut simile per hæmorrhoidas profluat.*

Euidenter constat, melancholias ex hæmorrhoidibus leuari: multosque uidimus, illis suppressis, insanos factos esse: quosdam uero non semel, aut iterum, sed & ter, & quater, simulatque suppressa hæmorrhois est, in insaniam incidisse: quosdam singulis annis hoc malo correptos esse, nisi prius per has uenas aut medicamentum, quo atra bilis purgata esset, incommodum ante uertissent. plerisque autem eorum, non omnibus tamen, sanguis ater euacuatur. ceterum non una de causa hæmorrhoides aperiuntur, sed interdum, cum natura melancholicum humorem expurgat: interdum cum plenitudinem excernit, ut accidit etiam ijs, quibus de naribus sanguis prorumpit: interdum uero uena sanguinis in ipsam irrumpentis impetu patefacta, cum id prouide natura non facit. quocirca quod euacuatur, interdum atrum non est. quinetiam natura quandoque ora uenarum aperit, ut quod atrum est euacuetur, sed accidit, ut prauo euacuato, bonus sanguis subsequatur: nisi prius uasculum occluda-C tur, sed diutius apertum maneat. in proposita igitur oratione, non est existimandum ab Hippocrate dici, atram bilim ab omni hæmorrhoide uacuari: itaque cum aperitur, melancholicis prodesse: cum supprimitur, eosdem lædere: eamque si claudatur, esse aperiendam.

26 *Morbos increscentes mistio.*

Lædat ne, an eos iuuet mistio, prætermissum est: cum tamen omnes interpretes, præter unum Herculem Erythræum, nescio quo modo iuuari ipsos statuant, mistionemque pro congressu cum muliere accipiant. cumque omnes inter se de significatione uocis increscentes, dissentiant, ego id solum, quod maxime probabile mihi uidetur, ut in ænigmatis facere soleo, nunc afferam. morbos igitur increscentes eos intelligo, qui progressu temporis augentur, atque in peius semper labuntur, nisi prius soluantur, quales sunt podagræ, articulorum dolores, renum affectus, morbi comitiales, melancholiæ, qui omnes a rebus uenereis læduntur. Sabinus autem esse increscentes morbos uoluit eos, qui in pueris orti, unà cum eis usque ad ætatem Veneri aptam, augentur, ut morbum comitialem, insaniam, quartanam febrem, capitisque dolorem. non omnes tamen his affectibus esse obnoxij, præterquam morbo comitiali, uidentur. quem etiam uel ob hanc causam puerilem morbum ueteres appellarunt. D gignitur etiam pueris calculus in uesica: non tamen ita multis, ut comitialis morbus: quem quidem in puerilis ætatis mutatione plerunque, nisi magnus in uictu error committatur, dissolui contingit: at calculus uesicæ non mutatione ætatis, sed sola chirurgia curatur. itaque cum nos etiam sine hac dictione, sciamus, comitialem & alios omnes pituitosos morbos mutatione ex puerili ætate in adolescentiam magnopere iuuari, quamuis nullus uenereorum usus intercedat, cumque perspectum habeamus, neque dolores articulorum, neque febrem quartanam, neque renum affectus a rebus uenereis sedari, efficitur, ut ex hac dictione, quæ ænigmatis speciem præfert, nullum fructum, sicut neque etiam a ceteris, quæ huiusmodi sunt, percipiamus. concubitus autem quandoque prodest refrigerando, ijs nimirum solis utilis, in quibus fuliginosi, fumidique halitus ob naturalem intemperiem continentur: qui quidem si retenti sint, grauiter, lædunt: atque hi sunt, quibus usus rerum uenerearum opportunus & modicus prodest.

A. l.3. f.1. t.5. c.8. B. p.381.

27 *Refrigeratio, quæ circa uentrem sunt, durat.*

In hac etiam particula inest aliquid, quod omnibus ijs, qui artem exercent, utile est, siue illi empirici, siue dogmatici sint: aliquid uero quod ijs solis conducit, qui omnium eorũ, quæ fiunt, causas scire sibi proposuerũt, ego uero de priore, quod oĩbus utile est, uerba faciã. in his igĩ uerbis, refrigeratio, quæ

quæ circa uentrem ſunt, durat, omnes, quos quidem ego norim, communiter acceperunt, de alui E
deiectionibus haberi ſermonem, qui idem ualeat, quod ille in aphoriſmis. at inquit, ſi aquilonia »
fuerit, tuſſes, fauces, alui duræ. utrum uero partium corporis extimarum ſolum refrigerationem
dicat, quæ in aquilonijs etiam conſtitutionibus accidit, an internarum, in quibus eæ quoque ſunt,
quæ ad uentrem pertinent, interpretes non conſiderarunt, quamuis inter eas non mediocris ſit
differentia: nos enim ea, quæ hominibus accidunt, obſeruantes, refrigerationem exteriorum ſemper
durare uentrem perſpeximus: interiorum uero contra humectare, ſiquidem eas affectiones gignit, quæ
cæliacæ nominantur, atque interdum, cum ipſa internorum membrorum corpora duriora fiunt, hu-
mores uero cibis nec recte concoctis, nec diſtributis deſcendunt. hæc autem medicos omnes noſſe ne
ceſſe eſt: eorum uero cauſas ſolum præſtantiſſimos: neque enim, quod interpretes hoc loco attule-
runt, uerum eſt, quia frigus cogat, & congelet ea corpora, quæ attingit, ideo eadem reddere duriora:
nam hoc de partibus, quæ non intimæ ſunt, refrigeratis dici recte poſſet, at partes uentris non poſſunt
ad tantam refrigerationem perduci, ut eſculenta, poculentaque congelata; ſicut alia extra corpus no
ſtrum per hiemẽ, obdureſcant: ſiquidem homo prius, quàm tantopere refrigeraretur, interiret. ſed eo
ſolum tempore, quo extimæ partes ab aere ambiente refrigerantur, uentris partibus incolumibus ſer-
uatis, obduratæ deiectiones apparent: cum uenter factus ſit calidior, ut ipſe dixit, Ventres hieme, ac F
uere calidiſſimi ſunt natura. inuenies autem interpretes ſemper dicẽtes, calidum a frigido in intimas
corporis partes retruſum refugere, cum exteriores frigent. quare nũc quoque ita dicam, cum calidior
effectus uenter eſt, ſuppreſſaque deiectio ob eam cauſam, quam paulo poſt afferam, ſimul optime con
coqui cibum, & uniuerſum ex alimento ſuccum diſtribui. quod ubi fit, ibi conſequitur, ut deiectiones
obdureſcant. cum autem duæ cauſæ ſint, quæ contacta corpora durent, quarum altera refrigerat, ſiccat,
altera, cauſa refrigerans ad ea, quæ uentre continentur, nobis uiuentibus peruenire nullo pacto poteſt:
altera uero ob diuturnam intus moram, cum neque concoctio, neque diſtributio læſa ſit, omnino eue-
niet. reliquum autem eſt, ut quod hactenus diſtulimus, explicemus, quid cauſæ ſit, cur cum aer nos am-
biens ſit frigidior, quæ in uentre ſunt, ibi diutius immorentur. quod autem euenit, tale eſt. ut cibi per
inteſtina deferantur, naturale opus eſt: & in commentarijs de naturalibus facultatibus oſtenſum eſt, id
effici, inteſtinis illos conſtringentibus. ſunt autem imis partibus impoſiti muſculi, ſedem claudentes,
qui per frigus coguntur, ac conſtringuntur, & contrariam affectionem contrahunt, quàm cum quis
aqua calida eos perfuderit: propterea quod tum relaxantur, & excrementa impulſu, conſtrictioneq;
inteſtinorum in ſedem depulſa, maxime uero calore prouocante, ſuſcipiunt: conſtat enim excretiones
a calore prouocari. at ſedis partibus refrigeratis, ac proinde coactis, & conſtrictis, contrarium ſympto G
ma conſequitur: conſtringentem ſcilicet inteſtinorum actionem ab infernis partibus incipientem ſur
ſum propellere ea, quæ contineantur, ut plerunque euidenter conſpicitur, cum aut bilem, aut morda-
cia excrementa ad ſedem defluentia ſponte retinemus, quod uel aliquo negotio tum impediti ſimus,
uel latrina procul abſit: Surſum enim illa ſtatim recurrunt, ut ne ui quidem adhibita poſtea prompte
obediant. cauſa igitur, ob quam eſculenta, & poculenta in uentre diutius manent, cum aer nos am-
biens frigidus eſt. expoſita eſt nobis, huic autem comitari ſiccitatem, ſicut euidenter ſiccitati duritiã,
oſtendimus. ſi uero particularum uentris corpora refrigerata ſint, tunc & concoctionem uitiari, & per
eam deiectiones humectari potius, quàm ſicceſcere, neceſſe erit. abſoluto igitur toto ſermone, qui de
priore lectione inſtitutus erat, tranſitum ad alias infra ſcriptas faciamus.

Concubitus quæ in uentre ſunt, durat. 28

Totum corpus uſu rerum uenerearum exiccari planum eſt: non tamen ſemper alui excrementa pro
pterea fieri ſicciora uidemus: ſed quando illa ſit ab ipſis ſummopere ob uirium diſſolutionem grauata,
& item refrigerationem earum partium, a quibus alimentum concoquitur, & quæ uentre contenta
ſunt, diſtribuuntur, tunc concubitus quæ in uentre ſunt, refrigerat, & durat: uolunt enim ex concubi- H
tu quæ in uentre ſunt, frigefieri, ex frigore uero ſiccitatem ſequi: cum tamen ſiccitatem non frigoris,
ſed duritiæ ratione fieri docuerimus. quod autem ſuperius non dixi, erit fortaſſe melius hic adiungere:
cum enim extimarum partium refrigerationẽ durare deiectiones probarim. exiſtimabit fortaſſe quiſ-
piam, hanc ſolam cauſam eſſe, cur, quæ in uentre ſunt, exiccentur, non eſt autem hæc ſola, ſed ipſa quo-
que conſtringentis inteſtinorum facultatis imbecillitas, & item contentricis, & eius, per quam ea, quæ
in uentre ſunt, in iecur diſtribuũtur, robur: præterea uero obtuſus inteſtinorum ſenſus, & alimentum
morſu uacans. quod ſi quis putat, omiſſos eſſe in his cibos, potuſque adſtringentes, is falſo putat: in ijs
enim, quæ contentricem facultatem roborant, comprehenduntur.

Veratrum epotum ſi purgare celerius uis, lauare, aut comedere oportet. 29

Vniuerſalis, communiſque purgationis cuiuſq; ratio tradita eſt eo aphoriſmo, qui eſt huiuſmodi,
corpora, cum purgare quis uelit, fluida faciat. hic uero in uno medicamento, quod omnium purgan-
tium uehementiſſimum eſt, unius ad facilem fluxum præparationis mentionem fecit, quæ ex balneo
exiſtit, cuius uis eſt, humores ut fundat, laxetq;, ſi qua ex parte contentum, duratũq; corpus ſit. prodeſt
igitur ijs, qui ueratrum ſumunt, neque multo ante, neque multo poſt illud ſumptum, lauari: maxime
autem

A autem prius, quàm sumpserint: possunt tamen etiam statim illo hausto. at si purgatione iam incipiente, aut non ita multo post incepta, hominem laues, motum humorum ad interiora a medicaméto tractorum reuelles, itaque ut ijs, quorum sanguis est crassus, iussit, ut ante uenæ sectionem lauent, ita quos sumus purgaturi, prius lauemus, ut celerius, & minore cum molestia purgentur. ipse uero hoc loco solius celeritatis meminit. præstiterit autem non solum eo die, quo medicamentum homo bibit, lauari, sed superioribus etiam diebus quibus ad purgationem corpus parabat. id ipsum Hippocrates censuit, cum in aphorismis ita scriptum reliquit: Ad ueratra, ijs qui non facile purgãtur, corpus alimẽto, & quiete prius humectandum. si autem quiete, & alimento humectandum esse corpus iubet, certe ut etiam lauationibus pluribus in aquis potabilibus, utamur, nobis consulit: quando hæc quoque humectant, nunc uero addidit etiam comedere, quod intelligendum est, aut eo tempore, quo ueratrũ homo sumpsit, aut superiore uictus ratione, cuius aliud etiam esse caput diximus, ut humores attenuet, ac uias humoribus qui in uentrem deferuntur, expeditas paret: hæc enim in eo, quod in aphorismo dixit, fluida facere, continentur.

30 *Sanguis per somnum ad interiora magis abit.*

B Supra quoque hanc sententiam conscripsit: uigilans calidior exterius, frigidior interius est: dormiens, contra. itaque nunc puta illam explanationem esse huius etiam communem. nam quæ de motu caloris, deque migratione in uigilantibus, ac dormientibus ibi audiuisti, eadem te de sanguine audisse puta: siquidem natiuus calor tum in ipso, tum in ijs, quæ ex ipso nutriuntur, maxima ex parte consistit.

31 *Rigor a uentre superiore, ignis potius ab inferiore.*

Ex partibus uentris superior rigorem magis, inferior febrim efficit, aut sentit, aut initium ei tribuit: quod etiam est uerisimilius: & hanc ob rem additum esse uerbum, potius, existimo, tanquam se uicissim, quæ dicta sunt, solum comprehendant. sed si hoc etiam concedamus, existit alia quædam quæstio, cum ignoremus, utrum prædictis partibus inflammatis id dicat euenire: an cum succi aliqui mordaces e corpore in ipsas confluxerint: an uero cum alimentum corruptum sit. ac mihi quidem potius placet, eum uerba facere de noxa, quæ ex humoribus proficiscitur. deque ciborum corruptela, quæ ex illa consequiř: nam cũ uel frigidus, uel mordax succus in ore uentriculi sit coaceruatus, ex ciborum corruptela, aut praua qualitate, aut etiam confluxu ex corpore contractus, tum initium rigoris inde ducitur. in libro autem, qui de rigore est, rigorem a causa frigida, aut mordaci excitari, cum ea C per sensibilia corpora mouetur, ac uehementius fertur, ostendimus. atque ut hoc accidere conspici tur, ita ex corruptis cibis febrem accendi nonnunquam uidemus: cum ij corrupti in uentrem inferiorem demissi sint. quo sane tempore rigor non præcedit, ut quando uentriculi os mordebatur.

32 *Attractio, pulmo, aridus æstus, immodice euacuatum somnus multus exiccat.*

Quod euacuatum est, a multo somno exiccari, cum experientia, qua omnes rationes iudicantur, percipies: tum uero antequam experiare, ad hoc credendum ab ijs, quæ ante didicisti, perduceris: nam si in somnis sanguis, & cum eo natiuus calor intimas partes petit, in uigilia uero foras profunditur, certe quæ in uentriculo & iecore sunt, in quiete concoquentur: in uigilia uero totum corpus nutrietur. quare si in euacuatis calor interius uergit, nec quicquam habet, quod concoquat, contabescit: nam ipse primus omnium est, qui, ut ignis ex lignis, sic ex alimentis nutritur. caute autem additum est, multus: quando quidem paucus, laborem antegressum sedat, cum homini est facta per uentrem euacuatio: deinde si in iecore, & primis uenis crudorum humorum sint ullæ reliquiæ, eas omnes concoquit. atque hæc quidem secunda huius sermonis pars nullum magnum in uerbis errorem habet: at prima quæ ita scripta est, Attractio, pulmo, aridus æstus, plurimum ab usitato Græcorum loquendi genere D abest: erat enim ita efferenda: Attractio fit, quia aridus æstus in pulmonis temperamento est: ut attractio pro inspiratione accipiatur. Quinctus uero non ideo celerem, frequentemque fieri spirationem uult, quod siccus calidusque pulmo sit, sed contra, ex tali spiratione pulmonem exiccari, & calefieri noluit idem attractionem significare omnem absolute respirationem, sed eam, quæ celeris, frequensque sit. ceterum a frequenti spiratione pulmonem exiccari, ipse etiam in libro de ratione uictus in acutis morbis docuit.

33 *Frigidissimum edulium est lens, milium, cucurbita.*

Milium, & cucurbita etsi non frigidissima sunt edulia, frigida tamen euidenter sunt: at lentem frigidum esse edulium, non concesserim: ut enim cucurbitæ, & cum eis atriplex, blitum, lactuca, chondrilla, & ex frumentaceis hordeum, & milium manifesto refrigerare conspiciuntur, ita contraria ratione lens nullam refrigerationem affert, neque statim ut ingesta est, & adhuc in uentre superiore continetur, neque posterius, cum in tenuia, crassave intestina deuenerit. sed quoniam in libris de medicamentis simplicibus, in succo adstringente uim quandam refrigerandi inesse docuimus, ideo arbitrabitur fortasse quispiã, lentẽ refrigerare: oblitus nimirũ, in ijsdẽ nos libris dixisse, unũquodq; horũ & uideri & dici simplex, si ijs, quæ a nobis cõponuntur, comparetur: simplex tamen exquisite non esse. porrò in primo de

facultatibus alimentorum libro lentem ex contrarijs conflatam esse substantijs ostendimus,altera,qua E
aluum cohibet ; altera,qua eandem citat . harum,quæ compescit,frigida, terreaque est : quæ ad excre-
tionem irritat,calida . quam ob rem lens exiccans edulium est , frigidum uero nullo modo , sicut neq;
calidum,sed ex utroque mistum, & medium:uel parumper a medio ad calidius declinans.Vbi igitur ne
simpliciter quidem frigidam esse lentem quis concesserit,quomodo eam per superlationem frigidissi-
mam dixerit ? quinetiam lens inflammatis ulceribus cataplasmatis modo superdata humores in par-
tem affectam confluentes coercere,ac repellere uidetur,quod ui adstringente nimirum facit. iam uero
habere etiam aliquam uim concoquendi,& suppurandi uidetur,quod frigidis minime inest . siue igitur
Hippocrates ipse ita scripserit,siue alius quis hæc uerba interiecerit , is certe de uiribus lentis non re-
cte sensit.

Si non purgatus quis laboret,ulcera exorientur. 34

Iam alibi didicimus,in laboribus,hoc est exercitationibus calorem adauctum ex intimis partibus
ad cutim humores perducere,& per halitum digerere . ubi igitur hi uitiosi in corpore coaceruati sint ,
sua acrimonia cutim erodunt,ulceraque procreant , sicut ubi crassi , glutinosique sunt , iecur , & renes
obstruunt : & in cute affectus cum tumore coniunctos gignunt . F

Mulier,& capra elaterium,aut syluestrem cucumerem comedentes,pueris purgatio. 35

Non solum si elaterium,quod cucumeris syluestris succus est,sicut neque si ipsum solum cucumerē
mulieres comederint , sed etiam si quod aliud medicamentum , de numero eorum , quæ subducentia
uocantur , sumpserint , lac puerorum lactentium purgans reddent . siue autem dicat,mulierem sumpto
elaterio,capram uero cucumere syluestri , siue utroque ab utraque deuorato , pueros suo lacte purga
re,nihil interest : sicut neque si comedentes , aut uescentes quispiam scribat.hæc autem oratio & ad me
dicinæ usum,& ad naturale decretum est utilis : nam cum infantes purgare uolumus,siquid tale come-
dendum matri lactanti , aut capræ damus,ea ratione infantem purgamus : itemque ualet ad ferendam
de illo decreto,de quo controuersia est sententiam : cum enim quidam existiment,nullam facultatem
ex ijs quæ primum in alimentis erant,post concoctionem,& in sanguinem mutationem remanere ; alij
fuere,qui facultates eorum perdurare diu ualidas uolunt, usque adeo ut etiam earum uis in sudoribus
sentiatur : id quod ea , quæ modo dicuntur , attestantur : siquidem in eis facultatē eorum, quæ ingesta
sint,seruari uidemus . quinetiam apud nos uerno tempore cum capræ germina scammoneæ depastæ
sunt,lac gignunt.quod purgandi uim habet . idem quoque usu uenit , si tithymallum comedant . in G
Doride quoque , & Bœotia , & Thessalia,omnibusque finitimis locis multi ex coturnicum esu muscu
lorum distentionibus correpti sunt:quod illæ ueratrum comedissent . id ipsum quibusdam, qui largius
coturnicibus uescebantur,Athenis accidisse conspeximus.

Percalido, quod comederit , intus refrigeratio, extra labor , sole , igne,ueste , æstiuo tempore : contrario autem con- 36
trarium .

Percalidæ naturæ dixit refrigerationem , aquæ potum conuenire : præterea uero , ut quiescat , hoc
est,ut a uehementibus exercitationibus abstineat . quomodo igitur hoc loco , ut quidam interpretan
tur,exerceri iubet ? quomodo etiam in Sole & ad ignem calefieri? ostendimus enim huiusmodi tem-
peraturas a balneis refrigerari,quod fumidi , ac fuliginosi uapores,qui in calidis gigni temperaturis so
lent,extinguantur:& quod humiditas solida membra madefaciendo refrigeret.ignis autem & Sol,itē-
que uestis,& æstiuum tempus calefaciunt . quam ob rem ita in aphorismis scriptum reliquit : Verno »
autem tempore , atque extrema æstate pueri,quique his ætate sunt proximi,optime degunt , & rectissi »
me ualent : æstate,& autumno ad aliquam usque partem,senes : reliqua eius parte , atque hieme , qui
in media sunt ætate constituti . quocirca si calida ætas hieme,frigida uero,æstate melius habet, non est H
existimandum,ipsum credidisse,calidiores natura a Sole,igne,æstiuoque tempore iuuari, sed lædi.cete
rum quod in principio sententiæ ait,percalido : aliquid exposcit,quod subaudiatur , ut temperaturæ,
aut naturæ,aut corpori,aut homini.sed quod ex repugnantia subiunxit,indicat,corpori aut homini po
tius,quàm temperaturæ,& naturæ nomen esse intelligendum:alioqui enim dixisset , contrariæ autem
contraria:& fœmininum articulum fœmininis,non masculinum masculinis addidisset. tota igitur ora-
tio talis erit : percalido corpori ex cibis , potionibusque comparata refrigeratio intus conuenit:nocet
autem exterior calor a Sole,igni,æstiuo tempore,& uestimentis ; a quibus omnibus siccus calor signifi
catur : nam humidum,& moderatum,qualis balneorum est,potestate refrigerare ostendimus . planum
autem est,in huiusmodi sermonibus,ubi non adiungimus aquarum spōte nascentium, aut marinarum,
aut sulfurearum,aut aluminosarum , semper has consuetas balneas intelligi : nam illæ siccant, †& cal- †Locus i græco codice corruptus, sed emendatus ex Orib. lib. 10. cap.3.
faciunt,non refrigerant.contrariæ autem naturæ corpori , contraria.hic etiam subaudiēdum est,iuuan-
tibus iuuantia : & lædentibus lædentia : hæc ut fugiamus , illa ut asciscamus : si enim calidiores natu-
ras cibis,potibusque iussit refrigerari : certe frigidiores contrarijs esse calfaciendas statuet . iam uero si
calidiores naturas a Sole,ab igni,atq; æstate lædi cēsuit,profecto frigidiores ab eisdem iuuari,& a con-
trarijs lædi confirmabit.

37 A *Cibi partim cito,partim sero uincuntur.*

Solus Capito ex ijs, quos ego quidem uiderim,pro sero,scripsit contra, huiusmodique orationem esse uoluit; cibi partim cito conficiuntur, partim contra. eadem autem ex utraque lectione est sententia: ait enim ea, quibus uescimur, inter se differre, quod alia celeriter a corpore uincantur, alia tarde. ceterum quod ait uincuntur,accipi debet pro eo,quod est,mutantur,& concoquuntur, apponuntur, & corpori similia redduntur. ex singulis autem edulijs alia cito conficiuntur,in sanguinem mutantur,& alimentum præbent: alia uero tardius: quæ omnia in tribus de facultatibus alimentorum commentarijs sumus diligenter persecuti.

GALENI IN SEXTVM DE VVLGARIB.

MORBIS HIPPOCRATIS.

COMMENTARIVS VI.

1 B

ARNES ex uentre & extrinsecus trahere,sensus indicat: quia inspirabile, & expirabile corpus est.

Ait, carnes ad se ex uentre, & extrinsecus attrahere:atque ex uentre quidē esculentorum,poculentorumque succum,a quo nutriuntur:at extrinsecus,nō eodem modo: siquidem incertum est,alimentum ne,an aerem dicat: fieri enim potest,ut, quemadmodum carnes alimentum ex uentriculo trahunt, sic idem ab extimis partibus in intimas reuocent. potest etiā aer a carnibus per arterias ad cutim pertinentes attractus,ad ipsas deferri: quod magis uidetur cum tota hac uerborum comprehensione conuenire: sed de attractione controuersia est:nam & medici, & philosophi nōnulli eam penitus esse negauerunt: nonnulli eā quidem esse,sed non in carnibus. dixi autem horum omniū demonstrationes in commentarijs,qui ad explanationem aliorum pertinent,a me scribi non posse: & quod sæpe eadem inculcare cogerer,& quod tanta esset multitudo, longitudoque commentariorum, ut ne numerari quidem facile possent:immo uero ne uniuersum uitæ tempus satis esset ad librorum Hippocratis explanationes conscribendas,si in qualibet parte cuiusque decreti demonstrationes sem
C per afferrem.molesta quoque res lecturis esset,& commentarios comparaturis longo tēpore, magnaque impensa conscriberentur.quare existimaui melius esse, si in his commentarijs cuiusque partis sententiam exponerem,quod est interpretis propriū:interdum uero ijs, quæ ab ipso dicuntur, causas congruentes decretis alibi demonstratis subiungerē,ipsa autem decreta hoc loco rationibus nō confirmarem:solum memorarem,in quibus a me libris essent demonstrata,ut nunc faciam. itaque in libris de naturalibus facultatibus ostensum a nobis est, cum membra, quæ aluntur, proprium ad se succum attrahant,alimentum ad ipsa deferri. totum uero corpus inspirabile, expirabileque esse, & libro de usu respirationis, & eo de utilitate pulsuum est comprobatum: in quorum primo usum respirationis esse docuimus, ut moderatio caloris, qui in corde est, conseruetur:in altero uero,qui est de usu pulsuum caloris mediocritatem in toto corpore arteriarum opera custodiri.atque hæc quidem sola satis sint ad priorem orationis partem explanandam: quare ad secundam iam transeamus, in qua illud, sensus indicat,neque ad Hippocratis,neque omnino ad Græcorum loquendi consuetudinem dictum est. nonnulli autem castigantes,sensui scripserunt,ut talis sit oratio, perspicuum sensui est, totum corpus animalis inspirare,& expirare: quibus postea subijcitur, carnes ex uentre,& extrinsecus trahere,est a sensu confirmatum,quod est dicere,ab ijs, quæ nostris sensibus euidenter apparent. equidem uulgares
D quosdam homines audiui, qui quod eis ex potabilium aquarum balneis euenerat,admirabantur: nā cum dudum confecto per Solem itinere domum essent reuersi,squalidum corpus, & os aridissimum se habere, maximaque siti enectos esse, dicebant: a balneo uero & restinctam sitim esse, osque humidū redditum,& totum pariter corpus,depulso squalore,quo prius erat obsitum, molle,atque humidum, effectum.alij uero,se aperte percepisse, in solijs corpus suum aquam in se ipsos traxisse,affirmarūt.hæc autem,quæ etiam uulgo patent, sunt, huius decreti ab ipso sensu profecta testimonia. aliqua autem subtilioribus rationibus a medicis inuenta sunt,e quorum numero illud est, quod ipse deinceps attulit: quod in sequentibus uerbis intelligetis: nam ad hæc uerba percipienda, hæc satis esse possunt: quippe cum ex ijs quæ recte dicta sunt,facile quæ interpretes perperam literis mandarunt, deprehendere ualeamus.

2 *Calidior uenula sanguinis multitudine quod exustum est,gignit,ac statim excernit.*

Per calidiorem uenulam intelligenda arteria est:cum omnes,qui in Hippocratis libros explanationes conscripserunt,arterias appellare,uenas non ab hoc solum, sed ab alijs quoque multis ueteribus confiteantur.hæc igitur,inquit,uenula sanguinis copia incalescens, quod exustum est,gignit,atque excernit. exustum autem appellat,quod ex calore procreatur, estque ueluti fuligo humoris uehemētius

calefacti

calefacti.hoc autem quia calida temperatura est,tenuique consistentia, facile excernitur. hãc ego pro- E
babiliorem esse explanationem duco, si quidem oporteat uerum simul & Hippocraticis decretis con
gruens nobis esse propositum. uerum autem esse decretum,quod modo proposui, cum in libro de usu
respirationis,tum in eo de usu pulsuum est demonstratum:ex ea enim inspiratione,qua & per os,& per
uniuersam cutim animantes utuntur,duplicem existere utilitatem docuimus: ut natiuus calor perpe-
tuo refrigeratus roboretur,ne dissipatus intereat,præsertim cum ex qualibet auctus causa est:&, ut ex-
citerur,fiatque ualentior,quando copia frigidioris materiæ grauatur: ut etiam ignis uentilatione ac-
cenditur.quin etiam duplex hic motus est ei propria atque innata exercitatio, quæ robur ei comparat:
siquidem hæc est utilitas,naturaque exercitationum.itaque cum supra dixerit,carnes ex uentriculo at-
trahere,& extrinsecus,tum addiderit corpus inspirans,& expirans esse, & quomodo inspiratio efficia-
tur,quemque usum præstet, docuerit,cum carnes esse attractrices asseruit,de expiratione uero nihil sit
locutus; merito fit,ut in proposita oratione de ipsa uerba faciat: cũ est de arterijs instituta oratio, quæ
cordi quidem communis est,licet de illo eam esse,sit obscurius.esse autem communem,perspicuum ex
hoc est:diximus,fuliginosum excrementum àb innato calore in sanguine procreari, præcipue cum sit
ipse calidior. expellendum igitur illud est,idque est molita natura, ut quæ ex corde essent excernen-
da,ea expiratione:quæ ex toto corpore,ea arteriarum compressione propelleret.hęc autem ex arterijs, F
& uenis,quas communia habere inter se ora docuimus,per cutim confestim compressis arterijs expel-
luntur:quæ uero ex corde,ea prius suscipit pulmo,qui cordi cum dilatatur,attrahenti; cum comprimi
tur expellenti præparatus est quasi quoddam spiritus promptuarium. atque hæc est nostra de his uer-
bis sententia: & sequentia uerba & his, & superioribus congruere,paulo post ostendemus.qui autem
hoc loco de ortu febris ardentis loqui Hippocratem uolunt, hi primum eam orationem,quæ de attra-
ctione carnium est,mancam relinquunt:propterea quod illæ non modo quod accommodatum est, in
se trahunt: sed etiam quod tale non est,expellunt.attrahendi autem utilitas notior est: excernendi ue-
ro obscurior,& aliquam rationem ad persuadendum exposcit. itaque ad sequentem partem transea-
mus,quæ,ut nuper dixi,ad meliorem explanationem discernendam, nobis alicui erit adiumento.

Et quibus quidem pingue,bilis flaua: quibus uero sanguis,atra. 3

Duæ superioris particulæ explanationes sunt memoria tenendæ: nos enim diximus, Hippocratem
demonstrare utilitatem respirationis: hocque nomine intelligi spiritum in toto corpore ex arterijs ad
externa delatum:sicut ore exeuntem,expirationem uocamus.quidam uero de febris ardentis ortu uer
ba fieri sunt opinati: quorum sententiam non admodum confirmare illud diximus,quod ait,quod exu
stum est,gignit,statimque excernit: neque enim in ardentibus febribus ea confestim excernuntur,quę G
ipsi per uomitus,aut per aluum euacuari asserunt: neque necesse est,aliquod febris ardẽtis symptoma
in oratione,quæ de ortu eius est,commemorari.nostram autem interpretationem esse, quàm hæc sit,
meliorem affirmamus: primum quod in has reprehensiones non cadit; deinde, quod in hoc sermone
totum decretum de spiritu intro,forasque perlato traditùm uidetur: quam rem in quibusdam nostris
commentarijs non solum per oris respirationem,sed per difflationem, quæ in toto corpore est, fieri
probauimus:cum nonnulli inspirationem fieri dicãt:ut animalis spiritus generetur,ut Asclepiades cen
suit:nonnulli uero,non ob id solum,sed etiam ut uitalis procreetur,ut Erasistrato placet: nonnulli de-
nique,ut hi spiritus nutriantur:referre uero usum expirationis ignorent.Hippocrates autem,ut in præ-
dictis commentarijs ostendimus,uerum usum non modo eius expirationis,quæ per os,sed etiam, quæ
per totum corpus fit,est hoc sermone persecutus. alios autem interpretes par est accusare, quippe qui
obliti sint,cuiusnam auctoris librum explanent: alioqui enim in aliorum placita nõ deflexissent,omis-
so consensu eorum,quæ Hippocrates statuit:nam cum ipse clarissime dicat,carnes ex uentriculo,& ex-
trinsecus attrahere,quod ualde ab ea sententia diuersum est,quæ alimenti distributionem a uentricu-
lo in corpus fieri consecutione eius,quod inane est,censuit:primum existimandum erat,non modo eo-
rum,quæ sibi propria essent,uim attrahentem in eis esse,sed etiam aliena expellentem:hoc enim sequi- H
tur ex sententia illorum,qui naturam saluti hominum consulere statuunt, in quibus etiam Erasistratus
est:secundo uero loco quidnam excretione egeat,erat exponendum: neque enim dicent sanguinem,
quo alitur corpus: sed illi neutrum horum fecerunt: at Hippocrates cum ex ijs, quæ sensui manifesta
sunt,utrunque euidenter comprobari,dixisset,mox se ad difflationis in toto corpore usum exponendũ
transtulit:causamque ortus fuliginosorum excrementorum necessariam esse asseruit: siquidem calor,
qui in corpore animantium est,eiusmodi excrementa perpetuam euacuationem postulãtia creat. pro-
inde hac in parte materiam huiusmodi excrementorum gignendorum aperuit: ut enim maior calor ad
ea gignenda aptus est,ita etiam materiæ quædam sunt ad eorum ortum accommodatæ. quare non sine
ratione atræ bilis mẽtionem fecit: uos enim duplicem eius esse ortum didicistis & ex sanguine crasso,
ut ex flaua bili exusta. quod si de febris ardentis origine locutus esset, atræ bilis frustra meminisset.
quam ob rem uel ex hoc perspicuum est, & nostram explanationem ueram esse, & Hippocratis de-
cretis congruere:illorum uero,non item.hanc autem eandem sententiam in alia libri parte scripsit, &
nos exposuimus: quo etiam loco illud monuimus, pingue non solum de opimo, & adipato sed etiam
de quouis dulci dictum esse,debere existimari:ut eo uerbo mel quoque, & σίραιον, quod nostri defru-
tum, uocant, comprehendatur.

4 A *Frigidior in frigido tempore & regione calidior erit.*

Constat inter omnes neque eum, qui ob affectum aliquem, neque eum, qui ob ætatem frigidior sit, in frigida regione, frigidoque tempore fieri calidiorem posse. quam ob rem Sabinus hanc orationem in ijs, qui natura frigidiores sunt, ueram esse tradidit. & tamen ne in ijs quidem uera est, si absolute, & sine hac conditione pronuncietur: euidens esse, frigus exterius circumpositum partes cutis densare, ac refrigerare: intimas uero corporis partes non pari modo afficere: sed quemadmodum in aphorismis definitum est, ubi ait, Est interdum, cum in distentione sine ulcere iuueni quadrato, in media æstate, copiosæ frigidæ perfusio calorem reuocat: sic adhibēda nobis est hoc loco distinctio: frigus enim nostro corpori inspersum aut eatenus intimas partes petit, quatenus illas, non secus quàm extimas refrigeret: aut solas eas refrigerat, quæ ad cutim sunt. quod ergo in profundum penetrat, partes illic positas refrigerat, nec mediocrem toti animali noxam affert. at eius ui in extimis corporis partibus dissoluta, tantum abest, ut intimas sit refrigeraturum, ut etiam multo, quàm prius eorum temperamētum esset, calidiores effecturum sit. quicunque autem nunc uerba ab eo fieri putant de ijs, qui raram cutim, rarasque sub cute carnes habent: ij quia dicunt eos calore difflato frigidiores effici, & proinde cute condēsata, & calore, qui prius dissipabatur, retento incalescere: aliquid sane ueri pronunciant: non tamē ue-
B nire eos in hanc sententiam oportebat, ut eos, qui sic difflentur, frigidiores dici existimarent: quādoquidem hæc, ut nostis, humidis, calidisque corporibus potissimum insunt: secundo loco, calidis, licet nulla sit eis humiditas coniuncta: nullum autem frigidum corpus facile per halitum digeritur: sed huic rei humida minus, sicca magis obnoxia sunt. utrisque uero præstant, quæ suapte natura calida sunt. itaque in hac re falli eos existimo.

5 *In doloribus proximum uentrem purga, sanguinis autem uentrem seca. ustio, sectio, calefactio, refrigeratio, sternutamentum, stirpium humores, in quibus uim habent, & Cyceon. maleficorum lac, allium, uinum feruefactum acetum, sal.*

Enumerat hoc loco remedia, quæ ad paruos, magnosque sunt dolores accommodata: ut in aphorismis quæ solum oculis dolentibus conueniant, scripsit hoc modo, Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut uenæ sectio, aut epotum medicamentum soluit. nunc uero quædam remedia subiunxit, oculorum doloribus incommoda. primum igitur omnium, quæ hoc sermone enumerata sunt, est purgatio: quam * contentiosa, irritant, neque stulta * nosque remedia, quo ordine ab eo scripta sunt, plane declarauimus. prima uero eorum, quæ deinceps consequuntur, est ustio: quæ solet administrari, cum loca maximis morbis ob prauorum humorum redundantiam affecta
C sunt, ut in malignissimis ulceribus usu uenit: cum interim nos palam igne candētibus ferramentis, interim uero medicamentis, adurendi ui præditis aduramus. post ustionem ordine sequitur sectio: quæ ipsa quoque in membris, in quibus ex antegressis magnis inflammationibus multū puris collectum erat, dolores sedat. hanc excipit calefactio, lauationibus nimirum, fomentisq; adhibita. alias autem fomentorum materias didicistis, & quibus affectionibus dolorem inferentibus admouēdæ sint. ut quæ in pectoris doloribus in usum ueniant, in libro de ratione uictus in morbis acutis ipse descripsit. oculis autem mollē spongiam adhibemus, cum locus calefactiones per sacculos, & cataplasmata nō ferat. quin etiā conspersio ex oleo, quæ calefactio est, in medijs corporis partibus, & capite dolores mitigat. iam ex aquæ fotu dolor artuum tollitur. atque in dolentibus particulis est apud Medicos calfactionis usus & frequentissimus, & plurimus: nam & contenta laxat, repleta euacuat, & refrigerata calfacit. in doloribus autem refrigeratione utimur rarius. densat ea exteriorem partium superficiem, ideoq; difflationes cohibet, distenta uero magis intēdit. quocirca refrigeratio eas modo calidas intēperies sanat, quæ multitudine uacāt, ut in capitis doloribus ex æstu, aut febris ardore contingit. quare caput oleo rosaceo frigido perspergentes symptoma curamus: itemq; ignes sacros propter redundantē calorē dolore uexantes, * & podagras quoq;, cū biliosa aut calida sit defluxio. ab his uero subinde scriptū est, stirpiū
D succi, in quibus uim habent. quorū uerborū sententia mihi esse talis uidetur: succi quoq; stirpium erūt quādoq; doloribus remedio. hi autem permulti sunt qui partim liquidi manent, partim condensant. & primum quidē oleum, si calidū adhibeatur, multiplicē nobis utilitatē curandis, leniēdisq; doloribus affert: deinde etiā alia multa, quæ multo plus, quā ipsum, calefaciūt, ut laurinū, cedrinū, ricininum, sinapinum, & raphaninum. atq; hæc sane liquida sunt: cōcreta uero alia magis, alia minus, & resinæ, præcipue autem inter eas, quæ sponte sua distillant: & thapsia quoq; & euphorbiū, & liquores omnes, ut cyrenaicus, particus, medicus, assyrius, & sagapenus, quiq; ex tithymallis, & qui ex panace fluit, qui ꝓprie opopanax nominat. huius quoq; generis sunt & chalbana, & alia multa, quæ oīa in cōmentarijs de medicamentorum simpliciū facultatibus didicistis. nūc uero siue liquor, siue succus alicuius sit, noīe humoris cōprehenditur. ex hoc etiā est genere pix liquida, & quod † piceū uocatur: & quod in Cilicia capnelæum dicitur, aliaq; innumera tū ex herbis, tū ex fruticibus, tū ex arboribus cōfecta, quorū cōmunc nomē est stirps, cuius hic Hippoc. meminit, cum ait, stirpiū humores. addidit autē, in quibus uim habēt: & obscuram orationē breuitate fecit. quā ob rē interpretes inter se dissentiūt: uerbaq; nō modo aliter atq; aliter interpretant, sed etiā scribūt. ut igitur ne longior sim in multis conscribēdis, illis prætermissis, ca so la in medium adducam, quæ mihi ueri simillima uidebuntur. Ex medicamentis igitur, quæ sunt ad leniendos dolores apta, ut aliud alij affectioni, ita aliud est alij membro accommodatum. quia autem hæc

A. l. 3 f. 22. t. 2. c. 7. p. 747. A.

† pissel æum, legendum uidetur.

hæc oratio commentarij modum excedit, eam exemplis breuiter persequi decreui, ac non omnes E eas affectiones, quibus iunctus dolor est, non eadem medicamenta exposcere, hoc tibi exemplum esto.cum mordaces humores intestinis cõtinentur. prius ea inijcimus,quæ eluunt,in quorum numero sunt mulsa,& ptisanæ cremor.ubi autem hæc excreta sint,tum quæ morsus mitigant,quæque intestinis inhærentia,eorumque tunicas operientia tuentur a mordacibus humoribus superne in ea descendentibus,in sedem indimus:eduliaque boni succi, quæque difficulter corrumpuntur,eis offerimus.cum uero huiusmodi humores in uentre superiore,præcipue autem in eius ore sunt, primum ita affectis uomitum imperamus. si difficulter uomant,oleum,aut oleum aqua temperatum,aut quid simile sorbẽdum damus: inde autem citato uomitu, aliquid foris adstringens,& odoratum superdamus, interius uero cibos porrigimus,qui bonum succum creent,ægre corrumpantur, & nonnullam adstringendi uim habeant.Oculis uero dolentibus nihil horum efficimus,sed prius totum corpus expurgamus.si sanguis redunder,ad uenam cubiti externam,quam humerariam uocant,incidendam accedimus: mox uero medicamento quàm mollissimo,& minime mordaci utimur.deinde cum per totum diem usque ad uesperam ieiunarit,lauatum ducimus.at si neque purgatione,neque sanguinis detractione indigeat, tum prędictis medicamentis; & post illa, lauatione; sicut nostis, hosce dolores sedamus: neque ad morsus uentris collyrium ullum inijcimus,neque oculis tragi succum,aut caprillum adipem, aut ceratum mor F su uacans,aut aliud huius generis,quale in sedem dare soliti sumus,adhibemus. hæc nobis loco exempli dixisse satis sit,ut,eidem affectioni diuersis in locis excitatæ non eadẽ esse adhibenda remedia probaremus:erat enim nobis propositum indicare,quo sensu dixerit Hippocrates, & stirpium humores, in quibus uim habent: nam in quibus,aut particulis,aut affectionibus,aut utendi modis necessario intelligitur.dico autem utendi modos, cum aut causam, quæ parti affectæ dolorem inuehit,præcidimus; aut flatuosum spiritum ex illa genitum discutimus: idque duobus modis efficimus, cum aut crassior & flatuosa illius pars extenuatur, aut corpus ipsum continens rarefit. est & alius præterea dolorem remouendi modus, qui in sensu hebetando uersatur. isque prudentiam non mediocrem desiderat, ut alia cum stupefacientibus misceantur,nec sola adhibeantur:nam quis est,qui nesciat, in medicamẽto, quod philonium uocatur,doloris cessationem a sensus stupore proficisci? quæ uero stuporem inducunt,sunt hæc,papaueris liquor, & alterci semen.at si hæc sola,& pauca admodum dẽtur, dolorem sedare non poterunt:si uero ea mensura assumantur,qua sedare dolorem queant, partem affectam non mediocri noxa afficient.itaq; ut ne magnopere noceant,sensumq; stupefaciant, Philo alia medicamenta,quæ admisceret, excogitauit.quanam autem uia,& ratione quispiam utatur, ut huiusmodi medicamenta conficiat,in libris de eorum compositione docuimus.itaq; de his hactenus.uideamus iam, quæ G deinceps consequuntur, quorum est princeps omnium,cyceon. nos autem in commentarijs aphorismorum iam tradidimus,dolores oculorum,qui ex obstructione orti sint,uino sedari. nũc uero aliorum dolorum,quicunque eadem ratione excitantur,partim ex sanguinis crassitudine,partim ex frigore,uobis ueniat in mentem: cum sæpenumero in doloribus uentris,& capitis, cui hemicraneæ nomen est, meracius uinum sumptum illico, euidenterque iuuisse: tum somno accedente, ex toto eos sustulisse conspexeritis.uidistis autem non statim ieiuno, sed assumpto cibo, me uinum propinasse: nunc uero Hippocrates utrunque & cibum & potum coniunxit:siquidem tale quidpiam cyceon est, ut apud Homerum legistis,cum alia uino miscerentur,omniaque uinum haberent commune, fortasse uero uinum cum polenta miscebatur.necessario autem alia quoque misceri,quispiam putabit, hoc nomine cyceon ueteres significare uoluisse: ut potius hanc uocem in illum sensum usurpasse intelligatur. cum autem ego interdum alicui,quem dolor affligebat, iussissem,ut uino sine cibo uteretur,quo meam confirmarẽ sententiam,deprehendi,quẽadmodum uerebar, multis subito calidis uaporibus locum affectum petentibus,unde & inæqualis intemperies,& repletio illius membri consecuta est, eum esse uehemẽtius cruciatum.ostendimus autem, repletionem,corpora omnes in partes distendentem,infirmis partibus dolorem afferre: inæqualem uero intemperiem ideo id efficere, quod aliquæ partes adhuc sint inte- H græ,aliquæ uero refrigeratæ sint illis proximæ: unde quæ male affectæ sunt,molestam refrigerationem adhuc integris impertiuntur.at quæ totæ refrigeratæ sunt,quæque, ut ita dicam,hecticam temperaturam quandam sunt adeptæ,non dolent:dolores enim inquit,excitantur in ijs, quorum naturæ mutantur,& corrumpuntur:non ijs,quorum sunt iam mutatæ,atque corruptæ.equidem uinum sine cibo epotum esse læsurum suspicabar: experientia uero idem attestata meam magis sententiam confirmauit.cyceon,cum in se cibum quoque contineat, non utique lædet:nam ex moderata utriusq; mistione æquabilis calefactio in affectis partibus paulatim augetur, quæ sine multis uaporibus quæ refrigerata sunt, calefacit,quæque impacta sunt,discutit:ea enim attenuata ac fusa,itemque continentibus ea corporibus rarioribus effectis,eas partes permeant,in quibus propter crassitudinem erant infarcta:quæ res ab ijs,quæ æquabiliter calfaciunt,fieri solent.iam uero sternutamenta quoque, nam & de ijs deinceps scripsit,capitis dolores, quos flatuosi spiritus copia excitauit,euidenter curare conspiciuntur. hæc igitur omnia cum eo,quod erat initio propositum, conuenire ostendimus, & perperam ab explanatoribus in multos sermones esse distributa.ad sequentem uero partem nos conferamus,quæ plus etiam ab omnibus superioribus,quam ille inter se, discrepare uidetur. potest autem ipsa quoque, ut ego quidem puto,de doloribus, non secus, quàm illæ, intelligi: ab illis tamen malitia differre: siquidem maligni quidam

quidam dolores a maleficis excitantur, siue ea medicamenta malefica sint, quæ uenena nominantur; siue feræ uirus iaculantes, siue succi quidam ex prauo uictu, pestilentiq; aere in corpore geniti: ad quæ omnia pertinere dicta remedia, ut lac, ut allium, ut uinum feruefactum, ut acetum, & salem censeo. ac lac quidem aduersarur uenenis erodendo necantibus: propterea quod attemperatione ad ea opus est: allium uehementi refrigeratione lædentibus: uinum ijs, quæ mediocri. cum uero additum ei sit feruefactum, ideo ualde calidum possumus intelligere. potest etiam ita decoctum accipi, ut defrutum, quod uocant, factum sit: nam & hoc erodentes acrimonias temperat, acetum autem ut glutinosos humores, ut qui ex esu fungorum gignuntur, dissecare possit: uel refrigerandi causa, ut est ad thapsiam accommodatum. sal deniq;, ut totam maleficorum humorum, ac medicamentorum substantiam consumat. uerum quoniam corpora nostra non solum per simplices rerum nos attingentium qualitates, sed etiam per totam earum substantiam iuuantur, ac læduntur (nam id quoq; aliis nostris in commentarijs didicistis) ideo recte dictum utique fuerit. Et stirpium succi, in quibus uim habeant: proprietates enim quæ ex tota rei substantia prodeuntes nostris corporibus idoneæ, aut alienæ sunt, in quadruplici genere materiæ uersantur: nam aut purgantia medicamenta sunt, aut alimenta, aut tertio post hæc loco, quæ Hippocrates hic malefica nominauit: aut quarto, horum remedia. cumq; tertium materiæ genus in medi-
B camenta, quæ perniciosa dicuntur, & uenena ferarum diuidatur, ideo fit, ut eorum quoq; duplicia sint remedia: nam quæ perniciosis occurrunt, ἀλεξιφάρμακα, hoc est uenenorum auxilia: quæ ferarum ictibus, theriaca nuncupantur. sed existimabit fortasse quispiam, purgantium quoque medicamentorum materiem in perniciosis contineri: propterea quod ea supra modum sumpta nos perdant. quod si concesserimus, consequens etiam erit, ut alexipharmaca, & theriaca sint in perniciosis numeranda: quia ea quoque tollere homines queant, nisi quis parum eorum omnino assumat. quam ob rem medici multa medicamenta non mortifera uocare mihi uidentur, quod necessaria quædam eorum per occasiones utilitas existat: perniciosa uero, quæ nullo unquam tempore aut ægrotantes, aut bene ualentes homines adiuuant. nam neq; aconitum, neq; argentum uiuum, neque argenti spuma, neq; marinus lepus intra corpus si sumantur, nobis ullam utilitatem præstabunt: ut etiam alia pleraq;, de quibus egimus in commentarijs, in quibus de ijs, quæ ex totius substantiæ proprietate prosunt, aut obsunt, disseruimus.

6 *Homini ex lassitudinibus, quas ex itinere contraxerat, imbecillitas, grauitasque accidit: expuit: tussijt enim ex uertice. febris ei acute, manum submordens, secundo die caput graue, linguaque exusta fuit: nares unguibus rescissa; sanguis non prorupit: sinister lien magnus, ac durus dolore conflictabatur.*

C

Quæ huic ægro acciderint, recensuit: mortuus uero ne sit, an incolumis euaserit, quorum causa cetera omnia scribuntur, silentio præteriit. aucbit autem fortasse quispiam, de me audire, quid ego de huiusmodi ægro fururum prædicerem: cui quidem uerum dicendum est: si quis eius mihi urinam ostendisset, plane quid de illo sentirem, pronunciarem: quantum enim possum ex iis, quæ hoc loco dicuntur, facere coniecturam, pernicioso morbo tenebatur: at si optima urina fuisset, hominem quidem incolumem fore, acuto tamen morbo laborare, dixissem. quod si urina quoque praua fuisset, breui illum moriturum: si mediocris, ut nec laudanda, nec uituperanda esset, longius uitam productum iri, moriturum tamen affirmassem. nempe cetera symptomata medium fere inter perniciem, ac salutem locum tenent: sed quod ait, nares unguibus rescissæ: deinde sanguinẽ non effundentes (sic enim scripsit Zeusis, nares unguibus rescissæ sanguinem non emiserunt) pessimum signum fuit. si uero scriptum sit, ut in plerisq; exemplaribus reperitur, nares unguibus rescissæ: sanguis non prorupit: perniciosum fuerit illud quidem, sed tamen minus, quàm ut nihil penitus sanguinis fluxerit. perspicuum autem est, manus opera rite adhibita, sanguinem non fluxisse: alioqui enim, si initio operæ, quam manu adhibemus, id accidisset, minime commemorasset, fuisse quidem rescissas nares, nec tamen sanguinem prorupisse. ferũt
D autem priscos medicos non modo suis unguibus, sed etiam ferramento quodam ad id pararo nares secuisse. ac medici, qui ægrum, de quo hic agitur, curabant, ad nares incidendas ob capitis grauitatem deuenisse uidentur. quod uero de liene dixit, sinister lien magnus, quidam esse additum sinistrum putant, ut poeta lac album, & sues humi cubantes uocat, cum tamen nullum lac non album, nullique sues non humi cubantes sint. * incisa sanguis non effluxit sinistra, perinde ac dixisset, sinistra nare: quod hæc recta lienem respiciat: & uerisimile sit, medicũ ad manuum operam hac in nare deuenisse. sed cum primus librarius mendum fecerit, idem error ad nos manauit. præterea cum in hac oratione sint etiam hæc uerba, tussiit ex uertice, huius libri interpretes controuersantur: alii enim ex capite exoriri tussim uolunt, non ut plerunque solet ex pectore, atque pulmone, & aspera arteria, cum hæ partes primo affectæ sunt: alii uero ex eo, qui proprie uertex dicitur, existere eam arbitrantur, ut non modo distillatio ex capite, sed etiam ex ea capitis parte, quam uerticem uocant, emanans tussim efficiat.

7 *Qui quartana laborant, magno morbo non corripiuntur: si uero prius corripiantur, & quartana superueniat, liberantur.*

A. l. 3. f. 1. a. 5. c. 8. p. 385. b. Morbũ comitialẽ prisci & magnũ morbum, & affectum puerilẽ, ut ipse quoq; Hipp. in libro de aere,

aquis, & locis fecit, nominarunt: quod ea ætate sæpe proueniat. quidam uero Herculeum appellauerunt: non quod Hercules ipsum pateretur, sed uidentur ij, sicut alij, qui quàm sæuus esset, nominibus explicarunt, ita hoc etiam nomen Herculei, ut eius magnitudinem significarent, effinxisse. quidã sacrum morbum falsa opinione inducti uocauerunt: ut ipse in libro de sacro morbo declarauit. hic autem morbus cum interdum alijs partibus affectis oritur, tum præcipue cum cerebrum ipsum primum patitur, nec in alterius membri patientis consensum trahitur. morbi causa est crassus, frigidusque humor in cerebri uentriculis coaceruatus: qui neruorum quoque origines, præsertim uero spinalis medullæ initium comprehendit. huic humori & aliæ febres, maxime autem diuturnæ, & inter has quartanæ potissimum adiumento sunt: itemque illa quartana quæ longissima est, quæq; cum rigore inuadit, & ipse itidem rigor. * * uectes. * cum hic humor cerebri initium obstruit, potest febris calor ipsum prius attenuare, atque discutere: totamque temperaturam uehementibus rigoribus commutare, atque cum humida, frigidaque sit, in calidiorem, sicciorem que conuertere. gignitur enim ab ea interdum humor pituitosus in corpore. uerum excretionibus quæ plerunque per sudores, aut uomitus, aut aluum fiunt, quibus etiam conuulsio tollitur, corpus expurgatur: in quam sententiam in aphorismis dixit, præstare febrim conuulsionibus, quàm febri conuulsiones superuenire: nam & comitialis morbus est totius corporis conuulsio. in hoc autem de uulgaribus morbis libro ita ipse conscripsit: tutissima uero, facillimaque, & longissima omnium quartana est: siquidem non est ipsa modo per se talis, sed etiam ab alijs magnis morbis liberat. est autem perspicuum, qui febri quartana prius uexantur, eos morbo comitiali corripi non posse: nam cum iam præsentem quartana febris arcere consueuit, tum uero multo magis, quando nondum hominem corripuit, eum ne apprehendat, prohibebit.

E * F A. l. 4. f. 1. t. 2. c. 61. 2. p. 797.

Pro quibus, qui morbi. 8

Hæc conueniunt cum superioribus; hancque habent sententiam: pro quibus nam morbis alij morbi oriantur, scire conuenit: hoc enim subaudiendum est. nam ut quartana comitialem morbum discutit, & febris quæuis conuulsionem, uel etiam destillationem, & suspirium tollit; sic inflammationem oculorum alui profluuium, læuitatem intestinorum acida eructatio, lateris dolor peripneumoniam, ueternum insania curat. cõtra uero si in ueternum insania, & in peripneumoniam lateris dolor uertatur, non boni consulendum est. hæmorrhoides quoque incipientem melancholiam prohibuisse, & iam factam remouisse & item lienem, qui obdurerat, curauisse uisæ sunt. iam uarices & hos ipsos morbos, & podagras, & articulorum dolores sanant.

A. l. 3. f. 12. t. 2. c. 15. p. 743. A. & 745. C.

G

Quæ sequuntur, usque ad finem octaui commentarij, ex libro manu scripto sumpta sunt omnia, ac nunc primum in lucem edita.

Bilis, ut dixi de auibus, quia biliosa sunt. 9

Quod sæpe sum testatus, ex obscuris orationibus elici nullum uerum sensum posse, hoc etiam loco commemoro: neque enim quam uim habeat uerbum bilis, satis intelligi potest: ut nec etiam conijci, quid nobis prænunciet. quare hæc sententia uel Hippocratis non est, ut ego quidem censeo: nam quid de auibus ipse unquam supra dixit? uel est ab eo recordationis causa forte conscripta. quod autem ait, quia biliosæ sunt, id ipsum uerum esse declarat earum leuitas, & quod in sublime ferantur: cuius rei alibi exposita a nobis causa est copiose.

Caliditas acrimoniæ signum est, turbationes, transitusque. H 10

Vera hæc oratio est: siquidem caliditas acrimoniam parit: estque eius signum. ceterum si acrimonia quæ in corpore, aut particula, quæ naturalem suum statum seruet, inesse comperiatur, dum funditur, sensum sui excitat, idque est, quod ait, transitus. eadem cum interna, ac penitiora loca petit, intusq; manet, turbationem affert.

Delirantibus laterum dolores cessant: quibusdam uero etiam febres: quibusdam non item, sed cum sudoribus: quibusdam etiam cum perturbatione. quibusdam cutis arida, circuntenta, falsaque efficitur. 11

Perspicua hæc oratio est. dolor lateris quempiam inuasit, ut signa, quæ affectum indicãtia nominant, nobis declarant. quod etiam grauis transitus morbi attestatur. quare sæpe fit, ut medicus repẽte ingressus, & morbi & doloris leuationẽ esse factam, & astantes lætos cõperiat. ipse tñ lætari temere nõ debet: sed quærere, factane sit iudicatio, aut abscessus eruperit. quorum nullum si factum inuenerit, sed ægroti oculos perturbatos, signaque delirij adesse intueatur, tum magnum esse malum pronunciabit: tunc enim sedata quidem pleuritis est, sed ad perniciem: propterea quod materia in cerebrum impetum fecit: quicunque enim aliqua parte corporis dolent, ac plerunque dolorem nõ sentiunt, eorum ægram esse mentem constat. ac sæpe usu uenit, ut pleuritis in delirium non desinat: sed per sudores excernatur: quandoque etiam per tussim expurgetur: quandoque autem ex multorum

symptomatum

A ſymptomatum turbatione abſceſſus in cutem fiet, quam ob rem illa arida, circuntentaque efficietur. ac ſi interdum e ſalſo humore excita pleuritis eſt, eundem ad cutim propellet.

12 *Stupores quales nam ſint, & quibus de cauſis oriantur, & quales coxam corripuerint, conſiderato.*

Hæc oratio accommodata erat ei, qui cum aurem curaret, eique uerum remedium non ſuppeteret, ſtuporem inducentibus medicamentis dolorem mitigabat. id quod etiam in coxæ dolore faciebat.

13 *Propter aures, & ex auribus † tertio die fere pereunt.*

†Liber manu ſcriptus non habet, tertio die.

Cum auris una ſit corporis noſtri pars, multos ex auribus, & propter aures mori nunc ſcribit. ac quod ait, ex auribus, indicat ex primario aurium affectu id accidere: quod uero ait, propter aures, id ex conſenſu fieri docet: ſæpenumero enim grauis morbus aures corripuit, qui ſerpendo ſerie quadam propter continuitatem ad cerebrum peruenit, mortiſque cauſa fuit. ſæpe etiam contigit, ut cum magna materiæ copia cerebrum obſideret, eam natura ad aures amandarit, ægrotantique perniciem attulerit.

14 B *Quibus cutis circuntenditur arida & ſicca, ſine ſudore pereunt: quibus laxa eſt, cum ſudore moriuntur.*

Hæc ſententia pleriſque in locis eſt ab Hippocrate pronunciata: ſi cutim peraridam, ac circuntentam in morbo compereris, ut ne ſudores futuros ſuſpiceris: propterea quod cutis durior eos non admittit: at ſi eam laxatam inuenias, tum ſudores prorupturos ueriſimile uideri. ſed animaduerte, ut diligenter differentias Hippocrates nouerit: cum aliud durum ſit, aliud aridum, aliud denique circuntentum. quod ex contrarijs probe cognoſcitur: nam duro molle, circuntento laxum, arido humidum opponitur: natura enim noluit iniqua eſſe, ut uni multa efficeret contraria.

15 *In morbis, qui παλίμβουλοι ſunt, mutationes proſunt. mutatio autem ad id, quod decet, priuſquam male afficiantur, facienda eſt. ut Cherioni contigit, cui irritata ſunt ex quibus faucium exaſperationes oriebantur.*

Quid morbus παλίμβουλος ſit, ſcire non poſſumus prius, quàm quem παλίμβουλον hominem mortales uocent, intelligamus. ergo παλίμβουλος homo eſt doloſus, qui aliud loquitur: aliud ſentit: & qui facile ſententiam mutat. eiuſmodi, quoque morbus appellatur, qui ſpeciem ille quidem facit leuationis, ſed tamen intus malignus eſt. itaque in hoc genere morborũ faciẽda mutatio eſt. ſed cur dixit, ad id quod decet, hoc eſt, conſentaneum eſt, cum in eodem ſtatu morbus non maneat, ſed modo quieſcat, modo C malignus fiat? an tunc non eſſe faciendam mutationem cenſuit. hoc eſt, non commutandum in contraria, ut a calidis auxilijs ad frigida ueniamus, ſed copia, & uis mutanda ſit, ut a calido ad calidius proficiſcamur. quod autem maximi refert, ipſe nobis nunc indicat: fieri quandoque, ut in morbis mutabilibus leuatio per dies aliquot eſſe ſecuta uideatur, tuque perfectam ſolutionem eſſe factam putes, & plenius ægrum nutrias. quo caſu ſi morbus ad malignam ſe naturam cõuertat, noli in errato perſiſtere: ſed tu quoque ad tenuiorem uictus rationem te conuerte. id obſeruauit Hippocrates in Cherione quodã, cui exaſperatæ fauces ſunt. qua in re illud ſcito, ut nauſea uomitum antecedit, ſic tuſſim aſperitas. fit autem tum propter meatuum, tum propter branchiorum pulmonis obſtructiones: ſpiritus enim cum obſtruente pituita pugnans ſonitum creat. itaque cum hic affectus illum affligeret, ac paucis diebus intermiſiſſet, pleniore uictu uſus eſt: cum uero morbus repetijſſet, ad tenuiorem redijt.

16 *Siquid ſani relictum eſt, ſubducta per infernas partes cauſa, aut detrahe, aut deliga, aut eijce, aut incide, aut adure. in quibus uero non, tu quoque nihil horum facito.*

Admirabilis hæc ſententia eſt, chirurgiciſque medicis apta: ſæpe enim morbus præter naturã in cor* D pore extitit, medicuſque ad manuum opus eſſe accedendum cognouit. quare monet, ne in infinitum uſque incidamus, ſed uſque adeo, dum ſanum locum inueniamus. uerũ ſi, ut fere fit, uires in media actio ne hominem deſtituant, quod uehemens dolor urgeat, nec poſſit medicus id totum, quod præter naturam eſt, præcidere, tum ab inſtituto deſiſtet, ac poſtea detrahet, aut deligatione intercipiet, aut adurente medicamento auferet, aut ſecundo loco ad ferramenta reuertetur.

17 *Quibus magna ſanguinis copia, ac ſæpe e naribus fluit, ijs, ſi color malus fuerit, merum modice datum, prodeſt. quibus autem colores rubri fuerint, ijs non æque confert. [præterea quorum caput facile tolerat, hos merum iuuat: quorum non, minime.]*

Hæc non habet uetus liber.

Hæc quoque oratio aperta eſt. fluxit perſæpe copioſus ſanguis: eiuſque fuit tanta uis, ut facies ſit facta pallidior. eaque coloris priuatio in pallidioribus facile deprehenditur: in rubris uero, non pari modo. quocirca ſi totum corpus euacuatum ſit, alendum eſſet carnibus ijs, quæ multum ſanguinis gignũt, & item pane. ſed ipſa edulia per ſe non concoqueret: immo uero ei potius dolorem afferrent. quam ob rem quæ facile & concoquuntur, & diſtribuuntur, danda erunt. huiuſmodi autem cenſetur uinum, niſi forte capitis dolorem uereamur: ſiquidem tunc dilutius ei præberemus.

Quorum nares natura humidiores sunt, ac genitura humidior, & copiosior, ij† ægrius ualent: quibus contraria, salubrius. E 18 † v.l. non hēt.

Non hoc ait, quorum nares humidiores sunt, eorum quoque genituram esse humidiorem. eequæ nam causa subest? sed quorum sint nares humidiores, & quorū sit genitura humidior, eos ualere: propterea quod nares excrementa, quæ superne descendunt, expurgant: genitura uero, quæ inferne. siq; hæc cohibeantur, qui ita affecti erunt, ægrotabunt. Hippocrates autem recte addidit uerbum, natura: quando in destillatione nares humidæ sunt, & in gonorrhœa humida est genitura, nec tamen tum homines, quod excrementa per naturam non euacuentur, integra ualetudine perfruuntur.

Sputa rotunda delirium portendunt, ut in Plinthio apparuit huic de sinistra nare sanguis profluxit, & quinto die liberatus est. 19

In hac libri parte Hippocrates rationes exposuit tum causarum, tum morborum: nunc uero de symptomatis disserit. uerum quia hisce de rebus alibi dictum est copiosius, ideo quantum esse sputum debeat, multum ne, an paucum; & qua consistentia, utrum inquam crassum, an tenue: & quo odore, fœtidum ne, an secus: & quo colore, nigrum ne, an album: & qua figura, rotundum ne, an passum, quo F de nunc agitur, tu per te ipse in præsagijs perleges. quod si globosum, rotundumque sputum eijciatur, statim ars nos docet, humorem esse glutinosum: qui humor in aspera arteria contentus, atque ibidem multas horas moratus eandem cum illa formam acquisiuit: siquidem ipsa quoque, & globosa est, & in orbem est rotundata. id tamen non contraheret humor, nisi calor ibi esset, qui eum quasi perfrictum reddidisset. ex quo conficitur, ut rotundum sputum caloris omnino signum sit. quod si caput quandoque tale inueniatur, ut facile patiatur, facileque sentiat, cum eiusmodi uapores recipit, tunc delirium exorietur: & sputum omnino erit cum calore coniunctum: & omnino homo delirabit. quod cū Hippocrates in certo homine cognouisset, fecit affectus mentionem, cum dixit, ut in Plinthio: nam cū nomen illius ignoraret, loci nomen adhibuit: eum enim procliue ad patiendum caput esset inuentum, tali sputo egrediente, delirium est subsecutum: quod postea sanguinis profusio ex sinistra nare excepit. hic autem pro delirio non est intelligenda phrenitis, quando ipsum Hippocrates nunquam phrenitida uocet: sed tum denique cum mens de suo statu deturbata est, aut furore correpta. sed compertum habemus, in hoc homine fuisse desipientiam, cui rei argumento est quintus dies, qui criticus est, ut nos iā & in aphorismis, & in libris uulgarium morborum exposuimus. at in phrenitide criticum diem natura expectare non potest. præterea dixit, ipsum esse liberatum, quod indicat, sanguinem non guttatim, sed G confertim profluxisse. quare liberatus est a desipientia, & sputum rotundum remansit: uel quod ait, liberatus est, significat, & desipientiam, & sputum rotundum, & morbum esse depulsum.

Vrina, quæ habet multa subsidentia, qualis Dexippi post caluitium fuit, desipientia liberat. 20

Hippocratis sententia hæc est: ego inquit, sanguinis proruptionem, non quia sanguinis profusio fit, æstimare consueui, sed quia humorem, a quo desipientia efficitur, euacuet. hinc etiam efficitur, ut euacuationem eam laudem, quam sudores, & eam quam aluus, & eam, quam uesicæ per urinas moliuntur. itaque ubi multa urina, quæ multa habeat subsidentia, excernatur, sedare desipientiam poterit: præsertim uero, si ea urina ab humore, qui morbi auctor erat, sit excreta: siquidē nihil absurdum est, quædam interdum esse corpori attributa, ut multum urinæ euacuetur, ipsa tamen desipientia perseueret. sed si urina sit ab humore illam faciente expressa, tum desipientiam sedare poterit, quemadmodum Dexippo euenisse ipse perscribit. hoc etiam loco certi ægroti fecit mentionem, ut cuius desipientiam copia urinæ sedet, intelligeremus. huic enim, cū exorta desipientia esset, post caluitium per urinas soluta est. caluitium autem ipse defluuium pilorum nominat. itaque desipientiam tum caluitio, tum urinis esse euacuatam, nos monet. H

Vltra annum quartana non progreditur. 21

De febri quartana modo sermonem instituit. nos uero tertianam breuem esse, periculoq; uacare: quotidianam & longam esse, & periculosam: quartanam denique & longam, & periculi expertem esse diximus: ipse uero nunc ait, quartanam annuum tempus non excedere: sed intra annum terminari. qua in re noli putare, falsam hanc esse orationem, ducta ab ijs, quæ modo apparent, coniectura, quod in multos annos trahi quartana uideatur: sed in primis causam in tempus, corporumque differentiam conijcito: propterea quod si nostra corpora eo tempore fuissent excrementorum expertia, atq; pura, certe uel in eam affectionem nō incidissent: aut in ea breui tempore permansissent: nunc uero & sordes corporis, & excrementa morbos diuturnos efficere plane possunt. fortasse etiam non de omni genere quartanarum uerba facit: duplex enim quartana est: tum quæ ex nimia atræ bilis assatione oritur, quæ bilis acris est, præcipueque si computruerit: tum quæ ex fæce sanguinis putrescente gignitur: quæ quidem imas partes non attingit: propterea quod sanguis, qui naturæ amicus est, nunquam ita putrescit, ut in eo bilem atram imitetur. hoc igitur loco forte eam quartanam intelligit, quæ ex atra bili originem duxit: ea enim, cum plerunque acris sit, breui tempore perdurat: præsertim si

A æstate hominem corripiat: nam hoc scitum est, æstiuas quartanas fere breues esse: autumnales, longas: ac tum maxime, cum hiemem attingunt. suppetit etiam nobis tertia causa, cur febrim quartanam esse breuem dixerit: ut eam quæ conuenienter rationi curetur, intelligamus: hoc est, cum in tempore sanguis detractus sit, purgantia medicamenta data, et uitæ ratio instituta. hæc profecto ne annuo quidem tempore fortasse hominem affixerit.

22 *Quem æstatis morbi corripiunt, ei quinto die eruptiones accidunt. quibusdam etiam id tardius fit.*

Agit de alia re, cum ait, Quem æstatis morbi. duplex autem scriptura est: nam legendum est, uel ὦτα, ut aures intelligamus: uel ὅ τι, hoc est, quem: nos utranque explicabimus. si ergo secunda scriptura probanda est, sententia Hippocratis erit huiusmodi: uidi hominem, quem cum morbi æstiui corripuissent, ut tertianæ, ardentesque febres, & herpetes, statim, hoc est quinto, aut septimo die esse liberatum quod morbi a bili orti breues sint. illi autem dissoluti sunt eruptione uasis cuiusdam, ut aut sanguis eruperit, aut per hæmorrhoidas fluxerit. si legas ὦτα .i. aures, hic erit sensus. excitatus est alicui abscessus æstiuo tempore secundum aurem: qui cum discuti non posset, in pus B conuersus est: cumque ille ruptus esset, quinto, septimove die liber euasit.

23 *Quæ circa gingiuas, linguamque sunt, septimo die expuuntur: præsertim uero suppurationes, quæ nares, gingiuasque obsederunt.*

Cum supra de abscessibus disseruerit, nunc quoque de iisdem loquitur. ceterum quod ait, expuuntur, cum sputo intelligendum uidetur: uult enim circa linguam, atque gingiuas defluxionem primum attenuari, atque unà cum sputis excerni. cum autem crassa est, ibique manet, tum impacta suppuratur. at quo nam in loco? nimirum in naribus, gingiuisque potissimum: quandoquidem harum condensa substantia est. quæ quia densa est, idcirco materiam discuti per halitum, non sinit: ideoque necessario fit, ut in pus commutetur.

24 *Quibus in dentium dolore tenuia a superciliis deueniunt, iis si piper bene imponatur, postridie crassiora prouenient: idque si alia non uetrint: nam in Hegesippo medicamentum soporiferum non uicit: sed dolorem magis prouocauit.*

Admirabilis hæc sententia est, non facilis tamen, nisi quis prius quædam percipiat: quare sciendum C est, excitari quandoque dentium dolorem, quæ ὀδονταλγία nominatur: isque a defluxione erodente gignitur. cum enim illa materia terrea sit, stridorem in dentibus parit: ex quo uehemens dolor excitatur: præsertim cum in dentibus gustandi, tangendique sensus inesse uideatur. hunc dolorem cum leuare medicus summopere studeat, an aliunde ad dentes dolor confluat, an quod ipsi perforati sint, itaque patiantur, diligenter inuestigat. si igitur defluere aliquid ad dentes comperiat, quærit etiam, an ex toto corpore, an ex superioribus partibus, an ex inferioribus illuc confluat. id autem ex superioribus deferri compertum habet. uerum multæ sunt superiores partes: ideo supercilia exempli gratia adhibuit. quare fit, ut quia inde dolor manat, curari nullo modo possit, nisi pars, quæ eum immittit, cohibeatur, & comprimatur, id ab adstringentibus, refrigerantibusque perficitur. quo peracto, ad loci affecti curationem deinceps accedit: utiturque medicamento, quod ex tribus piperis generibus constat: ac postero die quod crassum est, euacuat: pleraque enim medicamenta tractu temporis agunt. nos uero his omnibus usi sumus, atque opem tulimus. sed uires non sufficiunt, itaque & confirmare eas quandoque, & eis etiam stupotem inducere refrigerantibus opus est: siquidem ea sine ullo dolore adhibemus. alicui tamen medicamentum soporiferum non profuit. appellat autem ita, quia ex refrigerantibus somnus sequitur. sed in eo, quem memo- D rat, refrigerans, nullius fuit efficaciæ. eius culpæ affinis est medicus: siquidem prius dentem scarificauit, & eò magna copia confluxit, ideoque refrigerans medicamentum irritum fuit.

25 *A capite ossium naturam æstimato: deinde uero neruorum, uenarum, carnium, & aliorum humorum, superiorum, inferiorumque uentriculorum, tum morum, atque mentis: denique quæ consueto anni tempore citius fiant, uelut papulæ, & quæ huiusmodi sunt: & quæ singulis diebus citius, seriusque inuadant.*

Quoniam non potest curare quæ præter naturam in corpore constiterint is, qui ea, quæ secundum naturam sunt, ignoret, ideo de eis hoc etiam loco disputationem instituit. quare monet, ut quæ secundum naturam sunt, inuestigemus: quæque in nobis sunt, contemplemur. in primis uero quæ nostri corporis quasi fundamenta sunt, consideremus. ea autem ossa sunt, quorum quædam ideo fabricata natura est, ut essent tanquam nobis strata, atque subiecta: quædam ceu propugnacula, & tecta, nosque custodirent. uerum quia capitis ossa uaria sunt, effectum est, ut ipso, propter summam ossium præstantiam, cerebrum contineretur. quod etiam ei forte tributum est, ut ad eius proportionem cetera ossa efficerentur: cum inde quoque spinalis medulla sit exorta. Cum autem ossium naturam perlustraris, deinceps neruos intueri debes: utrum illi ex cerebro, an ex

medulla dorsali ortum trahant. tum quo pertineant, ubi inserantur, ac coalescant. erit postea tibi ad or E
tum uenarum progrediendum: ut iecoris tibi sit perspecta natura: tum ad carnes contemplandas te
accinges. ac carnem quidem appellat Hippocrates non solum eam, quæ musculos efficit, sed eam
quoque ex qua intestina, & uesica constant: siquidem unaquęque particula ex carne sibi idonea con-
flata est. iam uero humores tibi sunt perpendendi, ut & quot sint, & quam temperaturam habeant, &
qua in parte redundare soleant, intelligas. uerum humores non uagantur, sed uentriculis quibusdam
continentur. porrò uentriculi ipsi partim quod superuacaneum est, partim quod necessarium est con
tinent: necessarium uero est, ut uis, cuiusmodi est cerebrum: uel spiritus, ut cor: uel humor, ut ie-
cur. simili quoque modo aut excrementum, aut humorem in se habent, ut uesica: aut quod solidum
est, ut rectum intestinum. atque, ut uno uerbo complectar, superiores, inferioresque partes, qua
natura sint, peruestiga. nunc autem pro natura temperaturam, distributionem, constructionem,
fabricationemque intelligit. hæc omnia perquire, ut scias, qua mente sint prædita, quomodo
conformata, quo habitu, qua intelligentia, qua ratione, quibus denique moribus præstent. quod
autem mores dicit, legitur etiam τρόπων, ut uicissitudines, mutationesque significet. quare mores scru
tare, ut scias cuiusque mores, & homo homini quantum intersit: & te non lateat, quomodo aer com
mutetur, quod permagni refert, ut perspectum habeas: cum enim alijs rebus omnibus quãdoque uta F
mur, aerem certe perpetuo spiritu ducimus. quare studium adhibe, ut noscas, an suam naturam reti-
neat, an de suo statu desciuerit. quod autem ad stata anni tempora pertinet, immutatane illa sint, nec
ne, da operam, ut cognoscas: ut utrum uno tempore, an quibusdam, an omnibus sit facta mutatio. tũ
specta, an ad similia, an uero ad dissimilia declinarint. id autem dico, quia non temporum nomi-
na, sed res ipsæ uarietatem efficiunt: neque enim si de aliquo audias, æstatem aduenisse, iam debes *
omnes morbos æstiuos expectare: propterea quod sæpe citius, sæpe tardius appetit tempus, quod
temperaturam suam adulterat. quod in singulis anni temporibus intellectum uelim: diximus enim su-
pra, cum illa uerba explicaremus, Ascarides ad uesperam, totum diem proportione toti anni respon-
dere: ut matutinum tempus ueri: meridies æstati: uespera autumno: nox hiemi comparatum esse ui-
deatur. hæc igitur omnia perquire, ut quo tempore exoriri morbi soleant, quemadmodum ipse de
papulis, ceterisque omnibus dixit, tibi sit omnino perspectum.

Licino lien magnus ultimo fuit: quartoque, aut quinto die dolore conflictatus est. 26

Hæc oratio expungenda plane est: nam cum ostendat, Licino magnum lienem factum esse, addidit
ultimo, quod uel in extrema anni parte, uel in extremo morbo id ei cõtigisse significat. quare, cum non G
perfecte cuncta narrarit, non esse hanc ueram Hippocratis sententiam, quiuis uel mediocriter eruditus
existimabit.

Corpus biliosum, sanguineumque, si effluxus non habeat, melancholicum redditur. 27

Nunc agit de alio quodam, quem fieri posse melancholicum scribit. potest autem id duabus de cau
sis contingere, & propter atram bilem, quæ exusta ferme fit, ac computrescat: & propter fæcem san-
guinis putrescentem: quæ tamen fęx nunquam adeo acris efficitur, ut ad atræ bilis acrimoniam perue-
niat. ait igitur, corpus, quod flauam bilim continet, sanguineumque est, fieri melancholicum, nisi efflu-
xus, hoc est, nisi euacationes habeat: nam nisi melancholicus humor paulatim euacuetur, ex eo mor-
bi plerique efficientur.

GALENI IN SEXTVM DE VVLGARIB. MORBIS HIPPOCRATIS.

COMMENTARIVS VII.

Io. Bap. Rasario, Medico, Nouarienſi, interprete.

Hæc particula ad uulgares morbos potiſſimum pertinet: in eaque peſtilentis aeris deſcriptio continetur: tum uaria ſymptomata, quæ ſecuta ſunt, diligenter explicantur.

1 B

VSSES circa brumam, decimoquinto, aut uigeſimo die ex crebra auſtrinorum, aquilonaliumque & niualium flatuum permutatione cœperunt. ex his tum breuiora, tum diuturniora ſymptomata, frequenteſque pulmonis inflammationes oriebantur. deinde uero ante æquinoctium quamplurimis reuertebantur: idque fere die ab initio, quadrageſimo: ac quibuſdam admodum breuia, bonaque indicationis: quibuſdam uero fauces inflammabantur: alios angina, alios paraplegia corripiebant: alij luſcioſi fiebant: id quod pueris potiſſimum accidebat. ceterum pulmonis inflammationes perbreues erant. faucium inflammationes tuſſientibus poſt fiebant: aut ualde breues pro tuſſi excitabantur. faucium uero affectiones breues, ac magis etiam in luſcioſis id uſu ueniebat. anginæ autem, ac paraplegiæ aut dura, & ſicca; aut pauca, & parum concocta reiectabant. quidam uero ualde matura excreabant. qui igitur plus uoce defatigabantur, aut rigebant, in ijs tuſſes in anginas potius deſinebant. qui autem manibus laborabant, manibus tantum reſoluti ſunt. qui equitarant, aut longum iter confecerant, uel cruribus erant defatigati, his in lumbis, aut cruribus incontinentes reſolutiones, in fæmoribus uero & ſuris laſſitudo, dolorque fiebant. duriſſimi autem, uiolentiſſimique dolores erant, qui ad reſolutionem perducebant. atque hæc quidem omnia in recidiua contingebant. in principio uero non ualde. horum complures in medio curſu tuſſes reliquerunt: non perfecte tamen: ſiquidem cum recidiua aderant. quibus uox ad tuſſim prorupiſſet, horum plurimi ne in febrim quidem incidebant. quanquam nonnulli breui tempore febrem habuerunt: nemini tamen eorum neque pulmonis inflammationes, neque reſolutiones accidebant, neque aliud quicquam inuadebat:

C *ſed morbus in ſola uoce iudicabatur. luſcioſorum affectio firmabatur, ut quæ alijs de cauſis eueniebant: hæc tamen potius pueros attingebat. nigra oculorum uaria fiebant: præcipue autem eorum, quorum pupillæ paruæ eſſent. magna autem ex parte[tota nigra oculi pars erat uaria]ac magis in ijs, qui nigros oculos habebãt, & rectos nigroſq; capillos. quorum erant parui oculi, non item. mulieres non ita tuſſis infeſtabat. immo uero raræ in febrim incidebant. atque admodum paucæ pulmonis inflammatione corripiebantur: eæque iam ſeniores erant: ac cunctæ euadebant. in cauſa ego eſſe exiſtimabam, quod non æque, ac uiri prodirent: & quia non eodem modo, quo uiri, a morbis corripiuntur. angina tamen duabus liberis, atque eæ quidem mitiſſimæ, acciderunt: at ancillis & multæ, & uiolentiſſimæ: & breuiſſimo tempore iugulabant: uiris euenerunt pleriſque: alijque ſuperſtites fuerunt, alij uita exceſſerunt. ad ſummam, qui ſolum deglutire non poterant, ijs fiebant admodum mites, ac faciles ad tolerandum: qui autem ſimul etiam obſcurius loquebantur, ijs moleſtiam maiorem afferebant, diutinſq; uexabant. quibus temporum, ac ceruicis uenæ attollebantur, malum: quibus autem etiam ſpiratio in ſublime ferebatur, ijs peſſimum erat: ſiquidem ſimul quoque tepeſcebant: enimuero, ut ſcriptum eſt, ſic affectuum erant conſortia: & qui prius ſcripti ſunt, ſine ijs, qui poſterius: quiq; poſterius, non ſine ijs qui priore loco deſcripti ſunt, extiterunt. celerrime peribant: ac cum febrili rigore rigebant. his neq; reprimentia medicamenta, neq; uentris perturbatio, neq; uenæ ſectio, neq; quæcunque probarim, ullum notabile auxilium attulerunt: ſecui enim et in cubito, & ſub lingua uenam: & per ſuperiora purgaui. atque hæc quidem in æſtate, quemadmodum etiam alia multa, quæ proruperant extiterunt.*

Lib. impr. habet, totus oculus niger erat

D Si quis æſtimare recte uelit, is forte cõperiet, hic deniq; uulgares morbos primum pertractari: nã in principio dictum eſt nobis, huius quidẽ libri indicẽ de morbis eſſe uulgaribus. eorũ tamẽ doctrinã hic non tradi: ſed ferme eorum, qui diſperſi noĩantur. dixi aũt illud ferme, quia eorũ quoq;, qui Aeni uiguerunt, fecimus mẽtionẽ. hoc aũt loco morbos re uera uulgares nos docet: propterea quod nec Hegeſippo, neq; Anaxioni morbus accidit, ſed totã ciuitatẽ inuaſit. ſed quinam morbus is eſſet, ipſe non indicauit. id uero nouimus, ſub aquilonali tractu urbem, qua de agit, ſitam eſſe: ait. n. niues ibi extitiſſe. nã ubi in æthiopica regione nix comperiatur, ibi quæ conſtitutio fuerit, didicimus. illud aũt ſciendum eſt, cum Hippo. facit temporis mutationis mentionẽ, neq; cõmemorat, quodnam anteceſſerit, ipſum ita capi, ut plane ſuũ ſtatũ, naturãq; ſeruarit. itaq; in frigida ciuitate hiems noĩe quidẽ, ſed nõ re fuit: quod calidior extiterit, quia auſtrini flatus in eius initio uiguerũt; auſter enim, ut ſæpe diximus, calidus, humiduſq; eſt: ac tũ corpus oblæſit: præcipue caput, utpote quod nudũ eſſet, & externo aeri expoſitũ. nã & in aphoriſmis ſcriptũ eſt, grauẽ auditũ ab auſtro cõparari: humorem. n. ex toto corpore in caput attrahit. quod ſi auſter ſolus perflaſſet, certe calor diſcutere materiã potuiſſet: ſed repẽte aquilonius flatus exortus eſt: eaq; ſubita mutatio uires perturbare ſatis potuit. præterea cum Aquilo ſit frigidus, diſcuti iam materiam non ſinit. unde illa ibidem permanens, graues, difficileſque morbos gignit. in omnibus autem una erat primitiua cauſa, quæ in aeris conſtitutionem referebatur: vna item, quæ antedicta eſt,

quod cerebrum esset repletum.particulæ quoque pro hominum natura,habitúque & partium ad quid E
suscipiendum habilitate,uariæ erant, ac differentes: cum enim materia in cerebrum comportaretur, si
corpus ad affectum suscipiendum erat procliue uincebatur,& morbum attonitũ, aut comitialem con-
trahebat: si ualidum fuisset, morbos expulisset. similis est ratio partium propinquarum, aut longin-
quarum; hinc morbi oculorum, hinc pulmonis inflammationes a simili causa profectæ sunt. ipse uero
magnum symptomatum numerum affert, cum ait, Tusses circa brumam cœperunt.hiems igitur, in-
quit,cum Sol capricornum est ingressus,fuit: cumque eius temperaturam mutauisset, facta est cali-
dior. ac ubi quindecim, aut uiginti dies uiguisset, tusses sunt excitatæ. recte autem ab Hippocrate
initium est a tussi ductum: utpote quæ a superioribus partibus ad inferiores descendat: nam si au-
ster flat, caput impletur, parsque humoris in guttur decidens tussim creat: id quod tum maxime
facit, cum frigus a niue exortum uiget. atque hæc quidem tussis ex crebra austrinorum, aquilona
liumq; uentorũ mutatione originem duxit. etenim, ut in aphorismis dictum est, cum hæc constitu-
tio dominetur: sic hoc loco, cum hæc mutatio crebra fit, morbos in pulmone concitat: siquidem
is, utpote mollis, & ad spongiæ similitudinem factus extrusam e cerebro materiam recipit. huius-
modi autem morbi tum diuturniores,tum breuiores pro facultate,ac temperatura ægrotantis fuerunt:
& multi per hiemem uiguerunt,ineunte autem uere,cum Sol in ariete est, recidiua est facta, fuitque F
spatium illud interiectum,in quo deterius affecti ex recidiua sunt, ad dies usque quadraginta: sæpe
enim morbi inuadere mortales solent,qui in principio non admodum maligni sunt, quod uires adhuc
ualentes eis repugnent:sed tamen cum intermiserint,iterum inuadunt, uiribusque ante prostratis in-
uentis,grauius affligunt: idque magis in medio tempore faciunt, nisi quis eos conuenienter ratione
curarit.quare cum eo tempore morbus repetijsset, quidam mortui sunt, quidam bene, id est non im-
perfecte iudicati,i.non sine iudicatione incolumes euasere:dies enim adueniebat,in qua nõ multa sym
ptomata,quæ uictam naturam sequi solent, ægros urgebant.ac si natura quandoque nõ erat superior,
materia partes inferiores petebat.quare inflammatio aut in fauces,aut in guttur irruebat: &, uno uer
bo,eam partem,quæ facilius morbum susciperet, occupabat. quandoque etiam paraplegia excipere
hominem solebat.est autem paraplegia, cum una particula corporis sensum,motumque amittit:quod
fit, quia humor illius neruum obstruxit. reddebantur etiam quidam lusciosi, quos νυκτάλωπας uocant:
qui morbus solet uulpem, quæ ἀλώπηξ dicitur, corripere, quod ea propter spiritus tenuitatem diurno
tempore uidere non possit:propterea quod fundatur a radijs Solis, ac discutiatur: nocte uero cernat,
quod spiritus factus sit densior. & quod uulpibus per diem accidit, id illis de nocte euenit. siquidem
qui sic affecti sunt, de die cernunt, de nocte, non item: cum enim materia ad cerebrum peruenerit, G
illic permanet,ac progressu temporis putrescens fit nigrior. ideoque caliginosos uapores ad oculos
mittit: ac spiritui, qui aspectum efficit,tenebras offundit.unde fit,ut de die uideant. quod lumen solis
caliginosos uapores illos possit reddere tenuiores:de nocte uero nihil cernant, quod spiritus propter
frigus fiat crassior.atq; id est,quod ait, eos factos esse lusciosos: de quo affectu dictũ est etiã a nobis
alijs in locis copiosius. docuimus etiam,quid causæ sit,cur nonnulli cernant ea,quæ prope sunt,quæ ue
ro procul absunt, non uideant.cuius rei caussam a spiritu, qui aspectus est auctor prouenire diximus:
qui licet sit purus, non multus tamen est, ut suam uim mittere procul possit. sed hoc quoque in eius-
dem crassitudinem conijci potest,& sordes, quibus spiritus perspersus est: qui a longinquis rebus ob-
scuratus,prius,quàm munere suo fungatur, fit tenuis: atque ita cernere longinqua nullo modo po-
test:uicina uero nequit intueri, quia purus, nitidusque non est, neque ab eo spatio, quod est inter-
positum, attenuatur. id autem uerum esse, declarant ipse, cum ait, pueros præcipue factos esse lu-
sciosos: nam cum ipsi essent, quàm ceteri humidiores, spiritus uidendi facilius perturbabatur. hinc
admirari Hippocratem licet,qui non solum ab experientia fidem ducit, sed ad demonstrationes quo-
que confugit: nouitq; symptomata ipsa & propter ætatem, & propter genus, & propter fortunã, &
propter corporis habilitatem uariari.atque ætatis quidem habita ratione,cum ait ætatem puerilẽ ma- H
gis,quàm florentem,affectam esse: generis uero, cum docet,uiros potius,quàm fœminas ægrotauis-
se:& tamen pat erat,uiros minus passos esse,& quod robusti sint, & quod exerceantur. sed aliam inijt
rationem senex: sciebat enim mulieres parietibus se continuisse, ac magna ex parte, capite oper
to fuisse,ut aeris uitare iniuriam possent.at uiros,quia continenter domo exirent,ideo esse passos.hanc
porrò caussam huiusce rei fuisse,ipsemet ostendit,cum seruas magis, quàm ingenuas in morbum inci-
disse commemorat.qua in re uides etiam fortunæ habitã rationẽ. siquidem seruæ multis partibus plu-
res ægrotarunt,quod domo prodire cogerentur, ut dominarum mandata curarent: cum enim in aere
uersarentur,morbos etiam contrahebant. quod autem ad habilitatem pertinet,ut quis sit quàm alius,
ad morbos procliuior, non iam uno exemplo ostẽdendum est,sed tibi ex omnibus morbis facere con
iecturam licet: siquidem nulla alia inueniri causa potest, quàm hæc ipsa, cur tot sint differentiæ,
generaque morborum. facti igitur sunt pueri, ut dictum est, lusciosi: pulmonis uero inflammatio-
nes non multæ extiterunt.sed quid est,quod dixit Hippocrates,frequentes fuisse pulmonis inflamma-
tiones, nunc uero eas non fuisse scribit? nos ita respondebimus: lusciosos illos quidem fuisse, sed pul-
monem non esse eis inflammatum,quod uniuersa materia in sublime ferretur. id quod in multis osten
dere locis ualemus. forte uero ait Hippocrates, in morbi principio inflammationes quidem pulmonis
extitisse:

Ex hoc loco planum est, cõtextum uerborum Hipp. eẽ deprauatum.

A extitisse: sed tamen cum morbus repetijt, non iam eos apparuisse. cum enim in eo interuallo natura
esset leuata, pulmonem ita roborauit, ut non iam amplius esset suscipiendæ affectioni procliuis. has
autem explicationes ex uerbis ipsius auctoris elicimus: ait enim lusciosos non admodum factos esse
postquam tussi conflictarentur. ut illo uerbo post, indicet, se morbi principium cum recidiua confer
re: quod secunda continet explanatio. & cum ait, lusciosos non esse factos postquam tussi correpti
sunt, docet, cum materia in partes aliquas incumbit, ceteras partes liberas esse, quod prima nostra
interpretatio asserebat. iam uero propter internorum musculorum gutturis inflammationem anginæ
quoque exortæ sunt. uerum scire conuenit, in pestilentia quamuis morborum omne genus excitetur,
tamen hos magis, illos minus conflictari, prout antecedens causa præsto esse uideatur. quare fit, ut si
quis multum sit locutus, gutturque redditum sit imbecillius, illuc potius, quàm alio materia sit impe-
tum factura: ac magis etiam si ille riguit, aut frigido in loco, ubi guttur male acceptum sit, habita fue-
rit oratio. Si autem quis aut manus, aut pedes fatigarit, is in paraplegiam, aut resolutionem cadet. est
autem resolutio sensus & motus in toto corpore priuatio, facie tamen excepta: paraplegia uero est
unius partis resolutio. quod autem prius erat commotum, id materiam attraxit. trahitur autem mate-
ria aut propter calorem, aut propter imbecillitatem, aut propter dolorem. illi uero calorem in pedi-
B bus habebant, qui aut equitassent, aut ambulauissent: imbecillitatem ij, quorum guttur est frigore ob-
læsum: dolorem, qui manum fatigassent. quibus omnibus de causis paraplegia exorta est: ubi enim
erat lassitudo, ibi & labor. quam ob rem durissimi, uiolentissimique labores ex paraplegijs erant: quod
distentio illuc materiam compingeret. qui uerba tantum attendunt, nec rem ad uiuum resecant, quę-
runt, quomodo Hippocrates de labore disserens, eum durissimum appellarit. sunt qui dicant, eum hæc
scripsisse, ut sibi aliquod memoriæ lumen afferret: ideoque in loquendo nullam adhibuisse diligen-
tiam: sed uera ratio est, cum una res duo habet nomina, licet ei, qui uerba de ea facit, primum nomen
de una re, secundum de altera efferre: nam ut est apud Homerum, Tiresiæ nobis animusque superue-
nit: cum non anima illius, sed ipse Tiresias Vlyssi superuenerit, ita hic est accipiendum: grauis erat la-
bor, durissimi, uiolentissimique dolores, qui ad paraplegiam perducebant. neque id de medijs intelli
gẽdũ est; nã cum multi morbi essent exorti, in pestilentiæ recidiua sola tussis conquieuit: sed nec ipsa ex
toto sublata est. sique materia uniuersa unam in partem irruere uidebatur, ceteræ liberabantur: ac si
quandoque ad instrumenta uocis materia reperet, ut tussim excitaret, tunc graues morbi non fiebant.
atque hunc affectum quidam anginam, sed male, nominarunt. nam quomodo in angina dicere Hippo
crates potuisset, febrem non fuisse? itaque ait, sola tussi, ac uocis priuatione, aut raucitate correptos
C esse, quod illuc materia confluxisset. quocirca neque febris, neque pulmonis inflammatio, neque ul-
lus alius affectus eos inuasit. causa autem omnium erat materiæ ad uocem commigratio: omniaque su
perueniente tussi leuabantur. Lusciosa autem affectio perseuerabat, quasi ex alia causa eam constare
existimes. fieri quidem potest, ut hic affectus etiam oculo nihil cum alia ulla parte patiente, sed pro-
prio suoque affectu laborante, oriatur: ut cum glacialis humor crassus sit, spiritusque fuliginosior eua
dit: quo casu est curatu perdifficilis. quare tam difficilis ad curandum ille fuit, ut non iam in cerebri cõ
sensum tractum esse oculum putes, sed suo affectu laborasse eum censeas. qui sane effectus lusciosos
homines faciebat, molestiaque conflictabat. causa est, quia pupillæ oculorum a frigore condensatæ
minuebantur: ipsumque tuberculum in molem tollebatur: idque uel ob humoris redundantiam, uel
quod frigus spiritum crassum efficiebat: qui sane non discussus, utpote redundans oculum inflabat.
ceterum colores oculorum erant uarij: partim nigri, propter austri calorem: partim rubri, propter uim
frigoris, quam aquilo inuehebat. Hippocrates autem magna ex parte nigros oculos fuisse comme-
morat. nigror uero ex calore consequitur: & tamen morbi omnes, qui relati sunt, ab aquilonis frigo-
re ortum habuerunt. atque quod foris patimur, id nũc esse exortum: nam si lapidem in aquam proij-
cias, sitque inter te & aquam perexiguum interuallum, qualisnam sit lapis, intueberis: at si magnum,
D qualis ille sit, non perspicies. Simili quoque modo, si nitidus lapis sit, aureus uidebitur: si sordidus, nõ
talis. idem eo tempore contigit: frigus enim glacialem humorem intro compegit: ideoque niger, &
caliginosus sub aspectum ueniebat. cumque spiritus glacialem attenuare non posset, ideo oculus pro-
pter nebulosi spiritus redundantiam & niger, & caliginosus uidebatur. in hanc etiam sententiam addu
xit Hippocratem id, quod palam apparebat: adeo enim caliginosus erat is spiritus, qui ex capite ma-
nabat, ut etiam capilli nigri essent: adeoque humidus, atque excrementis abundans, ut recti etiam fio-
rent. atque hactenus quidem hæc uiris euenisse Hippocrates literis mandauit. at mulieres minus in
morbos inciderunt: quod se domi continebant, nec se se aeri exponebant. idcirco sublata esse causa ui
debatur, ut etiam ipse monuit. quam ob rem duæ solum ingenuæ ægrotarunt: atque eæ quidem leui-
ter. at seruæ omnes malignum in modum morbo oppressæ sunt: quod continenter in aere uersaren-
tur, & quod seruilis uictus ratio prauos succos gigneret. cum autem hi morbi omnes in pestilentia ui-
gerent, factum est, ut plerique uita defuncti sint: pauci robusti superstites fuerint. ac uixerunt, quibus
materia in guttur decubuisset. Si quandoque uero ad instrumenta uocalia esser comportata, ut loque
la impediretur, etiam hi euadebant, sed diutius uexabant. ac quod diutius ait, non de uno homine di
citur, (nam quomodo angina sit diuturna?) sed diutius in tota urbe permanebant: siquidem hæc longo
tempore in urbe uagabantur. atque hucusque uulgaris hic morbus erat: nunc uero pestilens est factus,

cum multi mori cœperint. mors autem maiore ex parte ab angina proficiscebatur. Sed audi rem mira E
bilem,quam deinceps narrat.angina inquit, excitabatur: quæ circa thoracem sunt, distendebantur: atque inde caput quoque tendebatur, itemque uenæ temporum, & ceruicis: ut cum morbus malignus esset factus, ad partes extimas transmittere suam malitiam inciperet. ac si quando magna spiratio facta esset, id erat mortis signum. ueruntamen id potest etiam controuersum uideri: quia si magna erat respiratio, planum est, multum aeris intro esse perlatum. multum autem intro ferri non poterat, angina non soluta. Sed tamen nos alibi diximus,respirationem quæ sine uiolentia fit in eo,qui secundum naturam sit affectus, a solo septo transuerso effici, at cum natura oppressa est, tum eam quoque musculos pectoris ad actionem adhibere. Si uero grauis fiat pulmonis inflammatio, tunc eam sublimioribus musculis, qui ad scapulas sunt, uti: quo etiam tempore narium pinnæ dilatantur. ac thorax quidem mirum in modum dilatatur, non tamen aer ad dilatationis proportionem introducitur: cum id prohibeat obstructio.quod hoc tempore contingebat: cum enim natura angustia premeretur, sublimiorum musculorum motu utebatur: ac spirationem sublimem faciebat.quæ res magnam subesse angustiam significabat: itaque mortale signum erat. ad hoc accedebat, ut qui sic spirarent, etiam tepidi uiderentur: calor enim intimas partes obsidebat,easque materiæ abundantia suffocabat: quam ob rem extimæ tepidæ reddebantur. at si forte cum febri riguissent, repente moriebatur: quod calor dissoluens satis esse non posset ad mortem afferendam, nisi etiam rigor superuenisset: qui enim sufficere uires ualebant? fortasse etiam illud nobis indicatur, in febri non intermittenti,extremorum refrigerationem in malis esse: sed hoc tempore, cum natura ob suffocationem pene esset dissoluta, in imas partes recesserat; unde extremæ partes a sanguine destitutæ sunt refrigeratæ: ipseque eam, quæ absolute perfrictio est,rigorem appellauit. atque absolute dixit, consortia,inquit, coniunctiones morborũ fuisse huiusmodi. nam morbus inuasit,tũ intermisit, ac postea repetijt,& qui morbi in principio orti sunt, non habuerunt eos, qui in recidiua fuerunt: at qui in recidiua extitere, eos exceperunt, qui principio uiguerant. huius rei causa fuit, quod uires ex recidiua conciderant. quamuis autem morbi omnes per id tempus uiguerint, maxime tamen anginæ sunt dominatæ. neque id tamen culpa medicæ artis contigit: neque quod Hippocrates ipsos morbos despexerit: sed quia ipsorum malitia cuncta superabat: nihil enim Hippocrates non fecit,ut remedium adhiberet. ac si totum corpus esse plenum inueniebat, ut ad locum affectum materiam transmitteret: uenæ sectione utebatur: easque uenas incidebat, quæ prope linguam sitæ sunt. Si uero corpus qualitates quasdam ad locum amandabat, purgatione uentrẽ perturbabat: & peracta communi curatione, ad loci propriam accedebat,ac extensione utebatur. Sed in multis libris scriptum est, extensione,in multis uero pressione, in alijs denique teprimentibus. nos G
singula explicemus.ait igitur,si quando suspicatus est,anginam ex pituita ortam esse, usus est extensione,hoc est inedia; ut pituita consumeretur. Sed hæc repudianda opinio est: quod nunquam inediã Hippocrates extensionem nominarit: at si legas, pressionem, hic erit sensus, non latuisse Hippocratem, quod raro solet accidere, quodque magna ex parte euenit: atque hoc quidem,fieri plerunque anginã ex musculorum gutturis inflammatione. illud uero,quod raro contingit, fieri anginæ speciem ex uertebræ ad anteriora migrationem. ait igitur Hippocrates,si unquam suspicatus est, hunc affectum ita esse factum, se compressione usum esse, ut uertebra suum in locum compelleretur. Sed hæc reijcienda, explodendaque sententia est: quando ipsemet hanc esse insanabilem affectionem censuit: & quonam modo id effici contingat, ipse signo adiuncto plane indicauit in orbem uidelicet, excauatum locum esse. Sed cum nihil tale appareret, quomodo ad usum compressionis ei erat deueniendum? quare quod ait, ita est accipiendum: sæpe fit,ut qui propter oris angustiam imponere digitum non potest, ut perungat,penna inungat: sæpe cõtrarium facimus,ut digito comprimamus,ut materiam extrudendo euocemus. ne igitur hoc etiam in loco insanabilem esse affectũ putes,locũ affectũ digito ait *
autem se compressione superiore usum esse,nec quicquam profecisse: adhibuisse quoque purgationẽ per superiora. nec tamen ait se per superiora purgauisse.cum ipsemet iubeat, ne per locum affectum H
unquam euacuemus,ne tanquam imbecillus ad se trahat omnia, sed purgationes nunc uocat gargarismata: & quæ pituitam euocant. negat tamen hæc ulli fuisse ægrotis auxilio. atque huiusmodi quidem erant præsidia, quæ se admouisse Hippocrates scribit. nec tamen superare morbum potuerunt: nã quæ rumpebantur, quæque symptomata superueniebant, maligniora erant,quàm ut remedijs cederet. ac sæuiora erant, quæ rumpebantur: quod materia discuti progressu temporis non potuisset, ideoque acrior effecta, erodendo cutim disrupisset.aut etiam in pus a natura commutata erupit,& abscessum fecit.atque huiusmodi erat pestilentis aeris constitutio.

Ac primum per squalores, lippitudines cum dolore coniunctæ,uulgatæ sunt. a

Quidam hanc orationem a superiore disiungunt: aiuntque Hippocratem de tali quadam constitutione differere,ut dicat, æstas sicca uer ipsum excepit: in qua multæ lippitudines sunt uulgatæ.ego uero hunc sermonem cum superiore esse coniunctum puto,ut dicat, hiemem fuisse commutatam,deinde etiam æquinoctium uernum præter naturam extitisse: sed & ineuntem æstatem in una qualitate ad similem esse formam commutatam: siquidem arida fuit:non tamen multi in ea morbi extiterunt.dictũ enim in aphorismis est, maiore nos molestia ab imbri, quàm a squalore affici: nisi cum nimius squalor

A lor fit: quoniam eo tempore graues ipse quoque morbos gignit.itaq; cũ nunc siccitas fuerit,cum tamẽ esse non consuesset,maiorem noxam attulit. in primis.n.usu uenit contrariũ eius,quod solebat: cum nihil sit oculo humidius:& tamẽ lippitudines exortę sunt, atque eæ quidem dolorem adiunctum habebant: periculum enim erat,ne tunicæ propter siccitatem rumperentur.

3 *Sanguinem uenarum sistunt hæc,animi defectio,figura sursum spectans; alia interceptio, linamenti in orbem circumuolutio; appositio,deligatio,*

Admirabilis hæc sane est sententia: nam quandoque nimia sanguinis profusio ex uenis, aut arterijs facta est: itaque ne tantũ progrediatur,ut uires dissoluat,comprimenda est. comprimitur autẽ aut aliquã re naturali,aut artificiosa. a re naturali, ad hunc modum: sæpe fit,ut cum sanguis confertim effluit, euacuato uitali spiritu,animi defectio consequatur. ea cutim refrigerare,materiamque crassam reddere, & sanguinis proruptionem sedare potest. hoc a natura proficiscitur: artis multa sunt opera: nã cohibet etiam figura, quæ sursum uergat: ut si ex partibus inferioribus,ut a pede sanguis exeat, pede in sublimi collocato, ille supprimitur. cohibet etiam linamentum. ac si superficietenus sanguis fluat, solum linamentum admouet: si ex imis partibus,circumuoluit. Vel quod ait de circumuolutione,ita erit B accipiendum:sæpe ex naribus sanguis exit: nosque eum & inuoluendo,& nares claudendo comprimimus. deligatio quoque sanguinem profluentem sedat: ut in libro de fracturis est dictum: præsertim si deligatio non a sanis partibus ad ægras perducatur,quoniam ita sanguinem attraheret,sed si ab ægrotis ad ualentes pertineat, ut eundem repellat. quod autem in medio scriptum est, alia interceptio, uel tanquam index est,ut significet,alias esse cohibendi sanguinis rationes,ut per linamentum, ut per circumuolutionem: uel ut sit aliud remedij genus: cum sæpe contigerit, ut dissectum aliquod uasculum laqueo intercipientes fecerimus,ne sanguis ultra proflueret.his modis omnibus sistitur is, qui ex uenis sanguis prorumpit. melius autem est,ut ex uenis, quàm ex arterijs effluat:ut ipse nos docebit: cum propter particulæ nobilitatem,tum uero, quia pars ipsa pulsu agitata,tantum quietis naturæ, ut cicatricem inducat,non concedit.

4 *In bubonem plerunque attollitur, quia hepatica est. Sed & arteria uitiata malum signum est. ut in Posidonia usu uenit.*

Hæc implicita,perobscuraque oratio est: multasque habet explicationes: cum enim dixerit, graue esse,ut sanguis e uenis euacuetur,subiungit,id non ex quacunque uena esse intelligendum: quia nõ ex C tenui,quæ telam aranearum imitatur, sed ex ea,quæ in bubonem elata est,malum erit.in bubonem autem attolli dicitur,quæ se in sublime effert. hæc si sanguinem fundat,graue id erit, quia hepatica est: hoc est,quia ex hepate exoritur. est alia etiamnum explicatio,ad hunc modum,sæpe sanguis ad interna fluit: isque in alia uasa comportatur: ac uarices excitat. uerum sanguis profluens non omnem uenam in buboonem,altumque attollit: ut uarices oriantur: sed solam hepaticam. hæc uera quidem interpretatio est,sed tamen quandoque fit,ut quis ulcus in extremo pedis digito habeat,& bubo excitetur. quare Hippocrates hæc recordationis causa sibi ipse conscripsit,quæritque,quid causæ sit,cur una parte affecta,bubones aliam corripiant. nos uero respondebimus,id effici,quia cum dolor pedem obsideat, natura illuc unà cum sanguine festinat, ut dolenti parti auxilietur: ac glandula aliqua rara inuenitur, quæ excepto humore inflammatur. quod præcipue fieri solet, cum hepaticæ uenæ illuc feruntur: siquidem propter magnitudinem multum humoris aduehunt,qui in caussa est,ut glandula bubone corripiatur.

5 *Frons non sudabat iis,qui ex sanguinis profluuio peribant, sed ueluti concidentes,& spiritus pleni moriebantur. malum uero etiam erat,si cum sudore de uita decedebant.*

Huius orationis sententia cum superiore coniuncta est. profluxit sanguis,qui neque naturali,neque D ab arte profecto remedio cohiberi potuit. itaque ne quis artem medicam plane damnet, ideo docet, quomodo & præsagire,& prædicere mortem possimus. dicendum ergo est, sudores non esse secuturos: nam cum humor omnis sit euacuatus,unde sudor manabit? porrò si sudor non profluet, neque ẽt syncopa consequetur: præsertim si ne frons quidem sudet: est enim dictum, sudorem cum syncopa iunctum circa frontem, & superiores partes esse solere: siquidem sudor frontis,colli, & partium earũ, quæ ad pectus pertinent, facultatis animalis imbecillitatem, atque infirmitatem indicare plerunque uideatur. cum enim alicuius corpus per halitum digeri, ac dissipari debeat, tũ natiuus calor, qui submouere euaporationem cupit,ad faciem celeriter currit; sed si uinci se sinat, cum uapor per superiores partes euacuat: atque ita sudor efficitur. uerum, ut hæc uult sententia, sudores nulli erant: sed cutis cõcidisse,exaruisseque uidebatur: & spiritus pleni moriebantur. nam quos spiritu plenos hic nominet, non sat scio: hancque ego orationem interiectam ab aliquo,& non ueram Hippocratis puto. an uero tales appellat, quorum est magna, & frequens respiratio: eamque ob causam cum sudore non moriuntur: in quo genere sunt, qui aqua inter cutem laborant: hi enim utpote humore persperſi, uitam effuso sudore finire deberent.

6 *Ventres turbationem facile tolerant,ut Posidoniæ contigit.*

Est hæc admiratione digna oratio, si clara sit. declarabitur autẽ si ordine legatur: ait enim fieri alui profluuium

profluuium, & turbationem; & utrum obsit, an prosit, iudicari ex ea, quæ sequitur facili, aut difficili tolerantia: atque ut Posidoniæ contigit, sic etiam de alijs esse iudicandum. quare, si legas hoc modo, Ventris turbationem facilis tolerantia indicat, ut Posidoniæ contigit, perspicuam orationem facies. E

Quæ etiam feras ingenerent, considerabis. 7

Feras appellat morbos ferinos, ac sæuos: quandoque etiam lumbricos. uide igitur, unde huiusmodi feræ gignantur: & quid ipsæ faciant. generantur autem a crudo succo, uel a pane, uel a leguminibus, uel ab oleribus: ipsæ uero & tormina, & morsus faciunt. quocirca si quis pane impuro, & cum leguminibus facto utatur, eumque frequens cruditas male habeat, & edat ea, in quibus sit aliqua corruptela: is lumbricos in uentre habet, sine dubio, uel generabit.

In extenuatione ante mortem distentio: umbilicusque prominens ei ulcerabatur. gingiuarum quoque ulcerationes fiebant circa dentem ab iis, quæ ingrediebantur. 8

Videtur id de Posidonia enunciare: ut intelligamus, sanguinis profusionem tam copiosam esse factam, ut natiuus calor sit refrigeratus, & aqua inter cutem oborta. itaque si aqua inter cutem excitata est, distentio uentris est subsecuta, non a bono humore illa quidem, sed ab excrementitio profecta. quæ F res prominentiorem quoque umbilicum reddidit: eumque ulcerauit. sunt qui legant hoc loco, non ἑλκώδη, sed ἐκτανύθη, hoc est extentum, & productũ umbilicum esse. ceterum hic humor distribui cœpit, & superiores partes petere: ubi sua acrimonia ulcus in gingiuis excitauit: fecitque, ut edulia omnia, quæ dentes subibant, noxia esse uiderẽtur. ac fortasse dentis nomine non intelligit eos dentes, qui sub aspectum cadunt: sed de gula agit, utpote quæ esset ipsa quoque ulcerata: siquidem per dentes transit. ac dentem quidem appellat Hippocrates secundæ uertebræ exortum, qui a nuclei forma πυρηνοειδὴς nominatur: unde iter illud, per quod esculenta, poculentaque in uentriculum comportantur, cui οἰσοφάγου nomen est, proficiscitur. itaque forte accidit, ut humor illac pertransiens, locum ulcerarit.

De quaque re præcipi recte multa possunt: atque hæc quidem, ut idem ualentia, illa uero non item: ueluti sunt diffundi, delitescere, educi, obdurari, concoqui, & euacuari. 9

Si quis in memoria habeat, quæ supra sunt dicta, ei nullam utilitatem hæc afferet oratio: nam supra nos Hippocrates monuit, spectandum esse, sint ne res similes inter se, an dissimiles: id quod nunc quoque iterat, cum ait, de quaque re potest quisque multa recte præcipere. ecce ut ego tibi præcipio, ut quæ similia, quæ dissimilia sint, perquiras. nos autem in superioribus de similitudine, deque dissimilitudine multa diximus: ac quo modo multæ dissimilitudines ad unam communem similitudinem redigendæ sint: ut ex multis dissimilitudinibus una similitudo fiat, exposuimus. nunc uero pro huius rei exemplo hoc statuit: duos medicos ad ægrum accessisse, eumque inflammatione uexari comperisse. itaque uterque in eam sententiam uenit, locum ipsum euacuationis indigere: sed alius statuit humorẽ esse fundendum, aut discutiendum: alius esse constringendum, atque ad superiora repellendum. num igitur opponitur fusio constrictioni? an uterque euacuationem molitur? in alio quoque cum multi medici refrigerare uellent, alius ptissanæ, alius lactucæ, alius aquæ usu refrigerauit. hæcque eadem, nomine tamen differre existimantur. in re sane conueniunt, siquidem refrigerarunt omnia. G

Et ubi opus est homines a lecto propulsare, ibi timidos a lecto extrudes: & torpentes ad ea, quæ serius agunt, excitabis. 10

In plerisque libris scriptum reperi non a lecto, sed ἕρπειν, ut sit sensus, quo humor repit, inde euacuationem molire: sed uera lectio est, quam ego adscripsi: sæpe enim contingit, ut quidã propulsato morbo sani sint: exurgere tamen e cubili timeant, quod eo oblectentur: hos inquit, oportet extrudere, atq; excitare: ne corpus torpore correptum refrigeretur. tum uero ubi excitaris, eis manda, quæ potissimum gerenda refugiunt: igitur, si nolint scribere, aut legere, ut scribant, aut legant, si sciant, imperabis. H

Aqua inter cutem correptos citius incidere, tabidosque statim urere, caputque secare conuenit. 11

Non docet hoc loco curandi rationem, sed tempus: ut intelligas, quicquid agis, celeriter esse agendum. hoc autem ad chirurgicos maxime pertinet: etenim persæpe usu uenit, ut aqua inter cutem, quæ ascites nominatur, ab humiditate circumspersa consistat: ac tum manum uelis adhibere, cutim ut perfores. iubet, ne quid temporis interponas, sed confestim rem aggrediaris, ne humor ad internas partes confluat. itemque mulieribus, quæ hydropes sunt ex retentis menstruis purgationibus, & eis, qui ex retentione alicuius excrementi, quod euacuari consueßet, uel ex suppresso profluuio sanguinis e naribus, aut hæmorrhoidibus, festina adhibere remedium prius, quàm robur deficiat, & uires prosternantur. pari etiam modo si tabidum urere constitueris, ne cuncteris: propterea quod conandum est omni studio, hoc ut facias ante, quàm ulcus ipsum putrefiat: tunc enim omnis frustra suscipietur labor. Iam si os capitis quandoque prope membranas fractum sit, siue secare, siue subleuare ipsum uelis, celeriter facito. idem in ceteris rebus omnibus obseruabis.

In hydropibus ne partem, quæ sub imo uentre est, neque interna attingas: simile enim genibus contingit. 12

A Quia dixit hydropicos confeſtim ſecari oportere, nunc non omnes hydropas ſecandos eſſe, nos
monet: neque enim confeſtim perforare uentrem illorum oportet: ſed tum denique, cum ita humor
auctus eſt, ut uires ægrotantis euertat, & profliget. ſunt .n. eorũ tria genera: alius tympanias ex flatu cõ
ſtat: aſcites alius ab humore ſic redditus, tertius anaſarca, in quo humor per carnem ſparſus, ac diſſe-
minatus eſt. tympanias ſecandus non eſt, propterea quod propter flatus nemo ad manuum opus deue
nit: neque uero etiam anaſarca: quia ſparſus, diſſeminatuſque per carnem humor euacuari non poteſt.
Sed quemadmodum in tumore, qui genu obſideat, ſi a flatu ſit excitatus, cum nemo incidit: immo ue-
ro nec ſemper cũ ab humore ortus ſit, ut cũ incoctus, ac durus eſt: nec etiam cum ſit in pus perfecte mu
tatus: ita in ſolo aſcite ad manuum opus accedimus, qua in re damus operam, ut neque imum uentrẽ,
neque ullam internam partem attingamus.

13 *Si quæ circa os uentriculi doluerint, ut Xenarcho, tum quæ calida admodum ſunt, inſpirabis: & ulcus ab initio, eua-
cuationis loco, fouebis.*

Hæc ſententia ad curationem pertinet. cum enim Xenarchus, ut Hippocrates commemorat, ægro-
tarit, ei uiri intelligentes profuerunt: cum igitur ulcus haberet in pulmone, frigidi aeris inſpirationem
B uitandam eſſe diligenter præceperunt: ſiquidem ſciebant, frigus eſſe ulceribus inimicum: eaque ab il-
lo pungi pene, atque feriri: præſertim uero ubi reſpiratio frigidi aeris ad rarum, tenerumque pulmo-
nem comportetur. atque hoc eſt, quod circa uentriculi os dicit. quod ſi intelligas circa præcordia,
aut ipſum cor affectum excitari, ſed non, qui eryſipelatis, aut inflammationis ſpeciem gerat, quia in eo
caſu mors hominem arriperet, uerum eam animi defectionem, quæ ſyncope cardiaca appellatur, quæ
ex innati caloris refrigeratione exoritur, tunc quia refrigeratum cor eſt, ideo frigidum aerem non in-
troduces, ſiquidem malum adaugebis; ſed uel ab ipſo morbi initio fouebis.

14 *A quo unum, ſic cetera.*

Hæc ſententia uera eſt Hippocratis, quamuis multi eam expungendam iudicarint: cenſet enim his
uerbis, ut qua ratione Medicus unum ſymptoma comperit, eadem de ceteris iudicium faciat. ut, exẽ-
pli cauſa, dolore lateris quiſpiam correptus eſt: cum primum ingreſſus eſt Medicus, pungentem eſſe
dolorem inuenit. itaque ab hoc ſigno facta coniectura, poteſt de alijs loqui, & ægrum interrogare: ue-
luti tuſſim, difficilem ſpirationem, febrimque adeſſe iam, aut ſubſequi debere. ac ſi poſt concoctionem
inuenerit, caput grauatum eſſe, tunc ſanguinem proruptuꝝ eſſe prænunciabit: ad eundem modum
C dicet, inferius labium concuſſum iri: & ſplendentia quædam eſſe oculis obuerſatura. quare fit, ut uno
ſymptomate inuento, de ceteris, aut futuris, aut conſequentibus tibi ſit prædicendum.

15 *Iracundiæ, atque aliarum perturbationum ſignum eſt, ut ſi uox, qualis iratorum eſt, in non iratis ſit; ſi oculi turbati, ac
terribiles ſint, quales eſſe iratorum ſolent: ſi alia deniq; ad hunc modum adſint. idem in morbis ſpecta: ut cũ quis natura ad
tabificum morbum imaginem præ ſe ferat, tabificam formam faciet, ſi cetera pari quoq; ratione adſint.*

Ratio hæc fere naturalis eſt: ſunt enim quidam re uera naturã hominum cognoſcentes, qui ex facie
de animi moribus diuinant. hinc efficitur, ut ſi quem uideant ſupercilijs ſurſum contractis, eum impu-
dentem uocent: ſi demiſſis, ingenuum. atque illi quidem hæc peruestigant, ut animi mores compre-
hendant: Hippocrates autem hæc inquirit, ut corporis affectionem agnoſcat. ait igitur, iracundiæ ſi-
gnum eſſe, ſi uox tremula ſit, ſi facies rubicunda, ſi oculi ſint perturbati. ac ſæpe hæc omnia in aliquo,
qui ſuum ſtatum naturalem ſeruet, comperiuntur. quare ars ipſa nobis indicat, ſi in aliquem ille mor-
bum inciderit, fore, ut phreniticus, ac furioſus fiat: ratio enim e ſtatu naturali facile ducitur: qui ſta-
tus eſt ad huiuſmodi affectus originem accommodatus. ſimili quoque modo ſolicitudinis, ac mole-
ſtiæ ſigna eſſe cognouimus demiſſa ſupercilia, oculos, qui nullo motu cieantur, colorem pallidiorem.
D itaque ſi hæc ſine ulla ſolicitudine ac moleſtia in homine inſint, ars commonſtrat, eum ſi in quem aliũ
morbum, tum potiſſimum in melancholicum eſſe caſurum: ſiquidem ita ei natura inſitum eſt, ut ad or-
tum illius affectus ſit comparatus. ſed quorſum ea perſequor, quæ animi naturam indicant, ea quæ in
corpore ſunt, ſilentio inuoluens? ſunt enim quædam ad tabem comparatæ naturæ, ut quæ ſcapulas in
modum alarum prominentes habent, quibus pectus anguſtum, ac non altum eſt: quare nos ex arte fa-
cimus coniecturam, ſi is ægrotabit, fore ut facile tabido morbo corripiatur: quod naturalis fabricatio
ad eum affectum contrahendum procliuis eſſe uideatur. idem eſt de ceteris omnibus exiſtimandum
ita, ut ex naturali ſtatu de ijs, quæ præter naturam futura ſunt, iudicemus.

16 *Tuſſes, quæ laſsitudinem iunctam habent, læſa, præcipue autem articulos pertingunt.*

De tuſſi leui, deque laſſitudine, quæ ex primitiua cauſa orta ſit, nunc differit. aliquis magno itinere
confecto in laſſitudinem incidit: eaque frigido in loco eum corripuit: ac tuſſis excitata eſt. cumque tuſ-
ſis urgeret, uires robuſtæ humorem expulerunt: & ad imbecilliores partes amandarunt. quid autem
eſt articulis imbecillius, ſiue ſtatum ſuum ſeruent, ſiue præter naturam ſint affecti? atque hoc quidem
tempore propter motum in laſſitudine facti imbecilliores materiam irruentem ſuſceperunt.

17 *Verum & in febribus cum laſsitudine tuſſes ſiccæ factæ ſunt: quæ ſi cum febre relinquuntur, in articulos firmantur.*

Superior oratio erat de leui tussi instituta, hæc autem de maligna habetur: itemque de lassitudine, E cuius causa posterius exorta est: nec tamen de omni lassitudine uerba fiunt, cum non de ea, quæ ulceris, sed quæ tentionis sensum inuehit, deque ea, quæ ossa lassat, sermo sit: quæ quidem ex crassa materia oriuntur. ex quo etiam efficitur, ut cum crassa materia sit, nihil in tussi reiectetur: sed materia ibi consistat, cumque discuti non possit, infra ad debiles, calidosque sinus uergit: huiusmodi enim articuli sunt. itaque Hippocrates ait, tunc aridas tusses in articulos firmari, cum relinquuntur, hoc est, cum materia omnis non sit a tussi euacuata: sed permanserit, & ad articulos impetum fecerit. unde ne eijcere quidem flatus oportet. quidam uero per uerbum linquuntur, existimarunt spirationem interceptam significari, quod est unum difficilis respirationis genus: quod in malis habetur. Sed satis insulsa eorum oratio est. *

Spirationes obscuræ in tabidis, & sterilibus, malæ: & item cetera, quæ ab eadem constitutione huiusmodi proueniunt. 18

Perobscura hæc oratio uidetur: eamque ita quidam interpretantur: si in tabidis difficultas respirationis aliquid indicabit, morbus leuabitur: hoc est, si neq; facta iudicatio sit, nec abscessus grauis subsecutus: quia quæ non manifeste facillima sunt, si fiant, non sunt in absurdis habenda. Sed ipse hoc ait, F sæpe quispiam ægrotum adijt, eiusque magnam, ac frequentem spirationem uidit: paulo post uero iterum ad eum ingressus, cum sine ullo signo, & ulla, quam animo concipere possit, causa paruam habere respirationem comperit. plerique autem lætantur, putantque se a morbo liberari, quod difficilis spirationis sit facta mutatio. at qui uere Medicus est, pulsum attingit, eumque & exilem & inæqualem inuenit: magnumque subesse malum pronunciat: tunc enim parua respiratio est facta, non quod morbus soluatur, sed quia uires debilitatæ non iam dilatare pectus possunt. hincque exigua fit respiratio. idem est de sterilibus sentiendum: quæ ipsæ quoque ægre spiritum ducunt. Hippocrates autem hoc loco steriles non appellat eas, quæ ut concipiant, non iam aptæ sunt, sed uiduas, quæ uti rebus uenereis nolũt: atque ita se facturas constituerunt, in ijs enim semen concretum coalescit, atque in unum conducitur: atque initio, cum calor seminis magnus esset, magna quoque respiratio fiebat: progressu temporis, cũ seminis remissa uis est, parua respiratio est. idem in alijs multis perspicitur: in ijs enim, qui suppurati nominantur, pus ipsum prius educitur: ideo maior respiratio est. postea uero, non quod cessarit morbum efficiens causa, sed quia uis, quæ educebat, imbecillis facta est, ideo minor efficitur respiratio.

Tabidis autumnus malus est. malum itidem est uer, quando ficulna folia pedibus cornicis sint similia, G 19

Cur autumnus sit tabidis noxius, in promptu causa est: etenim inæqualis est, ut in eo modo calor, modo frigus uigeat. quoniam autem inæqualitas naturam prosternit, ideo fit, ut nõ solum autumnus, sed uer quoque sit infensum: tunc enim apta temperies quæ sanguinis fusio est, humores ad pulmonẽ aduehit, naturamque adauget: id quod ueris principium facit uel maxime. ac principium quidem ipsius ijs signis indicauit, quæ scripta reliquit Hesiodus, cum in summa ficu folia similia pedibus cornicis appareant.

Perinthi uerno tempore tabidi quamplurimi fuerunt. causa adiuuans fuit tussis hyberna, quæ populariter uagata erat: ac nonnullis, quibus morbi diuturni fuerant, cum in dubio essent, tabes ne illa esset, nec ne, confirmauit. quibusdam uero in diuturnis morbis non facta tabes est: quo in numero erant, qui renum dolores habebant: immo uero & alijs id contigit, ut homini illi, ad quem me Cyniscus perduxit. 20

Hæc oratio ad uulgares morbos re uera pertinet: siquidem tota urbs Perinthi affecta laborauit. quare tussis uerno tempore in populũ est grassata: sed initium ab hieme duxerat: & in uer usque pertinuerat. ceterum nisi huius orationis uerba traijciamus, erunt sane perobscura. Scribit igitur, tussem Perinthi fuisse, ac si quis suspicabatur, se esse ægrotaturum factum esse, ut tusse superueniente, in morbum H inciderit. aitque Hippocrates, quibus morbus fuit diuturnus, eos in autumno tabem non esse perpessos, cum materia se assuefecisset, ut in alio esset affectu occupata. cum autẽ multi diuturni morbi essent, renum dolorem exempli caussa memorauit. ac nonnullorum narrat historiam, qui cum diuturno essent morbo conflictati, & tabem, & tussim postea passi sunt. ac nihil mirabile est, si humorum malitia, quæ suberat, in totum sit corpus distributa. quo morbi genere affectus erat is, quem ad Hippocratem Cyniscus philosophus adduxit.

Dolorum, qui latera, pectus, aliasque partes obsident, tempora, an multum inter se differant, spectanda sunt: ut & quãdo melius, & rursus quando peius affecti fuerint, intelligas, nullusque error committatur. 21

Eadẽ ferme est de doloribus in aphorismis cõscripta sentẽtia: nosq; ibi eam explanauimus. ceterum quod ad doloris tẽpora pertinet, nos monet, ut qñ dolores magis urgeãt, qñ mitiores sint, diligẽter obseruemus: quo aut principiũ, aut incrementũ, aut statũ, aut declinationẽ adesse, aut denique in quo tpe morbus sit, nos nõ fugiat: ita.n. & ad prædictionẽ, & ad curãdi rationẽ hoc præceptum nobis erit accõmodatũ: hoc est, ut salutem, aut mortem futuram prædicamus, & ut uictus rationem rite instituamus. atque ita fiet, ut neque æger, neque nos ulla in re de recta uia deflectamus.

22 A *In diuturnis dyſenterijs, cibi faſtidia, malum, cum alias, tum uero ſi etiam febris adſit.*

Dictum eſt a nobis in commentarijs, ijs, quos in aphoriſmos conſcripſimus, ubi & hanc, & ſuperiorem Hippocratis ſententiam declarauimus, dyſenteriam ex acribus humoribus exoriri: & ab hac affectione inteſtinum ulcerari, atque ita, ut etiam tractu temporis corruptela ſubſequatur.

23 *Vlcera circum glabra, maligna ſunt.*

Et hunc aphoriſmũ etiam declarauimus, docuimuſque, humores uitiatos, ac prauos ad ulceris partes comportari, atque ita ulcus eroſione tentari: ut pilorum radicibus corruptis, ulcera cicatrice concludi nullo modo poſſint.

24 *In lumborum doloribus, ſi fiat recurſus ad latus, malum. itemque tuberculum, quod ſeps uocatur.*

Quemadmodũ cum a nobili ad ignobilem locum fit decubitus, eſt boni conſulendũ; ita cũ ab ignobili ad nobilem fit recurſus doloris, aut alterius mali, id non eſſe noxium non poteſt. id ipſum exemplo doloris lumborum ipſe nobis declarat. is enim inquit, ſi ad latus, & coſtas perueniat, atque cõſcendat, eſt multo periculoſior, quàm ante fuerat: ſicut etiam in rebus pernicioſis ac malis habẽdũ erit erũpẽs B tuberculũ, quod a ſerpentis tabifici, ac mortiferi nõie ſeps, hoc eſt totius corporis corruptio, nominaṫ.

25 *Vitia renum poſt annum quinquageſimum ſanata non uidi.*

Cautius locutus eſt in aphoriſmis, ubi ſcriptum eſt, Renum & ueſicæ uitia in ſenibus difficulter ſanantur. nã quod addidit difficulter, nõ omnino ſanari poſſe ſignificat: ſed poſſe quidẽ, uerũ magno cum labore: ac niſi ſummo ſtudio, & ſingulari adhibita diligentia. cauſſam uero difficultatis cũ illic attulerimus, nihil eſt, cur hoc loco ſermonem producamus.

26 *Quæ exacerbata in ſomnis ſunt, & quibus extrema frigent, ac mens turbatur. itemque alia, quæ in ſomnis contingunt, huiuſmodi: atque horum contraria.*

Diximus perſæpe, hunc librum non ita eſſe confectum ab Hippocrate ut in apertum proferretur: ſed ut ſibi ipſe commentariolum conſcriberet. Signo eſt, multa eſſe imperfecta, & nullo modo inter ſe cohærentia, & uerbum nullum habere, quo quaſi copula coniungantur. quod hic locus plane demonſtrat. ignoratur enim præceptum ne ſit, an quædam eius obſeruatio. Sed ſi addas uerbum, expende, aut ſpecta, aut conſidera, ſtabit ſenis præclara ſententia: iubentis ſpectanda eſſe omnia, quæ in ſomnis ac- C cidunt, ut qualia ſint, intelligas. nam ſi lædere uideantur, ſi mens quaſi de ſuo ſtatu deturbetur, ſi extrema refrigerentur, ſcito mala hæc eſſe omnia: cõtra uero ſi ſedare ægritudinẽ, lenire dolorẽ, & cõcoquere morbum, & corpus reficere uideantur, eſſe bona ſpe poteris, & ſomnum profuiſſe, & ægrotum eſſe conualiturum. ita enim ipſe quoque cum alibi, tum etiam in aphoriſmis iudicauit.

27 *Quibus nihil intra definitum tempus accidit, ijs, quæ ipſæ pariunt, uitalia.*

Multa poſſunt mulieribus prægnãtibus accidere, quæ & ipſe in aphoriſmis, & nos in commentarijs in eoſdem ſumus diligẽter perſecuti: quorũ quædã ab aere nos ambiẽte, eiuſq; cõſtitutionibus; quædã a corporis immutatione, ut ab alui profluuio, aut a febri, aut ab alijs malis proficiſcũtur. quæ omnia nobis nunc omittere conſilium eſt. ceterum quod ait intra tempus conſtitutum, hoc uel ſeptimum menſem, ut in commentario libelli de ſeptimeſtri partu docuimus: uel nonum ſignificat. de octauo enim certum eſt, non edi in ipſo uitales partus. in decimum uero, & in undecimũ quandoq; menſem, ut Ariſtoteles auctor eſt, fœtus differuntur: ſed raro.

28 *Quæ apparent, quibus in menſibus.*

D Præter cetera incommoda, quæ grauidis imminent, illud eſt ualde attendẽdum, utrum mẽſtruæ purgationes erũpant. uix. n. fieri põt ut illis procedentibus fœtus integer conſeruetur: præſertim ſi nõ primis menſibus, in quibus fœtus exiguo adhuc eget alimento, hoc uſu ueniat. Si. n. mulieri ut ipſe ait, prægnãti mẽſtrua erũpat purgatio, fieri nõ põt, ut fœtus integra ualetudine perfruaṫ. Alij uero de ſtatis diebus, ac tẽporibus purgationũ menſtruarũ, quæ primũ in uirginibus apparẽt, loqui ipſum arbitrãtur. ego uero eis concedo, ut in ijs obſcuris orationibus, quicquid uelint, diuinent.

29 *Dolores per circuitus fiunt. qui autem in ſeptuaginta mouetur, is triplicato numero perficitur: qui uero in nonaginta, is etiam triplicato numero abſoluitur.*

Videtur hic innuere numerum dierum, in quibus partus abſoluuntur, & in lucẽ edũtur. quia uero & ſeptimo, & nono menſe uitales eduntur, ideo ex duplici eorum motu, utrunque tẽpus deſignat. qui. n. in ſeptuaginta diebus mouẽtur, ij triplicato hoc dierum numero perfecti & abſoluti reddũtur, & foras erũpunt. facile. n. ſubducere quiuis rationem poteſt, ex tot diebus, quot ſunt ex triplicato eo numero, ſeptẽ menſes confici: præſertim cũ iam probauerimus in hoc partu intelligi menſem, qui triginta dies capiat. ſeptuaginta. n. ter ducta numerum dierum ducentorũ ac decem cõficiẽt: ſicut nonaginta ter ducta numerum dierum ducentorum ac ſeptuaginta, ex quibus nouem menſes conſtant, abſoluunt.

Poſt

Post muliebria tum dextra, tum sinistra hiat. E 30

Est probatum in superioribus mares potius in dextra uteri parte, fœminas in sinistra concipi. itaq; ait, tum dexterā partem, tum sinistram magis patere ad semen recipiendum & continendum post menstruas mulieris purgationes: quo tempore magis concipere mulieres, & nos ostendimus, & ipse quoque scriptum reliquit; & ab eodem accepit Aristoteles, qui id ipsum in librum de natura animantium transtulit.

Humiditas ex procedentibus. victu humido. 31

Pleraque sunt, quæ Delio, ut aiunt, natatore indigent: nam & ita breuiter, & ita obscure sunt proposita, uix ut intelligantur. puto igitur hoc significari. plerasque fœminas non concipere, quod nimia humiditate refertum, & imbutum uterum habeant: ideoque uictus ratione, qua exsiccentur, eas curari. cognosci autem uteri nimium humorem ex ijs ait, quæ inde procedunt, ac profluunt. ex nimia purgatione, uel quæ aquea sit, uel certe eiusmodi, ut inde facere de uteri statu coniecturam possis.

Citius per membra discretus, motus uero rursus, tardius augetur. 32

Supra in secundo commentario monuimus, mares in utero citius conformari, hoc est quinto trigesimo die: & sua membra distincta habere: cum uero mouentur, & in lucem proferuntur: tardius augeri. fœminas non item: sed contra potius: quod in utero tardius conformentur, & in lucem editæ facilius F ad incrementum perducantur. hoc idem statui hoc loco, mea fert opinio.

Labores plerunq; accidunt tertio, quinto, septimo, nonoq; mense: & quarto, sexto, & octauo. 33

Appellare solet πόνους Hippocrates hoc est labores, pro eo, quod ὀδύνας, hoc est dolores quandoq; ut etiam pro quauis molestia idem nomen usurpat: ut hoc loco. significat enim omnia, quæ grauidæ patiuntur. quæ paulo ante fieri statis temporibus, & per circuitum dixit. ideo quibus potissimum mensibus accidant ipse declarat: tertio inquam, quinto, septimo, & nono, tanquam in mensibus imparibus: tum uero quarto, sexto, & octauo, tanquam paribus. in hoc enim spatio & appetitus deiectiones, & uomitus, & malum, cui picæ nomen est, & pedum etiam tumores, & capitis dolores accidunt. adde uero etiam uentris profluuia, febres multiplices, & abortus: qui plerunque aut tertio, aut quinto fieri mense solent: quanquam etiam alio quouis tempore hanc calamitatem mulieribus contigisse conspexi.

Hæc ex parua tabella. 34

Puto hoc fuisse adscriptum a Thessalo Hippocratis filio: qui ut notaret, unde nam omnia, quæ collegerat, sumpta essent, sic addidit: ut postea cognosceret, unde illa essent repetenda, siquid fortassis occurrisset. consuesse autem ueteres in tabulis, aut tabellis suas res conscribere, constat inter omnes. G hæc igitur uerba nihil ad artem medicam, aut aliam quamuis contemplationem pertinent. quare huic commentario finem imponamus, ut ad octauum aggredi, & tandem ad finem perducere ualeamus.

Finis septimi commentarij.

GALENI IN SEXTVM DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS VIII.

Io. Bap. Rasario interprete.

ICTVS ex repletione, inanitioneque constat cibariorum, ac potuum. horum mutationes ex qualibus in qualia ut se habeant, spectandum. H I

Quemadmodum Hippocrates bonorum omnium, quæ ad faciendam medicinam, quæque ad morbos cognoscendos, & caussas indagandas pertinent: & omnium, quibus ad tuendam sanitatem opus est, & ad recuperandam eam, quæ iam perdita sit, inuentor fuit: ita etiam ipse princeps fuit, quem uictus rationem recte instituisse cognouerimus. is enim præter eam pulchram, & utilem scriptionē, quam de ratione uictus in morbis acutis nominauit, in quam nostri etiam quatuor sunt commentarij, pleraque conscripsit opuscula, in quibus præcepta, atque rationem intueri possis, ad omnium hominum uitam gubernandam pertinentia. nam & de uictu salubri, & de uictu ualentium & alia permulta nobis reliquit, quibus ad recte, salubriterque uiuendum informemur. sed & præter hæc ipsa, quæ data opera, ad hoc pertinentia, memoriæ consignanda putauit: multa quoque omnibus in locis disseminauit, cum alijs in libris, tum uel maxime in aphorismis, & his, quos modo explicamus, quæ ad eandem rem facere uideantur. intelligebat enim ad uitam humanam tuendam hoc ualere plurimum: quod uiuendi ratione usque dum hac lucis usura perfruimur, uti uel inuiti cogamur. & fere hæc una res est, cuius maiorem habere rationem, quàm aliarum omnium medici debent: nam extra aërem, nos ambientem, cuius maxima habenda ratio est, si quidem

A dem ipſum continenter ducimus,& emittimus,hoc eſt inſpiramus,& exſpiramus,quid eſt, in quo tam diu,aut tam ſæpe,quàm in uictu uerſemur? purgationes enim,ſanguinis miſſiones, ceteraſque euacuationes,& quæ communi nomine remedia uocantur,raro adhibemus. ſine uictus autem ratione , quomodo ægrum ſuſtentes,aut uires conſerues, aut morbos ad ſtatum uſque,rum ad declinationem perducas,certe non habebis. Ipſe uero duabus potiſſimum in rebus poſitam eſſe uictus rationẽ uidetur ſtatuere,in alimentorum repletione,& inanitione: quas res ut ſerues,& apte conſtituas , magna cura, & ſingularis adhibenda diligentia eſt: ut intelligas quando alendus ægrotus ſit, quando non ſit : quid dandum,& quantum,& quale.& item quando mutanda uictus ratio,& ex quibus rebus in quas ſit facienda mutatio.qua de egit in libro de ratione uictus in morbis acutis ſane quàm diligenter: quo etiã in loco Medicos ſui temporis ualde accuſauit,qui nullam rectam uiuendi rationem inſtituerent . Nũc uero,ut monui,duplicem eſſe ipſam uictus rationem docet: ut altera parca ſit,affluens & largior altera: utranque tamen cibis,potibuſque uult contineri. uel etiam cenſet uictus rationem quandoq; imperandam ex ijs alimentis, quæ ualentis, aut ex ijs, quæ imbecillæ ſint materiæ. cuiuſmodi autẽ poſſis huius rei gratia alimenta adhibere, nihil opus eſt hic commemorare: quando habeas noſtros de alimentorũ uiribus commentarios: ad quos ſi cum libellum quoque aggregaueris,qui eſt de bonitate,ui
B tioque ſuccorum totam rem plene comprehenderis. neque id oſcitanter faciendum eſt : quando uſu interdum uenit,ut ſit facienda alimentorum commutatio.an quod de permutatione air,non modo de ratione uictus,quæ potu ac cibo continetur,ſed de alijs quoq;,ut de ſomno & uigilia,de motu,& quiete,ac ceteris ad uitam pertinentibus,intelligendum eſt? ita enim fortaſſe intelligere præſtiterit. non tamen nos latet,illud præcipue uitandum eſſe,ne corpota nimium expleamus:cum planum ſit multa inde exoriri genera morborum de quibus in eo potiſſimum libro locuti ſumus,quem de plenitudine inſcripſimus. ubi etiam duas eſſe plenitudinis ſpecies oſtendimus.cum enim cauſſæ morborum effectrices corporibus occurrunt ijs,in quibus nulla ſit humorum uitioſorũ redundantia,aut certe ſupetuacanea ſint perexigua,non magnam admodum,immo uero modicam noxam afferunt,& ea moleſtia, ſiue morbus ſit,ſiue quiduis aliud,breui tempore corpus occupat:contra uero ſi plena humorum malorum corpora offendant , certe non ſecus in ea agunt , atque eadem opprimendo coercent , ut pote parata ad morbos,ac ſoleat flamma ignis in arida ligna ſuam uim exercere . ac ſicut accenſi lychni flamma ſulfuri admota. Licet enim eius ſubitam,& uehementem actionem intueri. ita ſi plenum excrementorum,quæ uitiata ſint,morbus a cauſſis ſuis excitatus,corpus inuenerit,ſtatim comprehendit , atque in ſua eſſe poteſtate omnino cogit.quare danda opera eſt diligenter , ne corpus redundans , affluenſque
C excrementis in morbũ incidat: ne ue cauſſæ morborũ ipſum tale unquã inueniant.fieri enim quandoq; poteſt,ut in malum habitum cadat,& alijs pleriſque morbis corripiatur , quibus adhiberi nullo modo remedium poſſit.

Odores delectant,moleſtia afficiunt,implent,placant. eorum mutationes ex qualibus in quales,ut ſe habeant.

Eſt ẽt in medicina odorũ uſus nõ paucus.nã & in animi defectionibus,& in ſuffocationibus ex utero ſolemus ſuaues infra,fœtidos ſupra adhibere:illis ut uterus oblectatus laxeẽ,& calfiat: his ut offenſus fere,eos auerſeẽ,ac refugiat.eſt ẽt quibuſdã natura tributũ,ut grati eis odores ſint, quibuſdã, ut ingrati uideanẽ.qđ debet Medicus animaduertere,ut ſi qñ ſit faciẽda permutatio, ex qualibus in quales facienda ſit,nõ ignoret. etenim ſi quis prius calidis oblectabaẽ,eoq; morbo ſit correptus,ad quem calidi ſint accõmodati,nõ eſt faciẽda cõmutatio.ſin uero morbus frigidos requirat,uideut odores ſint cõtrarij,qđ ad qualitatẽ caloris,aut frigoris ꝑtinet:ſuauitatẽ aũt ne mutes.hoc aũt dico,ne gratos & ſuaues in fœtidos & inſuaues mutes.ut igiẽ cetera commutes,ſeruãda tñ perpetuo eſt odoris gratia. alios cõperias,quos odores lædũt.ijs ne adhibeas.ſi neceſſitas urgeat,da operã,ut parũ admodũ conſuetudinẽ immutes,& quàm minime hoĩes offendas.qđ uero ait,implere:id ne ad replẽdũ caput,an ad alẽdũ referri oporteat,incertũ eſt.conſtat.n.utrunq; ab odoribus præſtari:quorũ alterũ nos iã in eo aphoriſ
D mo,facilius eſt impleri potu,quàm cibo,ex Hippocratis ſentẽtia probauimus:alterũ uero, quod ad implendũ uaporibus caput pertinet,ita clarum eſt,ut putidum ſit uelle confirmare rationibus.

3 *Spiritus irrumpentes,intrantes,exeuntes, & item corpora.*

Diximus perſæpe,magnã habendã eſſe aeris nos ambiẽtis rationẽ, eiuſq; cõſtitutionis, ut an purus ſit an craſſus,an tenuis,an cælũ ſit nubibus obductũ,an ſudũ, ſciamus:quẽ ſane aerẽ modo ſpirirũ irrũpentẽ ipſe nominauit.qm̃ aũt is noſtro ſpiritu duciẽ,aut emittiẽ,qđ opus eſt eius, quæ cõi nomine uocaẽ reſpitatio,ideo ait ẽt uidendũ eſſe,qui ſpiritus introeãt,quiq; exeãt: ut illo uerbo ſignificet inſpirationẽ,cũ aerẽ intro ad nos trahimus:hoc uero,expirationẽ,cũ attractũ iã aera foras pellimus.magnum profecto uſum hæc cõtemplatio & ad præſagiendũ de ſalute,aut pernicie futura:& ad morbũ curandũ afferre cõſueuit.id qđ ipſe ſexcẽtis in locis docuit,& nos in libris de uſu,deq; difficultate reſpirationis eius ſecuti ſententiã,declarauimus.iã uero qđ addit,& itẽ corpora,nihil uelle aliud uideẽ,quàm ut oĩa quæ corporibus noſtris admouentur,cõſideremus:ſiue ea alimẽta ſint,ut potiones, ſorbitiones,& quæ ciborũ nomine appellanẽ:ſiue remedia & medicamẽta , ut emplaſtra, unguina, & quæ pellendi morbi cauſa imponunẽ:& itẽ oĩa quæ exeũt,ut excremẽta ꝑ os,nares,oculos,aures,ſeceſſum,urinam,ſudores, ſanguinis ꝓfluuiũ,& cõtinuũ effluxũ illũ uaporũ,qui oculorũ effugit obtutũ.niſi.n.hæc oĩa medicus diligẽter ſpectabit,periculũ eſt,ne offendat:au tne occaſionẽ,quã eſſe ꝑcipitẽ dixit Hippocrates,arripiat.

Rumores meliores, & tristiores. E 4

Vult hoc quoque medico curæ esse, ne nuntij tristes ad ægrotum perferantur, ne ve quis coram ipso de rebus tristibus, & quæ motus turbidos afferre nobis solent, sermonem instituat: sed de rebus iucūdis, & animum oblectantibus habeatur oratio. qua de re supra quoque mentio facta est.

Qualia ex qualibus lingua adsciscat. 5

Aegrotantium lingua solet plerunque indicare, qui nam succi uitiosi redundent in corpore. sunt enim quibus dulcia esse amara, & contra, uideantur: sunt quibus insuauia magis placeant. ut enim in uitijs oculorum fit sæpe ut omnia flaua, aut alterius coloris uideantur, pro ea nimirum specie, quam gignit humor is, qui uitiatus est, ita in lingua usu uenit. atq; hoc est, qđ ait Hippoc. in illo loco, cibū paulo suauiorem, licet paulo sit deterior, esse ægroto concedendum. cum enim deprauatus gustus sit, & itē uitiata ea facultas, quæ appetitum excitat in nobis, fit, ut interdum in huiusmodi rebus, cōniuere oportet: quando in morbo regio tantam uim habet bilis in gustatu, ut omnia amara uideantur. sic cum salso, aut acido humore imbuta sit, omnia, quæ offeruntur, eiusdem esse saporis ægroti existimant.

Spiritus simul modo calidior, frigidior, crassior, tenuior, siccior, humidior: implens plus, aut minus: atque ab ijs mutationes quales ex qualibus, ut se habeant. 6

Magna adhibenda diligentia est, ut aeris qualitates omnes, & eiusdem subitas, & quæ statis quibusdam tēporibus fiunt, mutationes medicus perspiciat. si enim sciat, qđ is calidior, aut frigidior sit, quàm usus postulet, itemq; siccior, aut humidior, & crassior, aut tenuior, poterit omnibus uictus rationem instituere, quod ad aerem pertinebit, ad unamquanq; temperaturam accommodatam. ac si qua exuperāti sit, eam instituta contraria uictus ratione corrigere: & si ratio morbi ita exigat, curandum erit, ut calidæ qualitati frigidus aer, frigidæ calidus, & humidæ siccus, ut siccæ humidus comparetur. quod uero ait, de crassiore, aut tenuiore, non est ullo modo contemnendum. scimus enim Thebis crassum, ut in tota Boeotia, Athenis tenue cælum fuisse. ideo ingenio acuto Atticos, crasso Thebanos fuisse commemorant. Vnde illud Pindari, cum uellet suā poesin ornare laudibus, quod eam calumniam ægreferret infligi Thebanis de ingenij tarditate. ac proinde Bœotij sues dicerētur, sic, inquit, Boeotium uitabimus suem. sed uidendum etiam est, sitne purus aer, aut nebulosus, aut mala quadam qualitate infectus, cuiusmodi nos esse docuimus eum, qui è stagnis, aut paludibus, aut latrinis prodit. ut in libro de aere, aquis, & locis ostendimus. Adhibendum quoq; studium est, ne nos fugiat, utrum multum, an parum impleat. quo in casu si magnam implendi uim habeat, parum: si exiguam, multum ducere oportebit: uel uariādum pro ut morbi, aut ualetudinis ratio postulabit: quam mensuram nobis suppeditabunt uires corporis, & robur, & firmitas. quocirca, ut in superioribus, monet, habendam esse rationem mutationum: hoc est ab aere calido in frigidum, & contra, & item in alijs repugnantijs & simplicibus, & cōiunctis, ut fiat commutatio: ut quid repente, quid progressu temporis faciendum sit, intelligamus. G

Continentia, contenta, impetum facientia. 7

Planum est continentia hic appellari solidas corporis partes: siquidem humores hæ partes continent: cōtenta uero humores, qui solidis partibus continentur: impetum denique facientia, spiritus: quod hi ex omni parte, & momento temporis corpus quod in suo statu sit, facile, & sine ullo impedimento penetrent. nos uero iam alibi docuimus, quæ nam sint solidæ corporis particulæ. ut ossa, nerui, uenæ, & arteriæ, ex quibus tum musculi ipsi: tum uero caro, & tota moles corporis est cōstituta. ad quod genus pertinent etiam concretiones eorum omnium, quæ extima, quæque intima nominantur. exposuimus etiam, quænam contenta uocentur, hoc est humida omnia, quæcunque in uasculis sunt in totum corpus pertinentibus. sunt autem hi quatuor humores: ut sanguis, ut bilis flaua, ut pituita, & atra bilis. quibusdam uero eorum instrumentum a natura attributum, ut flauæ bili uesicam fellis, atræ lienem diximus: sanguini nullum esse proprium datum, sed uenas omnes, sicut neque pituitæ. Ex hoc triplici genere, hoc est ex continentibus, contentis, & spiritibus corpus humanum constat. medicus uero dare operam debet, ut omnia naturali in statu sint, ut solidæ partes suum numerum, figuram, quantitatem, & positum habeant: humores attemperati sint, ne sit ulla ipsorum exuperantia, ne ve defectio, sed sit apta omnium symmetria: spiritibus ne sit aditus ullo in loco interclusus. ita enim corpus bona ualetudine perfruetur. sunt, qui addant in fine huius sententiæ, corpora: quod tamen ab ijs libris abest, quos ego adhuc uiderim. uerum & si uerbum illud addas, nullam tamen aliam inde elicies, quàm eam, quam nos attulimus, sententiam. itaque si sic, ut nos, siue ut alijs placet, legas, quod ad mentem Hippocratis pertinet, nihil interest. H

Sermonibus ac silentio. dicere quæ uult: eaque sermonibus quibus utitur, siue magni, siue multi: siue ueri, siue ficti sint. 8

Hæc sententia conuenit cum superiore, in qua monuit, ingressum, sermones, figuram, uestemque ægrotanti gratam esse oportere, sicut tonsuram, ungues, & odores iucundos. uult enim, ut medici oratio, atque etiam adstantium sit ægroto iucunda. idem censet agendum de silentio: ut si loquax sit suapte natura ægrotus, morem quoque ei medicus gerat, ut ipse sit loquacior: si ille taciturnus ipse quoque idem institutum seruet. uult præterea medicum uti eo sermone, qui sit ægro familiaris.

quod

A quod non secus de uoce intelligendum est:ut si altiore, aut submissa loqui æger uelit,idem medicus fa
ciat.itemque ueritatis studio ducatur, uera itidem medicus referat:sin fictis, falsisque delectetur , ficta
referat,ac uulgi rumores narret. In quibusdā libris legiť non hoc modo,εἰπεῖν, ἃ βούλεται, sed μὴ εἰπεῖν hoc
est non dicere,quæ uult:quod ita ueteres Hippocratis interpretes exponunt,ut iubeat, non esse loquē
dum ad gratiam ægrotantium:sed si quid urgeat , si quid prohibendum sit,si quid imperandum deniq;,
illud esse aperte , & sine circuitione dicendum. hoc autem mihi non fit uerisimile. quia quæ sequuntur,
hoc est,sermonibus,quibus utitur,siue prolixis,siue breuibus,siue ueris,siue etiā fictis, repugnant huic
sententiæ.Siue igitur legas affirmando, siue addas negationem,idem elicietur sensus: prima enim scri-
ptura significabit,dicenda ea,quæ uelit ægrotus: secunda uero,non dicenda,quæ ille dici nolit.

9 *Abeuntia noscere oportet,unde inceperint,aut ubi cessarint: aut quantum dissiparunt: eorum item colores , calorem, salsuginem, dulcedinem, tenuitatem, crassitudinem: æqualiter , an inæqualiter: corpus, tempus: mutationes quales ex qualibus habeant.*

Dubiū esse nemini pōt,quin hæc omnia sint ab Hippocrate relata in cōmentariū, ut paratā haberet
materiā,unde,cū uellet,multa sumeret,quo librū edendū cōficeret.hæc.n.eiusmodi sunt,ut aliquod me
B moriæ lumē afferre possent.monet aūt hoc loco,ut excremēta oīa attēdamus,& ipsorū uim,naturāque
cognoscamus.idq; duobus uideť capitibus cōplecti,qualitate nimirū,& quātitate.ait.n.nobis uidendū
esse,qñ excretio inceperit,& qñ cessarit: & quàm uehemēter corpus afflixerit,uiresq; disiecerit: qđ ad
quātitatē uideť pertinere:deincepsq; agit de qualitate,cū ait,colores,calorē,salsuginē,dulcedinē.hor-
tatur Medicos intueri colorē excremētorū,siue ij ꝑ sedē,siue per urinā,siue per nares,siue per palatū,si-
ue ēt per uomitū,aut per hæmorrhoidas excernātur. solet.n.plerūq; color indicare humorē uitiatū.ad-
de qđ præsagia quoq; ex coloribus sumimus:qđ idē fit ab alijs qualitatibus, quas cōmemorat. nec mi-
nus utilitatis affert cognitio tenuitatis,& crassitudinis,ut humores distinguamus,ut sciamus,quos eua
cuare,quos prius cōcoquere oporteat: & internoscamus,dādū ne medicamentū sit,an secāda uena, an
clysteribus utendū,aut quid deniq; facto opus sit.ad idē pertinet,qđ ait de corpore,deq; tēpore:ut scia
mus,extenuatū ne corpus sit,an iuuenile,an senile,an robustum,& carne cōuestitū, an perferre diutius
morbū possit.nā qđ tēpus ait esse considerandū,diligēter attendendū est:ut sciat Medicus,utrū sit mor-
bi principium,an incremētū,an status,an declinatio: siquidē tot esse morborū tēpora nos iā quodā in
opusculo demōstrauimus. præterea utrū in accessione febris,aut incremēto, aut alio morbi alicuius tē
pore æger uerseť,cognoscere Medicus debet,ut quo tēpore excretiones fiāt,intelligat:ut si per urinas,
C per alui excremēta,per sudores fiat euacuatio. Ad hāc quoq; contēplationē dies critici pertinēt : quæ
res summo studio notāda est: nā sudores,ut est apud Hippocratē,si in eo,qui febrim habet , inceperint
tertio die,& quincto,& septimo,& nono,& undecimo,& quarto decimo,& septimo decimo, & uigesi
mo,& septimo uigesimo,& quarto & trigesimo,boni existimātur,cū morbos iudicent: ceteri uero,qui
aliter prorumpunt,sunt indicia laborū. merito igitur censet,habendam esse temporis rationem.

10 *An tentata expulsione,superarit.*

Monet uidēdū esse,an cū natura excretionē aggressa est,suo conatu morbū superarit,& uitiatos hu-
mores penitus excreuerit.hoc aūt cognoscet medicus duobus illis instrumētis,quæ nos in aphorismis
designauimus hoc est,si cōtulit,& æger facile fert.tūc.n.scimus morbū esse ꝓfligatū,& nihil reliquiarū
superesse.alioqui cū tētauit,nec præstare totā rē natura potuit,debet medicus adiuuare,ne recidiua sta
tim subsequatur; ut solet excitari,si quid sit relictum in corpore,quod afferre morbum posset.

11 *Lachryma uolentibus,inuitis,multa,pauca,calidæ,frigida,crassa.*

De lacrymis supra dictum est,si in acutis morbis sponte fluant,boni consulendū esse:si nō spōte, ma
li:id ipsum in febribus & alijs morbis tenendum esse,ipse etiam alibi censuit.addit autē hoc loco, spe-
ctandum esse,an multæ,an paucæ sint:ut inde de humidiore,aut minus humido cerebro facias cōiectu
D rā.idem de calidis,ac frigidis statuendum est.illæ enim calidum,hæ frigidum humorem in cerebro re-
dundare: ut crassæ crassum,& tenues tenuem indicabunt.

12 *Gustus,uomitus,sputum screatu, aut tussi euulsum.*

Diximus maximū fuisse apud ueteres usum uomitus.itaq; permagni referebat,scire,quibus confer-
ret,& quo tpe esset imperādus,& sæpe ne,an raro utēdū hoc remedio esset . Sed utilitatē quoq; affert
uomitus cōsideratio ad præsagiendū,ut in cōmētarijs in præsagia declarauimus.ubi ēt de sputo,deque
screatu satis diximus.in quo notandū illud est,ēt e gula,& uentriculo sanguinem uomendo expelli : ut
e particulis , quæ respirationi deseruiunt , tussi: & ex faucibus, ac gurgulione, screatu:denique ex ore,
spuendo.qui uero plura scire aueat,nostros ille commentarios percurrat.

13 *Solis æstus,frigus,humiditas,& siccitas: tum mutatio per quæ,ex quibus ,in quæ,ut se habeat.*

Ait considerandum esse,an quispiam in morbū inciderit,quod diutius in sole sit moratus , aut frigus
perpessus sit.hæc.n.duplex caussa multiplices gignere morbos solet:ut ēt humiditas, & siccitas. sed de
temporum mutationibus & naturis abunde actum est a nobis in tertio aphorismorum , & item in ijs
commentarijs,quos in librum de aere,aquis & locis,& in librum de humoribus,edidimus: sicut etiam
fere de ijs omnibus,quæ deinceps consequuntur.

Labores,ſomni,otia,uigiliæ,quæ per ſomnum accidunt,inſomnia,cubilia,in quibus, & ex quibus. E 14

Hoc loco nomen laborum pro exercitationibus uſurpauit.qui enim ijs aſſuetus,eas deſinit,aut non
ita,ut prius,utitur,plerunque pati ſolet.quare Medicus,ſi poteſt,debet dare operam, ut hominem ad
priſtinum ſtatum reducat: ita etiam faciat in eo,qui cum in otio uitam degeret,coactus ſit,multos,ma-
gnoſque labores ſuſcipere.iam uero de ſomno,ac uigilia eſt eadem ratio : & item inſomniorum, quo-
rum uim ſupra expoſuimus.admonet non eſſe negligendam contemplationem cubilium : ut ſcias du-
ro ne,an molli uti ſtrato æger conſueſſet:& quo in loco habitare,& iacere debeat : quod ſane ad mor
bum depellendum plerunque multum ualet.

Mentis cogitatio expendenda,ſua ne ſponte,ſine inſtrumentis,& rebus,mœreat,gaudeat,timeat,confidat,ſperet, ac de- 15
ſperet,ut Hippothoi puella ſuo in animo ſciebat per ſe ipſam ea,quæ in morbo eidem acciderant.

Hoc præceptũ ad præſagia pertinet.nã ſi quis lætatur,aut mæret ſua ſponte,ſine cauſſa perſpicua,nõ
dubium eſt,quin humor melãcholicus eum affligat:quod ipſe in aphoriſmis ait his uerbis: ſi inquit, ti-
mor & mœror diu perdurant,humorem melancholicum indicant. Simili quoque modo iam didici-
mus lætitiam ſine aperta cauſſa,deſipiẽtiã arguere. mirabile autẽ eſt,quàm uariæ imagines rerũ obuer-
ſentur animis eorũ,quos hic humor uexat.quidã.n.ſe in teſtam eſſe cõmutatũ exiſtimabat,proinde ne F
minem ſibi propinquare uolebat,ueritus nimirum,ne ſe confringeret.alius nullũ ſe habere caput arbi-
trabatur.itaq; neceſſe fuit,grauiſſimã e plũbo galeã eius capiti imponere,ut ſe tandẽ habere caput per
ſentiſceret.alius putabat,ſibi adeſſe tibicines perpetuo,idcirco ſæpe illos extrudendos eſſe, & expel-
lendos clamitabat.ac plerique horum ſunt,qui ubi conualuerint,meminerunt eorum omnium, quæ in
morbo geſta ſunt: quod memoria illæſa permanſiſſet: licet cogitatio de recta uia deflexiſſet: quod ipſe
Hippothoi filiæ eueniſſe memorauit.

Aetatem ab ætate diſcerne:& an ante, aut poſt factum eſt,quàm oporteat: ut ſi hieme ſolutus morbus eſt, & ſeni, aut 16
puero,quod ad ætatem pertinet.& num æſtate ante,uel poſt,quàm deceat: exitus dentium,pilorum eruptiones:ſemen,plus
& minus,capillorum incrementum,craſſitudo,potentia,diminutio.

Aetatis,anni tẽporis,regionis,& cõſuetudinis habendã eſſe Medico rationẽ,ſexcentis in locis Hip
pocrates monuit:ſiquidẽ perpetuo inſpiciendũ ſit,in qua ætate,quo morbo,qua regione, & quo anni
tẽpore medicamenta propinentur.concedendũ.n.multũ eſt ẽt conſuetudini,ſicut ætati.hoc certe ſcitũ
eſt,pueris & ſenibus ut neq; uacuationẽ per medicamẽta,ſic neq; per inediã imperandam : quod illorũ
uirtus cito diſſipetur,hi uero,utpote qui iã ætatis uitio refrigerati,& imbecilles,durare diutius nõ po- G
terũt.illud ẽt uidendũ,an morbus puerũ,an ſenẽ corripiat.ſpes.n.in puero eſt,fore, ut ætate procedẽte
cõmutetur:in ſene non itẽ: ſed ſiqui morbi lõgi eos occupãt,fere ad mortẽ uſque eis comitantur. Sed
neque hoc eſſe ſatis exiſtimauit,quod cognoſcatur: addidit enim,an ante,aut poſt factũ quid ſit,quàm
oporteat: hoc eſt, ut uideamus,an morbi æſtiui ſint exorti uere,& an uerni per hiemem : & an hiberni
per autumnum apparuerint.ſiquidem uehementẽ affectionẽ,& ualidam cauſſam eſſe neceſſe eſt, quæ
alieno tẽpore huiuſmodi morbum excitarit: ut ſi ardens febris hieme,& morbus attonitus æſtate exo
riatur.hi namque morbi prorſus naturæ temporũ illorũ aduerſantur:ſuntq; periculoſiores, quàm ſi ſuis
tẽporibus,hoc eſt calidi morbi calidis tẽporibus,& frigidi frigidis excitarentur.ait ẽt conſiderandum
eſſe exitum dentium,hoc eſt ætatem eam,in qua emittere dentes pueri incipiũt:& itẽ eruptionẽ pilorũ,
hoc eſt cum puberes fiunt:& cum primum ſemen profunditur,quo ſane tẽpore fit ẽt uocis in aſperio-
rem commutatio. & attendendum qui ab hac ætate,plus,minusue abſint.denique monet,ut puerilem
ætatem, florentem & uirilem, atque etiam ſenilem diligenter ſpectemus: quas ſane ætates ipſe tribus
uerbis indicauit,his,craſſitudo,potentia,diminutio:quæ nos ab ipſo,ut ætatum inditia,propoſita eſſe,
& tanquam ſigna conſcripta exiſtimamus.

Quod cognatum,quodque per ſe eſt,ſpectandum: ac quanto magis,& minus. H 17

Morbi aut per ſe ſe mẽbra corporis occupãt,aut ꝑ conſenſum aliarũ partiũ. nã cum inter uterum &
mammas non mediocris ſit conſenſus,hoc fere fit,ut ſi uterus male affectus ſit,mãmæ quoq; ſimul pa-
tiãtur:cõtra ſi mãmę laborent,ẽt uterus nõ ſit expers malorũ.ſimili quoq; modo accidit,ut firmũ caput
ſuapte natura quis habeat,tñ quia magna uis uaporũ a uẽtriculo in ipſum comportatur, in conſenſum
morbi trahatur: ſicut ẽt põt contingere,ut ipſum per ſe dolore tentetur.quare uidere Medicũ decet,ut
hæc apte diſtinguat,ne quem morbũ conſenſus partium genuit,per ſe exortum arbitretur: aut etiã cõ-
tra,& ita minus recte adhibere medicinam tentet.

Anni tempus,num in eo quid citius,aut tardius ſit factum:& an tempus,in quo eſt factum,pluuium fuerit,an ſqualidũ: 18
calidum,an frigidum: cum uentis,an ſine uentis:& qui uenti flarent,& an in anni,aut temporis principio, medio,fine, aut
ſemper,& hora præterita,uel præſenti,uidendum.

De anni conſtitutionibus ſupra copioſe diſſeruimus: de temporum uero mutationibus, quæ mor-
bos pariunt, quæque uel ſtatum ſuum anteuertunt,uel ſubſequuntur, in aphoriſmis abunde egimus,
ut de uentis cum ibidem,tum etiam in libro de aere,aquis,& locis,& in tertio in librum de humoribus
commentario. quare nihil eſt, cur hoc faciam longius : neque par eſt, ut quæ alibi recte dicta ſunt,
huc transferamus.

19 A *Tempus morbi & hora,& quæ succedunt,spectanda.circuitus item,& ex his,qui maiores,qui multa habent incrementa: & alterius morbi incrementum,itemque remissio,ac uigor,& magis,ac minus cessans:& quando,ac quomodo,quo tempore,qua ætate denique.*

Superior sententia anni tempora,eorumque mutationes comprehendit:hæc uero tempora morborũ,non quæ esse quatuor nos docuimus,sed quo tẽpore morbus exortus sit,hoc est,an hieme,uere,æstate,& autumno hominẽ corripuerit. scripsit enim etiam in aphorismis hac de re,ac monuit quosdã breuiores esse, quosdã diuturniores,si æstate,aut autumno inceperint.uult uero ẽt symptomata, quæ comitari morbos solent,spectari.hæc enim modo salutaria,modo perniciosa censentur. Sicut præstat febrim conuulsioni,quàm conuulsionem febri superuenire:& in alijs plerisq; morbis idẽ usu uenire sæpenumero animaduertimus,& ipse in aphorismis adnotauit.Circuitus quoque attendendi sunt,ne in accessionibus ægrum alamus,& ita morbum augeamus. quia uero & uehementiores,& mitiores esse circuitus solent,ideo monet,ut & maiores, & minores spectemus. si enim accessiones uehementius hominem conflictarint,incrementum notabile indicabunt: & item morbum acute moueri,aut uelociter, ut ad statum properet.neque incrementa circuituum ait esse oscitanter consideranda, quando nõ mediocrem nobis usum ad tempus futuri status cognoscendum sint allatura.addit etiam tempora morbi

B nobis esse nota oportere,ut principium,incrementum,statum,ac declinationẽ.deniq; uidendũ,in quibus morbus magis cessarit,in quibus minus. hoc aũt ex pulsu potissimum cognosces, si is ad integritatem redijt,aut secus.Sed hanc tractationem,ut alibi diximus,Hippocrates omisit.

20 *Modi superuenientium morborum considerandi:& num quis cum uomitu,aut sine uomitu inceperit: an epoto quodam astricti sint,aut parum purgati.*

Vtrum acuti,an non superuenientes morbi sint,cognoscendum esse ait:ut eorũ impetũ uideamus, eiq; occurramus.præterea quærere de ægroto,aut familiaribus debemus,utrũ morbus cum uomitu,an sine uomitu inceperit.quod huc pertinet,ut si ad uomendum æger sit procliuis ,& se se uomitionibus euacuare consueuerit,nos quoque eodem utamur remedio. sin contra,ut neq; cum uomitu inceperit, neque ad uomendum aptus homo sit,nos quoq; uomitu uitato,alia præsidia adhibenda esse intelligamus. postremo admonet,hoc esse attendendum,an per secessum purgatio recte fiat: quod quidam ita sunt a natura facti,ut per infernas partes aut uix purgentur,aut non nisi magno cum labore, & dolore: quidam uero ideo epoto medicamento non purgantur,quia crassi,incoctiq; humores adhuc sint: quos

C ut educas apte,concoques.

21 *An candidi febricitent: & horum labra,& modus,& tempora:*

Senes,propter frigidum ipsorum corpus,nõ nisi uehemẽti de causa in febrim incidunt:quos,ut pote exangues fere,& a natiuo calore destitutos,exalbescentes uocauit.eorum quoque spectanda esse labia subiunxit,ut si ulcerata sint,de magnitudine febris faciamus coniecturã. Sin aliter affecta sint, pro ratione affectionis ipsã æstimemus.Sed & modus considerandus est,ut de uita, aut morte fiat præsagiũ.

22 *Corpus,actioque obseruanda,itemque aspectus,auditus,nasus,tactus,lingua,cogitatio.*

Persæpe dictum est,spectandã esse corporis constitutionẽ,& actionẽ non modo corporis totius, sed ẽt singularũ partium: ut quæ suo munere fungitur,sana:quæ eo fungi nõ potest,infirma iudicetur.quod ut intelligamus,subiungit,quæ actiones attendendæ sint,ut aspectus,quem oculi præstant, sit ne integer,an aliqua ex parte uitiatus,ut sæpe dixit supra,dextrum,aut sinistrum oculum distortum esse:tũ auditus,ut si secundum aures,aut in ipso meatu aurium quid uitij sit exortum: tertio loco nasus, ut de facultate odorandi faciamus coniecturam:tum tactus,ut sciamus,corpus ne calidum sit,an frigidum, an

D temperatum: an uero ulla noxa in sensum tactus ceciderit,quod uel paraplegia,quam uocãt,aut aliud simile symptoma solet efficere: superest gustatus,ut oẽs sensus corporis sint enumerati: quem ipse linguæ nomine significauit.postremo uero quia non solũ ea quæ ad corpus,sed ẽt quæ ad animum pertinent,spectanda sunt,ideo addidit nomen cogitationis:ut oẽs animi functiones eo nomine comprehẽderet:quas nosse Medicus debet,ut an in suo statu,an uero de eo sint detrusæ,perspiciat.

23 *Tumores in palpebris superioribus relictos nosse oportet: nam ceteris membris extenuatis recidiuæ fiunt.in extremitate uero subrubri,durique,ac ualde † turpes.in his.n.exorientia,& coarctata cõtinentur,ut Polymedæ Pharsalo usu uenit.*

† Lib. Ald. habet γλισχραὶ.i. glutinosi.

Vnico exemplo ostendit eos tumores,qui in superioribus palpebris relicti sunt,recidiuam efficere, communi ratione eorum,quæ in morbis relinquuntur:præcipue aũt id cõtingere,cum cetera membra sint extenuata. Torsit autẽ ueteres interpretes hæc dictio.quocirca quidam eam fere totam commutarunt:quidam uero ita,ut nos attulimus,legentes,rectum inde elicere sensum sunt conati: alij unico uerbo commutato,se ueram inuenisse sententiam sunt arbitrati.nos uero de illorum dissensione nihil dicemus,quid uero sentiendũ sit,paucis exponemus.quare quod ait in superioribus ita accipiendum est,quasi ut tumores præter naturam ibi exortos,aut etiam prodeuntes.

E

Desiderantur quædam.

Cum impetu rumpuntur tumores, ac liuores in lippitudinibus, & in ulceribus. itemque deiecta ex tuberculis, & suppurationibus spectanda sunt. signa enim sunt. 24

Tumores, qui in lippitudinibus oriuntur, cum ad suppurationem peruenerint, cum impetu rumpuntur: & confecto iam pure, noxij humores erumpunt. quæ uero deijciuntur in tuberculis, & suppurationibus, quæ per aluum plerunque excernuntur, spectanda sunt, ut tubercula rupta esse inde colligamus. prisci autem interpretes hoc quoque loco plura attulerunt. nos in locis obscuris diutius uersari nolumus, cum multa adhuc supersint, in quibus multum operæ, ac temporis ponere utiliter possimus.

Circa messem tormina, & dolores circa umbilicum a porris, sed & ab allijs extiterunt. 25

Vsum porri circa messem modo tormina, modo dolores excitare creditum est. in caussa est acrimonia. cuius etiam allium est particeps. ut uel ob hanc caussam minus mirabile sit, si caput aggrauat, flatum gignit, fastidium affert, & dolorem eum excitat, qui esse molestus prius consueuerat.

Ignis sacer in quibusdam a ceruice exortus in facie iudicabatur. quibus autem nigra erant in ceruice, mala: & quibus pustula & quæ turbationem afferrent, mala. F 26

Ad recordationem est hæc conscripta sententia, ut postea longiore ambitu uerborum eam explicaret. cum enim ignis sacer quosdam corripuisset, & a ceruice ducto initio in faciem pertransisset, ibidē iudicatus est. quod ipse, ut raro contingens, obseruauit. uix enim fit, ut recte morbus iudicetur, cum ab ignobili ad nobilem partem commigrat. in quo aduertendum est, quibus nigra in ceruice apparuerant, malum portendisse. hoc est non fuisse in ijs sacrum ignem rite iudicatum, quod sanguis ille crassus, aterque expurgari non posset. ac multo etiam peius fuisse, si pustulæ scatentes cutim occupassent. iam uero si alui turbatio, & mentis alienatio erant consecutæ, æger erat in desperatis: quod eam turbationem malitia, magnaque copia humorum excitaret.

Adamantus, cum esset melancholicus, magna peplij copia sumpta, aliquando nigra eiecit. quod etiam alias sumptis cepis fecit. 27

Hanc etiam historiam, ut admirabilem adiunxit. cum enim humor melancholicus grauis sit, ut suapte natura deorsum feratur, ideoq; facilius per aluum, quàm per uomitum euacuetur; sicut flaua bilis propter leuitatem facilius uomitu reijcitur, quàm ut per inferna expurgetur; contra tamen in Adamanto accidisse commemorat, cum ille peplijs copiose usus esset, & item cepas comedisset. nam quod ait nigra, non dubium est, quin atrum, & melancholicum humorem significet. G

Febres, in quibus labia ulcerantur, æqualiter intermittunt: ac tertianis refrigerationes sunt. ardentes autem semper statim ad manum soluuntur. 28

Labia uidentur nullam aliam ob caussam ulcerari, nisi quia acer quidam uapor illuc a uehementia febris amandatur, qui partes illas quasi ardore quodam consumit: nihil tamē mali præterea facit, præter ulcerationem, cuius nunc Hippocrates mentionem facit. hoc autem cum in tertianis quandoque contingit, tum uero maxime in ardentibus, cum febris calorem perferre æger non potest. atque has quidem febres ait æqualiter remittere, quod neque ullam habeant remissionem, nisi omnino soluātur: at in tertianis ait esse refrigerationes, & intermissiones; adde uero etiam pulsus ad integritatē redire, tum eas repetere, ut tertio quoque die hominem occupent. ardentes uero cum soluuntur, hoc confestim faciunt, ac si manum admoueas statim eas solutas esse persenties. deuincuntur enim a manu, neque postea redeunt.

Quale in articulis insit, & an non ad suppurationem perueniant. 29

Interdum totum corpus pituita refertum redditur, ut quidam quasi muci per urinam excernantur. H quo sane tempore potest cōtingere, ut etiam ad articulos decubitus fiant, & abscessus quidam similes, ijs, qui in hydropibus sæpe cernuntur, ibidem excitentur. monet autem, ut si quis te ad eiusmodi homines curandos accersat, caueas, ne tibi idem, quod plerisque medicis, atq; ijs quidem nō uulgaribus, accidat. cū enim illi abscessus eos aperuissent, in eaq; essent opinione, fore, ut saniē ibi copiosam essent inuenturi, tantū abest, ut saniē eo in loco cōspexerint, ut totā carnē, qua articuli cōtegebantur, pituitosam plane, & muco plenā intuentes, se deceptos, & falsos deprehēderēt. Id aūt uitare omnes summo studio debent, ne & ipsi male audiāt, & ægrotis perniciē ultro moliti esse existimētur: præsertim cū uel mortē afferant, uel dum altius plagas adigūt neruos etiā præcidant, atq; ita mancū, ac decurtatū hominē reddant. est igitur diligenter obseruandum, ne quid temere facias, in articulorum tumoribus incidendis: præsertim nisi certo scias, ea quæ insunt, ad suppurationem deuenisse: ut ipse accurate monuit.

Consuetudo, dum sani fuimus, attendenda qualis in uictu, uestitu, laboribus, somno, rebus uenereis, & mēte fuerit. 30

Cōsuetudinē in sex potissimū rebus obseruari ait oportere, in cibo ac potu, in uestitu, & alijs, quas cō memorat: qa, ut in cōmētarijs de uictus rōne in morbis acutis diximus, magna uis cōsuetudinis est. nā si q s semel modo cibū sumere singulis diebus cōsueuerit, uelis aūt eū bis alere, nō mediocriter lędes: sicut ēt cōtra, si abstineas. ꝑterea, q̄ cōsueta sunt, lædere minus solēt. sed quāta uis cōsuetudinis sit, nos iā uno

lib.

A lib. copiose docuimus, quẽ de cõsuetudine ĩscripsimus. qđ aũt ait, σκέπαι, nõ mõ uestitũ põt indicare, sed habitationẽ quoq;: ut ĩ quã ĩuestiget medicus, an ęger solitus sit ĩ domo, an sub dio cubare, & an ĩtra domesticos parietes multũ, an parũ se cõtinere: ut ĩde de aere ambiẽte facere cõiecturã possit. nec minus tñ ad uestiméta põt referri. addit tertio loco labores solitos esse spectãdos: qđ tñ possit cõsuetudo, ut uel senes, uel ĩbecilli cõmodius, quàm uel iuuenes robusti, labores ferant: id qđ ipse in aphorismis, & alibi sæpe, uim consuetudinis ornans laudibus, scriptũ reliquit. Ad hæc ait, attendendũ, quantũ, & qñ quisq; somno indulgere per sanitatẽ consuesset: ut uel de periculo, uel de salute, uel de morbi diuturnitate, aut breuitate loqui certius posse Medicus uideatur. quinctũ locũ tribuit rebus uenereis, ut in illarũ quoq; usu mos pristinus, cõsuetudoq; seruetur: ne ue magna fiat immutatio. supra. n. diximus ex ipsius Hippocratis sñia labores, cibos, potus, somnos, res uenereas mediocritatẽ excedere nõ oportere. ultimo loco ait expẽdẽdũ, qualis fuerit mens eius, dum integra ualetudine frueretur: ut quantum a statu naturæ suæ deflexerit, nos non fugiat. plerique enim læti sunt, aut mites, aut blandi. qui si contrariũ in statum sint mutati, causa statim peruestiganda, & eidem est occurrendum. quod idem est, si contrariã in partem sit facta mutatio, faciendum.

31 *Qualiter morbi, & a quibus in quos modos mutentur: ad quæ loca uersi sint, quando inceperint, adfuerint, cessarint.*

B Nisi quis morborũ modos norit, uix, aut ne uix quidẽ curare eos recte sciuerit. sunt. n. morbi, aut cõtinui, aut intermittẽtes: aut acuti, aut lõgi: præterea aut cessarunt, & postea repetierũt; aut denique sunt aliquo modo cõmutati: aut e loco ad locũ alium decubuerũt. quod, cũ de decubitu supra loqueremur, quõ fiat, ostẽdimus. ac nõ modo hæc cognoscere Medicus debet, ut supra monuit, sed scire ẽt, quando morbus inceperit, ut inde faciat coniecturã, utrum in statu, an adhuc in incremento sit, an declinet. qđ permagni refert tum ad remedia adhibenda, tum uero ẽt ad uictus rationem recte instituendam.

32 *In quibus incontinens terrefactus sit, spectandum.*

Quicunque se a rebus uetitis abstinent, ij uel iudicio id faciunt, uel affectu, & monitu aliorũ. iudicio faciũt ij, in quibus ratio cupiditatẽ uincit, ut uel ipsi cupiditate relicta gaudeãt: uel rationi quidem obtemperent, uerũ ad ea, quæ deseruerunt, oculos retorqueant. hos ἐγκρατεῖς, hoc est cõtinẽtes uocãt. qui uero affectu quodam sunt continentes, id ipsum duobus modis faciunt, hoc est pudore impediti, ut solẽt ingenui homines, & liberaliter eruditi: aut, cum seruili ingenio sint, metu solum abstinent a rebus prohibitis. hi uero suapte natura incontinentes sunt, sed metu ægritudinis perterriti, in officio continentur, ut non scortentur, non potẽt, non se se cibis expleant: aut hos, uel illos cibos, quod esse noxios audierint, non gustent. id ergo uidere Medicus debet, ut quædam concedat, quædam prohibeat: moneatque C quæ mala, quæque incommoda sint ex usu rerum uetitarum consecutura: ne si ægrotus deliquerit, ipse culpæ affinis existimetur.

33 *Victus in morbo contrarius.*

Est Hippocratis explicata sententia, contraria curari cõtrarijs. eandẽ nũc iterat, ut nobis in memoria firmius hæreat. ac nihil aliud hic monet, nisi, ut quæ ad uictum pertinẽt, ea cõtraria morbo instituas.

34 *Facilitas, & difficultas in tolerando.*

Hoc ipsum sexcẽtis in locis inculcauit. causa est, quia mirificã in faciẽda medicina utilitatẽ affert. uidendũ. n. est, num æger facile ferat morbũ, medicamẽta, inediã, euacuationẽ, & cetera omnia, quorũ in morbis habenda ratio est. Si facile ferat, boni consulendũ: si ægre, & cũ labore, mali: quod in euacuationibus est potissimum obseruandum, ut scias an cohibendæ sint, an uero adiuuandæ, aut ita sinendæ. idque siue natura eas moliatur, siue Medicus sua industria easdem tentarit.

35 *Ne te lateat, quantum uictus ratio cognosci posit. magna enim calamitas est, hanc si ignores.*

Nisi quis uictus rationẽ probe cognitam habeat, profecto innumera incommoda ægro afferet, quæ uel mortem, uel certe eius periculũ minabuntur. debet igitur Medicus diligẽter in hãc curã incũbere, ut quæ ad uictũ pertinẽt, accurate pernoscat omnia, ne quid delinquat, sed ægro semper adiumẽto sit.

D

36 *Similitudines præstantibus etiam Medicis errores, & dubitationes afferunt: causa uero ipsa, ecõuerso. Scio aũt difficile esse etiam† intelligenti ratiocinando uias cognoscere, ut si acutum caput habeat, si simus, si subsiccus, si biliosus sit: si difficulter uomat, si niger, iuuenis, temere uictitans: hæc inquam omnia simul & inter se conuenire difficile est.*

†Lib. impressus nõ habet εἰδότι. i. intelligenti.

Vt in philosophia magnos uiros, & clarissimos philosophos scimus esse deceptos in similitudinibus non rite discernendis, ita etiam in medicina usu ueniat, necesse est. neque enim rationum similitudines agnoscere possunt ij, qui non diu, multumque, & quotidie in rationibus sunt uersati. in quo maxime peccant ij, qui aliquid eorum, quæ uitam humanam attingunt, temere pronunciant, idque faciunt aut opinione sapientiæ, quam sibi arrogant, aut honoris, aut quæstus gratia. ut autem intelligeremus, quàm acri studio debeamus laborare, ut ne nos similitudines fallant, scripsit hanc rem non modo uulgatibus, ignarisque hominibus errores, ambiguitatesq; afferre, sed optimos etiam Medicos, & ualde exercitatos in errorem induxisse. caussa igitur spectanda est, qua cognita, fiet, ut minus labamur, minus decipiamur, & firmiore coniectura curationem simus adhibituri. uidetur tamen quasi excusationem quandam subiungere, cum ait, scire se, quàm difficile sit, rationes curationũ omnes cognoscere, quæ uidentur uarijs in rebus consistere, ut in corporis figura, utrum quis capite sit acuto, an uero simus sit: ut in temperatura, utrum inquam sit siccus, an humidus, calidus, an frigidus. ut

 in humorum

in humorum cognitione, utrũ biliosus, an pituitosus, an melancholicus sit: ut in affectione corporis aptus ne sit quispiam ad medicinas, ad uomitum, ad excretiones per aluum, per urinam, per sudores, & cetera huius generis. Sicut etiam ex colore possumus facere coniecturam de humore redundante, nisi sit is propter aliquam externam permotionem, & perturbationem mutatus. & item ex ætate nobis potest aliquid suppeditari, ut ex consueta uictus ratione, ut an conuenienter bonæ ualetudini uitam traduxerit, an sine ullo discrimine rebus omnibus, & temere sit usus. quæ omnia inter se coniungere ait esse perdifficile: ac multo etiam laboriosius de eis recte iudicare. E

Fistula cuidam rursus rumpebatur: quod tussicula permanere prohiberet. 36

Dixit permanere, id est perdurare, & perseuerare: quia cum iam fistula esset cicatrice conclusa, tussiculæ motus pectus agitabat, atque ita occlusam in eo fistulam aperiebat. uel etiam humores in capite collecti ad pulmonem deferebantur, atque ita erodebant id, quod iam esset conglutinatum. hanc sibi historiam scripsit Hippocrates, ut postea pluribus uerbis enarraret. hæc autem pauca sibi ad recordationem adnotauit, cuiusmodi etiam est id, quod sequitur.

Cui iecoris fibra complicata erat, eum concussi, & dolor statim sedatus est. 37

Hoc uel casu, uel ictu, uel ex lucta, uel alia externa caussa, potuit contingere. concussio autem fecit, ut suum in locum fibra rediret. quare non mirabile est, dolorem esse eo pacto sublatum. F

Thasi Satyrus, cognomento Grypalopix qui dicebatur, cum circiter uigesimum quinctum annum ætatis ageret, semen genitale per somnum sæpius emittebat: id quod etiam per diem sæpenumero ei accidit. is cum ad annum trigesimum peruenisset, tabidus factus, interijt. 38

In urbe Thaso air hoc, quod narrat, contigisse. Satyrus enim cum magnã uim seminis emisisset, idq; non solũ nocturno, sed ẽt diurno tẽpore, circa annũ ætatis trigesimũ est factus tabidus, & ita mortuus est. quod Hippocrates nulla alia nota temperaturæ, aut signo aduentitio adiuncto, memoriæ prodidit.

Abderis palestræ custos, qui Sthenius uocabatur, multum luctatus cum alio fortiore, in caput cecidit. inde abiens aquã frigidam copiose bibit. Post hæc autem illa nocte subsecuta est uigilia, molestia, & extremorum refrigeratio. postridie domum ingressus est: & glande sedi imposita, aluus nihil deiecit. parum minxit, cum nihil minxisset prius. sub noctem lauit. & tamen uigilia, molestiaque perseuerarunt. delirauit. tertio die extremarum partium refrigeratio eum corripuit: calefactusq; sudauit. epoto uero mulso, tertio die mortuus est. 39

Probabile est, eum ex ictu concussum esset cerebrum, magnã ei noxã esse ex aquæ potu allatã: unde uigiliæ, & molestiæ sunt consecutę: & extremæ partes frigore correptæ sunt. Sed malitiam signorum G quæ ex principe hac parte sumebantur, auxit etiam glans ano iniecta, quæ nihil irritauit, ut excrementa deijcerentur. Sed neque fructum ullum tulit ex balneo: cum nulla neque ab eo, neque a glande esset facta diuersio. eadem enim mala, & ijdem casus reuersi sunt: nisi quod ait, hominem calefactũ, hoc est, ut ego quidem puto, ui morbi excalfactum sudasse: & postquam delirasset, & mulsam aquam bibisset, e uita tertio die excessisse.

Melancholici plerunque in morbũ comitialem solent cadere, & contra, qui morbo comitiali afficiuntur, melãcholici fiũt. horum utrumlibet magis usu uenit, ut in hanc, uel in illam partem infirmitas uergit. nam si in corpus, morbus comitialis hominem corripit: si in mentem, melancholicus efficitur. 40

Melancholia plerunque in morbum comitialem commutatur, sicut morbus comitialis in melancholiam uertitur: id tamen non perpetuo accidit: propterea quod si a pituita comitialis existat, non iam in melancholiam transeat. nos uero in commentarijs de locis affectis, quomodo ex melancholia fiat comitialis morbus, & ex comitiali melancholia, & item quomodo cũ ad corpus & ad mentem repit, alter uter morbus gignatur, plane ostendimus. quod qui scire aueat, eos libros legat, nec putet nos uelle eadem de re sæpe eadem iterare. H

Phaethusa Pythei coniux Abderita, olim cum puella esset, fœcunda fuit. Sed eius marito in exilium acto, menstruæ purgationes ipsam longo temporis spatio defecerunt. Postea uero dolores, & rubores articulos obsederunt. quæ cum ei contigissent, corpus uirile, atque omni ex parte hirsutum factum est, barbamque emisit, & uox facta est aspera. cum uero omnia faceremus, quæ essent ad menstruas purgationes euocandas accommodata, ciere tamen eas non potuimus: sed ipsa non ita diutius producta uita, perijt. 41

Hanc historiam monimentis litterarum esse consignandam Hippocrates censuit, quod admirabilis sit & contra opinionem omnium. uerisimile tamen est, cum menstruæ purgationes non profluerent, ut excrementis ijs, quæ excerni per uterum debebant, ad articulos confluentibus, dolores primum, deinde rubores sint exorti. quare diximus alibi, uerissimam eius esse sententiam, cum ait, mulierẽ pedũ doloribus non laborare, nisi menstruæ purgationes eam defecerint. cum uero omnis redundantia ad cutim propelleretur, etiam pili toto corpore, atque adeo barba ipsa exorta est. ac ne quid deesset, ut uirile corpus esset factum, uox quoque facta est aspera. existimabat autem Hippocrates una sola in re curationem esse positam, si menses essent prouocati. itaque omni studio id esse tentatum commemorat. sed frustra. quocirca illa intra paucos dies excessit e uita.

A *Idem quoque Namysiæ Thasiæ Corippi uxori accidit. amica autem spe medici omnes, quos quidem ego noui, ducebantur, si illa effœminaretur, menstruaque purgationes naturaliter profluerent. uerum multis remediis adhibitis, non sunt excita. immo uero illa non ita multo post obiit.*

Altero exemplo declarat, quid alteri mulieri acciderit, quam menstruæ purgationes diu defecerant. ait enim medicos multa tentasse, & nihil non esse conatos, eas ut prouocarent, frustra tamen omnem laborem impendisse: quod illa effœminari non potuerit: hoc est perduci ad eum statũ nequiuit, ut menstruæ purgationes prorumperent. ut nos fere admoneat, muliebres purgationes si diutius suppressæ fuerint, uix posse reuocari: & sæpius nos huiusmodi laborem frustra suscipere, quàm ut uoti compotes fiamus. Namysia uero, non secus quàm Phaëthusa, cuius facta est nuper mentio, cum nullum fructum ex medicorum opera tulisset, e uita excessit: nec potuit diu uitam producere. non tamen hæc nos deterrere exempla debent, quo minus mulieribus ita affectis manum admoueamus: sed excitare potius, ut ingenium exacuamus, quo optata consequamur: siquidem tum denique officio nostro functi sumus, cum omnia effecimus, quæ ratio nobis suppeditat, & longus usus peritiaque commonstrat.

Finis octaui in sextum Hippoc. de morbis uulgarib.
Commentarij.

B

GAL. IN LIB. HIPPOCRATIS DE RATIONE VICTVS IN MORBIS ACVTIS COMMENTARII QVATVOR.

Varia fuit apud ueteres huius libri inscriptio: nam & de morbis acutis: & de diæta: & de ptissana: & cõtra Gnidias sententias inscribi cum cõsuesse docet Athenæus lib. 2. & Galenus deinceps. com. 18.

Quos Io. Baptista Rasarius, medicus, Nouariensis, cum uetustis libris diligenter collatos nuper latinitate donauit.

ARGVMENTVM.

C Agit de ijs, de quibus ueteres medici in acutorum morborum uictu controuersabantur: & in primo libro de ptisana uerba facit.

1 *[Q]VI sententias, quæ Gnidiæ uocantur, conscripserunt, quid in singulis morbis ægri patiantur, & quædam eis euenientia recte quidem prodiderunt, sed tamen ea solum attigerunt, quæ etiã quispiam medicinæ ignarus scriberet, si ægrotum de singulis affectionibus interrogaret: quæ autem, non referente ægro, præsosse medicum oportet eorum, multa prætererunt: atque in alijs quidem alia.*

Scriptores Gnidiarum sententiarum nõ tantum nihil eorum omiserunt, quæ ægri patiuntur, sed etiam præter id, quod par est, de quibusdam, ut paulo post ostendam, mentionem fecerunt. non est autem id artis opus, nihil prætermittere eorum, quæ cognoscere uulgus potest; siquidem non est hoc artifici propositum: sed quæ ad curationem accommodata sunt, omnia conscribere. quam ob rem sæpe nonnulla addere, quæ uulgus penitus ignorat, & multa, quæ eidem nota sunt, detrahere, si ea nihil ad finem artis conferre uideantur, oportebit.

2 D *Et quædam ad coniecturam peropportuna.*

Cognitio, quæ ex eo fit, quod τεκμήριον, id est propriæ notæ argumentum dicitur, est τέκμαρσις, hoc est coniectura. τεκμήριον uero appellant ueteres signum ad concludendum accommodatum: non tamen omne signum absolute est τεκμήριον ut in libro, qui est περὶ τεκμηρίων καὶ σημείων, ostensum est. quæ igitur ad huiusmodi cognitionem tum necessaria, tum utilia sunt, non omnia in Gnidijs scripta sententijs, sed multa prætereita esse commemorat.

3 *Igitur de ijs, quæ ad coniecturam dicuntur, quomodo singula curanda sint, equidẽ longe aliter, atque illi enarrauerunt, sentio.*

Cum multa quæ ad coniecturalem cognitionẽ utilia sunt, a Gnidijs medicis prætermissa dixerit, quã cognitionem coniecturalem uocet, ipse deinceps declarauit. quomodo inquit, singula curanda sint. nã quod ad horum inuentionem accommodatum fuerit, id ex arte existit. sed putabit fortasse quispiam eas omissas esse coniecturas, quæ tum ad dignotionem, tum ad prænotionem cõferunt. uerum non ita est: cum ea quoq; in ijs, quæ ad curationem ualent, necessario contineantur. nam si morborum dignotio, futurorumque prænotio nihil ad optimæ curationis inuentionem conferrent, hæ prorsus essent superuacaneæ.

superuacaneæ: nunc uero quia conferunt, ideo utiles sunt. ac dignotionem quidem affectuum esse ad E curationem ualde necessariam, ne probandum quidem est; præsertim cum dignoscere in primis oporteat, quisnam affectus sit, deinde ad eius est curationē aggrediēdum. prænotionem uero esse ipsam quoque utilem ad curationem, ipse in præsagiorum procemio declarauit. ita fit, ut qui ea omnia, quæ ad medicinam pertinent, commoda uel ad dignotionem, uel ad curationem, uel ad prænotionem confirmet, is idem uirtute dicat: etenim curatio per se a medicis exercetur: prænotio uero & dignotio curationis causa institutæ sunt. quam ob rem nemo dignotionem, aut prænotionem finem artis, ut curationem, dixerit. nunc uero curationem intellige morborum remotionem, quæ iam fit facta, non quæ adhuc fiat. sed de his omnibus dictum abunde est in eo libro, qui est de fine medicinæ conscriptus. nec quicquam est, cur modo id quod præter rem est, quasi ad rem faciat, tractare uelimus, quippe qui senis sententiam uel sine exquisito finis examine, iam cognouerimus. Ceterum cum hic uerborum textus in multis, atque ijs probatis exemplaribus aliter legatur, id etiam memorare non erit incommodum. differt enim a dictione nobis proposita in una litera ἐς: estque ad hunc modum: ὁκόσαι δὲ ἐς τέκμαρσιν λέγεται, ὅπως χρὴ ἕκαστα ἰητρεύειν: hoc est, Igitur de ijs, quæ ad coniecturalem cognitionem dicūtur, uel quomodo singula curanda sint. qui ita scribunt, per coniecturalem cognitionem intelligunt dignotionem, ac prænotionem. illis autem uerbis, quomodo singula curanda sint, curationem: cum hanc in F nomine coniecturalis cognitionis contineri nolint. id si sit, in antedicto contextu uerborum, cum ait, eorum multa prætererunt, atq; alia in alijs, & quædam ad coniecturam peropportuna, non recte partem artis, quæ in curatione posita est, Hippocrates omisit. sed planum est, hos esse dicturos, hæc uerba addita esse, ut pars curationis quæ illic prætermissa erat, adiungeretur. sed ubi nulla uarietas est in re, quæ ad curationem pertineat, ibi producere sermonem, est superuacaneum. ad ea igitur properemus, in quibus ea nos docet, quæ sunt ad curationem accommodata.

Nec solum ea causa est, cur eos non laudem, sed etiam quod paucis numero medicamentis usi sint. maximus enim numerus medicamentorum, quibus in morbis non acutis usi comperiuntur, est elaterij, & seri, & lactis tempestiue exhibitorum. quæ sane si bona essent, & morbis ijs, in quibus dari censent, congruerent, multo essent laude digniora, quod paucissima satis essent: nunc uero non ita se res habet. 4

Paucis quoque medicamentis eos usos ait, præter quàm in acutis morbis: quasi in his multa commemorarint: nam ita illi fecerunt. quæ uero in longis morbis præscripserunt, ea re uera contra se habent: siquidem tempestiua elaterij, seri, & lactis potione cuncta perficiuntur.

Qui uero secundum librum disposuerunt, hi accommodatius ad medicinam, quæ singulis danda sunt, percurrerunt. G 5

Dispositus liber dicitur secundus, qui post primum scriptus sit, cum idem est utriusque argumentū, & plurimæ dictiones eædem insunt, & secundus nonnulla eorum, quæ in priore erant, detracta habet, alia adiecta, alia denique permutata. huius rei si exemplum perspicuitatis gratia requiras, secundum Eupolidis Autolycum ex primo apparatum, dispositumque habebis. sic etiam Gnidii medici posteriores Gnidias sententias post priores ediderunt: quæ nonnulla omni ex parte eadem, nonnulla addita, nonnulla detracta, sicut etiam nonnulla permutata continerent. hunc ergo secundum librum Hippocrates magis fuisse priore medicinalem confirmat.

Sed de diæta nihil ueteres notabile conscripserunt. quod licet magnum esset, tamen omiserunt. 6

Ductus curationis, qui cōsuetis materijs efficitur, diæta hoc est uictus ratio nominatur: ut etiam qui consuetis sectionibus, adustionibusque, & alijs, quæcunque manibus fiunt, constat, chirurgia uocatur. tertia præterea medicinæ pars est in medicamentis posita, quæ scilicet, medicamentis rem perficit. Hippocrates autem priscos reprehendit, quod nihil notabile de diæta scripserint. id quod non dixit, quod nullum de uictus ratione præceptum scriptum reliquerint: siquidem scripserunt, sed quod nihil notabile. quale autem sit, quod notabile hic uocet, ipse deinceps exponet. H

Varios autem morborum modos, ac diuersas eorum diuisiones quidam eorum non ignorarunt. 7

Non solum non ignorarunt uarios modos morborum, uerum etiam plus quàm, par esset, de eis ut postea ostendam, scripserunt. 8

Quidam uero cum singulorum morborum numeros clare uellent efferre, non recte scripserunt: quippe cum non facile numerari queant, si quis laborantium morbos alterum ab altero nonnihil differre, nullumque morbum eundem uideri, quin idem quoque nomen habeat, existimarit. mihi uero placet in omni arte animum diligenter aduertere. nam quæ officia recte procedunt, eadem sunt etiam singula recte facienda: quæque officia celeritatem postulant, celeriter obeunda: quæque sinceritatem, sincere: quæ sine dolore administrari debent, citra omnem dolorem administranda. cetera quoque omnia, quę huiusmodi sunt, multo melius, quàm ab alijs facienda sunt nobis. atque ego quidem eum medicum maxime laudarim, qui in morbis acutis, qui homines quamplurimos occidunt, ceteris ualde præstet. sunt autem acuti morbi, quos prisci nominarunt, pleuritis, peripneumonia, phrenitis, lethargus, ardor, & alij morbi, quicunque hos consequuntur: quorum febres prorsus continuæ homines interficiunt.

Dixit paulo ante Gnidios medicos ab initio statim plures morbos scripsisse, ut bilis morbos septem: itemque paulo infra, uesicæ morbos duodecim: & etiam inferius, renum, quatuor: & post hos etiā

uesicæ

A uesicæ ex urinæ stillicidio morbos quatuor: deinde etiam distentionis neruorum tres. præterea morbi regij quatuor genera: & præter hæc, tabes tres: illi enim in * corporum uarietates, quæ multis de causis permutantur, intuentes, morbos eosdem esse non cognouerunt: ut nouit Hippocrates, qui ad eorum inuentionem methodo processit: qua solum inueniri morborum numerus potest. quæ sane methodus a nobis est in ipso statim methodi medendi principio demonstrata: deque ea nonnihil etiam in libro de elementis ex Hippocratis sententia dictum est. habes quoq; a nobis unum de morborum differentijs compendio conscriptum commentarium. nunc uero par est proposita uerba persequi. est enim hic expositionis scopus: † nam si quis inter exponendum demonstrationes scripserit, nec sermonem producet causa sanationis morborum, is præcipuam partem reliquerit, quæ ad maxime letalium morborum curationem excellit. propositæ autem dictionis hæc summa est: singulas uero partes deinceps percurram.

*quidā legunt symptomatū, sed ueteres codices tres, habēt σωμάτων, hoc est corporum. tamen uetus tralatio habet, accidētiū. ut habuisse συμπτωμάτων uideatur.

† Ita legitur in duobus exemplaribus scriptis. in impressis uero sic, nā si quis in explicationibus demōstrationes scripserit, is sermonē producet, & præcipuam partē, quæ sanādorū morborū causa istituta est, omittet: eā inquā &c. uetus aūt translatio ita cōfusa est, ut nullus sensus elici queat. hic aūt utraque lectio probari posse uidetur.

Cum enim nullus pestiferi morbi modus passim grassetur, sed morbi sint ὁμοῖαι, & similes, ab ijs plures, quàm ab alijs omnibus intereunt. 9

Declarat his uerbis Hippocrates quosdam morbos uno eodemq; tempore copiose exoriri, quos si B perniciosi sint, pestem uocant: si mitiores, alia quadam appellatione indicant, eosque epidemos nominant. ut epidemus morbus sit, qui in aliqua regione in aliquo tempore abundet: pestis uero sit epidemia perniciosa. est præterea aliud morbi genus, multis commune, † quod pro tempore anni superuenit. ἔνδημον, quasi dicas patrium, nuncupant. his autem omnibus aduersantur ὁμοῖαι, hoc est qui uage homines corripiunt: qui ægros uarie fatigant, neq; communi modo constant. sed quid est, quod ait, sed morbi sint ὁμοῖαι, & similes? contrarium enim erat dicendum, non similes inquam inter se esse: si, ipsa utiq; morborum similitudine endemum, epidemum, & pestiferum iudicandum putauit. ergo duorum alterum, uel melior habenda est hæc lectio, sed morbi & ὁμοῖαι, & non similes sint: uel oportet eos similes dictos esse non inter se, sed morbis antedictis, hoc est cōsuetis: propterea quod morbi epidemij & pestiferi rarius accidant: qui uero sporadici ab ipso uocantur, frequenter oriantur: de quibus in præsentia loquetur, ut de epidemijs in libris uulgarium morborum: de endemijs uero in libro, qui de aere, aqua, & locis inscribitur. nullum autem peculiare uolumen de pestilentia conscripsit, quia illā esse unum ex epidemijs morbis, in libro de uulgaribus morbis docuit.

A.l.1.f.2.d.t.c.8.p.68.f.

† hoc totum, ὅπερ ἐστὶ τὸ καθ' ὥραν ἐπιγινόμενον, c. v. nō habēt. præter unū, in quo in margine additū est.

Idiotæ uero non admodum cognoscunt eos, qui in huiusmodi præstant ceteris. 10

C Ait idiotās non omnino cognoscere eos medicos, qui in his morbis ceteros excellunt. est autē perspicuum, eum acutos morbos intelligere, de quibus ante dixit.

Et alia potius remedia laudant, ac uituperant. 11

Dicit idiotas, neque aptas, neq; laudabiles curationes dignoscere, sed alias potius. atque inde fieri, ut neque laudent recte, neque uituperent. deinceps uero, quasi subiungens eorum, quæ dixit, demonstrationem, scribit hæc.

12 *Magnum autem rei argumentum est, quod ipsi uulgares inter se in eiusmodi morbis maxime dissentiunt. quam ob rem adhibenda diligentia est: qui enim medici non sunt, ij in hisce morbis medici uidentur: quippe cum facile sit, ea nomina perdiscere, quæ ægrotis ita affectis prodesse uideantur: si quis enim ptisanæ cremorem, uinumque tale, uel tale, et aquam mulsam nominarit, referre eadem omnia medici tum boni, tum mali plebeijs uidentur. † sed non ita se res habet: siquidem hi in his rebus plurimum inter se differunt.*

† hæc uō habēt ueteres scripti codices.

Quoniam medici tum boni, tum mali huiusmodi materias, quæ ad uictus rationem pertinent, adhibent, ideo idiotæ quis nam sit melior, internoscere non possunt: utpote qui nequeant discernere, qui D in tempore, & debito modo materias auxiliorum ægrotantibus præbeant, qui secus. Hippocrates autem, ubi secundum prooemium hic præfinisset, ab hac oratione consequentia exorditur.

13 *Mihi autem digna scribi maxime uidentur ea, quæ medicos utile est nosse, quamuis ignorentur: quæ inquam magna commoda, aut magna damna inuehunt. quæ autem ignorantur, sunt hæc: cur in acutis morbis medici quidam ptisanas nō colatas perpetuo exhibeant, ac recte se curare putent: alij omnino contendant, ne æger bordeū ullum noret: existimentq; magnam inde noxam secuturam: sed cremorem linteo colatum dent: alij neque crassam ptisanam, neque cremorem propinant: alij uero, quoad æger ad septimum diem peruenerit, alii denique, donec morbus indicatus sit, perpetuo exhibeant.*

Quod ab Hippocrate in controuersiam adducitur, potius ad logicam pertinere uidetur: cum nos etiam sine huiusmodi considerationibus medicari recte ualeamus: quippe cum medicis comparatum sit, ut ex cognitione agendorum, & non ex inuestigatione causæ, ob quam cōtrouersati sunt, qui uarias in huiusmodi morbis curationes conscripserunt, recte morbos curent. ueruntamen id re uera non modo utilissimum est, sed etiam primum omnium, & quæsitu necessarium, ut progrediens exponā: at prius quæstione dignum esse, quod ipse proponit, & quomodo id ipsum soluat, præstat percurrere. id igitur esse quæstione dignum, uel ex hoc disces. nam de philosophorum discrepantia, nullam habemus coniecturam euidentem: neque enim utrum mundus sit genitus, neq; utrum caducus, neque utrum extra ipsum

ipsum sit inane, neque utrum sit ipse infinitus, neque utrum unus sit, an plures: neque si plures, quot nu- E
mero sint: neque utrum horum multitudo comprehendi non possit, aut infinita sit, euidenti aliqua coniectura consequi possimus. eadem est ratio multorum ex ijs, quæ in philosophia quæruntur, quorum nonnulla sunt, quæ iudicare prorsus nequimus, nonnulla uero non sine summo studio, ac diligentia. at de ijs, quæ ægrotantibus adiumento sunt, non est similis ratio. nã ad ipsa inuenienda longo tempore opus est, & item uiro, qui multis uirtute præstet. quæ uero se quidam inuenisse profitentur, iudicari facile posse uidebuntur: nempe si ea ægrotis admota præsidium attulerunt, laudanda ea sunt, atque adhibenda: si noxam, fugienda, & reijcienda: quæ uero nullum notabile adiumentum, aut damnum dederunt, in neutrius horum ratione censebuntur: si uero perspicue lædant, ab eis abstinere medicos oportebit, quæ uero perexiguam habent † differentiam, nihil mirabile est, si in eorum usu permaneant ij, qui quoquo modo ab initio probauerunt: at quæ multum differunt, ut ab alijs laudentur, ab alijs uituperentur, admirari quispiam posset eos, qui ualde lædentia commendent, uel eos, qui uere iuuantia uituperent. atque id est, quod modo Hippocrates in uno rerum singularum exemplo proposuit. id autem est etiam ab Erasistrato in primo de febribus dictum, & eius itidem adiuncta solutio est breuiter ac perspicue, utpote qui Hippocratem est omnino secutus: in eo enim libro cum memoraret eos medicos, qui aduersissimum febricitantibus uictum præscribunt, quique longis inedijs ægros conficiunt, ac Petronam ipsum, qui carnes, uinumq; præbebat: ita in contextu orationis progreditur: In multis autem ualde magnis plagis decidebant: si autem febricitantes omnes ex tali curationis ratione male liberabantur, qui ita curabant, a curatione desistebant: sed, ut uidetur, hæc ipsa curandi ratio non omnibus febribus conuenit. Laudandus igitur Erasistratus est, & item alij, qui cum hanc quæstionem in mediũ attulissent, eandem quoque explicauerunt. laudibus quoque extollendus est is, qui primum eam proposuit. est autem intelligendum, non magis de acutis morbis, quàm de ceteris omnibus eam afferri, atque explicari. siquidem responsio de omnibus communis est: præsertim cum non modo in acutis, sed in alijs etiam morbis medici sint controuersati. id quod in causa est, ut longo tam tempore in sua quisque dandi cibi ratione permaneat: quod nonnullos ab ea perspicue iuuari intueantur. in alijs uero, qui nihil inde auxilij percipiunt, statim ægrotos quoque aliquid clam deliquisse suspicantur: cum tamen id non sit, sed quod in libro de fracturis dixit Hippocrates, ubi agens de ijs, qui fracturas cum uulneribus male ligant, atque ideo lædunt, ait, Non enim inquit, deligationem esse in causa putant, sed aliud quoddã infortunium. sic etiam in uictus ratione eos opinari par est. quod autem in hac serie uerborum Hippocrates dixit, planum est, ubi quis eam secum in animo cogitans bis & ter perlegerit. nam in particulari exemplo communem tradi rationem comperiet: quam & uniuersalem uocare soliti sunt nõ modo phi- G
losophi, uerum etiam prope omnes qui logicam facultatem nouerunt. Erasistratus igitur aduersissimarum uictus rationum mentionem fecit: Hippocrates uero relictis ijs, quæ monstrosæ alienæque sunt, ad moderatiores animũ appulit. etenim monstrosæ sunt, re uera, quæ per summam inediã fiunt: quæq; ex immoderata repletione constant, qua Petronas utebatur. moderatæ uero, quarum meminit Hippocrates in morbis acutis, ab insignibus medicis exhibentur. quidam enim ptisanam hordeaceam in his dant: quidam solum cremorem: quidam ne hunc quidem in acutis morbis, ante iudicationem, præbẽt: sed ex sola aqua uictum instituunt, ut usque dum morbus iudicatus sit, interim solis potionibus, aqua, & melicrato, & si opus sit, oxymelite uictus ratio contineatur. causa igitur dissensionis est, quam ipse Hippocrates in progressu sermonis exponet, & quam ab Erasistrato in primo de febribus recte enunciatã dixi. est autem hæc, quod aliqui solo cremore ptisanæ indigent. quidam etiam ptisana hordeacea: quidam neutro horum, sed solis potibus usque ad iudicationem salutariter seruantur. atque ipse quidem, qui hordeacea ptisana, quique ptisanæ cremore, ac qui neutro horum indigeant, in sequentibus demonstrabit.

† alij legunt, uel parũ exuperantia, uel lædentia, oẽs tñ c. v. habẽt διαφοράν. i. differẽtiam. tum addit, διϊστᾶσιν, in eãdem sententiam. i. differunt.

Huiusmodi sane quæstiones proponere medici non sunt soliti: neque fortasse si proponantur, dissoluuntur. H 14

Hanc quæstionem ab Hippocrate primum adductam in medium esse, atque explicatam, est ex hac dictione perspicuum. neque enim inquit, tales quæstiones proponi a medicis consueuerunt: quod si quis eas etiam proposuerit, solutionem is fortasse non inueniet.

Tota autem ars magnam adeo calumniam apud uulgum patitur, ut ne medicina quidem esse uideatur. 15

Hac quoque oratione rem quandam uniuersalem particulari docet exemplo: primum, quod controuersia eorum, qui ad quoduis studium animum applicant, ignorationis suspicionem iure ostendit: deinde, quod rursus concordia iustam, magnamque cognitionis spem præ se fert. quod nimirum mathematicis demonstrationibus ualde profuit. neque enim discipulis solum id persuadẽt, quod uolunt, sed etiam ab ignaris imperitisque hominibus uerissimæ esse existimantur. † aiunt igitur mathematicis usos demonstrationibus eos, qui euidenter aliquid, & citra omnem ambiguitatem demonstrarunt. ceterum ipse rationem controuersiæ in sequenti oratione diligenter persequitur.

† Vetus tralatio sic hẽt, & v.c. Bessarionis, & duo pterea, qui apud nos sunt: in quibus legitur παρὰ.

Quapropter in acutissimis morbis usque adeo dissentiunt inter se artifices, ut quæ alter porrigit optima esse ratus, ea alter mala esse existimet, ut uel ob hanc causam ferme ars ipsa diuinationi similis esse uideatur: cum etiam augures eandem auim a sinistra, faustam: a dextra, infaustam putent. huiusmodi quoque in aruspicina uidentur, alia in alijs: sed ex diui- 16

Hæc, quæ inclusa sunt, nec uetus translatio agnoscit, nec in codic. græcis scriptis legũtur.

A niantibus quidam contraria sentiunt. [*Ego uero hanc tractationem & pulcherrimam, & germanam ac commodam plurimis eorum, quæ in arte comperiuntur, esse sentio.*]

Appellauit hoc loco Hippocrates diuinationem eam, quæ ex auium uolatu, atque cantu percipitur: aruspicinam uero eam, quam per exta præsensionem, multi nominant: quam re uera alij quoque ex ueteribus aruspicinã nuncupant: propterea quod hostias inspicientes futura prædicunt ij, qui in ijs rebus excellunt. hostias autem appellari scimus ea omnia, quæ in deorum honorem exhibemus: quales sunt uictimæ, quæ immolantur, quarum exta inspicientes aruspices, prædicunt. qui uero ex auium uolatu augurantur, quos augures aut auspices uocant, eos nunc diuinatiores, uatesque Hippocrates appellauit. quanquam nomen uatis & diuinationis de omnibus artibus dicitur, quæ ita prædicunt. nam uates dicuntur & aruspices, & auspices, & qui genethliaci uocantur, & qui per notas, & per uictimas futura prænunciant; præterea uero & fatidici, & diuini uates. sunt & qui cõiectores somniorum a poeta uocatos inter uates collocent: sed constat Hippocratem solos auspices appellare uates, ut etiam poeta uocauit. ille enim plerisq; sui poematis locis artem, quæ ex auium uolatu atq; cantu constat, futurorum prænotionem esse declarauit. ac simili etiam modo in principio primi Iliados libri dixit.

« Nunc age Sacerdotem aliquem, uatemve rogemus.
« B Seu coniectorem: nam de Ioue somnia manant.

cum Sacerdotem dixit, aruspicem intellexit: cum somniorum interpretem, cum qui ex somnijs futura conijciat: cum uatem, auspicem, uel augurẽ: etenim in rebus maximis sæpe in suo poemate huius mentionẽ fecit, usus etiã arte diuinandi, quæ ex alitibus percipitur. sed hæc fortasse dicta sunt a me de uatis appellatione prolixius, quàm par erat. quare tempus est, ad uerborũ sententiam transire: quod.n. ait, est huiusmodi: qui diuinandi artes exercent, nihil minus, quàm medici in particularibus rebus dissentiunt. Atq; ego quidẽ augures quandoq; in ijs uolatibus, quos dextros, & sinistros Hippocrates memorauit, discordãtes uidi. erat aũt eorũ alter Arabs, alter Græcus ex nostra Asia. Arabs dexteram auim seruare mulieres laborantes, sinistram uiros affirmabat: qui uero ex Asia nostra erat, si dextra auis ægrotãtibus hominibus a dextra apparuisset, interrogantibus ipsis, utrũ seruarentur, confirmari interrogationem recensebat: a sinistra uero, denegari. ego uero ab ijs quærebam, utrum eadem significandi facultas inesset in alite, si quõcunq; uolaret a dextra, uel a sinistra: & utrum differre nihil putarent, si aut maxime sublimis, aut terræ proxima, aut media uolaret: &, si media, an si propius uel celsissimam, uel infimam, an adhuc inter has mediam. simili quoque modo si auis uel propinqua, uel lõginqua uolaret, an ne in his ulla esset distinctio. Arabs nihil eas differre respondebat ea distantia, quæ uel in altitudinem, uel longitu-
C dinem, uel latitudinem esset. Græcus uero de moderata distãtia dextræ, & sinistræ distinguebat, deque his ab auguribus scriptum esse memorabat: addebatque immoderatas distantias esse moderatis contrarias: testesque ad eam rem confirmandam libros Apolletis, Athenæi, Cheræmonis, Artemidori, qui Phocas dictus est, & aliorum quoque nonnullorum augurum clarorum uirorum afferebat. deprehendi sane Arabem illum confusum esse, Græcumq; distincte loqui, & artificẽ esse: siquidem artis, quæ usu & experientia sua præcepta dijudicat, uarietas atque discordia ex distincta, & confusa rerum explicatione oritur. quod cum ego ab Hippocrate didicissem, Græcum augurem eruditius de auium uolatu pronunciare iudicaui: cumq; augures præstantissimos testes citauisset, cum tamen esset minime necessarium, magis etiam fide dignus erat. Cumq; Arabs ipse quoque multos testes afferret, quibus ægrotantibus uera prædixerat, ei ego euenti quod plerunq; successerat, causam dixi. nempe si auis dextra moderate distans uiros seruat, immoderate uero distans fœminas, sint autem multæ, quæ immoderate distẽt, unaque sola moderate distet, iure quidem multis succedet ex sententia, paucis uero nõ succedet. Græcus autem augur alias distinctiones adiũgebat, quibus, licet dextera auis distet immoderate, interdum tamen seruandum esse uirum laborantem declarabat: nam qui molle, ac muliebre studium exerceret, ueluti † lanificium, mulierum figuris seruari dicebat: idque etiam ab optimis scriptum auguribus osten-
D debat. præterea uero alias quasdam distinctiones adijciebat, in quibus Arabs nihil intelligere uidebatur. Hæc a me propter sequentem dictionem relata sunt, quam nemo conuenienter exposuit, sicut ne eam quidem, quæ ante scripta est, cum ait, Quæstiones autem huiusmodi proponere medici non sunt soliti; neque fortasse si proponantur, dissoluũtur: cum enim clare dixerit huiusmodi, hoc est ita dissidentes, quidam de ptissana sola perperam intellexerunt: quidam uero paulo, quàm hi, melius, de ratione uictus acutorum: quidam absolute de omni uictu: quidam, qui melius ipsi quidem, quàm superiores, sed neque omnino adhuc recte sententiam assecuti sunt, de uniuersa curatione. Hippocrates autem, ut dixi, totius dissidij in omni arte, quæ possit experientia iudicari, causam peruestigauit. id autem ita esse, ex sequenti oratione perspicue cognosces.

† codices impressi, & duo scripti habẽt ἐριουργὸν, hoc ẽ qui i lana uersatur: codex tamen Bessar. habet ἱερουργὸν idest sacrificulum: sed utraque lectio ꝓbari potest.

17 *Nam & ægris omnibus ad sanitatem magnum quid potest: sanisque ad securitatem: tum uero se exercẽtibus ad bonum habitum, atque ad id, quod quisque uelit.*

Hæc oratio cum eos coarguit, qui putant Hippocratem dictionem supra scriptam de sola ptissana proposuisse: tum eos, qui de uictus ratione siue in acutis morbis, siue de omni uictu absolute id existiment, atque etiam eos, qui de uniuersa curatione quæstionem propositam arbitrantur. etenim hæc oratio, Nam & ægrotis omnibus ad sanitatem magnũ quid potest, plane reprehendit eos, qui uel de ptissana, uel de sola uictus acutorum ratione, uel de omnium morborum uictu eam enunciatam opinãtur:

propterea

propterea quod non omnes ægroti a sola uictus ratione curantur; cum multi & manuum opere, & E
medicamentis indigeant: sed multo etiam minus a ptisana sola curantur. neque igitur de sola diæta
acutorum, neque absolute de uictus ratione in omnibus morbis, neque de ea sola controuersia, quæ ex
his oritur, nunc uerba facit, sed absolute de omni arte, quæ possit experientia iudicari. nam qui commu
ne & uniuersale iudicandi instrumentum inuenit, is usu illius iudicat quæ particularia sunt. est autem
unum particulare & quod de ptisana medici controuersantur, & in quo de diæta non solum acutorũ,
sed etiam aliorum morborum dissentiunt: & item quod generalius est, de omni curatione: & id, quod
etiam est hoc generalius, de omni corporum prouidentia, etiam si ea sanis corporibus adhibeatur: hæc
enim arte indigent non quæ ad consequendam sanitatem præcepta tradat, sed quæ præsentem tuean-
tur: quod Hippocrates dixit, sanisque ad securitatem. nam ad rem aliquam conseruandam, securitate
opus est. utilem quoque ait esse hanc tractationem ijs, qui exercentur, ad bonum habitum: ut enim
ægrotantium curatio ea consideratione, quæ nunc ab ipso proposita est, indiget, sic etiam sanorum secu
ritas, ut sanitas conseruetur: & sic eorum, qui se exercent, prouidentia, ut bonum firmumque habitum
consequantur. hæc autem eius artis sunt omnia, quæ in corpore uersatur: quod autem adiungitur, id in
omnem artem pertinet. ecquid hoc est? atque ad id inquit, quod quisq; uelit: nam & augur, & aruspex,
& musicus, & orator, & uno uerbo omnis artifex causam uarietatis, quæ in eius arte sit, unam esse puta- F
bit, cum particulare ad uniuersale quisque retulerit. qua sane ratione in auguribus cõtrouersiam depre-
hendi, & qui ueriora loqueretur, iudicaui: atque huius rei causa paulo ante augurum & Arabis & Græ
ci feci mentionem: cuiusque enim artis constitutio ex distinctione propriorum a communibus oritur:
quæ qui potest distinguere, is optimus artifex est. atque ut constitutio, sic iudicium in distinctione con-
sistit. falluntur enim qui artes constituunt, cum, quod alicui accidit, id uel in omnes, uel in plures, quàm
par est, extendunt: nam quod nemini prorsus accidit, nemo id in eiusmodi arte uerum esse sibi persua-
debit: tum enim re uera oritur discrepantia, cum quisque rem sibi persuadet, non autem contentiose li-
tigat in eo, quod speciem præsefert alicuius rei, quodque confingitur: ut quidam† secus, quàm senti-
rent, de quibusdam rebus fecerunt: atque ut illi, qui aiunt, incertum esse, utrum uigilemus, an dormia
mus: sapiamus, an insaniamus. quod si planum esse concedatur, utri magis uera dicãt, incertũ esse aiunt,
an qui uigilant, ijs qui dormiunt: an non insani insanis: nemo enim, qui sibi ita persuaserit, aut qui secum
animo opinatus sit, sed qui litigat, hos sermones usurpat. in arte autem medicinali quidam res nouas
sunt aggressi, cum tamẽ nihil rebus prioribus inuenire melius potuerint: sed uulgi sensum, de quo etiã
dixit Hippocrates, cognouerunt: uulgus enim id quod nouum est, necdum tamen utrum utile sit, intel-
ligit, laudat potius, quàm quod usitatum est, quod esse utile cognoscit. sunt qui suauissimi uictus pro- G
fessione persuadentes alliciunt ægrotantes: qui sciunt quidem se dolo malo agere, sed id tum lucri cu-
piditate, tum gloriȩ ducti studio aggrediuntur. exposita igitur ea controuersia, quæ in uerbis est, quam
uiri huiusmodi inter se habent, ea quæ re uera controuersia est, oritur, quod enunciatio non distingua-
tur, sed uel de pluribus, quàm par sit, uel de omnibus, quasi simili modo se habeant, enuncietur. quam
ob rem iure & merito laudandus Hippocrates est, qui de ea sola controuersia, quæ ex rei ueritate est,
memorauit: quam, qui artem aliquam uolunt constituere, uere sentiunt, cum ipsi secum in animo diffe
renter opinentur, & non uerbis dolo & malitia simulatis, ob gloriæ aut lucri cupiditatem id agant: ne-
mo enim, qui cogitata uere per experientiam dijudicet, Petronæ uictus rationem recipiet, qui carnes
assas, uinumque nigrum acutam febrim habentibus dabat: atque ita dabat, ut ne in tanta quidem siti
uigesimam heminæ aquæ partem admisceret: tales enim uictus institutiones omnino absurdæ sunt, &
duorum alterum existit, ut uel quod nouæ & inusitatæ sunt, a ueteratoribus exerceãtur: uel ut summam
ob stupiditatem id agant, si soli plane se ueritatem inuenisse existimarint. quæ uero ab Hippocrate scri-
pta sunt, ea in uiris prudentibus, qui artem uere student constituere, possunt reperiri: cum non maxi-
ma læsio sit, quando, quibus non oportet, offerantur. atque in huiusmodi quidem non facile distingui
tur iudicatio, quæ experientia fit: in ijs uero, quæ multum differunt, facile. Discernere igitur uarietatẽ H
in ijs, quæ parum inter se exuperant, ac demonstrare, quibus instituenda sit uictus ratio ex ptisana sola
in morbis acutis, quibusque hordeacea danda sit, quibus denique neque hæc, neque illa, sed potus so-
lus ad iudicationem usque sit porrigendus, est Hippocratis dignum intelligentia.

† uarij sunt v. c. hac in re. in c. Bessar. legitur ἑτέρων νόσων, οἷς i. i. alijs morbis: in nostris uero duobus sic, ἑτέρων νοσηρῶν, id est, in quibusdam alijs aio male affecti sunt.

*Ptisana igitur frumentaceis pulmentarijs recte præponi in acutis morbis mihi uidetur: eosque laudo, qui eam pratule-
runt. nam uiscositas eius lenis, continua, iucunda, lubrica, & modice laxa est, sitim arcet, &, ubi ablutione opus est, probe
abluit: non adstringit: non uellicat grauiter: neque in uentre tumescit: quippe cum decoqueretur, intumuit, quantum maxime
potuit.* 18

A. l. 4. f. 1. t. 2. c. 2. p. 779. b

Qui hunc librum de ptisana inscripserunt, ij solum hanc legisse orationem mihi uidẽtur: uelut etiã
primam procemij partem illi, qui indicem, contra Gnidias sententias, esse uoluerunt: cum tamen Hip-
pocrates in secunda exordij parte non iam contra Gnidios medicos agere, sed se ad curationem mor-
borum acutorum conuertere uisus sit. tertia autem pars, quam hucusque percurrit, ad eam artem perti
net, quæ acutis morbis uictus rationem prȩscribit. uerum non est ad eam solam utilis, sed etiam sub aliũ
sermonem, qui generalior est, cadit. In ijs autem commentarijs, quos in libros de fracturis, deque arti-
culis conscripsimus, ostẽsum est nobis, consuesse Hippocratem, sermones, qui sub alios cadũt, alijs qui-
busdam

A busdam magis uniuersalibus significare: eumque docere uniuersalia illis, tanquam exemplis constitutis: ipse enim neque ab instituto recedit, neque sæpius docet, quod est commune multorum. ut autem de ptissana sermonem fecit, causam discordiæ, quæ de ipsa est, tum quærens, tum iudicans, ita etiam de omni acutorum morborum uictu, recto iudicio pronunciauit: nam & de uenæ sectione, & de purgatione, & de balneo, & de usu clysteris, itemque de cataplasmatis, de fomentis, uinoque & aqua mulsa, & oxymelite, de balnei usu denique non est inter medicos parua dissensio. quæ omnia hoc uno in libro Hippocrates ea methodo, quam nuper dixi, pertractat: cuius uim illi quoque nouisse uisi sunt, qui se empiricos nominarunt: cum a communibus propria distinctionibus secernant. quam quam discretiones potius, quàm distinctiones illi, quibus propria a communibus secernunt ac separant, appellare consueuerunt. sed uideamus modo, quæ de ptissana ab Hippocrate dicuntur. Prisci inquit, medici ptissanam ceteris frumentaceis pulmentarijs recte prætulisse in acutis morbis uidentur. appellat autem frumentacea pulmentaria, quæ ex frumento fiunt. frumẽtum porrò homines præcipue triticum nominant, sed iam tum hordeum ipsum, tum Zeam frumenti nomine uocant. immo uero hoc nomen ita late patet, ut eo etiam, quæ cerealia semina uocantur, contineri uelint, ut lentem, fabam, lupinum, cicerculam, panicum, milium, pisum, foenumgræcum, auenam, tipham, cicer, ac cetera

B generis eiusdem. ex his igitur frumentaceis pulmentarijs cetera quidem uulgo damnantur, quod magnam subito noxam afferant: panis uero solus, & alica in acutis morbis datur. cum quibus solis conferenda ptissana est: lens enim, & milium, & foenum græcum, tanquam medicamenta propter quosdã uentris morbos, non ut cibaria alimenti causa præbentur. itaque frumentaceis edulijs recte prælatam esse ptissanam dicit, hoc est pani, alicæ, & Zeæ, ex qua fit etiam is, quem tragum uocant: nam eorum, qui alicam Hippocratis tempore non fuisse existimant, errorem conuinces & quod quidam ex ueteribus comicis eius meminerunt, & quod Hippocrates ipse in libro de salubri diæta fecit eius mentionem: quamuis enim ille liber non sit Hippocratis, sed uel Euryphontis, uel Phaontis, uel Philistionis, uel Aristonis, uel alterius cuiuspiam ex ueteribus, siquidem ad multos ille auctores refertur, tamen illi omnes ueteres uiri sunt, atq; ex eis quidã Hippocrate uetustiores, alij æquales ætatis illius fuerũt. loquor aũt nunc de Hippocrate Heraclidę filio: cuius hic liber est: nam eius auus Hippoc. Gnosidici filius nihil oĩno scripsit, ut nõnulli sentiunt. alij uero duos ab eo solos libros, eum qui est de fracturis, & eũ qui est de articulis editos uolũt. ceterum quare ptissana frumẽtaceis edulijs recte sit anteposita, ostendeẽ ijs, quæ ipse subiũgit: quæcunq; n. ad acutorũ morborũ sanationẽ ei insunt, in nullo alio inesse cõperient: id quod recte iudicabis, si & acutorum morborũ naturã, & ptissanæ uim cognoueris. est igitur acutorũ

C morborũ natura, ut ipse paulo ante dixit, ut eorũ febres * prorsus cõtinuæ sint. febris uero ortus est natiui caloris ad igneũ cõuersio: sicut alibi probauit, ac nunc declarabit, cũ dicet, a thorace eam incipere, & ad caput flammam mittere. pręterea in libris de morbis uulgaribus magnã febrim appellare ignem consueuit: quasi nullã aliã naturã, quàm ignis essentiam, habeat. itaq; si cõtraria sunt contrariorũ remedia, propriũ febriũ remedium refrigerantem & humectantẽ uim habere oportet. id quod naturæ febris, quæ calida & sicca est, cum ignis sit huiusmodi aduersabit. Iã uero in febribus quoq;, quæ ex humorũ corruptela oriũtur, nõ mediocris adhibẽda diligẽtia est, ut quod admittere concoctionẽ possit, concoquatur, & quod iam exustũ sit, neq; cõcoqui præterea queat, euacuet. quod si febricitãtibus in usu sit cibus, qui hæc posſit efficere, si præterea facile concoquitur, facileq; distribuit, iam is oĩa, quibus opus est, habuerit. quænã igit sit ptissanæ uis, ex Hippo. percipiamus. nã uiscositas inquit, eius lenis. lene exaspe ranti opponit. exasperant aũt acria, & acida, & adstringẽtia. acria aũt oĩa calefaciũt, ut eruũ, & foenũgræcum: acida uero cetera omittantur, de oxymelite solũ agaẽ: ut etiã ex adstringentibus dimittanẽ achrades, mespila, & cetera consimilia: & ex frumentaceis, lens, & quæ sunt eiusmodi. ptissana igitur exaspe rantium malitiam effugit, utpote quæ leuorẽ non solum tactu, sed etiam facultate habeat. Eius quoque uiscositas cõtinua est: cũ in omni parte sit sibi ipsi similis propter exquisitam unionẽ: quod † Zeæ uullo

D modo inest. nõ affert etiam laudem ei mediocrem iucunditas, quæ molestiæ opponitur: hoc est ei rei, quæ dum sumitur, quandam insuauitatẽ gignit: sicut deniq; panis ipse insuauis est, dum sumitur, nisi ipsum abunde maceraueris. quinetiam ita a iucunditate, quæ in ptissana est, superatur, ut illa ne mandenda quidem sit, sed potuum instar sorberi possit. neque parua prærogatiua est, lubricitas quæ in ptissana, præsertim uero in cremore inest: siquidem thoracem pertransit, ac in nulla ipsius parte quidpiam relinquit: ueluti faciunt, quæ meatibus ita impacta sunt, ut uix dissolui possint: quod uiscosis fere omnibus, præter quàm ptissanæ, accidit: siquidem sorbitio, quæ ex alica fit, uiscositatem quidem habet, sed a lubricitate destituta est. at ptissanæ inest, ut & lubrica sit, & abstergat. quam ob rem medici ad uiscosum humorem, qui in uentre sit impactus, detergendum, uomitibus ex ptissanæ cremore, non secus quàm ex aqua mulsa excitis utuntur. crudam quoque ptissanam conterunt puerorũ mangones, faciesque ad uitiosos cutis colores exterendos illinunt. id autem, quod in ea uim detergendi habet, cum ad deiectionem est idoneum, tum uero ad distributionem, præsertim cum alimentũ, quod distribuitur, a sima ad gibbam iecoris debeat transmeare: hic enim infarciuntur quæ crassi succi, quæque glutinosa sunt, omnia. quæ causa facit, ut alica non solum ijs, qui iecore male affecto sunt, maxime noceat, sed ijs quoq;, qui hoc uiscus nullo quidẽ modo læsum, sed cũ meatuũ angustia suapte natura formatum habent: nam qui ita natura sunt affecti, ijs omnia glutinosa, & quæ crassi sunt succi, infarciuntur,

* τὰ πάνυ.

† in duob. e. v. nulla uarietas est. in uno tantum legitur, τοῖς λεπτοῖς ἐν μόνοις. i. alijs tenuis id nõ inest.

infarciuntur, & ob id in illis distribuendis, grauitatem in uiscere sentiunt: praeterea ptissanae uiscositas laxa est, non tamen uehementer, ut aqua, & mulsa, sorbitio item ex alica, & oua, quae sorbentur. haec enim omnia ita aperte stomachum ipsis languentibus supinant, ut subuersum ipsum esse dicant: uerum ptissana humectare quidem potest, stomachum uero subuertere nõ potest. quo in loco stomachum intelligere debemus, ut nunc homines appellant, non modo ipsum meatum, sed etiam os uentriculi: quod cum imbecillum, exolutumque sit, tum quod ingestum est, diu in eo supernatans manet. contrarium autem accidit, cum a cibo aliquo † qui stomacho alienus sit, subuersum, quod continetur, expellit. nempe madorcum ipso recedit, & coquitur, & quod ita expulsum est, deijcitur: sicut crudum manet, & non cito secedit, quod in ore uentriculi supernatat: huius enim particulae munus est non concoquere, sed appetere. itaque edulia adstringentia ut uim habent ad os uentris roborandum, ita etiam plus, quam par sit exsiccant. pari quoque modo sorbitio, quae ex alica paratur, ut humectare, ita etiã resupinare apta est: ergo ptissana humectantium uim assecuta, malitiam effugit. Iam uero sitim eam arcere ait, idq; maximum quid esse in eo morbo, qui totum corpus tum exurit, tum exsiccat, attestatur. qua in re ptissana est etiam multo, quàm aqua mulsa, praestantior. quanquam† abluendi bonitatem huic aeque atq; aquae mulsae inesse deinceps scribit. imo si ptissanam aquae mulsae comparaueris, certe eam in acutis morbis & superiorem, & meliorem comperies: quod in progressu orationis ostendam. sed tempestiuum est, ut sermo de ptissana institutus absoluatur. Dixit autem, eam probe abluere, cum hac additione, ubi ablutione opus est: quasi non in omnibus acutis morbis nobis opus sit edulio probe abluente: cetera enim omnia, quae ptissanae inesse dicta sunt bona, morbis acutis omnino sunt utilia, sed abluendi bonitas ijs, quibus subduci uentrem uolumus, ubi cibus in uia moratur, idonea est. ex quo fit, ut probe abluere neque tanquam febris affectioni, neque tanquam accommodatum quoddam auxilium, utile sit: sed quasi symptoma aliquod corrigat, & emendet. deinceps uero ait: Non adstringit, non uellicat grauiter: uiscositas inquam ptissanae: sic enim de ea sermonem instituit. nõ adstringere autem quibusdam maxime bonum est: nemo enim adstringentibus edulijs utitur, nisi uel propter symptoma, quod animi defectionẽ inducat, uel propter immoderatum alui profluuium: nam & cogunt, & constringunt corpora, uiasque distributionis, & alimenti, & perspirationis eius, quae foras fit, conniuere faciunt: quas esse apertas conducit. Quod uero addit, non uellicat, hoc est, nullam dum concoquitur, perturbationem facit, ad laudem ipsum quoque ptissanae ualde pertinet. quod in multis edulijs usu uenit, quae partim uentriculum mordent, partim inflant. quaedam etiã ex pugnantibus facultate partibus constant, ut in lente & brassica uidere licet: quarum solidum corpus uentrem cohibet: ius uero ipsum proritat, atque subducit. sic etiam qui cerebrum, oleo garoque condiunt, ij totum ex dissimilibus partibus constans, & sibi ipsum pugnans efficiunt: cum cerebrum ipsum stabile, & tarde means sit, quae autem illi mixta sunt, impellere ad excretionem ipsum sint utilia. simili quoque modo ouum siue cum melle, siue cum sale, siue cum garo sumatur, quod ex eis constat, differentes uires habet. iuscula item fere omnia sunt huiusmodi. quã ob rem in principio orationis cum ptissanae uiscositatem laudaret, dixit, continua: quod fieri non posset, nisi totum ex similibus inter se particulis constaret. nunc uero uerbo uellicat, addidit, male: non absolute scribens, ptissanam non uellicare, sed, male, adijciens: nihil enim magis, quàm hoc ipsum, concoctioni ciborum aduersatur. hinc efficitur, ut qui de concoctione scripserunt, ij uarietatem eduliorum, praesertim uero eorum, qui ex contrarijs facultatibus constant, infensissimam esse confirment: utpote quae prohibeat, ne, quae sumpta sunt, probe concoquantur. obseruant id maxime, qui luctantur, quique legitime certant: siquidem in prandio panem solum, in caena uero carnem edunt. Essem in his explicandis longior, nisi scirem, te inuenire ipsa posse, admonitum ijs, quae de cõcoctione in libris de naturalibus facultatibus a nobis sunt conscripta: quos libros si neglexeris, in his frustra uersabere qua propter de huiusmodi turbatione plura non afferens, ad omnium ultimum me conuertam, quod Hippocrates de ptissana adhuc loquens adiunxit: Neque in uentre inquit, tumescit. id quod non sine causa adiecit, quippe qui nosset, ptissanam quod flatum cieret, a multis damnari: nam ea inter coquendum, quoad maxime potuit, intumuit. qua additione & criminationem indicauit, eiusque solutionem attulit, & elixationem docuit. quaedam tamen in sequentibus etiam de coctione scribit. sed nunc sermoni de ptissana hoc solum adijciam, ptissanam si plurimum coxeris, edulium flatus expers feceris. at lomentum fabarum, etiam si triduum coxeris, ne flatum quidem unquam amiserit: propterea quod ex propria essentia habet uim flatus non, ut ptissana, propter diminutam coctionem. sunt qui eam coquere non soleant, praecipue autem diuitum coqui: eam enim crudam in mortario terunt, deinde parum calfaciunt: nec coctam dominis afferunt. sed de ptissanae elixatione, ut ante dixi, aliàs agetur. nunc uero cũ eius uim ostenderit, deinceps distinctionem usus eius exponit: quam ad rem ego quoque me conferã. praemoneo autem, me in sequentibus sermonem de ptissanae ad aquam mulsam, & alia, comparatione absoluturum.

E F G H

† ita habẽt impressi cod. & lib. Bess. i uno tamẽ legitur, ὑπό τινος τῶν εὐστομάχων ἐδεσμάτων. i. ab aliquo cibo, qui sit aptus stomacho. uetus tralatio idem habere uidetur, legendũ ergo esset cũ ab edulio aliquo, apto stomacho subuersũ sit. aut reductũ etc.

† In codicib. impressis, & scriptis hoc loco legitur, εὐέκκριτον. i. facilitatem excretionis, ut eodem modo in cõtextu Hipp. legẽdũ sit, uel nullo in loco mutandũ: cum paulo post sit etiam scriptũ εὐέκπλυτον quod bonitatem abluẽdi indicat.

A. l. 1. f. 3. d. 1. c. 7. p. 117. A.

Qui autem in his morbis ptissana utentur, ij ne uno quidem die uasa, ut ita dicam, inaniri sinant: sed ab eius usu non desistant, nisi uel propter medicamentum, uel propter clysterem omittere eos oporteat. 19

Hoc loco orditur quaesiti explicationem: sed quoniam elocutione usus imperfecta est, ideo obscura reddita est oratio. quam ob rem ego dabo operam, ut quonam potissimum modo exposita nihil obscuritatis

A. l. 4. f. 1. 2. 1. c. 8. p. 779. C.

A scuritatis habeat,referam:eamque ab initio hoc modo repetam. quænã discordiæ causa est,cur in morbis acutis alij ptissana hordeacea,alij solo ptissanæ cremore,alij ne hoc quidem usque ad morbi iudicationem utantur? hæc quæstio est. deinceps uero solutionem accipe. qui morbis acutis laborant, alij a cremore solo,alij ab ipsa ptissana,alij a neutro horum iuuantur. sed medicus quisque de omnibus acuto morbo laborantibus sententiam tulit immodestius,ijs inductus,quæ non in omnibus erat expertus.ego uero & distinguam,& ostendam,quinam a ptissana,quique a cremore solo iuuentur,qui denique neutro horum indigeant.tota igitur ptissana uti debent acuto morbo laborantes ij,qui nullo alio remedio prius indigent,ut uel per uenæ sectionem,uel per alui subductionem,uel tale aliquid curenť, neque ullum in eis symptoma est,quod periculum minetur:cremore uero,qui aliquid,quàm ij, habent fallacius.quos uero uel sanguinis missione,uel purgatione euacuare necesse est,uel dolores etiam sedare,ijs nõ ante uel ptissanam,uel eius cremorem dabis,quam aliquid eorum,quæ dixi, peregeris. hæc sane Hippocratem præscripsisse,& ab uno quoque singillatim sumpto initio locutum esse oportebat, siquidem clara futura erat oratio.quod cũ non fecerit,merito obscurus euasit,ordine conuenienti neglecto, itaque nos eius secuti dictiones, unamquanque in antedicta capita reducamus: eamque quæ proposita modo est, diligenter in primis exponamus, quare audi iam nunc me latius Hippocratis dictionẽ

B explicantem,& uerba etiam quædam perspicuitatis gratia interiicientem.qui igitur ægroti in his morbis ptissana utuntur (dicam autem paulo post, qui nam sint, qui utantur) iis quidem nullo die uasa inaniri,ut ita dicam,sibi permittant:nisi desistere debeant uel propter medicamentum, uel propter clysterem. his autem si bis dederis,si ita opus sit, recte feceris,& tantam copiam, quantam ferre uires corporis queant:tibi autem scopos exponam,in quos intuens,uel per uentrem, uel per uenas eos euacuabis, aut fomentis, uel cataplasmatis uteris, hæc si ita dixisset, tum unumquodque deinceps a capite arcessens conuenienti ordine exposuisset,nullo pacto obscura eius fuisset oratio, nunc uero quod in medio interuenit,semper ad finem usque persequi cupiens, & sermonem suspensum diutius permittens, merito obscurum effecit, uera autem me loqui cognosces ex eo, quod omnes dictiones singillatim claras, orationem uero totam incompositam, & ideo obscurum inuenies.

20 *Et qui bis in die cibum sumere consueuerunt, ijs bis dare ptissanam oportet: qui semel, ijs semel primo die: deinde facta additione,si fieri potest,bis quoque exhibeatur,si res ita postulare uideatur.*

Bis esse cibum die dandum monet, si bis sumere consuerint, cum uero necessitas postulet, ut ij, qui semel cibum sumere soliti sunt,bis alantur,ptissanam bis dabis:incipiens quidem semel dare,tum paulatim procedens,ut bis des:id enim significat,quod ait,deinde facta additione,atque hoc pacto res fit,

C semel quidem dabis quod satis sit, sed paucissimum sit, quod secundo loco propinabis: deinde paulatim augebis, idque usque facies, dum utrunque alimentum æquabitur. huius autem sermonis fides nondum perspicua est ei, qui hunc Hippocratis librum legit: propterea quod ipse nondum declararit, quinam sint, qui ptissana utiliter utantur. Verum cum ego paulo ante mediocriter ægrotantes ab ipso ita ali prædixerim, etiam id uelle ipsum Hippocratem non ita multo post declarabo. hæc autem tibi sit huius dictionis explicata sententia. plerique tamen sunt, qui eam ita scribunt: Qui semel cibari consueuerunt, semel quidem prima die dandum ex additione. quod si fieri potest, bis quoque detur, si etiam indigere uideantur. sed non habet mentem hæc dictio: neque enim fieri potest, ut prima die, ex additione detur, cum id quod ex additione fit, sæpius dando, ac non semel, nec statim prima die, fieri consueuerit.

21 *At in principio neque multam,neque admodum crassam dare oportet:sed quantum & consuetudinis gratia,& ne multa uasorum inanitio fiat,ingerere conuenit.*

Qui aiunt, ægrotantes ab Hippocrate repleri, quod ijs, qui periculoso uacant, bis dandam ptissanam iubeat,si aiaduerterent, quid his uerbis dicat, se ipsi damnarent: tantũ.n.sorbitionis dandum præcipit, quantũ tum consuetudinis gratia, tũ ne multa fiat inanitio, corpori alimenti conueniat administrari. si

D igitur heminæ quartã partem ptissanæ quæ bis singulis diebus ad septimam, aut nonã usq; exhibetur, minorem uim habere,quàm id alimentũ, quo ipsi semel alunt, habere concesserint: existimo eos a nugis temperaturos.sed id paulo post ego probabo:nunc uero,quod dixit,in principio, declarabo:neque enim ita dixit, ut morbi principiũ significet: sed audi generalius quoq; huius uerbi significationẽ: nẽpe cum ægrotus primum ptissana indigere uidebitur, tum neq; multam, neque admodum crassam statim dabis.obseruat autem Hippocrates, ne multum,& subito uel expleat, uel euacuet.

22 *Sorbitionis autem augendæ quantitas animaduertenda est: nam si morbus siccior fit, quàm ut quispiam existimet, non ita multum ipsius dare oportet:sed ante sorbitionem,aut mulsam, aut uinum utrum accõmodatius erit,propinare: utriusque uero usum in singulis affectionibus dicemus.*

Morbus siccior multis modis cognoscitur: quanquã uniuersalem,cõemq; rationẽ habent eandẽ. ac peripneumonia quidẽ,& pleuritis,atq; omnino qui pulmonẽ,asperamq; arteriam obsident morbi,cum nihil ab affectis partibus expuitur: iecoris uero, uel mesaræi, uel uentris, aut ieiuni, uel intestini, uel lienis, ubi aluus prorsus cohibita sit, aut pro necessitate tum sicca, tum dura, & caprarum stercori similia excrementa excernat. morbi autem uenarum & arteriarum sicci tum linguæ siccitate,tum totius* corporis* ariditate. Inflãmationes quoq; siccæ eodẽ modo fiunt in his,quæ foris,& palã uidẽtur,ulceribus, ubi nulla ex eis sanies effluit. ac sæpe etiam oculorũ inflammationes siccæ oriuntur,nihil excernentes

*cutis
*squalore

cerebri quoque ægritudines, quæ neque per nares, neque per palatum quicquam expurgantur, siccæ merito dicentur. ac scito hanc esse omnium morborum siccorum notam, cum excrementa nulla excernuntur. merito igitur Hippocrates in ipsis aliquid humectantium ante ptissanam assumi iubet, ut mulsam, aut uinum, tanquã hæc magis, quam aqua, humectent. sed quia uires ipsorum sese enarraturum pollicetur, ideo eorum cum aqua comparationem in eam libri partem, in qua uires eorum nos docebit, nos quoque reijciamus. E

At si humidum fuerit os, & quæ a pulmone excernuntur, sint, qualia oportet, augenda est, ut summatim dicam, quantitas sorbitionis: nam quæ citius, magisque madescunt, iudicationis celeritatem denunciant: quæ uero tardius, & minus, ea tardiorem indicationem indicant. 23

A siccorum morborum genere ad eos, qui contrario nomine opponuntur, se conuertit. tum uno me morato, nec omnibus adiunctis, illius expositionem commune omnium eiusdem generis morborum exemplum fore ratus, non sine causa obscuritatem adhibuit. nempe os madescere, & a pulmone expui, nõ sunt absolute omnis humidi morbi notæ, qui in omni corporis parte sit, sed cum affectione alicuius instrumenti ex ijs, quæ respirationi subseruiunt, hanc ob rem, ut dixi, facta obscura oratio est. quod autẽ dixit, uerum omnino est, quæ inquam per sputa, qualia expui oportet, expurgantur, celeriter indicari: contraria uero, duorum alterutrum subire: ut uel in perniciem, uel in longum tempus finiatur. ergo ijs, qui probe expurgantur, dare ptissanam oportet, ut uires corroboratæ, ijs humidorum expuitionibus quæ per tusses ex pulmone fiunt, sufficiant. nam quod ait, qualia oportet, sunt quæ notas habent concoctionis: de quibus diximus in libris de crisibus perfectissime, & libro de temporibus morborum, & itẽ in explicatione eius aphorismi, in quo docet Hippocrates, quomodo ex ijs, quæ apparẽt, prænotiones faciẽdæ sint: quo in loco lateris dolorem pro exemplo supposuit hoc modo: Veluti inquit, in pleuriticis si sputum in principio protinus appareat: morbum breuem facit: si uero postea appareat, producit. F

Atque hæc quidem talia magna ex parte sunt. sed multa quoque alia peropportuna, a quibus coniectura capienda sunt, hic omisimus, de quibus postea dicemus. 24

Ego quoque huic orationi deesse non pauca dixi, quæ ad distincte loquendum pertinent: de quibus etiam ipse se acturum pollicetur. in præsentia uero de ijs, solum uult intelligere, quæ dicta sunt: ea enim talia per se sunt, qualia ipse exposuit.

Ceterum quo copiosior fuerit purgatio, eo plus dandum est usque ad morbi iudicationem: cuius impetus duos præcipue dies non excedit, ubi uel quinto, uel septimo, uel nono die morbus debere iudicari uideatur: ut & pares, & impares dies perpendendi sint. post hoc autem, mane quidem sorbitionem dabis, uespere autem ad cibaria te conferes. G 25

Iudicationem modo dixit uel perfectam morbi solutionem, uel permutationem, quæ adeo insignis sit, ut æger sit extra omne periculum constitutus. iubet autem duos a iudicatione dies notari, ut eos accessionum circuitus, qui paribus, quique imparibus diebus fiunt, obseruemus: quandoq; enim accidit, ut perinde ac morbus sit omnino solutus, ægri confidant, tum negligentius cibentur, & ei accessioni, quæ per circuitum repetit, occasionem redeundi afferant. itaque tutum est, etiam si morbus iam esse iudicatus uideatur, eam diligenter uictus rationem, qua æger usus est, usque ad biduum seruare. præteritis autem a iudicatione duobus diebus, iam tutum est, plenius alere. ac ne tum quidem tota simul facienda mutatio est, sed ut mane sorbitionem demus, postea uero progrediente die frumẽtacea alimenta præbeamus. planum igitur est, Hippocratem nihil aliud ante finitum tempus prædictis ægrotis dare, neque panem, sed ptissana omnino contentum esse. id quod non est ægrum replentis, sed potius, si quis reprehendere uelit, tenuius, quàm oportet, alentis. uerum neque tenuior, neq; plenior, quàm oportet, talis uictus est: sed exquisite inter exuperantias medius est, atque optimus. quod autem talis uictus in medio sit, demonstrat contentio eorum, qui contraria reprehendunt: in quibus Thessalus est, qui Hippocratem, tanquam ægrotos explentem, accusat: & Erasistratus, qui eundem tanquam fame eos enecantem, damnat. nam quæ ab Erasistrato in primo de febribus contra Apollonium, & Dexippum Hippocratis discipulos scribuntur, calumniam continent eius cruciatus, qui per famẽ fit, qui ad Hippocratem illorum præceptorem refertur. sed Erasistrato potius ignoscendum est, ut pote qui uerisimilia dicat: at eos, qui ab Hippocrate ægros expleri aiunt, uiros Thessalo dignos esse existimandum est, qui cum nullam aliam Hippocratis sententiam, tum uero neque ea, quæ de uictus ratione præcepit, intellexerunt. A.l.4.f.2.t.1. p.833.c.101. C. H

Talia autem magna ex parte prosunt ijs, qui tota ptissana protinus utuntur.

26 Siue totam, siue hordeaceam, siue ptissanam absolute dicas, unum & idem his tribus uerbis significabis, cum unumquodque ptissanam non colatam notet: nam si quis post elixationem ipsam colaue rit, tum cremorem secreuerit, ac dederit, is neque tota, neque hordeacea, neque ea, quæ simpliciter ptissana uocatur, uti dicetur, sed solo ptissanæ cremore. nunc iterum commemorabo, quinam sint, qui tota ptissana ab initio uti debeant, eritque breuis memoratio, nisi forte negligenter, quæ dicta sunt, audiuisti. si ergo, quæ expuuntur, proba sint, ægerque neque medicamento, neque clysteri in digere uideatur, ptissana hunc ali iubet. cuius etiam consilij sui rationem addidit, hoc modo.

Nam

27 A *Nam dolores pleuriticorum confestim sponte desinunt, cum aliquid notatu dignum screare, et expurgare cœperint. quin etiam purgationes multo perfectiores fiunt, minusque suppurationes efficiuntur: quàm si alia uictus ratione educarētur. præterea indicationes simpliciores, facilioresque fiunt, neque tam facile morbi reuertuntur.*

Hæc omnia a ptissana recte fiunt, tum quod humectet, mediocriterque incidat eos humores, qui expui debent: tum quod uires roboret: utrisque enim concurrentibus cito expurgantur humores, qui instrumenta respirationis infestant, quos humectare quidem, & secare aqua mulsa potest: non tamen æque, ac ptissana, uires roborare. contrariam uim habent panis & alica, siquidē uires roborant, sed neq; humectant, neque secant: quod nulli alteri eorum, quæ nūc ægrotis dari a medicis consueuerunt, inest, ut ouo, testiculis gallorũ, alis, piscibus, & pullis colũbinis, & ceteris huius generis. quare medicus, qui lenticulam ex aceto paratam pleuritico, cuius morbus iam perfecte declinarat, ut nulla alia re, nisi concoctorum expuitione indigeret, exhibuit, is non immerito languenti, qui sequēti nocte suffocatus est, mortis occasionem attulisse uisus est. immo uero lenticulam nemo, qui sana mente sit, dederit. quod si æger ptissanam, mulsamque fastidierit, pisces saxatiles erũt maxime idonei, ex aqua, porro, anetho, sale, & modico oleo parati: atq; ex non saxatilibus, aselli. sed oxymel ante propinandum est: siquidem id stomacho non aduersaē, nisi in languente nerui affecti sint, & uterus in muliere. cuius loco si medicamentũ B aliud dare uolueris, dabis id, quod ex marrubio, irideq; conficitur: hoc enim etiam si per se cum mulsa bibatur, concoquit probe excremēta, quæ tũ in thorace, tũ in pulmone sunt, & ad expuendũ præparat.

A.l.3.f.10.z.5 c.2.p.303.C

28 *Ptissanam autem ex optimo confectam hordeo, & quam optime coctam esse oportet: idque præsertim, si non solo cremore uti debeas.*

Probatissimum hordeum iudicabitur prius, quàm experiaris, uel ex eo solum, quod & plenum sit, & nihil rugosum in se habeat. quod uero experiētia iudicatur, per decoctionem deprehendetur, ubi nimirum plurimum intumescat, & plurimum succi faciat: quod sane etiam est firmũ uirtutis ipsius argumentum. nam quod ex plenitudine sumitur, id nec scientiam attingit, nec perpetuo uerum est: quanquam magna ex parte rectum, egregiumque sit. ptissanam autem perpetuo optimam esse iubet, præsertim uero si non solo uti cremore, sed ipsa tota uelimus. quare aũt id præcipiat, ipse perspicue declarauit, cũ ait,

29 *Sic enim præter reliquas ptissanæ uirtutes, lubricitas eius facit, ne hordeum inter deuorandum, noxam inferat: neque enim adhæret, neque in recto thoracis tramite (ἴξιν uocat) manet.*

Scimus Hippocratem appellare ἴξιν magna ex parte rectum tramitem, quandoq; uero etiam lationē. rectum aũt iter per thoracem aut latio ptissanæ haustæ usq; ad uentrem fit per stomachum, ut inter omnes constat. uult autem Hippocrates in eo nihil adhęrere: cum enim multus in thoracis pulmonisque C affectionibus calor sit, quod adhæret, arescit, atque adeo pertinaciter impingitur, ut & fastidium quoddam, & sitim inducat.

30 *Quæ autem optime cocta sit, ea lubricissima est, sitim minime affert, facillime concoquitur, & infirmissima est, quibus omnibus est opus.*

Ptissanam probe coctam non modo lubricissimam, & ab inferenda siti maxime alienam, & facillimæ concoctionis esse dixit, sed etiam in fine esse infirmissimā adiunxit. esse igitur eam lubricissimam, si recte cocta sit, iam dictum est. sitim uero minime inferre, hic adijcitur propter hordei naturam euenire: quod temperatura frigida est. Quomodo autem frigidam, calidamue essentiam discernas, in animātibus quidem in libris de temperamentis docuimus, in ijs uero, quæ animæ sunt expertia, in libris, quos de simplicium medicamentorum facultatibus inscripsimus. Iam uero huiusmodi ptissanā facillimæ concoctionis esse ait: utpote quæ dissoluta sit, neque quicquam habeat, quod durum sit, quodque difficulter confici queat: & quæ flatum omnem ex longa decoctione amiserit. Quod uero in extrema oratione addidit, ptissanā huiusmodi infirmissimā esse, si nihil de probissima eius concoctione dixisset, in prōptu nobis esset affirmare, hæc uerba ad eam referenda esse confectionem, quæ in uentre fit: quasi infirmissimam dixisset, ut quæ facillime uincatur & a uentre conficiatur, ac permutetur: sed quoniam id ante est dictũ, D certe imbecillitatem eam intelligere debemus, uel quod paucam alimoniā corpori præbeat, uel quod nullam habeat uehementem qualitatem, quæ, sicut acetum & uinum, neruos, mentemq; pertingat.

31 *At nisi exquisita fuerit huius sorbitionis præparatio, adeo ut nihil desit, quo minus conferat, noxia sæpenumero efficitur.*

Docere incipit, quæ paulo ante se dicturum pollicitus est, cum dixit, sed multa quoq; alia peropportuna, a quibus coniecturæ capiendæ sunt, hic omisimus, de quibus postea dicemus. Verbum autem συμφέρειν, hoc est conferre tum apud ueteres, tum apud Hippocratem sæpe pro uerbo auxiliari dictum esse, in alijs etiam libris ostensum est nobis in ijs commentarijs, quos in eos conscripsimus.

32 *Quibus enim cibus statim inclusus est, si, eo non uacuato, sorbitio detur, dolor præsens irritabitur: si dolor non est, protinus inducetur, frequentiorque spiritus reddetur: quod malum est: nam pulmo exsiccatur, præcordiaque & abdomen, & septum transuersum fatigantur.*

Cibũ dixit excrementum, quod ab edulijs in intestinis continetur, quod etiam fæces, & stercus nominant. Si igitur hoc incluso, hoc est ex multo tempore non eiecto, ptissanam quis propinarit, lateri damnum afferri necesse est propter intestinorum obstructionem, quam contraxere tum ex collecto in eis stercore, tum ex flatu ob ptissanam oblatam non pertranseunte: denique ob prauam, quæ ad affectam partem fit, distributionem: quocirca necesse sit, si dolor sit lenitus, iterum augeatur: si

conquieuerit, generetur: nam & uapores, & spiritus flatuosi, & exhalationes stercoris, cum ad latus peruenerint, dolorem ipsi pariunt, & adaugent. & his etiam de causis frequentior fiet respiratio. totam uero respirationem spiritus nomine uocauit, ut in præsagijs, & epidemijs. frequens autẽ reddita respiratio maiorem calorem ob continuum motum in instrumentis respirationis gignit. quo calore & pulmo, & septum transuersum exsiccatur. ac simul etiam exsiccantur, calfiuntque animantis partes, quæ circa præcordia, peritonæumque sunt: propterea quod omnes in respirationibus unà cum thorace mouentur. quod autem in principio dictionis est, Quibus enim cibus statim inclusus est, habet uerbũ statim ordine prępostero. quod si suo loco statuatur, erit oratio huiusmodi. nisi nos prædicto modo ptissanæ sorbitionis præparationi auxiliati erimus, læsio frequentius orietur: statim enim, quibus cibus inclusus est, nisi quis eo prius uacuato, sorbitionem ita dederit, ea sorbitio maximam noxam afferet. E

Præterea ubi lateris dolor continuus est, calidisque fomentis non remittitur, sputumque non procedit, sed est κατεγλισχρασμένον ἀπέπτως, id est ualde lentum & incoctum, si tum neque alui subductione, neque uenæ sectione, si horum auxiliorum alterutrum conferre uideatur, dolorem solueris, ptissanam autem ita affectis dederis, illi præcipiti morte rapientur. 33

In memoria habere debemus, de pleuritide, exempli causa, ab Hippocrate actum esse. ostendimus autem eam oriri propter inflammationem, quæ succingentem costam obsideat. si igitur quis ptissanam dederit, cum† increscit inflammatio, laborantem summe lædet. increscendi autem signa sunt, dolor continuus & eum usu calidorum fomentorum nihil remitti. est etiam orationi additum aliud pleuritidis signum, eiusque non solum magnæ, sed etiam malignæ: sputum inquam abunde glutinosum ab euacuatione arceri: infarctum affectis partibus, & adhęrens. nam uerbum κατεγλισχραίνεσθαι plus aliquid indicat, cum dictio uehementissimam tenacitatem significet, quod propositionem κατὰ assumpserit. satis igitur fuerit, ex ipsius additione distinxisse quod ita glutinosum sit ab eo, quod concoquitur: siquidem quod concoquitur, mediocriter glutinosum est: non tamen κατεγλισχραίνεται, hoc est, non est summe glutinosum, neque extreme id habet. ac ne quis deciperetur, ideo statim uerbo illi adiũxit aduerbium ἀπέπτως, quod significat idem, quod ἀπέπτως, id est sine concoctione. nempe quod est summe glutinosum sine concoctione, id malum est. si igitur in hoc statu ægrotus sit, aliquis autem ei ptissanam dederit prius quàm dolorem aut uenæ sectione, aut alui inanitione soluerit, hominem iugulabit: In hac enim proposita pleuritide, postquam a calidis fomentis non remissum esse dolorem dixit, statim duo reliqua habet contra dolorem remedia, uenæ sectionem, ac purgationem: nam usus medicamentorum, quæ ex opio & alterco, & mandragora conficiuntur, non affectionem, quæ dolorem in pleuritide creat, curat ille quidem, sed sensum enecat. nunc igitur simpliciter uenæ sectionis & alui purgationis mentionem fecit: deinceps uero de utriusque usu distinctiones subiunget. F G

† ἀκμάζοντι hoc uerbum hoc loco non potest exponi uerbo uigendi, aut ut i statu esse significet, cum dicat sputum non prodire, ac reici. quia ita inflammatio in statu esse nō pōt.

Ob hæs igitur occasiones, ac magis ob alias huius generis, qui tota ptissana utuntur, uel septimo die, uel citius moriuntur: atque alij quidem dementes: alii uero a spirandi difficultate, & stertore suffocati. 34

Quas ipse occasiones nominat, causas esse in alijs in eius libros explanationibus ostensum est nobis. quasnam autem alias causas, præter eas, quę dictæ sunt, intelligat adiuuare celerem mortem afferre, addere sermoni oportet. ac nunc quidem memorauit ptissanæ propinationem, si detur prius, quàm dolor soluatur: ac sputi propter frequentem respirationem, glutinositatem. ob quam etiam suffocatur: sed lædi etiam eos ait, si, ut supposuit, prius quàm uacuati sint, uinum, & item mulsam, & oxymel sumpserint. nam cetera omnia ne uulgus quidem ignorat. itaque merito dixit, alios dementes mori: quod solet contingere, si uinum, uinosaque intempestiue sumpserint.

Proinde prisci eos sideratos esse existimarunt, cum ob hanc causam, tum uel maxime, quod mortuis, latus liuidum ad plagæ similitudinem uidebatur. 35

Hanc opinionem conceperunt ueteres & ob mortis celeritatem, & quod quibusdam latus liuore affectum uideretur: ubi scilicet radix inflammationis erat: sanguine enim ad latus ob dolorem cõfluente, quicquid eius in cutim penetrasset, id in morte refrigeratum, contraxerat, nigrorem non secus, atq; in illis fit, qui ita ex plaga sunt affecti. H

Cuius rei causa est, quod prius, quàm dolor soluatur, moriuntur: citantur enim spirationes.

Eos hoc pacto spirare, ipse deinceps ostendit his uerbis: 36

A multa enim frequentique spiratione, ut dixi, summe uiscosum, incoctumque sputum effectum, fieri egressus prohibet.

Quod supra dixit ἀπέπτως, nunc ἄπεπτον idest incoctum uocat. in quo confirmat, nos eo in loco hanc uocem in illam recte commutasse. 37

Nam sputum ipsum, quod intus continetur, prohibet, ne spiritus ad interna feratur: ac foras celeriter egredi cogit. 38

In huiusmodi affectionibus non omnis spiritus prohibetur, quin intro feratur: propterea quod statim homo necessario moreretur perinde, atque accidit ijs, qui strangulantur: sed is denique intro comportari prohibetur, qui respirationis usui conferat. itaque ad tempus aliquod sufficiunt, progressu uero temporis, aucta hac indigentia moriuntur.

Qui

39 A *Quo fit, ut alterum ab altero uiciſſim ad malum adiuuetur: ſiquidem retentum ſputum frequentem ſpiritum reddit: ſpiritus autem frequens glutinoſum ſputum facit: atque elabi ipſum uetat.*

A.l.3.f.10.4 c.1.p.499.A. Verbum τιμωρεῖν ſignificare auxiliari, & apud priſcos, & apud Hippocratem, ſupra dictum eſt nobis ſæpe. ac nunc quidem dixit alterum ab altero uiciſſim ad malum adiuuari, pro eo, quod eſt opitulari, & prodeſſe. quomodo autem ſibi hæc mutuo opitulentur & proſint ad malum, cum ipſe plane declarauit, tum etiam a nobis exponetur. ſputum in bronchijs pulmonis contentum tranſitui ſpiritus anguſtiam facit. hæc anguſtia facit, ut laborantes minus inſpirent. ac quo minus inſpirant, eo magis inexpletam reddunt neceſſitatem reſpirationis: atque ita citius a priore inſpiratione ad ſecundam properant, atq; id frequentem ſpiritum uocant.

40 *Accidunt autem hæc, non ſolum ſi ptiſſanã intempeſtiue ſumpſerint, ſed multo magis, ſi quid aliud ptiſſana deterius uel edatur, uel bibatur.*

Hac de re dictum ante eſt, cum ait, Ob has igitur cauſas, ac magis ob alias conſimiles. immo uero nos illic & uini, & mulſæ, & oxymelitis mentionem fecimus. hic autem alia quoque intelligenda ſunt, quæ hominibus ita affectis a pleriſque medicis dantur, quæ etiam magis, quàm mulſa, uinum, & oxymel, nocent.

41 B *Ergo eaſdem fere commoditates magna ex parte adipiſcuntur, & ij, qui tota ptiſſana, & qui cremore ipſius utuntur. ijs uero, qui neutro horum, ſed potione duntaxat utuntur, interdum uarijs modis auxiliandum eſt.*

Auxilia inquit, ſimilia ſunt et ijs, qui ptiſſana, & ijs, qui ſucco eius utuntur. & qui potionem ſolum ſumunt, ijs interdum uarijs modis opitulandum eſt. qualis autem ſit hæc uarietas, deinceps docet.

42 *Id uero omnino ſeruandum ita eſt. ſi quempiam, qui nuper cibum accepit, nec alui adhuc onera deiecit, febris uel cum dolore, uel etiam ſine dolore corripuit, a ſorbitione danda tantiſper eſt temperandum, donec cibum ad infernam inteſtini partem deſcendiſſe conieceris.*

Animaduertit Hippocrates ſe diſſolutum in partes, ac non apto ordine nec continuata ſerie digeſtũ ſermonem feciſſe: ideo nunc eundem auſpicatur, & ad commodũ principium redigit. id autem ei contigit, propterea quod quæſtionem de medicorum diſcordia explicare conatus, in ea explicanda, rationes curandi memorauit. ſed re deprehenſa, & his permutatis, ſermonẽ ab initio debebat aliter exordiri. nam & mihi interdum melius contingere uiſum eſt, ut ijs, quæ ante ſcripta erant, permutatis, aliter de ipſis conſcripſerim. quonam igitur modo & quæſtionem ſibi propoſitam ſoluere, & ſermonem ordine diſtribuere deberet, ego exponam ijs, qui hæc optãt explicari. atque aperte uiam indicabo. animum igitur adhibe, ut orationem ab initio auditurus. quid cauſæ eſt, cur medici præſtantes interdum de cu-

C ratione diſſentiant? quia inquam, quod in quibuſdam experti ſunt, id omnibus conuenire putauerunt. atque hoc ſane modo in uictus ratione in morbis acutis inſtituenda uarij fuerunt, ſiquidem alij ægros ad morbi iudicationem uſque ptiſſanæ cremore ſeruarunt: alij ptiſſanam ipſam præbuerunt: alij neutrũ horum adminiſtrarunt. ac partim quidem omnes uera dixerunt, partim uero ſunt hallucinati: propterea quod quidam ex ijs, qui acuto morbo laborant, ptiſſana, quidam cremore, quidam neutro horum uſq; ad iudicationem indigeant. quod ut perſpicuum fiat, uno morbo acuto, tanquam exemplo, propoſito, rem perſequar. proponatur igitur pleuritidis curatio explicanda: ſi languenti qui nõ multo ante tempore comederit, nec uentet adhuc deiecerit, febris inceperit, ſorbitionem huic non dabis, donec datũ alimentum plurimis inteſtinis penetratis, ad ultima eorum perueniſſe, tibi uidebitur. ſi quis autem hoc ſumpto initio, deinceps omnia ordine accommodato perſequeretur, certe in his doctrinam minime obſcuram efficeret.

43 *Vbi autem dolor aliquis uexet, potui dandum eſt oxymel, hieme calidum, æſtate frigidum. ſi uero multa ſitis ſit, tum & aquam mulſam, & aquam ipſam dare conuenıet.*

Si æger ſiti crucietur, a multo admodum oxymelite temperandum eſt: ideo deinceps aquæ mulſæ, & aquæ mentionem fecit: quatenus enim ad morbum pertinet, utendum potius eſt oxymelite: ſed ſi æ-

D ger accepro multo oxymelite adhuc ſitiat, aqua mulſa inſuper danda erit. ſi uero etiam ſiti enecetur, aqua etiam offerenda. ipſa enim aqua per ſe pota, reprehenditur: cauſas autem, cur aqua pota culpetur, poſtea intelliges, in ea libri parte, in qua de aquæ facultate diſſeritur. nunc uero conſiderandum nobis eſt, quid ſit, quod huic orationi ſubiunxit; cum iuſſit, hieme, calido, æſtate uero, frigido utendũ oxymelite: hoc enim nobis uiam commonſtrabit ad aquæ gelidæ potionem, quæ in acutis morbis † magna ui & copia datur: quam omiſiſſe penitus uidetur: cuius tei aliquis accuſare eum poſſet: debebat enim hæc ratio diligenter declarari, non quaſi per tranſennam attingi. quam ergo habuerit de aquæ frigidæ potione ſententiam, ex hac poſſumus oratione intelligere. nam ſi ipſe ſitientibus oxymel frigidum aliquando dat, certe planum eſt, ipſum quoque aquam eſſe daturum: id enim, licet non omnino de frigidæ potu dixerit, tamen ex eius decretis cõſequitur: quippe qui putet, febrim ex natiuo calore igneſcente exoriri: contraria autem contrariorum eſſe remedia: cumq; ignis calidus, ſiccuſque ſit, atq; ob id etiã febris, profecto aqua, quæ corpus refrigerat, & humectat, eſt febris naturæ maxime contraria. & ſane ab ea, ſi in tempore detur, extingui ſubito febres uidentur. dictum autem ſatis hac de re eſt in libris de medendi methodo: ac nunc quoque rei ſumma exponetur. Cum ergo febris ſit, ac uires conſtent, tantum abeſt, ut ſi tum aquam frigidam dederis, ſis læſurus, ut etiam ſis magnopere adiuturus. talis autem potio frigidæ tanta ſit, quantum aquæ frigidæ æger uno hauſtu poteſt

† ἀγωνιστικῶς ideſt certatim ſignificat magnam uim aquæ dandã eſſe, quaſi certãdũ ſit, ut athletæ ſolebãt. idem ait.l. de tabe. c.8. uetus ãt tralatio ſic. tanto iuuatiuo iuuamento nobili.

assumere. oxymel uero parum datur: neq; singulis oblationibus, † plus dimidia. in hoc igitur exhibendi E scopus non est similis, cum uelit febrim extingui, aqua affatim pota, & usq; dum æger expleatur: aqua enim quæ ita bibitur, sanationis gratia potatur. oxymel autem æstiuo tempore frigidum datur, ne ægrotantis sitim irritet: immo ut etiam aduersus contrarium adiumento esse queat. itaq; iubet oxymel frigidum dari prius, quàm morbus concoquatur: quasi frigidam aquam ad satietatem usq; in eiusmodi affectione æstiuo dare tempore non debeamus: ea enim inflammationem densabit, si ex ea febris existet: crudosq; humores refrigeratione sua reddet, cum ex ijs morbi orti sint: † id quod ab oxymelite corrigetur, cum secandi uim habeat: quod enim secat, & penetrat id est dēsanti, cogentiq; corpora cōtrariū,

Deinde si dolor sit, uel periculum aliquod immineat, danda sorbitio est, sed neque multa, neque crassa: sed post septimam, † uel nonam], si ægri uires sufficiant. 44

Hanc dictionem omittere uidentur ij, qui ægrotos ab Hippocrate repleri, (hoc enim uerbo illi utuntur) scriptum reliquerunt: ut contra, qui eos fame ab eodē necari aiunt, solam hanc legisse existimātur. quod si utriq; aĩaduertissent, eorumq;, quæ recte dicta ab eo sunt, meminissent, qūo scilicet naturę inter se ualde differāt: fortasse eos Hippoc. accusare, quod pugnātia dicat, puduisset: præsertim uero si cetera quæ ipse demonstrauit, aio uoluissent, ut cum docuit regiones a regionibus, temporaq; a temporibus, F ætates ab ætatibus, cōsuetudines a cōsuetudinibus, & peculiarē uictus rōnem qua quisq; ægrotus, antequàm in morbum incideret, usus sit, magnopere differre. ita fit, ut si eos, qui in oĩbus his, quę dicta sunt, cōtrario modo sunt affecti, cōparaueris inter se, maximas sis in uictus rōne differētias inuenturus: quas ubi e regione cōstitueris, iā hoc etiā pacto permultas in medio cōsistere diligēter intuebere. sed de differētia horū oĩum dictū cumulate est in libris methodi medēdi, summa tñ eorū nūc quoq; afferetur. statuatur igit̃ aliquis, cuius corporis habitus natura siccus sit, densa tñ superficie, tū uenas latas habeat, ac uitalem uirtutē robustā, sitq; assuetus non multis cibis, in hieme non admodū frigida, ac loco tali ægrotare, ac prius quàm in aduersam ualetudinē incideret, in ocio uersatus, ac citra satietatē edulijs † multiplicibus usus. ad hæc uero ualidū sit os uētris, quod etiā stomachū nōnulli uocant: sit aūt & alter cōtrario modo affectus, humidus inquā, & mollis, ac uirtute uitali imbecilla, quiq; plures ingerere cibos cōsuerit, ægrotet autem æstiuo tēpore æstuoso, similiq; in regione, statuamusq; ipsum antequā ægrotaret, tum curis, tū assiduis actionibus defatigatū, pauca etiā, præter cōsuetudinē edisse, eaq; olera, & quæ nō nutriunt: uētris itē os non ualidū, sed natura imbecillū habere. his ita constitutis, ponamus eos, eodem morbo laborare: ac si uis tu, ea pleuritide, quam Hippoc. exēpli causa proposuit. nū tibi una uictus rō in utroq; uidetur esse definienda? an posterior primo quoq; die alendus: prior uero potu solo ad septimā G usq; sustinēdus, ubi morbū non longius se protracturū speraueris? ego enim, qui utrūq; longa experiētia probaui, optimā hanc fore uictus rōnem, tibi affirmo. quod si cōtra feceris, ac priorē primo die nutrire aggressus sis, posteriorē uero ad septimū usq; diem sine cibo seruare uolueris, profecto utrūq; ante quartū diē, alterum nimirum præfocans, alterius uero, uires prosternēs, trucidabis. iam uero adde si lubet, ætatē utriusq; contrariā, ut priorem quadragenariū, posteriorē puerū statuas: ita enim celerius etiā uterq; ad mortē properabit. sed hæc, quæ dicta sunt, omnia ad unam intentionē referuntur, quam uno uerbo Hippoc. declarauit: quid enim ait? sorbitio danda est post septimā, si ægri uires sufficiant. uerbū quidē unum est, sed ex omnibus, quæ nuper dicta sunt, inuenitur: si enim uires sufficiant, ut oxymelite, & mulsa, & aqua educatus æger ad septimū usque diem perduret, per ea omnia, quæ dixi, liberabitur, ac sanabitur. quod si quædam eorum adsint, quædam absint, uires eorum quæ præsentia sunt, uiribus eorum quæ absunt, comparando, scies quot dies sufficere æger possit tali uictus forma gubernatus. hæc sunt, quæ nostris in libris demonstrata sunt: quos si legisti, nunc eorum recordare: si non legisti, ad eos prius trās fer te, si ueritatem Hippocraticæ sententiæ uis intelligere. quæcunque enim nostris in scriptionibus diximus, ea diximus uerissima Hippocratis decreta secuti. sed cum non possit unus homo & conuenientem methodum, & singula quæque in ea contenta perdocere, ideo neque tu ab H Hippocrate singularia omnia te auditurum putaris, sed reprehende potius eos, qui cum ea, quæ recte docuit Hippocrates, efficere deberent, studio gloriæ ducti aliam sectam constituunt. at nos qui ueritatem plurimi facimus, cum in alijs rebus omnibus Hippocratem laudamus, tum quod in unoquoque opere proprium scopum ita docuerit, ut qui huic omnino attentus sit, is inueniendorum auxiliorum certam, definitamque uiam habeat. atque ita quidem unum, communemque prorsus scopum dandi cibum tum bene ualentibus, tum ægrotātibus esse docuimus. hic autem est, uitalis facultatis custodia, quam ipse nunc aperte indicauit, cum dixit, si uires sufficiant: nam huius facultatis ope sani edimus, bibimus, ceteraque omnia uitæ munia exercemus. propter hanc eandem etiam ægri ad cibum, potūque progredimur: morbus enim ipse suæ affectionis indicat auxilia, ut uenæ sectionem, ut clysterem, ut purgationem, ut cataplasma, ut oxymel, & mulsam, ac cetera singillatim: uirium uero custodia solum alimentum indicat. itaque si alimentum nullo pacto morbosam affectionē offenderet, nos uiribus solis attendentes, ægros, ut sanos, aleremus. uerum quia persæpe, ut ostendimus, lædit: ideo morbi affectionem nō ut indicantē, dari cibū oportere, sed ut prohibentē, contēplamur. cum igit̃ non prohibeat, idq; uires præcipiant, tunc nutrimus: nunquā enim alimentū sui ratione morbosam affectionē iuuabit. quod dixi, propterea quod una eademque materia & cibi & medicamenti uim obtinet, ut ptisana,

quæ

† codices fere pēr hic nihil uariant. uetus tralatio habet, unc. iiij. & dimidia. ut fortasse in græcis desit numerus unciarum, & dimidiæ tantū uestigiū remāserit. alij legūt oxybaphum.

† Hoc loco adduntur ex uetere tralatione hæc. sed tum oxymelitis parum damus tāquam prius calidum fit in uētriculo euasurū, quàm eius frigiditas usq; ad costā perueniat: qđ si quid parū fuerit ēt distributum, id ab oxymelite corrigetur: cum etc.

† Hoc nulli c. v. quos ego uiderim, habent, nec etiā uetus tralatio.

† C. Bess. nihil uariat: ceteri habent πολυτρόφοις. i. ualentis materiæ, uel, multi alimenti. quod rectius est, ut postea ex sequenti ęgroto, quē contrariū statuit, animaduerti licet.

A.l.1.f.1.t.2. c.8.p.779.B.

A quæ in eo quod uires roborat, ad hoc efficiendum nata est, ut alimentum: in eo uero, quod secat, atq; humectat, quæ expuenda sunt, rationem obtinet medicamenti. alica autem pleuritico solum alimentum est, oxymel uero medicamentum: quorum amborum uim, usumq; ægrotis ptissana præbet: sed ut uires conseruentur, tanquam alimentũ: ut uero morbus soluatur, tanquã medicamentũ datur. itaq; cum uires usq; ad morbi iudicationem sine ptissanæ sorbitione sufficiant, oxymel & aqua mulsa satis erunt. ex quibus oxymel medicamenti duntaxat, aqua uero mulsa alimenti exigui, & imbecilli uim habet. si igitur iudicationem ante septimum diem fore speraueris, ut uerbi gratia circa quartũ, aut quintũ, multos ægrotantes sine ptissanæ sorbitione sufficere posse comperies: sin ad septimum usque protendatur, omnino perpaucos: atque ij quidem erunt, qui uires robustas, & corporis habitum durum, quique ægre transpiret, & succos crassos, ac glutinosos habent: sique aer ambiens non sit calidus. nam si nihil e nostro corpore efflueret, alimento non indigeremus: sed quia effluit, ideo ad eius proportionem cibi quantitatem definimus. quibus igitur parum per meatus difflatur, ijs possumus summam inediam consulere: ac multo magis, si uires ab initio robustas habuerint. propterea quod si imbecillas habeant, ut in senibus se res habet, licet corpus parum diffletur, tamen celeriter laborent. quæ res fecit, ut paulo ante, eum, qui quadraginta, non qui septuaginta annos natus esset, memorauerimus.

45 B *At si cibus iampridem sumptus, nondum descenderit in eo, qui nuper cibum accepit, si uires ualent, ac uiget ætas, clyster immitti debet: imbecillo autem glandem supponere oportet: nisi aluus sponte sua probe deiecerit.*

Hoc etiam loco remediorum indicationem a corporis affectione accepit, simulq; uires cõsiderauit: non ut quæ usum remediorum unquã indicent, sed ut quæ contra indicent, atque interdum prohibeãt: neque enim ideo clysteri indiget ægrotus, quod uiribus robustis sit, sed clysteris indicatio ex affectione uentris accipitur: uires autem ipsæ robustæ euacuari permittunt: imbecillæ uero, prohibent. sed adhibe rursus mentem ad Hippocratis consuetudinem, qui in eiusmodi aliquando de solis uiribus facit mentionem, ut in antedicta dictione uidemus, aliquando uero ætatem etiam adijcit: est enim uirium scopus præcipuus: sed ad eius notitiam confert quoque ætatis cognitio: siquidem in pueris uires cito labũtur propter difflationis copiam: in florente uero ætate, multum sufficiunt. sed ut mollis & humida corporis natura in pueris † præcipua causa est, ut uires exoluantur: sic in regionibus & anni temporibus usu uenit: etenim horum calores, magna copia euacuationis & celeriter, & confestim uires dissoluunt. merito igitur Hippocrates doctrinam huiusmodi distinctionum modo ex solis uiribus constituit, modo uero aliquid ex alijs adiungit, ceteraque cum illis commemorat.

† Διαφορεῖται hoc uerbum significat, etiã quę difflatur: & huic loco uterque sensus aptari posse uidetur. Vetus tralatio nullum retinet huius uerbi vestigium.

C *Tempus autem dandæ sorbitionis tum ab initio, tum per totum morbi decursum summopere obseruandum est: etenim pedibus frigore affectis non solum a sorbitione, sed etiam a potione maxime abstinendum est: sed cum calor ad pedes usque descenderit, tum dabimus. tempus autem opportunum cum in omnibus morbis, tum præcipue in acutis, potissimum vbi et febris & periculum summum subest, ualere admodum, putandum est.*

Quemadmodum dixi unum esse scopum alimenti in uiriũ custodia positũ, sed simul morbi affectionem esse spectandã, ita etiam cibi dandi tempus inuenitur ex eo, quod morbus non prohibeat. quantũ enim ex primo uirium scopo intelligitur, interdum in principio accessionum, alimenti necessitas est: ut etiam in sano, ubi primum in naturalibus euacuationibus eo deductus sit, ut parum absit, quin collabatur, refectione ei opus est: at alimentum quod & in principijs, & incremento, accessionum exhibetur, magnopere lædere consueuit: ideo differimus, ne demus, cum tamen corpus iam eius indigeat. quænã igitur optima est alimenti ægrotantibus dandi occasio? nimirum, cum thorax & uenter moderatissime affecti sunt. quæ pessima? cum hi deterrime se habent. ecquando igitur se habent pessime? in principijs inquam accessionum. ecquando moderatissime? in declinationibus. igitur optimum esse alimenti dandi tempus in declinationibus ægrotantium, perspicuum est. accessionis autem principium fit, calore omni ex toto corpore ad cor, thoracemque confluente: incrementum uero, cum paulatim ad extremas corporis partes se expandit: status, cum æq; per totum corpus fusus est: declinatio contra fit, quàm principium, cum scilicet calor perspirarit, & mediũ corporis reliquerit: quod ipse uno uerbo declarauit, hoc D modo: Cum calor ad pedes usque descenderit: neque enim idem est, calidos ex frigidis pedes reddi, & ad eos calorem descendere: siquidem descendere, significat caloris ex una parte in aliam mutationem: at calfieri pedes etiam potest contingere, cum calor adhuc medias corporis partes obsideat, quod in statu usu uenit.

47 *Proinde in primis & maxime ptissanæ cremorem, deinde ipsam quoque ptissanam dabis, si coniecturas præscriptas diligenter contemplabere.*

Cum dixerit, quo tempore ægrotantes solo potu alendi sint, & quo uti ptissana debeant, nunc quando solo ptissanæ cremore, & quando ipsa etiamnum ptissana utendum sit, breui, perspicuaq; distinctione declarat. cum ergo ijs coniecturis, quas dixi, attentus si quempiam ex ægrotantibus ptissana uti posse comperies, ptimo cremorem ei dabis, tum ad ptissanam paulatim accedes. dico autem paulatim, ut primum solo cremore utaris: deinde plus quidem cremoris exhibeas, ptissanæ autem parum: tum uero æqualem utriusque portionem, mox plus ptissanæ, ac tandem ipsam solam præbeas. in quo scias, ad alendum corpus, & uires roborandas ptissanam præstare: cremorem uero concoqui, cõficique facilius. quã ob rem ubi morbi affectionem, & uirium robur ad meliorem se uergere statum animaduertas, tu quoque ptissanæ oblationem adaugeto.

GAL. IN LIB. HIPPOCRATIS DE RATIONE VICTVS IN MORBIS ACVTIS COMMENTARIVS SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

Exemplo doloris lateris, agit de ui, deque usu fomentorum, deinde de repentina in uictu, & reliquis rebus mutatione fuse loquitur.

ATERIS dolorem, siue is in principio, siue postea obortus sit, non ab re fuerit tentare, tepidorum fomentorum usu dissoluere. 1

Præstat id nunc quoque memorare, quod a me sæpenumero dictum est: explicationes adhiberi dictionibus obscuris: & tamen interpretes non id solum F in commentarijs faciunt, uerum etiam demonstrant ea, quæ ijs libris, quos ipsi explicant, continentur. quæ quidem consuetudo cogit etiam me ijs, quos non probo consentire: ac sæpe de ijs, quæ explicationis indigent, meam enunciare sententiam: non scribo tamen eorum, quæ in hisce commentarijs uera mihi uidentur, demonstrationem: siquidem de unoquoq; eorũ est a me conscripta tractatio, sed solas earum rerum, quæ in alijs sunt demonstratæ scriptionibus, summas, ad memoriam redigo: quemadmodum hoc etiam loco de dolore sum facturus. De doloris igitur origine dictum est nobis & in libro de elementis ex Hippocratis sentẽtia, & in libris, quos de causis symptomatum edidimus: eum scilicet in corporibus sensilibus fieri, cum ea in id quod præter naturam est, subito, simulque mutantur: itemq;, duplicem esse mutationem, alias corporibus ipsis totis simul, & uiolente in qualitate alteratis: alias in continuitate dissoluta. alterantur autem tota simul a qualitatibus efficientibus, cum & calfiunt, & refrigerantur, & siccantur, & humectantur. corrumpitur autem eorum continuitas, ubi corpora uehementer† distenduntur, & comprimuntur. hoc igitur modo lateris quoque dolor in affectionibus pleuriticis, de quibus agit, exoritur, cũ inflammatio, quæ in locis illis est, præ caloris, qui præter naturam est, copia partes eas intemperie contristet, & repletione corpora quæ inflammatione obsidentur, distendat. Censet igitur Hippocrates primum ad tollendum, mitigandumque dolorem auxilium esse in experiẽtia tepidorum fomentorum: hæc enim solent cutim ad perspirationes raram efficere, & sanguinem, qui in inflãmatione est, tenuare, ac per halitum digerere. hæc si fient, non solum aliquid sanguinis euacuabitur, uerum etiã affectæ partes, quæ minus distenduntur, mitius exinde dolebunt. at cum sanguis in inflammatione non minuitur, uel etiam spiritus uaporosus ex calore gignitur, tum accidit, ut dolor augeatur. non minuitur autem sanguis propter humorum redundantiam, quæ in toto corpore est. ad partem enim calore affectã plus trahitur, quàm euaporetur: cum ea sit calfacientium natura, ut, sicut quod uicinis partibus continetur digerunt, sic etiam quod redundat, ex propinquis trahat. itaque ubi fomenta tepida dolorem non soluerint, corpus totum erit euacuatione aliqua† insigni præuacuandum. insignis autem in acutis morbis euacuatio aut per uentrem, aut per uenæ sectionem efficitur: quarum alterutra uti Hippocrates monet, atque etiam scopos eius, quæ maius præstare cõmodum queat, nos docet. hæc igitur est huius orationis summa. quæ uero singillatim ab eo dicuntur, eaque quæ multis nõ sunt aperta, deinceps exponã: dixi autem multis, quia ijs, qui se in antiquis dictionibus audiendis ante exercuerunt, obscura sunt omnino perpauca. sed nos non id solum in nostris commentarijs intuemur. H

A.1.1 f.s.d.s. c.15.p.77.B.

† e.v. eres hẽnt τείνωνται i. cum secãtur.

† hoc uerbum in Græcis libris non reperi.

Calidorum porrò fomentorum probatissimum est, aqua calida, uel in utre, uel in uesica, uel in uasculo aut æneo, aut testaceo admota. 2

Fomenta calida nimirum uocat hoc loco ea, quæ corpus quoquo modo calfaciunt: quorum alia prorsus liquida sunt, alia sicca, alia ex utrisque mista. alia quoq; mordentia, & non mordentia alia, & ex his mista tertia. primũ igitur eorum genus, quod in dictione memorauit, morsu caret, liquidumq; est. secundum ex utrisque sicco & humido, mordenti & morsus experte constat. tertium siccum quidem est, sed uel mordens, uel morsu uacans. si uero affectiones quoque ipse adiunxisset, quæ unum quodque horum postulant, profecto tanto melior eius fuisset oratio, quanto legentibus utilior. cum uero ipse id non dixerit: nosque etiam necesse est, nos, qui alterius doctrinam explanamus, non nostram persequimur, id recensere. at uero quoniam meæ partes sunt, agere longe aliter, quàm ceteri faciant interpretes, qui suis in explanationibus sophisticas quæstiones inserunt, quæ discentibus nulli usui sunt ad finem artis adipiscendum, ego uero quæ commodissima sunt, semper coner exponere: ideo ne nunc quidem adijcere grauabor ea quæ prætermisit ille quidẽ, sed tamen uniuersam sententiã, decretaq; & uniuersalia eius præcepta consequuntur. quo igitur fomentũ omne sæpenumero doloribus adiumẽto sit, prius dictũ est. dictũ quoq; de ijs doloribus est, q̃bus nihil auxilij a fomẽtis afferi, nisi totũ corpus sit prius

A prius euacuatum, cum autem hæc sint omnibus fomentis communia, humida quidem ijs inflammationibus, quæ ab humore biliosiore oriuntur, conueniunt, sicca ijs, quæ a tenui & aquoso sanguine nascũtur: semper enim in memoria habendum est, contraria contrariorum esse remedia. hoc igitur scopo fomenta morsus expertia aduersus mordentes succos prosunt: mordentia uero, quia attenuant, crassis, glutinosisq; idonea sunt. quam ob rem quis in ea parte, quæ inflammatione obsidetur, humor superet, conare tu quoque coniectura consequi, in ea, quæ dixi, ut in ægri ætatem, naturalem temperaturã, tempus, regionem, ac uitam antecedentem intuens: si uero etiam inflammatio sub aspectum cadat, poteris ex ijs, quę in colore, in magnitudine, in duritie, atque mollitie ipsi contingunt, facere coniecturã: si pleuritidem, uel peripneumoniam cures, ex ijs, quæ expuuntur. uerum cum omnis ante dicta dignotio sit coniecturalis, non scientiam attingat, nec firma sit, præsertim cum, particula quæ dolore afficitur, in imo corporis sit sita, inchoandum est ab ijs, quæ tibi magis, quàm cetera, profutura uidebuntur. si nihil profeceris, ad alia transibis; dolore autem non sedato, ad totius corporis euacuationem accedito.
A.l.3.f.10.z.5. e.a.p.504.D Hippocrates autem ab eo fotu incepisse uidetur, qui periculo omni uacat, qui & minime mordet, atq; humidus est: is enim etsi nihil proderit, nihil tamen magnopere lædet. ceterum qui ex aceto, uel eruo, uel sale fiunt, nisi conuenientem dispositionem sortiantur, non solum nihil proderunt, uerum cum B efficacem uim habeant, malum quoque magnopere exasperabunt.

3 *Sed molle quippiam, ut iucundius fiat fomentum, lateri prius supponendum est.*

Cum aquam in utre, aut uesica, aut uasculo uel æneo, uel testaceo positam lateri adhiberi censuerit, nunc ut neque comprimat, neque ullo modo molestiam afferat, quod admouetur, iubet molle aliquid prius lateri applicari: cuiusmodi sit aut lana mollis, aut linteum multiplex: aut aliqua res mollis & tenera. sed paulo post cum de eo fotu ageret, qui ex spongia fit, nihil supponi censuit.

4 *Quinetiam utile est spongiam mollem, magnamque, ex aqua calida expressam admouere. contegendum autem linteo fomentum est: ita enim longiore tempore sufficiet, ac permanebit: ac simul, ne halitus ægri spiritum pertingat: nisi id forte usum quendam præstare uideatur: nam interdum usum quendam præstat.*

Cetera, quæ in hac oratione sunt, plana sunt, sed de halitu dicendum est: qui & multum fastidium & tristitiam affert, quæ non solum spirandi difficultatem caloris incremento, sed etiam pulmonis proritat angustiam, qua ob replentem halitum, qui humidus est, afficitur. quam ob rem halitus inspiratio 13.1 solis laterum doloribus siccis, & in quibus nil expuitur, apta est, quippe quæ plus commodi, quàm incommodi afferat. hoc loco igitur primum fotus genus scriptũ est: mox ad secundum progrediẽs, ait. C

5 *Ad hæc hordeum, & eruum in aceto sic temperato, ut paulo acidius sit, quàm ut ipsum bibere quis possit, macerantur, feruentque, deinde marsupio insuta adhibentur. furfur quoque eodem modo.*

Hordeum & eruum non semina integra ex aceto & aqua coquere præcipit, sed prius comminuta, quod declarauit, cum dixit, macerentur. quinetiam ex ipsa re quispiam, hanc esse Hippocratis sententiam, intelliget. siquidem ita & blandior, & efficacior erit fotus. iam uero furfur quoque hoc modo parari iubet. ceterum huiusmodi fotus priore efficacior propter aceti facultatem redditur. quod si ex eruo paretur, is quoque non parum iuuabit: siquidem potest erui uis & secare crassos succos, & conficere, & per halitum digerere. itaque adhibendi tales fotus erunt, cum in particula inflammata crassos, aut glutinosos collectos esse succos suspicabimur. id autem tum ex præcedenti uictus ratione, utrum ea gignere tales succos potuerit, tum uero ex ægrotantis temperatura, annique tempore, & regione, & ætate cognosces: præterea etiam si blandi fotus, quos prius memorauimus, nihil præsidij attulerint: nam ubi de totius corporis repletione distinxeris, cum neque huius signa apparuerint, neque mites hi fotus quicquam iuuerint, scito crassitiem subesse succorum, quæ in halitum, spiritumque flatuosum soluitur, qui, quoniam exire non potest, molestiam affert, atque tristitiam. flatum ergo hũc, & ipsum D efficientes succos prædicti fotus discutiunt: præsertim uero, qui ex eruo conficiuntur. præterea moderatam aceti cum aqua temperaturam apertissime, optimeque in sermonis cursu memorauit. nempe acetum ita oportere dilutum esse dixit, ut paulo acidius sit, quàm ut quispiam id bibat: ut scilicet acrius, propter mordendi facultatem: aquosius uero propter actionis ignauiam uitemus. in incidendis autem & per halitum digerendis crassioribus glutinosioribusque succis, quod acrius est, aquosa posca erit aptius: sed quoniam partes inflammatione obsessæ huiusmodi medicamenta non tolerant, ideo mediam utriusque exuperantiæ temperiem eius fecit. id porrò secundum est fomentorum quæ in principio tripartito diuisimus, genus.

6 *Ex siccis autem fomentis sal, miliumque frictum aptissime in laneis marsupijs apponuntur: milium enim & leue est, & mcundum.*

Ad tertium fomenti genus eorum, quæ principio distinximus, nunc transit, cum salis, milijque mentionem facit. est autem utrique communis siccitas: sed salis proprium est, ut mordens sit, milij uero, ut morsu uacet.

7 *Huiusmodi sane fomentum & dolores ad iugulum usque pertinentes soluit.*

Adiectione coniunctionis, &, declarauit, alios quoque dolores hoc fomento discuti, hoc est eos, qui ad hypocondria extenduntur.

E 8

Sectio autem non æque dolorem dissoluit: nisi ad iugulum dolor extendatur.

Sectionem ipsam, hoc est uenæ sectionem, quam non æq; discutere dolorem dicit, auxiliari etiã non negat. sed plura de hoc auxilio in sequentibus scribet.

Vbi fomentis dolor non soluatur, non diutius calfaciendum est: siccatur enim pulmo, & suppuratio excitatur. 9

Cum uaria fomenta uel humida, uel sicca, uel morsus expertia, uel mordentia adhibueris, & frustrata te fuerint, ut dolor nõ leuetur, totum corpus euacuabis, ac fomenta omittes, ne aut pulmonem exsiccent, aut suppurationem, quam uocant, excitent. Fit autem suppuratio, cum lateris inflammatio nõ exhalat, sed in pus commutatur: mox pus ipsum in mediam thoracis pulmonisque regionẽ confluit.

10

Cum ergo ad iugulum dolor extenditur, aut grauitas uel brachium, uel mamillam, uel partes, quæ supra septum transuersum sunt, infestat, internam cubiti uenam secare expedit, nec uerearis copiosum sanguinem detrahere, sed uel donec multo rubicundior†, uel pro puro, rubicundoque, liuidus effluat: utrunque enim accidere solet.

A.l.3.f.10.c.5.c.2.p.303. A.

†aliqui addũt, & flauior. Sed hoc a scriptis cod. abest.

Pro inclinatione eorum humorum, qui inflammationem gignunt, euacuationes facit: uerissimum enim illud est, quo natura uergit, ac per conferentia loca, eo ducere. id autem interdum ob differentiã partium eius membranæ, quæ costas succingit, usu uenit: siquidem superiores eius partes, cum inflammantur, ad iugulum, brachium, & mammam affectionem extendunt: inferiores uero, ad septum transuersum, & hypochondrium. cum igitur affectio superiores partes obsidet, uena in cubito secanda est ea, quæ sanguinem ab affecta parte & magis & uelocius & reuellere, & uacuare possit: si partes infernę male affectæ sint, uacuatio erit purgatione facienda. recte autem dixit, grauitatem & non dolorem in brachio esse: siquidem grauitas, quæ ex multitudine fit, signo est, sanguinem eo in loco magis coaceruari, ac repere: tensiones autem ex sola etiam affectus participatione fieri solent: cum particulæ, quæ partes inflammatas contingunt, citra sanguinis in eis redundantiam tenduntur. quam ob rem sanguinem redundantem secta interna uena euacuari iubet. sunt autem in † interna cubiti articulatione plures uenæ, quas incidere consueuimus: de quibus satis dictum est a nobis in tertio anatomicarum tractationum; atque etiam in alio libro, quem separatim de uenarum, arteriarumque dissectione confecimus. Sed nunc quoque ducta ab initio oratione, de ipsis summatim dicemus. Vena caua ex gibba iecoris parte sursum ad dextram cordis aurem sanguinem ferens, partibus quidem interiacentibus exiguum ipsius distribuit, sed ipsi cordi plurimum elargitur. deinde ab eo tanquam a principio, progressa, ad collum recto tramite fertur, atque in duas rectas scinditur in thoracis parte uenas, easque magnas, quas iugulares uocant. propagantur autem ab ipsa prius, quàm ad cor perueniat, magnæ quidem uenę ad septum transuersum, paruæ autem ad inferiorem thoracis partem, quæ ex octo costis constat, contendentes. pars autem hæc ab una uena, quæ coniugio caret, nutritur: quæ in quibusdam animantibus supra cor adnascitur: in quibusdam uero, ut in hominibus, ex ea parte emergit, qua iam cordis aurem uena caua tangit: hinc enim emergens, submissior per cor defertur, atque in spinam contorquetur. uena igitur, quæ ad inferiorem thoracis partem fertur, utrinque costis octo ad septum usque trãsuersum distribuitur. ceteræ autem sublimiores thoracis costæ quatuor ab alio uenarum coniugio nutriuntur: quod a uena caua propagatur prius, quàm ea in iugulares scindatur. ab his autem duabus uenis deinceps existunt eæ, quæ ad manus per axillas pertingunt. quæ uero humerariæ appellantur, ab ipsa caua, postquam in iugulares fissa est, utrinque una, iam extra thoracem, propagantur: habentque radices ijs iugularibus, quæ in superficie extant, communes. itaque ut a iugularibus, quæ in superficie extant, partes fere omnes tum colli, tum capitis, quæ in superficie sunt, sic & a iugularibus profundius latentibus omnes profundius latentes partes nutriuntur. quæ uero ad scapulas, & ad dorsi medullam, quæ in collo est, loca sita sunt, uenas habent, quæ ex inferioribus prædictæ radicis communis partibus ad ipsa ascendunt. dico autem communem radicem, quam proxime dixi & ijs, quæ in superficie sunt, iugularibus, & humerarijs communem. merito igitur humeraria partes, quæ supra clauiculas sunt, quæ in collo, & capite sunt, tum magis, tum celerius euacuat: quæ uero ad axillas est, thoracis partes, ac magis eas, quæ in sublimi sunt sitæ, ac potissimum in hominibus: cum partes humiliores omnes una alia uena nutriat, quæ sub corde a uena caua progreditur. ex sinistra autem uenæ illius parte, quæ infernas thoracis partes alit, atque ad costarum radices prona fertur, usq; ad septum transuersum singulis intercostalibus spatijs tum sinistris, tum dextris rami distribuuntur. uerum quod reliquum ex ea est, septũ transuersum penetrat, primisque ab eo corporibus dispensatur. ceterum uenæ, quæ per axillas ad manus feruntur, proximas ijs, quæ sublimes quatuor thoracis costas alunt, radices habent: suntque multo maiores, quam quæ per humerum ad manus tendunt: ascendunt autem ad internam brachij utriusque: atque, cum per ipsam pronæ feruntur, musculis ijs, qui inibi situm habent, notabiles ramos dispẽsant. cum autem ad cubiti articulationem prope uenerint, uenas brachij internas ad ipsius cubiti ossis nodum, qui hic situs est, producunt. quicquid uero reliquum est, bifariam scissum per cubiti flexum defertur, ea parte, quæ in superficie est, uenam eam, quæ in eo cubiti flexu secatur, efficiente: profundiore uero eam, quæ cũ arteria diuiditur. Secatur etiam alia in cubito obliqua uena, ueluti & ea, quæ in utraque manu una est, humerariæ non parua portio. nam & humeraria ipsa per brachium subter cutim perspicue percurrens in ipsa cubiti articulatione, qua partes sublimissimæ sunt, figurata scilicet, ut Hippocrates

F A.l.3.f.10.c.5.c.1.toto capite.p.302.

†Liber Bessar. habet etiã ἔνδον, ut impressi. duo aũt alij, non item.

A.l.1.f.1.d.5. G p.45.c.3.B.

H

A crates in libro de fracturis ait, manu,diuiditur. quæ igitur ſublimior uenæ ipſius a fiſſura portio per externa cubiti loca defertur,ea apud fiſſuram ipſam inciditur,qua primæ uenæ radici e directo maxime reſpondet.qua de cauſa & ſublimiora clauicularum loca citiſſime uacuat. portio autem,quæ in cubiti flexum oblique fertur, minus quidem,quàm ea,ſed tamen magis , quàm ceteræ , eas partes euacuat. pars uero,quæ ab interna magna uena oblique itidem fertur , minime quidem prædictas uacuat partes,ſed maxime thoracis ſuperiora:[quod radices tum eius,quæ per axillam ad manũ fertur , tũ eius, quæ ſuperiores partes thoracis alit,uicinæ admodum ſint.]Hippocrates igitur hanc ſecari iubet prius, quàm uenæ,quæ ex humerariæ fiſſura prouenit,ſit præſens,atque inſeratur. quæ ſi aliquãdo non apparuerit,pro ea ſecamus aliquam ex internis,quas recta in os cubiti deferri diximus.quod ſi ne eæ quidẽ comparuerint,ad eam,quæ ex prædictarum duarum uenarum obliquarũ coalitu gignitur , accedimus. cum autem ea quoque poſſit interdum non apparere,humeraria apparente,ſecabis humerariam , cum ſcias,euacuationes,undecunque fiant,in uniuerſum animalium corpus pertinere,licet neque celeriter neque ſimiliter ex omni uena fiant.nos uero partem,quæ inflammatione obſidetur,& celerius, & magis,quàm reliquas partes,in acutis præſertim morbis uacuare contendimus: quod quidem interna cubiti uena facit,ac multo magis,ubi ſanguinis redundantia ad ſuperiora uergere uideatur, aut ſuperio-

Ex uetere tralatione deſumpta. Cod. n. Gr. nõ habẽt.

B res thoracis partes affectæ ſint: tunc enim maior grauitas in brachio,mammaque ſentitur. uerum quæ partes thoracis inferiores prope ſeptum tranſuerſum inflammationes obſident,non ſine cauſa ad hypochondrium dolorem tranſmittunt. quocirca huiuſmodi dolores nõ admodum iuuat euacuatio,quæ in cubito fit, corde ſcilicet medium occupante: etenim uenam,quæ inferiores thoracis partes alit, ſub corde emergere paulo ante didiciſti. Hæc autem mihi dicta ſunt de eo, quod ab Hippocrate recte ſcriptum eſt,de interna cubiti uena incidenda. [Cumque uacuandi ſanguinis terminum ſtatuerit coloris mutationem,de hoc quoque deinceps dicendum eſt.]quidquid igitur ſanguinis in inflammatione continetur,id abundantia caloris in colore permutatur:reliquum autem in omnibus partibus ſimile permanet.eam ob cauſam cum ſanguis,qui in totum corpus ſpargitur,pituitoſior ſit,rubicũdior ſane erit is,qui in latere,quod inflammatione obſidetur,contineatur.quod ſi ſanguis in totum corpus diffuſus, ruber fuerit,certe is,qui ad inflammationem eſt,aſſatus in nigrum permutabitur . liuidus autẽ in permutatione,quæ a rubro ad nigrum fit,medium obtinet. coloris igitur mutatio ſanguinis ex inflammata particula detractionẽ abunde commõſtrat.quare uacuationis menſuram,quæ affectui ſit accommodata,diximus: ſed ſi interdum uires tantum euacuare prohibeant , ſcire conuenit , parti quidem ipſi, quæ inflammatione affecta eſt,minus auxilium futurum,ſed melius eſſe,uires non exolui,quàm redun

C dantem ſanguinem uacuari.

11 *At ſi eas partes,quæ ſub tranſuerſo ſepto ſunt, dolor afficit,ſed ad iugulum non aſcendit , tum uel nigro ueratro , uel peplio aluus ducenda eſt. miſcere uero oportet ueratro uel daucum, uel ſeſeli, uel cyminum,uel aniſum, uel aliud quidpiam boni odoris: peplio uero ſilphij liquorem . quanquam & hæc ipſa ſimul miſta non abſimiles uires obtinent . ueratrum aũt nigrum tum melius,tum ad iudicationem accommodatius,quàm peplium, uentrem ſoluit: ſed peplium magis flatus diſcutit. [dolorem etiam ambo hæc ſedant. Sed alia quoque expurgantia ſedant. uerum hæc omnium,quæ quidem ego nouerim, ſunt præſtantiſſima.nempe & quæ in ſorbitionibus purgantia medicamenta dantur,ſoluere poſſunt: quæcunque ſcilicet non admodum inſuauia ſunt uel propter amaritudinem,uel aliam quampiam inſuauitatem,uel quantitatem , uel colorem , aut aliquam ſuſpitionem.]*

A.l. 3.f. 10.c. 4.c. 7. p. 497. C. & 303 . A.

Veteres codices hæc non habent.

Medicamenta purgantia per experientiam inueniri,& quem nam humorem expurgent,atq; utrum purgent omnino,in libris de ſimplicium medicamentorum facultate didiciſti.opus autem eſſe purgatione,ſi redundantes humores deorſum repant,id & ratione animaduerſum eſt,& teſtimonium ac fidem ab experientia habuit.ipſe autem Hippocrates facultates eorum medicamentorum , quæ in huiuſmodi affectionibus dat,te docuit, cum nigrum ueratrum dixit accommodatius ad iudicationẽ eua

A. l. 3.f. 10.c. 5.c. 1. & 2. totis p. 502.

D cuare: peplium uero flatus magis diſcutere. appellat autem accommodatiora ad iudicationem ea,quę morbi iudicationem magis efficiunt,quod idem eſt, ac ſi dixiſſet , quæ magis iuuant . Ceterum cum omnia medicamenta purgantia uentrem,præſertim uero ipſius os,quod maxime & neruoſum, & ſenſile ſit,lædant,idcirco eorum,quæ boni odoris ſunt,excogitata permiſtio eſt,ut ne ſola,neve ſincera medicamentorum purgantium uis os uentris attingat.Sed & peplium & ueratrum miſta inter ſe ait non abſimiles habere,hoc eſt conſentientes,ac nulla in re diſſidentes uires: eſt enim in purgantium medicamentorum miſtione diſſidium,non cum alterum ipſorum bilim,uerbi gratia, alterum pituitam poſſit euacuare,quia utrunque poteſt eodem tempore uacuari: ſed cum unum ſtatim , alterum uero multo poſt,quàm ſumptum ſit,ad ciendam purgationem ſit natum: ita enim inæqualis , eis ſimul ingeſtis, fit euacuatio.inæqualem dico,ut cum altera iam ceſſare uideatur,altera rurſus incipiat:nam medicamẽtum,quod uacuare citius ſolet,id ex alio quidpiam ſimul uacuat: ex quo fit,ut quod exiguum ipſius relinquitur,id imbecillius reddatur,& ſerius multo purgationem ſuam incipiat. præſcripta igitur euacuationis norma ſimile eſt ueratro peplium,poteſtque ſimiliter, ac ueratrum, nigrum humorem educere. cetera uero & huius dictionis,& conſequentium perſpicua ſunt . hæc igitur conſideranda nobis ſunt, inq; memoria tenenda,non tamen uti eis perpetuo in pleuriticis debemus,memores illius aphoriſmi,
" In acutis morbis raro,& in principijs utendum medicamentis eſt.ubi inquit , non ſolum acutus morbus

A.l. 1.f. 4.c. 5. p. 139.B.

A.l. 1.f. 4. c. 5. p. 142. D.

bus fuerit,qualis est lateris dolor,ucrum & cum febre uehementissima,multo magis purgantis medi- E camenti uitanda administratio est:& per uenæ sectionem potius euacuandum, etiam si in hypochondrium dolor pertineat: quamuis enim minus auxilium,quàm ex purgatione consequatur, multo tamen tutius ages. immo uero nullum ex uenæ sectione periculum impendet, cum maximum discrimen ex eo quod purgatione tentatur, existat: ac tum potissimum, cum quis laborantis naturam ignoret: quibusdam enim sic natura comparatum est,ut difficulter purgentur: quidam uel modico sumpto medicamento,copiose purgantur.quibus autem consentaneum est dare, ijs tantum dato,quantum in plurimis mediocriter uacuare nosti & longo usu didicisti. nam si hominis naturam non noris, periculum est ne uel plus,quàm par est, uacues, uel ne uacuationem quidem moueas: aut si moueas, non tamen quantum satis sit, uacues. hæc omnia magnas in morbis acutis noxas pariunt,quæ non facile,ut in ijs, qui febrim non habent,corriguntur.cum igitur febris uehemens non fuerit, sisque naturæ laborantis expertus,ad medicamenti purgantis potum te conferes: usus ijs,quæ ab Hippocrate dicta sunt, uel etiam alijs similis naturæ,quo in numero est id, quod ex colocynthide conficitur:quod iam usu quodã hieram uocant.cumque ea uarijs modis paretur,quæ ueratrum accipit, scammoniamque non habet, ea erit ijs,qui medicamentum purgans assumere omnino possunt,optima.

Cum medicamentum aliquis ebibit,mox ptissana sorbitioni danda est,non minore pene quantitate,quàm consuenit. F 12

Ventris ori,quod & stomachum uocant,ut in ipsis purgantium medicamentorum potibus illæsum maneat,maxime consulere oportet.præcipue autem, ubi febricitantibus tale quidpiam propinetur. præcipua autem,ne offendatur, cautio est,si medicamentum purgans quod datur,purum non sit, sed alijs,quæ malitiam ipsius hebetare possunt,mistum, ac temperatum: purgantium enim medicamentorum omnium natura corporum,quæ purgantur, naturis contraria est.atque, ut quispiam dixerit, letalis ac perniciosa. ut autem liquoris papaueris, mandragoræ,& alterci, atque aliorum huiusmodi multorum,quæ & substantia, & uiribus nobis aduersa,& perimere corpora nostra apta sunt,exiguam portionem assumentes, magna ex illis percepta utilitate perfruimur, ita etiam purgantium medicamentorum,quorum est nostris corporibus natura contraria, exiguam substantiæ partem amputantes, ad commodum utimur. quemadmodum autem in horum medicamentorum potu nonnulla semina, quæ boni odoris sint,miscemus,quæ & ad malitiam retundendam nata sunt, & ipsorum actionem non impediunt, cum tenuandi & incidendi uim habeant,ut & crassos humores incidant,& uias, per quas euacuatio fit, aperiant, ac patefaciant, sic & a sumpto medicamento sorbere ptissanam expedit: ipsum enim purgans medicamentum, utpote quod exiguum sit,ad uentris quidem fundum peruenit, cete- G rum dum transit, & stomachus,& quæcunque sublimior uentris pars non qualitatem modo purgantis medicamenti, sed & substantiæ, quæ in transitu hæret,aliquid assumens, uehementer læditur. utilis igitur est ptissanæ cremor super ingestus,quippe qui & detergere, & deorsum trahere,quod piæ adhæret,& medicamenti qualitatem,quæ his partibus indita est, temperare, permutareq; possit. ob eas igitur causas præcipit,ut a medicamenti potu ptissana insuper absorbeatur.sed ubi purgatio incepit, non uult eam dari,ueritus ne purgantis medicamenti actio exoluatur: itaque ait,

Quoniam uero consentaneum est,in media purgatione non est danda sorbitio:sed ubi ad purgationis finem deuentum est, sorbitio detur,minor tamen,quàm pro consuetudine.tandem leuato dolore,nisi quid aliud obstiterit,liberalius exhibeatur. 13 A.l.1.f.4.c.5. p.140. D

Statuit de hac re Hippocrates contra, quàm plerique huius temporis Medici: hi enim ubi uacuarunt, copiose nutriunt: Hippocrates uero post purgationem minus ptissanæ dari iubet: natura enim corporum,quæ expurgata sunt, expurgatione fatigata, alimentum ferre non potest,neque id probe conficere, nisi sit omnino paucum. purgatis igitur tantum cremoris, quantum superare ualeant, dari primum iubet: deinde paulatim adaugere,si inquit,& dolor cessarit, & nil aliud obstet. quod de dolore ait,manifestum est: sed quod nihil aliud obstare addit, accipiendum est, ut ad prædictas distinctio- H nes referatur: in quibus docuit, quomodo acuto morbo laborantibus uictus sine sorbitionibus instituendus sit: quarum hæc erat summa,cum uel morbum ante iudicationem nulla indigere sorbitione speramus,uel in quibus summa cruditas est,quæ inflammationem facit.

Eadem ratio est,cum ptissanæ cremore sit utendum. 14

Tempus dandi ptissanam & cremorem simile esse antea quoque declarauit,atque in uno duntaxat differre: principium inquam exhibendi a cremore sumendum esse. A.l.1.f.3.d.2. c.7.p.117.B

Melius autem esse puto,ut protinus ab initio sorbitionem dare incipias,quàm tertio,quarto,quinto, sexto, aut septimo die,cum uidelicet uena conciderunt, nisi sub hoc spatio morbus sit iudicatus. 15

Quod in aphorismis scripsit,id nunc quoque persequitur,cum in omnis morbi statu iubet, ut uictu utamur tenuissimo. si igitur quinta die sit futurus morbi status,& æger solo potu usus sufficere nó possit,melius esse ait,si protinus ab initio ptisanã des:& neq; tertio, neq; quarto die propinare incipias. quo in genere errare ẽt eos ait,qui quinto,sextove die, aut septimo sorbitionẽ dare incipiunt, nisi forte in hoc temporis interuallo morbus sit iudicatus. iudicationem autem,uti dixi,non perfectam morbi liberationem,sed insignem mutationem intelligo.

Atque

16 A *Atque hos ſimiliter, ac ſuperiores præparare oportet. ac de ſorbitionis quidem exhibitione, ita ſentio.*

Et quibus ab initio ſorbitionem daturus ſis, ſimiliter eos præparari iubet: hoc eſt, ſiue ſecari uenam, ſiue clyſteris uſum, aut glãdis impoſitionẽ neceſſitas poſtularit, illud eſſe prius faciendum.

17 *De potu quoque, qualiſcunque ex ijs, quos declarabo, ſumatur, eadem fere mihi eſt ratio.*

Si ægrotãtem ſolo potu, ſine ptiſſanæ ſorbitione, alueris, prædictas quoque præparationes tibi faciẽdas, monet: hoc eſt, ut uenam ſeces, aut clyſteri, aut glande utaris.

18 A.l.4.f.1.z.2. c.8.p.778.& deinceps.c.9. *Verum & Medicos, contra omnino, quàm oportet, facere non ignoro: quippe qui ab initio duos, aut tres, aut etiã plures dies fame cruciant ægros, deinde & ſorbitiones, & potus exhibent: quod uidelicet ipſis operæpretium uidetur, magnæ corporis mutationi quidpiam quod ualde magnũ ſit, obijcere. equidem mutationem laudo, ſi modica fuerit: recta enim eſſe debet mutationis translatio. maxime uero in cibis dandis mutationis eſt habenda conſideratio.*

Eos Medicos reprehendit, qui ægrotantes in abſoluta inedia primis diebus ſeruant, deinde eos repente alij quidem ad ſorbitionem, alij ad potus deducunt. non tamen mentionẽ eorum fecit, qui alimenta firmiora ante morbi concoctionem præbent. conſueuit enim, ut ante dixi, maximis erratis præ B termiſſis, minora culpare, & noxam, quæ ex illis oritur, demonſtrare. qui autem ita mutant, forte putant, ſe conuenienter rationi mutare, in magna corporis mutatione, uictus quoque inſignem permutationem facientes. quod eos bene exiſtimaſſe ait: non tamen de omni tranſmutatione, ſed de aliqua putandum eſt: de qua partim iam dixit, partim quidpiam dicturus eſt: declinandas eſſe repentinas mutationes, ratione confirmans.

19 A.l.4.f.1.c.2. c.8.p.780. E *Læduntur autem grauiſsime, qui tota utuntur ptiſſana, niſi recte mutatio fiat. læduntur quoque, qui ſuccum ſolum aſſumunt: ſed minus. læduntur præterea & qui ſolo potu utuntur: ſed hi minime.*

Repentinam uictus mutationẽ, quam paulo ante dixit, qua primis diebus in abſoluta inedia ægros ſeruãt, & circa diem quartũ nutrire incipiunt, ait nocere uel maxime, ſi ad ptiſſanã totã transferantur: minus uero, ſi ad cremorem: minime uero, hoc eſt paruiſſimã læſionem ſentiunt, qui ad ſolas potiones traducentur. nam ex magnitudine facultatis eius quod exhibetur, læſionis oritur magnitudo.

20 *Oportet autem & ex ſanorum hominum uictu diſciplinam, quæ conferat, inſtituere: cum enim non parum interſit, hac ne, an illa uictus ratione ſani utantur, cum in alijs quibuſdam, tum præcipue in mutationibus: qui fieri poteſt, quo minus magna ſit in morbis, præſertim uero in acutis, uarietas?*

C Suam de uictus ratione ſententiam, de qua ſupra eſt dictũ, incipit enunciare, eos etiam coarguens, qui uictum aliter inſtituunt. ſed ur dilucida ſit oratio, præſtare uidetur, ut ſummam totius prius exponam. earum autem ſumptionum, quæ ad hanc rem probandam aſſumuntur, altera conſtat ex huiuſmodi effato uniuerſali: ſi ualentibus nocent repentinæ uictus ad contraria mutationes, multo magis ægrotos lædent. id quod nos uarijs poſſumus modis interpretari. dictionem alio, atque alio modo commutantes, ut ſi dicas, in repentinis uictus mutationibus ſani minus, quàm ægroti læduntur: uel ſic, ægroti magis, quàm ſani læduntur: uel ita, detrimenta minus ſanos, quàm ægrotos, afficiũt. & generalius hoc modo, detrimenta robuſtiores minus lædunt; imbecilliores uero maiore damno afficiunt. Licet alio quoque modo huiuſce dictionis uim interpretari, aut ex eo, quod per ſe, & primũ utile ſit ad id, quod demonſtratur: uel ex aliquo effato, aut ſumptione earum, quæ id ipſum continent. ac talis quidem tibi ſit altera ſumptionum, per ſe credibilis: quas ſumptiones Ariſtoteles axiomata uocare conſueuit. alteram uero, experientia cognitam, deinceps audi: ſanos etiam repentina uictus mutatio offendit. ex his ambabus ſumptionibus, efficitur concluſio, magis lædi ægrotantes a repentina uictus mutatione: ac multo etiam magis eos, qui morbis acutis detinentur. hæc eſt uis ſermonis. Hippocrates aũt alterã e D ſumptionibus, quæ ipſa per ſe prius credibilis eſt, protinus citra probationem capit: alteram uero ijs, quæ ſingillatim per experientiam noſcuntur, confirmat. quod etiam ſequens declarat oratio.

21 *Vitioſam autẽ uictus rationem in eſculentis & potulentis, quæ nũquam uariat, multo eſſe ad ſanitatem tutius obſeruare, quã ſubito uel ad meliorem tranſire, facile intelligitur.*

Incipit modo alteram e ſumptionibus, id quod propoſitum eſt, oſtendentibus, multis rerum ſingularum exemplis confirmare: in unamque ſummam eius probationem redigit, hoc modo, magnæ & repentinæ præter conſuetudinem mutationes, non mediocrem læſionem ſanis afferunt. perſpicua ſane hæc eſt oratio: tamen ſi quid occurrat, quod ut percipiatur, explanationis indigere uideatur ijs, qui minus exercitati ſunt, id nos explicare non grauabimur: erit enim hic commentarius ad hominum naturam accommodatior, ſi non ad eos modo, qui ſunt in rationibus exercitati, ſed eos etiam, qui exercitati non ſunt, dirigetur, ac pertinebit. ſed ſi quis prædictarum diſciplinarum & ignarus, & imperitus ſit, is aliud quidpiam faciat.

22 A.l.1.f.3.d.2. c.5.p.117.B. *Quippe & qui bis, & qui ſemel duntaxat in die cibum aſſumere conſueuerit, ſi ſubito conſuetudinem commutarit, noxam, imbecillitatemque ſubibit: etenim prandium aſſumentes qui id non conſueuerunt, protinus imbecilli, toto corpore graues, ſegneſque redduntur. quod ſi præterea cœnauerint, ructus acidus, & alui leuitas ſubſequitur: grauatur enim ſub inſueto onere uentriculus, qui antea aridus eſſe, neque bis intumeſcere, neque bis coquere cibos ſolebat.*

Quia

Quia non ſolum,in repentina conſuetudinis mutatione ualde homines lædi, ſed etiam quænam læ- E
ſiones ſequātur,ac quomodo emendari ſingulæ poſſint,explanar,ideo prolixam orationem fecit: ut, ſi
eos duntaxat in repentina conſuetudinis mutatione lædi oſtendiſſet,tota breuis fuiſſet oratio. prima
igitur conſuetudinis mutatio quam nunc pertractat,eſt de ijs,qui prandium ſumere non ſunt ſoliti,aſ-
ſumunt tamen interdum:quos ait & infirmos fieri,& totum eorum corpus grauari,eoſque infirmos, &
ſegnes reddi.quæ quidem eis accidunt, quia uirtus ab alimēto,tanquam a pondere grauatur: ſiquidem
ea imbecilla non fit propria ratione,ut in alimenti penuria fieri ſolet.quæ res fecit,ut adderet in hoc ip
ſo ſermone,totum corpus grauari in ijs,qui bis cibum ſumpſerunt,eoſque fieri pigriores.in aſſuetis ue
ro prandere,& non pranſis imbecillitatem quidem uirium eſſe ſcripſit,ſed grauitatem nō addidit:pro-
pterea quod in eiuſmodi mutationibus uires ſuapte ratione imbecilles reddūtur. præterea cum in præ
ſenti uictus mutatione deſides fieri dicat, in contraria timidos eſſe aſſetuit, quaſi omne opus peroſos,
ac ſi dixiſſet opera aggredi ueritos. nempe res ita habet:ſiquidem qui ita affecti ſunt, uirium imbecilli
tatem uere ſentiunt:& ob eam cauſam eas,quas ante prompte obibant, actiones aggredi non audent.
quinetiam ijs,qui diminute cibum ſumpſerunt,uiſcera uideri pendere ait,eosque tum calidum,tum ui
ride meiere:calidum dicens,id eſt ſolito calidius,uiride uero,hoc eſt pallidum,more quodam Aſiatico
rum Græcorum,qui hodie quoque ſeruatur: cum enim pallidos quoſdam uident, rogant, quid cauſæ F
ſit,cur ita uirides ſint:nihil intereſſe,utrum uiride, an pallidum dicant, exiſtimantes. cumque aliquem
uident, ſe ipſo uiridiorem,pro eo quod eſt, pallidiorem dicunt. eſt autem re uera pallidus color ueluti
ignis,& color ochræ,quam ὤχραν prima ſyllaba acuta uocant: ſitque talis permiſta aqueo excremento
pallida,amara,& quæ flaua nominatur,bile. nam quantum flauus color a rubro in albidiorem ſecedit,
tantum etiam a flauo pallidus.ſcripſit alia quoque ſymptomata,quæ ita affectis contingunt: de quibus
cum ad dictionem peruenerimus,agemus. nunc præſens dictio perpendenda eſt. ad ea quæ ait contin
gere ijs, qui prandere non ſunt ſoliti, hoc etiam adiecit: ſi præterea cænauerint, acidus ructus ſub-
ſequetur: nouimus enim ructus acidos fieri propter uentriculi frigiditatem, & propter pituitam in eo
ſæpe coaceruatam, & propter ciborum multitudinem,aut ſi modici quidem illi ſint, ſed facultate frigi
di.omnium autem prædictorum commune eſt, ut ingenitus uentris calor a cibis uincatur, non ut eos
uincat,neque ut eis præſtet,neque eos probe conficere queat:ut ſi modicæ flammę magnam uim ligno
rum ſuper aceruaueris, uel ſi etiam citra multitudinem, & uiridia & humida impoſueris. Nonnullis
etiam eorum, qui ita nutriti ſint, ait alui leuitatem ſequi: hoc eſt liquidam deiectionem. uerum in ple
riſque exemplaribus non alui deiectionem liquidam ſcriptum reperies, ſed ἄσην, ut nimirum in eo,
qui ita nutritus ſit proiectionem corporis moleſte & grauiter ſe habentis propter alimenti multitudi- G
nem, & implacidi atque inquieti, ac ſe in lecto huc & illuc iactantis, intelligamus. ſub finem autem
dictionis,concoctionem debere eſſe elixationi ſimilem, perſpicue oſtendit: ut quæ fiat a calido, non
a ſicco, ſqualentique ſucco,cuiuſmodi eſt febrium calor: ſed humido & uaporoſo, qualis eſt ſecun-
dum naturam in animantibus.

Proinde iuuandi ſunt tales compenſata mutatione, ſiquidem dormire eos oportet, tanquam noctem a cæna ducerent: at- 23
que hieme quidem frigus, æſtate vero calorem vitare. ſi dormire non queant, multos circuitus lenta ambulatione abſol-
uant: non ſtent, non cænent, niſi forte perexigua quædam, eaque minime noxia ſumant. præterea vero minus bibant,
idque non dilutum. [maiore tamen moleſtia afficietur is, qui ter eadem die ad ſatietatem vſque cibum ingeſſerit, ac multo
magis ſi crebrius. quanquam ſunt, quibus nihil moleſtiæ affert, ter in die cibo repleri, ſi ita fuerint aſſueti.]

Non erat neceſſe, hoc loco hæc commemorari: eſt enim ei propoſitum docere, repentinas con-
ſuetudinis mutationes nos lædere,non quomodo huiuſmodi curare læſiones debeamus. uerum cum
ei ita facere uiſum ſit, ideo nos, quæ ipſe ſcripſit, perſequemur. maxime autem eis iniungit, ut pluri-
mum dormiant: ſique dormire nequeant, plures lenta ambulatione circuitus conficiant: idque, ut
plerique interpretes aiunt, a cæna: ut autem ſenſus eorum, quæ dicuntur, uult, a prandio: propterea
quod cum ait, tanquam noctem, de ſomno meridiano, non de nocturno dici par eſt. præterea quod H
deinceps ait,Si dormire non queant,multos circuitus lenta ambulatione abſoluant, non ſtent, nihil
cænent, niſi forte exigua, teſtatur, uelle eos a prandio, non a cæna dormire. duorum ergo alterutrū,
uel emendanda ſcriptura eſt, ut quæ mendum contineat, atque efferenda, dormire eos oportet a prā
dio. tanquam noctem agant: atque hieme quidem citra frigus, æſtate uero citra calorem: uel ſi ſerua
re hanc orationem ita, uti ſcripta eſt,& intelligere a cæna,uelimus,ſic erit intelligenda,dormire autem
eos oportet, ut a cæna ante dormiebant, ſic nunc a prandio, tanquam noctem ducant. cur autem ue
lit,eos uel nihil omnino, uel parce, uel leuiter cænare, in promptu ratio eſt: uult enim uentrem quie
ſcere: & ob laborem,quem grauatus tulit, refoueri: quod homo præter conſuetudinem pranſus erat.
ex hoc etiam id conſequitur, quod ait, minus bibant, idque non dilutum: nam & fluctuationem, &
humiditatem, & refrigerationem uitare oportet: cum uenter ſit a ciborum multitudine prægrauatus:
ipſum porrò, qui datur, potum non dilutum, eſſe debere, ſed calfacientem, & qui uentrem robo-
ret. cetera, quæ ſequuntur, perſpicua ſunt.

Qui autem bis in die cibum ſumere ſoliti ſunt, ij niſi pranſi ſint, imbecilli, & infirmi ſunt, & ad quoduis opus timidi. 24
& dolore præcordiorum torquentur, veluti ſuſpenſis viſceribus ſint: vrina calida, pallidaque redditur. ſtercus exuritur. A. l. 1. ſ. 3. d. 2.
ſunt quibus os amareſcit, oculi cauantur, tempora palpitant, extremæ partes frigeſcunt. c. 7. p. 127. B

In hac

A In hac oratione,quæ ad comparationem eorum,quæ præter conſuetudinem pranſis euenire diximus,ea ſunt declarata: de reliquis autem nunc dicam. ſtercus igitur ipſorum,hoc eſt alui excrementũ aduri ait,a calore ſcilicet affatum: corpus enim tum magis ſiccum,tum magis ignitum redditur ijs,qui conſuetum prandium omittunt. nonnullis etiam addit, os amarore affici.atque hi quidem ſunt natura bilioſiores: hiſque caui oculi fiunt,ab eadem,qua ſtercus aduritur, cauſa exſiccati. quod autem in amaræ bilis naturis innatus calor in id quod igneum eſt, uertatur,ideo fit, ut & tempora palpitent, id eſt temporum arteriæ euidenter pulſent. præterea uero extremæ corporis partes frigidiores fiunt; quod uenter bilioſis ichoribus repletur,quorum morſu & moleſtia affectus,uires diſſoluit, & corporis extrema refrigerat.

25 *Sunt plerique,qui non pranſi,cœnare nequeunt: qui ſi cœnauerint,uentris grauitate afficiuntur: ac multo difficilius cubant,quam ſi pranſi eſſent.*

Qui natura amaræ bilis ſunt, præter conſuetudinem impranſi manentes, cibos auerſantur: uentre ſcilicet ipſo uitiato. qui uero coacti cibum ſumpſerint, grauantur,ac difficilius cubant,ut ipſe ait, hoc eſt,male ſe habentes in lecto permanent.

26 B *Cum igitur hæc ſanis contingant,ſi per diei dũtaxat medietatem,ratio uictus a conſuetudine mutetur, conſtat, ut neq; addi quicquam,nec minui utiliter poſſit.*

Rurſus inter exponendum,quæ eueniant ſanis ijs,qui conſuetudinem ſubito mutarũt,ſermonis ſummam interiecit,cuius cauſa hæc exponit omnia,quæ ſanis contingunt: ſi enim,ut plane conſtat, uictus per dimidium diei permutatio ſanis adeo moleſta eſt,quomodo hæc quæ multa eſt, ægrotis non erit infeſta? deinceps uero redit iterum ad ea, quæ ſanis accidunt,hac ſequenti oratione explicanda, ad hunc modum,

27 *Igitur qui præter conſuetudinem ſemel tantum cibum ſumpſit,deinde exinanitis toto die uenis, quantum ſolebat, cœnauerit,par eſt, ſi cum a prandio abſtinuit,doluit,& ægrotauit,aſſumpta autem cœna grauis effectus eſt,eum multo magis grauari.quod ſi longiore tempore uenæ ſint inanitæ,ac repente cœnarit,magis etiam grauabitur.*

Horum uerborum hæc eſt ſententia.Si is,qui præter conſuetudinem impranſus manens, minus ſolito cœnauerit, nocte grauetur:certe multo magis grauabitur,ſi plura, quàm ſueuit, in cœna acceperit. qui autem longiore tempore ex inanitis uenis,repente cœnarit, magis adhuc grauabitur. nempe qui impranſi præter conſuetudinem manent,partim ad breuius,partim ad longius tempus inediam pro-
C ducunt. hos igitur magis etiam grauatum iri affirmat.

28 *Quibus autem præter conſuetudinem uenæ inanitæ ſunt,reficiuntur,ſi eodem die a frigore,a calore,& labore tuti ſeruẽtur: hæc enim omnia ægre tolerantur. deinde cœna multo leuior, quàm pro conſuetudine, inſtituenda eſt,eaque non arida, ſed humentior. tum bibant,idque neque dilutum,neque minus, quàm ciborum poſtulat ratio. poſtero die pauca in prandio ſumant: ut ex additione ad conſuetudinem redeant.*

Vt eorum,qui præter conſuetudinem pranſi ſunt, detrimenta emendauit, ſic etiam eos,qui ideo afflicti ſunt,quod ſemel duntaxat in die præter ſolitum comederunt,iubet uitare in primis calorem, frigus,atque laborem: quod hæc ægre ferri ſolita ſint omnia.tum iubet,minus eos, quàm conſueuerant, cibi in cœna ſumere. & tamen multi contra faciunt uel maxime: cum enim aliquo negotio impediti prandere non potuerint, id alimentum, quod in prandio omiſerunt, in cœna uolunt aſſumere. non uidentes corpus quidem prætermiſſo alimento indigere, ceterum id a uentriculo ob longiorem abſtinẽtiam læſo confici non poſſe. Sed ipſe ut minus cibi,ita eum humentiorem dari cenſet: eſt enim huiuſmodi alimentum & uentriculo & corpori uniuerſo exſiccatis peculiare remedium. uult præterea uentrem ipſorum roborare potu uini,quod neque dilutum,neque minus ſit, quàm alimenti proportio po
D ſtulet: dilutum enim uentris robur exoluit: minus uero,non aptum eſt exiccato iam uentri. poſtero ẽt die cenſet eum,qui ita affectus ſit, proſpicere uictui debere: ut minus ſolito,alimentum ingerat: ut ex additione,hoc eſt paulatim addendo ad conſuetudinem priſtinam reuertatur.

29 *Huiuſmodi uero noxas grauiſſime ferunt ii,quibus ſuperiores partes amara bili redundant.*

Dixi ego iam paulo ante, amaræ bilis homines grauius ferre repentinam a uictu ad abſtinentiam mutationem,quàm pituitoſi faciant: bilem enim in eis facilius contrahit totus corporis, & item uentriculi habitus.Sed cur non dixit abſolute amaræ bilis homines, ſed addidit, ſuperiores partes?nempe, cum flaua bilis,quam & pallidam, & amaram uocant,ſuperiori uentri ſupernatat, iure in huiuſmodi hominibus amara bili ſuperiores partes redundare affirmabimus:cum uero ea per ſedem demittitur,partes inferiores eadem redundare dicentur. Paulo enim rhetori, qui toto corporis habitu pituitoſus erat,ſingulis diebus flaua bilis ſupernatabat, primumque ipſam a lauacro non paucam euomebat.Eudemo autem philoſopho,cuius erat bilioſa natura,per ſedẽ demittebatur: ac raro etiã is unquã pallidam bilim uomebat. Sed ut Pauli excrementa parum bilis habebant, ita Eudemi, multum.qui igitur præter conſuetudinem non prandent,ſi & toto corporis habitu,& ſuperiore uentre amaræ bilis homines ſint,ijs neceſſario contingunt omnia,quæ paulo ante memorauit. quibus uero ſolum uenter ſuperior amara bili redundat,ijs quidem ſimiliter euenict,ut ægre tolerent, cetera uero ſymptomata uel

nulla

nulla omnino, uel certe modetatiora persentient: supra enim etiam dixit, eos qui præter consuetudi- E
nem prandium omittunt, timidos ad quodcunque opus aggrediendum reddi: stomachi erosionibus
affici, & ut pendere eis uiscera uideantur: tum uero calidam & uiridem urinam eos emittere, & stercus
eorum exuri. ac quibusdam os quoque amaritie affici. tum cauos oculos fieri, tempotaque palpita-
re, & extremas partes refrigerari. horum quædam potius contingunt ijs, quorum totus corporis ha-
bitus amara bili redundat: quædam uero ijs, quorũ uenter superior talis est. & hanc ob causam ad quã-
uis actionem timiditas, & extremarum partium refrigeratio, ac lotium calidum, ac uiride, & exustio
excrementorum, & cauitas oculorum, & temporum pulsatio ijs eueniunt, quorum totus corporis ha-
bitus amaram bilem continet: utrisque autem, ut pensilia sibi esse uiscera opinentur, & oris amaror. nã
propter insolitam abstinentiam suspensa, pendulaque uiscera sentiunt: ob bilis uero† exuperantiam,
os amarum redditur ijs, quibus in toto corpore amara bilis abundat: non quod hæc affectio in ore po-
tius sit, sed quod in ea parte natura sensum collocauit, quo succorum species dignoscantur. Venter au-
tem magis ijs exuritur, quibus ex hepate in uentrem bilis effusa supernatat; minus autem, quibus de-
orsum mittitur: his enim intestinum ad excretionem proritat: illis uero stomachum mordet. quam ob
rem Eudemus singulis diebus, bis, terue deijciebat, Paulus uero interdum nullo pacto excernebat: ni-
si enim intestina a mordente re aliqua irritentur, uel copioso grauentur excremento, prompta ad ex- F
cernendum non redduntur: quorum neutrum impransis contingit: siquidem non mordentur intesti-
na, bile in os ascendente, illaque non mordente, aut infestante: neque grauitas in eis fit, qui nullo
pacto comederunt.

† Codex Bessar. habet πικρίαν, i. amaritiem.

Quibus uero in superioribus pituita continetur, ij inediam præter consuetudinem magna ex parte facile tolerant. quo 30
fit, ut minus quoque lædantur, si semel in die modo, præter consuetudinem, cibum capiant.

Dictum ante est, eos in quibus partes superiores amaram bilim continent, difficilius ferre, si semel
modo cibum sumant: nunc ad pituitosos accedens pro cibi usu, qui semel in die adhibeatur, inediæ me
minit: ut ex eo, quod apertius detrimentum continet, ad id quod minus nocet, ex proportione tran-
siret: nam si par est, eos magis lædi, qui sine cibo integrum diem, præter consuetudinem permanserunt:
minus autem eos, qui prandent: & pituitosi facilius ferunt, quàm amaræ bilis homines, si semel tantũ
in die cibum sumant, profecto pituitosos quoque facilius inediam esse laturos, est omnibus perspi-
cuum. causa autem, quare pituitosi facilius tolerent, si semel modo alantur, ex ijs, quæ ante de bilio-
sis dicta sunt, clara est: nam bilis succus in inedia redditur amarior: pituita uero, temporis progressu co
quitur, sanguisque efficitur: cum neutra bilis in sanguinis abire naturam possit: præsertim cum ex san- G
guine plus excalfacto flaua bilis fiat: ex eodem uero assato, atque etiam ex crasso atra gignatur. pitui-
tæ autem ortus in pituitosis edulijs sanguinem perpetuo antecedit: atque edulia, intercedente pituitæ
ortu, in sanguinem mutantur. id quod non deterioribus modo cibis, uerum etiam quibusdam eorum,
qui admodum salubres existimantur, ut pani, ut alicæ, ut semidali contingit. equidem scripturam eam
interpretatus sum, quæ mihi optima uidebatur: id enim, quod ea docemur, ipsum per se uerum est, &
ex antedictis consequitur: quod propositum est ijs, qui res optime declarant. non tamẽ ita expressam
hanc sententiam in omnibus codicibus inuenies: sed in alijs pugnantem: in omnibus autem fere li-
bris, diuerso modo conscriptam: ut & falsus sermo sit, & nulla serie cum ante dictis coniunctus
esse uideatur.

A. l. 1. f. 1. d. 4. c. 1. E.

Efficax etiam hoc argumentum est, quod maxime in nobis mutationes tum naturæ, tum habitus, maxime mor- 31
bos pariunt.

Naturæ nomẽ apud Hippocratẽ multa quidẽ significat, sed hoc loco significari tẽperaturã quispiam
suspicabit: ut ẽt partiũ structurã, habitũ nũc appellari: in qua structura cõtinetur, ẽt bilis ad partes supe
riores fluctuatio, & ad infernas deiectio, & uiscerũ tũ suspẽsio, tũ stabilitas: cũ. n. uenter est suapte natu- H
ra magnus, licet sit expers ciborũ, uiscera tñ firmat. at si paruus sit, tũ ea firmat, cũ cibis refertus est: ua-
cuatus uero, subsidẽtia relinquit: hinc fit, ut suspẽsa uiscera sentiãtur. de ijs uero, qbus flaua bilis sursum
fluctuat, ante dictũ est: cũ meatus, bilẽ ipsam ex iecinore ad id intestinũ, quod ἔκφυσιν, hoc est uẽtris exor
tũ uocãt, cõportat, qui structurã habet differentẽ: nã interdũ quibusdã portio aliqua ab ipso ad uentrẽ
procedit. his quidem biliosum excrementum supernatat: alijs uero deorsum omnino mittitur.

Quamobrem neque uenas intempestiue uehementer inanire, neque uigentibus, feruentibusque morbis aliquid ingerere: 32
neque repente uel ad hoc, uel ad illud in toto negotio quicquam permutare conuenit.

Hæc dictio sine ordine scripta est: copulari. n. debuit cũ ea, quæ ante scripta est, ut tota oratio esset
huiusmodi: Has noxas grauissime ferunt ij, quibus superiores partes amara bili redundãt: quibus uero
in superioribus pituita continetur, ij inediã præter consuetudinẽ magna ex parte facile tolerãt. quo fit,
ut minus quoque lædantur, si semel in die solum, cibum capiant: quam ob rem neque uenas intempe-
stiue uehementer inanire, neque uigentibus, feruẽtibusque morbis aliquid ingerere licet: perfecto. n.
eo sermone, quo sanos, non æque atq; ægroros in magna uictus mutatione lædi docuit, iure subiunxit
id, cuius gratia mentionẽ de his omnibus fecerit, hoc modo: quã ob rem neq; intempestiue, neque ue-
hementer

A hementer uenas inanire licet. quanquam autem rem propoſitam abunde demonſtrarit iis, quæ dicta ſunt, tamen ad alium tranſire ſermonem uidetur, qui id ipſum comprobet, probationeque uti minime neceſſaria. ſequentis igitur orationis principium iure eſſe hoc cenſetur, Efficax etiam hoc argumentum eſt, quod maximæ in nobis mutationes tum naturæ, tum habitus, potiſſimum morbos pariunt: cui quidem ſermoni continua erit ea dictio, quæ ſequitur ad hunc modum: Multa autem his germana de uentriculo, atque alia quiſpiam dixerit: quam ſane dictionem explanaturus ſum: ſed nunc ad eam, quæ propoſita eſt, redeo, cuius hæc eſt ſententia: neque intempeſtiue, neque uehementer fame necare, neque in morborum uigoribus uictũ ex inedia ad cibi oblationẽ permutare licet, ſicut neq; in cõtrarium ſubito mutandum eſt. ex quibus ſequitur, ut talis uictus ratio inſtituenda ſit, qualem is præcepit. ſumma autem horum eſt, repentinas ad contraria mutationes eſſe deuitandas.

33 *Multa autem his germana de uentriculo, atque alia quiſpiam dixerit: ut pote qui cibos ſuapte natura non bonos, ac potiones quoque, ſi ipſis uti conſueuerint, facile ferant. contra, grauiter ferre ſolent tum cibos, tum potiones, quamuis uitio careant, ſi præter conſuetudinem ingerantur.*

Quæ ſimilia ſunt, atque, ut quiſpiam dixerit, ualde genere cognata, ea uocare Hippocrates germa-
B na conſueuit: propterea quod cognatorum omnium familiariſſimi, ac genere iunctiſſimi ſunt fratres, qui germani uocantur: ceteræ enim cognationes ſunt his poſteriores, ut patrui, & amitæ, & fratrum ac ſororum filij atque filiæ: & quæ generis huius ſunt. cetera quæ hac dictione continentur, plana ſunt: cũ eundem ſermonem declaret, quem antea docuit, cuius hoc caput eſt, conſuetudinem plurimum poſſe, repentinam uero mutationem corpora non mediocriter offendere.

34 *Quo minus mirandum eſt, ſi maiore labore afficitur uentriculus eorum, qui præter conſuetudinem multas carnes, aut allia, aut laſerpitium, aut laſer, aut eius caulem, aut reliqua id genus, magnas proprias uires obtinentia, quàm alia, comedunt. [ſed neque etiam, ſi ſcias, mazam præter conſuetudinem ingeſtam, tumultum, tumorem, flatum, torminaque excitare, præſertim ubi quis mazam edere non conſueuerit: uel ſi didiceris, quemadmodum calidus panis ſitim ſubitamque plenitudinem afferat: propterea quod ſiccitatem creat, ac tarde deſcendit: itemque panes, ſeu admodum puri, ſeu confuſi, præter conſuetudinem ingeſti, differentes inter ſe actiones gignant: ſimili quoque modo maza, ſiue arida, ſiue humida, ſiue uiſcoſa ſit: & item qualiter polentæ afficiant, recentes quidem eos, qui recentibus uti non conſueuerunt: & aliæ eos, qui ſunt uſui recentium aſſueti: ſic uini quoque & aquæ præter conſuetudinem potio ſubita in contrarium facta permutatione: uinum quoque repente potum ſiue dilutum, ſiue meracum: illud enim ſuperiores uentriculi partes madore perſpergit, inferiores flatibus cruciat. hoc uenarum palpitationem gignit, capitiſque grauitatem, & ſitim excitat. idem ex uino tum albo, tum*
C *nigro accidet, ubi ſubita fuerit a conſuetudine mutatio: quamuis enim uinoſum fuerit utrunque, magno tamen diſcrimine, pro corporum ratione, alterum ab altero differt: ut nihil mirum ſit, ſi dulce, idemque uinoſum uinum, ubi ſubita fuerit mutatio, non idem efficere uideatur.]*

† Hæc omnia abſunt a libris ueteribus. ea tamẽ Gal. explanat. & in lib. de conſue tud. citantur.

Cum totius ſermonis ſenſum prius dixerimus, ad ſingulas dictionis ipſius partes perueniam: totius igitur orationis ſenſus talis eſt: Nemo eſt, qui admiretur, ſi uictus mutationem in ea eſculenta & poculenta, quæ magnam uim habent, uideat corporibus nocere: ſed mutationem, quæ in ea fit, quæ parua prædita ſunt ui, ne ſine noxa quidem fieri, merito mirabitur. hæc eſt totius orationis ſententia. ut uero ſingula perſequar, totius orationis principium nominatim facit mentionem eorum ciborum, qui uehementem facultatem habent, ut carnium deuorationis, alliorum, laſerpitij, laſeris, & caulis laſerpitij ipſius. nam totum laſerpitium fortem uim habet, & particulatim eius liquor, & caulis. Sed hæc abſolute dixit, at cum carnium faceret mentionem, adiecit uerbum, multas: ſiquidem ita magnam uim multa caro habebit, moderata uero, non habebit. quæ deinceps dictio ſequitur, ad eos cibos pertinet, qui non magna facultate ſunt præditi, ut ad mazam, ad panem calidum, aut frigidum, uel purum, uel confuſum. appellari autem ab ipſo non purum eum, quem συγκομιστὸν uocat, perſpicuum eſt ex comparatione,
D qua cum puro eum confert. eum panem homines hodie appellant αὐτόπυρον. hoc eſt ex toto tritico, cũ furfuris pars non ſit ſecreta, ſed unà cum pura farina ſit conſperſa. poſt hæc deinceps polentarum differentiam attulit. ac recentes quidem νεάλεα uocauit ionica, & priſca uoce. mentionem quoque fecit uini, aquæq; potionis, quæ pręter conſuetudinẽ commutetur: itemque meracioris, ac dilutioris potionis. qua in re illud ſignificauit, uinum dilutum, ſuperiores uentriculi partes madore perſpergere, hoc eſt humidas ipſas reddere, ac laxare: inferiores flatibus cruciare: meracius uero temporum palpitationẽ, capitis grauitatem, & ſitim afferre: id quod caliditate ſua facit: dilutum autem contraria facere, idque ſua humiditate, ac frigiditate. meminit etiam differentiæ uinorum: ex his oĩbus colligẽs id, qđ fuit ei a principio omnino propoſitũ, omnẽ. ſ. repentinam mutationem non paruũ afferre corpori detrimentũ.

35 *Ceterum hanc ſententiam contraria quoque ratione fulcire oportet: ſiquidem in iis ratio uictus permutata eſt, corpore non permutato, ut neque ob auctum robur cibos addere, neque ob infirmitatem minuere eos oporteret.*

Hoc uerbũ fulcire, ſignificat patrocinari oportere. neq; ullũ aliud auxiliũ huic orationi adhibendũ eſt, pter patrociniũ, quo uera eſſe cõprobeẽ: ex duobus. n. ſermonibus cũ alter ipſi placuerit, alter uero aduerſet, ei quidẽ q placuit, hucuſq; patrocinatus eſt, ac nũc ad alterũ patrociniũ ſe cõfert: cuius ſniam ſecutus quiſpiã diceret, par eſſe, ut ægrotantes magnopere in uictus mutatione iuuarenẽ, ptopterea qđ ẽt corporis affectio in contrarium ſtatum ſit commutata: quippe cũ antea ſani eſſent, nũc uero ęgrotẽt.

ſane in huius etiã ſermonis gratia eſt antea in uniuerſum locutus his uerbis, Equidẽ mutationẽ laudo: B
ſed recta eſſe debet mutationis translatio.deinde quæ recta eſſet,declarauit multis uerbis,quæ ad unã
ſummam redigens dixit,quam ob rem neq; uenas intẽpeſtiue,uehemẽter inanire,neq; uigentibus,ne-
que feruentibus morbis aliquid ingerere:neque repente uel ad hoc,uel ad illud in toto corpore quic-
quã permutare conuenit: ut anticiparit iam eam explicare ambiguitatem,quã nuper ſermoni conſen-
tiẽs enunciauit.adijcier autem etiam aliquid in præſentia,cũ dicer,In ſingulis igitur perpende & uim,
& ſpeciẽ morbi,& cetera,quæ conſequuntur,quæ in ſequenti oratione declarabo.

Itaque in ſingulis perpende & uim,& ſpeciem morbi,atque hominis naturam,& ægrotantis in uictus ratione conſuetu dinem: nec ſolum in cibis,ſed etiam in potionibus. 36

Ad inſtituendam in acutis morbis conuenientẽ uictus rationẽ,ut ipſe docuit,iubet & robur,& mor-
bi modũ,itẽque hominis naturam,& conſuetudinẽ debere conſiderari.caput autem,quod ipſe aſtruit,
eſt hoc,non permutandã eſſe uictus formã prius,quàm ſigna concoctionis manifeſta ſint.id autem fiet,
ſi tu prænoueris,quot diebus morbus ad ſtatũ ſit peruenturus.uerũ cum uictus,quem indicabo, poſſit
uel magis,uel minus permutari,quod ægrotantes quoque differant inter ſe in uirium firmitate, & infir
mitate,itemque naturali temperie,& forma morbi,& anteacta conſuetudine,ideo ſi in hæc tu diligen- F
ter intueberis,poteris ex arte facere coniecturã de minore,aut maiore uictus forma inſtituẽda : utrum
inquã aqua mulſa,an oxymel ægroto dari debeat:aut aqua ſola potui dãda ſit uſq; dum ſigna cõcoctio
nis appareãt: an ptiſſana exhibẽda,an eius cremor ſolũ:deniq; utrũ bis in die,an ne ſemel.In uictu autẽ
tum maior,tũ minor copia ex ijs,quæ modo ait,conijcienda eſt:nam ſi ægrotũ cremore indigere cõpe-
ries,iam ſcies quantum eius dandum ſit:ſimili quoq; modo in aqua mulſa,oxymelite,& aqua. Sed ut
ad uictus rationẽ inueniendã opus fuit dignoſcere,an uires ægrotãtis firmæ,an infirmæ eſſent, & intra
quot dies futura eſſet morbi concoctio: ita nunc quoque & quantum robuſtæ,& quantũ infirmæ ſint,
tibi conſiderandum eſt:magna eſt.n.in uirium firmitate differentia:cum in imbecillitate uel maiore,uel
minore magna quoque uerſetur.ſic morbi differentias conijcere oportet : non ſolum.n.noſcendũ eſt,
eſſe pleuritidem aut pulmonis ægritudinem,ſed qualis ipſa ſit & in dolore,& in febre,& in ſputis. nam
pleuritides,quæ cum dolore ſunt,aliæ maiorem,aliæ minorem & dolorem habent adiunctum: febrẽq;
uehementem habent particulares pleuritides tum maiorẽ,tum minorem.in ſputis autem haud parua
differentia eſt, ut in præſagijs eſt dictum.cum igitur ægri in prædictis differentijs ſingillatim uariẽt, cer
tę nulla reperiri doctrina põt in ijs,quos Empirici cõcurſus uocant:neq;.n.ſcribi poſſunt,differẽtię eo-
rum exceſſuum,qui in uiribus ſunt,neq; eæ,quæ in febriũ uehemẽtia,neq; eæ,quæ in copia ſputorum, G
neque eæ,quæ in maiore aut minore particulariũ colorum,& diſſimilium eductionum quantitate uer-
ſantur:ſed cuiuſq; rei ui percepta,oẽs inter ſe ſeparatim,particulatimq; comparare,atq; ex eis unã ſum
mã colligere oportet: hac.n.in re Medici,licet eadẽ didicerint,tũ meliores,tum deteriores cõperiũtur:
nam qui acutiore ſunt ingenio,magis probantur,quàm qui eodem ſunt hebeti:laborioſi quoq; ſegnio-
ribus:& magis exercitati minus exercitatis: qui deniq; memoria magis ualent,ijs qui eam non ita ha-
bent expromptã. melius igitur eſt,ut ex omnium particularium uirtute uniuerſam formam,& ſingulo-
rum alimentorum copiam in unum caput redigas. imbecillitas enim indicat ſæpe quidem, ſed paula-
tim dandum eſſe alimentum,quæ res ex eo probatur,quod bis in die æger cibum ſumere conſueuit.cõ
trariũ indicat firmitas uirium:nam ſi in eo,qui bis cibum ſumere ſit ſolitus,appareat, ſemel quoque ei
cibus dandus erit.quod ambæ indicant coniecturæ,ſic & corpus,quod bene difflatur,ad cibum dãdum
impellit:quod ægre,ad contraria agit.quod item tenues habet ſuccos,cibum dandum indicat, quod ta
les non habet,contrarium commonſtrat.atque in ſingulis,quæ dicta ſunt,magis & minus proportione
ſibi & auxiliorum uſum auget,& remittit. quibus de rebus in libris methodi medendi dictum eſt no-
bis: ubi omnia deinceps,atque ordine expoſita ſunt,ut ea tum celerrime perdiſcere, tum facillime ha-
bere in memoria poſſis:neque enim fieri poteſt,ut uno hoc in libro bene omnia ſcribat Hippocrates, H
ordineque doceat:præſertim cum ipſe primus horum inuentionem conſcribere inſtituerit. qui tamen
hæc ab Hippocrate & inuerſa,& inordinata didicerit,totamque uitã ſuam in ea,quæ ex operibus per-
diſcitur,exercitatione poſuerit,is & perſpicuitatem,& ordinem adijcere doctrinæ poterit. quod ſi plu
ribus id libris complectatur,quanta futura ſit præſtantia claritatis eorum, quæ docentur, planum eſt.
nemo igitur animum deſpondeat, ſi hoc loco confundatur, ſcoporum multitudine affatim circum-
ſeptus: ſed nouerit,hæc eſſe a nobis in methodo medendi ſingillatim declarata : quem ad librum ſi
acceſſerit, eaque ſtudioſe ſingula didicerit, is & quæ hic ſine ordine dicuntur,plane intelliget, ac con-
templationem in ipſis artis operibus exercens,eiuſdem ueritatem laudibus afficiet.

Additioni autem multo minus ſtudendum eſt: nam ſubtrahere omnino,ſæpe expedit : modo ſufficere poſſit æger, donec morbi uigor matureſcat. 37

Quoniã uictus cuiuſq; ſpecies ex ijs,q̃ ante dixit,inueniẽ,ideo quæ in p̃dicta dictione expoſita ſunt,
perpẽdere oportet,ut ĩ ſingulis uictus formis quãtitas præſenti dictione reperiaẽ,cũ ait, Additioni aũt
multo minus ſtudendũ eſt:nã ſubtrahere omnino,ſæpe expedit:cũ ſciret aũt præſidiorum ſingulorum
quantitatem artificioſa indigere coniectura (artificioſe autem conijcere eſt uiri, qui uires omnium

eorum,

A eorum,quę in arte ſunt,didicerit,memoria teneat,ſummoque ſtudio,ac diligentia in operibus ſit uerſatus:pauci autem omnino huiuſmodi ſunt)merito in propoſita dictione, hæc quæ dicuntur, adſcripſit, monens,ut in quantitate,ad id quod minus eſt potius,quàm ad id,quod maius eſt,deflectat, ubi quis,a iuſto modo diſcedit:nam quod plus eſt, noxas interdum inemendabiles facit: quod uero minus eſt facile corrigitur:cum nos,ſi uires collabi uideantur,modicum cibi dare queamus.uerum ſi in uentrem cibus iam ſit delapſus,certe quod redũdat,cum aliàs,tum uero multo magis in acutis morbis difficile eſt auferre:nam prorſus ſubtrahere,ſæpenumero utile eſt ubi ſufficere æger poſſit, donec morbi uigor ad maturitatem perueniat.Hanc autem prædictæ dictionis partem † aſſumpſi,ut hunc ſibi familiarem ſcopum & hoc in libro,& in aphoriſmis ad memoriam reuocarem:nam ſi æger ſine cibo ad morbi uſq; cõctionem ſufficere poſſe uidebitur,in omni ciborum abſtinentia eius uictum inſtitues, ac potum ſolum dabis cum neceſſitas poſtulare uideatur.

† C.Beſſar. & alter nihil uariãt ab impreſſis,i tertio uero noſtro legitur, ἀναλαβών. & ita legit uetus trãslatio.

Quibus autem id faciendum ſit, ſcribetur. 38

Planum eſt,ante dixiſſe Hippocratẽ,cum uniuerſalem uictus rationem docuerit in hoc libro, ſe ad ceteras omnes acutas ægritudines tranſiturum.nullus tñ huiuſmodi liber reperitur: nam quæ in hoc libro poſt balneorum tractationem habentur, ſi quis ueluti in commentario ad ſuam memoriam ab eo B conſcripta,in domo reperiens poſt uiri mortem in lucem ediderit, fortaſſe id ratione ille fecerit:uerũ, ut liber,non eſt Hippocratis facultate dignus:ut neq; etiam ſunt ea uolumina, quæ de morbis, & affectibus inſcribuntur : quanquam multa in eis bene ſunt dicta . ſed hæc in explanarionibus in ea conſcriptis, conſiderabimus, ac iudicabimus.

39 *Multa autem & alia ijs,quæ dicta ſunt germana quis ſcripſerit.*

Ad eundem iterum ſermonem redit,quem multis exemplis confirmauit: ac conſuetudinis mutationem nocere ægrotis oſtendit.ſed quia a ſanis ad eos pertranſiuit, ideo quæ bene ſimilia ſunt, germana dixit.quod autem deinceps dicturus eſt,huius eſt orationis teſtimonium.quanquam nec ſimile, neque congruens,neque ut ipſe ait,germanum eſt: ſed id,de quo quæritur.ſed uiri ſententia, in ſequentis dictionis explicatione, tibi erit perſpicua.

40 *Tamen res,de qua plurimum habui ſermonem,efficacius teſtimonium non deſiderat: cum ipſa commodiſſimum contemplanti documentum præbeat.nempe quidam in acutorum morborum exordijs eodem,quo laborare inceperunt,die cibos ingerunt,alij poſtero die,alij quiduis,alij cinnum ſorpſerunt. quorũ error, & ſi grauior eſt, quàm ſi diuerſa victus ratione vſi eſſent, tamen peccata,quæ hoc tempore committuntur,minus lædunt,quàm ſi duobus,tribusue primis diebus vaſa quis omnino inanierit, mox quarto, aut quinto die hanc victus rationem aggrediatur. ſed aget etiam deterius, ſi omnibus iis die*C*bus venas inaniri permittat, deinde poſterioribus diebus ad huiuſmodi victus rationem ſe conuertat prius, quàm morbus concoquatur: ſiquidem hoc pacto mortem plerìſque afferet,niſi benignus admodum morbus fuerit. errores autem ab initio protinus commiſſi, non ita difficulter corriguntur: ſed multo facilius emendantur.*

Ante ab ijs,quæ ſanis ex conſuetudinis mutatione eueniunt,ad ægrotos per ſimilitudinem tranſiuit. nunc autem tranſiturus etiã eſt,atq; id ipſum,quod propoſitum eſt,fere ita habere,eſt demonſtraturus. ſed quidnam id eſt? nempe,neq; in principio,neq; primis diebus ſame cruciatos ægros,cum prope ſtatum iam peruenerint,replerẽ oportere.tota autem hac dictione uult oſtendere, grauiorẽ afferri ægris noxam, cum prope ſtatum erratum ſit,quàm ſi in principijs morborum quid delinquatur : ait enim, tamen peccata,quæ hoc tempore committuntur,minus lædunt,quàm ſi duobus,tribusve primis diebus uaſa quis omnino inanierit,mox quarto,aut quinto die hãc uictus rationẽ aggrediatur:uel prius,quàm morbus concoquatur.perſpicuum autem eſt,quem πέπονα uocat, ſignificare morbum qui ad maturitatem ſit perductus.ceteros morbos benignos dixit non eos qui maligni ſunt:ſed qui facile ad bonum uergunt:ſcimus enim pleroſque ueteres hoc nomine ita uſos eſſe : id quod etiam Hippocrates fecit,ut alibi eſt a nobis declaratum.

41 *Hoc ſane maximum documentum eſſe reor, quod primis diebus nullum ſorbitionis genus ſubtrahendum eſt iis,qui paulo* D *poſt vti ſorbitione quauis debeant.*

Eundem hoc loco ſermonem affert,quem ante ſæpe enunciauit:nutrire ſcilicet eos oportere præcipiens,qui uſu ſorbitionum ad uigorem uſque citra ptiſſanæ ingeſtionem ſufficere non poſſunt: compellemur enim,eos prope uigorem nutrire,cum tunc oporteret, licet prius plenius ſint nutriti, ad tenuiorem uictus formam pertranſire.

42 *Qui ergo hordeacea ptiſſana vtuntur, funditus neſciunt,ipſam noxiam eſſe, ſi duobus,aut tribus,aut pluribus etiam diebus,inanitis iam venis, ſorbere inceperint. neq; etiam cremorem eius duntaxat accipientes,noxam ſibi inferri intelligunt, cum non recte ſorbere inceperint: ſed tum demum & cauent, & periculi magnitudinem agnoſcunt, cum æger ante morbi maturationem,ptiſſanam hordeaceam ſumit,qui cremore eius vti ſolebat.unde apertiſſime colligitur,medicos nõ recte ægrotis victus rationem præſcribere:quippe qui in morbis non venarum inanitione, ſed ſorbitione egentibus, venas concidere permittant:contra,in quibus non eſt a venarum inanitione ad ſorbitiones tranſeundum,in illis tranſeant.*

Quod dixit fundirus,ſignificat uel omnino,uel a principio:ait enim medicos ignorare, quando primum ptiſſanam,aut cremorem dare ægrotis conueniat: eos tamen ſcire, ſi hordaceam ptiſſanam antè morbi concoctionem dederint,ſe ægrum læſuros,reliquas uero huiuſce dictionis partes, quibus eadẽ ijſdem ſæpe dictis oſtendit,propter claritatem de induſtria pertranſibo.

Et plerunque ἀπαρτὶ, ac nonnunquam a uenarum inanitione ad sorbitiones eo tempore transeunt, quo satius esset, ita E 43 *exigente morbi irritatione, a sorbitionibus ad uenarum exinanitionem transire.*

Quod ait ἀπαρτὶ, apud Atticos, & Hippocratē ipsum significat exquisite, & absolute: in qua significatione modo ponitur: uult enim indicare, Medicos eo potissimum tempore uictus rationem ex inedia ad sorbitiones commutare, in quo est ad inediam transeundum: apertissime hic etiam declarans, cum morbi status adest, tum necesse esse uictu tenuissimo uti.

Interdū autē & cruda tum a capite, tum a thorace attrahuntur biliosa: quibus uigilia quoq; morbi maturationē impediens, accedit: tū mæstitia, amaritudineq; infestantur: delirant, ac splendentia quædam ipsorum oculis obijciuntur: aures sono implētur: extrema frigent, urinæ crudescunt, sputa tenuia, salsa, colore sincero, & exigua: sudores circa ceruicē: anxietate uexantur: spiritus errat, quippe cum sursum fertur, aut frequens est, aut ualde magnus: supercilia grauantur: animi defectio urget, eaq; mala: uestes a pectore proiiciuntur: manus tremulæ fiunt, & inferius labrum nonnunquam concutitur. 44

Hæc omnia contingere ait ijs, quibus a Medicis uictus ratio male instituta est: siquidē primis diebus enectos fame ægros die tertio, aut quarto, aut quinto, aut sexto repente ad edulia, non peracto morbi statu, traduxerūt: quasi dicat, si peractus esset status, eos recte uictus rationē mutauisse. quod igitur dicebat, permutandū esse uictū sanorū in ægrotis, non tñ temere id agendū, iā planū esse ex ijs, quæ prædicta sunt, arbitror: cum. n. una sit corporis cōstitutio salubris, altera uero, quæ a morbi principio ad statū F usq; pertinet; tū tertia quæ ad perfectā usq; morbi solutionē protenditur; quarta deniq; cōualescentię, quæ ad sanitatis usque habitū extēditur, fit, ut in nulla cōstitutione magnæ uictus mutationes sint faciendæ prius, quā ad aliud cōstitutionis genus sit peruentum. qui igit̄ ægrotātes in principio morbi in omni ciborū inedia cōseruāt, si hoc uitæ genus ad statū usq; tolerare ægri queant, nemo id eis uitio uertat: sin minus, propter ægri uires collabētes, id facere possint, certe patet, eos minus recte inediā imperauisse, atq; ægros exsiccasse: quo uerbo intēpestiuam inediam indicat, quæ corpus plus, quàm par est, exsiccat: ex eo. n. qd̄ cū tenuiore uictu utendū est, quod prope adest status, ipsi dare cibū cogunt, perspicuū est, eos immodica inedia ægros exsiccasse, quod ταριχεῦσαι dicitur. quam ob rē ait, ex huiusmodi uictus ratione multa, prauaq; symptomata sequi: quæ oīa, a crudis biliosis exorsus, deinceps cōnumerat. cruda aūt biliosa appellauit, quia ēt eā, quæ in excremētis fit, cōcoctionē uocat: quāuis ea cōmutata nutrire corpus nō possint, ut bilis utraq;, & sanies: ueruntamē quia talia quoq; natura uincit, ideo excrementa huiusmodi, quæ a natura superata sint, cōcocta: quæ uero nō superata sint, incocta nominare cōsueuit. quocirca pus quoq; in ijs, quæ concoquūtur, inflāmationibus fieri dicit, cum tñ nulla pars ex pure nutriatur: quēadmodū usu uenit in humoribus, qui crudi dicūtur, & pituita, quæ reliquū perfectionis assecuta, & perfecte concocta, nutrire corpus queunt. sic igitur biliosorū humorum concoctio est, G ut sanguinis inflammatione contenti, in pus migrantis. qua in re cōcoctionis nomē in sua generaliore significatione intelligimus: est aūt generalior, cum natura causis fortior fuerit, easq; pro sua ui permutauerit. quæ aūt, ueluti in corpore inanimato, putrescunt, nihil ad alterationem conferente innato calore, hæc a ratione cōcoquendi degenerāt. id quod interdū in aquosis humiditatibus, quæ per urinas excernūtur, usu uenit. quā ob rem incoctas urinas cōcoqui dicimus, cū tamē ab urinis concoctis ali corpus nō possit. hac autē generali concoctionis significatione utimur, cū uel grauedinē, uel destillationē, uel fluētes ex his humiditates, quas ichores uocāt, uel eas, quæ in oculorū inflāmationibus manant, aut crudas aut coctas esse affirmamus. ita ēt bilim aut crudā, aut incoctā, aut cōcoctā dicimus. nā cruda, flaua abunde est, & acris, & male olēs: concocta uero, pallidior, & minimū male olens. bilē igitur incoctā ait ad uentrē necessario confluere, quæ ob prauam uictus rationē tum ex capite, tum ex thorace trahitur: idq; cum fame ægros necant, neque ulla re utili uentrē cōsolantur: & cum ex inedia ad ualidos cibos prope statum intēpestiue transeunt. Deinceps uero alia symptomata recenset, quæ propter prauā uictus rationē oriuntur. ac primum quidē uigilias, quæ longas inedias, & cibos intēpestiue datos consequūtur: in quibus utrisq; medicorū uictus ratio accusatur. qd̄ aūt uigilias morbi cruditas consequat̄, planum est, si quidē somnos sequitur concoctio. tum moestitia inquit, afficiuntur: propter utrunq;, hoc H est, longā inediā, & ualentē cibum repente datum, a quo uenter pergrauatur: isque grauatus & languidos & moestos ægrotantes reddit. adde quod amaros eos fieri ait, quiddā sane consimile ei, quod dictū est, declarans: ut. n. quidam ex melancholia moesti sunt, sic alij quidā sæpe excādescunt, utpote quibus in stomacho sit bilis aceruata. uel cū ait eos amaritudine affici, eā quæ in ore ipsorū ex tali bili fit, amaritudinē significat. Deliria uero & acres excādescētias, & bilim amaram uel in stomacho, uel in cerebro collectā sequi apta sunt. Splēdentia uero quædā oculis obijciūtur ꝑꝑ eam exhalationē, quæ a uētre existit, & ꝑꝑ sanguinis, qui ad caput fert̄, copiā. horū aūt alterū, quod prius est, ex importuna interdum ciborū oblatione ꝓficiscitur, alterū uero propter criticā sanguinis eruptionē, uel propter imminēs deliriū. simili quoq; modo aures sonis implentur, tū propter eos uapores, qui a uentre in sublime efferūtur, tum propter flatuosum spiritum, qui in ipso capite exoritur. corporis aūt extremas partes, quæ sunt manus, & pedes, prōpte refrigerari, cū os uētris male affectum est, nos non latet: utpote cum propter longā inediā uehemēter a mordacibus ichoribus mordetur, uel propter intempestiuā cibi multitudinem grauatur. utrunq; autē hoc malum contrahit ab antedicta uictus ratione, qua Medici, cum primis diebus ægrotos fame exsiccauerint, tum, cum tenui uictu alere eos deberent, ad frumentacea edulia repente transeunt. quæ res etiam facit, ut qui hac uictus ratione utuntur, eorum urinæ non concoquātur.

A tur: in ea enim exsiccatione, quæ sine ptissanæ cremore, aut aqua mulsa, aut oxymelite fit, sanguis, propterea quod non purgatur, in bilim uertitur: & propter subitam ad esculenta permutationem uenter grauatur, simul etiam cum eo facultate uitali laborante. hinc efficitur, ut syncopæ, quæ stomachicæ nominantur, facultatis uitalis cum ore uentriculi consensum nobis aperte indicent: siquidē hoc & magis, & primum ab intempestiuis & inedijs, & cibis affligitur. quam ob rem sputa tenuia, falsa, colore sincero, & exigua fieri dicit: ac sudare ceruices duntaxat, atque anxietatem, & spirandi difficultatem sequi: morbus enim, propter utrunque excessum, scilicet inediam, & intempestiuam cibi oblationem crudus manet: ex cruditate uero consequuntur sputa commemorata: ueluti circa collum sudores, uiribus propter famem dissolutis, & intempestiuo cibo grauatis. eodem modo anxietas commune est utrisque symptoma, hoc est inediæ, quæ uentrem ichoribus replet, & cibo intempestiuo grauanti. Spirandi autem difficultas, qua spiritus offendit, potius ob cibum intempestiuum, quàm ob indigentiam excitatur: spiritum enim, inter inspirandum, & offendere, & quasi sisti, tum angustiæ, tum conuulsionis nota est: nam latio, quæ sursum fit, exspirationem efficit. tali autem spiritui contrarium & in secundo, & in sexto de morbis uulgaribus libro Hippocrates memorauit his uerbis, Duplex intro reuocatio, ueluti aspirantibus. talem porrò spirandi difficultatem ex intempestiuo cibo, & non ex penuria B fieri, patet ex Hippocratis oratione, qui spiritum frequentem, aut ualde magnum in ijs, quibus uitiose cibus sit datus, fieri ait. efficitur autem frequens & magnus, acto in angustiam septo transuerso ab eo alimento, quod uentriculo continetur, cum id neque uictum, ueque probe a uentriculo confectum inflationem gignit: tunc enim, quamuis thorax ea dilatatione qua prius utebatur, dilatetur, tamen ob septi transuersi angustiam, minus aeris inspirari necesse est. ergo quod nunc aeris deest priori, qui inspirabatur, id diminutum usum respirationis facit, atque ob eam rem animal maiorem respirationem, uel frequentiorem, uel utranque facere cogitur. ceterum de omnibus spirandi difficultatibus dictum abunde est in libris, qui de spirandi difficultate inscribuntur: in quibus tum harum, tum uero etiam aliarum spirandi difficultatum causas unà cum suis demonstrationibus exposuimus. ad hoc autem institutum, hæc sufficiunt. ex intempestiua præterea cibi oblatione ait grauari supercilia. id duobus modis scriptum inuenitur: in quibusdam enim exemplaribus in numero singulari scribitur hoc modo: supercilium grauatur. in ceteris uero in numero multitudinis sic, supercilia grauantur: significat enim his uerbis, supercilia quodam modo euelli, aut retrahi: id quod fit modo utrisque in morem conuulsionis intenris, modo altero solo: interdum etiam, cum alterum resolutum est. addit præterea sequi prauas animi defectiones, sermonem ad ea symptomata referens, per quæ ue- C stes etiam abijciuntur ægrotis æstuantibus. interdum uero plus aucto malo, totę manus tremulæ fiūt. concussio autem labri inferioris morsum uehementem in ore uentriculi significat. ex quo efficitur, ut etiam huiusmodi symptoma uomitus acrium humorum sit signum.

45 *Hæc si ab initio appareant, uehemens delirium indicant: & ægri magna ex parte moriuntur.*

Si prædicta inquit, symptomata in morbi principijs appareant, uehemens delirium denūciant. quo in loco morbi initium intelligendum est totum id tempus, in quo nondum sunt notæ concoctionis: nā in libris de crisibus dictum est nobis, principij nomen & multa significare, & significationem principij in hoc loco, conuenienter ei diuisioni, qua morborum tempora diuidentes, morbos ipsos ex principio, incremento, statu, & declinatione constare asseruimus, accipiendam esse. cum igitur nuper dicta symptomata prope morbi statum apparent, iudicationem futuram in morbis salubribus significant: si in principio, tum non iudicationis quidem, quippe cū in principio nihil queat iudicari, sed delirij sunt notæ. scriptum autem etiam de his abunde est in libris de crisibus: ex quibus tu quoque totam de hisce tractationem perdisce: est enim longior, quàm ut nunc recenseri tota possit: sed profecto, sicut in ceteris, ita in his rem summatim complecti, satis erit. ergo quoties natura ad excretionē properat, insi- D gnis in corpore fit perturbatio, ob quā huiusmodi symptomata cū manifestissimis coctionis signis apparent. uerum cū perturbatio similis efficitur, nullo a natura facto ad ea, quæ molesta sunt, excernenda apparatu, tunc periculosissimū signum est. dictum autem in alijs etiam commētarijs est de criticis symptomatibus, & qualis sit ipsorū natura, & quō differant ab ijs, quæ super apparētia appellantur, in quibus erunt ēt signa coctionis: nā & præsagia, & librū de humoribus, & aphorismos iam ante hūc librum explanauimus. eadē autem de eisdem semper dicere, est eius, qui prolixiore uti sermone uelit.

46 *Qui autem euadunt, ij uel cum abscessu, uel sanguinis e naribus fluore, aut crassi puris sputo euadunt. aliter uero, non item.*

Cum moti eos dixit, nō absolute id enūciauit, sed magna ex parte. itaque erat cōsequēs, ut diceret, quomodo quidam ex eis seruarentur. eos nūc recenser, ac quosdā a morte liberari ait aut per sanguinis eruptionem, aut per abscessum, aut per putis abunde concocti sputum. ac simul etiam his uerbis indicat, ægrotos propter multitudinem in hæc cadere symptomata.

47 *Neque enim uideo Medicos ita harum rerum peritos, ut imbecillitates in morbis discernant, siue ob uenarum inanitionem, siue ob aliam quandam irritationem, ut uel laborem, uel morbi uehementiam eueniant. neque omnigenas affectionum species dignoscunt, quas uel natura nostra, uel habitus, singulis efficere solet: quanquam ab ijs uel salus, si cognoscantur, uel mors, si ignorentur, expectanda est.*

Quia de ægri robore,deq; imbecillitate locutus est, qui uictus rationis scopi sunt non contemnen E di,ideo nunc sermonem de imbecillitate repetit: aitque debere Medicos nosse,quibus hæc modis efficiatur.aliam uidelicet oriri ex uasorũ inanitione,siquidem uerbum hoc κενεαγγία id proprie primumq; A.l.1.f.1.d.8. significat:& ob id ciborũ abstinentia sæpe uenarũ inanitio dicitur:tanquam nomen generis ad speciẽ c.19.p.79. C. quoque homines cuncti transferre consueuerint: aliam uero ex labore,qui uel ita proprie intelligatur,uel dolorem significet: seu ut quispiam dixerit,malam affectionem,qua in acutis morbis ægri male afficiuntur: alia præterea ob aliam quandam fieri irritationem docet.in quo si morsum dixit uel uentris,uel intestinorum,hoc symptoma sub nomine dolorum intellexisse uidebitur: si uero aut uigilias, A.l.3.f.11.t.2. aut oris uentriculi affectionem dixit,non proprie exposuit. ceterum uirtus dissolui uidetur etiam ob c.6.p.516.F. euacuationem,quæ uel sanguinis eruptione,uel uomitu, uel deiectionibus,uel sudoribus fiat: & item ob diuturniorem, quàm par sit inediam,& ob dolorem aliquem , aut uigilias , aut assiduas deijciendi excrementa suscitationes: atque etiam cum os uentriculi sic affligitur,ut syncope suboriatur : idq; uel propter grauantis alimenti multitudinem, uel quandam ipsius qualitatem,quæ molestiam afferat: siquidem hæc uires & celerrime fatigant,& dissoluunt. atque omnes quidem hæ uirium læsiones ex manifestis causis proficiscuntur,sed aliæ ex non manifestis existunt: ut cum sine aperta euacuatione , uel uigilijs,uel inedia,uel oris uentriculi sensu ægri ad talem affectionem trahuntur, qualem in principio F præsagiorum scripsit Hippocrates his uerbis,Naris acuta,oculi concaui,collapsa tẽpora, & quæ deinceps sequuntur:hæc enim corporis constitutio fit & ob uigilias,& ob excretionem quandam,quæ multa sit,& ob inediam: fit etiam sine his: ut cum humores corporis tenues fuerint,& acer febris calor: nã qui sic extenuati humores sunt,per euacuationem,quæ sensu non percipitur,euaporantur.ceteris autẽ ob intemperiem quoque unius principis partis affectæ facultas imbecilla redditur: etenim affecta prima laborat: deinde affectuum participatione reliquæ duæ læduntur. Scis enim,unam esse in neruis facultatem,quæ cerebrum habet sui principium: alteram in arterijs,cuius principium est cor : tertiam in uenis,cuius origo est iecur. ergo unius partis, quæcunque ea sit, intemperies propriam interdum facultatem uiolauit,cui affectus participatione reliquæ duæ facultates consenserũt. corde igitur patiẽte,celerrime homines moriuntur: deinde, affecto cerebro: tardissime autem , iecore : ut enim hæ partes intemperie affectæ in maximam suæ facultatis læsionem singulæ cadunt : sic partes aliæ principio unicuique propinquæ, si uehementi intemperie affligantur, principia facultatum ad consensum, trahunt.sunt etiam aliæ,quæ quamuis propinquæ non sint,ob† generis tamen communitatem, uel quan- †Vide primo in 3.epid. 4. dam affectionis proprietatem partes facultatum principia continentes lædunt. cum igitur os uentriculi uitalem facultatem ad consensum ducit, syncopas infert: cum uero eam facultatem, quæ proprie G animalis uocatur, deliria,ac conuulsiones. Vterus uero interdum facit,ut spirare non possint , interdũ neruorum contentiones. uerum hæc omnia, cum perfecta sunt, ab omnibus cognoscuntur : cum uero fiunt,& sensim crescunt, Medicos plerosque prætereunt.quæ sane non sunt denique cognoscenda, cũ propter magnitudinem adhiberi eis remedium non potest,quod uulgaribus usu uenit, sed & cum incipiunt,& cum fiunt: quod sane est optimum. quod si fieri non possit, saltem cum crescunt , ea cognoscere necesse est.hæc autem omnia significasse,mihi uidetur Hippocrates,cum dixit , Neque omnigenas affectionum species,quas uel natura nostra,uel habitus,singulis solet efficere.ubi naturam pro temperatura,& habitum pro corporis structura posuit. nam qui natura sunt rariore,ij tum per halitum digeruntur,tum syncopa facile corripiuntur: qui uero densiore natura constant,ij in morbis diutius morantur. sic autem quidam partes habent tum frigidiores,tum calidiores,tum sicciores , tum humidiores: atque omnibus peculiaris suæ temperaturæ morbus accidit.

Maius enim malum est,si uel ob laborem,uel ob morbi uehementiã debilitato aliquis uel potionem, uel sorbitionem co- 48 *piosiorem,uel cibum exhibeat,existimans eum a uenarum inanitione factum debiliorem: turpe etiam est,eum, quem uenarum inanitio reddidit imbecilliorẽ,non cognoscere,& abstinentia torquere.quanquam ne hoc quidem peccatum periculo ua* H *cat:tamen ut superiore lenius est,ita magis deridendum:si enim alius quispiam siue Medicus,siue plebeius accesserit,noritq; accidentia,deinde contra prioris Medici institutum,cibum potionemque exhibeat,is plane uidebitur auxilium attulisse. proinde prioris artificis institutum maximam apud homines calumniam subit: uideturque superueniens uel Medicus ,uel plebeius uelati mortuum resuscitasse.*

Sæpenumero ægri ob dolorem sine pulsu redduntur, & animi defectione urgentur , & nullo motus genere cientur. idem patiuntur ob morbi uehementiam. quibusdam non hisce de causis uirtus imbecilla fit,sed propter uasorum inanitionem quouis modo factam. siue igitur per excretionem sensui manifestam,siue per digestionem per halitum,siue ob inediã uirtus labascit,hi quàm celerrime alimẽtum postulant. contra fit in ijs,quibus uel propter dolorem,uel propter morbi uehementiam uires imbecillæ fiunt:quippe qui euacuationis potius interdum,quàm repletionis indigentes sint : quibus qui alimentum dederit,maximum afferet detrimẽtum. qui autem ex uenarum inanitione imbecilles sunt, si quis tenui uictu torqueat,lædet, quanquam neque tam perspicue,neque tam celeriter. ignorare autem,utrum æger ob euacuationem potius,an ob dolorem imbecillus sit, turpe est . cetera huiusce dictionis sunt perspicua.

49 A *Nos vero de his rebus notas quasdam scribemus, quibus singula discerni queant.*

Pollicetur iterum hoc etiam loco, ut paulo ante fecit, se alium quendam de acutis morbis librum
esse confecturum.

50 *Hæc porrò similia sunt ijs, quæ ventriculo contingunt. etenim si vniversum corpus præter consuetudinem multum quie
uerit, non protinus robustius euadit. si vero longiore quoque spatio torpuerit, deinde ad labores repente aggrediatur, id
quod effecerit, vile erit perspicue. eadem est singularum corporis partium ratio: etenim & pedes & ceteri articuli, ad labo-
rem non assueti, tale quidpiam patiuntur; si post longum tempus ad laborem subito se vertant. similiter & oculi, & den-
tes, & ceteræ quoque partes afficientur: nam & cubile præter consuetudinem aut durum aut molle, laborem parit. &
quod sub diuo præter consuetudinem stratum est, corpus indurat.*

Absoluto sermone, in quem de uirium imbecillitate per digressionem inciderat, ad institutũ suum
rediјt. ait, autem, quæ nunc dicentur, similia quodam modo esse ijs, quæ uentri accidere dicta sunt. sum
mam autem ad illud ipsum dirigit, quo repentinas mutationes magno ægrotis detrimenro esse confir-
mat. quod autem scribit hoc loco, habet hanc sententiam: quemadmodum uenter, qui diutius omni-
no in otio torpuerit, recte suo fungi munere non potest prius, quàm paulatim ad consuetudinem reuo
cetur; suaque munia exerceat: ita quoque uniuersum corpus, & singulæ eius partes: tum partes quas-
B dam nominatim commemorat. in extrema autem oratione fecit quoque mutationis cubilis mentio-
nem. nimirum illud ipsum de consuetudinis mutatione confirmans, quod erat ei ab initio ptopositum.

51 *Sed horum omnium satis erit exempla quædam afferre: nam si quis vlcus neque admodum insigne, neque admodum
vile in tibia acceperit, isque neque perdifficilem, neque facilem omnino vlcerum curationem admittat, & prima statim
die ita iacens curetur, vt nequaquam crus eleuet, is inflammatione non afficietur: citiusque sanitati restituetur, quàm si
oberrans curaretur. quod si vel quinto, vel sexto die, vel superiore etiam surrexerit, atque ambulare voluerit, magis
vtique dolebit, quàm si statim ab initio obambulans curatus esset. si vero subito, multumque fatigetur, multo maiore
dolore afficietur, quàm si per iam propositos dies inter curandum esset fatigatus.*

Vt ante alijs propositis exemplis, sic nunc ulceris exemplo agit adhuc de repentina mutatione: nam
si quis inquit, ulcus habeat in tibia, debeatq; quiescere, & iacere, obambulet quiete incedens, (id enim
significat quod ipse ait oberrans curetur) is lædetur quidem prorsus, sed minus, quàm qui primis die-
bus quieuerit, tum repente uel quinto, uel sexto die uel etiam superiore, hoc est tertio, aut quarto am
bulare cœperit. sunt qui putent, diem superiorem intelligi sequentes dies, ut septimum, octauumq;, &
nonum: qui tamen, si id eis placebat, debebant ptincipium huius uerbi per ε & ξ, ἐξωτέρω. i. exteriore, &
C non per α & ν, ἀνωτέρω. i. superiore scribere. quare autẽ, inquiunt, non potest tale ulcus esse, ut non parum
lædatur qui septimo aut octauo die ambulare cœperit, & antea quieuerit: ac grauiter quidem lædatur,
dixerim, si ulcus magnũ fuerit, & æger eiusmodi, cui ulcus difficulter curetur: & magis, si hęc ambo con
currant. at si neq; ulcus magnũ fuerit, neq; laboranti difficulter ulcera curentur, accõmodata uero ad-
hibeatur curatio (nam & hoc subaudiendum est) is iam circa septimã aut octauã diem bene habebit, &
ambulare sine læsione poterit. ideo addidit in oratione, cum de ulcere loquereť, neq; admodũ insigne,
neq; admodum uile simplex uidelicet ulcus, uile nominãs. de homine uero, addidit, qui neq; perdiffi-
cilem, neq; facilem oĩno ulcerum curationẽ admittat: nam qui talis sit, si nullus alius in curatione error
admittatur, solum quia mediocriter ambulet, cum iacere debeat, lædetur quidẽ sed non ita grauiter, ac
si primis diebus quieuerit, tum uero tertia, aut quarta, aut quinta, aut sexta cœperit ambulare. qui uero
magnum ulcus habeat, sitq; eiusmodi, ut ei difficulter ulcera sanentur, is quidem non mediocriter, sed
grauiter lædeť ab initio obambulans: quẽadmodum cõtra, qui paruum ulcus habeat, & ualde facile ul-
cera ei sanentur, cum in primis diebus quieuerit, si quinto, aut sexto cœperit ambulare, nõ grauiter, sed
mediocriter lędetur. quã ob rem Hippoc. de eo, qui in utraq; oppositione medium locũ tenet, sermonẽ
fecit. dicit autẽ oppositionẽ, quæ inter magnũ, paruũq; ulcus interiecta est, & eam, qua is qui facile, ab
D eo qui difficulter ulceris curationẽ admittit, distinguiť. planũ aũt est, nihil differre, siue insigne, siue ma-
gnum ulcus dicas: sicut etiã siue uile, siue paruũ pronuncies: nã insigne propter loci naturã tale fit, quod
uirtute magnũ efficiť, etiã si cutis dissectione sit paruũ, uel etiã si ipsa sectionis magnitudine insigne fiat.
uile aũt, qđ simplex est, & paruũ, uel ꝓpter loci naturã, q̃ abiecta est, uel ꝓpter paruã sectionẽ, appellať.

52 *Itaq; ex his perpetuo licet perfectum colligere testimonium, omnem subitam supra modum & ad hæc, & ad illa mu-
tationem, detrimentum afferre.*

Facit mentionem huius sermonis in singulis exemplis. ac nunc quoq; in exẽplo ulceris idem fecit:
nam quod ait perpetuo, significat idem, quod ubiq;, & semper.

53 *Multiplex autem in uentriculo est læsio, si ex multa uenarum inanitione repente quid plus, quàm par est, ingeratur. sic re
liquum quoque corpus, si ex multa quiete subito ad uehementem laborem deducatur, magis lædetur, quàm ubi ex pleniore
cibo ad uenarum inanitionem transmutetur. illorum etiam corpora torpere necesse est, qui ex multa fatigatione, repente
ad ignauiam, secordiamque sese conuertunt. proinde uentriculos ipsorum non ita multo cibo exercere oportet: alioqui &
dolore, & grauitate totum corpus uexabitur.*

Quod primũ omniũ ei propositũ erat ad demonstrandũ, id de repentinis uentris mutationibus fuit:
tũ ab hoc ad generalius, quod etiã uniuersalius dicũt, transiẽs, de omni repẽtina cõsuetudinis mutatio
ne huc usq; disputauit: cũ enim specialia generalibus, & particularia uniuersalibus cõtineanť, uentrisq;

permutatio cum subita omnium mutatione sit demonstrata,nunc ad uentrem denuo reuersus, differẽtias mutationum,quæ in eo fiunt,docet : atq; multo grauiorem læsionem ex uictus mutatione extare, cum ex multa inedia repente plus modico ingeritur,quàm si ex multo cibo ad inediam fiat commutatio.assumpsit quoq; huic simile in toto corpore fieri : minus enim offendũtur homines qui ex motibus ad quietem subito transeunt , quàm qui ex quiete ad motus migrant. quo etiam in loco intempestiuæ mutationis correctiones adiunxit,ut in superioribus fecit : quanquam hoc ad præsens institutum pertinere non uideatur.quæ autem adscripsit, sunt hæc:qui ex motu & actione ad otium transeunt,eos tot pere,hoc est toto corpore quiescere præcipit.quod idem est,atq; illud,vbi fames, laborãdũ nõ est.quique ex multa fatigatione ad quietem transeunt,ijs pauciora offerenda sunt. hoc autem etiam eo pertinet,ut uenter quiescat:quoniam qui toto corpore non laborat,si cõsueta ingerat, is plenitudinem subalet : & idcirco totum corpus grauabitur , & dolore uexabitur. dolor autem hoc loco significat læsionem : cum multarum læsionum specie differentium genus sit.

E A.l.1.f.3.d.2. c.7.p.116.C. »

Ceterũ de mutatione uel ad hæc,uel ad illa plura sum locutus,quod huiusmodi notitia ad omne fere negotium utilis est, præsertim ad hoc nostrum propositum:quod scilicet in acutis morbis a uenarum inanitione ad sorbitiones transeunt. ac trã seundum quidẽ ego præcipio,sed nõ est exhibenda sorbitio,donec morbus maturus uideatur,aut aliud signũ,uel circa intestina,ut euacuatio,aut irritatio,uel circa præcordia apparuerit,cuiusmodi a nobis conscribetur. 54

F

Totum rursus sermonem tanquam in unam summam redegit, præcipiens,ne in ijs,qui uno eodemq; modo se habẽt,uictus rationem commutemus,sed in ijs, qui ex sanitate in morbum cadunt , mutemus quidem , sed non , ut ceteri faciunt.deinde compendio quodam scopum uictus rationis in acutis morbis declarauit: si enim morbus concoctus sit , transeundum esse ad dandum cremorem præcepit : si incoctus adhuc sit,non esse transeundum:nisi forte aliquod symptoma , quod uires deijciat, appareat, ut uel immodica uentris uacuatio,aut aliqua alia irritatio accedat. cõmuni autem irritationis nomine cõ plexus est omnia. quæ quouis modo uires ad imbecillitatem perducant : quo in numero censentur & morsus,quẽ acer humor siue in intestinis,siue in uentriculo,præsertim uero in eius ore,parit,& uigiliæ, & ira,& mœror,& lumbrici helminthes,qui ab intestinis ad uentrẽ usq; ascẽdunt , ac totius cutis , aut membri alicuius pruritus,qui nocte aggrediatur:ut uires nõ solũ illa irritatione,sed ẽt propter uigilias exoluantur.Præterea inquit,in præcordijs,cuiusmodi conscribetur:ipsa.n.ẽt dandum, aut nõ dandum esse alimentũ indicabunt: potest.n.utrunq; intelligi:sed alterũ potius accipiẽdum est,ut ex ipsa orationis serie percipitur: nã cum præcipiat,a ptissana abstinendum ante morbi maturationem, cum.f.sufficere æger possit,addidit,nisi signũ aliquod uel circa intestina,ut euacuatio,aut irritatio, uel circa præcordia apparuerit,cuiusmodi a nobis scribetur:tanquam hęc quandoq; nos moneant,ut ante morbi maturationem cremorem demus.forte aũt præcordia dicit,quæ uehementer exaruerunt,& squalida admodum sunt.ac talia quidem ẽt cadauerosæ faciei contingunt,de qua in præsagijs locutus est his fere uerbis,Naris acuta,oculi concaui,collapsa tempora: hic enim signorum concursus præcordia habet ita contracta,ut aliquem ex ijs,qui inexercitati sunt,fallant,tanquam reuulsa uideantur.nec tamẽ idẽ est, uehementer contrahi propter siccitatem,& reuelli propter inflammationem:siquidem exuperãs corporis siccitas septo transuerso & præcordijs maiorem tentionẽ parit.sed est maxime animaduertendũ, & distinguenda a siccitate est inflammatio,quando ẽt diuersa curatio est: qui.n.ita propter inflammationem affecti sunt,tenuissimum uictum postulant: qui uero ob siccitatem,contrarium: ubi sæpiuscule paulukum cremoris ptissanæ exhibemus.

G

Vehemens uigilia ut cruditatem incoctionemque tum ciborum,tum potionis efficit : sic in diuersa transmutatio corpus resoluit,excoctionemque & capitis grauitatem inducit. 55

Existimaui persæpe hunc librũ in typis repertũ,post Hippocratis mortẽ editũ esse:neq; enim alia ratione tã inordinata potuisset sermonum extare dispositio:cum exempla,quæ ab Hippocrate ad uniuersale confirmandũ inueniebãtur, in hoc libro partim in fronte,partim in tergo scripta sint: nec potuerit ipse unicuiq; tum iam scripto,tum addito suum ordinem assignare:etenim quod hoc loco dicitur, apertissime patet,non esse ordine collocatum: siquidem huius rei adscribendæ non hic erat occasio:sed paulo ante, cum de ea mutatione , quæ præter consuetudinem in contraria fit , exempla subiunxit : quibus hoc etat etiam adijciendum: quæ enim ad uigiliam insueta fit mutatio, ea crudiores & cibos , & potus reddit:ad somnũ uero multũ,præter consuetudinem,eumq; studio quodam accersitum, segnitiem corporis,& capitis grauitatẽ gignit:quam enim ipse excoctionem,& dissolutionem,& capitis grauitatem dixit , significat roboris dissolutionem, uno uerbo comprehensam: quod etiam declarat nomen excoctionis,quæ ob calidam humiditatem,non ob siccitatem efficitur : cum uigilia apta sit , ut per halitum digerat,ac siccet,& non,quæ in imo sunt,coquat:somnus uero,ut humectet, spiritumq;, & effluxiones cohibeat.non igitur sine ratione in corpore eorum , qui plurimum , præter consuetudinem dormiunt , halituosa excrementa redundant:ob eamq; causam tota ipsorum constitutio perinde , atq; in excoctis exoluta redditur.

H A.l.1.f.3.d.2. c.12.p.57.B.

GAL. IN LIB. HIPPOCRATIS DE RATIONE VICTVS IN MORBIS ACVTIS COMMENTARIVS TERTIVS.

ARGVMENTVM.

Vini, aquæ mulsæ, oxymelitis, aquæ, & balneorum facultatem exponit.

†Hæc inscriptio non est in.v.c. sicut neque etiam ceteræ, ut de aqua mulsa, de balneis, & de aqua: sed in margine tantum.

† De Vino.

INVM autem dulce, & uinosum, & album, & nigrum, atque aquam mulsam, & aquam, & oxymel, quantum ad acutos morbos pertinet, his distinguere notis oportet. 1

B Hæc uinorum enumeratio nō solum inordinata, sed etiam diminuta ab eo ad-
hibita est: siquidem una est ipsorum differentia in colore: altera ex gustatus
qualitate existit: tertia in consistentia uersatur: quarta in odore posita est: quin
ta in facultate consistit. quæ ergo in colore est, ea in album, nigrum, fuluum,
flauum, rubrumque diuiditur. cumque aliæ sint intermediæ differentiæ, sane,
ut in colore, sic in facultate permistæ comperiuntur. quæ autem ex uini gustatu oritur differentia, ea in
dulce & austerum diuiditur, & in medium quod ex eis conflatum, tum nullam habet manifestam quali
tatem, tum ex utraque constat: præterea uero in id, quod acre nominatur. quæ uero in consistentia spe
ctatur differentia, in aquosum & tenue, & ualde crassum, & in horum medium, & item in ea, quæ in-
ter hoc medium & extrema interiecta sunt, diuiditur. ex ea uero, quæ in odore est, differentia, alia qui-
dem boni odoris sunt, alia non boni: sed ferientem quandam & insuauem qualitatem sunt nacta: alia
odorem penitus non habent, sed perinde, ut aqua, sunt odoris expertia. In facultate uero differentia
est, per quam aliud potens, aliud imbecillum, aliud medium, atque aliud, quod inter hoc medium & ex-
trema interiacet. potens autem uinum est, quod uehementer, ac celeriter corpus calfacit, caputque fe-
rit: imbecillum, quod huic est contrarium. quæ uero media sunt, cognoscuntur, si ab extremis distin-
C guantur. ac potens quidem, uinosum: imbecillum uero, aquosum appellatur: nam in quo uinum aquā
superat, id cum in aliquo uehementissimum esse conspiciemus, iure uinosum uocabimus: sicuti contra-
rium, aquosum, quod aquæ est maxime simile in omnibus, ut in tenuitate, ut in colore, ut in odoris ua-
cuitate, ut denique in non manifesta calfactione. hæ igitur sunt differentiæ, quæ in uinis ex propria ip-
sorum natura ductæ comperiuntur. addunt nonnulli differentiam, quæ ex tempore sumitur, qua uetu-
sta quædam admodum sunt, recētia quædam, & quædam inter hæc, media. sed perspicuum est, has dif-
ferentias eorum esse, quæ extrinsecus accidunt: in eo enim, quod uina calidiora, & acriora fiunt tem-
pore, atque unà cum his tum colorem, tum consistentiam, tum odorem mutant, tempus quandam face
re in uinis differentiam uidetur: sin autem nulla in his fiat mutatio, profecto neque uetus, neque recēs
uinum ab ullo dicetur. immo neque nunc ita dicunt, tanquam primo ac præcipue annis uini opus sit:
sed ut cum annis facultatem quoque commonstrent: neque enim uina propter tempus aut iuuant, aut
lædunt, sed id ex propriarum differentiarum mutatione consequuntur. Cum igitur de uini agimus dif-
ferentijs, facimus temporis mentionem nō primo & præcipue, sed per accidens. ceterum ex proprijs
uinorum differentijs quædem propria ratione iuuant, aut lædunt, quædam non propria ratione, sed per
accidens: ac dulcedo quidem, & austeritas, propria ratione, itemque potentia, imbecillitas, tenuitas, &
D crassities: differentiæ uero quæ ex colore, odoreque nascuntur, non primum, sed ex accidenti: propte-
rea quod uina quædam sunt & aquosa, & alba, & fulua, & nigra: quædam uero aquosa & inodora, qua-
lis est aqua: uel boni odoris, ut aromata, & unguenta. si igitur hæ sunt uinorum differentiæ, quæ & ex
propria ipsorum ui, & ex accidenti sumptę numerantur, iam tibi de ea, quæ in hac dictione tum ordinis,
tum numeri est, defectione constabit. at, si in sequentibus omnium utilium differentiarum meminisse
uidebitur, ei, quod nunc minus perfecte eas exposuerit, ueniam dabimus.

2 *Dulce quidem uinum, non adeo ut uinosum, capiti grauitatem affert, & minus tentat mentem, & quouis alio facilius per intestina descendit: sed iecur, & lienem in tumorem attollit: nec idoneum est ijs, in quibus amara bilis exuperat: nam & his sitim excitat, & superiorem intestinorum partem inflat, inferiori uero intestino, quod ad flatus rationem attinet, non est inimicum, sane flatus, quem dulce uinum excitauit, non facile permeat, sed in præcordijs diu commoratur.*

Vinum dulce ex qualitate, quæ in gustatu est, nominatur, ex qua austerum quoque & acre dicitur, ut interim aquosum omittamus, quod non omnino expers est adstrictionis: tametsi exolutam penitus habeat adstringendi qualitatem: si enim ipsum aquæ comparaueris, ex ea comparatione plane senties, gustum huiusmodi uinorum esse eorum, quæ modicum adstrictionis nacta sunt. aquosum autem uinum mortales uocant, quod tum colore, tum consistentia est aquæ persimile: nam & perspicuum, ut aqua, & splendidum, & purum, & consistentia tenue uidetur. protinus uero etiam huiusmodi uinum est facul

tate

tate aquæ simile, cum neque imbecillum caput attingat, neque neruos infirmos lædat, quando ne mani E festè quidem calfacit. sed de hoc uino alias agetur. Dulce autem uinum sic nominatur ab ea qualitate, quæ in gustu est: sed permultum & colore & consistentia ab aqua differt: nam neque tenue exquisite, neque album unquam dulce uinum uidebis: sed magis, ac minus ab his recedit, atque eorum neutrum habet. Dulcia autem uina præcipue sunt theræum, & scybelites: utraque crassa & nigra. dulcia quoq; sunt ea, quæ in Mæonia fiunt, therinum, & caryinum, tanto prædictis & crassitie & nigrore superiora quanto sunt inferiora dulcedine. præterea quod sapa, defrutumque uocatur, & ex musto cocto confici tur, quo uino dulcius redditur, eo & colore nigrius, & consistentia crassius apparet. In quarto autem de simplicium medicamentorum facultatibus libro, dulcem omnem saporem a caliditate, quæ non immo derata & uehemens sit, sicut acrem in uehementer calfacientibus fieri docuimus: ab illis enim separari acrimonia non potest. in usu tamen dulce uinum uidetur mediocriter calefacere: sitimque facit & propter caliditatem, & propter crassitiem. atque ita etiam mustum, quo diutius in igne uersatur, eo crassius, nigrius, dulciusque redditur. & tamen si supra modum coctum fit, contrahit amaritiem, quo modo & mel ipsum, quod licet sit omnium dulcissimum, tamen lõgiore coctione amarum efficitur. sed, ut ante dixi, de qualitatibus omnibus, quæ in gustatu uersantur, in quarto de simplicium medicamentorum uiribus locuti sumus. ac nunc, ut alibi quoque in explicationibus, quas in Hippocratis libros con F scripsi, non demonstrationes, sed ipsarum solas conclusiones affero. Cum igitur uinum dulce uiscus calfaciat, sitque, ut diximus, crassa consistentia, particulares eius facultates, quas epotum indicat, ex secundis qualitatibus consequuntur: color enim suapte ratione nullam uim neque ad iuuandum, neque ad lædendum habet. ergo huiusmodi uinum pro consistentiæ crassitie tarde permeat. quapropter non modo ex partibus obstructis quicquam adimet, sed etiam obstructiones adaugebit: ob eamque causam iecori male affecto maximum afferet detrimentum: præsertim uero, ubi aut inflammatio, aut scirrhus ip sum obsideat. moderatius autem lædet, cum uiscus aut a crassis humoribus sit obstructum, aut propter imbecillitatem afficiatur: ut in ijs affectionibus, quæ proprie hepaticæ uocantur, usu uenit: post iecur, lien a uinis crassis læditur: at pulmo non item, cum crassum humorem in bronchijs habet: nam in iecore ex amplis portæ uasis ad extrema angusta uasorum tum gibbæ, tum simæ proceditur: per quæ eorum omnium, quæ in totum corpus digeruntur, transmeatio efficitur: in pulmone uero contra fit: nam per uenas multas digestum, & elaboratum in amplam bronchiorum, & primo minorum capacitatem incidit, tum ab his ad maiora excipitur: ac secum crassos humores tollit, quibus non modo calidius, sed etiã tenuius est. nosti autem pulmonem ab humoribus crassis, ac glutinosis per tusses expurgari: nam qui aquei sunt, & exquisite tenues, aerem, qui tussiendo foras mittitur, circumfluunt: est enim aer tanquam G manus quædam, quæ sursum crassos humores secum fert: sed debet ea esse humorum crassities, vt ab aere sursum ferri queat, non, ceu lutum, bronchijs illita. quam ob rem glutinosos humores tusses non expurgant: manent enim illi, & interna bronchia, uisci modo, occupant. ita fit, ut medicamenta, quæ ad crassos humores, qui pulmone continentur, educendos idonea sunt futura, moderatam humiditatẽ habere debeant: si uero glutinosi humores fuerint, non humiditate solum, sed ea etiam, quam acidi succi efficiunt, detersione opus est. quam ob rem aqua mulsa accommodatissima est ad crassos humores sputo reijciendos: oxymel uero ad glutinosos. aquam mulsam sequitur ptisana. post eam uinum dulce est, si maturis iam & peripneumonia, & pleuritide propinetur, corporibus non iam amplius inflammatione uexatis. si uero tale uinum potui datum, sitim creet, tum minus ad expuitionem aptum est. sed, ut uno uerbo complectar, uinum dulce in morbis acutis ad expuitionem & propter actiones antedictas, & ex communi uinorum omnium ratione qua uires corroborant, accommodatum est: præsertim autem ijs, qui quæuis humida, quæ tum thorace, tum pulmone continentur, expuunt. illa autem humida uaria esse tum consistentijs, tum qualitatibus, tum facultate, in præsagijs didicisti, ubi sputorum differentiæ exponuntur. ac tale quidem uinum febricitantibus datum, nullo alio bono præditũ est, minus tamen poterit lædere, quàm uinosum, quod uehementer calfacit. præterea uero nullum aliud H commodum, præter ea, quæ diximus, affert, nisi quod modice uentris permeationem iuuat. itaque Hippocrates cum a minus lædentibus, quæ multa sunt, docendi initium sumpsisset ad utilitates † ipsorum, quæ paucæ sunt, in fine sermonis pertransiuit. quam ob rem eius dictionem persequentes, quæ recenset, percurramus. ait igitur, uina dulcia minus, quàm potentia, mentem ferire: hoc est, minus deliria excitare: siquidẽ uina potentia, cũ uehemẽter calfaciãt, caput humoribus, uaporibusq;, & caliditate re plent. uina igit̃ dulcia, quo magis a calore uehemẽti absunt, eo minus caput grauant, ac mentẽ lædunt. addit ea facilius per intestina meare, ac uiscera in tumores attollere, hoc est uiscerũ tumores adaugere. sed de his pauloante dixi. præterea negat uinũ dulce ijs, qui amarã bilim coaceruãt, esse idoneũ: medici enim bilem, simpliciter & flauam & pallidã appellare solent, nigrã uero non item, sed hoc totũ, nigram bilem, non bilem simpliciter uocant. sed hæc quidem est acida, quæ uero flaua est, amara. ideo πικροχόλους appellat eos Hippocrates, in quibus huiusmodi bilis redundat. hæc autem aquosis permixta ichoribus, & liquidissima, & pallida uidetur: cum uero sola est, crassa est, & flaua. calidæ autem & siccæ temperaturæ huiusmodi bilem creant: ad quam gignendam omnes dulces succi ualent. ex quo fit, ut omnium horum mel maxime in bilim uertatur, quod dulcissimum sit, deinde uero dulcia uina. nec solum autem, quod multus calor tales humores amaros reddit, ideo dulce uinum est febricitantibus incommodum,

A. l. 1. f. 3. d. 2. c. 8. p. 130. D.

A. l. 3. f. 10. t. 5 c. 1 p. 502. E

A. l. 3. f. 10. t. 5 c. 1 p. 502. E

† αὐτοῦ legitur in cod. Bessar. ut clarius ad uinum referatur.

A modum, præcipue si calida siccaque temperatura sint: uerũ quod & crassa huiusmodi uina sint, & quod per urinas non ueelociter descendant, neque cito diffientur, inde euenit, ut neque biliosos humores secum ducant, neque etiam excernant. solis ergo his unum inest bonum, quod uentrem emolliunt: quod si non faciant, omni pacto nocent. præterea sitim creant, quare indicant, facile in bilim ipsa conuerti. ait quoque hoc uinum flatus gignere: crassi enim humores excalfacti flatum sibi similem tum uaporosum, tum crassum pariunt. quod autem tale est, inflationes facit. quapropter ex tenuibus uinis flatus non excitatur, quamuis interdum quidpiam gignatur, quod & tenuium partium, & aerium, non nebulosum, uaporosumque sit. Iam uero dulce uinum non esse inferioribus intestinis infensum ait: quanquam flatus, qui ab ipso existit, tarde meat, & diu in præcordijs commoratur. ea autem causa est, cur inferiora intestina non admodum perturbet, quod in præcordijs moratur, donec coctum, & tenuatum perfecte sit. quod si semel coctum sit, tum naturam quæ facilius permeet, tenuiorumque partium sit, habebit. qua igitur ratione a supernis partibus ad infernas expellitur, eadem ab infernis extra emittitur.

3 *Vrinam omnino minus hoc, quàm album, uinosum ciere potest.*

Quod appellarit uinosum, album, considerandum est: ante enim uinosum uinum esse, & uocari dixi-
B mus, quod merito opponitur aquoso. oportet igitur, ut & ualenter calfaciat, & caput repleat, & deliria procreet, & febris calorem adaugeat: sed uinum huiusmodi album non est, neque cum nouum, neque cum uetus est: siquidem nullum etiam aliud ex ueteribus uinis album manet, etiam si principio tale maxime fuerit: immo uero semper magis fuluum redditur, & tandem flauum. Videtur ergo Hippoc. uinosum album dixisse, austerum, quod etiam urinas non mouet, sed, si tale crassum fuerit, in præcordijs moratur: si non crassum, neque multum moratur, ut nigrum, neque pariter, atque alba simul & mediocriter austera, per urinas descendit: hæc enim uina ciendi urinas uim habent, propterea quod utriusque proprietatis per urinas descendendi sunt experti: tum eius quæ † aquosi uini est, quam ob frigiditatē acquisiuit: tum eius, quam uinum nigrum propter crassitiem habet: nam album uinum & austerum calidum est minimum inter uina: ideoque ijs destillationibus cōuenit, quæ ad uentrem fiunt: eiusmodi tamen uinum non abunde urinas ciet. ac fortasse Hippocrates nigrum huic comparans, ipsum minus ciere urinas dixit.

† C. Bessar. nihil uariat: unus tñ ex nostris habet ὑδατώδους. i. aquosi uini, & melius ut cuiq; perspicuum est.

4 *Sputum autem alio efficacius educit, quod dulce est.*

Quodnam aliud dicit? an id, de quo est instituta oratio, cui cōparans dulce, ait, Vrinam omnino mi-
C nus hoc, quàm album uinum ciere potest? an uero non hoc solum, sed absolute, quodcūque dulce nō est? cum igitur, quatenus ad hanc dictionem pertinet, obscurus sit Hippocrates, sitque probabilius, ipsum nunc de uinoso albo intelligere, rursum alia quoque difficultas suboritur, quod non admodum pateat, quod uinosum album sit: utrum sit id, quod uehementer calfacit, an quod ualde adstringit, quod etiam acerbum Græci uocant, ut quod moderatius, austerum: quomodo igitur intelligenda hæc uerba sint, ac ueritatem exponam. omnium uinorum maxime sputum educit dulce, si nō admodum crassum sit: ueluti etiam quoties non usque adeo ad fuluum recesserit, ut exolutæ in eo sint crassities, atque dulcedo: incommodum enim fuluum est, ut febri succurratur, quod uehementer calidum sit. post uinum autem dulce non admodum crassum, ad eorum, quæ in pulmone sunt, eductionem, accommodatum est uinum aquosum: uires scilicet toborans, & humores humectans, atque † incidens mediocriter. idē quoque cum minore periculo, quàm cetera alia omnia uina, febricitantibus datur.

A. l. 3. f. 10. & f. c. 1. p. 508. E. † C. Bess. habet τέμνων, id est incidēs. & melius, quàm si τέγγων, id est madefaciens. ne idem iteretur.

5 *Quibus autem potui datum, sitim facit, ijs minus, quàm aliud uinum educit. quibus uero sitim non affert, in ijs magis, quàm aliud, educit.*

Aliud uinum dixit, quod omnino sitim nō gignit. quid autem causæ sit, cur uinum quod sitim creat,
D sputa minus educat, facile cognosces, si quæ prædicta sunt, ad memoriam redegeris: sitis enim manet in ijs, qui dulce uinum bibunt, propterea quod febris ipsius calor sit magis malignus: qui cum talis sit, sputum siccat, crassiusque reddit, ac glutinosius: idque esse difficile ad educendum, ne probandum quidem est.

6 *Vini albi uinosi tum laudes, tum uituperationes in dulcis uini enarratione magna ex parte continentur: ipsum enim alio facilius ad uesicam transit: urinam ciet: perpetuo purgat multa, ad utilitatem in his morbis afferendam. quamuis enim quod ad alios usus pertinet, ab alio superetur, quia tamen per uesicam purgat, ideo liberat, si, ut oportet, exhibeatur. has igitur de uini usu & noxa coniecturas, licet perpulchræ sint, maiores tamen nostri ignorauerunt.*

De hoc uino dictum est, cum de uino dulci loqueremur: siquidem uites ipsorum comparauit, ac peruestigauit. dixi autem non exiguam esse quæstionem, utrū album simul & austerum significauit, cum album uinosum nominauit: an id, quod uehementer inter uina alba calfacit: cum ex uinis albis nullum calfacere ualenter possit. nam quod summe calidum est, id continuo est flauum, sicut quod deinceps sequitur, fuluum: mox post hæc, rubrum: ac deinde dulce. album uero minus, quàm hæc omnia, calfacit: sed differētias particulares, sicut etiam alia interualla, pro pluris ac minoris ratione, habet. quod autem hoc uinum facilius, quàm dulce ad uesicam permeet, dictum est supra. aitque ipsum ad alia

esse

esse dulci incommodius.alia autē intelligit, uentris subductionem, & sputorum eductionem. perpul- E
chras autem esse hasce coniecturas, hoc est notas, quibus uinorum facultates cognoscimus esse dixit.

Fuluum uinum, et nigrum austerum eundem usum habere censerem in acutis morbis, nisi capitis grauitatem inducerent, 7
& mentem attingerent, & sputi ac urinæ exitum impedirent: ac si alui excrementa & biliosiora, & ramentosa sint: nam
in his ab albo demigrandum præcipue est, & ab ijs, quæ sunt consimilia.

Vinum dulce, continuo etiam nigrū est, non tamen nigrum omne cōtinuo est dulce: sed ex eis quæ- *
dam sunt austera, qualia apud nos in Asia prope Pergamum, in Perperina & Aegis. quod autem in Ci-
licia est † albates, austerum simul, dulceque est, ex qualitatibus contrarijs cōstans. quocirca prauum est,
quia neque distribuitur, neque descendit, sed plus, quàm par est, in superiore uentre manet, ipsumque
inflat. quod uero citra dulcedinem est nigrum & austerum, id uentri utile est, quando uel plura, quam
conueniat, descendunt, uel ramentosa sunt: tunc enim uinum austerum, non secus quàm album, & item
cetera medicamenta adstringentia conueniunt. ad hæc ait etiam fuluum esse accommodarum. in quo
non dicit omne fuluum absolute: sed fuluum austerum: nam de utrisque intelligendum est, quod in
principio huius dictionis scriptum est, Fuluum autem & nigrum austera eundem usum habere censerē,
duplex autem est fuluum, ut etiam nigrum. nam aliud dulce, aliud austerum est: ac tertium quoque præ F
ter utrunque est, quod ex utriusque qualitatum permixtione constat: sed cum hoc unam habeat quali-
tatem, utroque colore duplex est. fuluum uero caput, ac mentem magis tentat: propterea quod est ni-
gro calidius: qua eadem ratione febres auget: quibus quidem febribus sola ea uina conueniunt, quæ
aquosa sunt. merito igitur austerorum uinorum usum prohibuit, siue illa colore fuluo, siue nigro sint. in
capitis uero grauitate, ac mentis læsionibus, hoc est, ubi febris eam percusserit, ac præterea in tho-
racis, pulmonisque morbis, in quibus sputum cohibetur, uina huiusmodi incommoda esse confirmat:
itemque cum urinæ supprimuntur, idque propter crassitiem & adstrictionem usu uenit.

† C. Bess. hēt Amates, alii legūt sybates.

Latere autem id neminem debet, ut uinum dilutum superiores & inferiores partes corporis minus lædit, sic meracius in 8
testinis magis auxiliari.

Meracius uinum, ut dixit, intestinis magis conuenit. itaque non sine causa iuuat ipsa ratione adstri-
ctionis, propter quam omnino prodest. sed huiusmodi adstrictio exoluitur, si uinum sit aqua tempera-
tum. quam etiam ob causam minus iuuat intestina. ceterum ut hæc iuuat adstringendi ratione, cum me-
racius fuerit, sic thoracem, caputque magis lædit. atque hæc quidem sunt, quæ indicauit, cum dixit, supe
riora quidem offendit omnia. quin ea etiam corpora lædit, quæ per urinas expurgari debent: siquidem G
austerum uinum omnes cohibet excretiones. Hæc de uinis locutus Hippocrates, ad aquam mulsam sta
tim pertransit: cum cetera fere omnia de uino demonstrasset, at uno, quod non absoluit, prætermisso:
quod quidem ego obiter percurram. hoc autem est, aquosum uinum esse febricitantibus maxime ido-
neum. hoc autem uinum est colore album, consistentia tenue, nullamque insignem earum, quæ cete-
ris uinis insunt, qualitatem habet, neque austeritatem, neque † acerbitatem, neque dulcedinem, neq;
acrimoniam, neque odorem denique: huic enim soli inter omnia uina, datum est, ut aquæ & uini mala
effugiat. huiusmodi autem apud omnes gentes inueniuntur, ut in Italia imbecillum Sabinum, quod
febricitantibus potui dant: in Asia Titacazenum, & Tibinum. Sed ubi huiusce uini notas intellexeris,
talia facile in qualibet gente comperies: apud quas ualde tenuia, & aquosa uina producantur. atque
ego quidem talia etiam reperi in Cilicia, Phœnicia, Palæstina, Scyro, & Creta. immo uero, ut dixi, in re
gionibus omnibus uidi: & quod magis mirabile est, in Aegypto: crassa enim & odora, & ualde poten-
tia uina in feruidis regionibus prodeunt: in Italia uero, & Bithynia & Asia si multa aquosa producan
tur, nihil mirum uideri debet. sed merito quæret hic quispiam quid causæ sit, cur Hippocrates in præce
denti dictione de his uinis separatim non sit locutus, cum tamen febricitantibus hæc, quàm cetera om
nia, sint minus noxia: neque enim dicendum est, Hippocratem tale uinum ignorasse: siquidem paulo H
post, cum de aqua mulsa agit, hæc subdit: ceterum uino albo tenui, paucifero & inodoro quodam mo-
do est potentius, & quodam modo infirmius. hæc dixit, aquam mulsam uino albo tenui, & paucifero,
hoc est parum aquæ ferenti & inodoro comparans. itaq; cum uinosi uini notas perspicue & exquisite
recenseret, ut caput, mentemque tentet, existimauit, se quoque de aquoso, quod illi contrarium est, sa-
tis abunde docuisse: cum in eo contraria inesse, possimus ratione comprehendere.

† Oēs cod. habent στρυφνότητα, i. acerbitatem.

DE AQVA MVLSA.

Aqua mulsa per totum morbum in acutis epota, his, qui amara bili abundant, & quibus magna sunt uiscera, magna ex 9
parte minus, quàm qui non sunt huiusmodi, idonea est.

Quod ait, per totum morbum, declarat, se de illis morbis loqui, in quibus dixit, non esse cremore
ptissanæ utendum prius, quàm ad statum morbus peruenerit: si enim acuta febre correptus sit ægrotus,
neque tamen in thorace, & pulmone morbus sit, uiresque ualeant, & morbus non sit ultra quintum diē
se producturus, aqua mulsa sola potui data satis erit, ut sufficere æger possit. ac ceteris quidem omnibus
in morbis, qui huiusmodi sunt, conuenientissima mulsa est. sed ijs, qui amara bili abundant, minus est
propitia:

A propitia: siquidem in eis, nisi ptius uel per intestinum, uel per uesicam transierit, in bilem uertitur. ac si pertranseat, tantum abest, ut lædat, ut etiam iuuet uel maxime: nam secum excremēta biliosa deducit. atque hac quidem ratione, eius quoque temperaturam nobis indicauit: nempe in huiusmodi naturis, mulsa dilutior data confert: quando ea neque sitim affert, neque bilem creat. ut autem ijs, qui amara bili abundant, ita etiam quibus magna sunt uiscera, non esse idoneam dixit. atque hoc quidem loco nō intelligit eos, quibus magna uiscera suapte natura sunt, sed quibus ex aliquo affectu intumuerunt, siue scirrhum, siue inflammationem, siue oedema cōtraxerint: est enim mala in eis, propterea quod permeare cito uiscera non possit, & facile in bilim uertatur, præsertim uero in inflāmationibus ob caloris magnitudinem: at in alijs tumoribus præter naturam, minus noxia est.

10 *Minus tamen, quàm uinum dulce, sitim excitat: pulmonem autem mollit, sputum mediocriter educit, ac tussim mitigat: quippe quæ abstergendi facultatem quandam obtineat: sed plus, quàm opportunum sit, glutinosum sputum facit.*

Quare mulsa minus, quàm uinum dulce, sitim afferat, dicta iam a me causa est, cum docui, quatenus utraque dulcia sunt, eatenus quoq; facile in bilim uerti: quatenus uero hæc tenuior, & facilior ad permeandum est, ut omnia subeat, eatenus minus, quàm uinum dulce, sitim excitat. ex quo fit, ut si aliquan B do diutius in uentre commoretur, non minus, quàm dulce uinum, sitim inuehat. quod tamē ei raro contingit: siquidem mulsa, citius quàm uinum dulce, uentrem intestinaque omnia penetrat, itemque iecur, usque ad renes ac uesicam, non raro quidem, sed perpetuo. quam ob rem minus sitim, quàm uinum dulce, inducit. Hippocrates idem quidem, sed alio pacto dixit, mulsæ facultatem ex ijs, quæ in pulmone facit, nobis ostendens: planum enim est, eam non esse hæc effecturam, nisi uias ipsius penetraret, atque abstergeret. præterea uero non dixit absolute, ab ea sputum educi, sed addidit, mediocriter: ea enim non ducit ualenter, ut oxymel, sed mitigat, quod oxymel non facit: immo uero ipsum tusses excitat tum irritans, tum asperans: quatenus scilicet uehementer deterget. mulsa uero, præsertim dilutior est facultatis detergentis, quæ minima sit, particeps. uocatur autem hæc facultas σμηκτική, a qua nunc Hippocrates nomen σμηγματῶδες declinauit: cum mulsam habere σμηγματῶδές τι, hoc est abstergendi facultatē quandā obtinere dixit. in quo docuit, modicam esse eā facultatē, cū addidit quandā: quod uerbū, ubi adiectū est, paucitatē significat. ergo exigua mulsæ uis abstergēdi, non quia abstergendi uis est, ideo est imbecilla, sed quia est exigua: nā ad glutinosum sputū medicamento uehemēter abstergente opus est: quod eū glutinosum humorē, qui pulmonis bronchijs continetur, possit abstergere. ac si talis quispiam in medio thoracis atque pulmonis sit aceruatus, iam ut probe spuatur, maiorem uim incidentis, C detergentisque facultatis postulat, qua a succingente costas mēbrana detergatur, dissecetur, ac tenuetur: cum fieri nullo modo possit, ut huiusmodi humor, per membranam, quæ uiscus ambit, aliter ad pulmonis bronchia comportetur. quam ob rem Hippocrates non recte usus est dictione: cū huic orationi, Abstergendi facultatem quandam obtinet: eam quæ sequitur, adiecit, sed plus, quàm opportunum sit, glutinosum sputum facit: melius enim locutus esset, si dixisset, Abstergēdi facultatem quandam obtinet, quæ exigua est, & quæ sæpe glutinosum fieri sputum sinit: neque enim sputū propter mulsam glutinosum fit: sed id ipsum huiusmodi sputo proprium inest: ac mulsa nullum auxilium affert, sed sinit excrementi naturam talem permanere. quocirca melius dixisset, si sputum glutinosum nihil iuuari, ac nō, tale fieri a mulsa adscripsisset: nam uerbum, glutinosum fieri ab Hippocrate usurpatū, magnam uim habet, ut sputum a mulsa tale fieri significetur.

11 *Ciet autem urinas efficaciter, nisi aliquod ex uisceribus obstiterit.*

Dictum est a nobis ante, mulsam ideo ciere urinas, quod uias omnes, quæ uentrem, renesque interiacent, facile permeet: atque ubi iecur male afficitur, eam non conuenire demonstratum est. præterea lieni, si inflammatione laboret, molesta est, ac multo magis uentri, atque intestinis: nam cito ob inflam D mationis calorem igneam uim acquirens, in bilem uertitur: etenim & uiscera, & uenter melle propter dulcedinem delectantur: inde fit, ut ipsum & citius, & magis repente attrahant. ac ceteris dulcibus idē, quod melli inesse, quispiam dixerit: atque ideo ut uentri, sic etiam uisceribus accommodari. oblectari aūt his uenter uidetur: siquidē ubi ea deglutiuit, perspicue his assumptis modo quodā uoluptate perfunditur, ut contra, ab asperantibus, atque amaris molestia afficitur: neque id solum euenit, cum assumuntur, uerum ubi etiam sumpta sint, ad aliquod usque tempus. ex quo fit, ut nemo, nisi pro medicamento, ut propter collectos præter naturam in uentre humores, ea assumat: qui enim in naturali statu sunt, ijs hæc iniucunda sunt omnia: ac iucunda sola, quæ dulcia sunt: in ea enim, quam gulam uocāt, maxima e deuoratis dulcibus cibis uoluptas exoritur: quod scilicet loci illius corpus quippiam cum huiusmodi succo peculiare habeat. hoc autem corpus facit uentriculi interna tunica, ut ea etiam, quæ linguam ambit: sed in lingua sensum dulcedinis habet euidentissimum: in gula autem, uoluptatis. sed euidens quoque sensus in ore uentriculi continuo fit, quod dulcibus assumptis delectatur, modo animans naturalem suum statum possideat. par igitur est uiscera, dulci succo hoc pacto gaudere, plurimum ipsius celeriter attrahere, ac cum ualent, frui et ali: cum uero febrim habent, aut inflammationem, tum dulcem succum in id, quod biliosum est, commutare. quam ob rem, quæ caricis aluntur, ea tū maxima, tum suauissima esse uidentur, quod iecur ipsum, ut liquet, uberius alimentum ex esu dulcium accipiat: at in

febribus, & inflammationibus huiusmodi rerum usus non in probum alimentum, sed in bilis originem conuertitur: propterea quod ipsius febris calor exuperat, natiuus uero, qui bene temperatus erat, deficit. E

Alui biliosa excrementa magis educit: quæ interdum bona sunt, interdum magis, quàm oportet, & exuperant, & spumant. id uero biliosis magis accidit, & ijs quibus uiscera magna sunt. 12

Redigenda ad memoriam ante dicta est oratio, in qua mulsam uino dulci comparans, dicebat, eam minus sitim excitare, quàm uinum dulce faciat: siquidem hoc etiam in loco eandem mulsam cum uino dulci conferens, eam biliosa alui excrementa magis deijcere pronunciat: nam & dulce uinum potest biliosa deijcere: uerũ mulsa biliosa interdũ, quæ bona sunt, subducit: interdum uitiosa, quæ pure & sincere admodum biliosa sunt, bilem scilicet ipsam rufam, uel flauam, crassamque continentia. atque ea quidem bilis spumam accipit, persæpe quidem ea ratione, qua in ijs, quæ uehementer igni calfiunt, spuma excitatur: sępe autem, ut in ijs, quæ flatu agitantur, humoribus. primum autem est caloris exuperantis nota: secundum uero angustiam instrumentorum, & flatuosi spiritus interclusi, & uiam liberam non habentis agitationem indicat. ceterum huiusmodi biliosa in his febribus maxima ex parte subducuntur, quæ colliquant: quibus ferme rerum omnium & aduersissima, F & maxime noxia mulsæ potio est: ueluti contra, potio aquæ frigidæ est accommodatissima. ait autem huiusmodi excrementum a mulsa magis gigni in ijs, qui natura biliosi, hoc est, immoderate calidi sunt, atque in ijs morbis, in quibus uiscus aliquod inflammatione obsidetur. hoc autem commune inflammationis nomen, modo factum peculiare est eorum, quæ inflammantur: nam neque propter scirrhum, neque propter œdema febris accenditur. perspicuum igitur est, cum in acutis morbis, de quibus nunc Hippocrates agit, in uisceribus tumor oriatur, id esse inflammationis, non scirrhi, aut œdematis symptoma. tales autem nunc uiscera magna, hoc est in tumorem elata, habere dixit.

Mulsa præterea, quæ dilutior est, efficaciorem euocandi sputi uim obtinent, ac pulmonem reddit leniorem. quæ uero minus diluta est, alui spumosa excrementa & supra modum affatim biliosa & calidiora, magis quàm dilutior ducit. 13 A.l.4.f.1.c.2. c.8.p.779.C.

Supra docui, mel in acutis morbis in bilim uerti, ob eamque causam nos ab eo lædi: aquam uero tarde penetrare, & in præcordijs morari diutius, ideoque esse uitandam. quod uero ex utrisque mistum est, id accommodatum redditur, quando eius temperatura est huiusmodi, ut plurimæ aquæ tantum mellis mistum sit, ut uiam aquæ paret, & ad distributionem ducat: his enim ita temperatis, urinæ facilius G permeabunt, & sputum citius euocabitur. quod si multum mellis sit admistum, sitim faciet, & sputum glutinosum reddet. quam ob rem mulsa dilutior est ad sputum educendum, & ad urinis parandum exitum accommodatior: minus diluta uero, ad alui deiectiones aptior: quo enim magis irritabit, eo magis aluum, ualociusque subducet. ac per clysteres infusa, quo purior est, eo maiorem excernẽdi uim habet. causa autem erit deiectionum earum, quæ affatim hoc est ualde biliosæ sunt: & item spumosarum. potest enim talia excrementa magis trahere, quia intestina mordet, & abstergit. adde quod in flauã bilim transiens, ea etiam ratione copiam biliosorum excrementorum auget. itaque eius usum non probat. id quod declarat, cum addit, Et supra modum affatim biliosa: nam quod ait, supra modum, significat, plus, quàm conuenit. spumosas quoque deiectiones in præsagijs damnauit. & affatim, hoc est syncere biliosæ, prauæ sunt. neque enim affatim, neque syncere, sed mediocriter eiusmodi esse debent. Tu igitur, horum memor, cum ex mulsa epota, uel etiam sine mulsa, quis spumosa simul, & syncere biliosa deiecerit, scito febrem esse colliquantem: itaque a mulsæ usu abstineto, & ad ptissanæ cremorem deuenito: obseruans ut aliquod, licet exiguum, morbi coctionis signum in urinis uideas: in ea enim occasione si etiam aquam frigidam dabis, maxime iuuabis.

Deiectiones autem huiusmodi alias præterea magnas noxas habent: neque enim præcordiorum ardorem extinguunt, sed H 14 *excitant. efficiuntque ut æger difficulter morbum sustineat, membra huc illuc deijciat, intestina etiam, & anum ulcerant,*

Est in more positum Hippocratis, ut noxas appellet σίνεα: ut in libris de fracturis, & articulis ostendimus: Iones enim σίνεα pro lædere dicunt, & noxia sæpe ἐπίζημα ipse uocauit. huiusmodi igitur inquit, deiectiones alias præterea magnas noxas habent: hoc est deiectiones ualde biliosæ, ac simul etiam spumosæ. consueuit etiam in signis explicandis, sæpe causarum, & lędentium corporum uti nominibus. melius ergo fuisset dicere, huiusmodi deiectiones significãt alias præterea magnas noxas, sed dixit, habẽt: & tamen corpora affecta sunt, quæ noxas habent: causæ uero eas faciunt, signa easdem indicant. ceterum quæ noxæ ab ijs deiectionibus proueniant, audi ab ipso Hippocrate loquente, neque enim inquit, præcordiorum calorem extinguunt, sed excitant: id quod dixit, quia sæpenumero biliosæ deiectiones præcordiorum ardorem statim extinguunt. quam ob rem in biliosis malignis addidit, in quibus talia excernuntur, non extingui, sed contra, omnino adaugeri: neque præcordiorum ardorem sedari, sed uehementiorem reddi. Et æger difficulter morbum sustinet: id est, inquietus, implacidusque efficitur: cum huiusmodi deiectiones sint flammeæ affectionis, qua præcordia obsideãtur, symptomata. adde quod ipsarum acrimonia ramentosam in intestinis affectionem gignit: cuius sane affectionis in cau-

sa

A ſa ſunt ea, quæ ſyncere bilioſa ſunt: & eius, quæ in præcordijs eſt, ſigna. Hippocrates tamen, uti dixi, uocabulis cauſas indicantibus, inter ſigna uti quandoque conſueuit.

15 *Sed horum auxilia ſcribentur.*

Vt ſingulorum morborum remedia ſe ſcripturum, antea quoque declarauit, ita hoc loco non minus pollicetur. uerum utrum, quæ poſt hanc tractationẽ, de balneis adiecta ſunt Hippocrate digna cenſeantur, & item quæ in libris de morbis, aut de affectionibus ſcripta ſunt, in eorum explanationibus perpendemus.

16 *Si igitur in huiuſmodi morbis qui aqua mulſa, pro alia potione, poſthabitis ſorbitionibus vtatur, is vt multa feliciter conſequetur, ita fere nunquam ſua ſpe fruſtrabitur. Quibus autem danda, vel inbibenda ſit, & quas ob cauſas ab ea temperandum ſit, maxima ex parte iam dictum eſt.*

Nunc quoque apertiſſime declarauit, ſe conſulere, ut uſque ad morbi iudicationem ſola aqua mulſa utamur: in morbis autem ſolis colliquefacientibus, uel in quibus hominum uires uſque ad morbi iudicationem ſufficere non poſſunt, ad ptiſſanæ cremorem deueniamus: in alijs uero melius eſſe, ut ex B ſola mulſa ratio uictus inſtituatur.

17 *Damnauerunt autem nonnulli mulſam, quod bibentiũ vires frangat: maturamque mortem citet: cui errori occaſionem dederunt ij, qui mortem ſibi fame conſciuerunt: ſunt enim nonnulli qui aqua mulſa perinde, ac ſi huiuſmodi quandam vim habeat, vtuntur.*

Non idem eſt, dicere uires bibentium frangere, & bibentes nihil nutrire, uel parum eam alere: ſiquidem hæc tria inter ſe differunt: nam quæ uires imminuunt, ut ſanguinis eruptio, multa per aluum deiectio, immoderatus ſudor, & per accidens cibi abſtinentia, merito uires proſternere dicuntur: quæ uero nihil omnino nutriunt, ut aqua, ea neque uires frangere, neque roborare, quiſpiã uere dixerit, niſi fortuito id interdum accidat: aqua enim, non ut alimentum, uires ægrotantium recreat, ſed ut medicamentum, cum ad temperamenti moderationem reducit ea, quæ propter eius immoderationem imbecilla ſunt facta. tertio deinceps loco cenſentur ea, quæ parum nutriunt: quibus qui ſolis utitur, etſi mori poteſt, non tamen tanquam ea uires imminuant, ſed tanquam eas non, quod ſatis eſt, roborent: quo in genere eſt aqua mulſa: ſi enim quiſpiam diebus quatuor cibo priuatus interire deberet, is mulſę uſu non modo ad quintum, ſed ad ſextum quoq; perueniret. idem de melle intelligendum eſt: mellis enim C ea natura eſt, ut mulſam ipſam faciat, quæ de numero eorum ſit, quæ modicum nutriunt. humiditatem uero non modo Hippocrates, ſed omnes fere præſtantiſſimi medici non alimentum, ſed alimenti uehiculum eſſe dixerunt. hæc eadem, quæ modo explicantur, de mulſa, deque melle Hippocrates non obſcure deinceps conſcripſit.

A.l.1.f.a.d.2. c.16.p.70.D.

18 *Sed id perpetuum non eſt.*

Non eſt omnino uerum, eos qui abſtinent, propter mulſam mori: mortui enim etiam ſunt, ſi ſolam aquam biberunt: ſed quia exiguum corpori dat alimentum, ideo ipſa ſola ad ſeruandam uitam non eſt ſatis. quod etiam uſu uenit, ſi quis † ſolius ptiſſanæ cremorem ſorbere perpetuo uelit.

† v.c. habet μόνον.i. ſolum, ut ad cremorẽ referatur.

19 *Quippe per ſe potui data, niſi ventrem turbet, multo valentior eſt, quàm aqua.*

Videtur uerbo, ualentior, indicare, aquam etiam habere uim aliquam ad nutriendum. contingit autem, quod corporis uentriculi ariditas irrigatur: ut quia aquam bibunt, diutius durent, quàm qui nihil aſſumpſerunt. tuto autem adiecit, niſi uentrem turbet, cum de mulſa loquatur: illos enim peius tractat, quibus uentrem turbat, propter inanitionem: quo etiam loco, uerbum turbat, non mediocrem, ſed im-D moderatam excretionem ſignificat. ſcire autem conuenit, mulſam crudam, aluum magis ſubducere: quæ uero probe cocta ſit, magis nutrire. id quod tibi obiter cognitum ſit. nunc quid deinceps ſcribat, cum mulſam uino comparat, uideamus.

20 *Quinetiam vino albo, tenui, imbecillo, non odoro, tum valentior eſt, tum imbecillior.*

Quidam hanc dictionem ſine uerbo eſt, ſcribunt hoc modo, Quinetiam uino albo, tenui, imbecillo, non odoro, tum ualentior, tũm imbecillior: alij pro tum, legunt interdum, ſic, Quinetiam uino albo, tenui, imbecillo, nó odoro, interdũ ualentior, interdum imbecillior: ſed ex oĩbus eadem uis eſt, eadẽq; ſententia: Hippoc. enim mulſam huiuſmodi uino quadã ex parte ualentiorẽ, & quadã ex parte imbecilliorem eſſe dicit. ego autẽ cum de uinis agerem, feci huiuſce uini mẽtionẽ, quod Hippoc. quaſi eius inſcius, reticuiſſet. ſed nũc clare indicauit, tum cõſiſtentiã ipſius hoc uerbo, tenui, cõmemorãs; tum facultatis imbecillitatẽ, cũ addidit ὀλιγοφόρον.i. imbecillũ (quod pauciferũ uocãt) ſic enim uinũ uocañ, quod ut bibatur, minimã aquæ miſtionẽ poſtulat: cõtrariũ huic πολυφόρον appellañ, quod ut bene tẽperetur, multã aquã exigit. quod idẽ eſt, ac ſi dixeris, quod multũ aquæ ad temperatã miſtionẽ ferre poſſit. quod uero pauciferũ nuncupãr, id exolutũ, debileq; & ad potũ inutile reddiñ, ſi multa aqua diluas. ceterũ odoris uacuitas in uino efficaciſſima eſt frigiditatis, imbecillitatiſque nota: cum hac in re ſit aquę perſimile: nó

ſecus,

ſecus,quàm magnus odor eſt roboris ſignum efficaciſſimum: etenim uinum aquoſum pauciſſimam in E
ligno uitis tranſmutationem habuit,ac pauciſſimam quoque terrei elementi permiſtionem:ut aqua ſit,
quæ & parum terreæ, calidæque ſubſtantiæ aſſumpſerit,& leuiſſima ad horum coniunctionem confe-
ctione indiguerit.contrarium autem uinoſum,& quod aquam multam fert, neque a leui confectione
tale efficitur: utpote quod ab aqua plurimum differat. quam ob rem inſignem & caliditatem, & odo
rem eſt conſecutum.

Etenim uini,melliſque puri,ſi utriuſque uim conſideraueris,magna eſt differentia: nam ſi duplo plus uini puri quiſpiam 21
biberit,quàm linxerit mellis,multo plus uirium a melle, modo uentrem non turbarit, conſequetur: nam multo plus ſubin
de ſtercoris deijciet.

Si Hippocrates mulſæ,& non mellis dixiſſet,† clarius enunciaſſet: hactenus enim de mulſa egit, ip-
ſamque uino aqua temperato comparauit,& non ipſam per ſe,ſed ut iuſta fieret comparatio, ideo ora-
tionem ad mel,uinumque traduxit.Sunt autem,qui in huiuſmodi comparationibus nō modo alios,uo
lentes,ſed ipſi quoque ſe inuitos fallant: alij enim puriora experti nō puris ſolis, ſed quouis modo tem
peratis eaſdem uires, quas in illis cognouerunt,attribuunt. alij non ſecus aquoſiora experti, ex illis
de omnibus quoquo modo temperatis ſententiam ferunt.& tamen non eſt ita de rebus iudicandum.ſi F
uero de ipſis iuſtam ſis comparationem facturus,mulſam ad eorum uinorum, quæ bibuntur, tempera-
turam in aquę permiſtione,ita ex proportione exiſtimabis, ut uinum non meracius, & mulſa dilutior
fuerit.ſed quoniam difficile eſt in miſtione proportionem exquiſite ſeruare,ideo ad ea, quæ uere immi
ſta,& proprie pura appellantur,ſermonem trāſtulit, ac uinum nullo modo dilutum ipſi melli compara-
uit. ait autem duplum uini epotum,minus alere,quàm mellis ſimplum.ſed quoniam multa ſunt gene-
ra uinorum,non ea hoc ſermone complexus eſt,quæ potentia ſunt, caput feriunt, deliriaque excitant:
ſed uinum imbecillum & aquoſum accepit:cui mel comparans, ipſum plus alere aſſeruit. Cumque ui-
ni duplo mel dimidium uoluerit comparare,non id fecit,quod ſolum utrunque per ſe,& ſine aquæ mi-
ſtione æger ſumat,ſed ſi poſt utrunq; dimenſum,pro arbitrio ingerat, nihil minus differat: poteſt enim
ſi ita res ferat,unum mellis cyathum uel per ſe accipere,uel aquæ,quantum uolet,miſtum ingerere,id-
que quotidie bibere:uel etiam uini cyathos duos ſingulis diebus,ut uolet, aqua temperatos. hoc autē
experimento tum in multis hominibus,qui in ceteris rebus ſimiliter affecti ſint, tum etiam in uno ma-
gis,in eodem temporis ſpatio utriuſque facultas exquiſita cognoſcetur. ſi enim mel non ex proprieta-
te naturæ uentrem turbat eorum,qui melle utuntur, ij pluribus diebus ſufficient. quod ſi ita eſt, cur in
principio orationis dixit, Quin etiam uino albo,tenui,imbecillo,& inodoro interdum ualētior, inter- G
dum imbecillior mulſa eſt? non enim interdum ualentior,interdū imbecillior, ſed ſemper imbecillior
propter ea,quæ nuper dicta ſunt,uidebitur.nimirum,quoniam prius, quàm de iuſta comparatione di-
ſtinxiſſet,& ſine diſtinctione abſoluto ſermone docuiſſet,bene ac tuto dixit, inueniri† mulſam uino tū
ualentiorem,tum imbecilliorem:ſi enim temperaturæ utriuſque proportionem quis nō diſtinxerit, cer
te interdum imbecillius uinum,interdum uero mulſa exiſtimabitur.uerum ſi hæc diſtinxeris,ut dictum
eſt,eamque turbationem,quam in uentre mel facit,conſideraris,mulſam ad nutriendum ſemper uali-
diorem comperies,quàm uinum eadem proportione temperatum.ſi uero etiam ſtercus,quod ex mulſa
ita moderatum excernitur,ut uires non exoluat,animaduertas,tibi etiam magis uidebitur,copioſior ex
mulſa,quàm ex uino extare nutritio:nam quamuis duplum ſtercus exeat, & tamen ægrotans pluribus
diebus ex mulſa ſufficiat, tamen mel potentius eſſe ad alendum,quàm uinum ſit, iudicabitur.

† vnus uetus codex habet ἀσφαλέστερον idest tutius.

† C.ueteres & item impreſsi habent μέλι.i. mel.ſed male.

Mulſa tamen a ptiſſanæ ſorbitione epota uehementer replet,& inflat, uiſceraque in præcordijs lædit. ante ſorbitionem 22
autem aſſumpta non ſolum non adeo lædit,ſed etiam quidpiam prodeſt.

Loquitur de ordine,quem in uſu mulſæ,ac ptiſſanæ ſeruare quiſpiam optime debeat. ceterū hic ſer-
mo,quem in uno exemplo mulſæ,ptiſſanæque didiciſti, ſit tibi uniuerſalis: ſemper enim prius aſſumen
da ſunt,quæ & facilius corrumpuntur,& quæ magis ſubducuntur: poſterius uero, contraria. ptiſſana H
autem difficilius, quàm aqua mulſa corrumpitur,& tardius ſecedit.itaque ſi mulſa primo ſumpta ſit,ex
ea quædam ptiſſanæ ad deiectionem quaſi ſubductio fit: at ſi ptiſſana prius ingeratur,aqua mulſa, quæ
ſubduci prohibetur,præcordia inflabit,tum uero in bilim conuerſa, progreſſu temporis ptiſſanæ quoq;
aliquid detrimenti afferet.

Cocta autem mulſa aſpicientibus quidem multo præſtantior,quàm cruda uidetur:eſt enim ſplendida,tenuis,candida,& 23
pellucida.ſed quibus a cruda uiribus differat,equidem non intelligo: neque enim, ſi mel bonum fuerit, erit illa ſuauior:im-
becillior tamen eſt,& minus ſtercoris gignit: ſed neutro horum ad aquæ mulſæ probationem indigemus. cocta tamen opti-
me,utendum ea eſt,ſi mel uitioſum,impurum,nigrum, & non iucundi odoris fuerit: ſiquidem plurima huius turpitudinis
uitia coctio tollit.

In tota hac oratione coctæ,crudæq; mulſæ differentias docet: ſed nullam explanationem deſiderat.

DE OXYMELLE.

Potionem ex oxymelle uocato,ſæpenumero utilem in his morbis inuenies:ſiquidem ſputum educit, ac ſpiritum facilio- 24
rem reddit.

Conſueſſe

A Consuesse Hippocratem addere, uocatum, quod uocatur, uocari, & his consimilia, non ignoras: idque uel quod ea appellatio nondũ Græcis omnibus sit usitata; uel quod improprie dicatur: uel quod artificiosum quid indicet: ut in temporalibus, masticatorijsque musculis declarauimus. sed oxymellis appellationem nihil artificiosi indicare, planum omnibus est: restat igitur ut addendo uocatum, significarit se aut uocem reprehendere, aut eam nondum esse usitatam: atque hic quidem potest, utrunque fecisse: cum fortasse tum primum in communẽ usum uenerit: fortasse etiam uocem damnat, quod ea declaret, ex melle & aceto solis medicamentum confici: uel quod mellis differentiam indicet, perinde ac si quis ita diceret, mel acidum habet huiusmodi facultatem. perspicuum igitur est, cur uerbum illud uocatum, adiunctum sit. nunc uero ad id, quod utile est, aggrediamur: oxymellis enim confectio non ex sola mellis, acetique mistione fit, sed ex aqua mulsa, quæ parum aceti assumat: sed melius est, ut coquatur: siquidem aceti uis in coquendo minuitur: ut mulsa ab eo, cui miscetur, utilitatem sumat, noxam uero non habeat. utilitatem porrò in hoc ipso orationis exordio declarauit, atque etiam post hac aperiet: noxam uero in fine totius orationis adijciet. atque in exordio quidem dixit, ab eo sputum educi, ac spiritum faciliorem reddi: deinceps uero adiunxit, quæ nos, eius uerba secuti, perdiscemus.

25 *Habet autem hæc tempora.*

B Appellat tempora, uel in quibus ex consuetudine eo utamur: uel quibus iuuare soleat: siquidem uti etiam hoc nomine Καιροῦ, in hac significatione, Hippocratem docuimus.

26 *Quod si ualde acidum sit, nihil mediocre faciet ad sputa, quæ non facile educuntur. nam si retenta educeret, & guttur ipsum lubricum, ac ueluti leue redderet, pulmonem certe leniret: siquidem ipsum molliret. quæ si contingerent, maxime prodesset: sed euenit interdum, cum usque adeo sit acidum, ut non solum non possit sputum educere, sed glutinosius ipsum efficiat, ac detrimentum afferat.*

In quibus acido oxymelle utendum est, in ijs noxam quandoque ex eo nasci docet: nam in quibus nemo hoc medicamento acido uteretur, eiusmodi noxas recensere, superuacaneum est: neq;.n. simpliciter de acido oxymelle est locutus, sed adiunxit κάρτα, hoc est ualde, & uehementer. tale igitur oxymel nihil mediocre in crassis, glutinosisq; pulmonis sputis facere consueuit: si quis id solum adhibeat: sed ea uel secat, detergit, atq; educit: uel si facere id nõ possit, exsiccat: hoc.n. medicamentũ ut secandi, sic etiã siccandi uim habet. nos aũt in crassis pulmonis sputis utimur, non tanquam siccante, siquidẽ ita noceret, sed tanquam secante & detergente. cum autem hæc facere non potest, tantum abest, ut proficiat, ut etiam summopere officiat. quando uero neque incidat, neque detergat, ipse post hac docebit. nunc uero agendum mihi est de lectione huius loci, quam in plerisque codicibus scriptam reperi. itaque legitur non μέτριον, id est mediocre, sed μεῖζον, hoc est maius, ut ita dicamus, Quod si ualde acidum sit, nihil maius facit ad sputa &c. quod falsum est: siquidem ipse progrediens, magnam quandoque utilitatem, quan-
C doque uero damnum afferri ostendit. itaque semper magnum aliquid facit, & nunquam parum. de quo autem uere dicitur, semper ab eo magnum aliquid aut malum, aut bonum fieri, de eo melius quispiam dixerit, nihil ab eo effici mediocre.

27 *Sane illi potissimum sic afficiuntur, qui alioqui pernicioso morbo laborantes, neque tusses, neque ea, quæ intus continentur, screare possunt.*

A.l.3 .f.10.c. 5.c.1 .p.503. E. Conglutinari uehementer crassa sputa, ac nihil iuuari dato acido oxymelle, ait ijs contingere, qui alioqui pernicioso morbo laborant. hoc est, quibus morbus est supra modum incoctus. hi enim nihil expuunt.

28 *In his igitur uires hominis perpende: ac si de eo spes sit, dabis.*

Cum ab acido oxymelle nihil iuuari eos dixerit, qui alioqui pernicioso morbo detinentur, quorum pauci adiuti liberentur, ideo auxilium, quod raro contingit, noluit silentio præterire. id autem auxiliũ ab acido uehementer oxymelle proficiscitur, cum ægroti uires ualentes sint: alioqui tale oxymel nihil proderit: siquidem duorum alterutrum faciet, nam uel nihil prorsus incidet, sed quod glutinosum est, reddet glutinosius, uel dissecabit, & absterget: sed uiribus repentinam eductionem, ac euacuationem
D quam totam simul molietur, non ferentibus, suffocari hominem continget.

29 *Cum autem dare decreueris, perquam tepidum, paulatimque, & non affatim dabis.*

Si nihil ægrotus excernat, propterea quod & crassa, & glutinosa sputa sint, uires autem ualidæ sint, oxymel dari iubet ualde acidum, paulatimque, & perquam tepidum. est autẽ perquam tepidum, quod inter calidum & frigidum sit exquisite medium. ceterum cum ualidam facultatem habeat, ideo ueretur ipsum copiose, uno haustu offerre. simili quoque modo æstate frigidum dare, ut ante docuit, ideo reformidat, quod pleuritides, & peripneumoniæ, in quibus nihil expuitur, incoctæ sint. calidum autem coctioni perpetuo auxiliatur, frigidum nocet. quid igitur causæ est, cur oxymel calidum deuitet? an quia morbus malignus sit: ne uidelicet protinus ex tali potione, affectio ipsa incocta etiã maneat: homineq; ipsum a calido oxymelle affici maiore siti contingat? ab hoc autem symptomate glutinosum sputum reddi declarauit. itaq; arbitratur oxymel mediocriter tepidum tutius esse, utpote quod effugiat eam noxam, quæ ex calore sequi posset, & eam, quam necessario frigus afferret.

30 *Quod autem parum acidum est, os et fauces humectat, sputum euocat, sitim compescit, præcordijs, ita, uisceribusq; est propitium: etenim mellis, quas prædiximus, noxas prohibet: quippe quod in melle biliosum est, ita corrigitur.*

Absoluta oratione, quæ de ualde acido oxymelle erat instituta, hac dictione ad id, quod mediocri E ter acidum est, deuenit. atque ipsum os, fauces que humectare, sputaque euocare, & sitim arcere. quod cum habeat omnia, quæ huiusmodi morbis præsidium afferunt, certe propter uirtutem temperamenti, nullius particeps eorum est, quæ nocent: propterea quod tantum aceti est aquæ mulsæ adiunctũ, quãtum satis sit ad id biliosum, quod in ipsa est, corrigendum: quod ipse dixit ξύσαι, hoc est detrahere, atque opprimere. nam in quarto de simplicium medicamentorum facultatibus ostensum est, dulcẽ suę cum sua facultate acido maxime aduersari. itaq; cum mulsæ facultas cetera quidem omnia, quibus ad huiusmodi morbos opus est, contineat, in uno autem solo contraria sit, cum supercalfacta in bilem mutetur, hanc mutationem aceti permistio prohibens, optimum medicamentum efficit: sitim enim non inducet, ut etiam hac ratione sputa, quæ non omnino crassa, glutinosaque sint, facile educat. ex his autẽ duabus actionibus sequitur partium oris, & faucium humectatio. qua uero ratione id facit, eadem est & lieni, & iecori accommodissima, utpote quæ uiscera ipsa innoxie expurget.

Flatus præterea discutit, & vrinam ciet. 31

Hæc protulit de eo adhuc oxymelle loquens, quod mediocriter acidum est: id enim in pulmonis, thoracisque affectionibus plurimo usui est, & maxime insignem utilitatem ob commoderatam illam F aquæ, aceti, ac mellis permistionem habet. tale autem oxymel spiritum crassum, † glutinosumque in præcordijs secans, flatusque abrumpens, uias omnes expurgat: atque ad urinas serosa, biliosaque excrementa deducit.

† Oẽs cod. habent φυσῶδες .i. flatuosum, & ita uetus tralatio.

Sed intestini partem imam maiore humiditate replet, ramentaque efficit. 32

A. l. 4. f. 1. z. 2. c. 4. p. 779. C.

Humiditatem, quæ innascitur partibus, præter quàm quod secundum naturam sunt ξύσμα appellari ab Hippocrate notum est. ait igitur oxymel hanc gignere: nam quicquid crassi, glutinosique succi superius obstruitur, id abradit, & secat, & tanquam ad excretionem subducit. quin hac quoque facultate faciles a iecinore eductiones excrementorum facit, ita ut collectis superioribus cunctis humiditatibus in ipsis intestinis, ac potissimum infernis, ob multitudinem quidem gignatur ea humiditas, quæ supra naturam est; ob qualitatem uero, intestini abrasio: nam cum oxymel abstergenti quoque facultate sit, tandem intestinum abradet. Est etiam eiusdem facultatis excrementum, quod cum oxymele † biliosum descendit: quapropter, si aliquando exuperarit, etiam sine oxymelle intestinum abradet.

† Aliq. legũt, chylosum, cõtra omniũ ueterũ codicum auctoritatẽ: & ueterẽ tralationem.

Atqui in acutis morbis inutiliter nonnunquam exhibetur: præcipue vero, quia non solum flatum cohibet, sed rursus ipsum reuerti cogit, vires frangit, & extremas partes infrigidat. G 33

Abradi intestinum, interdum in acutis morbis non est bonum. ramentosa enim affectio est vlceratio quædam partium, quæ in superficie sunt: quæ cum talis sit, intestinum ab omnibus irrumpentibus, præsertim vero mordentibus, molestia afficitur: quod affectum, nisi protinus mordentia excernat, ea, quæ irrumpunt, ad superiorem regionem remittit. ex quo fit, ut ea quoque de causa flatus sursum recurrat: intestina enim naturalem facultatem comprimentem sortita sunt, ut in commentarijs de facultatibus naturalibus est demonstratum. sed reijci quæ irrumpunt, a partibus, quibus continentur, est † uelocitatis opus, cum igitur superne motus incipit, quæ continẽtur, ad inferna excretionem habent: sin motus inferne incipiat, sursum feruntur. quod etiam in ijs, qui in suo naturali statu sunt, aperte cõspicitur: cum scilicet interdum bilis ad inferna intestina repente subit, excretionem continemus, uel quod tale negotium urgeat, ut interpellari non possit, uel quod locus, ubi uentrem exoneremus, præsto non sit: tunc enim bilem ita sursum recurrere percipimus, ut excerni postea non possit. sunt autem quibus ex huiusmodi bilis recursu stomachus male afficiatur, alijs caput repleatur, & ob morsum doleat: alij uero utrunque patiantur. hoc igitur modo affectio intestinorum ramentosa quandoq; ex- H cretionem deorsum celeriter molitur, cum nõ possit affectorum perferre molestiam: interdum uero & ab inferioribus partibus ad superiores, ubi, quæ irrumpunt, non protinus ad sedem prodierint, sed musculus is, qui sedem in orbem ambit, tum contractus, tum recti intestini extremum ipsum constringendo complexus, principium comprimentis motionis ex infernis partibus ad superiores fecerit. ob eam igitur causam non modo flatus, sed etiam excrementum in huiusmodi affectionibus reuertitur. uires autem læduntur propter eum morsum, qui in ipso transitu sequitur: abradentia enim, quamuis quod irrumpit, morsum habeat breuissimum, tamen uehementer uexant. scimus autem uires ab omni dolore exolui: & ob eam ipsam causam partes extremas infrigidari.

† Vetus translatio habet, huius uirtutis

A. l. 1. f. 2. d. 2. c. 22. f. 78. E.

Atque hæc quidem sola est, quam ego norim, oxymellis noxa, haud indigna, quæ literis mandetur. 34

Paulo ante ostensum est, oxymel mediocriter temperatũ, omnes noxas, quæ ex mulsa, uino, & aqua proueniunt, effugisse. cum ergo lædit, id solum facit, quia abradit intestinum: id quod facit in ijs, qui † imbecilliore natura sunt: & intestinum promptum ad patiendum habent. 35

† Orib. v. coll. 24. legit τοῖς ἀσθενέστερον ἔχουσι τὸ ἔντερον .i. qui intestinũ natura habent imbecillum, & promptũ ad patiendum.

Huius quidem potionis paulum noctu, ac ieiuno, ante sorbitionem, recte propinatur: quanquam nihil prohibet ipsam a sorbitione quoque bibere, modo longum spatium intercedat.

Cum

A Cum facultatem, quam habet, recensuerit, ad explicandam rationem temporis, in quo maxime id porrigere quis debeat, nunc peruenit. docet autem quando maxime quispiam ex ijs qui sorbitionibus aluntur, oxymelle utatur: postea uero, licet non sorbitionibus, sed potione sola quis regatur, tēpus quoque, quo illi dandum sit, exponit. in ijs igitur, qui sorbitionibus utuntur, ait illud tempus solum cauendum esse, in quo exhiberi sorbitio debet. ptissanæ autem cremor sorbitio est, qui cremor alendi corporis, roborandæque uirtutis gratia sumitur: ad quæ est accommodatus, si nutritionis tēpore solus in uentre contineatur: nam & antea didicisti, cibos multiplices, præsertim uero facultatem dissimilem habentes, turbationem in uentre gignere: quam ob rem, nisi cremor concoctus sit, oxymel potui dandum nō est: ubi uero concoctus sit, licebit & nocte, & appetente die ante sorbitionem ipsum sumere. tempus uero inter sorbitionem & oxymel medium satis erit, † si ptissanæ cremor uacuum simul, & purum ex abstersione ab oxymelle facta uentriculum ingrediatur.

† Vetus tralatio habet etiā hæc. spatium duarū horarū, in quo oxymel præcedit: eiusq; pars ad uenas penetrat, & pars descendit, ut ptissanę cremor etc.

Qui autem in victus ratione, sola potione sine sorbitionibus vtuntur, ijs ipsum nō semper exhibere conuenit, vel ob hanc maxime causam, quod intestina abradit, & exasperat: cum enim tum nil stercoris contineant, & quidem vacuis iam venis, & fractis ab aqua mulsa viribus, id etiam magis efficiat. 36

B Qui uictum sibi ex solo potu, sine ptissana instituūt, ijs per totum morbi decursum non cōuenit oxymel bibere: tum quia intestinum, quod nudum est, uehementius abradit: inungitur enim quodāmodo a ptissana, cum eam absorpserint: tum quia mulsæ utilitatem corpus nullo pacto assumeret. quam autem utilitatem corpori mulsa afferat, supra cum de ea loqueretur, prædixit.

37 *Quod si per totum morbi tempus ab hac potione, eaque multa, præsidium aliquod expectaueris, paulum aceti infunde, vt duntaxat sentiri possit: sic enim quas esset noxas allatura, non afferet, & debita auxilia præstabit.*

Cum mulsa sitim inferat, sputa autem in bronchijs pulmonis uel glutinosa, uel admodum crassa contineantur, tum solo oxymelle utendum est. neque memoria nobis excidat, id intelligi in ijs, qui sola potione, sine sorbitione, utuntur. si igitur, ut dixi, oxymelle opus sit, paululum aceti mulsæ infundere conuenit, ut illa aceti commodo fruatur, & quod ab eo detrimentum extat, deuitet. sed acetum mulsæ admistum coquere oportet: siquidem eo pacto redditur ad nocendum imbecillius.

38 *Ceterum acuta vis aceti, vt summatim dicam, his magis, quibus amara, quàm quibus atra bilis exuperat, prodest: quippe amara ab ipso dissoluuntur, degenerātq; in pituitam, cum ab aceto in sublime tolluntur: nigra autem fermentantur, attolluntur, ac multiplicantur: nigra enim acetum parit.*

C Naturas, in quibus amara bilis exuperat, appellat eas, quæ amarum succum coaceruant, qualis est flauæ bilis succus: quibus idoneum esse acetum ait, quod est melancholicis aduersissimum: propterea quod nigra quoque bilis acida est: cum scilicet sincera sit, & corpus præter naturam se habeat: nempe cum recte ualet, plurimum quidem prædictæ qualitatis habet, non tamen habet ipsam exquisitam. reliqua in hac dictione aperta sunt: docet enim, quomodo acetum, quod frigidum est. ijs, in quibus amara bilis abundat, in quorum temperatura calor exuperat, adiumento sit.

39 *Mulieribus autem multo magis, quàm viris, aduersatur, vtpote quod vterum dolore cruciet.*

Acetum suapte natura neruos lædere, & longus usus testatur, & ratio docet: cum enim illi exāgues sint, ac proinde frigidi, facile ab eo medicamento, quod & refrigerat, & tenuium partium est, afficiunt. læduntur præterea ab alijs omnibus refrigerantibus: sed tenuitas partium, quæ in aceti substantia est, in eorum profundum ita mergitur, atque omnes partes ita penetrat, ut ne minimam quidem illorum partem illæsam sinat. sic igitur acetum nerueas partes offendit. uterum autem anatomici fere omnes nerueum esse aiunt. tu tamen sine eorum enunciatione, quam illi dissectione conspecta protulerunt, poteris ratiocinatione id ipsum colligere. propterea quod is & plurimum laxatur, & ad minimam molē

A. l. 1. f. 2. t. 1. c. 5. p. 705. B.

D contrahitur: enimuero quantus fœtus fuerit, tantum perpetuo ipsum in circulum ambit: impleturq; omne spatium ab eo, licet paruus fœtus sit: ut etiam uenter a cibis. at uentris non magna est ad contraria permutatio: uteri autem sunt maximę. plurimum autem dilatari, non carnosorum, sed neruosorum corporum est proprium.

De aqua.

40 *Aqua in acutis morbis potui datur: neque aliud officium est, quod ei tribuam: neque enim in † peripneumonia tussim sedat: neq; est alia potio, quæ minus sputum educat: si quis aqua potione perpetuo vtatur. & tamen inter oxymel & mulsam si paulum aquæ sorbeatur, propter qualitatis potionum mutationem sputum euocabit: siquidem intus inundationem quandam facit: alioqui sitim non arcet, sed amarescit. bilem etiam parit in ijs, qui natura biliosi sunt. præcordijs infesta est. Cum vero adhuc vacuo ventriculo ingeritur, vt longe pessima, & summe biliosa redditur, ita vires maxime prosternit. adde quod lienem & iecur, vbi inflammata sunt, adauget: fluctuat, supernatat: tarde permeat, vtpote subfrigida, & coctu difficilis: non ducit aluum, non ciet vrinam. atque ex eo quoque noxia est, quod stercoris suapte natura est expers. quod si refrigeratis aliquando pedibus eam quis biberit, ex iam propositis noxis omnibus illa multo grauius ipsum afficiet, ad quam fuerit proclivior.*

† Aliq. legūt, in pleuriticis.

Aqua neque incidendi uim habet,ut acetum,neque calida est,ut mel:quod quidem non modo cal- E facit,sed etiam deterget,& secat.ideo iure fit,ut aqua tarde permeet, difficulter concoquatur, & ægre descendat,quanquam alioqui optima sit,& culpa omni uacet: quæ enim uel limosa, uel male olens, uel salsa,uel alterius cuiuspiam medicamentosæ qualitatis est particeps, ea nõ simpliciter aqua est,sed cum tali quadam medicamenti permistione:ut si mel uitiosum, aut ptissanam, aut acetum, aut uinum, aut quid tale pertractes:neque enim totum genus,propter illud reprehendes,sed id solũ,quod tractes. Cum igitur in singulis,de quibus iudicat Hippocrates,sermo de optimis habeatur,ita nũc quoque singula,quæ dicuntur,ad optimam aquam relata intelligas,quæ & purissima est, & omni aliena qualitate uacat.hæc igitur quamuis optima sit,multum tamen temporis in uentriculo manet: fluctuationesque magna ex parte gignit.ex quo fit,ut cum biliosus uentriculus sit, ipsa quoque corrumpatur. cumq; ex uentriculo ad ieiunum intestinum ægre perueniat,non facile distribuitur,neque in iecur, & multo minus in renes,thoracem,ac pulmonem:quam ob rem neque ad ciendas urinas, neque ad sputum educendum nata est.immo neque per totum corpus transpirationes facit: siquidem hoc est opus substantiæ,quæ tenuium partium sit & calida,non quæ frigida,crassarumque partium existat. præterea uero sitim non sedat:propterea quòd in amplis tum uentris,tum intestinorum animalis instrumentis plurimũ temporis maneat,neque prorsus imas ipsorum partes penetret,neque ariditatem humectet.ipsam ue- F ro nihil alere,dictũ ante est.inde fit, ut neq; uitalem corroborare facultatem possit. atque hæc quidem causa est,quam ob rem Hippocrates in ægrotis,ab aqua abstinens,ad mulsam, oxymel, uinumque se contulerit.ob eas igitur causas nemo unquam ea utatur:& tamen alij quidam medici utuntur, & ipse etiamnum Hippocrates: sed hic minus, ceteri magis: illi enim, quia ceteris rebus male utuntur, circumuenti,ad aquam ipsam confugiunt: cum non magna spei frustratio ei adiuncta sit, quando ne uirtus quidem: Fuit enim hæc Erasistrati sententia, Valentes ciborum,potionumque facultates tempestiue quidem assumptas,maximo adiumento: intempestiue uero, maximo damno esse.ceterum quem uitiosum esse & oxymelitis, & mulsæ, & uini usum dico,is quidem oritur & ob repentinas mutationes, ut ipse ostendit: & magna ex parte ob synceram permistionem, quæ fieri a medicis solet. Cum autem ego seni cuidam ægrotanti quotidie uinum aqua dilutum darem, quidam ex huiusmodi medicis, qui aderat,cum uidisset,me paucissimum uini aquæ instillantem, risit: dixitque ægrum non bibere uinum, sed tantummodo uidere: ignarus nimirum, aliam esse mistionis uini,quod uoluptatis gratia datur, ad aquam,mensuram: aliam uero eius,quod opis ferendæ causa præbetur: permiscemus enim oĩno paucissimum uini,ueluti incitationem quandam,quæ aquam ad distributionem trahat,ut scilicet aquæ synceritatem tollamus,non ut ex aqua uinum faciamus.ex sanis autem plerique sunt,qui uinum aqua dilu G tum bibant: sed tum non debet aqua in ipso gustatu uinum superare, sed uinũ esse superius:at in ægrotantibus,multo magis danda opera est,ut uini uis parua sit.ita etiam paulo ante de oxymelle dicebat, cum aquosum laudaret,itemque mulsa tutius quempiam uti ea,quæ aquosa est: nam pura,nisi uentrem subducere anticiparit, magis lędet:præsertim uero in amaræ bilis hominibus,& ijs,quibus præter naturam in tumorem elata sunt uiscera:quibus aqua detrimentum affert, quod plus iusto in præcordijs morata in bilem conuertitur.ad omnia hæc mala,hoc ei accedit etiam,quod stercoris expers est, atque ita nullo modo aluum subducit.Aquam autem in principijs accessionum potui datam lædere (quod ipse indicauit,cum dixit, Quod si refrigeratis aliquando pedibus,eam quis biberit, ex iam propositis noxis omnibus illa multo grauius ipsum afficiet)est de numero eorum,quæ manifesta sunt,& de quibus inter oẽs constat.quando igitur utiliter danda potui est?cum scilicet potu solo æger usus fuerit,nondũ accepto ptissanæ cremore:tunc enim in medio aliarum potionum aquam tempestiue quis ingesserit:præcipue autem,si æger siti urgeatur:ait enim eam facere intus inundationem, hoc est humoris cuiuspiam abundantiam.quam ob rem inter mulsam & oxymel parum aquæ præbet,quod ijs, quæ expui debent, ad humectationem conferat.itemque cum uinum grauiter nocet,tum aquam propinamus.sed ut enunciaturus hoc sit Hippocrates,audiemus. H

Cum uero in huiusmodi morbis timueris,ne caput uehementer grauetur, aut mens tentetur, tum a uino penitus abstinendum est:& aquam,aut uinum aquosum fuluum, & non odorum exhibere oportet:deinde parum aqua superbibere: sic enim uini potentia non tam facile caput,& mentem attinget. 41

Mens tentari,lædique dicitur,cum æger febri correptus desipiat. itaque nunc mentis læsionem appellat desipientiã:in qua monet a uino esse abstinendum.idem quoq; in grauibus capitis doloribus faciendũ censet.sed de utroq; dictũ ante est.in præsentia uero,cũ dixit in hisce symptomatis, quæ memorauit,a uino oĩno abstinendũ,deinceps monet dari oportere uinũ aquosum penitus,& non odorũ:atq; aquosum quidẽ,& nõ odorũ exhiberi,bene monet:fuluũ uero non admodũ probo: ad hæc.n.accõmodatius est aquosum,quod scilicet albũ fit.sed si hoĩbus ita affectis uinũ forte demus,tutius esse cõsuluit aquam confestim superbibendã esse:sic enim inquit,uini potentia,quæ ualẽs est, caput,mentemq; minus attinget.in quo explicãdo usus est uerbo ἅψεται,quo uti solet:declarauitq;, se ab hoc uerbo ἅψιν hoc est læsionẽ mẽtis duxisse, quod est hoibus usitatius q̃ nomẽ ἅψεως.i.tactus.ait aũt caput,& mentẽ a uino tentari,quod propter caliditatem celeriter ad caput feratur, et secum feruentes in corpore humores ferat.qua autem ratione caput, eadem quoque mentem lædit:siquidem in capite est ea pars animi,quæ mentis & rationis est particeps.

A

42 *Sed in quibus aqua potui danda sit, & quando ualde multa, & quando modica, & quando frigida, & quando calida, partim iam diximus, partim uero suo tempore dicemus.*

Erasistratus in libro de febribus satis malitiose Hippocratem reprehendit, eius scilicet discipulos Apollonium, Dexippumque accusans, quos ait cereos cyathos duodecim in cyatho, qui sextantem heminæ contineret, effinxisse: atque unum ex his, aut duos febricitantibus esse dimetitos. & tamen Hippocrates non solum hoc loco, sed etiam superioribus plane docuit, se copiosis omnibus potionibus usum esse. ac nunc quidem suis uerbis id perspicue declarauit, cum ait, In quibus aqua potui danda sit, & quando ualde multa. nam quod ait, κάρτα πολλῷ, significat idem, quod λίαν πολλῷ, hoc est ualde multa. quanquam satis erat dicere, multam aliquando aquam dari, sine adiectione ualde, ad Erasistrati malitiam coarguendam: qui Appollonij quidem, & Dexippi, mentionem facit, nullum tamen ipsorum ostendere librum potest: immo uero ne Hippocratem quidem intelligit, aperte dicentem, Et quando ualde multa danda sit. In superiore quoque oratione cum aquam inter mulsam & oxymel dandam monuit, dixit utilem esse, quod inundationem, hoc est humiditatis abundantiam parit. sed antea etiam de oxymelle & mulsa scripsit, ab eis os humectari, & urinas cieri: non utique ipsorum cyathum porrigens,
B sed copiam insignem, qua & os humectari, & urinæ moueri, &, quæ pulmoné infestent, expui possint. præterea uero de oxymelle ita scriptum reliquit, Quod si per totum morbi tempus ab hac potione, eaque multa, præsidium aliquod expectaueris: quo in loco addidit, eaque multa. sed de Erasistrati aduersus Hippocratem peruersitate, hæc satis. Ceterum in memoria habeamus, Hippocratem, ut ante, ita nunc quoque polliceri, se in singulis morbis propriam doctrinam esse facturum: quippe qui in hoc libro artem uictus instituendi non satis nobis tradat, sed sola uniuersalia in unius morbi, pleuritidis inquam exemplo persequatur.

43 *De alijs autem potionibus, quæ fiunt ex hordeo, herbis, uua passa, uinaceis, tritico, cnico, myrtis, malo punico, uel ex alijs quoque rebus, quando ipsis uti conueniat, in ipso morbo dicemus: quo in loco de compositis quoque medicamentis agetur.*

Hac quoque dictione pollicetur, se alium proprium de singulis morbis librum esse cófecturum: sed perspicuum est, uel non extare eos libros, qui de singulorum acutorum morborum curatione seorsum scripti sunt: uel prorsus non esse ab eo conscriptos: nam qui nunc circumferuntur, non sunt Hippocratis digni præstantia: habent tamen multa, quæ ipsius sapiant sententiam: ut etiam ea ipsa, quæ huic libro adiecta sunt, post eum sermonem, qui est de balneis. sed ut dixi, de singulis in eorum explicatione
C disserere præstabit.

DE BALNEIS.

44 *Lauacri usus in plerisque morbis confert: idque in alijs quidem morbis est perpetuum, in alijs uero nõ item. sed raro utuntur eo homines, quod ipsum nesciunt præparare. nam in paucis admodum domibus uel instrumenta, uel ministri, ut oportet, parati sunt. & nisi exquisita in lauando cura adhibeatur, non mediocris inde noxa proueniet. tecto enim fumi experte opus est, itemque aquæ abundantia, & crebra lotione, sed quæ non admodum abundans sit, nisi ita res postulet.*

Temporibus Hippocratis hæc nostra balnea nondum parari consuesse uidentur: nam quod ait, in paucis admodum domibus parata esse, & instrumenta ac ministros, ut oportet, reperiri, præterea uero opus esse tecto fumi experte, & aquæ abundantia, & cetera, quæcunque deinceps memorauit, indicat, homines cum uti lauacro uolebant, aquam in domibus adhuc in lebetibus calfecisse, & eam soliorum labris infudisse. quod aũt in extrema dictione ait, crebra opus esse lauatione, sed quæ non admodum abundãs sit, nisi ita res postulet, si utiq; nõ excidet e memoria, ad doctrinã eorũ, quæ sequunt, asseruabi
D mus: ipse enim, qui nam sint, quibus quandoque opus sit admodum abundanti lotione, declarabit: hoc est, cum æger multa, inter lauandum, aqua perfunditur. ac si ipse dicere non uidebitur, nos tamen non simpliciter, neque ut sors feret, sed ut eorum quæ ab ipso dicta erunt, consequentiam conseruemus, peruestigabimus.

45 *Neque etiam abstergere oportet. quod si aliquando abstergendum sit, calido aliquo, & multiplici plus, quàm existimetur, utendum abstergente est. aqua etiam multa, & celeriter post perfundenda est.*

Nullus æger, dum lauatur, eget abstersione, nisi sordidus sit, aut etiã pruritu uexetur. qui enim ægrotant, citra omnem laborem, læsionemque aqua proluendi sunt. detersio autem purgamẽtis fit tum mordentibus, tum siccantibus: ut hæc sit uirtuti & usui lauacri aduersissima. Si uero detergi ægrotus uel propter sordes, uel propter pruritum debeat, exoluenda erit uis detergentis medicamenti multa aqua admista, & oleo item infuso. quam ob rem dixit ipse, atq; multiplici plus, quàm existimetur, utendum esse abstergente: hoc est quam in bene ualentibus consuetum sit: non enim præcipit, substantiam detergentis medicamenti in ægrotis multiplicem sumi oportere, cum nolit magis abstergere, quam abstergere, sed censet copiam abstergentis medicamenti in ægris fieri multiplicem aquæ † adauctione. Eadẽ quoq; ratione præcipit, detergẽtia uitanda esse, nisi uel sordes, uel pruritus urgeant: acribusq;

† Cod. Bess. hẽt μίξιν idest mistione. sed eadem est sententia.

ipsis & synceris non utendum. quemadmodum autem abstergentis medicamenti acrimoniam multitu- E
dine aquæ admistæ obtundit, sic etiam totius detergentis uim exoluit, statim multam aquam calidam,
& puram, ac deinde aliam superinfundens.

Via ad solium breuis sit, ingressumque, & exitum facilem præbeat. 46

Hoc commune est, siue in balneo hominem laueris, siue in domo aliqua pyram extruxeris, & solium
aqua impleueris: quod hodie quoque in castris sæpe fit, cum lauari quempiam oporteat, nec balnei lo-
cus suppetat. ingressumque inquit, & exitum facilem præbeat. uult ægrotum prorsus sine labore serua-
ri. ideo iubet solium habere facilem ingressum, facilemque egressum. id aũt erit, si paries, qui aquã
continet, neque sublimis, neque angustus sit. præstantissimum autem & labore omni uacans est, quod
in lauacris aquarum sponte nascentium conficitur: solia enim ita humilia ferme omnes faciunt, ut nihil
eorum propinquo pauimento emineat.

Qui lauatur, componat se se, & taceat, & nihil agat, sed alij perfundant & abstergant. 47

Hæc quoque eo pertinent, ut ægrotus nõ laboret, cõuenienter ijs, quæ dicta sunt. iam uero, et ægro-
tantis quies accommodata est ad corpus tum laxius, tum mollius in balneo reddendũ: in motionibus F
enim corporis musculi tenduntur: qui quidem minus & molliuntur, & laxantur. 48

Multa quoque aquæ mistura parentur.

Quod ait, μετακέρασμα, possumus pro uno uerbo intelligere, ut significet misturam: possumus item
disiungere, ut sit μετὰ .i. post, præpositio per se accepta, & κέρασμα hoc est mistura, etiã per se: Hippocrates
enim & in hoc, & alijs item in libris uidetur hac propositione μετὰ .i. post, sine casu uti, prout Iones fa
ciunt. est autem integra oratio sic, Multæ quoque post hæc, aquæ misturæ parentur, sed siue quis pro
uno uerbo accipiat μετακέρασμα, siue distinguat, ac dicat μετὰ ταῦτα κέρασμα .i. post hæc, misturæ: una erit
communis utriusque lectionis sententia: uult enim misturam parari, ut qui in labro lotus est, perfunda
tur: ut etiam hodie medici facere solent, cum ægrum lauerint: neque enim in frigidum solium ingredi
permittunt, sed illius loco, eum tepida aqua perfundunt. sunt qui labra tota huiusmodi aqua impleãt:
etenim ut corpus laxius, rariusque a calido lauacro est redditum, sic etiam contra, uult ipsum paulatim
contrahere, atque densare. quæ res ad uires corroborandas ualet: ac facit, ut ne facile homo lædatur, si
subita quædam in ambiente aëre ad frigidum fiat permutatio: quam etiam ob rem sani, a calido balneo
sese in frigidam aquam conijciunt. at ægrotantes contactum frigidæ sine læsione non ferunt. itaque il-
lius frigiditatem calidæ admistione frangimus. quantum autem miscendum sit, inuenietur. primũ qui- G
dem si corporis affectionem intueamur, deinde uero si propriam ægrotantis naturam, ætatem, anni tem
pus, regionem, & præsentem cœli statum contemplemur. melius autem facient, qui a balneo tepidas
non minus trium generum aquas, quæ differant inter se, apparabunt: ut prima sit abunde tepida, secun-
da sit, quàm illa, minus tepida: tertia uero magis etiam ad frigidam declinet. tale autem quidpiam uel
le uisus est Hippocrates, cum multas parari misturas censuit: nam quod paratur, non modo absolute
multum, sed multiplex quoque esse melius est, ut paulatim a calido ad frigidum procedatur, cum subi-
tam ad contrarium mutationem æger non ferat.

Celeresque perfusiones fiant. 49

Celeres intelligere oportet & de ipsa actione, quæ in perfusione fit, & de eo quoque spatio, quod in
ter actiones interiectum est: ut inter primam & secundam perfusionem parum interualli sit. quas si pro-
prie quis nominarit, non celeres, sed frequentes dixerit. quanquã apud ueteres horum nominum usus
confunditur: nam interdum frequentes actiones, celeres uocant. 50

Et spongijs pro strigili utantur.

Medici huius temporis neque strigili, neque spongia in ægrotantibus utuntur: sed post laua- H
crum linteo eos contegunt. alij uestibus, præcipue mundis undique obuoluunt, ut plurimum sudent.
sed non semper usus postulat, ut æger a balneo plurimum sudet: siquidem persæpe non uacuandi cor-
poris gratia ægrum ad lauacrum deducimus. sed potius contra omnino, ut humectetur, & madescat,
quod immoderatius exsiccatum est. in huiusmodi igitur neque intus in balneo multi sudores expe-
ctandi sunt, sed quàm celerrime labri aquam ingredi, deinde e balneo egressos resiccare statim ex-
pedit.

Tum corpus non admodum siccum perungant. 51

Hæc quoque oratio continuata serie dicta est post superiorem, qua dixit, & spongijs pro strigili utan
tur. accommodatius autẽ quispiam eam intelliget, de usu unctionis in balneo: ne qua dictu necessaria
res omissa uideat: post lauacrũ enim, cum spongijs abstersa aqua est, incertum est, utrum Hippocrates
unxerit: ægri quidem corpus, cum humidum non est, constat perungendũ esse: nisi quispiam dicat, hoc
ipsum oleum, quod cum aqua est, ab Hippocrate postea resiccari. utile igitur est, ut de usu unctionis in
balneo consideremus: sed magis necessaria est, super unctionis tempore consideratio. utrum perfun-
dendum oleum sit, ubi is, qui lauatur, sudauit: an cum siccus adhuc est, confestim ubi se exuerit,

&prius

A & prius,quàm ſudarit:an horum neutrum,ſed ubi cœperit humeſcere. ſane quicunque memor eſt eorum, quæ de olei facultate in libris de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus dicta ſunt, is plane nouit,optimum eſſe olei uſus tempus in ijs,qui lauantur,quod tertio loco dictum eſt.idem ſcit, id ipſum antea calfactum eſſe adhibendum corpori eius,qui lauatur.nempe id corpus mollit, rarumque facit: cum frigidum ſuo contactu non ſolum horum neutrum efficere natura idoneum ſit, ſed eos etiam,qui lauantur, horrore perſpergat.

52 *Caput autem ſpongia,quoad eius maxime fieri poterit,reſiccare oportet.*

Caput in balneo reſiccandum accurate eſſe,ut ne minimum quidem humiditatis relinquatur,perſpicuum eſt:quicquid enim reſtat,refrigerare conſueuit.id tamen a ſpongia effici adhuc nõ poteſt:niſi ſtatim ab initio poſt uſum miſtionum.melius tamen eſt,ut aqua capitis linteo reſiccetur.

53 *Neque caput ipſum ſolum, ſed & extrema,& quamuis aliam corporis partem a frigoris iniuria tueri debent.*

Hoc mihi non uidetur tanti eſſe,ut ab ipſo dicendum eſſet:eſt enim oĩbus perſpicuum, nullam partem nudam eſſe diutius continendam: cum a balneo aquam eorum,qui lauantur, reſiccant: partes e-
B nim ita denudatas ſtatim refrigerari,norunt omnes.

54 *Neque lauari debet is,qui nuper vel ſorbitionem,vel potionem ſumpſit.*

Non modo in ægrotis,ſed in ſanis quoque, nullus ſtatim a cibo uel potu lauari debet:nam qui biberunt, ijs caput repletur:qui uero cibum ſumpſerunt,ijs non modo caput,ſed & corpus totum ad ſe alimentum prius,quàm concoctum ſit,attrahit.

55 *Ac ne a lauacro quidem ilico vel ſorbere,vel bibere conuenit.*

Melius eſt edere, ac bibere ſedata ea turbatione, quam balneum attulit: ſicut ea quoque ſedata, quæ ab exercitatione oritur: nam cibum protinus, potumve ſumere, caput replet, ac interdum facit, ut quod ſumpſeris, ſupernatet.

56 *Magnopere autem laboranti indulgendum eſt,ſi cum recte valeret,balneum valde adamauit,aut lauari conſueuit: nempe tales magis expetunt,iuuanturq; cum loti ſint:& non loti,læduntur.*

Hæc in ſecundo horum commentariorum ferme declarata ſunt omnia:ubi dictiones explicauimus,
C in quibus parte plurima conſuetudinis uires ipſe narrauit.

57 *Confert autem magis peripneumoniæ,quàm ardentibus febribus prorſus: nam lateris,pectoris, dorſi dolorem mitigat: ſputum maturat,& educit: ſpiritum facilem reddit: fatigationem lenit: articulos & ambientem cutẽ mollit: vrinam ciet, capitis grauitatem ſoluit: nares humectat. [tanta ex lauacro ſunt cõmoda: quibus omnibus indigemus. quod ſi in apparatu vel in re vnica, vel pluribus error commiſſus ſit, periculum eſt,ne proſit, immo vero ne noceat: nam quicquid horum a miniſtris non ſit recte paratum, magnam noxam afferet.*

Cur potius peripneumonijs, quàm febribus ardentibus balneum proſit,ipſe docet,cum ait,nam lateris,pectoris,ac dorſi dolorem mitigat:ſputum maturat,& educit: ſpiritum facilem reddit: ſiquidem ob hæc omnia eſt peripneumonicis utiliſſimum: ſanantur enim,ſpuentes ea ſputa,quæ pulmonibus cõtinentur.Pleuritici quoq; ob doloris mitigationem mirum in modum iuuantur. quapropter duorũ alterum,ut uel ita ſcribendum ſit,confert autem magis peripneumoniæ,& pleuritidi,quàm ardẽti febri: uel in peripneumonia ſubaudienda quoq; pleuritis eſt:cum pleuritis in latere dolorẽ habeat,peripneumonia non habeat.præterea cum peripneumonijs potius,quàm febribus ardentibus eſſe,utile balneũ ait,docet quoque æſtuantibus quibuſdam eſſe præſidio: ſed ad hanc orationem diſtinctione opus eſt,
D quam nondum poſſumus adhibere; propterea quod tempus, quo lauari ægrotos uelit, non definiuit. cum autem ſequenti oratione ipſum explicantem, quos lauari nolit, audiuerimus tum ad balnei tempus perueniemus.

58 *Qui per morbos, citatiore ſunt aluo, quàm ſit opportunum, aut quibus ſupra modum aluus adſtricta, non ducitur, ij lauandi non ſunt: ac neq; ii,quibus imbecilla ſunt vires,aut qui faſtidio, aut vomitione affecti ſunt,aut qui biliosa ructant,aut quibus ſanguis e naribus profluit,niſi minus, quàm occaſio expetit,effluat. neq; occaſiones ignores: nam ſi minus,quàm poſtulet occaſio,effluat,lauabis, ſiue uniuerſum corpus, ſiue caput ſolum,ita iuuari videatur. [igitur ſi hæc commode parata ſint, ſi æger citra noxam ſubire lauacrum poſſit,quotidie lauandus eſt.]*

Quibus plura per uentrem ſubducunt,ijs balneũ ſiſtit aluum,ea ad corpus uniuerſum reuellens:atq; hac ratione lædit.eos autem, qui nullo modo deiecerunt, uetuſtam fæcem ante euacuaſſe melius eſſe, nemo eſt, qui neſciat: ſicut clarum etiam eſt, eos, quibus imbecillæ, hoc eſt exolutæ ſunt uires, a balneo magis exolui. addit præterea eos, qui faſtidio, aut uomitione affecti ſunt, non eſſe lauandos: metus enim eſt,ne uiribus ita deſtituantur,ut ſyncope, quæ ſtomachica nominatur,eis ſuccedat.ſequũtur deinceps ij,quibus os uentriculi bile redundat:quos indicauit nota quadam,cum ait,aut qui biliosa ructant.ſimili quoque modo non conuenit lauari eos, quibus ſanguis e naribus copioſe fluit. † ſed, ſi minus fluxerit, lauare eſt conſentaneum. atque hi quidem ſunt, qui copioſo balneo indigent,

† Vetus tralatio habet etiã, ſanguis enim eis immoderatiſſime fluet. tamẽ tres ueteres cod. quos habemus,nihil addunt.

ut ſanguis, qui in capite eſt, uehementius moueatur. lauabimus quoque ſi ſanguis nullo modo effluat, cum debeat effluere. ceterum ex adiectione huius ſermonis, ſiue uniuerſum corpus, ſiue caput ſolum, ita iuuari uideatur, apertius quoque ſignificauit, quomodo ſæpius in domo calfacta ægrum ſine labro collocent: & caput ſolum, citra alias partes corporis, aqua calida perfundant. E

Lauandi autem cupidos, ſi quotidie bis laueris, non lædes. 59

Medicus is, qui librũ de ratione uictus Hippocratis Victori Romano principi dedit, ſicut alias nonnullas decurtatas dictiones, ita & illam deſcripſit, in qua dicitur, †primis diebus nullum ſorbitionis genus ſubtrahendum: & item illam, †Qui bis in die cibum ſumere conſueuerunt, ijs bis dare oportet. ſed utriuſque dictionis dimidium ſubtraxit: huius uero nihil ademit, tempus uero nõ addidit, in quo lauandi cupidos intelligit eos, qui cum ſani ſunt, lauari gaudent, atque ideo ſæpe lauantur: hi enim ad lauandum, eo ſcopo utuntur, quem ex conſuetudine ducunt. itaque audiamus ipſum deinceps tempus, in quo uelit ægrotos lauari, præſcribentem.

†Eſt l.2.cõ.41

†Primo l.20.

Multo autem tutius eſt, eos lauacro uti, qui integram ptiſſanam, quàm qui ſolum cremorem eius aſſumunt: & ſi bis quoque interdum uſus eſt: qui uero potu ſolo utuntur, ijs minime. 60

Quo tempore lauandum ſit, hac oratione declarauit. quod ſi in principio feciſſet, multa, quæ interiecta media ſunt, obſcura non fuiſſent. ptiſſanam autem totam dat ijs, qui mitius ſe habent: qui uero deterius degunt, ijs ſolum cremorem: qui deinde periculoſius, acutiuſque laborant, ſolos potus. In toto autem hoc commentario de thoracis, pulmoniſque affectibus cum egiſſe, plurima uniuerſalia docentẽ, tanquam in exemplo morborum, quibus hæ partes obſideantur, præſertim uero pleuritidis, ſæpe eſt a nobis oſtenſum. eſt quoque declaratum, ab eo præcipi, coctis affectibus ptiſſanam exhiberi. eo igitur tempore etiam balneum ſine periculo ſubire poſſunt: quippe quod ad ſputorum, quæ thorace, pulmoneque continentur, expurgationem maxime conferat. qui igitur ita ſe habent, cum ea quoque indicatio, quæ ex conſuetudine eſt, acceſſerit, ijs duplicari lotionem, nihil uetat. Lauacrum uero ijs, qui ſolo potu utuntur, ait minime uſui eſſe: in quo poſuit minime, pro pauciſſimum: & non, ut quidam aiunt, pro, nullo pacto: propterea quod ſubiungens hæc, ait, F

†Quanquam & horum nonnullis interdum uſu uenit. [Itaque conijcere oportet ex ijs, quæ ſupra ſcripſimus, quibus in ſingulis uictus generibus lauacrum auxiliari poſſit, nec ne: nam quibus aliquid eorum, quæ ad lauacri bonitatem pertinent, deeſt, quamuis nonnihil præſidij a balneo ſperaueris, lauari tamen non oportet. quibus uero nihil deeſt, uideaturq; ex notis quibuſdam lauacrum eis uſui fore, lauari conuenit.] 61 G

† Hæc uerba addenda eſſe ſuperioribus, expoſitio Galeni aperte declarat.

Non adiecit, quando hi balneo uti poſſint: quare id a nobis, totam ipſius ſententiam ſequentibus, dicetur. Hippocrates autem ijs ſolum potum in uictu præbet, qui acutis morbis detinentur: cum uires uſque ad morbi ſtatum, qui interdum cum ipſa coctione fit, ueluti in morbis thoracis, atque pulmonis, ſuffecturas ſperarit. concoctis enim ijs humoribus, qui affectum gignunt, confeſtim excreabunt. quod ſi, qualia oportet, ſolum expuere cœperint, certe in neutro genere neque in affectu, neq; in ſymptomatis morbus augebitur: ſæpius enim affectio, qua laborant, mitior eſt illa quidem, ſed ſymptomata adaugentur: ut in particulis inflammatione obſeſſis, ut ipſe ait, Cum pus conficitur, tum dolores, febreſq; maiores ſunt, quàm cum factum ſit. Sæpius autem mutuis incrementis ac decrementis exultant tũ ſymptomatum magnitudines, tum ea, quę affectionis eſt. id quod fit in ijs inflãmationibus, in quibus pus effluit, quod iam confectum eſt, prout in quibuſdam fieri uulneribus ſolet, & item in peripneumonijs, ac pleuritidibus. poſſunt ergo in his morbis illi quoque nõ inutiliter lauari, qui potu ſolo uſi ſunt: ait enim ipſorum dolorem a balneo mitigari, ſputaq; maturari. ſed id uacuato prius corpore faciẽdum eſt: cum ſcias in uniuerſum de balnei facultatibus, ſi, non ante uacuato corpore, exhibeatur, ipſum membris affectis fluxionem parere: at ſi euacuato corpore adhibeatur, iuuari ab ipſo coctionem: nam toto corpore ante euacuato admotum habet facultatem præterea euacuandi. ex quo fit, ut qui febrem ardentem habent, balneum ijs ſolis auxilietur, qui ſine tumore uel inflammationis, uel eryſipelatis laborant, bile in eis per totum corpus feruente: ſi uero etiam coctionis ſigna in eis appareant, multo magis proderit. at ſi febris ardens ex pituita ſalſa putrefacta originem ducat, ſciendum eſt, balneum eſſe eis aduerſiſſimũ: ſiquidem pituitoſus humor, non ita ut bilioſus, per cutim euacuatur: cum & craſſus & glutinoſus ſit: neque itidem extinguitur, cum longæ concoctionis indigeat. † Habeo ſane in memoria Hippocratis uerba: quæ in principio huius libri dicta ab eo ſunt, hoc modo: Quæ autem, non referente ægro, prænoſſe medicum oportet, eorum multa præterierunt, hæc autem qui Hippocratem eſſe dogmaticum putant, locos affectos, itemque ipſorum affectiones, & cauſas eſſe dixerunt: at qui eundẽ eſſe empiricum exiſtimant, hæc eſſe anni tempora, regiones, ætates, & circundantis nos aeris conſtitutiones, ſunt arbitrati. atque hæc quidem omnia, tum quæ a dogmaticis, tum quæ ab empiricis dicũtur, eſſe medicis utilia non ignoro. ſed Hippocrates multos hoc in libro ſcopos proponens in quos intueri quis poſſit, ut uictus formã inueniat, nullius eorum, quæ dicta ſunt, præterquam cõſuetudinis, mentionem fecit. uerum multa ſane prætermiſit... H

†Cod. ſcripti habent hoc loco hæc uerba. De ijs, quæ pollicitus eſt, ſe poſtea dicturum.

« Aplo pleuritidis, talis ab Hippocrate sua in dictione proponitur, Nam si morbus siccior sit, quam
« ut quispiam existimet, non ita multum dare oportet: sed ante sorbitionem aut mulsam, aut ui-
« num, utrum accommodatius erit. His expositis, deinceps addit: At si humidum fuerit os, &
« quæ a pulmone excernuntur, sint, qualia oportet, angenda est, ut summatim dicam, quantitas sorbi-
tionis: sed neque hæc, neque ea, quæ cõtinuata serie dicuntur, sunt a Gnidijs definita sententijs. ad hæc
uero, ait morbi concoctionem esse animaduertendam, qui quidem est Hippocrati fere totius formæ
« uictus instituendæ propositus scopus: & item earum commutationũ, quæ in ea singillatim fiunt. Addit
« uero & alias subinde horum distinctiones, quæ sunt huiusmodi: quibus enim cibus statim inclusus est,
« si, eo non uacuato, sorbitio detur, dolor præsens irritabitur: si dolor non est, protinus inducetur. & itẽ,
« Præterea ubi lateris dolor continuus est, calidisque fomentis non remittitur, sputumque non proce-
« dit, sed est ualde lentum & incoctum, si tum neque alui subductione, neque uenæ sectione, si horũ au-
« xiliorum alterutrum conferre uideatur, dolorem solueris, ptissanam autem ita affectis dederis, illi præ
« cipiti morte rapientur. Præterea uero etiam distinguens subiungit, si quempiam, qui non ita dudum ci-
« bum accepit, nec alui adhuc onera deiecit, febris uel cum dolore, uel etiam sine dolore corripuit, a sor
« bitione danda tantisper est temperandum, donec cibum ad infernam intestini partẽ descendisse conie
« B ceris. tum uero addit: At si cibus iampridem sumptus nondum descenderit in eo, qui nuper cibum ac-
« cepit, si uires ualent, ac uiget ætas, clyster immitti debet: imbecillo autem glandem supponere opor-
tet: nisi aluus sponte sua probe deiecerit. in qua sane oratione cum quoque scopũ adiecit, qui a uiribus sumitur, uelut in sequentibus etiam persæpe facit, cum iubet id quoque perpendi, quænam causa, & affectio sit, quæ uires prosternant, id quod etiam dixit a Medicis ignorari. Addidit præterea, ijs qui dolorem ad præcordia pertinentem habent, eam purgationem, quæ talibus medicamentis fiat, auxilio esse: ceteris uero, in quibus dolor, uel grauitas ad brachium, aut pectus pertineat, uenæ sectionem. Hæc igitur, & cetera generis eiusdem, & item, quæ de consuetudine præcepta sunt, a Gnidijs Medicis sunt omnino prætermissa: ac multo etiam magis naturæ corporum, & temperaturæ, de quibus sæpe in hoc libro mentionem fecit, cum hos amaræ bilis homines, illos melancholicos nominaret. his igitur propositis ductus, & scopis insistens de ea uictus ratione, quæ tum sanis, tum ægrotis adhibenda est, agit, & quonam pacto emendare, ac corrigere quidpiam oporteat, demonstrat. Præterea in ea tractatione, quæ de uino, oxymelle, & aqua est, eosdem scopos memorauit. adde, quod concoctionis morbi sæpenumero meminit: hnncqne non paruum scopum uniuersæ uictus rationis, earumque mutationum, quæ in ipsa fieri solent, ipse constituit. Simili quoque modo de morbi uigore quidpiam dixit: ad quem
C ipse non tanquam ad uilissimnm in uictus ratione instituenda scopum, alimenta propinat. Hæc, & itẽ reliqua huius generis, quæ, non refetente ægroto, prænosse medicum oportet, a Gnidijs Medicis prætermissa sunt omnia.

GAL. IN LIB. HIPPOCRATIS DE RATIONE VICTVS IN MORBIS ACVTIS, COMMENTARIVS QVARTVS.

ARGVMENTVM.

Liber ex multis, uarijsque præceptis, ijsque sine ordine collocatis conflatus, quorum plurima ad acutos pertinere morbos uidentur: de quo utrum Hippocratis partim sit, partim non sit, sed ab aliquo eius discipulo confectus, ambigitur.

ERITO suspicati sunt plerique Medici, quæ in libro de ratione uictus, post eam tractationem, quæ de balneis est, dicuntur, ad Hippocratem auctorem non esse referenda: siquidem ab illis, quæ ante scripta sunt, & ui dicendi, & accurata præceptorum ratione longo interuallo superantur. neque tamẽ nulla ratione moti sunt, qui hæc quoque esse Hippocratis putauerũt: nempe eorum, quæ scripta sunt, sententia ad illius institutum, mentemque dirigitur, ut ab aliquo ex eius discipulis hæc scripta esse, suspicari possimus: immo & ex eis multa dictionem una cum sententia ita uitio uacantem habent, ut rursus ea quoque Hippocratem scripsisse, existimandum sit: quippe qui pararet libri confectionem, in quo singulorum acutorum morborum curationem doceret, quemadmodum in libro de ratione uictus promi ferat. atqui in hoc libro, nobis proposito alias præterea dictiones inuenies ita aperte indignas Hippocrate, ut eas ueris ipsius adscriptas esse debeas existimare: prout etiam in aphorismis quidam huiusmodi uisi sunt, extremis libri partibus adiecti: qui enim libris quidpiam interserunt, quia multis in memoria hærent primæ partes, id ultimis adscribunt. id quod etiam in libro de uulneribus capitis, & in secundo de

do de morbis uulgaribus factum esse uidetur. Simili quoque modo in hoc, qui nobis proponitur, libro E interiecta quædam, ac multo etiam magis in extremo, comperimus. itaque cum quatuor, ut quispiam dixerit, in eo genera sint, unum quidem in dictione & sententia Hippocrate dignum: alterum uero in alterutro solum, hoc est uel dictione uel sententia: nonnulla uero in neutro horum, id ipsum nos in singulis dictionibus, quæ sese offerent explicandas, declarabimus.

Ardor oritur, cum uenulæ æstiuo tempore exiccatæ ad se se acres, biliosósque ichores euellunt. 1

Tempus æstiuum, appellauit calidum & siccum: siue id ultimo uere, siue prima æstate, siue etiã media, uel extrema, siue primo autumno fuerit. Corporis autem nostri constitutionem ab aeris nos ambientis temperamento simul mutari, atque a sicco ad sicciorem, ab humido ad humidiorem perduci, in commentarijs epidemiarum demonstratum est. illud quoque probatum est, a temperato anni tempore seruari naturalem temperaturam, cum scilicet cetera, quæ homines in uniuersa uictus ratione faciunt, simili modo se habeant. præterea ostensum est, corpus, quod a naturali, moderataque constitutione excessit, in quo excessit, & mutatum est, in eo indigere peculiari auxilio: ut arefactum, humectatione: humectatum, exiccatione: calfactum, refrigeratione: refrigeratum denique calfactione. Itaq; cum propter unam aliquam earum rerum, quarum exempla ipse subiunget, circunstantiam uenulæ F quædam in quauis parte corporis exsiccantur, eæ a partibus uicinis humiditates ad se trahunt. si igitur humiditates, quæ ad uenas arefactas comportatæ sunt, ut naturam sui consistentia humidam, sic etiã uim humectandi habuerint, particula naturalem commoderationem recipiet. at si humiditas qualitate acri, & facultate exiccante sit, corpus incendetur: ut si nostrum quispiam siti enectus liberaliter bibat uel uinum mari mistum, purum, uel aquam salsam. atque ego quidem scio, me quandoque ex æstiuo itinere sitim contraxisse, ac bibisse uini ueteris paulo syncerioris calicem unum, atque ita non sedasse sitim, sed magis auxisse. Vt igitur nos, in quibus inest ratio, quæ appetitum moderetur, interdum negligentius, interdum uero & incontinentius, &, cum nihil melius in promptu sit, ad potum aliquẽ salsum, & acrem peruenire cogimur, sic etiam attrahens uenarum facultas humiditatem uicinis e partibus attrahit, nullo modo discernens, qualis nam ipsius substantia sit: est enim expers rationis: qua possit, quid melius sit, perspicere: sed non secus, quam pueri, atque bruta, cum sitiunt, ad quemcunque humorem casus offert, accurrunt, ipsa quoque facit. itaque si in aliqua corporis particula ea fiat affectio, in ea solum affectus quispiam erit, qui erysipelas referat: sin autem totius corporis uenæ supra modum exiccatæ calidas humiditates carnosis e partibus traxerint, affectio in toto corpore fiet, quæ ardorem referet. is autem, qui proprie ardor dicitur, nõ solum caliditate, quæ per totum corpus fiat, sed siti G quoque præstat. Siquidem uehemens in eo sitis est, & quæ sedari non possit. In hac igitur dictione, de ardoris origine deest sermo de partibus corporis, quem nos nuper addidimus: siquidem ardor modo in una corporis parte, quæcunque ea sit, modo in toto corpore generatur. uerum cum in toto corpore fit, sitim omnino gignit: cum uero una in parte, non necessario sitim affert, nisi pars ipsa sitim pariat: omnium autem primum ac præcipue id facit os uentriculi: deinde uentriculus: tum gula, postea pulmo, denique ieiunum intestinum. Vtrum igitur tantummodo fit ardor ita, ut dixit, cũ scilicet acres & biliosas humiditates ad se uenulæ attraxerint? an uero, cum caro etiam id patitur, erit ardor, siue in una parte, siue in toto corpore pati eam contingat: ostensum enim est, in carne uim esse attrahẽdi ea, quorum indigens sit. præterea fieri etiam potest, ut alio modo similis gignatur affectio: alium autem modum dico, ut cum a partibus robustioribus ad imbecilliores excrementa mittuntur: est enim declaratum, singulis membris, ut attrahentem, sic etiam expellentem inesse facultatem. quam ob rem fieri potest, ut interdum una ex parte, interdum uero ex pluribus acres & biliosæ humiditates expulsæ, ad dictas particulas, quæ scilicet imbecilliores sint, fundantur. ceterum ichores hic significare tenues humiditates, est plane perspicuum.

Febris quoque uehemens oritur, & corpus lassitudine oppressum laborat, & dolet. H 2

Vehemens autem febris oritur propter naturam tenuium humiditatum, quas & acres, & biliosas esse dixit: his enim febres uehementissimæ superueniunt: quæ inquam & multam, & acerrimam caliditatem habent: ut etiam ex pituitosis humoribus sequuntur febres, quæ & minorem, & minus acrẽ calorem inuehunt. totum autem corpus lassitudine, ulceris sensum referente propter tenuium humiditatum acrimoniam laborat. Sed de omnium lassitudinum differentijs est a nobis in libris de tuenda ualetudine absolute actum.

Accidit autem magna ex parte ob longum iter, & diutinam sitim, cum exiccatæ uenulæ acres, calidasque fluxiones ad se traxerint. 3

Et in principio, & hoc item in loco uerbum, exiccatæ, adiecit, causas quas procatarcticas, hoc est primitiuas uocant, ueluti exemplo significans: siquidem omnes calidæ & siccæ causæ generare ardores possunt. equidem noui quosdam ob liberalem uini marina aqua misti potionem in ardorem incidisse: ueluti alios quoque ob salsamentorum, & salsarum carnium, & aliorum salsorum usum immoderatum. alius ex itinere, atque æstu rediens, primum lauit, deinde domum profectus cum † uinum temperatum,

† Hæc sententia est et in uetere tralatione sic expressa.

A temperatum, in quo tamen esset maior uini copia, bibisset, statim febri ardente correptus est. idem alius ob iracundiam, alius ob uigilias fecit.

4 *Lingua autem aspera, arida, ac valde nigra fit: venter morsu cruciatur: deiectiones liquidæ, & pallidæ: vehemens sitis cruciat: itemque vigiliæ: interdum mens quoque turbatur.*

A.L.4.F.1.t.2. c.41.E.p.788

Recensuit hac oratione, quæ ardorem subsequuntur: quæ etiam considentia uocant: sunt autem hæc, lingua arida, aspera, nigraque: uentris morsus, deiectiones pallidæ, uehemens sitis, uigiliæ, & interdum desipientia: lingua enim arescit, propterea quod tota corporis affectio sicca, calidaque est, & febris etiam ipsa est huiusmodi. Ventris morsus oritur ex acrimonia humiditatum tenuiũ in ipsum confluentium. deiectiones autem sunt pro humoris redundantia. eas autem liquidas esse dixit, ut nullo pacto concoctas esse declararet: siquidem concoctio cogit, incrassatque omnia. qui ita affecti sunt, ij propter siccitatem uigilant: est enim demonstratum, ab humiditate nimia propensiones ad arctiorẽ somnum, a multa uero siccitate uigilias procreari. huc accedit etiã ab alijs symptomatis fatigatio, quæ uigiliarum causa est. Desipientiam uero & a bili, quæ ad caput repit, & a temperaturæ caliditate, siccitateque excitari didicimus. cum autem quis bilem simpliciter dixerit, amaram intelligi, itemque

B bilem eandem & flauam & pallidam appellari, dictum antea est. ut igitur nihil eorum, quæ ad ardorem biliosum pertinerit, omissum est, nisi quod non fit solum per attractionem, sed etiam per tenuium humiditatum effluxionem: ita quædam inordinate scripta sunt: ex ijs enim, quæ dicta sunt, quædam sunt symptomata morbum indicantia, quæ παθογνωμονικὰ nominantur: quædam simul assidẽtia. quæ uero eos gignunt, alia antecedentia, alia præincipientia a Medicis appellantur. sed omnia, quæ dixi, symptomata potes, ut lubet, enumerare: is tamen, qui hunc librum confecit, ab antecedentibus initiũ sumpsit: uenulas enim exiccari, antecedens causa est: cum autem deinceps præincipientia dicere debuisset, ut iter longum & sitim, non ea dixit, sed quidpiam ex ijs, quæ affectum indicant, ut febrem uehementẽ adiecit. quinetiam hoc loco addenda erat sitis uehemens, quam postea simul cum alijs, quæ simul assidentia uocantur, symptomatis numerauit: quorum quædam interdum, quædam semper ardori insunt: quod ipse quoque declarauit, cum ait, Interdum mens quoque turbatur: nam interdum & semper opponuntur. atque ego quidem aio, & uentrem morderi, & biliosa deijcere, non esse de ijs, quæ ardores perpetuo comitantur: hæc enim ideo contingunt, quod uehemens morbus sit, motusque acrium, & tenuium humiditatum ad interna fiat: atque id in ijs, qui uentrem & iecur ueluti ardoris sedem habẽt: in ijs uero, qui pulmonem ueluti ardoris domicilium habent, hæc non admodum eueniunt: sed potius

C quæ de lingua, deque desipientia dicta sunt. Iam uero difficulter quoque hi spirant, ea scilicet spirandi difficultate, quæ & densa, & magna est: efflantque continenter os aperientes, & ignei spiritus effusione leuantur. ipse tamen totam spirandi difficultatem prætermisit, quam nos in præsagijs expositam esse ostendimus. Inordinate autem linguæ symptomata numerauit: debebat enim prius aridam dicere, deinde asperam: siquidem lingua aspera ob immoderatam siccitatem redditur: ut si aspera sit, omnino etiam arida censeatur. eam præterea propter immoderatam caliditatem nigrescere, ut usu uenit ijs, quibus cutis sole usta sit, iam ante didicimus.

5 *Huic & aqua, & aqua mulsa cocta, aquosa, quantum uoluerit, potui dabis.*

Quamuis hic liber Hippocratis non sit, antiquus tamen est, quippe qui iam Erasistrati temporibus uero Hippocratis operi esset adiectus. quam ob rem mirabile est, quomodo Erasistratus cereos calices in Apollonium, & Dexippum retorquere ausus sit: qui enim librum hunc scripsit, cum melius Hippocratis mentem, quam Erasistratus, intelligeret, ardore laborantibus, quantum uelint, bibere cõcedit. ac nos quoque in legitima huius uoluminis parte, ita etiam sentire Hippocratem demonstrauimus. sed de Erasistrati malitia hactenus. consideremus iam, quæ hac oratione continentur: iubet enim neque

D ex aqua sola, neque ex mulsa sola uictum instituendum esse ijs, qui ardore conflictantur: etenim scis, aquam, quia natura frigida sit, tarde permeare: & quia plurimo tempore in præcordijs manet, ideo in acutis morbis corrumpi: mel autem facile in bilem uerti: quocirca mulsam dari iubet, ut aqua, nulla mora in superiore uentre facta, a melle commisto ad distributionem trahatur. quæ causa facit, ut ipsam coctam præbeat: siquidem magis, quàm cruda, sitim arcet, magisque flatu uacat, & urinas magis ciet, ut cruda, deiectionem: nam quæ cocta est, minus acris est: idque non solum, quia inter coquendum consciatur, sed quia omne, quod spumeum in ipsa erat, adimatur: quod enim acre, flatuosumq; est, in mellis inest substantia. cocta autem tum morsu, tum flatu uacat: meliusque distribuitur, quàm per intestina descendat. hinc efficitur, ut magis nutriat, quàm cruda. qui autem ita laborant, citra ptisanæ succum, nutriendi sunt mulsa. atque in acutissimis quidem morbis solos potus esse exhibendos, in uera huius libri parte prædiximus. & hæc omnia, quæ ad orationis propositæ explicationem pertinent, ijs qui superiora legerunt, & eas explanationes, quæ in illa factæ sunt, in memoria habent, ad hunc sunt dicta modum, atque dicentur.

6 *Si os amarum fuerit, tum euomere, & aluum subluere conuenit.*

Bilis amaritudo os amarum reddit: nam communis, unaque tunica est, & quæ uentri interna est,

& omnis

& omnis ea, quæ os conueſtit. non ergo ſine ratione huius ſermonis ſcriptor bilem per uomitum, & per clyſterem euacuat. E

Si uero ne ab his quidem ſoluitur, ex aſinæ cocto lacte purgabis. 7

Quoniam omnino uult, eam bilem, quæ in uentre eſt, euacuare, timet autem purgantia medicamẽta, quod & acria, & calida prorſus ſint, ideo ad lac aſinæ confugit: ut pote quod nullam, ut neque etiã aliud ullum, habeat acrimoniam: ſed cetera omnia humiditate ſuperet: atque ob id ſolũ uentrẽ ſubeat. ipſum autem præcoquit, propter flatus. tu autem ſolo ſero uti poteris, ipſum per oxymel, ubi lac ante coxeris, ſeparans: uas æneum aquæ frigidæ plenum continenter in lac dimittens. hæc enim immiſſio, ſi recte fiat, ſerum a caſeo ſeparabit.

Nihil uel ſalſum, uel acre exhibendum eſt: non enim deſcendet. 8

Qualis nam ſit ſalſus ſuccus, ex ſale apparet: de acris autem ſucci ſubſtantia & facultate dictum eſt in quarto de ſimplicium medicamentorum facultatibus: nam piper, ſinapi, pyrethrum, & quæcunque facultatibus calida ſunt, acria quoque guſtantibus apparent. quocirca tum acria, tum ſalſa, tanquam ardorem augentia, uitanda præcipit. hæc autem magis ſiccant, quàm acria: non tamen æque, atque illa, ſed minus calfaciunt.

Sorbitionem, niſi indicationes præterierint, non dato. F 9

Intellige hunc ſermonem, ut robuſtas eſſe uires ſubaudias: nam hoc etiam pacto Hippocrates magna ex parte docet, ea ſcribens, quæ ſingulis in ſcopis præcipiuntur. atque ita ſemel deinceps monet, comparanda eſſe inter ſe, quæ demonſtrata ſunt, ipſorum facultatibus conſideratis. ſorbitionem uero ante iudicationem non eſſe dandam, ſi uires ſufficiant, in prima huius libri parte, quæ legitima eſt, declaratum eſt nobis.

Cumque ſanguis e naribus fluxerit, ſudoreſque critici, & legitimi fuerint, atque in urinis alba, craſſa, & leuia ſubſederint, ſoluitur affectio. 10

In acutis febribus pars ſanguinis feruens ad caput fertur. cum igitur ruptis uenis natura eam partẽ unà cum uaporibus congregatis effuderit, ceteris promptius dominatur. Simili quoque modo, cũ ſudoribus tenues humiditates, feruentes expulerit, morbum ſanat: ſi utique ſudores morbo iam concocto ſuperuenerint: etenim de huiuſmodi re cum in alijs commentarijs, quibus explanationes continẽtur, dictum eſt perſæpe, tum uero etiam in ijs, qui de criſibus ſunt conſcripti. ut igitur in prima huius libri parte, quam ueram eſſe Hippocratis, inter omnes conſtat, eum ſcopum, quem morbi cõcoctio ſuppeditat, ad uictus rationem utilem accepit, ſic nunc quoque ad prędictionem. ipſe tamen concoctionis nomen non adſcripſit, ſed firmiſſimam ipſius notam in urinis adiecit. optima igitur urina eſt, quæ alba, G & leuia habet ſubſidentia: ut eſt in præſagijs demonſtratum. neque tamen id ſemper apparere poſtulabis, cum ſatis tibi ſit ad ſpem ſalutis, ſi ſublimamentum naturali & colore & ſubſtantia commodum intuearis. cumque hæc ita ſe habeant, hęc dictio plura, quàm opus eſſet, complexa eſt: ſiquidem ex dictis urinis plane conſtat, criticos ſudores eſſe: quamob rem id fruſtra adiectum eſt. legitimi præterea non proprie in ipſis dicitur: cum ad morborum formas & alij Medici præſtantiſſimi, & ipſe itidem Hippocrates, hoc nomine uti conſueuerint.

Aut ſi aliquis abſceſſus apparuerit. 11

Ardor rariſſime per abſceſſum iudicatur: atque adhuc magis, ſi citra partis corporis adiectionem id quiſpiam enunciatur. nam parotidibus ardores quoſdam, ſed non ueros, eſſe iudicatos ſcio. id quod poſt expoſitionem non ita multis uerſibus interpoſitis perdiſces.

Verum ſi ſine his ſoluatur, uel iterum reuertetur, uel coxa, uel crura dolebunt: & craſſa expuet, ſi bona ualetudini reſtitui debet. 12

Facta eruptionis ſanguinis, ſudoriſque mentione, ſi ardor ſine his ſedetur, infidam eſſe ſolutionem ait: ſiquidem paulopoſt reuertetur: erit enim inquit, in recidiua crurum dolor, aut coxæ, ſpuetq; craſſa. atque eum quidem, qui iudicandus eſt, indigere ſanguinis eruptione, uel ſudore, uel abſceſſu, poteſt H quis cogitare recte dictum eſſe, ſi dictis addiderit, quæ ipſe ad curationem animum intendens ſcripſit, cum uomitum, & alui ſubductionem imperauit, potuique & aquam, & mulſam aquoſam, coctam, dedit. quare ſi cum his ſanguinis eruptionem, & ſudores, & abſceſſum ardorem ſedare quiſpiam dicet, alias uero ſolui non poſſe, is ſermone fortaſſe uti conſentaneo uidebitur. dico autem conſentaneo ſermone uti, quaſi mediocriter uera loquentem, ac ueriorem, quàm prior ſermo ſit, non tamen prorſus reprehenſionis expertem: cum non uerus hic ſermo ſit: nam quod in aphoriſmis dicitur, ab ardore habito rigor ſuperueniens, ſolutio: ueriſſimum eſt. hunc autem rigorem neceſſario ſequitur interdũ ſudor ſolus, interdum uero etiam ſolus bilioſorum uomitus, atque interdum ſola deiectio: plerunque uero ex his tribus duo, & rurſus quandoque tria contingunt: horum enim duorum alterutrum neceſſario fit in ardore ſi perfecte ſolui debet, ut bilioſi humores perfecte uel excernantur, uel extinguantur. quocirca prætermiſſa uidebitur præcipua ardorum ſanatio, frigidæ inquam potus: quo potu nos ardores perpetuo curauimus, neque ullus mortuus eſt ex ijs, quibus frigida potui data eſt a nobis tẽpore opportuno: cuius expoſitionem in priore huius libri parte paucis percurrimus: at in alijs tum commentarijs, tum libris noſtris fuſius ſumus perſecuti. Sed putabit fortaſſe quiſpiam, me aſſerere, neminem eorum, qui ardore uexantur, moriturum, ſi aquam frigidam tempeſtiue bibat. ego tamen id non dixi:

A sed omnibus,quibus propinarim,cum ita multi sint,ut ne numeri quidem meminerim,auxilium,salu-
temque successisse.id quod non idem est,ac si dicas, ardore laborantes , si frigidam biberint , omnino
seruatum iri: qui enim perniciose,& non salutariter affecti sunt,neque per aliud quippiam, neque per
aquam seruari possunt,ijs ne dare quidem aggressus sum. Quod autem in extrema dictione scriptum
est,expuetque crassa,si sanus est futurus, in ijs ardoribus obseruandum modo est , qui affecto pul-
mone oriuntur.

13 *Ardoris genus aliud,aluus soluta,sitis magna,lingua scabra,arida,salsa:*

Veteres Græcos comperio nomen generis interdum in ijs usurpare,quæ homonyme dicuntur:quę
quidem unam habent significationem,sed ex illius diuisione in multas differentias diducuntur: in qua
sæpenumero dicere consueuimus,genericas huius rei differentias uel duas esse,uel treis, uel quatuor,
uel quotquot tandem esse possunt. Sed, cum homonyma quoque duplicia sint, alia quidem nullo mo
do inter se communicantia,ut cum dicimus canem terrestrem,& marinum: alia uero quæ cum synony
mis quadam ex parte sint communia, cum nomen ab uno ductum habuerint,quo tandem duo gene-
ra ardorum referantur, considerandum est. id autem exquisite intelligetur:si substantiæ utriusque ra-
B tio,quæ nomini conuenit, explicata sit. sed quoniam ratio a notitia iudicatur, quærendum est , utrum
ardoris febris notitiam ita consonam, ut hominis,equi, & bouis habeamus.at eum oratio prolixior sit
futura,quàm ut commentario conueniat,ipsam,sicut ceteras fecimus, ad breuem contrahere summã
conabimur,sumpto ad hunc modum, initio. comperio Medicos,febrem ardorem appellare,cum urẽs
caliditas,& sitis, quæ sedari non potest,hominem cruciat.id si ita est, causum eum, in quo corpus non
uritur,sitisque leuis est,ardorem quidem simpliciter, sed exquisitum, & uerum non dicemus : cum.n.
pro dimidia parte sit talis,breuioris doctrinæ gratia non erit alienum, eum ardorem nothum appella
re. atque ut tertianis in febribus hac uti appellatione consueuimus,ita duo febrium ardorum genera
esse intelligemus: ut tertianarum genera duo esse quispiam enunciarit,alterum exquisitum,& uerum,
alterum nothum: cui uidelicet quædam ueri symptomata insint, quædam non item. hunc autem alte-
A.l.4.F.1.c.2. rum ardorem,de quo in hac parte instituta oratio est, tanquam diminutum quendam esse, & non per-
c.35.B.p.785 fecte absolutum,perspicue cognosces,si mentem ad ea symptomata,quæ scriptor in eo fieri dicit,con
uerteris: in principio enim ait, Aluus soluta, sitis magna, lingua scabra, arida, salsa : in quo non adie-
cit id,quod priori attribuerat: ardor enim spurius alterum symptoma habet ex ijs,quæ in uero ardore
fiunt,alterum non habet.deinceps autem, cum linguam scabram,aridamque esse dixit,non adiecit ni-
C gram,ut in superiore,sed loco huius symptomatis,salsam posuit.nam ut,cum lingua amara redditur,fla
uam bilem redundare significat: ita cum salsa,salsum,& eum quem salsuginosum succum uocant : qui
succus,unum est pituitæ genus. sunt autem tria eius genera, ut tu scis, acidum, dulce,ac salsum.ut igi-
tur prior ardor ex amara bili constans,pallidas excretiones gignit duplici de causa,& quod tenuis sit,
& quod febris urens augeatur, cum prius nata in eo sit flaua bilis:sic pituitosus humor neq; facile ex-
cernitur,neque febrem auget, neque sitim ardentem habet,neque in spiritum uertitur. quam ob rem
de eo dixit,aluus soluta: ut eam solam excernere declaret: quod ipsi non excernere aduersatur: deijcit
enim his aluus,non tamen conuenienter formæ cuiuspiam humoris , sed ijs , quæ pro alimento data
sunt corruptis: etenim his non est uictus ratio ex potu instituta,ut quamplurimis eorum,qui priore ar-
dore conflictantur: illi enim citam habent excretionem,ex tenui scilicet,& feruenti humore constitu-
ti: hi uero seram,ob frigidam,glutinosamque,& crassam pituitæ substantiam.quocirca fieri nõ potest,
ut qui ita affecti sunt,solo potu utantur. id autem didicimus in ijs morbis fieri,qui in quinta,uel septi-
ma die,cum uires robustæ sunt,coctionem sunt consecuturi: uerum si morbus ad nonum , uel decimũ-
quartum uel uigesimum sese sit prorogaturus,in eo circa principia cremore ptissanæ utemur.

14 *Vrinæ defectio,*

D Id ab eo dici solet,uel cum non copia notabilis, uel nullo modo urina emittitur.in hoc autem ardo
re,quo de agitur,propter humoris crassitiem efficitur.

15 *Vigilia,*

Hoc utriusque ardoris cõmune est : itaque huius mentionem in superiore fecit.Sed id magis in il-
lo euenit, propterea quod caput magis inflammetur.

16 *Extrema refrigerata.*

Hoc symptoma secundi ardoris est: non tamen hoc est simpliciter efferendum,sed aliqua adiuncta
distinctione,siquidem non perpetuo est huiusmodi,sed cũ malignus sit.& tamen in biliosis,urentibusq;
febribus ad extremas usque corporis partes caliditatem extendit:etsi non malignus ardor est.at in pi-
tuitosis fumosa est caliditatis substantia,cum scilicet uel in uentre,uel in iecore,uel in pulmone salsi hu
moris fiat corruptela:ob quã caliditas ignea redditur.uerũ si malignus morbus fiat,extrema ob uirium
imbecillitatem,& inflammationis totum ad se sanguinem trahentis magnitudinem,refrigerantur:sine
his enim morbus nunquam letalis efficeretur.

17 *Huiusmodi ardor,nisi ex naribus fluat sanguis,aut ceruici abscessus,aut cruribus dolor superueniat,& crassa sputa æger excreet,id quod adstricta aluo solet accidere, aut coxarum dolor,aut genitalium liuor appareat,non indicatur : testiculus quoque intentus ad indicationem pertinet.*

Febres

Febres ex pituita putrescente ortas per abscessus magis, quàm per excretiones solui, sæpe est demõstratum: in præsenti autem ardore non modo abscessus memorauit, sed sanguinis quoque profusionẽ adiunxit: ac magis etiam in ijs ardoribus, quorum sedes in pulmone consistit: in eiusmodi enim affectionibus caput incalescens, sanguine impletur: & quod in eo redundat, tum ruptis, tum adapertis uenis, effundit. ob eandem etiam causam ceruici abscessus & parotides superueniunt ijs, qui ita afficiuntur. quibus uero sedes affectionis in ieiuno, aut iecore est, abscessus fiunt potius in partibus inferioribus: qua ratione fit, ut hominibus ita affectis coxæ doleant, pudendum liuescat, testiculusque tẽdatur: testiculus autem intenditur ab ea inflammatione, quæ in eo est: interdum uero, quia ab aliquo eorum, quæ superius inflammata sunt, attrahitur. ceterum quosdam eorum, quibus affectio in pulmone est, crassa expuere, cocto iam morbo, prædiximus. quocirca perspicuum est, doctrinam hanc confusam, inordinatam, & indefinitam esse: quod quamuis ei adumbrationi conueniat, quæ librorum conficiendorum causa fit, libro tamen nullo modo congruit. nã cum tales febres multis membris affectis fiant, certe symptomata omnia deinceps, & ordine scribere eum oportebat: & non inordinate, atque infinite, sed conuenienter proprio, propositoque morbo numerum ipsorum adhibere. Et sane, quod dictum est, aluus soluta, non est symptoma, quod ardori semper insit, sed interdum: quibus enim uenter ita, ut dictum est, afficitur, his corrupto cibo deiectiones liquidæ existunt. at quibus pulmo ita affectus est, ac uenter nihil patitur, in his non necesse est, huiusmodi esse deiectiones: cum interdum contrario modo ita affectis aluus dura sit, atque ægre excernant. præterea † [& quibus in iecore ardoris radix subest] & qui ardorem iecori referunt, acceptum, ijs, quæ excernuntur, interdum liquida sunt, interdũ sicca, ueluti caprarum stercoris consimilia, combustis nimirum a uisceris inflammatione fœcibus. itaque cum uiscus huiusmodi solum inflammatione urgebitur, id efficiet: sed si cum inflammatione adsit etiam imbecillitas, liquida deijcientur: cum scilicet uiscus trahere ad se alimentum non potest. huiusmodi porrò deiectiones ab ijs, quæ affecto uentre fiunt, distinguuntur, quod illæ in alimenti naturam transierint.

†Hæc lib. Bes. habet ceteri non item nec sunt necessaria.

Sorbitiones dato, in quibus uis attrahendi insit. 18

Quod crebris usurpare sermonibus soleo, obscuram dictionem nihil docere, id nunc quoque usurpabo: nam qui ex pituitæ uitio laborant, ijs oxymellis quidem potus est utilissimus; alimentum uero, ptisanæ cremor: quod quanquam ego noui, nec ab alio sit mihi perdiscendum, diuinare tamen non possum, quasnam hic sorbitiones dicat, in quibus attrahendi uis insit. oxymel quidem secandi, incidẽdi, & abstergendi ui præditum dici potest, attrahendi uero, nullo modo: propterea quod quid ab ipso attrahatur, nequit demonstrari: simili quoque modo ptisanæ cremorem non attrahere dicemus. Sed dicet fortasse quispiam, eum uelle, uentrem attrahentibus subduci, hoc est ijs, quæ crassum trahunt succum, cuiusmodi est pituitosus, at uero sorbitiones non dixisset: cum hoc sit medicamentorum non sorbitionum, sicut neque potuum, munus. planum ergo est, quomodo in obscuris dictionibus nihil certi habeatur. quapropter hanc dictionem, quia nihil in ea certi, definitique sit, non tuebimur. ceterum non sat scio, quonam pacto homines, ut in alijs plerisque manifeste peccent, sic & in eo, quod gaudeant ijs, quæ obscure dicuntur: cum tamen uno fere ore omnes perspicuitatem esse orationis uirtutẽ, obscuritatem uero uitium, enuncient.

In acutis affectibus sanguinem detrahes, si uehemens morbus uideatur, & infirmus ætate floreat, uiresque ei adsint. 19

Hæc est Hippocrate digna oratio: ac miror, cur inter aphorismos eam non conscripserit, cum paucis uerbis magna uis contineatur, quod aphorismorum est proprium. Fuit autem de ijs, qui sanguinis detractione egent, frequens apud Medicos oratio. e quibus, quæ maxime de sanguinis missione probabilia uidentur, duobus a me conscriptis libris sedulo sunt declarata: quorum alter de uenæ sectione inscribitur, in quo docuimus, quæcunque utilia sunt, omnia: alter scriptus est, ut dixi, Medicis empiricis, atque dogmaticis. Verum Thessalij ab omni methodo alieni, ut cetera sine demonstratione simpliciter efferunt, sic & sanguinis detractionem esse remedium relaxans putant. porrò autem relaxans non uno modo exponunt, ut in nostris commentarijs, cum de methodica secta ageremus, docuimus. Sed qui omnem de missione sanguinis intelligere auet historiam, is tum nostros, tum aliorum medicorum legere libros potest. nunc uero ipsam in paucos redactam scopos summam audito. sanguinẽ enim primum detrahes, si morbus tibi magnus uideatur: in quo manifestum est, eum uti hoc remedio habita ratione magnitudinis, propter uehementes affectus. nec quicquam refert, siue uehementem, siue magnum morbum dixeris. Alterum mittendi sanguinis consilium initur, si æger ætate floreat. nam neque puer, neque senex sanguinis detractionem sustinet, etiam si morbus, quo angantur, magnus sit. Tertium porrò scopum non omisit huius libri auctor, qui in robore uitalis facultatis consistit: neque enim in ijs, quorum ætas florens est, cum languent, perpetuo robur apparet. quæ res facit, ut quispiam fortasse, hos duos tantum detrahendi sanguinis scopos satis esse existimet, magnitudinem morbi, & robur uirium: siquidem senex, non per se quod sit annis grauis, sed propter uirium imbecillitatẽ sanguinis non fert detractionem. at pueri, quanquam uitali facultate ualent, tamen neque ipsi missionẽ sanguinis ferunt: eorum enim substantia cum propter humiditatem, tum propter temperaturæ caliditatem

A ditatem prompte in uaporem abit. non egent autem sanguinis detractione, qui innatam a temperatura euacuationem habent. quam ob rem non satis est, morbi magnitudinem, & uirium robur, sanguinis mittendi scopos statuere: sed melius feceris, si florentem quoque ætatem adieceris. Considerandum autem diligenter est, quod in principio dictionis scriptum est, In acutis affectionibus sanguinē detrahes: at quomodo diuturnorum morborum non meminit? nimirum quia nunc de acutis agit: ideo eos solos memorauit: nam & inter diuturnos multi sunt, ad quos sanguinis detractione opus est: cū ipsi quoque ad tres scopos, quos diximus, redigantur: nunc uero, cum hæc omnia recte dicta sint, quosdam tamen hoc remedio non recte usos esse, putandum est: quo in numero est Menodotus Empiricus, qui in sola concursione, quam plethoricam uocat, sanguinis obseruari missionem censuit. nos autem etiam si ille concursus non sit, uenam incidimus, cum dolor uehemens hominem repente inuadit, uel pars aliqua fracta est, uel os loco pulsum, uel alius quispiam articulus contractus: neque enim facta concursione plethorica sanguinem semper detrahimus, sed & frictionibus, & quāpluribus balneis, & abstinentia triduo, aut quatriduo ad naturalem statum reuocamus. uerum de his abunde dictum est in libro de plenitudine, & in libro de sanguinis missione, & item in eo, qui medendi methodus inscribitur. ad hoc aūt institutum hæc de sanguinis detractione, uelut in commentario, dicta sufficiant. uerumtamen, ut nihil B desideretur, eum quoque scopum adijciam, qui ab aere nos ambiente sumitur: ut cum is fuerit abunde calidus, & siccus, ut corpus ab eo cito euaporetur, tunc a sanguinis missione abstinendum sit, etiam si morbus magnus sit, ætateque homo floreat. id ergo solum auctor omisit, ceteris adscriptis. quanquam corporis quoque ipsius ægrotantis habitum non adiecit: sed in progressu orationis fecit habitus mentionem: qui potest etiam ætatis in se differentias, ut ostendam, comprehendere.

20 *Si autem angina fit, siue aliud quippiam ex pleuriticis malis, eclegmate repurgato: at, si æger ob copiosam sanguinis missionem esse imbecillior videatur, clysterem tertio quoq; die ventri infundes: donec in tuto æger sit, & fame indigeat.*

Angina est inflammatio partium, quæ in faucibus sitæ sunt: quæ post sanguinis missionem repurgari eclegmatibus potest: hoc est, quæ in partibus inflammatione obsessis continentur, possunt per sputa uacuari: corpus enim impurum, quodque excrementis redundat, cum uacuatur, iure quispiam expurgari dixerit. omissis autem ceteris acutis morbis facit solum pleuritidis mētionem, sicut etiam in prima libri parte fecit. si æger inquit, tibi imbecillior uideatur uel propter ablati sanguinis copiam, uel ob aliam quamuis rationem, tum loco purgationis, clysterem tertio quoq; die inijcies: nam relaxato per sanguinis missionem corpore, quod ex humoribus morbum efficiētibus qualitate uitiosum superfluit, C id euacuari per clysterem iubet. eius autem consilium esse, non solum alimenti excrementa subducere, uerum etiam affectum locum expurgare, perspicuum est. Quod uero in extrema oratione est, & fame indigeat, manifestum est ijs, qui eorum, quæ in primo libro declarata sunt nobis, meminerunt.

21 *Inflammata præcordia, septum transuersum non ab inclusis flatibus intentum, vel ob flatuum quoque protensiones, sicca orthopnœa, quibus pus non subierit, sed vbi flatuum interceptione huiusmodi affectus fiunt, potissimum vero & iecoris dolores, & lienis grauitas, & reliquæ inflammationes, & superiores septo transuerso dolores, & morborum collectiones, solui non possunt, si quis prius medicamentis curationem aggrediatur: nam præcipuum in his est, sanguinem detrahere, deinde clysterem adhibere, si vehemens, & magnus morbus sit: si non, & postea medicamento opus sit, tuto, & moderate post sanguinis missionem, medicamentum adhibendum est.*

Enumerat morbos, in quibus prius mittendus sanguis est, deinde uero post sanguinis missionem, est danda purgatio. primum autem omnium scribit inflammata præcordia. in quo uerbum hoc, inflammata, non est ex Hippocratis consuetudine accipiendum: siquidem hac uoce omnes morbi flammantes, & calidi significantur, cuiusmodi sunt erysipelata, herpetes, carbunculi, & quę proprie inflammationes nominantur. omnes tamen medici recentiores uni speciei flagrantium† corporum uetus cōmune nomē D imponunt: atq; hoc pacto eum solum tumorē uocāt, qui renitens cū dolore, ac multo calore est. uerum cum alij quoq; præter naturam tumores sint, ut scirrhus, & qui a recentioribus medicis œdema appellatur, id quod fuit etiam aliquando commune nomen omnium præter naturam tumorū, atq; ipsius quoque inflationis, dictum quidē alibi a nobis est de tumoribus præter naturam uno in libro: tamen in præsentia, sicut cetera, id etiam summatim explicetur. scirrhus igitur renitens tumor est, & dolore uacans. inflatio autem duobus modis efficitur: collecto nimirum quibusdam in cauitatibus, uel quæ sub sensum cadant, uel quæ ratione comprehendantur, flatuoso spiritu. quidam etiam tumores præter naturam in musculis secuerunt, tanquam pus in imo reperturi: sed nihil aliud, præter spiritum, qui totam per carnem esset minutatim disseminatus, inuenerunt. præterea uero & grumi soli interdum ab ijs, qui ita secant: uel uiscosa humiditas, uel mucosa reperta est, uerum in eiusmodi tumor uel ex grumo, uel ex mucore constabat, cum caro simili modo affici uideretur: spiritus autem in ea per minutas partes esset disseminatus. in hac ergo dictione præcordia inflammata non uidentur dici in ea significatione, qua uti Hippocrates consueuit. nam quam habebit sententiam, quod post adijcitur, non ab inclusis flatibus intentum, cum flammea caliditas in præcordijs, siue cum flatu sit, siue sine flatu, eandem indicationem habeat? neque enim ita dicere uisus est, ut coniunctim & inflammationem, & spirituum interceptionem fieri significetur:

† liber uetus habet φλεγμονῶν. i. morborum.

cum

cum id falsum sit: propterea quod spiritus interceptio nunquam flagrantem affectionem præcor- E
dijs affert. ita fit, ut qui hæc scripsit, inflammata præcordia, is quæ in tumorem elata sint, dicere
uideatur. deinde uero de septi transuersi intentione, tum de spiritus protensione mentionem fe-
cit. septi autem transuersi intensio, omnibus manifesta est: spiritus uero protensos, ueluti inter-
ruptos dicere uisus est: de quibus in prima huius libri parte scriptum est: Spiritus errat, quippe
qui sursum fertur: de quo, in explicatione illius dictionis dictum est. Siccam autem orthopnœam
dixit eam spirandi difficultatem, quæ sine sputis, uel eductione per tussim usque adeo uehemens est, ut
qui sic afficitur, inclinari citra suffocationem, non possit. quam nosti procreari ab angustia earum pul-
monis capacitatum, quæ spiritum deferunt: quæ quidem magis patiuntur iacentibus, & minus stanti-
bus, & uero omnibus partibus, quæ in thorace sunt, recte collocatis. unde etiam orthopnœa appella-
tur. [quod nisi recta ceruice spiritus trahitur.] sed cum ea quoque ob uisceris inflammationem inter-
dum fiat, ut in peripneumonijs, interdum uero oppletis bronchijs, ait eos egere sanguinis missione,
qui orthopnœa affecti sunt: eos inquam, quibus pus collectum non sit: quandoquidem eos, in quibus
pus est collectum, puris euacuatione indigere planum est. qui autem a spiritus interceptione, id quod
pulmone in angustiam redacto fieri solet, hoc patiuntur, ij sanguinis missione iuuantur. pari quoq; mo-
do iecoris lienisque dolores, & ceteras omnes inflammationes sanguinis detractio iuuabit: & itē uni- F
uersas morborum collectiones. par autem est, morborum collectiones dictas esse eas, quæ a partibus
intumescentibus fiunt. equidem nunc quoque in nostra Asia audio plerosque, qui tumores omnes
præter naturam hoc nomine uocent: in his enim non est adhibēda purgatio prius, quàm sanguis mit-
tatur: quanquam hanc quoque sententiam ipse deinceps in oratione consequenti subiungit.

Qui autem inter initia inflammationes medicamento soluere conantur, ij a distenta, inflammataque parte nihil adimūt: 22
affectus enim, utpote crudus, non remittitur: ac partes sanæ, & morbo resistentes colliquescunt. quocirca morbus imbecil-
lum iam corpus uincens, curationi non obedit.

Hunc aphorismum exposuimus, cum illum declararemus, qui ita habet, Concocta medicari, & mo-
uere. in eisdem autem symptomatis, in quibus nunc quoque, recte ad sanguinis missionem prius esse ue-
niendum monet, ubi uitiosi aliqui humores in partem aliquam confluant, atque in ea aceruētur, quod
modo quodam, ut dixi, colligi in ea parte dicitur. ceterum quod in fine ante dictæ orationis scriptum
est, quidam perobscurum reddunt, nomen φαρμακεύειν, hoc est medicamentum in accusatiuo casu, pro re-
cto male legētes, hoc modo tutela & mediocritate indigere sanguinis missionem, post medicamentū.
quibus uerbis significari uolunt, a medicamento ad sanguinis missionem esse ueniendum. uerum in to- G
ta dictione prius ad sanguinis missionem, deinde uero ad medicamentum progrediendum esse præci-
pitur: non autem uersa uice, ut ij scribunt, assumendum esse medicamentum, postea mittendum es-
se sanguinem. ceteræ huius orationis partes planæ sunt ijs, qui exacte, quæ a me dicta sunt, ani-
maduerterunt.

Si repente quis obmutuerit, id uenarum interceptiones fecerint: si id sano homini sine occasione, ac sine alia uehementi 23
causa acciderit.

Venarum interceptiones appellat obstructiones, quæ a plenitudine fiunt. cū igitur uenæ supra mo-
dum sint oppletæ, premi uires necesse est, ac natiuum calorem, qui ob multitudinem quidpiam suffo-
cationi simile patitur, periclitari ne extinguatur: oriuntur enim epilepsiæ, apoplexiæ, & syncopæ car-
diacæ: ipse enim omnia hæc symptomata uno communi uocis priuationis symptomate significauit.
addidit autem, si sano homini id sine occasione, ac sine alia uehementi causa acciderit: ubi occasionē
intelligit causam euidentem: ut si quis in lucta, uel pancratio, ex cubitorum accommodatione ad pe-
riculum suffocationis sit circunductus. aliam uero causam uehementem dicit, qualis uel timore, uel ma
ximo mœrore quodam perculsis accidit. in ægrotis autem uocis priuatio huiusmodi fieri potest, læsis A.l.3 .f.11.t.2
solum ijs instrumentis, quæ uoci efformandæ subseruiunt, uel etiam ijs, a quibus efficitur respiratio. po H c.5.p.516.D.
test quoque accidere ob aliquam recentem exolutionem, & uirium afflictionem. quam ob rem, ut eā
ab huiusmodi uocis priuationibus distingueret, ideo orationi adiecit, si sano homini accidat.

Venam dextri brachij internam secare oportet. 24

Ea uena & uelocissime, & plurimum ex ijs partibus, quæ principes sunt, corpus euacuat, itaque in
acutissimis morbis ad eam incidendam accedit.

Et pro habitus, ætatisque ratione, sanguinem detrahere, exuperantiam, defectionemque considerando. 25

Cum de ijs, quæ sibi proposita habent illi, qui sanguinem mittunt, supra loqueretur, habitum omi-
sit: atque hoc loco nullam fecit uirium mentionem. sunt tamen, qui nomen habitus pro uirium nomi-
ne dictum putent, una de re utrunque dici male existimantes: etenim habitum nominamus, ad corpo-
ris constitutionem referentes, ut cum quis uel mollis, uel durus sit: robur uero uirium, functionum ue-
hementia cognoscimus. quocirca hi duo scopi sunt, qui communem quidem habent uacuandi indi-
cationem, sed differunt inter se, ut is etiam, qui ab ætate sumitur. sed potius ætatem ad habitum corpo
ris, quàm uires referemus: nam in pueris, propter habitus molliciem, cum perspirabilis cutis sit, succi
facile per halitum digeruntur: in senibus uero non facile, propter siccitatem, & frigiditatem. satis aūt
esse

A esse hos tres mittendi sanguinis scopos quispiam dixerit:ut euacuãdi indicationem a morbi, qui curatur, magnitudine,& habitu, & uiribus accipiamus. ceterum supra quoque monuimus, cuius temperaturæ sit aer nos ambiens, esse inspiciendum.

26 *Plurimis autem eorum accidunt hæc, faciei rubores, oculorum constantia, manuum porrectio, dentium stridor, pulsus, maxillarum contractio, extremorum frigus, spirituum in uenis interceptiones.*

Ex ijs, quæ deinceps accidunt, solius faciei rubores, qui priore loco scribũtur, sanguinis indicãt copiam. tum oculorum cõstantia, hoc est immobilitas:& manuũ porrectiones: siquidẽ hæ quoq; propter neruorũ originem læduntur, aliter tñ, quàm sit cõstantia oculorum: propterea quod ea ueluti torporem quendã functionũ in principio neruorũ indicat:at manuũ porrectiones, dentiũq; stridor neq; ob quietem, neque ob principij immobilitatem, sed propter uitiatam motionem oriuntur. quid autem pulsus significent, non est omnino perspicuum: ueteres enim in motionibus, quæ dolorem in membris inflammatis excitant, hoc nomine utuntur: itemq; in palpitationibus,& uehementi arteriarum motione. maxillarum autem cõtractio est conuulsionis symptoma: & item manuum proiectiones, ac fremitus dentium. extremarum uero partium perfrictio in hisce affectionibus innatum calorem ab humorum graui multitudine declarat. quod autem in extremo orationis additum est, spirituum in uenis interceptio-
B nes, probabile est, ut de pulsus uacuitate dicatur: ueteres enim arterias appellabant nomine uenarũ. spirituũ ergo interceptiones, quasi inclinationes, & quietes dici possunt. sunt, qui sequentis dictionis, cuius est alia sententia, hanc dictionẽ esse principiũ uelint, cui eam, quæ deinceps scripta est, cõiungũt.

27 *Cum dolores accesserint, bilis atræ & acrium fluxuum influxiones fiunt: internæ autem partes morsæ dolent: uenæque morsæ, atque admodum arefactæ intenduntur, & inflammatæ alliciunt ad se ea, quæ affluunt. quam ob rem corrupto sanguine, cum spiritus in ipso naturales meatus nequeant pertransire, infrigidationes ob stationẽ eueniunt: itemque uertigines, uocis priuationes, capitis grauitas, conuulsiones: idque præcipue si iam uel ad cor, uel ad iecur, uel ad uenas peruenerint. hinc igitur comitiales morbi, & paraplexiæ proueniunt, si in continentes locos fluxiones inciderint, & spiritibus exire nequeuntibus, exarescant.*

Oratio, quæ nũc est ꝓposita, eiusdẽ est generis cũ superioribus: ac qdã hãc illis adiũgũt: ob eãq; cãm hoc uerbũ προσγένηται.i. accesserint, duobus scriptũ modis reperiẽ. qui præsentẽ sermonẽ prędictis cõiungunt, primã huius uerbi syllabã cũ π scribũt: qui nõ copulãt hũc illis, sine π scribũt. quod aũt diciẽ, habet hunc sensum: dolorũ motio solet humiditatũ influxionẽ ad eã partẽ, quæ dolore uexaẽ, excitare. cũ igiẽ corpus sit uitiosorũ succorũ plenũ, tum atræ bilis, ceterorũq; acriũ humorũ influxiones exoriũtur: pro-

A.l.3 f.1.t.5. c.18.p.375.C

C pter quas maiore dolore æger cõflictatur,& interna mordẽtur, ac uenæ, quæ in affecto loco sunt, a prædictis humoribus morsæ, grauãtur: id quod reddiẽ causa † cõtraria alterius rei: nã cum particula, quę afficitur, ab huiusmodi fluxibus repleta est, sanguis quidẽ ipse in primis corrũpitur, uasa uero opplentur, quæ res oẽs spirituũ uias in eo cohibet. quod ipse declarauit, cũ dixit, cũ spiritus in ipso naturales meatus nequeãt pertrãsire: quod ipse ante spirituũ interceptiones nominauit. cũ aũt sanguis cõstiterit,& in eo itidem spiritus, infrigidationes fiunt, itẽq; uertigines, uocis priuationes, capitis grauitates, ac cõuulsiones: quibus succedũt morbi comitiales,& attoniti: cũ fluxiones in locos, qui uenas oppletas cõtinẽt, inciderint. locos aũt dixit corporis partes, quas ipse memorauit, cor, iecur,& uenã, quæ prædicta uiscera cõiungit: uenã inquã, quam postea medici cauã uocarũt. qđ uenarũ oĩum, quæ in corpus aĩantis pertinent, latissima sit. merito igiẽ sanguis in huiusmodi locis ꝓpter uenarũ repletionẽ spiritũ penetrare non sinit: sed ueluti in mortuo corpore cõcrescit: qđ & auctor ipse significat, cum ait, Et spiritibus exire nequeuntibus, exarescãt. magis tñ proprie dixisset, cõcrescãt: siquidẽ & quæ siccãtur,& quæ refrigerãtur, cõcrescunt. nũc aũt non cõcrescit sanguis propter exiccationẽ, nec, qui in ipsum cõfluunt, uitiosi succi: ipsis enim exeuntibus, sanguis incorruptus,& naturaliter fusus reddiẽ. at cum manent, & natiuũ calorẽ respuunt,& extinguũt, is tanquã in cadauere concrescit. cum igitur ita affectis sanguis detrahitur, tum

† hoc uerbum nõ habet lib. Bessar.

D is frigidus, crassus,& uix e uenis effluẽs apparet: idq; propter huiusmodi refrigerationẽ cõtingit. interdum uero in toto corpore cõuulsiones oriuntur: interdũq; salutariter,& accõmodate: siquidẽ eæ totũ corpus cõcutientes, uniuersas partes adeo calfaciũt, ut multitudo partim per cutim digeraẽ, partim ad aliquã ex non principibus partibus expellaẽ: ubi cũ impacta sit ita, ut dissolui inde nõ possit, facit paraplexiã. est aũt declaratũ, Hippoc. ita eas resolutiones noĩare, quæ ex morbo comitiali, & attonito ad aliquã ex nõ principibus partẽ irruũt. interdũ quoq; cũ attonitus morbus sine cõuulsione fiat, affectio in resolutionẽ particulæ in qbusdã finiẽ, eaq; paraplexia uocaẽ. cetera in hac oratione, sunt perspicua.

28 *Quapropter statim ab initio, adhibito prius fomento, sanguinem detrahere hisce oportet, dum adhuc omnia infestantia, tum flatus, tum fluxiones suspenduntur: sic enim facilius remedijs uincuntur.*

Qui ita affecti sunt, ijs prius fomẽta adhibẽda sunt: ꝓpterea qđ concreuit in eis sanguis, ac difficulter effluit. sed, qñ in fotu frictio etiã quædã fit, præstat id efficere, qđ scripsimus: secare inquã internã cubiti uenã. non .n. ita semp cõcreuisse sanguis cõperieẽ, ut effluere nõ queat. itaq; eo tpe fricãdæ multis ab hominibus cunctæ corporis partes: & si mediocriter sanguis fluat, rursus confricãdæ, superque sanguis auferendus. si uero non fluat, fricandæ & fouendæ erunt, donec fluat. ubi uero in paraplexiam affectio desierit, expedit fricare breui tempore, atque fouere: ac rursus fricare, & fouere: donec celerrime hæc sedata sint, dum spiritus adhuc fixi non sunt,& euacuationi contumaces.

Deinde reficere, atque habita indicationis ratione, nisi sursum ferantur, medicamento purgare: si aluus inferior non deiecerit, clysterem inijcere, coctum asinæ lac dabis, nec minus duodecim heminis bibat: ac plus sedecim, si uires tolerare possint. E 29

Iubet refici roborarique hominem post euacuationem, quæ uenæ sectione fit, ut si nihil releuatus uideatur, ad eam, quæ per superiores partes, hoc est per uomitum fit, purgationem perducatur, Sed neque nominatim purgans medicamentum indicauit, neque ipsius delectum fecit. est autem plane perspicuum, habita morbi magnitudinis, uiriumque roboris ratione, nos aut albũ ueratrũ, aut aliquid ex alijs uomitum cientibus esse daturos. quæ porrò de aluo inferiore dicuntur, clara sunt. nec quisquã lactis copiam admiretur: cum hoc fuerit in more positum omnium antiquorum. lac autẽ asinæ propter humiditatem exhiberi, supra est declaratum: itemque propterea quod epotum, non coaguletur, sicut cetera, quæ crassa sunt. ei autem modicum mellis & salis admiscendum est.

Angina fit, cum hieme, aut uere multa, eademque glutinosa fluxio a capite ad iugulares uenas descenderit: quæ quidem propter amplitudinem plurimum ad se † spiritum traxerint. itaque cum fluxio frigida, glutinosaque sit, spiritus meatus obstruit, & sanguinem coercens, quæ uicina sunt, congelat: ipsum uero sanguinem immobilem, stabilemque reddit: quippe quem suapte natura refrigerandi, obstruendique facultatem obtinet. proinde ægri suffocantur, liuente lingua, rotunda, & incurua propter subditas ei uenas: præcisa enim uua, quam columellam uocant, uena utrinque crassa apparet. cum igitur hæ uenæ oppletæ sint, lingua, quæ ob siccitatem rara, fistulosaque est, innituntur. hæc deinde ui coacta, ex uenis humorem suscipit: quam ob rem latitudo in rotunditatem, coloris uenustas in liuorem, mollities in duritiem permutatur: & quæ antea facile flectebatur, curuari nequit. itaque celeriter iugulat, nisi protinus iuues. sanguinem igitur ex brachijs detrahes, deinde uenas, quæ sub lingua sunt, secabis: medicamento, quod trahendi uim habeat, purgabis, calida gargarismata exhibebis, caput rades, eique & ceruici ceratum impones, lanis inuolues, molli spongia ex aqua calida expressa fouebis, aquam & mulsam non frigidas potui dabis: cremorem autem exhibebis, cum iudicato iam morbo æger in tuto fuerit. 30 A.l.3.f.9.c.8. p.467.C: †Alij, egune [illegible] i. fluxionem. F

Anginam siue synanchum, siue cynanchum, uel alterum horum synanchen, alterum cynanchẽ dicere uolueris, siue utrunque synanchen appellaris, scito duas esse synanchæ rationes: ad curationẽ uero nihil nobis nominibus opus est. ipse autem multo melius eam docere consueuit, quàm ij, qui in nominibus medicinam statuunt. ego uero eius doctrinam breui tibi oratione subscribam, sumpto ita initio. Fluxionum, quæ ex capite descendunt, quædam substantia tenues sunt, quædam ex crassis, glutinosisque humoribus constant. quæ tenues sunt, eæ penetratis latis uenis, in angustioribus detinentur. G eiusmodi autem sunt, quæ guttur ambiunt. in crassis contra fit: retentæ enim prius in amplioribus uenis, uniuersas uenas, quæ angustæ admodum sunt, non ingrediuntur. Cum igitur in uenis faucium tales humores sint impacti, pars in tumorem attollitur, sicut guttur ex alijs: utpote gutturis uenæ multo sint, quàm faucium, strictiores. totum autem corpus uacare excrementis debet, & non esse plethoricum, idque duplici de causa: & propter eam reuulsionem, quæ ab euacuatione est, & quod euacuato corpore, cum id quod influit, ab affecta parte expellimus, id facilius suscipit, ac si aliquo calido per halitum digerere uolueris, nihil a corpore ipso ad partem affectam transmittetur. oportet igitur totum corpus euacuare uena secta, purgatione, & clysteri: affectas autem partes medicamentis adstringentibus, quæ profluentes humores extrudant, atque ex firmatis, eos, qui non admodum infixi, glutinosique, & crassi sunt: tum uero calidis, & acribus, quæ contentos in membris affectis humores digerant. Venæ autem, quæ sub lingua sunt, eam inflammationem, quæ in faucibus est, sine medicamẽtis euacuant. Sed, quoniam ex humoribus alij crassi, glutinosique sunt, ideo hi medicamenta acriora postulant, quæ secare, & in tenuia diuidere, & tum glutinosa, tum crassa possint confringere. præterea uero ad exteriorem extremitatem reuellere humores oportet, circumpositis collo, quæ attrahendi uim habeant, medicamentis: melius enim est extimas, quàm intimas colli partes affici: quod H spiritus, cum inspirationes fiunt, ad fauces, gutturque irruat: & cum expirationes fiunt, per ea foras deferatur. sæpius uero fluxiones, quæ prædictas ad partes eunt, eæ ad quasdam alias partes exprimente natura traijciuntur: atque interdum principio ita deferuntur, ut rursus aliæ tum gutturis, tum faucium fluxionum differentiæ oriantur. constat autem inter omnes, facilius curari ea, quæ cutim, quàm quæ imas partes attingunt: commune tamen in utrisque & colli & capitis, a quo fluxiones descendunt, tibi sit auxilium. Hæc autem oratio anginarum species, & causas, & affectos locos, & curationes docuit. neque fuit solicitus hic auctor, synanchen ne, an cynanchen, uel synanchon, an cynanchon eam appellaret. Scriptor igitur huius libri, neglectis nominibus, omnes eos affectus, qui in faucibus, & gutture sunt, respirationemque arctant, synanchos hoc est anginas appellans, duas esse earum species asserit: quarum altera a glutinosa, frigidaque fluxione fiat, quam pituitosam possis nominare: altera uero a calida, acrique: quam si ex amara bili, aut absolute biliosam uocaris, non errabis. priorem autem fluxionem in ampliores uenas decumbere scribit: biliosam etiam in tenuiores peruenire declarat. cetera clara sunt. oportet autem, ut ad ea, quæ dicta sunt, animum aduertas: & si primo quoque aspectu non intellexeris, bis, & ter lege, atque ita intelliges. interim uero ad alteram anginæ speciem pertransibo.

31 A *Cum per æstatem, aut autumnum calida fluxio a capite destillauerit, eaque nitri qualitatem imitetur, fueritque, ut ab anni tempore, acris & calida; hæc cum huiusmodi fuerit, mordet, ulcerat, spiritu implet, orthopnœam, & ariditatem uehementem inducit: partes autem, quæ intuenti apparent, graciles uidentur.*

Quomodo, & quam ob causam hæc fiunt? a calidis nimirum & acribus: nam priorem fluxionẽ, quæ pituitosa est, hyeme, aut uere fieri dixit: hanc uero secundam, autumno, uel æstate. atque in alijs anni temporibus ex proportione, ut ante dictum est. huic autem anginæ generi orthopnœam ait superuenire, quæ est angustiæ nota insignis, partem aliquam ex ijs, quæ ad respirationem pertinent, fatigantis ut supra est demonstratum. quod si hos amplissime os aperire iusseris, linguamque repressleris, ut quæ in faucibus sunt, possis aspicere, nullum præter naturam tumorem, ut in prædictis, cõperies: quod scriptor significauit his uerbis, Partes autem, quæ intuenti apparent, graciles uidentur: neque enim uidetur id, quod in faucium meatu inflammatum est: quod autem ex apertis uidetur, id omne uacans inflammatione est, partesque ipsæ non tument. nam quod ait graciles, interdum opponitur ei, quod præter naturam intumescit: quam uocis significationem ignorantes quidam, dictionem ridicule exponũt. alij autem commutant, ut qui scribunt hoc modo: Partes autem, quæ intuenti apparent, decolores uidentur. ceterum ita affectis interdum accidit, ut fluxionis partem recipiant etiam ij musculi, qui faucibus uicini, & a tergo siti sunt, ubi est gula, quæ, sæpius ipsa quoque simul afficitur. post hæc autem id quoque est in hac dictione conscriptum.

B

32 *Tendines ceruicis posteriores adeo intenduntur, ut distentionis neruorum modo rigidi uideantur.*

Quod deinceps dictum est, magis quoque affici guttur declarat: est enim demonstratum, uocis originem in ea parte animantis absolui: quapropter ait,

33 *Vox abrupta est, & spiritus paruus.*

Vox enim omnino abrupta est, hoc est, disperijt, affecto, ut dictum est, gutture. respiratio autem parua redditur, propter meatus angustiam. in commentarijs autem de difficultate respirationis scriptum est, eam longiorem tempore fieri, & interuallis frequentiorem: quod libri huius auctor in hunc modum enunciauit.

34 *Spiritusque reuulsio frequens, & uiolenta accedit.*

Dixit spiritum & eam expirationem, quæ inspirationi succedit: & eam inspirationem, quæ succedit expirationi: ex utroque enim spiritus frequens efficitur: nam ita affectis quies, quæ inspirationi succedit, breue tempus habet: itemque ea, quæ ante inspirationem expirationi succedit. horum autẽ demonstrationes in libris de spirandi difficultate expositæ sunt nobis.

35 *Sic autem affectis arteria ulceratur, pulmo ardet, neque attrahere externum aerem possunt. itaque nisi sua sponte in exteriores colli partes ipse affectus efferatur, grauissimum, ineuitabileque periculum minatur: idque propter anni tempus, & quod a calidis, acribusque humoribus efficiatur.*

C

Arteriam quoque ulcerari ijs, qui ita affecti sunt, etiam propter humoris acrimoniam, dictum est. pulmonem uero ardere ait, †destitutum, cuius dogmatis uera est oratio: nam demõstratum est in libro de usu respirationis, animal in respirationis priuatione non perire ob substantiæ penuriam, sed quod natiuus calor tum refrigeratione, tum uentilatione sit destitutus. quam ob rem, qui immoderatior est, non immerito inflammationem accendit. hanc igitur anginæ speciem & grauiorem, & ineuitabiliorẽ priore dicit esse, tum propter ea, quæ diximus, tum quod autumnale, æstiuumque tempus sit, & quod ex acrioribus humoribus oriatur. qua ratione efficitur, ut ea dictio, quæ coniunctionem &, habet, melior sit, quàm quæ coniunctione uacat: significat enim ijs, quæ prædicta sunt, & propter anni tempus, in quo fit, & propter humorem, a quo originem ducit, secundam anginæ speciem maioris periculi esse. non est igitur simpliciter scribendum, eam esse grauiorem, & ineuitabiliorem propter anni tempus. Si uero etiam sine coniunctione seruare quis hanc lectionem uelit, oportebit eum ita coniunctionem ipsam subaudire, ac si in dictione esset collocata: nam & alia etiã multa apud ueteres, ita per defectionem scripta, comperiuntur.

†Aliqui legũt [illegible]. i. strictũ. Sed ueteres libri nihil uariant.

36 *Si febris aliquem inuadit, uetere descendente stercore, aut nuper accepto cibo, is siue lateris dolor adsit, siue non, quieti permittendus est, donec ad imum uentrem cibus primum descenderit.*

D

Ex huiusmodi quoque dictionibus planum fit, quæ libro de uictus ratione acutorum adiuncta sunt, Hippocratis non esse: non enim, qui de lateris dolore in legitima huius libri parte perfecte egerat, eũ rursus hoc loco pauca adijcere de eodem oportebat.

37 *Oxymel autem in potu sumat. cum uero grauitas ad lumbos usque descenderit, tum uel clysterem exhibere, uel medicamento purgare conuenit: mox a purgatione, in primis sorbitionem, deinde aquam mulsam, tum cibaria, & pisces elixos dare: & uinum dilutum, idque exiguum, atque noctu duntaxat: interdiu uero aquam mulsam dilutam. si flatus fœtidi fuerint, glando confert, aut clyster: nisi oxymel epotum obstiterit, donec ad imum uentrem descenderit: tum iniecto clystere aluum ducere par erit.*

Hæc indistincte dicta sunt, quanquam, quæ hic scribuntur, in legitima huius libri parte sint distincte enunciata, & item quæ sequuntur, usque ad eum locum, in quo piscium Hippocrates meminit: propterea quod ipse adhuc de ægrotantibus, & non de conualescentibus agebat. ceteræ orationis partes apertæ sunt.

At si liquidam aluum habenti ardor acciderit, videaturque medicamentum posse conferre, id intra tres dies exhi- E 38
bendum non est, sed quarto.

Intempestiue hoc loco fieri iterum ardoris mentionem, præsertim cum in principio differentiæ, eu
rationesq; sint expositæ, nemo est, qui nesciat: etenim dictio ipsa ad sententiã illius aphorismi est, Con »
cocta medicari, & mouere, non cruda, neque in principio, nisi turgeant: plurima uero nõ turgent. sunt »
qui aliter scribant, cum in principio medicari ardores uelint, ad hunc modum, Id intra tres dies exhibẽ »
dum est. sed non confert omnino post triduum, sed ut illius aphorismi sententia est, In acutis morbis
raro, & in principijs medicamento purgante uti. res igitur ex aphorismorum sententia definienda est,
ac considerandum, cum in principijs purgatione utendum sit & cum morbi sit expectãda cõcoctio. qui
autem uel in principio simpliciter dixerit, uel non definierit, is in utroque falletur.

Cum autem purgaueris, sorbitionibus vtitor, obseruatis ita febrium accessionibus, vt neque cum adsunt, neque cum ven- 39
tura sunt, eas ingeras: sed vel cum finiunt, vel conquieuerunt, & cum maxime a principio distare videntur. ceterum pedi-
bus frigore affectis, neque sorbitionem, neque aliud quicquam dato: sed maximum te præsidium attulisse putato, si donec
percalfacti fuerint, expectaueris, deinde sic vtile aliquid dederis: siquidem refrigerati pedes magna ex parte iam affutu-
ram febris accessionem significant. quo tempore si quid porrigas, maxime prorsus peccabis, vt qui non parum morbum F
auxeris. at cum febris quieuerit, tum e contrario pedes reliquo corpore fiunt calidiores: aucta enim febris pedes ipsos re-
frigerat: atque ex thorace incensa, flammam in caput mittit. igitur vniuerso calore confertim superiores partes petente,
& in caput exhalante, non sine causa pedes refrigerantur: quippe qui suapte natura vt carnis expertes sunt, ita neruis
abundant: & multum a calidissimis locis absunt. itaque collecto in pectore calore, ipsi refrigerantur. rursus vero cum fe-
bris soluitur, & in minutas partes redigitur, calor ad pedes proportione descendit: quo tempore caput & pectus refrige-
rantur, ac tum cibus dandus: nam occupante pedes frigore, ventriculum calidum, & fastidio affectum, ac præcordia inten-
ta esse necesse est: corpus propter internam turbationem iactatur: mens fixa non est, æger dolet, distrahitur, vomere affe-
ctat, cumque vitiosa quædam vomuerit, dolore affligitur. ergo cum in pedes calor descenderit vrinaque emissa sit, nisi su-
det, omnia cessant: ac tum sorbitionem dare oportet: alias vero perniciosa est.

De particulari tempore cibi ministrandi dictum est paucis in uera libri huius parte: nec minus nunc
quoque prolixius, & apertius exponitur: quasi hæc oratio sit illius, quæ illic scripta est, explanatio, Hip
pocratis mente seruata, quam cum in alijs, tum in eo, quod ex pectore, hoc est ex corde febrem accen-
di, atque in caput flammam mittere ait, exposuit.

Quibus per febres aluus perpetuo soluta est, ijs vtilius est, pedes calfacere, cerata adhibere, & fascijs inuoluere: nec vn-
quam committere, vt ipsi sint reliquo corpore frigidiores. vbi vero calent, non opus est ijs, quæ calorem afferant, sed ne G 40
refrigescant, cauendum est: deinde vel aqua frigida, vel aqua mulsa, eaque perexigua, potui danda est.

Quod ait perpetuo, idem est, atque omni tempore. at cum multi affectus sint, in quibus per totum
morbi decursum, aluum esse liquidam contingat, fierique nequeat, ut illi curationem unam habeant,
ut sæpe ostensum est, tantum abest, ut ab hac dictione quicquam utiliter exponatur, ut etiam damnum
sit allaturus is, qui hunc ipsum curationis modum in multis affectibus iuuare crediderit: nam, ut omit
tam cetera, cum aluus liquida esse queat propter uentris inflammationem, & propter febrem colli-
quantem, profecto frigidæ potus est inflammationi maxime contrarius: colliquantibus uero febri-
bus, aptissimus: datus tamen eo tempore, quod tu nosti.

Febricitantes, quibus aluus liquida est, & mens turbata, plerique floccos carpunt, nares fodiunt, interrogati parum 41
respondent, sua sponte nihil aptum dicunt: hæc, vt opinor, in ijs melancholica esse arbitror. quibus in hunc modum se ha-
bentibus, si ob aluum solutam homo consumi videtur, sorbitiones, mea quidem sententia, frigidiores, & crassiores: potio-
nes vero reprimentes, & magis vinosæ, aut etiam adstringentes exhibendæ sunt.

Alia quidem sunt phreniticorum symptomata, sed uentris liquidi symptoma fit quidem interdum
in phrenitide, ei tamen propriе non inest. quapropter aluum liquidam adhibita distinctione curare H
conuenit, & phrenitin alia propria curatione persequi. in ea autẽ curatione, quam auctor scripsit, nul-
lo modo ad phrenitidem animum direxit: sed puto, eum potius curare affectionem quandam, quæ ex
parte quidem aliqua uentris oriatur, sed caput ita ad consensum morbi trahat, ut homo ex uentris
affectione desipiat. talia autem non recte dictum est, esse melancholica: potius enim a flaua bili
proficiscuntur, cum cohibita aluus est.

Quibus inter febrium initia vertigines, & capitis pulsationes accidunt, vrinæque tenues fuerint, ijs vsque ad indicatio- 42
nes febris accessionem expectare oportet: quod si etiam delirent, nihil mirandum est.

Cum circumagi caput uidetur, ea affectio, δῖνος id est uertigo uocatur: cum autem aspectus quo- A.l.3. f.1.t.5.
que sit tenebricosus, tum σκοτόδινος, hoc est tenebricosa uertigo nominatur. ea fit ob inordinatam fla- c.1.p.381.A.
tuosi spiritus motionem: qui uel in capite locum habet, in quo generetur, uel ab infernis parti- & C.
bus ad superiores fertur: omnes enim huiusmodi spirituum ortus turbationem indicant: propter
quos etiam iudicationes cum symptomatis tumultuosis fiunt. sciendum autem est, huiusmodi affe-
ctiones medium quodã modo obtinere earũ, quæ periculi expertes sunt, quæq; perniciosæ: natiuus e-
nim calor dat operã, ut corporis humores & dissoluat, & effundat: sed tenuare ipsos exquisite, & per fo
ramina, quæ oculorũ effugiunt obtutũ, excernere non potest. idem calor cũ perfecte languet, ne prin-
cipio

A cipio quidem soluere incipit, atque ob id spiritus flatuosus, cum natiuus calor nō ad summū languet, ortum habet. ergo languere, uacat omni periculo: siquidem natura est morbo superior: at maxime languere, letale est: siquidem natura non parum a morbo superatur. cumque non uincitur, prædicta symptomata fiunt: & postea quam ægrotarit, iudicationes partim ad salutem, partim ad mortem absoluuntur. pulsationes autem, quæ in capite fiunt, hoc est sensibiles arteriarum motiones, sunt multæ caliditatis symptomata: quibus de causis sæpenumero deliria consequuntur. cum igitur hoc modo in uniuersum se habeant, quæ dicta sunt, ubi quis languere cœperit, cum ab urinarum tenuitate morbi cruditas indicetur, caput autem flatuosi spiritus plenum esse uertigines cum pulsibus significent, scirc conuenit naturam non quiescere: sed interdum ita contentos in corpore prauos humores aggredi, ut eos a bonis separet, & quouis modo excernat: uel ad eam partem, quæ minus præcipua sit, reijciat. is igitur sermo, qui prædictus est, ad prænotionem antedictorum maxime conducit: quandoque enim ab initio morbi febres quidem moderatæ fiunt, sed huiusmodi symptomata caput uel propter exustionē, uel exhalationem humorum in uentriculi corpore contentorum, infestant. capitis autem solius quouis modo aliter affecti caliditatem balneum iuuabit, ac ptissanæ cremor pro sorbitione erit satis: uerum cum spiritus calidus & flatuosus ob humorum prauitatem ad caput fertur, lauare hos non confert.

B hæc igitur singula tuto facienda sunt. una autem sola est affectionum distinctio, quæ ex urinarum cruditate, & coctione sumitur: quarum recte hic auctor meminit, his uerbis, Vrinæque tenues fuerint: quod sæpius, esse cruditatis signum, dictum est. quocirca nullus est Medicus, qui in huiusmodi morbis urinas negligentius contempletur.

43 *Quorum incipiente morbo urina crassa est, aut nebulosa, eos purgare conuenit, si cetera consentiant. qui uero tenues urinas ab initio mingunt, ijs medicamentum ne dato: sed si ita uideatur ijs clysterem exhibe: tales autem ita curare conuenit.*

Siue hæc coniungat ijs, quæ in superiore oratione dicta sunt, siue secus, quod commune quis sumere ab eis utile potest, uitandam scilicet prorsus corporis purgationem, cum in humoribus cruditas inest, id declarauit his uerbis: qui uero urinas tenues: tanquam crassæ notas habeant coctionis. iam hoc ipsum consistentiam indicat, & uerbum nebulosa, significat urinas, in quibus ueluti nebulæ quædam suspenduntur. ac si uoluisset nos nigras intelligere, id etiam adiecisset: consueuerunt enim multa nomina communia sine distinctione usurpare, cum uolunt præstantiorem rei significationem declarare. sic etiam cum iudicationes ad salutem fuerint, simpliciter dicunt, iudicatus est: cum uero iudicatus mortuus est, non absolute id efferunt, sed ita, iudicatus obijt. præterea, cum quis eiectam

C bilim, simpliciter dicit, tum pallidam, & non atram intelligimus. Sic etiam modo, urinas nebulosas accipere eas oportet, in quibus albæ nebulæ sint: quæ concoctionis sunt notæ. quoniam igitur cocta medicatur, ideo libri huius auctor ita nunc scripsit: Tales autem ita curare cōuenit. nihil autem de sanguinis missione locutus, omnia particularia ordine recenset: non quod interdum ita affectis sanguinis missione opus non sit, sed quod nunc sola alia docere uelit: nam de sanguinis missione, quomodo ita curandum sit, supra dictum abunde est.

44 *Corpus quieti permittere, mox ungere, & æqualiter contegere oportet: mulsamque dilutam bibendam, & ptissanæ cremorem uesperi sorbendum dabis. aluum ab initio clysteri duces: sed medicamenta purgantia nō admonebis: si enim aluum citaueris, non maturabitur urina, sed febris diu sine sudore permanebit, & post longum quoque spatium iudicabitur.*

Hunc quoque sermonem percurrit, in quo scopum habet, eam quietem, quæ cum moderata calfactione fit. dat autem ab initio ptissanæ cremorem, quod mulsa non possit usque ad statum, iudicationemque sufficere: quippe cum morbus crudus sit, & concoctiones longe absint. præterea dilutam mulsam ideo præbet, quia aquam solam per se nihil boni habere ostensum est. Vesperi autem mauult

D exhiberi ptissanam, quàm mulsam. cum autem supra in uera libri huius parte didicerimus, ptissanā, esse posterius mulsa dandā, melius & fuisset, nūc ita dicere, mulsam quidē prius, posterius uero ptissanę cremorē exhibeat, cū uesperi dixerit pro posterius, doctrinā magis particularē, & nō magis uniuersalē fecit. Cur aūt purgare eos nolit, in quibus summa cruditas est, causam recensuit potius epilogisticam, quàm analogisticam: quam afferre, est eius, qui nouit id, quod fit, sola experientia sine indicatione, quam ratio suppeditet. at dogmatici uiri erat, docere, quid causæ sit, cur si purgemus homines ita affectos, urina non concoquatur, febrisque sine sudore, & iudicatione perseueret. quanquam autem perfectius hæc omnia sumus alibi contemplati, nunc tamen quod ad hoc institutum prodesse possit, summatim percurramus. animum igitur adhibe. Cum facultates, ut nosti, quatuor sint, atque inter eas alteratrix non minimam uim habeat, per quam natura corporibus ab ea gubernatis alimentum assimilat, cōcoctio uocat nutrituræ substantiæ, in qualitate permutatio. debet igitur natura, cū in uentrē demissum alimentū est, a ceteris motionibus cessare, ut in actionē solā cōcoctionis incūbat. Sed aliquo externo auxilio indiget, si imbecillior quandoque reddita sit, ut in ea humorum concoctione, quæ in uenis fit, usu euenit: cum enim hæc singula alio, atque alio tēpore fiant, quod calfactū, frigefactūq;, aut exiccatū, & humectatum sit, quiete ante secundam caliditatem indiget. itaque is, qui hæc scripsit, hominem curari uoluit in quiete detentum, unctum, & uestimentis æqualiter obuolutum: putauit

putauit enim eam humiditatem,quam unctiones suppeditant,esse aduersus febrim remedium: præter E quàm quod neq; ualenter calfacit,neq; refrigerat,sed lenit:quibus maxime eget ea,quæ cōcoquūtur. ac si hæc concoctioni humorū conferāt,purgationes contrariæ erunt:siquidē corpus uehemēter cōmouentes frangunt: quippe cum huiusmodi facultas in omnibus medicamentis purgantibus insit. Hæc igitur causa est,cur purgationes concoctionibus aduersentur. nunc uero ad eam seriem,quæ huic sermoni continua est,accedamus.

Cum iudicatio prope fuerit,si perturbetur,sorbitionem ne dederis: sed cum remiserit,& in melius profectum sit. omnium autem febrium iudicationes obseruandæ sunt,ac sorbitiones hoc tempore auferendæ. 45

Hoc etiam in loco mentem Hippocratis seruat is,qui hunc librū scripsit:siquidem in principio mulsam,& prisanæ cremorem exhibet:cum uero iudicatio prope est,cremorem adimit.

Solent autem huiusmodi febres longæ esse,& abscessus habere:si aurium & ceruicis infernæ partes frigescant: si hæ frigida non sint,alias mutationes habebunt:sanguis enim e naribus fluet,hisque uentres turbabuntur. 46

Quibus urina propter humorum cruditatem tenuis est,his merito febres longæ sunt,cum ante coctionē solui nō possint.eas autem per abscessus iudicari,dictū est persæpe. ratius aūt & per excretiones earum solutiones efficiuntur.utrū aūt in superioribus,an inferioribus corporis partibus abscessus sint F erupturi,quæ hic dicuntur,cum sententia,quæ in præsagijs scripta est,conueniunt.

Quibus febres molestæ sunt,& præcordia tenduntur,& in cubili in eodem se continere situ non possunt,atque extrema omnia frigescunt: ii maxima diligentia,obseruationeque indigent: eosq; ita degere oportet,ut nihil aliud,quàm oxymel dilutum sumant. sorbitionem uero ne dato prius,quàm morbus cesset,& urina maturentur. 47

Molestas febres nominat,in quibus ægroti grauiter,molesteque se habent. hæc autem molestia in tolerando oritur quādoque ex eo,quod stabilis,ardensque febris est,sæpe aūt etiam ex uitio sequitur stomachi.hoc est,ex ore uentriculi.a febribus igitur incepit,quas molestas esse ait,& præcordia ab eis tendi:deinceps uero ad febricitantes transitum fecit: nam quod ait,in cubili eodem in situ continere se non possunt,de febricitantibus dictum est:sicut etiam quod addit,extrema refrigerari. non continere igitur se in eodem positu,cum in lecto sunt,nota est eorum,qui molestia afficiuntur,quique grauiter ferunt: extrema uero refrigerari,magnæ in uisceribus inflāmationis,quæ ex crassis humoribus,ut ante,cum de secundo ardoris genere loqueremur,est nobis dictum,ortum duxerit.Si uero uehemens sit illa perfrictio,tibi inde existet coniectura,uires esse iam mirum in modum imbecilles. merito igitur ait huiusmodi ægrotos,maxima diligentia,atque custodia indigere.ac iure quoque cum a crassis,glu- G tinosisque humoribus infestentur, oxymel eis præbet. addidit dilutum,quasi distinguens ab eo,quod iis,quibus huiusmodi humores in pulmone continentur,dari solet: siquidem in illis multo acidius esse oportet,propterea quod ob longum iter antequam ad affectam partē comportetur,eius uis necessario dissoluitur:at his in præcordia tale statim incidit,quale sit epotum.quod uero iubet,nō dari his sorbitionem ante,quàm morbus cōcoctus sit,indistinctè protulit,si seruemus id,quod nos docuit Hippocrates:addendum autem est,si æger sufficiat:quod tanquam manifestum,fortasse prætermisit.

Debent autem in cubiculo obscuro iacere,& stratis quàm mollissimis,diuque in codē positu tolerare: & quàm minime sese iactare:id quod tales maxime iuuat. 48

Non monet hoc loco,ut obscura in domo sit decubitus,tanquam ad maturandum ualeat, sed tanquā difficilem tolerantiam emendet,quam molestia gignit: cuius etiam causa strati mollis facta est mētio.conari aūt,ne se quispiam iactet,sed ut conquiescat,utroque modo est laboranti utile,& quod totius morbi concoctionem adiuuet,& quod uires ipsas conseruet.

Præcordia autem lini semine illines: cauebisque,ne illinendo,frigescant: sit autem summe tepidum, ex aqua & oleo coctum. H 49

Lini semen mollit,ac nō manifeste calfacit:quæ maxime oīs exigit inflammatio.ac sane tactu ipsum tale ostendit,quale etiam facultate est,cum ipsum perquā tepidum admoueri iubet. aquæ autē oleiq; permistio tepidam caliditatem gignit cum eo, ut mediocrem habeat molliendi, ac mitigandi facultatem:cuius esse potissimum debent ea,ut docuimus,quæ concoquunt,queque per halitum digerunt.

Quid autem futurum sit, ex urinis conijcere oportet:ut enim crassæ, pallidaque meliores sunt, ita tenues & nigræ, deteriores. 50

Non docet ex urinis, quicquid futurū sit: sed uel salutē,uel mortē.ac salutē quidē indicāt crassiores, & pallidiores. dixit autem sine dubio crassiores,quas tenuibus,non aūt naturalibus comparat: ut etiā paulo ante intelligi uoluit: neque enim tenues,aut crassas dixeris eas,quæ secundum naturam sunt, si rectè loquaris. tenues autem & nigræ,pessimæ sunt.tenues solæ morbi cruditatem indicant: quod.n. exquisite tenue est,id aqueum est,ac proinde album. Sed quæ prænotiones ex urinis extent, in commentarijs,quos in præsagia edidimus,declaratum est.

Si uero mutationes habeant,diuturnum fore morbum indicant:cuius inæqualitatem modo ad peius,modo ad melius conuerti necesse est. 51

A Si in ægrotantibus id etiam obseruaris, ex urinæ mutatione uere comperies, hominem in longius tempus cadere, & inter medias mutationes incurrere: significantur enim plures affectiones, quæ non eandem curationem postulant: neque æqualem habent solutionis præfinitionem.

52 *Inconstantes febres sinere oportet, donec constent. ubi autem constiterint, uictus rationem, & aptam curationem eis oppones, naturæ contemplatione adhibita.*

Febres inconstantes uocauit eas, in quibus nihil constans, quod firmum significat, cōspicitur. sunt autem firma, quæ in periodis, & urinis, & exquisitis febrium formis apparent. ac circuitus ne principio quidem primis diebus apparent. urinæ uero alię atque aliæ superueniunt: & sæpenumero ter, & quater interdiu, & noctu lotium emitti contingit: eæque urinæ dissimiles inter se uidentur. formam igitur huiusce febris esse inconstantem ait, quod idem est, ac si diceret, non unam formā exquisite seruare. Ego uero exquisitas febrium formas tibi exposui & in libris de febrium differentijs, & item in secundo de crisibus. in huiusmodi igitur febribus non in principio uictu uti iubet: sed sinere, usquedum, qualis ea febris sit, cognoscamus: ac tum denique uictus rationem instituere.

53 *Quia autem variæ sunt facies ægrotantium:*

Facies dixit pro eo, quod est, differentias, uel modos, uel species: ægrotantium uero pro eo, quod B est, morborum, qui ægrotantibus accidunt: est enim sæpe ostensum, hanc esse ueterum omnium consuetudinem, ut ab ægritudinibus ad ægrotos, & uicissim contra, ab ægrotis ad ægritudines appellationes traducant: quasi febrium & febricitantium differentias dicere, itemque pleuriticorum & anginosorum uel pleuritidis & anginæ, nihil intersit. facies ergo ægrotantium dixit, propterea quod cum eos oculis intuemur, differentias inuenimus.

54 *Ideo animaduertere medicus debet, ne quampiam occasionem ignoret.*

Iam didicimus occasiones ab eo appellari manifestas causas: in quam significationem nunc quoque accepit. ideo subiungit.

55 *Siue ad ratiocinationem illæ pertineant, siue ad numerum uel parem, uel imparem referantur.*

Quasi causarū quasdā manifestas sine artificiosa cōsideratione oēs cognoscāt, quasdā uero soli, q ratione artificiosa ꝑgrediunt. eas etiā attēdendas esse monet, quæ ad numerū parē uel imparē ꝑtinent.

56 *Maxime uero numerus impar obseruandus est: siquidem hi dies solent ægrotantes in hanc & illam partem declinantes reddere.*

Dies impares habere magnā uim, non absolute, sed in acutis morbis intelligendū est: quod insignes tum ad salutem, tum ad mortem mutationes efficiant. id quod ipse indicauit, cum dixit, ægrotantes in C hanc & illam partem declinantes reddi. In acutis autem sunt hi, tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, decimusquartus, & decimusseptimus: in longis, sexagesimus, & octogesimus, medij inter hos sunt uigesimus, trigesimusquartus, & quadragesimus: siquidem hi quoq; impares sunt.

57 *Obseruandus igitur primus dies est, quo laborans parum ualere cœpit: considerandumque initium, ex quo & quando acciderit: id enim scitu præcipuum existimatur. itaque ægrotum interrogando, hæc omnia perpende: in primis, quomodo caput affectum sit, an dolore, grauitateque conflictetur: deinde an præcordia & latus dolore uacent: an præcordia laborent, uel suspendantur, uel intorqueantur, uel facietate grauentur: an latus doleat, simulque cum dolore tussicula adsit aut tormina, uel dolor uentris infestet. si præcordijs horum quidpiam acciderit, aluus soluenda clysteribus est, & aqua mulsa, eaq; calida, coctaq; potui datur. præterea scire oportet, an exurgentem animus deficiat: & an facile spiret. adhæc quoque deiectio inspicienda est, an nigro admodum colore infecta sit, an syncera, qualis scilicet sanis deijci consueuit. an febris tertio quoque die magis irritetur: siquidem in his morbis huiusmodi tertianæ afflictiones accurate consideranda sunt. alia quoque inspicienda sunt: nam si quartus dies in aliquo prædictarum, tertio similis fuerit, sciendum est, ægrotum in periculo uersari. quod autem ad signa pertinet, nigra deiectio, mortem: quæ uero per omnes dies, qualis in sanitate deijciebatur, apparet, ea salutem indicat.*

Admonet primum diem esse in primis obseruandum: in quo morbi causam cognosci iubet. quod uero D ait, unde, & quando, qualis sit morbus, indicat. præcipit autem interrogari ægrotum debere, quomodo caput sit affectum, deinde præcordia, tum latus: ac præcordia quidem an dolore infestentur, an suspendantur, uel intorqueantur, hoc est inæqualitatem quandam habeant: quod in præsagijs significauit his uerbis: Si inęqualiter affecta sunt dextra, & sinistra parte: an satietate grauētur: quam ego ciborū repletionem esse arbitror. censet quoque alia, quæ deinceps in dictione habētur, perquiri: iubet postea præcordijs ita affectis, aluum clysteribus solui, mulsamque calidam, & coctam potui dari. quæ cum indistincte esset locutus, hæc deinceps addidit: præterea scire oportet, an exurgentem animus deficiat, & an facile spiret: quod animi defectioni opponitur. uidendam quoque deiectionem mandat. utrum nigra sit, an syncera & inculpata, qualis ĩ sanis esse uidetur: uelut si febris tertio quoq; die irritetur, &, his ita habētibus, si quartus dies quid simile tertio in accessione attulerit, periculosum esse ait: graue enim signum est, quartum diem, qui septimi index est, rem nouam afferre. huius autem rei nouæ editio patet oībus: nam si primo, tertioq; die fiat accessio, secundo uero non facta sit, par est, quinto accessionem fore, & nō quarto: quocirca si quarto fiet, mali cuiuspiā alterius ortū indicat. si uero etiā nigra ęger deiecerit, mortē futurā significat. tu aūt multis ex ijs, quę dicta sunt, omissis, habe hoc in memoria: si primo & tertio die febris ad eandē proportionē accesserit, ac nouiter quoq; quarto die fiat accessio, atq; etiā, æger nigra deiecerit, lætale signū est: si diebus oībus deiecerit sanis similia, tū salutē ægro futurā spera-

Cum autem aluus glandi non obedierit, sed spiritus facile fertur si ægrum, siue erectus in sede sit, siue in lecto iaceat, animus E 58
deficiat, hæcque siue mari, siue fœminæ inter initia acciderint, futurum delirium expectato.

Confusa est huius dictionis intelligentia: nam ubi glans supposita nihil profecerit, uideturq; æger quietus esse, si utique cum exurgit, eum animus deficit, delirium esse expectandum, mihi dictum esse perperam uidetur: quippe cum huic rei neque experientia, neque ratio adstipuletur. quanquam tale quid interdum fit: sed prænotiones non sunt eorum, quæ raro, sed eorum quæ semper, aut certe magna ex parte fiunt.

Manus etiam consideranda sunt: nam si tremulæ sint, huic sanguis e naribus profluet. 59

Hæc ẽt oratio neq; quod continenter fit, neq; quod plerũq; euenit, sed qđ raro cõtingit, nos docet.

Nares quoque inspiciendæ sunt: nam si per utranque multus spiritus æqualiter trahatur, conuulsio fere superuenire con 60
sueuit. [id cum acciderit, propinquam mortem esse testatur: quam prædixisse, præclarum fuerit.]

Cum manus tremunt, ita enim dicere expedit, si multus spiritus per utranq; narẽ feratur, ait cõuulsionẽ superuenire: ita enim ipse appellare consueuit eam affectionem, quæ conuulsionis speciem gerit, quæ in musculis pinnas naris mouentibus oriri consueuit.

Si hyemali febri laboranti lingua scabra fiat, animusque deficiat, quanquam febris esse remissio uidetur, tamen imperari 61
debet inedia, & conseruandus is est in aqua, & mulsæ potione, & ptisanæ cremore: etenim febribus, quæ habent hæc signa, F
non est fidendum: utpote a quibus mortis periculum pendeat. [his igitur cognitis, ac diligenter consideratis, ita futura prædicere perpulchrum erit.]

Febrem hyemalem quidam simpliciter eam intelligunt, quæ hyeme fit: quidã uero eã, quæ hyemis naturæ conueniat: huiusmodi autẽ ex pituita est, ut æstiua, ex bile. Si igitur inquit, in huiusmodi febre, lingua scabra sit, atq; animi defectio adsit, eã periculosam esse dicendũ est: quocirca nõ erit cessationibus febrium fidendũ, si cũ prauis signis, atq; symptomatis, fiãt, quales modo cũ linguæ asperitate, & animi defectione fieri dicuntur. itaque nos monet, ne in ægrotis alẽdis negligẽtes simus, sed ut aquam, & mulsam, & ptisanæ cremorem ad sorbendũ demus. sed hæc pugnare uidetur cũ eo, qđ dixit, imperari inediã debere: nã inedia omniũ rerũ abstinentiã significat: aut si minus, saltẽ eã uictus rationẽ significat, quæ potibus solis cõtinetur: & tñ hic auctor & mulsam, & ptisanæ cremorẽ dari cõcessit. Videtur ergo dicere, inediã eis esse imperandã, propterea quod qui remissiones huiusmodi quietissimas habent, tam longo tẽpore in eis morantur, ut nonnulli decepti, alimentũ copiosius, idq; potissimũ propter animę defectionem, exhibuerint. ex quo fit, ut habita huius uictus ratione, is uictus, qui ex mulsa & ptisanæ cremore multis diebus constat, recte sit inediæ nomine declaratus.

Cum autem in febribus quinta die terrificum quid apparuerit, & aluus repente liquida excreuerit, & animi defectio G 62
accesserit, uel uocis priuatio, uel conuulsio, uel singultus, ab his angor euenire consueuit, ac sudor in facie circa partem naribus subiectam, & frontem, & ceruicem ab occipitio. qui sic affecti sunt, paulo post inflati morientur.

Quæ Medici per obseruationẽ empirice cõscripserũt, quædã eorũ sunt huiusmodi, ut ex ijs, quæ semel, aut iterũ uisa sunt, uniuersalis modi enũciationẽ habeant, perinde ac sæpenumero in eisdẽ, eodẽq; modo spectari possint: cuiusmodi ẽt est id, quod nunc dicitur: cum. n. ægrum quendã uidisset, qui quinta die, liquida quædã deiecerat, quiq; animi defectione correptus erat, & uoce destitutus; alium uero cõuulsum, tũ uero uel ambos, uel alterũ eorũ angoris plenũ, & in partibus faciei, ceruicisq; sudãtes, deinde obijsse, hæc scripsit, quod hunc empiricorum signorũ concursum existimaret. Sed hæc possunt etiã stomachicã syncopẽ præcedere: & fieri possunt propter multitudinẽ, oppressis, uiribus: uel ijs ipsis alio modo laborantibus: nã unũquodq; eorũ, quæ dicta sunt, per se malũ est, nedũ si omnia cõuenerint: si. n. ex repentinis deiectionibus anima deficiat, periculosum est: ut ẽt uoce priuari, & angoris plenũ esse. neque bonũ est, solũ partes faciei, capitisq; sudare. itaq; ut hæc multa sunt mala, sic & ea, quæ in præsagijs scripta sunt. quæ si quispiã inter se coniungeret, aliquid noui docere uideretur. quod si ẽt dictionẽ obscurã, ueluti ænigma, sermoni miscuerit, iã etiam ignaris ex ea uidebitur sapientior: nam quæ ignari nõ intelligunt, ea admirantur: at homini, qui superuenientia symptomata ab eorum concursu, quæ morbũ H indicant, sciat distinguere, is quidẽ sermo uarius, sed tamẽ inutilis deprehendetur: concursus. n. symptomatum morbum indicantium speciem morbi demonstrat: superueniẽtia uero symptomata ipsius mãsuetudinem, aut malitiam significant. cumque, qui horum singulorum symptomatum uires didicit, decet ea, quæ apparent, æstimare, atque inter se conferre. sique ea tum fortiora, tum plura mala, quàm bona uidebuntur, scire conuenit, hominem in periculo uersari: sin bona & fortiora & plura malis erunt, de ægroto bene sperandum. quod ipse quoque Hippocrates esse faciendum monet: in præsagijs enim singulorum symptomatum, & signorum uires singillatim docuit, & sub libri finem ita ait, Qui autem recte discernere uoluerit & morituros, & conualituros, & quis morbus longo, & quis breuiore spatio finietur, is signorum omnium inter se collatorum uires, ut supra demõstrauimus, accurate iudicare pdiscat: iubet. n. uires signorũ æstimari, atq; ex ipsis, quid futurũ sit, prænosci. ubi ergo bona cũ malis sint permista, æquis quodã modo uiribus, ibi exercitato uiro opus est, qui in operibus ea sit sæpenumero contemplatus. ubi uero omnia uel mala, ut nũc, uel bona sint, certe quid futurum sit, uel cuiuis patet: cum enim malum signum sit, animum deficere, cum aluus deijcit: pari etiam modo uocis priuatio in malis censetur: si præterea æger conuellatur, aut singultu conflictetur, aut angore sit refertus, apertius periculum indicabitur. Si præter hæc aliud malum quodpiam signum superuenerit, ut

circa

A circa faciem, ceruicemque sudores, & item, quæ nunc a libri huius scriptore memorantur, nullum bonum signum sit malis permistum, certe planum est, eum ex hac malorũ signorum aceruatione esse moriturum. In extrema autem dictione, tanquam ænigma, additum est, inflati: ceu quidpiam eorum, quæ necessario fore omnes fatentur. quod tanquam ænigma est, quid significet, siue flatuum copiam, quibus inflari totus uenter queat, siue magnam & frequentem respirationem. sed hanc quoque ijs affectionibus, quibus comitatur, non esse bonam didicimus, sicut neque eam, quæ uentris est. quapropter non alia signa peruestiganda sunt, cum hæc necessario antecedant: ex ijs enim, & non ex quibusdam, quæ casu eueniunt, firma quædam futurorum oritur prænotio.

63

Quibus per febres orta in cruribus tubercula tractu temporis non maturantur, perdurante etiam febre, si faucibus gracilibus, suffocatio accesserit, & non maturuerint, sed extincta sint tubercula, ijs solet sanguis e naribus fluere. qui si multus fluxerit, morbi solutionem significat: si non multus, morbi prolixitatem. & quo minus fluxerit, eo peior, diuturniorque erit ægritudo. ubi uero cetera facillima fuerint, pedum expectandi dolores sunt. pede ita affecto, si assidue doleat, inflammeturque, neque leuetur dolor, paulo post ad ceruicem, iugulum, humerum, pectus & articulum (nam & in hoc tubercula exoriuntur) dolores peruenĩet. quibus extinctis, si manus contrahantur, uel tremula fiant, neruorum distentio, & desipientia superuenit: in superciliis φλυζάκια, ruboresque nascuntur: palpebraque altera ad alteram germinat, dura inflammatio B *infestat, oculus uehementer tumet: desipientia ualde intenditur: eaque noctu magis, quàm interdiu notatur. ac signorum quidem plura impari numero, quàm pari deprehenduntur: utro tame n numero eueniant, perniciosa censentur.*

Qui librum hunc composuit, is uidetur omnia, quæ nunc dicuntur, deinceps inter se contemplatus, uniuersalem quendam ex rerum singularum obseruatione sermonem temere fecisse. ac melius quidem fuisset, si, ut in epidemijs scribere consueuit Hippocrates, ipse quoque fecisset: ut præfatus in principio ægrotantis nomen, dies postea, in quibus singula facta essent, narrauisset: quemadmodum in ijs symptomatis, quæ modo dicuntur, facere poterat: nam si in alicuius cruribus exorta sint tubercula, eaque non maturuerunt, si statuamus quoque eundem febrim habere, & in suffocationem cadere, atque ita tubercula sedari, profecto quispiam existimabit, transmutationem humorum, qui crus obsidebant, ad superiores partes factam esse: quæ quidem in eorum transitu suffocationem homini attulit. si ergo is, ut Hippocrates dixit, euasurus est, ei sanguis profluere per nares poterit: qui si multus fuerit, morbum soluet, si non, ægritudo erit diuturna. Si uero etiam reliqua bene succedant, rursus pedes poterunt dolore conflictari. id autem statuatur esse factum, ut etiam hominem esse inflammatum, quod multam caliditatem circa pedem indicare consueuit, uel multam febrem, & igneã. si uero † symptomata post hæc nõ C sint soluta, tunc humorum maior copia iterum ad superiores reuersa partes, dolores in ceruice, iugulo, humero, & pectore concitabit. Vt autem ei præter rationem hæc omnia contigerunt, (id enim erat, ipsa extincta esse) ita etiam manus tremulas factas esse statuamus: deinde neruorum distentionem, quod humorum copia ad neruosas partes decubuerit, principiumque neruorum occuparit, unde existit desipientia, esse subsecutam. Itaque is auctor, cum quędam ex ijs, qui ita affecti sunt, pustulas in superciliis (id enim significat, quod ait, φλυζάκια) habere conspexisset, omnibus ita affectis hoc symptoma affuturum temere pronunciauit. eadem est ratio eorum, quæ deinceps scripta sunt: nam quod uni, aut duobus ita affectis euenit, ipse ad omnes trahens ait, ipsos & rubores habere, & ex palpebris alteram ad alteram germinare, duramque exoriri inflammationem, & oculos tumere uehementer, quorum alia quidem aperta sunt, sed palpebram alteram ad alteram germinare, obscurum est: utrum ne significare uoluerit, quędam ex earum parte coalitum exurgentem, an carnosam quandam germinationem ab altera quidem enascentem, & ad alteram sese protendentẽ. sed si huiusce rei inuentio aliquo modo quidpiam utilitatis afferret, eam ego diligentius perscrutarer.

†Aliqui legũt νοσήματα .i. morbi.

64 *Hos si inter initia purgare uolueris, id ante quintum diem facito, ubi uenter murmurarit: secus uero, a medicamentis abstineto. at si murmurarit, sintque biliosa excremẽta, data scamonea, modice purgato. quod ad reliquam curationem pertinet, quàm minima potiones, sorbitionesq; offerenda sunt: quo melius ualeat infirmus, nisi decimumquartum diem excesserit.* D

Curationem prædicti concursus scribit, quam, ne nominare quidem, ut dixi, mihi placet, cum nec quicquam commune habeat, præter ea, quæ sæpenumero ante diximus: ait enim cõsiderandam prius aluum esse, quam murmurationibus cognitam, purgari iubet: sique biliosa deorsum repant, scamoneã, qua biliosa purgantur, dari. quod autem ad reliquam curationem pertinet, præcipit quàm minimas sorbitiones exhiberi, quousque decimumquartum diem pertransierint. quibus uerbis, morbum ante quartumdecimum diem non posse concoqui, declaratur.

65 *Cum febricitans aliquis decimo quarto die obmutuerit, is non solet celeriter solui, aut a morbo liberari: sed morbus fore diuturnior indicatur: cum autem eodem die apparuerit, longius procedit.*

Hæc dictio superuacanea est ijs, qui mala symptomata maiorem uim habere didicerunt, cum in criticis diebus apparent: is enim, qui librum hunc scripsit, nunc in una re, quæ decimiquarti diei peculiaris est, hoc uniuersali est usus: nam, ut in ceteris criticis diebus, sic in decimoquarto, si quod malũ symptoma apparuerit, id maiorem habebit efficaciam. id autem, quod futurum est, neque simpliciter, neq; ut sors tulerit, sed cum distinctione enunciandum est: nam si ex signis bonis, quæ maiorem uim habẽt,

quædam

quædam ægrotanti adsint, poterit is longiore tempore seruari: at si nullum tale fuerit, morietur, cum uires ad morbi usque concoctionem sufficere non possint. qui igitur hunc librum scripsit, morbum fore omnino prolixiorem, male enunciauit: siquidem potest quoque æger cito mori, cui uox decimoquarto die intercepta sit, si hoc symptoma cum alijs fæuis notis sit coniunctum. E

Si febricitanti lingua quarto die turbata quædam loquitur, & aluus excernit biliosa & liquida, is delirare consueuit: sed quod euenientibus succedit, obseruandum est. 66

Hoc apparet etiam alio die quodam: uerum si quarto apparuerit, in primis significat septimum fore periculosiorem: hoc est, quæ illo die sunt futura.

In acutis morbis quæ æstate, & autumno fit repentina sanguinis destillatio, robur, & multam uenarum inflammationem significat, & quod postero die urinæ tenues apparebunt. quod si æger ætate floreat, sitque corpus ob exercitationes bene carne conuestitum, aut melancholicum, aut manus ob potationem tremula, non erit absurdum, aut delirium, aut neruorum distentionem prædicere. 67

Hęc quoque oratio multorum symptomatum, quæ non in omni ægrotante conueniunt, complicationem continet: ex quo fit, ut quæ ita scribuntur, inutilia sint: cũ doctrina ab uniuersalibus utilis reddatur: ut Hippocrates facere consueuit. dictum autem est, ex uniuersalibus ea præcipuam uim, utilitatemque continere, quæ perpetua sunt: secundam uero, quæ magna ex parte sunt huiusmodi. quod si quid dubium, rarumve fuerit, id esse ad doctrinam inutile iudicatur. sed uideamus iam singillatim, quæ ipse recensuit, & in primis quod primo dictum est: In acutis morbis, quæ æstate & autumno fit repentina sanguinis destillatio, robur, & multam in uenis inflammationem indicat, & c. melius autem erat dicere, a robore indicari, uenas indigere curatione: scimus enim ab eo dici, sanguinis e naribus destillationem semper aliquod malum esse: propterea quod cupiat quidem natura id, quod superuacaneum est, excernere, ob suam tamen imbecillitatem, aut sanguinis crassitiẽ, aut partium densitatem, aut quædam ex his, aut propter omnium concursum non possit. Cum autem hoc signum semper malum sit, ac magis etiam, quod primis & æstatis, & autumni temporibus uis ipsius intendatur (illis enim diebus flaua bilis redundat, atque nos ambiens calidus est, quæ utraque causa facit, ut sanguinem facile fluentem esse oporteat) quædam causæ magnitudo indicatur, ob quam fluere prohibetur, quam robur esse ait: fortasse densitatem ita nominans. qui autem ita affecti sunt, eos uenarum curatione indigere, non ostẽdit, prius, quàm expofuerit, quã curationẽ dicat. id quod tamen non fecit: solam uero primam prædictionem exposuit, hoc est postero die urinas tenues apparituras: cum non eo solum die crudæ uideantur, sed alijs quoque præcedentibus. præterea addit, conuulsionem, & desipientiam futuram, si æger ætate floreat. fecit etiam mentionem exercitati hominis, carneque conuestiti, & temperaturæ: nam quod ait melancholicum, temperaturæ nomen est. iam uero manus quoque tremulas ex potatione adiunxit. hæc igitur symptomata complicari inter se possunt: & tamen desipientia atque conuulsio non necessario, neque plerunque ex ijs consequentur. F G

Hoc autem salubrius est, si paribus diebus superueniat, in iudicatione uero perniciosum est: nisi multus sanguis abunde uiam redundantiæ fecerit uel per nares, uel sedem, uel abscessus, uel commutationes, uel dolores præcordiorum, uel ad testiculos, uel ad crura. his autem coctis, sputa redduntur, atque urina crassa, leues, & albæ excernuntur. 68

Verbi superueniat, quod ipse ait ἐπιγένηται, duplex scriptura est. in altera est, γ in tertia syllaba, in altera est τ. uerum siue per priorem dixerit ægros diebus paribus ἐπιτείνεσθαι .i. intendi, siue per posteriorem prædicta symptomata paribus ἐπιγίνεσθαι .i. superuenire diebus asseruerit, non tamen cõtinuo est melius, quanquam id ipse affirmauit: propterea quod non spectãdum est, pares ne fuerint, sed etiam an sint critici: nam quartum, qui par est, ipsemet paulo ante ex ordine magnam habere uim dixit. ceterum quod deinceps ait, uerum est: nam si sanguis multus, quoquo modo id eueniat, excretus sit, spem salutis affert. ait præterea eos & per abscessum, & per commutationem seruari: atque abscessum quidem sua plane appellatione indicans: commutationem uero declarat, cum ait, ad dolores præcordiorum, uel ad testes, uel ad crura. Differunt autem, quod abscessus & iudicationem inducit, & ægrum ab omnibus liberat molestijs: commutatio uero habet aliarum accessionum, & offensionum principium: ut corporis particula, ad quam infestantium humorum sit facta transmissio, aliud tempus ad mali coctionẽ exigat. quam ob rem addidit, His autem coctis, sputa redduntur, atque urinæ crassæ, leues, albæque excernuntur: ex coctis nimirum sputis, & urinis, coctæ commutationis signa declarans. H

Febri singultuosa laserpitij liquorem, oxymel, daucum tritum propina. item galbanum ex melle, & cuminum in eclegmate. mox ab ijs ptissanæ cremorem sorbendum dato. euadere tamen is non potest, nisi sudores critici, & somni æquales superuenerint, & urinæ crassæ, acresque effluxerint, aut in abscessum morbus firmetur. 69

Singultus & λύγγας & λυγμοὺς appellare consueuerunt: sunt autem stomachi motiones quædam con uulsionis speciem facientes: quas uel ex nimia inanitione, uel nimia expletione oriri aiunt. si uero ab inanitione excitentur, curationem non recipiunt: si ab expletione, ijs medicamentis curãtur, quæ infarcta secant, & abstergunt: inter quæ sunt ea, quæ hoc loco memorantur. ceterum hic morsus uidetur quoque

A quoque fieri propter acrimoniam, a qua stomachus mordetur, ut cum quis plus piperis, aut quid ta-
A.l.1.f.3.d.3 c.13.p.76.E. le deuorarit. atque etiam ex febricitantibus quidam fuerunt, qui in singultu rodentem, acerrimumq; humorem uomentes ab eo tandem sint symptomate liberati. sed huiusmodi febris nó est singultuosa nominanda: ut enim ita appelletur, opus est singultum perdurare diutius, uel etiam per totum morbum simul cum febre exacerbari. hanc porrò febrem & sudoribus criticis, & somnis æqualibus, & excretis urinis crassis, & acribus sanari ait: atque huiusmodi quidem uel excretis, uel in abscessum con firmatis.

70 *Coccalus, & myrrha in eclegmate, exhibeantur: bibantque oxymellis perquam exiguum.*

Hoc autem est etiam inordinate scriptum: esset enim commodiore loco positum, si paulo ante in ea oratione qua persecutus est curationem eorum, quibus thorax, & pulmo per sputa debent expurgari, id scripsisset, & nō singultuosæ febri adiecisset: præterquam quod etiam quod ait, obscurum est: nam quem ipse κόκκαλον .i. fructum pini uocat, non ita ab antiquis Græcis, sed κῶνος potius nominatur, ut a recentioribus medicis ferme omnibus στρόβιλος. solet autem ex eo eclegma conficere, ubi maxime pinguis fuerit, hoc est, cum multam & suam resinam circunfusam habeat. hunc autem fructum recentem
B coquunt cum marrubio. tum decocto parum mellis miscent, coquuntque iterum, donec fiat tam crassum, quàm mel: hocque medicamento ita confecto ad sputa ex thorace, pulmoneque euocāda utimur. quo autem modo huic medicamento alia sæpe adduntur, ita etiam huius libri auctorem admiscere myrrham uerisimile est: id quod ipse etiam, uel ut compendio, declarauit his uerbis, Coccalus & myrrha in eclegmate exhibeantur. potest uero ipsos etiamnum pini fructus, qui eduntur, cum myrrha exhibere: ut fortasse huic medicamento miscendum esse mel non perperam subaudiamus. sunt qui hanc dictionē a superiore diuellant. & separatim scribant, alij finem superioris, huius principium efficiunt hoc modo, Si autem in abscessum confirmetur, pinea nux & myrrha in eclegmate dentur: ut hoc medicamentum esse morbis in abscessum confirmatis accommodatum intelligamus. id autem a ratione alienum est, præsertim quia infert, bibàtque oxymellis perquam exiguum: nam in singultuosa febre ratio nobis dictat, ut acetum reformidemus: in his uero, quæ in abscessus confirmantur, non item. ideo non defuerunt, qui hanc dictionem quadam ex parte cum superiore coniungant: & quadam ex parte disiungāt, & addita coniunctione autem, ita scribant: Si autem in abscessum confirmetur morbus: quasi de singultuosa febri antedicta id sit enunciatum: ut scilicet uelit auctor, si cōtigerit, singultuosam febrim in abscessum firmari, pineam nucem cum myrrha exhiberi, & copiosam oxymellis potionem uitari. Vltima
C autem syllaba illius uerbi παγῇ .i. firmetur, siue per literam ζ, siue per ξ scribatur, nullam notabilem in oratione mutationem gignet.

71 *Si supra modum siti crucientur, aquam ex hordeo bibant.*

Perspicuum est, hunc potum ab ipso propinari, ut sitis restinguatur: sed melius fecisset, si prius docuisset, quomodo parare hordeum oporteat: utrum simpliciter macerare, an ex eo Zythum, ut huius temporis homines, conficere, aut alio quouis modo præparare.

72 *In peripneumonia et pleuritide, considerandum est, an acuta febris sit: an lateris dolores unum, an ambo latera infestent: an cum spiritus sursum fertur, æger doleat: an tussis adsit, an sputum educatur, sitque rufum, aut liuidum, aut tenue, & spumosum, & floridum: aut si alias quasdam differentias, præter iam declaratas, habuerit: eas sic oportet gubernare.*

Omnia quæ in pleuritide, ac peripneumonia tum magna, tum notabilia sunt, in propria huius libri parte sunt definita: quæ autem medicis omnibus perspicua sunt, ea ibi sunt omissa: huiusmodi autem sunt, quæ nunc ab hoc auctore scribuntur. ac primū quidē scribit eam, quam ueteres empirici, concursionem uocabant: sed ueteres talia symptomata simul assidentia appellauerunt. febris igitur acuta, &
D dolor lateris uel alterius, uel utriusque, præcipue autem in edenda expiratione, (id enim est, quod ait, an cum spiritus sursum fertur æger doleat) & tusses, & sputa rufa, aut liuida, & tenuia, & spumea, & florida; & quouis alio modo præter solitum uariantia, (id enim indicat, quod ait, aut si alias quasdam differentias, præter iam declaratas, habuerit) hæc inquam omnia si pleuriticis, peripneumonicisq; accidentia uideantur, ita eos gubernare oportet.

73 *Si dolor ad superiores partes extenditur, ut iugulum, mamillam, brachium, internam brachij uenam secare oportet, qua parte dolor affligit.*

Hoc etiam in loco sententiam tractat, quam in uera libri parte est executus: quoniam uero id, quod unà cum ijs, quæ dixerat, intelligebatur, omissum erat, id ipse nunc addit: uenam scilicet secandam esse recto tramite a latere dolente: quod declarauit his uerbis, Venam brachij internam secare oportet, qua parte dolor affligit: cumque nimirum breue fecerit, neglexit elocutionem: eum enim uenam cubiti dicere debuisset, uenam brachij dixit.

74 *Et sanguinem auferes pro corporis habitu, anni tempore, ætate, & colore: & ne uerearis, si dolor fuerit acutus, ad animi usque defectionem detrahere.*

A.l.1.f.4.c.10 p.149.D. Hic quoque plus, quàm mediocriter, omnes detrahēdi sanguinis scopos recensere conatus, quosdā præterijt

præterijt: siquidem uirium non meminit, neque sanguinis mutationis, neque regionis, aut constitutio- E
nis. & cum præcipit plus sanguinis auferre, atque audere, usque ad animi defectionem mittere, errauit in dictione, cum addidit causam, quam ob rem audere id conueniat: quod scilicet dolor acutus sit, plus sanguinis detrahamus. & tamen sinimus sanguinem fluere, non quia acutus sit dolor, sed ob alia: ut si ui res robustæ sint, si ætas floreat, si sanguis abundet, si ægrotantis natura densior, duriorque sit, & difficulter per halitum digeratur, & multo sit referta sanguine: si anni quoque tempus, & bene temperata sit constitutio, itemque regio: ex his enim nobis suppetit, ut ad animi usque defectionem sanguinem mittere non uereamur.

75 *Clysterem postea exhibebis.*

Post sanguinis missionem, iubet clysterem inijcere: sed melius erat, si addidisset, nisi aluus probe sua sponte deiecerit.

76 *Si sub thorace dolor sit uehementerque cruciet, pleuritico uentrem subpurgabis, nihilque, dum purgabitur, dabis: a purgatione uero, oxymel propina. porrò die quarto purgabis: [sed primis tribus diebus clysteres exhibebis. quibus si non leuetur, tum demum purgabis. obseruabis deinde ægrum, donec ad febris solutionem, & septimum diem peruenerit:* F
qui si in tuto esse uideatur, in primis exiguum, tenuemque cremorem, eumque admisto melle dabis. si uero facile reducitur, & bene spirat, & latera dolore uacant, paulatim crassiorem, ac copiosiorem, nempe eadem die bis exhibebis.]

Appellat pleuriticum de quo Hippocrates in parte libri, quæ eius uera est, uerba fecit: in qua ita affectos pleuriticos purgat: id quod duobus modis facit. dixit autem indistincte quarto die purgandum esse: propterea quod inter initia nullum tale remedium ægrotanti imperandum est, sumpto a numero dierum scopo: sed faciendum est, quod Hippocrates censuit: nam uel statim in principio, antequam aliquam in partem insigantur humores, medicandum est: uel postea, cum sint ad maturitatem perducti. quam ob rem interdum etiam prima, & secunda, & quarta, & interdum quinta die, ac non solum quarto, ut is modo ait, medicamenta dedimus.

77 *Quod si non facile liberetur, tum minore potione, exigua sorbitione, & cremore tenui utatur: idque semel duntaxat atque ea hora, qua meliuscule ei est: quam ex urinis deprehendes. [in huiusmodi enim morbis sorbitio ante urinarum sputorumque concoctionem danda non est. quod si purgatus multa deiecerit, tum dare oportet, sed minus, & tenuius: is enim, obstante uacatione, neque dormire, neque concoquere, neque indicationes sustinere æque poterit. uerum ubi sit facta crudorum colliquatio, & quæ resistunt, abiecta, nihil obstabit.]* G

Cum & Hippocrates, & hic auctor de particulari uictus ratione superius agerent, calorem, qui in thorace, ac pedibus est, attendendum esse uoluerunt: quando urinarum consideratio ad uniuersalem, non ad particularem uictus formam accommodatã esse uideatur. quocirca non recte dicit hoc loco, cremorem tenuem semel esse dandum eo tempore, quo meliuscule ei est: idque ex urinis deprehendẽdum: quamuis enim urinę in particularibus accessionibus paucissimum habeant momentũ ad melius, non tamen tam longum illud tempus est, ut nos urinas seponamus, expectemusque, utrum nebulas uel sublimes, uel subsidentes habeãt: siquidem hæc longo tempore fieri consueuerunt. in acutis autẽ morbis, ægros interdum in principio declinationis alere oportet.

78 *Sputa autem matura sunt, cum puri similia uidentur: urina uero, cum id quod residet, sicut eruum, subrubrum est. [ceterum nihil prohibet ad alios quoque laterum dolores tepida fomenta, & cerata adhibere; cruraque & lumbos calido ungere, & pinguedine illinere: præcordijs uero ad mamillas usque cataplasma ex lini semine imponere. cum peripneumonia peruenit ad statum, quando non expurgatur, in nullo auxilio spes est: ac mala est, si difficulter æger spiret, sintque urinæ tenues, & acres, & sudores circa ceruicem, caputque oriantur: huiusmodi enim sudores mali sunt ob uincentis morbi æstum, impetum, ac uiolentiam: nisi urinæ multæ, & crassæ prodierint, & concocta sputa exierint. utrum autem* H
horum sua sponte euenerit, morbum soluit.]

Lib. Bessar. hæc oia non habet. ceteri habent.

Hic neque sui memor est, qui ad hunc modum de urinis concoctis supra scripsit, neque Hippocratis, qui aliter sensit: nempe urinam optimam esse, cuius subsidentia sint alba, leuia, & æqualia. cetera uero, quæ in contextu orationis de peripneumonicis, pleuriticisque narrantur, perspicua sunt, neque meæ explicationis indigent, & ubi hic auctor ab Hippocratis sententia desciscit, & ubi maxime uel prorsus, uel aliqua ex parte eam sequitur.

79 *Peripneumoniæ eclegma. galbanum & nucleum pineum ex melle attico dabis. abrotonum cum oxymelle. piper quoque & ueratrum nigrum, ubi feruefeceris, pleuritico etiam circa initia dolenti, bibendum offeres. proderit etiam panace ex oxymelle cocta, deinde percolata, & potui data. benefaciet etiam hepaticis, & septi transuersi doloribus: atque ubi aluus citanda est, aut urina, ex uino, & melle. uerum quæ uentri purgando daturus es, ea ex multa mulsa diluta propinabis.*

Et primum, & secundum medicamentum sputa educit: quod autem ex nigro ueratro conficitur, aluum citat. quod denique ex panace constat, ad quæ sit accommodatum, ipse exposuit.

80 *Dysenteria, quæ cessauit, abscessum, uel tuberculum aliquod pariet, nisi desierit uel in febres, uel in sudores, apparue-*

rintque

A rintque urina crassa, & alba, & leues: uel in tertianas, uel in uarices, uel in testiculum, uel crura dolores descendant, uel in coxam dolor firmetur.

Hæc etiam oratio sine distinctione pronunciata est: cum neque ostendat, quam dysenteriam intelligat: neque omnis, quæ cessauit, hæc afferre soleat.

81 *In febre biliosa, si ante septimum diem morbus regius cum rigore superueniat, morbum soluit: si uero sine rigore, & extra occasionem acciderit, perniciem denunciat.*

Enimuero neque ante septimum diem cum rigore superueniens morbus regius febrim soluit, neq; post septimum. sed talis est adhibenda distinctio, Febricitantibus regius morbus superuenit, atque interdum, ut symptoma affectionis iecoris, interdum uero, cum natura bilem per cutim excernere conatur, nec potest: ut in abscessibus omnibus fieri consueuit. sed de huiusmodi morbis regijs in aphorismis diximus.

82 *Lumborum tetani, & ob atram bilem factæ spirituum interceptiones, sanguinis detractione soluuntur.*

Cum inquit, ob sanguinem melancholicum in uenis redundantem interceptiones spirituum fiunt, sanguine detracto soluuntur. si interceptionem spirituū, qui in arteriis sunt, dicit, (nam & arterias an-
B tiqui uenas appellabant) quænam hæc alia fuerit, quàm pulsus priuatio? si uero eorum spirituum, qui in pulmone sunt, interceptionem intelligit, rursum eam, quam respirationis priuationem uocant, obscure insinuabit. ceterum sanguinis copia & crassitudo non modo arterias, ut permeare ipse non queat, sed eas quoque, quæ uenæ proprie uocantur, implere flatu potest.

83 *Cum autem per tendines uehementer in anteriorem partem retrahuntur, ceruixque & facies sudauerit, ob laborem morsis, atque arescentibus ijs tendinibus, qui ad caudam uergunt: qui crassissimi cum sint, spinam continent, ubi maxima uincula exorta in pedes usque pertinent: qui sic afficitur, si neque febris, neque somnus superuenerit, sequātur autem urina concoctionem significans, ac sudores critici, is unum creticum uinosum bibat, edat polentam coctam, cerato ungatur, illinaturq;, crura in pelui, prius aqua calida perfusa, ad pedes usque inuoluat: itemq; brachia usque ad digitos. † spinam etiā a ceruice ad coxam molli pelle * salina & cera illinens ita uelabis, ut etiam anteriora contineantur. relictis deinde fomentis, in utriculos aquam calidam infundes, ac linteo tectos admouebis, & in strato ægrum locabis. aluus non admodum soluenda est, nisi glande: si uidelicet longo iam tempore fuerit adstricta: [ac si tibi melius successerit: sin secus, * modi radicem tritam ex uino odorato, & daucum, mane ieiuno, ante fomenta, potui dato. post hac statim polentam coctam, tepidam, liberaliter comedat: bibatque uinum temperatum, cum uoluerit: idque si in melius profecerit: sin minus, ad præsagium confugiendum est.*

C Hæc oratio est ipsa quoque indistincte conscripta: præterquam quod nomina quædam cōtinet minus proprie usurpata. nam morderi ob laborem tendines, improprie dictum est: cum hoc uerbum mordere, in humoribus acribus, non in doloribus dicatur: itemque illud quod in orationis initio scriptū est, uehementer in anteriorem partem retrahūtur. deinde ait, arescentibus ijs tēdinibus, qui ad οὐραῖον idest, ad caudam uergunt, qui, cum crassiores sint, spinam continent: uocans eos, qui ad caudam protenduntur, hoc nomine. οὐραῖον autem, extremam ossis partem nominant. ac si utranque partem tendi, uoluit significare, certe tum in anteriora, tum in posteriora intendi tetanus potest, quo etiā modo paulo ante dixit, Lumborum tetani. non tuto autem facilitatem morbi ex urinarum concoctione præno scit: nam licet febris cruditates urinis aperte indicentur, tamen morborum, qui musculos obsident, nō secura est per urinas significatio. sed hoc quidem exiguum est, at illud, pinum dare, non addita distinctione, utrum ex frigore æger langueat, an ex alia causa, non exiguum peccatum est: immo uero etiam ualde impudens. est etiam sine ratione dictum, uentrem, nisi glande, solui oportere: siquidem in huiusmodi morbis interdum commode soluitur. cetera, quæ oratione continentur, clara sunt.

† ueteres libri tres habent. ὀσφὺν. i. lumbos. fortasse deest uerbum ῥάχιν. i. spinā, ut spinam & lumbos legendum sit. in uetere tralatione lumbos solum legimus.

* pinguedine.

Hæc etiam a tribus ueteribus libris absunt.

* Al. moleos.

84 D *Morbi omnes soluuntur aut per os, aut per aluum, aut per uesicam, aut aliquam aliam huiusmodi partem. sudor autem omnibus communis est.*

Hæc oratio neque uniuersalis est, neque omnibus communiter conuenit: quando quidem morbi non per hæc solum, sed etiam per uterum, & per sanguinis e naribus eruptionem soluuntur.

85 *Quibus a capite destillatio fertur, his elleborum dare oportet.*

Non necesse est, elleborum dare omnibus ijs, quibus a capite fluxio existit: siquidem interdum soli capiti prouidere solemus.

86 *Quicunque propter abscessum, uel φλεβοῤῥαγίην, uel intemperantiam, uel aliam quampiam uehementem causam suppurantur, ijs elleborum ne dederis: neque enim proderit: & si quid æger patiatur, id ad elleborum referetur. si uero corpus resoluitur, aut caput dolet, aut obstruuntur aures, aut nares, aut sputum non redditur, aut genuum grauitas afficit, aut corpus, præter consuetudinem, intumescit: quicquid huiusmodi acciderit, dabis: modo hæc neque ob potationem, neque uenerem, neq; mœrorem, neque curas, neque vigilias acciderint: si enim quidpiam horum in causa fuerit, ad ipsum curationem dirigere oportet.*

Venarum ruptionem φλεβοῤῥαγίην dicit. nemo autem est, qui ignoret, neque ijs qui ob hanc causam suppurati

suppurati sunt, neque ijs qui propter abscessum, neque ob aliam causam ita afficiuntur, dari elleborū E oportere. illi autem, quibus intemperantia suppurationem fecit, perperam in hoc numero recensen tur: cum intemperantia ipsa per se intemperantes lædat, sicut etiam repletio, cruditas, ebrietas, multa uenus, uigiliæ, & quædam consimilia. ceterum prædicens, quibus elleborum dare oporteat, ait, si corpus resoluitur, id est, fractum admodum redditur, nimirum sine manifesta causa: uel dolor diuturnus, & qui ægre soluatur, caput affligit: (id enim subaudiendum est in dolore capitis) & item in ijs, quæ deinceps dicuntur, nempe obstructis auribus, naribusque, & sputo non procedente: tum addit genuū grauitatem, ac dolorem, & corporis, præter consuetudinem, tumorem: in omnibus inquam ijs, quæ si ne perspicua causa facta sunt, uult elleborum dari, hanc tamen uniuersalem rationem ad particularem traducens ait, modo ne hæc ob res uenereas, curas, & uigilias acciderint: nam si ex aliquo horum facta sint, consulit, ut aduersus efficientem causam pugnemus. ex his autem omnibus, quæ dixit, quænam uere, ac diligēter dicta sint, quæ non, tum in libris Hippocraticis, tum uero etiam in commentarijs nostris didicistis.

Dolores, qui ab itinere proueniunt, in lateribus, dorso, lumbis, coxisque, ac si aliquis inter spirandum dolet, aliqua habita occasione (nam sæpenumero lumborum, coxarumque dolores ex crapula, & cibis inflantibus prouenire solent: quibus autem hæc adsint, urina ægre it) horum omnium causa est iter, ac præterea destillationum, & raucedinis. 87 F

Hæc sine ordine exposuit: nam cum prædixisset dolores ex itinere laterum, dorsi, lumborum, & coxarum, opinionem facit, quasi esset dicturus, quomodo hæc curarentur. deinde his interpositis, nam sæpenumero dolores ex crapula & cibis inflantibus prouenire solent; addidit, quibus autem hæc adsint, urina ægre it. tum adiecit, horum omnium causa est iter, ac præterea destillationum, & raucedinis: atq; ita sine capite, & quispiam dixerit, sermonem fecit.

88

Quæ ob uictus rationem eueniunt, horum multa unusquisq;, ut a consuetudine in uictu desciuit, ita maxime declarabit: nam qui prandere non consueuerunt, si pransi sint, uenter eorum intumescit, somnolenti redduntur, sese proijciunt, & pleni fiunt: si insuper cœnauerint, uenter eorum turbabitur. [His utile fuerit a balneo dormire: expergefactus uero circuitione lenta, sed crebra, inambulare, deinde uentris onere deiecto, cœnare, ac parum uini, sed meracioris bibere. Si aluus soluta non sit, corpus calido perungant. si sitis eos affligat, uinum dilutum, album, aut dulce bibant: ac sic conquiescant. si non dormiant, longiore tempore conquiescant. reliqua autem uictus ratio haud aliter, quam ubi ex crapula aliquis læsus est, instituatur, potiones dilutiores tarde meant, circunducuntur, & in præcordijs supernatant, nec urinam mouent. quibus qui plenus est, nullum celeriter opus absoluet ex ijs, quæ compositum corpus ui & celeritate potest conficere. itaque a cibo, donec concoctus sit, quiescere oportet. meraciores uero austerioresque potiones corpori palpitationem, & capiti pulsationem inducūt: G *proinde sic affectus superdormire debet: et calidum aliquod ex ijs, quæ iucundissima ei uideantur, sorbeat: ieiunium enim aduersus capitis dolorem, crapulamque malum est. qui semel tantum in die cibum assumunt, ij imbecilli sunt, & calidam mingunt, utpote præter consuetudinem exinaniti. os ipsis salsum redditur, & amarum, & in quouis opere contremiscunt, tempora tenduntur, cœnam concoquere non perinde possunt, ac si pransi essent. quocirca minus, quàm consueuerunt, bibere debent: & liquidiorem mazam panis loco assumere, atque ex oleribus rumicem, aut maluam, aut betam, & item ptissanam. dum autem cibum sumunt, uinum modicum bibant, idque dilutius. a cœna parum ambulent, donec urina defluat, & mingant. piscibus præterea elixis utantur.]*

Totum hunc sermonem in legitima libri huius parte abunde esse explanatum scimus. quam ob rem hæc, quæ eodem modo dicta sunt, poteris conuenienter illis & dignoscere, & iudicare. neque necesse est, ut in his morer diutius.

Ex cibis autem hi maxime notantur, ut insignes. 89

Vim eduliorum non aliqua ratione, sed experientia conuenit iudicari: neque hic interest, cibos ne, an edulia dicas. ceterum, qui librū hunc scripsit, uerbi ἐπισημαίνω hoc est notari ut insignes, tale quidpiam indicauit. insignis inquam nota corporibus in unaquaque alteratione ex ualentibus edulijs accedit. ea autem deinceps connumerat. H

Allium flatum efficit, pectus calfacit, caput grauat. fastidium gignit, dolorem, qui ante urgere consueuit, irritat, urinam ciet, estque hoc præditum bono. eum autem, qui potationi, & ebrietati indulgere proposuerit, comedere allium, optimum est. 90

Si singula edulia sint experientia iudicanda, non recte dicetur, allium flatum efficere, nec maioris caloris sensum, quàm cepam, uescentibus afferre: idque cum in nulla alia corporis parte, tum uero ne in pectore quidem. Simili quoque modo cibi fastidium non pariet, præsertim uero, ubi quis ipsum parum ante feruefactum assumpserit. pleraque autem edulia, si omni humorum congerie plenum corpus sit, calfaciunt: cum uero sit ante uacuatum, abunde siccant. errauit igitur huius auctor libri, qui rē indistincte enunciauit. melius enim erat, ita, uti nos diximus, distinguere. nunc autem simpliciter de allio sententiam enunciauit: sed præstitisset dicere, ipsum & calfacere, & exiccare, & flatum non efficere: neque enim mos est ut de indistinctis sententia feratur. est autem subaudiēdum, cum in tempore datum sit: quod præparato corpore significat, præparatur autem, si neque repletum omni humorum copia

A pia sit, neque uitiosis succis abundet. non recte igitur dixit, ab eo caput granari. immo si corpore ante euacuato, allium dederis, & capitis, & cuiusque alterius partis grauitatem sanabis. Subit autem admiratio, quonam pacto hæc præfatus, quæ hactenus attigit, deinceps adiecerit, Eum autem, qui potationi, ebrietatique indulgere proposuerit, comedere allium, optimum est: siquidem hæc declarare uidentur, neque crapulam, neque ebrietatem ab eo effici, sed ita ab illis tueri, ut & capitis pellere grauitatem & discutere flatus possit. atque hæc quidem uere dixit. & illud etiam, allium ex ijs esse, quę urinā cieāt: cetera, quæ addidit, præterquam quod falsò dixit, sunt etiam inter se pugnantia.

91 *Caseus flatum, adstrictionemque inducit. cibos accendit, crudum incoctumq; est. ijs uero, qui se potu expleuerunt, deterrimus est.*

Caseus recens & mollis maiorem, quàm durus, aridusque flatum gignit: minusque, quàm durus & aridus, adstringit, hoc est aluum cohibet: nam siccus minorem flatum concitat, sed magis aluum sistit, præterea maiorem quoque sitim inducit: quod ipse declarat, cum ait, cibos accendit. In medio autem orationis dixit, crudum, incoctumque est, id quod minus diligenter elocutus est. significat autem, omne quod crudum, incoctumque in corporis humoribus consistit, ex huiusmodi edulijs fieri consuesse, B cuiusmodi est caseus, cum crudum, incoctumque edulium sit: perinde ac si dixisset, caseus flatum, uentrisque adstrictionem parit, æstuosus est, crudum & incoctum est edulium, & huius generis succos gignit. addit præterea pessimum esse, si is, qui potu se expleuit, eo uescatur: quod uel ipsis uulgaribus est perspicuum. sed nec alias quidem bonum edulium censetur caseus, quippe qui crassum succum, & concoctu difficilem generet. si uero inter bibendum quispiam repletus eo uescatur, pessimū omnium edulium efficitur: grauat enim os uentriculi, & primus ipse corruptus, cetera deinde secum corrumpit.

92 *Legumina & cruda, & cocta, & fricta, omnia flatum gignunt: minimum uero, macerata, uel uiridia. ipsis autem, nisi cum alijs cibis, utendum non est. sed singula habent sua uitia.*

Omnia legumina uentrem implent; cruda que sunt coctu difficillima: fricta uero minorem quidē flatum excitant, non minus tamen concoctioni resistunt: moderatiora uero sunt, quæ plurimum sunt elixa. quod autem sequitur, in quibusdam exemplaribus est scriptum hoc modo, Et macerata, & uiridia: ut ipsa quoque habeant prædicta uitia: in plurimis uero, non ita scriptū inuenitur, sed alio sumpto principio, sic, minimum uero, macerata, uel uiridia. ac uiridia quidem dicuntur, quæ neque sicca sunt, neque adhuc exquisite perfecta: macerata uero, quæ in aqua sint madefacta. præcipit autem, C ne leguminibus, sine alijs cibis, utamur. ac pro cibis eos nimirum panes intelligit, qui ex tritico conficiuntur: uel absolute omnia cibaria, quę quouis modo apparantur: uel fortasse alia omnia, ex quibus panes faciunt, ut Zeam, tipham, & hordeum: rustici uero ex milio quoque panes conficiunt.

93 *Cicer & crudum, & frictum flatum parit, atque laborem.*

A.l. 2. c. 2. p. 207. B. Scribunt nonnulli cicer flatum concitare, quod pudendum intendat. Quod autem in extrema oratione dixit, laborem, ad eum dolorem referendum est, quem parit inflatio.

94 *Lens adstringit, tumultumque facit, si non detracto cortice ea uescamur.*

Dictum est, θόρυβον .i. tumultum, significare turbationem quandam, ac ueluti pugnam, quæ in uentre ex edulijs discrepante facultate præditis excitatur: ut nunc quoque significat, si lens cum cortice assumatur, quippe cum cortex multo sit, quàm ipsius caro, concoctu difficilior.

95 *Lupinus minime bonum mala habet.*

Vox minime, hoc in loco significat contrarium eius, quod significat, maxime. ait autem lupinum D minime habere mala prædictorum.

96 *Laserpitij tum caulis, tum liquor ut quibusdam maxime, ita inexpertis aluum minime ducit. nominatur autem arida cholera.*

Laserpitij radicem homines communi nomine cum tota herba uocare consueuerunt. hanc autem ipsam, & item herbæ liquorem ait inexpertis, id est, non assuetis, aridam choleram parere. quænam uero ea sit, ipse paulo post docebit, cum dicet, Arida cholera uentrem inflat, & strepitum excitat. ex quo planum est, ex laserpitij ingestione, utpote quod acre, æstuosumque sit, spiritum flatuosum in uentre colligi. Quid autem significet, quod ait, quibusdam, ex ipsa oratione non patet. itaque is, qui hæc singula explanare uelit, quod sibi maxime probabile uideatur, id dicet: siquidem in eiusmodi rebus id dicere, quod rationi conueniat, difficile est.

97 *Id uero potissimum accidit, ubi cum multo caseo, aut bubularum carnium edulio misceatur.*

Ait choleram, quam aridam uocat, ijs potissimum accidere, qui laserpitium simul cum multo caseo, aut bubula carne assumpserunt: flatus enim, qui a laserpitio excitatur, cum emplasticis ac tarde permeantibus edulijs commistus in uentre manet, nec descendit.

Quippe

Quippe bubulæ carnes morbos melancholicos excitant: superari enim earum natura non potest: nec cuiusuis uentriculi est, eas concoquere. E 98

Erat ei de laserpitij facultate instituta oratio: sed ei bubularum carnium usum admiscuit, factoque ad melancholicos morbos transitu, eos a bubulis carnibus ait excitari. deinde quasi † duplicem causam afferat, hoc ait, superari enim earum natura non potest. in quo usus est coniunctione, enim, ut faciunt, qui dictorum causam reddunt: causam tamen non dixit, cur a bubulis carnibus melancholicæ affectiones excitentur: quamuis aliam, quæ latius patet, exposuerit: quod scilicet, ipsarum natura difficulter conficiatur, & ualida sit: natura enim ea insuperabilis est, quam nemo utique superauerit.

†Alias causas includens ait.

Quanquam optime deget, si perelixis, & quàm uetustissimis quis utatur. 99

Hoc etiam habet magis uniuersalem admonitionem, † non in melãcholicis, nam bubulis carnibus & perelixis, & uetustis uti præstat, sicut alijs quoque omnibus, quæ ægre concoquuntur. Sed improprie usus est uerbo, optime, propterea quod neque melancholico morbo laborãtes, neque alius quiuis homo uel sanus, uel ægrotus qui bubulas carnes perelixas, & uetustas comedat, optime deget: cũ inter omnia, quibus uescimur, hæ non bonum alimentum præbeant. qui uero tales assument, ij quidẽ minus, quàm ceteri, lædentur. ergo si uerbum optime, in minime, commutaris: orationem inculpatam effeceris. F

†Fortasse legendũ est ō.i. quam.

Caprinæ carnes, quæ in bubulis mala sunt, habent omnia: nam & cruditatem habent, & flatum magis excitant, & magis etiam ructum, bilemque pariunt. uerum ut odoratissimæ, & solidæ, & suauissimæ, saluberrimæ sunt & perelixæ, & frigidæ: ita pessimæ sunt, quæ iniucundæ, odore graues, ac duræ sunt. idem de recentibus dicendum est. 100

Causam hoc loco attulit, cur caprillæ carnes sint bubulis deteriores: cum enim perinde ac bubulæ, sint coctu difficiles, magis etiam flatum excitant, sæpiusque ructus, in quibus mala insit qualitas, pariunt. itaque cum bubulis sint & aeriores, & calidiores, si incoctæ maneant, bilem gignent: ex quo conficitur, ut frigidas potius, quàm calidas edere eas oporteat.

Aestate optimæ sunt, autumno pessimæ. 101

Optimas ait esse caprinas carnes non aliarum carnium, sed caprinarum: & tamen quantum ad anni tempus pertinet, deberent esse pessimæ propter earũ temperamentũ: contingit tamen, ut æstiuo tẽpore melius alimentũ capræ nanciscantur: qua ratione praua sunt ea animalia, quæ herbã pascũt, ubi uiridis herba eis non suppetit. capris autẽ maxime accõmodatum alimentũ prębẽt germina arborũ, & caules: quos a fine ueris æstas habet copiose. Alimentũ aũt ad carnis præstantiã plurimũ posse, ex uulpibus potes cognoscere: quæ autumno propter uuas carnẽ probatissimam habent. sic etiã passer, & ficedula carnẽ habent laudatissimam. itaque cũ capræ per autumnum sint idoneo alimento destitutæ, efficitur, ut deterrimam, & maxime gracilẽ carnem obtineant: hieme uero meliorem sanguinis habitum consequuntur, cum naturalis ipsarum intemperies a temporis temperatura corrigatur. G

Porcelli carnes prauæ sunt, cum uel crudiusculæ, uel ambustæ sint: nam & bilem pariunt, & turbationem. suillæ autem sunt omnium carnium optimæ: ualentissimæ uero, si neque admodum pingues, neque etiam graciles sint, neque ueteris uictimæ ætatem sint assecutæ. edendæ uerò sunt detracta pelle, & subfrigidæ. 102

Porcellum præcipue nominabant ueteres eum, qui ualde paruus esset: ut apud poetã legitur: Vescere nunc hospes: porcellos linque ministris: Namque procis editur sus lætus, plenior annis. Sed nescio, quomodo proci ederent sues σιάλους, (sic enim ueteres appellabant eos, qui iam perfectam ætatem excessissent) nisi proci sensus stupiditate cunctos superabant, ut neque ea, quæ facile concoquuntur, neq; suauissima edulia dignoscerent: quales ẽt se se esse probabant, cum uentres caprarum pingui & sanguine plenos esitarent, quibus nullum edulium reperies concoctu difficilius. atq; ut optima tum ad suauitatem, tum ad concoctionem est caro eorum, qui mediam sunt ætatem consecuti: siquidẽ hæc sanguinem quoque probum gignit: ita deterrima est porci uetustissimi, atque eius porcelli, qui cũ primum in lucem editus est, comeditur: nã eiusmodi eorum ferme omnium terrestrium animantium, quibus homines uescuntur, maxime humidam carnem habent. quam ob rem cum caro eorũ, qui nuper nati sunt, plus nimio sit humida, proinde plurimam pituitam gignit: &, si subcrudior fuerit, multo ẽt magis id faciet. eadem quoque ratione pinguissimam suum carnem deteriorem esse censet ea, quam medij, & bene carnosi habent: suspectam ipsius humiditatem habens, propter quam etiam pinguedo omnis carne, quæ consimilis generis sit, & ad concoctionem & ad nutritionem est deterior. quæ autem ex assatione ambustæ sunt, eæ sunt ad succi bonitatem, & ad concoctionem incommodæ, bilemque, propter eã acrimoniam, qua præditæ sunt, pariunt: hoc enim est commune eduliorum biliosorum uitium, cum & humida, & acria sint. nam eiusmodi simili modo corrumpuntur, ac sua acrimonia uasorum illorum, quæ in uentrem pertinent, ora remordent: & earum fluxionum, quæ ex toto corpore in eum comportantur, causæ efficiuntur. porcellos autem sine pelle, hoc est sine cute edendos esse, perspicuum est: cũ enim cutis animalis sit frigidior, non apta est, ut æque, ac caro animalis concoquatur. clare quoque præcipit hos frigidiusculos esse edendos, omnes calidas carnes ueritus, ac fortasse calidas frigidiusculis maiorem æstum, flatũq; gignere existimans. atque ego quidem in caprinis carnibus, & quæcunque natura calidæ sunt, hanc orationem admitto: in ijs, quarum & caliditas & frigiditas moderata est, cuiusmodi suillæ sunt, non simpliciter sine distinctione ita dici concedo: nam ei, qui distinxerit, calidæ erunt quàm frigidæ magis idoneæ. H

103 A *Arida cholera uentrem inflat, strepitum excitat, dolores tum laterum, tum lumborum infestat, aluus nihil deijcit, sed cohibetur.*

Choleram simpliciter ab hominibus ita uocatam, ab arida cholera per humiditatem distinguit: communi autem nomine in utraque usus est, animum aduertens ad modum eius gignendæ, qui communis est: ut enim humida cholera ex acribus humoribus nascitur, qui ex corruptela eorũ, quæ comedimus, profecti sunt, sic arida e spiritu flatuoso acri oritur. ex quo fit, ut corpora neruosa, quæ prope uentrem sunt, mordeantur, intendanturque, ac dolorem excitent. cum uero hi spiritus possint interdum retineri, interdum uero exire, aridam choleram ob retentos spiritus gigni, dicere non possum: fuerit enim probabilius hoc nomen tribuere ijs, quæ exeunt.

104 *Qui ita affectus fit, seruato, ne uomat, uenterque ei subducatur: clysterem ergo ex calido, ac perquam pingui inijcies: perunctumque in calidam aquam demittes: & quamplurimum in pelui reclinabis, ac paulatim aqua calida perfundes: si enim sic calfacto aluus subducitur, morbus solutus est.*

Inijcere clysterem quàm citissime, uomitumque prohibere, communia præcepta sunt eorum omnium, quæ uentre præter naturam continentur, quæ nos infra excerni studemus. huc etiam pertinet, ca
B lidi clysmatis iniectio: siquidem calidum prouocat, ut frigidum reprimit. clysma autem pingue est proprium aridæ medicamentum: quippe quod suapte uirtute est illi contrarium, cum & siccitatem humectet, & morsus leniat. eodem etiam pertinet, si in pelui fouendo tum aqua, tum oleo & calfacias, & mitiges.

105 *Huic etiam confert dormire.*

Non satis constat, uelit ne eum, dum in pelui fouetur, an sine illa, dormire. ceterum somnum per se cruditatibus omnibus maximo remedio esse, rem ipsam intuenti plane patet.

106 *Ac bibere uinum tenue, uetus, atque meracius.*

Vinum potui dat, ut concoctioni sit adiumento: sed tenue, ne moretur in uentre: uetus uero, ac meracius, ut magis calfaciat: quippe cum uinum omne habitum calfaciat, ac magis etiam, quod uetus est.

107 *Oleum quoque dabis, ut & quiescat, & aluus subducatur, & soluatur.*

Oleum lenit quæ acria sunt, siccitatem emendat, uentrem moderate subducit, quibus omnibus ei
C opus est, qui curatur.

108 *A cibis autem, atque † alijs arceatur.*

† Lib. Bess. ποτῶν. i. potionibus.

Si corpori nihil desit, neque necessitas exigat, ut quidpiam apponas, & cruda quædam concoctionis egentia contineantur, ijs requiete opus est, & non cibarijs prius, quàm contenta mediocriter concocta sint.

109 *Verum si dolor non se remittat, lac asinæ, donec purgetur, potui dabis.*

Si ea, quæ dicta sunt, feceris, ac dolor non soluatur, tum existimandum est, acrimoniam causę molestiam efficientis, maiorem esse: itaque corpus oportere purgari. iubet autẽ, ut lacte asinæ utamur, quod inter omnia medicamenta purgantia est mitius, & minus efficax. idem quoque est lacte omni humidius, aluumque magis subducit.

110 *Soluta aluo si bilis excernatur, & tormina, uomitus, & suffocationes uexent, optimum est quiescere, mulsamque bibere, ac uomere.*

D Vtrum adhuc de arida cholera agat, an hæc per se intelligenda sint, non satis constat: sed quoquo modo se res habeat, bilis, quæ acris, & difficilis ad eluendum sit, uidetur uentre contineri. hunc ipse moderate subducere, quæque eo continentur, concoquere conatur. moderate autem subducetur aqua mulsa: quiete uero fiet concoctio. in huiusmodi autem affectionibus, qui sæpius ualenter auxiliatur, is malitiam humorum ualido medicamento affatim expurgat, habita ratione uirium ægrotantis, habitusque, & anni temporis, tum ętatis, ac constitutionis. quod autem in extrema oratione dictum est, mulsamque bibere, ac uomere, quasi hic auctor uentrem superiorem uoluerit expurgari, melius cum negatione, nõ, dicetur: mulsa enim, cum detergendi facultatem habeat, ea quæ corrupta sunt, ad naturalem uiam traducit, idque sine oris uentriculi læsione, atque periculo: quæ ex uomitu proficisci possunt.

111 *Hydropum duæ sunt naturæ, una ὑποσαρκίδιος, i. subcarnosa quæ, cum hoĩem aggreditur, uitari non potest: altera ex flatibus constat: quæ multa, eaque bona fortuna indiget: maxime autem ærumnis, fomentis, temperantiaque curatur. sicca autem & arida edat: ita enim maxime minget, & fortis efficietur. Si spiritus difficulter reddatur, fueritque anni tempus æstiuum, & ætas floruerit, sueritque ualidæ uires, sanguinem ex brachio detrahes: mox calidos panes uino nigro & oleo intinctos edendos dabis. is autem quãminimum bibat, & quamplurimum se exerceat. carnem uero suillam, carnosam, ex aceto coctam edat, ut arduas tolerare inambulationes possit.*

A. l. 3. f. 14. c. 3 c. 15. p. 594. E

Commentarii. DD Quidam

Quidam non ὑποσαρκίδιον, id est subcarnosum, sed ἐπισαρκίδιον id est ad carnosum scribunt. atque ego E
quidem neq; ἀνὰ σάρκα, neq; κατὰ σάρκα alicubi scriptum reperi, quamuis recentiores ita appellent. cum
autem ipse duas esse hydropum naturas dixerit, ac de posteriore solum flatus, nec ullũ aliud symptoma
exposuerit, de priore autem nihil penitus attulerit, fit, ut & aliqua in re confusus, & in hydropum diffe-
rentijs falli uideatur. quidam medici quatuor hydropum differentias faciunt, in quo ab eo, quod iustũ
est, desciscunt: contra quos non est modo opportunum disputare. qui aũt hæc scripsit, is perspicue man
cus est: siquidem unus hydropum copiam humoris, qui tenui consistentia sit, in tota inferiore thoracis
regione aceruat, quam interdum pungentes, humorem ipsum euacuamus: alter uero hunc ipsum locũ
non aqua, sed flatu plenum habet, & fere superiora omnia in eo intumescũt: hunc tympaniã uocãt. alius
autem totum habitum pituitæ plenũ habet: quem hyposarcidium nõnulli nominant, quã ob rem dimi-
nute dixit, cum duas esse hydropum naturas statuit. sed neq; etiam recte usus est his uerbis, ἐγχρονίον γί-
γνεσθαι. i. cum hominem aggreditur: uerius enim dixisset, si ita scripsisset, interficit autem protinus aqua
inter cutem, cum facta sit. sed ita scripta est hæc oratio, male nimirum scripta ab eo, qui primus eam lite
ris mandauit. eius autem hydropis, quem ait ex flatu cõstare, curationẽ affert: quæ sane id habet, quod
est omnium hydropum cõmune. principio autẽ imperat ærũnam, fomenta, & temperantiã: tum ut cali
dis & siccis ægri uescantur: quod est eius solius, quem anasarca appellant, quem ipse, ut insanabilẽ, omi F
sit: hic enim solus, cum incipit, interdum sanguinis missionem requirit, cũ scilicet ex suppressis hæmor-
rhoidibus, aut menstruis purgationibus, aut alia re quadam, quæ repletionis causam afferat, inceperit.
tympaniam uero & ascitem nemo per sanguinis missionem curare ausus est. itaq; in eo, qui detractio-
ne sanguinis eget, adhibeatur ea, quæ subsequitur, curatio, quæ inquam calfacit, & siccat. quæ cum scri
pserit huius libri auctor, ad id, quod expedit, animũ uidetur quidem direxisse: non tamen recte dixit: si
difficulter spiritus reddatur, egere sanguinis detractione, nisi propter plethorã in hydropa incurrat: cũ
scilicet innatus calor periclitetur, ne extinguatur. ut etiam igni cõtingit: ut enim is ferme extinguitur
si multa, eaq; humida ligna in ipsum conieceris, nisi quis multitudinem sustulerit: ita in sanguine ob co
piam frigidiore, ubi calor natiuus in periculo est, ne extinguatur, sanguinis missio est remedium præ-
sentissimum, quo tempore tale periculum immineat. Male etiam adiectum est, fueritque anni tempus
æstiuum: nam ut plus, aut minus sanguinis detrahatur, alia quædam pro scopis animaduerti diximus
non secus, quàm anni tempus: huius uero præsidij scopum, ex natura affectionis trahi. Dioscorides
autem non æstiuum anni tempus, sed uernum scripsit, ueritus nimirum, uirium exolutionem æstate af-
futuram: hieme uero refrigerationem, quæ affectioni succederet. Iam uero uulgariter & inepte admo
dum panes calidos ex uino nigro & oleo ei dat, cui sanguis missus sit: in quo est ei quidem recte pro- G
positum, uires corroborare, ut possint ærumnis exercitationum sufficere: sed materiam proposito di
gnam non inuenit: nam uinum nigrum sanguinem plurimum gignit, ac tantum quidem, ut & super-
fluat, & melancholicus fiat. itaque melius est, huic fuluum uinum dare, quod tenui consistentia sit, ut
urinas moueat, non tamen ætate nouum, ut in plerisque contingit: nullum enim uinum nouum est ful-
uum, sed uel album, uel rubrum, uel nigrum: uetustate autem, uina fulua, flauaque redduntur. quod
uero ait, eos quàm minimum bibere, & quamplurimum laborare debere, rectissime dictum est: siqui-
dem tale uitæ genus calfacit, & siccat. suillæ autem carnes, si quis eis uescatur eo modo, quo dictum
est, florenti ætati, & ualidis hominibus non male dari poterunt: ceterorum uero nullus est, qui eas
probe concoquere possit: utpote qui iam prope periclitetur, ne calor innatus extinguatur. ergo ijs,
qui ita affecti sunt, præstat dare, quæ ab eis probe concoquantur.

Qui ventrem inferiorem calidum habent, acriaque & inæqualia excrementa deijciunt, ij propter colliquationem ita af- 112
ficiuntur. si vires valeant, [albo] elleboro reuellenda sunt: sin minus, frumentacei tritici cremor, crassus, frigidusq; † Lib.Bess.nõ habet: & ita
& lomentum lenticularum, & panes subcinerity exhibendi sunt, itemque pisces, ac febricitantibus elixi: non febricitan inuenit Ga.
tibus, assi: atque his uinum nigrum, illis vero aquam aut a mespilis, aut myrtis, aut malis, aut sorbis, aut palmulis, H
aut vitium œnanthe dabis.

Magis proprie dixisset, hos deijcere excrementa ob inustionem, quàm ob colliquationẽ. fit autem
in eo colliquatio, quod uel pinguedo, uel mollis caro propter febrem malignam liquitur: inustio uero
in uentre oritur, propter acrem eorum, quæ assumpta sint, caliditatem, a qua etiam febris excitatur.
huic ergo ueratrum album exhibet, quod per uerbum, reuellenda, significauit, hoc est per uen-
trem superiorem. at si aliqua causa impediat, quo minus æger ueratrum assumat, superaritque acri-
monia, iubet edulia, & pocula tum adstringentia, tum refrigerantia propinari. edulijs autem addit e-
tiam ea, quæ exiccare queant, quales sunt subcineritij panes, & pisces assi. quæ cum ita, & non sine
ratione dicta sint, quem inferiorem uentrem dicat, considerandum est: etenim ueteres, cum tho-
racem interdum uentrem superiorem appellent, omne alimenti receptaculum, quod a septo tran-
suerso est, uentrem inferiorem nominant: interdum autem uentrem superiorem uocantes, in quem
cibi demittuntur, quæ post ipsum sunt omnia, uentrem inferiorem nuncupant: interdum uero sola
intestina, quæ crassiora sunt: non desunt, qui colon intestinum duntaxat, uentrem inferiorem uo-
cent. fortasse igitur peruestigauissemus, quam, aut quas ex prædictis particulis pro uentre inferio-
re probabilius intelligere debemus, si quid notabile percepturi fuissemus: sed quoniam huius rei
inuentio

inuentio nihil præterea nos docet, quàm quæ ipsi & scimus, & discernimus, hoc est nonnulla quidem recte, ac nonnulla secus dicta esse, ac magis curiositatem cognitionis, quàm commoditatem afferunt. præstat hæc quamprimum omittere, præsertim cum hic liber Hippocratis uerus non sit.

113 *Si uero non febricitantem tormina affligent, primum quidem paululum lactis asinini calidi dandum est, tum paulatim augenda copia est: item lini semen, & triticea polenta, mista hordeacea, & sparsa faba ægyptia dempto amaro. edat uero oua assa, semiconcreta, similam, milium, alicam ex lacte coctam. hæc cocta, & refrigerata sumantur. itemque tum escas, tum potiones his similes edat.*

Quamplurimi interpretes accommodatius hæc cum superioribus coniungunt, cum hic quoque de ijs, qui uentrem inferiorem calidum habent, uerba fieri arbitrētur. alij, atque hi quidem pauci, separāt, & seorsum exponunt: hisque propositum est, partim humorum malitiam expurgare, partim contemperare, partim siccare, partim uero refrigerare. lac ergo asininum potest & expurgare, & contemperare. lini uero semen resiccare, & refrigerare: at polētæ, quæ ex tritico conficiuntur, contemperant: quibus recte miscentur hordeaceæ: utpote quæ siccent, & refrigerēt. ægyptiæ fabæ mediocriter refrigerare possunt. oua autem, & simila, & alica sunt succi crassi, & boni, & humorum acrimoniam comprimunt: sic-
B cat autem in edulijs milium eo modo, quo refrigerat. hæc uero omnia frigida exhibet propter acrimoniam, & caliditatem eorum humorum a quibus affectio procreatur.

114 *Maxime autem ad uictus rationem pertinet, obseruare tum in acutis, tum diuturnis ægritudinibus intentiones, inclinationesque febrium, ut tempora quibus cibi offerendi sunt, quibus non, tuto deprehendas: item quando plurimum ab intentione abesse uidebuntur.*

Eius artis, quæ in uictus ratione uersatur, ait maximum esse, peculiare cibi dandi tempus cognoscere, aitque unum scopum esse, ut scilicet tempus, quo dari cibus debet, quam plurimum absit a febris uehementia, quam intentionem ipse uocat, hoc nomine principium accessionis intelligens. id quod non modo in diuturnis, sed etiam in acutis uidetur uerum esse. sed cur adiecit, tum diuturnis morbis? nimirum, quod potius in eis, ac forte etiam in eis solis sit euidens scopus: in acutis enim morbis calor in pedibus deprehensus fuit sufficiens dandi cibi signum: at in longis non sic alere oportet: sed optima declinationis pars expectanda est: quæ non potest in acutis ideo expectari, quod timor cito futuræ accessionis impendeat. Sunt qui hanc dictionem ita scribant: maxime autē ad uictus rationem pertinet, ut in acutis, sic & in diuturnis morbis obseruare, & cauere, quando dare cibum oporteat. alij finem ota-
C tionis hoc modo scribunt: præterea uero, cum plurimum a febris uehementia aberunt, scire oportet: ut præter cetera, quæ in ægroto uoluit a nobis considerari, hoc etiam admoneat. hoc autem ipsum si quis perpendat, neque inuenrioni peculiari, quæ ad cibum tempestiue dandum conducit, coniungat, profecto id de alimento præceptum & importunum, & nulla re dignum uidebitur.

115 *Cognoscere uero eos etiam oportet, quibus caput dolet uel propter exercitationes, uel cursum, uel iter, uel uenatum, uel quemuis alium laborem importunum, uel res uenereas: item decoloratos, raucos, lienosos, exangues, spirituosos, sicca tussi laborantes, sitientes, flatuosos, uenarum interceptiones, intenta præcordia, dorsum, latera, & item torpentes, obscure uidentes, aurium tinnitu uexatos, urinam non continentes, regio morbo affectos, cruda per aluum deijcientes, sanguinem e naribus, uel sede uehementer profundentes, & inflatos, & quos uehemens infestat fatigatio. horum neminem, si dictas affectiones non uicerint, medicaberis: nam & periculo ægrum expones, & nihil iuuabis: & liberationes, ac indicationes, quæ sponte fiunt, impedies.*

Quæcumque hoc libro continentur, & inordinate scripta esse, & tanquam paratam materiam esse ad librum conficiendum, constare inter omnes arbitror: in eo enim, ut dixi, multa bene sunt dicta, quibus
D etiam adducti quidam ijs quæ minus recte dicta sunt, fidem adhibuerunt: inter quos, illi potius id fecerunt, qui sibi conscij erant, se illius esse expertes scientiæ, qua possent scripta dijudicare. quæ autem hac oratione continentur, enumerationem habent eorum, qui non apti sunt, ut medicamento purgentur: nam purgari, & medicamentum sumere idem sunt, sicut etiam purgare, & medicamentum dare. uideamus igitur quibus primum purgationem interdicat. commemorat autem eos, quibus caput dolet uel propter exercitationes, uel propter alium quemuis laborem importunum: ut summatim intelligas, eos, qui ex laboribus importunis capitis dolorem contraxerunt, non esse purgandos. sunt
A.l.3.f.1.t.2. c.2.p.348.F. autem importuni labores omnino, quos affectio corporis, quæ modo præsens est, ferre non potest. nunc uero te rei unius admonebo, quæ ad multa est utilis, & quam in memoriam haberi semper, uelim. cum igitur nostrum corpus interdum paratum est ad morbosam affectionem, quæ inibi sit, ut prope compleatur, si aliquid externum aduenit, ipsam affectionem indicauit: utpote cū febrim accendat, uel capitis dolorem, uel defluxionem, uel tussim, uel aliquod aliud huius generis excitet. deinde ex eo homines continenter ad morbosæ affectionis præparationem cum periculo debiliores redduntur: cum neque cursus neque uehemens omnino motio, ut etiam neq; intemperantia, uel refrigeratio, uel alia quæuis consimilis causa morbum creet: siquidem nihil horum potest suapte natura uehementem languorem generare: si enim febris ab aliquo horum excitetur, ea erit ex genere diaria-

rum: aut, ſi alind aliquod ſymptoma gignatur, id perſæpe breui tempore perdurabit. ac ſæpius qui- E
dem, ut dixi, propter corporis affectionem unumquodq; horum non cauſa, ſed occaſio morbi efficitur:
cauſas enim huiuſmodi quiſpiam maxime proprie occaſiones, non ſimpliciter cauſas manifeſtas ap-
pellauerit, ut hi ſæpe nocare conſueuerunt, cum ab aliqua ex manifeſtis cauſis noxa euidens in corpo
re orta ſit: ſi enim nulla alia morboſa corporis affectio adſuerit, neque etiam morbus notabilis ſubſe-
quetur: et eius noxæ, qua corpus afficitur, id ipſum quo fecit, in cauſa eſt. ſcito igitur, hoc loco de ijs
agi cauſis, quæ non ſua ratione detrimento corpus afficiunt: arque earum unum quidem & princeps
capur continet labores uarios, & quos ſingillatim obimus, ut curſus, luctas, pancratia, res uenereas,
frictionem, æſtuationem, perfrictionem, uigilias, iram, mærorem, timorem. ipſe uero fecit rerum
uenerearum mentionem, cerera uero ſubticuit, & tamen eandem habent facultatem: quæ enim, ut di-
ctum eſt, ſpiritum perturbant, ea purgationem non poſtulant, propterea quod huiuſmodi morbus non
ſit ab humorum malitia contractus. ceterum auctor ab his indicijs digreſſus, declarauit, quos prius
recenſuit. ac proprie quidem decoloratos uocant eos, qui ſanguine carent: eos uero, qui ob aliam affe
ctionem corpus ſecundam naturam conſtitutum non habent, mali coloris homines appellant. decolo
rati igitur calfieri debent tum exercitationibus, tum potu uini, facultate calidi, tum denique cibis ean
dem facultatem obtinentibus. taucos his ſubiungit: quorum ſane humiditatem, & frigiditatem, quæ F
ex defluxione, quæ in guttur comportatur, orta eſt, ſanare conuenit: exiccato ſcilicet capite, & cete
ris particulis, quæ affectæ ſunt: id quod uſu auxiliorum, quæ locis admouentur, efficies. præterea uero
ait, lienoſos quoque non oportere purgari: quod ego non recte dictum arbitror: præſertim cum lieno-
ſis, ſi quibus alijs purganda ſint, quæ nigra ſunt. poſt lienoſos meminit eorum, qui exangues ſunt, id eſt,
in quibus diminutus eſt ſanguis: quamuis nondum manifeſte ſint decolorati. tum addit ſpirituoſos,
ſicca tuſſi laborantes, & ſitientes, in quo ita obſcure locutus eſt, ut non ſatis pateat, utrum hi ſinguli
ſint ſeparatim intelligendi, an tres unà omnes comprehendēdi, immo uero ne ſi ſingillatim quidē in-
telligendi ſint, perſpicua oratio eſt, ut antea iam eſt dictum: nam ſpirituoſos ſæpius eos ſolum uo-
cant, qui, cum inſpirant, aeris indigent: interdum uero etiam inflatos ita nominant: quorum uter-
que multas cauſas habet: quas omnes ſi recenſuero, oratio erit, quàm par ſit, prolixior. adde quod
quidam ex his ſanguinis miſſionem exigere uidentur, alij purgationem, alij uero aliud, atque aliud
remedium poſtulant. Sic etiam ſicca tuſſi laborantes, & ſitientes non ex una affectione tales reddun
tur. neque etiam in præſentia ſcire poſſumus, utrum de febricitantibus ſitientibus, an de non febrici-
tantibus, an de utriſque loquatur. ac tu quidem, ſi unius eorum, quæ in aphoriſmis dicta ſunt, me- »
mineris, id quod uniuerſale eſt, auferes. eſt autem in aphoriſmis ita ſcriptum, Si non febricitanti G »
appetitus deiectio fuerit, oris uentriculi morſus, tenebricoſa uertigo, & oris amaror, id hominem »
purgatione per ſuperiora indigere ſignificat. ſi autem os amarum ſit, ſitiunt. pari quoque modo,
qui flatuoſi ab ipſo dicantur, non ſar ſcio: an inquam, intelligendi flatuoſi ſint, cum ita ſunt uena-
rum interceptione redditi: præſertim cum nonnulli etiam ſint, qui id per ſe legant: qua ſane ratione
ego quoque poſſem omnia, quæ in hac dictione ſunt, commutare, omniaque, quæ utile ſit intelli-
gere, ſine multitudine librorum edocere: ut etiam de ijs fieri poſſet, quæ deinceps dicuntur: cum
ait, intenta præcordia, dorſum, latera, & item torpentes, obſcure uidentes, aurium tinnitu uexa-
tos, urinam non continentes: nam in ſingulis hiſce ægritudinibus & cauſæ, & affectiones multæ
ſunt, & uarias curationes poſtulant: quarum etiam quædam erunt, quæ eo medicamento, quod bi-
li educendæ eſt, purgari debebunt. itaque & de his omnibus, & item de ceteris, quæ deinceps di-
cuntur, non indiſtinctas enunciationes, ſed diſtinctas, claraſque, & longo uſu comprobatas doctri-
nas in noſtris tractationibus habes: quas qui intellexerit, is quæcunque ab hoc auctore recitantur, po-
terit dijudicare: atque etiam, ſi partis eius meminerint, quam nos & legitimam, & accommodata
doctrina refertam eſſe faſſi ſumus: ſiquidem in ea parte omnia cum demōſtratione, perſpicuitate, con
gruentibuſque diſtinctionibus ſcripta ſunt. quæ uero ita ſunt diſſeminata, ut propoſita oratio eſt, ea H
iuuare nihil poſſunt: ſiquis enim hæc ſingula ſimpliciter, indiſtincteque nunc acceperit, is multa in
arte peccata committet. ſin uero ſingula, ut oportet, diſtinxerit, primum quidem cognoſcet, hinc ſe
nihil adiuuari, ut hæc ipſa inueniat: deinde ad eam contemplationem, quæ ſit de his, quæ ſunt mo
do propoſita, multis opus eſſe libris intelliget: enimuero pleriſque hominibus ſuaderi non poteſt,
ut ea ſola ſcripta, quæ clara ſunt, aggrediantur: quæ uero non ſunt eiuſmodi, ea relinquant ijs, qui ea
conſcripſerunt: ſi enim nullam illi curam adhibuerunt, ut nos ea quæ ipſi ſcripſerunt, intelligere-
mus: par etiam eſt, ut neque nos in ſtudio, tum perquirendi, tum diuinandi, quæ ab ipſis dicun
tur, diligenter uerſemur.

116

Si ſanguinis detractio cuipiam confert, aluus conſtringenda eſt: poſtea ſanguis mittendus, & fames imperanda, & uinum circumcidendum. deinde congruenti uictus ratione, & fotibus humidis reliquam curationem abſolue.

Si aluus fluat, mittēdus ſanguis nō eſt: quæ ſi cōſtiterit, & detracto ſanguine fluxerit, uires diſſoluet, fa
mem uero imperare, & uinū adimere ijs, quibus miſſus ſanguis eſt, recte dictū eſt, ut etiam congruenti
uictus

A uictus ratione uti:sed fotibus humidis curare,si de omnibus ijs,quibus detractus sanguis sit, intelligatur,falsum est:si de quibusdam, id dicere oportuit.

117 *Si uero adstricta aluus sit, mollem clysterem inijce,*

Hoc non erat scriptione dignum,cum uel omnibus sit perspicuum.

118 *Quod si medicomento opus sit,elleboro per superiores partes tuto expurga: sed per inferiores, horum neminem.*

Loquitur,perinde ac iam prædixerit ægritudinem,in qua hæc fieri iubeat:& tamen non prædixit.an igitur oratio quædam intercidit,in qua indicaretur affectio. an obliuiosus fuit,qui hæc scripsit.ac talis, qualis nunc a † multis animi incertus,suspensusque nominatur.

†Impressi libri habent παλαιῶν.i. ueteribus.sed repugnat aduerbium, nunc.

Optimum autem est,urinam ciere, sudores excitare, inambulare, leniter perfricare, ne uidelicet habitum reddas densiorem: sique pronus in lecto iaceat, cum alij perfricent. 119

Hæc etiam ita scripsit, ac si iam ægritudinem prædixisset.

Si in thoroce supra septum transuersum affectio eum uexet, æger ut magna ex parte sedere, ita minime decumbere debet, quoad eius uires permiserint, & sedentem multo calido diu perfricent. si uero dolores uentrem inferiorem sub septo
B *transuerso exerceant,iacere ei confert: nulloque pacto corpus moueri,etiam frictione seclusa.* 120

Ex hac oratione suspicari poterit quispiam, & hæc, & superiora de doloribus esse conscripta. hæc igitur in principio dictionis omissa sunt, cum primus huius libri scriptor peccarit, ac postea mendum permanserit. quam ob rem non potest in his,quæ dicuntur,ueritas inuestigari, etsi plus,quàm temere, in huiusmodi dictis tempus conterere uideamur.

121 *Quæ a uentre inferiore per urinas, sudoresque soluuntur, si per se modice labuntur, quæ parua sunt, discutiuntur, uehementia uero, male. eiusmodi enim aut pereunt,aut sine olys malis non sanantur:sed eiusmodi affectus confirmantur.*

A.l.3.f.14.e. 3.c.15.p.544. E.

Ex hac quoque oratione facere coniecturam possumus,omnia,quæ supra ab eo scripta sunt,de dolorum dicta esse curatione.

122 *Potio ad aquam inter cutem. Cantharidas tres cape:abiectis capite,pedibus, & alis corpora in aqua cyathis tribus te runtur, cumque potantem dolor affecerit, calido perfundatur: ungatur autem prius, ac ieiunus bibat, & panes calidos ex pinguedine comedat.*

Audax medicus quidam hāc orationē cū legisset,prædictas partes a cātharidibus ademit,& hydropi dedit:qui,cum a primo die abscessus in sura ei exortus esset,ac post tres alios dies esset sectus,& plu
C rimum aquę prodijsset,curatus esse uisus est:quod plurima tumoris,qui præter naturam in eo erat,pars statim sedata esset:& tamen non ita multos post dies migrauit è uita. obiurgauit autem quispiam eum medicum,quod corpora cantharidum perperam exhibuisset:dicebat enim corpora abiicienda esse,caput uero, pedes, alasque dari oportere:hancque esse huius dictionis sententiam.quare temerarius ille medicus,non cunctatus, alteri ad hunc ipsum modum propinauit: in cuius femore cum mox ortus esset abscessus, atque etiam sectus, & humor simili modo effluxisset, contigit, ut is quoque post multos dies moreretur:& tamen medicamento ex cantharidibus confecto, quo urinæ prouocantur, quidam, sine bibentium incommodo, usi comperiuntur.

123 *Sanguinem supprimentia. Fici liquorem lana exceptum intus ad uenam adhibe: aut obuoluto coagulo nares obstrue: aut chalcitidem tuo digito ante tractam preme, ac cartilagines utrinque foris comprime: aut uentrem lacte asinæ cocto solut.itemque caput rade, atque † adstringentia, si anni tempus calidum sit, adhibe. Sesamoides autem sesquidrachma pondere tritum, ex aceto mulso potui datum,per superiores partes expurgat. admiscetur quoque elleboris, ut tertiam potionis partem efficiat,ac sic minus suffocat. Ad pilos palpebrarum oculum irritantes.acui foramen habenti filum subijce,& celsiorem & acutam tensa palpebræ partem usque ad inferiorem traijciens,quod superius est, inferiori adliga:tū fila extendens consue, & liga, donec deciderit. ac, si satis fuerit, bene habet: sin aliquid deest,eadem facito. Hæmorrhoidas quo-*
D *que eodem modo persequeris: acui crassissimum, & quàm maximum lanæ succidæ filum alligabis (tutior enim est huiusmodi curatio)deinde comprimes, & putrefaciente medicamento uteris, nec ante, quàm decidat, perfundes: atque unam semper relinques, postea elleboro purgabis. exinde uero exerceatur, & ab exercitatione sudet, & mane multum perfricetur: a cursu, ebrietate, & acribus, præter origanum, abstineat: septem diebus, uel ter mense uomat: sic enim corpus optime habebit: uinum fuluum, austerum, dilutum, paucum bibat. Purulentis dissectos scilla orbiculos in aqua excoque, cum uehementer ferbuerit, eam effunde, aliamque infunde, & coque, donec percoctum, ac molle tangenti appareat: deinde terito, ac cuminum frictum admisceto: sesamaque alba, & recentes amygdalas terens ex melle eclegma facito, ac dato. post hac uinum dulce bibant: papauerisque albi triti acetabulum aqua perfusum, & cum frumentacea farina, melleque coctum ac tepidum sorbeant: sicque diem transigant, tum ad ea quæ contingunt, animum aduertens, cœnam dato. Ad tormina intestinorum. Fabarum purarum, quadrantem cape, duodecim rubiæ surculos admisce: diligenter excoque, ac delingendum exhibe. Ad oculos.*

†Gal. uidetur legere refrigerantia,græci tamen libri habēt στυπτικὰ idest adstringentia. Ceterum quæ sequuntur ad finem usque huius contextus in libro Bessarionis & alijs duobus non sunt.

A.l.1.f.17.t. 1.c.4.p.653. B.

Cinerem lotum, accurateque maceratum, adipem non liquidam, leuem tere, uuaque acerba & amara succo humecta, in sole sic desicca, ut unguenti modo humidum sit: cum exiccatum fuerit,leui,trito, & sicco oculos iniunge, atque eorum angulos consperge. Ad humentes. Ebeni drachmam,æris usti in cote triti obolos nouem, croci obolos treis cape.hac ubi triueris,uini dulcis heminam atticam infunde:deinde soli expone, atque obtege: cumque excoctum erit, utere.

Ad dolores. Chalcitidis drachmam, uuæ expressæ partes duas,myrrham, crocumque tere, mulsum admisce, ad So-

lem coquito, eoque dolentes perungito. sit autem in uase aneo. Quonam modo suffocatio ex uulua cognoscatur. Digitis duo- E
bus preme: si sentiat, ex uulua suffocatio est: sin minus, conuulsio. Ad hydropicos potio. Meconij, hoc est, liquo-
ris papaueris in pilas adformati acetabulum atticum. Potio. Squamæ melas tres latitudine cum farina triticea ag-
glutina: lęuigato, terito, catapotij instar conuoluito, datoque: aquam enim per infernas partes purgat, & uentrem stercore
mundat. Aliud. In caricas singulas liquoris tithymalli guttas septem instilla, † ut prædicto detur. deinde in nouo ua
se compone, & reconde, & ante cibum dato. Meconium quoque tere, aquam infunde, & percola, farinam subige, itrium
coque, mel coctum infunde, & edendum hydropicis exhibe: potui uero dato uinum dulce, aquosum: aut aquam mulsam di
lutam. meconium uero ab excrementis collectum reconde, & cura.

†Alii legunt, etiam si pueris detur. Greci tamen libri sic habent, ut nos legimus.

Est ex his perspicuum, hunc librū esse commentariū, qui ex commistis præceptis constat: cum in eo
sine ullo ordine ab alijs ad alia transitus fiat: ut nunc quoque auxilia scripta sunt ad sanguinis e naribus
profluuiū: quorū alia ipsi parti, quæ sanguinē fundit, imponūtur: alia reuellunt, ut alui solutio: alia caput
cōdensant, & adstringūt, ut refrigerātia. quæ uero deinceps sequunt, oīa, medicamētorū descriptiones
& quędam commista auxilia continent. in primis autem de eo, quod sesamum uocant, uerba facit: mox
curationem pilorum palpebrarum, quæ manu adhibetur, adiungit: quam euulsionem nominant. simili
quoque modo hęmorrhoidum: alteriusque earum curationis meminit: postea purulentorum medica-
menta, sorbitionesque conscripsit: ad hæc uero, eorum medicamentorum confectiones adiecit, quæ ad F
oculos pertinent. egit item, quo modo ex uulua strangulatas dignoscamus: tum de medicamento ad
aquam educendam accommodato, ac subinde, quod fæces euocet, egit: demum uero ijs, † quibus se-
des affecta est, & hydropicis medicamentum ex meconio & itrijs tradit. atque eorum quidem, quæ
deinceps dicuntur, plurima perspicua sunt, quædam autem obscura sunt interiecta, de quibus deinceps
uerba faciam.

†Horum non fecit Hippo. mentionem.

Liber uetustus hæc præterea, sine principio tamen, continebat.

Quod propter diminutum calorem fieri solet: tanquam uno, aut altero ructu huiusmodi euacuētur.
at calor, qui agit in cibos, cum tepidus sit, eos quidem dissoluit, sed tamen exquisite non conficit. uerū
caliginosos eosdem reddit, unde flatuosi spiritus oriuntur: qui per os excreti, ructus efficiunt. cæterum
hic cum inclusus neque sursum, neque deorsum ferri possit, sed circumuoluatur morbum creat, quam
inflationem uocant: idque symptoma est uentris, qui excrementitium caliginosumque excernere spiri-
tum non potest: atque ita uarij soni, qui nomina non habent, excitantur: qui tamen homini prudenti in-
dicabunt, quale, quantumque excrementum sit, & quo potissimum in loco circumuoluatur. nam si acu G
tus, tenuisque spiritus sit, is per uacuum, angustumque, & purum intestinum fertur: estque aerius. at fa-
ctus flatuosior, facit ipse quidem simili modo strepitus, cum ipse tenuis in gracilibus conuoluitur inte-
stinis, sed tamen non exquisite illi acuti sunt. atque huiusmodi strepitus in ijs potissimum locis, qui cir-
ca † uesicam sunt, consistunt. descendentes uero minorem sonum edunt, propterea quod spiritui uia fa-
cta sit amplior, alij uero bombi speciem imitantur, hanc ob causam: hi omnes in crassis intestinis morā
tur, cum noua excrementa accesserunt. quod si qua in eis humiditas contineatur, ei accedit forma quæ
dam, quæ in illis est bombo persimilis, appellaturque murmur. quod humidi excremēti excretionem
denuntiat: nam soni forma hæc utraque pręnunciat, quia natura circum agitata, per excretionem & hu
mor & stercus eijcitur. qui uero sunt uelut stridores, aut gemitus, (utrunq; enim nomen habent) ij pro-
pter instrumentorum angustiam, & spiritum flatuosum cum modica humiditate coniuncta excitantur.
id quod est ab Hippocrate in præsagiis tecte literis mandatum hoc modo, Dolores præcordiorum ac
tubercula, si recentia sint, nec adsit inflammatio, murmur in ipsis exortum soluit, præsertim uero si cum
stercore, urinaque egrediatur. atque hoc quidem modo medicus de alui secessibus considerare, & illo-
rum forma perspecta internas particulas male affectas, quæ oculorum effugiunt obtutum, dignoscere
plane debet. H

Forte legendum ē κοιλίαν idest aluum.

L. 2. 25.

GAL. IN HIPPOCRATEM DE OFFICINA MEDICI COMMENTARIVS PRIMVS.

Vido Vidio Florentino interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Cuiusque artis constituta dignotione, docet & ex quibus constet, & quibus rebus munus eius medicinæ perficiatur, quæ manus opera exercetur: estque hic liber de ijs, quæ in officina medici tractantur: & ad Hippocratem, aut Thessalum, eius filium, auctorem refertur; ut est Galeni sententia: qui etiam censet, eum potius ad memoriam, quàm ad editionem confectum uideri.

PVS hoc ad medicum pertinens inscripsit, De officina medici, satis autem fue-
B rat, De ijs, quę in officina medici, sicut nonnulli Dioclis, Philotimi & Mantię, opera inscribunt. nam, cum singuli horum de eadem re libros confecerint, legitur quidem in plerisque inscriptio sine præpositione, atque pronomine sic, Officina medici: in paucis autem præpositis illis, De ijs, quæ in officina medici. sed eorum uolumina præceptis plena sunt: Hippocrates uero, ubi in suo libro ea recensuit, quæ medicinam manu curantem perficiunt, fasciandi rationem exequitur, cui uoluit medicum primo assuefieri, quæ res in ligno quod in hominis speciem exculptum sit, uel certe in puerili corpore fieri potest. Hæc liber ipse priusquam singularum partium explicationẽ aggrederer, præfari me coegit: iam uenio ad ea, quæ me impellit non liber, sed quicunque maiorum scripturam prompte immutat, ad quamcunque sententiam uoluerit, ipsam traducens. Quidam igitur conati sunt uetustissima uolumina inuenire, trecentos abhinc annos scripta, quæ partim habent in membranis, partim in tiliæ libris, sicut Pergami apud nos uidere licet. constitui ego omnia æstimare, quæ tradita a primis expositoribus fuerunt, ut de plurimis ac maxime fidedignis germanam scripturam comperirem, quod mihi longe melius cessit, atque putaueram. nã omnibus fere tum exemplis, tum expositorum cõmentarijs, animaduerti inter se conuenire, ita, ut admi-
C ratus fuerim audaciam eorũ, qui uel nuper exponunt, uel suo iure omnia Hippocratis uolumina edũt, quemadmodũ Dioscorides, & Artemidorus, qui Capito cognominatus est, qui cõplura in uetustissimis scripturis innouarunt. Sed longius labi mihi uideor, explicando, si scripturæ cuiuslibet fecero mentionem. melius igitur duxi antiquas solũ adscribere, paucis quibusdam, quæ immutatæ paulũ fuerũt, adiectis, de quibus præsertim conueniat inter eos, qui ante libros enodauerint. qui, cum quatuor sint, duo, Zeuxis & Heraclides omnia Hippocratis opera explicarunt: at nõ omnia, sed obscura tantũ, Bacchius & Asclepiades. Ac de his quidem hactenus. quo tamen clarius exordium sit, a principio repetẽtes breuissime agemus, quasi nihil præfati. Liber Hippocratis, qui, De officina medici, inscribitur, primo totius artis commune procemium habet, ut mox indicabo, atque ea de causa nonnulli ante omnes libros iure legendum esse existimarunt, quippe, qui talem docendi uiam polliceantur, qualem in suis libris, quos primas institutiones appellant, recentiores aliqui tradiderunt: proxime a communi procemio subijcit, quæ medicinalem artem nunc primum addiscentibus utilissima sint, ex ijs, quę in officina medici fieri possunt. Quam rem ita esse liquido constabit, si ad uerborum ipsorum enodationem animum adiunxeris.

I

D *An similia, an dissimilia, principio a maximis, a facillimis, a quibuscunque, quomodocunque cognitis.*

Siue quis bene ualere, siue bonam ualetudinem, siue aliud quid tale, medicinalis artis finem constituat, hunc ipsum propter se student, qui in hac arte uersantur. Neque ulli dubium est, quin contemplatio quædam sit, cui operam dare oporteat eum, qui restituere uelit naturalem nostrum siue habitum, siue administrationem, seu structuram, seu quod est aliud uerbum, quo placeat nominare: at nõ propter se cetera omnia, quæ ad artem spectant, addiscimus, docemus, aut denique audimus, sed quod ad finem singula eorum conducant. Quemadmodum in proposito sermone eam partem, quæ ad indicia pertinet (recentiores græci σημειωτικὸν dicunt) tractari necesse est, quibus recte mederi propositum est, antequam eam, quæ curat, aggrediantur, ut, quum simile quid nacti fuerint, morborum discrimina ad unguem in ægrotantibus teneant. Nihil autem in sequentibus intererit, habitum nostrorum corporum naturali administrationi contrarium, morbi uel affectus uocabulo nuncupare, sicut græci omnes consueuerunt, interdum νόσημα interdum πάθος genus hoc uniuersum appellantes. Nunc igitur docet, partis, quæ ad indicia spectat, maxime generale propositum, quemadmodum fit in parte, quæ medetur. nã sicut in hac curationis cuiusque commune consilium est contrarijs per contraria subuenire: ita in illa posse cognoscere, quatenus ea, quæ in affecto corpore conspiciuntur, bene admodum ualentis sunt similia. Quod Hippocrates ipse in præsagiis indicauit, cum inquit, Maxime ad rem pertinet intueri, an

sibi quis ipse aliqua ex parte similis sit. Idem in libro quoque de articulis proposuit, quum uitiatam cor- E
poris partem ad eam, quę integra est, conferri iussit, ubi similiter uoluit non simpliciter comparari, sed
affecti hominis dextram partem cum sinistra conferri, nihil alienis articulis, hoc est aliorum hominum
inspectis. Quod etiam nunc faciendum duxit, cum ait: An similia, an dissimilia, principio a maximis,
a facillimis: ac si ita dixisset, laborantium corpora ab initio protinus inspici debent, quatenus similia
sint sanis, quatenus dissimilia. quã rem, quũ agemus, ex ijs, quæ maximi momenti sunt, & in quibus ex-
pedita admodum cognitio est, morborum notas intelligemus. quandoquidem nos ignorare nó opor-
tet, non esse alia maxima, alia facillima: sed ijsdem signis contingere potentia maximis esse, & cogni-
tu facillimis. huiusmodi sunt, quæ in præsagijs statim a principio tradũtur his uerbis, Nares acutæ, ocu
li concaui, collapsa tempora, & quæ sequuntur. Namque hæc maximi esse momenti in prænotione,
eorum, qui mediocriter in medicinali arte fuerint exercitati, nemo est, qui nesciat: esse uero cognitu
facillima, omnes sane uel artis etiam expertes intelligunt, quum nullam corporis partem prius facie
protinus uideat, qui ad ægrotum accedit. Ergo ipse ægrotus, si cum seipso conferatur (ut præcepit)
certiorem quoque notam exhibet. atque hac ratione ab ijs, quæ facillima & maxima sunt, initio sum-
pto, iam poterit, quod ad artem attinet, æstimari. Forte autem interdum fiet, ut decipiatur quis homine,
qui natura habet nares acutas, oculos cõcauos, collapsa tẽpora. sed, si laborantis corpus plerisq; homi F
nibus simile cõperiemus, nullo pernicioso morbo, aut affectu detineri hoĩem facile intelligemus. ubi,
quod ab Hippocrate scribitur, notabimus, si reliquæ totius corporis notæ salutem denunciẽt, cõsisi eã
esse naturalẽ hoĩs faciem, ut rem magis perspectam habeamus, de ijs, qui ante ipsum nouerunt, per-
cunctabimur, qui ubi idẽ asserẽt, nostrã prænotionẽ confirmabunt. nó perinde tamen sciemus, ac si ipsi
hoĩem nouissemus, atque adeo, si usi familiariter essemus. eo enim q bene ualẽtem sæpenumero uide-
rimus, in signis, quæ in ipso apparent, nunc, ubi aduersa ualetudo est, discriminis modum certius depre
hendimus. Vt enim audiuerimus, coniecerimusque hoĩem acutis naribus esse, cõcauis oculis, familia-
ris duntaxat modum intelligit, quæ res medico in primis necessaria est. non enim id solum nouisse ope
ræprecium nobis est, q corpus a naturali habitu recessit, sed quatenus nares acutiores sint, oculi magis
concaui, tempora collapsa, & alia singula, quæ deinceps exequitur, e quibus, quod simili maxime con-
trarium est, non simpliciter graue dixit, sed grauissimum. est aũt maxime contrarium quod a naturali ha
bitu distat longissime. ergo, quemadmodum, quod maxime contrarium est, non simpliciter graue, sed
grauissimum posuit, sic graue magis minusve dixit, quatenus plus minusve contrarium se ostendit. No-
tæ igitur, quæ in facie sunt, nullo negocio percipiuntur, & plurimum ponderis habent, tum quas a prin
cipio protinus recensuit, tum quas de oculis subiecit. Complura aũt ex ijs, quæ in præsagijs tractauit, G
si mentem adhibeas, intelliges partim non maxima esse, partim non facillima, partim quibus utrunq;
abest, uis scilicet & facilitas. quæ in eorum librorũ expositione latius persequuti sumus, persequemur
& nunc exempli causa nonnulla. Nam, quòd æger supinus cubet brachijs cruribusq; similiter iacenti-
bus, ut resolutis, non modo ob grauem affectum euenire potest, sed ob mollitiem quoque hominis, de
litiasque ultra modum. quare nisi mores ægri cognitos habeamus, facile decipiemur. At fieri minime
potest, ut quos curamus, omnium nobis mores innotescant. quamobrem percontari hos oportet, præ-
terquam in paucis. comperimus quidem aliquando non magni momenti rem denũciari, ut in ijs, quæ
ad cubãdum pertinent: interdum maximi, ut in uiro modesto, ubi trucẽ uultum habeat, aut uocẽ. Spiri-
tus itidẽ cũ crepitu dolorẽ, aut mentis alienationẽ significat, si in eo sit, quem id facere audiẽte aliquo
puderet: sed si nullam præsentium rationẽ haberet, nihil is prorsus ostenderet. Quocirca hic etiam no-
uisse hoĩs mores conuenit, nó secus atq; consuetudinem in uentrem cubãtium, eorumq; naturam, qui
per somnum dentibus strident, uel quorum palpebræ non cõmittuntur. namque hæc, ubi cubantis mo
res, uel naturam medicus nouerit, aut ab altero quęsierit, qui eos cognoscat, indicium faciunt, idque
modo bonum, modo malum. In urina uero nigra, nigro itẽ sputo, tũ in atra bile morbi initio maxima
uis inest, & expedita cognitio sicut e contrario in acutis morbis summam securitatem pollicetur faci- H
le spirare, subsidere in urina album leue & æquale. Hæc de ijs, quæ ad cognitionem pertinent, posuisse
uoluimus, ut sint exempla eorum, quæ maximã uim habent, & cognitu facillima sunt, tum quorũcunq;
quõocunque nobis innotescant, seu experimento, seu ratione. quanquã non tantã uim habẽt, nec ęque
facile percipiuntur, nisi ægri usus, natura, mores, uel sciantur, uel quærantur. Deinceps mihi sermo erit
de ijs, quæ attinent ad chirurgiam, ut autem res magis in aperto sit, quoddam exemplum apponemus,
quod habeẽ in libro de articulis inter initia protinus, ubi de prolapso humero agiẽ. in quo, idẽ quod
maximũ est, nullo negocio cõprehenditur. nã, si quid rotundum ac durũ sub ala se ostendat, id ibi esse
nulla ratione põt, nisi humeri caput suo loco motũ in alam exciderit. Sed sinus in ea parte, quæ humeri
iuncturæ superiecta est, cõe indiciũ est, & humeri prolapsi, & lati scapularũ ossis, quatenus summũ a iu-
gulo recedens, attollitur, atq; idcirco debemus affectam partem integræ comparare, quæ ubi nó suæ
naturæ deprehendatur, existimare licebit humerum excidisse. In hoc igitur signo, non æque magna uis
inest, & expedita cognitio, atque in tumore sub ala. imbecillius adhuc est, quod ex motu colligitur, hu
merus enim sursum non porrigitur, & ubi huius partis musculi atteruntur, tenduntur, inflamman-
tur: & ubi aliquæ ipsorum fibræ altius abrumpuntur. Ego autem huiusmodi casum aliquando na-
ctus sum. latum scapularum os summum ante a iugulo recessit: deinde alterius brachij humerus loco

A ſuo motus eſt,quod accidit in paleſtra. intuitus autem Medicus ſedem iuncturæ humeri ſuperiectam
ab utraque parte æqualem,inconſiderate dixit,cum ipſum locum plagam accepiſſe, & iure hominem
dolere,iuncturam uero illæſam eſſe. quocirca præcepit,ut in balneum iret quàm celerrime, & multo
uſus oleo in ſolio moraretur, atque ubi exiret lana tincta in oleo, cui paulum cæræ adiectum eſſet,ictā
partem obregens,ſe contineret in lectulo,quieſceretque. His factis homo,quum totam noctem dolo
re urgeretur, mane eundem Medicum,& quoſdam alios accerſiuit ex ijs, quos non ratio, ſed ſola ſu-
ſtinent experimenta. Qui pridie ob temeritatem deceptus, articulum bene ſe habere protulerat, ubi
ad ægrotantem acceſſit, uidens duos alios Medicos ſe ignobiliores, ut qui paruipenderetur, iniquo
animo tulit, id tamen diſſimulans promptius adhuc ob indignationem dixit articulum nullo modo læ-
ſum eſſe, quum utramque partem iuncturæ bumeri ſuperiectam ſimilem inueniret, cumque inflamma-
tio iam ictum humerum occuparet. Perfundens igitur hominem multa aqua calida ſubinde oleum co
pioſe immiſcens,iuſſit,ut lana rurſus circumdatus eadem ratione conquieſceret. At, quum per hæc
nihil proficeretur, ego tertio die adhibeor, conſpicienſque partem iuncturæ ſuperiectam magis cauā
eſſe ab eo bumero, qui dolore uacabat, quàm ab eo, qui dolebat, nimirum inflammatione aucta, hu-
merum, qui integer uidebatur, diligenter inſpexi, uiſumque eſt mihi ab ea parte ſummum lati oſſis ſca
B pularum in ſuperiorem partem receſſiſſe. Hoc igitur adductus, & eo quod per idoneam curationē
homo nihil leuaretur, ſub inflammati humeri alam digitum demittens, ibi bumeri caput inueni. quo
tamen res certior eſſet,animaduerti alterius humeri alam,in qua, ubi nullum huiuſmodi tumorē rep-
peri, pronunciaui humerum quidem luxatum eſſe, Medicos uero id latuiſſe:eo quòd ignorarent latū
os ſcapularum in altero brachio ſummum a iugulo receſſiſſe, compararentque percuſſum locum ad
illud perinde, ac ſi in ſtatu eſſet naturali. Nobis inquam diſcere licet ex homine percontantibus, num
ab altero brachio,qua cum iugulo latum os ſcapularum iungitur, aliquando plagā acceperit.ille prin-
cipio non habet,quod dicat: dein,quum ſibi in mentem ueniret,ſe quondam ex uehiculo decidentem
percuſſum fuiſſe fatetur, ſed paruo negocio liberatum lana oleo tincta tribus aut quatuor diebus ſu-
per ictam partem impoſita. Sed quorſum hæc? ut oſtendam quantum dignitate inter ſe diſtent indicia
per quæ innoteſcunt morbi manus curationem requirentes. Non poſſe enim affectum brachium ſur-
ſum porrigi, multis quoque alijs eſt commune,quum & chordæ muſculorum, qui ea parte ſunt, & ſæ-
penumero ipſi quoque muſculi, ubi indurati, aut inflammati ſunt, tum contuſi, aut alte abrupti, uel
ubi aliquæ ipſorum fibræ pertumpuntur, ſurſum ferre brachium nō ſuſtineant, neque ſolum ſub hoc,
ſed ſub omni etiam motu indoleſcant. Sinus uero ea parte, quæ iuncturæ humeri ſuperiecta eſt, & ip-
C ſe communiter recedentis quoque oſſis facit opinionem. At rotundus,duruſque in ala præter natu-
ram tumor abunde bumerum loco ſuo motum teſtatur. quare is minime decipietur,qui ei tantum cō-
fidet.quid quòd & ipſum cognitu facillimum eſt, ſolumque oportet tumorem contingere digitis in
alam coniectis, qua bumeri caput euidenter ſe oſtendet.Sed muſculorum affectus, ſub quibus neque
ſurſum porrigere humerum poſſunt,neque citra dolorem mouere, exercitatam rationem, ſummamq;
animaduerſionem exigunt. Has igitur notas illis annumeramus, quæ plurimum ualent, & facillime
comprehenduntur, ſiue quis rationalem,ſiue in experimentis poſitam medicinam profiteatur. Empi-
ricus enim inſpiciens quas συνδρομὰς appellat,quæ nihil aliud ſunt,quàm concurſus eorum,quæ morbis
ſuperueniunt,ubi ſæpius eadem notauerit,æque omnium ſimul in tempore meminit: dein, quū ex hac
obſeruatione multorum concurſuum uſum babet, tunc ex ijs, quæ morbis ſuperueniunt, quæ nam in
multis concurſibus uiderit,& quæ in uno duntaxat, dignoſcit:atque hoc pacto communia intelligit, &
propria,quam rem ſequitur rurſus notitia ſignorum,quatenus inter ſe uiribus diſtēt. nam, quod in mul
tis,uel omnibus concurſibus fuerit animaduerſum,longe ijs cedit, quæ notantur in uno tantum: quod
autem in paucis minus uincitur, ac præcipue,quod in duobus. Medicus autem,qui ſpectat experimen
ta communia,perinde ac propria intuetur,& in memoria habet. cum hæc, quæcunque ſint, & quocun-
D que modo cognoſcantur,unà cum proprijs uenientia obſeruauerit. Qui ratione nititur, multo magis
celeriuſque ſingulorum morborum indicia comperit,& ubi communia ſint,& ubi propria,nec Empiri-
ci modo diu moratur,ſed ne diem quidem aut horam.concipiens enim humeri caput in alam excidiſ-
ſe, id ſimul intelligit,primo quidem quòd tumor ea parte non naturalis apparebit: deinde quòd ſinus
erit ſuper humeri commiſſura, cum humeri caput, ut quod in alam uenerit,inde abſit, ubi eſſe conſue-
uerat: tum quòd ceruix lati ſcapularum oſſis bumero ſuperimpoſita ſurſum porrigi brachium non ita
ſinet,& quòd muſculi admodum dolebunt, quum uehementer extendantur, ubi attollere humerum
conentur, quodque non abſimile tormentum ſentient, cum ad latus tentant affectum membrum ad-
ducere. Atque ita quæcunque,& quomodocunque cognita, nec, quæ magnam uim habēt ſolum, ſed
cetera etiam intelliget. quoniam hac una uia cuncta inueniuntur, quum altera in obſcuro ſint, quæ nō
ſunt facillima,ſed indicatione comprehenduntur. Humeri quidem caput in ala magnam uim habet,&
nullo negocio cognoſcitur: at muſculorum affectus maiori egent cogitatione, ſed & a tumore, qui in
ala conſpicitur utroque uiribus ſcilicet & facilitate ſuperati, eadem contemplatione artificioſo Me-
dico innoteſcunt. Merito igitur Hippocrates ante alia artis opera,id eſt, ante prænotionē & curatio-
nem,eam partem,quæ ad morborum indicia pertinet (iuniores σημειωτικὴν nuncupant) intelligi ex ſimi-
lium ac diſſimilium notatione uoluit: merito etiam ex ualentiſſimis,& cognitu facillimis, item tertio

ex quibuſcunque,cum his quomodocunque cognitis,dignitate uero & cognoſcendi facilitate inferioribus. Hactenus itaque præfatus a quibus uitia indicentur,nempe ab ijs,quæ recte habentibus ſimilia ſunt,aut diſſimilia,deinceps cuiuſmodi illa ſint,ea nominatim nunc perſequitur cum ait: E

Quæ & uidere,contingere,atque audire licet. 2

Quum uoluerit eam medicinæ partem,quæ de morborum notis eſt,primum omnium per ea exerceri, quæ in affecto corpore ad exemplum ſanorum ſimilia ſunt, aut diſſimilia : item quædam maxima eſſe & facillima,quædam cum ipſis neceſſario percipi,nunc iam(quod ſupra commemoraui) quænam illa ſint,exequitur inquiens,Quæ & uidere,contingere,atque audire licet : Videre quidem licet , quæ conſpectui ſubijciuntur,contingere, quæ tactu, audire, quæ auribus comprehendi poſſunt. Ergo,quæ inter præſagiorum initia de facie proponuntur, nares acutæ,oculi concaui,collapſa tempora,ſentiuntur uiſu: tactu, frigidæ aures: tactu ſimul & uiſu,cutis faciei dura, arida atque extenta : quæ eodem libro ſequuntur,auditui ſubiecta ſunt,nempe ſternutamentum,tuſſis,crepitus,ſtrepituſque hominis præter naturam loquentis, uel quòd mens nō conſtet,uel quòd uox ſit ſtridula,rauca,aut huiuſmodi quopiam uitio affecta. In morbis autem, quæ manum poſtulant,oculis expoſita ſunt , quæ nigreſcunt , rubent,tum quæ quamuis ratione ſuum colorem uariant,aut retinent. adde exempli cauſa in humero , q F ſinus in parte eius articulo ſuperiecta,& extremitas lati ſcapularum oſſis elata , uiſu percipitur , caput in ala contingitur, auribus accipitur ſtrepitus in corpore ægrotantis,quēadmodum, ubi thorace perforato e plaga fertur ſpiritus cum ſono.

Quæ item oculis, tactu,auribus, odoratu,guſtatu,mente ſentiuntur, 3

Subiecit hic omnibus ſenſibus mentem , quam dixit γνώμην (græci communiter νοῦν, & φρένα uocāt & λόγον , hoc eſt rationem)ſed quoniam & in uoce quædam ratio eſt, philoſophi illam dixerunt ἐνδιάθετον, hoc eſt, interiorem,ut ab hac ipſam ſeiungerent. Comprehenditur interiori quid cuique conſequens ſit,quidque contrarium,ad hæc diuiſio,compoſitio,reſolutio,demonſtratio,& ſi quid eſt generis eiuſdem. Requiritur autem non immerito,cur olfaciendi & guſtandi ſenſus ante ſeorſum mentionem non fecerit, quum dixit,quæ & uidere contingere,atque audire licet, poſtea uero omnes quinque proponens,mentem quoque adiunxerit. Multi ſane dixerunt nonnulla abſurda,& quæ ſcribi non merentur: alij uero probabilia,ac memoratu digna. hinc autem ordiuntur, Hippocratem dicunt præcepiſſe,ut ex eorum,quæ ſub ſen ſus cadunt, ſimilitudine ac diſſimilitudine,morborum notas intelligeremus. Proprie autem ſub ſenſus cadere uolunt ea, quæ, ut comprehendantur , non aliam potentiam requirunt, G ſed una ſenſuum comprehenſio ſufficit: ſub ſenſus cadere ſimiliter, ſed non proprie, quæ pluribus ſenſibus ſimul, & tum memoria, tum ratione, quam uocant componentem,& colligentem , accipiuntur. Colorem uero ex eorum numero eſſe exiſtimant, quæ proprie ſub ſenſus cadunt , itidem ſuccum, uaporem,uocem,præterea duritiem, mollitudinem, calorem, frigus,& unc nine qualitatem omnem quæ tactu comprehenditur: at mali,mali punici,piri, aut cuiuſuis alterius rei totam naturam ſenſu minime percipi,ſed(ut Plato dixit)opinione cum ſenſu rationis experte, omniaque eſſe opinabilia arbitrantur,& propterea quoſdam ſæpius in ipſorum cognitione decipi,cum uel colorem tantum,uel figuram,uel utrunque naturali non abſimilem intuentur. mala enim , mala punica, pira, uuam, nucem iuglandem,& plura alia ex ijs,quæ edendo ſunt,ubi ex cera componuntur,priuſquam uel ad nares admoueantur, uel guſtentur, tanganturque, a ueris abhorrentia non uideri,cum uero falli non poſſe, qui ipſorum uſum ſingulis ſenſibus æſtimet,omnibus autem id diſcutere ſine memoria & enumeratione non licere,& hanc non ad ſenſum, aut memoriam pertinere,ſed ad mentem. nomināt autem enumerationem,non ſolum συναρίθμησιν,ſed etiam συγκεφαλαίωσιν. Hippocratem ergo,quum inquit, Quæ & uidere, contingere,aut audire licet, uolunt eorum, quæ ſenſibus ſubijciuntur,meminiſſe.ut exemplū aliquod in medium afferret,atque ubi ab ijs, quæ ſenſibus ſimpliciter,& proprie ſubiecta ſunt, ad totam naturam tranſijt,iure tunc ſenſus omnes, & mentem quoque commemoraſſe, ita,ut uniuerſa oratio ſit huiuſmodi. Aggredi Medicus debet ad uitiorum notas,orſus a ſimilium ac diſſimilium inſpectione,interdum ſolam qualitatem, interdum tota conferens corpora. quę quidem expoſitio ratione non caret. H Eſt & altera hunc in modum, Hippocratem, quum inquit, Quæ & uidere,contingere, atque audire licet,de Medico loquutum eſſe: quod uero addit,quæ item oculis,tactu, auribus,odoratu,guſtatu,mente ſentiuntur, ad ægrotantem ipſum referri,ita, ut Medicus non modo indicia colligat ex ijs,quæ ipſemet,ſed ex ijs, quæ æger uidet, tangit,olfacit, guſtat, tum ex eius mente, quatenus labat, aut cōſiſtit. quòd autem Medico ad cognitionem expediat, nouiſſe mente, ne homo labatur,an ſui compos ſit, in aperto eſt. Placet alijs, quod ſcribitur, quæ item oculis, tactu,auribus , odoratu, guſtatu: ad ægrotantem,quod adiungitur,mente, ad Medicum pertinere. ſiquidem ex ijs, quæ cubans uidet, audit,contingit, guſtat, Medici mens aliquid ratiocinatur. conijcit enim de laborantis guſtatu aliquid ad ipſum pertinens, non ſecus ac de morbo. nam, ſi guſtanti amara omnia uideantur, quemadmodum ijs,quos morbus regius male habet, redundat in lingua bilis: ſi ſalſa, pituita ſalſa: ſi acida, acida ſimiliter pituita plurima in ea eſt. ſicque hominem dicunt qualitatem ſui ſudoris interdum in os deſtillantis percipere. Hoc pacto enodantibus aduerſari uidetur, quòd olfactum Medici præterierit , quamuis eo ſæ-

pius

A pius utatur, cum indicia ex deiectione, urina, sputo, ulceribus, spiritu ægrotantis collecta olfactu a Medico æstimentur. Porrò autem a ratione non abhorret, fuisse hunc a librario prætermissum, sicut alia multa in plurimis Hippocratis, aliorumque uoluminibus, partim omissa inueniuntur, partim euidéter deprauata. Nec absuerunt, qui locum hunc ita explanarent, non idem scilicet significari his uerbis, Quæ uidere, contingere, & audire licet, atque illis, oculis, auditu, tactu sentiuntur. potest enim uidere quis contingere, aut audire nullo modo re comprehensa: sentire uero sine comprehensione nó potest. Refertur huiusmodi explicatio uerbi, sentire, ad Semium stoicum, cui propterea subscripsit Iphicianus Quinti discipulus, qui stoicam philosophiam sequutus est. Quod censent, huiusmodi est. priora uerba solummodo in rerum genere, ex quibus notæ sumuntur, accipi debent: sequentia de eo, quod per se exquisitum, certumque est: quasi ita scripserit. Colligendæ notæ sunt ab ijs, quæ in corpore ægrotantis suæ naturæ similia & dissimilia se ostendunt. Sunt autem hæc ea, quæ subiecta sunt sensibus, atque ex ijs ipsis, non quæ non bene uidentur, aut audiuntur, uel quouis denique sensu non bene sentiuntur, sed, quæ singulorum sensuum comprehensione & mente percipiuntur. abusum uero Hippocratem dicunt uocabulo, sentiuntur, de mente uerba facientem. Ita, ut in prioribus uerbis sensum unum uel alterum prætermiserit, uniuersum enim eorum genus sub exemplo demonstrauit: in sequenti-
B bus omnium meminerit, & mentem adiecerit, magis exquisitam, firmioremque enunciationem reddens. nam commune est omnibus comprehensi obiecti speciem imprimere. Sed, cum quod pollıciti sumus, præstiterimus, referentes, quæ nonnulli probabilia attulerunt, ne uideretur Hippocrates eadem sæpius repetere, proximum est, ut ad ea, quæ sequuntur, ueniamus: tu uero superiores sententias scrutatus optimam eligas. Vsurpat autem γνώμη uocabulum more priscorum, quod idem significat, atque mens, siue intelligentia. quam rem, & si possem multorum testimonio cófirmare: pauculos tamen adducam, qui mentem γνώμην dixerunt. Critias igitur in primo aphorismo hæc scribit, Nec quæ reliquo corpore sentit, nec, quæ mente intelligit. & iterum, Intelligunt homines mente an sanus aliquis sit. Et in primo libro, qui de colloquijs inscribitur, Si ipse excitatus ita fuisses, ut mente ualeres, non sic ab ipso tibi iniuria fieret, & in eodem sæpenumero, & in secundo colloquiorum γνώμης sæpius mentionem fecit, sensibus ipsam in diuisione opponens. Ad hæc Antipho in primo de ueritate, Qui hæc intelligit, nec oculis longitudinem comprehendit, nec qui longitudinem intelligit, sine mente eã intelligit. præterea, Omnes enim homines, tam in secunda, quàm in aduersa ualetudine, atque in alijs omnibus mente utuntur. Et Plato, sicut prius sæpe, ita in quinto de rep. Huiusmodi igitur cogitationem, ut cognoscentis mentem, ita opinantis opinionem rectè dicere possumus. Et Lysias in Polyu-
C chum, Ille enim, in omnibus rebus, quas sua usus mente, pro nostro populo gessit, multorum bonorum in nostra ciuitate causa fuisse uidebitur, & multa hostibus attulisse incommoda. Aeschines item Socraticus in Miltiade, & Hyperides in Dioclem, & alij oratores, Medici, atque poetæ. quorum omnium meminisse superuacuum est, eodem modo id uocabulum usurparunt.

4 » *Quæ item omnibus, quibus cognoscimus, intelligi possunt.*

Iure etiam hic quæritur, quas præter sensum, & mentem natura nobis potentias dederit ad percipiẽdum obiecta exteriora. Adiungit enim, quæ item omnibus, quibus cognoscimus, intelligi possunt, pet inde quasi non enumerauerit omnes. Explicabo igitur, quam ob rem hæc adscribi ab ipso existimem, illud præfatus, quod & sequentibus necessarium est, & memoriæ proditum fuit a multis uererum, quibus placet ex opinionibus, quas uidẽtur sectarum auctores inuenisse, nullam esse nouam, sed, quæ priori sæculo tradita fuerunt, unà cum aliorum mente interijsse. Si quis in opinione ad res ipsas animũ aduertat, neq; Pyrrhonis sectam, neq; Academicam, Stoicam, Peripateticam, nec quãuis aliam, post Hippocratem sumpsisse initium iudicabit, quum ipsi Pyrrhonei ad uetustissimos auctores suam referant sectam. Quocirca uerisimile est, uel adeo non uerisimile, sed necessarium Hippocratis sęculo de naturalibus iudicandi potentijs disceptatum esse, & quosdam nullam talem posuisse, quẽadmodum postea
D Pyrrhonei, quosdam sensum duntaxat, alios nihil huic tribuẽtes id uerum putasse, quod uulgatum est: Mens uidet, mens audit, cetera surda sunt & cæca: alios utramque dedisse iudicandi potẽtiam: sensum in ijs, quæ sensibus subijciuntur, mentẽ in ijs, quæ cóprehenduntur intelligentia, quosdã alias animi nostri potentias concessisse. Itaq; Hippocrates, ut eorũ uitaret importunitatẽ, generatim duarũ potentiarum meminit, sensus & mentis, quas solas in nobis (ut scitis) ubiq; docui cognoscendi, ac iudicãdi uim habere: propter cauillatores autẽ orationi adiecit, Quæ item omnibus, quibus cognoscimus, intelligi possunt. Iam uero aliqui censent aliam esse naturã intelligentiæ, aliã mentis, aliam illius rationis, quam ἐνδιάθετον uocant, atque harum plures adhuc potentias introducunt. Nos autem in libris, qui de communi ratione sunt, tres hominibus in uniuersum inesse potentias demóstrauimus, quibus ad artes constituendas, librosque conficiendos utuntur, sensum, mentem, memoriam: atque in memoria quidẽ hærere, seruarique quicquid sensu ac mente conciperetur, quum singularum rerum naturam nó inueniat, sed eorum, quæ inuenta sunt, receptaculum quoddam sit, ad ea uero, quæ inquiruntur inuenienda, iudicandaque naturam nobis mentẽ dedisse ac sensum. Sed, ubi de his uerba fiãt, demus, si qui ita sentiant, aliam uim esse intelligẽtiæ, rõnis aliã, rursusq; si uelint, aliam mẽtis, aliã cõsilij, quũ aduersus eos id nobis sufficiat, quod omnes homines euidenter cognoscunt malum, mespilum, uuam, & alios fructus, siue una animi potentia, siue altera, siue tertia, siue pluribus cóprehendantur. Oẽs aũt homines æq; sibi persuasum

suasum habent & motionem,& causam,& signum esse: tum hæc,quæ prædicta sunt,tum mentem, memoriam & uoluntatem esse.quæ Asclepiades,quasi nulla sint, præter alia multa, conatus est funditus euellere. His igitur propositis satis planam esse causam existimo,quur ijs, quæ postremo perfecte docuerat, adiunxerit, Quæ item omnibus,quibus cognoscimus, intelligi possunt. Inire Medicus debet artis opera,initio ab affectuum cognitione accepto, comparans ea,quæ in ægrotante apparent,ad ea, quæ in sanis conspiciuntur,intuitus, quæ similia,quæ item dissimilia,& hæc atque alia omnia sensu ac mente comprehendere: tum,si qua sit præter has potentia,quæ communiter possit secundum naturam de omnibus iudicare,hac etiam perinde,atque illis de inuentis iudicare. sicut etiam cognoscere omnes homines possunt,quemadmodum nos in medicinæ operibus,principio habētes pro materia, quæ sensu comprehensibilia sunt,his uerbis,Quæ contingere atque audire licet: potentiam uero hæc iudicantem duplicem,sensum scilicet & mentem,quam ostendit,cum inquit, Quæ item auribus,odoratu, gustatu sentiuntur. utrique autem euidenter memoria subseruit. si quis aliam quamuis potentiam introduxerit,nihil pugnabimus, modo subiectæ materiæ utilis uideatur. His enim uerbis, Quæ itē omnibus, quibus cognoscimus, intelligi possunt,& mentem complectitur,& permittit,ut si quis aliam iudicandi potentiam esse arbitretur, illam quoque nobis declaret. Hactenus igitur,quæ in hoc libro tradita sunt ab Hippocrate communiter ad uniuersam medicinæ artem pertinent, atque idcirco ea esse prooemium totius artis proposui.Proxime autem transit ad medicinæ partem, quæ manu medetur,& ex ijs,quæ huius partis sunt,ad ea,quæ in officina Medici discere possunt,aut tractare,qui in arte primū exercentur. Nemo autem existimet expositionem me longiorem præter meum morem fecisse. siquidem,quæ totius artis communia sunt, pluribus uerbis explicari debent, quàm quæ proprie ad singula pertinent, ut quum maxime, ubi quis in aliquo opere ipsa pertractet, nunquam alias commemorandа,id quod ego constitui in horum librorum Hippocratis expositione, ubi de mente ac sensu omnia persequutus,eorum,quæ proxime retuli,nullam amplius faciam mentionem. Quin hæc dixi paucioribus fortasse,quàm res petebat, quia quum proponere possem agitatam de numero potentiarum animi, controuersiam,ac de ea pronunciare,magis operæprecium duxi eum, qui harum absolutam notitiam requirit, ad librum de communi ratione reijcere. Aliud etiam uertitur in dubium,ubi præcipit,ut ab inspectione illius,quod simile est,& dissimile inchoemus. propterea, quòd non ita distincte omnibus notum sit, quo simile & idem inter se distent. quod ipsum de industria omisi alibi explicatum. Attinent ad eandem contemplationem,& alia multa, quæ similiter præterij, & hoc utrum,qui medicinam in usu positam profiterentur,eorundem uel similium obseruatione utantur. ex ijs enim quidam similia cēsent animaduertenda: alij cautiores ea,quæ suæ sectæ uniuersæ consentanea sunt tenentes, omnia eadem obseruari uolunt,seu ad morbos significandos,seu ad præsagia, seu ad curationem pertineant, & Dionem phreneticum eundem esse, atque Theonem phreneticum,quatenus ambo febricitātium insania opprimuntur: alij neque simile uno modo usurpari dicunt atque intelligi,sed duobus, uno quidem simile significat,quod nulla conditione differt,ut Castor & Pollux: altero non huiusmodi, sed id, in quo maius & minus conspicitur. Quin neque apud uetustissimos Medicos, ac philosophos, quorū scripta adhuc extant,uidere licet simile ita usu patum: ut qui confuse ipso citra omnem distinctionem utantur,& modo eandem formam habentia nulla ratione distantia similia dicant,ut dextrum oculum & sinistrum,cum uterque in eodem homine consideratur: modo,ubi unus glaucus,cæsius alter est, aut niger,uel quatenus oculi sunt in diuersis quoque hominibus,similes uocent.Magis tamen consuetum est apud ipsos glaucum glauco,& cæsium cæsio non secus ac nasum aduncum adunco,simum simo, rectum recto similem appellare. E F G

Quæ autem ad chirurgiam, in officina Medici.

Huiusmodi breuitate constat, eos de industria uti,qui uolunt obscure quid enunciare.nam, ubi interdum uno nomine,aut uerbo adiecto,interdum altero aut summum tertio,lucida reddi oratio poterat,cur neget quis eius auctorem operam dedisse obscuritati? Equidem uerborum formam adiungā, qua quis claram fecisset orationem,ea est.Medicinalis ars uniuersa in affectuum cognitione ad ea cōmune consilium dirigit,quæ sanis similia sunt,aut dissimilia,quæ mente ac sensu aperte comprehendūtur,inueniens atque dijudicans,e quibus,quæ chirurgi tantummodo sunt,exequar, atque ex his ipsis, quæ in officina Medici ostendi addiscentibus,aut præstari ægrotātibus possunt. Sic igitur diceret, qui clare loqui uellet. Officinam Medici κατ' ἰητρεῖον appellat,cuius nonnulli postremam syllabam per ο scribunt,quo modo si scribatur,significabit, in arte medicinali,non in loco,quem ἰητρεῖον appellamus quasi ita dixerit.Quæ in medicinali arte eius partis sunt,quæ manu curat, talia sunt. In sequentibus autem patet eum,qui librum composuit,seu Hippocratem ipsum seu Thessalum eius filiū non explicasse omnia chirurgi munera,sed neque omnia,quæ in Medici officina aguntur, sed ex his ipsis, quæcunq; addiscere debent,qui primas institutiones aggrediuntur. Quin & inde originem traxit inscriptio libri, quam postea sequuti sunt Diocles, Philotimus,& Mantias. Satius autem fuit sic inscribi, περὶ τῶν κατ' ἰητρεῖον, hoc est,de ijs,quæ in officina Medici fiunt.Miror autem Asclepiadem,qui κατ' ἰητρεῖον scripturam seruans, putauerit significare artem medicinalem, quam κατ' ἰητρεῖον significat, at non κατ' ἰητρεῖον,sic, ut ἰατρεῖον pro officina accipiatur, ἰατρικὴ,ad morbos curandos pertineat. Sed huiusmodi contemplationes H

attinent

A attinent ad nomina, quibus parum insistere debent, qui in rerum ueritatem incumbunt. Ea uero, quæ proposita sunt, proximis uerbis docere incipit.

6 *Aegrotans, agens, ministri, machinamenta, lumen, ubi, quomodo, quot, quibus, quomodo, quando, corpus, instrumenta, tempus, modus, locus.*

Omnia hic percurrit a quibus, per quæ, quibus cum, & circa quæ chirurgia exerceatur: deinde narrat quale esse prædictorum unumquodque debeat, & quomodo, aut quo tempore adhiberi. Ex his pleraque in aperto sunt, sicut ægrotans, agens, ministri, machinamenta, lumen: sed & in sequentibus ab ipso quoque auctore exponuntur, quum referat, quomodo æger se Medico exhibeat, qua ratione medicus agere circa ipsum debeat, & assistentes subseruire. Non secus etiam quæcunque de machinamẽtis, & lumine nouisse nobis necessarium est, in sequentibus persequitur. Post hæc uberius de fasciandi ratione pertractat, non quo multa uerba faciat, in toto enim libro studet breuitati: sed quo nihil, quod utile sit, uoluerit præterire. Ergo quæcunque propositis uerbis continentur, præterquam, ægrotans, agens, ministri, machinamenta, lumen examinanda sunt, atque ante omnia, Vbi, quod primo propositum est ὅκου dixit, cuius dictionis posteriorem syllabam Iones per κ, nos per π scribimus. hac significat
B locum, in quo quis situs est. quocirca non absurde dicet aliquis ad omnia, quæ dicta sunt, eam referri. Siquidem ægrotanti idoneo loco opus est, uocantur autem ægrotantia, quibus manus curatio adhibetur, ijs non minus idoneum locum requirunt, medicus & instrumenta. ex luminibus uero, quod artificiosum est, licet ubi uolumus collocare. Quod deinceps adiũgitur, quomodo: ὅκως dixit, nos per π scribimus ὅπως. notat autem non modo apud nos, sed apud Iones quoque rerum, quæ traduntur, ueluti qualitatem. eos enim qui artem addiscunt, non solum scire locum conuenit, ubi æger iacens, aut sedẽs manu curandus est, sed quomodo figurandus, quomodo item, qui agit, & qui agenti subseruiunt. Machinamenta item non solum debent loco idoneo collocari, sed in ordinem quoque disponi. singula enim & medico & eius ministro, sic erunt maxime ad manum. Videtur autem hic omisisse instrumenta, ut quæ intelligi ex machinamentis possint: sed quamobrem inordinate eorum meminerit, mox considerabimus. nunc autem explanare conuenit, quæ proxime subijciuntur: quot, quibus, quomodo. Singula hæc ad ea referuntur, quæ superius dicta sunt, quæ ad chirurgiam præparata scire debent addiscẽtes, quot sint, & quibus ex ipsis quomodo utendum. sic, ut particula, quomodo, quum paulo superius particulæ, ubi, subijciebatur, situm: nunc utendi rationem significet. Ibi ergo ponitur, quomodo, iuxta aduerbium loci, ubi: hic autem iuxta relatiuum ad exponendum, quibus instrumentis machinamen-
C tisque agendum sit. Quod adijcit, quando, occasionem aperte demonstrat, per quam uti singulis conueniat. Quæ subijciuntur his uerbis, corpus, instrumenta, tempus, modus, locus: non immerito requiritur, quid sibi uelint. nám, quum, ægrotans, dixit ægrotantis corporis, similiter uerbo, quando, temporis, uerbo, qunmodo, modi, uerbo, ubi, loci uim notauit. cur igitur hæc repetit, & turbato ordine instrumenta inserit, cum proxime a machinamentis ordine poni magis potuissent? quanquàm, & si nullus eorum meminisset, intelligi ex machinamentis poterant. Sed his occurrere possumus affirmãtes, instrumenta nunc intelligi, scalpellum, terebram, hamum, scalptum, laminam membranæ custodem, & quæ similia sunt, quæ possumus etiam ex machinamentis comprehendere, quum sint eiusdem generis. Huiusmodi instrumenta, quia proprie parata sunt curationis gratia, idcirco ἄρμενα nuncupauit. quod uocabulum in opere de ratione uictus in morbis acutis, qua de balneo usurpauit, quũ inquit, quippe in paucis domibus, uel instrumenta (quæ ἄρμενα dixit,) uel ministri inueniuntur. scaphia igitur, rotas, peluim, labra, & quæcunque accommodantur ægrotantibus, sub eo nomine comprehendisse credibile est. Restat adhuc absurdum in reliquis, quorum una fit mentio cum instrumentis. Fortasse autem corpus nũc dixit affectam partem: tempus uero id, quod ipsi adiungitur. nam, ubi manus curatio admouetur, scire conuenit, quamdiu inceperit affectus, qui curandus est. Ipse enim cauit, ne tertio, aut quarto die mem
D bra extenderentur, aut articuli reponerentur. Potest item, tempus, nunc dixisse, dum manu curatio fit. quandoquidem conari in quibusdam debemus manu quàm celerrime uti, quum periculum maximum ex frigore iam sequatur, sicut in ijs, qui suuntur, celerrime enim intolerabili dolore prehenduntur, qui manu curantur: in alijs autem, ut suffusionibus, longiori tempore agenda res est, quum demissa acus diu contineri ea parte debeat, qua non fluere, sed uehementer insidere suffusionem uolumus. At modus uitiorum originem nunc significare potest, quum ipse censeat cognoscendum esse medico, quomodo os fractum est, aut suo loco motum, sicut ipse etiam in libro de uulneribus capitis indicauit, quibus modis illata plaga fuerit, ubi ait, Vulneratur autem caluariæ os tot modis: & rursus, suntque uniuscuiusq; modi species fracturæ plures. addit præterea, collidi etiam os potest, quamuis in suo statu seruetur, & colliso rima non accedat, atque hic est secundus modus. tum alium adijciens, inquit, tertius hic modus est: & rursus, quartus hic modus. Illud insuper a ratione uidetur alienum, quòd locum iterum adscribat, quum supra dixerit, ubi, quo aduerbio locus significatur. Quare nonnulli eam dictionem aliter exposuerunt, simulque scripturam immutarunt, sic, ut pro locus iterum, ubi, legatur. hæc tamen scriptura libri expositores non latet, quam non ignorant plurimi eorum, quos experimenta sustinent. Sed, ut res magis perspicua sit, eam repetam. habet autem sic, Aegrotans, agens, ministri, machinamenta, lumen, ubi, quomodo, quot, quibus, quomodo, quando, corpus, instrumenta, tempus, modus,

dus, locus. uolunt igitur, quando inquit primum, ubi, id simpliciter intelligendum, quum liceat id uerbum referre ad ægrotantis corpus & instrumenta, uocarique hic instrumēta credunt ea, quæ supra machinamenta dixerat: at quum secundo repetit, ubi, definisse laborantis corpus, & instrumenta idoneo loco collocanda. Sed, si prior scriptura, & superior expositio maneat, locus in fine totius orationis affectam corporis partem significabit. Consuerunt enim medici tam locos dicere, quàm corporis partes, & a quibusdam confecta sunt integra uolumina de locis affectis. Hactenus percursa sunt sola capita rerum, quæ tractari debent: docere uero proximis uerbis ingreditur. quapropter ad ea adiungendū animum existimo. nam, si quid eorum non recte intelligatur, in arte exercenda detrimento erit: ex ijs, quæ adhuc proposita sunt, si quid non bene acceptum fuerit, non admodum officiet. E

Agens, siue sedeat, siue stet, commode, tum sui habita ratione, tum illius, qui curatur, ac luminis. 7

Antea exposui illa ab Hippocrate recēseri, a quibus, per quæ, quibuscum, circa quæ chirurgia exerceatur: A quibus ergo, intelligere debemus medicum & ministros: per quæ, instrumenta: quibuscum, lumen & locum: circa quæ, corpus totum laborantis, & uitiatam partem, quæ & propositis uerbis & sequentibus singula exequitur, qualia esse oporteat, non tamen eo ordine, quo enumerauerat. quādoquidem orsus fuerat ab ægrotante, quod ab antiquis omnibus fieri solet, atque, ubi uelis, sexcenta legas exempla apud omnes. quod autem pertinet ad hunc locum, satis erit, quod a Poeta secundo Iliados in enumeratione profertur, F

Dic mihi Musa, uirum, quis maximus est, uel equorum,
Atridas pariter, qui sunt in bella sequuti?

Primo enim proposuit uiros, deinde equos, non tamen primo de uiris respondit, sed inquit,

Prima Pheretiadæ debetur gloria equarum,
Quas auium in morem celeres Eumelus agebat
Aequales ætate, pares tergoque piloque.
Monte in Pierio, quas enutrirat Apollo.
Insignes ambæ, & Martis terrore carentes.
Maximus at longe fuit Aiax ille uirorum.
Indignatus adhuc, dum nulla subibat Achilles
Prælia, nam pugnans omnes uirtute præibat. Alibi rursus, cum dixisset,
Tristis erat gemitus totuo & iactantia uultu.

Subiecit prius satisfaciens illi, quod secundo loco propositum fuerat. G

Cædentum, & dura miseri, qui morte peribant.

In septimo autem Iliados uolens quasi de industria indicare, non esse habendam huiusmodi ordinis rationem, quum perpetua quinque tradidisset, primum de secundo tractauit, tum de quinto, posthæc de quarto, deinde de tertio. qui locus ab his uersibus incipit,

Beotij hic, Iones, prolixa ueste decori
Et Locrij & Phthij, & qui resplendebat Epeus.

Hæc de ordine orationis nunc semel dixisse sufficiat, ne quis alibi de huiusmodi re cupiat audire. Quæ igitur ad agentem attinent, id est ad chirurgum, clara sunt omnibus, qui ad ea uolent animum aduertere. Ostendit enim agentem, siue sedeat, siue stet, dum manum adhibet, commode figurandū esse, tum quod ad seipsum pertinet, tum quod ad ægrotantem & lumen. Quod consilium quum perpetuum statuerit in singulis, quæ dicta sunt, commodam deinceps collocandi rationem demonstrat orsus a lumine, quod posttemum positum fuerat.

Luminis quidem duæ species, una communis, altera artificiosa. communis non est in nostra potestate: quæ arte comparatur, sita est in nobis. 8

H

Speciem dixit εἴδος, quod uocabulum nunc semel intelligens ubique in memoria habeto. Maiores enim græce soliti sunt appellare, & differentias, & species, & modos, eas partes, quæ generi subijciuntur. Dixit igitur nunc Hippocrates luminis esse duas species, quasi differentias duas, & modos dixerit. Est autem commune lumen, quo omnes homines utuntur, sub dio potissimum, deinde in amplissimis ædibus, quibus patentiores fores sunt, ac luminis plenæ, quales nunc habitāt in multis ciuitatibus qui medicinalem artem exercent, quas a medico ducto uocabulo medicinas appellant: artificiosum lumen maxime fit, ubi lucernas, faces, lampadas, aut tale quid accendimus, deinde, quum totas fenestras, aut earum partem patefacimus, seu alias claudimus, alias aperimus. quod æque in foribus accipiendum est.

Quarum utriusque duplex usus lumine aduerso, aut auerso. 9

Duplicem proponit usum utriusque speciei luminis, & communis, & eius, quod arte comparatur, aduersi scilicet, aut auersi. aduersum nominans ubi scilicet id, quod a chirurgo curatur, aut inspicitur, ad lumen spectat: auersum uero ubi a lumine paulum declinat, quod in suffusione fit, & uno nomine in omnibus uitijs oculorum, quorum affectus neque bene cognosci, nec curari queunt, ubi homo ex aduerso

A uerso luminis collocetur. atque idcirco fugiendum est aduersum lumen: auersum autem ita sit oportet,
ut is, cuius oculi a chirurgo tractantur, uel a lumine auertatur, uel ad ipsum spectet obliquus. Loquor
autem nunc de ipsis oculis, non de palpebris, siquidem hæ tractari possunt, & si homo aduerso lumine
collocetur, sicuti quando aquosa uesica extrahitur, uel pili laqueo excipiũtur, aut sutura palpebris inij-
citur. aut denique ubi Medicus diductis palpebris non eget. Igitur, si lippiens aliquis uehementer ex-
ulceretur, uel id morbi experiatur, sub quo figura in oculo fit acino similis, auerti ex toto a lumine de-
bet per omne tempus, nisi quando Medicus oculis remedia adhibet, cum eorum pars, quæ læsa est, sine
lumine subijci curantis conspectui nón possit. id quod etiam accidet, si in oculo excidere unguem ue-
lit, suffusionem deducere, uel manu tale quid præstare. sed obliquus ad lumen spectare debet, cui ma-
nus inijcitur, ita, ut nec lumen pupillam feriat, nec Medicus prohibeatur arte, hoc est aspectu earũ par
tium, quibus medetur. aperte autem dicetur, qui auersus a lumine est, non ad lucem, non sub lucem,
sed potius a luce, aut obliquus ad lucem collocatus: Hippocrates tamen usurpare sub lucem maluit,
quàm a luce.

10 *Auersi quidem luminis exiguus usus, & euidens moderatio.*

Hoc supra demonstratum est, nulla enim pars exceptis oculis in eiusmodi lumine manus curatio-
B nem desiderat. sed quoniam (sicut diximus) nullo pacto admoueri manus potest, ubi æger ex
toto auersus est a lumine, præcipit, ut inter aduersum lumen, & auersum figuretur. at non pro-
pterea, æque in omnibus morbis a lumine auertendus est, sed quatenus res ipsa cogit. nam, si exulce-
ratio est, aut pus subest, aut in oculo figura similis acino fit, aut ingens inflammatio, seu acris materiæ
cursus oculum exercet, lumen uel modicum infestissimum est, sic ut momento materiæ cursum exci-
tet, & dolorem moueat: leuiorem offensam sub lumine sentiunt, quibus curatur suffusio, unguis, uel
tuberculum in angulo, quod parum palpebras diduci patitur. Iam uero qua moderatione auertendus
homo sit a lumine, facile comperies, si in hæc duo incumbas, ut & chirurgus id, quod agit, in oculo aper
te uideat, & ægrotans non magnopere affligatur. quod si utrumque contrarie figurari hominem hor-
tetur, ei, quod magis urget, insistito: si neutrum superare iudicaueris, hominem prorsus medium col-
locato inter lumen aduersum, atque auersum. Nos sane tibi uiam indicauimus: hac usus inuenies, qua
moderatione æger a lumine sit auertendus. Hippocrates uero ita loquitur existimans omnibus euidẽ
tem futuram, si qui inuenire ipsam studeant. non enim rudes docuit, quemadmodum non nos nunc,
sed admodum in disciplinis assuefactos, sic, ut ex eorum, quæ supra ostensa sunt, consequutione, talia
per se nullo negocio assequantur.

C

11 *Quod vero ad aduersum attinet, ex luminibus, quæ dantur, conferuntque, conuerti ad illustrissimum oportet, cui manus adhibetur.*

Vt plane conspicari chirurgus possit, quicquid in corpore ægrotantis molitur, in omni corporis par
te, oculis exceptis, eligere locum debet maxime lucidum. Est autem maxime lucidus sub dio in Sole,
ubi nihil officit eius luci. sed talis locus interdum nullus est in ædibus ægrotantis: sæpius est quidem,
collocare tamen ibi hominem non expedit, hieme propter frigus, æstate propter ardorem. utriusque
enim sua noxa est. adde, quod cauere perflatum oportet, cuius causa sæpe non modo idoneo aeri ho-
minem non committimus, sed cauemus, ne prope portas & fenestras ducatur, si uehementior perfla-
tus accedat. Vitamus autem, ut quum maxime perflatum, ubi ueremur, ne quid neruosum patiatur,
sicuti rursus solem in ijs, quæ putrescunt, ut pote quibus periculum subest, ne sanguis erumpat. Re-
cte igitur adiecit, ex luminibus, quæ dantur, conferuntque. non enim simpliciter ex luminibus, quæ
dantur, eligendum est maxime lucidum: sed intueri etiam oportet, an illustrissimum sit, ex ijs, quæ
conferunt.

12 *Nisi ubi quidpiam, aut latere oportet, aut conspici non decet.*

Sententiam suam his uerbis auctor minus euidenter expressit, ita, ut partes, quæ tractantur, non ui
deantur in aduerso lumine collocandæ, quandocũque aut latere quidpiam oportet, aut conspici non
D decet. at longe aliter sensit, idcirco subijcit.

13 *In quo casu id, quod manu curatur, ad lumen conuertendum: chirurgus autem ad id, quod curatur, cum eo ne lumini officiat.*

Debuit enim ipse totam sententiam aperire hoc modo. quod uero ad aduersum attinet ex lumini-
bus, quæ dantur, conferuntque, conuerti ad illustrissimum oportet, cui manus admouetur, non tamẽ
purum ac sine ullis tenebris lumen seruare: sed, ubi latere quidpiam oportet, uel conspici non decet,
seipsum ita collocare, ut partes, quæ curantur, sibi conspicuæ sint, cum ceteros omnes lateant. Vni-
uersa igitur orationis sententia sic habet. Roget fortasse quis causam, quam ob rem Medicus uelit
assistentes cælare. an quia docere magisterium chirurgiæ aliquos ex præsentibus nolet, tanquam in-
dignos, qui id percipiant. quin & ab ægrotantium necessarijs est etiam cauendum, quod non ferant
id incidi, quod necessariũ est corporibus, quæ eiusmodi manus operã requirũt. indignãtur. n. & chirur-
go quasi carnifici succẽsent. Quid qđ res sæpenumero cogit, uel putrẽ testẽ abscindi ex toto, uel neruũ
trãsuersum secari, ne homo neruorũ distẽtione prehenderet. quidã uero idiotæ, nec uidere suppuratio-
nem sustinẽt: alij ne suppurantẽ q́dẽ locũ plane aperiri a Medico ꝑmittunt, in quo casu Medici ꝓpositũ
est, ut

est,ut his minime aduertentibus abunde affectum locum secet,& pus uniuersum effundat. id quod & B
ob laborantis timorem nobis interdum accidit,nonnulli siquidem ita manus curationẽ pertimescũt,
ut exanimentur metu ipso tormenti, priusquam incidantur. in quo casu medicus dicere probabiliter
debet,quantum spectat ad manum adhibendam, postero die se consideraturum,nunc se nolle manum
inijcere,sed perfundere aqua, uel spongijs fouere,ut locum cataplasmati,aut medicamento idoneum
reddat,atque interim timidum hominem nec opinantem secare. Hæc quidem medicus assistentes cæ-
lat,ut ipsos aspectu prohibeat: alia uero ob laborantis pudorem,ubi graui animo fert uideri a multis,
quo uitio in ano uel obscœnis partibus affligatur. has enim partes inuitissimus quisque alteri ostẽdit:
fœminæ uero clunes,pectus,uentrem,atque adeo magis pubem. Porrò autem quidam Hippocratem
reprehendens,hæc ait ab ipso ridicule apposita.nam,qui has partes cælari uolunt,quæ manu curantur,
his in procliui est omnes eijcere foras,& medico duntaxat,aut uni cuipiam,uel alteri ex ijs, qui adsunt
maxima familiaritate coniuncti,rem committere. Verum qui hæc profert, ignorare uidetur complu-
res,quos æque pudet prohibere præsentes aspectu,& missos facere,atque suos affectus conspici. Fit
etiam sæpe,ut,& si iussi fuerint discedere, curiosi quidam aut nõnulli ex familiaribus atque amicis sol-
liciti studio cognoscendi quæ ad ægrum spectant,remaneant impudenter. per huiusmodi ergo occa-
sionem, ineat medicus gratiam apud ægros,quæ nihil obest,polliceaturque ipsis seorsum nullo audien F
te,se manum ita adhibiturum,ut multos lateat.potest enim(ut dixi)dum uel aquam perfundit,uel spon
gijs fouet,quasi nondum sit manum admoturus,momento effectum perficere,ijs,qui uidere cupiunt,
aliam rem agentibus. Verum huiusmodi quæstiones præter medicinæ præcepta sunt,quæ nos eorum,
quæ dicta sunt,consequutione impulsi,& contradicentium importunitate cõmemorauimus. Sed pro-
ximum est,ut ad sequentia transeamus.

Hac enim uia,qui agit,uidet,quod tractatur conspectui non subijcitur. 14

Hic quoque,perfecta oratio huiusmodi est: Hac enim ratione,qui agit, partem cernit,quæ manu cu
ratur,eaque ipsa cerni ab alijs non potest:neque enim,pars,quæ curatur,a medicis utrunque consequi-
tur,nempe ut oculis exposita sit,& lateat.

Verum sui habita ratione,dum sedet,pedes habeat e regione genuum deorsum ad rectam lineam,quódque ad internallū 15
spectat,non magnopere inter se coniunctos: genua uero, paulo supra inguinum regionem, diducta sic,ut cubiti insidere illis
possint,& utrinque dari ad latera.

Postquam modum expressit,quo chirurgus respectu luminis debeat figurari,ad habitum uenit,quo G
sui ipsius habita ratione commode collocetur. supra enim inquiens, Agens,siue sedeat,siue stet, com-
mode,tum sui habita ratione,tum illius,qui curatur ac luminis:deinde primo exequutus,quod postre-
mum positum fuerat,& necessario simul mentione facta moderationis,qua collocari debeat, ratione
eius,qui manu curatur,iam docet,quo pacto seipsum intuitus debeat commode figurari. commode
autem respectu habito ad seipsum collocari nihil potest,quod simplex sit,& quasi articulis distinctum:
sed,si partes consideres,uarie potest alias alio modo figurari,sicque interdum etiam commode collo-
cari.Ergo,si quis seu considat,seu stet,crura plurimum inter se diducat, erit eorum habitus a modera-
tione alienus,perinde,ac si ex toto hæc committat,efficiatque,ut se contingant,uel alterum alteri su-
perimponat,atque adeo,si in longitudinem crus totum extendat,uel si pedem non statuat e regione ge
nu,sed uersus partem posteriorem,multum a recta linea declinantem. Merito igitur Hippocrates do-
cens qua moderatione, sedens chirurgus sui habita ratione, utatur in singulis partibus collocandis,
præcipit,ut pedes e regione genuum cõtineat. Sed,cum,e regione,accipi bifariam possit,modo in his,
qui membrum in longitudinem extendunt,modo in ijs, qui ipsum recta deorsum continent,sicut, ubi
stamus,iure deorsum ad rectam lineam,addidit. ut semper autem consueuit,situm e regione ἶξιν appel-
lat. Iubet igitur pedes modice inter se diduci, genuaque paulo inguinum altitudinem excedere,eo cõ H
silio ubique, ut decore figuretur,ut paratus ad opera sit,ut sic stabilis sedeat,ne labet.quare genua &
femora tota usque ad inguina,eatenus inter se diduci iussit,ut decore , ut tuto sine curationis impedi-
mẽto,cubitis & aliqua brachiorum parte modo femoribus insidat , modo utrinque porrectis utatur.
quam rem his uerbis expressit , ἐρείδειν significauit femoribus insidere : uerbo παραβάλλειν dari utrinque
ad latera.

Vestis succincta,distincta,æque,similiter,in cubitis,atque humeris. 16

Succinctam dixit pro collecta,ut neque fluat,neque medicum strangulet:uerbum,distincta , ad ue-
stem refertur,cuius nullam partem uoluit duplicari. Quod postremis uerbis adiungitur, æque, simili-
ter,in cubitis,atque humeris ambiguum est: aut enim,æque,& similiter,utriusque brachij, & cubitum
& humerum ueste uelandum existimat,ita,ut brachia inter se conferantur , quod græcorum plerique
συγκρίνεσθαι dicunt:aut cubitos cum humeris comparat, uolens cubitos æque & similiter, ut humeros in
utroque brachio circundari. Constat autem noluisse uestem supra cubitos terminari,cum eos nudari
turpe sit,non solum medico,qui artem adeo honestam exercet,sed & forenses causas publice agenti-
bus, quos pudere manifestum est athletarum more supra cubitos uestem reijcere, sed & huiusmodi
genus

A genus amictus expelli alioquin debet, ut pote sub quo non modo ad cubitum, sed ad totum brachium
frigus aspiret: non tamen ostendit, quatenus ultra cubitum uelari brachium debeat. an id omisit, qui a
manifestum erat, & inueniri a nobis omnibus facile poterat? quum in qualibet opera, non magno ne-
gocio conijciatur, quatenus ultra cubitum tegendum ueste brachium sit, si in decus, & propositæ ma-
nus curationis usum hic quoque incumbamus. Verum, quod paulo supra, ubi latere quid oportet, con
traria consilia esse proposui, nempe obscuro aere opus esse, ne quod curatur, oculis patere possit, claro
lumine, ut id chirurgico conspicuum sit: illud autem sequendum esse, quod superat, acsi utrunque idẽ
posse uideatur, medium prorsus accipiendum: idem hic faciendum est, & ubicunque consilia contra-
rias res hortãtur: medium siquidem inter utrunque semper est eligendum, si alterutrum superabit, ad
illud uergendum. Quod igitur ad manus curationem pertinet, ipsa per se nudari totum brachium exi-
git: contra, decus uelari totum. quamobrem deligi semper utriusque medium conuenit, atque in id,
quod urget, inclinari.

17 *At rõne habita partis, quæ tractatur, quod pertinet ad lõge uel prope, ad supra uel infra, ad hinc uel hinc, ad mediũ. quod
quidem ad prope uel longe termini sunt cubiti, qui in priorem partem ultra genu, in posteriorem ultra latera ferri minime
B debent: quod ad supra & infra, non superius quàm ut manus ad mammas perueniant, non inferius quàm ut pectore super
genua incumbente, manus cum humeris ad rectum angulum figurentur, quæ quidem in medio sunt, ita se habent: sed, quod
ad hinc uel hinc, porrigatur corpus, & huius illa pars, quæ agit, quatenus inclinari conuenit, modo sede non excedat.*

Cum medico imperauerit, ut tum sui habita ratione, tum illius, qui curatur, ac luminis, commode
uel sederet, uel staret, & primo commodam pro uno quoque horum trium sessionem aggressus fuerit,
orsus a lumine, deinde ad sessionem medico idoneam transiens, hanc ipsam exposuerit, uenit ad tertiũ,
quod restat, sedendi moderationem ostendens, quantum spectat ad eum, qui manu curatur. neque. n.
sedere chirurgum maxime prope hominem conuenit, ne loci angustia manus ab agendo prohibeãtur,
neque ita recedere, ut uix ad illum perueniant. hic igitur terminos quosdam constituit, quos chirurgus
in priorem aut posteriorem partem excedere non debet. illud autem obliuisci non oportet, quod pri-
mo sedentis mentionem facit. Chirurgum igitur iubet adeo recedere ab ægrotante, ut cubiti nec in
priorem partem quàm genua, nec in posteriorem quàm latera porrigatur. hos itaque fines statuit in-
terualli, quod ad priorem & posteriorem partem refertur, id quod in longitudinem appellatur, in re-
liquis uero duobus, uno in latitudinem, altero in altitudinem, siue profunditatem (utroque enim uoca
bulo dicitur,) altitudinis eum finem chirurgo posuit, ne superius quàm sit mammarũ situs, manus por-
C rigat, nec inferius quàm ut pectore super genua incumbente ad rectum angulum cum humeris figuren
tur, quem habitum ἐγγώνιον appellat, hic autem medius est, inter ultimum cubiti flexum, ultra quem fle-
cti, & ultimam porrectionem, ultra quam extendi brachium non potest: latitudinem, quæ ad utrunq;
latus pertinet dextrum scilicet & sinistrum, eo finit, ut eatenus inclinari utile sit, dum sedes non mouea
tur, hoc est illæ partes corporis, quibus sedemus, sedilique innitimur. Scripsit quidem terminos perpe
tuos non eodem tempore, quia non licuit, quando egit de longitudinis interuallo, latitudinem aut al-
titudinem docere, sicut nec ubi de altera, reliquas duas. uult autem (ut arbitror) medicum ipsum animo
hæc, quæ commemorauit, omnia quocunque tempore persequi. quum, quicquid agatur, omnia simul
usui sint. Sed, quum medius quidam sit sessionis habitus, ubi medicus nihil intuetur, nihil agit, in eo fi-
gurari decorum magis atque honestum est, quasi pingi debeat eius imago, aut fingi. At, quum ad chi-
rurgiam uenit, mouere manus debet interdum in priorem & superiorem partem simul, tum in sinistrã
priorem ac superiorem: rursus ab eo habitu in posteriorem partem, uel utramque manum, uel alterã
tantum adducere, sic & in inferiorẽ interdum & rursus in superiorem, aut in dextram uel sinistram. in-
terualllis enim inter se coniunctis, uarie status mutantur. commune est omnium sessionem tueri, quam
nonnulli relinquunt ex interuallorum termino excedentes. nam, si pars, quæ tractatur, adeo sublimis
D sit, ut medicus manus ferat super mammas, cogetur interdum sublimior a sede leuari, ut quasi consur-
gens, neque sedeat, neque stet, sed situs sit in medio utriusque, neque hæreat. at si plurimum in dextrã
uel sinistram partem inclinet, ob id sedili mouebitur, ita, ut periculum sit, ne de eo cadat. quid attinet
dicere, si in priorem uel posteriorem partem conuertatur idem ipsi in utraque euenturum esse? Tantũ,
ubi in inferiorem partem inclinet, præterquam quòd indecore sedebit, lumini etiam officiet.

18 *Stantem uero oportet pariter ambobus pedibus bene insistere, sed agere altero insistentem, at non eius partis, cuius ma
nus agit: tum genu inguinis altitudinem æquare, perinde atque ubi sedet: in ceteris seruare eosdem fines.*

Quum sessionem absoluerit, ad standi rationem uenit, eadem prorsus iubens obseruare stantem,
quæ sedenti supra imperauit, excepto quòd id, cui pedes insistunt, non debet æqualem utrunque pe-
dem sustinere. alterum enim uult sublimiorem haberi, qui tamen non sit e regione manus agentis, in
quo statu perseuerandum esse, quoad manus opera utitur, modo pars, quæ curatur, neque erectior sit,
neque multum in longitudinem aut latitudinem recedat, nulli dubium est, qui eorum, quæ dicta sunt
meminerit. Pars enim, quæ adeo sublimis sit, ut medicus cogatur super suarum mammarum regioné
manus admouere, illum plus iusto sursum trahendo, loco dimouebit: eundem loco excedere simili-
ter coget, si longe rursus adeo distet, ut in priorem partem ferri necesse sit. Quoniam uero alterum pe-

dem uoluit rei cuipiam inhærere, hic quoque altitudinis modum declarauit, præcipiens genu eodem modo ad inguinis altitudinem figurari. quo in sedentibus dixit. ibi enim ait genua habenda esse paulo supra inguinum regionem, quandoquidem huiusmodi sessio stabilis maxime est, & ad agendum honestissima, atque expeditissima. Sed nunc alterum genu tãtum uult haberi sublimius ad inguen spectando: ibi multitudinis numero genua posuit, quum utrumq; crus æque altum contineretur. E

Aegrotans autem ceteris corporis partibus chirurgico subseruiat, stans, sedens, aut cubans, sic, ut in eo habitu facillime perseueret, obseruans fluxum, statum, inclinationem ad latera, inclinationem deorsum, ita, ut conuenientem habitum, speciemque affectæ partis tueatur, in porrectione, in tractatione, in habitu, quo contineri postea debet.

Non immerito expositores huius libri uarie hunc locum explanarunt. nam & quatuor uocabulorum obscuritas ὑπόρρυσιν (inquam) quo ipse fluxum indicauit, ὑπόστασιν, quo statum, ἐκτρέψιας, quo inclinationem ad latera, & καταντίας, quo inclinationem deorsum: & quòd paucis significare multa uoluerit, in causa fuerunt, ut de propositis diffiderent. quippe qui auctoris sententiam, ut pote obscuram opinione, & coniectura magis, quàm scientia persequuti in uarias dissensiones incurrerunt. Equidẽ, quod in huius generis omnibus facere consueui, nunc quoq; conabor. omissis.n. quæ minime sunt ꝓbabilia, referã, quæ mihi nõ sine rõne excogitata esse uidebuntur, simulq;, quid ipse in hac re sentiam, explicabo. initiũ uero faciam ab obscurorũ nominũ enodatione. siquidem simplex cõposito prius est: & sæpe simpliciũ compositio facit obscuritatẽ, quãuis ipsa plana sint, id quod uidere licet in propositis uerbis. Namq; ὑπόρρυσιν quidam in humoribus acceperunt, atque hi bipertiti sunt. nonnulli referũt ad eos, qui extrinsecus infunduntur: alij ad eos, qui ex corpore fluunt. Sed & horum quidam loqui Hippocratẽ aiunt de ijs, qui educuntur, dum manus curatio adhibetur: quidam postquam adhibita est. Eadem dissensio est de uocabulo ὑπόστασιν. nam, cum status humorũ fluxui aduersetur, iure de hoc quoq; controuersia est. Alter expositorũ grex nõ de humoribus, sed de solidis corporis partibus uocabulũ ὑπόστασιν & ὑπόρρυσιν dictũ existimat, uolẽs ὑπόστασιν significare erectiorẽ sitũ, uel partis, quæ tractatꝰ, uel corporis uniuersi: ὑπόρρυσιν uero inclinationẽ deorsum, perinde quasi κατάρρυσιν dixisset. usurpauit enim in hãc sententiã uocabulũ καταρρεῖ in præsagijs, ubi inquit, Id uero grauius est, si seipsum æger cõtinere non ualẽs in lecto, subinde ad pedes delabitur: ubi delabitur dixit καταρρέει. cum hac expositione faciunt uocabula ἐκτρέψιας & καταντίας, quæ superioribus proxime subiecit. namque inclinationem ad latera ἔκτρεψιν appellauit, siue totius corporis sit, siue partis quæ curatur. καταντίας uero dicunt accipi proprie in mẽbris, non secus atque ὑπόρρυσιν in toto corpore. ubi enim corpus uniuersum in eadem sede contineatur, crure aut brachio immobili, & deorsum delabatꝰ, eiusmodi sitũ aiunt κατάρρυσιν appellari. quæ ipsa per se uera dicũt, quãuis sibi nõ satis in uniuersa oratione constẽt. Aliter.n. oẽs iterũ inter se discrepant, quòd eũ habitũ, qui quatuor uerbis, nempe statu, fluxu, inclinatione ad latera, inclinatione ad inferiora significatur, alij seruandum esse, alij cauendum ægris uelle Hippocratem arbitrantur. Nihil autem interest, quod attinet ad totius orationis sententiam, triplicem scripturam esse uocabuli ἐκτρέψιας. quum nonnulli secundam eius syllabam per τ.ρ.ε. scribant, nõnulli .ρ. quoq; primo adijciant ἔρκτρεψιν scribentes, alij & ἔκτριψιν per τ.ρ.ι. nos enim supra unã duntaxat adscripsimus. Proposita igitur uocabula manifesta sunt, a uerbo enim ἐκτρέπεσθαι ducitur ἔκτρεψις, a uerbo ἐκτρίβεσθαι ἔκτριψις. quũ scriptura nihil aliud uelit, quàm ut hæc ab ægrotantibus obseruentur. uidentur tamen omnes, qui hunc locum explanarunt, auctoris sententiam perspexisse ex parte: totam tamen ad unguem comprehendere minime potuisse. si quis .n. animaduertat, quod postremo additur, in porrectione, in tractatione, in habitu, quo contineri postea debet, omnes uerum dixisse uidebuntur. quum tribus temporibus aliter alia sint ægrotantibus profutura, scilicet in porrigendo, in manu adhibenda, in continendo post curationem. non tamen poterunt omnia coniungere, quod liquido constabit, si hæc tria tempora discernantur. Primum est, quum ægri seipsos medicis tradunt, ut, uitium bene cognoscatur, quod ἐν παρέξει, id est, in porrectione dixit: alterum deinde, quum medicus circa uitiatam partem aliquid agit, quod uocauit χειρισμῷ, id est, tractationem: tertium, quod dixit ἐν τῇ ἔπειτα ἕξει, id est, in habitu, quo contineri postea debet. tunc enim ad id consiliũ dirigitur, ut homo affectam partem eodem modo contineat figuratam. Deduxit ergo uocabulum habitus, eo quòd se habeat in eodem. In omnibus autem tribus temporibus, quoddam cõmune est omnium, quoddam proprium singulorum. commune est seruare uitiatam partem immobilem, quod requiri dictum est, nisi medicus aliquo modo mouere ipsam tentauerit: inde ad perfectam curationem singulorum proprius est usus, in porrectione, ut medicus exquisite quid curaturus sit, intelligat, in manu admouenda, ut, ubi ossa fracta sunt in diuersa extendat, recte componat, atque deuinciat: ubi prolapsa, in diuersa extendat, reponat, uitiatam partem idoneo uinculo complectatur: ubi scalpellum adhibet, ut pus uel saniem effundat, uel quod putre alicubi est, excidat, aut candenti ferramento adurat. His igitur utilis est humorum fluxus, ac status, ille, si excitetur, excerni siquidem oportet humores a natura alienos: hic, si euitetur, cum subsistere intus noxium humorem non expediat. sed interdũ subsistere cõmodum est, sicut ubi in magna suppuratione subito excerni pus, aut humorem aquosum uolumus. Multo autem magis in membris, quæ tractantur, dum manus adhibetur (ut diximus) obseruari statũ, ac fluxum conuenit, similiter & in solidis partibus animalis obseruari, quæ dicta sunt, a laborãtibus debent, ut eadem ratione fiant per tria tempora, nimirum porrectionis, tractationis, & eius habitus,

quo

A quo contineri postea conuenit. Pars enim, si dum inciditur, nimis porrigatur, chirurgum coget alieno loco secare, ac nec modum aliquando, nec, quæ seruanda sunt, tueri, propterea quod æger anteueniat scalpellum atque anteuertat: si retrahatur, efficiet, ut curatio minus absoluatur, & a medico interdum dimidia, interdũ quoque minor relinquatur. quod accidet ægrotantibus, interdum etiam deligatis, ut, ubi ad uentrem manu curantur, aut se attollunt ad spinam, aut conuertuntur in latus, quod significauit, quum dixit, in latera inclinationem: aliquando autem nihil tale moliuntur, sed musculos uehemẽter intendunt, atque hanc ipsam mutationem mihi uidetur indicasse, quum ait, conuenientem, ubi inquit, Ita, ut conuenientem figuram, speciemque affectæ partis tueatur. Cuilibet autem in aperto est, quod malum afferat æger, ubi oculus perforatur, si habitum speciemque non seruet, aut transmutetur uel intendatur, ita, ut facies sanguine suffundatur: æque etiam exquisitam manus curationem corrũpit, si medico caluariæ os excidente, paulum caput attollat, aut demittat, uel in latus inclinet, id quod etiam euenit, si se uehementer extendat, moto enim habitu mouetur quoque situs partis, quæ curatur. Efficiunt autem intentiones in alijs quidem partibus, ut sanguis erumpat, in musculis non solum hac ratione nocent, sed & partem interdum sublimiorem præstant, interdum humiliorem. ubi enim subiectum os est, musculus attollitur: ubi inane spacium, contrahitur ac deprimitur, sicut euenit in sede, quæ B inter costas est, & in ea, quæ iuxta uentrem.

20 *Vngues, neque longiores, neq; breuiores sint, digitorum summitatibus. In exercendo utendum digitis quidem summis, plerunque indice cum pollice: tota autem manu prona, ambabus uero aduersis.*

Quum de ægrotante egerit, quatenus illi cum ceteris communitas est, iterum his uerbis ad chirurgum reuertitur, indicans quanti esse ungues debeant, & quales digiti, tum qua ratione illis uti oporteat. Vngues igitur ad summorum digitorum opera, quæ proprie digitorũ sunt, neque ipsos exuperare, neque exuperari optimum esse uberius in primo de usu partium explicauimus, ubi totam manus naturam ostendimus. quod ad hunc locum attinet, satis erit uerba duntaxat exponere. duplex autem scriptura, quum sit, utramque explanabo. Altera huiusmodi est, Vngues neq; longiores, neq; breuiores sint digitorum summitatibus. exigua siquidẽ corpuscula, quæ summis digitis capiuntur, & ad quæ summorum digitorum opera egemus, hac ratione facilius legentur: deinde ab altero capite exorditur, In exercendo utendum digitis quidem summis, plerunque indice cum pollice, sic, ut prioribus uerbis magnitudinem unguium digitorum cõplectatur, sed his digitorũ usum: Altera uero sic habet, Vngues neque longiores, neque breuiores sint. Dehinc alterũ principium est, digitorũ summitatibus in exer- C cendo utendum, uocabulo summitatibus sexti casus posito, ut uniuersa sentẽtia sit huiusmodi, Vngues neque excedant oportet digitorum lõgitudinem, neque exuperẽtur ab hac, sed prorsus ipsam æquẽt, siquidem eorum summitatibus utimur. Videbitur hoc falsum, nisi, ut congruum est, accipiatur. nonnulla quidem opera totis manibus præstamus, brachium, femur, crus, aut aliud quid huiusmodi utraque manu prehendentes in diuersa ducimus, intendimusque, in quibus operibus digiti agunt tanquã particulæ manuum, perinde atque prominentiores palmæ partes, & aliæ particulæ: at ubi in oculum demittimus acum, uel superiorem, inferioremue palpebram, aut oculi unguem incidimus, tunc digitis utimur, ut digitis, non ut particulis manus, similiter, ubi scalpello, uel quopiam alio tali quid agimus. in omnibus igitur digitorum actionibus summis ipsis utimur, ac propterea dixi recte scriptum esse digitorum summitatibus utendum. Deinde ab altero capite incipit, digitis quidem summis plerunque indice cum pollice, una oratione declarans plerasque musculorum actiones fieri, ubi index pollici (quem ἀντίχειρα uocant) e regione occurrit, sic uidelicet, ut quod comprehendendum est, summis ipsis utrisque capiatur. tunc enim duntaxat propositis digitis utimur: quin, & si tribus digitis aliquid comprehendatur, ut, ubi specillo illinimus, aut acum demittimus in oculum, maximam partem operæ duo illi præstant, aliquid etiam confert & medius. Sed tota manu prona utitur chirurgicus, eius sinu id pre D hendens, quod curatur. digiti quidem affecti abunde altera manu extenduntur, componunturque: at non abunde brachium, femur & crus, sed exigunt huiusmodi partes ambas manus ex aduerso concurrentes, ut membrum uniuersum in orbem complectantur. Insuper manu prona opus est, ubi cucurbitulam defigimus, & ubi paruum, quo adurimus, ferramentum comprimimus, & spõgiam imponimus: sed & in multis medicinæ operibus, quæ fortasse euidentiora sunt, quàm ut necessaria sint, quæ proposuimus. cuilibet enim per se uenire in mentem potest omnium actionum, & digitorum, & manuũ, quas partim utraque manu, partim altera tantum, digitis partim molimur.

21 *Optima autem digitorum structura est, ubi ipsis magnum spacium interiectum est, & e regione pollex cum indice concurrit.*

Non enim fieri aliter posset, ut in agendo e regione pollex cum indice concurreret, nisi spaciũ esset inter eos latius, quod & in alijs digitis commodissimum est, ut, ubi uastius quidpiam oporteat undiq; in orbem comprehendere, plurimum inter se distantes id præstare ualeant.

22 *Morbus, quo & læduntur, quibus a primo natali die, uel in educatione assueuit pollex sub alijs contineri, patet.*

Cum eadem sit utriusque scripturæ sententia, duæ enim reperiuntur, ad eam, quæ dilucidior est, primo aggrediar. Arbitrantur nonnulli, qui rationẽ ignorant, referendũ hoc esse ad cõsuetudinẽ eorũ, qui

solent pollicem sub alijs digitis tenere, quo fit, ut laboris expers paruus sit, & interuallum inter ipsum E & indicem minime augeatur, quæ res in morbum manus, quod perinde est, ac si noxam dixerit, terminatur. Placet alijs referri rem ad morbum, oriri uero hunc, uel pollice sua sede excedente, uel loco, qui inter pollicem & indicẽ est, exulcerato & in curatione dura cicatrice inducta, ita ut musculus, qui inter eos est, induratus, uel quopiam uitio tabescens alimento, incrementoque prohibeatur interdum etiam carne inter digitos, quòd ualde putruerit, absumpta, ac dura postmodum cicatrice inducta, interuallum angustum inter pollicem & indicem redditur, & ipsi inter se, quasi uinciuntur, ac præcipue, ubi locus (ut dixi) duram acceperit cicatricem. quin & huiusmodi uitia in pueris negligi plerunque uerisimile fit: eos uero, qui firma ætate sunt, iussos a medicis mollire pollicem, mouereque, interuallum, quod inter ipsos est, alimento idoneum reddere. adde, quod ijs totum corpus increuit, & si quid lædatur, ali duntaxat desinit: at infantibus, ubi primo increscunt, cum morbo ipso opprimuntur, præter id uitium, quòd digitos non moueant, affectæ partes non augentur, & propterea, quod inter digitos est, interuallum contrahitur. Quibusdam hoc inquiunt euenire, alijs uero ob cicatricem durã, & aliquod eius loci, quod in medio est, uitium durum. quare quasi aliquo uinculo continetur, hoc est, prohibetur pollex ab alijs diduci. sic enim accipiunt aliqui uerbum, contineri, & si his illud maxime aduersetur, quod iuxta hanc expositionem non debuit Hippocrates, sub alijs, dicere ὑπὸ τῶν ἄλλων, quod causam, sed F ἀνὰ τῶν ἄλλων quod loci interuallum significat, cum mala, quæ inter ipsos incidunt, interuallum contrahant, atque alligent. De his igitur, ut tibi uidebitur, iudicabis, eligens, quod maxime probabile sit. uerba enim ita obscura diuinationem magis exigunt, quàm sapientiam: nos autem ad antiquam scripturam reuertemur, quam Asclepiades fortasse uitiatam suspicatus integram hoc modo habere coniecit: Morbus, quo & læduntur, quibus a primo natali die, uel in educatione assueuit, & quæ sequuntur: fortasse autem hæc fuit germana Hippocratis scriptura. Putauit Heraclides Tarentinus intelligendos esse affectus, ut perfecta oratio tota sic scribatur morbus a quo, & lædens affectus, quibus a primo natali die, uel in educatione, & quæ sequuntur.

Agens uti utraque manu ad omne opus debet, & ambabus simul, siquidem ambæ similes sunt, id spectans, ut recte, ut decore, ut celeriter, ut iocunde, ut eleganter, ut prompte. 23

Præstari quoduis iubet utriusque manus auxilio: id enim ad celeriter ac decore agendũ maxime accommodatur. posset quidem medicus tentare dextra, ubi dexter hominis oculus curatur, acum dimittere, uel excidere unguem, uel aliud quid tale, & idcirco adducit id spectans ut recte, ut decore, ut celeriter, ut iocunde, ut eleganter, ut prompte, quoniam hæc consequemur, si, qua ratione proposuit, G exerceamur. quale autem unumquodque esse debeat, mox indicat. Quod uero ad hunc locum attinet, illud meminisse conuenit, quòd omnium, quæ hic habentur, caput est, quomodo, id unum ex illis est, quæ prima diuisione comprehenduntur. Illud etiam obliuisci non oportet, quòd manus similes appellauit, quanquam specie non distant.

Machinamenta autem, quando, & quomodo exponentur, ubi oportet, ne operam impediant, neue longius distent, quàm ut prehendi possint, sed collocentur iuxta eam corporis partem, quæ tractatur. quòd si ab altero præbeantur, is paulo ante paratus sit, exequatur autem, ubi imperaueris. 24

Non solum spatham habentem in summo capitulum rotundum, cauumque, & scamnum, cui ab utraque parte axes sunt, & alia, quæ machinationum structura continentur, sed & quæ communi nomine ἄρμενα, id est, instrumenta uocantur, uenire sub ὀργάνων, id est, machinamentorum appellationẽ plane hic ostendit, quum inquit, quàm ut prehendi possint, deinde, quod si ab altero præbeantur: namque hæc, dum manum adhibemus, & nos ipsi prehendimus, & ab alijs accipimus.

Iam uero assistentes id, quod curatur, eo modo præbere debent, quo traditum fuerit, reliquum uero corpus cõtinere sic, H 25 ut immobile præstent, item habere silentium, & ei, qui præest, auscultare.

Clariora hæc uerba sunt, quàm ut explanationem desiderent.

GAL.

GAL. IN HIPPOCRATEM DE OFFICINA MEDICI COMMENTARIVS SECVNDVS.

Vido Vidio Florentino interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Communia de recta deligandi ratione præcepta, ab affectarum partium, affectuumque natura sumpta traduntur.

1

INCVLI ratio duplex, altera illius, quod inijcitur, altera illius, quod iniectum est. quod inijcitur, ut celeriter, iocunde, prompte, eleganter. celeriter quidem, ut opus expediatur: iocunde ut facile præstetur: prompte, ut ubique sit in promptu: eleganter, ut oculos delectet. qua uero exercitatione hæc assequamur, dictum est.

Quædam communia sunt utriusque rationis uinculi: quædam propria alterius. prompte, & celeriter proprie ad uinculum pertinent, quod inijcitur: recte, & decore, ad id, quod iam iniectum est (ipse autem id, quod inijcitur, uocat ἐπαγόμενον, quod iniectum est, ἐπηγμένον) iocunde, & eleganter utriusque sunt communia, iocunde quidem, tam uoce, quàm significatione: at eleganter, quod ad uocem spectat, commune est utriusque, quod ad significationem non ita. nam elegantia uinculi, quum adhibetur, in manuum motu cõsistit: quum iam adhibitum est, in ambitu linteorum. Possumus autem dicere fascias eleganter circundari, loquentes de uinculo, quod inijcitur. At iocunditas num magis etiam attenditur, cum adhi-
C betur, quàm quum iam adhibitum est, siquidem hoc solo fasciarum pressu dolorem affert, at quod adhibetur, & eo nomine, quod membrum incommode continetur, interdum enim ea de causa comprimitur, licet fascia recte circumdetur? Neque alienum est etiam censere communem utriusque esse cõpressum eorum, quibus tanguntur, quæ uel comprimunt, uel non comprimũt, eius quidem, quod inijcitur, quatenus pars, quæ curatur, premitur, uel non premitur sub continentibus: at eius, quod iniectum est, quatenus suspenditur, ut quum brachium mitella excipitur, uel quatenus continetur, ut quũ ea cruri subijciuntur, quibus fulciatur. Non medioctiter autem confert ad uincendi iucunditatem, agendi celeritas: celeritati uero maxime promptitudo conducit. quin & hæ sunt perfectiones uinculi, quod inijcitur, potissimum propriæ, ut & sine pressu contineat, & prõptum sit, atque paratum. namque error in collocando ad partem quoque alligatam spectat, sed nunc agit de membro uinciendo, ubi commode figuratur. Statui uero suæ sunt perfectiones & uitia, non secus ac fascijs, quarum, omisso statu, in præsentia mentionem facit. Ergo, ubi paratum uinculum adhibeatur, opus mature perficitur. ipse enim, quid sibi uellet promptitudo, expressit, cum inquit, prompte, ut ubique sit paratum: quod euenit, ubi, qui deligat, prouidit, ut nihil ambigere, nihil scrutari debeat in agendo, hocne, an illo modo circumagere fasciam conueniat. promptitudo igitur, quæ idem est, atque præparatio,
D operam facillime absoluit. Iocunditatem ipse docuit sitam esse in facile agendo: sed celeritatem constat cum præparatione & agendi uelocitate coniungi. Iocunditas igitur illis annumeratur, quæ magnopere ei conducunt, qui manu curatur: atque ob eam celeritas, quam promptitudine, dum agimus, facile consequimur: elegantiam uero aspectu gratam (sicut ipse deinceps adscripsit) præter ea, quæ necessaria erant, in chirurgico posuit, ut quæ ipsius gloriam augeat apud uulgus, cui obnoxius est ambitiosus, perinde quasi amore captus. hac quanquam non capitur, qui humanus est, non tamen laudem aspernatur, eo incumbens, ut magis apud ægros ualeat auctoritate. quandoquidem sibi magis obsequentur, quæ res illis utilissima est. Huius ergo auctoritatis apud uulgus gratia non modo medicus illam non aspernatur, sed ne philosophus quidem. magis enim homines iuuat, ubi apud eos in honore & admiratione est, ut qui magis ipsius facta imitentur, & iussis eius obediant, non secus ac numinis cuiusdam. Qua uero exercitatione hæc assequamur, dictum est, qua exercitatione celeriter, iocunde, facile, prompte agamus, (inquit) dictum est. id potissimum docuit, ubi ait, Agens uti utraque manu ad omne opus debet, & ambabus simul, siquidem ambæ similes sunt: tum ubi ostendit in exercendis digitis pleraque agenda esse pollice atque indice, tota uero manu prona, & ambabus aduersis.

Quod iniectum est,ut recte,ut decore. Decore quidem,ut simpliciter,ut distincte, aut similibus & æqualibus,æquali- E
ter & similiter: aut inæqualibus & dissimilibus, inæqualiter , & dissimiliter. Species autem simplex , orbicularis,ascia, a
sima,oculus,rhombus,dimidiatus. aptetur uero species speciei,ac morbo illius,qui deuincitur.

Quum duplicem proposuerit uinculi rationem, uocans quod inijcitur ἐργαζόμενον quod iniectũ iam est, εἰργασμένον proxime præfatus qua uia,quod inijcitur optime inijciatur,nunc id exequitur, quod iniectũ est,ubi decore ait iniectum esse,si simplex sit,si distinctum.simplex est, ubi linteum non implicitũ est,non duplicatũ,non rugosum,sed æque ab omni parte extenditur.distinctum, ubi iterum aut tertio circa idẽ conuenienter datur.ex duobus autem in quibus consistit iniecti uinculi decor,alterum, nempe simpliciter,tanquam clarum,mihi uiderur sine expositione prætermittens in enodationem uerbi, distincte,sequentia omnia adiecisse,ad quæ animum adiungas oportet,non oblitus me dixisse dudum, distincte,idem significare,quod conuenienter. Siquidem propositum est, ut alter fasciæ circuitus primo interdum æqualis ad unguem sit,ac nullo modo impar, interdum inæqualis.fit autem æqualis, ubi extremæ fasciæ partes in latitudinẽ eodẽ loco ita finiantur, ut neque exuperent,neque exuperẽtur,sed in utroque circuitu desinant non aliter, ac si iniecta sit una fascia duplicata : eademque ratio sit tertij circuitus,& quarti,si hoc quoque opus sit. F

Ergo & in eo, qui rhombus , & in eo , qui semirhombus dicitur, exquisita hæc obseruatio adhibẽda est: sed uinculi fracturis accõmodati , quum ad brachium,humerum, aut femur datur , item distincta ratio est , in quo priorem fasciam iubet sursum ferri,secundam uero prius deorsum,deinde sursum ductam, qua prior desinit finiri quod fieri non potest,nisi,quod spectat ad latitudinem lintei,orarum altera alteram excedat,hæc igitur æqualis erit, si tota æque in ea inclinatione perseueret, qua a circuitu in orbem recedens orsa est. Vocatur autem orbicularis,quæ affectam partem ex toto in orbem sine inclinatione complectitur,in quo oræ fasciæ secũdo & tertio circumactæ alijs insident,sic,ut neque excedant,neque exuperentur.

Rotunda syncera æqualis. G

At in eo, qui declinat, necesse est fasciam,uel ferri ad uitiatæ partis regionem superiorem,uel ad inferiorem dimitti, quòd, si ubique similem inclinationem habeat,distinctum uinculum præstabit. Quare,si ea,quæ dicta sunt,diligenter consideraueris,plane intelliges circuitus in orbem unam duntaxat esse rationem, ubi nihil plus est aut minus:at non unam eius,qui declinat , quum alter altero declinare plus possit aut minus. Hic tamen translatione usus illum , qui paulum inclinat,asciam,qui multum,nuncupauit simum.asciam fabri dicunt instrumentum quoddam extrema parte,qua ligna incidunt,modice incuruum,& labrosum in speciem labri.

Ascia syncera inæqualis.

Simum græci appellant locum,ubi planities cum colle coniungitur, qua enim committuntur.simum efficiunt,quum neutrum per se simum sit. cum planities ipsa recta sit , & æqualis: H collis,accliuis,& altus. at ubi inter se coeunt simam figuram representant,eadem figura fit , qua decliuis uia , cum accliui committitur,eodem modo in naso sima pars illa dicitur , quæ utrinque sublimioribus partibus terminatur , iamque ab hac parte totus nasus nuncupatur simus. Constat enim plura uocabula in totis usurpari corporibus , a nonnullis ducta, quæ partibus accidunt,quo modo simus homo dicitur. siquidẽ nõ eodem modo uocatur simus,quo plenus,ac tenuis,aut albus, aut niger,sed sicut glaucus, cæsius, uel gibbus. nasus igitur, uel uia proprie simi nominantur: uinculum uero simum ab Hippocrate appellatur eadem ratione , qua [illegible] spathæ capitulum rotundum & leniter cauum , & σκέπαρνος , id est ascia , genus quoddam circuitus ipsorum linteorum . namque , ubi præcipit, ut panni in asciæ figuram imponantur , diducit ab orbiculari circuitu eum , qui fabrorum asciæ modo declinat. non enim censet pannos ita oblique circumponendos, ut ab orbiculari circuitu nimium absint,sed paulum declinent,sic, ut fideliter comminuta ossa contineant.

Patet

A *Sima synceta inaequalis.*

Patet autem in utroque horum circuituum maiorem & minorem esse inclinationem, cū neuter simplex sit & unius formæ, cuiusmodi est orbicularis, quem cum simplici coniunxit: sed asciam uero, & simum seorsum per se, quasi distinctos subiecit. Distinctè autem significat, ut sit, quasi discretum, & minime implicitum. fit autem (ut dixi) cum quilibet fasciæ circuitus eosdem habet latitudinis fines, uel inclinationem ordinatam. uoco ordinatam inclinationem, quum, quæ ex latitudine uinculi conspiciuntur, æque inter se distant, quod utique fiet, ubi, qui deligat, quam ab initio instituit, æqualem ubique inclinationem seruet.

Syncera inaequalis.

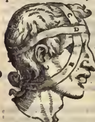
B

Artemidorus autem & Dioscorides, sic, ut alibi antiquam scripturam nouant, transponuntque, ita hic casum mutant, nempe dictionem simplex orbicularis, simplex in orbem scribentes. bene autem rem intelligunt, sed audacter scripturam immutant, plurima tamen, quæ non satis intellexerunt, ausi sunt immutare, atq; ea de causa eorum nunc mentionem facio, quamuis sexcentics hactenus, ubi scripturam immutarunt, silentio præterierim. cum hoc rectè intellexisse & clarius mutatione reddidisse mihi uideantur, quáquàm in paruis, non eo modo accipientes, quo auctor uoluit, decipiuntur. sed de his satis est semel dixisse. Præfatus autem Hippocrates decore quidem, ut simpliciter, ut distinctè, deinde subijciens aut similibus, & æqualibus, æqualiter, & similiter: aut inæqualibus & dissimilibus, inæqualiter & dissimiliter, quasi communiter docuit, quo consilio distinctè uinculum adhibeatur. æqualia enim, & similia corporis membra fasciā uniuersam æqualiter, & similiter per omnes partes circumactam requirunt: inæqualia & dissimilia, inæqualiter & dissimiliter. Hæc autem uerba in uetustis exemplaribus, & in libris expositorum præcise leguntur, nō adiectis inæqualiter & dissimiliter, sed, cum solum scriptum sit, aut inæqualibus & dissimilibus, intelligi etiam uolunt inæqualiter & dissimiliter, idque ab Hippocrate prætermissum fuisse, quòd manifestum uiC deretur, eo quòd propositis consequens esset. Verum hæc ratio scribendi non breuitatem, sed errorē manifestum præ se fert. Satius ergo fuerit, si ita scriptum inueniamus, existimare hæc ueluti complura primorum exemplarium esse corrupta, idque propterea fieri, quòd librarius ea præterierit, atque error hucusque manserit. Ergo super humerum similiter & æqualiter circuire fascia potest, minus autem super femur & brachium, sed paulo magis super crus: at in capite humeri, & in coxa contrarijs partibus indigemus, quemadmodum & ubi caput a latere uinciendum est. frons quidem & nasus similem & æqualem amat orbicularem fasciæ circuitum, non secus ac uertex, qui etsi in orbem circumdatam fasciam non postulet, æqualiter tamen & similiter procedentem requirit. de his autem diligentius in sequentibus tractabitur, nunc ad uerba, quæ restant pergamus.

Oculus.

D

Hippocrates positis tribus simplicium uinculorum formis, nempe orbiculari, ascia, sima, deinceps trium compositorum meminit, oculi, rhombi & dimidiati, dimidiatum semirhombum etiam appellant, quibus adiungit, aptetur uero species speciei ac morbo illius, qui deuincitur. commonens, ut accōmodetur, & uitiatæ partis formæ, & uitio, quo detinetur. species enim uinculi, quam oculum appellamus, ad oculum adhibetur, ubi uel periculum est, ne procidat: uel contineri quippiam uolumus ipsi superimpositum. rhombus uero, ubi uel capitis suturas diductas adducere in unū oportet, uel hiās ulcus iuterdum contrahere, & ualde resolutam cutem adducere atq; agglutinare. non absimilem effectum præstat, semirhombi usus.

Verum enimuero hæc scripta sunt ab Hippocratè tanquam exempla, ad quorum similitudinem inueniendum nobis est, uel ab his, qui compererunt discendum, quod uinculum ad quamuis corporis partem atq; ualetudinem accōmodetur. expedit autē doctorē non imperare simpliciter, sed uiā exponere, qua ipse uinculum inuenerit. eo.n. fit ut discipulus, si quādo obliuiscaī, in memoriā redeat, & quæ ab altero nō didicit, possit cogitare. quocirca nō ab re fortasse fuerit, si librū conficiamus, ubi de fascijs & corporis parti & uitio accommodatis pertractemus.

Rectè iniecti uinculi duæ species, firmitas in pressu, & linteorum multitudine consistit. E 3

Dictum est in superioribus consuesse Hippocratem, species appellare differentias. præbuit autem maximam quæstionem dissensionis causam inter huius libri expositores, quum duas species nominatim non posuerit, quod ante in alijs fecit, una quidem in uinculi modo sita est, quam ipse firmitatem dicit, eã explanauit, quum inquit, Firmitas in pressu, uel linteorum multitudine cõsistit. est enim moderatio quędam in uinculi firmitate, quã si partes cõprimens excedat, dolorem ægrotãtibus affert: sed laxius continet, si ad eam non perueniat. Alteram uero speciem rectè iniecti uinculi non posuit, sed ijs quæ de robore loquutus est, subijcit.

Vinculorum aliud per se remedio est, aliud ijs, quæ remedio sunt, subseruit. 4

Hæc profecto non sunt altera species rectè iniecti uinculi, ut pote, quæ communem usum cuiuslibet uinculi, comprehendant. quin & post hæc de omni uinculi moderatione agit, qua ratione seruetur, deinceps de nodo, tum quod subiectum est docens sic incipit, licet quidem bene scientem ad partes decliues, & quæ in extremitate tenuantur, labi fasciã omnem, ut in capite sursum, in crure, deorsum, & quæ sequuntur. Ab ijs transit ad qualitatem uinculi, cuius item, quum partes sint, nosse, unde incipere fascia in singulis uitijs ac partibus debeat, & qua nouissime finiri, tum qua uia, dum circuit, circumagi, & obuolui singulis partibus, hæc quoque indicauit. nam, ubi inquit. Quæ mouentur, ut articuli, qua curuantur: obuoluendæ fasciæ rationem exequitur, post hæc adscribit, quomodo extremæ fasciæ fideliter in ijs contineantur, inde pergit ad fasciarum usus exponendos, sic, ut rectè iniecti uinculi altera species, quæ firmitati opponitur, totius uinculi qualitate contineatur. Fortasse autẽ quòd difficile sit communi uno uocabulo complecti singulares differentias, eius speciei, quæ e regione firmitatis est, eam non tentauit uno uerbo notare. Rem autem ita habere uerba ipsa testantur, quibus ostendit, quæ uarietas insit in singulis capitibus a me commemoratis. sed, ut rem clariorem magis ac breuiorem faciamus, uocetur totum ipsum genus qualitas uinculi: Firmitas in pressu & linteorum multitudine consistit: queadmodũ potentiæ nomen interdũ imbecillitati contrariũ dicunt, interdum ad id significandum, quod roboris & imbecillitatis commune est, usurpant, sic & magnitudinis uocabulo utuntur, & alijs quàm plurimis, partes & totum communi nomine appellantes, ita nunc quoque usurpat firmitatis uocabulum. debent enim affectæ partes fascijs, neque ualenter adstringi, neque ita leuiter, ut homo iniectum uinculum non sentiat, quin & linteorum multitudo pro numero accipienda est, at non ita intelligenda multitudo, quasi e regione sit paucitatis, siquidem moderatio rectum uinculum præstat. rectum appellat, quod confert, iuuatque. At dum comparantur inter se duo uincula, ut ea, quæ ex comparatione spectantur, quod adstrictius est, ualidius, reliquum infirmius dicemus. neque absurdũ est, si uinculum habita ratione subiecti uitij moderatum sit, sed comparatum, cum altero, ualidum dicatur, aut imbecillum. Quando autem soluere, aut arctare uinculum expediat, uel fasciarum numerum augere, aut minuere, ipse in opere de fracturis demonstrauit. G

De quibus lex quidem est. 5

Lex in ciuitate ratio est, quæ iubet ea, quæ facienda sunt, prohibetque contraria. his legibus similia dicit, quæ nunc proponuntur, cum coniecturale nihil contineant, aut ambiguum, ut quædam alia ad medicinam pertinentia. Idem quoque dixit in opere de fracturis, liberam orationem moderatus. nõ enim scripsit simpliciter, de quibus lex quidem est, sicut nunc, sed oratio hæc ueluti lex iusta fertur de curatione fracturæ.

In ijs autem maxime ad uinculum pertinet, ut arctetur quidem, sic, ut quæ iniecta sunt, neque recedant, neque comprimant, sed fulciantur, non tamen cogantur, idque minus quidem in extremis partibus, minimum in medijs. H 6

In his inquit, quæ traduntur de ea specie, quæ ad firmitatem attinet, potissima uinculi præcepta sunt, ut quæ uitiatæ parti inijciuntur, hoc est lintea, neque a corpore diducantur, neque ipsum premant, sed fulciantur, hoc est firmiter insidant, at non cogant. dicitur aũt uinculum cogere, quod ita arctè affectis partibus circumdatur, ut dolorem afferat. Hæc autem præcepta de modo premendi, qua uitium est, minime omnium conuenit præterire. quod & in extremitatibus quoque prorsus est attendendum, sed minus quàm in medio. siquidem optimum est artem culpa uacare: siquid tamen peccet, id in illis partibus ac uitijs euenire, ubi detrimenti minus affertur, minime uero errare, ubi noxa ingens est.

Nodus & filum non ferantur deorsum, sed sursum, in porrectione, in præparatione, in uinciendo, in habitu, quo postea continetur. 7

Cur hæc sine ordine adijciat ijs, quæ de uinciendi ratione pertractat, paulo post persequemur: nũc id primum studendum, ut quod propositum est, intelligamus. Dissentiunt expositores inter se, cum deorsum & sursum, alij simpliciter ad longitudinis spacium referant, alij ad affectum, sed neutri dictionem,

Nodus in suturis cutis.

ctionem, ferantur, nec quod ad nodum, nec quod ad filum spectat, explanant, Constat autem omnibus id appellari nodum quod fit in fascijs, cum ambo capita implicata inter se uinciuntur, uel alterum scinditur, uel tertio, quum extrinsecus ad continendũ adijcitur id, quod græce κατάλημμα uocatur: filum uero id uocari, quod in acum conijcitur, uel ut incisæ corporis partes inter se cõiungant, uel ut extrema pars fasciæ inferioribus assuatur, quin & nunc loquit de filo ad hunc usum parato. iubet quidem sursum hoc ferri, quod ipse dixit τὴν πορείην γενέσθαι: quid autem appellet πορείαν ab ipso discere oportet, qui eo uerbo sæpius utitur ad fascias, quum a principio ad finem feruntur. Itaque in fracturis iussit, ut utriusque fasciæ caput super fracturam inijceretur, sed prior fascia sursum ferretur, altera uero ante deorsum, postea sursum, πορείαν uocans quasi iter quod fasciæ tunc faciunt, cum a principio ad extremum laborantis corporis obuoluun-
B tur. simile est id, quod πορεία significat in filo, nam, cum liceat acu a superiori parte deorsum, & contra ab inferiori sursum transmittere, & præterea in neutram partem inclinatam, sed sine inclinatione, aut a dextra in sinistram, aut a sinistra in dextram demittere, præcipit omnino, ut sursum feratur.

Nodus in fasciis.

Quòd si extrema pars fasciæ dũtaxat inferioribus assuenda sit, in eo quidem uinculo, ubi contrarijs partibus non indigemus, ut in brachio, humero, femore, crure, in quibus etiam necesse est uel a sinistra parte in dextram acum immittere, uel contra. utrobique nobis enitendum est, ut sursum tendentes extremam fasciam hac ratione cum inferioribus partibus coniungamus: ubi contraria parte opus est, ut in capite humeri, & in coxa, danda opera est, ut fascia, dum sursum fertur, finiatur, ibique acu ab inferiori parte sursum traiecta hoc modo assuatur, neque debet superior uinculi pars deorsum attrahi, sed inferior sursum, utrun-
C que enim fieri potest, dum fascia suitur. Ergo transmissa acu filum ducente, inferior pars fili sursum adducenda, non tamen superior deorsum, consilio ad id directo, ut inferiores uinculi partes a superioribus trahantur, quod facere ab ipso iubemur, & quo tempore homo affectam partem uidendam medicis porrigit, & quo manus curatio paratur, ac tertio, quo uinculum inijcitur, quod & ipsum ad manus curationem pertinet, & quarto, quo postea membrum continetur. uocauit primum ἐν παρέξει, idest in porrectione, alterum ἐν προχειρήσει, id est in præparatione. tertium ἐν ἐπιδέσει, idest in uinciendo, quartum ἐν τῇ ἀποθέσει id est in habitu, quo contineri postea debet. quanquam alij ἐν πιέξει, id est in compressione scribant, sed priorem scripturam magis probo. nam in superioribus dixit id temporis ἐν ἕξει, id est in habitu. Neque dubium est, quin, sicut eandem figuram partium, quæ uinciuntur, ijs omnibus temporibus seruari iubet, sic & filum & nodum, quum feruntur, semper sursum attrahi uelit, in primis quidem extremitate fasciæ sursum firmiter attracta, & cõtenta, atque ob ipsam fascia tota. Illud uero animaduersione dignum ab expositoribus Hippocratis intactum relinquitur, quòd nodum & filum ad superiora affectæ partis ferri uoluit, dum ægrotantes seipsos medicis tradunt, non secus atque in alijs temporibus. pro suo enim arbitratu, quidam ad medicum pedibus eunt, quidam gestantur, modo affecta parte suspensa, aut deuincta, modo utroque facto. Nodus igitur & filum in eorum potestate est, non
D medicorum a quibus inspiciendi sunt, aut curandi. censet fortasse tunc quoque interdum laborantes medicis uti, nam in itinere & ruri nonnunquam tenuioris fortunæ homines, plagas accipiunt, uulnerantur que, uel ossa ipsis suo loco mouentur, in quo casu ad curationem plurium medicorum conuentu opus est, tum diligenti inspectione, machinamentis quibusdam, aut instrumentis, aut linteis, aut etiam laqueis, quæ ruri, uel in itinere nulla sunt. quare si eo tempore medicus adsit, læsam partem suspendet, & deligabit linteis illis, quorum copia erit. constatque, siue nodo, siue sutura opus erit, me dico hæc apte efficienda esse. Quo facto in ciuitate rursus æger consuetos medicos adhibebit, primum ut diligenter uitium cognoscant: deinde, ut prolapsum articulum restituant, uel fractum os componant, aut plagam suant, aut collisis recte opem ferant: post hæc medici idoneum uinculum admouent:
8 postremò, quod deuinxerunt, prouident, ut eodem modo figuratum contineatur.

A.l.4.f.5.t.2. *Principia, & nodus inijcienda sunt, non qua ulcus, sed hinc, uel hinc.*

c.7.p.901.C. Quid nunc uocet nodum inijcere, ostensum est, in prioribus enim uerbis e regione, fili ponebatur, nunc alterius tantum meminit, quòd possit & filum desinere in nodum. nam in quauis sutura in hunc finitur, cum acu non sola, sed sequente filo traijciantur, quæ suuntur, & nodo inter se adstringantur. Sæpe quidem euenit, ut inter se proxima sint fili capita, & nodus, sicut, ubi cutem suimus: interdum distant, quòd sæpe in uinculis accidit, ubi fili partes longe adducuntur, ut communem nodum accipiat.

Verisimile

 E

Nodus in fasciis.

Verisimile ergo est nunc ipsum edicere, ne fili principia, qua ulcus est, iniiciantur. quo præcepto illud quoque intelligitur, quòd neque nodus super ulcus collocetur, urgeretur enim non solum nodo, sed fasciam contineret. Eodem modo si citra filum fasciæ extremitates inter se complicatę nodum accipiāt, uel aliquid extrinsecus ulceri superdetur, nō debet nodus super ulcus imponi: impositus enim ipsum comprimeret, præsertim si fascia ante obuoluta tenuis esset, & absque lana circūdata. Nunc sane mihi uidetur Hippocrates de filis agere, siue habenulis, quæ inter se complicatæ in nodum finiuntur: sed censent alij uelle ipsum principia fasciarum super ulcus non imponi, ex quibus nonnulli uariarunt scripturam, uere quidem sed propositæ orationi parum conuenienter, cum non de fascijs, sed de filo tractare nunc propositum sit, quā quidem scripturam ueram & artificiosam esse non inficior. sic autem habet, fasciarum principia iniicienda sunt, non qua ulcus, sed hinc uel hinc: hoc est, ab utraque parte eius, uel dextra uel sinistra. sic F autem fiet, ut id uerum sit, quod ab ipso traditur in opere de fracturis, & huic loco minime repugnet. Imperat enim ibi, ut fasciarum capita affectæ parti superimponantur, siue fractura, siue ulcere laborēt, non tamen supra, aut infra. in eo enim libro de dimensione in longitudinem loquitur: nunc, quum non ad hanc sed ad latitudinem respiciat, principia iniici dixit, non qua ulcus, sed hinç uel hinc, hoc est, ab utraque parte eius. cui non aduersatur, quòd neque supra neque infra iniici debent, quod tamē latet expositores huius libri. Merito igitur dubitant, quum Hippocrates inquit, principia, & nodus iniicienda sunt, non qua ulcus, sed hinc uel hinc. Placuit etiam quibusdam principia fasciarum intelligi τὰ πέρατα, quamuis τὸ πέρατος nomen latius pateat, τὸ ἀρχῆς, id est, quàm principij, quod & Plato nos docuit, asserens τὰ πέρατα, principium esse & finem. Ergo, si liceat latiori uocabulo pro eo, quod angustius est, rem appellare, licebit nobis tam principium, quàm finem nominare πέρας, non tamen finem nuncupare principium. Iam uero principia, ad nullum aliud referri possunt, quàm ad fascias, fila, & habenulas. cumque nullo modo fieri possit, ut hic de fascijs loquatur, necesse est principium in filis accipi, & habenulis, & si placet etiam in panniculis. quandoquidem hi quoque comprehendere uinculum possunt, non secus, atque habenulæ, quarum extrema inter se complicata uinculi uicem exhibent. G

Nodus non ea parte sit, cui innitimur, non ea, qua agimus, non qua inanis esset, ne inanis collocetur. 9

Quum proxime in præcedentibus iusserit, ut qui futuram adhibet, principia super ulcus non ponat, sed alia parte, qua nodus etiam collocandus est, nunc docet, quibus locis ponere nodū oporteat. Docemur autem res interdum per ea, quæ ipsis non accidunt, sic enim appellantur, quæ, cū accidere possint, non tamen accidunt. Vis autem orationis huiusmodi est. Nodum non conuenit ponere qua parte ulcus est, sed qua ferri possit uersus superiorem regionem, cum eo, ut caueatur pars, cui innitimur, qua aigimus, & tertio, quæ inanis est. Vocat autem qua agimus eam partem, qua utimur, cum extendimus, curuamus, uel ad latera porrigimus. pars uero cui innitimur, in ambulando quidem est planta pedis, in cubando totum dorsum, atque eius pars potissimum, quæ in eo extat, præterea capitis partes posteriores, in sedendo, ima pars natium. si quis autem deligatis brachijs aliquid agere debeat, cōsidera quidnam illud sit, & circa quæ externa, in ea actione poteris partem, cui innititur, inuenire. agunt quidem articuli, quam ob rem ubique uitandi sunt, atq; illi præcipue, quibus agere uinctis ægrotantibus conuenit. Constat autem recte ipsum edicere, ne nodus, qui continere totum uinculum debet, super eam partem ponatur, quæ in motu figuram mutat. necesse enim erit nodum, ubi super arti- H culos collocetur, modo iusto laxiorem fieri modo coarctari. Quod in fine orationis dixit ἰνόν, id est, inanis omnes accipiunt pro superuacuo, perinde ac si dixisset, nullum ad usum. Græci enim ἰνοὺς, dicūt eos, qui a primo natali die surdi sunt & uoce citra uerborum conformationem obstrepunt. quemadmodum igitur hi ad uitæ actiones prorsus inutiles sunt, sic ac aiūt ab Hippocrate appellari ἰνόν, quod nihil ad uinculum conducit. Potuit id uerbi ab ipso scribi per. κ. κενόν, corrumpi uero ab initio protinus atque ita seruari. sed, quod ad sententiam pertinet, idem hæc scriptura significat, siquidem κενόν est, quod a nobis dicitur κενόν, & μάταιον, hoc est inutile: sed quia multos uidemus, uel ob inscitiam, uel quòd uelint diligentes uideri, nodos adhibere fascijs inutiles, idcirco Hippocrates nunc præcipit, ne ponantur εἰς τὸ ἰνόν, hoc est inanes, quod uidelicet inutiles significat, & superuacuos. Putauit quidam ex ijs, qui hunc librum explanarunt, Hippocratem intellexisse inane, locum inanem, ut puta alā poplitem, inguen, ex aduerso capitis humeri, genu, coxæ, ea diducens. inhærere enim dixit oportere nodum corpori, at non perinde collocari, quasi suspensus sit, quod eueniret in ala atque inguine. Si quis autem & hoc probabile iudicabit, ipsum poterit accipere. Nam in obscuris, uel eo quod mediocriter probabile est, conuenit acquiescere.

Nodus

10 A *Nodus & filum, molle, & non magnum.*

Hic rurſus, ſicut principio duo uocabula proponit, cum & res inter ſe diductæ ſint, quibus illa indita eſſe uidentur. filum uocatur, quod una cum acu traijcitur, cuius materia linum eſt, ſiue lana, ſiue quid aliud eius generis: nodus, qui ex habenulis, uel ſciſſis faſciæ extremitatibus implicitis efficitur. Patet autem utrunque molle conuenire, ſi futurum eſt, ut non comprimat. quod uero non magnum eſſe expediat, indicio eſt celeritas, quam ipſe in agendo laudat, eam prohibet longitudo, uel fili, uel ſeparatim etiam habenularum ſciſſæ extremitatis, aut eorum, quæ continendi uinculi cauſa ſuperinijciuntur. Pendebunt igitur hæc a nodo fruſtra, præterquam quòd tædium afferent, quum nonnunquam uulnera contingant, dum complicautur, exquiſitius autem ſcripſit, non magnum: quum potuiſſet ſcribere, paruum, uerum ſicut magnum uitari oportet propter ea, quæ retuli, incommoda, ſic & paruum, quum in agendo prehendentes digitos effugiat, atque ob id remorans tempus producat, tum in uinculo propter breuitatem ſæpius ab eo, cum quo deuinctum eſt, elabatur, atque idcirco nos cogat in eodem iterum uerſari. Adde quod cum opinionem aliquando faciat rei deligatæ, nodus exiguus poſtea ſoluitur, ubi contineri debet. Merito igitur cauendum eſt, tam quod omnino B paruum eſt, quàm quod magnum: & hic perinde atque in alijs, quod modicum eſt, eligendum. id alterius extremi negatione nonnunquam appellant, quemadmodum nunc Hippocrates non magnũ, qui ſi non parum dixiſſet: idem utique ſignificaſſet.

11 *Licet quidem bene ſcientem ad partes decliues, & quæ in extremitate tenuantur, labi faſciam omnem, ut in capite ſurſum, in crure deorſum.*

Si pro ſcientem, ſcriberetur ſcire, perfecta foret oratio, at nunc pendere uidetur, & cum alia cõiungi, eoque fit, ut nonnulli copulent, quæ ſequuntur, ſic ut tota ſit huiuſmodi. Licet quidem bene ſcientem ad partes decliues, & quæ in extremitate tenuantur labi faſciam omnem, ut in capite ſurſum in crure deorſum: deligare dextram partem ad ſiniſtram, ſiniſtram ad dextram, præterquam in capite. ſed nullo modo continuari uidetur, quum non propterea deligare eo modo cõueniat, quia nodus conſueuit ad partes labi decliues, & quæ in extremitate tenuantur: alia enim de cauſa iuſſit (ut in ſequentibus oſtendemus) dextram partem ad ſiniſtram, ſiniſtram ad dextram deuinciri. quoniam cum his, licet quidem bene ſcientem ad partes decliues, & quæ in extremitate tenuantur, labi faſciam omnem: C connectuntur ea, quæ ſic tradit, quæ autem adijciuntur ad continendum quidem, quæ circa hæc ſunt: ad ſuſpendendum uero faſciam omnem, qua corpus quieſcit, & magis cauum eſt, ſuperimponenda; & quæ ſequuntur quæ paulo poſt exponemus hoc ipſum clarius demonſtrantes: nunc quæ interiecta ſine odore ſunt, per ſe conſideremus.

13 *Deligare dextram partem ad ſiniſtram, ſiniſtram ad dextram, præterquam in capite. hoc enim e regione.*

Præceptum hoc potiſſimum ad fracturas ſpectat. perpetuo enim in contrariam partem inclinandũ eſt. ubi ulcus ab altera fuerit, ut ſi dextra pars læſa ſit, in ſiniſtram, ſi hæc, in contrariam, ſicut ubi totũ os tranſuerſum fractum eſt, uinculum in neutram partem inclinandum, quum panni in orbem ſuperimponentur. Huiuſmodi igitur eſt, quod proponitur. Quum deligamus, ſi dextra pars affecta eſt. in ſiniſtram inclinare debemus, & contra ſi ſiniſtra, in dextram. quod fit, ubi caput faſciæ ſuper affectam partem ponimus, non exquiſite quidem ſuper fracturam, aut ulcus, ſed utrobique hinc uel hinc: reliqua uero faſcia, quod affectum eſt, in contrariam partem attrahimus, & ſimul etiam adſtringimus. At quum hanc ad contrariam partem adduximus, ibi non amplius æque adſtringimus, & multo mi- D nus etiam inclinamus, donec in orbem circumacta, ad ſuum principium reuertatur. ibi enim id manu prius tenebamus, cui rurſus faſciæ partem, quæ ipſum contingat, ſuperpoſitam ualenter continemus ſic, ut iterum incipiat circuire ſuper partem prius inuolutam ſimiliter adſtricta, & in contrariam partẽ inclinata, tum eodem modo circundata, ubi rurſus ad principium redierit, æque faſciam altera manu continemus, altera coarctamus, atque in contraria uitiatæ ſedis attrahimus. Non ſolum autem hoc modo membra deuincimus, ſed & latera. nam ſi affecta ſit pars dextra, orſi ab ipſa faſciam eo modo, quo dictum eſt, ducimus ad ſiniſtram: ſi uitium ſit in ſiniſtra, ab hac, faſcia incipientes, quaſi iter facimus uerſus dextram. ſed caput non licet ita in orbem comprehendere, quòd non patiantur id ceruices, qua cum ipſo committuntur. Quamobrem ſiue dextram, ſiue ſiniſtram partem occupet uitium, quod uinculum poſtulat, faſciam e regione, hoc eſt, rectam ducimus per ſummum quidem caput porrectam, inde ad extremam maxillam demiſſam. poſt hæc iterum ad affectum locum ſimiliter datam, ſiue iterum, ſiue tertio ipſam circuire abunde putamus, & dum finiatur, circũactam. finiatur autem in uertice prorſus, is enim locus maxime idoneus eſt, qui fideliter contineat.

13 *Sed in contrarijs faſcia in utramque partem attrahatur, quod ſi ab uno capite incipiat, ſimiliter qua firmiter contineatur, ut in medio capite, & ſiquid aliud eſt huiuſmodi.*

Duplex

Deligatio per contrarias partes. *Deligatio per processionem.* E

Duplex esse potest huius loci sententia, ut uel ad omnes corporis partes, uel ad caput tantum referatur. quia, quum dixerit, præterquam in capite dextram partem ad sinistram, hoc autem e regione deligandum esse, ceteras eius partes, quæ inter se contrariæ sunt, quarum quidem hæc posterior est, & in occipitio, illa uero prior, & in fronte deuinciri iubet, fascia in utranque partem ducta. ducitur autem in utramque partem, ubi media affectæ sedi iniecta, utrunque caput æqualiter ad contrariam attrahitur. Ergo fasciarum, quæ sic uolutæ sunt, extremitates ualentius continētur, si in fronte, quàm si in occipitio collocentur. Verum, si de omnibus corporis partibus loqui Hippocratem statuamus, contrarias dicemus partes, quarum utriusque structura est similis, nempe dextram & sinistram, priorem & posteriorē, quæ ubi pariter uitiatæ sint, sicut in transuersa fractura euenit, fascia in utrāque partem attrahenda est, quemadmodum faciendum diximus in pannis, qui in figuram asciæ superdantur. Quòd si (inquit) ab uno capite incipiat, perinde ac si in utramque partem duceretur, circumagenda est, sicque, qua firmiter contineatur, adducenda, ut ibi finiatur. pro exemplo autem loci, ubi firmiter contineatur, attulit medium caput, contentus nunc eo solo, quum paulo post, perfecte uniuersam orationem sit explanaturus, docens qua parte desinere fasciam conueniat, ut iuncturam totam fideliter tueatur. Particula autem, similiter, in utroque accipi potest, & in toto fasciæ circuitu, & in fine. F

Quæ mouentur, ut articuli, quà curuantur, minimis, & maxime collectis, uelut poples: quà extenduntur, simplicibus & latis, uelut patella circumdari debent. 14

Minima lintea danda esse docet circa poplitem, ceteraq; eius generis, & maxime collecta, hoc est, contracta in angustum: partem uero popliti contrariam scilicet patellam, contraria uia. est autem contraria uia. ubi lata sunt, & quantū minime potest contracta. quod omnibus articulis cōuenit, qua curuantur, quēadmodum popliti: qua extenduntur, quemadmodum patellæ, quam nonnulli uocant ἐπιγονατίδα, sicut alij ἐπιγονατίδα. super hanc igitur dixit latam fasciam extendendam esse, sic, ut ipsam uniuersam complectatur. nam, quæ non sic obuoluatur, sursum uel deorsum facile feretur. ad utranque enim partem labetur, propterea quod patella gibba est. At poplitem contracta fascia, inuoluendum censet. nam neque admittere, neque seruare eam potest, quæ in latitudinem explicatur. G

Quæ autem adijciuntur ad continendum quidem, quæ circa hæc sunt: ad suspendendum uero fasciam omnem, quà corpus quiescit, & quà magis cauum est, superimponenda, ut supra uel infra genu. 15

Laudare eiusmodi breuitatem decet, quæ uno uocabulo aperte id notare potest, quod oratio. Quemadmodum & nunc, ubi ad continendum dixit, quo uerbo significatur oratio, quam proferre sic possemus, uinculorum, quæ ad articulos adhibentur, extremitas firmiter tenenda est extra articulum aliquo insuper uinculo addito: ad suspendendum uero, quo monemur, ut magnopere prouideamus, ne fascia ad partes decliuiores delabatur, neve sursum tendat ad gibbas, quas ipse supra dixit ἀπόξυ, idest, in extremitate tenuatas, quum inquit, licet quidem bene scientem ad partes decliues, & quæ in extremitate tenuantur labi. plane autem constat ex uerbis ipsius, recte id a nobis dictum esse, quòd quæ nunc proponuntur, continuata illis sint, quibus ait, licet quidem bene scientem ad partes decliues, & quæ in extremitate tenuantur labi. quin & breuissime sedes commemorauit idoneas, quibus fascia finiatur, duobus uocabulis eas comprehendens, quum inquit, quiescit, & cauū est. Quiescunt quæcunque extra articulum sunt, in utroque ossium, quæ inter se committuntur, ut, quod ad genu pertinet, quæ in femore sunt, aut crure, hæc siquidem magis caua sunt. Caua autem. κατάρροπα dixit, partes significans, quarum contrarius habitus est, atque extantium, hoc est, quæ depressæ sunt ac desidunt. omne enim, quod cauum est, desidit. Proprie autem uox κενεὸν, inane significat, sicut κενῶσαι, exinanire. nam illud Ἰλίου ἐξαλαπάξαι ἐϋναιόμενον πτολίεθρον, exinanire urbem Troiæ frequentem significat. κενεῶνα item dicunt illas corporis partes, quæ inter costas nothas positæ sunt, & ossa, quæ ad ilia pertinent. Iam uero omne quod desidit, κενεὸν appellant, translato uocabulo ab eo, quod communiter accidit. siquidem omne, quod uacuum est, necessario desidit. H

Consentit autem cum capite humeri, fascia ad alteram alam demissa, cum inguine, ad alterum ilium: cum crure, super partem huius posteriorem, quà carnosa prominet. Quibus autem sursum labitur, ab inferiori parte suspendenda est: quibus deorsum a superiori. 16 A.L.4.f.5.t.1. c.5.p.899.C.

A *Comprehensio circum ile aduersum. Comprehensio circum alam.*

Vbi uinculum non eorum commoditate, quæ laboranti particulæ superimponuntur, sed propter se adhibetur, eo consilio primum potissimumq; inijcitur, ut affectam partem, & quo modo composita est, seruet, & ab inflammatione tueatur, quod plene ostensum est in opere de fracturis. sed quia præstare hæc uinculum nequit, nisi contineatur, ne ad superiora uel inferiora corporis procedat, idcirco necesse est fascias dare ad partes integras: & ubi uerisimile est uinculum totum sursum ferendum esse, a contraria parte suspensum deorsum attrahere. In quibusdam igitur partibus a contrarijs suspendimus utilius, sicut in capite humeri, & in inguine. exquisitius uero ait in capite humeri, non ad alterum humeri caput, sed ad alam: in inguine ad alterum ilium ducendam esse fasciam. cum neque humeri caput, neque nates fideliter seruare iuncturam queant, sicut ala, atque ilia. Vocatur autem (ut mox retuli) κενὸν, quod inter thoracem est, & os, quod ad ilia pertinet, ita dictum propterea, quod inane sit, hoc est, desidat. Iam uero constat consentire, quod ὁμολογεῖν dixit, positum fuisse pro congruere & conuenire. nam, qui bene factis consentiunt, non modo nihil contra faciunt, aut dicunt, sed perficiendi socij sunt, sic ex locis, quæ proposita sunt, alia, quum ad hæc quoque fascia pertineat, alia adiuuant. similiter & in crure, cuius partem, quæ carnosa prominet, facile iuncturа effugit, ad superiorem partem fascia utiliter datur, ubi uidelicet carnosam ipsius prominentiam uinculo comprehendi necesse est. Locus similiter, qui iuxta talos est, fortiter uinculum cótinet, quum inter duas eminentias positus sit, nempe suræ, tibiæque extremitates, quas nonnulli perperam uocant talos, idem quoque præstat superiot locus per eam cruris partem, quæ posterior carnosa prominet.

Supra suram

B

C

17 *Vbi nihil tale est, quemadmodum in capite, qua maxime æquale est, contineri fascia debet, & duci quàm minime obliqua, ut postremo obuoluta, qua ualentissime hæreat, uagos circuitus contineat.*

Vinculum in fronte.

D

Qua ratione partes uinciri debeant, iuxta quas nulla talis sedes est, qualem in crure dixit, quibusve non est contraria pars altera, quemadmodum humeri capiti, & inguini, ostendit nominatim capitis mentionem faciens, iubetque qua maxime æqualitas est, totam iuncturam contineri, nempe extremitaté in neutrã partem inclinãtem, rectam finiri, uel in fronte, uel in medio capite, nbi ea pars est, quæ sincipur uocaĩ. nã, ubi ad mentem fascia ducitur, commode finitur in medio capite attracta sic, ut nullo modo inclinet: ubi uero in orbem circundatur, in fronte similiter citra omnem inclinationem. nam, quæ sic circuit, ad posteriorem partem feretur, qua occipitium est, quod inter collum est, & gibbam a tergo caluarię partem. Dixit autem postremo fasciã quàm minime oblique circumagendam esse, idcirco quia priores ambitus, ut diuersis locis affectam sedem inuoluant, sæpius necesse est obliquos duci: sed postremus minime obliquus priores continet, qui morbi causa oblique sunt adhibiti. hos itaque constat hoc modo contentos immobiles permanere. Quemadmodum igitut in capite, & supra uel infra genu postremus circuitus seruari penitus sine inclinatione debet, sic in uinculis, quæ dantur ad inguen, uel humeri caput, ubi ad contrarias partes porrigere fasciam cogimur, extremi circuitus citra omnem inclinationem in orbem esse debent, in ilibus quidem ab utraque parte, ubi deligare inguen uolumus: ab utraque ala, ubi caput humeri. quod similiter seruandum est in cubiti commissura.

18 *Verum, ubi nec contineri, nec suspendi commode potest, contineri filis debet, uel subiectis, uel ad suturam adhibitis.*

Quod proponitur, huiusmodi est. in quibus uitijs, aut partibus difficulter extrema lintea continẽtur:

aut

aut suspenduntur, in his oportet filis, uel in orbem datis, uel futura adhibita ad extremum uinculum, E efficere ut contineatur. Vtrum uero fieri possit, ut aliqua pars, qua difficulter extremum linteum contineatur, & suspendatur, filum facile ferat, nihil cum expositoribus dicere possum: nescio autem an aliquæ sint partes, quæ huiusmodi iuncturam non sustineant, sed quosdam noui, qui, ubi paulum uitiata pars mota esset, intolerabili dolore premerentur, sicut is multo ante, cui, quum ex alto caderet, regio iuxta spinam icta est, ita, ut ne si paulum quidem moueretur, ferre magnitudinem doloris posset. necesse ergo fuit tunicam illi primum detrahere, non exuendo, sed suturas omnes scindendo, deinde tradere hominem plurimis, qui totum corpus continerent, & suspenderent sic, ut in neutram partem inclinaret, tum extendere super lato scamno panniculum, lanæ hapso superiniecto. quod imperauimus, ut, quum primum homo ab ijs, qui illum continebant, a cubili attolleretur, celeriter super id imponeret, subijcereturque in latitudinem spinæ hominis sublati. nos uero alterum lanæ hapsum, calido oleo madentem, ubi dempta tunica fuit, spinæ absque mora subijcientes, super subiectum panniculum, cui alter hapsus lanæ superimpositus erat, hominem collocauimus. post hæc madentis hapsi extremitatû ab utraque parte unam ad priorem corporis partem adduximus, deinde super ipsas attraximus extrema sicci hapsi, tum lintei, quæ sutura coniunximus. Quòd si non sutura, sed filis contineri quis iuncturâ uoluerit, primum illa sub panniculo extendat, oportet. hoc siquidem fieri non debet uinculo iam inie- F cto, quod similiter in coxa conuenit, tum in femore, in humero, & interdum in ceruicibus a posteriori parte.

Fasciæ mundæ, leues, molles, tenues. 19

Materiam nunc docet fasciarum, eas adhiberi iubens, mundas, leues, molles, tenues. mundas quidem, ne ob sordes sensum mordentium excitent, neve humorum, qui superinfunduntur, uim penetrare usque cutem prohibeant: leues, ne uitiatus locus oneretur: tenues, ut leuiores sint, & molliores, facileque per eas transeat, quod infunditur: molles, ne premant. Constat autem hæc omnia ad id ualere, ne inflammatio affectas partes inuadat.

Circumagendæ autem, vel ambabus manibus, vel vtraque inuicem. 20

Quod supra dixerat communiter de omnibus operibus chirurgiæ, præstari ea uolens utraque manu, uel ambabus simul, id nunc de sola circũagendi ratione scripsit. huiusmodi enim manuum exercitatio celeritati, quæ in dolore potissimum requiritur, magis est accommodata. Ergo ambabus manibus simul circumagitur fascia, quæ in utrãque partem attrahitur: ceteræ, altera tantum. sed & in his utraque in uicem fasciam prehendit, nam, ubi in utranque partem attrahitur, ambæ eodem tempore simili- G ter agunt: in reliquis in uicem, altera maximam iuncturæ partem efficit circumdans, cui ministerio utiliter altera subseruit.

Idoneis vero vtendum, partium latitudine, craßitudineque inspecta. 21

Imperat, ut idoneam fasciam inueniamus, partium, quas deuincimus, latitudinem, crassitudinemque intuiti. Sed, quum recte fascia adhibeatur per ea, quæ dicta sunt, in quibus docuit, unde incipere debeat, qua ratione affectæ sedi circũdari, quasq; partes cum ipsa comprehendere, tum qua finiri, & quomodo adhibere ibi nodum & filum expediat, scire conuenit nihil indicari ex his. siquidem nihil ex ijs, quæ proposita sunt ex partium, quæ uinciuntur, latitudine, aut crassitudine colligitur, sed ex ipso morbo, & ex figura partis, quam morbus occupat. nunc igitur par est ipsum tradere, quisnam sit profectus fasciarum, ubi partium, quæ uinciuntur, latitudinem & crassitudinem attendimus. hinc enim ipsorum linteorum longitudo ac latitudo intelligitur. Paruulo puero exempli causa consentaneum est fascias inijciendas esse, quæ, quod ad longitudinem spectat, breues sint, quod ad latitudinem, angustæ, ut magnæ staturæ iuueni longas, & latas, proque eorum proportione ceteris corporibus, quæ inter magna sunt, & parua. si quod enim corpus uinciatur, quod penitus mediam inter utrãque latitudinem & craf- H situdinem habeat, fascias adhibemus, quod ad longitudinem & latitudinem attinet, medias inter eas, quibus ad magnum corpus, & quibus ad exiguum usi sumus: sed si ad alterum extremum magis accedat, augentes uel minuentes pro eo illarum modum uariabimus.

Circuitum, capita, dura, æqualia, distincta sint. 22

Vtraque fascia circuitum habet, & quæ laborantis corpori nondum circumdata est; & quæ locum affectum comprehendit. Capita uero fasciarum, quæcũque illa sint, utrique communia sunt, seu capita nunc intelligantur principia fasciarum, seu fines, siue utraque, & præter hæc etiam extremitates in latitudinem, hæc omnia attinent ad utrumque fasciæ circuitum, ubi scilicet per se glomerata est, & ubi laborantis corpori obuoluta. quare hoc explicare nullo pacto difficile est quamuis de eo huius libri expositores inter se diffideant, uera enim oratio est, seu referatur ad glomeratam, seu ad eam, quæ corpori superdata est. Quin & omnes extremitates intelligimus, non, ut quidam æstimarunt, eas, quæ in longitudinem, uel, ut alij, eas, quæ in latitudinem: illi ad solas fascias, quæ extra corpus sunt referentes: hi arctatum fasciæ circuitum indicari ab Hippocrate censentes. constat autem fasciam per se, priusquam corpori inijciatur, arctandam esse. sic enim facilius prehenderetur, quum & tenuior sit, & circuitus

habeat

A habeat tenuiores,eo quòd in globum intenta coarctetur,quum adſtringi aliter nequeat. ſola uero capi
ta adſtringenda eſſe aperte falſum eſt,quum non hæc tantum , ſed tota faſcia debeat coarctari. Ergo
uelut in re ambigua id, quod ſentio,iam explicabo. Capita intelligenda ſunt omnes tam in longitudi
nem,quàm latitudinem faſciæ extremitates: exiſtimandumque eſt minus proprie dicta fuiſſe,dura,at-
que ea de cauſa orationem eſſe obſcuram. præfatus enim ſupra, faſciæ mundæ,leues, molles,qui nunc
rurſus eas duras inquit? Equidem arbitror uſum fuiſſe duræ,uocabulo rei,quæ ſignificatur,accommo
dato. nam ſæpius in extremitatibus linteorum,quæ quaternæ ſunt,binæ in longitudinem, totidem in
latitudinem, uel ſolum ſtamen conſpicitur,cui ſubtegmen uſque finem non cõnectitur, uel ſolum ſub-
tegmen ſine ſtamine. eſt etiam interdũ, ubi alterum eorum laxius extrema parte reſidit, uel alia parte
reſidit, alia extat.In his igitur linteis circuituum capita molliora ſunt, quàm in quibus ſtamen & ſub-
tegmen perpetua uſque ad finem procedunt. His, quæ hoc modo molles ſunt, duræ aduerſantur (ut
dixit) conuenienter glomeratæ. ſatius autem fuiſſet dicere non molles,ut ſupra dixit de nodo,non ma
gnum. quæcũque enim media ſunt inter immodica (ut retuli) proferri negatione alterius exuperan-
tiæ ſolent. capita igitur dura iure ſic accipi potuerunt, tum quòd nihil aliud,uel mediocriter probabi
le afferri poſſit,tũ quòd Hippocrates de huiuſmodi errore circa lintea nullo alio loco ꝑtractet. Aequa-
B lia ſignificant ea,quæ tota ſine ulla uarietate ſimilia ſunt, id quod fit,ubi nulla pars lintei durior eſt aut
latior, nulla item mollior,aut anguſtior,tum ubi nihil deeſt, nihil corroſum eſt, ſicuti uidemus in telis,
quarum textura inæqualis eſt. Diſtincta uero fieri accipimus, quum æque omnes partes extentæ ſunt,
neque una extenta & ſimplex eſt,altera duplex,atque implicata.

Caſura ſane deteriora ſunt, quum cito cadunt: hac autem ſic, ut neque premant,neque decidant.

Hæc loquendi ratio perturbata omnino eſt, quomodocunque accipiatur uerbum ἀποπιπτόντων, quo
cadunt, expreſſit, ſiue iuxta Atticorum conſuetudinem dictum exiſtimemus,qui genitiuum participij
pluralem pro tertia perſona pluralis imperatiui ponunt, cuiuſmodi illud eſt ἴτων δ᾽ ἐς δίκην παριόντων:
ſiue genitiui caſus,cuius rectus ſit, ἀποπίπτοντες oratio perturbata eſt. nam,ſi prius ſignificatum admitta
mus, talis erit,Caſura deteriora cito cadant, uel ſi mauis cadat, cum dictio, caſura, neutri generis ſit.
hoc autem in numero multitudinis acceptum græce uerbo iungitur tam ſingulari,quàm plurali: iuxta
alterum ſignificatum, eiuſmodi reddetur oratio, caſura deteriora ſunt,ipſis cito cadentibus: ſed ſatius
fuit ſic ſcripſiſſe, Caſura ſane deteriora ſunt, quum cito cadunt. Colligitur autem euidenter ex hac
oratione,& alijs quibuſdam,librum hunc rudem adhuc editum fuiſſe, propterea quòd partim auctor
C ipſe unam uel alteram literam prætermittendo, addendo, aut uariando errauit, quemadmodum plu-
res ſcribunt: partim peccauit primus librarius, qui quædam ab auctore obſcuris literis ſcripta minus
perſpiciens,non bene coniecit. adde, quòd litera perierit, uel confuſa fuerit abrupta charta, uel alio
caſu interueniente. fortaſſe etiam alij errauerunt,literas præpoſtere componentes, & nonnulli uete-
rem ſcripturam immutantes. ex quibus omnibus fit, ut magnus errorum numerus, in multis exempla
ribus accumuletur. Hæc profecto uel ſemel habita, memoria tenẽda ſunt:in ſingulis enim erroribus
eadem repetere longum eſt. Dantes autem integra uerba ſic habere, Caſura ſane deteriora ſunt, quũ
cito cadunt,inquiremus, de quibus hæc dicantur, num de quibuſdam corporis partibus caſuris: an
de faſcijs: an de ijs, quæ affectæ parti ad ſanitatem comparandam imponuntur,qualia ſunt cataplaſma
ta,medicamina,linamenta,laquei:nanque extra hæc tria genera nihil uidetur ab ægrotantium corpori
bus poſſe cadere. quin & ab ijs,qui librum hunc explanauerunt, ſigillatim unumquodque dictum eſt,
non tamen omnia tria,quanquam, ſi cui ſingula probabilia uiſa fuerint,poterunt & omnia uideri. Equi
dem non alienum exiſtimo accipere orationem hanc in linamentis,quæ,uel per ſe ſæpius imponuntur
ut ad ſanguinis eruptionem, uel, ut medicamenta excipiant,uel, ut eadem ſuperdata contineant. expe
dit enim prorſus ea decidere,at non cito,ſicut neque laqueos: ſed, ubi ſuppuratione facta perfecte ca-
D ro producta fuerit,& circa uenas ſanguinem fundentes increuerit. At neque cruſtas etiam candenti
ferramento,uel adurentibus medicamentis inductas conuenit cito cadere. Sed complura medicamẽ-
ta,quæ partim liquida putreſcentibus partibus infunduntur,partim inſperguntur arida, partim ad lie-
noſos dantur, & ad aquam inter cutem ſummopere proſunt,quum non celeriter decidunt: medicamẽ-
ta item,quæ, quòd bene inhæreſcant, ἔγκολλα dicuntur, ad alias partes, atque affectus impoſita ual-
de proficiunt, ſi diutius contineantur: ad fracturas etiam, & ad humeri caput frequenter excidens,tũ
ad pedum, coxarum, renum, omnium articulorum tormentum, capitiſque dolorem acutum experti
ſumus admodum conferre,niſi cito decidant. e quibus quæcunque dicuntur ἔγκολλα, cum ita gluttinẽ
tur,ut uix reſolui poſſint, & corpori inhæreſcant,uinculum non requirunt: alia uero decidunt, niſi fa-
ſcijs contineantur,de quibus nunc loquitur. inquit igitur,hæc autem ſic, ut neque premant, neq; de-
cidant: quaſi ita ſcripſerit,quæcunque medicamenta non expedit cito cadere,ita uincienda ſunt,ut af-
fecta parte ſub uinculo non coacta ualenter teneantur, quòd idem ſignificat ac, non decidant. In his
igitur, quæ extrinſecus ſuperdantur, ſatis uerba hæc excuſſa ſunt: conſideremus rurſus,num de parti-
bus corporis, illud uere dicatur: Caſura ſane deteriora ſunt, quum cito cadunt. nonnulli ſiquidẽ ora
tionem hanc falſam exiſtimant, quos fallunt partes putreſcentes, quæ celeriter excidãtur neceſſe eſt.
quod ipſum per ſe uerum eſt, nihil tamen illi repugnat, multum enim intereſt inter ea, quæ caſura
ſunt,

sunt, & quæ excidi debent. sæpe enim ossis testa, uel squamula tempote decidit, quas præstat a natura compulsas tempore paulatim abscedere, quàm sub irritantibus præsidijs, aut sub instrumentis resoluentibus cadere. quæcunque enim subita ui extrahuntur, sinus fistulis similes relinquunt: ubicunque casura subcrescente calloso quopiam, uel carnoso remittuntur, locus quamprimum plenus cóspicitur, & celeriter ad cicatricem perducitur, si medicina modice siccans, atque adstringens adhibeatur. Atqui nonnulla etiam neruosa, & a membranis non abhorrentia, sæpius excidunt, paulatim tuto longo tempore suppurantia, quæ si cogantur uehementibus medicamentis, id est acrioribus, uel si instrumento quopiam, seu digiris nostris euellantur, reliquas partes afficiunt, inflammationem, febrem, delirium, neruorum distentionem concitantia. Iam uero ad reliquum, nempe ad tertium genus eorum, quæ cadere diximus, pergamus, hæ autem sunt (ut nonnulli concipiunt) fasciæ, quas aiunt, ubi laxæ su_t, futurumque omnino est, ut cadant, utilius longiori tempore cadere, sed hoc falsum est, siquidem, quæ male affectis partibus circumdatæ sunt, satius est cadere quàm celerrime, ne dum tempore: atq; adeo expectare non debes, dum illæ cadant, sed cito ipse iuncturam soluens rursus moderatius deligare. qua re nonnulli ex ijs, qui sic exponunt, fatentur expeditius esse, laxas fascias cito cadere. Sed, quod ab Hippocrate effertur, præcise dicitur, nisi quiddā aliud intelligatur, ut uniuersa oratio sit huiusmodi, casura, quum diutius manent, deteriora sunt ijs, quæ celeriter cadunt: sed, si hoc detur, cadere, minime F probabiliter refertur ad alias fascias. Ecquis tamdiu expectat in ijs, quæ sponte sunt casura, cum possit celeriter soluere, & recte deligare? alij uero in contrariam partem inclinantes, ueram quidem dixerunt orarionem, sed explanando uerba contorserunt. nam, qui non contorta est hæc expositio? Casura deteriora sunt, quàm non casura, præstat tamen ea cito decidere, ut una sentētia cótineatur priori parte orationis hactenus, casura deteriora sunt, & rursus ab alio principio orsi legamus, cito cadant. At contorta est (ut diximus) hæc expositio iuxta figuram loquutionis συνάφειαν appellatam. Adde quòd si illud, casura sane deteriora, in uniuersum accipiatur, falsum est, compluribus enim cadere bono est. melius est igirur (ut narrauimus) orationem ad ea referre, quæ superimponuntur, & ad partes casuras: fascias uero, & postremam expositionem reijcere.

Ad quæ autem fasciæ spectant, vel quæ super aliàs dantur, vel quæ primæ inijciuntur, vel vtraque. 24

Supplendum est, hæc sunt: dein protinus legendum, fasciæ, quæ primæ inijciuntur, efficiunt, ut quæ abscesserunt, propellantur: & quæ sequuntur. Spectant dixit ἔχεται eo significans, quasi desiderant, & sibi uendicant, & spectant, quæ rursus omnia idem sibi uolunt, nempe, quæ uinculi uires sint, quæve opera. Voco autem nunc opera, non operas, sed effecta, quomodo domus opus est ædificatoris, fabri G lectus, textoris uestimentum. In uinculis itaque, præsertim quæ ad fracturas adhibentur, binæ fasciæ obuoluuntur, antequam panni inijciantur, secundum hos reliquæ. Priores duas Hippocrates proprio nomine dixit ὑποδεσμίδας: iuncturam uero, quæ ex his fit, nuncupauit ἐπίδεσιν. Audiamus deinceps ipsum dicentem, quæ præstare possint tam illæ fasciæ, quæ primo inijciuntur, quàm fasciæ communiter. debuit autem primum explicare cuius gratia uincula a Medicis inijciantur, quomodo primum partitus est, asserens alia sanare, alia sanandi socia esse: tum qua uia iniectum unumquodque eorum sanet. ad curationis enim consilium respicientes idoneam iuncturam inueniemus. indicabit autem consilium ualetudo, quæ curabitur. Hippocrates tamen non ita scripsit, sed hactenus præfatus, qualem adhibere iuncturam debeamus, transit ad opera, & uires ipsius.

Fasciæ, quæ primæ inijciuntur, efficiunt, vt quæ abscesserunt, propellantur: hiantia coniungātur: contracta separentur: peruersa dirigantur: aut contraria. 25

Abscessisse nunc dicit quæcūq; corpore integro cum alijs partibus iungebātur, hæc, cum aduersa ualetudo est, unitatem & contactum non amplius retinent. Vnitas quidem abest omnibus fracturis, ulceribus, fissis, contusis: contactus uero abscessibus, sinibus, inflationibus, tumoribus. Hiantia dicit, quæ plurimum inter se recedunt, quod fit duobus modis, uel ubi ipsa tota, uel ubi oræ duntaxat H inter se distant. Ergo consilium curationis est, quæ abscesserunt propellere: hiantia coniungere peruersa dirigere, quod communiter ad omnia superiora pertinet. Græci hoc ἐπανορθοῦσθαι, & διορθοῦσθαι dicunt significantes, quæcūq; aliquo modo excedant, in statum restituere moderatum. cósilia igitur in uinculis adhibendis, hæc sunt: quāquam eorum uis non modo hæc præstat, sed interdum etiam contraria, cum recte inijciuntur, hæc: quum male, contraria. Merito igitur in extrema oratione adijcit, aut cótraria: constituit enim ostendere, quid fasciæ, quæ primo inijciuntur, efficiant, & non tantum de recte adhibitis tractare. In principio sane huius orationis. Ad quæ autem fasciæ spectant, uel quæ super alias dantur, uel quæ primæ inijciunrur. loquitur de omni uinculo, non de optimo tantum: si quis tamen de optimo tantum uelit ipsum agere, quod in extrema oratione addirur, hanc sententiam habebit. Sicut in habitu præter naturam alia diducta, hiantia alia, nonnulla peruersa conspiciuntur, sic uidere licet alia uitia his contraria. corpore enim bene ualente, quum moderata cuncta sint, omne uitium inde oritur, quòd moderatio corrumpitur. Ergo, sicut quæcunque naturali habitu sunt, ubi cum quibusdam continuantur, uel quædam contingunt, amissa unitate, & contactu ægrotare, & habere præter naturam dicimus, ita etiam, quæ neque continuabantur, neque se contingebant, unitas, & contactus morbo implicabit. quare, quum hæc contraria sint, ubi curentur, contraria consilia exigent.

A gent. Illa uero uidebuntur rationi repugnare, quæ contraria ſunt peruerſis, directaque nuncupantur, oportebit enim, & hæc (quantum ex propoſita oratione colligitur) peruertere, qui effectus nó amplius eſt uinculi idonei, ſed alieni. uerum, ſi quis meminerit eorum, quæ ab Hippocrate de femore, & de humero traduntur, comperiet his rectum habitum præter naturam eſſe, quum ſecundum naturam exteriorem & priorem partem gibba ſint. Sed quendam hoc latuit, qui femur humerumve tranſuerſum factum, primo quidem rectum compoſuit, tum callo glutinandum in eo habitu deligauit: ſed, quum naturalem oſſium habitum animaduerteret, eumque ſeruandum eſſe intelligeret, ſentiens fractum os nondum callo ſolidatum, aqua calida perfudit oleo copioſe adiecto, dein uehementer extendens, primo quidem perfregit, ut initio fractum fuit, tum naturali figura ſeruata compoſuit, poſt hæc ita figuratum naturæ commiſit callo glutinandum. Quare uerum eſt non ſolum imprudentes medicos ob alienum uinculum contrariam utilitatem ſuperioribus afferre, ſed optimos etiam de induſtria. quoniã, quæ præter naturam duplicata ſunt, ad contrarias partes conuertunt: in ijs, quæ coaleſcunt, coniunctionem ſoluunt. uidemus enim quibuſdam exulceratos digitos cohærere, ita labra, & palpebras. Spectare igitur hæc oportet in huiuſmodi uitiorum curatione, quorum ſingulorum propriam iuncturam ſubijcit, primo proximis uerbis agens, qua uia parari faſciæ debeant.

B

26 *Iam uero faſciæ parentur leues, tenues, molles, mundæ, latæ, ſine ſuturis, ſine eminentijs, ita ualentes, ne extentæ rumpantur, & paulo amplius, non ſiccæ, ſed eo humore madentes, qui ſingulis ſit idoneus.*

Scripſit iam ante de faſcijs, ſed mutila quædam, ex quo colligitur librum hunc, neque ab Hippocrate fuiſſe adeo polite limatum, ut edi poſſet, neque a filijs. nemo enim poſt obitum Hippocratis eadem, uel breuiſſima etiam oratione attigiſſet, ſed uel hæc, uel quæ ante propoſita ſunt, reſecuiſſet. dixit enim ſuperius, faſciæ mundæ, leues, molles, tenues, nunc adiungit opus etiam eſſe, ut latæ ſint, ſine ſuturis, ſine eminentijs, tum ualentes, non ſolum ſic, ut non rumpantur, quum uehementius extenduntur, ſed eo etiam amplius, hoc eſt ualidæ ſint, & firmæ, quo fidelius teneant. Præcipit autem, ut ſine ſuturis ſint inæqualiter prominentibus, & ſine eminentijs, quæ ſunt in ijs, quæ texuntur, interdum de induſtria, interdũ inuito textore, oblongis quibuſdã extantibus, modo ex ipſo ſubtegmine, modo etiã ex purpura. ſed & fœminæ in ijs, quas uocant prætextas, data opera omnino hoc faciunt, quæ omnia caueri iubet. At quod inquit faſciæ parentur latæ, ijs annumerari poteſt, quæ minus accurate proferuntur. nam, ſi anguſtis comparentur, poterit quis redarguere, cõferens eas cum ijs, quæ iuſto latiores ſunt: ſed ſi ad mo-
C deratas, quod a moderato in utramuis partẽ recedit, ſiue amplius ſit, ſiue minus, id omne uitioſum eſt. Quorſum adhibeantur, tenues, leues, molles, mundæ, ſuperius dictum eſt. quod addit: non ſiccæ, ſed eo humore madidæ, qui ſingulis ſit idoneus: ad faſcias quoque refertur. quo autem motus argumento id præcipiat, euidentiſſimum eſt. in nullo enim uinculo ſiccas admouendas cenſet, ſed ex eo humore madefactas, qui εὔτροπος hoc eſt idoneus ſit ſingulis uitijs, quæ curantur. Siquidem cerato liquido ſimplici, & quod picem habeat, & uino nigro auſtero madefieri has docuit in opere de fracturis, & de articulis. Quòd ſi inijciantur ſiccæ, præterquam quòd ea ope carent, quam afferunt madefactæ, comprimendo ipſas partes, quibus ſuperdantur, earum calorem augent, atque ea de cauſa proximorum locorum humores euocant ad ſedem affectam, quod cum tumores excitet, cuiuis conſtat maximo eſſe detrimento.

27 *Quæ abſceſſerunt quidem, eatenus, ut quæ ſublimia ſunt, ſedem contingant: at non premant, incipiendum uero a parte ſana, & qua ulcus eſt finiendum, ut quod ſubeſt, effundatur, neque aliud ultra coeat.*

Siue fracti oſſis partes præter naturam inter ſe receſſerint, ſiue quæ coniuncta ſunt, inter ſe dehiſcant, ſiue magnum uulnus ſit, coniungenda ſunt, dum ſe tangant, non tamen urgeant. quandoquidẽ
D partes, quæ ſic deligarentur, inflammatio & dolor inuaderet. De his autem nunc potiſſimum loquitur, quæ uentriculi nuncupantur, idque exempli cauſa, hoc enim ipſe explanauit in ſequentibus. Illud uero, eatenus, ut quæ ſublimia ſunt, ſedem contingant, at non premant, communiter refertur ad alia omnia, quorum naturalis contactus, uel coniunctio ſoluta eſt: ſed, quæ proxime ſubijcit, cum inquit, incipiendum uero a parte ſana, & qua ulcus eſt, finiendum, patet de tumoribus dictum eſſe. ab ijs enim ſaniem effundi oportet, & glutinationis tempore nullum ſuccum cõcurrere ad partem. quod ſane continget, ubi imum ſinum adſtringamus, dum comprimatur: tum paulatim uinculum laxemus, uſque ad os ſinus, quod ſeruari apertum debet, & deuexum. ſinus itaque, ubi puros reddiderimus glutinare uolentes, ea ratione deligabimus. At ubi latum os ſcapularum ſummum a iugulo receſſerit, ſublimior ipſius pars ualẽter cõprimi, & cogi debet, nullum enim afferet incõmodũ eiuſmodi preſſus, quemadmodum, ubi iugulo comminuto altera pars eius ſublimior ſit, minus tamen comprimemus hanc q̃ latũ ſcapularũ os ſummum, alias inſuper fracturas minimũ, ueriti ipſam inflãmationẽ. Nos itaque de omnibus, quæ abſceſſerunt locuti ſumus, Hippocrates autem exempli cauſa de ſolis ſinibus, in quibus deligandis, moderationem aperte docuit, cum ait, quæ ſublimia ſunt, hoc eſt, quæ abſceſſerũt ſedem contingant, at non premant, ſedem uidelicet id nuncupans, quod abſcedenti corpori ſubiectũ

est.perpetuo autem debet inhærescere,insidereque quod admouetur.siquidem priusquã partes se contingant, E nullo modo possunt inter se glutinari,glutinãtur enim,cum se contingunt, & non urgent. In aperto sane est neminem simpliciter imperaturum,ut sinus,qui glutinatione indigent, ita uinciantur, cum primo uindicandi sint ab inflãmatione,dein purgandi,aut siccandi: præterea si quid carnis tabuerit,reficiendum:at nec fissa,nec contusa,quæ ad ulcera simul & sinus spectant, per propositum uinculum conuenit purgare,quum primo incidunt, sed simul atque inflammatione uacant, & sicca sunt. In utrisque autem dixit continui solutione carnosas partes afflictari, cum eo quòd aliquid sanguinis inter eas subsistit,quod commune est abscessus & sinus.pars enim, quæ sic afficitur,quousque aperta non est,abscedere dicitur,idque uitium nominatur abscessus. Verum,si qua aperiatur,ut humor,qui receptus est,exitum habeat,uitium iam non amplius abscessus,sed sinus uocatur. Omnia igitur hæc mala perpetuo iuncturam postulant,ceterum non perpetuo similem.quoniam superueniente inflammatione iunctura ne per se quidem expetitur,sicut neque ubi suppuratio fit: quum sinus iam est factus, & caro increuit, moderata admodum opus est, ita, ut quæ abscedunt, sedem non contingant, per eos enim demittenda sunt purgantia,& aperientia medicamenta: ubi glutinandi tempus est,quod Hippocrates nunc agit, necessaria est uinciendi ratio, quam tradidit.Sed neminem decipi uelim existimantem uelle Hippocratem sinus omnes ita deligari.ostensum enim est non omnes, sed quibus nullum F aliud accessit malum, nempe, quum nec inflammatio est, nec putrescit caro, nec sordes aut succus subsistit.quoniam ipsi unius generis soli per se suam curationem admittunt. Hæc autem abunde fuerunt a nobis diffinita in libris de ratione curandi.

At qui obligentur recta recte,obliqua oblique,eo modo figurata, & quo minime lædantur, & quo fasciæ non premant 28 *nec laxentur,quem habitum non mutabunt,quum suspendendi,aut collocandi causa mouenda erunt: sed similiter hæc omnia se habebunt musculi,uenæ,nerui,ossa,bene contenta,& bene suspensa.*

Recta & obliqua nunc dicit non partes corporis,sed abscedentia,de quibus agit exemplo duntaxat sinus adducto,qui ad longitudinem eius,in quo fit,relatus,prorsum uel rectus est,uel obliquus. Rectũ igitur nunc intellige decliuem,obliquum uero eum,qui talis non est. Vocauit autem rectum sinum,cuius os in inferioribus partibus situm est,imum in superioribus: obliquum uero, ubi spectat ad latera. Verũtamen fiunt etiam sinus,quorum situs his contrarius est,quippe quorum imum ab inferiori parte sit,os a superiori,quos,ut detur exitus saniei,imos aperire rursus oportet. quòd si os ab inferiori parte penitus non fuerit,sed a latere,necesse est commodum partis habitum & uinciendi modum, ut inde sa G nies excernatur inuenire.tanta enim in talibus est habitus uis,ut sæpenumero nos,eo uariato,os, quod a superiori parte uidebatur,in inferiori collocauerimus.Femur itaque, in quo sinus uersabatur, os habens prope inguẽ,imum prope genu,sanauimus,quum ita figuraremus, ut inguen genu superius esset, quod facile cessit,ac sine dolore popliti subiecto puluino molli: eadem quoque uia sinus in posteriori parte cruris,quæ carnosa prominet,quorum os popliti finitimum erat,ad sanitatem perduximus, extremum pedem sublimiorem poplite collocantes: brachium præterea sinu detentum mitella suspendentes,sæpe curauimus,manuum cubito altiorem cõstituentes:cubiti articulo similiter offenso,sic, ut sinus iuxta ipsum insidens a superiori parte humerum,ab inferiori brachium occupet,maxime accommodatur,qui nunc dictus est habitus,in quo articulus utroque osse humilior collocatur, cubiti scilicet & humeri,in quo casu duabus utimur fascijs,quarum utraque a uitio orsa ad os,quod in articulo est, finitur. Ergo,ubi sinus rectus omnino sit,iuncturam adhibebis,quæ in neutram partem inclinet, perinde, ac si fractum membrum deuincias,quod rectum debeat contineri:sed,si ad latus conuertatur,uinculũ æque eodem spectet,& is habitus seruetur, quo sanies exitum habeat.deligare autem debemus affectã partem in eo statu,quo continenda est,scientes ea,quæ mutantur magnopere lædi,ita, ut necesse sit, nonnulla ex his,quæ attollebantur, subsidere, quædam, quæ deprimebantur, assurgere, quo necessario H fiet,ut quæ attolluntur, urgeantur a fascijs,quæ subsidunt,cum fasciæ relaxentur,non cõtineantur. Dixit autem Hippocrates in fascijs quæ premunt [illegible], in ijs, quæ laxantur [illegible], imperauitque, ut propriam sinui iuncturam inijciamus,eum habitum deligentes, sub quo neque fasciæ premant, neq; laxentur.nam,ubi laxentur,coguntur affectæ partes mutari.Quòd si uinciendi tempore simpliciter obliquum sinum duntaxat spectemus,obliquam iuncturam admouebimus in eo habitu, in quo durare uitiatæ partes non possunt,ubi contineantur,aut suspendantur.ubi autem alligatæ partes moueanẽ,nonnullæ adstringentur,nonnullæ laxabuntur.quæ in figurando mutenẽ,ipse nominatim exposuit,cum inquit,musculi,uenæ,nerui,ossa, his enim continetur corporis moles. Intelligendæ autem uenæ sunt iuxta maiorum consuetudinem,non solum,quæ nunc uenæ nuncupantur,sed etiamnum arteriæ. Mens igitur totius orationis hæc est,cuius singula uerba nõ admodũ obscura sunt, fortasse tamen non ab re fuerit ea paucis declarare.[illegible], hoc est suspendẽdi uocabulũ accipit in brachio, quod, ubi deligatum est,collocatur in mitella,quæ a cubito ad manum excipiens ipsum sustineat: [illegible], hoc est continendi in crure.Patet autem id,quod suspenditur comprehendi sub genere eorum, quæ continentur.In fine orationis bene contenta dixit & bene suspensa, illudque ad crura,hoc ad brachia refertur.

A

29 *Tum eo modo figurata ſuſpendantur,& iaceant, quo minime lędant,& ſecundum naturam ſint.*

Non aliud eſt,quod minime lædit,quàm quod ſecundum naturam eſt : ſed uni & eidem contingit ſecundum naturã eſſe,& minime lædere,quid hoc ſit,in opere de fracturis ſatis ab ipſo expoſitum eſt. quod & hic etiam ſuo loco exponetur.

30 *Quæ uero non abſceſſerunt,contraria ratione.*

Quidam adiecta negandi particula,non,ſcripſerunt: Quæ uero non abſceſſerunt, aſſeruntque, ubi abſceſſerit aliquid,utendum eſſe uinciendi ratione ſuperius poſita,ubi non abſceſſerit,contraria. Ratio ſuperius poſita,incipiebat a parte ſana,& ſuper ulcus deſinebat, coarctandi uim remittens. contraria: igitur incipiet ab ulcere ac fractura,& ſuperius procedet laxius adſtringens. Sed qui uerba hæc declarant citra negationem ſcripta,commonere ipſum aiunt,ut,ubi operam damus, ut quæ præter naturam contracta ſunt,aut commiſſa,abſcedant,ſuperiorem uinciendi rationem immutemus. Perſpicuum aũt eſt,ubi ea,quæ admodum inter ſe iuncta ſunt,quocunque modo non conuenienter inter ſe concurrerint,deducere uolumus,contraria uinciendi ratione opus eſſe. quin & in multis magnis uulneribus, in

B quibus,ima parte non ſaneſcente,cutis agglutinatur,uel ex duplicatis oris altera ſuper alteram excedit,item ad ſimilitudinẽ orarum cutis,in illis fracturis,ubi fracti oſſis extremitates altæ ſunt diductæ, quæ concurrerunt,abſcedere debere,id quoque in aperto eſt. quod ipſum illis quidem oſſibus accidit, quæ intrinſecus multum caua ſunt. Hæc quidem per ſe utilia eſſe certo ſcimus,quæ quis nunc reprehendere poſſet,ut male adducta,eo quòd propoſitis uerbis nullo modo accommodentur, ita enim habẽt, quæ uero abſceſſerunt contraria ratione,at non idem ſignificatur his uerbis,quæ uero abſceſſerunt, atque illis,quæ uero ut abſcedant,operam damus,debuerunt hi ſicut priores negationẽ præponere uerbo,abſceſſerunt,ſicque orationem ſuæ ſententiæ conſonam reddidiſſent,ſcripturamq; ita mutatam potuiſſent ſuo iure exponere,nã,ſi ita habeat,ut nunc habet,eorum explanatio aliena eſt. Ne putes igitur hic de ijs tractari,quæ operam damus,ut abſcedant,hæc ſiquidem in ſequentibus oſtendet : ſed de ijs, quæ abſcedunt, & nondum perfecte abſceſſerunt,uel quãuis perfecte abſceſſerint, nondum tamẽ uerſa ſunt in ſinum. amant. n. hæc primo curationem,quæ dolorem leniat,concoquat, & pus moueat : ſed poſtquam ad ſupputationem uenerunt,aperienda ſunt,ut exitũ habeant,tum ſi quæ remaneant inflammationis reliquiæ,qua parte continetur pus,quod effunditur,ſoluendæ ſunt ex toto : deinde(ut poſui) ſiccare cõuenit,& carnem producere:quibus factis,ubi unus ipſe relinquitur ſinus, nulli uitio iunctus,

C ac neque inflammatio eſt,nec ſordes,nec ſuperat humor,aut deeſt caro, ad glutinationem ueniẽdum. Ergo nihil mirum eſt,ſi iubet contraria fieri in his,quæ abſcedunt : nouit enim quilibet, qui medicinalem artem profeſſus in operibus eius non oſcitanter uerſatus ſit,abſceſſibus,qui maturari poſſunt, inimicum eſſe,ſi quid eius humoris in pus uerſum effundatur,magis enim ad rem pertinet,expeditiuſque eſt intus ſubſiſtentem reliquum iuuare. in quo caſu affecta pars,quod ad morbum attinet,uinculum nõ requirit. cum hoc adhibeatur,non quo per ſe curet,ſed quo iuuet curantia. Diſtat ergo abſcedentiũ curatio a totis ſinibus,in abſceſſibus enim expedit priuſquam ad maturitatem peruenerint,nihil effundi: cõtra in ſinibus,excretis omnibus nihil intus relinqui. Præterea abſceſſibus nullo ore prorſus eſt opus ſinus os requirunt,idque apertum. Item quæ abſcedunt,ſub calido cataplaſmate,& madefaciendi uim habente coqui debent:ſinus per uehementer ſiccantia puros reddere, ſiccoſq; oportet. Ad hæc ſinus propoſito uinculo curantur:abſceſſus non alio nomine uinculum poſtulãt,quàm ſanantium præſidiorum commoditate. Sed Aſclepiades illud:quæ uero abſceſſerunt contraria ratione,referens ad uinculum,eius mentem uniuerſam eſſe autumat:Quòd ſi partem ſic figuratã deligaueris, ut faſciæ neq; premant,neque laxentur,hoc totum ſecundum naturam eſt:in ijs uero faſcijs,quæ abſceſſerunt contraria efficito,hoc eſt contrario modo figurans deuincito. Scribit autem ad uerbum ſic, Sic quo modo parte

D figurata uinculum abſcedat,contrario figuratam alligato, ut ſi,ubi extento cubito humerum deuinxeris,faſcia non maneat,ſed recedat,contra,atque ubi extentus erat figurato,hoc eſt cubitum inflectens ipſum denuo uincito. quoniam uero ſecundum naturalem habitum crura extenta ſunt, ſi quem ijs curuatis deuinxiſti, extendere ipſa iuſſeris, cum muſculi locum mutent, diducetur faſcia ab illis locis, a quibus muſculi receſſerunt,quòd contrario modo figurentur,atque ubi curuata erant. ſiquidem crura extenta uincienda ſunt, eoque modo figurata continenda. Hactenus Aſclepiades, proximum iam eſt, ut ad alia uerba tranſeamus.

31 *Vbi uero hiantia coniungenda ſint,in ceteris eodem modo,tantum ab ulterioribus aliquid adducendum erit, & paulatim comprimendum. primo quidem minimum,deinde magis, maxima compreſſio contactu terminetur.*

Reducamus in memoriam, id, quod ſummatim Hippocrates a faſcijs, quæ primæ inijciuntur, fieri dixit his uerbis, quorum principium eſt, Faſciæ, quæ primę inijciuntur, efficiunt, ut abſcedentia propellantur,tum ea, quæ hactenus ab ipſo prodita ſunt. ſupplebimus enim hac uia id,quod propoſitæ orationi uidetur deeſſe, ſic, ut eo adiecto talis fiat, Vbi uero hiantia coniungere oportet, in ceteris eadem agemus, tantum ab ulterioribus aliquid adducemus : & quæ ſequuntur. Hiantia uero nunc ab ipſo dici exiſtimãdum eſt,quæ,præterquam ꝙ ultra debitũ inter ſe recedũt,utrãq; etiam oram

habent in exteriorem partem conuersam,quod in uulneribus fieri constat, uehementi interdũ inflam E
matione accedente,ubi cum carne alte admodum uulnerata transuersus musculus incidatur , deinde
non glutinetur,iungaturque,sed magna inflammatio sequatur,sub qua extenta cutis utrinque proxi-
mam otam attrahat,ab utraque parte uulnus hiabit.Eiusmodi figuram repræsentant labra inflammata
palpebræ,& cutis,quæ glandem tegit:in capite etiam cum aperta cutis est,ut locus terebræ sit, adiecta
inflammatione hiantium speciẽ uidemus,idq; sæpius accidit,potissimũ,ubi cute coacta spacium, quod
in medio est,linamentis implemus.id quod interdum facimus,ubi,aut musculorũ uulnus transuersum
alte insederit,aut sanguis eruperit,lintea carpta(quæ uocãt linamẽta)inserentes, atq; ubi timemus,ne
cutis sanescat,utrinq; contracti musculi partibus nõ glutinatis.Postulãt sane cũcta hęc uitia & alia pręsidia,quæ inflãmationem submoueant,uerũ ipse nunc nõ quãlibet cuiusq; morbi curationẽ exequitur,
sed eã,quæ proprie uocatᷓ chirurgia.Hiantiũ igitur uinculum idem est, quod abscedentium, quod ad re
liqua spectat,orsum.n.a parte sana paulatim ad cutem uenit aperte ulceratam,sed eo distat,ꝙ in his ab
ulterioribus incipit,quàm in abscedẽtibus,quodq; compressionẽ intendit usq; ad hiatũ. In finibus igiẽ
uinculum ab imo incipiebat:at in hiantibus non recte inde orditur,ubi quasi radix est,sed longius a par
te sana.præterea cutẽ paulatim adducit ad ulcus,quam cõpressionem non remittit, sed paulatim inten
tum primo ambitu cutem premit,deinde magis. Vocabulũ,primo nõnulli accipiunt in uno uinculo,nõ F
nulli in pluribus.ꝙ si ad unũ referatur,notabit uinculi principiũ:sin ad plures, primũ uinculum uniuer-
sum ostendet.utrunq; autem uere dicitur aliter in alijs affectibus, nõ genere , sed magnitudine inter se
discrepantibus , siquidẽ oras leuius in exteriorẽ partem conuersas uno tantum uinculo reducere ad
naturalem habitum conabimur:ubi amplius hient,ui nõ cogemus,cũ primo deligabimus , tunc.n.ma-
gis ad rem pertinet insistere inflammationi,quàm componere hiantia. Adijcitur aũt postremis uerbis
maxima compressio contactu terminetur , quoniam hiantia magis adduci possunt,quàm ut se contin-
gãt,sed ubi sic adducta sunt,alterum altero urgetur,& dolet,eoq; ipsorum inflammatio augetur.ducen
da ergo sunt,quæ hiant,ut se contingant,sed non ultra id . Hæc autem scriptura dupliciter legitur , in
quibusdam exemplaribus,maxima cõpressio cõtactu terminetur:quã agnouit Asclepiades : in alijs au-
tem maior compressio contactu terminetur.quæ,maxima,habet,sicut potior est,ita etiam uetustior.

In diducendis ijs,quæ contracta sunt,si inflammatio est,contraria ratione uti oportet:si ea non est,præparatione eadem 32
sed uinculo contrario.

Contraria ratio est contractionis , atq; hiatus,siquidẽ sub hoc labra plurimum inter se in cõtrarias
sedes recedũt,sic,ut alterum in dextrã partem,reliquũ in sinistrã cõuertatur:cõtra ita inter se cõcurrũt G
quæ cõtracta sunt,ut uel unũ alteri insidat,uel inter se duplicẽtur quodãmodo,uel instar eorum,quæ in
uoluta sunt,implicentur,id,quod interdum ob inflammationem accidit,non aliter,quàm contrariũ ma
lum,sub quo hiantis corporis partes plurimũ inter se diductæ in contrarias sedes recedunt.neq; mirum
est,si ab eodem morbo inflammationẽ uidelicet,hi contrarij casus oriuntur, cum non ijsdem particulis
uehementer inflammatis utrunq; accidat,ut hient & contrahantur.in oculis enim,ubi exteriorẽ palpe
brarum cutem ingens inflãmatio male habeat,& intentione quadam proximum locum afficiat, palpe-
bra ob inflammationem intenta,in exteriorem partem conuersa aperte deprehenditur : ubi non cutis,
sed interior tunica,quæ usq; ad nigrum oculi pertinet,ualde inflãmetur,palpebra tunc in interiorẽ par-
tem trahitur.quę res,cum ambabus accidit palpebris,morbum facit,quem χήμωσιν dicunt,sub quo ape
rire æger oculum nõ potest.quod uitij genus labris interdũ incidit,tum cuti,quę glãdem tegit , & ano,
quorum causa eadem est,exteriores.n.eorum partes inflammationis ui in interiora uertuntur. eadẽ ui
tia & in fœminarũ naturalibus uersantur.simile quoddã accidit & uulneribus,& ijs,quæ utcunq; ulce-
rantur,interioribus enim partibus inflãmatis peruertuntur ulcerũ labra in interiorẽ partẽ:sed cõcidunt
etiã intro,in quo casu extenuari & emacrescere ac putrescere eadem labra necesse est.nã, qui aliter fie
ri posset,ut prõpter introrsum conuerterentur?Deficit etiam pars interior, uel quòd nõ subministretur H
alimentũ,quæ res ad tabẽ perducit,uel ꝙ subiectæ carnis scalpelli opera plus iusto excisum fuerit , uel
ꝙ putrescens absumatur.Ergo huiusmodi affectibus succurrit idoneum uinculũ , quod ubi inflamma-
tio accedat , non solum per se non iuuat,sed onere etiam lædit. Adhibetur autem commoditate medi
camentorum inflammationem curantium. quo spectans dixit Hippocrates debere nos , quæ contra-
cta sunt diducentes , ubi inflammatio quidem est contraria ratione iuuare , hoc est a uinculo cauen-
tes . quoniam , nisi magna necessitas urgeat , ut quædam teneantur inflammatis partibus superinie-
cta , nullo modo deuincimus , cumque hæc confidimus posse sine uinculo manere , fascias ad conti-
nendum non inijcimus.Accipimus autem lintea quàm tenuissima,& leuissima,ac circuitibus, quãtum
fieri potest,rarissimis , uel uno tantum etiam contenti sumus , quæ res plures medicos latuit inflammã
tis partibus,qua tumor esset , super cataplasmata imponentes duros & graues panniculos,multam la-
nam , plures fascias , quæ per se omnia sunt inflammationibus aliena,cum onere potissimum offendan
tur.Iam uero in ijs,quæ citra inflammationem contracta sunt, iubet , ut fasciarum præparatio eadem
sit , quæ prius : uinculum uero contrarium , atque in hiantibus . si quidem in illis fascia longe orsa , a
parte sana , euoluta ad ipsum hiatum procedebat , paulatimque compressio eius intendebatur : at in
contractis ab affecto loco incipientes fasciam euoluimus super cutẽ,quæ iuxta est.Adiũgi uero hic de-
bet

A bet, quod ab Hippocrate prætermittitur, ut qui non constituerit ipsorum, quos memorat, affectuum uniuersam curationem docere, sed eam duntaxat, quæ manu adhibetur. nos uero, ut sermo absoluatur quod restat adscribemus. Vbi quid eorum, quæ contracta sunt (ut dictum est) diduxerimus subiectum, locum, in quem labra inciderunt, implere linamentis debemus, uel idoneo medicamento, donec con tractæ partes proxime cuti æquentur, tum propositam uinciendi rationem admouere.

33 *Dirigere item ubi peruersa oporteat, cetera fieri eadem debent. In ijs autem, quæ recesserunt, adducendis, uincire opus est per fascias, quæ primo iniiciuntur, tum glutinare, atque suspendere, in contrarijs uero contra.*

Corpus peruertitur, ubi aliquid sua sede, modo in exteriora corporis, modo intro in spacium quodpiam laxius mouetur, quemadmodum in naso, qui, si quid uel ossis, uel chartilaginis in exteriorem partem recedat, ab exteriori parte deprauatur: sin in foramen interius, ab interiori, ad cuius exemplum reliquæ partes peruertuntur. Constat autem & in ijs commune cuiusque curationis consilium præsidia ostensurum. est autem commune ubique consilium contrarijs contraria curare, quocirca nũc etiam, quæ recesserunt, & per alia auxilia (de quibus tractare nunc propositum non est) & per fascias B coniungenda sunt. docuit autem ipse deligandi modos huc pertinentes, iuncturam (ut ipse antea scripsit) ad ea quæ abscesserunt, quæ hiant, & quæ contracta sunt: glutinationem, ut in opere de articulis ad nasum & maxillam: suspendendi rationem, quemadmodum, ubi in libro de fracturis inquit: Quod si utroque osse comminuto, uel eo, quod subiectum est tantum, deligatum brachium mitella suspendatur, eaque plurima circa fracturam detur, partes uero hinc atque hinc suspensæ sint, homini necesse est os ad superiora peruerti: sin ossibus sic fractis, mitella manum duntaxat, & cubitum excipiat, reliquũ uero brachium suspensum sit, deprauatum spectabit deorsum. debet ergo brachium suspendi per mitellam latam mollemque multum brachij cum prima palmæ parte æqualiter sustinentem. Hęc igitur uerba alienam suspendendi rationem, deprauantemque indicantia, deprauatorum quoque curationem demonstrant. Demus brachium cuipiam in inferiora peruerti, suspendendum erit mitella angusta ab inferiori parte exceptum: at si sursum intendens deprauetur, ea utendum erit suspendendi ratione, quæ in inferiora peruertit, per quam & regione iuxta primam palmæ partem, & cubito mitella comprehensis, quod inter hæc est, nulla re fulcitur. Consimili modo, ubi prima palmæ pars in superiora conuertatur, iuncturam adhibebimus, quæ deorsum inclinet, hac complexi, quæ in uicinia cubiti sunt, alteram extremitatem a prima palmæ parte sine fulctura relinquimus. itidem cubitum in superiorem partem C intendentem sic suspendemus, ut ipsum sine fulctura relinquamus. quæ suspendendi ratio efficiebat, ut, cum nondum peruersus esset in inferiorem partem inclinaretur. Sed (ut summatim dicam) quæcunque deprauare possunt, quæ deprauata non sunt, eadem dirigunt, quæ in contrariam partem sunt peruersa. Ad horum autem similitudinem deprauantur, diriguntur que, quæ in femore, & quæ in crure, cum totum crus iacet. quod enim in brachio efficit suspendendi ratio, id iacendi in crure. sed supplere oportet, iacere, ubi Hippocrates inquit, suspendere. Illud autem in fine sermonis, in contrarijs uero contra, potest ad prædictos deligandi modos referri: intelligemus enim ipsum uelle uitia, quæ ijs contraria sunt, contrario modo uincta curari, hoc est ijs, quæ peruertunt ea, quæ præter naturam recta sunt, quorum in superioribus mentionem feci.

MEDICI COMMENTARIVS TERTIVS.

Vido Vidio Florentino interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Trahuntur ad rationem fracturas deligandi ea, quæ de deligationibus in uniuersum dicta sunt: multis tamen partibus plura in libris de fracturis, deque articulis copiosius, perfectiusque tractantur.

N fracturis, quod ad pannorum attinet longitudinem, latitudinem, crassitudinem, numerum, longitudo quidem, uinculi longitudinem æquet: latitudo trium sit, uel quatuor digitorum: quod uero attinet ad crassitudinem, triplices dentur aut quadruplices: tot autem numero, ut neque plures sint, neque pauciores, quàm ut ambiant. F 1 A.l.4.f.5.t.2. c.4.p.900.D.

Scripsit in opere de officina medici, primo de naturalibus indicandi potentijs, quibus uniuersi homines & ad tractationem omnium artium & ad totius uitæ rationem utuntur, necessariæ siquidem fuerunt, non solum ad propositã medicinæ partem, quæ manu medetur, sed ad omnes in medicina morborum notas (σημεῖα græce uocãtur) quæ sane iudicandi potentijs discernuntur: proxime in proposito opere docuit, quibus constet medicinæ pars, quæ manu curat: tertio, qualem adhiberi uinciendi rationem debeamus, tum ab affectæ partis natura, tum ab ipso affectu indicium sumentes. In propositis autem uerbis de fracturis agit, quæ spectant ad commune uitium continui solutionem. sic enim ego solitus sum hoc morbi genus appellare: sed Hippocrates corpora, quæ huiusmodi malo torquentur, abscedentia dicit, quare & malum non iniuria abscessus nuncupabitur, fietque abscessus morbi quædam species, quam græci ἀπόστασιν proprie uocant & ἀπόστημα. Hæc diximus, ut in memoriam redigeremus, quæ in superiori ex G positione narrauimus: sed iam pergamus ad reliqua. De fracturis uerba faciens, pannos ante omnia proponit, iubens, ut horũ longitudo sit æqualis uinculo, quod constat ex fascijs, quæ primo inijciuntur, cum eo nomine illi adhibeantur, ut has fulciant, atque immobiles teneant latitudo trium, aut quatuor digitorum, hominis uidelicet, qui deligatur: tum quod ad crassitudinem pertinet, triplices sint, aut quadruplices. quoniam, ubi fasciæ, quæ primo inijciuntur, fultura egent firmiori, quadruplices, ubi non tanta opus sit, triplices obijci abunde putat. Illud autem euidẽtissimum est, quòd, quo magis comminuta ossa sunt, eo debent firmius contineri. Numero autem tot, inquit, esse oportet, ut affectum membrum complectantur. at iugulum fractum, & costa comprehendi in orbem nequeunt, sed magnitudo fracturæ in quibusdam pannorum numerum indicabit. iugulo ternos pannos quadruplices plerunque imponimus. duos quidem primos ad similitudinem literæ X ut medium utriusque, qua inter se committuntur, fracturæ obijciatur. tertium extendimus super reliquos duos in longitudinẽ H iuguli, ut ea, quæ subiecta sunt, adstringat, & fracturam ipsam adurgeat.

Pãni instar asciæ imponẽdi.

At quum hi complendi causa inijciuntur, longi sint, ut ambiant: latitudinis & crassitudinis coniectura fiat de eo, quod deest, id autem compleatur non confertim. 2 A.ibidem.

Miror Hippocratem non docuisse prius usum pannorum, deinde uiam, qua quis eum possit comparare. Vsus quidem duplex est, ut contineantur fasciæ, quæ primo inijciuntur, & ut impleantur partes, quæ in extremitate tenuantur, quas ipse nominare solet ἀπόξυ & ὑπόξυρα, cuiusmodi brachium est iuxta primam palmæ partem, & crus iuxta pedem, quibus iubet pannos in orbem circumdari, ut postquã iniectæ illæ fasciæ fuerint, quæ alijs superdantur, iunctura fit ęque crassa. Ergo, quum panni duplici de causa superdentur, & ad continendum, &(quod διόρθωσιν dixit) ad complendum, commonet, ut ita longi adhibeantur, ut corpus quod alligatum est complecti in orbem possint: lati uero, & crassi pro eo quod complendum est. nam, si longiores sint, quàm ut partis ambitum æquent, necesse erit extremitatum alteram alteri insidentem reddere membrum tumidum magis ea parte, quàm utrinque, sic ut iunctura inæqualis fiat, atque idcirco laxior: sin breuiores fuerint, quàm, ut extremi se tangant, quum inter ipsos aliquid inanis spacij relinquatur, iunctura itidem contraria ratione inæqualis erit.

siquidem

A siquidem locus in ijs necessario reddetur mancus,& cauus,perinde atque ubi longiores erant, gibbus & eminens. Edicit,ne huiusmodi panni semel subito inijciantur,sed paulatim,tenuiores quidem a superiori parte, crassiores ab inferiori. quòd si unum subito inieceris,locus talem habitum acquiret,qualem primo habuit membrum.

3 *Ex fascijs,quæ primo inijciuntur duæ sunt, prior ab affectu orsa in superiori parte desinit: altera ab affectu deorsum procedit , inde sursum finitur.*

Supra quoque ostendi fascias,quæ ante pannos affectæ parti primo inijciuntur , ὑποδεσμίδας ab Hippocrate nominari. Scripsit autem in libro de fracturis quorsum utraque imponatur. prior namque ex ipsis non modo prohibet,quod cõcurrit,sed & eius quod in affecto loco receptum est, sursum aliquid expellit: altera non nihil sanguinis in uitiata parte superantis ad extremum membrum transmittit. Commune est utrique compositum os, ne dimoueatur,continere.

4 *Adstringendæ autem maxime sunt , qua morbus est , extremis partibus minime , alibi pro ratione.*

Horum item ratio in commentarijs de fracturis exposita est. In uniuersum autem sub omni uinculo, ubi subiecta caro magis adstringitur , humor in ea contentus ad proxima loca propellitur:ubi uero B lenius,admittitur quod procedit ab ijs , quæ uehementius comprimuntur.

5 *Comprendatque uinculum integræ partis quàm plurimum.*

Qua ratione hoc quoque consilium dederit,manifestum est,quia cum uinculum integræ partis multum complectitur,firmius continetur , & humor ab affecta parte ad ea , quæ iuxta sunt magis expellitur,reprimiturque ualentius,quod a superiori parte descendit.

6 *At quod ad fasciarum numerum , longitudinem , latitudinem spectat : numero quidem tot accipiantur , ut a uitio minime superentur , ut ferulas comprimere non sinant , ut onere non lædant , ut inclinationis causa non sint, nec effœminent.*

Alij fere omnes sub eodem nomine fascias habent,quæ primæ inijciuntur,& quæ his superdantur: sed Hippocrates priores appellat ὑποδεσμίδας, quæ pannis superdantur ἐπιδέσμους. has igitur quot quàm longas,quàm latas adhibere conueniat,nunc persequitur.imperat itaque, ut tot sint , quot compositũ os fideliter contineant.illud enim,ut a uitio minime superentur,id sibi uult quòd, ubi non superent,in contrarium incident,nempe ut cedant,& a uitio,hoc est uitiata parte superentur.quòd si tunc uincunt, quum compositam partem immobilem conseruant,si quid hæc moueatur,iure dicet quis eas superari. C Quod autem inquit,ut ferulas comprimere non sinant,nihil amplius notat,quàm quòd ferulæ, ubi fasciæ iusto pauciores sint, membrum prement, hoc est, cogent atq; urgebunt,quæ noxa uiolatam quoque sedem afficiet: quin si tot adhibueris, ut laborantem oneres,sic quoque peccaueris,quummodum excedas.quæ duo cauentes fasciarum numerum conijciemus , ea obseruatione adhibita,ut neque premant,neque onerent. Sed ne fasciarum numerus (inquit) causa sit inclinationis,quam dixit περιῤῥέπειν uerbo inde ducto , quòd iunctura tota in alteram partem dextram uel sinistram περιῤῥέπῃ , id est, inclinetur , id quod accidit ob exuperantem numerum fasciarum . Vsurpat autem uerbum effœminare, quidam in partibus uitiatis accipiunt, ut quas redditurus sit infirmas & molles superimpositorum linteorum numerus : alij in ipso uinculo , quod imbecillum fiet,quum ferulæ,sub iniectorum linteorum numero laxius contineantur.

A. l. 4. f5. t. 2. c. 5. p. 1900. D. 7 *Quod uero ad longitudinem & latitudinem pertinet , impleant trium quatuor , quinque , aut sex , longitudinem quidem cubitorum : latitudinem uero digitorum.*

Tot igitur digitorum , & cubitorum illius scilicet, qui alligatur , superdari uinculum iubet . neque unum statuit longitudinis & latitudinis terminum , eo quòd nullum sit uinculum,quod adhiberi omnibus D æque longum debeat,sed numerum,longitudinem, & latitudinem fasciarum pro magnitudine fracturæ definit,atque hoc est postremum uinculum , quod in opere de fracturis inijci uoluit , quo tempore inflammatione a sede affecta sublata,ueniendum est ad ferulas.

8 *Ambitus itaque panniculorum totidem sint, nec urgeant.*

Imperat , ut panniculi toties fascias cingant , quoties earum unaquæque circuierit. Illud autem, nec urgeant,ad modum refertur adstringendi . eatenus enim coarctari panniculi super fascias debent, ut firmiter maneant, sed non urgeant. At quid magis præstat , quàm coniunctè hanc partem contexere cum priori , ut tota oratio sit huiusmodi , Ambitus itaque panniculorum totidem sint,ut ne urgeãt. quandoquidem premunt,ubi sæpius circumdentur. Expedit fortasse pro τοσαῦτα , id est totidem,legere τοιαῦτα , id est talia, σ. tertia litera scilicet uersa in ι. nam ambitus panniculorum qualitate potius , quàm numero uinculum exhibent moderatum.

9 *Mollia autem adhibeantur , & minime crassa .*

Hæc omnia uidelicet præcipit mollia adhiberi, & non crassa, cauens, quemadmodum supra de linteis diximus, ita etiam nunc ne subiecta corpora comprimantur.

Omniaque hæc pro longitudine,latitudine,craſſitudineque ſedis affecta. E 10

Idem quoque iam ſupra dictum eſt ubi alia res agebatur, non huic diſſimilis. Meminiſſe autē ubiq; conuenit ad uitiatæ partis longitudinem, latitudinem, & craſſitudinem referri, quidque de longitudine linteorum, tum latitudine, craſſitudine,numerove propoſitum fuerit.

Ceterum ferulæ,leues,æquales ſint,ab extremo reſimæ,ab utraque parte uinculo paulo breuiores craſſiſſimæ, qua fractura extat. 11 A.l.4.f.5.c.1. c.7.p.901.B.

Spectant tam ferulæ, quàm panni ad ſtabilitatem uinculi, ac firmitatem.panni quidem, ut faſcias tueantur,quæ primo inijciuntur: ferulæ uero,ut omnia, quæ ſubiecta ſunt, muniant, ſic ut in uniuerſum quatuor ſint, quæ ſingula ſuum uſum præſtant. In primis enim faſciæ,quæ primo inijciuntur,compoſitum os continent, & affectum inflammari non ſinunt: deinde panni, qui ſuperdantur, delabi ipſas non patiuntur:tum ferulæ firmant,quas circumponi Hippocrates iubet leues, & planas. eſt autem contrarium leui aſperum,inæquale æquali, idque quod aſperum eſt, omnino inæquale eſt: at non ſequitur,ſi quid inequale ſit,id prorſus aſperum eſſe,quemadmodum nec uia idcirco aſpera eſt, quia inæqualis.poteſt enim cum aſcenſu & deſcenſu cōtineatur non aſpero inæqualis & eſſe & appellari.quin & ferulas nihil prohibet leues eſſe,non tamen æquales, nam, ubi in latera, uel ſurſum, aut deorſum ſpectent,æquales utique non erunt,poterunt tamen eſſe leues. Fracturis itaque ſaluberrimum eſt ferulas nec aſperas eſſe,nec peruerſas,utraque enim de cauſa comprimunt, præterquam quòd, quæ peruerſæ ſunt, uinculum quoque peruertunt,quo deprauato pars etiam,quæ comminuta eſt, deprauatur. Monet autem,ut ab extremo reſimæ imponantur.reſimas intelligere poſſumus leniter ab inferioti parte deraſas,cum,quæ ad finem uſque æquali craſſitudine ſunt,uinculum ibi æque atque in ceteris partibus contineant, quod minime opus eſt facto.placuit enim ipſi medium arctius adſtringi, inde uerſus extrema laxari, extremiſque partibus omnium eſſe laxiſſimum: tum ferulas uinculo ipſo breuiores ſuperaccommodari, ne ultra ipſum ulla in parte cutem tangant,quæ ſæpius intumeſcit,eo quòd humorem admittat ſub faſcijs depulſum. Craſſiores item ferulas imponi uoluit,qua fractura eſt, quandoquidem ad hunc locum potiſſimum pertinent.

(F appears in the right margin beside the line "ſpectent,æquales utique non erunt … ſaluberrimum eſt feru")

Atque ubi partes gibbæ ſunt,et natura minimum carnis habēt,uereri oportet,qua eminent,ut iuxta digitos, aut talos, uel imponendo,uel breuitate. 12 A.ibidem.

Cauere iubet, ne iuxta oſſium eminentias ferulę ſuperaccommodentur, id quod duplici ratione fit, uel ubi nullo modo ab illa parte ipſius uinculi dantur, uel ubi adhibentur breuiores, quàm ut ad eminentiam pertineant, priuſque deſinunt, quàm illam attingunt, quod expeditius eſt. In quibus autem uitamus ferulas,ne quid lædant,ab illis plane abſtinentes, dixit imponendo: at breuitate, cum longi- G tudini aliquid demimus,quaſi ita dixerit. Cauere debemus, ne ferulæ tangant,quod eminet, uel non imponentes,uel breuiores dantes.

Panniculi uero fulcire debent,et non comprimere primo. 13

Paulo ſupra proxime a faſcijs panniculorum mentionem fecit, non tamen expreſſit panniculos illis ſuperinijciendos eſſe,ſed illud nobis conſequutio ordinis indicauit: nunc autem ait fulcire debent, id eſt firmare ac ſtabilire,cum eo,ut ne premant. idque ubi primo uinculo inijcimus, ita, ut ſi homo ſequentibus diebus rogetur,reſpondeat ſe nihil ſentire,quod comprimat, cum liceat nobis per panniculos ferulas coarctare. Scripſerunt quidam,primo,non in fine propoſitorum uerborum,ſed in principio ſequentium,ita ut habeant, Primo inuoluere oportet ceratum,molle,leue,purum: ſatius autem fuit cerato molli,leui,puro,in ſexto caſu accipere,ita,ut oratio reddatur. Primo circa fractam partem cum ipſo circumdare faſciam oportet.

Ceratum,molle,leue,purum. 14 A.l.4.f.5.c.1. c.6.p.900.E.

Non enim faſcijs ipſis aridis iniectis ſolam uitiatæ partis cutem cerato inungendam cenſet,ſed ſubinde ſingulos etiam faſciarum ambitus.nam,ſi cute tantum illita ſiccas faſcias dederis, eo præſidio affectas partes priuabis,quod per ceratum erant conſequuturæ,cum lintea ceratum ipſum, quod cutem H madefaciat,abſorbeant,& eam ob id ſiccam reddant.Patet autem quam ob cauſam ceratum eſſe molle uelit,cum eo in uicem perfuſionis utatur,quæ perficere quidem hoc ipſum poteſt,ſed tutius id ceratum præſtat,præſertim ubi tunc aſſidere uſque medicus non poteſt, nec miniſtrum nouit hominem laborioſum, quive ſedulo det operam ægrotanti.Iuber inſuper,ut ceratum illinatur non ſolum molle, ſed & purum,hoc eſt,cui nihil ſit immixtum propolis,ſordium,aut terreni uel arenoſi, præter ceram.id autem protinus etiam leue erit,niſi propter eas, quæ uocantur ἐγκαυλίδες, latius pateat, leue, quàm purum.Leue autem λεῖα ab Hippocrate dicitur.quod uerbum non ſolum inuenitur ſic ſcriptum,ſed λίβα etiam,adiecta litera β.ante.ι.tuncque non leue,ſed liquidum ſignificat.Sic autem magis ſcribendum putant,quicunque ſignificatione uerbi,purum,cenſent leue quoque contineri. liquidum uero dicunt e regione aridi eſſe, quod in puro non intelligitur.

Quod ad aquæ calorem pertinet,& copiam,calor uehementior non ſit,quàm ut infuſa ferri poſſit a manu: copiam,ubi relaxandum extenuandumque eſt,eſſe conuenit maximam,ubi caro producenda eſt,aut molliendum, modicam. 15

Exigit fracturæ curatio,ut de aqua nonnihil etiā dicamus. Vbicunque igitur faſciæ reſoluuntur,conſueuerunt medici omnes fracturas aqua calida perfundere, utpote eius opem euidenter experti. Verū in duobus peccare ſolent,qui ea utuntur,in modo & qualitate. in hac quidē, ꝙ calidiorē infundāt, uel

frigidiorem

A frigidiorem, quàm opus ſit, in modo, quòd longiori, uel breuiori tempore faciant huiuſmodi medicinam. Temperamenti igitur in qualitate iudicem conſtituit manum ipſius curantis, qui manum ſuam aqua perfundens, quam infuſurus fracturæ eſt, poteſt pro fractura temperationem iuſtam conijcere. late autem patet, quam dico temperatio: & ad communem hominum ſpeciem, non ad offenſum duntaxat refertur. ea enim interdum, & ipſi iuſta uidebitur. Ergo, ubi primum faſcias ſolueris, hac perfuſa poteris de homine quærere, nimiſne calida, an gelida ſibi uideatur: atque ita calidiorem uel frigidiorem perfundens pro ægrotante appoſite temperabis. Temperatum ergo aquæ calorem iudicari primo noſtra manu uoluit, quem quidem proprie admodum perfectiſſimeque & omnium optime iudicat ſenſus ægrotantis. Iam uero quamdiu in perfuſione aquæ calidæ perſeuerandum ſit, ex eiſdem colligitur animaduerſionibus, quibus frictio, & quoduis præſidium calefaciens. hæc ſiquidem admota, non modo euocare poſſunt ad affectam partem, quod iuxta continetur, ſed etiam digerere. quocirca aquæ calidæ, & ob corporis modum, & ob diuturniorem & breuiorem uſum contrarij eſſe effectus uidentur. quoniam toto corpore inani digerit magis quàm euocat: contra repleto, magis euocat, quàm digerit. tum paruo tempore admota implet amplius quàm detrahat: ſed ſi longior mora in perfuſione ſit, digerendo plus poteſt, quàm implendo. Iure igitur dixit, ubi relaxandum tenuandumque eſt, ma-
B ximam copiam requiri: modicam, ubi molliendum, & caro producenda. Extenuantur protinus, quæ exinaniuntur: non tamen ita protinus relaxantur, quæ extenta ſunt, ſed alijs medijs interiectis. quæcunque enim multitudine diſtenduntur, cuiuſmodi ſunt omnia, quæ inflammatione tenentur, ubi exinanita ſunt, relaxantur: quæ uero frigore ſpiſſante, ubi calefacta ſunt: quæ ſiccitate diſtenduntur, ubi madefacta, relaxantur. Recte ergo ait aquam calidam laxare, ubi plurima corpori infunditur, cum hæc præſtare valeat. Mirari uero te nolim, ſi diximus aquam calidam poſſe, & ſuperantem humorem detrahere, & ſolidum corpus madefacere, alibi enim utrunque eſſe uerum demonſtrauimus. Hæc igitur aquæ calidæ uis eſt, quæ, ubi pauca ſit, quid præſtare poſſit, proferre ſimpliciter non licet. ſi quis enim iterũ uel tertio infudiſſe, aut per ſpongiam fouiſſe contentus ſit, operam penitus luſerit: ſed, ſi modice perfuſione utatur, Hippocrate auctore carnem producet, mollietque quibus eiuſmodi præſidio opus fuerit. Quorſum uero adiecerim, quibus opus fuerit, cognoſce. moderata aquæ calidæ perfuſio graciliori corpore, ac repleto ſuperanti humore calefactam partem implebit: ſed, ſi corpus macrum ſit, & minime repletum, carnem ſimul producet, & molliet. creatur enim caro in illis partibus, in quibus ali, & creſcere debet, quum temperatam naturam inter frigus & calorem habent, & ſanguis ſincerus iuſto modo ad illas confluit. utrumque efficit calidæ aquæ moderata perfuſio. quandoquidem ſanguinem con-
C citat ad ſedem perfuſam: & ibi prius exiſtentem carnem temperat, ſi frigida prius erat, calefaciendo, ſi calida, refrigerando, quum calorem euocat ad exteriora, & utili humore madefacit, atque idcirco etiã refrigerat. quemadmodum balnea aquæ dulcis, hæc ſiquidem eos calefaciunt, qui ex itinere immodico frigore emoriuntur: exuſtos uero non lædunt. uidentur enim temperatæ aquæ ſolio delectari, & uindicari poſt balneum a ſiti. Id etiamnum ualet perfuſio aquæ calidæ, quæ ſi moderate adhibeatur, carne implet, & ob id particulam reddit molliorem. caro enim nuper coacta mollis eſt, ut pote, cum ſanguis haud ita pridem concreuerit, quoniam caſei modo, qui recens cogitur, generatur.

16 *In eo quod perfunditur, hac moderatione utendum, ut, dum intumeſcit, finiatur, priuſquam reſidat. primo enim attollitur, poſtea extenuatur.*

Modus eius perfuſionis, quæ carnem producere, & mollire debet, eſt, ut deſiſtamus, antequam perfuſus locus incipiat reſidere. primo enim attollitur, hoc eſt in tumorem aſſurgit naturali maiorem, tum quia funditur ſanguis, qui in ipſo continetur, tum quia a ſuperioribus partibus eo deſcendit: poſt hæc extenuatur: qui a multum ſanguinis diſcutitur, tam eius, qui a ſuperiori parte concurrit, quàm eius, qui ibi ſubſiſtebat.

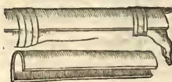
17 D *Contineantur autem molliter, æquáliter, & altius excitata quæcunque extant in corpore, cuiuſmodi calx eſt, & coxa, ita, ut neque curuentur, neque peruertantur.*

Orationem hanc alij legunt, quaſi totam coniuncte contextã: alij in duas partes ſeiungunt, & utrãq; ſeorſum explanant. Prior itaque pars ita circũſcripta eſt, ut ſuum habere abſolutum ſenſum per ſe poſſit. Ergo, ſiue contineri partes communiter intelligamus, ut ſub continendi uerbo comprehendantur etiam quæ ſuſpenduntur, ueluti brachium: ſiue ad ſolum crus referamus, optimum erit molliter contineri, & æquabiliter, & ſublimiores. molliter quidem, ne laborans eo loci prematur, & ob prementium ſenſum Inflammatione periclitetur, neue coactus ſtatum mutare, fractum membrum peruertat, quod ſeruari immobile debuit, & ex toto conquieſcere: quæ uero inæqualiter continentur, dolent ſimul, & deprauantur, cum alia parte ſine fulcro ſint, alia urgeantur. non iniuria itaque cenſet æqualem habitũ eſſe deligendum: ad hæc, ubi altius excitentur, defenduntur a materię curſu, cui, quum opportuna ſint, quæ in inferiorem partem inclinantur, inflammatione prehenduntur. Conſtat igitur prioris partis orationis ſenſuum unum eſſe poſſe, recteque ita explanatam eſſe. Alterius uero partis, ſiquidem per ſe legatur, mens hæc erit. Quæcunque in corpore extant, ut in calce & coxa, recte contineantur, ut neque curuentur, neque peruertantur. Sed quia non adiectum eſt, recte contineantur, idcirco nonnulli eam

mancam

mancam existimant,coguntur que cum priori parte ipsam coniungere. Rursus, si coniunctæ ambæ le E
gantur,oratio non amplius manet communis,sed solum ad continendum extãtia pertinet. Qui in om-
nibus hæc accipiunt,communem orationem fieri dicunt,eo quòd cum extantibus partibus,& reliqua
intelligantur. quin,& Hippocratem ostendunt,non in hoc libro tantum,sed & in alijs multis,ex unius,
uel alterius rei exemplo res uniuersas complecti. quum id,quod proponitur, euidentia antecellat ea,
quæ sunt eiusdem generis,sic,ut ex ipso intelligantur, quemadmodum nũc ex calce, & coxa. Etenim,
cum omnes eiusmodi partes,quando affectæ sunt,molliter,& æqualiter iacere, & sublimiores haberi
debeant,in extantibus qualis coxa est & calx, id maxime seruandum esse perspicuum est. Sæpius autẽ
diximus huiusmodi loquutiones præbere ansam alijs ad alia traducendi,sic,ut quod cuique uisum fue
rit, probabile credatur. quare de opinione, quæ uera uideatur, non conuenit sententiã proferre. Hoc
igitur meminisse nos oportet,illud etiam non ignorantes in discrepantibus expositionibus, ubi in sen
tentia non peccetur,non diu esse insistendum,satius enim esse,transire ad id, quod ad artem maxime
pertinet,atque in eo immorari, quod nunc facere præstat. Ergo,quum conueniat partes omnes mol-
liter collocandas esse,tum æqualiter,& sublimes,potissimum quæ extant,qualis coxa est,& calx,ad ea,
quæ restant,ueniamus, ubi inquit,ita, ut neque curuentur,neque peruertantur. Rursus hoc loci ijs,quę
ad artem pertinent,annumerari debet extantis partis collocandæ peritia. hæc,si iusto altius excitetur, F
membrum curuabitur: si humilior erit, peruertetur, ac præsertim,cum is error accidit, ubi primo col-
locatur. Quæ uero præter medicinalem artẽ in oratione sunt, longam requirunt explanationem. In
commentarijs autem de fracturis, sicut perfecte tractatum est de alijs omnibus, quæ ibi præcipiuntur,
ita etiam de calce continendo,ubi ait,Danda potissimum opera est,ut imus calx optime contineatur.
Sed consuerunt nonnulli addere omnia ubique, aliasque alibi positas orationes, quibus idem præce-
ptum continetur,adscribere,quod neque biduo perpetuo fieri posset. quocirca scripta ita exponentiũ
nemo legit breuiori spacio quàm annuo. Iam ergo quum in libros de articulis,& de fracturis commẽ-
taria scripserimus,hic tantum monuisse necesse est. Si quis igitur eos libros legerit percurrens celerri-
me,quod nunc proponitur, ad ulteriora pergat,doctus a nobis,qui periculum fecimus,perfectos fieri
artifices lata,plenaque docendi ratione,non breui & compendiaria,quam alioqui utilem esse non in-
ficior,cum paucis contemplationem uniuersam complectatur.

Canalis uero crus non dimidium,sed totum excipiat. Spectetur autem morbus, & cetera, quæ oriuntur incommoda 18
manifesta.

Canalis cruri subiectus.

Agit hic, ut quum ijs, qui commentaria de articu- G
lis, & de fracturis legerint, id manifestum appellans,
quod quiuis unus e populo intelligit, nonnulla siquidẽ
ita conspicua sunt,nt uniuersis appareant, qualia sunt,
quæ proxime præcedentibus uerbis narrauit. omnes
enim intelligunt fractum membrum molliter & æqua-
liter esse collocandum,incommoda tamen, quę canalis
affert,non uident,nisi qui ab ipso perceperint in opere
de fracturis,his uerbis,quorum principinm est: De ca-
nali, qui fracto cruri subijcitur,incertus sum quid dem consilij: causam uero,cur iure incertus sit,subij
cit. Ac rursus alibi in eodẽ opere,ubi incipit: Si quis ipsi femori canalem subijciat: tum compluribus
adiectis in extrema oratione adscribit: Canalis igitur, uel totum excipere crus debet,uel nullo modo
adhiberi. Voluit autẽ propositis uerbis canalis usum necessarium non esse, si adhibeatur tamen, subij-
ciendum esse toti cruri inguinibus tenus,non ad genu duntaxat pertinẽtem. ex illis ergo manifestum
est, quod proponitur hoc loco, neque ipsum per seipsum patet. Quoniam quantum spectat ad uerba,
non, dixit, ἢ, quæ uox accipi potest, quasi disiungat,sed eam ab ipso usurpari ad negandum scimus. cẽ- H
set enim canalem nniuerso cruri subijciendum innocenter. Eodẽ modo etiam usurpauit ipsam Ho-
merus in eo carmine,

Tutari incolumen populum,non perdere conor. ubi,non,dixit, ἢ, quin & Thucidides etiã ita
mutuatur. Vult autem spectandum esse morbum,cuius gratia canalis admouetur, & alia omnia, quæ
lædere possunt. Morbus quidem est fractura grauis. ossium cruris, ad cuius curationem opus est crure
penitus immobili. canalis enim probatur a quibusdam,ut qui utilissime tunc subijciatur, quum æger
e lectulo surgit. id autem accidit,ubi uel desidere cupit, uel cubilis duriciem non ferens, ad alterum
transfertur iam tunc stratum, quod in opere de fracturis exposuit: ubi illud etiam ostendit,quòd cana
lis,si non sit longior,quàm ut ultra genu pertineat,non prohibet, crus,quum mouetur, infestusque est,
& sæpius comprimit. Imperat autem,ut morbum intuiti,cuius gratia canali utimur,& ea, quæ canalis
affert incommoda,ipsum modo accipiamus, modo repudiemus. namque, ubi molestia, quam canalis
exhibet,exuperet,uitandus erit: contra,si uincat utilitas, præstabit crus,non usque ad genu tantũ, sed
totum canali excepisse.

Præter hæc porrectio, ab inferiori parte intentio, in diuersas partes ductio, compositio, aliaque secundum natu- 19
ram sint. A.l.4.f.5.t.1 c.3.p.8 r.9.C

A In prioribus dictum est porrectionem uocari, quum languens seipsum præbet medico curandum, quo tempore medicus primum cognoscit affectum ipsum infestantem: deinde ad curationem ipsam accingitur. Ar quum necesse omnino sit affectam partem aliquo modo contineri, iure uidetur secundum naturam esse continenda. nam, si præter naturam iaceret, non mediocriter læderetur. Postquam porrecta est, uel intendi solum debet ab inferiori parte, ubi adeo tenera est, ut abunde sit, si a superiori parte teneatur: uel in diuersa diduci, ubi ualidior est. constat itaque, & hoc tempore satius esse ægrotum seruare habitum, qui secundum naturam sit. Quo facto proximum est, ut componatur, ac tunc etiam conuenit eundem habitum tueri. dehinc sequitur, ut contineatur, uel suspendatur: quæ duo non commemorauit nominatim, sed significauit, dum dixit, aliaque.

20 *De natura, quod ad actiones pertinet, animaduertendum est, quid requirat opus, quod fit, quod ad hac, attendenda quies, medium, consuetudo. In quiete quidem, atque ocio considerare rectum habitum oportet, puta brachij: in medio, porrectionem, atque contractionem, quemadmodum, ubi cubitus cum humero prope ad rectum angulum figuratur: consuetudo idcirco spectanda est, quia non alius habitus facilius fertur, cuiusmodi est in cruribus, ubi extenta habentur: quæ enim hoc modo collocantur, immobilia diu facillime perseuerant.*

B Præfatus in superioribus uerbis, secundum naturam, non immerito hic exprimit, quænam sit hæc natura, quæve sint eius notæ. scribit autem, De natura, quod ad actiones pertinet, animaduertendū est, quid requirat opus quod fit, quasi ita dixerit, naturalis habitus in actionibus quidem actionis proposita sunt, scilicet ad porrigendum, extendendum, componendum, collocandum, quum homo ad nullum opus læsa parte uti debeat. Alias animaduersiones in peruestigatione habitus naturalis deinceps adiungit his uerbis, Attendenda quies, medium, consuetudo: quietem intelligit, quum homo feriatus ex toto in ocio est. unde colligi rectum habitum testatur, sicut in brachio docuit, subijci cubitum uolens, eique radium insidere. Eo medio ait apparere habitum inter extremam porrectionem, & contractionem, quod scribit prope accedere ad rectum angulum cubiti cum humero, quem ipse ἐγγώνιον dixit, quo uolunt habitum appellari, qui est ad rectum angulum, sic, ut cubiti os cum humero rectum angulum ostendat. Verum additur, prope, uetustis omnibus exemplis, quam scripturam agnoscunt, qui hunc librum explanarunt. bis autem peccatur in hac scriptura, si ἐγγώνιον accipiatur pro habitu, qui acutum angulum habet. Quum quòd acutus angulus dicatur, qui recto minor est, nam, ubi recta linea super rectam ducta angulos efficit ab utraque parte inter se æquales, uterque æqualium angulorum rectus est.

C *Ang. obtusus / acutus anguli | recti*

Sed qui recto minor est appellatur acutus, sicut qui maior, obtusus, habet rectus angulus eam magnitudinem, cui nihil addi, nihil demi potest, sed acuti, & obtusi anguli numero sunt infiniti, in recto angulo, nulla penitus declinatio est, quandoquidē recta linea super rectā ducta tunc utrinque rectum angulum facit, quum in neutram partem inclinat, at ubi linea, quæ rectum angulum facit, uergat in alteram partem rectæ lineæ subiectæ, inclinationes maiores, minoresq; fiunt innumerabiles. non licet ergo, ubi quis rectum angulum exprimi simpliciter uelit, dicere, prope acutum, siquidē prius intelligitur rectus, postea acutus, quoniam (ut retuli) unus est rectus, acuti uero innumerabiles. merito igitur dicet quis acutum quempiam angulum prope rectum accedere, sed, quum plurimi sint acuti anguli, intelligemus illum esse, prope rectum, qui parum abest, neque concursum rectarum linearum, a quibus producitur, ita acutum habet: ex quàm plurimis itidem angulis obtusis eos intelligemus prope rectum accedere, quibus rectarum linearum, a quibus fiunt, coniunctio modice obtusa est, aliquē uero angulum prope ad acutum accedere incōprehensibile est, cum acutus angulus non sit unus, non potest ergo ἐγγώνιον dici quod ad acutum angulum figuratur: Tum quòd nemo ex græcis appellat aut ἐγγώνιον per duplex γγ, aut ἀγώνιον per α syllabam acuti anguli figuram, sed, quæ rectum angulum ha-

D bet, ea αἰγώνιον per αι diphthongum, & ἐγγώνιον per duplex γγ. nuncupatur. An ἐγγώνιον necesse est accipere id, quod ad rectum angulum figuratur, quod accidit, ubi cubitus cum humero facit angulum rectum: exquirere autem, cur Hippocrates prope, adiungit? Dicemus igitur & nunc, quod sæpius dicere consueuimus, obscuræ orationis explanationē non certo sciri, sed, si quid probabile sit, cum eo ut quod propositum est uerum sit, & auctoris sententiæ non repugnet, accipiendum esse. huc itaque incumbentes uerbum, prope, conabimur enodare. Statuamus ἐγγώνιον figuram, quum una sit, neq; minui posse, neque augeri: nobis aūt nō licere brachiū ita collocare, ut ossa ad angulū rectū sine ulla inclinatione inter se cōmittantur, sed satis esse, si nō ita multū ab huiusmodi figura recedāt. præsertim cū neq; Hippoc. placeat is totius brachij habitus, demōstrabo enim naturalē habitū prope rectū angulū esse, sed paulū recedere ad obtusum, hoc est spectare ad porrectionē: demonstrationē uero ab ijs accipiā, quæ ipse scripsit: nā de quiete ait, & de cōsuetudine indagare nos posse naturalē habitū. ex ambobus cōiunctis cōficitur cōsiliū unū cōpositū, perinde quasi quis ita dixerit: Collocādi rōnes, qbus iacere singulæ partes solent, quū ociosæ sunt, in curationibus quoq; eligi debēt, nā in partibus cōmode figurādis, id patet primo studendum esse, ut minime doleāt. Verū, si huiusmodi qescentiū habitus a laborātibus nō seruet, sed alio modo iaceāt sine dolore, haud diu māsuros esse manifestū est. Igit, si respexeris ad hoiēs † ociosos, plerunq; cōperies brachia nō penitus media inter porrecta ex toto, & ex toto curuata, sed ad porrectionē magis

†apud græcos est ἀλγοῦντας, hoc est, dolentes.

magis accedētia,id quod etiā accidit in altera habituū oppositione. Cūcti enim hoīes,ubi defessi sunt, E
brachia aperientes,habitū eligunt mediū inter pronum prorsus,& supinū,ut qui oium maxime dolore
careat,cogūtur tn̄ paulum inclinare in pronum. Volens igitur Hippoc. hæc exprimere,cū non esset, q
rem pluribus explicaret, adiecit uerbum, prope. Quod autem ea ratione,quam dixi,inter ceteras ma-
xime collocari cubantem iuuet, præcipue intelligunt, qui sunt in eiusmodi artis operibus uersati, hac
enim oratione audita ueram esse rem comprehendunt. Itaque, ubi mens auctoris propter obscurita-
tem dubia est,expositorem tueri auctoris sententiam, & propositæ rei ueritatem oportet, sic enim, qui
discunt,utilitatem consequentur. hoc igitur consilium seruare in omni expositione conor.quod quidā
expositores,neque si operam darent,assequi possent,ut qui medicinalium operum sint expertes, & ca-
uillatorum uestigijs insistant,fiantque ex eorum numero, qui λογικοὶ ἰατροὶ uocantur, id est uerbotenus
medici,quorum causa uulgo suspecti sunt qui recte utuntur ratione. Hæc, & si raro explicentur,teneri
memoria debent. accedamus nunc ad ea,quæ proximis uerbis subijciuntur, quemadmodum habitus
inter pronum & supinum omnium minime dolori est,cui assueti sunt fere omnes plurimum tēpus æta
tis, ita etiam se res habet in cruribus extendendis, extenta enim crura iacere diu queunt immobilia.
Mutandum uero necessario non esse membrum in alterum habitum minus iocundum ostendimus in
libro de musculis,ubi mutationis quoque causam adiecimus,quare id non amplius ostendendum, est F
sed in memoriam reuocandum, quemadmodum & illud etiam,quòd cito ad eundem habitum reuer-
temur.sed necessarium non est causam referre, longiorem enim sermonem desiderat, satius itaque est
sententia Hippocratis ad unguem seruata aliud quid pro causa tradere,quod iuuenibus magis expe-
diat,quodque a nobis disputatum est in libro de motu musculorum.Igitur in commissura humeri cum
cubito, habitus naturalis medius est inter utrunque extremum, nempe eius, ultra quod porrigere, &
eius, ultra quod curuare brachiū non licet.Apparet aūt,ubi ossa carne nudentur, duobus processibus
terminatum cubiti cauum, quo recipitur humeri ambitus cardinem representās,quem duo tubercu-
la medium complectuntur:tum in ultima porrectione posterior cubiti processus cōiectus in sinum hu
meri posteriorem,non secus quàm in extremo flexu prior in priorē.quibuscunque uero sinus posterior
natura magis sinuatur,præter extremam porrectionem cubitum adducunt ad exteriorem partē, sicut
cōtra,qui eū recessum iusto minus cauum habēt,perfecte brachium non extendunt. Vt non sunt aūt cō
similes in omnibus structuræ articulorū,neque certi in omnibus extendēdi fines,sic neq; mediū erit in
omnibus idem. quare ubi medium habitum inter extremā porrectionem, & ultimum flexum natura-
lem esse affirmamus,medium non ad unguem accipimus,sed sic, ut late pateat, quod medium Hippo-
crates appellat κοινόν. Verūm,sicut nullo modo fieri pōt,ut medius ex toto habitus seruetur,ubi,nec adij G
cere latum unguē,nec demere queas,sic nō expedit brachium lōge ab hoc medio figurari. Id enim in-
terest inter artificiosam coniecturam,& eam,quæ artis est expers,quòd artificiosa exquisitam modera
tionem prope attingit,quæ artis est expers,plurimum nonnunquā aberrat.posset itaque Hippocrates
juxta hanc sn̄iam monuisse, ut seruetur habitus prope ἐγγώνιον hoc uocabulo rectum angulum appel-
lans,ut qui nos coniectura ductos, non longe recessuros esse ab exquisita moderatione existimet.Sed
iamiam persequar,quod pollicitus sum me relaturum iunioribus,quod ad hunc locum maxime con-
ferat. Habet consuetudo præcipuam in medicina uim, ita, ut a clarissimis medicis natura aduentitia
nuncupetur. quam constat inter ea,quæ necessario admodum spectantur, Hippocratem ubique nume
rasse in indicandi facultate,tribuentem ei secundas,illa uidelicet primas occupante, quæ a natura su-
mitur. collocandi enim ratio, quæ ab hac indicatur,eatenus inferior est, quatenus exquisite in omni-
bus eadem esse non potest, sed pro cuiusque consuetudine uariatur. Conspexi ego quosdam totum
diem considentes,qui artes exercent sedentarias, alios stantes, aut ambulantes,censuique non imme-
rito ijs magis extenta figuranda crura esse, qui bonam temporis partem habere sic collocata consue-
runt: ex contrario minus extenta, quibus curuata diem uniuersum detinentur.experimento autē rem
comprobans, comperi qualem speraui. Brachiorum uero eadem est ratio,iacere enim ad rectum angu H
lum debent, sed propius ne accedere ad ipsum oporteat, an longius abesse, ex consuetudine intelligi-
tur. Verum homines,quum quæ a ratione excogitata sunt, experimento dijudicant, tunc rei excogita
tæ certum indicium habent, ubi experimentum a ratione non dissentit. itaque præceptum hoc ab om-
nibus amicis comprobatum firmiter iam constitutum est ad hæc maxime pertinere. Arbitramur ergo
Hippocratem uoluisse habitum,qui ad rectum angulum ad unguem est,pro consuetudine uariari: mu-
tationem uero exiguam esse,hoc est,prope rectum angulum accedere.

*In mutatione uero,postquam adhibita intentio est,hæc similiter se habeant,quòd ad habitum pertinet,& situm,muscu-
li,uenæ,nerui,ossa bene admodum contineantur,& bene figurentur.* 21

Hæc superius etiam dicta sunt,si quis autem ex toto ipsa detraxerit, præceptis nihil dempserit. Ac-
cidit enim in huiusmodi libris,quibus multa summatim continentur,ut auctor easdem res aliter atque
aliter adscribat,ea de causa,ut consideret, quibus uerbis eas potissimum explicet: librarius uero po-
stea,ubi repperit scripta nonnulla in margine,nonnulla in ipso spacio,in quo contineri scriptura solet,
uniuersa in ipsum spacium congerat, quo ordine maxime censet conuenire. Id igitur, quod propositis
uerbis ostenditur,eius generis est. Complura diximus attendi tempora in eo,qui curatur,primum,ubi
ad medicum

A ad medicum accedit aliquo prorsus modo figuratam habens affectam partem: alterum deinde, quum se præbet medico, qui intuitus partem, & uitium eius cognoscat, & qua præparatione ad curationem opus sit: sequitur deinceps tempus præparationis, & postmodum intentionis, tum ossa componendi, ubi fracta fuerint, & restituendi, ubi prolapsa, dein alligandi, postremum omnium est tempus suspendendi in brachio, continendi in crure, & in locis iuxta spinam, & caput. ἕξιν igitur, id est habitum hic uocauit παρὰ τὸ ἔχειν, quod habeat eam rationem, qua partes continentur figuratæ eo tempore, quod ab iniecto uinculo proximum est: huic e regione opposuit situm eorum, quæ continentur, nempe trium, crurum, capitis, & totius spinæ, sic, ut habitum accipere in alijs debeamus, ut puta in iugulo, brachio, latere, capite humeri, lato scapularum osse, malis, maxilla, & si quid aliud simile est. censet enim opus esse, ubi prædictæ partes affectæ mutantur, nonnullas recte iacere, puta quæcunque contineri possunt, nonnullas recte figuratas haberi, nempe, quæ contineri non possunt. Dixit autem, quæ continentur εὔθετα, alia uero εὔσχετα, cætera in alijs ex dictis temporibus diuersa sunt. Commune est omniū unum & idem naturalis scilicet partium status, ad quem spectare iubet illum, qui postremo tempore uinculum diu seruandum constituit. nam, si membrum alio modo figuretur, dum alligabitur, postremo tempore etiam mutabitur musculorum, uenarum, & neruorum positio, ac neque εὔθετα erunt, neque
B εὔσχετα, hoc est neque recte continebuntur, neque recte suspendentur.

22 *Intendere autem illa ualentissime oportet, quæ maxima sunt & crassissima, & ubi utrunque os comminutū est, minus ubi id, quod subiectum est, minime, ubi id, quod superius.*

Intendere (inquit) ualentissime oportet, quæ maximis & crassissimis ossibus continentur, & corpora, quæ ipsa cingunt, hoc est musculos. hi enim sunt, qui potissimum intentione indigent, ut quibus maxime uis insit ad sua initia recurrendi. ex harū partium numero est femur, deinde humerus & crus; post hæc brachium, postremo, quæ iuxta manum sunt & pedem. excipe hic quæ in spina sita sunt. Sed quod ait, ubi utrumque os fractum est, magis extendere oportet, intellige cubitum & radium: quòd uero subijcit, minime, id est leuissime, ac maxime moderate, ubi id, quod, superius, accipe in brachio radium, quæ omnia (ut retuli) discussa sunt in opere de fracturis.

23 *Quòd si iusto ualentior intentio adhibeatur, noxia erit, præterquam in pueris: partes autem paulo altius excitentur.*

Si ossa in pueris, uel ubi franguntur, uel ubi suis sedibus excidunt, minus quàm expedit, extendan-
C tur, tantum rem procedere non sinent. nam nec componētur, quæ fracta sunt, nec quæ prolapsa sunt, restituentur: sed si ualentius extendantur, proprium affertur detrimentum. quo quidem tempore uis adhibetur, dolor excitatur, postea inflammatio superuenit, febris, neruorum distentio, & interdum et resolutio. quod testatur se uidisse Erasistratus in humeri capite nimium extento. minus tamē alijs, pueri læduntur, si uehementius extendantur, propter humorem corporum & molliciem. nam, ut lora plurimum citra noxam distenduntur, quum mollia sunt & madida, abrumpuntur uero, cum arida sunt & dura: ita musculi, atque nerui, quum madent, & molles sunt, ducentem facile subsequuntur, neq; multum dolent, neque rumpuntur, sicci uero, & duri, quum nisi magna ui cogantur, extendi nequeant, grauiori dolore urgentur, non solum si iusto magis, sed etiam si modice intendantur. in eo enim casu neruorum ac musculorum fibræ conuelluntur, rumpunturque, quorum nihil manet pueros, neque enim postea inflammatione, atque idcirco febre, delirio, neruorum distentione, ac resolutione prehenduntur. Ipse igitur de pueris uerba fecit, quæ transferenda nobis sunt ad eunuchos, fœminas, tum ad eos, qui natura, siue consuetudine madent, & molli carne sunt, cum istiusmodi corporum temperamenta ducenti facile pareant, neque sentire offensam ullam grauiorem soleant, si ultra debitum extendantur: at quibus uel natura, uel consuetudine corpus induruit, uix cedunt extendentibus, atque ea de cau-
D sa minus ipse censuit a medicis esse extendendos, ualde siquidem læduntur, ubi immodica uis adhibeatur. Quod uero ait, partes autem paulo altius excitentur, itē duplici de causa proponitur, & ut fidelius contineantur, dilabuntur enim, quæ contraria sunt: & ne doleant.

24 *Articuli exemplum sit, qui cognominis, qui par, qui similis, qui sanus est.*

Cognominem Hippocrates dixit ὁμώνυμον, satius autem fuit dixisse συνώνυμον, alia enim sunt ὁμώνυμα, quàm quæ hic tractantur. homini quidē homo, & equus equo, tū canis terrestris terrestri, marinus marino, συνώνυμος est. quæcūq; aūt noīa in multis singularibus speciē unā significāt συνώνυμα in ipsis dicuntur: contra ea, quibus differētes species appellanī, uocare solemus ὁμώνυμα dicta, & quæ sub ipsis sunt, atq; exprimūtur: ὁμώνυμα habētur. qui dicetur igitur brachiū brachio cōparatū ὁμώνυμον, quādo speciē eandē habet? Sed nō expedit in uerborū cōtrouersia immorari, quæ sequūtur magnū in medicina momētum habent, quibus iubemur, cum prolapsum articulum in suam sedē restituimus, uti exēplo cognominis, paris, similis, sani. cognominis quidē, ubi humerus cū humero cōfertur, cū brachio brachiū, femur cū femore, crus cū crure: paris in eodē homine, & non in alio, quam rem in opere de articulis declarauit his uerbis, spectareq; in articulis, non quidem alterius hominis: pari autem adiecit similē, pōt.n. cum quo confertur, par esse, ut sane similis non sit, cum sæpe alter humerus uitio quopiam tabuerit, aut abscessu

ægrotauerit

ægrotauerit, uel crus ualgum sit, aut uarum: atque idcirco sanum rursus adscripsit, ne quid nos E
perperam accipiamus, non grauatus uerbum, quantum est in ui, idem penitus iterare, nam, quod par est, utique sanum est, si simile sit, nisi ubi utrūq; membrum eodem modo sit affectum. tunc autem in alijs hominibus spectandum erit, in quo casu conuenit simili sanum adijcere, sed, si in eodem homine consideretur, abunde erit dixisse sanum, quod simili comprehenditur. fortasse autem Hippocrates utrūque scripsit, ut in alijs scriptum inuenitur, animo accipiendi non utrūque, sed alterum tantum, librarius uero utrunque adscripsit.

Frictio ad resoluendum ualet, & adstringendum, præter hæc ad implendum, ac minuendum. nam, si dura sit, adstringit corpus: si mollis, resoluitur: si multa, minuitur: si modica, impletur. 25

Adstringere intelligit durare: resoluere, laxare, & mollire: minuere, extenuare. sub dura enim frictione carnem pertractatam uerisimile est, reddendam esse frictioni similem, dum adstringitur premiturque: sic & sub molli carnem similem afficiendam, eo quòd contraria præstet, atque dura: multa insuper, cum demere plurimum possit, extenuari corpus probabile est: sed non similiter plerunque refici ea quæ multæ contraria est, pauca uidelicet, uerum modica, quod superius dixit de usu aquæ calidæ. paucissima enim fricatio, non secus, ac exigua aquæ perfusio nihil efficit, quod sensu percipiatur. Perfricare igitur oportet, ubi implendum est, quoad indicia conspiciantur, quæ tradita de perfundendi mode F
ratione fuerunt, quum ait, dum intumescit, priusquam residat, finiatur, primo enim attollitur: postea extenuatur. demonstrauimus autem in secundo de tuenda sanitate ex ijs, quæ frictio præstat, nihil ab Hippocrate prætermissum. Illud uero, quod multos latet, ignorare non oportet, quamuis ἀνὰ sursum significet, τρῖψις frictionem, ἀνάτριψιν uocari a græcis non modo eam frictionem, quæ ab inferiori parte sursum procedit, sed quamlibet quouis modo intendat: raroque legi apud ipsos uocabulum τρίψεως, consuerunt enim appellare ἀνάτριψιν, quam nunc dicimus τρῖψιν.

Sed, quod ad uinciendum attinet, primum uinctus premi se maxime dicat, qua uitium est, extremis uero partibus minime: fulciri item fascias, & non urgere se, idque non ui, sed numero, eo ipso die, quo deligatus est, ac nocte paulo magis, posteriori minus, tertio autem laxari. reperiatur postridie in extremitatibus tumor mollis, tertio die cum resoluitur, quod uinculo exceptum fuit, extenuatum. idque seruandum est quotiescumque alligatur, cumque iterum uincitur, intelligendum est conuenienter ne inectum uinculum fuerit. in posterum enim expedit plura atque arctiora lintea dare, ab hinc tertio die plura adhuc atque arctiora, deinde septimo die a primo resoluto uinculo ossa gracilia in conspectum ueniant, & facile tractentur. At, ubi ferulis alligatus locus gracilis sine prurigine, atque exulceratione fuerit, supersedendum est usque ad uigesimum diem ab ictu: si quid suspectum sit, soluere interim ferulas conuenit, & tertio quoque die coarctare. eodem autem modo figuratæ habendæ partes sunt, dum suspenduntur, dum continentur, atque dum alligantur. 26 G

Fulcimenta constat a græcis appellari, non solum ἐρείσματα, sed ἕρματα, uel ex eo, quod Poëta ait in eo carmine, ὑπὸ δ' ἔρμιν ἕρματα τῶν. ad cuius similitudinem fulcire dictum est ab Hippocrate ἑρμίσαι, quod quasi insidere significat, & inhærescere. Id autem fieri iubet linteorum numero magis, quàm pressu. caueri enim per se uoluit linteorum pressum. sed hæc & alia multa, quæ & præpositis, & sequentibus uerbis continentur, abunde explanata sunt in opere de fracturis, & de articulis. quare, si quid obscurum est, non est, quod exponamus, transferamusque huc quæcunque ibi perfecte prodita sunt, atque ideo quasi rem apertam prætermittendum existimo. ille enim qui non modo magis apposite, quàm ego, sed, qui omnium optime potuit dicendo sensa mentis aperire turpe duxit.

Quod clare expressum est, iteratis dicere uerbis.

His igitur relictis, ut pote, quæ plana sunt ijs, qui commentaria de fracturis, & de articulis legerint, ad ea, quæ restant, progrediar.

Capita figurandi ex consuetudine, & natura uniuscuiusque membri colliguntur. species uero, ex cursu, statu, cubandi ratione, ex actione, & ocio. 27

Aperte quoque ex his uerbis intelligitur librum hunc, qui summatim rem complectitur, post obitū H
auctoris editum fuisse. nam, qui huiusmodi libros exscribūt, si qua sint, quæ duobus modis, uel in margine etiam apposita sint ab auctore, ut postea consideret utro exprimere mentem suam præstet, soliti sunt omnia describere in ipso opere. quis enim adduci posset, ut crederet, eum uoluisse hic eadem iterare nulla ratione cogente, præsertim cum summopere studeat breuitati? Sed cum maiores nostri hęc duxerint explananda, nos quoque illos sequemur. patet igitur capita collocandi dicta esse, quasi proposita, ad quæ intendentes idoneum cuiusque partis habitum inueniemus. quin & consuetudinem unum esse ex ijs propositis supra memoriæ prodidit, cum inquit: Præter hæc porrectio, intentio, in diuersas partes extensio, compositio, aliaque secundum naturam sint. De natura, quod ad actiones pertinet, animaduertendum est, quid requirat opus, quod fit, quod ad hæc, attendenda quies, medium consuetudo. in quiete quidem atque ocio considerandus rectus habitus, puta brachij: in medio porrectio, & contractio, quemadmodum, ubi cubitus cum humero prope ad rectum angulum figuratur: cōsuetudo idcirco spectanda est, quia non alius habitus facilius fertur, cuiusmodi est in cruribus, ubi extenta figurantur, nam, quæ collocantur hoc modo, diu facillime possunt immobilia perseuerare. hæc cum paulo antea scripserit, qui deterius iterum hic repetet? proposita igitur consuetudine & natura uniuscuiusque membri, deinceps species, hoc est differentias ipsorum colligendas esse ex actionibus arbitratur.

A arbitratur. Nonnulli uerbo, species, adiecerunt, membrorum ita, ut oratio sic habeat, species mēbrorum. de cruribus autem gratia exempli dixit, ex cursu, incessu, statu: cui addidit cubandi ratione, quod idem est, ac uerbum superius scriptum, uidelicet, quies, his rursus subiecit, ex actione & ocio, actionē accipiens pro incessu, cursu, statu, singularibus actionibus: ociū uero pro quiete. Quare nihil amplius his uerbis exequitur, quàm actionem & quietem, neque propterea, quod in principio huius orationis naturam membrorum nominauerit, existimari uelim alterum nunc collocandi modum indicasse, cum nullum aliud naturæ tradiderit indicium præter actiones, quod totum sic habet, quemadmodum in uerbis paulo supra scriptis docuit. quocunque autem tempore curationis eorum affectuum, qui manus auxilium desiderant, unus seruandus est partis habitus, qui secundum naturam est, quem inueniri ait ex quiete atque ocio, id est, ubi quis conquiescit, tum ex medio, quod scilicet est inter extrema, atque ex consuetudine, sub qua actio & quies manifeste comprehenditur. Hæc itaque duo maxime communia indicia, medium scilicet inter extrema, & consuetudo uniuscuiusque partis naturalem habitum nobis exponent. ego autem in libro de motu musculorum hæc persequutus, & partium compaginem indicans, quam ex ratione corporum incidendorum inueni, naturalem partium habitum iuxta Hippocratem in libro de fracturis docui. Videri autē possunt diuersa de propositis rebus dici, cum alias alia B uerba & nomina usurpentur, ueluti cum quis dixerit collocanda esse membra, quemadmodum minime lædunt, non alium habitum inueniet, quàm eum, in quo detineri solent quiescentes, qui medius quoque est inter extrema, sed & indicatione sumpta a partium compagine hic idem inuenitur.

28 *Quoniam labor firmat, ignauia resoluit.*

Hoc etiam perangustе traditum fuit ab auctore, quod fortasse constituerat dilatare in eo libro, quē erat editurus. Legitur autem in quibusdam exemplis, Quid labor firmat, ignauia resoluit? proponente sibi ipso auctore rem exquirere utilissimam non modo ad medicinæ partem, quæ manu, sed & ad eā, quæ uictus ratione medetur. omne igitur corpus, ubi in ocio degit, effœminatur, & imbecillum redditur: firmatur autem & uires colligit, ubi quid faciat, hoc est, aliquem usum præstet. cuius orationis duo fidem faciunt, experientia omnium, qui animaduertunt euidenter apparentia, & indicatio, quæ a naturali compagine sumitur, quam in libro de tuenda sanitate explicauimus. Quod uero ad chirurgiā attinet, non debent diu affectæ partes haberi immobiles, sicut nonnulli securitatis gratia faciunt: sed inflammatione sublata modice dimoueri, quod primo tantum faciendum est, quum affectæ sedi calida aqua infunditur, deinceps in balneis, postea etiam sine his.

29 C *Adstringendum est numero potius, quàm pressu.*

Item hoc ipsum ab auctore summatim per se scriptum a librario sane huc translatū fuit. supra enim clare perfecteq; explicatū est, nunc præcise adscribitur. supplere aūt oportet, linteorum, ut uniuersa oratio sic habeat, Adstringendum est numero potius linteorum, quàm pressu.

30 *Vbicunque sanguinis suffusio est, seu contusum, siue abruptio, siue tumor, si inflammatio non est, sanguinis plurimum a uitio sursum expellatur, paulum uero deorsum. sed nec brachium, nec crus dependeat. fascia autem ab affecto loco incipiat, ibique ualidissime insidat, extremis uero partibus minime, medijs modice: extrema item sursum adducta uinciatur: numeroque potius quàm compressu fascia adstringant. huc autem maxime accommodantur tenues, leues, molles, mundæ, latæ, ualentes, ut quæ siue ferulis adhibeantur. Perfusione insuper copiosa utendum.*

Hippocrates iuxta Ionum linguam (ut solitus est) contusum appellauit φλάσμα per φ. id, quod a nobis per θ. θλάσμα dicitur. accidit autem hoc uitij, ubi graue aliquid decidit in corpus, quod quasi carnē abrumpendo, atterendi uim habet. Verum ubi contusa caro ad regionem, quæ sub cute est, sanguinem trāsmittit, hæc sanguinis suffusio dicitur ἐκχύμωμα, sub qua cutis inuiolata seruatur. scindi autem tenues D uenas cum carne, ubi id exoritur, manifestū est. Incidit autem abruptio (quod σπάσμα dixit) quum musculorum fibræ plurimum extenduntur, ita, ut nonnullæ abrumpantur, cuiusmodi mala recētiores medici ῥήγματα proprie appellant. Huic subiecit Hippocrates tumorem, quem dixit οἴδημα, quo uocabulo solet omnes præter naturā tumores notare: iuniores dispertiuntur hos in inflāmationes, quas φλεγμονὰς uocant, & in duros tumores, atque in molles, & pituitosos, quos proprie uocant οἰδήματα. sed φλεγμονὰς solet ipse appellare φλογώσεις, unde nomen inditum est calidis tumoribus. accedit ad priores tumores is, qui erysipelas dicitur, quod perpetuo quidem inflammatum est, non tamē perpetuo tumet. Hi ergo morbi omnes nominatim positi ab Hippocrate, quod ad rationem uictus ac medicamenta pertinet, aliam curationem exigunt: quod uero ad manum, uinciri conuenienter debent, præsertim, ubi oriuntur ex præcedentibus uinculis, de quibus nunc pertractat. Illud uero, a uitio sursum expellatur, dixit ἐξερᾶται, quòd quasi exprimatur significat. nonnulli aperte scribunt ἐξαίρεται, hoc est expellatur, ut nulla apud græcos explanatione sit opus. Ceterum deligari hæc in libro de fracturis uoluit, fascia orsa a loco tumido: nunc uero a uitio partis, quod τρώματος nomine exposuit, sed uinculum, quod ad fracturas pertinet, hic eatenus uariat, quatenus fascias plurimum ferri docet ad superiora, parum uero ad inferiora. Illud item, Sed nec brachium, nec crus dependeat, commune quoque est eius uinculi, quod ad fracturas accommodatur, sed id adscripsit, ut pote, quod magnum in propositis momentum habe

ret,

ret, ne (ut consueuimus) negligentius agentes summopere lædamus. quum, quæ ingentem noxam aut opem afferunt, prout quis recte, uel non recte utitur, Hippocrates cōmemorare frequentius nō grauetur: contra, quæ parum prodesse nouit, aut obesse, contentus sit semel tractare. Ergo in fracturis, cum primum alligantur, antequam uel inflammatio, uel aliud ex dictis nunc uitijs accesserit, cautio est similiter, atque in his, ne quid ad affectam sedem concurrat: at non æque in illis danda opera est, ut quæ affectam partē occupant, digerantur. quocirca perfusionem hic adiungit, nō quo illic quoque non adhibeatur, sed quo hic magis. perfundenda enim copiosius hæc sunt aqua calida, ut quod in tumidis partibus collectum est, discutiatur. Quam ob rem ipse, cum loquutus est de calce, qui a sal tu ex superiori loco sanguine suffunditur, præter cetera auxilia ad id hoc quoque posuit, aqua calida copiose perfundendum, uinctumque locum sine compressione fideliter continendum. Igitur hæc quoque ad fracturas docuit, licet plus habeant ponderis in malis, quæ nunc commemorantur, nempe ea de causa, ut citra omnem pressum digerantur, ac propterea sine ferulis quoque deuincit, ita, ut iūctura hæc duplici modo differat ab ea, quam fracturæ postulant, tum quòd fascias requirat minus arctatas, & potissimum leues, tenues, molles, mundas. his enim maxime indigent, quæcūque adstringi leuius oportet: tum quòd digestione opus sit uehementiore. Adiungit præterea unumquodque, ex propositis uitijs inflammatione uacare debere, si, qua docuit ratione, curandum sit. siquidem inflammationes ne modicum quidem pressum ferunt. contra eas igitur nitimur per cataplasmata, per assiduam calidæ aquæ perfusionem, perq; liquida medicamenta, quæ succurrere scilicet inflāmationibus possint. F

Vbi articuli suis sedibus excidunt, aut his intactis, quæ ipsos continent, resoluuntur, aut ossa, quæ citra commissurā se contingunt, diducuntur: uel quæ iuncta erant, abrupto eo, quo continebantur, inter se dehiscunt: seu iuxta articulos comminuuntur: aut peruertuntur, cuiusmodi sunt, quæ uara sunt, in alteram partem inclinantia, ab ea parte, a qua mota sunt, leuius uinciri debent, arctius ab ea, in quam, ut quum deligata sunt, in contrariam spectent. ac priusquam deligentur, idque paulo plus æquo, quod & fascijs agendum est, & pannis, tum suspendendi, collocandi, intendendique ratione, præterea conuertendo, dirigendo, plurimumque perfundendo. 31

Mala hæc uniuersa late persequutus est in opere de articulis, & de fracturis, quæ nūc sicut alia multa in compendium contulit, quod breuitatis causa per se obscurum est, at ijs, qui ea uolumina legerint planum. nos, quum ipsa antea explanauerimus, ut memoria redintegretur, pauca in mediū afferemus: si quis autem ab officina medici initium acceperit, huic præceptore opus est, qui res enodet, & quæcūque ab Hippocrate in opere de fracturis, & de articulis scripta sunt, in commentarium translata huc proferat. Dixit igitur Hippocrates propositis uerbis ἐξαρθρήματα, in articulis, qui suis sedibus excidūt G στρέμματα, ubi in tacto articulo, quæ iuxta ipsum neruosa sunt, resoluuntur, quod præsertim accidit, quū ambulando uestigium fallit: διαστήματα, cum ossa, quæ citra commissuram naturaliter se contingunt, præ affectu quopiam diducuntur, in opere etiam de articulis & de fracturis nominatim mentionem facit de ossibus, quæ inter se diducuntur, ut de cubito & radio in commissura brachij cum humero, & in manu de ijs, quibus illa continentur, & in crure similiter de ijs, quæ iuxta genu sunt pedemque in uicinia calcis: ἀποσπάσματα dixit, quum abruptis ijs, quæ ossa inter se connectunt, ipsa, quæ prius iungebantur, plurimum inter se dehiscunt, quemadmodum ipse de extremitate lati scapularum ossis ostēdit: sed ἀποκαυλίσματα dicit, quæ iuxta articulos comminuuntur, uocantur a iunioribus ἀπάγματα, de quibus in fine libri de fracturis meminit, inter cubiti noxas, ubi ἄπαγμα scripsit, eo ducuntur, qui post ipsum hoc uocabulo nuncuparunt quamcunque transuersam totius ossis fracturam in uicinia articuli, in qua uidelicet fracti ossis partes inter se plurimum recedunt, ossa, quæ sic franguntur, recentiores dicunt frangi καυληδὸν, quum caulis modo abrumpantur: διαστρέμματα uocauit, quæ peruertuntur, ab ijs autem quæ στρέμματα dixit, differunt διαστρέμματα, quatenus hæc aliquo modo perueniunt ad articulum leuiter ipsum deprauantia, suaque sede commouentia, id quod euenit præcipue uni ossi tibiæ in pueris, in quo casu uincimus, utrinq; ad dirigendum objicientes lignum ex tilia, uel ex tali aliqua materia firmum molleque, renuem inde regulam parantes. Recte autem addidit, ubi commemorat ea, quæ peruertuntur, in alteram partem inclinantia, etiam, si legamus ut nonnullis placet, cuiusmodi sunt, quæ ualga sunt, hæc in alteram partem inclinantia: utrique scripturæ optime conuenit adijcere, in alterā partem inclinantia: siquidem totus articulus sæpe in interiorem partem uel exteriorem conuertitur, idque cruri accidit frequenter prope genu & prope talos. Vocantur autem, quæ in exteriorem partē uergunt βλαισά, id est ualga, quæ in interiorem ῥαιβά, & γυιλά, id est uara. His omnibus uinculum prodest, quod duo spectat, ut ab ea sede, in quam prolapsa pars est fasciæ adducantur, urgeantque: locus uero, unde ea recessit, laxior sit, ut admittat, quod sub uinculo ad ipsum compellitur, hoc est, ut fasciæ ibi laxæ sint, non arctatæ. Supplere autem oportet, uenerunt, ubi inquit, ab ea, in quam, sic, ut totus sermo sit: ab ea parte, a qua mota sunt leuius uinciri debent, hoc est fasciæ laxiores esse arctius ab ea, in quam uenerunt, ut spectent in contrariam partem, atque uenerunt. terminum autem conuertendi in contrariam partem non præscripsit naturalem statum, tunc enim morbo uinculum cederet, quum deprauationi din pars assueuerit: sed paulo ultra naturalem statum partem adducendam. cenier, atque hoc est, quod ait, idque paulo plus æquo: nam, quod naturale est, æquum est. Ceterum præcipit, ut ad contraria conuertamus per omnia, quæ ad uinciendum admouentur. quæ H

ipse

A ipse nominatim cum fascijs recensuit, quum inquit: & pannis; tum suspendendi, collocandi, intendendiq; ratione, præterea cōuertendo dirigendo: quum possit uinculum per hæc omnia plus iusto ad contraria inclinari. Scribit, item plurimum perfundendo: addens, plurimum, quod in proxime præcedentibus uerbis omisit, intelligi tamen potuit ex ijs, quæ proposita erant. ibi itaque digerẽdi, hic uero molliendi causa, copiose aquam infundit.

32 *In his, quæ extenuata sunt plurimum integræ partis cōprehendatur, ut ex transfusione, quæ exhausta sunt, magis quàm suapte natura enutrescerent, diuerso uinculo ad incrementum spectent, & carne impleantur.*

A.l.4.f.5.t.2. c.17.p.903.C

Percurrerunt locum hunc expositores huius libri, non secus atque alia multa, circuitioneq; usi pauca quædam attulerunt: qui uero enodare aperte ipsum contendunt, ueritatem non attingunt, ita, ut mirum sit, qui potuerint extenuatis, hoc est gracilibus partibus, & quæ ali desierunt naturalem habitũ restituere. Equidem cẽseo quæcũque, uel ad uerborũ significationes attinent, uel ad quæstiones captiosas, ut perperam accipiantur, nihil ad artis opera discentibus obesse: quæ uero contraria idoneæ curationi traduntur, necessario ijs officere, qui medendi artem exercent. Ante omnia igitur docebo qua B uia curauerim, quæ summa macie confecta essent, ut qui addiscunt, iam eius ope fruantur: deinceps accommodare ueritati proposita uerba enitar. ubi enim latebra est obscuritatis, conabor rei ueritatem tueri, eique, si ulla ratione fieri poterit, uerba Hippocratis consentanea demõstrare, quod si interim nõ dabitur, iuuenis certe rem ipsam, ut sese habet, comprehendat. Ergo macies partium plerũque, uel ex diuturna quiete, uel ex eo uinculo, quod ad fracturas pertinet, proficiscitur, quũ ob illam robur quiescentium partiũ emoriatur: ob hoc regio, quæ uincta est, sanguine sursum partim, partim deorsum expresso, alimento priuetur. Quocirca contrario modo, atque contractum fuerit, mederi uitio debemus, nempe affectæ parti uim restituentes, efficientesque, ut eo sanguis affatim conciteтur. uires quidem reficit moderata frictio, perfusio, motus. debet autem esse idonea moderatio in utroque genere, in qualitate scilicet & modo: sanguinis uero plurimum euocabunt, proposita nunc ratio alligandi, aquæ calidæ perfusio modica, motus, & frictio, quæ & uires etiam confirmant. omnia autem modo & qualitate moderata esse cõuenit, cum non satis sit frictionem, motum, calidæ aquę perfusionem, nec multa esse, nec omnino pauca: sed oporteat frictionem quoque mediam esse, tam inter duram & mollem, quàm inter multam & paucam, similiter aquam ita temperari, ut media sit inter eam, quæ nondum calefacit (χλιαρὸν id est tepidam uocant) & quæ iam dolori ęst, calore mordens (ζέον, id est feruentem dicunt) in C modo item mediam inter multam & paucam. uerum de modo supra tractauit, cum dixit, dum intumescit, priusquã residat, finiatur. hoc aũt tẽpore, si pars cum seipsa conferatur, rubens maxime apparet. quæcunque ergo gracilitate, macieq; tentantur, plane magis exanguia conspiciuntur, quàm quæ bene ualent, uixque & quum pertractantur, & quum aqua calida perfunduntur, rubescunt. hoc autem nobis propositum sit, quod ad modum pertinet, ut membrum rubore offundatur, quo tẽpore tumidius quoque exhibetur, sed, nisi cesset qui fricat, uel perfundit, tumor desinit, & rubor finitur. Maciẽ uero uel medicinam non admittere, uel sanabilẽ esse indicio erũt tumor ruborque, prõpte uel magno negocio excitati. quibus hi quidem ægre contingũt succurrere soleo perfricando corpus aliquo ex calefaciẽtibus medicamẽtis, atq; ex ijs præcipue, quæ modicum accipiũt thapsiæ non uetustæ: sed & huiusmodi gracilitates inũgo aliqua mixtura, quæ picem habeat, qualia sunt medicamẽta, quæ πιττωτά, uel δρωπακιστά græce a quibusdam dicuntur. quæ, si πίττωσιν & δρωπακισμὸν nominari audies, æque intelliges, licebitq; tibi appellare, ut uelis. instituimus aũt cm in his commentarijs iuniores atticismũ nõ docere, sed persequi medicinalis artis effectus utilissimos, atq; eos præcipue, qui ex confectionibus picem habentibus ad proposita pertinent. Igitur, si primus usus partẽ reddat tumidã & rubrã, iam cessandũ est: sin minus, iterũ & tertio inũgendũ, in alijs quotidiẽ, in alijs tertio aũt quarto quoque die, prout affectæ parti maxime opus D esse iudicabis. Illud uero, quod pars, quæ fricatur, aut pice illinitur, incalescit, inter ea, quæ spectantur interdum non enumero, quoniam sub rubore comprehenditur, cum eodẽ tẽpore caleat, rubeatq;. Ego hac ratione gracilitati præter naturam sæpe occurri, raroque usus sum uinculi opera, & si quando usus sum, eo modo alligaui, quo docet Hippocrates inspectis uerbis ipsius, diuerso uinculo, quod enim inquit, diuerso, illi uinculo opponitur, quod pertinet ad fracturas, quodque affectam sedem uehemẽtius urget. diuersum itaque uinculum primo protinus fasciarum ambitu discrepat ab eo, quod posuit ad fracturas, non enim ordimur a parte cui medemur, quemadmodũ facere in ulceribus, fracturis, sanguinis effusione, ceterisque omnibus paulo ante propositis consueuimus: præter hæc affectũ locũ non adstringimus, sed remittimus, maxime aũt comprimimus partem integram, unde incipimus. inde enim præcipit, ut fascia usque ad affectum locum laxetur, atq; ubi eo uentũ est, laxissima inuoluatur. hic siquidem hieme obuoluendus est, ne calefiat, laxus uidelicet nec minimum quid adstrictus: sed æstate debet integra sedes uinciri, ut qui in ea subest sanguis, ad locum, qui refectione indiget, depellatur, partem uero quæ curatur, sub uinculo calefacere & digerere alienum est. Vbi autem crus totum, aut totum brachium ualde emacruit, alterum par membrum deligare cõuenit, initio ab imis partibus accepto, dein fascia ducta in crure inguine tenus, in brachio ad alam usque, & humeri caput. quãdoquidem eodẽ modo uenæ, quæ cruribus alimentum subministrant, ab inferiori parte iuxta os sacrum deriuantur a uena

caua,atque illæ quæ brachijs,a superiori iuxta iugulum.sanguis itaque,qui ad unum fertur ex paribus E
membris,ubi iter clausum est,ad alterum deducit. Adstringi autem sanum membrum hactenus debet,
ut ob compressionem minime indolescat: sed,quod uitiatum est,uel nudum relinquendum, uel pauca
lana usque ad inguen obtegendum,ubi cælum frigidum sit,sed ubi non sit tale, expedit nudum esse, &
subinde linteis perfricari; tum calidis medicamentis foueri,si locus ægre incalescat. namq;,ubi prom
pte,oleum cui parum ceræ adiectum sit,per se idoneum est,siquidem diutius manet, & minus resoluit.
Eadem omnino ratio est in brachijs,in quibus uinciendum id est,quod bene ualet, perinde quasi crus
præstanterque calefaciendum,quod ægrum est,& frictione & motu:hominem uero,ubi prorsus stupi-
dus nō fuerit,rogare præstat,num in ea parte,quæ curatur,aliquid eius caloris,qui excitatus fuerit,sen
tiat superesse:an aperte defijsse sibi penitus uideatur. quòd si cessasse respondeat, iam tempus est iterū
adhibere,quæ calefaciant,& partem confirment, quorum quatuor genera sunt, frictio per lintea,cali-
dæ aquæ perfusio, frictio per calida medicamenta uel per oleum, simplicis dropacis inunctio. ubi ui-
tiata pars refrixisse plurimum uideatur, dropax uarius sit,habeatque bitumē,modicum sulphuris ignē
non experti,& pyretrum.Curanda uero sic esse corpora extenuata,experimento comprobaui plurima
reficiens. utrum autem uerba Hippocratis recte exposuerim non est,quòd contendam, quum me non
lateat,obscuræ orationis explanationem eo euadere posse,ut probabilis sit,non tamen ut firmiter scia F
tur. Declaro autem uerba Hippocratis non sicut plerique sic scripta,ut ex transfusione exhausta magis
quàm ipsa emacrescerent, sic enim absurda sententia esset, sed (ut alij legūt) adiecto pronomine his
uerbis,ut ex transfusione,quæ exhausta: uocat enim exhausta,quæ extenuata sunt, ꝓpterea, quòd
in ocio degerint,fuerintque alimento destituta.hæc ait ex transfusione sanguinis (quasi ex cursu dixe-
rit) sanari, nimirum sanguine ad affectum locum copiosius concitato,quàm si naturaliter haberet. Si
quidem hac ratione implebitur,quod extenuatum erit, si diuersum adhibeatur uinculum ab illo,quod
in prioribus indicauit,cuius discrimē nos paulo ante demonstrauimus, ex quo necessario facultatis dis
similitudo proficiscitur:illud quidē ab affecta sede sanguinē expellit, hoc amplius ad eam concitat, q̃
si recte ualeret.nam,cum bene ualebat,abunde erat,qui in ipsa continebatur,& ideo non opus erat am
plius transmitti,quàm qui,partim in alimentū subministrandū consumitur,partim digeritur: nūc uero,
quum uitiatus locus inanis sit,atque exanguis,multo plus concurrere sanguinis oportet,non modo ut
alatur sicut in secunda ualetudine,sed reficiatur etiā,prærerquā quod nunc plurimum necessario digeri
tur,quum subinde calefiat.calefaciunt.n.quæcūq; ad ipsum præsidia adhibent,siue frictio siue motus &
medicamenta,siue pix illita, & confectiones picē habentes,ac tandem calidæ aquæ perfusio. nā & hac
Hippocrates usus est, fortasse ob eius seculi inopiā balneorū: nos autē hoc seculo aqua, quā in balnei G
labris habemus,contēti sumus,ad affectas partes modice calefaciendas,tollendūq; eam lassitudinem,
quæ extendentiū sensum repræsentat. Iā uero partes exerceri necesse est in actionibus usitatis,id quod
quotidie faciendū est,non subito semel,uerum subinde,quō etiā frictio adhibenda est,donec excitetur
calor,tūcq; ab ea desistendum.Verbis igitur sic uerā curationē accōmodo,cuius uim experiētia demō-
straui,sexcentos,qui sub uinculo diuturnoq; ocio extenuati erant,recreando.Sed iam eorū,qui librum
hunc enodarunt,mentē aperire tēpus est.ex ijs pleriq; (ut retuli) usi circuitione duntaxat integrā uerbo
rum obscuritatē reliquerunt:pauci conati sunt iuxta uerba ipsa ad uinculū relata hoc modo uniuersam
sententiā enodare.Hippoc. præcipere aiunt,ut eorū,quæ extenuata sunt, curatio a uinculo inchoetur,
quo exhausta,hoc est extenuata magis,quàm ante extenuata fuerant,in cōtrarium habitum mutentur,
multos enim morbos putant hac rōne sanari,afferuntq; exēpla & eorum,qui nausea pressi sumpto me-
dicamento uomitum ciente ad sanitatem peruenerunt,& qui assidue cita & acri aluo exerciti purgante
potione consanuerunt,& quorum tussis finita est ob præsidia uehementiorē tussim excitantia. Nec de-
sunt ex illis,qui commemorent, quæ Hippoc.in illis sententijs, quæ aphorismi uocātur, ad uerbum sic
scripsit:Est etiā,quum in neruorum rigore citra ulcus iuuene habitiori,media æstate gelidæ aquæ mul-
ta perfusio calorem reuocat:ergo,sicut contra morbos (inquiunt) non solum pugnamus per auxilia ip-
sis cōtraria,sed etiam per similia,ita nunc ab Hippoc.iubemur gracilitati occurrere ab eo uinculo orsi, H
quod magis extenuare potest.id quod trāsfusione fieri aiunt,cum partes paulatim plurimumq; sub uin
culo cōtabescentes, iterum recurrentibus humoribus recreantur, & idoneæ fiunt, quæ carne implean
tur.Sed quum uideāt,qui sic exponunt a se nullo modo explanari illud posse,diuerso uinculo,scribunt,
diuerso habitu: sic,ut ternæ reperiantur scripturæ inter se differentes,quarum una habet, diuerso habi-
tu,nāq; in nonnullis exemplaribus sic scriptum reperitur. Qui scribunt igitur,diuerso habitu,locū hunc
in uinculo nō accipiunt,sed in parte ægra,quā alterius habitus existentē,ac prius esset, spectare ad refe
ctionem dicunt,eumq; habitum cōparari uinculo plurimum extenuante,quasi exhaustæ partes nō am-
plius uinculo extenuentur,sed nunc fortasse futurum sit,ut inde reficiātur.Itaq; quum uinculum,quod
ad fracturas pertinet,communis (ut paulo ante dixi) & aliorum affectuum, quibus annumerabātur san
guinis suffusiones,contusa,abruptiones,extenuandi facultatem habeat,quis conficier, ut de eodem re
fici extenuatæ partes incipiant. quam ob rem nonnulli ita legunt,ut ex transfusione,quæ suapte natu-
ra exhausta sunt: concipientes id absurdum, quod oratione sequitur, effugisse, eo quod partes suapte
natura sint extenuatæ, atque id, quod nunc præcipitur,non pertineat communiter ad omnia, quæ ex-
tenuantur, sed ad ea tantum, quæ sua sponte. sic autem commune hoc præceptum, & generale pauca
complectetur,

A complectetur, paucissima.n.sunt, & rarissima, quæ hac de causa tabescunt, reliqua omnia ob diuturnum
uinculum, simulq; ob uitiatæ partis quietem in hunc morbum incidunt, eaque potissimum fas est com-
memorari ab Hippocrate, quum sub ijs fiant, quæ superius posita sunt. docuit enim hactenus de fractu-
ris, & de quibusdam alijs affectibus, qui simile uinculum exigunt, quibus quum maciem partium su-
peruenire intelligat, indicare merito uoluit, qua ratione ad sanitatẽ perducatur. Sed iamiam exequar,
cuius maxime accusari possent, qui putant Hippocratẽ monere, ut extenuans uinciendi ratio adhibea-
tur. consilium quidem est reficere, quæ exhausta sunt, quod contingere non potest, nisi & uires refician-
tur, & materia alimenti abunde subministretur. uinculum uero, quod tradi ab Hippocrate uolũt, & san-
guinis concursum prohibet, & robur infirmat: sed quod nos dari ab eodẽ credimus, diuersum est ab il-
lo, quod extenuat, inchoandũ enim est a parte sana, non ab ægra, & per multos circuitus adstringendũ
comprimendumq;, dum ne compressione excitetur dolor, qui posset inflammationẽ mouere, fascia itẽ
usque ad affectam sedem trahenda est paulatim ui compressionis remissa. Illud præterea, quod integrũ
crus una cũ ægro deligari conueniat, ipsorum expositioni minime congruit, ubi inquiunt Hippocratẽ
uelle uinciendum esse, ut quæ extenuata sunt magis, exhauriantur, quo non modo nihil confert uincu-
lũ alterius cruris, sed etiam obest, sanguis enim, qui ante ad illud ferebatur, nũc omnis ad affectum de-
B pellitur. Quòd autem superioris expositionis auctores male huc exẽpla transferant, in aperto est, quũ
nullam similitudinem habeant cum ijs, quæ ab Hippocrate traduntur. quoniã qui recte rationi inniti-
tur, si subito eijci uelit omne id, quod causam exhibet, nempe, quod uentriculi tergoribus ita inhære-
scit, ut uix inde extrahi queat: similiter & acria, quæ paulatim destillant, & ita uentrem irritant, ut desi-
dendi necessitas sit, subito non iniuria educet: quemadmodum euenit in tussi mediocri, quæ ijs exolui-
tur, quæ ipsam concitant acriorem. sed nulla his cõmunitas est cum eo, quod putant affectum locum, ut
recreari incipiat, exhauriendum esse, quum ex uinculis, neque tabescentes partes firmari possint, neq;
alimenti materia deduci. Illud uero, quod afferunt de neruorum rigore maxime alienum est, ignatos.n.
se ostendunt artis, quam tradidit Hippocrates, quum docet medendi rationem esse, ut contrarijs tollã-
tur contraria. At nonnulli minus uerborum uim percipientes ad contradicendi studium conuersi sunt,
quod fere faciunt, qui inconsiderate aduersantur, atque ea labefactare contendunt, quæ nunquam di-
xerunt. tantum enim abest, ut per artificiosa illa, quæ traduntur ab Hippocrate, id tollatur, quod con-
trariorum contraria sint auxilia, ut etiam confirmetur. Quin & in adducta sententia dixit, frigidæ enim
aquæ perfusio calorem reuocat, hæc autem calore finiuntur. hunc uero calorem, qui medetur frigidis
uitijs interdum frictione mouemus, interdũ calidis medicamẽtis, modo exercitatione, aut calida aqua
C infusa, atque ubi uehementiore calore opus est, bitumine (ut sæpius retuli) uel pice illita: interdum etiã
& aquæ frigidæ perfusione: sed cetera omnia, ut pote quæ calefaciendi uim habeant, ijs partibus ac
morbis, quibus calore opus est, ubique utilia sunt: frigida aqua, ut quæ frigida est, quantum in se est, ra-
ro utiliter adhibetur, atque ei tantũ corpori, quod potentem habet innatum calorem. In habitiore qui-
dem corpore (inquit ipse) est, ubi utilis sit aqua frigida, neq; in hoc, quolibet tẽpore, sed æstiuo. frigidæ
enim aquæ potionem duo afferre, uel noxam ex frigore, uel plurimum caloris ex altioribus partibus
redeuntis, quis non nouit, aut non docuit ex ijs, qui de ea conscripserunt? Corpore itaque abunde cali-
do fit, ut a frigore non superetur calor, qui in ipso est, sed cute densata, atque ijs, quæ expirare debent,
relictis, augeatur: at si calor imbecillior fuerit, quàm ut subeunti frigori obsistat, ui ipsius ad altiora cor-
poris aspirante, homo frigidis morbis excipitur. fortasse hæc superuacanea nunc attuli, quum alibi (ut
dixi) ea fuerim exequutus. Quæ primo igitur medentur, primo necesse est contraria sint. prima autem
dicuntur, quæ nullius medij auxilio his opponuntur: quæ medio indigent, non primo efficiunt, sed alia
adiuuando efficiendi socia sunt. Agunt autem nugas, qui alui purgationem, medicinam tussim mouen-
tem, frigidam perfusionem proferunt. nam hæc, quamuis recte interdum fiant, plurimum tamen ab eo,
quod nunc proponitur, abhorrent, in quo demonstrandum est, qui fiat, ut uinciendi ratio, quæ extenuã-
D di uim habet, uel quod exhaustum est, confirmet, uel plurimum eo sanguinis concitet. frustra autẽ, dum
hæc ostendere nequeunt, exempla adscribunt, præterquam quòd exemplo stabilem, certamque scien-
tiam non efficiunt. ostendimus enim in libro de exemplis, non esse exempli usum, ut qui rem nõ cogno-
scunt, eius scientiam acquirant. quod quidem nonnulli asserunt, qui rhetorum more, ut scientia com-
paretur, exempla adhibentes tota aberrant uia, non secus atque ubi Platonem dicunt plerunque per
inductionem demonstrare. ostensum enim est, illum uti inductionibus, gratia explanationis: quicũque
uero tenetur studio exquisitius intelligendi inductionis uim, & exempli, ad eum locum adeat, ubi de
utroque tractatur, quæ nos alibi exequuti sumus. Sed nunc ad propositum reuertamur eos hortati, qui
in hisce libris uersantur, ut quum hactenus diligenter legerint, ad sequentium expositionem accedant,
quæ præcedentiũ fidem faciunt. ad ea iam igitur progrediamur uniuersa, quæ ut in aperto magis sint,
non adscribemus tota simul sed membratim, eoque modo etiam explanabimus.

33 *Ceterum præstat partem, qua super aliam posita est, sicut femur super id, quod a genu ad pedem est, simulque alterũ crus cum integra parte deligare, ut similius sit, pariter quiescat, & æque alimento prohibeatur, atque alatur.*

Paulo ante propositum est, rationẽ deligandi extenuatas partes diuersam esse debere ab ea, quæ ad
fracturas pertinet: hæc siquidẽ adhibetur, ut sanguinis cursum prohibeat, quod in affecta sede collectũ

est,sursum deorsumq; exprimat,mēbra quieta seruet,& immobilia,cū hac uia uitiatæ partes interdum E ab inflammatione penitus defendātur:at nunc nō eo incūbitur,ut fluxus sanguinis repellatur, ut quod in ipsis subsistit educatur,ut immobiles contineantur,sed ad omnia his contraria consiliū dirigitur. Fascia itaq;(ut supra scripsi)ordiatur a parte sana,premendoq; hanc,sanguinem,qui in ipsa continetur, ad extenuatam transfundat,non tamen ex toto integram partē exhauriat. Crure igitur aut brachio ægrotante abunde est uinculum incipere ab inguine,aut ab ala: sed, si malum hoc femur infestat, aut humerū,necesse est contrariū membrum deuincire, uinculo ab ima parte orso, & usque ad inguen uel alam porrecto.Si quādo aūt brachiū,aut crus uehementer ægrotet,expeditius est utrunq; deligare, & quod superpositum est affectæ parti,& quod integrū,ut prohibeatur alimentū,neque illi subministretur.atq; hac de causa dixit Hippocrates,sicut femur super id,quod a genu ad pedem est, simulq; alterum crus cum integra parte deligare,ut pariter(inquit)quiescat,id est,ociosum sit alterum crus,atq; illud, quod affectum est,& æque ipsius alimentū intercipiatur.Illud uero,ut æque alatur,idcirco posuit,quia membrum,quod uincitur,noluit ita alimēto prohiberi,ut nulla pars penitus ad ipsum feratur.Quòd si uehementer quis adstringat,ex toto ferri alimentum prohibebit,periculumque protinus erit,ne pars emoriatur,id si nō fiet,alimētum quidē certe tam in femore,quàm in crure auferetur.propositum quidē est non extenuare femur,sed crus reficere.uerū quia uinculi ratio alimentum detrahit, huiusmodi noxam F aliquandiu admittimus:deinde postea,ubi crus modice carnē contraxerit,utriq; communiter consulimus.Quare illi audiendi non sunt,qui uolunt Hippocratem iubere,ut cum extenuata parte,ea, quæ superposita est,atque alterum crus extenuetur,ut gracilium partium macies occultetur, ne in aperto sit, neue ex plenioris membri comparatione deprehendatur.cum nec medicus quiuis unus e populo, nedum Hippocrates hanc curandi rationem probaret.

Linteorum numero,non pressu. 34

In superioribus iam sæpe imperauit,ut hoc idem fieret,ubi deligatum membrum sanari penitus sine dolore uoluit.

Laxandum est primo,quod maxime indiget,ac frictione utendum,qua impleat,& perfusione citra ferulas. 35

Verbum,primo,uel ad tempus retulit,uel ad uim,si ad tempus,uel in uno uinculo,uel in his,quæ sequuntur,inter se collatis. Sed quia uere hæc omnia dicuntur,idcirco quod proponitur clarum est, nisi fortasse ita scripsit,uolens cuncta hæc a nobis intelligi.Protinus igitur in primo uinculo, qm conuenit plurimum integræ partis cōprehendere,linteaque primo ambitu arctari,tum subinde magis laxari,maxime autē ea parte,quæ refectione maxime indiget probabile utique esset uerbum,primo, ad uim relatum de parte dici,quæ curatur: ad tēpus uero,de primo uinculo.Quòd si accipiamus in omnibus uinculis inter se cōparatis,mens erit huiusmodi.si in primis uinculis cum integra partē quoq; uitiatā deuinxeris,interdū nudandam æger præbebit,quod ipsum primo agendū est in ijs,quæ refectione indigent, atque ea de causa minus bene nutriuntur.at quum sanguis ad uitiatū locum & frictione concitetur, & alijs,quæ paulo supra narraui,ipse magis citiusq; carne implebitur.Verum Hippocrates & frictionis & perfusionis aquæ calidæ meminit,non tamē medicamenti,qm hic sola docet manus præsidia. neq; existimandū est prætermissum ab eo fuisse,mēbra eatenus dimouenda esse,ne ad lassitudinē dētur, quum ea ostenderit,quæ sunt eiusdē generis,& motus quilibet permacræ partis ad id genus spectet, ad quod frictio,quum uero quiescere iusserit alterum crus,non secus atq; integram partem , & nunc frictionis mentionē fecerit,motu quoque utendum esse plane censuit,nihil.n.prohibet,quo minus absq; humero brachium,& crus absque femore moueatur.quum non opus sit aduersus maciem immobili crure ac brachio.constat.n.curari hæc,dum mouentur transmisso alimento per partes superiores, quæ eo non fruuntur,siquidē illæ potissimum fricentur,pice illinantur,& calidis medicamentis curentur. Plurimū uero sanguinis ad mēbra concurrere extremis partibus calefactis magnum tibi sit indicium concitatus ibi calor & rubor. Horum autem plenam curationem habes,quum his,quæ Hippocrates tradidit, adiecerimus calefacientium medicamentorum admotionem,cuiusmodi est inunctio picis.Hippocrates nihil penitus in hoc libro de medicamentis meminit,quanquam plures affectus memorat medicamentorum auxilium postulantes, ex quorum numero sunt sanguinis suffusiones,id uitium sub quo resoluuntur,quæ articulos cōtinent,præter hæc abruptiones,cum eam persequi medicinæ partem instituerit,quæ manu medetur,atque hanc(ut dixi)non uniuersam,sed partem,quæ maxime necessaria sit, & utilissima his,qui ad medicinalem artem aggrediuntur. H

Fulcimenta uero,ac firmamenta,uelut pectori,costis,capiti,ceterisq; eius generis,alia pulsus causa adhibentur, ne quid eo concutiatur,alia propter commissuras,quæ debiscūt, ad ossa caluariæ,ut fulciant,sed ad tussim,& sternutamentū,aliūve motum, cuiusmodi in pectore & capite excitatur,ut firment,quorum omnium eadem in uinciendo moderatio est, nam qua uitium est,maxime adstringi debent. Subijcienda igitur lana mollis,quæ morbo aptetur, alligandumque est, non arctius, quàm ne pulsus concutiat,extremitatesque commissuræ debiscentis se contingant,neque circa tussim,& sternutamenta, sed firment,ita,ut neque cogi,neque concuti sinant. 36

Quid sibi uelit uerbum fulcire,quod Hippocrates dixit ἐρείδειν,inde aperte colligitur, ubi iussit fulciendum

A ciendum uinculis esse, non tamen comprimendum, tã quum panniculus super fascias inijcitur, quàm
quum fasciæ ipsæ circumdantur. Ducta autem uox est a nomine ἕρματα. sic enim fulcimenta græce uo-
cantur, quorum meminit Homerus in eo carmine ὑπὸ δ' ἤρεον ἕρματα νηῶν. quasi nihil differat,
ἐρείσματα, id est fulcimenta ne dicantur, an στηρίγματα, id est firmamenta. Constat autem Hippocratẽ sæ-
pius dixisse, fulcire, non tam in fascijs, quàm in pannis panniculisque, quod firmare significat, quin &
expositores ubique pro eodem acceperunt. Nunc uero duorum nominum fulcimenta, & firmamen-
ta proxime alterum alteri subijciens, indicasse uidetur non significari idem ab utroque. An fulcimen-
ta intellexit, quæ in uinciendo subijciuntur, circumdanturque, ut affectam partem immobilem te-
neant, ac primo quidem fascias, quæ primum inijciuntur, quæ præter alios quosdam usus, etiamnum
fulciunt, dein pannos, qui & ipsi non modo fracturam, sed & fascias fulciunt, posthæc fascias, quæ fe-
rulis superinijciuntur, & panniculos. siquidem hæc omnia, cum ea de causa dentur, ut cõtineant quæ
ante inuoluta sunt, non ea tantum, sed fracturas quoque fulcire possunt. Verum firmamenta, mihi
uidetur appellare quæcunque sine uinculo ægræ parti uniuersæ superdantur, aut a sinistra uel dextra
parte, aut a superiori uel inferiori. uoco autem superiorem uel inferiorem ad crassitudinem respiciens
totius corporis, in eo enim spacio, quod in ipsius crassitudinem est, quæ subijciuntur, ab inferiori par-
B te sunt, quæ superimponuntur, qualiacunque sint, a superiori. Firmatur autem extremitas recta aliqua
re, quæ ab inferiori parte erigatur, caput puluinis & ceruicalibus, tum lana & panniculis mollibus: ca-
nalis comminuto cruri item subiectus utrinque ipsum firmat. Sed pilam ex lana demissam sub alam, in
quam humeri caput exciderit, licet & fulcimentum & firmamentum appellare, eo enim quòd & ipsa
alligetur, pars quodammodo fit totius uinculi, quæcunque autem ad fulciendum thoracem & caput
superdantur, firmamenta magis dicũtur, quàm fulcimenta. Hæc a medicis excogitata sunt propter mo
tus partium necessarios, quorum aliqui naturales sunt, ut respiratio pectoris, pulsus membranarũ: non-
nulli præter naturam, cuiusmodi tussis, sternutamentum, singultus, & quicũque pulsus inflammatis par
tibus accidunt, aut sub uehementi capitis dolore in temporum arterijs, & sæpe palpitatio præcordio-
rum: est etiam interdum, cum aliæ partes firmamentum requirunt. Debent itaque adhiberi firmamen
ta fascijs nonnunquam per se iniectis, ut ad temporum arterias, ubi caput intolerabili dolore torque-
tur, aut ad præcordia palpitantia, aut ad uulnera, in quibus ueremur, ne sanguis erumpat. nonnunquam
uero fascia lanam comprehendimus: interdum tamen nulla adiecta fascia simpliciter firmamus. thora-
cem quidem & ceruices lana, caput puluinis mollibus, aut leuibus sacculis, in quos milium calefactũ
coniectum fuerit, ubi simul & firmandum & fouendum est: maxillam uero prolapsam, mollia firmamẽ
C ta admouẽtes interdũ firmamus. Ergo, cũ cõis sit fulcimẽti, ac firmamẽti usus, iure putant, qui librum
hũc exposuerũt, ab utroq; idẽ significari, quibus sæpe uerbis nos quoq; utemur nullo discrimine inter-
posito. est aũt cõe consiliũ, id, quod paulo ante dicebã, ut partes motu minime cõcutiãtur, sed, cũ (quod
proxime declaraui) propriũ quoddã discrimen inter hæc sit, ubi curiosius agere uolumus, firmamenta
dicemus, quæ sine uinculo, fulcimenta quæ cum hoc adhibentur: sicque statuemus ea uocari firmamen
ta, quæ partibus illis dantur, quarũ motus necessarius est, a quo cessatio nõ est in nobis, fulcimenta, quę
immobilibus. Motus siquidẽ cruris & brachij in nobis est: thoracis uero & membranarum non est in
nostra potestate, neq; item palpitatio alicuius partis, neque tussis, neq; sternutamentũ, neq; singultus,
quibus, quominus moueant, obsistere aliquandiu non licet. urget. n. postea necessitas, ubi, qua cõcitan-
tur, causa uehemẽs fuerit, uidẽturq; ualentissimi uiri dũtaxat posse resistere, prohibereq;, ne moueãtur.
Sed aliter Hippocrates in proposito loco scripsit, quod ad pulsus pertinet, ne cõcutiat, tũ quod ad cõ-
missuras capitis, ne dehiscant, fulcimentorũ uerbo usus: firmamentorũ uero ad tussim & sternutamentũ
aliumue motũ, cuiusmodi in pectore, & capite excitatur. Dehiscunt igitur in capite suturæ, quæ ῥαφαὶ di
cuntur, cum ubi ossa capitis se tangũt, proprie dicãtur ἁρμονίαι, sed translato uocabulo ῥαφαί. caluariæ
enim ossa ad unguem inter se ἥρμοσται, id est cõmittuntur, atq; idcirco ipsorũ contactus καθ' ἁρμονίαν cõmit-
D ti merito dicẽtur, & a similitudine eorũ, quæ suũtur, ῥαφαί, id est suturæ. hæ aũt facile interdum hiant, &
interdum dolorem mouent, quum ea inflammantur, quæ connectunt membranam caluariam tegentẽ
cum ea, quæ dura sub caluaria cerebrum cingit: sæpius item uenæ tenues, quæ per suturas transeunt,
inflammatione tentãtur, quo fit, ut motus duræ membranæ super inflammatam partem concidentis,
dolorem afferat, ad exemplum motus arteriarum, qui aliquando ob inflammationem dolori est. Hæc
quidẽ uitia curiosam firmamenti moderationem postulant, sic, ut nec ita laxum inhæreat affectæ parti,
quæ mouetur, ut ipsum quoque facile concutiatur, & ea de causa molestum sit: nec rursus plus iusto insi
dens premat, & dolorẽ exasperet. Ipsa autẽ alligandi moderatio superius ab ipso posita est, & ad alios
quosdã morbos, quibus idẽ uinculum quod fracturis conuenit, atq; idcirco nũc scripsit, quorũ omniũ
eadẽ in uinciẽdo moderatio est, quorũ, intelligens, quæ nũc proposita sunt. cumque eãdem dixerit mo
derationem esse, deinceps moderationem ipsa refert, cum inquit, nam, qua uitiũ est, maxime adstringi
debẽt: id est, ubi uitiũ est, siquidẽ uerbum ᾗ, ab ipso dicitur, quod nũc pro aduerbio loci accipitur, ac pro
pterea debet adspiratione, & circumflexo accentu proferri. Itaque id, quod ad huiusmodi uitiũ ful-
ciendũ, uel firmandum adhiberi utiliter testatur, adstringi uoluit, nimirum fasciarũ ambitu, non magis,
quàm ut prohibeat partes, quo minus sub pulsu concutiantur, quod est præ angustia impedire motum
arteriarũ; hæc enim est causa doloris. Alium insuper finẽ præscripsit, qui proprie pertinet ad suturas,

quæ diducuntur, quum inquit, extremitatesque commissuræ dehiscentis se contingant, extremitates E
uocans, ultra quas non possunt commissuræ se contingere. Intelligitur autem ex hoc uehemens & im-
moderata compressio. nam, ut diduci ossium commissuram non expedit, ita, nec plurimum comprimi,
quandoquidem hoc quoque naturæ alienum est. Hi ergo fines sunt ualentioris pressus: lenioris, dein-
de adscribit, neque circa tussim & sternutamenta: quasi ita dixerit, neque in tussi & sternutamento, ita,
ut affectæ partes nulla re contentæ concutiantur, agitenturque. tunc siquidem acriores motus concu-
tiendo laxiores partes, & minime fulctas uehementius, quàm uitiatis opus sit, earum dolores exacerba
rent. Quæ uero moderatio adhibenda sit in fulciendo, ipse postremo adiungit, ubi ait, ita, ut neque co-
gi, neque concuti sinant: id est, ne, quæ uitiata sunt, comprimantur ualenter, neue motu concutiantur,
hoc, est neque nimis arcte, neque nimis laxe colligentur.

GALENI IN HIPPOCRATEM DE FRACTVRIS, COMMENTARIVS PRIMVS.

Vido Vidio Florentino interprete.

PRIMI LIBRI ARGVMENTVM.

Tractatur communis ratio simplices in cubito fracturas corrigendi: & brachio proposito, exponitur, quo modo extensiones, conformationes, deligationes, & situs fractarum partium fieri debeant.

SCIRE licet, antequã singula exponamus, posse expositionẽ omnẽ, quæcunq;
in opere obscura sunt, aperire. aliquid aũt ex ijs, quæ scripta sunt, uel ut uerũ
demõstrare, uel ut falsum refellere, tutariq; si quid a cauillatore quopiã repre-
hensum fuerit, præter expositoris officiũ est: cõsueuit tamẽ fieri ab oĩbus fere,
qui libros exponũt. quã rẽ ab expositore modice attingi me hercle nihil prohi G
bet: sed certare de auctoris sentẽtijs absolute, expositoris fines excedit. Hoc
igitur, nõ illud respiciẽs, ubiq; ijs, quæ uere expositiones sunt, pauca ad confir
manda, quę proponũtur, adijciã. Verũ, quũ duplex sit huius expositionis diffe
rentia: quandoquidem & idipsum, quod obscurum est, duplex est, de hoc quoque aliquid præfari me-
lius arbitror. quod paucis explicabo, quasi quoddam compendium faciens eorũ, quæ in libro de expo
sitione seorsum latius enarraui. ibi enim ostendi aliud reuera obscurũ esse, aliud ob id præcipue, quod
multa sunt audirorum genera, ut sermone eruditi sunt & exercitati, uel omnino rudes: tũ ut natura per-
spicaces sunt, & acuti, uel hebetes, & tardi. Ac, ne longius exempla petamus, in hoc proposito libro de
fracturis, ubi Hippocrates inquit Dicendum ergo est e medicorũ erroribus, quos docere uolo, quosq;
dedocere uerba per se obscura sunt, quum minime existimemus, quosdam esse errores, quos docere
conueniat. Huiusmodi ẽt illud est Præterea articulus ita extentus recuruat in hoc habitu intento enim
brachio curuari inquit cubiti iuncturã, uidetur autem, & hoc absurdum, id curuari dicere, quod rectũ
est. Item, quod inquit Nam si ita collocetur imum caput humeri, quod cardinis modo in cubiti sinum
conijcitur, efficit, ut brachij, atque humeri ossa dirigãtur, quasi totum unum sit. sed, si quis uiderit, qua-
le utrunque os sit, de quo agitur, nullam habet obscuritatem. iure autem uerba existimabit obscura, qui H
naturam cubiti iuncturæ ignoret. Ego, quoniam plerique eorum, qui librum hunc legunt, in incidẽdis
corporibus minime sunt uersati, melius duxi omnia huius generis explicare: quæ uero talia non sunt
præterire, adhuc de his illud præfatus ijs, qui librum hunc lecturi sunt, ut si qua ex uerbis a me exposi-
tis obscura ipsis aliquo modo uideantur, ante omnia spectent, num quid mendi sit in suo libro, cum
exemplaribus fide dignis illum conferentes, examinantesque: tum si recte habere uisus fuerit, eadem
uerba attente iterum, & tertio legant. ego uero, quum præsens præsenti alicui librum aperio, ad unguẽ
conijcere possum expositionis modum, ubique addiscentis ingenium inspiciẽs: at cum omnibus scri-
bo, nec ad eum, qui optime, nec ad eum, qui pessime instructus sit, specto: nam illud plerisque obscurũ
est, hoc molestum, si in apertis diutius immoremur. Optimum igitur censeo, quid mediocre ingenium
postulet, conijcere, atque, ubi non succedit, magis ad id spectare, quod præstantius est: neque enim hos
commentarios legendos puto, quibus ingenium est inferius mediocri, quibus cũ bene agitur, si post-
quam eadem sæpius de ductoribus audierunt, alijs atque alijs uerbis exposita, percipiunt.

Medicum oportet, quæ suo loco mota sunt, & fracta, recto admodum statu intendere. 1

Nonnullæ orationes, & si nihil doceant, quod magni momenti sit, tamen expositionis particulæ cen
sentur,

A sentur, quales sunt, quæ scripturæ uarietatẽ notãt. cuiusmodi quidpiã nunc uidemus in proposita oratione, quæ ab alijs scribitur, medicũ oportet, ab alijs absq; primis uerbis, medicũ oportet, Atticis.n. hoc prorsus est usitatũ, quorũ linguã Hippocrates aliquantũ usurpat, ita ut eius sermo a nonnullis priscus atticus existimetur. Nos aũt in alio paruo libello, quid de sermone Hippocratis iudicemus, seorsum demonstrauimus. Nunc explanationis initio satis est admonere omnia hæc a me prætermittenda, quum propositæ materiæ necessariæ partes non sint, & expositionem reddant nimis longam quæ suo loco mota sunt, & fracta, recto admodum statu intendere. appellat autem, cum ossa citra fracturam suo loco mouentur, non solum ἐκπτώσεις, & ἐκπτώματα, sed etiam ἐξαρθρήσεις, & ἐξαρθρήματα. Quod ad fracturas pertinet, id animaduertendũ est, Hippocratẽ, ut sæpius κατάγματα, raro ἄγμα nuncupet, eo uocabulo, quod rarius usurpauit, hoc opus inscripsisse: quo fit, ut nonnulli uelint non seiunxisse hoc Hippocratem ab opere, quod inscribitur de articulis, sed utrunque in unum cõtulisse: diuisum uero fuisse postea in duo præ magnitudine, atque, ubi in unum ambo conuenerant, inscriptum fuisse De officina medici. Quamrẽ male conãtur testimonio firmare, asserẽtes scriptũ fuisse librũ unũ de officina medici, ab homine antiquo primo Hippocrate, qui patrẽ habuit Gnosidicũ: libellũ uero, quẽ nunc ita inscriptũ habemus, cõpositũ non fuisse a magno illo Hippocrate, qui maximus inter græcos habitus est & medicus, & scri-

B ptor. Sed quia in his duobus operibus tractatur de ijs, quæ in officina medici fiũt, idcirco aiũt inscripta fuisse de officina medici, atque ea de causa hic ẽt exquisitũ ordinẽ in docẽdo nõ seruari. ipsum.n. in hoc opere de fracturis, mentionẽ fecisse de articulis quibusdã luxatis, atq; operi, quod sequit̃ de articulis, nõ pauca de fracturis inseruisse. Verum quibus placet opera hæc, non ab aliquo seiuncta, sed a principio duo cõposita fuisse, ab ijs, circa quæ magis uersantur, inuenisse inscriptionẽ affirmant. ita.n. opinantur ipsi inscripta fuisse, atque inde initio sermonis accepto longius labuntur, ostendentes pleraque ex operibus Hippocratis hac ratione inscribi. Equidẽ in unum ne contulerit Hippocrates ambo hæc opera, an non, dicere non habeo: procedẽte autẽ sermone ostensurum me polliceor fracturas, & ea luxata, quæ tractantur in hoc opere, doctrinæ cognationẽ inter se habere, atq; itẽ luxata, & eas fracturas, quæ in opere de articulis. At quamobrẽ in propositis nunc uerbis quæ suo loco mota sunt, & fracta orationis ordinẽ permutet: scripsisse.n. debuit quæ fracta sunt, & suo loco mota, eo quod ante de fracturis tractet: possum unã duntaxat causam reddere, hoc pacto. sæpissime uidere licet Hippocratẽ, & ex maioribus eos, qui eloquẽtissimi sunt, hunc enunciandi modũ usurpasse. Fortasse igitur nõ ordinẽ dicendorũ, sed ordinis concentũ attenderunt, uel adeo exquisitũ ordinẽ in huiusmodi orationibus neglexerũt. recto admodũ statu intendere. Membra, quæ luxata sunt, aut fracta, dũ intenduntur, præcipit recto admo-

C dũ habitu figurari. sed qua de causa intẽdi debeant, hic omittit: de modo, quo collocari membrum cõueniat, dum intentio adhibetur, latius pertractat. cũ posset in opere rem ipsam docens, nihil de his, qui secus sentirẽt, meminisse. Atqui non in hac oratione tantũ, sed in ceteris omnibus ignorare non oportet, orationũ alia summatim rem proferri, atq; hæc omniũ breuissima est: alia huic maxime contraria rẽ plene explicari, in qua nihil omnino prætermittitur, quod utiliter dici potuisse uideatur: reliquas uero omnes his interiectas esse, & alias ad breuissimam, alias ad longissimã propius accedere, sicut alias rursum paulum a media distare. utriusque autem generis legere singulas debes pro arbitrio, atque ocio: eos aũt nullo modo accusare, qui, uel quòd propter breuitatẽ obscurius scripserũt, uel, quòd orationis perspicuitati studeant, longius labantur. illis.n. dare legem non conuenit, præsertim, quũ nihil sit profutura, sed accipere ab unoquoque, quod sibi utile sit, cũ eo, ut intelligas docendi propositum non esse idẽ in omnibus libris. uerbi gratia, in his duobus de fracturis, & de articulis, fuse, & late scribit: summatim uero in eo, qui, quum de impellendis ossibus tractet, μοχλικὸς inscribitur, ubi, quod ad res pertinet, idem agit. Est aũt fuse explicandi ratio ad perspicuitatem maxime accommodata: compendiaria uero ad memoriam. huius rei, quam semel indicaui, ubique memento. Sed iam pergamus ad ea, quæ traduntur, tu uero diligenter animũ aduertito. Ipse ergo in sequentibus causam inquiret, cur, siue fractum os

D componendum, siue luxatum in suam sedem collocandũ sit, ante opus sit extẽdere. Mihi aũt rei explicandæ locus hic uidetur, ut qui operam dem, ut plane exponam: ad quod plurimum conferre orationis ordinem, quum nullam controuersiam recipiat, nihil est, quod demonstremus: sicut nec ab ijs, qui quidpiam exponunt perspicuitatis gratia, non solum ordinem, sed modum singularum omnium orationum attendendum esse. nulla enim alia de causa expositionẽ scribimus. In opere igitur de motu musculorum ostendimus maxime proprium esse musculorũ, si ad reliquas corporis partes referantur, si ad seipsos, maxime commune ad exemplum lori, chordæ, aut funis, in seipsos contrahi. nam, sicut hæc distenduntur, ubi eorum extrema prehendentes in diuersa diducimus, & ubi sinimus, ponimusque, contrahuntur, ita musculi ossibus utraq; extremitate innexi cõiunctionẽ habẽt ijs, quæ manu prehenduntur, respondentẽ, ab ipsis aũt in contrarias partes attracti medij inter extremas partes, hoc est, suo corpore uniuerso intenduntur. qua de causa, ubi eorũ fibræ oẽs transuersæ præciduntur, partes plurimum inter se recedũt, una quidẽ sursum ad totũ musculi initiũ, altera uero deorsum ad extremum, qua parte post articulũ cũ altero mẽbri osse cõiungitur. Idcirco, ubi integro musculo articulus suo loco moueat̃, finis musculi iunctus illi parti, in quam os excidit, ut pote, qui totus ad suum initium contrahatur, secum attrahit partem membri, cum qua coniungitur, hoc est, caput ossis, quod in recessum inseritur, quo contracto unà contrahitur totum os.

Præcisarum musculi partium retractio.

Ossis caput a musculo contracto altius sublatum.

In quo casu accidit, ut caput eius ossis, quod in com E
missura subiectum est pristina sede sublimius colloce-
tur. quare nullo modo restitui in suum locum potest,
priusquàm toto osse intento eatenus deorsum cōpella
tur, quatenus sursum præter naturam uenit. Hac itaq;
de causa ossa, quæ prociderunt, prius intendenda sunt.
quod autem comminuta quoque ossa intendi de-
beant, uel ex eo potissimum colligitur, quòd sicut in lu
xatis restituēdum est, quod erupit, ita in ijs, quæ fracta
sunt, quod affectum est, componi debet, sic, ut commi-
nuti membri extrema se tangant. est enim fractura per
petui ossis abruptio, perinde, atq; ulcus carnis. utrūq;
autem tunc ex toto restituitur, cum ad pristinam uni-
tatem id actū est. quod fieri non pōt, nisi fracti ossis par
tes e regione collocentur, quæ curatio græce confor-
matio dicitur. Itaque, si leuis fractura fuerit, utraq; læsi F
ossis pars suo loco manet: sin os penitus perfringatur, necesse est partes inter se cedere, hac, ut puta in
priorem, illa in posteriorem regionem ueniente, atque alia in dexteram, alia in sinistram. Quamobrem
ambabus manibus, utrinq; membrū prehendētes, quod in anteriorē partē erupit, retro cogimus: quod
in posteriorem, compellimus in anteriorem: quod in sinistrā excidit, in dexterā trudimus: quod in hāc
prolapsum est in contrariam repellimus, ita, ut omnes comminuti ossis partes per manus componētis
in contrarias partes urgeantur. Dum hæc itaq; fiunt, periculū est, ne aliquæ fracti ossis eminētiæ cōfrin-
gantur. non enim redditur ex toto leue utrunque ossis extremum, perinde quasi sectum sit serra gladiū
referente: nam quæ dentata est, & ipsa exasperat.

Fracti ossis asperitas.

Serra cultrum referens. *Serra dentata.*

Quare fracti ossis partes in diuersa, partim sursum
uersus, partim deorsum deducētes, ad componendam
fracturam uenimus, cauentes, ne, dū coniungūtur par-
tes ossis, quarum altera super alteram excessit, aliquæ
ipsorum eminentiæ perfringantur. quod penitus asse-
quemur, ubi ossa ἐγκρύπτεται, id est, condantur, unum sci
licet sub altero. eo enim uocabulo utitur Hippocra- G
tes, ubi fracti ossis partes in suum locum reponuntur.
Ergo, ut, quæ recesserunt, iungantur, necesse est alterā
partem sursum, alteram deorsum attrahere. quod iam
omnes medici faciunt, rem interdum solis ministrorū
manibus committentes, interdum laqueos inijciētes,
ubi maiori ui opus sit, in diuersa contendere. Ostendi-
mus autem tam in fractorum, quàm in luxatorū ossiū
curatione, principio intendendum esse: adhibendā
uero intentionē hanc membro non temere figurato, deinceps dicemus, atque illud in primis, quum
in fracturæ curatione quatuor agere debeamus, intendere, componere, alligare, & continere, eundem
habitum omnium esse communem oportere. componimus quidem, dum intendimus: ubi composui-
mus protinus alligare conuenit, seruato eodem membri habitu, quo compositum est: quem rursus ser-
uare decet, ubi continet: nā, si moueatur, uinculū quadā parte laxiores habebit circuitus, quadā arctio-
res. laxiores, quū ossa moueri patiantur, quod compositū est, corrūpent: arctiores, quū dolori sint, inflā-
mationē excitabunt. Quatuor igitur, quæ agenda diximus, communem habitū requirere demonstratū H
est. consideremus posthac, quid intuiti, hunc habitum inueniamus. Porrò, quū membrum intenditur,
ille optimus est, sub quo nō magna ui separata ossa in diuersa diducuntur: quū continetur, ille, qui dolo
re omni uacat. utrunq; præstat, qui ita figurat, ut musculorū fibræ directæ intendantur. directæ aūt intē-
dūtur, quū in una membri parte uniuersus musculus
collocat: nā, si musculus, qui suū initiū habet a parte
interiori, ita collocetur, ut medius ab interiori parte
membri, extremus ab exteriori, uel sic, ut medius a su
periori, extremus ab exteriore situs sit, hoc pacto cir-
ca membrum circumuolutus, amplius extenditur.
Itaque, si hoc modo figuratum musculum extēdas,
dum fracti ossis partes abunde diducantur, uehemen-
ter dolebit, magno cum periculo, ne conuellatur. con
stat enim intentionis ui conuulsos interdum muscu-
los fuisse. Quare eundem esse habitum constat, qui mi
nime dolorem creat, & qui musculos nullo modo peruersos continet: quod aperte Hippocrates ex-
pressit,

Musculi directio.

Musculorum distortio, cum supina manus est.

A pressit, uolens brachium cubito tantum inniti nõ ex toto curuatum, aut extentum, sed in medio inter hæc collocatum. Quem habitum ipse docuit optimum esse, primo, quòd cubiti os longius est radij sede, ipsumque firmiter sustinet: deinde, quia musculi, qui oriuntur ab interiori tuberculo humeri, extrema habent ab interiori parte totius brachij: qui ab exteriori incipiunt, ab exteriori finiuntur. Cuius autem musculi initium, & finis ab interiori parte sunt totius brachij, huius & reliquæ omnes partes, & propterea totus ipse musculus. Similiter cuius extrema ab exteriori parte sunt, & ipse totus ab exteriori parte est totius membri. Quin & experimentũ indicat hũc habitũ dolorẽ minimum afferre. Ex duobus uero, quibus hic interijcitur, supinus musculos plurimum peruẽrtit, & uehementem dolorem mouet, pronus minus peruertit, minusque dolori est. Habes de brachio figurãdo summatim omnia, quæ latius deinceps Hippocrates docebit, ea oratione usus, quæ perfecte planeque rem exponit, ita, ut paucis omnino opus sit ad ea exponenda, ijs præsertim, qui imbuti sunt puerilibus disciplinis, uel de doctore librum audierunt, quibus sane commentaria scribuntur.

2 *Ea si quidem est natura iustissima.*

Quasi dixerit maxime conueniens. nam, ubi, quod conuenit unicuique, seruatur, res iuste habet, at
B que administratur. Quid autem corpori conueniat, præter id, quod secundum naturam est, haud facile intelligitur. ergo cum singulis partibus conueniens inest figura, color, & magnitudo, optime habent.

3 *Sed, si in hanc, uel illam partem declinatur, in pronum habitum peccetur. leuius enim peccatum est, quàm si in supinum.*

Duos habitus posuit, supinum & pronum, qui & ad uniuersum corpus referuntur, & ad unam ipsius partem, nempe brachium. Totum igitur corpus pronum dicimus iacere, ubi deorsum uẽter spectat, dorsum uero in superiorem partem: contra supinum, ubi sursum uenter, in inferiorẽ partẽm dorsum. Quos habitus commemorans loquuturum se de brachio indicauit, quum nequeat corpus totum frangi, aut luxari. Sed causam, cur præstet in pronum declinare, quàm in supinum, ubi quis deceptus rectum non assequatur, ipse in sequentibus aperiet.

4 *Qui nihil capiunt consilij, plerunque nihil errant. Ipse enim, qui deligatur, sic iusta natura coactus brachium deporrigit.*

Medici, inquit, qui ante naturalem brachij habitum, nihil attendunt, plerunque melius curant, quàm qui male ratiocinantur. Idiota enim, qui alligandus est, medico brachium porrigit figuratum, quemadmodum minime dolore afficiatur, instructus a natura, quam nunc iustam dixit. Quippe, quæ genera-
C tionis initio, & postea in tota uita degenda, conueniẽtem singulis partibus habitum inuenit. [Ipse enim, qui deligatur brachium deporrigit] uocabulum deporrigit, ἀπορέγει dixit, quod nonnulli accipiunt pro ὀρέγει id est, porrigit medico, nonnulli pro, non permittit, ut medicus indoctior membrum in contrarium conuertat. omnes enim homines natura singulas partes figurant, quemadmodum minime dolore afficiantur: quem habitum indicat Hippocrates esse maxime rectum. Porrigunt igitur ægri seipsos ita figuratos, atque ægre ferunt, ubi aliter a medicis collocentur, renituntur que, atque ob dolorem ducenti non parent. hoc autem uolunt Hippocratem significasse uerbo ἀπορέγει. Sed utrouis modo acceperit, res eadem manet. nam idiotæ quum ita brachium collocent, quemadmodum minime dolore afficiantur, præstantiores sunt medicis, qui, cum sibi sapientes uideantur, male hoc figurant. Sunt & qui ad utrunque id referant [sic a iusta natura coactus brachium deporrigit.] Sed cum proposita res seruetur, quomodocunque uerbum id accipiatur, superuacaneum est in ijs amplius insistere, inutilia enim sunt, & inuentu prorsus facilia, quæ ambiguis uerbis traduntur. Quare illi omittenda sunt, qui tempori parcit, quum in ijs, quæ utilia sunt, id consumere magis conueniat.

5 *Sophistæ autem medici utique sunt, qui peccant: porrò brachium fractum non magno negocio pertractatur, idque (ut ita*
D *dicam) cuiuis medico facile est.*

Sophistas intelligit eos, qui sapienter aliquid sibi inuenisse uidentur: errantes tamen, atque idcirco non obseruantes, quod recte omnes idiotæ cognouerunt.

6 *Quem locum cogor latius explicare, quoniam medicos uidi, qui, cum deligarent, sapientes habiti sunt a brachio figurando. unde par fuit uideri ignaros. Multa enim alia, quæ sunt huius artis, ita indicantur. Nam quod nouum est, quamuis nondum constet, utrum sit utile, anteponunt ei, quod consuetum est, quod iam sciunt utile esse; atque id, quod alienum est, ei, quod receptum.*

Ipsemet tibi ostendit in sequentibus, quæ omnia obscura sunt, cur sermonem de figurando brachio dilatauit, quãquam locus per se, nec difficilis est, nec ita multa uẽrba desiderat, ex quo protinus causam inuenies, quamobrem in ijs, quæ tradidit, ordinem omninò exquisitũ non seruarit. quisq; enim prius de eo, quod magis urget, uerba facit. Ergo quia medici eius seculi pro comperto habebãt ad omnem, tam comminuti, quàm prolapsi ossis curationem intentione opus esse, sed ignorabant, quinam habitus secundum naturam esset, idcirco de hoc in primis egit. Ac multo adhuc magis, quia medici quidem optimo deterrimum habitum anteponentes, prauis rationibus eam rem sibi ipsis, atque alijs persuadebant. Quòd si ignari omnino fuissent, oportebat uerum ipsos docere. at, cum non solum igna

ri eſſent, ſed etiam cognitionem ſibi uendicarent, neceſſe fuit Hippocratem id primo conuellere, dein- E
de animum iam purum uera ſcientia inſtituere.

Dicendum igitur eſt e medicorum erroribus, quos docere uolo, quoſque dedocere de brachij natura. 7

Dedocere uult ea, quæ medici non putant uitio danda, quum tamen uitia ſint: docere quæ putant
uitia, quum non ſint.

Etenim, quod hac ratione traditur, ad alia quoque oſſa corporis pertinet. 8

Non iniuria dicit orationem hanc ad alia quoque oſſa ſananda pertinere. ea enim ad quæ ſpectan-
tes, inuenire naturalem uniuſcuiuſque habitum conueniat, omnium communia ſunt. duo autem ſunt
(ut ſupra indicauimus) nempe ut dolorem euitemus, & rectum ſtatum tueamur, illud experimẽto com
peritur: hoc partium quoque ſitu, quem corporibus incidendis comparamus.

Ergo brachium, de quo ſermo, quidam uinciendum dedit pronum: hic autem coegit collocari modo ſagittariorum, quum 9
humeri caput conijciunt: atque ita deuinxit exiſtimans hunc eſſe naturalem eius habitum. quam rem eo argumento compro-
bauit, quod oſſa omnia, quæ in cubito ſunt, inter ſe dirigantur, tum ſuperiecta partes æquentur, quòd etiam tam exteriores
quàm interiores inter ſe directa collocentur. ita enim inquit & carnem, & neruos naturaliter ſitos eſſe. ſaggittarios præte- F
rea teſtes adduxit. his autem dicendis, præſtandiſque ſapiens habebatur. Aliarum uero artium immemor erat, quæcunque
ui, aut artificio quidpiam moliuntur, neſciens alium alibi eſſe habitum naturalem. Quin & in eodem opere, alius erit dextræ,
exempli cauſa, alius ſiniſtræ habitus naturalis. Aliter enim brachium naturaliter figurant iaculantes, aliter funditores, ali-
ter rurſus, qui lapides conijciant, aliter pugiles, aliter, qui in octo ſunt. Quotquot enim artes reperiri poſſunt, ſingulæ, natu-
raliter brachia requirunt, non eodem modo figurata, ſed ad inſtrumentum, quo in ſingulis utendum, & ad opus, quod effi-
ciendum eſt, accommodata.

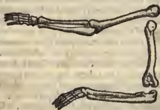
De his quoque ſemel aliquando meminiſſe oportet, quam rem nos minime præteribimus. Quidam
ex his medicis, qui ſapientes habentur, propoſita uerba [Ergo brachium de quo ſermo] tanquam men-
doſa iure ſuo corrigens addidit uerbum, [erat] ſuam nobis oſtentans diſciplinam, qua fuerat a gram-
maticis, rhetoribuſque eruditus, ita, ut ignoraret modum præciſe loquendi omnibus antiquis uſitatū.
Erit autem plena oratio, ſi perficiatur hoc modo. [Ergo brachium, de quo ſermo erat, quidam uincien-
dum dedit pronum] Idiotæ plærunque medicis brachium porrigunt conuenienter figuratum, ſed ho-
rum quidam nimium curioſi ab eo propoſito recedẽtes, quod ſpectari naturaliter debet (id autem fuit
doloris carentia) pronum habitum eligunt, ut pote, quem commodiorem exiſtimẽt. nullus tamen idio-
ta medico brachium porrigit reſupinatum. multum enim abeſt hic habitus ab indolentia. nonnulli au- G
tem medici, & ob inſcitiam, & ut ſapientes uideantur, ipſum interdum admittunt, atque ea de cauſa ſa-
gittariorum exemplo brachium uniuerſum collocant, quidam penitus reſupinatum, quidam non mul-
tum ab huiuſmodi habitu recedens. Peccant igitur, non modo in hanc partem, ſed quòd extentum fi-
gurent. quos Hippocrates prodidit ea ratione moueri, quòd ubi totum brachium ſagittariorum exem
plo figuretur, oſſa diriguntur, & totius brachij ſuperiectæ cutis partes ęquantur. ſed hæc ualde proba-
bilia ſunt, & ſe uiciſſim conſequuntur: illud reuera non ſic habet, carnem & neruos eo habitu, perinde,
atque oſſa in recto ſitu omnibus partibus ſeruari: quod ſi ita res haberet, non modo probabiliter, ſed
firmiſſime demonſtrarent huiuſmodi habitū naturalem eſſe. Verum hæc tolerabilia ſunt. transferre au
tem huc ſagittariorum exemplum, exiſtimari debet prorſus fatuum, ſatiuſque fuit eos ab Hippocrate
nullo modo commemorari, quàm acerrime refelli. nam, quæ prorſus ſtulta ſunt, deridenda magis
ſunt, quàm a ſcriptoribus confutanda: non tamen prohibeo, quo minus, dum uiuentes agunt,
redarguantur: ac præſertim, ubi, qui hæc nugatur, audientibus perſuadet, ut ſibi ipſi hominis cu-
rationem committant. Fit etiam interdum, ut nos quoque in ſcribendo ſtultis opinionibus contra-
dicamus, ubi multos uidemus illis credere, quaſi ueræ ſint: quod nunc accidit Hippocrati, qui nihil
eſſe commune ſagittarijs, & uincientibus oſtendit. Quæ uero afferuntur de oſſibus, neruis, & carne re- H
cto ſtatu collocandis, quamuis nullum per hæc fuiſſet Hippocrates reprehenſurus, per ſe neceſſaria
fuerant ad optimum habitum inueniendum, cuius caput eſt, ſi argumentum ex ſigno colligamus, do-
loris carentia. id enim neque ipſos idiotas latet: uerum, ſi rei cauſam, naturamque ſpectemus, rectus
partium ſtatus, qui idiotis non item patet, ſed illis duntaxat, qui incidendis corporibus operam dede-
runt. Quæ ab Hippocrate ſubijciuntur, maxima ex parte plana ſunt, nec quidquã habent, quod in quæ-
ſtionem uocetur. quare uniuerſa hæc mihi prætereunda, qui tamen librum legunt, non cito hæc præte-
reunda, ſed longiori tempore ſunt conſideranda. Quod inquit [Hic autem coegit ipſum collocari mo-
do ſagittariorum, cum humeri caput conijciunt] obſcurum eſt, & incertum. quocirca nõnulli uerbum
conijciunt] propt erea ſcriptum ab Hippocrate exiſtimant, quòd extento brachio humeri caput in
ſinum ceruicis, quæ in lato ſcapularum oſſe eſt, conijciatur, in quem antea non conijciebatur, cum
brachium demiſſum erat. tunc enim iuxta erat duntaxat, & contingebat: quam rem his uerbis ex-
preſſit. [Verſatur humerus in lato ſcapularum oſſe tranſuerſus, ubi brachium iuxta latus extendi-
tur.] Cenſent alij id dixiſſe Hippocratem tranſlatione uſum a nauium impetu, ubi datur opera, ut
naues hoſtium mergantur, quandocunque ſigno dato prora aptatur ad nauem alteram perfringen
dam, potiſſimum a latere, totamque diſſoluẽdam, ac ſubmergendam, tunc quaſi paratum eſſe ad impe-
tum

A tum faciendum aiunt. Item apud comicos porrecta membra dicuntur ad ἐμβολὴν, id est, ad impetum faciendum parata: quod Aristophanes ostendit, quum inquit, Fertur quasi ipse ad imprimendū ceruus. Quæ subdit omnia, si animaduertantur, manifesta sunt, usque dum inquit.

10 *In sagittarijs par est hunc alterius brachij habitum optimum esse. nam si ita collocetur, imum humeri caput, quod cardinis modo in sinum cubiti conijcitur, efficit, ut brachij, atque humeri ossa dirigantur, quasi totum unum sit.*

Scribit nunc aduersus eos, qui uniuersum brachium intentum deuinciunt, sicuti sagittarij sinistrum continent. Ait enim ad id agendum iure opus fuisse brachio extento, quum neruus dextra tenditur uersus partem posteriorem: totus uero arcus in eadem regione continetur a sinistra, ne in alteram partē inclinetur. Nam si neruus dextra ualide in posteriorem partem intentus totum arcum secum adducat ductio sagittæ in posteriorem partem impedietur, ut quæ debeat a ualido neruo contentoque emitti. Ergo, quantum ex ultima contentione remittitur, tantum demitur de emissione sagittæ, quod, quum in confesso sit, Hippocrates causam adiungit huiusmodi. [Nam si ita collocetur imū humeri caput, quod cardinis modo in sinum cubiti conijcitur, efficit, ut humeri atque brachij ossa dirigātur, & brachium totum sine inclinatione seruetur.] uocat autem imum caput humeri, quod cardinis modo cum cubito committitur, quandoquidem cardines cum quosdam sinus habeant. & quosdā processus, sinibus reci-
B piunt eorum, cum quibus committuntur, processus: processibus in ipsorum sinus inseruntur. Similiter imum caput humeri in gibbum ambitum desinēs duo a lateribus tubercula exigit, unde similitudo trochleæ fit. hæret autem huiusmodi ambitu trochleam referente in sinibus cubiti. Extremus hic ambitus, & a priori, & a posteriori parte cauum habet, in utroque se insinuant cubiti processus rostro similes. Siquidem cubiti caput superius. (. literam refert. qua, cum humero committitur, accipitq; humeri ambitum, qui trocleam refert, fere totum, ubi brachium sic collocatur, ut cubitus, atque humerus rectum angulum ostendant.

Totius brachij extensio.

Ossis brachij ceu cardo.

At rursus, ubi humero quiescente, cubitus circa gibbum eius ambitum moueatur, si in priora feratur, cubiti commissuram flectit: si in posteriora, tendit. in maximo quidem flexu prior cubiti processus in humeri cauum, quod a priori parte est, conijcitur: in extensione posterior processus in posterius cauum, quod, quum maius sit, maiorem processum accipit. quare plurimum extendere, & curuare totum brachium possumus: quod
C nullo modo contingeret, si nullum cauum in humero fuisset. Quum huiusmodi ergo sit cubiti iunctura, ubi totum brachium ad rectum angulum figuretur, ita, ut humerus & cubitus rectum angulum ostendant (quem habitum Hippocrates solitus est appellare ἐγγώνιον) ambitus trochleam referens medius hæret cauo cubiti, quod. (. literam repræsentat. At ubi totum brachium extenditur, cubitus in posteriorem partem fertur, & processus, qui ab ea parte est, motui præest: cessat autem, quiescitque, quum primum ad humeri cauum, quod ea parte est, peruenit. Quo fit, ut commissura extendatur, & imum humeri caput, cardinis modo, sinu cubiti innitatur. uocat autē Hippoc. βαθ-μίδα, non modo humeri sinum, sed ceteros omnes, in quibus recipiuntur ossium processus.

11 *Præterea articulus ita extentus recuruatur, ergo uerisimile est sic eum locum minime flecti, maximeque intendi, neque a neruo, quem dextra tendit superari, neque illi cedere: ad hæc neruum ipsum plurimum adduci. Quo fit, ut sagitta a ualida, subitaque ui emittantur. quæ autem sic emittuntur, maiori impetu celerius feruntur, longiusque. sed uincientis & sagittarij nihil commune.*

D Ex modis, quibus brachium figuratur, extensio flexui contraria est, supinus habitus prono. hi ergo extremi sunt, & quasi quatuor habituum excessus: duo alij medij sunt: unus quidem inter extremum flexum & extensionem, quem Hippocrates (ut dixi) angularem appellat: alter inter pronum & supinū, sub quo ait cubitū radio subijci. Igitur, sicut hunc iustū & rectū dicit, sic etiā illū qui angularis dicit, sub quo humerus cū cubito ad rectū angulū collocat. qđ si hic habitus rectus est, sequit, ut, ubi brachiū extēdit, nō debeat rectus appellari. si rectus nō sit, certe erit in exteriorē partē recuruatus: quēadmodū, si in posteriorē ptē ita recuruet os cubiti, ut cū humero angulū ostēdat, qđ iā nōnullis accidisse pspectū est, qbus necesse est posterius humeri cauū altū esse, in qđ se inserit posterior cubiti pcessus. Qđ si huiusmodi cauū nobis oībus altissimū esset, flectere in posteriorē partē brachiū possemus ut dixi de his, qbus aliquātulū id licet, utpote q posterius cauū nō scđm naturā penitus habeāt, sed nimis sinuatū.

12 *Qui brachiū deligat, ubi sic figuratū cōtineatur, multa alia affert mala grauiora, quàm uulnus. nam, si curuari brachiū imperet, non ossa, non nerui, non caro eundem habitum seruabunt, sed uinculis cedentibus in aliam atq; aliam partem mouebuntur. Ecquid opus est sagittariorum habitu? qua in re nullus fortassis error fuisset, si sophista permisisset, ut homo ipse uulneratum brachium porrigeret.*

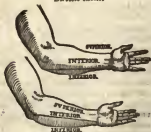
Qui intentum brachium deuincit omnino (inquit) uel ita contineri iubet, uel curuari sinit: utrumuis fecerit, ægrotantē lædit. nam, si in eodem habitu contineatur, dolor assidue urget: sin aliter figuret,

depravatur

deprauatur brachium sub uinculo,quod eo spectat, ut membrum, sicuti compositum est ab iniectis fa- E
sceijs contentum,sine ullo pressu tueatur.at,si aliter figuretur,contrarium accidet: nempe, ut fractura uinculo non contineatur,sed moueatur,transferaturque una cum neruis habitum mutantibus,musculisque, quos carnem uocauit,eorum nobis naturam ostendens. Sunt enim musculi caro sentiendi uim habens a simplici carne,ex qua maxime constant,caro nominati, per quos fibræ distribuuntur a neruis ac ligamentis diductæ.creatur enim totus musculus a natura eiusmodi fibris cōrentus, quibus caro simplex undiq; concrescit, atque hæc est propria musculi natura,per quem uenæ & arteriæ discurrunt, ut non secus ac ceteræ partes,alatur,& uiuat : proprium uero musculorum corpus fibræ sunt, quæ simplici carne cinguntur,plurimum quidem medijs musculis,tum subinde minus,præsertimque in initio ac fine ipsorum.quocirca extremi musculi neruosi magis sunt,medij uero carnosi.

Quidam alius medicus resupinatum brachium extendi iussit,atque ita figuratum deuinxit, sibi persuasum habens hunc statum naturalem esse,quod ex cute conijciebat,& ex eo,quod ossa sic tueri naturalem habitum existimaret. quia id ossis, quod in prima palmæ parte extat a parte minimi digiti,e regione collocetur eius ossis,unde cubitum metimur. Hæc adducebat ad comprobandum huiusmodi habitum esse naturalem,rationique consentanea loqui uidebatur. Sed brachium uehementer cruciari,si supinum extendatur,experiri quilibet in suo potest.nam si extendatur, hunc habitum dolori esse comperiet. quin, si imbecillis homo manus præbendat ualentis ita collocatas,ut cubitus resupinatus curuetur,vtiq;, quo uolet, ipsum ducet.Manus item eo modo collocata,si gladium teneat,uti eo minime poterit:vsq; adeo istiusmodi habitus uiolentus est. Ad hæc, ubi brachium in eo habitu vinciatur,grauiori dolore torquebitur homo,dum ingredietur,grauis, dum cubabit. quod si brachium flectatur,necesse est musculos contrahi, & ossa in eodem habitu minime contineri. ignorabat autem illud, præteralia,quæ in huiusmodi habitu incommoda accidunt,quod os in prima palmæ parte extans a parte minimi digiti,cubiti pars est: illud uero,quod in cubiti unctura est,unde cubitum metimur,est humeri caput. 13 E

Directio cubiti.

Directio interioris tuberculi brachij ad finem cubiti.

Si quis brachium resupinauerit, uidebitur humeri caput ab interiori parte,quod græce κόνδυλον, id est,tuberculum nominatur,esse caput superius cubiti,cum quodammodo e regione se ostendat capitis inferioris, quod in prima palmæ parte extat a parte minimi digiti.Non tamen omnes cubitū metiuntur ab humeri tuberculo: sed sunt, qui metiri incipiant,idque recte a cubiti eminentia,quam græci ὀλέκρανον dicunt & ἀγκῶνα. At Hippocrates, ubi ait [unde cubitum metimur]significare uidetur,uel omnes, uel plerosque inde metiri. Quomodo autem sese res habeat, hic quærere superuacaneum est.Illud meminisse oportet,quod inferius cubiti caput situm in prima palmæ parte e regione superiori capiti respondet, ubi secundum naturam brachium figuretur, ut scilicet curua pars interior sit,gibba exterior,in quo habitu fit, ut minimus digitus ab inferiori parte subijciatur,pollex a superiori insidat. G

Hic uero putauit hoc idem os esse atque illud, & alij complures. 14

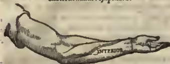
Non ita dixit[hoc idem os esse,atque illud]sicuti aliquem eundem cum seipso dicimus, ut Aiacem Telamonium eundem cum Aeacide, sed quod utrunque ossis extremum intelligat eiusdem esse, nempe cubiti.

Est autem idem cum illo eminentia cubiti,cui potissimum innitimur. 15

Vocabulum[idem] accipiendum nunc quoq; est eodem modo, quo proximis uerbis explanauimus, cum eiusdem ossis partes esse existimarent,quod in prima parte palmæ situm est, & quod ab interiori regione commissuræ cubiti extat.

Ergo,ubi brachium resupinetur,partim hoc os peruersum conspicitur,partim nerui, qui ab interiori sede, & digitorum & primæ palmæ partis procedunt,supino brachio peruertuntur.tendunt enim huiusmodi nerui ad humeri os,unde cubitum metimur.errores,atque ignorationes naturæ brachij tot ac tales sunt.Siquis autem(ut præcepimus)fractum brachium extendat,dirigetur os,quod a parte minimi digiti ad cubiti eminentiam tendit:dirigentur item nerui, qui a prima palma parte ad extremum humerum pertinent : suspensumq; brachium in eodem habitu continebitur,in quo fuerit colligatum, neq; dolori erit,aut molestiæ,siue ingrediatur homo,siue cubet. H 16

Distortio neruorum,musculorū,& ossis cubiti in manu resupinata.

Quum accidit, ut ossis cuiuspiam,uel nerui,uel musculi initium sit ab interiori parte membri, finis uel ab exteriori, uel ab inferiori, constat partem hanc peruersam esse.Recte igitur dixit omnia hæc peruerti, ubi totum brachium resupinetur.Ac nc longius exempla petamus. nerui, qui ab interiori parte feruntur ad manū, cum cubito iunguntur circa totum humeri caput. Fiet itaque resupinato brachio, ut neruorum, qui cubito illigantur,initia ab interiori parte collocentur, fines a superiori.

A periori. idem accidet musculis, & ipsius cubiti ossi. horum enim omnium initia ab interiori parte sunt iuxta tuberculum humeri. Poterant autem per se musculi, cum peruerterentur, abunde dolorem excitare, atque ea de causa inflammationem. Si quis autem brachium figurauerit, ut Hippocrates iussit, musculi, qui ab interiori parte cubiti oriuntur, toti ab interiori parte siti erunt, qui ab exteriori, in hac similiter continebuntur, quemadmodum, qui a superiori, positum a superiori tuebuntur in uniuerso membro. Ab inferiori autem cubiti parte nullus situs est omnino musculus. sed, si cubiti musculorum omnium situm cognoscere tibi curæ est, ex primo libro de incidendorum corporum ratione addiscere poteris, tum ex opere de musculis incidendis, ubi musculorum omnium natura ad compendium conferetur magis, quàm in libro de incidendorum corporum ratione.

17 *Collocari sic hominem oportet, ut id ossis, quod excedit, ad lumen quantum maxime potest, illustre conuertatur, ne chirurgicum lateat, dum intendit, quando satis fuerit directum. Porrò, qui usum habeat, quum admota manu os excedens continget, rem optime comprehendet.*

Siue iacere, siue sedere significare uoluerit [uerbo collocari] quod κατακλῖναι dixit, cum altero, alterũ quoque intelligendum est. Nam si ægri uires, & fracturæ magnitudinem intueamur, ipsum modo ia-
B centem, modo sedentem uinciemus. Verum utrouis modo collocetur, ut uitiata pars conspectui magis pateat, ex luminibus quæ dantur spectare debet ad maxime illustre.

De brachio.

18 *Ossium brachij, cum non utrunque fractum est, facilior curatio est, ubi quod superius est, comminuitur, quamuis plenius sit, tum quia integrũ, quod subiectum est, fundamenti uicem præstat, tum quia facilius reconditur, præterquam in uicinia manus. superius enim os carne plurimum contegitur. id uero, quod subiectum est, minime carnosum est, ægre conditur, ac maiori ui extenditur.*

Indicauit brachium ex binis ossibus constare, ubi ait cum non utrunque. non enim consueuit dictio utrunque usurpari ad unum uel tria, uel plura significanda. Ex his ergo binis ossibus, quod subiectum est, cubitus proprie uocatur, idque sane longius est; quod superinsidet, radius. Plana autem est, non modo oratio hæc, sed reliquæ fere omnes huius libri. Illa duntaxat explanationis mihi uisa sunt indigere, quæ a me enodantur. Quare si quid præter hæc obscurum tibi uideatur, spectato, nũ quid in exemplari fuerit mendosum, ubi enim correxeris, si quid lectum semel non comprehenderis, iterum ac tertio relegens, quod propositum est, optime percipies.

C

19 *Vbi non hoc, sed illud fuerit comminutum, simpliciori ui opus ad intendendum: ubi utrunque uehementiore extensione opus est. Puerum iam uidi plus iusto intentum, sed plerique, minus quàm res postulat, extenduntur.*

Vim simpliciorem, & quę non magno negocio adhibetur, φαυλοτέραν dixit φαῦλον enim apud ueteres græcos, non solum significat uitiatum, sed simplex.

20 *Intentione adhibita, conuenit admotis prominentioribus palmarum partibus dirigere.*

Prominentiores partes palmarum appellant θέναρα deducto uocabulo a percutiẽdo, quod θείνειν græci dicunt, ut nonnulli uolunt, qui uerborum etymologijs student. Quicquid enim percutimus, prominentioribus his partibus percutimus. Alij non omnes prominentiores palmæ partes sic appellatas existimant, sed eas tantum, quæ pollici subijciuntur.

21 *Deinde cerato inungere non ita liberaliter, ne fasciæ superinnatent, atque hoc modo deuincire.*

Vinculi usus duplex est, nam & comminuti ossis partes, quæ recte inter se compositæ fuerint, fideliter continet, & lintea liquore aliquo respersa, uel illita medicamento, quod ad repellendam inflamma-
D tionem præsentissimum esse putauerimus, decidere non patitur. Adhibent itaq; nonnulla medicamenta, quæ linteis illinuntur, his quæ excepta imponunt, uinculum superdantes. Alij humorem aliquem ingerunt ad rem idoneum, quale est uinum, uel per se, uel cum oleo, & sæpe liquidum aliquod medicamentum, cuiusmodi est ceratum hoc. cuius duplex ratio est: interdum, siquidem ceratum ex rosa, uel oleo liquatur: interdum, arida pix adijcitur, hincque picatum ceratum nominatur. Sed liquida medicamenta, spissa quoque sunt & crassa, cuiusmodi est liquidum ceratum. Fiunt autem, & ex emplastris inflammationem arcentibus, liquatis in oleo, de quibus loquuti sumus, in opere de simplicium medicamentorum facultate, sed latius in eo, quod scripsimus de ratione curandi, & in eo, quod de compositione medicamentorum. Hippocrates igitur liquido cerato utitur, quod multo magis inflammationẽ coercet, quàm quod durum est, seu quouis alio nomine libeat appellare. Modum uero utendi huiusmodi cerato indicauit inquiens non ita liberaliter, ne fasciæ superinnatent sed cõtrarium terminum, utpote, qui nobis notus sit, præterijt, is autem est, ne ceratum ita parum inũgatur, ut iniecta lintea siccescãt, priusquam tertio quoque die resoluantur. At qua de causa cerato nunc inungendum dixerit. considerandum est, quum, ubi os cute excedit, uinum nigrum austerum superinfundi iusserit. Mihi sane uidetur uinum excogitasse ad hæc tanquam præsidium efficacius: omisisse uero in alijs fracturis, ubi nullum

ex comminutis ossibus nudatum est. eo quod uini usus summam diligentiam postulet, nam, nisi subin- E
de infundatur, aridæ fasciæ maximo sunt detrimento. Plerique autem ex ijs, qui laborantibus seruiunt,
recusant subinde infundere, noctu præsertim. Sed quia extremus morbus extrema curatione perfecte
restituitur, idcirco quibus excedit os, ut uinum superinfunderetur, edixit. Sed plura de facultate uini di
cemus, ubi eo utitur. nunc illud indicasse satis sit; quod, cum aliæ fracturæ sola cerati iunctione cura
ri sine uino possint, non necesse est, hoc adhibito, grauiter interdum ob ministrorũ negligentiam pecca
re. At quum summum periculum circunstat, tunc & ipsi ultro fatigandos se præbent, & nobis imperan
tibus parent. Adde, quod nos etiam ob periculum ingens frequentius his adsumus, atque interdum
uniuersam noctem immoramur, ubi ueremur, ut ministri recte exequuturi sint, quæ præcepimus.

Cura habita, ne manus inferior iunctura cubiti collocetur, sed paulo superior, ne sanguis ad imum fluat, sed reti- 22
neatur.

Cubitum ita figurandum esse, ut radio subijciatur, atque ad rectum angulum cum humero colloce-
tur, in superioribus proditum est. Sed, quum hoc fieri possit, manu & supra & infra cubiti regionem
posita, merito hoc quoque definiuit, imperans, ut manus paulo sublimior, quàm iunctura cubiti ha-
beatur. Constat enim, ubi membra dependeant, ad ima concurrere materiam, ac propterea, quemad- F
modum, qui totum diem inambulant, quibusque crura calidiora sunt, maximi momenti censent no-
ctu hæc uniuerso corpore sublimiora continere, ita iubet Hippocrates, ut caueamus ne manus depen-
deat, sed sublimior collocetur. quod si cubiti iunctura multo sublimiorem figurari iussisset, huiusmodi
habitus in ijs etiam, qui paululum in eo perseuerant, dolorem afferret uniuerso brachio, potissimumq;
musculis a priori parte humeri sitis. eum autem habitum dolori esse docebit ipsa experientia. doloris
uero causam ostendet natura musculorum, cubiti iuncturam mouentium. sunt enim & a priori, & ab in
teriori parte humeri, atque ubi cubitum flectimus, ad suum initium contrahuntur, & sursum uersus in-
tendũtur, cumq; ipsis contrahitur, ac sursum tenditur totum brachium, cui suis imis partibus iungũtur.
ne sanguis ad imum fluat, sed retineatur. Verba hæc referenda sunt ad illud ne manus inferior iunctura
cubiti collocetur: interposuit autem: sed paulo superior sic, ut tota oratio sit huiusmodi. Cura habita,
ne manus inferior iunctura cubiti collocetur, ne sanguis ad imum fluat, sed paulo superior retineatur.

Post hæc fascia alligare, capite, qua fractura est, iniecto. 23

Potest inijci caput, uel non inijci, qua fractura est, dupliciter. cum id modo in longitudine membri,
modo in latitudine accipiatur. Termini autem inijciendi fasciæ caput in longitudinem membri sunt, G
ubi primus fasciæ circuitus in orbem attractus fracturam uniuersam complectitur. Quod si, uel supe-
rius inijciatur, q̃ ut fracturam contingat, uel inferius, q̃ ut ad ipsam perueniat, caput hoc uere quis po
terit asserere minime iniectũ esse, qua fractura est. sic mihi intelligito iniectũ uel nõ iniectũ caput, qua
fractura est. sed in latitudinẽ, cum fasciæ caput primo superdatum, uel qua fractura est, uel extra proce-
det. Hic igitur Hippocrates membri longitudinem intuitus, caput, qua fractura est, inijciendum esse
proposuit. hoc est, neque fractura inferius, neque sublimius. quod indicauit per ea, quæ subdit, quum
inquit, Vbi super fracturam iterum & tertio circumierit, sursum feratur. At in libro de officina medi-
ci, cum ait, Principia inijcienda sunt, non qua ulcus, sed hinc uel hinc. ad membri latitudinem specta-
uit, ut ibi rursus demõstrat uerbis, hinc uel hinc; his enim uocibus latitudo significatur. Plæraque au-
tem exemplaria sic leguntur, Principia inijcienda sunt, non qua ulcus, sed qua nodus.

Sic ut insidat, non tamen uehementer adstringat. 24

Docet hoc loco uinculi moderationẽ. id siquidẽ insidere debet eatenus, dum fracti ossis extrema im-
mobilia tueatur: non tamen ita arctari, ut dolorem afferat laboranti. Quilibet enim dolor, cum perseue-
rat, præsertim si ex compressione est, inflammationem concitat. Hæc igitur spectari debent in fascijs co H
arctandis, quæ initio ad unguem conijcere non licet: licet autem, ubi sæpius deuinxerimus. nam dili-
genter animaduertentes modum adstringendi, cum uinculum iniecimus, interrogantesque hominem,
qualem circundatam fasciam sentiat, iterum æque ac primo inijcientes, laxare uel adstringere oportet:
siquidem premi se dixerit, proculdubio laxare: sin uinculum ita laxum affirmet, ut iniectum minime
sentiat, adstringere. Licet autem, priusquam eum alligemus, quem fractura male habet, exerceri sanũ
puerum sæpius uinciendo, sed cum eo, ut percontemur, quæ paulo ante interroganda proposuimus,
sic enim promptiores erimus ad fracturas deligandas. Illud etiam perspicere oportet, quod quæcun-
que corpora robustiora sunt ac duriora, uinculum sustinẽt arctius adstrictum: quæ uero infirmiora sunt
& molliora, lenius adstringi debent.

Vbi super fracturam iterum, aut tertio circumierit, sursum feratur, ut fluens sanguis retineatur, atque ibi sub- 25
sistat.

Ipse causam exposuit. cur primo uelit fasciam sursum ferri: uult enim sanguinem prohiberi, quo mi-
nus a superioribus membri partibus descendat. hac autem uinciendi ratione, non solum coercetur il-
le, qui fluit, sed, qui circa fracturam coijt, exprimitur: qui fluit, uno duntaxat itinere fertur a superio-

A ri parte deorsum: qui exprimitur utroque, & a superiori parte deorsum,& ab inferiori sursum. Depel li enim aliquid potest,& ad superiorem membri partem, & ad inferiorem. monet sane, ut utrique opera demus, quum duas adhiberi fascias iubet, quarum utraque ordiatur ab affecta sede, habita longitudinis ratione, deinde prior sursum procedat, secunda deorsum. quoniam præstat sanguinem a uitiata sede exprimi ad summum membrum, atque ad totum corpus. imum enim minus est, quàm ut sine iniuria recipere succorum copiam possit. quandoquidem, postquam sub priori fascia sanguis transmissus est ad summum brachium, si altera arctius adstringatur, inflammatio iuxta primam palmæ partem & digitos orietur. Hac igitur de causa ante ad superiora depellendum est, potissimumque, si fieri potest omne id, quod dolori foret: sed, si paulum quid relictum fuerit, exprimendum ad inferiora, altera fascia iniecta. Totam hanc sententiam perfectius intelliges in sermone de ratione uinciendi.

26 *Prior fascia, longa ne sit.*

Iure hoc adscripsit, prior enim fascia, quum a fractura incipiat, & ad superiora feratur, atque ibi desinat, breuior sit, necesse est, quàm secunda. Hanc enim uoluit a fractura orsam primo deorsum ferri, deinde sursum, ad eum locum, ubi prior finiebatur.

27 B *Secunda primum super fracturam iniiciatur.*

Non immerito, inde enim excerni plurimum sanguinis constituit.

28 *Ac semel super ipsam circumeat.*

Secundæ fasciæ caput semel circuire iussit, non bis uel ter, sicut prioris. uult enim ob propositam causam sursum magis, quàm deorsum transferri id, quod ad fracturam collectum est.

29 *Tum deorsum demittatur, lenius adstringatur, atque ex maiori interuallo circundetur.*

Minus adstringi membrum iussit a secunda fascia ob causas propositas: quin & eius circuitus nō ita spissos adhiberi, quum id opis, quod spissi afferunt circuitus, a priori fascia satis afferatur.

30 *Vt possit relata ad eam partem, qua prior desinit, peruenire.*

Hippocrates, antequam pannos superimponat, binas fascias adhibet. alij uero ternis utuntur: una quæ a fractura incipiens sursum tendat, quemadmodum Hippocrates præcepit: altera, quæ a fractura, C deorsum: ac tertia, quæ ab inferiori parte sursum per priorem utranque in cochleam serpat. Verum hi secundam fasciam duabus prioribus breuiorem iniiciunt, illas uero inter se æquales. propterea, quod prima fascia super fracturam ipsam iterum ac tertio circumeat, membrumque ipsum spissiori ambitu complectatur: secunda semel super fracturam uoluta ex maiori interuallo circūdetur: tertia super utrāque obuoluatur, & quia minus spisse circumagitur, primæ longitudinem non excedat. Sed constat (etiā me tacente,) tres positas fascias duabus quas Hippocrates prodidit, contineri. quum secunda duplicem usum præstet, quem illi partiti sunt, unam iniicientes, quæ a fractura procederet ad partem inferiorem, alteram, quæ hinc sursum, qua prima finiebatur.

31 *Attrahere uero fascias in hoc casu, uel a dextra debemus, uel a sinistra, prout ab hac, uel illa parte ad fracturæ habitum, atque inclinationem in hanc, uel illam regionem confert.*

Ossa, quæ sub fracturis peruertuntur, modo in dextram membri partem, modo in sinistram declinantur. Quocirca priores duæ fasciæ attrahi a contraria debent, ab ea scilicet orsæ, in quam membrū conuertitur, atque in contrariam inclinatæ. sic enim fractum os æque in utramque partem inclinabit, atque hoc est, quod nunc ab Hippocrate proponitur, quum præcipit, ut fracturæ habitum intuiti fa-D sciam circumagamus, hoc est, ut ad contrariam partem, atque fractura inclinat, fasciam adducamus.

32 *Post hæc panni superdentur modico cerato uncti, siquidem leniores sunt, & stabiliores.*

Panni duas fascias priores fulciunt, quas proprie subligamina uocat. iniiciuntur autem contraria ratione ac fasciæ: illæ enim serpunt circa membrum transuersæ: panni uero in longitudinem dantur, uniuersum uinculum ex binis prioribus fascijs excipientes. iussit autem cerato modice inungi. fluerēt enim, ubi cerati copia labarent, non secus ac, si parum inungerentur, quòd subiectis fascijs minime coirent. exhibet enim ceratum uicem glutinantis. constat autem in alijs, quæ glutine colligantur modū esse optimum. Panni igitur comprimunt, ubi sicci imponantur, cui opponitur, quod inquit leniores sicut & quod dicit [stabiliores] illis contrarium est, qui ob cerati copiam non hærent. Iure itaque ait, siquidem leniores sunt, & stabiliores. namque, ubi panni nullo pacto cerato inungantur, non amplius lenes sunt, ubi plus iusto uncti sint, non amplius stabiles, labuntur enim copia cerati.

33 *Hi fascijs alligandi sunt inter se aduersis, alijs a dextra parte, alijs a sinistra, plurimum ab inferiori parte sursum ductis, aliquatenus a superiori deorsum.*

Fasciæ, quæ primo dabantur, non circuibant inter se aduersæ, sed utraq; membrum, quod peruersum

erat a contrario habitu ad naturalem teſtituebat:ſed,quæ pannis ſuperinjeiuntur, cum eo pertineant, E
ut membrum uniuerſum alligent, tueanturque uinculum uniuerſum, quale exceperint,aduerſæ inter
ſe procedunt, atque una quidem a dextra parte,altera a ſiniſtra circumagitur:ſimiliter altera a ſuperio-
ri,altera ab inferiori:ſic enim,quum inter ſe aduerſæ ſint,uinculum, quale acceperint, potiſſimum ſer
uabunt. Quare quatenus a dextra parte,uel ſiniſtra procedunt, iunctura ex toto fit æqualis:quatenus
uero a ſuperiori,uel inferiori feruntur,altera non longe alteram excedit.ſæpius tamen circuit, quæ ab
inferiori parte ſurſum tendit.hoc ſiquidem tutius eſt,ob cauſam,quæ paulo ſupra poſita eſt, ubi iuſſit
ſanguinem a fractura depelli ad ſummum membrum.

Quæ extremitate tenuantur,pannis æquanda ſunt in orbem datis,qui,ubi ea dirigimus, non ſubito, ſed paulatim pluri- 34
mi obuoluendi ſunt.

Tenuantur membrorum extrema.quæ dixit ὑπόξηρα. Has igitur partes circundatis pannis tranſuer-
ſis compleri uoluit,& pluribus faſciæ circuitibus cingi, quum eo, ut quod tenuius eſt, non ſubito
(ſic enim uinculum inæquale redderes,)ſed paulatim impleatur.

Laxæque circa primam palmæ partem uarijs locis uinciendi. F 35

Solent iuxta uitiatam ſedem loca omnia inflammatione affici, ac præcipue membrorum extremita
tes.quoniam paruæ ſunt,& minime carnoſæ,& idcirco materiam a locis, qui iuxta fracturam ſunt, de-
ſcendentem non recipiunt citra noxam.Eas igitur leuare conſtituit cerati inunctione. quod profecto
ſatius fuit per ſe membris imponi ſine ullo tegmento,neque alijs faſcijs uti.ſed quia caput & finem ha-
bentes ſine aliquo fulcro,cito caderent,idcirco uſus eſt faſcijs totius fracturę,quas iure laxas inijcit,ut
nullam afferant moleſtiam,ſed id unum duntaxat efficiant,ut inflammationem arceant. non enim ad-
mouentur ad id,quod fractum eſt continendum.

Quod ad linteorum multitudinem pertinet,duas partes primo abunde eſt ſuperdare 36

Ad uniuerſum uinculum,quod primum omnium damus,cenſet paucioribus linteis opus eſſe,quàm
procedente tempore futurum ſit.docuit enim paulo infra,quo tempore plurimis uti faſcijs cōueniat.
Sed, quum linteorum multitudo faſciarum & pannorum numero, longitudineque augeatur. quæret
quis num idoneo tempore maiora,an plura lintea inijci uelit:quin & quanta ſingula eſſe debeant. Por-
rò longitudinem & latitudinem faſciarum definiuit in libro de officina medici,quum inquit. Quod ue
ro ad longitudinem & latitudinem pertinet,impleant trium,quatuor, quinque, aut ſex, longitudinem G
quidem cubitorum,latitudinem uero digitorum. At neque numerum nunc ſilentio præterijt, ex fa-
ſcijs enim,quæ primæ inijciuntur,duas dari iuſſit per uniuerſum uinculum. pannos item duplices, tri-
plicesve ſuperinijciendos eſſe,ibi quoque explicauit,quos eſſe uoluit tot numero, ut complecti queat
uniuerſum membrum.Sed faſciæ,quæ ſuper pannos dantur,plerunque duæ ſint, quarũ una ab inferio-
ri parte ſurſum tendat,altera a ſuperiori deorſum.has etiam licet,& ternas,& quaternas imponere.nos
autem binis ubique utimur.igitur,qui in hæc incumbet duas linteorum partes initio, ſed quo tempo-
re uitiatus locus inflammatione uacat,tres dandas eſſe conijciet. In libro itaque(ut diximus)de offici-
na medici,faſciarum longitudinem definiuit,iubens,ut ſuperinijciantur longæ ternos, uel quaternos
cubitos,nimirum hominis,qui deuincitur.nam ridiculum eſſet puerum exempli cauſa bimum uel tri-
mum faſcijs ita longis alligare,ut robuſti hominis quaternos cubitos æquent: uel ad robuſtum ita bre
ues adhibere,ut quaternos pueri cubitos impleant.Sed in hoc opere faſciarum longitudinem non ſta-
tuit,ſicut neque latitudinem,ea nobis conijcienda relinquens. Conſtat autem fracturæ magnitudine
inſpecta inueniri a nobis longitudinem faſciarum,quum(ut ipſe imperauit)debeat uinculum ſemper
plurimum integræ partis comprehendere.Hæc non conuenit eadem ubique, ſed pro magnitudine fra
cturæ,ut diximus.Quod ſi iterum,aut tertio ſuper fracturam circumagenda prima faſcia eſt, poſtea cre H
bris circuitibus uoluta non prius finienda, quàm integræ ſedis plurimum complexa fuerit, plane de-
bet ita longa ſumi,ut propoſitis ab Hippocrate circuitibus ſufficiat.Eadem ratione, & aliarum faſcia-
rum longitudo tanta ſit,ut poſſit partes,quæ ab ipſo ſcriptæ ſunt,amplecti. Porrò faſciarum latitudinẽ
comperies,ſi ad ea,quæ ipſe docuit,reſpexeris.inquit enim, Fulciantur,non tamen cogantur.ſignificat
autem fulciri quaſi hærere.quod fiet,ubi faſciæ non ita latæ patentur,hæ ſiquidem rugant,quum circũ-
aguntur.nam alioquin latior faſcia,ut quæ plurimum amplectatur,fracti oſſis partes firmius continet.
atq; hac de cauſa latiſſima faſcia ex uſu maxime eſt.uerũ,quia,quæ talis eſt, rugas cōtrahens, quũ ſuper
affectas partes eſt obuoluta,laxior fit,& quæ ſubiecta ſunt,minus fideliter continet.idcirco expedit,nō
ita latam imponere, ſed eatenus eius latitudinem augere, quatenus nulla pars laxatur. Quamobrem
experiens hæc omnia melius præſtabit. eiuſmodi enim obſeruationes coniecturales ſunt, neque ſcri-
ptura comprehendi,aut lectione poſſunt.Ob quam uero cauſam plures faſcias dari poſtea uelit, tunc
intelliges, cum ad eum locum peruenerimus.

Hinc autem cognoſces recte hominem curatum eſſe,ac terminum deligandi,ubi,num prematur, rogaueris, atque is re- 37
ſponderit ſe premi quidem,ſed leuiter,idque præſertim qua fractura eſt. Hæc itaque, ſic habere, neceſſe eſt fateatur,qui re-
cte eſt alligatus.

Quoniam

A Quoniam ea, quæ nos spectamus in fascijs obuoluendis intelligit non comprehendi scientia, sed cõiectura, ex certis indicijs iudicandũ censet, quæ recte iniectæ fuerint, quæ male. Quod si homo abunde sub fascijs urgeatur, celerrime soluentes aptius deligabimus. sin fasciarum circuitus iusto laxiores fuerint, non patiemur diutius sic habere. Nam, quæ arctius adstringuntur, dolent, inflammantur, & interdum etiam extrema parte emoriuntur: quæ laxius, prorsus eiusmodi periculo uacant, sed non prohibent membrum, quo minus, qua fractura est, deprauetur. Vrget igitur arctior iunctura sic, ut necesse sit eodem die soluere, & rursus deligare, quæ laxior est, non item: potest enim unum diem, & interdum alterum sustineri. Hac igitur de causa diligenter rogare eum, qui alligatus est, conuenit, qualem sentiat fasciarum circuitum. ut ex ijs, quæ respondet aliquid de fascijs emendandis intelligamus. Debet enim (inquit) respondere, qui alligatus est, sentire se uinculum arctius iuxta fracturam, quàm alijs partibus ipsius membri. ea enim sedes inter eas, quæ adstringuntur, acerrime sentit. quòd & ægra sit, & fascia a nobis magis compressa, utpote, qui operam dederimus, ut sanguis uniuersus a fractura longe ad utramque membri extremitatem exprimeretur siquidem hac uia futurum sit, ut quod uitiatum est, ab inflammatione defendatur.

38 B *Moderationis autem indicia sunt, si eodem die ac nocte, quo deligatus fuerit, ipse sibi uideatur non leuius, sed ualentius adstringi. postridie uero tumor in manu oriatur mollis ac paruus, indicant hæc uinculum fuisse abs te moderate adstrictum.*

Quum adstringendi modus in uinciendo omnium maxime momentum habeat, quumque hic uariari consueuerit, tam quod quædam partes mollitie ac duritie inter se distent, quàm quòd alia corpora hebetioris sensus natura sunt, alia acrioris, merito contendit ex pluribus notis securitatem ægrotantium inuestigare, atque hac de causa non contentus sola posuisse indicia, quæ ex interrogatione sumuntur, inspiciendas etiam nobis ipsas partes existimat, potissimum extremas. Inquit enim, ubi moderate adstrinxerimus, futurum postridie in manu paruum tumorem mollem, hoc est, cedentem, si superdatis digitis prematur. Quare si tumor hic, uel nullus appareat, uel durus, plane scire licet uinculum ubi nullus appareat non satis fuisse adstrictum, ubi durus, nimis arctatum. Constat enim extremum membrum succis sub uinculo ad ipsum transmissis, quum multi sint, impleri, digitisque pressum non cedere. idque tibi indicio erit uinculi ualentius adstricti, non secus atque, ubi manus nullo modo tumeat, conijcere poteris nihil fuisse sub uinculo expressum. nanque adstringendi modo modus eorum, quæ exprimuntur, perpetuo respondet, & huic modus tumoris. Quare non immerito renititur tu-
C mor in extremitate membri, atque ingens est, ubi comminuta pars eius fortiter fuerit adstricta: cedit atque exiguus est, ubi leuiter: non secus autem, ubi non adstringitur, nullus tumor excitatur. ergo euidentissimum est, ubi postridie in manu tumor magnus sit, & renitatur, membrum solui protinus debere, perfundique multa aqua calida, cui oleum copiose fuerit adiectum, rursusque alligari modice adstrictum: ubi postero die nullus tumor appareat, tertio resolui, & arctius alligari. quod si tumor modicus fuerit, Hippocrates tertio die resoluit: nos usque quartum, interdum quintum diem trahentes, hieme potissimum, nihil uidimus deterius accidisse.

39 *Labente iam die minus adstrictas fascias sentiat, sed tertio die pene resolutas. scire autem licet, si quid horum, quæ proposuimus, absit, uinculum non satis arctatum: siquid superet, fuisse iusto plus adstrictum. Hæc itaque indicia intuitus, deinceps, uel laxius alligabis, uel arcte magis.*

Relaxantur fasciæ, non me herele (ut nonnulli putant) quod intentæ tempore longiores appareant: sed quod membrum extenuatum contrahatur, ubi recte fuerit alligatum, quod euidenter in omni fractura perpetuum conspicitur, quemadmodum & ipse Hippocrates ostendet.

40 D *Tertio die, postquam extenderis, atque direxeris, soluere membrum oportet. quod si primis diebus moderate deuinxeris, paulo magis fascias adstringes. deligare autem incipies a fractura, quemadmodum prius: nam, si hanc partem prius deuinxeris, materiam inde ad utramque membri extremitatem depelles: sin aliam prius adstrinxeris, inde ad fracturam deduces, quod intellexisse pertinet ad multos locos. Sic ergo ordiri semper uinculum debet, atque hunc locum primum adstringere, alios uero pro portione, quo enim longius a fractura procedit, eo lenius arctari: nunquam uero ex toto laxari, sed adhærere. post hæc adijciendæ fasciæ sunt, quotiescunque deuincimus. rogatus autem homo respondeat adstringi se paulo magis quàm ante: præsertim, qua fractura est, atque alibi pro ratione. Tumeat item membrum, urgeatur, leuetur pro ratione prioris iuncturæ. Abhinc tertio die sentiat fascias relaxari. tum soluere conuenit ac rursus deligare paulo arctius omnibus fascijs iniectis, quibus utendum erit, post hæc laboranti omnia eueniant, quæ in superioribus alligandi circuitibus exposita sunt.*

Si primo die homine propter fracturam dolente, quantum adstringendum est, non adstrinxerimus, ubi, omnibus recte factis, tertio die dolor remittatur, arctius alligamus, neque tunc quoque quantum res postulat. hoc siquidem, quum omnia recte procedũt, quinto die cõuenit. quare tunc plurimis fascijs utemur, & quantum res exigit, adstrictis, non obliti hoc ab ipso præcipi, ubi omnia cõuenienti ordine sequantur. nam, si propterea quòd aliquid interim peccatum sit, brachium nondum quinto die

ex toto inflammatione uacet,neque nos fascijs omnibus utemur.Exhibet quidem fasciarum multitu- E
do(ut ipse ait)uinculi firmitatem.potissimum uero ea utemur,quo tempore desedit locus, qui circa fra
cturam est,& ipsum os,quod perfractum est,laxius effectum est,& facilius tractatur, ut componi pos-
sit.At si quando hoc quinto die non cedat, differemus in alium circuitum, qui ad diem septimum per
ueniet.iubet enim donec ferulæ ad fracturam dentur,tertio quoque die solui ac rursus deligari, ea de
causa,ut aqua calida infundatur ad educendos succos in comminuta parte existentes,qui tenues sunt,
& seri naturam habent,digestionemque requirunt,& simul etiam ad leniendum dolorem,& pruriginē
finiendam. Itaque, ubi nec dolor,nec prurigo hominem exerceat, atque indicia illa omnia se osten-
dant, ex quibus recte fracturam habere cognoscimus: etiam si quarto quoque die solues, nihil lædes,
hieme potissimum,atque adeo magis homines agrestes, qui lauari fere non consuerunt, sed eos, qui
cotidie lauari solent: & qui præsertim bis id faciunt,conuenit non longo interposito spatio resoluere,
ac præcipue,ubi carne fuerint molliori.

Inde,ubi ad tertium diem uentum erit,qui septimus est a primo, quum iniectum uinculum fuit,si recte alligatus fuerit, 41
tumor in manu apparebit, isque non admodum magnus: locus item, cui uinculum iniicitur, quotiescunque deligabi-
tur, tenuior, & gracilior conspicietur, septimo autem die, tenuissimus, atque ossa perrupta tractabuntur facilius, F
magisque ducentur, ut dirigantur. quòd si hæc ita habeant, dirigere oportet, alligareque, ac ferulis excipere, paulo-
que amplius,quàm ante adstringere,nisi,si tumor,qui in manu est,maiorem dolorem afferat.ubi uero fascias inieceris,impo
nendæ ferulæ sunt,superq; fasciæ alligandæ admodū laxæ,sic,ut circūdatæ ferulæ cōtineantur.nec quidquā brachiū adstrin
gant.Quo facto prematur offensus eodē modo, & releuetur,atq; in prioribus uinciēdi circuitibus. At,ubi ad tertium diem
perueniens laxum uinculū sentiat,necesse est ferulæ magis arctētur,potissimum qua fractura est,atq; alibi pro ratione.siqui
dem ipsum uinculum laxum potius erat, quàm adstrictum. Pleniores autem adhibendæ ferulæ sunt ab ea parte, qua fra-
ctura extat,non multo tamen: uidendumque est, ne e regione pollicis collocentur, sed hinc uel hinc: neque item e regione
minimi digiti,qua os in prima palmæ parte excedit,sed hinc uel hinc. Verum, si fractura omnino ferulas requirit, bis lo-
cis breuissimæ superaccommodandæ, sic, ut ad ossa,quæ in prima palmæ parte extant, minime pertineant: periculum
enim esset,ne ulcus fieret, & nerui nudarentur: debemus autem ferulas arctare tertio quoque die paululum omnino, id
spectantes, quòd eo nomine imponuntur, ut uinculum tueantur, non ut adstringant. Quòd si optime perspexeris, os-
sa sub prioribus uinculis abunde fuisse directa,neque locum prurigo aliqua infestat, neque ulla exulcerationis suspicio est,
ultra uigesimum diem finito alligatas ferulas manere.nam plerisque summum triginta diebus brachij ossa conferuent.

Si tertius dies fractum os nobis daret,quale fere septimus exhibet,necessario ad ferulas ueniremus: G
sed quia(ut ipse dixit)septimo die tenuissimum apparet,quo uocabulo significauit gracilius fieri,quàm
quum erat in pristino statu salubri,idcirco eodem die ferulas circumponit,tunc scilicet membrum dili
gentius componens,ut pote,quum ossa laxiora sint. eo autem ferulæ pertinent, quo & pannos ante
diximus,nempe,ut fractum os contineant.at, quum ossa ob siccitatem naturalem nequeant carnis mo
do coalescere,callo circa fracturæ oras increscente,quasi quodam uinculo circūdantur.hic autem crea
tur de eo quod superat,ex ipso fracti ossis alimento.quod si laborans,uel non idoneo uictu utatur, uel
plenus sit,id,quod superat,copiosius est,effusumq; fascias totas ueluti crasso sanguine madefacit. Quic
quid igitur ex eo,dum effunditur circa fracturæ oras concrescit,tempore ab osse, cui hæret, mutatur,
& simile ipsi redditur,callusque nominatur. Ergo, si fracti ossis oræ agitentur,dimoueanturque,prohi
bebitur,quo minus adstrictum maneat, atque ob eam rem creari callus nō poterit. quod enim gluten
lignis efficit,quæ glutinantur,id callus præstat ossibus fractis.Iure igitur summa quiete opus est ad fra-
cturas,quæ callo debent solidari: nam,si agitetur coactus callus,dissoluitur,perinde ac gluten; quo li
gna cohærent,& coactum lac.summam uero hanc quietem præbent fasciæ adstrictæ, & quæ superdatæ
continent:porrò continent fasciarum multitudo,ac ferulæ.Quæ deinceps sequūtur, omnia plana sunt,
his, qui animum adiungunt.præcipit enim,ut sicubi uinculum laxetur,ferulæ tertio quoque die arcten H
tur,non tamen resoluatur tota iunctura,nisi homo ingenti prurigine uexetur, uel exulcerationis alicu-
ius suspicio sit. prurit autem fractura initio magis,deinde minus,quoniam uitiata pars exhauritur.exci
tatur enim prurigo a uaporibus qui ab eo,quod superest, profusi leuiter mordent.At, ubi acrius mor-
deant,prurigini iam dolor iungitur: igitur, quando pars inanis est, nihil omnino tale superat,uel cer
te,quàm minimum.

Nihil autem perpetuum est: multum enim natura a natura,& ætas ab ætate distat. 42

Non dixit simpliciter differre ætatem ab ætate, sed adiecta coniunctione indicat alias etiamnum
causas esse, cur non omnes brachij fracturæ triginta diebus consanescant, sed quædam paucioribus.
sunt enim in causa, anni tempus, regio, natura ægrotantis, anni temperatio, ratio uictus, & uincien
di modus. nam citius conferuescunt, hoc est, callo firmantur, & ob materiæ, ex qua callus oritur,
quantitatem,ac qualitatem moderatam,& ob robur uirium ipsam cogentium. diutius autem trahitur
ex materiæ inopia.quod enim breuiori tempore ob materiæ copiam uires efficiunt, id longiori præstāt
ob inopiam,& interdum etiam ob copiam immodicam. callus enim concrescens abluitur humore,qui
ab interiori parte fluit, ubi multus sit, & continuetur. Porrò materia crassa commode spissescit,
& in

A & in callum uertitur,humor autem,ubi aquosus fuerit,& habitu tenuis,spissando callo maxime est alienus.Vires quoque quum ualent, maturæ suo munere fungi,sero,quum imbecillæ sunt,nihil attinet dicere.quibus de causis callus diuerso tempore fractis ossibus circundatur.hæc autem ipsa, quæ nunc dicuntur ob causas prius positas mutantur.quoniam materia,& plus,& minus abundat,& crassior est, ac tenuior ob temperamentum,tam uniuscuiusque naturale, quàm aduentitium ipsius fracturæ eo tempore, quo curatur, atque item ob uictus rationem, qua homo utitur,& ob modum,quo deligatur,præter hæc,ætatem,tempus anni,regionem,ex quibus omnibus ualidiores uires sunt,aut infirmiores.

43 *Vbi solueris,aqua calida perfundito,& rursus alligato fascijs lenius, quàm ante adstrictis, paucioribus item,quàm ante iniectis:inde tertio quoque die soluens rursus laxioribus fascijs,& paucioribus deuincito.*

A primo die,usque dum ad ferulas ueniat,& fasciarum numerum auget, & arctius adstringit:eas autem imponens septimo die,membrum non soluit usque ad uigesimum, statuere quasi firmam basim uolens calli producendi,quo circundato fracturam penitus, immobilem nō amplius tuetur.nutrire enim callum oportet,ubi altius radices egit.nutritur autem,quum materia in ipsum deriuatur: quam sicuti ab initio auertimus ab affecta sede ad alias corporis partes,ita nunc euocare debemus aqua calida per-
B fusa.quin & initio fascijs multis atque adstrictis,quo minus ad uitiatum locum conflueret, ex toto ipsam prohibuimus.nunc paulatim numero demimus,pressumque laxamus, quum non expediat prohibere,ne confluat.

44 *Quòd si alligatis ferulis suspicio fit,ne ossa rectè concurrerint,uel aliud quidpiam hominem infestet, ubi dimidium temporis praterierit,uel paulo ante soluere oportet,& rursus deuincire.*

Quæ supra posita sunt,intelligi debent, quum omnia rectè procedant:nanque, ubi sit sensus aliquis doloris,uel exulcerationis suspicio,aut uereamur,ne fractura male composita sit,aut casu aliquo interueniente membrum motum sit,soluere uinculum ante uigesimum diem cogimur.id autem ipsum definiuit,ne quis existimet perpetuū esse, quod supra imperauit, fracturam quamlibet usque ad uigesimū diem seruandam esse penitus immobilem.semper enim pugnare medicus debet aduersus id, quod magis urget,neque obligare se præceptis tanquam legi,quam contemnere nefas sit, quum omnia præter rationem eueniunt.

45 *Quibus initio cutis non abrumpitur,neque os cute excedit, idonea est ratio uictus prope quauis, minus tamen cibi sumant usque ad decimum diem,præsertim,quum quiescant.*

C φαῦλον uocabulum solent ueteres græci fere omnes usurpare, quum significare uolunt simplex aut quoduis: huic opponitur exquisitum,quod Iones ἀκριβὲς appellant. Sicut igitur exquisitam uictus rationem ἀκριβέα uocat,ita huic contrariam φαύλην: atque hac ratione nunc eā,quæ prope quæuis sit,ἐγγὺς φαύλην dicit,quæ media est inter quamuis simpliciter,& exquisitam.Exquisitam uictus rationem imperat,quibus initio,prẹter ossis fracturam,carnis quoque uulnus accessit,ac præcipue, quum ex fracto osse aliquid cute excedit:simplicem, id est,quamuis illis,qui omnino periculo uacāt: prope uero quamuis mediamque,quibus os fractum est primis diebus,quorum terminum constituit decimum, non quòd non interdum maturius,interdum serius mutare uictum liceat:sed, quòd plerunque ita accidat.utitur autē media uictus ratione,propterea,quod neque ita magnum periculum est,sicut cum ossa nudātur,neque ita res tuta,sicut cū intacto osse caro simpliciter uulneratur.merito igitur ijs,qui medij sunt inter eos, qui periculo uacant,& eos,qui periclitantur, mediam uictus rationem indicit:præsertim, quum usque ad decimum diem,quibus brachium fractum est,ex toto quiescant,quod Iones ἀτρεμέειν dicunt. Itaque par est exquisitiori uictu sustinendos esse quiescentes,quàm qui mouentur. at, quum a decimo die plerique suspenso brachio inambulent:merito præcipit,ut in eum usque diem medio uictus genere utan-
D tur,præsertim quum quiescant.Quod præsertim, uertimus, Hippocrates habet ἔτι, quod plerunque tempus notat,sed adijcitur etiam ad aliquid comprobandum,ut, si dicamus, & ob alia, & ἔτι, hoc est præsertim propter hæc credendum huic faciendum hoc est,quomodo uidetur nunc ab Hippocrate usurpatum,sic,ut oratio talis sit,mediocri uictu utendum usque ad decimum diem, & alia de causa & præsertim,quum homo interim ex toto conquiescat.

46 *Adhibeantque ex obsonijs mollibus,quæcunque modice aluum deijciunt.*

Ptissanam uidelicet,betam,aut maluam,atriplicem,siue blitum,uel cucurbitam, & pisces teneros.

47 *Sed a uino,& carne sibi temperent.*

Docuit ipse exquisiti uictus rationem,& eius,qui quiuis est, & eius, qui prope quiuis, quam nunc prẹcipit usque in decimum diem seruari.nam, cum æger carnem edit,& uinum potat, uictus simplex est,& quiuis:sed cum solo ptissanæ cremore,& mulsa uiuit, uictus tenuis est, atque exquisitus : inter utrunque est ille,quem proxime indicauit,quum inquit adhibeantque ex obsonijs mollibus quæcunque aluum modice deijciunt.

48 *Tum paulatim se reficiant.oratio hæc lex iusta fertur de curatione fracturæ.*

Reficiantur, dixit, quo uocabulo nihil aliud significat, quàm, ut cui comminutum os est, postea

recretur. ſcribit autem paulatim, cui contrarium eſt repente: damnat enim, quod ſubito plurimum E implet, aut demit, uel quid aliud præſtat.

Quare danda opera eſt, ut iuſta curatione adhibita res bene procedat: ubi autem non ſic procedit, ſcire licet aliquid 49 *curationi defuiſſe, aut ſuperaſſe.*

Iuſtam uocauit eam, quæ laboranti omne id præbet, quod ei conuenit, & nihil prætermittit. curationem uero, quam χειρίζειν dixit, uel pro chirurgia, uel pro uniuerſa ſimpliciter rerum omnium admotione accipit. græci enim μεταχειρίζονται dicunt, non ſolum, quæ manibus prehendunt, ſed quæcũq; tractãt.

Illud præterea animaduertere in hoc ſimplici modo conuenit, quod medici non admodũ attendunt: quanquam, ſi nõ re- 50 *cte fiat, corrumpere curam omnem, omnem inciendi rationem poteſt.*

Simplicem modum fracti oſſis, & . . apſi uocat, ubi non accedit ulcus, non nudatur os, neq; quod perfringitur, in multas partes comminuitur, quod fracturæ genus recentiores a farina ἀλφιτηδὸν appellant. ita, ut nullus ex propoſitis modis ſimplex ſit, ſed ille duntaxat, ubi fracturæ nullus alius caſus adijcitur. ſic autem a ſe uſurpari uocabulum ſimplex, aperte oſtendit paulo infra in hoc ipſo libro, ubi proprie eam rem agit. quod ſi oſſa ſimplici fracturæ modo perfringantur, peccatur, uideturque id peccatũ F leue, ſi quis tamen diligenter ſimul omnia æſtimet, maximum momentum habet. id enim, ſi committatur, priorem curam uniuerſam corrumpit. quid autem hoc ſit, in ſequentibus oſtendet. Scribitur item aliter eadem oratio ſic, quanquam, ſi non recte fiat, corrumpi omnis cura, omniſque uinciendi ratio poteſt: ubi curam ipſam, quum aliquid peccatur, damnare uidetur, ut, quæ corrumpere poſſit, quæcunque ad laborantem particulam recte adhibita ſunt.

Quòd ſi utroque oſſe comminuto, uel eo, quod ſubiectum eſt tantum, deligatum brachium mitella ſuſpendatur, eaque 51 *plurima circa fracturam detur: partes uero hinc atque hinc ſuſpenſæ ſint, neceſſe eſt os ad ſuperiora peruerti.*

Diligenter uoluit animaduertendum eſſe, qua ratione totum brachium ſuſpendatur, quum homo iam ingreditur, & non amplius cubat, hoc eſt, a decimo die. ante ſiquidem plerunq; cubabat brachio (quemadmodum ſupra oſtenſum eſt) ita figurato, ut manus paulo ſublimior haberetur: ſed, quum iam inambulat (ut fieri conſueuit, brachio ex ceruicibus ſuſpenſo) mitellam adhiberi præcipit ſic latam, ut brachium uniuerſum ſuſtineat, totumque æqualiter amplectatur, neque ullam partem eius relinquat, quam non fulciat, quo fieret, ut brachij os a parte, cum qua iungitur, deorſum inclinaret, ac deprauaretur. nam priuſquam uitiaretur, totum perpetuum erat: corrupta autem eius unitate, ubi perruptum eſt, poteſt altera eius pars a ſubiecta mitella ſubſtineri, altera uero pars, ut quæ non amplius cum illa G continuet, deorſum inclinata peruerti. Poteſt item ex eadem parte, ubi non recte mitella ſubijciatur, altera extremitas ab hac elata ſurſum ferri, altera deorſum inclinata peruerti. Quatuor igitur modis mitella brachio male ſubijcietur. primo, ubi fracturam ſolummodo ſuſtinet, partes autem hinc atque hinc ſuſpenſæ manent: ſecundo, ubi extremæ brachij partes & ſupra a cubito, & infra a manu diligenter mitella fulciuntur, medium non ſuſpenditur: tertio, & quarto, ubi interdum prior brachij pars, interdum poſterior mitella excipitur. Ex his quatuor modis binos dũtaxat ſcripſit, qui maxime membrũ peruertunt, reliquos binos præterijt, ut, qui ex enarratis intelligi poſſint. eorum, quos ſcripſit, alterũ propoſitis uerbis oſtendit, ubi cenſet in ijs, quibus utrunq; brachij os fractum ſit, uel tantum id, quod ſubiectum eſt, (cubitus proprie nuncupatur) intelligẽdum eſſe primũ ex propoſitis modis. ſed cõmune, id eſt, duobus modis, de quibus uerba faciet. proprium uero eſt utriuſq;: prioris quidem, quẽ nunc indicat, ſubiecta brachio mitella anguſtiori, quàm, ut totũ membrum cõplectatur, fracturam ſolũmodo fulcire: alterius rurſus, utrãq; membri extremitatem ſuſtinere, fractura tantũ non fulta. Deprauari autem inquir priori modo brachiũ in ſuperiorem partẽ conuerſum, ſed in inferiorem altero modo, quem ſubdet proximis uerbis. priorem, qui ſurſum uerſus peruertit, nunc propoſuit. Nam quum brachium, quæ fractum eſt a mitella ſuſtineatur, partibus, quæ utrinq; ſunt, deorſum inclinatis, quum non ſit, cui firmi- H ter innitantur, accidet, ut quod a mitella excipitur, altius excitatũ callo glutinetur. Eum uero habitum, quo membrum callo ſolidetur, in poſterum perpetuo ſeruabit. quare ſæpius neceſſariũ eſt, quæ ſic perverſa ſunt a nobis de integro abrumpi, extento membro rurſus fracturam, qualis initio fuerat, reddentibus, quam ſupra diximus nullo modo coaleſcere, ſed alligari a callo, qui circundatur. hunc igitur extendendo diſſoluimus, rurſusq; operam damus, ut callus increſcat fractura conuenienter figurata. uidere autem licet in alijs animalibus comminuta oſſa non omnino coaleſcere, ut in ſue, apro, boue, capra, oue, gallo, gallina. ſi quando inuenies (inuenies autem ſæpe quemadmodum & nos) fracturæ oras callo inter ſe glutinatas, ubi hoc tibi curæ ſit, callum deradens conſpicies fracturæ oras ſe contingere, non tamen coaluiſſe, ſolidataſq; eſſe eo modo, quo in uulneribus glutinata caro coaleſcit. At cur, ubi utrũque brachij os comminutum ſit, &, quod proprie cubitus uocatur, & quod radius, accidat, ut membrum adeo peruertatur, ſi in ſuſpendendo aliquid peccetur: ſed minus, ſi alterum tantum cubitus ſcilicet: ac ſi radius per ſe, nihil omnino deprauetur, non magno negocio comperies, ſi eorũ, quæ ipſe retulit, memineris. quia, quod ſubiectum eſt (inquit) fundamenti uicem præſtat ei, quod abruptum eſt, atque ipſum deprauari non patitur: ſed radius, ubi intactus ſit, cubitum quodammodo ſecum dirigit, ſi recte uinculum adhibeatur. tueri autem ipſum a deprauatione ex toto non ualet, ubi

A ubi aliquis error fit in suspendendo, quandoquidem cubitus subiectus nihil habet, quo fulciatur, præter uinculum ipsum.

52 *Sin ossibus sic fractis mitella manum duntaxat, & articulum cubiti excipiat, reliquum uero brachium suspensum sit, deprauatum inclinabitur deorsum.*

Ex quatuor modis, quos paulo supra declaraui, secundum hic tradit, qui primo contrarius est: siquidem in priori mitella solam fracturã sustinebat: in hoc, quum cetera sustineantur, sola fractura sine fulcro est. Quemadmodũ igitur in priori suspendendi ratione, ubi fractura, quũ sola a mitella sustineretur, sublimior fuit, reliquæ uero partes utrinque humiliores, iure dixit deprauari brachium totum in superiorem partem conuersum: ita nunc, quum ea tantum membri pars, qua fractura est, non sustineatur, deprimetur, & deorsum uersus inclinabitur, quo fiet, ut brachium in eam partem curuetur, atque ea de causa, ubi callus circũdatus fuerit, puersum deorsum spectet. Exposuimus igitur uniuersam propositæ orationis sententiam. legitur autem scripta duobus modis, si uocem spectemus, maxime inter se cõtrarijs: re tamen, si animaduertantur, inter se minime discrepantibus. Itaque brachium suspensum nonnulli intelligunt, quod a mitella non excipitur, sed solum in aere suspenditur: alij contra, omne id, quod a mitella sustineatur, utpote, quum in inferiora minime inclinet, neque fiat ob id humilius, quod suspen-
B so contrarium est. Merito igitur scripturæ, uerbis inter se pugnant, sententia conueniunt. nanque hæc uox μετέωρον hoc est, suspensum, quum apud expositores contraria significet, a quibusdam eorum citra negationem scribitur, reliquum uero brachium suspensum: ab alijs negatione adiecta: reliquum uero brachium non suspensum: uerba, ut illis uidetur, accommodantibus ad utramque significationem uocabuli, μετεώρου hoc est suspensi.

53 *Debet ergo brachium suspendi per mitellam latam, mollemque, multum brachij cum prima palmæ parte æqualiter sustinentem.*

Duas hic indicat suspendendi rationes, quas prætererat, eas inquam duas, quarum commune est extremam brachij partem sustinere: proprium autem utriusque, uel eam, quæ a cubiti commissura, uel eam, quæ a manu tantum. Exequutus enim eam suspendendi rationem, ubi mitella solummodo fracturam excipiebat, atque alteram, ubi utramque extremitatem, deinde subijciens uerba proxime posita, in quibus præcipit, ut plurimum ex brachio, cum prima palmæ parte, mitella æqualiter sustineatur, reliquas duas suspendendi rationes euidenter reprehendit: quum non habeant id, quod maxime requiri uoluit. siquidem neutra primam palmæ partem, & plurimum ex brachio æqualiter fulcit, non tamen proprie eas hic expressit: præcipue (ut dixi) quod intelligi ex superioribus possint: tum quod leuem
C omnino noxam afferant, ubi nihil in deligando peccetur. duæ enim superiores suspendendi rationes, ea de causa plurimum erant alienæ, quod fractura contineretur contrario modo, atq; eius partes utrinque, quum interdum sola a mitella attolleretur nulla eius particula fulta, interdum sola deorsum conuerteretur.

GALENI IN HIPPOCRATEM DE FRACTVRIS, COMMENTARIVS SECVNDVS.

Vido Vidio Florentino interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

D

Curatio reliquarum simplicium fracturarum, luxationum, ac dimotionum, quæ in humero, summa manu, pede, tibia, calce, & femore contingunt hoc libro traditur.

De humero.

1 *T ubi humerus perfringatur.*

Testantur nonnulli ex ijs, qui librum hũc exponunt, Hippocratem, ut supra πῆχυν uocauit modo eam partem totam, quæ inter manum & cubiti articulum est, modo cubitum, qui e duobus ossibus lõgior est, ita nunc humerum appellate βραχίονα, nẽpe id os, quod a cubiti articulo pertinet ad humeri caput. Alij non ipsa ossa, sed partes, quæ inter articulos sunt, uolunt ijs uocabulis nnncupari, quod consueuerimus ita loqui, ille in capite plagam accepit, uel in malis, aut naso, & ubi plaga cutem tantum uiolauit, & ubi altius aliquid læsit, puta musculi membranam, neruum, arteriam, aut uenam. quin, quum humerum exulce-

ratum dicimus, ostendimus humero id mali incidisse, quod ulcus uocatur. at, quum definitione ul- E
ceris caro contineatur, quamuis nominatim non explicetur, ulceris tamen uocabulo notatur. carnis enim diuisionem appellamus ulcus, sic, ut, cum dicimus Dioni exempli causa humerum esse exulceratum, carnem humeri significemus. eadem ratione, quum fractum humerum dicimus, significari uolunt os huius partis eo uitio teneri, quod fractura nuncupatur. sed controuersia hæc de nominibus, ac significationibus nullo modo ad fracturæ curationem pertinet. neque enim quidquam officit, aut prodest. quæ uero in sequentibus docet, qua ratione curare fractum humerum conueniat, ostendunt. cuncta autem (ut mihi uidetur) plana sunt, non secus, atque alia, quæ supra de brachio tradidit. ea enim paucis admodum uerbis exceptis, clara erant. longius autem lapsi sumus, quum causam adiecerimus, cur singula præcipit: quæ res, & si expositionis fines excedat, fieri tamen (ut retuli) ab omnibus expositoribus consueuit. at, quum hæ rationes alibi paucis ab ipso ostendantur, neque nos hic eas tanquam auctores adiecimus, sed ordinem mutauimus. totus autem nunc propositus sermo, si per se examinetur, consideretur que, perquam facilis est. adde quòd ratio singulorum, quæ tractantur, fuit in sermone de brachio explicata, ad communia enim præcepta, quæ ibi tradita sunt, hæc quoque referuntur. primum de uniuerso brachio figurando: tum de extendendo, de componendo: postremo de continendo ac suspendendo, quæ continendi species est. His itaque habitis, si pauca quædam occurrent, quæ non plana sint, F
ea in sequentibus aperiemus.

2 A.l.4.f.5.t.j. c.4.p.909.B.j

Si brachium extendatur, eoque sic figurato intentio adhibeatur, humeri lacertus intentus alligabitur, atque, ubi, qui deligatus est, cubitum curuet, humeri lacertus habitum mutabit.

Propositæ orationi illud adijcere oportet, quod antea dictum est, scilicet, ubi humeri lacertus ab iniecto uinculo aliter figuretur, futurũ esse, ut alias eius partes uehementer uinculum comprimat, alijs laxius sit, atque delabatur: compressæ item partes inflãmatione tententur, sed relaxatis uinculis membrum peruertatur. Quare brachij habitus nullo modo uariandus est, sed perpetuo (ut supra demonstratum est) a principio ad finem seruandus. At contra, si ille habitus seruetur, in quo extentum membrum deuinctum est: uinculum quidem nullo loco arctius erit, aut laxius, sed ipse habitus, quum uitiatus sit (ut supra declarauimus) dolorem, atque idcirco inflammationem afferet.

3 A.l.4.f.5.t.j. c.9 p.909.C.

Iustissima itaque intentio ad humerum sic adhibetur, lignum, quod cubitum æquet, uel paulo breuius sit, qualia sunt ligonum manubriola, habena ab utraque parte alligatum suspenditur: homo autem sublimiori alicui sedi insidet, brachiumque super manubriolum imponit, sic, ut id in alam indatur ea moderatione, ut ille uix considere possit, nihilque propius sit, quàm ut suspendatur. tum aliquid aliud paretur, cui brachium inhæreat scorteo puluino superdato uno, uel pluribus, ita, ut ad eam altitudinem perueniat, ut cubitus ad rectum angulum collocetur. commodissime autem lorum molle, latumque, seu G
lata habena circundatur, atque inde magni ponderis aliquid suspenditur, quod extendere conuenienter possit: aut in uicem huius, robustus aliquis in inferiorem partem cogit cubito cum humero ad rectum angulum figurato.

A Lignum quod cubitum æquet.
B Habena per quam suspenditur
C Sedile sublimius.
D Brachium super manubriolum impositum.
E Aliquid aliud cui brachium inhæreat.
F Scorteus puluinus.
G Cubitus ad rectum angulum.
H Lorum molle, seu lata habena.
I Magni ponderis aliquid.

Ostensum est in libris de philosophia, naturæ iustitiam in eo consistere, ut quod unicuique conuenit, distribuat, H
non lege aliqua, sed suopte nutu, quod iam supra quoque dictum est. dictum est insuper, eum esse iustum habitum, qui aptum situm uniuscuiusque particulæ membri tuetur. demonstratum est etiam huiusmodi habitum minime omnium dolorem afferre. hic autem iu brachio est, ubi cubitus cum humero ad rectum angulum collocetur. toto itaque brachio sic figurato præcipit hominem sedere, iuxta ipsum uero a priori parte poni lignum transuersum, quale ac quantum est ligonis manubriolum. ligones uero appellat σκαφία, quibus terram fodimus (græci σκάφεον dicunt) his annumerantur etiam bipalia, (Attici μινύας uocãt.) uult autem huiusmodi lignum, quod iuxta collocatur, immobile reddi, sic, ut dum manus admouetur, nec sursum feratur, nec deorsum. quod continget, si ab utroque extremo habenis uinciatur: quæ ad aliquid sublime religentur, ut

lignum

A lignum inde suspendatur. Præcipit igitur, ut æger brachium ante super ipsum imponat, hoc est, ut lignum transuersum alæ subijciatur: tum is, cuius humerus fractus est, sedeat ita sublimis, ut parum absit, quin suspendatur. sedere autem ægrum iubet, ut uires, dum manus adhibetur, sufficiant, neque propterea quod stet, conuellantur. neque in humiliori sedili hominem collocat, sed quàm maxime potest alto, quum sedet: & ob ipsum medicum, ut rectus agere possit, neque plurimum cogatur deorsum inclinari: & ob ægrotantem ipsum, cui magis expediat ita sedere. solent enim, quibus brachium extenditur, præ dolore ducentem sequi, atque attolli, nec in eadem sede penitus, qua collocati sunt a principio, permanere. quo fit, ut intentio remittatur. Hoc igitur cauens imperat, ut homo sedeat, quantum maxime potest sublimis, & prope suspendatur, ac si paulum attollatur, stet. quod, ubi eueniat, neque ipsum ægrotantem, neque alios latebit, atque, ubi non lateat, paruo negocio rursus, uel ab alijs, uel per seipsum in priorem sedem restituetur. quin, ubi homo ita sedens stabit, paululum mutabitur: plurimum uero, ubi humilior fuerit collocatus. Quare ex sessionis mutatione minimum læduntur, qui sublimiori insident sedili, plurimum, qui humiliori. Constat itaque transuersum lignum ab Hippocrate ea de causa sub alam demitti, ne brachio ab inferiori parte intento, æger sequatur, atque intentionem soluat. quod nos sine ligno soliti sumus
B sæpius facere per laqueos alæ circundatos, quorum extrema uersus posteriorem partem extendenda sunt. non secus etiam alijs laqueis circumligatis fractum os in diuersa diducimus, ubi intentio, quæ per manus adhibetur, imbecillior sit, quàm oporteat. Verum, si hanc credamus per se posse effectum præstare ut in puerili corpore, non opus est amplius laqueis, & multo minus machinamentis habentibus axes, ad quos extremos laqueos alligantes ualentius in diuersa contendamus. quo extendendi modo ad luxata potissimum utimur. In ea autem extendendi ratione, quam nunc probat, præcipit, ut brachium rei cuipiam hæreat, quam ipse uocat ἕδρην, hoc est, huiusmodi quidpiam, cui firmiter insidat, scorteis puluinis subiectis: deiude ab imo humero iuxta cubiti articulum graue aliquod corpus suspendatur, quæ pondera σταθμία nuncupauit: hæc sunt, quibus uti consueuimus, ex ferro, ære, aut plumbo confectis. præterea lorum molle, latum, uel habena ualida imo humero circundetur, unde pondera suspendantur.

4 *Debet autem medicus curare, stans altero pede super quapiam re sublimiori collocato, componere autem os prominentioribus palmarum partibus. facile autem componitur. ea enim extendendi ratio optima est, si quis conuenienter ipsam adhibeat: post fascias injcere a fractura orsus: reliqua uero omnia, ut antea iussus est exequi, eademq; de homine requi-*
C *rere: tum ex ijsdem indicijs intelligere moderata, nec ne sint: ac tertio quoque die soluere, & rursus deligare, arctiusque adstringere.*

Eligit hunc chirurgici habitum tanquam firmiorem, idem in opere de officina medici præcepit, cum inquit [stantem uero oportet pariter ambobus pedibus bene insidere, sed agere altero insistentem, at non eius partis, cuius manus agit.]

5 *Dein septimo aut nono die ferulas alligare. quòd si uereatur, ne recte ossa concurrerint, interea soluere, dirigensque*
A.l.4.f.5:t.3. *rursus deuincire.*
c.9.p.909.B.

Quod in superioribus, qua de brachio, supplendum esse existimaui, idem nunc existimo, scilicet, quum omnia commode respondeant, eo tempore ferulas imponendas esse. Verum ubi de brachio egit, septimo die simpliciter iussit ferulas circundari: in sermone uero de humero, coniunctionem, quam disiungentem appellant, usurpauit. ait enim, septimo, aut nono die ferulas alligare eo quòd in humero ob musculorum, quibus continetur magnitudinem, quæ circa fracturam sunt, diuturniori tempore ex toto gracilia fiant, laxaque. ubi uero talia essent, ostendimus oportune tunc ad ferulas ueniri.

6 D *Humeri os fere quadraginta diebus conferuet, quos ubi excesserit, soluere oportet, & pauciores fascias dare, leniusque*
Auic. ibidē. *arctatas, ac diutius uti uictu magis exquisito, quàm ante: intueri autem manus tumorem, & uires.*

Conferuere, quod κρατύνεται dixit, intelligit, ubi fracti ossis partes callo firmantur, ut in superioribus etiam, qua de brachio. Quo autem grandius est humeri os, eo longiori tempore per callum glutinatur. Reliqua omnia, ex ijs, quæ dicta sunt de brachio, plana sunt. nulla igitur opus est explanatione.

Illud etiam ignorare non oportet, quòd humerus natura ab exteriori parte gibbus est, & peruerti facile solet, ubi ma-
7 *le curetur. quin & alia ossa omnia, quæ naturaliter aliqua parte gibba sunt, ubi comminuta curantur, facile ab ea peruertuntur. Ergo, ubi tale quidpiam timetur, lata fascia humerum excipiens in orbem circa pectus agatur: &, quum quiescere humerum oporteat, pannus multiplex implicitus inter cubitum, & latus subijciatur, uel quidpiā huius generis aliud. hac enim uia os gibbum dirigetur. est autem cauendum, ne nimis in interiorem partem conuertatur.*

Quæ in sermone de humero usque ad finem scribuntur, omnia clara sunt. namque ipse causam exponit, cur in exteriorem partem conuertatur, & quo pacto in contrariam coactum dirigi debeat. iussit autem, ut multiplex pannus inter latus & cubitum demitteretur, ne humerus attingat latus, sed in medio spacium sit, quo compulsus habena ad pectus adducente minime deprauetur, quum natura in exteriorem partem spectans ad interiorem conuersus dirigitur.

 E 8

De pede & manu.

Pes hominis ex multis minutisque ossibus constat, quemadmodum & manus.

Similitudinem quandam habent inter se totius cruris & brachij partes. qualis enim est humerus in
brachio,tale est in crure femur:quale item in brachio est id,quod est inter cubitum & manum , tale in
crure id,quod inter genu est & pedem : reliqua uero pars,scilicet manus,pedi respōdet.Ceterum ma-
nus apud græcos proprium nomen non inuenit distinctum a toto brachio, sicut pes , qui nomen ha-
bet distinctum a toto crure,quare Hippocrates merito pedem simpliciter πόδα uocauit ἄκρον uocabulo
non adiecto : manum uero non uno uerbo expressit,sed χεῖρα dixit , quod brachium significat ἄκρον ad-
ijciens , quo extremum notatur.Sed satis dixi de usu nominum,uenio ad res . Ijs , quæ superius tracta-
uit,proximus erat sermo de manu.ipse uero non tantum agit de hac,sed etiam de pede,sermonemque
de ipso dilatat,quòd maiorem diligentiam requirat.Dicit ergo utramque partem ex multis minutisq;
ossibus constare.nos autem adiungimus & duris,quandoquidem medulla carent , caua minimū sunt,
& a lapillis paruis non abhorrent.Simile igitur est totum brachium toti cruri , atque itidem unius ex-
tremum extremo alterius.qualis enim in manu primæ palmæ pars est,tale est in pede id , quod inter ta
los est & plantam.tum qualis in manu palma.talis planta in pede est. similitudo autem, quæ inter digi-
tos est,uel me tacente,clara est . præter hæc in pede sunt ossa iuxta calcem, atque idcirco de pede plu- F
ra uerba facit,quàm de manu.quæ quidem pes habet,communia quoque ipsius manus primum enar-
rat,deinde illa subdit,quæ proprie ad pedem pertinent . Primam igitur palmæ partem complent octo
ossa,palmam quatuor.at singuli digiti ternis ossibus continentur, ut in uniuersum ossa manus septem
sint & uiginti.sed in pede quatuordecim sunt ossa digitorum.nam magnus digitus ex binis cōstat, plan
ta ex quinis.quocirca in utraque parte sunt decem & nouem.Totidem in manu palmam & digitos ex-
plent,quum planta uno osse palmam excedat,ac digiti manus,pedis digitos æque uno osse exuperent.
quocirca , si utraque pars ad utramque conferatur , idem erit ossium numerus . Restant in manu ossa
octo,quæ primam palmæ partem constituunt : in pede autem ea pars , quæ inter talos & plantam sita
est,cum calce ac talo,quæ omnia ossibus octo continentur. Calcis autem os,omnium , quæ in utriusq;
extremitate sunt,maximum,sustinet talum & crus,ac prope corpus fert uniuersum, ubi stamus : a prio
ri autem parte committitur cum osse , quod a cubi similitudine κυβοειδὴς appellatur : perinde atque ta-
li caput,cum eo osse,quod,quia scapham repræsentat , σκαφοειδὴς dicitur, cum utroque horum iungun-
tur alia ossa quæ partem potissimum inter talos & plantam explent.Si quis autem uelit talum extremo
cruri reddere , idem erit ossium numerus in utriusq; membri extremitate,ita,ut docendi modo,non na
tura ipsa rerum inter se discrepent,qui uigintiseptem,& qui uiginti sex ossa pedis esse affirmant . erunt G
enim uigintiseptem,ubi talus non annumeretur cruris ossibus,sed sine hoc uigintisex. Recte igitur scri-
bit,pes hominis ex multis minutisque ossibus constat,quemadmodum & manus.agit.n.cum ijs,qui pri
ma elementa didicerunt,& incidendis corporibus operam dederunt,in memoriam reuocās, quæ per-
ceperunt ad hunc locum facientia.quum non solum scire conueniat propositarum partium utrāque ex
multis duris minutisque ossibus constare,sed meminisse etiam habitus & magnitudinis singulorum,&
qua ratione cum proximis connectantur.quod positionem uocant, ut, ubi aliquod ex ossibus , quæ in
his partibus sita sunt, suo loco mouetur, prompte restituamus.

Ossa hæc fere non rumpuntur,nisi acuta,uel graui quapiam re carnosæ partes uulnerentur . De uulneratis autem dice- 9
mus,ubi ulcerum curationem persequemur.

Carnosas partes χρῶτα nuncupauit,quo uocabulo uocant Iones,quidquid in nostro corpore carno-
sum est.cuius generis præcipue sunt,cutis,& musculi,tum membranæ ac uiscera . ossa uero cartilaginē
& ligamenta χρωτὸς uocabulo non significant. ad hoc etiam exemplum uidetur usurpari ab Homero,
quum corpus χρῶτα uocat his uersibus.

Semper erit firmum generi ipsi corpus,& acre.

Et iterum.

Ne flens ipsa sibi corpus laceraret honestum. H

Propositarū igitur partiū ossa ait,fere nō perfringi sine ulcere.illud.n.nisi carnosæ partes uulnerent̄,
idem sibi uult,quod sine ulcere.nihil aūt interest,quod ad hunc locū attinet,ulcus ne an uulnus nomi-
netur.atqui carnosa pars extremis membris minima est,plurima autem in humero & femore.Ea igitur
tota facile læditur,ubi externum aliquid super manum uel pedē incidat, quod frangere aliquid possit ex
ipsorum ossibus.Abrūpitur aūt os quatuor de causis maxime generalibus. super ipsum enim uehemen
ti impetu incidit aut aliquid cōterendi uim habens,quod plane necesse est natura durum esse , & mole
non exiguū:aut aliquid,quod non tantum cutē,& quæ inter cutem sunt & ossa , sed hæc quoque seca-
re possit.quem morbū Hippo.in libro de uulneribus capitis ἕδραν , quasi desessionem appellat : nonnul
li etiā ob saltū ex altiori loco fregerunt tibiæ,uel femoris os,q̄ ficciora his essent, & nō ita densa:uide-
mus item in palæstra cōminui os κατὰ [illegible],hoc est , ubi tibia una cum sura perfringitur , & præter
fracturam,uulnus quoq; magnum accedit,atq; ossa nudantur.quod fracturę genus accidit,cū luctantis
membrū cruri ipsi transuersum subijcitur, atq; utrunq; eius extremū,tam quod a genu , q̄ quod a pede
est,deorsum uersus cogit̄ . Euenit hmôi tale lignis,quæ nos de industria rumpimus . imposita.n.super
utrūq; femur obliqua,& manibus ab utroq; extremo in inferiorē partē coacta effringi media uidemus.

Quemadmodum

A

Quemadmodum igitur, neque magnum lignum, neque ualidũ, ſed paruum & infirmum hac ratione frãgitur, ita, cum os infirmum natura fuerit, medium ſub propoſitis palæſtræ generibus perrumpitur. At oſſa, quibus extrema membra cõtinentur, ſub huiuſmodi palæſtræ generibus, ſiue ex ſuperiori loco ſaltãtes deorſum ferãtur, & in terram incidant, ſiue pes uehemẽter conuellatur, non facile rumpunrur. his enim ictibus frangũtur ligamenta oſſium magis, quàm ipſa oſſa. cuius cauſa eſt, eorum nõ tam exiguitas, quàm durities. ſed neque externa, quum magna ui ſuper incidũt, poſſunt hæc oſſa facile perfringere, niſi duriora illis ſint, & grãdia. at quod tale eſt, neque carnem inuiolatam relinquit, quemadmodum nec ictus ab acuta re. nam & hic priuſquam attingat oſſa, quæ ipſis ſuperiniecta ſunt diſcutit. Quare merito dixit oſſa hæc fere non abrumpi ſine ulcere.
B ſed quoniam in ſequentibus ſeorſum de fracturis aget, quibus carnis quoque uulnus accedit, hæc ad eum huius libri locum reſeruauit.

10 *Siquis erumpat ex digitorum articulis, uel aliud quidpiam ex ijs oſsibus, quibus continetur pars pedis, quæ inter talos & plantam eſt, compellere ſingula in ſuam ſedem oportet, quemadmodum in manu.*

Quod ait, quemadmodum in manu, accipiendum eſt, non quaſi aliquid præfatus ſit de oſſibus, quæ in manu ſita ſunt, ſed quaſi ita ſcripſerit, ſingula oſſa pedis in ſuam ſedem compellenda ſunt, id, quod etiam fieri debet in manu. Compellere autem Hippocrates dixit ἀναγκάζειν, uel, ut alia exempla habent καταναγκάζειν, quod idem ſibi uult, ac ſi dicat, os ſuo loco motum reſtituere. mouetur autem, ubi ligamenta, per quæ cum proximis annectitur, abrumpuntur. non tamen abrumpuntur omnia ligamenta, quæ prolapſum os in orbem comprehendunt. raro enim id ex toto accidit. in quo caſu os, quod ita læditur, ſuam ſedem relinquens ad cutem prorumpit, præſertim quibus ea laxior eſt, ita, ut oſſi, quod prolabitur, parum renitatur. ea uero de cauſa fere non ſolet os, quod mouetur, in inferiorem partem pedis excidere, quia cutis, quæ pedi ſubiecta eſt, craſſa eſt & dura: quod ueſtigium uocatur. adde, quòd, quæ pedem feriunt, plerunque a ſuperiori parte ſuper ipſum cadunt. Ergo hac una uia os, quod ſuo loco mo-
C uetur, in inferiorem partem excidet, ſcilicet, quum ex ſuperiori loco quis ſaltauerit ſuper rem aliquã, quæ eminentias habeat admodum aſperas acutasve. Quæcũque igitur undique prorſus reſoluta ſunt, ubi ſua ſede mota in ſuperiorem, uel inferiorem pedis regionem ueniunt, ægre reconduntur: ſiquando autem (quod raro accidir) recondantur, ſemper magno negocio in ſua ſede ſeruantur. namque, ubi os rurſus uehementer moueatur, nihil erit, quod ipſum contineat, utpote ſolutum ligamenris, quibus alligabatur: quæ ſi non fuerint ex toto abrupta, ſed aliqua ex parte integra, ſicut euenit, quibus procidere ſolet, diſtendentes totum pedem urgebimus.

11 *Tum cerato mederi pannis faſcijſque, non ſecus atque ubi frangitur, excepto quòd omittendæ ferulæ ſint, eodemque modo adſtringere, ac tertio quoque die alligare. is autem, qui deuincitur, ſimiliter atque in fracturis adſtringi ſe reſpondeat, uel laxari.*

Qualem curationem ad fracturas tradidit, talem nunc ad oſſa, quæ extremis membris mouentur, præcipir adhiberi. Primo, ſiquidem extendere conuenit, ad hoc, ut oſſa, quæ prolapſa ſunt, in ſuam ſedem compellantur: tum, ubi repoſita fuerint, deuincire, conſilio ad idem directo. propoſitum enim eſt membrum ab inflammatione, tueri, & ſub linteis adſtringere, continereque os, quod reſtitutum eſt. In
D ſuperioribus autem oſtenſum eſt hæc nullo modo recte fieri poſſe, niſi ſanguis, qui in affecta ſede ſubſiſtit, ad ſummum atque imum membrum depellatur, prohibeaturque, quo minus alter concurrat. Hæc itaque, ſi in memoria habeantur, ſpectantes uniuerſam uinciendi rationem fracturis idoneam inueniemus, quam hic utendam dixit, niſi quòd ferulæ non debent circundari. quandoquidem loci natura eas non patitur. nam partes quibus ferulæ inijciendæ ſunt, æque planæ eſſe debent, cuiuſmodi non eſt ea pars pedis, quæ inter talos & plantam ſita eſt.

12 *Omnia hæc uiginti diebus perfecte ad ſanitatem perducuntur, niſi, quæ cum cruris oſsibus iunguntur, uel ex eius regione ſita ſunt. interim uero iacere conuenit, non tamen id ſuſtinent, qui morbum paruifaciunt, ſed ingrediuntur priuſquam conualeſcant, eoque fit, ut plerique non bene ſanentur, ſed ſubinde languoris ſenſu aliquo tententur, atque id quidem non iniuria. ferunt enim pedes onus corporis totius. Vbi ergo nondum conualuerunt, ſi inambulant, articuli, qui moti ſunt, male confirmantur, atque hac de cauſa ſubinde oſſa dolent, quæ cruri iunguntur. Porrò quæ cruris oſsibus iunguntur, ceteris maiora ſunt & cum mouentur, longiori tempore confirmantur, ſed medendi ratio eadem eſt.*

Cruris oſſa intelligit tam ſuram, quàm tibiam. uolens autem ſignificare e regione, κατ' ἴξιν dixit, quã loquutionem ſæpius uarijſque in locis uſurpauit. ſed & paulo inferius eadem ter ex ordine utitur, de crure pertractans, quum ait, femoris enim caput ſuperius corpus fert. id autem ab interiori cruris parte ſitum

te ſitum

te situm est,at non ab exteriori,sed e regione tibiæ,tum quia pars altera corporis e regione huc propius accedit,quàm ad exterius os.adde,quod os interius plenius est,quàm exterius, non secus atque in brachio,ubi os,quod e regione minimum digitum spectat,tenuius est,& longius. A

Pluribus autem fascijs,pannisque utendum est. 13

Vt ossa,quæ reposita sunt,suo loco maneant,solent tum fasciæ,tum panni circumdari,præsertimque cum loci inæqualitas alligari ferulas non sinit.

Fere autem hinc atque hinc uincire conuenit,adstringereque,sicut cætera omnia ea parte potissimum,qua os prolapsum est,primumque ibi fascias circumagere. 14

In prioribus imperauit,ubi fractum os in aliquam partem conuertatur,si ad dextram inclinet, ut ad sinistram adducatur: si ad hanc spectat,urgeatur ad dextram. At ubi alligare pedem oportet, in neutram partem debet uinculum inclinari,quum ossa,quæ sua sede excidunt, non ad latera,sed ad superiorem,uel inferiorem partem conuertantur.

Quotiescunque uinculum soluitur,multa aqua calida fouendum. in omnibus autem,quæ iuxta articulos sunt affectibus liberaliter calida aqua perfundenda est.quod ad laxandum uel adstringendum pertinet, ijsdem temporibus eadem indicia se ostendant,quæ in superioribus:resoluere item,& rursus deligare similiter expedit. Hi autem quadraginta diebus ex toto conualescunt: præsertim, si iacere sustinent, sin minus, in eadem mala incidunt, quæ superius posita sunt, atque etiamnum grauiora. B 15

Quum leniendus dolor est,& corpora,quæ adstricta sunt,laxanda,tũc præcipit,ut multa calida aqua perfundatur.id potissimum accidit in affectibus articulorum,quum hæ partes ossibus magis, & neruis contineantur. Adstringuntur igitur sub inflammatione,& magis dolorem sentiũt,quod magis neruosæ sint.Appellauit autem affectus,σίνεα,quoniam affici σίνεσθαι dicit.

De calce.

Quicunque ex superiori loco saltantes,calci uehementer insistunt, his ossa diducuntur,uenæ sanguinem effundunt,carne circa os attrita,tumor magnus oritur,& dolor.hoc enim os exiguum non est,extatque e regione sub tibia. 16 A.l.4.f.61.1. c.18.p.911.B

ἐκχυμοῦσθαι dixit uenas,significare uolens effundere succum, quem continent,nempe sanguinem, quod fit,quum colliditur earum tunica.corpora enim,quæ colliduntur,naturalem unitatem amittunt, quum pluribus exiguisque partibus diuellantur,quibus sanguis suffunditur. Hunc igitur effusum sanguinem recipiunt loca,quæ uenam cingunt,quibus non seruatur,qualis recipitur: tempore siquidem nigrescit,perinde atque ubi extra corpus effusus diu manet: concrescit insuper, quam rem græci θρόμβωσιν appellant.hinc factum est,ut sanguis propterea,quòd concrescat θρόμβος iam,& dicatur,& sit. prius autem nigrescit,deinde redditur admodum putris. Atqui non possunt grauissima hæc accidere sanguini, qui a uenis in corpore funditur. namque, ubi natura uincit,hunc non secus mutat,atque alium, qui in inflammatione suppurante continetur,uertitque io pus. Ad hoc autem & partium natura sanguinẽ superet,duo obseruanda sunt,alterum,ne inflammatio corpori superueniat,id qua ratione fiat, supra habuimus: alterum,ut sanguis,qui effusus est,detrahatur. In hæc itaque incumbens Hippocrates omnia,quæ subijciuntur,præcepta sigillatim tradit. Diducuntur(inquit)ossa his,qui ita saltant,abruptis nimirum ligamentis, quibus ipsa nectebantur,sicut paulo supra de ea parte, quæ inter talos & plantam est,dicebamus. iungitur autem cum calce a superiori parte talus, a priori id os,quod a cubi similitudine græce κυβοειδὴς uocatur, sicuti cum talo a priori parte id ossis cõmittitur,quod a scaphæ similitudine σκαφοειδὴς græce nominatur. cum utroque autem horum,scilicet cum eo,quod cubum & cum eo, quod scapham refert, quatuor ossa, quæ inter talos & plantam sunt, committuntur. omnia autem hæc ossa tam manus,quàm pedis in commentario de ossibus exposita sunt. C D

Coniungitur item uenis & neruis grandioribus,posteriorque chorda huic ossi innectitur. Hos igitur curare oportet cerato pannis fascijsque: ad hæc calidam aquam large infundere,fasciarumque numerum augere,tum alijs uti optimus præsidijs,ac maxime lenibus. 17

Coniungitur,inquit,os calcis neruis quos nominat ἐπικαίρους,id est, grandiores,tum uenis non paruis. Innectitur item huic ossi posterior chorda,quæ diducitur a musculis, qui siti sunt in parte cruris, quæ carnosa a posteriori parte prominet. De his autem abunde diximus,tam in eo libro,qui de corporum,quàm in eo,qui de musculorum incidendorum ratione est. ea autem tenere ad unguẽ debet, qui assequi uult,quæ nunc ab Hippocrate traduntur.

Quòd si cutis,quæ calcem tegit, naturaliter tenera est,relinquenda est,quomodo se habet: sin dura & crassa, qualis in quibusdam conspicitur,æqualiter succidenda est,atque extenuanda,non tamen uulneranda. 18

Propositis uitijs circa calcem,atque adiunctas partes periculum est,ne ingens dolor atque inflammatio oon modica superueniat. huiusmodi enim partes ossibus conrinentur,non quibuslibet, sed ualde minutis,ita,ut uel leuis inflammatio magnum dolorem possit comprimendo excitare. chordæ uero, quo calci a posteriori parte innectitur,cum grandior sit,ubi inflammatur,periculum erit,ne neruorum distentio superueniat.quin & cum hac parte iunguntur multi nerui,qui ossa contingunt, quod in libro.

A de incidendis neruis ostendimus. Reliqua igitur uniuersa curatio diligentem animaduersionem requirit, & quod ad uictum tenuem pertinet, & quod ad modum calidæ aquæ perfundendæ. sed & cutis, quæ pedi subiecta est (ἴχνος græce dicitur) incidenda est magna cum moderatione. ubi dura est, altitudo plagæ debet duritiei altitudinem æquare. occalescit enim quibusdam, ita, ut ne paululum quidem sanguinis fundat, nisi scalpellus alte admodum demittatur. Illa igitur secanda est, quæ sanguinem nõ fundit: quæ uero statim cruentatur, relinquenda est. nam, si secetur, dolet. At neque in illa, quæ dura est, quouis modo, sed æqualiter incidere conuenit, id, quod ex ipsa cute durum est. spectare autem tria debet, qui æqualiter incidit. primo, longitudinem sectionis, deinde altitudinem, tertio, interuallum. sectiones autem æque longæ, atque altæ sint, oportet, & æque inter se distantes, ut uniuersa cutis, quæ pedi subiecta est sine tormento inflammationis tempore similiter distendatur. Constat autem omnem inflammationem distendere, quodque distenditur dolere, atque idcirco inflammationem augeri, & neruorum distentionem excitari. Quemadmodum igitur liberalis aquæ calidæ perfusio, cui oleum copiose sit adiectum, saluberrima est, ita etiam secandam cutem duxit scalpello eatenus alte demisso, ut hæc minime cruentetur. utiliter autem excogitauit huiusmodi sectionem. quando quidem in alijs partibus, ubi uehementer inflammantur, cogimur cutem scalpello exasperare: partim

B educentes aliquid eius sanguinis, qui in inflammatione superat: partim expirationem efficientes: partim laxantes, quæ sub inflammatione distendebantur. At in pede inflammatione nondum orta festinabimus ad cutem incidendam, eo quòd durissima sit. ubi uero talis est, nequit sub inflammatione amplius extendi. quam ob rem dolebit hæc, & uehementissime premet intentione quadam proximas partes, præcipueque latam chordam, quæ illi iuncta est, cuiusque initium est ex fine unius ex musculis sitis, in posteriori parte cruris, quæ carnosa prominet. Igitur, ubi hæc dolore, atque inflammatione tentetur, periculum est, ne totus musculus eadem sentiat. id si accidat, neruorum distentionem sequi uerisimile est. Ob hæc itaque omnia cutem, quæ sub pede est, secare, ut dictum est, conuenit, deinceps, ut retulit, extenuare, hoc est, tenuem reddere. id autem fiet, si molliatur ipsius durities, & multitudo exhauriatur. Ad hæc ambo ualet oleum, & aqua calida, si copiose infundatur: a perfusione uero priusquam uinculum detur, olei, quod nullam adstringendi uim habeat, inunctio.

19 *Hæc bene alligare non cuiusuis est. nam si quis unciat eo modo, quo cetera circa talos uinciuntur, fascia modo ad pedem data, modo ad ipsam chordam, circumacta fasciæ compressio, calcem, qua ictus fuit, expellet.*

Dictionem, bene, ἀγαθῶς dixit, sæpe enim ab alijs ueteribus ita usurpatur. præcipit autem, ut uitia,

C quæ circa calcem sunt, uinciantur ea ratione, qua fracturæ, eos reprehendens, qui eo modo deligãt quo deligare sæpius consueuimus, ut medicamenta, seu cataplasmata, seu quædam ex perfusione madentia, ea parte teneantur. uinciendi modus, quem damnat, sic se habet.

A. initium fasciæ
B. decussatio ad figuram X. literæ.
C. circumuolutio iuxta malleolum

Fascia ab altera parte talorum orsa, obliqua fertur a priori parte extremi cruris, qua talus extat, quem ἀστράγαλον uocant, inde transuersa sub pede demittitur, eoque circundato usque ad contrariam partem obliqua rursus inferne sursum procedit ad priorem partem tali, eique injicitur, quemadmodum ante. At ubi ita circumeat, necesse est in priori parte pedis sibi occurrat, &. X. literam repræsentet, inde in orbem circa talos data eo redeat, unde incepit, sic autem iterum circumagitur, ita, ut eodem reuertatur, tertioque similiter uoluta rursus ad suum initium redit, atque inde rursus circa talos porrigitur.

Verum alij, ubi transuersam sub pede fasciam dederunt, non protinus obliquam sursum attrahunt ad talos, sed ante per superiorem partem pedis in orbem ipsam adducunt, quemadmodum alij in orbem circa talos, sic, ut obliqui circuitus ab ijs, qui in orbem sunt, comprehendantur. Hæ

A. initium fasciæ.
B. circumuolutio in orbem circa plantã.
D *C. decussatio.*
D. circumuolutio iuxta malleolum.

quidem uinciendi rationes usitatæ sunt, sed ad proposita uitia minime accommodantur, quòd ante fascias nihil ibi imponatur, quod illis continendum sit neque calx uitio uacet, sicut in eo casu, qui illas requirit, sed ipse primo læsus sit. quare proposita uinciendi ratio, quum ad calcem sanguinem exprimat, ipsum expellit. at contrarium fieri debet. sanguis enim a calce ad partes, quæ iuxta sunt, per uinculum expellendus est: quam rem ea duntaxat uinciendi ratio præstat, quæ ad fracturas pertinet quam supra demonstrauit, eadem igitur nunc utitur.

20 *Atque hoc pacto periculum est, ne os calcis corrumpatur.*

Corrumpatur dixit σφακελίσαι. nam, quum pars ex toto corrumpitur, ueteres dicere id uitium solent σφάκελον, quod, ubi carnosis partibus accidit, alijs nominibus appellant. Vocat item Hippocrates carnem, quæ putrescit, σαπρὰ, μυδῶντα, σεσηπότα, atque alijs etiam num uocabulis. At ubi os ex toto corrumpitur, σφάκελον usurpat, quod uitium ossibus accidit, ubi a superiecta carne perniciosa sanies profluit, quæ hæc ipsa irrigando corrumpit.

Quod

Quod ubi corrumpitur, morbus æuum durat. E 21

Apertius dixisset totam ætatem hominis. habet autem ipsius oratio hanc mentem. si quando calx corrumpatur, casus curationem non recipit, quodque ex eo sequitur malum, totam ætatem hominis durat.

Nam alioquin, ubi calx hoc modo non corrumpitur, sed quòd nigrescat, quia dum homo iacet, negligenter habitus sit, uel 22 *quia crus iamdiu graue uulnus acceperit, quod calx etiam sensit, uel uitiati femoris, aut alterius affectus causa diu iacuerit, diuturna tamen res est, & molesta. tum subinde recrudescit, nisi summa diligentia, & longa quiete attendatur. Quare quæcunque hoc modo corrumpuntur, præter aliam noxam, corpori summum quoque periculum afferunt.*

Calcis os (inquit) non modo ex propositis affectibus uitiari solet, sed ex eo, quòd calx diu iacuerit (quam rem ὑπτιασμὸν dixit) nigrescit sæpe, quando negligenter fuerit collocatus. id autem euenit, ubi super quapiam re dura continetur, neque subinde attollitur: sed ijs, quæ subiecta sunt, continenter calefit, premiturque. Quocirca attollendus est, mutandusque orbiculus ex lana molli, què nonnulli ex græcis τρῦφον dicunt. eius autem cauum respondere debet magnitudini calcis, quo orbiculo ita calx fulcitur, ut imum eius attollatur, ne comprimatur: ne incalescat, ne expirare prohibeatur.

F

Sequuntur enim febres acutæ admodum, continentesque, cum tremore, singultu, mentis alienatione, quæ paucis diebus hominem præcipitant. 23 A. l. 4. f. 6. t. 1. 23. c. 18.

Hæc fieri inquit, ubi calx corrumpitur, non ea de causa, quia os alienatur. ipsum enim, si per se circũscribatur, nullam superiorum partium afficit, sed quia ad partes, quæ ipsum cingunt, ipsique alligantur, eius uitium pertinet, idcirco superiores quoque corporis partes lædũtur. Chorda igitur, quæ calci innectitur, ubi inflammatione teneatur, musculos quidem posterioris partis cruris, quæ carnosa prominet, propter consortium afficiet, quum ab ipsis oriatur. quibus musculis affectis, nerui, qui per eos distribuuntur, prompte lædentur, quemadmodum & arteriæ, per quas cor noxam sentit, sicut per neruos cerebrum. Sed quoniam cor innati caloris fons est, cerebrum uero per se rationis domicilium habet, & per musculos partes mouet motu, quem uoluntarium dicunt, consequens est, ut propter cor febris oriatur, mentis alienatio, propter cerebrum, tremor, neruorumque distentio, propter musculos, singultus, propter stomachum, qui plurimum neruosus est.

His accedunt, uenarum sanguinem fundentium liuor, nausea, gangræna. causa compressio est. possunt hæc alioquin incidere, etiam si nihil corrumpatur. Hactenus de ijs, quæ superueniunt, ubi ictus uehemens admodum fuerit. pleraque tamen leuiter colliduntur, neque ita magnum studium & diligentiam exigunt, sed curari nihilominus recte debent. quod si casus uideatur asperior, [fulcire oportet,] aliaque efficere, quæ proposui. 24 G Auic. ibid.

Sanguinem fundentes intellexit uenas grandiores, quandoquidem his diuisis sanguis effunditur, quod exiguis uenis non accidit. parum enim ab his sanguinis profluit, celeriterque citra noxam in oris plagæ concrescir. Nauseæ nomen duxit a nauseantibus, atque ea de causa uomentibus, quam appellauit ναυτιῶσιν, cum Iones ναυτίαν, id est, nauseam sic appellent. ac fere, quod ante dixit ἐκχυμώσεις, uocat nunc ναυσιώσης, ubi uenæ sanguinem expuunt, & quasi uomunt: tum sua imbecillitate, quam inflammatio attulit: tum multo uitiosoque sanguine oppressæ, quem constat sub huiusmodi affectibus uitiari. Gangrænam uocauit, quum uenæ ex ingenti inflammatione emoriuntur. quorum omnium causam esse affirmat alienam uinciendi rationem, quæ duplex caput habet: unum, quòd calcem non comprehendit, sed nudum relinquit: alterum, quòd partes, quas complectitur, arctius adstringit. Diligentiam expressit uocabulo μελέτης. sic enim ab Ionibus appellari solet, & ab ipso sæpius nominatur.

Fasciamque maxima ex parte ad calcem dare, & modo circa extremum pedem, modo circa medium, modo etiam circa 25 *crus obuoluere: tum, quæ his proxima sunt, hinc atque hinc omnia cõprehendere, quemadmodum supra ostensum est, neque arcte admodum alligare.* H

Vinciendi rationem probat contrariam illi, quam supra damnauit, quæque apud multos in usu est, sub qua sanguis ex alijs partibus pedis ad calcem transmittitur. debemus enim superantes succos, a calce ad alias partes depellere, hunc uincientes, quomodo supra ad fracturas docuit, fasciamque maxima ex parte ipsi obuoluentes, non tamen nimis arctantes.

Sed linteorum numerum augere. 26

In superioribus etiam indicauimus Hippocratem uelle, ut uinculi firmitatem, uel fasciarum numero moliamur, uel arctius adstringendo.

Maxime item ad rem pertinet ueratrum eodem die epotum, uel certe posteriori. præterea tertio die resoluere, & rursus deligare. 27

Veratrum potui præstat, non eo nomine tantum, ut quæ supersunt, purget, sed & in aliam partẽ auertat. constat autem dari ab Hippocrate album, quod uomitum excitat, & a toto corpore materiã in uentriculum auocat, priusquam ad intestinorum sinus deducatur. quod autem album intelligi debeat, plane licet

A ne licet ex sequentibus colligere. Inquit enim: sed si homo uacat febre, per superiora conuenit purgare sicut dictum est: Quod igitur ea, quæ superant, utiliter educantur, quodque ad contrariam partem, atque affecta est, materiam depellere magnum momentum habeat, euidentissime apparet: at num albo ueratro moliri id expediat, nondum est manifestum. strangulare enim interdum solet, ubi redundat in corpore glutinosus succus, aut crassus. quocirca hic prius dissipari debet uictu extenuandi uim habēte, de quo totum librum composuimus. Fallacissimum ergo est ueratrum dare, antequam corpus uictu præparetur, quum sæpius non facile sit, ut quales corpori supersint succi, dignoscantur. Hippocratis sæculo ueratrum album fortasse tuto sumebatur ob rationem uictus eorum hominum, qui curabantur, qui uitæ genus non ociosum sequebantur, aut intemperans, sed laboriosum, paucisque alimentis erāt contenti, sic, ut crassos succos nulla ratione contraherent. neque enim nos latet fieri hos, cum ocio, tū abundantia. Quòd si uim æstimaueris corporum eius sæculi, quam ex eiusmodi uictu comparabār, magis adhuc dari ueratrum permiseris. quum, quæ uomitus affert incommoda, ferre homines illi facile potuerint.

28 *Ex eo autem intelligitur, futurum necne sit, ut hi affectus recrudescant. namque, ubi sanguis a uenis transfusus, nigrities, & quæ his proxima sunt, subrubicunda sunt, & subdura, periculum est ne recrudescant.*

A.l.4.f.6.c.1. c.18.p.911.B

B Malos affectus, qui recrudescunt, uocat παλιγκοτα, & παλιγκοτεῖν dicit, quasi mala rursus fieri. Docet autem quibus indicijs cognoscantur propositi affectus, quando futurum est, ut rursus mali fiant. Quæ indicia ad superuenientem inflammationem spectant, quam in primis cauit, ne oriretur. Quælibet igitur inflammatio rubicundiorem dunioremque cutem efficit, quorum neutrum opus est affectis partibus. mollis enim esse debet, ac subuiridis sanguis a uenis transfusus. hunc enim uoluit citra inflammationem suppurare. quare, si membrum molle sit, & non rubeat, inflammationem abesse demonstrabit. suppurantis sanguinis indicium erit carentia utriusque coloris, ruboris scilicet & nigritiei. nam, ubi ruber est, inflammari: ubi ex toto niger est, neque superari, neque concoqui se a natura denunciat, sed cōcretum esse. Hoc enim ipsi accidit, ubi diutius extra uenas maneat, etiam, si in corpore contineatur, siquidem in eo casu nunquam in pus uertitur. Contra, si natura in corpore superet, uertitur in pus, si ea uincatur, putrescit, non secus, ac ubi extra corpus est, atque adeo magis, quum in calido loco retineatur.

29 *Sed, si homo uacat febre, uomitu purgetur, sicut dictum est: idem conuenit, si febris sit, sed non continua: ubi ea non intermittat abstinendum a purgatione, a cibo & sorbitione, aqua potui danda, uitandum uinum, sed non ὀξυγλυκὺ.*

C Purgare φαρμακᾶν dixit. consueuit enim Hippocrates usurpare id uocabulum, non ubi quæuis medicamenta adhibet, sed solum, ubi purgantia. præcepit autem, ut ueratrum eodem die detur, uel posteriori, priusquam inflammatio in affectis partibus oriatur, atque homo febricitet. sed, si febris præuenerit: siquidem leuis est, ueratro nihilominus utitur, nos uero neque integro homine dare ueratrum audemus: si uehemens, id præsidium omittit, sed maximam abstinentiam imperat, non cibo, non sorbitione utens, solam potionem adhibet, neque hanc uini, quod licet nusquam posuisset, fugiendum esse manifestum erat. permittit autem, ut æger ea potione utatur, quæ dicitur ὀξυγλυκὺ, uel etiam mulsa. hæc enim potui præstat in tenuissimo uictu, & tertium ad hæc oxymel, quod ex mulsa, & aceto constat. sed ὀξυγλυκὺ fauos habet dulcissimos maceratos, atque incoctos, sicut etiam nunc in Hellade componitur, cuius ratio est. Faui expresso melle in ollam conijciuntur, in qua pura aqua sit: tum inferuent, donec omnem prorsus humorem in aqua posuisse uideantur. is autem humor reponitur, seruaturque, & æstiuo tempore bibitur ad sitim tollendam, frigida aqua dilutus. Hac ergo potione nunc utitur Hippocrates, si ea non est, sumere mulsam licet. sed oxymel, ubi neruosæ partes uitiatæ sint, alienum est. aceto enim tentantur, quam rem & usus docuit, & ipse demonstrauit. quibus uero idoneum sit oxymel, ostendit in libro de ratione uictus in morbis acutis, quem male nonnulli inscribunt, In Cnidias sententias,

D nonnulli, De ptissana; neque etiam hi recte.

30 *Sed si nullum periculum est, ne recrudescant, sanguis suffusus, nigrities, proximæ partes subuirides sint, & citra duritiem.*

Vis horum uerborum exposita est in eo sermone, ubi inquit, namque, ubi sanguis a uenis transfusus nigrities, & quæ his proxima sunt, subrubicunda sunt & subdura, periculum est, ne recrudescant: illis enim, scilicet subrubicundis & subduris, nunc opponit subuirides, & sine duritie. fiūt enim subuirides, ubi paulatim in pus uertuntur: duritie carent, propterea quòd inflammatio non est admodum uehemens. id enim causa fuit, quamobrem effusus sanguis uerteretur in pus.

31 *Quod idoneum testimonium est, ubicunque sanguis transfunditur metuendum non esse, ne malum recrudescat.*

Idoneum dixit ἀγαθὸν, quasi certum stabile, uerum, perpetuum. testimonium posuit pro signo, siquidem testis est, nobisque opinionem facit eorum, quæ ab Hippocrate propositis uerbis traditur. Inquit igitur positum indicium certum esse, ubi sanguis suffunditur, non solum in calce, sed in ceteris partibus etiam, idque iure, quum non ex partium indicatione, sed ex ipso sanguine transfuso intelligatur.

Malus

Malus autem transfusi sanguinis affectus, non par affert periculum. differt enim pro natura partiũ, E
quibus suffunditur. Prouenit tamen periculum non ex ijs partibus, sed ex sanguine suffuso, qui in pus
non uertitur. quominus in pus uertatur, prohibet ingens inflammatio, uel sub aliena uinciendi ratione
orta, uel ob succos, qui, aut copia sui male habent, aut corrupti sunt. quibus Hippocrates succurrit pur
gatione per medicamenta, nos per uenæ sectionem, miramurque ipsum hac sola contentum nõ fuisse,
quum hoc præsidium nouerit, atque ad huiusmodi casus adhibuerit. siquidem in libro de articulis in-
ter alia, quibus opus esse censet ad costas collisas, uenam incidi in cubito iubet.

Sin duræ sunt, & liuent, nigritie periclitantur. 32

Sanguis etiam, qui super terram funditur, interdum diutius conseruatur, modo magis flauus fit, mo-
do in nigriorem, modo in euidenter atrum conuertitur. uerisimile autem est ab aere, in quo contine-
tur, sereno, nebuloso, humido, sicco, calido, aut frigido uarie colorati. Præcipua uero causa uarietatis
colorum consistit in ipso sanguine, qui uarius est, sicut in singulis hominibus conspicitur, uel ad atram
bilem magis, uel ad flauam seu pallidam, uel ad pituitam accedens, uel etiam aquosus. Id quod illi etiã
accidit in animalium corporibus. namque a uenis transfusus in uarios colores conuertitur, & ubi non
superetur, & ubi a partibus, quæ ipsum continent, in pus uertatur. Merito autem hoc tempore liuidus F
apparet. color enim liuidus illis interiectus est, qui nigri penitus sunt, & qui floridum colorem habent,
qualis præsertim est rubicundus, & flauus. sed & hic color, liuidus inquam, a colore florido recedens,
ad nigrum accedit, qui apparere etiam solet, ubi, quæ nigra sunt, dum suppurant, inalbescũt. Sæpe enim
uidere licet, quæ nigra sunt, quum incipiunt uerti in pus, liuida se ostendere: tũ paulatim nigritie amis-
sa ad ignis colorem accedentia, albidiora euadere. est enim pus cinerei coloris. Indicat ergo Hippo-
crates nunc discrimen in eo sanguine, qui transfusus liuidum se ostendit. nam, si cum duritie sic appa-
reat, partes inflammatione tenentur: si sine duritie, inflammatione uacant. quæ inflammatione carent,
naturam robustam demonstrant, & sanguinem concoquendum esse, & in pus uertendum: at inflamma
tio naturæ infirmitatem indicat, quæ ob inflammatarum partium imbecillitatem, & multitudinem ma-
li succi subsistentis, transfusum sanguinem, nec cõcoquere potest, nec in pus uertere. Sequitur itaque,
ut nigrescat & corrumpatur.

Pedem uero expedit ita collocare, ut reliquo corpore plerumque paulo sublimior habeatur, senescit autem sexaginta 33
diebus, si quiescat.

Si pes humilior sit, sanguis, qui ex crure ad ipsum confluet, inflammationem excitabit: si sublimior, G
nihil confluet. atque idcirco sublimior omnino continendus est, non tamen multo. dolet enim, si diu-
tius hac ratione contineatur. quæ uero dolent, in inflammationem incidunt. Sublimiter ergo figurã-
dus est, quatenus non doleat. hoc aũt comperies, si tendi pedem senties, ubi paulo altior contineatur.

De crure.

Crus binis ossibus continetur, quorum alterum altero ab una parte multo, ab altera paulo tenuius est. 34
Verba hæc, quibus crus appellat κνήμην, eorum confirmare sententiam uidentur, qui uolũt brachiũ,
humerum, tibiam, & femur, uocari ab Hippocrate, non totum id, quod compositum ex ossibus & par-
tibus superiectis est, sed sola ossa. At reuera ex his ipsis uerbis colligitur, non hoc modo, sed illo etiam
accipi posse. quare nomina hæc, quibus utitur, duobus modis accipere licet, sicut accipiunt, qui ea re-
ferunt, modo ad ipsa ossa tantum, modo ad ossa simul & partes, quibus ossa supercoteguntur, sic, ut
κνήμη appelletur id, quod inter pedem est, & genu. Duorum autem ossium, quæ in ea parte sita sunt, al-
terum scilicet tibiam græce appellari κνήμην, reliquum scilicet suram, περόνην: ad hæc tibiam pleniorem
esse, suram uero tenuiorem, ac medium, quod minime carnosum, & per uniuersam hanc partem a sum
mo ad imum in longitudinem fertur, & in his, qui graciles sunt, conspicitur (græce ἀντικνήμιον hoc est H
anterior tibiæ pars uocatur) tibiæ partem esse, non suræ, atque alia, quæcunque ad ossa pertinentia sci-
re licet, omnia exposuimus in libro quem de ossibus confecimus, ad eos, qui primas institutio-
nes addiscunt.

Hæc ad pedem inter se iunguntur, communemque appendicem habent. 35
Communem non debemus ita accipere, quasi continuam, atque omnino unam, sed quasi utriusque
appendices inter se iungantur, & unius tantum opinionem faciant. ita enim inter se conueniunt hæ
appendices, ut una esse uideatur. extremæ uero earum partes rotundæ, qua carne nudantur, non recte
a quibusdam talus nominatur. perpetua enim chorda talum continet ab interiori parte, qui ab hac te-
ctus nec uisu comprehenditur, nec tactu.

Sed recta in crure dehiscunt. 36
Dehiscunt proposita duo ossa recta in crure, hoc est, in longitudine cruris non se contingunt, neque
inter se connectuntur.

Ad femur autem iunguntur, & appendicem habent: appendix uero discrimen. 37
In commissura genu, caput tibiæ longe crassius est, quàm suræ, atque idcirco appendix tota esse ti-
biæ uidebitur, ipsamque ab exteriori parte sura fulcit. Discrimen, quod διάφυσιν uocat, id intelligit,
quod

A quod in medio extat neruosum chartilaginosumque, quod processus femoris, qui in tibia conijciuntur, distinguit sed in ossibus eorum corporum, quæ iamdiu mortua sunt, corrumpitur, sic, ut aliquis decipiatur, falsumque existimet, quod ab Hippocrate scribitur, iniuria quidem, quoniam in recenti cadauere id semper apparet.

38 *Longius autem paulo est alterum os, quod a parte minimi digiti est. natura ossium cruris sic se habet.*

Quod inquit longius, ego sic scribendum censeo, longius autem paulo est alterum os a parte minimi digiti. Quòd si non hoc modo, sed illo Hippocrates scripsisset, confirmaret prorsus tibiæ appendicem in genu communem esse utriusque ossis, non propriam tibiæ. nam simpliciter longius esset, non ab ima parte duntaxat.

39 *Luxantur hæc modo a parte pedis: ac tunc, modo una cum appendice ossa ambo, modo appendix tantum mouetur, modo alterum os.*

Putant medicorum aliqui uerbum ἐξαρθρεῖν usurpari ad ea ossa significanda, quę toto loco mota sunt, sed ὀλισθάνειν (quo uerbo, luxantur, expressit) ad ea, quæ paululum, non tamen ex toto naturali sede B excesserunt. Verum hi non uidentur legisse librum de articulis, ubi initio protinus ait articulum, qui cum lato scapularum osse committitur, uidi uno modo excidere nempe in alam, in quo loco uerbum excidere ὀλισθάνειν dixit. at qui totum humeri caput eo sinu mouetur, in quo recipitur, quum non possit paulum excedere, sicut ipse Hippocrates docuit, ubi causam adiecit, quam habebimus, quum ad eum locum ueniemus.

40 *Hæc quidem minus molesta sunt, quàm quæ in prima palmæ parte, homines modo quiescant. curatio autem in utroque casu similis requiritur. namque hæc conijcienda in suum locum sunt, intenta perinde atque illa, sed ualentiorem etiam intentionem requirunt, quatenus corpus hac etiam parte ualidius est plerunque satis duo homines sunt, qui in diuersa contendant. qui, ubi nequeant abunde extendere, facile est ualidiorem intentionem adhibere.*

Non modo minus molesta sunt, quàm quæ in prima palmæ parte, sed multo magis, quàm quæ in pede. Sed quoniam de pede & manu communiter tractauit, ideo abunde existimat alterius partis duntaxat meminisse, quæ, quod ad molestiam pertinet, media est inter crus & pedem. quanto enim maiorem molestiam affert, quàm crus, tanto minorem, quàm pes, & præcipue quàm calx, de quo paulo supra egit.

C

41 *Nam uel rotæ modiolum defigere oportet, uel aliud quid simile: tum molli aliqua re pedem obuoluere, bubulisque loris latis circumligare; & eorum capita, uel ad pistillum, uel ad aliud lignum deuincire, eiusque imam partem, in modiolū demittere, summam recuruare: alios vero & ab humeri capite, & a poplite in contrariam partem extendere.*

A Rotæ modiolus.
B Lorum latum.
C Pistillum.
D Ab humeri capite extendentes.
E A poplite extendentes.

Lignum defigi iubet, quod recipere possit imā partem uectis, per quem membrum debet ab inferiori parte extendi. tibi uero ignotum esse nō credo, rotæ modiolum πλήμνην ab Ionibus appellari, cū apud poëtam hoc quoque uocabulum legatur. Commonet autē Hippocrates, ut ubique ex ijs, quæ ad curationem conducunt, illis utamur, quæ in promptu sunt: & nunc etiam meminit modioli rotæ, qui præsto nobis esse potest ubiuis gentium: similiter pistillo pro uecte nunc ad extendendum utitur. Sed quauia adhiberi hæc debeant, ipse suis uerbis, si animaduertantur, aperte declarauit.

42 *Sed a superiori quoque parte adhiberi uim licet.*

Vim, hoc est, ualentem in utramque partem intentionem ἀνάγκην appellauit, ut uehementem eius potentiam indicaret.

43 *Potes etiam, ubi uelis, alte lignum defigere rotundum ac leue, sic, ut pars eius extet, qua inter crura media inter anū & naturale demittatur, ut prohibeat sequi corpus, quod a pedibus extenditur.*

Rectum

Rectum statuit lignum hoc firmiter inhærens, ne corpus (ut dictum est) a pedibus extentum se- B
quatur, quòd collocatum sit hoc lignum inter anum & primam naturalis partem, quem locum περί-
ναιον appellat.

Deinde, ne corpus inclinetur in id crus, quod intenditur, collocare aliquem a latere oportet, qui clunem repellat, ne corpus ducatur. 44

A Lignum rotundum ac leue.
B Extensio a pedibus.
C Repellens clunem a latere.

In plerisque exemplaribus, quæ nunc proponuntur uerba, proxime positis subijciuntur, quanquam sine his uniuersa sententia maneat. uult enim medium lignum statui inter utrunque crus, atque ita ab inferiori parte affectum crus extendi, aliquo sursum clunem repellente, ne corpus ea parte trahat, & in alteram partẽ inclinatum permittat crus ducentem sequi. namque, ubi hoc accidat, intentionem remitti necesse est. F

Idem quoque fiet, si ad utramque alam lignum figatur, brachia uero seruentur extenta, & alius genu prehendens in contrariam partem adducat. 45

A Lignum ad utramque alam.
B Alius a genu prehendens.

Modum alium docet, G
quo prohibere possis, ne totum corpus extentã membri partem sequatur. figit enim lignum ad utramque alam, quod corpori obiectum, hominem sequi non patiatur, quum partes inferius extenduntur. Sed nunc nihilominus oportet crus, quod ab inferiori parte extenditur, proprie a genu prehensum in superiorem partem attrahi, atque ita in diuersa diduci.
H

Nihil etiam probibet, si placeat, lora alia ad genu, uel ad femur alligare, aliumque rota modiolum post caput hominis figere, loraque ad aliquod lignum dare, quod in modiolum demittatur. 46

Vbi uelis crus a superiori parte extendi, ut in diuersa diducatur, moliri eam rem poteris iniectis loris, quorum capita sursum adducta ad uectem religentur: imæ autem uectis parti, quæ hærere pauimento debet, necesse est cauum aliquod subijciatur, cuiusmodi est rotæ modiolus, qui obex uecti sit, ut possit in contrariam partem attrahere.

Et ad contraria, atque ad pedes attrahat.

Ad contraria dixit τἀναντία. Sed si scriptum inueniremus (πρὸς τἀναντία) quidnam obscurum in uerbis aut sententia esset? Verum quiã legimus τἀναντία, sine præpositione πρὸς, quæ significat ad, duorum alterum existimandum est, aut principio ab eo, qui librum descripsit, omissam fuisse particulam εἰς, uel πρὸς, aut ab ipso Hippocrate de industria, uel, quòd idem significet, uel quòd uocem [τἀναντία] usurpet pro aduerbio, quasi dixerit contrarie. 47

Pro

48 A *Pro modiolo etiam poteris lecto mediocrem trabeculam subijcere,eiusq; utranque caput stabilire, lignisque recuruatis lora extendere.*

A Trabecula.
B Ligna recuruata.
C Lora.

Ante,binis modiolis,binisq; uectibus in contrarias partes extēdebat,uno infra pedem extēto, altero supra caput.Sed quoniā (ut retuli)in eo exerceri nos uoluit, ut præsidia in promptu habeamus,aliū modū docens, in similiū inuētione te exercet.nā,si modioli non sint,tignum,quod lecti,super quo ægrotans iacet,longitudinē æquet,subijciendū est.Cetera omnia,eadē atq; ante efficiēda sunt.lora enim corpori inijcienda eo modo, quo superius docuit,uinciendaq; ad ligna,quibus,quasi uectibus ad extendendum utimur.Sed pro modiolis nunc adhibentur extrema longioris tigni,quæ capita dicuntur,ut modice utrinq; lectum excedentia,& a capite,& a pedibus,extendētibus lignis,mora sint.trabeculam uero,quod lignum in longitudinem lecto subijcitur,δοκίδα dixit,quasi paruam trabem significans.

49 *Commode item extendes per axiculos ab utraque parte collocatos.sunt et aliæ extendendi rationes,quàm plurimæ.*

Axes solitus est appellare asellos, quēadmodū ubi scribit,Axis uersatio, nunc uero axiculos nominauit ἀξόνια, usus nomine diminutiuo,sicut in superioribus uerbis,trabeculā dixit, paruam trabē significans. Exerceri autē debes, non solū in ijs,quæ prōpria sunt,excogitandis atq; admouēdis, sed ēt in machinamētis,quæ parantē a medicis ad has intendēdi rōnes. Axes itaq; collocādi sunt,nō recti in lōgitudinē corporis, sed transuersi ab ijs,quæ hinc,atque hinc sunt,partibus corporis,quod curatur. id autem non aliud significat, quàm alterum ab inferiori parte a pedibus,alterū a superiori a capite collocandum esse. Post hæc inie-
D cta lora extrema ad axes danda,qui uersati crus,quod curatur,in diuersas partes diducant.

50 *Optimum aūt est,si quis medicinam in magna urbe exerceat,paratum habere lignum,per quod uim omnē adhibeamus, ad fracta & luxata omnia restituenda,tum extendentes,tum impellentes. abunde autem erit lignum tale,quales sunt quadratæ columnæ quernæ,quod ad longitudinem,latitudinem,& crassitudinem pertinet.*

Organi cuiusdam,seu machinamenti, quod haberi uoluit,mentionem facit: in libro autem de articulis,qui huic subijcitur,docet eius fabricationem.nos ibi si quid obscurum fuerit , exponemus. nunc proximum est ad ea transire,quæ subdit.

51 *Vbi satis extenderis.*

Crus uidelicet,de crure enim agens circa talum prolapso inseruit extendendi rationem:sicque rursus ad sermonem reuertitur,quem initio proposuit.

52 *Articulus facile reconditur.diducitur enim ab antiqua sede,sic,ut e regione supra ipsam spectans non hæreat.prominentioribus itaque palmarum partibus dirigendus est,partim,quod extat adurgentibus, partim infra talum repellentibus. Eo restituto crus,si fieri potest,extentum alligandum est: sin lora prohibeant,ea soluenda,& dum uinculum inijcitur, in contrarias partes extendendum.*

Hippocrates articulum dixit,quo mouentur,qui uolunt sic apud ipsum uocari extrema ossa, quæ in cauis recipiuntur, sic,ut totum id appelletur articulatio, ubi committuntur extrema ossium, quæ in

flexu atque porrectione mouentur. Ex utroque autem osse id,quod inferitur, articulus caduum, quod E
recipit acetabulum,uel pupilla ab Hippocrate dicatur. sed hæc nominum disceptatio reijcienda est.
Deinceps uero ostendet luxati restituendi rationem uniuersam,sicut nos in primo horum commenta-
riorum diximus,ubi intendendi usum explicauimus,demonstrantes non posse luxata commode resti-
tui,nisi ita diducantur,ut alterum alteri non inhæreat.protinus autem terminum habes, ad quem usq;
extendere conueniat.namque ubi iam uidebuntur eatenus extenta esse,ut altero alteri non inhærente,
diducantur,extendere desines.

Dandum insuper eodem modo uinculum est,atque capitibus ea parte,qua extat, impositis : ibique primo & plurimum 53
circumdandum,& pannis plurimis iniectis potissimum adstringendum.

Capita summatim commemorauit illius uinculi ad fracturas pertinentis, quod ante declarauimus.
Meminisse autem oportet,ea,quæ in manu, pede,calce,talisque,suo loco excidunt,eo modo uincien-
da esse,quo fracturæ,atque idcirco in hoc libro omnia comprehēdi. Causam uero, quamobrem ita uin
ciendum sit,siue fractum os sit,siue prolapsum,in superioribus habuimus.

Tum hinc atque hinc plurimum obuoluendum. 54

Hoc etiam docuit in libro de officina medici,quum inquit, comprehendatque uinculū integræ par-
tis quàm plurimum.Causa in prioribus posita est. satius enim est succos,non solum exprimi a uitiata F
parte ad ea loca,quæ iuxta sunt,sed repelli ad ea,quæ plurimum recedunt,& longè cohiberi.

Hunc autem articulum,ubi primo deuincimus, comprimere magis debemus,quàm qui in manu. 55

Modum comprimendi,& fasciarum numerum constituit pro magnitudine articulorum,intuitus ēt,
quàm neruis contineantur,& quàm acris sensus sint.hos siquidem minus comprimi iubet.

Iniecto uinculo pars deligata,reliquo corpore sublimior habeatur. sic tamen continenda est,ut pes minime suspendatur. 56

Pedem continendum esse reliquo crure paulo sublimiorem,supra quoque dictum est. Dictū est in-
super ipsum eatenus excitandum,quatenus extenti musculi non laborant. Nunc præceptum adiungit,
quod ad tuto continendum pertinet,ut pes,ne minimum quidem suspendatur. id autem fit, ubi lana
molli undique cingitur. quin & pars eius extrema,qua cutis est,ipsi subiecta,molli aliquo, ut puluino
fulcienda est,tum ligno aliquo erecto,ad quod per mollem habenam uinciatur.

Extenuari autem corpus debet , prout ossa grauiter suo loco excidunt . nonnulla enim leuiter, nonnulla plurimum 57
mouentur .

In aperto sane est,quæ paululum excesserunt paruam curam exigere,quæ plurimum prolapsa sunt,
& maiorem abstinentiam,& cetera,quæ corpus extenuant. G

Magis omnino ac diutius extenuare corpus oportet, ubi crus, quàm ubi brachium læditur, quū illud maius sit, & craf- 58
sius, quàm hoc. necesse item est corpus quiescere,atque iacere: sed soluere articulum,tertio quoque die, & rursus alligare,
nihil prohibet,nihil item cogit. reliqua omnia eadem fieri debent , quæ in prioribus posita sunt. Quòd si homo quiescat, & ia-
ceat, abunde sunt quadraginta dies,modo ossa in suam sedem restituta fuerint. sin quiescere nolit,ægrius crure utetur, co-
geturque diutissime uinculum adhibere.

Ipse causam reddidit eius,quod præcepit:inquit enim,quum illud maius sit, & crassius , quàm hoc.
quibus tertium adijcit,quòd homo cubans consanescat,non ingrediens, sicut ubi brachium offendi-
tur.Hæc igitur in uniuersum pertinere ad omnes articulos arbitramur.

Verum, ubi ossa ex toto in suam sedem non reuertuntur, sed aliquid abest, tempore extenuatur coxa, femur & crus:ac, 59
si in interiorem partem excedant,exterior pars tenuatur: si in exteriorem,interior.

Si qua ex integris partibus diu quiescat,uel leuiter moueatur,tenuior fit,quàm prius esset.motus.n.
corpora calefacit,eorumque uim firmat,quo fit,ut partes melius nutriantur. sed, ubi luxatum aliquid
non fuerit perfecte restitutum, deterius perficiuntur motus,præcipueque a contraria parte illi, in quā
uenit,quandoquidem locus ea uacuus relinquitur,quum os in contrariam moueatur. Homo igitur fa- H
cilius illi parti inhæret,in quam articulus excidit. superiores enim partes sedem requirunt, quam ina-
nis locus non exhibet,sed plenus,quum nihil possit inani loco hærere,atque ea de causa crus ab ea par
te,in quam articulus erumpit sustinere corpus solet,& tantum musculis, qui ea continentur suo mune
re fungi. hi siquidem bene nutriuntur: inexercitatis uero non satis alimenti subministratur, hi autē in
contraria parte continentur.

Pleraque tamen in interiorem partem promouentur, sed, si integra cute utrunque cruris os comminuatur , ualidius
intendendum est. si una pars fracturæ ualde super alteram excedat, aliquo utendū est ex propositis intendendi modis:abun- 60
de quoque est,& per homines extendere.fere autem satis sunt duo homines robusti,qui in diuersa contendant : unus ab una
parte,alter ab altera.Extendere autem recta secundum naturam oportet,& e regione cruris ac femoris:tam si huius quàm
si illius fracti ossa extendantur.

Quæ excidunt ab inferiori parte,qua cum talo committuntur, in interiorem partem magis prorum
punt.cuius rei causa est suræ processus,qui ab exteriori parte talum magis complectitur , quàm tibiæ
processus ab interiori.

Atque ita extenta ambo deligare , utrumuis deuinxeris . at non eadem cruri ac brachio accommodantur . namque 61
ubi brachij uel humeri ossa comminuta deligantur , brachium suspenditur , atque , ubi extentum alligatur, caro alio modo
figuratur

A *figuratur, dum cubitus flectitur. nequit enim cubitus extentus diu haberi. non enim solitus est sæpe in hoc habitu detineri, sed curuatus. quin, quum homines ingredi possint brachio comminuto, necesse habent cubitum curuare. crus uero, quia ambulando & stando in inferiorem partem, nunc ex toto, nunc prope ex toto intendi secundum naturam, & ferre etiam reliquum corpus consueuit, idcirco sine molestia extenditur, quum opus est. quid quod & in lecto sæpius hoc modo continetur figuratum? Sed, ubi frangitur, necessitas hominis animum subigit. nequit enim excitari, quare de curuando crure, aut de surgendo nullum uerbum facit, sed ita figuratus quiescit, & cubat.*

Siue femur, siue crus alligetur, præcipit, ut utraq; cõmissura extendatur. s. quæ in coxa est, & quæ in genu. Cur ita figurari debeat, ipse deinceps adijcit euidenti demõstratione usus, cuius mentẽ facile cõprehendes. Horũ itaq; uerborũ capita sunt. Consueuit crus, & eorũ, qui stant, & eorũ qui ambulãt, extendi. a natura. n. corporis ferẽdi gratia factũ, ab eadẽ ad hũc habitũ præparatũ est, atque ea de causa in cubando plerunque extentum seruatur, sed brachia & in ingressu, & alioquin fere modice curuata continentur. quandoquidem nemo extentis brachijs ambulat. ac propterea brachio etiam deuincto mitella cubitum excipiente ambulare æger potest: at crure perfracto, priusquam callo prorsus firmetur, ingredi minime licet.

62 B *Ob has igitur euidentissimas causas non conuenit idem habitus brachio, atque cruri extendendo ac uinciendo. Quòd si abunde fuerit per duos homines adhibita uis, frustra laborandum non est. iactantiæ enim est uti machinamentis, ubi res non exigit. At si duo homines non satis extendant, confugiendum ad eum ex propositis intendendi modis, qui expeditissimus sit. Intentione satis adhibita ossa facile restituuntur, & in suam sedem compelluntur, prominentioribus palmarum partibus directa atque diducta. Postquam restituta fuerint, extensa fascijs alliganda sunt, quæ siue a dextra, siue a sinistra parte magis attrahi debeant, illis primo inuoluenda sunt. Ordiantur autem ab ea parte, qua fractura est, primoque ibi circumeant, deinceps ad partem cruris superiorem porrigantur, quemadmodum ostensum est in alijs fracturis. fasciæ uero latiores & longiores, ac multo plures ad crus adhibeantur, quàm ad brachium. ubi deligatum fuerit, super aliqua re plana mollique collocandum est, ne in hoc, uel illud latus deprauetur, neve in anteriorem, neve in posteriorem partẽ peruertatur.*

Euidentissimas causas appellauit προφάσι, quamuis causæ, quas proposuit, ueræ sint, neque id uocabuli ad falsas causas significandas (ut usurpari solet) mutuatur: paulo infra etiam eodẽ modo ipsum accipit, quum inquit, Ob has igitur euidentissimas causas, si os, quod ab exteriori parte est, confringatur, mature homo ingreditur. Id quod de sura dixit ueram causam reddẽs, cur ea fracta crus celeriter moueatur: atque, ubi tibia perfringitur, longo spacio opus sit ad hoc, ut homo uti crure possit.

63 C *Maxime autem pro ualetudine est ceruical subijcere ex lino aut lana, quod medium in longitudinem molle sit, uel quidpiam tale.*

Crus fulciri iussit eo modo, quem posuit, ceruical magis quàm canalem adhibens, proxime autem subdit, cuius rei illos accuset, qui canali utuntur.

64 *De canali, qui fracto cruri subijcitur, incertus sum quid dem consilij, subijci necne debeat. prodest quidem, sed non quantum existimant, qui illum admonent. non enim quiescere cogit, ut arbitrantur. nam neque si reliquum corpus in hanc, uel illam partem conuertatur, prohibet canalis, quo minus sequatur crus, nisi ipse homo caueat. Neque item prohibet, quo minus sine corpore crus in hanc, uel illam partem moueatur. Sed & subiectum lignum immite est, nisi molle aliquid in ipsum indatur: est tamen commodissimum, quando uel sterni lectum, uel desidere hominem oportet. Licet igitur, & cum canali, & sine eo curationem bene uel male admouere. Vulgo sibi persuasum habent medicum culpa magis uacare, si canalem subijciat, quanquam res minus artificiosa est. crus enim rectum prorsus iaceat, oportet, & super plana ac molli aliqua re, quum necesse sit contineri uinculum, ne peruertatur, dum membrum iacet, quocunque se uertat, & moueatur. Respondeat item, qui deligatus est ad eadem, quæ supra posita sunt. Nam uinculum tale esse conuenit, & tumorem in extremis partibus assurgere, & eodem modo laxari, ac tertio quoque die resolui, & rursus deligari: ad hæc id, quod alligatur tenuius inueniri,*
D *tum arctius uinciri, & pluribus linteis uti pedemque non arcte comprehendere, nisi fractura ad genu proxime accedat. Debent etiam ossa modice extendi, ac dirigi, quotiescunque uinculum inijcitur. nam, si curatio idonea fuerit, & tumor ut conuenit, procedat, alligata sedes tenuior est, atque gracilior, & ossa facilius tractantur, & ducentibus magis parent. septimo autem uel nono die ad ferulas ueniendum est, quemadmodum dictum est in alijs fracturis.*

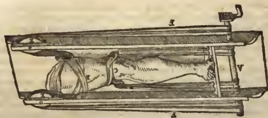
Quosdam medicos noui, qui etiam nunc cruri uel femori affecto canalẽ uel glossocomum subijciũt ubi femur quidem læsum est uniuerso cruri sed, si quod inter genu & pedem est, lædatur, nonnulli uniuerso cruri lignum subijciunt, nonnulli eam partem duntaxat glossocomo fulciunt. lædunt, qui una femur etiam comprehendunt, sed minus quàm alij. noxas docuit Hippocrates sic aperte, ut mea explanatione non egeant: uerum, si quid iudicauero in uerbis eius fore cuipiam obscurum, illud explicabo, atque ante omnia, quid inter canalem, & glossocomum intersit. Glossocomum ab atticis appellatur arcula illa, in qua seruare homines solent eas res, quas in precio habent, & scripta, quæ recondi uolũt, qua nonnulli ad itinera utuntur. At nihil refert, siue glossocomium, siue glossocomũ nominetur, sicut neque siue per duplex. rr. siue per duplex. ss. Constat autem glossocomum, quod cruri subijciendum est, longius esse debere, & angustius, quàm quæ in usu sunt. eius enim latitudo parum excedere debet cruris latitudinem, seu crassitudinem, seu quomodocunque libeat appellare. ut lana undiq; adiecta bene crus firmetur, sic, ut loci angustia, etiam si æger uelit, crus moueri non patiatur. sed, ne in dextram par-

tem, uel sinistram moueatur, potest imposita lana efficere: at quo minus in superiorem uel inferiorem E feratur aut excitetur, prohibere non potest. Quocirca Hippocrati huiusmodi ligni usus non placet, quoniam præter cetera incommoda durum est. nam immite, durum significat, & insuaue, quod nihil cedat, quemadmodum ceruical, & ille puluinus, qui cum cubito subijciatur, ὑπαγκώνιον græce dicitur. Hæc enim modice cedentia cruri minime infesta sunt. Commodum autem est machinamentum hoc, quum desidere homo debet, uel ad lectum alterum transferri, ut ille in quo iacet, sternatur, qua potissimum causa eius usum admittimus. quanquam alij ceruical adhibentes habena transuersa initio illi protinus subiecta, atque, ubi crus in id coniectum fuerit, habenæ capitibus inter se aduersis utrinque ductis in altitudinem cruris, & in superiori parte membri inter se deuinctis, fideliter contineri crus existimant. quoniam ceruical, ubi homo ex uno lecto ad alterum trasfertur, cruri uicem glossocomi præstat. Adiecerunt nonnulli ad imam eius partem lignum rectum lana superdata, ut pes extremus moram habeat: ne homo uidelicet, crus uel ad superiora attrahat, uel ad inferiora demittat. ad superiora .n. ferri, uinculum non patitur: ad inferiora uero, lignum, quod plantæ adijcitur. Verum, ut hæc a medicis stabilia præparentur, non tamen prohibetur motio articulorum, quum languens possit articulum tali ac genu paulatim dimouere. De coxæ enim articulo nihil attiuet dicere, quum nec a uinculo, nec a glossocomo comprehendatur. canalis uero in ceteris glossocomo similis est, sed figura ipsa differt. quum ab F exteriori parte teres sit, ab interiori cauus, ad exemplum fictilis canalis, unde nomē traxit. Videtur autem hic ad propositum usum maxime idoneus. namque uniuersum crus in orbem complectitur, magis quàm glossocomum, in quo nonnulla loca inania relinquuntur, postquam demissum crus fuerit. quidam uero medici plures canales paratos habent, ut ad singula membra eo utantur, qui idoneus sit, id lignum conquireutes, ex quo cauare eos possint firmos, albos, & molles. Apud nos autem quidam medicus eiusmodi cauales complures habebat ex tilia confectos, sic, ut ad singula crura eos adhiberet, qui magnitudini membri responderent, non sine uinculis, quæ (ut recensui) a quibusdam ceruicalibus superdantur. Sed uincula in ceruicalibus laxantur, & compositum crus corrumpunt: canales uero, dum homo ex uno lecto ad alterum transfertur, ob ligni mollitudinem, sine ulla cōpressione id continent.

Ad continendum autem firmiter, Glossocomum a iunioribus medicis inuentum est, seu femur, seu crus fractum sit, cuius structuram usumque subijciam. id autem non ab re mihi uidetur fuisse excogitatum, & tam si femur, quàm si crus comminutum sit, ubi callus circundatur, commodissime adhibetur. Habeat ab lma parte axem, ad quem extremi laquei in diuersa extendentes deligantur. inijciantur laquei extremis partibus ossis, quod curatur, fiantque ex duabus habenis, sic, ut quatuor utrque capita habeat, bina a dextra parte, totidem a sinistra. Ex ijs capitibus, quæ inferioris laquei sunt, per foramina G facta in inferiori parte glossocomi ad axem ducidebent, quæ superioris, primo procedere ad superiora: deinde ipsa quoque per latera glossocomi perforata traijci, quibus foraminibus trochleæ inclusæ sint. utrinque aūt ab exteriori parte glossocomi superioris laquei capita ferenda sunt ad axem. His.n. ita constitutis una axis conuersio pariter ambos laqueos extendit, deorsum uersus illum, qui ad inferiora fracti ossis alligatur, sursum alterum, sic, ut, ubi crus iacet, liceat in posterum cotidie hāc laqueorum in diuersas partes intentionem corrigere, ualentius uel lenius extendendo. Laqueum igitur, qui in inferiori parte est, directa ductione axis extendit, eum, qui in superiori parte, intercedente alio motu, græci ex transumptiua intentione dicunt.

A Axis ad quem laquei alligantur.
B Laqueus superior.
C Laqueus inferior.
D Inferior pars glossocomij.
E Trochleæ.
F Superioris laquei capita ab exteriori parte glossocomij. H

GLOSSOCOMIVM.

Cauendum

65A *Cauendum est, ne ferula e regione talorum, uel eius chorda, quæ a crure ad pedem tendit, imponantur. conferuent autem ossa cruris quadraginta diebus, si recte curentur: sed, ubi suspicio sit, ne quid ossis dirigi debeat, ueue aliqua interim facta fuerit exulceratio, infra hoc tempus soluere oportet, tum dirigere, & rursus alligare. At si alterum os abrumpatur, lenius intendendum est, sed non propterea omittenda intentio est, aut negligenda. potissimum autem, uel cum fractura primo deligatur, uel certe quàm celerrime, extendenda semper ossa sunt, dum in suum locum reuertantur. Quodcunque autem membrum ossibus non recte compositis sub uinculo adstringitur, magis indolescit. Reliqua curatio eadem est. Ex ossibus cruris interius, quod conspicitur in priori parte cruris, quam græci ἀντικνήμιον dicunt, curationem ægrius admittit, & intentionem postulat ualentiorem, neque latere potest, ubi non recte ossa concurrant. totum enim se ostendit, & sine carne est, multoque tardius homo ingreditur, ubi hoc fractum est: Quòd si exterius os abrumpatur, casus longe tolerabilior est, neque id ita facile deprehenditur, quum minus recte componitur, quoniam carnosum est, maturius item æger pedibus consistit. maximam enim oneris partem sustinet os, quod ab interiori parte situm est. tum quia magis laborat, & ob ipsum crus, & ob pondus, quod e regione est. femoris enim caput superius corpus fert, id autem ab interiori cruris parte situm est, at non ab exteriori, sed e regione prioris partis tibiæ: tum quia altera pars totius corporis e regione huc propius accedit, quàm ad exterius os. Adde, quòd os interius plenius est, quàm exterius, non secus, atque in brachio, cuius os, quod e regione minimum digitum spectat, tenuius est, & longius.*

B

Extantes ossium partes, cuiusmodi sunt tibiæ, suræque extrema, ferulas non patiuntur. Cautio igitur esse debet, ne his locis circumdentur. imponantur, dixit ἐνίδρας quasi ἕδρας, adiecta præpositione ἐν, ut clarius rem ipsam exprimeret. Hæc itaque ossa, quum extent, & carne minime tegantur, impositis ferulis premuntur. Magis autem premi dicantur, non ipsa, sed musculi illis superiniecti, tum quidam musculorum fines & cutis. hæc enim collocata inter duo corpora dura, nempe inter ferulas ab exteriori parte, & os ab interiori premuntur, atteruntur que, & sæpius ita læduntur, ut exulcerentur. Calci uero a posteriori parte uersus priorem innectitur chorda, quæ ab uno diducitur ex musculis, qui continentur in parte cruris posteriori, quæ carnosa prominet. hæc, quum carnis maxime expers sit, potissimum in homine gracili, superimpositam ferulam non sustinet: sed, quum acerrimi sensus sit, si comprimatur, inflammatione urgetur. ea uero, quæ tibiæ suræque tuberculis superiniecta sunt, ob duritiem eorum, quibus (ut dictum est) excipiuntur, compressa eatenus læduntur, ut exulcerentur. summæ autem cutis exulcerationes sub comprimentibus ortæ, elisiones ab Hippocrate uocantur.

66C *Verum longioris ossis structura in inferiori articulo dissimilis est. non enim similiter flectitur cubitus, & poples. Ob has igitur euidentissimas causas, si os, quod ab exteriori parte est, perfringatur, mature homo ingreditur: si, quod ab interiori tarde.*

Quum ipse in prioribus dixerit, suræ os longius, quemadmodum & in brachio os cubiti, utrunque autem e regione minimum digitum spectare, & tenuius esse, quàm id, cum quo iungitur: deinceps addidit, qua ratione inter se distent. Explicauimus autem in commentario de ossibus, præter alia, quomodo se habeat utriusque commissura: atque insuper radium in brachio cum interiori tuberculo humeri committi, ac circa ipsum moueri in exteriorem uel interiorem brachij partem conuersum: sed in crure, tibiam solam cum femore committi, quia sura nullum motum præstat. Nam, neque hic articulus in latera ullo modo mouetur, sicut articulus cubiti, sed curuatur duntaxat, idque non eadem ratione, qua articulus cubiti, ubi humeri ambitus trochlæam referens in cauo cubiti recipitur. at in genu duo processus femoris in sinus tibiæ se inserunt. Adde, quòd ex cubiti processibus rostrum referentibus, posterior in posteriori sinu humeri recipitur, ubi maxime articulus extenditur: prior in priori, ubi maxime curuatur. quorum neutrum tibiæ accidit, quum nullum penitus processum habeat rostro similem. non enim similiter flectitur cubitus ac poples. cubiti uero eminentiam

D clarum est uocasse ἀγκῶνα quo nomine usus est etiam in superioribus, de cubito agens, quum dixit, est autem idem cum illo eminentia cubiti, cui præcipue innitimur. Eandem eminentiam & ὀλέκρανον dicunt, & κύβιτον. sed nunc ait, non enim similiter flectitur cubitus & poples: idem significans, ac si dixisset, illa commissura, quæ iuxta cubiti eminentiam est, & illa, quæ iuxta poplitem, dissimiliter curuantur. Cuius rei exemplum infra habet, qua de luxatis, ubi asserit, quæ in cubiti articulo sunt, molestiora esse. illud autem multis in locis meminisse oportet, exquisitam nominum rationem, ne ab uno quidem ex uetustis græcis seruari, quum quibusdam abutantur, quædam a proprijs rebus ad alias transferant. Atqui poplitis nomen tale est quale ipsa ala, quæ locum significat sub humeri capite. at poples id appellatur, quod a posteriori parte ipsi genu opponitur: genu autem notat; priorem partem huius articuli uniuersam. Quare, si cui hac parte cutis exulceretur, eum hominem inquiunt teneri ulcere in genu. quod si chorda, quæ sub cute os cingit, secetur, genu accepisse uulnus dicunt: non secus, etiam si patella uitietur, quam græci & μύλην, & ἐπιγονατίδα uocant. Ad hæc, qui latera corporis exprimunt, modo ab interiori parte genu, módo a posteriori ulcus ortum aiunt. uniuersum enim hunc locum a lateribus, genu uocabulo appellant. eadem ratione, & poplitem & alam, & humeri caput: sic etiam cubitum, & talos, & primam palmæ partem ad totum locum significandum usurpant. sæpe etiam adijciunt, articulum capitis humeri, aut cubiti, genu, coxæ, uel ta-

lorum. constat igitur Hippocratem uarie nominibus uti, aliorum maiorum exemplo (ut retuli) contem- E pta, quam iuniores excolunt, curiosa uerborum ratione. quæ ab ijs, qui in ea uersantur, exquisita diligentia dicitur.

De femore.

67 *At si femoris os fractum est, ualenter omnino extendi debet, ne minus quàm res postulat, id fiat. siquidem plus iusto intentum non læditur. Nam ossa hæc, quæ per uim diducta sunt, si sic recedentia inter se uinciantur, non sane poterunt, ita diducta, uinculis contineri, quin celerrime concurrant, quum primum, qui extendunt, ex opere se receperint.*

Quia maximi sunt musculi, qui femur circundant, non immerito ueretur, ne (quod sæpe contingit) non satis membrum extendatur. Ergo, ut audacter extendamus, intentio (ait) iusto ualentior non lædit. fieri enim in hac parte potest, quod suspectum esset in alijs. At quid hoc est? ut deuinciatur os fractum, dum ipsius partes, quæ pertractantur, inter se recedunt, quas non secus, atque ubi membrũ naturaliter se habet, coire oportebat nullo relicto inani spacio, in quo ex contracta sanie periculum sit, ne os corrumpatur. Siquando enim fracti ossis partes, quum uehementius intentæ fuerint, diductæ uin- F ciantur, non poterunt post iniectum uinculum, ut in ceteris locis contineri, in quibus circũactæ fasciæ musculos immobiles seruant. quod in femore monet pertimescendum non esse ob magnitudinem musculorum. quum hos uinculum non superet, sed cedat. quam rem propterea dixit, quòd proprietas est, uinculi quidem femur tueri, quomodo deligatum accepit: musculi uero ad suum initium concurrere. Quum contraria igitur sit proprietas utriusque, si uinculum superet, naturalis musculorum motus cedet, quum fracti ossis partes diductæ contineantur: sed, si musculorum motus uinculo ualidior fuerit, ipsi ad initium contrahentur, atque una trahent, & ad superiora adducent comminuti ossis partem inferiorem.

68 *Crassa enim ac robusta caro uinculum superabit, at non superabitur. Id ergo, quo de agitur, extendi ualenter oportet, sicque, ut in neutram partem conuertatur, neue minor uis, quàm ipsum exigat, adhibeatur. quum turpe magnopere sit, atq; incommodum, femur breuius reddere. brachium namque, si breuius fiat, celari poterit, neque noxa magna erit: crus si breuius reddatur, hominem claudum demonstrabit. ab integro enim, quod longius erit, prodetur, adeo, ut illi, qui male curandus sit, satius fuerit utrunque crus frangi, quàm alterum. æque enim in utranque partem inclinaretur. ubi uero extentum sit abunde, prominentioribus palmarum partibus, eodem modo, quo supra positum est, dirigatur, ac deligetur: fasciaq; ca- G put iniiciatur, ut ante indicauimus, ipsaque sursum uersus porrigatur: tum itidem respondeat, ut in superioribus: præterea, & magis urgeatur, & laxius uinculum sentiat ijs partibus, quæ supra posita sunt: ad hæc similiter resoluatur, ac rursus deligetur: ferulæque eodem modo superaccommodentur. conseruet autem femur quinquaginta diebus.*

Hippocrates usitato uocabulo carnem appellauit, quos in superioribus musculos diximus. nã quæcunque caro sentit, musculi pars est, atque hæc in medijs musculis potissimum se ostendit, quum in extremitatibus musculi neruosi magis quodammodo sint, minusque carnis habeant.

69 *Illud etiam scire licet, quòd femur ab exteriori parte gibbum est, magis quàm ab interiori. & a priori magis quàm a posteriori. in has igitur partes conuertitur, ubi non recte curatur. quin & in his partibus minus carnosum est, quàm in alijs: ut quando peruertitur, latere minime possit. Ergo, siquid eiusmodi suspectum sit, tale quidpiam moliri oportet, quale traditum est ad humerum peruersum.*

Gibbum dixit, γαῦσος. at quòd hæc uox gibbum significet, res ipsa declarat: siquidem femur non omnino rectum est, sed a priori, atque exteriori parte gibbum, sicut a contrarijs simum. Vtrum uero uox γαῦσος, postrema syllaba acui an penultima circumflecti debeat, incertum est. nõ enim frequenti in usu est apud græcos id uerbi. quidam a similitudine ducti penultimam circũflecti uolunt, quemadmodum, H καῦσος, μαῦρος, γαῦρος: quibusdam uero magis placet ultimam syllabam acutam esse. quoniam omnia nomina duarum syllabarum, quæ affectum significant, acuto sunt accentu in ultima, χωλὸς, λορδὸς, στραβὸς, κυρτὸς, βλαισὸς, ῥαιβός: nec solum, quæ duabus syllabis constant, sed fere quæcunque affectum notant, ἀρθριτικὸς, πλευριτικὸς, ἡπατικός. Concedito igitur, utro quis uelit modo pronunciare. at γαυσὸς efferenti tibi ultima acuta (eos enim, qui librum legunt ire in hanc sententiam tantum comperi) si quispiam aduersetur, existimans debere penultimam circumflecti, tu quoque, utcunque illi placet, pronunciato. Quòd si alium rursus nactus fueris, qui malit ultimam acui, tu itidem facito, nomina, atque accentus paruipendens, utpote, quæ nihil ad philosophiam conferant, & multo minus ad geometriam, arithmeticen, musicen, astronomiam. Quare, si nulli arti ad suum finem importuna, contemnendaque nominum inquisitione opus est, non modo horum hominum non probare studium conuenit, sed quàm maxime deridere.

70 *Circundare autem aliquot lintea oportet, eaq; in orbem circa coxam & ilia, ut inguina etiam, & quod inter anũ & naturale est (πλιχάδα græci uocant) inuoluantur. quod & ob aliam causam utile est, & ne extremæ ferulæ nudam partem offendant.*

Coxa, id est os illud, in quod se inserit femoris caput, ἰσχίον græce nuncupatur, sicut & ipsius cauum κοτύλη. i. acetabulum utroque nomine utitur poeta in hoc carmine.

ἔνθα

A -Ἔνθά τε μιτρὴ

Ἰξύι ἐπιρρέψατο κατὰ λωδίν τε μίτρη καλῆς.

Ilia dixit ἰξύας, quæ nonnulli accipiunt pro ilium oſſibus, nonnulli pro parte, quæ ſupet ipſa eſt, quæ λαπάρα proprie uocatur, quod uerbũ apud poëtam reperitur in eo carmine, -Οὖτα κατὰ λαπάρην, .i. Perque ilia uulnus adegit. Equidem de uocabulo λαπάρας dicere poſſem, adductus experimento, & Hippocratis ac poëtæ uſu, tum ipſo morbo, eam ſignificare partem, quæ inter oſſa pectoris, & quæ proprie appellantur oſſa ilium, eſt interiecta. de quo ſuo loco agemus. Quæ autem partes ἰξύες nominẽtur, non eſt quod multis agam. ob id enim, quod poëta numero ſingulari ἰξύαν ſcripſit in illo carmine.

Ili circundat Zonam centum orbibus aptam.

tum ob id, quod credibilius eſt zonam dari inter ilia & thoracis oſſa, exiſtimet aliquis hanc ipſam partem corporis ἰξύαν appellari. Contra uero ex eo, quod Hippocrates multitudinis numero ἰξύας dixit: quodque ad ilium oſſa, uoluit uinculum pertinere, iure arbitrabitur aliquis ἰξύας hæc ipſa nuncupari.

Deligatio circa femur, inguina, coxam, os iliorum, & ilia.

B

Quod ad hunc locum attinet, quando ſuperior femoris pars comminuitur, faſcia non ſolum uſque ad inguina ferri debet, ſed ultra aliquam ex ſuperioribus partibus comprehendere. tales ſunt, primum coxa, deinde oſſa ilium, poſtremo ea pars quæ ſine oſſe eſt (λαπάραν uocant) quam, ubi uis, complecti licet, dum illium oſſa etiam deuinxeris, quibus omiſſis, faſciam protinus ad hanc ſedem, porrigendam eſſe mini me puto, quum Hippocrates maximi fecerit, nullum relinqui locum nudũ, ſed æque perpetua, donec ex integra parte comprehenſum aliquid eſſe uideatur, omnia faſcijs alligari. πληχάδα quidam per χ ſcribunt: quidam per γ, πληγάδα. eo uocabulo ſignificatur, quod inter utrunque crus ſpacium eſt. unde Hippocrates diuaricari uocat ἐκπεπληχθαι καὶ διαπεπληχθαι. Nam & poëta γοῦν ἐκπλιχνώμενοι ποσὶν dixit, ſignificare uolens, diuaricabant pedibus.

71 *Quia ſemper utrinque ſatis recedere debent. ſemper autem cautio ſit, ne imponantur ſuper oſſa in articulis naturaliter prominentia, neque in articulorum uicinia ſuper neruum.*

Solet Hippoc. ubi de una ſpecie pertractat, complura docere ex ijs, quæ cõmunia ſunt ac generalia, monens ea non eſſe propria unius ſpeciei, ſed ad oẽs, uel multas, uel aliquot pertinere. Adijcit aũt orationi modo particulã, ſemper, ut in propoſitis uerbis: modo, quod intellexiſſe pertinet ad multa loca, interdum, hoc ad oĩa utile eſt. Eſt.n. reuera, quod nunc ab ipſo proponiτ̃, ſemper cõmodiſſimum, nõ in femore dũtaxat, ſed in uniuerſum in oĩbus fracturis, quæ ferulas poſtulãt. Breuiores.n. ſint oportet, quàm ut ad eam ſedem perueniant, quæ faſcia non excipitur. quod potiſſimum obſeruandum ait, ubi ferularum extremitates proximæ ſunt oſſium tuberculis.

72 *Tumores uero iuxta poplitem uel pedem, aut alibi ſub conſtringentibus uinculis aſſurgentes, multa lana ſuccida curentur, bene carpta, & uino, & oleo reſperſa: tum cerato inũcti deligẽtur: atq; ubi ferulæ urgeant, citius laxẽtur. extenuarẽtur autem tumores, ſi ſurſum uerſus ad ferulas tenues faſciæ uincirentur, quæ ab imis partibus orſæ ad ſuperiores tenderent.*

Tumores (inquit) ſub conſtringẽtibus uinculis aſſurgẽtes (quos ἐξαιρόμενα dixit:) propterea, quod ſucci expreſſi magno impetu ferantur, curari debent alligando multũ lanæ ſuccidæ bene carptæ, itẽ uino atq; oleo reſperſæ. cutẽ uero, cui hæc ſuperimponũtur, iubet cerato inungi, atq; ad eandẽ rationẽ uinculum adhiberi a tumoribus ſurſum procedens. Faſciandi rõnem ipſe aperuit, docens a qua parte quis inceperit deuincire, ab eadẽ tranſmitti materiam, atq; depelli. At de facultate medicamentorũ, quibus utitur, abunde dictum eſt in operibus, quæ de illis ſunt: dicẽtur & nunc capita eorũ, quæ in illis fuerũt oſtenſa. Ergo oleum dolorẽ leuat, & diſcutiendi uim habet. Vinũ ſiccare poteſt, repellere, & concoquere, itẽ mollire & digerere. Conſtat autẽ lanam ſuccidã (quam nonnulli οἰσυπηρὰν uocãt) & ceratũ præter leniendi uim, digerendo quoq; eſſe & repellendo. Non ſine ratione igitur ab eiuſmodi medicamentis præſidium petijt. quoniam uero tumor fit iuſto maior ab ijs, quæ ſub uinculis eo exprimuntur, curatio primum dirigi debet ad id exhauriendum, quod in tumida parte præter naturam ſubſiſtit. At, quũ multa ſint, quæ hoc efficiũt, quibuſnam utemur? digerentibus, repellentibus, lenientibus: digerẽtibus quidem ac reprimentibus, quoniam aperte exhauriunt: at lenientibus eo nomine, quòd prohibent, ne materia præ dolore ad uitiatam ſedem concitetur, atq; ob hanc cauſam lenius digerẽtia, ac reprimentia ad inflammatam partem admouemus. uam, quæ horum utrunq; fortiter præſtant, dolorem irritant. His ratiocinationibus ductus Hippocrates, lana ſuccida uſus, hoc eſt, œſypo redundante, curationi adijcit oleum, uinum ac ceratũ, lanãq; ipſam bene carptã eſſe uult, quo lenior ſit, & dolorẽ leuet: quæ elota quidem eſt, carpta facile mollitur: at ſuccida ob ſordẽ non facile tractatur, carpiturq;, eoq; fit, ut negligẽter carpta, dura dolẽti parti inhæreat. quod Hippoc. quũ aliqñ neglectũ aĩaduerteret, addidit, bene carpta. Iã uero copioſe ipſam adhibet, ut uino atq; oleo madẽs cõſeruetur, quũ facile ſiccescat, quæ exigua imponitur. Ad primum etiam conſilium pertinet ratio uinciendi tumoris, quæ ex tumidis partibus (ut dictum eſt) ad ſuperiora ſuccos expellit.

73 *Hac ſiquidem uia tumor celerrime extenuaretur.*

Diceret extenuari membrum,non tumorem,qui proprie loqueretur.dãda siquidem opera est,ut tumor ex toto euanescat. maiores tamen complura sic loquuntur,præsertim,qui eloquentissimi sunt contempta,quam iuniores excolunt, curiosa nominum inquisitione,non exquisita diligentia,ut ipsi nuncupant,qui in ea uersantur. Sed digni utique essent,quos laudaremus,si hac uel exquisita,uel propria(utcunque ipsi nominent)uerborum inquisitione,rem clarius aperirent, quàm Hippocrates: sin obscura atque humilis est eorum oratio,præstat maiorum æmulari negligentiam. B

Et ad priorem iuncturam superferretur. ad quem deligandi modum ueniendum non est,nisi tumor aut pustulis, aut nigritie periclitetur. Sed nihil tale sequitur,nisi quis fracturam uehementer adstrinxerit,aut siuerit dependere,aut manu scalpserit, aut aliquid cutem attigerit,quod ipsam irritauerit. 74

Vna quidem hæc scriptura est,& ad priorem iuncturam superferretur,putant tamen expresso tumore alij materiam depelli super iuncturam,alij ad loca,quæ iuxta sunt.quorum controuersiam dijudicare facile est,si ante uinciendi ratio constituatur.ubi enim ferulis relaxatis,tumida pars (ut supra ostensum est)alligetur,aliquid sanguinis ad loca,quæ iuxta iuncturam sunt,depelletur:sed,si ferulis summotis,atque omni uinculo penitus resoluto de integro uinciamus,simul & eam iuncturam adhibẽtes, quę fracturis accommodatur,& eam,quæ a tumore incipit,succus hac uia expressus ultra partem prius deligatam ad superiora transferetur. F

Si quis femori canalem subijciat breuiorem,quàm ut ultra poplitem pertineat,noxam magis quàm opem afferet.quandoquidem prohibere non poterit,quin corpore aut crure moto,femur quoque moueatur.poplíti item infestissimus erit, ubi adhibeatur,cogetq; id fieri,quod minime est opus. minime namque opus est curuari genu. omnia enim deuincti cruris ac femoris uincula necessario mouerentur,si quis genu curuaret: neque fieri posset,quin musculi alio atque alio modo figurarentur,comminutaque ossa dimouerentur. In primis igitur danda opera est,ut extendatur poples.uidetur autem femur in eum canalem utiliter conijci,qui a coxa ad pedem est. 75

A tumoribus ad canalem aggressus est,quem euidẽter exposuit. mox autem adscribet canalem uel διαμπερῆ hoc est, qui totum crus excipiat, uel nullo modo subijciendum esse. Glossocomum uero machinamentum diximus recte fuisse a iunioribus repertum.

Detur item fascia lenta iuxta poplitem cum canali,quo modo & infantes inuoluuntur in cunis.sic enim,ubi femur in superiorem partem,siue in latus uertatur,cum canali alligatum melius continebitur.Canalis igitur, uel totum excipere crus debet,uel nullo modo adhiberi. 76

G

Quod inquit, cum canali,duobus modis exponitur. nonnulli existimant canalem extrinsecus fascia circundandum ita,ut hæc sit Hippocratis sententia.Fasciam dare laxam conuenit,quæ utrunque complectatur,& hominis poplitem & canalem,qui ipsum excipit,id est,ut ipse poples nõ seorsum, sed una cum canali comprehendatur.Alij circumligandum esse poplitem intelligunt,ut crus immobile cũ canali contineatur,hoc est,subiecto etiamnum canali. quum neque uinculum per se possit satis fideliter continere,neque canalis,sed ambo simul.

Item maxime uidendum est,ut in fractura tam femoris, quàm cruris,quantum potest,imus calx optime cõtineatur.nam si dependente pede crus reliquum fulciatur,necesse est ossa gibba in priori parte cruris conspici: sin calx iusto sublimior collocetur,reliquo crure leuiter suspenso,os in priori parte cruris iusto magis simum necessario se ostendet, idque adeo, si calx hominis naturaliter est grandior. Ad hæc omnia ossa tardius conferuent,ubi non figurantur naturaliter, neque in eodem habitu detinentur. Præterea callus infirmior circumdatur. 77

In superioribus,ubi de cubito mitella suspendendo pertractauit,diximus a quibusdam scribi, brachium suspensum,dempta particula,non, a quibusdam ea adiecta, brachium non suspensum, & illos quidem intelligere suspensum brachium,quod non inhæret,neque subiectæ alicui rei insidet: hos uero id,quod fideliter sustinetur.De crure autem, quod fulcitur ἐρματισμένης dixit ducto uocabulo a fulcris, quæ dicuntur græce ἕρματα,quorum meminit poeta in eo carmine. ἀπὸ δ' ἕρματα νῶν. Sic igitur accipitur uocabulum ἐρματισμένης. pro firmata. H

GALENI IN HIPPOCRATEM DE FRACTVRIS, COMMENTARIVS TERTIVS.

Vido Vidio Florentino interprete.

ARGVMENTVM.

Fracturarum, in quibus ossa denudata sunt, aut partes exulceratæ, tum gibbi cubiti, & genu noxarum curationem absoluit.

1 B
Nteruenium hæc, quibus os quidem fractum est, at non excidit, nec alioquin uulnus accessit.

Hactenus simplices fracturas proposuit, in quibus neque os cute excidit, sic ut nudum se ostendat, neque ullo modo uulnus accessit. Constat autem ossa nec excedere, nec nudari, nisi cutis & superiecti musculi secentur, fieri tamen ulcus potest, etiam si nihil ex comminutis ossibus detegatur. Transit ergo iam atque aggreditur ad fracturas, quibus carnis quoque uulnus accessit, siue id solum sit, siue præter id, os etiam nudetur.

2 *Quibus sine fragmentis ossa simplici modo comminuta, eodem die, uel certe posteriori reposita sunt, atque in suam sedem restituta, nec testæ alicuius expectatio est, quæ ab osse abscedat: aut quibus uulnus quidem est, sed abrupta ossa non excidunt, neque fractura talis est, ut metuendum sit, ne testa quapiam ab osse abscedat, his omnibus aptissima deligandi ratio est, quæ simplici fracturæ accommodatur.*

Fracturæ, ubi uulnus quoque adijcitur duplicem curationem docet, alteram quatenus aliquid fracti ossis nudatur, uel testa urget, quæ a contrito osse diducta est: alteram, quum nihil tale est, sed extra fra-
C cturam, quæ recte composita est, uno uulnere solicitamur. Nam, si nudum os cute excidit, quod protinus bene compositum fuerit, & restitutum, mutandum esse superius genus curationis non censet. Verum alia requiritur curatio, ubi uulneri adiecta fractura os excedens restitutum est, neque suspicio est, ne aliqua testa a perfracto osse resoluatur: alia, ubi os tegitur cute, sed expectatur testa, quæ resoluta procedente tempore a natura per uulnus expellatur. In priori casu utitur iunctura, quam posuit conuenire, ubi os integra cute perrumpitur: in altero uariam curationem adscribit, ut mox euidenter ostendet. satius enim est ipsum audire.

3 *Nonnulli (atque hi non admodum proficiunt, aut obsunt) ulceribus imponunt aliquod ex purgantibus medicamentis, ut ceratum, quod picem habet, uel quodpiam ex ijs, quæ cruentis uulneribus inijciuntur, uel quoduis aliud; quod componere soleant. Illos autem laudo, qui pannos superdantes uino madefactos, aut lanam succidam, uel eius generis aliquid deuinciunt: ubi uero ulcera pura sunt, & iam glutinantur, tunc lintea complura adhibent, & per ferulas dirigunt. Hæc ratio curandi aliquid confert, neque multum lædit, ossa tamen in suum locum non similiter reponuntur, sed hac uia fiunt aliquanto tumidiora, quàm par sit.*

Retuli ad eas fracturas, quibus carnis quoque uulnus adijcitur, curationem duplicem ab Hippocra-
D te admoueri: nunc orsus ab ea, quam primo loco posui, eos primum reprehendit, qui male ulceri illi medentur, in quo, quum fractum os bene compositum est, nihil aliud, quàm ipsum restat, neque ulla suspicio est, ne fragmentum ab osse resoluatur. Quidam (inquit) medici eos, qui sic affecti sunt, inter initia curant, perinde, ac si ulcere solo detinerentur: ubi hoc ad sanitatem spectat, tunc ea uinciendi ratione utuntur, quæ ad fracturas pertinet. Caput igitur propositorum uerborum huiusmodi est. multus autem est in eorum curatione narranda, qua nonnulli utuntur. eo quod singula persequatur. Equidem scripsi eos ita curare, sicut, si citra fracturam uulneri mederentur: at ipse, quibus etiam medicamentis uteretur, exposuit, facta mentione cerati, quod picem accipit, tum medicamentorum, & quæ protinus cruentis uulneribus inijciuntur, & quæ purgandi uim habent, item panni uino madentis. Recte autem medicamenta, quæ cruentis uulneribus inijciuntur, ἔναιμα uocat. namque etiam nunc apud medicos id uocabuli est usitatum, quo ea medicamenta nuncupare solent, quæ uulneribus superdantur, ut primum illata sunt, & nondum ex toto sicca, sed adhuc cruenta, hoc est, cum cruor, ex cute ipsa uulnerata, seu etiam ex carne, in roris speciem destillat. purgans uero medicamentum est, quod modice siccat (quam rem demonstratum est caput esse in ulcerum curatione) ac detergēdi facultatem habet, qua ulcera pura reddit. Huius generis sunt mixturæ, quæ ex ærugine æris & squama componuntur, quarum duplex ratio est. siquidem ærugo ab alijs coquitur, ab alijs adijcitur cruda, quæ crudam accipiunt, uirides

rides dicuntur: quæ coctam ruffæ, a colore, qui in utrisque se ostendit. Igitur hæc medicamenta pur E gare ulcera possunt, quum mediocrē habeant detergendi facultatem. huiuscemodi esse, quæ sordē ab ulceribus detrahunt, sicut contra, quæ cruentis uulneribus protinus inijciuntur, carere detergendi facultate indicauimus. uarie autem miscentur sicuti priora. At, quemadmodum in illis exempli gratia æris æruginem attuli & squamam, potui & alia similia eadem ratione proponere. nunc autem abunde sit illud indicasse, quod ἔναιμα uocata, quibus abest detergendi facultas, sunt, quæ ex bitumine componuntur. Horum exempli gratia mentionem faciam, quum omnia quæ id præstant, in opere de medicamentis fuerint explanata. Ceratum autem, quod picem habet, inter omnes fere conuenit, lenire dolorem, & pus mouere, tunc uero confert, quum ulcus iam inflammatione tenetur: alioquin ipsum nemo imponeret, quum neque detergere sordem possit, neque ulcus glutinare, aut ad cicatricem perducere. At panni uino madentes ob uinum ipsum repellunt. dantur enim ad continendum ab ijs, qui hoc modo medentur, qui adhibere uolunt, ulceris causa eas fascias, quibus ante iniectis aliæ superdantur. Quæ autem scire oporteat eum, qui recte ulcera curaturus sit, posita a nobis sunt, quo ordine singula requirebant, in tertio & quarto libro de ratione curandi, atque etiam abunde in expositione libri de ulceribus: quod ad hunc locum pertinet, satis est hæc retulisse. nam de curatione propositorum affectuum rursus tractandum nobis erit, quum Hippocrates illam exequetur: nunc meminit aliorum F medicorum, quos ait, non similiter grauem noxam afferre, atque illos, quorum mētionem facit. Quid igitur est, quod errant? siquidem, quum primum id cognitum fuerit, constabit etiam iure ab Hippocrate scribi illos non admodum proficere, aut obesse, qui ulceri non male prouident, sed fracturam initio negligunt, idoneum uinculum, postea superdantes, quod proditum est ab initio conuenire, quamobrem (inquit) ossa fiunt tumidiora. Satius igitur est per omne tempus curationis comprimi hæc, atque adstringi, quod præsidij ad non paucos dies initio prætermittunt. afferit enim, ubi iam futurum est, ut ulcera glutinentur, tunc, qui sic medentur, incipere deligare eo modo, quo fracturæ conuenit. Constat autem ulcera suppurare, deinde purgari, priusquam glutinanda sint, quod triduo fieri nequit, aut quatriduo.

Quibus tam cruris, quàm brachij utraque ossa fuerint comminuta, breuiora etiam fiunt. 4

Breuitatis Hippocratis proprium est id, quod in proposito sermone desideratur, aperte ex eo, quod subijcitur, indicare. quam rem nunc fecisse perspicuum est. præfatus enim eorum, qui superiori ratione curantur, ossa reddi tumidiora, non definiuit, omnium ne an aliquorum. at nunc ex propositis uerbis euidenter colligitur, non omnium, sed eorum duntaxat, quibus alterum fractum est, quum partes, G quæ iuxta fracturam sunt, minime ipsum contineant, ut, quæ per omne tempus curationis, nec adstrictæ fuerint, nec coarctatæ. Membrum tamen breuius non redditur. quandoquidem alterum os integrum manet, quo naturalis longitudo seruatur. Sed, ubi utrunque comminuitur, musculi (ut ante exposuimus) contracti, ad superiores partes uitiata quoque ossa contrahunt. quamobrem extendi ea iubet, antequam componantur. Sed, quia sine conuenienti iunctura composita ossa nequeunt contineri, ea de causa, donec increscat callus, curiose deligat. Quam rem qui negligunt, & ulceris curationi insistunt, non solum tumidum magis quàm naturaliter conueniat, membrum reddunt, sed breuius etiam efficiunt.

Rursus alij reperiuntur, qui lintea in eiusmodi casibus a principio protinus circundantes utrinque deuinciunt: ulcus uero ipsum relinquunt, & refrigerari patiuntur: deinde super ipsum imponunt aliquod ex purgantibus medicamentis: tum pannis ex uino madentibus ac lana succida medentur. Hæc quidem curatio aliena est, qua qui & in his fracturis & in alijs utuntur, longe aberrare uerisimile est. Maxime enim ad rem pertinet nosse, quo pacto inijci primo linteum debeat, & qua ualentissime coarctari: item quid conferat, qua potissimum parte conuenit, quum fascia caput superdare, tum adstringere: quidve sequatur incommodi, si alia parte, atque opus est, orsa fascia fuerit, nec qua maxime expedit, sed hinc uel hinc fuerit arctata. Utriusque uinculi effectum in superioribus demonstrauimus, cuius testimonium est ipsa medicina. Illi enim, qui sic deligatus fuerit, necesse est ulcus in tumorem assurgere. 5 H

Eorum nunc meminit, qui summopere lædunt, & quæ ab his admoueantur, plane docet: tum errores ipsorum aperte redarguit, sic, ut meæ expositionis non egeant, qui ijs, quæ ab ipso afferuntur, diligenter aduertere animum non recusent.

Nam, si carnosa pars, quæ sana est, hinc atque hinc uinciatur, media non comprehensa, ea pars, quæ relicta sine uinculo fuerit, maxime turgebit, nunquam erit sui coloris. Quo pacto igitur ulcus hæc effugiet? 6

Hippocrates quamlibet carnosam partem appellat χῶτα, ut supra quoque indicauimus. Nunc illud animaduertendum est, quòd qui rationalem medicinam profitetur, ubi præsidium idoneum esse comperit, non expectat longum usum. putant autem, ubi ulcus sine uinculo dimittentes, utrinque fasciam circumagunt, excitari inflammationem, & ulcus male affici ex mala conditione affectus. at nō ex ea, quam adhibent, curatione. cuius primus auctor seipsum falsa ratione decepit, successores uero usitatam hanc curationem seruarunt, eo quod mutare non auderent. ex quo magnum malum sequitur. id illis merito euenit, qui artes usu, sine ratione pertractāt: una enim ratio est, qua fretus aliquis, rei

A natura demonstrante mutare tentat, quæ male fuerant longo usu recepta. Qua ergo ratione motus Hippocrates ipsorum curationem mutauit? non hercle probabili assumptione, aut aliena, sed quæ scientiam faceret, ac necessaria esset. Quòd si corporibus bene ualentibus, sub ea uinciendi ratione materia utrinque in medium spatium inter partes deuinctas expressa inflammationem excitat, qui non longe magis id faciet ægrotantibus?

7 *Igitur necesse est, decoloretur ulcus, & materia ad ipsum exprimatur, tum lachrymet, ac minime suppuret: ossa uero, & quæ abscessura non essent, abscedant.*

Quæ accidant, ubi male ulcus deuincitur, hoc loco declarauit. Cuncta autem ab inflammationis magnitudine proficiscuntur. quandoquidem ob hanc ulceris labra in exteriora uertuntur, perinde atque ea, quæ proprie oris labra nominãtur, ubi inflammatione uexẽtur. Totus autem locus mali coloris non iniuria conspicitur, quod & ipsum constat ex immodica inflammatione prouenire. Destillat uero ab ulcere tenuis, & cruda sanies, similiter ac lachrymæ ab oculis inflammatis, inde translatione usus, dixit lachrymare ulcus, ubi sic afficitur. Præterea succi, qui inflammationem excitarunt, crudi permanent, dum ea uinculi ratio admouẽtur. sed & ossa necesse est procedente tẽpore uitiari. his enim B crudorum succorum abundantia madefactis mirum non est, si qua particula abscedat, ubi qui sic medetur, ab alieno uinculo nõ desistat. Singula, quæ in uniuerso sermone restant, euidentissima fient, si quis (ut diximus) animum adiungat, tum in memoria habeat, quæ supra ostensa sunt. eo enim hæc omnia pertinent, & (quemadmodum ipse Hippocrates admonet) his illa confirmantur.

8 *Vlcus item pulsu affligetur, atque igneum erit, tumor item coget cataplasmata superdari. quod incommodum similiter afferunt, qui utrinque deligant, quum præter alium pulsum, inutile quoque onus adijciant. Fascias tandem soluunt, ubi ulcus recrudescere conspiciunt, & reliquo tempore sine unctura medentur, nec secus curant quoque, si aliud uulnus nacti sint. siquidem hæc euenire minime censent, eo quòd hinc atque hinc deligauerint, & refrigerari uulnus permiserint, sed aliquod aliud infortunium causantur. Quòd si hanc deligandi uiam, penitus alienam esse, frequentari uero a compluribus, tum maxime ad rem pertinere eam dediscere, aperte non cognouissem, non tam multa scripsissem. Adde, quod hæc testantur, quæ supra exposita sunt, maxime ne, an minime adstringendum sit, recte fuisse tradita. Oportet autem (ut summatim dicam) ubi nullum expectatur os, quod recessum sit, similiter curare, atque ubi sine ulcere fractura est. extendenda enim æque ossa sunt, ac dirigenda, & eodem modo uincienda. Ad hæc ulcus cerato, quod picem habeat, inungendum, tenuive panno duplici contegendum, proximaque partes albo cerato illinendæ. fasciæ uero, ceteraque scindenda paulo* C *latiora, quàm si ulcus non esset, & qua parte primum dantur, latiora multo danda, quàm ulcus. quum, quæ angustiora sunt instar zonæ ipsum cingant, quod minime expedit. primus enim circuitus totum ulcus complecti debet.*

Indicauit paulo supra sub hac uinciendi ratione, tumorem exprimi ad ipsa ulcera. tumorem uero οἶδος nuncupat, sicut sermo talis sit. Sanguis, qui sub aliena uinciendi ratione utrinque ad ipsum ulcus exprimitur, tumorem facit præter naturam, huncque & οἶδος, & οἴδημα solitus est appellare. Tumori autem quum pulsus accedit, atque ardor, inflammationem perficit, quæ proprie φλεγμονὴ superius appellata est, quod uocabulum non sic accipiebatur apud ueteres, eo siquidem notabant omnem ardorem, quemadmodum sæpenumero declarauimus: ab Erasistrati uero sæculo consueuit usurpari ad illos tumores significandos, quibus non modo ardor accedit, sed renixus etiam & pulsus, necessarioque rubent. ruborem efficit ingẽs ardor: renixus & pulsus a multitudine oritur. Poterat Hippocrates igneũ ulcus dicere πυρετῶδες quasi febricitans: dixit autem πυρῶδες sumpto uocabulo ab igne, quem græci πῦρ

A.l.4. f.3 ℞.1. c.1.p.838.F. uocant, quo ardorem (ut mea fert opinio) nobis reduceret in memoriam. quoniã & febris, quæ πυρετὸς græce nuncupatur, ab eodem uocabulo ducitur. quum nihil aliud sit febris natura, quàm igneus calor.

9 D *Feratur item fascia præter ulcus ad partes etiam, quæ supra sunt, atque infra.*

Veteres quum superiorem atque inferiorem partem significare uolunt, raro ἔνθεν καὶ ἔνθεν scribunt: his enim uocabulis plerunque exprimunt partes utrinque a lateribus sitas: Hippocrates tamen hic antiquam exponendi figuram usurpauit.

10 *Ergo caput fasciæ, inijciatur e regione ulceris, & laxius paulo attrahatur, quàm si fractura esset citra ulcus. circumagatur autem eo modo, quo supra positum est: sintque fasciæ molliores semper, quàm si integra cute os esset abruptum, neque pauciores, quàm prius diximus, sed aliquanto plures. homini uero, quum inuolutus fuerit, uideantur aptissime inhærentes, non tamen adstricta, asser atque super plagam maxima inhærere. tum eodem tempore, quo supra indicauimus, ipsas & bene insidentes, & laxiores sentiat. deinde tertio quoque die soluantur, & rursus alligentur. In ceteris similiter agendum, ut in superioribus: hic tantum latius, quàm ibi coarctentur. Quòd si fiant, quæ rationi consentanea sunt, locus in quo plaga est, & reliqua etiam sub uinculo comprehensa, semper graciliora se ostendent. iam uero & pus ocyus orietur, quàm si alia curatio admoueatur. Caruncula præterea, quæ in ulcere nigrescunt, & emoriuntur, celerius sub curatione hac resoluentur, & recedent, quàm sub alia, atque ulcus celerius cicatricem recipiet, si hac uia, quàm si alio modo curetur. Cuncta hæc propterea fient, quòd & locus exulceratus: & quæ iuxta sunt, extenuentur.*

Iis

Ἐξ semper intelligit Hippocrates e regione: modo in longitudinem corporis, modo in latitudinē E ueluti nunc, quum uoluit primæ fasciæ caput dari super dextram, uel sinistram ulceris partem, dein super ipsum ulcus inuolui, sic, ut uniuersum complectatur, neque ullam partem nudam relinquat.

11 *Reliqua curatio esse debet, perinde ac si ossa citra plagam perfringantur, nisi quòd ferulæ non sunt imponendæ. quāobrem pluribus fascijs hic opus est, quàm alibi, quum & minus adstringendum sit, & ferulæ tardius circundandæ.*

Interdicit, ne ferulæ imponantur, ubi fracto ossi uulnus accessit, ueritus ne comprimant, atq; ob eam rem præcipit, ne arctius super has fasciæ deligentur, sed utraq; de causa plures imponantur. Memento autem, ipsum imperasse, ut plures inijcerentur, propterea, quod & minus coarctantur, & ad ferulas tardius uenitur.

12 *Tamen, si ferulæ superaccommodentur, e regione vlceris minime circumponantur, deturque opera, vt laxiores sint, ne vehementer adstrictæ premant, quàm rem in superioribus quoque proposuimus. Tenuiori autem cibo diutius contenti sint, quibus a principio carnis quoque vlnus accessit, vel ossa cute exciderunt, & (vt vna complexione complectar) grauissimæ fracturæ rationem victus tenuiorem amant, & diuturniorem.*

E regione nunc intelligit in longitudinem, in hanc siquidem ferulæ imponuntur. Supra loquutus F est, ut, qui ferulas summouebat: nunc, ut is, qui nonnūquam ipsas accipit. Inquit, Tamen, si ferulæ superaccommodentur, Quid ipse in eiusmodi casibus facere consueuerit, & in ipso crure etiam, nō est, quod contendam, quum rem minime definiuerit. Exponam tamen id, quod facio. in illis fracturis, quibus in longitudinem membri, carnis quoque uulnus accedit, ferulas utrinque a lateribus uulneris adhibeo: sed si hoc transuersum fuerit, non patitur ferulas superdari, præsertim, ubi grandius sit.

13 *Eandem vero curationem requirunt vlcera, quæ non a principio fracturæ, sed, vel ob lintea nimium arctata, vel ob impositas ferulas, aliave de causa, sub curatione postea oriuntur. Cognoscitur autem, vbi vlcus subest ex dolore, & pulsu, item ex tumore, qui tunc extremis partibus indurescit, & si digito presseris, exprimitur, ac rursus cito reuertitur. Igitur, si quid tale suspectum sit, soluere oportet: atque vbi, vel ea pars, cui superdantur illæ fasciæ, quæ primæ inijciuntur, vel altera, quæ deuincta fuerit, pruriat, in vicem alterius cerati inungenda est eo, quod picem habeat.*

De ulceribus nunc agit, quę procedente tempore fracto ossi ob circūpositas ferulas superueniunt. Docet ergo, quibus de causis fiant, quibusque indicijs cognoscantur, ubi iam orta sunt: post hæc præcipit, ne per consuetum tempus alligatas esse fascias sinamus, sed celerius subtrahentes, idoneam curationem quam ipse euidenter exposuit, admoueamus. G

14 *At si nihil eiusmodi sit, sed ipsum vlcus irritatum, nigrum valde, aut sordidum reperiatur, tum caro purulenta, futurumque etiam sit, vt nerui excidant, hos non conuenit ex toto refrigerare, neque suppurata hæc timere, sed in ceteris eadem ortaione mederi, atque vbi initio vulnus adiectum est.*

Refrigerare dixit pro nudare, hoc est, uinculum detrahere fracturæ idoneum, ut ulcus curetur. non enim uult nulla re imposita, nudum prorsus ipsum relinqui, sed adijciens, non conuenit ex toto nudare, mediam curationem indicat. esset autem media huiusmodi quæpiam, si in uulnere aliquod ex propositis signis apparet, imperat, ut quàm primum soluatur iunctura fractis ossibus accommodata, & uno atque altero die curatio, quam ulcera postulant, adhibeatur, membrumque rursus deligetur, quemadmodum subiecta uerba demonstrant.

15 *Tantum fasciæ laxæ admodum ordiantur a tumore, qui in extremitatibus est, deinde semper sursum versus circumagātur, neque vllo modo coarctentur: insideant item vlceri commodissime, alibi vero laxius vinciantur. sint autem hæc prima lintea munda, non angusta, & eorum, quæ circumdari solent, vbi ferulæ imponuntur, vel numerum æquent, vel non multo pauciora sint.*

H

Imperat hoc loco, ut uinculum orsum a tumore, qui in extremis membris assurgit, inde ita feratur ut nihil nudum relinquat, donec ad ipsam fracturam, qua parte exulceratio est, porrigatur. ita, ut in unum committatur uinculum, quod tumorem curat, & quod fracturam deuincit: unaque sit utriusque intentio, quæ paucis circuitibus absoluatur. Iubet autem fasciam commodissime ulceri insidere, hoc est laxam esse eatenus, ut nullo modo adstringatur: super ceteras uerò partes, atque adeo iuxta fracturam magis edicit, ut minime coarctetur. perpetuum enim esse uoluit arctius eam partem uinciri, unde sanguis exprimi debet. monet autem, ut in extremitatibus, quæ tumidæ sunt, fascia laxius alligetur, ad id consilium dirigens, ut uinculum in unum committatur. At non propterea uniuersam illi curationē committit. non enim id est, quod in hoc casu remedio sit fractis partibus, ubi nigræ sunt, atque emoriuntur: sed tumori, de quo ad uerbum scripsit. Tumor extremis partibus indurescit, & si digito presseris, exprimitur, ac rursus cito reuertitur. Hæc tumoribus superueniunt. iure igitur non æque eos negligit, atq; ubi molles sunt, nec ad eosdem dirigit præcipuum totius curationis consilium.

16 *Vlceri abunde est pannum inducere albo cerato inunctum. nam siue caro, siue neruus nigrescat, procidet: bis enim acria superdare non expedit, sed mitia, non secus atque adustis. Insuper tertio quoque die soluere cōuenit, ac rursus deuincire: tum ferulas vitare, & magis quam ante conquiescere, atque abstinere. Scire etiam oportet, vbi futurum sit, vt*

vel

A *vel caro, uel neruus excidat,hac ratione uitium minus serpere,& celerius multo excidere, ac proximas partes fieri longe graciliores,quàm si vlcus linteis resolutis, quopiam ex medicamentis purgantibus nutriatur.Iam uero,vbi excidat ,quod purulentum est,citius caro increscet , & cicatrix maturius inducetur hoc pacto , quàm si alio succurramus . Hæc omnia igitur eo pertinent , ut sciamus recte , & cum moderatione deligare.Eo etiam confert idoneus habitus reliqua uictus ratio,& fascia quàm aptissima.*

Declarauit ipse adustorum exemplo,cur acrium medicamentorum usus eiusmodi uulneribus noceat.siquidem orta sunt ex calidorum atque acrium succorum mixtura.Cum quo simul etiam ostenditur,albo cerato acrius esse id,quod picem habet.pix enim eo est acrior cera,quo calidior.

17 *At si quis deceptus recenti vulnere nullo modo existimans fore , vt os recedat , quod recessurum sit , eam vinciendi rationem adhibeat , quam simplices fracturæ postulant,eiusmodi medicinam non debet pertimescere. quandoquidem nullum ingens malum apportabit,dum possit modo recte,& citra noxam manu deuincire.*

Timere,inquit,non oportet modum alligandi fracturæ idoneum , quãuis recessuri ossis indicia se
B ostendant.quænam illa sint,proximis uerbis addisces.

18 *Denunciat autem futurum esse , ut sub curatione hac ossa recedant,pus,quod ex ulcere amplius profluit , & uidetur ad exitum festinare.*

Vbi copiosius,quàm pro ulceris modo pus feratur , uerendum est,ne subiectum os uitiatum sit:sed si præter id uidetur ad exitum festinare,quod ὀργᾶν dixit, hoc est,si festinãter a uitiata parte expellatur, iam certa res est.At unde cognoscemus membrum festinare ad expellendum?Primum ex oris plagæ, quæ inter se nõ cõmittunt , sed dehiscunt, & in interiora uertuntur: deinde ex hominis sensu , qui exiguum quendam motum sentire sibi in altioribus partibus uidetur,ubi ceteras non sensu,non animo aduertens,hanc unam obseruet,cui hæc superueniunt.

19 *Resoluere igitur ac deligare frequentius oportet ob humoris abundantiam.cum alioquin febres excitentur , & ulcus, cum his,quæ proxima sunt,si nimium uinculis coarctentur , emacrescant.*

Humoris abundantiam(ut solitus est)appellat πλάδον, seu tenui habitu sit,seu crasso , quale nunc est
C pus,quod quando pars quæpiam ab osse recessura est, dixit copiosius euadere .

20 *Ergo,ubi expectatio est tenuium partium,quæ ab osse recedant,haud multum expedit uariare:fascia tantum laxior circumligetur,ne pus retineatur , sed exitum facile habeat,&,dum os recedat,sæpius soluatur,ac deligetur : ferulæque omni modo vitentur.*

In quibusdam exemplis simpliciter legitur,uariare,nõ adiecta particula,multum:sed uerisimilius fit illam adijci debere . nam , quum ratio fracturæ alligandæ tribus modis uaria sit , muteturque , non diceret simpliciter , haud expedit uariare , quandoquidem addita etiam particula , multum , dicet aliquis Hippocratem falsa prædicasse , propterea quòd imperet nunc , ut fascia laxior inuoluatur , ut sæpius resoluatur , ac deligetur , ut ferulæ non imponantur , & quarto(id quod ubique ab ipso præcipitur)ut fasciarum numerus augeatur , ubi uel laxius deligantur,uel ferulæ omittuntur . sed,quod seruatur,est modus ille uinciendi,qui pertinet ad fracturas , cuius habita ratione dixit in curatione , haud multum expedit uariare . Fascijs enim utendum , quæ primo inijciuntur , quarum una a uitiata parte orsa , ubi ter fuerit super ipsam uoluta,desinat in superiori parte , eoque modo feratum , quo ante proposuit , altera item,quæ super priorem fertur , ab eadem parte incipiat, tum deorsum ducta ad superio
D ra reuertatur,minusque arctetur : Panni quoque extrinsecus inducendi ad eundem modũ,quo in prioribus declarauit , & super hos fasciæ dandæ , quæ omnia docuit , ubi uinculum fracturæ idoneum indicauit . At, si suspicio est , ne grandior ossis testa recedat , non amplius ad quem modum fracturæ postulant , deuincit , ut proximis uerbis subijciet . Iure igitur hic scripsit , haud multum expedit uariare. Quòd si detracta particula , multum legamus , audiemus ipsum asserentem , non mutandam esse rationem deligandi , quæ ad fracturas posita est . nihil enim mouet , quum similiter atque in ea fascijs illis utatur,quæ primo inijciuntur,& deligare incipiat,ac primo circumagat,posteaque adducat , item pannos æque inijciat , & alliget,quod nihil aliud est,quàm eandem rationem seruare.

21 *At quibus grandius fragmentum expectas ab osse recessurum,siue initio præsenseris,siue postea cognoueris,non amplius eadem medicina opus est.sed quod ad intendendum membrum,ac dirigendum pertinet , idem fieri debet : panni uero dupli*
A.l.4.f.5.z.2. c.6.p.900.F *ces sint,non angustiores , quàm ut dodrantis dimidium æquent(qua in re contemplari quoque vulnus cuiusmodi sit : oportet)tum quod ad longitudinem , paulo breuiores,quàm ut bis fractum membrum complectantur, multo autem longiores, quàm ut semel,totq; numero sint , quot res postulat. Tincti autem in uino nigro austero primum medij superdentur,perinde ac fasciæ , quæ a medijs orsæ in utramque partem attrahuntur : post hac ad figuram fasciæ dextrum caput ad sinisteriorem partem , sinistrum ad dexteriorem procedat .*

In

Ascia syntera inaequalis.

In libro de officina medici, de circuitu fasciæ inquit, simplex E orbicularis ascia. Est ascia breuis ille circuitus, qui rectus incipiens ad latus attrahitur, nondum tamen est obliquus, desinitque ad similitudinem asciæ, qua fabri utuntur. namque a recta linea paulum recedens curuatur, unde nomen asciæ traxit. In hanc igitur figuram præcipit, ut panni super fractum membrum imponantur: eorumque capita ducantur, non secus atque, ubi fasciæ a medijs orsę uinciuntur, hoc est, ut panni super membrum medij primum dentur, deinde eorum capita per uitiatum locum ferantur, non in orbem, sed paululum inclinati: sic ut a contraria parte, atque inceperint, ad X literæ similitudinem inter se committantur, quod non fieret, si circumagerentur in orbem. Nam, quæ ita procedunt, plane inter se coeunt. Pannorum longitudinem indicauit, quum inquit, paulo breuiores, quàm ut bis fractum membrum complectantur, multo autem longiores, quàm ut semel. præcipit enim mẽbrum ab his sæpius excipi, sic, ut singuli semel ipsum amplectantur. At non continerent firmiter, si qua parte committuntur, eadem finirentur, neque ultra procederent, aliamque membri particulam complecterentur. Fere autem totius membri dimidium secundo pannis inuoluendum esse intelligit, quum inquit, paulo breuiores, quàm ut bis fractum membrum complectantur: multo autem longiores, quàm ut semel, quod sane continget, ubi hi dimidium membri ambitum amplexi desinant. Quare si panni pedalis utputa longitudinis totum membrũ semel inuoluant: duplo longiores esse conueniet ad hoc, ut bis præstare idem possint: sed, si secundo ultra dimidium non ferantur, eo longiores sint, quàm ut semel totum membrum excipiant, quo breuiores sunt, quàm ut idem bis efficiant, erunt autem sic sesquipedales. Diligenter igitur contemplari membri crassitudinem oportet, & de ipsa pannorum longitudinem coniectare, eosque tantos admouere, ut primo circuitu totum, secundo dimidium duntaxat, complectantur. Vbi minus tuæ coniecturæ confidas, si eos super integrum membrum inducas, ad unguem longitudinem reperies. Dubium autem non est, quin panni ita cohærere inter se debeant, ut nullum inter ipsos inane spacium relinquatur. Hos docet ex uino madefieri, quod colore nigrum sit, gustu austerum, habitu uero, quale illiusmodi uinum est, plenum uidelicet. nam ex cunctis uini generibus ad hæc uitia, id optimum est, quod nigrum & austerum est. communis enim illi gratia est, ob quam in ulcerum uinculis ingeritur, præterquã, quod minus mordet, quàm aliud uinum ex adstringentibus, quod permagni in eiusmodi curatione refert. ostensum enim est sub dolore inflammationem se concipere. quare potius est, quod modice, quàm quod uehementer austerum est. quandoquidem hoc dolorem mouet, quum carnem ultra debitum cogat, comprimatque. Quamobrem, nec id utiliter adhibetur, quod tenuium partium, quale album est, aut flauum, aut ruffum. quum ad altiores partes exulceratæ carnis penetret, doloríque sit, eam comprimens, atque adstringens: at plenum, cuiusmodi nigrum est, ad carnem altius non descendit, sed illam refrigerando & contrahendo, qualitatem duntaxat impertit. repellit itaque succos, qui iam recepti sunt, & eos, qui influunt, coercet. Ratio igitur eligi uinum hortatur, quod nigrum sit & austerum. quamobrem, ubi uelis etiam experimento comprobare, periculum faciens eius facultatis in maximis grauissimisque uulneribus, uerum dixisse me cognosces. Dictum autem est etiam in superioribus, oportere ulcus ex eo continenter madere. quandoquidem, ubi superiniecta lintea paulatim siccentur, atq; incalescant, ulcus inflammari necesse est, potissimum æstate. Quo tempore, quum pontifices Pergami apud nos semper gladiatores darent, eos, qui grauissime uulnerati fuerant, curaui, multiplicem pannum uulneribus inducens, istiusmodi uino madentem: extrinsecus uero superimponens spongiam mollem: deinde totum fere diem noctemque perfundens. Vulnerato autem membro pellem subieci leniter a pedibus sinuatam, per quam procederet infusum uinum, & quasi per canalem efflueret, atq; H inani pelui receptum, regestumque rursus infunderetur. Extra alios usus, quos unum hoc præstat, fere nullum odorem mouet, id, quod inter cetera commodissimum est, cum ex alijs quod odoratum est, maxime caput tentet. nigrum & austerum, neque etiam eo nomine officit, sed si ullum excitat odorem ille exiguus est, cum natura frigidum sit. Ostendimus autem in libro de simplicium medicamentorum facultate, uinum austerum natura frigidum esse ac terrestre. Tale igitur, quum ex mistura constet frigida terrestrique, calidos uapores ad superiora minime transmittit. At, quum plerisque eorum, qui icti sunt, huius præsidij utendi copia non sit, quo nos ad gladiatores usi sumus, diximus inter initia protinus horum commentariorum inungẽdum esse liquidum ceratum, quo simplices fracturæ illinuntur, quod uino longe imbecillius est, satis tamen efficere potest id, quod res exigit.

Imponantur autem hi super ipsum ulcus, & hinc atque hinc, neque ullo modo adstringãtur, sed eatenus insidant, ut illud fulciant. 22

Nunc rursus, quum (hinc atque hinc) dixit, ut longitudinem membri, non ut latitudinem indicet. seruat autem commune præceptum, ut uincula non parum super integram partem ferantur, ubi ingens uitium est, ut cum maxime.

23 A *Ad vlcera verò admoneatur ceratum, quod picem habeat, vel aliquod ex ijs medicamentis, quæ cruentis vulneribus inijciuntur, vel aliud ex ijs, quæ idonea sunt, quæ perfundantur.*

Summa curationis in perfusione sita est primis diebus, quibus & exprimere ab ulcerata parte conuenit, quidquid humoris in ea iam contractum fuerit, & id prohibere, quod a superiori parte concurrit. A tertio die ceratum, quod picem accipit, expeditius est, quo maturantur, quæ in ulcere collecta sunt. At Hippocrates cerato initio, cum uini proprietate utitur, quòd ulceratas partes attingi nolit a uino puro, sed medium aliquid interijci, ne qua illis iniuria propter adstringentem uini facultatem accedat. non enim medetur uulneribus ensis ictu simpliciter illatis, sed quibus iuxta omnis caro plus minus ve quodammodo necesse est, atteratur. siquidem sub quo ictu frangitur os, caro etiam atteritur. Merito igitur super ipsa ulcera imponi quoque uoluit aliquod medicamentum ex ijs, quæ statim cruentis uulneribus inijciuntur, ut attrita curet, ac mitiora efficiat. præcipit autem, ut idonea legantur, quæ id, quod extrinsecus infunditur, admittant. idoneum autem hoc loco εὔτρεπτα dixit.

24 *Si æstas fuerit, panni subinde vino madefiant: superdetur hieme multa lana succida vino atque oleo respersa.*

Quia uitia hæcubi uehementer frigefiunt, interdum neruorum distentione periclitantur, & uinum B tum habitu, tum natura frigidum infunditur, propterea ueritus, ne quid hieme grauius accidat, quũ frigidæ medicinæ temporis quoque frigus accedat, occurrit immodico frigori lanam multam inducens, tinctam uino, cui olei paulum adiectum sit, imperatque, ut ea succida sit, quo per œsypum aliquid calefaciat, & modice refrigeret.

25 *Subijciaturque pellis sic figurata, vt humor per ipsam facile descendat: & quod effunditur, recipiatur.*

A.l.4.f.5.c.2 c.10.p.902.E Pellem λῶμα uocauit. quo nomine caprina ne tantum significetur, an alia quæuis, quærere in arte hac superuacuum est, quum non uerborum expositio, sed uitiorum curatio proposita sit, in qua nosse id sufficit, quod subijcere pellem oportet raram non densam, per quam feratur quasi per canalem, nõ modo id, quo perfunditur membrum, sed etiam sanies, quæ abluitur: eamque a pedibus, ut supra posuimus, figurare.

26 *Meminisse etiam debemus exulcerari einsmodi partes, si diu in eodem habitu perseuerent, & ægerrime ad sanitatem postea perduci.*

Quæ cingunt os sacrum (quod & latum appellant) calefacta, atque exesa in torporem incidunt, & ultra cutem exulcerantur, eaque exulceratio difficulter curatur, quum sub cute sint chartilaginosæ ossium extremitates, quæ nudatæ cicatricem uix recipiunt. C

27 *In ijs, qui aliquo ex superioribus modis, vel ex ijs, qui postea subijcientur, sub vinculis nequeunt ad sanitatem perduci, eo potissimum incumbendum est, vt pars comminuta rectè contineatur, atque e regione corporis, ea obseruatione, vt ad superiora magis spectet, quàm ad inferiora.*

Præcipit, ut crus omnino e regione corporis collocetur, sed extrema parte paulo sublimius. De ijs enim superius iam posui ex humiliori habitu ad crus plurimum materiæ concurrere, ex sublimiori dolorem excitari. Hac igitur de causa ubique cauendus est humilior membri habitus, superior uero hactenus accipiendus, quatenus cruri dolorem nondum affert.

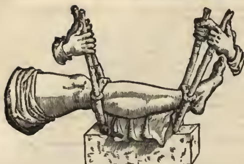
28 *Quod si bene expediteque rem agere quis velit, necesse est machinationibus vtatur, vt fracti ossis intentio iusta sit, at minime violenta. præcipue autem ad crura machinationibus opus est. Quidam sane reperiuntur, qui quoties crus abruptum est, & alligatum, extremum pedem ad lectum deuinciunt, aut ad aliud lignum, quod iuxta lectum defigunt. Hi ergo omnia mala efficiunt, nec quicquam boni. eo quod nihil ad extendendum conferat vinculum pedis. quoniam nihilominus reliquum corpus ad pedes fertur, atque ea de causa non amplius extenditur: neque etiam ad continendum e regione aliquid conducat, sed potius peruertat. reliquo enim corpore in hanc, vel illam partem conuerso, vinculum non prohibebit, quo minus pes, atque ossa quibus continetur, reliquum corpus sequantur. quod si nullo modo vinciatur, minus vtiq; D peruertetur. minus enim relinquetur, vbi reliquum corpus moueatur.*

Intentione, quæ per organa adhibetur, quam in his latius, & iam exposuit, & nunc exponit, æque totum membrum extendi, neque ullam sini particulam peruerti, superius ostendimus. Quæ uero scribit de ijs, qui pedem uinciunt, plana sunt, pergamus ergo iam ad sermonem de orbibus.

29 *Si quis e corio Aegyptio binos orbes suat, qualibus vtuntur, qui diu in magnis compedibus detinentur, sintque orbes hi vndique tunicis inuoluti, altioribus quidem a fractura, ab articulo humilioribus, tumidi præterea, & molles. accommodentur autem vnus quidem super talos, infra genu alter, a lateribus vero vtrinque habeant ex simplici vel duplici loro exiguos quasi sinus, alios vtrinque a talis, alios a genu, sinusque superioris orbis e regione illis respondeant, qui in inferiori: Deinde cornea bacula einsdem magnitudinis prehendat, scilicet digiti crassitudine, & ea longitudine, vt quum flectuntur, diducere ossa possint, sic, vt non inhæreant.*

A Orbis infra genu,
B Orbis super talos.
C Sinus utrinque.
D Cornea bacula.

Sermo

Sermo de orbibus, quos Hippocrates excogitauit, mihi ita clarus uidetur, ut mea explanatione minime opus sit. Sed quoniam nonnulli sæpius dixerunt nescire se, quomodo se habeant quæ ab Hippocrate traduntur, incertum est quid agā. ijs enim, qui negarunt intelligere se Hippocratem, orbes ipsos monstraui, ac librū legens, sermonem planum feci, singula eius uerba accōmodans ad eam orbis partem, quam monstrabam, de qua ipse tractauerat. In libro autem non licet orbes demonstrare, sic, ut nesciam, qua uia hanc orationem aperiam. si quis enim Hippocratis uerba, quæ plana sunt, comprehendere nequeat, nec mea etiā comprehendet. Ea igitur sæpius legat, ac diligenter consideret. certum enim scio, eum, qui hoc sæpius fecerit, si ante non intellexit, omnino intellecturum. equidem quicquid lucis addere potero, non omittam. Orbes igitur non debemus tales intelligere, quales sunt pilæ, quibus pueri ludunt. illæ enim uere orbes sunt, sed quos Hippocrates parari iubet a compedibus (ut ipse retulit) non abhorrent, quorum afferre similitudinem licet. eos enim concipito anguibus similes uel farcimini. ergo, quemadmodum coqui intestinorum sinus similagine infarcientes, uel carne concisa, uel alio eius generis quopiam, farcimen parant. sic tu quoque corium suito, quod inane intestinum repræsentet, & molli aliqua re impleto. Præcipit autem, ut corium sit Aegyptium, id est, ualidum & molle. quod si in Italia, uel Thracia, aut ubiuis gentium eiusmodi corium habeas, Aegyptium ne quærito. Sit autem assutum corium ita longū ut compedum modo talos complecti in orbem possit. Alter præterea orbis ad regionem, quæ sub genu est, similiter detur. his enim binis opus est ad singula membra, quæ curantur. quorum item multa paria disparis magnitudinis habeantur, ut prout unicuique conueniunt, huic quidem maiores: illi uero minores inijciantur. hæ autem tunicæ, quas σφαίρας, id est orbes uocauit, ex toto esse in orbē non debent, neque pars latitudinis, aut altitudinis, sed qua cuti hęrent paulatim patescentes quodam modo: qua uero attolluntur, rotundæ, neque etiam exquisitæ tales, sed ab interiori parte magis in altitudinem attollantur, inde in orbis speciem desidant, dum ad cutem perueniāt a parte exteriori. ea pars quæ desidit, in inferiori orbe ad pedem propius accedat, in superiori ad genu. Orbibus igitur (ut dictum est) constitutis, quædam appendices innectantur, quas in utroque uult duas esse, binas in inferiori orbe, quarum sinus sursum spectent ad genu, binas in superiori, quarum sinus contra deorsum conuertantur. hæ autem a lateribus assuantur ab ea nimirum parte, quæ maxime attollitur, hinc una, atque inde altera. in quas conijci uult quatuor bacula extrema, quæ, ubi coniecta fuerint, eodem pene momēto paulatim curuentur, ut, dum ad naturalem rectum habitum redeunt, orbes compellant, superiorem ad summum membrum, inferiorem ad imum. hoc enim facto fracturæ partes in diuersa extentæ recte componuntur, seruanturque. Imperat autem, ut ob firmitatem ligni bacula e corno accipiantur, constantq; ad hunc usum ex eo utilius adhiberi. Glossocomum uero machinamentum membris in contrarias partes diducendis aptissimum esse, in superiori commētario indicaui, ubi exequutus sum eius structuram.

E F G

Magna cura, ne ima fustium partes cuti insidant, sed extremis orbibus. Parentur autē baculorum paria tria, uel plura: sintque alia alys aliquanto longiora breuiorave, vt, vbi magis extendere volumus, commode possimus: demittanturque hinc atque hinc a talis. H 30

Insidere dixit ἐγκέηται, quasi inhærere significans. edicit enim, ne bacula, quæ ad orbes data ipsos, alterum ad superiora, alterum ad inferiora compellunt, cutem tangant, sed sublimiora ipsis orbium finibus inhæreāt. Cornea uero accipi iussit ob firmitatem, ut quum induntur uehemēter inflexa rursus dirigantur, & ad pristinū habitum reducantur. neque dubium est, & sursum, & deorsum orbes per hæc eatenus compelli, quatenus extenta in longitudinem procedent.

Hæc, si recte parentur, iuste intendent, tum pariter e regione, nec fractura aliquod tormentum sentiet. nam, si quid exprimatur, partim ad pedem, partim ad femur transmittetur. Commodius autem bacula collocantur a talis hinc atque hinc ne situm cruris impediant, & ut fractura bene oculis subijciatur & facile curetur. 31

Δικαίως, idest iuste dixi ab Hippocrate poni pro ἴσως, idest, æqualiter: sed idem significare uidebitur ὁμαλῶς, id est, æqualiter, & ἴσως, id est pariter, quod proxime subijcitur. Verum ἴσως in partibus unius rei accipitur, sed ὁμαλῶς minimum in duabus rebus. Nunc autem, quod inquit iuste intendet, intelligendum est de intentione, quæ per duos orbes in contrarias partes adhibetur, & de corneis baculis in eos

demissis

A demissis. quod uerò subdit, pariter, de ea intentione, quam singula præstant, puta orbis, qui a talis est, si per se æstimetur, dein is, qui iuxta genu, post hæc ea pars, quæ à dextro baculo, dein, quæ a sinistro.

32 *Nihil autem prohibet, si quis uelit, uel duo bacula superiora inter se iungere, uel aliquid etiam superinijcere. sic tamen, ut, quod superinijcitur, a fractura attollatur. Si orbes igitur leues, firmi, molles, ac noui suantur, & bacula recte extendantur (vt iam proposuimus) machinatio maxime idonea est: sed, si quid horum non recte habeat, oberit magis, quàm proficiet. Perpetuum autem est, alias etiam machinationes, uel recte, uel nullo modo adhibendas esse. turpe enim est, & ab artificio plurimum abhorret, machinationibus utentem ipsa machinatione destitui.*

Quatuor erant bacula, ab utraque parte cruris duo, unum superius, alterũ inferius. duo (inquit) quæ a superiori parte sunt, alligari inter se possunt, ut maneant recta, ne dum magna ui curuantur inter se aduersa, ad proxima loca conuertantur.

33 *Plerique tamen medicorum, fractura, seu integra cutis sit, seu uulnus etiam accesserit, primis diebus lana succida medentur. neque id uidetur ab arte alienum. Quicunque sane recentioribus fracturis protinus, ubi lintea non sunt, coguntur lanam imponere, maxime uenia digni sunt. si quidem linteis exceptis nihil est, quod multo commodius, quàm lana super uitia hæc alligetur. ea uero copiose danda est, tum bene carpta, non aspera. pauca enim & mala, parum quoque proficit. Sed, qui*
B *uno die, aut altero uinciendam lanam censent: tertio autem, & quarto lintea inijcientes, tunc maxime adstringunt, atque extendunt, medicinalis artis sunt ignari, atque admodum imprudentes. In vniuersum enim omnia vulnera tertio & quarto die minime vexanda sunt, omnisque opera specilli fugienda est his diebus, & quibuscunq; alijs vulnera recrudescunt. In summa enim vulnera pleraque tertio aut quarto die recrudescunt: tum quæ inflammatione, tum quæ sordibus grauiter excipiuntur, aut febrem inferunt. quo præcepto nullum aliud tradi potest vtilius. Nam quæ sunt in medendi arte grauissima quibus id non sit commune? non enim pertinet ad vlcera tantum, sed ad alios quoque morbos complures.*

Propositum auctoris est prauam emendare consuetudinem medicorum, qui satius existimabant, nõ protinus a principio fractum membrum extendere, sed primum duobus aut tribus diebus lenientes, tertio aut quarto die a principio uim adhibere. Hippocrates uero curandi rationem docet huic maxime contrariam, nempe initio membrum extendendum esse, tertio & quarto die leniendum. Quod si, quæ hic scribuntur, singula consideres, plana erunt. aperte enim loquitur.

34 *Nisi si quis dicat, alios quoque morbos esse vlcera, quod quodammodo verisimile est.*

Verisimile dixit, εἰκὸς, quasi probabile. id autem propterea posuit, quia nonnulla a ratione prorsus
C abhorrent. Quo igitur argumento mouebitur, qui alios morbos ulcera esse affirmet? Morbi sane, qui dolorem afferunt, probabiliter admodum annumerari ulceribus possunt. indicaui enim dolorem inde oriri, & quod continuum soluatur, ubi secatur, extenditur, aut contunditur: & quod immoderatum incidat temperamentum. Atqui solutionem continui ad ulcus spectare, cuiuis manifestum est: sed immoderato temperamento, ubi subita mutatio accidat, aliquam fieri continui solutionem, in opere de simplicium medicamentorum facultate demonstrauimus. Calorem quidem constat penetrare, & quasi exedere, quod continuum est: frigus item, quod uehemens est, cum subito cogit, quæ soluta sunt, aliquam creare solutionem, in eodem opere ostensum est. Iuxta hoc igitur non solum probabile, sed uerũ quoque erit dolorem omnem ad ulcerum genus pertinere: at non æque uere, atque id, quod propositum est, non tamen absurde morbi omnes poterunt ulceris nomine appellari. quandoquidem, quũ plerisq; morbis dolor coniungitur, a quibus sermo transferetur ad omnes, quum ratione quis contendet totũ corpus omnino, uel immoderato affici temperamento, uel contundi, extendi, aut euidenter secari: deinde conficiet a quolibet immoderato temperamento continuum aliquid solui. id, quod, quanquam euidenter sensui non subijcitur, rationali tamen contemplatione uerum esse comprobatur. hoc adeo magis accidit in ijs, quæ extenduntur, & contunduntur. hæc siquidem proxime accedunt ad ea, quæ di
D uelluntur, quæ res continui solutio est.

35 *Sæpenumero alij alijs germani sunt.*

Quos consueuimus similes dicere, coniunctos, aut cognatos. Hippocrates solet appellare germanos. quo uocabulo summam rerum coniunctionem consortiumque significat. Nam, cum multi inter se cognati sint, nulli magis proprie cognati dicuntur, quàm germani. Eos igitur, qui maxime coniuncti sunt, quasi eandem coniunctionem habeant, quam germani, eo uerbo nuncupat.

36 *Quicunq; vero existimant lana utendum esse, donec ad septimum diem ventum fuerit, dein extendendum, dirigendum & fascijs vinciendum, non ita uidentur inprudentes. tunc enim inflammationis impetus conquieuit: atque ossa ab his diebus laxantur, & facile tractari possunt. Hac tamen curatione longe melior est, quæ a principio uinculum adhibet, sub qua septimus dies membrum exhibet ex toto alligandis ferulis idoneum. quod sub hac multo posterius contingit.*

Illis in superiori sermone reprehensis, qui tertio, aut quarto die adhiberent uinculum fracturæ accõmodatum, ad eos nũc transit, qui post septimum diem ad id ueniunt, quos minus errare indicat, ut qui partes extendant non ita inflãmatas: sed, qui tertio aut quarto die id efficiunt, quo tempore inflammatio, quum maxime uigeat, lenientibus eget, ab eo non mediocriter accusantur.

37 *Alia etiamnum affert incommoda, quæ omnia persequi longum esset.*

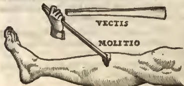
Longitudinis temporis accusauit eam curationem, quæ non nisi post septimum diem uinculo

utitur fracturis accommodato, nunc subdit in alia quoque compellere incommoda, quæ, ne multus sit, E omittit. Nos satius ducimus ea subijcere, moti abijs, quæ in superioribus demonstrauimus. ubi fractura mediocris sit, partes sub hanc uinciendi ratione tumidiores fiunt, ut supra etiam ostendimus: quod si os asperius & grauius perfringatur, periculũ quoque est in eo casu, ne corrũpatur, si uinculum, quod ad fracturas pertinet, dum transeat, septimus dies differatur. hoc enim iubet a primo adhiberi. quoniã in utramque partem a fractura exprimit superantem sanguinem, qui si diutius ibi subsistat, nonnunquam efficit, ut ossa uitiosa sanie plurimum irrigata corrumpantur.

38 *Quibus ossa fracta & ente excedentia restitui nequeunt hoc modo in suam sedem collocantur.*

Solent Græci, qui Asiam incolunt, usurpare uerbum κατατεῖναι, ut significent in suam sedem colloca re. unde mihi uidetur Hippocrates ducere nomen κατατάσιος per τ. tertiam syllabam scribens, sic, ut idem significet, quod καθίδρυσις, quod uocabulum nihil aliud sibi uult, quàm aliquid in suam sedem col locare, quàm rem κατατάσιν dixit. Male igitur scribunt nonnulli κατάτασιν, absque τ. non enim per intentionem, quam κατάτασις notat, sed & per impulsum nudata ossa in suum locum reconduntur.

39 *Ferramenta facere oportet ad similitudinem uectium, quibus in lapidicinis utuntur, latiora ex una parte, angustiora ex altera, quæ terna habeantur, aut etiam plura, ut semper adijci aptissima possint. quibus demissis ossa eodem pene momento, quo intenduntur impellenda sunt. Innitantur autem ab imo, inferiori ossi, a summo, superiori: atque (ut uno uerbo dicã) F non aliter, quàm si uectis ad lapidem uel lignum fortiter impellendum admoueatur. sint autem ferramenta quantum fieri potest firmissima, ne flectantur. Hac itaque curatio maximum momentum habet, si ferramenta idonea sint, & impulsus conueniens adhibeatur.*

Constat fabricanda esse ferramenta ad figuram uectium, quibus in lapidicinis utuntur, non tamen æque magna, cum, quæ ad impellenda ossa adhibentur, ab his non abhorreant, quæ ad urgendos dentes comparantur. Verum ad ossa impellenda parari multa debent, quorum alia alijs pleniora, uel tenuiora sint, uel minora, ab extrema parte, qua maxime suum effectum præstant. sed qua uia uti eisdem ferramentis conueniat, Hippocrates ipse euidenter declarat. si quis eius uerba non intelligit, alia expositione, aut interpretatione non indiget, sed oculorum sensu. quædam enim res natura tales sunt, ut aliqui nec discere, nec doceri eas possint, nisi in conspectum adducantur. G

40 *Ex uniuersis enim machinationibus, quæ ab hominibus excogitata sunt, hæ tres sunt omnium ualentissimæ, axis uersatio, impulsus per uectem, & cuneus adactus. namque homines sine aliquo uno, uel sine omnibus, nullum opus, quod maximam uim postulet, perficiunt. quare non paruifaciendus est impulsus hic. siquidem ossa, uel hac uia, uel nulla alia, recondentur: sed, si id os, quod super alterum excedit, uecti idoneum locum non præstet: sitque ita acutum, ut uectis effugiat, scalpro excauandum, donec uecti locus fiat, cui firmiter hæreat. Impellere autem oportet, atque extendere eodem die, uel postridie, sed non tertio: quarto uero uel quinto minime. nam, si his diebus lacessita ossa nequeant in suam sedem reuerti, inflammatio superueniet, ac nihilominus etiam, ubi restituantur.*

Axes nuncupantur ab Hippocrate uocabulo ὄνοι & ὀνίσκοι. Horũ itaque uersationem ait ualidissimam esse, sicut & uectis impulsum, & cunei admotionem, quam uocat σφήνωσιν, quæ lignorum per cuneos diductionem, diuisionemque significat.

41 *Atqui multo magis neruorum distentio excitabitur, si os restituatur, quàm si restitui nequeat. quod quidem ignorare non oportet, nam, si condito osse neruorum distentio superueniat, in angusto spes est: præstat autem iterum expellere, si potest citra molestiam fieri.* A.l.4.f.t.a. c.2.p.898.E. & 899.B.

Causam, quamobrem his omnibus uitijs inflammatio accedat, ubi ossa cõdantur, ipse deinceps om H nem perse quitur, semel ipsam explicasse contentus, non secus atque alia multa, quæ in medicina maximum pondus habent, ut, qui transferendum nobis sermonem censeat ad cetera eiusdem naturæ omnia. Eccε tibi adscribam eius uerba, quibus uniuersum hoc, quod ad multa singularia pertinet, exponit.

42 *Neque enim ijs, quæ iusto laxiora sunt, neruorum distentio, aut rigor supernascitur, sed ijs quæ ultra debitum intenduntur. Quod ad hunc locum attinet, propositis diebus irritare non conuenit, sed operam dare, ut uleus quàm minime inflammatione tentetur, & quàm maxime suppuret: atque ubi septem dies, uel paulo plures transierint, si febris non sit, atque ulcus inflammatione uacet, tunc minus prohibemur eniti ad reponendum, ubi uoti compotes fieri posse non desperemus, quoniam sine effectus spe non conuenit, & sibi & alteri molestiam afferre. Ergo, si ossa in suam sedem collocentur, qua curatio admouenda sit, iam declaratum est, siue abscessura credamus, siue non. Quòd si abscessura esse uideantur (ut dixi) fascia in omnibus his ordiri a medijs debent, plerunque, quemadmodum illa, quæ prima circumdantur, in utramque partem attracta.*

Ostensum est in libro de motu musculorum singulos musculos suo munere fungi, ubi uersus suum initium contrahuntur. quæ res, quando inuitis nobis accidit ob inflammationis magnitudinem, nerui distenduntur. Cur igitur, si reponantur ossa, quæ fracta aut luxata inter se cesserunt, musculorũ distẽtio sequitur? Quæstio ex eo præsertim diluitur, quod membrum redditur breuius, quum fractum, uel luxatum

A luxatum os cute excedit: sed postquam in suum locum reposita sunt, quæ nudata erant, suam longitudinem recipiunt. in quo casu coguntur musculi, quos inflammatio exercet, una cum toto membro distendi. duobus igitur modis distenduntur, & sub inflammatione, & nunc, quum ad pristinam longitudinem reuertunt.

43 *Attendenda insuper est figura ulceris, ne sub uinculo hiet, ac diuaricetur.*

Translatione usus duo hæc uerba usurpat, hiare scilicet, quod χαίνεσθαι dixit, ducto quidem uerbo a labijs oris: & diuaricari, quod ἐκπλίσσεσθαι, a cruribus plurimũ inter se diductis. diducta enim crura diuaricata dicimus: labia uero, quum sine motu maxillę inter se distant, hiantia. namque, ubi os sic aperitur, ut labia non coeant, dentes uero inter se committantur, hiare dicitur. Cauet autem, ne ore uulneris diductæ uinciantur. uult enim eas contrahi cutis partibus suum situm recipientibus. quandoquidem subiectum musculorum ulcus hac uia minime comprimetur, & maxime tegetur. scire enim licet, quæcunque cute conteguntur, hac eadem delectari, nihilque nudari innocenter. At quid mirum est, si ea, quibus cutis proprium, atque innatum uelamentum est, semper uelamento gaudent innato, ceterisque omnibus læduntur? Equidem, quum nihil ex cute præciderem, sed eam ab ulterioribus partibus super locum inducerem, a quo detracta erat, agglutinatam uidi, & (quod magis admiratione dignum est) quum
B locus iam nigritie occuparetur. Illud item longe admirabilius, quòd non modo adolescentibus, sed senibus non paucis, cutem ita detractam, protinus, ubi in plaga nigresceret, sæpe agglutinaui. At nuda caro, si sine cute relinquatur, ægre ad cicatricem perducitur, præterquam quòd morsum omnino sentit, & sordida redditur. medicamenta enim, quæ inflammationem coercent, ac leniunt, cuiusmodi est, quod ἔνυγρον, & quod τετραφάρμακον nũcupatur, affectam partem ab inflammatione tuentur, sed ulcus sordidum efficiunt: quæ uero ulcus purgant, ob detergendi facultatem mordent. Sed, ubi pars, a qua detracta cutis est, eadem contegatur, nulli eiusmodi noxæ patet. quod simile est, atque ubi pustulæ sub uarijs causis ortæ in tumorem assurgunt, & interdum grauem afferunt dolorem. acuta enim acu (ut nosti) eas aperio, ut exitum habeant, collectoque ibi humore leuiter expresso, superiectam cutem relinquo. Hæ deinde iterum implentur præcluso foramine, impletæque eodem modo aperiuntur, humore expresso cutis ad carnem compellitur, seruaturque, dum quod sub ea exulceratum est, ad cicatricem perueniat. Hęc dixisse uolui, ut aperte ostenderem ulcus quodlibet innata cute contegendum esse. hic autem non quodcunque tractatur, sed quod alte penitus insedit, quum caro tota ab ossibus discussa sit. non enim cute excederent, nisi prius uniuersam carnem incidissent. Hanc igitur melius est proxima cu-
C te uelari, namq;, ubi nuda sit, contactu medicamentorum, quibus nutritur, si oleum accipiant, & ulcus mitius reddant, sordida euadit: sin purgent sordem, & detergendi uim habeant, morsum sentit. At, ubi iniecta medicamenta, per cutem, suam facultatem carni exulceratæ impartiant, nulla ipsorum particula penetrante, proderunt quidem, sed nullum afferent ex superioribus incommodis. Iure igitur Hippocrates magni momenti existimat oras huiusmodi ulcerum contrahi, id, quod bene utique cedet, si diligenter figura ulceris animaduertatur. si una enim ora in alterũ latus inclinetur, fascia inde orsa ad contrarium conuertenda est: si pariter in utrumque, media primo iniici debet, atque oræ uulneris inter se committi.

44 *Fascia commode quibusdam a dextra parte attrahitur, quibusdam a sinistra, alijs in utramque partem ducitur. Quæcunque autem ossa reuerti in suam sedem non potuerunt, hæc scire licet abscessura esse, non secus etiam ea, quæ ex toto carne sunt nudata. nudatur autem quibusdam pars superior, plerisque uero emoritur caro, quæ circa fracturam est.*

Συντρόφως dixit, ut commode significaret, inutili translatione usus, quod mihi libuit notasse. quãdoquidem eloquentissimus quisque translationem usurpat ut rem apertius declaret.

45 D *Ossa quædam sub fractura diuturna alijs putrescunt, alijs minime, & quibusdam grauius, quibusdam leuius: tum modo grandia, modo exigua ossa inficiantur. Ob hæc igitur, quæ posita sunt, non licet uno uerbo explicare, quo tempore abscessura sint. nonnulla enim, & quod exigua sunt, & quòd in summo continentur, celerius excidunt: nonnulla non excidunt, sed aresacta, & putria squamam remittunt. præter hæc multum curatio alia ab alia differt. Fere tamen ossa illis celerrime abscedunt, in quibus celerrime pus apparet, & celerrime etiam, atque optime caro increscit. caro enim, quæ in uitiata parte succrescit, plerunque os attollit. Ambitus ergo totius ossis, si quadraginta diebus abscedit, optime abscedet, quum nonnulla usque ad sexagesimum perueniant. Rariora quidem ossa maturius abscedunt, firmiora serius, alia, quæ minora sunt intra tempus multo breuius, atque alia aliter.*

Ossa, quæ putrescunt ἀποσαπῆναι dixit, uerbo ducto a nomine σαπρόν. nominant autem quæcunq; corrupta sunt, σαπρὰ idque non recte, quæcunq; enim & uetusta, & diuturna sunt, ab ipso dicuntur σαπρά.

46 *His autem de causis os præcidendum est, si restitui nequit, & parum quid excedere uideatur, abscindere hoc licet, si noxium sit, & carnem aliqua ex parte vulneret, ac molestiam afferat, nudatumque sit, hoc quoq; abscindendum est. Reliqua uero nõ multum refert, præcidantur necne. scire enim certũ licet ossa, quæ carne nudata sunt ex toto, & arida, omnia penitus abscessura. ea uero præcidi non oportet, a quibus squama resoluenda est. ex propositis autẽ indicijs, cõijciendum est, quæ penitus abscessura sint. Ad horum curationẽ pannis utendũ est, ac uini perfusione, sicut ante indicauimus, in ossibus, quæ abscessura*

ſura ſunt:caue ndumque ne frigida aliqua re a principio perfundantur. nam periculum eſt, ne cum febre grauis horror ſe- E
quatur, neve neruorum diſtentio ſuperueniat.nam frigida ſemper neruorum diſtentionem afferunt, præſertim ulceribus.Il-
lud item ignorare non oportet,quòd membra,in quibus utraque oſſa comminuta ſunt,dum inter ſe cedentia curantur,& ea
quibus fragmentum a toto oſſis ambitu recedit,neceſſe eſt breuiora fiant.

Cauſas appellauit προφάσιας,patet autem ab eo hic quoque ſic uocari,nõ falſas,ſed ueras cauſas. uni-
uerſus autem ſermo de oſſibus putribus planus eſt,quũ imperat,ut id ex ipſis præcidatur, quod in cau-
ſa eſt,cur non condantur ut quod proximam carnem pũgit,atque(ut ipſe ait)moleſtiam affert, hoc eſt,
cum perturbatione,atque tormento reponitur.Addit inſuper futurum prorſus, ut ea oſſa abſcedant,
quæ nudata protinus reſtituta non fuerunt,ad hæc,quæ inaruerunt.

Quibus femoris uel humeri os exceſſit,fere non euadunt.ſunt enim oſſa hæc grandia, & medulloſa.adde quòd multa ac 47
magna ſimul lacerentur,nerui ſcilicet muſculi,ac uenæ.Quòd ſi reponantur,ſolet neruorum diſtentio ſuperuenire: ſi non re
ponantur,acutæ,biliosæque febres cum ſingultu,ac nigritie.non minus euadunt,quibus nec reponimus,nec reponere tenta-
mus:magis adhuc euadunt,quibus inferior pars oſſis,quàm quibus ſuperior exceſſit. Euadere etiam poſſunt, quibus repo-
nuntur,raro tamen.multum enim curatio, multumque natura corporis,alia ab alia diſtat, quod ad facile ferendum atti-
net:multũ quoq; refert,an ab exteriori humeri femoriſve parte oſſa exceſſerint.multæ enim,& grandes uenæ per interiorẽ
partem feruntur,quarum nonnullæ uulneratæ hominem iugulant:per exteriorem uero pauciores intendunt. In eiuſmodi igi- F
tur caſibus,periculi meminiſſe oportet,quod proprie circunſtat,idque in tempore prædicere.quod ſi reſtituere cogaris, ſpe-
reſque te id aſſequuturum,neque oſſa nimium inter ſe ceſſerint,neque muſculi contracti ſint(conſueuerunt enim ad ſuum ini-
tium recurrere)hæc quoque per uectem impellendo,extendendoque in ſuam ſedem reponito.

Conſtat quibus oſſa hæc nudantur,non tam oſſium,quàm muſculorum,neruorum, arteriarum ac ue-
narum magnitudine periclitari:ad hæc quoniam propiora ſunt neruorum, muſculorumque initijs. di-
ximus autem in opere de muſculis,ubi oſſa inter ſe ceſſerint,eos facile in ſeipſos contrahi, id quod ſæ-
pius adduximus.Cetera,ſi animum adiungas,in aperto ſunt.

Vbi reſtituantur,ueratrum molle potui dandum eſt eodem die,ſi eodem die reſtituuntur, alioquin, ne tentare quidem 48
oportet.ulcus uero curandum eſt,non aliter,quàm caluariæ oſſa,ubi comminuuntur.nihil frigidum imponendum, a cibo pe-
nitus abſtinendum.

Incertum eſt,quid ſibi uelit,molle.patet autem,uel qualitatem potionis,uel modum ſignificare. ne-
mo autem de modo exiguo,molle,proprie dictum exiſtimaret,nec qua ratione Hippocrates præpara-
ri ipſum uelit,facile intelligitur.Nos ſane radiculam ex oxymelle interdum dedimus,in quam ueratri
radicum ſurculi duntaxat per totum diem,ac noctem fuiſſent infixi.Huiuſmodi autem purgatio per ue-
ratrũ leuior eſt.ipſa autem res comprehẽdi ſane non põt,quum nõ adiecerit, quo pacto dari debeat.ſci- G
mus.n.& ueteres medicos,& iuniores,& qui inter hos ſunt,ſumendi ueratri uarias rationes prodidiſſe.

Si homo naturaliter amara bile redundat,ſuſtineri debet potione aquæ,cui oxyglycis odorati paulum aſperſum fuerit: 49
ſed, ſi amara bile non redundet,contentus ſit aqua potu.ſiquidem continenti febre laboret,non minus quatuordecim die-
bus hoc uictu utatur:ſin febre uacet,ſeptem.

Contrariam huic ſcripturam habet Artemidorus,qui Capito cognominatus eſt, uolens, ubi amara
bilis non ſuperet,dandum oxyglyces:ubi ſuperet,aquam.Scripſit autem hoc modo, ſi homo naturali-
ter amara bile non redundet,ſuſtineri debet potione aquæ, cui oxyglycis odorati paulum aſperſum
fuerit:ſed ſi amara bile redũdet,cõtentus ſit aquæ potu. Quidã alij cum Artemidoro ſcripturam hanc
ſuperiori præpoſitã habẽt.quãquã in libro de ratione uictus in morbis acutis Artemidorus ipſe eũ locũ
ubi Hippo.agit de potione aquæ,ita ſcribit,Alioquin nec ſitim tollit,ſed amara efficitur:biliosis.n.natu-
raliter bilẽ facit, & præcordijs aliena eſt:infeſtiſſima uero eſt,potiſſimũq; bilẽ facit,& uires conuellit,
cũ inani corpore aſſumiẽ.Qui locus,quũ a quibuſdam ita ſcribaẽ:bilẽ.n.naturaliter facit, & præcordijs
aliena eſt,Artemidorus ipſe priori ſcripturæ potius ſubſcripſit,in qua adijcitur,biliosis,atq; ita legit,bi-
liosis.n.naturaliter bilẽ facit,uolẽs aquã nõ ſimpliciter cuilibet,ſed biliosis dũtaxat bilẽ facere. Quo
pacto igitur nunc dat aquã bibere, quibus amara bilis abundat,niſi forte ſi exiſtimat amara bile redun- H
dantes,quos Hippoc.uocat πικροχόλους alios eſſe,atq; bilioſos. ſed nemo eſt qui neſciat illos uocari πικρο-
χόλοι,in quibus amara bilis redundat.nãq; altera bilis,quæ nigra cõſpicitur,acida eſt: quæ uero pallida,
& flaua,amara.Patet aũt ob uitia,quibus lãguens detineẽ,uinum remoueri.ſi quis aũt amara bile natu-
raliter redundet,quũ ab aquæ potione plurimũ lædaẽ,quẽadmodũ dictũ eſt in opere de ratione uictus
in morbis acutis.huic tantum permittit dari paululũ omnino oxyglycis, quam miſturam nominãt etiã
ἀπόμελι.Eligit aũt id,quod dulce eſt,ne tentet partes neruoſas.nam,quod magis acidũ eſt,magis nocet,
ac præſertim,ubi ex melle conſtat,& aceto,non ex fauis(ut ſupra indicauimus)quo modo in Hellade
quidem,atque Eli potiſſimum componitur,nos in alijs regionibus ex fauis conficimus, acetum melli
adijcientes,poſt hæc incoquentes,donec eorum qualitates in unitatẽ coierint, atq; aceti uis frãgatur.

Deinde paulatim pro ratione ad quemlibet uictum reuertatur.quibus item recondita oſſa non fuerint:eadem purgatio 50
conuenit:eodem modo uulnus curandum,& eadem abſtinentia ſeruanda:pars item corporis,quæ tumida eſt,extendi non de-
bet, ſed contrahi potius, vt ſpatium in vlcere laxius ſit.Oſſa autem longiori tempore abſcedunt, quemadmodum ſupra di-
ctum eſt.Cauere autem hæc oportet,præſertim ſi bella cautio eſt.ſiquidem ſpes in anguſto eſt, & pericula multa circunſtant.
atque ubi oſſa non reponantur:medicus uidetur arte deſtitui: vbi reponantur,homo ad interitum magis præcipitatur,quàm
liberetur.

Antea

A Antea quoque diximus quamlibet uictus rationem, quæ exquisite contraria est ab Hippocrate
φαύλην nuncupari.

51 *Vbi ossa genu, uel toto loco mota sunt, uel paulum excesserunt, casus multo mitior est, quàm ubi ea, quæ in cubito sunt, uel toto loco mouentur, uel paulum excedunt.*

Quum ossa toto loco mouentur ἐξαρθρήματα dicit, quum paululum excidunt παραρθρήματα. mitiorem ue-
ro casum εὐηθέστερον appellauit, iuxta propriam significationem uerbi εὐήθης, quo significatur bonos ha-
bens mores. nam, si stolidus græce uocatur εὐήθης similiter dicitur, atque γλυκεῖα & καλλία. γλυκεῖαν quidem
uocant suem, ubi dijs immolatur, ut blande rem appellent: καλλίαν uero simiam. nam ab hoc quoque
uocabulo cauent, quod testantur Callimachus quum ait.

Bestia nanque unam ante horam non dicitur esse.

52 *Nam pro magnitudine tenuior est articulus femoris, quàm humeri.*

Commissura genu duobus ossibus continetur inter se commissis, femoris scilicet, ac tibiæ. sed, sicut
in ceteris commissuris necesse est quoddam cauum esse, in quod se inserat caput ossis, quod recipitur,
B atque ipsum caput rotundum esse, ut prompte facileque in cauum conijciatur: ita etiam in commissura
genu, extremum quidem femur insinuatur, tibiæ uero caput recipit. nam, quum hæc femori subiecta
sit, duo eius tubercula, duobus cauis admitti respondentibus, quæ media apte distinguuntur cartilagi-
ne quadam neruosa. Merito igitur Hippocrates ex ossibus, quæ inter se committuntur, articulum uo-
cat, non id, quod proximum processum accipit, sed, quod in cauo recipitur, nũc autem inquit, Tenuior
est articulus femoris, quàm humeri. quoniam, ubi articulus hic, id est, imum femoris caput cum tibia
committitur, tenuior est, hoc est minus tumet: non tamen simpliciter est minor humero, qua cum cubi
to coniungitur, sed, si pro portione æstimetur. nã, si imum femoris caput magnitudini femoris respon-
deret, longe maius esset. sed res aliter habet. multo enim maius est femoris os, quàm humeri: imum
uero femur paulo maius est, quàm imus humerus.

53 *Atque hic unus iustam naturam habet, eamque rotundam.*

Femoris articulus, qui in genu est solus, inquit, iustam naturam habet. Constat autem (ut sæpenume-
ro indicauimus) iustum ab ipso intelligi, quod æquale est. Si scrutemur itaque diligenter, qua ratione
dicat hunc unũ naturã æqualẽ habere, inueniemus nullas in eo partes excedere, quum omnes inter se
similes sint, quumque unam tantum commissuram habeant. Igitur, quia femur ea parte in duos rotun-
C dos processus finitur æqualis magnitudinis ac figuræ, qui in duos tibiæ sinus æquales conijciuntur: &
quia utrunque extremum femoris scilicet, ac tibiæ situm est e regione totius ossis, ea de causa iure quis
dicet articulum hunc iustam naturam habere. superius enim femoris caput, quod cum coxa committi-
tur, neque e regione femoris est. siquidem uidetur in interiorem partem proiectum, neque magnitu-
dini eius respondet, cum multo plenius sit femur, quàm humerus, ac nihilominus summum caput hu-
meri longe minus sit, quàm femoris: at neque ipsum humeri caput e regione humeri situm est. Quòd si
ceteras spectes commissuras, nullam inuenies habere omnem æqualitatem, quam in genu proposui-
mus. Ac non longe abieris, extrema tibia, quæ suræ iuncta, cum talo committitur, neque appendices,
neque sinus habet ossibus respondentes. necesse enim fuit, si ita se habere debuit, quemadmodum tibia
longe crassior est, quàm sura, sic eius appendicem & ab interiori parte commissuræ, qua caua est, & ab
exteriori, qua gibba, maiorem esse. sed res aliter habet. quin & ipse talus non simplicem figuram repre-
sentat, qua committitur, sed uariam, partesque habet plurimum inter se differentes. Inuenies autem ab
his non abhorrere commissuram cubiti, & radij cum manu. Quòd si omnia persequi uelim, cogar lon-
gius labi, & multo magis, si ceterorum articulorum omnium naturam exponam, ut maxillæ uertebra-
rum, & ossis, quod latum appellatur. satius igitur duxi rem summatim, breuique sermone complectens
D ad alia transire. is sermo sic habet. De natura omnium ossium scriptus est a nobis liber unus, ubi uniuſ-
cuiusque magnitudinem, figuram, commissuramque explicauimus. quem, si quis præ manibus habeat,
inueniet uere hoc loco propositum esse, inter commissuras omnes, solam, quæ in genu est, ad unguem
iustam esse.

54 *Humeri autem articulus magnus est, & plures recessus habet.*

Quum propositum ipsi fuerit genu, & cubiti commissuram inter se conferre, quumque ostenderit
casus genu mitiores esse, quàm cubiti, hanc rem conficere uolens, dixit, nam pro magnitudine tenuior
est articulus femoris, quàm humeri: & insuper adiecit: atque hic iustam naturam habet. Quod abunde
fuisset, si genu cum cubiti commissura duntaxat comparasset. sed quoniam orationi adijcit unus, quũ
inquit, atq; hic unus iustam naturam habet: cogit articulorũ omnium naturam referre, quam nullus sim
plicem habet, sed tum figuræ ac magnitudinis inæqualis, tum partium dissimilium. Nunc igitur, quum
ad cubiti commissuram ueniat, ostendatq; partes eius dissimiles esse, & inæquales, nos quoque uerba
eius sequuti, quæ proponuntur, singula explicabimus. Magnum ergo esse inquit humeri caput in cubiti
cõmissura, idque non immerito. latescit. n. hac parte pluraq; habet capita inæqualia, quæ κονδύλους, i. tu-
bercula græce dicunt. at nullum eorum cauo recipitur, quemadmodum euenit in genu, nisi gibbum
quoddam, quod inter ea medium est, & trochleæ imaginem repræsentat. quum ex magnis tuberculis

humeri,quod interius est,cum nullo osse coniungatur. quod ab exteriori parte est, committatur cum E radio in summum eius sinum coniectum.Hactenus humerum uidemus excipi cubito ac radio: sed alio rursus modo humerus cubiti processus excipit,cum ab utraque parte quantum satis est, sinuetur, minus quidē a priori,magis a posteriori,quum & cubiti processus,quos a rostri similitudine Græci, & fœminino genere κορώνας, & neutro κόρωνα uocant, non sint æque magni,quique a posteriori parte est, maior sit.Quocirca cubiti commissura uaria & inæqualis est,ac dissimilium partium. atq; ob hanc causam recte ait Hippocrates iustum esse articulum in genu,in cubito nō item. Sed cur dixit & plures recessus habet? an eo quia uoluit cubitum cum genu conferre? sunt enim in genu duo recessus tibiæ duntaxat, sicut & duo femoris tubercula,sed in cubiti commissura unus est magnus cubiti recessus, qui duobus processibus terminatur,uno quidem breuiori a priori parte,a posteriori altero magis oblongo. ipse autem humerus duobus recessibus excauatur quasi foueis quibusdā,in quos conijci diximus cubiti processus:exculptus item est alio recessu,qui medius trochleam repræsentat.

Ad hæc ossium cruris longitudo similis est,sed quod ab exteriori parte est,paululum excedit, idque non est animaduersione dignum,nihilque magni momenti prohibet,ab hoc oritur exterior chorda,quæ iuxta poplitem sita est. 55

Paulo maius esse ait exterius os,quod suram dicunt,quod & in superioribus iam posuit, cum simplicis fracturæ cruris curationem tradidit.nos autem,quod eo loco diximus, nunc etiam repetimus, ima parte suram tibia longiorem esse,a genu autem magis dicendum est tibiam esse longiorem. non enim coniungitur femur cum sura,uerum(ut paulo ante diximus)caput suræ,quod ab exteriori parte est in cauo tibiæ,ab eadem parte recipitur.Sed qua de causa dixerit a sura nihil,quod magni momēti sit,prohiberi, manifestum est ijs,qui librum de usu partium legerint,ubi ostendimus in omnium articulorum fabricatione duplex fuisse consilium,nempe,ut permittat membrum sine impedimento suos usus præstare,prohibeatque(quod Hippocrates dixit κίνημα)ne suo loco ossa moueantur. ut permittat quidem membrum suos usus præstare, efficiunt,& caua in summo existentia,& ligamenta laxa: stabilem commissuram reddunt caua admodum sinuata,altioresque oras habentia,tum firmioris naturæ ligamenta, breuioraque,ad hæc robustæ chordæ ualentesq; cingentes commissuram a parte exteriori. Sura igitur ad firmitatem commissuræ genu nihil confert,nisi paululum quid,id quod expressit his uerbis: ab hoc oritur chorda,quæ iuxta poplitem sita est.Ad eius autem exquisitam cognitionem non debes expectare,dum corpus incidatur,cum in omnibus gracilibus euidenter quoque se ostendat ante corporis sectionem.At quamobrem chordas,id est,extremos musculos,cum in neruos degenerāt, τένοντας uocet, sæpenumero declarauimus.Chorda hæc ab exteriori parte poplitis sita ab eadem commissuram quoq; G adstringendo ad huius partis firmitatem conducit,prohibetque,ne femur in eam prorumpat.

F

Sed brachij ossa inæqualia sunt,quodque breuius est,multo plenius est,quod tenuius, plurimum ultra articulum fertur atque excedit. 56

Inæqualia dixit brachij ossa,non quòd cum crure hæc conferat,quasi crus inæqualia ossa nō habeat, quippe,quum in eo posuerit longius esse,quod ab exteriori parte situm est:sed, quod exterius os tibiā excedat,minimum tamen,cubitus uero plurimum.nam si diligenter summa pars cruris inspiciatur, sura uidetur paulo minor quàm tibia,eademque in imo crure aperte longior conspicitur. Ergo,quia sura in summa parte paulo minor est,præ ut in ima excedit:cubitus autem tota sua eminentia radium excedit,idcirco dixit ultra articulum ferri,articulum nominans,uel commissuram uniuersam, uel extremū humeri,quod cauo cubiti C literam referenti inscritur.

Neruis item illigatur,qua parte ossa inter se coniunguntur. 57

Ligamenta nunc neruos appellat,ubique autem eos ita uocat:lata uero ligamenta, & quasi membranas circa commissuram nominari neruos patebit ex ijs quæ proxime subijcit;sed & absque illis eui- H dentissimum est,nullum ex ijs,qui proprie nerui nominantur, ad os pertinere. hoc siquidem proprium est ligamentorum,ac propterea chordarum,quum hæ naturam habeant mixtam ex neruis ac ligamentis.Hæc autē omnia absolute tradita sunt a nobis in libro de motu musculorum.sed, nunc ad id ueniendum est, quod in propositis uerbis exequitur.Illigatur(inquit)id cubiti,quod excedit, id est, eminentia cubiti,ligamentis commissuram comprehendentibus,qua parte ossa inter se iungūtur, cubitus scilicet & radius.quod idcirco protulit,quia ultra hunc locum,totum id,quod in posteriorem proiectū est, carnis est expers,neque ligamentis commissuræ aliquo modo comprehenditur. ipsi enim innectitur latescens chorda musculi illius,qui cubiti commissuram extendit.

Pluribus autem neruis ad humerum alligatur id os,quod tenuius est quàm quod crassius. Natura igitur horum articulorum,atque ossium talis est. 58

Ex his uerbis colligi diximus totius commissuræ ligamenta,neruos ab Hippocrate nominari, quæ quidem ab imo humero orta,summo cubito,ac radio ea parte innectunt.euenit.n.in omni commissura ut lata ligamenta, quæ ipsam comprehendunt, ita communia sint ossium, quæ inter se committuntur, ut crassæ membranæ uideantur. hæc autem capiti radij etiam iunguntur, sed magna ex parte cubito atque

A atque ea de causa dixit, pluribus autem neruis ad humerum alligatur id os, quod tenue est, quàm quod crassius, hoc est cubitus, quàm radius. siquidem ambo ad humerũ alligantur per ligamenta innexa, quæ nunc retuli neruos ab Hippocrate appellari, sed pluribus alligatur cubitus.

59 *Ob cuius natura modum ossa, quæ in genu articulo sunt, sæpius excidunt, & facilius reconduntur.*

Ossium enim, quibus utraque commissura continetur, structura arctior est in cubito, laxior in genu. Huc accedit, quòd multi processus multique sinus inter se commissi, undiquaque cubiti commissuram adstringunt: at in genu femoris tubercula in exiguos ac resupinatos tibiæ sinus conijciuntur. Iure igitur articulus hic magis prolabitur, & celerrime reuertitur.

60 *Inflammatio vero non magna supernascitur, neque articuli vinculum.*

Oritur inflammatio ui, qua ossa expelluntur, quaque in suam sedem collocantur. Sed in genu, quũ utrunque facile, & sine magna ui incidat, inflammatio non oritur, quæ, quũ absit, articuli uinculum nõ sequitur. sub quo eum neque facile extendatur, neque facile curuetur, ægre post curationem mouetur. Fit autem huiusmodi uinculum ea de causa, quia articulus inflectitur ob neruos ac ligamenta, quibus continetur, quæ sub immodica inflammatione extenduntur. Quocirca articulus ob quasdam inflammationis reliquias ita ægre mobilis redditur, ut alligatus esse uideatur. Nam, quum chordæ ac ligamẽ
B ta, quæ ipsum illigant, comprehenduntque, & extendi, & in omnibus prompte sequi musculos articulum mouentes non possint, sed propter duritiem in contrariam partem attrahant, affectus uinculo similis proficiscitur. Verum in cubiti commissura, quum tenues extremitates processuum cubiti interdum confringantur, & ubi excidunt, & ubi conduntur: quumque multorum concursus sit, uinculum articuli grauius oritur, & curatu difficilius.

61 *Plerunque autem in interiorem partem mouetur, interdum in exteriorem, nonnunquam in poplitem, quæ mutationes vniuersæ difficiles non sunt. sed, si in exteriorem vel interiorem partem erumpat, super sedile aliquod humile collocare hominem oportet. crure sublimiori quidem, sed non multo.*

Qua parte articulus magis adstringitur, ea minus elabitur. perfecte igitur a priori parte adstringitur, qua patella est, quam nonnulli medici, cum toti genu opposita sit, ἐπιγονατίδα merito appellant. hãc ab exteriori parte continet lata quædam chorda, cuius initium est, a ligamentis, quæ a priori parte femoris sunt. ea uero per totam patellam fertur, ac tibiæ capiti innectitur. Priorem igitur partẽ commissuræ genu, & patella, & chorda, quæ (ut dictũ est) ad tibiæ caput pertinet, optime tuentur: sed posteriorem exquisite rotundam adstringit caput eius musculi, quo curuatur crus. est quidem hic musculus exiguus, atque ob eam causam ipsa commissura absconditus, latet eos, qui corpora incidunt. maxime
C autem crassum caput habet, quod ualidissimis ligamentis constat. Supersunt duæ partes in commissura genu, exterior & interior, quæ nulla tali tutela sepiuntur, quali prior & posterior. atque idcirco femur in eas prolabitur. magis autem in interiorem, ut quæ minus septa sit.

62 *Fere satis est modice extendere, crus scilicet ab inferiori parte, femur a contraria.*

Quum extendendi aperte mentionem fecisset, de reponendo nihil meminit, ut de re, quæ plana sit, quòd optime nouerimus perpetuum esse in articulis omnibus reponendis ad contrariam partem eius, in quam uenit, prolapsum articulum repellere. At, ubi reponimus, si quædam eminentia ossis non longa extat, os, quod reponendum est, dirigere conuenit. quod etiã docet non secus, ac fecerit in cubiti commissura. Nihil autem de genu articulo meminit, quum in poplitem prolabitur, quoniam eadem ratione conditur, atque ubi in exteriorem uel interiorem partem mouetur. membro enim in diuersa diducto, articulus, qui excidit in priorem partem, adurgendus est.

Molestiora sunt, quæ in cubiti, quàm, quæ in genu articulo incidunt, & maiori negocio restituuntur, idque ob
63 *inflammationem, nisi protinus restituantur. Excidunt quidem hæc minus quàm illa, sed ægrius in suum locum collocantur, diriguntur que, magisque inflammatione prehenduntur, & callo circundantur. hæc item fere paulu-*
D *lum excedunt, idque modo ad pectus, modo in exteriorem partem: articulus autem non toto loco mouetur, sed aliquid ex cubiti processu, qua excedit, in humeri cauo manet. Hæc igitur, vbi in hanc vel illam partem procidunt, facile reuertuntur. satis autem est e regione humeri recta extendere, sic, vt vnus brachium a prima palmæ parte extendat, alter prehendat hominem sub ala: alius item vna manu ad os, quod extat, admota, prominentiori eius palmæ parte ipsum propellat, altera vero prope articulum data cogat in contrariam partem. atque hæc quidem luxata non ægre in suam sedem reponuntur, si priusquam inflammatio superueniat, recondantur. plerunque igitur in exteriorem partem ueniunt, veniunt & in interiorem. figura autem ipsa exprimuntur, sæpiusque hæc licet absque valida intentione restituere. Necesse est, vbi in interiorem partem erumpant, articulum ad naturalem sedem repellere: brachium vero magis in pronum habitum conuersum circumducere. Cubitus ergo plerunque in has partes excidit, sed, si humeri articulus in hanc, vel illam partem moueatur vltra cubiti processum, qui in cauo eius recipitur, quod raro accidit: sed, si accidat, ad hæc luxata non amplius accommodatur directa extendendi ratio. namque vbi sic extendimus, id cubiti, quod excedit, prohibet, quo minus sequi humerus possit. Quæ igitur sic luxantur, eo modo extendenda sunt, qui ante traditus est ad extendendum humerum fractum, quum alligandus est. ab ala enim conuenit sursum versus extendere, a cubito deorsum cogere. Humerus enim hac ratione diductus e regione sui recessus collocabitur, sic, vt non hæreat. hoc, vbi accidet, facile restituemus prominentioribus palmarum partibus, partim id humeri, quod extat, impulsum reponentes, partim id cubiti, quod iuxta humeri articulum est, a contraria parte coactum in suam sedem collocantes, eodem modo in vtroque*

casu.hac autem intentio ad huiusmodi luxata iustissima est : restitui etiam possent, si recta intentio adhiberetur , minus ta- B
men,quàm si hoc modo intendantur.At humero ut in priorem partem erumpat raro admodum accidit.Sed, quid subita uis
non expellit ? multa enim suo loco excidunt,licet magnum sit,quo prohibentur.In hoc autem casu grande est , quod super
os crassius excedit,plurimumq; nerui tenduntur.quibusdam tamen excidit, cuius rei id signum est , quod neque minimum
quid curuare cubitum possunt , quod etiam articulum contingenti patet. Nisi ergo subito reponatur , graues , uehemen-
tesque inflammationes cum febre oriuntur : sed , si statim occurratur,non magno negocio conditur.Expedit autem linteum
durum,implicitum,non magnum , qua parte cubitus curuatur,transuersum iniicere,tum repente cubitum flectere, & quan
tum maxime potest,manum ad humeri caput porrigere.hac enim reponendi ratio,iis,quæ sic luxata sunt,abunde est . Po-
test item directus intendendi modus ad hanc reponendi rationem aptari. debet autem, qui restituit , prominentioribus pal-
marum partibus id humeri,quod,qua cubitus curuatur,præter naturam extat, retro cogere : alter ab interiori parte cu-
biti eminentiam adurgere,sic,ut ad cubitum ipsum e regione spectet.Valet autem ad huiusmodi luxata ille extendendi mo-
dus,quem supra narrauimus,pertinere ad extendendum humeri ossa comminuta,quum uincienda sunt . Intentione adhibi-
ta prominentiores palmarum partes admouendæ sunt,quemadmodum in prioribus demonstrauimus . Verum,ubi humerus
in posteriorem partem erumpat(id quod raro accidit)maxime omnium dolorem mouet, & febrem,eaque sub pura bile con
tinuatur,mortifera est,& paucis diebus hominem præcipitat:homo autem extendere brachium nequit. Quòd si a principio
protinus adhibearis,coge cubitum extendi,ac per se restituetur : si iam febris anteuerterit,non amplius reponendus est.ad- F
hibita enim ui dolor hominem interimeret.atque(ut vno verbò dicam)nullum articulum,dum febris est,compellere in suam
sedem conuenit,sed minime omnium cubitum.Obnoxia item est cubiti iunctura aliis grauibus noxis. hoc enim os crassius est
quòque ab altero diducitur.ea neque curuari,neque extendi similiter potest.id patebit,si quis priorem iuncturæ partem tan
gat,qua diuiditur uena,quæ a superiori parte lacerti procedit.quæ res ubi accidit,non facile restituitur . Neque enim alia
ossa,quæ bina inter se iunguntur,ubi dehiscunt,facile in pristinum locum reuertuntur.sed necesse est ossibus sic diductis par
tem reddi tumidam. rationem uero,qua deligare conuenit,posuimus, ubi uinculum eius commissuræ , quæ ad talos est,osten-
dimus.Est etiam,quum perrumpitur,interdum os cubiti,quod humero subiectum est: interdum eius chartilago, a qua nasci-
tur chorda,quæ sita est in humeri parte posteriori.id,quum accidit,febrem concitat , & malis vitiis annumeratur : articu-
lus tamen suo loco remanet.basis enim eius tota hac parte excedit.At,quum ea pars comminuitur,quæ subiecta est hume-
ri capiti,articulus huc atque illuc mouetur,si transuersa penitus frangitur.Sed(ut summatim rem exponam) leuiora uitia
sunt,sub quibus os frangitur,quàm sua quibus hoc inuiolato uenæ ac nerui grandiores ibi conteruntur. hæc enim hominem
magis ad interitum præcipitant,quàm illa,si continua febris accedat,sed huiusmodi fractura raro accidit.Est etiam inter-
dum,quum imum humeri caput frangitur,qua prominet.id autem multo grauius uidetur uitiis , quæ cubito incidunt , sed
aliquanto leuius est.Quæ ergo uia restitui potissimum , curarique luxata singula debeant,diximus:atque id etiam , articu-
lum protinus reponendum esse,quòd nerui celerrime inflammatione prehendantur.nam si,ubi excidant, statim recondan- G
tur,nerui tamen contrahi solent,aliquandiu consuetam porrectionem,contractionemque non præstare . Curare autem hæc
omnia similiter conuenit,& quæ comminuuntur,& quæ dehiscunt,& quæ procedunt.omnia enim pluribus fasciis pannisq;
& cerato nutrienda sunt,non secus ac cetera,quæ franguntur.Figuranda autem est in his omnibus cubiti commissura,sicut
quando humerus & cubitus fractus deligabatur.huiusmodi enim habitus maxime communis est omnium,quæ excidunt,de-
hiscunt,aut franguntur:maxime item communis mutationis,quæ postea sequitur,siue curuari illa , siue extendi debeat ; ab
eo enim habitu mota æque , & curuari, & extendi potest . Præterea membrum ita figuratum citra molestiam ægrotantis

A Linteum conuolutum in cubiti com-
missuram conectum.
B Cubitus repente conflexus.

continetur atque suspenditur.Ad hæc,si extento brachio callus obduceretur , contineretque , satius esset nullo modo increuisse. multum enim esset
impedimento,& parum proficeret.expeditius autem esset callo curuatum
brachium firmari . multo autem melius est callum circundari brachio me-
dio inter hos habitu collocato. Hactenus de figurando . Deligare autem
conuenit fascia capite super uitiatam partem iniecto,seu fracta sit,seu pro
lapsa,seu diducta,eaque primos circuitus dare,ac maxime adstringere,sed
hinc atque hinc leuius,uinculoq; & humerum & brachium comprehendi,
& utrunque magis,quàm plerique soleant,ut a uitiata sede tumor , quàm H
longissime ad partes,quæ hinc sunt atque hinc,depellatur.Iniiciatur autem
uinculum eminentiæ cubiti,si ea parte uitium sit , ne tumor ibi excitetur.
Cauendum insuper est,quantum potest,ne in uinciẽdo plurimum uinculum
colligatur.qua cubitus flectitur.adstringenda uero est.quàm maxime pars
uitiata.reliqua eadem sequantur,quod ad uinculum spectat, uerctius ac la-
xius:atque eodem tempore singula, quo superius scripsimus in curatione
fracturæ:tum tertio quoque die fasciæ soluantur,ac rursus alligentur, sen-
tianturq; tertio die laxæ,sicut in fracturis . Ferula quoque debito tempore
circumdentur.nihil enim aliena sunt,tam si fractura sit,quàm si non sit,ni-
si homo febricitet.laxissimæ autem imponantur,ac tum ad humerum,tum
ad brachium dentur,neque crassæ sint:adhiberi item debent inæquales in-
ter se sic,ut vna alteram excedat, quantum conferre ad flexum coniicie-
mus.quin et panni superiniiciendi sunt eadem ratione,qua ferulas diximus.
sed qua uitium est,paulo pleniores.Temporis uero coniecturam facere opor
tet,& ex inflammatione,& ex iis,quæ supra scripsimus.

GALENI IN HIPPOCRATEM DE ARTICVLIS COMMENTARIVS PRIMVS.

Vido Vidio Florentino interprete.

PRIMI LIB. ARGVMENTVM.

Quemadmodum in libro de fracturis multa dicta sunt, quæ ad luxatos articulos pertinent, & quo modo suum in locum reducerentur, est commonstratum; ita in hoc, qui de articulis est, multa de fracturis habentur: atque in prima eius parte de humeri articulo restituendo, de summo humero, deque iugulo agitur.

B LIBRVM hunc illi proxime subiectum esse, qui de fracturis est, in commẽtarijs
in eum iam diximus, quod nunc paucis etiam dicemus. Eam rem ante omnia
plane demonstrat principium utriusque libri. in illo enim ita orditur, Medicũ
oportet, quæ suo loco mota sunt, & fracta recto admodum habitu intendere:
ubi aperte de fractis ac luxatis tractaturum se indicat. Sed in hoc rursus, ab
initio protinus coniunctionem, autem, adiungit. quæ ibi adijci solet, ubi ali-
quid agitur, cuius ante mentio facta fuerit: nunquam tamen in principio ser-
monis adscribitur. quanquam nonnulli ad id sapientiæ deuenerunt, ut Xeno-
phontis librum, qui œconomicus dicitur, adducant, inde putantes fidem facere, ueteres solitos esse cõ
iunctionem in principio sermonis usurpare: ac propterea Xenophontis libri tale esse initium asserunt.
Audiui autem ex eo, cum etiam de re familiari tuenda apud me talia dissereret: non intelligentes eum
librum postremum esse inter eos, quos de Socratis dictis ac factis memorabilibus scripsit. Ad hæc ip-
sa rerum doctrina testatur librum hunc ei, qui de fracturis est proxime subijci. ibi enim pollicitus de fra
ctis luxatisque tractare, quæcunque ibi explicanda reliquit, hic exequitur, sic, ut nihil in opere deside-
retur, atque ea de causa dixi Hippocratem iuxta quorundam sententiam uniuersum hoc opus in duos
C libros non secasse, sed uno colligasse, eumque inscripsisse de officina medici, qui præ magnitudine po-
stea ab altero distinctus fuit in duos. Nullum autem fracturæ, aut luxati genus fuisse ab Hippocrate
prætermissum, exceptis, quæ ad caput pertinent, cum alio libro ab ipso tradantur, euidentissimum est, si
in memoriam reuocentur, & quæ in libro de fracturis prodidit, & quæ in hoc ipso ostensurus est. In li-
bro itaque de fracturis scripsit de brachio, cubito, crure ac femore comminuto, tum de ijs, quæ pedi in-
cidunt & manui, postea de illis fracturis, quibus ulcus accedit, & ossa nudantur, postremo de omnibus
uitijs genu & cubiti. restabant adhuc ex luxatis humeri caput, quod cum lato scapularum osse commit
titur, & femoris caput, quod coxa recipitur, maxilla & spina: ex fractis, costæ, maxilla, nasus, auriculæ,
quæ in hoc libro persequitur. sed & de ossibus, quæ dehiscunt, ac de ijs, quæ circa articulos conterũtur
in utroque libro tractat, & si quid in eo, qui de fracturis est, prꝑterijt, in hoc adiecit, ita, ut nullum super-
sit genus fracti, prolapsi, aut diducti ossis. scripsit etiam de musculis, uenis ac neruis collisis, & de alijs,
quæ (ut retuli) satis testantur hunc librum illi, qui de fracturis est, subijciendum esse. Huc accedit, quòd
in hoc ipso exponit uniuersam structurã machinamenti illius, quod in eo uoluit paratũ haberi medicis,
qui in magna ciuitate medicinam faciunt, simulque in memoriam reducit, illius se ante mentionem fe
cisse. Id machinamentum a medicis, qui post ipsum fuerunt, scamnum Hippocratis appellatur. sed sa-
D tis hactenus ostendimus librum hunc proxime sequi eum, qui de fracturis est. Ad expositionem igitur
eius ueniamus, adhuc illud præfati, quod in enodatione libri de fracturis proposuimus; nempe sermo-
nem Hippocratis planum esse, minimaque expositione indigere apud eum, qui primis disciplinis insti-
tutus sit, quique fuerit in Hippocratis sermone uersatus. si quis enim ita paratus ossiũ hominis, uel cer-
te simiæ, commissuras inspexerit, facilius adhuc comprehendet, quæ in hoc opere traduntur. si quis au-
tem incidendis musculis operam dederit, & prudens alioquin natura fuerit, huic (certum scio) superua-
cua uidebuntur complura eorum, quæ in ijs commentarijs posuimus. quandoquidem uerba Hippo-
cratis prius tenebit, quàm a me exponantur. sed quoniam non his commentaria scribimus, satius arbi
tror aliorũ habita ratione, si quid uel parum uideatur obscurum, id nullo modo præterire.

1 *Articulum autem lati scapularum ossis noui uno modo excidere, nempe in alam.*

Ostensum iam est in superiori libro Hippocratem solitum esse mutuari nomen articuli ad significan
dum ossium, quæ inter se committuntur, non cauum, quo proximi ossis caput recipitur, sed ipsum ca-
put. nunc uero meminisse etiam oportet humeri caput, quod grande est, inseri in extremitatem cerui-
cis lati scapularum ossis, quæ leniter caua est: tum consuesse Hippocratem interdum eiusmodi res ita
exprimere, ut nunc, quum inquit, articulum autem lati scapularum ossis, interdum non ita, sed ac si di-

ceret

ceret, Articulum, qui cum lato ſcapularum oſſe committitur. quemadmodum in libro de fracturis, ubi E ſæpenumero ſcribit, articulus, qui ad genu. uno modo, inquit, hoc eſt, in unam partem ſcire ſe hunc articulum excidere, quod an uere ſic habeat in ijs, quæ ſequuntur, conſiderabimus.

In ſuperiorem uero locum, aut in exteriorem nunquam. 2

Cauum id, quod (ut retuli) in extrema ceruice lati ſcapularum oſſis ſitum eſt, in priorem partem ſpectat. quare ubi humerus in ſuperiorem partem porrigitur, illius caput eo cauo prorſus toto recipitur. At, quum commiſſuræ uniuerſæ ſex ſint partes circūſtantes, ſuperior & inferior, prior & poſterior, exterior & interior: pars huius commiſſuræ exquiſitæ ſuperior tegitur carnoſa parte illius muſculi, qui, quū literam Δ. repræſentet δελτοειδὴς a quibuſdam nominatur: qua uero ad collum inclinat, ſuperiectū habet dorſum lati ſcapularum oſſis, qua id ſummum cum iugulo coniungitur. ab interiori parte obijcitur proceſſus lati ſcapularum oſſis, quem nonnulli ab anchoræ ſimilitudine uocant ἀγκυροειδῆ, alij a roſtri figura κορακοειδῆ: hic itaque prohibet, quo minus in eam partem articulus elabatur, in poſteriorem quis noſtrum poterit concipere, quum ibi latum ſcapularum os ſit? Reſtant quatuor loca non ſepta, in quæ putare licet articulum erumpere, quorum omnium meminit: inferioris quidem initio libri, quum inquit, Articulum autem lati ſcapularum oſſis noui uno modo excidere, nempe in alam. reliquorum uero trium nominatim, primo ſuperioris, deinde exterioris, tertio prioris. Conſideremus igitur quid de duobus modis dicat, quos aggreſſus eſt proximis uerbis. F

Non eſt tamen, quod contendere cupiam, excidat ne an non, &, ſi de eo non deſit, quod dicam. ſed in priorem partem elapſum, nec uidi unquam, nec elabi poſſe exiſtimo. cenſent tamen quidam medici in priorem partem plurimum excidere. decipiuntur autem maxime iis, quorum caro circa articulum & humerum tabe conſumpta eſt. ſiquidem in his humeri caput in priori parte prominens ſe oſtendit. Ego quum in eam partem procidiſſe articulum negarem, propterea, & a medicis, & a uulgo male audiui. unus enim habitus ſum ignarus, ceterique omnes periti, uixque perſuadere illis potui rem ita habere. 3

Exequutus duas partes, in quas excidit, ſuperiorem ſcilicet, & exteriorem, teſtatuſque ex utriſque in neutram ſe uidiſſe articulum luxatum, quaſi de utraque pertractans adſcripta nunc uerba propoſuit. Quod autem poſtea ponit, cum inquit, & ſi de eo non deſit, quod dicam, aperte uidetur ad alteram propoſitarum partium referri. nam, ſi referri ad utramque uoluiſſet, non loquutus eſſet ſingulari numero, de eo. An de ſolo exteriori loco intelligit, ſiquidem uerba hæc ab eo loco proxime ſubijciuntur: & ſi de eo non deſit, quod dicam? Poteſt ēt (ut nōnulli accipiūt) de utroq; loco id ſcripſiſſe, uſus antiqua loquēdi figura, quaſi ita ſcripſerit, & ſi non deſit de ea re, quod dicam. Aiunt nonnulli dari poſſe, ſcripturam hanc corruptam eſſe, cum a primo librario non recte fuerit deſcripta, &, quum nemo deinde auſus fuerit ipſam corrigere, hactenus corruptam perſeuerare. Nos autem in quodam exēplo ita ſcriptū inuenimus, & ſi non deſit de ijs, quod dicam, quum aliquis non dubitarit aliter ſcribere, quàm alibi reperiretur. ſed, ſiue de utroq; loco, ſiue de altero tantum dicat, nō eſt, quod cōtendere cupiā, operæpreciū nobis eſt utrūq; contēplari, quod attinet ad eius uerba illo duntaxat adiecto, quod uerbo ἰσχυριεῖν ſignificauit cōtendere cupio. id. n. nihil aliud notat, quemadmodū & uerbū ὀψείω uidere cupio, unde Homerus deduxit uocabulum ὀψείοντες, ſignificans cupientes uidere, quum inquit, τῶν δ' ἔτ' ὀψείοντες ἀϋτῆς ἠδὲ πολέμοιο. Conſideremus igitur cauſam, quamobrem ait nolle ſe aliquid dicere, & ſi non deſit, quod dicat, primo intelligentes, quæ nam ſint, quæ dicere poſſet. Conſtat aūt, ſi quid dicendum omnino ſibi ſtatuiſſet, ex partium natura inueniendū fuiſſe. partiū aūt naturā demōſtrauimus ad unguē in libro de oſſibus, in eo qui eſt de muſculis incidendis, & in eo, qui de ratione incidendi corporis. natura. n. arteriarum uenarū, neruorū nihil ad hunc locū facit, quia caſus oēs, ubi articuli excidunt, fiūt ac prohibentur, & ob oſſium cōmiſſuram, & ob muſculos, quibus illa cōprehenditur, ad quā rem nihil cōferūt, aut prohibent uenæ, nerui, & arteriæ. Ac ne lōgius a propoſito diſcedamus lati ſcapularum oſſis articulus inter ceteros oēs facillime prolabitur. quoniam unius formæ eſt, & ſimplex, non duplex, quemadmodū, qui in genu eſt, neque uarius, & nullo modo ſimplex, quemadmodū, qui in cubito: & quoniā humeri caput grande eſt, & ſine oblonga ceruice in ſinum parum deſidentem conijcitur. femur uero caput paruum habet, & ceruicem oblongam, id uero cauum, quo recipitur, ualde ſinuatum eſt, & altis labris cingitur. adde quòd in ſummo capite per ualidiſſimum ligamentum ad ſuum cauum, qua maxime altum eſt, diſtinetur. Iure itaque femur raro procidit, ſæpe humerus, ut qui neque ligamentum habeat, neque in altiori cauo ſe inſinuet. Neceſſe autem eſt, cum prolabitur, principio in eam partem moueri, in quam compellitur ui illius habitus, quo figuratur, ubi manere neceſſario non poteſt, & quòd ſuopte nutu deorſum feratur, & quòd interdum prohibeatur anguſtia loci, ſiue ob oſſium proceſſus, ſiue ob muſculorum uires. Igitur lati ſcapularum oſſis commiſſura ſuperiectum habet a ſuperiori parte ſummum lati ſcapularum oſſis, qua cum iugulo coniungitur, & ideo, quamuis in eam aliquando articulus moueatur, quum ab oſſibus quæ ibi ſunt, non admittatur, ſtatim pondere inclinatum deorſum feretur: ab exteriori uero magnis muſculis continetur, præterquam quòd articulus deorſum naturaliter inclinatur. interdum tamen uiolētus habitus, qui muſculos poſſit inter ſe diducere, poteſt in ſpacium, quod inter eos eſt, articulum cōpellere, quo deinde adſtrictus muſculis contineatur. atque hac de cauſa dixit Hippocrates nolle ſe cōtendere, G H

A tendere, excidatne articulus humeri, an non. quatenus enim deorſum fertur, manere in priori parte non poteſt: diductis autem muſculis (ut dictum eſt) nihil alienum uidetur adſtrictum ibi contineri. Hęc adducere potuit de humeri capite luxato in alium locum, quàm in alam. ſed, cum id nunquam uiderit, commentitias cauſas ſcribendas eſſe minime credidit, ubique magis fide dignum exiſtimans, quod euidenter apparet, quàm quod a ratione ducitur. Sic & quæcunque ipſe ad curationē excogitauit, priuſquam nos doceat, experimento comprobat. non ſicut nonnulli ex iunioribus medicis, qui in ſcriptis de ratione medendi, nobis ea imperarunt, quæ ipſi nunquam ante ſunt experti. Sed & ipſe Hippocrates in hoc libro, quum tractaſſet de ijs, quæ ſpinæ incidunt, ſubdidiſſetque poſſe experimēto redargui, quæ ipſe excogitaſſet, inquit, Pulchra enim huiuſmodi monumenta ſunt eorum, quæ, cum experti ſumus, ſine effectu inuenimus, & cauſarum, propter quas parum proceſſerint.

4 *Siquis carnem detraxerit ab ea parte, qua ſuperiecta commiſſura humeri cum lato ſcapularum oſſe ad ceruicem intendit, & ab ea, qua ſitus eſt muſculus, qui verſus ſuperiorem partem extendit, & a chorda iuxta alam, & a iugulo ad pectus humeri caput, quamuis prolapſum non ſit, in priori parte admodum ſe oſtendet. naturaliter enim humeri caput in priorem partem prominet: reliquum vero oſſis humeri in exteriorem conuertitur.*

B Βραχίων, quem humerum uertimus, dicitur ea totius brachij pars, quæ inter duos articulos ſita eſt. duos autem articulos intelligi uolo, & eum, qui ad latum ſcapularum os, & eum, qui ad cubitum eſt: ἐπωμὶς uero illa, quæ ſuperiecta commiſſuræ humeri cum lato ſcapularum oſſe ad ceruices intendit. ὦμος enim græce nominatur ex tota commiſſura id, quod oculis ſubijcitur. nam quod lati ſcapularum oſſis minime ſe oſtendit, a poſteriori parte ſitum eſt: ab inferiori omne id, quod apparet, quum totum brachium ſurſum porrigitur, ala nuncupatur. Præfatus igitur Hippocrates, ubi in carne, quæ humeri commiſſuram contegit, macies ſumma oritur, caput humeri ita extans conſpici, ut quibuſdam excidiſſe uideatur, docet uniuerſam eius naturam ex arte corporis incidendi, præcipiens, ut ſi quis aperte intueri ipſam uelit, ab ea parte, quæ ſuperiecta commiſſuræ humeri cum lato ſcapularum oſſe ad ceruicem intendit, carnem detrahat, hoc eſt, ſcalpello circumcidat, donec, quæ in commiſſura ſunt, oſſa nudentur: detrahat ſimiliter ab ea chorda, quæ iuxta alam eſt. terni enim hic muſculi ſunt, primus a lato ſcapularum oſſe ac iugulo oritur, quem a ſimilitudine literæ Δ uocant δελτοειδῆ. Huius muſculi, quod carnoſum eſt, tegit uniuerſam commiſſuram, chorda in longitudinem tendit per os humeri, cui illigatur altera chorda grandioris muſculi, qui a pectore incipiens cum ſuperiori connectitur, qua ſita uena eſt, quæ ſub ala ad cubitum procedit. Meminit etiam huius ipſius, quū inquit: & a chorda iuxta C alam: ſed, quum ait: & ab ea, qua ſitus eſt muſculus, qui uerſus ſuperiorem partem extendit: potuit loqui de muſculo, qui Δ literam repræſentat, cuius, quod carnoſum eſt, operit uniuerſam commiſſuram. potuit etiam muſculū illum intelligerē, qui orſus a priori parte ceruicis, a duobus capitibus ligamenta ualida habet, quorum alterum a lati ſcapularum oſſis proceſſu anchoræ ſimili, alterum a ſublimiori labro ceruicis eiuſdem oſſis dependet.

5 *Verſatur humerus in cauo lati ſcapularum oſſis a latere, vbi brachium iuxta latus extenditur: at vbi totum in priorem partem porrigitur, humeri caput e regione caui lati ſcapularum oſſis collocatur, neque amplius videtur in priorem partem excedere. Ergo, quod propoſitum eſt, nunquam vidi, humeri caput in priorem partem promoueri, non tamen contendere velim, eo nec ne promoueatur, Quem humerus igitur in alam excidat, complures reſtituendi peritiam habēt, quippe quum multis excidat: callere autem omnes modos, quibus medici luxatum reponant, & qua ratione ipſis vtendum ſit, eruditi eſt. Tunc autem adhibere modum validiſſimum debes, cum maxima vi opus eſſe intelligis. validiſſimus autem eſt, qui omnium poſtremus adſcribitur.*

Verſari dixit ὁμιλεῖν, quod uocabulum græce fere mutuātur antiqui, non ad ſignificādum colloqui, quemadmodum nūc plerique, ſed hac uoce intelligunt inter ſe conuenire, & quaſi una uerſari, quod D ὁμοῦ εἰλεῖσθαι dicebant. quin & Homerus eodem modo id uſurpat in ijs, quæ ſcribit in clipeo appicta fuiſſe a Vulcano, cum inquit, Non ſecus, ac uiui conuerſabātur. Humerum itaque a latere ait uerſari in cauo lati ſcapularum oſſis, ubi brachium iuxta latus extenditur, ὁμιλεῖν dicens uerſari, ut eo uerbo ſignificaret ſimul eſſe, & ipſum contingere. At ubi (inquit) brachium totum in priorem partem porrigitur, humeri caput e regione ſinus lati ſcapularum oſſis collocatur, neque, cum erectum maneat, uidetur amplius in priorem partem excedere.

6 *Quibus humeri caput ſæpenumero excidit, ipſi per ſe reſtituere vt plurimum poſſunt.*

A.l.4. f.5.2.1. c.1.p.688.D. In commentarijs quoque de fracturis oſtendi articulos duabus de cauſis frequenter uel leui occaſione erumpere, aut enim ob ipſos ſinus parum deſidentes, atque ipſis labris reſupinatos: aut ob humorem earum partium, quæ commiſſuram comprehendunt, ob quem laxantur, & facile extenduntur. Adieci etiam articulos ijſdem de cauſis prompte reſtitui. quam ob rem ab ægrotantibus per ſe citra operam medici reponuntur.

7 *In alam enim conijcientes tubercula digitorum alterius manus, articulum ad ſuperiorem partem adurgent: cubitum vero ad pectus adducunt.*

Primus reſtituendi modus hic eſt, quum ſeu æger ipſe, ſeu medicus aliquis humeri capitis digitorū

tubercul:

tubercula ſubijcit,non quouis modo,ſed a parte interiori ut primo ad priorem partem caput humeri E
compellat,dein ad ſuperiorem,ipſumque e regione collocet ſui caui.ubi(ut arbitror)muſculi,qui com
miſſuram complectuntur: ipſi ſubſeruient,& efficiendi ſocij erunt. ipſe enim ait in opere de fracturis,
quod & nos in libro de motu muſculorum, id proprium eſſe atque innatum muſculis,ut in ſeipſos con
trahantur.non.n.a ſeipſis,ſed quieſcentes atque ocioſi,ab ijs,qui in contraria parte ſiti ſunt,tenduntur.
Hic muſculorum motus humeri caput in alam luxatum non patitur in eodem loco manere, ſed ipſum
attrahit ad latus, dum expellatur,ſubijciaturque ceruici lati ſcapularum oſſis. Quocirca tria in reſtituē
do ſunt agenda.primo quidem in priorem partem impellendum eſt,deinde in ſuperiorem, poſtremo in
poſteriorem.hoc ſiquidem neceſſe eſt quocunq; modo quis reponere id tentauerit. Igitur, ubi partes,
quæ commiſſuram comprehendunt,naturaliter madent,& laxæ ſunt,humeri caput, uel leuiter intento
brachio in priorem partē adducitur:at,ubi ualidæ ſint,ualentius intēdi debet. Quamobrem plures in-
uēti ſunt reſtituēdi modi,quorū omniū caput unū eſt,quod ego retuli.ſpectat antem ad ea tria,quæ pro
poſui agenda.inueniūtur hæc ex eo,quod maxime commune eſt & generale,poſitum quidem ab Hip-
pocrate:demonſtratū uero a nobis in libris de ratione curādi,quod & nūc ēt docebimus, quantū pote
rit breuiſſime,nēpe ex ijs,quæ naturaliter habent,nihil eſſe corrigendum.ſiquidem ea nobis conſilium
eſt nō tollere,ſed tueri: quæ uero præter naturā ſunt,propoſitum eſt in naturalē ſtatū reſtituere.neceſſe F
aūt eſt id,quod in antiquā ſedem,unde exceſſit,reuerſurū eſt,rurſus idē iter facere,quod perinde eſt, ac
ſi dicas contrariū iter facere.nā ijs, qui Athenis Eleuſinē proficiſcūtur iter contrariū non aliud appella
ri pōt,quàm Eleuſine Athenas.quanquā primū iter,quod fecerunt Athenis abeuntes, poſtremum eſt,
ubi redeunt.Conſiderato igitur in ſingulis luxatis,unde cœperit articulus expelli , qua proceſſerit , &
ubi conſtiterit.oportebit.n.excidendi finē,principium eſſe reuertēdi,atq; inde rurſus ad excidēdi prin
cipiū procedere. Ac ne lōgius diſcedamus in propoſito caſu,cū humeri caput ſuo loco motū in priorē
partē uenit,ob pondus deorſum fertur,deinde in poſteriorē partē ad latus ui muſculorū attrahitur. cū
ergo reuerti ad ſuā ſedē debet,inchoari a poſteriori regione neceſſe eſt,tuncq; primo in priorem partē
impelli,poſtea ſurſum adduci:deinde,cum ſitum eſt e regione ſui caui,duorū alterū faciendum eſt, uel
res tota muſculis cōmittenda,uel una cū ipſis attrahentibus adurgendū eſt.at,ubi rē muſculis cōmiſe-
ris,inferiorē locū ſine fulctura ne relinquito.ſuſtineri.n.hic re aliqua humerū oportet,ne,cum muſculi
nondū ſic confirmati ſint,ut ipſum attrahāt,deorſum feratur,priuſquā ab illis in ſuā ſedem adducatur.
Ergo,cū tria hæc itinera ſint,optimū eſt,unūquodq; ad rectā lineā fieri.primo quidē in priorē partem,
deinde in ſuperiorē,tertio in poſteriorē.ſępe aūt non ſic,ſed circa ceruicē lati ſcapularū oſſis circūducē
tes humeri caput reſtituimus,cuius ſane generis eſt primus reponendi modus per digitos,uel ipſius ho G
minis,uel medici.Eum modū appellat Hippocrates κατὰ περίσφαλσιν, quaſi dicas , ex circumuagatione:
qui citra noxam proficit in cōmiſſura humeri cū lato ſca-
pularū oſſe,quippe,quæ nullū oblōgū proceſſum habeat,
neq; in capite humeri.ex toto.n.rotūdū eſt, neq; in labris
illius caui,quo recipit̄. Quibus itaq; ſæpe promouet̄, ne-
ceſſe eſt cōmiſſurā eſſe laxā,& cauū exiguis labris cōtine-
ri,atq; ea de cauſa ipſi per ſeipſos articulū reſtituunt, qui-
bus ita habet,integræ manus digitorū tubercula in alā cō
ijcientes,ſic,ut inter latus & humeri caput demittantur:
in quo caſu digiti uicē uectis præſtāt,cū tubercula in acu-
tū deſināt ad effigiē ſummi cunei.hac igit̄ ſummitate faci
le inter humeri caput,& latus inſeruntur, qđ ſi ibi ſemel
admittātur,cū facile reſtitui poſſit ob humorē partiū,quæ
cōmiſſurā cōprehendunt , digiti quidē ea parte protinus
admiſſi articulū a latere in priorē partē reducūt.at cubitus H
quū ad pectus adducit̄,humerū attollit : cūq; digiti ſimul
interim impellāt,& circūducant iuxta inferiorē & priorē
partē cōmiſſuræ,humeri caput ad ſui caui orā aſcendit. q
ſi ſemel eo fuerit cōpulſum,leui momēto in ipſum cauum
reuertitur.hic autem reſtituendi finis fuit.

A Digiti demiſſi ſub ala ab interiori parte articuli prolapſi.
B Caput obiectum , qua inguinum cum lato ſcapularum oſſe committitur .
C Alter cubitum ad pectus adducens.

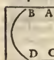
Eundem reſtituēdi modū adhibere medicus poterit , ſi ſub ala ab 8
interiori parte articuli prolapſi digitos demittēs,a latere ipſum redu
cat:ſuum uero caput ad renitendum obijciat, qua ingulum cum lato
ſcapularum oſſe committitur, genubus iuxta cubiti iuncturam ad hu-
merum datis ad latus repellat. Expedit autem eum,qui reſtituet, ma
nu ſtrenua eſſe.uel ipſe manibus & capite, quod dictum eſt , præſtet,
alter cubitum ad pectus adducat.

Medici in reſtituēdis luxatis quædā agūt, idiotis quo-
que communia,id quod nunc faciunt in propoſito reſti-
tuendi modo: quædam propric adijciunt ijs,quæ commu
nia

A nia sunt.commune est medicorũ pariter & idiotarum per digitos impellere,& humerum attollere: sed propriũ medicorũ,caput obijcere homini,qua iugulũ cũ lato scapularum osse committitur, & humerũ adurgere genibus ad imũ eius datis. Obijcitur autem caput,ne homo sequatur,quũ humerus digitorũ impulsu in priorem partem adducitur,quæ primo fieri debent,tum tertio genibus adurgendum, quod in eo tẽpore totius curationis,quæ per manum admouetur,opportunissime fit,quũ humeri caput a latere penitus reductum,non protinus occurrit ceruici lati scapularum ossis.tunc.n.neq; oportet articulum in priorẽ partẽ adducere, sed in superiorem compellere.quod optime continget,si quis imum humerum ad latus trudat.quatenus.n.in interiorem atque inferiorem partem fertur, eatenus, quod ipsi opponitur,in contrarias partes ducitur. At,ubi humeri caput in priorem simul & superiorem uenit, facile reconditur. Sed, si nolit medicus genibus imum humerum adurgere,imperet alteri, ut ipsum ad pectus adducat.hoc supra ostensum est fieri ab idiota, quòd sæpe articulus excidat, edocto qua ratione agendum sit: sed cui nunc primum excidit,non licet id efficere, nisi si generosus est, atque aduersis rebus non perturbatur.hic siquidem iussus a medico per se ad ceruicem humerum excitabit.

9 *Reponitur item humeri caput,quum brachium retrodatur ad dorsum,tum altera manu eminentia cubiti sursum compel*
B *litur,altera a posteriori parte urgetur articulus.*

Hoc restituendi modo magis circumducimus,quàm superiori,sed sub ipso etiam necesse est in tres partes articulum agi,quæ tamen singulæ proprijs finibus nõ circumscribuntur,neque angulum efficit, quum ex una parte ad aliam transfertur,sed in orbem deducitur.perinde ac si anguli a quadrato retundantur. Quid autem accidat,quum articulus in orbem agitur, circumduciturque, plane intelliges ex descriptione huius figuræ.

Concipito caput humeri, quem articulum lati scapularum ossis uocat, quum primo agitur,ferri a latere ad partem priorem per lineam C. D. inde sursum per lineam D.B. postea in suum cauum conijci,ubi A. quòd si ita feratur,non circunducitur: sed,si anguli D. B. quasi infringantur,nõ amplius per tres lineas rectas feretur, sed per unam curuam. Sic itaq; circumactus humerus ad horã adducitur sui caui.ad quam ubi uenit,modico impulsu in suam sedẽ reuertitur. Atque hoc commune est omnium, quæ circumducendo reponuntur.id quod etiam euenit ei restituendi modo,quem nunc exprimit, siquidem brachio in posteriorem partem ducto ad spinam,quum necessario humerus sequatur,caput huius in priorẽ ac superiorem partem translatũ circũducetur,primo circa inferiorem partem commissuræ, deinde circa
C priorem,donec ascendat ad oram sui caui,in quod,ubi coniectũ fuerit,continebitur,tuncque restituẽdi finis est.Quemadmodũ aũt in superiori modo restituendi,ne homo sequens in priorem partem conuerteretur,præcipit medico,ut capite obiecto summum lati scapularum ossis,qua cũ iugulo committitur,retro,repelleret:ita nunc,ne in posteriorẽ partẽ conuertatur,contrarium imperat, ut scilicet manu obiecta a posteriori parte totius commissuræ,hominem in priorem repellat.

10 *Hic reponendi modus,atque is,qui superius positus est,secundum naturam non sunt: circumagentes tamen in suam sedem articulum cogunt.*

Dixit non secundum naturam esse,eo quòd articulus ad rectã lineam non feratur, sed in orbem magis,ut ostensum est.qua in re periculum est,ne abscindantur processus aliqui. Quod autem inquit, cogunt: uim eorum indicat.

11 *Sed, qui per calcem reponere nituntur,prope secundum naturam cogunt.*

Qua de causa hunc reponendi modum asserat prope secundum naturam esse, aperte intelliges, quũ ipsum uniuersum cognoueris:quod fiet,ubi,quæ subijciuntur,animaduertas.

12 *Hominem oportet humi resupinare,medicum uero ab ea parte,a qua articulus eruperit humi sedere, deinde suis mani-*
D *bus hominis brachium affectum prehendere,ac deorsum uersus extendere,& calce in alam demisso,dextro quidẽ in dextrã, sinistro in sinistram,in contrariam partem urgere. necesse autem est in sinum alæ rotundum aliquid demittere, quod ibi aptetur,maxime idoneæ sunt pilæ paruæ admodum,ac duræ,quæ e corio fere sumuntur.nam, nisi tale aliquid indatur, non potest calx ad humeri caput peruenire. brachio enim ab inferiori parte extento,sinuatur ala,quoniam chordæ ab utraq; parte alam constringunt inter se aduersæ. Oportet autem aliquem ab altera parte eius,qui extenditur,sedentem,continere hominem ab integri humeri cum lato scapularum osse commissura,ne corpus ducatur affecto brachio ab altera parte extento: post,loro molli abunde lato pilam in alam coniectam excipere,cuius lori utrunque caput alter extendat,qui a capite hominis sedeat,pedeque eam partem repellat,ubi iugulũ cum summitate lati scapularum ossis coniungitur. Pila uero,quantũ maxime potest, intus conjciatur, atque ad latus,& a capite humeri recedat.*

A Medicus suis manibus brachiũ affectum prehendens, ac deorsum uersus extendens,& calce in alam demisso in contrariam partẽ urgens.
B Aliquis ab altera parte sedens,continens hominẽ ab integri humeri commissura cum lato scapularum osse.
C Lorum molle,quod pilam excipit in alam coniectam.
D Alter extendens utrunque lori caput, & pede repellens eam partẽ, qua iugulum cum summitate lati scapularum ossis committitur.

Si quis,

Siquis, quę sic traduntur, E
non intelligat, huic opus est
non uerbo exponere, sed
agendo rem monstrare. atq;
idcirco mihi placet, quemadmodum supra retuli, librũ
ipsum Hippocratis sæpius
legi, uerbis diligenter considerατis, atq; adhibito omni
studio, ut quod proponitur,
intelligatur. Equidem tibi,
ut quæ ab Hippocrate scripta sunt tenẽti, causam adijciam, quam ob rem hunc reponendi modum prope secundum naturam esse affir- F
met, quosq; superius posuit, tanquã non secũdum naturã reprehendar. Primo quidẽ hic reponendi modus humerũ extendit, quod neuter ex superioribus præstitit, quã ob rem a quouis merito laudetur. nos enim ad quẽ usum intentio adhiberetur, extẽdendumq; perpetuo esse, antequã restituere, aut cõponere tentemus, in opere quoq; de fracturis ostendimus. Deinde, in hac curatione calce homo retro repellitur, ne sequatur, quum brachiũ attrahitur. Hæc itaq; duo agentes in diuersa contendimus, loro quidẽ circa alam iniecto hoĩem in posteriorẽ partẽ ducimus, pede in priorẽ repellimus. patet aũt eundẽ esse, qui utrunq; efficiens in diuersa contendit. Hæc in proposito reponendi modo secundũ naturã adhibentur. sed, quum impulsus absit, a conuenienti modo recedit, eo quòd nequeat exigua pila inter latus & humeri caput penetrare, ac multo minus etiam calx. At, ubi eo nihil indatur, quomodo impellemus? ubi non impellamus, neque reponere secundum naturam poterimus.

Est & alius reponendi modus, quo super summum humerum alterius hominem collocant. maior autem esse necessario 13
is debet, super quem collocatur. hic autem apprehenso brachio laborantis summum humerum suum excitatum ala ho- A.l.4.f.5.t.1.
minis subyciat. c.11.p.890.E

A Homo collocatus super summum humerum alterius.
B Maior, super quem collocatur. G
C Leuis puer a posteriori parte appensus.

Primus reponendi modus, quem posuit, per digitos fuit, siue ægrotantis, siue medici: alter per calcem: tertius est, quem uocant per subbumerationem, eo quòd Hippocrates dixit, ὃ κατωμίζουσιν ἐς ἄνθρωπον, quum significare uoluit eum modum, quo super summum humerũ alterius hominem collocant. Quomodo autem hoc fiat, ipse aperte docuit, quum præcepit, ut qui super summum humerum collocaturus hominem esset, suis manibus prolapsum ipsius brachium prehenderet, atque ita summum humerum suum attollens in hominis alam conijceret, ut cauum, quod in ea est, eiusmodi eminentiæ locum præstaret.

Postea conuertatur, quasi sedili velit insidere, eo spectans, vt H
summo suo humero æger ala suspendatur: ipse vero seipsum ab eo 14
humero magis excitet, quàm ab altero, suspensique humerum ad suum pectus quàm celerrime adducat. ità uero figuratus concutiatur, quum hominem suspenderit, vt reliquum corpus in contrariam partem inclinetur, atque humerus contentus. Quòd si homo leuis admodum fuerit, appendatur ei a posteriori parte leuis aliquis puer. Hi restituendi modi omnes ad palæstram sunt aptissimi, quoniam luxata ibi, vt restituantur, nullum aliud machinamentum desiderant, quibus alibi vti etiam conueniet.

Dixit uerbum conuertatur significare uolens, summũ humerum, super quem homo collocatur, conuerti, sicut quando ad sedile accedimus, ut illi insidamus. Aegrotantem uero, quum ab humero pendebit, constat a tergo eius, super quem collocatur, suspendendum esse. hac siquidem uia in contrariam partem ducetur, atque brachium, quod a fronte trahitur. Quòd si leuis fuerit, qui suspenditur, appendi leuem puerum præcipit, ut grauius reddat pondus, quod tendit in

A dit in partem contrariam. uult etiam concuti articulum humeri ipsius ægrotantis ab eo, super quē collocatur, ut e regione suæ sedis constituatur. sæpius enim diximus, ubi articulus ita collocetur, facile recondi. quum nobis etiam nihil impellentibus, musculi, quod expedit, efficiant.

15 A.l.4.f.5.t.1. c.11.p.890.F *Sed & qui super pistillum cogunt, prope secundum naturam restituunt. Inuoluatur autem pistillum molli aliqua fascia, minus enim elabitur: atque inter latus & humeri caput deuittatur. Quòd si pistillum breuius fuerit, homo alicubi sedeat, sic, ut uix iniicere humerum super pistillum possit. Fere autem pistillum adhiberi longius conuenit, sic, ut homo stans pene ex eo pendeat. Deinceps humerus & brachium iuxta pistillum extendatur, corpus uero alter in alteram partem adurgeat, manibus ad collum datis iuxta iugulum.*

A. Pistillum molli lana inuolutum sub ala.
B. Brachium ad pistillum porrectum, ac detractum.
C. Alter manibus ceruici adiectis deorsum compellens.

16

Atq; hi ēt, quatenus in diuersa contendunt, secundū naturā reponunt: quatenus uero humeri caput (ut in sequentibus ostendit) pistillo circumducitur, a reponēdo secundum naturam absunt. quæ autem hic scribit, singula in aperto sunt.

Hic reponendi modus moderate secundum naturā est, ac restituere articulum potest, si recte adhibeatur.

Hunc modum secundū naturam esse affirmat moderate, quod significauit uerbo ἐπιεικέως, quemadmodū & homo moderatus ἐπιεικὴς græce dicitur. putarunt nōnulli uerbū ἐπιεικῶς usurpari pro maxime, atque idcirco (ut opinor) in principio huius orationis remouerūt dictionem prope, ita scribentes. Sed & qui super pistillum cogunt, secundum naturam restituunt. Debuerunt autem, etiam si Hippocrates id non monuisset, per se intelligere, cuius rei hunc reponendi modum in sequentibus accuset. accusat enim, quum inquit, licet .n. pistillo humeri articulus inhæreat, periculum est, ne corpus in hanc uel illam partem labatur: ac propterea ait eum modū, qui per scalam adhibetur, meliorem esse. Modus igitur, qui pistillo utitur, ad summū perfectionis nō accedit. quare neq; uerbo ἐπιεικῶς maxime, significatur. magis .n. eū probat, q per scalā est: magis itē eū, qui per spathā habentē in summo capitulum rotundum ac leniter cauum.

17 A.l.4.f.5.t.1. c.11.p.890.F *Quin & alius quidam modus est per scalam adhuc melior. quandoquidem tutius suspensum corpus non magis in hanc, quàm in illam partem inclinabitur. licet enim pistillo humeri articulus inhæreat, periculum est, ne corpus in hanc uel illā partem labatur.*

18

Quintus hic est reponendi modus. ob quam uero causam utilior sit, quàm qui positus est quarto loco, aperte ipse exposuit.

Alligandum autem est super gradum rotundum aliquid, quod alæ sinui conueniat, quo humeri caput in suam sedem compellatur.

Ex eo ipso ligno, ex quo gradus conficitur, tale quidpiam extat initio protinus, quum scalæ machinamentū paratur, quo nos etiam frequenter utimur. simile autem est ligno, quod proxime subdet, quod summum habet capitulum rotundum ac leniter cauum, unde apud recentiores medicos fere omnes græce ἄμβη hoc est crepidinis, nomen inuenit. consueuit autem illis organis adiici, quæ erecta collocantur: cuiusmodi est organum tum Andreæ tum Fabri. neutrius autem structuram adscribere nunc oportet. posita enim est a sexcentis architectis junioribus, qua de organis scribunt. nobis autem institutum est Hippocratem explanare, qui ad omnia ualidissime in contrarias partes, seu extendenda, seu impellenda, eo machinamento utitur, quod scamnum appellatur.

19 *Inter omnes reponendi modos hic præstantissimus est. lignum accipitur ad summum quinos, uel certe quaternos digitos latum, crassum uero binos, aut etiam minus, longum cubitos duos, uel paulo breuius, quod ab altero extremo rotundum sit, angustissimum ac maxime tenue, in summo capitulum rotundum ac leniter cauum habeat, parumque extet ab una parte, non quidem uersus [illegible], sed*

uersus

uersus humeri caput, ut huic subiectum, ala iuxta latus accommodetur. Summo item ligno, uel linteum, uel mollis habena E *agglutinatur, ut mitius sit: deinde caput ligni in alam demittitur intro quantum potest inter latus & humeri caput: brachium totum super lignum extenditur, alligaturque paulum infra humeri caput supra cubitum, & supra manum, ut quàm maxime immobile sit. est autem maximi momenti extremum lignum ultra humeri caput in alam intime indere.*

Sextum reponendi modum, quem potissimũ laudauit, hic docere ingreditur, aperte exponens structuram ligni, cuius extremo superimpositum est capitulum rotundum ac leniter cauum. Hoc quia simile est labro, quod Græci uocant ἄμβωνα, medici totum lignum ἄμβην appellant. tale siquidem labrum est, quale uidemus in ollis cõuersum in interiorem partem, uersus cauum. unde quidam comicus, ut per iocum morderet, dixit quẽdam ollarũ ἄμβωνας delingere. Attici igitur masculino genere ἄμβωνας, Iones fœminino ἄμβας huiusmodi labrorum figuras appellant. Commodissime autem capitulum hoc demittitur inter latus atque humeri caput, utilissimumque est ad impel- F lendum, quum firmiter, quod gibbum est ex humeri capite, excipiat. in uniuersum autem singula ipsius uerba plana sunt.

20 *Post hæc tignum transuersum inter duas columnas bene alligandum est, superque id brachium cum ligno imponendum, ita, ut ab una parte brachium sit, corpus ab altera, sed tignum iuxta alam: dein ab altera parte circa tignum attrahendum brachium cum ligno, ab altera reliquum corpus. Vinciatur autem transuersum lignum sublime, ut reliquum corpus suspensum imis pedibus sit. modus hic reponendi capitis humeri præstantissimus est. Iustissime enim impellit, modo lignum retro magis, quàm humeri caput demittatur: iustissime item in contrarias partes inclinat, osque humeri tutũ seruat. Vbi casus quidem recens sit, articulus citius opinione reconditur, prius item, quàm extentus uideatur.*

Columnas constant ab ipso κίονας appellari. tignum uero transuersum, quod ab una columna ad G alteram peruenit, σφυρῆρα.

21 *Sed & quæ iamdiu exciderunt, hoc tantum modo reponi possunt, nisi tempore caro in cauum uenerit, atque humeri caput locum sibi tritum fecerit, in quem ueniat. Vbi autem luxato humero malum ita inueterauerit, hac uia arbitror posse restitui. nam quid non moueat iustus impulsus? manere tamen suo loco non puto, sed prolabi, ut consueuit. Idem efficies, si super gradum uim adhibeas, hac reponendi ratione usus.*

Locum tritum & callosum nominauit τρῖψιν. quem efficit humeri caput, quod adstrictum diu continetur in ea parte carnis, quæ iuxta commissuram est, in quam forte a principio erumpens constitit. κοτύλην dixit cauum commissuræ, quod (ut dictum est) super insidet extreme ceruici lati scapularum ossis. Plerunque autem tam ipse, quàm alij medici κοτύλας appellant alta caua ac magnis H oris septa: sed nunc iure suo mutuatus est hoc uocabulũ ad significandum cauum, in quod proxima caro conijcitur, quum articulus luxatur, & locum occupat, in quo humeri caput ante recipiebatur. Igitur & propterea, quòd ipse sinus capitis humeri obstructus est, & propterea ꝙ locus, in quem uenit, occalescens, sinus uicem præstat, fit, ut, si quando reponatur, contineri non possit. cum caro, quæ iuxta erat, sinum præter naturam occupet, & ea, quæ ossi locũ facit, occalescens commissuræ sinum referat.

22 *Satisque omnino fuerit, si recens adhuc uitium sit, super magnum sedile Thessalum uim adhibere. sed parari lignum conuenit, quemadmodum dictum est, atque hominem in latus conuersum sedili insidere, brachio cum ligno super eam partem sedilis iniecto, cui sedentes dorso inhærent, atque ab una parte corpus attrahere, ab altera humerum cum ligno. Idem quoque facere licet super fores bipartitas. His autem utendum est, prout præsto sunt.*

A

B

Sedilis quondam hæc figura fuit potissimum in Thessalia, ut ad rectam lineam attolleretur ea parte, cui sedentes dorso inhærent, super quam adhiberi uoluit uim in diuersa extendendi, quemadmodum ante super tignum docuit. Verum, quomodo collocare languentem super sedile oporteat, ipse aperte explicauit. Idem efficient fores bipartitæ, si super eas uis adhibeatur. inueniuntur autem huiusmodi fores, in quarum medio interiectum est lignum firmum, quale paulo ante dixit tignum inter duas columnas. ex his foribus altera ab inferiori parte aperitur, a superiori altera, atque hac de causa bipartitas fores uocauit, quasi duplicem quandam duas in se continentem paruas. Docet igitur prolapsum humerum super lignum inter duas fores situm imponi, ut intentio in diuersa admoueatur.

De humero ijs modis prolapso, quos Hippoc. non uidit.

Testatur quidem Hippocrates humeri caput prolapsum in alam duntaxat se uidisse: quidam uero ex recentioribus medicis scribunt, in alias quoque partes excidere, ut in quas etiam prolabi possit. nos autem quinquies hactenus eiusmodi casum nacti sumus, semel in Asia, Romæ quater, nec sæpius arbitror Romæ accidisse, quoniam medici omnes, ut me consulerent, quæ præter opinionem euenirent, mihi ostendebant. Quater igitur procidit, ac semper in priorem partem. erat autem discrimen, eo quòd nunc magis ad commissuram accedebat, nunc ab ipsa magis diducebatur in longitudinem, uel latitudinem membri. Mirabar autem quodammodo, qui fieret, ut Hippocrates hoc nunquam uiderit. ex recentioribus uero unus dicat semel se uidisse, alter bis. nemo autem ita sæpe, sicut nos hactenus conspeximus, & forte rursus etiam conspiciemus. Existimamus autem non casu, sed ratione id nobis accidisse, ut deinceps ostendemus. In Asia nostra primum inspeximus humerum ita prolapsum, quum Smyrnæ adhuc a præceptoribus erudiremur (est autem hæc urbs multo maior illa, cuius ubiq; meminit Hippocrates) ut qui ibi plurimum essemus. Post trigesimum & secundum annum Romæ degimus, quam urbem tot homines habitant, ut Polemo rhetor eam celebrans dixerit terræ habitatæ compendium. Quod autem quater hactenus eiusmodi casus euenerit, patere plane potest, eo quòd omnes medici (ut posui) mecum communicarent, quæcunque præter opinionem nacti essent. ac non modo Romæ nihil me latere huiusmodi potuit, sed neque in portu, atque in proxima urbe, quam Hostiam nominant. quum omnibus amicis uterer, quicunque illis locis medicinam exercerent, quæ & ipsa frequentissima sunt. At urbes, quarum meminit Hippocrates, ubi diutius egit, non plures incolunt, quàm Romæ uicum unum. nihil ergo mirum, si in frequentissima urbe plures incidunt in idem malum. Illud præterea experientia discens, ductus sum ad causam inueniendam. nonnullis enim palæstra, nonnullis medicorum opera, uisus est articulus eo modo excidere. nam duo quidē ex ijs, quos uidi, articulum in alam uenisse mihi retulerunt: medicis autem imperite urgentibus, musculorum complexu arcte contentum fuisse secus ac principio apparuisset. Quocirca, si Romæ has duas causas præter hominum frequentiam adijcias, requires, non quidem cur tot nactus sim, quibus humeri articulus ita prociderit, sed cur non plures. Hippocratis enim seculo medici optime artis præcepta discebant, atque ea præsertim, quæ ad huiusmodi manus operam pertinent. Ea nunc a medicis, uel nullo modo addiscuntur, uel certe exiguo temporis spacio: deinde palæstræ usus mirum in modū increuit, ubi eius magistri membra uarijs modis contorquent, atque peruertunt. Requires igitur

C

D

(ut dixi)non eut tot,sed cur in tot hominum milibus non plures uiderim,quos magistrorum numerus in palæstra,& inscitia medicorũ in huiusmodi noxam compulerit. Restituuntur autem luxata hæc ijsdē consilijs.s.extendendo,impellendo,& collocando. Non conuenit autē ita impellere in hoc casu, sicut quando in alam articulus eruperat. ibi enim opus erat articulum primo in priorem partem, deinde sursum adducere,dum collocaretur e regione sui caui: nunc aũt,quum penitus in priori parte commissuræ sit,siue in interiorem,siue in exteriorē partē adstrictus a musculis inclinetur,impellere ipsum oportet ad contrariam regionem.in quo faciendo periculum est, ne ipse deorsum lapsus a musculis in alam trahatur.quam rem in diuersa extendentes præcipue uitamus. non est autem ab re,dum in diuersa contenditur,locum sæpire,qui sub ala est,quod nos Smyrnæ fecimus, ad articulum in priorem partē elapsum. accidit autem in palæstra,quum brachium cuidam a luctante duplicaretur,sub quo modo potissimũ articulus in priorem partem prorumpit. nos uero homine resupinato intentionem in contrarias partes adhibuimus similem illi,quæ per calcem fit,quodam a posteriori parte sedente, ac loro lato sub ala iniecto,sinu aliqua re prius completo. Nos(ut diximus)articulum e musculis,quibus adstringebatur,expellentes,dein remissa intentione siuimus attractum a musculis in seipsos recurrentibus in suum locum reponi. Hic igitur prompte restitutus est. in palæstra enim protinus curationem aggressi sumus, satisque fuit affectum brachium a nobisipsis extendi,non secus,atque in eo reponendi modo, ubi calce utimur. Interdũ etiam extendēdi causa laqueum inijcimus. sit autem laqueus ex ijs, qui facultatem habent,extendendi æqualiter,qualis est duplex Carchesius,qui ex duabus habenis conficitur,Sed,ubi iamdiu procidit,opus fuit scamno Hippocratis,quod ipse in sequentibus tradet. Hæc de articulo prolapso:pergamus iam ad ea, quæ tractat de corporum uarietate, quibus magis aut minus humeri caput elabitur.

E F

23 *Illud autem ignorare non oportet,quòd in luxatis facile restituendis, natura a naturis plurimum differunt, & multum cauum a cauo distat.nam hoc quidem facilius,illud uero minus facile superatur. multum etiam discriminis est inter eos,quibus neruorum coniunctio laxa est,& quibus tenta.*

Cũ sermonē de restituēdo absoluerit,causam docere incipit,quãobrē nõnullis facile quiuis articulus excidit,ac sine magno negocio reponit,nõnullis cõtra raro excidit,sed magno negocio restituitur. qua in re nos supra & ossiũ cõmissuras causati sumus,& superiniectos musculos ualētes, aut laxos.

24 G *Quibusdam enim hominibus humor in articulis est propter adiunctos neruos,si natura laxi fuerint,& extendi facile patiantur. Complures autem uidere licet ita humidos, ut ubi uelint,sine dolore articulos sua sede moueant, atque item sine dolore restituant.* A.l.4.f.5.t.1. c.2.p.688. D.

Commutasse mihi sermonem uidetur, quum neruosa corpora laxiora fiant ob humorem hominis naturalem: at non propterea quòd laxiora sint,idcirco humor fit in articulis,cuius oppositum indicãt Hippocratis uerba. Videtur autem mihi uoluisse neruosa corpora propter humorē hominis facile plurimum extendi, non tamen hoc sua oratione assequitur,sed particula,propter, abusus, lectorem adducit ad intelligendam causam.

25 *Differunt etiam inter se corporis habitus,quibus enim membrum boni habitus est,& carnosum, articulus minus excidit,& ægrius reponitur: quibus quàm soleat tenuius est,& minus carnosum magis elabitur ,& facilius restituitur. cuius rei indicio sunt boues, quibus femur suo cauo magis erumpit,tunc,quum ipsi emacrescunt. emacrescunt autem boues maxime ultima hyeme. Tunc igitur maxime his articuli luxantur : modo quid tale in medicina scribere conueniat ,sed certe conuenit.*

Naturæ atque articulorum differentiæ, sub quibus ipsi, seu prompte,seu uix procidunt, & reuertuntur, duæ sunt,quas sæpius tecensui,cum in superioribus habeantur. Illis nonnunquam tertia accedit, quam nunc exequitur, a crassitudine uel macie corporis orta, quam habitũ dicunt . hominibus enim, quo habitiores efficiuntur,eo articuli ægrius excidunt,ac reponuntur. quoniam carnis copia undique constringuntur: contra ijs,qui emacrescunt,relaxatur cutis eius carnis,quæ commissuram complectitur,parumque prohibet,quo minus articulus excidat,& reuertatur:nec quidquam deterius agitur cum his, qui natura graciliores sunt, quàm cum his qui pleniores. Ostendimus enim in libro de temperamentis graciliorem esse naturæ siccioris, pleniorem magis madere. Quocirca musculi , quum gracilibus robustiores sint,commissuram coarctant. plenioribus caro,quatenus magis abundat,adstringit id, quod articulum ambit: quatenus autem mollis est,facile peruertitur, quum rotundorum ossium , quæ sua sede mouentur, capita admittat,sic, ut utrique,quod ad articulos excidentes attinet , æquales sint. Si quis tamen habitior aliquando emacrescit, facilius huic articulus elabitur, ac rursus recõditur, tũc, quàm antea: non secus etiam,si quis natura gracilis,carne impleatur,ei uix procidit,atque ægre reuertitur. Quam rem comprobat per ea,quæ in bobus apparent,ita aperte loquutus,ut nulla explanatione opus sit,nisi alicubi in uno,uel altero uocabulo,quæ a me notabuntur.

H

26 *Recte enim scripsit Homerus ex omni pecore boues tēpore hoc maxime pati,atque inter boues, qui arant, quum hyeme laborent . his igitur maxime articulus excidit, quoniam maxime extenuantur. Namque aliud pecus pascere exiguas herbas potest: bos non item, priusquam grandiores fiant. aliud enim pecus tenuē habet labrorum prominentiam, tenues item malas:* A.l.4.f.5.t.1. c.1.p.688.E

A *malis, bobus contra labrorum prominentia crassa est, mala item hebetee & crassa, atque idcirco exiguis herbis non possunt eas subiicere.*

Pecus πρόβατα. nunc dixit, significare uolens uniuersum pecus, quemadmodum & in libro de morbo comitiali; ubi ad uerbum legitur nullum aliud pecus est, præterquam boues, & capræ.

Simile quid apud poetam legitur, ubi ait, Multa adsunt illi pecora. Vult enim significare gregem pecorum: quam uocem e maioribus multi similiter usurparunt.

27 *Verum animalia, quæ solidi pedis sunt, vt pote, quæ vtrinque sint dentata, vellere possunt, & exiguis herbis dentes subijcere, gaudentque eiusmodi herba magis, quàm grandiori. omnino enim melior est ac firmior exigua herba, quàm quæ grandis est, antequam ad maturitatem veniat, ac propterea scripsit.*

Sicut quando redit gratum ver bobus, in orbem

Crura quibus vertuntur — quoniam grandior herba iucundissima illis videtur. Sed & bos natura hunc articulum laxiorem reliquis habet, atque ea de causa pedem circumuoluit, magis quàm cetera animalia. præsertim vbi macie, senioque confectus sit, quas ob res omnes boui maxime prolabitur. Plurima de ipso scripta sunt, quoniam hæc fidem faciunt eorum omnium, quæ proposita sunt. sed, vt eo reuertatur oratio, vnde digressa est. gracilibus magis prolabitur, articulus, ac citius reponitur, quàm ijs, qui bono habitu sunt: minusque inflammatione tentantur madentes ac gra-
B *ciles, quàm sicci & carnosi.*

Vellere Hippocrates σαρκάζειν dixit, quo uocabulo nonnulli significari uolunt labra uehementer inter se coniungere, sic, ut herbæ partem auellant: alij inferioribus dentibus cum superiori labro idem efficere. nam qui derident (σαρκάζοντες græce dicuntur) dentibus labrum mordent. Verum illi quidem superioribus dentibus mordent labrum inferius: animalia uero, quæ ruminant, cum inferiotem tantum dentium ordinem habeant, eo ad mordendum utuntur. ac propterea accipiunt alij uocabulum σαρκάζειν in illis, quæ dentes inter se committunt. quoniam, quæ carnem uorant (σαρκοφαγοῦντα uocantur) tam superioribus, quàm inferioribus dentibus utuntur. atque his uidentur fauere uerba Hippocratis, quum σαρκάζειν dixerit, non de ijs, quæ ruminant, sed de ijs, quæ utrinque dentes habent, quæ ἀμφώδοντα græce nuncupantur. Hæc quidem pascere exiguas herbas possunt, cuiusmodi sunt equi, asini, muli: at ex ijs, quæ ab una parte tantum sunt dentata, illa duntaxat, quibus labri prominentia tenuis est: atque idcirco inter animalia, quæ herbis uescuntur, soli boues hyeme pastu indigent. quoniam nequeunt exiguam herbam aut σαρκάζειν, id est, dentibus abscindere, aut labris prehendere. boues enim non habent labra ita tenuia, ut exiguam herbam circumplicare atque comprehendere possint, quemadmodum & capræ & oues. Hæc tria animalium genera multifidos pedes habent: sed so-
C lidi pedis sunt, quæ utrinque sunt dentata. appellantur autem græce μώνυχα contracto uocabulo, ut asserunt, qui nominum interpretationem excolunt a dictione μονώνυχα, eo quòd unum unguem habeãt, græci μόνον ὄνυχα dicunt, solidipedum enim pedes extremi unguibus hominis respondent. Minusque inflammatione tentantur. Quum facilius articulus excidat, sequitur, ut similiter recondatur. quo fit, ut nulla uel certe quàm minima inflammatio superueniat. namque, ubi magna ui procidat, ac reuertatur, musculi dolore uexantur, quem subsequitur inflammatio.

28 *Minusque in posterum articulus alligatur. atqui, si citra inflammationem muci iusto plures fuerint, idcirco etiam facile procidet. fere autem circa articulos muci redundant magis in gracili, quàm in pleno.*

Quod inquit in posterum referri potest ad duo tempora, & ad id, quod reposito articulo proximũ est, cum inflãmatæ partes curantur, & ad id, quod deinceps citra molestiã insequitur. eo quidẽ tempore quod reposito articulo proximum est, ubi inflãmatio fit, articulus ab ipsa constringitur. quod ipse etiã narrauit: post curationem a ualidis eiusmodi hominum musculis, & a quadam duritie, quam musculis ingens inflammatio relinquit, articulus quasi uinculo coarctatur.

29 *Sed & caro quoq; graciliũ, qui arte non fuerint rectè extenuati, mucosa magis est quàm eorũ, qui pleni sunt. Vbicunq; autẽ muci cum inflãmatione sunt, inflãmatio articulũ illigat, ac propterea nõ admodũ elabitur, vbi muci redundãt, qui la-*
D *psurus vtiq; fuisset, nisi locũ vel amplius, vel minus inflãmatio occupasset. Qui reposito articulo, partibus, quæ iuxta sunt, nulla inflãmatione affectis protinus humero vti sine dolore possunt, hi nulla cura sibi opus esse arbitrãtur. Sed medici officiũ est præsagire cõtra eorũ opinionem. siquidẽ his rursus prolabitur, magis quàm quibus nerui inflãmatione tentãtur. Hoc in omnibus articulis ita habet, & præcipue in cõmissura humeri cũ lato scapularũ osse, ac in genu. namq; hi præcipue luxãtur. At quibus nerui inflammatione uexantur, humero uti non possunt. dolore. n. prohibentur, atq; inflammatione extendente. His itaq; mederi oportet cerato pannisq;, et multas fascias circumdare: tũ lanam mollẽ ac mundam in alam subijcere, donec id cauum compleatur ut uinculum fulciat, & articulum sustineat. Continere autem humerum oportet, plerunq; in superiorẽ partem conuersum. sic enim fiet, ut humeri caput longe collocetur à loco, in quem proruperat. conuenit autem humeri articulo deligato humerum ipsum ad latus deuincire, fascia in orbem circa corpus porrecta.*

Quicunq; seu fame, seu obsidione, seu luctu, seu mœrore, siue etiam cibi fastidio alimenti non satis sumentes extenuati sunt, caro non statim siccescit, sicut illis, qui arte recte sunt extenuari: sed fere in omnibus propositis casibus madentior efficitur, quibusdã tunc ob inopiam liquaris. magis adhuc tabescunt, qui in mœrore sunt, quẽ græci poetæ μελεδῶνα idcirco dicunt, quasi mẽbra edat, deuoretq;. sub hoc itaq; adeps omnis tabescit, & quæcunq; caro mollis ac recens concreuit. sed, ubi medicus de industria corpus aliquod extenuat, per ea, quæ excogitauit, moliri id cõtẽdit: deinceps frictione utitur, quo tẽpore opus est, si quid liquatur exhaurire, uel per sudorẽ, qui sensui subijcitur, uel per expirationem,

quæ non sensu, sed ratione percipitur. Ad hæc par est ipsum esculenta & poculenta non temere dare, E sed conari per hæc, ut quæcunque educenda sunt, bene exitum habeant, non modo, quæ per deiectiones, sed & quæ per urinam. eo enim pacto, si quis in corpore humor liquaretur, undique extra corpus efflueret. nam, ubi in corpore maneat, tempore mucosas carnes efficit. Quodcunque igitur tenue omnino, ac seri naturam habens liquatur, effertur, & per expirationem, quæ sensu non comprehenditur, magis quàm alio modo discutitur: tantum autem subsistit id, quod aliquatenus crassum est, quod tempore glutinosum efficitur, & simile mucis euadit.

Necesse est insuper humeri commissuram sensim, molliterque perfricare. opus autem medico est multarum rerum & frictionis etiam perito: siquidem ab eo, quod eodem nomine appellatur, non idem effectus oritur. potest enim frictio laxiorē articulum illigare, & iusto duriorem soluere. Verum de frictione alibi pertractabimus. Ergo hanc humeri commissurā conuenit mollibus manibus perfricare, tum leniter, quod alioquin utile est. 30

Efficit frictio sensim molliterq; adhibita, ne quæ remaneant inflammationis reliquiæ. uarie autē procedat, oportet, modo manus a superiori parte deorsum, modo ab inferiori sursum ferātur, deinde oblique non solum ab inferiori parte sursum, sed a superiori deorsum, post hæc in orbem, & quasi transuerse a dextra in sinistram, & rursus a sinistra in dextram, ut musculorum fibræ omnes molliantur. Maiores F enim Græci ad frictionem significandam mutuati sunt uocabulum ἀνατρίψεως pro τρίψεως. at nolim tibi persuadeas (quemadmodum nonnulli existimarunt) Hippocratem uelle manus in perfricanda humeri commissura ferri ab inferiori parte sursum, quòd τρίψις frictionem, ἀνὰ sursum significet. nam uerbum ἀνατρίβειν uniuersum frictionis genus exprimit: non eam duntaxat, quæ ab inferiori parte sursum procedit. quod & ipse indicauit, quum inquit, sed de frictione alibi pertractabimus: ubi frictionem ἀνάτριψιν uocauit. non enim pollicetur se de una specie tractaturum ceteris omnibus omissis. Sed in libro etiam de officina medici omnes exposuit, genus uniuersum ἀνάτριψιν appellans, quum inquit, frictio ad resoluendum ualet, & adstringendum, præter hæc ad implendum ac minuendum, & quæ sequuntur: quæ tū in commentarijs in eum librum persequuti sumus, tū in opere de tuenda sanitate latissime narrauimus.

Articulus non uiolenter dimouendus est, sed quatenus citra dolorem moueatur. confirmātur autem omnes, alij quidem longiori tempore, alij breuiori. 31

Inflammatione remissa nihil expeditius est, quàm eiusmodi motus. soluit enim illius reliquias omnes, quibus neglectis articuli contracti atque illigati redduntur: utrisque enim uocabulis appellātur.

His autem indicijs exciderit ne humerus, intelligendum est. 32

In libro de fracturis, ante ad eos, qui errant, aggreditur, quod nunc quoque facit. nam postquam G errantes redarguit, reponendi rationem subijcit, quæ non solum sequitur, quod propositum erat, sed eius etiam fidem facit. Eam ergo primum exequutus, nunc deinceps indicia subijcit humeri capitis luxati, quæ in exercenda arte necessario præcedunt, in tradenda non item necessario. eorum uero, quæ præcedunt, aut sequuntur, illud tibi indicio sit, quòd non recte effici potest opus, quod sequitur, aut percipi, quod præceptum est, antequam intelligatur quod præcedit. Ratio quidem luxati restituendi, antequam intelligatur in quam partem articulus eruperit, aperte demonstrari nequit: sed nihil eam addisci prohibet, priusquam notæ enarrentur. Principio itaque orationis, si id unum edocti simus, humerum in alam prolabi, & ipsi inuenire modum reponendi possumus, & ab altero etiam doceri: non tamē comprehendere modum reponendi, nisi ante sciuerimus humerum in alam procidere, sicut neque quo pacto in alam procidit, nisi prius nouerimus naturam uniuersæ commissuræ. Si quis igitur restituendi modum præfatus, deinceps adijciat, in quam partem articulum luxatum restitui docuerit, necessarium ordinem perturbat. id quod accidit etiam ei, qui primo incipit ostendere, in quas partes articulus erūpat, dein transit ad commissuræ naturam exponendam. nam, si quis penitus nosset, quomodo articulus in alam excideret, superuacuum esset commissuræ naturam hunc docere: sed, si quis primo audiat, percipiatque, quonam modo hæc habeat, deinde in quam partem articulus uenerit, huic nihil opus est ad H hoc, ut restituendi modum doceatur. Eodem etiam modo nunc nihil nos prohibuit signorum inscitia, quo minus reponendi rationem intelligeremus. quæ res communiter euenit in omni curatione tradēda. potest enim doceri quis, qua ratione curetur inflammatio iecinoris, seu uentriculi, seu renum, siue intestini crassioris, antequam ipsorum affectus teneat: non tamen curare potest, priusquam eos intelligat, sicut neque ratione curationem inuenire, aut doceri ab altero, priusquam naturam calleat partis, quæ curatur.

Partim quidem, quum homines iustum habeant corpus, & brachia, & crura, ad exemplum integri extimare uitiatum oportet, & ad exemplum uitiati integrum, neque spectare alterius hominis articulos. 33

Quod ab utraque parte tam dextra, quàm sinistra æquale est ad unguem, iustū appellauit. Sed quoniam membrorum forma in hominibus uaria est, imperat, ut affectum membrum cum pari hominis membro conferatur: atque inde quatenus a naturali statu recesserit, coniectura fiat.

Alijs enim magis extant, alijs minus, sed ipsius laborantis, an integer uitiato dissimilis sit. 34

Eos, quibus articuli naturaliter extant, prominentque ἐξάρθρους appellauit. A.l.4.f.5.e.1. c.11.p.890.E

Qua res recte quidem ostendetur, magna autem eius inscitia est. Hac de causa non satis est ratione artem hanc scire, sed usu experiri ipsam oportet. 35

Inscitiam

A In ſcitiam dixit παρασυνίων non omnem ſimpliciter intelligens, ſed eam, quæ coniuncta eſt ac proxima ſcientiæ. indicabit autem ipſe in ſequentibus, qui fiat, ut interdum decipiantur, qui protinus cum uitiato integrum conferunt.

36 *Multis enim articuli præ dolore uel alia de cauſa, ut non exciderint, nequeunt tamen eo modo, quo in ſanis corporibus figurari. Intelligere igitur, ac ſcire huiuſmodi habitum oportet. nam multo magis in ala ſentitur caput humeri prolapſi, quàm eius qui naturaliter habet: ad hæc locus, qui a ſuperiori parte ſuper commiſſuram eſt, cauus apparet: item latum os ſcapularum ſummum, quæ cum iugulo committitur, extare uidetur, cum articulus inferiori loco recipiatur.*

Inſcitiam, quam ipſe παρασυνίων dixit, nunc unam ponit, quæ in figurando accidit. Interdum enim nequeunt affecta membra aliquo modo figurari, quamuis hoc ægris non accidat, propterea quod articulus eruperit, ſed uel dolore, uel muſculorum intentione. deinceps inſcitiam alteram ſubijcit.

37 *In quo etiam accidit inſcitia, de qua in ſequentibus agemus. eſt enim memoratu digna.*

In eo quòd locus, qui humeri commiſſuræ ſuperiectus eſt, cauus conſpicitur, quendam incidere errorem ait, quem in ſequentibus dicturum ſe pollicetur. id autem interdum euenit, ubi iugulum a lato ſcapularum oſſe diducitur.

38 B *Partim etiam a latere cubiti eminentia recedere magis uidetur ab eo humero, qui prolapſus eſt, quàm ab altero: ſi quis tamen cogat, adducitur quidem, ſed cum dolore.*

Indicium quoque hoc fallax eſt, niſi ſub ala humeri caput contingas, quod in eam uenit. quo fit, ut brachium adduci ad latus ſine dolore non poſſit.

39 *Adde quòd cubito extento brachium iuxta eiuſdem partis aurem non ita porrigi poteſt, quemadmodum & integrũ neque in latera ſimiliter. Hæc itaque indicia ſunt humeri capitis luxati, reſtituendi uero modi hi, qui ſcripti ſunt, & curationes eædem.*

Hoc quoque ſignum ex illis eſt, in quibus eſſe inſcitiam propoſuit. quod euidentiſſimum eſt ex ijs, quæ prodidit, cum inquit, Multis enim articuli præ dolore, uel alia de cauſa, ut nõ exciderint, nequeũt eo modo, quo in ſanis corporibus figurari. Si quis (ut ipſe ait) prompte brachium poſſit ad latera porrigere, id certum indicium eſt articulum naturaliter habere: quòd ſi aliqua ex parte prohibeatur, poteſt huius rei cauſa eſſe dolor, uel muſculorum intentio.

40 A.l.4.t.5.c.1. c.11.p.890.E C *Maxima autem animaduerſione dignum præceptum eſt, qua ratione curare eos cõueniat, quibus ſæpe humeri caput elabitur. cum multi ob calamitatem hanc, quanquam alioquin idonei, certare prohibeantur. multi etiam ea de cauſa redditi ſint inutiles ad bellum, ac perierint. Ob id etiam animaduerſione dignum eſt, quòd neminem nouerim, qui recte curaret: ſed alios quidem manus homini non inijcere, alios contrarium ei, quod expediret, excogitare molirique. Adußerũt iam complures medici, ubi humeri articulus excideret, eum locum, qui a ſuperiori parte commiſſura eſt, & eum, qui a priori, qua prominet humeri caput, & a poſteriori parte paulo infra ſuperiorem ſedem commiſſuræ. Profecto huiuſmodi uſtiones commodæ fuiſſent, ſi humeri caput in ſuperiorem, priorem, aut poſteriorem partem ueniſſet: nunc, cum in inferiorem erumpat, expellunt magis quàm cohibent. excludunt enim humeri caput a ſpacio ſuperiori. Sic autem adurere hos conuenit. cutis ſub ala prehendenda digitis eſt, atque attrahenda e regione potiſſimum eius partis, in quam humeri caput elabitur.*

In hac etiam oratione pleraque plana ſunt. quare a me prætermittent̃, niſi ſi qua uideãtur obſcura.

41 *Tum, cute ſic attracta, ita admouendum candens ferramentum eſt, ut traijciatur.*

Imperat, ut ex cute extenta nihil relinquatur, quod non uratur, ſed candens ferramentum traijciatur a dextra parte alæ in ſiniſtram, atque ab hac ad dextram.

42 *Ferramẽtis autem adurere oportet, non craſſis, neq; nimiũ rotundis, ſed oblongis. celerius. n. manu impulſa traijciuntur.*

Ferramẽta extremitate rotũda appellauit φαλακρά. cuiuſmodi ſunt capitulata illa, quibus ad alas utũtur (πυρῆνας, uel διαπύρηνα nuncupãtur) atque item ſpathæ capitulatæ: quæ uero his contraria, oblonga D ſunt προμήκεα dixit, quorum extremitas non eſt rotunda, ſed acuta. Illis aliquo modo ſimilis, quæ ad perforandum accommodantur.

43 *Sintque cãdentia, ut traijci quàm celerrime poſſint. quæcunque. n. plena ſunt, tardius traijciuntur, & cruſtæ inde latiores reſoluuntur, periculumque eſt, ne ulcera abrumpantur, quod, & ſi nihilo deterius eſſet, turpius tamen atque expers artis penitus haberetur. Vbi ergo candens ferramentum traieceris, fere abunde erit in inferiori parte duntaxat adaſſiſſe.*

Candentia eſſe uoluit ferramẽta, quæ ad alam admouentur, quod expreſſit uocabulo διαπυρα̃.

44 *At ſi nullum inſtare periculum uideatur, ne ulcera abrumpantur, ſed magnum ſpacium in medio integrum relinquatur, inſtrumentum, quo ad illinendum utimur, tenue traijciendum eſt, ab una uſtionis parte ad alteram cute, adhuc extenta, non enim poſſet aliter traijci. quo facto remittenda cutis eſt: poſtea inter utranque plagam alia media facienda eſt, admoto tenui ferramento candenti, donec ad prius demiſſum inſtrumentum pertineat, quatenus uero prehendere cutem ſub ala conueniat, hinc conijcere poteris, quòd glandulæ ſub ala ſitæ ſunt, atque in multis alijs corporis partibus.*

Vlcera uocauit ὠτειλάς, hoc eſt cicatrices, quẽadmodũ & poeta, qui de recenti uulnere inquit, Donec adhuc calidum ſanguen fert ipſa cicatrix. Vbi extentam cutem (ut ait) trãſuerſam ferramẽto traieceris a dextra in ſiniſtrã, ꝑcipit, ut iterũ aduras, demiſſo cãdẽti ferramẽto, nõ amplius trãſuerſo ab una parte

ad alteram, sed prorsus in altitudinem. Oportet autem inter utramque plagam, quam candens ferramentum fecit, non exiguum spacium interijcere. nanque, ubi exiguum sit, periculum est, ne ulcera abrumpantur, atque una magna exulceratio fiat. quamobrem & si nihil deterius accidat, siquidem adurimus, ut partem exiccemus, atque adstringamus. non tamen necesse est magna inducta cicatrice locum deformem reddere, quum per exigua foramina liceat æque succurrere. E

Sed alibi glandularum uniuersam naturam persequemur, quid sint, quidque & in quibus indicent, aut possint. Glandulas itaque prebendere non conuenit, nec quæcunque glandulis interiora sunt, id siquidem ualde periculosum est. 45

Glandularum uniuersam naturam appellauit οὐλομελίην, quam pollicitus est alibi docere. non tamen extat hic liber Hippocratis de uniuersa glandularum natura. Sed quidam ex medicis iunioribus, qui Hippocratem sequuntur, paruum libellum confecit, quem inscripsit, Hippocratis de uniuersa glandularum natura: qui, tam loquutionibus quàm sententijs, longe superatur a germanis libris Hippocratis: adde quòd neque ullus ueterum medicorum eius libri meminit, neque ab ijs, qui indicem scripserunt, commemoratur.

Proxime enim sunt neruis, qui magnam uim habent. extra glandulas plurimum prebendendum est, nam id fit innocenter. 46 F

Subiectos esse ait glandulis in ala neruos magnam uim habentes, quos nuncupauit τόνους. Ridicule igitur quidã ex recentioribus medicis existimant neruos illos duntaxat ab ipso appellari τόνους. qui cõiugati a cerebro oriuntur. quoniam in secundo de morbis uulgaribus, cum dixit, duo enim nerui a cerebro iuxta os magnæ uertebræ, & quæ sequuntur, neruos appellauit τόνους. nerui enim, qui ad brachia intendunt (ut in confesso est apud omnes, qui incidendi corporis peritiam habent) a spinæ medulla in ceruicibus dependent, qua parte ad thoracem accedit, quos constat ab ipso nominari τόνους, tum in propositis uerbis, ac deinceps bis, in ijs, quæ subijciuntur: tum infra rursus, ubi de spina agens, neruos appellat τόνους.

Illud etiam ignorare non oportet, quòd ubi humerum ualde in superiorem partem porrexeris, nihil prebendere ex cute sub ala poteris, quod extendere operæprecium sit. nam, ubi in superiorem partem porrigatur, cutis, quæ sub ala est, absumitur. Ad hæc nerui etiam nulla ratione uiolandi sunt. hi siquidem in eiusmodi habitu prominent, atque extenduntur. Sed, si humerus paulum excitetur, multum cutis apprehendi poterit, & nerui, quos cauere oportet, intro magis recedent, longiusque aberunt ab eo, quod apprehenditur. 47

Absumi in ala curem ait, ubi totum brachium sursum porrigatur. ante siquidem laxa erat, ita, ut superesse uideretur. brachio autem sic figurato extenditur circa partes, quas contegit, ita, ut quod prius superesse uidebatur, pereat, & quasi absumatur, quum brachium sursum porrigitur. G

At nonne in uniuersa arte in primis danda opera est, ut quo pacto singula iuste figurentur, inueniamus? 48

Iuste intellexit quasi æqualiter. hoc autem fit, ubi seruatur, quod unicuique rei conuenit, & proprium est. Id nũc, quo de agitur, ustio cutis in ala est, quam admouere oportet, humero conuenienter figurato. nam, si ita demittatur, ut latus attingat, nimis parum excitabitur, neque poterit altitudo alæ se ostendere, neque cutis sane digitis extendi atque aduri: sed, si humerus plurimum attollatur, digitis extendi nihil fere cutis poterit. sub hoc enim habitu circa subiectas partes extẽditur. adde, quòd nerui prominent. Eatenus igitur attollere humerum conuenit, atque ab ala reducere, ut locus in conspectum ueniat: sitque qua subijcere digitos facile possimus, & cutem extendere, atque adurere. Quæ, quũ primum excitato brachio fieri possunt, admouenda manus est membro ita figurato, neque ulterius attollendum. non enim alia de causa humerus attollitur, nisi ut possit cutis sub ala digitis extendi hactenus, ut candens ferramentum admoueatur, prout ipse indicauit, ita, ut si hæc præstare potuissemus humero demisso, eiusmodi habitu nihil antiquius fuisset, quum laxiorem cutem efficiat. sic enim plurimũ attrahitur, ac manus sine ullo periculo penitus admouetur. H

Hæc circa alam, satisque est sic prehendere, modo quà conuenit, candentia ferramenta demittantur. 49

Prehendere dixit de cute.

Extra alam duæ tantum sedes sunt, quum aduruntur morbo auxiliantes.

Dictionem extra dixit ἔκτοσθεν, quam posuit non ut loci differentiam notaret, sed quemadmodum apud Demosthenem, atque alios oratores usurpatur, qui cum ἔξωθέν τι τοῦ πράγματος dicunt, præter rem significare uolunt. Id igitur, quod Hippocrates asserit, tale est. Præter ustionẽ alæ, duæ aliæ sedes sunt morbo auxiliantes, quũ aduruntur. usus autem est uocabulo τιμωρεόντων, quo constat ipsum non aliud significasse, quàm auxiliantes. quod fecit etiam Euripides, cum Orestem induxit hæc loquentem ἀσέβεια μὲν δρῶ, ἀλλὰ τιμωρῶν τῷ πατρί hoc est, se quidem impium esse, sed patrem uindicare. Differunt autẽ inter se τιμωρῶ, & τιμωροῦμαι, quod uocabulum cum accusandi casu iungitur, hoc siquidem significat cruciãs: eadem ratione & Menandri fabula inscribitur ἑαυτὸν τιμωρούμενος. 50

Vna quidem est a priori parte inter caput humeri, & chordam, quæ ad alam est. 51

Nos quoque uidimus articulum contineri in hoc loco, qui pars totius prioris regionis est. nam, quum ea lata sit, una quidem eius in medio ad unguem est, duæ autem utrinque: una ab interiori parte, cuius nunc meminit, altera ab exteriori, de qua paulo infra loquitur. Est autem admiratione dignus, qui,

A qui quum nunquam uiderit humeri caput in aliam partem excidere, quàm in alam, non contentus fuerit ipsam tantum adurere, sed adiungens duas alias regiones, illas coniecerit, in quibus nos uidimus caput humeri fixum: ex his in eam, qua uena sita est, per summum humerum procedens, ubi duo musculi concurrunt, & magnus ille, qui a pectore oritur, & qui a litere Δ similitudine Δελτοειδὴς nuncupatur, quater uidimus humeri caput prorupisse: in exteriorē uero partē mediæ regionis semel, de qua tractabit in sequentibus.

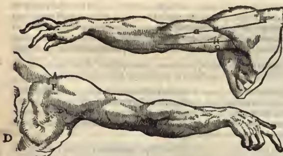
52 *Qua demittere candens ferramentum conuenit, ut cutem traijciat, non tamen nimis alte. proxima enim est crassa uena, ac neruus quorum neutrum calefaciendum est.*

Crassam uenam intelligit nunc eam, quæ per summum humerum fertur ad cubitum, quasi latam uel grandem, cui innectitur coniunctio duorum musculorum propositorum, cuique adiungitur neruus, qui distribuitur in partes cutis, quæ iuxta uenam est. cauendum autem esse, ne in aduredo neruus, aut uena attingatur, aperte declarauit, non tamen ostendit, a priori ne an ab interiori parte uenæ, uel prorsus super ipsam adurendum sit. Fieri enim hoc potest, in primis cutem attrahendo, quo modo in ala diximus, dein transuersam adurendo, post hæc instrumentum, quo ad illinendum utimur, traijciendo, atque in orbem iterum adurendo. B Quemadmodum autem in ala, quamuis subsint nerui maximi, & cum ipsis arteria ac uena latissima, tamen aduri cutem uoluit, securitatem subiectarum partium compatans eo instrumento, quo illinimus, demisso, sic in proposita nunc ustione nihil mirum, si cutem uenæ superiectam aduri iubeat. illos autem neruos dixit ἐπικαιροτάτους, quod uocabulum mutuari solet ab ea, quæ magnam uim habent, quemadmodum illi, quòd non longe distēt a spinæ medulla, & maxime pleni sint. Sed circa uenam, quæ ab interiori parte tendit ad cubitum, neruum simpliciter dixit, non adijciens ἐπικαίρων. multum enim distat a medulla spinæ, atque exiguus est.

53 *Rursus alio loco licet adurere ab exteriori parte multo supra chordam, quæ ad alam est, paulo infra humeri caput. traijciatur autem ex toto cutis candenti ferramento, sed non nimis alte. ignis enim neruis est inimicus.*

A Regio superior.	F Posterior.
B Inferior.	G Linea media sine latitudine.
C Interior.	H Vena ad interiorem cubiti sedem pertinens.
D Exterior.	I Linea supra lineam mediam.
E Prior.	

C

D

Venit ad tractandum reliquum ex ijs locis, in quibus recipitur humeri caput prolapsum. hic autem est in exteriori parte prioris regionis, in quam semel etiam conspexi humeri caput uenisse. non recte autem in plerisque exemplaribus legitur, Rursus alius locus quem licet adurere a posteriori parte est, hic enim locus non a posteriori, sed ab exteriori parte commissuræ est. Si quis igitur exquisite definire loca uelit, quæ iuxta humeri commissuram sunt latitudinem habentia, hic profecto omnia intuitus in priori regione mediam dicet esse quandam lineam, sine latitudine conceptam in medio ad unguem, quæ superne in humeri longitudinem tendat: & utrinque in latitudinem terminari priorem regionem, ab interiori quidem parte ea uena, quæ ad interiorem cubiti sedem pertinet, ab exteriori uero alia quadam linea, quæ distet a linea media, sine latitudine concepta, quantum ipsa uena recedit. Hi sunt ergo termini prioris regionis. duo autem alij utrinque sunt, qua feruntur chordæ ad alam, unus interiorem regionem, alter exteriorem finit. eam uero intelligito interiorem commissuræ regionem, quæ est inter uenam, & chordam, quæ ab interiori parte alam terminat: sed exteriorem, eam, quæ incipiens a linea, quæ tantum distabat a media linea sine latitudine concepta, quantū ipsa uena, tendit ad chordam, quæ ab exteriori parte alam finit. quare iuxta diuisionem hanc quidquid erit superius chorda, quæ ab exteriori parte alæ sita est, non dicetur utique a posteriori regione commissuræ, sed ab exteriori. siquidem regio posterior in commissura est, qua latum scapularum os simum est: inferior in ala continetur: superior uero inter lati scapularum ossis summitatem atque humeri caput.

Porrò mederi in tota curatione ulceribus debemus, uidentes, ne multum attollatur humerus, sed modice, quatenus ulcerum curatio postulat, quoniam frigus eo minus adspirabit. adusta enim omnia tegenda sunt, non secus etiam moderate curanda. nam sic minus hiant, minus sanguis erumpit, minus neruorum distentio sequitur. E 54

Causas ipse exposuit, cur edicat, ne multum humerus unquam attollatur. primum, quod usta omnia tegere expedit, sic tamen, ut curari possint, & non frigeant, quum alioquin (ut ipse testatur) frigus ulcera mordeat, cutem induret, pus fieri in dolore non patiatur, ac multo magis in ijs, quæ calor excitauit, sicuti nunc ignis, minus (inquit) hiant, hoc est diducuntur ulceris oræ. ob id enim frigore magis excipiuntur, & tardius sanescunt, grandioremque cicatricem recipiunt. Quod autem subdit, minus sanguis erumpit: communiter ad omnia ulcera refertur, non proprie ad ea, quæ proposita nūc sunt. nam si quis sic cutem urat, quemadmodum præcepit, periculum nullum sanguinis eruptionis sequetur. fortasse autem nerui tantum distentione periclitabuntur ob frigus, quod cute nudati contraxerunt, cuius rei in fine orationis meminit.

Vbi ulcera pura sint, & ad cicatricem intendant, tunc sane oportet humerum die noctuque semper] ad latus deligatum continere. 55

Π'ταλάς nūc proprie de cicatricibus dixit, non de ulceribus, quemadmodum ante. monet autem maxime dandam operam esse, ne humerus, nisi paululum duntaxat a latere diducatur, idque, quum ulcera curantur. quoniam pura ulcera opportunissima sunt illis omnibus casibus, quos in oratione proxime præcedente narrauit, atque ijs præsertim, qui ab exterioribus causis oriuntur. antea siquidem sordida erant, atque inflammata, sordemque & humorem præter naturam superantem pro uelamento, ac tegmento quodam habebant, quin & inflammationis calor extrinseco frigori obsistebat: at, ubi inflammatio conquieuit, & pura reddita sunt, ac sine superante humore, magis quàm ante sentiūt ea, quibus læduntur. ob hæc igitur omnia facile sub exterioribus causis ac præcipue frigidis dolent, & refrigerantur, propter sensum uero acriorem uehementiori dolore cruciantur, cui accedunt ea mala, quæ sequi dolorem solent. F

At ubi ulcera conualuerunt, humerus diu debet ad latus similiter deligari. namque hac uia cicatrix maxime confirmabitur, atque id spacium, in quod maxime humerus procidit, contrahetur. 56

Hic etiam indicauit, quo consilio hæc præceperit, quum inquit: namque hac uia cicatrix maxime cōfirmabitur, atque id spacium, in quod maxime humerus procidit, contrahetur, quasi ita dixerit, quo minor cicatrix inducetur, eo magis alæ cutis contrahetur. Quod maximum momentum habet in prohibendo, ne in hanc partem humerus elabatur. G

Quibus recondi humeri caput non potuit, si adhuc crescunt, humerus non æque augetur atq; is, qui integer est: sed quamuis aliquid augeatur, altero tamen breuior redditur. 57

Ea nunc persequitur, quæ necessario ijs accidunt, quibus humeri caput suo loco non est. Primum ac maxime commune, cui reliqua omnia superueniunt, est, quòd minus alitur. quam rem, si membrum iam perfecte increuit, gracilitas sequitur: si adhuc augeatur, exiguitas. Non alitur autem membrū ob musculorum & uenarum, quas continet, deprauationem: eius quoque rei causa est totus articulus immobilis. nā & integra mēbra, ubi diutius omnino immobilia maneāt, aperte graciliora cōspiciuntur.

Iam uero, qui a primo natali die humeros breuiores habent (γαλιάγκωνες græce appellantur) ob duplicem noxā id mali experiuntur, uel quod dum in utero sunt, humeri luxentur, uel aliam ob noxam, de qua postea aliquando scribemus. 58

Dicti ne sint γαλιάγκωνες a similitudine felis (γαλῆ græce dicitur) an ab alio quopiam, relinquenda quæstio est ijs, qui in huiusmodi studia incumbunt. medicum uero scire cōuenit nasci quosdā utriusq; humeri articulo luxato, dextro & sinistro, sicque humeros breuiores esse: neque ignorare alteram huius uitij causam, de qua tractaturum se pollicetur. Difficile autem est alteram inuenire, præter illā, quā ipse deinceps ait illis accidere, qui teneri sunt. Inquit ergo. H

Sed quibus tenera adhuc ætate iuxta humeri caput in intimis partibus, alteque suppurationes oriuntur, omnibus sane humeri breuiores fiunt: ac siue secentur, siue urantur, siue per se pus aperiatur, scire licet hæc ita se habere. Maxime uero brachio uti queunt, quibus a primo natali die humeri breuiores sunt: neque ipsi tamen sursum ad aurem porrigere brachium possunt, cubito extento, nisi multò minus, quàm ab integra parte. 59 A.l.4.f.5.t.1. c.9.p.890.D.

Potest hoc etiam, dum in utero sunt, accidere: aliam uero noxam, quæ ijs, qui in utero geruntur, causa sit, ut articulus elabatur, difficile est inuenire, sed has ambas accidere nihil prohibet. potest enim, dū infans in utero est, a natura suppuratio fieri, aperiri, & ad cicatricem ulcus perduci. quod magis adhuc euenit, ubi humeri caput elabitur ob humorem infantis naturalem, & quia cauum commissuræ ipsius humeri tale est, ut facile articulum expelli patiatur.

Quibus uero ætate iam robusta humeri caput erupit, neque restitutum est, pars, quæ super commissuram est, tenuatur, & gracilioris habitus fit, ubi dolore liberantur non æque præstare possunt opera omnia, quæcunque requirunt, ut cubitus a pectore diductus in latera attollatur: ad ea autem ualent quæcunque efficienda sunt humero uel in priorem partem, uel in posteriorem ad pectus adducto. nam terebra, serra, secure, ac rastris utuntur, dummodo cubitum non admodum attollere necesse sit, atque ad alia omnia idonei sunt, quæ brachia postulant ita figurata. 60 Auic. ibid.

His,

A His, qui hoc uitio tenentur, pars, quæ ſuper humeri commiſſuram eſt, protinus etiam inter initia te
nuior apparet, & gracilior, quum humeri caput lati ſcapularum oſſis cauum reliquerit, ſed & iſtiuſmodi
in poſterum adhuc amplius conſpicitur. eo quod procedente tempore emacreſcant partes muſculi, Δ
literam referentis, quòd redditus ſit imbecillis, quũ ſequẽs humeri caput, ui deorſum feratur ad alam:
& quòd immobilis maneat, neque ſuo munere fungatur, quod erat humerum attollere. quare frigidior
& imbecillior redditur, atque emacreſcit. quandoquidem labor firmat, ignauia tabidum reddit.

De ſummitate lati ſcapularum oſſis, qua cum iugulo coniungitur.

61 *Quibus lati ſcapularum oßis ſummitas diducitur, extare videtur os, quod recedit. eſt autem hæc ligamentum iuguli cum
lato ſcapularum oſſe. Diverſa autem eſt hac parte natura hominis a ceteris animalibus. medici itaque in hoc caſu maxime
decipiuntur. excitato enim oſſe, quod recedit, humeri commiſſuræ pars ſuperior apparet depreſſa, & caua, ita, ut quaſi proci
derit humeri caput, prouideant. Noui ergo complures medicos alioquin non ignobiles, qui ſummopere læderent, dum nite
rentur huiuſmodi humeros reſtituere, ut qui luxatos eſſe extimarent, nec prius deſiſterent, quàm uel rem deſperarent, uel
indicarent per ſe non poſſe humeri articulum reſtituere. His eadem curatio conuenit, quæ ceteris eius generis, nempe ceratum
panni, faſciæ, atque eadem uinciendi ratio: ueruntamen deorſum cogendum eſt id, quod excedit, tum ea parte plurimi panni
B inijciendi, maximeque adſtringendum, humeruſque ad latus continendus eſt, ſuſpenſus a parte ſuperiori. Hac enim ratione
id, quod receßit, proxime adducetur. quam rem ſcire optime licet, atque prædicere, omni periculo uacare, ſi alioquin tibi ui
deatur. ex hoc enim caſu, nec paruum, nec magnum in humeri commiſſura oritur detrimentum, ſed aliquid decoris eo loco
amittitur, nunquam enim huiuſmodi os in naturalem & antiquam ſedem reuertitur, ſed neceſſario, ſiue amplius, ſiue minus
a ſuperiori parte prominet. neque enim aliud os ullum in priſtinam ſedem reuertitur, quod receſſerit ab aliquo oſſe, cum quo
naturaliter iungeretur. paucis autem diebus a dolore liberatur latum ſcapularum os ſummum, ſi commode uinciatur.*

Indicat lati ſcapularum oſſis ſummitatem eſſe coniunctionem: dicit etiam ipſam eſſe os, quo alli-
gantur propoſita oſſa ambo. conſtat autem ſummitatem lati ſcapularum oſſis eſſe chartilaginoſum os,
quod ſitum eſt, qua iugulum cum lato ſcapularum oſſe committitur, a quo dependent membranæ, qui-
bus extrema oſſium colligantur. Hoc, ubi recedat, iugulum etiam ſequi conſueuit, & idcirco reſtituitur
iugulo deorſum compulſo, ſic, ut ea parte in orbem quodammodo inclinetur. quo fit, ut in iuuenibus
facilius cogatur. nam, quo magis ætas procedit, eo magis corpora noſtra ſiccantur. Ergo, quemadmo-
dum ſicca ligna minime idonea ſunt, quæ curuentur, madentia autem & uiridia facile id patiuntur. eo-
dem modo & oſſa eorum, qui adhuc increſcunt, coacta curuari poſſunt, ac multo magis, ubi rara ſint, &
cauis plena, quale eſt iugulum. Equidem experimento ſenſi iugulum in meipſo curuari. nam, quum uin
C culi ui uehementer compelleretur, alte urgebat. quod ego pertuli quadraginta dies, quibus iugulum
ad humeri caput ita adductum eſt, ut ijs, qui nunc aſpiciunt, nunquam receſſiſſe uideatur, quique tunc
quum receſſit, diductum interuallo trium digitorum uiderunt, rem admirentur. Inde tamen fa-
ctum eſt, ut humerus id temporis minime nutriretur, ita ut penitus emacreſceret, cumque eo brachiũ
etiam nutriri deſineret. Sed his omnibus, uno uinculi præſidio ſuccurrens, non multo tempore a ſolu-
to uinculo totum membrum refeci. in adoleſcente autem, ac multo magis in puero, os facilius uinculo
cogitur. ego uero, quum id mihi accidit in palęſtra, annum agebam trigeſimumquintum. nullum tamen
alium ex ijs, qui firmiſſima ætate eſſent, æque licuit ad ſanitatem perducere, eo quòd uinculi uim mini
me ferrent. Ipſe igitur locum ſenſi frigidum prorſus, ſic, ut totum diem ac noctem perfundere calidum
oleum cogerer, pelle toto corpori ſubiecta. ſuper qua nudus iacebam, quum caniculæ æſtus uigeret. A
pedibus igitur inani pelue ſubiecta pellis ita figurata erat, ut oleum per eam commode funderetur.
quidquid autem in pelui coactum erat, in ollam conijciebatur iuxta ignem, ut calefieret, eoque inde ac
cepto totus affectus locus perfundebatur. at quum, uel modicum quid aliquãdo intermittebatur, ſen
tiebam continuo muſculos iuxta ceruices diſtendi, ſic, ut aperte conſtaret ſequuturam eſſe neruorum
diſtentionem, ſi ignaui fuiſſent, qui perfundebant. mihi etiam aliud euenit, quod non parum in cauſa
D fuit, ut muſculi male afficerentur, atque id quoque enarraſſe operæprecium erit, ne quis exiſtimet ma-
le affici muſculos, propterea quòd iugulum duntaxat deorſum fuerit coactum. In palęſtra enim lati ſca
pularum oſſis ſummitate diducta magiſter intuitus partem ſuperpoſitam humeri commiſſuræ, depreſ-
ſam, exiſtimans humeri caput in alam excidiſſe, intentionem tentat, atque impulſum, quæ quidem arti-
ficioſe agit. at quum ſine ullo profectu operam perderet, arbitror peccari aliquid in impellendo, quam
obrem alios adhiberi iubeo, qui cum ipſo humerum, & ab inferiori parte, & a contraria extendant,
atque ipſe integræ manus digitos, quantum poſſum, intro demitto ad humerum, qui excidiſſe uide-
batur, ut inditi inter latus & humeri caput, ipſum impellerent: nihil autem inueniens in ala præter na
turam, iubeo, ut extendere ceſſent, qui cum magiſtro ſimul uim adhibebant, eo quod humeri caput
non procidiſſet. hi uero exiſtimantes me fracti animi ob dolorem eſſe, hortantur, ut ſibi meipſum
committam, nec ab extendendo deſiſtunt, ita, ut muſculum auulſiſſent (quæ res alijs iam accidit) ni
ſi forte alter aduenißet, qui optime nouerat me nullo modo ob mollitiem extendẽres prohibere. hic
eos remouet, ac me rogat, quid mali ſit, quidque faciendum cenſeam, reſpondeo ſummitatem hume-
ri diductam eſſe, opus autem mihi eſſe oleo, linteis, lana. eo igitur ad balneum, multoque oleo perfu-
ſus maneo in labro, quoad poſſum, dum, quæ ad curationem facerent, afferrentur. quare muſculi
aſſidua perfuſio neceſſaria fuit, quũ male affecti ea ratione fuiſſent. multi aũt uinculũ nõ ſuſtinẽt, etiam
ſi id

ſi id non accidat, ſed malunt in poſterum, quæ ex eo malo moleſtia ſequitur, ferre, quàm id quadra E
ginta diebus ſuſtinere. neque enim breuiori ſpacio conſequi eos poſſe exiſtimo, ut iugulum ita exqui
ſite curuetur. Reliqua Hippocratis uerba plana ſunt.

De iugulo.

Iugulum comminutum, ſi ex toto fractum ſit, facilius curatur: ſi in longitudinem, ægrius. hæc autem contraria ſunt, at- 62 A.l.4.ſ.5.t.1. c.14.p.391.A
que aliquis exiſtimet. Id igitur, quod ex toto fractum eſt magis utique in ſuam ſedem compelli poteſt, ac ſi ſumma cura
prouideatur. quod ſublimius eſt, magis deorſum cogetur idoneo habitu, ac debito uinculo. quamuis autem ex toto in ſuam
ſedem non collocetur, tamen ea pars, quæ excedit, non ualde acuta apparebit: At quibus in longitudinem frangitur,
ſimile uitium eſt, atque ubi oſſa diducuntur, de quibus ſupra tractauimus. non ita enim in ſuam ſedem reſtituitur, extanſ-
que oſſis extremitas aſpicitur admodum acuta. In uniuerſum autem ſcire conuenit, nihil humeri commiſſuram aliamve
partem lædi, quum iugulum frangitur, niſi (quod raro accidit) corrumpatur.

Ex toto frangi dicit, quod nulla parte hæret, cuius contrarium eſt, quod non ex toto abrumpitur.
Id uno modo fieri expreſſit, quum inquit: ſi in longitudinem, ægrius: ſimulque demonſtrauit, quod
ex toto abrumpitur, tranſuerſum abrumpi: quod non ex toto, in longitudinem. ergo, ubi ex toto com F
minuitur, partes cedere inter ſe plerunque ſolent, atque una ſurſum ferri, altera deorſum, tum alte-
ra in interiora, in exteriora altera, qua de cauſa uidetur fractura grauis, & ægre ſanabilis. Verum altero
modo, quū fractura in longitudinem eſt, leuior quidē apparet, ægrius tamen curationem admittit. ne
quit enim iugulū faſcia excipi in orbem, ſicut membra. qua uia duntaxat propelli, atque adduci poſſet,
quod in longitudinem fiſſum eſt. Quòd ſi hæc, quę nunc oſtendimus, in memoria habeantur, nihil ob
ſcurum uidebitur ex ijs, quæ ab Hippocrate in ſequentibus ponentur.

Iuguli fractura deformitatem affert, deformitas autem principio maxima eſt, deinde minor. 63

Satius fuiſſet dicere, minus apparet, principio enim rei nouitate deforme uitium uidetur: proce-
dente tempore, ſicut alia omnia, quibus aſſueſcimus, ita deformitatem paruifacimus.

Saneſcit autem cito iugulum, atque alia oſſa, quæcunque rara ſunt. quoniam callo hæc maturius obducuntur. igitur 64
ubi caſus recens eſt ægri ſolliciti ſunt: putantes malum grauius eſſe, quàm ſit, medici autem ſedulos in probe curando ſe
exhibent: procedente tempore laborantes, ut qui non doleant, neque ingreſſu, neque cibo prohibeantur, rem contemnūt.
ut medici, ut qui locum reddere decorum non poſſint, ſe ſubducunt, neque offenſorum negligentiam iniquo animo ferunt.
interim callus feſtinat increſcere. Deligandi autem ratio ea conuenit, quæ pleriſque, cerato, pannis, faſcijs mollibus, G
adhibitis. Hæc autem prouidiſſe oportet, atque item nouiſſe in hac præſertim curatione, plurimos pannos qua os extat
obijciendos eſſe, ac faſcias plurimas, ibique maxime premendum. Nonnulli exiſtimarunt plumbi aliquid alligandū, quod
oneri eſſet, ut deorſum cogeret, quod extaret. fortaſſe autem nec illi ſapiunt, qui ſimpliciter uinciunt. quandoquidem ne-
que propoſitus modus fracto iugulo conuenit. nihil enim fere cogere poteſt, quod excedit. Sunt & alij, qui cognoſcen-
tes uincula ipſa aliena eſſe, neque in naturalem locum adducere, quod extat, deligant quidem eiuſmodi ægrotantes pan-
nis faſcijſque ſuperdatis, perinde atque alij: ſed hominem faſcia aliqua cingunt, qua parte commodiſſime cingitur, ubi pan
nos obiecerint, qua fractura extat, ſic, ut ea parte in tumorem aſſurgant, caput faſciæ ad cingulum a priori parte deuin-
ciunt, faſciamque e regione iuguli porrigunt ad partem poſteriorem, & in cingulum demiſſam ad priorem adducunt,
atque inde rurſus ad poſteriorem. Alij faſciam in cingulum non demittunt, ſed inter anum & naturale, tum
iuxta anum ipſum, dein circa ſpinam ducentes, ſic fracturam comprimunt. Hæc, quum ab eo audiuntur, qui uſum
non habet, prope uidentur ſecundum naturam eſſe: ut, ubi quis ea experiatur, inutilia comperiet. neque enim aliquod
tempus immobiles manent, etiam ſi homo cubet, quanquam hoc modo proxima eſſent, tamen ſi cubans crus flectat, aut
ipſe curuetur, omnes faſciæ mouebuntur. præterquam quod hæc uinciendi ratio alioquin fœda eſt.

Cauſam ipſe adiungit, quā ob rem hæc celeriter ſaneſcant: ſed cur callus mature increſcat, cauſam
non expreſſit, ut quæ ex natura oſſium, de quibus tractatur, percipi poſſit. quoniam in ijs, quæ rara H
ſunt, multum humoris contrahitur. In prioribus autem demonſtrauimus, effuſo humore ob affecti
oſſis uim ſpiſſato, in oris fracturæ callum increſcere, qui, ubi ſatis increuit, fracturæ oras illigat, atq;
adſtringit. neque enim os altioribus partibus ſolidatur, quemadmodum caro, ſed (ut dictum eſt)
in ſummo, quaſi uinculo adſtringitur. quæ ſequuntur, ſi diligenter conſiderentur, omnia plana ſunt.

Siquidem anus comprehenditur, faſciæque in hac loci anguſtia colliguntur. Quod uero ad eas faſcias pertinet, quæ in zō- 65
nam induuntur, non ita arcte hæc cingitur, quin ſurſum ferri cogatur. quod ubi accidit, neceſſe eſt totum uinculum relaxari.
Proxime autem moliri quis ſibi uidebitur, quamuis nihil magnum efficiat, ſi faſcias nonnullas in cingulum demittat, ſed ple-
riſque ad primum uinculum adhibeat. hac enim ratione maxime ſtabiles erunt, & alteri circuitui alter auxiliabitur. Pluri
ma quidem dicta ſunt ex ijs, quæ ad iuguli fracturam attinent. ſcire autem licet, iugulum plerunque ita frangi, ut ea pars,
quæ à pectore eſt, ſurſum feratur: quæ à ſummitate lati ſcapularum oſſis, deorſum. cuius cauſa eſt pectus, quod neque admodū
ſurſum, neque admodum deorſum mouetur.

Loci anguſtiā dixit στενυγροχωρίην quod nomē (ut quibuſdā placet) non componitur ex uocabuli ὑγρό-
τητι, & χώρας, quæ ſignificarent humidum anguſtum locum, ſed deducitur à uoce στενυγρὸν quæ nihil am
plius ſibi uult, quàm στενὸν, quod ſignificant anguſtum. unde quadam additione (quam figuram παραγωγὴν
dicunt)

A dicunt) deducitur στενοχωρία quæ nihil aliud sibi uult, quàm angustiam. quod ex ijs euidenter colligitur, quæ Simonides, sic scribit.

Non sic aperto in monte quisquam cæsium.
Exhorruit Leonem, aut tigrin, obuius,
Si solus illi fiat arcto in tramite.

effertur autem secunda syllaba tenui spiritu.

66 *Exiguus enim est motus articuli a parte ossis pectoris.*

Exiguũ motum uocauit κιγκλισμὸν. At siue uocabulũ sumatur a motacilla aue, quæ græce κίγκλος dicitur, eo quòd assidue caudam moueat, siue a quouis alio, non pertinet proprie ad hunc locum: sed magis persequi causam oportet, cur commissura iuguli cum pectore, quamuis sicut aliæ nonnullæ referri inter minimas non debeat, tamen nihil fere mouetur. sed quã huius rei causam Hippocrates tradat, audiamus de uerbis ipsius. Os pectoris στῆθος appellat, quo nomine significasse nunc uidetur, non omne id quod est a priori parte thoracis, sed medium os, in quod se inserũt costæ, quod græce a iunioribus medicis στέρνον uocatur, de quo recte dixit.

67 B *Ipsum enim os pectoris sibi continuatur, & spina.*

Os pectoris sibiipsi continuari manifestissimum est: sed & spinæ etiam liquido constabit, si quando in cadauere detracta carne costas uideris a posteriori parte, spinæ, a priori, ossi pectoris inhærere.

68 *Sed, & iugulum prope humeri articulum supernatat. cogitur autem moueri sæpissime. eo quòd cum summitate lati scapularum ossis iungatur. Maxime autem, ubi perrumpitur, pars, quæ ab osse pectoris est, sursum fertur, neque facile solet deorsum repelli. quoniam natura leuis est, spatiumque ipsi latius patet a superiori parte, quàm ab inferiori: latum uero scapularum os, humerus, & quæ his inhærescunt a costis, & osse pectoris optime soluuntur. quamobrem possunt plurimum attolli, atque demitti. Itaque ubi iugulum frangitur, ea pars, quæ est a lato scapularum osse, deorsum conuertitur. facilius enim deorsum fertur una cum humero ac lato scapularum osse, quàm sursum. Quando igitur sic se res habet, decipiuntur, qui censent posse, quod super excedit os, deorsum compelli. namque in aperto est inferiorem partem ad superiorem adducendam esse. ea siquidem mouetur, ea a naturali sede recedit. constat autem hanc aliter nullo modo propelli posse. uincula enim nihil magis adducunt, quàm repellant. si quis autem humerum, ad latus, quantum potest, adductum sursum attollat, ut humeri commissura maxime acutam se ostendat, hoc pacto concurret cum osse pectoris, a quo recessit.*

C Solet Hippocrates quasdam figuras ac linguarum proprietates usurpare, quãuis consuetam locutionem sequatur. Simile quid apud Xenophontem legitur. ipse enim, si quisquam est, qui usitata locutione utatur, in his nomen profitetur suum. sæpius tamen inserit uocabula linguæ propria, ac translata. quod rarius apud hunc, frequentius apud Hippocratem reperitur. quemadmodum in præcedentibus uerbis, ubi κιγκλισμὸν dixit paruum motum, nũc uero, [illegible], quod supernatat. id autem quasi sine fulcro significat. cuius rei testimonium facit, quod subijcit, quum inquit, cogitur autem moueri sæpissime, eo quod cum summitate lati scapularum ossis coniungatur. at summitas lati scapularum ossis rursus ob humeri articulum sæpissime mouetur, quum ipse imbecillis sit, & maximi motus. initio uero sermonis, prope dixit. dubium autem est ad locum ne, an ad rem debeat referri. uel enim accipiemus, prope articulum, frequenter iugulum moueri, quam sententiam magis probo, uel (ut quibusdam placet) prope, referemus ad frequentem motum, ita, ut mens eius sit. Iugulum maxime prope accedit ad ea, quæ frequenter mouentur, quum humeri articulo iungatur.

69 *Si quis igitur legitimum uinculum adhibeat, ut celeriter glutinetur, cetera uero omnia extra huiusmodi habitum superuacua existimet, recte utique sentiet, celeriterque hominem ad optimam ualetudinem perducet, quem iacere maxime ad rem pertinet, satisque sunt quatuordecim dies, si quiescat, summum uiginti.*

D Legitimum uinculum appellat, quod omnibus in consuetudine est, ac iam est ueluti lex quædam nõ scripta. sic enim & in uita fit, ut quos mores, omnes student, legibus similes sint. Vinculum igitur, quod ad fracturas pertinet, huc non admodum accommodatur. atque idcirco fusius de ipso scripsit in primo de fracturis. hic autem nullum uitium exponitur, ad quod eiusmodi uinculum adhibeatur. Ostendimus enim in commentarijs in eos libros, & nunc eriam in memoriam redigemus morbos omnes, quibus accommodatur id uinculum, quod ad fracturas pertinet, traditos fuisse ab Hippocrate in eo uolumine: in hoc autem omnes, qui alteram uinciendi rationem postulant. Porrò autem in eo uinculo, quod ad fracturas pertinet, fascia super affectum membrum in orbem circumdatur, sed in altera uinciendi ratione fertur ad alias partes, ac plurimum ad eas, quæ uitiatæ sedi contrariæ sunt, quod in libro de officina medici testatur, cum inquit: consentit autem cum capite humeri fascia ad alteram alam demissa.

70 *Si in iuguli fractura (quod raro accidit) contrarium eueniat, ut scilicet id ossis, quod a pectore est, subijciatur: id, quod a summitate lati scapularum ossis sublimius feratur, ac super alterum excedat, nullo magno præsidio opus est. demisso enim lato scapularum osse, cum humero, recte ossa inter se concurrent, ac quæuis ratio uinciendi satis erit, & callus paucis diebus increscet.*

In superioribus quidem demonstrauit, ubi totum iugulum transuersum abrumpatur, fere quod a pectore

pectore est,sursum conuerti:quod a summitate lati scapularum ossis, deorsum. nunc eum modum per- E
sequitur,qui rarius accidit,sub quo ea pars iuguli,quæ est a summitate lati scapularum ossis,sursum fertur,quæ a pectore demittitur,atque hic(ut ait)facilius sanescit.nam demissa summitate lati scapularum ossis, simul etiam demittitur ea iuguli pars, quæ ipsi continuatur, sicque alteri æquata illigatur, curaturque.

Quod si non comminuatur hoc pacto,sed ab hac uel illa parte in latere erumpat,in suum locum collocandum erit, lato scapularum osse una cum humero excitato,quemadmodum & in superioribus explicauimus,ubi restitutum fuerit in pristinum statum,reliqua curatio celerrime perficietur.Plerunque igitur,cum partes inter se cesserunt, ipso humero sursum coacto restituitur. 71

Quod ab ipso nunc proponitur,accipere debemus in osse, quod in interiorem, uel exteriorem partem prolabitur.intellige nunc, quam dico interiorem partem,eam,quæ alte sita est in corpore: exteriorem,quæ ad cutem.

Vbicunque autem, quod a superiori parte est in latus,uel in inferiorem partem ueniat, commode restituitur, si homo resupinetur subiecta aliqua re inter scapulas,quæ attollat sic, ut pectus quàm maxime recuruetur: aliquis item humerum iuxta latus extentum sursum adducat:medicus uero altera manu ad humeri caput data prominentiori palma parte repellat:altera quod diductum est, componat. sic enim maxime in naturalem sedem restituet, sed(sicut iam diximus)superius os deorsum ferri maxime solet. Plerisque, ubi alligati sunt, conuenit ita figurari, ut cubitus iuxta latus contineatur, sicque humeri caput excitetur. 72 F

A. Aeger supinus collocatur.
B. Puluinus inter scapulas subiectus.
C. Alter brachium a costis diductum attollens
D. Medicus fracta ossa componens.

Vbi ea pars iuguli, quæ cũ pectoris osse committitur,uel in latus,uel in inferiorem partem prorũpat, tũc ait commode restitui,si hõ resupinetˀ, subiecto inter scapulas iuxta spinã puluino,seu ceruicali,siue tali quopiã, ut hac uia thorax totus recuruetur.hoc autẽ expressit uocabulo [illegible]. i. anfractũ.qđ poeta ẽt usurpauit,quũ inquit. Anfractũ mensis sup incidit. G
Homine igiẽ figurato,præcipit, ut medicˀ altera manu humeri ad latus adducti, caput ĩ exteriorẽ partẽ repellat, sic enim diductæ iuguli partes plurimum in se recedent,recuruato pectoris habitu multum ad eam rem conferente:altera manu componat, atque in unum adducat diductas iuguli partes.humerum uero iuxta latus sursum compelli interdum satius esse in sequentibus adscribit.

Sed quibusdam(ut narrauimus)debet humeri caput sursum urgeri:cubitus autem ad pectus adduci:manus uero ad summitatem lati scapularum ossis ab integra parte porrigenda est.Quòd si homo cubare non recuset, aliquid imponere conuenit,quo fulciatur sic,ut humeri caput maxime sublime sit: at si inambulet,fundam a ceruicibus suspendere ex fascia oportet,quæ cubiti eminentiam complectatur. 73 H

Hæc figurandi ratio efficit,ut humeri caput in exteriorem partem compellatur, cum quo adducitur, & iuguli pars quæ summitati lati scapularum ossis adiuncta est.Sed huiusmodi habitu inquit fere opus non esse.quod superiori satis restituatur, sub quo humerus iuxta latus extentus adducebatur. cubito ibidem collocato,non quemadmodum nunc pectori superimposito. Abstinere igitur debemus ab imponendo cubito super pectus,non quo hic habitus priori sit deterior,sed quo per illum duntaxat, pleraque præstari possint,quæ ad reponendum idonea posita sunt.Quo modo,si res non succedat,ad habitum transibimus secundo loco ostensum.

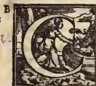
GALENI IN HIPPOCRATEM DE ARTICVLIS COMMENTARIVS SECVNDVS.

Vido Vidio Florentino interprete.

ARGVMENTVM.

De reliquis articulis manus agit, tum de maxillis, de naribus, deque auribus: cum hæ partes aut luxatæ, aut fractæ sint.

DE GIBBO CVBITI.

B *VM gibbi cubiti articulus dimotus aut subluxatus ad costas aut exteriorem in partem est, acuta eius parte in concaua brachij subsistente, in rectum extendendus: quodque eminet, retro & in latus repellendum est. Cum uero perfecte excessit uel hac uel illac, extensio ea adhibenda, qua brachium fractum deligatur. ita enim incurua gibbi pars minime prohibebit. Excidit autem maxime uersus costas. Directio uero eius est, si quamplurimum abducendo ne caput brachii cornicem cubiti attingat: suspensum ita circumagamus & circumflectamus, & non in rectum extendamus, simulque in contrarium in utranque partem impellamus, in sedemque ita compellamus. In his confert etiam si gibbus partim in supinam partem, partim in pronam contorqueatur. Curatio postea ex figuratione ea est, ut paulo superiorem manum gibbo cubiti: brachium uero ad costas habeant. sic & appensio, & positio, & gestandi facilitas, & natura, & usus in communi sunt: si modo praue callus non increuerit. increscit autem celeriter. Linteis uero curatio fit lege articulari, vt & acuta etiam pars insuper deligetur: Recrudescit maxime gibbus cubiti, febresque, ac dolores, & meræ bilis uomitus mouet: atque id maxime, si in posteriorem partem, ob torporem: secundo, si in anteriorem prolapsus sit. Eadem utrisque curatio. Sed repositiones, si retro abiit, vt extentum totum brachium intendamus. Signum enim est quòd ita excesserit, cum extendere totum brachium nequeunt. cum uero conflectere id non ualent, quòd in anteriorem partem exciderit cubitus, indicium est. Vnde his conuolutum aliquid durum ab anteriore parte imponendum, ac super id, ubi extenderis, repente cubitus inflectendus est. Dissidentiæ autem ossium nota est: si iuxta uenam quæ ad brachium discinditur, attrectaris. Sed hæc cito callo circundantur. Ab ortu sane ossa quæ infra noxam sunt, breuiora euadunt: plurimum iuxta cubitum: secundo iuxta manum: tertio iuxta digitos. brachium quippe & humerus ob versionem potiora, at reliqua pars totius brachii ob opera adhuc potior est. Si extra excidit articulus, in interiore parte caro imminuitur. sin minus, in contraria parte, quàm exciderit. Si extra vel intro excesserit, extensio in communi figuratione brachii ad cubitum facienda est. alæ enim habena subiecta retrahendum est, summo uero gibbo iuxta articulum pondus aliquod appendendum, uel manibus depellendum. atque ita suspenso articulo palmis coaptationes fiunt, ut in manibus. Deligatio in hac figuratione, & appensio, & positio.*

A. Ala subiecta habena.
B. Manibus depellens.
C. Medicus articulum palmis coaptans.

C

D *At cum in posteriorem partem excidit, repente extento brachio palmis dirigendum: simul autem & in directione, & in aliis faciendum est. Cum in anteriorem, supra linteum in tumorem conuolutum conflectendum, ac simul dirigendum: sed si in alteram partem inclinetur, in directione simul utraque facere oportet. Medela vero communis figuratio, & deligatio est. Possunt etiam ex distentione communiter omnia coaptari. Repositiones autem aliæ ex suspensione, alia ex extensione, aliæ ex circumuagatione reponunt: atque hæc ex excessibus figurationum uel hac uel illac celeriter fiunt.*

DE MANV.

Manus articulus uel intro, uel extra prolabitur: sed plerunque intro. Signa aperta sunt, si enim intra excidit, conflectere: si extra, extendere digitos nequeunt. Repositio fit, si digitis supra mensam positis in diuersas partes extensio efficiatur os uero eminens uel palma, uel calce simul retrudatur, & in anteriorem partem & inferiorem trudatur. Ab inferiori autem parte ad alterum os inuolucrum aliquod molle, si supra est, pronæ manui, si infra, supinæ est subiiciendum. curationem postea linteis peragimus. At tota manus vel intro vel extra, vel hac vel illac, potissimum tamen intro luxatur.

Interdum

Interdum etiam appendix ipsa dimouetur, interdum alterumex ossibus dissidet. His valida extensio adhibenda est: tum quod eminet, trudatur: alterum vero os duobus modis simul in posteriorem partem & in latus, vel manibus supra mensam, vel calce retrudatur. Quæ rebellant deformia euadunt: tempore tamen ad vsum corroborantur. Curatio bis quoque linteis adhibetur, cum manu & cubito: ferulaque vsque ad digitos apponuntur. Hæc in ferulis deligata frequentius quàm fractura resoluenda, & perfusione copiosiore fouenda sunt. Ab ortu breuior manus euadit: carnuumque imminutio contraria in parte quàm qua est prolapsio effecta, maxime contingit. At adulto iam ossa permanent. E

DE DIGITIS.

A. Extendentes in diuersa
B. Medicus palmis os eminens retrudens
C. Inuolucrum molle alteri ossi subiectum

Digiti articulus cum prolapsus est, facile patet. reponitur vero, si in rectum extendatur, quodque eminet trudatur, & contrarium retrudatur. Curatio vero mitellis, & linteis fit. Si non reuersus fuerit, extra callum obducit. Quæ autem ab ortu, aut in auctione luxata sunt ossa, infra prolapsionem breuiora efficiuntur: minuunturque carnes contraria præcipuæ in parte quàm in quam exciderunt. Ei vero qui iam est adultus, ossa permanent.

Explanatio desideratur. F 1

DE MALA.

Mala paucis hactenus toto loco mota est. 3

Qui operam dant corporibus incidendis γνάθον dicunt eam partem, quæ genis subiecta est: genas uero, quæ μῆλα uocant, eas, quæ leniter rotundæ in facie prominent. Quemadmodum igitur Hippocrates dixit, articulum autem lati scapularum ossis, pro articulo, qui cum lato scapularum osse committitur, sic nũc malæ articulum intellexit, quum malam ait, quàm γνάθον appellat. Sic etiam poëta dixit,

Ambabus feriens manibus sic uerbere cunctos
Ceu suis, excuterem e malis per gramina dentes.

vbi uidetur appellasse γνάθους malas & maxillam, quas ipse etiam Hippocrates in sequentibus γνάθοις nomi- G nat. Atque hæc de uocabulo. cur autem scripserit paucis maxillam toto loco moueri, ipse deinceps docebit, animum igitur adiungito.

Os enim, quod a malis procedit, cum eo coniugatur, quod ab aure, hoc autem maxillæ capita excludit. quorum unũ a superiori parte situm est, alterum subiectum. Item ex maxillæ capitibus unum quidem ob longitudinem non facile expellitur, quod rostro simile, iugale os excedit. 4

Antea quoque diximus in expositione libri de fracturis, & in primo commentario, si quis non intelligit, quæ ita clare ab Hippocrate exponuntur, huic opus esse monstratione ossium, præcipue hominis, uel certe simiæ. satius autem est non tunc, cum liber legitur, sed prius per ocium ossa inspicere. Diximus item scriptum fuisse a nobis librum de ossibus ad eos, qui primas institutiones addiscũt, in quo ante exerceri melius est eum, qui percepturus est, quæ ab Hippocrate scribuntur. Atqui, ut, in superioribus scripsi, sic etiam nunc faciam mediam quandam expositionem, inter eam, quæ conuenit ijs, qui inspexerint, & eam, quæ ijs, qui non inspexerint. Hoc enim pacto, qui inspexerint moleste sermonis longitudinem non ferent: qui non inspexerint quasi descriptionem quandam habebunt exquisitæ cognitionis, quæ haberi non potest, nisi ossa ipsa inspiciantur. Intelligito igitur ex partibus H oris, quæ dentes continent, eam, quæ mouetur, esse maxillam, quæ immobilis est, malas: in utroq; item osse dentes contineri, tam magnitudine, quàm numero inter se æquales. Procedit autem a malis os tenue continuatum illi ossi, quo continetur angulus oculi temporibus propior, cum hoc alterũ os iungitur, in quo situm est foramen auris. qua uero coeunt hæc inter se, commissura fit suturæ similis. Hoc igitur os, quod malas capiti annectit, ab ijs, qui incidendis corporibus operam dederunt, iugale os appellatur. quandoquidem & ipse Hippocrates, coniugatur, inquiens, ostendit duo ossa inter se coniungi, quasi iugo subiecta. huic autem iugo cauum subiectum est non mediocre, in quod se inserit alterum maxillæ caput, quod rostrum refert. hoc & fœminino genere κορώνην & neutro κόρωνον Græci appellant. Iuxta hunc processum maxilla quoque alterum exigit, per quem cum capite prope aurẽ committitur. Sed hic breuior est, alter multo longior, uterque distinguitur iugali osse, quod mediũ inter utrunque situm est, longiori humilius, breuiori sublimius, utrosque maxillæ processus Hippocrates nominauit capita, quum inquit, hoc autem maxillæ capita excludit, hoc est, diducit, separatque inter se, alterum ab inferiori parte, a superiori alterum. Constat igitur procidere maxillam non posse, nisi processus rostro similis iugali osse humilior demittatur. at non propterea simpliciter luxabitur, ubi illud accidat, aperto enim ore in suum locum reuertetur. Ad hoc igitur, ut luxetur, necesse

est.

A est reditum prohiberi, eo quòd ipsa in latus conuertatur. Recte igitur in sequentibus inquit luxari autem non potest, nisi ore uehementer aperto in alteram partem conuertatur; neque enim ferri potest ipse processus infra os iugale, priusquã maxilla a malis plurimum diducatur. quod accidit, ubi homo maxime hiat, neque reditu in suam sedem prohibetur, nisi in latus conuertatur. Aegre igitur prolabitur & ob hæc, & ob musculorũ robur, quibus ad superiores partes alligatur, de quibus agit proximis uerbis.

5 *Iam uero ab utraque harum summitatum neruosæ oriuntur chordæ, quibus musculi illigantur, qui κροταφῖται, & μασητῆρες dicuntur.*

Quæ ante, capita maxillæ uocauit, nunc, summitates appellat, ab utrisque inquiens neruosas chordas oriri, quas τένοντας uocat. solet autem sic appellare eas musculorum extremitates, quæ græce ab ijs qui uersantur in corporibus incidendis ἀπονευρώσεις nuncupantur. semper autem magis neruosæ sunt, quàm medius musculus. Verum inter se differunt, eo quòd aliæ naturam magis neruosam habeãt, aliæ minus. ubi carnosa natura plurimum abundat, musculi extremitatem carnosam uocãt, contra ubi neruosa superat, neruosam. nunc quia neruosæ magis sunt, quàm carnosæ, iure dixit ab utroque horum capitum neruosas chordas oriri. Innecti enim inquit summitatibus maxillę musculos, qui temporales & **B** masticatores nuncupantur. Sed incertum est, num eosdem musculos his uocabulis appellet, an alios esse uelit temporales, alios masticatores. quoniam, qui post Hippocratem uersati sunt in corporibus incidendis κροταφῖτας uocant eos, qui a temporum ossibus oriuntur, quos, ubi intenduntur, claudere & contrahere os aperte uidemus: eos uero, qui maxillæ, qua latescit, illigantur, utrinque scilicet unus, μασητῆρας nominant, eò quòd in mandendo maxillam circumagant, quod efficere non amplius possunt, qui a superiori parte oriuntur. hi enim sursum solummodo ipsam adducunt, non tamen in latera mouent. Quocirca ipsis opus est in contrahendo ore, non secus etiam, ubi prioribus dentibus aliquid mordentes abscindimus, uel ubi comminuere aliquid caninis uolumus. Sed, ubi cibum, ut contundamus, conteramusque, super maxillares imponimus (quæ actio μάσησις græce dicitur) musculi tunc suo munere funguntur, qui maxillam, cui illigantur, qua latescit, in latera mouent. Probabile igitur est hos musculos appellari μασητῆρας: eos uero κροταφῖτας, qui a musculis iuxta ossa temporum (quæ græci κροτάφους dicunt) oriuntur, qui & neruosas chordas continent, maxillæ summitatem rostro similem circumagentes. Atqui conditum est in ore par aliud musculorum, qui superne ab osse, quod ab alarũ similitudine πτερυγοειδὴς uocatur, & a toto sinu iuxta posito oriuntur. iunguntur autem maxillæ, ea potissimum parte, unde processus ad commissuram fertur. perueniunt autem hi musculi ad eos, qui μασητῆρες **C** dicuntur, quique (ut dixi) maxillæ inhærent ab exteriori parte, qua latescit, quum ab interiori parte duo, qui propositi sunt, utrinque unus maxillam, qua latescit, comprehendant. Ergo, quum Hippocrates ait, Iam uero ab utraque harum summitatum neruosę oriuntur chordæ, quibus musculi illigantur, qui κροταφῖται, & qui μασητῆρες dicuntur. constat nullo modo loqui de musculis, qui ab exteriori parte maxillæ superinijciuntur; sed duo musculorum paria indicasse, eos scilicet, qui euidenter ab extrema fronte oriuntur, & eos, qui iuxta sinum ossis πτερυγοειδοῦς. hi enim alterum processum attrahunt, quem inseri in commissuræ cauum diximus: sed alterum musculorum par, quod (ut retuli) maxillæ extremitatem rostro similem in orbem amplectitur, rursus ipsos maxillæ processus sursum ad caput adducit.

6 *Propterea igitur uocantur, ac propterea mouentur, quod inde illigantur.*

Quum propositos musculos dixerit nominari μασητῆρας, causam reddidit, cur ita appellentur. inde enim illigantur, hoc est, maxillæ summitatibus: propterea mouentur, quum mandimus, & μασητῆρες uocantur.

7 *Nam, quum edimus, loquimur, aut aliter ore utimur.*

D Maxilla solummodo mouetur, quum a malis ipsam reducant priores duo ceruicum musculi, cumque μασητῆρες illam adducant. Iure igitur euidenter mouentur, quum ei ossi, quod maxime mouetur, illigentur. Dicti autem sunt ob huiusmodi motum μασητῆρες, a mandendo, quæ maxillæ actio ualentissima est, leuiter enim mouetur, dum loquimur.

8 *Male quidem quiescunt. innectuntur enim capiti, sed non insinuantur ut articuli. at maxilla mouetur, ut quæ articulorum modo cum malis & capite committatur.*

Verbum innectuntur, συνήρτηνται dixit, nonnulli scribunt συνήρθρωται, idest, iunguntur, propterea quòd Hippocrates uelit συνάρθρωσιν esse naturalem ossium iuncturam, interdum eorum, quæ uix, interdum eorum, quæ nullo modo moueri uidentur: sicut διάρθρωσιν naturalem cõmissuram ossium, quæ aperte mouentur. In propositis autem uerbis commissuram articulorum διάρθρωσιν uocat, quod idem notat ac διάρθρωσις siquidem & ἀπηρθρῶσθαι ἐξηρθρῶσθαι significat.

9 *At quamobrem neruorum distentionis, rigorisque hic articulus primus indicio sit, ubi contrahitur: & quamobrem plaga in temporum musculis graues sint, & stuporem inferant, alibi explicabimus.*

Paucis persequi rem potuit, quoniam hic articulus ad neruorum initiũ propius accedit, primus neruorum

uorum distentionem concitat, plagasque habet stuporem inducentes: nescio autem quo pacto relerta uerit. fortasse uoluit in scribendo demonstratione uti, mentionem faciens neruorum, qui a cerebro ad hos musculos perueniunt, quod necessarium non fuit, in proposita doctrina, atque idcirco in aliũ locum, perfectum sermonem distulit. B

Atque hæ causæ sunt, cur non admodum prolabitur. 10

Sed quænam sunt? nempe non aliæ, quàm quæ dictæ sunt, quarum duplex est caput, natura ossium (ut narraui) & robur musculorum.

Illud etiam in causa est, quòd nulla fere in edendo necessitas est, quæ cogat hominem aperire os, ultra quàm possit. luxari autem aliter maxilla non potest, quomodocũq; figuretur, quàm cum ore vehemẽter aperto in alteram partẽ cõuertitur. 11

Præter duas superiores causas, quæ efficiunt, ut maxilla raro luxetur, tertiam adscribit, scilicet nisi plurimum os aperiatur, luxari minime posse. Verum non sæpe fit, ut nobis opus sit ore plurimum aperto. quãdoquidẽ eiusmodi actio duplici usui accõmodatur, uel ubi uolumus ore magnæ molis quidpiam apprehendere, uel ubi quàm maxime hiamus, quorum illud raro accidit, hoc delirantibus dun taxat. Quod & aliquando accidisse uidimus Plusio Placino, cum quantum poterat, os aperiret, deinde maxillam in latus deduceret. consueuerat autem sic subinde figurari, ac tanquam egregium factũ ultro semper hiare amplius conabatur. F

Veruntamen illud etiam efficit, ut maxilla excidat, quòd ex omnibus neruis ac musculis, qui iuxta articulos sunt, vel non longe ab articulis, quibus illigantur, quicunque in usu frequenter dimouentur, dum extenduntur, maxime idonei sunt, qui extenti sequantur, perinde atque coria, quæ, quum optime mollita sunt, plurimum extendi possunt. 12

Quod ad propositas causas attinet, necesse est maxillam, uel nullo modo, uel raro, admodum luxari. Videtur tamen res aliter habere. excidit enim raro, at non adeo, ut permulti nostrum eiusmodi casum non uiderint, quod in ijs euenit, quæ sunt rarissima. eo enim quòd eiusmodi commissura multum mouetur, musculi neruique ipsius tenduntur, & opportuniores sunt, qui extendantur, quàm quibus raro motis opus est: quemadmodum (ait) & coria δεδεψημένα, hoc est, optime mollita, plurimum extendi possunt. quoniam poëta uerbum δέψειν mutuatur ad significandum mollire, quum inquit, Nam flaua cera mollita.

Ergo (quod propositum erat) maxilla raro excidit, mutatur tamen subito sæpe, quum homo hiat, ut compluribus alijs musculorum, neruorumque motionibus accidit. 13 G

Mutatur subito dixit χᾶται, quod uerbum quid significet, intelligemus, si ea, cum quibus in oratione coniungitur, animaduertamus. inquit enim, ut compluribus alijs musculorum, neruorumque motionibus accidit. quare χάσαι uitium est neruorum ac musculorum articulo non erumpente. Quidnam hoc uitij sit, aperit, quum inquit, motionibus. noluit enim ex naturali situ in alterum mutari, idque subito idem & paulo post indicat significari uerbo χάσαι, quum ait: Dein subito mutare ad tres habitus simul consilio directo: ubi mutare dixit χάσαι; hoc est, subito mouere priorem habitum. adde, quod nunc etiam in Co, ac fere in omnibus Græciæ ciuitatibus χασμίαν dicunt id, super quod pedem imponentes, protinus efficiunt, ut id in carceribus cadat, cui adstant, qui cursuri sunt. In palæstra item uerbum χάσαι significat brachium a priori situ celeriter retrahere. Vbi ergo dixeris maxillã σχάσαι, ad musculorum uitium referendum est repente mutantium alias partes, sic, ut musculi antiquam sedem minime retineant: sed aliqua ex parte deprauentur, aliqua etiam extendantur.

Hinc autem euidentissimum est, cum excidit. maxilla enim in priorem partem proijcitur, conuertiturque in contrariam, atque unde luxata est, summitasque ossis rostrum referens magis extat iuxta malas, maxillaque cum malis ægre committitur. 14 A.l.4.f.5.c.1. H c.7.p.889. B.

Diximus etiam in superioribus os, quod iugale appellatur, ita situm esse, ut superinijciatur maxillę summitati rostrum referenti: ac nisi in alteram partem prolabatur, maxillam ad suum locum reuersuram. Necesse igitur est, siquando maxilla excidat, propositam summitatem extra iugale os ferri. nullus enim alius locus est, in quem impellatur. Quare merito extat iuxta malas, qua situm est iugale os, sed qua potissimum situm sit, facile percipies in homine gracili, musculum temporis, genamque intuitus. inter utrunque enim situm est iugale os. In memoria itaque habens eius situm, ubi aliquem uideris, qui os claudere nequeat, maxilla in priorem partem proiecta, atque in alteram inclinata, conari debes, exquisite oculis, digitisque summitatem comprehendere, quæ iuxta genam & iugale os extat. At ubi sic habere comperies, optimum indicium erit maxillam excidisse.

His quæ ratione aperte reponi debeat, in aperto est, oportet enim aliquo laborantis caput continente, alterum digitis maxillam ad mentum comprehendere, tam ab exteriori parte, quàm ab interiori, homine hiante quantum modice potest; ac primo quidem aliquamdiu maxillam manu in hanc, atque illam partem adductam dimouere, imperareque, ut ipse homo maxillam relaxet, simulque cum medico ipsam adducat, & adducenti quàm maxime pareat. 15 A.l.4.f.5.c.1. c.7.p.889. B.

Ratio reponendi euidentissima est ijs, qui in corporibus incidendis, partium, quas narrat, compositionem

A sitionem diligenter inspexerint, ad quos respectum habens, hæc scripsit. Quæ deinceps adiungit de restituendo, omnia plana sunt, nisi sicubi unum uel alterum uerbũ occurrat, quod a nobis notabitur.

16 A.l.4.F.5.t.1. c.7.p.389.C. *Dein subito mutare ad tres habitus simul consilio directo. siquidem ab ea sede, in quam peruersa est, ad naturalem adducenda, præterea in posteriorem partem adurgenda est: tum æger obsequens eam debet cum malis committere, ac minime hiare. Ratio quidem reponendi huiusmodi est, neque reponi maxilla potest, si aliter figuretur, lenisque medicina abunde est, nempe panni cum cerato, laxiori fascia alligati. Tutius autem est admouere manum homine resupinato, capiti subiecto scorteo puluino, maxime farcto, ut quàm minime cedat.*

Vbi, prius neruis & musculis agitatis, atque emollitis maxillam deorsum traxerimus, & quantum potest a malis reduxerimus, debemus agere, quod ab Hippocrate iubemur, quum inquit, Dein subito mutare: quod σχᾶσαι dixit, id est repente, ac simul articulum collocare e regione suæ sedis: tum ita collocatum rursus in posteriorem partem momento impellere, homini imperantes, ut os claudat. Antea quidem præcipiebat, ut homo hiaret, laxam maxillam præbens, id est, nullum musculum intendens. id enim maxime confert ad neruos musculosque agitandos, repenteque ad naturalem sedem adducendum maxillam deprauatam, atque ad compellendum in posteriorem partem. Nũc iam, ubi utra

B que maxillæ summitas sita est e regione suæ sedis, permittit musculos, qui κροταφῖται dicuntur agentes eam totam ad seipsos attrahere. agunt enim, ubi æger comprimere, claudereque os uelit.

17 *Aliquis autem caput offensi contineat.*

Dum maxilla agitatur, ac modice deorsum demittitur, præcipit, ut caput contineatur, ne sequatur maxillam. quod perpetuũ est in omnibus, quæ in diuersa duci debent. Offensum appellauit τετρωμένον. Iones enim quamlibet offensam τρῶμα dicunt.

18 *Quod si maxilla utraque parte elabatur, curatio eadem est: sed homo minus cõprimere os potest. tunc enim mentum magis prominet, sed in neutram partem inclinatur. intelliges autem in neutram partem inclinari, præcipue ex dentium finibus, ubi inferiores e regione superioribus respondeant.*

C Maxilla ab utraque parte, uidebitur autem γνάθους appellasse non maxillam totam, sed utrãque eius partem, qua latescit: mentum quoque cum γένυας dixerit, uideri poterit intellexisse maxillæ imum, qua nudum os est sine carne, quum inquit, tunc enim mentum magis prominet: sed paulo post maxillam totam nuncupauit γνάθον, quũ ait, sed si maxilla, qua ad mentum iungitur, diducatur. sola autem hæc iunctura est in maxilla, in malis multæ. Quare apud Hippocratẽ significationes uerbi γνάθος & γένυος confunduntur. quod tamen ait in propositis uerbis huiusmodi est, Quòd si maxilla luxetur ab utraque commissura, magis quidem in priorem partem propellitur, quàm ubi excidit altera parte dũtaxat, magisque a malis recedit: non tamen deprauatur, aut peruertitur, sed naturalem sedem sine inclinatione tuetur. id autem indicant dentes, qui e regione respondent, hoc est, inferiores superioribus, qui secant secantibus, canini caninis, maxillaribus maxillares.

D

19 A.l.4.F.5.t.1. c.7.p.389.B. *His quàm celerrime restituenda est. qua autem ratione, supra explicauimus.*

Celerrime quidem reponenda est, priusquam musculi distenti ob cõsortium cerebrum afficiant. modus autem reponendi, quem docuit, ubi altera parte prolabitur, mihi non uidetur ex toto idem nunc accommodari. tunc enim paulatim maxilla in alteram partem conuertitur, nunc pariter in utrãque. quare satis est concutere, mentumque adducere deorsum, ut processus extremitas rostro similis, iugali osse inferius collocetur, sicque in interiorem partem utrinque totam maxillam compellere, simulque præcipere homini, ut os claudat.

20 A. ibidem. *Si reuerti nequeat, mortis periculum instat propter febres continentes & inexpugnabilem dormiendi necessitatem.*

Periculo quidem non uacat maxilla, etiã si altera parte luxetur: sed, si utraq; ęgrius restituitur, quum musculi omnes, quibus maxilla continetur, intendantur. sunt autem quatuor (ut dictum est) duo scilicet, qui a temporibus incipiunt: duo, qui a sinibus iuxta os, quod πτερυγοειδὲς nominatur. Habent aũt hi musculi neruos ab ipso cerebro, ac prope ipsum cõtingunt, quo fit, ut celerrime afficiatur. Hi ergo quatuor musculi, ubi maxilla prorumpit, maxime affliguntur, quum inter omnes præcipui sint, ut qui neruos ex cerebro habeant a tertia cõiugatione, quæ non longe ab ipso principio sita est. Atqui fit etiam,

ut musculi, qui maxillam extrinsecus comprehendunt, orti ab utraque parte eius præter naturam extendantur, ubi maxilla luxetur, quanquam non ita præcipui sint sicut quatuor prædicti, magis enim a cerebro recedunt, neruusque, qui in hos distribuitur, longius oritur, & non ab ea coniugatione, unde nerui ad quatuor musculos feruntur, qui & ipsi non parum usui sunt, perinde atq; alij uniuersi corporis musculi, & si non æque præcipui sint, atque hi. Ob hæc igitur omnia, periculum mortis impendet, quum præter naturam musculi intendantur, ac propterea doleant, & idcirco inflammatione premantur, ac simili uirio cerebrum afficiant, quo affecto acutæ febres sequuntur, simulque læduntur omnes animi actiones. non enim solet, ubi cerebrum inexpugnabili dormiendi necessitate prematur, eius uirio sensus duntaxat lædi & motus, sed ratiocinatio, memoria, sensus & motus uoluntarius corrũpi. E

Huiusmodi enim musculi inexpugnabilem dormiendi necessitatem inducunt, quum alienantur, & præter naturam extenduntur. 21

Potest utrunque ex propositis inexpugnabilem dormiendi necessitatem inferre, & alienatio musculorum, & distentio, quum uterque affectus ob consensum ad cerebrum pertineat. Distentio inde proficiscitur, quòd fibræ, quæ prius laxæ erant, nunc omnes ad rectam lineam extendantur. alienatio, ubi ulrra modum calefiant, frigescant, madefcant, siccentur, inflammentur, erysipela prehendantur, uel putrescant, in quibus omnibus eorum natura alienatur: sed in distentione fibræ duntaxat extendunrur citra naturæ ipsius alienationem. F

His solet aluus bilem puram, atque exiguam reddere, ac si euomant, vomitus purus est. 22 Auic. ibidem.

In febribus admodum acutis nihil mirum, si pura bilis in corpore producitur, siquidem & adeps & caro tenera ac paulo ante concreta, sub huiusmodi febribus tabescir, & sanguis aduritur. concurrere autem hæc ad aluum, atque intestina, quum tabenr, proprium est, ubi tantum neruosæ partes laborant. cum ipsis enim uiriatur, læditurque os uentriculi, quod maxime neruosum est. Recte autem ab ipso docemur proximas, communesque partes primum potissimumque affici: præterea, ubi uentriculi os lædatur, dolorem ne leuem quidem posse sustinere. sequitur enim animæ defectio, ubi ipsum male affligatur, &, quum animus deficit, omnia, quæ superfunt, tenuia ad uentrem concurrunt. quinetiam, si hoc non accidat, sub uehementi dolore, atque mœrore, quæ superanr in corpore huius generis, uidentur ad uentriculum, arque intestina decurrere. quæ in uentticulo cocunt, uomitu excernuntur: quæ in intestinis, deiectione.

Decedunt autem hi maxime decimo die. G 23 Auic. ibidem.

Verbum, maxime, μάλιστα dixit. inuenitur autem, & apud alios ueteres ita acceptum, sicut nunc ab Hippocrate accipitur, ut coniecturam numeri eius rei, quæ proponirur, proxime ostendat, quasi ita dixerit. Hi ergo decedunt plerunque circiter decimum diem, ita ut, quamuis nono uel undecimo intereant, uera oratio sit. Testantur autem exempla uocabulum μάλιστα ita usurpari. Thucidides quidem in primo libro inquit: Hæ omnes græcorum, & inter se, & contra barbarum res gestæ fuerunt maxime quinquaginta annis. atque ibidem, distar sexaginta stadia maxime: Andocides item de mysterijs inquit homines maxime trecenros: ubi maxime μάλιστα dicunt, in quam significationem huiusmodi uox a græcis sæpenumero accipitur.

Sed, si maxilla comminuatur, vbi non frangitur omnino transuersa, sed aliqua parte icta ossa inter se cohærent, in suam sedem compellenda sunt, digitis vtrinque prementibus, tum ab ore, lingua in latus adducta: tum a cute, vt conueniet repellendo. Quòd si peruertantur dentes ad fracturam moti, vbi ossa in suam sedem collocata sunt, non solum bini, sed etiam plures inter se ligandi sunt auro potissimum, vel certe lino donec ossa confirmentur. Quo facto vincire oportet paucis pannis ceratoque iniectis, paucisque fascijs, non valde adstrictis, sed laxioribus. 24

Vbi comminuto osse nihil integrum relinquitur, partibus inter se recedentibus, ita, ut nullo pacto cohæreanr, huiusmodi fracturæ speciem recenriores medici græce καυληδὸν a fracti caulis similitudine appellant. eo quòd Hippocrates illud: ubi non frangitur omnino transuersa: dixerit, Ἢν μὴ ἀποκαυληδὸν κατεάγῃ. Reliqua omnia tam in hac oratione, quàm in sequentibus plana sunt. sed, si parum quid offendemus, id quoque explicabimus. H

Scire autem conuenit maxillam fractam fascijs parum iuuari, si recte iniiciantur: vbi minus recte, multum lædi. 25

Commune est omnibus fracturis summopere lædi a uinculo, quod non recte superdetur: at non admodum iuuari maxillæ fracturam uinculo recte iniecto non pertinet communiter ad omnia ossa, sed ad ea dunraxat, quæ fascia comprehendi in orbem nequeunt, qua uitiatum os quo modo a medico compositum exceptum fuerit, seruetur. Adde quòd in maxilla uinculum præcipue infestum est, quum semper solita sit nuda esse, ac sine uelamento.

Subinde autem circa linguam alte inquirere oportet, ac diutius digitis vtrinque reprimere, dirigereque id ossis, quod inclinatum est. optimum autem esset, si semper id fieri posset, sed non potest. Quòd si os transuersum omnino abrumpatur, quod quidem raro incidit, collocare eo modo, quo dictum est, os in suam sedem oportet. Quo facto deligare dentes inter se conuenit, velati supra ostendimus, hoc siquidem maxillam valde immobilem præstat, si quis capita recte, vt oportet, 26

A *tet,ſutura inſuper coniunxerit.uniuerſam uero manus curationem ad unguem ſcribere non facile eſt:ſed ex ijs, quæ ſcripta ſunt,exprimenda eſt.*

Μαίεσθαι ſignificat inquirere, ſed ἐκμαίεσθαι alte inquirere, ſicut nunc, ubi alte inquirere ἐκμαίεσθαι dixit. præcipit enim Hippocrates digito in os demiſſo conſiderari, num fracti oſſis partium altera ſuper alteram excedat: atque ita digito adurgeri, quo expedire uideatur, id quod in interiorem partem conuerſum eſt, in exteriorem repellendo. In aperto autem eſſe exiſtimo Hippocratem imperare, non ut medicus aſſidue, ſed ut æger hoc efficiat.

27 *Dein, ſi is, quem fractura male habet, puer ſit, ſatis erit corij Carthaginenſis, exterioris partis id, quod durius eſt, & magis denſum, admouere: ſed, ſi robuſtior fuerit, ipſum corium. Incidenda autem habena eſt, quæ trium digitorum latitudinem æquet, uel quanta conuenit, tum maxillæ gummi iungenda. maxillæ enim, quæ tranſuerſa fracta eſt, firmius hæret extrema habena agglutinata interpoſito digiti ſpatio, uel paulo longiori, idque ab inferiori parte: incidaturque habena hæc media in longitudinem ut utrinque acutam menti partem complectatur. altera item habena æqualis uel paulo latior ſuperiori parti maxillæ agglutinetur, diſtetque a fractura quantum prior. ſcindatur autem, quatenus poſſit aurem comprehendere.*

B

28

29

C

A. habena inferiori parti maxillæ agglutinata.

B. habena ſuperior.

Molle accipi uoluit corium, cuiuſmodi tunc fortaſſe fuit Chartagini. huius enim exempli cauſa nominatim meminit, quemadmodum Aegypti corij antea in opere de fracturis. conſtat autem in eo corio partis, quæ maxime ſumma eſt, id quod durius eſt, ac magis denſum, nunc νῶτον ab ipſo nuncupari. At quo modo illud adhibeat, ut maxillæ fractæ partes in diuerſa extendat, Ipſe nobis aperiet, ſi quorſum de his agat intelligamus. uult ſiquidem fracti oſſis alteram partem deorſum a mento extendi, alteram a capite ſurſum.

Acuantur autem habenæ, quæ coniungi, alligarique inter ſe debent.

Præcipit hic, ut habenæ, quodammodo anguſtiores ſint, paulatim latitudine imminuta, quo iunctura firmior reddatur. capita enim, quæ lata ſunt, quamuis ſumma cura uinciantur, non tamen fideliter continentur,

In glutinando corij caro cutem contingat, ſic enim magis inhæreſcit.

Corium fit ex pelle animalis duplicem naturam habente. id enim ex ipſa, quod exterius eſt, cũ ambienti aeri obiectum ſit, magis denſum euadit, & neruoſum eſt: quod interius, mollius & rarius, atque ex hoc ipſo minus id, quod ad exteriorem partem magis accedit: quod ad interiorem qua id tangit, quod cuti ſubijcitur, rarius eſt & carnoſum, quod ſane corij carnem nominauit, a qua parte glutinari uoluit. nam, quum rarius & mollius ſit, ad eiuſmodi uſum magis accommodatur.

30 *Deinceps extendenda eſt huiuſmodi habena, magis autem, quæ a mento ſita eſt, ut potiſſimum cautio ſit, ne maxilla in acutam figuram ducatur. in uertice autem iungendæ ſunt utræque habenæ, dein circa frontem faſcia alliganda.*

Vtræque habenæ extremitates dari debent ad caput laborantis, atque in uertice deligari. magis autem extendi uoluit inferiorem, ne maxilla (ut ipſe dixit) ἀποσφηνωθῇ id eſt, in acutam figuram ducatur.

31 *Aliquid etiam ſuper omnia extrinſecus inijci debet, ut fieri ſolet, quo uincula immobilia reddantur. cubet autem homo in maxillam integram, non tamen huic, ſed capiti innixus. corpus uero extenuandum eſt, uſque decimum diem: poſtea reficiendum eſt non tarde. nam, ubi primis diebus inflammatio non oritur, maxilla uiginti diebus conferuet, celeriter enim callus increſcit, ſicut in alijs oſſibus, quæ rara ſunt niſi corrumpantur. ſed reſtat alius ſermo longus de cunctis oſſibus, quæ corrumpuntur. intentio autem, quæ per gluten adhibita, firmiter manet, intendi & minui poteſt, & ad multa dirigenda ſæpenumero proficit. Medicorum uero, quicunque incogitantes ſunt, & in alijs caſibus, & in maxillæ fractura prompte manus admouent. comminutam enim maxillam uarie, & bene, & male deuinciunt.*

D

Quod ſuper omnia extrinſecus inijcitur κατάπλασμα appellauit, ſiue panniculus ſit, ſiue aliud eius generis. uocat autem panniculum πάραμμα, ſicut etiam nunc dici ſolent παράματα, quæ ex ueſtimentis præciduntur ab ijs, qui ea ſuunt. hæc ſiquidem ad propoſitum uſum propter mollitiem commodiſſima ſunt, quæ ubi non ſint, licebit aliquid ſimile admouere.

32 *Omne enim uinculum maxillæ ita abruptæ ad fracturam oſſa inclinat, magis quàm ſecundum naturam.*

Maxillæ inquit ita abruptæ, hoc eſt, quæ tranſuerſa fracta ſit, uinculum ad fracturam magis oſſa conuertit, quàm dirigat propterea, quòd faſciæ in orbem circundari nequeant, circa ſedem affectam, ſed ab exteriori parte duntaxat imponi.

33 *Sed, ſi maxilla, quæ ad mentum iungitur, diducatur, ſola autem iunctura eſt hæc in maxilla, in malis multæ, ſed a propoſito ſermone diſcedere conſilium non eſt, in alijs enim morborum generibus de ijs dicendum eſt, ſi iunctura inquam,*

quæ in mento est, diducatur, componi a quouis potest. nam quod extat, intus repellendum est digitis superdatis: quod in interiorem partem conuertitur, in exteriorem adducendum digitis adurgendo. hæc autem facienda sunt ossibus in diuersa diductis. E

Maxilla quidem ex duobus ossibus constat, quæ in imo mento ad unguem inter se iunguntur: Malæ uero ex multis, quæ iuncturam habent omni motu carentem, κατὰ συνάρθρωσιν dicunt. sed curiosum hoc huiusmodi uocabulorum studium apud ueteres non fuit, atque idcirco Hippocrates iuncturam ossiũ malarum sub συμφύσεως genere posuit, id tantum in ipsis indicium spectãs, quòd in eiusmodi ossium iuncturis nullus sit motus, qui sensui subijciatur. 34

Ossa enim facilius sic in suum locum reuertentur, quàm si quis tentet altero sub altero condito compellere, quod scire licet in omni commentario. composita maxilla alligare inter se dentes conuenit, qui hinc sunt atque hinc, sicut antea quoq; dictum est, mederique cerato, ac pannis paucis fascijsque.

Consueuit Hippocrates in ijs præceptis, quæ singulis communia sunt, cum semel unius mentionem facit, exponere uim rei communem esse omnium similium. quemadmodum & nunc uolens maxillam prius extenram ita componi, subijcit: ossa enim facilius sic in suum locum reuertentur, quàm si quis tentet altero sub altero condito compellere. Hoc autem, quod nunc proponitur, attinere communiter ad ossa omnia, quæ componuntur, propositis uerbis indicauit. F 35

Vinculum autem exiguum uariumq; maxime huic loco ac commodatur. prope enim sine inclinatione est, quanquam non ex toto sine inclinatione sit.

Pars exquisitæ sine inclinatione est, ubi simillimam cylindro figuram repræsentat. uoco autem cylindrum, non quo pueri ludunt, sed qui columnæ imaginem refert: hæc autem ex toto in nullo osse reperitur, magis tamen in femore atque humero, quam in alijs ossibus conspicitur. In maxilla autem constat non esse huiusmodi figuram, quocirca eam inclinatione uacare non protulit, prope tamen sine inclinatione esse, eo quòd sinistra eius pars dextræ ex toto similis sit, & æqualis, atque idcirco, quod ex utraque componitur sine inclinatione est, & in neutram partem inclinatur. admittit autem maxilla uaria uincula, sicut in fasciando quæ exercitatio omnium prima est, didicistis. 36

Attrahi autem fascia debet, si maxilla a dextro latere extat, a parte dextra. tunc autem a dextra parte esse indicatur, cum dextra manus fasciam ducit: sed si ab altero latere maxilla excedat, alio sane modo attrahẽda fascia est. ubi autem recte componatur, atque, ut oportet, immobilis seruetur, cito sanescit, dentesque integri remanent: sin secus, longiori tempore confirmatur, tum peruertitur, dentes autem uitiantur, atque inutiles redduntur. G

Antea quoque dictum est in ulceribus, quibus oræ excedunt, caput fasciæ secundum oram excedentem inijciendum esse, atque ita fasciam uoluendam, ut ad alteram oram ulceris, ipsam adducat. est autem hoc perpetuum in omnibus, quæ restitui ad pristinam naturam debent, quod commune etiam nunc seruandum est, quo excedens pars repellatur, cogaturque. id autem continget, si ea fascijs ad alteram adducatur. adducetur autem, si dextra parte, ut puta, excedente fascia inde orsa porrigatur ad sinistram: si sinistra læsa sit, ab hac incipiens ad dextram feratur. Hippocrates igitur, ubi a dextra parte incipiens ad alteram fascias adducit, huiusmodi uinculum a dextra parte nuncupat, attendens nõ quo ferantur fasciæ, sed utra præcipue manu attrahantur. namque, ubi intuearis medicum e regione eius, qui deligatur, collocatum, fascia, quæ a dextro latere maxillę ad sinistrum procedet, a dextra manu attrahetur: contraria, a sinistra.

DE NASO. 37

Quòd si nasus perfringatur, fracturæ modus non est unus. H

Ipse deinceps modos adscribet, aut enim pars eius abrumpitur, ipse tamen seruatur perpetuus, sic, ut neque deorsum inclinetur, nec in alteram partem conuertatur: aut horum alterum fit, idque aut in parte eius, quæ cartilaginosa prominet, aut in reliqua, quæ ossibus continetur. 38

Sed, qui præstantia uincula amant sine mente, complura alia lædunt, atque adeo nasum.

[Præstantia] καλὰ dixit irridens, non quo uere significauerit præstantia, quorum consilium est affectam partem ad suam naturam restituere, sed pulchra & aspectu iucunda. qualia hæc sint, in sequentibus ostendet.

Inter omnia enim uincula hoc maxime uarium est, ac plurimis locis asciæ imaginem refert, & aliquod spatium cutis nudum, ac sine fascia intermittit, quo rhombi uarie admodum repræsentantur. Igitur (ut dictum est) qui sine mente huiusmodi uinculis student, comminutum nasum libenter deligant, sed uinculo iniecto, uno, uel altero die medicus lætus est, lætus item, & qui deligatur, deinceps ægrum cito satietas capit, inuentio enim noxia est, abundeque medico est, ostendisse peritiam, quam habet, nasum uarie deligandi. Efficit aũt hæc uinciendi ratio omnia contra, atq; oporteat. tũ quòd, qui 39

ob fracturam

A *ob fracturam simi fiunt, si a superiori parte adstringantur, magis adhuc simi euadent: tum, quod quibus in hanc uel illam partem, seu qua cartilago est, seu supra nasus conuertitur, nihil superposito uinculo iuuandos, sed magis lædendos esse manifestum sit.*

A.l.4.f.5. c.3. c.3.p.907.C.

Asciam appellat, ubi fascia a transuerso circuitu recedens paululum inclinatur, ut supra ostensum est. spatium uero, quod fascia intermittit, dixit διαλλαγὰς, quasi interruptiones dicas. thombi uero figuram, eam, quæ æqua latera habet, sed angulos non rectos, nam & Euclides ita rhombum finit. nosti autem ex fascijs primam fere nominari rhombum, quum eam figuram potissimum repræsentet.

40 *Sic autem panni a latere nasi haud bene aptantur, quanquam neque hoc faciunt, qui alligant.*

Nihil conferre ait uinculum ad nasum sub fractura in latus conuersum, cum id præstare non possit, quod utile esse uidetur. uidetur autem utile esse per pannos nasum fulcire ab ea parte, in qua iacet, sed neque ad hanc rem inquit id prorsus accommodari.

41 *Proxime autem uinculum mihi uidetur occurrere, si in medio naso, qua acutus est, caro iuxta os conteratur, uel paulum etiam os ipsum lædatur, non tamen multum. his siquidem nasus callo obducitur, & aliquanto asperior fit, neque tamen* B *uinculo egent magni negocij, si sane alligandi sunt.*

Commune uinculum nasi proxime ad salubre accedere uidetur, ubi in medio cutis contusa fuerit, uel os parumper uitiatum. sequitur autem, ut promineat, qua callo circumdatur. Vinculum itaque in huiusmodi casibus coercens, repellensque affectum locum, prodesse aliquid uidebitur. sed neque his ullo modo necessarium est. conari enim debemus, quæ contusa sunt, maxime ab inflammatione defendere: atque ubi inflammentur, celerrime inflammationem tollere. quin & callus, quum paruus increscit, nihil profecto huiusmodi uinculis eget.

42 *Satis est ad contusum, pannum admouere cerato iunctum, dein semel fasciam circumdare, qua in utramque partem ducatur.*

Media fascia medio naso inijcienda est, cuius utraque capita ad posteriorem capitis partem nō magna ui adducenda sunt, atque inde fronti circumdata inter se uincienda.

43 *Optimum tamen præsidium est illinere hac farina tritici huius anni, lota, glutinosa, respersa, pauca.*

Qui optime uidentur uerba Hippocratis enodare, asserūt σητάνιον triticum ab ipso appellari, id quod C satum est σῆτες, quod Attici utraque syllaba per τ. prolata τῆτες dicunt, quo uerbo significari uolunt, hoc anno, id est, quod uere satum est, quod & duorum mensium, & quadraginta dierum appellatur. Equidem in Co, & in tota Græcia Asiæ uidi tritici genus σητάνιον appellatum, sed parum furfurum habet, & eius farina ex aqua subacta plurimum glutinosa est. quam rem nunc Hippocrates maxime exigit, quemadmodum ipse deinceps narrabit, qui ubi farina hæc non sit, imperat, ut puluis qui ex concusso thure habetur, uel gummi admisceatur. feritur autem eiusmodi triticum uere ineunte, ut duorū mensium sit, recteque sic dicitur. quoniam summum ad id tēporis perducitur, cuius farina ex aqua subacta maxime glutinosa redditur, ubi molito tritico furfures ex toto detrahantur, id quod fit, & cribris tenuibus, & tritico ante eloto. Nam idem tritico euenit, atque hordeo, ex hoc enim, ubi ptissana præparanda est, cortex magis remittitur, si antea madefacto fuerit. Quo pacto igitur dixit, lota? quum non idem sit madefieri, & lauari. in quolibet enim pistrino madefit triticum, priusquam molatur: non tamen lauatur in quolibet, sed in complutibus Asiæ ciuitatibus, ubi calathos habēt magnos intextos ex tenuibus iuncis exigua spacia intermittentibus, per quæ excerni puluis possit & arena, sed triticum retineatur. Id ergo triticum, quod molendum est, primo in calathos conijciunt, atque excutiunt: deinde calathos in aquam demittunt, sic, ut triticum lauetur, ac modice madefiat: calatho ex aqua recepto hu D moris plurimum effluit. tantum autem in tritico remanet, quantum idoneum est, ut moli possit. nam nisi madefiat, cortex circumpositus, qui tanquam innata cutis est, sub mola in tenues partes dissipatur, atque ita, cum farina per cribrum excernitur, educitur aliquid etiam ex furfuribus in tenues partes diuisis: sed tritico prius madefacto, furfures, grandiorum partium quum sint, manent, & cum farina non excernuntur. atque idcirco tritico prius madefacto farina magis purgatur, & quod ab interiori parte est tritici huius anni, lotum (ut ait) & glutinosum, quod scilicet post cutem est, ueluti caro ipsius, in farinam, ut proposui, redactum ualde glutinosum redditur. Puto itaque ab ipso lotam farinam appellari, ubi ex tritico fit, sic purgato, & prius madefacto. nam, nisi ita accipiatur, restat, ut intelligamus farinam, ubi ex aqua madefacta uarie agitatur, deinde sinitur consistere, tum super innatans aqua excipitur, ac decoquitur, quod in farre etiam fit, sed huic repugnat, quòd respergi farinam iubet, decoqui enim dixisset, non.n. respergitur huiusmodi humor, sed coquitur duntaxat. Ex uerbo igitur [respersa] quid sibi uoluerit magis demonstratur.

44 *Vti autem conuenit ad omnia hac huiusmodi farina, si ex optimo tritico fuerit, facileque duci possit: sed, si non omnino bene ducatur, modicum pulueris illius, qui ex thure concusso habetur, in tenuissimum pollinem redacti, & aqua diluti farinæ adijcere, uel paulum omnino gummi similiter admiscere. Quibus igitur fractus nasus in inferiorem partem*

demittitur, simusque efficitur, si ab inferiori parte, qua chartilago est, desidat, potest in nares indi aliquid, quod dirigat: E *quod vbi non fiat, omnia hæc excitanda sunt digitis, si fieri potest, in nares coniectis.*

Optimum triticum dixit ἀγαθὸς πυρὸς, maiores enim soliti sunt ἀγαθὸς uocabulo uti, ad notandum id omne, quod in suo genere primum est. nunc autem omnes, qui in panificijs uersantur asserunt optimum triticum esse, quod densum est. nam quod rarum, multis furfuribus continentur, farinaque eius ex aqua subacta non æque efficitur glutinosa, atque illius, quod densum est. glutinosum autem expressit, cum ait, facile ducitur, ea loquutione sumpta ab eo, quod ipsi accidit. quandoquidem a nobis in diuersa attractum, seruatur perpetuum, neque dissipatur: contra quod minime glutinosum est, quum ita tractatur, diuellitur, sed si diuellatur, quo pacto sequi dicetur, cum manu trahitur? ac si non sequitur, quinam dicetur facile duci? id uero quod non dissipatur, sed perpetuum est, iure quis dicet facile sequi, quemadmodum & uiscum, hoc siquidem manibus nostris prehensum in contrarias partes plurimum attrahitur. quare ex his constat uelle Hippocratem farinam ex aqua subactam glutinosam esse, atque, ubi huiusmodi non sit, gummi uel puluerem ex concusso thure collectum (quem μάνναν appellar) adijci iubet, ubi eius pulueris copia non sit, contundere thus ipsum ea de causa oportet, atque ex eodem id, quod maxime pingue est. Ego interdum, quum nec thuris. nec gummi copia esset, resina liquida usus sum, hanc forte nactus: at ubi, neque hæc sit, melle uti poteris, sed utilius puluis ex F concusso thure uel gummi adijcitur. nam mel & resina quodammodo calefaciunt, sed talia ab initio aliena sunt: procedente uero tempore remanentibus inflammationis reliquijs, ut si quid aliud commodissima. Quemadmodum igitur in superioribus gratia exempli meminit prius corij Aegyptij, ac rursus Carthaginensis, sic etiam nunc tritici huius anni, quasi ita dixerit. Farina uti debemus, quæ ex aqua subacta glutinosa sit, qualis efficitur ex tritico huius anni, quod σητάνειον appellauit. fortasse eiusmodi uocabulo significare uolens triticum omne, quod densum est, & farinam reddit glutinosam, ita, ut nomen ab eo, quod ipsi accidit magis, non ab aliqua singulari specie sumptum fuerit.

Vel certe eo instrumento, quo ad illinendum vtimur, pleniori digitis compulso, non in priorem partem, sed qua desidet. 45 *extrinsecus autem digitis vtrinque compressis impellere simul conuenit, & excitare. sed, si fractura omnino in † inferiori parte fuerit, licet aliquid in nares inserere, sicut iam diximus, vel linamentum, vel aliud linteolo cinctum, vel magis Carthaginensi pellicula, circunsutumque & ita figuratum, vt idoneum sit, quod in hunc locum demittatur. At, vbi fractura fuerit superior, nihil demitti intus potest. nam, si in † inferiori parte id præsidium alienum est, qui non in superiori? Prima itaque, & ab interiori parte dirigere nasum oportet, & ab exteriori vtrinque compellere, atque in pristinam sedem restituere. commodissime enim restituitur nasus fractus, præcipue eodem die, vel certe paulo post. sed torpent medici, & primo mollius rem pertractant, quàm opus sit. vtrinque enim digitos, qui naso accommodentur, demittere oportet, quantum fieri potest in imum, & ipsum ab inferiori parte sursum compellere, atque excitare, simulque ab interiori parte dirigere. ad quam rem nullus alius medicus magis idoneus est, si homo id dare operam velit, audeatque, quàm ipsius digiti indices. hi enim maxime secundum naturam sunt. admouere autem vtrunque digitum conuenit, vt toti naso inhæreat, atque ita quiescere, potissimum, si fieri posset assidue, donec glutinaretur, vel certe plurimum tẽpus, vt dictum est: aut si non ipse ægrotans, saltem puer, vel mulier aliqua digitos demittat. mollibus siquidem manibus opus est, vt optime nasus curetur. Verum, vbi non reddatur simus, sed deorsum spectans, in neutram partem inclinetur. equidem nullum vnquam nasum vidi ita fractum, qui non posset protinus componi, si priusquam callus incresceret, compelleretur, modo quis recte mederi vellet. Atqui deformitatem homines maxime oderunt: curationem vero partim ignorant, partim non sustinent, nisi dolore premantur, aut mortem pertimescant. quanquam in naribus callus cito increscit, nam decem diebus sanescit, nisi corrumpatur. Quibus os a latere abrumpitur, curatio eadem est. dirigere nimirum oportet, non æque ab vtraque parte, sed eam, quæ inclinat, ad naturalem situm adurgere ab exteriori parte compellenda: in naribus item alte conquirere, quod in interiorem partem conuersum est, dirigendo assidue, dum restituatur, cum eo, vt sciamus nasum, nisi protinus dirigatur, dirigi postea non posse, sed peruerti. Quo ad naturalem sedem compulso, ad eum locum admouendi sunt digiti. vel vnus, vel plures, seu ipsius hoĩs seu alterius, vt qua excedit, repellatur, dum fractura sanescat. sed & minimus digitus in nasum subinde conijciendus est, quo componantur, quæ declinant. vbi his inflammatio superueniat, farina vti conuenit ex aqua subacta: digitosque similiter dare, eiusmodi etiam farina inducta. Verum, si qua chartilaga est, nasus a latere perfringatur, necesse est extremum peruerti. itaque oportet ad extremum nasum aliquid ex ijs, quæ dicta sunt adhibere. quod ipsum componat, vel aliquid tale demittere. multa enim inueniri possunt accommodata, quæ odorem non mouent, & alioquin mollia sunt. Ego interdum frustum pulmonis ouilli conieci, id enim forte nactus sum. nam si spongia indantur, humorem combibunt.*

† Græci lib. habent ἐμπρόσθεν .i. anteriore.

A. l.4.f.5.z.3. c.3.p.907. B.

G

A.l.4.ibidem.

H

Si nequeant (inquit) digiti in nares demitti, adhibendum est, id instrumentum, quod nunc sicut in superioribus etiam ὑπαλειπτρον appellat. quo uerbo intelligitur omne id, quo ad illinendum utimur, qualia sunt specillum, spathæ, idque instrumẽtum, quod διαπυρῆνον dicitur, quæ omnia in summo capitulum habẽt rotundũ, sed quẽadmodũ in superioribus ad alæ ustionẽ opus fuit tenuissimis, ita nũc plenioribus. qñquidẽ & digitos, ubi licet, admouemus, & in nares conijcimus, eos nẽpe, qui aptant, & qui fractam nasi partẽ cõponãt. qua rõne aũt uti cõueniat hoc instrumẽto, ipse aperte exposuit imperans, ut indatur in cauũ, nõ in inferiorẽ partẽ nasi, sed qua potissimũ fracta pars in eius cauũ decidit. ea siquidẽ est, quæ impulsu eget, ut excitata possit in suã sedẽ reuerti. nihil. n. aliud est cõponere quãlibet partẽ, q̃ unãquãq; eius particulã in suũ locũ cõpellere. Quæ subijciũtur, per magnã partẽ orationis plana sunt.

Ad

46 A *Ad hæc ex parte exteriori corij Chartagmensis incidenda habena est, quæ uel pollicem lata sit, uel quantum conuenit, & extrinsecus naso, qua declinatur, agglutinanda: post hæc intendenda est, quantum expedit, paulo autem magis quàm ut nasus dirigatur, intendi debet: tum sub aure (longa enim esse habena debet) sursum circa caput adducēda. licet autem fronti extremam agglutinare: licet & ulterius ferre, & circa caput uolutam uincire. hæc siquidem uiste nasum dirigit, & intendi, & remitti potest, atque ubi uelis, nasum in contrariam partem, ac iacet, magis aut minus repellere. Nam & quibus a latere nasus abrumpitur, in ceteris eadem curatio conuenit, quæ proposita est. plerisque autem opus est naso extremam habenam agglutinare, ut in contrariam partem repellatur, atque inclinet. Quod si fracturæ ulcus accedit, nihil solicitare nos debet, sed nutriendum est cerato, quod picem habeat, uel aliquo ex ijs medicamentis, quæ protinus cruentis uulneribus inijciuntur. hæc siquidem facile curationem admittunt. Aeque etiam, ubi ossa recessura sint, primo dirigere assidue conuenit, nulla re prætermissa, & in posterum digitis compellere laxius superdatis, superdatis tamen. nasus enim ex omnibus corporis partibus facillime componitur. Atqui habena agglutinata, & impulsu in contrariam partem, atque nasus declinatur, nihil uti omnino prohibet, neque si ulcus sit, neque si inflammatio. innocenter enim eiusmodi præsidia adhibentur.*

A.l 4.f.5.t.3. c.3.p.903.C.

[Appendatur] dixit ἀπορτῇ, quo uerbo significatur uniuersam rationem extendendi, & quasi dirigendi nasum peruersum, per ea, quæ agglutinantur. quod autem nunc præcipit, experimento imbecil-
B lum comperi. nam si habena uehementius intendatur, gluten discutitur, resoluiturque: si modice, nihil ferè proficitur.

DE AVRE.

A. Habena nari inclinata, & fronti agglutinata.

47 *In fractura auris quodlibet uinculum inimicum est, neque enim ita laxum circundabitur, quòd si magis adstringatur, plurimum officiet. quandoquidem integra auris sub uinculo adstricta dolet, pulsu uexatur, atque inflammatione.*

Vbi continuum soluitur in carne ulcus appellatur, in osse fractura in cartilagine non habet proprium uocabulum, sed eam fracturam Hippocrates abusus fracturæ nomine nuncupauit.

48 *Sed & cataplasmata, quæ maximi oneris sunt, penitus aliena sunt: pleraque etiam noxia sunt, atque abscessum concitant, & mucos plurimos, suppurationemq; infestam reddunt. quibus minime opus est auri comminutæ.*

Omnia sigillatim ijs consentanea sunt, quæ ostendimus in libro
C de ratione curandi. namque Hippocrates etiam nunc lædi aurem asserit cataplasmate, quod experimento conspicitur. abunde enim siccari eam uoluit, quum natura siccissima sit, eo quòd ex cute constet, & cartilagine. Ostensum autem est unamquamque partem, quatenus siccior est, eatenus sicciorem curationem requirere.

49 *Proxima quidem est (modo quid superimponi conueniat) farina glutinosa. Hæc autem necessario grauis ne sit, ac minimum contingat. interdum enim optima medicina est, medicinam non facere, & ad aurem, & ad alia multa. Cauere insuper homo debet, ne in eam partem dormiat. extenuare autem corpus expedit, illi potissimum, qui auris suppuratione periclitatur, & aluum mollire.*

Proximum inquit esse ei, quod non obest, cataplasma ex farina glutinosa. constat enim hoc magis siccare, quàm alia. diximus autem paulo ante, ubi de illinendo naso tractauit, qualem appellet farinam glutinosam. huic simillimum cataplasma conficiunt experimento edocti, qui in palæstra uersantur, ex farre in aceto madefacto, dum maceretur, atque ita temperato.

50 *Sed, si homo facile uomat, uomere debet, ut modice exhauriatur.*

D Veteres appellabāt συμμετρεῖν, quum modice homo exhauriebatur, seu uomitu, seu deiectione, tale quid nunc fieri iubet eodem uocabulo usus. Multa autem sunt medicamenta, quæ hoc præstant. nam & mel copiose assumptum, & mulsa minus diluta, uel cremor ptissanæ ex aqua decoctus, seu per se, seu cum melle, magis adhuc uomitum citat radicula, & bulbus narcissi. His efficacior est, nondum tamen ualens, radicula, in qua surculos radicum ueratri albi defixeris, data postridie, siue per se, siue ex oxymelle.

51 *Sed, si ad suppurationem ueniat, non est celeriter aperienda multa enim ex ijs, quæ uidentur suppurare, interdum absorbentur, etiam si nullum cataplasma inducatur.*

Cauendum est, ne auris incidatur ob cartilaginem cuti subiectam. nam, nisi, ubi incisa est, consolidetur & glutinetur, periculum est, ne cartilago obesa reddatur. Absorberi dixit, hoc est, discuti ac digeri pus ibi collectum, nonnunquam per ea, quæ superimponuntur simplicia medicamenta, ac leuia sine morsu siccandi uim habentia: cuiusmodi est mucus cochleæ adiecto thure: ac, si ualentius siccare opus sit, uel aloe, uel myrrha, uel utrisque. Eodem modo siccare potest mel atticum inunctum insperso quouis ex propositis medicamentis, bene contrito. uoco autem sine morsu thus, aloen & myrrham.

At, ubi incidere coactus sis, celerrime sanescit, si candens ferramentum ab una parte ad alteram demittatur. scire autem certum licet aurem curtam reddi, & mancam magis quàm altera, si candens ferramentum traijciatur. E 52

Curta necessario fit, & manca, cum non exigua pars & cartilaginis, & cutis ipsam comprehendentis, ustione absumatur. Ad quod præsidium monet, ut confugiamus, nonnunquam ueritus, ne cartilago ægre sanescat. namque ubi nudatur, cicatricem non recipit, præsertim si res aliquot dies protrahatur, neque cutis a sectione protinus coeat & glutinetur.

Sed si candenti ferramento non traijciatur, incidere conuenit, quod magis excedit, sectione non admodum exigua. 53

Ne quid supersit puris, quo cartilago lædatur, incidi non parum iubet.

Quandoquidem pus altius inuenitur, quàm quis existimet. 54

Decipiuntur, qui secant, in cognoscendo pure, quod subiectum est, ita, ut existiment id in summo contineri, & cutem tenuem esse. Quo pacto autem in hunc errorem incidant, ipse Hippocrates proxime demonstrabit.

Verum (ut summatim dicam) cetera quoque omnia, quæ mucosa sunt, & mucos producunt: ut pote glutinosa, ubi tangantur cito in hanc, uel illam partem digitis elabuntur. quamobrem altiora hæc medici reperiunt, quàm existiment. F 55

In dignoscendo loco suppurante, ubi in affecta parte, quum tangenti moderate cedit, sectione adhibita contentum pus inuenitur, medici postquam eundem cedendi modum in quauis alia parte comprehenderint, putantes eam similiter suppurare, ut illæ, quas prius intuiti fuerint, uenientes ad sectionem errant, isque error interdum duplex est, & quod nullo modo ibi pus inueniatur, quum hæc multo crassiora sint quàm opinentur, & quòd medicis ea suppurare uideantur, quæ mucosum humorem in se continent. id, quod euenit, quoniam huiusmodi humor (ut ipse ait) ubi tangatur, cito elabitur. contrahi autem solet in cartilagine chordis, neruis, ac ligamentis, ut deinceps ostendet.

Quandoquidem, & ea tubercula, quæ ganglia dicuntur, cum humida sunt & mucosa carne continentur, a multis aperiuntur inde fluxurum humorem putantibus. Medicum itaque in sectione animus fallit: sed ei, qui sectus est, nullum affertur detrimentum. quæ autem loca aquosa sint, uel mucorum plena, quibusve partibus singula, quæ aperiuntur, hominem interimant, uel alterius noxæ causa sint, alibi exponentur. 56

Hæc enim ganglia circa cartilaginosas partes, & circa neruos ex horum alimẽto increscunt, oriunturque ex humore glutinoso ac mucoso. hoc enim est proprium neruorum alimentum. G

Vbi quis igitur aurem secuerit, abstinere ab omni cataplasmate, atque omni linamento debet, mederique uel medicamentis, quæ protinus cruentis uulneribus inijciuntur, uel alio, quod neque onere lædat, neque molestiam afferat. 57

Auris quia sicca est, idcirco siccantia medicamenta requirit, non tamen plus iusto siccanda est, ubi a sectione protinus medicamenta inducuntur. distendunt enim, cum nihil habeant, quod leniat. Sed neque onerari auris debet mole eorum, quæ superimponuntur. dolet enim & infestatur. Optimum est igitur a sectione medicamentis uti, quæ modice siccent, cuiusmodi sunt, quæ cruentis uulneribus protinus inijciuntur. Cataplasmata leniunt quidem, sed resoluunt, atque effœminant. superantem uero humorem non discutiunt, præsertim cum glutinosus sit & crassus.

Namque, ubi cartilago nudari incipiat, coitumque habeat purulentum ac mucosum, res infestissima est. 58

Adijcere orationi oportet, humorum, sicut nonnulli adscribunt, ut uniuersa sit huiusmodi: Namque, ubi cartilago nudari incipiat, coitumque humorum habeat. Vocat autem [illegible] coitum humorum, qui intus continentur, & excerni debent puris uidelicet & muci. res (inquit) infestissima est, hoc est, dolorem affert, quod patet, quum cartilago uitiatur. H

Cuius illa curatio quoque causa est. In omnibus autem, quæ recrudescunt, maxime abunde est candens ferramentum traijcere. 59

Quam curationem damnat? eamne, quam paulo supra indicauit, præcipiens ut cataplasma linamentum, quod onerat, quod dolorem excitat, uitemus?

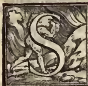
GALENI IN HIPPOCRATEM DE ARTICVLIS COMMENTARIVS TERTIVS.

Vido Vidio Florentino interprete.

ARGVMENTVM.

Absoluit laxationes, ac reliquas noxas, quæ manu curantur, cum spina, costæ, femurque patiuntur.

De spinę uertebris.

1 B PINAE *autem uertebræ.*

Adiecit, spinæ, non quòd in alijs corporis partibus uertebrę reperiantur, omnium enim uertebrarum compositio uocatur spina: sed quasi ita dixerit uertebræ, quarum situs est in spina. Quibusdam tamen ex iunioribus placet spinam nominari, non uniuersam uertebrarum compositionem, sed earum tãtum, quæ ad thoracem sunt, & lumbos. iuxta quos Hippocrates nunc de uertebris agere uidetur, quæ in lumbis tantũ, & dorso sitæ sunt, non de ijs, quæ in ceruicibus. uertebrarum uero compositionem uniuersam in libro de ossibus ad eos, qui primas institutiones addiscunt, ad unguem narrauimus, in quo exerceri illum uolumus qui percepturus est hæc commentaria, intuitum exquisite qualia sint singula ossa in cadauere arefacto hominis, uel certe simiæ.

2 *Quibus ob morbos trahuntur, ut gibbum efficiant.*

Gibbum dixit κῦφον. uocatur autem spina gibba, quum in posteriorem partem conuertitur, quod uitium ὀπισθοκύφωσις græce nominatur: sicut curua, quando in priorem partem. dicitur autem hoc græce λόρδωσις sed σκολίωσις, cum deprauatur a latere. Nonnulli autem existimant spinam in posteriorem partem peruerti (quod uitium κύφωσιν quoque Græci nominant) ubi in ea fuerint cruda tubercula, magna, dura, ac diuturna, quorum onere uertebræ in posteriorem partem compellantur. neque intelligunt, si supinus homo iaceat, non posse subiectas uertebras tuberculis onerari, neque etiam si stet, aut sedeat, ac neque si in latus conuersus cubet. Ad hæc absurdum est, existimare tubercula ad tantum pondus, ac duritiem peruenire, ut ossibus grauiora fiant, & duriora: sed, & a crudis tuberculis spinam in priorem partem conuerti Hippocrates ipse paulo post docebit. Illud item animaduertendum est, non solũ eos, qui librum hunc exponunt, sed Hippocratem in propositis uerbis dixisse, trahuntur, ut gibbum efficiant, quum dicere potuisset, impelluntur, quemadmodum his placet. Absurdum uero uidebitur asserere uertebras, quæ in posteriorem partem erumpunt, trahi a morbo in priorem. hoc siquidem magis proprium est illius uitij, sub quo spina in interiorem partem conuertitur. Quonam igitur pacto res uera sit, quidque Hippocrates sentiat, conabor exponere. Vertebrarum quidem ossa per se, neque peruertuntur a tuberculis, neque trahuntur, sed primum uitium est in ijs corporibus, quibus uertebræ alligantur. Igitur ubi ad uertebras tuberculum oriatur, cum in tumorem assurgit, atque augetur, ab interiori siue priori parte, utroque enim uocabulo appellatur, necesse est, ut tuberculum sequantur ligamenta, atque hęc rursus uertebræ. Itaque, si in una parte duntaxat tuberculum oriatur, ubi hæc in interiorem D trahatur, spina in priorem partem conuertetur: sed, si in duabus, ubi aliqua interiecta sit inuiolata, gibba euadet. utroque enim tuberculo adiunctam uertebram trahente, quæ in medio sunt, a posteriori parte gibbæ fiunt. quod euidenter intueri licet omnibus euenire, quæ curuari modice possunt, cuiusmodi sunt uirides rami, & ex scriptorijs calamis plerique, quos si quis dextræ digitis ab unã parte, sinistræ ab altera, prehendens ad se traxerit, medium in contrariam partem attractum gibbumque conspiciet. Atqui neque alia de causa spina ad latus conuertitur, quàm ob crudum tuberculum, quod a latere eius sit. Hæc autem tria uitia in spina incidunt, cum uertebræ loco mouentur. nam uel κύφωσις fit, uel λόρδωσις uel σκολίωσις. cum in posteriorem quidem partem conuertitur, κύφωσις, quum in priorem λόρδωσις, quum in latus inclinat, σκολίωσις. Extra hæc quartum uitium in spina incidit, quod σεῖσις, hoc est, quassatio uocatur, ubi uertebræ loco manent, sed earum compago dimouetur.

3 *Plerunque solui nequeunt, præcipue, ubi spina supra septi transuersi coniunctionem gibba fiat.*

Nonnulla (inquit) quæ in spina incidunt, ægre soluuntur, præcipueque ubi supra eam regionẽ, qua cum septo transuerso coniungitur, gibba fiat, hoc est in uertebris thoracis. dixit autem ποτὶ, significare uolens, præcipue, quemadmodum etiam in principio huius libri, quum inquit, Omnino enim melior est ac firmior exigua herba quàm grandior, præcipue antequam ad maturitatem ueniat. ubi uerbũ præcipuę dixit ποτὶ. Sed qua ratione ægre tubercula soluantur, proximis uerbis intelliges.

Infra

Infra uero quædam soluuntur cum uarices in cruribus fiunt. illi autem magis gibbam spinam soluunt, qui in uena popli- E 4
tis oriuntur, fiunt etiam & in uenis inguinum.

Quædam (ait) uitia infra thoracem, nempe ad lumbos, a uaricibus uel torminibus soluuntur, cum
succi, qui ea faciunt, primo ferantur in uenam maximam ipsius spinæ, deinde in eas, quæ ab eadem di-
ductæ ad crura intendunt. huiusmodi autem in thorace nulla uena est, quæ possit uitiatos succos reci-
pere. quandoquidem utrinque octo costis una alimentum subministrat, sed superioribus, duæ aliæ te-
nues, scilicet ab utroque latere una. quæ omnes per thoracem distribuuntur, dissipanturque. Idcirco,
si succus aliquis ad ipsas ex tuberculis transferatur, excerni non potest, præterquàm quòd ægre etiam
admittitur. succi enim, qui cruda & dura tubercula faciunt, glutinosi sunt, & crassi, quare non facile per
tenues uenas feruntur: sed uena, quæ ad lumbos est, latissima est, & sanguinem ad uenas omnes trans-
mittit. ergo, cum hos crassos ac glutinosos succos receperit, si affectæ partes uiribus adeo ualeant, ut
quod superat, expellant, ad uenas hic sitas transmittit. quo fit, ut latescant, & in uarices assurgant, ubi
quidē succi crassiores fuerint, id accidit in inguine protinus, sin mediocriter crassi, in poplite. nanque,
ubi primum, eo quòd crassi sint, & glutinosi, conferti subsistunt, ibi uenā distendunt, dilatātque. Etenim,
quibus citra causam hanc uarices in cruribus oriuntur, uidere licet uenas pro portione succorū crassi-
tudinis latescentes, ubi crassissimi sint, latissimas, cuiusmodi uenæ sunt in inguine: ubi minus crassi, mi- F
nus latas, quales in poplite. Interdum enim, quum maiores uenas obstruunt, hunc affectum excitant:
interdum ad inferiores concurrunt, quæ angustiores sunt. in uniuersum autem in uaricibus crassus san
guis continetur. nam id uitium plerunque a succo melancholico, interdum etiam ab alijs crudis cras-
sisque concitatur.

Solutum quoque iam id uitium est à torminibus diuturnis. 5

Vbi succi, qui præter naturam in corpore sunt, ad intestina transferuntur, tormina fiunt, quum abra- A. l. 3. f. 22. c. 22. p. 742. D
dantur intestina ob succos acres, qui ad ipsa confluunt, nempe, ubi tubercula suppurant, neque enim
aliter ob suam crassitudinem confluere ad intestina potuissent. sed in suppurationibus crassi succi ex-
tenuantur, & naturam affectæ partis ad expellendum excitant id, quod in ea contentum iam mo-
lestum est.

Quibus uero adhuc pueris spina gibba fit, antequam corpus perfecte increscat, his corpus ad spinam non augetur: sed cru- 6
ra & brachia duntaxat perficiuntur, quæ sunt ad spinam, non complentur.

Nihil mirum est, si in his morbis spina non increscat, quemadmodum supra in luxatis tradidit, cum
inquit, Quibus recondi non potuit. Nam & propter uenas peruersas, & propterea, quòd ægrius mem G
brum moueatur naturaque in eiusmodi affectibus langueat, læsæ partes necessario deterius, quàm an-
te nutriuntur: Quo fit, ut quæ iam perfecte increuerunt, emacrescant, quæ adhuc increscunt, incre-
mento iuxta spinam prohibeantur. Sed, quæ a uitiatis partibus longius absunt, ut brachia, & crura, si-
ne noxa omnino seruantur. ea enim, quæ sic uitiata sunt, non totum corpus, sed solummodo proximas
partes afficiunt.

Quibus item supra septum transuersum gibba spina fit, costæ in latitudinē augeri non solent, sed in partem priorem. pe- 7
ctus uero latum non fit, sed acutum: spiritus difficulter mouetur, & cum sono, quum cauum, quo spiritus recipitur, atque
emittitur, angustius reddatur.

De ijs agens, quæ adhuc increscunt, dixit, quæ iuxta spinam sunt, his augeri nō consuesse. Ergo, ubi
spina gibba fiat in uertebris thoracis, hæ maxime increscere in longitudinem prohibentur. Hac igitur
de causa, & illa etiam, quòd uertebræ, cum spina gibba sit, in posteriorē partem conuertantur, necesse
est thoracem angustum reddi, atque acutum: & idcirco interiora caua, quæ spiritui accommodantur,
minora effici, sic, ut, ubi spiritum attrahunt, corpus minori modo ipsius fruatur. Diximus autem, & in li
bro de difficultate spiritus, ubi is minus attrahatur, quàm opus sit, necesse esse breuiori temporis inter-
uallo proxime rursus attrahi, quàm si prius secundum naturam attrahi cœpisset. spiritus autem, qui bre H
uiori interuallo attrahitur, creber redditur, in quo consistit id genus spiritus difficultatis, sub quo & exi
guus, & creber cooritur. sonus autem adijcitur, ob angustiam iuxta fauces, & asperam arteriam. auget
angustiam hanc id, quod proxime subijcit.

At qui coguntur etiam ceruices iuxta magnam uertebram in priorem partem conuertere, ne caput in eandem proijcia- 8
tur, hoc autem fauces reddit admodum angustas. nam ijs etiam, qui natura recti sunt, id offis, si in interiorem partem incli-
netur, spiritus difficultatem affert, dum repellatur. Ob id igitur, quòd ita figurentur, guttur his hominibus magis extare ui-
detur, quàm bene ualentibus.

Cum uertebræ, quæ ad pectus sunt, ubi gibba spina fit, in posteriorē partem spectent, necesse est col-
lum in priorem conuerti. quare & ipsum caput, illi enim e regione superimpositum est. Accidet igitur
ijs, qui gibbi sunt, ambulare ita figuratis, sicut ceteris omnibus, cum totum collū, spinamque inclināt,
& utrūque curuantes a posteriori parte gibbi terram spectant. quod ut euitent, qui gibbi sunt cogūtur
collum in posteriorem partem recuruare, eius uertebris, ut quæ minimum mouentur, ad hoc parū con
ferentibus: sed, qua potissimū moueri aliquid possunt, ualde recuruatur. possunt aūt qua duæ primæ uer
tebræ inter se, & cum capite cōmittuntur. Quemadmodum igitur figurātur iuxta capitis cōmissurā illi,
qui bene ualentes caput in posteriorem partem compellunt, ita gibbi, cum erecti sunt. præterea, ut ijs,
qui

A qui naturaliter habent,guttur extat,ubi caput in posteriorem partem recuruatur,sic gibbis, cum rectũ continetur. uocauit autem ὀξυλαρύγγους eos,quibus in anteriorem partem guttur prominet: quo uocabulo uerisimile est,uel asperam arteriam totam,uel guttur duntaxat appellasse. hinc autẽ maxime fit, ut spiritus cum sono reddatur,quandoquidem maxime etiã stertunt,qui sic figurati dormiunt. quãobrem scribit: nam & ijs,qui natura recti sunt,id ossis,si in interiorem partem inclinetur, spiritus difficultatem affert. dicit autem id ossis, ad illud referens,quod principio orationis proposuerat, cum inquit: Atqui coguntur etiam ceruices iuxta magnam uertebram in priorem partem conuertere. unde posset quis conijcere magnam uertebram appellari secundam,quæ magis potest in priorem partem urgeri, atque inde rursus repelli. Constat autem eandem regionem,& priorem,& interiorem ab ipso uocari. priorem quidem, quũ uertebrę a posteriori parte in eam erumpant: interiorem, quũ sit in profunditate corporis, si spectetur summa pars siue prior,siue posterior.

9 *His tubercula plerunque circa pulmonem sunt, eaque dura & cruda. plerisque enim eiusmodi tumores sunt causa gibbi, & distentionis,quibus proximi nerui afficiuntur.*

Quibus spina supra septum transuersum gibba est, his plerunque ait tubercula fieri circa pulmonẽ. B constat autem,& quibus ad lumbos gibba fit,his ea parte tubercula uersari. Dixit,plerunque: propterea quòd & casu,& ictu spina gibba redditur,& tum in priorem partem,tum in latus conuertitur. At cũ inquit: plerunque enim eiusmodi tumores causa gibbi sunt,& distentionis:eandem sententiam tradit, quam a principio, cum ait,spinæ uertebræ,quibus ob morbos trahuntur, ut gibbum efficiant. Quod autem nunc scribit,quibus proximi nerui afficiuntur, ad neruos dorsi refertur,ac uertebrarum.nos uero antea causati sumus uertebrarum ligamenta attrahentia,quibus cum & ipsæ uertebræ trahuntur. nõ enim arbitramur neruos,qui a spinæ medulla oriuntur,attrahere secum uertebras posse, cum & propter exiguitatem,& propter mollitiem longe imbecilliores sint,quàm ut præstare id possint. quippe, qui ab ossibus non dependent,quemadmodum ligamenta,quæ firmiora sunt,& neruis coniuncta, ac,si tuberculis afficiantur,secum trahere uertebras possunt.

10 *Verum ex his quibus sub septo transuerso gibba spina est,nonnullis renum & uesicæ uitia superueniunt,sed & abscessus ad suppurationem,ad ilia & inguina,qui diu manent,& ægre sanantur, quorum neutrum gibbum soluit.*

Ob consensum sane propositi affectus superueniunt. consensu autem afficiuntur,& quæ sunt eiusdẽ generis,& quæ uicina,quæ supra significauit,quum proximos dixit,sed quæ communia primo sunt,maxime læduntur.Tormina igitur,& uarices,quorum causa erat succorũ tubercula excitantiũ transfusio, C gibbum curant: sed ex ijs malis,quæ consensus causa oriuntur, nullũ est,quod priorẽ morbũ depellat.

11 *His autem coxæ extenuantur,magis quàm quibus spina supra gibba est.*

Quibus spina ad lumbos gibba est,his coxæ graciliores sunt,quàm quibus ad pectus.hinc autẽ manifestum est coxas,quibus spina ad pectus gibba est,graciles modice reddi,propter consensum,quem habent cum spina.

12 *Tota autem spina longior his est,quàm quibus a superiori parte gibba est.*

His qui ætate nõdũ robusta sunt,præterquam ꝙ cõis est macies,accedit ꝙ affectæ partes nõ augentur, queadmodum & antea dictum est.Nũc discrimẽ aliud adiũgit,nõ ab ætate,sed a locis affectis.nã spina, quo magis uersus suũ initiũ uitiat,eo minus augetur,cũ habeat & originem & incremẽtum superne.

13 *Pubes aũt & barba serius increscit,& minus cõpletur, minus itẽ fœcundi sunt, quàm quibus gibba est pars superior.*

Ad communem rationẽ consensus accedit differentia ex natura locorum. Communis igitur ratio est,ut quæ uitiatis locis proxima sunt,consensu afficiantur: propria autem, ut, ubi hæ partes læduntur, quæ spiritui accommodantur,sequatur,ut spiritus ægre,& cum sono moueatur, ubi, quæ infra septum transuersum,pubes serius increscat,lædaturque etiam barba.

14 *Sed quibus corpore iam robusto gibba spina fit,his euidenter soluit morbum tunc existentem.tempore tamẽ eius aliquid* D *se ostendit,sicut & ijs,†qui iuniores sunt,aut plus aut minus.plerunque autem,hi affectus minus maligni sunt.*

Græci lib. hæbent ἢ τέρμοι. .i.& alus.

Euidenter ἀναντιτυπῶς nunc dixit,quod nonnulli alij ex ueteribus dixerunt ἄντικρυς.Aperte igitur, &(ut dixerit quis)quasi res manu teneatur,gibba spina admittit ea,quæ quum morbus iudicatur, id est, soluitur,expelluntur,uideturque ex toto morbus summotus.supersunt tamen reliquiæ paruæ,quæ irritantur,si quid uel in ratione uictus peccetur,uel noxium extrinsecus occurrat.

15 *Multi quidem gibbi,facile,& non secus,quàm bene ualentes iam usque ad senectutem id mali sustinuerunt, præsertim quibus corpus carnis plenum & pingue effectum est: pauci tamen ex ijs supra sexagesimum annum uixerunt:plerique enim citius moriuntur.*

Ob ualidas uires,ob morbum leuem,iamque ob uniuersam uictus rationem, qua uiuunt, nonnulli gibbi quasi sani ad senectutem usque uitam degunt.

16 *Nonnullis etiam uertebra ab hac uel illa parte in latus mouentur. Hac tamen uel omnia,uel complura incidũt,eo quòd spina ab interiori parte deprauetur.*

Antea iam diximus spinam ad latus conuerti orto ab eius latere tuberculo,quod ad se traheret ligamenta.hoc Hippocrates fieri dixit διὰ τῶν τόνων id est,per neruos.

17 *Quosdam etiam in id uitium compellit,una cum morbo habitus ille,quo iacere consueuerunt.*

Cõcurrit ad spinã gibbam efficiendam, & quod materia magis confluat ad id,quod humilius est,& quod

quod pars, in quam quis cubat, magis comprimatur. Prima autem & præcipua causa, & tuberculi, & E
cuiuslibet uitij est partium natura morbo opportunior: Demonstrauimus enim ad eiusmodi partes cócurrere ea, quæ superant.

Verum de his agemus, quæ de diutinis affectibus pulmonis. ibi enim de his futurorum pulcherrima præsagia traduntur. 18

Multo quoque alia in hoc libro scripturum se pollicetur, quæ nunc non extant. Ea fortasse uel non scripsit, uel interierunt, quemadmodum & multa alia antiquorum uolumina, quæ nunc non extant, de quorum interitu complures scripserunt. De diutinis igitur affectibus pulmonis multa habentur, & in maiori libro de morbis, cuius initium est, Si pulmonis arteria exulceretur. atque etiam in primo libro de morbis, qui non recte ita inscribitur, cuius initium est, Qui utique interrogare de curatione recte uelit, rogatusque respondere. Sed in neutro horum plene exequitur, quæ hic pollicetur.

Quibuscunque cadentibus gibba spina fit, paucis ita conualescit, vt dirigatur. 19

Adhuc scripsit de spina citra exteriorem causam deprauata. quæ deinceps adscribit, omnia sunt de uertebris, quæ ob casum uel ictum aliquem læduntur. Pleraque autem plana sunt, nisi sicubi opus sit omissam causam adijcere, quemadmodum & nunc, cum asserit raro luxatam spinam restitui. cuius rei causam, & si nunc afferre potuisset, in sequentibus demonstrat, cum scribit uertebras cardinis modo
instructas, ita, ut, ubi una aliqua quouis modo exciderit, in suam sedem magno negocio reuertatur, F
cum in singulis multi processus sint, multi sinus. hoc autem & aspectu ipso in ossibus didicistis.

Iam vero intentio, quæ super scalam adhibetur, nullum, quod sciam, restituit. Ea potissimum vtuntur medici, qui apud vulgus videri volũt magnũ aliquid moliri. Apud hoc enim admirandũ est suspensum hominem intueri, vel proiectum, vel tale quidpiam, semperque hæc ab ipso laudantur, cui nec vltra curæ est, quinam effectus sequatur ex huiusmodi præsidio, bonusne an malus. medici vero, qui hæc student, rudes sunt, quos quidem noui. Inuentio quidem vetusta est, atque ego sane primum auctorem laudo, non solum huius, sed cuiusque machinamenti secundum naturam excogitati, minime enim diffido nonnulla restitui posse, si quis recte præparans concutiat. sed turpe existimaui eiusmodi morbis ita mederi, quum eiusmodi machinationes magis sint impostorum. 20

Quoniam (ut ostendimus) in omnibus articulis restituendis, præcedere debet in diuersas partes extentio, eandem quoque ad spinæ ossa necesse est adhibere. qua uero ratione intendere in diuersa conueniat, in sequentibus docebit. nunc de ea intentione loquitur, quæ minus recte adhibetur, quod facere consueuit, sicut in prioribus iam monstratum est. Primo enim reijcienda sunt, quæcunque male a quibusdam medicis fiunt, deinceps tradenda sunt salubriora. Igitur, quum medici complures luxatam spinam per scalam extendant, asserit in primis eiusmodi inuentionem nihil proficere: si quis ta- G
men ea uti uelit, docet, quomodo facere id optime possit. Ergo in intendenda spina propositum est superiorem partem intendere per uincula prope affectum locum iniecta, inferiorem, per corporis pondus, Ad hoc itaque spectans, quæ ab ipso subijciuntur, percipies, maxima enim ex parte clara sunt.

Quibus prope ceruices spina gibba fit, par est minus succurri intentione adhibita per caput deorsum demissum, parum enim ponderis habent caput, & vtrinque lati scapularum ossis summitas, cum deorsum spectant: sed hos verisimile est in pedes deorsum concussos magis restitui. in eam enim partem demissi maius pondus habent. At quibus infra gibba fit, hos concutere magis conuenit capite deorsum spectante. Si quis igitur concutere velit, rem sic recte molietur, scalam sternere scorteis puluinis transuersis debet. vel ex lana bene alligatis, ac paulo plus, & longitudinis, & latitudinis scala tenentibus, quàm occupet hominis corpus. 21

Quum spina uel prope initium lædatur, uel prope finem, uel in medio spacio, primo agit de noxa ipsius prope ceruices. Ergo in hoc casu, si quis super scalam a pedibus hominem suspendat, sicut nonnulli medici Hippocratis seculo consueuerunt, nulla fere intentio fiet ab inferiori parte, quum parum ponderis sit in capite, & ceruicibus: sed, si in ima uitium sit prope os sacrum, maxime sperare quis po-
terit huiusmodi uim ab inferiori parte abunde futuram. subdit deinceps, qua ratione id optime fiat. H

Post hæc homo super scalam resupinetur, dein pedibus non diuaricatis iuxta talos ad scalam alligetur vinculo, quod quidem firmiter ac sine compressu teneat, sed molle sit: vinciatur item, & ab inferiori, & a superiori parte circa vtrunque genu, & tum circa coxas, circa ilia insuper & pectus habena ita lata, vt concuti non prohibeatur: sed brachia iuxta latera extenta ad ipsum corpus, non ad scalam religentur. 22

Exprimit omnia euidenter. uinculum, quod firmiter ac sine compressu teneat ἄοχον dicit.

Scala ita præparata attrahenda est ad turrim altam, vel ad culmen domus. 23

Turrim dixit τύρσιν, culmen uero domus, id est, altissimam partem ipsius ἀέτωμα. ita enim appellant eam tecti partem, quæ attollitur in speciem trianguli. Si quis enim solarium faciat, pro tegulis tectum struet planum, quod calorem non prohibeat: sed, si tegulæ imponantur, propositum est, ut pluuialis aqua possit effluere. Hac igitur de causa medium tectum in longitudinem a priori & posteriori parte attollitur, utrinque autem a parietibus humile est. Maiores igitur ad exemplum alarum demissarum hanc partem domus ab aquila uidentur ἀετὸν appellasse, quo uocabulo tectum appellat & Pindarus in pleiadibus, ubi ait,

χιόνα

A χιόνα δ' ὀξυτέρα αἰετοῦ ἀνδρῶν ... & Euripides in Hysipyle, cum inquit,
Ἰδοὺ πρὸς αἰθέρα ἐξαμιλλῶσαι κόρας γραπτούς τ' ἐσω πρόσβλεψον τύπους. quòd τύρσις turrim significet idoneus testis est Diocles Carystius, qui iuxta uerba (κατὰ λέξιν græci dicunt) locum hunc exponit in libro de fascijs. Inquit igitur [attrahenda scala est ad turrim altam, uel ad culmen domus] ubi turrim, quam Hippocrates τύρσιν, πύργον dixit.

24 *Locus autem super quem concuti homo debet, renitatur: qui uero sursum attrahunt, non ignari sint, ut æqualiter, rectè, & in neutram partem inclinantes repenteque demittant, ne scala in alteram partem inclinata ad terram perueniat, neve ipsi in priorem partem conuertantur.*

Summam scalam a sublimiori loco suspensam, quæ (ut dictum est) alligatum hominem habeat, in pauimentum subito demitti, ut cadente hac, atque concussa recondantur spinæ uertebræ suo loco motæ. Merito autem ad hunc usum duro & renitenti pauimento opus est. nam, si ita molle sit, ut cedat, spinæ concussus remittetur, ac sine ullo effectu res erit.

25 *Vbi uero a turri demittas, uel à malo, qui carchesium habeat annexum, commodius adhuc rem parabis, si a trochlea, uel ab axe funes demittas, sed molestum est in his longius immorari. Per has tamen machinationes concuti quis maxime poterit: Quòd si spina in parte admodum superiori gibba fuerit, atque omnino concuti hominem oporteat, expedit in pedes con-*
B *cuti, ut iam dictum est. hoc siquidem pacto magis in inferiorem partem compelletur.*

Quum scala ex sublimiori aliquo loco suspensa in terrā demittenda sit, repente, æqualiter, & in neutram partem inclinata, satius est, inquit, uincula ipsa circa trochleas uolui, sic enim facile, æqualiter, & sine inclinatione ducentur. Antea turris tantum, & cacuminis domus mentionem fecit, nunc malum adiungit, quem ἱστὸν appellat, significans maximum atque erectum tignum, cui summo superpositum est aliud lignum transuersum, a quo suspenditur uelum, quod ἱστίον græce nūcupatur. Differunt enim inter se ἱστίον trium syllabarum, & ἱστὸς duarum. hoc siquidem uocabulo malus significatur, qui (ut retuli) tignū est, quod in naui erectum affigitur: sed illo linteum, quod a uentis inflatur. funes uero in summo malo carchesij nominantur. Ergo ubicunque ad suspendendam scalam malo utendum est, id efficiendum est per trochleas, & carchesios. nihil ēt deterius esse affirmat ad hæc uti axiculis, quos appellat ὀνίσκους.

26 *Fulcire autem pectus debes ad scalam fortiter alligans, atque item ceruices habena ualde laxa, quatenus, quod excessit in suum locum reuertatur: atque insuper caput a fronte ad scalam deuincire, ac brachia extenta ad corpus non ad scalam, reliquum tamen corpus solutum sit, nisi quòd pluribus locis habena laxa circumdetur, quatenus, quod excessit, in suum locum reuertatur.*

In superioribus quoque ostendimus ἕρματα dici ab Hippocrate fulcimenta, & ἐρμάσαι fulcire: atque
C hoc esse, quod a poeta scribitur, ὑπὸ δ' ἕρματα τάνυσσαν.

27 *A Scala cum scorteis puluinis.*
B Turris alta.
C Locus, super quem homo concuti debet.
D Trochlea.

Sed uidendum est, ne huiusmodi uincula concuti hominem nō sinant. crura uero non ad scalam, sed inter se uincienda, ut e regione spina dependeant. hæc siquidem ita admouere conuenit, si homo super scalam omnino concutiendus sit. turpe autem est in omni arte, nec minus etiam in medicina sine ullo profectu magnam adhibere turbam, magnum spectaculum polliceri, & multa uerba facere.

Quòd si homo qui concutitur, nullis corporis partibus, exceptis superioribus, ad scalam uinciatur, facile in latera deuoluitur: at rursus, si fortiter alligetur, ut immobilis fit, concussu nihil leuatur. Ambo hæc igitur spectantes ita hominem uinciemus, ut neque immobilis fit, quū concutitur sub uinculis firmiter adstrictus: neque ita laxe super scalam contineatur, ut in latera deuoluatur. Hippocrates autem huiusmodi extendendi rationem contemnens, quo tamen modo optime adhiberi posset, adscripsit. Quandoquidem uidit, qui ea utuntur, nescire ipsam optime adhibere. huc accedit quod superius dixit [minime enim diffido nonnulla restitui posse, si quis recte præparans extendat].

28 *In primis quidem cognoscendum est, quæ sit natura spinæ. ad multos enim morbos ea opus est.*

Notare semel alicubi uolumus, atque in memoria reducere, quæ a nobis dicta sunt a principio in primo libro de ratione corporum incidendorum Hippocratis, in quo empiricorum impudentiam cognosces, qui audent Hippocratem appellare empiricum. Fuit enim omnium, qui medicinam exercuerunt, maxime experiens, maximeque experimentorum spectator, ijsque omnia comprobauit, quæ multis fretus rationalibus argumentis inuenit. potissimumque rationi corporum incidendorum operam dedit,

dedit,ut quæ mirum in modum ad artem conferat,quod nunc aperte docet,cum ſpinæ naturam intelligi uelit,quam empirici non ſecus quàm ceterarum partium omnium eſſe inutilem dicunt. E

Vertebræ igitur ab interiori parte,qua ad uentrem ſpectant,inter ſe ſunt æquales. 29

Vertebræ a poſteriori parte proceſſum exigunt acutum,extrema parte cartilaginoſum,qui ſpina nũcupatur: a contraria uero ptiori ſcilicet,ſiue interiori(utroque enim uocabulo nuncupatur)æque cartilaginem ſuperiectam habent,qua rotundæ ſunt,& leues nullumque acutum proceſſum exigunt, neq; prorſus eminentiam aliquam,uel breuiſſimam,quemadmodum & a poſteriori parte,& a latere. Quales igitur ſingularum uertebrarum proceſſus ſint ex cadauere arido intelliges. ex quo planum etiã fiet id,quod ait uertebras ab interiori parte eſſe æquales,hoc eſt,æquari ſingulas, qua inter ſe iunguntur. Quoniam igitur ea parte nullum proceſſum habent,aptiſſimeque inter ſe conueniunt,æquales eſſe inter ſe dixit,hoc eſt æquari,ea parte,qua cohærent.

Alligantur autem inter ſe mucoſo ac neruoſo ligamento, quod a cartilagine orſum uſque ad ſpinæ medullam progreditur. 30

Naturam commiſſuræ uertebrarum ad unguem indicat. non enim alte admodum in unitatẽ coeunt a parte interiori,ſicut nonnulli exiſtimarunt. nam ſic ubi in poſteriorem partem plurimum curuanda ſpina eſſet, uel ex toto reniterentur,uel diuellerentur. nunc autem res aliter habet. quum non coeant in unitatem, ſed ueluti uinculo alligentur mucoſo,neruoſoque,atque idcirco leniter aliquid hac parte mouentur,qua nullo modo motæ fuiſſent,ſi continuarentur. At neque uinculum earum ad ſpinæ medullam uſque pertinet. Sed interiecta aſpera membrana in orbem medullam ipſam complectitur,quæ non ſecus,ac cerebrum tenui membrana primo uelatur,poſtea craſſiori. ſed hoc tegmento ſpinæ medulla ſepta eſt præter ea,quæ in cerebro ſunt, ne doleat,quum uertebrarum oſſibus offenditur, ubi ſpina mouetur. Circa ipſas autem uertebras innatum eſt uinculum mucoſum,hoc eſt glutinoſum,& quaſi pituitæ plenum,ut uertebræ promptius moueantur,ipſumque uinculum minus lædatur. In uehementi enim motu abrumpuntur,quæ ſicca ſunt,& ſine humore,atque idcirco qui loris ad uehicula,& iumẽta utuntur, ipſa inungunt. quanquam eiuſmodi mucoſus humor in omnibus articulis ob eandem cauſam inuenitur. F

Quædam alia etiam ligamenta neruoſa,perpetua adnaſcuntur,& hinc atque hinc a lateribus ipſarum intendunt. 31

Perpetua ligamenta intellexit,quæ a ſuperiori parte deorſum feruntur plurimum longa, nihil tamẽ habeo,quod ſcribam,quamobrem ligamenta,quæ iuxta intendunt,neruoſa dixerit. dicendũ enim fuit non neruoſa, ſed nerui,niſi ſi ualida appellauit neruoſa. nerui autem euidenter per uniuerſum thoracẽ iuxta unamquanque uertebram intendunt,quorũ ſuperiorem originẽ in corporibus incidendis demõſtrauimus. ad ceruices aũt & lumbos ſuper uertebras muſculi ſunt,per quos feruntur nerui. G

De uenis autem & arterijs huc pertinentibus alibi tractabimus,quot & quales ſint, unde incboentur, quidque in quibus poſſint. 32

Has quoque didiciſtis in corporibus incidendis.ſed & in libris,quos de uenis & arterijs, de neruis itẽ incidendis habetis. quæ omnia diligentius tradidimus in libro de ratione incidendi corporis. quare pluribus hic de illis agere operæprecium nõ eſt.quum neque ipſe Hippocrates perſequi in hoc opere uniuerſam earum naturam uelit,ſed eam ſicut alia multa in alium locum differat. licet,quæ de uenis & arterijs ſcripta nunc pollicetur,non extent. de neruis autem iuxta uertebras tendentibus in ſecundo libro de morbis uulgaribus, non plene quidem, ſed in commentarij modum tractauit,tanquã de alijs, quæ nos oſtendimus in eo libro commentarij modo,& non plene ab Hippocrate ſcripta. ſolummodo enim primum & tertium librum de morbis uulgaribus abſoluit,ita,ut edi poſſet.

Tum de medulla ſpinæ,quibus tegmentis tegatur,unde originem ducentibus,qua parte finitis, quibus cum coniunctis, quidque ualentibus. H 33

Tegmenta ac uelamenta alicuius rei ueteres appellant ἔλυτρα,atque idcirco Hippocrates nunc medullæ ſpinæ tegmenta ἔλυτρα nuncupauit,quæ nos paulo ante narrauimus.duo quidem intrinſecus omnino ſunt: extrinſecus uero communia omnium uertebrarum ligamenta. Oriuntur autem membranæ a membranis,quæ cerebrum tegunt,ſed tertium uelamentum, quod extrinſecus eas complectitur,originem habet a caluaria,qua cum prima uertebra committitur. Huiuſmodi autem ligamenta non ſecus,atq; ipſa medulla ad imã ſpinã finiuntur:finitis,Hippocrates dixit κραίνωσι,ſicut poeta quum inquit,

Si modo perficiant iſthæc, finemque ſequantur. quid uero poſſint,exquiſite iam oſtendimus in opere de ratione corporum incidendorum,atque etiam in proprijs libris,inter quos præcipuus eſt,qui de uſu partium inſcribitur.nunc autem ſcripſiſſe abunde eſt membranas,quæ cingunt ſpinæ medullã, eundem præſtare uſum,atque in cerebro,quod craſſa membrana defenditur,ne a circumpoſitis oſſibus lædatur. Eſt & aliud cerebri uelamentum,& quaſi cutis innata,quo hæc nectuntur,nempe tenuis membrana. de tribus autem his tunicis in medulla ſpinæ paulo ſupra pertractauimus.

In ulteriore autem parte,uertebræ cardinis modo commiſſuras habent. 34

Quum explicare ſpinæ naturam inſtituerit,orſus ab interioribus partibus ipſius,qua uertebræ apte

A inter se cohærentes ad uentrem spectant, & inter se sunt æquales, iure nunc subdit, In ulteriore autē parte uertebræ cardinis modo commissuram habent. ulterior enim pars ijs, quæ propositæ sunt, erit posterior, qua inquit uertebras cardinis modo inter se committi. non debes autem intelligere posteriorem partem eam, quæ sita est contra ligamentum propositum, quod scilicet a iunctura uertebrarū procedit, is enim locus medius exquisite posterior est, ubi spina tantum est: sed eam, quæ utrinque est a commissuris ipsarum uertebrarum. quæ, si ad spinam referatur, erit a lateribus spinæ: si ad priorem partem, in qua dixit uertebras inter se colligari, posterior. scripsit autem eas commissuras cardinis modo esse, quoniam quatuor exigunt processus, quibus committuntur, duobus quidem admittunt eminentias proximæ uertebræ, duobus se in alteram insinuant. efficitur autem quodammodo structura cardinum similis.

35 *Nerui omnium communes, & ad exteriorem partem, & ad interiorem procedunt.*

Pars uertebrarum, quæ ei apponitur, qua illigantur, posterior & exterior appellari potest: sicuti ea ipsa, qua illigantur, interior, & prior. uerum a posteriori parte non reperiuntur nerui, quos nunc τόνους dixit, si nerui intelligantur, qui motum uoluntarium præstant. qua enim uertebræ inter se committuntur, foramen est, per quod unusquisque neruus a spinæ medulla traiectus, protinus distribui- B tur, cuius aliæ partes ad priorem regionem intendunt, aliæ ad posteriorem, atque in musculos dissipantur, qui, quum spinæ superiecti sint, ψύαι græce nominantur.

36 *Singulæ autem vertebræ, tam maiores, quàm minores in exteriorem partem singulos processus exigunt. his autem processibus adiecta est chartilago, atque ab ea germen oritur ligamentorum. quæ neruis exterioribus germana sunt.*

Singularum uertebrarum processus per medium dorsum intendunt, atque uniuersam spinam componunt. extremo autem processui chartilago innexa est, a qua oritur germen ligamentorum, quæ (ut ipse ait) neruis germana sunt, quo significauit, uel simillima, uel inter se coeuntia, immixtaque, utrumque enim uerum est.

37 *Adiunctæ autem costæ sunt capitibus in interiorem partem spectantibus magis quàm in exteriorem, quæ sigillatim cum vnaquaque vertebra committuntur.*

Costæ, id est, thoracis ossa, quæ a spina intendunt transuersa ac modicæ obliqua ad pectus, græce non modo ab Hippocrate, sed ab omnibus iunioribus medicis, nominatæ sunt πλευραί. Has inquit cū uertebris committi, quod προσηρθρῶσθαι dixit, quasi dicat διηρθρῶσθαι, quod uocabuli apud iuniores me- C dicos magis in usu est. eo enim significant ossium commissuras quibus talis inest motus, ut sensu aliquatenus percipi possit. Costarum capita uocauit extrema, per quæ cum uertebris coniunguntur, in radices processuum a lateribus se insinuantes. Exquisite autem dixit ipsas magis in interiorem partem spectare. nostis enim rem ita se habere. ipsarum uero commissuram quodammodo duplicem conspeximus. quam rem Hippocrates prætermisit, uel quòd non ex toto uniuersam naturam cōmissuræ fuerit intuitus, uel quòd tam diligentem eius inquisitionem ad propositum pertinere non existimauerit.

38 *Maxime autem flexæ sunt hominis costæ, & modo eorum, quæ curuæ sunt.*

Inter omnia animalia homo costas habet maxime curuas, quoniam & pectus omnium latissimum: ex ceteris uero animalibus, alia magis, alia minus acuto pectore sunt. latissimi autem pectoris est homo, dein simia, quæ pectus habet angustius homine, latius quàm cetera animalia. Commune est autem omnium animalium, quæ thoracem habent, costis esse ab exteriori parte, qua tangimus, gibbis, a contraria, intrinsecus scilicet, simis. Id enim necessarium hominibus fuit, ut thoracis spacium latum redderetur, quoniam iuxta os pectoris dirigi costas oportuit: reliquas earum partes, quum deberent ad spinæ uertebras peruenire, opus fuit plurimum curuari. Res igitur, quam proponit, ex eo D aperte intelligitur, quod ipse ait costas maxime curuas esse, quòdque earum figura talem se ostendit. Restat quæstio, quæ ad rem non pertinet, sicut prior, sed ad uocem, quum Hippocrates explanationis uel exempli causa usus fuerit uerbo ῥαιβοειδέα, quod maiorem affert obscuritatem, quàm res ipsa, cuius gratia id exemplum affertur. tunc fortasse uox erat usitata, alioquin uerba hæc [modo eorum, quæ curua sunt] non dixisset ῥαιβοειδέα τρόπον: deinde usu explosa, obscura effecta est. Vox quidem ῥαιβοειδέα per, apud Theocritum curuum significat in eo carmine, ubi inquit,

At clauam incuruam ex oleastro dextera habebat.

Idem quoque significat apud Archi locum, quum scribit,

Sed paruus is sit, atque curuus cruribus,
Aptus stabiliter, corde plenus, ingredi.

Apud Nicandrum similiter,

Sunt alij æquales curuis, similesque paguris.

Per β autem scriptum ῥοιβὸν nescio quid sibi uelit. Quanquam in nonnullis exemplaribus per β scribatur, sed in magis probatis, per κ.

39 *Quod autem inter costas est, quòdque inter processus ossium uertebrarum, vtrinque complent musculi, qui a ceruicibus orsi vsque ad nexum intendunt.*

Quod

Quod in corporibus incidendis apparet, nou admodum conſentit cum uerborum ſententia. nam quod apparet huiuſmodi eſt. a coſtarum capitibus, qua cum uertebris cõmittũtur, muſculi ſunt a poſteriori parte, qui ῥαχῖται nuncupantur, alij in longitudinem ſpinæ tendunt uſque ad initium crurum: a priori parte in longitudinem muſculi non procedunt, ſed tranſuerſi inter coſtas, quos μεσοπλεύριους appellant: deinde ad aliquot coſtas pertinent muſculi, qui ſtomacho ſubiecti ſunt, a quibus totum collum in priorem partem attrahitur, & paululum etiam annuit, ubi capitis commiſſura non moueatur. ipſa enim per ſe maximum habet motum in annuendo, & abnuendo, ſi quis eam cum uertebris conferat, quæ poſt primas ſunt. aliarum enim inter ſe commiſſuræ paululum mouentur: ſed & a regione iuxta lumbos procedunt ad extremas thoracis coſtas eorum muſculorum ſummitates, qui ψόαι dicuntur: in medio autem thoracis ad coſtas muſculi non pertinent, qui ſiti ſunt ad uertebrarum proceſſus a lateribus poſitos, qua committi coſtas poſui: ſunt & alij duo muſculi anguſti, atque exigui, qui ab exteriori parte per uniuerſum thoracem iuxta muſculos, qui ῥαχῖται dicuntur, intendunt a priori parte, non a poſteriori uerſus ſpinam. Hæc igitur eſt poſitio, ac natura muſculorum circa uertebras, quæ ex corporibus incidendis inuenitur. Videamus deinceps de quibuſnam Hippocrates meminerit. ac de ijs quidẽ qui inter coſtas ſunt, patet ipſum minime egiſſe, quum ait [muſculi, qui a ceruicibus orſi] ſupereſt igitur, ut eos intellexerit, uel qui ῥαχῖται dicuntur, uel, qui iuxta hos ſiti ſunt. ſed neutri recte dicẽtur, quod inter coſtas eſt, quòdque inter proceſſus oſſium uertebrarum, complere. ῥαχῖται quidem muſculi uniuerſis propoſitorum oſſium commiſſuris in toto thorace ſuperiniecti ſunt a poſteriori parte, nihil relinquẽtes, quod non contegant, ſed omnes coſtarum radices, & uertebrarum proceſſus, qui a lateribus ſunt, ad hæc quod inter ipſas radices eſt, complectuntur. Anguſti autem muſculi, qui iuxta hos uerſus priorem partem ſiti ſunt, protinus poſt commiſſuram ſunt, ad extremitates eorum proceſſuum, quos uertebræ a lateribus exigunt: quinetiam, quod in fine propoſitorum uerborum adiungit [uſque ad nexum] ſi de anguſtis muſculis intelligatur, neceſſe eſt ad ſepti tranſuerſi nexum referamus, ſin de ijs, qui ῥαχῖται uocantur, ad crurum nexum, quem [illegible] dixit, crurum fortaſſe iuncturam intelligens. Equidem uerba hæc nequeo accommodare ad id, quod ſenſui apparet, arbitrorque initio protinus erraſſe primum librarium, ſicut in alijs multis ueterum ſcripturis. Sed, quum ita habeant, quæ in corporibus apparent, quæſtio idoneæ expoſitionis communiter omnibus proponatur. quod autem diſtinctum, & aliquatenns probabile uidetur, huiuſmodi eſt. Coſtas accipiemus pro ipſarum coſtarum capitibus: proceſſus oſſium uertebrarum, pro oſſibus, quæ ſpinam conſtituunt: ſed muſculos complentes utrinq; eã regionem, quæ interiecta eſt, ῥαχῖται intelligemus: nexum ſepti tranſuerſi. Pelops autem præceptor noſter coſtas, nunc ab Hippocrate uoluit nominari omnes uertebrarum proceſſus, qui a lateribus ſunt: ſed nexum retulit ad ſeptum tranſuerſum. E F G

Ipſa autem ſpina in longitudinem recte obliqua eſt. 40

Obliquam dixit σκολιὴν eam ſic appellare ſolitus, quæ in latus inclinata eſt: nunc autem non in latus, ſed in poſteriorem & priorem partem ſignificare uult. ſpina enim in longitudinem recta paululum in poſteriorem & priorem partem inclinatur, ut ipſe deinceps docebit.

Ab oſſe ſacro uſque ad magnam uertebram, qua inhæret crurum nexus, ſpina caua eſt. quoniam ueſica, partes naturales, & id inteſtinum, quod laxum eſt ſupra anum, hac parte continetur. 41

Crurum nexus, multis modis intelligi poteſt, maxime quidem proprie fortaſſe is, qui a coxarũ commiſſura eſt, quum ſcilicet femoris caput coxarum oſſi per lata ligamenta illigatur, & per id, quod rotundum eſt, quo altiſſimis partibus caui ipſius coxæ innectitur, tum per muſculos, qui commiſſuram femoris mouent. merito utique dici poteſt crus necti ſuperioribus partibus: deinde per neruos, poſtea per arterias, & uenas. Videtur autem hic Hippocrates nexum per neruos exponere, quum ab extrema lũborum uertebra, quæ committitur cum oſſe, quod & latum & ſacrum nuncupatur, oriantur nerui, qui tendunt ad crura. comprobatur autem, uel ex eo, quod in corporibus incidendis apparet, ueſicam, & partes naturales, & id inteſtinum, quod laxum ſupra anum eſt, hac parte contineri, quamobrem ab exteriori parte gibba ſtructa eſt. Naturales partes quas γονὰς dixit, intellexit eas, quæ generationi accommodantur, uterum in fœminis, quæ ſemini aptantur in maribus, γεννητικὰ nuncupantur. id autem, quod laxum eſt ſupra anum dixit χαλαρὸν ἀρχὸν. id ſiquidem ſacro oſſi ſuperimpoſitum eſt, & reuera laxum eſt, quum non habeat muſculos, qui extremum inteſtinum rectum adſtringunt. H

Ab hac ad ſepti tranſuerſi nexum, recta in interiorem partem recuruatur. 42

Hac parte nihil tale ſpinæ inſidet, quales in inferiori uterus & ueſica. Quare uon neceſſe fuit ab interiori parte ſimam eſſe, atque idcirco, neque ab exteriori parte gibbam, ſed hac parte ſpinam paululũ intus ſpectare. fulciri enim ab ipſa magnam arteriam, ac uenam oportebat.

Atque hic locus ſolus ab interiori parte adiunctos habet muſculos, quos ψόας appellant. 43

Ex his potiſſimum uerbis conijcere quis poſſet, Hippocratem ſpinæ non annumeraſſe uertebras ceruicum. quaſi enim ſpina uniuerſa lato oſſe & uertebris, quæ ad lumbos, & quæ ad thoracem ſunt,

contineatur,

A continçatur, dixit: Atque hic locus solus ab interiori parte adiunctos habet musculos. Nam, si spi-
næ ceruicum quoque uertebras annumeret, falsum utique erit hunc locum duntaxat habere adiunctos
musculos, cum & in ceruicibus ab interiori parte grandes musculi contincantur. quos, quum gran-
des sint, non latuisse Hippocratem nemo ignorat. quãdo etiam, si exigui fuissent, nullo modo ipsum
latuissent. horum tamen musculorum, qui ψύαι nominantur, particulam usque ad eam regionem per
tinere, qua septum transuersum innectitur, propositis uerbis non notauit, ut qui operæprecium esse
tam exquisite docere non existimarit.

44 *Ab hoc item ad magnam vertebram, quæ sita est sublimior cõmissura humeri cum lato scapularum osse, recta in gibbum vertitur, sed magis adhuc videtur, quàm sit. habet enim spina in medio ossium processus altissimos, ab vtraque autem parte humiliores.*

Vertebræ, quæ ad costas sunt, ab interiori parte simæ paululum uidentur, a posteriori gibbæ mul-
tum propter spinæ processus. uertebram autem, quam magnam dicit sitam super commissuram hume
ri cum lato scapularum osse, nouistis, & reminiscendi causa habetis in commentario, quem de ossibus
scripsi. His autem, quæ proponuntur, accommodanda illa sunt: neque opus est me ulterius expla-
nante, nisi si quod uerbum alicubi occurrat, quod expositionem requirat, cuius causa huiusmodi com
B mentaria scribuntur. quemadmodum euenit in hoc ipso loco.

45 *Ipsa vero ceruicum commissura in interiorem partem spectat. Quibus igitur vertebra gibba fiunt, magna vi concussione abrupta expellitur, vel vna vertebra, vel plures, quæ res non accidit multis, sed paucis. non enim facile incidũt huiusmodi casus. nam nec facile in exteriorem partem veniunt vertebra, nisi a priori per ventrem vehementi ictu trudantur, sic autem homo interiret: aut nisi quis ex superiori loco decidens in coxas, vel scapulas cadat, sed & sic quoque expiraret. A posteriori autem parte non facile expellitur vertebra in interiorem, nisi aliquid graue admodum super ipsam incidat. ossa enim, quæ ab exteriori parte procedunt, singula talia sunt, vt potius frangi poßint, quàm coactis ligamentis, valde in interiorem partem erumpere.*

Spectat in priorem partem, dixit λορδὸν. ita enim conspicitur. Duæ autem sunt primæ uertebræ,
quibus ceruicum commissura efficitur, post quas relinquuntur tres, quarum non meminit, quomodo
collocatæ sint inter secundam, & sextam, nempe tertia, quarta, & quinta, quæ maxime uidentur re-
ctum positum habere. hæ autem uertebræ longe minores sunt duabus, & præcipue tertia, quarta enim
hac maior est, sicut his rursus quinta, sexta uero non his duntaxat maior est, sed septima etiam. Ab hac
autem usque ad extremam spinam pro ratione altera maior altera est. si hæc in homine perpendantur,
C uel in ea simia, quæ hominis faciem magis repræsentat, & magis quàm ceteræ, recta inambulat. nam-
que hæc, & in alijs, & in ossibus homini simillima est. unum autem in spina habet aliarum quoq; qua-
drupedum commune, quod in homine non reperitur, nempe lumbos pro magnitudine reliquarum
partium corporis longiores, quàm homo, cui ad lumbos quinque duntaxat uertebræ sunt. In simijs
autem sicut in alijs quadrupedibus sex. Illud autẽ animaduertere in propositis uerbis oportet, quod
Hippocrates, quum de spinæ figura tractare constituisset, orsus hoc modo: Ipsa autem spina in longi
tudinem recta obliqua est: in extrema oratione adiecit: ipsa uero ceruicum commissura in interiorem
partem spectat. uidebitur enim hic rursus ceruices spinæ partem posuisse.

46 *Et articulis, qui alios recipiunt, & in alios coniiciuntur. medulla item spina laboraret, si parumper loco mota inclinaretur, vertebra hoc modo expulsa: luxata insuper vertebra medullam comprimeret, si non laceraret. hæc autem compressa, detentaque multis locis grandibus, & præcipuis torporem afferret, ita, vt medico non amplius cura esset, qua ratione dirigere vertebram deberet, circumstantibus multis aliis malis violentis. sed manifestum quoque est restitui non posse, neque concutiendo, neque alia via.*

Vertebrarum articulos dicit in processibus a lateribus sitis, quorum alter alterum excipit. eos au-
D tem ait recipere, & in alios conijci, eo quòd utraque uertebra duobus processibus sublimioribus cũ
superiori uertebra committatur: duobus humilioribus cum inferiori, sic, ut alijs proximæ uertebræ
processus admittat, alijs in alterius processus conijciatur. quæ perfecte exequuti sumus in libro
de ossibus.

47 *Nisi hominem seces, deinde manu alte in ventrem indita ab interiori parte in exteriorem compellas. quod quidem mortuo fieri licet, viuente, nullo pacto. Quorsum igitur hæc scribimus? quoniam nonnulli sibi persuadent se sanasse eos, quibus vertebra articulis ex toto excedentes in interiorem partem venerunt. Quanquam nonnulli facillimum existiment vertebris eo modo luxatis euadere, nihilq; opus esse restituere, sed eas per se restitui. Multi sane ignari sunt, & ob imperitiam lucrum faciunt, vulgo enim suadent. hoc itaq; pacto decipiuntur. spinam, quæ in dorso extat, putant esse ipsas vertebras, nam singula tactu ibi rotunda sentiuntur: neque intelligunt hæc ossa a vertebris procedere (de quibus paulo supra tractauimus) ipsas vero vertebras multo magis in priorem partẽ sitas esse. Siquidẽ ex omnibus animalibus homo pro magnitudine ventrẽ habet angustißimũ a posteriori parte in priorem præcipue ad thoracem. Ergo, vbi aliquod ex ijs oßibus, quæ valde excedunt, cõminuatur, siue vnũ siue plura, is locus humilior fit, quàm qui hinc est, atq; hinc. ac propterea errant putantes vertebras in interiorem partem procidisse. quos item fallit habitus eorum, qui icti sunt. nam, si curuari velint, dolent, cũ qua parte percussi sunt, cutis tẽdatur, sicq; ossis fragmẽta carnẽ magis vulnerent: sin ita figurari, vt spina a posteriori parte caua sit, leuantur. cutis enim, quæ fractura est, laxior efficitur, & ossa minus vulnerãt. quin si ea parte tãgantur,*

tur, cedunt, spinam in priorem partem compellentes, isque locus inanis & mollis tangenti apparet. Hæc omnia, quæ dicta E *sunt, medicos fallunt. cito autem, ac sine aliquo detrimento huiusmodi homines per se sanescunt. Hæc enim ossa omnia, quæ rara sunt, callo celeriter glutinantur.*

Manum alte indere in uentrem, causa conquirendi, quæ ibi sunt, dixit ἐμφάσσεσθαι.

Iam uero ijs, qui sani sunt, obliqua spina fit pluribus modis: namque & natura, & usu sic habet, sed & ob senium, & sub 49 *dolore. hæc siquidem colligandi uim habent. Gibba autem plerunque fit, quum homo uel in coxas, uel in scapulas cadit. necesse enim est in spina gibba unam aliquam uertebram reliquarum omnium conspici maxime sublimem. eas autem, quæ hinc atque hinc sunt, minus. Nec plurimum huiusmodi uertebra ab alijs recedit, sed parum, quando singulæ subito plurimum cedunt. Hac igitur de causa, & spinæ medulla facile fert, quum ita peruertitur, quum fiat gibba in orbem, non ad angulum.*

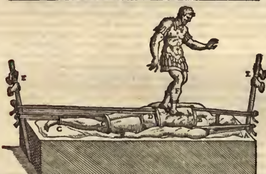
Vbi spina gibba fit, hoc est, in posteriorem partem conuertitur, κυφοῦσθαι appellat, λορδοῦσθαι ubi curua spectatque in priorem: ubi obliqua & in latera σκολιοῦσθαι, quo uerbo utitur alio modo ad omnem spinæ deprauationem significandam, indicans uerbum generale magis esse quàm alia. in qua significatione nunc quoque ait spinam σκολιαίνεσθαι, quasi dicat quouis modo peruerti: atque in superioribus etiam dixit, Ipsa autem spina in longitudinem recte obliqua est: obliquam uocans σκολιὴν, ubi eam inclinare in F priorem & posteriorem partem indicauit.

Oportet autem restituendi rationem huiusmodi præparare. commode quidem lignum firmum ac latum, quod in longitudinem incisum sit, foditur: commode etiam pro ligno paries in longitudinem excauatur, quod cauum a pauimento, uel cubitum, uel quantum res exigit, attollatur. Dein ueluti quadrata columna quærna transuersa adhibetur, quæ a pariete eatenus recedat, ut aliquis inter utrunque ubi opus sit, transire queat. sternitur columna hæc, uel tunicis, uel quapiam re, quæ mollis sit, & non admodum cedat. Homo fouetur, & si sustinet multa aqua calida lauatur: deinde in uentrem iacet, extentus brachijs secundum naturam porrectis, atque ad corpus alligatis. Lorum item molle latumque abunde, & longum, quod constet duabus habenis, medium medio pectori iniectum bis circundatur, quantum potest iuxta alas, postea, quod ex loris superest, circa alas humeri capiti obuoluitur, capitaque ad aliquod lignum cuiusmodi pistillum est, alligantur. eorum enim longitudo aptatur longitudini eius ligni, quod subiectum est, ut hoc pistillo extendenti mora sit. Huiusmodi etiã aliud uinculum super genua, & super calces datur, capitaque eius ad aliquod tale lignum uinciuntur. Aliud insuper lorum latum molle ac ualens habena modo conuenienter longum, ac latum coxis in orbem firmiter deuincitur, quàm maxime potest prope coxas: deinde lori, quod superest utrumque caput simul ad lignum, quod ad pedes sit, alligatur. Homine ita figurato intentio in diuersa adhibetur, sine ulla inclinatione simul, & recta. nullum enim magnum detrimentum inferre eiusmodi in- G *tentio potest, si recte præparetur, nisi quis de industria id agat: medicus uero uel alius quiuis modo præualens sit, & non imperitus, sublimiori unius palma parte, qua spina gibba est, data, atque alterius palma sublimiori parte superiniecta comprimit, intuitus num recta deorsum uersus caput, uel uersus coxas debeat cõprimere. Adhibetur aũt hoc modo uis maxime innocenter: innocẽter etiam, si quis super eam partem, qua spina gibba est, sedeat, simulq; ubi homo extenditur, se attollens concutiat: sed & pedibus consistere super spinam, qua gibba est, sustinerique & leniter concutere, nihil prohibet, ad quam rem satis idoneus est quilibet palæstræ assuetus. Aptissime autem cogitur, si paries, qui excauatur, uel lignum, quod foditur, quatenus conuenire uidebitur, infra hominis spinam incidatur: asser uero e tilia, uel ex altero ligno non tenuis secetur. tum super spinam, qua gibba est, uel multiplex panniculus, uel paruus aliquis puluinus scorteus imponatur, sed quantum minime potest, conuenit hæc subijcere, uidendum est solummodo, ne asser præ duritie frustra dolori sit: ea autem pars spinæ, qua gibba est, sit maxime e regione eius partis, qua paries excisus est, ut asser, qua maxime spina extat, superimpositus maxime premat: adhibitus uero asser a ministro uno, uel altero si opus fuerit, cogatur, alij (ut supra ostensum est) hinc atque hinc in longitudinem corpus intendant. Licet & per axes extendere, uel iuxta lignum defossos, uel contentos in quibusdam lignis in ipsum defixis, quæ erigantur, siue utrinque a lateribus paululum extantia, siue in utraque eius extremitate. Accommodatur autem uis, quæ per hæc adhibetur, & ubi uehementiore, & ubi leniore opus est. tantum enim roboris habet, ut si quis non in medicina, sed ad torquendos homines eam adhibeat, præstanter ad id ualeat. ita, ut, siue tantum extendamus in* H *longitudinem, hinc atque hinc nihil ultra cogentes, siue citra intentionem asserem duntaxat admoueamus, abunde sit. Optimum autem est uti eiusmodi uia, quam in ipso usu, & intendendo, & remittendo moderari potes, quæve secundum naturam est. Quæcunque igitur extant compressa, in suum locum redeunt: quæ præter naturam coierunt, intenta secundum naturam compelluntur. Equidem cogendi alium modum meliorem, aut iustiorem habeo nullum.*

A Quadrata columna palmi unius altitudine panni strata.
B Pistilla ad caput & pedes.
C Laquei pectus circumdantes, qui feruntur ad superius pistillum.
D Laqueus super genu & talos.
E Lorum coxis firmiter alligatum.
F Paries excauatus.
G Asser e tilia spinæ, qua maxime gibba est, superimpositus.

Quæ subijcit, plane omnia explicat. quare si quis non percipit, quæ proponuntur, huic non explanatione opus est, sed monstratione. quin & commentaria ad eos scribuntur, qui eiusmodi curationes iam inspexerint. Monui etiam in superioribus, ut, si quis prima lectione non intelligat, quæ ita clare ab Hippocrate scribũtur, iterum & tertio, & sæpius diligenti animaduersione relegat, quòd, si hoc faciat, quæ plane ab ipso traduntur, omnino intelliget. E

49 *Nam quum e regione ipsius spinæ intentio adhibetur, ab inferiori parte, & iuxta os, quod sacrũ appellatur, non est locus, qui prehendi possit: a superiori iuxta ceruices & caput, est quidem, sed aspectu indecorus, præterquam quòd, si corpus ab hac parte ualentius extendatur, alia quoque noxa afferetur. Expertus aliquando sum utrem non inflatum, quem resupinato homine spinæ, quæ gibba erat, subieci, dein fistula ænea demissa inflaui, sed parum processit. cedebat enim uter, quum homo bene extendebatur, neque spiritus impellere quidquam poterat, sed alioquin uter prompte labebatur, quum se compellerent & gibbus spinæ locus & repleti utris tumor: at contra, quum non ualde homo extendebatur, uter ob spiritum in tumorem assurgebat, sed homo magis quàm expediret, in priorem partem conuertebatur. De industria autem hæc scripsi. pulchra enim huiusmodi monumenta sunt eorum, quæ, quum experti sumus, sine effectu inuenimus, & causarum, cur parum processerint.*

Locum, qui prehendi possit ἀντιλαβὴν, quasi ἀντιλαβὴν, & ἀντίληψιν dixit, eo quòd obex, & mora sit iniectis laqueis, sic, ut hæreant, qua eminet, & minime decidant. Ab osse sacro nullus talis locus est: a superiori parte, quamuis ceruices sint, & caput. homo tamen strangulari uidebitur, si hac parte prehendatur, atque idcirco ea intendendi ratio indecora habebitur, sed & noxam inferet, si laqueus ad guttur delabatur. F 50

51 *Quibuscunque autem uertebræ in interiorem partem conuertuntur, uel quòd homo ceciderit, uel quod graue aliquid super ipsum inciderit, plerunque nulla uertebra ualde ab alijs recedit. ubi non ualde recedat, siue una, siue plures, hominem nõ præcipitat, sicut antea dictum est, cum spina in orbem, non ad angulum peruertatur. his quidem urina, & aluus magis supprimuntur, quàm quibus uertebræ in exteriorem partem conuertuntur, pedesque, & crura tota magis frigescunt, atque hæc magis mortifera sunt, quàm quæ posita sunt, quibus, si euadunt, urina sine uoluntate magis prorumpit, cruraque magis resoluuntur, & torpent. Quòd si superior spina in priorem partem conuertatur, uniuersum corpus resoluitur ac torpet. Machinationem autem nullam habeo, qua spina restitui possit, ubi sic luxatur. quòd si nihil proficiat concutiendi modus, qui per scalam admouetur, uel alia similis curatio, seu extendendi uia, qualis paulo ante dicta est, nullum noui impellendi simul & extendendi modum, qui id præstare possit, quod asser, ubi spina gibba erat. nam, qui fieri poterit, ut a priori parte per uētrem impellatur? Ergo, neque hoc licet, neque tussis, aut sternutamentum uim aliquam habet, quæ ad extentionem conferat.* G *Nihil etiam proficies, si spiritum in uentrem indas. quin, & qui magnas cucurbitulas defigunt, ut sursum attrahant uertebras, quæ in interiorem partem exciderunt, summopere aberrant. expellunt enim magis, quàm attrahant, quam rem ignorant, qui eas defigunt. nam quo maior cucurbitula est, eo magis spina caua fit, quum a superiori cute urgeatur. Alios item concutiendi modos præter iam positos adducere possem, quos existimet quis ad uitium magis pertinere, sed eos (ut pote quibus parum confidam) omitto. Illud autem in uniuersum, ut summatim dicamus, intelligere oportet, quòd, ubi spina in interiorem partem conuertitur, ad interitum ęgrotantem præcipitat, & infestissima est: ubi in exteriorem, uacat mortis periculo, urinam non supprimit, & plerunque torporem non infert.*

De uertebtis agens in interiorem partem luxatis, inquit casum asperiorem esse, quàm si in exteriorem ferantur. causam esse in aperto dicit. nerui enim omnes, qui a spinæ medulla oriuntur, in interiorē partem procedunt. Premuntur ergo magis, ubi spina in hanc partem conuertitur, quàm ubi in exteriorem. cumque ijs urgentur, quæcunque partes spinæ superinsident. quo fit, ut interdũ superior quoque pars uesicæ comprimatur, & quæ cum his consortium habent, omnia inflammatione occupentur. Quamobrem neque uesica urinam, neque aluus deiectionem teddit. expellentis enim facultatis, quæ una ex naturalibus est, uitium est urinam atque aluum supprimi. torporis autem membrorum causa est neruorum affectus. sed uesica & intestinis affectis, periculum est, ne homo interim decedat, dum tollitur inflammatio, quæ efficit, ut nec aluus, nec urina respondeat. Quemadmodum autem musculus, qui uesicam adstringit, cũ nimium suo munere fungitur, non patitur urinam euadere, ita uerisimile fit affici musculum ani, quem græci ab astringendo σφιγκτῆρα nominarunt. H

52 *Quum nec alui itinera distendat, nec prohibeat, quo minus facilem exitum habeant, spina, quum in exteriorem partem conuertitur: sed quum in interiorem, utrunque hoc efficiat, accedantque alia complura.*

Quum proxime proposuerit his urinam & aluum magis supprimi, quàm quibus uertebræ in exteriorem partem conuertuntur, nunc causam adiecit his uerbis, quum nec alui irinera distendat, id est, exitum eorum, quæ per uesicam & per anum expelluntur. Distendi autem partes, per quas hæc feruntur, & a compressione uertebrarũ, & a consortio, quod cũ neruis habent, a ratione minime abhorret.

53 *Multo autem pluribus crura, & brachia resoluuntur, corpus torpet, urina supprimitur, quibus uertebræ nec in exteriorem partem, nec in interiorem exciderint, sed concussæ uehementer fuerint, manentes e regione spinæ. quibus spina deprauatur, minus hæc patiuntur.*

Vt deprauationē exprimat, mutuatur ὕβωμα uocabulum tanquam generale, agens de uertebris, quo modocunque suo loco motis. uniuersa autem oratio clara est. uenit enim ad quartũ genus uitiorũ spinæ, quod

A næ, quod græci a concutiendo σεῖσιν appellant. Id autem est, quum uertebrarum spinæ compago uniuersa dimouetur, periculumque est, ne conuellatur atteraturque spina uehementer concussa, quod malum ipse testatur multo deterius esse, quàm, spina non concussa uertebræ peruertantur. In sequentibus ad costas pergit, quibus abruptis huiusmodi quidpiam accidit.

De fractura costarum.

54 *Multa quoque alia in medic[...]li arte quis inspiciet, quorum, quæ uehementia sunt, quum morbi momentum omne in se contineant, non nocent: quæ leuiorem offensam afferunt, mala concitant diuturna, & reliquum corpus plurimum afficiunt.*

Locutus de uitio, sub quo spina concutitur, uertebris nullo modo sua sede excedentibus, subijcit multa in medicina leuiora esse re uera, quanquam grauiora uidentur. multa.n. quæ minus afficiunt partes cum uitiato loco consortium habentes, ut, quæ nullam ex præcipuis partibus lædant, sed in se morbi momentum habeant, minus molesta sunt, quamuis grauiora uideantur. In sequentibus gratia exempli de costarum affectibus meminit, indicans eorum alios graues apparere, alios esse.

55 B *Quin & costis abruptis tale quidpiam accidit. quibus enim costa una, uel plures abrumpuntur, sicut permultis abrumpi uidemus, si comminuta ossa, neque in interiorem partem compellantur, neque in superiorem, pauci adhuc febricitarunt: sed neque multi etiam sanguinem spuerũt, nec multis item contractum est pus in thorace, aut linamentis opus fuit, aut uitiatum os est. uictus autem quiuis idoneus est.*

Ex proposita oratione, quæ longa est, non parum intelligi potest orationis modum ad facilitatẽ conducere. Nos priorem partem supra attigimus, quam Hippocrates longius labens obscuram fecit, paucis autẽ ita loqui potuit. Vbi costa abrumpitur, si fractura simplex & sola sit, casus quidem asperior uidetur, licet leuior sit, quàm ubi atteritur. celerrime enim curatur, & sine periculo, sed absque fractura, ubi caro circa costas atteratur, in maximo interdum periculo reuoluuntur, qui sic affecti sunt. Caput quidẽ orationis huiusmodi est, singula autẽ deinceps uideamus. Si primam partem huius orationis paucis Hippocrates explicasset, quemadmodum ego, quum dixi, ubi sola & simplex costarum fractura sit, apertius scripsisset. uerum ipse, quasi exponens ait, Si ossa abrupta, neque in interiorem partem cõpellantur: uocauit autem interiorem partem interius spacium thoracis, in quod erumpere os abruptum, per se non potest, nisi nudetur a tota carne superiecta, nisi item scindatur membrana, quæ costas cingit. per hæc igitur simplicem fracturam indicauit: deinceps notauit casus leuitatem, quum ait, paucos C febricitasse, raros item sanguinem expuisse. aut pus in interiori thoracis regione contraxisse, raroque opus fuisse linamentis, uel costarum os uitiatum fuisse, & idcirco abunde esse uictus rationem. quãuis hanc ipse (ut didicisti) ubique φαύλην nominat, eam, quæ exquisitæ contraria est, significans. Propositæ igitur partis orationis uniuersus sensus huiusmodi est. ad reliqua igitur pergamus.

56 *Quin, & vbi continens febris non inuadat, deterior est inedia, quàm cibus, & dolorem, febrem, ac tussim magis concitat: venter enim modice repletus costas dirigit, quas inedia suspendit. at vbi suspendantur, dolorem inferunt.*

Tumor uentris costas fulcit. Quare, ubi hæ rumpuntur, qui magis uentricosi sunt, minus dolent: quibus gracilis uenter est & contractus, dolore magis uexantur, quum costas sentiant sine fulcro suspensas. Quòd si continens febris hominem occupet, inedia uti debet (quod ipse significauit uerbo κενεαγγεῖν) quoniam magis læditur a cibo, quàm a costis non fulctis. At si nulla febris sit, expedit eatenus cibum sumere, ut uenter in eum tumorem assurgat, ut costis sedes sit, ac fulcimentum citra offensæ partis compressionem.

57 *Ab exteriori parte uincire quouis modo satis est: tantum cerato, pannis, fascijsque leniter adstrictis debemus æquale uinculum reddere, aut etiam lana aliquid superinijcere. Conferuet autem costa uiginti diebus. in huiusmodi enim ossibus ci-* D *to callus increscit.*

Vinciendi modum, quemuis φαῦλον uocat, quemadmodum & uictum, qui contrarius est ei, qui summa diligentia adhibetur.

58 *At carne circa costas detrita, quòd homo percutiatur, cadat, re aliqua urgeatur, aut alio tali modo, multi iam multum sanguinem expuerunt.*

In memoria habendus est hic sermo propter eos, qui existimant in lateris dolore necessarium esse, aliqua ex fibris pulmonis afficiatur. nam, quum proximus sit lateri inflammato, afferunt aliquid ad eum transmitti ex tenui sanguine, qui in inflammatione subsistit. pulmone ergo nihil uiolato, sed costa affecta, quosdam ait sanguinem expuere. quo pacto autem hoc fiat, licet per ocium requirere. Nos sane quæstionem hanc perpendimus in his, quæ scripsimus in librum Erasistrati de sanguinis sputo: nunc illud duntaxat intellexisse abunde est, quosdam sine uitio pulmonis sanguinem spuere, propterea, quòd morbus circa costas uersetur. Vidistis sæpe, & in alijs inuiolata cute, quæ fracturam tegit effundi cruorem, sic, ut fascias impleat, quamuis cutis membrorum densior multo sit, quàm membrana, quæ costas amplectitur. Quare nihil mirum est, si sanguis per hanc ab affecta costa in interiorem regionẽ ducatur, dein protinus in ipsa exspiratione in asperam arteriam, quæ in pulmonem distributa est, transferatur, quemadmodum in ijs uidemus, quibus membrana hæc uulneratur.

tur. quicquid enim per uulnus in thoracem instillaueris, per os cõtinuo reddetur. quam rem, quum E
Erasistratus ignorasset, absurda scripsit in libro de sanguinis sputo. sed qua in re decipiatur, eius scripta de me audientes sæpenumero didicistis.

Venæ enim & arteriæ, quæ per id, quod est inter costas, intendunt, & nerui, ex ijs, quæ in corpore præstantissima sunt, oriuntur. Multi igitur sæpe tussi, tuberculis, pure in thorace collecto oppressi sunt, & ad id venerunt, vt linamentis egerent, costaque vitiaretur: sed & quibus nihil tale superuenit, carne circa costas attrita, tardius dolore liberantur, quàm quibus perfracta costa est, atque in eiusmodi casu dolor sæpius locum repetit. Verum nonnulli longe magis hæc mala contemnunt, quàm si abrupta costa esset. 59

Arterias & uenas ὀχετοὺς uocauit. quod autem est inter ossa singularum costarum λαπαρὸν dixit, qua parte musculi sunt, qui, quum medijs costis interiecti sint, μεσοπλεύριοι græce nominantur. neruos vero appellauit τόνους. Oriri autem ait hæc omnia ab ijs, quæ præstantissima sunt, quoniam initium harũ uenarum, perinde atque arteriarum est in uicinia cordis: neruorum autem ad spinæ medullam, quæ ad thoracem est, quibus aliquid cognationis est, cum alio pari neruorum, qui a cerebro proficiscuntur. Quæ deinde adscribit euidentissima sunt ijs, qui meminerint, quæ prodita sunt in prioribus commentarijs.

Sed & curatione egent magis exquisita, si sapiant. conuenit enim inedia extenuari, corpore quàm maxime conquiescere, abstinere a venere. F 60

Exquisitiorem ubique appellat ἀκριβεστέρην, cui contraria est simplex & quæuis, quã φαύλην nominat.

Item ab esculentis pinguibus, & fauces exasperantibus, ac tussim mouentibus, & ab ijs, quæ valentissima sunt materia. 61

Esculenta, quæ fauces exasperando tussim mouent, κερχνώδεα nuncupat, huiusmodi autem sunt pinguia, acuta, atque acria. ualentissimæ materiæ intelligit, quæ ægre concoquuntur. In exemplaribus autem magis idoneis, uerbi κεγχρώδεων secunda syllaba scribitur per γ, ducto uocabulo a milio, quod Iones κέγχρον appellant. id accidit, ubi in faucibus aspera quædam milij modo exigua sentiuntur. Quod autem in superioribus dixit, de ijs, quibus circa pulmonem tubercula sunt, diuturna, quæ ægre ad maturitatem perueniunt, & spiritus redditur, cum sono. κερχνώδεα absque γ, scribitur. ducitur autẽ a uerbo κέρχειν, quod sonum notat, qui, uel angustia loci, quo spiritus redditur, uel humoris multitudine accidit, plerunque tamen utroque concurrente, quem spiritum nonnulli τραχὺν, id est, asperum uocant. sed qua de causa abstinere hominem uelit ab esculentis tussim mouentibus manifestum est, quum affectæ partes omnes quietem postulent, atque idcirco silentium rursus imperat: manifestum item est cur caueri uoluerit ea, quæ uehementer dimouent uniuersum corpus. quandoquidem cum G toto pars etiam dimouetur.

Ad hæc venam secare in cubito conuenit, & quàm maxime silentium habere, inducereque super sedem attritam pannos non multiplices, sed complures, & multo latiores quàm sit attritus locus, cerati inunctione adhibita, linteisque latis ac fascijs item latis, & mollibus alligare, modiceque adstringere, ita, vt qui deligatus est, dicat sentire se vinculum non valde adstrictum, neque item laxum. inde autem ordiri debet, vbi locus est attritus, ibique maxime insidere. 62

Meminisse huius loci oportet aduersus eos, qui existimant uenam solummodo secandam esse, ubi ea concurrunt, quæ multitudinem denunciãt. E quorum numero est Menodotus Empiricus. ostendimus autem in opere de uenæ sectione, & in eo, quod de multitudine scripsimus, falsam esse eiusmodi opinionem, quæ præter alia multa, uel ex eo reijcitur, quod, ubi quædam partes eiusmodi plagas acceperint, medici ad uenæ sectionem confugiunt, quanquam, qui icti sunt, multitudine non tentantur, eo quòd, nisi ijs sanguis detrahatur, maximæ inflammationes oriuntur, quod, cum euenit, alia insequuntur, quæ morbo accidere solent.

Injciendum vero vinculum medium est, & in vtramque partem attrahendum, ne cutis circa costas in alterutram partẽ inclinet, sed sine inclinatione seruetur. deligandum autem, vel singulis diebus vel tertio quoque die. satius item est aluum mollire leui aliquo medicamento, quod deiectionem citet: ac decem diebus media vti, dein corpus reficere & implere. 63 H

Cutis superiecta costis plerisque laxa est, præsertim, si quo tempore homo plagam acceperit, plenior non fuerit. his ergo ait, magis quàm alijs opus esse fascijs. quæ mediæ primum inijciantur. nam cutis peruertitur, si ab uno capite fascia ordiatur. quòd si, ut cautior sis, crassos quoq; ita alliges, nihil lædes: præcipue ubi regio prope alam atteratur, ibi enim cutis semper laxa est.

Ad hæc dum offensus inedia vtitur, arctius alligandus est: vbi pleniore victu, laxius. Quòd si ab initio sanguinem expuat, quadraginta diebus habenda cura, alligandumque est: si sanguinem non expuat, fere viginti abunde sunt. conijcere autem tempus ex vi casus oportet. 64

Commune hoc est omnibus fracturis, quod una cum multis alijs, quæ hic ab ipso traduntur, ante etiam exposui, quum librum de fracturis explanarem. Ea igitur magis sunt uobis in memoriam reuocanda, quàm sæpius a me repetenda.

Quicunque autem rem parui fecerint ob huiusmodi ictum, sub quo atteruntur, quæ circa costas sunt, quamuis in aliud malum deterius non incidant, carnem tamen magis mucosam habent in loco attrito, quàm prius. At, vbi talis relinquitur, nec curatione ad bonum habitum restituitur, res peior est, si mucosa circa os ipsum relinquatur, quum caro non amplius similiter os attingat, & ipsum os morbis opportunius reddatur. ob eiusmodi autem causas ossa multis vitiantur, quod malum diutius extrahitur. 65

Mucosum

A Mucosum humorem appellare consueuit glutinosum & album, qui colligitur in partibus exanguibus, ut in osse, & cartilagine, ubi ipsorum natura recte concoquere alimentum non possit. relinquit enim quasi quoddam semicoctum, quemadmodum relinquunt infirmæ oculorum membranæ pituitã crassiorem, quæ λήμη græce nominatur. uis autem imbecilliot redditur, uel ob suam temperationem immoderatam, uel ob multitudinem concurrentis humoris, quod etiam euenit in tumoribus præter naturam. cetera omnia orationis huius clara sunt.

66 *Quòd si non, quæ iuxta os sunt, sed ipsa caro mucosa fiat, nihilominus subinde morbus & dolor reuertit, si quis corpore laborauerit. quocirca dare uinculum expedit, & bonum, & ualde accommodatum, donec siccetur, discutiaturque sanguis in attrito loco suffusus, & caro integra ibi augeatur, augetur autem ossis caro.*

Caro & quælibet pars, sanguinem habens non per se mucosa fit: id enim, quod proprie in ipsis superat, tale est, quale in fluxu, atque in deiectionibus ob iecinoris imbecillitatem conspicitur. Quocirca, ubi ossa, cartilago, membranæ læduntur, mucosus humor sæpe contrahitur: carne affecta raro, idque uel propter consortium, quod hæc habet cum eiusmodi partibus. uel propter humorem copiose defluentem, ubi mucosus succus, aut pituita in ea contrahitur. constat autem eiusmodi succum maximo negocio excerni, eo quòd nec perfusione, cataplasmate, aut medicamentis euocari, digerique
B possit: neque alio præsidio educi, nisi ex toto antea tenuetur, atque in uapores resoluatur. Ergo, quia succus glutinosus in uapores soluendus est, idcirco ægre mouetur. ubi uero tale aliquid superans relinquitur, leui de causa pars affligitur, cum ob infirmitatem quidquid in reliquo corpore qualitate, uel modo superans collectum fuerit, prompte recipiat.

67 *Quibus autem neglectus morbus inueterauerit, & locum dolor exerceat, caroque mucosa sit, his ferramentum candens medicina optima est. quòd si caro ipsa mucosa sit, adurere conuenit usque ad os, ea obseruatione, ne hoc ipsum calefiat: ubi inter costas hæc fuerit, neque sic, in summo conuenit adurere. cauendum tamen est, ne candens ferramentum penetret usque ad partem interiorem. ubi sedes iuxta os attrita esse uideatur, sed recens casus sit, neque os adhuc uitiatum fuerit, si exiguum uitium sit, ita urere conuenit, sicut dictum est: sin oblongum sit, quod in osse attollitur, pluribus in locis adurere expedit. De costis autem uitiatis dicemus, simulatque de ijs tractabimus, ad quorum curationem linamentis est opus.*

Mucus glutinosus cum dissipari per medicamenta non potest, reliqua curatio est adurere, quæ quo pacto admouenda sit, aperte declarauit.

De femore ex coxa prolapso.

C

68 *Quòd si femoris articulus e coxa prorumpat. prorumpit autem in quatuor partes, sæpissime in interiorem, deinde in exteriorem, in priorem & posteriorem excidit quidem, sed raro.*

A.l.4.f.5.;t.1. c.14.p.891.A Qui coxæ cauum inspexerit, non est, quod desideret causam a me doceri, quamobrem in interiorem partem sæpissime moueatur, deinde in exteriorem. quum imum caui, non sit omnibus partibus æquale: & articulus, qua parte ora humiliot est, facilius elabatur.

69 *Vbi ergo in interiorem partem uenit, crus longius est, si cum altero conferatur, idque iure duplici de causa. ossi enim, quod a coxa sursum procedit ad pectinem femoris caput inhæret, ceruixque articuli cauo sustinetur, rursus ab exteriori parte cliuus cauus apparet, at pote quum femoris caput in interiorem partem exciderit.*

Orationem hanc fere uniuersam initio orsus ipse ita euidenter adscripsit, ut nemo loqui possit euidentius: sed & eorum, quæ tradit, causas etiam adiecit. Quare quod sæpius dicere consueuimus, nunc etiam adducemus, si quis consideret, quæ proponuntur, ea, si non ubi primo, saltem ubi secundo, uel certe tertio legerit, percipiet.

70 *Extremum rursus femur iuxta genu spectare cogitur in partẽ exteriorem, similiter crus & pes. Ergo, quum pes in exteriorem partem conuertitur, imperitus medicus, quum hoc alterum confert, non hunc cum sano, atque idcirco crus læsum*
D *multo longius uidetur, quàm integrum.*

Hoc etiã communiter pertinere ad omnia ossa luxata antea quoque demonstrauimus, quum altera extremitas spectet semper in contrariam partem, atque ea, quæ prolapsa est. Nunc igitur femoris capite in interiorem partẽ prolapso, altera extremitas, quæ ad genu est, merito in exteriorẽ cõuertitur.

71 *Multisque alijs modis error in his accidit.*

Errorem παρακουστὸν dixit, quo uocabulo consuesse Hippocratem appellare non quemlibet errorẽ, sed eum, qui uero proximus est, & ea de causa probabilis, supra quoque indicauimus. Errant ergo nunc, quatenus in conferendo affectam partem cum integra in naturali habitu decipiuntur. debuerũt enim integrum cruri recto statu extento, quod uitiatum est comparare, sed contrarium faciunt, integrum enim æstimant ad exemplum uitiati.

72 *Quin, nec ad inguen flectere crus possunt, similiter atque ab integra parte. Adde, quòd femoris caput, si contingatur, inter anum & naturale promnens sentitur. ex his itaque indicijs colligitur in interiorem partem femur uenisse.*

Flectunt quidem, sed cum dolore, ac minus perfecte. cuius rei causa sunt posterioris partis musculi illis, qui femur inflectunt, oppositi. quòd donec ex toto femur curuetur, sine dolore non sequantur. quoniam, ubi sic femur exciderit in maximo flexu singuli plurimum præter naturam extenduntur.

Quibus ergo articulus prolapſus fuerit, neque repoſitus ſit, ſed reponi non potuerit, neglectuſque ſit, dum ingrediuntur, E 73
crus circumagunt, perinde ac boues, plurimumque integro pede nituntur.

Quum uitiatum crus longius reddatur femore ita prolapſo, neceſſe eſt hominem bouis modo ingredi. ille ſiquidem coxæ articulum laxiorem habet, ſicut ipſe ſupra in principio huius operis teſtatur. fortaſſe autem non oportuit laxiorem duntaxat articulum cauſari, ſed mouentium quoque muſculorum imbecillitatem. nam, ſi ualidi fuiſſent, facile utique commiſſuram curuaſſent, quo facto non neceſſe eſſet crus in exteriorem partem circumagere. ambulamus enim utrumque crus in uicem ſiſtentes, mouenteſque, ubi enim ſiniſtrum ſiſtimus, tunc dextrum ex poſteriori parte in priorem agimus, quod ubi in priori parte ſtabiliuimus, alterum rurſus a poſteriori parte in priorem transferimus, ſicque rurſus hoc in priori parte ſiſtentes ad dextrum mouendum reuertimur, altero crure recto humi innixo, altero, quod mouetur, excitato. Quòd ſi crura nec ad inguen, nec ad genu curuarentur, cogeremur prorſus utrumque transferre ligni modo, aliquantiſper altius excitantes, & circumagentes: at quum poſſint ad utramque commiſſuram curuari modis inter ſe contrarijs, qui tamen cruri toti aptiſſimi ſunt, ambulamus, hæc neque circumagentes, neque tanquam ligna excitantes. quoniam commiſſura, quæ ad inguen eſt, attollit femur in partem priorem, quæ ad genu id, quod inter ipſos & talum eſt, in poſteriorem. Quare crus, quod transfertur, ſi longius eſſet, quàm quod humi inſiſtit, nihil F
oporteret in exteriorem partem circumagere, modo haberet idoneos muſculos, qui celeriter flectere utramque commiſſuram poſſent: ſed, quum ob imbecillitatem flectere prompte nequeant, & ob dolorem recuſent, ſupereſt, ut in orbem circumagant, quum infirmi ac dolentes muſculi nihil excitare ſublime poſſint, quòd ligni exemplo nequeat curuari. Hac igitur de cauſa, magis quàm quòd crus longius redditum ſit, circumagi in orbem, dum homo ingreditur, euidenter intelliges, de exemplo, quod ipſe Hippocrates adijcit. in ſequentibus enim ait, Quandoquidem quicunque ulcus habent in pede, aut crure, non ita poſſunt crure uti ad ambulandum, & pueri quoque ita inambulant: his enim licet crus longius non reddatur, accidit, ut ita ambulent ob ſuperuenientem dolorem, ubi commiſſuras flectant, præcipue circa inguen & circa genu, ac tertio, eam, quæ ad talos eſt, cum neceſſe ſit iuxta commiſſuram hanc, extremum crus ſimum in ingreſſu euadere, & ſublimen ferre pedem uniuerſum. nam, niſi hoc fiat, offendet, ac potiſſimum in ſolo inæquali.

Coguntur que regionem iuxta eius partis ilia, & iuxta articulum prolapſum, càuam oſtendere & obliquam. 74

Neceſſe habent ita figurari, non ubi crus integrum ſiſtentes moueant quod luxatum eſt, & in orbē transferunt: ſed, ubi uitiato innixi, quod integrum eſt, transferunt. nam, quod uitiatum eſt, ſuperpoſiti G
corporis fulcrum eſſe non poteſt, erectum, ſicut quando naturaliter ſe habebat ad rectam lineam ſolo hærens, ſed obliquum, ita, ut ab inguine in exteriorem partem conuertatur, in quam etiam inclinant id corporis, quod e regione eſt affecti cruris, quum periculum ſit, ne in contrariam cadant. quo fit, ut corpus circa ilia prehendant. ilia autem uocat κενεῶνα, eam regionem intelligens, quæ eſt inter oſſa coxarum, & coſtas nothas, quæ omnino ſine oſſe eſt. ſed, quum neque ſic uitiatum crus ferre corpus poſſit, & propter imbecillitatem, & propter habitum, ope indiget, quam afferunt nonnulli ægrotantes, qui re ipſa docti affectum crus manu fulciunt, qua maxime opus eſt, ab exteriori parte femoris inſidente. quæ res, quum eos cogat ſpectare in regionem cruris affecti, eius partis ilia obliqua magis reddit, quæ ſi crure etiam in exteriorem partem non conuerſo, ita figurentur, caua uidebuntur.

Clunem uero integri lateris neceſſe eſt ab exteriori parte rotundum eſſe. ſi quis enim ambularet pede integri cruris in 75
exteriorem partem conuerſo, reliquum corpus a uitiato crure ferri utique cogeret, a quo ſuſtineri minime poſſet. nam quo pacto? neceſſe igitur eſt hominem ambulare integri cruris pede in interiorem partem conuerſo, non in exteriorem. ſic enim integrum crus, & partem ſuam, & eam, quæ ad uitiatum pertinet, maxime feret.

Explicandi ordine permutato paulo obſcurior fit: conuenientem uero ordinem ſeruaſſet, ſi ita ſcri- H
pſiſſet, ſicut ego nūc. Clunem uero integri lateris neceſſe eſt ab exteriori parte rotundum eſſe, eo quòd homo inambulet crure hoc in interiorem partem ſpectante. nam, ſi in exteriorem ſpectaret, reliquum corpus uitiato crure ferri utique cogeret, quod fieri minime poteſt. ſiquidem hoc modo integrū crus (ut dictum eſt) maxime corpus fert, ſcilicet quando homo ambulat integro pede in interiorem partem conuerſo. ſic enim corpus totum ita ſuſtineri ab ipſo poterit, ut nequeat facile peruerti.

At quum regio iuxta ilia eius partis, & iuxta articulum ſinuetur, parui apparent, & a latere coguntur ligno inniti 76
ab integro crure. ea enim parte indigent aliqua re, quæ obiecta reſiſtat. in hanc enim clunes conuertuntur, & ab eadē onus corporis ſuſtinetur.

Quia uitiatum crus corporis partem ſibi ſuperiectam ferre nequit, propterea integro toto maxime in interiorem partem compulſo nituntur, & in id ſpectant corpore uniuerſo. Euenit igitur, ut in alteram partem inclinati in periculo ſint, ne cadant in eam partem, quæ uitiatæ contraria eſt. quemadmodum igitur, cum uitiato cruri innixi ſanum transferunt ad priorem partem, uitiatum manu fulciunt: ita, quum periculum ſit, ne conuerſi in integrum grauiter in terram cadant, ad baculi præſidium confugiunt.

Coguntur

77 A *Coguntur item inclinari.necesse enim habent manu,qua e regione affecti cruris est,a latere femur fulcire, quoniam, ubi transferenda crura sunt,non potest,quod uitiatum est ferre corpus,nisi contineatur,deorsumque urgeatur.*

Rursus hic etiam obscurus fuit, quum non præfatus sit pergere se ad alteram partem ambulationis. hactenus enim de ea parte tractauit, in qua crus, quod naturaliter habet,humi consistit, affectum in priorem partem fertur: nunc agit de altera, in qua affecto cruri innixus,sanum transfert, de qua parte ambulationis paulo supra tractatum est.

78 *His itaque modis figurari necesse est eos,quibus articulus in interiorem partem elapsus, reconditus non fuerit, homine nullum consilium capiente quomodo aptissime figuretur,sed calamitate ipsa edocto,ex his figurandi modis,qui dantur,eum eligere,qui sit commodissimus. quandoquidem quicunque ulcus habent in pede,aut crure,non ita uti crure possint ad ambulandum,& pueri quoque ita ambulant. ingrediuntur enim affecto crure in exteriorem partem conuerso.*

Quum non uno tantum,sed duplici statu in ingressu utantur, qui sic affecti sunt, merito dixit: His itaque modis figurari: unus quidem status est, cum femur manu fulciunt:alter,quum integro cruri innixi in id toti inclinantur,atque idcirco baculo egent,quo fit,ut in contrarias partes corpus inclinēt, modo in dextram,ubi dextro pede insistunt,modo in alteram,ubi altero.hi quoque magis indecore ambulant,quàm quibus femur coxa excidens in exteriorem partem prorupit, quos in sequentibus B persequetur.

79 *Duo autem lucrantur,duobus enim indigent.nam corpus in ingressu non æque fertur eo crure, quod in exteriorem partem conuertitur,atque eo,quod in interiorem, quum onus non sit e regione illius,sed multo magis huius, e cuius regione in ambulando & cruribus transferendis onus collocatur. Præterea, si ita figurentur, ut affectum crus spectet in partem exteriorem:quod integrum est,in interiorem,integrum uicem alterius,quàm citissime subibit. Quod ad propositum attinet,magni momenti est inuenire statum corpori commodissimum.*

Vbi læsum crus in exteriorem partem circumagunt,& integro spectante in interiorem, nituntur,duplex sibi lucrum comparant.Siquidem quod læsum est,nec toto corpore superiori oneratur, nec diu subseruit,cum quod integrum est paulum interualli moueatur. nam, si diligēter intueri tempus uolueris, quo crus utrumque subseruit,non modo duplum,sed & triplum reperies. per breuissimum enim spatium celeriterque recta duntaxat integrum crus fertur:per multum tardeque,quod affectum est.siquidem conspicuum est,quanto longior sit ambulatio in orbem,quàm quæ recta est,quamuis utraque ijsdem finibus terminetur.

80 C *His autem,qui nondum perfecte increuerunt,si excidens non recondatur,breuius redditur femur,crus, & pes. neque enim ossa,similiter in longitudinem augentur,sed breuiora fiunt,femur præsertim.*

Minus ait reddi crus totū,quibus nondū auctis,femur luxatum relinquitur.quod(ut in superioribus ostendimus) omnium quoque articulorum commune est.Communis autem rei nunc causam assignat quemadmodum solitus est.semel enim,ubi aliquod singularium tractat,eius meminit,quod commune est.hac igitur de causa inquit crus his non augeri,neque ali,partim quòd articulus loco motus sit: partim,quod nequeat suo munere fungi.Ego autem in superioribus retuli ocium causam esse, cur partes neque augeantur,neque alantur,quæ ambo eueniunt articulo luxato. quare nō uideo quo pacto Hippocrates luxatum articulum causatus,ocium subijciat.luxata enim non possunt primo prohibere,quo minus partes alantur,sed intercedente uenarum & arteriarum deprauatione,atque ocio.

81 *Crus item uniuersum sine carne,& sine musculis efficitur,ad hæc effæminatum,tenuiusque. partim quòd articulus loco motus sit:partim quòd nequeat suo munere fungi,quum naturalem statum non retineat.*

Partes quibus musculorum natura continetur, caro sunt, ut in musculis incidendis sæpe uidistis, D quum duo esse eorum principia demonstrarem,quæ sensu comprehenduntur, nempe fibras neruosas, & carnem super ipsas spissatā.Ergo,ubi quis exercitatione,& frictione robustior euadat, fibræ melius aluntur,caro gracilior fit,sed firmior.ignauis contrarium fere accidit,graciles enim fibræ sunt: at caro admodum quidem abundat,sed ob humorem mollis est.eiusmodi enim carne caseus, qui adhuc concrescit,repræsentatur:sed carne eorum,qui exercentur,ille,qui iam spissatus est. quocirca his musculi puri neruosi,& proprijs finibus circumscripti conspiciuntur:inexercitatis uero molles, & carnosi apparent,ac uel nullo modo,uel uix circumscripti.quibus propterea sine carne crus reddi Hippocrates asserit,sed quum hoc quoque fieri ex multa exercitatione intelligeret,ubi dixit, sine carne,proxime subiecit,sine musculis,quasi musculis non circumscriptis a finibus,qui sensu comprehendantur.nullus siquidem ex ipsis musculis ex toto corrumpitur,sed, sicut corpus sine uenis dicimus,ubi uenæ non apparēt, ita sine musculis, cum musculorum fines penitus delitescunt. Ad hæc, quum clarius ostendere uellet, in his cuiusmodi forma cruris sequatur,adiecit effoeminatum,hoc est madens,molle, non adstrictum, sed laxum,quales sunt foeminæ,de quarū carne conuenienter hæc omnia dici possent,a quibus translatione usus mutuatur uerbum,effoeminatū.Adiungit asit in extrema oratione, tenuius, indicans partes eius oēs extenuari, quā rē in principio dixerat his uerbis,breuius reddit̄.nā ꝗ ait,sine carne, ad solā carnis carentiam refertur:quod uero dicit breuius reddi crus,ad partes omnes,quæ breuiores redduntur.

Namque

Namque usus aliquis id, quod ualde effœminatum est, confirmat, soluit etiam aliquid ex eo: quod augeri membrum in longitudinem prohibebat. potißimum autem læduntur, quibuscunque, dum in vtero sunt, hic articulus elabitur: deinde quibus id accidit, dum in ætate sunt admodum tenera, minime, quum iam robusti sunt. Qua ratione autem ingrediantur, qui robusti sunt, iam ostendimus E 82

Verbum aliquis, μετεξέτεροι dixit, quod apud Iones nihil amplius sibi uelle, quàm quod nobis dicitur ἕτεροι, id est alter, licet ex Herodoto colligere. utit enim eo frequenter, sicut & uerbo μετεξέτεροι quo significat, id, quod nos uocabulo τινές, id est aliqui: sed & nunc quoque μετεξέτεροι tale quidpiam sonat. præfatus enim ob ignauiam crus ipsis minui, ne quis fortasse rem minus bene accipiens existimet quemlibet partium motum efficere, ut alantur, asserit non omnem, sed quendam hoc præstare, nempe moderatum, sicut cetera omnia in uniuerso uictu salubri. quod ipse, & alibi, & in uno capite in sexto de morbis uulgaribus testatur, cum inquit, labor, cibus, potus, somnus, uenus, omnia moderata.

Quos tenera ætate calamitas hæc inuasit, plerique in dirigendo corpore negligentes sunt, maleque super integrum crus circumuoluuntur, manu, quæ e regione eius est, deorsum urgentes. negligentes item nonnulli sunt in recte ambulando, quibus postquam ætas indurruit, hoc uitium accidit. Sed, qui tenera ætate huiusmodi calamitatem experiuntur, si recte educentur, integro crure recte inambulant, baculum tamen alæ, quæ integro cruri respondent, subijciunt: nonnulli baculum ad utrumque brachium admouent, uitiatum uero crus suspensum habent. 83 F

Quum homo ætate iam robusta eiusmodi calamitatem experitur, crure uti potest, quanquam claudicanre: paruulis pueris (qui, quamuis crura naturaliter haberent, quonam ijs pacto uti possent?) superuenit ignauia quædam circa membri actiones, atque ea de causa καταβλακεύουσιν ὀρθοῦσθαι, id est, in dirigendo corpore negligentes sunt, atque ignaui. At quid mirum, si ambulantes pueri recte claudicare non studenr, quando ij, qui iam robusti sunt, non sustinent interdum claudicare, sed (ut ipse dixit) super integrum crus circumuoluuntur? manifeste autem aperuit modum motionis ipsorum uerbo, circumuoluuntur.

Eo autem facilius agunt, quo affectum crus breuius habent. 84

Facilius agentes appellat eos, qui promptius ingrediuntur, quod contingit, ubi uitiatum crus breuius habent. non enim coguntur id circumagere, quemadmodum, qui ætate firma sunt, quum luxatus articulus non reponitur, quibus crus ob prolapsum articulum longius efficitur, coguntur que (ut ipse antea indicauit) ipsum, dum ambulant, in orbem circumferre. G

Atque integro crure nihilominus ualent, quàm si vtrumque integrum esset.

Merito hoc adiungit, iure siquidem integro crure utuntur, æque ac si utrumque integrum esset, ut 85
quod eundem usum præstet, atque ubi utrumque integrum erat, similiter nutriatur, & robustum sit.

Iam vero his omnibus caro cruris effœminatur, plerunque autem magis ab exteriori parte, quàm ab interiori. nonnulli autem ferunt Amazonas suis marib us protinus infantibus articulos sua sede expellere, alias ad coxas, ad genu alias, ut claudi fiant, ne scilicet mares fœminis insidientur, sed operarum loco sint, & sutoriam, fabrilem aliasve sedentarias artes exerceant. Quæ uera necne sint, ignoro: sed hæc sequi certo scio, si, dum infantes sunt, articuli expellantur. 86

Omnibus ait effœminari carnem ab exteriori parte, magis quàm ab interiori, ubi in interiorem partem prorumpat. quandoquidem ea pars magis in ocio est: nam femoris caput ab interiori parte, licet præter naturam moueatur, mouetur tamen aliquantum, ubi femoris caput interiori parte continet.

In coxis quidem multum refert, in interiorem ne partem articulus excidat, an in exteriorem: in genu refert quidem, sed minus. suus uero claudicandi modus vtriusque est. nam quibus in exteriorem procidit, uari magis fiunt: minus autem recti stant, quibus in interiorem partem luxatur. similiter, vbi circa talos articulus prorumpat, siquidem in exteriorem partem, vari fiunt, sed stare queunt: si in interiorem, ualgi, & stare minus possunt. 87 H

Varos dixit κυλλοὺς, quo nomine quidam significari uolunt deprauationem quamlibet, generale ipsum existimantes: alij, eam solummodo, sub qua membrum in exteriorem partem conuertitur, in quo casu necesse est extremum eius, pedem scilicet, in interiorem partem spectare. quæ res non mediocriter ad id confert, ut pes firmiter insistat, ita, ut ij, qui naturaliter curuis sunt cruribus (βλαισοὶ aut ῥαιβοὶ græce nominantur) firmius pedibus insidant, & maiori negocio subuertantur, quàm ij, qui recta penitus habent crura. id uel ex Archilocho patet, quum inquit,

Magnum ducem, & diuaricantem haud diligo:
Sed paruus is sit, atque tortus cruribus:
Aptus stabiliter, corde plenus, ingredi.

Verum curiosa inquisitio significationis uerbi κυλλοῦ, nihil ad præsentem locũ confert. ex ipsa enim oratione ita planum fit, ut Hippocrates nullo modo obscurus esse uideatur. Ergo quibus in exteriorẽ partem articulus procidit, stare magis posse affirmat, quàm quibus in interiorem uenit. nam quibus coxæ articulus in exteriorem partem excidit, pes e regione totius corporis collocatur: recedit autem a situ,
qui

A qui e regione est, ubi articulus in interiorem partem conuertitur. constat autem omnes homines, qui naturaliter ualgi sunt, deterius stare, neque posse celeriter currere, tum paruo momento, ac leui de causa cadere. Hoc igitur rerum discrimen in coxa maximum est, deinde in genu, tertio ad talos. cõmissuræ enim magnitudinem noxæ quoque magnitudo consequitur. hinc ergo manifestum est eos melius stare, atque ingredi, quibus femoris caput in exteriorem partem prolapsum est, de quo paulo inferius tractabit.

88 *Ratio autem incrementi ossium hæc est. quibus ad talos crus exciderit, his pedis ossa minimum increscunt. hæc enim vitio finitima sunt: in crure augentur, neque multo minus, caro tamen minuitur, sed quibus articulus, qui ad talos est, suo loco manet, ille, qui ad genu, elabitur, his cruris ossa non æque increscunt, sed breuissima fiunt, vt quæ vitio proxima sint, at in pede minuuntur quidem, sed non similiter, quemadmodum paulo ante dictum est. quoniam articulus, qui ad pedem est, inuiolatus seruatur. quod si vti pede liceret, sicut cum varus est, minus adhuc his minuerentur pedis ossa. quibus vero coxæ articulus promouetur, his femoris os non pariter increscit. proxime siquidem vitium attingit, sed integro breuius euadit: his tamen ossa cruris & pedis etiam, non æque increscere prohibentur. id autem euenit, propterea quòd & femoris articulus, qui cum crure committitur & cruris, qui cum pede, suo loco manet; crus tamen vniuersum his gracilius redditur. Quòd si crure vti possent, ossa magis adhuc augerentur, sicut antea quoque dictum est, femore excepto, &*
B *minus caro minueretur, multò tamen magis quàm in sano crure. huius autem rei indicio sunt illi, quibus humeri luxati, vel a primo natali die, vel dum increscunt, prius quam robusti sunt, breuiores redduntur, hi humeri os breuius, brachiũ vero & manum sanis paulo minora habent ob causas superius dictas. quia humerus laso articulo propior est, idcirco breuior redditur. brachium vero eiusmodi noxæ non similiter cedit, quoniam humeri articulus, qui cum brachio committitur, in pristina sede manet: manus item longius distat a vitio, quàm brachium. Ob propositas igitur causas, quæcunque ossa vitium attingunt, incremento prohibentur, quæ non attingunt, non prohibentur. Multum autem facit ad bonum habitum totius brachij labor manus. nam qui humerum iam luxatum breuiorem habent, pleraque ex manuum operibus nõ minus præstare possunt, manu eius partis, quàm integræ. neq; enim quẽadmodum cruribus, ita manibus ferẽdũ corpus est, sed earum opera leuia sunt. propter vsum vero ijs, qui luxatum iam humerum breuiorem habent, caro manus, ac brachij non minuitur, sed & humerus inde aliqua parte impletur. Vbi vero in interiorem partem coxæ articulus excedit, vel in vtero matris, vel adhuc infantibus caro magis minuitur, quàm in brachio, ea de causa, quia crure vti non possunt.*

Sermo hic, qui sequitur, uniuersus perspicuus est, doctrinæ autem capita huiusmodi habet. Quæ ad prolapsos articulos propius accedunt, magis incremento prohibentur, emacrescuntque, minus, quæ longius absunt: femore autem luxato multo magis membrum incremento prohibetur, atque emacrescit, si in interiorem partem, quàm si in exteriorem prorumpat. siquidem deterius mouentur,
C & claudicant magis. meminit autem eorum, quos γαλιάγκωνας uocat, quo uocabulo retuli apud ipsum significari eos, qui ob humeri caput in alam prolapsum, dum adhuc increscunt, humerum breuiorem habent. his ait minus lædi brachium totum, quàm crus totum illis, quibus luxatur articulus, qui in coxam inseritur. quoniam in multis uitæ operibus satis laborant: at non similiter uti crure possunt, quibus femoris articulus in interiorem partem promouetur.

89 *Hæc ita habere id testabitur, quod paulo infra subijciemus.*

Quænam sunt, quorum testimonium adducturum se pollicetur? hæc sane, quòd ex ijs, quæ præter naturam habent, quæ minus mouentur, magis alimento, incrementoque prohibentur. Pollicetur ergo ipse Hippocrates ostensurum se in ijs, quæ paulo infra subdet, eorum testimonium. ego, quum ad locum ueniam, ubi eam rem agit, hanc ipsam orationem in memoriam reuocabo.

De capite femoris in exteriorem partem luxato.

90 *Quibus in exteriorem partem femoris caput elabitur, crus, si cum altero extendantur, breuius est, idque non immerito. quum femoris caput non feratur super os, sicut quando in interiorem partem procidebat. sed iuxta os, quod non prominet, sed natura residet, in carnem humidam cedentemque infigatur. hac itaque de causa breuius apparet. interior*
D *autem regio, qua crura diducuntur, caua magis conspicitur, & gracilior fit: exterior vero gibba, vt in quam venerit femoris caput. sed & clunis apparet superior, quum, quæ ibi caro est, cedat capiti femoris. femoris item extremitas, quæ ad genu est, intro spectat, non secus etiam crus & pes.*

Agit nunc de coxæ articulo in alteram partem luxato, narratque mala, quæ ibi apparent, & causas adijcit, quemadmodum in omnibus fecit, nihilque præterit ex ea doctrina, quæ in experimento consistit. quæ oratio uniuersa similiter in aperto est.

91 *Sed neque curuare crus possunt, perinde ac sanum. hæ sunt ergo notæ femoris in exteriorem partem excidentis.*

Hoc uero accidit ob musculos posteriores, qui flexui pugnant, quoniam ita figurati plurimum extendi non sustinent.

92 *Quibus ergo ætate iam robusta prolapsus articulus non reuertitur, totum crus breuius fit, calx ingressu terram non contingit, sed planta ima, extremique digiti parum in interiorem partem spectant, meliusque id crus superius corpus fert, quàm quibus in interiorem partem excessit. partim quia femoris caput, & articuli ceruix, quum natura a latere contineatur, magna ex parte coxæ subijcitur: partim quia extremus pes non cogitur in exteriorem partem inclinari, sed prope e regione corporis est, & aliquantum magis in interiorem partem conuertitur.*

Imam plantam dixit στῆθος, quam πέδιον appellant, qui corporibus incidendis uersantur, ea est ad radices digitorum. nam pedis medium naturaliter cauum est, quod calce extremo a posteriori parte terminatur,

minatur, a priori plantæ principio. sic ut pes humi insidat calce ima planta, & ea carne, quæ extremis di E gitis subiecta est, reliquis partibus omnibus, quæ propositis interiectæ sunt, attollatur, excepta pedis parte exteriori, qua humi totus insidet. Habent autem nonnulli pedum structuram prauam, ut quibus medius pes ab interiori parte non fit cauus, quos a pedibus planis græci nominant λειόποδας. sed hos ut qui similem ualgis pedum structuram habeant, in hoc sermone præterijt. Quæ sequuntur igitur animaduertens in ijs, qui naturaliter figurati sunt perpende. namque hi, quum moderate progrediuntur, toto calce ima planta ac digitorum parte carnosa humi hærent. quòd si enitant maxime progredi, principio calci insidunt: deinde, quum iam transferunt in priorem partem alterum crus, tunc imæ quoq; plantæ innituntur: postremo, ubi plurimum similiter altero pede progressi sunt, calce terram contingere incipiunt, tuncque pedis ante consistentis calcem quidem attollunt, extremos uero digitos in solo collocant. Eorum igitur, qui naturaliter habent, ambulatio huiusmodi est, sed, ut quibusdam ex uitio aliquo crus longius fit, aut breuius, utrumque duplici de causa accidit. lõgitudinis causa est humor multus neruorum, uel articulus luxatus, quo modo supra diximus: breuitatis siccitas, & articulus luxatus in eam partem, quam nunc proposuit, priores quidem ingrediuntur ad eum modum, quem paulo supra indicauit: reliqui sicut nunc docet, primo ostendens femoris caput carnoso loco excipi, & non osse, ut in primo casu femoris erumpentis, quem proposuit. Cedit igitur in hac parte caro, singulisq; mu- F sculis ad suum initium attractis fit, ut totum quoque femur sursum trahatur. Merito itaq; crus breuius altero se ostendit, neque terram contingere similiter potest, atque ubi naturaliter habuit. hi ergo, quũ ingredi necesse habent, contrario modo pedem figurant, atque ij, qui ante propositi sunt, quibus affectum crus integro longius reddebatur. illi enim iuxta talum pedum simum figurabant digitos excitãtes: contra hi pedem inclinant, inflectuntque, & terram contingere extremis digitis cupiunt, atque hac de causa ab affecta coxa se demittunt, ut humi innitantur, non solum extremis digitis, sed magna ex parte ima planta, quam retuli ab ijs, qui in corporibus incidendis uersantur, uocari πέδιον: Hippocrates autem eam dixit στῆθος. quòd si uelint calce terram contingere, demitti multum ab affecta coxa cogentur, periculumque erit, ne inclinati in alteram partem cadant. qua de causa neque uti calce eiusmodi homines tentant.

Vbi caro in quam articulus excessit, iam trita est, & glutinosa euasit, dolor tempore conquiescit, quo cessante, ingredi absque baculo possunt, si alioquin uelint, potestque affecto crure ferri corpus, his ergo, cum crure utantur. caro minus effœminatur, quàm paulo ante propositis, effœminatur autem, uel magis, uel minus: fere autem magis ab interiori parte, quàm ab exteriori: alij uero ex ijs nequeunt calceamenta se induere, propterea quòd crus non curuetur, alijs id licet. Quibus autem seu in utero matris, seu ui dum adhuc increscunt, huiusmodi articulus iam exciderit, neque repositus fuerit, quibus G *item morbo elapsus fuerit, expulsusque (complura enim talia eueniunt) ubi aliquibus horum femur corrumpatur suppurationes habent diuturnas, & linamentis indigent, atque ossa nonnullis nudantur, & femoris os. tam ubi corrumpitur, quàm ubi non corrumpitur, multo breuius redditur, neque ad sani exemplum augetur. prater ea ossa huius cruris breuiora fiunt, quàm alterius, parum tamen ob easdem causas, quæ ante exposita sunt.* 93

Locum tritum dixit translatione usus a locis ambulatione tritis. est autem eius oratio talis. femoris caput suo loco motum in exteriorem partem figitur in carnem: ijs uero, qui sic affecti sunt, a principio dolet caro, quam premit femoris caput, procedente tempore occallescit, perinde quasi fossorum manus. ubi id accidit, sedes fit commissuræ similis, quum femur trito loco utatur, non secus atque antea cauo coxæ. nam præter cetera quidam ea parte humor colligitur, qui principio quidem copiose ob inflammationem coit, dein tenuiori sui parte, & aquosa magis a superiectis medicamentis dissipata reliqua remanet, quæ glutinosa est, & mucosa, hæc ad motionem capitis femoris maxime confert. ob quem humorem trito hoc loco, tanquam articuli sinu utuntur. magis autem inclinantur in exteriorem partem, quàm in interiorem. Dictum autem est in superioribus quoque partes contrarias ijs, quæ luxatum articulum recipiunt, graciliores fieri, & molliores, quatenus magis in ocio sunt: eas uero in quas prolapsus articulus figitur, quamuis præter naturam, aliquantum tamen mouentur: illæ, unde H recessit, per se quidem non mouentur, sed paululum per alias, quæ primo motæ sunt, quum partes in quibus articulus erat, effœminentur. atque hoc est id testimonium, quod allaturum se pollicitus est. in sequentibus de partibus quæ plus minusve emacrescunt, extenuanturque.

Ingredique huiusmodi homines possunt, nonnulli quidem eo modo, quo illi, quibus ætate iam firma articulus excidit, neque repositus est: nonnulli uero toto pede insistentes, coguntur que ob cruris breuitatem in ingressu a recto habitu, & qui sine inclinatione est, in affectam partem inclinari, & ab inclinatione, quæ in affectam partem est, rursus attolli, atque erigi. Hæc itaque sic eueniunt, ubi, & quòd ad figurandi rationem attinet, & quod ad cetera, quæ conueniunt, fuerint diligenter a pueris instituti, priusquam ita confirmẽtur, ut inambulare possint, diligenter item ac recte postquam confirmati fuerint. Summam uero curam postulant, quibus ætate maxime tenera hoc infortunium accidit. nã, si negligantur, quum teneri sint, crus uniuersum inutile efficitur, & minime increscit, caro item totius cruris magis minuitur, quàm in sano, multo tamen minus ijs, quàm quibus in interiorem partem excessit, idque usus ac laboris causa. quum statim uti crure possint, quemadmodum supra de ijs diximus, quibus ob humeri caput iam in alam prolapsum humerus breuior redditur. Inueniuntur autem nonnulli, quibus in utero penitus, alij, quibus sub morbo utrinsque cruris articulus in exteriorem partem prolabitur. his ergo ossa eiusmodi uitio uexantur, sed caro minime effœminatur. crura autem habitiora fiunt, nisi si ab interiori parte parum emacrescant. ea uero de causa habitiora sunt, quia hi utroque pariter utuntur. 94

A A recto habitu,& qui fine inclinatione est,in affectam partem inclinari, & rursus ab inclinatione at tolli atque erigi, διαβαίνειν dixit, quod quid sibi uelit, & in superioribus ostendimus, & hic quoque ostendemus.namquæ ubi femur in exteriorem partem promouetur,a musculis,qui ibi sunt,sursum attractum(quemadmodum ante dictum est)innexum crus totum sublimius reddit, atque ea de causa uix terram contingit.quamobrem coguntur ima tantum planta humi insidere, dum ambulant uniuerso corpore in affectum crus conuerso, quum huic innituntur. necessario itaque, ubi sano inniti debent,cum quod læsum est in priorem partem transferunt, in sanum rursus conuertuntur femore erecto.ita,ut semper in ingressu duos habitus inuicem mutent, uarientque. nam, quo tempore integro crure insistunt, erecto corpore attolluntur simul & ambulant: quo rursus læso nituntur,demittunt se, atque in id inclinantur.Mutare igitur corpus modo a recto habitu, & sine inclinatione in affectam partem inclinando,& ab inclinatione,quæ in affectam partem est,rursus attollendo, atq; erigendo διαβαίνειν dixit, uno uerbo propositam habitus mutationem exprimens.

95 *Similiter enim ab utraque parte in ingressu agitantur, claudibusque apparent admodum in exteriorem partem prominentibus,propterea quòd articuli exciderint.*

B Quibus utrique crurum articuli in exteriorem partem exciderunt, mutatio totius corporis, dum ingrediuntur,in utroque crure similis est habitui, qui accidit, quum altero dûtaxat luxato æger ipso innititur, atq; ad ilia curuatur,deprimiturque. altero enim tantum luxato, quum homo affecto cruri insistit,eo modo, quem nunc diximus figuratur: sed contrario, cum alteri nititur,corpus enim attollit,erigitque, & ilia recta continet. constat ergo eum tunc dissimiliter figurari, sed in hoc casu ægri eodem statu ab utraque parte tam dextra quàm sinistra continentur. agitantur autem hic nihilominus dum inuicem utrique cruri innituntur,quod ipse dixit, in ingressu agitantur agitari expressit uocabulo σαλεύειν, quod idem significat, ac διαβαίνειν. accidit igitur hic, ut similiter utræque corporis partes figurentur, quum utrumque crus inuicem terræ innitatur. quod (ut ostensum est) ipsis ante non eueniebat.

96 *Sed,nisi his ossa uitientur,neque gibbi supra coxas fiant(nonnulli enim huiusmodi uitiis prehenduntur)nisi inquam talé quid eueniat,in ceteris satis sani degunt.*

Nonnulli ex ijs,quibus crura sic luxantur propter communitatem gibbi fiunt. nempe, quum inflammatio in uertebrarum ligamẽtis primo oriatur,tum duræ quædam reliquiæ remaneant.id siquidem & C extrinsecus accidere uidemus popliti,cubito,& digitis non raro,quum articulus contrahitur, ἀγκύλην græci dicunt,patetque in huiusmodi casibus articulum præ tumoris duritie contrahi, cum chorda musculos,qui eam partem tendunt, minime sequatur, sicuti cum ob durum tumorem flectentes non sequitur,commissura,quæ sic affecta est,tenditur,quod malum græci nominant ἀγκύλην Potest igitur ob talem quendam durum tumorem spina deprauari: potest & propter consortium sub crudo,duroq; tuberculo idem uitium experiri.Sed quo pacto eiusmodi affectibus spinæ peruersio superueniat, supra posuimus,ubi de ipsa proprie tractauimus.

97 *Minus tamen toto corpore increscunt capite excepto.*

Quibus coxæ articulus in exteriorem partem prolabitur, melius ingrediuntur,quàm quibus in interiorem,ubi inflammationis periculum effugerint,& præcipuarum partium, cui opportuniores sunt quàm illi.articulus enim,cum in interiorem partem luxatur, super os fertur,quod non premitur. cum durum sit,neque huic malo patet: at exterior femoris regio,cum maximis musculis comprehendatur, ingenti dolore torquetur.premuntur enim articulo in eam prolapso,teruntur que, & extenduntur tumore præter naturam,nempe femoris capite,& sentiunt omne id,quo uexantur, ac propterea dolent. D Ergo propter musculos,qui articulum admittentes teruntur,premunturque,atque idcirco inflammantur,& ceteræ partes adiunctæ,& quæ circa spinam sunt,afficiuntur,quæ siquando afficiantur, & æger adhuc increscat,non secus ac femur incremento prohibentur, & minores fiunt, atque omnino deteriores. Illius autem meminisse oportet,quod iam sepius dictum est,& eorum testimonium est,quæ paulo ante proposita sunt. ubi, qui adhuc augentur, sic læduntur, partes minus increscunt: quibus uero ætate firma id accidit,minus aluntur,& molliores euadunt, spina minus aucta, sequitur, ut reliquum corpus huiusmodi hominibus minus reddatur.infra enim crura afficiuntur,supra crura usque ad caput spina sita est.Itaque, ubi hæc minor fit,minus item crus totum, merito dicit his hominibus uniuersum corpus minus increscere excepto capite.

De femoris capite in posteriorem partem luxato.

98 *At ubi in posteriorem partem femoris caput prolabitur,prolabitur autem raro,extendi non potest crus,neque ad articulum luxatum,neque admodum ad poplitem:sed ex omnibus partibus,in quas hic articulus excidit, ubi in posteriorem excidat,commissura,qua ad inguen,& qua ad poplitem,minime extenditur.*

Femoris

Femoris caput ob causam, quam supra declarauimus, in propositam nunc partem raro excidit, quoniam scilicet caui altitudo inæqualis est. quocirca qua minor est, magis procidit, atque ea de causa magis in interiorem partem: qua maior, raro, & ob id in posteriorem raro procidit, in quam ubi mouetur, crus ad inguen nullo modo extenditur, ad genu non ex toto. utriusque causa est musculorũ situs, quorum naturam perfecte indicauimus in opere de musculis incidendis, & in secũdo libro de ratione corporum incidendorum. ut autem in memoria habeatis, quæ sæpius intuiti estis incisa simia. (hoc enim animal structuram habet maxima ex parte homini similem) primum meminisse debetis musculi, qui a lumbis ortus ad paruum femoris tuberculum pertinet, deinde alterius, qui ab osse, quod pubi subest ad idem tuberculum intendens, cum superiori coniungitur. hi ergo uehementer extenduntur, quum femoris caput in posteriorem partem elabitur, ibi implicati, & circa coxæ cauum in orbem uoluti. atque ubi is, quem hoc uitium exercet, extendere articulum tentet, oportebit uniuersum femur in posteriorem partem circumuolui. in quo casu propositi duo musculi potissimum læduntur, ut qui plurimum trahantur, extendanturque. nam, quum longiores, quàm ante facti sint, ulterius extendi citra dolorem nequeunt, cumque longiores fieri non possint, commissuram extendi nõ patiuntur. Hac igitur de causa, qui sic affecti sunt, extendere crus ad inguen non possunt, neque etiam ad genu. propterea quod femoris caput suo cauo prolapsum continetur in posteriori parte illius ossis, a quo recipi solet. quòd si futurum esset, ut femoris caput extentum ad genu, inguine penitus curuato multum attolleretur, necesse esset, ut femoris caput a coxa plurimum in posteriorem partẽ excederet. quod fieri non potest, nisi conuellatur musculus, quo exceptus est, quum ex naturali sede procidit. In cõmissura ergo, quæ ad inguen est, neutrum fieri potest ex ijs, quæ fiebant, priusquam articulus procidisset, nam neque perfecte extendi, neque perfecte curuari potest. Quid ergo Hippocrates alterum duntaxat adscripsit? An quia, postquam luxatus articulus est, crus curuatum protinus apparet, utpote, quum imum femur ad genu catenus in priorem partem excedat, quatenus summum in posteriorem, & quatenus ad inguen crus curuatur. quo fit, ut posteriores musculi, qui ad poplitem sunt, superioribus capitibus extendantur, quum femur sic retro prolapsus est. his autem superne extensis, extenditur una reliquum eorum corpus usque ad chordas, quæ perueniunt ad crus, quibus extentis poples curuatur. quocirca quibus sic articuli luxantur, curuatæ merito utræque commissuræ conspiciuntur. igitur quia extendere ipsas nequeunt, præcipue eam, quæ ad inguen est, idcirco non dixit solummodo has commissuras non posse extendi, sed in ea, quæ ad coxam est, id simpliciter protulit, in ea, quæ ad genu adiecit πάνυ τι, hoc est admodum, utpote quæ extendi possit, non admodum tamen. nam, si id posset, nihil a naturali statu recederet. superuenit autem hæc noxa ob eandem causam, ob quam ab articulo luxato protinus poples curuatur. Illud enim scire licet commune omnium deprauationum, quòd, ubi partes aliquæ extendantur, quæ cum his continuantur, sequentes ad ipsas conuertuntur. nulla enim ex ijs, quæ sic suo nitio conuersæ sunt, naturalem sedem relinquit, sed ab ea, cum qua continuatur, attrahitur. hæc autem attrahit communi una ratione quòd tendatur, sed tenditur, non una de causa, siquidem intendi solet, ubi ultra debitum humore impleatur, siccescat, inflammatione, uel duro tumore teneatur, uel locum mutet. quare cuncta hæc Hippocrates in sequentibus latius adscripsit, cuius nos sermonem sequuti uerba omnia enodabimus.

Illud etiam ignorare non oportet, utilissimum enim, et maximi momenti est, ac plerosque latet, quòd nec qui bene ualent, extendere poplitis commissuram possunt, nisi simul extendant eam, quæ ad inguen, præterquam, ubi pedem admodum attollunt, sic enim possent. hi ergo poplitis articulum curuare non similiter possunt, sed multo ægrius, nisi inguinis quoque articulum curuent. 99

Coniunctionem, quam posuit in partibus, quæ moueri aliquo modo prohibentur, non suo uitio, sed earum, cum quibus consortium habent, nunc docere incipit in musculis, qui naturaliter habent, quorum nullus initium sumit a femore, quanquam multi sunt. nonnulli enim ab osse, quod ad ilia pertinet oriuntur: nonnulli a coxa: unus tantum ab osse, quod pubi subest. hac igitur de causa commissuras moueri simul necesse est, sicut nunc in pede & poplite ostensum est, in quibus apparet etiam consortium, quod cum inguine habent. nam (sicut demonstratum est) quemadmodum musculi, qui posteriorem ipsorum partem mouent (ut dixi) in imo femore ad radices tuberculorum incipiunt. ita, qui per priorem cruris partem feruntur, ex eodem imo femore dependent. quare necesse est intendi posteriores quidẽ, quum poples extenditur, priores, quum curuatur, ubi ergo tendantur magis, quàm eorum naturæ conueniat, oppositi renituntur, & minime sequuntur. uoco autem oppositos eos, qui extendunt ijs, qui curuant, id est priores posterioribus. Duobus autem musculis gratia exẽpli cõtentus ero ad huius loci explanationem, quum qui in corporibus incidendis omnes cruris musculos intuiti sunt, ex his possint de reliquis facere coniecturam: alijs uero, qui nullo modo intuiti sunt, neq; sermo de duobus clarus erit. hi ergo orsi ab eo osse, quod ad ilia pertinet, procedunt, primo quidem per femoris cõmissuram, quæ ad inguen est, dein, ubi per femur totum ad alteram eius commissuram, quæ ad genu est, intenderunt, alter, qui angustior est, fertur iuxta interius femoris tuberculum, quod humilius est, tum spectans in priorem tibiæ partem, cruri ex interiori parte inuehitur: alter, qui magnus est latescit degenerans in ualentissimam chordam, quæ miscetur cum altera chorda dependente a maximo ex musculis prioris partis, qui a clune inchoatur. patellæ autem primum supetinijcitur, dein fertur ad crus. Itaque si crus ad

A ad inguen flectatur,ea parte muſculi breuiores reddentur: ſi extendatur, longiores. commiſſura uero genu ac poplitis,ubi extendatur,qui ſuper patellã fertur,breuior fit:qui ab interiori parte,lõgior. quare cogetur maxime extendi,qui a priori parte eſt,ſi extendentes commiſſuram,quæ ad inguen eſt,conemur poplitem curuare:qui a poſteriori,ſi poplite extẽto inguen curuetur. ex ſublimiori enim loco per priorem paꝛtem femoris deſcendens flectitur,inde conuertitur obliquus,& ad priorem tibiæ partem porrigitur. merito igitur ipſe longior euadens primas partes cruris ac femoris longiores reddit, ubi excitantur.oſtendimus enim in libris de motu muſculorum ſummam contractionem, ſummamque extentionem dolori eſſe, & muſculos quidem contrahi,dum agunt,extendi uero,dum ab oppoſitis attrahuntur.ſiquando autem, quum muſculi in ſeipſos contracti agunt,oppoſiti non dolẽt, ſimul extenduntur,naturaliter quidem in commiſſuris, quæ propoſitum conſortium habeant,præter naturam uero in illis,quæ deinceps adſcribentur.complures autem medici decipiuntur, putantque eos muſculos affectos eſſe, quorum prohiberi actionem uiderint,quod magis adhuc perſpicuum eſt in ſequentibus.

100 *Multa quoque alia in corpore inueniuntur,quæ ſimiliter germana ſunt: de neruorum item extenſione & muſculorum habitu multa etiam ſunt,& magis ſcitu digna,quàm quis exiſtimet:præterea de inteſtinis ac uentre uniuerſo, de utero, qui huc atque illuc fertur,contrahiturque.Sed alibi de his uerba faciemus germana his,quæ nunc traduntur.quod ad hunc locũ*
B *attinet,& extendi crus non poteſt(ſicut iam dictum eſt)& breuius apparet duplici de cauſa,tum quod non extendatur,tum quòd articulus in carnem clunis eruperit.*

Antea quoque diximus conſueſſe Hippocratem eas partes nominare germanas, quæ inter ſe conſortium & cognationem habent,quarum id caput eſt,quod una parte uitiata alterius actio, ſitus, habitus,uel magnitudo læditur.communis horum omnium cauſa eſt in contrariam regionem extenſio. In ſitu exempli cauſa(ut ab euidentiſſimis ordiamur)multos uidimus,qui mederi aggrediuntur,quod nõ rite didicerunt,& protinus,ubi aliqua pars contraheretur,& breuior fieret, priſtinumq; ſitum penitus non ſeruaret,ad eam ipſam remedia adhiberent,quamuis nullo uexaretur affectu,qui curatione indigeret. itaque, ubi muſculi ab altera maxillæ parte reſoluantur,fit,ut altera breuior appareat,& quaſi contracta,ſed,quæ læſa eſt,eam ſequuta,extendi uideatur.nam, cum muſculi omnes unam propriam habeant actionem,qua ſcilicet ad ſua initia contrahuntur,quando illi,qui a ſiniſtra parte maxillæ ſiti ſunt, agendi poteſtate priuantur,qui a dextra ſunt robuſti,ac naturaliter habentes agunt,dextram maxillam uniuerſam,& labra ad ſe contrahentes,atque ita conſpicitur ſiniſtrum labrum extẽtum, & longius reddi rum: dextrum breuius, & contractum.ergo in hoc caſu breuius fit,quod integrum eſt, attrahens ad ſeipſum maxillæ partem,quæ reſoluta eſt.Alibi uero ab eo,quod affectum eſt,attrahitur,conuellitur q;
C id,quod ſanum,ſicut ubi muſculus uel corda,cum induruit,neque ſimul cum oppoſitis,dum agunt, extendi.Multa quoque ſimilia euenire conſtat,in digitis manus,cubito,poplite, cum contrahuntur propter uitia muſculorum & chordarum interiorum,ſed,ubi extenduntur græci ὀρθοκώλους dicunt, ita enim appellare medici ſolent articulos,qui extenti ſunt,& curuari non poſſunt.Huiuſmodi quid accidit cicatricibus magnis ac duris,quum ab interiori parte,articulum contrahunt,cum ab exteriori(ut dixi)ſic extendunt,ut curuari non poſſit,quod ob ſiccitatem,& ob ingentem humorum uel ſpiritus inflantis concurſum euenire etiam ſolet.nam quum partes,quæ ſic affectæ ſunt,in ſeipſas contrahuntur, ſequitur ut oppoſiti muſculi agere nequeant,quum, qui contrahuntur,partes in contrarium auellant. ſic neruorum diſtentiones fiunt,quum ipſi muſculi primo ac præcipue ſeipſos, deinde partes, ad quas perueniunt,ad ſuum initium contrahunt. Sic & uterus interdum ſurſum fertur, nonnunquam in latus conuertitur.non quod ipſe ſua actione naturalem ſedem relinquat,ſed quòd ab alio trahatur. multa uero ſunt,quæ attrahunt,nam & ea,quibus appenditur,& nerui,& arteriæ, & uenæ, quæ cum eo iunguntur,efficere id poſſunt.ubi in tumorem aſſurgentes eatenus breuiores fiunt, quatenus in latitudinem augentur.namque hoc commune eſt corporum omnium,quæ extenduntur,contrahunturque non modo animalium,ſed eorum, quæ inanima ſunt, cuiuſmodi ſunt utres, ſacculi, calathi. Vterus igitur hac
D de cauſa ſurſum,ac deorſum fertur:& quædam inteſtina,muſculique complures,ac propterea membra & maxilla.ſimile quid ſupra oſtenſum eſt in ſpina,ubi gibba,caua,uel obliqua redditur.

101 *Eſt enim hæc natura oſſis coxæ,ubi & caput,& ceruix femoris recipitur,quòd, quum hoc luxatũ in exteriorem partem natium decliue fertur,curuare quidem homo crus poteſt,ſi dolore non prohibeatur.*

Tenuis eſt natura oſſis coxæ,in quo cauum continetur.patet autem, quum femoris caput in poſteriorem partem prorumpit,ab ea parte,quæ poſt cauum eſt,ſuſtineri,ut inter cauum & femoris caput id os ſit, quod a poſteriori parte cauum complectitur. hoc quidem eſt pars coxæ, cuius nunc meminit, quum ait,in exteriorem partem natium decliue fertur.Manifeſtum eſt autem ijs, qui uiderint eiuſmodi locorum ſectionem,femoris caput ui cum tota ceruice expelli in magnum muſculum natium, quĩ commiſſuram hanc extendit,a quo muſculo chorda oritur,quæ a membrana non abhorret, coniungiturque cum ea chorda,quam paulo ſupra diximus,quæ ex duobus muſculis orſa a priori parte femoris ultra patellam tendens cum tibiæ capite cõnectitur.Ergo hic muſculus prolapſum femoris caput admittens omnium maxime torquetur,quum ſub ipſo premarur,diſtendaturque.quare neceſſe eſt inflammatione ipſum prehendi,ſurſumque ad ſe trahere chordam,quã paulo ante cõmemorauimus a membrana non abhorrentem.quod quum accidit, conſequens eſt, ut homo doleat, ubi poplitem flectit, quatenus enim hic flectitur,hactenus chorda extenditur,atteriturque a patella.hæc autem extenta muſculum

sculum extendit.a quo dependet,nempe magnum illum,quo(ut retuli) recipitur femoris caput. pro- E
cedente tempore,quum musculus hic ab inflammatione soluitur, contrahitque humorem quendam glutinosum,pars eius,quæ articulum contingit,occallescit,& poples citra dolorem extenditur.ad quã rem faciunt & alia,quæ prius posita sunt de cruris musculis.

Tum crus & pes modice recta se ostendunt, neque multum in hanc uel illam partem inclinata. 102

Hippocrates modice ἐπιεικέως dixit.quo uerbo significari, neque perfecte, aut omnino uehementer, neque ex toto,sed mediocriter,ex ipsius uerbis colligitur.ipse enim subiungens,neq; multum in hanc, uel illam partem inclinata,aperte demonstrat,quum adscripserit,multum; id cruri accidere, ut nõ multum,sed,ut parum peruertatur,deprauetur que,atque ob eam rem dixit,tum crus & pes modice recta se ostendunt,quasi dixerit has partes apparere mediocriter rectas.

Praterea in inguine caro mollior sentitur,prasertim si tangatur,utpote quum articulus in alteram partem exciderit: 103
sed in natibus,si tangatur femoris caput,uidetur magis prominere. his ergo notis indicatur femoris caput in posteriorem partem procidisse.Cui autem atate iam robusta prolapsum,restitutum non fuerit,ambulare quidem potest, quum tempus processit,& dolor cessauit,atque articulus uolui in carne consueuit,cogitur tamen, dum ambulat uehementer ad inguina F
curuari, idque duplici de causa,quia ob ea,quę proposita sunt,crus multo breuius redditur, & multum calx abest, ut terram contingat.nam si uel paulum tentet eo pede sustineri,nulli alteri rei innixus,cadet utique in partem posteriorem.coxę enim,quum magis in posteriorem partem,quàm pedum basis excedant,in eam plurimum inclinabunt, & spina item in coxas,uix qua ima planta consistet,neque hoc accidet,nisi ad inguina se curuet,& alterius cruris poplitem flectat.quandoquidem necesse est,ut manu,qua a parte affecti cruris est,in quolibet passu super femore hareat. qua res cogit ipsum flecti aliquid ad inguina.nam quum in ingressu crura permutentur,nequit corpus affecto crure sustineri, nisi id crus manu deorsum ad terram compellatur.quoniam articulus corpori non subycitur,sed in posteriorem partem ad coxam prominet:ambulare tamen offensus sine baculo potest,si alioquin assueuerit,propter ea,quòd basis pedis e regione pristina spectat, neque in exteriorem partem conuertitur.Idcirco igitur nihil egent baculo,quod renitatur,quicunque uelint femur non amplius comprehendere,sed in uicem baculo inniti,quod ala ab affecto latere subyciatur. quod si longius baculum admoueant, magis erecti ambulant,pes tamen terra non innititur,si inniti uelint,breuius admoueant.cogentur autem ad inguina curuari.Emacrescit etiam ijs caro pro ratione,quemadmodum antea diximus,nam quibus suspenditur crus,minimeque laborat, maxime extenuatur: sed, quum in ingressu usui admodum est,minime gracile fit.integrum tamen crus non iuuatur, sed potius deformius redditur,si uitiato utantur terra innixi.nam dum sanum uitiato subseruit,coxam & poplitem curuari necesse est.quòd si uitiatum crus terram non contingat,sed suspensum sit,& homo baculo innitatur, hoc pacto integrum robustius G
reddetur,quum naturaliter habeat,& exercitatione magis firmetur. At dicet quis hac prater medicinam esse. nam, quid ultra scire nobis conuenit de ijs, qua curationem non admittunt? conuenit tamen summopere. intelligenda enim hac sunt ab eodem professore,quum tanquam aliena seiungi nequeant.siquidem tractare debemus,qua curationem recipiunt,ne insanabilia euadant,intelligentes qua potissimum ratione occurramus, quo minus insanabilia efficiantur: illa uero in quibus medicina locus non est,dignoscenda sunt,ne maxime noxia reddantur.Praclara autem, & ardua pradictio in eo consistit, ut intelligamus,quo,qualiter,et quando singula terminentur,ac siue in ea mala uertantur,in quibus remedio futurus locus sit,siue euadere in insanabilia debeant.Ceterum quibus uel a primo natali die,uel alioquin,dum increscunt, articulus similiter in posteriorem partem excidit,neque reconditus fuit,seu ui,seu morbo exciderit(multis propter morbos sic articuli luxantur)cuiusmodi uero sint hi morbi,posthac indicabimus.Si prolapsus(inquam)reuersus non est,femoris os breue efficitur, uitiatur item crus uniuersum,minusque increscit,& gracilius redditur,quum nulli usui sit.

Præsertim πολὺ dixit, quam uocem in superioribus etiam retuli ab Hippocrate usurpari,ubi intendere uelit,quod proponitur.est autem eius oratio talis.In inguine caro mollior sentitur, si aspiciatur, & multo magis si locus tangatur. Quæ sequuntur omnia patent ijs, qui in memoria habeant, quæ ante posita sunt.

Vitiatur enim his & articulus,qui ad poplitem est,quoniam nerui ob propositas causas intenduntur.quare, quibus sic H 104
coxa exciderit,extendere poplitem non possunt.nam(ut summatim dicam)quacunque in corpore ad aliquem usum fabricata sunt,si quis moderate utatur,exerceatque in eo laboris genere,cui singula assueuerint,eo pacto bene ualent,augentur,& 105
ad longam senectutem perducuntur:si in usu non sint,sed ociosa degant,morbis patent,non augentur, & mature senescunt, id pracipue accidit neruis,atque articulis,nisi quis illis utatur.his igitur de causis uitiantur magis, quum hoc modo articulus luxatur,quàm cum alijs.totum enim crus incremento prohibetur,& quod ad carnem,& quod ad ossa pertinet.Huiusmodi ergo homines,quum atate iam robusta sunt,suspensum,curuatumque crus tenent, sed altero feruntur baculo innixi uno,uel etiam altero.

Euidentissimum est Hippocratem dixisse coxam excidere,pro coxæ articulo.sæpe enim narrauimus maiores nostros nondum tenuisse exquisitam tenuemque nominum rationem,in qua posteriores exercentur,sed sat existimasse in ijs,quæ explicabant,eo tantum incumbere, ut quæ dicerent, ab auditore intelligerentur.Quod inquit igitur huiusmodi est.quibus femur in posteriorem partem prorupit, uitiatur non solum articulus luxatus,sed & qui ad poplitem est.propterea,& coniunctionem adiunxit, neque simpliciter dixit,uitiatur articulus,qui ad poplitem est,quo autem uitio occupetur,ipse aperte exposuit,cum ait,nerui intenduntur: sed neruos ne intellexerit eos,qui proprie nerui sunt, quique a spi-

A næ medulla oriuntur, uel in quas musculi degenerant chordas, quæ ad crus pertinent, in hoc loco nihil interest, cum utraque fidem facere possint, recte a nobis exposita fuisse, quæ ab Hippocrate dicta sunt, ubi asserit nō posse poplitē extendi, q̄bus hoc modo femur promouet. Quādam præterea cōmunē rōnem adiecit, nēpe partes aliquas uarie lædi, quod ad habitū pertinet, magnitudinē, positionē, ac motum, quāuis ipsæ nullo proprio morbo lædant, sed a quibusdā alijs afficiant, quibus cū consortiū habēt. Intentionem uero in huiusmodi affectibus præcipue causatur, quam persequutus tribus modis indicat, uno, quum musculus aliquis resoluitur, tunc enim, qui integer est, contrahi uidetur: altero, quū oppositus tenditur: tertio, ubi quod integrum est, trahitur ab aliquo eorum, cum quibus coniungitur, sicut accidit, quum uterus mouetur. Nunc ergo, quum posteriores nerui, musculi, & chordæ tendantur, curuatus poples extendentibus musculis non paret. Ceterum de chordarum, musculorumque extensione antea dictum est. nunc de neruis, qui a medulla spinæ orti ad crura intendunt. quorum initia tria sunt: unum a priori parte iuxta magnum foramen ossis, quod pubi subiectum est: alterum ad inguina: ubi neruus fertur, & cum magna uena, & absque ipsa a priori parte femoris, atque hæc parua sunt: maximum autem neruorum initium a posteriori parte fertur ad uniuersum crus, primumque procedit ab ea regione, quæ est inter os latū, & id quod ad anum terminatur, qui cuculus
B appellatur. hoc igitur initium, ubi articulus in posteriorem partem elabatur, premitur, tenditurque. atque idcirco diximus Hippocratem hoc loco posse intelligere eos tendi, qui proprie nerui uocātur.

De femoris capite in priorem partem luxato.

105 *At quum femoris caput in priorem partem erumpit (quod quidem raro accidit) perfecte extendi crus potest, sed ad inguen minime curuari. laborat enim homo, etiam si flectere poplitem cogatur, ad calcem vero, & in vniuersum crus æque longum conspicitur.*

Propter cauum, quod non æque undique altum est articulum in aliam partem raro, in aliam frequenter luxari, antea sæpenumero demonstrauit. nunc autem de femore differens in priorem elapso, contrario modo affici ait eos, quibus in hanc luxatur, atque eos, quibus in posteriorem. illi enim extendere crus non poterant, hi, cum in ipso flexu nunc sit femoris caput ac ceruix, curuare ad inguen non possunt, nec ad poplitem propter musculum priorem, qui oritur ab osse, quod ad ilia pertinet. ille enim comprimitur, tensusque attollitur a femoris capite, cumque extendi amplius non possit, renititur, si quis flectere poplitem conetur, apparet autem cruris longitudo consimilis. In superioribus
C autem de femore luxato in partem interiorem sic ad uerbum scripsit: os enim, quod a coxa sursum procedit ad pectinem, femoris capiti inhæret, ceruixque articuli cauo sustinetur, a quo prius non sustinebatur ex toto, sed magna ex parte in eius caui altioribus partibus insidebat: in casu autem, quem nunc ponit, in inguine prominet, atque is locus intentus apparet, cum femur nunc a suo cauo recedens in priorem partem & paulo inferius uenerit. quo fit, ut uitiatum crus sani longitudinem æquet. id, quod præsertim ipsis accidit ad calcem, extremum enim crus minus demitti in terram potest. cuius rei causa in superioribus explicata nunc rursus summatim etiam enarrabitur.

106 *Sed pes extremus spectare minus potest in partem anteriorem, crus vero totum rectam positionem naturaliter seruat, nec in hanc aut illam partem inclinatur.*

Potest, dixit ἐθέλει, ubi uerbum ἐθέλειν, id est, uelle, pro, posse, usurpauit, quemadmodum etiam Homerus, cum ait, Nec profluere ipse uolebat. ubi ponit, nec uolebat, pro, non poterat. Extremum pedem appellauit eam partem pedis, quæ a planta ad digitos est, & ungues. accidit enim (quemadmodum supra ostensum est) ut extento poplite non bene articulus tali in priorem partem inclinetur. Hæc itaque nunc exponere uolens ait, sed pes extremus minus spectare uult in partem an-
D teriorem: indicans digitos, quibus continetur extremus pes, non facile extendi posse, aut deorsum conuerti, & terram contingere.

107 *Fere autem his dolor protinus accedit, & vrina supprimitur, magisque quàm si articulus in aliam partem luxetur.*

Quamobrem hæc sequantur, ipse causam adiungit.

108 *Venit enim femoris caput maxime prope neruos magnam vim habentes, & in inguine prominet, atque is locus extensus apparet, in clunibus ruga conspiciuntur, & femina gracilitas. Quas quidem diximus, notæ sunt femoris in priorem partem prolapsi.*

Neruos appellauit τόνους, eos intelligens, qui cum uena & arteria per inguen feruntur, magnam uim habentes, uocauit ἐπικαιροτάτους, sicut in superioribus etiam didicimus. habent autem hi magnam uim, quum medullæ spinæ proximi sint, atque inde oriantur, unde initium sumunt nerui, qui ad uesicam feruntur. quo fit, ut femoris capite in hanc partem luxato, uesica quoque afficiatur, inflāmeturque, & reddere urinam nequeat. fortasse etiam aliquando ob inflammationis magnitudinem, qua uesicæ ceruix affligitur, ubi musculus est, qui eam adstringit, urina supprimitur. eo quòd inflammatis partibus excæcatum iter claudatur.

109 *Quibus vero ætate iam robusta articulus in hanc partē elapsus, minime restituitur, hi quum dolor finitur, & articulus assuescit in eo loco conuerti, in quem procidit, recti protinus ingredi possunt sine baculo, ac recti ex toto. quū vitiatū crus*

neque ad inguen, neque ad poplitem facile complicetur. Ergo, quum ad inguen non flectatur, crure in ingressu magis recto utuntur, quàm quum integrum erat. E

Quo tempore articulus excidit, dolorem dixit protinus accedere, & urinam supprimi: procedente uero tempore, ubi hæc cessant, ingredi hominem posse. at qua de causa hæc finiantur, quanquam femoris caput maneat, comprimatque, & similiter neruos extendat, docuit, quum orationi adiecit, & articulus assuescit in eo loco conuerti, in quem procidit. Videtur enim in ea re consuetudinē causari. quoniam, quæ ab aliquo premuntur, quum tempore occallescant, id facilius ferunt, & ea, quæ tunc tendebantur, quum huic molestiæ assueuerint, dolere cessant. Cur uero sine baculo recti ingrediantur, ipse subiecit. caput autem orationis id est, quod crus erectum seruatur, & neutra commissura, nec quæ ad inguen, nec quæ ad poplitem est, flectitur.

Nonnunquam etiam pedem per terram trahunt, ut, qui superiores commissuras non facile flectant, quanquam pede toto inambulant. namque hi minus calci, quàm priori parti pedis in ingressu nituntur. 110

Superiores commissuras nominat, eam, quæ ad inguen est, & eam, quæ ad poplitem. quatuor autem commissuræ ingressui accommodantur, quæ ad inguen est, quæ ad poplitem, quæ ad talum, & quæ ad digitos, postremam quāuis multiplex sit, ut unam tantum annumero, quum usum atque actionem communem præstet. hæc non admodum confert, dum per æquale solum ingredimur: ea uero, quæ ad talū, F ad progrediendum, atque ad crura transferenda nihil proficit, maxime tamen efficit, ut pes humi hæreat, ad quam rem parum faciunt digitorum commissuræ. Vniuersa autem cruris actio, dū ingredimur, & multo magis dum currimus, a cōmissura, quæ ad inguen est, & ab ea, quæ ad poplitem proficiscitur. his enim curuatis crus a terra attollitur ac facile trāsfertur. At nūc, quum neutra flectatur, iure per terram trahi pedem, ait. adiecit, nonnunquam, propter soli differentiam, & uim noxæ. illi enim, qui per æqualia & decliuia loca ingrediuntur, si uel parum quid crus ad superiores commissuras inflectant, pedem haud trahunt: sed, qui per inæqualia ambulant, & accliuia, minimeque eas curuant, tantum ab eo absunt, ut pedem non trahant, ut etiam offendant in ea, quæ in solo eminent. quique pede toto inambulent: inambulant pede toto, qui calce, planta & extremis digitis terram contingunt. illi enim, quibus in posteriorem partē femoris caput elabitur, de quibus ante hos tractauit, cum breuius crus redderetur, nō utebantur calce in ingressu, sed terram contingebant ima planta, duntaxat, quæ (ut diximus) ab ijs, qui in corporibus incidendis uersantur, πτέρνα dicitur. Verum quibus in priorem partem coxæ articulus promouetur, calce primum in terra considenre, quum ea parte pedis, quæ ad digitos est, ingredi nequeant, qua postea utuntur, quum iam affecto cruri insistentes transferre alterum incipiunt.

Verum, si ualde progredi possent, calce admodum ingrederentur. nam & qui bene ualent, quanto maxime procedunt, tanto maxime calce ingrediuntur, quum uni pedi insistunt, & alterum attollunt. G 111

Eos, qui ualde procedunt, calce terram contingere supra ostendimus, quod euidentissime apparet: non minus etiam in aperto est, non posse omnino ualde procedere, qui superiores commissuras curuare ob quamuis causam nequeunt. id autem ipsis accidit, propterea quòd molestiam non ferant, quà, dū transferunt extremum crus, uexantur. nihil enim aliud prohibet, ne maxime procedant. quod si sano cruri insistentes id facere uellent, possent quidem, sed non sine labore. quamobrem satius fortasse fuit hanc orationem, ita explicare. Quibus coxæ articulus in priorem partem erupit, his nihilominus quàm ima planta & digitis, ad ambulandum uti calce licet: ac si sustineant longius affecto crure procedere, & calce omnino ingredientur, uerum non sustinent, quoniam, ubi extentum crus cum difficultate transferunt, dolore torquentur.

Præterea, quibus sic procidit, magis adhuc calci inhærent, quàm priori parti pedis. 112

Inhærere dixit ἐγχρίμπτειν quod uocabulum mutuari solet ad ea significanda, quorum alteri alterum inhæret, iuxta quam significationem eo utitur, quum in fracturis componendis imperat, ut fracta ossa H prius intenta inter se diducantur. sic enim ait facilius componi, quam si ἐγχρίμπτηται, id est, quum alterum alteri inhæret, propellantur. Quod igitur paulo ante proposuerat, clare in hac oratione demonstrauit. namque hi nihilominus calce ingrediuntur, quàm priori parte pedis. quod clarius adhuc & melius dixisset hoc modo: non enim minus hi calce ingrediuntur, quàm priori parte pedis, sed magis etiam: non tamen adiecit in superiori oratione, sed magis etiam.

Pedis enim anterior pars, quum reliquum crus extentum est, non æque potest in priorem partem curuari, atque ubi flexum est: neque item simus pes redditur, ubi crus inflexum est, sicut ubi extentum. crus igitur natura, quum bene ualet, sic se habet, ut diximus. ubi uero articulus luxatus restitutus non fuerit, homo ob propositas causas inambulat, sicut ostensum est. crus tamen altero gracilius redditur, & a clune, & a carnosa parte, quæ in posteriori parte crure prominet, & e regione posterioris partis. quibus itaque tenera ætate articulus elapsus minime restituitur, uel a primo natali die id mali incidit, femoris os magis minuitur, quàm tibia, aut pedis. 113

Pars pedis, quæ ad plantam & digitos est (quam priorem appellat) extento poplite contingere terram non potest. uocauit autem huiusmodi pedis habitum καμπύλον, id est curuum. nam commissura, quæ ad talum est, neque extēta dici solet, neque flexa, sicut ea, quę ad poplitē, & ea, quæ ad inguen. Ergo, ubi priores

A priores musculi eam partem pedis, quæ inter talos & plantam est, attollũt, dici solet aliquo modo pes σιμῶσθαι, id est, simus fieri: ubi uero posteriores calcem ad se trahunt, una cum ea parte, quæ inter talos & digitorum radices est, nullum est nomen usitatum, quo istiusmodi habitus nominetur. quare Hippocra. (ut ostendimus) eũ appellauit καμπύλον, uocẽ inueniens rei, quã exprimit, accommodatã. neq; .n. põt pes simus fieri, attolliq; a prioribus musculis, quod nõ aliud est, q̃ simũ fieri, quũ crus inflexũ est, sicut quando erat extentum: quemadmodum nec curuus fieri, nisi crus flectatur, põt aũt utroq; modo figurari, sub utroq; cruris proposito habitu, sed paulũ, & uiolenter, multũ & sine ui, non põt. Ergo cum musculi (ut diximus) orti a posteriori parte cruris, quæ carnosa prominet, non ab anteriori calcem & uniuersum pedẽ trahunt ad partem posteriorẽ, eiusmodi habitũ pedis, græce nõnulli flexionẽ, nonnulli extẽsionem nuncupant, quemadmodum ubi pes in contrariam partem a prioribus musculis mouetur, alij extensionem alij flexionem nominãt, in quo casu (ut retuli) dici solet pes simus fieri: in contrario nullum est nomen de quo inter omnes conueniat, sed nihilo deterius habet rerum peritia propter uocabulorum dissensionem. Equidem absque uocabulis, de quibus non conueniat inter omnes, oratione utrumque mihi clare uideor explanasse.

114 B *Minimum autem femur minuitur, quum in hanc partem promouetur: minuitur tamen caro ubique, a posteriori parte præsertim, sicut in superioribus quoq; dictum est. Ergo quicunq; recte educati fuerint, uti crure possunt, cũ increscunt, quanquã aliquanto breuius altero est, baculo tamen fulciuntur a parte cruris uitiati. nequeunt enim absque calce ima planta consistere, quod quibusdam alia de causa claudicantibus licet, quamobrem nequeant, paulo supra declarauimus. idcirco igitur baculo egent. Iis vero, qui negligenter habiti fuerint, neque crure terram contingant, sed id suspensum habeant, ossa magis minuuntur, quàm alijs, qui crure utuntur: circa articulos autem crus, quod ad rectum habitum pertinet, magis deprauatur, quàm quibus articulus alio modo luxatur.*

Quidam ex ijs, qui huiusmodi dictiones exponunt, tantam uidentur earum habere peritiam, ut minimum, arbitrentur, nullo modo, significare: non minimum maxime. hi ergo Hippocratem dixisse existimarent his, qui sic affecti sunt, femur nullo modo minui. At minui ipsum constat, non æque tamen, atque ubi in alias partes prolabitur. causæ enim, ob quas minuitur, leuiores sunt in hoc casu, quàm in illis. Duas autem causas reddidimus, instrumentorum deprauationem, & actionum noxam, ob quam parum crure utuntur. sed, quum in hanc partem femoris caput erumpit, præterquam quod instrumenta non admodum deprauantur, actio ipsa cruris non multum læditur.

GALENI IN HIPPOCRATEM DE ARTICVLIS COMMENTARIVS QVARTVS.

Vido Vidio Florentino interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Agit de differentijs, ac curatione luxationum, quæ in cruribus, & manibus, atque eorum partibus contingunt: tum ratio excidendorum ossium adiungitur, & quomodo machinamentum illud, quod scamnum Hippocratis dicitur, construatur, nobis exponitur.

1 D

T summatim igitur dicamus articuli, qui excidunt, & elabuntur, non eodem modo semper excidunt, & elabuntur. modo enim multo plus, modo multo minus. ubi quidem multo plus, & elabuntur, & excidunt, in uniuersum maiori negocio restituuntur, ac nisi reuertantur, ossa, caro, atque habitus, & magis, & apertius deprauantur, uitianturque: At, quum minus excidunt & elabuntur, ossa, hac facilius conduntur, & ubi uel negligantur, uel reponi nequeant, minus debilitantur, & cum leuiori detrimento in hoc casu, quàm in eo, quem proxime posuimus. In reliquis ergo articulis multum interest, magis ne an minus sua sede excedãt: sed utrumque caput tam femoris, quàm humeri semper omnino æque prolabitur: quoniam absque ullo excessu simpliciter rotundum est, & cauo recipitur, quod in orbem est, & optime sibi aptatur. quocirca euenire non potest, ut in his articuli dimidium procidat. nam, cum rotundus sit, uel totus erumpet, uel intro reuertetur. Id ergo, quo de agitur, ex toto sua sede mouetur, alioquin non excideret, interdum tamen magis, interdum minus a naturali sede recedit, quod magis femori euenit, quàm humero.

Non modo huius orationis, sed & omnium, quæ sequuntur, caput unum est, luxata non mediocriter inter se differre, quatenus magis, aut minus a naturali sede recedunt. nonnulla enim multum, nonnulla parum absunt, utrumque autem magis, aut minus patiuntur. In alijs quidem articulis res clara est, ut in cubito, manu, crure, pede, digitis: sed humeri & femoris caput indicat non posse paulum suo loco exce-

dere(quod uitium græci παράρθρημα dicunt)quum rotundum sit,& in cauum inferatur,quod oras in or- E
bem habet,in quibus consistere caput nequeat.necessario enim,uel protinus reconderetur,uel ex to-
to excideret.utrũque tamen caput ait interdum longe, interdum paululum a naturali sede recedere.
ubi uero & plurimum & minimum datur,non paucas,quod ad plus & minus attinet,differẽtias inter-
cedere manifestum est.

Quandoquidem nõnulla ex ijs,quæ a primo natali die sua sede mouentur,si parũ excesserint,restitui possunt,præsertimq; ad pedis articulos. 2

Quod ait,primo natali die,nonnulli ad eos referunt,qui in utero sunt,alij ad eos,qui non multo ante nati sunt.horum sententiam comprobant,quæ sequuntur:sed illi proculdubio errant,qui accipiunt in ijs tantum,qui in utero sunt.satius enim est ad utrosque orationem referre.Præterea,quæ sequuntur cum alijs facere paulo post demonstrabimus,ubi eum locum aperiemus.

Quibus a primo natali die crus uarum est. 3

Crus uarum,id est,in exteriorem partem conuersum,supra etiam nuncupauit κυλλὸν, ubi spectare in
tro pedem ait.dixit autem pedis articulos,quoniam plures numero sunt omnes iuxta tali commissurã F
siti,cum quo non unum os tantum committitur.sura enim ab exteriori parte,ab interiori tibia,utraque magno processu complectitur talum,cuius pars prior,quæ rotunda est,& quasi caput habet rotundum ceruici superimpositum,a cauo excipitur illius ossis,quod scaphæ similitudinem refert,qua parte commissuræ pes potissimum & sursum extenditur,quum simus efficitur, & in posteriorem partem ducitur: sed & ab inferiori parte talus cum calce committitur,quomodo in libro de ossibus explanauimus, in quo exerceri iussimus eum,qui debeat in his expositionibus uersari.Verum pes tunc potissimum uarus redditur,cum tibia in exteriorem partem creuit,sic,ut inferior suræ processus, quo talum ab exteriori parte complectitur,sine ulla fulctura suspendatur.

Plerique sanabiles sunt,nisi ita magnus excessus sit, aut pueris iam adultioribus res incidat. Commodissimum itaque his est celerrime subuenire,antequam & pedis ossium,& carnis in crure magna admodum defectio sequatur. 4

Adultiores uocat eos,qui plurimum increuerunt,quorum ossa non æque tractari & componi pos-
sunt,atque infantium propter mollitiem.Hinc itaque colligitur Hippocratem de ijs agere,qui nati iam
sunt:at loquatur ne de illis,qui in utero sunt,non similiter manifestum est,sed in superioribus sæpius re
tulit in utero matris articulos luxari. G

Modus ergo eius uitij,sub quo pes uarus fit,non simplex est,sed multiplex.plerunque autem uarus redditur,non quod articulus ex toto luxatus fuerit,sed quòd pes consueuerit re aliqua exceptus figurari. 5

Modum τρόπον dixit,quod uerbum plerũque mutuari solet,quum de unoquoque eorum loquimur, quæ inter se differunt singula:sed nunc agere potest,qua ratione pes uarus fiat,quod multis modis accidit.namque id,quod subijcitur,utramque sententiam comprobat,quum ait,plerunque autem uarus efficitur non quòd articulus ex toto luxatus fuerit,sed quòd pes consueuerit re aliqua exceptus figurari. nam,quum inquit non quòd articulus ex toto luxatus fuerit: unum quendam uitij modum expressit: quum uero dixit,sed quòd pes consueuerit re aliqua exceptus figurari:unde is fiat,ostendit. Neque.n. alienum est deprauari tenera,& ueluti cerea infantium ossa,praue a nutricibus figurata, cum in cunis collocantur,quodammodo contorta,uel pluribus uelamentis inuoluta,uel sic, ut a quibusdam etiam urgeantur,a quibus omnibus deprauationes fiunt.

Hæc autem in curatione animaduertenda sunt.os cruris,quod ad talos extat,ab exteriori parte in interiorem propellendum,dirigendumque est:calx contra e regione eius in exteriorem repellendus,ut ossa,quæ excesserunt, inter se concurrant, 6
& in medio,& a latere pedis:digitiq; omnes una cum pollice repẽte in interiorem partem inclinandi,atq; ita cogendi sunt. H

Scribit ipse in libro de fracturis,crus binis ossibus cõtinetur,quorum alterum altero tenuius est, ab una parte multo,paulo ab altera.solent autem recentiores hoc os,quod ab exteriori parte sitũ est,græce nominare περόνην.iubet igitur,ut illud in interiorem partem cogatur,simulq; calx repellatur in exteriorem,idque præsertim ex calce,quod e regione est,cruris uidelicet,quod super ipsum naturaliter situm est.De hac autem restituendi ratione antea sæpius mentionem fecit,quæ omnium communis est. siquidem necesse est,quod naturali sede excessit,in pristinum locum propellere,ut ossa inter se concurrant.Quæ subijcit de ipsis dirigendis euidentissima sunt ijs,qui in memoria habeant,quæ superius diximus in expositione huius libri,& ante,eius,qui de fracturis est.siquid autem occurrat, quod obscurius uideatur,illud duntaxat enodabimus.

Deligare item conuenit adhibito cerato,quod resinam copiose acceperit,& fascijs mollibus, non paruis, neque admodum arctatis. 7

Lib. impressus habet, & pannis. sed Gal. nõ addit.

Partibus compositis aptatur ceratum,quod resinam acceperit.quoniam fasciæ cuti melius inhærẽt, & partes corporis magis siccantur.ex eo quòd fasciæ inhærent,sequitur,ut partes,quæ curantur,immobiles,ut compositæ sunt,seruentur:ex eo quòd partes siccantur,ut spissentur,& cõfirment,quæ res etiã cõposita fideliter tuetur.Porrò autem fascias molles adhibet ob corporum mollitiem,quæ infantium

corporibus

A corporibus propter ætatem ineſt,quas leniter adſtringit cauens, ne uehementer arctatæ comprimant, præcipue cum corpora mollia ſint.ſed quia minus adſtringit,idcirco imperat, ut plures faſciæ inijciantur.ſcripſit enim uinculi firmitatem,uel preſſu comparari,uel numero faſciarum.

8 *Non ſecus autem circumagenda faſcia eſt,quàm ſi pes manibus dirigendus ſit,ut paulo magis ualgus appareat.*

Hoc item præceptum communiter ad luxata fractaque omnia pertinet, quod ſæpius ab ipſo memoriæ proditur.non enim uult in dirigendo,quæ compoſita ſunt in naturalē ſedem exquiſite reſtituta, ita relinqui,ſed paulo ultra compelli,ut ad contrarium eius loci,in quem diu peruerſa ſpectarunt,a nobis impulſa,conſiſtant in medio,quod prorſus ſecundum naturam fuit.nam ſi collocata in hoc dimitterentur,ad diuturnam deprauationem redirent.Conſtat autem præceptum hoc ad id conſilium pertinere, quod in curando maxime commune eſt,in quo contraria contrariorum eſſe præſidia docuit.quum nec refrigerata,moderare calefaciamus,nec calefacta,moderate refrigeremus.ſed eatenus a medio in contrariam partem recedamus,quatenus in alteram morbus receſſit.Nūc quia pes uarus eſt,cui uitio contrarium id eſt,ſub quo ualgus efficitur,idcirco Hippocrates iubet,dum componitur, ut in ualgum conuertatur,ſcilicet ultra ſedem prorſus naturalem.

9 B *Solea item conficienda eſt,aut ex pelle non multum dura,aut ex plumbo.*

Hoc etiam ad ſtabiliendam iuncturam molitur,quamobrem iubet ipſum poſtremum omnium ſuper iuncturam deuinciri,ut eam totam contineat,& carnem ipſam non comprimat,id quod in ſequētibus expreſſit, inquit enim.

10 *Alligandaque non ut cuti inſidat,ſed cum poſtrema lintea circumdantur.ubi iam alligaueris, caput unius ex faſcijs,quibus uincitur,e regione minimi digiti aſſuendum eſt,illis faſcijs,quæ ſub pede ſunt:ut dum moderate ſe habere uideatur, faſcia ſurſum ducta circa poſteriorem cruris partem, qua carnoſa prominet,voluatur,atque ita firmiter maneat.ſed(ut uno uerbo dicam)quaſi ceram fingamus,debemus & manibus in naturalem ſedem compellere, & uinculo ſimiliter non magnaui,ſed leniter adducere.*

E regione minimi digiti,hoc eſt,ab exteriori parte pedis faſciam appendit, quam attrahit ad poſteriorem partem cruris,quæ carnoſa prominet.quandoquidem pedi uaro medetur, quod ſi ualgum curaret,ab altera parte faſciæ caput aſſueret.quoniam inclinare pedem oportet in contrariam partem atque conuertitur,ſic,ut,quæ extra ſpectant,compellantur intro:quæ intro,ſimiliter in contrariam regionem cogantur.

11 C *Aſſuendæ autem faſciæ ſunt,ut quomodo opus eſt,ſuſpendantur.Alia enim deprauatio aliam ſuſpendendi uiam poſtulat.*

Quod ego nuper poſui,ipſe nunc declarat alijs deprauationibus alias ſuſpendendi rationes accommodari.conſtat autem,ubi pes in interiorem partem ſpectet,ita ſuſpendendum eſſe,ut extremum crus in interiorem partem compellatur,pes in exteriorem:ubi pes in exteriorem inclinatur, ita, ut crus in exteriorem,pes in interiorem urgeatur.ubi in utramuis partem paulum exceſſerit, appenſa faſcia moderate in contrariam partem cogi debet:qui longe a naturali ſitu receſſit,ualidius repellendus eſt.Ideo deprauationem(quam χώλωμα dixit)commune nomen omnium prauitatum accipito.

12 *Calcei uero e plumbo inſtruantur,qui ſuper iuncturam obligentur,ad eam formam,quam Chiæ crepidæ habebant. quibus opus non eſt,ſiquis manibus recte componat:recte item faſcijs alliget:recte ſuſpendat.Curatio igitur hæc,neque ſectionē, neque uſtionem,neque aliam uarietatem requirit.celerius enim opinione huiuſmodi uitia curationi cedunt, tempore tamen ſuperanda ſunt,dum corpus iuſto habitu increſcat.*

Quænam fuerit chiæ crepidæ forma,non ſatis patet.quoniam neq; Hippocratis ſæculo in uſu erat, atque idcirco inquit:ad eam formam quam Chiæ crepidæ habebant: quum potuiſſet dicere habent. Conſtat autem infantibus,cum diriguntur,id calciamenti genus maxime idoneum eſſe, quod ad unguem pedem excipit,& carnem non comprimit,ad quam rem ſpectantes parare nunc idoneum calcia-

D mentum poterimus,quāuis eiuſmodi chiæ crepidæ fuerunt,non requiramus.

Ubi autem ad calceos ueniatur,aptiſſimi ſunt, qui per loca luto plena geſtari ſolent, πηλοπατίδες nuncupantur.

13 Veniunt ad calceos pueri,qui curantur,quum pars,quæ dirigitur,confirmata fuerit,& aliquid increuerit,atque oſſa ipſa non amplius mollia ſint.nam nec permittendum eſt, ut prius inambulent, ne pars ad priorem deprauationem iterum reuertatur:at ubi tuto ingredi poſſunt, calceis utantur licet, quos Hippocrates ἀρβύλας appellat.eſt autem calciamenti genus cauū,quod arcte pedem uniuerſum exquiſite uſque ad talos complectitur.Manifeſtum eſt autem eiuſmodi eſſe,ex eo,quod Hippocrates ſubijcit, quum inquit,πηλοπατίδες nuncupantur.hoc enim nomen inuētum eſt.quod ſi per π,ſcribatur,πηλοπατίδες, ductum erit a luto,quod πηλὸς græce dicitur.quum ab ipſis lutum calcetur,calcari enim πατεῖσθαι dicunt: ſi per β,πηλοβατίδες, a luto ſimiliter,& a uerbo ambulare,quod βαίνειν dicunt, quum, qui ijs utantur, tuto in luto ambulent.

14 *Namque hoc calciamenti genus a pede minime coercetur,ſed magis ipſum coercet.*

Et natura,& uſu,alius homo alio modo inambulat,alius enim pede prorſus recto, alius in interiorem partem inclinato,alius in exteriorē,atq; inſuper alius planta ima,alius calce magis ingredit̄, alius æque toti pedi inſidit.quin & calcei uidentur ſemper inambulādi modo ſimiles reddi,ubi neq; alij ſint, neq; exquiſite pedē cōprehendant,quorū calceorū ſi quem intuearis,conijcere licet quō ingrediatur,

qui illis utitur. calceus enim rectus, & in neutram partem inclinans, sed talis permanẽs, qualis stru- E
ctus est a sutore, hominem recto pede ingredi denunciat: sed, si uel intro, uel extra spectet, inambulantis pedem conuerti in eam partem demonstrat. Idem euenit, ubi calceus uel in posteriorem, uel in priorem partem uergit. Non secus etiam claui, ubi attriti magis sint, uel ad calcem, uel ad plantam, uel ad exteriorem partem, uel ad interiorem indicio sunt ambulantis pedem in eas partes conuerti. Hunc igitur calceum Hippocrates coërceri ait a pede, hoc est superari: sicut a contrario, qui rectus seruatur, & in neutram partem declinat, coerceri pedem, cogique rectum, ac sine inclinatione terræ insidere. caput autem huius structuræ, id est, ut calceus uniuersum pedem arcte contineat, & abunde altus sit. arcte autem complecti pedem non potest, nisi multis locis findatur. Quamobrẽ uenatores huiusmodi calceis induuntur, cum per inæqualia loca, & saltare, & currere necesse habeant, in quibus obtorquentur conuelluntur que iuxta talos, nisi calcei ex toto cuti hæreant.

Idonea item est ratio calciamenti Cretensis. 15

In Asia nostra, & non minus in Creta nunc calciamenta in usu sunt, quæ ad medium usque crus pertinent, in quibus fissa pellis est multis locis, & ab utraque parte dextra scilicet & sinistra æqualiter extenta: extremis partibus foramina habet, per quæ traiectum lorum partes pellis incisas inter se contrahat. In aperto autem est huiusmodi calceis pedem cum uniuersa commissura, quæ ad talos est, con F
tineri, atque adstringi. his autem utuntur apud nos uenatores potissimum, quum feras sectantur. quandoquidem in asperis, atque inæqualibus locis non solum currere, sed saltare etiam coguntur. Eadem causa Cretenses ad talium calceorum usum impulit ob uastos insulæ montes, atque asperitatem.

De ossibus, quæ excidunt simul, & nudantur.

Vbicunque cruris ossibus luxatis accedente vulnere articuli, qui ad pedem sunt, siue in interiorem, siue in exteriorem partem penitus excedant, reponendi non sunt, sed sinendum est, vt cui placet medico, eos reponat. scire enim conuenit, vbi repositi seruentur hominem decedere, paucisque diebus vitam trahere. nam pauci septimum diem excedunt, cum neruorum distentione absumantur. 16

Ossa cruris, suram intelligit, ac tibiam, quæ κνήμη græce dicitur, & cognominis est cũ eo toto, quod inter genu & pedem est. nudantur autem hæc & cute excedunt, ad utramque cruris cõmissurã, cum pede scilicet & cum femore. ante igitur tractat de cõmissura cruris cum pede, imperans, ut, ubi tibiæ os luxatum nudetur, a reponendo caueamus. propterea, q̃ neruorũ distẽtio superueniat. Quod ubi incidat, dictum est in opere de fracturis musculos alios cõuelli, alios cõtineri, & continuatos seruari, ubi ergo ad suum initium cõtrahantur, uniuersum membrũ breuius redditur. sequitur enim quũ a musculis attra G
hitur. quare si quis extendens os extans reponat, musculi, & ipsa intentione non mediocriter lædentur, & longitudine membri simul distenti dolorẽ sentient intolerabilem. atq; idcirco, quũ musculi grandes sint, neruorũ distentionẽ sequi necesse erit. nam & ubi exigui essent, quemadmodum in digitis, neq; sic res periculo uacaret. Multi tñ ex his ob summã in curatione diligentiam seruantur. hactenus, quod curationi utile erat, superest quæstio quædam ad locutionem spectans, quæ curationi non prodest, aut officit. ut si requirant aliqui, cur Hippocrates de cruris ossibus ἐξαρθρεῖν, id est, luxari dixerit, quũ id uitiũ esse eorum ossiũ affirmet, quæ in cauis se insinuant, non eorũ, quæ processus accipiunt. hos enim uocat ἄρθρα, id est, articulos, ut ante sæpius ostendimus. non debuit igitur (inquiunt) dicere ἐξαρθρεῖν de crure, sed de talo. Ijs, qui hæc requirunt, respondendũ est, id quod in prioribus sæpenumero diximus, Hippocratem eo tantũ intendere, ut propositã rem exprimat, quod ipse Plato & præcipit, & primus exequitur. Alibi autem demõstrauimus ueteres non alio, q̃ huc spectasse. solus.n. Prodicus studuisse uidetur, tenui huic nominũ inquisitioni, quã qui Prodicũ sequuntur, solent exquisitã diligentiã nuncupare. Hippocratem uero nihil obscurius rem expressisse, ex uerbis eius aperte conspicitur, quũ inquit, ubicũq; cruris ossibus luxatis articuli, qui ad pedem sunt, penitus excedũt. nã, si oĩno dempseris uerbũ luxatis, apertum est quod proponitur. sed Hippo. hoc adiecit nihil respiciens ad tenuem huiusmodi nominũ inqui- H
sitionem, cui qui student, plerunq; non sunt eloquentes. nam, qui dicendi facultatẽ habẽt, ad uim enũciationis respiciẽtes, uerba singula nõ attendũt, sed græcorũ more illis utuntur, quorũ copiã habẽt. quo uideẽ nũc Hippoc. loqui, uolẽs ossa cruris a cõmissura recedẽtia cute excedere. si quis. n. id, quod extat, & extra cõmissuram ualde prominet, luxatũ dicat, clarius rẽ exponet, auditorẽq; imagine rei docebit.

Pedem insuper & crus gangræna prehendit, quæ sic futura esse certum scire conuenit. 17

Gangrænam quoque his superuenire ait, ob inflammationis scilicet magnitudinem, ubi excedentia ossa recondita fuerint. inflammatæ ergo partes, cum rubor inflammationis recedit, liuidæ euadũt, minuique dolor uidetur, eo quòd sensus torpeat. sed, ubi, quæ sic affectæ sunt, ex toto sentiendi facultate carent, græce id uitium non amplius gangræna, sed sphacelus uocatur. Inter hunc autem & magnam inflammationem media gangræna est, quæ tanto grauior eiusmodi inflammatione est, quanto leuior sphacelo. sub hoc enim natura membri uniuersa corrumpitur, idemque, ubi iam hæret, curationem nõ admittit, sed solum a principio, cum nondũ sphacelus est, sed magna gangræna sphacelo uicina. Verum abutimur interdum uicinorum affectuũ nominibus, ad eos significandos, qui ad os accedunt, quãquã nondũ ex toto ipsorũ speciẽ & naturã habẽt. sic igitur & ingentẽ inflãmationẽ, cũ nõ amplius

A plius suum colorem tuetur,dolorique est,interdum nominari gangrænam consueuimus,quæ quamuis
gangræna nondum penitus sit,futura tamen est paulo post,si negligatur.

18 *Nec mihi etiam uidetur idoneum esse ueratrum eodem die datum & rursus epotum,sed ut quoduis tale ad idoneum pro
xime accedere,cui tamen confido,quòd si neque ab initio reponantur,neque tentet aliquis ea reponere, plerosque se expli-
care manifestum est.*

Tractauimus de usu ueratri ad eiusmodi uitia in commentarijs in librum de fracturis.

19 *Fulcire autem crus & pedem oportet eo modo,quo ipse uelit.*

Fulcire crus & pedem ἑρμάζειν dixit,hoc est,stabiliter collocare,quo spectans imperat,ut membrum fi
guremus,quēadmodū maxime cubantem iuuat.nā,quod ait,eo modo quo ipse æger uelit,huc euadit.

20 *Tantum ne dependeant,neve moueantur.*

Eius quod nunc ait,neve moueantur,uim ante proposuit,cum fulcire præcepit, quod significauit
uerbo ἑρμάζειν. neque enim aliud est fulcire membrum,quàm ab omni parte stabiliter collocare, sic, ut
nullo pacto moueri possit,recte autem adiecit,ne dependeant:præfatus enim cōtinēdum a nobis mem
B brum,quemadmodum cubantem iuuat, non ignorans cōtineri membrum posse etiam dependens,
edicit,ut eiusmodi habitum uitemus,cum ad affectum locum materiam concitet,quæ causa inflamma
tionis est.Meministis quidem eius,quod narrauit in superiori opere de crure figurando, ubi extentum
pedem collocari uoluit,paulo sublimiorem,quàm ut exquisite rectus seruaretur:nunc uero permittere
ægris uidetur,ut ipsum rectum habeant.nam cum tribus modis figurari possit,dependens,rectus,ac ter
tio in superiorem partem spectans,permittit ægrotanti,ut quo pacto uelit,crus figuret,modo non de-
pendeat,sed antea præceperat,ut sublimiorem duntaxat contineret. Perspicuum itaque est Hippocra-
tem in huiusmodi affectibus,eo potissimū incumbere, ut dolor uitetur, ueritus ne sequatur neruorum
distentio,quam in neruosis partibus dolor maxime infert.quamobrem, si quæ hoc modo uitiata sunt,
neque refrigerentur,neque dolore tententur,neruorum distentione prehendi,minime possunt.

21 *Mederique cerato,quod picem habeat,paucis pannis ex uino madentibus non ualde frigidis,quandoquidem frigus in his
neruorum distentionem concitat.*

De his quoq; iam loquuti sumus.nam ceratum,quod picem habeat,ulceribus accommodatur:uinū,
presertimq;(ut ipse docuit)nigrum & austerum affectas partes inflammari non patitur. quod autem in
quit fugiendum esse frigus,cum neruorum distentionem efficiat,in carnosis partibus forte aliqua ex-
C positione indiget,in neruis euidentissimum est,quibus utrunque inest, nam & facile refrigerantur, ut
qui natura frigidi sint,atque exangues:& cum læduntur,in distentionem incidunt, cum neque in alia
parte distentio incidere possit,nisi nerui afficiantur.cōmissuras uero inter alias partes maxime neruo-
sas esse manifestum est,in quibus musculi posita carne,quam alijs suis partibus habebant, in chordas
degenerant.Quare magis inquirendum est,cur utatur modice frigido,quum non mediocriter frigidū,
sed calidum adhibendum uideatur.cuius ratio sic habet. In curandis partibus exulceratis propositum
est,ut ab inflammatione defendantur:defendentur autem,si nullus humor ad eas concurret,quam rem
eas refrigerando consequemur.nam,si admoueantur,quæ calidum & humidū corpus efficiunt statim
rubicundius,paulo post tumidius ipsum exhibebunt,& in alium affectum inflammationi similem com
pellent.contraria omnia præstant,quæ refrigerant,cum non modo nihil humoris a superioribus parti-
bus ad refrigeratum locum concitent,sed quod in eo subsistit,exprimant,& ad proximas partes depel
lant.Est autem refrigerantium duplex genus,quædam aduentitia qualitate tactu frigida sentiuntur:
quædam innatam refrigerandi facultatem habent.adstringentia quidem frigida sunt,sicut in opere de
simplicium medicamentorum facultate demonstrauimus,ubi reliquum genus refrigerantium ab his di
ducitur,ad hoc spectat papaueris lachryma,mandragoræ succus,cicura,& cetera,quæ madefaciunt si-
D mul & refrigerant.namq; austera omnia terrenam naturam habent cum facultate refrigerandi.De usu
autem horum medicamentorum non pauca scripsimus,in eo uolumine, quod est de ratione curandi,
necnon in commentarijs in librum Hippocratis de ulceribus.Sed quod ad hunc locum pertinet,id no
uisse abunde est,quod madefacientium & refrigerantium medicamentorum uis penetrat omnino ad
altiores partes eorum corporum,quibus admouetur,citoque ipsas ultra debitū refrigerat,torporemq;
affert potentiæ corpora administranti.Quæ uero cum refrigerandi ui terrenam naturā habent(ut osten
sum est in libris,quos commemoraui)ad confluentes succos depellendos maxime aptantur, atq; hac
de causa illis utimur.sed quia calor ad se humores concitat, ideo aduentitia qualitate frigida admoue-
mus,neque illa calefacimus.Nunc uero quod spectat ad exulceratarum partium affectum, Hippocra-
tes frigidis uteretur,quemadmodum & in alijs vulneribus:sed quatenus neruorum distētionem timet,
quam afferre frigus solet,uereretur ex toto frigida imponere:atque idcirco adijcit,cum de his loquitur,
non ualde frigidis.

22 *Recte etiam folia betæ,uel tussillaginis,uel cuiuspiam alterius talis in uino nigro austero semicocta, ulceri atque adiectis
partibus imponuntur.*

Tussillago herba quædā est proposito affectui salutaris,quū modice siccet,id quod in oībus ulceribus
requiri demōstrauimus.De uino aūt nigro atq; austero loquuti sumus in cōmen.in lib.de fracturis.hoc,

expellendi facultatem habet, similiter ut alia uina, & cum crassiorum partium sit quàm ipsa, exulcera E tas partes non mordet, ea de causa præstantius est.

Tepido item caro vulcus inungitur. 23

Admouet nunc ceratum, non ut ulceri medeatur, ostendimus enim in expositione libri de uulceribus, uitari ab Hippocrate huiusmodi medicamenta, quæ ulcerum glutinationem prohibent: sed quoniam nunc ulceri quatenus ulcus est, non succurrit, quum neq; id glutinare propositum sit, sicut alia recentia uulnera. primum autem curationis consilium eo spectat, ne homo neruorum distentione reprehendatur. quocirca neque reponendum articulum censet, sed magis permittendum, ut crus ex ulcere turpiter claudicet. non tamen simpliciter adhibet lenia medicamenta, quæ uocat in libro de ulceribus μαλθακὰ, quamuis possint inflammatas partes lenire, primo enim eo incumbit, ut inflammatio minime oriatur, atque idcirco repellentibus utitur, neque his rursus per se, quemadmodum in alijs casibus. timet enim neruorum distentionem, sed compositam curationis rationem indicar, per medicamenta contrariæ facultatis iusto modo inter se mixta, quo maxime tendere in sequentibus uidetur, ad quæ iam animum adiungito.

Quòd si hybernum tempus fuerit, lana quoque succida madens ex vino atque oleo tepido imponenda est. & perfusione insuper vtendum. 24 F

Neque medicamenta tepida adhiberet, neque oleum prorsus adijceret, si loco subueniret, quasi simpliciter ulcerato, sed (quod supra retuli) ueretur neruorum distentionem, atque ob eam rem oleum admiscet, & tepida cuncta superimponit, nec ut qui tantum pugnet contra neruorum distentionem, ulceris curationem relinquit: sed neque ad ulcus spectat duntaxat. mixti enim morbi mixta quoque præsidia exigunt: quocirca præcipit, ut lana succida inducatur, quam οἰσυπηρὰν dicunt, propterea quòd œsypum habeat. quandoquidem (ut in libro de simplicium medicamentorum facultate ostendimus) huius medicinæ proprietas simplex non est, sed mixra ex contrarijs qualitatibus ac uiribus, adstringendi scilicet & modice calefaciendi. Perfundi autem uoluit hos affectus, non hieme tantum, sed æstate etiam. hoc siquidem, quod in fine subdit, commune est totius propositæ curationis, quoniam huiusmodi affectus non hieme duntaxat assiduam perfusionem requirunt, quum æstate quoque magis eam postulent quàm hieme, quo tunc his lana imposita magis siccescat. imperat igitur, ut hæc omnia assidue perfundantur: id uero quo perfundimus tale esse debet, quale in principio protinus curationis admoueri iussit, nempe uinum æstate per se, hieme cum oleo. caloris autem modum conijcies ex temperamento aeris, in quo uiuimus, ubi enim ualde frigidum fuerit, humoris, qui perfunditur, calorem augebis: ubi calidum, remittes. ad calidi enim usum nunquam uenit, quocirca caloris modum augens at- G que remittens, pro ambientis cœli temperamento uariabis: in quibus omnibus meminisse debes eorum, quæ in uniuersum dixit, nec omnia ubique uelle percipere. At quænam hæc sunt? nimirum ea, quæ in commentarijs in eas sententias Hippocratis, quæ aphorismi inscribuntur, & in alijs compluribus recensenda duximus, quorum, ubi unum aliquid positum fuerit, omnium, quæ eandem uim habent, meminisse oportet, existimareque sermonem in omnibus accipiendum esse, quasi omnium cómunis sit. Sic igitur & nunc Hippocrates hyberni temporis meminit: tu uero regionem, ætatẽ, usum corporis naturam reuocare in memoriam debes, nempe regionem frigidam, ætatem senilem, usum eorum, quæ corpus refrigerant, corporis naturam frigidiorem. siquidem hæc omnia idem hortantur, ac tempus, cuius Hippocrates meminit. Sed quemadmodum hieme curationem calidiorem adhibet, sic æstate contra tu frigidiorem admouebis, & sicut in æstiuo tempore, ita in ætate, regione, consuetudine, & natura corporis calida. quòd si oĩa calefaciendum esse denunciẽt, calidioribus præsidijs uteris, si refrigerandũ, frigidioribus: sin alia ad calefaciendũ, alia ad refrigerandũ hortentur, ipsorũ numerũ ac uim spectabis. sic enim maxime conuenientẽ calefaciendi & refrigerandi modum conijcies.

Neq; vlla re quidpiã deuincies, neq; aliquid impones. scire .n. licet huiusmodi uitijs oĩbus modis alienũ eẽ pressum & onus. 25

Subtrahit in hoc casu nõ modo eas fascias, q̃ primę inijciunt̃, quas ubiq; ad cõminuta, & ad luxata os H sa adhibuit, sed & eas, q̃ sup lanã uoluunt̃. cui⁹ rei cãm ipse reddit, cũ inqr, huiusmodi uitijs, oĩbus modis alienũ eẽ p̃ssum & onus. sufficit aũt ipsis solũmodo lanã ĩponere, q̃ cũ mollis sit, & leuis, oneri eẽ nõ põt. hoc ãt timet, nõ ut q̃ ulceri medeat̃: sed, ut q̃ nudatis attritisq; chordis ac neruis caueat, ne distẽdat̃.

Ad hæc autem pertinent nonnulla ex ijs medicamentis, quæ cruentis vulneribus iniiciuntur, ea scilicet, quæ idonea sunt, quibus imposita lana vino perfusa, longiorem moram trahat. 26

Medicamenta, quæ uulneribus statim inijciuntur, & in his libris, & in eo, qui de ulceribus est, ἔναιμα appellat. inter hæc, quæ longiori tempore resoluuntur, & interim, dum soluantur, perfundi possunt, admoueri potissimum debent. siquidem constituit, quemadmodum in tota reliqua curatione eo spectandum esse, ut leniendi uim habeat. hac enim de causa neque uinculum imponit, neque frequẽter soluit. ex medicamentis autẽ, quæ cruentis uulneribus protinus inijciunt̃, ea longiori tẽporis interuallo soluere licet, quæ ualidiorem siccandi facultatẽ habenr, ea tñ cautione, ne ob uehemẽtem uim contrahẽdo lædant. duo aũt medicamenta, quæ nota uobis sunt, gratia exempli cõmemorabo. leguntur enim in omnibus libris de medicamentorũ cõpositione, quales sunt duo Andromachi, & unus Heræ, & aliorũ permulti. cõponunrur medicamenta hęc ex bitumine, alterũ barbarũ, Cyzicenũ alterũ nominatur, hoc cum magis siccet, quàm opus sit medicamentis, quæ cruentis uulneribus inijciuntur, obest magis q̃ prosir,

A profit, cum membra contrahat,& dolorem afferat:alterum uero medicamentum idoneum est,si moderata mixtura fuerit. ex ijs siquidem nonnulla plus iusto exiccant, & dura sunt. uerum de huiusmodi medicamentorum discrimine in opere de compositione ipsorum fusius tractauimus. quæ post hæc ab Hippocrate scribuntur,magna ex parte plana sunt,si quæ supra,& in commentarijs in librum hunc de articulis,& ante in eum,qui de fracturis est,prodidimus,in memoria habeantur.

27 *Quæcunque autem ex ijs medicamentis,quæ cruentis uulneribus protinus inijciuntur,paucorum dierum sunt, uel picem accipiunt,non æque atque illa proficiunt,quandoquidem ulcerum purgatio porrigitur in longius tempus,diutius enim madent.horum tamen nonnulla utiliter deligantur.scire autem aperte conuenit necesse esse hominem turpiter claudicare, quia uersus partem superiorem pes trahatur,& ossa luxata ab exteriori parte promineant.fere enim nullum ex ijs ossibus nudatur nisi paululum quid,neque recedit,sed cicatrix inducitur tenuis,atque infirma,eaque non nisi multum temporis conquiescant. alioquin periculum est,ne remaneat ulcusculum, quod curationem non admittat. Sed, quod ad propositum malum attinet,si hac ratione curentur,seruantur: si articulus reponatur, maneatque,in exitium præcipitantur.*

Quænam ex ijs medicamentis, quæ cruentis, uulneribus protinus inijciuntur, paucorum dierum uocet, non magno negocio inuenies, si in memoria habeas, quæ in explanatione proxime positæ orationis tradidimus. patet enim eum sic appellare, quæ ex paucorum dierum interuallo soluuntur. ex interuallo autem paucorum dierum soluere conuenit,quæcunque ex propositis infirmiora
B sunt. patiuntur enim in ulceribus multum colligi saniei,eo quòd non satis exiccent. hæc a nonnullis ex ueteribus resina extrinsecus excipiebantur, quorsum nescio. multa enim dici possent: sed, quum Hippocrates ab omnibus his medicamentis abstineat, longius labi operæprecium non est. in opere enim de medicamentis,quæ de his scire conuenit, omnia exequuti sumus: nunc autem, quod attinet ad proposita,satis hæc sint. Quæ sequuntur omnia præteribimus,quum manifesta sint ijs,qui eorum meminerint,quæ ante explanauimus.

28 *Eadem ratio est,si brachij ossa ad manum adiecto ulcere,siue in interiorem partem,siue in exteriorem excedant.certum enim scire conuenit,hominem paucis diebus interiturum tali genere mortis, quale supra posuimus,si reposita ossa fuerint, contineanturque: sed,si nemo hæc,uel reposuerit,uel reponere tentarit,longe sæpius liberatur.cui malo mederi eadem ratione expedit,qua supra diximus: deprauationem uero deformem reddi, ac digitos manus infirmos, atque inutiles fieri necesse est.*

Quemadmodum in crure totum id, quod inter talum & genu est,duobus ossibus contentum κνήμην appellant,sic brachium,quod inter manum & cubitum est πῆχυν,quod similiter non ex uno osse, sed ex binis constat,quorum alterum κερκὶς id est radius,alterum græce πῆχυς proprie nominatur, id est, cubi-
C tus,quod similiter euenit in crure. commissura igitur, quæ ad manum est, commissuræ tali respondet: quæ ad cubitum,illi,quæ ad genu. Maiorum tamen partium mala,seu fractæ,seu prolapsæ sint,semper grauiora sunt. quam rem si animaduertas,exigua expositione ad sequentia indigebis.

29 *Nam digiti, ubi ossa in interiorem partem luxentur, curuari non possunt,ubi in exteriorem, extendi.*

Cur luxari dicat in superioribus ostendimus, ubi cruris ossa adiecto ulcere dixit ad pedem luxari: nunc reddere causam uolo, quamobrem, cum brachium accedente ulcere in interiorem partem prorumpit, digiti curuari nequeant. in hoc casu sane accidit, ut brachij ossa ab interiori regione ossibus, quæ in prima palmæ parte sunt, superinsidant, ab exteriori subijciantur, quum prima palmæ pars tendatur a chordis,quæ ab exteriori parte ad ipsam perueniunt, sursumque ad humerum tendunt. quod, quum euenit,necesse est digitos uersus exteriorem regionem trahi, quo fit,ut extendantur, idcirco neque flecti ex toto possunt,cum exteriores musculi,& chordæ flectentibus renitantur. sæpius enim diximus perfici actionem non posse,nisi oppositi musculi ijs pareant,qui agere nituntur. hinc etiam fit, ut digiti minime extendantur,cum brachij ossa in exteriorem partem mouentur. interiores enim musculi,& chordæ uehementer intenduntur,atque idcirco cum cedere exterioribus nequeant,necesse est exteriorum actio intereat. Sed & ipsorum ossium positus,cum brachium in interiorem partem elapsum
D primæ palmæ parti insidet,prohibere flexum potest: cum in exteriorem promouetur, porrectionem.

30 *Vbicunque autem cruris os ad genu cute, siue in interiorem,siue in exteriorem partem excedit,quibus reconditur,maturius intereunt,quàm alij,quamuis illis quoque uitæ periculum instet: sed, si curationem adhibeas reponere minimum tentans, hac uia tantum spes salutis superest.hæc autem ossa eo magis periculosa sunt,quo superiora sunt & robustiora, & a robustioribus prolabuntur. Quòd si femoris os ad genu luxetur, ubi ponatur, maneatque, maiori ui, & citius adhuc homo absumitur,quàm superioribus casibus: si non reponatur,res longe periculosior est,quàm in superioribus.hæc una tamen salutis spes superest.*

Hoc etiam,& id,quod proxime subdit,non parum comprobat,quæ paulo supra indicauimus de ossibus,& ad talum,& ad manum cute excedentibus. neque enim talus in commissura cruris, quæ ad pedem est,nudatur,neque prima palmæ pars in commissura cubiti cum manu, sed in crure ossa cruris, & in brachio similiter ossa brachij. iure igitur excedere hæc,& luxari dixit,ut,quæ extra commissurã excedant. Nunc itaque crus interdum excidere inquit ad tali commissuram,ac modo ab exteriori parte, modo ab interiori,quanquam subdit,non crus,sed femur luxari,idque non immerito. nam in commissura genu modo crus,modo femur excidit, ad pedem uero crus duntaxat,sicut ad manum brachiũ. cetera,quæ in hac oratione sunt,ijs patent,qui in memoria teneant, quæ superius dicta sunt.

Eadem ratio est articulorum, qui ad cubiti commissuram sunt, nempe cubiti & humeri. quicunque enim ex his cum lu- E 31
xantur, cute excedunt, si restituantur, omnes mortiferi sunt: sin minus, res non omnino desperationem habet, sed ijs, qui liberantur membrum remanet depravatum. magis autem mortiferi sunt, si recondantur, articuli superiores, sed & ijdem, si non recondantur, alijs similiter sunt periculosiores. Si cui ergo superiores articuli luxati, cum ulcere cute excedant, ubi restituantur, celerrime in exitium præcipitant: ubi non restituantur, ceteris periculosiores sunt. curatio autem, quæ mihi cõmodissima uidetur, iam exposita est. At quibus digitorum pedis, uel manus articuli luxati adiecto ulcere cute excesserũt, osse quidem non fracto, sed ab ipsa commissura recedente, si repositi maneant, neruorum distentionis periculum impendet, nisi recte attendantur. expedit tamen, ubi prædixeris summa cura & diligentia opus esse, eos reponere. facillime autem & maxime prompte, magnoque cum artificio reponuntur, si adigatur paxillus, quemadmodum supra diximus in ossibus fractis, luxatisque. quo facto quiescere homo debet, cubareque, & modico cibo uti, satiusque est leui aliquo medicamento, quod uomitum citet, ipsum purgare.

Merito hic articulos dixit multitudinis numero, quemadmodum in genu ubi uero de commissura, quæ ad talum, & de ea, quæ ad manum loquitur, non posuit articulos multitudinis numero. propositã uero nunc partem nõn uno tantum articulo contineri in tertio cõmẽtario in librum de fracturis ostẽdimus, eandem inquit rationem esse huius commissuræ, & eius, quæ ad genu, de qua prius tractauit. F
nam quemadmodum ibi modo tibiam, modo femur excidere dictum est, ita nunc modo cubitus, modo humerus in idem malum compellitur. Quæ sequuntur, omnia plana sunt.

Auxilium aduersus ulcera in medicamentis est, quæ cruentis uulneribus protinus inijciuntur. in illis scilicet, quæ perfu- 32
sioni accommodantur, aut in buphthalmo herba, aut in ijs, quæ fractis caluariæ ossibus succurrunt. nihil autem induci debet ualde frigidum. ac primi quidem articuli minime periculosi sunt: superiores magis periculose læduntur. Eodem autem die restituendi sunt, uel certe posteriori, tertio aut quarto minime si quidem quarto die malum recrudescere maxime uidemus. ubi ergo non protinus recondantur, his diebus supersedendum est, contineri enim solet, quod intra decem dies conditur. Quòd si reposito articulo neruorum distentio supernascatur, cito expelli debet, & subinde calido humore perfundi.

Quænam ex medicamentis, quæ cruentis uulneribus protinus inijciuntur, idonea sint, quæ perfundantur, antea declarauimus. præcipit autem, ut herbæ buphthalmi (quam πολυόφθαλμον appellat) non secus atque ante, tussillaginis, quæ eandem uim habet, folia imponantur. huius quoque herbæ meminit Diocles in libro de oleribus. Totius autem curationis caput ait id esse debere, quod in libro de uulneribus capitis demonstrauit, in quo ostensum a nobis est curationem requiri sicciorem, quàm quæ in uulneribus, circa articulos præsertim. G

Conuenit item uniuersum corpus magis curuatum esse, quàm extentum. expectandum tamen est fore, ut repositi digito- 33
rũ articuli abscedant. plerunque enim ita accidit, si quauis inflammatio superueniat. Quare, nisi uereretur medicus, ne uulgo imperitus haberetur, nihil reponere prorsus deberet. ossa igitur, quæ ad commissuras sunt, si cute excedant, ubi recõdantur (sicut ostensum est) periculosa sunt.

Extentum esse non idem significat, atque extendi, sicut neque curuari, & curuatum esse. si quis enim membrum extentum dicat, unum tantum exprimit eius habitum, rectum uidelicet, qui neque plus, neque minus admittit: si curuatum omnes eius habitus, qui post extensionem sunt, notat usque ad ultimum flexum, qui quatenus maiores, minoresque sunt, inter se differunt. si quis extendi, & curuari dicat, motum, qui accidit, ubi mutatur habitus membrorum, significabit. nempe, quum extendi ait, eũ, qui euenit in mutatione, quæ fit a summo flexu ad summam extensionem: quum curuari, eũ, qui a summa extensione rursus ad summum flexum. Nunc ergo Hippocrates curuatum inquit corpus esse magis conuenit, quàm extentum, uerbo, extentum, rectum habitum notans, quem solum uitandum censet: sed, cum ait curuatum, habitus medios inter hunc & extremum flexum significat, inter quos ille eligendus est, qui maxime accommodatur, modo qui parum, modo qui lõgius ab extremo flexu abest. H
quo tempore, uterque accipiendus sit, licebit, & ex superioribus conijcere.

De ossibus præcidendis.

Quæcunque circa digitorum articulos ex toto abscinduntur, plerunque detrimentum non afferunt, nisi, dum secantur, 34
homo animi defectione lædatur.

Nunc tractare incipit de ossibus præcidendis. aperte autem, sic omnia narrat, ut mea explanatione opus non sit. illud duntaxat me præfari abunde est, quod fere quæcunque ab ipso traduntur, intelliges, si id spectes, quod ostensum est in articulis cute excedentibus (iuniores medici ἐξαρθρήματα hoc est extra cutem eiectiones dicunt) dimetiendum, scilicet esse periculi magnitudinem, pro magnitudine articulorum. quod sicut in illis euenit, sic & in ossibus, quæ præciduntur, euenire solet. adijciemus tamen eorum, quæ obscura uidebuntur, expositionem.

His autem ulceribus, quæuis curatio idonea est. Sed & quæcunque ossa, non ad articulos, uerum ad aliquam aliam 35
regionem præciduntur, similiter sine noxa sunt, & alijs promptius adhuc curationem recipiunt: similiter quæcunque ossa

fracta

A *fracta in digitis cute excedunt, non ad articulos, hæc quoque innocenter reponuntur. ex toto autem ossa, ad articulos, in manu, in pede, & in crure nonnullis ad talum, atq; in brachio, nõnullis ad primam palmæ partem, plerunq; citra noxam præciduntur, nisi protinus anima deficiat, vel quarto die continens febris superueniat. caro tamen corrupta, & in vulneribus sanguinem fundentibus, & in his, quæ valentius adstringuntur, tum in ossium fracturis plus iusto compressis, in ijs item, quæcunque vinculis violenter comprehensa fuerint, compluribus decidit, quorum plerique liberantur: liberantur & illi, quibus in femore pars aliqua carnis & ossis decidat, & quibus in humero, sed citius adhuc & facilius ad sanitatem perducuntur, quibus aliquid in brachio & crure decidat. Quibus vero fractis ossibus aliquid protinus alienatur, & nigrescit, his cito abrumpitur, & quibus casurum est, cito cadit, quum ossa iam cesserint: at quibus osse inuiolato nigrities accidit, his celeriter caro emoritur, os vero tarde abscedit, & qua nigrities terminatur, & qua nudatum os est.*

Curationem quamuis φαύλω dicit, quo uocabulo iam sæpius ostendimus Hippocratem nuncupare eam, quæ exquisitæ contraria est.

Ceterum partes, quæ citra finem nigritiei fuerint, vbi iam prorsus emoriantur, & dolorem non sentiant, iuxta arti-
36 *culos excidendæ sunt ea animaduersione, ne quid violetur. nam, vbi qui secatur, dolet, quum nondum qua secatur, emortuum corpus fuerit, maximum periculum est, ne sub dolore anima deficiat, eiusmodi autem animæ defectio plurimos re-*
B *pente iam sustulit. Os femoris os hoc modo nudatum vidi octogesimo die abscedere. crus tamen huic homini ad genu vigesimo excisum est, mihi vero propius etiam videbatur, cum non eodem tempore, sed ante prouidendum existimarem. cruris vero ossa, quæcunque nudata fuerunt, circa medium omnino ex huiusmodi nigritie sexagesimo die deciderunt. curatio enim a curatione distat, quantum ad id pertinet, vt, nudata ossa maturius, vel serius decidant: pressus item a pressu distat, quatenus vnus altero validior est, aut imbecillior, ad efficiendum, vt nerui, caro, venæ citius, aut tardius emoriantur. nam, quæ emoriuntur, quamuis non fuerint adstricta, non omnia ex altis ossium partibus decidunt, sed quædam ex summis. Quocirca tempus, intra quod singula hæc soluuntur, certum definire non licet.*

Quum dixerit necessarium esse, ubi nigrescat & corrumpatur caro, quæ sita est circa ossa, ut ossibus tempore idem eueniat, atque ea de causa imperauerit, ut præciderentur, nunc præcipit, ut excidantur, ea cautione, ne integræ partes uiolentur, ne præ dolore anima admodũ deficiente homo ægerrime reficiatur. Ad articulum autem, si fieri potest, præcidi membrum uoluit ad celeritatem spectãs. namque, ubi medium præcidatur, multum temporis absumitur, quum ossa secantur, sed iuxta articulũ affecta membri pars intacto osse abscinditur.

37

Accipiendæ prorsus eiusmodi sanationes sunt, magis enim terrent, dum accipiuntur, quàm dum adhibentur, atque
C *hæc omnia lenem medicinam requirunt, ipsa enim per se ipsa soluuntur. Est autem victus expeditissimus ille, qui febri aduersatur.*

Hippocrates consilium dirigit, non solum ad ægrotantes, sed etiam ad medicos, ut apud ægrotantes a culpa semper uacui sint, & laudem plerunque inueniant. quamobrem mala, quæ grauia uidentur, monstrat, discernitque ab ijs, quæ uere talia sunt: in ijs enim, quæ uere grauia sunt, non tamen talia se ostendunt, monet, ut medicus se subducat, illis manum inijciat, quæ grauia uidentur, quemadmodum & hæc, quæ nunc proponuntur. nbi enim pars aliqua ex toto emortua sit, non amplius grauiter afficit, quæ uicina sunt. hanc si præcidas, cauens ne dum manus curatio adhibetur, animæ defectio sequatur, malum aliud non afferes ullum.

38 *Ad hæc iusto habitu figurare corpus oportet, iustus habitus est, vbi nihil suspensum est, nihil deorsum spectat, sed sursum magis, precipue donec ex toto resolutum fueris. periculum enim est, ne interim sanguis erumpat. Quam ob rem vulnera inclinari in inferiorem partem non debent, sed superiora haberi.*

Ostendimus iam sæpe, iustum, apud Hippocrarem uocari id, quod potentia æquale est. hoc autem
D illud est, quod unicuique conuenit. quandoquidem & iustitiam huiusmodi quid esse manifestum est. Quod quidem ad musculos attinet, ille iustus habitus est, sub quo tam qui membrum flectunt, quàm qui extendunt, in neutram partem trahuntur: quod uero ad collocandum membrum in inferiorem, uel superiorem partem spectans, iustus habitus uideri poterit, qui medius erit inter eum, qui sursum, & eum, qui deorsum spectat, hoc est, qui ad rectam lineam prorsus extentus est. hic autem, ubi nullum periculum sit, ne sanguis erumpat, & facillime ab ægrotante feratur, eligendus est. de quo etiã paulo supra tractauimus, ubi ossa cute excedentia persequuti sumus. At nunc in ossibus abscindendis, sicur dum manus adhibetur, unum periculum est, ne præ dolore intolerabili anima deficiar, ita postquam adhibita est, unum aliud circumstat, ne uidelicet sanguis erumpar, id quod euenire solet, ubi putrescentes corporis partes resoluuntur. Constat autem habitum, sub quo membrum dependet, eruptioni sanguinis esse opportunissimum. Quantum ergo spectat ad sanguinis eruptionis periculum penitus tutoque euitandum, præcisum membrum superius omnino habendum esset, sed quia status hic dolori est, idcirco moderate in superiorem partem conuertitur. Manifestum item est, quum in ijsdem uerbis augere uellet, quod proponit, adiecisse uocabulum præcipue, quasi ita scripserit, ubi nihil suspensum est, nihil deorsum spectat, sed sursum magis, potissimum, ubi putria ex toto resoluta fuerint periculum est, ne interim sanguis erumpat.

Namque, ubi tempus processerit, & ulcera iam pura sint, non amplius accommodatur huiusmodi status: sed ille, qui re- E 39 *ctus est, & interdum ille, qui uersus inferiorem partem inclinatur. tempore enim nonnullis ossa abscedunt, & illæ fasciæ necessariæ sunt, quæ primæ inijciuntur.*

Non secus, atque ubi sanguinis eruptionem cauebat, rectum membri statum, quamuis medius & iustus esset, eatenus in eum, qui sursum spectaret, conuertebat, quatenus membrum sine dolore excitabatur, nunc quoque præcipit, ut membrū moderate in inferiorem partem inclinetur, ut sanies effluat. quandoquidem, ubi nullum periculum est, ne uel sanguis erumpat, uel propter consortium aliqua pars afficiatur, uel inflammatio superueniat, atque ulcera iam pura tantummodo ad cicatricem perducenda sunt, danda in primis opera est, ut nec pus, nec sanies aliqua tenuis tunc subsidat, sed omnia exitum habeant. At si qua ibi pars sinuetur, hoc enim accidit sub sanie, quæ illas partes erodit, dum nos cauentes ne sanguis erumperet, membrum sublime habuimus, ad fascias ueniendum erit, quæ primæ inijciuntur, quibus sinus coerceatur. Vinciendi autem ratio in eo casu contraria est illis omnibus, quæ supra dictæ sunt, in quibus fasciæ ab inferiori parte ortæ in superiori terminantur, sed in propositis affectibus, ubi eo consilium tendit, ut pus excernatur, a superiori parte incipiunt, & deorsum uersus intendentes paulo supra os ipsius sinus finiuntur, ut quicquid in imo sinu residet, sub hac uinciendi ratione exprimatur, & ore aperto protinus euadat. F

In his autem procedente tempore expectandæ sunt deiectiones cruentæ, cum plerisque & ex nigritie, & ex sangui- 40 *ne ab ulceribus fuso, cruentæ deiectiones superueniant. fiunt autem plerunque, ubi nigrities & sanguinis eruptiones solutæ sunt.*

Cruentam deiectionem Hippocrates *δυσεντερίην* uocauit, quo nomine usus uidetur, non ut exulcerationem intestinorum, quemadmodum plerique medici: sed ut cruentas intestinorum deiectiones significaret. sic, ut, ubi propter iecinoris imbecillitatem cruentum descendat, id quoque uitiū *δυσεντερίη* appelletur. quod a medicis usurpari, ac dici nouimus, sæpiusque homines ita affectos medentium inscitia perijsse uos non latet. interdum enim, quum propter deiectiones acres, principio quidem pinguedo, processu temporis quædam strigmenta, quæ ab intestinis deraduntur, una excernantur, plerique medici neglecto iocinore, ulceri duntaxat intestinorum medentur, atque idcirco ægrotantes præcipitant. Est ergo morbus & iocinoris imbecillitas, & ulcus intestinorum: cruenta uero aluus communiter superuenit non proprie causis propositis, quum intestinorum uenis præ sanguinis copia adapertis, cruētum deijciatur, sic, ut similis affectus sit, atque ubi ora uenarum non in ano, sed in intestinorum anfractibus, aut ad initium recti intestini longe ab ano aperiuntur. Permultos autem uidemus experiri hoc G malum, quibus membrum excisum fuerit, qui ue repente uehemētes exercitationes omiserint, quibus ante assueuerant. quum nonnulli certarent, alij foderent, uel quid huiusmodi laboriosum uitæ genus sequerentur. nam, nisi, quemadmodum exercitationi, ita aliquid dempserint cibi, aut potionis abundātiæ, qua utebantur, dum exercerentur, nonnullos celeriter inuadunt ea mala, quæ a multitudine fiunt, alijs, qui minus aduersa fortuna utuntur, aluus cruenta deijcit, quam rem Hippocrates proposuit *δυσεντερίας* uocabulum usurpans, quo (ut retuli) cruentam deiectionem significat. quosdam ego iā uidi, quos sanguinis per nares eruptio liberauit: alios, quos tentauit cholera. his autem omnibus æquali fere temporis circuitu sanguis effunditur. languentes enim repente exhausti, refrigeratique in posterum uictus ratione curiosa uō utuntur, sed rursus inordinate uiuunt, rursus multitudinem colligunt priori æqualē, & æquali tempore. Horum ergo affectuum communem causam in multitudinem referemus, quæ adapertis uenis, uel in naribus, uel in ano, aut intestinis eijcitur. colligitur autem multitudo in illis, qui liberaliter, ut soliti erant, cibum sumunt, sed sanguinem, quem ex assumpto alimento coutraxerunt, minime absumunt. ad communem horum affectuum rationem spectat, quod ab Hippocrate proponitur. quibus enim aliquod membrum abscissum fuerit, alimentum, quod ante transferri ad ipsum solebat, in uenis coit, & sanguinis multitudinem producit. Hos itaque omnes monere oportet, ut minus cibi H capiant, quàm ante, isque infirmior sit: subinde aluum ducant, & quantum possunt, exerceantur: multā frictionem adhibeant: a cibo non lauentur, sed ante sæpius. recte autem consulent, si digerente aqua utantur, ubi eius copia fuerit. Hæc præter propositam rem adieci, quum tamen ab te non sint. Cur aūt nonnullis, quibus copiose sanguis effunditur, aliquo interposito tempore cruēta deiectio superueniat, adijcere sermoni oportet. fit ergo in his, ut ob uehementē sanguinis profusionem corpus refrigeretur, atque idcirco minus quàm ante per cutem exhauriatur. quod uero non exinanitur in corpore subsistēs sanguinis multitudinē auget, quæ (ut supra ostensum est) efficit, ut, uel cholera superueniat, uel sanguis per nares erumpat, uel *αἱματώδης δυσεντερία* sequatur (ita enim appello clarioris doctrinæ gratia) hoc est, cruentum deijciatur. Proficiscitur autem huiusmodi deiectio ex multitudine sanguinis, quem natura tentat magis ob uirium robur, quàm ob infirmitatem expellere, quæ res contrario modo se habet, quàm in iocinoris affectibus, in quibus sanguis per intestina ob uisceris imbecillitatem descendit. Quòd si per ora uenarum, quæ ad anum, intestina, aut nares pertinent, natura, quod superat exinaniret, bene ageretur cum eo, cui hac uia multitudo detraheretur. ubi multitudo non recipitur his locis, sed ad thoracem, uel pulmonem confluit, malum iam graue est. alterutrum enim, uel pulmonis inflammationem, & lateris dolorem, uel sanguinis sputum superuenire necesse est.

41 A *Magno autem impetu concitantur, sed nec diuturna sunt, nec mortifera. nam neque homo ualde propter cibi fastidium abstinet, neque alioquin exhauriendus est.*

Adiungit hæc Hippocrates, non ut historiam conscribat eorum, quæ sic affectis eueneruнт, quem
admodum Thucydides, ubi pestilentiam illam recenset, sed ut cruentas has deiectiones distinguat a
torminibus, quæ alijs de causis accidunt. Quare hæc, quamuis ad propositum opus proprie non perti-
neant, exponere tamen alienum non fuerit, quum medici complures morbos, sub quibus sanguis deij
citur, discernere non possint. nonnulli. n. existimant ubique cruentam deiectionem ex intestinorũ ulce
re prouenire, quos magnopere animus fallit. Sanguis itaque, quum ab ore uenarum, quæ in ano sunt,
funditur, neque laborantes ipsos latet, sed, ubi cruẽta deiectio a superiori parte ad anum feratur, quæ-
dam protinus a principio descendit, quædã præcedente aliquo tali. Quòd si repente cruor multus deij-
ciatur, scire conuenit, adapertum esse os uenæ natura id, quod pondere molestum est, depellente, cuius
generis est, quã nunc Hippocrates proponit cruenta deiectio, quæ magno impetu concitatur, & cito
quiescit, præterquam quòd homo ob cibi fastidium non admodum abstinet, sicut quando ob iocinoris
imbecillitatem alnus cruenta est. quanquam raro initio, quum iecur afficitur, huiusmodi aluus se osten
dit. plerunque enim a principio tenuis sanies cruenta deijcitur aquæ similis, in qua lota caro sit: inter-
B dum tamen incipit iocinoris affectus cum subita sanguinis deiectione, ubi uidelicet uisceris imbecilli-
tati sanguinis multitudo accesserit: post principium uero utrouis modo res accesserit, & æger maxime
cibum fastidit, & sanguis modo purus & non multus, modo flauæ bili immixtus simul, cum derasa inte
stinorum pinguedine deijcitur, postea quasi fex sanguinis descendit, ubi iecur iam pessime habet. Sub
huiusmodi ergo deiectionibus, præsertim ubi aliquid bilis admixtum fuerit, quædam ipsius intestini
partes excernuntur, quæ, quum deradantur, ξύσματα uocant. nam, quæ per intestina descendunt, eo ꝙ
acria sint, summam ipsorum partem eradunt. in quo casu quanta maxime potest, abstinentia imperan-
da est: sed ijs, qui superantem sanguinem deijciunt, conuenienti modo cibus dari debet, quum iecur
ualeat, & possit ipsum conficere.

Qua ratione femur in coxæ cauum reponatur.

42 *Vbi femur a coxa elabatur, si in interiorem partem uenerit, hac uia restituendum est.*

Reprehendunt Hippocratem, quòd reponere tentet femur a coxa prolapsum, quum iterũ protinus
elabatur, primo quidem Ctesias Gnidius eius cognatus. nam ipse quoque ex familia fuit Asclepiada
C rum, post Ctesiam uero alij nonnulli. Sed, quum hæc omnia duplici uia iudicentur, altera, cũ ipsis ocu-
lis comprehenditur, quod requiritur: altera, cũ non expectato longo usu aliquid demonstramus, iudi-
cio ex ipsius natura sumpto, nos quoque utraq; uia iudicabimus. Natura igitur rei sic habet. in hac ipsa
commissura ligamentum rotundum ualidissimũ inclusum est, quo summum femoris caput altissimis
atque intimis caui partibus innectitur, ita, ut quis, licet ligamentum ipsum non uiderit, possit ex hac
narratione intelligere id breue esse. nam, cum femur semper conuertatur, quod Hippocrates retulit,
cum ait, in coxa conuertitur, nec unquam caui oris excedat, necesse est ligamentum breuissimum esse.
Hoc ipsum igitur, dum naturaliter habet, excidere femur non patitur. Potest autem non abrumpi so-
lum, sed & ob humoris copiam in cauo collectã præter naturã adeo extendi, ut sinat femur sua sede mo
ueri, quod ubi accidat, quamuis statim positum fuerit, non poterit suo loco manere. nam, quum cauũ
deuexum sit, onus uero totius cruris, quod appenditur, graue, leui momento rursus suo loco excedet,
si quis in ingressu tentet paulo celerius moueri, uel aliquid transgredi, quod ob pedes sit, ita, ut si quis
æquali solo paulum moueatur, hoc modo fortasse tueri naturalem positum assidue poterit. sed uide-
tur id fieri minime posse, nam si non ad alium usum, certe quum lauatur, cogetur homo pedem attolle-
re, ut ingredi in labrum possit. Hoc igitur pacto rei natura monemur, ubi ligamentum abrumpatur, fe-
D mur repositum in sua sede contineri non posse. Sed & illud uere adijceretur, quod cõmissura genu ab
exteriori parte neruosis quibusdã ligamentis continetur: femur uero hoc uno, neque ullum aliud ha-
bet tale, quo commissura ab exteriori parte illigetur, sed nec musculos ẽt, qui non parum quoque con-
ferunt ad continendos articulos, ne procidãt, præsertim ubi boni habitus fuerint ac ualidi. Quamobrẽ
athletis, quamuis in palæstra uehementiores ictus patiantur, cadant, distendantur, contorqueanturq;
ad articulos, nihilominus membra non luxãtur, eo ꝙ ualidis, & grandioribus musculis undique circum
dentur. Scripsit etiam Hippocrates inter initia huius libri, bobus potissimũ coxę articulũ luxari, ubi so-
nes sunt, & graciles. Femur igit̃ abrupto ligamẽto, quo cõtinebat̃, ẽt, si in suã sedẽ collocet̃, manere nõ
põt, ijs præsertim, qui graciliores fuerint. Spectemus deinceps, si ligamentũ humoris copia relaxatum
excidere femur sinat, idque reponatur, quid futurũ esse credibile sit, mihi quidẽ, & in hoc casu res mani
festissima uidet̃. namq; , ubi idẽ humor maneat, similiter erũpet: sed, si inarescat, ad naturalẽ firmitatem
reducetur. femur uero ob humorẽ excidere, & ipse Hippocrates docet, qui in sentẽtijs illis, quæ Apho
rismi inscribunt̃, sic inquit, Quoscũq; coxæ dolor exercet, his si coxæ articulus excidat, & rursus recon-
datur, muci superueniũt. mucis aũt in cõmissura collectis, hoc est, glutinoso humore, madefit ligamen-
tũ ac relaxatur. nihil aũt interest, seu ligamentũ, seu neruus illigans uocetur. quæcũq;. n. ligamenta ner-
uorũ exẽplo rotunda sunt, ab ijs, qui in incidẽdis corporibus uersantur, uocari solẽt nerui illigãtes. sed
&nos

& nos quoq; femur hac de causa luxatū bis iā restituimus,neq; amplius postea procidit.diu autē opor- E tet siccantibus medicamētis cōmissurā circumdare,dum neruus illigans abunde siccetur, ne amplius ita extendatur,ut femur oris caui possit excidere,sed intus in naturali situ ipsum contineat.Manere aūt interdū femur,ubi repositū fuerit,idoneus restis est Heraclides Tarētinus,homo,qui nec,ut sectā com probet,mētitur,sicut soliti sunt rationalium plerique, nec medicinæ usus est expers,sed optime, ut qui- uis alius in medendo exercitatus. Audiamus ergo,quæ ab ipso tradūtur in quarto libro de ratione curandi ea,quæ sunt extrinsecus,sic aūt ad uerbum habent: Errant,qui censent femur repositum non manere, q abruptus sit neruus, qui ad coxam ipsum alligabat, cum in uniuersum rem negent. neque enim Hippocrates,Diocles,Philotimus, Euenor, Nileus, Molpis, Nimphodorus,& alij nonnulli de restituēdi ratione tractassent.Sed & nos quoque id consequuti sumus,ut duos pueros sanaremus,quibus sæpius, & magis quàm ijs, qui ætate iam robusta sunt, excidere articulus solet. Rem igitur ratione iudicare non oportet: sed,quum interdum maneat,existimare non semper neruum abrumpi, sed relaxari,& iterum contrahi. quoniam expedit hoc requirere, quanquam non omnino commune est. Adiecit hoc Tarentinus in fine orationis, ut quam profitebatur Empiricorū sectam tueretur, quorum ea sententia est,ut in ijs,quæ ita manifeste apparent,ut inde proferre utilitatem ad artem iam possimus,inutile sit causam quærere.Sed & post Heraclidem multi alij ex iunioribus restitutum a se femur F perpetuo seruatum esse in sua sede restanrur.

Hæc quidem restituendi ratio bona, iusta,& secundum naturam est, per quam subito fere ad finem peruenitur, si quis ostentationi studeat. Homo per pedes ab eo ligno grandiori,quod transuersum ab uno pariete domus ad alterum peruenit, uinculo suspendatur,firmo,molli,latoque. pedes autem habeat quatuor digitos, aut minus etiam inter se distantes: uinciatur item super genua loro lato ac molli,quod ad propositum lignum adducatur. 43 A.l.4.§.5.t.4. c.26.p.896.D

A. Lignum transuersum.
B. Homo suspensus.
C. Vir traiecto inter femora cubito inæqualiter appensus.

Qui cū ostētatione aliquid efficiunt,ab atticis [illegible] dicuntur,quemadmodū nūc ab Hippocrate,qui ostentationem exprimere uolēs usus est uerbo [illegible] nā & antea,ubi hominem super scalā resupinauit,ad id præsidium eos uenire dixit,qui uulgo uideri uolunt magnum aliquid moliri.id tamen scripsit,quia uiderat multos sui sæculi medicos,qui eo minus recte uterentur.ita etiam nunc ostendere uoluit,qua uia cru- re per scalam optime extento femur reponatur, qua uti fortasse non erit ab re, ubi non sit scamnum, de quo postea tractabit. Præcipit igitur, ut scala,super qua homo loris alligatus fuerit, suspendatur a ligno grandiori, quod transuersum G ab uno pariete domus ad alterum pertinet,[illegible] uocar,id uidere licet in magnis diuersorijs, ubi iumenta habentur, & ruri similiter in ædibus rusticorum. uult ergo pedes ad tignū sursum spectare,caput uero deorsum uersos non multum recedere a terra,ita,ut ille,qui articulum reponit, stans ad reponendum suis uti manibus possit, quomodo in sequentibus docebit.

Sed affectum crus duobus digitis magis quàm alterum extendatur,caput uero recedat duos cubitos a terra,uel paulo plus,aut minus: brachia deligata sint ad latera molli aliqua re.quæ omnia paranda sunt homine resupinato,ut quàm minimo tempore suspensus maneat. 43

Partibus, quas commemorauit, quomodo inijcienda uincula sint, aperte exposuit. Illa igitur, quibus affectum crus appenditur, robustiora esse uoluit & mollia, idque non in- H iuria, cum tota intentio ad ipsius curationem adhibeatur, ea ratione, quæ communiter requiritur in luxatis omnibus reponendis. Igitur femoris caput, quum cauo excidens in interiorem partem eruperit, a musculis, qui ibi sunt, attractum primo in inferiorē partem attrahendum est,una scilicet cum femore, deinde in exteriorem impellendum: cumque e regione sui caui collocatum fuerit,tunc uel solis musculis committendum est, uel simul etiam adurgendum. Sepius autem diximus, musculos naturalem uim habere,qua ad sua principia cōtrahuntur.attrahunt igitur simul & femur,quod attractum suo capite in cauū coxæ conijcietur.

Homine iam suspenso peritus aliquis,& non imbecillus traijcere manū debet inter femora eius,qui curatur,collocareque brachiū inter caput femoris luxati,& eam regionē,quæ inter anū & naturale media est:tum traiectam manum altera prehendere,& rectus assistens repente corpori suspenso appendi,ita,ut sublimis maxime æqualiter suspendatur.In hac reponendi ratione omnia secundum naturam sunt. nam corpus ipsum suspensum suo pondere deorsum uersus extenditur: is, qui appenditur in inferiorem partem extendit,& femoris caput excitari cogit,e regione sui caui,simulq; osse brachij ipsum urget truditque,sic,ut in pristinam sedem reuertatur.necesse autem est aptissime uincula inijcere,ea animaduersione,ut is,qui appenditur,ualidissimus sit. 44

Solet

A Solet Hippocrates eam regionem, quæ est, inter inguen utriusque cruris nuncupare πλιχάδα, cuius medium περίναιον uocat, quæ ab initio naturalis ad anum pertinet, qua ceruix uesicæ sita est, inter hanc itaque regionem, quàm πλιχάδα nominat, in medio eius in longitudinem, & caput femoris, iubet, ut, qui trahit femoris caput, manum demittat, cum qua alteram coniungat, sicut ipse aperte declarauit, atque ita suspendatur. quo fiet, ut femoris caput, non solum trahatur, sed in exteriorem commissuræ partem impellatur, ut e regione caui, quod in coxa est, collocetur.

46 *At (quemadmodum supra narrauimus) homines plurimum natura inter se differunt, quantum ad articulos attinet facile, vel vix restituendos. Quamobrem plurimum differant, diximus quæ de humeri capite. nam femur quibusdam absque vlla præparatione reuertitur. siquidem leui adhibita intentione, & exiguo motu manibus in suam sedē cōpellitur.*

Ante ἀγκωνισμὸν masculino genere dixit, nunc fœminino ἀγκώνισιν, quod uocabulum διακίνησιν, id est, exiguum motum significat. quoniam uerbum διακινεῖν mutuatur ad id significandum, quod leuiter dimouetur, cuius meminit, cum tradidit qua ratione luxata maxilla reponeretur.

47 *Compluribus etiam, quum crus ad commissuram hanc flecterent, circumactus iam articulus reuersus est: sed plerum-*
B *que non paret cuiuis præparationi. quamobrem, quæ ad singula efficacissima sunt, in vnaquaque arte scire conuenit, & ea vbique adhibere, quæ accommodata videbuntur. Supra extendendi modos diximus, vt quilibet eo vtatur, cuius copia sit. oportet enim præstanter ab vna parte crus extendere, ab altera corpus. nam, si bene extendamus, femoris caput e regione sui caui excitabitur, quod, vbi sic excitatum fuerit, non facile prohiberi poterit, quo minus in suam sedem reuertatur, ita, vt iam quouis modo impellere, ac dirigere abunde sit. Sed minus extendunt, quàm par sit, idcirco maiori negocio reponunt.*

Vbi crus ad inguen curuatur, femur uniuersum suspenditur. in qua actione prolapsum femoris caput dimouetur, circumactumque restitui nonnunquam solet. Quid sit circumagere, quod accidit, ubi prolapsus articulus, uel qui in latum scapularum os inseritur, uel qui in coxā restituitur, ipse in superioribus declarauit, ubi docuit non posse articulum in his commissuris suo loco paululum excedere, ut ad cubitum, ad manum, ad genu, ad talos. nam, cum & femoris caput rotundum sit, & oræ caui in quo recipitur in orbem; nullo pacto fieri potest, ut caput partim in cauo sit, partim extra, uel oræ caui hæreat, quoniam ubi primum uoluetur, uel intro reuertetur, uel excidet. igitur quia paruo momento in utrauis partem caput compellitur, hoc quod fit circumagendo fieri asserit.

48 C *Non solum autem pedibus iniicienda vincula sunt, sed etiam supra genu, ne hoc magis quàm coxa articulus vinculo intendatur. sic itaque extendere a pedibus conuenit. Verum, vbi altera parte vis adhibetur, non solum circa pectus, & alam iniecto laqueo in contrariam partem attrahere debemus, sed lorum longum, duplex, validum, molle, inter anum & naturale demittere, a posteriori parte ad spinam, a priori iuxta iugulum adducere, & religare, atque ita in diuersa contendere, alijs ab vna parte, alijs ab altera ducentibus. Animaduertendum autem, ne lorum, quod inter anum & naturale demittitur, super femoris caput extendatur, sed inter femoris caput, & eam regionem, quæ inter anum & naturale media est. Dum intentio adhibetur, femoris caput in exteriorem partem propellendum, pugno ipsi inhærente. vbi, qui extendit, suspenditur, vna manu traiecta, & alteri iuncta, simul & extendere debet, & in exteriorem partem vrgere, sed alius ad genu femur in interiorem partem leuiter dirigat.*

Vbi homo per pedes appendatur, capite deorsum spectante, omnes articuli extenduntur. At propositum est eum solum extendere, qui ad inguen est. Iure igitur super genu uinculum inijcit, quod femur sursum extendat. nam, si permittamus attrahi crus solum a uinculis, quæ infra genu sunt, fiet ut genu, non minus, imo magis quàm coxæ articulus extendatur, quum proprius sit uinculis sub se extendentibus.

49 D *Supra etiam diximus expeditissimum esse ijs, qui in frequenti ciuitate medentur, lignum habere quadratum, sex cubitorum, aut paulo longius, latum cubitos duos, cuius crassitudo, si dodrantem impleat, abunde est.*

In opere de fracturis huius machinamenti meminit, ita, ut huic quoque testimonio innitantur, qui aiunt compositum fuisse principio ab Hippocrate librum unum, inscriptumque, De officina medici: deinde in duos diuisum ob magnitudinem, eiusque priorem partem inscriptam, De fracturis: alteram uero, De articulis. quale autem strui uelit machinamentum hoc, manifestum est ijs, qui uiderint, quod scamnum Hippocratis nuncupatur. sic enim ex multo iam tempore a medicis appellari consueuit. Plerique autem formulas paruas habent, ad eius exemplum fabricatas. sæpissime uero adhibetur, articulisque restituendis per se abunde est. si quis autem uelit alijs quoque uti, est πολύσπαστον ita appellatum, quod multis orbiculorum circuitibus, facilitatem præstet, & ad itinera est accōmodatum: quod iterum facientibus maxime idoneum est. refertur autem ad Archimedem auctorem. in urbibus uero nō alienum est Fabri uel Andreæ organum, ubi erecto opus est: ubi plano, scamnum hoc Hippocratis præcipue aptatur, quod a nonnullis ex recentioribus medicis uarie iam struitur, sicut machinatio spathæ, quæ in summo capitulum habet rotundum ac leniter cauum. Deinceps igitur ad organi structuram, quæ ab ipso traditur, animum aduertite, ea, quæ Hippocrates scribit, ijs, quæ in scamno inspexistis accommodantes. hæc enim, sicut antea quoque dictum est, sola mōstratione aperiuntur. Equidem

dem ijs,qui apud me librum legunt,rem facile demonstro,organo iuxta collocato , sæpe ipso magno, sæpe paruo aliquo ad magni exemplum fabricato,cuiusmodi ad hunc tantum usum paramus, ut ostendere legentibus possimus, quum per tales formulas nequeant articuli in suam sedem urgeri . nunc autem monstrari hæc minime possunt, sed exponere licet, si quid ex uerbis Hippocratis obscurum sit. quod & in superioribus feci,& nunc etiam faciam. E

Excauetur præterea hinc atque hinc in longitudinem,ne machinamentum iusto sublimius sit. 50

Hinc atque hinc,dixit,quod accipit pro a dextra parte,& sinistra, id uel eo patet,quod adijcit, in lõgitudinem,quod idem significat, atque longum. nam,si excauari uoluisset supra a capite,uel infra a pedibus,transuersum potius dixisset,non in longitudinem. mens autem totius orationis huiusmodi est, quam non ab re est perspicuitatis causa non longe a uerbis recedentem exponere. Excauetur præterea hinc atque hinc in longitudinem ligni,idque cauum eam altitudinem habeat, quæ ad impellendũ accommodatur,ne machinatio iusto sublimior sit. Verbum, iusto, ipse scribit τοῦ καιροῦ, græci enim ita dicunt,& interdum etiam τοῦ προσήκοντος,quod debito significat.ergo altitudo caui tanta esse debet,ut uectis,qui ad impellendum aptatur,illis inhærere,atque obijci possit. F

Postes item ab utraque parte adijciantur,breues, robusti, qui axes contineant. 51

Nominat axes ὀνίσκους: postes uero,quę sunt ligna,quibus axis sustinetur φλιάς. hæc magno ligno adijci uoluit,ab utraque parte,a superiori scilicet & inferiori.Religantur autem ad axes extrema laqueorum,qui quo tempore conuenit in diuersa diducere,laboranti inijciuntur.

Satis autem est in dimidio ligno,nihil etiam prohibet in toto,paruas quasi fossas quinque,aut sex excauare,quæ palmum inter se distent,& trium digitorum latitudinem atque altitudinem æquent. 52

Fossas dixit καπέτους,quod uerbum non pauci ex ueteribus græcis in eandem significationem acceperunt. id mutuatur nunc Hippocrates translatione usus,ad ea caua significanda,quæ in scamno ea de causa fiunt,ut illis obijci uectes possint, quæ caua præcipit,ut in altera ligni parte magis,hoc est in inferiori excul pantur. nihil etiam (inquit) prohibet,quin in superiori quoq; parte sint,quanquam non necesse est.hoc siquidem machinamentum,quod nunc exponimus,non solum ad coxæ articulum pertinet,sed & ad uertebras quocunque modo luxatas,& ad humeri caput reponendum. Complura autem sint caua hæc oportet,quandoquidem,qui curantur, ætate,magnitudine,& uniuerso corporis habitu inter se differunt. quàm magna esse debeant,& quantum inter se distare, ipse euidenter exposuit. G

Medium insuper lignum alte in quadratam figuram trium digitorum excauetur,in quod cauum, ubi opus esse uideatur, defigatur lignum, quod cauo conueniat,& superius teres sit. figatur autem , quum ad rem pertinere uidebitur , medium inter femoris caput & eam regionem,quæ inter anum & naturale media est. quod lignum extans corpus sequi nõ permittit,quum a pedibus trahitur. interdum enim hoc sufficit,absque intentione, quæ, ut membrum in diuersa diducatur,a superiori quoque parte adhibetur. Interdum autem, ubi crus ab utraque parte extendatur, lignum hoc uersus hanc, uel illam partem laxum demittitur, ut femoris caput in exteriorem partem impellat.hac enim de causa & caua exculpta fiunt, ut cuneus, uel uectis ligneus,in quod expeditius sit demissus, aut iuxta articulorum capita,aut ipsis prorsus inhærens , eodem momento impellat,quo intentio adhibetur,seu in exteriorem partem,seu in interiorem impellere opus sit. 53

Excidi uoluit in scamno quoddam cauum, quo recipi id lignum possit , quod erectum collocandũ est, inter prolapsi femoris caput, & eam regionem, quæ est inter anum & naturale. Cur autem lignũ hoc, dum extendimus, adhibendum sit, sicut cetera omnia,quæ deinceps subdit,ipse aperte indicauit. ob eos tamen, qui hebetioris sunt ingenij, uerba hæc aperire aliquantulum non grauabor.Hoc igitur lignum,quod erectum collocatur inter caput femoris prolapsi, & eam regionem,quæ media est inter anum & naturale,renixus causa obijcitur,quum ab inferiori parte crus extenditur.sæpius enim ostendimus,ubi membrum extenditur,nisi a contraria parte tendatur, sequente ægro intentionem resolui. H tenditur autem, & per laqueos superioribus partibus iniectos , sed firmitatis causa lignum hoc adhibet,quo nonnumquam minus firmiter hærente ad impellendum utitur.

Ac seu teres uectis esse debeat, seu latus,alius enim alij articulo conuenit , huiusmodi impulsus. si intentio quoque accedat,ad omnes crurum articulos reponendos efficacissimus est. proposito autem articulo uectis teres accommodatur . Quod si per hoc machinamentũ uis adhibeatur, fieri non posse existimo,ut aliquis sit articulus,qui non reponatur.Reperiet quis, & alios reponendi huius articuli modos. 54

Ipse deinceps ostendet tereti uecte tunc utendum esse, quum femur in interiorem partem impellitur, quod nunc instituit, quum femoris caput in interiorem partem prolapsum reponat . nam, si in exteriorem luxatum sit, latum uectem admoueri iubet. Nunc quidem præcipit, ut medium inter caput femoris prolapsi, & eam regionem, quæ est inter anum & naturale, inseramus, conemurque sublimius paulo, quàm femoris caput demittere: sed, quum in exteriorem regionem articulus ueniet,ubi satis spacij est, latus uectis firmius obijcietur, quod ipse paulo infra ostendet, ubi aget de ipso separatim.

Nam

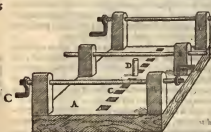
55 A *Nam, si magnum hoc lignum medium duos postes habeat pedales, eius altitudinis, quæ idonea uideatur, ab utroque latere unum: tum super hos duos postes transuersum lignum in speciem gradus statuatur: deinde integrum crus inter postes traijciatur, quod læsum est super gradum commode collocatur, superque aptatur, quæ articulus excessit. gradum uero iusto sublimiorem stabilire oportet, & multiplicem uestem, prout conuenire uidebitur, corpori subijcere.*

Postes nominari ab Hippocrate, non ea ligna tantum, quibus axis sustinetur, aperte ex hac oratione colligitur. in media enim regione longitudinis totius scamni situm est lignum transuersum, quasi gradus, quod a dextra parte ad sinistram pertinet, super quod crus, quod luxatum est, extenditur, non simpliciter, sed cum altero ligno alligato, quod in longitudinem a superiori parte cruris ad inferiorē porrigitur, ita, ut super gradum crus cum eo ligno cogatur. Constat autem integrū hominis crus super gradum habendum esse inter φλιὰς sic enim uocauit postes, ligna intelligens, quæ gradum sustinent, quorū utrinque unum struit in ipso scamno. Hippocratem uero usum translatione a portarum postibus ita nominare ligna, quæ in scamno sunt, perspicuum est.

- *A* *Lignum sex cubitos longum, latum duos, crassitudinis nouem digitorum.*
- *B* *Quatuor ligna pedem longa extremis partibus rotunda.*
- *C* *Axes habentes in medio clauos: & in extantibus capitibus manubriola ductaria.*
- *D* *Fossæ, quarum altitudo tres digitos æquat.*
- *E* *Priapiscus superius teres, demissus in medium lignum alte in quadratam figuram excauatum.*
- *F* *Duo postes.*
- *G* *Transuersum lignum in speciem gradus.*

B

Scamnum Hippocratis.

56 *Post hæc lignum, quod conuenientem latitudinem habeat, & longitudine usque ad talum perueniat, cruri subijciendum, sic, ut ultra caput femoris, quantum potest, feratur: crurique alligandum, quot locis opus esse uidebitur.*

Lignum alligandum esse ad totum crus, supra etiā ostendimus, sed nunc superiorem ligni extremitatē, superiorē capite femoris collocandam existimat, adijciens orationi, quantum potest, si quidem, quod nunc fieri iubet, difficillimum est, nisi ea pars longi huius ligni, quæ inguini hæret, humilior struatur, quæ spectat in exteriorem partem, sublimior. nam si æquale sit, paremque altitudinem habeat, difficile admodum fuerit ipsius summitatem simul in inguine stabilire, & superiorem femoris capite demittere.

57 *Quo facto, dum crus intenditur, uel per lignum, quale pistillum est, uel per aliud ex ijs, quæ idonea ad extendendum sunt, simul oportet crus cum alligato ligno super gradum deorsum compellere, & ad coxam ab aliquo hominem contineri. hac enim uia femoris caput intentionis ui e regione sui caui superius collocabitur, & simul ob impulsum in suam sedem trudetur. quæ cogendi rationes ualidæ sunt: & si recte admoueantur, uitium superant. sed (quemadmodum ante dictum est) articulus hic imbecilliori ui, & plerunque quamuis præparatione in suum locum reuertitur.*

Femore super gradum extento prolapsus articulus humilior redditur, quæ res ad restituendū aptissima est. nam sic ora caui humilior femoris capite continetur. Sed, quum elapsus articulus, nisi caui ora superior sit, reponi nequeat, ubi sublimior fuerit, optimum erit humiliorem collocare, atque ita extendere. Ceterum laquei, quibus crus extenditur, religandi sunt, uel ad lignum, quale pistillum est, cu-
D ius ima pars firmiter in pauimento oppositæ moræ obijciatur: uel si huiusmodi ligno uti ad intendendum nolis, lori capita ad axem, qui in scamno a pedibus est, uincienda. id enim sibi uoluit, quum ait, [uel per aliud ex ijs, quæ idonea ad extendendū sunt] [ex ijs] intelligens, quæ proposita sunt diuersa a ligno, quale pistillum est, quæ subijcit in hac oratione manifesta sunt.

58 *At ubi in exteriorem partem femoris caput exciderit, ab utraque parte, quomodo ante diximus, extendendum est: sed impellendum per latum uectem, simulque dum intentio adhibetur, ab exteriori parte in interiorem urgendum, uecte ad clunem, ac paulo supra accommodato, & ne corpus cedat, aliquo integræ partis clunem repellente, uel manibus, uel alio huiusmodi uecte superimposito, qui cauo illi, quod magis in rem erit, obijciatur: femoris item luxati, quod ad genu est, ab interiori parte leniter in exteriorem cogendum. Suspendere tamen, ubi articulus in hanc partem erumpat, alienum est. quandoquidem cubitus illius, qui appenditur, articulum a suo cauo reduceret: impulsus autem per subiectum lignum uidebitur alicui ad hoc genus luxati pertinere, in quo casu ab exteriori parte accommodandum est. quid plura? si commode recteque extendamus. recte item impellamus, quis articulus ita luxatus non reuertetur?*

Si crus ualēter extendatur, nō necesse erit per lignum impellere. manibus. n. prehendentes femoris caput totum iuxta clunē cogere, ab exteriori parte in interiorē poterimus, donec e regione sui caui collocetur. Patet autem teretem uectem ad huiusmodi impulsum inutilem esse. quum & latus etiam non sufficiat, nisi qua clunē attingit, talis struat̄, quale strui uoluit capitulū rotundū ac leniter cauū super eā

spatham, quæ ad reponendum humeri caput aptatur, ἄμβη dicitur. Ipse autem ad uerbum scripsit, E urgendum uecte ad clunem ac paulo supra accommodato. resimum autem hunc esse necesse est, qua clunem complectitur, non ex toto rectum. quæ sequuntur in hac oratione omnia clara sunt. 59

At si in posteriorem partem femur exciderit, extendere oportet, & in diuersa diducere, eo modo, quo diximus: imponereque super lignum, uestem multiplicem, vt molle admodum fit. & homine prono extendere. eodem autem momento, quo extenditur, per asserem cogendum, non secus atque, vbi spina gibba est, ita, vt asserit e regione clunis, seu supra, seu infra coxam magis collocetur. eauum in pariete e regione asseris non sit, sed magis deorsum spectet ad pedes. hæc reponendi ratio articulo in posteriorem partem luxato maxime secundum naturam est, ac simul etiam valentissima. Satis fortasse fuerit aliquem pro assere insidere, vel manibus vrgere, vel pedibus repente consistere, attollique, quo tempore intentio adhibetur. nulla autem alia restituendi ratio femori ita luxato secundum naturam est.

Hæc etiam, quæ de femore sic luxato tradit, ijs, qui eorũ, quæ proposita sunt, meminerint, in aperto omnia sunt. edicit enim, ne hos ut priores resupinemus, sed in uentrem conuertamus. hic siquidem est habitus pronus. Valenti ergo intentione adhibita a posteriori parte in priorem compellere articulum oportet. nam, cum homo ita iacet, ut præcepit, posterior pars sublimior collocatur, prior subijcitur. quocirca necesse est, ut qui restituit, femoris caput deorsum compellat, quod commodissime præstat impulsus, qui per asserem adhibetur. idem efficeret, qui qua prominet femoris caput insidens F magna ui cogeret. sed, nisi clunis eminentia luxato capiti hæreat, nihil hominem iuuabit. Hæc igitur curatio uirum summæ diligentiæ ac prudentiæ postulat.

Si in priorem partem venerit, idem conuenit extendendi modus: sed aliquis manu admodum strenua, & maxime peritus, sublimiori vnius palmæ parte inguen adurgeat, eandemque manum altera comprehendat, simulque quod excessit in inferiorem partem trudat, & versus priorem genu subigat. hic extendendi modus, vbi femur sic luxatur, maxime natura conuenit: sed & ille, qui hominem suspendit, prope etiam natura aptatur, in quo necesse est, vt is, qui appẽditur, non ignarus sit, ne brachio articulum impellat: sed inter partes naturales & anum iuxta os, quod sacrũ dicitur, appendatur. 60

Ad quartum genus luxati femoris aggressus est, de quo euidentissime omnia prodidit, ijs præsertim qui in memoria habeant, quæ antea dicta sunt. Quare nihil est, quòd nugas hic agamus.

Inuenias etiam laudem, si † sine vtre articulum hunc restituas: sed quosdam noui, qui eum præ inscitia, & vbi in exteriorem, & vbi in posteriorem partem erumperet, reponere per vtrem tentarent, neque intelligerent, hac via expelli magis quàm in suam sedem restitui. primum vero auctorem constat vtrẽm adhibuisse, vbi articulus in interiorem partem elaberetur, scire tamen licet alia multa ex vsu magis esse quàm vtrem. Datur ergo inter femora vter non inflatus, sic, vt quantum maxime potest, sublimis inter anum & naturale collocetur: tum femora inter se vinciuntur habena, quæ a patella ordiatur, & vsque ad dimidiam femorum partem intendat: post hæc inflatur vter, distenditurque G dimissa ænea fistula in vnum ex pèdibus, qui solutus sit, & æger in latus cubat, vitiato crure sursum spectante. Præparatio igitur huiusmodi est, sed plerique hanc adhibent deteriorem, quàm ego dixerim, cum non alligent bonam femoris partem (vt proposui) sed genua duntaxat. adde quòd intentionem, quæ maxime necessaria est, omittunt. nonnulli tamen luxatum iam restituerunt, vt qui rem facilem nacti fuerint, sed huiusmodi impulsus non magnopere tolerabilis est. siquidem inflatus vter, qua maxime tumet, eam regionem non attingit, in qua prolapsum femoris caput iacet, quæ potissimum impellendum est: sed infra illud, vt qui in medio femorum, vel interius etiã cõtineatur. ad hæc femora naturaliter sunt curua, a superiori enim parte carnosa sunt, & prope inter se iungũtur, ab inferiori tenuãtur. quare & femorũ natura vtrem expellit ab ea parte, qua præcipue admouendus esset, ita, vt si paruus vter inseratur, cũ vim exiguam habeat, nullo modo vrgere articulum possit. Oportet ergo, si vtendum vtre sit, femora ad magnã partem inter se deuincire, & vtrẽ inflare, eodem momento, quo corpus extenditur, cruraq; extrema parte inter se colligare, vbi hac rõne articulus reponitur. 61

† Lib. Greci habẽt cũ utre & sic uidetur legendũ esse.

Docet qua ratione quis utatur modo restituendi per utrem, quamuis eum non probet. cuncta autem plane explicat.

A. homo in latus cubans. B. uter inter femora. C. homo ænea fistula utrem inflans.

In tota arte medicinali id in primis dare operam oportet, vt quod H male habet, ad sanitatẽ perducatur. qđ vbi cõtingere possit pluribus modis, ille eligẽdus est qui omnium minimo negocio cõparatur. hoc siquidem magis officiũ est probi viri, & plus habet artificij, nisi quis in popularẽ aurã incumbat. sed, quod ad hunc locum attinet, quidam modi extendendi corporis per ea, quæ domi habentur, parari possunt, sic, vt ex ijs, quæ præsentia sunt, inuenire liceat, per quæ prompte curatio adhibeatur. 62

Oratio hæc postrema est, in qua iubet, ut in ijs exerceamur, quæ prõpte ad curationem accommodantur, ita, ut quamuis nec scamni copia sit, neque alterius, ex ijs, quæ proposita sunt, excogitare per te aliqd simile possis. sed de his euidentissime in sequentibus tractauit, ut neq; breuissima expositione opus

A opus sit. omnia enim perspicua sunt ijs, qui meminerint quæ proposita sunt. explicabo tamen, si quid
mihi obscurius esse uideatur.

63 *Quòd si uincula ex loris non sint mollibus, & quæ facile tractentur, sed tantum uel catena, uel rudentes, uel funes, ne-
cesse est ante fascijs uel panniculis e lana eam partem inuoluere, qua potissimum inijci uinculum debet, & ulteriorem quo-
que postea deuincire.*

Nauium rudentes græci uocant ὅπλα, hoc est armamenta, quod Poeta indicat in eo carmine,
Veliuolæ sub porticibus tunc forte iacebat.
Armamentum illic. Constat et Hippocratẽ, quũ rudentes ὅπλα dixit, eos funes intellexisse, qui
in nauibus habẽtur. nã eos, qui in urbibus, & qui in agro communi funium uocabulo appellauit σχοινία.

64 *Ad hæc super lectum, qui ex ijs, quorum copia est, firmissimus sit, & maximus, recte homo extendatur. lecti autem pe-
des, uel qui a capite, uel qui a pedibus sunt, uel ab exteriori, uel ab interiori parte fulciantur, ita, ut fulcra limini firmiter
hæreant: sed ad alios pedes collocetur lignum quadratum transuersum, quod perueniat ab uno pede ad alterum, ac si tenue
sit ad pedes lecti deligetur, si crassum, sine uinculo relinquatur: post hæc uinculorum capita tam eorum, quæ uersus caput
procedunt, quàm eorum, quæ uersus pedes, utraque ad pistillum, uel ad aliud tale lignum uinciantur. uincula autem uel
recta iuxta corpus porrigantur, uel paulo etiam superiora conuenienterque a pistillis intendantur, quæ erecta sint, sic ut
B unum limini obijciatur, alterum ligno, quod adiectum est, sic igitur per pistilla ad se attracta adhibere uim oportet. satis
autem esset loco liminis & ligni appositi scala, quæ gradus firmos haberet, lecto subiecta, ut pistillis hinc & inde admotis,
uincula extenderentur. Reponitur item hoc modo femoris articulus, siue in interiorem, siue in priorẽ partem eruperit.*

A. Homo scalis insidens.
B. Sporta lapidum plena cruri læso appensa.

*Scala defoditur, cui homo insidet integro crure, leniter extento, & qua
commode poterit alligato: uitiato cruri uas fictile appenditur aqua ple-
nũ, uel calathus in quem coniecti lapides fuerint. Est & alter reponendi
modus ad eos, quibus femoris caput in interiorem partem luxatur. trans-
uersum lignum inter duas columnas deuincitur, quantum res postulat su-
blime, & ab una parte extra columnam cubitum porrigitur, deinde homo
uestimentis pectore obuoluto super eam partem transuersi ligni, quæ ex-
tat, collocatur, ac pectus per latam habenam ad columnam deuincitur,
integrum crus ab aliquo tenetur, ne subuertatur, sed affecto appenditur
res aliqua, quæ grauitatem habeat conuenientem, ut supra quoque dictum
est. Ante omnia igitur scire licet omnium ossium commissuras plerunque
C sinu & capite contineri, & in alijs sinum cauum esse, & oblongum: in alijs
parum desidentem. Semper autem restituere conuenit omnes articulos, qui
exciderunt, protinus, quum adhuc calidi sunt, uel certe quàm celerrime.
nam, qui reponit facilius, & citius reponit, & æger minorem molestiam
sentit, ubi priusquam locus intumuerit, articulus restituatur. Perpetuo
item, ubi reponẽdus articulus est, emolliri ante debet, & dimoueri, sic enim
promptius reuerti consueuit ubicunque autem reponitur, imperanda absti
nentia est maxima, ubi maximus fuerit, & difficillimus ad reponendum:
minima, ubi exiguus, & facile recondatur.*

DE DIGITIS LVXATIS.

*Quòd si digiti articulus excidat, seu primus, qui ad manum pertinet,
65 seu secundus, seu tertius, eadem est & æqualis reponendi ratio, maximi
quidem articuli semper ægrius restituuntur. excidunt autem in quatuor
partes, uel sursum, uel deorsum, uel utrinque ad latera, sed maxime in su-
periorem partem, minime in latera, quod accidit, ubi uehementer mouean
D tur, quòd si a latere prorumpant, ab ea parte, in quam ueniunt, quasi capi-
tulum rotundum conspicitur, & leniter cauum: si in superiorem uel inferiorem partem prolabantur, quum hic locus le-
uior sit, quàm qui a lateribus, simulque procidentium articulorum excessus paruus, facilius reconduntur. Reponendi ratio
sic habet. summus digitus fascia uel aliqua tali re inuoluitur, sic, ne dum intenditur, extrema parte prehensus elabatur. quo
inuoluto unus eam regionem, quæ super primam palmæ partem est, alius inuolutam partem, ad se uterque ualenter attra-
hat, simulque excedens articulus in suam sedem compellatur. Si a latere excedat, ratio extendendi eadem est. namque, ubi
uidebitur loco excessisse, simul dum intentio adhibetur, protinus in suam sedem cogendus est: sed interim alius ab altera
parte debet digitum repellere, cauens, ne in eam rursus prolabatur. Commode quoque restituuntur per digitorum tegmen-
ta ex palmis intexta, quæ a lacertis σαῦραι græce nuncupantur: ubi in diuersa digitum extenderis, prehendens altera manu
primã palmæ partem, altera tegmentũ, posito articulo, debes quàm citissime deuincire fascia tenuissima, inuncta cerato,
quod nec nimis molle sit, nec nimis durum, sed moderate, cum quod durum est, a digito recedat, quod liquidum & molle digi
ti calore tabescat & resoluatur. Soluendus aũt est digiti articulus tertio aut quarto quoque die. atque in uniuersum, si in-
flammatio locum occupauerit, frequentius soluẽdus est, sin minus, rarius, quod communiter de omnibus articulis intelligi uo
lo. confirmatur autem digiti articulus decimo quarto die. eadem uero curatio est digitorum manus ac pedis. Quicunque
articulus recondatur, debet homo inedia ac tenui uictu usque ad septimum diem uti, ac si inflammatio sit, frequentius resol
ui, alioquin rarius. semper autem quiescere uitiatum articulum conuenit, & quàm optime figurari.*

 E

DE GENV LVXATIONE.

A. Canterius inter duas columnas deligatus.
B. Homo canterio insidens pectore ad columnam alligato.
C. Alter crus sanum detinens.
D. Vas testaceum aqua plenum cruri laeso appensum.

*Genu ob expeditam facilemque naturam benignius cubiti gibbo est:
unde etiam facilius excidit: atque in interiorem partem saepius: sed & in
exteriorem & posteriorem aliquando. Cuius repositiones fiunt uel ex re-
pentina conflexione, uel ex calcitratione, uel si in rotundam aliquam mo-
lem fascia conuoluta, ac super poplitem imposita crus eò repente fue- 50
rit adductum. Potest etiam si moderate extendatur, cum in posteriorem
partem prolapsum est, non secus ac cubitus, reuerti. Cum uero hac uel il-
lac excessit, ex conflexione uel ex calcitratione reconditur. Restitutio ta-
men quae extensione moderata fit, communis omnibus est. Si non redierit
genu, cum retro quidem excessit, conflecti nequit: sed neque admodum id
potest, cum alias in partes excidit: femoris uero & tibiae pars anterior
imminuitur. Si interius prolapsum est, ualgiores euadunt: & exterior pars
minuitur. Si exterius, magis uari, & minus claudi efficiuntur. crassiore
autem osse gestantur: hisque ab interiore parte imminutio fit. Iis autem F
qui ab ortu, aut in incremento luxationem hanc patiuntur, eo modo, quo 51
superius diximus, res cedit.*

DE TALI LVXATIONE.

*Tali luxationes ualida extensione uel manu, uel alijs huiusmodi adhibi- 52
ta indigent, directioneque quae simul utraque efficiat. Sed hoc commune
omnibus est.*

DE PEDE.

*Quae in pede contingunt, sic, ut in manu, curantur. eadem item ex ti-
bia communicatio, si exciderit aut ab ortu, aut cum crescunt, sicut in ma-
nu fit. Quicunque autem desilientes ex alto, uehementer calce innixi sunt
sic, ut ossa dissederint, & uena exuccatae, & nerui fuerint contusi, atque G
haec grauiter euenerint: periculum ijs est, ne os sideratum toto aeuo negocia facessat. fluida enim ossa euadunt, & 53
nerui inter se communicationem habent. Quibus item ex uulnere, uel in tibia, uel in femore, uel ex absolutione neruorum
qui communicant cum his, uel ex negligenti cubatione calx denigrata fuerit: ijs recrudescant, & interdum ad sideratione
febres superueniunt acutae, singultuosae, mentem attentantes, & quae celerem mortem afferant: uenarum item sangui-
fluarum liuores, recrudescentium notae sunt: si exuccata & denigrata, uicinaque his, subdura & subrubra sint: sique cum
duritia, liuida euaserint, ne nigrescant, periculum est. si subliuida, uel etiam liuida exuccata fuerint, uel subuiridia & mol
lia, in omnibus huiusmodi bona signa prae se ferunt, Curatio horum haec est. si absit febris, ueratrum est exhibendum: si ad-
sit, dandum non est: sed loco potus oxyglycy est praebendum, si opus sit. deligatio quae articulorum est, conuenit: deligan-
daque omnia magis sunt. ad contusiones sicut pluribus linteis & mollioribus utendum, ita minus comprimendum est: ple-
raque calci circumuoluenda. Figuratio ea est seruanda: quam deligatio requirit, ne uidelicet in calcem deprimatur: feru-
lis utendum non est. At quibuscunque pes uel ipse excesserit, uel cum appendice (in interiorem autem partem magis exci-
dit) ijs si non reuersus sit, & coxa & femur, & ea tibiae pars temporis processu attenuatur, quae e regione luxationis est. re-
positio eadem quae & primae partis palmae: ualidaque extensio adhibetur, Curatio, quae articulis. si quiescant, minus quam
in manu recrudescit. quiescentibus uero tenuior uictus exhibendus est. Quae autem ab ortu, aut cum crescunt contingunt,
sicut superius definiuimus.*

Deest explanatio.

GAL. IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARII SEPTEM,

Quos a Nicolao Leoniceno translatos, Io. Baptista Rasarius post omnes aliorum emendationes diligentissime cum Græcis libris contulit, & innumerabilibus in locis restituit.

COMMENTARIVS PRIMVS.

1 *VITA breuis, ars longa, occasio præceps, experimentum periculosum, iudicium difficile. Nec solum seipsum præstare oportet opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora.*

Hanc orationem, siue unus sit aphorismus, siue plures, esse procemium † totius operis, constat inter omnes fere eius expositores. Quid uero sibi Hippocrates uolens, tali utendum procemio censuerit: est dictu difficillimum. Forte uero idipsum inueniemus, si singulas orationis partes prius considerauerimus. Quòd igitur uitam dixerit breuem artis comparatione, omnibus fere libri expositoribus est manifestum. Artem uero hac ratione arbitror ab ipso longam existimari, quoniam omnium fere actionum particularium occasionem habeat momentaneam, & ob id difficulter comprehensibilem: ut nemo eam possit agnoscere, nisi qui diu in hac fuerit exercitatus. Ac, cum duo sint instrumenta ad artes inueniendas necessaria, experimentum, & ex ratione iudicium: illud quidem periculosum est,
C hoc autem haudquaquam facile existit, immo, siquid aliud, maximam habet difficultatem. Est igitur occasio præceps, quia materia circa quam uersatur ars, fluxa est. Corpus siquidem nostrum ualde mutationibus obnoxium est: neque a causis externis tantum, sed ab internis etiam facile alteratur. Experimentum uero periculosum est, propter materiæ dignitatem, non propter transmutationis facilitatē. hæc enim in momentanea occasione continetur. Iudicium uero siquis (ut ego assero) pro ratione accipiat, liquet ipsam esse difficillimam, cum ad hoc usque æui ambigua permanserit: Si uero (ut non nulli, qui se ab experientia empiricos nominant, opinantur) per iudicium intelligat eorum, quæ experientia eueniunt, dijudicationem: sic quoque non est obscura eius rectitudinis difficultas. Sed auctorem libri esse dogmaticum in tota ostendetur commentatione. Prima itaque procemij particula ad hunc usque locum terminatur. Secundam autem scribit non ut pronuncians, sed ut consulens: Nec solum seipsum præstare oportet opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora. Quorum uerborum uis talis existit: Si debes exquirere, & examinare ueritatem eorum, quæ in hoc libro scribuntur, non modo teipsum medicum oportet omnia rite gerere: sed & ægrum, & ministros: atque insuper exteriora omnia esse recte comparata. Prima itaque pars orationis hoc unum caput complectitur: Vita breuis, ars longa. Nam reliqua, quæ sequuntur, artem esse longam demonstrāt. Post hāc
D secunda pars quoddam ueluti consilium siue pactum affert illis, qui librum lecturi sunt, ac de eo laturi sententiam. Sed quidnam sibi uult statim in libri principio hoc scribens, breuem esse uitam, si ad artis magnitudinem conferatur? Nam hoc ipsum indagare, ab initio proposueramus. Sunt itaque non nulli, qui uolunt id egisse Hippocratem, exhortandi homines gratia ad artem gnauiter exercendam: Nonnulli contra, dehortandi causa: Quidam ad hunc finem, ut experiretur atque discerneret eos, qui gnauiter, & eos, qui secus, artem essent exercitaturi: Alij uolunt ipsum causam attulisse, ob quam oportuit scribere commentationes: Alij adijciunt, aphoristicas: Quidam hoc sermone putant ipsum causas assignasse, propter quas hæc ars sit coniecturalis: Alij, ex quot causis contingat medicos suo fine frustrari. Hi igitur, ut a postremis primum incipiam, mihi omnino uidentur nihil consonum dicere. Quam enim præ se ferret sapientiam, aut quid Hippocratis sententia dignum, statim circa initia operis docere, uel quòd ars quædam coniecturalis sit medicina, uel q̃ eius frustramur fine, siue hoc fiat ex nobisipsis, siue ex magnitudine artis? Sed & uerba illa, Nec solum oportet præstare seipsum opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora, contrarium omnino indicant. Hæc enim omnia illi magis scribere conuenit, qui profiteatur omnia, quæ in libro continētur, esse uera, quàm qui fateatur ob multas causas non sortiri finem. Neque enim dixisset, Oportet au-

† In quibusdā lib. legitur, παρέργου.i. huius.

ecm: sed post illa uerba. Vita breuis, ars longa, occasio præceps, experimentum periculosum, iu- E dicium difficile, hæc alia subiunxisset, Et medicus ipse etiam delinquit, & ægri, & eorum ministri. Sed neque illi, qui aiunt uoluisse ipsum auertere lectores a studio medicinæ, cum dicat uitam esse breuem, artem uero longam, uidentur mihi conuenientia dicere. Nam extrema foret dementia, simul scribere commentationes, quæ posteritati utile quidpiam tradant, simul ab initio statim non solum a legendo uel discendo ea, quæ scripseris, dehortari, sed etiam ab arte uniuersa, cuius doctrinam profitearis, abalienare. Qui uero aiunt uoluisse ipsum homines ad artem impensiori studio capessendam excitare (neque enim aliter posse totam tempore breui, cum sit longa, perdisci) ij etsi aliquid ueri dicunt, non tamen mihi uidentur uel uiri sententia dignum, uel ijs, quæ hoc in libro scribuntur, congruens satis procemium ostendere: Sicuti neque quicunque arbitrantur hoc genus sermonis fuisse ab Hippocrate usurpatum tentandi gratia illos, qui ad artem accedunt. Verum enim est, quod etiam a Platone dicitur, hac maxime uia periculum fieri de illorum animo, qui quamuis artem sunt percepturi, si magnam atque difficilem esse illis eam doctrinam ostendamus. Atqui hoc neque per librum aliquem, sed per mutuos sermones agitur, neque mihi congruens uidetur præsenti commentationi: siquidem procemium oportet ijs, quæ sunt in libro scribenda, esse accommodatum. Nisi forte quis sentiat, omnium librorum primos legendos esse aphorismos, atque F ideo Hippocratem in procemio commentationis communem fecisse uniuersæ arti sermonem: uolentem per hunc ostendere, non posse unumquenque suo arbitrio artem discere medicinalem, longa cum sit, sed illos tantum, quibus suppetat tempus ad discendum, & natura sint ad hoc aptiores. Quòd si probabile prorsus appareat hanc totius artis communem esse præfationem: neque illi sunt reprehendendi, qui aiunt Hippocratem causam assignasse, ob quam commentationes scribere oporteat. Fecit autem & in libro, qui de officina medici inscribitur, omnium quæ in tota arte leguntur, commune procemium, quemadmodum in eiusdem libri expositione fuit a nobis ostensum. Illorum itaque sententia, qui uel doctrinæ modi, uel certe commentariorum utilitatis causam uolunt in procemio assignari, mihi præferenda uidetur. Nam & forma doctrinæ aphoristica, quæ omnes rei proprietates breuissimis uerbis circumscribit, est illis utilissima, qui uolunt breui tempore longam artem docere: Et conscribere commentationes ob id, quòd uita sit breuis, si ad artis magnitudinem conferatur, iustissima ratio est. Nemo enim nostrum satis esse potest ad artem simul & constituendam & absoluendam: sed satis superque uideri debet, si, quæ multorum annorum spatio priores inuenerint, posteri accipientes, atque his addentes aliquid, illam aliquando perficiant. Vel enim propter istorum alterum, uel propter utrunque, mihi uidetur tali esse usus G procemio, ac si ita scripsisset: Quoniam artis magnitudo uitam excedit hominis, adeo ut ab homine quantumuis diligenti ac laborioso non possit & inchoari, & ad finem usque perduci: propterea operæpretium est, quæ quisque cognouit, ea mandare literis, & tradere posteritati commentationes, quæ rerum docendarum naturam omnem diligenter, breuiter, & dilucide interpretentur. Quòd uero ars longa sit, uerba hæc, quæ subsequuntur, ostendunt: Occasio præceps, experimentum uero periculosum, iudicium difficile. Quasi ita dixerit: Vita breuis, ars longa: quoniam & occasio præceps, & experimentum periculosum, & iudicium difficile. Propter hoc enim & ars longa, quoniam occasio agendorum in ipsa est maxime præceps, hoc est angustissima & breuissimi temporis. Præterea, cum sint duo instrumenta, per quæ remedia inueniuntur, ratio, & experientia: hæc quidem est periculosa, ratio uero difficilis, hoc est non facilis cognitu. Vera autem esse, quæ dicuntur, non est difficile paucis ostendere. Occasio enim præceps est propter artis materiam: dico autem corpus, quod continue fluit, & momento temporis transmutatur. Experimentum autem periculosum est & ipsum, materiæ ratione. Neque enim lateres, lutum, ligna, lapides, tegulæ, coria, artis medicinalis, ut aliarum, materia sunt: in quibus experiri & exercitari multis modis impune licet illi, qui se circa materiam exerceat, & artis theoremata meditetur: id H quod in lignis carpentarij, in corijs coriarij faciunt. Ligna siquidem & corium male tractantem corrumpere, nullum periculum est: at in corpore humano illa experiri, quæ non sunt experientia comprobata, non est citra periculum, cum mala experientia ad totius animalis interitum terminetur. Iam uero & iudicium (sit autem ratio ipsa iudicium, quoniam per eam, quæ sunt facienda, iudicantur) difficile est, nec inuentu facile. de uero autem iudicio loquor: atque hoc sectarum multitudo in arte medicinali ostendit: Neque enim, si ueritas esset inuentu facilis, tot ac tanti uiri, qui illam perquisierunt, unquam in tam repugnantes sententias deuenissent. Empiricis uero non uidetur ratio dici iudicium, sed, quæ per experientiam inuenta fuere, auxiliorum dijudicatio. Nam, ut uerum fateamur, & hæc difficilis est, nec exploratu facilis, quando multis remedijs ægrotanti adhibitis, aliquod unum illorum in causa fuisse dijudicat, ut æger uel melius se habeat, uel deterius: quem si forte contigerit bene dormijsse, deinde unctum fuisse, postea emplastrum adhibuisse, deinde clysterem, uel spontaneam uentris deiectionem habuisse, deinde tales cibos assumpsisse, & post hæc omnia sensisse iuuamentum uel detrimentum: non facile dictu est, quidnam eorum, quæ circa ipsum facta sunt, aut iuuerit, aut nocuerit. His igitur ex causis omni-

A bus iudicium est difficile. Sed iam sermonem totum uno capite colligamus. Ars quidem est longa, si eam unius hominis uita metiamur. Expedit autem relinquere posteris commentationes, præsertim compendiosas, atque aphoristicas. Nam talis doctrinæ modus, & ad primam disciplinam, & ad illa, quæ quis didicit, retinenda, quæque oblitus postea fuerit, in memoriam reuocanda, utilissimus est. Consonant autem his & uerba sequentia. Nam, tanquam proœmium fecerit & ipsi commentario, & his, quæ in eo scribenda fuerunt, conuenienter subintulit. Nec solum oportet præstare seipsum opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora. Siquis (inquit) aliquando dijudicaturus est, quæ in hoc libro scribuntur, quantum habeant ueritatis: non solum seipsum præstare debet opportuna facientem, & nihil, quod ægro possit conducere, prætermittentem: sed & ipse æger parere medico debet, & in nullo propriæ indulgere uoluptati: ministri etiam idonei assideant, oportet: & exteriora omnia adsint apparata. Nam propter illa plerunque uel præcognitionem, uel curationem, uel utraque interrumpi contingit. Exteriora autem sunt habitationes idoneæ, uel turbarum plenæ, uel turba uacantes, præterea quæ nunciantur & aguntur, quæque iram, aut tristitiam, aut aliquem alium affectum ægrotanti infligunt, ad hæc illa, quæ noctu somnum abrumpunt, quæ prope infinita sunt. Si igitur (inquit) hæc omnia bene & recte se habuerint: nihil eorũ, quæ in hoc B libro scribuntur, falsum esse inuenietur.

2 *In perturbationibus uentris, & uomitibus spontinis, si talia purgentur, qualia purgari oportet: confert, & leuiter ferunt: sin minus, contra. Sic & uasorum inanitio si talis fiat, qualis fieri debet: confert, & bene tolerant: sin minus contra. Inspicere itaque oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in quibus conueniat, aut non.*

A.l.1.f.4.c.3. p.136.D.&E A.l.1.f.4.c.4. p.138.F.

Non de quantitate eorum, quæ euacuantur, sermo ipsi est (ut nonnulli sunt arbitrati) sed de qualitate tantum, ut manifestant duo uerba, qualia, & qualis. Nam in ijs, quæ sponte fiunt, euacuationibus, ita dixit. Si qualia oportet purgari, purgentur: confert, & leuiter ferunt. In alijs uero, quæ a medico, Si qualis fieri debet, ita fiat. Atqui potuisset dicere, Si, quantum purgari oportet, purgetur. & rursus, Si tanta fiat, quanta debet fieri. Hoc idem ostenditur & ex uerbo purgari. Neque enim simpliciter dixit, Si, qualia oportet euacuari: sed, Si, qualia oportet purgari. Est autem purgatio, humorum, qui sua qualitate molestant, euacuatio. In his itaque multi delinquunt expositores, qui neque uerba, neque mentem hominis recte percipiunt. Adhuc autem magis peccant, cum nomen uasorum inanitionem alij pro inedia accipiunt, alij pro uenæ sectione. Hippocrates si-C quidem omnem euacuationem solet ab euentu nominare uasorum inanitionem: quoniam in omnibus euacuationibus contingit uasa inaniri. Sermo quippe nunc ipsi est de qualitate eorum, quæ euacuantur. Sicuti autem semper adhortatur, ut, quæ recte a natura fiunt, medicus imitetur: sic & nunc idem agit, a spontinis euacuationibus suam exorsus orationem: in quibus si, qualia oportet purgari, purgentur, (hoc est ea, quæ corpus infestant) confert, & leuiter ferunt. Quòd si aliorum fiat euacuatio, & non eorum, quæ corpora nostra molestant, contrarium euenit: neque enim confert, & grauiter ferunt ægrotantes. Eodem pariter modo, si medicus moliatur aliquam facere euacuationem, eorum esto, quæ corpora nostra molestant: quemadmodum & in alijs locis humorem noxium præcipit euacuari, neque alterum illi in euacuatione præferri. Si igitur pituita superabundet, hanc omnino oportet euacuari: flaua autem bile uel atra infestante, abstinendum est a pituita, & bilem infestantem euacuandum. Sic & si sanguis in corpore modum excesserit, sanguinem euacuari oportet: itidem & serosam eius partem, si hæc fuerit superabundans. Humorem autem superabundantem ex colore debemus coniectari, nisi aliqui forte in profundum recesserint. Color enim similis efflorescit humoribus, si non retro gurgitauerint. In ijs ergo præcipue, qui retrocesserunt, & non sunt æqua portione per totum corpus diffusi, oportet inspicere tempus anni, & regionem, & ætatem, & mor-D bos, in quibus conueniat, aut non: hoc est in quibus conueniat, aut non, talis uel talis humoris facere euacuationem. Habet enim & unusquisque humor in corpore superexcedens indicia propria, de quibus deinceps plenius dicemus. Perfectæ tamen gratia cognitionis, inspicere oportet tempus anni, quod præsens est, & regionem, in qua degunt ægrotantes, & eorum ætatem, & speciem ægritudinis. Sint enim, si ita contigerit, flauæ bilis in corpore abundantis indicia: simul cum ipsis inspiciendum erit, si tempus æstiuum, si regio calida, si æger in ætatis uigore consistit. Eodem modo & in pituita considerandum est, si adsit hyems, si regio frigida, si homo senex. Et præter hæc omnia, ipsam morbi speciem inspicere oportet: ueluti quòd tertiana (si ita contigerit) fit a flaua bile modum excedente, quartana ab atra, quotidiana a pituita, cancer ab atra bile, erysipelas a flaua, atque singulæ aliæ morborum species. Si enim hæc omnia distinxerimus, firmius atque stabilius ad noxij humoris euacuationem perueniemus. Illi igitur expositores præ alijs (ueluti absurda dicentes), sunt repudiandi, qui putant ipsum de sola inedia, quæ adhibetur in febribus, sermonem habere. neque enim ipse febres nominauit, sermoque fit de omnibus in uniuersum, quæ sunt præter naturam: intentiones nos docens, ad quas respicientes nos oportet inuenire non quantitatem, sed qualitatem euacuationis. Nam de quantitate, sequens differit aphorismus. Quo autem morbi tempore aggredi oporteat euacuationem, & quo modo ipsa sit facienda, in alijs deinceps dicet aphorismis. quare

neque nunc mihi de his dicere est necessarium. Sic enim nostra doctrina non foret sapientior, & cõmentationes ad immodicam minimeque necessariam prolixitatem peruenirent. B

3 *Habitus exercitatorum, qui ad summum bonitatis attingunt, periculosi, si in extremo constiterint. Neque enim possint in eodem permanere, neque quiescere. Cum uero non quiescant: neque possunt proficere in melius: Reliquum est, vt decidant in deterius. His de causis, bonum habitum statim soluere expedit, vt corpus rursus nutriri incipiat. Neque compressiones, ad extremum ducendæ: (periculosum enim) sed qualis natura fuerit eius, qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit. Sic & euacuationes, quæ ad extremum deducunt, periculosæ. Et rursus refectiones, cum extremæ fuerint, periculosæ.*

Illum, qui antecedit, sermonem esse de eorum, quæ euacuantur, qualitate, docuimus. In hoc autem & sequentibus uult de quantitate docere: & ab immoderata repletione atque euacuatione initium sumit in hoc quoque aphorismo proposito, sicuti in alio præcedente, quoddam exemplum supponens, & ad ipsum, ut consueuit, suum sermonem dirigens. Exemplum autem ipsi est, exercitatorum bonus habitus. Vocat autem bonum habitum exercitatorum, illorum, quibus hoc est totius uitæ institutum, assidue operam dare exercitationibus, ut alios deijciant, qui mos est athletarum. Qui enim simpliciter bonus habitus nominatur, quem plurimi agricolæ habent, in fodienda terra, metendis segetibus, & alijs ruralibus laboribus occupati, ad immodicam repletionem non attingit. Athletarum autem bonus habitus non paruam culpam habet, studere magnitudinem molis corpori adijcere, & (ut liquere potest) humorum multitudinem. Hi enim apparatus sunt toti corpori nutriendo, qui si ipsi præsto non adsint, fieri non potest, ut corpora ad molem immodicam perducantur. Quare necessarium est huiuscemodi dispositionem esse periculosam. Cum enim uasa cibis ac potibus fuerint supra modum repleta, periculum est, ne aut ipsa dirumpantur, aut calor natiuus suffocetur extinguaturve: sicuti etiam subita morte interierunt athletæ quidam, cum ad summam repletionem uenissent. Qui autem ad naturæ opera utilis est bonus corporis habitus, nulli tali periculo obnoxius est, quia nunquam ad extremam peruenit repletionem: quare neque ipsum soluere oportet, sicuti habitum athletarum, cum ad extremum peruenit. Hunc enim soluere oportet, haudquaquam morantes, sed anticipantes solutione periculum. Causam uero, ob quam soluere ipsum oporteat, talem ipse subiecit dicens: Neque enim possunt in eodem permanere, neque quiescere. Nam, cum semper natura coctionẽ, distributionem, sanguinis generationem, adiectionem, agglutinationem, atque assimilationem operetur: quando nihil adijci solidis corporis partibus potest, neque uenæ amplius habent conceptaculum, in quod alimentum distributum recipiatur, tunc necessario periculum imminet, ne aut uas aliquod dirumpatur, aut subita mors obueniat. Vt igitur corpus rursus habeat locum, quo nutriatur, bonum habitum oportet sine mora soluere. Eius autem solutio est euacuatio, ut liquet. Et hanc quoque oportet non ultra modum facere: cum sit immodica euacuatio non minus immoderata repletione periculosa. Intentio autem quantitatis euacuationis, non solum humorem superabundantem respicit, sed & naturam, hoc est uires hominis, qui debet euacuari. Alij enim alijs magis minusve perferunt euacuationes. Hæc itaque ab ipso de bono habitu athletarum dicta fuere, quæ quidem ipsa per seipsa possunt conducere ijs, qui tale uitæ institutum elegerunt: medicis autem sunt ueluti exemplum sermonis postea subiungendi. Inquit enim, Sic & euacuationes, quæ ad extremum deducunt, periculosæ. Et rursus, refectiones, cum extremæ fuerint, periculosæ. Tale quid in toto hoc sermone indicare uolens, quòd nimirum neque euacuare, neque replere supra modum oporteat: cuius rei documento esse potest bonus habitus athletarum, qui alioqui inculpabilis existens (nam & bonis abundant humoribus, & uires robustas athletæ habent) hoc solum malum maximum continet, quòd ad extremam uenit repletionem: quapropter statim eum soluere oportet. Et, sicuti rursus, qui sunt tali habitu præditi, non sunt ad extremam euacuationem perducendi: sic, & qui alia quauis egent euacuatione, non sunt suprá modum euacuandi. Nam, ut in uniuersum dicamus, in omni euacuatione uires ægroti oportet attendere: &, donec tolerant, nec laborant, tentandum est humorem exuperantem educere. Cum uero dissoluuntur uires, etiam si restent aliquæ superfluitates: cauere oportet earum euacuationem. Quod autem ait, Et rursus refectiones, cum extremæ fuerint, periculosæ: siquis debeat sermonem hunc ad exemplum referre, ne sit decurtatus, de ultima dictus repletione uidebitur, quam iubet caueri, & non usqueadeo reficere corpora, ut ad extremam ueniant repletionem. Si uero sermonis figuram attenderis, ut non nulli expositores fecere: de eadem re bis ipsum dicere, sed aliter atque aliter, cogitabis. Cum igitur ita dixerit, Sic & euacuationes, quæ ad extremum perducunt, periculosæ: per hoc ipsum solum putabis præcipere, fugiendas esse immodicas euacuationes, quoniam sint admodũ periculosæ. Cum uero postea subiungens dixerit, Et rursus refectiones, cum extremæ fuerint, periculosæ: ob hoc uetare immodicas euacuationes, quoniam & refectiones post ipsas factæ, haudquaquam securæ existunt, cum sit natura iam facta imbecillis, & neque iam possit sufficienter coquere, neque distribuere alimentum, neque assimilare. Verum, siquis ita sermonem acceperit: altera doctrinæ pars de extrema repletione, manifeste relinquetur, & frustra exemplum de bono exercitatorum habitu erit allatum. Quid, quòd & hoc ipsum uerbum, rursus, in tota adiectum oratione, sententiam, quam diximus, uidetur manifestare, cum ita dicat, Et rursus refectiones, cum extremæ fuerint, periculosæ. Vt enim qui de alia re sermonem faciat, ita uerbum, rursus, apposuit.

F G H

A.l.1.f.1.d.3. c.6.p.85.C.

A.l.1.f.4.c.3. p.136.D.

Victus

A.l.1.f.4.d.8. c.1.p.132.F. & 133.A.

4 A *Victus tenuis atque exquisitus, in passionibus quidem longis semper, in acutis vero, in quibus non conuenit, periculosus. Et rursus, qui ad extremum deuenit tenuitatis, grauis est. Nam & repletiones, quæ ad extremum deueniunt, graues sunt.*

Cum in superiori aphorismo de qualibet in uniuersum immodica repletione atq; euacuatione locutus fuerit: in hoc de ægrotantium uictu sermonē habet, præcipiens nobis, in passionibus longis semper uictum cauere tenuem, in acutis uero non semper. plurimi enim horum uictum tenuem exigere uidentur: quidam uero eorum & illum, qui ad extremum tenuitatis deuenit. Esset autem uictus tenuis in extremo, qui per solam inediam uel melicratum, usque ad iudicationem procedit: Tenuis uero, qui per pauca, aut parum nutrientia edulia, qualis est ptissanæ succus. Eius autem terminus est uirium diminutio, quarum gratia nutrimus. In sanis itaque corporibus semper oportet robur seruare uirium, uel augere alimentis, non diminuere. Ac augens quidem alimentum est, quod plenum uocatur: conseruans autem, quod mediocre existit: diminuens uero, quod tenue dicitur. Hoc igitur semper fugere oportet: alijs uero, ut præsentia exigunt, uti. In ægrotantibus autem raro quidem accidit, ut robur corporis maius reddere, quàm acceperimus, studeamus: magna uero ex parte studemus in longis quidē morbis seruare uires, in acutis autem moderate debilitatas conseruare. Nam, si eas in istis tales, qua-
B les accepimus, uel seruare, uel augere semper studuerimus, morbum augebimus. Qui uero morbi acuti uictum exigant tenuissimum in extremo, quique tenuissimum quidem, non tamen in extremo, & qui tenuem: in libro de uictu acutorum (qui de ptissana a nonnullis inscribitur) plenius Hippocrates docuit: & nos nostris in eundē librū expositionibus, totum sermonem absoluimus. Nunc uero tantum hoc dixisse sufficiat, in omnibus morbis, in quibus † summus uigor & iudicatio primis quatuor diebus futura est, modo uires sint ualidæ integram inediam seruandam esse, quæ est in extremo tenuissimus uictus. In quibus uero non ultra primam septimanam protrahentur, ualidis existentibus uiribus, solo melicrato uti sufficiet. Solus autem hic uictus tenuissimus esset, non tamē in extremo. Quòd si uiribus non fidamus, ptissanæ utemur succo. rationabiliterque huiuscemodi uictus tenuis diceretur: sicuti, qui per ptissanam hordeaceam, non est quidem tenuis exquisite, nisi omnino pauca assumpta fuerit: non tamen propterea plenus, qualis qui fit per oua, & alicam, & pisces, atque alia huiusce modi. Quod igitur adiectum est sermoni de acutis, in quibus non conuenit, * haudquaquam dicitur propter peracutos, de his enim ipse mox inquiet: Vbi igitur morbus peracutus est, statim & extremos labores habet, & uictu extreme tenuissimo utendum est.

† hoc uerbum non est in græcis libris.

* Negatio abest a Gal. lib.

5 *In tenui victu ægri delinquunt: quo fit, vt magis lædantur. Quicunque enim error committitur, maior in hoc fit, quàm*
C *in paulo pleniori victu. Propterea etiam sanis periculosus existit valde tenuis & constitutus & exquisitus victus, quoniam errores grauius ferunt. Ob hoc igitur tenuis victus atque admodum exquisitus, eo, qui fit paulo plenior, magis periculosus.*

Huius initium aphorismi etiam aliter scriptum inuenitur, hoc modo: In tenui uictu magna ex parte *bifariam peccant, qui ægrotant: quo fit, ut magis lædantur. Et hanc scripturam plerique magis altera probant, hoc putantes Hippocratem uoluisse dicere, q in tenui uictu *bifariam ægri delinquentes, magis læduntur. Nam inscijs medicis ob hoc ipsum coguntur cibari, quoniam tenui uictu ab ipsis reguntur: & hinc maius detrimentum suscipiunt, quàm si uictu tenui non regerentur. Adhuc autē delinquūt scilicet & iam natura existente imbecilli, ut quæ antea alimenti inopia laborauerit. Mihi autē uidetur, prior scriptura melior, ut quæ hanc quoque complectitur, & sermonem facit generaliorem, cum de omni delicto doceat, siue uolentibus, siue inuitis ægrotantibus accidat: ut talis sit sermo, Quicunque error accidit ægrotantibus, qui tenui uictu reguntur, hic maius affert periculum, quia & natura a tali uictu debilis facta est, & ad eum transitus est insuetus. Confirmant antedictam scripturam ea, quæ de sanis dicuntur, in quibus tenuem ait uictum esse periculosum, quoniam errores grauius ferunt, non quia propter uictus tenuitatē cogantur delinquere. Quæ uero in aphorismo sequunē, sunt manifesta.

* Verbū bifariā, in impressis lib. nō est, in scriptis reperitur.

6 D *Extremis morbis, extrema exquisite remedia optima sunt.*

Extremos morbos nominauit Hippocrates summos, ultra quos non sunt alij. Quare præcipit in ipsis tota curatione exquisitissima nos uti, ac proculdubio uictum quoque adhibere tenuissimum. tales autem prorsus sunt morbi peracuti (in peracutis autem, qui tertio die ad summum uigorem perueniunt, uictus summe tenuissimus optimus est.) Vnde sequentem subiungens aphorismum, ait.

7 *Vbi igitur morbus peracutus est, statim & extremos habet labores, & extreme tenuissimo victu vtendum est. Vbi vero non, sed pleniorē victum contingit adhibere: tantum cibi indulgendum est, quantum morbus extremis est mollior.*

Sicuti superius morbos, qui maximi sunt, extremos noīauit: ita & nūc labores, qui maximi sunt, extremos appellat: labores autē, uel accessiones, uel simpliciter casus uniuersos. Etenim accessiones, atq; oēs simpliciter casus maximos possidet morbus pacutus statim in primis morbi diebus: nā in ipsos statim morbi incidit uigor: qui nihil aliud est, quàm morbi quātum ad casus attinet, maximū. Iā uero morbus ille est peracutus, qui statim in summo uigore consistit. Statim autē, est intelligendū, circa primos quatuor dies, uel paulo ulterius. Idcirco autē extreme tenuē uictū adhibere cōuenit, si modo uictus tenuissimus morbis cōsistentibus est necessarius: quéadmodum docuit in libro de uictu acutorum, & in hoc ipso aphorismo, Consistit autē extreme morbus peracutus statim in primis diebus. Quòd aūt sit rationi cōsonū in morbi uigore tenuissimo uti uictu, alibi est a nobis plenius ostēsum. Nunc id tm̄ dixisse sat erit,

Libri impressi habēt ὅτι δὲ ἁμαρτάνουσι, δῆλον, ὅτι &c. i. atq; eos qui dē errare, hic perspicuū est, qđ uires habēt imbecillas.

Quæ semicirculis inclusa sunt, in lib. impressis nō habentur.

A. l.4.f.1.t.1. c.3.p.754.D.

ſat erit. quòd, ſiquis propter inflãmationes, uel febres (quæ a morbis acutis ſunt inſeparabiles) quiſpiã uerετur effatu dignum afferre alimentum: hoc ipſum morbo in ſuo uigore conſiſtente magis uerebitur facere. Tũc enim inflãmationes, quas φλεγμονὰς appellat ipſe in libro de uictu acutorũ, maxime exiſtũt: ſiue quis eo nomine uelit intelligere illas, quæ proprie dicuntur phlegmonæ. i. inflammationes: ſiue etiam libeat febres una complecti, ſecundum antiquam uocabuli acceptionem. Accedit ad hæc, ꝙ melius eſt naturam permittere uacare circa morbi coctionem, morbo in ſuo uigore conſiſtente, neque diſtrahere ipſam ad cibos recenter aſſumptos conficiendos. His rationibus itaque, cum morbus conſiſtit, uictu tenuiſſimo oportet uti. Hoc ergo ſuppoſito, in alijs morbis, qui ſuum uigorem ſunt poſterius accepturi, non licet afferre ſtatim ab initio extreme tenuiſſimum uictum. Nam ſic prius homo morietur, quàm morbus in uigore conſiſtat. In quibus uero morbi uigor ſtatim futurus eſt, hoc eſt in primis quatuor diebus, in ijs poſſumus uictu extremo tenuiſſimo uti: cum uires tolerent & inediam omnimodam, & ſolius melicrati exhibitionem, & ptiſſanæ ſuccum paucum omnino. talis quidem tenuiſſimus eſt uictus. Qui uero hoc minus tenuis exiſtit, quem etiam pleniorem nominauit, illis conuenit morbis, qui poſterius in ſuo debent uigore conſiſtere: in quibus præcipit tantum a uictus tenuitate declinare, quantum morbus ab extremis recedit, hoc eſt a uigore ſummo. Hoc enim proximo exiſtente, minus plenum uictum afferemus: longius uero diſtante, magis plenum: &, quanto tardiorem fore ſummum F
morbi uigorem expectabimus, tantum & uictus formam commutabimus.

Quando morbus in ſuo uigore conſtiterit, tunc uictu tenuiſſimo utendum eſt. 8

A.l.1.f.4.c.1. p.133.A. & 779.B.

Hic pariter ſermo pars quædã eſt artis diæteticæ, id eſt, quæ docet uictum conuenientem adhibere: qui a nonnullis ſeorſum ſcribitur per uerba nunc dicta: ab alijs uero antecedẽti annectitur aphoriſmo, eo modo, quo adſcriptus eſt. Docet autem nos, utcunque ſcribatur, unum & idem theorema, antiquo magiſtro præcipiente, ut, cum morbus in ſuo uigore conſiſtit, uictu tenuiſſimo utamur, tum propter caſuum magnitudinem, tum propter morbi coctionem. Neque enim diſtrahere oportet naturam ad alteram nouam coctionem, cũ eo tempore humorum morbum facientiũ coctioni fortiter uacet, & haud ita multo poſt ipſos ſit euictura: Sic enim a nobis oſtenſum eſt in tractatione de Criſibus: de ijs uidelicet tantum morbis ſermone [nunc] tranſacto, in quibus omnino & curationem & uictus rationem intendimus. Ij uero ſunt, in quibus poſt uigorem ſequitur declinatio. Nam, quorum uigorẽ excipit mors, in his ea ſola parte artis utimur, quæ prognoſtica nominatur, id quod futurũ ſit, prænunciãtes, ne euentus rerum noſtro aſcribatur errori. Hæc igitur tibi ſit una indicatio, ſumpta ex morbi temporibus ad uictus formam conſtituendam: altera uero a uiribus ægrotantis, quam in ſequenti docet aphoriſmo. G

Coniectari autem oportet, an æger cum uictu ad morbi uſque uigorem perſtet, an prius deficiat, nec poſſit cum tali uictu perdurare: quam morbus cedat, atque obtundatur. 9

A.l.4.f.1.c.2 c.8.p.779.B.

Quia in ſuperiori aphoriſmo tantum iuſſit ab eo, qui extreme tenuis uictus nominatur, declinare, quanto tempore morbus mollior extiterit ſuo uigore, hoc in loco nunc alteram adijcit intentionem, ut quantum de extrema uictus tenuitate recedendum ſit, exquiſite noſcamus. Sumitur autem hæc intentio a uiribus ægrotantis: quarum gratia nutrimus. neque enim morbi cauſa. Cum enim uis ita robuſta fuerit, ut ſperemus ipſam poſſe perdurare totum tempus intermedium uſque ad morbi uigorem, cũ tali uictus figura: tunc exquiſitam habebimus declinationis, quam diximus quantitatem. Quòd ſi imbecillior extiterit, adijciendum eſt aliquid uictui, & plenior eſt adhibendus, tanto, quantum uirium imbecillitas poſtulat. Quocirca aliquando in ipſo etiam morbi uigore, ubi caſus aliquis interuenerit robur naturæ diſſoluens, nutrire cogimur. Eſt autem hic quoque ſermo pars totius offerendi alimenti rationis. Vnde, ſiquis & hunc, & priorem, atque ſequentem aphoriſmum unum fecerit, non aberrabit. Ego uero in partes ſecans expono, quoad fieri poteſt, doctrinæ gratia clarioris.

A.l.1.f.4.c.1. p.133.A

A.l.1.f.4.c.25.p.154.D.

Quibus igitur ſtatim morbus conſiſtit, ijs etiam ſtatim tenuis uictus adhibendus eſt: quibus uero poſterius debet conſiſtere, ijs & in ipſo conſiſtendi tempore, & parum ante illud, cibus ſubtrahendus: prius uero uberius uictus adhibendus eſt, ut æger ſufficiat. H 10

A.l.4.f.1.c.2. c.8.p.779.B

Hic pariter ſermo eandem ſententiam habet cum priore, niſi quòd eſt illo uniuerſalior. Prius enim in peracutis morbis dicebat, ꝙ ſtatim in ipſis tenuiſſimo uictu uti oporteret. Hic uero ſimpliciter de omnibus morbis pronunciat, quibus ſtatim conſiſtendi tempus futurum eſt, hoc eſt, nõ multo poſt primam inuaſionem: iubens ob id tenuem adhibere uictum. Quæ uero ſequuntur, manifeſta: cum eidem hæreant ſententiæ.

*In acceſſionibus * abſtinere oportet: nam † cibum dare noxium eſt: &, quibus per circuitum fiunt, acceſſiones, in ipſa acceſſione * abſtinere oportet.*

* ἀφαιρέειν .i. cibũ adimere.
† προστιθέναι .i. prębere.

A.l.1.f.4.c.1. p.133.A. & f.25.p.154.D

Totius quidem uictus rationem in unoquoque morbo a duabus intentionibus iuſſit ſumere, ex futuro totius morbi uigore, & ex uiribus ægrotantis. Quo modo uero ſingillatim cibos dare conueniat, in hoc docet ſermone, caueri iubens morborum acceſſiones. Ipſe uero manifeſtius libro de uictu acutorum dixit, quòd neque, cum iam adſunt, neque, cum haud ita multo poſt affuturæ ſunt acceſſiones, cibus dandus eſt, ſed cum declinant & ceſſant.

Acceſſiones

12 A *Accessiones vero, & constitutiones morbi indicabunt, & anni tempora, & circuitum successiua incrementa, siue quoti die, siue alternis diebus, siue per maiora internalla fiant. Sed & ex ijs, quæ mox apparent, indicia sumuntur: quemadmodum in morbo laterali si circa initia statim sputum appareat, morbum breuiat: si uero postea appareat, producit. Et urina, & alui excrementa, & sudores, quæcunque apparuerint, uel bonam morborum indicationem uel malam, uel breues, aut longos fore morbos ostendunt.*

Si quæ prius dicta fuerunt ab eo de uictus ratione, ad memoriam reuocemus: eorum, quæ nunc dicuntur, utilitas fiet nobis manifestior. Quæ autem prius dicta fuerunt, hæc sunt. Totius uictus figuram ad duas respiciens intentiones faciebat, quarum altera erat uis ægrotantis, altera constitutio morbi. Nam considerare, an morbus sit acutus, uel peracutus, uel longus, & quando maxime in uigore consistet: morbi constitutionem est considerare. Particulares autem ciborum oblationes, ex accessionibus particularibus coniecturabatur. Cum igitur tres essent intentiones ad perfectam & absolutam uictus rationem instituendam, primaque ex uiribus ægrotantis, secunda ex morbi cõstitutione, tertia præter has ex particularibus accessionibus sumerentur: uires quidẽ sub primo statim ingressu dignoscere medicus potest, ex pulsibus scilicet & alijs, quæ ipse in libro præsagiorum latius explicauit: unde nullus uirium magnitudinem negauit dignosci posse. At, si non possumus earum quantitatem exquisite inueni-
B re, posse tamen nos artificiosa quadam coniectura ad ueritatem proxime accedere nemo inficiabitur. Morbi uero constitutionem, qualis nam sit, & particulares accessiones, multi medici existimarunt non posse dignosci: non tamen idem sensit Hippocrates: sed & in hac parte, sicuti & in alijs omnibus sæpe quidem exquisite, &, ut quispiam dixerit, perite atque scienter, sæpe uero coniecturaliter quidem, non tamen inartificiose, neque longe a ueritate, sed propinque ac proxime perueniemus ad præcognoscendum futurum consistendi tempus & accessionum reciprocationes. Verũ hæc omnia latius & in libris præsagiorum, & in alijs, qui de uulgaribus morbis inscribuntur, Hippocrates docuit: nosque iuxta antiqui magistri sententiam, ipsius uerba cum decenti expositione apposuimus in primo libro de Crisibus in quo ostendimus, quomodo quispiam futurum morbi uigorem possit præcognoscere. Nunc uero sunt omnia ab Hippocrate per capita tradita: nosque ipsa, quã breuissime fieri poterit, dilucidabimus. Quibus uero curæ est, omnem de his disciplinam diligenter perdiscere, ad librum de Crisibus a nobis conscriptum, legendum accedant. Ipsi igitur quoque morbi & ipsas accessionum proportiones, & suas etiam constitutiones nihilominus ostendent: ueluti in intermittentibus, quòd tertiana cito iudicatur: quotidiana uero longa erit: quartana autem etiam hac longior existet. In continuis, quod causodes quidem, id est incendentes, acutæ sunt, quæ uero typhodes, idest succendentes nominantur, longiores;
C mediæ uero inter has, semitertianæ. Quo modo uero quispiam has omnes febres statim inuadentes dignoscat, secundo libro de Crisibus plenius edocuimus: quare non oportet huc transferre, quæ in alijs bene iam explicauimus: neque enim sæpius eadem in pluribus libris sunt repetenda, sed solum ad memoriam reuocandum, quo modo si possibile fuerit tertianam inuadentem statim ab initio cognoscere, ex ea comprehendere queamus, quòd & cito iudicabitur, & quòd per tertium diem fient accessiones, & hoc est, quod ab Hippocrate dicitur: Accessiones autem, & constitutiones, morbi indicabunt &c. Nos quidem, cum statim prima die febrium quartanarum initia sæpe cognouissemus: non expectata secunda accessione formam uictus ab initio constituimus, tanquam ad morbum, qui longo post tempore ad suum uigorem foret peruenturus. idem in quotidiana & tertiana fecimus, tempus futuri uigoris in utrisque secundum proprium terminum metientes. Sicuti autem in febribus, itidem in alijs morbis est faciendum. Morbus enim lateralis, & qui peripneumonia & phrenitis a Græcis nominãtur, morbi acuti sunt. Angina autem, quæ græce synanche dicitur: iuxtangina, quæ cynanche: & cholera, & distentio neruorum, peracuti. Aqua inter cutem, melancholia, suppuratio, & tabes, diutini. Ac morbo quidem laterali, & phrenitidi magna ex parte per tertium diem accessiones fiunt: suppurationibus autem, quæ uẽtri eueniunt, aut hepati, & tabi, quotidie, & magis ad noctem: qui uero ex liene laborant, & omnino
D melancholicis, per quartum. Quod autem subinde dicitur de anni temporibus, ad ea, quæ antea dicta sunt, referri debent. Nam & morbi constitutiones, & accessiones possunt ab anni temporibus una cum morbo indicari. Neque enim sufficit hoc tantum scisse, quod quartana inuasit hoc die, ut ab initio præcognoscamus instituendam esse uictus figuram, ut ad morbum futurum diutinum: sed etiam, si hieme, aut uere, uel æstate, uel autumno suum fecit initium, prospicere oportet: id cognoscentes, quòd æstate quartanæ magna ex parte breues sunt, autumnales longæ, & magis, quæ hiemem attingunt. Nam hæc eadem ipse nos in sequentibus edocebit. siquidem & tertiana febris est quidem & alioqui celeris iudicij, sed æstate longe magis, quàm hieme. Atque alijs singulis morbis æstas addit celeritatem, hiems uero tarditatem. Sed & accessiones, per tertium quidem maxima ex parte æstate fiunt, per quartum uero autumno, singulis uero diebus aut noctibus hieme. Sicuti autem in anni temporibus, sic & in temperaturis ex proportione res se habet: de quibus & ipse Hippocrates sæpe disseruit, nõ tamen hic quidquã dixit, ut qui ex uno alia nobis ad memoriam reuocanda reliquerit. Quæ enim tempus æstiuum, eadem & ægri temperatura, si fuerit natura calidior & siccior: & ætas, si in suo uigore constiterit: & locus, si calidus & siccus, una indicabunt. Liquet autem, quod & industria uitæ, & assuetudo eodem modo se habent, & præsens aeris nos ambientis constitutio: de quibus postea docebit. Sic, & quæcunque de tempore autumnali ad morbi constitutionem, & accessionum reciprocationem assumebantur: hæc eadem,

& de ætate ægrotantis atque natura,& uitæ industria,& assuetudinibus , & regione,in qua ægrotat , & E
aeris ambientis,quæ tunc uagatur,temperatura assumere licet . Ex his quidem iam constare potest , q
& morbi constitutionem , & accessiones cognoscemus:Constitutionem quidem,si morbus fuerit per-
acutus,uel diutinus,quod ad consistendi tempus præcognoscendum est necessarium : Accessiones ue-
ro,an per tertium,uel per quartũ,uel singulis diebus,siue qua hora diei aut noctis sint inuasuræ. Quòd
uero circa finem aphorismi scribit,deinceps uideamus,si ad eorũ,quæ nos diximus, faciat declaratio-
nem.Sic enim Hippocrates inquit : Et circuituum successiua incremẽta,siue quotidie, siue alternis die-
bus,siue per maiora interualla fiant. Clarum est autem ipsum intelligere per circuituum incrementa,
accessionum,quæ in ipsis eueniunt,augmenta:quæ & modum,quo morbus augetur , & futuri uigoris
tempus præfinitum ostendunt.hinc autem præcipue disces.Secundæ accessionis ad primam accremen
tum,in hisce tribus conspicitur,in hora,qua fit accessio,in longitudine accessionis , & in magnitudine.
nihil autem differt,si in uehementia dixeris,quia hæc duo nomina sunt apud medicos usitata , ipsaque
sæpius de re eadem pronunciant,cum aliquando dicunt maiorem fuisse febrem ea , quæ præcessit , ali-
quando uehementiorem.Contingit autem hanc febrem uehementem uel æquales horas cum præce-
dente obtinere,uel pauciores,uel plures:quod ad magnitudinem siue uehementiam accessionis non
pertinet,sed ad prolixitatem accessionis.Per accessionem autem te nunc oportet intelligere deterius F
tempus totius circuitus,quod est a primo insultu usque ad tempus consistendi: sicuti reliquum tempus
declinationis est melius.Cum itaque accessio,siue per tertium,siue per quartum , siue quotidie fiat,anti
cipauerit proportionem,atque ita anticipando ad longius extenditur tempus, atque insuper uehemen
tius afflixerit:tunc manifestum est morbi augmentum . Quantum autem augeatur, unumquodque ex
dictis sua quantitate monstrabit:siquidem accessio pluri tempore anticipans,& longius atq; uehemen
tius affligens,effatu dignum indicabit augmentum,& uelocem esse morbi motum,atque haud ita mul
to post in suo uigore futurum.Neque enim fieri potest,ut magna incrementa suscipientibus accessio-
nibus,non proxima sit morbi consistentia.Cõtraria autem accessio,quæ scilicet parua faciat incremen-
ta omnium eorum,quæ diximus:quantum ad hoc attinet,longius distare futurum morbi uigorẽ osten-
dit.Hoc igitur ipsum per circuituum incrementa discemus,coniectura scilicet assequi , post quantum
tempus morbus in suo uigore consistet,ac præterea horam præfinitam,qua accessio inuasura sit.Condu
cit autem prima cognitio ad formam totius uictus constituendam: secunda uero ad cibum dandum in
particularibus temporibus,quorum intentiones ipse ab initio docere proposuit.Quòd autem circuitũ
(græce periodum,)uocet similem ad idem reditum,neminem puto dubitare.Sed & ex ijs, quæ mox ap
parent,ait coniecturandum esse de accessione ,& totius morbi constitutione . Siue autem casus (græce G
symptomata)siue signa,uelit quispiam illa,quæ mox apparent,nominare:nihil retulerit . Illud autẽ de
omnibus casibus signisve est cognoscendum,quòd nonnulla quidem eorum significant passionem, ali-
qua assident,aliqua iudicant:aliqua coctionem,aliqua cruditatem , aliqua salutem , aliqua perniciem
ostendunt.Passionis significatiua sunt,quæ una cum morbo inuadunt.Quæ uero assident: aliquando si-
mul inuadunt,aliquando superueniunt,non nunquam uero neque omnino ueniunt.neque enim sunt a
morbo inseparabilia,neque eorũ uelut substantiam constituunt,sed proprias faciunt differentias.Quæ
uero ab Hippocrate iudicantia uocantur : cum primo quidem exquisite morborum principio nõ sunt
apta inuadere:cum duobus alijs autem apta sunt,de quibus paulo postea dicemus: Aliquando uero ne
que in his,sed,cum morbi augentur,aut iam consistunt , apparent . Signa uero coctionis contingunt
quidem & ista nunquam in primo statim morbi principio : terminant autem illud principium,quod est
pars totius morbi.Signa uero cruditatis cum primo morbi principio statim inuadunt , & non nunquã
posterius apparent,sicuti & mortis signa.Nam & horum generatio,morbi principiũ subsequitur. Mor
bi autem intelligi principium uolumus(ut in commentarijs de Crisibus manifestauimus)& primum
eius insultum,quod nullam habere latitudinem dicitur:& id,quod est sicuti pars totius morbi , quan-
do in principium diuiditur,augmentum,& tempus consistendi,& declinationem: & aliud,quod usque H
ad tertium extenditur diem.Sed & in eadem tractatione docuimus omnium casuum potestates : & si-
mul,quæ expositione indigere uidebantur uerba Hippocratis ad hoc pertinentia,exposuimus. Sed &
nunc per modum compendij de ipsis a nobis dicetur.Qui uero uoluerit totam Hippocratis artem de
his perdiscere,ad illam uadat tractationem.Ex mox apparentibus igitur totam iubet morbi constitu-
tionem coniectari:deinde quandam morbi speciem in medium adducens,ita inquit : Veluti,in laterali
morbo si circa initia statim sputum appareat,morbum breuiat:si uero postea appareat,producit.Perspi
cue uero quod docet,assequeris,si ex tertio libro Epidemiarum apponam,quæ ipse de Anaxione scri-
bit,morbum lateralem patiente:quem etiam ægrotum ego in primo libro de Crisibus, mea expositio-
ne patefeci.Verba autem Hippocratis hæc sunt : In Abderis Anaxiona,qui iuxta portas Thracias ha-
bitabat,febris acuta inuasit,lateris dextri dolor continuus,tussis sicca: neque primis diebus expuebat
aliquid : sitibundus,peruigil : urinæ bene coloratæ,multæ,tenues . Sexto die delirauit : neque calefa-
cientia aliquid proficiebant.Septimo die magis laborabat,quia febris intendebatur,& dolores non mi
nuebantur,tussesque infestabant,& difficulter spirabat.Octauo uenam in cubito secui . sanguis multus
fluxit,qualem oportuit.dolores remissi sunt,uerum tusses siccæ subsequebantur . Vndecimo die febres
minores factæ sunt:parum circa caput sudauit:tusses,& quæ a pulmone,humidiora . Die decimo septi-
mo

A mo cœpit pauca quædam cocta expuere: leuatus est. Vigesimo die sudauit, & desijt febricitare. Post crisim leuatus est: siticulosus uero erat, neq; a pulmone bonæ erant expurgationes. Vigesimoseptimo die febris redijt, tussijt, multa concocta eduxit: urinis adfuit multũ sedimen album: sitis cessauit, & bene spirauit. Trigesimoquarto die sudauit totus, per crisim febris omnino soluta est. Hic igitur Anaxion ab initio morbum lateralem patiebatur, non tamen ab initio expuebat, sed & octauo die adhuc tusses siccæ subsequebantur, ut inquit Hippocrates. Quare rationabiliter totius morbi solutio ad trigesimumquartum diem extenta est: cum tamen magna ex parte lateralis morbus terminum suæ iudicationis habeat quartumdecimum: &, si non hunc, saltem omnino uigesimum. Quòd si ante tertium diem expuisset: uel circa septimum, uel nonum, uel omnino undecimum diem iudicatio esset subsecuta: &, si in ipso die tertio spuere cœpisset, quartumdecimum diem non transcendisset. Hoc enim accidit in omnibus inflammationibus, quæ non teguntur operculo densiore, uti in ijs, quæ exteriorem occupant cutem, quasdam sanies (græci ichoras) resudare, ab initio tenues, postea uero, si coctionem accipiant, & ad melius proficiant, crassiores: & ex his ipsis crassioribus aliquas esse magis concoctas, aliquas uero minus. Hoc idem in omnibus inflammationibus, quæ uel os, uel oculos infestant, licet intueri, nec minus in

A.l.3.f.10.c.4 c.9.p.498.E.

quacunque alia corporis parte, quando pars aliqua interior simul cum cutis diuisione patitur inflam- B mationem. Nam ex huiuscemodi ulceribus sanies profluunt tales, quales ego dixi. Quando igitur aliqua fuerit inflammatio cum tanta meatuũ angustatione, ut nihil extra effundatur, necesse est illã esse & coctu difficilem, & longo tempore perdurare. Hac igitur ratione & in morbo laterali (qui & ipse est ex genere inflammationum) attendere oportet signa coctionis. Nam crudissimus morbus est, in quo nihil omnino expuitur: secundum ordinem obtinet ille, in quo sanies tenues: tertium, in quo crassiores: & quartum, in quo perfectam habent coctionem. Verum, si hæ circa tertium, uel quartum diem apparuerint, non contingit morbum transcendere septimum diem. In alijs uero singulis necesse est, ut pro coctionis modo mensura temporis cõsequatur. Sicuti igitur sputum, perfectæ coctionis signum est, quando album fuerit, & lene, & æquale, consistentia, neque nimis humidum, neque nimis crassum: eodem modo integram cruditatem ostendit, quod nullo modo expuitur. Quòd si expuatur quidem, sed tamen adhuc tenue sit, debilis coctionis est signum. Quòd si impermistum fuerit, uel flauum, uel rufum: haudquaquam bonum. Quòd si liuidum fuerit, aut æruginisimile, aut nigrum: perniciosissimum existit. Cum itaque a nobis distincta sint signa coctionis & cruditatis, & præterea tertium genus exitialium: illud scire oportet, quòd signa coctionis semper sunt bona, ut quæ morbi solutionem haud ita multo post futuram ostendant: sicuti genus signorum exitialium, mortem ægri citam prænuntiant. At C uero signa cruditatis diutinum quidem ex necessitate morbum significant, sed, quantum in ipsis est, neque moriturum, neque euasurum e morbo hominem ostendunt: Tibi uero prius ægroti uires expẽdenti, etiam ex his licet præcognoscere. Aliud est signorum genus, quæ iudicatoria ab ipso nominantur: sunt autem hæc, sudores, sanguinis fluxus, rigores, multum alui profluuium, & similis uomitus, dolor capitis repente inuadens, difficultas spirandi præter rationem & uehemens, uel cordis morsus, uel quædam in hypochondrijs citra dolorem tensio, uigiliæ uehementes, delirium, & nox absque ratione molesta, & accessio anticipans, & lachrymæ inuoluntariæ nihil patientibus oculis neq; ex tristitia prouenientes, rubor faciei, & labrum inferius agitatum, lucida uel obscura & tenebrosa, quædam ante oculos obuersantia, & hallucinationes quædam, & malæ uel nasus repente rubescentes, parotides, aut omnino alicuius in articulum decubitus generatio. Hæc igitur omnia, & præter hæc alia multa huiuscemodi secundum propriam eorum substantiam casus nominata, quatenus uero subitam mutationem ostendunt, signa iudicatoria appellata, duplicem tibi præstabunt præcognitionem. Si quidem morbo iam cocto superuenerint, futuram statim sanitatem denunciant: Si uero crudo adhuc morbo, iudicationem non bonam, quæ aut perniciem agat, aut in longum tempus morbum producat. Quòd uero alia sit natura horum signorum, quæ iudicatoria nominantur, alia uero eorum, quæ coctionem si- D gnificant: hinc discere possis. In primo libro Epidemiarum inquit Hippocrates: Coctiones, iudicationis celeritatem salutisque securitatem significant: Cruda uero & incocta, & quæ in abscessus malos cõuertuntur, iudicationum carentias, uel dolores, uel temporis longitudinem, uel mortes, uel recidiuas ostendunt: ita quidem hic in uniuersum collaudauit morbi coctionem. In libro autem, qui Prognostica inscribitur, particulatim in hunc modum simul docens ipsius indicia: Vrina autẽ optima est, quando sedimentum album, lene, & æquale fuerit per omne tempus, donec morbus iudicetur. Significat enim salutis securitatem, & morbum pauco tempore duraturum. Sic rursus laudauit urinam monstrantem coctionem in uenoso genere. Rursus autem, cum dicit, Alui autem excrementum optimum est quod est molle consistens, & hora excretum, qua solet, cum sanitas adest, hic indicia coctionum uentris simul collaudat ac docet. Sic & eam, quæ fit in membris respirationi seruientibus, coctionem simul collaudans ac docens, in hunc modum scribit: Sputum oportet in omnibus doloribus, qui pulmonem & costas infestãt, celeriter ac facile expui, flauitiemq; ualde sputo cõmistam apparere. Coctionis igitur signa semper bona sunt, iudicationis uero signa nõ semper. Sic ergo, inquit, signa iudicatoria, nõ iudicãtia, aliqua mortẽ, aliqua difficilẽ iudicationẽ portendunt. Saneq;, & cũ ait, quæ ad melius iudicant, non confestim appareant: per hæc uerba eãdem indicat sententiã. Nam coctionis signa, quocunque tempore apparent, bona sunt. semper enim eorum uniuersum genus optimum existit. Non ergo

A.l.1.f.2. d.c. 6.p.101.C.

repugnat

repugnat illud, quod nunc dictum eſt, in morbo laterali ſputum ſi ſtatim appareat, [illi alteri, quod dicitur, ſigna iudicantia ad melius, non ſtatim appareant.] Nam ſigna iudicatoria non nunquam mala ſiunt: ſignum uero coctionis nullum unquam prauum fuit, ſed omnia optima ſemper: & tanto citius ægrum ſanitatem recuperaturum oſtendunt, quanto citius apparuerint. Hæc dixiſſe ſufficiat per modum compendij, quantum ad præſentem attinet locum. Totam uero de iſtis antiqui magiſtri ſententiam in libro de Criſibus expoſuimus. Vt autem ſermo, quem nuper diuidendo propoſui, perfectus habeatur: quomodo a dictis differant, & quæ paſſionis ſignificatiua, & quæ aſſidentia dicuntur ſigna, hinc uolo tranſigere, unam in medium adducens pro exemplo paſſionem, hanc ipſam uidelicet, quam Hipocrates nominauit. In morbo igitur laterali, acuta quidem febris una cum ſpirandi difficultate, & tuſſi, & dolore lateris pungenti, ſigna paſſionis ſignificatiua nominantur. Quòd autem dolor aut ad hypochondrium, aut ad clauim perueniat, aſſidentia dicuntur: ſicuti, quòd facilius in latus patiens, quam in alterum, decumbat æger, ad idem genus aſſidentium attinet. Scripſit autem & Praxagoras Nicandri filius duo uolumina de aſſidentibus ſignis: de ijs autem, quæ ſuperueniunt, unum alium, ac ſi de mox apparentibus inſcriberetur. Hæc igitur mox apparentia inquit Hippocrates & bonam morbi iudicationem & malam: morbumque uel longum, uel breuem futurum oſtendere: Meminit autem non ſolum ſputorum, ſed & urinarum, & excrementorum alui, & ſudorum: ea ſcilicet, quæ ſunt in libro prognoſtico ſcripta, nobis exemplo ſubijciens: quæ ad hunc locum transferre ſuperuacuum foret. nam de his in libris de Criſibus diximus, & in commentarijs in Prognoſtica: in quibus adhuc magis antiqui magiſtri ſententiam explanauimus.

Senes facillime ieiunium ferunt: ſecundo loco, qui ætatem conſiſtentem habent: minus adoleſcentes: omnium minime pueri, præſertim qui inter ipſos ſunt viuidiores. 13

Differentia etiam ætatum confert aliquid ad inſtituendam uictus rationem. Senes ſiquidem facile ferunt inediam, pueri uero difficulter. Eſt autem facilitas & in non appetendo, & nihil inde mali ſuſtinendo: Difficultas autem in contrarijs oritur. Etenim pueri magis appetunt, & plus offenduntur in longis inedijs: Mediæ uero ætates inter ſenes & pueros, quanto alteri ipſorum propinquiores exiſtunt, tanto aut minus, aut magis moleſtantur atque offenduntur ex longis inedijs. Huius autem aphoriſmi cauſam ipſe in ſequenti docet, qui ita incipit: Qui creſcunt plurimum caloris innati habent. Ita ut, ſiquis uelit ipſum priori adiungere, & cum, enim, coniunctione proferre, tunc ſermo unus fieret, & manifeſtus, in hunc modum ſe habens, Senes facillime ieiunium ferunt: ſecundo loco qui ætatem conſiſtentem habent: minus adoleſcentes: minime uero omnium pueri: Qui enim creſcunt, plurimum caloris innati habent. Appellat autem ætatem habentes conſiſtentem, eos, qui mediam ætatem habent inter iuuenes ac ſenes: ita ut ab ætate quidem uigente recedant, nondum tamen ſenſum habeant ſenectæ manifeſtum. Sic autem & Thucydides quoſdam in ætate dixit eſſe conſiſtente. Verum inter hanc ætatem, & adoleſcétium, altera quædã eſt, quæ, ſicuti ætatũ, ita facilitatis & difficultatis medium ordinem obtinet: ita ut neque tam facile inediam ferre poſſit, ſicuti qui in ætate ſunt conſiſtente, atque ſenili: neque difficulter, ſicuti adoleſcentes & pueri. Eius tamen non meminit Hippocrates, cum poſſit eam unuſquiſque ex illis, quas dixit, intelligere. Cum uero inquit, Præſertim qui ſunt inter ipſos uiuidiores, naturarum differentias manifeſtat. ex pueris enim, qui calorem innatum ualidiorem admodum habent, ij promptiores ſunt ad cibos aſſumendos, & ipſos magis poſſunt concoquere: &, ſi non aſſumpſerint, plus offenduntur. Talis quidem eſt ſermo Hippocratis: indiget tamen adhuc parua quadam additione ad perfectionem: de ijs enim, qui ſunt in principio ſenilis ætatis, recte dictum eſt, Senes facillime ieiunium ferunt: de ijs uero, qui ad extremam peruenerunt, non recte: quia hi non poſſunt tolerare longas inedias. Vel igitur addere oportet aphoriſmo exiguum quiddam, & hoc modo ipſum pronunciare, Senes facillime ieiunium ferunt, præter eos, qui ad extremam ſenectã peruenerunt: ſecundo loco, qui ætatem conſiſtentem habent. Vel uerbum, ieiunium, in ciborum paucitatem eſt commutandum, atque ita dicendum, Senes ciborum paucitatem facilius tolerant: ſecundo loco, qui ætatem conſiſtentem habent. Nam, & qui ad extremam ſenectam attingunt, inueniẽtur, etſi non poſſint longam inediam tolerare, paucis tamen cibis indigere. Tale enim quiddam patiuntur, quale lucernis, quæ extinguũtur, accidit, quæ & continuam exigunt olei ſuffectionem, & multam, ac ſubitam ſimul nequeunt ſuſtinere. quandoquidem & his exhibere oportet uniuerſam multitudinem paucam: & hanc ipſam cibi paucitatem in multas partiri portiones, neque una illis longa inedia eſt iniungenda.

Qui creſcunt, plurimum habent calidi innati: plurimo igitur egent alimento: alioqui corpus abſumitur. Senibus vero parum calidi innati ineſt: paucis propterea fomitibus egent, quia a multis extinguuntur. Hanc etiam ob cauſam febres ſenibus non ſimiliter acutæ ſiunt: frigidum enim eorum corpus. 14

Dictum eſt a nobis plenius etiam in commentarijs de temperaturis, quo modo uiſum eſt non nullis medicis eos, qui in iuuentæ uigore conſiſtunt: non nullis uero pueros eſſe calidiores. Habent enim hi quidem calorem acriorem, hi uero abundantiorem. Nunc uero etiam neceſſarium eſt dicere, quantum ad præſentem locum conducit, ſermones longos, quoad fieri poteſt, in pauca conijcientes.

Hoc

A Hoc ipsum igitur uerbum, calidum, aliquando transferimus ad qualitatem, cuius proprium nomen est caliditas: aliquando denominatiue totum corpus dicimus calidum, a caliditate: estque hic modus loquendi plurimus in omni uita, & fuit apud antiquos, ueluti Theophrastus ostendit in eo libro, qui de calido & frigido inscribitur. Nam, cum substantia corporea contrarias qualitates, caliditatem, frigiditatem, humiditatem, siccitatem uicissim recipiat: Secundum substantiam quidem recipientem, cum calidum nominamus, corpus dicimus: multumque uel paucum dicimus esse calidum, ad quantitatem substantiæ referentes. Et hoc dupliciter facimus: uno quidem modo in substantijs impermistis, alio autem in mistis. In impermistis quidem, ueluti si duo haberent aquam æqualiter calidam in duobus inæqualibus labris contentam; alterum diceremus plus habere calidi, qui maius labrum possideret: alterum minus. In mistis uero, ueluti si essent æqualia labra, sed inæquali mensura ex uino & aqua temperata: alterum ipsorum plus uini continere, alterum plus aquæ diceremus. Cui modo etiam ille esset persimilis, si duo labra inæqualia supponeremus æqua proportione temperata. Non nunquam uero non ad substantiæ multitudinem sermonem referentes, sed ad qualitatem solam, huic quidem alicui dicimus plus calidi inesse, huic uero minus: sicuti si ex duobus labris parem prorsus magnitudinem habētibus, alterum, quod calidius esset, plus habere calidi diceremus: alterum, quod frigidius, minus: nō tamen

B proprie uerbo, plus, uteremur in hoc loco. melius enim est magis & minus, uehementius ac debilius omniaque eiuscemodi uocabula qualitatibus accommodata: paucum uero & multum in sola substantiæ quantitate seruare. Verum non in hoc tantum huiusmodi fiunt nominū abusiones, sed in quamplurimis alijs, quæ per uitam sermone usurpamus, idque non minime fit in arte medicinali. Omnes siquidem morbos magnos aut paruos nominant, quāuis substantiæ non sint: febrem magnam, febrem paruam: apoplexiam magnam, apoplexiam paruam: sic & pleuritidem, & phrenitidem, & peripneumoniam, & omnes itidem alios morbos. Aduertere igitur oportet æquiuocationes: & considerare, quid sibi uelit semper unaquæque dicentis oratio: Si enim in altero significato nomen protulerit, nos uero in alio accipientes, sermonem redarguimus: non illum, qui protulit (si uerum fateri uelimus) sed nostram potius existimationem redarguimus. quod nonnulli proculdubio faciunt hoc in loco, qui Hippocrati student contradicere Nam ad qualitatem nomen calidi transferentes, conantur ostendere hanc esse uehementiorem ijs, qui in ætatis uigore consistunt. Verum Hippocrates non ad qualitatem, sed ad substantiam in præsenti sermone refert id nomen. Nam substantia innati caloris aerea est & aquea, sicuti ex semine licet coniectari, quod paucam omnino terrenam substantiam participat, plurimum autem aeris calidi humidique in seipso continet, quemadmodum in commenrarijs nostris de semine osten-

C dimus. Iam uero & alterum nostræ generationis principium sanguis menstruus, humidum natura est. Cum igitur magis terrestre efficitur animalis corpus (tale autem quotidie efficitur, dum augeť) tunc licet ualde uehementer calidum existat & igneum: substantia tamen innati caloris paucissimam habet: alioqui febricitantes diceremus plurimum habere calorem innatum, qui nedum plus, sed nec priori æqualem habent. Bene enim temperata est caloris innati substantia: ignea autem, aduentitij. Sed & effluxus, qui e toto corpore fiunt, caloris quidem aduentitij, sunt fumei, fuliginosi, aridi & acres: Contra uero uaporosi, suaues, & bene temperati, caloris natiui. Hæcque ipse potes tactu discernere. Nam sanorum calor uaporosus est atque suauis & tactu conueniens, nihil triste, nihil asperum, nihil mordax præ se ferens: Eorum uero, qui febricitant, & præcipue hecticas febres, aut eas, quæ ex putredine humorum ortum habēt, acer est, & insuauis, ac mordax, & nostrum corrodens tactum. Salubris uero eius qualitas in pueris exquisita habetur: sicuti plures eorum, qui in ætatis uigore consistunt, inueniri contingit calorem habentes mordacem, & non amplius humidum aut uaporosum, neque aereum. Neque mirum hoc uideri debet. Oportet enim defluxum similem esse subiectæ substantiæ: ut quando humida atque aerea substantia existit, tunc, quod ab ea defluit, uaporosum est atque suaue: Cum uero terrestris atque arida: tunc, & quod effluit, fumeum fuliginosumque est & acre, quod & in exteriori-

D bus euenit. Nam, quæ ex aqua dulci & calida euaporant, optima sunt & uaporosa: quæ uero ex aliquo corpore solido exusto, fumea sunt & acria. Cum igitur duæ substantiæ sint, & hæc quidem suauem habeat caliditatem, hæc uero tristem: alteram quidem plurimam habent pueri, alteram uero ij, qui in ætatis uigore consistunt, ut ad totius uidelicet corporis proportionem. Vt autem hæc physice magis adhuc pertractem, rem totam ad elementa traducam. Cum quatuor sint elementa, ex quibus omnia corpora sunt temperata: puerile quidem corpus, multum in seipso continet aereæ atque aquosæ substantiæ. minimum terrestris: contra uero eorum, qui in ætatis uigore consistunt, a terrestri siccitate uincitur, deficit autem aquosa atque aerea substantia: adeo ut, si quartum in utrisque elementum, ignem scilicet, pari portione posuerimus, atque æqualiter calida corpora esse uoluerimus: non tamen similē substantiam calidam in ipsis esse dixerimus: cum puerorum quidem substantia humida sit: eorum uero, qui in ætatis uigore consistunt, sicca. Humida enim secundum innatum calorem maxime, quia ex humido nostra est generatio: sicca uero secundum aduentitium. Sic quidem infantes recens nati, substantiam calidam & aquosam plurimam participantes, plurimum dicerētur habere calorem innatum. Qui uero ætate uigent, & iam declinant: quantum istæ deficiunt, terrestris uero superabundat, tantum habere minorem substantiam natiui caloris putarentur. Quod uero ex aquosa & aerea substantia plus defluere fit necessarium, quàm ex terrestri, etiam si ambæ sint æqualiter calidæ secundum qualitatem: neminem

neminem arbitror dubitare. Hoc tibi etiam in exterioribus liquido licet intueri. Nam ex corporibus, E
quæ ad ſimilem perueniunt caliditatem, non æqua portio uidetur defluere, ſed ex ſiccis quidem mini-
mum, ex humidis uero plurimum: uelut ex aqua & oleo mediocriter calefactis, plurimum defluit atq;
diſſoluit: ferro uero, & ære, atq; lapidibus, minimũ: adeo ut, ſi tibi libuerit exponere ad ſolem ardentẽ
aquam, (ſi ita contigerit) & ferrum æquo pondere, deinde tranſacto die ambo perpendere: aquam qui-
dem inuenies multo ſeipſa minorem effectam, ferrum uero æquale. Sic, & ſi uelis oleum æri, & ferro,
& lapidi comparare: illud quidem abſumptum inuenies, hæc uero æqualem ſubſtantiæ molem retinen
tia. Hinc uero ad ceram, picem, bitumen, & reſinam tranſcendens, & quæcũque alia plurimam ſubſtan-
tiam humidam obtinent: uidebis & hæc ſub ſole calente multo magis abſumi atque defluere, quàm la A.l.1.f.3.d.2.
pidem, æs, & ferrum, & alia ad hunc modum ſicca. Quare, ſi neceſſarium eſt alimẽtum, ut, quod effluxit c.1.p.517.C.
ex corpore, ſuppleatur: ex humidioribus uero, & plus aeris participantibus, plus effluit: fit, ut huiuſ-
modi corpora pluri egeant alimento. Puerorum uero corpus tale exiſtit, plus humidæ, & aereæ ſubſtan
tiæ obtinens: non ſicuti iuuenum, & declinantium, ac ſenum, ſiccæ atque terreſtris. Hippocrates igitur,
cum hoc in libro propoſuiſſet compendioſam atque aphoriſticam doctrinam facere: non ita ſermonẽ
ampliauit, quemadmodum ego nunc, ſed loco iſtorum uerborum, Qui creſcunt, etſi æqualem habeant
ſubſtantiam calidam atque ignem cum ijs, qui in ætatis uigore conſiſtunt, aquoſæ tamen atque aereæ F
ſubſtantiæ plus habent: Qui creſcunt, dixit, plurimum habent innatum calorem: Simul memoriæ ſub-
ijciens ipſorum ſubſtantiam, ſimul propoſitum ſuum demonſtrans. Quia enim humidam & calidam ha
bent ſubſtantiam, qui creſcunt, idcirco plurimum ab ipſis defluere neceſſarium eſt, & plurimo egent ali
mento, alioqui corpus, inquit, abſumitur: & recte. Vbi enim id, quod defluit, plurimum eſt, quod uero
influit, paucum: hic neceſſe eſt ſubiectam corrumpi ſubſtantiam. Senibus uero paucum ineſt calidum:
his ſane iuxta utrunque appellationis ſignificatum paucum ineſt calidum, ſiue quis ad qualitatem ſer-
monem referat, ſiue ad ſubſtantiã. Nam & qualitas debilis, & ſubſtãtia minima eſt: ſi quidẽ eorũ memi
nimus, quæ ſupra diximus. Ob hæc igiẽ, inquit, paucis ſomitibus indigent. Nã fomites, græce hypocau
mata, alimenta nominauit, ſuum ſequẽs dogma & omnium fere nobiliſſimorũ philoſophorũ, qui eorũ,
quæ animalia conſtituunt, elementorum, calorem uitæ primarium auctorem eſſe exiſtimarunt. nam, ut
lucernarum flammæ, quamuis oleum pro alimento habeant, tamen, ſiquis id totum ſimul ſuperinfun-
dat, extinguuntur potius, quàm nutriantur, eodem modo & in ſenibus calidum, ſui fomentum quidem
habet alimenta: ſed ſi repente eorum multitudine & cumulo ſuffocetur, periculum eſt, ne extinguatur,
non aliter, ac ſi paruæ ſcintillæ ignis lignorum multitudinem ſuperacerues. Quod autem ſubinfertur,
Et propterea febres ſenibus non ſimiliter acutę ſunt, ſignum re uera eſt & hoc, quòd corpora ſenum fri G A.l.4.f.1.2.
gida ſunt, & quòd ob innati caloris maxime conuerſionem ad igneam naturam accenditur febris. Ve- c.7.p.776.C.
rum tantam euenire ſenibus conuerſionem, ut æqua ſit ei, quæ iunioribus accidit, uix fieri poteſt. Mul-
tum enim calidum prompte in immenſum attollitur, paucum uero non facile, ſed maximam exigit cau
ſam, quæ ad hoc ipſum compellat. Ob hanc igitur cauſam neque ſenes magna ex parte febricitant acu-
tis febribus, ſicut iuniores: & ſi aliquando, quãuis raro, talis his accidat febris, qualis iuuenibus, om-
nino hęc ad interitum ægrotantis terminatur. Indicio enim eſt immenſam quandam eſſe magnitu-
dinem cauſæ febrem facientis. Hæc ſufficere poſſunt ijs, qui ſecundum naturam ſe habẽt ad intelligen-
da, & confirmanda ea, quæ ſcripſit Hippocrates. Contra eos uero, qui per calumniam Hippocratem
reprehenderunt, e quorum numero unus fuit Lycus, nos unum integrum uolumen ſcripſimus aduer-
ſus ea, quæ contra aphoriſmum perperam obijciuntur. Huic autem titulum fecimus, Aduerſus Lycum,
quòd nihil erratum ſit in aphoriſmo, cui principium eſt, Qui creſcunt plurimum habent innatum calo
rem. Datus autem eſt mihi Lyci liber poſt ſcriptos a me hoſce commentarios, unde ego poſtmodum
hoc loco hæc ipſa, quæ in priore editione non habentur, addenda exiſtimaui: Seorſum autem in alio uo
lumine refutaui, quæ Hippocrati Lycus obiecerat.

Ventres hieme & uere natura calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi: quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt ex- H 15
bibenda. Etenim tunc calor innatus copioſior eſt, unde & pluribus egent alimentis: indicio ſunt ætates & athletæ. A.l.1.f.1.d.1.

Non parum etiam tempora anni conducunt ad uictus rationem inueniendam. Nam hiberno tem c.6.p.61.a.&
pore plus appetunt homines, & cibum facilius concoquunt: contra in æſtate: cuius rei cauſam ipſe Hip f.3.d.5.c.1.p.
pocrates reddidit, inquiens uentres hieme & uere natura calidiſſimos eſſe. Quid autem ſit, quod, natu 129.A.
ra, dicitur, & quòd non fruſtra id uerbũ adiecerit in hoc aphoriſmo, ipſe paulo poſt explanauit, inquiẽs,
Etenim tunc calor innatus, multus: plurimo igitur indiget alimento. Ventres itaque hieme & uere
calidiſſimi ſunt, non ſimpliciter, ſed calido naturali: cuius ſubſtantiam antea oſtendi. Cauſam uero, ob
quam hic idem calor hieme augeatur, etiam Ariſtoteles explicuit. Refugit enim propter circunſtantẽ
extrinſecus frigiditatem, ſicuti rurſus æſtate ad ſibi affinem protenditur. Atque ita contingit diſſolui
quidem ac diſſipari eius ſubſtantiam tempore æſtiuo: contineri autem ac cobiberi & in profundum ſe
cedere hiemali. Ob hoc igitur & coctiones, & ſignificationes, & nutritiones hiſce temporibus ſunt me
liores. Addidit autem & aliud ipſis contingens, nempe quòd ſomni lõgiſſimi ſunt, ob noctium uideli-
cet longitudinem, quod neque ipſum parum cõfert ad naturales operationes. Quod uero in fine adij-
citur, Indicio ſunt ætates & athletæ, pro argumento ponitur, quòd plurimum alimentum ſit neceſſa-
rium, ubi calidum ſuperabundat. Pueri ſiquidem, quia calidum plurimum habent, idcirco & pluribus
indigent,

A indigent, & plura concoquunt. Athletæ etiam, quia exercitijs augent calorem natiuum, ob id multis frui poſſunt alimentis. Quæ igitur in aphoriſmo dicuntur, ſufficienter expoſuimus. Si quis uero ipſorũ ueritatem diligentius examinet, non ad omnia animalia ſermonem extendat, ſed ea excipiat, quæ in latebris degunt. Hæc enim cum ſe recondunt, non egent pluri alimento: quandoquidem & ſine cibo poſſunt perdurare. Et, ſi ſuppoſuerimus ea tanto uti cibo, quanto, antequam reconderentur, male ipſum concoquerent, Quale enim hominibus contingit aqua frigida lotis, tale etiam animalibus accidit hieme. Contingit autem hominibus, qui aqua frigida perluuntur, ſi debile corpus habuerint, refrigerari, atq; offendi: ſi uero robuſtum, primum quidem innatum calorem ad interiora refugere, ibique ſeipſum colligere: poſtea uero ad exteriora remeantem, multo, quàm prius erat, fieri fortiorem. Sic & animalium quæcunque ſunt natura frigidiora, ijs calor innatus a frigore hiberno ſuperatur, adeo ut fere extinguatur. quare plurima ipſorum, ſimilia mortuis conſpiciuntur, cum ſine ſenſu ac motu in latebris iacent: quædam uero prorſus in hoc ipſo affectu moriuntur. Quæ autem plurimo ſanguine abundant atque calore, tale quiddam hieme patiuntur, quale accidit corporibus fortibus aqua frigida lotis. Nã calor eorum ad interiora ſe colligit, non (per Iouem) carnibus ad hæc, prima ſede derelicta, refugientibus, ſed ſpiritu una cum ſanguine. Tria autem erant corpora, quæ primogeniam noſtram ſubſtantiam

B compleuerunt, ſpiritus, ſanguis, & ſeminalis humiditas, ex qua in primo ortu, ueluti in libris de ſemine diximus, fiunt partes animalis ſolidiores: mox uero augmentum & nutritio in iſtis perficitur. Quòd igitur melius hieme cibum concoquimus, ſanguine ac ſpiritu ad profundum corporis retrocedentibus, unicuique eſt manifeſtum. Non modo igitur hoc ipſum dicit Hippocrates, ſed quod plura accipere confert. In hiſce enim temporibus, inquit, hoc eſt hieme & uere, plures cibi dandi ſunt. Atqui, ſi parũ defluit ac difflat hiberno tempore ad exteriora, multum alimentum nõ eſt corporibus neceſſarium: ſiquidem nutritio eſt eius, quod euacuatur, repletio. Oportet igitur alimẽti quantitatem eius, quod difflat, quantitati proportione reſpondere. Verũ igitur eſſe, quòd quidam hieme non modo melius concoquunt cibum, ſed etiã quòd pauca aſſumentes refrigerantur, atque ideo offendũtur: ſi uero plura aſſumpſerint, in nullos plethoricos incidunt morbos, ipſe euentus oſtendit manifeſte. Cauſæ uero inquiſitio in commune proponatur. Neq;.n. Hippocratẽ ſolum, ſed omnes alios, huiuſmodi oblectio fatigat. Nemo itaque eſt, qui non conſentiaꝺ, difflari corpora animaliũ ea, quæ fit per ſenſui occulta foramina difflatione. Idcirco enim ad hoc deueniunt, ut egeant alimento, quoniam euacuantur: ita ut, ſi nihil a corporibus noſtris efflueret, ſed ſemper æqua moles ſubſtantiæ ſeruaretur, nulla foret alimenti neceſſitas. Tu uero animaduerte, nunquid hac in parte alijs quidẽ omnibus ratio ſit inexplicabilis, ſoli uero Hip-

C pocrati atque eius ſectatoribus explicabilis. Neque enim aliud quicquam, animal ab initio afformauit, ſicuti neque rurſus adauxit, aut uſque ad mortem enutriuit, præterquam iſte calor innatus, de quo nũc habetur ſermo. Hic igitur, cum ſit omnium operum naturalium cauſa, quia copioſior eſt hiberno tempore, idcirco cibi appetentiam intendit, coctiones auget, & plus ſanguinis accumulat, & craſſius corpus efficit, & ut ſuperfluitates excernantur, prouidentiam habet. At calor circunfuſus nõ modo ſuperfluitates, ſed æqualiter omnia euacuat, materiam inutilem, & ea etiam, quæ in corpore ſecundum naturam continẽtur, una diſſoluens per eam, quæ a medicis occulta difflatio nominatur, quã calor innatus efficit. Neq;.n. aliud quicquã eſt natura animaliũ præter hoc calidum, ex Hippocratis opinione. Oſtenſum autem a nobis eſt in commentarijs de uiribus naturalibus, naturam non ſolum appetere, conficere agglutinareque ſingulis partibus proprium alimentum, ſed & huius quoque ſuperfluitates diſcutere: Ac, quanto fortius extiterit calidum innatum, tanto magis difflatio effugit ſenſum. Et ob hanc cauſam Diocles inquit ſudores eſſe præter naturã, quoniã oĩbus, quæ ad corpus attinent, recte adminiſtratis, & alimento a natura ſubacto, nunquã ſenſibilis humor per cutẽ excerneretur. Quæcunque enim in balneis aut uehementibus exercitijs, uel propter æſtiuum calorem exudant hoĩes, ex cauſis uiolentis originem habẽt. Bene igitur omnia tempore hiberno in corpore aĩalis adminiſtranꝺ, quãdo hiems me-

D diocritatẽ ſeruauerit. Nam immoderatas intemperaturas & ipſe Hippocrates in ſequentibus dãnat. Quod aũt oĩa bene hiberno tẽpore in corpore animalis adminiſtrentur, indicio nõ paruo ſunt naturæ opera fortiora. Nã cibi in uentriculo bene cõcoquuntur, quoniã calor innatus plurimus eſt: & una ſuperfluitates ſomnis longioribus expurgantur, quæ quidem exquiſite extenuata ſunt, per cutem: quæ uero in uapores conuerſa ſunt, per expirationem: quæ uero ſufficientem habent craſſitudinem, per urinas. In his enim plus eſt ſedimenti, quàm per æſtatem, præter id quòd etiã tota urinarum multitudo hieme ſufficienter augetur. Iam uero magis nutriunꝺ, & carnem augent corpora hieme, & plus boni ſanguinis cumulant, niſi malo prorſus utantur uictu. Nã, ſi cõſideraueris, ut corpora noſtra paucum habentia ſanguinem autumni tempore, atque extenuata, ſuſcipiens hiems bonis implet humoribus, & craſſiora efficit, percipies, puto, nos gubernantis robur facultatis, quæ eſt calor innatus. Verum, niſi hic abundans habeat, quo fruatur, alimentum, primus ipſe a circunſtante frigore ſuperabitur, tam ab eo, qui extrinſecus ingruit, quàm ab illo, qui per inſpirationem attrahitur: cum ipſo uero & coctio ciborum debilitabitur, & boni ſanguinis generatio, & partium animalis enutritio & ſuperfluitatum uacuatio. Si uero tantum abunde habuerit alimentũ, quantum põt euincere, & ipſe magis augebitur, & omnia, quæ antea diximus, circa corpus animalis perficiet. Ceterum, ut ex pluri alimẽto oblato, quod non ſolum bene in uentriculo conficiatur, ſed etiam in uenis & omni animalis parte, unũquodq; mul-

to seipso carnosius reddatur,& plus sanguine abundet,habēt homines satis ipsa experientia cōpertū, E non in seipsis tantum, sed etiam in iumentis. Nam ante æstatis initium,circa ultimā ueris partē,& sibi & illis sanguinem detrahunt,in memoriam reuocantes,quibus capiantur morbis, quando repente calor æstiuus superuenerit.Hic enim adeo sanguinem extendit atque diffundit, ac quodam modo efferuere facit,ut,qui hactenus moderatus fuerat, non possit amplius in uenis contineri, sed uel dirumpat ipsas,uel exedat:&,quando impetum fecerit ad aliquam corporis partem alijs debiliorem, in ipsa uel inflammationem,uel erysipelas,uel aliquod aliud tale morbi genus operetur. Nā multo plures ac grauiores morbi,quibus plenitudo dedit occasionem,ex humorum fiunt fusione. Hæc igitur omnia cum alijs astipulantur,quæcunque in præsenti aphorismo Hippocrates docuit:tum hoc probant,non solum posse calorem per id tempus multos coquere cibos,sed etiam multis indigere. Semper enim oportet alimenta esse innati caloris multitudini proportionalia,nisi forte,ut dixi,natura ex aeris ambientis caliditate imbecillis facta cogat subtrahere.Quam ob rem,cum & de uere Hippocrates sermonem indistinctius habuerit,ipse distinguam: Ac primum quidem ueris initium hiemi simile magis esse, quàm æstati:finem contra. Deinde quòd nonnunquam talem uer habet frigiditatem,qualem tempus hibernum:aliquando talem,qualem tempus æstiuum,caliditatem. In primis igitur partibus eius,siquando frigidum fuerit hibernæ similem ratione uictus adhibebimus:in posterioribus autem, siquando fuerit ca F lidius,æstiuæ similem.Quòd si mediam seruauerit temperaturam, uictum illi proportionalem instituemus.Atque hæc omnia de uictus ratione,quam sanis oportet adhibere, dicta sunt: deinceps autem de illa,quæ ægrotis conuenit,sermonem faciet.

Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime uero pueris,& alijs,qui tali uictu uti consueuerunt. 16

A.l.4.f.1.t.1. c.8.p 779.A.

In præcedentibus aphorismis de uictus quantitate doctrinam nobis tradidit:nunc uero de qualitate transigit,multa,quę in arte conducunt,breuissimo sermone docens: ac primo qualis sit adhibendus uictus febricitantibus: Deinde quòd uictuum* sanorum indicationes in ijs quidem, quæ præter naturam sunt, contrarias: in ijs autem quæ sunt secundum naturam, similes facere oporteat. Febri enim, quoniam calida & sicca passio est, (est enim conuersio natiuæ caliditatis ad igneam)uictum humidum consulit. Humidioribus uero naturis, siue propter ætatem, siue propter consuetudinem,†[non contrariam,sed magis affinem seruandam statuit. Oportet enim naturam eorum fouere per humida,non eodem,quo morbos,modo demoliri.]Qui uero aquam inter cutem,cui febris adiungitur,in medium adducentes,sermonem Hippocratis student per cauillum reprehendere, quoniam hic morbus non humidum exigit uictum,sed siccum, ignorant ij artis curatiuę caput in primis necessarium,quod nos uberius in methodo curandi transegimus:id autem est,simplicem quenque affectum G propria egere curatione:plures uero inuicem copulatos tantum habere communem curationis indicationem,quantum copulabuntur,nobis uel ei,quod magis urget,obuiantibus,non tamen alterius cura omnino posthabita,uel omnibus pari studio succurrētibus. Quod autem de aqua inter cutem & simul febre laborantibus meminere,non est absimile morbo laterali,in quo sanguis expuitur. Nam & in his contrarias exigunt affectus curationes,eductio sanguinis,& passio lateralis:quæ ubi cupiā simul contigere, ad id,quod magis urget,obuiare oportet,non omnino posthabita etiam alterius curatione.Sic itaque, siquis simul febricitet,& ea laboret dispositione,quæ aqua inter cutem nominatur: ad ambos affectus respicientes,qui contrariam exigunt curationem,utrique eorum probe resistimus, quēadmodum & alijs omnibus pari modo copulatis.Neque igitur ipsi tale quicquam dixerimus,neque alterum talia dicentem admiserimus:uerum,siquid per uerba sua Hippocrates in aphorismo non dixit,quod tamen idem habeat iudicium cum ijs,quæ ab ipso dicuntur:hoc quoque fuisse dictū potentia, debemus existimare.Nam & ætatis meminit,& consuetudinis:tu uero & naturalis temperaturæ,& temporis anni,& regionis non absque ratione memineris,quæ & ipse Hippocrates adijcit aliquando:non nunquā uero unius,aut duorum mentione facta,reliqua,quæ sunt eiusdem naturæ atque ordinis,prætermittit. Fiunt autem & ab his indicationes,quemadmodum supra & ab ætate,& a morbo fieri diximus,seruan H tibus nobis,quæcunque inculpata sunt,per uictum similem temperaturæ:quæcunq; uero culpata sunt, per contraria corrigentibus.Diximus autem plenius de omnibus indicationibus in libris, quibus ars curatiua docetur.

* Non est in antiquis.

†Al. Ex antiquis clarius. non cōtrariū uictū, sed sibi ipsis accomodatum,ac proprium consuluit. cōseruanda est enim (per uictum) natura, non, ut morbus,destruenda.

Et quibus semel, aut bis,& quibus plura uel pauciora & particulatim oporteat afferre, considerandum. Condonandum autem aliquid tempori,regioni,ætati,& consuetudini. 17

Quoniam de quantitate,& qualitate eorū,quæ offerūtur,sermonem habuit: mox docere proponit modum eorundem.Neq;.n.sufficit hoc solum cognoscere,quòd huic plus,uel minus sit offerendū, uel q̄ uictu exiccante,uel humectante utendum sit,sed,nūquid semel,an sæpius qualibet die, uel nocte cibum offerre oporteat,maxime necessarium est considerare:& ad hæc ipsa ab anni tempore, ab ætate, a cōsuetudine sumere indicationē:sicuti in qualitate & quantitate sumebatur.Nā ad hæc primæ erant intentiones,& morbi ipsi,& uires ægrotantis,& præterea ætas,& anni tempus,& cōsuetudo, & quæcunque his proportione respondent:& propterea ipse Hippocrates illud adiunxit, Condonandū est autē aliquid tēpori,regioni,ætati,& cōsuetudini,liquido ostēdens per uerbū,condonandū,q̄ neque totum, neque maximū a talibus accipit.Nam si sæpius,aut raro,siue omnino nutrire oporteat: ab ægritudine & uiribus primum & maxime accipitur: post hoc autem & ab anni tempore, & ab ætate, & talibus.

Si

A Si enim uires laborantis debiles fuerint,& ea,quæ in corpore est dispositio,sit ex corruptione humorũ uel defectu,parum alimenti sæpius talibus afferemus: Parum quidem,quia uirium imbecillitas nó potest totam simul multitudinem alimenti sustinere: Sæpius autem, quoniam multis indiget dispositio. Defectus siquidem exigit adiectionem,corruptio uero contemperamentum. Si uero cum uirium debilitate neque defectus aliquis affuerit,neque corruptio,humores autem secundum naturam moderate se habuerint,uel etiam superabundauerint: his raro, & pauca afferemus.& multo magis istud agemus si cum uirium robore humores superabundauerint.Si uero cum humorum defectu, uel corruptione uires ualidæ fuerint:tunc multos cibos,atque multoties ijs,qui ita laborauerint,dabimus:utpote multos exigente dispositione,& natura robusta potente illos superare.Si uero accessiones non permiserint, neque multas alimenti offerendi occasiones præstiterint: raro plura exhibebimus. At, si uires ualidæ fuerint cum plethorica dispositione,raro pauca afferemus.Nam, etsi eum,qui cibum debet conficere,robustum habeamus: quia tamen dispositio multis non indiget,rationabile est,ut pauca afferamus. Sic quidem oportet & a morbo,& a uiribus ægrotãtis ad ea,quæ proposuimus,sumere indicationes.A tempore autem,ætate & consuetudine,& alijs, quæ his proportione respondent,hoc modo: Aestiuo quidem tempore,quantum ad temporis rationem attinet, sæpius pauca danda sunt: quoniã & pluri egēt

A.l.4.f.2.t.2. c.8.p.779.B. C.

B adiectione,ut qui dissoluantur,& uires habeant imbecilles.Hiberno uero tempore multa quidem propter robur uirium,sed raro:quia non ualde multa indigent adiectione laborantes,ut quibus non multa fiat euacuatio.Nam sanos quidem antea ostendimus sufficiēter hieme euacuari, quoniam plus habeāt innati caloris.Vere autem medio,atque adhuc magis æstati proximo,paucis,& ex longo interuallo nutriemus.Nam tempus id periclitatur,ne proxime accedat ad plethoricam dispositionem, propter humorum,qui hiberni temporis frigore cócreuere,fusionem.Quemadmodum ergo in plethoricis dispositionibus,si uires ualidæ fuerint,paucum cibum,& ex longo temporis interuallo damus: sic & in uere faciendum est,præsertim in febricitantibus,de quibus nunc sermo habetur ab Hippocrate. Sanorum enim uictum antea docuit. Autumnus uero morbis, qui ex corruptione fiunt, assimilatur. Quapropter,qui eo febricitant tempore continua boni indigent adiectione:& si uires ualidæ fuerint, sæpe, & multa dabimus:sin imbecilles,pauca,& sæpius afferemus.Simili modo quispiã & ab ætatibus,& a consuetudine,& a regionibus sumeret indicationes,ad duas primas redigens intentiones. Singula enim, quæ diximus,aut fortes,aut debiles uires efficiunt,& corpus reddunt,aut superabundans bonis humoribus,aut sufficientibus carens,aut uitio humorum deprauatum.

A.l.4.f.4.t. 2.c.8.p.775. C.

A.l.2.f.3.d.5. c.1.p.128.E.

18 *Aestate & autumno cibos difficillime feruñt,hieme facillime:secundum locum uer habet.*

C Non bis,ut forte quispiam existimauerit,de eisdem disseruit Hippocrates, cum superius illum scripserit aphorismum,cuius principium est,Ventres hieme & uere calidissimi sunt natura:nunc autem rursus, quód Aestate & autumno cibos difficillime ferunt,hieme facillime, & uer secundum habet locũ: Verum,quoniam & ad quantitatem uictus, & ad modum usus ciborum tam in sanis, quàm in ægris, quandam accipit a temporibus indicationem:non absque ratione eorum in utrisq; commeminit: illic quidem ostendens cibos plures sanis dari hieme oportere,quoniam plus inest innati caloris, quem nutriri oportet:nunc autem quód,si semel etiam multum illis ciborum attuleris, haudquaquam nocebis. Facile enim omnes ferunt ciborum multitudinē hieme,difficulter uero æstate.Quapropter hieme quidem raro,& multos cibos afferri concedendum est:æstate uero,quia cibos ferunt difficulter(siquidem is,cui eos coquendi ac conficiendi officium natura tribuit,calor innatus scilicet, exiguus est) cauendũ omnino est,ne totum simul cibum exhibeamus:sed studere oportet, ut frequentius pauca afferamus. Nam corporis dispositio quæ est similis ijs morbis,qui ex humorum defectu cósistunt, exigit adiectionem. Hiems quidem atque æstas talem naturam habent:reliqua uero duo tempora,autumnus quidem æstatem subsequitur,uer autem hiemem.Et causa aperta est.Nam refrigerari,& cogi in unum, atq; densari corpora autumno:laxari uero,& rara fieri uerno tempore incipiunt. Ob hanc igitur rationem,non D idem bis de temporibus enunciauit:& ob illã etiã,quia in altero aphorismo de sanis sermo habebatᷣ.

A.l.4.f.2.t.2. c.8.p.779.C.

19 *Iis, qui per circuitus accessiones habent, nihil dare oportet, neque cogere, sed subtrahere adiectioni ante iudicationes.*

Cum igitur tria sint capita,quibus uictus ratio cóprehenditur,quãtitas ciborum,qualitas, & utendi modus:ad duo quidem priora capita ex accessionibus nullam habemus utilitatem, ad tertium uero ex accessionibus aliquid sumere possumus.Quare non temere Hippocrates earum in tertio capite meminit. Nam tempora commoda in quibus cibi sint singillatim dandi, præcipue docet accessiones, in morbis tamen,in quibus ordinatim obueniunt,hoc est per circuitus:atq; ideo ipse quoq; Hippocrates inquit,Ijs qui per circuitus accessiones habēt,nihil dare oportet,ut qui nó ignoraret alios esse,quibus fierent in morbis accessiones, non tamen per circuitus, hoc est non ordinatim. In hisce igitur ratio exquisita inueniendi temporis, quo cibus offeratur, haberi nequit. In quibus uero accessionum ordo seruatur: principia earum oportet obseruare, hoc est, ne eis iam factis, uel non multo post futuris, nutriamus. Quod autem dicitur, ante iudicationes, uel ante accessiones, quascunque simpliciter, uel ante morbi uigores, uel ante illas,quæ proprie iudicationes nominãtur,est intelligendũ. Nam hic triplex intellectus,uerus est.Primus autē magis uidetur ad propositum pertinere,si uidelicet

ante accessiones intelligamus. Nam de morbi uigore, retro dictum est: &, si de hoc intelligatur, etiã E de iudicatione intelligetur: quoniã maxima ex parte morbo in suo uigore cõsistẽte fiunt iudicationes. A.l.4.f.3.c.1. c.7.p.778.E.

20 *Quæ iudicantur, & iudicata sunt integre, neque mouere, neque nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere.*

Iam perfecto de uictus ratione sermone, ad alterum caput transit: in quo docet, quæ circa ægrotantem gerenda sunt omnia, naturæ interdum permittenda. nihil aliud nobis agentibus, nisi uictum conuenientem instituentibus: sed & aliquid nos interdum etiam non omnia esse naturæ relinquenda, agere oportere. Vbi igitur (inquit) uel integra iudicatio facta est, uel adhuc fit, totum naturæ permittere, & nihil nos nouare oportet: ubi uero imperfecte iudicatur, id, quod deficit, supplere nos conuenit. Hoc autem & ipse dicebat in libro de humoribus, per hæc uerba: Quæ perfecte iudicantur, non mouere: neque medicamentis, neque aliter irritando, nouare quicquã. Nam, qđ in aphorismis ἀρτίως idest integre dixit, hoc in illo libro commutans ἀπαρτὶ idest perfecte nominauit. Est autem huius nominis ἀπαρτὶ apud alios antiquos significatum pro cumulate, plene, atque indeficienter: quæ omnia etiã hoc loco pro ἀρτίως .i. integre, debemus accipere. Neque enim per id uerbum, dies pares oportet intelligere. esset enim in propatulo falsum, si quis in diebus paribus uel iudicatus est, uel iudicatur, nihil in his nouandum esse. Neque etiam hæc dictio ἀρτίως, hoc in loco significat nuper: quod maxime ostendunt uerba sequentia. Neque enim simpliciter dixit ἀρτίως, hoc est nuper iudicata, sed quæ iudicantur, & iudicata sunt: quorum alteri quidem, iudicata, aduerbium ἀρτίως, .i. nuper, posset conuenire: alteri uero, iudicantur, nullo modo. Sed & hoc ipsa rerum euidentia demonstrat. Neque enim si quid paulo antea sit iudicatum, hoc nouari non debet: sed si perfecte, si indeficienter, si plene, tunc uerum est, quod dicitur. Si quid uero deficiat: id quod deficit, oportet adiungere. Nam, quæ post iudicationem relinquuntur, faciunt recidiuas. Quænam igitur est perfecta & indeficiens iudicatio? nempe in qua cuncta bene procedunt, & cui nullus numerus deficit iudicatorius. Primum enim melior est iudicatio, quæ fit per euacuationem quàm quæ per abscessum: deinde per quam humor noxius & redundans, quàm per quam alter euacuatur: tertio loco, quæ ex directo, fit, quàm quæ ex non directo fit: uocat autẽ ipse ex directo id, quod recto tramite procedit: & quarto post has, quæ facile toleratur: quæ cum coctione fit, & in decretorio die. Hæc omnia adesse cõuenit perfectæ iudicationi: cui si quid desit, uel plura: neque exquisita, neque integra fuerit iudicatio.

21 *Quæ ducere oportet, quo maxime natura uergit per loca conferentia, eo ducere conuenit.*

Quæ nam sunt illa, quæ ducere oporteat? nempe quæ neque iudicantur, neque integre sunt iudicata: hæc igitur per quam partem sint euacuanda, docet, duplicem nobis proponens intentionem, & ipsam partis naturam, & humoris inclinationem. Ad quem enim locum ex conferentibus uergit, eo ducere conuenit. Sunt autem euacuationibus conferentia loca, intestina, uenter, uesica, uterus, cutis uniuersa: ad hæc, palatum, & nares, quando uel cerebrum expurgamus, uel per profluuiũ sanguinis fit* excretio: præcipueque si κατ' ἴξιν, hoc est per directum ad locum patientem. Nam, quæ cõtra fiunt, profluuia sanguinis, mala sunt. Inclinationes uero humoris noxij ad loca non conferentia fiunt, quando uel aliquem habuerint suapte natura principatum, & maius ex ipsis damnum est subsecuturum, quàm morbi, qui iudicatur, dignitas expostulet: uel nullam habeant effluxionem. Exempli gratia, ubi hepar humores infestant, quos oporteat euacuari, duæ sunt ipsorum accommodæ inclinationes: prior per uentrẽ: cuius illa melior est, quæ per inferiora, quàm quæ per uomitum: secunda per renes atque uesicam. Non tamen, quę ad pulmonem, thoracem, & cor est inclinatio, bona est. Oportet itaque medicum naturæ inclinationem animaduertere &, si quidem idonea fuerit, subministrare & adiuuare: sin autem cõtrarie simul ac noxie fiat, prohibere, transferre, atque diuertere oportet. G A.l.3.f.4.c.3. p.136.E.&l. 4.f.3.c.1.c.7. p.778.E. *certis legitur in Græcis libris.

22 *Concocta medicari, atq; mouere, non cruda, neq; in principijs, modo non turgeant: plurima uero non turgent.*

Consueuit Hippocrates dicere, medicari (græce φαρμακεύειν) pro uti medicamento purgante. Verbum autem, ὀργᾶν, hoc est turgere, translatum est ab animalibus concubitum appetentibus, ad humores. Nam, sicuti illa stare loco non possunt, quadam titillatione impulsa, eoque affectu concitata; sic & humores plerunque in motu uehementiore, atque transfluxu a partibus ad partes, in morbi principio hominem infestant, mouentes, titillantes, & quiescere non permittentes, cum & ipsi pariter moueantur, & transfluant, & tanta latione ægrum molestent. Tales igitur humores euacuare conuenit: hoc est, qui sunt in motu, & latione, & fluxu: Eos uero, qui iam sunt in aliqua corporis parte firmati: neque alio ullo auxilio mouere oportet, neque medicari ante coctionem. Tunc enim naturam quoque ipsam habemus euacuationi adminiculantem. conspicitur siquidem & ipsa post coctiones, & humores discernere, & superfluitates expellere: quo in tempore fiunt & iudicationes. Sed, cum perfecte ipsa mouet, nullo medicamento opus est: cum mediocrius atque imbecillius agit, id, quod deficit, oportet supplere: ut ab utroque noxij humoris fiat euacuatio, natura quidem expellẽte medicamento uero attrahente. Ostensum enim est a nobis in commentarijs de potentijs naturalibus naturam uniuscuiusque particulæ, quatuor uti potentijs, attractiua proprij alimenti, & eiusdem retentiua, præterea quoque concoctiua, & quarta alienorum expultiua. Singula uero medicamenta proprium sibi attrahunt humorem. Bene autem sermoni addidit, Plurima uero H A.l.3.f.4.c.1. p.134.F. A.l.4.f.1.c.1. c.7.p.778.D. A.l.3.f.1.c.1. c.10.p.344.F

non

A non turgent, discereque oportet hoc ab experientia, raro contingere, ut humores ab una parte ad aliā transfluant, sed frequentius accidere, ut in una aliqua parte quiescant atque consistant: in qua etiam concoquuntur toto morbi tempore usque ad eius solutionem. Scire autē oportet, quòd in quibusdam exemplaribus hic aphorismus scriptus nó est: in libro autem de humoribus in omnibus codicibus scriptus inuenitur.

23 *Deiectiones non multitudine sunt æstimandæ, sed si talia deijciuntur, qualia conueniunt, & ægri facile tolerant. Atque, ubi usque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger possit tolerare.*

Siue a natura, siue a nobis euacuatio fiat, oportet omnino constituere quandam ipsius mensuram. Sicuti enim qualitatē pro humoris molestantis ratione uacuari: ita uidelicet quantitatem multitudini molestantis humoris respondere oportet. Sed qualitatis quidem indicia superius diximus, ubi illum aphorismum exposuimus, cuius principium est, In perturbationibus uentris. Quantitatis uero nullum tale habemus indicium. Ob hanc igitur causam nobis dedit Hippocrates de eadem quantitate iudicandi uiam, ex facilitate tolerantiæ. Nam, si humor superexcedens euacuetur, tunc ipsum seipso ægrotum fieri leuiorem, & melius tolerare est necessarium: quòd si aliquod etiam ex ijs, quæ sunt secundum natu B ram, excernatur: dissolui ac debilitari ægri uires, & tolerantiæ difficultatē sentiri. Quare nó promptam eorum, quæ euacuantur, quantitatis phantasiam oportet attendere, sed duas, quæ dicta sunt, notas, si qualia oportet euacuantur, & si facile tolerant. Quod autem postea ab ipso subiungitur, Atque ubi usque ad animi defectionem expedit ducere: recte quidem ab ipso dictum est, sed adijcere oportet usus notas: quas quia ipse prætermisit, nos, ex quibus ipsa experientia & ratione uidemur inuenisse dispositiones, in quibus expedit usque ad animi defectionem euacuare, dicemus. Et primum, usque ad qualem animi defectionem dictum ab ipso fuerit, distinguere oportet. Neque enim tales dicit animi defectus, qui & expauescentibus aliquando ægris uenæ sectionem, uel tale auxilium aliquod, solent accidere: neque cum in ore uentriculi humores mordaces aliquando fuerint, uel prius in ipso coaceruati, uel qui in ipso remedij usu ad ipsum confluxerint, qui causam dederint animæ defectionis. Solent enim & hoc tempore pati animi defectionem: non tamen huiusmodi animi defectio est sufficiens mensura euacuationis, quæ non nunquam antequam conueniat, contingit: sicuti febricitātes plerique uel inter surgendum, uel residendum, animo defecerunt: ob quam causam accumbentibus ipsis secamus uenam. Ea igitur, quæ fit animi defectio ratione euacuationis, nunc ab Hippocrate dicta est esse mensura euacuationis & in maximis inflammationibus, & in ardentissimis febribus, & uehementissimis doloribus.

A.l.1.f.4.c.3. p.137.C.

C Oportet autem (sicuti & ipse inquit) uiribus integris atque ualentibus, tantam moliri euacuationem. & nos sæpius huiuscemodi euacuationes prodesse plurimum, experientia didicimus. Nam & in ardentissimis febribus, si usque ad animi defectionem sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur: plurimis etiam aluus citatur, & sudores emanant, ac quidam eorum ex his sanitati prorsus sunt restituti: alij ualde adiuti uehementiam ægritudinis absciderunt. In [maximis etiā inflammationibus &] uehementissimis doloribus nullum maius noui remedium, quàm usque ad animi defectionem euacuare adhibita distinctione, an mittere sanguinem, an purgare oporteat † usque ad animi defectionem, quemadmodum in libro de uenæ sectione monstrauimus.

Impressi libri Græ. non habent.

† Hæc uerba non sunt in tralatione ueteri, nec in Oribasio, qui libro. 7. colle. ad Iulianum Imp. cap. 3. hunc locum ponit. nec ēt in libris de phlebotomia hoc dixit Gal. Auic. l. 1. f. 4. c. 3. p. 136. E. & 137. C.

24 *In acutis passionibus raro, & in principijs medicinis purgantibus uti, & hoc cum præmeditatione faciendum.*

Paulo antea dictum erat, Concocta medicari, & mouere, non cruda, neque in principijs, si non turgeant: plurima uero non turgent. Nunc autem, quòd circa principia acutarum ęgritudinum tātum contingit aliquando purgare utiliter, nos docet Hippocrates. Nam in longis morbis semper oportet expectare coctionem, in acutis uero, cum turgent, ab initio possumus uti medicamentis purgātibus, & hoc ipsum cum multa cautione & cósideratione facere. Vnde mihi uidetur Hippocrates recte adiecisse, Et D hoc cum pręmeditatione facere. Siue enim per hoc uerbum diligentem intelligat examinationē prius factam, siue ægrotum ante præparatum, siue recti iudicij expectationem, siue horum aliquid, siue omnia unius uocabuli significatione comprehendantur: quantum huiuscemodi uereatur purgationes, manifestat. Neque enim paruum periculum est in morbo acuto male uti purgante medicamento, cum omnia id genus medicamenta potestate sint calida, febris uero, quatenus febris est, & sui ratione, nó calefacientibus atque exiccantibus, sed maxime cōtrarijs, hoc est humectātibus & refrigerantibus egeat. Nó igitur ob igneā febris caliditatem, purgationem adhibemus (hanc enim scimus sui ratione nocere) sed propter humores illam efficiētes. Quare maiorem oportet ex noxiorum humorū euacuatione fieri utilitatem, quàm id, quod necessario consequitur ex purgantibus medicamentis, detrimentum. est autem utilitas maior, si absque molestia omnis humor noxius & infestās sit euacuatus. Vt uero hoc fiat, primo oportet considerare, nunquid æger idonee se habeat ad huiusmodi purgationem. Nā, qui multa cruditate laborant, quique tenaces aut crassos cibos assumpserunt, quibus itidem extenta atque inflata hypochondria sunt, aut supra modum calida atq; ignea † existunt, & hoc ipso in loco aliqua est uiscerū inflāmatio: oēs ij inepti sunt ad purgationes. Hæc itaq; abesse oportet, humores aūt, quàm maxime fieri pót, esse fluxui paratos, hoc est tenues, & nullū lētorem participātes, & aperta esse foramina, per quæ debet purgatio fieri, & nullam habere obstructionem. Nam & nos ista antea paramus, cum quem-

† Codices antiqui habent, ut Leonicenus, quāuis impressi addant τὰ ὀργῶντα, ut ita postea fit uertendum: Calidæ atq; igneæ urinæ.

pium simus purgaturi. Et hoc est, quod ab ipso Hippocrate dicitur in illo aphorismo, Corpora ubi quis purgare uelit, oportet fluida facere. Verum in acutis morbis, circa principia statim, uel circa primum diem, uel non ultra secundum, si sumus usuri purgantibus medicamentis, quando turgent, nó datur facultas ista præparandi, nisi quis forte arripiat occasionem propinandi melicratum, in quo decoctum sit aliquid hyssopi, uel origani, uel tragorigani, uel thymi, uel pulegij, siue quid huiusmodi uim habens humores extenuandi. Quare non sine ratione dixit raro circa principia morborum acutorum nobis uenire in usum purgationes, quoniam non sæpius turgeant molestantes humores in principijs: neque, siquid etiam istorum adsit, ægro satis ad purgationem parato, neque dante morbo nobis temporis occasionem, quo possimus ex imparato paratum facere. E

Si qualia oportet purgari, purgentur: confert, & facile ferunt: si contra, difficulter. 25

Non est dubium, hunc aphorismum in illo contineri, in quo dicebatur: In perturbationibus uentris, & uomitibus spontinis si, qualia oportet purgari, purgentur: confert, & facile tolerant: si uero, non contra. Verum, quia in hac libri parte de purgationibus a medico factis loquebatur, & omnes fere necessarias distinctiones commemorauit, non piguit ipsum, hunc quoque adiungere aphorismum, in quo nihil magis nouum edocetur, sed ad memoriam reuocantur ea, quæ prius in alia libri parte enunciauerat de spontinis euacuationibus, ut hoc etiam in loco totus sermo de purgationibus esset absolutus. F

GAL. IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SECVNDVS.

IN quo morbo somnus laborem facit mortale: si uero somnus iuuat, non mortale. 1

Quòd ὕπνος hoc est labor nunc læsionem significet, clarum est ex eo, quod opponitur. Inquit enim: Si uero somnus iuuat, non mortale. Cum uero duplex sit ea, quæ ex somno fit læsio, altera communis, quando in principijs accessionum, quas ἐπισημασίας, hoc est inuasiones uocant, ægroti dormierint: altera propria, in quibusdam morbis, quando in aliquo alio tempore: de hac ipsum dicere est existimandum. illa enim neque mortem, neque aliquod aliud graue significat, cum naturam temporis consequatur. In principijs siquidem accessionum calor [naturalis] totus, & humores in profundum corporis uergunt, (quemadmodum ipse docuit) & magis in quibus horror, uel rigor, uel fortis partium exteriorum refrigeratio cótingit. Et propterea, si in principijs dormierint, casus illis protenduntur, & uix febres ad consistentiam perueniunt. Ac, si qua inflammatio sit circa uiscera, rationabile fit ipsam augeri: sique humores aliqui ad uentrem confluant: nó, ut in alijs somnis, concoquuntur, sed multo plures fiunt incocti, permanent. Ob hanc itaq; causam, ægrotis uigilias tunc præcipimus, illam, quæ a uigilijs fit, spiritus, sanguis, & caloris, qui in eis est, ad exteriora lationem opponentes, tanquam maximum auxilium, aduersus illam, quæ eorundem fit in accessionum principijs, ad interiora lationem. Quare non sine ratione dixerit quispiam, huiuscemodi læsiones hoc tempore accidere quidem ex natura accessionis, sed uigilia prohiberi: Cum uero hac quoque priuati fuerint ægrotantes, tunc damnum sentire manifestius, non quia altera læsio accedat ex somno, sed quia deest illa, quæ ex uigilia habetur utilitas. Hic itaque sermo nullam ostendit fieri in accessionú principijs ex somno læsionem, sed hoc ipsum tantummodo, absentiam utilitatis. Alter autem sermo, qui concedit ex somnis fieri hoc tempore læsionem, asserit nunc Hippocraté docere de ijs, qui in alijs temporibus dormiunt, in quibus maxima ex parte manifesta utilitas ex somno prouenit, præsertim ubi morbo declinante adhibeatur. Nam aliquando etiam consistente morbo somnus manifestam affert utilitatem: quandoque etiam in extremis partibus augmenti, quæ ad consistentiam copulátur. manifestissima tamen omnium utilitas est, quæ in declinationibus fit. Saneque, cum somni nocent, minus quidé exitiales sunt iam consistente atque increscente accessione: præcipue uero sunt in declinationibus perniciosi. Nam, quo tempore aliquid est utilissimú, si præter quàm, quod nihil prodest, etiá nocet, morté non sine ratione significat. Ex somno aút læsiones sunt, quæ sunt utilitatibus contrariæ: idcirco quia febres uel ab eo non dissoluuntur, uel etiam irritantur, & quia dolores intenduntur, & fluxiones multiplicantur, & crescunt inflammationes. Quidam uero & inter dormiendum delira loquuntur: &, ubi experge facti fuerint, multo tempore in delirio perseuerant. Quibusdam etiam initium comatis in somno fit: & uix, cum punguntur, expergefiant. Hæc autem omnia contingunt propter humorum malignitatem: quos, ubi calor innatus fortior extiterit, per somnos concoquit: ubi uero debilior, illis succumbit, ab eisque uiscera aggrauantur, & dictis affectibus homo corripitur. Ipse etenim Hippocrates uult hominem uigilantem extrinsecus esse calidiorem, dormientem uero contrario modo se habere: id nos edocens (quod etiam quibusdam alijs rerum naturalium studiosis uisum est) somnum atque uigilias fieri secundum innati caloris motiones. Non absq; ratione igitur euenit, ut, cum in uisceribus iste collectus causas morbificas nequeat euincere, perniciem significet. Si tamen euicerit, nódum certæ

Neque Orib. 6. collect. c. 4 id habet.

G

H

†Orib. 6. coll. 4. habet παροξύνεσθαι. i. augeantur.

A. l. 1. f. 2 d. 2, c. 13. p. 47. C.

A tæ salutis est signum, nisi quispiam dicat, quantum ad talem affectum attinet, ægrotum non periclitaturũ, ex alio tamen affectu interire posse. Nam, siqua inflammatio solutu difficilis aliquam ex partibus principalibus præoccupauerit, contingit ægrum, qui ita se habeat, interire. Quare securius pronunciandum est, ubi quidem ex somno læsio aliqua aduenit, letalem esse notam: ubi uero prodest, non letalem. Quòd uero ex somnis aliquæ accidant læsiones, ipse in libris, quos Epidemios inscripsit, ostendit his uerbis: Inter hos multi erant comatosi, & delirantes: non nulli uero ex somno tales fiebant.

2 *Vbi somnus delirium sedat, bonum.*

Si ambos dixerimus aphorismos, & hunc scilicet & antecedentem, inuicem iungi, totus sermo talis utique fiet: In quo morbo somnus laborem facit, mortale: si uero somnus iuuat, non mortale. ubi igitur somnus delirium sedat, bonum. ut unum aliquod ueluti exemplũ particulare subiungat sermoni antecedenti uniuersaliter dicto: tanquam si ita dixisset: Vbi igitur dolorem somnus sedat, bonum. Vbi igitur febrem somnus sedat, bonum. Vbi igitur inflammationem sedat somnus, bonum. Sed satis fuit tantum periculosiorem morbum nominare. Nam ueritas sermonum uniuersalium, ex huiusce modi exemplis magis dilucet.

3 B *Somnus, atque uigilia, utraque si modum excesserint, malum.*

Non nulli ex medicinæ professoribus existimarunt uigiliam modum excedentem malum esse & signum, & causam: non tamen somnum: hunc enim semper bonum esse & signum, & causam: & nunquã fieri somnum modum excedentem: plurimos uero decipi, arbitrãtes comatosas dispositiones incipientes, somnum esse longum. Verum hi a nobis discentes, quòd non prius coma nominatur, quàm difficilem habuerit expergefactionem, concedant somnum longum rectè nominari, quando solo tempore modum naturæ conuenientem excesserit, & nondum habuerit difficilem expergefactionem. Fit autẽ huiuscemodi somnus refrigerata prima parte sensitiua, hoc est cerebro ipso: quæ refrigeratio, cum fortis fuerit, mista quidem humiditati, facit lethargicas passiones: cum siccitate uero, eas, quæ græco uocabulo καταλήψεις, id est deprehensiones nominantur. Sic & uigiliæ fiunt propter calorẽ primæ partis sensitiuæ, uel ex sola intemperatura, uel ex humoris biliosi abundantia. Horum uero talium omnium demonstrationes in nostris sunt scriptæ tractatibus: nunc autem sufficiat sola eorum capita tetigisse. Sicuti autem quidam fuere, qui somnum semper fieri commoderatum, existimarunt, & nunquam immoderatum: sic non nulli rursus aiunt uigiliam nunquam esse moderatam, sed hoc nomen solam immoderan-
C tiam significare, obliti eius, quæ in usu uitæ seruatur, consuetudinis, ut a mala non nunquam mediocria dicamus magnorum comparatione. Si igitur oportet accipere uigiliam mediocrem, ac si significet paruam.

A.l.1.f.2.d.3. c.5.p.84.E

4 *Non satietas, non fames, neque aliud quicquam, quod modum naturæ excesserit, bonum.*

Rursus hic aphorismus, sicut & alter, qui antecedit, quod in una materia, idem in omnibus enunciat. Nam, cum sanitas moderantia quædam sit, necesse est omnes immoderantias, quæ plurimum a modo recesserunt, iam ægritudines esse: quæ uero nondum id, quod plurimum est, obtinent, ægritudinum generationem ostendere.

5 *Spontaneæ lassitudines morbos præmunciant.*

Lassitudo non significat fatigationem ex nimio motu, sed ingeneratam in corporibus animantium affectionem. Neque enim lassitudinum meminit, quæ ex talibus accidunt motionibus, sed quæ sponte contingunt. Cum igitur absque motu huiusmodi euenerit dispositio: non simpliciter lassitudo, sed lassitudo spontanea nominatur. Sed, cum tres sint lassitudines, quemadmodum in lib. de sanitate tuenda de-
D clarauimus, prima, quæ ulcerum, secunda, quæ tentionis, tertia, quæ inflammationis sensum habet, ex his composita: prima quidem ex uitiatis humoribus ortum habet, secunda ex plenitudine, tertia ex utrisque simul iunctis. Sic enim a nobis est monstratum in lib. de ualetudine tuenda. Quare non temere dictum est spontaneas lassitudines morbos nunciare.

A.l.1.f.3.d.2. c.12.p.122.E & 3.F.

6 *Quicunque dolentes parte aliqua corporis, *omnino dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat.*

Dolores (hoc est πόνους) solet nominare non nunquam dispositiones ipsas, in quibus dolemus: in quẽ sensum dicebat in lib. Epidemiorũ, Cranone antiqui dolores frigidi, noui autem calidi: haudquaquam dolores calidos frigidosve, sed dispositiones, ex quibus fiant, ita nominans. Et hoc in loco igitur eodem modo dolores ipsas dispositiones nominauit, quæcunque cum dolore fieri sunt natura aptæ quemadmodum erysipelas, inflammationem, & uulnus, & collisionem, atq; rupturam, & conuulsionẽ, & quodcunque tale aliquid: quod si adsit, & ab ægroto non sentiatur, mentem indicat ægrotare. Siue autem mentem, siue intelligentiam dixeris, nihil in præsentia refert.

*τὰ πολλὰ i. fere.
A.l.3.f.1.t.4. c.9.p.372.D. & 402.F.

7 *Quæ longo tempore extenuantur corpora, lente reficere oportet: quæ uero breui, breuiter.*

Quæ enim pauco tempore extenuata sunt corpora: ob humorum & spirituũ euacuationem non ex solidorũ colliquatione id perpessa sunt. qui uero lõgo tẽpe extenuati sunt, ijs carnes liquescũt, graciles

A.l.4.f.24.i. c.201.p.833.

etiam redduntur aliæ partes, per quas concoctio in animalibus, & distributio, & sanguificatio atque nu E
tritio perficitur: quare tantum non poterit concoqui alimentum, quanto indiget corpus. Quam ob causam talia corpora longiori tempore reficere oportet, atque tenuiter, quod lente nominauit. In quibus autem soli humores & spiritus sunt euacuati, in ijs celeriter ac plenius contingit reficere, cum fiduciam nobis præstet solidarum partium robur. In fine autem aphorismi duplex scriptura inuenitur, & idem utraque significat, siue, breui, casu ablatiuo, siue, breuiter, aduerbialiter scriptum sit.

Si quis a morbo cibum assumens non corroboratur, pluri alimento corpus uti significatur. quòd si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet, euacuatione ipsum indigere. 8

A.l.4.f.2.t.1. c.102.p.834. D.

Propter breuiloquium, & usum quendam dictionis, qui etiam est apud nos in multis ciuitatibus Asiæ, hic aphorismus habuit obscuritatem. Consuetum enim est nobis dicere, non assumere cibum illos, qui sunt sine appetitu, assumere autem eos, qui appetunt ac comedunt usque ad satietatem. Quicunque igitur appetentes, & abundans alimentum accipientes, non possunt robur sanitatis recuperare, grauantur potius, non ab eo nutriuntur. Qui uero neque, quod satis est, possunt assumere, uitiosos humores habent: quos nisi euacuarint, fieri non potest, ut robur sanitatis recuperent. Hippocrates uero non hic tantum, sed & in alijs suis commentarijs, quando proportione inter se seruata humores F A.l.1.f.4.c.10 p.145.D.
omnes augentur, missione sanguinis auxiliatur. Vbi uero unus aliquis ex ipsis superabundat, illi purgatorium exhibet medicamen. Vt igitur ista cognoscens, & qui sæpius in suis commentarijs eadem tradiderit, recte duos sequentes aphorismos subiungit, in quibus de eadem docet dispositione, de qua etiam in hoc antecedente docuit aphorismo, inquiens: Si uero non assumente ægro hoc fiat, scire oportet, quòd indiget euacuatione. Saneque ordinem duorum sequentium aphorismorum puto deprauatum in multis exemplaribus: illaque rectius se habent, in quibus prior ille scribitur: Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. ut totus sermo talis existat: Quòd si non assumente cibũ hoc accidat, scire oportet, quòd indiget euacuatione. non pura enim corpora quanto plus nutries tanto magis lædes. Nos uero sequentes ordinem, quem in pluribus exemplaribus scriptum inuenimus, sic eorum faciemus expositionem.

Corpora cum quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere. 9

Multi quidem uolunt corpora fluida fieri: ubi per medicamenta uomitoria euacuatio est facienda A.l.1.f.4.c.9.
uomitum iritando: ubi uero per deijcientia, continuo aluum subducendo. Atque ob hæc totam p.139.A.
dispositionem utrisque, his quidem ad alui subductionem, his uero ad uomitum habilem faciunt. G
Ego uero Hippocratẽ puto non minimum id, sed aliquid maius hoc in loco nos docere uoluisse, quod nos longa experientia didicimus ita se habere. Si quis enim extenuet & incidat crassos atque tenaces humores, qui in corpore sunt, & meatus aperiat, per quos isti transmittuntur atque trahuntur a medicamentis, quæ uim purgatoriam habent, tunc purgatio recte in omnibus procedit. Qui uero istud quidem neglexerint, uomitus autem atque alui subductionem procurauerint: ijs difficiles obueniunt purgationes, non sine torminibus interdum, & uertigine quadam, fastidioque multo, & malo pulsu, ac dissolutione, & difficultate. Nobis autem extenuanti uictu (de quo integrum scripsimus librum) urentibus nihil horum contingere consueuit: & eorum, quæ in corpore præter naturam continentur, euacuationes sine ulla molestia ac celerrime fiunt: atque idcirco Hippocratem dicimus suo adiecisse sermoni: Vbi quis uoluerit purgare corpora, oportet fluida facere: ac si ita dixisset: Siue per uomitus, siue per alui subductionem purgare uelis, postquam fluidum totum corpus effeceris, ita demum optime purgabis. Erit autem fluidum, ut diximus, omnibus meatibus reseratis, & humoribus incisis atque extenuatis, siquis fuerit humor in corpore crassus ac glutinosus.

Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. 10

Corrumpitur enim adueniens alimentum una cum ijs uitiosis humoribus, qui iam in corpore prius H
collecti erant, ita ut ipsorum quidem quantitas augeatur, qualitas uero seruetur. Hoc præcipue fit, quãdo uentriculus quibusdam humoribus uitiosis plenus extiterit, ob quos & casus paulo antea dictus ex morbo conualescentibus accidit, non posse uidelicet cibum assumere.

Facilius est impleri potu, quàm cibo. 11

Cum sermo ipsi de ijs, qui indigẽt refectione, antea sit habitus: propterea nunc scripsit materierũ di A.l.1.f.3.d.
uersitates, ex q̃bus renutriũtur. Scriptũ autẽ est & in libro de alimẽto sic: Qui cita indigẽt adiectione- 2.c.7.p.118.
ijs humidũ ad recuperãdas uires remediũ optimũ est: ubi aũt adhuc citius, per odoratũ. Oportet aũt nõ, D.& f.4.c.1.
simpliciter intelligere in utroq; libro, uel in illo humidũ, uel hic potũ, sed humida & potus, quæ suapte p.133.A.
natura apta sunt nutrire corpus. Nã, si *nõ ita nutriũt, sicuti solidiora, superãt *tñ nutriẽdi celeritate: ue A.l.1.f.3.d.
luti uina crassiora. Nã aquosa (sic aũt noĩant alba & tenuia) sicut aq̃ similẽ formã habẽt, ita etiã uim: qua 2.c.8.p.120 D.
re urinã cient, & minimũ nutriũt. q̃ uero crassa sunt, & colore rubea, oĩum uinorũ maxime nutriũt. Inest aũt eis ut citissime ĩpleãt corpora euacuata, & ob hoc ĩdigẽtia adiectiõe. Quòd aũt humidũ alimẽtũ, pręcipue cũ fuerit natura calidũ, facilius nutriat, manifestũ ijs est, q̃ norũt, q̃uo & coctio, & distributio fiãt. A.l.4.f.2.t.1. c.96.p.830.E

Quæ relinquuntur in morbis post iudicium, recidiuas facere consueuerunt. 12

Hic etiam aphorismus antecedentibus iungitur. Nam, cum Hippocrates dixerit, Si a morbo cibum assumens

A aſſumens quis non corroboratur, pluri alimento corpus uti ſignificatur. q ſi non aſſumente cibum hoc accidat, ſcire oportet, q indiget euacuatione. & ob hãc cauſam cũ deinceps de euacuationibus ſermonẽ habuiſſet, nũc cauſam aſſignat ob quã oporteat euacuare eos, qui poſt morbũ non appetunt: ac ſi totus ſermo ita ab ipſo tranſigeretur: Quòd ſi nõ aſſumẽte cibũ hoc accidat, ſcire oportet, quòd indiget euacuatione: nã, quæ relinquũtur in morbis poſt iudicationẽ, recidiuas facere cõſueuere. Per ea, quæ relinquuntur in morbis, malorũ humorum reliquias intelligẽs, quas neceſſariũ eſt tẽpore putreſcentes febrem accendere. cũ omnis humor alienus a natura corporis, in quo continetur, aptus non ſit ad eius nutritionem: & deinceps neceſſario ad putredinem conuertatur. Quando autem & locus calidus erit, in quo fuerit collectus, tunc & maxime & celerrime putridus fit.

13 *Quibuſcunque iudicatio fit, ijs nox grauis ante acceſſionem: quæ uero ſubſequitur, magna ex parte leuior exiſtit.*

A.l.4.f.1.t.4. c.3.p.816.E. & F. Iudicatio eſt ſubita in morbo, uel ad ſanitatem, uel ad mortem mutatio. Fit autem natura ſeparante a bonis mala, & ad excernendum præparante. Non temere igitur in tali turbatione grauiter ſe habent. & grauitas hæc noctu fit manifeſtior. nam hoc tẽpore dormire conſueuimus. Somno igitur a turbatione interrupto, clarius grauitas illa percipitur: licet ſimilis fiat interdiu turbatio, quando nocte ſequẽte B eſt iudicatio futura. Quod aũt in fine aphoriſmi ſcribitur, Quæ uero ſubſequitur, magna ex parte leuior exiſtit: in multis exemplaribus nõ habetur. Vult autem docere nos, quòd magna parte nox ſubſequẽs iudicationem facilior præcedente exiſtat, quoniam plures iudicationes bene terminantur. Nouimus enim plures eſſe ex ægrotis ſanatos, quàm mortuos, niſi peſtilens conſtitutio ſit.

14 *In profluuijs alui, mutationes excrementorum iuuant, niſi àd mala mutatio fiat.*

Mutationes excrementorum, quæ multas humorum formas educunt, exquiſitius corpus expurgãt, niſi habeant ſigna colliquationis, aut putredinis: de quibus in Prognoſticis ipſe tranſegit: ubi & pinguium, & uitioſorum ac male olentium meminit excrementorum.

15 *Vbi fauces ægrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore, excretiones inſpicere oportet. Nam, ſi bilioſa fuerint, corpus una ægrotat: Si uero ſimiles ſanis, tutum eſt corpus nutrire.*

Duos inuicem ſermones ex aduerſo ponens, in utroque id, quod manifeſte conſequitur, prætermiſit. Quare, ſi utrique id, quod deeſt, adiungatur: erit uniuerſa oratio huiuſcemodi: Vbi fauces ægrotãt, aut tubercula naſcũtur in corpore, inſpicere excretiones oportet. Si enim bilioſæ fuerint, corpus una C ægrotat, neq; tutũ eſt ipſum nutrire. Si uero ſimiles ſanis: corpus una non ægrotat, & tutum eſt ipſum nutrire. quibus aũt rationibus inductus Hippocrates, ita ſibi pronunciandum putauerit, iam dicã: Animalium natura non nunquã ex principalibus membris humores malos euacuans, alios per urinas, uel uomitus, uel aluũ inferiorem excernit: alios ad cutim extrudit, quos cum euacuare propter craſſitiem non poſſit, ibi eos deponit: atque hoc modo tubercula naſcuntur in corpore: ſæpe & fauces fluentem ex capite humorem ſuſcipientes infeſtantur. Tunc igitur conſiderandum eſt ac diſtinguendum, nunquid natura totam in patientibus partibus ſuperfluitatem depoſuerit, an adhuc corpus uniuerſum uitioſis humoribus abundet: quod excrementa indicabunt. Nam, ſi omnino natura mota eſt ad expurgãdum corpus, bilioſa apparebunt: quoniam & tubercula ſanguine calefacto a bilioſo humore fieri ſunt apta. paterque prius eſſe purganda, quàm nutrienda huiuſcemodi corpora: Non pura. n. corpora quãro plus nutries, tanto magis lædes. Sin autem excretiones ſunt ſimiles ſanis, totum corpus bonos habere humores indicatur: & ſine ullo periculo nutriri poteſt.

16 *Vbi fames, laborandum non eſt.*

A.l.1.f.3.d.2. c.3.p.113.C. Fameſcere illos dicimus, qui ob ciborũ inopiam ad extremam eſuritionẽ perueniunt. Sic Hippo-« D crates ipſe ſecundo libro Epidemiarũ dixit. In oppido Aeno, ij, qui ob famem leguminibus ueſcebantur, crura debilitata ſunt. Et quidẽ omnẽ eximium ciborũ defectum, etiamſi citra penuriam ex electione uel iuſſu fiat, famem conſueuit appellare, ueluti cum ait: Carnes humidas habentibus, famem adhibere conuenit. Fames. n. exiccat corpora. Et, cum in Prognoſticis inquit, Interrogare oportet, nũquid uigilauerit homo, uel aluus fortiter exinanita fuerit, uel fames ipſum obſederit: pro defectu ciborum famem accipit. hoc ẽt in loco ſic dixit, Vbi fames, non oportet laborare. ac ſi ita dixiſſet: Qui cibum capturi non ſunt, ijs eo die labor aliquis iniungendus non eſt. A.l.1.f.4.c. 336.D. Hic autem per laborem oportet intelligere uehementem motum, quem exercitium nominant. In hanc itaque ſententiã ipſe dicebat: Labores cibum antecedant. Eſt igitur ipſi ſermo cõmunis ad ægros & ſanos. Sanis. n. non ſunt præcipiẽda exercitia ſimul cum inedia: nec ægris aliquis uehementior motus adhibendus una cum cibi abſtinentia: non ſanguinis miſſio, non alui purgatio, non uomitus excitatio, non frictio multa, non denique uehemens ulla corporis commotio, aut alteratio. In talibus ſiquidem motibus omnibus, ubi cibus defuturus ſit, uires diſſoluuntur, ſiue ægrotent, ſiue ſani ſint homines. Vbique uero Hippocrates magnopere ſtudet ſeruare fortem eam, quæ regit animalia, potentiam. Siue igitur numero ſingulari potentiam dixerimus, ſiue plurali, potentias, nihil refert. hocque in libro de alimento Hippocrates ipſe dixit, potentia una, & non una: genere quidem oſtendens unam eſſe potentiam, ſpecies autem plures habere.

Vbi alimentum præter naturam plus ingestum est, hoc morbum facit: ostendit autem sanatio. E

Quod in altero aphorismo uniuersalitet dixit, hoc nũc in una specie docet. Vniuersalis enim est hic sermo: Non satietas, non fames, neque aliud aliquid, bonum, quod modum naturæ excedat. uerum propositus nunc aphotismus, de una te, scilicet satietate, pronunciat. Plus enim alimenti, quàm modo naturæ conueniat, satietas, nominatur. Semper igitur id, quod plus est, ad aliud tefertur. Verum in nostris corporibus duplex est, unum ad uasorum capacitatem, alterum ad illam, quæ nos gubernat, naturam, refertur: de quo nunc Hippocrates docens, alimẽtum copiosius dixit esse præter naturam: ne eos, qui ita cibis sunt repleti, ut uenter extendatur, omnino ex hoc arbitremur sensuros læsionem: neque eos, quibus aliquid deest ad conceptaculi mensurã, pauca assumpsisse, & omnino illa bene concocturos. Nam & priores contingit, quæ uentticulum repleuere, concoquere, si eorum natura fortis extiterit: & secundos non posse concoquere propter imbecillitatem, tunc præsertim, cum priores assumpserint cibos concoctu faciles, secundi uero concoctu difficiles. Sic & in distributione alimenti, potentia sanguifica illi propottionalis, quæ in uentre cibum concoquit, aliquando ex imbecillitate non alterabit humorem ad uenas distributum, etiam si mediocris esse uideatur. Aliquando mediocri copiosiorem prompte in sanguinem transmutabit, partim ex sui tobore, partim ex humoris natura ad coctionẽ idonea. Eodem modo & tertium alimentum (quod maxime proprium alimentum nominamus, id di- F co, quod partibus animalis adijcitur) pro natura potentiæ, uel copiosius uel non copiosius dicetur, & uel bene concoquetur, & nutriet, uel non: atque ita a natura aut uincetur, aut minime uictus corrumpetur, & morbum generabit. Vna igitur expositio hæc est, illud, quod plus est, quantum ad potentiã, a qua animalia reguntur, nobis intelligentibus. Altera, quantum ad qualitatem præter naturam, uera & ipsa. Nutritur siquidem pars unaquæque ex proptio sibi alimento, quod tecte dicetemus esse illi secundum naturam. Cum igitur aliquando ad ipsam peruenerit aliquis humor, qui alteri quidem parti sit secundum naturam, ipsi uero alienus, & prætet naturam: malum quidem hoc existit, non tamẽ ex necessitate sequetur morbus, ubi exigua portio fuerit. Nam, cum neque illa medicamenta, quæ corpus nostrum possunt corrumpere, sicuti mandtagota, papauet, atque cicuta, possint sine quantitate nocere: multo minus huiuscemodi humor, qui præter id, quòd non corrumpit, etiam alias partes enutrire potest: alioqui ipsum neque alimentum uocasset, nisi tali esset natura prædítus. Sicuti igitur, si parũ ali quid spiritus per gulam ad uentriculum deferretur, aut potæ humiditatis pauxillum ad pulmonem per asperam arteriam dilaberetur, neque uentriculus, quo ad hoc ægrotaret, neque pulmo: eodem modo se res habet etiam in aliarum partium alimento. Iam ueto & tertia quædam expositio est a quibusdam inuecta, qui nos accipere iubent, præter naturam, pro ualde & exuperanter, ac si ita diceretur: G ubi alimentum exuperanter intrauerit, id morbum facit. Nam alimentum paululum mediocritatem excedens, nondum posse facere morbum, sed adhuc seruare corpus intra latitudinem sanitatis, uera quidem & hæc est sententia. Oportet siquidem alimentum, quod morbum facturum sit, non paruo aliquo excedere exquisitam mediocritatem. Verum non est mos ut hac de causa orationi distinctio adhibeatur: sed soleat ipsum solum genus, morbi causam enũciare, ut uel exustionem, uel frigefactionem, uel cruditatem, uel corruptionem humorum, &, quæcunque alia huiusmodi, morbum facere dicentes, quasi nos in singulis horum effatu dignam quantitatem subintelligamus. Eodem igitur modo & alimentum excedens dicunt facere morbum, non adijcientes multo: cum nos non lateat, ꝙ, si quin tadecima unius drachmæ parte mediocritatem excesserit, nondum potest morbum efficere: uerum, si hic excessus multiplicetur, faciet & ipse aliquando morbum. ex genere enim causarum est una, quæ morbos committendi uim habet. Secundum hæc igitur tertia expositio, etsi quammaxime uera sit, mihi tamen uidetur esse cutiosiot, quàm deceat ueterum consuetudinem, præter id, quòd uiolentius exponit uocis illius, præter naturam, significatum. Verba autem, quæ in fine aphorismi scribuntur, ubi ait, Ostendit autem sanatio, melius scriberentur cum coniunctione, &, hoc modo: Ostendit autem & sanatio. Neque enim sola sanatio ostendit alimentum, ubi plus moderato ingestum est, facere mor- H bum, sed & rei natura indicat, contestante etiã sanatione. In omnibus siquidem artibus, ijs, quæ recte sunt excogitata, accedit etiam ex euentu testimonium. Quodnam igitur illud est in præsenti sermone? ea, quæ sequitur ad noxiotum humorum euacuationes sanatio, quod etiam testimonium adhibuit Herophilus in libro, quẽ de indicatione a tribus temporibus sumpta inscripsit. Siquis enim plus consueto assumpserit cibi, æquali autem prioribus, aut etiam minori utatur exercitio, moxque aggrauato corpore cum rubore atque tumore uenarum incipiat febricitare: non absque ratione quispiam illum ex multitudine febricitare existimauerit. Si igitur euacuatus inde iuuatur, statim existimatio de multitudine confirmabitur, & crescet audacia in eisdem simili modo euacuandi, non expectantibus empiricorum obseruationem, quam ipsi aiunt eorum esse, quæ sæpissime in eisdem eodem modo contigerũt. Forte igitur in aphorismo adiecta erat coniunctio, &, deinde aliquis tanquam superfluam ipsam abstulit. Forte autem & ipse Hippocrates ab initio simpliciter scripsit absque coniunctione, Ostendit autẽ sanatio: ac si ita dixisset: Ijs enim quæ prius dicta sunt, ita se habentibus, ut dictum est, hoc est pluri alimento præter naturam comprehenso in corpore, ubi adhibita euacuatione ægrotus leuabitur: argumento erit morbum aduenisse ex multitudine alimenti. Quòd autem euacuationem simpliciter Hippocrates dicere consueuerit, quando humores omnes æqualiter euacuantur: purgationẽ autẽ, quãdo

praua

A praua affecti qualitate, meminisse oportet: & quòd præsens sanatio, non a purgatione facta, sed euacuatione opinionem de plenitudine confirmat. Euacuatio autem omninm humorum æqualiter (quæ quidem exquisitissima est) fit per uenæ sectionem. Proxima autem huic est, quæ per mallcolorũ scarificationem, nt nos facere consueuimus, & quæ pet exercitia, uel frictiones, uel balnea, & præterea ex accidenti per inediam. Dixi autem ex accidenti, quoniam non per seipsam inedia euacuat, ut singula antea dicta, uerum naturali modo per transpirationem euacuatio quidem fit, quæ nullo accedente alimento in locum eius, quod fuit euacuatum, tunc sensu manifeste deprehẽditur, quæ antea latuerat. Hæc igitur sufficiant ad aphorismi expositionem. Qui uero uult sermonem de plenitudine diligentius perlegere, unum habet librum integrum a nobis conscriptũ, cui titulus est, De plenitudine. Nunc uero hoc tantum sufficiet adiungere ijs, quæ prius a nobis sunt enarrata, quòd incipere quidem potest ea, quæ ad uires refertur plenitudo absque corruptione: uerum non potest bona permanere: nam omnino necesse est, ut secundum qualitatem transmutetur, & processu temporis corrumpatur. Verum, & si istud fiat, interim plenitudinem ipsam nominabimus, donec ex superflui euacuatione residuũ bonum fieri possit. Quod enim in uinis accidit acescentibus: tale quiddam & in sanguinis alteratione contingit. Quod autem in uinis accidit, tale est: Vbi ex toto acida facta sunt, non redeunt rursum ad ulB timi naturam: paruo autem in ipsis facto momento, ita ut acidum quidem habeant saporem, nondum tamen acetum sint, multa multoties ex his pristinam naturam recuperatunt. Hoc idem in sanguine euenit. nam & ipse, ubi magna in eo sit facta corruptio, non redit amplius ad habitum naturalem: si uero pauca contigerit: ubi id, quod est superfluum, fuerit euacuatum: quod residuum existit, ad suam naturam restituitur. Et quidem consuetum est huiuscemodi dispositionem, non corruptionem, sed plenitudinem nominare: illa (ut dixi) sola uocata corruptione, quæ tam effatu dignam habet eam, quę ad id, quod præter naturam est, euersionem, ut non possit iterum ex naturæ coctione ad prĩnam humoris redire bonitatem.

18 *Ecrum, quæ confertim, & velociter nutriunt, veloces quoque fiunt excretiones.*

Velociter quidem nutrire accipiendum est ab ipso dici ea, quæ paruo post assumptionem tempore statim nutriunt, suæ naturæ ratione: quam in ijs exploramus, qui integra sanitate fruuntur. confertim autem quæ, postquam alere cœperunt, exiguo tempore totum ex se præstant corpori alimentum. Talia igitur, quantum ad hoc solum attinet, quòd confertim nutriunt, etiam ueloces habebunt excretiones. Si uero aliqua adsit acritudo excitans ad excretionem, aut lentor, ob quem magis retineaC tur: hæc quidem uelocius ad excretionem prorumpent, hæc uero tardius. Celerrime igitur, & † maxime confertim uinum alit: tardissime autem & paulatim caro bubula, & cochleæ, & uerticilli marini, squillæ, cammari, atque locustæ, & (ut summatim comprehendam) quæcunque dura carne constant: eandem cum his naturam habent & casei duri, carnes salitæ, lentes, ac bulbi, necnon oua, usquequo indurueriut, elixata. Hæc enim omnia multo post assumptionem tempore, atque paulatim nutriunt. Indicium autem tibi sit id, quod assumptum est, iam nutrire, in pulsibus quidem uehementia ac magnitudo: in motibus autem uoluntarijs robur nutritis adiectum. Ipsum uero præcipue oportet explorare in illis, qui sunt dissoluti uel propter euacuationem aliquam sensibilem, uel propter laborem superfluum, uel propter inediam. ea igitur omnia, quæ diximus, tarde per uentrem permeant. hoc est longo post assumptionem tempore: ijs uero contraria, celeriter. Maxime autem omnium contrarium est uinum, celerrime (ut diximus) nutriens: post ipsum uero per ordinem alia de quibus sermonem faciã primum de uinis ipsis percurrens. Etenim aquosa ex eis, paucissimum præbent corpori alimentum. Sũt autem hæc colore quidem alba, tenuia uero substantia. Crassa autem & fulua multo quidem magis corpus alunt: sed tantum uincuntur a nigris in nutriendo plurimum, quantum superant in præstando uniuersum & uelox alimentum. Quæcunque uero alba quidem sunt, sed crassa: minus quidẽ his alunt, D plus autem tenuibus & albis nutriunt: sed neque uelociter neque confertim alunt. Quantum uero in hisce excellunt, tantum & celeritate permeandi præstant. Aquosa enim celerrime per urinam excernuntur, quia celerrime tota fere anticipant resumi. Ex alijs uero omnibus, quantum aliquid uentrem subierit manifeste, proportionalem nutritionis tempori habet excretionem. Hoc idem in alijs omnibus accidit. Nam succus ptisanæ non multo post assumptionem tempore uidetur nutrire, non tamen multum præbet corpori alimentum, idque breui tempore uniuersum. Alica uero neque paucum, neque uniuersum, sed in multo tempore multum præbet alimentum: Oportet autem ea, quæ inuicem comparantur, esse secundum substantiam similia, & non esse hoc quidem exquisite humidum, hoc uero extreme siccum. In ptisana igitur & alica, & huiuscemodi omnibus, quæcunque parantur ex milijs, uel fabis, uel alijs quibusdam fructibus, eodem modo se habeant, quæ comparantur, secundum substantiæ qualitatem. In carnibus autem propria quidem est uniuscuiusque consistentia. Sed comparare ipsas oportet secundum modum, quo parantur, uel utrisque assis, uel eodem modo elixis. Auferre autem oportet dum parantur, mordaces humores, quemadmodum in brassica ac in leguminibus, si certam uelis habere experientiam eius, quæ in ipsis alit, substantiæ. Auferuntur autẽ humores dicti, si, dum elixantur, ab una aqua ad aliã transferant. Si igitur adhibita distinctione, diligentem oĩum feceris inquisitionẽ: inuenies oĩa, quæ quidem in pauco tẽpore nutriunt (hoc enim est

A.l.1.f.3.d.2. c.8.p.20.D.

† Veteres lib. addũt. ἀθρόως i. omniũ confertim.

confertim

confertim & paruo poſt aſſumptionem tempore (hoc enim eſt uelociter) etiam uelocem habere perua E ſionem, quando hominibus eodem modo affectis exhibentur (nam & hoc in talibus omnibus oportet præfinire:) quæ uero contrariam naturam habent, tarde permeare. Cauſam horum inuenies ex ijs, quæ oſtenſa ſunt in commentarijs de potentijs naturalibus. In his ſiquidem oſtendebatur uentriculus prius cibis frui, familiarem ſibi ſuccum ex illis attrahens, & ſuis apponens tunicis, mox, ubi hic eſſet ſaturatus, tunc ipſos emittere ut permeent. In hoc autem tempore & hepar oſtēdebatur ex cibis attrahere, ubi indigeret alimento. nam, ſi non egeat illo, quod prius aderat, perfrui: eadem quoque ratione trahere rurſus ex hepate totum corpus, quo tempore & ipſum indiget alimento. Vnde, in quibus totū corpus eſt uacuum, quiſpiam maxime poſſit experiri, qui cibi ſint confertim, & ueclociter nutrientes: quibus & illud (ut diximus) ineſt, ut celeriter corpus peruadant, quantum ad id attinet. Verum nō nulli dixere eam, quæ fit ex toto corpore, euacuationem, ab ipſo excretionem nominari, ut idem ſit, quod nunc docetur, ei, quod dixit in libro de alimento, ubi inquit: Alimentum, quod difficulter alteratur, difficulter abſumitur: quod facile apponitur, facile abſumitur. Quod dictum ueriſſimum quidem eſt, non tamen proprie uidetur accipi ſub appellatione excretionis. Nam magis proprie dicitur de ea, quę ſolum fit per uentrem: poſſumus quidem & ipſam intelligere de ea, quæ fit ex toto corpore. Differt enim, excretionem (græce διαχώρησιν,) an ſubductionem (græce ὑποχώρησιν) dicas. Subductio igitur ſolum F de ijs dicitur, quæ per aluum deijciuntur: contingit autem excretionis uocabulum utriſque eſſe commune. Carnes itaque ſuillæ, & quęcunque lentos ac craſſos humores habent, in tempore faciunt ex toto corpore tranſpirationem. Olera uero, & piſces ſaxatiles, & ſimpliciter quæcunque tenuem habent humorem diſtribuendum, celeritate quidem diſtributionis atque appoſitionis exuperant, ſtabilem uero naturam non habent, ſed facile diffluant.

Acutorum morborum non omnino ſunt certæ prænunciationes, aut ſalutis aut mortis. 19

Acuti morbi, præter id, quod celeriter iudicantur, ſtatim etiam magnitudinem habent. Nam febres diariæ, quas Græci ephemeras uocant, licet cito finiantur, non tamen acuti morbi nominantur. Duplex autem eſt acutorum morborum natura. Vel enim ab humoribus calidis ſolis, qui nullum obſedere locum, ſed æqualiter in omnibus animalis partibus ſunt: uel loco aliquo patiente fiunt, ut in morbo laterali, pulmonis inflammatione, angina. febreſque ut plurimum in acutis morbis ſunt continuæ. Rari enim ſunt ex ipſis, quibus febres non adſint, ut morbus attonitus, quem Græci apoplexiam uocant. Morbi uero longi, ob craſſos, lentos, ac frigidos fiunt humores, qui non facile concoqui poſſunt, & in patientibus partibus impacti ſunt atque agglutinati ita, ut eorum diſpoſitiones magis prædu G ris tumoribus, quàm inflammationibus aſſimilentur. Pauci uero ex ipſis fiunt per conſenſum abſque loco patiente: in quibus uenæ omnes æqualiter habent humores uel atribilarios uel pituitoſos putreſcentes. In his igitur omnibus uidetur Hippocrates fidere præcognitionibus, in acutis uero non omnibus. Sed aliquando falli præcognitionem confitetur. Tale eſt enim, quod dicit, non omnino, negatio cum ſit. non omnino enim idem, quod non prorſus, ſignificat, eſtque non omnino perinde, atque non in omnibus, quod genus ſermonis uſurpare conſueuerunt, quando pauca ex multis uolunt excipere, ut cum dicunt, non omnes homines mali. Qui enim hoc dicit, oſtendit pauciſſimos eſſe bonos. Ita igitur & nunc Hippocrates oſtendit, inquiens non omnino certas eſſe in morbis acutis prænunciationes, tanquam aliquando, quamuis raro, medicus aberret. iſtud autem fit propter ſubitā in iudicatione permutationem, quæ naturam humorum ſequitur morbificorum, & quia non nunquam humor noxius ex uno loco transfertur ad alterum.

Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta eſt, iis ſeneſcentibus exiccatur. Quibus uero iuuenibus adhuc aluus ſicca eſt, iis ſeneſcentibus humectatur. 20

Id fieri ex magna parte, & non ſemper, oſtendit ipſe inter ſeqnentes hunc ſcribens aphoriſmum: H Quicunque aluos humidas habent, ſi quidem iuuenes fuerint, melius degunt, ijs, qui ſiccas habent: ad ſenectam uero deterius: nam ſeneſcentibus magna ex parte exiccatur. Oportet autem humidas & ſiccas aluos intelligere non ſimpliciter, ſed eadem uictus ſeruata ratione. Si quis enim in iuuentute Alexandrinorum uictu uteretur, ſalſis utens cibis, & porris, zythumque ſuperbibens, in ſenectute uero nihil horum aſſumeret, ſed lentem eſitaret, & uinum auſterum inſuper biberet: male diceremus huius hominis deiectiones ætatis ratione permutari. Sic, & ſiquis in iuuentute lentibus & meſpilis uteſceretur, uinumque auſterum potaret, in ſenectute autem uictu uteretur Alexandrinorum, atque ita cum uictu excretiones mutaret: non recte iudicium fecerimus. Sed, cum omnia alia, non ſolum, quæ ad cibos attinent, paria agentur, & deiectiones commutabuntur: tunc rectum fiet iudicium de ijs, quæ ab Hippocrate in aphoriſmo dicuntur. Variantur autem deiectiones ætatum ratione ſecundum eas, quæ in corpore mutantur, diſpoſitiones, ex quibus aluus ſiccior humidiorve fit. Quænam uero ſint hæ diſpoſitiones, unum eſt ex ijs, quæ quæruntur: atque adeo longum mihi futurum ſuper hoc ſermonem exiſtimo, ſi proprias ſtuduero adhibere demonſtrationes, ut unus integer liber futurus ſit neceſſarius. Sed hoc alias forte a nobis fiet: nunc breuibus capita expediam, ijs utens, quæ in commentarijs de potentijs naturalibus, & de cauſis accidentiū demonſtraui. Plus, quàm conueniat, fit aluus humida, quando cibus

A cibus in chylum in ipſa conuerſus,parcius diſtribuitur: Siccior rurſus,cum omnis humor in ipſa contẽtus,ad hepat fertur. Cauſa uero, ob quam parcius diſtribuitur,eſt,aliquando quidem,quia plus aſſumimus,quàm hepar indigeat: Interdum uero quoque,quia citius deijcitur, quàm hepar attrahat. Nam, cum cibus modum excedit,eius ſuperfluum derelinquitur,ubi hepar tantum ad ſe attraxerit, quanto indiguerit. Cum uero properat ad exeundum,non præuenit hepar tantum attrahere, quantum ipſi eſt neceſſarium. Citius autem feſtinat ad exitum id, quod excernitur, non nunquam ob multitudinem bilis ad aluum fluentis,quæ iritat ad expulſionem,non nunquam uero ipſa alui potentia retentiua facta debiliori, expulſiua uero eius atque inteſtinorum forti exiſtente. Plura igitur appetimus, cum os uentriculi(in hoc enim uis appetendi præcipue conſiſtit)frigidiorem habuerit temperaturam. Sic uero & hepar minus attrahit propter frigiditatem. Vim autem retentiuam habet uentriculus imbecilliorem propter humiditatem, ſicuti propulſiuam fortiorem propter ſiccitatem. Senum igitur corpus cum frigidum efficiatur,†[tantam augeri cõtingit in ore uentriculi frigiditatem]ut ad inappetentiã fiat tranſmutatio,atque ita excrementa exiccentur inopia eorum,quæ aſſumuntur,ut diſtribuantur. Sic &, quicunque ob multitudinem uel naturam humoris bilioſi aluum humectam habent, ad contrarium tranſmutantur,cum hic humor non amplius in ſenectute multus generetur. Quibus uero ob uirtutis retentiuæ debilitatem aluus humectatur, non omnibus tranſmutatio aduenit, ſed pro quantitate caloris adiuncti. Si enim ſtatim ab initio frigidiorem habuerit aluus temperaturam: mox ad immodicam ueniens in ſenectute in frigiditate intemperiem, uirtutem retentiuam æque habebit imbecillem, quoniam omnis immodica intemperies operationes exoluit. Quod ſi exquiſite calida fuerit ad longiſſimũ uſque ætatis proceſſum,fortem habebit operationem retentiuam,ut quę neutram habeat exquiſite intemperiem,neque eam,quæ eſt ſecundum ſiccitatem(ſiquidem erat omnino humidior natura: alioqui non habuiſſet debilem uirtutem retentiuam)neque ſecundum caliditatem. hoc enim ſupponebatur. Liquet igitur,quòd fere omnibus,qui aluos habent natura humidiores, fit ad contraria ſeneſcentibus tranſmutatio: qui uero ſicciores, ijs fient in ſenectute humidiores propter contrarias * temperaturas. uel enim,quia minus aſſumitur alimenti,quàm potentiæ hepatis congruat,uel propter exuccationem, uel quia parum bilis confluit ad aluum, uel propter potentiæ retentiuæ robur excrementa erunt ſicciora. Ex his autem,ꝙ parum appetant,& citius impleantur,fit propter partium appetentium caliditatem. Quòd uero cibus aſſumptus exuccetur,contingit uel mediocriter ſe habente hepate ſecundum temperaturam, uel paulo plus mediocri calidiore. Quòd uero pauca bilis confluat ad aluum: hoc ex eo accidit,quia etiam pauca generatur ob uiſceris frigiditatem. Fortis autem iuuenibus ineſt retentiua potentia,quoniam ad ſicciorem uergunt temperaturam. Non abſque ratione igitur in omnibus, quos diximus, ſenibus fit ad contraria tranſmutatio. Nam,qui non appetunt ob caliditatem, in progreſſu ætatis plus etiam appetent,quàm poſſit hepar euincere. Quibus autem ob innatam ſiccitatẽ uirtus retentiua fortior extiterat,ijs ſeneſcẽtibus fiet imbecillior ob ſiccitatis exceſſum:& ea ratione excrementa humectabuntur,quoniã ciborum exitus feſtinat. Quibus uero propter bilis defectum tardãte excretione,ob exitus motam multum humiditatis abſumitur,fieri poteſt,ut eadem diſpoſitio perſeueret: Fieri etiam poteſt,ut propter immodicam hepatis frigiditatem, ad ſatis magnam perueniente alimenti diſtributione imbecillitatem,fiant excrementa humidiora. Hæc in præſenti dicta ſufficiant de cauſa earum,quæ fiunt in ætatibus, permutationum,quantum ad alui attinet humiditatem ac ſiccitatẽ: quæ propter breuitatem ſunt futura obſcura ijs,qui in nuper dictis commentationibus non ſunt exercitati. Sed poſthac aliquando uno integro uolumine clariorem doctrinam faciemus. nã,quod ad uſum artis attinet,hoc ſolũ ſcire ſufficit,quod fuit ab Hippocrate dictum,etiam ſi cauſa non adijciatur.

† Ex Græcis uerbis, ſic: in ore uentriculi humiditas uſque eo frigida colligitur, &c.

* Al. cauſas.

Al. l. 3. f. 15. e. 1 c. 3. p. 601. B.

B, C: section letters at the margin.

21 *Famem,thorexis ſoluit.*

Vini potionem, thorexin nominare conſueuit. In libro ſiquidem de natura hominis, & de uictus ratione,in hunc modum ſcripſit: Liquet enim, quòd uictus ſingulorum non ſunt cauſa,ut omnes, ſubinde morbo corripiantur,iuniores, & ſeniores, uiri, ac mulieres, ſimiliter autem thoreſſomeni, & aquæ potatores. Cum ergo aquæ potatores thoreſſomenis opponat,oſtendit ſe per thoreſſomenus uinum potantes intelligere. Quare & hic thorexis, uini potus ab ipſo dicitur, quem dicit famem ſoluere: non (per Iouem) quęcunque defectum famem nominans,(ſicuti non nulli arbitrantur) ſed neque illã, quæ cum appetitu naturali fit, ſed eam,quam habent,qui hac paſſione laborant, uehementi & indeſinenti ciborum appetentia: quam medici quidam appetentiam caninam nominant. Talem enim famem,uini potio ſanat,non eam,quæ uel ex longa inedia,uel alui profluuio,uel fluxu ſanguinis, aut aliqua alia facta eſt euacuatione. Nam,qui ex tali aliqua indigent cauſa,non modo nõ aliquam ex uini potu capiũt utilitatem,ſed etiam plurimum offenduntur, quoniam & conuulſionibus & delirijs ſtatim corripiuntur,ſi,antequam cibos aſſumant,uinum potauerint. Qui uero famem,quam diximus,patiuntur,ijs uini potus,non cibi multitudo,remedium eſt. Equidem multos ipſe ſanaui,qui indeſinenter fameſcebant, uinum ipſis abundanter exhibens ex eorum genere, quæ ſufficienter calefaciunt. Neque enim acerba uina talem famem ſanant,ſiquidem neque calefaciunt: ſed, quæ colorem fuluum habent, uel rubeum abſque aſtringente ſapore,maximo ſunt illis remedio,qui canino laborant appetitu. Oportet ſiquidẽ, cum ad prandium accedunt, primum illis afferre pinguia edulia, atque (ut ita dixerim) oleagina, & alia,

Al. l. 1. f. 3. d. 5. c. 1. p. 129. F.

alia, quæcunque ex multo parantur oleo: maxime uero nihil austerum aut acerbum offeratur: postea E unum aliquod ex uinis, quæ diximus, etiam si nondum sitierint, potandum dari præcipiemus. Statim enim fames tali uictu mitigatur, atque ita longo tempore faciendo, cessat omnino. & hoc mihi magis uidetur in præsenti aphorismo Hippocrates docere. Cum enim canini appetitus fieri consueuerint uel propter solam intemperaturam frigidiorem, uel propter humores acidos, quos exorbuit os uentriculi: & hæc ambo sanare possit uinum, quod diximus: non sine ratione uini potio caninos appetitus sedat. Qui uero putant uehementem esuritionem, quam Græci bulimon uocant, fuisse nunc famem ab Hippocrate nominatam, non recte mihi uidentur eius sermonem accipere: Primum quia ipsum pro generali atque uniuersali faciunt specialem, ac particularem: deinde quia mentiuntur. nam passio bulimos nominata, est casus potentiæ ex frigiditate exteriore, qui a fame quidem inchoauit, sed non habet eam amplius adiunctam.

Quicunque morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio: & quicunque ex euacuatione, repletio: & aliorum, contrarietas. 22 A.l.1.f.4.c.1. p.135.A.

Non, si quid factum est a repletione, neque, ipsa non amplius existente siquid remanserit, id curat euacuatio, sed, quæcunque eo ipso, quo fiunt tempore, curare aggredimur, euacuatione indigēt. Quòd F quidem igitur multitudo morbum efficiat, antea dictum est: quòd autem euacuatio sit eius curatio, nō opus est dicere: sicuti neque de omnibus alijs causis, quæ morbos committunt, quòd per contraria curentur. Neque enim aliud quicquam quimus excogitare præter contrarium causis morbos efficientibus, sicuti in morbis ipsis iam factis rursus considerabimus: quemadmodum & in casibus, qui eos ex necessitate consequuntur. Sed nunc de ijs morbis, qui adhuc fiunt, sermo a nobis habetur. Liquet igitur, quòd una cum causis ipsos facientibus destruuntur. Causarum uero facientium abolitio fit a contrarijs. si enim ex refrigeratione morbus fiat, curatio est per calefactionem: si uero ex calefactione, per refrigerationem. Sic, & si propter repletionem morbus constituatur, tunc oportet repletionem euacuare: sicuti, & si propter euacuationem, reficere protinus conuenit. Etiamsi non nullis uideatur nunquam fieri ab euacuatione morbum. existimant autem (ut apparet) huiuscemodi homines solam febrem esse morbum. quòd si didicissent quamlibet lædentem operationes dispositionem, morbum esse, & quòd a uehementibus intemperaturis operationes læduntur, haudquaquam dubitarent, an fortes euacuationes morbos efficiant. Sanguis enim cum supra modum aut ex utero muliebri, aut ex uenis, quæ hæmorrhoides appellantur, aut ex ulcere fluxerit, tunc uel omnes, uel plurimas operationes ij, qui ita affecti sunt, offensas habent. Nonnulli uero ipsorum non modo hæc patiuntur, uerumetiam G aqua inter cutem corripiuntur. Longæ autem inediæ ijs, qui calorem habent ad igneam naturam propensiorem, præter alia mala, insuper afferunt febrem. Quantum igitur ueritas ipsa atque utilitas exigebat, a nobis quamuis dictum sit, his tamen addamus aliquid propter garrulos: quales sunt recentiores quidam medici, qui de nominibus altercantes putant se de rebus ipsis habere sermonē. Hi igitur sunt, qui aiunt causarum efficientium morbos abolitionem non esse curationem, sed præseruationem. Qui primum quidem docendi sunt, quòd de nomine litigant, deinde, quod neque de hoc recte. Vbi enim causa non adest, quæ morbum efficiat, hic sola curatio factorum relinquitur. Vbi uero ea, quæ inest corpori causa, nondum aliquid facit, ueluti quæ plethora, id est plenitudo, uocatur, ad præseruatiuā artis attinet partem, huiuscemodi causarum destructio. Cum uero iam aliquid agit, mistum iam quodam modo est huiuscemodi opus ex præseruatione & curatione. Nam, quod facturæ erant causæ illæ, prohibitum est fieri: & hoc ad artem attinet præseruatiuam; quantum uero morbi iam factum est, propriam exigit curationem. Quapropter, cum mista sint talia ex præseruatione ac curatione, proprio caremus nomine: atque idcirco alias alia medici utuntur appellatione, non nunquam præseruari dicentes, ne morbus, qui iam incipit generari, ad complementum perducatur: non nunquam uero curari, quemadmodum in ijs, quos canis rabidus momorderit. Quæ enim ipsis adhibentur medicinæ, duplicē H habent appellationem. Nam non nunquam rabiei remedia dicuntur, ac si dispositionis, quæ rabiem fecerit, dicerentur. Non nunquam uero non remedia præsentis dispositionis appellantur, sed a rabie futura præseruantia.

Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur. 23

Acuti morbi magni sunt, & ad suum uigorem celeriter properant. Non absque ratione igitur in pauco tempore etiam magnas faciunt permutationes: quod idem est, quod iudicari. Huiuscemodi enim permutationes quando repente in morbo fiunt, Hippocrates iudicationes appellat: in quibus nōnunquam subito integra sanitas restituitur, aut moritur æger: non nunquam uero magna fit ad salutē, uel ad mortem permutatio, non tamen aut subito sanantur, aut moriuntur: ita ut quatuor sint in ipsis subitæ permutationes, quas ipse docuit in primo libro Epidemiorum, inquiens: Ad salutem, aut mortem, uel inclinatio ad melius, aut ad peius. Quòd uero sit necessarium ob morborum magnitudinem, ac casuum uehementiam, uel cito uires prosterni, adeo ut homo moriatur: uel ad noxiorum humorum excretionem excitatas, si modo quos inuaserint, exuperent, bonam sequi iudicationem: sin autem exuperentur, malam: unicuique manifestum est. Propterea igitur fieri non potest, ut in longum tempus

A iudicatio differatur in morbis acutis. Terminum igitur in hiſce omnibus Hippoc. poſuit duas ſeptima
nas, tanquam nullus eorum ulterius progrediatur, uerum ante quartumdecimum diem multi poſſint iu
dicari. Etenim undecimus, nonus, ſeptimus, & quintus multos uiſi ſunt iudicaſſe in libris Epidemio-
rum. Iudicat autem & ſextus non nullos, ſed nõ bene, ſicuti in libris de iudicatorijs diebus plenius o-
ſtendimus: in quibus dignũ putamus illũ exercitatũ eẽ qui ea aſſequi debeat, quæ Hipp. breui ſermone
perſtrinxit. Quæcunq; uero iudicationes ſunt ueluti *imperfectæ, ijs finem imponit aliquis alius dies
ex eorum numero, qui deinceps ſequũtur, de quibus, qualesnam ſint, in libris Prognoſticis Hippoc. do
cuit: & hic de ipſis aliquid in ſequenti docebit aphoriſmo. Eſt aũt & harum *imperfectarũ iudicationũ
terminus quidã ulterior, ultra quẽ non amplius fieri progreſſus poteſt, dies quadrageſimus. Quicũq; igi
tur morbi intra diẽ quartũdecimum integre iudicãtur, hos ſolet Hippoc. acutos ſimpliciter noĩare. Qui
cũq; uero *imperfecte iudicati, ſeruati fuerint in ſequentiũ iudicatoriorũ dierum aliquẽ uſq; ad quadra
geſimũ, hos non ſolet ſimpliciter acutos nominare, ſed appellatione cõpoſita his omnibus uerbis, a-
« cuti, qui in quadraginta diebus iudicãtur. Verũ manifeſtius illi declarãt, qui eoſdẽ morbos acutos ἐκ με-
« ταπτώσεως .i. ex decidẽtia uocant. De his igitur in Prognoſtico ſcribit in hũc modũ: Oportet autẽ exiſti-
« mare ſpirãdi facilitatẽ magnã habere uim ad ſalutẽ in oĩbus acutis morbis, quicunq; febres habeõt ad
B iunctas, & in quadraginta diebus iudicanĩ. Nũc uero in aphoriſmis de acutis ſimpliciter, enũcians, ait,
eos intra quartumdecimum diem iudicari: non (per Iouem) hoc dicens, quod non nulli exiſtima
« runt, eſſe quatuordecim numero dies, qui in his morbis faciant iudicationẽ. Nã ſecundũ hãc expoſitio
« nem, etiã illos dies, qui iudicãt morbos acutos ex decidẽtia noĩatos, dicemus eſſe numero quadragin-
ta, cum idẽ loquendi modus in utriſq; ſit: hic quidẽ, cum ait, Morbos acutos in quatuordecim diebus iu
dicari: in Prognoſticis autẽ, cum dicit, Quicũq; morbi cum febribus ſunt, in quadraginta diebus iudi-
cantur. Verũ hi nõ inuenićtes, quõ poſſint oſtendere utroſq; ſermones, & hunc, qui in aphoriſmis ſcribi
tur, & illum, qui in Prognoſtico legitur, ſibi inuicẽ eſſe cõcordes: hãc abſurdã excogitarũt expoſitionẽ.
Neq; enim quatuordecim ſunt uſq; ad quadrageſimũ dies iudicatorij, ſed cũ intercidẽtibus quidẽ plu-
res, abſq; illis uero pauciores, quẽadmodum clare in noſtra oſtenditur de diebus iudicatorijs tractatio
ne. Sed & ipſa rerũ natura ſuffragatur ſermoni, quo dicitur acutos morbos habere terminũ iudicatio-
nis quartũdecimum, diẽ. Nullus.n. inuentus eſt unquã ab initio uelociter motus, hũc trãſgredi terminũ
qui non aliquod ex quatuor iã dictis iudicijs unũ acceperit: ſicuti q̃dã leues ac parui circa primos dies
exiſtentes, quarto aut quinto die acuti † fieri incipiẽtes, ad decimũ ſeptimũ terminarũt. Alij uero ſexto
aut ſeptimo die exacui incipientes, ad uigeſimũ terminarunt: adeo ut morbi cõtinui acuties nũquã poſ
C ſit plures, quàm quatuordecim, obtinere dies. Ex ijs uero, qui motus habẽt inæquales, multi extendun
tur uſq; ad aliquod tẽpus ulterius præfinitũ. Dico aũt inæquales habere motus, eos, qui aliquot diebus
uehementiores fuere, poſtea ſine aliqua ſignificatione torpuerunt, deinde rurſus adaucti continuitatẽ
acceperũt. Si quis igitur, ut dixi, faciat in ægrotãtibus obſeruationẽ, oẽs inueniet, qui per duas integras
ſeptimanas uelociter mouentur, nunquam ad ulteriorem progredi terminum.

* ἑτερόρροποι .i. in alterã ſemi inclinatæ partem.

† v. l. addũt, & uehementes & cõtinui.

24 *Septenorum quartus eſt index. Alterius ſeptimanæ octauus principium. Eſt autem & vndecimus contemplabilis: ipſe enim, quartus eſt ſecundæ ſeptimanæ. Rurſus vero & decimusſeptimus contemplabilis: ipſe ſiquidem quartus eſt a quartodecimo, ſeptimus vero ab vndecimo.*

Indices & contemplabiles, ſolet Hippocrates nominare dies in quibus aliquod ſignum apparet fu-
turæ iudicationis indicatiuum, in altero aliquo iudicantium dierum, quos ipſe in Prognoſticis unam
quanque ſeptimanam in duas diuidens partes, per quaternarios digeſſit. Primum itaque quaterna-
rium ſeptimi diei, ſiquis ab initio oumeret, indicem eſſe ait: undecimum autem quartidecimi, quo-
niam & hic ſecunda ſeptimana in duas partes diuiſa index prouenit. Eadem ratione & decimusſe-
ptimus uigeſimi eſt index ex diuiſione tertiæ ſeptimanæ in duas partes. illud tantum intereſt, quòd
D hanc tertiam ſeptimanam ſecundæ coniungit, quamuis primam a ſecunda ſeparauerit. nam eius
initium diem octauum eſſe dixit, non tamen tertiæ quintumdecimum, quemadmodum non nulli
poſt ipſum exiſtimarunt: quoniam neque uigeſimum primum, terminum ſtatuit, ſed principium
quidem tertiæ ſeptimanæ quartumdecimum, finem autem & terminum uigeſimnm. Cur autem duas
primas ſeptimanas ſecundum diſiunctionem inuicem ordinauerit, tertiam uero ſecundæ ſecundum
continuitatem, in libro de diebus iudicatorijs docuimus. In præſentia uero ſufficit etiam ſine cauſa
nouiſſe, quod experientia comprobat. Nam ipſe Hippocrates plurimos ægros ſecundum talem or
dinem dierum iudicatoriorum in libris Epidemiorum ſcripſit fuiſſe iudicatos. Dico autem ſecun-
dum talem ordinem, ut primæ tres ſeptimanæ ad uigeſimum, ſequentes tres ad quadrageſimum per-
ducantur. Sic enim & ſexageſimum & octogeſimum diem iudicatorios habebimus, & ipſos experiẽ
tia confirmatos, quemadmodum in libris de diebus iudicatorijs oſtendimus, illos, qui in libris Epi-
demiorum notantur iudicati ſecundum talem dierum ordinem, deſcribentes. Sed, ægrotos illos
quoniam longum eſſet hoc in loco ſermone complecti: ſufficiet ſola ex Prognoſticis uerba in hunc
« modum ſe habentia ſubſcribere: Febres iudicantur in eiſdem numero diebus, in quibus etiam homi
« nes liberantur & pereunt. Nam mitiſſimæ febres, & quæ tutiſſimis ſignis incedunt, quarto die finiũ-
tur, uel antea: malignifſimæ autem, & grauiſſima ſigna præ ſe ferentes, quarto die interimunt, aut prius.

Primus

Primus igitur earum insultus ita terminatur: Secundus uero ad septimum ducitur: Tertius ad undeci- E »
mum: Quartus ad quartumdecimum: Quintus ad decimumseptimum: Sextus ad uigesimum. Hi igitur »
per quatuor ex acutis ad uigesimum ex adiectione finiunt. Hæc uerba ostendunt manifeste, quòd »
tertiam septimanam per continuitatem secundæ annumerat, & quòd decimamseptimam indicem facit uigesimæ.

Aestiuæ quartanæ magna ex parte breues, autumnales longæ, & maxime quæ hyemem attingunt. 25

Non solum quartanæ breues æstate fiũt, sed & ægritudines aliæ, propterea quòd humores superflui funduntur, & per totum corpus feruntur, atque difflantur. In quibus igitur uires ualidæ sunt, noxijs humoribus euacuatis, morbi cessant. In quibus uero sunt imbecilles: dum noxij succi euacuantur, una ẽt ipsæ dissoluuntur. Quare non absque ratione nulli morbi æstate sunt longi. Hippocrates uero de solo omnium longissimo fecit mentionem, tanquam per exemplum de omnibus alijs ex isto indicans. Sicuti autem æstate & discuti humores, & uires dissolui contingit: sic hyeme contraria eueniunt, & humores intus tanquam in latebris remanere, & uires seruari robustas. Neque igitur morbi soluũtur manẽtibus ijs, qui eos efficiunt, humoribus, neque ægroti moriuntur uiribus interim sufficientibus. A.l.4.f.1.2. c.62.p.797.B

Febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm febri conuulsionem. F 26

Ipse Hippocrates in sequentibus dicet conuulsionem fieri ex repletione, & euacuatione. Cum igitur aliquem sanum contigerit repente conuelli: huiuscemodi conuulsionem necessariũ est ex repletione fieri. replentur autem nerui frigidis & glutinosis humoribus, ex quibus etiam nutriuntur: unde cõuulsionem patiuntur. Hisce igitur febris superueniens, solita est magna ex parte calefacere, extenuare, atque discutere. Si uero ex febribus adurentibus, totum corpus exiccetur, & neruis deinde ex siccitate conuulsio accidat, maximum est malum, & pene insanabile, quoniam longum quidem tempus exigitur ad siccitatem neruorum remouendam, uehementia autem morbi tempus non expectat, sed cito uires dissoluit, & subito exitium affert. A.l.3.f.2.c.7. p.309.A.

His, quæ non ex ratione leuant, non oportet fidere: neque multum formidare mala, quæ præter rationem eueniunt. Plurima enim talia stabilia non sunt, neque multum durare & permanere consueuere. 27

Sermo quidem integer de talibus omnibus in libris de Crisibus dictus est, nunc uero, quantum ad propositorum expositionem satis est, a nobis dicetur. Cum morbus inuadit uehemens, & mox subito quiescit, non modo per sudorem, aut uomitum, aut alui excretionem, aut profluuium sanguinis corpore non euacuato, sed ne uiso quidem signo coctionis: existimandum est signum infidum talem quietẽ esse: sicuti etiam, si quis præter rationem spiret difficulter, uel deliret, uel febricitet uehementius, uel magno rigore corripiatur. nam & hæc quoque firmitatem non habent: tantumque abest, ut malum aliquod significent, ut non nunquam bonum iudicium haud ita multo post futurum enuncient. Quomodo autem hæc oporteat dignoscere & præcognoscere, in libris de Crisibus diximus. G

Febricitantium non omnino leuiter, permanere corpus, & nihil minui: uel etiam plus, quàm ratio postulat, colliquescere, malum. Hoc enim morbi longitudinem, hoc uero imbecillitatem significat. 28

Hæc uerba, non omnino leuiter, distinctionis gratia apposuit Hippocrates. Si enim simpliciter dixisset, Febricitantium permanere corpus, & nihil minui, malum: sermo careret ueritate. Cõtingit enim in tempestate frigida cuiquam ex plenitudine ægrotanti, non collabi corpus, neque extenuari, cum febres paruæ fuerint: sed, cum maiores fuerint, multam adesse plenitudinem significatur. Colliquescere autem plus, quàm ratio expostulat, malum: etiam si non adijciatur non omnino leuiter. Siue enim leuiter febricitauerint, siue non, signum imbecillitatis est ea, quæ fit præter rationem extenuatio. Neque enim putandum est uerbo, συντήκεσθαι, .i. colliquescere seu contabescere, in proprio significato nunc Hippocratem usum fuisse, sed magis abusum. Recte autem dixit in secunda parte aphorismi, magis, quàm ratio expostulat. & melius est hæc quoque uerba priori parti aphorismi adaptare, ita ut totus sermo talis efficiatur: Febricitantium non omnino leuiter, permanere corpus plus uel etiam colliquescere magis, quàm ratio expostulat, malum: ut communiter de utroque prædicetur, magis, quàm postulat ratio,. Siue enim permaneant magis, quàm ratio expostulat, siue extenuentur, malum est. Melius autem fuisset, si hoc, quod ait, magis quàm ratio postulat, quibus finibus scopisve iudicetur, aperuisset. Verum, quia hic doctrinæ modus aphoristicus, & summam consectatur breuitatem: nos exponentes uerba, secundum rationem, ad febris magnitudinem referemus, ad tempus ægritudinis, ætatem, regionem, tempus anni, & illam, quæ tunc uiget, temporis constitutionẽ, & præterea ad sensibiles euacuationes, uigilias, curas, inedias, & motus plures. Nam maiores febres magis & citius corpora extenuant ægrotantium, sicuti & diuturnitas morbi, & ex ætatibus puerilis, atque decrepita: sed alia ambæ ratione. In pueris enim propter caliditatem atque humiditatem multum defluunt, atque extenuantur corpora: in decrepita uero ætate hoc idem patiuntur propter potentiæ imbecillitatem. Ex regionibus autem, & anni temporibus, ac constitutionibus, calidæ quidem ac siccæ magis euacuant, humidæ uero ac frigidæ magis astringunt, ac difflare corpora atque extenuari non sinunt. De sensibilibus autem eua- H

cuationibus

A cuationibus quid dicere oportet? Neminem enim ignorare arbitror, ut merito ex profluuio ſanguinis multo, atque ſudoribus plurimis, & urina ſuperfluente, uel uomitu, uel alui excretione, cito corpus extenuetur. Accedit autem dictis cauſis & inedia: uigiliæque & curę ſufficienter extenuant, ut & plures motiones: ſed hæ raro febricitantibus adſunt. nam magna ex parte iacent quieſcentes. Verum aliquã do contingit moueri aliquos, qui in itinere cœperint febricitare, uel urgente neceſſitate, uel ſtudio domum reuiſendi. Sed & ex delirio quidam ægroti iugiter exurgentes, uel iacentes quidem, ſed continuo partem aliquam corporis commouentes, aut etiam delira loquentes, intra paucos dies extenuantur. Hæc quidem omnia ægrotos reddunt macilentos, ſicuti & contraria his corpus in maiori mole conſeruant. Signum autem nullum ex his eſt uirium imbecillium, ſed ſingula ſunt tantummodo cauſæ. Nam, ſicuti ex eis corpus cum ratione extenuatur, ſic & uires deſtruuntur. Abſque his autem corpus præter rationem extenuari, ſignum eſſe uirium imbecillitatis Hippocrates inquit: quam & in ualde ſenibus pro cauſa aſſignantes celerrime ipſorum corpus extenuari dicebamus. Neque mirum uideri debet in ijs, qui ita ſe habent, imbecillitatem quidem cauſam eſſe extenuationis, extenuationẽ uero eſſe ſignum imbecillitatis. Hoc enim contingit in omnibus, quæ faciunt, & fiunt. Hæc quidem eſt ſententia Hippocratis, ſemper exiſtimantis eam, quæ eſt citra rationem, extenuationem ſignũ eſſe
B imbecillitatis. Nos uero adijciamus eius ſermoni & aliam diſpoſitionem, quæ cauſa eſt in febribus extenuationis. Eſt autem hæc humorum quidem tenuitas, corporis uero raritas. Cum enim hæc ambo conuenerint, celerrime corpora extenuantur per eam, quæ difflatio inſenſibilis nominatur: Sicuti in diſpoſitione contraria, craſſitudine humorum, & corporis ſpiſſitudine neque fit humorum euacuatio & permanere corpus, & nihil tunc minui de ipſius mole contingit. Hanc, itaque diſpoſitionẽ oſtendit Hippocrates in ſecunda parte aphoriſmi per ea uerba, Longitudinem morbi ſignificat: Alteram uero contrariam prætermiſit: ſed nos & hanc adijcientes, iam totum ſermonem integrum proferamus, quãtum fieri poteſt, breuiſſime dictum: Febricitantium non omnino leuiter, permanere corpus, & nihil imminui, uel plus, quàm ratio poſtulat, colliqueſcere, malum. Nam permanere, ex cutis ſpiſſitudine accidit & craſſitudine humorum: & propterea longitudo morbi ſignificatur. Colliqueſcere autem nõ nunquam fit ob humorum tenuitatem & cutis raritatem. contingit uero & ob ſolam uirium imbecillitatẽ

29 *Cum morbi inchoant, ſiquid mouendum videtur, moue: cum vero conſiſtunt melius eſt quieſcere.*

A.l.4.f.1.t.1. c.7.p.778.E. Cur Hippocrates hoc conſulat, ſequenti indicat aphoriſmo. quem ſiquis nuper dicto annexuerit, totum ſermonem talem efficiet: Cum morbi inchoant, ſiquid mouendum uidetur, moue: cum uero
C conſiſtunt quieſcere melius eſt. Nam circa principia ac fines, omnia debiliora ſunt, circa uigores autem fortiora. Oportet autem his adijcere uerbum, ſymptomata, hoc eſt caſus. nam de his dictionem, omnia, attulit. Diſpoſitio ſiquidem, ex qua caſus generantur, quam & morbum nominamus, non omnino in uigoribus eſt fortior: uerum in ijs, qui ſaluari debent, melior multo, quàm in morbi principio: in quibus etiam Hippocrates nunc conſulit, ut quieſcamus, in morborum initijs, ſi quid uidetur, mouentes. Nam in morbis exitialibus, non modo quando ſunt ſuo uigori uicini, ſed etiam in prioribus temporibus nihil mouere oportet: recordantibus nobis, quòd deploratos non oportet attingere, ſed relinquere, & morbi finem tantummodo prænunciare. Circa initia uero illorum morborum, in quibus ſperamus ægrotum conualiturum, tentandum eſt maiora afferre remedia: de quibus Hippocrates dixit, Siquid uidetur mouendum, moue. Sunt autem hæc, maxime quidem uenæ ſectio, non nunquam uero & purgatio: quorum neutrum oportet morbo iam conſiſtente adhibere. Vt enim in libro de Criſibus manifeſtauimus, coctiones morborum tunc maxime fiunt. Vt igitur hæ citius eueniant, melius eſt in principijs euacuare, quo minorem iam factam materiam facilius natura poſſit concoquere. Morbo autem conſiſtente, cum iam natura concoquit, ſuperfluum eſt euacuare, cum propter alia, tum quia uis animalis maxima ex parte eo tempore eſt fatigata, licet quàm
D maxime duæ aliæ, uitalis, ac naturalis, fortes perſiſtant.

(margin: A.l.3.f.1.t.1. c.19.p.344.F)

30 *Circa initia & fines, omnia imbecilliora: circa vigores vero, fortiora.*

Caſus omnes circa principia & fines ait eſſe imbecilliores, acceſſiones uidelicet febrium, & uigilias, atque dolores, & faſtidium & ſitim: ſicut ipſas diſpoſitiones, in quibus hæc fiunt, ubi morbi conſiſtunt, neceſſe eſt eſſe meliores in ijs, qui debent ſanitati reſtitui.

31 *Eius, qui ex ægritudine bene cibatur, nihil proficere corpus, malum.*

Oportebat & hunc aphoriſmum, & illum, qui ſequitur, adiunctum eſſe illis, qui ſupra ſcripti ſunt, ubi dicebat: Siquis a morbo cibum aſſumens non corroboratur. In illo igitur aphoriſmo, pro uerbo, εὐσιτέοντι, id eſt bene cibatur ſeu bene ueſcitur, inquiens cibum aſſumere, de caſu aliquod docuit, ſcilicet non corroborari. Hic uero, cibum aſſumere, commune utriſque ſeruauit: caſum autem uariauit, quoddam illi ſcribens proportionale. Nam huic, non corroborari, hoc, nihil proficere corpus, ſimile quodammodo eſt. Illud enim potentiæ noſtrum corpus regentis, hoc uero ipſius corporis affectio eſt. Euenitque profecto, ut corpus non bene alatur atque proficiat, interdũ quidem ex potentiæ, quæ ipſum nutrit, imbecillitate, non nunquam etiam ex malorum humorum abundantia.

Omnes fere, qui male se habent circa initia, bene cibati, nec quicquam proficientes: circa finem rursus cibum non appetunt, qui uero circa initia cibum ualde non appetunt, postea bene appetentes, ij melius euadunt. E 32

Hic etiam aphorismus de ijs esse dictus uidetur, qui ex morbo conualescunt. Non proficere enim, de his dicere consueuerunt cum alij, tum Hippocrates ipse. Siquis igitur bene ab initio cibatus nó nutriatur: quam ob causam hunc subit affectum, ob eadem rursus fit male appetens cibum. Causa uero, propter quam bene ab initio cibati nihil proficiãt, est totius corporis uitium cum partium appetentiũ robore. Verum processu temporis ob cibi multitudinem aucto in toto corpore uitio, ipsum etiam appetendi instrumentum male se habebit: quare inappetentes fient, qui prius bene appetebant, quos recte εὐσιτοῦντας .i. bene cibatos nominauit. Dixerat autem hoc ipsum in præcedẽtibus aphorismis hoc modo: Quòd si non assumente cibum hoc fiat, scire oportet, quòd indiget euacuatione. Porrò eos, qui ab initio male appetunt adeo, ut parum assumant omnino cibi, postea uero ad contrarium transeunt, melius permutari inquit. Hoc uero ideo euenit, natura eo tempore, quo parum cibi assumebant, ipsam, quæ causa erat inappetentiæ, dispositionem concoquente.

In quouis morbo mente constare, & bene se habere ad illa, quæ offeruntur, bonum: contrarium uero malum. 33

Non, si quid eorum, quæ ad corpus pertinent, bonum esse dicat, propterea, omnino existimandum F est ex eo hominem reualiturum: neque, cum malum dixerit, omnino moriturum. Nam fieri potest, ut bonum signum a maiori malo superetur: & malum a maiori bono uincatur. Tales itaque enunciationes intelligendæ sunt de eo solo, quod dicitur. Dicitur autem signum esse bonum, quantum in se ipso est, hoc aliquid: & signum malum, quantum in se ipso est, hoc aliquid. De morte autem ac uita oportet omnium signorum uires prius bene perpendentes, ita pronunciare, quemadmodum & ipse in Prognosticis consulit. Sic igitur & nunc, Constare mente, & appetitum permanere, bonum est signum in quouis morbo. Quædam enim non in omni morbo bona sunt, ut ipse consueuit nobis significare, inquiens: Spirandi autem facilitatem putare oportet ualde magnam habere uim ad salutem in omnibus morbis acutis. Quòd autem constare mente, bonum sit signum ex isto cognosces: Quæ ad cerebrum » attinent, atque eius membranas, & spinalem medullam, necnon & septum transuersum, & omnino par » tes neruosas, ac præsertim, quæ sunt iuxta cerebrum, sana esse omnia significantur ex mentis constantia: sicuti & quæ ad uentrem attinent & hepar & cor, ubi adest promptitudo ad cibos, qui offeruntur. Cum uero hæc omnia robusta sunt, non parua spes de ægroti salute haberi potest.

In morbis minus periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quàm quibus in nullo horum congruit. G 35

Cum natura multis dicatur modis, accipienda nunc est in eo significato, quo multis in alijs locis usus est, & in toto libro de natura hominis, in quo eam, quæ fit ex primis elementis, temperaturam, naturam nominat: ac si ita diceret: In morbis minus periclitantur, quorum primæ corporis temperaturæ, uel ei, quæ nunc ratione ætatis, aut habitus, aut temporis adest, magis congruit morbus, quàm quibus in horum nullo congruit. Calidæ enim naturæ, & ætati, & habitui, & tempori, & anni constitutioni, & regioni, morbi calidiores sunt congruentes: frigidioribus uero frigidiores, eadem ratione & siccioribus ficciores, & humidioribus humidiores. Contrarium autem est a Diocle dictum, item in libro de septimanis, cuius auctores opinantur incitari quidem a similibus morbos, solui uero a contrarijs: quoniam & ab ipso Hippocrate scriptum est contrarijs morbis contraria esse remedia. Putant igitur febrem ardentem factam hiberno tempore, facilius posse sanati ea, quæ fit in æstate: non aduertentes, quòd uehemens dispositio causa est, ut febris ardens hieme fiat. neque enim ab initio facta fuisset, nisi causa potentior, temporis contrarietatem superasset. Cum igitur anni tempus cohibere non potuerit causæ magnitudinem, quamuis habeat sanitatem sibi suffragantem: multo minus ipsam morbo iam facto superabit, non amplius assistente sanitatis robore. Sed & hoc est H ipsa compertum experientia. Nam duarum febrium ardentium magnitudine parium, illa, quæ aduenit hieme, est perniciosior: sicuti, quando in calidiori temporis constitutione ortum quidem habuerit, subita autem ad frigus mutatio facta fuerit, non parum iuuatur hæc febris ardens ab ambientis aeris frigiditate: cum ipsi utraque temporis constitutio bona sit; prima quidem, in qua morbus factus est, tanquam signum: altera uero, in qua solutus est, tanquam causa. Hæc igitur omnia magis attestantur, & non aduersantur sententiæ aphorismi: sicuti neque illud: quòd raucedines & grauedines in ualde senibus non coquuntur: quamuis hæ passiones senili ætati maxime congruant. Primum etenim non idem est, ꝙ aliquid non concoquatur, & quòd sit periculosum: Deinde, quòd non simpliciter senes dixerit, sed cum adiectione, ualde. Omnia enim in his sunt periculosa, ob uirium imbecillitatem. Sed neque illud, quod scribitur in primo Epidemiorum. Et maxime moriebantur, qui- » bus natura uergebat ad phthisim: ijs, quæ dicta sunt, aduersatur. Neque enim eam, quæ fit ex elemẽ- » tis, nunc dixit temperaturam, sed corporis formam: est enim, ubi, & hanc, naturam nominant. Et, sicuti uerum est calidam temperaturam minus in morbis calidis periclitari: ita, qui angustum pectus habent, non solum magis incidere in phthisim, sed etiam, ubi incidere, periclitari. Non nulli quidem, qui aphorismos exposuerunt, talibus decepti suasionibus, illum congruere naturæ ægrotantis

A tantis morbum dixerunt, qui ſit temperatura contrarius, quaſi aptior eſſe diceretur: multum (ut oſtendimus) & a ueritate ipſa, & ab Hippocratis ſententia aberrantes.

35 *In quouis morbo partes ad umbilicum & imum uentrem attinentes, craſſitudinem habere melius eſt: uehemens autem extenuato & eliquatio, praua um. Sed & hoc quoque ad inferiores purgationes, periculoſum.*

Partes omnes, quæ ad abdomen attinent, omni uacare diſpoſitione, quæ ſit præter naturam, oportere eſt manifeſtũ. Et hoc in prognoſtico dictum fuit, ubi his utitur uerbis: Hypochondria optimum eſt abſque dolore eſſe, & mollia, & æqualia. Sed & ex his ipſis quædam ſunt tenuiora, quædam craſſiora: de quibus nunc ſermonem habet: quæcunque quidem craſſiora ſunt, hæc meliora eſſe inquiens: quæcunque uero tenuia, mala, & tanquam ſigna uidelicet, & tanquam cauſas. Signa enim ſunt imbecillitatis in partibus eliquatis. Cauſæ uero, quòd coctio bona ciborum non fiat in uentre, neque ſanguificatio in hepate. Etenim utrunque ex his membris a craſſitudine dictorum corporum concalefactũ iuuatur. Tantum igitur, ubi eliquata fuere, par eſt, offendantur eorum operationes, quantum integris ipſis iuuabantur. Quòd autem earum, quas diximus, partium tenuitas ad inferiores purgationes ſit periculoſa, manifeſtum eſt. Oportet enim omnia, quæ ſunt infra thoracem, eſſe robuſta, ut bene purgationi- B bus ſeruiant: alioqui magna incommoda patiuntur. Cur autem de ſolis inferioribus purgationibus fecerit mentionem, dignum eſt quærere. Superiores enim, hoc eſt, quæ per uomitum fiunt, ſunt ijs, qui ita affecti ſunt, periculoſæ. An has quidem tanquam manifeſtas prætermiſit, illarum uero cõmeminit, ut de quibus magis poſſet dubitari? Imum autem uentrem (græce ἦτρον) proprie nominat & appellat regionem uentris imam, quæ umbilicum ac pudenda interiacet: ita ut in hæc tria totum abdomen diuidatur, in hypochondrium, & loca ad umbilicum attinentia, & uentrem imum.

36 *Qui ſalubritatem corporis habent, cum per medicamenta purgantur, cito exoluuntur: & qui prauo utuntur cibo.*

A.l.1.f.4.c.3. p.137.C. Qui ſalubritatem corporis habent, non abſque ratione in medicationibus cito exoluuntur. Colliquantur enim, non purgantur. Qui uero uitioſo utuntur alimento, ob malorum humorum ſuperabundantiam facile exoluuntur in purgationibus. Siue autem illud, quod exterius aſſumitur, ſiue quod in corpore continetur, uitioſum alimentum nominet: uterque ſermo ueritatem habet, quoniam cibi uitioſi ſoleant ſanguinem gignere uitioſum. Sic ergo etiam uitioſi dicuntur per relationem ad ſanguinẽ, qui debet ex eis generari.

37 C *Qui integra ſunt corporis ualetudine, difficulter ferunt medicationes.*

A.l.1.f.4.c.3. p.137.C. Non cuiuſcũque medicamenti aſſumptionem ſolet Hippocrates medicationem nominare, ſed tali uocabulo in ſola utitur purgatione. Verum ſuperior aphoriſmus, caſum unum, qui in ea fit, manifeſtat. Cito enim inquit exolui in purgationibus, qui corporis habent ſalubritatem. In hoc autem generaliori uocabulo de eiſdem oſtendit, inquiens hos difficulter ferre medicationem. Nam & uertigines & tormina patiuntur, & difficulter his purgatio procedit, & præterea celeriter exoluũtur. Fiunt autem hæc omnia purgatorio medicamento proprium quidem attrahere humorem appetente, uel flauam bilem uel atram, uel pituitam, uel aquoſam ſuperfluitatem: quia uero iſte non adeſt, ſanguinem colliquat ac carnes, ut ex ipſis, quod ſibi proprium eſt, attrahat.

38 *Parum deterior potus & cibus, ſed ſuauior, melioribus quidem, ſed minus ſuauibus eſt præferendus.*

A.l.1.f.3.d.2. c.7.p.117.A. Non ob id ſolum hoc eſt faciendum, ut ægro gratificemur, ſed etiam, quia utilius ipſi exiſtit. Nam quæcunque cum uoluptate aſſumuntur, iſta uẽtriculus amplexatur, & facilius cõcoquit: ſicuti illa, quæ diſplicent, refugit, ut ad quæ uel nauſeæ, uel * flatus, uel fluctuationes ſubſequantur: quod quidem in pluribus cibis bonos ſuccos habentibus fit. Quando igitur cum uoluptate aſſumitur cibus, qui paulo D deterior eſt, non modo non manet deterior, ſed quandoque redditur melior.

* Inflationes.

39 *Senes magna ex parte minus, quàm iuuenes ægrotant: Qui uero morbi ipſis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem.*

Non omnes ſenes minus ægrotant, quàm iuuenes. neque enim omnes maiorem habent in uictu continentiam. qui uero non habent, magis ægrotant, ut qui iuuenibus ſint debiliores. Quòd uero plures ex morbis diuturnis ipſos ad mortem comitantur, clarum eſt. ſiquidem & uis eſt imbecillis, ut neque morbos facile coquere poſſit: & omnes morbi diuturni, frigidi ſunt: unde & magis ſenibus, quàm iuuenibus, accidunt. Omnes ſiquidem congruentibus naturæ ſuæ morbis facilius corripiuntur.

40 *Raucedines & grauedines in ualde ſenibus coctionem non admittunt.*

A.l.3.f.10.c.7 c.1.p.485.C. Si ſimul iunxerimus ambos aphoriſmos, utriuſque ſermo talis erit: Senes iuuenibus magna ex parte minus ægrotant. Quicunque uero morbi ipſis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem. Raucedines igitur atque grauedines in ualde ſenibus coctionem non admittunt. Ita ut hic aphoriſmus ſit ueluti exemplum quoddam antecedentis. Neque enim hi ſoli morbi ſenes comitantur ad mortem, ſed nephritis, id eſt paſſio renum, podagra, morbus articularis, coxendicum dolores, & quæ laxiori inteſtino ac ſpleni frigidæ inſunt diſpoſitiones: & præterea cerebri anhelitus (quos Græci aſthmata nominant) tuſſes, dorſi curuationes, recuruationes, & obliquationes, demum

quæcunque alia morborum genera ex frigidis humoribus ortum habet: quæ in quibusdam iuuenibus, nedum in senibus, difficulter coquuntur. E

Qui frequenter ac fortiter absque causa manifesta exoluuntur, derepente moriuntur. 41

A.l.4.f.11.c.2.c.7.p.517.B.

Non omnes, qui exoluuntur, derepente moriuntur, sed si tres distinctiones adieceris, unam quidem primam, ut sæpius hoc patiantur: secundam, ut fortiter: tertiam, ut sine causa manifesta. Nam mulier quædam longum in balneo tempus commorata, frequenter exoluebatur ob temporis diuturnitatem, & quoniam balneo magna ex parte ligna succendebantur uitiata: uerum non erat hoc * morbi signum, cum causam haberet manifestam. Altera uero, quam uteri affectus infestabant, hoc idem patiebatur. Quidam alius, si diutius mediam tolerasset, dum lauaretur exoluebatur. Alteri etiam, si per horam lauaretur, idem accidebat, nisi prius aliquid panis assumpsisset. Quibus omnibus aut debile erat, aut sensum plurimum habebat os uentriculi. Quicunque uero nulla tali de causa sæpius ac fortiter exoluuntur, ij ob uirtutis uitalis imbecillitatem hoc patiuntur: sicut & ille, cui, dum exolueretur, cor fortiter palpitabat, atque hic derepente mortuus est, non aliter, quàm illi, qui acutissimis cordis affectibus, quos syncopas uocant, arripiuntur.

* mortis, legendum uidetur.

25

F

Soluere apoplexiam fortem impossibile: debilem uero non facile. 42

In apoplexijs totum corpus repente sensu priuatur ac motu, solus restat anhelitus: qui si & ipse prohibeatur, maxima est & acutissima hæc apoplexia. Quicunque uero respirant quidem, sed magna cum ui: fortis adest istis apoplexia. Fortis autem adest & illis, sed minus, qui neque intentum, neque uiolentum, inæqualem tamen, atque exordinatum ac præterea intermittentem habent anhelitum: sicuti, in quibus aliquem seruat ordinem, debilior existit: &, si omnia fiant, quæ sunt necessaria, "cito curatur. Omnes autem apoplexiæ fiunt ui animali non potente defluere ad partes infra caput existentes, aut propter aliquam dispositionem quæ inflammationis sensum referat, quæ in ipso cerebro sit constituta, aut uentriculis ipsis oppletis humore pituitoso. Verum causæ magnitudinem, etiam passionis magnitudo consequitur. Magna autem ex parte curationem non admittit, propter respirationis læsionem. Ac mirari licet, quo modo omnibus alijs musculis motu carentibus in apoplexijs, illi, qui thoracem attollunt, quamuis difficulter, moueantur tamen plerunque. Videtur autem hoc fieri propter respirationis necessitatem, quæ neruorum uim excitat ad operationem. Et ob hanc ipsam causam, magna ex parte musculi omnes, qui thoracem mouent, in apoplexijs operantur, etiamsi raro prius omnes operarentur: quemadmodum in uehementibus exercitijs in quibus anhelitus plurimus est necessarius. Verũ in apo- G plexijs non ob id, quòd sit adaucta necessitas respirationis, sed quia uis est imbecillis, ideo omnes musculi thoracis simul coguntur operari: quemadmodum & alioqui in ijs, qui cum febre uires habẽt imbecilles, ob hanc ipsam causam omnes mouere coguntur seipsos, in summam effatu dignam, singulorum actionem colligentes.

A.l.3.f.1.c.5.c.12.p.390.D

"In impressis est τάχα. i. forte.

Qui strangulantur ac dissoluuntur, nondum uero mortui sunt, ad se non redeunt, quibus spuma circa os fuerit. 43

A.l.1.f.2.d.3.c.5.p.100.E.

Omnis spumæ generatio ex duarum substantiarum mistione conficitur, altera spirituosa, altera humida. Fit autem earum mistio ambabus in multas partes perfractis, multisque mutuo complexu paruis ampullis ab ipsis effectis. Cum uero tenacem habuerit is, qui perfringitur humor, consistentiam, quo spiritum circũplectente, ampullas contingit generari: non facile dissolubilis, sed stabilis spuma perficitur: qualis maxime currentibus equis, uel ira percitis apris, circa os aggregatur. Ambarum uero substantiarum confractum ac mistionem facit non nunquam quidem motus uiolentus uel utriusque, uel alterius tantum: non nunquam uero & fortis calor: nisi & hunc dixerit quispiam spumam per motum operari. Verum homini ea, quæ manifesta uidentur, consectanti tutius est dicere spumam duabus de causis generari: in mari quidem impetuosis uentis agitato, ob impulsionis uehemẽ- H tiam: in lebetibus autem efferuescentibus, ob caloris uim. Sic itaque & in corporibus animalium, cũ adsunt ex morbo comitiali conuulsiones, uehementia motuum solet spumam generare: in apris uero, calor: in cursibus autem equorum, utraque causa uigorem habet. Nam, cum † non continue per respirationes aer intro atque extra feratur: saliua in ipsis extenuatur, & aliquid etiam ex pulmone instar uaporis effertur, quod saliuæ miscetur ac circumplicatur: unde factam spumæ substantiam augeri cõtingit. Qui uero opinantur hanc spumam e uentriculo prodire, aberrant. Neque enim fieri potest, ut subito tota inde proueniat, cum neque eo tempore animal euomat, neque nauseam ullã patiatur: citra quos casus quicquam efferri a uentriculo est impossibile: & multo magis fieri non potest, ut plurimus aliquis uapor efferatur, eodem modo, quo in expirationibus: cũ nulla talis e uentriculo substantia efferatur, qualis e pulmone expiratur. Et sane sanguis, qui quidem e pulmone educitur, spumosus est, similis uisceri: qui autem e uentriculo, neque huic proximus est. Sed, quæ una cum sanguine e pulmone educitur spuma, subito simul, & cum tussi educitur. Qui uero ex tali humore paulatim uapor expiratur, nõ excitat tussim. Vbi autem laqueus collo circundatur, necesse est quidem cordi atque pulmoni, ut fuliginosam expiret superfluitatem. Hoc enim a nobis ostensum est in libro de usu respirationis. Prohibente autem laqueo, totam uiolenter impellit, quo fit, ut pars propriæ humiditatis una expellatur, eo

† Hæc negatio auferenda est, & a Græcia lib. abest.

modo,

A modo, quo fit in sanguinis eductionibus. Signum itaque hoc est exitiale, quoniam pulmonis uiolentiam significat, quam patitur, dum animal suffocatur. Præcipue uero hoc fieri rationabile existit propter eam, quæ ex corde ad ipsum impellitur, caliditatem: unde & caloris efferuescentia, & motu spiritus uiolento, & uehementi pulmonis conatu ad educendum spuma enata, signum est mortale. Nonnulli tamen, quamuis raro, qui strågulantur, relati sunt, quibus spuma circa os apparuerat: & forte Hippocrates, non tanquam semper intereant, sed quòd contrarium rarissime eueniat, ita pronunciauit, quem admodum & paulo antea ostenderat per alterum aphorismum, ita inquiens: Quibus iuuenibus aluus humida, ijs senescentibus exiccatur, Nam eo in loco, magna ex parte, dicere prætermisit, quod tamen uerbum in sequentibus adiecit, ubi inquit: Quicunque aluos humidas habent, siquidem iuuenes fuerint, melius degunt ijs, qui siccas habent: ad senectam uero deterius: nam senescentibus magna ex parte exiccantur.

44 *Qui natura admodum crassi sunt, citius intereunt, quàm qui graciles.*

A.l.4.f.7.t. 4. c.5.p.968.D. Eos, qui a prima ætate crassi sunt, & graciles inuicem comparãs, de crassis pronunciat, quòd cito ad mortem perueniunt, magis, quàm graciles. Optimum siquidem est, bene carnosum esse natum, hoc B est ita commoderatum, ut neque crassitudo adsit, neque gracilitas. Tales enim possunt ad longam senectam peruenire. Si uero a mediocritate recedatur, melior ad gracilitatem, peior ad crassitudinẽ excessus est. Angustæ sunt enim horum arteriæ ac uenæ, atque ob id paucum omnino sanguinem, & spiritum habent: adeò ut, cum ætate processerint, celeriter in ipsis uel paruam ob causam calor natiuus destruatur. Graciles autem hac quidem ratione non periclitantur: quia uero partes principales ita affectæ sunt, ut nullum habeant munimentum, a causis exterioribus prompte offenduntur. Qui uero natura quidem mediocres erant, sed uictu delicatiore utentes postmodum crassi facti sunt, ijs, licet caro atque pinguedo adnatæ sint, uenæ tamen atque arteriæ latæ consistunt, atque idcirco in eis calor natiuus † [minus obnoxius est extinctioni.]

† maior est.

45 *Quicunque iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maxime ætatis, & temporum, & locorum, & uictuum quoque, liberantur.*

A.l.3.f.1.t. 5. c.10.p.387.B Morbus comitialis proximus quodam modo est morbo, quem apoplexiam appellant, cum idem locus in utroque patiatur, & idem humor in causa sit. Verum apoplexia quidem ob omnimodam carentiam illius potentiæ, quæ ad neruos defluit, morbus autem comitialis propter motum uitiosum generatur. Frigidus autem & crassus humor ambobus est causa: atque idcirco adolescentium ætas calidam & C siccam habens temperaturam, maximum affert auxilium ijs, qui morbo comitiali laborant: sic & locorum proportionales mutationes, dico autem proportionales, quando ad calidiorem ac sicciorem commutantur: eodem modo & uictuum. Neque enim † uictus mutatio quælibet morbum soluit comitialem, sed quæ calidiotem & sicciorem corporis habitum efficit. Contingit autem simpliciter etiã uitæ mutationem intelligere morbo comitiali prodesse, quoniam magna ex parte uictus deprauatus passionem generat: unde & mutatio multo ad melius perducit.

† Græce sic τα̃τον.i.horũ, ut non solum ad uictũ, sed ad omnia referatur.

46 *Duobus doloribus simul non eundem locum infestantibus, uehementior alterum obscurat.*

Siquis eundem exquisite locum intelligat, nunquam duo possunt in eodem fieri dolores: siquis uero late, possibile est. Dico autem late, circa membrum maius, ueluti circa brachium, cubitum, femur, aut tibiam. Verum hi duo dolores simul augent loci afflictionem, cum neuter lateat ægrotantem. Si uero sint in locis diuersis, alter quidem (si ita contigerit) in cubito, alter uero in tibia: tunc alterum ab altero obscurari cõtingit, cum uis sensibilis tota ad uehementiorem ducatur ac distrahatur. Nam & hoc nobis in mœroribus solet accidere, qui sunt & ipsi ueluti dolores quidam solius animi sine corpore. Nam & horum, qui sunt uehementiores, occultant minores, modo non eadem e re ortum habeant: a-D lioqui & illi seipsos mutuo augent.

47 *Dum pus conficitur, dolores ac febres accidunt magis, quàm iam confecto.*

A.l.3.f.18.t.2 c.2.p.662.D. A.l.3.f.10.t.4 c.7.B. A.l.1.f.2.d. 3 c.10.p.87.A. Pus ex sanguine ortum habet, qui semiuitiosam (ut quispiam dixerit) habet transmutatio nem. Nã uitiosa simpliciter, cum putrefactione fit olida: sicuti, quæ simpliciter optima, est ipsa nutritio partium animalis. at, quæ pus generat, medium inter has obtinet locum, neque a solo calore extra naturam, neque a solo secundum naturam facta. Mistus enim quodam modo ex utrisque est calor inflammationis. Fit autẽ dolor extenta simul ac calefacta præter naturã inflãmata particula: Febres uero sequunt principio cõcalefacto: & hęc ambo cõtingũt ex quadã ueluti ebullitione atq; exustione sanguinis q ubi ex toto exustus fuerit, residuũ eius fit pus, quẽadmodũ in lignorũ exustiõe cinis: atq; ideo tp̃e illo dolores sedant ac febres pstertim eũ pus fuerit excretũ, utpote iã cõsumpta materia, extinctaq; ignea caliditate.

48 *In omni corporis motu, ubi laborare cœperit, quies statim lassitudinem aufert.*

A.l.1.f.3.d. 2. c.14.p.123.C Verbum πονε̃ιν id est laborare, significat dolere, & fatigari: & in utroque significato sermo uerus est. Siue enim membra iam doleant propter plures motus, siue sint fatigata, ut uix iam agere aliquid possint, quies statim lassitudinem leuat.

49 *Consueti solitos labores ferre, etsi fuerint imbecilles aut senes, non consuetis, quamuis fortibus atque iuuenibus, facilius ferunt.*

Alius alij labor consuetus est, huic cursus uel alius aliquis motus cruribus factus,huic uero manus E certa mouere lege,siue quouis alio modo operari manibus, alijs fodere terrã, uel remigare,uel arare, uel simpliciter quoduis aliud agere. Differunt autem omnes isti labores,quia uel plures, uel pauciores partes operantur,& quia uel magis,uel minus laborant:hoc tamẽ omnibus commune existit, q̃ partes exercitatæ fiunt robustiores,atque idcirco labores consuetos facilius ferunt.

Quæ ex longo tempore consueta sunt,etsi deteriora sunt,insuetis minus molestare solent. quare ad insolita quoque faciẽda mutatio est. 50 A.l.1.f.3.d.5. c.1.p.139. C.

Non de solis exercitationibus sicuti superior, uerum de omnibus simpliciter consuetis hic aphorismus enũciat,cibis,potibus,balneis,illotionibus, uigilijs,somno,calefactione,frigefactione,curis.Horum etenim singula minus nocent,cum fuerint consueta, ijs,quæ natura quidem minus noxia sunt,sed nunquam in consuetudinem peruenerunt. Quòd igitur ita se res habeat in exercitationibus:ad partiũ, quæ operantur, robur refertur,ut ante diximus:in reliquis uero,quo modo fiat, iam dicemus. Cibi ac potus naturam aduentitiam efficiunt,maxime quidem in uentriculo,cum hoc uero & in alijs partibus. Nam,etsi quam maxime uincantur,& transmutentur a corpore,ipsum tamẽ quodam modo pro sui natura disponunt ita,ut processu temporis multa fiat permutatio,ac similitudo nutritorum ad nutrientia. F Hoc enim ostensum est a nobis in libro de consuetudinibus: ostensum est etiam, quòd unumquodque facilius a similibus alteratur. Ob hanc igitur causam,quanto similius fuerit id,quod trãsmutat,ei,quod transmutatur,citius alterat ipsum. Saneque corpus ab alijs omnibus,quibus adhæret,quodam modo afficitur,ueluti in aere frigido,ac calido,densatum quidem a frigido,laxatum uero a calido:atque ideo consueta facilius perfert, ab insuetis uero molestatur. Si enim laxato corpori ob caloris adhæsum repẽte frigus superuenerit:& in imas eius statim partes subintrat,& maxime offendit. Causa itaque de omnibus consuetis dicta est in libro de consuetudinibus. Quod uero experientia notum est, id iam noscimus: quod solum ab Hippocrate scriptum est,qui causam ascribendam non censuit. Nos uero ad eiusdem inuentionem aliquas dedimus occasiones. Hæc igitur dicta sufficiant, quantum ad primam aphorismi partem attinet. Quòd uero in fine scribitur,in quo consulit transmutari quodam modo ad non consueta, salubris gratia securitatis dictum est.Est enim omnis uniformis consuetudo,periculosa:cum omnes homines inopinatis rerum sortibus subijciantur. Ne igitur incidentes aliquando repente in nobis insueta magnopere offendamur,satius esse inquit omnia tentare. Fit autem hoc non inhærentibus nobis semper ijs,quibus assueuimus,sed & non nunquam contraria tentantibus.

G

Plurimum,atque repente euacuare,uel replere,calefacere,uel refrigerare:siue quouis alio modo corpus mouere,periculosum,quoniam omne nimium est naturæ inimicum: sed,quod paulatim fit,tutum est,tum alias,tum cum ab altero ad alterum transitus fit. 51

Causam,ob quam plurimum aut repente euacuare,uel replere,calefacere,uel refrigerare,siue quouis alio modo corpus mouere periculosum sit,ipse ostendit,inquiens omne nimium esse naturæ inimicum. Nam in elementorum commoderatione natura consistit:quare non absque ratione nimium omne,ut quod destruat commoderationem, animalis consistentiam dissoluit. Paulatim uero, inquit, implere scilicet,uel euacuare,& quæcunque alia subinde dixit, tutum est, cum alias, tum maxime, cum ab altero,cui assueuimus,transimus ad alterum. Nam in antecedente aphorismo consuluit & ad insueta permutari. In hisce igitur permutationibus,quod plurimum existit atque repente, periculosum est satis: quod uero paulatim fit,tutum.

Omnia secundum rationem facienti,si non succedat secundum rationem: non est transeundum ad aliud,stante eo, quod a principio usum est. 52 A.l.1.f.4.c.1

Non paruæ est opus scientiæ,non recedere ab ijs,quæ rectè uisa sunt,si nondum manifesta appareat H p.134.F. utilitas ex his,quæ ita facta sunt,sequi. Quemadmodum enim gutta subiectam petram percutiẽre uix longo tempore sensibilis passio in lapide manifestatur: sic accidit etiam in crudis,& quæ difficulter concoqui possunt,dispositionibus:in quibus,qui recta ratione inuenerit id, quod conducit: non discedit ab illo,quod primo faciendum existimauit,etiamsi nihil appareat manifestum ex illius usu subsecutũ.

Quicunque aluos humidas habent,siquidem iuuenes fuerint,melius degunt ijs,qui siccas habet. Ad senectam uero deterius degunt: nam senescentibus magna ex parte exiccantur. 53

Manifestus est hic aphorismus:&,quicquid de eo dicere cõuenit, prius est dictum in eo aphorismo, cuius principium, Quibus iuuenibus uentres humidi sunt,ijs senescentibus exiccantur.

Magnitudo corporis,iuuenta quidem neque indecens,neque illiberalis:senecta uero inutilis,& deterior paruitate. 54

Magnitudo corporis proprie nominatur, quæ longitudine, latitudine, profunditate moderantiam exuperat. Interdum uero & quod longitudine sola amplius auctum est corpus, solemus magnum nominare: quamuis huic proprium nomen sit longum. Nam & aliquando,quod secundũ latitudinem ac profunditatem ultra modum corpus est auctum,dicunt esse magnum, quamuis & hoc crassum

A sum proprio uocabulo nominetur. Si igitur magnitudinem corporis in proprio significato Hippocrates dixit, nihilo deterior est in senectute, quàm paruitas. Si uero uel longitudinem corporis, uel crassitudinem intellexit: hæ deteriores atque inutiliores senescentibus sunt: uerum neque crassitudo est iuuentæ decens, neque liberalis. In sola ergo longitudine, quòd sit iuuentæ liberalis, senectæ uero inutilis, uere diceretur. Ex hac enim senescentes gibbi fiunt, & uix possunt onus perferre: quod Hippocrates † inutile dixit.

† Νώεσσον, quasi graue & molestũ, ac gestatu difficile dicas.

GAL. IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS TERTIVS.

In hoc tertio in Aphorismos Hippocratis commentario, eorũ, quæ de temporibus atq; ætatibus ab Hippocrate scripta sunt, expositionem faciemus: maxime quidẽ, quicquid est in ipsis obscurũ, declaran B tes: (hoc.n. est proprium expositionis munus.) ueruntamẽ singulis ẽt, quæ recte dicta sunt, demonstrationẽ apponentes, quoniã & hoc fieri in cõmentarijs consueuit. Miror aũt & hoc loco Lyci inconstantiã, scribentis quidem (ut ipse ait) expositiones Quincti præceptoris, nulli aũt eorũ, quæ de temporibus & ætatibus dicta sunt, probationem demonstratiuam apponẽtis, sed ad experientiã & obseruationem omnia referentis, cum tamen ipse in aliorum aphorismorũ expositionibus rationalem disputationem adhibeat, sola experientia non contentus. Quòd uero sola experientia nõ sufficiat ad talem cõtemplationem aggregandam, id & ipse Hippocrates ostendit, & in processu sermonis erit perspicuum.

1 *VTATIONES temporum potissimum pariunt morbos: & in quibusdam temporibus magnæ mutationes, aut frigoris, aut caloris: & alia pro ratione, eodem modo.*

Mutationes tẽporũ non nulli existimãt dici, quibus tẽpora se uicissim excipiũt, quasi successiones diceret. Nã hieme ad uer trãseũte, fit dictorũ morborũ generatio, de quibus ipse deinceps loquet. Vere.n. furores, atræ biles, & morbi comitiales. Vere rursus in æstatem desinente, quod est initio æstatis, febres C continuæ (inquit) & tertianæ, & ardentes, & quę subinde connumerauit. Et de autumno atque hieme similiter scripsit, ut inquiunt illi, qui pro eodẽ accipiunt mutationes & successiones. Sed uerbũ, potissimũ, quod aphorismo adiectum est, hanc expositionẽ non admittit. Nam in temporũ inuicem cõmutatione sicut quidã morbi generantur, eodem modo etiã soluuntur. & hoc ipse etiã Hippocrates dixit. Quare nihilo magis successiones temporum pariunt morbos, quàm soluunt. Quo modo igitur non sat fuit ipsi dicere, Mutationes temporũ pariunt morbos, sed &, potissimum, addidit? Melius itaque fuerit ob hanc adiectionẽ per mutationes temporũ intelligere eas, quæ fiunt secundum illorum temperaturas, alterationes. Hæ siquidem sunt, quæ potissimũ generant morbos, quando multæ, alia post aliam, fiunt alterationes, quemadmodũ in Epidemijs scripsit, & nunc etiã paulopost dicet. At uero unius temporis alteratio * sola efficit quidẽ morbos aliquos, non tamẽ potissimũ. Quando igitur fiunt morbi potissimum ex unius temporis alteratione? Quando cõtigerit magnam esse alterationem. & ob hanc causam ipse inquit: Et in quibusdam temporibus magnæ mutationes, uel caloris, uel frigoris, uel alicuius alterius, ut humiditatis, aut siccitatis, uentorum, aut horum defectus. Hæc igitur expositio recta est in ista scriptura. Inuenitur tamen & alia scriptura, quæ ita se habet: Mutationes temporũ pariunt morbos maximos: potissimum autem & in quibusdam temporibus magnæ mutationes. D Quæ scriptura nullam habet obscuritatem, ijs præsertim, qui ea audierunt, quæ a me statim antea dicta fuerunt. Sunt uero & aliæ scripturæ huius dictionis, quas intelliges, atque probabis, ab ijs, quæ diximus, excitatus.

2 *Naturarum, hæ quidem ad æstatem, hæ uero ad hiemem, bene, maleve se habent.*

Naturas hoc in loco dixit Hippocrates in maxime propria, præcipuaque significatione, quæ secundum ipsam maxime substantiam naturæ est. Dicebamus autem in præcedentibus ipsam esse temperaturam quatuor elementorum, humidi, sicci, calidi, & frigidi. ostensaq; a nobis est in libris de temperaturis: Vna quidem temperatura bene temperata atq; optima: male autem temperatæ atque uitiosæ, octo numero, quatuor quidem qualitate una excedente, calida, frigida, sicca, & humida: quatuor uero duabus, calida & sicca, calida & humida, frigida & humida, frigida & sicca. Ad æstatem itaque frigidæ & humidæ naturæ optime afficiuntur: ad hiemem uero calidæ & siccæ: sicuti & male afficiuntur calidæ & siccæ ad æstatem, frigidæ & humidæ ad hiemem. Perfectissime igitur hæ naturæ, ad dicta tempora optime ac pessime afficiuntur: mediocriter autem, quæ aliquo modo a temporibus uel iuuantur uel offenduntur, sicuti humida & calida, æstate & hieme: quoniam æstate quidem, quatenus humida est, melius afficitur: hieme uero, contra, quatenus calida.

Morbi quoque alij ad alia, bene, uel male se habent, & quædam ætates ad tempora, & loca, & uictus genera. E 3

Inordinatius extulisse hunc aphorismum Hippocrates, mihi uidetur: Nam melius utique ita dixisset: Morbi & ætates, alij ad alia tempora, & loca, & uictus genera bene maleve se habent. Morbi igitur bene se habent ad tempora, ut ad generationem quidem, similes: ut ad solutionem uero, contrarij. Nos enim de hoc ipso determinauimus in expositione illius aphorismi, cuius initium est, In morbis minus periclitantur. Aetates autem, quemadmodum & naturæ, frigidæ quidem ad calida, calidæ uero ad frigida: Senum quidem, ad æstatem: uigentium uero, ad hyemem. Eadem ratione & ad loca non morbi tantum, sed etiam ætates afficiuntur. Nam morbi calidi, in locis calidioribus magis generātur, & minus sunt periculosi: magisque sanæ sunt in frigidis regionibus ætates calidiores, & in alijs ad proportionem. Sic uero & ad uictus genera, alij ad alia bene maleve se habent morbi, & ætates: Nam calidiores ad frigidiora, frigidiores uero ad calidiora, & sicciores quidem ad humidiora, humidiores uero ad sicciora bene se habent. Et, ut simpliciter dixerim, contrarij quidem ad contraria bene, similes autem ad similia male: præterquam si ætas temperata, & uictui, & regioni, & loco temperato comparetur. hoc enim solo modo similes a similibus bene afficientur. Quæ uero plures a temperie recesserunt ætates, ijs secundum temperaturam contraria loca & tempora & uictus genera conferunt magis. Cum uero omnes morbi sint immoderationes quædam, generatio quidem a similibus locis atque F temporibus, solutio uero a contrarijs fit.

4

In temporibus, quando eadem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet. A.l.1.f.2.d.2. c.4.p.60.D.

Cum ratione fit hoc. Neque enim appellationes temporum, causæ morborum sunt, sed temperaturæ. Cum igitur ipsæ conuariant, necesse est & morbos conuariari.

5

Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes. Quando huiuscemodi tempestas præualuerit talia infirmi patiuntur. At si aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui dura, difficultates urinæ, horrores, costarum dolores, & pectoris. Quando hæc tempestas præualuerit, talia infirmos expectare oportet. A.l.1.f.2.d.2. c.10.p.64.F.

Id quidem, quod fit, declarauit, inquiens: Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes. Causam autem huius declarauit scribens, Vbi hæc tempestas præualuerit, talia infirmi patiuntur. Semper enim oportet medicum distinguere & separare id, quod a causa extrinseca contingit, ab eo, quod morborum ratione fit: ut præcognitiones faciat diligentiores. Causam uero, ob quam austri reddant auditum grauiorem, & uisum caliginosum, non est difficile ex eius temperatura cognoscere, quæ calida & humida est natura. Omnia etenim talia sunt apta replere caput. Ob G hoc igitur & sensuum instrumenta plurima implent humiditate, & capitis grauitatem efficiunt. Principio autem neruorum humectato necesse est & circa uoluntarios motus pigritiam euenire, & ueluti in seipso dissolutum hominem apparere. Contra uero in aquilonijs (ut ipse inquiet inferius) corpora redduntur fiuntque robustiora, uegetiora, ad motus promptiora, & melius audientia. Nunc uero hæc non opposuit ijs, quæ ex austro circa corpus contingunt, quoniam in hoc aphorismo de læsione tantummodo, quæ ex utroque accidit uento, tractare proposuerat: ut hæc cognoscentes, ab illis separemus, quæ ex morborum natura contingunt. In aquilonijs igitur (ut inquit) fiunt tusses, propter uidelicet instrumentorum respirationi obseruiētium intemperiem, & propter faucium asperitatem, de qua nobis insinuauit adiungens uerbum illud, fauces, ut subintelligeremus, patiuntur. Nam solet interdū hoc modo loqui. Paulopost igitur inquiet: Autumno & multi æstiuorum, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes. Licet autem & simul duo coniungentes legere, fauces, alui duræ, ut non nulli expositores legendum existimarunt. Nam fauces in aquilonijs constitutionibus apparent duræ, quoniam exiccantur, ac refrigerantur: & uenter inferior dura excernit, & propter temporis constitutionis temperaturam, quæ uergit ad siccitatem, toto corpore exiccato, & magis ipso ad seipsum trahente eas, quæ fiūt ex cibis humiditates. Sed & alia ratione, quoniam, cum longiore tempore maneant, & non excernā H tur, omnia exiccantur. Vrinæ etiam accidunt difficultates, uesica flatu aquilonis ob frigiditatem offensa. est enim exanguis: & propterea ex causis frigidis plus, quàm aliæ partes, ipsa est offensioni parata. A.l.3.f.19.c.a c.6.p.676.F. Eadem aquilonis frigiditas etiam thoracis dolores efficit, ultra communem ad alias partes læsionem, illam quoque, quæ fit ex respiratione, assumentis, quæ non pari modo pulmonem attingit & cor, ob sui caloris multitudinem. Homines uero horridos fieri in aquilonijs constitutionibus, clarum est, consentaneæ uidelicet aeris ambientis temperaturæ.

6

Quando æstas fit ueri similis, sudores in febribus multos expectare oportet. A.l.1.f.2.d.2. c.6.p.61.B.

Quemadmodum pauloantea dicebat: Quando die eadē aliquando frigus, aliquando calor accidit, morbos autumnales expectare oportet. Sic nunc rursus: Quando æstas fit ueri similis, hoc est temperaturā habet commoderatam, expectare (inquit) oportet multos sudores in febribus, & hoc non sine ratione. Neque enim sine aeris ambientis calore multi sudores fieri possunt, neque absque hoc, ꝙ aliqua redundans humiditas in corpore contineatur. Horum uero alterum adest in æstate, alterum in hyeme, in autumno autem neutrum, in uere utrūque. Rationabiliter igitur æstas, quæ fit arida satis, assumit atque resoluit humiditatem: similis autem ueri, ob caliditatem quidem attrahit ad cutim: ob humiditatem uero

A uero non poteſt per modum uaporis reſoluere. Tota igitur humiditas in morborum iudicijs, dum affatim excernitur, ſudores multos facit.

7 *In ſiccitatibus febres acutæ fiunt: &, ſi annus magna ex parte talis fuerit: qualem fecerit constitutionem, tales magna ex parte morbos oportet expectare.*

Non multas ait febres in ſiccitatibus fieri, ſed acutas, quoniam paulopoſt inquiet: Conſtitutionum
A.l.3.f.1.t.5. anni, quod in totum dixerim, ſicca tempora, pluuioſis ſunt ſalubria magis, & minus mortifera. quibus
p.387.c.11.B deinceps adiungens rurſus inquiet: Morbi in pluuioſis temporibus magna ex parte fiũt febres longæ: non abſque ratione. Nam aeris ambientis humiditas pituitoſos aceruat humores, & non paucas generat aquoſas ſuperfluitates: ſiccitas uero pauciores quidem humores efficit, ſed qualitate biliosiores: & ob hanc cauſam febres numero quidem ſunt pauciores ijs, quæ fiunt in temporibus pluuioſis, ſed acutiores. Quæ uero deinceps in aphoriſmo dicuntur, manifeſta ſunt.

8 *In conſtantibus temporibus, cum tempeſtiue tempeſtiua redduntur: morbi conſtantes, & boni iudicij fiunt: in inconſtantibus autem, inconſtantes, & mali iudicii.*
A.l.4.f.1.t.4. c.1.p.806.D

B Conſtantia tempora nominat, quæ ordinatim ſuam recipiunt temperaturam. Quem uero conſtantem appellet annum, tibi licet diſcere ab ipſo in libro de aqua, aere, locis, & regionibus, ita dicente: Si quidem pro ratione facta fuerint ſigna huiuſcemodi in ortibus & occaſibus ſyderum, & in autumno ſi aquæ deſcendunt, & hiems mediocritatem ſeruauerit, neque ualde *ſerena, neque frigore excedens, & uere aquæ euenerint tempeſtiuæ, & æſtate: ſic par eſt annum fore ſaluberrimum. Poſtquam igitur, qualem uelit eſſe cõſtantem annum, didiciſti: facile eſt etiam inconſtantem intelligere. Omnia enim quæ aliqua ex parte non ſeruant anni conſtantis ductum, ea nunc Hippocrates inconſtantia uocat: & eos, qui in ipſis accidunt morbi, ſimiliter appellat. Ait autem ipſos difficulter, hoc eſt male, iudicari. Vel enim cum caſibus periculoſis iudicia in his morbis eueniunt, uel ſtatim ſunt pernicioſi, uel omnino faciunt recidiuam.

*εὔδιοι.

9 *Autumno morbi acutiſſimi, atque exitiales, maxima ex parte. Ver autem ſaluberrimum, & minime exitiale.*

Cum tempora conuenientem ſeruant totam tẽperaturam, inter ipſa uer quidem erit ſaluberrimum.
A.l.1.f.2.d. Morbos autẽ acutiſſimos, atq; morbiferos, aliorum tẽporum cõparatione autũnus afferet, q̃n uer qui-
2.c.3.p.59.B. dem bonam temperaturam habet. Autumno uero hoc in primis ineſt, ꝙ eadem die aliquando calorem
& poſt.61.B. C aliquando frigus continet. Deinde, ꝙ æſtiuo ſuccedat tẽpori, in quo multis quidem humores aſſati fuerunt, quibuſdam uero & uires debilitatæ. Non ſolum uero hac rõne autũnus malus eſt, ſed etiã quia primum quidem humores mouebantur, ad cutem, atq; difflabant: autumno uero ab aeris ambientis frigiditate, retruduntur, atq; ad interiora impelluntur. Hæc itaq; ſunt oĩbus hominibus cõmunia: ijs uero qui malo uictu utuntur, hoc amplius accedit, quòd æſtiuo tempore fructibus abundanter repleti, malorum humorum multitudinem generarunt.

10 *Autumnus tabidis malus.*
A.l.1.f.2.d.2. Damnauit quidem & aliter autumnum in antecedente aphoriſmo: nunc autem præcipue nocentem
c.6.p.62.A. tabidis rurſus uituperat: Vtrum uero ſolũ illos nominet tabidos, quibus pulmo eſt exulceratus, an omnes quomodocunque colliqueſcentes, non poſſumus cõiectari. Liquet autem utriſque autumnum eſſe malum, cum ſit ſiccus ſimul ac frigidus, & inæqualis.

11
A.l.1.f.2.d.2. *De temporibus, ſi quidem hiems ſicca & aquilonia fuerit, ver autem pluuioſum & auſtrale, neceſſe eſt æſtate febres*
c.7.p.62.D. *acutas fieri, & lippitudines & inteſtinorũ difficultates, præcipue uero mulieribus, & uiris, qui natura ſunt humidiores.*
A.l.3.t.16.t.1
02.p.615.F. De alteratione, quę in temporibus fit, hic docet, ab hieme quidem ſicca & aquilonia initium ſumẽs,
D uere autem pluuioſo & auſtrino. Paruæ igitur quamuis ſint tales mutationes, præter naturã tamẽ ſunt: quapropter & in æſtate ſequi ait hos morbos, febres acutas, & lippitudines, & inteſtinorum difficultates. Cauſam uero, ob quam ſuperabundant in tali conſtitutione huiuſcemodi morbi, ipſe explicauit in libro de aquis, locis, & aere. Verba autem eius ſe habent in hunc modum: Si hiems quidem ſicca & aquilonia fuerit, uer autem pluuioſum & auſtrale, neceſſe eſt æſtatem febribus abũdare, lippitudineſq; & difficultates inteſtinorum aduenire. Quando enim æſtate ſuffocatio repente ſuperuenerit, & terra madida pluuijs uernalibus & ab auſtro fuerit, neceſſe eſt æſtum duplicari, & a terra madida atque calente, & a ſole comburente, nondum conſtantibus hominum uentribus, neque exiccato cerebro, Neq; enim poſſibile eſt tali uere exiſtente, non humectari ac putreſcere corpus ac carnem: unde febres accidunt acutiſſimæ tum reliquis omnibus, tum præcipue pituitoſis. Difficultates uero inteſtinorum mulieribus & uiris humidioribus conuenit fieri. Hæc Hippocrates in libro de aquis, locis, & aere dixit. Nos uero latius eius ſermonem explanabimus: & primo quidem ob quam cauſam neq; in hieme, neq; in uere per talẽ cõſtitutionem dixerit uulgari morbos. Cum tamen in ſecundo Epidemiorũ, in ipſo tẽpore uitiato dicat apud Cranonẽ factos eſſe carbones. Verba aũt eius hęc ſunt: Carbones in Cranone æſtiui. pluebat in æſtibus aqua ruẽte ꝑ totũ. fiebãt aũt auſtro magis. Manifeſta igitur eſt ex ijs, quæ dixit, cauſa quoq;, ob quã apud Cranonẽ facti ſint æſtate carbones. Neq;.n. paulatim mutauit tẽperaturã naturalẽ,

ſed

ſed ad talem peruenit conſtitutionem,in qua facile putrent, quæcunque naturam habent, ut putreant. E Habiles enim ſunt humiditates,quæ modum exceſſerint,ad putredinem faciendam. Nam(ut ipſe inquiet)morbi in temporibus pluuioſis fiunt magna ex parte febres longæ, & alui fluxus,atque putredines:adhuc autem magis,quàm hnmiditates,putredinem calores faciunt. In unum itaque conuenientibus adeo fortibus atque immoderatis diſpoſitionibus,ueluti in Cranone, ſecundum tempus corpus non expectat,uerum anticipat in priore plurimum offendi.Per hiemem uero ſiccam & aquiloniã, corpora quidem tali modo afficerentur,quali ipſe dixit per hæc uerba: Si uero aquilonia fuerit: tuſſes,fauces,alui duræ,urinæ difficultates,horrores,dolores laterum,pectorum:non tamen effatu dignius morbus contrahetur.nam & alioqui ſicciores conſtitutiones ſunt ſalubriores. Ex toto enim ait ſiccitates pluuioſis tẽporibus eſſe ſalubriores,& minus mortiferas.Hiems uero aquilonia ac ſicca nocebit quidem rectis ſtantibus hominibus ad tuſſes,& alui ſuppreſſionem,& difficultatem urinæ, atque dolores locorum ad thoracem attinentium:non tamen febres,uel difficultates inteſtinorum,aut tale quiddam operabitur.Cur igitur non etiam in uere pluuioſo atque auſtrali morbi uulgantur? Quoniam anteceſſit hiems frigida ſufficienter ac ſicca. Ipſe uero dixerat non ſimpliciter præſentes conſtitutiones fore conſiderandas,ſed ex qualibus,ad quales fiant permutationes. Præexiccatum itaque corpus per hiemem ſiccam atque aquiloniam exiſtentem,nõ modo nihil ex uernis pluuijs patietur, ſed potius aliqua F ex parte iuuabitur ad naturalem rediens mediocritatem.Si uero totum uer humidum fuerit, ad cõtrariam ducetur corpus conſtitutionem,illi,quæ prius inerat,id eſt ſiccæ,tranſcendens illam, quæ mediũ tenet,mediocritatem.Qnare æſtas ſubſequens,paratum excipiet offenſioni, cum terra adhuc humecta ſit: atque ob hanc cauſam ſuffocationem efficiat,utpote Eteſijs nondum ſpirantibus.Nam poſtea flare incipiunt poſt Canem etiam.Quare totum tempus medium habebit febres acutas, propter caliditatem & humiditatem humoribus in corpore putreſcentibus,necnon lippitudines, & difficultates inteſtinorum,pro aptitudine partium,quæ offenſionem recipere natura aptæ ſunt. Aliæ enim, alijs magis, aliæ minus paſſibiles ſunt,ſecundum corporum temperaturas.Nam lippitudines fere omnes infeſtant repleto capite,quibuſdam exceptis,quibus oculi prævalidi ſunt: Difficultates uero inteſtinorum, ſicut ipſe dixit,eos,qui naturas humidas habent,& mulieres:hæ ſiquidẽ uiris ſunt humidiores. Si igitur totã conſtitutionẽ, tanquã noſtra putrefacientẽ corpora, dãnamus:liquet, ꝙ putredo magis humidis adueniet corporibus.Ipſum ſiquidem humidum,quod in noſtris putret corporibus,quędam ueluti materia eſt a ui caloris patiens.Humiditas uero ambientis aeris,quatenus exiccari non ſinit humorum in corpore ſuperabundantiam,eatenus adiuuat uim putrefacientem.Nihil itaque mirum,ſi in talibus conſtitutionibus plus offenduntur naturæ humidiores:& propterea ait febres pituitoſis magis aduenire. G hi ſiquidem neceſſario ſunt humidiores.Manente igitur putredine in corpore, febres fiunt: ſi uero per uentrem euacuetur,difficultates inteſtinorum. Et hæc per totam æſtatem contingent, niſi fiat circa Canis ortum permutatio,de qua ipſe in libro de aquis,locis,& aere tranſegit poſt uerba paulo antea ſcripta,poſt illa uidelicet:Difficultates autem inteſtinorum par eſt fieri mulieribus, & uiris humidioribus. Nam ſermonem continuans,ſcribit in hunc modum: Et, ſiquidem ſuperuenerit circa Canis ortum aqua & hiberna tempeſtas,& Eteſiæ perſtiterint,ſpes eſt quietis,& quod autumnus ſalubris erit:alioqui periculum eſt,ne pueri moriãtur & mulieres,minime uero ſeniores:& ne,qui euaſerint,in quartanam finiant,& ipſa quartana in aquam inter cutẽ terminẽt.Verum de ijs, quæ adiecit in libris de aqua, aere,& locis,cum librum illum exponemus,diligentius conſiderabimus. De ijs uero,quæ in præſenti aphoriſmo proponuntur,ſufficienter eſt dictum,excepta una dictione,ex neceſſitate,quam non ſolum appoſuit in aphoriſmis,ſed etiam in libro de aquis,locis,& aere, oſtendens per eam ꝙ rei natura perſuaſus,non aliqua obſeruatione ductus iſta notauerit. Quoties igitur ueriſimile ſit ipſum uidiſſe talem conſtitutionem,uel quot in locis,nunquid bis,uel ter,uel quater? At neque, ſi ſæpius inquias, adhuc poſſumus dicere,quòd ita ſemper erit: ſicuti neque, ſi ex medicina aliqua uideris purgatos ſex,uel ſeptem homines,dicere certe poteris,ꝙ omnes poſthac homines ex neceſſitate purgabuntur. Quare pro H manifeſto relinquitur,ꝙ rei naturam Hippocrates ſequens,& nõ aliquam obſeruationem, ita ſcriptitauerit:Neceſſe eſt æſtate febres acutas, & lippitudines & difficultates inteſtinorum fieri.

*Si uero hiems auſtralis & pluuioſa & * ſerena fuerit, uer autem ſiccum & aquilonium: mulieres quibus partus in uer incidit,ex quacunque occaſione abortiunt:quæ uero parient, imbecilles & morbidos infantes pariunt: quare uel ſtatim intereunt:uel tenues & ualetudinarii uiuunt. Ceteris uero mortalibus difficultates inteſtinorum,& lippitudines ſiccæ fiunt, ſenioribus autem deſtillationes,quæ cito interimunt.*

*εὐδιος. quam dictionẽ aliqui ſerenam, aliqui tepidã. alii clementẽ interpretantur, a quibuſdam expungitur: quia neq; 1.in.1.epidi. com.1.apud Gal.eſt: neq; in.5.l.reperit. A.l.1.f.2.d.2. c.7.p.62.A.

Contrario modo ſe habet temperatura duorum temporum,quæ in priore aphoriſmo dicta ſunt, ad temperaturam illorum temporum,quæ in iſto dicuntur.Qualis enim erat hiems prius in illo, tale nunc eſt uer; Quale autem erat in illo uer,talis nunc eſt hiems. Quòd igitur non erat in illis neceſſarium in uere morbos uulgari uehementes,ſufficienter dictũ eſt.Nũc aũt,ꝙ hieme humida quidem ac calida exiſtente,uere autẽ frigido & ſicco, neceſſarium ſit in ipſo uere homines ægrotare,monſtrandum eſt. Mulieres itaque, quibus partus ad uer eſt quacunque abortiunt occaſione. Corpora ſiquidem humida ac mollia & laxa ab hieme*ſerena, facta,ad intima ſui partes aeris ambientis frigiditatem facile admittunt

E tunt ita,ut,infantes,qui longo tempore caloti iam sunt assueti, uehementer a frigore percussi, nõ absq; causa hi quidem prius in utero,hi uero mox in partu moriantur. Qui uero uiui in lucem eduntur, non ferentes subitam ad contrarium mutationem,uel breui post tempore moriuntur,uel exiles atque insalubres effecti,uix in uita perdurant. Alijs uero,ceu pituitosis,ac mulieribus, difficultates intestinorum ait accidere ex pituita a capite ad uentrem defluente. Hunc enim humorem par est in dicta constitutione plurimum generari,per hiemem quidem capite repleto,circa ueris autem initia subito refrigerato; nam cerebrum sua natura generandis pituitosis superfluitatibus aptum est,cum refrigeratum, alimentum conuincere non potest. Inest autem & hoc pituitæ generationi,ut,quæ a forti fit frigiditate, acida euadat,quæ uero a caliditate replente caput,salsa:sicuti sane, & quæ a pauca fit frigiditate, uel paucã dulcedinem,uel nullam manifestam qualitatem habeat. Ea igitur,quæ fit in præsenti constitutione pituita:propter eam,quæ fuit in hieme,caliditatem salsa erit:& hac ratione maxime difficultatem intestinorum generabit,quando longiori tempore mordens atque abradens,intestinum offendet. Nam pro-

A.l.1.f.16.t.1 c.2.p.615.F pter lentorem inter exeundum intestinis adhærens & immorans,semperque ipsa propter qualitatem detergens,facit intestinorum difficultatem. Iis autem,qui natura calidi sunt ac biliosi, inquit ipse Hippocrates,lippitudines siccas accidere.sic autem uocat eas,quæ sunt sine fluxu. Par autem est calidis ac

F siccis naturis in sicca ac frigida constitutione,quæ calidam atque humidam excipit, tales lippitudines

A.l.3.f.1.t.1. c.6.p.455.D. fieri. Caput enim prius repletum est in calida atque humida constitutione: frigus autem superueniens, ueluti manus quædam extrinseca,comprehendens ac premens cerebrum,ueluti spongiam quandam, exprimit illam,quæ in ipso continetur,humiditatem. Hæc uero delata ab uno loco ad alium, ex ijs, qui faciles sunt ad patiendum,multos generat morbos: atque ita in ijs,qui oculos habent natura imbecilles,lippitudines accidunt. Nihil uero ex ipsis fluet extra,propter aeris ambientis frigiditatem densantis superficiem exteriorem. Quòd uero Hippocrates ipse omnia,quæ diximus,ad causas referat antedictas,manifestum est ex ijs,quæ scripsit in libro de aqua,locis,& aere, in hæc uerba: Pituitosis itaq; par est difficultates intestinorum aduenire,& mulieribus,pitu ita a cerebro defluente,propter naturæ humiditatem:biliosis autem siccas lippitudines ob carnis caliditatem ac siccitatem. Quod uero scribitur circa finem aphorismi, Senioribus uero destillationes,quæ subito interimant,ipse in libro de aqua,locis, & aere,per hæc uerba scripsit: Valde autem senibus destillationes propter raritatem,& uenarum colliquationem,ita ut repente intereant:quosdam uero cõtingit dextra sinistrave parte resolutos fieri. Per hæc uerba uidetur Hippocrates,non quas communi uocabulo destillationes (hoc est κατάρρους) consueuimus nominare,quæ scilicet ex capite feruntur ad pulmonem per asperam arteriam, sed omnes, quæ

G feruntur fluxiones per uenas a capite ad partes inferiores.quare & cito interimentes, bene uidetur adiectum,quoniam hæ uelocem crisim faciunt,cum aliæ diutius perdurent. Qnidam uero expositores per destillationes intelligẽtes illas,quæ a capite ad pulmonẽ fiunt per fauces & arterias, cum negatione,non,hunc scribunt sermonem,hoc modo,Non cito interimentes,Et recte quidem. Neque enim frigidæ fluxiones in ipsis concoquuntur,ob ætatem. In quibusdam uero exemplaribus scriptum est, Cito interimentes,quoniam & in libro de aqua,locis,& aere ipse inquit:Ita ut repente intereant.

13 *Si vero æstas sicca fuerit & aquilonia,autumnus vero pluuiosus & australis:dolores capitis ad hiemem fiunt, & tusses, raucedines,atque grauedines,quibusdam autem & tabes.*

A.l.1.f.1.d.1. c.7.p.62.E.& 455.C Eandem temperaturam nunc attribuit æstati & autumno,quam paulo antea pronunciauerat de uere atque hieme,cum ita dicebat: Si hiems sicca & aquilonia fuerit, uer autem pluuiosum & australe. Verum ibi quidem in hac constitutione æstate dixit febres acutas,lippitudines,& difficultates intestinorum fieri:nunc uero in hieme dolores capitis,tusses,raucedines,atque grauedines. Non adiecit autem uel ibi æstiuam constitutionem,uel hic hibernam:ut qui utrunque tempus suam seruare temperaturam supposuerit. Nam si & in his alia aduenerit aeris ambientis intemperies,erit & in prædictis mor-

H bis propter illam aliqua alia propria intemperies. Verum in illa quidem constitutione, qua dixit hiemem fieri siccam & aquloniam,uer autẽ pluuiosum & australe:ipse subiecit causas,ob quas tales morbi æstate fiunt,in libro de aere,locis,&aquis. de præsenti uero cõstitutione nihil dixit in illo. Nam post duas antea scriptas constitutiones,alteram quidem,in qua hiemem aquiloniam & siccam uult fieri,uer autem pluuiosum & australe:alteram uero,in qua contrarium,pluuiosam & australem hiemem, uer autem siccum & aquilonium: hanc, quæ post ipsas tertia fuerat,de qua præsens est sermo,non etiã adiecit. sed eius loco alteram talem:Si uero æstas pluuiosa fuerit & australis,& autumnus similiter: necesse est hiemem fore insalubrem: Deinde per ordinem quasdam alias,quarum nulla eodẽ modo, quo ista nunc proposita,se habet. Sed de illis quidem,cum ad earum expositionem peruenerimus, sermonem

A.l.1.f.1.d.1. c.5.p.58.D faciemus. Nunc uero de ea,quæ ab ipso dicitur in aphorismis,agamus, idem nostro sermoni initium facientes,quod etiam paulo ante diximus. Par etenim est seruare ipsam hiemem similem ei, quæ est naturalis,hoc est frigidam atque humidam,quantum hæ duæ qualitates conueniunt temperatæ regionis habitationibus,de quibus & ipse loquitur & nos paulopost nominatim mentionem faciemus. Seruante itaque hieme suum temperamentum,nulla fortior in ipsa ægritudo consistet,sed tantum capitis dolores,tusses,raucedines,atque grauedines,quæ sunt repleti capitis accidentia. Si igitur,ut prius diximus,in utroque tempore,æstiuo scilicet atque autumnali, fieri pluuias australes contigerit, forte & in

 ipsa

ipsa æstate,sin minus,saltem in ipso autumno uulgabuntur morbi proprij constitutionis humidæ & australis. E Nunc uero,cum æstatem siccam & aquiloniam præcessisse supposuerit,autumnum autem humidum & austrinum:par est non solum quosdam non incipere statim ægrotare, uerum & immodice per æstatem siccitatis habere remedium non mediocre,eam,quæ facta est in autumno,humidam constitutionem.Quia uero totus autumnus talis est subsecutus:necesse erit ijs,qui naturam habent humidiorẽ, plus,quàm deceat,repleto capite,nuper dictos casus hieme aduenire: quibusdam autẽ eorum & phthisin id est tabem,qui scilicet ad hunc affectum apti natura sunt. Sunt autem apti natura & qui angusto sunt pectore,& quibus a capite ad pulmonem fluxio defertur. Hi igitur tabidi fient. Alijs uero nullus quidem fortior morbus adueniet,sed tusses atque raucedines, & quicunque alij huiuscemodi casus fient,tempore hiberno capite suscipiente austrinis pluuijs antea repleta,atq; ita in quibusdam quidem hoc solum efficiente,quòd superfluitas in capite permanens fit ipsi doloris causa. Nullam siquidem plenitudinem ulla in parte corporis hiems dissoluit.In quibusdam uero coacto amplius & uelut compresso capite expressa materia inutilis,ad loca capiti subiecta descendit: hoc itaque ueluti purgatio quædã capitis est & euacuatio.In quibus uero multa materia grauatum caput antea laborauit, nec potuit hibernum frigus tolerare propter maiorem intemperiem refrigeratum, maiorum est fluxionum subiectis sibi partibus causa. F

*Si uero aquilonius & siccus,iis,qui naturam habent humidiorem,& mulieribus conferet:reliquis autem erunt lippitudines siccæ,& febres acutæ,& * grauedines,non nullis uero & atræ biles.* 14

*al.diuturnæ. sic enim legit Celsus. lib. 2. c. 1. & ita habetur in lib. de aere,aquis & locis.cap.6 A.l.1.f.2.d.2. c.6.p.61.B

Hic sermo nunc dictus liquet,quòd non est integer aphorismus, sed pars secunda unius aphorismi, cuius priorem partem nuper destitimus explanare.Nam manente communi ea,quæ est,æstatis dispositione utrisque sermonibus:prior quidem pluuium & australem ab ipsa supponit autumnum, secundus uero,qui instat,siccum & aquilonium. Quòd uero nil differt,siue siccum,siue squallentem, siue inaquosum dixerimus,unicuique est manifestum. Ambobus ergo temporibus squallidis & siccis effectis, humidæ quidem naturæ non modo nihil offendentur ex tali constitutione,sed potius aliquã sentient utilitatem.Causam uero ipse dixit in libro de aquis,locis,& aere, scribens in hunc modum : Pituitosis uero hæc omnia auxilio sunt. Exiccantur enim,atque ad hiemem minime laxi perueniunt,sed exiccati.Reliquis uero,qui non sunt tali natura præditi,lippitudines siccæ,febres acutæ,atq; * grauedines accidũt, non nullis eorum atræ biles. Causam uero horum generationis,ipse in libro nuper dicto,his uerbis explicat:Biliosis uero hoc est inimicissimum,quia ualde exiccantur,& lippitudines his siccæ eueniunt, & febres acutæ & diuturnæ,quibusdam uero & atræ biles. Deinde causam subinferens,inquit:Bilis enim G pars humidissima atque aquosissima exiccatur atque absumitur : crassissima uero & acutissima linquitur,& sanguis pariter eadem ratione:ex quibus hi morbi ipsis contingunt . Hæc itaque a nobis in propositas constitutiones dicta sufficient.Cur uero de his solis constitutionibus fecerit mentionem Hippocrates,cum & plures aliæ sint,non habeo dicere.Volo autem potius declarare uiã ac rationem, qua quispiam utens,omnes constitutiones complecteretur.Est autem talis . Primum igitur incipere est necessarium,ueluti ab elementis,a simplicibus aeris ambientis intemperaturis , atque ipsas diuidere in ualde paruas,ualde uehementes,ac medias : & tum dicere de qualibet earum , quæ dictæ sunt intemperaturarum in singulis temporibus contingentium,quos scilicet morbos secundum unamquamque naturam generabunt.Post hac duorum temporum intemperaturas inuicem connectere,quemadmodum conatus est nunc Hippocrates facere.His uero transactis omnibus,deinceps trium temporum coniungere omnes omnibus intemperaturas,deinde quatuor.Sic enim foret integra atque perfecta meditatio.Hæc igitur & nos forte aliquando,si plus otij nacti fuerimus , seorsum scribemus . Sufficiat autem in præsentia hoc dixisse solum,quòd paucos admodum intemperaturarum complexus scripsit Hippocrates , adeo ut hæ potius quoddam exemplum uideantur , quàm pars aliqua effatu digna totius circa talia disciplinæ.Dicemus autem plenius de ipsis,cum librum de aquis,locis,& aere,& de Epidemijs H primum exponemus.Quod uero paulo antea sum me dicturum pollicitus,nunc adiungens , in ipso finiam orationem.intelligere nos enim oportet omnes,de quibus scripsit Hippocrates , constitutiones, in locis terræ habitabilis temperatis fuisse : exceptis ab hoc sermone Thraciæ locis, quæ a mari distant. Hæc enim in frigiditate atque humiditate modum excesserunt:sicuti & quæ ad Aegyptum ac Libyam attinent,loca calida sunt ac sicca:exceptis & hic illis , quæ mari adiacent locis.In frigidis enim,quales sunt circa Thraciam ac Pontum regiones , quoniam loca mari adiacentia,humilia sunt : ob hanc causam calidiores habent temperaturas.In calidis uero,quales Aegyptus ac Libya:quoniam æstate a uentis ab Arcto flantibus refrigerantur, idcirco minus sunt calida ijs,quæ ad mediterranea recesserunt.Zona uero exquisitam habens temperiem,ac media orbis terrarum,est,quæ per Gnidium,& Co, & quæcunque loca non multum ab his recesserunt,uel ad aquilonem,uel ad austrum.Oportet autem , ut temperatam zonam nominatam ab ijs,qui talium habent peritiam,perfecte intelligas, excogitare quandam lineam rectam ab oriente ad occidentem extentam per ea,quæ dixi loca. Quidam autem astronomi non zonas,sed parallelas, id est æquidistantes uocant tales in terra habitationum similitudines,quę ab ortu ad occasum protenduntur.Sermo igitur ab Hippocrate habetur de ijs pręcipue, quæ diximus, locis.Ordo autem temporum,sicuti ipse sæpius in libro Epidemiorum ostendit,& sicuti ij , qui hoc studio

*Diuturnæ.

A dio excelluere, ſcripſerunt, hic eſt: Ortus Pleiadum, principium eſt æſtatis: poſt quem Canis ortus oporam appellatam inchoat, quam etiam ſecundam partem æſtatis uocant. Poſt hanc Arcturus oriens, initium facit autumno. Deinde occaſus Pleiadum, hiemis principium adducit. Et inde, quod hiemem ſequitur æquinoctium, ueris exordium affert.

15 *Ex anni autem conſtitutionibus (quod in totum dixerim) ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores & minus mortiferæ.*

Quòd melius fuiſſet inter antea ſcriptos aphoriſmos, in quibus agit de temporum conſtitutione. hunc primum ſcribere aphoriſmum, quem nunc præ manibus habemus, ex ipſis rebus didicimus, quoniam ad confirmandos priores aphoriſmos hoc etiam eguimus. Et hoc ex neceſſitate didicimus: quoniam prius eſt natura atque doctrina, ſimplex compoſito. Poſt illum igitur aphoriſmum cuius initium eſt: Auſtri hebetantes auditum, caliginoſi, caput aggrauantes, pigri, diſſoluentes. primo loco ponemus illum, cuius principium: Quotidianæ conſtitutiones, aquiloniæ quidem corpora in unum cogunt. Secundo loco hunc nunc propoſitum: in quo ex omnibus anni conſtitutionibus ſiccitates imbribus anteponit, & hoc cum ratione. Nam in ſiccitatibus ſuperfluæ humiditates diſſoluuntur: per imbres autẽ intra corpus collectæ putreſiunt, niſi quis ſingulis diebus collectas exercitijs expurget. Quæ enim fit B per balneas euacuatio, parua eſt, & ſolam fere cutem euacuat: quæ autem ſunt per carnem & partes ſolidiores diſperſæ ſuperfluitates, haud ſufficienter balneis euacuantur. Neque tamen ea, quæ fit per A.l.1.f.4.c.5.p.141.D purgantia pharmaca, ſuperfluitatum euacuatio idonea eſt. Nam ualde indigenribus, & ex longis interuallis ntilis eſt. Earum uero, quæ quotidie generantur in corpore ſuperfluitatum euacuatio minor eſt, quàm ut exigat purgantis pharmaci operationem. Si uero quiſpiam uoluerit bis in mẽſe, aut ſemel ſaltem ea uti, ueritus ne ſuperfluiratum multitudo aggregetur: præter id, quòd nocebit, corpora etiam in malam trahet conſuetudinem. Alimenti ſiquidem pars una ſeroſa eſt & humida, quæ ipſi gratia diſtributionis admiſcetur. Altera ueluti fuliginoſa ſuperfluitas, quæ in plurimis cibis, quicunq; ſunt peiores, continetur: hæc naturæ operationem ſubterfugit, cum neque aſſimilari corpori quod nutritur, neque agglutinari queat. Hæ igitur omnes diebus ſingulis ſunt enacuandæ: uerum magis in ſiccis conſtitutionibus euacuantur, quàm in humidis: atque ideo has dixit eſſe ſalubriores.

16 A.l.3.f.1.c.5.c.10.p.387.B *Morbi in pluuiarum multitudine magna ex parte fiunt, febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexia, & angina. In ſiccitatibus autem, tabitudines, lippitudines, articulorum morbi, ſtillicidia urinæ, & difficultates inteſtinorum.*

Febtes quidem longas ex multitudine fieri humiditatis, non eſt mirum: ſiquidem ægroti ad morbo C rum ſolutionem egent coctione: plures autem humidirates non niſi in longo tempore concoqui poſſunt. Accedit ad boc, quòd frigidiores & magis pituitoſi generantur bumores in multitudine pluuiarũ: ſicuti contra in ſiccitatibus billioſiores. quare in temporibus pluuioſis febres erunt diuturniores, in ſiccitatibus autem acutiores. Alui autem profluuia in temporibus pluuioſis rationabiliter euenire ex bumorum ſuperabundantia per aluum expurgara non eſt obſcurum: ſicuti etiam, quòd eiſdem temporibus putredines fiant, quoniam perſpicuum eſt humida ſiccis magis eſſe putredini obnoxia. Sunt utiq; & morbi comitiales, & apoplexiæ, morbi ex pituita ortum habentes. Angina autem fit non nunquam ſuperfluitatum multitudine ad fauces collecta: fit etiam magna ex parte fluxionibus ex capite firmatis in faucibus. Quòd autem in pluuioſis temporibus fluxiones, & potiſſimum ex capite uenientes ſuper abundent, & manifeſtum eſt, & dictum a me ſæpius. In ſiccitatibus autem & tabidos morbos ait abundare, & lippitudines, & articulorum paſſiones, & ſtillicidia urinæ, & difficultates inteſtinorum, ſatis (ut mihi uidetur) indiſtinctum de biſce faciens ſermonem. Morbi ſiquidem tabidi has duas ſequũtur conſtitutiones: unam ſumme frigidã, ob quam non nulla ex uaſis, quæ ſunt in reſpirationis inſtrumentis, dirumpuntur: alteram, quæ coniunctam habet cum caliditare bumiditatem, quarum occaſione caput repletum mittit ad pulmonem fluxiones. ſiccam uero conſtitutionem, quæ tamen quo ad caliditatem & D frigiditatem naturaliter ſe habeat, omnia potius, quàm tabitudines, conſequuntur. Quare mihi uidenẽ nonnulli fuiſſe coacti de oculis, tabitudines intelligere, ut ſit ſermo huiuſcemodi: In immoderatis autem ſicciratibus lippitudines tabidæ fiunt, hoc eſt ad tabem oculorum terminantes: ex qua fiunt extenuati ac ſicci plus, quàm naturæ conueniat, facta ſimul & ipſa pupilla anguſtiore, exiccatis nidelicet humoribus, a quibus diſtenta moderate quidem, modum ſeruabat naturæ conuenientem: plus uero, quàm oporteat, ad prauam latitudinem extendebatur. Si uero ipſas per ſeipſas dictas lippitudines intelligamus, uerbum ſiccas adiungemus. Diximus autem paulo ante, cauſam, ob quam ſiccæ lippitudines in magnis fiant ſiccitatibus. Iam uero articulorum morbi, qui quidem ex fluxionibus fiunt, nullo modo in immodicis ſiccitatibus fient. Qui uero ab aliqua acrimonia accidunt, ſi & caliditas immodica acceſſerit, tunc ſolum euenient. Quas igitur articulorum paſſiones in ſiccitatibus dixerit fieri, dignum eſt inquiſitione. Si enim immodicæ factæ conſumpſerint articulorum humiditatem: difficilem ſane quendam motum ob ſiccitatem efficient: forte uero & dolorem non nunquam: eã uero paſſionem, quam arthritin uocant, haudquaquã efficient: niſi quiſpiã omnẽ articulorum dolorem ita uelit nominare. Atqui ipſe in libro ſecundo Epidemiorum ira inquit: In Aeno famis tempore, qui leguminibus ueſcebantur, infirma habebant cruta: qui eruum comedebant, genuum dolores patiebantur. nõ arthriticos, ſed genua dolentes ipſos appellauit. Quidpiam uero fortaſſe reſpondeat

non

non unius articuli dolorem,ſed multorũ ſimul arthritin nominari:& idcirco genua dolentes,nondũ ar- E
threticos appellari. De morbo igitur,qui arthritis nominatur,hæc dubitaſſe ſufficiat: De urinæ uero
ſtillicidijs deinceps uideamus. Neque enim ad ſiccitates & ipſæ ſimpliciter conſequuntur, niſi tribus
adhibitis diſtinctionibus, quarum prima eſt immodica ſiccitas,ſecunda,ſi caliditas adiungatur, tertia,
ſi frigiditas: de quibus non fecit mentionem Hippocrates: ſed,ut dixi,ſicui libeat omnium anni conſti
tutionum naturam inueſtigare,ſic ipſum facere oportet. Erit autem ſermo exemplo manifeſtus huius
propoſitæ conſiderationis. Nam immodica ſiccitas in naturis bene temperatis aliam efficit corporis
diſpoſitionem,aliam in ſiccis,uelut & in humidis aliam: ſic & in calidis ac frigidis,aliam in utraque fa
ciet diſpoſitionem: ſecundum etiam coniugationes ſimplicium intemperaturarum, aliam quidẽ in ca-
lida & ſicca:differentem autem ab ipſa,in frigida & ſicca: & in reliquis duabus eodem modo. Sicuti
uero ſimplicem paulo antea ſeruantes aeris ambientis temperaturam, in unaquaque natura propriam
dicebamus facere diſpoſitionem: ſic compoſitam ſupponentes,in unaquaque rurſus natura futuras di
ſpoſitiones conſiderabimus. Erit autem compoſita ſicca aeris ambientis conſtitutio, quando frigidi-
tati,uel caliditati adiungetur,quanquã & ſimplex uidebatur quodã modo & ipſa compoſita: Nam mi-
ſcebatẽ bene tẽperatæ cõſtitutioni mediæ inter ĩmoderantiã utrãq;,eã,quę eſt ſecundũ caliditatẽ,& eã,
quæ eſt ſecundum frigiditatem.Cum uero conceſſum ſit in doctrinis, ſimplices quidem intemperatu- F
ras eſſe eas,quæ ſecundum unam qualitatem a modo naturæ receſſerunt,non ſimplices autem eas,quæ
ſecundum plures: non ſine ratione, cum aer ambiens,ea, quæ eſt ſecundum ſiccitatem & humiditatẽ,
oppoſitione, fuerit male temperatus: in altera autem, quæ eſt ſecundum caliditatem & frigiditatem,
bene temperatus: ſimplicem dicemus eſſe intemperaturam. Hac igitur habita in omnibus conſidera-
tione, non eſt obſcurum, quàm prolixus fiet ſermo de reliquis conſtitutionibus,& nunc propoſitus de
ueſica. Nam urinæ ſtillicidia fiunt & propter acrimoniam urinæ, & propter uis retentiuæ, quæ eſt in
ueſica imbecillitatẽ: quæ rurſus imbecillitas ex immodica intemperatura contingit. Cum uero octo
ſint immoderantiæ, in ſingulis earum debilis ueſica erit: atque idcirco ad eam urinæ ſtillicidia conſe-
quẽtur.Iã uero & urinarũ acrimoniæ a quibuſdã fiũt intẽperaturis,ſed potiſſimũ ab ea,quę eſt ſecundũ
caliditatẽ,deinde ab ea, q̃ eſt ſcd'm caliditatẽ & humiditatẽ,tertio ab ea,quæ eſt ſecundũ humiditatẽ.
Fiet itaq; & ob hęc urinæ ſtillicidiũ,dẽptis ijs,quæ ſunt propriæ ueſicæ paſſiones,ad quas urinæ ſtillici-
dia caſus ratione conſequuntur: ueluti cum ob ulcus, aut eryſipelas, aut abſceſſum in ea factum, uel
inflammationem, aut tale quid aliud, urinæ ſtillicidium contigerit. Nunc enim non de his ſermo exi-
ſtit,ſed ſolum de illis, quæ aeris ambientis ratione proueniunt: ſicuti neque de illis,quæ ex malo uictu
habent occaſionem. Quæ uero in urinæ ſtillicidio ſunt dicta,hęc etiam a nobis dici cogites in difficul G
tate inteſtinorum, de qua neque ipſe idem cum Hippocrate ſentio. Difficultas enim inteſtinorum nõ
ſimpliciter ad ſiccitates conſequitur, niſi prius diſtinctio adhibeatur,primum quidem ut ſit exuperans
ſiccitas, deinde ut aer ambiens ſecundum caliditatem & frigiditatem permutetur, poſtremo ut natu-
ræ corporum patientes conſiderentur. Non eſt autem æquum adeo de Hippocrate dubitare,quòd pri-
mus talis conditor contemplationis, non totam perfecerit, quantum de Diocle primũ, & poſt ipſum
de Mneſitheo,tum multis alijs medicis,qui per eas Hippocratis uias ingreſſi, multa ſibi particulatim e-
laboranda propoſuerunt. Cur enim decerct eos, ſi quicquam aliud, eam quoque, quæ de temporũ
conſtitutionibus eſt,contemplationem,ut paulo antea ſuppoſui,articulatim diſtincteque tractare, to-
tamque elaborare,ipſam omnino contempſerunt. Nos uero id facere aggrediemur proprio his dica
to opere,ſi prius hæc, quæ præ manibus habemus, abſoluerimus.

17 A.l.1.ſ.2.d.c.10.p.64.

Quotidianæ autem conſtitutiones, aquiloniæ quidem corpora denſant, & bene firma, & bene mobilia, bene colorata, & melius audientia faciunt, & aluos exiccant, oculos mordent, &, ſi pectus dolor aliquis prius obſederit, dolorem augent. Auſtrinæ diſſoluunt corpora, & humectant, auditum obtundunt, capita aggrauant, & vertigines faciunt, oculis atque corporibus difficilem motum præſtant, & aluos humectant.

Cum frigidus ac ſiccus uentus ſit aquilo, omnes corporis conſumit ſuperfluitates. Robur autem H
adijcit ipſis inſtrumentis ex eo, quòd aſtringit, & in unum cogit denſando ſubſtantiam. Ob hoc igi-
tur (ut inquit) omnia meliora fiunt ſecundum animales & naturales operationes. Nam animales qui-
dem operationes oſtendit per ea uerba, Bene mobilia, &, melius audientia: Naturales uero cum in-
quit,Bene colorata. Commune autem utriſque bene firma ac robuſta eſſe. Et clarum eſt, quòd ex
uno ſenſu auditus, ueluti exemplo quodam, etiam de alijs oſtendit. Hæc igitur bona adſunt aquilo-
nijs conſtitutionibus,quibus maxime perfruuntur, qui ſalubre corpus habent, & ex his ipſis humidio
res. Adſunt uero & mala quædam hiſce conſtitutionibus,uerum parua,& non ſimilia malis,quæ auſter
affert. Cur enim non parua ſint, aluum cohiberi, morderi oculos, & præcedentes dolores pectoris
exacerbari? Noſces autem ipſorum paruitatem auſtralibus comparans conſtitutionibus, quas dixit
diſſoluere corpora. Maximum enim eſt hoc malum ad omne opus uitale ac animale: Non paruum
autem aggrauatio capitis, & difficilis auditus. De uertiginibus autem quid dicere oportet? quæ pro
ximæ ſunt morbis comitialibus, & ijs,quos apoplexias nominant.Ilingos enim eſt tenebricoſa uerti- A.l.3.ſ.1.c.5 c.1.p.381.C.
go, quæ fit,cum humor cum craſſo ſpiritu in capite mouetur, & idcirco præcedit epilepſiam & apople
xiam. Sed & difficilem (inquit) præſtant oculorum & totius corporis motum. praui autem ſunt
& huiuſcemodi caſus. Solum autem ineſt ipſis hoc mediocre, quòd aluos reddunt humidiores.

Hoc

A Hoc autem & alia omnia efficiunt, maxime quidem propter humiditatem: sed & insuper etiam propter caliditatem. Id autem, quod in initio sermonis scribitur, melius ordinem commutasset, ut primum quidem foret uerbum, humectant, secundum uero, dissoluunt, deinde ea, quæ deinceps sequuntur. Quia enim humectant, ob hoc & singula alia operantur, coadiuuante ad hæc & caliditate. Fiunt siquidem operationes per solidas animalis partes, quæ uere sunt eius partes. Aggrauantur autem hæ, quapropter & deterius operantur, propter humiditatum excessum.

18 *Per tempora anni, uere quidem & prima æstate pueri, & qui hos sequuntur, ætate, optime degunt, & sani sunt maxime: æstate uero & autumno usque ad partem aliquam, senes: reliquum, & hieme, qui mediam ætatem habent.*

A.l.1.f.2.d.2. c.6.p.62.A.

Non solum in ætatibus, uerum & in omnibus alijs, quæ secundum temperaturam, uel modice se habent, uel immodice, siquis sermonem in hoc loco Hippocratis examinauerit, uerum inueniet. Naturis siquidem, ætatibus, & regionibus bene temperatis, optimum tempus est, quod optimam habet temperiem: cum eum, quo præditæ sunt, habitum non permutari, sed conseruari desiderent, quoniam omne, quod est, a similibus quidem conseruatur, a contrarijs autem transmutatur. Quare puerorum ætas, adhuc autem magis adolescentium (hæc enim est omnium ætatum optima) uere optime degunt: & eadē B ratione quæcunque uel regiones, uel naturæ sunt bene temperatæ. Adiunxit autem ueri principium æstatis Hippocrates, in latum extendens uniuscuiusque theorematis utilitatem. Magis autem exquisitus sermo fuisset, si ita scripsisset: Adolescentes uere, pueri æstatis principio optime degunt. In senibus uero propter temperaturæ frigiditatem æstas utilissima est: sicuti ijs, qui in ætatis uigore consistunt, hiems maxime confert. Hæc enim contraria est illi, quæ in his fit ex bilis multitudine, intemperaturæ. Sic & naturarum, biliosiores quidem hieme optime degunt: pituitosiores autem, ęstate: bene autē temperatæ, uere. Similiter & regiones, quæ quidem sunt bene temperatæ, optimum uer habent: ex alijs uero frigidæ æstatem, hiemem uero calidæ. Iam uero pessima tempora unicuique ætati atq; naturæ & regioni, ex ijs, quæ dicta sunt, possumus inuenire. Nam pessima sunt optimis maxime contraria. Eadem ratione & media inuenies inter optima & pessima. Illud præterea animaduertere oportet, quòd uer quidem optimum dicitur esse adolescentibus, alijs uero omnibus medium: Neque enim optimum est, neque pessimum. Sic & ad naturas & regiones se res habet. Autumnus omnibus utique malus est, ætatibus, naturis, ac regionibus. Ex ipsis tamen per autumnum minus, quàm aliæ, calidæ & humidę lædunt.

19 *Morbi omnes quidem in omnibus temporibus fiunt, quidam uero magis in quibusdam ipsorum & fiūt, & excitantur.*

C Si ambientis aeris temperatura sola esset morborum causa: tunc omnes quolibet tempore illos morbos pateremur, qui sunt accommodati naturæ temporis. Nunc uero, cum etiam ob errata, quæ in uictu contingunt, morbi fiant: omnes quidem in omnibus temporibus fient, plures uero in singulis temporibus naturæ temporis accommodati. Non parum autem in his confert & differentia naturarum. Neque enim similiter ab eadem causa calidum corpus, ut frigidum, offendi aptum est, uel humidum, ut siccum: neque temperatum æqualiter istis, neque illis, quæ secundum aliquam qualitatum coniugationem a bono temperamento recedunt, ut antea diximus.

20 *Vere etenim furores, & atræ biles, & morbi comitiales, & profluuia sanguinis, & anginæ, & grauedines, & raucedines, & tusses, & lepræ, & impetigines, & uitiligines, & pustulæ ulcerosæ plurimæ, & tubercula, & articulorum morbi.*

A.l.1.f.2.d.2. c.6. F. & l.3. f.1.t.4.c.18. p.376.E.

Et quo modo antea recte ab eo dictum uideatur, Ver autem saluberrimum, & minime mortiferum, cum multæ in eo fiant passiones? Videtur siquidem magis quodlibet tempus adæquare morborum, quos generat, uarietate. Furores etenim, & atræ biles, & morbi comitiales, & anginæ sunt morbi autumnales: grauedines autem, & raucedines, & tusses, sunt hiemales. De æstate autem ipse deinceps D dicet, communionem eius ostendens ad uer: Aestate uero quædam horum, hoc est prius dictorum in uere. Ex superabundanti autem, præter alia tempora, uer profluuia sanguinis, lepras, impetigines, uitiligines, pustulas ulcerosas plurimas efficit, tuberculaque, & articulorum morbos. Sed certe hæc, quæcunque sunt uerni temporis propria, omnia periculo uacant: tantumque absunt, ut aphorismum illum falsum ostendant, in quo dixit: Ver autem saluberrimum, & minime mortiferum: ut potius ipsum uideantur confirmare. Nam hoc ipso tempore profundum corporis expurgatur uitiosis humoribus a partibus principalibus ad cutem peruenientibus. Sic igitur & lepræ, & uitiligines, & impetigines, & pustulæ quædam ulcerosæ multæ generantur. Alio uero modo in tuberculis, & articulorum morbis, profundum corporis expurgatur, uitiosis humoribus ad loca extima transpositis. Quod autem profluuia sanguinis, & multitudinem & uitium humorum euacuando, cohibeant morbos, qui ex ipsis oriuntur, perspicuum existit. Si uero aliquod corpus bonos humores habens, uernum tempus excipiat: hoc seruat saluberrimum, nihil innouans ex propria natura: non sic æstas, uel autumnus, uel hiems. Hæc enim tempora etsi purum corpus, & omni uacans reprehensione suscipiant: illa flauam bilem ultra modum generare solet, hic atram, hiems uero pituitam. Tale quiddam enim uere contingit, quale in exercitationibus euenire uidemus. Etenim hæ quoque sunt saluberrimæ. Verum, si hominem uel pituita, uel flaua bile, uel atra, uel ipso etiam sanguine plenum, uolueris ad exercitationem perducere

A.l.3.f.1.t.5. c.8.p.E.384.

cere:aut ei morbum comitialem, aut apoplexiam efficies exercitatione:aut, si hæc mala non euenieŧ, E periculum imminet, ne rupto aliquo in pulmone uase, in morbum incidat insanabilem. Multi uero cum febricitare cœpissent: propter exercitationes acutissimis morbis fuere correpti. Quibus uero uicem purgationis humorum, qui sunt in profundo corporis, exercitatio suppleuerit, ad cutem euocans malorum humorum abundantiam: his & ulcera, & scabies inde generantur. & hoc innuens dicebat Hippocrates, Si impurgatus laboraueris, ulcera erumpent. Et quidem uerno tempore calor aeris ambientis humores diffundens educit ad cutem: atque hoc quoque opus ipsius, exercitationibus simile existit. Non solum autem exercitationum operibus, ueris opera assimilantur, sed & earum naturæ, cuius opus est & occultam per totum corpus facere transpirationem, per quam excernuntur superfluitates, & corpus in morbis uarijs modis expurgare. »

21

Aestate autem non nulli horum, & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ febres plurimæ, & [quartanæ.] & uomitus, & alui profluuia, & lippitudines, & aurium dolores, & oris ulcerationes, & genitalium putredines, & sudamina. A.l.1.f.2.d.2 c.6.p.60.F.& l.3.f.22.t.2.c. 5.p.745.C.

Aestate inquit & non nullos ex uernis morbis fieri, circa initia eius uidelicet. Nam, quæ fini ueris continuantur, sicuti similem habent temperaturam cum uere, ita & in morborum generatione commu F nicant. Inquit enim alios quosdam æstate generari illi proprios, ueluti febres continuas, & ardentes, & tertianas: & (ut simpliciter dixerim) quæcunque ex flaua bile, mala corporibus accidunt. Nam & uomitus bile per summa natante fiunt, & uentris profluuia ad inferiora defluente. Lippitudines quoque æstate plurimæ fiunt utpote repleto capite. Sic & aurium dolores, & alia similia æstate corpus patitur ex capitis repletione, alias ad alias corporis partes superfluitatem deponentis. Oris autem ulcerationes, propter biliosum humorem contingere, perspicuum existit. Genitalium uero putredines, non simpliciter, sed quando æstas aut humida magis fuerit, aut nullus flauerit uentus, aut auster in ea abundauerit. Nam, cum plurimum a modo naturæ recesserit ad humiditatem, aut flatuum carentiam: non genitalisi tantum putredines facit, sed cuiuscunque partis alterius: qualis est illa, quæ scribitur in tertio Epidemiorum constitutio, & quæ in secundo circa eius initia. Quæ uero paruæ sunt aeris euersiones, genitalia tāgunt, ut quæ ob humiditatem ac caliditatem ex quacunque occasione sint parata putrescere. Quare cum propriam æstas seruauerit temperaturam, qui multis superfluitatibus infestantur, quando hæ aliquam ob causam ad genitalia defluxerint, ipsorum putredines patiuntur. Sudamina autem e genere pustularum sunt in summa hærentium corporis parte, quæ instar ulcerum cutem exasperant. proueniunt autem, quemadmodū & ipsum ostendit nomen, propter multos sudores, qui uel biliosiores, uel omni- G no mordaciores existunt. mordent enim hi cutem, & pruriginosam efficiunt, & per modum ulcerum exasperant.

22

Autumno uero & multi æstiui morbi fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes, aqua inter cutem, et tabes, & stillicidia urinæ, [& difficultates intestinorum,] & læuitates intestinorum, & coxendicum dolores, & anginæ, & anhelationes (quas Græci asthmata uocant) & ilei, & morbi comitiales, & furores, & melancholia. A.l.1.f.2.d.2. c.6.p.61.B.& l.3.f.1.t.4.c. 15.p.374.E

In autumno (inquit) & æstiuorum morborum permulti fiunt, manente adhuc æstiuo humore in ipso, flaua bile scilicet. Neque enim, sicuti æstas ueri superueniens humores euacuat, ita & autūnus æstiuos, sed contrarium ex toto accidit. nam ex partibus extimis ad intimas ducit. Cum ratione igitur æstatem inquit non nullos ex morbis uernis generare, autumno uero non ex æstiuis aliquos, sed multos. Nam & quartanas febres in hoc ipso tempore fieri inquit, quia scilicet ex atra bile ortum habent, quæ duplicem habet generationem: alteram quidem ex flaua bile superassata: alteram uero ex sanguine crasso. Fiunt autem & erraticæ febres in autumno propter temperaturæ inæqualitatem: Et lienes magni, ob atræ bilis superfluitatem. Et aqua inter cutem ex liene contingit: Et, siqua dispositio tabida in dubio est, maxime autumno deprehenditur propter frigiditatem, siccitatem, & temporis inæqualitatem, ni- H hilominus autem & propter humorum prauitatem. Fiunt quoque ob easdemmet causas eo tempore potissimum urinæ stillicidia. Nam uesica in inordinatis ac repentinis ad calidum & frigidum permutationibus, refrigeratur: & quæ ex malis humoribus fiunt acritudines, ipsam molestant: tum prælertim, cum facta ad frigiditatem subita commutatio, eos qui antea difflabantur, & per sudores euacuabantur humores, ad uesicam conuerterit. Læuitates uero intestinorū sunt ueloces & sine ulla omnino transmutatione ciborum deiectiones, aut propter exulcerationem in superficie uentriculi aut intestinorū, quæ eorum modo fit, quo illæ, quæ in pueris græco uocabulo aphthæ, id est oris ulcera nominantur: uel propter potentiæ retinentis imbecillitatem. Quorum primum ex mordacibus, & substantiam tenuem habentibus humoribus fit: secundum uero ex magna uentriculi atque intestinorum prouenit intemperie. Hæc autem ambo maxime autumno fieri contingit. Coxendicum autem dolores ex malignitate humorum, & frigiditate fieri par est. Anginæ uero ex biliosis humoribus ortum habent, qui ad fauces autumno decumbunt: ab illis, quæ uere fiunt, differentes, quoniam illæ sunt quodā modo pituitosiores. Iam uero asthmata, idest anhelationes, tum propter humorum motū ad partes interiores, tum propter frigiditatem fieri consueuerunt. Propter hæc eadem, & qui ilei, idest uoluuli, nominantur. sunt autem cibi superfluitatum, quæ per aluum inferiorem excernuntur, retentiones, quæ magna ex parte A fiunt

A fiunt ex alicuius intestinorum partis inflammatione. Maxime uero par est, ut in frigido, sicco, inæquali, & malos gignente humores tempore, partes ad uentriculum atque intestina attinentes offendantur. Nam, qui in æstate tenues, & bene mobiles humores sunt generati, autumnus excipiens, qui frigidus simul atque inæqualis existit, ad profundum corporis agit. Sunt autem in profundo etiam intestina. Morbi uero comitiales accidunt ijs, qui naturam habent ad hanc passionem procliuem, propter repentinam ad contraria transmutationem. Calor enim media die, frigus uero in prima & ultima parte fit. Nihil autem adeo comitiales accessiones, sicuti talis uarietas, aptum est generare. Furores uero ob tenuium ac biliosorum humorum eueniunt malignitatem: sicuti melancholiæ ex atra bile, de qua paulo ante dictum est.

23 *Hieme uero morbi laterales, & pulmonis inflammationes, grauedines, atque raucedines, tusses, dolores pectoris & laterum atque lumborum, capitis dolores, uertigines, & apoplexiæ.*

A.I.1.f.2.d.2. c.6.p.61.B.& 495.A.

Hiemales morbos post autumnales exponens, non eodem modo, sicuti prius, dixit, hieme scilicet multos etiam autumnales morbos exoriri: quanquam prius in æstiuis, ipsos comparans uernis, ita dixerat: Aestate autem non nulli horum: In autumnalibus autem, Autumno uero & æstiuorum multi.

A.I.1.f.2.d.2. c.16.p.62.A.

B Nunc autem morbos hiemis simpliciter connumerauit, uel ex communi uolens hoc quoque in loco nos aliquid dictorum subaudire, uel simpliciter enuncians nihil autumnale tempus cum hiemali communicare. Atqui primas partes hiemis rationabile est, & ita experientia comprobatur, cum autumno morbos communicare. Inquit enim & ipse: Aestiuæ quartanæ magna ex parte fiunt breues, autumnales uero longæ, & magis, quæ ad hiemem coniunguntur, nisi quis dixerit ipsum de illis, quæ in extrema autumni parte generantur, facere mentionem. Verum morbos hiemis proprios hosce uult esse morbos laterales & pulmonis inflammationes, quoniam instrumenta respirationi seruientia, frigiditate læduntur: cum alia ita bene possimus obtegere, ut nihil, aut minimum sentiant ambientis frigiditatem. Respirationem uero nemo potest cohibere, neque aliter datur respirandi facultas. Ob hanc igitur ipsam frigiditatem, tusses hieme maxime fiunt, & laterum dolores: ob eandē etiam caput oblæsum, grauedines, tusses, atque raucedines operatur. Fiunt autem sicuti dolores laterum ob frigiditatem, sic & capitis atque lumborum, & omnium partium neruosarum. Vertigines quoque, cerebri læsiones consequuntur, sicuti & apoplexiæ. Nam & hæc passio fit, cum caput repletum est pituita.

A.I.1.f.2.d.2. c.6.p.61.A.

24 *In ætatibus autem talia contingunt, paruis & nuper natis puerulis uomitus, tusses, uigiliæ, pauores, umbilici inflammationes, aurium humiditates.*

A.I.1.f.3.d.1. c.3.p.109.B. & post p.110.

C Quæ ad ætates attinent, diligentius explicauit, quàm quæ ad anni tempora, facta in minores partes diuisione. In puerulis igitur nouiter natis ait fieri aphthas: Sic autem Græci uocant ulcera, quæ summam oris occupant partem, ob mollitiem maxime facta instrumentorum, quæ neque tactum, neque qualitatem lactis sustinent, quod non paruam in se serosam continet partem. Hæc autem pars uim habet abstergendi. Quare non est mirum, si in corporibus mollibus quasdam in superficie facit exulcerationes. Vomitus autem tunc his fieri par est, propter lactis, quod assumunt, multitudinem. Vigiliæ uero haudquaquam ipsis sunt assuetæ, ut qui maiori parte temporis dormiant: nisi forte quia patiuntur aliquid, fieri infantibus uigilias opinetur: siquidem multus somnus ipsi maxime secundum naturam inest. Pauores etiam per somnū infantibus adsunt, ijs præsertim, qui sunt natura edaciores: quando loca ad uentriculum pertinentia sensu quidem uigeant, sed imbecillia existant: cibus uero corrumpitur. Nos siquidem obseruauimus, non in tantillis solum, sed etiam in ætate perfectis, terribiles fieri per somnos imaginationes, quando multi & uitiosi humores grauāt & mordent uentriculum, præsertim ipsius os. Hæc enim particula præcipuum habet sensum. Vmbilicorum autem inflammationes non multo antea præcisorum, non sine ratione nouiter natis puerulis accidunt, non secus, ac si qua alia pars

D foret ulcerata. Verum & aurium humiditates passionibus annumerat, quāuis palati & narium in eodem numero non ponat, quoniam naturæ conuenit per nares atque palatum cerebri superfluitates per deriuationem expurgare: & fit hoc etiam ijs, qui sunt ætate perfecta. A natura autem aliena est expurgatio per aures. Verum & infantibus etiam per aures cerebrum expurgatur: & recte Hippocrates inter proprias huius ætatis passiones, etiam aurium scripsit humiditates. Est siquidem & totum corpus nouiter natis puerulis maxime humidū, adeo ut & ossium natura in ipsis potius cerea, quàm lapidea uideatur. Præ ceteris uero partibus cerebrum admodum humidum existit, quod etiam in perfectis talem habeat intemperaturam. Quare non absque ratione in puerulis, cum superfluitates abundent, per omnia foramina excernuntur.

25 *In progressu uero, cum iam dentire incipiunt, gingiuarum pruritigines, febres, conuulsiones, alui profluuia: & maxime cum caninos edunt dentes: & iis præsertim pueris, qui crassissimi sunt, & aluos duras habent.*

A.I.1.f.3.d.1. c.3.p.109.B. & post p.110

Prurigines quidem gingiuarum fieri, cum dentes pullulare incipiunt puerulorum, nihil mirum. Prurigo enim (græce ὀδαξησμὸς) pruritus quidam est cum exigua quadam molestia. Febres uero & conuulsiones atq; alui profluuia accidunt pueris, iam dētes edentibus, & nō etiam edituris, quemadmodum & ipse ostendit inquiens, Et maxime cum caninos edunt dentes. Liquet autem, quòd perforatis gingiuis a dentibus prodeuntibus, hi casus eueniunt, quemadmodum ubi stimulus infigitur carni, & sane

plus dentes affligunt, quàm stimuli. Hi siquidē semel firmati, in membro quiescunt, cui ab initio infixi E sunt: dentes uero tantum procedunt, quantum augentur. Febricitant ergo hac ætate pueruli & propter dolores, & uigilias, & inflāmationes. Conuulsiones autem eis accidunt tum propter hæc, tum propter crudum alimentum, & quia neruosæ partes nondum satis ualidæ sunt. Ad hæc omnia etiam ex necessitate, uentris profluuia consequuntur, quoniam alimentum non bene coquitur neque distribuitur. Quod autem dicitur, Pueris, qui crassissimi sunt, & aluos duras habent, ad conuulsiones refertur: cum his maxime pueris dicat conuulsiones fieri, qui crassissimi sunt, & aluos duras habēt. Tales enim plenum corpus habent, & abundans superfluitatibus, & ideo [conuulsionibus facile capiuntur: maxime uero] naturas has conuulsiones offendunt.

A. l. 3. f. 2. c. 5. p. 398. F

Cum uero iam magis adoleuerint, tonsillæ, & uertebræ, quæ in occipitio, ad interiora luxationes, anhelationes, calculi, lumbrici rotundi, ascarides, uerrucæ, satyria, strumæ, & alia tubercula, sed præcipue antedicta. 26

A. l. 1. f. 3. d. 1. c. 3. p. 104. B. post. p. 111. & l. 3. f. 18. t. 1. c. 16. p. 667. C.

Primum scripsit de recens natis puerulis, dein de illis, qui dentes edunt: nunc uero de ijs, qui mediam habent ætatem inter illos, qui iam dentes ediderunt, & qui sunt pubertati proximi. Nam deinceps sequenti aphorismo illorum commeminit, qui quartum ab ijs ordine locum obtinent. Verum tertiam ætatem, quæ nunc proponitur, quæ usque ad duodecimum & tertiumdecimum annum progreditur, multis capi ait passionibus. quarum primas tonsillas nominat, quæ sunt locorum ad isthmum attinentium inflammationes. Hic autē per isthmum oportet intelligere partem illam, quæ os & gulam interiacet, quæ per metaphoram quandam ita nominatur ab ijs, qui proprie dicuntur isthmi. Sunt autem angusti quidam terræ processus inter duo maria sitæ. Hæ autem tonsillæ sunt non nunquam solius tunicæ uentriculo ac gulæ & faucibus totique ori communes inflammationes: non nunquam uero & subiectorum ipsi musculorum, quando & uertebræ, quæ est in occipite, fiunt ad interiora inclinationes, de quibus post tonsillas inquit: Et uertebræ, quæ in occipitio, ad interiora luxationes. Nam a musculis inflammationem patientibus uertebra hæc tracta, ad partem inclinat ceruicis anteriorem. Nominauit autem hanc partem Hippocrates, non anteriorem, sed interiorem, ut ad uertebram retro locatam sui sermonem referens. Corporis siquidem ad profunda tradnctio, siue ex anterioribus, siue ex posterioribus fiat partibus, per unum uerbum, intra, monstratur. Cur igitur Hippocrates in nouiter natis puerulis, neque de tonsillis, neque de uertebræ, quæ est in occipitio, luxatione aliquid dixit, cū tamen & isti nihilominus cerebrum humidum, & plenum habeant superfluitatibus, adeo ut subiectis partibus demittat fluxiones? An quia hac ætate prius moriuntur, quàm subiecti faucibus musculi una cum neruis fortem subeant inflammationem? Adde, quòd hi partes eas habent molles, atque ideo non possunt ue G hementius intendi, ita ut uertebra intus ad ipsas attrahatur, Iam uero asthma (sic autem Græci uocant crebram respirationem, qualis currentibus accidit, aut quouis alio modo uehementi agitatis motione) in his quidem fit ob exercitium, quòd multa indiget animal respiratione: in alijs autem, in quibus non adest exercitium, ob angustiam eorum, quæ sunt in pulmone, uentriculorum. hæc uero angustia fit repleto uiscere ab ijs, quæ desuper ueniont, fluxionibus. hæ autem fluxiones plures quidem in recens natis puerulis fiunt. Cito autem ipsos interficiunt, quoniam & aliter male se habent. Nam & ex utero ad aerem ambientem transitus, & alimenti mutatio, & inflammatio, ab initio quidem locorum ad umbilicum attinentium, postea uero ob dentium generationem, eos omnes imbecilles reddit, & uix ea, quę dixi, tolerant mala: tantum abest, ut hæc, etiam fluxionem possint sustinere, ubi ad pulmonem decumbit. Lapis uero maxime propria passio est talium puerorum, ut qui ob edacitatem non paucos crudos humores coaceruent: ex quibus pars crassior una cum urinis ad uesicam perueniens, fit lapidum generationis materia. Accedit altera causa, uehementia caliditatis. Aceruant siquidem & senes humorem crudum non paucum, non propter edacitatem ut pueri, sed propter potentiæ concoquentis imbecillitatem: non tamen calorem fortem habent, qui ex materia crassa uaporem resoluens lapidem generet. Lumbrici uero atque ascarides uidentur alijs animalibus proportionaliter gigni, quæ non ex semine, H sed ex putredine habent generationem. Sola enim putredo hæc non est ad generandum sufficiens, sed & calore plurimo indiget. Cibus itaque plerunque corrumpitur in uentriculo, & præcipue in inferiore puerulis. uerum caliditas in ualde tenellis nondum materiam superat, in adultioribus autem & materia idonea est ad animalium talium generationem, & præterea caliditas adest. Ascarides igitur sunt tenues quidam lumbrici, qui in parte præcipue inferiore crassi intestini gignuntur. & plurimi manifeste gigni conspiciunt in iumentis male cibum coquentibus: quorum malam coctionem fœtor indicat excrementorum. Aliud uero genus lūbricorum est rotundorum, qui in superioribus magis intestinis generantur, adeo quòd ad ipsum quandoque uentriculum ascendunt. Multo uero plures hi, quàm ascarides, gignuntur in pueris. Rarior autem est lumbrici lati generatio, qui & longissimus est, & sæpe per tota extenditur intestina. Verum de hoc nullam fecit Hippocrates mentionem, quoniam neque eius erat propositū de omnibus agere passionibus, quæ mortalibus accidunt, sed de illis tantum quæ singulis ætatibus ut plurimum accidunt. Ob hanc igitur causam ipse enumeratis iam dictis, deinceps uerrucarum genus, & strumas adiecit, qui sunt morbi, germina uitiosæ mu titudinis ad exteriora & cutem repentis. Omne autem ipsorum genus tubercula (græce phymata) nominat, ita deinceps scribens: Acrochordones, strumæ, & alia tubercula. Quædam autem ex his præcipuo uocabulo

A bulo tubercula nominantur,quædam ſponte naſcentes & celerrime factæ inflammationes, quæ celerrime in altum attolluntur acumen,& celerrime etiam ſuppurantur.& plurima eſt horum in inguinibus & alis generatio, quoniam & in his partibus plures ſunt glandulæ,quæ aptæ natura ſunt ad has ſuperfluitates prompte excipiendas. Harum glandularum paſſio ſtruma quoque eſt, non ex calida materia, neque ad ſuppurationem properante, ſed potius quodam modo pituitoſiore & frigidiore cōſiſtens.

27 *Grandioribus autem,& iam accidentibus ad pubertatem, plurima ex his, & febres diuturnæ magis, & ex naribus profluuia ſanguinis.*

Incipiunt quidem pueri pubeſcere poſt annum quartumdecimum. Qui uero prope hanc ætatem accedunt, ſunt qui duodecimum,aut tertiumdecimum, aut quartumdecimum etiam agunt annum. Neque enim eſt unus omnium certiſſimus terminus pubertatis, propter caliditatem & frigiditatem temperaturæ. Calidi enim citius,frigidi uero tardius pubeſcunt. Laborant autem pueri hi multis quidem morbis antea dictis, propter ſimilitudinem temperaturæ, & præterea febribus diuturnioribus, quàm priores: non tamen aliquid dixit de ijs,quæ illa ætate febres abundant: uerum ex eo, quod nō dicitur,clarum eſt,quòd oſtendit ipſas acutas eſſe. Alterantur enim puerorum diſpoſitiones citiſſime B propter corporis humiditatem, & naturalis potentiæ imbecillitatem. Sanguinis uero profluuia ex naribus fiunt in tali ætate conſtitutis,quoniam hic humor in ea incipit abundare, non quia nunc plus de eo generetur, quàm prius, ſed quia nunc minus abſumitur ex ipſo, propterea quòd & augmentum minus eſt hac ætate, quàm priore, ut ad corporis proportionem.

28 *Plurimæ autem paſſiones puerulis iudicantur, non nullæ quidem in quadraginta diebus, non nullæ in ſeptem menſibus, non nullæ vero in annis ſeptem, quædam vero iam ad pubertatem accedentibus. Quæ vero permanſerint, nec in pubertate finierint puerulis, aut fœminis, cum menſtrua erumpunt, conſeneſcere conſueuerunt.*

A.l.5.f.4.t.1. c.5.p.434.D.

Si uerbum, diutinæ, ſermoni adiectum eſſet, melius foret: unde & non nulli nomen paſſionis de diutinis tantum ipſum arbitrantur intelligere. Verum his aduerſantur, quæ in alijs dixit aphoriſmis, ut cum ait, In acutis paſſionibus raro, & in principijs uti medicationibus. & , Tenues uictus & in longis ſemper paſſionibus, & in acutis. Manifeſtum itaque ex his eſt, quòd non in diutinis tantum, ſed etiam in acutis dicere conſueuit Hippocrates nomen paſſionis. Videtur itaque hoc in loco, aut de diutinis paſſionibus intelligere, aut mancum ſermonem protuliſſe. Nos uero ipſum ſupplentes, dicemus ita: Plurimæ autem diutinæ paſſiones puerulis iudicantur, non nullæ in quadraginta diebus, nō C nullæ in ſeptem menſibus, quædam in ſeptem annis. Ex diebus autem, quadrageſimus, primus eorum eſt ex quibus morbi diutini iudicantur, ultimus autem inter illos, qui acutos ex intercidentibus iudicant, ſicuti etiam ſupra notauimus. Quicunque uero hunc tranſcendunt numerum, ad ſeptimanæ rationem habent iudicium, non ſeptem diebus connumeratis, ſed primum quidem menſibus,deinde annis. quòd autem, qui hoc tempus tranſcendunt, ad quartumdecimum annum perueniunt, eſt ſine manifeſtum. Nam ſecunda ſeptimana in hoc completur tempore: & alias in pubertate magnæ fiunt corporis commutationes, ac in fœminis maxime propter menſtruorum eruptionem. Quare, ſi qui morbi neque hac ætate finiuntur,uſque ad longum tempus perdurare conſueuerunt.

29 *Iuuenibus autem ſanguinis ſputiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alij, ſed præcipue antedicti.*

Cum primas ætates ad pubertatem uſque minutiſſime diuiſerit, neſcio, quo modo adoleſcentum ætatem prætermiſerit, quæ medium obtinet locum inter puberes & illos, qui conſiſtentis ætatis uigorem habent. Verum ex alijs, quas tetigit, licet & de iſta conijcere: quæ in multis quidem communicat illis,quæ ex utraque parte ipſam circunſtant,ſed hoc habet peculiare in maribus, ſanguinis ex naribus profuſionem,de qua comminit in illis,qui ſunt prope pubertatem. Nam hic caſus incipit D in illa ætate apparere, ſed maxime uiget in adoleſcentibus, deinde ſubſiſtit in uiris. Verum hanc ætatem tranſgreſſus Hippocrates, ad illam, quę eſt iuuenum, peruenit: & primum ſanguinis ſputum ſcripſit,ac tabem, deinde febres acutas,& poſt has morbum comitialem. deinde poſt hæc ait,Et alij morbi,ſed præcipue antedicti, rectè quidem hoc adijciens. Nam rem ita ſe habere indicat niſus.At uero non ſat plene de febribus acutis dixit. Neque enim dicere ſimpliciter oportebat acutas,quæ & in pueris nihilominus fieri uidentur,ſed ex acutis tertianas maxime, & febres ardentes. Hæ enim præ ceteris febribus ſunt bilioſiſſimæ,& multis iuuenibus accidunt,quoniam & flaua bilis hac ipſa ſuperabundat ætate, a qua morbi tales in ſummo uigore conſiſtentibus accidunt.Tabem autem,& ſanguinis ſputum,non ſecundum ætatis naturam patiuntur,ſed ſecundum aliquid eorum,quæ ei accidunt. quare & antea dicebat,quòd ſenes plurimum,minus ægrotant iuuenibus.ubi & nos diximus,ꝙ ob incontinentiam iuuenibus,non ob ætatis imbecillitatem, ægritudines plurimę accidūt.ob hoc igitur & iuuenibus ſputiones ſanguinis accidunt,quia aut percutiūtur,aut cōtunduntur,aut ſaliunt,aut clamant uehemētius,aut refrigerātur,& humi cubant,aut replētur,aut propter aliquam huiuſcemodi cauſam.Ad ſputū uero ſanguinis, tabes conſequitur.Quare & propter hæc talia iuuenes ex accidenti ægrotabūt,non primum,neq; ætatis rōne.Morbi autē comitiales,quāuis malo uictu utantur, tamē ipſis nō accidūt multi ut mihi mirari ſubeat,quo modo & hos Hippocrates ſcripſerit: cum in alijs,nō modo, quòd abundant in pueris,

in pueris, dixerit, sed quòd etiam ex hac causa passio pueriles nominatur, & ꝙ ętatis mutatione sanantur. Fiunt igitur & in quibusdam iuuenibus morbi comitiales, qui prius non erant, propter uictus errorem, quem in ijs, quæ assumuntur, admittunt, & in alijs, quæ ab ipsis aguntur, operibus, & quia humi cubant, & Soli se exponunt & imbribus, atque alijs similibus. Verum hi morbi non multi sunt. Et fiunt quidem alij morbi eadem ratione. Quare melius fuerat ita scribere aphorismum: Iuuenibus autem & omnes alij morbi, quos diximus alijs accidere ætatibus, sed præcipue ardentes, & tertianæ febres. E

Vltra hanc ætatem anhelationes, morbi laterales, pulmonis inflammationes, lethargi, phrenitides, ardores, diuturna profluuia, cholera, difficultates intestinorum, lęuitates intestinorum, hæmorrhoides. 30

Iuuenum ætas quinta septimana terminatur. Iuxta hoc igitur & ipse in Prognosticis dicebat: Magis autem expectare oportet sanguinis quidem profluuium in ijs, qui nondum trigintaquinque annos attigere, Nam, quæ iuuenibus ætas continuatur, ad duas sequentes septimanas extẽditur: in qua ætate omnia uitæ munia æque, atque illi, qui in uigenti ætate consistunt, conantur peragere, non tamen eodem modo ad labores sufficiunt. Nam ex adustione, & algoribus, & humi cubatu, uigilijs, atque repletione, plus, quàm illi, offenduntur. Saneque horum temperatura plus atræ bilis habet: atque ideo in ea multi melancholia afficiuntur: ueluti ex anni temporibus, in autumno. Sicuti enim hoc tempus frigidum existens, pallidam excipit bilem tempore æstiuo exassatam: sic declinantium ætas iuuenilem, quæ maxime æstati similatur, subsequitur. mirandumque est, cur in ea non scripserit melancholiam. Ego tamen in quibusdam exemplaribus hanc quoque scriptam inueni, siue aliquis sit ausus apponere id, quod defecerat, tanquam ab Hippocrate prætermissum, siue ab alijs, qui exemplaria mendosa crediderunt. Moriuntur autem & ex tabe hac ætate multi & ex iuuenibus, quicunque ex sanguinis sputo in tabem incidunt. Non tamen hac ætate multi sanguinem spuunt, quoniã neque in talibus sanguinis est multitudo. anhelationibus uero, & pulmonis inflammationibus, ac laterum doloribus magis capiunt, quàm iuuenes: ut qui & uictu simili, & laboribus etiam utantur, sed multo imbecillius, quàm illi, corpus habeant. Et omnino eos, quos prætermisit in ætatibus uigore consistentium morbos nominare, eos non omnes enumerat. Nam & phrenitides, & ardores, & choleræ, & difficultates intestinorum nihilominus iuuenibus quàm declinantibus, accidunt, occasionem sui ortus ex flaua bile capientes. Diuturniora autem in declinantibus uentris profluuia contingunt, propter alimenti distributionis defectum. Nam omnium ferę ætatum, ea, quæ iam declinat, paucissimis indiget ad corporis resumptionem: siquidem & id, quod ex ipsis resoluitur, paucissimum est. Neque enim corpus similiter calidum est, ut prius: neque amplius in augmentum quicquam assumitur: sed neque quòd uirtus contentiua multum imbecillis sit, ut in senibus, plus aliquid ex corpore defluit. Quia igitur uentris profluuia, uel coctione, uel alimenti distributione frustratis accidunt, aut propter bilis acritudinem abradentis intestinum, hæcque omnia in declinantibus sunt: non sine ratione in eis alui profluia diu perseuerant. Febres quidem lethargicæ fiunt ex humore pituitoso in cerebro aceruato. Prioribus aũt ętatibus humor hic deficit magis, quàm superabundet. In senili autem ætate plurimus quidem est, uerum propter ætatis frigiditatem febres non accendit. In ijs autem, qui ab ætatis uigore declinant: & hic humor superabundat, & nondum corpus frigidum est. Læuitates uero intestinorum ostensæ sunt, hæ quidem a frigida fieri pituita, hæ uero a sola in temperatura, quæ uim alui contentiuam reddit imbecillem, hæ autem ab ulcerosa dispositione: atque hæc omnia in declinantibus superabundant. Sanguinis uero per ora uenarum (quod Græci hæmorrhoidas uocant) profluuium, uere huius ætatis est passio, sicuti melancholiæ. Fit enim ex atra bile, quãdo ad uenas, quæ in sede sunt, repente tota decumbit. A me quidem omnium enumeratarum passionum causa fuit explicata: scientia autem horum cum probatione illis adueniet, qui legerint demonstrationes, quas super his in nostris scripsimus tractationibus: quæ quot sint, ac quales, & quam doceant contemplationem, legenti librum de ordine nostrarum commentationum, licebit discere. Ex his enim promotus, quo modo earum singulæ sint perlegendæ, cognoscet. F G H

Senibus spirandi difficultates, destillationes cum tussi, vrinæ stillicidia, urinæ difficultates, articulorum dolores, renum passiones, uertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus totius corporis, uigiliæ, alui, oculorum & narium humiditates, uisus obtusus, glaucedines, auditus graues. 31

A.l.3.f.1.t.4. c.4.p.370.F. & 667.B
A.l.3.f.1.t.5. c.12.p.390.F

Senes a senioribus non nulli Hippocratis sectatores distinguunt: nomen seniorum ultimæ ætati tribuentes, & hoc perpetuum esse existimantes: senes autem in priori ætate statuentes, quæ media est inter iuuenes ac seniores. Sed nunc manifeste monstrauit se senes eos, qui extremam agunt ætatem, nominare. in ipsis ergo sermonẽ terminauit, ut qui iam omnes ætates percurrisset. Hi uero sæpissime a destillationibus, quę sunt cum tussi, capiuntur: quoniam partes ad caput attinentes, in ipsis facillime refrigerantur, & quia multæ in ipsis fiunt pituitosæ superfluitates, cum iam admodum frigidam crebri habeant temperaturam. Asthmata uero, hoc est crebri anhelitus, ex ijs destillationibus ortum habent: cum alioqui & spirandi instrumenta non raro habeant proprium sui algoris principium, quando in ipsis multæ ac crassæ superfluitates generentur. Ad hæc, cũ uires sint imbecillæ, renes sæpius obstruuntur, & lapides generantur, quando tenax uel crassa superfluitas ibi firmata tophosam consistentiam

* πρεσβύτας.
* γέροντας.

A stentiam assumpserit. Articulorum autem dolores aliquando fiunt fluentibus ad hæc loca superfluitatibus, aliquando propter instrumentorum, quæ natura ad eorũ motionem fabricauit frigiditatem. Vertigines autem ipsis accidunt, propter spiritum uaporosum, qui in partibus cerebri inordinato cietur motu: sæpe etiam in uentriculo uitiosis superfluitatibus aceruatis, ad cerebrum fertur exhalatio uaporosa. De apoplexia autem quid oportet dicere? Nullus est enim morbus adeo senili ætati familiaris, quoniam in ea cerebrum pituitosis repletur superfluitatibus. Siquod uero ulcus aduenerit senibus, difficulter sanatur propter defectum sanguinis: Vehementius insuper se scalpunt, quod pruritum appellã uit: quoniam illæ, quæ pruritum operantur superfluitates, difficilem habent per cutem euacuationẽ.

A.l.3.f.1.t.1. 1.17.p.341.F Rationabile siquidem existit & cutem in ipsis ex frigiditate densiorem esse, & superfluitates plures simul ac crassiores existere. Plurésque ipsorum (neque enim omnes) continue uigilant: quod eis accidit, quia senectus plena curarum est, sed magis, quia corpus habent exiccatum: unde tunc magis uigilãt, quando integra sanitate fruuntur. Dictum autem a nobis est & in commentarijs de temperaturis ipsas quidem corporis partes in senectute fieri sicciores, sed multitudinem superfluitatum pituitosarum aceruari: ob quam causam a multis putatur senectus frigida & humida. In quo autem tempore hæ plures in cerebro aggregantur, fiunt senes potius somnolenti: In quo uero bene excernuntur, peruigilant.

B Contingit autem & pauciores superfluitates generari, & citius excerni eo tempore, quo salubriter degunt: unde & maxime propria passio senilis ætatis uidetur esse uigilia. Humiditates autem in ipsis & oculorum & narium liquet fieri, propter cerebri superfluitates, quibus eisdem ad aluum defluentibus, & ipsa sæpius humectatur. Hebetes autem uisus, & graues auditus, propter potentiæ sensibilis accidunt imbecillitatem: glaucedines uero propter immodicam instrumentorum siccitatem, & quia speciem habent suffusionis.

GAL. IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS QVARTVS.

1 A.l.3.f.21.t.1. c.10.p.717.B C *Vtero gerentes sunt medicandæ, si materia turget, quarto mense, & usque ad septimum, sed hæ minus. Iuniora autem & seniora uereri oportet.*

Fœtus habent eandem coalitus rationem cum utero, quam cum arboribus fructus. Hi siquidem in prima generatione debilioribus pediculis continentur, & ideo facile decidunt, quando uehementior uentus ipsos concusserit: posthac aucti, difficilem habent a plantis dissolutionem: sicuti rursus, cum perfecti sunt, sponte sua sine ui extrinseca decidunt. Eodem modo & conceptus, in primo quidem tempore a feminis iniectione, si quando saltare cõtigerit mulierem, aut in lubrico cadere, siue quouis alio modo, uel animo, uel corpore moueri uehementius, facile dirumpuntur. Sic etiam, & cum iam perfecti sunt. Tempore uero intermedio firmiorem habent coalitum: quare mulier utero gerens potest fortiores motus sustinere sine fœtus offensione. Quæ oĩa Hippocrates noscens, recte inquit, Vtero gerentes sunt medicandæ, si materia turget, quarto mense, usque ad septimum: quod est medio tempore foetationis, cum fœtus utero firmiter alligatur. Nõ tamen omnes, quæ hoc tẽpore indigent purgatione, permittit purgari: sed si materia turget, inquit, hoc est, *cogat accelerare. Tractum enim uocabulum est ab animalibus ad coitum concitatis. Cum igitur superabũdantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur, nondum in aliqua parte firmati: tunc ad eos expellendos natura incitatur, & aliquo indiget manum porrigente, & hunc humorũ motum ad aluũ

*.i. suo motu quasi ad euacuationem incitet, atque solicitet.

D deducente. Eos uero, qui aliqua in parte sunt firmati humores, non oportet mouere. Sic igitur & illud dictum est: Quicunque inflammationes in morborum principio medicamento conãtur soluere: nihil de eo auferunt, quod intentum est atque inflammatum: (neq; enim passio, ut quæ cruda sit, cedit) quæ uero sana sunt, & morbo resistunt, colliquant. Quòd autem Hippocrates uerbo, medicari, pro purgare medicamento, consueuerit uti, omnes confitentur, quicunque uel paruam habent de eius dictione notitiam. Nã, ut quispiã alia omittat ipsius uolumina, & de solis post hac scriptis aphorismis meminerit: nihil aliud per uocem, medicari, in eis posse significari intelliget, ueluti paulopost fiet manifestum.

2 A.l.1.f.4.c.3. p.136.E *In medicationibus talia educere e corpore, qualia & sponte prodeuntia, iuuant: quæ uero contrario modo prodeunt, cohibere oportet.*

Sponte euacuari e corpore dicimus, quæcunque sine aliqua medici opera excernuntur, non nunquam ea, quæ nostrum regit corpus, potentia ipsum expurgante, nonnunquam ex irritamento aliquo, aut quia a uasis non contineantur. Cum itaque natura superfluum euacuat, iuuatur animal. cum uero alioqui excernitur, casus ratione: neque inde utilitas ulla prouenit, & talis euacuatio prauæ dispositionis est signum. Recte igitur Hippocrates consuluit imitari naturam. Est autem imitatio, in unoquoque morbo tentare tales humores euacuare, quales nouimus in spontinis prodesse euacuationibus.

Prius itaque dictum eſt ab ipſo de omni euacuatione generalius. Sic & uaſorum inanitio, ſiquidem tã E
lis fiat, qualem fieri oportet: confert, & leuiter ferunt. Nunc uero de ſola purgatione eundem fecit ſer
monem, quoniam de hac docere propoſuerat in præſentis libri loco. Melius igĩ fortaſſe fuerit de om-
nibus euacuationibus, quas medici moliuntur circa ægrotantium corpora, nos quoque ſermonem re-
petere. Fiunt enim hæ aliquando per medicaméta totum corpus expurgantia, per uomitus & deiectio-
nes, aliquando medicina partis alicuius eſt euacuatiua, ueluti quæcunque per palatum & nares a capi-
te abducunt ſuperfluitates. E genere autem ſuperfluitates abducentium ſunt, & quæ per tuſſim expur-
gant, quæcunque in pectore ſunt atque pulmone, & quæ per urinas abducũt totius ſanguinis ſeroſam
ſuperfluitatem. Clyſterem quoque ex hoc genere feceris, & quodcunque aliud totum corpus æquali-
ter non euacuat, quemadmodum & uenæ ſectio creditur euacuare, & omnino ſanguinis extractio quæ-
cunque, & quouis modo facta. Ex talibus autem eſt euacuationibus & quæ per uterum fit, & quæ
per ora uenarum ſedis, & quæ per exercitia, & frictiones, & omnem motum, atque calorem, & bal-
neas calidas, præſertim nitroſas, ſulfureas, & bituminoſas, & ex accidenti, inedia. Hæc ſiquidem omnia
uidentur quidem totum corpus æqualiter euacuare. Siquis tamen exactius perquirat, inueniet non
æqualiter euacuare. Verum in his, cum ſit paruus exceſſus alterius ad alterum ſecundum eorum, quæ
euacuantur, qualitatem & quantitatem, ideo æqualis euacuatio uidetur. Quæ uero pharmaca purgato F
ria nominantur, ſpeciem faciunt euacuationis manifeſte differentem: de quibus, ut dixi, nunc ipſi doce
re propoſitum: non tamen quicquam plus docet, quàm quod de omnibus euacuationibus ipſe iam di-
xit. Vna etenim eſt omnium intentio ac ſcopus humor ſuperabundans: cuius notitia eſt perquirenda
ex eo, qui toto corpore præter naturam color repræſentatur, & inſuper ex caſibus, & morbis, & tem A.l.1.f.4.c.3.
pore, & regione, & ætate, & conſtitutione, & natura ægrotantis, & uitæ inſtituto, & uictu: Veluti (ſi ita p.136.D
contigerit) colore pallidiori in toto corpore apparente, quemadmodum in illis, qui regio morbo labo-
rant, non euacuata per ſedem bile, aut puſtulis aliquibus billoſis per totum corpus diſperſis: particula-
tim autem, ſi morſus in uentriculo aliquis atque faſtidium ſentiatur, & adſit cibi appetentiæ defectus,
ac ſitis, ore ad amaritudinem alterato, aut quia in aliqua parte corporis ſit eryſipelas, aut quia tertiana
febris hominem habeat, aut ex ardentibus illa, quæ ex amara fit bile. Nam in his omnibus flaua bilis
abundat. atque idcirco conabimur ipſam educere illis medicamentis, quæ cholagoga, id eſt bilis edu-
ctiua, ab effectu nominantur. Atq; hoc eſt, quod ab Hippocrate dicitur: Si, qualia oportet purgari, pur-
gentur: confert, & leuiter ferunt. Quod enim dicitur, qualia oportet, abundantiam ſignificat humorũ
uidelicet ſua qualitate infeſtantium ægrotantem. Ob hanc igitur cauſam ait tales conferre euacuatio-
nes. Sed, quoniam omnes artificioſæ coniecturæ in actionibus aliquãdo aberrãt (ſimilitudines etenim, G
ut ipſe inquit, non ſolum uulgares, ſed etiam medicos eruditos aliquando decipiunt) alterum nobis
dedit indicium bonarum euacuationum, tolerantiæ facilitatem: ut & in hoc fiduciam habeamus, cum
recte fecerimus euacuationem. Quod igitur in flaua bile dixi, ueluti in exemplo, hoc idem mihi & in
atra intellige. Nam & in hac color totius corporis ad nigritiem tendit, & puſtulæ nigræ fiunt ex atræ bi
lis colore: &, quicunque morbi ex eius fiunt exuperãtia, multitudinem humoris indicant manifeſte:
quemadmodum elephas, cancer, & quartanus circuitus ex melancholico humore generantur: & lien
magnus, & uarices nigricantes ſunt eiuſdem humoris alumnæ paſſiones, quẽadmodum & quæ melan-
cholia nominatur, & omne mentis delirium, cui ira, temeritas, atque immanitas iungitur. Hippocrates
uero etiam ex menſtruis, ſuperabundantem in fœminis humorem coniecturabatur: & ſcripta ſunt ab
eo indicia, in primo libro de morbis mulíebribus. Ex his igitur, ꝙ atra bilis abũdet, dignoſcere opor-
tet: & has habẽtem intentiones, ad eius accedere euacuationem. Secũda autem in ipſa euacuatione in
tentio habenda eſt, tolerantiæ facilitas. Quæcunque uero in atra bile & flaua ſunt dicta, hæc mihi & in
pituita intellige, tumores œdematoſos hoc eſt inflatos, puſtulas, totius corporis colorem pro humoris
ſpecie, febres quotidianas, mentis pigritiem atque torporem, ſomnos profundos, capitis grauitates,
& quoſdam acidos ructus, quando in uentriculo pituita abundarit. Hæc enim omnia ſuadent medi- H
camentum dare pituitam purgans. Facta uero iam purgatione, tolerantiæ facilitas atteſtabitur & di
gnotioni, & ei, quam auſus es facere propter ipſam, euacuationi. Ad dignotionem uero, & ſpem eua-
cuationis, habes etiam conferentem aliquid non ſolum ætatem, uel naturam ægrotantis, ſed etiam
anni tempus, & præſentem conſtitutionem, præterea & regionem, & uictum antecedentem, una
cum alijs uitæ inſtitutis. Etenim didiciſti, ut hęc omnia, non nulla pituitam, non nulla flauam bi-
lem, non nulla atram exaugeant. Hæc quidem omnia, ut dictum eſt, ſunt intentiones exhibendi
medicamentum, uim habens humorem infeſtantem expurgandi. In ipſa uero euacuatione altera
erit intentio, uel nobis ferens recti iudicij teſtimonium, uel erroris. Recti quidem iudicij, toleran
tiæ facilitas: erroris autem, difficultas. Nam infeſtantium humorum euacuationem facile tolera-
bunt ægrotantes. Siquid uero aliud, & non quod infeſtat, euacuatur: neceſſarium eſt omnino ma-
le ipſos tolerare. Quod igitur, ut dixi, in principio libri per unum oſtendit aphoriſmum, ita ſcribẽs:
Sic & uaſorũ exinanitio ſiquidem talis fiat, qualem fieri oportet, confert, & leuiter ferunt: Id in hoc lo-
co nunc in duas ſecans partes in medicationibus, per priorem quidem hunc ſermonem, quæ ſint con-
ferentes uacuationes, docet, per alterum autem, qui ſequitur, admonet, ut tales euacuationes firmum
indicium ſubſequatur, facilitas tolerantiæ, Exempla uero ipſe appoſuit earum, quæ ſponte fiunt, eua-

A cuationum ad bonum, multa quidem in libris Epidemiorum, pauca uero in hoc ipso libro Aphorismorum, qualia huiuscemodi sunt: Quem aqua inter cutem habet: per uenas in uentrem aqua fluente, solutio. Si lippitudo adsit: ab alui profluuio capi, bonum. Quibus biliosæ deiectiones, surditate superueniente cessant: &, quibus surditas, biliosis factis cessat.

3 *Si, qualia oportet purgari, purgentur, confert, & leuiter ferunt: contraria uero.*

Prius hic aphorismus a nobis expositus est in præcedentis aphorismi expositione: scriptus etiam in superiori libri parte, iisdem uerbis: quare & non nulli eum de hoc loco sustulerunt.

4 *Medicari æstate superiores magis, hieme uero inferiores.*

A.l.1.f.3.d.5.c.1.p.128.F.& 129.A.& f.5.c.10:133.B.

Subaudire oportet, uidelicet uentres. Recte autem æstate purgat superius, quoniam & qui tunc humor superabundat, flaua bilis est, & omnino tota natura animalis propter ambientem caliditatem magis ad superiora mouetur. Quælibet autem superfluitas, eo, quo uergit, ducenda est per loca conuenientia: quemadmodum ipse in libro de humoribus scripsit. Addidit huic aphorismi sermoni uerbum, magis: neque simpliciter dixit, Medicari æstate superiora, hieme uero inferiora. Nam, etsi non sæpe, B raro tamē tempore æstatis humor pituitosus uisus est abundare, sicuti hieme aliquando flaua bilis.

5 *Sub Cane, & ante Canem difficiles sunt medicationes.*

A.l.1.f.4.c.1.p.135.A.& f.4.c.5.p.140.F.
A.l.1.f.4.c.5.p.140.D.

Nam & exusta tunc natura nostra non fert eam, quæ a medicamentis purgantibus prouenit, acrimoniam. Quare plures purgati hoc tempore, incidunt in febres: & natura ob æstum imbecilla, magis ex purgatione dissoluitur. Sed & purgatio hæc praua fiet, cum calor aeris ambientis in partem trahat extrinsecam, contrariam ei, ad quam medicina ducit humores. Sicuti enim balneæ calidæ natura aptæ sunt obsistere purgationibus, sic & calor æstatis, tunc præcipue, cū seipso uehementior extiterit.

6 *Graciles, & facile uomentes, purgare superius, cauentes hiemem.*

A.l.1.f.3.d.5.c.1.p.119.A.&.136.c.3.E.

Hic addere oportet, quod paulo antea dictum est uerbum, magis. Magna enim ex parte graciles sunt biliosi. Si igitur hoc accesserit, ut sint ad uomendum faciles: sunt per superiora purgandi, nisi obsistat hiems. Nam supra dictum est medicari æstate superiores magis, hieme autem inferiores oportere.

7 C *Vomentes uero difficulter, & mediocriter bene carnosos, per inferiora, cauentes æstatem.*

A.l.1.f.4.c.4.p.138.E.& 142.E.

Si facilis ad uomendum, & gracilis sit, per superiora purgandus est, nisi sit hiems, hoc est æstate, autumno, & uere. Sin difficulter uomat, & mediocriter bene carnosus sit: per inferiora, si res urgeat, solum cauendo æstatem: aliud autem anni tempus non oportet cauere.

8 *Tabidos uero, cauentes ad superiora purgationes.*

A.l.1.f.4.c.5.p.142.E.

Ad superiores, inquit, purgationes nunquam tabidos duxeris, ueritus scilicet instrumentorum, quæ respirationi obseruiunt, imbecillitatem. Per tabidos autem intelligere oportet uel eos, qui tabem patiūtur, uel qui ad eam sunt natura proni: de quibus ipse in primo libro Epidemiorum scribit: Et maxime moriebantur, quibus natura ad tabem prona erat. Est autem his pectus angustum, & qui in eo continetur, pulmo.

9 *Melancholicos autem plenius per inferiora, eadem ratione contraria apponentes.*

A.l.3.f.15.t.2.c.5.p.608.D.

Ventres inferiores uidelicet melancholicorum oportet eadem ratione plenius medicari. Plenius autem dixit pro fortius. Qui uero ad inferiora declinat hic humor, non sine ratione ipsum iubet per D uentrem inferiorem euacuari, sicuti flauam bilem per superiorem, cum sit leuis humor, & sponte continue superfluitet. Commune igitur ambobus est, ut ducantur, quo uergunt, per loca conuenientia: proprium autem alteri quidem humori, per superiora loca euacuari, quoniam ad hæc uergit: alteri uero per inferiora, quoniam & ipse ad ista declinat. Contraria itaque est per superiora euacuatio illi, quæ fit per inferiora: quorum utrunque fit secundum unam communem rationem. Quare recte dixit Hippocrates, eadem ratione contraria apponentes.

10 *Medicari in ualde acutis, si materia turget, eadem die: tardare enim in talibus, malum est.*

Dictum est & a me prius, quòd uerbum, turgere, Hippocrates transtulit ab animalibus, quæ ad coitum properāt, cum naturali quadam concupiscentia moueantur ad feminis excretionem. Ostensum est enim in libris de semine, quòd fœmina etiam in coitu semen excernit. Quando igitur uel in toto corpore similis huic fuerit naturæ imperus ad excretionem superfluitatum, uel si non toto corpore, saltem in partibus principalioribus: tale quid consueuit Hippocrates per uerbum, turgere, significare: & statim per medicamentum euacuationem faciendam iudicat prius, quàm uel uirtus uitiata fuerit, uel febris caliditas aucta sit, uel ad aliquod membrum principale decubuerint ij, qui p corpus uagātur, humores. Quòd aūt ualde acutos morbos nominauerit, quos prius peracutos dixit,

 unicuique

unicuiq ue liquet. Et quidem, quòd iudicationis horum terminus est prima septimana, dictum & a me E
prius hoc est.

Quibus tormina adsunt, & circa umbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neque a medicamento, neque aliter solui- 11
tur, in aquam inter cutem siccam firmatur.

Tormina fiunt & propter morsum uehementem, & propter spiritum flatuosum, qui non habet exitum, sed in intestinorũ inuolucris est interceptus. Quòd uero dolores ad tales dispositiones cõsequantur, nemini dubium. At, cum circa umbilicum ac lumbos se firmauerint, & neque a medicamentis, neque alijs soluuntur auxilijs: quædam est earum partium intemperatura quæ iam contraxit habitum: quæ magna ex parte perseuerans, eam aquam inter cutem efficit, quæ ab Hippocrate sicca nominatur. Vocatur autem hic morbus a posterioribus medicis tympanias, quoniam abdomen percussum talem sonũ edit, qualem tympana. Nam & in illis per cutem extentam subiectus aer percutitur, quem admodum aer in hoc morbi genere, qui in profundo locatur. Quòd uero & hoc morbi genus ex tumoris similitudine hydropen, id est aquam inter cutem Hippocrates nominet, est manifestum: Nó tamen humidum est, sicuti qui ascites ab utris similitudine dicitur: in quo materia collecta non est flatuosus aer, sed humor aquosus. Videtur autem a maiori frigiditate generari aquosus hydrops, quem asciten F uocant, quoniam in membrana abdominis interiore, peritonæo græce dicta, humor ueluti in utre quo dam continetur: a minore autem tympanias. Neque enim humida substantia in flatuosum aerem sine calore aliquo potest transmutari.

Quorum alui, intestinorum leuitate laborant: hiberno tempore supra purgari malum. 12

Morbum, in quo celeriter ea, quæ comeduntur talia deijciuntur, qualia deuorata fuerint: læuitatem intestinorum nominant. Fitque ex potentiæ contentiuæ debilitate: sed consequitur ad omnium, quæ ad aluum pertinent, instrumentorum intemperaturas, hoc est ipsius uentriculi, in quem cibos deuoramus: & eorum, quæ ex hoc suscipiunt atque transmittunt, intestinorum. Fit etiam quandoque læuitas intestinorum ex aliqua summas partes occupante exulceratione, simili illis, quæ in ore fiunt, quas Græci aphtas nominant. Intemperaturæ igitur non nunquam fiunt, ut quispiam dicat, habituales: (sic uero nominant illas, quæ ipso corporum habitu læso fiunt) quandoque propter frigidam pituitam, qualis est acida maxime. Earum autem, quæ in summa parte hærent, exulcerationum causa est humor acris & tenuis. Hic igitur etsi per superiora purgari debet, quoniam huiuscemodi humores magis fluitare soleãt, quàm ad inferiora secedere: non tamen hoc hieme faciendum est: sicuti etiam superius est dictum. Al- G ter uero pituitosus, quando adhæserit intestinis, nunquàm est per superiora purgandus, hoc est per uomitoriam medicinam. Sola enim euomi natura apta sunt, quæ in uentriculo continentur: eorum uero, quæ continentur in intestinis, nihil potest per uomitus euacuari.

Qui ad elleborum non facile supra purgantur, eorum corpora ante potionem copiosiore cibo, et quiete humectan- 13
da sunt. A.l.1. f.4.c.5. p.140.D. & 142.E.

Prius oportet tentare eum, qui elleborum sumpturus sit, quo modo se habeat ad superiores purgationes, hoc est ad eas, quæ fiunt per uomitiones. Fiat autem periculum per medicamenta uomitoria, quæcunque sunt mediocria. Si igitur non facile purgari uideatur, non oportet huiuscemodi hominẽ ad elleborum ducere, antequam præparetur. Hoc autem fieret, si per continuos uomitus assuescat is, qui est sumpturus elleborum, ad prompte uomendum. Verum hoc, ut paruum aliquod, atque omnibus notum, Hippocrates prætermisit. Melius autem fieret præhumectando corpora. Præhumectantur autem copiosiore alimento, atque quiete. Ac de quiete quidem clarum est. Sicut enim exercitia sunt apta natura exiccare: sic & requies (quod ocium est, & ab exercitatione uacatio) seruat humiditatem. Cibus uero non simpliciter copiosior est aptus natura humectare, sed quicunque nullam habet fortem H qualitatem, hoc est neque acerbam, neque acrem, neque salsam, neque amaram. Forte autẽ neque simpliciter cibus, hic, qui talis est, est appellandus, sed hoc totum, cibus medicinalis: sicuti illi, qui est cibus simpliciter, soli hoc inest ex omnibus, ut ex sua natura, non autem ex accidenti solidas partes animalis humectet, hoc ipsum non per se, sed ex accidenti aliquo faciente quiete. Quia enim eam, quæ prouenit ex cibo, humiditatem non exiccat: idcirco dicitur humectare. Aqua uero neque epota, neque extrinsecus occursans, natura apta est solidas animalis partes humectare. De talibus autem perfectiorem posset quispiam habere doctrinam legendo librum nostrum de potentijs naturalibus, & librum de tabe.

Cum biberit quis elleborum, ad motiones quidem corporum ducere magis: ad somnos uero atque quietem, minus. Indi- 14
cat autem nauigatione turbari motione corpus. A.l.1.f.3.d.5. c.8.p.132.E. & c.11.p.143 A.

Ipse attulit causam, ob quam eorum corpora moueri præcipiat, qui assumpserunt elleborum. Quies siquidem in eodem statu conseruat, motus uero transmutat atque alterat corpus: ut indicat nauigatio, quæ motus quidem est, turbat autem corpora adeo, ut & uomitum excitet. Cũ igitur talis motus fuerit sufficiens etiã solus ad uomitum corpus præparare, fit sane rationabile, ut, si uomitorio medicamento

coniungatur

A coniungatur, longe maiorem habeat efficaciam. Quidam pro nauigatione nauſeam ſcribunt, ut ſit ſermo talis. Oſtendit autem & nauſea, quæ uehementioribus corporis aduenit motionibus, ex motione corpus perturbari. Liquet autem, quòd & hic ſermo eandem uim habet cum priore.

15 *Cum uolueris magis ducere elleborum, moue corpus: cum uero ſiſtere, ſomnum facito, & non moueto.*

Prior quidem aphoriſmus, quo modo oporteat hominem, qui elleborum ſumpſit, ad purgationem præparare, nos docuit: præſens uero, quo modo ſiſtere purgationem. Non eſt autem abſque ratione, quòd ea, quæ ſiſtunt purgationem, ſint contraria ijs, quæ uomitum cient. Si igitur motiones ciebant, ſiſtent quietes: & multo magis ſomnus, in quo actiones animales ociantur, quæ & per ſenſum fiunt, & præterea per muſculos in motibus uoluntarijs.

16 *Carnes ſanas habentibus elleborus periculoſus. facit enim conuulſionem.*

Quod in præcedentibus dixerat in omnibus purgationibus, hoc nunc in ea ſola dicit, quæ fit per elleborum: adeo ut duo aphoriſmi poſſint inuicem iungi, tali modo: Qui corpore bene ſe habent, difficile eſt medicari. Sic ergo & elleborus carnes ſanas habentibus periculoſus eſt, conuulſiones B enim facit. Habet nanque elleborus iſtud præcipuum, facere conuulſionem, propter actionis uehementiam.

A.l.1.f.4.c.5. p.14c.E. & 616.D

17 *Si quis febrem non habens, abſtineat a cibo & cordis morſum, & tenebricoſam uertiginem patitur, & oris amaritudinem ſentit: purgatione indigere per ſuperiora ſignificat.*

A.l.3.f.13.1.1 c.10.p.525.B

ἀποσιτία idem ſignificat, quod ἀνορεξία, ideſt cibi faſtidium. καρδιωγμὸς autem id eſt cordis morſus, eſt cordis, hoc eſt oris uentriculi, paſſio. Priſci ſiquidem & hoc, cor nominabant. σκοτόδινος autem id eſt tenebricoſa uertigo, eſt, quando ſimul res conſpectæ uidentur circumuolui, & ſenſus uiſus repente deſtruitur, cum ægrotus ſibi tenebras circunfundi opinetur. Fit autem hoc ore uentriculi a malis humoribus morſo. Nam propter neruorum magnitudinem, qui ad ipſum a cerebro ueniunt, hac parte patiente, animæ opera detrimentum patiuntur. Hi itaque caſus ſunt communes humorum omnium mordacem habentium naturam. Os autem ſentire amaritudinem, ſolius bilis, quæ pallida & flaua nominatur, eſt opus; quare rectè in huiuſcemodi inquit Hippocrates ſignificari, quòd oporteat purgari per ſuperiora: quod explanatum, talem habebit interpretationem: Huiuſcemodi caſus ſignificant medico, indigere hominem purgatione per ſuperiora, hoc eſt per uomitiones.

A.l.3.f.1.1.5. c.1.p.381.C.

18 C *Supra ſeptum tranſuerſum dolores, purgatione indigere per ſuperiora ſignificant: quicunque uero inferiora moleſtant, per inferiora.*

Hic aphoriſmus, quod antea in uno dolore docuit oris uentriculi, hoc ad omnes extendit dolores. nam clarum eſt, ut, quicunque ſupra ſeptum tranſuerſum conſiſtunt, purgatione indigentes conſulat per ſuperiora purgari, quicunque infra ſeptum tranſuerſum, per inferiora. Addidit autem ſermoni, purgatione indigentes, nequis forte arbitretur curare Hippocratem omnes dolores ſimpliciter per euacuationem. Neque enim nunc dicit hoc, ſed quòd ſecundum humorum infeſtantium inclinationes, oportet etiam facere euacuationes: & neque ſupra ſeptum tranſuerſum dolores per ſubducentia medicamenta euacuare, neque infra conſiſtentes per uomitiones.

19 *Qui in medicamentis purgati non ſitiunt: non quieſcunt prius, quàm ſitiant.*

A.l.1.f.4.c.4. p.138.F

Qui purgantur, non nulli ſtatim ſitiunt, non nulli poſtea. fitque hoc propter ipſius uentriculi affectionem, & propter datum medicamentum, & propter humoris, qui uacuatur, naturam. Ventriculi quidem ratione, qui ex caliditate, uel ſiccitate, uel ambabus qualitatibus prompte ad ſitiendum perdu D catur, ſiue hoc natura inſit ei, qui biberit medicamentum, ſiue illo ſolum tempore. Ratione autem medicamenti, cum acre fuerit, & calidum, ac mordax. Propter humorem uero, qui uacuatur, quando bilis amara fuerit. Hiſce quidem de cauſis fiunt ſitibundi. Ex contrarijs uero longo tempore ſine ſiti perſeuerant; quando uel frigidiorem, & humidiorem uentriculum habuerit homo, qui purgatur, aut ab initio, aut tempore purgationis: uel quando medicamentum omni uacat mordacitate: & tertio quã humor pituitoſus aut aquoſus extiterit. Verum & in his, quando abunde fuerint euacuati, conſequitur ſitis. ſufficiens etenim eſt & ea, quæ ex euacuatione prouenit ſiccitas, ipſam efficere. Accedit præterea medicamenti purgantis uis, habentis aliquam etſi neque manifeſtam neque ſenſibilem, attamen latẽtem acrimoniam ac caliditatem.

A.l.1.f.4.c.5. p.141.D

20 *Non febricitantibus ſi tormina acciderint, & genuum grauitas, & lumborum dolor: purgari inferius oportere ſignificatur.*

A.l.1.f.2.d.3. c.15.p.104.D E.

Sicuti paulo antea docuit ſigna eorum, quos oporteat purgare, ſuperius. ita nunc docet ea, per quæ cognoſceret aliquis, quando oporteat inferius purgare. Eſt autem communis utriſque ratio in differentibus caſibus. Nam pro inclinatione noxiorum humorum, facere oportet euacuationes.

21 *Deiectiones nigræ, qualis eſt ſanguis [niger,] ſponte uenientes, ſiue cum febre, ſiue ſine febre, peſſimæ: &, quanto colores mali praui fuerint plures, eo deteriora: cum medicamento uero, eſt melius, & quanto colores plures fuerint, non prauum.*

De deiectionibus nunc ipsi est sermo, quæ a priscis medicis quidem nigræ uocantur, bilis uero ni- E
gra exquisite non sunt. Nam acre, & corrodens, & acidum non habent: ac, quod multo plus est, in terram effusæ ipsam non fermentant: uerum sunt, ut quis eius describens imaginem plane diceret, ueluti sanguinis limus, qualis etiam uinis crassioribus iam consistentibus solet subsidere, quem fæcem nominant. Hæc si diutius moretur in corpore, & neque per aliquem sensibilem effluxum neque occultum excernatur, uerum transmutetur, atque putrescat, fit bilis nigra exquisite. Antequam uero hæc genita sit, splen trahit eam, quæ est ueluti sanguinis fæx, hepar expurgans: quemadmodum in commentarijs de potentijs naturalibus est demonstratum. Abutitur itaque & hoc melãcholico humore ad sui nutritionem splen: &, quam rursus ipsa fecerit, superfluitatem totam expellit ad uentrem, una cum alijs superfluitatibus excernendam. Si quando igitur neque splen bene expurgauerit, & ille, qui in hepatę continetur sanguis, multum huius limosæ superfluitatis habuerit: accrescet debilitas uisceri ita, ut in seipso continere superfluitates non possit, & tunc illæ, quæ nigræ uocantur, fient deiectiones, de quibus nunc sermo habetur ab ipso. Adiecit autem suo sermoni, Veluti sanguis, tale quiddam ostẽdens: Qualis fit sanguis denigratus, dum per intestina defertur, tales sunt nigræ deiectiones. Nam extremæ demẽtiæ fuerit existimare, sanguini secundum naturam se habenti, tales deiectiones assimilari. Fient etenim
hæ & rubræ, & nigræ. Atqui impossibile est sanguinem eundem & rubrum, & nigrum esse: Plurimas ue- F
ro huiuscemodi deiectiones in pestilenti hoc morbo longo conspeximus, quæ non magis in ijs, qui exitio proximi erant, quàm in alijs saluandis apparebant: non tamen uel in principio, uel incremẽto morborum conspiciebantur. Tunc enim, quæ euacuabantur, erant & flaua & rufa colore colliquamenta. quæ uero mox apparebant, nigra erant, ueluti sanguinis fæx: siue ipso superassato habuisset generationem, siue aliquam extraneam putredinem adepto, illis, quæ in uentriculo fiunt, cruditatibus proportionalem, quando ad uitiosos humores corruptio terminauerit. Quare ab initio quidem nunquam ad bonum fiunt huiuscemodi deiectiones, magnam uisceris læsionem ostendentes: ad morbos uero consistentes sequuntur sæpius, natura superfluitates expurgante. Non tamen istud hoc in aphorismo adiecit Hippocrates, quamuis alibi quidem dixerit in uniuersum, Signa iudicatoria non statim appareant: in sequenti autem aphorismo particulatim, dum inquit: Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis uel supra uel infra exierit, letale est. Nunquid igitur satis uisus est sui animi manifestare sententiam, utens hoc uerbo, uenientes, quod temporis spatium ostendit, tanquam uel per morbum totum, uel per longum ipsius tempus tales ueniant deiectiones? Si enim aliquod unum tempus ostendere uoluisset: omnino uel quæ post apparuissent, uel quæ uenissent, protulisset: non sponte uenientes. Hoc enim uerbũ,
uenientes, non aduenisse, sed aduenire significat. Assumpto tamen medicamento, quod uim habet pur- G
gandi nigra, talia deijci nihil mirum. Sic itaque multi deiectionum colores præter naturam, spõte quidem euacuati, multarum, atque malarum in corpore dispositionum sunt signa. a medicamento autem ducti uim habente plures humorum species euacuare, nihil absurdum significant.

Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis uel supra uel infra exierit, letale. 22

Facta est a nobis & in antecedente aphorismo distinctio inter humorem melancholicum, & nigram A.l.3.f.16.c.1
bilem, de qua nunc sermo habetur ab ipso. Et causam, ob quam ab initio letales sint huiuscemodi hu- c.2.p.615.B.
mores, postea uero iudicatorij appareant, in illo aphorismo sufficienter percurrimus: sed & nunc repetemus, quoniam ea, quæ sunt ad artem maxime necessaria, sæpe tractare sit melius. Quando aliquis incipit morbus: si quid excernitur, nihil tunc excernitur naturæ ratione, sed sunt omnia casus earum, quæ præter naturam sunt in corpore, dispositionum. Quo enim in tempore a causis quidem morbum facientibus natura grauatur, adest autem cruditas humorum, tunc aliquid bene euacuari est impossibile: siquidem oportet coctionem præire, subsequi uero discretionem, & postea euacuationem, ut bona sit iudicatio. Hæc autem nos ipse docuit in primo libro Epidemiorum, ita inquiens: Coctiones, iu-
dicationis celeritatem salutisque securitatem significant: cruda autem & incocta ad malos abscessus H
conuersa, iudicationis carentiam, uel dolores, uel longitudinem, uel mortes, uel eorundem malorum reditus. Quando igitur post morbi coctionem aliquis humor uitiosus excernitur, tunc corpus a natura expurgatur. Et propter hoc atra bilis, & alius omnis huiuscemodi humor, ubi signa coctionis in morbi processu apparuerint, bonam significat euacuationem. Si uero aliter excernantur sine signis coctionis, exitialis est casus. Quare, cum in morbi principio semper sint signa cruditatis, mala semper erit humorum talium euacuatio.

Quibuscunque ex morbis acutis aut diuturnis, uel ex uulneribus, siue quouis alio modo extenuatis, nigra bilis, siue uti 23
sanguis niger subierit, postridie moriuntur.

Sermo in hoc aphorismo est potentia talis: Siue atra bilis (de qua antecedens docuit aphorismus) A.l.1.f.1.d.3.
siue nigra, quæ sanguini nigro assimilantur, (de quibus prior aphorismus) ijs, qui ad extremam extenua c.13.p.104.B
tionẽ uenerint, apparuerint, postridię moriuntur. Est.n. in talibus natura imbecillis adeo, ut non possint concoquere neq; secernere neq; excernere, quæ ita praua existunt. Propter morbi igitur magnitudinẽ cũ contineri nequeant, effunduntur, & idcirco mortis sæuitiam non in posterum afferunt, ut in alijs cõtingit morbis propter uiriũ imbecillitatẽ. Ostendit tamẽ in hoc aphorismo manifeste, quod & in priore, cum

A re,cum dicebat,Deiectiones nigræ,qualis ſanguis:ſubaudire oportet,niger: ut tale ſit plenum : Deiectiones nigræ, qualis ſanguis niger. Oſtendit autem & nos bene a nigris deiectionibus bilem nigram ſeparaſſe.Hæ.n.ſanguini denigrato ſimiles uidentur,differentes in eo,quòd fuſæ ſunt,& non concretæ, ut ille.Nigra autē bilis etiam differt in eo,ꝙ fuſa eſt abſque concretione,& quia fulgētem habet nigredinē,& præterea mordax eſt,ſicuti acetū,& terram abradit,atq; fermentat:quorū nihil nigris adeſt.

24 *Difficultas inteſtinorum,ſi ab atra bile inceperit,letalis eſt.*

A.l.3.f.16.t.1 c.2.p.615.B

Ab illa,quæ a quibuſdam pallida,ab alijs bilis flaua nominatur, maxima ex parte incipit inteſtinorum difficultas,abraſis prius in ſumma parte propter humorum acrimoniā inteſtinis,poſtea uero exeſis adeo,ut exulcerentur. Hanc igitur inteſtinorum difficultatem ſæpe ſanauimus. Quæ uero ab atra bile fit,inſanabilis eſt prorſus,cum nihil differat a cancro ulcerato. Cum igitur hic cancer in ſumma parte conſiſtens,ſit aut cum difficultate ſanabilis,aut omnino inſanabilis, quamuis poſſit continuo medicinam habere inſidentem: rationabile eſt illum,qui occupat inteſtina , non ſolum quia nihil illi continuo adhærere poteſt, uerum etiam quia ſemper ab alimenti ſuperfluitatibus tangitur , eſſe penitus inſanabilem . .

B

25 *Sanguis quidem ſupra,qualiſcunque fuerit,malum:infra autem nigra deiecta,bonum eſt.*

† Ex lib. græcis impreſsis ita uertendū. In præcedētibus aphoriſmis ſermo ipſi habitus eſt de ijs,quę per os & ſedē excernūtur. quare &c. Vnus tamen ſcriptus habet , ut Leonic. uertit.

† De nigris deiectionibus ſermo habitus ab ipſo eſt in præcedentibus aphoriſmis : nunc uero de ijs,quæ uel per os, uel per ſedem excernuntur,uerba facit. Quare in propoſito aphoriſmo quando ipſe dicit ſupra,ſolā,quæ fit per os,excretionem intelligemus,illa,quæ fit per nares,omiſſa . Hanc itaque ait ſemper eſſe malā,qualiſcūq; fuerit is,qui excernit,ſanguis,hoc eſt, ſiue ſpumoſus , ſiue rubeus , ſiue flauus,ſiue niger,ſiue aquoſus,ſiue craſſus. Melius enim eſſe inquit, ut infra exeat, non tamen more dirupti ſanguinis,ſed paulatim fluentis ita,ut ſui exitus tarditate denigretur. Ipſum itaque ſanguinē confluere omnino ad aliquod inteſtinum, malū oportet exiſtimare. Melius autem,quando paucus , quàm quando multus ueluti diruptus effluxerit. Quare, quod legitur,bonum,non tanquam proprie dictum, ſed tanquam idem,quod melius,ſignificaret,eſt accipiendum: quaſi ita diceret:Infra autem melius nigra deijci. Re uera enim hoc eligibilius,quàm per os quocunque modo ſanguinem ferri. Hoc ſiquidē dixerit quiſpiam,ut eam,quæ uidetur in uerbis Hippocratis,repugnantiam diſſoluat,dicentis nunc bonū eſſe,ut nigra deijciantur, cum tamen paulo antea peſſimum id eſſe dixerit. Poſſumus etiam uocabulum,nigra,ſic accipere,quemadmodū ipſe in Epidemijs dixit,de ſanguine ex uenis(quas hæmorrhoi-

C das uocant)profluente,tanquam ſanante melancholicas paſſiones. Re uera enim iam factæ melancholiæ maximum eſt remedium ſanguinis ex his uenis profluuium: quam etiam,ſi futura ſit, prohibet . Sic itaque nobis intelligentibus,ſermo talis erit: Sanguis ſupra , qualiſcunque fuerit , malum : infra uero per hæmorrhoides,bonum,quando nigra euacuantur: hoc eſt quando hominis natura multum talem accumulauerit ſanguinem. Aliter autem non eſt aſſuefaciendum ei,quæ fit per hæmorrhoidas euacuationi,ut quæ periculoſam habeat utranque immoderantiam , ſiue ſupra modum ſanguis excernatur , ſiue ex toto ſupprimatur.

A.l.1.f.2.d.1. c.8.p.68. E.

26 *Difficultate inteſtinorum laboranti,ſi ueluti carunculæ exeant,letale eſt.*

A.l.3.f.16.t.2 c.2.p.616.D

In difficultatibus inteſtinorum,cum adhuc conſtituuntur, quædam corpora pinguia excernuntur: poſt hæc autem,niſi prius deſierint,quædam ramenta inteſtinorum,ablata ipſorum ſuperficie interiore,quæ membranoſa exiſtit & denſa,illi, quæ cutem exterius contegit,cuticulæ appellatæ, proportionalis. Poſt hæc autem aliquid ex ipſa abraditur ſubſtantia inteſtinorum : in quo tempore non adhuc fieri difficultatem inteſtinorum,ſed iam factam atque completam dicimus eſſe . Quando igitur partes adeo magnæ inteſtinorum excernuntur in difficultate inteſtinorum,ut poſſimus eas carnes nomi-

D nare:letalem ait eſſe morbū,cū neq; caro concreſcere,neq; cicatrix obduci in tali poſſit exulceratione.

27 *Quibus in febribus ſanguinis fluxerit multitudo quacunquè ex parte : cum reficiuntur,alui ijs humectantur.*

A.l.1.f.4.c.3. p.137.C.& l. 3.f.4.t.1.c.3. B.

Calore natiuo debilitato ex profluuio ſanguinis,neque cibi bene cōcoqui,neque in ſanguinē trāſmutari,multoque etiam magis neque diſtribui poſſunt per corpus: propterque hæc omnia , aluos fieri humidiores par eſt,donec proceſſu temporis uires ſuas natura recuperauerit.

28 *Quibus bilioſæ deiectiones ſunt,ſuperueniente ſurditate,ceſſant:& quibus ſurditas adeſt,ſuperuenientibus bilioſis deiectionibus,ceſſat.*

Non de inueterata,ac difficulter ſolubili ſurditate nunc illi ſermo eſt,ſed de ea, quæ repente in febribus,uel aliter fit,recurrente ad cerebrum bile. Ipſa ſiquidem,cum meatus auditorios occupauerit, efficit ſurditatem.Cum uero hinc ipſam natura expellente,ad excretionē peruenerit,ſoluit ſurditatē.

29 *Quibus in febribus ſexto die rigores fiunt,difficile iudicium ſequitur.*

Quicunque ad febres,& præcipue ardentes,rigores ſuperueniunt:iudicium habere ſolent bonum atque perfectum,ubi in die iudicatoria fiunt,& cum ſignis coctionis:non bonum autem neque perfectum,quando uel diei uel coctionis ſigna fuerint imperfecta. Quòd igitur concoqui oporteat,quæ bene iudicari

ne iudicari debeant, in primo libro docuit Epidemiorum per ea uerba, quæ paulo antea diximus: quorum initium, Coctiones celeritatem iudicij, salutisque securitatem significant: Quòd autem neque in omnibus diebus: & in Prognostico scripsit, & in hoc ipso Aphorismorum libro, & præterea in primo Epidemiorum. Collecta autem sunt a nobis hæc omnia opportuneque exposita: quæcunque quidẽ de diebus iudicatorijs ab eo scripta sunt, in tractatu de diebus iudicatorijs inscripto: quæcunque uero de signis coctionis, in altero de iudicijs. Dictum autem & in ipsis est de eo, quod fit in die sexta iudicio: de quo nunc etiam faciens mentionem, ait eos, qui in hoc die fiunt rigores, difficile habere iudicium, hoc est uel malum afferre iudicium, ac si male iudicantes dixisset: uel non firmiter, immo in quibus facile foret fieri recidiuam: uel in longum tempus extensos, ac si difficulter solubiles dixisset. Cum casibus uero quandoque difficilibus sexta die iudicium fit: de quibus omnibus integre scripsimus in ijs, quas nuper nominauimus, tractationibus. Hæc igitur in hunc modum fieri etiam ipsa experientia testatur: ipsorum autem causas longum esset in præsentia exponere. De diebus enim iudicantibus, tertio diximus libro de iudicatorijs diebus: de rigore autem in opere ad id seorsum dedicato. E

Quibuscunque accessiones fiunt: quacunque hora febris dimiserit, si eadem cras occupauerit, iudicium habent difficile. F 30

Supponatur quispiam prima die cœpisse febricitare hora tertia, & quieuisse quauis alia hora: deinde die secundo eadem hora tertia cœpisse, mox cessasse febrem quacunque hora: & tertio rursus die hora tertia cœpisse, mox rursus quouis tempore finita febre: cœpisse iterum quarto die eadem hora tertia: & ita deinceps seruati quidem semper horam tertiam, in qua accessio suum facit initium, nõ seruari autem alias, in quibus finitur: hunc, qui tali laboret morbo, necesse est temporibus longioribus ægrotare ijs, qui habent horam initij accessionis inordinatam. Hoc quidem nos ab experientia cõprobatum, dictum fuisse arbitramur. Sunt uero quidam, qui tale aiunt esse, quod dicitur: Si primo die accessionẽ ægrotus habuerit, exempli gratia, hora tertia: &(si ita contigerit) hora duodecima febris desierit: rursus die secundo hora duodecima cœperit febricitare: morbum aiunt difficile iudicium habiturum, nullam apponentes rationem: sed neque id ab experientia comprobari, ostendere potentes. Non tamen, difficile habens iudicium, aliter possumus interpretari, quàm difficulter solubile: ut tale sit, quod ab Hippocrate dicitur: Siue quotidie, siue tertio, siue quarto quoque die ægrotus habeat accessionem eadem hora: difficulter solubilis est is morbus, siue multas, siue paucas accessio occupet horas. Hoc igitur (ut dixi) experientia comprobatur. Eius uero causam talem esse opinandum est; causam accessionum, ubi non fuerit fixa ac stabilita, non seruare eundem terminum aut circuitum: ubi uero firmata fuerit, seruare: atque ideo difficulter solubilis est causa, quæ fixa ac stabilita sit: facile uero solubilis, quæ talis non est. Nam, quæ firmata sunt, magnam uim, ut quispiam diceret, demolientem exposcunt, quæ longo tempore, & per fortiora ac plura auxilia comparatur. G

Qui per febres lassitudinem sentiunt, ijs ad articulos, & circa maxillas potissimum abscessus fiunt. 31

Dictum & prius est, quòd lassitudinum non nullæ ex multis accidunt motibus, quæ simpliciter & propriæ lassitudines nominantur: Quidam uero neque multis, neque uehementibus acti motibus, lassitudines pati consueuerunt. Tales itaque lassitudines, non lassitudines simpliciter, sed spontaneas lassitudines nominare consueuerunt. Ambarum autem ipsarum communis est locus affectus: hic uero est totum genus in corpore musculosum. Quæ uero ex motibus pluribus lassitudines accidunt, ipsis adest proprium peculiare, caliditas articulorum: quare in his nihil mirum ad articulos abscessus decumbere, ut qui una cum musculis laborauerint, atque ultra modum concaluerint. Spontaneis autẽ lassitudinibus, una sola ratione euenit, ut fluxiones decumbant ad articulos (sicuti & omnibus alijs fere morbis, qui per abscessus indicantur) cum latiora ipsorum spatia prompte se habeant ad superfluitates suscipiendas. Rariores igitur in illis abscessus sunt, in lassitudinarijs plures, & præcipue cum lassitudines spontaneæ fuerint, & ex ijs maxime quæcunque ob plenitudinem fiunt. Erit igitur in aphorismo sermonis hæc summa. Ijs, qui quomodocunque in febribus lassitudinem habent: ad articulos, & circa maxillas præcipue abscessus fiunt. Hoc uero contingit propter eam, quæ est in febribus, caliditatem, relata plenitudine ad caput, mox inde suscipientibus illis quæ circa maxillas glandulæ existunt, sicuti quæ circa inguina & alas sunt, quando ad illas partes plenitudo peruenerit. A.l.3.f.aa.c.a c.5.p.745.B H

Quibus ex morbo conualescentibus si pars aliqua laboret, eo fiunt abscessus. 32

Si quidem labor & uehementem significat motum & dolorem, & læsionem, sicuti prius dictum est: liquet, quòd etiam laborare, pluri uti motu significabit, & aliquem habere uel dolorem, uel læsionem. In non nullis igitur, qui ex morbo conualescunt, apparet, quando humores morbum facientes non satis fuerint expurgati, sed quasdam reliquerint superfluitates: cum laborantem siue dolentem partem quampiam habuerint, illuc morbum decumbere: cum labor quidem habeat causæ rationem, dolor uero signi. Nam in uehementioribus motibus & uires fiunt imbecilliores, & caliditas maior accenditur: dolorque iam fluxione decumbente perficitur. Hoc igitur, ut diximus, est signũ abscessus, qui fit. Caliditas aũt atque imbecillitas ad locum affectum prouehit

A hit superfluitates. Vtroque igitur (ut diximus) modo accipere possumus uerbum, laborare: toti tamē sermoni, qui nunc ab Hippocrate profertur, alterum magis conuenit significatum: siquidem antea de lassitudinarijs febribus locutus, deinceps autem rursus, inquit, Sed, & si quid antea laborauerit. Videtur enim prior aphorismus, cuius initium, Lassitudinem habentibus in febribus. de lassitudinibus, quæ in morbis fiunt, habuisse sermonem: in eo autem, qui nunc proponitur, de ijs, quæ fiunt in conualescētibus: in sequente uero, de illis, quæ morbum antecedunt.

33 *Sed & si ante morbum aliqua parte laborauerit, hic morbus firmatur.*

Siue quis uelit connectere duobus prioribus sermonibus illum, qui nunc dicitur, ad unius aphorismi integritatem, siue seorsum unumquēque scribere, nihil refert: nam & communitas eorum ostensa est, & singulorum proprietas in sermone prædicto. Dicetur autem & nunc a nobis denuo breuibus. Quando in morbo sensus aliquis lassitudinis fuerit, expectare oportet abscessum aliquem ad articulos fore, præsertim iuxta maxillas: Simili modo, siquis ex morbo conualescens, parte aliqua corporis laborauerit, uel ante quàm ægrotaret. Nam plurimum solet ad talia decūbere, in illis uidelicet morbis, in quibus speratur abscessus futurus, neque morbus per excretionem antea iudicandus. Dicta sunt autem quædam & in præcedentibus de talium morborum dignotione, sed sermo uniuersus in cōmentarijs de Crisibus est explanatus.

B

34 *Si a febre habito, tumore non existente in faucibus, strangulatio repente superuenerit, letale.*

Licet & simpliciter accipere initium aphorismi, in quo ait, Si a febre habito: tanquam ita dixisset, Si homini febricitanti, tumore non existente: Licet & cum maiori aliqua significatione: quemadmodum solet in Epidemijs scribere, non simpliciter quouis modo febricitantem ostendens, cum dicit, Febris ipsum habebat. sed de eo, cui magna insit febris, ita loquens. Contingit itaque & sine magna febre, strangulatione repente superueniente, hominem interire: ineuitabilior autem & citior est mors, adeo ut neque ex inopinato unquam homo saluetur, cum uehemens febris detinet ægrotantem. Indiget enim huiuscemodi febris (ut in sermonibus de difficili anhelitu fuit a nobis ostensum) inspiratione abūdanti. fit uero nedum abundans, uerum omnino pauca, ijs, qui strangulantur. Neque enim aliud est strangulatio, nisi interitus subitus propter defectum inspirationis: qui fit ex angustia alicuius instrumēti ex ijs, quæ obseruiunt respirationi.† Nam talis angustia ipsorum seorsum in eo genere est, quod anhelitus carentia nominatur: quæ & ipsa fit uel propter imbecillitatem potentiæ illius, quæ mouet thoracem, uel propter uehementem frigiditatem uitalis principij. Strangulatio uero omnino fit ex angustia: angustia autem, uel repleta intermedia regione, quæ inter thoracem est atque pulmonem, aut pulmonis cauernis, uel aliqua inflammatione totum occupante uiscus, uel asperam arteriam, uel eam partem, quæ est ueluti caput eius, quam nominant larynga id est guttur: quæ etiam inflammatio fieri aliquando solet in præiacente spatio, quod pharynga id est fauces appellant. Nam & Homerus, ita nominauit inquiens, Vinumque eructat faucibus imis, Humanosq; artus. spatium illud laxius, quod gulā & guttur præiacet, nominās fauces. Videtur autem & nunc Hippocrates hanc eandem partem eodem modo, quo etiam Homerus, nominasse. Dicit igitur: Tumore non existente in faucibus tanquā impossibile sit ore multū adaperto partē ipsam diligentius inspicere: quod in gutture fieri nequit. Fiet igitur sermo uniuersus huiusmodi: Si a febre habito strangulatio repente superuenerit citra tumorem fauces occupantem, letale est. Prisci etenim per inflationem (græce oedema,) & tumorem idem intelligebant. Neque nos latet triplicem esse tumorum differentiam. Vel enim sunt cum dolore, quos iuniores inflammationes nominant: uel absque dolore & duri, quos Græci scirrhos uocant: uel sine dolore & molles, quos ijdem Græci oedemata, id est inflationes, peculiariter appellant: & propterea ab antiquo usu recesserunt, ut qui non omnia præter naturam incrementa sub uocabulo inflationis complectantur. Cum igitur fauces sine tumore apparuerint, strangulatio autem repente superuenerit, solius gutturis est huiuscemodi passio. Strangulantur (ut dixi) & propter morbos alios, quos paulo antea dixi. Repente autem strangulari, soli gutturi inest. Morbus enim, quem Græci peripneumoniā uocant, non repente strangulat ægrotantes, uerum paulatim ab initio incrementum suscipiens usque ad propriam consistentiam, in qua talem casum affert. Et, si quod tuberculum & abscessus in pulmone fit, hæc quoque passio diuturna est: sicuti & spatium inter pulmonem atque thoracem pure repletum, sæpius hominem strangulat, abscessu in ipsum dirupto, qui scilicet & ipse in longo tempore fuit constitutus. Nam asperæ arteriæ inflammatio difficultatem spirandi quidem aliquam efficere potest, strangulationem uero non potest, propter magnitudinem meatus in ipsa latioris, & tunicæ tenuitatē, Impossibile siquidem est corporis adeo tenuis inflammationem, spatium effatu dignum replere. Reliquum igitur est guttur, quod subitam possit facere strangulationem, quoniam ab ipso angustatur pulmonis meatus. Musculi quoque eius interiores una cum ambiente tunica inflammationē parientes, uiā spiritus ualent intercludere. Nominant autem medici quidem talem dispositionem non per, s, synanchen, sed per, c, cynanchen: quibus placet faucium inflammationem per, s, synanchen nominare. Nōnulli uero & parasynanchen, & paracynanchen nominant: parasynanchen, quando adiacentium faucibus musculorum inflammatio fuerit: paracynanchen autem, quando extra guttur. Ex ijs igitur, quæ dicta sunt, rationabile est talem dispositionem gutturi aliquem inferre dolorem: & uidetur Hippocrates eius manifeste meminisse in libro prorrhetico, hisce uerbis: Fauces dolentes, tenues cum quadā difficultate

† Greci libri sic habent. ne que eni talis angustia sine instrumentis respirationi seruientibus fieri potest.

A. l. 4. f. 2. t. 3. c. 2. p. 891. B.

C

D

difficultate strangulantes, uelociter exitiũ afferẽtes. Nunc uero dolẽtes nõ dixit, siue quia ex ijs, quæ dixerat antea, poterat subintelligi: siue quia etiam absque dolore aliquando dictam putauit in præcedẽte sermone fieri posse strangulationem. Et, si omnino potest esse sine dolore strangulatio: ex talibus causis erit. Possibile est multitudine humiditatis, pituitosæ præsertim, madefaciente tunicam gutturis interiorem, fieri absque dolore tumorem. Possibile est etiam aperientibus ipsum musculis, crassioribus factis, meatum reddi angustiorem. Contingit & utrunque coniungi. Illudque impossibile non est, ut propter superfluam siccitatem musculorum gutturis intrinsecorum supra modum extenti, meatum reddant angustiorem. Qui uero sint hi musculi, & quo modo claudant guttur, ostensum est in tractatu, qui de uoce inscribitur. E

Si a febre habito collum peruertitur, & uix potest deuorare, sine ullo tumore, letale est. 35

Non amplius adiecit hic locum, in quo inquit, Tumore non existente: sicuti in præcedenti aphorismo faucium meminit, inquiens, Tumore non existente in faucibus. Nos uero dicemus alterum duorum uel ex communi subaudiendum esse in faucibus, uel in omnibus colli locis. Cum enim in nullo horum apparuerit, neque ore aperto in faucibus, neque extrinsecus tumor, hominem uero contigerit non posse deuorare, casus est exitialis: qui fit ex inflammatione aliquando musculorum, qui gulæ præiacent, aliquando gulæ ipsius. Est enim quædam societas partibus his per neruos ac ligamenta & ad spinalem medullam, & ipsam ambientes membranas, ac præterea ossa uertebrarũ, quæ his * extrinsecus adiacent. Extentis itaque ad partes inflammatas & ligamentis & neruis, trahi uertebras uel intra uel ad latus est necessarium, si in altera nerui propagine fieri tentionem contigerit, ad latus: si in amba bus, intra. Plenius autem de istis dicemus, librum de articulis exponentes, in quo ait fieri spinæ euersiones tuberculis crudis intra ipsam constitutis. Igitur in libro illo & gibbos fieri dixit tentis intra uertebrarum partibus, non solum recuruationes, & obliquationes. In secundo siquidem libro Epidemiorum, de proposita nunc in aphorismo angina uerba faciens, inquit: Erant autem anginam patientium tales affectus: colli uertebræ intro uergebant, & extra apparebat collum habere cauitatem, & hoc tactum dolebat. In hoc itaque sermone unam ostendit uertebræ euersionem ad intra factam: in præsenti uero aphorismo generalioti utens sermone, inquit: Si collum euertatur. Verbum enim, euerti, omnẽ, quæ est ad id, quod præter naturam, euersionem ostendit rectitudinis uertebrarum. In secundo autẽ libro Epidemiorum sermoni adiecit: Et hoc tactum dolebat: Hic uero nihil de dolore dixit, quamquã necessarium est adesse dolorem una cum ea, quæ collum obtinet, inflammatione, nisi & hic eam, quæ fit propter siccitatem excedentem, tentionem, tractum, & euersionem partium tantummodo ostendit: & propter hoc ipsum casum inquit esse exitialem: cum alter, qui prouenit ex inflammatione, non sit omnino exitialis, qualis erat prior, cui coniuncta erat strangulatio. Neque enim est æquale periculum, si homo stranguletur, & uix possit deuorare. Verum, si propter excedẽtem siccitatem id accidat, & collum euerti, & uix posse deuorare, letalis est casus, & præcipue cum uehemens est febris: ut uerba illa. Si a febre habito, etiam in hunc sensum accipiantur. Ob hanc autem febrem ipsam, etiam immodicam fieri par est in membris siccitatem: & duplicem habebit febris uehemens ad mortem rationem: & quia ut signum, erit, quòd fiat euersio propter siccitatem, & deuorandi difficultas: & quia ipsa quoque aliquid afferet, tanquam una ex causis perducentibus ad mortem. F G

A.l.3.f.11.t.1 c.2.p.742.D.

Sudores febricitanti si inceperint, boni & tertio die, & quinto & septimo, & nono, & undecimo, & quartodecimo, & septimodecimo, & uigesimo, & uigesimoseptimo, & trigesimo quarto. Hi enim sudores iudicant morbos. Qui uero non ita fiunt, laborem significant, & morbi longitudinem, & recidiuam. 36

A.l.4.f.1.t.1. c.69.p.817.A

Non sudores tantum, sed alui excremẽta effatu digna, & urinæ multæ, & iuxta aurem abscessus, uel aliquem alium articulum, in dictis diebus optime apparent. Sermo enim in uniuersum est talis: Iudicatoria signa, ac casus, in diebus iudicatorijs incipiãt. Ac sermo quidẽ ita prolatus sufficiebat: uerum Hippocrates nunc non de omnibus ipsum fecit iudicatorijs, sed de sudoribus tantum: & nobis memoriæ subiecit iudicatorios dies, qui sunt intra quadragesimum. Morbi.n. istis diuturniores, non admodũ solent per sudores iudicari, sicuti neque omnino per excretiones, sed uel per concoctionem, uel per abscessus. Quòd uero non omnis numerus dierũ sit ad iudicandum idoneus, experientia manifeste demõstrat. & quispiam admiraretur illos, qui aiũt nullã in illis esse differentiã. melius est enim, ex ijs, quæ apparent manifeste, discere differentiam: causam uero eius, quod fit, per multum ocium cõsiderare: quod nos in tractatu de diebus iudicatorijs egimus, id, quod ad artis refert utilitatem, in primis duobus cõmentarijs transigentes: causas autem ipsorum tentantes in tertio perquirere. Non parua autem est de diebus scriptis in aphorismo discordia, cum alij alios pro arbitrio scribant. Nos uero illa secuti, quæ ab ipso Hippocrate scripta sunt & in Prognostico, & Epidemijs, & hoc aphorismorum libro ipsorum fecimus connumerationem. Verba autem, quibus de hisce diebus Hippocrates scripsit, habes omnia in tractatu de iudicatorijs diebus & de iudicijs collecta. Nunc uero a tertio incipit, qui anticipat quartum in breuioris temporis morbis: & post hunc quintum scripsit uno die quarto tardiorem. Sic enim fere in omnibus exemplaribus inuenies, cum quartus dies in aphorismo nondum esset ascriptus, quamuis hic dies sit primus iudicatorius. Veruntamen ipsum nunc prætermisit uel ipse Hippocrates, H

uel

A uel qui primus librum transcripsit. Si uero omnino Hippocrates illum præterijt, hanc ob causam ipsum existimo istud fecisse, quoniam morbi plurimi peracuti, qui cum sudore iudicantur, tertio, & quinto die magis, quàm quarto, iudicium suscipiunt. Rariores enim sunt, qui die quarto iudicantur. Atque hoc a me fuit inuentum per experientiam, cum ob hoc ipsum ualde admodum inquirerem, qua de causa dies quartus fuisset ab Hippocrate in aphorismo prætermissus. Hoc autem uidetur accidere, quoniam morbi peracuti primam statim accessionem uehementissimam habent, & reliquas illis proportionales per diem tertium. Didicimus autem, quòd in uehementioribus accessionibus iudicia fiunt, & quòd morbi, qui in diebus imparibus accessionem habent, citius iudicantur: qui uero paribus, tardant. Atque ideo, si etiam in principio aliquis morbus exacerbatur, hoc magis accidit in diebus imparibus: si tardare debeat, ad dies pares uehementiores accessiones transferuntur. Hæc habeo, quæ dicam de die quarto. In fine autem aphorismi, non nulli trigesimum primum diem, non nulli trigesimum quartum scribunt. Scimus autem hos in dierum iudicantium numero contineri: & fortasse trigesimus quartus maiorem uim habet: non tamen quadragesimi meminit, fortasse quia hunc principium morborum longorum existimauit, qui non admodum per sudores iudicantur. Nam & trigesimumprimum, & trigesimum quartum, & ante ipsos uigesimumseptimum raro inueniemus per sudores iudicare.

A.l.4.f.2.t.1. c.13.p.836.E

B

37 *Frigidi sudores, cum acuta quidem febre, mortem: cum mitiori autem, longitudinem morbi significant.*

A.l.4.f.2.t.1. c.71.p.817.B

Quòd quidem ita fiat, sæpius experientia docet. Causa uero huius exploranda. nam plurimam mihi uidetur habere dubitationem, quo modo febre calidissima hominem detinente, sudor fiat frigidus. Quòd igitur in alijs partibus corporis sit necessarium esse uehementem caliditatem, ex alijs uero sudores frigidos euacuari, est manifestum. Essent enim calefacti, si ex partibus calidissimis efferretur. Euacuantur autem ex cute sudores, quam frigidam esse contingit: cum tamen ea, quæ sunt sub ipsa, comburantur. Nam quibusdam humoribus putrescentibus ostensum est febres acutas fieri. Hi uero putrescunt sæpius quidem in toto corpore, sæpius uero in uasis solis. Cum ergo hæc aliquando duo contigerint, humores, qui sunt in uasis, putrescere, & eam, quæ solida corpora regit, naturam (quæ secundum Hippocratem est calor naturalis) uel extingui omnino, uel proximam esse extinctioni: quæ quidem ex his euacuantur, frigida sentiuntur: eam uero, quæ fit ex putredine, caliditatem nihil prohibet uehementissimam esse, atque ideo signum est exitiale, ostendens in animalis corpore humorum multitudinem superabundare, tantam habentium frigiditatem, ut neque a calore natiuo, neque a febrili calefiant. Tepidis siquidem existentibus febribus contingit saluari hominem, concocta in processu temporis multitudine humorum frigidorum, atque euicta a natura. Acuta enim febris, causa est & signum
C perniciosissimum: causa quidem, quia prompta est ad dissoluendum corpora: signum autem, quoniam humorum multitudinem esse frigidissimam ostendit, ut quæ neque a calore febrili transmutetur. Febris uero, quæ non est acuta, sed moderata, permittit tempore longiori a natura multitudinem concoqui, cum non anticipet dissoluere hominem: non est autem signum adeo perniciosum, sicuti uehemens febris. Contingit enim in tepida febre, etsi modice frigida multitudo fuerit, incalefactam permanere.

38 *Qua parte corporis sudor est, ibi significat morbum.*

A.l.4.f.2.t.1. c.66.& 67.p. 818.E. & F.

Si per totum animalis corpus morbus extenderetur, ex toto etiam æqualis fieret euacuatio. Fiunt enim sudores uel natura humiditatem superfluam euacuante, (quando & optime iudicium fit) uel quando non continetur in corpore, morbi ratione. Sed, siue hoc, siue illo modo fiant, membrorum patientium humiditatem euacuant.

39 *Et, qua parte corporis calor aut frigus, ibi morbus.*

Qua parte corporis insignis aut caliditas, aut frigiditas fuerit, in ea morbum necessarium est esse.
D hæc siquidem exijt a temperie naturali, quæ sanitas est.

40 *Et, ubi in toto corpore mutationes, &, si corpus refrigeretur, uel rursus calefiat, uel color alter ex altero fiat: longitudinem morbi significat.*

Dispositiones uariæ diuturniores semper sunt, quàm quæ sunt uniusmodi: cum non possit natura in paruo tempore multas conficere dispositiones.

41 *Sudor multus ex somno factus absque causa manifesta, corpus uti pluri cibo significat. si uero cibum non accipienti hoc accidat: scire oportet, quòd euacuatione corpus indiget.*

A.l.1.f.2.d.2. c.13.p.67.B. & l.4 c.10.p. 150.F. & l.4. t.2. .1. c.68. p.816.F.

Non nulli ita scribunt aphorismum: Sudor multus ex somno factus sine causa manifesta. Alij sine aliqua alia causa. Verum hæc, etiamsi non adijciantur, millies in mille sermonibus ab ipso prætermissa intelliguntur: quia, etiamsi non dicantur, tamen subaudiuntur a nobis: ut qui semel ab ipso didicerimus, quòd, qui a causa extrinseca, non ex dispositione corporis casus proueniunt, nullam faciunt certam præcognitionem. Hoc itaque semper oportet meminisse. Quod uero in præsenti aphorismo docetur, in uerbo, multus, adiecto, maxime consistit. Si enim sudorum multis non esset, posset & propter uirium imbecillitatem, & corporis raritatem accidere. Ipsius uero multitudo, altera duarum causarum

rum ſit, uel propter ciborum, qui ſunt recens aſſumpti, immoderantiam, uel illorum, qui antea. E Quòd ſi propter recens aſſumptos, prohibere oportet, ne plures aſſumant: quòd ſi propter prius aſſumptos, euacuare.

Sudor multus calidus uel frigidus ſuperfluens, frigidus magis, calidus minus ſignificat morbum. 42

De ſudoribus, qui in diebus iudicatorijs fiunt, dictum eſt prius: de ijs uero, qui in toto morbi tempore apparent ſine iudicatione, in hoc oſtendit aphoriſmo: difficiliores quidem inquiens eſſe frigidos ſudores, minus uero his malos, calidos eſſe. Iudicant ſiquidem utrique multitudinem adeſſe, ſed alteri frigidam, qui & peiores ſunt: alteri calidam, qui & minus illis ſunt exitiales.

Febres, quaecunque non intermittentes tertia die fortiores fiunt, magis periculoſæ. Quocunque autem modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificatur. 43

Quòd Hippocrates per uerbum, intermittere, acceſſiones intelligat, quæ in quietem febre uacantem deſinunt, manifeſtum fecit in hoc aphoriſmo, febres illas, quæ per tertiam accenduntur, ſi quouis modo quieuerint, inquiens eſſe abſque periculo. Solæ enim illæ, quæ in quietem febre uacantem deſinunt, periculo carent, etiam ſi uehementiſſimam & ſatis longam habuerint acceſſionem. Si enim adeo breuis fuerit, ut in tertianis exquiſitis, minori duodenis horis tempore circũſcripta: non modo ſine periculo talis eſt febris, ſed etiam cito iudicatur: Si uero longius, quàm duodecim horarum, tempus occupet, &, ſi ita contingat, ad decem & octo horas prorogetur: eſt quidem & hæc citra periculum, ſed tanto longior, quanto & eius acceſſio maior extiterit, quàm tertianæ exquiſitæ. Non abſque ratione autem eas, quæ in quietem febre uacantem deſinunt, eſſe abſque periculo inquit: ut quæ non ex inflammatione aliqua, neque ex maligna humorum putredine occaſionem habeant. Neutra enim harum ad quietem peruenit, febre uacantem. Quocunque autem modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificatur, hoc eſt ſiue uehemens, ſiue longa fuerit acceſſio.

A.l.4.f.1.c.1. F c.4.p.779.A.

Quibus febres longæ, ijs tubercula uel labores in articulis fiunt. 44

Non ſemper hoc, ſicuti nec quicquam aliud huiuſcemodi, ſed magna ex parte uidelicet, contingere uidetur. Cauſa autem eſt manifeſta. Nam propter multitudinem uel craſſitudinem uel frigiditatem uel uiſciditatem humorum efficientium febres, in longum tempus morbi extenduntur, cum longum exigant tempus ad coctionem. Par igitur eſt & tubercula ab eis fieri, & ad articulos ſuperfluitatem decumbere. Siue autem per labores dolores intellexerimus, ſiue læſionem: uterque intellectus habet rationem. Vtrunque enim horum ad abſceſſus ſequitur. G

A.l.3.f.12.c.2. c.5.p.745.B.

Quibus tubercula, uel in articulis labores poſt febres fiunt, ij pluribus utuntur cibis. 45

De conualeſcentibus docet. His enim repletis rationabile eſt plethoricos caſus aduenire, & maxime ob uirium imbecillitatem.

Si rigor incidat febre non deficiente, ægro iam debili, letale eſt. 46

Non idem eſt, ſiquis dixerit, ſi inciderit, & ſi incidat. Verbum enim, inciderit, unum ſignificat rigoris inſultum, incidat uero plures. Semel igitur rigore incidente, nondum liquet, an mors, an iudicatio optima ſit ſecutura. Poteſt enim & propter uirium imbecillitatem caſus eſſe letalis: poteſt & iudicatio periculoſa, bonum tamen habere finem. Sæpius uero fieri rigorem febre non deficiente, & alioqui bonum non eſt: in uirium autem factus imbecillitate, pernicioſus. Nam, ſi aliqua euacuatio rigorem ſubſequatur, quæ nullam facit intermiſſionem: propter utrunque hominem diſſolui ueriſimile eſt, & quia uis imbecillis ferre non poteſt rigoris agitationem, & quia ab euacuatione diſſoluitur. Si uero ſolus accidat rigor, nulla euacuatione ſubſequente, utroque modo caſus caret bonitate. Nam & ut mala cauſa, uim corporis tanget: & malum ſignum erit ultimam illius indicans imbecillitatem, quæ ſolita ſit noxios humores in rigoribus euacuare: nunc autem id efficere non poſſit. H

A.l.4.f.1.c.2. c.2.p.773.C.

Excreationes in febribus non intermittentibus, liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & bilioſæ, omnes malæ. Et ſi bene exeunt, ſiue per alui excretionem, ſiue per urinas, bonæ. Si uero non aliquid eorum, quæ iuuant, per hæc loca excernitur, malum. 47

Forte conueniens fuerat doctrinæ aphoriſticæ, dici compendioſius, omnes prauas excretiones, cũ bene exeunt, ad bonum terminari. Hippocrates uero non ita locutus eſt, ſed primum quidem trium generum excretionum meminit, eius, quæ per os fit, eius, quæ per aluum inferiorem, & tertiæ, quæ per urinas: deinde illius, quæ fit per os, magis particulatim. Non enim ſimpliciter dixit prauas excretiones bene exeuntes, bonas eſſe, ſed ſpeciatim ipſarum meminit, inquiens: Liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & bilioſæ. Vna autem communis eſt in hiſce omnibus ratio: Malæ uacuationes ſunt prauarum ſigna diſpoſitionum: prodeuntque ſæpius eodem modo, quo in ulceribus putridis, a quibus ichores, hoc eſt liquores ſanioſi, defluunt, nihil diſpoſitioni conferentes: nonnunquam uero ita ſicuti pus, ex abſceſſu dirupto bene expurgans partem patientem. Indicia uero, quòd bene excernatur, maxima quidem ſunt & coctio, & bona tolerantia, cum ipſis uero & morbi ſpecies, & poſt ipſam tempus anni,

A regio, ætas, natura ægrotantis. Quod autem est in fine aphorismi, duobus modis scriptum inuenitur, in quibusdam, ut supra scriptum est, Si uero non aliquid eorum quæ iuuant, excernatur. In quibusdam uero sine particula, non, hoc modo, Si uero aliquid eorum, quæ iuuant, excernatur. Et erit secundũ primam scripturam sermo talis, Si aliquid eorum, quæ non iuuant excreta, uidetur euacuatum: non est bonum. Secundum uero secundam scripturam, Si aliquid eorum, quæ iuuant, & sunt animali conuenientia, excernatur, non est bonum. Melior autem est scriptura prior.

48 *In febribus non intermittentibus, si partes exteriores algent, interiores uruntur, & sitim habent, letale est.*

Dignum animaduersione est, nunquid huiuscemodi casus possint in febre fieri intermittente. Ego enim neque uidi, neque animo capio. Videntur siquidem solis accidere in febribus ardentibus, perniciosis, uel si aliter libeat appellare malignissimis, ueluti lipyrijs. Nulla uero febris alia corpus intus urit cute frigescente. Neque enim mitior ardens febris neque tertiana: quæ duæ febres præ ceteris sunt calidissimæ. Videtur itaque non distinctionis gratia in aphorismo adiecisse. In febribus non intermittentibus, sed similem protulisse sermonem illi, quo dicitur, Vertebræ autem, quæ in spina sunt: non quasi in aliqua alia corporis parte sint uertebræ, sed ueluti si ita diceretur: Vertebræ, quibus hoc inest, ut in spi-
B na sint: ita & nunc sermonem Hippocratis accipiemus: Si profundæ partes urantur, cutis algeat, letale est. fit autem hoc in nonnullis febribus non intermittentibus. Causa uero huius talis existit: Quando aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori, uel erysipelas euenerit: uniuersus ex toto corpore sanguis ad locum trahitur patientem, atque adeo uruntur profunda, cutis autem refrigeratur; ut fit in principijs accessionum.

49 *In febre non intermittente, si labrum, uel palpebra, uel supercilium, uel oculus, uel nasus peruertatur, uel non uideat, uel non audiat: iam debili existente corpore: quicquid horum euenerit, mors proxima est.*

Partium fiunt peruersiones, dum tenduntur atque contrahuntur ij, qui ad eas nerui pertingunt. Quòd autem extendantur, accidit propter inflammationes, duros tumores, siccitates, & frigiditates immodicas. Hæc autem grauia sunt, quando prope neruorum originem fuerint constituta. Quare, cum febris continua fuerit, & æger debilis: non absque ratione mortem esse uicinam est existimandum: multo autem magis, quando uel non audit aliquis, uel non uidet, propter uirtutis sensibilis debilitatem.

50 C *Vbi in febre non intermittente difficultas spirandi, & delirium acciderit, letale.*

Fit non nunquam ex eadem causa horum utrunque, & difficultas spirandi, & delirium, patiente cerebro: & tunc apparet spiritus (ut ipse in Prognosticis inquit) magnus ex multo interuallo, hoc est, magnus, & rarus. Contingit & propter aliquam earum partium, quæ respirationi obseruiunt, passionem, spirandi difficultas. Nam & morbus lateralis, & pulmonis inflammationes, & reliquæ thoracis atq; pulmonis passiones, spirandi faciunt difficultatem. Hæc autem omnia periculosa sunt, febre præsertim continua adiuncta: Nam semper cum tali fieri consueuerunt. Quare & hic uerba illa, Cum febre non intermittente, eadem uidentur ratione esse dicta, qua etiam in aphorismo antecedente.

51 *In febribus, abscessus, qui ad primas indicationes non soluuntur, longitudinem morbi significant.*

Sermo ita clarus est, ut forte Hippocratis auctoritatem non requirat: Liquet enim, quòd eo ipso, ꝙ ad primas iudicationes non soluuntur huiuscemodi passiones, sint diu duraturæ.

52 *Quicunque in febribus, uel in alijs morbis ex uoluntate illachrymant, nihil absurdum: qui uero non ex uoluntate, absurdius.*

A.l.3.f.1.1. c.13.p.340.

D Dictum quidem & in Prognostico, lachrymari non esse bonum signum, quando uidelicet oculus ipse nullum affectum habet proprium atque præcipuum, ueluti lippitudinem, uel in palpebris asperitatem, uel tale aliquid. Nam debilitas quædam ostenditur potentiæ contentiuæ, quando, etiamsi talia non adsint, illachrymant. Non recte autem scriptum fuit, absurdius, comparatiue. melius enim fuerat absolute, absurdũ dicere. & mihi uidetur hic error culpa magis primi librarij, quàm ipsius Hippocratis, contigisse.

A.l.3.f.3. t.1. c.26.E

53 *Quibus circa dentes in febribus quidam lentores nascuntur, ijs fortes fiunt febres.*

Neque enim nasci possunt huiuscemodi lentores sine caloris multitudine pituitosiorem humiditatem exiccante.

54 *Quibus plurimum sicca tusses leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non multum siti infestantur.*

Siccas tusses illas nominãt, in quibus nihil expuitur. Fiunt autem aliquando ob intemperiem instrumentorum, quæ obseruiunt respirationi: aliquãdo fauciũ asperitate, uel aliquo tenui & pauco humore destillãte. Quicquid horum acciderit, aliquo modo madescunt loca, quæ ad asperam pertinent arte-

riam,& ideo minus siticulosi fiunt. Nam,si asperitas sola fuerit: propter motum in tussi factum, ex locis uicinis humor aliquis attrahitur: sic autem,& si sola fuerit intemperatura. E

Ex bubonibus febres omnes malæ,præter diarias. 55

Febres diariæ omnes ab ipso uocantur,quæcunque sui ratione una die durant. Tales autem sunt, & quæ ex bubonibus proueniunt,quando ex causis manifestis consistunt. Alios uero bubonas, qui sine causa manifesta fiunt uerisimile est ex uiscerum inflammationibus fieri: atque ideo febres, quæ una cũ ipsis eueniunt,malas esse.

Febricitanti sudor superueniens febre non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, & multam significat humiditatem. 56

Oportuit hunc aphorismum cum altero paulo antea dicto coniungi,in quo dicit: Sudor multus,frigidus uel calidus semper fluens. Ipse uero ostendit,& quo pacto talem sudorem dixerit esse malum,& propter quam causam.Malus itaque existit,quia cum hoc,quòd morbum non soluit,ipsum etiam prorogari significat. Causam uero prorogationis, multam ait esse humiditatem: quam cum longiori tempore dissoluat ac concoquat natura, necessarium est morbum esse longum. F

Qui a conuulsione aut distentione neruorum tenetur,febre superueniente liberatur. 57

Est quidem & distentio(græce tetanos),neruorum conuulsio,sed non uidentur in ipsa partes cõuulsæ: quoniam æqualiter ante & retro tenduntur: atque ideo præcipuum illi nomen est datum distentio: ita ut omnes conuulsiones sint numero tres,græcis uocabulis,Opisthotonos, id est tentio ad posteriora: Emprosthotonos,id est tentio ad anteriora:& Tetanos,id est æqualis tentio,nominatæ.Omnes uero conuulsiones secundum ipsum fiunt uel ex repletione,uel ex euacuatione,partium uidelicet neruosarum. Quæcunque igitur conuulsiones ad febres ardentes sequuntur, has par est fieri ex siccitate: Quæcunque uero suopte initio inuadunt,ex repletione habent generationem. His conuulsionibus febres aduenientes,partim quidem superfluam dissoluunt humiditatem,partim calfaciunt frigiditatem: quæ duæ sunt medicis remediorum intentiones. Non absque ratione igitur a febribus letales sunt conuulsiones,non letales uero,quæ febres antecedunt.

A.l.3.f.2.c.5. p.397.A.& 399.A

A febre ardente habito,rigore superueniente, solutio. 58

Ostensum enim est in sermone de rigore, etiam ob flauam bilem,quæ per membra sentientia ueloci motu defertur,fieri rigorem,post quem uidelicet & alui soluũtur,& sudores & uomitus biliosi superueniunt. Cum ergo bilis, ex qua febris ardens habuit ortum,expurgatur,soluitur febris. Nam febrem ardentem fieri nouimus, quando æstiuo tempore uenæ exiccatæ acres ac biliosos ad se ichores attraxerint. G

A.l.4.f.1.c.2. c.22.p.779.D

Tertiana exquisita,septenis ad summum circuitibus, iudicatur. 59

Tertiana febris, ab ea, quæ ardens nominatur, non quod ad humorem morbi auctorem attinet differt. Vtraque enim a flaua bile fit. Differunt autem, quoniam febris ardens habet in uenis una cum sanguine flauam bilem redundantem & ebullientem: tertiana uero eandem bilem habet in totum corpus delatam ac motam. Exquisita igitur tertiana erit, quæ suijpsius naturam puram sinceramque seruat. Seruat autem, ubi flauam bilem habet (ut dixi) redundantem & motam, & præterea tempus æstiuum, & locum tempori similem, calidum uidelicet ac siccum, & hominis ætatem & temperaturam similem. Statim autem in tali tertiana accessio fiet cũ rigore: & solutio eius cum sudore,uel per uomitum aut aluum inferiorem flaua bile euacuata,uel omnibus istis pariter factis.Erit & huic tertianæ tempus accessionis minus multo,quàm quietis. Duobus siquidem diebus,& totidem noctibus toto eius perfecto circuitu, exquisitam tertianam nunquam inueniẽs extra duodecim horas suam accessionem protendere. Talem igitur ait Hippocrates in septem ad summum, circuitibus,iudicari. Quod enim in continuis una dies potest, hoc in intermittentibus accessio. Ad istarum igitur connumerationem,earũ fiunt iudicationes.Hoc ipse in Prognostico innuit,ubi de quartana loquitur,ita inquiens: Fit autem & quartanarum consistentia ex ordine tali. Estque a nobis obseruatum,tum in quartanis,tum in tertianis,fieri iudicationem ad numerum circuituum,non dierum. Statim itaque in tertiana febre ab initio septima accessio in tertium & decimum incidit diem,& sæpius in ipso morbus iudicatur,non expectato quartodecimo. Sicuti igitur in morbis continuis acutorũ quidem morborum terminus est quartusdecimus, peracutorum uero septimus: sic in intermittentibus, * breuissimi temporis tertiana febris terminum habet circuitum septimũ. Rursus autẽ,sicuti in peracutis,morbus poterat iudicari & in quinto,& quarto,& in tertio die: sic & in tertiana in eisdem circuitibus fieri solutionem contingit,non expectante natura septimum circuitum. Hippocrates igitur tertianam aliquando cum adiectione exquisitam nominat: aliquando uero simplici appellatione contentus,tertianam tantummodo:sicuti & nunc quoque consuetudo omnium aliorum Græcorum est huiuscemodi res omnes indefinite nominandi. H

A.l.4.f.1.c.2. c.4.p.775.A.

* Alias lõgissimi: sic.n. habẽt Græci lib.

Quibus in febribus aures obsurduerunt: sanguis ex naribus fluens,aut aluus turbata,soluit morbum. 60

Dictum

A Dictum eſt ab ipſo & antea ſurditatem fieri bilioſis excrementis retentis, & ad caput recurrētibus: & talem ſolui ſurditatem, aluo turbata. Dictum eſt & nunc ab ipſo hoc idem, & præterea de profluuio ſanguinis e naribus. Etenim & hoc ſoluit ſurditatem, eā uidelicet, quæ in febribus fit abſque ulla propria atque præcipua inſtrumenti auditus paſſione. Nihil autem mirum eſt, ſi cum euacuantur ac tranſmutantur noxij humores, morbi ceſſant.

61 *Febricitantem niſi diebus imparibus febris reliquerit, ſolet recidiuare.*

Neſcio, utrum hunc aphoriſmum Hippocrates ſcripſerit, an fuerit a quopiam aſcriptus. ſiquidem in Prognoſtico dierum iudicantium incrementa ac compoſitiones fieri in quaternis edocuit, & in hoc ipſo Aphoriſmorum libro, atque in Epidemijs etiam, non modo die quartodecimo multos uidit iudicatos, ſed & uigeſimo, & quadrageſimo, & ſexageſimo, & octogeſimo. Ipſi uero iudicant & uigeſimaquarta, & trigeſimaquarta, & ab initio protinus quarta. Quo modo igitur ait nunc, quòd, niſi in diebus imparibus febris ceſſauerit, non ſit fida iudicatio? Melius eſt itaque pro imparibus ſcribere iudicatorijs, ut quibuſdam uiſum eſt. Multa ſane exemplaria in numero plurali, & imparibus, & diebus, ſcriptum habent.

62 B *Quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit, malum.*

A.l.4.f.2.t.1. c.59.p.825.C

Morbus regius interdum quidem fit & iudicatorie, reponente natura ad totum corpus, & præcipue ad cutem, flauam bilem: Fit etiam huiuſcemodi caſus hepate male affecto: mali autem affectus hepatis, ex quibus morbus regius ſolet aduenire, tres ſunt, tumor durus, inflammatio, & obſtructio. Verum tumor durus, diutinus morbus exiſtit: inflammatio uero & obſtructio etiam repente fieri poſſunt. Ac regij morbi, qui ante ſeptimum accidunt diem, ex aliquo iſtorum ortum habent: nam citius nō poteſt iudicatorie bilis ad corpus effundi. Ante ſeptimum quidem diem, morbum regium eſſe malum, uerum exiſtit: non tamen poſt ſeptimum uacare periculo, eſt pariter uerum: neque hoc nunc dictum eſt. Poteſt enim & inflammatio & obſtructio longiori tempore permanere: ante ſeptimum autem, iudicatorie bilem effundi eſt impoſſibile. In quibuſdam uero exemplaribus adiectum eſt aphoriſmo circa finem, Niſi humores ex aluo prodeant. uolentibus ijs, qui hæc adijciunt, per aluū bilem expurgari.

63 *Quibus in febribus† quotidie rigores fiunt, quotidie febres ſoluuntur.*

*G.l. non habent: uetus tamen tralatio retinet: & Gal. legit. A.l.4.f.1.t.2. c.6.p.776.D

C Cum bile per omnem corporis habitum mota rigores accidant, atque ideo ſingulis acceſſionibus expurgetur atque euacuetur: non abſque ratione ad infebricitationem peruenit talium febrium intermiſſio. Hoc igitur eſt, quod nunc dictum eſt ab eo, Quotidie febres ſoluuntur. ac ſi dixiſſet ægrotos quotidie ſine febre fieri. Quemadmodum autem, ſi quotidie rigores fiunt, quotidie etiam febres ceſſant: ſic & ſi tertio quoque die, aut quarto. qnod proculdubio etiam fieri uidemus & in tertianis, & in quartanis circuitibus: in quibus & febres ſoluuntur, & rurſus redeunt, remanet tamen quædam diſpoſitio præter naturam in corpore, a qua ſecundū circuitum aliæ febres & ægritudines generantur.

64 *Quibus in febribus morbus regius ſeptimo, uel nono, uel undecimo, uel quartodecimo ſuperuenerit, bonum, niſi dextrum hypochondrium obduruerit. ſi uero non, non bonum.*

A.l.4.f.2.t.1. c.59.p.825.C

A.l.3.f.15.t.1 c.3.p.601.A.

Qui ante hunc ſcribitur aphoriſmus, abſque ordine mihi uidetur fuiſſe interiectus. Melius .n. fuiſſet hunc, qui nunc ſcribitur, aphoriſmum illi fuiſſe coniunctum, in quo ait: Quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit, malum. ut totus ſermo talis procedat: Ante ſeptimum quidē diem morbum accidere regium, malum omnino: poſt ſeptimum uero, optimum: niſi dextrum hypochondrium obduruerit, id eſt niſi aliquis malus affectus ex ijs, quos antea diximus, uiſceri, hoc eſt hepati, acciderit: D Cum enim expurgatur in ipſo ſanguis, & bilis transfertur ex uenis ad meatus bilem recipientes: ſiue obſtructio fuerit in locis ad quæ transfertur, ſiue inflammatio aliqua, uel durus tumor: neceſſarium eſt omnino non expurgari ſanguinem, & una cum ipſo bilem per totum corpus deferri, hincque morbum regium generari.

65 *In febribus circa uentriculum & fortis æſtus, & cordis morſus, malum.*

Quòd non ſolum ei uiſceri, quod ſua natura pulſat, cor nomen fuit apud antiquos, ſed etiam ori uentriculi, pro confeſſo habetur apud omnes: ſicuti etiam, quòd cordis dolorem, huius partis dolores appellant: uerbum autem καρδιώσσειν id eſt, corde morderi, plurimi exponentium aphoriſmos, pro καρδιαλγεῖν, id eſt corde dolere acceperunt: non nulli ipſius cordis, hoc eſt uiſceris, motum quendam palpitationi ſimilem, per καρδιωγμὸν .i. cordis morſum intellexerunt. Fortis itaque uentriculi æſtus a flaua bile in ipſius tunicis ebulliente generatur. Rationabiliter autem ijs, qui ita ſunt affecti, & uentriculi mordetur os, atque ob id malus eſt caſus. Siquis uero per cordis morſum, crebrum & uelocem cordis motum, cum præcipue, qui palpitationi ſimilis ſit, intellexerit: extremum ex eo malum ſignificatur, uim uitalem maximo incendio laborare.

66 *In acutis febribus conuulſiones, & circa uiſcera dolores fortes, malum.*

Febres uehementes,ueluti ignis, neruos exiccantes, eos extendunt atque conuellunt, atque hoc E
modo perniciofas afferunt conuulſiones. Non nunquam uero & uiſcera ipſa in tali affectu dolorē ſen
tiunt,propter incendij uehementiam,ac ſiccitatem: atque idcirco malum eſſe inquit. Peior autem fue
rit,ſi fortes dolores acciderint. Scimus autem propter inflammationem,uel eryſipelas, uel fortē ob-
ſtructionem,uel abſceſſum aliquem,in uiſceribus dolores fieri,ſed ueriſimile non eſt,ut de his nunc lo
quatur. Manifeſtum eſt enim periculum,quod in ipſis eſt: neceſſario tamen non adiungitur conuulſio-
ni.Cum Hippocrates in febribus dicit morbos febriles, intelligit, quando febres ipſæ ſunt paſſio, &
non caſus partis alicuius,quæ aliquo dictorum affectuum laboret.

In febribus,ex ſomnis timores,uel conuulſiones,malum. 67

Dictum ab ipſo & antea fuit,quòd ſomnus lædens ægrotantem, mortalis eſt,qui autem non lædit,
non eſt mortalis. ubi & exemplum ſermonis adijciens,inquit: Vbi delirium ſomnus ſedat, bonum tan
quam ſomnus aliquis exiſtat,ex quo delirium non ſedatur,ſed excitatur aliquando ac generatur. Verū
& hic alia dixit exempla noxæ ex ſomno aduenientis,timores,ac conuulſiones. Quidam uero non, ti-
mores,ſcribunt,ſed labores: Saneque nos ſæpe uidimus in morbis exitialibus & timores & labores
& conuulſiones ex ſomno fieri. Hoc autem uidetur contingere, qnando in ſomnis ad cerebrum hu- F
mor infeſtus peruenerit, tunc magis intra,quàm extra, natura mota. At profectò, ut a cibo ad ſom-
num conuerſi, implent caput: ſic in plethoricis diſpoſitionibus,ſomni ipſum replentes,aggrauant ce-
rebrum. Si igitur ea multitudo magis ad atræ bilis naturam uergit,timores fiunt: ſin talis non fuerit,
labores ac conuulſiones. Somnique proculdubio ſemper nocerent, quatenus ad profundum & uiſce
ra materia fluit,niſi coctionis ratione plus afferrent utilitatis, quàm ſit damnum,quod ex motu ad in-
teriora conſequitur. Non ſolum autem in cerebro ipſo mali humores aceruati tales afferunt caſus,
ſed & in ipſo ore uentriculi: quare & in ſomnis magis euaporant,cum incocti permaneant: ſicuti co-
ctiones utiles ſomnos inducunt.

In febribus ſpiritus offendens,malum.conuulſionem enim ſignificat. 68

Spiritum nunc intelligendum eſt ipſum dicere,ſicuti etiam in prognoſtico, reſpirationem: qui ubi A.l.3.f.10.r.I
offendit,hoc eſt in medio ſui interruptus ſubſtiterit,conuulſionem ſignificat. Etenim ſit mouentibus p.480.c.16.B
thoracem muſculis ac neruis iam conuulſioni paratis, qua diſpoſitione inſuper aucta, & plures occu-
pante partes, manifeſta conuulſio hominem apprehendet. Cū uero duplex ſit in reſpiratione motus:
alter,quo ſpiritus fertur ad interiora, inſpiratio dictus: alter,quo fertur ad exteriora,contrariam is ac- G
cepit appellationem,expiratio nominatus. Offendit autem ſpiritus aliquando quidem inſpirantibus,
ſicuti cum ipſe dicit, Duplex intro reuocatio, ueluti ſuperinſpiratio: Aliquando expirantibus, ſicuti
cum dicit, Et ſpiritus offendit extra delatus. In his igitur,utriuſque partis reſpirationis ſeorſum memi
nit:in propoſito autem aphoriſmo de tota ipſa pronuncians,inquit: Spiritus offendens, ſiue in motu
ad intra,ſiue ad extra,ſiue ad utraque tale quid patitur.

Quibus urinæ craſſæ,grumoſæ,paucæ,non ſine febre: multitudo ueniens ex his tenuis iuuat. præcipue uero tales ueniunt, 69
quibus ab initio,uel breui ſedimen ineſt. A.l.1.f.2.d.3.

Non ſimpliciter urinas craſſas dixit,ſed & grumoſas adiecit,duorum alterum oſtendens, uel craſſi- c.3.p.89.C.
tudinis quantitatem,uel conſiſtentiæ inæqualitatem ac diuulſionem, ita ut plures ipſarum cōſiſtentiæ,
ueluti grumi,circunſcriptæ appareant. Non nulli uero non grumoſas ſcribunt,ſed cœnoſas,ſicuti Nu-
miſianus & Dionyſius: qui , ſi per hoc uerbum, fœtorem quendam ſimul oſtendunt, plus aliqnid, q̄
alij,demonſtrant: ſi uero quaſi craſſitudinis quantitatem,nihilo plus hoc ipſo docēt. Sermo uero Hip-
pocratis totus non uidetur de urinis eſſe fœtorem habentibus,ſed de paucis tantum, ac craſſis, ut ex
oppoſito manifeſtat,inquiēs, Multitudo ueniens,ex his tenuis iuuat. Quare,ſi hoc ſolum ſcriberetur, H
Quibus urinæ craſſæ paucæ: nihil ſermoni deficeret. Fiunt autem & ſine febribus urinæ tales, natura
expurgante per renes totius corporis ſuperfluitates: Fiunt etiam cum febre:in quibus quiſpiam forte
exiſtimaret ad contraria tranſmutationem non eſſe bonam: quoniam magna ex parte in febribus, ex
urinis ab initio tenuibus fit ad craſſiores conuerſio, tendente iam morbo ad ſolutionem.atque ideo mi
hi uidetur maxime ita ſcriptus ab ipſo fuiſſe aphoriſmus,id quod raro accidit,edocente. Contingit.n.
aliquando uel per initia morbi,uel non multo poſt,urinas factas craſſiores,propter grauitatem habe-
re ſedimen. His igitur urinis ſedimen, bonum ſignum non eſt,ſicuti alijs,quæ ab initio tenues exiſten-
tes,ratione totius morbi coctionis ſedimen capiunt.Non abſque ratione autem craſſæ urinæ ſunt mul
titudine paucæ, ut quæ uix renes pertranſeant. Cum itaque ſimul maior pars talium humorum malo-
rum fuerit euacuata,ſimul & reſiduum concoctum fuerit: tunc excernuntur multo prioribus tenuio-
res. Melius.eſt enim ita dicere,& non tenues abſolute, quemadmodum dixit Hippocrates. Quæ enim
ſecundum naturam ſunt,non ſimpliciter tenues exiſtunt, ſicuti neque craſſæ,ſed medium tenent inter
utrunque exceſſum:& cum mediocritatem habeant,craſſiores quidem ſunt atque dicuntur aquoſis,
tenuiores uero grumoſis. multæ uero cum ratione excernuntur,quia prius fuere retentæ: quo tempo-
re craſſæ exiſtentes,difficulter exibant.

70 A *Quibus urinæ perturbata, quales sunt iumentorum, ijs dolor capitis uel adest, uel aderit.*

A.l.1.f.2.d.3. c.3.p.99.B.& l.3.f.1.t.2.c.8 p.741.C

Hunc non nulli aphotiſmum cum ſuperiori coniungunt, tanquam eius partem, ita ſcribentes: Quibus autem urinæ turbatæ, hiſce dolotes capitis. Et uolunt quidam uerbum, turbatæ, contrarias urinas oſtendere ijs, quas antea craſſas & grumoſas nominauit, hoc eſt tenues: non nulli uero perturbatas. Falſum autem eſt, quòd urinæ tenues ſint cum dolore capitis. Videntur enim dolores capitis aliquãdo antecedere, aliquando ſimul eſſe cum perturbatis urinis. Quales autem hæ ſint, manifeſte monſtrauit, inquiens, Quales ſunt iumentorum. tales uero fiunt materia craſſa ac denſa a calore agitata. Hæ ſiquidem maxime & ab extrinſeca caliditate uidentur in ſpiritum ſolui, ſicuti bitumen, pix, atque reſina. Non nullæ igitur urinæ longo tempore manent pẽrturbatæ, non nullæ uero cito ſedimem craſſum habent, & cito morbum ſolutum iri ſignificant. Quæ uero non reſident, ſi uires affuerint, longum fore morbum oſtendunt: ſi imbecillitas adſit, ægri mortem prænunciant. Hæc obiter a nobis ſunt dicta, quoniam non carent utilitate. Quæ uero ad ipſum attinentia aphoriſmum adhuc dicere oportet, ſunt iſta: Vrinis perturbatis, capitis dolores neceſſario aut adſunt, aut aderunt, ut inquit Hippocrates, quũ ſpiritus flatuoſus una cum calore prompte fertur ad caput. Non tamen, ſiquis dolet caput, aut dolitu-

A.l.3.f.1.t.2. c.2.p.348.F.

rus eſt, huic omnino tales ſunt urinæ. Fiunt enim dolores capitis etiam ex calore ſolo, non nunquã ue-
B ro ex flaua bile, quæ uel in capite uel in uentriculo continetur, & ex humorum abundantia caput opprimente, & propter aliquam loci obſtructionem, uel ſpiritu flatuoſo habente in parte ipſa generationem: quorum nihil talem facit urinam ex neceſſitate.

71 *Quibus ſeptima indicatur, iis nubeculam habet quarta die urina rubeam, & alia ex ratione.*

Sicuti in pluribus alijs ſeipſos imperitos artis Hippocratis oſtenderunt plurimi eorum, qui hunc eius librum expoſuerunt: ſic & in iſto. Putant enim adiecta fuiſſe aphoriſmo cum dicit. Et alia, ex ratione, quæcunque ad ſomnos attinent, uel uigilias, uel reſpirationem, uel accubitum, uel ſurrectionẽ, uel tale aliquid eorum, quæ in Prognoſtico ſcripſit: ut ſi hæc omnia bene facta uideantur, in ſeptimo futuram ſperemus iudicationem. Videntur autem ignorare maxima capita ad præcognitionem facientia. Vigilant.n.magna ex parte, & grauiter ſe habẽt, ac febriũt uehemẽtius ęgri quãto propius ad iudicationẽ accedũt. Plures aut eorũ ꝓpe iudicationẽ ẽt ſpirãt difficulter. Nõ igiť ſignũ, qđ ex urinis apparet, talibus indiget caſibus ad firmiorẽ futurę iudicationis ſpẽ, ſed multis alijs, q̃ frequentius, q̃ iſtud, apparent. de quibus nihil uidentur cognoſcere, qui audent Hippocratis libros exponere prius, quàm totã ipſius artem perdiſcant. Nam, cum quarta dies ſit index, quemadmodum ipſe docuit, &, quàlis ſit futu-
C ra ſeptima, nunciet: omne, quod in ipſa dignum effatu ſignum coctionis apparuerit, futuram ſeptima die iudicationem oſtendit, adeo ut non ſolum rubra aliqua nubes apparens, antea non uiſa, iudicationem ſignificet, ſed & alba multo plus ipſa, adhuc autem magis & ſublimamentum album, æquale, atque conſiſtens. Si uero uelociter admodum morbus moueatur: & coloris & ſubſtantiæ mutatio ſunt ſufficientia ſigna futuræ iudicationis. Tenuis itaque urina ſi mediocriter craſſa efficiatur, & ſi alba pallida fiat: in tali morbo iudicationem ſignificat. Vnius itaque ſigni nominatim Hippocrates meminit, nubeculæ uidelicet rubræ. Dignum autem exiſtimat, ut, ſicuti hoc, ita & alia ex ratione intelligamus, quæcunque futuras iudicationes oſtendunt. Sunt autem hæc, quæ in diebus ab ipſo uocatis indicibus & contemplabilibus, fieri conſueuere uel in urinis, uel in excrementis alui inferioris, uel ſputis. ſemper enim omnia talia iudicationes ſignificant, non tamen bonas ſemper. Solis enim coctionis ſignis in diebus contemplabilibus apparentibus, bonæ iudicationes futuræ indicantur. Senſus ergo uerborum aphoriſmi talis eſt. Meminit autem nubis rubeæ tanquam ſigni perrari. Albæ enim frequentiſſime apparent: & ſunt ſignum coctionis manifeſtum. Rubeæ uero raro fiunt: Et, niſi hoc in loco de ipſis dixiſſet Hippocrates, quòd in diebus indicantibus apparentes futuram nunciant iudicationem, forte nemo talem ipſis adeſſe uim expectaret: ſiquidem Hippocrates colorem
D rubeum ſalutarem quidem, diutinum tamen eſſe uult. Nam in Prognoſtico ita ad uerbum ſcribit:
« Si uero urina fuerit ſubrubea, & ſedimen ſubrubeum & lene: magis quidem hæc diutina, quàm illa,
« ſed admodum ſalubris. Nunquid igitur quarta die talis nubes apparens, futuram in ſeptima iudicationem ſignificabit, in alia autem aliqua indice non ſignificabit, diligentius eſt inquirendum, quod in ipſis operibus eſt obſeruandum. Nam, quantum ad rationes attinet, ſunt ad utranque partem argumenta, & magis ad alteram, quòd non ſignificabit, niſi morbus ualde uehementer moueatur. Nam, ſi quarto die fiat, æquale tempus priori, id, quod ſequetur, aſſumens, non eſt impoſſibile, ut iudicationem oſtendat. In undecimo autem apparens, non mihi admodum uidetur tribus ſolis egere diebus, ſed etiam pluribus. Veriſſimum ſiquidem eſt colorem talem aliquid ſuffragari ſolutionibus. Ego quidem raro ſignum tale in alijs diebus uidi, præterquam in quarto. Cui igitur in ſeptimo apparuit, hic quartodecimo fuit iudicatus: cui autem in quartodecimo, hic in uigeſimo. Apparuit etiam cuidã alteri in undecimo, qui decimoſeptimo iudicatus eſt: rurſus cuidam alij in eodem undecimo, qui uigeſimo die fuit iudicatus.

72 *Quibus urinæ albæ & perſpicuæ, malæ, præſertim ſi in phreniticis appareant.*

A.l.1.f.2.d.3. c.2.p.97.B.

Vrinæ tales extremam cruditatẽ ſignificãt, quare & morbos longos * faciunt. quædã uero ex ipſis,

cum anticipauerint uires dissolui, sunt perniciosæ, uelut in phrenitidibus. Nullum etenim uidi phreniticum, in quo talis urina apparuisset, sanatum. Melius siquidem est, ut, sicuti totus morbus est biliosus, sic & urinæ appareant biliosæ. Aquosæ autem urinæ (tales enim sunt albæ atque perspicuæ) magnā cruditatem ostendunt, & præterea flauam bilem totam ad caput tapi. Quibusdam enim urinæ perspicuæ, non tamen albæ, quæ quidem tenuem habent substātiam, colorem uero biliosum. Quæ uero perspicuæ sunt & albæ simul, sunt penitus aquosæ. Si igitur simpliciter scriptum sit, præcipue in phreniticis, horum uerborum intellectus est manifestus. Sin autem fini sermonis adijciatur, sicuti in alijs exemplaribus uidetur adiectum, uerbum, appareant, sensus erit talis: Aquosæ urinæ malæ sunt: præcipue uero tales apparent in phreniticis, qui perniciose se habent. Neque enim in omnibus, quemadmodū nō nulli huius libri expositores intellexerunt, nihil scientes ex ijs, quæ in ægrotis apparent. In quibusdā autem exemplaribus ita scriptus est finis aphorismi: Præcipue uero in phreniticis tales apparent. & est idem intellectus, qui secundæ scripturæ antea a nobis dictæ.

Quibus hypochondria suspensa murmurant, lumborum dolore superueniente, ijs alui humectantur, nisi flatus erūpant, aut urina multitudo proueniat, atque hæc in febribus, 73

Hypochondria suspensa, hoc est ad maiorem tumorem deducta ex multis causis unam habent, spiritum flatuosum, de qua nunc disserit, dupliciter factam: non nunquam ex aliquo affectu difficilem habente solutionem partium ad aluum attinentium: non nunquam ex aliqua recenti occasione. Distinguit autem nunc Hippocrates ista. Nam prior dispositio cum murmure non fit. Extenta enim atque inflata instar utris redduntur in ea hypochondria: Altera cum murmure (quod βορβορυγμὸς græce dicitur) fit. Sic autem nominatur spiritus sonus, cum neque magnus neque multus extiterit, & cum quadā modica humiditate ad inferiora mouetur. Accidit igitur tali murmure descendente, ad lumborum loca, una cum ipso tumorem ex hypochondrijs deportari. unde partibus, quæ hic sunt, ex ipso distentis, prouenit dolor: deinde hoc pacto, humore aliquando ad distributionem concitato, solus spiritus flatuosus emittitur, non nunquam uero una cum humore. Iam uero etiam humor distributus magna ex parte per urinas excernitur. Recte uero inquit in dictis signis aluum dirūpi, nisi anticipet seorsum quidem humor distribui, seorsum uero spiritus in intestinis retentus per sedem excerni. Contingit uero quandoque utrunque ad distributionem cōcitatum, & spiritum & humorem cito ad uesicam permeare. Quod uero in fine aphorismi scribitur. Hæc uero in febribus, tale aliquid mihi uidetur ostendere. A febribus molestari dicebant antiqui illos, qui absque inflammatione, uel abscessu, uel dolore, uel erysipelate, uel (ut simpliciter dixerim) absque aliquo membro præcipue affecto, ægrotabant. Quòd si uel propter lateris inflammationem, uel pulmonis, uel talis partis alterius febricitarent: non febricitantes ipsos nominabant, neque a febribus molestari dicebant: sed pleuriticos aut peripneumonicos, & alijs similibus nominibus, ueluti hepaticos & lienosos appellabant. Nunc itaque mihi uidetur Hippocrates duorum alterum uelle insinuare, uel quòd hæc, quæ dixit, febribus accidunt, in quibus nullū membrum affectum est: uel quòd & illis accidunt morbis, non tamen ipsis aluus dirupta sit, uel flatus aut urinæ prodierint. Neque enim aliquo naturali motu membris spiritum flatuosum expellentibus, murmur in illis contingit fieri, sed ueluti casum tantummodo.

Quibus speratur abscessum futurum ad articulos, liberat ab abscessu urina multa, crassa, & alba facta, qualis in lassitudinarijs febribus quarto die de quibusdam incipit fieri. Si uero etiam ex naribus fluxerit sanguis, breui admodum solutio fit. 74

Dictum est a me etiam prius, quòd abscessus fiunt ad articulos ijs, qui in his laborem passi sunt, & quibus quouis modo in morbo articuli lassati sunt, & præterea in quibuscunque crassorum humorum multitudo longo tempore perdurauerit. Si itaque natura ualuerit per urinam expurgare corpus, æger ab abscessu liberatur, humorem ad articulos decubiturū, per uesicam euacuandū. Satis autem habuit lassitudinarium febrium ueluti in quodam exemplo meminisse, quæ initium ad urinam motionis in die indice accipiunt. His enim lassitudinarijs hoc inest, quòd cito abscessus faciant, non expectantibus, ut aliæ, tempus prolixius. His uero ipsis & iuxta aurem fieri abscessus consueuere, sicuti alijs prolixioribus multitudo ad inferiora magis decumbit. Quibus igitur caliditas maior magis materiam subleuauit: uel sanguinis profluuium per nares patiuntur, aut parotidas habent. Quòd autem solutio hæc uelocior sit, quàm altera, quæ per urinas fit, non oportet dicere: quare & ipsi adiecit Hippocrates, breui admodum solutio fit, altera, quæ fit per urinas, euacuatione plures exigente dies. Quod autem quarto die dicitur, pro exemplo positum est: te uero oportet transferre ad omnes dies alios, quicunque sunt contemplabiles & iudicatorij.

A.l.4.f.1.c.1. c.1.p.753.B.

A.l.4.f.2.c.1. c.83.p.829.B

Si sanguinem aut pus mingat: aut renum aut uesicæ exulcerationem significat. 75

Siue in renibus, siue in uesica ulcus factum fuerit, siquidem in uase aliquo effatu digno constiterit, & præcipue cum aliqua exesione; sanguinis excretio consequitur, sine hoc autem, puris tantummodo. Contingit autem, ut facto ulcere in aliquo urinæ meatuum, & pus, & sanguis mingatur. Hi uero renes ac uesicam interiacent, & oportet hos cum illis subaudire. Exulcerantur autem magna ex parte ijs,

A.l.1.f.2.d.3. c.7.p.102.C. & 664.F. & 676.D.

A te ijs, qui in renibus lapidem habent, meatus urinarij, quando a lapide aliquo acuto aut admodum aspero in ipsis interscepto excoriantur. Nam ex ulceribus, quæ in pene fiunt, etiam sine urina & pus & sanguis egreditur. Exit autem simul cum urinis aliquando pus dirupto abscessu in aliquo superiori loco. Quare (arbitror) plures expositores alteram scripturam magis probarunt, in qua cōiunctio, &, scribitur, in hunc modum: Si sanguinem & pus minxerit, renum aut uesicæ ulcerationem significat. quasi altero solo, scilicet pure per loca urinæ excunte, fieri possit, ut sit signum non modo renum uel uesicæ exulceratæ, sed etiam alicuius partium superiorum. Forte igitur & hi aliquid dicūt. Forte autem & uerbum, mingat, quod aliud ostendit, quàm minxerit, in seipso continet distinctionem. Neque enim idem est uel ita dicere, Si sanguinem & pus mingat: uel illo modo, Si sanguinem & pus minxerit: In uno.n. uel duobus uel tribus diebus potuit minxisse pus dirupto abscessu ad urinæ instrumenta: Multis autē diebus ac mensibus ubi hoc factum fuerit, renum aut uesicæ exulceratio significatur. Vtrum autē ipsorum magis sit, & dolor distinguit, qui in differētibus accidit locis: & ea, quæ cum urinis excernuntur, de quibus deinceps loquetur. Iam uero & de urinarijs meatibus eadem est ratio.

76 *Quibus in urina crassa existente, carunculæ paruæ, aut ueluti capilli una exeunt, iis a renibus excernitur.*

A.l.1.f.1.d.3. c.7.p.102.C. B Paruæ quidem carunculæ renum substantiæ indicia sunt, qui uero uti capilli, nullo modo renū. Neq; enim fieri potest, ut ad talem substantiæ formam ren dissoluatur. nam, qui hoc aiunt, renum ignorant naturam. At neque, cum uesica resoluitur & eroditur, ut quibusdam uisum est, tales urinæ exeunt. Sūt enim huius particulæ, foliorum similes magis, sicuti & Hippocrates paulopost eas squamas appellat. Sed rei ueritas ita se habet: quod nobis forte quadam sæpius uidere contigit. Sed alij quidam medici, in operibus artis multum exercitati raro se aiunt uidisse urinas tales. Vocant autem recentiores medici hanc passionem τριχίασιν.i. capillitium, quoniam capillis, & albis quidem magis similia uideantur, quæ ab urina efferuntur. Nuper quidam talia corpora tam longa mingebat, ut incredibilis longitudo uideretur. nam quidam ex ipsis ad dimidium cubitum extendebantur. Hic autem toto fere anno, qui antecesserat, * orobum, & fabam comederat, sæpissimeque caseum & tenerum & siccum. omnesq; alij, quibus talia mingere contigit, cibis crassioribus uescebantur. Tali igitur humore in renibus ali quo modo usto, capillis similes substantiæ generantur. Saneque modus ipse curandi, rationi, quæ de causa habetur, attestatur. Nam ab extenuantibus atque incidentibus medicinis, adhibito etiam alio uictu humectante, tales ægri curantur. Si uero tanta esset exulceratio renum aut uesicæ, ut eo-

† G.l. habent τριχώματα.i. (?) pe.

* ὀροβῶδες.i. fabam fresam.

C rum substantia dissolueretur: non modo nihil ex talibus medicinis iuuarentur, sed etiam supra modū irritarentur. In his itaque, sicuti & in alijs, Hippocrates dignus est admiratione, cum ipse eorum inuentor extiterit, quæ ne a pluribus quidem medicis ad hunc usque diem ex signis fuere comperta. Ipsa quoque sermonis diligentia magnam habet admirationem, cum dicat talia ex renibus excerni. Neque enim, sicuti in priore aphorismo renum causatur exulcerationem, ita & nunc dixit: uerum simpliciter ex renibus inquit excerni, quemadmodum si aliquo mingente lapidem, ex renibus ipsum excerni dicamus, non quòd sit pars substantiæ eorum, sed quoniam in ipsis suam habuit consistentiam. Paruæ igitur carunculæ substantiæ renum ulceratorum re uera partes existunt. Qui uero ueluti capilli sunt: in renibus quidem consistentiam accipiunt, ueluti & lapides: non sunt autem partes eorum substantiæ. Male ergo in omnibus exemplaribus hic aphorismus sine particula, aut, legitur, Carūculæ paruæ ueluti capilli. Nullo enim modo carunculæ paruæ assimilantur capillis. Verum oportet inter uerbum, paruæ, & dictionem, ueluti, mediam interponere coniunctionem, aut: tanquam Hippocrates non de una re, sed de duabus faciat suo sermone mentionem, quarum una est, Carunculæ paruæ: altera uero, Veluti capilli. In ijs igitur, quæ sunt ueluti capilli, semper urina est crassa: cum piruitosa substantia, quam uenæ aggregarunt, per renes expurgetur: In carunculis autem non est necessarium.

D Nunquam tamen talem uidi renum dispositionem: sed, quæ sunt ueluti carunculæ, sæpius a me uisæ sunt, in illis febribus, in quibus, & quæ sunt similia eruo, sedimina conspiciuntur, sanguine crasso in renibus aut in hepate exusto: non tamen ueras carunculas unquam uidi cum urina exeuntes. Puto igitur posse contingere, quòd crassa urina ab ipso dicatur, quæ mediocris est & secundum naturam. Hæc enim tenui quodam modo opponitur. Neque nos latet, quòd proprie quidem secundum excessus oppositiones ita nominantur: per abusionem autem, & medio & mediocri, extremorum nomina tribuuntur: cum & ad maxime crassum, tenue: & ad maxime tenue, crassum nominet ur. Quod si ita accipiamus, sermo talis erit: Quibus in urina, quæ tenuis non est, ea, quæ diximus, exeunt: renum est passio si uero urina sit tenuis, totum uenosum patitur genus. Eundem intellectum mihi uidetur etiam in sequenti ostendere aphorismo.

77 *Quibus in urina crassa furfurea quædam simul exeunt, iis uesica scabie laborat.*

A.l.1.f.2.d.3. c.3.p.98.C.& l.3.f.19.c.c. 17.p.676.F. Quando urina tenuis fuerit: haud secundum naturam uenæ se habent. Cum uero non tenuis extiterit, sed mediocrem habuerit substātiam (in quo significato crassa accipere oportet hoc loco) ea, quæ simul cum tali urina excernuntur, circa renes aut uesicam passionem ostendunt. Cum enim ex uenis urina ueniat, in renibus colcetur, in uesica aggregetur, quicquid in ea præter naturā apparuerit, aut uenas,

aut renes, aut uesicam male se habere indicabit, sicuti & nunc furfurea uesicam scabie laborare, quando uenæ nullum affectum habent. Feruntur enim & ex ipsis aliquando furfurea, cum earum tunica patitur, quemadmodum & uesicæ: uel cum sanguis, qui in ipsis continetur, a febre ardente peruritur. Aptior autem ad hoc est, quicunque humor in eis crassior existit, & magis qui ueluti fæx, sanguinis est, quem solemus humorem melancholicum nominare. Sicuti enim cutis superficies (quam ἐπιδερμίδα idest cuticulam nominant) in scabie, lepra, atque impetigine tenue quiddam remittit, quale est, quod serpentum senectus nominamus: sic, ubi in partibus interioribus ea, quæ est ueluti cutis, tale aliquid patitur: & casus erit passioni similis. Hac ratione igitur & uenæ ipsæ atque uesica scabie laborantes, furfureos cortices una cum urinis emittent. Distinctio autem fiet ex tenuitate ac crassitudine urinæ, ut antea diximus. Tenuis enim urina uenas: non tenuis autem uesicam pati indicabit. E — A.l.1.f.1.d.3. c.6.p.101.C.

Quicunque sponte sanguinem mingunt, iis a renibus uenulam ruptam significatur. 78

Quod dicitur, sponte, potest idem, quod sine causa exteriori, significare: potest & quod ueluti repente, nullo casu præcedente, quales apparent uesica ulcerata. In ipsa enim uenam rumpi ex influctis sanguinis abundantia, quemadmodum in renibus accidere solet, est impossibile. Neque enim per eius uenas sanguis percolatur, sed solum tantum, quantum ipsi sufficiens est pro alimento, contribuitur. Præterea neque uenæ, quæ in uesica, nudæ aut instabiles natura sunt, sicuti, quæ renum uentres subintrant, quarum ora aperiuntur, & quæ aliquando dirumpuntur, propter humorum multitudinem ac crassitudinem, qui in ipsis continentur. Diruptio itaque puri sanguinis facit euacuationem. Ora autem aperta non uniuersim sanguinem effundunt, præsertim cum parua est apertio, sed paulatim atque tenuiorem percolant: unde totam urinam subsanguineam efficiunt. Fit autem, ut dixi, & uenis uesicæ exesione laborantibus, sanguinis euacuatio, quam antecedunt ulceris signa in uesica existentis, hoc est & loci dolor, & pus, & sæpe ipsius corporis uesicæ quædam ueluti frustula. Hac ratione igitur melius est uerbum sponte, pro repente, accipere, & non pro sine causa manifesta. siquidem sanguis ex renibus sæpius & sine causa excernitur manifesta, uase ex multitudine rupto, sed aliquando ob saltum uehementiorem, uel ex alto casum, uel ictum. A.l.1.f.2.d.3. c.7.p.102.F. — F — A.l.3.f19.t.2. c.21.p.686.E

Quibus in vrinis arenosa subsistunt, iis vesica laborat calculo. 79

Non omnino uesica laborat, sed contingit & renes: quare manifeste errat aphorismus, siue quia Hippocrates ipse dimidiam partem sermonis neglexerit, siue quia primus librarius omiserit. Siue enim in renibus, siue in uesica calculi generantur, una cum urinis exeunt arenosa. A.l.1.f.1.d.3. c.7.p.102.D. & 686.E. — G

Si sanguinem mingant, aut grumos, vel stillicidium vrinæ habeant, & dolor in imum incidat ventrem, & pectinem, & semen: circa vesicam labor est. 80

Duobus modis finis scribitur aphorismi: in quibusdam exemplaribus, labor est: in quibusdã, morbus est. & fere in hoc nihil inuicem scripturæ differunt. Communiter autem ambæ errant, si quis intelligat circa uesicam ab Hippocrate dici, quasi ipsam uesicam laborare dixisset. Nam ij, quos memorat casus, communes sunt omnibus, quæ urinæ seruiunt, instrumentis, uesicæ, renibus, urinarijs meatibus. Melius est itaque hoc modo, quæ circa uesicam, accipere, non tanquam sola uesica significetur, sed & partes, quæ illi annectuntur. Adhuc autem magis, ut ita accipiamus, hortabitur sequens aphorismus, in quo non, quæ circa uesicam, ægrotare dicit, sed ipsius uesicæ esse exulcerationem: cum nõ idem sit, pati aliquid ipsam uesicam simpliciter solam, enunciare, uel quæ circa uesicam.

Si sanguinem aut pus minxerit, aut squamulas, & grauis odor adsit: vesicæ exulcerationem significat. 81

Sanguis quidem & pus mingendo prodeuntia, omnium instrumentorum ulceratorum, quæ urinæ obseruiunt, signa sunt communia, odor autem grauis, hoc est molestus, & adhuc magis squamulæ, sunt propria uesicæ. In pluribus igitur exemplaribus, Si sanguinem & pus minxerit, scriptum inuenitur: In quibusdam uero, Si sanguinem uel pus minxerit. Ostendet autem hæc scriptura secunda coniunctionem, aut, esse disiunctiuam, quasi utrumlibet horum, quæ dicta sunt, ubi adsit, significet ulcerationem: altera uero uult ambo assidere, uel simul inuicem, uel alternatim. H — A.l.3.f.9.t.2. c.15.p.676. D.

Quibus in vrinaria fistula tubercula nascuntur: iis suppuratione facta & eruptione, solutio. 82

Ob sermonis breuitatem nihil effatu dignum hoc haberi aphorismo suspicabitur quispiam. Promptum enim est unicuique intelligere, in meatu urinario, qui in pene est, (hunc enim meatum, fistulam urinariam græce οὐρήθραν nominant,) si consistant tubercula, & mox rumpantur, fieri solutionem. Verum, si diligentius animaduertimus, maius aliquid ex eo ostenditur. Contingit enim urinam aliquando retineri ob tale tuberculum: ex cuius diruptione sanitas retentionis urinæ proculdubio sequetur. Verum ex dictis quædam dubitatio suboritur, utrum solum uelit hæc, quæ in hoc loco sunt nata tubercula, rumpi: uel sæpius quidem hoc accidere, fieri tamen posse, ut etiam dissoluãtur: uel exẽplum solutionum unum hoc aliquod scripsit, diruptionem: quod & uerius existit.

A.l.1.f.2.d.3. c.13.p.104.D & l.3.f.16.c.2 c.19.p.685.E

83 A *Mictio noctu plurima facta, paruam significat deiectionem.*

Quòd quidem necessarium sit uentris humore distributo, minorem fieri alui deiectionem, unicuiq; manifestum. sed cum hoc & illud apparet, quòd eo una cum cibis exeunte, aluus quidem humidior fit, atque ideo plura deijciet, urina uero paucior excernetur. Docebit autem nos hæc ipsa ratio & alui fluentis, & siccæ remedia. In quibus enim supra modum humida aluus deprehenditur, ijs potum minorem exhibebimus, ac præterea illi uiam ad uesicam parabimus. In quibus uero siccior, & plus dabimus potus, & distributionem, quantum fieri poterit, prohibebimus.

GAL. IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS QVINTVS.

A.l.3.f.2.c.5. p.397.E. De causis conuulsionis A.l.3.f.2.d.2.c.13 p.76. & Gal. l.4. de rat. uic. p.69.

1 B *Onuulsio ex elleboro, letalis est.*

Iis, qui elleborum acceperunt, album scilicet, (hunc enim simpliciter elleborum nominare consueuerunt, nō, sicuti nigrum, cum adiectione) ijs, inquā, si ex purgatione conuulsio aduenerit, casum ait esse letalem. Fit enim non ab initio purgationis, qnando periculum est, ne homo stranguletur: sed quando, uomentes uehementius lacerantur, propter ipsam quidem maxime, quæ fit in uomitibus contentionem laborantibus neruis, ob illam, quam habent cum ore uentriculi, in patiendo societatem: ob quod & alias uidimus, ubi fortius mordetur, fieri conuulsiones, sicuti adolescenti, qui æruginem euomuerat. Præstat enim æruginem, non æruginosum uomitum, illum nominare. Erat enim talis, qualis, quæ uera ærugo nominatur, floridissimus: uerum inter uomendum, totum corpus conuulsum est: & ærugine euacuata, febris statim & conuulsio cessauit. Tale autem erat, quod euomuerat, sicuti siquis optimam æruginem aqua perfunderet, adeo ut ex eorum unione talis substantia exultaret, quæ defruti crassitudinem repræsentaret. Non impossibile est igitur (ut dixi) & per compatiendi ad os uentriculi societatem fieri conuulsionem ex elleboro albo: & hæc foret conuulsio moderatissima. Contingit autem & propter ipsam euacuationem supra modum ipsis purgatis conC uulsionem aduenire: sicuti & choleram patientibus, contractiones frequenter adueniunt, maximeque eorum, qui sunt in suris, musculorum. Sed neque illud est impossibile, propter pharmaci efficaciam ex neruis humiditates ad se attrahentis, atque ideo tunc eos male afficientis fieri conuulsionem. Sed & ellebori aliquando ui ad sui distributionem impulsa uehementius, contingit neruorum substantiam uiolentius exiccari. Ipse enim nos docnit Hippocrates, quòd fit cōuulsio ex repletione & inanitione, corporum uidelicet neruosorum, a quibus uoluntarij motus perficiuntur. Snnt autem hæc, nerui, ligamenta, musculi, & tendones. Sicut enim in rebus exterioribus uidemus lora & chordas extendi, ubi uehementius exiccentur, aut multa madeant humiditate: sic & in corporibus animalium par est fieri non raro conuulsionem. Liquet igitur, quòd ex repletione conuulsio, sanabilis est per euacuationē. Ea uero, quæ fit ex inanitione, & neruorum siccitate, non facile admittit curationem. Fit autem (ut dixi) & propter compatiendi societatem conuulsio: quam nō debemus existimare fuisse ab Hippocrate prætermissam. Eam enim, quæ primum fit, conuulsionem ostendit, cum ait conuulsionem ex repletione atque inanitione generari. Et quidem nouimus etiam morsus ratione fieri in ore uentriculi singultum, adeo ut quispiam & neruos itidem pati existimauerit. Et uidebitur ista conuulsio ijs, qui ab elleboro purgati sunt, non dicta ab Hippocrate, aliquando fieri: nisi per Iouem illam dixerit quispiam fieri ex inanitioD ne, cum humores mordaces uim habent exiccandi. Hi itaque modi sunt eorum, qui ex elleboro conuellnntur. Sanatur autem ex ipsis & qui propter morsum, & qui propter contentionem ex uomitibus fit. qui autem ex siccitate accidit, insanabilis est. Non absque ratione igitur totum hoc genus Hippocrates ait esse letale, quoniam nonnullæ eius species cum difficultate sanantur. Vna autem insanabilis est.

2 *Conuulsio ex uulnere, letalis est,*

A.l.3.f.2.c.5. p.397.B

Sicuti in eo, qui hunc antecedit, aphorismo mortalem dixit esse conuulsionem, (quod idem est, ac si diceret periculosam, atque ad mortem sæpius terminantem) sic & nunc eam, quæ fit ex uulnere, conuulsionem letalem dixit esse, non tanquam ex necessitate ac semper mortem afferentem, sed tanquam admodum crebro. Sic & in multis ex prioribus aphorismis, letalis nomine uisus est uti. Ex uulneribus igitur fiunt conuulsiones ratione sequentis ipsa inflāmationis, ubi partes neruosas attigerit. Et primū quidem uidentur conuelli, quæ e directo sunt partium inflammatione laborantium: deinde postquam & principium attigerit, passio ad totum extenditur corpus.

3 *Vbi sanguis multus fluxerit: singultus aut conuulsio superueniens, malum.*

A.l.4.f.4.t.2 c.16.p.873.A

Non aliud quidem ostendi est existimandum ex priore nomine letale, aliud autem nunc, cum malum

lum dicit. Consueuit siquidem Hippocrates casus illos ita nominare, quos letum sæpe subsequitur. E Sicui uero per magis & minus differre hæc nomina uideantur: maius periculū per uocem letale, quàm per malum, ostendetur. Quæ igitur fit ex multa sanguinis profusione conuulsio, ex altero genere causarum ipsam efficientium consistit, ut antea dictum est. A.l.1.f.4.c.10 p.140.D.& 396.D.

Ex superflua purgatione conuulsio, aut singultus superueniens, malum. 4

Quod aliquando ijs, qui elleborum sumpserunt, diximus fieri: hoc nunc ostendit in omnibus, qui quouis modo purgantur. Conuelluntur enim, qui ultra modum purgantur, easdem ob causas, quas diximus in ijs, qui elleborum assumpserunt: & ijs, qui hac ratione laborant, non paruum periculum imminet. siquidem multo peior est ea, quæ fit ex inanitione conuulsio, altera, quæ fit ex repletione. Quod autem & singultus conuulsio sit stomachi secundum Hippocratem, nos utique nouimus. A.l.3.f.2.c.5. p.396.F

Si ebrius quispiam repente obmutuerit: conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut, ubi ad horam peruenerit, qua soluuntur crapula, uocem recuperet. 5 A.l.3.f.2.c.5. p.396.F.

Repletis neruis talis conuulsio superuenit. Solet autem facillime eos replere uinum, ut quod calidā habeat temperaturam. talis siquidem natura prompte omnia subintrat, præsertim cum non admodum F crassam substantiam habuerit. Substantiæ igitur copia uinum neruis affert conuulsionem. Rursus autē qualitate sanat eam, quam fecit dispositionem, neruos calefaciendo atque exiccādo. &, si hoc aliquando facere nequeat, mortem subsequi est necessariū. Qua aūt ui diximus uinū sanare conuulsiones, eadē uidelicet & febris sanat. Hic uero maxime obseruanda est Hippocratis consuetudo, qui ἀφώνους.i. mutos nominat illos, qui quouis modo caro laborant. Verum proprie caros nominatur totius corporis insensibilitas atque immobilitas repentina. Hanc itaque dispositionem consueuit Hippocrates ex uno casuum nominare: & fit proculdubio neruorum principio patiente. Neq; enim aliter potest omnino conuelli corpus, antequam id principium patiatur, uel principaliter, uel per compassionem, altero prius patiente membro. Liquet autem noxam ex uino factam, a Græcis omnibus κραιπάλην.i. crapulam nominari. Sicque non nulli uocabulo fecere etymologiam a κάρηνον πάλλεσθαι.i. caput concuti. Horam autem, qua crapulæ soluuntur, tempus nominauit. Est autem hoc tempus non præcisum neque circunscriptū omnibus una mensura. Quidam enim postridie a crapula sunt liberati, quidā uero sequenti nocte, quidam uero tertio die prorsus: & fit hoc pro multitudine ac ui epoti uini, & eius, qui potauit, natura. Sicuti igitur neque cibus unum habet in omnibus tempus coctionis præfinitum, sic neque uinum. Aut igitur oportet nos ægri naturam habere experientia compertam, aut postremum terminum obseruare: in G quo si neque febricitare, neque loqui anticipauerit, conuulsus morietur.

Quicunque a distentione corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: si uero has effugerint, sani fiunt. 6

Distentio morbus peracutus est, ut quæ cōposita fit ex illa, quam Græci emprosthotonon, id est ad anteriora distentionem: & opisthotonon, id est ad posteriora distentionem nominant: Atque ita meri to citius in ipsa fit iudicatio, non tolerante natura longiori tempore, quem fert distentio, laborem. In primo igitur circuitu dierum iudicatoriorum passio iudicatur. A.l.3.f.2.c.1 p.400.D.

Quibuscunque morbi comitiales fiunt, ante pubertatem mutationem accipiunt: quibuscunque autem uigesimoquinto, fere ad mortem usque comitantur. 7

Proprie quidem passionis mutationes nominant, quando ex una parte transeunt ad aliam: per abusionem autem & omnes solutiones ita nominantur. & mihi uidetur Hippocrates secundi significatus usus esse appellatione. Non modo enim ad alias partes translatis ijs, qui morbum comitialem faciunt, humoribus, soluitur passio, sed etiam omnino curatis. Sunt enim hi crassi, frigidi, & pituitosi. Cessant aūt & ob ætatē ad sicciorem naturā transmutatā, & ob exercitationem, & uictū exiccantē, adiun- H ctis ad hæc idoneis medicinis. Verū Hippocrates nūc solū eius meminit mutationis, quæ ex ætate fit: a qua docti, & formam uictus una cum medicinis inueniemus. Quod igitur in altera parte aphorismorum dicit, Qui morbo comitiali laborant, si iuuenes fuerint, mutationibus maxime ætatis, & regionū, & uictus liberantur: hoc nunc in ipsis passionibus declarauit, morbos cōmitiales, qui ante pubertatem fiunt, cessare dicens ex ætatis cōmutatione: qui uero ultra uigesimumquintum annum processere, commori inquiens. Vnde liquet, quòd pubertatis tempus usq; ad uigesimūquintum annum extendi arbitratur, sumens initium post secundam septimanam. Liquet aūt, quòd neque omnibus sanabitur passio ex pubere ætate, nisi & alia recte gesserint: neque, quibus in hac accidit, omnino permanet, si bonam uictus rationem adhibeant. Verum, quòd non habeant ex ætate sanationem, sed quantum ad eam attinet, passio consenescat, liquido ostendit. Non tamen adhuc manifeste dictum est, quamuis uideatur manifestum ijs, qui negligentius accipiunt uerba illa, Quibus uero uigesimoquinto anno, commoriuntur. Neque enim ijs solis passio commoritur, quibus uigesimumquintum annum agentibus aduenit: sed multo magis etiam ijs, qui ultra hanc ætatem progressi sunt, Addentes igitur sermoni Hippocratis illud quod deest, uerum ex omni parte ipsum faciemus: Morbi comitiales, qui quidem ante pubertatem fiunt, in eius ætatis tempore soluuntur: qui ultra pubertatē procedūt, cōmotiuntur. Tempus autem pubertatis est post quartumdecimum annūm usque ad uigesimumquintum. Est autem & alia

A scriptura talis: Quibuscunque uigintiquinque annorum fiunt, multum commoriuntur. significante uerbo, multum, idem, quod magna ex parte.

8 *Quicunque morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ii ad supurationem vertuntur.*

A.l.3.f.10.t.4 c.1.p.494.E

Eam, quæ fit per sputa, euacuationem humorum facientium morbum lateralem, solet Hippocrates purgationem ac repurgationem nominare: sicuti & istos expuere, purgari, tam in libro de uictu acutorum, quàm in Prognostico, nominauit. Verum nunc & tempus præfinit purgationis, in quo si non fiat, ad suppurationẽ ait morbum uerti lateralem: aut omnem, quæ fit ad pus, transmutationem ita nominans, (sicut in Prognostico sæpius) aut eam, quæ fit inter thoracem & pulmonem, puris effusionem. fit enim utrunque horum, quando morbo laterali laborantes per sputa non expurgantur. Verum secundum, quod diximus, ipse in sequentibus eruptionem suppurationis nominauit.

9 *Tabes fiunt maxime ætatibus a decimooctauo vsque ad trigesimumquintum.*

A.l.3.f.10.t.4 c.20.p.501.B

In superioribus aphorismis, quando morbos secundum ætates enarrabat, Iuuenibus, dicebat, sanguinis sputa, tabes. Nunc uero etiam numerum apposuit annorum, non propterea eadem rursus scri-B bens, quæ antea, sed propter passionum thoracis atque pulmonis communionem. Propter quid igitur iuuenes his morbis præcipue corripiantur, antea diximus: de annis autem ætatum nunc determinandum, quoniam & Hippocrates dixit tabem maxime fieri ætatibus a decimooctauo usque ad trigesimumquintum. Quod enim ætatibus numero plurali dicitur, quandam habet significationem, quòd non eadem Hippocrates ætatem existimat esse mediam inter annos enumeratos. Neque sane una est, si diligentius consideremus: uerum ea, quæ est a decimooctauo usque ad uigesimumquintum annum, adolescentium est: quæ autem ab hinc usque ad trigesimumquintum, iuuenum.

10 *Quicunque ab angina liberantur, iis ad pulmonem vertitur, & in septem diebus pereunt. si vero has effugerint, suppurantur.*

De transmutatione nunc ipsi est sermo, quæ fit ex angina ad pulmonem: quam ait plerunque ante septimum diem occidere, ægro uidelicet strangulato: si uero id tempus possit euadere, fluxione in pus conuersa, suppurari. †

† Antiqua tralatio hæc addit. Cognoscitur autẽ ad pulmonẽ migrasse rõne pulsus. Nam durus & inordinatus & inæqualis ad pricipale mẽbrũ trãslatã significat materiã: mollis aũt & æqualis & ordinatus cum bona respiratione & equali certã dimissionem significat.

11 *Qui tabe molestantur, si sputum, quod extussiunt, graue olet iniectum carbonibus, & capilli a capite defluunt,* C *letale.*

Eas, quæ sunt in pulmone, ulcerosas dispositiones, nunc tabes nominat, in quibus iubet odorem diligentius perpendi, id, quod expuitur, carbonibus inijciendo. Sicut autem prius in ulceribus uesicæ, odorem dixit grauem sentiri, ita & nunc tabidorum sputum grauiter olere. Si uero & ex capite capilli defluant ita affectis, letalem esse notam: quoniam & maximus alimenti defectus ostenditur, atq; aliquando humorum corruptio.

12 *Quibuscunque tabe laborantibus, capilli a capite defluunt: iis alui profluuio superueniente, moriuntur.*

A.l.3.f.10.t.4 c.17.p.500.E

De ijs, qui, ex tabe iam morti uicini sunt, nunc sermo habetur: quos etiam male se habere ostenderat in defluuio capillorum. Alui autem profluuio superueniente, mortem appropinquare opinandum: cum hic casus, & mala causa, & malum signum existat. Fit enim ex uirium imbecillitate, quæ præterea ex ipso casu fiunt imbecilliores

A.l.3.f.10.t.4 c.22.p.501.F

13 *Quicunque spumosum sanguinem expuunt, iis, e pulmone eductio fit.*

Et pleraque exemplaria, & quàm plurimi huius libri expositores norunt aphorismum in hæc uerba D scriptum: Quicunque sanguinem spumosum euomunt, ijs e pulmone eductio fit. Et quidam ipsum exponentes, aiunt uerbum id multitudinem significare, ac propterea a proprio esse translatum: aperte mentientes contra id, quod apparet. Sæpe enim uisus est sanguis spumosus absque multitudine expui. Si igitur ita Hippocrates re uera scripsit, ipsum abusum fuisse uocabulo dicemus. Neque enim sanguis multus, ex pulmone eductionem significat: paucus uero, ex alio loco. Si uero, expuunt, aut extussiunt, scriptum sit: tunc proprio usum fuisse uocabulo, & ostendere sanguinem talem carnosam pulmonis substantiam † (quæ est ipsius uera substantia) affectam ulceribus esse. adeo ut uere quidem dicatur solius pulmonis ulcera ex spumoso sanguine indicari: non uere autem, ulcerato pulmone, ex necessitate spumosum expui. Sæpius enim uidimus quibusdam ex alto cadentibus, & calcitratis, atque in palæstra percussis, ab illa maxime ictus parte, in quam cuipiam ad solum ruenti, alter super thoracem inciderit, sanguinem plurimum optime coloratum expui cum tussi sine ullo dolore: quem ratio dictat ex aliquo pulmonis uase dirupto prodire.

†(quod ipsius est proprium corpus) sic Gal.lib.

14 *A tabe habito profluuium alui superueniens, letale.*

Paulo antea dixerat, tabidis, cum sputum graue olet, & capilli a capite defluunt, alui profluuio superueniente, mortem subsequi. Hic uero simpliciter dixit esse letale superueniens alui profluuium in tabe,

tabe, nulla facta, neque de sputo, neque de capillis mentione, tanquam illud solum sufficiat mortem si- E
gnificare, non tamen ita e proximo, neque tam cito secuturam, sicuti cum defluuium capillorum adiungitur.

Quicunque ex morbo laterali suppurantur, si in quadraginta diebus purgantur a die, qua fit ruptio, liberantur. Si uero non, ad tabem transeunt. 15

A.l.3.f.10.c.4 c.1.p.494.E &.497.B.

Addens suo sermoni, ruptionis, uocabulum, manifestum fecit se de illis loqui, in quibus lateris inflammatione in suppurationem conuersa, deinde dirupta, in spatio thoracis atque pulmonis intermedio pus continetur. His enim omnibus, nisi ut plurimum in quadraginta diebus puris euacuatio fiat per sputiones purgati: necessarium est pulmonem exedi, pure processu temporis putrescente. Morbo igitur laterali diem quartumdecimum, terminum posuit purgationis, suppuratis autem quadragesimum. Dictum autem est plenius de differentia & aliorum dierum iudicatoriorum, & horum in eo tractatu, qui inscribitur de diebus iudicatorijs. Quare, si quis uniuersam illam legerit contemplationem: ea, quæ ab Hippocrate diebus iudicatorijs dicuntur, promptius assequetur.

Calidum, ubi quis sæpius eo utatur, hæc mala affert, carnium effæminationem, neruorum incontinentiam, mentis torporem, profluuia sanguinis, animi defectiones: hæc, ad quæ mors. F 16

De calidi & frigidi usu immodico & dictum est non parum & in libro de usu humidorum: & hoc in loco aphorismorum omnia fere capita exposuit, & primum hoc ipsum, quòd calidum, si quis eo ultra modum utatur, has facit passiones, carnium effœminationem, hoc est debilitatem: dictum est enim nomen per translationem, quoniam fœmina debilior est masculo: cui astipulatur hoc, quod subiungitur, Neruorum incontinentiam. Nam & hi fiunt imbecilles, cum eorum substantia a calore dissoluatur. Et rursus mentis torpor, mentis est imbecillitas: cum ita scilicet substantia cerebri, sicuti etiam neruorum, dissoluatur. Eodem modo & calidi usus immodicus facit sanguinis profusiones, in illis utique corporis dispositionibus, quæ ad sanguinis profusionem aptæ sunt. Sequuntur autem ad sanguinis profusiones, defectus animi, & ad hos mors, sicuti & alia prius dicta: sed ad illa quidem tempore pluri, ad hæc quidem magis, ad hæc uero minus: ad sanguinis uero profusiones, & animi defectus, statim. Scriptus est autem finis aphorismi uario modo in exemplaribus: scripturæ uero omnes dictam sententiam ostendunt. Est autem una hæc, His mors: altera uero hæc, In quibus mors: tertia hæc, Quibus mors: alia, Hæc ad mortem.

A.l.3.f.1.c.3. c.7.p.371.C

G

Frigidum autem conuulsiones, distentiones, liuores, rigores febriles. 17

Immodicum scilicet frigidum hæc facit, conuulsiones, distentiones, & neruorum refrigerationem. Sicuti enim non oportet ipsorum substantiam ab immodico calore dissolui, sic neque ultra modum conuenientem refrigerari, & in unum cogi ac cohiberi. Ac sane quidem liuores ex refrigeratione fiunt, & rigores febres aduocantes. Melius autem fuisset ita dicere.: Rigores facientes & conuulsiones, & distentiones, & liuores, & febres. Plenius autem de his seorsum diximus in libro de causis suum causis.

Frigidum, inimicum ossibus, dentibus, neruis, cerebro, spinali medullæ: calidum uero amicum. 18

Quæcunque partes sunt natura frigidiores, (sunt autem in animalibus tales, quæcunque sunt penitus exangues) citius ac magis ab immodico frigidi usu offenduntur: ijsdem autem rationabiliter calidum conuenientius est.

Quæcunque refrigerata sunt, excalfacere oportet, exceptis iis, quibus sanguis fluit, aut fluxurus est. 19

Hoc, quod nunc dictum est, haudquaquã euertit illud theorema. Contrariorũ contraria esse reme- H
dia: de quo plenius diximus in eo tractatu, qui de arte curatiua inscribitur: in quo ostendimus aliud esse theorema maxime necessarium, illa prius curari præcipiens, quæ magis urgent, hoc est, quæ maius periculum afferunt, sicuti & nunc profluuium sanguinis. Ad hoc igitur prius obsistendum est: atque ita deinde, quod passum est, ad bonam temperiem est reuocandum.

A.l.1.f.3.c. 12.p.122.F.

Vlceribus frigidum quidem mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, nigrores inducit, rigores febriles, conuulsiones, distentiones. 20

Si proprio utamur uocabulo, calidum mordax est: sensus autem similitudine, & frigida aqua uocatur mordax: non cum in cutem simpliciter incidit, sed ulceratam. Nam, quod mordax futurum sit, eius, quod morderi debeat, substantiam oportet peruadere: quod in cute secundum naturam se habente, frigida aqua non potest efficere, quoniam densior est, quàm pro eius substantia, cutis. In ulceratis autem ut quæ rariora sint, peruadere potest eorum substantiam, in profunda subintrans. Dictum autem est plenius de natura mordacium, in libris de potentia simplicium medicamentorum. Vlceratis igitur frigidum est mordax: non ulceratis autem non solum mordax non est, sed & cutem facit duriorem, eius densando substantiam. Et quidem dolorem efficit insuppurabilem, natiuum refrigerando calorem, qui ulcera

A cera ad ſuppurationem perducit,& ea diffiari prohibet,quæ dolorem efficiunt. Quæ autem ſequuntur, prius etiam dicta ſunt ab ipſo,& nigrores ,& rigores febriles, & conuulſiones, & diſtentiones.

21 A.l.3.f.1.t.5. c.10.p.388.E *Eſt autem,ubi in diſtentione ſine ulceratione,iuuene bene carnoſo,æſtate media,frigidæ aquæ multa perfuſio calorem reuocat.Calor autem hæc ſoluit.*

Rara quædam commoda frigidi,& calidi poſt ea, quæ ante dixit, Hippocrates deinceps proſequitur: & primum quidem de frigido inquit,ut in diſtentione.(Liquet autem quòd & in omni alia cõuulſione)in medio æſtatis tempore,cum bene carnoſus fuerit æger ac iuuenis,frigidæ aquæ perfuſio calorem reuocans,paſſionem ſanet.Vnde & manifeſtum fit, quòd non ſua ui frigida aqua morbum tunc ſanat:ſed ex accidenti,quoniam iuuenibus bene carnoſis reuocationem caloris facit. In alia enim ætate nil proderit,quoniam neque reuocationem efficit:quando neque in hac,ullo anni tempore,præterquã æſtate media.Nam aquæ frigidæ occurſus aut uincit natiuum calorem,aut colligit.uincit quidem cum debilis fuerit: colligit autem cum fortis,ipſum continens ac diffiari prohibens.Excipit autem eas,quę ſunt cum ulcere, conuulſiones,ut quæ nunquam ab aqua frigida ſanari queant, neque ſi æger iuuenis, & natura calidus fuerit,& æſtiuo anni tempore,ac regione calida: quoniã(ut & ipſe antea dixit) B ulceribus frigidum mordax dolorem inſuppurabilem facit. Ijs igitur, qui in ulceratione conuelluntur ob neruoſorum corporum inflammationem,contrarium uehementer eſt frigidum, ut quod neque ulcus iuuet,neque corporum neruoſorum diſſoluat inflammationem.

22 *Calidum pus mouens. non in omni ulcere, magnum ad ſecuritatem indicium affert, cutem molit,extenuat, dolorem ſedat,rigores,conuulſiones,& diſtentiones mitigat: & ex ijs quæ ad caput attinent,eius ſoluit grauitatem: plurimum autem confert oſſium fracturis,ſed nudis præcipue,eorumque maxime,qui in capite ulcera habent, & quæcunque a frigore moriuntur, uel ulcerantur: denique herpetibus exedentibus, ſedi, pudendis, utero,ueſicæ, his calidum, amicum & indicans: frigidum,inimicum & perimens.*

Sicuti frigidum conuulſiones & diſtentiones facere natura aptum,tamen ſanat aliquando,quanquã raro,diſtentionem: ſic & calidum,quantum ex ſui natura,ad ſuppurandum efficax, eſt aliquando prohibens ſuppurationem.ſiquidem ulcera putrida,& ſimpliciter omnia,quæ fluxiones habent, adeo non ſuppurat calidum, ut his etiam plurimum noceat:atque hæc ambo in unum coniunguntur,nocere ulceribus,& minime ſuppurare:ſicuti contra,prodeſſe,ac ſuppurare.Maximum etenim eſt ulceri ſignum (A.l.3.f.2.c.5. p.397.A) ad ſecuritatem, & pus,& medicamen,quod habet id faciendi facultatem. Nihil enim male poteſt adue C nire ulceri pus generanti.Quæ igitur conuulſionem afferunt,non ſuppurantur omnino. Similiter autẽ & quæcunque ulcera ſunt putredini obnoxia,& quæ partes circunſtantes exeſas habent:atque hæc difficulter ad cicatricem perducuntur uniuerſa & minime ſuppurantur: & quæcunque ex malis ulceribus proprijs nominibus inſigniuntur,ueluti quæ cancroſa,chironia,telephia,& phagedænica, id eſt carnẽ comedentia nominantur,omnia & ipſa non ſuppurantur.Maximum igitur ſignum ulceri ad ſecuritatẽ eſt pus:& hoc potes conijcere ex calidi uſu.In quibus enim non congruit, uidebis hæc a calido inſuppurabilia perdurare. Deinceps autem calidi opera,quæ frequenter apparent, enumerat. Etenim cutem induratam mollit, & craſſatam extenuat, & dolorem ſedat, & conuulſiones ac diſtentiones mitigat:nec,ſicuti frigidum,dolorem inſuppurabilem efficit,quoniam eſt a natura noſtra alienum, quæ eſt calor natiuus,quem coauget,ubi mediocriter adhæreſcit.Calor uero extrinſecus facit hæc omnia,quę dicta ſunt, non nullaque concoquendo,& ad melius alterando:quædam diſcutiendo, & euacuãdo noxia,ad ſanitatem perducit.quòd ſi non ex toto ſanet,ſaltem dolores mitigat.In capitis uero diſpoſitionibus & hæc eadem facit,& eas,quas καρηβαρίας, ideſt capitis grauitates, nominant,ſanat, concoquens atque diſſoluens,quæcunque moleſtant.Et quidẽ fracturis oſſium utiliſſimum eſt, & magis nudis, hoc eſt carne exutis:adhuc autem magis ijs, quæ in capite fiunt,nã talia frigidũ maxime offendit: ut quod D non oſſibus tantum,ſed ipſi quoque cerebro ſit inimicum.Iam uero & quæcunq; partes ex algore emoriuntur,ijs calidum remedio eſt:ſic, quæ frigidum exulcerat,ſicuti hiberno tempore calcanea, & digitos,& omnino extrema:horum quoque remedium eſt calidum.Sanat etiam herpetes exedẽtes,quamuis ab humore bilioſo calidoque fiant.nam propter exulcerationem frigidum eſt ipſis inimicũ,ut quod eis mordax exiſtat.Sic & omnibus,quæ ſunt in ſede diſpoſitionibus,amicum quidem eſt calidum, contrarium uero frigidum,quoniam ſedes eſt neruoſa: frigidum uero neruis eſt inimicum:& quoniam per communicationem frigiditas facile ex ſede ad uentrem aſcendit,& eodem modo caliditas. Sic & utero & ueſicæ calidum quidem,amicum & iudicans:inimicum uero & occidens,frigidum.nam & hæ pariter neruoſæ ſunt, & ſupraiacentibus partibus facile tradunt frigiditatem. Quòd autem omnibus, quæ in aphoriſmo dicuntur,communiter ſubiecit,his calidum eſſe amicum & iudicans, frigidum uero inimicum & occidens,liquet.etiamſi a me non dicatur.

23 *In his frigido utendum,unde fluit ſanguis,aut fluxurus eſt, non ad ipſa,ſed circa ipſa unde influit, & quæcunq; inflammationes uel inflammina ad rubrum & ſuberuentum ſanguine recenti tendunt.nam ueteribus nigredinem affert. Eryſipelas etiam non ulceratum iuuat.nam exulceratum lædit.*

Eas, quas facit frigidum,utilitates,ac mala hoc tranſigit aphoriſmo. Primũ,in quibus ſanguis fluit aut,

aut fluxurus est, inquiens conferre ipsum, non ipsis partibus manantibus sanguine admotum, (ulceribus enim frigidum mordax) sed circunstantibus, & illis præcipue, unde aliquid ad ulcera profluit. Et quidem ait omnes iuuare inflammationes, quas ipse sic nominat inflammina (græce ἐπιφλογίσματα) hoc est ueluti ab aliqua succensa flamma, propter humorum, a quibus fiunt, caliditatem. Nam & hæc frigido gaudent. Videntur autem hæc omnia intuenti, colore rubra & subcruenta, recenti scilicet, & non antiquo suffusa sanguine. Nam sanguis antiquus floridum non habet colorem. Quare frigido admoto liuere, & nigras fieri contingit partes patientes. Eodem modo & erysipelas non exulcerarum iuuatur a frigido, sicuti ulcerato mordax est frigidum, & dolorem affert: & hac ratione nocet, cum partes dolentes semper ad seipsas moueant fluxiones. E

A.l.1.f.4.c.3. p.137.B A.l.3.f.10.c.3 c.1.p.487.C

Frigida, qualis nix & glacies, pectori inimica, tusses mouent, & sanguinem, & destillationes. 24

Hactenus de aqua calida & frigida sermonem habuit, nunc autem de niue & glacie differit, illud ostendens, quòd tanto magis hæ nocere possunt, quanto sunt aqua frigida frigidiores, & quòd thoracis partibus sunt inimicissimæ, cum & tusses moueant, & uasis plerunque diruptis sanguinem manare faciant, & ex capite destillationibus thoracem offendant atque pulmonem: nam has quoque nix facit & glacies, & quæ cerebrum refrigerant. F

Tumores articulorum atque dolores absque ulcere, & podagricos quoque, atque conuulsa, horum plurima, frigida aqua large effusa leuat, & extenuat soluitque dolorem. nam modicus torpor dolorem soluit. 25

A.l.1.f.4.c.30 p.156.F

Quòd quidem aqua frigida horum plurima iuuet, ostendit. Sed, quænam hæc sint, dicere prætermisit: tanquam ex illis, quæ antea dixit, non sit admodum difficile inuenire. Quæcunque enim inflammationes, uel inflammina ad rubrum & subcruentum recenti sanguine tendunt, a frigida ait aqua sanari, quæ influxum scilicet cohibet, & hac ratione corpora euacuat: quapropter & dolorem in talibus soluit, quia eius causam abscindit: refrigeratio etiam partium largior, affert torporem mediocrem, qui & ipse dolorem soluit sensum hebetando.

Aqua, quæ cito calefit, & cito refrigeratur, leuissima est. 26

A.l.1.f.2.d.2. p.70.c.16

Non pondere talem esse leuissimam dicendum est. Sic enim nihil magnū edoceret, præter id, quòd per quendam circuitum illud inuenit, quod facile erat statim inuenire. Nam, si pondere leuiorem aquā dignoscere quæ it: promptum ipsi fuit ad proprium eorum, quæ ponderantur, iudicium rem deducere, eiusque per lancem ac pondus inquisitionem facere. Sed nunc leuiorem dixit aquam, quæ uentrem nō G grauat, & quæ cito permeat: sicuti isti contrariam, grauem uocamus, quæ cito non permeat. Liquet autem, quòd non solum hoc iudicium existit uirtutis aquæ, sed quòd cum alia in propatulo sint, & omnibus nota, hoc uero aliquid habeat artificiosum: sic ad id prodendum scriptis Hippocrates uenerit. Sed quænam sunt alia? Primum quidem, si neque turbida, neque cœnosa: deinde si neque in gustu, neque in odoratu aliquam absurdam qualitatem præ se fert: tum & illud, quod nunc Hippocrates dixit, si cito refrigerarur & calefit. nam perspicuum existit, talem esse bene alterabilem. Sicuti autem cibi uirtus est esse bene alterabilem, ita & aquæ: siquidem facile transmutari uolumus, quicquid concoqui debeat ab instrumentis, quibus est coctionis munus a natura demandatum. Quincunque uero sola potantium dispositione, optimam aquam iudicant: certissimo quidem utuntur iudicio: uerum, si hoc tantum assumpserint, non recte faciunt. Prius enim oportet de aqua ex dictis signis iudicare, antequam ad talem ueniant experientiam. 27

A.l.1.f.3.d.2. c.8.p.116.C

Qui noctu bibere appetunt, ijs admodum sitientibus, si superdormierint, bonum.

Neque si dandus, neque si minime dandus sit potus ijs, qui noctu admodum sitiunt, quicquam ostendit, sed hoc tantum, quòd superdormire confert. Coquitur enim per somnum, ut liquet, & subdescendit id, quod efficit sitim. H Non tamen illud est in obscuro, quòd ualde sitientibus potus est dandus, siue ex potatione uini meracioris, siue ex defectu potus sitis aduenerit. Nam & defectui exhibendo succurrere: & illam, quæ facta est ex uino, caliditatem aqua restinguere, theorema est medicinale. Si tamen modice sitierint, non omnino eis dandus est potus, sed abstinendum, siue ex defectu humidi tale quid patiantur, siue ex nimia uini potatione. contingit enim & hos ex somno iuuari.

Suffitus aromatum, muliebria ducit: sæpius uero & ad alia utilis esset, nisi capitis faceret grauitatem. 28

Muliebria dicit, ut liquet, ea, quæ ex utero mulieribus euacuantur in menstruis purgationibus, & a partu. Clarum etiam illud est, quod & hoc in loco, illas, quæ uel propter uteri inflammationē, uel euersionem, aut talem aliam causam non purgantur, non aliter recte curabimus, quàm eam curantes passionem, cuius est casus suppressio menstruorum. Illas uero, quæ sine hac passione parcius purgantur, ijs, qui nunc ab ipso docentur, suffitibus curat. In his enim uel sanguinis crassitudo causa est retentionis, uel obstructio uasorum, quæ pertingunt ad uterum, uel eorundem obseratio, totiusve ipsorum substantiæ densatio. Quodcunque uero dictorum in causa fuerit, ex aromatibus suffitus sanat dispositionem, qui ui sua aperit uasorum fines obseratos, extenuatque humorum crassitudinem, & obstructiones

incidendo

A incidendo remouet. Multoties uero & ad alia, inquit, utilis esset, nisi capitis faceret grauitatem. Nam totum corpus poterat continue suffiri per uterum in omnibus frigidis: atque humidis dispositionibus, nisi timeremus illam, quæ fit ex suffitu, capitis dolorem præsertim in febribus. Quòd uero omnia fere aromata natura apta sint facere capitis dolorem & experientia ostendit, & ratio docet. Quæcunque enim satis calefaciunt, omnia capitis dolorem causant: utpote sui natura calido superiora petente. Calida autem est sufficienter omnium aromatum natura, præcipueque Casiæ, Costi, Cinnamomi, & Amomi.

29 *Grauidas purgare turgente materia a quarto mense vsque ad septimum, minus vero has. Recentiores autem & seniores vereri oportet.*

Hic aphorismus dictus est & antea, ubi de purgatione sermo habebatur. Sed & hic, ubi de mulieribus agitur, in quampluribus exemplaribus inuenitur. Quidam uero eximunt ipsum, ne bis scriptus inueniatur. Noua autem expositione non indiget præter illam, quam retro scripsimus.

30 *Mulierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, letale est.*

A.l.3.f.11.t.1 c.11.p.712.E A.l.1.f.4.c.20.p.145.F. & l.3.f.21.t.1 c.8.p.716.E. B Non absque ratione. Si enim sit febrilis morbus, necesse est ipsum febres habere continuas, Talis enim est morbus acutus: et in hoc duplex est periculum: Vnum quidem propter febrem ipsam fœtũ occidentem: alterum uero, quòd ex longo interuallo cibum dantes, ex alimenti defectu fœtum destruemus. Si uero, ut hunc seruemus, non uerebimur crebro cibum exhibere, febres continuas uictu intempestiuo augentes, matrem occidemus. Sic & si absque febre aliquis alius morbus acutus fiat, ueluti morbus comitialis, morbus attonitus, conuulsio, distentio: propter magnitudinem morbi & acutiem impossibile est laborantem euadere.

31 *Mulieri vtero gerens, sanguine misso ex vena, abortit, & magis, si fœtus sit maior.*

Ex defectu alimenti fœtus destruitur, non modo misso sanguine ex uena, sed etiam ex longiori inedia. Ostendemus autem hoc ipsum paulo post & per alios aphorismos. Non absque ratione autem & maior fœtus magis destruitur misso sanguine ex uena mulieris, quia plurimo indiget alimento.

32 *Mulieri sanguinem euomenti, menstruis erumpentibus solutio.*

Non absque ratione: Erit enim retractio simul atque euacuatio sanguinis ad superiora tendentis. C Hoc quidem igitur & experientia comprobat utiliter fieri: nos uero ab ipsa excitati, opera, quæ bene a natura geruntur, imitabimur: & mulieres hac passione laborantes, misso sanguine e uena, uacuabimus.

33 *Menstruis deficientibus, sanguis ex naribus fluens, bonum.*

Quòd quidem sit necessarium eum, qui singulis mensibus bene euacuatur, sanguinem, quando ob aliquam dispositionem fuerit retentus, mulierem lædere, & quòd per aliam partem euacuatus: omnẽ corporis tollet læsionem, unicuique est manifestum. Cum uero multa sint loca, per quæ potest euacuari, omnibus alijs aut maius, aut minus inest detrimentum: sola, quæ fit per nares, euacuatio innoxia est, quam nunc laudat Hippocrates. Non tamen, si aliqua etiam alia euacuatio sine noxa est, propterea aphorismus est falsus. Neque enim quòd sola per nares euacuatio deficientibus menstruis bona sit, dixit: sed hanc simpliciter laudauit, non adiuncto, ꝙ sola. Siquis igitur eam, quæ fit per sedem, dixerit ita affectis mulieribus utilem esse, non aduersatur aphorismo. Videtur enim aliquando Hippocrates per unum exemplum de similibus omnibus pronunciare.

34 *Mulieri in vtero gerenti si aluus plurimum profluat, periculum est ne abortiat.*

Ratione euacuationis & nunc Hippocrates inquit periculum abortus esse quemadmodum & antea A.l.3.f.21.t.1 c.8.p.716.E. D in missione sanguinis e uena, ostendebamus.

35 *Mulieri, quæ vterinis molestatur, aut difficulter parit: superueniens sternutatio, bonum.*

A.l.3.f.6.c.13 p.450.D. Vnum in aphorismo uerbum habet obscuritatem, uterinis (græce hystericis.) Non nulli enim per id accipiunt omnes, quæ utero adueniunt dispositiones: non nulli uero illas tantum, in quibus passio contingit, quã uocant uterinam strangulationẽ, quæ tñ nó est uere strãgulatio, sed ablatio anhelitus. alij secũdas intelligũt: nã & has ὕστερα nominant. Verũ hi aperte aberrant, quãuis maxime uerũ dicere uideãtur: ꝙ secũdæ cõtentæ in utero, ex sternutatione dirũpuntur. Alius.n. de his aphorismus est ab ipso perscriptus. Et plurimum refert ὕστερα, an ὑστερικὰ dixeris. Falsum est etiam illud, de omnibus uteri passionibus dictum esse ab ipso sermonem. Neque enim exulcerationes, neque inflammationes, neq; erysipelata, sicuti neque abscessus, sternutatio iuuat. Verum autem hoc, quòd in uterinis strangulationibus superueniente sternutatione, patiens aliquantulum leuatur, non solum quia bonum est signũ sternutatio sponte adueniens ijs, quæ ita se habẽt mulieribus, sed qm̃ & causa, ut quæ sit huius passionis remediũ. Signũ itaq; bonũ existit, quia naturã ostẽdit, quæ prius obstupuerat, excitari ac reuiuiscere, & propriarum meminisse motionum: quãdo aliquã ejcit superfluitatem. Ostensum est enim in libro de causis accidentium, sternutationem hac ratione fieri. Causa autem, ob quam iuuat, est, quia uehemen-

tiore

tiore concussu atque feruore partim quidem naturam excitat, partim uero excernit, quæ partibus cor E poris firmiter infixa adhærebant. Sic enim & singultum sanare solet.

Mulieri menses decolores, nec per idem semper tempus uenientes, purgationem indicant esse necessariam. 36

In multis exemplaribus scripturam ita se habentem possumus inuenire: Mulieri menses tardi, nec per idem semper tempus uenientes. Possunt igitur & menses tardi, hoc est, qui post consuetum ueniunt circuitum, purgatione indigere humoris pituitosi, ob quem & decolores fiunt: non tamen egemus hac sola necessario. nam & per extenuantem aliquando uictum tales dispositiones sanauimus. Scriptum autem est a nobis de hoc extenuanti uictu, libro uno seorsum. Suffitus insuper aromatum idem facit, &, qui eandem isti uim habent, pessi adhibiti, epotaque medicamenta, quæ incidunt, & humorum crassitudinem extenuant, quale est, quod ex calamentho fit, quo nos assidue utimur, quodque sæpius tardantes mensium purgationes exciuit. Nam intentio sanationis in ipsis est, cum ora uasorum aperire, quæ pertingunt ad uterum, tum sanguinem extenuare. Ac sane quidem purgatio totius corporis, ut dixi quando crassi euacuantur humores, tales sanat dispositiones. Si uero, decolores, scriptum sit, multo magis purgatio sanabit ita se habentes mulieres. Neque enim propter humorem pituitosum tantummodo, sed & propter melancholicum & biliosum menses fiunt decolores. Quo- F modo igitur dignoscere oporteat humorem superabundantem, ipse in primo de muliebribus docuit: nunc autem, quod per purgationem euacuandũ sit: idem monstrauit. Verba autem illa, nec per idem semper tempus uenientes, huic scripturæ magis consonant: ut totus sermo sit talis: Si menses decolores fiant, & non per idem tempus ueniant, quo antea uenire consueuerant, mulier purgatione indiget. Contingit enim in mulieribus, quæ malos humores habent, non modo decolores apparere mẽstruas purgationes, sed etiam tempus periodi non seruari: siquidem crassiores fuerint humores, & difficilius fluentes iis, qui secundum naturam se habent, morando, & longius tempus expectando: sin autem contrarij, hoc est humidiores ac tenuiores, consuetum terminum anticipando.

Mulieri utero gerenti si mammæ graciles repente fiant, abortit. 37

A.l.3.f.11.c.1 c.9.p.717.A. A.l.1.f.1.d.5. p.47.c.4.B.

Hic pariter aphorismus ex illorum numero est, quos diximus defectum alimenti fœtui significare. Communes enim quædam uenæ sunt mammis ac uteris: quæ, ubi parum habuerint sanguinis, graciles quidem mammas reddunt, alimenti cessatione non nunquam fœtum perimunt, non nunquam etiã ad excretionem excitant, illam ob causam, quam ipse in libro de natura fœtus, per hæc uerba explicat: Alimentum atque auctio a matre ueniens, non amplius est infanti sufficiens, quando decẽ menses præ G terierint, & fœtus auctus fuerit. Trahit enim a sanguine ad se id, quod est dulcissimum: & simul etiam lactis parte aliqua fruitur. Vbi uero hæc illi rariora fuerint, & iam infans molem corporis habet, plus cibi requirens, quàm illud, quod adest: calcitrat, & membranas dirumpit. Liquet igitur, quod & ante decẽ menses fœtus est indigens alimento, & calcitrans, ac membranas dirumpens initiũ partus matri affert.

A.l.3.f.11.c.1. c.2.p.706.C.

Mulieri utero gerenti si altera mamma gracilis fiat geminos habenti alterum abortit: &, si quidem mamma dextra gracilis fiat, marem: si uero sinistra, fœminam. 38

A.l.3.f.11.c.1 c.9.A.p.717.

Quod suprascriptus aphorismus de ambabus mammis dicebat, hoc in altera iste dicit. propter illam uero, quam diximus de uenis communibus causam, is, qui e directo est mammæ factæ gracilioris fœtus abortum patitur. Quòd autem existentibus geminis, altero mare, altero fœmina. si dextra quidem mamma gracilis fiat, solus mas: si uero sinistra, fœmina sola corrumpatur: ex illa ipsius pendet opinione, qua mares quidem in dextris, fœminas uero in sinistris magis concipi opinatur.

Si mulier, quæ neque grauida est, neque peperit, lac habet: huic menstrua defecerunt. 39

Ratio quidem longior existit: & oportet illum, qui eam exquisite assequi debeat, exercitatum esse H in libris de potentiis naturalibus. Tantum tamen de his nunc a nobis dicetur, quãtum breuissime dictũ possit ad præsentia conferre. Hoc quidem commune est omnibus animalis partibus, quæ aptæ sunt humores aliquos utiles generare, aut ad usum aliarum partium, aut ad generis propagationem, aut ad conceptus nutritionem, esse humorem illum quandam ueluti superfluitatem partis ipsum generantis. Non enim quia norit, ad quid utilis erit humor animali, ipsius facit pars generationem, nisi debeat talẽ habere intellectum, qualem habere ciuitatum gubernatores arbitramur oportere, sed animalis quidẽ opifex illum habet intellectum, ipsa autem pars (ut ostensum est) potentiis regitur naturalibus, cum aliis quibusdam, tum alteratiua, per quam assimilat alimentum sibipsi. Quantum igitur alimenti ab ipsa alterati fuerit nutrito corpori exquisite assimilatum, illi apponitur parti ac nutrit eam. & hoc est, quod ipse ait: Alimentum est, quod alit, & quod est ueluti alimentum, & quod debet alere: superfluum uero, quod superest. similis autem naturæ partis humor existit, in ossibus quidem id, quod in cauernis eorum continetur, in hepate uero sanguis: ex hoc genere est & spumeus humor, qui in carne pulmonis continetur, & qui in articulorum compagibus glutinosus humor, & id, quod in testibus, & in uocatis parastatis, semẽ, & qui in lingua, cui nomẽ saliua. Sunt aũt & quædã in mãmis glãdulæ uim habentes id, quod ad eas influat, sibi ipsis assimilandi. Cũ ergo hæ sint exangues & albæ, propriũ efficiunt

humorem,

A.l.3.f.11.c.3 c.1.p.725.B.

A humorem, talem, quale est lac, eiusque maiorem copiam, quo plus ad ipsas alimenti defertur. Plus uero defertur octauo & nono mense conceptionis, quando abundanter oppletæ sunt communes uenæ mammarum & uteri, sicuti in animalium prægnantium dissectionibus manifeste conspicitur. Fit autem & tale quandoque, licet raro, cum mulier grauida non est, quando ad similem peruenerint uenæ repletionem ex menstruorum retentione: cuius nunc dispositionis Hippocrates meminit.

40 *Quibuscunque mulieribus ad mammas sanguis colligitur, furorem significat.*

Quod sanguis ad mammas feratur, deinde a glandulis, quæ ibi sunt, in lac trāsmutetur, in præcedenti scriptum est aphorismo: Nunc autem, quando intransmutabilis manserit hic, qui ad eos sanguis peruenerit, furorem ait Hippocrates significari. Ego quidem nondum hoc accidisse uidi: &, si quando eueniat, ex ijs est, quæ raro eueniunt. Hippocrates uero, ut qui uiderit, scribit. &, si uerum sit, talem ipsius oportet causam existimare. Glandularū natura, illarum præsertim, quæ in mammis sunt, exanguis est, & proculdubio frigida: omne enim exangue frigidum. Atque ideo sanguinem, qui defertur ad ipsas, ad frigidius commutat. Quanto enim hæ glandulæ sunt hepatis carne frigidiores, tanto lac sanguine. Cum igitur multus aliquando sanguis & feruens per totum labitur corpus, & caput præcipue petit: in B furorem uertuntur, quoniam sanguis talis occupat caput. Qui uero ad mammas defertur: ad contrariā naturam alterari non poterit ita, ut lac fiat, tum propter feruorem, tum propter exuperantiam.

41 *Si uelis nōscere, an conceperit mulier, cum dormitura est: ei aquam mulsam potandam da: &, si alui tormina patietur, concepit: si minus, non concepit.*

Tormina fiunt quidem propter mordacitatem, fiunt etiam propter spiritum flatuosum, qui facilem non habet exitum. quæ tormina fieri nunc est arbitrandum in mulieribus, quæ conceperunt; propter eam, quæ fit ex utero, angustationem. Dat autem aquam mulsam mulieri dormituræ, crudam uidelicet, quoniam qualitas flatuosa (si noscere uolumus) est necessaria: uolens & quiescere simul, & plenam esse cibis mulierem. hæc enim ambo conferent ad torminum generationem.

42 *Mulier, si marem concepit, bene colorata est: si uero fœminam, male colorata.*

A.l.3.f.1.t.1. c.13.& 14 E. F. Vt ad seipsam muliere collata uidelicet, non autem ad alteram, dictum est ab Hippocrate indicium quod ex bono colore ac malo sumitur. Nam, quæ fœminam concepit, minus seipsa colorata apparet: quoniam frigidior est fœmina mare. Nūquam uero talem concepisset, nisi & uiri semen & uterus mulieris frigidior eo tempore fuisset, in quo concepit. Quare, quod dicitur, ex eorum numero est, quæ C sæpius eueniunt. Contingit enim ita omnia recte agere mulierem post tempus conceptionis, ut bene colorata fiat. Liquet autem, quòd & alia signa sunt, quæ significent marem esse cōceptum: sicuti ipsius conceptus plurimæ ac ualidæ motiones: quæ tamen neque ipsæ, signa perpetua sunt. Contingit enim aliquando, licet sit ratum, quòd concepta fœmina sit mare robustior, & multis ac ualidis motibus moueatur: contingit etiam, ut aliquando mas sit debilior fœmina, ac paucioribus debilioribusque motibus cieatur.

43 *Si mulieris grauidæ in utero fit erysipelas, letale.*

A.l.3.f.1.t.1 c.11.p.712.E Nunquid solum erysipelas in utero mulieris grauidæ constitutum, putat esse letale, an illam etiam, quæ proprio nomine dicitur phlegmone, hoc est inflammatio? Quod enim facto in utero erysipelate fœtus moriatur ex necessitate, manifestum est. quandoquidem & febres acutæ aliquando sine erysipelate ipsum interficiunt. An uero utero inflammationem patiente, possit aliquando fœtus uiuere: dignum est inquisitione.

44 *Quæcunque præter naturam tenues existentes, utero gerunt, abortiunt prius, quàm crassescant.*

A.l.3.f.1.t.1. c.8.p.716.F D Secundum tres modos intellexerunt expositores libri huius, præsentis aphorismi sententiam. Quidam enim omnino arbitrantur ipsas abortire: quidam uero, si non crassescant & reficiantur, sed maneant absque refectione, ac tenues: quidam uero, cum reficiuntur, tunc maxime eas existimant abortire: quod minus uidetur, quàm prius dicta, uerisimile. Verumtamen ita exposuit Numesianus, dictum in quiens esse aphorismum in ijs, quæ præter naturam extenuatæ sunt, & quas prius refici oporteat: sed, cum concipere anticipent, eas non posse refici ait absque quòd sanguis ad conceptus alimentum deputatus, ad eius, quæ concepit, nutritionem assumatur: quare non absque ratione fœtus sufficienti indigens alimento, corrumpitur. Sed & uerba illa, Præter naturam tenues, quidam ita acceperūt, sicuti Numesianus, ut præter sui ipsius naturam grauida mulier sit extenuata. Quidam uero magnum excessum dicunt significari, uolente Hippocrate nobis insinuare, non quòd mediocriter extenuatæ id ex necessitate patiantur, sed quæ ualde sunt extenuatæ. Vtraque autem expositio non caret ratione.

45 *Quæcunque mediocriter corpora habentes abortiunt secundo, aut tertio mense sine occasione manifesta, ijs acetabula uteri plena mucoris sunt, & non possunt ex pondere fœtum continere, sed disrumpuntur.*

Sine manifesta occasione ait, febre uehemente, uel alui fluxu, uel profluuio sanguinis, uel erysipelate in ipso utero cōstituto, uel saltu grauidæ mulieris uehementiore, uel clamore, uel tristitia, uel ira, uel

timore,uel uictu parciore,uel alio tali aliquo actu ſeu paſſione.Eſt enim uerißimile in his eſſe plena mu- E
core ora uaſorum uenientium ad uterum,ex quibus ſecundæ pendent: quæ ora, acetabula nominauit, non(ſicuti quidam arbitrantur)adnatas ipſis carnes glanduloſas. Nam, ut ipſe inquit in primo libro de paßionibus muliebribus, Si acetabula plena fuerint pituita,menſtrua fiunt pauciora: & Praxagoras in »
primo de naturalibus,Acetabula,inquit,ſunt ora uenarum & arteriarum,quæ feruntur ad uterum. »

Quæcunque præter naturam craſſæ, non concipiunt uteroꝗ́ omentum os uteri comprimit, & prius, quàm extenuatæ fuerint,non concipiunt. 46 A.l.3.f.21.t.8 c.8.p.716.B.

Verba,præter naturam,dupliciter etiam hoc loco accipiunt.quidam enim exceſſum ſignificari arbitrantur: quidam præter ipſius mulieris grauidæ naturam. Verior eſt autem prior ſententia: nam ab omenti pinguedine comprimitur,atque anguſtatur uteri os ijs,quæ ſupra modum ſunt craſſæ. appellat autem nunc os,illud,quod intus eſt,ubi uterus quidem deſinit,collum uero incipit: quod magis proprie os uteri diceretur.Nam altera colli extremitas,quæ muliebri pudendo coniungitur,non uteri, ſed ipſius colli os haud ſine ratione uocaretur. A.l.4.f.7.t.4. c.5.A.p.708.

Si uterus in coxam uergens ſuppuratur,neceſſe eſt linamentum fieri. F 47

Cui neceſſarium eſt fieri per linea fila eurationem,linamentum nominauit.Quòd autem uterus ſuppuratus,& præſertim ad exteriora,(nam hoc nunc uidetur dicere)curatione tali ex neceßitate indigebit,non eſt obſcurum.

Fœtus,mares quidem in dextris,fœminæ uero in ſiniſtris magis. 48 A.l.3.f.21.t.4 c.12.p.713.A

Quòd propter temperaturã,quæ ſtatim ab initio calidior exiſtit,fœtus maſculus generatur, in commentarijs de ſemine,eſt demonſtratum.Calidior uero temperatura fœtibus aduenit non minime ob locum,qui eſt dextra uteri pars:hæc autem calidior ſtatim exiſtit propter hepatis uicinitatem. conferet autem aliquid ad conceptus caliditatem & muliebre ſemen profuſum quidem ex proprijs teſticulis per utrunque corniculum,partim in dextrum uteri ſinum, partim in ſiniſtrum, diſſimile tamen: ut & hoc ipſum oſtendimus.Si igitur ſeroſius eſt atque frigidius,quod in ſiniſtro teſticulo continetur ſemen etiam iuxta hoc conceptus in læua parte uteri conſtitutus,non abſque ratione fuerit frigidior.Dictum autem eſt de omnibus talibus ſufficienter etiam in quinto libro anatomicorum Hippocratis.

Vt ſecundæ procidant,ſternutatorio impoſito,nares apprehendito & os. G 49

Non cum accentu circunflexo ultimam ſyllabam ὑστερῶν, legere oportet, ut ſignificet uterum, ſed cũ graui ὑστέρων,ut ſecundæ intelligantur. Neque enim uult uteros ipſos excidere, tentione facta cum medicinis ſternutare facientibus,ſed ea,quæ choria uocantur atque ſecundæ.

Mulieri ſi uelis menſtrua cohibere,cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone. 50

Sicuti menſtruorum,quæ aut parce,aut nullo modo fluunt,curationem Hippocrates docuit: ita & nunc illorum,quæ ultra modum euacuantur,docet, iubens nos cucurbitulam quàm maximam mammis apponere.Melius eſt autem non mammis ipſis cucurbitulam adigere, ſed inferius ſub ipſis eam affigere,potißimum,ubi ſunt uenæ,quæ ad ipſas deſubter ueniunt. Saneque non nullis his uerbis aphoriſmum ſcribunt, Cucurbitulam quam maximam ſub mãmis pone. Vult aũt quàm maximam eſſe cucurbitulam,ut fortiorem faciat ex utero ad ſuperiora reuulſionem,per communes id uenas artificioſe molitus. A.l.1.f.4.c.28 p.151.C.&l. 3.f.21.t.2.c.8 p.716.E

Quæ utero gerunt,ijs uteri os comprimitur. H 51

Maximum hoc eſt mulieris,quæ concepit, indicium, ſi obſtetrix potuerit immiſſo digito os uteri tangere.Statim enim cum ſemen intra ſeipſas acceperint,totum ſui interius ſpatium contrahunt, & os claudunt.Videtur autem & propter durum tumorem & inflammationẽ os uteri comprimi. Diſtinguiturque ab eo,qui in grauidis,ex duritie uteri.

Mulieri utero gerenti ſi lac multum e mammis effluat,fœtum imbecillem ſignificat:ſi uero mammæ ſolidæ fuerint, fœtum ſignificant ſaniorem. 52

Illo uidelicet tempore fluit lac,quibus uiſum fuerit fluere,quando natura fert, ut in grauidis generetur.Neque enim in primis generatur menſibus.Quod autem omnino fluat, & non maneat intus,hoc ideo fit, quia plurimum ex eo colligitur. Plurimum uero colligitur oppletis uenis cõmunibus, quæ a mãmis pertingunt ad uteros.Sed adhuc magis implentur,quando minimũ cõceptus aſſumit. Hoc uero ipſum fit ob eiuſdem conceptus imbecillitatem.Liquet igitur,quòd neq; mammas tenues oportet apparere,ſicuti in muliere non grauida:(hoc enim ſignũ defectum ſanguinis oſtendit.& hac ratione fœtus in ipſis corrũpitur)neq: adeo plenas,ut lac effluat,ſed tantũ ſubleuari,ut ſolidæ tangẽtibus uideantur.Media enim eſt hæc conſiſtentia inter renitentes propter nimiam repletionem, & moles ac laxas A.l.3.f.21.t.8 c.9.p.717.A.

propter

A propter defectum ſanguinis. Quare merito laudat hoc ſignum Hippocrates, ut quod indicio ſit neque fœtum eſſe imbecillem, neque deficere ipſi alimentum.

53 *Quæ perdituræ ſunt fœtus, ijs mammæ extenuantur: ſi vero rurſus duræ fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua infeſtabit, & non abortum facient.*

Prius dixerat, Mulieri utero gerenti ſi mammæ repenti extenuentur, obortit. Dixerat etiam, Et, ſi altera mamma extenuetur geminos habenti, alterius fœtus abortum ſecuturum: Nunc uero ordinem conſecutionis commutauit, & non a ſignis, ſed a mulieribus fœtum corrumpentibus fecit initium, ipſis pręcedere inquiens mammas graciles. Non eſt autem omnino idem, ſi dicatur ad mammas graciles ſequi corruptionem, &, futuræ corruptioni mammas graciles præcedere. Qui enim ait ad mammarum extenuationem ſequi corruptionem: hic iſtud ſolum oſtendit, eſſe ſignum futuræ corruptionis. Qui uero dicit ijs, quæ debent corrumpere fœtus, mammas extenuari: non hoc ſolum uidetur oſtendere ſignum præcedere fœtus corruptioni. Quare diligentius inquirendum eſt, & obſeruãdum in ijs, quæ apparent in mulieribus grauidis, nunquid aliter fœtum corrumpant nec ne, ſed ſemper præcedat mammarum extenuatio, An ſaltantibus, uel magnopere uociferantibus, uel ira excandeſcentibus, B uel nimio repente pauore correptis, contingit quidem interdum mammarum non præcedere extenuationem: Contingit autem & in quibuſdam, ut propter magnitudinem febris, aut factum in utero eryſipelas, uel mucorem acetabulorum, aut aliquid aliud tale, fœtus corrumpatur abſque mammarum extenuatione. Ceterum uidetur Hippocrates exiſtimare hanc ſemper præcedere: & mihi ſæpius obſeruanti uiſæ ſunt in ſupradictis occaſionibus ante corruptionem mammæ fuiſſe extenuatæ. Nunquid igitur, quando citra aliquam huiuſcemodi cauſam mammæ extenuantur, defectum ſanguinis eſſe in uenis utero mammiſque communibus, in cauſa exiſtimare debemus: unde propter nutritionis ceſſationem fœtus corrumpitur: In alijs uero cauſis, in quibus aut propter paſſionem interit, aut dirumpitur fœtus, cum ipſum membranæ continentes diuelluntur, natura os uteri adaperiente, & dolores excitante, ob has ipſas cauſas ſanguinem ad genitales deferri partes? Hæc enim eſt quædam ratio communis, in quibus natura aliquid uiolenter excernit, ut eo ſanguis ac ſpiritus tendat: quibus duobus ueluti inſtrumentis natura utens, ea, quæ infeſtant, per uim expellit. Atque hac ratione dolentibus partibus inflammationes adueniunt, natura excernere atque expellere cauſam doloris properante: ut uero hoc faciat, ſanguine ac ſpiritu locum implente. Hæc itaque a me dicta ſint in primam partem aphoriſmi. Secunda uero, quæ ſequitur (in qua contrarię mammarum meminit diſpoſitionis) talis C eſt: Si uero rurſus mammę durę fiant. Cum uero dictio, rurſus, gręce πάλιν) duo ſignificet in huiuſcemodi locutionibus, alterum quidem, quod antedictæ coniungitur diſpoſitioni, alterum uero, quod per alia uerba dici conſueuit uice uerſa: mihi uerius, & magis Hippocratis ſententiæ cohærere uidetur ſecundum ſignificatum: ut, quod in toto dicitur aphoriſmo, ſit tale: Mammæ quidem tenues omnino præcedunt fœtuum corruptionem: & non poſſunt iſti corrumpi ſine earum extenuatione præcedente. Duræ, corruptionem quidem non ſignificant, ſed dolor quidam dictarum partium ad ipſas cõſequitur: ut, ſicuti mammæ tenues, defectus ſanguinis ſignificationem habent: ſic duræ, multitudinis: differentes ab illis, quas paulo ante dixerat ſolidas, in quibus rurſus reponente natura ad quaſdam partes materiam inutilem, illæ dolent, ſed fœtus nullam habet offenſionem. Quæſtio autem occurrit hoc loco, ob quam cauſam ad corpus uteri natura nunquam materiam reponit inutilem, & non facit inflammationem: uel cur inflammato utero, fœtus non corrumpitur. An, quod ab Hippocrate dicitur, aliud eſt? Neque enim quòd nunquam ad mammas duras corruptio fœtuum ſequatur, putãdum eſt fuiſſe ab Hippocrate dictum, ſed quòd non ſemper, quemadmodum in tenuibus: uerum, ſi ad alterum locum natura reponat ſuperfluitates, (quod ex dolore cognoſcimus) corruptio non ſequitur. Et fiet rurſus, ſi ita intelligamus, ſermo talis: In mulieribus, quæ fœtum corrupturæ ſunt, ſem- D per mammæ extenuatæ præcedunt: duræ autem ac plenæ, non ſemper. Omnino enim in his ad alteram partem materiam inutilem natura reponit. Si uero ad uteros ipſam expellat, fient & tunc omnino tenues. Nam ſecundum Hippocratis (ut apparet) ſententiam, etiam ſi propter aliud quicquam, & non ob defectum alimenti abortus fiat, omnino præcedet mammarum gracilitas, ob cauſam antedictam. quare, etiamſi ob acetabulorum humiditatem conceptus effluet, tunc etiam ipſum natura expellente ad excretionem, motio ſanguinis erit ad uteros, & hac ratione mammæ fient graciles magis, quàm prius erant.

54 *Quibus os vteri durum eſt, ijs vteri os comprimi eſt neceſſarium.*

Dictum eſt & antea, quòd os uteri comprimi, commune eſt ſignum & tumoris alicuius in eo præter naturã exiſtentis, & conceptionis in muliere, & quòd oportet id ex duritie diſtinguere. Grauidis enim molle eſt, & ſecundum naturam: Durum autem, in quibus eſt tumor præter naturam, ſiue ſit inflammatio, ſiue tumor durus. Melius itaque fuerat hunc aphoriſmum poſt illum ſcribere, in quo dicebatur, Quæcunque utero gerunt, ijs os uteri compreſſum eſt.

55 *Quæcunque vtero gerentes a febribus corripiuntur, & fortiter caleſiunt ſine occaſione manifeſta, difficulter pariunt, & cum periculo: aut abortum facientes periclitantur.*

Accidit quibuſdam grauidis, in quibus uitioſi humores prius, quàm conceperint, ſunt aceruati, non

A.l.1.f.2.d.1. c.2.p.67. F.

nunquam a febribus uehementibus corripi, adeo ut ex necessitate abortiant: non nunquam uero a mediocribus quidem, sed cum non purgentur sufficienter, aliquid superest reliquiarum humorum in corpore uitiosorum, ex quibus febres erant institutæ, utpote non potentibus medicis mulieri grauidæ aliquod ualidum auxilium adhibere, aut exquisita uictus ratione in ipsis uti. Ob hanc igitur causam febris in ipsis frequenter reuertitur, & maxima temporis parte grauiter se habent. Non sine ratione igitur foetus aliquando nequit obsistere, sed a febribus & uitio humorum corrumpitur: non nunquam uero perdurat quidem ad tempus partus, sed, cum & ipse ualetudinarius sit, ut qui longo tempore laborauerit, & matrem habeat imbecillem, non sine periculo paritur. Nam ad bonum partum, duorum corporum uigore est opus, & grauidæ mulieris, & infantis. E

In fluxu muliebri si conuulsio & animi defectus aduenerit, malum. 56

Non statim fluxu constituto hæc fiunt, sicuti nec aliorum ullum, quæcunq; in sequenti sermone quibusdam alijs ait aduenire, sed cum uel uehementior fuerit, uel diu perdurauerit. Defectus quidem animi, communis omnis immodicæ euacuationis est casus: conuulsio uero, etsi non communis existat, ad plurimas tamen ex ipsis consequitur, & magis, si pars, quæ patitur, neruosa fuerit. F

Si menstrua plura fiant, accidunt morbi: &, si non fiant, ex utero morbi contingunt. 57 A.l.3.f.11.t.3 c.1.& 2.p.715 A.B.C.

Quibusdam medicis uisum est ex multitudine quidem multos fieri morbos, ex defectu autem nullum. Verum Hippocrates arbitratur etiam ob defectum fieri aliquando morbos, non solum in mulieribus, sed etiam in uiris. Siquidem ad defectus consequitur aliquando siccitas, aliquando frigiditas, aliquando utrunque. Ostensum autem est, quòd intemperaturæ, quæcunque tantam habent magnitudinem, ut possint iam lædere operationem, sunt ex morborum genere. Verum, quantum ad hoc, neque falsum, neque obscurum est quicquam ab Hippocrate dictum. Quatenus autem, in pluribus quidem menstruis simpliciter dixit fieri morbos, neque, ex utero, adiecit in defectu autem eorum istud adiunxit, dignum est inquisitione, nunquid in utrisque affectibus dictis, communiter, ex utero, subintulerit, an tantum hoc proprium sit defectus menstruorum. Hoc autem scire exquisite, est impossibile, nisi omnes nouerimus causas, ob quas uel plura, quàm opus sit, uel pauciora ueniant mẽstrua. Possibile est igitur immodicas fieri menstruorum euacuationes, si ora uasorum, quæ pertingunt ad uterum, ultra modũ aperiantur: & si sanguis uel calidior, uel tenuior fiat: & si totum corpus propter malum habitum aliquẽ aggrauetur sanguine, quem, licet modum naturæ conuenientem non excedat, expellit ad uenas, quæ in utero sunt, ut in rheumaticis dispositionibus accidit ex una parte ad aliam. Eadem uero menstrua G possunt fieri pauciora, uel quia uenæ ferentes ad uterum menstruam purgationem, comprimuntur: uel obstruuntur ob crassitiem sanguinis, siue frigiditatem & robur ipsorum, quæ in utero sunt, uasorum, adeo ut, quod influit, non admittant. Quodcunque autem horum fuerit, necesse est processu temporis & ipsum uterum pati aut similem inflammationi dispositionem, aut erysipelati, aut duro tumori, aut cancro: quibus denuo totum compatitur corpus. In immodicis uero euacuationibus nulla talis accidit uteris passio, adeo ut per compatiendi rationem totum corpus una laboret. quare fit uerisimilius in sola retentione menstruorum dixisse Hippocratem morbos contingere ex utero.

Recto intestino aut utero inflammationem patiente, urinæ stillicidium superuenit: & renibus purulentis urinæ aduenit stillicidium. hepati autem inflammationem patienti singultus aduenit. 58 A.l.3.f.14.c.2 p.580.E.

Quando aliquis parum, & frequenter mingit: hæc passio, urinæ stillicidium nominatur. & fit aliquando ex imbecillitate potentiæ retentiuæ in uesica, non nunquam uero ex acritudine urinæ. imbecillitas ergo fit propter intemperaturam, & aliquem tumorem præter naturam: acritudo autem uel propter renum passionem, uel quia talis ad ipsos uenit ex uenis superfluitas serosa percolata. Recte itaque Hippocrates inquit urinæ stillicidium recto intestino, & utero inflammationem patiente, & renibus suppuratis aduenire: In recto quidem intestino & utero, per compatiendi rationem uesica patiente: in renibus autem purulentis, pure per uesicam euacuato. Hoc igitur sui acritudine mordens uesicam, excitat ad excretionem: In uteri autem uel recti intestini inflammatione, uicinitatis ratione pati uesicam est necessarium, ut quæ & intemperaturam participet & inflammationem, & præterea prematur atque angustetur a tumoribus præter naturam, qui in illis existunt. Dictum autem est a me etiam prius, quòd non simpliciter alterius passio alteri superuenire apta est, sed ijs, quæ magnitudinem habent effatu dignam. Sic igitur & hepati inflammationem patienti singultus superuenit propter neruorum communicationem, non quidem semper, sed quando ad maximam inflammationem peruenerit. H

Si mulier non concipit, scire autem uelis, si conceptura sit, pannis circumtectam subter suffiat: &, si odor uideatur per corpus ire ad nares & os, scito, quòd ipsa non ex seipsa sterilis est. 59 A.l.3.f.21.t.1. c.11.p.712.E

Verbum, suffias, materiam indicat, quæ naturam habet, ut suffiri possit, thus uidelicet, & myrrham, & styracem, & quæcunque alia talia, quæ calidam habent temperaturam, & sunt satis odorata. Vult enim in totũ corpus ferri uim, quæ ab ipsis manat, ut, cum & os & nares attigerit, a muliere manifeste sentiatur.

A sentiatur. In ijs igitur solis totum non peruadet corpus qualitas suffitorum quibus durũ est ac densum uteri corpus. cum uero sit tale, non est aptum ad conceptionem: sicuti & paulopost ipse inquiet: Quæcunque frigidos habent uteros & densos, non concipiunt. Quod autem in fine aphorismi scribitur, Scito, quod ipsa non ex seipsa sterilis est, indicat eius rei usum. Sæpius enim, ut permaneat genus alicuius sacerdotis, uel regis, student ciuitates, ut prolem habeant, mares, seu fœminas, in quibus uel solis genus consistat. atque ita, ubi mulieres non concipiunt, quæritur, utrius causa hoc accidat, ut facto diuortio mulieres concipiant. & hanc Plato in Theætero innuit esse bonarum pronubarum artem. Totus autem sermo dicetur paulopost, quãdo omnes exposuerimus, qui ad ipsum pertinent, aphorismos.

A.l.3.f.11.t.1 c.8.p.109.D

60 *Si mulieri utero gerenti purgationes eant, impossibile est fœtum esse sanum.*

Et uerbum, purgationes, numero plurali dictum, & ipsi uerbum, eant, adiunctum, ostendunt non esse paucum illum, qui excernitur sanguis, neque semel, sed sæpius, & multum. Qui enim semel aut bis paucus excernitur, in multis apparet absque hoc, quòd fœtus quippiam patiatur. Cum uero nihil deficit multitudini purgationis menstruorũ, & seruat deinceps terminum circuituum per menses, impossibile est fœtum esse sanum. siquidem ille, qui fortis est, ad sui alimentum abutitur sanguine, qui ex toto B corpore ad uteros fertur. Excretio uero, quæ in grauidis fit, uidetur ex uenis, quæ in collo sunt, apparere. Nam ab interioribus, quæ sunt in cauitate uteri, secundæ pendent. quare nihil per illas potest in muliebrem sinum excerni.

61 *Si mulieri cessent purgationes, neque horror neque febris superueniat, & fastidia incidant: indica ipsam in utero habere.*

In ijs, quæ recte purgantur, mulieribus, & quibus repente sine causa manifesta supprimuntur purgationes, sermonem fecit Hippocrates, docens nos ea, quæ plurimæ mulieres ipsa experientia didicerũt. Cum enim fastidium patiuntur menstruis suppressis, tunc se concepisse coniiciunt. Fit autem fastidium eadem, qua pica, ratione, læso ore uentriculi in mulieribus grauidis. Interdum autem contingit & propter uitiosos humores totum corpus occupantes, tale aliquid accidere. uerum hoc cum horrore & febre patiuntur, & his distinguuntur a grauidis.

62 *Quæcunque frigidos & densos uteros habent, non concipiunt. Et, quæcunque præhumidos uteros habent, non concipiunt. extinguitur enim in eis genitura: Et quæcunque siccos magis & adurentes. nam ex defectu alimenti corrumpitur semen. Quæcunque uero ex utrisque mediocrem habent temperaturam, eæ fœcundæ sunt.*

A.l.3.f.20.t.2 c.15.p.69.A.

C Si mihi liceret omnibus aphorismis ordinem congruentem apponere, non essem ueritus paulo antea dictum aphorismum in hunc locum transferre: ut finito sermone de purgationibus, ille, qui de ipsis esset uteris, deinceps scriberetur, docente ipso, quot modis mulieres steriles fiant. Primus igitur in ipsis erit aphorismus, in quo dixit, Si mulier non concepit, scire autem uelis, si conceptura sit, pannis circuntectam subter suffias. Secundus autem iste, qui nunc est nobis propositus: cuius summa est, quòd bene temperati uteri ad conceptionem sunt idonei: male autem temperati, si parum a bonitate recedunt, difficulter concipiunt: sin nimium, mulieres steriles reddunt. ita ut simul etiam detur intelligi, unde uiri sint steriles. sed hoc multos latet. Qui uero ea, quæ dicta sunt, diligentius considerat: primũ quidem sciet, quam ob causam & quidam uiri omnino steriles sunt: Secundo loco, post hoc de uiris quidem ac mulieribus bonam habentibus temperaturam, quòd semper generabunt, etiam si cum malam habentibus coeant: De habentibus autem malam temperaturam, quòd cum solis contrariam temperaturam habentibus coeuntes, gignent. Prius autem dicetur de mulieribus sterilibus, quarum uterus statim ab initio est male temperatus, exuperante scilicet uel una primarum qualitatũ, uel duabus: quemadmodum in commentarijs de temperaturis determinauimus, ostendentes octo esse numero omnes D intemperaturas, simplices quidem quatuor, quarum & nunc Hippocrates meminit, cõpositas autem alias quatuor, his simplicibus inuicem complicatis. Vbi igitur immodica frigiditas exuperat adeo, ut uterus spissior efficiatur, angusta quidem sunt summopere in ijs ora uasorum, quæ ad ipsum pertingunt: mulieres uero steriles redduntur, cum secundæ non possint uasorum orificijs adnasci, neque si hoc fiat aliquando, possit bene nutriri conceptus. uel enim nullo modo fiunt in hisce mulieribus purgationes, uel omnino paucæ, & hæ ipsæ uitiosæ, solo tenuiore atque aquosiore sanguine perlabente. Sed & hæc quoque ora facile obstruuntur cum propter natiuam angustiam, tum quia magna ex parte hę mulie-

A.l.1.f.2.d.3. c.5.C. res humorem aggregant pituitosum. siquidem & corpus totum ut plurimum est uteris simile. Contingit autem & maris semen in talibus uteris refrigerari, nisi sit natura calidissimum. De prima itaque frigida temperatura Hippocrates fecit mentionem, inquiens, Quæcunque frigidos & spissos uteros habent, Non per Iouem uolens simul coniũgere in ipsis cum frigiditate densitatem, ueluti si siccitatem aut humiditatem addidisset. Harum enim neutra semper, consequitur frigiditatem: & propterea ipsi modo una, modo altera adiungitur. Densitas uero ex necessitate ualde frigidos uteros comitatur, ob quam non possunt concipere, ut diximus. Quare ita sermonem totum huius aphorismi accipiemus. Quæcunque frigidos uteros habent, non concipient, propter substantiæ ipsorum spissitudinem. Cur uero spissitudo aduersetur conceptioni dicere prætermisit, ut nobis potentibus

intelligere. Et quæcunque uteros nimis humidos habent, non concipiunt. extinguitur enim genitura, E quemadmodum in terra palustri cerealia semina. Et quæcunque siccos siue adurentes habent uteros, propter defectum alimenti non concipiunt. Nam in siccis uteris tale quiddam accidit, quale, ubi aut arenæ, aut argillosæ terræ, aut petrosæ mandantur semina. In habentibus autem immodicam caliditatē, quale, ubi ualdæ calidæ terræ semina committuntur, quemadmodum in æstibus sub Cane contingit. Sic itaque quatuor qualitatum Hippocrates meminit, singulorum seorsum facultatem exponens: ut, si quando inuicem misceantur, manifesta sit earum commistio. Post hæc autem inquit, Quæcunque uero ex utrisque modice temperatæ sunt, fœcunditatem habent. Ex quibus autem utrisque? non profecto ex qualitatibus, (sunt enim quatuor) sed, quæ sunt secundum ipsas, oppositionibus. Sicuti enim dictum est in libris de temperaturis, una quidem est bona temperatura, mistis modice inuicem calido ac frigido, altera uero humido ac sicco. & fieri potest, ut sit aliquis uterus secundum unam quidem oppositionem bene temperatus, secundum alteram uero, male. Sed, ne mulier concipiat, potest uel altera efficere intemperatura. Mulierem uero esse fœcundam, sine ambabus bonis temperaturis est impossibile. Hippocrates itaque sicuti totum sermonem anteriorem de mulieribus scripsit, sic & nunc dictum de ijs, quas habent uteri temperaturis conscripsit, nec tamen addidit de uiris sermonem, uel quia promptum nobis sit ex ijs, quæ dicta sunt, easdem intemperaturas ad semen transferre, uel quia distulit in posterum, sed postea oblitus est. F Quidam tamen alterum deinceps aphorismum de maribus ascripsere, cuius initium est, Similiter & in maribus. Sed probatissimi aphorismorum expositores aiunt ipsum ab Hippocratis mente & elocutionis modo manifeste deficere. Ac proculdubio ad proportionem illorum, quæ de mulieribus Hippocrates scripsit, licet nobis ad uiros transeuntibus dicere, quòd uel propter temperaturæ frigiditatem non bene semen concoquitur: atque ideo, si mediocris sit intemperatura in ipso, indiget utero calido sufficienter: Sin immodica sit, est omnino infœcundum, uel propter humiditatem rursus non concoquitur: & hoc etiam indiget, si modica sit intemperatura, utero calidiori ac ficciori: sin immodica, infœcundum est. Eodem modo & propter excedentem calorem semen fit tosto simile. Ob siccitatem uero, ubi primum excidit, neque extendi potest: quod maxime est necessariū, si mulier debeat concipere. Ostensum est. n. in libris de semine, nisi per uteri cauitatē parte plurima semen extendatur, mulierem non concipere. His igitur ueluti quibusdam elementis a nobis adstructis, A.l.3.d.21.c.1 deinceps dicamus id, quod paulo ante dicere distulimus, quod etiam a Platone in Theæteto proponitur. c.8.p.709.B. Inquit enim hoc esse maximum opus obstetricum, scire coniungere inuicem corpora apta ad conceptionem, quod nunc in sermone dictum est: & simul posse discernere, qui uiri sint infœcundi, & quæ mulieres steriles. Nam immodicæ intemperaturæ, horum sunt causæ: Modicæ uero si sint, & cōtrarijs G coniungantur, tunc concipient mulieres: si uero similibus, non concipient. Neque enim fieri potest, ut frigidius semen in utero frigidiore sit fertile, quēadmodum neque siccius in sicciore: idē & de duobus alijs sentiendum: sed indiget semen quidem frigidius, utero tanto calidiore deficit ab optima temperatura: & humidius ficciore: eodem modo & in alijs. Cognitio autem omnium immodicarum uteri intemperaturarū est, quam pauloante dixit Hippocrates in suffitu, qui per aromata fit. Frigiditas enim spissitudinis ratione non permittit usque ad os & nares ferri aromatum exhalationem: eodem modo & ficcitas. Humiditas uero sicuti ab ipso dicta est extinguere genituram, sic & aromatum qualitatem. Reliqua est uehemens caliditas, quæ ea ratione, qua uincit aromatum facultatem, alterat atque corrumpit: ac propterea non permittit ipsam seruantem suæ naturæ sinceritatem, ad os & nares ferri. De hisce etiam naturis suffitus aromatum sufficientem cognitionem præstabit: qui si eam præstare non sufficiet, ex alijs indicijs nobis erit talis natura inuestiganda, hoc ipsum primum cognoscentibus, quòd rara admodum est huiuscemodi temperatura in mulieribus. siquidem fœmina est mare natura frigidior. Vnde ob hoc ea, quam facit Hippocrates, ex aromatum suffitu dignotio, in sterilibus mulieribus utilissima est, uel quia omnis immodica intemperatura isti subijcitur, uel quia rarissime una ipsam subterfugit in mulieribus illis, quæ tenues apparent, nigræ, & hirtæ, ita ut ex his signis percipiatur earum H immodica intemperatura sine suffitu aromatum.

Similiter autem & in maribus. Aut enim propter corporis raritatem spiritus extra fertur, ut semen non transmittatur ad os: uel propter spissitudinem humor non exit foras: uel propter frigiditatem non concalescit i ta, ut ad hunc colligatur locum: uel propter caliditatem hoc idem accidit. 63

Qui hunc interposuit aphorismum: ne proprias quidē uoces intellexit. Nam, cū profiteretur eundē in uiris sermonem se facturum, sicut Hippocrates in mulieribus scripserat, non fecit hoc. Cum enim ille de quatuor intemperaturis fecisset mentionem, oportuit hunc etiam quatuor in maribus, ut nos fecimus, in medium adducere: uerum non sic iste, sed primum quidem corporis raritatem statim damnat, quæ in mulieribus fuit prætermissa. deinde nec eius sermo, si ipse seorsum diligētius examinetur, uerus deprehendetur. Conspiciuntur siquidem uiri non pauci, qui, licet corpus rarum habeant, semen tamen habent fœcundissimum. neque id mirum. Raritas siquidem corporis, in calidioribus una atque humidioribus prouenit temperaturis, quæ potissimum plurimo semine & fœcundissimo abundant. Nam & materiam habent: ex qua semen generatur copiosum, & uim, a qua concoquitur. Eiaculatur autem

A autem semen uasorum seminalium intentione compressum, non spiritus occursu propulsum. siquidẽ substantia spiritualis cum humore miscetur seminis, quæ & ipsa indiget exprimentibus, sicut & humor: qui tantum siccum superexcedit, quanto & celerius foras eijcitur, & ad longius spatium fertur. Hæc igitur sunt ab eo ignorata, qui aphorismum adiecit, & præterea, cum ait humorem propter spissitudinem non exire foras. Si.n. aliũ humorem a semine dicit, sermo delirus est. Si uero ait semen propter corporis totius spissitudinem non exire foras, ignorat omnino, quæ sit structura instrumentorum, quæ seminaria uocantur. melius enim fuerat ipsorum causari angustiam. Sed, & quod deinceps est dictum, usque ad aliquid uerum, non habet id, quod sequitur, intelligibile. Nam, quòd propter temperaturæ frigiditatem semen non concalescat, ac propterea sit infœcundum, uerum existit: quòd autem colligi nequeat ad locum hunc, superfluò adiectum est, præter id, ꝗ neque locus ab ipso explicatur, sed a nobis intelligendus relinquitur: & tamen id uerbum, hunc, ad ea, quæ prius dicta sunt, habet relationem. Sed hæc quidem parua sunt: Qui uero circa finem error, est magnus, cum dicat propter ipsius caliditatem hoc idem euenire, nam manifeste ad illud, quod antea dictum est, sermo iste refertur. Dictum autem antea fuit, ꝗ propter frigiditatem non adeo concalescat, ut ad hunc locum colligatur. Quare propter calorem oportet intelligere non concalescere, neque colligi in uasis seminarijs semen. Hoc autem est aper-
B te absurdum. Nam torreri aut assari, aut tale aliquid semen pati propter calorem, rationem habet, non concalescere autem, est omnino perabsurdum.

64 A.l.3.f.1 t.1. c.29 p.344 F *Lac dare caput dolentibus malum: malum uero & febricitantibus, & quibus hypochondria suspensa murmurant, & siticulosis: malum autem, & quibus in febribus acutis biliosa sunt deiectiones, & quibus sanguinis multi deiectio facta est. Conuenit autem & tabidis dare, qui non ualde multum febricitant: & in febribus longis, & paruis, si nullum ex supra dictis signis affuerit, & præter rationem consumptis.*

Quòd lac facile alteretur, & ꝗ duplicem habeat alterationem: cum copiosiori adhæret calori, statim in nidorem abiens: cum autem pauco, cito acescens: tibi licet perdiscere, partim statim, cum ex mammis excidit, ad ignem elixanti: partim ipsum iacere per seipsum permittenti. Nam & elixatum in nidorem abit; & repositum omnino acescit, cito, uel tarde. Sic autem & in sanis, si non bene concoquatur, in quibusdam acescit, in quibusdam autem in nidorem abit. in uentriculo quidem frigidiore prorsus acescit uel citius, uel tardius, in calidiore uero in nidorem abit. Lac uero bene concoctum nutrit, & bonos facit humores: &, dum concoquitur, pariter attollit hypochondria, ac caput petit. Hos effectus & passiones in sanis etiam uidebis. Verum, quæ ægrotis accidunt, percurrit Hippocrates: quæ semper quidem experiri uolentibus manifestantur: & possunt etiam ante experientiam cognosci. Vbi enim in
C ijs, qui integra sanitate fruuntur, uidemus lac capiti dolorem afferre, & hypochondria inflare: non est admirabile colligere, quòd ijs, qui iam caput dolent, uel suspensa habent hypochondria, sit inimicissimum. Recte autem dixit hypochõdria suspensa, licet dicere potuerit inflata & flatuosa. Neq; enim hæc sola potest lac offendere, sed & alia omnia, quæ sunt quouis modo suspensa, propter aliquam talem, qualis est inflammatio, uel erysipelas, uel tumor prædurus uel laxus, passionem. Adhuc autem magis, si abscessus nondum sit in hypochondrio diruptus, est enim his etiam lac inutile. Hæc itaque omnia uno uerbo significat Hippocrates, inquiens, hypochondria suspensa. Nocere autem ait & murmurantibus lac, quæ alia sunt ab inflatis & distentis. flatuosa siquidem ac uentosa, & hæc sunt. Maior itaque offensio distentis hypochondrijs obuenit, minor uero murmurantibus: sed tamen his quoq; lac est inutile. acescit enim in ipsis. Serum tamen lactis sale & melle cõdientes, plurimis talibus exhibuimus, qui & iuuati sunt eorum aluo subducta. Sitientibus quoque malum inquit lac esse. euapotat enim in ipsis, siue natura siticulosi sint, siue ex aliqua occasione sitis aduenerit. Et biliosa deijcientibus, in quibus etiam dicerem ipse lac in nidorem abire: non minus, quàm in ijs qui talia euomunt. Nam in uniuersum didicimus, quàm celerrime ab omnibus causis calidis lac ad nidorosum alterari. merito itaq; & ijs, qui acute febricitant, nocet. mihique uidetur sermo melius in hunc modum se habere: Malum autẽ, & quibus
D biliosæ deiectiones, & acutis febribus. Neque enim ambobus simul iunctis tantummodo noxium est lac, sed seorsum in utroque. His igitur passionibus lac plurimum aduersatur. Vtile autem est ijs, quæ sequuntur, de quibus est ab Hippo. scriptum in hunc modum: Conuenit aũt tabidis nõ ualde febricitantibus dare. Nam primum de tabidis facit mentionẽ. Intelligendũ aũt est ipsum ita noĩare illos, qui tabẽ ex ulcere pulmonis patiuntur. Nã alios, qui alia ex causa sunt extenuati, ipse deinceps noĩat in uerbis illis, quorũ initiũ est, Et in febribus paruis. Cõe aũt in oĩbus, qui lacte indigẽt, quòd cibus bonum generans succũ, & qui cito per uenas distribuatur, illis est necessarius. Neq; mirandũ est, si lac dicimus bonum succum generare, etiam si aliquid habeat flatuosum. Nam in uniuersum, bonum succum generare dicimus, quæcunque post coctionem ad bonum humorem transmutantur, hoc est ad sanguinem. hic enim humor est nobis amicus. Cur autem, cum dixisset, Conuenit autem tabidis, adiecit, Non ualde multum febricitantibus, mihi uidetur dignum inuestigatione non parua. nam sufficiebat etiam sine ualde dicere. Nunquid igitur & multum febricitantibus lac exhibet: solis autem ijs, qui ualde multum febricitant, haudquam exhibet? an ab aliquo adiectum fuit uerbum, ualde, sicut & pleraque alia? Hæc itaque quispiam per ocium inquirat. Sciat autem hoc nunc a nobis discens, multum febricitantibus lac dandum non esse. Miror autem, quo modo in illis, in quibus lac dari iubet, ascripsit, Si nullum ex supradictis signis affuerit, cum sit a doctrina aphoristica alienum, id enim

erat ex ijs,quæ prius dixerat,cognitum, etiam hoc non adiecto,quòd dandum est tabidis, & præter ra E
tionem extenuatis lac,nisi caput doleat,aut hypochōdria intumuerint,aut biliosæ sint deiectiones,aut
tale aliquid aliud ipsis adsit.An non simpliciter, neque semper seruare breuitatem uidetur Hippocra-
tes, sed in quibus magnum aliquod periculum imminet,si negligentius,quod ab ipso docetur, accipia
tur in his terve repetere eadem,non ueretur?

Quibus tumores in ulceribus apparent,non conuelluntur ualde,neq; insaniunt:uerum his euanescentibus,derepente qui- 65
busdam a tergo conuulsiones & distentiones fiunt:quibusdam ante insania, uel dolor lateris acutus, uel suppuratio,uel dif A.l.4.f.4.t.1.
ficultas intestinorum,si tumores sint rubicundi. c.1.p.876.E.

Omnes præter naturam tumores Hippocrates œdemata,nominat,sub quibus uidelicet etiã inflam-
mationes continentur.saneque hoc ipsum nomen inflammationis antiqui omnes magis inflammini-
bus,etiã si sine ullo sunt tumore,adaptabant. Quod igĩ dicitur,tale est: Quibus tumores ulceribus ad-
ueniunt,non admodum conuelluntur,neque insaniunt. Hoc autem indicio est,quòd non nulli quidem
in ipsis conuelluntur & insaniunt,sed raro hoc patiuntur, quando uidelicet magnitudinem effatu di-
gnam uel malignitatem aliquam assumpserint.Si uero tumores derepente euanescant,conuulsiones ac
distentiones,quando in partibus posterioribus hoc est in dorso,ulcera fuerint:consequuntur. Quæ ue- F
ro deinceps dicuntur,si in partibus anterioribus fuerint,consequi dicit. Posteriora siquidem neruosa
sunt,anteriora autem uenosa atque arteriosa.Quando igitur ab ulceratis partibus humor, qui fecit tu-
morem,ad aliquam partem principalem se contulit:in partibus quidem neruosis posterioribus cōuul-
siones fient ac distentiones:(nam hæ sunt neruorum passiones)in anterioribus uero insania, si feratur
ad caput:lateris autem dolor,si ad thoracem humor conuertatur. Sæpius uero & hi suppurantur, si hu-
mor non dissolutus fuerit.Difficultatem uero intestinorum fore inquit, si tumores rubri fuerint & re-
pente discedant:illam dico intestinorum difficultatem,quam sanguineam nominant, quæ est sanguinis
euacuatio per intestinum absque exulceratione. Quòd igitur,si uel in dorso, uel in partibus anteriori-
bus illi oppositis contigerit aliquando tumores derepente euanescere in tales ægri incidũt passiones,
nos uidimus : non tamen ipse nobis Hippocrates manifestauit,an de his partibus solis loquatur,an sim
pliciter de omnibus ita ut artus quoque hoc sermone comprehendantur. In tibia itaque non sunt in
partibus anterioribus musculi in chordas ualidas desinentes. In coxa uero in partibus genu anterio-
ribus maximam uidemus chordam, ob quam per compatiendi rationem rationabile est magis sequi
conuulsionem,quàm ob aliquem musculorum,qui sunt in partibus coxæ posterioribus. Sunt enim om
nes carnosi. Quare uerum non uideretur id,quod uniuersaliter ab Hippocrate dicitur, quòd ex parti- G
bus tantum posterioribus accidunt conuulsiones. Videtur quidem magna ex parte id fieri, non in cru-
ribus modo,sed etiam in brachijs,forte quoniã hæ partes omnes e directo sunt dorsalis medullæ. Na-
scuntur autem ab hac,& artuum,& spinalium musculorum nerui.

Si in uulneribus fortibus & prauis tumor non appareat,ingens malum. 66

Potest & ultimo aphorismi uerbo,malum,adiungi ingens: potest & priori parti coniungi. Fiet enim
sermo talis : Vulneribus prauis existentibus, si tumor non appareat,ingens est malum. Vel talis : Vul-
neribus prauis existentibus,si tumor ingens nōn appareat, malum. Contingit autem & uerbum, in-
gens,communiter dici, ac si ita dixisset : Si uulneribus prauis existentibus, tumor ingens nō appareat,
ingens est malum. Melior uero ex tribus sermonibus meo quidem iudicio hic est : Si uulneribus pra-
uis existentibus,tumor non appareat,malum est ingens. Dictum autem est,& antea, quòd œdema ab
ipso generaliter dicitur de omnibus tumoribus præter naturam. Vulnera autem praua dici existimandũ
est,quæ sunt in capitibus aut finibus musculorum, & maxime neruosorum. Nam in capitibus musculo- A.l.1.f.3.d.3. c.80.p.87.C.
rum,musculis nerui inseruntur : ex finibus autem chordæ oriuntur : Sicuti igitur paulo prius damnabat
omnes tumores derepente euanescentes,ita nunc illos, qui neque omnino adueniunt uulneribus pra H
uis. Nam & in his suspicandũ, ne humores ad uulnera defluentes, ad partes principaliores transmeēt.
Hoc in illis præsertim fieri uulneribus est existimandum,in quibus adest quidem dolor, & propter ip-
sum omnino aliquid influit,sed a medicis reprimitur ualde infrigidantibus aut astringentibus medica-
mentis:nam, si dolor absit,neque fluxio mouetur. Maxime autem dolores patiuntur partes neruosæ,
quæ per medicinas calefacientes atque exiccantes curari desiderant.

Molles boni,crudi uero mali. 67

Hic sermo pars est antecedentis,docente Hippocrate omnes tumores,quicunque molles sunt, bo-
nos esse,contrarios uero prauos. Proprie igitur molli opponitur durum atque renitens : Hippocrates
uero crudum ipsum nominauit. Neque enim fieri potest, ut sit tumor renitens bene cōcoquente mem
bri natura humores ad ipsum confluentes.

Dolenti partem capitis posteriorem,in fronte recta uena incisa prodest. 68 A.l.1.f.4.c.10 p.149.F.& l. 3.f.1.t.1.c.29. p.343.C.& 359.c.34.

Non solum studet Hippocrates,ubi sit opus,euacuare,sed cum auersione. Auersio autem ad con-
traria fit,secundum longitudinem quidem supra & infra: secundum latitudinem uero hinc & inde, hoc
est a dextris & a sinistris: secundum altitudinem uero ante & retro. In doloribus itaque partis capitis
posterioris

A posterioris, cum auersione nunc euacuatio ex fronte fiet: sicuti anterioris ex occipite. Sic itaque diuturnæ oculorum fluxiones sæpius sanatæ sunt, ex partibus secundum occiput sanguine misso, & cucurbitulis admotis.

69 *Rigores incipiunt mulieribus ex lumbis magis, & per dorsum ad caput: sed & uiris parte corporis posteriore magis, quàm anteriore, ueluti femorum, cubiti. Sed & cuti, rara: indicio autem est pilus.*

Rigores omnes incipiunt quidem cum sensibili frigore: paratiores autem non solum ad suscipiendam, sed etiam sentiendam frigiditatem, sunt dorsi partes: quare non absque ratione hinc rigores inchoant: & hi citius fiunt mulieribus, quoniam fœmina est natura frigidior atque imbecillior. Recurrit autem hinc rigor incipiens, ad principium neruorum, scilicet caput, celerrime facta per spinalem medullam compassione, quoniam & ipsa, natura frigida est, sicut & cerebrum, & propter substantiæ mollitiem, ut cerebrum, alterationem facile suscipit. Ex partibus autem anterioribus rigores non inchoãt, quoniam calidiorem habent, quàm partes posteriores, temperaturam. huiusque argumentum sumit ex cutis raritate: rursusque raritatis, ex pilorum multitudine. Dictum est autem a me de generatione pilorum sufficienter in commentarijs de temperaturis.

B

70 *A quartanis capti, non admodum a conuulsionibus capiuntur. Si uero prius capiantur, & quartana superuenerit, liberantur.*

A. l. 3. f. 2. c. 7. p. 399. A. & l. 4. l. 1. f. 2. c. 62 B. p. 797.

Quæ fit ex euacuatione conuulsio, acutissima est & perniciosissima: quæ uero ex repletione partium neruosarum, qualis in morbo comitiali, neque acutissima, neque similiter periculosa. Meminit autem Hippocrates nunc non de tali conuulsione. nam uerba, capti, & capiuntur, longitudinem tẽporis ostẽdunt. Hanc itaque conuulsionem quartana non solum prohibet fieri, uerum, si præfuerit, soluit. Fit autẽ ab humoribus lentis ac pituitosis, qui partibus neruosis inserti sunt. Cum uero horum humorum duplex sanatio sit, excretio scilicet, & coctio: ambas habet quartana, excretionem quidem ex rigore: (hæc enim sola conuulsio sufficiens est crassum excernere humorem) coctionem uero, caloris febrilis ratione, qui rigorem consequitur.

71 *Quibus cutes circuntenduntur aridæ & siccæ, sine sudore moriuntur: quibus uero laxæ & raræ, cum sudore moriũtur.*

A. l. 4. f. 2. t. 1. c. 98. p. 833. A

Morituri, qui squallidas, duras & siccas habent cutes & extentas: sine sudore moriuntur: qui autem contrario modo, laxas uidelicet & molles, & raras, cum sudore moriuntur. prioribus siquidem humi-
C ditas uel omnino deest, uel cuti: alijs uero & cuti inest.

72 *Qui regio morbo laborant, non multum uentosi sunt.*

Ventosos ab ipso nunc dici est existimandum illos, qui in uentre colligunt multitudinem uenti flatuosi, qui uel per ructus uel flatus excernitur, uel remanet, & extendit, quæ ibi sunt. Fit autem hoc non nunquam ob debilitatem, & imbecillitatem partium ad uentrem attinentium, non nunquam uero ex pituitoso & frigido humore. Hi itaque, qui propter pituitosum humorem uentosi sunt, contrarij sunt laborantibus regio morbo, qui ex bile accidit. Quare hi nunquam ob humoris exuperantis naturam uentosi fiunt. Contingit autem ipsos ob partium imbecillitatem fieri aliquando uentosos. Quare sermoni adiecit, non admodum, perpetuitatem quidem negationi adimens, ostendens autem maiori ex parte, quod prius dixerat, fieri. Neque enim admodum inuenire contingit regio morbo laborantes, habere partium ad uentrem attinentium imbecillitatem.

GAL. IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SEXTVS.

1

A. l. 3. f. 16. t. 1 c. 2. p. 614. B

N *longis leuitatibus intestinorum, si ructus aridus fiat, qui prius non erat, signum bonum.*

Leuitas intestinorum est uelox exitus eorum, quæ cõmeduntur atque bibuntur: quæ talia deijciuntur, qualia fuere deuorata. Siquis uero uellet breuiorem afferre definitionem diceret esse priuationem coctionis, cum neque quo ad consistentiam, neque quo ad colorem, uel odorem, ullamve omnino qualitatem, in uentriculo facta fuerit mutatio ciborum. Tale autem nomen hæc passio sortita est, existimantibus illis, qui prius talem ei indiderunt appellationem, fieri ipsam propter intrinsecæ superficiei intestinorum leuitatem, ob quam cibos, qui continentur in eis, non amplius apprehendunt, ut, cum suam seruabant sibi a natura inditam asperitatem, retinebant. In pluribus itaque alijs, qui primi nomina rebus imposuere, quamuis sint collaudandi: non tamen eos in leuitate intestinorum accepto, cum ignorauerint, quòd ipsius uentriculi proprium est cibos

bos amplecti, ac se circunstringendo, certo tempore detinere, & rursus ad inferiora dimittere. Et, E sicut in uesica fit urinæ stillicidium, non expectante, ut illa colligatur, sed statim tanquam mordentem aut aggrauantem expellente: sic & in uentriculo ueloces exitus. hi enim sunt communes omnium excretionum causæ: quas si illi sciuissent, qui primi hanc passionem, læuitatem intestinorum nominarunt, talem de ea opinionem abiecissent, & uice eius, totius uentriculi atque intestinorum imbecillitatem in causa posuissent, ob quam hæ partes corpora grauatæ a cibis assumptis, ipsos confestim excernunt. Fieri uero potest etiam aliquando, ut a quorundam humorum mordacitate in superficie exulceratis fiat hæc passio, etsi ipsa uis non multum patiatur: nam & tunc erit necessarium, ut permeantibus cibis, partes exulceratæ dolorem sentiant, atque ideo deorsum illos propellant, & a seipsis quàm citissime emittant: quo in omnibus partibus facto, uelocitas exitus subsequetur, & nullum fiet initium coctionis. uerum tali intestinorum læuitati cuiusdam morsus inerit sensus. In illa uero, quæ accidit propter uentriculi atque intestinorum imbecillitatem, absque ullo doloris sensu fient deiectiones. Adest autem & hæc haud parua utrique differentia. Quæ enim fit ex humorũ acritudine in uentriculi atque intestinorũ abrasa superficie, cessante humorũ prauitate statim sanatur cibis ac potibus, qui uim adstringendi habẽt. Quòd si longiori tẽpore perseueret, in alterã passionem, quæ dysenteria, id est difficultas intestinorum nominatur, transmutatur. Quæ autem potentiæ F retentiuæ sequitur imbecillitatem, omnino quidem fit ex intemperatura, sed uel ipsorum corporum, quæ iam habitum quendam non facilem solui contraxerunt, est dispositio, uel propter humorem aliquem, qui in uentriculo atque intestinis continetur, euenit: ex quibus humoribus unus est pituita. Vnde & acidos ructus, qui tali passione laborant, habent, quos ὀξυρεγμίας nominant, qui & sine aliqua pituita quandoque in uentriculo frigidiore fiunt: & in quibusdam læuitatibus intestinorum, quæ ex frigiditate ortum habent una fiunt, sed progressu temporis cessant. Nam ab initio paruo quodam tempore cibi in uentriculo retinentur, procedente autem atque aucta passione, neque hoc tempore retinentur. In quibus igitur paruo remanent tempore, fit quoddam ueluti initium coctionis, & propter hoc non sortitur effectum. Nos uero didicimus frustrationes coctionis ex frigiditate prouenientes, ructus acidos facere. In quibus autem cibi nullum habent coctionis initium: neque ulla ab initio fit in qualitate mutatio: quare neque ructus accidi, nisi pituita, ac præsertim acida, in uentriculo abundet. Propterea Hippocrates non simpliciter dixit bonum esse signum acidos ructus in læuitatibus intestinorum, sed primum, in longis, adiecit, quasi cum incipientibus, ut dictum est, sæpius una eueniant: deinde, ubi prius non fuerint, inquit, Quæcunque enim a pituita uentriculum refrigerante fiunt læuitates intestinorũ, semper cum ipsis sunt acidi ructus, ut casus quidã. Illis igitur, quæ neq; incipiũt neq; ex G pituita fiunt, non insunt acidi ructus. q̃ si aliquãdo fiant significat tantum iam tempus cibum in uentriculo retineri, q̃ principium mutationis accipiunt, & naturam suorum operum reminisci. Hactenus mihi uideor expositoris officium satis impleuisse. Siquis autem eorum, quæ dicta sunt, uult capita ómnia scientifice cõprehendere: in tractatu, qui de potentijs naturalibus inscriptus est, non paucas habet de uentriculi uiribus demonstrationes: in causis autem accidentium, de omnibus, quæ uelociter excernuntur. Quoniam uero Erasistratus in secundo de uentriculo mentitus est de medicis se ætate superioribus, turbauitque & confudit intestinorum læuitatis notionem: melius mihi uisum est hæc etiam superaddere, ac primum ipsius Erasistrati uerba subscribere, quæ ita se habent: De ea, quæ læuitas intestinorum nominatur, dicendum: quam priores medici in tres partes diuiserunt, in difficultatem intestinorum, in læuitatem intestinorum, & tenesmon, id est tentionem: quidam tamen in ijs, quæ excernuntur, differentias considerantes passionis, atque dicentes, Quando sanguinolenta atque mucosa exeunt, quæ a uentriculo fuere concocta, tunc difficultatem intestinorum nominabant: si uero exeuntia cruda, mista autem sanguinolentis atque mucosis, læuitatem intestinorum uocabant: cum uero biliosa mista cum sanguinolentis atque mucosis excernuntur, tentionem, passionem appellabant. Hæc igitur Erasistratus inquit, nescio qua ductus opinione, adijciens crudis excrementis mucosa ac sangui H nolenta. Hoc enim nullas apposuit, neque eorum, qui eius ætate claruerunt medici, uelut Philotimus Herophilus, & Eudemus, neque eorum, qui post ipsum fuerunt usque ad iuniores istos Archigenis sectatores, neque, quos ipse citat, priores medici, hoc est ipso Erasistrato seniores. Diocles siquidem in libro de curatione & causa passionis, scribit in hunc modum: Tertia fit magna ex parte ex difficultate intestinorum. uocatur autem læuitas intestinorum, ad quam sequitur deiectio humida ac spumosa, & cruda, & multa, & cita post cibum assumptum, ac potum. Praxagoras autem in secundo de affidẽtibus, inquit: Intestinorum læuitate laborantibus, quoniam lubricum est intestinum, ieiunum præsertim, necesse est cito ciborum fieri deiectiones. Post hæc deinceps, quòd necessarium sit cito exeuntia, esse omnino cruda, Praxagoras scribit, maximam quidem passionis proprietatem in cita ponens deiectione: quòd uero cibi omnino incocti permaneant, hoc unum faciens ex ijs, quæ necessario consequuntur. Neque enim, quia omnino incocti permaneant cibi, ideo cito deijciuntur: sed, quia cito deijciuntur, idcirco nullam habent coctionem: atque ideo nos, & alij complures medici, citam ciborum nullam habentium coctionem, deiectionem, dicimus esse læuitatem intestinorum. Ad hunc modum & alij antiqui medici de ipsa sentire uidentur. Nam in libro de passionibus Hippocratis, siue eius sit is liber, siue Polybi eius discipuli, hæc de læuitate intestinorum scripta inueniuntur: Cibi deijciunt

impútridi,

A imputridi, humidi, absque dolore, corpus autem extenuatur. Liquet uero fuisse morem antiquum uiris istis, uocare imputrida, quæ nos incocta nominamus. In libro autē de uictu salubri, qui & ipsi Hippocrati ascribitur, (licet, qui adulterinum censent, non nulli ad Aristonem, non nulli ad Philistionem, quidam ad Pherecydem referant) scribuntur hæc uerba: Patiuntur non nulli talia. cibus eis deijcitur humidus, incoctus, non propter morbum, ueluti læuitatem intestinorum, neque aliquem ipsis affert dolorem. Hi quidem omnes Erasistrato seniores. Sed, ut diximus, mille alij, qui omnes Erasistrati ætate & postea uiguerunt, in eandem sententiam de intestinorum læuitate scripserunt. Quare nescio, qua causa ductus de priscis hominibus mentiatur, illos inquiens arbitrari in læuitatibus intestinorum sanguinolenta atque mucosa cibis incoctis commisceri.

2 *Quibus nares natura humidiores, & genitura humidior, minus integra sanitate fruuntur: quibus uero contraria, salubrius degunt.*

In siccioribus secundum naturam temperaturis nulla omnino superfluitas manifesta, neque sensibilis per nares effluit ex cerebro, sicuti neque per cutem sudor: sed illa, quæ a medicis difflatio occulta nominatur, excrementa extenuata in modum uaporis euacuat. Humidioribus uero naturis sensibiles B fiunt superfluitates, & præsertim cerebri, quoniam est natura frigidius. eisdemque genituram, hoc est semen ipsum, ait esse humidiorem: sicut in siccioribus aquosa humiditate consumpta, crassius ac siccius est semen. Eos igitur, qui sunt humidiores, siue cerebro tantum, siue corpore uniuerso, non contingit salubrem uitam omnis expertem noxæ traducere, uerū continuo destillationibus ex parua occasione capiuntur. &, si superfluitas eis ad inferiora per palatum descendat, partes subiectæ offenduntur, fauces, guttur, aspera arteria, pulmo, gula, uentriculus. Tusses itaque in ipsis fieri, & difficiles anhelitus, & anginas, cruditatesque, & uentris profluuia est necessarium, non nunquam uero & difficultates intestinorum, quando, quod destillat, salsius quodam modo fuerit. Dixit autē & ipse de his in libro de aquis, aere, & locis, sicuti & in libris de morbis ac passionibus.

A.l.3.f.13.t.1 c.16.p.528.D

3 *In longis difficultatibus intestinorum, cibi fastidia, malum, & cum febre peius.*

Difficultates intestinorum fiunt quidem ex humoribus acribus. sunt autem intestinorum exulcerationes primum quidem in superficie abrasorum, progressu autem temporis & profundiora habentium ulcera putrilagini ut plurimum obnoxia: quo maxime tempore etiam uentriculus ipsis compatiens ad concoquendum ineptus redditur: qua offensione magis ac magis ad superiora perueniente, & cū os C uentriculi afficitur, cibum fastidiunt, hoc est non appetunt. Sunt ēt, qui & ab initio non nunquam cibū fastidiant propter ichoras fluentes ab hepate, a quibus diximus abradi intestina, præsertim cū hi amaræ bilis naturam habuerint. Nam pars eorum superfluitans, ad os uentriculi effertur. In lōgis uero difficultatibus intestinorum cum hic casus euenerit, mortificationem quandam ipsi iam aduenisse uentriculo compatiendi ratione significat, ex qua omnino interijt appetentia, opus ad uitam necessarium. Si uero una cum inappetentia febris adueniat difficultati intestinorum, duorum alterum est, uel putredo aliqua circa ulcera, uel digna effatu inflammatio: atque ita, ut dictum est, toto iam compatiente uentriculo, ægri se habent exitialiter.

A.l.3.f.16.t.1 c.2.p.615.B

4 *Vlcera circunglabra, maligna sunt.*

A.l.4.f.4.t.3. c.1.p.876.D

Quando uel pilos uideris defluentes a circumiacentibus ulceri locis, uel cutem squamulas e summa parte dimittere: scito ijs, qui ita se habent, prauos humores ad partem confluere, qui ulcus erodunt. Neque enim, si radices quidem pilorum possunt corrumpere, loca ulcerata ad cicatricem peruenire sinent.

5 D *Dolores, qui sunt in lateribus & pectoribus atque alijs partibus, an multum differant, perdiscendum.*

Perdiscere oportet non modo locum dolentem, qualisnam sit, sed & magnitudinem doloris in eo, quanta sit. Hoc autem confert & ad loci patientis dignotionem, & ad præcognitionem eorum, quæ circa ægrum futura sunt, & præterea ad curationis inuentionem. Si ergo in latere magnus fuerit dolor, primum hic esse non potest, quin patiatur membrana, quæ subcingens nominatur: secundo autem non est absque periculo: deinde & maiori indiget curatione: si quidem ad clauiculam dolor pertingat, uenæ sectione: si uero ad hypochondrium, purgatione: quēadmodum ipse in libro de uictu acutorum edocuit. sin autem mediocris fuerit dolor, & præterea non pungat, ut qui in membrana subcingente est, neque ad clauiculam aut hypochondrium pertingat: contingit ipsum carnosis costarum partibus patientibus fieri, atque ideo neque esse periculosum, neque magno auxilio indigere. Sic & in singulis alijs partibus doloris magnitudo est consideranda: uelut si renum pars carnosa patiatur inflammationem, dolor est grauis: quemadmodum ipse inquit in Epidemijs, ita illum nominans, qui ueluti cuiusdam ponderis, loco incumbentis, inuehit sensum. Alijs uero partibus, quæ sunt in rene, patientibus: dolor sentitur acutus. Dico autem alias partes tunicam hunc obtegentem, & uentrem eius interiorem, & eas, quæ ad hunc terminantur, arterias ac uenas: ac præterea exortus meatuum urinariorū. Sic præterea se habet res etiam in hepate. Nam eius parte carnosa inflammationem patiente, grauis fit dolor:

A l.3.f.18.t.1 c.2.p.601.C.

fit dolor: tunica uero circunducta, uel uasis, acutus. & ipsius doloris acuti quantitas maior aut minor, E A.l.3.f.14.t.2 c.2.p.580.E causæ facientis affert indicium. humor siquidem biliosus & acris doloré auget, sicut & spiritus flatuosus non habens exitum: exoluit autem pituitosus. Non solum autem magnitudo qualitatis aliquod nobis dat doloris indicium, sed etiam quantitatis. Augetur enim cuiuslibet causæ efficientis opus, eius aucta substantia. Si igitur uniuscuiusque doloris uolens a nobis magnitudinem considerari, hũc aphorismum scripsit Hippocrates: sufficienter ipsius usum exposuimus. Si uero non solum, quo ad magnitudinem, dolorum differentiam dicit fore considerandam, sed generalius adhuc quiddam, ac ueluti uniuersalius ostendit, consulens nobis omnes effatu dignas dolorum differentias inspicere: maiorem adhuc ex eo fructum utilitatis percipiemus. Fietque huiuscemodi sermo: Non simpliciter partium dolorem considerare oportet: neque arbitrandum eandem esse in omnibus dispositionem: ueluti si prius quidem Dion, postea uero Theon costam doluerit: non eodem modo utrunque se habere existimandum, sed discere oportet, nunquid multum inuicem in dolore differant, an quodam modo similes existant. Fit autem hoc ex duobus perspicuum, & ex doloris specie, & ex uehementia. Ex specie, si pungẽti similis uel tendenti, uel torporem inducenti, uel grauanti, uel stimulanti, uel erodẽti, uel ferienti, uel continuus, uel cum intermissione, uel æqualis, uel inæqualis. Ex uehementia, quis sit maior aut minor aduertendum: quæ paulo antea, quo ad magnitudinem, differentia in doloribus dicebatur. Consueue- F re siquidem medici uerbo abutentes, omne uehementius, maius nominare, quamuis non ad quantitatem, sed ad qualitatem id pertineat. febrem.n. quæ suam habet in caliditate substantiam, magnam uel paruã uel mediocrẽ oẽs nominare non desinunt. Quare non est mirandum, si & dolorem uehementiorem, maiorem appellant. Immo uero non est admiratione dignum, si, quæ specie inuicem distant, magnum aiunt habere discrimen: ueluti dolorem, qui ponderis cuiusdam similitudinem gerit, ab eo, qui uidetur ferire, uel aliquod aliud pati ex ijs, quæ antea diximus.

Renum & uesicæ uitia in senioribus difficulter sanantur. 6 A.l.3.f.18.t.2 c.16.p.667.C

In senibus uix (inquit) sanantur, hoc est multo negocio ac longo tẽpore, quæ in renibus ac uesica sunt uitia, qm earũ opus indesinens est, quiete autẽ opus est, si quid sanari debeat: & quia per ipsas euacuatur superfluitas acris, apta irritare, siue ulcus, siue inflammatio, siue aliqua alia passio in ipsis constiterit. Multo autem difficilius sanantur in senilibus corporibus uesicæ passiones, quoniam & omnes alij morbi, præcipueque longi. Tales enim & ipse superius dixit commori omnes.

Dolores & tumores uentris sublimes, leuiores: qui uero non sublimes, fortiores. 7 G

Sublimes nunc intelligendi sunt, non secundum longitudinem corporis, sed profunditatem. Interstinguuntur autem hi in locis ad uentrem attinentibus, interiore abdominis mẽbrana, peritonæo græce appellata, adeo, ut, quicunque supra hanc fiunt, sublimes uocentur: qui uero infra, hoc est in ipsis intestinis atq; uentriculo, non sublimes dicantur. Liquet autem, ꝙ tales recte dixit esse fortiores.

Aqua inter cutem laborantibus, ulcera in corpore facta difficulter sanantur. 8

Docuit ipse in libro de ulceribus, non prius ad cicatricem perduci ulcera, quàm sufficienter exiccentur: hoc autem non facile fieri in ijs, quos aqua inter cutem male habet, ob humiditatis immoderantiam. A.l.3.f.4.t.3. c.4.p.590.F

Latæ pustulæ non admodum pruriunt. 9 A.l.4.f.7.t.4. c.6.p.958.F

Sicuti tubercula omnia duplicem habent differentiã, quoniam quædã tendunt in acumẽ, & altũ petunt: quædã ad maiorẽ extenduntur locũ, non tamẽ in altũ attolluntur: sic & pustulæ non nullæ sublimes, non nullæ latæ fiunt. Sublimiores aũt pustulæ atq; tubercula a calidiore humore generantur, humiliores autem a frigidiore. Quare ob duplicem causam latæ pustulæ non admodum pruriũt. Distã- H tur enim in latitudinem extenta, & facientem ipsas humorem minus acrem habent.

*Caput dolenti, & *circumdolenti, pus uel aqua uel sanguis effluens per nares aut os aut aures, morbum soluit.* 10 A.l.3.f.1.t.2. c.1.p.148.F

Plura & alia sic ab Hippocrate esse dicta docuimus, in quibus nisi quis animum aduerterit, uidebitur, quod ab ipso dicitur, solum ad curationem passionis proficere, aliud uero nihil. Verum ipse nõ hoc tantum dicit, sed simpliciter, quòd pus uel aqua effluens per nares uel aures, morbum soluit. Quòd si utique conuertens dixisset, quemadmodum ego nunc, sermo foret irreprehensibilis: Quando uel propter inflammationem, uel humorum crudorum multitudinem in capite aceruatorũ fieri dolorem contigerit, tunc inflammatione suppurata, aut humore excreto, solutio fit morbi. Si uero propter spiritum flatuosum, aut sanguinis multitudinem, aut bilem mordacem, aut omnino ex intemperatura, dolor acciderit, per alia sanabitur.

Melancholicis & renum uitio laborantibus hæmorrhoides superuenientes, bonum. 11

Non solum ratione euacuationis hæmorrhoides sanant huiuscemodi passiones, sed & ipsa qualitate A.l.3.f.1.t.4. humoris euacuati. Hæ etenim sanguinem crassum consueuerunt euacuare, humore plenum melancho c.18.p.376.E lico, & 408.F

A lico,talem habente in ſanguine conſiſtentiã,qualis eſt in urinis fæx: quare nihil mirũ,ſi melancholiæ & renum paſſionibus conferũt hæmorrhoides,ut quæ humorem fæci ſimilem euacuare natura aptæ ſint.

12 *A diuturnis ſanato hæmorrhoidibus,ſi una non ſeruatur,periculum eſt aquam inter cutem uel tabem aduenire.*

A.l.3.f.2.t.1. c.6.p.408.F

Hæmorrhoidas fieri impoſſibile quin propter multitudinem & craſſitiem ſanguinis ora quarundam uenarum aperiantur, hepate ad ipſas reponente fæculentum ſanguinem & melancholicum. Siquis igitur ei hoc intercludat iter, ſimul duritiem in hepate facit, ſimul multitudine grauans ac craſſitie, calorem,in ipſo natiuum extinguit,cum tale quid accidat,quale in flammis exterioribus, in quibus multa ligna ſuperingeſta ſuffocant ignem atque extinguunt. Si igitur a natiuo calore generatur ſanguis, perſpicuum eſt,quòd ipſo extincto non generabitur amplius. Aqua uero inter cutem fit, cum ſanguinis generatio fruſtratur. Quòd ſi aliquando poſſit hepar propellere multitudinem ad uenas pulmonis,hic uaſe aliquo rupto tabidi fiunt.Non fruſtra igitur conſulit unam ſaltem ſeruare hæmorrhoidem, ut per hanc euacuetur fæculenta ac uitioſa materia hepatis,præſertim in quibus ſolita eſt tempore longo per tales uenas excerni.

13 B *A ſingultu habitum ſternutatio ſuperueniens liberat.*

A.l.1.f.5.c.15 p.144. D. & 408.F.

Auctor eſt ipſe, ſicuti conuulſionem,ita & ſingultum,uel ex inanitione,uel plenitudine fieri. Quando igitur a plenitudine fit(maxima autem ex parte ita fit)uiolento opus eſt motu, ut ueluti concuſſæ ipſum efficientes humiditates difflentur atque euacuentur. hoc autem facit ſternuratio. Eos uero, qui ex inanitione fiunt(qui ſunt rariores)non ſanat ſternutatio. Quòd uero ex plenitudine ſingultus iugiter fiat, indicãt pueri crebro ſingultientes,cum ſunt repleti. Algor autem & frigiditas omnis, eo quòd omnia neruoſa corpora efficiunt ad difflandum difficilia, ſunt cauſa, ut hæc repleantur, atque ideo in ipſis ſingultiunt.

14 *Ab aqua inter cutem habito,ſi aqua e uenis in uentrem defluxerit,ſoluitur morbus.*

Vnum & hoc exemplum eſt earum,quæ ſponte fiunt & utiliter, euacuationum: Spontaneum autẽ dicimus,non,quod ſine cauſa fit, ſed quod noſtra cauſa non fit. Quando enim data a nobis medicina aquam trahente, talis fiat euacuatio: non amplius hanc ſpontaneam nominamus.

15 *A longo alui profluuio habito,ſpontaneus uomitus ſuperueniens,morbum ſoluit.*

C Et hoc pariter exemplum eſt eorum,quæ recte fiunt a natura,quod medicum imitari oportet. Vtilitas uero prouenit retractionis ratione.

16 *A morbo laterali uel pulmonia habito,alui profluuium aduenicns,malum.*

A.l.1.f.2.d.1. c.8 p.68.E

Cum partes aliquæ patiuntur,non ſimpliciter aliæ compati ſunt natura aptæ,ſed cum forti paſſione detinentur. Secundum hoc igitur,& hepate fortiter patiente,ſingultus ſuperuenit, compatiente ſtomacho: tuſſis autem,& difficilis anhelitus compatientibus ijs,quæ reſpirationi obſeruiunt,inſtrumentis. Sic & his ipſis peſſime affectis hepar compatitur.& hoc ipſum manifeſte oſtendit Hippocrates, cũ non ſimpliciter dixerit, In morbo laterali uel pulmonia aluum turbatam eſſe malum ſignum,ſed adiecerit,habito,ac ſi dixiſſet detento atque uexato homini a talibus paſſionibus profluuium alui ſuperueniens,malum eſſe ſignum.quoniam ita ſe habentibus profluuium alui ſolet aduenire, cum non bene poſſit amplius hepar ad ſe trahere alimentum,neque conuertere in ſanguinem,& quandoque uentriculus alimentum corrumpat. In mediocri autem morbo laterali atque pulmonia profluuium alui ſuperueniens poteſt interdum prodeſſe, ratione euacuationis, & magis, cum ſigna coctionis apparuerint ineſſe paſſionibus,neque adeſt timor, ſed morbus eſt citra periculum. Communiter autem & in his &

A.l.3.f.10.t.3 c.1.p.487. C

D in omnibus alijs,quæcunque eodem modo dicuntur,illud meminiſſe oportet, quòd ob nullum aliud extemporaneum & manifeſtum,caſus ſuperuenerit,ueluti & nunc alui profluuium non ex cibo aut potu aliquo,ſed morbi ratione contingat. Nam,ſi alia ex cauſa,& non ui morbi fiat,nõ poteſt eius morẽ ſignificare: ſiquidem oportet ſignum cum re ſignificata in aliquo eſſe coniunctum.

17 *Lippientem alui profluuio corripi,bonum.*

A.l.3.f.2.t.1. c.6.p.408.E.

Non ut ſignum,hoc,lippientibus bonum ab eo dictum eſt, ſed ut cauſa, quia humorum abundantia ſimul euacuatur,atque ad inferiora retrahitur. Eſt autem & hoc exemplum unum eorum, quæ ſponte,& utiliter euacuantur, quod medicum imitari oportet,& proculdubio ſic etiam omnes faciunt, in lippitudinibus aluum & clyſteribus & purgationibus ſubducentes.

18 *Veſica diſciſſa,aut cerebro,aut corde,aut ſepto tranſuerſo aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis,aut uentriculo, aut iecore letale eſt.*

A.l.3.f.19.t.1 c.14.p.475.C

Hoc uerbum, letale, Hippocrates ſæpe in alijs libris,& in hoc etiam protulit de ijs, qui ex neceſſitate ſunt morituri,ſæpe etiam de ijs,qui magna ex parte. Quare nunc quoque manifeſtum non eſt, nunquid omnino ſecuturam mortem diſciſſis his partibus uelit oſtendere, an in quibuſdam raro hominem

minem ſeruari contingat. Quòd igitur cor uulneratum mortem afferat neceſſario, unum ex ijs eſt, E quæ in confeſſo habentur: non tamen in alijs æque recipitur uulnus quodcunque mortem affert ineuitabilem, ſed illud, quod magnum eſt, atque profundum, quod rationabile eſt a uerbo, diſciſſa, ſignificari: ut tota ueſicæ tunica diuiſa uſque ad interius ſpatium intelligatur: atque in ſingulis alijs eodem modo. Siquidem in ueſica confeſſum eſt, tale uulnus non coaleſcere, ſicut & in parte ſepti neruoſa, & in tenuibus inteſtinis: in uentriculo autem dubitatur. nam quoſdam in eo uulneratos dicūt aliquando, ſed raro, fuiſſe ſanatos. Hepatis autem non ſolum profundum uulnus in fibris eius factum, ſed etiā fibram abſciſſam aiunt fuiſſe ſanatā. Neq; nos latet, ꝙ in libro de uulneribus exitialibus, quædā ex his eius libri auctor conatur ſanare. Quòd uero partes ipſæ diuiſæ agglutinari non poſſint, in corde quidem ac ſepto tranſuerſo ex iugi eorum motu contingit: in ueſica autem, quia neruoſa eſt ac tenuis & exanguis: nam eius collum uidemus quotidie ſanari, cum lapis extrahitur, quoniā carnoſum eſt. Hepar uero uulnera habet plurimo manantia ſanguine: atq; idcirco prius moriuntur, qui ita ſunt uulnerati, quàm uulnera agglutinari poſſint: hoc autem ita dixi uolens intelligi etiam uenam eſſe diſſectam. Ob hoc ipſum igitur, qui uulnera in ſumma eius parte conſiſtentia aiunt ſanari, & fibras hepatis abſtuliſſe, uerum † uidentur dicere. Cerebrum autem uulneratum ſæpe ſanatum uidimus, ſemelq; in Smyrna Ioniæ, uiuente adhuc præceptore Pelope, e uulnere effatu digno. Hoc itaque rariſſimum F eſt. Verum autem eſt, quòd magna uulnera, quæ conſueuit Hippocrates nominare diſciſſiones, afferunt mortem, fatenturque omnes uulnera cerebri, quæ uſque ad aliquem eius uentriculum penetrāt, afferre mortem. Tenuium autem inteſtinorum natura, & uentriculi magis, non parum participant carnoſæ ſubſtantiæ: & ideo in ſumma parte uulnerata ſæpius agglutinantur: Tota autem diſciſſa uſq; ad eorum cauitatem, rariſſime. Hoc autem non tam propter eorum ſubſtantiam mihi uidetur accidere, quàm ꝙ non poſſumus æque intrinſecus, ſicut extrinſecus, medicamentum uulneribus imponere. Quapropter is, qui librum de uulneribus pernicioſis conſcripſit, ſiue Hippocrates fuerit, ſiue quiuis alius, ſanare uentriculum per potiones conatur.

A.l.1.f.2.d.1. c.4.p.54.A.

†Legitur negatiue in Aldino codice.

A.l.3.f.11.c.1 c.16.p.327.C

Cum diſciſſum fuerit os, aut chartilago, vel neruus, aut genæ particula tenuis, vel præputium, neque augetur, neque coaleſcit. 19

Augeri uocat talem aliquam generari ſubſtantiam, qualis eſt abſciſſa, ſicut in cauis ulceribus uidetur caro germinare: coaleſcere autem, quando diſciſſi corporis labra agglutinantur. Quòd igitur neque chartilago, neque os generentur, eſt in confeſſo. An uero agglutinentur, non nulli dubitant. Inquiunt enim perſpicue uideri oſſa perfracta agglutinari. Sed aberrant, & doceri poſſunt in brutis, quorum pars aliqua fracta contraxit callum. Hæc enim ſeu uiua, ſeu mortua, ſiquis uelit inſpicere diſſecando, uidebit manifeſte a callo, ueluti uinculo quodam circunducto, partes oſſium diſciſſas eſſe conſtrictas: quas ſi abraſerint, fracturæ profundum uidebunt non agglutinatum. Sic igitur de ijs, quæ dicta ſunt, ambigunt, non nulli augeri dicentes, non tamen coaleſcere: quidam uero etiam coaleſcere ſed raro. augeri igitur illa deſiderant, quæ per exeſum ſunt ulcerata: & nullum uidi taliter affectū, cui non increuerit caro: Agglutinari autem illa, quæ diuiſa ſunt, & non diſciſſa. Hæc enim inuicem differunt, cum diſciſſa diuiſionem habeant uſque ad finem perueniente: quæ nunc Hippocrates inquit non coaleſcere, non ob id tantum, quòd neruoſa ſunt atque tenuia, ſed quoniam etiam, ex eo, quòd talem habent naturam, labra uulneris non ſunt parum a ſe inuicem diſtantia. G

Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur, neceſſe eſt ſuppurari. 20

Quidam ſine articulo, uentrem, ſcribunt, uolentes omnem ſignificari cauitatem, quibus aſtipulatur, quod, præter naturam, adijcitur: per quam adiectionem tale quiddam oſtendit Hippocrates: Si unquam ſanguis a propria cauitate in aliam quācunque cauitatem peruenerit: ut ſanguis permaneat, eſt omnino impoſſibile. Sic igitur & in inflammationibus, & illis, quas Græci ecchymoſes nominant, fieri uidetur. In inflammationibus quidem, per minimas partes diſperſo ſanguine ad eas, quæ ſunt H in muſculis, cauitates, quas ſola ratione contemplamur: in ecchymoſibus autem in ſpatia effuſo, quæ uaſis circumiacent. Suppurari autem non eſt recte dictum, cum nomen ſit unius mutationis in ſanguine factæ. quare non nulli ipſum ad generalius transferunt, hoc eſt ad corrumpi, id ab ipſo dicentes ſignificari. Sic enim fieri uidemus, non permanere ſanguinem, cum a ſuo loco exciderit, ſed aliquando ſuppurari, aliquando nigreſcere, aliquando in grumos uerti; præſertim quando in magnam cauitatem exciderit præter naturam.

In inſanientibus ſi varices vel hæmorrhoides ſuperuenerint, inſania ſolutio. 21

Hic inſaniam illam, quæ proprie melancholia dicitur, uocat, non illum, qui ſit ex bile, furorem. ſunt autem uarices uenæ latiores in coxis & cruribus: quæ ex craſſo & melancholico ſanguine contingunt, adeo ut pellente natura ad partes ignobiliores eos, qui in ſaniam efficiunt, humores, præſertim cum melancholici fuerint ac craſſi, dictarum paſſionum generatio ſequatur, & inſaniæ ſolutio.

A.l.1.f.4.c.3. p.136.F.& 176.E.

Quæcunque rupta ex dorſo ad cubitum deſcendunt, venæ ſectio ſoluit. 22

Melius quidam ſcribunt: Quicunque dolores. nam ruptum ipſum deſcendere, unum eſt impoſſibilium:

A bilium: siquidem diuulsa ac rupta musculi parte carnosa fit ruptum. Videtur itaque non nunquam ma nifeste admodum collectus in loco ruptionis sanguis: & discussione sanatur. Reliqui uero, qui sunt in dorso dolores, ex defluente humore generantur, interdum solo, sed magna ex parte crasso ac flatuoso spiritui associato: quem excipere oportet atque euacuare per uenæ in cubito existentis sectionem, quando huc apparet fluens. Est enim eius præceptum, secundum quòd humores repunt, facere euacuationes. Idemque significant uerba hæc, Eo ducendum est, quo repunt, per loca opportuna. Si aūt de ruptis sermo est scriptus ab eo: eos, qui fiunt compatiendi ratione, dolores intelligendum est dici ab ipso descendere ad cubitos, non ipsam carnosæ partis diuisionem. Nam fieri potest, ut & talibus uenæ sectio utilis sit, communi euacuationis ratione.

23 *Si timor atque mæstitia longo tempore perseuerent, melancholicum tale est.*

A.l.1.f.3.d.5. c.1.p.129.B. & l.3.f.1.c.4. c.8.p.376.D.

Siquis non ex causa manifesta metuat, aut mœstus sit, melancholici casus manifeste sunt, etiam si nō diu præcesserint. Quòd si propter causam manifestam incipientes, diu postea perseuerent, non te lateant melancholiam significare. Nam & plures uisi sunt furore corripi, qui ab excandescentia, uel ira uel mœstitia principium habuit, ipso scilicet corpore tempore illo prompte se habente ad incidenB dum in tales passiones.

24 *Si quod intestinorum gracilium discindatur, non coalescit.*

Hoc & in aphorismo paulo antea dicto monstrauit, cuius initium, Vesica discissa, uel cerebro. Nescio igitur, quo pacto nunc frustra fuerit ascriptus. Idem autem uidimus & in pluribus alijs aphorismis quos melius fuerit eximere.

25 *Erysipelas ab exterioribus uerti ad interiora, non est bonum: ab interioribus autem ad exteriora, bonum.*

Non solum erysipelas, sed aliud quodcunque, quod ex profundis & principalioribus partibus trāsfertur ad cutem, bonum esse signum ac causam debemus existimare: Contra uero, si ad interiora & profunda transmutetur, malum. Sed & alia multa uidetur dixisse Hippocrates, quædam ueluti exempla sermonum uniuersalium, a quibus eius, quod solet euenire, experientiam possumus habere manifestiorem. Talia etenim exempla oportet esse.

26 *Qui in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio soluuntur.*

A.l.3.f.2.c.11 p.402.D.

C Vtrum Hippocrates tales sermones scripserit, ut exempla magis generalium, atque uniuersalium sermonum, an alij interposuerint, ceteris inquirendum relinquentes, illud tantum in ipsis obseruabimus, quod & antea dictum est, & nunc in febre ardente dicetur. Quæ enim hanc febrem efficiunt causæ, in uenoso genere existentes: quando ad neruos transferuntur, primum tremores faciunt: compatiente uero principio, etiam deliria. Sicuti igitur in febre ardente translatio, sic & in omni alia febre potest fieri: & omnino ex arterijs & uenis ad neruos transfluxus humorum noxiorum, sicuti rursus ex neruis ad has. Improprie igitur dictum est febrem ardentem a delirio solui. Hæc enim solet Hippocrates dicere, quibusdam superuenientia, eorum soluere consistentiam, quæcunque prorsus hominem liberant, non quæ alteram generant passionem, quæ nihilo minus, quàm prima, sit periculosa.

27 *Quicunque suppurati, aut aquam inter cutem patientes uruntur, aut secantur: si pus aut aqua uniuersim effluxerit, † omnes moriuntur.*

† ἀθρόως i. omnino.

A.l.1.f.2.d.2. c.19.p.74.C.

Suppuratos præcipue consueuit nominare, qui pus habent in spatio inter thoracem atque pulmonem: quos quo modo urere oporteat, dixit in libro de passionibus, cuius initium, Pulmonis arteriæ. Quidam hunc librum inscribunt de suppuratis. Vstione igitur indigent, qui plurimum habent pus, D adeo ut desperent per sputiones posse expurgari. Hos uero ipsos & difficultas anhelitus uehementer infestat ex loci angustia: quæ etiam nos cogit, ut eos uramus. In ijs autem, qui aquam inter cutem patiuntur, illæ, quæ a Græcis paracenteses, id est punctiones, nominantur, magis, quàm ustiones, medici sunt consuetæ. Verum, quod commune est ustioni ac punctioni, nunc sane Hippocrates consulit caueri, hoc est multam ac subitam euacuationem. sic enim uidetur contingere, uti ait. Scriptum est etiam ab Erasistrato exquisitius de ijs, qui aqua inter cutem laborant, in pluribusque compertum dicit experientia, multam ac subitam euacuationem febres & mortem afferre. Videmus autem & in alijs partibus æque atque in thorace, quando aliquis magnus tumor suppuratur, periculosum esse subito multum euacuare, cum e uestigio deficiat anima, uiresque concidant, nec postea debilitas ista facile remedium habeat. Videtur itaque in his propter magnam uulneris distantiam, & puris acrimoniā, ora quorundam uasorum arteriosorum adaperiri, quæ prius, ueluti quoddam operculum, pus continebant: quo uniuersim euacuato, multi cum eo spiritus exeunt atque excernuntur: unde periclitantur. In aqua uero inter cutem non modo ob hanc causam ea laborantes offenduntur, sed & durities uisceris, ut quæ non amplius sustentatur ab aquosa substantia, & septum transuersum deorsum trahit, & uiscera, quæ sunt in thorace.

A.l.3.f.10.t.5 c.4.p.506.D.

28 *Eunuchi neque podagra laborant, neque calui fiunt.*

Eunuchos

Eunuchos sectio testiculorum similes efficit foeminis. Sicuti ergo in eis caluities non accidit: E sic neque in eunuchis, propter temperaturæ * humiditatem. Nam eunuchos podagra non laborare, Hippocratis quidem tempore uerum extitit: nunc uero non amplius, propter immodicum ocium, & uictum intemperantem. Res autem tota ita se habet. Necesse est pedes natura esse imbecilliores, siquis podagra corripi debeat: sicut & cerebrum, si morbum comitialem passurus sit, non tamen est omnino necessarium alterutrum pati, si nihil in uita deliquerit. Disces autem aperte, quòd imbecillitas partis non sit sufficiens ad generandam passionem ex intermedio tempore accessionum: in quo prorsus non infestantur, quamuis naturalis imbecillitas continua sit. Clarum est autem hoc, & in podagricis manifestissime apparens, quòd influente aliquo ad pedes humore superfluo, passio generatur. Si nunquam igitur hic humor influeret, liquet, quòd neque unquam accideret passio: Non influet autem, si semper uacans superfluitatibus corpus extiterit. Erit autem uacans superfluitatibus, si mediocri utatur exercitio, & homo bene cibum concoxerit: unde & desidiæ & crapulæ eis nocent. Nocent etiam multa & potentia uina bibita, præcipue cum aliquis ea ieiunus potauerit. Hæc enim neruosam substantiam prompte † percutiunt, sicut & coitus. Aetate igitur Hippocratis pauci podagra laborabant, propter uitæ moderantiam: nostris uero temporibus usqueadeo auctis edulijs, ut nihil eis addi posse uideatur, infinita est podagrarum multitudo: cum non nulli sint, qui ne exerceantur quidem, sed cruditatibus F atque ebrietatibus incumbant, & ante cibum bibant uina potentia, ac uenereis utantur immoderate: non nulli uero, etsi non in his omnibus, in uno saltem aut duobus delinquant. Atqui peccatum magnum cum fuerit: sæpe in uno eorum, quæ diximus, deliquisse sat est. Ob hanc igitur causam etiā eunuchi podagra corripiuntur, quamuis nullum habeant usum uenereorum. Talis enim est eorū desidia, ingluuies, ebrietas, ut etiam sine uenereis podagra corripi possint. Hæc eadem & de articulari morbo dicta existimes. omnes siquidem, qui eo laborant, maxima ex parte prius podagrici fiunt. Accedit ad has causas, ob quas plerique incidunt in podagras, quòd multi & patres & auos habuere podagricos, in quibus semen erat uitiatum: atque ideo filijs uehementiorem fecerunt partium imbecillitatem.

A.l.3.f.11.t.1 c.5.p.745. C. & l.4.f.7.t.1. c.1. p.941. B

* In aldinis libris legitur, ψυχρότ.i.frigiditatem.

† πληροῦσι.i.replent.

A.l.3.f.11.t.1 c.5.p.745.A A.l.1.f.1.d.t. c.8.p.68.F

Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint. 29

Mulieres non fiunt podagricæ, ratione euacuationis. Ostensum est enim in præcedente sermone, quòd, nisi humores superabundauerint, ex sola partium ad patiendum habilitate non potest podagra fieri. Verum rursus & hic, prius quidem erat uerum, ubi non omnino menstrua defecissent, quia parua erant delicta, quæ ætate superiore mulieres admittebant: nunc uero ob eorum magnitudinem, quædā G podagra laborant, antequam menstrua deficiant, cum quampluribus pauca exeant, non nullis autem uel mediocria.

Puer podagra non laborat ante usum uenereorum. 30

Quòd magnam uim habeat ad podagræ generationem usus uenereorum, liquet etiam in pueris, quemadmodum paulo antea & de eunuchis dicebam. Eunuchos itaque uidimus quosdam podagra laborantes, pueros autem non uidimus. Verum, siquis tali est passione correptus: una cum hoc, q & genuum articuli & manuum intumuerunt, in quendam articularis morbi modum repente incidit ob plenitudinem ex multis cruditatibus aceruatam.

Dolores oculorum, meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut uenæ sectio, aut medicamentum epotum soluit. 31

Singula horum, quæ dixit, magis experiētia, quàm ratione aliqua, uidetur mihi Hippocrates cognouisse. Nihil enim mirum, si homo dolens, cum isset ad balneum, dolore fuit liberatus: uel, si non permissus bibere uinum, deinde nullam ex hoc sentiens utilitatem, motus est ad bibendum, alioqui multum appetens uini, & posthac melius se habuit. Sicut igitur & plura alia, quæ medici hoc modo inspexere, H sunt ab eis scripta absque aliqua determinatione: ita & hæc mihi scripta uidentur ab Hippocrate qui neque ut rationales, dispositiones, neque ut empirici concursus est persecutus. Ceterum utilitas, quæ nobis potest aduenire ex sermonibus hoc modo scriptis, est in inquirēdo dispositiones, in quibus meri potio, & balneum, & unumquodque eorum, quæ seriatim dicta sunt, utile sit: quod & mihi contigit. Nam, quòd omnino sint aliqui oculis dolentes, quorum non nulli meri potionibus, non nulli balneis iuuentur, fidem Hippocrati adhibens eram persuasus (neque enim ipse scripsisset, si non uidisset) non tamen ab aliquo præceptorum tale auxilium ægris adhibitum fuisse conspexeram. Itaque, primo cū omnes quæsijssem dispositiones, in quibus necessarium est non in oculo tantum, sed & in alijs partibus fieri dolores: deindeque mihi ipse persuasissem eas adinuenisse, hinc consideraui earum indicia dispositionum: &, postquam his etiam fidem adhibui, ausus sum remedia afferre dolentibus: Ac primū quidem adolescentem balneaui: cui medicus non absque ratione in die secundo ab initio uenam secuerat, & deinceps curauerat medicinis, quas experientia cognouerat, cum inflammatio sola obsideret oculos. Dolebat autem uehementissime per quosdam insultus, in quibus aiebat ipse sentire se acres humores, qui uniuersim fluebant ad oculos: quibus excretis licet uehementia doloris sedaretur, non tamen dolor omnino cessabat. & hoc illi per totam quintam accidit diem, maius semper habens incrementum.

A mentum. Cum igitur dolorem non poſſet tolerare, me & quẽdam alterum ex ocularibus medicis aduocauit tunc in urbe Roma probatiſſimũ. Illi itaque uidebatur utẽdum eſſe collyrio quodã ex ijs, quæ emplaſtica nominant & anodyna, id eſt dolorem ſedantia: cuiuſmodi ſunt, quæ ex ceruſſa lota, amylo, & papauere componuntur. Nam ſic maxime ſperabat poſſe reprimi per emplaſtica id, quod influebat, & ſimul ſenſum per ſtupefacientia torpeſcere. Ego uero ab initio ſuſpecta habui talia medicamenta. Neque enim uehementes reprimunt fluxiones, ſed excerni prohibent: atque ideo, ſi humores fluentes acres extiterint, corneam erodi contingit: ſi uero multi, extendi ac uehementer irritari, ac
A.l.1.ſ.4.c.30.p.157.A ſi rumperetur: ex quibus, niſi medicamentum fuerit magnopere ſtupefaciens, dolores impatibiles excitantur. Si uero fuerit adeo ſtupefaciens, ut ex eo oculi maximam inflammationẽ non ſentiant, neceſſariũ eſt ſimul uim uiſoriam lædi adeo, ut ceſſante inflammatione, uel debiliter uel nihil omnino uideant: ſimul quandam præduram diſpoſitionem & quæ difficulter ſanari poſſit, in oculorum tunicis relinqui. Cum igitur iſta nouiſſem, atque animaduerterem humorem influentem non paucum, ualdeque & acrẽ & calidum: primum fomento utendum cenſui, experientiæ gratia, tanquam ex ea certius cogniturus, qualisnam foret diſpoſitio. Solet enim in his fomentum parumper quidem dolorem mollire, ſed alteram fluxionem aduocare. Qua enim ratione poteſt id, quod in oculis continetur, diſcutere: eadem ra-
B tione alteram quoque ex uicinis locis attrahere ualet. Verum quàm primum & aquam calidam & ſpõgiam afferri iuſſi. æger ipſe dixit expertum eſſe ſæpius tota die id remedium, ac primum dolorem imminuere, ſed paulopoſt maiorem adducere. Quæ ego cum audiſſem, medicum ocularem expectare iuſſi,
A.l.3.ſ.3.t.1.c.8.p.409.B. ipſi promittens me etiam abſque frigido medicamento ægrum a dolore liberaturum. Cum autem ſolo balneo uſus eſſem, ita dolorem ſedaui, ut tota nocte dormiret æger, nec ſemel aliquem eorum, qui iuxta dormiebant, aduocaret. Ab hinc in reliquis, in quibus per ſigna cognoui influere quidem humores acres ad oculos, non tamen corpus eſſe plenum: balnei uſu dolorem ſanaui. Adoleſcens itẽ alius fuit, qui, ꝙ uicinus urbi non erat, oculorum inflammationem pluribus iam diebus ruri paſſus fuerat: hunc, quia in eodem ſtatu perſeuerabat, in urbem profectum intuitus habere oculos ſquallidos quidẽ ſed ualde tumidas ac plenas ſanguine eas, quæ in ipſis uenæ erant: iuſſi, ut, cum ſe lauaſſet, potu ureretur meraciore, & ita ſe ſopori traderet. quod & factum eſt. ſomnus enim profundus ipſum inuaſit, & mane ſine dolore ſurrexit: mihique fiduciam præbuit, ut, in quibus ſanguinis copia craſſioris in oculorum uenulis contineretur ſine plethorica totius corporis diſpoſitione, uterer uini potione, ut quæ diffundere ſanguinem atque dimouere poſſit, ſuique motus uehementia obſtructiones aperire. Ceterum hæc quidem remedia doloris oculorum fortia ſunt. Securiſſimum autem eſt fomentum, & omnino ali
C quam afferens utilitatem, uel tanquam ſignum ad dignotionem, uel tanquam cauſa ſanitatis oculorũ. Nam, cum nihil omnino influit in oculos, fomentum diſſoluens eam, quæ in ipſis cõtinetur, ſuperfluitatem, oculis ſanitatem reſtituit. Cum uero adhuc influit: primo quidem, cum adhibetur, ſuo calore ali
A.l.1.ſ.4.c.3.p.37.B quod affert uel mediocre leuamen. quòd ſi paulopoſt dolorem augeat, tunc fit ſignum dignoſcitiuum, ex quo nos diſpoſitionem comprehendentes, ad totius corporis euacuationem peruenimus: ipſo quidem ſanguine redundante, per uenæ ſectionem: malitia uero humorum infeſtante, per purgationem neque enim difficile eſt admodum ab humorum malitia ſanguinis copiam diſtinguere.

32 *Balbi ab alui profluuio maxime capiuntur.*

A.l.1.ſ.4.c.5.p.139.C.&614.C.&l.4.ſ.7.t.1.c.7.p.941.B Sicuti ψελλίζειν, id eſt balbutire. prolationis uitium eſt, non uocis: ſic & τραυλίζειν, eiuſdem ſignificationis uerbum, non potente lingua exquiſite eas dearticulare uoces, quæ per t & r, proferuntur, qualis eſt hæc ipſa traulus, & ſimiles hæ, trepidus, tremit, tradit, trochus, triſtis, & quæcunque aliæ tales. Hæ ſiquidem omnes exigunt linguam ſe amplianter, ac prioribus dentibus innitentem. Cum igitur in aliquibus lingua fuerit imbecillior, male innititur, & ſonum t & r, dearticulare nequit, atque ita ad t &
A.l.3.ſ.6.c.6.p.412.D l, pronunciandum labitur. Hoc autem ei contingere poteſt, quia quoquo modo ſit breuior, quàm ipſi
D conueniat: quod tamen rariſſimum exiſtit. & quia molliorem atque humidiorem habet temperaturã. quam ob cauſam & pueri balbutiunt, cum tale quiddam ipſis in loquendo contingat, quale etiam in ambulando euenit. nam & ambulare non nulli prorſus non poſſunt, non nulli uero non ſufficienter, cũ cruribus nequeant propter molliriem firmiter inniri. Quibuſdam etiam ætate integra, inter loquendũ fatigaris, balbutire contingit: ſicut & illis, qui plurimum tibia cecinerint, & quibus uires ex morbo plurimum ſunt debilitatæ, & quibus demum lingua eſt uehementius exiccata. Verum ſiccitas tanta nulli ineſſe poteſt, qui habitum ſeruet naturalem: atque ideo ſolius humiditatis immodicæ in ijs, qui natura balbuniũt, id prolationis detrimentum caſus eſt, cum linguæ muſculi nequeant firmiter ſtabiliri: atque hoc ei poteſt accidere uel propter ſuam, uel propter neruorum imbecillitatem, quos uidelicet a cerebro ſuſcipit. Quare & ebrij aliquando balbutiunt, partim quia multa humiditate perfunditur cerebrum, partim quia etiam ab ipſius multitudine prægrauatur. Continget igitur ijs, qui ſunt balbi natura, ut uel cerebrum humidum habeant, uel linguam, uel utrunque. Et a cerebro quidem talem temperaturã ſortito, defluere multas par eſt humidas ſuperfluitates, eaſque inde fluentes in uentrẽ ſuſcipi: longiſq; ideo profluuijs hominem capi. Lingua uero admodum humida ex natura exiſtente, & uentriculum talem eſſe par eſt, ut qui alteram ſui tunicam communem habeat ad linguam. imbecillis autem ex humiditate uentriculi propria paſſio eſt diuturnum profluuium.

E

Qui acidum eructant, non valde morbo laterali corripiuntur. 33 A.l.3.f.10.l.4 c.1.p.494.D.

Acidum eructantes, hoc est acidum ructum habentes, raro inquit capi a morbo laterali. Nam, quod dicitur, non ualde, idem ostendit, quod raro, non autem, nullo modo: ut quidam libri huius expositores scripserunt. Dictum autem a nobis est, ubi de morbo laterali sermonem habuimus, quod lateralium morborum qui una eum pallidis & flauis fit sputis, ex biliosis humoribus ortum habet: hic uero, qui cũ spumeis, ex pituitosis: sicut, qui cum nigris, ex melancholicis: qui uero cum rubeis, ex sanguine. Est enim lateralis morbus inflammatio membranæ, quæ subcingens nominatur. Cum uero unaquæque inflammatio ex alicuius humoris superabundantia gignatur, pro eius natura & sputi species morbo laterali laborantibus aduenit, & spes salutis ac mortis habetur. Non æque autem membranæ ac pulmo sunt natura aptæ humores suscipere. densa siquidem est membranarum substantia, pulmo uero rarus admodum ac laxus: quare huic quidem promptum est pituitosos omnes suscipere humores, mébranæ autem subcingenti biliosos magis. Ob hanc igitur causam, quibus pituita natura superabundat, raro a morbo laterali corripiuntur, præsertim si salsedinem atque acrimoniam aliquam sibi adiunxerit. Talis enim intestina mordens, irritat ad deiectionem: in qua contingit non solum pituitam, sed plures alias etiam superfluitates excerni. Dicebat uero ipse in libro de aere aqua & locis, eos, qui habent uen F trem natura humidum, morbo laterali atque alijs morborum generibus minime corripi.

Quicunque calui sunt, ijs magnæ uarices non fiunt: quibus vero caluis varices magnæ superueniunt, ij rursus capillati fiunt. 34

Quando in uiri sapientis libro aliquis sermo inuenitur manifestum habens mendacium, non sine ratione legentes dubitare contingit, & primo quidem sibijpsis diffidere, quasi neque illa, quæ sunt manifesta, noscentibus, deinde suspicari, ne falso fuerit interiectum. Quis enim nesciat caluitium esse passionem insanabilem? Sed neque illud uerum est, magnas uarices caluis nunquam aduenire: sicuti nec uaricibus aduenientibus, caluitiem cessare: nisi forte (ut non nulli inquiunt) uocatum a medicis capillorum defluuium (græce madarosin) caluitium nominet. Illud enim a uitiosis humoribus generatur, A.l.1.f.4.c.1. sicuti quæ ophiasin & alopecian nominant: atque ideo, cum ijdem humores ad crura decumbunt, pos p.36.F. sunt uarices facere, & capillos restituere. Si enim prius contigerat, ut capilli a uitiosis humoribus corruptis eorum radicibus, corrumperentur: uerisimile est, ut eisdem humoribus alio transpositis, ad primam naturam postmodum redeant.

Aqua inter cutem laborantibus, tussis superueniens, malum. G 35

Superuenire passionibus alias passiones & casus, prisci medici dicere consueuerunt, quæcunque ipsius passionis adauctæ ratione contingere solent. Talis enim est Praxagoræ liber de superuenientibus inscriptus. Sic & nunc de tussi dictum est. Neque enim cum ex alia fit occasione in homine aquam inter cutem patiente, tussis signum est exitiale, sed quando ipsius morbi ratione. Cum enim in hydrope aquosa humiditas tantum adaucta fuerit, ut iam asperas occupet arterias, si tussis superueniat, tunc periculum imminet, ne homo haud ita multo post stranguletur.

Difficultatem vrinæ, vena secta iuuat: secare vero interiores. 36

Neque hic sermo uerus est, nisi, &, coniunctionem assumpserit, ita ut aphorismus talis fiat: Difficultatem urinæ & uenæ sectio soluit. Re uera enim & uenæ sectio soluit difficultatem urinæ, illam uidelicet, quæ propter inflammationem & multitudinem fit. Quod autem sequitur, Secare uero interiores: si de uenis manuum dicitur, neque uerum est neque consentaneum Hippocrati. Videmus siquidem ipsum in omnibus libris suis, in partibus, quæ supra hepar sunt, e manibus sanguinem mittere: in inferioribus autem uenas, quæ in poplite uel talo sunt, secari iubet. Siquis H uero de his ipsum dixisse arbitretur, Secare autem interiores: hoc dictum paruam uim habet. Ab una enim ambæ nascuntur, quæ in poplite trifariam diuiditur, quoniam & una uena ad hoc peruenit membrum, non, sicuti ad manum, duæ. Melius itaque fuerit & hunc aphorismum unum ex adiectis opinari.

Ab angina habito si tumor fiat in collo, bonum. foras enim morbus deducitur. 37

Sermo uerus est, & causa in promptu. siquidem ex intimioribus & principalioribus partibus passiones confert ad cutem transferri.

Cancros occultos omnes melius est non curare. Curati enim cito pereunt: non curati vero longius tempus perdurant. 38

Occultos cancros dixit uel eos, qui sunt sine ulceratione, uel absconditos, hoc est non apparentes: quod rursus idem significat, ac si diceretur, qui in profundo corporis sunt. Sed & curare, duplex est: unum quidem omnia agere, ut particula patiens ad sanitatem perducatur: alterum autem eam adhibere prouidentiam, quæ passioni congruat, hoc est ipsam mollire, ac mitiorem facere, uu præci pue, cum adest exulceratio. Tunc enim est necessarium, ut, si non aliud agamus, saltem

iehoras

A ichoras abluamus, humido aliquo utentes, non quocunque, ſed uel per experientiam, uel per indicationem inuento, quod neque putrefacere, neque irritare partem patientem ſit aptum. Ab hac igitur curatione neq; abſiſtere conuenit: neq; illi, qui ſunt ſine ulceratione, cancri indigent ea. Aliā uero, quæ fit per ſectionē, uel uſtionē (quæ ſola ſunt remedia cancrorū) conſulit, ut in cancris occultis non adhibeamus. Quòd igitur illi, qui ſunt in partibus penitioribus, talia remedia non deſiderant, etiam experientia docet. Equidem ſcio omnes, qui huiuſmodi cancros curare tentarunt, magis illos irritaſſe, & breui homines interemiſſe. Nam, & qui cancrum in palato conſtitutum, & in ſede, & in ſinu muliebri, uel uſſerunt uel ſecuerunt, non potuerunt ulcera ad cicatricem perducere, & homines in curatione afflictos ac maceratos, uſque ad mortem detulerunt: qui, ſi curationem non adhibuiſſent, lōgiori tempore uitam cum minori moleſtia tranſegiſſent. Tales igitur cancros nullo modo curare tentemus. Ex eis uero, qui in ſumma parte corporis hærent, illos tantummodo, quos poſſumus una cum radicibus ipſis, ut quiſpiam dixerit, reſecare. Neque enim malum eſt per ſimilitudinem, radices cancri nominare eas, quæ plenæ ſunt ſanguine melancholico, uenas, & uſque ad loca circunſtantia diſtenduntur. Multi ſane magnæ auctoritatis Medici, neque hos manus opera curari permittunt, ſed illos tantum, qui exulcerati, ſimul laborantes moleſtant, adeo ut ipſi ultro manu cura-
B ri deſiderent: ſimul ſunt in talibus partibus ſiti, quas poſſumus una cum radicibus reſecare & exurere. Quidam uero neque hos amoliri permittunt, ſed omnino abſiſtendum conſulunt a remedijs potentibus in omni cancro. Quòd autem Hippocrates nunquam conſuluiſſet curare potenter cancros in partibus corporis penitioribus conditos, ex ipſa paſſionis natura licet coniectari. An uero & eos, qui in ſumma parte corporis hærent abſque ulcere incertum eſt, quātum ex uerbis aphoriſmi conijci poteſt. Ipſum uero ſcripſerunt Artemidorus, & Dioſcorides, uſque ad ea uerba, melius eſt non curare.

39 *Conuulſio fit uel ex repletione, uel inanitione: ita uero & ſingultus.*

Conuulſio (ut & ipſum indicat nomen) conuulſis fit ad propria capita muſculis, ut autem clarius dicam, reuulſis, qualis ipſis etiam eſt motus ſecundum naturam: Verum hic quidem non fit ſine animalis appetitu: conuulſio autem, paſſio eſt inuoluntaria, ad ſimilem uenientibus neruoſis partibus diſpoſitionem, quam etiam in motibus factis ſecundum appetitum aſſumebant. Nam ex repletione ita neruui intenduntur, ut chordæ in ualde humidis ambientis nos aeris conſtitutionibus, atque ideo propter hanc cauſam ſæpe etiam rumpuntur. idem uero & in ſiccioribus conſtitutionibus accidit: nam in
C ſeſe colliguntur ac conuelluntur omnia neruoſa corpora uiolentius exiccata: ueluti lora, ſi paulo magis ab igne calefiant: quibus ſimilia patiuntur, & quæ ſolis feruor exiccauit. Conuulſio igitur non abſque ratione a contrarijs fit cauſis. Singultus uero concedatur conuulſio ſtomachi nominari, quādo aliud fuerit ſermonis propoſitum. Quando uero hoc ſolum ſtuduerimus, ut ſingultus ſubſtantiam cognoſcamus: melius fortaſſis fuerit non conuulſionem ipſum nominare, ſed quendam motum eiuſdem quidem generis, cuius uomitus, intentiorem tamen illo, & uehementiorem. Nam ſtomachus appetens eorum aliquid, quæ in ipſo continentur, expellere, ad duos mouetur caſus, uehementiorem quidem in ſingultibus, mediocriorem illo in uomitibus. ſiquidem in uomitibus appetit ea tantum, quæ in uentriculi ſpatio latiori continentur, expellere: in ſingultibus autem ea, quæ ſunt in ipſo uentriculi ore penitiora. Per ſtomachum nunc a me intellexeris non ſolum eum, qui ita proprie nominatur, ſed & uentriculi os. Quæ enim in hoc continentur, ipſo appetēte uentriculo expellere, ſingultus fit. Quòd uero eorum, quæ difficulter excernuntur, & quæ ueluti abſorpſerit uentriculi os, fiat per ſingultus excretio, diſcere licet ex ijs, quæ quotidie eueniunt, omnibus fere, plus minus. Siquis enim aere aliquid ueluti piper per ſe ſolum deglutierit, uel cum melle, uel aliquo alio, & poſtea uinum biberit aqua calida temperatum, ſtatim ſingultiet, calore quidem potus piper ad interiora deuehente, eius
D uero acrimonia uentriculum moleſtante: unde conatur motu uiolentiore rem infeſtantem expellere. demonſtratum autem eſt a nobis in libris de cauſis ſymptomatum, & tuſſim, & ſternutationem, & rigorem ex talibus motibus eſſe.

40 *Quibus dolor circa hypochondrium fit abſque inflammatione, ijs febris ſuperueniens dolorem ſoluit.*

Sequitur quidem & ad morſus dolor: ſed conſueti ſunt morſus nomine, non doloris, tales caſus appellare. Fit etiam dolor propter quandam ſimilem inflammationi diſpoſitionem. Sic autem nominata eſt, quoniam & eryſipelata dolor conſequitur. Quando igitur non ob talem diſpoſitionem dolor hypochondrium occupauerit, & morſus ſenſus abfuerit, relinquitur, ut dolor fiat, uel propter obſtructionem, uel propter ſpiritum flatuoſum, uel ob aliquam intemperiem inæqualem, quæ omnia febrilis calor aptus eſt natura ſanare: hæc quidem incidens, extenuans, atque diſſoluens: hæc uero ad temperaturæ æqualitatem perducens.

41 *Quibuſcunque ſuppuratio in corpore exiſtens non innoteſcit: ijs ob craſſitudinem puris aut loci non innoteſcit.*

Duplex eſt huius loci ſcriptura, & duplex expoſitio, & utraque non caret ratione. Nam & propter puris craſſitudinem, & propter loci, ſæpius occultatur puris in aliquo loco comprehenſi noti-

tia. Recte ergo non nulli scripserunt, His propter loci crassitudinem: non nulli uero, His propter puris E crassitudinem non innotescit.

Morbo regio laborantibus si fiat hepar durum, malum. 42

†[Morbum regium hoc loco dicit, qui fit ex hepatis inflammatione] Tunc enim durities ostẽdit uel tumorem prædurum, uel inflammationem in hepate existere: siquidem & sine hac contingit aliquãdo, propter eius obstructionem, morbum regium aduenire: contingit & ipsa natura per modum criseos humorem exuperantem in uenis contentum, ad cutem expellente.

A.l.15.t.1.c.3.p.602.D † Hæc uerba nõ sunt in græcis libris, nec in reliquis translationibus.

Quicunque lienosi a difficultate intestinorum capiuntur, ijs superuenientem longam difficultatem intestinorum, aqua inter cutem, aut læuitas intestinorum excipit, & moriuntur. 43

A.l.3.f.15.t.4.c.4.p.607.B

Oportuit huic aphorismo illum præponi, in quo dicit, Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum. Sed ille quidem inter sequentes scribitur, post quatuor alios intermedios: nobis autem necessarium est nunc ipsius meminisse. Quicunque enim lienosi sunt, hoc est, qui durum iandiu habent lienem, ijs superueniens difficultas intestinorum soluit dispositionem, quando scilicet ratione transpositionis atque euacuationis humorum crassorum ac melancholicorum lieni infertorum F euenerit. Sed, quoniam sæpius huiuscemodi euacuationes ultra modum extenduntur, & noxiæ sunt laborantibus: conuenienter Hippocrates, quem finem habeat immoderata difficultas intestinorum, ostendit, quæ talibus aduenit dispositionibus. Læsis siquidem intestinis a transitu uitiosorum humorum, & uis eorum laborat, & temperies natiui caloris aboletur. ob hãc igitur causam, & aqua inter cutem, & læuitas intestinorum, superueniunt: læuitas quidem intestinorum ex sola intestinorum læsione: aqua uero inter cutem, propter hepatis, atque lienis, & totius uenosi generis consensum.

Quibus ex stillicidio urinæ, ileos superuenerit: in septem diebus pereunt, nisi febre superueniente, satis urina fluxerit. 44

A.l.3.f.16.t.4.c.31.p.647.D & 679.B.

In ileo nihil exit inferius, neque si quis acerrimo utatur clystere. Vomitus autem stercoris aduenit ijs, qui exitialiter se habent. Quòd igitur interclusa uia inferioris exitus, hæc passio fiat, quodque in tenuibus intestinis, non autem in crassis, omnes fere fatentur: Ceterum, quòd propter inflammationem & propter obstructionem stercoris sicci uel humorum crassorum aut tenacium, dictum est a pluribus. Mihi uero uidetur uel inflammatio, uel durus tumor, uel abscessus, tantam facere posse loci angustationem, ut nihil possit ad inferiora transmitti: Quòd autem humores crassi atque te- G naces in causa sint, non admodum mihi uidetur probabile. Verum & hoc (si libeat) ponito: & siquid aliud dicatur præter hoc. Verum id quod est ab omnibus fere susceptum, qui aphorismos exposuerunt, incredibile mihi admodum uidetur. Aiunt enim, quòd, quando uesica inflammatur, angustia loci ex compressione in quibusdam intestinis facta passionem affert, quæ ileos nominatur. Ego uero multos me puto in tota uita mea uidisse, non nullos tantum periclitatos, non paucos etiam mortuos ex retentione urinæ, quibus tunc manifeste omnibus secundum propriam circunscriptionem plena uesica apparebat, adeo ut supra modum esset extenta: dolorque, ut par est, inde accresceret: & tamen nullus eorum factus est ileosus. Quo modo igitur quispiam unquam persuaderetur, ob uesicæ inflammationem angustiore facto intestino, ileon aliquando prouenire? Non magis sane, quàm ex tumore uteri in muliere grauida. siquidem usque ad hypochondria prægnantium tumor extenditur, & magis comprimere potest atque angustare intestina tenuia: uesica uero, si in tumorem attollatur, solum potest rectum comprimere intestinum. Quidam uero etiam dicunt absurdius, quòd febris superueniens conferat ileo. Nam febris quidem ex inflammatione uesicæ non absque ratione fieret: quin, quanto illa maior ac grauior, tantum augeri febrem contingeret, cum causa sit inflammationis. Ileos uero (ut ipsi aiunt) ex inflammatione ortum habuit, & unam tantum spem habet so H lutionis, inflammationis cessationem, cum qua etiam febrem sedari est necessarium. Bonum igitur signum solutionis earum, quæ sunt in ileo, passionum est febris, uel remissa, uel soluta. superueniens autem febris, uel aucta, neque bonum signum est, neque causa bona. Nouimus enim illis tantum morbis conferre febrem, qui ex frigiditate fiunt, aliquando quidem sola, aliquando uero cum humoribus crudis, pituitosis uel flatuosis spiritibus. Melius est itaque, si fateamur nos ignorare, quæ in hoc aphorismo Hippocrates dixerit: neque enim ratio, eorum indicat ueritatem, neque experientia docet. Tertium autem nullum aliud habemus ad fidem faciendã. Quòd si unquã talis ægrotus uisus est aut ab Hippocrate, aut ab aliquo alio (neque enim, an legitimus sit hic aphorismus, dicere possum) multitudinem humorum crudorum una cum multa frigiditate, melius est talium in ileo casuum, qui dicti sunt, causam arbitrari. Sic enim tantummodo febris esset medicina huiusce dispositionis & retentarum urinarum euacuatio. nam re uera consueuerunt urinæ crassæ, & plurimæ, repente simul illis concoctis euacuari.

Si ulcera annua fiant, aut etiam diuturniora: os abscedere est necessarium, & cicatrices cauas fieri. 45

Quæcunque ulcera longo tempore manent, uel cicatrice nullo modo adueniente, uel, si facta sit, A.l.4.f.4.t.3.c.1.p.876.D rursus

A rurſus reſoluta, nihil uidelicet medicis in curatione delinquentibus: neceſſe eſt uel propter influxum uitioſorum humorum, uel propter diſpoſitionem in membro longo tempore contractam ex humoribus influentibus, uel ob aliquam paſſionem oſſis in eo loco corrupti, difficulter ſanari. Alia itaque ulcera ſemper maiora & deteriora fiunt: atque hæc omnia Phagedænas antiqui nominabant. Quidã uero poſteriores ea diſtinguere cogitarunt, propriamque ſingulis appellationem indiderunt, quædam Chironia, quædam Telephia, quædam Phagedęnas nominantes, aliaſque curioſas adhuc magis appellationes afferentes. Nobis uero ſufficiet ex ijs, quæ aliquid loci circunſtantis occupant, alia Herpetas, id eſt repentes nominare, quæ ſummam cutem tantum infeſtant: alia Phagedænas, id eſt exedentes, quæ carnem ſubiectam corrumpunt. Nam, quod putridum atque depaſcens a non nullis ulcus uocatur, non eſt propria ulceris differentia, ſed paſſio implicita ex ulcere atque putredine. Scimus autẽ, quòd & abſque ulcere putredo ipſa per ſeipſam in multis corporis partibus conſiſtit. Vocatur etiam Anthrax, id eſt carbo, ulcus cruſtoſum, cui adiungitur multum partium circunſtantium inflammẽ. Hæc igitur propriam habuere appellationem, Anthrax, Phagedæna, & Herpes. Quæcunque uero ulcera fiunt ſine dictis caſibus, hæc ipſa per ſeipſa ſolebant antiqui Vlcera tantum nominare: de quibus nunc Hippo. loquitur, edocẽs, quæcũq; talia ſunt ulcera, in longũ tẽpus protrahi. Videt autẽ experiẽtia rõni

B aſtipulari: multaq; ſæpius ex hoc genere ulcerũ, cũ fuerint ad cicatricẽ perducta nõ ita multo poſt rurſus inflammantur, ac iterum dirumpuntur, ipſarum cicatrice ſoluta. Fit autem hoc talem aliquam ob cauſam: Quando ex adhibitis medicamentis caro, quæ oſſi ſuperiacet patienti, exiccata contraxerit cicatricem, ſtatim quidem integra ſanitas reſtituta uidetur: rurſus uero paulatim aliquo influente ichore ex oſſe corrupto in parte penitiore, iterum aduenit inflammatio, & puris generatio conſequitur: a quo quidem cicatrix eroditur, caro uero exulceratur. Quænam igitur eſt talium ſanatio ulcerum? Nõ profecto alia, quàm ab ipſo ſcripta in libro de ulceribus, & a nobis in tertio de methodo curatiua demonſtrata. ſiquidem ulcera omnia exiccari oportet, præcipue uero, in quibus patitur os. Terminus aũt ſiccitatis eſt, ut abſcedat pars oſſis, quæ uitiata eſt. Quare non abſque ratione tantum fieri cauas cicatrices contingit, quantam habuerit abſceſſus craſſitudinem.

46 *Qui gibbi ex aſthmate aut tuſſi fiunt, ante pubertatem moriuntur.*

Gibbos (gręce ὑβοὺς & κυφοὺς)ſolet Hippocrates nominare, quos nunc oẽs hoĩes conuexos(græce κυρτοὺς)appellant. Nam & uere eis eſt ſpina in partem poſteriorem conuexa. Conuexo igitur opponitur cauum, gibbo recuruum(græce λορδὸν).Sed hæc quidẽ de ſola ſpina Græci dicunt, illa uero de om-

C nibus. Quo modo uero gibboſitas fiat, ipſe narrauit in libro de articulis, ſicuti & de recuruatione, obſtipitate, & quaſſatione. Hæ enim ſunt propriæ atque præcipuæ ſpinæ paſſiones: oportet autem illũ, qui uult iſtarum paſſionum habere notitiam, ijs, quæ in eo libro ſcribuntur plenius incumbere. Nunc uero a nobis ea dicentur, quæ ad propoſitum aphoriſmũ uidentur utilia. Gibba fit ſpina aliquando propter ictum, aut caſum: gibba etiam fit propter quædam tubercula dura, quæ in parte anteriore conſiſtunt: a quibus ſiquando una uertebra trahitur ad anteriora, recurua fit eo loco ſpina. ita & ſi plures fuerint ſe ordine conſequentes. quando uero non fuerint continuæ hæ, quæ tenduntur uertebræ, gibboſitas fit tantum partibus retro tendentibus, quantum uertebræ extentæ ſunt ad interiora reflexæ. nam hoc fieri uidetur in omnibus duris mediocriter tentis, ueluti calamis, uiminibus, uirgis, & omnibus alijs huiuſcemodi. dictum eſt de his plenius in expoſitionibus libri de articulis. Nunc uero eos, qui gibbi facti ſunt ex aſthmate & tuſſi, ante pubertatem cito inquit interire. Neque enim uult in his thorax, ut ipſe dixit, una cum alijs augeri, atque ideo magna anguſtia premuntur ea, quæ reſpirationi obſeruiunt, inſtrumenta. Omnibus ſiquidem eſt commune, qui ſponte gibbi facti ſunt, hoc eſt, quibus ſine ictu uel caſu ſpina paſſa eſt: propter dura tubercula & concoqui difficilia, tales fieri. Sed, cum multa ſit in tuberculis, quo ad tumorem, duritiem, & locum, in quo conſiſtunt, differentia: quæ dura ſimul ac magna

A.l.5.t.11.t c.11.p.741.E & F.

D ſunt, ſtatim difficilem faciunt hominibus reſpirationem, quæ uero ex ſuo humore aliquid ad aſperam mittunt arteriam, reddunt tuſſiculoſos. Verum, quæ talia ſunt, ut mittant ex ſuo humore aliquid, non ſunt dura exquiſite, atque ideo neceſſarium eſt eis aliquando ſuppurari, & hominem occidere. Quæ uero nihil mittunt, ex craſſis humoribus ortum habent, atque ob id dura ſunt, & incocta, & longo permanent tempore, antequam ſuppurentur, atque ideo non perimunt hominem. Quæ uero (ut dixi) una cum tuſſi ortum habuere, properant ad ſuppurationem, atque ideo ſunt exitialia. Sic & quæcunq; cũ difficili anhelitu fiunt, ſunt ijs, qui adhuc augentur, pernicioſa. uel enim hæc magna ſunt: uel in loco thoracis ad uitam opportuno. Cum igitur pulmo una cum corde in talibus augeatur, locuſque continens minor efficiatur, coſtæ uero non augeantur, & ſe flectendo, propter gibboſitatem thoracem faciant anguſtiorem: neceſſarium eſt tantam breui tempore fieri anhelitus difficultatem, ut homo corrumpatur. Nam, ſi nondum gibboſitate ſuperueniente, propter ſolos tumores extra naturam, difficilem habebant anhelitum: quid debemus expectare, cum tubercula ſunt proceſſu temporis adaucta, thorax autem factus anguſtior? Quòd autem, cum multæ ſint ſpirandi difficultates, ſolam illam Hippocrates aſthma conſueuerit nominare, in qua contingit ualde crebrum anhelitum fieri, clarum admodum exiſtit. Appellantque nunc homines eo nomine, illam, quæ fit in curſibus & uehementioribus exercitijs, reſpirationem. Hippocrates autem poſteriores, & paſſionem aliquam pe-

ęrotis diuturnam, non nulli simpliciter asthma nominant, non nulli orthopnœam, quando absque febre ægroti iugiter anhelitum habent difficilem. E

Quibuscunque uenæ sectio, uel purgatio cum medicamento conuenit, hos uere purgare, uel uenam incidere oportet. 47

Liquet, quòd de ijs, qui adhuc sani, sed ægri futuri sunt, nisi euacuentur, nunc sermo habetur Hippocrati. Hos enim oportet, ut anticipemus euacuare uere adueniente, uel per uenæ sectionem, si plenitudinis passionibus subijciuntur: uel per purgationem, si eis, quæ ex corruptione proueniunt. Nos itaque plurimos ita seruauimus annos, qui longo ante tempore singulis annis morbis capiebantur. Atque podagram, & morbum articularem adhuc incipientem, & nondum callum circa articulos facientem, ex tali euacuatione multis iam annis fieri prohibuimus. Eodem modo & sanguinis sputionem, morbum comitialem, apoplexiam, melancholiam, & alias huiuscemodi diuturnas passiones in multis hominibus per dictam euacuationem sustulimus. Venæ itaque sectio, commune auxilium est earũ, quæ ex plenitudine fiunt, dispositionum: purgatio uero quamuis, si secundum genus inaudias, unũ quoddam auxilium existat, non tamen secundum speciem. Non nullis siquidem confert humores pituitosos euacuare, non nullis uero amaram bilem, non nullis atram, non nullis serosam superfluitatem, secũdum naturam earum, quæ consueuerunt superuenire, passionum. Velut quidam singulis annis incidit in melancholiam, nisi purgetur: & est res mira, quo modo morbo iam inchoante, statim homo ptæ sentit primam eius generationem: & me aduocato purgatis humoribus atris, cesset protinus melancholia: huic homini ex purgatione ambo hæc optima eueniunt, quòd & superfluitates expelluntur, & quòd ex acritudine eorum, quæ excernuntur, parumper aperitur os uenæ, quam uocant hæmorrhoida, per quam excernitur pars aliqua sanguinis uitiosi consueti euacuari: quo retento superuenit melancholia. Purgo igitur ipsum, non uere tantum, sed etiam autumno: &, sicuti dixi, si ex contemptu aliquando purgationem omiserit, & morbnm non anticipauerit, casus persentit passionis. Sic & mulierem quandam, singulis annis uere inchoante similiter euacuans, cum aliquando tumorem cancrosum in mãmilla pateretur, forti atque frequenti medicamento purgante atram bilem, ad sanitatem perduxi. Et, siquando purgatio omitteretur, dolorem profundum sentiebat: & me aduocato, statim uolebat euacuari. In altero elephantem inchoantem, primum per uenæ sectionem & purgationem sanaui: & singulis annis rursus huic sufficit una purgatio: & ea omissa, statim passio eum inuadit. Morbi itaque huiuscemodi, atri humoris exigunt purgationem: comitialis autem, & apoplexia, & asthma, pituitosi: articulares autem, si cum multa fuerint caliditate, amaram bilem uolunt euacuari: si uero cum frigidis tumoribus, pituitam. Quidam alius tempore æstiuo semper febribus tertianis corripiebatur: sed multis iam annis non febricitauit, quoniam a nobis purgari pallida bilis circa finem ueris anticipauit. Sic enim melius est tales euacuare, sicuti illos, qui morbo comitiali, apoplexia, & melancholia, & articulari, & alijs passionibus, quæ ex crassis humoribus generantur, præstat circa ueris initia euacuare: de quibus omnibus seorsum a nobis scriptum est in illo tractatu, qui inscribitur, de ijs, qui uerno tempore egent euacuatione. Est autem iste tractatus pars totius salubris tractationis.

A.l.1.f.1.d.1.c.6.p.60.E.& L.1.f.3.d.5.c.p.F

F

A.l.1.f.1.d.1.c.8.p.68.E.& f.4.c.4.p.38.D

G

Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum. 48

Paulo ante hunc aphorismum exposui, cum sermo habebatur de aphorismo in hunc modum scripto: Quicunque lienosi a difficultate intestinorum capiuntur, ijs longa facta intestinorum difficultate aqua inter cutem superuenit, uel læuitas intestinorum, & moriuntur. quare isti nunc proposito nulla est expositio necessaria. A.l.3.f.15.c.4.p.607.B

Quibuscunque morbi podagrici fiunt, ij sedata in quadraginta diebus inflammatione, finiunt. 49

Podagricorum inflammatio fluxione fit ad articulos pedum decumbente. hanc autem fluxionem suscipiunt primum quidem loca dearticulationum, deinceps circunstantia omnia usque ad cutem. Quia uero impleri dicimus dearticulationes, liquet etiam esse necessarium ea, quæ ipsis circumiacent, ligamenta extendi. Neruos enim & chordas seu tendones non est rationabile in ipsis inflammari, sed solum dolere, quia simul cum dearticulationibus extenduntur, argumento, quoniã uisus est nunquam podagricus pati conuulsionem, quæ frequẽter solet in neruorum ac chordarum inflammationibus aduenire. uerum intentio sanationis in eis, communis est omnibus inflammatione laborantibus. Nam, discutiatur, oportet, id, quod ad pedes fluxerit, si quidem tenuiorem habuerit substantiam, tempore breuiore: si uero crassam uel tenacem, longiore: longius adhuc tempus requiret, si simul crassum atque tenax illud, quod defluxit, existit: ultra tamen spatium dierum quadraginta non prorogabitur curatio inflammationis, si & medicus in suo opere non aberrauerit, & æger illi in omnibus obedierit. Quæ uero carnosas partes occupat inflammatio, morborum acutorum subijcitur termino, diebus scilicet quatuordecim, quoniam carnis substantia mollior est ac rarior ligamentis: unde & tardius inflãmari incipit natura ligamentorum, chordarum, atque neruorum ex ictu, & longiori tempore ad consistentiam inflammationis perueniunt, ac tardius sananrur. Qua enim ratione uix aliquid in se humoris externi suscipiunt, cum duræ sint ac densæ huiuscemodi partes, hac ipsa ratione cum difficultate dimittunt.

A.l.3.f.22.t.2 H c.5.p.746.E

A mittunt. Quapropter Hippocrates podagricis inflammationibus terminum integræ solutionis non diem quartumdecimũ, sed quadragesimũ posuit, quia, qui in dearticulationibus humores insunt, per ligamenta ipsas amplexantia oportet per modum uaporis euacuari: item qui in ipsa ligamenta inciderunt. Meminit autem & in prognostico quadragesimi diei, ut in quo iudicantur, quæcunque non sunt diuturna exquisite, & acutorum terminum exciderunt. Dictum autem est plenius de talibus in tractatione dierum iudicatoriorum.

50 *Quibuscunque præciditur cerebrum: ijs necesse febrem, & bilis uomitum superuenire.*

Præciso cerebro febris aduenit ea ratione communi, qua quolibet membro principali patiente inflammationem, subsequitur febris. Bilis uero uomitus fit compatiẽte uentriculo propter eius cum cerebro communicationem, oræ præsertim ipsius, ad quod terminatur ex cerebro essatu digna quædã neruorum coniugatio. Consueuit quidem & aliter in magnis doloribus, atque mœroribus fortibus ad uentriculum fluere biliosa superfluitas: & multo magis, cum ipse male affectus fuerit. Ad ea enim, quæ talia sunt, feruntur partium proximarum superfluitates, præsertim quæ tenuem habent substantiã, qualis est ipse biliosus humor, atque cum eo quæcunque serosa superfluitas, quæ sæpius in uomitibus

A.l.3.f.13.t.1 c.16.p.528.B

B bili commiscetur. siquidem raro admodum accidit, ut bilis exquisita euomatur, cui serosam superfluitatem non uideamus admistam. Apparet autem & in sanis, cum diu a cibo abstinuerint, in illis præsertim, qui natura sunt biliosiores, tales in uentriculum humores admitti: quod & ipsius morsus & uomitus manifestant. Non solum autem cerebro uulnerato euomunt homines bilem, sed & dura membrana ipsum circunstante, quæ, cum in multis partibus sit cerebro agnata, citissime ei communicat proprias passiones. Erasistrati autem sectatores, cum membranas uelint esse principia neruorum, membranam crassiorem inquient suæ naturæ ratione, si sola sit uulnerata, tales afferre casus. Si uero usque ad cerebrum uulnus peruenerit, quoniam ambæ membranæ prius illud admiserint, sic nuper dictarum passionum sequi ortum fatebuntur. Dixi autem Erasistrati sectatores, & non ipsum Erasistratum talia dicturos. quoniam, cum iam senex esset, (ut illi inquiunt) scripsit libros sectionum, in quibus cerebrum esse neruorum principium demonstrauit. Dictum autem est de his in commentarijs de Hippocratis sectione.

51 *Quicunque sani dolore capitis repente capiuntur, & statim muti fiunt & stertunt, in septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit.*

C Mutos (græce ἀφώνους) solet Hippocrates nominare non eos tantum, quibus læditur uox, uerum per exuperantiam quandam una cum eius læsione dat nobis intelligendas omnes, quæ sunt secundum electionem, operationes. Non nunquam igitur illis oblæsis non interijt sensus. Quos igitur ipse mutos appellat, contingit esse sentientes: sed sæpius utraque patiuntur: & talem affectum uocant apoplexiã. Est autem & hæc alia quidem debilis, alia uero fortis: atque ideo dixit, Soluere apoplexiam forte impossibile, debilem uero non facile. Videtur autem nunc fortis apoplexiæ indicium apposuisse, quod stertere dixit, quod etiam profunde dormientibus accidit, quo ad dispositionis similitudinem, quanquã enim non eodem modo fiunt somnus & apoplexia; nihilominus aliquid habent commune, quod stertor consequitur. Est autem commune ambobus, eius, quæ fit per neruos, operationis debilitas: & dictum est de his amplius in ea, quæ de locis affectis inscribitur, tractatione. Nunc uero, quantum ad expositionem aphorismi sufficiet, dicetur a nobis. Quibus sanis dolor in capite repente aduenerit, causam referre oportet in primis ad spiritum flatuosum: interdum uero & ad influentis uniuersim materiæ multitudinem: quam & nunc ad cerebrum fuisse delatam indicant casus, qui post dolorem superuenerunt, per quos, & quod sit quædam materia pituitosa, commonstratur: atque idcirco febris superueniẽs soluit dispositionem, ut quæ calefaciat, extenuet, atque resoluat spiritum flatuosum, & pituitosos hu-

D mores. Fit autem hoc non nunquam tribus diebus aut quatuor, non nunquam uero pluribus, non tamen ultra dies septem, quia pars est principalis: tales uero partes non diu tolerant fortes simul ac diuturnas passiones: ut sæpius ostendimus.

52 *Oportet uero & considerare oculorum in dormientibus suspectiones. Nam, si quid album commissis palpebris subinspicitur, neque ex alui profluuio, aut medicamenti potione istud contingat, malum est signum, & letale ualde.*

Aut ob palpebrarum siccitatem, aut propter potentiæ ipsas mouentis imbecillitatem, aliquid subinspicitur, cum oculi integre claudi non possint. Ob hoc igitur ipsum in alui profluuijs, & medicamentorum purgantium potionibus, oculorum albedinis aliquid subinspicitur, quando dormierint. Nam totum corpus exiccatur, & uires fiunt imbecilles ex talibus euacuationibus. Plus autem siccitas in palpebris innotescit, quoniam sunt natura siccæ. Sicuti ergo coria exiccata difficulter extenduntur: eodem modo similes corporis partes. Et quidem, quòd potentia existente imbecilli, non possint exquisite oculos claudere, sed neque os, unde biantes dormiunt: liquet unicuique, rei naturam diligentius animaduertere uolenti.

53 *Desipientiæ, quæ cum risu fiunt, securiores: quæ uero cum studio, periculosiores.*

A.l.3.f.1.t.4. c.8.p.372.D. & 376.D

Nulla quidem desipientia secura est, minus uero periculosæ, quæ cum risu fiunt: sicuti temerariæ, ut ipse nominat, omnium periculosissimæ: in medio autem ambarum sunt, quæ cum studio fiunt.

Fiunt autem omnes patiente cerebro, siue primo & per seipsum, siue per compatiendi rationem: differunt autem inuicem per causas ipsas efficientes. E Quæcunque enim ex sola fiunt caliditate sine humore uitioso, similes quodam modo sunt eis, quæ ex ebrietate contingunt. Quæcunque uero ex flaua bile, cum studio perficiuntur: ipsa uero multum exusta, ut iam magis ad atræ bilis naturam accedat, sunt insaniæ satis furiosæ. Nam oportet ad memoriam reuocare ea, quæ in alijs locis de atra bile præfiniuimus, quòd quædam ex flaua bile superassata gignitur, quæ omnino molestissima est. Quæ uero ex sanguinis (quispiam dixerit) limo ac fæce, crassior quidem est illa secundum substantiam, sed plurimum differens prauitate qualitatis. Dictum autem est, quòd eam, quæ est ueluti fæx sanguinis, cum uolumus exquisite loqui, nondum atram bilem nominamus, sed humorem melancholicum. Nominibus uero abutentes, & atram bilem aliquando uocamus, quoniam, si non prius euacuetur, paulopost atra futura est.

54 *In acutis passionibus, quæ cum febre sunt, luctuosa suspiria, malum.*

A.l.3.f.10.t.9 c.16.p.480.E

Infantes sæpe uidentur, quo tempore plorant, inspirare inspiratione interrupta, stante interim thorace, deinde rursus id, quod deest, adijciente: quod ipse in Epidemijs in hunc modum explicuit. Duplex introreuocatio, ueluti superinspirantibus. Et accidit hoc non nunquam potentia fatigata, non F nunquam ex duritie instrumentorum, non nunquam uero ambabus causis simul conuenientibus, sed & aliquando propter aliquam musculorum pectoris similem conuulsioni dispositionem. Nam & uis imbecillis, quando nequiuerit thoracem uno impetu tantum attollere, quantum animali est necessarium, in media primum consistit operatione, deinde cum impetu iterum se effert. Et durum instrumentum cum non prompte sequatur potentiam attollentem, ab ipsa uibratum uiolenter attollitur. De dispositione autem simili conuulsioni, quid oportet dicere, quòd talem faciat respirationem? Nam si frigus uel musculos thoracis apprehenderit, uel neruos: durities quædam instrumentis adueniet, & motus conuulsioni similis, quam febris sua est apta natura sanare, & calida auxilia. Febre uero eo his existente, non possumus causari musculorum thoracis siue neruorum frigiditatem, sed uel duritiē quæ facta est, uel uirium imbecillitatem, uel conuulsioni similem dispositionem. Quicquid uero horum in causa sit, non est bonum ut in morbo acuto contingat. Si igitur de sola prædicta motione instrumentorum respirationi obseruientium, luctuosa respiratio ab ipso dicta fuit, iam ad finem expositio peruenit: Sin autem & cum aliquo tali sonitu uult dictam contingere respirationem, qualis flentibus accidit: ultra dictas causas quandam ostendet dolorosam dispositionem, ex qua, ueluti flentes, uel gementes, uel aliquem mistum ex utrisque sonum edentes, in hunc modum respirant. G

55 *Dolores podagrici uere & autumno magna ex parte mouentur.*

A.l.3.f.22.t.2 c.1.p.745.C

Podagricæ passiones, sicuti & omnes aliæ articulares, uere augentur, atque ideo ipse superius in enumeratione morborum uernalium, etiam articularium commeminit, in quibus etiam podagrici continē tur. Excitantur quidem aliquando & autumno ijs, quibus per æstatem tempore, quo fructus maturātur, uitiosi aliqui humores fuerint coaceruati. Ostensum enim a nobis est in commentarijs de potentijs naturalibus, quòd singulis partibus, sicuti aliæ potentiæ, ita & illa inest, quæ materias infestas excernit. Infestant autem aliquæ sua multitudine aggrauantes, aliæ uero extranea qualitate. Secundum utrunque igitur ijs, qui hiberno tempore in uictu deliquerint, postmodum uerno diuturnæ passiones excitantur, fusis humoribus & mox a fortibus ad loca debilia detrusis: secundum alterum uero, tantummodo autumnali.

56 *In morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitus, apoplexiam corporis, uel conuulsionem, uel furorem, uel cæcitatem significant.*

A.l.3.f.2.c.5. p.396.D.

Fiunt quidem & propter pituitosum humorem apoplexiæ, conuulsiones, & cæcitates oculorum: H Fiunt & propter melancholicum: quoniam communis utrisque est harum quæuis passio. Non tamen furor est passio communis. Nunquam enim hic ex pituitoso humore ortum habent, cum ad eius generationem humor irritans ac mordens exigatur. Talis autem est semper quidem flaua bilis: melancholicus aūt humor non semper, sed cum supra modū exustus, aut putrefactus, malignā inducit acrimoniā.

57 *Apoplexia autem fiunt maxime a quadragesimo anno usque ad sexagesimum.*

Non omnem apoplexiam, sed nuper dictam tantummodo (quæ ex atra sola fit bile) contingit aduenire ijs, qui dictam agunt ætatem, quoniam in his maxime abundat atræ bilis humor, quemadmodū etiam in autumno. Quòd si uolumus simpliciter pronuntiare, plures senes laborant apoplexia. Si igitur sermo debeat esse uerus, iungendus est cum priore aphorismo, ac si ita diceretur: In morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitus apoplexiam corporis, quæ homines occupat a quadragesimo anno usque ad sexagesimum.

58 *Si omentum excidat, necessario putrescit.*

A.l.4.f.4.t.1. c.7.p.264.D.

Propter breuitatem falsus esse uidebitur hic aphorismus ijs, qui non recte ipsum inaudierint. Quod

A Quod enim dicitur, huiusmodi est: Quando exciderit, hoc est, quando nudatum fuerit, & extra peritonæon, id est membranam abdominis interiorem, omentum exierit, non contingit ipsum ad locum proprium restitutum, sanum & saluum fieri, sicuti si aliud aliquid extra promeretur, ueluti intestinum, aut aliqua uisceris fibra. Illa etenim, nisi longo tempore frigefiant, quando uulnus in abdomine factum, ad cicatricem perductum fuerit, pristinam recipiunt temperaturam. Omentum uero, etiam si minimo nudetur tempore, teductum putrescit: quam ob causam medici partem illam, quæ fuerit nudata, solent resecare. Hanc igitur sententiam habet aphorismus, licet confusius in uerbis dictis proponatur. Siquis uero dicat se aliquando uidisse omentum, quod paruo tempore extra prodierat, deinde ad suum locum reductum, non putruisse: perpetuam is quidem non esse probabit Hippocratis enunciationem: illud tamen non tollet, quod magna ex parte solet accidere. commune siquidem est huic aphorismo cum alijs ab Hippocrate dictis, ut perpetuum quiddam ex figura dictionis ostēdatur, quamuis res ipsæ non semper eodem modo eueniant, sed, licet raro, interdum etiam aliter accidant.

59 *Quibuscunque a coxendicum dolore [diuturno] molestatis excidit coxa, & rursus incidit, ijs mucores superueniunt.*

B Sæpe in articulis humor pituitosus aceruatur, quem mucorem appellant: a quo madefacta dearticulationis ligamenta laxiota redduntur: atque ideo facile a cauitate articulus excidit, & rursus non cū difficultate incidit, quæ nunc ait accidere ijs qui ita morbo labotant coxendicum. Quando autem coxam ait excidere, articulum coxæ debemus intelligere, quo modo etiam in libro de articulis dicebat, Humerum autem uno modo noui lubricare. ac si dixisset articulum humeri.

60 *Quibuscunque a coxendicum dolore molestatis diuturno excidit coxa: ijs crus tabescit, & claudicant, si non urantur.*

A.l.3.f.22.z.1 c.5.p.746.D. Hunc aphorismum non debemus a superiore seiungere, sed ipsum coniungentes, ita unum sermonē intelligere. Vult enim dicere, quòd a coxendicum morbo molestatis, quibus propter mucoris multitudinem articulus excidit, & rursum incidit, necessarium est processu temporis crus contabescere, nisi prius urendo mucorem exiccemus: quod in libro de articulis consulit fieri in brachio iugiter excidente. nam & nunc eadem est sermonis uis, cum ipse suadeat aduri coxam, sicut in libro de articulis docebat: ut & id, quod mucosum est, absumatur, & laxitas cutis, ad quam articulus lubricat, magis ex adustione contracta, arctet, ac prohibeat articulum transponi. Quòd si ob multitudinem mucoris extra suū locum diu coxa steterit, (est enim hoc quidem claudicatio) necessario crus contabescet: ut etiam alijs omnibus solet accidere, si priuata motibus fuerint, qui illis secundum naturam insunt.

C

GAL. IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SEPTIMVS.

Omnes fere qui antea scripserunt, expositores aphorismorum, circa initia quidem lōgius, quàm utilitatis ratio ferat orationem producunt; in processu uero ita remittunt, ut primo quidem, quoad utile fuerit, tantum progrediantur, deinde uero id ipsum quoque imperfectius faciant, & postremo usque adeo contrahant expositiones, ut nec animaduertant plures aphorismos esse nothos, atque plane falsos. Verum, ut, qui sunt in disputationibus fatigati, prompte ad omnia annuunt: sic & ipsi omnes admittunt, quoscunque scriptos inuenerint aphorismos, & ad ultimam suis in expositionibus breuitatem deueniunt, prioris loquacitatis obliti. Nos sane cum alias eorum absurditates conati sumus euitare, tum D omnes ex æquo studuimus facere expositiones, quæ & ueritatem, & utilitatem artis intenderent, & interpretando neque se ad extremam breuitatem contraherent, (hoc enim libro conuenit, non commentario) neque ac tantam prolixitatem effunderent, quantam ipsi in principio expositionum instituerūt: id autem, quod optimum est in omnibus sermonibus, quod quidem seruat mediocritatem in unaquaque tractatione, a principio usque in finem seruare studuimus.

1

N morbis acutis frigus partium extremarum, malum.

A.l.4.f.2.z.2. c.1.p.773.F. In morbis diuturnis, qui præsertim sunt sine febre, & hieme, & ætate senili, partes extremas corporis, ueluti nares, aures, pedes, & extremas manus frigidas fieri nihil absurdum. Non tamen in acutis est medicore malum, sed casus satis exitialis: quod uehementissimis accidit uiscerum inflāmationibus. Acutos autem ipse ait uocari morbos, quorum febres maxima ex parte continuæ sunt: in quibus, cum fuerint sine magna inflammatione, necdum extrema frigescere, sed exuri contingit. Cum uero inflammationis calor adeo uehemens fuerit, ut ad se trahat per modum cucurbitulæ ex toto corpore sanguinem: ijs, qui ita se habent, uiscera peruruntur, extre-

mæ autem partes frigeſcunt propter defectum ſanguinis ad uiſcera ſe recipientis: & eorum plerique E ne ſtragula quidem tolerant propter ardorem, quem in uiſceribus ſentiunt.

In oſſe ægrotante caro liuida, malum eſt. 2

Non enim in mediocribus oſſium læſionibus, ſed fortibus putrilaginibus talis ſpecies coloris circunſtantibus aduenit carnibus extincto in eis ſcilicet calore natiuo.

A uomitu ſingultus & oculorum rubor, malum. 3

Qualis paſſio eſt conuulſio muſculis, talis eſt ſingultus ſtomacho: qui aduenit humoribus infeſtantibus non nunquam totum uentriculum, non nunquam os eius, & gulam: quos per uomitiones abijciens, ſtatim a ſingultu liberatur. qui ſi neque per iſtas ceſſauerit, duorum alterum oſtendit, uel cerebrum neruorum principium, uel uentriculum pati non mediocrem inflammationem. Rubor uero oculorum utrãque ſequitur diſpoſitionem, ſed præcipue illam, quæ in cerebro exiſtit ſimilis inflammationi.

A ſudore horror, non bonum. 4

Quòd iudicatoria, quæ non iudicant, partim mortalia, partim male iudicantia ſunt, ab ipſo dictum A.l.4.f.1.c.1. c.71.p.872. eſt: quoniam natura in huiuſcemodi diſpoſitionibus morbo ſuccumbit. F B.

A furore difficultas inteſtinorum, uel aqua inter cutem, uel mentis alienatio, bonum. 5

Difficultatem inteſtinorum, uel aquam inter cutem translationis materiæ ratione eſſe furoris ſanationem, non eſt extra rationem, cum a capite noxij humores transferantur ad inferiora. Mentis autem alienatio, tantum abeſt, ut ſit furoris ſolutio, ut quiſpiam potius dicat eſſe incrementum. Ac profecto, ſi modo re uera Hippocrates continuum atque uehementem furorem, alienationem mentis nominauit: quendam nouimus a furore mediocri, quo prius detinebatur, fuiſſe liberatum: unde ratiocinando perpendimus ex uehementi motu cauſarum efficientium furorem, ſolutionem fuiſſe ſubſecutam: quẽadmodum in morbis acutis uehementiſſimi caſus ſolent aliquando bonas criſes operari. A.l.3.f.1.c.4. c.15.p.374.F & 590.F.

In morbo diuturno faſtidium cibi, & deiectiones ſinceræ, malum. 6

Faſtidium cibi per ſeipſum prauum eſt ſignum in morbis diuturnis. Nam in ijs, qui a talibus morbis A.l.4.f.1.c.1. ſunt euaſuri, contrarius affectus ſolet accidere, uehemens, ſcilicet ciborum appetentia. Quare cibi faſtidium haudquaquam bonum eſt ſignum: multo uero magis, quãdo fuerint etiam prauæ deiectiones. c.18.p.825.C Sinceras uero deiectiones nominauit impermiſtas aquoſæ humiditati, quoniam ſolus humor euacua- G tus deijcitur, ſiue ſit bilioſus, ſiue melancholicus, ſiue porri colorem præ ſe ferens, ſiue bilis, quæ æruginoſa nominatur. Nam deiectiones huiuſcemodi exuſtam eſſe omnem natiuam humiditatem a calore febrili demonſtrant.

Ex multa potatione, rigor & deſipientia, malum. 7

Quòd multa potatio, non aquæ, ſed uini potionem ſignificet, unicuique manifeſtum. Deſipiunt autẽ ex talibus potionibus aliqui, capite oppleto plurimo ſanguine, ac ſpiritu calido. Ob hanc ipſam uero cauſam & calidiores redduntur, præcipue quidem caput, ſed & corpus uniuerſum. Pauci enim ex ipſis ſunt, qui cum deſipientia rigeant, in quibus calor natiuus non accenditur, ſed ob multitudinem extinguitur, ſicuti ignis lignorum multitudine ſuperiniecta, & lucernæ flamma oleo uniuerſim ſuperfuſo.

A tuberculi intus ruptione exolutio, uomitio, & animi defectio fit. 8

Tuberculum nominauit, quod in alijs ipſe ſolitus eſt uocare ſuppurationẽ. Intus uero ipſius ruptionem, ad uentriculum dicit. ad hanc enim conſequitur uomitus, ſicuti tuberculorum in thorace atque pulmone ruptio, non uomitiones, ſed ex neceſſitate quidem tuſſim excitat, ſæpius etiam ſtrangulat: H quemadmodum ſuppurationum ad inteſtina ruptiones, puris faciunt deiectionem. Commune autem omnium ruptionum eſt exolutio, & animi defectus, propter uitalis ſpiritus excretionem, ut alibi eſt demonſtratum.

A profluuio ſanguinis, deſipientia, ac conuulſio, malum. 9

Hic aphoriſmus magnam nobis affert utilitatem ad credendum, quòd aliquando fiat deſipientia ex A.l.4.f.3.c.1. defectu, quomodo artuum tremores fiunt. Nam & hi propter potentiæ ipſos mouẽtis imbecillitatem c.16.A.p.873 infirmas habent motiones, & cerebrum uacillantes: quapropter neque uehemens eſt hoc deſipientiæ genus, ſed mediocre, atque, ut quiſpiam diceret, delirium. Ipſe ſiquidem ſolet mediocrem inſaniam, delirium nominare. Si ergo conuulſio aliquando tali deſipientiæ coniungatur, omnino ſalus eſt deſperata. Quædam igitur exemplaria, cum, &, copulatiua coniunctione, ſcripta ſunt: quædam autem, uel, diſiunctam quam uocant, habent, ſecundum quam deſipientia non bonus eſt caſus poſt ſanguinis fluxum, etiam ſi ſola contigerit: multo autem magis conuulſio, etiam ſi abſque deſipientia facta fuerit. Maximum uero malum eſt ambarum conuentus, cum uel ſola conuulſio ex immoderata euacuatione caſus ſit admodum exitialis. nam deſipientia minus malum eſt.

10 A *Ab ileo vomitus, ſingultus, deſipientia, vel conuulſio, malum.*

A.l.3.f.16.t.2.c.2.p.616.& 647.B.

In ileis nihil deſcendit ad inferiora, & hoc eſt proprium inſeparabile paſſionis. Vomitus autem nõ ſemper adeſt, ſed quando exitiales ſunt: &, ſi uehementius diſtorqueantur, ſtercus eis aſcendit, atque ſingultiunt. Quidam uero deſipiunt & conuelluntur, compatiente neruorum principio ſtomachi paſſioni. Hæc uero mihi fieri uidentur ab inteſtinis, in quibus paſſio talis exiſtit, a ſe expellere ſtercus appetentibus, quando in longitudine temporis cœpit moleſtare, & nõ potentibus ſe exonerare propter eam, quæ facta eſt, in partibus inferioribus, obſtructionem, ſed coactis contra naturam uiolenter moueri, & ad loca ſuperiora materiam noxiam extrudere.

11 *A morbo laterali inflammatio pulmonis, malum.*

A.l.3.f.10.t.4.c.1.p.495.A.

In pluribus quidem exemplaribus in fine aphoriſmi adiectum eſt, malum: in quibuſdam uero ita ſimpliciter ſcribitur: A morbo laterali inflammatio pulmonis. uolentibus illis, qui in hunc modum ſcribunt, non ꝙ ſit bonum uel malum, pulmonis inflammatio morbo laterali ſuperueniens, nunc ipſum docere, ſed ſimpliciter hoc unum tantummodo, ꝙ morbus lateralis ſoleat in pulmonis inflammationem tranſmutari, uel morbo laterali pulmonis inflammatio ſuperuenire. Tranſmutatur igitur morbus, B quando priore ceſſante, aduenit alter: Superuenit autem, quando altero adhuc manente, alter adijcitur. Verum hoc in loco uidetur Hippocrates de ſuperuenientibus agere, quibus ſtatim hoc ineſt, ꝙ mala ſint, adeo ut, etiamſi hoc uerbum, malum, non adijciatur: uel ſubaudiendum ſit ſecundum modum a communi dictum, uel potentia oſtendi exiſtimandum. Omnis enim huiuſcemodi ſuperuenientium conſiſtentia, neque paruos, neque mites inſequitur morbos, ſed magnos atque malignos. Exempli gratia ſtatim in dictis in aphoriſmo paſſionibus, quando non poteſt is, qui morbum facit lateralem, in coſtis humor contineri, pars eius aliqua ad pulmonem fertur. Ad inflammationem quidem pulmonis morbus lateralis non admodum conſequi ſolet: quoniam, ſi mitis fuerit inflammatio, omnis humor noxius per ſputum expurgatur: in pernitioſis uero, antequam coſtæ cõpatiantur, ſtrangulat ægrũ.

12 *A pulmonis inflammatione phrenitis, malum.*

A.l.3.f.1.t.2.c.6.p.342.E.& f.3.p.361.C.

Quando a calido humore fit inflammatio pulmonis, quæ multos uapores tranſmittit ad caput: cerebrum implet uaporibus, & facit phrenitidem. Alia autem communia ſunt ad prius dictum aphoriſmũ non huic ſolum, ſed etiam ſequentibus.

13 C *Ab æſtibus fortibus conuulſio aut diſtentio, malum.*

Multi expoſitores hanc aphoriſmi lectionem retinent: Marinus uero, A uulneribus, ſcribit, & ſequentem aphoriſmum ſibi ait aſtipulari. Verumque ſane eſt, ꝙ a uulneribus fortibus fiunt inflammationes, ac conuulſiones: Sed, cum omnes fere expoſitores & præcipue uetuſtiſſimi, illam norint ſcripturam, quæ habet, Ab æſtibus: melius eſt, ut & nos etiam eandem exponamus. Quidam igitur pro æſtibus, febres intellexerunt: non nulli uero aeris ambientis feruorem ita nominari dixerunt: alij pro cauterijs & eſcharis: & omnes uerum dicunt. Superueniunt enim his omnibus haudquaquam ad bonum diſtentiones ac conuulſiones, propter neruorum ſiccitatem, quas diximus eſſe difficillimas.

14 *A capitis ictu ſtupor & deſipientia, malum.*

Deſipientia quidem agnoſcitur loquentibus agentibusve nihil conſentaneũ rõni ſtupor qñ neq; aliquid dicũt neq; agũt, ſed apertis oculis quieti manẽt, ſimiles ijs, qui ex timore ſunt attoniti. Quòd uero, hæc omnia huiuſcemodi fiant cerebro patiente, manifeſtum. oſtenſum enim eſt in eo eſſe animæ principatum. Si igitur in fine aphoriſmi ſcriptum ſit, malum, liquet, ꝙ recte dictum fuit. indicio enim ſunt, ꝙ ictus intra ad cerebrum penetrauerit. Si uero non ſcribatur, nos nihilominus poſſumus ſubaudire, ſicuti antea diximus, a communi. Poſſumus autem, & quia huiuſcemodi caſus una indicant cerebri D læſionem, magnitudinem paſſionis conſiderare.

15 *A ſanguinis ſputo puris ſputum, malum.*

Quòd omnis hæc enumeratio ſit eorum, quæ proprie ſuperuenientia uocantur (de quibus Praxagoras unum uolumen ſcripſit haud paruum) manifeſtum eſſe arbitror & ex ipſo aphoriſmo. Neque enim omne ſputum ſanguinis, ſequens habent ſputum purulentum: ſed tantummodo, quod malignum exiſtit. tale autem eſt magna ex parte ex pulmone.

16 *A puris ſputo phthiſis & fluxus: cum vero ſputum retinetur, moriuntur.*

A.l.3.f.6.t.2.c.2.p.616.F.

Quam proprie Græci, & præſertim Athenienſes phthoen nominant, hanc nunc Hippocrates phthiſin appellauit, ob pulmonis ulcera inſanabilia, totius corporis cum febre parua extenuationem. Fluxum autem uel de capillorum defluuio, uel de humida deiectione protulit. ambo enim conſueuerunt euenire, cum tabidi ad extremum mali perducuntur, alterum ex ſiccitate, altera ex potentiæ debilitate. Quod uero in fine ſcribitur, Si autem ſputum retineatur, moriuntur. modum mortis oſtendit illorum, qui ex phthoe moriuntur. Eouſque enim extenuati uiuunt, donec extuſſire, & per ea, quæ expuunt, poſſunt pulmonem expurgare. Cum uero intus manent, obſeratur quidem uiæ ſpiritus, patientes uero ſuffocantur.

17 *In hepatis inflammatione ſingultus, malum.*

Dixi & antea, quòd omnes hi seriatim scripti aphorismi de casibus docent, qui passionibus auctis & iam deterioribus factis superueniunt. Hoc modo igitur & nunc singultus hepati inflammationem patiendi dicitur superuenire, non semper, neque quomodolibet patiente, sed quando ad magnitudinem attollitur, feruente inflammatione: in quo feruore stomachus ad compassionem trahitur, non nunquã communium neruorum ratione, qui sunt (ut ipse docuit in secundo Epidemiorum) breuissimi. Quare tunc solum compassio fit stomacho ad hepar, quando inflammatio & maxima & pessima fuerit. Saneq; bile satis calida & multa in huius uisceris inflammationibus genita, ac confluente ad intestinorum principium, atque ita superfluitante, atq; ad uentriculum recurrente, contingit os eius mordeni, atque ideo singultire. Non nulli uero arbitrantur magnitudinem inflammationis uentriculum premere ac singultum facere, non habente exitum spiritu, quemadmodum inquiunt. E A.l.3.f.14.t.1 c.2.p.580.E

In uigilia, conuulsio, uel desipientia 18

Quidam & hoc loco, malum subiungunt. Nos uero & prius diximus, quòd, etiamsi nõ subiungatur, potentia continetur. Cur uero immoderatis uigilijs conuulsio succedat, aut desipiẽtia, manifestum est ei, qui priorum meminerit. Nam dictum est ab ipso Hippocrate conuulsionem, ut a repletione, sic ab euacuatione fieri. Ex ijs autem, quæ maxime euacuant & exiccant, uigiliæ sunt: atque ideo conuulsionem ex siccitate faciunt, ac desipientiam, immodicæ siccitatis ratione: ac præterea, quoniam in longis uigilijs biliosior redditur sanguis. In quibusdam tamen exemplaribus, & quidem diligentissime scriptis, hic aphorismus scriptus est sine uerbo, desipientia, hoc modo: In uigilia conuulsio. quia, ut arbitror, pessima, quæ superueniunt, ab Hippocrate scribuntur hoc loco. F

In ossis exutione, erysipelas. 19

Hoc in loco maxime oportet subaudire, malum. Neque enim hoc dicit, quòd semper, aut magna ex parte exutis ossibus erysipelas superueniat (nam potius contrarium uerum est, quòd ita patiẽtibus ossibus, raro superuenit erysipelas) sed quòd casus prauus est osse nudato carnem circunstantem uideri ab erysipelate apprehensam.

Ab erysipelate, putredo aut suppuratio. 20

Clarum est & in hoc sermone, quòd malignis erysipelatis hæc superueniunt.

A forti in ulceribus pulsu, profluuium sanguinis. 21

In ulcetibus inflammatis pulsus fit non ferente carne incumbente arterijs, illarum motum, sed dolente, quando se attollentes exciderint. Est enim huiusmodi pulsus, sensus quidam cum dolore ex arteriarum motione factus, quas neque ab initio sentiebamus, cum membra se haberent secundum naturam, tum quia eorum adhæsus non est molestus, tum quia in spatio laxiore mouentur. Membris uero inflammatis, & loci angustatio, & dispositio dolorifica, tristẽ afferunt laborantibus sensum ex motu arteriarum: quem non solum medici, sed omnes homines pulsum appellant. Videtur autem & hic arteriarum motus augeri in talibus dispositionibus. Ostensum siquidem est in commentarijs de potentijs naturalibus, quòd est quædam in ipsis etiam uis aliena excernens, quæ & sudores iudicatorios facit, & profluuia sanguinis, & alui inferioris deiectiones, & quæcunque alia huiuscemodi. Secundum hanc igitur uim non nunquam uehementius natura operans, magnum & uiolentum arteriarum efficit motum, appetens illa, quæ molestant, expellere: atque ita profluuium sanguinis facit. G

A uentris dolore diuturno, suppuratio. 22 A.l.3.f.16.t.1 c.2.p.616.F

Siue frigus, siue omnino aliqua inæqualis intemperatura circa uentrem fuerit, siue uentus flatuosus siue acritudo quædam mordax, fieri non potest, ut in longum extendatur, si omnia circa ægrum opportune fiãt: hoc enim in omnibus sermonibus talibus subaudire oportet. Relinquitur igitur, quòd adhuc dolor perduret propter inflammationem: quæ temporis processu proculdubio suppurabit, nisi hominem morte præripiat. nam & hoc subaudire oportet in omnibus sermonibus talibus. H

A deiectione sincera difficultas intestinorum, malum. 23

Deiectiones sinceras solet (ut dixi) Hippocrates nominare impermistas aquosæ humiditati, quæ solum habent sincerum illum, qui infra deijcitur humorem, siue sit flaua bilis, siue atra. Nihil igitur mirum, si in talibus deiectionibus aliquod intestinum exedatur.

In ossis præcisione, desipientia, si in uacuum apprehenderit. 24

Osse, quod in capite uidelicet est, præciso, non simpliciter, neque utcunque contigerit, sed usque ad interiorem superficiem, quam uacuus excipit locus, qui cerebrum continet, desipientia fit. nam passio proxima tunc existit membranis & cerebro. Marinus autem, nescio quomodo, legendum seorsum existimat: In ossis præcisione desipientia. & rursus seorsum facit principiũ aphorismi secundum: Si uacuum apprehenderit, adijciens ipsi, Ex potu medicamenti conuulsio, mortale. ita ut totus aphorismus talis fiat: Si uacuum apprehenderit ex medicamenti potione conuulsio, mortale. Rationabiliter

A ter enim inquit hoc dici: semper enim factam ex euacuatione conuulsionem damnari ab Hippocrate. Sed hoc quidem recte Marinus inquit, quòd propter immodicam euacuationem facta conuulsio est exitialis: sic igitur & facta ex potione medicamenti est exitialis. Verum non animaduertit, quòd sermonem priorem falsum ostendit: nam aperte falsum est, quod in ossis præcisione desipiétia fiat. Neque enim ex alicuius ossis alterius, neque eius, quod cerebrum tegit, præcisione, dementia sequitur, antequam ad membranas passio perueniat.

25 *Ex medicamenti potione conuulsio, letalis est.*

A.l.3.f.2.c.5. p.396.F. Medicamenti potiones, & medicationes, consueuit Hippocrates proprie nominare eas tãtum, quæ cum purgantibus fiunt medicamentis. Quòd uero conuulsio, quæ fit istis supra modum euacuantibus, letalis existat, si quis eorum meminit, quæ sæpius a nobis sunt dicta, non ignorat.

26 *In forti dolore uentris, partium extremarum frigiditas, malum.*

A.l.4.f.2 t.1. c.98.p.824.F. Fit quidem (sicut & supra dictum est) ob magnitudinem inflammationis in uisceribus partium extremarum frigiditas: fit etiam propter animæ defectum, uel quia calor natiuus extinguatur, uel quia
B propter multitudinem suffocetur, tum præcipue, cum frigida fuerit: Fit insuper & propter dolorem uehementem medias corporis partes occupantem, ob quem natura in seipsam contrahitur, & ad eam consequitur sanguis, non solum extremas corporis partes derelinquens, ueluti pedes, & manus, & caput, sed & cutim uniuersam. Causam igitur quandam particularem dixit Hippocrates hoc in sermone partium extremarum frigiditatis, sicut & in pluribus alijs sermonibus hoc ipsum fecisse ostendimus. Sed mirandum non est illum, qui primus multa adinuenit, nõ omnium simul, sed singulorum particulatim fecisse mentionem.

27 *Mulieri utero gerenti si tenesmus superuenerit, facit abortum.*

Circa intestinum, quod rectum nominatur, tenesmus fit, eandem habens causam ac dispositionem, quam in difficultatibus intestinorum suscipit aliquod ex superiacentibus intestinis. Hæc autem passio nomen accipit (ut inquiunt) ab illa, quæ fit in ea, tentione: ob quam cum cacare uehementer appetant: continue exurgunt. Ob talem igitur tentionem atque molestiam, & totum aliud corpus laborat, sed præ ceteris matrix, quæ cognata est recto intestino. Nihil autem mirum, si propter uehementes atque frequentes exurrectiones, conceptus aboritur, quando & ex alijs omnibus fortibus motibus atq; do-
C loribus mulieres grauidæ solent abortum facere.

28 *Quando os, aut chartilago, aut neruus abscinditur in corpore, non augetur.*

Et hic aphorismus iam scriptus est antea, his uerbis: Quando discissum fuerit os, uel chartilago, uel neruus, uel maxilla tenuis, uel præputium, neque augetur, neque coalescit. & nos in sexto commentario ipsum exposuimus.

29 *Qui alba pituita detinetur, si fortis uentris fluxus superuenerit, a morbo liberatur.*

A.l.3.f.14.c.5 p.590.F. Consueuere & alij medici quandam aquæ inter cutem speciem, leucophlegmatian. i. albam pituitã, nominare, uel quòd sit etiam aliqua pituita liuida, uel quòd sui quidẽ ratione sit semper alba, sed propter mistionem quorundam aliorum humorum uerum mutet colorem. Potest etiam, sicut in libro de
" articulis scripsit, Vertebræ, quæ in spina sunt. non tanquam sint alib, idistinguens, sed simplici utens adiectione: sic & hoc in loco absque distinctione, albi fecisse adiectionem. Hoc autem, quod subiecit, ex forti alui profluuio, uel diuturno (uttunque enim scribitur) solui albæ pituitæ superabundãtiam, commune est ad multa alia, quæ ita ab eo dicta sunt,
D

30 *Quibus in alui profluuijs excrementa spumosa sunt: ijs ex capite pituita defluit.*

A.l.1.f.2.d.3. c.5.p.100.E. & 13.p.104. D. Hoc indistincte dictum est. Fiunt enim aliquando alui excrementa spumosa spirituoso humore ex capite ad uentriculum defluente. Fiunt & uasis, quæ ad ipsum perueniunt, illum effundentibus. Fierent etiam aliquando in ipso uentriculo unam habentia, ut quispiam diceret, causam contentiuam, quomodocunque excernantur aut fiant, antecedentes uero plures. Est autem huius pituitæ causa contentiua flatuosus spiritus, dum humori commiscetur, uehementem habens motum, & inæqualem ita, ut & ipse dirumpatur & pituitam frangat in multas ac paruas partes. Talis uero motus ipsius causa est, & propria natura, & caloris non nunquam multitudo. Sic & in ijs, quæ elixantur, apparet spuma, maximeque cũ tenacem habuerint naturam: & in mari uiolentis uentis agitato. Qui uero arbitrantur per pulmonem ad uentriculum pituitam deuenisse, atque ideo ipsam uideri spumosam, nescio, quid inquiet de ijs, quibus fiunt a capite ad pulmonem fluxiones manifeste. Oportebat siquidem in his alui excrementa esse spumosa: uerum hi neque spumosa per sedem excernunt, neque cum tussi expuunt, & tamen sæpius manifeste asperæ pulmonis arteriæ sunt eo, qui a capite fluxit, humore completæ, qui cõcoctus puri quidem est similis, spumosus autem nequaquam. Sed neque semper ex pulmone spumosum sanguinem expuunt. Videtur itaque, cum ex propria substantia uisceris simul quicquam effertur, sanguis esse spumosus.

mosus. Sane, & qui morbo laterali laborant, aliquando spumosum expuunt, sed raro. Hi uero etiam E rarius, qui inflammationem pulmonis patiūtur, calore scilicet, ut mihi uidetur, intemperato atque igneo in patientibus partibus aggregato. Si uero, quod a capite defluit ad asperas pulmonis arterias, ut non nulli uolunt, permeat ad inferiora: primum ad uentriculos cordis ipsum peruenire oportebit: post hoc duorum alterum eueniet, aut primum per cauam uenam ad gibba hepatis, deinde illinc ad caua, & ita per portas ad intestinorum inuolucra: aut primum quidem ad magnam arteriam, deinde sic ad illam, quæ est in mesenterio. Sed quomodo adhuc spumosum remaneret, & sanguini commistum, & tot cū eo uenas pertransiens?

Quibuscunque febricitantibus, in urinis fiunt sedimina, ueluti farina crassior, longam ægritudinem fore significat. 31

Et hic sermo adhibita distinctione uerus est & ab experientia comprobatus, nam tales urinæ exitiales sunt, sicut etiam in Prognostico dictum est: plurimique morte præripiuntur, antequam ægritudo diutius protrahatur: &, quicunque ex ipsis sunt liberati, ijs omnibus in longum producta est ægritudo, cum dispositio multam requireret coctionem, in qua talis urina mingitur. Dictum autem est a nobis in libro de Crisibus, plenius de urinis omnibus. In Epidemijs autem (sufficit enim mihi de duobus ægris tantummodo fecisse mentionem) in primo quidem libro de Sileno, secundo loco cōscripto post F tres constitutiones: de quo in sua enarratione sic inquit: Minxit totum simul, subcrassum: sedimen instar farinæ crassioris. album: extrema rursus frigida: undecima mortuus est. In tertio autem de ægro, qui ordine tertius est, de quo ipse ita scripsit in suæ enarrationis initio: Qui iacebat in horto Dealcis. deinde paulo infra: Vrinæ tenues, uariæ, habentes sublimamenta parua instar farinæ crassioris. Hunc autem dicit quadragesimo die fuisse iudicatum. Liquet igitur & ex his exemplis, quòd quicunque mingunt urinam similem farinæ crassiori, si saluari debeant: tarde liberantur. Quicunque uero exitialiter se habent, contingit hos cito interire.

Quibus autem biliosa sedimina supra tenuia acutum morbum significant. 32

Biliosum quidem semper acutos morbos operatur. Dictum enim a nobis est, quòd amaræ bilis humorem ita medici prisci consueuere appellare, sicuti melancholicum semper cum adiectione dicunt, non simpliciter bilem proferentes, sicuti flauam, sed atram bilem nominantes. Quod autem sequitur, supra tenuia, hoc est aquosa: (sic enim consueuit uti tenuis appellatione Hippocrates) non bene dictum uideretur. Vrina siquidem aquosa, cruda est & diuturna. Equidem nunquam uidi urinam, cuius sedimen biliosum esset, pars uero superfluitans aquosa. Non absque ratione igitur non nulli ex- G positores dixere aduerbium, supra, non locum, sed tempus hoc in loco significare, ac si ita diceretur: Vrinarum sedimina, quando ab initio tenuia sunt, postea uero biliosa fiunt, acutum morbum significant.

Quibuscunque urinæ distantes sunt, ijs turbatio uehemens in corpore fit. 33

Si uerbum, distantes, in propria significatione accipiatur, rem impossibilem ostendet. Vrina siquidē semper est sibijpsi continua, nullum spatium uacuum habens interiectum. Si uero per id substantiæ inæqualitatem dici intellexerimus, rectè dixit uehementem significari perturbationem. nam superante natura, omnia æqualiter unita sunt. ægris uero causis tumultuantibus, ac renitentibus ei, illud, quod superatur atque concoquitur, aliam habet formam: renitens uero atque tumultuans, aliam: &, quando plura huiuscemodi fuerint, uariam magis ostendunt urinarum inæqualitatem, & eius causam, perturbationem.

Quibus in urinis bullæ insident, morbum renalem & longum significant. 34 A.l.1 ..f.2. d.3 c.5. p. 100. k

Bullæ fiunt, circumextento humore spiritui flatuoso. Solet autem hoc magis accidere, quando humor aliquid tenacitatis habet: tunc autem & bullæ ipsæ sunt stabiles, & difficulter solubiles. Cum igi- H tur spiritus flatuosus una cum urinis excernitur, signum est frigidæ ægritudinis renum. Hæc enim aggregat spiritum flatuosum: atque ideo aiunt ægritudinem fore longam. Frigidum enim omne est difficulter solubile, & uix coctionem admittit, atque ideo diu durat. Non nulli etiam aiunt ab acrimonia urinarum aperiri ora arteriarum, quæ sunt in renibus, atque ita excerni spiritum aliquem, qui cum urinis exit, & bullas facit.

Quibus insidens pingue, ac simul totum, ijs renum uitium acutum significatur. 35 A.l.1 f.2.d.3. c.3.p.49.B.& l.1. f.2. d.3.c. 6.p.101.C

Siue alui excrementū, siue urina pinguis fuerit, colliquatione adipis fit non magis in renibus, quàm in toto corpore existentis. quare neque omnino morbi renalis est signum, sed commune omnis adipis ab igneo calore colliquati. Aut igitur ita intelligendum est, tanquam in ijs, de quorum uitio renali non ambigitur, non passionis genus, sed acutiem dignoscat ac prædicat in hoc aphorismo Hippocrates: uel pro uerbo, nephritica, quod significat uitium renum, scribendum est, phrenitica: sicuti quidam scripserunt expositores. Quanquam neque hoc solius phrenitidis signum existit, neque simplicis, neque incēdentis, sed cuiuscunque febris colliquantis. Quod uero totum simul sermoni adiectum est, potest

A poteſt & breuitatem temporis ſignificare, poteſt nihilominus & loci ſpatium. Quod enim aſtrictum eſt, & in ſeipſum contractum, ſimul totum (græce ἀθρόον) nominamus, contrarium exiſtens diſtracto atque diſperſo. Hæc itaque a noſtris etiam præceptoribus huc uſque fuere interpretata. Quid autem ego ſentiam, nunc explicabo. Simul totum, ſermoni adiectum, mihi uidetur de tempore dictum, atque ideo adipis renum oſtendere colliquationem. In alijs enim partibus corporis adipes colliquati, paulatim, & non uniuerſim cum urina exeunt, primum colliquatione participata a uenis illi uicinis; deinde ab ijs, quæ continuantur, & rurſus ab alijs, donec ad renes perueniatur. Adipis uero circa renes colliquati tranſſumptio ad urinas celerrima eſt, & non paulatim, ſed ſimul tota fit, atque ideo in renibus ipſis diſpoſitionem eſſe monſtratur: cui rei & experientiam inuenies, ſi diligentius animaduerteris, conſentientem. Cum uero duplex extet ſcriptura, nam in quibuſdam exemplaribus inſidens, in quibuſdam ſubſidens ſcribitur: primam dicimus eſſe ueriorem. Inſidet enim ſemper, quod pingue eſt, & non ſubſidet. Saneque prioris aphoriſmi dictioni magis conſonat iſta ſcriptura. In illa enim Hippocrates dixit: Quibuſcunque autem in urinis bullæ inſident, morbum renalem, & longum ſignificant. Conſentaneum igitur ei, quod dixit, inſident, quod deinceps dictum eſt. Quibus inſidens pingue, & ſimul totum, ijs renum uitium, & morbum eſſe acutum ſignificatur.

36 B *Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt ſigna, doloreſque circa ſpinæ muſculos fiunt, ſi quidem circa loca exteriora fiant: abſceſſus quoque exterius futuros expecta. ſi vero dolores magis circa loca interiora fiant: etiam abſceſſus expecta futuros interius.*

In prioribus quidem aphoriſmis ſigna docuit, per quæ renum uitia poſſemus dignoſcere: in hoc uero de ijs docet, quos longo tempore ſcimus morbo renali laboraſſe, inquiens in ipſis futurum abſceſſum labore, hoc eſt dolore, cum ſignis prædictis prægreſſo circa muſculos ſpinales, quos græce rhachiæus & rhachitas medici nominant. Duplex autem eſt horum muſculorum genus: unum quidem retro ſub cute, totam ſpinam utrinque complectens: alterum uero in partibus anterioribus, non per totam ſpinam extentum, ſed ſolum per partes ad lumbos attinentes. In utris autem horum ſe firmauerit dolor, illic quoque abſceſſum futurum expecta. Nunquid uero renibus ipſis ſuppuratis, aut ſolis muſculis, aut aliquando utriſque, nondum præfiniuit: experientia uero hæc omnia fieri oſtendit. nã & muſculi ſoli non nunquam hoc patiuntur uel interiores, & anteriores, uel poſteriores, & exteriores: & ſine muſculis renes, non nunquam introrſum, non nunquam extrorſum uergente in ipſis abſceſſu.

37 C *Quicunque euomunt ſanguinem, ſi ſine febre quidem, ſalutare: ſi vero cum febre, malum. Curare vero acerbis, & refrigerantibus.*

Quæ uomimus quidẽ, è gula & uentriculo: quæ uero extuſſimus, ex aſpera arteria & pulmone feruntur. Quidam uero huius libri expoſitores aiunt ſub uerbo, euomunt, cõprehenſos eſſe & illos, qui ex aſpera arteria atq; pulmone ſanguinem educunt. Atqui ſalutarem eſſe hanc paſſionem, hoc eſt curari poſſe, quando ægri non febricitauerint, haudquaquam eſt uerum. Si quis enim abſque febre uel prorſus ex pulmone cum tuſſi ſanguinem emiſerit, periculum imminet, ne curatio fiat: & ſi perdurauerit caſus, omnino poſtea febres ſuccedent. Ob hoc igitur melius eſt, ut accipiamus uerbum, euomunt, in proprio ſignificato: conſideremuſque deinceps atque diſtinguamus, & quid periculo uacet in ipſo, & quid cum periculo ſit ex febris præſentia, uel abſentia. nam illis, qui febre uacant, liquet nullam adeſſe inflammationem in loco, unde emittitur ſanguis. Quare uel alicuius uaſis ore adaperto fit ſanguis uomitus, uel cum ulcere quidem, ſed ſine inflammatione. Curantur autẽ, quæ ſunt abſq; inflammatione ulcera facile † acerbis. Quæcunque uero cum inflammatione ſunt ac febribus, non ſolum curari non poſſunt, ſed neque in eadem poſſunt magnitudine permanere. ſemper enim maiora fiunt, ac maligniora.

† στυπτικοῖς habent oẽs lib. i. adſtringentibus. & ſic in aphor.

38 D *Diſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra viginti dies.*

A.l.3.t.10.t.4 c.17.p.500.D

Ventrem ſuperiorem nunc nominat, qui a thorace præfinitur, quem pulmo obtinet, atque ideo in ipſum a capite diſtillatio fertur per aſperam arteriam. Suppuratur autem magna ex parte in uiginti diebus, & non (ut multi ſcribunt) in uno et uigeſimo. Semper enim Hippocrates diem uigeſimum iudicatorium facit, non uigeſimumprimum, quemadmodum in libris de diebus iudicatorijs oſtendi.

39 *Siquis ſanguinem minxerit & grumos, & ſtillicidio vrinæ laboret, & dolor inciderit in femur, & imum ventrem pectinemque; quæ circa veſicam, male ſe habere ſignificatur.*

In omnibus fere exemplaribus hic aphoriſmus ſcriptus eſt: eximere autem ipſum oportet propter alterum, qui prius eſt dictus, quem nos expoſuimus in quarto horum commentariorum per hæc uerba ſcriptum: Si ſanguinem mingat ac grumos, & urinæ ſtillicidio laboret, & dolor inciderit in imum uentrem & pectinem: quæ ſunt circa ueſicam, male ſe habent. In propoſito autem aphoriſmo eſt ultima ſcriptura duplex, una, quæ antea ſcripta fuit: altera talis, Veſicam male ſe habere ſignificatur.

40 *Si lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars corporis attonita ſtupeat, tale eſt melancholicum.*

A.l.3.t.1.t.4. c.18.p.376.F

Incontinentem nominat linguam, quæ aut infirma eſt, ita ut non poſſit integre dearticulare uocem,

aut

aut immobilis, & omnino resoluta: attonitam autem stupere aliquam corporis partem, quæ resoluta E est. Cur uero hæc repente facta, dicat esse melancholica, ignoro. Melancholiæ enim in cuius nomine omnes Græci consentiunt, recte ab ipso talia indicia sunt prodita: Si timor atque mœstitia longo tempore perseueret, ex eo melancholia significatur. Aliter autem, melancholicas dicimus esse passiones, cancros, elephantes, scabies, lepras, & uitiligines nigras. Sed neque talium passionum aliquam, neque illam, quæ ab omnibus nominatur, melancholiam, linguæ incontinentiam uidemus antecedere, sicuti neque alicuius partis stuporem. Quare superest, ut dicamus, quòd, quemadmodum quartani circuitus causa est humor melancholicus, sic & dictarum passionum, & linguæ incontinentiæ, & partis resolutionis: fierique posse, ut propter humoris crassitudinem tales passiones consequantur, quales ex crassa & lenta eueniunt pituita. Non igitur dicemus simpliciter utrunque dictorum esse melancholicũ sicuti neque pituitosum simpliciter, sed pituitosum simul & melancholicum. Additum autem est sermoni aduerbium, repente, propter mala, quæ paulatim fiunt, ex inflammatione duritiem retinente, & intemperatura difficulter solubili.

Si senioribus supra modum purgatis, singultus superuenerit, non bonum. 41

Communis est hic sermo secundum utrunque, & quatenus omnibus supra modum purgatis non F est bonus singultus, & quatenus senioribus omnia mala peiora fiunt propter ætatis imbecillitatem.

Si febris non ex bile habeat, multa aqua calida capiti superinfusa, solutio fit febris. 42

Ex hoc sermone manifeste declarat non omnes febres ex bile fieri. Ostenditque etiam, quòd reliquæ omnes exceptis ijs, quæ ex bile factæ sunt, aqua multa capiti superinfusa soluuntur. Secundum hunc sermonem igitur in primo libro Epidemiorum de*Melitone scripsit: Balneis usus supra caput. Febres siquidem, quæ ab exustione ac frigiditate factæ sunt, a talibus balneis utilitatem sentiunt, nec minus, quæ ex lassitudinibus fiunt, & quæ propter foraminum angustationem, siue propter obstructionẽ, siue ob clausuram fuerint angustata. Respirare siquidem per ipsa oportet & dissolui calorem febrilem. Non tamen, ubi inflammatio aliqua, aut absque inflammatione humoris putredo igneum calorem accenderit, balneæ utiles sunt, antequam noxij humores euacuentur aut concoquantur. Verũ tales morbos aut laterum inflammationes, aut pulmonis, aut hepatis, aut lienis, antiqui nominabant, uolentes febrem non esse morbum ipsum, sed casum morbi. In quibus autem sine partis inflammatione, putrescentes in uenis humores, febrem accendunt: in illis solis dicebant hominem a febre molestari, & ipsum a febre haberi. Atq; in ipsis febriũ scripsere differẽtias, Hepialon, & Lipyriam, Eloden, & Typhoden, pestilentem, & ardorem nominãtes. Hepaticam autẽ febrem, uel lienosam, aut pulmoniã, aut lateralem nemo dixit, adeo ut nunc sermo ab Hippocrate habeatur de per se febribus, quæ sunt absque partium inflammatione. In pluribus autem exemplaribus non aqua, sed sudor scribitur, talem habente scriptura intellectum: Si febris non ex bile ortum habeat, multus sudor a capite defluẽs febrem soluit. non ex solo capite sudorem fundi dicente Hippocrate, sed a prima parte, quæ subijcitur oculis, de toto monstrãte corpore. Quantum igitur ad hanc scripturam attinet, ij, qui ex bile febricitant, a talibus sudoribus nihil iuuabuntur. Atqui sæpius manifeste soluũtur cum aliæ plurimæ febres, tum in quibus flaua bilis plurima est. Tertianæ, & Ardores. Melior igitur est prima scriptura, quæ ueram docet cu rationem earum febrium, quæ ex dicto genere sunt, quæ uidelicet uel ob lassitudines, uel exustiones, uel refrigerationes, uel omnino cutis fiunt angustationes. Quod autem a bile dicitur, & de pallida, & de atra bile intelligi potest: non tamen in his solis ostendebamus, sed & ob pituitam putrescentem fieri febrem. & in hac sola uidebitur aphorismus non esse uerus, nisi quis existimauerit pituitæ putrefactionem in humorem biliosum conuerti.

*Al. Metone.

Mulier ambidextera non fit. 43 H

Ambidexterum Euripides nominat ferrum utrinque incidens: circundextrum autẽ Homerus Asteropæum ambabus manibus similiter utentem: ac si utrinque dextrum dixisset. Eodem modo ambilæuũ Aristophanes in Tegenitis, utrinque sinistrum. Hipponax ambidextrum dixit in hoc uersu: Ambidexter enim sum, & non aberrans. Homines itaque, qui ambabus manibus pro dextris utuntur, sæpe uisi sunt: mulier uero nulla ad hunc usque diem, ob naturæ imbecillitatem. Si enim ambabus manibus ob neruorum robur ac musculorum quidam uiri utuntur, rationabiliter nulla mulier utetur: cum satis ipsi esse debeat, si sola dextra mediocriter utatur. Amazonidas quidem ipse inquit mammam dextram exurere, ut plurimo alimento ad manum uicinam proueniente, maior ei uigor adsit, ut quæ & ipsa sit natura debilis. Quidam tamen aiunt ambidextram dictam esse, quæ parte uteri dextra genita sit. quibus adhuc magis a ratione deuiant, qui de hermaphroditis inquiunt Hippocratem fuisse locutum, dixisseq; mari quidem muliebre pudendum adnasci, mulieri autem uirile nequaquam.

Quicunque suppurati uruntur uel secantur, si pus purum fluxerit & album, euadunt: si uero subcruentum & faculentum ac fœtidum, pereunt. 44 A.l.3.s.10.t.4 c.17.p.500.C & t.5.c.4.p.505.C.

Suppurationes consueuit nominare, non eas tantum, quæ sunt in thorace, sed in quauis alia parte

ad

A ad pus alterata tubercula. præcipue uero ſuppuratos illos fere ſolos nominat, quibus inter thoracem atq; pulmonem aceruatum eſt pus: quos urere conſuetos eſſe ueteres, diſcere licet ex ijs, quæ dixit Plato comicus de Cineſia, hiſce uerbis: Poſt hæc Euagoræ filius Cineſias e morbo laterali aridus, puris expers, calamacea gerens crura, tabis nuncius, plurimis eſcharis corpus inuſtus ab Euriphonte in concionem prodijt. Quòd pus album, bonum ſit: fæculentum uero & fœtidum, malum, nemo ignorat.

45 *Quorum hepar ſuppuratum aduritur, ſi pus purum fluxerit, & album, euadunt. in tunica enim his pus continetur: ſi uero, qualis amurca, fluat, pereunt.*

Ipſe cauſam dixit, ob quam non nulli pereunt, qui ita ſe habent, non nulli uero euadunt. Quibus.n. in tunica eſt pus, nihil patiente ſubſtantia hepatis, ſaluantur omnes: quibus uero uſq; ad carnem hepatis corruptio pertingit, non abſq; ratione moriuntur. Quòd autem amurcam omnes nominẽt fæcem olei, & quòd talem par eſt eſſe incoctam putredinem hepatis, liquet unicuique.

46 *Dolores oculorum, poſt meri potionem, & aqua calida balneum, uena ſectione curato.*

Hic aphoriſmus mihi uidetur ex ijs unus eſſe, qui fuere interiecti, cum non cõſentiat uni ex illis, qui B antea ſcripti fuerunt, huic ſcilicet: Dolorem oculorum meri potio, balneum, uel fomentum, uel uenæ ſectio, aut medicamentum ſoluit. quem ſane aphoriſmum in ſexto expoſui commentario, oſtenſis diſpoſitionibus, in quibus oporteat ſingula remedia in uſum deducere. Propoſitus uero aphoriſmus in una uult diſpoſitione tribus uti remedijs. Siquis igitur nos ſciat docere diſpoſitionem, in qua tria hæc remedia conueniant, ei habebimus gratias. Quouſq; uero expoſuerint quidem hunc aphoriſmum, quaſi legitimum, nos uero nõ docuerint, quænam ſit ea diſpoſitio, eorum expoſitionibus nullam præſtabimus fidem. Quæ igitur dicunt, qui omnino aliquid conantur dicere, etſi mediocrem habẽt probabilitatem, ſunt huiuſcemodi. In quibus ſanguis craſſus ſuperabundat, atq; ideo euacuatione indiget, melius putãt ipſum fundere prius, deinde ſecare uenam. Fuſile autem fiet, ſi ægri merum biberint, & ſe balneauerint. Sed eos, qui hæc dicunt, nunquam exquiſite experientia nouiſſe illa, quæ dicunt, ſciũt in artis operibus exercitati. Nam neq; uinum, neq; balneum tolerat plethorica diſpoſitio abſq; maximo detrimento. Verum hæc auxilia ſunt ſanguinis craſſi in aliqua parte compacti ſine totius corporis repletione. Sic enim Aſclepiades utitur uino poſt totius corporis euacuationem pro remedio extentionum. Si uero adſit in toto corpore plenitudo, prius diſrumpentur oculorum tunicæ inter bibendum atq; lauandum. Quare, ſi abſq; multitudine dolor fiat propter obſtructionem ac compactionem craſſi ſanguinis, recte quidem C lauabunt, & uinum dabunt, non recte autem ſecabunt uenam. Si uero multitudo fuerit, recte quidẽ uenæ utentur ſectione, non recte autem lauabunt & uinum dabunt.

47 *Aqua inter cutem laborans, ſi a tuſſi habeatur, deſperatus eſt.*

Et hoc prius dictum eſt ab ipſo in hoc aphoriſmo: Aqua inter cutem laborantibus ſi tuſſis ſuperueniat, malum.

48 A.l.3.f.19.a c.6.p.676.f. *Vrinæ ſtillicidium, & mingendi difficultatem, uini potio, & uena ſectio ſoluit. incidere autem interiores.*

Quòd urinæ ſtillicidium ſignificet urinæ ſtillatim exeuntis emiſſionem, nomen ipſum oſtendit. Mingendi uero difficultas poteſt, & quæ cum dolore fit, mictio dici: poteſt & quæ cum difficultate aliqua, adeo ut uix ueſica operetur. Vrinæ ſtillicidium, ipſius urinæ acrimonia facit, & potentiæ retentiuæ in ueſica imbecillitas, quæ ob intemperaturam fit, præſertim frigidam. Vrinę uero difficultatem, ſi quidem cum dolore fuerit, inflammatio, & abſceſſus, & ulceratio, & inæqualis intemperatura, & ſpiritus flatuoſus. Sin motus quidam difficilis, uel potentiæ imbecillitas, uel tumor contra naturam. Ex omnibus autem hiſce diſpoſitionibus frigiditatem quidẽ ſoluit thorexis, hoc eſt uel ſimpliciter uini potio, uel me- D racioris: atque eam etiam inflammationem, quæ propter obſtructionem ſanguinis craſſioris citra multitudinem facta fuit. Illam uero, quæ cum multitudine fit, inflammationem, adhuc autem & aliam, quæ ſine defectu eſt, & cum potentiæ robore, uenæ ſectio ſanat. De eo autem, quod dicitur incidere uenas interiores, dictum eſt a me & in libro præcedẽte, in quo hunc aphoriſmum expoſui: Vrinæ ſtillicidium uenæ ſectio ſoluit: incidere autem interiores.

49 *Ab angina habito tumor & rubor in pectore ſuperueniens, bonum: extra enim uertitur morbus.*

Et hic aphoriſmus antea dictus eſt per hæc uerba: Ab angina habito tumorẽ fieri in parte colli anteriore, bonum. Expoſui autem ipſum in quarto horum commentariorum. Hic igitur uidetur fuiſſe interiectus, uolente aliquo adiungere: Extra enim conuertitur morbus.

50 A.l.3.f.1.a.3. c.1.p.361.a. *Quibus cerebrum ſphacelatum.i. corruptum eſt, in tribus diebus pereunt: ſi uero hos euaſerint, ſani fiunt.*

Sphacelare ſæpius in libro de fracturis & articulis, pro corrumpere, uſus eſt. Hic uero non contingit cerebri corruptionem intelligere, cum adiectum ſit: Si uero hos effugerint, ſani fiunt. Si.n. ſphacelus eſt corruptio ſubſtantiæ uniuſcuiuſq; partis, quæ ſphacelari dicitur, non contingit hunc, qui ita ægrotet, perſanari. Nunquid igitur aliquando abutuntur hoc uerbo ad ſignificandũ huius diſpõnis inceptionẽ.

quæ tamen nondum exacte completa sit? Tale.n. quiddam carnosis etiam partibus accidit, quas gan- E grænam pati dicimus, cum passio ob magnitudinem inflammationis insensibilitatem, nigritiem, aut omnino morticinium quendam colorem intulit, & cum in hanc dispositionem tendere particula patiẽs incipit. Sicuti igitur gangrænam ita iam completam, vt pars sit intermortua, sanare est impossibile, dum uero adhuc fit, possibile: sic & sphacelum. Saneq; partis carnosæ interitum ex magnitudine inflãmationis, quem proprie medici gangrænam nominant, Græci sphacelum ẽt appellabant. Sic igitur mihi videtur & Herodotus dixisse coxam Cambysis sphacelari. cerebrumq; ita quispiam diceret sphacelari tantummodo. Iam uero, propter quid uelox in eo mors sit, manifestum est, nimirum quia & morbus grauissimus & pars principalis maxime sit. Quod si æger mori tribus primis diebus non anticipauerit, sed ad diem quartum perueniat, sperandum est & morbum declinare, & uires fortes ita esse, vt morbum omnino superare possint.

Aui.l.4.f.3.c. 3.c.15.p.843

Sternutamentum fit ex capite, calefacto cerebro, aut humectato eo, quod in capite est, inani. Aer enim intus contentus extra erumpit. Sonat autem, quoniam per angustum ipsi est exitus. 51

Tales sermones duo significant, unum, quod de omni re proposita uniuersaliter dicitur, velut hoc in loco de sternutamentis: alterum, quod particulatim de quibusdam tantum, velut hic de sternutamentis ex cerebro factis. Primus igitur sermo talis erit: Omne sternutamentum fit ex capite cerebro calefacto, vel humectato eo, quod est in capite inani. Secundus uero: Sternutamentum ex capite eueniens, F fit cerebro calefacto, vel humectato capitis inani. quod uerius existit. Non.n. omnis sternutatio fit calefacto cerebro, uel humectato in capite inani. Pennis enim quidam nares irritantes sternutant. & cum tussi spiritus subter ueniens ad naris meatus, causa fit sternutamẽti. Præterea opinari solum aerem, qui ex capite excernitur, esse, quod sonat, est manifeste falsum. Nam liquido apparet subter ex pulmone elatus aer uniuersim se comprimente thorace. Sed & antecedente inspiratione fieri sternutamentum, natura aggregante aeris copiam ad sternutamenti generationem, ijs, quæ dicta sunt, astipulatur. Solum itaq; illud sternutamentum, quod habet suæ generationis principium, naturam appetentem excernere flatuosum spiritum ex capite, hoc modo fit, quem docere aggreditur aphorismus, neq; forte hunc omnem. nam, quod ait, humectato, superfluum est ad sternutamenti generationem. Nam, & si aliquis humor in capite superabundat, non facit tamen sternutamentum, nisi in uentum conuertatur. & hoc manifeste uidetur in multis, qui, licet copiam humoris per nares excernant, non tamen propterea necessario sæpe sternutant. Soli enim ex his ita affectis illi sternutant, quibus mordax est ea, quæ a capite fluit, humiditas, ceu & siquid mordax naribus imponas. sicut enim tussis casus quidam naturalis est ad expurgandas eas, quæ sunt in pulmone, asperas arterias, sic & sternutamentum manifeste uidetur expurgare narium meatus. Duplici autem in ipsis existente perforatione, lata quidem ad os: per meatus uero tenuiores, ad cerebrum: quæ quidem est ad os perforatio, ab eo, qui subter, spiritu effertur: qui uero ad cerebrum meatus pertingunt, ab illo, qui ab ipso prodit, expurgantur. Atq;, si diligenter aduerteris, videbis sternutamenta, quæ ex capite motus initium habẽt, leuare caput. Fiunt enim & rarefactis ijs, qui sunt in capite, humoribus, & naturæ impetu excretis. Rarefieri uero ipsis accidit concalefactis. Calefiunt autem natiuo calore excitato, ob cuius imbecillitatem prius erant superfluitates aggregatæ. Cum igitur ait, Calefacto eo, quod est in capite, inani, maxime quidem intelligendum est de eo, quod est in uentriculis cerebri: adhuc autem & de illo, quod ipsum ambit exterius. facile est enim & illi per cerebrum primo quidem ipsos uentriculos, inde uero nares subire. Quia uero repente totus simul erũpit, sonitum edi Hippocrates inquit. Est autem commune hoc, undecunque uenerit, siue ex pulmone elatus, siue ex capite delatus.

A.l.3.f.5.c.2. c.13.p.449.c. G

Quicunque hepar circundolent, ijs febris superueniens soluit dolorem. 52

A.l.3.f.14.c.2 c.3.p.577.a.b

Verbum, superueniens, indicio est, quòd prius, cum circundolebant ipsi, nõ febricitabant. Si igitur hepar uehementer dolebat, uel propter fortem inflammationem dolebat, uel propter spiritum flatuosum, tumq; non aderat ipsis inflammatio, alioqui omnino febricitassent: par igitur est, quòd flatuosus H spiritus sit causa doloris in ipsis. Dolet etiam hepar propter obstructionem, uerum mediocriter, & cũ quodam ponderis sensu potius, quàm uehementis doloris. Dolor autem uehemens propter flatuosum spiritum, uel inflammationem, maximam scilicet, aut suppuratam, accidit.

Quibus a uenis sanguinem mittere confert, iis uere uenam oportet secare. 53

Hic aphorismus pars est eius, qui prius dictus fuit in hæc uerba: Quibus medicamentum epotum, vel uenæ sectio confert, ijs uere secare nenam, uel purgare medicamento opus est. Atque ideo in quibusdam exemplaribus non est ascriptus omninoq; quidam libri huius expositores sciunt, bisq; ipsum scribunt: non nulli uero neq; mentionẽ eius omnino fecere. Non admirari uero illos non possis, qui nõ modo bis eundem scribunt aphorismum, uerum etiam in eisdem commentarijs eum exponunt, nulla facta significatione, quòd ijs, qui antea scripti fuerunt, quidam sunt ex toto ijdem, quidam uero ex parte, cuiusmodi hic est. Quidnam igitur uisum fuit uel ijs, qui hos adiecere aphorismos circa finem libri, uel ipsi Hippocrati, ut bis de eisdem faceret mẽtionem, uel quibusdam expositoribus, qui unum aphorismum bis exposuerunt? Deos testor me non posse coniectari. Nam neque scriptorem ipsum aphorismorum credibile est tantarum rerum obliuione fuisse correptum, præsertim talis cum fuerit, qualẽ in omnibus fuisse Hippocratem nouimus: neq; illorum, qui apposuerunt, aut obliuionem, aut malignitatem

A tem tantam cogitare possumus, vt propterea bis eadem ascribere uoluerint. Adhuc autem magis illos decet expositores admirari, qui, cum bis eosdem exposuerint aphorismos, ne hoc quidem ipsum adiecerunt, secundam se expositionem faeere: multoq; adhuc magis illos, qui de eisdem differentes scripsere expositiones in ijs, quæ circa finem, ab illis, quæ per initia dixerant.

54 *Quibus inter ventriculum & septum pituita reposita est, & dolorem affert non habens exitum neque ad alterum ventrem: ijs per venas ad vesicam pituita uersa, soluitur morbus.*

Non absq; ratione mihi videtur dubitare Marinus, impossibile existimans inter septum & ventriculum pituitam constitui. Defluet enim deorsum vsq; ad ossa pubis. Neq; etiam fieri posse arbitratur, vt in venas traijciatur, sicuti in aqua inter cutem, tenuis & aquosus humor trãssumptus excernitur per urinas. Quare accipiendum esse inquit, inter septum & ventriculum, pro eo, quod est inter proprium septi corpus, quod carnosum est, & peritonæi, hoc est interioris membranæ abdominis, uerticem. Verum, & si ita intellexerimus ô Marine, transsumptionem ad uenas, similiter tamen dubitabimus. Nam, si pituitam hinc ad renes per uenas ire est possibile, neq; ex eo spatio, quod est sub membrana abdominis interiore, est impossibile. Adde, quòd omnino impropria foret uentriculi appellationis abusio. Nihil B enim est simile uentriculo & membranæ abdominis interiori, cuius gratia eandem participent appellationem. Melius est igitur ita intelligere, sicut omnes intellexerũt, illud spatium ab eo dici, quod est quidem infra septum, sed intra eam membranæ abdominis interioris partem, quæ ad epigastrium attinet: Et considerare, an possibile sit illud, quod dicit, cum sciamus, quòd uiam semper materiebus inuenire naturam Hippocrates opinatur, quando valida fuerit, etiamsi quam maxime sint crassæ, & per angusta foramina debeant permeare: quando & in ossibus fiant, inquit abscessus. Videmus autem & humorem illum, qui est inter thoracem atq; pulmonem, in suppuratis expui cum tussi: non nunquam uero & per cutem sanam existentem excidere sanguinem in ossibus, quæ fracta occalluerunt. Non igitur neque in ea, de qua nunc Hippocrates dixit, pituita impossibile prorsus oportet arbitrari ad urinæ uias fieri transsumptionem. Verum & hoc ipsum agi a natura contingit paulatim pituitam extenuante, quemadmodum pus in suppuratis.

55 *Quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit, ijs venter aqua repletur, & moriuntur.*

A.l.3.f.14.c. 16.p.191.f. Aptissimum hepar est vesicas quasdam aqua plenas, hydatidas græce appellatas, in ea, quæ ipsum ambit exterius, membrana generare. Videtur itaq; & in iugulatis animalibus hepar his aliquando ple- C num. Siquando igitur contingat eas vesicas rumpi, effunditur aqua ad locum membranæ abdominis interioris, epigastrio. id est parti supra uentrem positæ, respondẽtem, in quo etiam aqua hydropicorum congregatur. in omentum autem non potest aqua effluere, nisi aliquo modo ipsum exedatur. est enim solidum & firmum vndequaq;, ita ut nihil in ipsum ex aliqua parte possit incidere, nisi ex uentriculo, colo, ac liene, illisq; partibus, vnde ipsum enascitur. Vel igitur vult omẽtum exedi, qua parte uicinum est hepati, hoc est dextra: vel in omentum intelligere oportet, hoc est ad ipsius locum. Ventrẽ autem aqua impleri, non de illo uentre dictum est, in quo cibi recipiuntur, sed de tota cauitate, quæ est infra thoracem: secundum quod significatum, ventrosi nominantur, & mulieres dicuntur gestare uentrem. Mori autem eos, quibus hoc in loco aqua colligitur, considerandum, an perpetuo sit verum, an magna ex parte. Seruantur igitur aliqui aqua inter cutem laborantes, nec, quamuis hic locus ipsis aqua repleatur, impossibile est, sicut in illis per medicamenta aquositates purgantia, & per epithemata, hoc est impositiones, eorum, quę uim habent ciendi vrinã, & in vapores soluẽdi humorẽ talẽ, sic & in his fieri curationẽ.

56 *Anxietudo, oscitatio, horror: vinum æquale æquali potum soluit ægritudinem.*

A.l.1.f.3.d.2. c.13.p.123.a. & 529. Solœcismi suspitione non carere, uisa est quibusdam rationabiliter figura sermonis, atque ideo non nulli casu accusatiuo scripsere: Anxietudinem, oscitationem, horrorem, vinum æquale æquali potum D soluit. Nihil autem refert ad præsens, vtrauis scriptura aphorismus exponatẽ. Primum.n. illud scire nos oportet, quòd ἀλύκην nominauit, quam multi Græci ἄλυν appellant: deinde, quæ sit faciens hunc casum dispositio. anxios igitur illos sanos dicunt, qui semper præsentibus molestantur, & ab uno negocio atque actione ad aliam transeunt. Eodem modo & ægros illos, anxios esse, qui accubitum non ferentes, iacendi figurã euariant, quia semper præsens aggrauat eos. Hoc uero præcipue illis euenire consueuit, quibus in ore uentriculi (quod abutentes uocabulo, sæpe solent stomachum nominare) certa quædam humoris qualitas continetur, uentriculo molesta, quæ neq; multa est, neq; in ventriculi fluitat cauitate, Auic.ibid. sed eam ipsæ imbibere tunicæ. Sed & oscitare, sicuti & pandiculari, contenta aliqua in musculis (per quos voluntarij quoq; fiunt motus) vel humiditate flatuosa, vel spiritu uaporoso fieri est a nobis demõstratum. Horror autem prauis humoribus per cutem currentibus accidit. Liquet autem, quòd nunc a nobis habetur sermo de horrore, qui ex corpore prouenit insalubri, nõ de illo, qui causam extrinsecus habet. Singula igitur hæc, quæ dicta sunt, potus uini meracioris sanat. Moderatam autem temperaturã ipse monstrauit inquiens: Vinum æquale æquali potum. Vult.n. æqua portione aquæ uinum temperari, vt partim quidem pellat & euacuet ex materia infestante, quicquid cesserit uini motui cum impetu lati, partim autem, quod reliquum fuerit, temperet. Calefacit.n. uinum, ut nouimus, corpus totum, citoque mouetur in omnes partes, & cum hoc omnes humores optimos reddit.

Quibus in urinario meatu tubercula fiunt, ijs ſuppuratione facta & eruptione, ſoluitur dolor. E 57

Et hunc aphoriſmum in præcedentibus Hippocrates ſcripſit, noſque ipſum expoſuimus in hæc uerba ſcriptum: Quibus in urinaria fiſtula tubercula naſcuntur, ijs ſuppuratione facta & eruptione ſolutio.

Quibus cerebrum aliqua ex cauſa concuſſum fuerit, neceſſe eſt ſtatim mutos fieri. 58

Etiam in hoc aphoriſmo in quibuſdam exemplaribus poſſumus inuenire uerbum, mutos, ſcriptum numero plurali, caſu accuſatiuo: in quibuſdam uero, mutum, numero ſingulari, per modum figuræ ſolœcophanis. Sed neque hoc loco quicquam ad præſentia refert, modo nouerimus ſæpe conſueuiſſe Hippocratem ab uno accidente notiſſimo, uocis amiſſione, nominare & oſtendere illos, qui neque ullum alium motum ſeruant ſecundum electionem, neque quicquam omnino ſentiunt, ſed iacent eodem modo, quo apoplectici, ſine ſenſu pariter & motu. Fit autem hoc & propter alias cauſas: nunc uero cōcuſſionis cerebri Hippocrates meminit, ipſamque talem ait totius corporis diſpoſitionem ſequi. Cōcuti autem hoc modo cerebrum contingit propter aliquem caſum totius corporis uiolentum ex locis altioribus factum. Tales enim caſus ſolent & in ſpinæ uertebris facere concuſſionem, quando ipſarum coagmentationes fuerint commotę, & ſpinalis medulla, quę in earum cauitate continetur, laborauerit, ualdeque concuſſa periculum adduxerit, ne aliquis neruus eorum, qui ab ipſa naſcuntur, abrumpatur: F id quod non minus in ipſo quoque fit cerebro, & tanto magis, quanto plus uacui loca habent, quæ ipſum circunſtant: magiſque etiam in ſenioribus, quemadmodū in anatomicis tractationibus diximus. Contrahit autem ſe uis animalis in ſeſe talibus diſpoſitionibus, a motu periculoſo moleſtata, atque idcirco quieſcit. Proceſſuum uero non nulli quidem ſufficienter tenduntur, quidam uero aliqua ex parte diſtrahuntur. atq; interim, donec ſe rurſus uis animalis collegerit, mutum atque immobile totū iacet, quod ita afficitur, animal. Si uero cerebrum auelli contigerit, aut aliquam eius partem conuelli: qui ita patiunrur, non amplius reſtituuntur.

Corporibus carnes habentibus humidas, famem adhibere conuenit. fames enim corpora ſiccat. 59

Quòd omnia, quæ exiccant, ſint paſſionū humidarū remedia, manifeſtum eſt: ſiquidem contraria cōtrariorū remedia ſunt. Quòd autē & fames ex accidenti corpora exiccet, non eſt dubium. Siquid enim defluat a corpore, ſicuti & antea [dixi] nec inſuper ab alimento ſuppleatur id, quod fuerit euacuatum, neceſſarium eſt corpus effici ſiccius. Liquet enim quod in cuiuſque animalis corpore prius illæ partes abſumuntur, quæ ſunt humidiores, quando & ipſe defluxus idcirco fiat, quia corpus extenuatur, atque A.l.1.f.2.d.3. in uapores reſoluitur. idque duplici de cauſa, extrinſecus quidem ab aere ambiente: intus uero a calore G c.3.p.11.a. natiuo. Quæ autem per hyemem latent animalia, cum neque extrinſecus calefiant, & neque intrinſecus, ut nihil prorſus uel parum omnino diſſoluuntur: atq; ideo nonnulla eorum ne alimento quidē ullo penitus egent, non nulla uero minimo prorſus. Poſt præſcriptos aphoriſmos alij duo fere in omnibus exemplaribus inueniuntur, quorum huius libri expoſitores fere omnes meminere: quidam etiam ipſos expoſuere, ſed aliter, atque ptius fecerant, ne hoc quidem ſolum adijcientes, quod ijdem aphoriſmi ſuperius ſint ſcripti. Nos uero in quarto commentario illos expoſuimus, parum uerbis ab iſtis differentes. Alter enim eorum, qui nunc ſcripti ſunt, ſuperfluo adiectum habet, Vt deuorare nō poſſit, niſi uix. Alter uero contra non habet uerbum, uix: ut prior quidem ſit talis: *Si a febre habito, tumore non exiſtente in faucibus ſtrangulatio repente ſuperueniat, & non poſſit deuorare, niſi uix, letale.* Secundus uero ſic. *Si à febre habito collum conuertatur, & deuorare non poſſit: tumore non exiſtente in collo, letale.* Priores uero, quos dixi in quarto horum commentariorum fuiſſe expoſitos, ita ſe habebāt: Si a febre habito, tumore non exiſtente in faucibus, ſtrangulatio repente ſuperueniat, letale. Deinde, qui deinceps ſequitur: Si a febre habito collum conuertatur, & uix poſſit deuorare: tumore non exiſtente in collo, letale. Quod igirur in priore aphoriſmo dictum eſt ſuperfluere, nunc conſideremus. Etenim id fieri uidimus, ubi ægri omnino exitialiter a morbo haberentur. Quare, ſiue nullo modo poſſint deuorare, ſiue uix, non exiſtente tumo- H re in faucibus: (nā hoc licet perſpicuo cognoſcere, ſi plurimum os aperiatur, & lingua uerſus mandibulā inferiorem prematur) in tali, inquam, conſtitutione, quòd difficulter deuoretur, cām eſſe ſuſpicādum communionem tunicæ, quæ ſubnata eſt ex partibus gulæ & gutturis interioribus. Nam oſtenſum eſt hanc cibo os permeante, ipſam quidem trahi inferius, guttur uero totum retrahi ſuperius. Tumeſcente igitur in gutture inflammatione, non nunquam quidem nullo modo, quandoque uero uix uentriculum ſequitur attrahentem, atque ob hanc cauſam uel nullo modo deuorant, uel uix.

Vbi in toto corpore mutationes, & corpus refrigeratur, & rurſus caleſit, aut colorem alium ex alio commutat, longitu- 60
do morbi ſignificatur.

Et hunc aphoriſmum in quarto commentariorum expoſuimus, ijſdem fere uerbis ſcriptum, quibus & hic. Eſt enim ſcriptura talis: Et ubi in toto corpore mutationes, & ſi corpus frigeſcat, uel rurſus caleſcat, & ſi alius ex alio color fiat, morbi longitudo ſignificatur.

Sudor multus calidus, uel frigidus ſemper fluens, humorē in robuſto ſuperne, in imbecillo inferne uacuandū eſſe ſignificat. 61

Antea alium aphoriſmum in quarto horū commentariorum expoſuimus hoc modo ſcriptū: Sudor multus calidus uel frigidus ſemper fluens, frigidus maiorem, calidus minorem morbum ſignificat.

Et

A Et talium ſudorum diximus eſſe diſpoſitionem, multitudinem humiditatis, quæ in ægri corpore continetur. Propterea igitur, qui nunc proponitur aphoriſmus, abduci præcipit ſuperfluum humorem, robuſtis quidem ſupra, hoc eſt per uomitus: debilibus autem infra, qnod & ipſum ſignificat per alui ſubductionem. Quòd quidem igitur ſemper ſit neceſſarium ſuperfluas corporis humiditates euacuare, plane eſt manifeſtum. An uero robuſtis ſupra tantum, debilibus uero infra, mihi dignum uidetur animaduerſione. nam forte melius eſt, non hac ratione diſtinguere remediorum uſum, ſed ut in tractatione curatiua de talibus omnibus fuit a nobis diſtinctum. Quare & hunc aphoriſmum arbitror fuiſſe aſcriptũ. Poſt ſupraſcriptos aphoriſmos, alij tres inueniuntur in pluribus exemplaribus, qui pariter & ab expoſitoribus ſcripti ſunt, & parum uerbis euariant ab illis, qui in quarto horum commentariorum habentur. Scribunt autem eos hoc modo. *Febres, quæcunque non intermittentes, tertia die fortiores fiunt, periculoſæ: quocunque autem modo intermiſerint, ſignificant, quòd non ſunt periculoſæ. Quibuſcunque febres longæ, ijs uel tubercula, vel ad articulos dolores decumbunt. Quibuſcunque tubercula diutina, aut in articulos dolores ex febre decumbunt, ij cibo pleniore vtuntur.* Liquet autem, quòd hi interiecti fuerunt, a prioribus nihil aut parum admodum uerbis differentes: nos uero ipſos expoſuimus in quarto horum commentariorum.

62 B *Siquis cibum febricitanti dederit: vt ſano robur, ſic laboranti morbus.*

Scribitur autem & ſic aphoriſmus: Siquis febricitanti cibum dederit, ſano quidem cibus eſt, laboranti uero morbus. Vtraque uero locutio a naturali elocutione ad prauam affectationem, receſſit: neſcio quid ſibi uolentibus illis, qui ita libri finem tam uarijs modis diſpoſuerunt, non nulla quidem eiſdem uerbis ſcribentes, quibus ipſe antea uſus erat, non nulla uero paululum commutantes, aliqua uero tota interponentes, ueluti hunc propoſitum aphoriſmum, qui neq; prope accedit ad Hippocratis dicendi rationem. Ipſe ſiquidem prius dixit: Non pura corpora quanto magis nutries, magis lædes. Et, ſi ex morbo cibum aſſumens aliquis non corroboratur, ſignificat corpus pluri vti alimento: Si uero cibum non aſſumente hoc fiat, ſignificat, quòd euacuatione indiget. & quædam alia huiuſcemodi, quæ germanam natiuamq; habent interpretationem. Qui uero propoſitum appoſuit aphoriſmum, affectate dixit de cibo, eum eſſe ſano robur, & ægrotanti morbum: Vult enim dicere cibum robur quidem in ſanis efficere, nocere autem ægris: vel, per Iouem, ſanis quidem augere robur, morbum uero laborantibus. Abſurde autem id pronunciauit, inquiens, cibum ipſum robur eſſe ſanis, morbum uero laborantibus: qui neq; robur eſt, ſed roboris efficiendi: neque morbus, ſed morbi efficiendi, vel, quod rectius diceretur, augendi uim habet.

63 C *Quæ per veſicam excernuntur, inſpicere oportet, ſi talia, qualia ſanis, excernuntur. Quæ igitur minime ſimilia ſunt his, hæc morboſiora: Quæ uero ſunt ſanis ſimilia, hæc minime morboſa.*

Omnia, quæ ſunt ſanis ſimilia in toto corpore, dictum eſt ab Hippocrate & in Prognoſticis & in omnibus alijs libris bonum aliquod ſignificare: quæ uero diſſimilia, contrarium. Hoc igitur nunc conatur dicere, qui hunc compoſuit aphoriſmum. Suſpicor enim neq; hunc eſſe Hippocratis, coniectans ex ipſa elocutione, quæ non habet eandem cum Hippocratica formam, & ex dictis ipſis, quæ nõ æque ſunt, vt ipſius auctoris alia, exquiſita. Cum igitur inquit, Quæ minime ſimilia ſunt his, hæc morboſiora: quis non reprehenderet ipſum dicentem illa morboſiora, pro eo quod morboſiſſima? aut ſumme morboſa? Nam verbum minime cum quadam exuperantia dicitur, & multam ſignificat ad id, quod eſt præter naturam, permutationem. Vnumquodq; enim, quod pręter naturam eſt, quantũ receſſit ab eo, quod ſecundum naturam, tantum habet prauitatis. Quæ igitur minime ſunt ijs, quæ ſecũdum naturam ſe habent, ſimilia: ſunt ijs, quæ ſunt ſecundum naturam, maxime contraria, & ideo morboſiſſima.

64 *Et quibus deiectiones ſi reſidere permiſeris, & non moueris, veluti ſtrigmenta ſubſiſtunt: & ſi pauca, paucus eſt morbus: & ſi multa, multus: ijs confert alui purgatio. quòd ſi aluo non purgata dederis ſorbitiones, quanto plures dederis, tanto magis nocebis.*

A.l.1 .f.1.d.3. 1.1.c.1.p.96.c D

Per aluum exeuntia ſolet Hippocrates deiectiones ac ſubductiones nominare: & propterea quidã hoc loco acceperunt eius ſermonem eſſe de ijs, quæ per aluũ euacuantur. Verum his aduerſantur verba illa, quæ in ſermone proponuntur ſi reſidere permiſeris, & non moueris. Hoc enim proprie conuenit humidis, atq; ideo alij rurſus de urinis eundem accepere ſermonem. Vtriq; uero rurſus diuiſi: aliqui ſcribunt, inſiſtunt: aliqui uero, ſubſiſtũt. Neutrum aũt horum verborum vrinis repugnat, quia & per ea, quæ ſubſiſtunt, & per ea, quæ inſiſtunt, conſueuimus & præſentium, & futurorum ẽt aliquid cognoſcere. In alui autẽ excrementis, verbum inſiſtere, competit quodã modo magis. Neq;.n. ſicut in vrinis prompta eſt atq; expedita ſubſiſtentium cognitio, ſic & in alui contingit excrementis. In vrinis etenim & ipſum vas ex uitro factum oſtendit eorum, quæ ſubſiſtunt, naturã: &, ſi in alio uaſe ẽt continerentur, poſſumus id, quod ſupernatat, abijcientes, ſola ſubſiſtentia relinquere: In alui aũt excremẽtis, neutrum probabile. Rurſus id, quod deinceps dicitur ueluti ſtrigmenta ijs, quæ per aluum excernunt, congruit: illis uero, quæ quouis modo urinæ inferuntur, ſiue ſuperius, ſiue inferius, non congruit. Nam quædam ſtrigmentis ſimilia per aluum ſæpius excernuntur: & ita ea non modo Hippocrates, ſed etiam alij medici nominare conſueuerunt, non tũ in urinis. Hic igitur tam nominum, quàm uerborum uſus impro-

prius ostendit præsentem aphorismum interiectum fuisse. Adhuc autem magis, cum dicit his confer- B re alui purgationem. neq; enim simpliciter, neq; quouis modo illi, cuius strigmentis similia alui excrementa sunt, confert aluum purgare: sicuti neq; ij, qui ita affecti sunt, necessario læduntur in aliquo, si cibum acceperint. Videmus siquidem, cum alui inferioris excremẽta biliosa fiunt, quædam similia strigmentis per aluum excerni, in quibus neq; omnes læduntur, sorbitiones accipientes, neque prius eos purgare est necessarium, modo iam, quicquid bilis inest, fuerit euacuatum. Adhuc autem magis, si urinis aliquid inferatur, quod sit ueluti strigmenta, purgare non conuenit. Accedit ad hoc, quòd difficile est formam agnoscere, qualem esse uelit eorum, quæ uelnti strigmenta inferuntur urinis. Verum, qui hos aphorismos interposuerunt, mihi uidentur ad hunc finem eos composuisse, ut sermo confunderẽt, tanquam ænigma quoddam, & multa indigeret inquisitione, in qua seipsos eorum, quæ dicuntur, expositores constituentes, apud adolescentes laudem assequerentur. Quòd autẽ omnes obscuri sermones dent sophistis garrulitatis occasionem, fiet tibi in hoc ipso aphorismo manifestum. Quidam enim eorum, qui eum exposuere, aiunt non uetare Hippocratem, quin dentur sorbitiones hoc modo affectis, sed plures sorbitiones, cum dicat, Quanto plura dederis, magis lædes. quasi non etiam alij, quicunque indigent sorbitionibus, non lædantur a pluribus, uel quasi non consequatur ad illum, qui dicit, Quanto plura dederis, magis nocebis: putare ex paucioribus minorẽ fore læsionem. Veruntamen propter ui- F tiatam dicendi rationem, sophistis datur facultas inueniendi solutiones, & magis, quando licuerit addere aliquid uel adimere, & scribendo transponere, quod in obscuris sermonibus facere consueuerũt. Statim enim in hoc aphorismo quidam ipsum exponentes, coniunctionem, &, adijciẽtes, quod alij sequentis aphorismi fecere principium, id huius finem constituunt, vt sermo ita se habeat: Si uero aluo non purgata dederis sorbitionem, quanto plures dederis, tanto magis nocebis, & quibus infra cruda deijciuntur, quanto uidelicet plura dederis, magis lædes. deinde aliud initiũ facientes scribunt, quòd, vbi atra bilis inest, si plus, maior est morbus: si minus, minor. Plures uero expositores aliter exponũt, & scribunt eo modo, quo subscriptum est: *Quibuscunque cruda infra deijciuntur, atra bilis inest. si plura, maior: si pauciora, minor est morbus.* Dictum autem est antea, quòd & aliæ quædam scripturæ sunt. licitum est enim in obscuris unicuiq; pro arbitrio scribere, cum nulla lex sit transcribentibus posita. Sæpius autem non propter obscuritatem, sed propter sermonis falsitatem coguntur aliquid addere prius inuẽtis, aut adimere, aut scripturam transponere: veluti exempli gratia in hoc aphorismo, cuius uerba primi expositores aphorismorum, sicuti Herophilus Bacchius, & Heraclides ac Zeuxis empirici, in hunc modũ scripserunt: Quibuscunq; inferius cruda deijciuntur, atræ bilis sunt: si plura, pluris: si pauciora, paucioris. Quia uero hic sermo particulare quiddam explicat, dictus autem est tanquam uniuersalis, ideo G præbuit dubitandi occasionem: Sed id, quod dicitur, quantum ad uerba attinet, nullam habet quæstionem, cum eorum scriptor uelit ostendere, quibus cruda deijciuntur, in eorum instrumentis, quæ concoquendi uim habent, esse atram bilem, ex qua refrigerata deterius concoquunt: modus incoctionis est, qui a cruditate fit: cui flaua bilis contrarium agit. nam, quæ propter eam incocta remanent, nidorosa fiunt. Quidam uero & hunc sermonem etiam de urinis dictum arbitrantur.

Excreationes in febribus non intermittentibus liuida, sanguinea, biliosa, & fœtida, omnes mala. Cum uero bene excernuntur, bonum est, & per uesicam: &, ubi aliquid secedens steterit non purgatum, malum. 65

Et hic aphorismus supra scriptus est, hoc modo: Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, sanguineæ, fœtidæ, omnes malæ: sed, si bene excernuntur, bonum est, & per aluum inferiorem, & per urinas: Si uero aliquid per hæc loca excernitur, quod non conducat, malum. Nos uero ipsum exposuimus in quarto horum commentariorum.

Corpora oportet, vbi quis purgare uoluerit, fluida facere: & si supra, sistere aluum: si uero infra, humectare. 66

Et huius sermonis pars prior fuit in præcedentibus scripta, non adiecto uerbo supra & sequentibus, H quæ quispiam uolens adijcere hoc in loco, rursus scripsit aphorismum cum expositione, per quam uerus esset. Quòd autem sit altera expositio uerior, quam nos multa experientia inuestigauimus, dictum est superius in secundo commentariorum.

Somnus, vigiliæ, utraque modum excedentia, morbus. 67

Et hic aphorismus in quibusdam exemplaribus fuit interiectus, qui prius dictus est totus eisdẽ uerbis, præterquàm in fine. hic enim morbus, illic autem malum scribitur, quæ scriptura est longe melior.

In febribus non intermittentibus si exteriora frigent, interiora vruntur, & febris habeat, letale. 68

Et hic aphorismis imprudenter scriptus est, cum melius supra dicatur sine uerbis illis & febris habeat. Nam, cum in principio dixerit, in febribus non intermittentibus, uana est rursus in fine sermonis adiectio, & febris habeat.

In febre non intermittente si labrum, aut nasus, aut oculus, aut supercilium peruertitur, si non uideat, si non audiat, & iam debilis sit: quicquid horum fuerit, mors prope est. 69

Et hic aphorismus antea dictus est, his uerbis: In febre nõ intermittẽte, si labrũ, aut nasus, aut oculus, aut

A aut supercilium peruertitur, si non uideat, si non audiat, & iam debilis sit: quicquid horum fuerit, mors prope est.

70 *A pituita alba, aqua inter cutem superuenit.*

Quod dicitur, tale est: Quibus in uasis & in totius corporis habitu multa pituita alba fuerit aceruata, ijs aqua inter cutem superuenit.

71 *Ab alui profluuio, difficultas intestinorum.*

A communi uidelicet subaudire oportet, superuenit, abrasis paulatim intestinis, deinde in profundum malo subeunte, atque ita ulceratis. Prius uero in aphorismo legitimo melior scriptura est hoc modo: A sincera deiectione, difficultas intestinorum. & nos hunc aphorismum exposuimus in sexto horum commentariorum.

72 *A difficultate intestinorum, leuitas intestinorum superuenit.*

Et hic aphorismus est pars prius dicti per hæc uerba: Qui lienosi a difficultate intestinorum corri-B piuntur, ijs superueniente longa difficultate intestinorum, aqua inter cutem superuenit, aut læuitas intestinorum, & pereunt. Nos uero ipsum exposuimus in sexto horum commentariorum.

73 *A corruptione, abscessus ossis.*

A communi hic quoque subaudiendum est, superuenit. Vtrum uero ad ossis corruptionem ipsius ossis sequatur abscessus, uel carnis circunstantis, non manifestauit. Vtrunque autem potest esse uerum.

74 *A sanguinis uomitu, tabes, & puris purgatio supra. In tabe, fluxio ex capite: in fluxione, alui profluuium: in alui profluuio, astrictio, purgationis superioris: in astrictione mors.*

In pluribus exemplaribus, & apud plures expositores scriptum est: in sanguinis uomitu corruptio. In quibusdam tamen exemplaribus hæc habetur scriptura: In uomitu sanguinis, tabes. Videntur autē & hæc ex pluribus Hippocraticis enunciationibus fuisse collecta, & corrupte composita, ab illis præcipue aphorismis: In sputo sanguinis, puris sputum & fluxus: cum uero sputum retinetur moriuntur.

75 *Qualia fuerint uesica aut alui excrementa, & ex carnibus, & sicubi alibi a natura corpus exierit, si parum, paucus* C *est morbus: si multum, multus: si ualde multum, letale est.*

Hic ultimus aphorismus in multis exemplaribus scriptus est, in quibusdam uero & alij adiecti sunt eodem modo, quo & illi omnes, quos decurrimus ex legitimis ita fraudolenter concinnati, ut non nulli eisdem uerbis scribantur, non nulli parum euarient, non nulli parua facta adiectione similes sint ijs, quos scripsit Hippocrates: quare ne ipsos quidem duximus adijciendos. nam neque hic nunc propositus aliquid plus nobis ostēdit ijs, quæ sæpius Hippocrates manifestauit. Sed & ratio ipsa elocutionis haudquaquam Hippocrati conuenit. Nam, qualia uesicæ fuerint aut alui excrementa, reditione indigent. Summa tamen (ut dixi) uera est. nam, si paruus sit a natura exitus in quauis parte, minorem morbum: si uero plus, maiorem: si uero ad modum multus sit a natura recessus, mortalem debemus morbum iudicare.

Hunc etiam aphorismum ex uetere tralatione adiunximus.

APHORISMVS.

D *In lethargo tremor, malum.*

GALENI EXPLANATIO.

Lethargus est abscessus in principe parte cerebri ex materia pituitosa generatus. Tremor igitur in ea malum est: significat enim materiam propter incontinentiam sui ad neruos motus auctores deuenisse, qui a parte posteriori sunt magis, ut dictum est alibi: ex cuius infusione nerui sunt remolliti: ut spiritu non omnino, sed quædam ex parte deficiente, nec neruis, ut in paralysi, omnino remollitis, uirtute quæ corpus regit, membra sursum ferantur. &, quia nerui remolliti non sufficiunt dare membris sufficientem & firmam sedem & stabilem, iterum sua grauitate descendunt: ex quibus motibus contrarijs fit tremor. Vel in lethargo fit tremor, quia materia flatuosa resoluta cerebri membranas & neruos, qui ab eis oriuntur, mouet & concutit: unde tremor fit.

PHILOTHEI EXPLANATIO.

Lethargus passio est in cerebro consistens ex humida frigidaq; materia generationē habens, ex qua etiam fit, ut homines difficulter excitētur, & una cū spiritus animalis imbecillitate prouenit. Ceterum

cum febre debili passio hæc fit. Si igitur in lethargo tremor appareat, malum est, uel etiam periculosum. indicat enim tantam esse frigidam materiam, ut & dorsalis medulla particeps ipsius fiat: indeque neruosum genus ob repletionem conuulsione corripiatur. Alius quidam aphorismorum explanator tremorem in lethargo malū esse dicebat, propterea quòd immodicā siccitatem significet. B

Sequentem aphorismum diligentius explicat Galen. quarto in sextum Epidimiōn: tamen hæc etiam, quæ inuenta sunt, hic descripsimus.

APHORISMVS.

Aqua, potio & uigilia, uorax.

EXPLANATIO.

Hic ultimus omnium aphorismus scriptus est. inueniuntur tamen in alijs libris alij quoque aphorismi post hunc scripti, qui Hippocratisne, an Polybi, an alterius cuiusdam uiri sint, haud scio: scribuntur certe. Exponendum autem est, quid & hic aphorismus dicat. Ait enim, quòd aquæ potio & uigilia βορὸν & λαιμαργόν, idest uorax & edax est. Scribitur autem nō his tantum uerbis, in alijs codicibus, sed & alio etiam modo. Aqua uorax, uigilia uorax. Sciendum autem est aquam nutrimentum esse non proprie, sed per accidens. *βορὸν enim proprie dicitur ipsum nutrimentum: aqua autem, frigida cum sit, tum calidam intemperiem in stomacho existentem, tum inappetentiam ab illa intēperie prouenientem expugnat. nam aqua oblata stomachum refrigerat: dum autem ipse refrigeratur, cōtrahitur, dumq; contrahitur ac ueluti inspissatur, alimentum requirit: moxque, dum appetit, cibaria ingerimus, quæ postea alterata ac in chylum redacta, per uenas meseraicas in iecur asportantur: illicque sanguinis naturam nacta, in totum deinceps distribuuntur corpus, a uena, quam a caudicis similitudine stelechiæan nominant, nutritum. Nutrimentum autem est eius, quod iam dissipatum ac deperditum est, restitutio. At uero etiam aqua post uigiliam sumpta nutrimentum est primaria ratione. Nam uigilia corpus exiccat ac calefacit: frigidum autem & humidum siccitati & caliditati contrarium est. epota ergo aqua corpus nutrit: nam, cum a siccitate & caliditate asportetur & facile attrahatur, nutrimentum fit. F

*Videtur hic βορὸν accipi pro comestibili.

GAL. IN LYCVM LIBER, QVOD HIPPOCRATES NIHIL IN EO APHORISMO ERRARIT, CVIVS INITIVM EST, QVI CRESCVNT, PLVRIMVM NATIVI CALORIS HABENT.

Io. Baptista Rasario, Nouariensi, Medico, interprete.

Lycum nec laudare, nec reprehendere Hippocratem rectè potuisse, cum ne illius quidem doctrinæ elementa perciperet. *Cap. 1.*

VM Lycus, aut quiuis alius, qui contra Hippocratem scribere aliquid instituerit, odio dignus non est: tum uero mulro minus, si quis possit ea, quæ falsò illi obiecta sint, diluere apud eos, qui libros utriusque sint lecturi, tanquam apud iudices, defensionem suscipiat: præsertim cum is, qui accusat, prius, quàm quæ dicūtur, intelligat, audacius agat: qui defendit, sit in huius ueteris magistri doctrina, diu, multumque uersatus. Lycus igitur explanationem in Hippocratis aphorismos conscripsit: & in utranque partem peccat, & cum laudare, & cum reprehendere quasdam eius uiri sententias arbitratur: nec minus etiam, cum ei contradicere aggreditur: nam quæ laudat, ea non Hippocratis decreta, sed Lyci commenta sunt: in quibus uero illi contradicit, ijs ne elementa quidem Hippocraticæ artis se scire, plane prodit: qui autem elementorum ignarus est, is sane neque artis illius, neque eorum, quæ ab illa proficiscuntur, tanquam syllabas, unquam perceperit. itaque si ego uel primus, uel solus censere Hippocratem dixissem, corpora animantium ex calido, frigido, humido, siccoque constare, ucrerer fortasse Lyco uitio uertere, quod prius, quàm Hippocraticæ artis elementa didicerit, scribere in eius libros explanationes aggrediatur: nam nec qui decretis sunt contrarijs addicti, nec qui ne prima quidem artis præcepta, quæ utilia sint, norunt, eos explanare aphorismos est consentaneum: siquidem ut ab ineunte ætate didicerunt, sic eius probant, damnātve sententias. Lycus autem est Hippocraticæ artis adeo imperitus, ut cum ego (deos omnes testor) primas eius in aphorismos explicationes percurrissem, reliquum eius libri legere non potuerim: tantum mihi aberrare a senis nostri sententia uidebatur. sed cum amicus quidam ac familiaris meus uehementer a me peteret, audirem ea, quæ in apho- H

A rismum, cuius initium est, Qui crescunt, plurimum innati caloris habent, ab illo scripta sunt, tum uero
alij plerique, ut criminationibus illius responderem, me hortarentur, hac tandem necessitate coactus
hunc conficere librum institui.

Variæ rationes, quibus multiplex corporum calor esse ostenditur. Cap. 2.

Vt autem qui sunt hac de re laturi sententiam, facilius, & quæ ille dixit, & quæ nos contra sumus
allaturi, consequantur: pauca quædam præfari necesse est. calorem igitur in nobis esse, omnes euiden-
ter sentiunt: utrum uero a motu cordis, & arteriarum suum ortum ducat, an uero ut motus innatus cor
di est, ita etiam sit calor, est inter medicos dissensio. si quis autem uelit per scientiam nosse, ortus om-
nium animantium principia ex calido, frigido, humido, siccoque constare, is unum a me conscriptum
librum habebit, in quo Hippocratis de hac ipsa re sententiam explanaui, ac demonstraui. estque liber
ita inscriptus: de elementis, ex Hippocratis sententia. hunc excipit altera nostra de temperamentis tra
ctatio: in qua docui, in quibus corporibus maior, in quibus minor calidi elementi pars insit: & hanc
ipsam ob causam illa calidiora, hæc frigidiora suapte natura facta esse: etenim in nobis omnibus calidũ
elementum a prima statim origine insitum inest: quod ex semine, menstruoque sanguine sumus conse-
cuti: hoc tamen differimus inter nos, quod alij alijs magis, minusque calidi reperiantur. uerum sunt hu
B ius latitudinis termini quidam, ultra quos si temperamentum prouehatur, aut ægritudo, aut mors ne-
cessario consequetur: siquidem plus, quàm par sit, refrigerati, in morbum frigidum illabimur: si extra
sanitatis spatia excalfacti simus, in febrim cademus. quinetiam ex ipsis febribus quædam sunt exqui-
site siccæ, ut exquisiti ardores: quædam ad summum humidæ, ut quæ τυφώδεις, aut ἑλώδεις nominantur.
siquis uero sit, cui febres ita appellare non placeat, aut hæc nomina ad aliam rem traducere consueue
rit, ego quasnam humidas febres uocem, hoc sermone declarabo. cum primo statim die ægri sudant,
ab ipsoque sudore uel mediocrem, uel certe nullum fructum ferunt, eas ego humidas febres nuncu-
po: siccas uero contra uoco eas, quas uehemens sitis, lingua arida, cutis dura perinde, ac corium, mul
tusque in corpore uniuerso squalor comitatur. sunt item aliæ febres quædam, quæ totius corporis
transpirationem tangentibus molestam reddunt, ut illi pungi, morderique uideantur: id quod duobus
fit modis: nam interdum id aerium, quod nobis occurrit, siccũ: interdum uero humidum, ueluti quidã
uapor, apparet. hisce formis differunt inter se beneualentium temperaturæ, quas nos esse intẽperatas
dicimus, & naturalẽ earũ intemperiẽ, quo ad eius fieri potest corrigimus: quæ nõ exigua pars est eius ar
tis, quæ ualetudinẽ tuetur. quæcunq; aũt corpora suapte natura temperata sunt, nihil tale tangentibus
afferunt: propterea quod ita accurate sunt temperata, ut nulla sit in eis, ut in senibus, ac refrigeratis, ca
C loris defectio: nec ullus excessus, ut usu uenit ijs, qui se nimio labore conflictarũt, aut diutius in æstiuo
sole sunt morati. multo ẽt minus horum calor quicquam aut mordax, aut molestum habet adiunctum.
ut autem quæ dicuntur, planius intelligantur, non erit alienum, si balneorum meminerimus: in quibus
una est temperatorum formula, multæque intemperies perspiciuntur: quarũ una est, cũ sit, quàm opor-
teat, frigidius: altera, cum iam ad molestiam usque incaluerit: tertia, cum eius nec calorem, nec frigus
accusamus, sed uel hoc nomine reprehendimus, quod sit uaporum plenũ: quis enim est, quem lateat,
si modo homo sit, aquam sæpenumero temperatam esse, eodemque modo aerem, atque uaporem? sic
etiam lapis in balneis temperatus est, in quo nec calore, nec frigore nimio, nec squalore, nec humoris
redundãtia damnata, possumus uolutari. quemadmodum autem in aqua, lapide, & aere moderatus est
calor, ita etiam in uapore esse potest: qui sic temperatus cum balneum impleuerit, qui lauantur, mole-
stia illi quidem afficiuntur, & conqueruntur, sed tamen nec calidius, nec frigidius balneum uocant: ut
si quid tale ei accederet, duplici nomine ipsum damnarent, & quod frigidum, & quod uaporis plenum
esset: sicut etiam contra, immoderate calidum, & nimio cum uapore, culparent. Hæc igitur in memo-
ria habeamus, demusque operam, ne præ nimia, quam nonnulli ostentant, sapientia, ea quæ omnibus
hominibus generatim nota sunt, euertamus: sed si quando aliquem dicentem audierimus, huius ani-
D malis temperatum, illius intemperatum calorem esse, ueniat nobis balneorum in mentem, neque ad
quicquam aliud cogitationem conuertamus, quàm eo, quo cuncti mortales, qui integras tum in alijs
multis, tum in balneis, quorum modo meminimus, communes notiones seruant, quotidie intuentur:
nam & calidum, & frigidum, & item uaporis plenum, aut siccum, aut squalidum esse balneum dicunt,
& rem quandam propriam singulis nominibus indicant. est præterea aliud balneum fumi plenum, atq;
eius quidem innumerabilium mehercule formarum: siquidem alius ex quercinis est lignis, alius ex fi-
culnis, alius ex oleaginis, & pro quaque arbore alius, atque alius. non tamen operæ pretium est, singu
las nunc persequi differentias: cum mihi satis esse possit, uniuersum hoc unum genus una tum appel-
latione, tum notione comprehendere, ut fumidum esse balnei aerem dicamus, nec alioqui calorẽ, aut
frigus in eo damnemus: aut, quemadmodum fieri etiam potest, ut utrunque simul reprehendamus, &
quod calidum, & quod fumidum balneum sit. Sed missa iam balnea faciamus, & quæ quotidie domi
nostræ contingunt, in memoriam reuocemus. ædium, in quibus degimus, modo humiditatem, modo
frigus nimium, modo calorem damnamus. an igitur eodem modo aerem domus nostræ reprehendi-
mus, cum sub cane æstus sunt, quo dum est fumi plena domus? an hic quoque, ut in balneis, quandoq;
nulla est in calore differentia: est autem horum alius hoc tantum, aer calidus: alius uero præter hoc,
etiam fumidus. ac sæpe qui calidus tantum aer est, is lachrymas nunquam ciet: at fumidus id perpetuo
facit

facit,licet modice calidus sit. quare euidenter constat, calidum quod mordax est,non maiore calore, E sed alia re quapiam differre. sic persæpe,cum maximæ flammæ,quæ fumi expers sit, proximi stamus, ita incalescimus,ut ferme aduramur: nemo tamen,quod in fumo cótingit,morsum sentit, aut eius oculi illachrymantur. mirabile igitur erit,si quis in fumo atque flamma differentiam hanc agnoscat,in nostris uero corporibus eam non persentiscat: cum tamen in nobis calor ita uehemens quandoque sit, ut flammam imitetur: quandoque tam molesta,atque mordax, ut fumo non cedat. nec minus etiam admirabor, si nolit quis concedere,caloris in animantibus intemperies proportione respondere ijs, quæ in balneis,ædibusque uisuntur. quare sicut in ædibus alius est fumidarum ædium aer, alius earũ, quæ simpliciter calidæ sunt,sic, opinor, euidenter diuersus ab aere earum est,is,qui sit in illis,in quibus multæ lucernæ accensæ,aut faces fuliginem mittentes, ardent. proinde ut illum aerem fumidum, ità hunc fuliginosum,qui ex materia plane exusta fit,appellamus: cum enim fuligo & fumus flammæ excrementa sint,hoc tamen differunt inter se,quod fuligo exhalatio est materiæ terreæ plane exustæ, fumus uero neque plane exustæ,neque terreæ:sed semiustæ,& ex humida terreaque materia conflatæ. itaque si quis iure ac recte Hippocraticis decretis sit eruditus, is etiam didicit,eam,quæ iam ab omnibus medicis usitato uocabulo transpiratio sensum fugiens nominatur,qua corpora difflantur, partim uapori, partim aeri sicco,persimilem esse, partim uero cum eiusmodi humiditatibus prodire, ut etiam F sensibus percipiantur.

Desunt quædam.

Lycum, dum nullam in caloribus differentiam esse perspiceret,omnium artium constitutionem,quæ a Platone, ceterisque philosophis tradita est,euertisse. *Cap. 3.*

Atque hæc quidem Lyci uerba sunt, quibus calorem alium ab alio non differre confirmat: quæ ita sese euertunt,ut nullam externam desiderare reprehensionem uideantur: quid enim quæso est, quod ait,calor,si caloris notionem spectes,nullam habet cum alio calore differentiam. si uero quod addidit, si caloris notionem spectes,nihil significet,inde penitus adimatur: sin aliquid notat,certe aperte indicat,hac quidem ratione calorem a calore non differre, alia tamen in re quadam differre: nam si nullo modo differt, superuacanea plane fuit adiectio. sin alia ex parte differt,alia non item,quatenus differt, eatenus differentias intelligamus. nam si solum uerbo tenus unaquæque res consideretur, certe iam rerum omnium erunt sublata discrimina: siquidem animal,si notionem eius spectes,nihil ab alio animali discrepabit. planta quoque, si notionem eius spectes,nihil ab alia planta differet: arbor etiam, si G notionem eius spectes,ab alia arbore non erit diuersa. num igitur animalis differentiæ non sunt pennigerum,pedestre,aptum ad natandum, aquatile,terrestre,& aerium; aut mortale, & immortale: aut particeps rationis & expers: aut cicur & agreste: aut timidum & forte: aut aliæ, quæcunque sunt nobis perspicuæ?nam quid plures afferre opus est? sic inter plantas aliud arbor, aliud frutex,aliud spina, aliud herba,aliud surculus est.an uero cuncta animalia,in eo quod animalia sunt, nullam habent differentiam, & tamen eas omnes,quas retuli, & alias præterea non paucas animalis esse differentias uere quispiam dixerit? eadem est in plantis ratio:nam planta plantæ nõ interest,quod hæc particeps rationis sit,illa expers; nec quod hæc pennigera,aut pedestris sit, aut ullam ex prædictis differentijs iunctã habeat; sicut nec animal ab animali differt, quod hoc sit frutex, illud spina, aliud arbor, aliud herba, aliud surculus,aliud cedrus, sed hæc distributio ad genus plantarum pertinet. atqui Lycus ipse multas morborum differentias scribit, & tamen morbus in eo,quod morbus sit, ab alio non differt, sicut ne symptoma quidem in eo,quod symptoma sit a symptomate differre perspicimus.& tamen horum quoque differẽtias,sicut ẽt pleuritidis,& alterius cuiusuis morbi scribere Lycus conatur: quãuis pleuritis, quia pleuritis sit, ab alia nõ differat;& tñ hæc dolorẽ habet ad iugulũ usque,illa ad præcordia pertinentem.eodemque modo alia est, in qua sputum colore infectum emittitur,alia huic contraria, in qua ni- H hil expuitur,& ἄπτυστος a quibusdam appellatur:& aliæ differentiæ non paucę, quæ efficiunt, ut curatio quoque uarietur: quas quidem,& pręterea febrium differẽtias nobis exponere Lycus aggreditur.Sed siue illæ ex caloris redundantia, siue ex mordaci qualitate oriantur, nullum sane inter febres, quatenus febres sunt, discrimen intercedet. quam ob rem ita rudis Lycus est,ut a se artes omnes euerti non sentiat: siquidem artes in rei cuiusque differentijs cognoscendis consistunt: quod etiam in principio Philebi prolixa oratione testatum reliquit Plato: eiusque sentẽtiam Aristoteles,Theophrastus, Chrysippus,Mnesitheusque sunt secuti. nec quisquam est, qui de arte conscripserit,qui huic rationi non cõsenserit.uerba autem,quę primum de constitutione artium scripta reliquit Plato, hæc sunt fere: SOC. »
Vna in nobis ex ore egrediens uox est,& infinitę etiam numero uoces & omniũ, & cuiusq;. PRO. quid »
ni? SOC. neutrum tamen horum nos sapientes facit,neque quod infinitas,neque quod unam esse scia »
mus: sed quia & quot,& quales sint,tenemus, id unumquenque nostrum grammaticum efficit. PRO. »
uerissima narras. SOC. id ipsum est,quod musicum hominem reddit. PRO. quonam modo? SOC. una »
etiam in ea arte uox est. PRO. quid ni? SOC. duo autem statuamus graue, & acutum,& tertium,quod »
æquali tono constet. an ita uis? PRO. ita plane. SOC. nec dum tamen sis in musica sapiens,si sola hæc »
percipias. at si ne hęc quidem scias,profecto,ut ita dicam,nullius eris in musica pretij. PRO. certe nullius. »

A lius. SOC. Sed simul atque, o amice, interualla, quæ ad acutam, grauemq; uocem pertinent, quot numero, & qualia sint: tum uero terminos interuallorum, & quotcunque ex eis constitutæ coagmentationes sunt, comprehenderis. quæ cum maiores nostri intuerentur, nobis eorum sectatoribus, ut concentus uocaremus, tradiderunt. in corporis præterea motionibus eiusmodi affectus reperiuntur, quos numeris metimur, & proinde rhythmos, & metra appellari oportere censuerunt. itemque cogitare nos debere, hoc modo de quaque re, quæ una sit, atque plures, instituendam esse orationem: hæc enim cum ita percipias, tum sapiens fies. cumq; aliam quamuis rem hac ratione intuens comprehenderis, tunc etiam in eadem prudens euaseris. hæc Platonis oratio ad artium omnium constitutionem sanis auditoribus satis esse potuisset: nemo enim uel unius rei esse artifex potest, nisi differentias ipsius perspectas habeat. non erit autem ab re, si, quemadmodum Plato non esse satis putauit, hanc rem summatim exponere, nisi perspicuitatis causa grammaticæ, musicæq; artis exemplum subiunxisset, ita nos quoque ex arte pictorum, cui subiecta materia colorum est, exemplum depromamus: nam hic etiam licet dicere, colorem a colore, quia color sit, non differre: atque ita omnes colorum tolli differentias: id quod Plato ipse in principio Philebi nobis insinuauit. Socrati enim uoluptates diuidenti, is, qui cum disserebat, differre ipsas inter se, quia uoluptates sint, non concessit, simillimasque illas inter se esse asse-
B ruit: Socrates autem huic rationi occurrit hoc modo: enimuero inquit, o beate uir, color a colore nihil eo differt, quia color quisque sit: omnes tamen nigrum ab albo non differre solum, sed etiam esse maxime contrarium norunt. quinetiam figura omnis cum alia eiusdem est generis: partes tamen sunt partibus uel maxime contrariæ, uel infinitam inter se differentiam nactæ sunt. alia itidem multa eiusmodi comperiemus. quare ne fidem ei orationi adhibeas, quæ omnia maxime contraria unum facit. hæc est eius de coloribus, deq; figuris oratio. quæ uero de uoluptatibus habetur, huiusmodi est: iucunditate autem perfrui dicimus impotentem, & temperatum hoc ipso, quod agit temperanter. uoluptate quoque perfundi insipientem stultis opinionibus ac uana spe plenum: uoluptatem etiam sentire sapientem ex sapientia: quas quidem uoluptates, si quis similes inter se dixerit, quomodo is non merito insipiens uidebitur? porrò sicut Plato uoluptatum differentias paucis in hac oratione perstrinxit, in toto autem libro pluribus uerbis est persecutus: sic duobus in libris Sophista, atque Politico differentias artium explicuit. num igitur scientiarum, ac uoluptatum, itemque colorum, & figurarum, & sonorum, qui in uocibus sunt, eodemque modo ætatum, temporum, regionum, morborum, aliarum deniq; rerum omnium multæ differentiæ sunt, in solis uero caloribus aut non sunt omnino, aut cognosci ab hominibus non possunt? etenim Lyci oratio solius, ut ipse quidem putat, caloris differentias tollit: re
C uera tamen, omnium quoque reliquorum: siquidem uis eius rationis potest omnibus eodem modo cõuenire: idem enim ego de humoribus dicam, in eo, quod humores sint, nihil inter se differre. maximum uero eius erratum est, quod artes omnes adimit: quippe quæ ex formarum differentijs constituantur, atque Plato, cum summatim de artium constitutione uerba fecisset, exemplum postea subiecit, quo grammaticam artem constitui cognita uocum differentia declarauit. Lyci autem ratio & hanc, & cum hac musicam quoque artem, & alias præterea omnes tollit, dum ait, si notionem rei spectes unicam in se habere differentiam. attende quæso, ut primum ea ratio grammaticam, deinde uero ceteras omnes tollat. mihi quidem inquit, fieri nullo modo posse uidetur, ac ne comminisci quisquam poterit, uocem hanc consideranti in eo ipso, quod intelligitur, habere cum alia uoce in ipsa uidelicet pronunciatione
* differentiam: uel proprietate quadam, uel illa qualitate, quæ in pronunciatione posita est. hæcq; oratio eadem omnino est cum illa, quæ inter initia uerborum Lyci descripta est, & ex eisdem omnibus uerbis constat, uno solo uerbo caloris in nomen uocis commutato. quare si ea firma est, hæc itidem erit: at hæc infirma est, ergo illa quoque. nisi forte qui cum Lyco sentiunt, ο non esse diuersam uocem ab ω, nec ε ab η differre putant. Si uero has inter se diuersas esse fatebimur, & præter eas, α, ι, υ, & alias literas omnes, certe quatuor, & uiginti erunt. ars autem, quæ illarum nouit differentiam, grammatica est:
D sicut musica acumen, & grauitatem in uocibus perspectas habet. & tamẽ Lyci ratio has nihilominus euertit: nã uox, ut uox est, a uoce non differt: cum tamen mediæ chordæ tonus sit acutior, quàm eius, quæ λιχανὸς dicitur: grauior uero, quàm eius, quæ παραμέση nominatur. ac rursus inter has, τῆς λιχανοῦ tonus acutior est tono παρυπάτη μέσων. tonus uero παραμέσης grauior est semitonio tertiæ diuisarum: tum his alij acutiores, alij grauiores: rursusq; his alij usque, dum ad acutissimum, grauissimumque omnium tonum peruenerimus. Lycus autem, uir maxime admirandus, non animaduertit, hæc a se tolli omnia, dum ait, mihi quidem fieri non posse uidetur, nec comminisci quisquam poterit, calorem hac ratione consideranti, qua intelligitur, per eius inquam calfactionem, habere cum alio præterea calore differentiam. mirum uero, ni, dum colorem in eo, quod color est, a colore differre negat, pingendi quoque artem adimat: quippe quæ rubrum, album, nigrum, flauum, ceterosq; colores sub oculos subijcit. magis autem est ad persuadendum accommodata ratio, quæ de coloribus est, quàm quæ modo de calore est allata: nam calorem a calore differre quidem dicimus, sed non omnino contrarium esse: at colorem a colore non modo differre, uerum etiam album & nigrum esse natura maxime contrarium affirmamus.

Refellitur Lyci sententia, in colorum, humorumque differentijs explicandis. *cap.* 4.

At dixerit fortasse Lycus hoc loco, qui fieri potest, ut color in eo, quod color intelligitur, sit colori contrarius? ac uere quidem per deos immortales existimabit, colorem in eo, quod color sit, nihil ab alio

alio colore differre:sed ut hoc uerum est,ita illud quoque,album a nigro non differre solum, sed usque B
adeo differre,ut sit eius maxime contrarium. quærent autem fortasse,qui Lyco addicti sunt,quomodo
usu ueniat,ut simul idem sit,& simul sit maxime contrarium,ut in albo,nigroq; perspicitur: quibus nos
id adeo respondemus,si album simul & contrarium,& idem cum nigro esse non possit, ipsi utrum ma-
lint,eligant:nam & Plato,& Aristoteles,& Theophrastus fieri posse existimant, ut aliquid eiusdem sit
cum alio generis,tantum tamen specie differat,ut illi sit contrarium maxime. hi uero, si utrunque ser-
monem non uerum putant,euidentiorem ipsi eligant. est autem hic euidentior,quatenus inter omnes
constat,album esse nigro contrarium. quare si hoc uerum est,ipsi uero utrunque sermonem uerum esse
non posse censent,eum inquam,qui album & nigrum facit contraria,& eum, quo eadem esse dicuntur,
certe non recte dicent,nigrum ab albo,in eo quod color sit,non differre. is igitur, qui apud Platonem
est cum Socrate disserens, uenia fortasse dignus sit,dum uoluptatem in differentias a Socrate distribui
prohibet: siquidem nondum ullus erat conscriptus liber,in quo doceremur,fieri posse,ut multa eiusdē
essent generis, adeo tamen differrent,ut formam ac naturam haberent inter se cōtrariam uel maxime.
at postquam a Platone scriptus Philebus est,in quo uerum nos docet,si eum Lycus plane non legit,ho
minis ego doctrinam suspicio: si uero legit, nec intellexit,ingenij magnitudinem admiror. sin,cum in F
tellexerit,persuasus non est,eius iudicium beatum puto. ponit,pro Iupiter,quæstionem is, qui ne pri-
ma quidem dialectices rudimenta percepit. est ne apud Græcos quispiam,aut medicus, aut literator,
aut orator,aut philosophus,aut alius quiuis, qui in studio literarum uersetur, qui Platonis Philebum
non perlegerit? quanquam quid Philebum dico? id enim non in eo solum libro Plato docuit, sed in
alijs plerisque fecit eius mentionem; quorum unum saltem Lycus uir optimus,qui se demonstratiuas
rationes tractare profitebatur,legendum in manus sumpsisse debuerat: etenim turpe est,Hippocratem
uelle reprehendere,& ponere quæstiones,id quod uult, ut ipse quidem existimat, concludentes; ac ui-
deri,ne illa quidem prima attigisse,quæ a philosophis traduntur. Sed eius exemplum,quod de humo-
ribus attulit,mirabile est:uult enim hoc ipsum indicare,nihil eos differre inter se in eo, quod humidi
sint:in eo tamē quod acidi,quod acerbi,quod salsi,quod dulces sint,diuersos esse censet. qua in re ipse
sua uerba non intelligit:nam exponens quatenus humores differant,nullam in eis esse differentiā,pro-
bare se putat: Hippocratemq; frustra differentiam attulisse,Theophrastumq; frustra totum de succis
librum confecisse. & tamen hoc nomen succus,quandam humoris indicat differentiam:quæ quamuis
una humoris differentia sit,ea tamen constat natura, ut in alias item multas diuidi differentias possit.
uerum nihil mirabile est,Lycum,qui usque adeo imperitus est, ut adstringentem in aceto qualitatem
inesse putet,hac in re Hippocrati contradicere ausum esse:nam quæ ita sunt perspicua, ea nec Dioscori G
dem Anazarbeum,nec alios,quorum sunt de materia conscripti commentarij,latuerunt. harum autē
qualitatum alias salsas,alias salsuginosas,alias amaras,alias dulces,alias austeras, alias acerbas, alias
adstringentes,alias acres,alias acidas nominant. Lycus tamen,uir maxime admirandus, uel penitus
ignorat acidam ab adstringenti qualitate differre,uel gustatu plane caret, prorsus ut nullam in succis
differentiam sentiat:uidetur enim nullum alium ex acero,quàm ex piro,& mespilo,& pomo, & cydo-
nio sensum percipere:& tamen omnes homines ex pomis quædam acida,quædam adstringentia,quæ-
dam dulcia non secus,quàm opinor,mala punica & acida,& adstringentia,& dulcia appellant. in uinis
autem ut a uirtute uitium,sic adstringens qualitas ab acida distincta est:nam in quibus adstringens qua
litas est,ea sunt potentia:acidum uero secundum naturam nullum est. immo si uel parum huiusce qua-
litatis uino accedat,statim id in acetum commutatum iri suspicamur. fortasse igitur neq; oxylapathū,
neque oxalidē Lycus a lapatho,lactucaq; discreuit:in quibus ne minima quidē adstringendi pars inest,
acidę uero est utraque copiose particeps. quare mirabile sit,si hæc ab acida qualitate nomen duxere,
acetum uero ipsum nullam eius partem habeat. ita fit,ut Lycus,in quo ne integri quidem sensus com
munes sunt, Hippocrati insultare audeat. ei præterea nota quęstio est,quæ inter philosophos de nume
ro succorum uersatur.in eo igitur,quod succi sint,succus a succo non differt. sed ego lubenter auditē, H
si hæ differentiæ dulcis,acida,acris,amara,salsuginosa,salsa,acerba,austera,adstringēs,pinguis,succorū
non sunt,cuiusnam rei sint. fortasse autem aut uocum,aut colorum,aut odorum sunt,aut in rerum co-
gnitionem tactu nos perducunt.nam præterea hos sensus,in nobis nulli sunt alij,cum omnes quinq; sint,
gustatus,auditus,aspectus,odoratus,& tactus. atque ut alijs sensibus alia dignoscimus,quæ in ipsos ca-
dunt,sic etiam gustatu,succos,& ut in humoribus multæ differentiæ sunt,sic in sensibus: qui tamen in
eo, quod sensus sint,non differunt. Sed artis differendi peritissimus Lycus,nobis non permittet, ut hu
morum,quas diximus,differentias recenseamus: neque sensuum,quas omnes norunt:neque colorum,
ut album,nigrum,fuscum,flauum,rufum,rubrum,puniceum,& coeruleum:quod color,quia color sit,a
colore non differat. quam ob rem delirant,& medici & philosophi omnes,qui has in coloribus diffe-
rentias statuunt; in humoribus uero has,acidum,amarū, & acre, ac cetera quæcunque paulo ante me
moraui:sicut ipsorum etiam sensuum,quas iam diximus:propterea quod color,quia color sit, a colore
non differt,neq; sensus a sensu,neq; succus a succo,sicut nec febris a febri,nec calor a calore.insaniunt
igitur medici,qui multas febrium differentias,ut ardentem,lipyriam, hepialam,typhodem, pestilen-
tem,semitertianam,quotidianam,tertianam,ac quartanam esse scribunt. Lycus tamen ipse febrium
differentias,sicut aliarum rerum ferme omnium,literarum memoriæ consignauit.

A *De ignis, ac flammæ differentijs.* *Cap. 5.*

Quidnam igitur ille cogitabat, ut nunc nesciat, rem quamque in proprias differentias distribui? atque ignem, ex paleis accensum, quo in primis uti solent ij, qui aurum faciunt, ab eo, qui ex alia materia excitatur, nihil diuersum esse existimarit? ignis enim in eo, quod ignis sit, ab igni nõ differt: nisi maiore ui, ac minore: propterea quod ualidior, inualidiorque esse ignis potest: eum autem, qui ex paleis est, ipse infirmissimum putat, ideoque ad flandum aurum accommodatum esse statuit: quod absumatur, ac diffluat, si ualidiorem flammam sentiat. sed dicat fortasse quispiam, o Lyce, uir optime si unquam naturales philosophos, ut flammæ fiant, inuestigantes audiuisses, profecto eorum cognouisses differentias. quam ob rem ego hanc rem, quæ non parua est, tibi quàm breuissime fieri poterit, exponam. uidisti, opinor, dum uritur materia, exhalationem quandam in particulis inter se disiunctis excitari, inter quas medius quidam aer interceptus necessario incalescit, in minoreque, ac maiore ui permultum differt. sed & corporũ, quæ in sublime feruntur, nõ æqualia sunt in omnibus flãmis spatia: ut ẽt ipsius exhalationis natura est uaria. sed partes ex combusta materia sublatæ, densitate, raritateq; inter se differunt: itemque quod quædam semiustæ, quædam ex toto ustæ sint: aut omnino, quod hæ magis, illæ minus ignescant. cum igitur tanta in eis differentia conspiciatur, & aer, qui eas excipit, tum magis, tum minus ab illis sit B excalfactus, certe & permultam flammæ uarietatem, & non exiguam differentiam esse; quando mistionis inæqualitas differentiarum uim, copiamque parit, necessario arbitror.

Commemorantur quæ de triplici calore Lycus in Hippocratem scripta reliquerit. *Cap. 6.*

Quemadmodum autem hæc de igne Lycus inscite pronunciauit, ad eundem, ut opinio mea fert, modum fecit, cum dixisset, multum caloris tribus modis intelligi, & singulas eius significationes explanasset: nam & in substantia, & in qualitatis intentione, & in robore propriæ actionis ait multum caloris intelligi: in ijs autem, qui crescunt, multum caloris per substantiam non esse, quod exigua corporis moles sit: nec per qualitatis incrementum: propterea quod calidius, quàm eorum, qui in florenti ætate sunt, non appareat. quare fit, ut in robore propriarum actionum concedat quidem calorem eorũ, qui crescunt, esse maiorem, sed id tamen non propriè dici. oratio autem, qua hæc omnia persequitur, longissima est: sed ego, ut in superiore feci, sic in hac uideor esse facturus: cum enim ea oratio esset prolixior, non totam adscripsi: sed partem, quæ esset accommodatissima, delegi. idem in hac quoque fiat, & quod ad hoc institutum maxime pertinet, nunc ex illa describatur: Atque altera quidem, inquit, oratio hoc fine concludatur: nunc ad eam, quæ reliqua est, accedamus: debetis enim habere in memoria, me C duas a principio quæstiones proposuisse: alteram, an Hippocrates recte addiderit nomen innati: alteram, an recte dixerit, plurimum caloris inesse ijs, qui crescunt. quare cum altera quæstio ad finem perducta sit, ad alteram me conuertam, & conabor inuestigare, utrum recte dictum sit, plurimum caloris in ijs, qui crescunt, inesse. itaque in calore cum alio calore conferendo, tria sunt, quæ in quæstionem trahi debet, eaque sunt mirum in modum inter se disiuncta. primum est, quid sit aliud alio esse plus calidum: secundum, quid sit, aliud alio esse calidius: tertium, quid sit, aliud calidum esse alio ualentius. si quis igitur a nobis quærat, quale sit, quod plus aliud alio calidum est, quod proportione tale sit, respondere debemus: ut ei, qui inuestiget, quale sit, quod aliud alio plus humidum est, respondemus: nam ut interrogatio hoc loco primũ ad id, quod dictũ est pertinet; neq; aliud recte potest responderi, quàm id solum, quod substantia superet, siquidem amphora plus humoris continet, quàm dimidia: ita etiam in calido faciendum est: si quis id quærat, quale nam sit plus calidum altero, certe nihil aliud apte respondebimus, quàm quod substantia plus est: quòd uidelicet plus substantiæ ibi insit; maioremque locum occupet. nec quicquam prohibet, quin idem & plus calidum, & minus sit: quemadmodum humidum, quod substantia plus est, si effundatur, minus esse potest. quare fit, ut ad hanc interrogationem sic quispiam recte respondeat: ad illam uero, cum quæritur, quale sit, quod alterum est altero calidius, recte respon- D debis, si dicas, id esse, quod magis intentam caliditatem habet, etiam si in minore substantia sit. nam ut ei, qui rogat, quale sit, quod aliud alio candidius est, recte respondeatur id esse, quod magis intentam habeat qualitatem candoris: ita etiam, si quàm minima niuis sit portio, tamen eam quacunq; alia re alba candidiorem dixeris. atque ut ei, qui inuestiget, quale nam sit, quod alio sit humidius, recte respondebis quod sit magis fusum, ut aqua, quàm mel & pix humidior est, quamuis aqua in perexigua substantia, mel & pix in redundanti conspiciatur: sic si quis de calido sciteturι, quale nam sit, quod alio calidius est, recte respondeas, quod est in calfaciendo maxime intentum: qualis est ignis, quamuis exigua eius substantia consideretur: alterum autem, quod cum hoc collatum, tepidum est, quod maiore, quàm superius, substantia præditum est. atque ad hæc sic responderi licet. ei uero, qui percunctetur, quale nam sit alterum calidum altero ualidius, non iam similis superioribus est afferenda responsio: siquidem non dicemus esse id, quod magis in calfaciendo intentum est, neque quod in maiore spectatur substantia: sed quod in opere perficiendo ceteris præstet. id autem, quod dico, se habet hoc modo. caloris opera multa sunt: quædam enim ab ipso funduntur, quædam etiam coguntur; & multa admodum commutantur. &, ut particularim dicam, is nostris in corporibus alimentum in uentriculo, intestinisque concoquit: idque confectum, & in corpus deductum alterat, corporique affigit, dum ipsum †alit, & auget. est igitur alius calor alio ualentior, qui hæc potius possit efficere: isque non semper est,

† Græci libri habent ... ego tamen ... puto legi oportere.

cuius magis intenta qualitas,aut maior ſubſtantia ſit:propterea quod perſæpe fit,ut quod minore ſub- E ſtantia eſt, minoreq; calfactione,efficaciſſimum ad opus conficiendum appareat: ut enim ante dictum eſt nobis, non qui ad ſua munera præſtanda magis intentus eſt,ſed qui ſit moderatus maxime,is eſt ualentior: cum is,qui nimis in calfaciendo ſit intentus,actiones nonnunquam lædat:cuius rei maxima te ſtimonia ſunt,quæ ſupra de proprietate caloris diſſerui. cum hæc ita ſe habeant,triaq; ſint,ut ante dixi, quæ in comparatione alterius caloris cum altero trahi in quæſtionem poſſunt, dicatque hoc loco Hippocrates eos,qui augentur,habere plurimum innati caloris:de tribus unum dicendum eſt:aut eum pro prie uſum eſſe hac uoce,& falſi aliquid dixiſſe; aut abuſum uoce, & falſi aliquid protuliſſe: aut male uſum uoce eſſe,ut ueri aliquid dixiſſe uideretur:nam ſi plurimum caloris per ſubſtantiam ijs, qui creſcunt,ineſſe uult,ut ſi quis uas,quod altero tanto maius,quàm amphora ſit,plus,quàm amphoram con tinere humoris dicat; uoce quidem recte uſus uidebitur, falſi tamen quid eum dixiſſe eſt omnino neceſſe:propterea quod calor in ijs,qui creſcunt,non eſt ſubſtantia plurimus; cum eorum corporis moles non ſit maior,quàm in florenti ætate,aut ſenili:innatus autem calor per uniuerſum corpus protendatur. quod ſi plus caloris ineſſe in ijs,qui creſcunt,intelligat,quod magis ſit eorum intenta caliditas, ut ſi quis probare cupiens niuem eſſe alia re candida candidiorem,non eam eſſe candidiorem, neq; magis candidam,ſed in ea plus eſſe candoris dicat; certe utrobique errare Hippocrates uidebitur,& quod F non recte uocem uſurpet,& quod falſi quid pronunciet. atque in recto quidem uocis uſu uidetur peccare,quod uoce,qua in maiore ſubſtantia declaranda utimur,ipſe abuſus ſit,dum magis intentam calo ris qualitatem quandam uoluit indicare. falſum uero dixiſſe, ex hoc conſtabit, quod calorem, qui in ijs qui creſcunt,non ſit maxime intentus in qualitate in ea ætate calidiorem,quàm in ulla alia eſſe, non recte dixerit,cum in ijs,qui creſcunt,eſſe maxime intentam affirmarit. falſum autem eſſe, in ijs, qui cre ſcunt,maxime intentum eſſe calorem,intelligere quiuis facile poteſt:præſertim cum nullum in corpo re eorum,qui creſcunt,maxime intenti caloris ſignum comperiatur: nam quod ipſe attulit ſignum in li bro de natura hominis,ex quo facias coniecturam,plurimũ caloris in ijs eſſe, qui creſcunt,fatuum plane eſt:cum uelit hominem ſuperiore tempore fuiſſe,ſumpto argumento ab incremento,quod tum maximum factum eſt:non enim,inquit,alimentum ui,& præter naturam,dum corpus augetur, contra ſui ponderis propenſionem raperetur,niſi a re quadam ualida cogeretur. nam hoc non ſigno eſt,calorem magis in calfaciendo intendi,ſed ualidiorem ipſum eſſe:qui autem ualidior eſt,ut paulo ante dixi, non eſt,qui maxime intentam qualitatem habet,ſed qui ad opus conficiendum eſt maxime temperatus. cũ igitur hęc ita ſint,ſi Hippocrates ita loquitur,dum ait,qui creſcunt,plurimum innati caloris habent,du pliciter labitur,& quod hoc uocabulo male utitur,& quod falſi quid alioqui dicit. Sin autem,ut tertio G loco dixi,plurimum caloris eos habere uult,ut ualidiſſimus ſit calor ad opus peragendum, qui quidem ex eo,quod maxime temperatum eſt,proficiſcitur,non quod in maiore ſubſtantia inſit, aut quod in cal faciendo maxime intendatur; uocabulum non recte adhibuiſſe exiſtimabitur,dum plurimum dixit ca lorem,quem ualidiſſimum dici oportebat:tamẽ quod pronunciauit,recte dictum uidebitur: quia ut ab innato calore incrementum fit,ita etiam cõſentaneum eſt,ut,quin is ualidiſſimus ſit in ijs qui creſcunt, nec conijci,nec fieri poſſit. atque id,quod in hanc ſententiam in libro de natura hominis dictum eſt, mihi placebit; corpus,quod augetur,ac ui progreditur,calorem habeat ualidiſſimum neceſſe eſt. qua liſcunque autem fuerit hæc Lyci oratio,etſi prolixa eſt,tamen nihil plus,quàm quod nos expoſuimus, afferre uidetur. Si inquam Hippocrates plus eſſe caloris in ijs,qui creſcunt,cenſuit,commenſurata mo le ſubſtantiæ,eum in errore uerſari arbitratur:propterea quod planum ſit,corpus puerorũ minus eſſe. Si uero,quod magis intenta caliditas ſit,ait etiam quæ apparent ab hoc oppugnari:ſi denique,quod ad actiones obeundas ſit ualidior; id quidem uere dici concedit: ſed eum uocabulo male uſum eſſe pronunciat:quod in ijs qui creſcunt,non eſſe plus caloris,ſed calorem ualidiorem eſſe,ut ad actionem referatur,dici oportebat.

Refellit,quæ a Lyco de triplici calore dicta ſunt,docetque,propria innati caloris uis, & natura quænam ſit. *Cap. 7.* H

Sed dicat fortaſſe quiſpiam,qui illis reſpondere,quæ Lycus Hippocrati uitio dat, ſibi propoſuerit, uide optime Lyce,ne,quæ dixeris,uana ſint:in primis enim quod calidum ratione ſubſtantiæ eſt,id non iam totius corporis mole abſolute iudicatur:ſed ut alibi Lycus ipſe maximum eſſe hominis cerebrum, non ſumpta abſolute magnitudine,ſed ex proportione animalis cum alio animali,ſcriptum reliquit.ut igitur paruulum puellum maius habere cerebrum maximo elephanto ait,non ſolum habita magnitudinis corporis ratione,ſed adhibita etiam proportione,ita erit ei in calido corpore faciendum: ut ſpectaret prius,ex iis corporibus,quæ in nobis ſunt,qualenam inſitum eſſet,hoc eſt ἐμφυτον, primo inquã genitum:quod nomen ipſe quoque in Hippocratis libris eſſe ſcriptum non ignorat: & id corpus ſignificare,quod ſtatim ab initio præſto eſt ijs,quæ gignuntur:hoc eſt,ex quo primum ortum ſunt conſecuta. ecquidnam autem aliud hoc eſt,quàm ſanguis menſtruus,atque ſemen? equidem nihil tertium no ui. ſed cum in ijs,quæ gignuntur,corporis ſubſtantia ex his principijs conſtet, efficitur, ut quæ prima exquiſite conſtitutio ſit,ea non ex pluribus ijs,quæ dicta ſunt,ſed ex ſolis corporibus conflata ſit. quãquam quid exquiſite primam dico? Si enim meminerimus,qualem ſex dierum genituram Hippocrates expoſuerit,innatum corpus adhuc in ea permanere,plane intelligemus:nam priuſquam ulla oſſis,

aut

A aut uenæ,aut arteriæ,aut nerui,aut chartilaginis,aut ligamenti in fœtu natura appareat, solum corpus
calidum innatum eis inest:mollis enim caro,sanguinis grummo similis,formatione uacans,primam fœ
tus formam recipit; nonnullas,ut Hippocrates uocat,tanquam sanguinis uibices ex seminis substan-
tia:in qua candor adhuc manet,retinentem . progressu uero temporis ex multa immutatione, quæ con
tinenter efficitur,quædam ossis,chartilaginis,ligamenti,nerui,arteriæ,uenæque lineamenta fiunt : quo
quidem tempore calot innatus adhuc perseuerans est ipsius fœtus corpus:quod eo maius , atque am-
plius efficitur,quo magis fœtus augentur . Sed ipsorum corpus calidum innatũ,quod semen, sanguisq;
erat , minus redditur : quædamq; aduentitiorum corporum uarietas accedit:cum eorum,quæ diximus,
nullum sit innatum animantibus,sed aduentitia omnia . ac si quandoqne fieri possit,ut totum corpus ex
ossibns,aut neruis constaret:calor innatus ita amitteretur . uerum cum hoc fieri non possit, ut tamen ma
ior sit ossium,& chartilaginum,& neruorum,& ligamentorum,& arteriarum substantia, contingit . quã
ob rem animantia,quæ ad extremam senectutem peruenerunt,ut perexiguam naturam sanguineam ha
bent,sic ex solis propemodum ossibus,neruis,membranis,ligamentis,uenis,arterijs,& chartilaginibus
constant:caro enim sola inter animantium partes sanguinea est:cuius carnis minimam partem habent,
quæ senio confecta sunt,eamque eiusmodi,ut parum sanguinis contineat,duraque sit ; ceterarum par-
B tium,quæ enumeratæ sunt,nulla sanguinea est . ex quo fit,ut magnitudo innati corporis,quod ab effica
cissima qualitate,quæ in eo est,innatum calidum appellatum est,non sit absolute ex mole substãtiæ æsti
manda:sed facta cum non innatis comparatione,sit consideranda proportio:etenim ut in balneo,uapo
rem,aut,si malis,fumum,aur aliud huius generis,esse multum dicimus,non absolute ad domus magni-
tudinem,sed ad proprium balnei aerem referentes,sic in homine aut plurimam,aut paucam esse caloris
innati substantiam,facta cum non innatis corporibus comparatione,dicemus:ut enim cuncta in infan-
tibus sunt maxime sanguinea,idq; adeo,ut etiam in ossibus quid tale appareat,sic contra in senibus usu
uenit,ut omnia sint exanguia maxime,ut uel carnes sint huiusmodi : in quibus etiã pancissimus sanguis
inest.Sed corpus innatum calidum erat sanguis:quare ex his confici poterit,in ijs , qui crescunt , pluri-
mum esse innari corporis calidi:in ijs uero,qui cõsenuere,paucissimum . eodemq; modo seminis, quod
ex serosa humiditate ac spiritu,qui in ea est,constat,minima in senibus,plurima in corporibus eorum,
qui augentur,præcipue autem qui nuper in lucem editi sunt,est portio : ut in commentarijs de semine
est a nobis demonstratum.quod si forte dubites,an corpus eorum,qui crescunt,facile absumatur,ac dif
fluat,certe nec in alijs rebus ignoras,aquam calidam,aut oleum,aut alium quempiam huiusmodi hu-
morem breuissimo tempore totum per halitum digeri:quod neque in terra , neque in lapide, neque in
C alio,cuius frigida,siccaq; natura sit,conspicies:duæ enim in uniuersa rerum natura qualitates sunt, quæ
facillime per halitum digeruntur,humiditas,ac caliditas:duæ itidem,quæ perdurent,siccitas, & frigidi-
tas . quare nihil mirabile est,si corpora puerorum utpote quæ humida,calidaq; sint,facile difflantur; se-
num uero,quæ quia frigida,siccaq; sunt,essentiam compactam habent, non facile discutiuntur . quam
ob rem,optime Lyce,ea uitio uertis Hippocrati,quæ ribi obijci iure poterant : uiderisque præcipuum
quoddam documentum,quod neminem fugit eorum,qui recte instituti sunt,ignorare:nã multam sub-
stantiam,quæ simplex sit,corporis moles dijudicat:quę uero sit ex diuersis conflata rebus,eam æstimat
mistorum proportio:sicut etiam cerebrum,aut aliam partium reliquarum . hoc etiam modo qui uinum
aqua temperant bibendi causa,aut plus uini,aut plus aquæ,aut neutrius esse dicunt, cum moderata fa-
cta temperatio est.nemo autem ita stupidus est,ut cum in uini dolium aquæ heminam coniecerit , plus
esse in dolio aquæ,quàm in paruo poculo,dicat:si,uerbi gratia, ex tribus cyathis , qui eo contineantur,
unus aquæ,duo uini sint. Lycus autem,ut ego quidem arbitror,in medicamento,quod τετραφάρμακον ap
pellatur,& ex cera,adipe,pice,ac resina æqua portione temperatis conflatur , si quis ei duplum pro ra-
tione aliorum picis indat,nunquam dicet plus picis inesse : sed esse hoc etiam loco animaduertendum
monebit,utrum dolium sit totum eius medicamẽti plenum,an paruum aliquod uasculum sit . atq; plus
D in dolio,quam in uasculo esse affirmabit:etiam si in altero sit omnium par modus ; in uasculo autem pi-
cis duplum aliorum sit adiectum . quare si hæc omnia errata aliorum etiam sunt, qui multum ,quod ex
proportione & mistione dicitur,ab eo,quod ex communi mensura ita absolute dicitur,discernere non
possunt,nonne eodem modo dici poterit in ijs,in quibus Lycus Hippocratem criminatur ? etenim &
substantia innati caloris plurima est in ijs,qui crescunt,ad aliorum uidelicet proportionem:& unà cum
ipsa,qualitas eodem modo:quando propriæ qualitates non secus , quàm facultates separari a substan-
tijs non possunt . Sic etiam si in tetrapharmacum plus picis ad aliorum proportionem iniectum sit,
non solum eius substantiæ , sed etiam qualitatis , ac facultatis plus inesse dices : atque ita humo-
rem , quicunque is picis sit , esse adauctum . perspicuũ igitur est,in tribus multi significationibus,quas
Lycus retulit,sic plus picis in tetrapharmaco,ut innati caloris in animantibus dici posse . idq; apertius
est in ijs,in quibus ea,quæ miscentur,nõ tota inter se contẽperantur,tribus modis,quos Lycus memo-
rauit,alterũ altero plus dici. ut in hoc medicamento, quod maxime in usu est ; quodq; ex iride , aristo-
lochia , erui farina , thureque , æquali inter se omnium modo , conficitur: posset quis unum ex eis
duplici aliorum pondere immiscere , aristolochiam uerbi gratia : ac de illorum mistione uere dicere ,
plus inesse aristolochiæ & substantia,& qualitate,& efficacia,ac cetera superare.idem affirmari de bal-
neo licebit , in quo non modo aer insit temperatus, sed etiam quædam fumi & uaporis adiuncta sit por-
tio:

tio: ex his enim interdum plus fumi, interdum plus uaporis, ut etiam naturalis balnei aeris esse po- E teſt. quod autem abſolute dicitur, non multitudine ſubſtantiæ exuperantis metimur, cum qua & qualitatem, & quæ ab hac fit, actionem augeri necesse eſt. ſtatuamus igitur plus esse fumi ſubſtantiæ, quàm aliorum duorum: quare hic recte dices, plus esse qualitatis fumi, pluſque efficaciæ, quàm aliorum: cum tamen inter omnes conſtet, non effici plus qualitatis alia qualitate, ſed qualitatem fieri uehementiorem. ſicut etiam languidiorem, non minorem: & tamen in uniuerſa uita, atque omnibus artibus horum uocabulorum uſus eſt plurimus. ſed quid opus eſt, alia memorare, cum huius rei teſtimonium euidens in febribus habeamus? has enim cuncti modo maiores, modo minores fuiſſe, quotidie dicunt: modo uero hunc minus, illum magis hodie aut heri febricitare aiunt. Si igitur ponamus, plus quod ex qualitate dicitur, ita intelligi, nihil mirabile erit, ſi in quo balneo plus ſit fumi ſubſtantię, in eo plus quoque qualitatis, efficaciæque esse dicamus: quam, ſi proprie loquamur, ualidam, uehementemque: ſi non proprie, maiorem, & plus appellabimus: fumus enim dum eius ſubſtantia augebitur, oculos morſu uellicabit. quare cum unà cum ſubſtantijs, propriæ item qualitates, efficaciæque augeantur, uere quis in eiuſmodi balneo plurimum fumi esse aſſeruerit. præterea uero ſtatuamus, uti diximus, in balneo pares esse uaporis, fumique portiones: propriæ autem aeris ſubſtantiæ plurimum, quæ innato animantium calori proportione reſpondeat: eo enim caſu plurimum esse proprij caloris F in balneo dicetur. an igitur diſſimile huic eſt, quod inanimantium humoribus euenit; ex quibus in uaporem reſolutis is exiſtit calor, qui extrinſecus tangentibus occurrit? nam alius a ſanguine, alius a pituita: alius a flaua, atraque bili calor accenditur. in puerulis quidem plurima ineſt ſanguinis ſubſtantia, pro miſtionis proportione (hoc enim ſemper commemorandum eſt ijs, qui quaſi ueterno oppreſſi, talia eſſutiunt, qualia Lycus literis mandauit) tum qualitas, quæ ſimul increſcit, proba, amicaque eſt, nec ſe mordacem, moleſtamque tangentibus offert: itemque efficacia, qua concoctiones neque nidoroſæ, neque etiam acidæ efficiuntur: quod in pituita fieri ſolet. quibus quidem ſit rebus, o præſtantiſſime Lyce, ut in ijs, qui creſcunt, omnibus modis plus innati caloris inſit: atque ita nihil errarit Hippocrates, ſed tu potius conuiciator esse deprehendaris: nam ijs, quæ monimentis tradidiſti literarum, cum ea aperte reprehendas, quæ prorſus ignoras, plane oſtendiſti, te ab Hippocraticis præceptoribus nulla unquam inſtitutione fuiſſe imbutum, ut eius aliquam percipere ſententiam poſſes. præterea cum omnis doctrinæ expertem contradictionem attuleris, te omnium artium euertere conſtitutionem conari declaraſti: nec ſcis, quæ de his ipſis Plato ſæpe literis prodiderit, & tibi ipſe pugnantia ſæpe profers, ac iuuenum animos deprauas, qui perinde, ac tu, non ſint in differendi ratione uerſati, ut ueras orationes a falſis neſciant diſcernere. præterea uero, cum in uerba Hippocratis prius, quàm ea perceperis, conſcribere ex- G planationes inſtitueris, audaciſſimus ſimul, & nugator uideris.

GALENI LIBER CONTRA EA, QVÆ A IVLIANO IN HIPPOCRATIS APHORISMOS OBIECTA SVNT:

Ioanne Baptiſta Raſario, Nouarienſi, Medico, interprete.

Medicos ſæpe eas euacuationes, quæ natura ſponte fiunt, imitari. Cap. I.

VEMADMODVM legibus cautum eſt, ut eadem pœna, qua reus, ſi damna- H tus eſſet, puniatur is, qui falſo accuſarit: ita ſane nobiſcum melius ageretur, ſi in eos, qui falſo ijs, quæ nunquam didicerunt, contradicunt, digna ſuis erratis pœna animaduerteretur. uerum cum neſcio quo modo liceat de iniuria in ius uocare, nullaq; de ijs, qui falſo criminãtur ſit lata lex: inde, opinor, efficit, ut impuriſſimi homines inuehi in præſtantiſſimos audeant: etenim ut olim in Aegypto quicquid in artibus inueniretur, id communi eruditorum conſeſſu comprobatum, columnis quibuſdam ſacro in loco poſitis inſcribebatur: ſic apud nos esse oporteret proborum, doctorumque hominum collegium, qui recentiorum ſcripta perpenderent: quæque bona eſſent, publicis in locis ſtatuenda, quæ mala, ea de rerum natura tollenda curarent. quo in genere præſtaret etiam, ut ne auctoris quidem nomen inſcriberetur, quod priſcis temporibus apud Aegyptios eſt obſeruatum: hac enim ratione nimium eorum, qui gloriæ cupidiſſimi ſunt, ſtudium retunderetur. nunc uero cum cuiuis & ſcribere, & ferre ſententiam liceat, audaciſſimus quiſque uulgo commendatur: id quod Theſſalo contigit in ijs, in quibus contumelioſe in Hippocratem inuectus eſt. quanquam uno libro confecto, in quo putat aphoriſmos reprehendere, ſe ne minimam quidem Hippocraticæ artis partem didiciſſe, plane teſtatum reliquit. æquum tamen fuerat, ut prius eam percepiſſet, tum

A tum ad contradicendum animum appulisset. an hoc minime recte est a me dictum? neq; enim si eam
ille didicisset, ueritati repugnare ausus esset: nisi omnino impudens fuisset, qualis nunc etiam Alexan-
driæ Iulianus inuentus est, cuius duo de quinquaginta libri contra Hippocratis aphorismos esse memo.
« rantur. in quorum secundum nuper incidi, in quo falsum esse hunc aphorismum arbitratur: In pertur-
« bationibus uentris, & uomitibus, qui sponte cientur, si qualia purgari debent, purgentur, confert, ac le-
« uiter ferunt: sin secus, contra fit. Sic uasorum quoq; inanitio, si qualis fieri debeat, fiat, prodest, ac leui-
ter ferunt: sin secus, contra. ac fortunæ quidem habenda gratia est, quæ nobis librum hunc primo legē-
dum obtulit, ne longius forte tempus nobis fuisset frustra in ijs legendis conterendum, quæ in primum
aphorismum, qui ceterorum subinde procemium est, conscripserat: fortasse enim contra illa scribere co
actus, nihil magni momenti fecisse uiderer, propterea quod ea oratio nondum medicam contemplatio
nem attingat: aphorismus autem propositus non parum ad artem pertinet: cum hoc consilij medicis de
tur, ut ex euacuationibus, quæ per superiorem, inferioremq; uentrem sponte fiunt, eas quæ prosint, imi
tentur: tum quænam eiusmodi sint, & quibus dignoscendæ sint notis, non minus, quàm quæ lædunt, ape
riatur. quod si Iulianus ab Hippocraticis doctoribus artem didicisset, non iam ueris repugnare ausus
esset: uerum cum nec ipse, nec is, qui ei stoliditatis huius auctor fuit, Thessalus, artem Asclepiadarū co-
B gnouerint, ne quis miretur, ea illis esse incognita, quæ ne illi quidē, qui sine ratione facere se medicinā
dicunt, ignorarunt. illos quidem licet dicentes audire, artem ex imitatrice experientia esse auctam ma
xime: quæcunq; enim casu facta ægris utilitatem attulerunt, ea nos, inquiunt, imitati, sæpenumero artē
constituimus. tum horū diuisione adhibita, naturalia uocant ea, quorum causa prodit a corpore: quorū
uero foris causa prouenit, ea fieri fortuna confirmant: ut iam non solius naturæ, sed ēt fortunæ medicus
sit imitator. cum autē ab illis multa sunt eorum, quæ a fortuna profuerunt, allata exēpla, tum uero eius,
qui cū cecidisset, uena in fronte disrupta est: ipsiq; in eo, qui non secus, quàm ille, affectus esset, spe eius-
dem utilitatis ducti, eandem secare uenam non sunt ueriti. quinetiam aluus copiose fluens oculis in-
« flammatis magnopere profuit: nosq;, ut eius facti imitatores essemus, excitauit. Simili quoque modo
biliosorum excrementorum uomitus confertim excitus morbo regio affectis uisus est sæpissime opem
« attulisse, ut aqueorum hydropibus, & ijs, quos elephas morbus uexat, nigrorum humorum euacuatio.
« ex quibus plane patet, imitatorem esse medicum debere. quid autem attinet, euacuationes, quæ spon
te fiunt, commemorare, cum præceptorum opera imitantes artem addiscamus? an Thessalum imitari
debebunt eius discipuli, si is iniecto clysteri, quo aluus subducatur, ægrum curet, si uero aluus sponte
fluxerit, id non imitabuntur? an cum menstrua sit suppressa purgatio, sanguinisque uomitus mulieri su
C boriatur, Thessalus aut citata purgatione, aut uena secta, affectum curare instituat, non errabunt disci-
« puli, si doctorem imitentur: sponte autem mensibus erumpentibus leuari mulier incipiat, non iam id
« imitari debebunt? ut autem ad imitationem pertinet, nihil interest, siue ab obstetrice, siue a Thessalo
« menses prouocentur, siue a neutro horum, sed ijs sponte fluentibus ægra leuetur, quādo utilitas ex eua
« cuatione, non ex eo, qui molitus eam sit, subsecuta est: id quod docuit Hippocrates, cum hunc aphoris-
« mum conscripsit; Mulieri sanguinem euomenti, si menses prorumpant, solutio fit. ut aūt menses prorū
« pant, siue naturaliter, siue nostra opera id fiat, ab eo inquit, affectu liberabitur: propterea quod nō cau
« sa, quæ id effecit, sed quod factum est, ægrā iuuat, modo unum mensibus adsit, ut confertim effluant,
« quod Hippocrates uerbo prorumpant, significauit: qui euacuationes, quæ confertim fiunt, eo uerbo
« indicare consueuit: perinde ac si hoc pacto dixisset, Mulieri sanguinem euomenti, si menses confertim
profluant, solutio fit. dies me profecto deficiat, si quæcunque sponte facta homines imitentur, com-
« memoraro. nec certe quisquam alius est, cui hoc in dubium ueniat: sed, ut de communi sententia, in-
ter omnes conuenit. Soli perditi sophistæ dubitant, qui in artis quidem operibus uel uulgaribus qui-
busuis hominibus sunt deteriores: sed tamen in contexendis prolixis contra optimos medicos nugis,
omni abiecto pudore, ualde exercitati: qualis nuper fuit Iulianus is, quem omnes nunquam esse in
D arte exercenda uersatum, & impudenter ueteres medicos configere maledictis, cognouerunt.

Amicorum precibus compulsum esse Gal. ut in Iulianum scriberet. *Cap. 2.*

Quæ igitur contra ante dictum aphorismum scribere ausus est, ne dici quidem potest, quantum præ se ferant, ignorationis ne dicam, an impudentiæ, an audaciæ: an potius, si uerum dicendum est, hæc omnia, atque his etiam multo plura. fortasse igitur præstabat, ne illis quidem scripto contradicere: neque quicquam in hoc operæ ponere, ac temporis. uerum cum multi admodum amici id a me obnixe rogarent, ut quæcunque post allatum ad nos librum, in quo Iulianus prædictum refellere aphorismum conatur, disseruissem, in commentarium referrem, eisque traderem, hoc non mediocre certamen ingressus sum: atque etiam, si fateri uerum licet, multo maius, quàm fuerit habitus a me sex diebus, aut etiam pluribus, sermo ex tempore: quo docui, quantam uim nugarum Iulianus in librum illum suum congessisset. enimuero, quod in ore omnium est, quàm aptissime in hunc conueniret, nihil hoc homine reperiri posse loquacius: cumque loquax unus Thersites inter Achiuos dicatur: tamen hoc est in Iulianum, quàm in Thersitem, accōmodatius: quippe qui loquacitate uincat omnes, qui unquam extiterunt. quam ob rem qui aderant, dum eius liber legeretur, duplici nomine hominem notarunt: & quod nimis loquax esset, & quod nullum finem eius reperiret oratio. unde non me, qui eum resipiscere docerem, sed Vlysse potius ei opus esset, qui eum sceptro coerceret: homo enim ita stupidus,

& bardus,ne si musarum quidem chorus uelit,resipiscat.itaque cum inuitus me ad scribendum contule E rim,ne ab ijs,qui hæc legerent,reprehenderer,hæc præfatus sum.sed quando hominem stupidum,indoctum,& qui se sapientem putet, quique in uniuersa uita inter imperitos nugari adolescentulos consueuit,apud quos propter maledicta,quibus ueteres incessit, in aliqua se haberi existimatione arbitratur, sum reprehensurus. hoc mihi concedi postulo, ut uel præter meam consuetudinem, illius inscitiam uerbis castigare asperioribus mihi liceat: iniquum enim esset, si illi præstantissimos ueterum auctorum lacessere maledictis licuisset,ac nobis illius inscitiam perspicuis demonstrationibus refellere non concederetur: ea namque adeo excreuit,ut unde quis initium sumat,non iam facile comperiat.

Notatur Iuliani iniquitas, quod Sabini explanationem coarguens, in Hippocratem se scribere profiteretur: tum quæ pro methodicis attulerit,memorantur. *Cap. 3.*

Atque is quidem, omisso Hippocrate, in libri initio in Sabinum longa inuehitur oratione, ut etiam in toto fecisse opere uidetur: & tamen nõ in Sabini explanationes,sed in Hippocratis aphorismos eius est librorum inscriptio:deinde, ut eius mos est,plurima nugatur,congesto unum in locum nugarum obscurarum aceruo,quas si refellere quis uelit, maximum is librum prius confecerit,quàm ipsam attigisse rem uideatur: ut deinde omnia non esse dicta concedat: unde non facile sit scribenti hæc ipsa disponere,immo uero ne fieri quidem possit. nos tamen in ijs sermonibus, quos ex tempore quod eruditos F uiros sæpe habuimus,facultatem quandam,ex similitudine uidelicet explicationum, quæ in ueterum libros scribuntur, in uentam adhiberi posse ostendimus: ut enim propositum eorum librum in publicis explicamus disputationibus, sic

Hic quædam desiderantur.

Sin autem dicat methodicus,se clam naturæ arcana perscrutari,nec se uentosum, & de se magnifice loquentem faciat,nec antiquiorem abditi decreti radicem in medium proferat, duos esse corporis affectus: propterea quod ei,qui in naturali sit statu duæ inter se aduersariæ mutationes,conuersionesque insidientur,dum aut nimium constrictus est,aut nimium fusus: uideri sane poterit ea afferre, quæ cogitatione, non a philosophis quidem res naturales perscrutantibus, deque uniuersorum materia dissentibus, sed a medicis naturalibus comprehendantur. atque hæc una est ex admirabilibus Iuliani sermonibus oratio: in quibus sermonibus ab ijs, quæ Asclepiades, Themiso, & Thessalus elementa posuerunt,dissentiens,ad eos se recepit philosophos,qui uacuum penitus de mundo sustulerunt. huic autem alteram subnectit hoc modo: Neque uero continere iam linguam possum, quin eloquar. quid.n. G iam id tandem est, nisi quemadmodum elementorum ortus huiusmodi conuersiones est consecutus, ita etiam calidi,frigidi, humidi, siccique natura: ab illis enim ueluti parentibus primis hæc opera exoriuntur. Vide ut quàm altissimis, maximeque sublimibus thronis hæc methodus sedens latuit: quam cum ego mea modestia, animique moderatione latere in cælo cuperem, solus & primus indicaui, & nebulam, quæ tenebras eidem offundebat, discussi, atque in libertatem uindicaui. atque hæc quidem Iulianus: ac deinde hęc quoq; subiungit:Ego uero cum Epicuro,cuius elementa repudio,mini me consentio: quippe qui unam substantiam non efficiat. hæc atque alia permulta de methodo a Iuliano scripta sunt in toto eo libro,qui Philo inscriptus est.in alio autem,qui de animi,corporisq; perturbationibus est,habet hæc: Iam moderatum, mẽsuratumq; adstrictionis, effluxionisq; statum in humanis coagmentationibus constituentes,ei sanitatis nomen imposuimus. cumque huic medincritati insidias morbi struunt,corpora necessario patiuntur,dum contrahuntur, & obdurantur, & sicciora redduntur: aut dum funduntur,molliuntur,& humectantur.

Iulianum ab academicis, Stoicis, ac Peripateticis de elementis, & caussis morborum dissentire. *Cap. 4.*

Hæc igitur sunt huius præstantissimi sophistæ uerba: qui ait methodicos medicos,Zenonem, Aristotelem,ac Platonem sequi. nos uero uicissim cum admonebimus, & unumquenque horum philosopho H rum, & alios quamplurimos, qui illis successere, existimasse sanitatem esse calidi, frigidi, sicci, & humidi temperiem: ac morbos,qui ex uictus ratione existunt,ex horum singulorum defectione,aut exuperantia procreari: atque in corporibus succos esse,quorum humida,uel sicca uis sit; & item alios,quorum sit calida,frigidaue facultas,qui morbis proportione respondeant. sic Plato unà cum ijs omnibus, qui eum sunt secuti;sic Aristoteles cum Peripateticis omnibus; sic denique Zeno,& Chrysippus cum tota schola Stoicorum censuerunt.at Iulianus ne librum quidem ullum legit eorum uirorum,nec quid consequens sit,quidue repugnans,plane intelligit: alioqui enim hæc illi sectæ conuenire cognouisset, quæ inane sustulit: ei uero,quæ hoc statuit,conuenire hoc,sanitatem esse quandam meatuum aptã mẽsuram: ac morbos ex uictus ratione obortos in constrictione & effluxu eorum,quæ per id feruntur, cõsistere. num igitur Aristotelis,Chrysippi, cęterorumque Peripateticorum, Stoicorumq; omnium uerba subiungam,in quibus in pituitam,& bilem morborum causas conijciunt, primosque morbos non secus,quàm elementa,esse quatuor calidum,frigidum,humidum,& siccum affirmant? an uero hoc, utpote quod non unum,aut duos,sed tres,& quatuor,& item plures implere libros queat, omittere est melius,ut ijs solis,quæ a Platone sunt literis consignata,contenti simus? quod si ita facere præstat, nec unà cum garrulo sophista usquequaque nugari,cum hoc solum de Peripateticis, Stoicisq; philosophis præ-

E fatus ero, finem de his dicendi faciam: nempe nullum Aristotelis, Theophrastique librum inueniri, in quo si de morbis loqui cogantur, calidum, frigidum, siccum, & humidum prætereuntes, orationē suam absoluant: sed cum horum semper mentionem faciunt, tum cum his etiam persæpe utriusque bilis, atræ, & flauæ, ac non raro pituitæ: earumque differentias explicant, & illam acidam, hanc salsam, aut salsuginosam, aliam dulcem uocant. Chrysippus quoque non aliter, sed ita semper & de morbis, & de succis disserit. ac si quis uelit illorum solum trium uirorum seligere de hac re uerba, is non paucos libros implebit: præsertim si tantum, quantum Iulianus Alexādriæ sit otij nactus. at si aliorum & Stoicorum & Peripateticorum omnium uerba afferat, uniuersam is bibliothecam explebit. ego tamen, ut dixi, ceteris omissis, solius Platonis qui ubique decreta Hippocratis sectatur, uerbis ero contentus; atque ea quidem non ex omnibus eius libris, qui multi sunt, sed ex uno solo Timæo depromam. Vnde autem inquit, morbi nascantur, est omnibus perspicuum: cum enim quatuor sint eorum genera, ex quibus compactum corpus est, aqua, terra, ignis, & aer: horum præter naturam exuperantia atq; defectio, & ex sua in alienam sedem commigratio, & cum ignis, ac cetera singillatim, (quando hęc plura uno genera sunt) quod sibi cōueniens non est, assumunt, aliaq; omnia huiusce generis fiunt; tum seditiones, morbiq; existunt: nam cum unumquodque de sua natura deflexit, atq; excidit, tū quæ prius frigebant calefiūt: quę F arida erant, humida redduntur: itemq; leuia, & grauia. atque omnes prorsus mutationes suscipiunt. in his uerbis Plato & in primis elementis, & eorū qualitatibus Hippocratis sententiam perspicue sequitur: in sequentibus uero, cum causas morborum succis acceptas refert, scribit fere ad hunc modū: Alba autem pituita ob bullarum spiritum intus detenta, difficilis est: extra uero corpus ducta perspiratione, mitior illa quidem est, sed corpus uarie affectum reddit, uitiligines, alphosque, & alios eiusdē generis morbos gignens. at ubi atrę bili cōmista in diuinissimos capitis orbes illabitur, eosq; perturbat, ut in somno mitior est, sic in uigilia sit ad expellendum difficilior: cumque hic morbus sacræ naturæ sit, iure optimo sacer appellatur. his autem uerbis alia subiungens ait: Proinde acida, salsaque pituita est morborum omnium, qui ex destillatione gignuntur, fons & origo. quia uero in plurima loca illabitur, ideo plurima quoq; †nomina sortita est. hæc est Platonis de pituita, deque atra bili sententia. quæ uero de flaua bili deinceps dicat, attendito: Quæcunque uero inquit, in corpore, quod uri, atque ardere uideātur, inflāmatione tentari dicuntur, ea omnia ex bili sunt profecta. quæ cum expirat extrinsecus, æstu suo tumores uarios producit. eadem intus inclusa, plurimos perurentes morbos procreat: maxime uero, cum puro commista sanguini fibrarum genus de suo ordine abduxerit: quæ ideo sunt in sanguinem distributæ ut is mediocritatem in tenuitate, crassitudineq; conseruaret: neq; ob calorem ut humor ex raro cor- G pore deflueret: nec rursum densior ægre moueatur, ac se uix in uenis conuertat. hanc autem commoditatem ad naturam gignendam fibræ afferunt: quas si quis emortuo, refrigeratoque sanguine inter se cōducat, quod reliquum est sanguinis, uniuersum fluidum redditur. ubi uero missæ factæ sint, statim cū ambiente frigore congelantur. cumq; fibræ hanc uim in sanguine obtineant, bilis quæ natura facta uetus sanguis est, & ex carnibus in hunc est iterū eliquata, calida & humida paulatim primū in illū incidēs, ob hanc uim fibrarum congelatur: congelata uero, ac per uim extincta procellam intus, tremoremq; excitat. quod si copiosior influat, suoque calore fibras superet, efferuescens fibras de suo ordine deturbat. ac si satis est, ut ad extremum usq; uictrix permaneat, ad medullas penetrans, & exurens, ibi animæ uincula, quasi nauis retinacula quædam soluit, liberāq; dimittit. sin inferior est, corpusq; liquescens ei resistit, tunc uicta, aut in totum corpus truditur, aut per uenas in inferiorem, aut superiorem uentrē cōpulsa e corpore uelut e seditiosa ciuitate eiecta, læuitatem intestinorum, tormina, atq; huiusmodi morborū omne genus parit. hæc sunt, quæ Plato Hippocratem secutus in Timæo solum memoriæ literarū prodidit. siquis uero ea colligat omnia, quæ in alijs eius libris comperiuntur, is longitudine orationis imitari Iulianum uidebitur. id quod multo magis faciet, si omnia feret, quæ Aristoteles, Theophrastus, Chrysippus, ceterique, Peripatetici, ac Stoici, de calido, de humido, de frigido, de sicco, de bili, de H pituita, de bona deque aduersa ualetudine scripta reliquerunt. equidem quosdam iam esse arbitror, qui nostram in hoc stupido sophista refellendo orationis magnitudinem reprehendant: nam qui non est ueritus, (pro Iupiter, dijque alij) Platonem, Aristotelem, Zenonem, ceterosq; qui ab illis profectis sunt, Philosophos, laudibus extolleret; quæ uero de corporis elementis, ab Hippocrate dicta sunt, reprehendere, quid tandem est rerum omnium, quod eiusmodi hominem dicere pudeat?

† τροφύατα legit apud Platonem .i. morbos creat.

Neque ignorationem, neque discordiam philosophorum in nomine naturæ positam efficere, quin naturaliter, & præter naturam affectos esse homines dicamus. Cap. 5.

Sed hæc missa faciamus: deinceps uero quæ scribit, perpendamus, dū ne naturæ quidē nomē uult, ut uidetur, a quoquā considerari. eius orationis hoe est initiū: Nunquā illi nobis, aut etiam sibi ipsi re uera persuaserint, se quid natura sit, intelligere: quam tamen in omnes partes uersant, & ubiq; magnifica uerba proferunt, eam quæ aut calorem simplicem; aut temperatura commistum; aut frigidi, spiritusq; substantiam appellant. ad hæc uero multa deinceps addit, eosque naturæ substantiam nosse† cōcedit: quasi Hippocrates naturæ nomen in aphorismo nobis proposito adscripserit, & non dixerit, in ijs, qui sponte cientur. unde igitur in hunc locum naturæ nomen uenit? non aliunde sane, quàm ex solita Iuliani loquacitate, ut ei prolixioris orationis occasio daretur: quàm si quis explicarit, is nugas illius faci-

† Hoc loco uidetur addēda negatio.

le deprehendet. quoniam igitur medici omnes partim natura, partim fortuna fieri euacuationes E aiunt, ut earum causam interdum ex ægrorum oriri corpore, interdum uero foris aduenire declarent: ille occasionem nugandi de naturæ nomine præripuit. est autē eius, ut summatim dicam, hęc sententia. de naturalibus euacuationibus loqui non decebat eos, qui quid natura ipsa sit, ignorabant. Sed, o princeps Sophistarum, eadem ratione nobis nosse non licebit, aut animum, aut sensum, aut mentem, aut intelligentiam, aut memoriam in nobis esse, quod horum singulorum substantia difficulter cognoscatur. & quid mirum? nam cum solem, quem euidentissime intuemur, non satis accurate qua essentia sit, cognoscimus; num de natura, aut anima, aut memoria, aut alia re huiusmodi sine mora sententiā efferemus? atque, ut hæc recte diximus, sic, cum cuiusque horum notionem sciamus, eaque existere plane cognoscamus, tum denique de eis instituenda erit oratio: plantæ enim omnes a natura, animantia uero a natura atque anima reguntur: siquidem si nutritionis, & incrementi, & huiusmodi actionum causam omnes homines naturam uocant: ut sensus, eiusque habitus, ac motionis animam: profecto nemo nostrum de animæ actionibus falsa enunciat: neque quia hæc nouit, statim eius intelligere essentiam potest: ut nec etiam solis: sed eum & orientem, & occidentem, & uniuersum spatium ordine, definito tempore permeantem euidenter conspicimus, eius tamen essentiam, quænam sit, per otium perscrutamur. Si igitur naturales excretiones, cum fiunt, cognosci non possint, nisi prius naturæ eas F efficientis substantia cognoscatur, merito fieret, ut cum ille hanc esse incognitam probasset, unà cum ea cognitionem harum sustulisset. nunc uero cum usu ueniat, ut licet illa ignoretur, hæ tamen sciantur, Iulianus, uir clarissimus, hæc omnia superuacanea effutit: nos enim, si nullo medicamento purgante sumpto, aut uomitus, aut multa per infernas partes euacuatio fit, eaque siue per intestina, siue per uterum contingat, hæc omnia fieri natura, aut a natura, aut naturaliter (nihil enim interest) dicimus: eaque cum ægrotantium emolumento imitamur. at Iulianus ne illud quidem, quod singulis diebus in ore omnium est, quodque neminem præterit, scire uidetur: sanos homines, secundum naturam se habere: ægros uero, præter naturam: si enim prius, quàm naturæ essentia nota sit nobis, huiusmodi nominibus uti liceat, certe neque secundum naturam sanos, neque præter naturam ægros esse affectos dicemus. demus tamen hoc illi ex abundantia quadam, ac concedamus, non posse nos præclara naturæ, aut fortunæ opera imitari, nisi prius nostra corpora ex calido, frigido, humido, sicco; constare intellexerimus. quid igitur obstat, quominus hoc accurate sciamus, cum & nos huius sententiæ afferre demonstrationem possimus, & principes philosophorum, quos etiam tu ipse admiraris, cum Hippocrate, atque inter se ipsi consentiāt? nisi quis de Stoico factus repente ambiguus, discordiam satis esse argumenti ad decreti huius ignorationem demonstrandam arbitretur: nam si te persuadeat oratio, quæ dicat, nihil eo G rum, quæ apud philosophos controuersa sunt, in humanam cadere notitiam posse; cur non etiam multo magis tuis præclaris communitatibus, quas in cælo habitans methodus genuit, fidem abrogas? & tamen eas nullus aliorum medicorum uel obscure uidit: aperte uero, ut ipse quidem existimat Thessalus. Sed hoc quoque maius est, quod licet Thessalus eas uiderit, & ornatissimo eorum medicorum, qui illum secuti sunt, choro indicarit, nemini tamen cum altero conuenit, sed ad hunc usque diem maius bellum exercent, quàm cum Thessalus cum suis discipulis controuersabatur. quam ob rem si discordia signum est ignorationis rerum, primum omnium Thessali communitatibus nulla adhibenda fides est, quatenus est de eis summa dissensio: nam de corporis nostri natura, utrum ex aere, & igne, & aqua, & terra, an ex humido, & sicco, & calido, & frigido apta inter se mensura temperatis constet, controuersia quidem est, sed non tanta tamen, quanta de Thessali communitatibus est: siquidem Plato, Zeno, Aristoteles, Theophrastus, Eudemus, Cleanthes, & Chrisippus cum alijs plerisque philosophis, quorum alij se stoicos, alij peripateticos, alij platonicos nominarunt, de eis consentiant. quæ uero a Thessalo communitates appellatæ sunt, tantum abest, ut ceteris medicis probentur, ut ne ijs quidem placeant, qui re uera methodi expertes plane sunt, graui tamen methodi nomine, tanquam prærogatiua quadam utuntur: nam neque Hippocrates, neque Diocles, H neque Plistonicus, neque Praxagoras, neque Mnesitheus, neque Philotimus, neque Erasistratus, neq; Herophilus, neq; alius ullus medicus aut rationalis, aut empiricus Thessali communitates probauit. quod si conferendæ inter se dissensiones sint, eam quæ ad Thessali cōmunitates pertinet, nō parū superare ceteras cōperietur: cum. n. in medicina sint, ut ipsi aiunt, tria genera sectarum, cū & empirici, & dogmatici cōmunitates ipsas ademptas uelint, certe hæc nō parua existimanda dissensio est. Sed immensa quoq; redditur, quando nec Themiso communitatum ipsarum parens, atq; inuentor, neq; alius ab eo quispiam, neq; etiam ullus Thessalicorum methodo uacantium eas seruat: nemo enim est, qui non illis aliquid uel addat, uel detrahat, uel quoquo modo commutet. neq; tamen si ipsi inter se consentirent, parua esset eorum cum alijs dissensio. ubi uero in his omnibus ipsorum etiam inter se consensus non est, solus hic Thessalus relinquitur, quem nemo, præter hunc Iulianum, auctorem habet: qui quidem uerbo eum secutus est, re uera autem, ut ostendimus, illi aduersissima pronunciat. quam rem si quis scire aueat, is ad nostros de secta methodica commentarios se conferat. atqui si Thessalus solus dicat ijs, qui pro ueritate pugnant, consensum eorum, quæ alijs uisa sunt, demonstrationem esse quandam, atque iudicium; cum profecto nemo damnabit: ac nos postea Thessalum ipsum ab omnibus dissentientem non damnabimus? Hippocrati, cui præter optimos medicos præstantissimi etiam

A etiam philosophi assentiuntur, uel ob unam solam dissensionem, omnem fidem abrogabimus? quis hoc tandem ferat? quis tantam uim nugarum toleret? quis non potius doleat, se tempus in huiusmodi hominis refellenda sententia consumere, qui neq; eorum, quæ dixerit, memor sit: neq; ea, quæ scripserit, intelligat, sed, quod in prouerbio est, quicquid in buccam uenit, effutiat?

Plenitudinem morborum causam continentem esse, contra Iulianum, & Asclepiadem. Cap. 6.

Verum his prætermissis, quæ deinceps subiungat, audiamus: ac primum eam orationem, in qua ait, hoc aphorismo fontem, originemque contineri, unde manarit, plenitudinem humorum esse continentem morborum causam. in qua re melius erit fortasse, ut totam orationem iisdem uerbis adscribamus. in hunc igitur ferme modum ab ipso statim est literis proditum (tempus enim iam postulat, ut recta ad contradicendum aggrediamur) In perturbationibus inquit uētris, quod huius aphorismi reliquum est origo, & fons est, unde emanat, ab humorum plenitudine, ut a causa continenti, morbos corporibus afferri. quare cum demonstratum sit, humores non esse morborum causas, siquidem ea falsa est opinio; sic uitium aphorismi erit ostensum: utpote qui obscuro, falsoq; fundamēto nitatur. hæc eius oratio est. præclare autem nobiscum ageretur, si nobis daretur, ut in aliquo pleno theatro, non quale Thessalus quidē constituit, dum se in suis illis nugarum plenis libris coronat, sed hominum potius eruditorū, ab ipso pe B teremus, quanam tandem methodo demonstratiua fretus uerum esse eum sermonem arbitretur, quem ipse attulit: qui sane, si quis eum recte exponat, erit huiusmodi: qui euacuationes esse ægris fructuosas putat, is morborum causam continentem statuat plenitudinem, necesse est. si uera hæc est oratio, libenter in hominum eruditorum corona Iulianum interrogarem, ut ipse garrulus suam tandem ex illorum multitudine stupiditate agnosceret: nam ex iis, quæ dicuntur, cum is talis sit, nunquam resipiscet.

Desunt nonnulla.

Qualis ipse sit, eius scripta declarant. ut autē hæc in theatro recte tractaret, nunc aperiam: plerisq; eorum, qui febrim habent, sanguinem detrahit Thessalicorum asinorum grex. si ledi eos ab euacuatione putant, inique faciunt: sin iuuari, plenitudinem continentem causam statuunt: quod negant. diceret eorum forte quispiam, licet euacuatio prosit quid tādem necesse est, multitudinem esse continentem causam? huic ego facile responderem: nullam quidem necessitatem subesse, de grege tamen uestro eum esse, qui hæc dicat. Iulianumque ostenderem, & æquum esse censerem, ut suarum nugarum redderet rationem. atque ita res in theatro transigeretur. nunc uero posteaquam theatrum nullum est, & huiusmodi occasiones paucis admodum offeruntur, omnes, quæcunq; uoluerint, siue ea uera, siue falsa sint, pronunciāt: C id quod Iulianus semper facit. quippe qui nulla habita ueritatis ratione quicquid obiter ei occurrit, literis tradat. equidem qui per uniuersam uitam nihil æque studuerim, quàm ut demonstratiuam scientiam primum addiscerem, deinde eam omni studio exercerem, uideor laborem frustra sumpsisse: nā qui demonstrationes sequuntur, hos spes est, Iuliani nugis nunquam esse animum adhibituros: qui uero ex illius grege sunt, ii ne ea quidem, quæ dicuntur, intelligunt. quam ob rem, ut etiam ante dixi, non leue certamen amici, quorū causa rationes a scientiæ fontibus haustas tractabo, mihi imposuerunt. porrò oportebat Iulianum nomina causarum differentiæ conuenientia proferre, sed eorum quoq; significationes seruare: nunc uero (nam hoc commune est omnium methodicorum stoliditatis) ad nomina usq; continentium causarum progreditur, quomodo autem ab antecedentibus differant, nihil intelligit: alioqui enim cognouisset, incrementum morborum ab antecedentibus causis proficisci: quæ. n. morbis ortum dedere, necesse est ut eos etiam, quoad simile quid egerint, adaugeant: ut medicamentum, exempli gratia, adeo acre, ut excitare ulcus queat, si cuti per horę spatiū imponatur, eam solam ulcerabit, quæ cuticula nominatur: at si diutius inhæreat, iam opus maius efficiet: primum. n. cutē, deinde huic subiectā carnem corripiet. quo etiam modo quę putrefacientia medicamenta appellantur, ad ossa usq;, cum uniuersam carnem qua illa teguntur, adusserunt, quandoq; perueniunt. quare cū hæc sit antecedentiū causa- D rum natura, fieri non pōt, ut illis adhuc manentibus, qui factus iā morbus sit, persanetur: cum enim, ut docuimus, morbus fiat subinde maior, profecto nunquā perfecte sanabitur prius, quàm quod ipsum gignit, sublatum sit. causas igitur antecedētes, in quibus ēt plenitudo est (statuatur. n. in primis hoc nostro in sermone esse antecedens) nisi quis prius pręciderit, is affectū, qui iā sit procreatus, curare nullo pacto poterit. quam ob rē plenitudinē antecedere morbos Asclepiades arbitratur, ægrisq; adiumēto esse eius euacuationē, uultq; a medicis adhiberi hāc curationē, nō quod genitos iā affectus tollat, sed quod ne magis augeātur, prohibeat. sed ponamus plenitudinem esse interdū cām continentē morborū: necesse igitur ē, ut eius euacuatio morbū sedet. atqui nunquā est, ut Asclepiades ait, cā cōtinens, præstiterit aūt hoc loco nugatorē Iulianū dimittere, & cū Asclepiade disputationē instituere: qui, si cetera desint, legitimus saltē sophista est: solet. n. hic uir afferre rationes, maxime ad persuadendū accōmodatas: sed non sine fuco elaboratas, quod esse ego sophistæ munus puto. atque huiusmodi est, quam deinceps adscripsit Iulianus, non hercule facultate usus sua, siquidē ita ubique scripsisset, sed eorū memor, quæ literis mandarat Asclepiades: propterea quod si hæc ex propriis Iuliani rationibus esset, ea non secus, quàm aliæ, nugis referta uideretur. ait igitur Asclepiades: si plenitudo cōtinens morborū cā esset, factis interdū ī principio morbi copiosis euacuationibus, ęger ab oībus incōmodis uīdicaret. at uidemus potius sępenumero, expurgata plenitudine, morbos augeri. hæc satis probabilis ratio ē, propriáq; explicationē

requirit . quanquam ea , quæ in Aphoriſmo Hippocratis ſunt, non attingit : illa enim ex communi po- E
tius omnium hominum ratione , qua uti etiam empiricos dixi , quàm ex ullo dogmate fidem ſunt ade-
pta. quocirca explicemus ipſam Aſclepiadis rationem , non quod ad aphoriſmi ſententiam pertineat ,
ſed quod pręſtet, ut qui hucuſq; Iuliani nugas pertulimus , dialectico more cum homine congredi,qui
re uera ſophiſta ſit . itaque cum plenitudinis nomen Aſclepiades uſurpat , interrogandus eſt, utram in-
telligat , eam ne , quæ ad uires , an eam , quæ ad uaſorum ſpatia pertinet , quam etiam ex infuſione ſo-
lemus appellare : & utrum eam , quæ in toto corpore , an quæ aliqua in parte conſiſtit . at eam , quæ
ad uires pertinet, ne nominare quidem poteſt , quippe qui uires fere omnes , quibus animantia gu-
bernantur, ſublatas uelit : quæ uero ſpatia uaſorum occupat , duplex ipſa quoq; eſt:aut enim ea mēſura
æſtimatur,quæ naturæ conuenit:aut hoc ſolo,nudoq;,quod contineri non queat.utraq; autē poteſt aut
per uniuerſum corpus eſſe diſperſa,aut una in parte,aut pluribus.ac nos in cōmentarijs,quibus ſympto
matū cauſas ſumus perſecuti,& in quibus de tumoribus,qui præter naturā ſunt in corpore,egimus,con
uulſioni interdum,ac tremori,inflammationi uero perpetuo,& igni ſacro,& ei, quod a recētioribus me
dicis œdema uocatur,& alijs præterea affectibus fundamentum eſſe plenitudinē oſtendimus:ac ſi quis
plenitudinem euacuet,particulam ad ſuum naturalē ſtatū quāprimum redire.de cauſis quoq; continen
tibus alibi dictum eſt nobis,& demonſtratum,& nomen, & rem,cui nomē eſt tributum,a ſecta Stoico- F
rum eſſe profecta:ac recentiores medicos totum hoc genus neque tractauiſſe recte,neq; nominauiſſe:
nos denique,ne de nominibus contēdere cum eis uideremur,ſæpenumero eos ſecuti , quaſdam cauſas
ita nuncupari permiſiſſe:non eas quidem,quæ ex ijs ſint,quæ abſolute eſſe dicuntur,ſed earum, quæ ea
tenus ſunt,quatenus fiunt . atque in hoc ſophiſmatis explicatio poſita eſt.ceterum ad inſtitutum noſtrū
non pertinet,omnes Iuliani nugas huc transferre.potius ad aliam quæſtionem , quæ communi ratione
ad omnia pertineat, accedamus . cauſarum,quæ in humoribus ſunt,duplex genus eſt,quorum alterum
in plenitudine,alterum in corruptela eſt:utriuſq; autem curandi facilem fore uiam aiunt:cum momēto
temporis redundans excrementum emittere nobis liceat,& quod corruptum ſit, uniuerſum euacuare,
ut morbus nunquam ſit futurus diuturnus: quam quidem rationem & perſpicuam,& breuem Iulianus
& obſcuris , & pluribus uerbis hoc modo attulit : In hoc inquit , aphoriſmo id ſtatim aſſumitur , quod
probatum non eſt,plenitudinem humoris,aut eius ex propria qualitate in alienam, permutationē mor »
borum efficientem eſſe.quod totum genus medici corruptelam uocant.quamobrem opinantur,nō me »
diocri adiumento fore,ſi quod morbum facit,excernatur.ac ſine dubio exiſtimare, antequam humoris »
alicuius,qui in corpore ſit,iudicium appareat,plenitudinem,aut certe mutationem eſſe morbi cauſam, »
eſt ab omni intelligentia,ueritateq; alienum:etenim arbitrater omnes affectus ſolui facile poſſe, nec ul G »
lum eſſe diuturnum : atque unius modi omnem eſſe curationem,nec quicquam negotij cōtinere:ſiqui- »
dē in promptu eſſet,id euacuare,quod morbum efficit,idq; in ipſo ſtatim initio; & in prima morbi con »
ſiſtentia affectum diſcutere:ut iam nullo alio,quàm euacuante præſidio opus eſſet:atq; huius uſus,quo »
cunque tempore contingat,accommodetur : ut ſi in cauſa ſanguis ſit,ſola uenæ ſectio : ſi pituita , medi- »
camentum pituitæ educendæ idoneum;ſi bilis,quod bilem ducat , ſatis eſſe queat . »

De utroque plenitudinis genere curando,& item humorum corruptela,contra Iulianum. *Cap. 7.*

Iuliani hęc ſunt uerba,quibus ea ratio,uti dixi, continetur : ſi morborū cauſæ in humoribus ſitę ſunt
nobis integrum eſt,ut ijs celeriter euacuatis,nullum morbum eſſe diuturnum permittamus:atqui mul-
ti ſunt diuturni,quāuis in principio corpus ſit ſatis euacuatum:ergo cauſæ in humoribus non ſunt . hæc
ratio ſi uniuerſi corporis plenitudini accommodetur,quæ capacitate uaſorum æſtimatur, uera eſt : pro-
pterea quod ſi ſtatim in morbi principio euacuare quod ſuperuacaneum eſt,uoluerimus,uniuerſam af-
fectionem,quam plenitudo crearit,euacuabimus:ſi uero ad eā,quæ in aliqua parte maior eſt,referatur ,
falſa;cum eam plenitudinem non ſemper euacuari ſubito poſſe demonſtrauerimus.eodemque modo ſi
ratio de corruptela humorum proponatur,faciles habebit explicatus: propterea quod ea non ita cito,
ac ſi uaſe aliquo,doliove contineretur,poteſt educi.quin ex illis quoq; cum omnem prauum humorem H
euacuauerimus,non ſtatim,niſi deterſo prius elotoq; diligenter uaſe,alium bonum infundimus . nū igi
tur corruptus ſanguis ex humano corpore ſic poteſt detrahi,atque eius partibus bonus pro uitiato ſta-
tim affundi?quomodo igitur euacuari corruptela cito poteſt ? ſic enim hoc , ut alia omnia, facile profe-
runt,nihil aduertentes,neq; ullam in tota re cōſideranda diligentiorem curā adhibentes . iā uero ſi ma-
gna bilis copia redūdet in corpore,ſæpe,niſi febris adſit,facile euacuabitur: at ſi febris acuta hominem
prius corripiat,difficillime:propterea quod purgante medicamento ſine periculo uti non licet . eadem
pituitæ,ſeroſorumq; excremētorum eſt ratio.quibus omnibus de rebus in alijs libris eſt a nobis dictū :
unde,qui ſcire diligenter ea uelit,ei petenda ſunt. atq; inflammationem quidem morbū eſſe de genere
eorum qui plethorici,hoc eſt ex plenitudine creari dicūtur,cum plenitudo non ſolū uaſculis cōtinetur,
ſed etiam cū omnia ſpatia muſculorū occuparit , ille te potiſſimū liber docebit , qui de tumoribus pter
naturam inſcribitur: non poſſe autem omnem inflammationem celeriter ſanari , ex libris methodi me-
dendi,præſertim uero ex ijs,in quibus tumorum,qui præter naturam ſunt,curandorū ratio traditur,ip-
ſe percipies:fit.n.interdū,ut tā uehementer,tamq; tenaciter glutinoſi,craſſiq; ſucci carnibus adhęreant,
ut periculū ſit,ne ſi illi diutius ibi manſerint,ſcirrhus ſuboriatur.at qui hæc ignorant oīa,dū quæ ad artē
ſunt magis accommodata,neſciūt,Hippocratē accuſant. atqui hoc conuertēs dicet quiſpiam , ſi ſolidū
aliquod

A aliquod corpus refrigeretur, aut calefiat, id facile ad naturalē statū esse rediturū: ut etiā si spissum, aut rarius sit factū: nā & quod refrigeratū est calefacere: & quod calefactū est, refrigerare: & quod conspissatū est rarefacere, quodq; rarefactū est, spissum reddere, nulla difficultas est: at humorē glutinosū & crassum, carnosis particulis inhærentē, euacuare est difficillimū: cū.n. sordes ab ijs, uel patētibus uasis, nō facile sit detergere, qui fiet, ut in carnosis res sit in prōptu? quare ualde admodū uitiosa ea oratio est, quæ causas in humoribus cōtentas magis esse semper cōtrarias, quā q̃ in solidis partibus sunt, affirmat: nam si plenitudo absolute uasis, cōtenta, quā propriè plenitudinē nomināt, in tota corporis habitudine sit, eam exinanire statim non erit difficile: atq; ita æger oī incommodo liberabitur. at si uitiosus quidam succus, aut corruptela insit, tunc abunde facta inanitione curari æger nullo pacto pōt. atq; hæc ita fieri conspicimus: siquidē pleriq; cū se grauari, partesq; tēdi sentirēt, facta uenæ sectione, statim sunt incōmodis liberati: alij uel totū mensem corruptelæ noxā passi sunt, cū neq; uitiatū sanguinē confertim euacuare, neq; aliū probū reponere possemus: est.n. natura cōparatum, ut ex cibis probe in corpore animātis confectis probus sanguis gignatur: at dū cibos accōmodatos offerimus, periculū est, ne probus sanguis cū prauo, qui prius inerat, corrūpatur. proindeq; non omnē putant curari corruptelā posse: sed eā tantum, quæ in corpore adhuc ualido est, uiresq; robustæ sunt: eā uero, in qua totus sanguis æruginosus sit effe-
B ctus, aut in qua oblatū alimentū simul corrūpitur, non itē: sed potius ubi ab hoc contemperari ille queat. sed nec etiam ubi ea plenitudo sit, quæ ad uites refertur, curari quamprimū æger poterit, cū interdū uires una cū euacuatione dissoluantur: de qua etiam affectione in libris de ratione curādi locuti sumus. ex quo fit, ut raro sis hominē inanitione statim sanaturus. hoc tamē quandoq; usu ueniet, ut & apparet, & ueritatē rationis experientia euidenter ostēdit: quod quidā ab euacuationibus statim omni molestia liberantur. sed corū affectiones neque medici omnes norūt, neq; si norint, statim ēt dignoscere eas possunt, in primis uero ij nugatores, quorum omniū, si uerū dicendum est, Iulianus est longe princeps, qui cum in arte exercenda nunquam uersatus sit, tamen ex ijs, quæ ipse nouit, audax efficitur. quanquā nos persæpe in ipsis artis operibus ostendimus, utriusque plenitudinis inanitione hominē statim esse sanarū: dico autem utranq; plenitudinem, & quæ ad spatia uasorū pertinet, quam πληθώραν uocant, & quæ ad uires refertur, cum eæ cum euacuatione non dissoluuntur. hæc autem ubi quispiam unà cū peritis in ipsis ægrotis incipiat animaduertere, is medici fungi munere perdiscet.

Refutatur Thessali, Iulianique sententia de humoribus, quos a purgantibus medicamentis trahi illi negabant. *Cap.* 8.

C Sed uideamus, quæ deinceps dicuntur, cum Iulianus peruulgatam illam Asclepiadis rationem tractat, qua singulos humores non trahi a purgātibus medicamentis, sed gigni affirmatur. hac nos de re ad finem eius libri, qui est de elementis ex Hippocratis sententia, pauca quædam diximus: ut in primo quoque de facultatibus naturalibus: deinde uero, amicis id a me petentibus, totum unum librū, cuius index est, de purgantium medicamentorum facultate, conscripsimus. quare, qui totam hanc rem scire cupit, inde eo se conferat. nunc uero Thessali dicta refellam, eaque suismet uerbis adscribam: Athletā inquit, quem uolent, accipiamus, bono habitu præditum, quique in naturali statu sit cōstitutus. huic, cuius in corpore bonam esse materiam, firmamque statuimus, purgans medicamentum damus: ostendimusq; ea, quæ excernuntur, ualde corrupta esse: tum concludimus, cum nemo repugnare ijs, quæ dicuntur, queat, quoniā quæ nunc excernuntur, acerrima simul, corruptaq; sunt, prius tamē quàm medicamētū daretur, huiusmodi in athleta nō erāt, cum is bono habitu esset: nihil aliud nobis relinqui, quod dicamus, quàm utraq; hæc a medicamēto effici. ut primū materia in corruptelam ab eo uertatur, deinde etiā excernatur, idq; siue per uomitum, siue per aluū, fiat excretio. hęc Thessali uerba sunt. uos autē a me priuatim audiuistis, si omnes humores in homine boni habitus purgentur, non magis indicare, eos nunc gigni: quàm etiam prius in eodem fuisse. quare ille hæc frustra protulit, cum neutram sectam nec euertat, nec confirmet necessario. si autem aliquid dederit, quod aluum subducat, non iam tamen hoc illis
D medicamentosum est. neque uero more impudentis Thersitæ dicere debuit, damus, ostendimusque: cū neque ipse dederit, neque unquam ostenderit: neque alium, qui dederit, ostenderit ne, conspexerit. nos uero non ij sumus, qui, quæ non facimus, aut dicere, aut scribere audeamus: sed ostēsa prius operibus ipsis ueritate, tum demum ipsorum artem exponimus quod etiam ex ijs, qui de Thessali grege sunt, licet audire; quot ego ex ijs, qui aqua inter cutem tenentur, dato medicamēto, quod aquam duceret, uentrē quamprimum ad æquabilitatem perduxerim: quot item arquatos, dato bilem ducente medicamento, pristina sanitate donarim. sed neq; hæc, neq; quid tale Iulianus unquam uidit. athletis inquit, purgans medicamentum exhibeo, itaq; ostendo. profecto consequens est, ut qui tā insigniter stupidus est, athletas bono habitu præditos purget, hydropas uero nō itē, nec eos, quos atra bilis male habet, nec eum, quem morbus, qui elephas dicitur, nec quē cācer obsidet: nec quē phagedæna, aut ignis sacer, aut alius quiuis ex uitioso succo genitus morbus opprimit. quare satis iā de huius hominis nugis dictum sit: nā si quis omnia, quæ Iulianus dignus est audire, aggrediatur in eum dicere, is non unum, aut duos, sed quā plurimos conficiat libros oportebit. uerum aliquid etiam ex ijs, quæ mox subiungit, audiamus: ita autem fere scribit: Iam aliud, & id quidem firmissimum afferam. quod cum inspexissent, resipiscere eos magis oportebat: neque omnino atra bile agitari. cum inquam subesse bilem arbitramur, medicamentum, quod pituitam trahit, damus, & bilis, non autem pituita excernitur. cum uero pitui-

tam exuperare suspicamur, tum quod pituitam uacuet, damus, nec iam pituita, sed bilis utro- E
bique excernitur: hydropicis] uero aquam ducens medicamentum offerimus, nec tamen quod
exit, esse aquam apparet. idque contra opinionem omnium, cum in hydropicis contineri a-
quam plane constet: par.n. esset, ut a medicamento quod pituitæ ducendæ est, pituita: ab eo uero, quod
bilem ducit, bilis excerneretur. hæc est illius oratio. par autem est in primis eum admirari, cum ini-
tio dicit, non oportuisse, atra bili omnino agitari: atra enim bili nos, qui Hippocratem lauda-
mus, uexari ait: at hi sales illis potius conueniebant, quibus melancholicos ab atra bile uexari pla-
cet. Iulianus autem Aesopico asello est quàm simillimus. is cum melitensem quendam catulum Ari
stosito domino accubantem conspexisset, atq; ẽt circa ipsum saltitantẽ, lasciuientẽq;, ac caudá subinde
mouentẽ, & gannitu uocis iucundum in modum adulantem, quam ob rem cõuiuæ omnes oblectaban-
tur, ipsumq; osculabantur; nulla interposita mora in mensam ipse quoq; insiliens rudere cœpit, & circa
ipsum dominũ caudam subinde mouere. huic nõ ab similis Iulianus est, qui per iocũ in nos dicta dicit,
melancholiamque obijcit, quam ab atra bile excitari testatur. Sed permitte nobis, ut atram bilem ti-
bi obijciamus, qui cum arte etiam minus, quam pueri medicorum ualeas, Hippocratis artem damnas.
ecquæ est hac maior melancholia? ecquæ apertior inscitia? ecquæ petulantior audacia? his nos ioco-
sis dictis Iuliane incessis, eaque indoctis sermonibus inuoluis, ut quàm absurda sint, ne puerum quidẽ F
latere posse uideantur: cum enim Hippocrates dixerit, nullam neque ætatem, neque anni tempus, neq;
aliud omnino tẽpus inueniri posse, in quo aliquis humor ex nostro corpore totus aboleatur, quos sem-
per esse in nobis statuit, ut sanguinem, ut pituitam, ut utranque bilem, eosq; omnes perpetuo esse uult,
augeri uero in alia corporis temperatura, natura, ætate, tempore, regione, atq; morbo: eius refellere sen
tentiam te putas, si bilioso medicamentum, quod bilem ducat, dederis, pituitaque, & non bilis euacue-
tur? Sed age, hoc ita fieri nobis quoque uideatur: nempe medicamentum non semper familiarem sibi
humorem trahere: num igitur propterea decretum Hippocratis falsum esse perspicuo uidebitur? nam
si unumquodq; purgans medicamentum humores omnes æqualiter trahit, atq; in unam formam per-
mutat, prout ipsorum natura fert, profecto nulla erit inter uenæ sectionem, & purgationem differentia.
at si ita res est, in promptu erit, ope experientię de ipso decreto ferre sententiam: ut duobus hominibus
aqua inter cutem laborantibus propositis, quorum par magnitudo sit æqualis corporis habitus, atque
ætas, alteri purgans aliquod medicamentum detur, quod aquá ducat, alteri uena secetur: tum uideatur,
utri id profuerit, & utri nocuerit: pat enim esset, ut in utroq; par euacuationis modus fieret; ut inquam,
tot sanguinis heminæ effunderentur, quot aquæ, ut isti arbitrantur, a purgante medicamento sint eua-
cuatæ. demus autem hoc quoque illis, ut in altero, qui expurgatur, quindecim, uerbi gratia, aquæ hemi G
nas detrahamus, in altero, cui secta uena sit, duas tantum: ac deinde uideamus, uter eorum iugulatus sit
(quid quæso aliud de hydrope, cui missus sanguis sit, possis dicere?) uter maxime sit adiutus. heus bone
uir, quid ais? num pari, similiq; modo nos sententiam tuam refellimus, quo tu pauloante utebare? bilem
educens inquit, medicamentum alicui hydropi detur. euacuabit quidem hoc etiam, o bone uir, bilem,
sed perpaucam, nec cum ulla utilitate. detur etiam bilioso medicamentum, quod aquosam materiem
euocet, hoc ducet quidem aquosam materiam, sed paucam, & cum damno. contra uero, ei, qui ascite
laborat, aquam ducens medicamentum propinetur, arquato uero quod bilem ducat, certe uterque &
multum, & magna cum utilitate euacuabitur. quæ si Iulianus ab ullo medico literarũ monimentis con
signata non uidit, eius ego diligentiam admiror. sin, cum uiderit, ausus est, ea literis mandare, quæ scri-
pta reliquit, eius ingenij acumen admirari conuenit: ego enim eorum, qui hæc audierunt, offendi aures
puto. at Iulianus, cum de his scripsit, insanire nos putauit. Sed reuocet iam in memoriam eos philoso-
phos, quos laudibus extulit, nobisq; respondeat, a quonam ipsorum hanc demõstrationis rationẽ, qua
uti uidetut, didicerit. Si enim inquit, est medicamento bilem educenti natura cõparatum, ut animantis
bilem, expurget, non gignat, profecto in pituitosis bilem non euacuaret. mirabiliter sane nouit, quid cõ
sequatur. o eximiam huius sophistæ dialecticen. quid unquá tam acute Chrysippus, aut Aristoteles, aut H
Plato enunciauit? qui, si esset eis hoc propositũ ad considerandũ, nullam penitus in corpore bilem con
tineri, id prorsus sequi affirmassent, nullá omnino a medicamentis bilem ducentibus euacuari. cũ uero
parum contineretur, parũ quoq; ab eis trahi: ut si multũ eius in esset, multum quoq; eius educi. Iulianus
aũt nouæ dialectices Sophista censet, cum parum bilis in animante sit eius nihil penitus a medicamẽtis
bili ducendæ idoneis euocari: tum nos ait insanire, quippe qui hydropicis aquá ciens medicamentũ de
mus: se uero prudentẽ esse, ex cuius sententia cõsequatur, sanguinem esse illis detrahendum. Simillimũ
autem his eius uerbis est, quod deinceps subiungit, cũ ait, Et quod magna ex parte uicissim intenditur,
ac remittitur. sanitatem quidem assimilans ei, quod ad nostri cõparationem in omni continuitate non
sæpe, sed raro apparet. quibus uerbis Iulianus eorum reijcit senrẽtiam, qui oẽs affectus e corpore oriri
putant, contentionibus, ac remissionibus in testimonium adductis, ratus sibi cum methodicis hac de re
cõuenire, a ueteris aũt magistri decretis dissentire: cũ tamen hoc sit contrariũ maxime: ná affectiones,
quæ in solidis animãtis partibus excitantur, fixæ, stabilesq; sunt: humores uero præterquá quod in alias
animalis partes fluunt, cõsentaneum est, ut sæpe ẽt attenuati in halitum digerantur, & per meatus quos
dam sensiles excernantur: nonnunquá uero ab ea natura, quę animal gubernat, cõcocti, meliores reddá
tur: nonnunquã a febris calore immutati, deteriores euadant: & quidã ab hoc calore dissilentur, quidam

A uero corũ probis admisti alimentis meliores fiant:nõnulli aũt a uitiosis secum fluentibus simul corrum
pantur:siue ea prius,quàm ingerantur,praua sint,siue nondum a uentriculo probe concocta.

Desiderantur quædam.

Quæ uero ex putribus humoribus accenduntur,nihil mirabile est, cum illi in spatijs collecti putre-
scunt,& euacuantur,ut ortus,& declinationes habeant. uerum hoc illos dicere,ferat fortasse quispiã:
at quod deinceps Iulianus scribit,non iam cum alijs commune,sed sui ipsius proprium,nunc tibi expo
nam. mihi autem præstare uidetur,totam eius orationem,licet longior sit,hic adscribere: est autem fe
« re huiusmodi: Quod autem percipi nullo modo potest,ut in plenitudinem, aut corruptelam,quodcun
« que in præsenti quis statuat,efficiens morbi causa referatur,quis quæso est,qui accuratissime id digno-
« scat? cum enim affectus per totum corpus permeet,necesse est,ut omnia in omnibus & partibus & par
« ticulis redundare fateamur:cum continentem causam cum effectu protendi oporteat: totum enim per
« uadunt affectus ipsi,quales febres sunt,& alij quamplurimi,in quibus in toto inesse plenitudinem opor
« tet:& alijs quidem copiosiorem,cum morbus etiam maior fuerit:ut sic etiam liceat dicere. Si uero
B * * * humoris plenitudo repugnans. atqui negat Iulianus,morborum,qui uniuer-
sum corpus occupant,continentem causam uno in loco esse. Sed si quis statuat in bubone causam con
tinentem esse fluxionem,quæ febris causa est,ea oratio in tantam dubitationem adducetur, ut bubone
dissoluto non possit illa nec permanere,nec sedari:quia si illa permaneat, dissolui febrem necesse est: si
soluatur,bubo continentem ipsius causam habeat,oporteat. atque hoc modo potest huius admirabi-
lis patroni ratio subuerti,qui causam morbi,qui uniuersum corpus occupet, unico in loco consistere
posse negat:cum tamen nullam aliam continentis causæ notionem possit afferre,quam quod ab ea ali-
quid fiat,& cum ea cesset. nisi hoc etiam loco,ut alias fecit,se repente Stoicum esse profiteatur. quod
si faciet,non modo morbi,sed etiam sanitatis ipsius quandam causam afferet:ac quod minime uult,ali-
quam morbum calidum esse,& item frigidum,& humidum,& siccum fateri cogetur. ne igitur has nu-
gas effutiat:neque more stupidorum alia aliàs excogitet:cum interim Stoicos laudibus effert, interim
uero eorum decreta subuertit.

C

GALENI EXPLANATIO LINGVARVM,

QVIBVS HIPPOCRATES VSVS EST:

Ioanne Baptista Rasario, Nouarien. Medico, interprete.

CVPIENTI tibi,mi Teuthra,linguas,quibus Hippocrates usus est, quambre-
uissime fieri posset,a nobis explanari,cum studijs tuis cumulate morem gere-
re pulcherrimum putemus,prompto animo paruimus. ordo autem orationis
nostræ,ut mandatum tuum est,ab ordine literarum,a quibus ipsæ linguæ inci-
piunt,proficiscetur: prius tamen,quid inter totius Hippocraticæ orationis,&
solarum linguarum explicationem intersit,distinguemus. quæcunq; igitur no
mina priscis erant temporibus usitata,nunc autem non sunt,ea linguas uocãt:
nosq; ad eas explanandas aggredimur. cetera uero omnia,ad quæ non mino
re diligentia opus est,in usu tamen sunt,præstiterit in ipsorum librorum explanationibus considerare,
D atq; perspicere:nam & quid iudicium sit,& quid diuinum,& quid integre,& quis bonus in summo ha-
bitus,& omnia,quæ sunt huius generis,longissimam ad explanandum orationem exposcunt:nihilo ta-
men minus sunt usitata,quàm uita,& breuis,& ars,& longa,& occasio,& uolucris: quanquã harum &
uocum nonnullæ expositionem quandam postulant. quam ob rem mihi subit admirari eos,qui omnia
Hippocratis uerba se explanaturos profitentur,si quidem se plura prætermittere,quàm docere, non in
telligunt. ac Dioscorides quidem,non Herophilius ille,cognomẽto Phocas qui dicebatur,sed iunior
quidam patrum nostrorum memoria,multis conscriptis uoluminibus non modo dimidiam,sed ne ter
tiam quidem,aut quartam uerborum Hippocratis partem explanauit. ad cetera autem,quæ ab illo in
toto opere peccantur,hæc etiam duo præterea accedunt,& quod apertissimorum nominum,ad quorũ
intelligentiam non modo multa,sed ne minima quidẽ explanatione opus est,meminit: & quod id per-
sæpe facit.Sed hæc nos contẽpsimus,atq; ẽt omisimus formã cuiusq; stirpis,herbæ, rerũ metallicarum,
itẽq; piscium,& omniũ animantium,de quibus frequens apud Hippocratẽ mentio est, exponere: quæ
omnia Dioscoridẽ,quo de agitur,nõ pudet ex libris Nigri,Pãphili,& Dioscoridis Anazarbęi,atq; ante
hos,Crateuæ,Theophrasti,& Heraclidę Tarentini,& aliorũ quãplurimorũ describere.idẽ quoq; clarissi
marũ urbiũ,& notissimorũ astrorũ nõia,quæ ne puerũ quidẽ latere possent,declarat:quibus in rebus ex
ponẽdis nõ hic solus,sed ẽt alij pleriq; delinquunt:quę oĩa si quis abscindat,is linguas solas explanabit
ut

ut fecit Herophilus, ac Bacchius, cui Aristarchus grammaticus, ut aiunt, magnam exemplorum uim E congessit. nos autem, ut tu non ignoras, plura etiam, quàm illi, collegimus, eaq; nostris in commentarijs habentur. quæ fortasse & ipsa, si tibi id cordi erit, fuse & late tibi exponemus. nunc uero, cum id de quo factum iudicium est, ac longis illis commentarijs demonstratum, tibi per capita tradi a me peteres, hunc librum confeci, quo non solum nomina, quæ ab antiquis usurpata, nūc obsoleuerunt, sed ēt quæ Hippocrates ipse suo quodam modo sibi fecit, aut a consuetudine transtulit, aut figuram aliam accommodauit, aut significationem mutauit, continentur. Veteres autem multa sibi uerba construxisse, satis est ab Eratosthene in libris de uetere comœdia demonstratum. sed ego quoq; tibi idem breuiter exemplis possum ostendere: cum pauci, quidnam lingua sit, & quid linguæ simile ab aliquo ex ueteribus factum, discernere euidentius possint. existimo autem Aristophanis exempla ex Detaleis tibi satis fore, quæ fere sunt huiusmodi: Ad hæc tu Homere dicito, quanam lingua uocant κόρυμβα? in ea enim comœdia senex quidam e Detaleis procaci filio proponit, primum quid κόρυμβα sit, ut explicet: deinde quid uocent, ἀμενηνὰ κάρηνα: ille autem uicissim proponit eam, quæ in tabulis Solonis est ad causas differentes linguam, hoc fere modo: tuus autem, meus uero hic frater dicat, quid uocent, ἰδύοι. tum proponit, quid sit εὖ ποιεῖν. ex quibus perspicuum est, linguam esse antiquum nomen, quod e consuetudine excidit. existimasse autem unumquenque eorum, qui in studijs dicendi, uersabantur, sibi licere F noua nomina facere, satis indicat Antipho, qui, quomodo ea facienda sint, docet. declarat etiam is ipse Aristophanes in eadem fabula, cum ait, ὄλεις, ὀρέλλη, καὶ μῦρον, καὶ ταινίας. tum senex irridens, iam hoc inquit, παρέλλη, a Lysistrato est. præterea uero cum idem proteruus filius dixisset, a nobis fortasse progressu temporis non perterrebere: tum senex filij dictum irridens, hoc inquit, perterrebere, est ab oratoribus sumptum. cumq; ille rursum dixisset, quo tandem tibi hæc uerba euadent: tum senex hoc etiam uerbum euadent, carpens, ab Alcibiade sumptum subiunxit. rursus uero cum filius finem dicendi non faceret, neque senem reueteri uideretur, quid inquit, conjectas? etiam malos uiros diceres, qui καλοκαγαθῶν exercent. tum senex: o Trasymache quis horum patronorum te liberabit? planum igitur, tibi ex his factum esse arbitror, ut dicebam, esse modum linguarum, uel cum nomen, quod omnibus cōmune fuit, ab usu, cuius maior uis est, deflexit: uel cum ab aliquo ueterum factum est, nec in consuetudinem omnino receptum. ita igitur etiam Hippocrates ex nominibus, quæ in usu non sunt, quædam assumit: quædam ipse construit, quædam in alium sensum trahit: quæ singula una cum linguis a nobis exponi par est, cum a nostra consuetudine excidisse uideantur. eodemque modo si cuius etiam stirpis, aut animalis, aut urbis nomen admodum obscurum sit, id quoque tibi inter linguas interpretabimur; & illud omnino spectabimus, ut hic liber non tibi solum, sed etiam omnibus ijs, qui uel primas literas G attigerunt, commodo atque adiumento sit. Si uero quispiam nesciat, quid sit ἀνηρίσημαι, & ἀνὰ φρόνυ, & ἄμυρον, & ἀμφίκομα, & cetera, quæ sunt generis eiusdem, eum ad Dioscoridem, & alios consimiles, utpote qui hæc docere non indignum arbitrentur, remittemus. cum igitur sit aperte distinctum, quid lingua, quid uox usitata sit; additumque, nos ita opinari, quod est a nobis iudicatum, alijsque in libris demonstratum, id solum tibi sine ulla demonstratione esse conscribendum; iam ad ipsarum linguarū explicationem aggrediemur: easque non modo ex ueris Hippocratis libris, sed etiam ex ijs, quæ sub illius nomine circunferuntur, deligemus. ceterum permultas linguas a Bacchio prætermissas, hic adscriptas esse, nullamque a nobis esse præteritam, ipse liber indicabit: sicut illud quoque, prout orationis usus exposcit, interdum locutionem a nobis exponi, ex qua linguam interpretamur: in plurimis autem id nos silentio transire, cum sine interpretatione ipsam explanationē apertam fore speramus.

Verborum ab A incipientium explicatio.

Ἀγκυλωτὸν, quod ansulam habet. de curru autem dictum est.

ἀγκυρομήλη, specillum, quod hamum habet.

ἀγλιθες, capitis allij pars.

ἀγρίη κολοκύνθη, agrestis cucurbita, quę colocynthis dicitur, ut Crateuas, Dioscorides, & Pāphilus.

ἄγριον, montanum.

ἄγυια, infirma, quasi quæ membra non habeant.

ἀγχόμενος, qui strangulatur.

ἀδαξᾶσθαι, morderi adiuncto pruritu.

ἀδευκέως, sine diligentia.

ἀέτωμα, culmen in sublime erectum, instar triāguli.

ἀτίλγεται, remittitur. dissoluitur.

ἀθὴρ, pars tuberculi, quod in palpebra oculi natum, hordeum dicitur, acuta est, ut in secundo de morbis minore: & acumen eius partis, quæ in cuspide sagittæ barba dicitur, ut in v. de morbis uulgar. H

ἀθώρηκτος, qui non est ebrius.

αἰγὶς est in oculis albicans cicatrix, ut in maiore de prædictione: & candicantes humores congelati, ut in Coacis prædictionibus habetur.

αἰγόκερας, quod & βούκερας, & τῆλις, hoc est fœnum græcum est.

αἰγύπτιον ἔλαιον, oleum ægyptium, quod illi cicinum, ueteres ex ricino ricininum appellant.

αἰγύπτιον ἔλαιον λευκὸν, Aegyptium oleum albū, quod ex lilijs conficitur, & liliaceum, ac susinum dictum est.

αἰγύπτιον μύρον λευκὸν, ægyptium unguentum album, quod etiam mendesium dicitur. fitque ex lilijs & aromatibus. proinde unguentum, non oleū appellatur.

A appellatur. idem quoque liliaceum, & susinum unguentum nuncupant.
αἰγύπτιον μύρον, ægyptium unguentum, quod ex flore ægyptiæ spinæ, quod metopium quoque uocatum est, conficitur.
αἰγυπτίαν στυπτηρίαν, alumen ægyptium, quod & scissile, & triscissile uocamus.
αἰεὶ significat aliquãdo, apud Hippocratem etiam donec, itemq; apud alios ueteres complures.
αἰθάλη, idem, quod fuligo.
αἰθιοπικὸν, subaudi cuminum.
αἰθόλικες, circuli in summa cute, similes circulis rubentibus, quos ignis excitat: ab αἴθειν, quod est urere. & αἰθολικώδεα, id est, his circulis similia, quæ pleriq; uibices uocant.
B αἱματοφλοιοβοσάσιες. sic enim est a Dioscoride scriptum, qui pro compressionibus supertumescentis sanguinis putat iutelligi. nam & alibi dicit, in inflammatis sanguinis effusionibus retentio opportuna est. pleriq; tamen scribunt αἱματοφλοβοστάσιες, & uenas in tumorem elatas sanguinis plenas significari arbitrantur.
αἱμοκέρχνα, quæ cum sanguis effluit, asperitatem inducunt. est autem morsus quidam subasper in aspera arteria iritaus.
αἰνάτης, ab Aenea ciuitate Thraciæ, quem interdũ αἰνειοτικὸν nominat.
αἰόλλεσθαι, significat quasi uagari, & errare.
αἰὼν, æuum.
ἀκαλήφη, urtica.
C ἀκεστὰ, quæ curationem admittunt: siquidem ἄκεα medicamenta sunt.
ἀκήρατος, non caducus.
ἀκὶς, ferrum sagittæ.
ἀκόνην, in ijs quæ libro de ratiõe uictus addita sunt, sic mortarium uocauit. idẽ legitur apud Theophrastum octauo de stirpibus.
ἄκνουσα, repleta.
ἀκρέλεα, carnis expertia.
ἀκρέσπερον, summa uespera, hoc est prima, incipienteque.
ἄκρητον, impermistum. nam ita appellant quicquid cum altero mistum nou est, & synceram naturam suam seruat.
ἀκρητοχόλους, qui puram bilem contrahunt.
D ἄκρητον πάγος. uelut infinitum spatium, dictum est autem in libro de septimanis de eo, quod est extra mundum uel infinito, uel uacuo, quod nõ potest cogitatione comprehendi.
ἀκρόπλοα, superne, & tanquam in summo nauigantia. ita quoq; ἀκρόπλοοι qui in summo nauigant.
ἀκρασίς, lingua dicitur, in septimo de morbis uulgaribus tanquam suas ultimas partes uon efficiens, hoc est inarticulata, propterea quod ægre mouetur.
ἀκροσαπὲς, iu superficie mutatum, ac quasi putre.
ἀκρόψιλον, in summo glabrum, hoc est nudum.
ἀλαία φθίσις, corruptio, quæ sensum effugit. sic enim habetur in libro de locis in homine, tanquam oculis capta, quæ oculorum effugit obtutum.
ἀλάπτης, idest, qui est ex Alapta, quæ Thraciæ oppidum est.
ἀλάστορες, homines, qui iniqua admittunt, & dij uindices, qui pœnas de eis sumunt.
ἀλγήματα, sæpe de ipso morbo dicuntur, & τὸ ἀλγεῖν est ægrotare, & aliquid pati, & alia, quæ ab ipso deducuntur.
ἀλεάζειν, calfacere.
ἀλιζὸν ὕδωρ, aqua conserto imbre collecta.
ἁλισὲς, collectum, consertum.
ἀλεξητήρια, remedia, & præsidia, quæ malis propulsandis admouentur. ἀλέξασθαι enim est auxiliari.
ἀλίσειν, congregant.
ἄλειφα, oleum, uel adeps.
ἀλέας, confertim.
ἀλισότητα, congregationem.
ἀλαθεῦσιν, decipiant. dictum est etiam de errore.
ἀλθεῖν, sanare.
ἄλθεξις, sanatio.
ἀλθίσκειν, sanare.
ἄλκαρ, remedium.
ἀλλογνοῶν, delirans, & tanquam alia cognoscens, quàm quæ sunt. in eandem sententiam ab eo ἀλλοφρονέοντας dictum est.
ἀλλοιοτροπεῖται, uario modo uertitur.
ἀλλόκοτον, obscurum, & ignotum.
ἀλλοφάσσοντες, delirantes, desipientes.
ἀλαοὶ, cæci, quod etiam ἀλαὸς cæcum significat.
ἀλυκὸν, salsum.
ἀκρητόχολον, sic uocant eum, quem & ἀκρόχολον. i. qui bilem puram coaceruat.
ἀλύζει, fluctuat. iactatur. sic etiam ἀλύξει in futuro tempore.
ἀλυσμὸν, fluctuationem quandam, & hæsitationem, & commotionem nominant. idem ἀλυκὴ est.
ἄλφιτα non modo sic dicuutur farinæ ex hordeo, sed etiam in primo de morbis mulierum, ἄλφιτα πυρινὰ, hoc est triticeæ farinæ uocantur: & in secundo de morbis maiore, lentium quoque, & erui fricti. appellant igitur ἄλφιτα omuis moliti grani fragmentum, quod mediocri sit magnitudine. maiora enim κρίμνα, idest, crassiores farinæ: minora uero ἄλφιτα, hoc est tenuiores farinæ appellantur.
ἄλφιτα προκώνια, quæ ante coni erectionem fiũt, hoc est ex recentibus & teneris hordeis. nam & hodie in areis conus quidam erigitur, præsertim locis pluuijs: estq; lignum rectum, circa quod fructus in coni formam componuntur.
ἀμαλδύνεται, hoc uti solet, pro offuscatur fere, & obscuratur. ut in 11. de morbis mulierum, oculi offuscantur.
ἀμαλῶς, molliter. ualet idem quod modice: vt in lib. de purulentis: hoc autem inquit ἀμαλῶς uitant. & facile, ut in primo de morbis maiore: & oculis inquit, non facile cernebar. & in 11. maiore, cibos non facile capit.
ἀμαμηλίδας, mespili genus, magnus eius ĩ Italia prouentus nascitur, ut ait Dioscor. quidam esse poma parua siluestria dicunt.
ἄμβη, eminentia, supercilij speciem referens.
ἀμβλυωγμὸς, abortus, ἀμβλυωπία hebetudo uisus est: ut

ut in maiore de prædictione.
ἀμβλυωπέστερα, obtusius cernẽtia, hoc est obscurius.
ἀμείβων, qui aufert, & accipit.
ἀμενηνὸν, imbecillum.
ἄμη, quodam modo, quadam ex parte, modice.
ἀμύξας, qui collisit, & dilaniauit.
ἀμοιῇ, ita est in libro de chirurgicis, Dioscorides scribit, modico compressu declinent ad augendas, & conformandas carnes. alij legunt, ἀλλοίῃ. Dioscorides autem uult, ἀμοιῇ esse mediocria. nullum tamen testimonium subiungit.
ἀμυσί, totum simul. ne labia quidem claudendo.
ἀμφιβραχίων, locorum circa tonsillas, quibus est hoc nomen impositum.
ἀμφίδεον, rotunda oris uuluæ extremitas, labris cucurbitulæ similis, per translationem a mulierum mammillis uocata, quæ ἀμφίδεα ipsæ quoq; nominantur ab eo, quod est in orbem comprehendere, & tanquam circumligare.
ἀμφιδέξιος, ambidexter. i. utraque manu, ut dextra, utens. sic etiam apud poetam περιδέξιος. sic Hipponax aiebat, Ambidexter enim sum, & non erro. quidam ἀμφιδέξιον perperam accipiunt eã, quæ in dextris uuluæ partibus concepit.
ἀμφιμήτριον σημεῖον, uocauit in secundo de morbis uulgaribus signum, quod affectiones uuluæ indicet.
ἀμῶς, quodam modo. quadã ex parte. mediocriter.
ἀναγνῶναι, mutare sententiam, ut uetera dediscas, noua addiscas.
ἀνάκαρ, in partem superiorem, ut ἐπίκαρ in inferiorẽ ex montibus partem.
ἀνακηκίουσι, resiliunt.
ἀνακῶς, caute.
ἀνακωχὴ, intermissio, dilatio.
ἀναλδὲς, quod non nutritur, quod non augetur.
ἀνάλμυροι, insulsi, & non salsi. Dioscor. sic. sed multi per diuisionem legunt.
ἄναλτον, sine salibus, insulsum.
ἀναπλάξιες, iniunctiones.
ἀνατρῆσαι, perforare, ac forare.
ἀνάρρινον, quod retrouersum per nares it. quidam diuidunt, ἀνὰ ῥινὸν, ut per cutim significet.
ἄναυδος, qui disserere nequit: ἄφωνος uero qui uocem mittere omnino nequit. hæc deinceps de Pythione in tertio epidemiarum dicta sunt. tale est illud apud Homerum de equo, cum ait, Fundere cui diuum dederat regina loquelas.
ἀναφέρων, quandoque significat subsingultire respirantẽ, ut ĩ primo de morbis minore: & ἀναφέρων, ut pueri dum cubant, flentq;, & spiritum in nares retrahunt. hoc idem est, cum spiritus aliquam in rem impingens, dum foras fertur, retro duplici reuocatione, introque recipitur.
ἀναχαίνεται, suscitatur.
ἀναχλίζεται idem significat.
ἀνδρογένεια, generis successio per uiros. quæ enim per fœminas fit, nullum nomen simile habet.
ἀνεβήξατο, cum tussi expuit.
ἀνειλήματα, tormina, ut στρόφοι.
ἀνειλιδῶσιν, conuoluerint, sursum uerterint.

ἀνεμωσώωσιν, euulsi sint. E
ἀνήωρος, quod in sublime maxime sursum pendet. compositum est ex, eo quod sursum & elatum significat.
ἀνεμοῦται, inflatur.
ἀνερίκτων, inconcussorum.
ἀνεταραγμένα, perturbara. dicitur de urinis.
ἄνεος, mutus, ac mente perculsus.
ἀνώνιος, uacans molestia, & innocuus.
ἀνερίκτῳ, non diducto in minutas partes, sed ex ultimis farinæ partibus crassioribus conflato.
ἄνθεα, flores non modo hos ad coronas aptos, sed etiam ad alia omnia, uocant. ac semina quandoque, ut in secundo de morbis mulierum. & rubores, ut in Coacis. & sputa ἀνθηρὰ rubra & subcruenta in sexto de morbis uulgarib. F
ἀνθινὸς οἶνος, floridum uinum, quod ita uocatur: uel etiam quia grato florum odore præditum sit, ut κυκεῶνα.
ἀνθινὸν potionem quandam floribus conditam in secundo de morbis maiore uocauit.
ἀνθινὸν ἔλαιον, liliaceum oleum, aut irinum, quod susinum quoque nominatur.
ἀνθινὸν μύρον, quod susinum & liliaceum unguẽtum dicitur. differt autem a florido oleo, de quo ante dixi, odoramentorum uarietate.
ἀνίθυντο, sursum direxerunt.
ἀνοργασμένον, quod remollitum est, nam & ὀργάσαι est mollire, & tãquam subactum & emollitum, ut in secundo de morb. maiore.
ἀντικοπτύσιος, eius reuerberationis, quæ remo fit, G σκάλματος etiam dici solet.
ἀντίῤῥινα, herba, quam βουκράνιον & lychnida agrestem nominant.
ἄορτρον, pars pulmonis, quæ separata ex utraq; parte est, ut in lib. de morbis maiore. eam quandoque ἀορτὴν uocat, ut Dioscorides putat. sed hoc non satis apertum est.
ἀπαρτίως, perfecte, & ex toto. Dioscorides uero scribit, hoc uerbum totum contrarium significare, ut in lib. de ratione uictus in acutis, ubi legitur, & plerunque ἀπαρτίως in huiusmodi temporibus ad sorbitiones transeunt. ego uero puto hoc etiam loco significare perfecte, & ex toto. & Attici sic utuntur hoc uerbo, eiusque rei plurima tibi exempla in paruis commentarijs H suppetent.
ἀπεβιβάσατο, in v. de morbis uulga. scribit Dioscorides: & ait hoc uerbo, & hoc ἀπεβιάσατο significari, cum alij fere omnes legant, ἀπεβιβάσατο, hoc est euenit. nam Diosc. & Artemidorus cognomento Capito multa nomina alijs usitata immutarunt. cum tamen nihil diuersum a uetere lectione significarent. quorum est etiam necesse nobis facere mentionem.
ἀπειλλώθη, exclusus est. ἴλλειν enim est claudere.
ἀπερχθῆ, exclusus est.
ἀπίγονα, fœcunda. quidam tamen pro infœcundis acceperunt.
ἀποκαρπωκὸς, quod omni fructu priuatum est.
ἀποκεκριμένοι, disiunctis.

A ἀπημελημένως, negligentius.
ἀποκναίειν, præcipue est abradere: sed significat etiã corrumpere, & extenuare.
ἀπομυλλήνας protendens labra comprimendo.
ἀπονοστησίμως, sine reuersione.
ἀποσφαλλήσιος, expulsionis, unde & expelletur, quandoque expellere significat. ut in primo de morbis mulierum, quandoque etiam expelletur, ut in lib. de natura humana.
ἀπορέγει, porrigit.
ἀποσβεὶς, extinctus.
ἀποσιτικὰ, quæ pariunt cibi fastidium, & inappetentiam.
ἀποσχάσιες scarificationes, ut in primo de morbis maiore.
B ἀποσκληρύνει, indurat.
ἀποσπαρθάζουσιν, palpitant, uel exiliunt, in secundo de morbis.
ἀπόστραγμα, fæculenta colatura, quod etiam ὑπόστραγμα uocatur.
ἀπτίστων, integrorum: quæ in integras farinas dispertita sunt: imperfecte fracta, parte furfuracea nõ secreta.
ἀπυρομήλη, quod acumen habet nullum: hoc est auriculario specillo.
ἀρακίδας, triticea legumina minuta. ἄρακος enim legumen est.
ἀρβύλαι, calcei alti.
ἄργας, serpentis nomen.
ἄρδας, sordes, & spurcitia: & ἀρδαλῶσαι spurcare.
C ἄρθμιον, aptum articulis.
ἀρικύμων, quæ cito prægnans redditur.
ἄρον, non solum est instrumentum, sed etiam herba quædam huius nominis.
ἄρκτος, a septentrione spirans. aliqui uero omnino ἀρκτῷον scribunt.
ἁρμοὶ, suturæ, quæ in capite est.
ἀρμοῖ, ilico. dorica uox est.
ἀῤῥοίας, menstruarum purgationum suppressiones.
ἀρτίζωα, parum uiuentia.
ἀρτίστομα, omni ex parte plana.
ἀσκαρίδες, uermes tenues & longi, qui in recto intestino gignuntur.
ἀσκοὺς, ollas fictiles, quas etiam πυριάτους, & φακοὺς uocant.
D ἀσᾶται, igni corripitur, ut in primo de morbis mulierum, & fastidiosa satietate, ac grauiter afficitur. ut in secundo de morbis maiore.
ἀτέραμνα, difficilia ad concoquendum, & dura.
ἄτρακτον, non modo fusum, quo ad lanificium utimur, sed etiam lignum sagittæ significat.
ἀττικὸν ἀγγεῖον, ollam atticam: aliquando etiam echinum significat.
αὐαντὴ, uel αὐαθὴ, morbus quidam, qui desiccat.
αὐτέτης, uinum huius anni, uel anni præsentis.
αὐτόδρομον, quod suo motu agitatur, ut in libro de septimanis.
αὔτως, stulte.
ἀφαὶ, uincula. ab eo quod est ἅψαι, idest, uincire.
ἀφασσόμενα, fricata. & ἀφασσαμένη quæ fricauit, aut contrectauit.

ἀφραίνει, delirat. non intelligit.
ἀφρῶντα, spumantia. quæ bullæ modo tumescunt.
ἀφύει, dealbatur, & tanquam apuæ colorem habet. ἀφυώδεις item uocat, quod apuæ colorẽ imitatur.
ἀχιλληΐδας κριθάς, hordea bene habita, & magna, a quodam Achille, agricola Babronij, ut aiunt, nominata.
ἄψῤῥοον, quod retro fluit.
ἀψυχεῖ, animus deficit. & ἀψυχίη defectio animi dicitur.

Β

βάκχαρις, unguentum, quod in Lydia fit.
βαλβὶς, oblonga concauitas.
βαλαῖος, ciuis Valææ urbis Macedoniæ.
βδέλλα, in maiore de prædictione, & secundo, ut inscribunt quidam, Dioscoridi placet, uaricosam uenam sic uocari. mihi autem, de hirudine proprie dici. affui enim olim, cum hoc diceretur, & multis de ijs, quæ fierent, ambigentibus, ego solus ex scripto prograediẽs ueritatem agnoui.
βεκέεσιν, ouibus.
βησσικῇ ex urbe Thraciæ Bessis.
βλακεύειν, paruifacere.
βλεννεραὶ, humidæ, mucosæ.
βληχρὸν, est legumen, quod etiam βλήχων legitur.
βούφθαλμον, bubulus oculus. quod chrysanthemon quoque dicitur.
βόλβιον, quale sit, Hipp. ait in lib. de morbis mulierum. proinde quidam bulbi nomine narcissum significari, male sunt arbitrati.
βολβιτία, quæ a plerisque βομβύλια uocantur, paruorum polypodum est genus.
βόλβιτον, stercus bubulum.
βομβύλιον, poculum, quod os angustum habet. uel potio, aut poculum, quod a resonando nomen duxit.
βοὸς θαλασσίου, bouis marini. hic piscis est cartilaginosus.
βουβάλιον, cucumer agrestis.
βούκερας fœnum græcum. Menitheus in medicamentorum appellationibus anagallidem quoq; sic appellari confirmat.
βούπρηστις, animal cantharidi simile. est etiam agreste olus: cuius Diosc. in primo de tuenda ualetudine, & in libro de oleribus meminit.
βρῆγμα, quod cum tussi expuitur, in primo de morbis maiore. & βρήσσειν est cum tussi expuere. quidam detracta ρ litera hæc scribunt.
βρόγχοι, arteriæ cartilagineæ.
βροτάχῳ, pro rana dicitur. quidam βατράχῳ plane scribendum putant.
βρυγμὸς, stridor ex dentibus collisis excitatus. & βρύχειν est sic stridere.
βύζην, cumulate, uel confertim.

Γ

Γαλιάγκωνες, quorum paruum, & gracile brachium est. partes autem circa cubitum, quæ sunt turgidiores, ut mustelæ. qui uolunt γαλῆς brachium uocari,

uocari, & hinc impositum esse nomen, forte ui debûtur perperam rem accipere. non.n. γαλιάγκωνας, sed γαλεοβραχίονας ipsos uocari opus erat.

γαμψαὶ, qui curuaturas quasdam habent.

γαυσὸς, curuarus in exteriorem partem.

γιγγλύματα, sunt quæ contrario modo inter se ineunt, ut cardines in foribus.

γῆ σμηκτίδι terræ Cimoliæ.

γῆ κεραμίτιδι, argillæ.

γῆ χαλκίτιδι, non plus, quàm chalcitis lapis, significat.

γήχυτον, terræ pars exterior, quæ mollis est, & non lapidosa.

γλαμυροὶ, aquosi, & humidi.

γλαυάζειν, oculos conniuentes uersare. & γλαυώδεις per similitudinem, dormientis in morem dicebant.

γλυκύμου βοτάνης, glycyrrhizæ, aut dulcis radicis, quæ appellatur.

γόγγρωνα, tumorem gulæ ab rotundis eminentijs, quæ in truncis arborum innascuntur: ut est apud Theophrastum in primo de stirpib. nonnullæ autem inquit, habent eos, quos γόγγρους quidam uocant: uel quod pro arboris natura respondeat, ut olea.

γογγύλιον, rotundum. & γογγυλίδια parui globuli, & pilulæ.

γριφώματα, quæ inuoluuntur, nomen a gripho ductum, quod piscatorium rete est.

Δ

δακτύλιον, quo utitur in lib. de sterilibus est circulus, aut rotula.

δαΐδες, magnæ lampades, & ardentes appellantur. per abusum autẽ aliquando significat allij caput. quod ex multis conflatum spicis ita, ut lampades, colligatur.

δίεδρος, pellucidus. in secundo de morbis maiore.

δακνώδης, idem, quod mœrorem affert. quod & δακνηρὴν dicitur.

διαπεπλιγμένα, multum diuaricata circa crurum exortum. nam πλιχὸς intermedium illud uocant, quod inter exortum crurum interiectum est.

διάσμα, corporum compositio tanquam lanis similis.

διαστομωτρίδα, specillum, quo res dilatantur.

διαφλύξιες, effusiones.

διαφλυδῶσα, humore perfusa, humectata.

διαφλυχθὲν, humore perfusum.

διαφλύοντα, quæ humectant.

δίαφρος, spumeus.

διὰ χωρὶς, per interuallum.

δίδυμον, gemina. est herbæ radix, quæ etiam ὄρχις dicitur.

διεβλήθησαν, decepti sunt.

διῆσαι, concutere, in secundo de morbis mulierum transcolare, & diuidere significat.

δίιδρος, humida, & exudans.

δικλίδος, bipartitus, ut clausa parte inferiore super iacentem reserare queat.

δίκερον, ueluti biceps, idem quoq; bifidum dicitur. idque ἀδίκερον significat. E

δίοπτος, qui templi curam gerit, quod dispiciat, & curet quæ in eo sunt.

διορώδεος, mutationis in id, quod serosum, aquosumque fit.

δίτρητον, exiguum foramen eorum, quæ parte inani perforata sunt, & tanquam duplici ore respirant.

δόρπα, cænæ.

δρυπτὰ, dilaniata.

δυσάνιος, Critias in lib. de amoris natura, uel uirtutum, sic explicat: δυσάνιος est, quicunque paruis de rebus tristitia afficit: de magnis, plus quàm ceteri homines, uel longiore tempore.

δυσήνιος, qui non facile tristitia afficitur. est etiam is, qui frenari ægre potest, aut morosissimus est. F

E

Ε'βλαδάνθη, molle est redditum.

ἐγγαστρίμυθοι, qui ore clauso loquuntur, quia ex uentre mittere uocem uidentur.

ἐγκάμψαντες, innixu. & ἐγκεκαμμένοι inflexi, innitentes, & adunci. de unguibus dictum.

ἐγγενὲς congenitum, proprium, ac suum.

ἐγκὰς, in imo.

ἐγχαλινοῦται, frenis uelut obseptus est.

ἐγκατερραμένος, qui subterrestris est. qui non iam est albus.

ἔγρησις, uigilantia. G

εἴργεται constringunt.

ἔθραυεν pungebat, ac stimulos admouebat.

ἐκβράσσει, eijcit.

ἐκδέξιν, successionem.

ἐκλελύφας, qui detraxit librum, aut corticem.

ἐκλιάζω est interdum inundetur. ut in lib. de sterilibus & ijs, quæ addita sunt lib. de uulneribus capitis.

ἔκμαγμα significat subactam massam, & crocomagma, ut in libro de sterilib.

ἐκμάξαι, formare, interdum etiam immutare, ut in libro de sterilibus digito formare, idest, tanquã orbiculum fingere. est etiam exprimere, ut in primo de morbis maiore. de spongia, herba mercuriali, & sambuci folijs dictum est. H

ἐκματεῦσαι, perquirere.

ἐκμέοντα, semen purgant.

ἐκνεφίας ὄμβρος, imber cum sole decidens.

ἐκνεφίας πυρετὸς, febris humida simul & inflammata ut sol, qui cum iunctus imber sit.

ἔκτυξεν, strepebat, a strepitu deriuatur.

ἐκτύπη, explicata.

ἐκπεπληγμένον, detortum.

ἐκρήγμασιν, panni scissuris.

ἐκρηγνῦνται patefiunt, uel adaperiuntur.

ἐκτόμου, ellebori atri.

ἐκτροπὴν, mutationem, quæ ad uiscera fiat.

ἐκπηδάει, prorumpit, sic etiam efferuescit.

ἐκχύμωσις, humorum effusio.

ἔλαιον ῥόδινον, oleum rosaceum, quod non est aromatibus

A matibus conditum.
ἐλατήριον non modo ex syluestri cucumere factum est, sed quicquid per infernas partes purgat, sic dicitur.
ἔλεα, agrestia.
ἐνθερὲς, ut a sole calfactum.
ἐνθερμιάζω, ad solem teneatur.
ἐλινύειν, quiescere, in lib. de morbis uulgarib.
ἐνεχειρισάμην, disserui quamplurimum.
ἐλκυστῆρι, instrumento ad infantem ex utero extrahendum comparato.
ἔλυτρα, uelamina.
ἐμβάφιον, acetabulum.
ἔμεαι uomitiones. nomen quo Attici utuntur.
ἔμπλην, prope.
B ἐμμότους μοτοὺς, linamenta concerpta, uel lemniscos.
ἐμυκάσθη, conclusit, ut Dioscoridi placet. plerique autem, appēdices habuit humidas, ut & fungi.
ἐμυλώθη, induruit.
ἐμωλύνθη, contabuit.
ἐνθλάσει, confringit.
ἐνθρώσκει, pungit urgendo.
ἐξαλείπτης, unctor, qui illinit.
ἐξαλίζοιτο, exinaniretur.
ἐξάντης, qui bene ualet.
ἐξάραγμα, collisio.
ἐξαφύεται, inaniter, exprimitur. quidam uero, hostilem in modum impetum facit: minatur.
ἐξάφυσις, exhaustio.
ἐξάστιας, quidam lina a summis linteis discissis eminentia, & a pannis uilibus fila. ego uero etiam
C antequam ea scissa sint, extantia similiter appellanda esse existimo.
ἐξηθριασμένον, quod per tenuem pannum est colatū. nam ἤθριον est tenuis & agrestis pannus quidā.
ἐξίνει, euacuat.
ἔξουρα, in angustum redacta. eadem μύουρα dicuntur.
ἐπάκρα, quæ in angustum desinunt. quæ etiam ἔξουρα uocant.
ἐπιπάσσων, spargens adiungitur quoque ad maius.
ἐπιλύρας, fœnugræcum. sunt qui aliam herbam sic nominatam uelint.
ἐπικτένιον, pars quæ pubes in mulieribus dicitur. est enim supra pectinem. in stuppa autem ant lino, pectini insidentem puluerem in opere signi
D ficat.
ἐπιμηλίδα, genus mespili esse uult Dioscorides in primo de materia: quod σητάνιον etiam uocatur. quidam aiunt esse mala syluestria parua, quæ & ἀμαμηλίδες nuncupantur.
ἐπιμυλίδα, os, quod uelut conchula quædam genu tegit. [patellam uulgus nominat.
ἐπεσκληρυμένοις, obduratis.
ἐπίσχουσα, quæ conctatur, cogitabunda est, hæsitat.
ἐπίχνουν, humorem concretum, lanuginosum.
ἐπορεξάμεναι, extentæ, in longum exporrectæ.
ἐπόχεον, palmes, ex quo exortum aliquid est, ut ex colocynthide.
ἐπῶζει, fœtens, & ueluti tetrum odorem exhalans.
ἐποξυσίρω, aceto multo utens.
ἐρυγγάνει, reijcit, repudiat.

ἐρυγή, eructatio, reiectio.
ἐρικίδες, hordea in crassiores partes diducta, ut quibusdam placet. nam & ἐρεγμὸν legumen fresum, ab eo, quod bifariam diuidatur, appellatum uolunt. mihi autem eo, quod omnia, quæ sunt huiusmodi, scinduntur, nomen ductum uidetur. quod non est bifariam diuidere, sed frangere simpliciter. quocirca placēta ex sesamo & melle confecta, quia facile frangitur, ἐρίκινον nominatur.
ἴρξ, dicitur etiam de iecore. in plurimis autē scriptum est θρίξ. significatque iecoris partem superiorem, qua eius fibræ inter se diuiduntur.
ἐρυγματώδης, efficiens ructuum. morbus flatu implens.
ἐρυθρὸν στέαρ, adeps sanguine perfusus.
ἐσαράσας, ad partem interiorem molliens: ut μαρᾶσθαι hoc est quæratur.
ἐσφηκωμένα, illigata, & constricta.
ἐς χεῖρα, prope.
ἔτνος, lomentum omne ex fracto legumine.
εὐάνθεμον, quod ἀνθεμὶς dicitur, & chamæmelum.
εὐθηνίην, innatum habitum corporis, sicut interdū annus εὐθηνὸς dicitur, qui ubertatē rerum affert.
εὐκάρδιον, stomacho idoneum.
εὐνή, non modo lectum, sed concubitum significat. ut in secundo de morbis mulierum, & uehementissime coitu læditur.
εὐοργητοτέρα, magis morata: ὀργαὶ enim mores sunt.
ἔθλιβον, sunt depressi.
ἐχέτρωσις, alba bryonia.
ἕψημα, id σίραιον etiam dicitur, sapa.
ἑψητοὶ, genus piscium, ita uocatum.

Z

ζειᾶς, farris.

H

ἠγκίστρωται, est implicitus.
ἠγκυροβόληται, intus adhæsit, ut in ancora fieri solet.
ἤδη, præterea.
ἠθάδισται, familiaris factus est.
ἡδυώδεα πίσσαν, picem odoribus conditam. ea autem cum aqua & aromatibus coquitur.
ἡδυωδὲς στέαρ, adeps, qui ex aqua & aromatibus coctus sit: & aromata, ac condimenta.
ἡμίσεον, dimidium.
ἡμιτύβιον, pars crassioris lintei.
ἦναι, ferire, & ἠνίων ferientium.
ἠοίας, horas matutinas.
ἠραχνίωκεν, implicuit tenuibus & paruis uenis, ut araneatum telæ sunt.
ἡρμάσθαι, esse stabilitum, & innixum, uel aptatum.
ἤθεαι, solitus es.

Θ

θαλερὸν, calidū, uelut a sole. est enim a θέρεσθαι, quod calfieri significat, deductum.

θέρμησον,

θέρετρον, locus, in quo æstate apte cōmoteris. θέριστρον uero scribunt nonnulli.
θυμῶν, acerruus.
θηριὸν, lumbricum, & malignum ulcus, in lib. de locis hominis: ideo malignum ulcus corpus obsedit. & cum sanies defluit, putrefacit, ac tumefacit. in lib. autem de humoribus eius curationem ante explicarat. alibi uero cum dicit θηριὸν, animalia, quæ in intestinis insunt significat, ut lumbricos & ascaridas. vt cum ait, autumnorum τὸ θηριῶδες, ita ab aliquo horum nomen trahit. sic & φθινῶδες interdum uidetur appellare.
θλάσιν, foetus infractorē, quod etiam πίεσμα appellatur: quo nomine in primo de morbis mulierum usus est.
θλασπίδιον, idest, thlaspis herbæ.
θράνον, sedem utraq; ex parte peruiam.
θολερὸν πνεῦμα, spiritus magnus, atq; impellens.
θράσσεται, pungitur, ac stimulis agitur.
θρὶξ. scribitur etiam τρίξ. pili uocantur a sacerdotibus, cum in simo iecoris in dextra fibra, uenula angusta, nigraque appareat.
θύω, suffitus, & odores.
θύματα, suffimenta.
θυμβραίαν, satureiam.
θύμον, gens Thraciæ, ex Thymis.
θώρηξις, uinolentia, aut ebrietas.

ι

ἰθνοῦται, fit obliquum, in se residet.
ἰθαγενὴς, ingenuum, ut est apud sapientem. sed me æque, atq; ingenuos, honore afficiebat.
ἴχδαρ, prope, more Atticorum. apud Hipp. in secūdo de morbis mulierum, mulieris testiculus appellatur.
ἰλλαίνειν, oculos circumagere, aut distorquere.
ἱππωθεῖσαι, quæ se uiris miscuerunt.
ἰνδικὸν, qui medicinarum nomina scriptis mandarunt, ut Mnestheus, Andreas Chrysaris, Xenocrates, & Dioscorides Alexandrinus, indicum zinziber sic uocant: falsi, quòd quidam esse piperis radicem arbitrantur. Dioscorid. autem Anazarbeus aperte distinxit, & quid zinziber, quidq; piper sit, definiuit. Diosc. igitur iunior, qui linguas scripsit, esse stirpem ait in India stirpi piperis similem: cuius fructus myrtidanum uocatur, quia sit myrto persimilis.
ἰνᾶν, inanit. ἴνησμος inanitio. & ἰνοῦται inanitur.
ἰξάλην, adultæ capræ pellem.
ἴξια, uarices.
ἶξιν, progressum rectum, uel aditum.
ἰξίον, albi chamæleonis folium.
ἰξύας, pars inter coxarum uertebras & lumbum interposita.
ἶπος, potio in luxati ossis curatione.
ἱππόφεως, non solum lapatium, sed etiam carduus, & stybium dicitur.
ἰσηνύσαι, adæquantes, quæ mediæ ætatis sunt.
ἰσάλλην, capræ pellem, corium.
ἰσχαλέαι, graciles, & ἰσχαλέον gracile.

ἰχθυήματα, squamulæ corticum. B
ἰχθύαν, marinæ squatinæ pellem siccam. potest quoque significare unguem ferreum, quo utimur ad infantem immaturum, dum adhuc in utero est, extrahendum: quod ad squamarum piscis similitudinem sic uocatur.

κ

Καθαχθέμενοι, qui uehementer sentiunt.
καθετῆρ, linamento tortili, quod uulneri imponitur. ab eo quod in uulnus mittatur: ut secundo de morbis mulierum, in uulnus tortile linamentum ex linteis confectum immittere.
κακαγγελίη, procacitas, petulantia.
κακοήθεα, maligna. F
κακοσινώματα, maxime noxia.
καλλίφυτον, capillus veneris, & adiantum uocatur.
καλλιωνύμῳ, piscis cuiusdam, cui hoc est nomen.
κάμμορον, est animal paruæ scillæ simile. & aconitū, quod eius radices sint huic animali similes. neutra tamen significatio conuenit cum ait in lib. de locis hominis inflammatis assumpto cammoro. quam ob rem putat Erotianus non solū animal, sed etiam muscum illi adhærentem sic nominare. Zeno uero Erophilius cicutam: Zeusis refrigerans medicamentum.
κανόνιαι, qui rectos, prominentesq; uentres habēt.
καρυκὸν, edulium ex nucibus, cuius cōfectionem in primo libro de ulceribus scriptam reliquit.
καρυκοειδέα, sanguinea. id autem proprie medici uocant. G
καρύκη, edulium Lydium. uarium id est, & ex sanguine confectum.
καρχήσιον, in summo uelo rotulam habens: & extenti in eo funes, καρχήσια dicuntur.
καταβλακεύουσιν, flocci faciunt.
κατάβλημα, indumentum, quod data opera factum sit ad subiectas partes contegendas.
καταγνύει, ad summum inutilitatis, aut imbecillitatis redigit.
κατακορέα, nimis biliosa excrementa sic nominat, & pectora quæ talem humorem gignunt. quidam hirsuta intellexerunt. sed etiam κατακορεῖς ἀνθρώπους eodem modo uocat. medicamentum uero κατακορὴς uel ob humorem ab ipso eductum, uel ob colorem suum dicit. sitim quoq; loco quodam κατακορεῖ, quæ nimirum propter talem humorem sit facta uehementior, uel ad summum aucta uocat. itaque κατακορεῖν est dissoluere. H
κατακούρην, tonsuram nouacula factā. præstat enim, inquit Dioscorides, ita scribere, quàm puellæ tonsuram. atque inde ducitur tondere, & apud Theophrastum tonsa abies pro secta habetur.
κατακρίειν, discindere.
καταλείφειν, illinere.
καταμάσας, qui peruestigandi causa demisit. uox a quærendo deducta, ut etiam qui quæritur.
καταναισιμοῦται, consumitur.
κατάστημα, confirmatio, & animaduersio in secundo de morbis uulgarib. & καταστῆσαι aīaduertere.
καταρρο-

A καταφρονέοντα, qui remisse sentit. in maiore de praedictione sic accipiendum est.
κατέχλοα, ualde uirentia.
κατειλλόμεναι, colligatae.
κατηνόει, resipiscebat. quasi è somno excitabatur, & expergiscebatur.
κατεπλήσσετο, factus est stupidus.
καταβολαῖς, initijs accessionũ in orbem inuadentib.
κατήρτυε, efficiebat placidum, ac temperantem.
κατ' ἰητρεῖον, ad chirurgiam spectans.
κατοπτῆρι, instrumento, quod sedem aperiens uocãt: ut etiam dioptra, hoc est spectrum, quo mulierum natura aperitur, & inspicitur.
κατωμοσταδίῳ, subaudi, uici, ut κατηπειρωτικῷ.
καυλὸς, herbae radix, quae silphium proprie uocatur: caulis autem & succus ut aliorum. nam in libro de ratione uictus in morbis acutis ita scriptum
B ab ipso est, uel silphium, uel caulis, uel liquor.
καύσωμα, inflammatione, ut in libro de morbis minore.
καυτῆρα, calamum ex aere factum in imo perforatũ, per quẽ apparens demissum cauteriũ põt urere
κάχρυος ῥίζαν, radicem thureae. cũ in numero multitudinis dixit τὰς κάχρυς, tosta hordea intellige.
κέδματα, diuturnas ex fluxu affectiones uel in omnibus articulis, uel maxime circa coxarum uertebram quod tibi non secus, quam alia quaedam, proprie explicauimus.
κεκαρῶσθαι, ueterno occupari.
κερχνῶδες, quod asperitatem gignit. itaq; gutturis asperitas dicitur, & in pulmone strepitus, sicut asperum, asperari, & asperationes quoque indi-
C cant.
κεφαλοειδὲς, quod caput habet.
κιγκλισμὸς, motio breuis, continuata. a cinclo animali facta uox.
κιθαρὸν, pectus.
κὶς, magna uis bestiolarum triticum comedentiũ. quae singulae κίες nominantur: ut in fine secundi de morbis mulierum legitur.
κλεῖθρον, locus in gula sub tonsillis.
κλιμακίων, ligni transuersi in scalis. quidam sine ι κλιμάκων scribunt, & altera quadã talis κατὰ κλιμακίων.
κλισμὸν, lectum in 2. de morbis mulierum.
κνημαῖον, quod cruris est.
κνήματα, ramenta, & κνῆσαι radere.
κνῆστρον, instrumentum ad scalpendum accommo-
D datum. idem quod κνίστρον.
κνίστρῳ, cultello quodam estque is cultellus, quo caseus raditur.
κνιδώσιες, puncturae quaedã, quasi uellicationes: quales urtica herba solet afferre.
κνισμόν, uellicationem. alij quidam oculorũ ariditatem significari hoc nomine putant.
κνύμα, nomen est ad strepitus imitationem conformatum, sed & leuiter suspirans κνυζόμενος dicitur. & κνυζηθμὸς canum gannitus.
κόγχην κεραμίδα, uas fictile. nihil plus significat, quã κέραμος. hoc est fictile.
κόγχον, hiatulam.
κόκκαλα, complures nucleũ pineae nucis intelligũt.

Dioscor. Cnidium granum per diminutiuum.
κόκκωνα, granum uulgo appellatum, non Cnidium, quod ẽt quandoq; sine adiectione κόκκον uocat.
κόλλικας, rotulas. & in Acarnanib. rotuli uora Boeote, de paruis panibus est pronunciatum.
κολοκύνθην ἀγρίαν, colocynthidem.
κομμίων, fauorum. plerique tamen scribunt κηρίων. Significat autem expressorum.
κόριον, dicit herbam, quę hypericon uocatur. ea fructum fert κορίῳ i. coriandro similem.
κορὺς, quae ramis adnascuntur: & noua germina.
κορυφῶσθαι, cum partes uicinae ad umbilicum contrahuntur.
κοτίδι, neruo ceruicis, cerebello.
κότινον, oleam siluestrem.
κοτυλίδα, acetabulum in ijs quae de curandis luxatis adiuncta sunt. & in secundo de morbis maiore.
κοτυληδόνας, ora uasorum, quae in uterum descẽdunt ut in lib. de Hippoc. dissectione docuimus.
κοχώνην, iuncturam in uertebris coxarum ad sedem. ob quã omnis circa sedem locus sic appellatur.
κράδοι, rami ficulni maiores.
κραίνουσι, desinunt, cessant.
κραμβίῳ, decocto brassicae.
κρίκον, nomen confictum est. significat sonum odiosum. in secundo de morbis maiore.
κρήγυον, bonum.
κρημνοὶ, labia ulcerum. in lib. de locis hominis. & pudendi mulierum partes, ut alae.
κρησέρα, farinae tritici, quam euolationem uocant. est & sacculus lineus quidam.
κριμνὰ, crassiores farinas. cum autem ait, κριμνώδεά τε ἄλφιτα, crassissimas farinas indicat.
κρότωνας, concauitates cartilagineas in pulmone. ut in primo de morbis.
κρότωνος ῥίζα, radix Crotonis. hoc autem Aegyptij cicion uocant.
κυάμου καρπὸν, fabae fructum. Diosc. ait, alterci fructum ab eo dici. Sic enim in primo de morbis mulierum. quidam Aegyptiae fabae intelligunt.
κύαρ, foramen acus.
κύβιτον, os cubiti. & cubitus. Diosc. autem nodum brachij sic uocari putat.
κύκλοι προσώπου, malae dicuntur in primo de morbis maiore.
κυλιχνίδα, paruum calicem, & medicinale uasculũ.
κυρβασίην, acutum pileum, qui etiam tiaras dicitur.
κυρήβια, paleae. sunt etiam fursures, & hordei purgamenta.
κυρίοισι, diebus quibus talia iudicari creduntur.
κύσαρον, podicem.
κύστιγγα, exiguam uesicam.
κώδυας papaueris capita.
κοιλὸς, concauum in uulnere, quodque melius sit, quam quod elatum est.
κῶμα, somni uehementis impetus. scripsimus aũt de hoc, ut nosti, libellum.
κωνίαν, uinum picatum. conijcitur enim cum piceae cortice semihemina in fictile uas. quidam id colo trajciunt, ut ferbuerit. quidam ita sinunt.

κωφοὶ, languidi, inualidi. κωφοῖ uero est uerbum tertiæ personæ, ac tertiæ coniugationis, significatque languorem inducere, ac retundere.

Λ

λαβὴ, principium accessionis: præsertim autem ex circuitu.

λαγνεία. interdum etiam semen significat, ut lib. de natura puerili. ita etiam τὸ λάγνευμα semen est

λάμπυρος, herba, quæ lagonate dicitur.

λαμπτὴρ, hunc multi φανὸν hoc est lampada uocant, in secundo de morbis maiore. ceteris uero, præcipue Atticis, est, in quo ligna lumen afferentia comburebantur. Sed & fax, & lucerna quandoque λαμπτὴρ dicitur.

λαπαχθῆναι, est proprie euacuari, ideoque μαλαχθῆναι est mollire.

λαμπυρὰ, spumea. nam spuma splendorem mittit.

λέντιον, linteum.

λεβηρίδα, uocat serpentis exuuium. quidam tamen uacuam concham intelligunt.

λέγνα, oris uuluæ extrema, per tralationem a uestimẽtorum extremitatibus. has uero alibi ἀμφίδεα appellat.

λέμυθος, quod intra corticem lentis continetur.

λεπάδες, quæ petris adhærent conchæ.

λεπὶς, interdum sic iara uocat, ut in eo libro, qui est de locis in homine.

λευκὸν ῥίζιον, albæ uiolæ semen sic dici Dioscorides auctor est.

λεῶς, omnino, omnia.

λιβανωτοῦ καρπὸς, thus forte, quod ita uocatur, quia semen thuris arboris in usum uenire nos latet.

λιβηρῷ, humido.

λίβος, fluida quædam oculorum destillatio. ductũ nomẽ ab eo, quod est stillare quod proprie guttatim cadere uidetur significare.

λιγνυώδης, denigrans, quia λιγνὺς. i. fuligo nigra est.

λίθον μύλανα, lapidem, quem molarem etiam appellant, cochlacem.

λιμακώδεις, humidi, & herbacei.

λίπα, oleum, ut in lib. de morbis mulierum secundo.

λίριον, lilium oleum ex eo confectum quidam cum ν litera scribunt λίρινον, aliqui sine, λίριον. uocatur autem nõ modo liliaceum, sed etiam susinum, & ἄνθινον.

λοῦν, est non modo lauare, sed humectare quoque. sic λοῦσθαι, lauari, & alia huiusmodi apud ipsum duo significant.

λυπρὰ, nuda, aridaque loca.

λύσιας, interualla, quibus articuli inter se disiunguntur.

λυσσῶδες, insaniens.

Μ

μαγίδα, uelut offam & massam, & magdaliam manu subactam uocare consueuit.

μακρόπνοος, ualde spirans, uel longiore interuallo spiritum ducens. E

μαλακόστρακα, sic dicuntur aquatilia spinam non habentia, ut polypus, loligo, sepia, & urtica. sanguine enim & uisceribus uacant.

μαλθώδεα, mollientia, ac cerea fere. nam μαλθὴ, est cera, præsertim quæ mollita sit mollis.

μαρίλην, hanc, multi cinerem calidum appellant.

μάθλης, caloris.

μάσσειν est & miscere, & subigere, atq; etiam exprimere, ut in primo de morbis maiore.

μᾶσσον, est plus, ut in maiore de prædictione.

μάτος inquisitio: & ματεῖσθαι inquirere.

μαχαιρίδι ὀξυβελεῖ, cultello acuto, instrumento ad secandam uenam.

μαχαιρίδι γαστρώδει, medico scalpello, quod uentrem quasi habeat. F

μέλαινα uocatur etiam morbus, qui sic ex nigra bili constat.

μέλανος ῥίζαν, aspalathi aromatici, quod uocant, radicem.

μελαῖνος cum circunflexo legit Diosc. ut μελαίνης, capra, aut uacca: ut sit ex urbe Melænis. quæ urbs est ad Crisæum campum ante Criphium, bona pascua habens, quæ bonũ lac gignant. sic enim Diosc. prodidit.

μελάγχλωρον, quod est in præsagijs, quidam simul legũt, ut sit denigrans: quidam distincte, ut significet, quod est uiride, uel nigrum.

μέλανι φαρμάκῳ. medicamẽto nigro: quod quomodo conficiatur, ipse in lib. de ulceribus declarauit.

μέλαν τὸ κύπριον. Cyprium cinerem uocat, cuius ad oculos usus est. G

μεληδαίνοντι, curam gerenti, curanti. & μεληδὼν cura, non autem, ut apud Homerum, mœror.

μελιηδέα, & suaue, & cum melle mistum, ut in primo de morbis maiore: in quo etiam μελίχρουν tale uinum uocat.

μεμήρυκεν, conuoluit. Sumptum a lanis, quas mortales nent.

μεμιασμένον, fœdatum, ut apud poetam legitur.

μεμολυσμένους, aliqui refrigeratos, aliqui induratos, & lapideos dici existimarunt.

μεμωρωμένα, sensus expertia.

μεσόδμη, trabs lignea domũ in duas partes diuisam separans, ut obstaculum, uelut columna quædã in medio constituta. sunt etiam, qui superpositum tectum μεσόδμην nominent. H

μεσόβλημα, perinde ac si μεσέντι dictum esset. Al μεσόβλητον

μετακέρας, lactea cõmistio dicitur in lib. de ratione uictus in morbis acutis

μηκώνιον, uocant peplum, & ipse succum papaueris appellat.

μήλην διαστομωτρίδα, specillum aptum ad diducendũ, & aperiendum.

μήλην ἐξωτίδα auricularium specillum.

μήλην τραυματικὴν, uulnerarium specillum.

μήλης πλατείης, lato in radiculæ modum specillo.

μήλης τῷ πλάτει, ocularis specilli cyathulo.

μῆλα, oues.

μηλίας, ex insula Mele.

μηλιάδος ὠμῆς, chalcitidis, aut aluminis ex Melo.

A μηλιάδα, a Melo insula, in 1. de morbis minore.
μίσχη est tegumentum, & uelut inuolucrum quoddam, quod etiam ἐπιδιδυμὶς dicitur. est autem uaricosus tumor quidam, qui in summo didymo imminet.
μασᾶν, est mandere, ac comedere.
μύσις suffocatio, præclusio.
μυριοχάνη, hiantis adiunctum. si scribas μυριοχανῶν, erit hians in millibus.
μύῤῥαν, apud Aeoles σμύρναν, hoc est myrrham. scribitur enim duplici ρ.
μυρτίδανον. pleriq; piper. Diosco. Anazarb. in primo de materia appēdicem inæqualem & tumidam circa myrti ramum uocat. Hippoc. fructum sic nominat ex arbore, quam ipse ait ab alijs piper
B nominari.
μύτις, atramentum in ore sepiæ, & piscis etiam quidam sic ab Hippocrate nominatur.
μυττωτὸν, moretum. Diosc. ex allio, ac cepis esse intritum scripsit.
μώλυζα, allium, quod simplex caput habet, & non in spicas distributum. quidam moly herbam uocant.
μαραινόμενα, quæ sensim contabescunt.

N

ναυσιώσεις, sanguinis effusiones, quæ etiā ἐκχυμώσεις uocantur. tralatum est ab ijs, qui sanguinem in nausea uomunt.
C νεῶν nuper, aut nouum.
νεόμενον, natantem, aduenientem. sumptum ἀπὸ τοῦ νεῖσθαι, quod est uenire; nam in primo de morbis mulierum utrunq; legitur; & alterum de loco, alterum de partu imperfecto dicitur.
νιτέει, hoc est, non potest.
νυκτάλωπες, qui noctu non uident.

Ξ

ξηρῇ συντεθνεῶτι, gangræna, uel aliquo morbo, qui latius pateat.
ξύσμα, pruritus.

O

D
οἶα, quæ a plerisq; οὔα dicuntur, sorba.
οἰναρίς, uini.
οἰναρίδων, palmitum uitis.
οἴσυπον αἰγὸς, sordes, quæ inter caprillos pilos nascitur: præsertim inter eos, quæ ad sedem sunt.
οἰσοφάγος, stomachus uentris, tāquam guttur quoddam sit.
οἰσυπίδας, sordem ouis, hoc est sordidam lanam.
οἰσυπίδες sunt sordes ouis conglobatæ. idem quoq; lanæ sordidæ uellus indicat.
ὄχθος, oblonga eminentia.
ὀλερὸν, male olens, aut atrum. ab atramento sepiarum ductum.
ὀλισθάζοντα, labentem.
ὀλοσχοινίτης, quædam herba agrestis, oleracea.
ὄλον sepiæ atramentum.
ἰλώδεα turbida, aut atra.
ὀμφλυκτίδες, pustulæ subito erumpentes.
ὀνίσεσθαι, per conuersionem axium extendere. nam & ὄνοι & ὀνίσκοι axes sunt. aliter quoq; scribitur, ut κατονίσεσθαι.
ὅπλα, funes ex stuppa, uel lino, uel canabe confecti.
ὀπὸς liquor silphij per excellentiam, sicut etiā thyrsus. silphium autem radicem solam uocat.
ὀποῦ καρπὸν, semen silphij. quod & folium singulariter, & magydaris nominatur a nonnullis.
ὀργάσασθαι, est simul miscere & simul temperare.
ὀρθρίοις, cibo, qui in diem sufficiat.
ὀρεομυρτίδων, aliter, ὀρεομυρσινίδος, de qua iam dixi Diosc. ait in monte natam ὀρεομυρσινίδα uocari.
ὀῤῥόδιον, quæ ad caudam usq; sunt extensa.
ὄῤῥος, sacri ossis extremitas. idem ὀῤῥοπύγιον significat.
ὄρχεα, sacculus testiculorum.
ὀχὴν, flexuosa extuberantia circa uuluæ os. nam ὄχοι, & μόχοι dicuntur palmites, & claviculæ. solet idem & ἀμφίδεον, & λίγνα appellare.
ὀτίδος, auis, quam sic uocant. Aristoteles ὠτίδα per ω, nominat. apud Xenophontem in primo Cyri expeditionis ὀτίδα per ο, scriptum legitur.

Π

παλίσκια, quæ a sole auersa sunt.
πάσσειν, inspergere.
παράλαμψις, cicatrix, quæ in nigro oculorum splendeat, quod aliquanto sit ægide crassior.
πάραλιον, species tithymali. ita quoq; marina brassicula quædam nominatur.
παραστάτας, quædam uasa seminis, in libro de uenis, qui est ad lib. de curandis luxatis adiunctus.
παραφάσσειν, est manu aberrante tangere, cum errore: ut etiā ἐπαφάσσειν attingere, manum inijciendo. unde loca quæ circa muliebre pudendum recōdita latent, παραφασίας uocant.
παραφρονεῖν, desipere, ut ἀλλοφάσσειν tumultus edere. est cum tenui legendum, non ut in superiore παραφάσσειν. in eo enim ἁφῆς, id est, tactus nomen cōtinetur.
παρθένιον, millefolium, ita etiam uocatur & anthemis, & helxine, & mercurialis, & amaracus; sed Diosc. negat, intelligendum esse, uel helxines, uel mercurialis speciem, parua folia habentē.
πασπάλιον, panis, uel farina milij subtilis. nam πάσπαλος est milium.
πασσαλίσκῳ, palo exiguo. est enim diminutiuum.
περιλάζειν. hoc nomen construxit, cum errantes, & resumentes, in differendo significare uellet.
πέζαι, in secundo de morbis mulierum scribitur, & pedes pueri tumescūt maxime. Zenodotus autem in uocabulis gentium ait πέζαν uocare pedem Arcadas, & Dores. Hippoc. planitiem pedis, uel talos sic uidetur appellasse.
πελλὰ, liuores subfului: quos etiam πελιὰ dicit. Zenodotus in gentium uocabulis scribit, sicyonios fuluum πελλὸν appellare.

πιμελώδεις, plenæ humoris,& humiditatis,aut uẽtosæ.

πέπλιον,dicitur etiam peplis, & agrestis portulaca.

πέπλος,idem.est item ficus humilis,& spumeum papauer,eiusque liquor.

περιτερηρίῳ,recto & acuto terebro. aliud enim etiam chœnicis est.

περιστέλλετο, se ipsum uestibus operiebat.

περικεκαμμένοι,inflexi,adunci,& incuruati.

περιρρήματα, circuminundationes.

περιρρήματος, inundationis circum circa.

περιρρεῖ.circum inundat,circumnatat.

περινέῳ. perineo.locus est inter scrotum & anũ, ubi uesicæ collum est situm.

περιξύσας, qui circum scarificauit.

περιπόδιον,quæ in orbem sub pedibus est, & infra.

περιρρῶγες, ex utraque parte perfractum.

περόνη, aliquando rotum artus ipsius os, aliquãdo quod ossi adnascitur, & modo tumorem eius, quod adnascitur.

περυσίας, anni superioris uinum. quasi περυσινὰς.i.anni præteriti quiddã sit,ut αὐτίτην eiusdẽ anni uocat.

πέρινα,perineum. & in lib. de hæmorrhoidib. & fistulis sic appellare sedem uidetur.

πίεστρον,hoc instrumẽtum est, quod infractorem imperfecti fœtus nominant.

πικέριον,butyrum.

πιτυΐδι,resina picea.

πιτύλοις,remigationibus,aut remis.

πλαταμὼν,petra leuis in mari extans, & humilis,circa quam fluctus dilatantur.

πλεκτανῶν, cirrhorum,& circumplicantium apprehensionum.

πλεννηροί, mucosæ,& πλέννα mucus est.

πλαδαροῖ,marcescit,contabescit.

πλευμῶνος,tabes,aut affectus pulmonis.

πλήμνη,rotæ modiolus.

πλήστιγγας,ferulas uocat, ab eo quod percutere est.

πνευματώδης,inflatus,& ægre spiritum ducens.sæpe etiam spirandi difficultatem πνεῦμα uocat.

πυὸν, dicuntur primæ lactis partes, quæ ex se ipsis coagulatæ sint.

πολίας, quæ natura folium simile habet uiti, ut species eius,quæ cissampelus uocatur.

πολυφαγέω. multum comedo,ut etiam apud Callimachum,γόνος αἱμῶν ὄγματα καδίμενα.i.deuorauit.

πολύκαρπον,quod cratæogonon uocant, genus herbæ est.

πομφοί,pustulæ cutis intumentes, simulque liuidæ, & rubicundæ.

πόσῳ, modico.

ποταίνια, Dores appellant recentia.

πότε,quandoque.

πρὸς,præterea.

πράμνιον,uinum,quod hoc nomen habet,estque nigrum, & austerum.

πρηνὲς, pronum ad terram.

πρῆσμα,inflatio.& πρησμοῦ inflationis, & πρηστικώτατον maxime inflans.

πρεσβυτικὰ, morbos quosdam uocat, qui prouectiores corripiunt. nam sic quoq; ætate prouectos homines uocat. E

πρίκα,illico.

προκώνια,farinas ex nouis hordeis. alij solas ex non arefactis.

προκλιδιομαχαιρίδιῳ †instrumento ad uenam secandam apto,quod phlebotomum uocant. † προμύκωι μαχαιρίδι.

προμυλλαίνει, procidit, in anteriorem partem prominet.

προμυλλαίνας, qui labia extra producit.

προσέχει ἡ νοῦσος.i. perseuerat morbus, ut in secundo de morbis maiore habetur.

προσγίγνεσθαι,mutari.

προσωδέστερον, grauiore cum odore. sine ι, at cum ι, προσοιδέστερον a tumore ductum, significat maiore cum tumore: ut in secundo de morbis maiore scriptum comperimus. F

προτιθέμενοι,protendentes.

πρόφυσιν, exortum.

πυθμενόθεν.non penitus. ductum a fundo uasorum, ac si diceres,integre,plane,perfecte,aut ab initio, aut omnino.

πυρίαι feruentes lapilli. uel fragmenta accensą ex ferri scoria.

πυρῆνας, grana.hoc de thure est dictum.

πυρὸς ἀγρίου,crysipelatis.i.ignis sacri.

P

ῥαγεῖσα, interdum quæ cõfertim impetum facit. ut in II.de morbis maiore.a quo fit αἱμοῤῥαγία sanguinis effusio.

ῥαιβοειδέα,retortum.

ῥᾶον,promptius,facilius. quidam pro eo quod est, copiosius,acceperunt. G

ῥαφὶς,subula, qua talium rerum artifices perforantes; faciunt usus cõmodos ad linũ traijciẽdum.

ῥέγξιν, καὶ ῥέγκος,stertor.ductum nomẽ a strepitu,qui stertendo fit,ut etiam uerbum ῥέγκειν.

ῥέμβει.errat.

ῥεμβὸν, errationem,& item alia quædam, ἀπὸ τοῦ ῥέμβεσθαι quod est circumagi.

ῥαγῆσι, scissuris, & fracturis.

ῥηνίων,agnis.

ῥηνῶν.idem significat.

ῥήνικας,agninas pelles,ἀπὸ τοῦ ῥηνὸς, qui agnum significat.

ῥοχθῆσι, uelut inundationibus. nam ῥόχθος est quædã uelut inundatio. H

ῥίζα, nomen cuiusdã herbæ,quæ uacat flore,& fructu: habetq; tria folia undiq; oblonga humi iacẽtia duorum digitorum magnitudinis. suntq; anchusæ folijs similia:& radicem tenuem, quæ leuiter purgat.

ῥίζαν δρακοντίην,dracunculi radicem.

ῥικνὸν,rugosum.

ῥικνὴ,retorta.

ῥοφήματος,liquoris ad sorbendũ facti. uel sorbitiõis.

ῥόα, mora immatura, arefacta, & tusa, ut obsonijs inspergantur.ut quod rhun proprie uocant, ut Diosc.in primo de materia ait.

ῥοφημάτων,sorbitionum,uel eorum omnium, quæ quouis modo sorbentur.

ῥύματα,remedia,ab eo quod seruẽt. quod est ῥύεσθαι

A ῥωγματίας, qui intus fractum quid habet. qui etiam ῥηγματίας appellatur.

Σ

σαρώνους, quæ digitos pedum disiunctos, ac distantes habet.

σαρκάζειν proprie labra mordendo subsannare. Hippoc. aūt sūmis labijs cōtractis aliquid euellere.

σατυριασμοί, prolixi glādularum tumores circa aures. aliqui intentiones pudendorum hoc nomine intelligunt.

σαυρίδιον, nasturtium. a similitudine figuræ dicitur. eadem herba cardamum nominatur.

σελάχεα. omnes pisces squamis carentes, & qui animal pariant, sic dicuntur.

σεσηρὸς, deflexum, & quod labijs distet plurimum.

B idemq; ἐκπεπληγμένον appellatur.

σηραγγῶδες, laxa, rara, foraminolenta. nam foramina σήραγγες & σύραγγες dicuntur: corpusq; huiusmodi & σηραγγῶδες, & συραγγῶδες uocatur, hoc est foraminibus plenum.

σησαμὶς, eius, quæ sesamis dicitur.

σητανίῳ tritico huius anni. hoc est, qđ uere satū sit.

σητανῖδιν, ex tritico huius anni, uel ex farina excussa, & tenui, hoc est expurgata.

σιάλου ὑὸς, & σιάλου αἰγὸς, cōuiuij pinguis, & pinguis capræ.

σιαλώδεα, pinguia, opimaque.

σιδιοειδέας, luteas: qualis est granati mali cortex.

σικύην ἄτμητον, agrestem cucurbitam, nō dissectam.

σικύην, quatuor Hippoc. significat, colocynthidē:

C piro similem cucurbitam: cucurbitulam medicinalem fundo uacantem: & cucurbitam, quæ coni similitudinem referat.

σικυώνης σπόγγον, pars colocynthidos interior.

σιπύδα, pixida indicat: & uas fictile, in quod farinam conijciunt.

σινάμωρα, maligna.

σιραίῳ, decocto dulci.

σινατὴς, insidiatrix malitia.

σκαφίδα, Attici pastoralem mulctram uocant, ut, situlæ & mulctralia facta, quibus ubera mulgebat. Hippoc. autem marinam concham longiorem uocat, quam mutilum quidam nominant.

σκεθρῇ, diligenti.

σκελιφρὸς, aridus, contractusque.

D σκεπαρνηδὸν. asciatim. nam σκέπαρνον fascia uidetur ab ascijs fabrilibus hoc nomen duxisse.

σκέψις, consideratio, in sexto de morbis uulgarib.

σκιαυγεῖ, cæcutit.

σκηπτέσθω, concludatur.

σκιμφθὲν, apud Hippoc. duo significat: ut diuisum est, & admotum est.

σκλήματι, arefactione, contractione.

σκληρὰ, siccata. & ita omnia, quæ ab eo exoriuntur.

σκληρύνει, desiccat. & σκληρύνεται desiccatur.

σκορδινᾶσθαι, est extendi, præcipue cum hiatu.

σκῖρος, callus. σκιρωθῶσι callum obduxerint.

σκῆψαι, percutere, incidere, diuidere.

σκύτα, quæ sunt in articulo ceruicis.

σμηκτίδα γῆν, cimoliam.

σμωδικοί, apti ad uibices tollendas. i. ad liuores auferendos, qui ex percussione fiunt.

σπάδων, conuulsio. estque nomen fœmininum.

σπαργᾷ, turgescit.

σπατίλη, excrementum liquidum.

σπέρμα, fructum quoque significat.

σπερχνὴ, properans, sedula.

σπόγγοι, tonsillæ in faucibus, ut in quarto de morbis uulgaribus.

σποδίτῃ ἄρτῳ, pane, qui subcinericius uocatur.

σποράδες, differentes, quæ non sunt generis eiusdē, quæque aliæ alijs conueniunt.

σταδιεὺς, Diosc. auctor est dici eum, qui ambulationes stadijs metitur.

σταλαγμοῦ, destillationis, quæ fit ex capite.

στέαρ ἡδυντὸν, adeps ex aromatibus & aqua coctus.

στῖλαι, est supertegere, & illinere.

στεγνῶσαι, in angustum redigere. aliqui uero, claudere humorum exitus, & arefacere.

στηθοειδεῖ μαχαιρίῳ scalpello medico, quod latius sit.

στεατῶδες, obesum, adipatum.

στίον, calculus, lapillus. sunt enim στία calculi circa mare: hincque στιῶδες durum dicitur.

στιφραὶ, aridæ, contractæ.

στοίβης καρπὸν, semen lappæ.

στρυφνότερον, rugosius.

στυμάργῳ. in 11. epid. scribit Dioscor. uultque esse, loquentis furiose. alij συμάργῳ scribūt, & uiri proprium esse aiunt.

στόμβον, grauisonum. grauem sonum edens.

στρεβλοὶ, strabones.

στρόφον, dolorem intestinorum affert.

στρέφεται, uelut habitat, in lib. de aere, aquis, & locis

στρογγύλον μήλην, spathomele genus specilli quoddā.

στρογγύλου piperis. sic enim ait, & Indicum, quē Persę piper uocāt. inest autem huic rotundum quid, quod μυρτίδανον uocant.

στρυβλὸν, quæ uerti queat. ut in lib. de hæmorrhoidibus, & fistulis habetur.

συμάργῳ. sic quoque scribi, probatur Dioscoridi, & non solum, στυμάργῳ. hocq; non ut proprium uiri nomen explicat, sed furiose affectum esse in rebus uenereis. vultq; alia eodē modo epitheta apud Hipp. esse: ut μυοχάνη, σίρατος, ῥυπαλώπηξ, uel χρυσαλώπηξ. & apud Erasist. rhinocoluron hoc est, qui truncis naribus est, dici ait.

συνθέτην χαλκίτιν, quam absolute chalcitim, uulgus uitriolum, uocant.

συγκομιστὸν, sordidi. quia omnis farina simul collecta sit, & non secreta.

σῦκα, carnosi tumores in partib. palpebrarū exorti.

σύκιον, aridarum ficuum decoctum.

συκῆς, in primo de morbis mulierum, fomentum ficus a radice, ut συκέας. i. mori. quod alibi ut exponat, mori radices dixit.

συλλοχίας, cōgregationes. tralatio est ab ijs, qui sunt in exercitibus congregati.

σύστρεμμα, concretus humor quidam, aut internus tumor, uel subsidentia, aut callus. & melius in VI. epid. ait.

συναθροίζεται aggregatur.

σύνδεσις, interdum tanquam adstrictionem, densitatemque significat.

συνδιαίνεται, conduplicatur.
συνεκχυμοῦν, sanis succis cómiscere, ac cótéperare.
συνέρξει, ut conclusione.
συνηρεφὲς, obtectum, & adumbratum.
συνηρειφόμενα, ut in libro de curandis luxatis significat coaptata.
συννενομένα, quæ coniuncta sunt, uel coeunt.
συρμαΐα, eorum, quæ in uentre sunt, moderata purgatio.
σύσταθμον, pari pondere.
συστροφὰς, extuberantias, duritias.
σφαδάζει, moleste fert.
σφάκελος, omnis corruptela, quæ quouis modo fiat. quod nos pluribus demonstrasse cognouisti.
σφάκελος, in ijs, quæ sunt adiuncta libro de uulneribus capitis, sic habet, Cui caput dolet, si fuerit sideratus, cepę aduersantur. in plerisque tamen σφαλερὸς aperte scribitur.
σφενδόνη, in lib. de articulis appellat utile ad membri restitutionem instrumentum: sic dictū a funda, qua lapides proijciuntur. in libro autem de sterilib. sic uocat custodem. est etiam muliebre pedum tegmen: & quę huic similia sunt omnia.
σφυράδες, caprarum, ouiumq; excrementa.
σχάσαι, tria significat, scarificare, excernere, relaxare.
σχεδιάδα, anchusam. ita enim etiam uocatur.
σχέσις, sic uocat in continendo compressionem, & detentionem, & illigationem, & pressum. cum uero ait, differt aliquid σχέσει corporis, tum uelut habitum significat.
σχιδακηδὸν, calami figura. inde enim calamo ductum nomen uidetur, quod scinditur.
σχῖνον, non modo stirpem fruticosam uocat, sed etiā quandam scillę speciem, uel potius bulbum cuiusuis scillæ.
σχοῖνον εὐόσμον, odoratum iuncum uocat.

T

τάμισον, coagulum.
τέγγειν, est humectare.
τήκειν, consumere, ut in lib. de affectibus scriptū est
τέλσον, finem, & extremum.
τέρμινθοι, tumores, qui terminthi arboris fructui similes in cute præter naturam consistunt.
τέρθρον, sumitas antennæ propric dicitur. & τέρθριοι rudentes inde ad summum uelum pertingentes. Hippoc. autem in 11. de morbis mul. cum hic inquit τέρθρον fuerit morbi, summū & supremum, & curationis maxime egens significat.
τετάρσωται, sunt dilatata. omne enim, quod dilatatū est, ταρσὸς dicitur.
τετράγωνα εἴλη, quatuor cuspidum sagittæ.
†τετραγώνῳ, quidam explicant, inuētis in stibio crustis. alij uero ipsum stibium intelligunt.
τετρεμαίνει, tremit.
τέτρομος, tremor cum rigore coniuncto.
τεῶς, donec, tunc, prius.
τηλέφιον, herbæ genus, quod semperuiuum agreste, & agrestem portulacam nominant. Romani illecebram uocant.
τῆς ἐν τῷ ἀλεύρῳ βαλάνου φερομένης. herbam in farina sorbent. quia alibi ait, mercurialem sorbiturum. E
τομεῖον, incisor. ferreum instrumētum, quo fabri ferrarij cum ad alia multa, tum ad tollendos, & dimouendos clauos utunť: habetq; id duo labra.
τοξεύματα, sagittæ dicuntur.
τορνεύματα, ramenta sunt.
τρόφις, bene educatus, pinguisque.
τροφῶδες, quod quædam illata habet infixa. ἀπὸ τοῦ τρέφεσθαι quod est infigi.
τροχοὶ, cursus.
τρυχοῦν, domare, & extenuare significat.
τρῶσαι, uulnus infligere, secare uenam: ut in 11. de morbis mulierum habetur.
τρωθῇ, sit oblæsa, maleq; affecta. & τρῶμα oblæsio.
τιτρώσκεσθαι, abortum partu edere.
τρωκτοῖσιν, crudis deuoratis. F
τύρσιν, turrim, eamq; præsertim, quæ in muris est.
τυφώδης, qui est de mētis statu deturbatus. ceritus.
τυφομανία, morbus, qui phrenitide, & lethargo mixtus est.

Υ

ὑβοὶ, gibbi, & ὕβωμα gibbositas dicitur.
ὑδατοῦσιν, aquam inter cutem habētibus, sanguinem in aquā mutantibus, & aquosa purgantib.
ὑδατόχλοα, quod est dicere, in aquæ modum uiridia
ὑδατώδεας, hydropicos.
ὑδρίον, parua hydria per diminutionem.
ὑδρωψ, Diosc. in 11. de morbis uulgarib. cum accētu in ultima legit. & ὑδρωποειδῆ hoc est speciem hydropis præ se ferentem significare autumat. G
ὑπάλειπτρον, quo quis sublinere oculos posset, frustulum quoddam.
ὑπάλειπτον, medicamentum ad illinendum aptum.
ὑπεζωσμένα, est subiectum.
ὑπειλυσσόμενα, subuoluantur in sese.
ὑπέρινος, homo ultra modum inanitus. & euacuatio modum excedēs. aliqui autem sic exponūt, Et supra modum attenuatur. sed & longū spirans, & breue spirās sic dici duobus modis uidetur.
ὑπερτονεῖ, supra modum extenditur.
ὑπέρυδρον, quod aqua affusa ualde plenum est.
ὑπερχολίῃσι, copiosa bilis repletione.
ὑποψυχθῇ. a calore febris mediocriter remissio facta est.
ὕπνώδεα, somnolenta. somno sopita. H
ὑπολείβεται, destillat, defluit.
ὑπόυγρον, subhumidum. purulētum. aut subpingue.
ὑποδυσώδεα, ualde olentia, & quæ omnes auersentur.
ὑπονενοσηκὸς, quæ subnatauit. quæ subijt.
ὑπόξηρα, quæ subcaua, aut humiliora sunt.
ὑπόξηρος, adunco naso. quod quæ circum circa sunt, humiliora, quàm sublimiias, sint. τετραμμένῳ
ὑποξήρους, humiliores, & contractos. ita de uentribus in maiore de prædictione locutus est.
ὑπόστασις, tanquam subsidens fæx totius atramenti sepiæ.
ὑποστροφὴ, est non reuersio solum, sed mutua mutatio, ut cum ait, ueterno oppressus in mutatione per uices
ὑπόψαφαρα, caliginosa, subobscuraque.

ὑπόψαφαρα

A ... asperiora est enim in ipso nomine ..., hoc est cano situ obsitum.
..., dici ita posset, quod uel in humerali, uel humero ipso subiectum est.
..., aqua inter cutem correptos.

Φ

φαγεδαίνῃ, exedenti ulcere, [quæ phagedæna uocatur.
φαίνεται, quod fit pellucidum in igne: ut in secundo de morbis mulierum, significat.
φαλαρά, rotunda cum leuitate.
φαρκιδώδες, quod rugas habet.
φαύστιγγες, dicuntur proprie excitati ab igne in cruribus rubri circuli. sed abusiue reliqui itidem circuli.
B
φθίνεται, exest, consumit.
φῦμα, eminentiæ glandosæ oblongæ sub auribus, quales habent satyri. quidam φῆρες, & θῆρες appellantur, ut dictum sit perinde, ac si ferinas dixisset.
φθίνει, est liquefit, extenuatur, minuitur, alimento non fruitur.
φθόεις, rotulas.
φιάρον, splendens propter humorem.
φιβάλεων, ficus genus.
φιλεταίριον, herba, quam & aparinem uocant.
φιλέτιον, uidetur idem esse, quod aparine, & philatærium.
C φλάζειν, loquuntur obscure, & indistincte. nomen factitium est.
φλεβοτομίαν, uocat non modo consuetam uenæ sectionem, sed aliam quoque sanguinis euacuationem, quouis modo a uenis distinctam, similiq; modo φλεβοτομεῖσθαι.
φλέγμα, significat non tantum humorem hunc album, sed etiam inflammationem.
φλόγεον, ignitum, & tanquam ardens.
φληναφῶσα, qui nugatur. φλήναφοι enim nugæ sunt.
φλόμος, stirps uerbasco similis, & papyracea, quæ olearijs fictilibus circumponitur texta.
φλυηρέουσα, nugans.
φλυαρώδεις, nugaces.
φλιαί, ligna uocat recta quæ contra fixa sint, sicut etiam parastatas neruorum.
D
φλεγμαί, rubræ.
φλεγμῇ, uel φλεγμαίνεται, cum rubore ignescit.
φλυδᾷ, humidum redditur. computrescit.
φλυδάειν, humectam.
φλύεται, humectatur.
φλυζάουσιν, quæ featuriunt.
φλυζάκια, genus pustularum.
φλύσιος, pustularum eruptionis, cum humor redundat in corpore.
φοινικίη, posset quispiam a colore sic dictã elephantiasim suspicari.
φοινικίη, genus morbi in Phœnice, & alijs orientis partibus frequens. uidetur autem elephantiasis etiam significari.
φολλικώδεα, ut folliculosa, & laxa.

φονᾷ, necis desiderio tenetur.
φορίνη, pellis.
φόριος, qui capi facile potest.
φορύξαντες, cum miscuissent.
φύλλα, uiridia condimenta hortensia, & herbacea.
φύλλα, sunt hortensia condimenta, quæ ementibus olera olitores addunt, ut coriandrum, menta, ruta, apium.
φύλλα, semen silphij, quod latũ sit: ut in 1 1. de morbis mulierum. ipse tamen modo Libycum, modo Aethiopicum addit.
φύστιγγα, est, qui exortus caulium appellatur, præcipue uero concauus.
φυτῶν, tempus serendi.
φυτάλιον, lignorum, quæ in terram feruntur.
φῷδες, circuli ab igni in cruribus excitati, ac rubri: quibus de iam egimus.
φωνὴ τετρυγώμενη, aspera uox appellatur.

X

χαλκῖτις ... , idem quod chalcitis.
χαραδρώδεες, habuerint quid bifidum *.
χαράκτηρ, ob formam exacerbato.
χάσκειν, Diosc. legit, in diuersa trahens: & uuluas eo, quod aperiantur, sic dictas putat.
χειμὼν, frigus, rigor.
χειμῶσα, refrigerata, frigore correpta.
χλῆνιον, quod aridum est. per diminutionẽ χλήνιον parua tussicula. arida uero appellatur, cum nihil humoris, qui excreetur, in os comportatur.
χερσόθεν, confertim: a torrente sumptum est.
χέας, qui effudit.
χηλή, bifidum in summo specillum, & modo forficis dissectum.
χηλαὶ, sagittæ cauitatem bifidam, qua parte in iaculando sagittam neruo admouent.
χήμη τραχεῖα, concham magis excauatam, & item maiorem.
χλωροῖσι λαχάνοις, condimentis hortensibus.
χλωρεῦσι, idem, ac si dixisset, uirescunt.
χλόη, uiriditatem significat.
χλοάζουσα, uirescens.
χλωρασμὸς, uiriditas, quæ clare fulget, & ad aqueum colorem uergit.
χολάγον, quod bilim attrahit.
χυτλάζεται, perinde ac si dixisset, mundetur.
χυτρίδας, ollam uocat, ut etiam χυτρίδιον, & χύτρινον.
χωλώσειε, aliquo articulo mutilum redderet.

Ψ

ψάγδας, unguenti genus quoddam.
ψαύειν, innatare, attingere.
ψαθυρὰ μάζαν, uocat, quæ in melle & oleo subacta sit: propterea quod liba quoq; madefieri solent.
ψαθυρὸν, fragilem.
ψέφαρα, tenebris obducta, nigricantia. ψέφος, enim tenebras significat.
ψόφου καταδείματα, qui facile strepitum sentiunt: quique timent. ac si dixisset meticulosos.

ὄζει, in malam partem. ut Arcesilao male olebat. scribitur enim sine iota: non cum iota, ut quod sequitur.
οἰδεῖ, intumescit. constat autẽ hoc cum iota scribi, quia etiam οἰδεῖν. i. tumere, sic scribitur.
ὠμήλυσιν, farinæ crassiores, & item tenuiores ex hordeo non resiccato. aiunt. n. proprie ὠμήλυσιν, crudam farinam appellari: minus proprie uero, quancunque aliam farinam sic dici. B
ὠρευόντων, eorum, qui curant. nam ὤρα cura est.
ὥρου, anno.
ὥρμησαν, aggressi sunt.
ὠτειλάς, & cicatrices, & ulcera nominat.
ἐξεγένετο, exortus, exitusque est consecutum.

GALENI FRAGMENTVM EX QVATVOR COMMENTARIIS, QVORVM INDEX ERAT, DE IIS, QVAE IN TIMAEO PLATONIS MEDICE DICTA SVNT:

In quo & in principio, & ad finem multo plura, quàm in iam impresso, continentur:

Io. Baptista Rasario, medico, Nouariensi, interprete.

Hoc fragmentum esse Galeni uerum, planum est, & quod ipse in libello, in quo libros a se confectos recenset, quatuor a se conscripros in hanc sententiam commentarios commemorat: & quod libro octauo de decretis Hipp. & Plat. & item alibi, se hac de re scripturum pollicetur.

Platonis uerba ex Timæo, in quibus de capitis, neruorum, uenarumque fabricatione, atque positu, differitur: deque origine, atque usu respirationis disputatur. G

CETERVM cum illi fabricatores nostri de humano genere consultarent, utrum diuturnius, sed deterius, an breuioris uitæ, sed melioris ipsum efficerent: breuem, melioremque uitam diuturna, ac deteriori esse omnino anteponendam censuerunt. quam ob rem caput, ut pote quod flexiones non erat habiturum, neque carne, neque neruis, sed osse raro fulcierunt. his omnibus de causis in capite maior uis sensus, atq; prudentia, licet sit multo, quàm cetera membra imbecillius, est constituta. hancque ob causam, atque hoc modo neruos extrema capitis parti circumponens effector mundi deus, eos similitudine quadam spinæ dorsi circumplicando, illisque summas malas sub uultu deuinxit: reliquos uero in omnes artus articulum articulo componens, disseminauit. nostri præterea illi opifices os ipsum dentibus, lingua, labijsque tum ad usus necessarios, tum ut optima quæque præstaret, ita, ut nunc uidemus, ornatum esse uoluerunt: etenim ingressum, necessariorum; egressum optimorum gratia sunt machinati: nam quicquid ingreditur, corpusque alit, id est necessarium: at cum foras fluat oratio, quæ est ministra prudentiæ, profecto eius fluxio est omnium præstantissima, atque optima.

Quoniam omnis coagmentatio corporis uel calore, uel frigore, uel aliqua impulsione uehementi labefactatur, & ad morbum compellitur, ideo hanc habuit rationem molitor mundi deus, ut caput ad mundi, quod opus omni morbo carere uoluit, formam absolueretur: ea enim forma mundum figurarat, qua una omnes reliquæ formæ concluduntur: & globosus est fabricatus: at caput ad utrinque depressi parumper globi similitudinem effinxit: in quo sensus interpretes, ac nuncij rerum, tanquam in arce mirifice ad usus necessarios & facti, & collocati sunt. atque oculi altissimum locum obtinent, plurimaque circunspiciunt. cetera quoque instrumenta sensuum in eodem sunt collocata, ut aures, quarum munus est, ut sonum, qui natura in sublime fertur, recipiant: itemque nares, quia omnis odor ad superiora fertur, at oris quanta utilitas, quantumque decus? cum enim uita animantium cibo, potione, spiritu teneatur, ad hæc omnia percipienda os est aptissimum. cumq; mentis interpres oratio sit, ea potissimum ore emittitur, atq; ijs instrumentis fere, quæ ore continentur, articulatur; ut in eo libro, qui de uocalium instrumentorum dissectione est, itemq; in eo, cuius index est, de uoce, demonstrauimus. itaque & sensa animi, & sua cogitata homines, nisi os essent consecuti, eloqui nunquam potuissent. sed incredibile est, quanta opera id ad agendum machinata natura sit: primum enim a pulmone arteria usq; ad os intimum pertinet: per quam uox principium a mente ducens, percipitur, ac funditur. deinde in ore sita lingua est, quæ finita dentibus, uocẽ immoderate profusam fingit, & terminat. eadem sonos uocis di- H

A stinctos,& pressos efficit,cum & ad dentes,& ad alias partes oris compellit. Iam uero neruorum origi-
nem a quibus artus continentur eorumque implicationem toto corpore pertinentem,quis est, qui ex-
tare e cerebro nesciat?quare cum inde nascantur,tum ad reliquas corporis partes,quasi rami, deducan
tur,efficitur,ut totum corpus,ueluti rete complectantur : nam ad oculos porrecti , uidendi sensum pa-
riunt:ad nares,olfactus;ad aures,auditus:ad linguam,gustatus,ac motionis sunt instruméta. inter quos
tamen illud interest,quod sensuum acutiorum nerui mollissimi sunt;motionis,duriores.ceterum cũ ex-
tima capitis pars sentire,non motum ciere deberet,ideo rariore est osse conuestita. quamobrem uoluit
Plato,huic parti neruos esse circumpositos,ut quidam illorum in maxillas pertinentes,sensuum instru-
menta essent:ceteri ad spinam,aliaq; membra diducti motionis auctores haberentur . Verum quia de
neruis,& de capitis,orisque præstantia est a nobis ut alibi sæpe,ita etiam in libris de usu partium, & ijs,
qui sunt de neruorum dissectione,copiose disputatum: ideo non est hoc loco propositum, omnia, quæ
huc faciunt,accurate pertractare:ne easdem res iterare de industria uoluisse uideamur.

*Ipsum porrò caput,propter magnam uim frigoris,atque caloris, quam anni tempora afferunt,neque solo, nudoque osse
contectum esse poterat,neque carnis mole prægrauatum,ne obtusum,sensusque expers redderetur. quare factum est, ut non
plane resiccata carne,reliquum,quod maiore ex parte supererat,seiunctum sit,id quod nunc cutis appellatur:quæ circa cere
B bri humorem sibi ipsa coniuncta atque germinans caput circumuestiuit : ipseque humor sub suturis scaturiens ipsam irriga-
uit,ad uerticemque compegit.tum uero omnis generis sutura sunt facta,ut circuitionibus,alimoniæque iter pateret. Cum-
que hæ magis inter se pugnant , plures : cum minus , pauciores erunt . hanc autem totam cutim igni pupugit deus , quæ
uulnerata,cum humor per eam efflueret,humidum & calidum,quod erat syncerum,abijt: quod uero concretum ex ijs erat,
ex quibus cutis constabat, foras impetu lationis productum fiebat longius , tenuitatemque punctioni similem habebat : sed
propter tarditatem a spiritu circunfluo intro iterum sub cutem repulsum, radices egit. quę causa fecerunt, ut in cute capilli
sint exorti,qui lori similitudine proxime ad cutim accedunt ,sed propter concretionem a frigore contractam duriores cute ,
densioresque fuerunt:siquidem capillus extra cutem productus, frigore obriguit . atque ita quidem caput nostrum hirsutum
effecit deus,ijs causis ductus,quas attulimus:ceterum uolebat ipsum tegmen ad cerebri tutelam non carne graue ,sed leue,
quod caloris,frigorisque iniurias propelleret:ac nihil sensus acumen impediret.*

Affert rationem,cur caput neque nudum,neque pondere carnis prægrauatum sit effectum : nam cũ
experiri ipsum magnam quandoque uim frigoris,& caloris oporteat,si nullo tegmine opertum fuisset,
profecto periculum erat,ne durare diutius posset:contra uero,si ut reliquas partes, ita hanc quoq; car-
ne cõuestisset,aliud ei malum imminebat:ne mortales ea mole impediti,stupidi,bardique fuissent.quo
circa mediocritatem est assecutus,ut neque solo osse,neque copiosa carne caput tegeretur : ac carnem
C quandam,quam cutim nominamus,inuenit, quæ & spongiam imitatur , & multis referta est meatibus,
nec adeo mollis,ut reliqua:nec adeo densa,solidaq;:sed eiusmodi , ut caput a frigore , caloreque tuea-
tur,& nulli sit sensibus impedimento.ac spongiæ quidem formam est imitata, ut humores e cerebro ex
halantes facile transmittat.non est autem unũ caluariæ os,sed eius tres suturæ sunt, ex quibus ossa quæ
in ipsa sunt,committuntur,earũ duæ transuersæ sunt,altera in occipite,quæ lambdoides:altera in sinci-
pite,quæ coronalis appellatur:tertia duas illas coniũgit,a lambdoidos medio per uerticem ad corona-
lem perducta.cum autem duplex sit excrementi genus,quo cerebrum expurgatur, quod fuliginosum ,
crassumque est,per has suturas,ut patentiores emittitur:quod uero tenuius,per caluariam , utpote quæ
rara sit,nec adeo tamẽ pateat.quare inquit,factũ ẽ,ut nõ plane resiccata carne.cerebrũ aũt molle,tenue
que est,& sub caluaria ipsa reconditur.ac ne a caluariæ duricie lædatur dũ ei annectitur,duplici mẽbra-
na,altera molliore,duriore altera tectũ est.quæ sane ipsum inferne,superneq; protegũt: quæ inquã mol
lior ẽ,cerebrũ cõplectitur,altera durior,dupliciter distribuit:ut una eius pars intra caluariã,altera extra
pertineat.quæ intra caluariã est,tenuẽ mẽbranã,quæ cerebro ĩuoluta est,ab osse caluariæ distinguit:quę
uero extra caluariã est sita,per suturas trãsmittitur,& inter os & carnẽ est collocata,ac quia caluariæ im
posita est,ideo περικράνιον appellatur.atq; ita quidẽ cerebrũ cõmunitũ,& undiq; uallatũ est ab externis in
D iurijs plane tutũ.sed nec alimẽto caret:nã spiritu animali,qui per arterias,ad caput cõportatur, tenuissi-
moq; sanguine nutritur:primũ enim e magna illa arteria,quæ a sinistro cordis uẽtriculo secũdũ spinã ad
collũ usq; protẽditur atq; inde bifariã secatur,ac multis ramulis ad caput ascẽdit,spiritus cerebro sub-
ministrãtur : sanguis aũt per uenas ad caput pertinẽtes cerebrũ ingreditur,ipsumq; calore,humoreque
suo sustẽtat.quod aũt addit,humorq; ipse sub suturis scaturiẽs, significat cerebri naturã humidã ac mol
lẽ:quæ membranã,qua tegitur,per suturas ad caluariã, aut capitis uerticẽ emittit . e quibus suturis hic
fructus existit,ut ẽt mẽbranæ per ipsas trãsmissæ cerebri alimẽto perfruãtur,itaq; cõseruẽtur. quam ob
rẽ subiũxit,suturas oĩs generis esse factas,tũ quod circuitiones, quas mẽbranæ cerebrũ ambiẽtes in or
bẽ faciũt,intra & extra caluariã obtineant:tũ quod per easdẽ, ut patẽtiores mẽbranæ alimentũ ex cere
bro ducãt.qua in re illud scire cõuenit, in quo maior sit suturarũ uarietas , in eo maiorẽ alimoniæ uim a
cerebro trahi:siquidẽ plures suturæ plus alimẽti,pauciores,minus trãsmittũt.ut aũt oriri capilli possẽt,
quorũ originẽ nos alibi declarauimus:hãc inquit,cutim capitis calore aperiẽs deus,multosq; in ea mea
tus efficiẽs,ad pilos proferẽdos accõmodauit:est.n.caloris ea uis,atq; natura,ut meatus carnis aperiat:
frigoris,ut cogat,atq; cõstringat.quare ui caloris adaperta cute humor omnis,unde pili creantur, efflu-
xit.ipseq; humor a calore pulsus quasi pullulat,ac nescio quid fuligini simile , producitur : quod ut ipse
ait,cum primum frigore externo riguit,& obduruit,pilus efficitur.

Quæ autem est circa digitos nerui,cutis,ossisque complicatio,ea facta aridior,una dura cutis communis omnium extitit, E 3 *cuius adiuuans causa in ijs,quæ prædicta sunt,constitit,princeps uero in ea intelligentia,quæ id futuræ commoditatis causa molita est:fore enim quandoque ut ex uiris fœminæ,aliæque feræ animantes gignerentur,nostros illos effectores nō latuit, quinetiam illos quoque non fugit,unguium usum multis bestijs ad multas res accommodatum esse futurum. quam ob rem in hominibus statim genitis ungues figurarunt. hac utique ratione,hisque causis cutim,capillos,& ungues in extremis gigni membris uoluerunt.*

* * * ijs ipsis particulis. ac cutis non secus ipsorum unguium radices continet,quàm gingiuæ dentes. nec dubium est,quin ungues unà cum uenis subiectis exoriantur. quocirca non solum ex osse,neruo & cute,sed etiam ex carne,uenis,membranis,ac ligamentis cōstare ungues,existimare quiuis potest. uerum hac de re cum alibi, tum in tertio de dissectione Hippocratis libro copiose disserui.

Cumque partes,& membra omnia mortalis animantis mutua quadam cognatione tenerentur,ac uitam in igne,ac spiritu habere necessitas cogeret,ne animal ab his resolutum,exhaustumque deficeret,ei præsidium dij pararunt:aliam enim naturam humanæ naturæ cognatam,alijs formis,sensibusque temperantes,quasi animal quoddam aliud plantauerunt: cuiusmodi sunt domesticæ arbores,stirpes,ac semina,quæ nunc ab agricolis consita,& culta,nobis mitia sunt:quædam uero,sine cultura agrestia:eaque cicuribus antiquiora:nam quicquid est uitæ particeps,id animal iure optimo nominabitur. id autē, quo de nunc agitur,tertiæ animæ speciei particeps est,cuius sedem inter septum transuersum,umbilicumq; esse aiunt: in qua nulla prorsus opinio,aut ratio,aut mens inest,sed iucundus,tristisque sensus cum cupiditatibus coniunctus:quòd perturbationibus perpetuo conflictetur. quia uero in semetipsum uertitur,externumque motum respuit,& suo motu cietur, idcirco ei natura consilium non dedit,quo res suas consideraret. quibus quidē fit rebus,ut uiuat,nec sit ab animali diuersum:uerum quia motu extra se ipsum uacat,ideo stabile,& radicibus fixum hæsit. 4 F

Partes appellantur ea omnia,ex quibus totum conficitur,aut in quæ totum distribuitur:membra uero peculiares animantium partes nuncupantur. itaque cum Plato fecerit hoc loco, ut membra partibus ex altera parte respondeant,occasionem suspicandi nobis dedit,in alia significatione utrunque nomen esse capiendum:ut quæ definita circumscriptione continentur,altero nomine complexus sit: quæ uero horum partes sint,altero comprehenderit: utro tamen alterutrum indicarit,nondum satis exploratum habeamus. Sed hæc in nominibus,significationibusque est quæstio,quæ ad scientiam nihil pertinet. quare expendamus iam,quæ de rebus ipsis afferat,cum ait,uitam nostram in igne, ac spiritu esse necessario constitutam:cū enim quatuor elementa sint,ignis,terra,aqua,& aer,ex quibus oriuntur,quæcunque gignuntur,omnia,ex his propius ad materiam accedere terram & aquam:efficiendi uero potius uim habere, præsertim in animantibus,ignem ac spiritum,inter omnes ferme constat. corpus autem,quod ex his conflatum est,multas non solum perspicuas euacuationes,sed etiam, quæ sensum fugiant,perspirationes,effluxionesque habeat,necesse est. quam ob rem alimento indiget,quo id,quod de ipsorum essentia detrahitur,instauretur. quam ad rem dij stirpes procrearunt:quas etiam pauloante animalis nomine ab ipso appellatas esse,probabili ratione docuimus:nam si statuatur, animam esse motus principium:in stirpibus uero principium motus esse,profecto animatæ iure uocabuntur. corpus uero,quod anima præditū est,animal cuncti nominant. Si uero placeat Aristoteli,non ideo corpus,quod modo animatum sit,animal appellari,sed sensibile etiam esse oportere,certe ne hoc quidem stirpes carent:siquidem in commentarijs de substantia facultatum naturalium probauimus,eā in stirpibus uim esse,ut & suas substantias,a quibus nutriuntur,& alienas,a quibus læduntur,cognoscere uideantur. ex quo etiam fiat,ut suas illæ sibi adsciscant,alienasque reijciant. quod in causa fuit,cur Plato peculiaris generis sensum stirpibus attribuerit:quod & sua & aliena dignoscant. atque hæc est Platonis,a me breuiter explicata,sententia. consequens autem est,ut eorum opinionem in medium afferamus, qui animæ nostræ unicam esse uoluerunt substantiam,quæ tres facultates habeat,quarum una sit,in qua ratio elucet: altera,quæ irarum æstu fluctuat; tertia,quæ uoluptate alitur:cum ipse quoque Plato tum sæpe alibi,ut probauimus,tum in proposita oratione eam quæ in appetitu uersatur,speciem animæ esse asseruerit: cuius non alia in stirpibus,alia in nobis,sed eadem sit natura:& in iecore quidem,non tamen eodem in loco,in quo ira & ratio sedem habent,collocetur. id quod tamen erat consentaneum,si tres illæ facultates unius essent substantiæ,ut illis probatur,qui cor esse huiusmodi statuunt. qui sane recte progrediuntur,ut cum unam animæ substantiam ponant, tres eius maxime generales facultates esse confirment. at Plato non eandem esse uult substantiam eius animæ,quæ rationis compos est, quæ sit eius,in qua irarum existit ardor,atque eius,in qua uoluptates concitantur: sed inter se differentes esse plane docet:ac sæpe etiam partem rationis cum parte iræ contendere:interdum uero iram esse rationi aduersus appetitum adiumento. itaque totius animæ nostræ formam atque imaginem ad fabulas transtulit,in quibus animalia quædam uaria a poetis fingūtur,qualem esse Chimæræ,Scyllæ,& Cerberi formam prodiderunt: nihil enim eorum,quæ hac mundi sede continentur,inuenire potuit,ad cuius imaginem nec magis proprie,nec magis accommodate animam nostram exprimeret. similis quoque ea comparatio est,qua eam cum auriga,equisque coniunxit:sed præstantior est ea, quam in nono politię scriptam reliquit:in qua compositis animalibus,qualis Chimæra memoratur,ut est in fabulis, animam comparauit G H

A comparauit: cuius uerba, quibus id persequitur, supra recitaui. quare in nos iam, ut solent, inuehantur, irridãtq;, ac dicta in nos dicant, qui nos oppugnãt, quasi garruli simus, si tres, quas diximus esse animas asseramus: ut inquam in cerebro sit neruorum, ac motuum, qui a uoluntate proficiscuntur, & quinq; et sensuum initium: in iecore sanguinis, ac uenarum, nutriendique corporis, ac propriam sibi substantia cognoscendi origo: in corde, arteriatum, innatique caloris, & pulsus item, & iræ fons ac principium. Plato autem hæc principia, non unius solum substantiæ facultates, sed animæ species uocat. cum igitur earum differentes sint substantiæ, ac singularum sedes in prædictis sit uisceribus constituta, qui hasce tres facultates in nobis esse ait, is principia, non animas appellare posse uidebitur: nihil enim aut medicinæ, aut philosophiæ incommodabimus, si animal a tribus gubernari principijs, quorum unũ in cerebro, alterum in corde, tertium in iecore positum sit, affirmabimus. Sed de his hactenus. quod uero in extrema oratione additum est, quomodo de stirpibus, deque tertia animæ specie dictum sit, perpendamus: quia uero inquit, in semetipsum uertitur, externumque motum respuit, ac suo cietur, idcirco ei natura consilium non dedit, quo res suas consideraret: propterea quod contraria huius sententiæ uidetur subiungere, cum ait stabile, & radicibus fixum hæsisse, quia motu extra se ipsum uacet. sed superior oratio accipienda est, ut de proprio ipsius motu loquatur, ut etiam re uera facit: siquidem ex semine minimo

B exoriens in sublime fertur, & in aera panditur, ac deorsum alte radices agit: alimentumque ex terra ducit: & ad extremos usque ramos, germinaque comportat: & omnium particularum incrementum longissime propagat: uultque eo motu priuatam stirpem esse, qui loci mutatio nominatur: quæ tum efficitur, dum nos situm, in quo sumus mutamus, & ex alio loco in alium locum digredimur. quo quidem genere motus cum careat ideo eam stabilem radicibusque esse fixam conscripsit. hanc autem ego explanationem potiorem putaui ductus atticorum librorum lectione: cum enim in aliis libris scriptum esset, ἐξ αὐτοῦ, hoc est, quia motu a se ipsa edito uacat, ego deesse ω literam suspicatus, hoc modo scripsisse Platonem existimaui, ἔξω ἑαυτοῦ κινήσεως. i. quia motum, qui extra ipsam sit, non habeat: ut motum quo incessu locum mutent, solum abesse a stirpibus uoluerit.

5 *Ac cum superi hæc genera uobis inferioribus, quibus aleremur, plantauissent, in nostro corpore quasi horto quodã meatus, ueluti aquæ ductus, ut tanquam liquoris deriuatione irrigaretur, diduxerunt.*

Vt nostrum corpus aleretur, ait stirpes a dijs esse procreatas, quod nos earum fructus, atque particulas in uentriculum ingeramus: tum in minutas particulas redacti, & confecti ita per uenas comportentur, ut in aquæ ductibus hortorum fieri uidemus: nam per illos aduecta aqua, ita riuulis distribuitur, ut uicinæ partes irrigentur. atque olitores tantũ spatij inter riuulos esse uolunt, quantum satis sit, ut aquę

C ex riuulis distributæ & loca intermedia irrigaturæ aditus pateat.

6 *Principio riuos occultos sub cutis, carnisque coalitu, binas inquam uenas in dorso distribuerunt, quemadmodum gemina erat corporis figura ad dexteram, sinistramque constituta.*

Ducto ab hortorum riuulis nomine uenas ipsas riuos appellat. facit autem mentionem maximarũ uenarum, a quibus ceteræ omnes, quæ in toto corpore sunt, ortum trahunt. easque in dorso esse distributas ait, quod per totum dorsum ab internis eius partibus protendantur. uera autem eius oratio est, cum uasa, quæ existunt in dorso uenas uocat, quando ita a ueteribus, ut ante monuimus, arteriæ quoq; appellabantur: nõ tamẽ uera est, cũ ideo, quod gemina sit figura corporis, duas esse uenas affirmat: propterea quod dorsi uasa non eiuidem formæ sunt, cum alterius tunica tenuis, pulsuq; uacans sit, alterius pulset, ac uenæ crassitudine quincupla sexcuplave sit, quam præcipue arteriam nominamus. immo ne alterũ quidem uas dexteram partem, alterum sinistram ambit; sed utrunq; in media spina est locatum: & ab utraq; cuiusque horum regione unus neruus alter ad dexteram, ad sinistram alter est situs.

7 *Has autem ad spinam demiserunt, mediamque genitalem medullam comprehensam esse uoluerunt, ut ipsa quoque pullulet maxime. hincque uberior ad alia, quasi ad decliue, fiat effusio, qua omnia æquabiliter irrigentur.*

Medullam genitalem uocat, quæ spinalis est: fuit enim hæc antiqua sententia, in qua Hippocrates

D quoque fuisse uidetur, semen ad maris pudendum e spinali medulla deferri. eam uero pullulare dixit, propter societatem uasorum sanguineorum, a quibus alimentum ducit. addit præterea, hinc fieri æquabilem effusionem, quasi ex magnis riuis in paruos efficiatur distributio. Sed quod ait, quasi ad decliue, non satis accommodate dictum uidetur: propterea quod superiores partes, quæ ad ceruicem, caputq; pertinent, a uenis alimentum ducunt. in spinæ autem partibus, infra septum transuersum, uena caua, & maxima arteria super uertebras percurrit, usque dum ad eiusdem spinæ finem in crura discindatur: at in partibus, quæ supra septum transuersum sunt, arteria super uertebras longo progressu panditur, sed ei uena parua adhæret, quæ ijs solum thoracis inferioribus partibus, quæ octo spurijs costis continentur, alimentum præbet. reliqua uero tota superior spinæ pars, in qua & primæ quatuor thoracis uertebræ, & supra has cunctæ uertebræ ceruicis ad caput usque sitæ sunt, nec uenam, nec arteriam sibi adiacentem sortita est. uerum haud mirabile est, ut ante monui, ignota Platoni fuisse ea, quæ in corporibus dissecandis apparent. Sicut ne Homero quidem perspicua fuerunt: qui ita scriptum reliquit:

Venamque inciderat omnem,
Quæ ceruice tenus tergo consurgit ab imo.

8 *Ad hæc discissis circa caput uenis, ijsque inter se contrarijs implicatis, has a dextris ad sinistra, illas a sinistris ad dextera corporis inclinando dispertierunt: ut caput cum reliquo corpore unà cum cute copularetur: quando caput in uertice*

a neruis

a neruis in orbem non continebatur : atque etiam, ut sentiendi uis ab utraque parte in totum corpus dimanaret. E

* * Existimarunt quidam, uenas tum a læua ad dextram, tum a dextra ad læuam permeare. qui accuratius in dissectione sunt uersati, ipsarum extrema inter se iungi dicunt, quod etiam in alijs corporis partibus usu uenit. ipse uero uinculum capitis esse ipsarum coniunctionem putat: quippe quem eius uera uincula prætereant: ac maxima, quæ in suturis sunt; parua, ut membranam, quæ circa caluariam est, & cutim: quæ ita omni aliam corporis cutem crassitudine superat, ut intrinsecus quædam carni similis substantia tenuis produci, & circa caluariam cogi uideatur. negat autẽ ullum in capite neruum esse, quod nec eos, qui uoluntarij, nec eos, qui copulantes uocantur, ibidem esse, neq; mutuam uenarum cum neruis fieri implicationem cognouerit. cum autem ait, ut sentiendi uis in totum corpus dimanaret: indicat, se etiam illud nescire, neruos esse sensuum auctores: id quod, ut dictum est nobis, quosdam item ex antiquis medicis præterijt.

9 *Hinc iam aqua ductum huiusmodi quadam ratione præparatum esse uoluerunt; quod minore cum difficultate intelligemus, si inter nos illud prius constiterit; omnia, quæ ex minutioribus sunt conflata, contineri maioribus; quę uero ex maioribus, minora nullo modo posse continere: ac propterea ignem, cum minutioribus partibus, quàm cetera alia constet, per aquam, terram, aerem, & alia, quę ex his componuntur, penetrare: quodque cum continere ualeat, esse nihil, idem de nostro uentre existimandum, qui cibos, & potus ingestos potest continere: spiritum & ignem, qui constitutione ipsius sunt multo tenuiores, non potest.* F

Sanguinis per uenas lationem uocat aquæductum, nomine per similitudinem a riuis translato. nunc uero air aquæductum effici, cum spiritus unà cum calore per uentrem exit, ac simul alimenti particulas comminutas effert. summa autem orationis est a me breuiter, perspicueque proposita. Sed quæ deinceps consequuntur, nec intelligi, nec dici facile possunt. quare ubi singillatim ea exposuero, omnia unũ in caput, redigam, atque compendium.

His igitur deus quo a uentre ad uenas irrigationem traduceret, usus est. 10

His inquit, hoc est, spiritu & igne. atque ignem quidem uocat calorem, qui in corpore est, tralato nomine ab eo elemẽto, a quo ipse gignitur: quia quicquid calidũ est, id tale per ignis excessum efficitur.

Qui reticulum ex aere & igne instar nassæ texuit. 11

Intelligit hoc loco nassas piscatorũ, quas nisi quis prius uiderit, is quæ dicẽda sunt quia explicari facile nõ possunt, & ab ijs ẽt, qui nassas uiderit, uix intelligũtur, pcipere nullo modo poterit. itaq; si quis maritimis in locis habitet, is operã det, ut piscatorum nassas intueatur: Si uero in solitarijs, montuosisq; uitã degat, saltem calathos inspiciat. Cum igitur hos in basi non perforatos esse, osculum uero supernum adapertum habere animo comprehenderit, tum quę dicenda sunt animaduertat. G

Quæ duplices nassulas ad introitum habeant. 12

Cum tecum animo uolueris, qualis piscatoria nassa sit, quæ sane simplex rete est, alteram quoque in ipsa nassam esse mente concipito, quæ magnæ similis sit, sed tamen parua contineatur: id quod est rete ex funibus constitutum (ut etiam totum rete fieri solet) & a basi magnæ nassæ productum; atque huius quidem retis basis cum illo communis sit: osculum uero æqualem cum ea nassa quæ aliam continet, altitudinem habeat, sed multo inferius desinat. enimuero si nassulam simplicem mente uoluas, certe minore difficultate duplicem perspicies. & qualis ea est, qua de uerba feci, talem quoque esse aliam, quę in magna continetur, ipse constituas. atque ubi hanc mentis acie perlustraris, excogita deinde plexũ quendam oblongum ab utraque nassula usque ad osculum magnæ nassæ pertinentem: ita ut pisces in magnã nassam dupliciter ingredi possint, atque hi per unum, illi per alterum introeant. hoc enim pacto fiet, ut licet pisces sint inter se disiuncti, in una tamen magna nassa inesse omnes eos dixeris; at si in alijs fuerint, non iam in una esse eos affirmabis, quod paruæ illæ sint, quas ipse nassulas uocauit.

Quarum alteram quoque bicornem prætexuit. 13

Earum inquit, nassularum alteram bicornem pertexuit: solent græci lignum bicorne, Δίκρον, hoc est duo habens cornua appellare: at Plato hoc nomen ad alterius nassulæ osculum traduxit: ut in hoc ipso H eam duplicem animo concipiamus. Sed obscurus fuit, cum hoc, quod erat minime necessarium, orationi interiecit: clarius enim locutus esset, si quemadmodum duas nassulas oratione sub oculos subiecit, ita & osculum in superiorem magnæ nassæ extremitatem desinere addidisset: censet enim a nobis mente comprehendi, cutim, quæ foris totum corpus conuestit, extimæ circunferentiæ magnæ nassæ similẽ esse: quæ uero ut nassulæ inanes in ipsa insunt, ijs spatijs, quæ intra cutim sunt: ei nimirum quod in uentre, & ei, quod in thorace est, comparari: siquidem ab his duæ ueluti tibiæ ad oris amplitudinem proficiscuntur. sed, ut res fiat clarior, puta modo, linguam in corpore non esse contentam: atque ita tibiæ, quæ in internam oris amplitudinem ascendunt, erunt stomachus, & arteria, quæ aspera nominatur: quæque ad pulmonem pertinet, in ea situ cauitate, quæ alterius nassulæ similitudinem præfert. atq: per hoc ostiolum tum intrante tum exeunte spiritu, fit respiratio: per alterum uero esculenta & poculenta in uentriculum comportantur. ac maxima utriusque materiæ pars ita per os in corpus ingreditur. scribit autem per utrunque ostiolum exiguam partem uel spiritus in uentrem uel potionis in asperam arteriam pulmonemque simul intrare. quam ob rem cum hæc uerba interiecerit, alteram nassulatum bicornem esse, obscuram orationem reddidit, & eiusmodi, ut redargui posse uideatur: nam respirationem asperæ arteriæ bicornem esse ait, quod ideo memorauit, quod per nares, atque os respiremus, sed ore solo edamus,

A ac bibamus. quæ res occasionem contradicendi contentionem studiosis affert: propterea quod nó solum alterius nassulæ duo illa extrema esse dicent & quod ad nares, & quod ad os pertinet: quia os est etiam communis terminus alterius nassulæ, quæ uentrem attingit. nunc uero cum perspicuum nobis sit, quas particulas in nostro corpore magnæ nassæ, & quas nassulis comparemus, ad alia eius uerba deinceps progrediemur.

14 *Et a nassulis ueluti funes per totum corpus usque ad retis illius extrema circuntendit.*

In nassis piscatorijs nihil tale reperitur, quod cum hoc proportionem habeat, siquidem in nassulis in quibus tota illa intercapedo inanis est, nullus ad continentis circuli rete funis pertingit: at in nobis a uentre, & a pulmone sunt in toto corpore ad extremos usque fines uenæ & arteriæ pertinentes: quas funibus, quos nassulæ ad nassam porrigunt, ei placet comparari.

15 *Atque internas quidem ipsius plexus partes omnes ex igne: nassulas uero, & receptaculum ex aere conflauit.*

Plexum hic intelligit totum id, quod cum nassa similitudinem gerit, quia in ipso etiam nassulæ continentur. ait autem regionem, quam hæ occupant, aeri magis, quàm igni similem censeri: quod fuit in causa, ut cum de toto plexu loqueretur, addiderit, nassulas ac receptaculum ex aere constare. planum autem est, nassulas tales esse: ac sane regio in thorace cernitur, quæ aerem solum contineat. cur autem B receptaculum ex aere conflari dixerit, non est ita perspicuum: hoc enim nomen uidetur uelut unũ corpus, de quo instituta sit oratio, significare. uerum id repugnare cũ ijs, quæ supra dicta sunt, uidetur propterea quod totum nasse receptaculum a nassulis plenum redditur, & ab eo etiam, quodcunque ab eisdem in externam nassæ superficiem proficiscitur: quo in loco quosdam ueluti distentos funes a nobis mente concipi dixit oportere: nosq; tum uenas, tum arterias esse monuimus. restat igitur, ut hoc nassæ receptaculum esse externum eius rete intelligamus: quandoquidem ex eo tota nassæ substantia cõstat. ut igitur quod inter nassam, ac nassulas interiectum erat, ab igne superari mente concipiebamus, ita et externum eius finem quod plexus receptaculum est superari ab aere, necessario cogitandum est. id aũt
* in nobis cutis esse statuatur, quæ frigida est, ut ea, quæ in aere nobis circumfluo uersantur. atque ego quidem puto, Platonis sententiam esse, circumfluum aerem, qui plexum attingit, esse quandam nassæ particulam: qua in re obscura præcipue eius fuit oratio. quod si statuatur, quæ deinceps consequuntur, sibi mutuo erunt consentanea. quare ad ea iam accedamus.

16 *Tum animali conformato hæc assumpsit, atque hoc pacto disposuit.*

Plexus, quem descripsit, nec re uera est, nec per se ipse constat: sed eius notitia per se sumpta est postea animali adhibenda.

17 C *Alteram nassulam in os demisit: cum autem hæc quoque duplex sit, hanc per arterias in pulmonem, illam uero circa arterias in uentrem uoluit pertinere: alteram ubi diuisit, ambas eius partes ad narium fistulas communiter perduxit: ut quando altera ad os non peruenit, ex hac ipsa omnes illius fluxus expleantur: alterum uero nassæ receptaculum circa omnes partes corporis concauas ipse consenuit.*

Non ait, alteram nassularum in os esse demissam, propterea quod statim addidisset, alteram in hanc, aut illam corporis partem esse demissam: sed hoc ad plexum referendum est, ut eius oratio sit, ut diximus, huiusmodi. cum tres plexus sint, unus, cui magnæ nassæ est nomen: reliqui duo, qui ueluti nassulæ sunt: plexum ipsum nassularum in os traduxit. cumque hic duplex sit, alterum per arterias in pulmoné, alterum circa arterias in uentrem deriuauit. cum uero etiam hæ nassulæ binæ sint, ut dictum est, alterã ipsarum, quam esse bicornem supra memorauit, adhibita distributione, utranque ipsius partem per narium fistulas communiter perduxit. cur autem communiter scripserit, ipse statim causam reddit, cum ait, ut quando altera ad os non peruenit, ex hac ipsa omnes illius fluxus expleantur: nassula enim respirationis, quæ duo cornua est consecuta, duas etiam spiritus uias nacta est, alteram per os, alteram per nares: hæcque cum introitus fluxionis, qui ore obitur, aliqua de causa cessat, illius munere fungitur. quibus sane expositis, mox, quæ restant, addidit, ac nassulas propter uim ignis exuperantis radios appellat.

18 D *Idque omne tum in nassulas cõfluere molliter, quasi aer illic sit, effecit: tum uero a nassulis ad superiora fluere, per rete uero, utpote quod raro corpore sit, intro penetrare, ac rursus emergere: radios autem ignis interiores subsequi successione quadam, aere in utranque partem commigrante. atque hæc actio usque dum animal mortale consistit, cessationem nunquam habet: hocq; genus, qui nomina rebus imposuit, respirationem, expirationemq; uocauit. omnis autem hæc actio, omnisque nostra hæc affectio est ad alimentum, uitamq; corpori, quod irrigatur, refrigeraturq; præbendam comparata: nam cum internus ignis cum respiratione intro forasq; commeante unctus sequitur, ac sublimia semper petẽs, ac uentrẽ ingressus cibos, potusque capit, ea colliquat, minutas in partes comminuit, per exitus, qua progressio patet, uelut ex fonte quodam in riuos deriuat, in uenas inquam ipsas traijcit quæcunque exhausit: ac per corpus, tanquam per canalem, uenarum fluenta diducit.*

Docuit totam humani corporis nassam in cutem, quæ externo aeri proxima est, desinere: nunc censet a nobis animo concipi, ipsam in se, duas aeris regiones, ueluti nassulas, quarum altera in uentriculo, altera in thorace sit, continere: totum aũt, quod inter has mediũ interiectum est, quod corpus est, ignis radios ex successione quadam occupare: quos quidem par est, ut per uenas, & arterias porrigi mente concipiamus: hasque esse uias, ut ad utranque plexui regionem, tum ab interioribus ad exteriora, tum ab exterioribus ad interiora ferantur. toti autem plexui duas inter se contrarias motiones esse attributas censet, ut modo a nassulis ad eum usque aerem, qui nos ambitu suo coercet, modo ab aere ad nassulas spiritus feratur. quæ motiones ut fiant, & cur, quandiu corpus uita perfruitur, nunquam cessent, ipse postea declarabit.

declarabit nunc uero totum hunc sermonem ad unam caput redegit, ac motionem, quæ in utranque B partem efficitur, ait ad duplicem respirationem, & alimenti distributionem faciendam pertinere. qua in re id totum, quod ex inspiratione, exspirationeq; conflatum est, ego ueteres fere omnes medicos imitatus respirationem nomino: cum enim triplex res sit, una cum intro spiritus ducitur; altera cum foras pellitur: tertia quæ ex his confecta est; primam, inspirationem: secundam expirationem: tertiam ex utraque coniunctam, respirationem nominant. Plato uero inspirationem nomine respirationis appellauit, eamq; in asperam arteriam, uentremq; effici scribit. sed cũ ea motio, qua spiritus extrorsum fertur, eam, qua introrsum, in ea regione, quæ inter nassulas magnamq; nassam posita est, excipiat: ideo ait, cibos potusque exiguas in partes comminui in ea nimirum totius plexus motione, ac latione, quæ introrsum efficitur: tum uero a calore, spirituque comminutos intra corpus perduci. atq; hæc est, quam distributionem medici uocant: cum alimentum per uenas, atque arterias in omnes corporis particulas comportatur. causam uero, cur spiritus, & calor ultro, citroque commeent, ipse deinceps affert.

Videamus iam, quibus causis respirationis affectio in hunc modum, qualis nunc est, facta sit. quod ita liquebit: cum nihil 19 *uacuum sit, in quod ex ijs, quæ feruntur, aliquid possit irrumpere, & spiritus e nobis foras exiliat, cunctis iam planum est, cũ non in uacuum ferri, sed uicinum aerem a sede propria depellere: depulsum uero illum, proximum, atque hunc item aliũ subinde impellere: eaque necessitate fieri, ut circumagitatus compellatur iterum in eum locum, unde spiritus exierat: ingressusque* F *illuc, ac sede expleta halitum ipsum subsequatur. atque hoc totum quasi rota circumuoluatur. ita fit, propterea quod uacuum nullum reperitur. quam ob rem cum e pectore & pulmone foras exierit spiritus ab aere, qui corpus ambit: introq; per raritatem carnis penetrat, & circumuoluitur, locus eius repletur. qui aer deinde rursus regrediens, & foras per corpus exhalans, intro respirationem per oris & narium transitum repellit.*

In hac oratione Plato non attulit primam respirationis causam: quia hac oratione absoluta, aliam deinceps exorditur ad hunc modum: hæc autem est earum principij causa afferenda. quid igitur nunc ait? probat nimirum repulsionem, per quam effici respirationem, perspirationemq; censet. ac respirationem quidem uti diximus, uocamus eam, quæ ex inspiratione, expirationeq; conflata est quando utraq; per os efficitur: perspirationem uero, quando totum corpus eam obit. utranque ipse per repulsionẽ effici cẽset hoc modo: cũ per os spiritũ emittimus, ait usu uenire, ut aer, qui ex nassulis foras exilit, externũ aerẽ per cutim solã repellat: hicque ad imas corporis partes feratur, ac locum aeris, qui expirando eximit, expleat. cumque aer iterum in spiritum, quem cutis extra ferebat, irrumpit, tum cõtingere uult, ut externus aer a calore spirituque iterum repulsus, per os intra corpus intrudatur. quæ quidem res inspiratio magis proprio uocabulo a medicis, quàm respiratio nominatur. hanc autem repulsionẽ ob inanis necessitatem, hoc est, ne locus aliquis inanis sit, fieri docet. quocirca cum quid uacuatur, quod ei G proximum est, subsequitur, illiusque locum occupat; idque Erasistratus, consequens ex eo, quod uacuatur, appellare est solitus.

Hæc autem est earum principij causa afferenda. omne animal in uenis & sanguine calorem, quasi fontem ignis quendam 20 *omnino habet: id quod reti nassæ comparauimus, quod per medium extensum, totumque ex igne est confectum: cum exteriora omnia sint ex aere constituta. ac fatendum quidem est, calorem suapte natura in suam regionem extra ad id, quod sibi proximum est, emanare. cum uero duo exitus sint, alter per corpus, quo quid extra fertur, alter per os ac nares, quando in alteram partem irrumpit, alteram intrudit. quod intruditur, in ignem incurrens, calescit: quod emanat refrigeratur. dum ergo calor permutatur, & quæ ad alium sunt exitum sita, calescunt, rursus quod illuc repit, calidius multo factũ ad naturam suam tendit: quodque in altera parte est, repellit. id autem uicissitudine quadam tum patiens, tum eadem semper retribuẽs, circulo ita illuc fluctuatione agitatum, & ab utrisque confectum respirationi, atque expirationi ortum suppeditat.*

His uerbis regionem, quæ imis in partibus delitescit, aperte significauit: aitq;, in ea ueluti nassam esse, quam ignis fontem quendam appellauit. atque hunc calorem in sublime ad id, quod ei proximum remigrare existimat. quam ob rem si caloris uis per os prodire anticiparit, tum ait, calorem, qui internis spatijs aeri consimilibus occurrit, tum comminuere, diuidereq; ea, quæ ijsdem spatijs continentur: tum uero externum aerem secum ducere: sicque effici, ut quod repulsum est, in eum calorem, quem ignem H uocauit, incurrens, calescat: quod emanat, refrigeretur: deinde uero contingere, ut quod calefactum est remigret ad illud ipsum, per superficiem externam, quod ei cognatum est: atque id postea sequatur aer is, qui internis spatijs continetur: huncque mox sequatur, qui usque ad os pertingit: quem rursus externus ab exeunte extrusus consequatur: præsertim cum nulla inanis regio sit, quæ id, quod e corpore exit, excipiat: & hoc modo etiam uicinus aer agitatus continuum sibi aera compellat, atque ille itidem eum, qui post ipsum sit: donec tandem ita uicissim repellendo ad id, quod ex corpore excernitur, aer qui ipsum repleat, remearit. hæc autem agitatio non perfectum circulum facit, qui in idem omnino recurrat: sed, ut ipse ait, huc, illuc fluctuat. qua in re Platoni cum academicis non conuenit: non tamẽ ita, ut Erasistratus existimabat: est enim academicorum sententia, aerem per circulum perfectum ad eadẽ, similiq; modo semper circumferri: Plato uero non per circulum id ait effici, sed per duos, ut quispiã dixerit, semicirculos, qui opposito inter se motu cieantur.

Iam uero causa affectionum, quas cucurbitulæ medicorum inuehunt, itemque potionis, atque etiam eorum, quæ contorquentur, siue sublimia emittantur, siue humi deferantur, sunt hac ratione pertractanda. soni quoque & ueloces & tardi, & 21 *acuti & graues, alias inconcinni propter motus eius, quo nos feriunt, dissimilitudinem, alias concinni propter similitudinem uidentur: etenim priorum, ac ulociorum motus desinentes, cumque iam ad simile quiddam progressi sint, tardiores, qui ipsis succedunt,*

A *succedunt, ipsosque mouent, anticipant. cum uero eos comprehenderint, non perturbant illi quidem alio pulsu eos agitando, sed principio uelocioris motus occurrentes faciunt, at ferri tardius incipiat. ac dum motionis cessantis similitudinem sibi aptant, unum ex acuto & graui concentum conficiunt. quam ob rem stultos uoluptate perfundunt, sapientibus lætitiam, propter diuini concentus imitationem in mortalibus rebus inuentam, afferunt. eadem quoque de omnibus aquarum fluentis, de iactu fulminum, de admirabili attrahendi ui, quæ in electro, magneteque lapide cernitur, est habenda ratio: siquidem in nullo horum attractio re uera est: sed cum nusquam uacuum sit, hæcque sese mutuo repellant, coniunctaque, & deiuncta suum locum singula petant, fit, ut ei qui hasce res accurate peruestiget, ex his affectionibus inter se coniunctis admirabiles illi euentus contingere uideantur.*

Quid Platoni in mentem uenerit, ut repulsionis opinionem ei sententiæ, quæ de attractione est, antetulerit, atque hac sola in re ab Hippocrate dissenserit: certe nescio: nam respirationem, siue ea sit actio, siue affectio nominanda, per repulsionem non effici, Erasistratus, cum Hestiæi sententiam refellit, plane comprobauit. atque attractionem primas in naturalibus facultatibus tenere, cum probatum est a nobis in primo statim libro eorum, qui de naturalibus facultatibus inscripti sunt, tum uero per se apparet, ut ad eius demonstrationem longam orationem non requirat: nam si quis tibiam, aut arundinem quæ ab utroque latere foramen habeat, in aquam demittat, aeremq; ore attrahat, aqua etiam consequetur:
B cum tamen nulla causa attractionis actionem antecedat. est igitur in nobis, cum uoluntas nostra ferat, labris arundini admotis, idipsum ad nos trahere, quod ea contineatur. Si uero hoc nostrũ opus non sit, profecto ne initium quidem mouendi a nobis ducet. iam cor ipsum, quamuis ab animali euulsum sit, tamen motum sui contrahendi, ac dilatandi seruare diu, animaduertimus. ut igitur cor plane exprimit, quod in se ipso est, dum contrahitur, ita quoque dum dilatatur, id ipsum attrahit, quod partem in eo euacuatam sit repleturum.

22 *Atque, ut unde digressa est, referat se oratio, ab his causis respiratio, atque hunc in modum, ut diximus, efficitur: dum ignis cibos diuidit, ac spiritum assecutus intus extollitur, uenas a uentre ita efferens replet: propterea quod inde, quæ contrita sint, hauriat. qua sane ratione per totum omnium animantium corpus liquores alimentorum ita diffunduntur. ac recens attrita, & ab ijs quæ illis cognata sunt, attracta, partim fructuum, partim graminum, quæ deus ad nostri corporis alimoniam produxit, colores omnis generis propter mistionem nanciscuntur: sed ruber in eis color est omnium longe plurimus, cuius natura ex ignis portione abstersioneque in humore confecta proficiscitur. quocirca color eius, quod in totum corpus permanat, talis aspectu est, qualem memorauimus: id autem sanguinem appellamus, pabulum nimirum & carnis, & corporis uniuersi, unde irrigatis omnibus, quod euacuatum est, deinceps impletur.*

C Consequens erat, ut respirationis causis expositis, naturam sanguinis, cuius nimium calorem respiratione indigere dixit, nobis declararet: ac respiratio quidem nõ solum in causa est, ut calor refrigeretur, sed etiam, ut cibus apte concoquatur, magno est adiumento: ignis enim ille internus, quem natiuum calorem nos appellamus, aeris inspiratione temperatus, concoctos, in sanguinemq; mutatos cibos in totum corpus diducit, atque distribuit. cumque nactus est spiritum & halitum, qui inspirando ingreditur, tum facilius diffluens, totum corpus peruadit, facitq; ut uenæ, quæ alioqui conciderent, sanguine repleantur. & quanquam fusus per uenas sanguis, propterea quod ei admista pituita sit, facile fluit, tamen respirationis opem requirit, ut in uarias corporis partes ascendat, atque descendat. uerũ, ut quod dicimus, perspicuum fit, quomodo sanguis gignatur, nos dilucide, ac breuiter explicemus. itaque scire conuenit, commansum cibum, potioni admistum in uentriculum primo detrudi, atq; ibidem cõcoqui, & colliquari: tum eum succum ad intestinum, quod ieiunum uocant, comportari: ex quo permultæ uenulæ ad gibbam iecoris partem tanquam ad radicem, originemque suam confluunt: ac per eas succus ille omnis, qui iam factus est tenuior, ad iecur deriuatur: ibique a natiuo calore concoctus atque confectus mutatur in sanguinem: rubrumque colorem a colore iecoris, in quo concoquitur, contrahit. hinc efficitur, ut sanguine generato, quatuor exorti humores inter se distinguantur: siquidem in omni cibo-
D rum genere quatuor inesse qualitates iã ostendimus: quæ confecto alimento in quatuor humores peruulgatos conuertuntur. proinde fit, ut leuis, igneaque sanguinis pars, quæ bilis tum flaua, tum amara, tum pallida nominatur, in fel amandetur: crassa terreaque, quam atram bilim appellant, in lienem trãsmittatur; frigida atque humida, cui pituitæ nomen est, simul cum sanguine distributa per uenas feratur. atque ita quidem ex cibo & potione sanguis procreatur, ac per totum corpus distribuitur. ceterũ ille succus confecti in uentriculo cibi cũm ex uarijs alimentorum generibus existat, priusquam in iecore in naturam sanguinis se induat, est uario colore perspersus. uerum cum iecur sit quasi concretus quidam sanguis, ideo fit, ut cum ab eius calore accenditur, ipse quoque rubescat, eoque colore imbutus ad reliquas partes accedat, & ita permeans, alimentum carni, uniuersoque corpori subministret.

Cetera non extant.

Errata quædam sic corrigito.

In Commentarijs de humorib. pagina. 13: uersu 43. lege, ipse enim. Pag. 18. uers. 51. aut sopore, aut. Pag. 19: uer. 48. humorum, spiritusq. agitatione. Pag. 28: uer. 46. necessario consequuntur. Pag. 29: uer. 46. Praeterea peior. In libro de natura humana, & deinceps, Pag. 11: uer. 46. facultatum expellentium. Pag. 72: uer. 9. in utraq. oppositione. Pag. 75. uer. 3. propter utranq; causam. Pag. 80. in comment. 40. ubi legitur, frigidi & sicci: deest in margine, Vide num legeñ, calidi & sicci. Pag. 81. uer. 4. ἀσιτίας. Et uer. 11. in calidi, & uer. 12. quoq. solidorum. Pag. 82. uer. 10. ait multis sanguinem. Pag. 97. uer. 13. ac ad Hermoc. Pag. 104. uer. 7. ἔτυς. Ibidem ιιι. Pag. 105. uer. 31. & ἀλλαγον. Pag. 115. uer. 51. nocem, qua. Pag. 119. uer. 23. œdemata nominat. & uer. 57. quid causæ. Eadem pag.: uer. 7. impleuerunt, inter. Et uer. 32. maiorem sentiendi. Et uer. 58. partus editur. Pag. 120: uer. 6. sed parua. Et uer. 15. genitus est, conformat, ualida. Pag. 125. uer. 18. Nec per pemphingas inducentibus finas. Euphorio uero sic, Flores &c. Pag. 143. uer. 38. sensus uerborum. uult enim. Pag. 143. uersu penult. cum multa alia. Pag. 144. uer. 15. ἄδηα, & ἐφέλκυσμα.. quod autem interiectum est, in albo erat, ut nomen ἐφελκύσιας declararetur. Pag. 374. uer. 2. irrideantq. Et uer. 4. substantiam. Et a tergo uer. 6. membrana, quæ circa caluariam est; et cutis, quæ ita omnem aliam, Pag. 375. uer. 1. contentiosum stud. &c. Cetera autem diligens lector per se animaduertet.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ. AAa.

Omnes sunt Quaterniones.

V E N E T I I S,

Apud Vincentium Valgrisium.

M D L X I I.

L. GOTTSCHER
1971